

В'ячеслав Брюховецький

FACTUM EST FACTUM

БІОБІБЛІОГРАФІЯ

АВАНТИТУЛ

ФРОНТИСПИС

В'ячеслав Брюховецький

FACTUM EST FACTUM

Біобібліобріоукхія (1957–2008)

З журналу «Слово і час»: Постмодерністичний літературний **пастиш** має не лише інтертекстуальний, а й метатекстуальний, інтермедіальний та ризомотворчий потенціали й відповідні видозміни, проте виражений передусім у контексті інтертекстуальності, не зводячись до стереофонічного гетерогенного тексту, тлумаченого як палімпсест.

<http://www.forum.vosvoboda.info>: Друже! Моя порада Вам – не читайте той **Бриколаж**, а то захворієте на ліворадикальну ліберастію з елементами гомофілії (не плутати з гемофілією).

Київ

Видавничий дім

«Києво-Могилянська академія»

2010

УДК 012Брюховецький+016:[929Брюховецький+811.161.2(092)
ББК 91.9:81.2Укр+81.2Укр.д
Б89

Показчик знайомить читача з літературно-критичними, науковими, науково-популярними та публіцистичними працями доктора філологічних наук, кандидата педагогічних наук, першого ректора і президента НаУКМА В'ячеслава Степановича Брюховецького за період від 1957 по 2008 рр. Книга має характер пастишу, при її побудові використані елементи бриколажу.

Для всіх, хто цікавиться розвитком української філологічної науки та новітньою історією становлення української освіти і не відкидає можливості гумористично дивитися на світ і на себе в ньому.

ISBN 978-966-518-556-7

© Брюховецький В. С., 2010
© Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010

• Легенда нумерації

0000	– тексти автора.
<i>0000</i>	– тексти про автора.
0000 без відступів	– дисертації, керівництво дисертаціями та опонування на захистах.
0000	– переклади.
<u>0000</u>	– упорядкування, редагування, рецензування, консультування, участь в оргкомітетах.

• Специфічні скорочення

/н.	– недруковане, в тому числі керування аспірантами та опонування на захистах дисертацій.
/п.	– публікації.
/р.	– рефлексії.
/рус.	– переклад російською мовою.
/с.	– у співавторстві.
/т.	– текст.
/ф.	– фільм.
/х.	– хуторизм.
/engl.	– переклад англійською мовою.
/t.	– текст англійською або французькою мовою.
/@	– електронний ресурс.

• Зміст

Слово до читачів	7
Перетини паралельних реальностей в іменах	8
Біобібліобіографія	63
Показчики	
Тексти	985
Публікації	987
Фільмографія	988
Недруковане	989
Рефлексії	989
Хуторизми	991

Почалося все зі звичайного, класичного бібліографічного покажчика, який підготували до друку бібліографи та бібліотекарі НаУКМА. Проте навіть за усвідомленого розуміння важливості подібного роду довідкової літератури я не міг позбутися відчуття, що це – нудно. А крім того, стільки цікавого залишалося поза цим текстом. Адже майже кожна публікація (або й, навпаки, неопублікація) спричинена історією, яка може виявитися захопливішою за неї саму, тобто за публікацію. Я почав видозмінювати цей покажчик – змістово, стилістично. І раптом виявив, що майже за два десятиліття, відколи я перестав систематично працювати в літературознавстві й у бібліотекознавстві, там сталися серйозні зміни. У вжиток увійшли терміни, яких до колапсу Союзу, тобто до 1991 року, ми не вживали... Бібліографічний же опис набрав чудернацької форми, коли ім'я автора в одній позиції часом повторюється разів чотири...

Отже вибравши за дороговказ найсимпатичніші дефініції двох модних термінів (див. титульну сторінку) я почав перетворювати бібліографію в бібліобріоікхію, коли можна, відповідно до можливостей бриколажу, використати для пастишизації своєї концепції все, що трапляється під руку. Е, та що там ті Bricolage'і! Французам і не снилось, що за магазини «Юний технік» ми мали при Союзі і що майстрували зі всіляких незрозумілих цяцьок, які там продавалися за безцінь (коли, скажімо, випадково до космічного корабля виготовляли надлишок деталей із вольфраму чи титану тощо...).

Отака вийшла книжка. Принаймні її швидко читати. Дивившись відповідну сторінку першого розділу «Перетини паралельних реальностей в іменах», зупиняєшся на необхідній позиції з твоїм прізвищем – і все! Економія часу. Кому його не буде шкода...

- Абакумець Д.* 0092/р.
Абліцов В. Г. 3596
Абрамов В. 3575
Абрамов Ф. О. 0288
Август 0539/п.
Аверинцев С. С. 0354, 0960/т., 1570, 1570/р., 1640, 1640/т., 1701, 1785/т., 2222, 2553, 2553/т., 2660
Аверченко Д. 2193, 2193/рус., 3369, 3369/рус., 3910
Авіжюс Й. 0138, 0156
Авраменко Л. М. 1879
Авраменко М. 3733
Авраменко О. П. 3796
Аврамов И. 1324
Авторханов А. 0861
Агеева В. П. 0574, 2910/с., 2917/с., 2918/с.
Адамович А. 0058/р.
Адамська М. 3754
Адамчук І. 3439
Адік 1621/р.
Ажаєв В. М. 0481, 0520
Азаров М. Я. 3669/н.
Айвазовська О. 4016/@, 4019, 4025
Айзеништок І. Я. 0427/п., 0539/п., 2322
Айтматов Ч. Т. 0354, 0369, 0391/т., 0481, 0520, 0565, 0726/р.
Акімова Т. 1960, 1960/рус.
Александренко С. 0317
Александров 0064/р.
Александрова Н. В. 2294, 2503, 2790, 3144, 3499, 3814, 4082
Алексєєв Ю. 3724, 3724/рус.
Алексієвець Л. М. 1704
Алексійчук О. 1114
Алчевська Х. Д. 1697/т.
Альшиулер М. 1842/р.
Амінофф Н. І. 2587/т.
Амосов М. М. 0505/т.
Амчиславський М. Г. 1699/п.
Анастасьєв Н. 0354
Андієвська Е. 0704/т., 2036/@, 3717
Андрєєв І. 3708, 3937/т.
Андрєєв С. 0421/т.
Андрєєва Е. М. 2563/т.
Андрієвська Н. 1178, 1179, 1293
Андрієвська О. 1975
Андрієвська О. Т. 0058/н.
Андрієнко Л. Г. 3804
о. Андріян, владика 1365
Андрусенко М. 1677, 1677/рус., 1686
Андрусів С. М. 0354
Андрухович Ю. І. 0354, 1800, 2306, 2316/@, 2352/@, 2676/т., 2817, 3461, 3519, 3876
Андрущак Г. 1460
Анісімов В. 0459
Анисимов В. 3516/@
Аннінський Л. О. 0354, 0431/р.
Антипович Г. А. 3635/т.
Антоненко О. Я. 0458/т.
Антоненко П. 3974
Антоненко П. Д. 0092/р.
Антоненко-Давидович Б. Д. 0058/н., 0064/р., 0336, 0502, 0522, 0541, 0562, 0712, 1710, 2034, 3635/т.,
Антонич Б.-І. В. 0481, 0520, 0565
Антонишин С. 1799
Антонов М. 0565
Антонова О. Є. 3943
Антонович В. Б. 0557/т., 3951
Антонович М. Д. 1033, 1034
Антонович М. М. 2430, 2563/т., 3665/57

- Антонович О. М.* 0686/р., 0700, 0704/т., 0737, 0738, 1132, 1277, 1278, 1285, 1296, 1249, 1299, 1305, 1306, 1690, 1691, 1692, 1950, 1996, 2051/т., 2187, 2363, 2620, 2656, 2659, 2666, 2668, 2668/рус., 2678, 2690, 2691, 2814, 2906, 2920, 2920/рус., 3038, 3038/рус., 3059, 3060, 3565, 3591, 3590, 3738, 3614/@, 3606, 3611, 3674, 3696, 3702, 3843/с., 3862/с., 3863/с., 3864, 3864/рус., 3869/с., 3943
- Антонович Т. М.* 0686/р., 0700, 0704/т., 0737, 0738, 1132, 1277, 1278, 1285, 1296, 1249, 1299, 1305, 1306, 1690, 1691, 1692, 1950, 1996, 2051/т., 2363, 2620, 2678, 2814, 3565, 3591, 3590, 3738, 3614/@, 3611, 3674, 3702, 3943
- Антонюк З. П.* 4063/@, 4064
- Антонюк Н. Г.* 1697, 1731, 1889, 1890, 1901, 1906, 2066, 2073, 2286, 2290, 2293, 2502, 2504, 2505, 2506, 2563/т., 2792, 2849, 3147, 3493, 3501, 3816, 4084, 4095
- Антонюк Т.* 0657
- Антоняк Б.* 2475
- Апанович О. М.* 0058/р., 0252, 0428, 0557/т., 0726/р., 1697/т., 2089/т.
- Апостол Д.* 1333/т., 1826/т.
- Аріосто Л.* 0539/п.
- Арістотель* 0566
- Арістофан* 0539/п.
- Арно А.* 1019, 1023
- Артазей О.* 3251
- Артеменко О.* 0976, 0988, 0991, 1228, 2969, 2969/рус., 3458/@, 3529, 3666, 3666/рус., 3721, 3721/рус.
- Артинов М. М.* 3635/т.
- Артюшенко В.* 0530, 0778, 0782, 1023, 1408, 1624, 2623, 2623/рус., 2676, 3053, 3188, 3721
- Артюшенко Я.* 3105
- Арутюнов С.* 0565
- Арутюнова С.* 1825
- Архипська О. І.* 1254
- Асатіані Г.* 0245/т.
- Аскоченський В. І.* 0500, 0501, 0501/т.
- Асмус В. Ф.* 0566
- Астаф'єв В. П.* 0354, 0391/т., 0543/с., 0565
- Астаф'єв О. Г.* 2479, 2968, 3310/с.
- Астахов В.* 3669/н.
- Атаманюк В. І.* 0058/н.
- Афанас К.* 3782
- Афанасієв Ф. Г.* 1440, 1842/п., 1842/р., 1945
- Афанасьєв М.* 0566
- Афоніна А.* 3253, 3259/@, 3276, 3317
- Ахат А.* 3283
- Ахматова А. (Г. А. Горленко)* 0391/т., 3635/т.
- Ахметов Р. Л.* 3322, 3323, 3330, 3336, 3451, 3659, 3664/@, 3669/н., 3680/@, 3956/@
- Бабаніна Н.*** 3122, 3229
- Бабель І. Е.* 3635/т.
- Бабич Є. К.* 2276
- Бабич Л. І. (див.: Л. І. Ільницька)*
- Бабій Б.* 0391/т.
- Бабишкін О. К.* 0739/т., 3984, 3635/т.
- Бабошин І.* 1791, 1980/@, 2195
- Баб'юк М. П.* 1420, 2307
- Багалій Д. І.* 0427/п.
- Баган О.* 3601/@
- Багговут О. К.* 1697/р., 1699/п., 1700/р.
- Багмет М.* 1913
- Багнюк А. (Т. Багнюк)* 3982
- Багнюк В.* 2330, 2330/рус.
- Багрицький Е. (Е. Г. Дзюбін)* 0501/т.
- Багров Н. В.* 2525
- Багрянний І. (І. П. Лозов'яга)* 0058/н., 0616
- Бадзьо Ю. В.* 1161/т., 2554, 2670, 3765/т.
- Бажал А.* 2143, 2143/рус., 2255, 2345, 2668, 2668/рус., 2715, 2715/рус., 3027, 3027/рус., 4015, 4015/рус.
- Бажал Ю. М.* 1903, 2068, 2401, 2563/т., 2783, 2794, 3149, 3312/с., 3502
- Бажан А.* 3115/@
- Бажан А. П.* 0427/п.

- Бажан М. П.* 0156, 0188, 0194, 0195,
0253, 0427/п., 0504, 0686/х., 1840/х.
Баженова Е. 3381, 3381/укр.
Бажов В. 1441
Базелюк М. 0824
Байраковська О. 1882
Бакк Л. 1424, 1424/рус.
Бакута С. 2476
Балабушевич Т. А. 2229, 3548/р.
Балацька А. 3437
Балацька В. М. 1562/п.
Балаян Р. Г. 1307, 2877, 3691/с.
Балдига Л. 2466/@, 2560, 2567
Балей В. П. 2366/@
Балика Д. А. 0465, 0566
Баллоні Н. Ф. 3009, 3009/рус., 3009/engl.
Балога В. І. 3786/@
Бальцегжан Е. 0050
Бальцерович Л. 1783, 1843
Бандера С. А. 3781/@, 3788/т.
Банна В. 4021
Банчик Н. 1994, 3558
Барабаш Б. 2565, 2566, 2612, 2645, 2648
Барабаш С. Г. 2350, 2351, 2582, 2583
Барабаш Ю. Я. 0603/т., 3665/51
Бараболяк М. 0608
Баран В. 2408
Бараневич Л. 0846
Баранов В. І. 0241, 0245/т.
Баранович Л. 0818, 1826/т., 2542, 2542/рус.
Баранчук Р. М. 2526/@
Барбара Я. 3519
Барбюс А. 0539/п.
Барвінок В. І. 0058/н.
Барвінський Я. 0713
Бардяк Н. Л. 2633
Баррико А. 0027/р., 0231/р.
Бартіш Л. 3564
Барусевич Я. 2051/т.
Бар'яхтар В. Г. 3804
Бахтін М. М. 0960/т.
Бачинська Р. 3644/@
Бачинський С. 1767, 1792
Башикірова О. 2735
Башта В. 3969, 3969/рус.
Баштан М. Л. 3635/т.
Баштанник Т. 3980, 3998
Баштова Н. Г. 3933, 3949
Баштовий А. 1965/@
Бащук О. 1787, 1787/рус., 1813, 1813/рус.,
1817, 1817/рус., 2664
Бебель А. 0539/п.
Бебих І. Г. 0865
Бедзик Д. І. 0427/п.
Бедзик Ю. Д. 0062, 0354, 0369, 0562,
0566
Безверха А. 2913
Безверхий М. Д. 0489
Безкопильний О. П. 0003-5/р.
Безпалый М. Н. 0421/т.
Безп'ячук Ж. 2677, 2850, 2869, 2872,
2877, 2974, 2974/рус., 3013, 3015,
3025, 3026, 3058, 3060, 3063, 3375
Безсмертний Р. М. 2811, 2883, 3111
Безсонів В. 0901, 2051/т.
Безталанна О. (див. також *О. Хантер-Безталанна*) 0452, 0453, 2861,
3099/@
Безусько А. Г. 2563/т., 2652
Безусько Л. Г. 2652
Безхутрий Ю. М. 3258
Бейко І. 1749
Бек О. 0481, 0520
Бекешикіна І. Е. 3587, 4x13
Бенуа О. М. 0539/п.
Бер В. (див. *В. П. Петров*)
Берадзе О. 0914
Бердиховська Б. 2041, 2194, 2200, 3194,
3665/20
Бердичевская М. 3130, 3131, 3720,
3886/@
Бердник О. П. 0082/р., 0231/р.
Бережна І. 4040/@
Бережний В. П. 0082/р.
Березенко Б. О. 1798
Березко Б. 1472
Березовський М. С. 1333/т., 1826/т.,
3653/т.
Березовський Ю. 0985
Берізка Б. 3830
Берія Л. П. 0064/р.
Беркель Х. 3384

- Берла П. Ф. 0018
 Берлінський В. 2051/т.
 Берлінський Максим 2051/т.
 Берлінський Матвій 2051/т.
 Берлінський Михайло 2051/т.
 Берлінський С. 2051/т.
 Бернацька Ю. М. 2073, 2290, 2500,
 2787, 3497, 3811, 4079
 Бернс Р. 0064/р.
 Бершак Л. 0812
 Бершеда С. Р. 1487
 Беспалий Б. Я. 2982
 Бетховен Л.-В. 0427/п.
 Бешиковецька Г. 0344
 Белецькі Ч. 1487
 Беліков М. О. 0457/с.
 Белінський В. Г. 0245/т., 0354, 0539/п.,
 0566
 Белов В. І. 0354, 0565
 Белов О. 0833
 Белова В. 1495
 Белова Л. 2521
 Белова Ю. І. 2147
 Белоусов І. 0501/т.
 Беляєв В. Г. 0307, 3687/п.
 Беляєва Л. В. 2058, 2484
 Бельчиков Н. 0245/т.
 Бжезінський З. 0612/р., 1274/п., 1811,
 1811/п., 1998, 1998/п., 2217, 2599,
 2599/п., 2596, 2609, 2809, 3549,
 3680/@
 Биба М. 3745/@, 3746/@
 Бидненко Н. 0974
 Биков В. В. 0245/т., 0354, 0391/т.
 Биков Л. Ф. 3706/р.
 Биков Р. А. 3706/р.
 Биковець М. М. 0058/н., 0427/п.
 Бирзул В. І. 3539
 Бистрицький Є. К. 2449, 0507/р.
 Бичко І. В. 2782
 Бичко В. В. 0099, 0100, 2026/р.
 Бицько С. 2051/т.
 Бишовець А. Ф. 0835
 Бишовець В. 0835
 Бишовець Л. 0485/р.
 Бігун Я. 0704/т., 2353, 2762, 3557
 Бідзіля М. І. 1166
 Біднова Л. Є. 0058/н.
 Білан А. 2196, 2197
 Біленький С. 2001/х.
 Білецький В. С. 2902, 3530/@, 3694
 Білецький О. І. 0383, 0485/р., 0538/т.,
 0539/п., 0699, 0719
 Білий В. 0058/н.
 Білий О. В. 0565, 2375, 3687/п.
 Білик Іван (І. Я. Рудченко) 0427/п.
 Бібіхін В. 0960/т.
 Білик Л. 3332
 Білкей В. 1494
 Білкун М. В. 0040, 2544
 Білодід О. І. 1238
 Білозерська О. 2618, 2619, 3560/@
 Білокінь С. І. 0058/р., 0386, 0441/с.,
 0514, 0543/с., 0569/3, 1460, 2306,
 2316/@, 3243
 Білоконь І. 0237
 Білокобильська П. 3637
 Білокопитов М. 0916
 Білоус Л. 0019
 Білоус О. 3008/@
 Білоусова Н. 3535, 3535/рус.
 Білоцерківцев Н. Г. 0102, 0109, 0132,
 0223, 0429, 0442, 0443, 0733/п.,
 2246
 Білоцерківська Г. 2009, 2131
 Більдт К. 2544
 Білько Н. М. 2785
 Більченко В. М. 1671
 Біляшівський Богдан 0543/с.
 Біляшівський Борис 0543/с., 0875/с.
 Біляшівський М. 0543/с.
 Бін Ладен У. 3669/н.
 Бірюкова І. 3179, 4057/@, 4058/@
 Бітов А. Г. 0481, 0520, 0565
 Бічун Н. Л. 0072, 0077, 0262, 0284,
 0566, 2475, 2570
 Благітка О. 0852
 Блажесейовський Д. 2431, 2431/рус., 2433
 Блайх Я. 1025
 Бланк Б. 0457/с.
 Близнець В. С. 0072, 0565
 Блохін О. В. 0458/т.

- Блюменфельд Б. М. 0245/т.
 Блюміна І. М. 2268/т.
 Бобинський В. П. 0058/н., 0427/п.
 Бобко О. 2626
 Бобович Я. 0458/т.
 Богатирьова Р. В. 3669/н., 3956/@
 Богацька Е. 1163
 Богачевська-Хом'як М. 1506, 1690,
 2372, 3665/35
 о. Богдан (Б. М. Петухов) 0275, 3629
 Боголюбов О. 0817, 0835
 Богомолець-Шереметьєва О. В. 3246/@,
 3276, 3463, 3463/рус., 3464
 Богомолов В. О. 0091
 Богуслаєв В. 3115/@
 Богуславська А. 3096, 3423, 3429, 3445,
 3522, 3640, 3669
 Богуцький Ю. П. 2048/р.
 Бодлер Ш. 0538/т.
 Боднар В. 1780
 Боднарук Б. 1702
 Боднарук В. 1390, 1702, 1757
 Боднарчук Ю. В. 2563/т., 3497, 3811, 4079
 Божко О. І. 0156, 0485/р., 0968, 1166,
 2622
 Божко С. 0986, 0986/рус., 2189, 2193
 Божко С. З. 0427/п.
 Божук М. 0038
 Бойко А. 3084, 3084/рус., 3924
 Бойко Б. 0812, 0918, 0925, 1629
 Бойко В. Г. 0036
 Бойко В. С. 0189, 1166
 Бойко І. 0058/н.
 Бойко Л. С. 0574, 0799
 Бойко М. 2009
 Бойко О. 1976, 2121
 Бойко Олеса 3452
 Бойко Р. 3466
 Бойко-Блохин Ю. 1579
 Бойченко Н. 1965/@, 1965/@/рус.
 Бойчишин М. І. 0918
 Бойчук Б. 0704/т.
 Боккаччо Д. 0539/п.
 Бокотей А. А. 2036/@, 2038
 Болгарова М. Ю. 1842, 2287, 2402,
 2786, 2791
 Болозович О. А. 0058/н.
 Болотов Б. В. 0730, 0731/р., 0911
 Болтенко М. Ф. 0058/н.
 Болюбаши Я. Я. 3937/т.
 Боляк О. С. 2491
 Бондар В. С. 2071, 2499, 2796, 3151,
 3504, 3820, 4088
 Бондар М. П. 1346, 2376
 Бондаревська А. І. 4082
 Бондаренко Віктор Д. 1482
 Бондаренко Володимир Д. 0043,
 2002/@, 2002/@/рус., 3882/@,
 3883, 3249/@
 Бондаренко М. 1155, 1269
 Бондаренко О. 2050
 Бондаренко С. 2222, 2458, 2465, 2541,
 2541/рус., 2564, 2564/рус., 3010,
 3040, 3085, 3086*¹, 3089, 3089/
 рус., 3891, 3892, 4034/@
 Бондаренко Я. Г. 1562/п.
 Бондарець О. В. 1462, 2289, 2788, 3145,
 3495, 3812, 4080
 Бондарєв Ю. В. 0566
 Бондарчук Я. 1518
 Бордїйчук Н. 2873
 Борецький Й. 1826/т.
 Борецький Л. 2628
 Борецький М. 2629
 Борецький Михайло 0818, 0823
 Борєв Ю. І. 0209, 0245/х.
 Борис Тен (М. В. Хомичевський) 0470,
 0081, 0100/р., 0113, 0113/р.
 Борисовський Л. 4054
 Борзова Н. 3942/@, 4036
 Борзяк Д. С. 0058/н., 0539/п.
 Борисенко Т. О. 2037
 Борисяк П. 1085
 Бородай Ю. 0565
 Бородін В. С. 1346
 Бортняк А. А. 2570
 Бортнянський Д. 3635/т.
 Боруш К. 0792
 Боряк Г. 2385
 Ботвиновський М. Н. 0058/н.

¹ Знаком астериск (*) позначені видання, які не вдалося переглянути *de visu*.

- Боткин В. 0245/т.
 Ботушанська Д. 0038
 Боуг І. 2954
 Бохняк З. 1874
 Бочаров А. Г. 0241, 0245/т., 2770, 0467
 Брага С. 2904
 Брайчевський М. Ю. 0003-5/р., 0058/р., 0726/р., 1140/с., 1166, 2045, 2083, 2084, 2089/т.
 Брандес Г. 0287
 Брасюк Г. І. 0058/н.
 Братунь Р. А. 0390/с., 0390/с./рус.
 Братусь І. В. 1828, 2010
 Брежнєв Л. І. 0458/т., 0492/т., 0492/р., 0660/т., 0677/т., 3937/т.
 Брейгель П. 4х13
 Брик М. Т. 1697, 1729, 1731, 1881, 1893, 1894, 1896, 1897, 1901, 1902, 1999, 2056, 2057, 2066, 2067, 2090, 2118, 2157/с., 2229, 2234, 2234/рус., 2234/engl., 2278, 2281, 2286, 2293, 2380, 2480, 2481, 2502, 2504, 2505, 2506, 2544, 2548/@, 2563/т., 2605, 2621, 2624, 2699/т., 2764/с., 2747/с./@, 2765/с., 2766/с., 2792, 2815, 2976, 3006, 3085, 3134, 3147, 3485, 3486, 3487, 3493, 3501, 3542
 Бриль Я. 0543/с.
 Бричук К. 2170, 2170/рус.
 Бровченко В. Я. 0390/с., 0390/с./рус.
 Бродський М. Ю. 2811, 3214, 3284, 3284/рус., 3260/@
 Бродський О. Ю. 1617
 Бросаліна О. 3125, 3125/рус.
 Брунь С. 1625
 Бруховецький О. Є. 1007
 Брюгген В. О. 0223
 Брюховецька В. П. 1153/п., 1569, 1687/т., 1785/т., 1838/х., 2595, 3173/р.
 Брюховецька Л. І. 0010, 0245/х., 0505/р., 0524/р., 0785, 1055, 1062/х., 1332, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1510/х., 1511/х., 1520, 1636, 1687/т., 1785/т., 1840/н., 1840/1948, 2181/х., 2182, 2268/т., 2280, 2325, 2326, 2349, 2363, 2471, 2476, 2561, 2658, 2667/х., 2967, 3307/с., 3518/4, 3586/@, 3665/4, 3677, 3684, 3688, 3841, 3847/@, 4049, 4050, 4051, 4052, 2388/р., 3669/н.
 Брюховецька Оксана 0113/р., 0485/р., 1332, 1687/т., 1785/т., 1838/х., 1840/н., 2182, 2279, 2471, 2913, 3620, 3684, 3669/н., 4026/т.
 Брюховецька Ольга 1062/х., 1332, 1636, 1687/т., 1785/т., 1838/х., 1840/н., 1861, 1862, 1868, 2182, 2279, 2471, 3586/@, 3669/н., 3684, 4026/т., 4039/@
 Брюховецький І. М. 3951, 2673
 Брюховецький С. О. 1153/п., 1416, 1417, 1569, 1687/т., 3173/р.
 Брязгунов Т. 3180
 Буало Н. 0566
 Бубніс В. 0565
 Бугай Ю. 1274/п.
 Бугайко Т. Ф. 0468
 Бугасова Т. В. 1250, 1254
 Будяк Ю. 0058/н.
 Будьонний С. М. 0058/н.
 Бузько Д. І. 0058/н., 0392
 Буковський С. А. 4035/@
 Булавін Л. 2278
 Булавко В. 0062, 1574, 2869, 2871, 3428
 Булат Т. 1018
 Булгак Д. 4046/@
 Булгаков М. А. 0481, 0520, 3459/@
 Булгаков С. М. 0960/т.
 Булдович В. Р. 0507/п.
 Булкін К. 3393/@
 Букет Є. 3985
 Бунін І. О. 0459/т., 3635/т.
 Буняк Л. К. 1333/т., 1441, 1987, 3455
 Бураковський О. З. 0660/т., 1712, 2024
 Бурбан А. Ф. 3452, 3501, 3816, 3973, 4084, 4095
 Бурбан В. Я. 0431/р., 0291, 0270, 1777, 1777/рус., 2920, 2920/рус.
 Бурбела В. 0461/н.

- Бургардт О. Ф. (Юрій Клен) 0058/н.,
0459/т., 0507/р., 0739/т., 0740,
0926, 2628, 2629, 3706/р., 4067
- Бурда О. 3960/@, 3977
- Буревій К. С. 0058/н.
- Бурлаков С. Р. 2570
- Бубняк Р. А. 2019
- Бурковський П. 3890/@
- Бурлачук Ф. Ф. 0485/р., 1406, 1713
- Бурлюк А. 0457/с.
- Бурлюк Д. Д. 2048, 2048/р.
- Бурляй Ю. О. 0050, 0372, 0375/х., 3635/т.
- Бурма В. 1420
- Бурнос Т. 1209
- Бурсов Б. І. 0050, 0187, 0245/т.
- Буряк Б. С. 0047
- Буряк В. 1442, 2742
- Буряк Ю. Г. 0354
- Бутко В. І. 1676
- Бутурлін П. 0501/т.
- Бутусова Т. 1408
- Бучіс А. 0296, 0334
- Буц О. 0539/п.
- Бушаєва Н. І. 3635/т.
- Бушак С. 2562
- Бушанський В. 3399, 3399/engl., 3466
- Бушмін О. С. 0050
- Вавринюк Г. Р.** 1778, 1212
- Вайда А. 3885
- Вакарчук І. О. 2026, 2719/с., 2720/с.,
2815, 2824, 2831, 2925, 2971,
2973, 2973/рус., 3160, 3160/рус.,
3318, 3514, 3364/@, 3665/16,
3766/@, 3922/@, 3937/т., 3940/@,
3950, 4018/@
- Вакарчук С. І. 2811, 2817, 2877, 3357,
3876, 3940/@, 3989/@
- Вакуленко Д. Т. 0574
- Валер'янова Д. 2023
- Валін В. 3103
- Валуєв П. А. 0557/т., 0660/т., 2676/т., 3519
- Вандерлос Н. 1557
- Ванникова І. В. 3095
- Варавва О. 0058/н.
- Варнак П. 2513, 2529
- Ванчицька О. 2383
- Варич М. 3913
- Вартанова О. Г. 1093
- Варфоломій, Вселенський Патріарх
1428, 1425, 1547/т.
- Василевська В. Л. 0062
- Василевська О. 2542, 2542/рус., 2836
- Василенко В. А. 1166
- Василенко К. 2159, 2159/рус.
- Василенко М. 0058/н.
- Василик Д. 3972/@
- Василишин Р. 1198, 1207
- Васильєв Б. 0565
- Васильєв О. 2252
- Васильєва О. 3213
- Василькевич З. 2934
- Васильківський О. О. 0030
- Васильченко С. В. 0381, 0565
- Васильчук Ю. 1964
- Васюник І. В. 2925, 2982, 3220
- Вася Сонях 3631
- Ватес В. 1220
- Ватраль Б. 2924, 2931, 2948, 2949,
3184, 3614/@, 3732/@, 3861
- Вахаметса А. 0566
- Вацуро В. 0245/т.
- Ващенко А. 1658
- Ващишин І. 0136
- Вдовина О. 3665/31
- Ведель А. (А. Л. Ведельський) 1452, 1471,
1826/т., 3629, 3635/т., 3751, 3997, 4002
- Вежбовська Л. 2405
- Везіан Ж.- П. 3450
- Величко С. В. 1826/т.
- Величковський П. 1826/т.
- Велланський Д. 2051/т.
- Велланський Й. 2051/т.
- Велланський М. 2051/т.
- Венгленський Р. 2164
- Вервес Г. Д. 2152/р., 3687/п.
- Вергарн Е. 0565
- Вергілій 0058/н., 0539/п., 0557/т.
- Веремійчик Г. 1230
- Вересень Микола (М. К. Ситник) 2817,
3357
- Веретельник Р. М. 2910/с., 2917/с.,
2913, 2918/с., 3153, 3755/с., 3822

- Верига В. 1315
 Верлен П. 0287
 Вернадський І. Н. 1697/т., 0642/т.
 Вернадський В. І. 0231/р., 0391/т., 0428,
 0429, 0430, 0431/р., 0432, 0433,
 0436, 0442, 0443, 0444, 0456,
 0462, 0537, 0537/р., 0565, 0599,
 0600, 0642, 0642/т., 0643, 0643/п.,
 0644, 0680, 0732, 0733, 0733/п.,
 0862, 0865, 0905, 1034, 1142,
 1252, 1252/р., 1637, 1697, 1697/т.,
 1697/р. 1698/п., 1700/р., 1946,
 2246, 2247, 2330, 2330/рус., 2484,
 2525, 2562, 2676/т., 3459/@., 3595,
 3596, 3706/р., 3954, 3954/рус.,
 3954/engl.
 Верстюк В. 3587
 Вертель Д. 4026/т.
 Верягін А. 3839
 Вечерський В. В. 0489, 0506/с., 0554/с.
 Вжесневський Б. 0917, 2587/т.
 Виговський І. 1826/т., 2051/т.
 Виготський Л. С. 0566
 Видрін Д. Г. 2748
 Винар Л. 0818, 0823, 1367, 1439, 1622,
 1709, 1727, 1899
 Винниченко В. К. 0354, 0459/т., 0459/р.,
 0459/н., 0501/т., 0539/п., 0672,
 0507/р.
 Винниченко І. 2267
 Винниченко Р. Я. 0459/н.
 Винничук О. 1174
 Винницький 3635/т.
 Винницький М. І. 2563/т., 3898/@
 Виноградова А. 1796
 Виноградова Т. 0664
 Виноградський В. М. 0064/р., 0100/р.,
 1710
 Вислоцький І. І. 0704/т., 1702, 1743,
 1757, 1943/ф./@, 2051/т., 2094,
 2103, 2181/х., 2212, 2215, 2257,
 2261, 2397, 2399, 2440, 2518/с.,
 2522/с., 2690, 2692, 2733, 2949,
 3472, 3574, 3598/т.
 Висоцький Ю. 2860, 2860/рус.
 Витвицька Т. 0912, 2466/@
 Вишенська І. Г. 2563/т., 3312/с.
 Вишеславський Л. М. 0481, 0520
 Вишинська Л. 1376, 3999/@
 Вишинський А. Я. 0064/р.
 Вишлінський Г. 3319, 3604, 3605/@
 Вишня Остап (П. М. Губенко) 0058/н.,
 0427/п.
 Вівчарик С. 0505
 Віко 0539/п.
 Віктюк Р. Г. 2470, 2471
 Віленський Ю. 3209
 Вільде Ірина (Д. Д. Полотнюк) 0367
 Вілцанс А. 2615
 Вільямс Д. 1528, 1470, 2051/т.
 Вінграновський М. С. 0072, 3635/т.
 Вінницький 0058/н.
 Вінський Й. В. 2811
 Віппер 0539/п.
 Віролайн Л. 0566
 Вітошинська З. 0957, 0958, 0960, 0960/т.
 Віцин Г. М. 3173/р.
 Владимиров А. 1308/рус.
 Владимирова Л. 3166
 Власенко А. 2860, 2860/рус.
 Влашук М. 4040/@
 Влизько О. Ф. 0058/н., 0741/@, 0800
 Влох О.-С. Г. 1166
 Вовк С. 1313
 Вовкун В. В. 3858
 Вовченко В. 1320
 Вовчик-Блаkitна М. В. 0571
 Вознесенський А. А. 3635/т.
 Возницький Б. Г. 3681/с./@
 Вознюк Г. Л. 0303, 0337/н.
 Вознюк П. 3012, 3012/рус.
 Возняк Т. 1025, 2036/@, 2038, 2039, 1705
 Война В. 0457/с.
 Войнар І. 0566
 Войнович В. М. 0612/р., 0670, 0704/т.
 Войтенко В. 2889
 Войтихів В. 3573
 Войчишин Ю. 1331*
 Волинський К. П. 0073, 0354
 Волиняк І. 0763
 Волков А. Р. 0811/н.
 Волков В. П. 1252

- Волков М. О. 2024
Волкович А. 0058/н.
Волконський С. 0914
Володимир (Богоявленський), митро-
полит 0058/н.
Володимир Великий 1577, 1578, 1699/п.,
3781/@
Володимирів О. 1308
Володькова О. 1805
Волоткевич О. 3865/ф., 3905
Волочков В. 0498, 0515, 0518
Волошин Є. 0058/н.
Волошин І. 2051/т., 2587/т.
Волошин М. 1177, 3519
Волошин О. Я. 3569
Волошиненко А. 1322
Волошка Л. 2954, 3271
Волчик О. 1001
Вольвач П. 3545
Вольтер (Аруе, Франсуа-Марі) 0539/п.
Вондра А. 2544
Воробйов М. П. 0354, 0050
Воробкевич С. І. 0458/т.
Воробьєв В. Ф. 0271, 3635/т.
Вороний М. К. 0058/н., 0354, 0539/п.,
0557/т.
Вороний М. М. 0058/н.
Воронін В. 0459/т., 0459/р.
Вороніна К. 0566
Воронка Р. 0875/с.
Воронько П. М. 0354
Воротченко М. К. 1562/п.
Ворошилов К. Є. 0058/н., 1697/т.
Воскресенська Г. 2913
Вражливий Василь (В. Я. Штанько)
0058/н., 0427/п.
Врангель П. М. 1697/т.
Врублевська Л. 2934
Всеволод, архієпископ 3561
Вуйко Б. 2982
Вухналь Юрій (І. Д. Ковтун) 0058/н.,
0427/п.
В'юн М. 0058/н.
Вяземський П. А. 0245/т.
Вязовський Г. А. 0338/н., 0482
Габрилович Є. Й. 0566
Гавран І. 2565
Гавриленко Т. 0058/н.
Гаврилишин Б. Д. 0917, 1327, 3428,
3665/36, 3670, 3978
Гаврилов Є. 3753
Гаврилова І. 1629, 1629/рус., 1629/engl.,
3269
Гаврилюк І. Я. 3635/т.
Гаврилюк Т. 3193
Гаврилюк Я. 4078
Гавриш Д. 2424/@, 2328/@
Гавриш Р. 1864
Гавриш С. 0953/р., 3906/с.
Гадзинський В. 0058/н.
Гай А. І. 0185
Гайдарівський В. 2034
Гайдук І. 3635/т.
Гайовий В. М. 0507/п., 0507/р.
Гак А. 0427/п.
Галай В. Р. 1256
Галан Я. О. 0024
Галата О. 3048, 3389/@
Галета О. 2831
Галешко Р. 1823/@
Галич М. 0058/н.
Галичук Є. Д. 1412, 1413
Галів М. 1718
Галковська Т. 3563, 3563/рус.
Галух А. 1774, 3283, 3316
Галушка Д. О. 0427/п.
Галушко К. 3777, 3993
Галика Гулевичівна 1196, 1229, 1248,
1248/рус., 1260, 1267, 1333/т.,
1414, 1442, 1547/т., 1785/т.,
1826/т., 2051/т., 2232/т., 2243,
2282/ф., 2945, 3044
Галюк І. 0058/н.
Гальченко С. А. 0563, 1690, 3310/с.,
3755/с.
Гальчинський А. С. 2809
Гальчук О. В. 1595, 1841, 3309
Гамалій Г. І. 2776, 3137
Гаман В. П. 0031
Гамкало І. Д. 2865
Гамрицак І. 4037

- Гамсун К. 0427/п.
Ганжа Л. 3054
Ганжа Т. 0952, 0978
Ганський М. 2051/т.
Ганцов В. М. 0058/н.
Гаранина Н. 0245/т.
Гарань О. В. 0505/т., 0894, 1012, 1585, 1852, 1985, 2389, 2563/т., 2635/@, 2699/т., 3911/@
Гарас Г. О. 0021, 0023, 0023/рус., 0024, 0044, 0053
Гарасим'юк М. 2603
Гарецький П. 0058/н.
Гармідер О. 0505/т.
Гарнер Д. 2464
Гарріс А. 1385
Гасанова І. 2995, 2996, 2999/@
Гаско М. Е. 0058/н., 0082/р.
Гасуль О. 0458/т.
Гевка О. 2383
Гегель Г. 0245/т., 0354, 0566
Гесць В. М. 3594/с., 3594/с./рус.
Гей В. С. 2570
Гейченко В. В. 0489, 0543/с.
Геккель Е. 0565
Георгієвський М. С. 1914
Гер О. (Вайсблят В. Н.) 1134/н.
Герасимович В. 0058/н.
Герасимчук В. А. 0575
Герасимчук Д. К. 0118, 0262, 0284, 0566
Герасимчук Л. 2057
Герасим'юк В. 0354, 3987
Герасим'юк О. 3357
Гербель М. В. 0501/т.
Гербст Д. 2445, 2455, 2466/@, 2487, 2560, 2567, 2774, 3549
Гермайзе Й. Ю. 0058/н.
Герман Г. 3669/н.
Гернер Г. 4010
Герцен О. І. 0354
Гессе Г. 2629
Гец С. 0427/п.
Гжицький В. З. 0058/н., 0427/п., 0562
Гіжко А. 3729
Гіляров С. О. 0058/н.
Гінзбург Р. 1662
Гірник А. М. 2797, 3152, 3192, 3505, 3821, 4089
Гірник О. 2833, 2837, 2841, 2876, 2887/@, 2888, 2898, 3172
Гірник П. 0354
Гірчак Є. 0058/н.
Гітлер А. 0092/р., 3459/@, 3788/т.
Глабчук С. 1270
Глаголев Олександр 2092, 2144, 2229
Глаголев Олексій 2092, 2144, 2229
Гладкий М. 0058/н.
Глазової А. 2318
Глеба Ю. Ю. 3594/с., 3602/с.
Глибовець М. М. 2288, 2497, 2563/т., 3142, 3312/с., 3823, 4091
Глібішук Я. 1442
Глібовицький Є. 3854
Глібчук У. 2637, 2637/рус., 4024
Гломозда К. Ю. 1842, 2069
Глузман С. Ф. 1882/т., 3704/@
Глушко С. 0058/н.
Глушак А. С. 3661, 3662
Глуценко М. П. 0459/р., 0459/н.
Гмиря С. 3910
Гнатенко В. П. 0776
Гнатюк В. 3198
Гнатюк І. Ф. 2152, 2152/р.
Гнатюк М. І. 0305, 0717/н.
Гнатюк М. М. 0246, 0310/н., 0425/т., 0560, 0714, 0716, 0720, 1354/н.
Гнатюк Н. Ю. 2570
Гнатюк О. 2808
Говоруха В. 1523
Гоголь В. П. 2676/т.
Гоголь М. В. 0091, 0245/т., 0284, 0458/т., 0557/т., 0566, 0612/р., 0960/т., 2268/т., 2388/р., 2676/т., 2860, 2860/рус., 3459/@, 3545, 3665/51
Гожик О. 2380
Голейко В. 1620
Голібардов Є. 1487
Голіченко Т. С. 3450
Голобородько В. І. 0502, 0562
Голобуцька Т. 1835
Голобуцький О. П. 1261, 1835
Голобуцький П. В. 2489, 2490

- Голова І. Ф. 1254
Голованівський С. О. 0102, 0456
Головата Л. 2175
Головатенко П. 2028/@
Головатий А. 1826/т.,
Головатий С. П. 0536/р., 0660/т., 1166,
1682/@, 1682/@/рус., 1682/@/engl.,
2353, 2456
Головач У. 2831
Головачко Н. 2654
Головід Б. 2051/т.
Головко А. В. 0062, 0427/п., 0565
Головльова Г. 1139, 1139/рус., 1144,
1144/рус.
Голод П. І. 2073, 2277, 2290, 2500, 2787
Голоскевич Г. К. 0058/н.
Голота Л. В. 0102, 0109, 0132, 2634,
3866/@
Голубець М. А. 1166
Голубєв В. 2687, 2884
Голубєва І. В. 3192
Голубєва Л. 2874
Голубєва М. О. 2797, 3152, 3505, 3821,
4089
Голубєва О. 1644
Голубничий П. М. 0427/п.
Голумицук О. 3680/@
Голушко М. М. 0545, 0113/р., 1161/т.,
0507/р.
Голяк М. 0930
Гоменюк О. 3384
Гомілко О. 2372
Гомма К. 1602, 1603
Гонта Л. 3968
Гончар В. Д. 3951
Гончар І. М. 0881
Гончар М. 0528, 0528/т.
Гончар О. Т. 0062, 0354, 0370, 0391/т.,
0477/ф., 0481, 0494/р., 0504, 0520,
0562, 0565, 0566, 0704/р., 0726/р.,
0875/с., 2089/т., 2320, 3951,
3635/т., 4073/@/т.
Гончар П. І. 1192/с.
Гончаренко Б. О. 0064/р., 0100/р.
Гончаренко Г. 0458/т.
Гончаренко М. 0421/т.
Гончаренко М. В. 0121
Гончарук Г. І. 1321/с., 1406, 2554
Гончарук К. 1996
Гончарук М. Л. 0719
Горацій 0539/п.
Горбань Л. 0517/с.
Горбань М. 0058/н.
Горбач С. 0505/т.
Горбачов М. С. 0485/р., 0487, 1161/т.,
1564, 2114, 2310, 0507/р.
Горбачук В. Т. 1429
Горбенко Л. І. 0096
Горбянський Ю. 3564
Горбовець Р. В. 2276
Горбоконь В. 0446
Горбунова С. 0125
Гординський С. Я. 0058/н.
Гордієнко А. Т. 0660/т.
Гордієнко Д. 0058/н.
Гордієнко К. 1826/т.
Гордієнко К. О. 0078, 0078/р., 0111,
0157, 0413
Гордієнко Ю. 3884
Горецький П. 0058/н.
Гребенецький О. З. 0058/н.
Горинь Б. М. 3891
Горинь В. І. 0566
Горинь М. М. 2024, 1166, 1177, 1261,
1321/с., 2631, 2636, 3891
Горі Ф. 3009
Горін С. 3665/22, 1179, 1109, 1197
Горкун М. Г. 3796
Горленко І. 1826/т.
Горловий М. П. 0505/р., 1263, 2116
Горобець М. О. 1636, 2151, 3189
Горобець О. І. 3877/@
Горова Д. 2866
Городиський З. 0901, 1030
Городницька Б. 3987
Гордон Д. 2930
Горохов В. 0245/т.
Гороховський А. 1978, 2180
Горський В. С. 1140/с., 1179, 1280/р.,
1319, 1349, 1731, 1897, 1982,
2075, 2191, 2232/т., 2292, 2782,
2789, 3143, 3492, 3496, 3665/38,
3813
Горяча Т. 3665/32

- Горячев А. Д. 0064/р.
 Господарисько М. 3227
 Гостєва Т. 1307
 Гофман Е. Т. А. 0539/п.
 Гошуляк Й. 1194
 Грабар М. 0960/т.
 Грабович Г. Ю. 0451/н., 0557/т., 2830, 3461
 Грабовський В. Н. 0198, 0247, 0556, 2201, 2203, 2622, 3167
 Грабовський Л. 0457/с.
 Грабовський С. 3876
 Граб'янка Г. І. 1826/т.
 Грай Ю. 3116
 Гранін Д. (Д. О. Герман) 0391/т.
 Гранина В. 2682
 Грановський В. 1711, 1711/рус.
 Граціозі А. 3009
 Гребельник О. 2013
 Гребенецький О. З. 0058/н.
 Гребінка Л. 0058/н.
 Гребінь К. 3048
 Греків В. І. 0058/н.
 Гресь В. 3545
 Гресь О. 1666
 Гречаник В. 3997
 Гречаник І. В. 3997
 Гречанюк С. С. 0283, 0309, 0354, 0485/р., 0502, 0505/р., 0562, 0552, 0867, 0844, 1166, 1406, 2024, 2554
 Гречило А. 3768, 3768/рус., 4038/@
 Гречка Ю. 3852
 Грибенко О. 2052
 Грига І. М. 1881, 2360, 2563/т., 3346, 3384
 Григоренко О. 1360
 Григор'єв Г. С. 3818, 4086
 Григор'єв О. 0458/т.
 Григорович А. 3773
 Григорович М. 4026/т.
 Григорчук Д. 1642, 2732, 2767
 Гриневич І. 2051/т.
 Гриневич Л. 2521
 Гриник-Сутанівська В. 1720
 Гринь Л. 1975
 Гриньов В. Б. 1280, 1280/р., 0677/т.
 Грицак Я. Й. 3767
 Грищенко Г. 2635/@
 Грищенко О. А. 0332а, 0332б, 0332в, 1460
 Грищенко О. Г. 1604
 Грищенко П. 2123, 2635/@
 Грищенко-Лугова З. 1269
 Гришина К. 3575, 4010
 Гришко В. Д. 2925
 Гришко В. І. 0058/р.
 Грищенко К. І. 2539, 2541
 Грищенко П. В. 2423
 Грищук А. 1221/с., 1245/с., 1265/с.
 Грищук Б. 2570
 Грищук В. 0505/т.
 Грищук М. В. 2232/т.
 Грінченко Б. Д. 0427/п., 0539/п., 3635/т.
 Гро Вакар 0058/н.
 Гродецька В. 2307
 Гродзинський Д. М. 0517/с., 1166
 Гройсманн В. 0960/т.
 Громов Є. 0566
 Громов О. 0058/н., 0427/п.
 Гром'як Р. Т. 0076, 0245/т., 0294, 0307, 0338/н., 0437, 0482, 0565, 0566, 0843, 1455, 1456, 1457, 2204, 3665/9, 3793, 3794, 3795
 Грохович Т. 0886
 Грудина Д. 0058/н.
 Груздєв В. 0812
 Груша Х. 2335, 2335/рус.
 Грушка Є. Л. 1581
 Грушевський М. С. 0058/н., 0507/р., 0672, 0747, 0868, 0868/рус., 1255, 1580, 1699/п., 2333, 3706/р., 3781/@, 3951
 Грушевський О. С. 0058/н.
 Грушецький Д. 1390, 1655
 Губарець В. 0565
 Губенко Д. 1806, 1878, 2542, 2761
 Губенко О. 2761
 Губенко Я. 0457/с.
 Губерський Л. В. 3766/@
 Губська В. 3611
 Губський Б. В. 1333/т.
 Гугуревич Т. 2051/т.
 Гудзенко А. 3749/@
 Гудзик К. 2144, 2144/рус., 2144/engl., 2252, 2252/рус., 2252/engl.

- Гудима В. 0058/н.
 Гужва В. Ф. 0102, 0799, 2570
 Гузьо Г. 2588, 2610, 2736, 2737/@, 3087, 3649
 Гуковський Г. 0566
 Гулак М. І. 1697/т.
 Гулак-Артемівський П. П. 0539/п., 0557/т.
 Гуменна Д. К. 0114/р., 0231/р.
 Гуменюк Л. 1802/@
 Гуменюк Ф. 1515
 Гумецька А. 1478, 2752, 3561
 Гундорова Т. І. 0563, 0711, 1353/н., 1607/с., 2916, 3755/с.
 Гунчак Б. 0018
 Гунчак Т. Г. 0875/с., 0877, 1989
 Гуржій А. М. 2897
 Гурський Я. 0901
 Гусаков В. М. 0776
 Гусейнов Г. Д. 2842
 Гусев В. І. 1208, 2563/т., 3347
 Гусев О. П. 0353, 2720/с., 3123
 Гусинський В. О. 3680/@
 Гуторова Л. 2532, 2533
 Гуцало Є. П. 0030, 0033, 0063, 0077, 0091, 0173, 0183, 0184, 0354, 0361, 0391/т., 0481, 0520, 2018, 2676/т.
 Гуцул О. 1042
 Гуцуляк Е. 3908
 Гюго В. 0539/п., 0287
 Гавур М. 1036
 Гал М. 1842/р.
 Гедзь Ю. (Савицький О. В.) 0427/п.
 Гедройць Є. 2026/р., 2041, 3461, 3461/рус., 3462
 Гете В. А. 3708
 Геча Д. 0901
 Гізель І. 0818, 1826/т.
 Гледстоун Б. 0858
 Глісон У. 1441, 1391
 Глут О. 3572
 Господин А. 2051/т.
 Градаускенє О. М. 0406, 3635/т.
 Гроот В. 3346, 3384, 3973
 Гудієр В. 0929, 0932, 0941, 1185, 1189, 1342
 Гудзенко А. В. 2268/т.
 Гудзенко С. П. 0406
 Гудзяк Б.-А. О. 2831, 2387, 2674, 2719/с., 2720/с., 2815, 2824, 3314/т., 3665/15
 Гудман А. 2372
 Гуля Є. 0505
 Давидзон Я. Б. 0757
 Давидов Ю. 0566
 Давидюк Д. Г. 1347
 Далай-Лама XIV 3617/@, 3620, 3622, 3945/@
 Далі С. 0354
 Далілович Г. 0566
 Даниленко І. 0901, 1026, 1044, 1045, 1414, 1547/т., 2945, 3893/с.
 Даниленко Н. 1414, 1547/т., 2945
 Данилів В.-Ю. 2472
 Данте А. 0539/п.
 Дантес Ж. Ш. 3669/н.
 Данченко С. В. 0390/с., 0390/с./рус.
 Данюк І. 2607, 3045
 Дальський В. 0457/с.
 Дараган Л. 1441
 Даценко К. 2218
 Даценко С. 3211
 Дацюк Л. 3403/@
 Дацюк С. 1711, 1711/рус.
 Дацько І. 2387/1
 Дашкевич Я. Р. 2306, 2191, 3484
 Дащенко В. А. 0507/п.
 Дейнеко О. 2605
 Дейниченко Р. 3344/@
 Дейчаківський М. 0609
 Дементьев В. 0189
 Демес П. 2544
 Демус В. 1759, 2051/т.
 Демус П. 1759, 2051/т.
 Демуцький П. Д. 0058/н.
 Демченко О. 0693
 Демчук О. 0539/п.
 Дем'янчук В. К. 0058/н.
 Дем'янчук О. П. 2266
 Дем'янюк-Тер-Григорян Н. 0812
 Дендюк Л. 1206
 Денисенко В. С. 0058/н.
 Денисенко М. 3001/@
 Денисенко О. В. 2463

- Денисенко Т. 1642
Дениско Л. М. 1256
Дениско Т. О. 1393, 1395, 3665/6
Дер Ністер (П. Каганович) 0427/п.
Дергачов О. П. 1264, 2543, 2544
Дерімов М. 0531
Дерюгіна І. І. 3773
Деркач А. Л. 2811
Деркач Б. А. 0245/х., 3687/п.
Десняк В. (В. І. Василенко) 0058/н.
Деспуа Ф. 0960/т.
Десятирик Д. 2769, 2769/рус., 2836, 2839/@
Десятников В. 0883, 2238
Джуль П. 1765, 2934, 2922, 3561
Дзеверін І. О. 0100/р., 0245/х., 0304, 0354/р., 0507/р., 0448, 0449, 0463, 0478, 0479, 0485/р., 0573, 0572, 0668, 0722, 1105, 1257, 1406, 3314/т., 3687/п.
Дзира Я. І. 1622, 2144
Дзюба А. 4021
Дзюба І. М. 0027/р., 0175, 0354, 0368, 0386, 0504, 0526, 0569/1, 0660/т., 0664, 0776, 0875/с., 0928, 0968, 1134/н., 1166, 1288, 1446, 2029, 2030, 1690, 1741/с., 2030, 2057, 2146/с., 2196, 2554, 2670, 2770, 2865, 3006, 3053, 3297, 3310/с., 3404/@, 3519, 3587, 3594/с., 3602/с., 3635/т., 3620, 3665/10, 3669/н., 3755/с., 3765, 3765/т., 3876, 3935/@, 4066
Дзюба О. 2343
Дзюбенко Н. 1329
Джаббарова Н. 3466
Джулай Ю. В. 2493, 3139, 3807
Дивний І. 3914/@
Дикань О. 1188, 1185, 1189
Дикий А. В. 0427/п.
Динько А. 3451
Диса К. 1178
Діброва В. 3562
Діброва В. А. 3706/р.
Діденко М. Ф. 3161
Дідула Р. Т. 2570
Діккенс Ч. 0539/п.
Дімаров А. А. 0272, 0457/с., 0481, 0502, 0520, 0562, 0566, 1749
Дмитренко Н. 2212, 2231, 2714, 3395
Дмитренко О. 3985
Дмитренко О. М. 1379
Дмитренко М. В. 0489/р.
Дмитришин В. 1441
Дмитришин Л. 3290
Дмитрієва А. 0354/р.
Дмитрук Н. 0058/н.
Днепров В. 0566
Дніпровський І. (І. Д. Шевченко) 0058/н., 0427/п.
Добжанська Б. 1620, 1958
Добко Т. 2978
Добролюбов М. О. 0312, 0313, 0539/п.
Довга О. П. 4097
Довгаль І. 2683
Довгий О. С. 3317
Довгич В. А. 1616, 1592
Довженко О. П. 0566, 0565, 0520, 0481, 0062, 3635/т., 0427/п.
Дога В. М. 0058/н.
Доленго Михайло (М. В. Клоков) 0082, 0082/р., 0117, 0139, 0171, 0182, 0215, 0354, 0407, 0427/п., 0474, 0492/т., 0539/п., 0565, 1857, 2190
Долженкова І. 1445, 1445/рус.
Доливець С. 3905
Домагалік Я. 0045
Домащенко А. В. 0811/н.
Домбровська Г. 1728, 3483
Домбровська З. 1728, 3483
Домбровський О. 1887, 1888
Домбровський О. Г. 2811
Домонтович В. (див. В. П. Петров)
Донцов Д. Д. 2065
Донченко О. 0481, 0520
Донченко-Кисельова Т. П. 0492, 0492/р., 0904, 0916
Дончик В. Г. 0144, 0170, 0205, 0216, 0217, 0256, 0264/с., 0264/с/рус., 0267, 0308, 0309, 0315, 0317, 0334, 0340/н., 0351, 0357/с., 0386, 0406, 0441/с., 0448, 0449, 0457/с., 0461/н., 0472, 0473,

- 0478, 0485/р., 0505/т., 0505/р.,
0508, 0523, 0526, 0536/р., 0556,
0561, 0562, 0550, 0552, 0569/3,
0574, 0659, 0660/т., 0738, 0810/н.,
0833, 0831, 0856, 0867, 0844,
0893, 0968, 1014, 1132, 1166,
1191, 1200, 1346, 1406, 1446,
1475, 1476, 1477, 1495, 1564,
1674, 1713, 1720, 1741/с., 2024,
2115, 2206, 2310, 2311, 2312,
2377, 2379, 2389, 2417/@, 2456,
2554, 670, 3585, 3665/12, 3687/п.,
3688, 3765/т., 3874
- Дородіна Л.* 2471
Дорожній І. 0064/р.
Доронюк І. 1883, 2240, 2559
Дорохін В. Ю. 1838/х.
Дорохін Ю. 1838/х.
Дорохіна Р. А. 1838/х., 2001/х., 3706/р.
Дорохов Р. 1662
Дорошенко А. 2563/т.
Дорошенко В. 2563/т.
Дорошенко П. 2051/т., 1826/т.
Дорошина Л. 1153
Дорошкевич О. К. 0501/т., 0539/п.
Досвітній Олесь (О. Ф. Скрипаль)
0058/н., 0394, 0427/п., 0539/п.
Достоевський Ф. М. 0960, 0960/т.,
0960/т., 0459/т., 0539/п., 3665/53
Дражевська Л. 0611, 0621, 1034
Драгоманов М. П. 0451/н., 0501/т.,
0557/т., 1697/т., 3706/р.
Драй-Хмара М. О. 0058/н., 0739/т.,
0749/@, 0801, 3635/т.
Драч І. Ф. 0197, 0301/н., 0386, 0390/с.,
0390/с./рус., 0411, 0412, 0452,
0457/с., 0485/р., 0488, 0489,
0493, 0494/р., 0502, 0505,
0505/р., 0525, 0526, 0536/р.,
0543/с., 0555, 0552, 0635, 0677/т.,
0689, 0731/р., 0757/р., 0832,
0867, 0875/с., 0968, 1058, 1095,
1166, 1177, 1221/с., 1245/с.,
1261, 1265/с., 1321/с., 1365,
1400, 1405, 1405/1, 1405/2,
1405/3, 1406, 1564, 1674,
1682/@, 1713, 2024, 2034, 2114,
2115, 2310, 2417/@, 2554, 2834,
2930, 3310/с., 3410/@, 3404/@,
3519, 3669/н., 3681/с./@, 3688,
3755/с., 3859, 3865/ф., 3866/@,
3876, 3905, 3918, 3935/@,
0507/р.
Драч М. М. 0485/р.
Дробот В. 3252
Дрозд В. Г. 0055, 0063, 0077, 0091,
0173, 0223, 0300, 0353, 0481,
0520, 0565, 2676/т., 3687/п.
Дроздовський Д. 3062, 3070, 3070/рус.,
3584, 3584/рус., 3385, 3420, 3430,
3430/рус., 3431, 3580, 3652, 3674,
3772, 3834/@, 3834/@/рус., 3871,
3955, 3955/рус., 3992
Дубина М. І. 0354, 0354/р., 0739/т.
Дубинський І. В. 0056, 0395, 0668
Дубинянська Я. 2844, 2844/рус.
Дубінін Ю. В. 1570/р.
Дубровіна Л. А. 2491
Дубровський В. В. 0058/н.
Дубровський В. Г. 0058/н.
Дуганов Р. 0245/т.
Дудар Є. М. 2834
Дудінцев В. Д. 0481, 0520
Дудка С. 1007
Дудяк Л. 2051/т.
Дудяк С. 2051/т., 2522/с.
Дужа О. 1772, 1765, 1884, 2051/т., 2675
Дужий А. 2675, 2934
Дужий Я. 1772, 1765, 1848, 1884, 2051/т.,
2675, 2934, 2922, 3542, 3561
Дукін М. В. 0058/н.
Думбадзе Л. 0458/т.
Дупельський 0058/н.
Дурдуківський В. Ф. 0058/н.
Духін С. 0517/с.
Дуцик Д. 2014, 3625
Дюамель Ж. 0539/п.
Дюма О. 0064/р., 3899
Дяченко В. П. 0166, 0263, 0354, 0380,
0893, 2563/т.
Дяченко Л. І. 2699/т., 2665, 2764/с.,
2765/с., 2766/с.

Дячук У. 0852, 1526, 1920, 2025

Едельман А. 0913

Ейніштейн А. 0642/т.

Екзюпері, А. де С. 3669/н.

Еліот І. 2370, 2174

Еллан-Блакитний В. (В. М. Елланський)
0240, 0427/п., 0539/п., 0571

Емар М. 0960/т.

Енгельс Ф. 0391/т., 0565, 0566

Еп'к Г. Д. 0058/н., 0427/п.

Епплбом Е. 3280

Ередіа Ж. М. Д. 0287

Ернст Ф. Л. 0058/н.

Есхіл 0566

Євгенієва А. 2044

Євграфова А. О. 3387/@

Євтушенко 0427/п.

Євтушенко Є. О. 3635/т.

Євтушенко О. 0897

Євтушенко Оксана 3663/@

Євіан Микола (М. Й. Федюшка) 0539/п.

Єгоров Б. 0245/т.

Єгорова О. 1624

Єжов М. І. 0427/п.

Єловигов А. 2964

Єльченко Ю. Н. 0505/р., 0660/т., 3859

Єльцин Б. М. 0960/т., 3669/н.

Ємець О. 0875/с.

Єнуکیدзе А. С. 1697/т.

Єремєєв Л. А. 3687/п.

Єрина А. М. 3138

Єрмаш Г. 0245/т.

Єрмоленко В. 2910/с.

Єрофєєв В. В. 0101

Єршова В. Є. 2373

Єсенін С. О. 0064/р., 0427/п.

Єфименкова О. Я. 0058/н.

Єфимовський В. С. 0058/н.

Єфремов П. О. 0058/н.

Єфремов С. О. 0058/н., 0501/т., 0539/п.,
0557/т.

Єхануров Ю. І. 3072, 3077, 3099/@,
3199, 3271, 3380/@, 3973

Жаботинський В. Є. 1240

Жадан С. 3988/@

Жарких М. 0505, 0524/р.

Жванія Д. В. 2811

Жданова Р. С. 2277, 3135

Жебрівський П. І. 2982

Жевачевський В. 2904

Желєзняк М. Г. 2770

Женкова А. 2547

Женкова ІІ. 2452

Живков Т. 0677/т.

Жигалко С. 0058/н.

Жигулін А. В. 0459

Жигун О. І. 2108, 2128, 2245, 2607

Жидовинов С. Н. 0865

Жиленко Д. 2456

Жирардо А. 0283/х.

Жириновський В. В. 3255/@

Житецький П. Г. 0557/т.

Житник В. К. 1008/п., 1596, 1607/с.,
1894, 1905, 2515, 3635/т.

Жірар Р. 0960/т.

Жмурко Л. 1365

Жованик В. 0891

Жовта І. 2900, 2600, 2521, 2183

Жолдак А. В. 1800

Жолдак В. 1631

Жук І. Т. 0001/р., 3463, 3464, 3830

Жуковська Г. М. 1921

Жуковський О. 0944

Жулинська Г. С. 0686/р., 0245/х., 3687/п.

Жулинський М. Г. 0234/н./с., 0245/х.,
0264/с., 0267, 0310/н., 0353, 0354,
0357/с., 0380, 0452, 0560, 0669,
0686/р., 0776, 0856, 0928, 1087,
1288, 1346, 1392, 1345, 1446,
1495, 1626/@, 1690, 1720, 1741/с.,
1781, 1839/х., 1840/н., 1848, 1884,
1895, 2146/с., 2272, 2320, 2363,
2389, 2670, 2834, 2867, 2877, 2902,
3037, 3225, 3310/с., 3314/т., 3334/@/с.,
3338/с., 3350/с., 3340, 3365, 3404/@,
3413, 3455, 3597, 3620, 3665/3,
3670, 3677, 3681/с./@, 3684, 3687,
3687/п., 3688, 3706/р., 3734/@,
3755/с., 3866/@, 3876, 3905,
3935/@, 3957/@, 3987, 4034/@

Журавель В. 0492/т.

Журавський А. Ф. 0470

Журахович С. М. 0562
Забава Л. 0517/с.
Забашта В. 0506/с.
Забаштанський В. О. 0074, 0201
Забелін С. 0689
Забіла Н. Л. 0098, 0120, 0427/п.
Заболотний А. О. 3325
Заболотний Ю. 0833
Заболоцький М. О. 3635/т.
Заборовський Р. 1826/т.
Забужко О. С. 0366, 0441/с., 0569/3,
2352/@, 2877, 3318, 3357, 3433,
3876, 4056
Заглада Н. 0058/н.
Загороднюк О. 2807/ф.
Загребельний П. А. 0091, 0173, 0223,
0284, 0327, 0376/х., 0388, 0562,
2461, 2460, 2459, 2458, 2457,
2516, 2634, 3314/т., 3421, 3519
Завгородній Є. 2913
Завгородній Ю. Ю. 1179, 1197, 2789,
3143, 3492, 3496, 3665/22, 3813
Заверуха-Свинтус О. 3861
Завірюха Л. А. 1606
Загорій В. А. 1333/т., 3224, 3836
Загоруйко І. 3049
Загоруйко Ю. А. 1354/н.
Загул Д. Ю. 0058/н., 539/п.
Задніпровський Н. О. 3669/н.
Задніпровський О. М. 3669/н.
Задорога У. 3106
Задорожний І. - В. 2313
Задоя С. О. 0862
Задригайло М. 0231/р.
Заєць В. 2958
Заєць Д. 2420, 2602, 2603, 2604, 2729,
2880
Заєць І. О. 0875/с., 1166, 2388/р.
Заєць О. 3519
Зайвий О. 0562
Закаблук М. 3119, 3411
Заковоротний І. 1429
Закусило М. 4035/@
Закусило Т. 2540
Залеський Б. 0501/т.
Залізняк Л. Л. 2492, 3140, 3587,
3665/44, 3808

Заліський Г. 0058/н.
Заморіна Т. М. 2278
Замостьян В. П. 0283/х., 0485/р.,
1062/х., 1071, 1086, 1189, 1208,
1840/х., 2232/т. 2126, 2154, 2268,
2268/т., 2279, 2280, 2481, 2400,
2563/т., 2793, 3148, 3500, 3518,
3518/1, 3518/2, 3518/3, 3518/4,
3518/5, 3518/6, 3518/7, 3518/8,
3817, 4085
Замостьян О. В. 1414, 1562/п., 2268/т.,
2433, 2563/т., 2655, 3307/с.
Замуруєв С. 3998
Замятін В. 2352/@, 2352/@/рус.,
2352/@/engl.
Запорожець П. К. 0160
Зарецький М. 0566
Засенко О. Є. 0457/с.
Заставський І. І. 1441
Засуха Т. 3587
Затонський Д. В. 0234/н./с., 0245/х.,
0354, 0390/с., 0390/с./рус., 0441/с.,
0519, 0519/рус., 0562, 0569/3,
0726/р., 1741/с.
Затулівітер В. 0189
Захаріясевиц 1118
Захаркін С. 2322
Захаров Є. Ю. 2636
Захарченко 0427/п.
Захарченко В. І. 0562
Заярна О. 1059, 1061, 1101, 1178
Заяц Н. 3236
Збанацький Ю. О. 0035
Зборовська Н. В. 1468/н.
Зварич І. М. 0811/н.
Зварич О. 3272/@
Зварич Р. 3066, 3072, 3072/рус.
Зверев Є. 2596, 2665, 2678, 2683,
2730/@, 2911
Згуровський М. З. 1541, 3937/т.
Здоровега В. 0245/т.
Зеленов Л. А. 0243, 0245/т.
Зеленська К. 2024
Зелінський К. Л. 0539/п.
Зельдович М. Г. 0245/т.
Зельман М. 3999/@

- Земляк Василь (В. С. Вацик) 0090, 0091,
0119, 0173, 0238, 0354, 0439/т.,
0565, 1074, 2676
- Земляна І. 0774
- Земченко А. 3439
- Зеров Д. К. 2652
- Зеров М. К. 0058/р., 0058/н., 0114/р.
0113/р., 0287, 0354, 0434, 0459/т.,
0485/р., 0486, 0495, 0500, 0501,
0501/т., 0504, 0538/т., 0539,
0539/п., 0540, 0557/т., 0565, 0581,
0588, 0593, 0604, 0607, 0611,
0621, 0654, 0655, 0658, 0699,
0703, 0704/т., 0725, 0717/н., 0724,
0736, 0739/т., 0751/@, 0797, 0802,
1015, 0993/т., 1033, 1134/н., 1160,
1184/@, 1407, 1475, 1568, 1595,
1687/т., 1801, 1825, 1841, 2147,
2152/р., 2221, 2421, 2422, 2652,
2653, 2946, 3240, 3241, 3242,
3243, 3309, 3480, 3566, 3568,
3569, 3600, 3635/т., 3878, 0507/р.
- Зерова М. Д. 2652, 2653, 3240
- Зерова С. Ф. 0507/р.
- Зєлик О. 3572, 3850
- Зилюк Ю. 3567
- Зієдоніс І. 0565
- Зілінські В. 1525, 1523/@
- Зінкевич О. 3310/с.
- Зінченко І. 2308, 2308/р.
- Зінченко О. І. 0245/х., 0413
- Зінченко О. О. 2811, 0494/р.
- Зісельс Й. С. 1025
- Златовратський М. М. 0539/п.
- Зленко П. А. 0054/п.
- Злобіна О. 2581
- Злотник Й. 0566
- Злотник Ф. 1031
- Злупко С. М. 1501
- Знахорук В. 2188
- Золотаревський М. О. 0025
- Золотухін Г. О. 1041/н.
- Зонтгаймер К. 3226, 3223, 3222
- Зонтгаймер М. 3226, 3223, 3222
- Зорівчак Р. П. 1728, 3483, 4066
- Зражевська Н. І. 0754, 0809/н.
- Зуб І. В. 0306, 0354/р., 0799, 3635/т.
- Зуб Ю. Л. 1208
- Зубавіна М. 0189
- Зубець І. 3468/@
- Зубко В. М. 0846, 0894, 1053, 1140/с.,
1179, 1209, 1281, 1282, 1454, 1833,
1834, 1856, 2040*, 2118, 2153,
2444, 2563/т.
- Зубков А. 0565
- Зубрицька М. О. 0810/н., 2815, 2831,
3665/17
- Зубрій Ю. 1882
- Зуєвський О. 0686/р., 1392, 2163, 2363,
3314/т., 3667
- Зуммер В. 0058/н.
- Зязюн І. А. 0084, 0566
- И**ваненко А. 3330
- Иваненко О. 2955, 3248/@
- Ильченко А. 1266
- И**вакін Г. Ю. 3798, 3805
- Ивакін Ю. О. 0075, 0225
- Иваненко А. 2337
- Иваненко О. Д. 1828, 2010
- Иванисенко В. П. 2268/т., 3635/т., 3765/т.
- Иваниця Г. М. 0058/н.
- Иваницький С. 0058/н.
- Иваничук Р. І. 0297, 0502, 2881
- Иванишин В. П. 2474
- Иванишин П. В. 2274, 2474, 3756/@,
3870
- Иванів Д. 2679
- Иванов Д. Й. 0132, 0189
- Иванов І. 0502, 0562
- Иванов О. 3767
- Иванова Г. 3036
- Иванова Н. 3600
- Иванова Н. Ю. 1903, 2068, 2401, 2794,
3149, 3502
- Иванченко І. 3892
- Иванченко (Иванова) Р. П. 1406, 2570,
3635/т.
- Иванченко Р. Г. 3635/т.
- Ивченко М. Є. 0058/н.
- Иванчук Г. 1325
- Иванців М. 1559, 1759, 2051/т.
- Иванцов О. 2761
- Иванюк С. С. 0461/н., 0485/р., 0873,
0894, 0937, 0960/т., 1102, 1103,

- 1112, 1146, 1179, 1186, 1189, 1314,
1328, 1342, 1384, 1436, 1453,
1424, 1489, 1492, 1501, 1507,
1562/п., 1563, 1566, 1635, 1673,
1677, 1768/с., 1783, 1814а, 1816
- Івахненко О.* 1749
Івахненко С. В. 2563/т.
Івашико В. А. 0677/т., 0757/р., 2545/с.
Івашико В. К. 0654, 0717/н.
Іващенко І. В. 1517
Івлєв В. 1210
Івченко В. 0457/с.
Івченко М. Є. 0064/р., 0459/т., 0064/р.
Івченко О. Г. 2811
Івшина Л. О. 2456, 2761, 2836, 3002,
3003/engl., 3455, 3670, 3880, 4007,
4007/рус., 4007/engl.
Ігнатенко М. А. 0245/х., 0565, 2375
Ігнатенко П. 0365
Ігнатова Т. А. 1133
Ігнат'єв М. 0517/с.
Ігор, Владика (Ю. А. Ісіченко) 3665/45
Ізосімова Н. В. 3325
Ілєнко М. Г. 4051
Ілєнко Ю. Г. 0014, 0481, 0520, 2877,
3071, 3845, 3905
Ілліна Ю. В. 0094, 0096, 0102, 0109,
0132
Іллінський М. 0481, 0520
Іл'єнко Л. 3351
Іл'ків Б. 1166
Іл'ков В. 2463
Ілницька Г. 0211
Ілницька Л. І. (Л. І. Бабич) 0255,
0376/х., 1395, 2777, 3484
Ілницька Т. 1869, 1934
Ілницький М. М. 0059, 0091, 0130,
0159, 0166, 0211, 0232, 0255,
0296, 0323, 0326, 0319, 0334,
0338/н., 0354, 0354/р., 0375/х.,
0471, 0482, 1392, 1395, 1446,
2320, 2363, 2670, 2983/н., 2984,
3665/53, 3897
Ілницький О. 3212
Іл'ф І. А. (І.-Л. Файнзільберг) 3706/р.
Іл'ченко В. 1789, 1800
Іл'ченко О. Є. 0062, 0091, 2676/т.
- Інгарден Р.* 3719/т.
Ірванець О. В. 1386, 1443, 1444*, 1391,
1486, 1488, 1508, 1542, 1544,
1545, 1549, 1553, 1554, 1556,
1586, 1597
Ірчан М. 0058/н.
Ісаєв С. Д. 2056, 2400, 2793, 2913,
3148, 3500, 3817, 4085
Ісаєвич О. В. 2466/а, 2560, 2567, 2608
Ісаєвич Я. Д. 1140/с., 1290
Ісарова Л. 0566
Іхельзон 3098
Іщенко Г. 1602
Іщенко М. Г. 0091
Іщенко Н. 0878
Іщенко Я. 2144
Ішук А. О. 0538/т., 0739/т., 3635/т.
Йовенко С. А. 2570, 2947
Йогансен М. Г. 0058/н., 0427/п., 0539/п.
Кабалюк-Тисяченко М. 0038
Кабаченко В. 2282/ф.
Кабачій Р. 3842
Кава О. 1764
Каваленка В. А. 0245/т.
Кавалерідзе І. П. 0092, 0092/р.
Кавацюк Р. 3077, 3272/а, 3882/а,
3883
Кавелін К. Д. 0245/т.
Кавуненко О. 1926
Каганов В. М. 0565
Каганович Л. М. 0425/т., 0427/п.,
0459/т., 0504, 0538/т., 3635/т.
Кадинцева З. 0566
Кадирова Л. М. 0457/с., 1192/с., 2176,
2236, 2863, 3167, 3351, 3992
Кадокалов Ф. М. 0458/т.
Кадуріна Л. Б. 1441, 1562/п., 2563/т.
Казадарова В. 1974
Казаков М. 3169*
Казакова Н. В. 0001/р., 1881, 1893,
1894, 2057, 2125, 2278, 2563/т.,
2773, 2777, 3134, 3321, 3620, 3667
Казанко Р. 3133
Казаренко М. 3546, 3553
Казейка А. 0565
Казіні П. 2450/с.
Казмирєнко Я. 2951, 3171

- Калат М. 3552
 Калашиник В. С. 2843
 Калениченко Н. Л. 3874
 Калимон О. 2518/с.
 Калинець І. М. 2306
 Калинович М. Я. 0539/п.
 Калиновська О. В. 1596
 Калиновський А. 2034
 Калинин Б. 3559, 3561
 Калитко К. 2041, 2085
 Калнишевський П. І. 2009, 2020, 2131, 2164, 2385, 2414
 Кальдерон де ла Барка, П. 2655
 Кальницький М. Б. 3798, 3805
 Каменюк М. 0612/р., 0670
 Камінський А. 0657
 Камінський В. 0058/н.
 Каненская Я. 3359, 3359/укр.
 Канецкий Ю. П. 0492/р.
 Канищенко Г. 1874
 Канищенко Л. О. 0776
 Кант І. 0566
 Каниюка М. С. 0100/р., 3635/т., 3669/н.
 Каниюка Р. 3670, 4041, 4042
 Капранови-брати 2845
 Капранов С. 1179, 1197, 3665/22
 Капустянський І. 0058/н.
 Капчик П. 0458/т.
 Караванський С. Й. 3404/@
 Каракоз С. 1988
 Каранська М. У. 3635/т.
 Карась Є. 3691/с.
 Карась М. 2857
 Карасьов В. І. 1940, 3700, 3929
 Кардін В. 0354
 Карл XII 2145, 2149, 2150
 Карлсон О. 2149, 2150
 Карпело В. 0058/н.
 Карпенко В. І. 2400, 2793
 Карпенко В. О. 0489, 0505/р., 0565, 1749
 Карпенко Т. 1646, 1650, 1651, 1652
 Карпенко Ю. О. 2584
 Карпенко-Карий І. (І. К. Тобілевич) 0557/т.
 Карпова О. 1874
 Карпова Н. 0545
 Карташов В. 0820
 Карюка М. 0458/т.
 Касяненко Є. І. 0427/п.
 Каськів В. 2855/@
 Касьянова І. 3208, 3287/@, 3299/@
 Каталов А. 1218
 Кательницький В. 1229
 Катерина II 0058/н., 0557/т., 0643/п., 0677/т.
 Катеринчук М. Д. 2982, 3072, 3101
 Катриченко (див. Б. Д. Антоненко-Давидович)
 Катриченко Т. 3857/@
 Кауфман Р. 2550
 Качан А. Л. 2570
 Качарай Св. 3030, 2397, 2399, 2692, 2733, 3572, 3726
 Качарай Ст. 3030
 Качинський Л. 3462
 Качмарська В. 0567, 0702, 3313
 Качор С. 0853, 1159
 Качур Д. 2543
 Качура О. 1585
 Качуровський В. 2057
 Качуровський І. В. 0910, 2034, 2057, 3125, 3128
 Кацман В. 0972, 0972/рус.
 Кацнельсон А. І. 0103
 Кацун Ю. 3042, 3042/рус., 3361, 3361/рус.
 Кащук Н. О. 0297
 Кваснівський О. 2950/@, 3085, 3086*, 3089, 3089/рус.
 Квач П. С. 0427/п.
 Квіт С. М. 0897, 1446, 2370, 2402/х., 2544, 2545/с., 3312/с., 3491, 3559, 3561, 3598/т., 3613/@, 3619, 3628/@, 3640, 3645/@, 3653, 3654, 3665/55, 3669/н., 3676, 3678, 3027, 3706/р., 3716, 3720, 3721, 3722, 3755/с., 3757, 3775, 3779, 3787, 3843/с., 3853, 3862/с., 3863/с., 3864, 3864/рус., 3869/с., 3881, 3893/с., 3898/@, 3906/с., 3928/@, 3929, 3930/с., 3932/@, 3964/@, 3965/с., 3973, 3978, 4004/@, 4005, 4025, 4033
 Квітка К. В. 0058/н.
 Квітка-Основ'яненко Г. Ф. 0557/т., 1621/р., 1687/т., 1697/т., 3706/р.

- КЕ Віра* 0679
Кезма Т. Г. 0058/н.
Кей О. 0832
Кекіш Б. 3572, 3726, 3861
Келлі Д. 1116, 1123, 1124, 1130, 1538
Кемпбелл Р. 1333/т., 1385
Кеннеді Г. 1794, 1795, 1802/@,
1802/@/рус., 1802/@/engl., 1855
Кестлер А. 0562
Кибальчич М. І. 0131
Кизима С. 1179
Кирейко В. 0457/с.
Кириленко В. А. 3217, 3220, 3356/@,
3357, 3367, 3790, 3921/т.
Кириленко І. У. 0058/н., 0427/п.
Кирилова В. 3313, 3314
Кирилова К. М. 1328
Кирилова О. 2321
Кирилюк В. О. 2084
Кирилюк Є. П. 0245/х.
Кириченко І. 4044, 4044/рус., 4046/@
Кириченко О. 1419
Кириченко О. О. 0506/р., 0686/р., 1391,
1392, 1393, 1394, 1395, 2363
Кириченко П. 3332
Кириченко Р. 1713
Кирій І. І. 0147
Кирпа І. 3915, 3924, 3990/@
Кисельов В. 0562
Кисельов Д. 3889/@
Кисельов С. О. 2563/т., 4093
Кисіль В. 1774, 1776
Кисіль Л. (див. *Л. І. Брюховецька*)
Кисіль О. К. 0058/н.
Кислий П. С. 0536/р., 0831, 1166
Китастий В. 1605, 2779, 2779/т.
Кичигін В. 0258, 0455
Кичинський А. І. 0102, 0109
Кичура М. 0058/н.
Кияниця П. 0539/п.
Кіліченко Л. М. 0478, 0718/н.
Кінах А. К. 2811
Кіндрась К. 0790, 0887, 0887/рус., 0963,
0963/рус., 0990, 0990/рус., 3552
Кіна А. 1046, 3598/т.
Кініані В. 3739/@, 3901/@, 3966/@,
4011, 4064
Кініані Д. 0458/т.
Кіров С. М. 0058/н.
Кірсенко М. В. 1140/с., 3485, 3548/р.
Кітс Д. 0064/р.
Кладіна Т. 3953
Клеймёнова О. 3655
Клейнер І. 1240
Клен Юрій (див. *Ю. Ф. Бурггардт*)
Клепацький П. 0058/н.
Клименко В. 1749, 2139, 2845, 2963,
3366, 3464, 3858
Клименко Є. 0040
Клименко І. 2727
Клименко Л. П. 1381, 1382, 1461, 1566,
1816, 2118, 2165, 2232/т., 2520,
2944, 3665/40
Клименко О. 1788
Клименко П. 0058/н.
Клименок О. В. 2285
Климковська Н. 1185, 1214, 1214/рус.,
1224
Климович С. 3427/@
Климчук О. 2661
Кличко Віталій 2082, 3020, 3024, 3025,
3026, 3027, 3032, 3049, 3050,
3189, 3231*, 3233/@, 3233/рус./@,
3234*, 3245/@, 3247/@, 3249/@,
3255/@, 3283, 3357, 3357/рус.,
3367, 3459/@, 3549, 3723/@, 3773
Кличко Володимир 2811, 3025, 3026,
3027, 3049, 3773
Клінтон Б. 1562/п.
Клічак В. 2888
Клочовскі Є. 2026/р.06, 0993, 2602, 2603
Клочек Г. Д. 0485/р., 1722
Клоченок О. М. 3486
Клочко Д. 1584, 1584/рус., 1584/engl.
Ключковська Я. Ю. 1101
Ключковский Ю. Б. 2982, 3072
Ключковский Я. 3461, 4041
Княжанський В. 3323
Князев Н. 3970, 3970/рус.
Кобець О. С. 0231/р., 0884, 0924, 1234,
1401, 1846, 3665/7
Кобзар В. Ф. 0186, 1424, 1510/х.,
1511/х., 1810/х., 2024, 2001/х.,

- 2006/с., 2127, 2563/т., 2699/т.
2913, 3635/т., 3665/8, 4027/х.
- Кобзар К. І.* 2563/т.
- Кобальчинська Р.* 1230
- Кобилінський М.* 1230
- Кобилянська О. Ю.* 0539/п., 2676/т.
- Кобилянський В. О.* 0993/т.
- Кобрин І.* 3788
- Ковалёв ІІ.* 3210
- Ковалевська О.* 4009/@
- Ковалевський О.* 1922, 2585
- Коваленко А.* 2031
- Коваленко Б. Л.* 0058/н., 0539/п.
- Коваленко Г.* 2386, 2627
- Коваленко Л. М.* 0059, 0349, 0406, 0448, 1446, 3635/т., 3765/т., 3874, 3907
- Коваленко Н.* 1706, 3665/26
- Коваленко О. Б.* 2423
- Коваленко О.* 1755, 1995, 1999, 2111, 2185, 2371, 2600, 2621, 2624, 2886, 3376, 3376/рус., 4005
- Коваленко Олена* 3884
- Коваленко-Плужник Г.* 0058/н.
- Ковалів Л.* 0427/п.
- Ковалів Ю. І.* 0165, 0233, 0354, 0440/с., 0441, 0452, 0461/н., 0569/3, 0659, 0709, 0856, 1455, 1456, 1457, 2670, 3746, 3747, 3793, 3794, 3795, 3799, 3800, 3801, 3802, 3803
- Ковалівський А.* 0058/н.
- Коваль А. П.* 0290, 3635/т., 0739/т.
- Коваль Б.* 1451, 1593, 1858, 2051/т.
- Коваль В. К.* 0059, 0354, 0424, 0475, 0476, 0504, 0706, 2847
- Коваль Г.* 0088
- Коваль І.* 2321
- Коваль К.* 3022
- Коваль Н.* 1451, 1593, 2051/т.
- Коваль О.* 1707, 2471, 2865
- Коваль П.* 0040
- Ковальов А.* 0566
- Ковальчук В.* 1078, 1199
- Ковальчук В. М.* 2563/т., 2699/т., 2913
- Ковальчук М.* 2576, 2863, 2899
- Ковальчук О.* 2313
- Ковальчук О. В.* 2232/т.
- Ковальчук О. Г.* 1353/н.
- Ковальчук С.* 0421/т., 1937
- Ковганюк С. П.* 0086, 0125, 2152/р.
- Ковпак К.* 1434
- Коврижко В.* 0003-5/р., 0982, 1049, 1218, 1226
- Ковтун В.* 1166
- Ковтун Т.* 2961
- Ковтуненко С.* 2750/@
- Когневич С.* 3196
- Кодак М. П.* 0233
- Кожевніков В. М.* 0481, 0520
- Кожинів В. В.* 0245/т.
- Кожушний М. П.* 0427/п.
- Козак А.* 0505/т.
- Козак Г.* 3633
- Козак Сергій* 1670, 1680, 1772, 3435
- Козак Степан* 0451/н., 0686/р., 0690, 2273, 3665/46
- Козак Х.* 2230, 2397, 2399
- Козаківіч П.* 1484, 1485, 1487, 1483
- Козаченко В. П.* 0369, 0502, 0562, 3635/т.
- Козбур Т.* 1118
- Козик Л.* 1359
- Козинець П.* 3732/@, 3861
- Козланюк П. С.* 0062
- Козлик І.* 3634
- Козловський Б.* 4004
- Козоріс М. К.* 0058/н.
- Козуб С.* 0058/н.
- Козубовський Ф. А.* 0058/н.
- Козуля О. Я.* 0806
- Козюбра М. І.* 2503, 2790, 3144, 3499, 3814, 4082
- Козько В. О.* 0481, 0520, 0565
- Койфман М.* 3299/@, 3208, 3575, 3576
- Кокот С.* 0058/н.
- Колбасьєв В. В.* 0058/н.
- Колесник В.* 1424, 2689/@
- Колесник П. Й.* 0058/н., 501/т.
- Колесник С. П.* 3635/т.
- Колеснік О.* 0812
- Колесніков Ю. В.* 0792
- Колибін В.* 1441
- Коливай І. І.* 3377, 3264
- Колісниченко А. І.* 2570
- Колодій В. Д.* 2570

- Колодрівський І. Р.* 3635/т.
Колодуб Л. М. 3691/с.
Колодчин В. 1765, 2934
Колодюк А. 3594/с.
Коломак Ю. 1914
Коломисць П. П. 0245/х., 0376/х.,
1284/х., 1785/т.
Коломієць В. Р. 0042
Коломієць О. Ф. 0317
Колотов В. М. 3635/т.
Колпакова І. Д. 2293, 2286
Колтоновський А. 0501/т.
Коляда Г. 0058/н., 0427/п.
Комар Б. П. 0072, 0238
Комар Л. 0566
Комариця М. М. 1135/н., 2406, 2478
Комарницький М. 2831
Комаров Д. 2904
Компан О. С. 0058/р., 0427/п., 0726/р.,
2089/т.
Кондаков І. 0245/т.
Кондель Р. 1521
Кондратенко В. 3664/@
Кондратенко С. 1623, 1571
Кондуфор Ю. Ю. 0391/т.
Кониський О. Я. 0557/т.
Коновал О. 1509, 0650
Коноваленко О. С. 1423, 3665/19, 4025
Коновалов Г. Л. 3635/т., 0354/р.
Конотопець Н. 2570
Кононенко В. І. 3314/т.
Кононенко В. О. 2483
Кононенко М. 0058/н.
Кононенко П. П. 0386, 0875/с., 1191,
2834
Конончук С. 1458
Константинов Ю. 0050
Константинова К. 4048, 4048/рус.
Конухес Л. 0427/п.
Конухес О. 0427/п.
Кончаковский А. 3209
Концевич В. 2822
Конюшкевич П. 1826/т.
Копань Л. Ю. 1222
Копержинський К. 0058/н.
Копиленко О. І. 0058/н., 0062, 0164,
0427/п., 0481, 0520
Копиленко О. Л. 2294
Копистинська І. 2097
Корбич Г. 1200, 2554
Корбутяк Д. 1131, 1132
Кордун В. М. 0354, 2570
Коренга В. 0755
Кореневич Л. Г. 3765/т.
Корж В. Ф. 2570
Коритко Р. Ф. 0109
Корнієнко А. І. 0660/т.
Корнієнко Є. П. 3635/т.
Корнієнко М. 0058/н.
Корнієнко Н. М. 3691/с.
Корнійчук Д. 4026/т.
Корнійчук М. 3665/33
Корнійчук Ю. (див. *Ю. Плахута*)
Корнілов М. Ю. 2056
Короб С. 4026/т.
Коробков Л. 0101
Коробова Т. 1629, 1629/рус., 1629/engl.,
1489, 1489/рус.
Коровін О. М. 0003-5/р., 0446, 1218,
1999, 3250
Корогодський Р. М. 3240
Корошенко М. 3950
Короленко В. Г. 1697/т., 3459/@
Король Л. 0855
Корольова О. О. 2563/т.
Короненко С. А. 2898, 3224, 3642/@,
3835, 3920, 3952
Коропець І. 3124
Коропецький І.-С. 2162, 2442
Коростельова О. 1002, 1002/рус.
Коротич В. О. 0142, 0354, 0354/р.,
0431/р., 2268/т., 3635/т.
Корпусенко Б. 3009
Корсун Л. 1087
Корчинский А. 1266
Корчинський Д. 0657/р.
Корюненко М. 2888, 2900
Коряк В. Д. 0058/н., 0078/р., 0354, 0396
Косаківський Л. Г. 0507/р., 1179, 1931/@
Косарев В. 0565
Косарев Л. 2913
Косарев О. 3042
Косенко Н. 3111

- Косинка Г. (Г. М. Стрілець) 0058/н.,
0064/р., 0532/т.
Косинська Ю. 3926, 3927, 3938
Косів М. В. 2670
Косміна Ю. 3101
Коспа О. М. 1510/х., 1511/х., 2001/х.
Косташи М. 0860, 3318
Костелина Л. 1519, 1821, 2923, 2924,
3432
Костенко Л. В. 0010, 0082/р., 0129,
0176, 0178, 0189, 0287, 0354,
0354/р., 0384, 0391/т., 0455,
0459/т., 0481, 0504, 0520, 0565,
0603, 0603/т., 0602, 0613, 0614,
0616, 0621, 0683, 0634, 0639,
0646, 0651, 0652, 0656, 0665,
0699, 0701, 0704/т., 0706, 0954,
0956, 1108, 1106, 1387, 1568, 1641,
1673, 1675, 1677, 1677/рус., 1678,
1686, 1687/т., 1722, 1754, 1762,
1777, 1777/рус., 1778, 1785,
1785/т., 1799, 1826/т., 1832/т.,
1837, 1843, 1857, 1917, 1921,
1922, 1923, 1924, 1925, 2134,
2190, 2198/х., 2278, 2331, 2350,
2351, 2561, 2582, 2583, 2584,
2585, 2586, 2676/т., 2699/т., 2735,
2811, 2878, 2891, 2892, 2893,
2894, 2903, 2926, 2968, 3275,
3310/с., 3314/т., 3480, 3519,
3556/@, 3669/н., 3765/т., 3781/@,
3788/т., 3870, 3871, 3871/рус.,
3871/@/engl., 3871/т., 3871/т.,
3876, 3923, 3946
Костенко Н. В. 0354, 0356, 0370, 0559,
1041/н.
Костенко Ю. І. 1631, 2024, 2811, 3519
Костів М. 1412
Костіков В. 0897
Костнер К. 3107
Костомаров М. І. 0501/т., 0557/т., 3051,
3051/рус., 3067, 3067/рус.
Кострова Л. І. 2563/т., 2915
Костюк Г. О. 0058/н., 0494/р., 0704/т.,
3904, 3904/рус., 3904/engl., 3913,
3933, 3949
Костюк Л. 1657
Костюк Т. Г. 3913
Костюченко В. 2320
Костюченко П. Ф. 1400
Кость К. 0877
Котенко Н. 3465
Котенко Т. 0491
Котлер Ф. 3343, 3344/@, 3345,
3370/@, 3482, 3702
Котляревський І. П. 0058/н., 0539/п.,
0557/т., 0993/т.
Кочарян Р. С. 3706/р.
Кочевський В. В. 0067
Кочерга І. А. 0449, 0572, 0573, 1017,
1477
Кочерга В. М. 0776
Кочерга О. 2910/с., 2918/с.
Кочина-Трубіліні Н. В. 0408
Кочубей О. 3436, 3457
Кочур А. Г. 4066
Кочур Г. П. 0569/3, 0607, 1033, 1728,
2152/р., 2946, 3404/@, 3483, 3569,
4066
Кочур М. 4066
Коханець Л. 0983, 0983/рус.
Коцирій Л. 2276
Коцюба Г. М. 0058/н., 0427/п.
Коцюбинська М. Х. 1161/т., 1299, 1305,
1446, 1741/с., 2670, 2903, 3125,
3125/рус., 3240, 3242, 3318, 3765/т.,
3973
Коцюбинський М. М. 0054, 0058/н.,
0539/п., 0557/т., 0565, 0704/т.,
3635/т.
Коцюк В. 0318
Кошарська Г. (Koscharsky, H.) 0954,
1108, 1891, 2034
Крандієвський О. 0458/т.
Кравець О. 3848/@
Кравець В. 2563/т.
Кравець М. М. 0915, 0932, 1186, 1402,
1482, 1547/т., 1840/х., 1937
Кравченко А. Є. 0574, 1907, 2284
Кравченко Б. 0860, 1289, 1779, 1785/т.,
2021, 3313
Кравченко В. 0058/н.
Кравченко В. І. 0505/т.
Кравченко І. Є. 3635/т.

- Кравченко Л.* 2628, 2629
Кравченко Л. С. 2563/т.
Кравченко О. 3300
Кравченко С. 3219
Кравчик М. 2041
Кравчук Л. М. 0003-5/р., 0485/р., 0494/р., 0496, 0505/р., 0506/р., 0616, 0677/т., 0757/р., 0758, 0766, 0770, 0780, 0856, 0875/с., 0891, 0900, 0903, 0907, 0915, 0917, 0931, 0941, 0955, 0982, 0983, 0985, 0986, 0987, 0987/рус., 0988, 0994, 1006, 1049, 1058, 1161/т., 1261, 1301, 1313, 1326, 1342, 1406, 1488, 1489, 1491, 1579, 1621/р., 1636, 1674, 1687/т., 1713, 1789/т., 2026/р., 2098, 2114, 2234, 2234/р., 2258, 2306, 2308/р., 2328/@, 2338, 2517/@, 2554, 2676/т., 2701, 2702/с., 2702/т., 2724, 2725/@, 2764/с., 2764/т., 2763, 2765/с., 2766/с., 2832/@, 2832/р., 3254, 3314/т., 3669/н., 3687/п., 3706/р., 3773, 3859, 3918
Кравчук М. І. 0040
Кравчук Н. 2258, 2425, 2956
Крайній К. 3830
Кракко В. Д. 3009
Кралько К. 2051/т.
Кралько П. 2051/т.
Крамаренко К. Б. 2563/т.
Краснікова Л. І. 2783, 3138
Красноштан Ю. 1130
Красноярова Н. 0566
Кратко М. І. 1166
Крашаниця А. Ф. 0427/п.
Крейденко В. С. 0161/н.
Крекотень В. І. 0739/т.
Кремень В. Г. 1749, 2345, 2462, 2722/с., 3766/@
Кременецький Г. 1826/т.
Кремінь Д. Д. 3163
Кретський Ж. 1623, 1624, 2151, 3590, 3606, 3616, 3611
Кривенко Г. 3845, 3846
Кривенко М. 3484
Кривенюк М. В. 0058/н.
Криволап В. М. 2734
Криворучко Т. Г. 1261
Кригін Є. 0790
Крижанівський А. С. 0236
Крижанівський В. 0058/н.
Крижанівський В. 3291/@
Крижанівський С. А. 0059, 0073, 0254, 0316
Крижановський С. 1697/т.
Крильчук Д. 0019
Крильчук М. 0019
Кримський А. Ю. 0058/р., 0058/н., 0428, 0557/т., 1697/р.
Кримський С. Б. 0231/р., 3051, 3665/37, 3833
Кримусь А. 3687/п.
Кринична Л. 1540
Крип'якевич Р. 0516
Крислач І. М. 1022
Кристер А. Е. 0058/н.
Кричковська О. 3050
Кришталецький С. 1826/т.
Криштальський А. 3240
Криштопа М. 2726
Крібл Р. 0975, 0976, 0984, 1076
Кріт З. 3398
Кроковський Й. 0818
Кропивницький М. Л. 0557/т.
Крупенков А. 2625*
Крупнік К. 0566
Крупський А. К. 0010, 3635/т.
Крутіліна В. 3891
Крутоус В. 0566
Кручик І. 0528, 0528/т.
Круцько З. 0853
Крушельницький А. В. 0427/п.
Крушельницький В. А. 0058/н.
Крушельницький І. А. 0058/н.
Крушельницький Т. А. 0058/н.
Крюков В. 1025
Крючков В. О. 0507/р.
Кубійович В. 0136, 0616
Кубілюс В. 0245/т.
Кубланов Г. 0489, 0527, 1618, 1868, 3045
Кудін О. І. 0050
Кудлай А. (див. Скрипник А. М.)
Кудлик Р. М. 0543/с., 2570

- Кудрявцев М.* 1762
Кудрявцев О. 0003-5/р.
Кудрявцев Т. 0245/т.
Кудь Я. 3942/@
Кужельна Л. 2331
Кузишин Т. В. 3386, 3741, 3748
Кузів Ю. 2051/т.
Кузнецов А. 1302
Кузнецов Ф. Ф. 1107
Кузнецов Ю. 2521, 2600
Кузнецова А. 0566
Кузнецова В. П. 3595
Кузякіна Н. Б. 0064/р.
Кузьменко В. 0489, 0489/рус., 0527, 0527/рус., 2479
Кузьменко В. І. 3568, 1407
Кузьменко Василь 1749
Кузьменко Володимир 3935/@
Кузьменко О. 2032/@, 2395/@, 2647/@
Кузьменко Ю. Б. 0565
Куйбіда В. 1781
Кук Р. 1794, 1795, 1802/@, 1802/@/engl., 1814, 1855
Куковальська Н. 3220
Кукоренчук В. 4035/@
Кулаков А. 2563/т., 2910/с., 2918/с.
Кулик В. О. 1261, 1835
Кулик І. Ю. 0058/н.
Кулик К. Д. 3318
Кулик О. 0943
Куликов А. 0505/т., 3704/@
Куликов Г. І. 0243, 0245/т.
Кулиняк Д. І. 2256, 2414
Кулінич В. 0505
Куліш М. Г. 0058/н., 0078/р., 0427/п., 0481, 0520
Куліш П. О. 0058/н., 0501/т., 0557/т., 0565, 0686/х., 0993/т., 3951
Куляс Ю. 3056, 3559, 3574
Кульова В. 2887/@, 2894
Кульчицький І. 1826/т.
Кульчицький С. 3009, 3334/@/с., 3338/с., 3350/с., 3340
Кулець Н. 2102/@
Кундис М. 4001
Куніця Н. І. 2400, 2785, 2793, 3148, 3500, 3817, 4085
Кунцевич О. 0517/с.
Купко Д. 1689, 1714, 2142
Курас І. Ф. 2389, 2676/т., 0392
Курбас Л. (О.-З. С. Курбас) 0373/х., 0427/п., 0457/с.
Курило О. Б. 0058/н.
Курилов А. 0245/т.
Курилова Л. А. 0501/т.
Курков А. Ю. 2817
Курман В. 1523
Курнатовський В. 2835
Куровська О. В. 2798
Курокава Ю. 1617, 1620
Куропась М. 1886, 1231, 1274, 1274/п., 1438, 1538, 1582, 1997, 3540
Кур'ята-Стасів Н. 3922/@
Кутлахметов О. 2168
Кухалашвілі В. К. 3687/п.
Кучма І. Л. 2910/с., 2918/с.
Кучма Л. Д. 1192/с., 1321/с., 1482, 1537, 2032/@, 2048/р., 1848, 2187, 2220, 2306, 2316/@, 2329, 2676/т., 2699/т., 2757/it., 2757/рус./@, 2762/т., 2832/р., 2930, 2952, 3254, 3275, 3358, 3414/@, 3415/@, 3687/п., 3921/т.
Кучма Л. М. 1307
Кушнір Л. 1524
Кушніренко М. 1127, 1171
Куш С. 3442
Куява Ж. 3847/@
Лабунський В. 2739, 2759
Лабунька М. 2387
Лаврик В. І. 3486
Лавріненко О. 1981/@, 1981/@/рус., 1981/engl.
Лавріненко Ю. А. 0058/р., 0058/н., 3635/т.
Лавринович О. В. 2456, 2456/рус., 3639
Лавринчук В. М. 3670
Лаврухін М. В. 0757/р., 1211, 1212
Ладоня І. 0566
Лажевська Л. 1806, 1854, 1878
Лазар А. 3593
Лазаревський Г. О. 0231/р.
Лазаренко М. 2234, 2769, 2769/рус.
Лазаренко П. І. 2267
Лазебник С. Ю. 0637

- Лазебник Ю. А. 0100/р., 0202, 0161/н., 0162/н.
 Лакиза І. 0058/н.
 Лактіонов-Стезенко М. 0562
 Лакишин В. Я. 3635/т.
 Лан О. (К. Ю. Коршак) 0058/н.
 Лановий Я. 0569/3
 Ланюк Ю. Є. 2865
 Лапченко С. 2807/ф.
 Лапшина К. 2130
 Латанський В. 0280
 Лауда Л. 3936
 Лаціс М. І (Я. Ф. Судрабс) 0058/н.
 Лацук Є. 0901
 Ле Іван (І. Л. Мойся) 0057, 0565
 Лебедєва Т. 2370
 Лебідь А. Д. 0058/н., 0539/п.
 Лебідь Н. 3653
 Лев Х. 0892, 0900, 3029
 Левада О. С. 0050, 0502, 0562
 Левенець В. 1765, 1766, 1823/@, 1836, 2934
 Левенець С. 1765, 2934
 Левідов О. М. 0126, 0566
 Левин М. 3948
 Левицька Г. 2514, 3078
 Левицький М. 0923, 0925
 Левченко М. З. 0058/н.
 Левченко О. 1179, 1197, 3665/22
 Лейзерович Я. 0477/ф.
 Лейко П. 1544
 Лейтес О. М. 0427/п., 0538/т.
 Лелехівський В. 1576
 Лемьш А. 2743
 Ленін В. І. (В. І. Ульянов) 0010/т., 0050, 0092/р., 0138, 0160, 0168, 0245/т., 0391/т., 0417, 0427/п., 0459/т., 0490, 0492/т., 0505/р., 0538/т., 0539/п., 0660/т., 0733/п., 1161/т., 1564, 1588, 1697/т., 1882/т., 2554, 3459/@, 3635/т., 3669/н.
 Леонов Л. М. 0565
 Леонтій Т. 0133
 Леонтович М. Д. 0058/н.
 Леонтович О. 3629
 Лепетуха О. 2269
 Лепкий Б. С. 0354, 0459/т.
 Лермонт Г. 2101
 Лермонтов М. Ю. 2101
 Лесажа А. Р. 0427/п.
 Лесик Л. 2548/@
 Леся Українка (Л. П. Косач) 0287, 0427, 0459/т., 0557/т., 0810/н., 0960/т., 0960/т., 0993/т., 3781/@
 Лециньська К. 3329
 Лехицька С. 3390
 Лець Є. 3665/11
 Лециньський В. 0877, 0881
 Лижичко Р. С. 2817, 3357
 Лизогуб Н. 3892
 Липківська Г. 1384
 Липківський В., митрополит 0058/н.
 Лисенко В. 3687/п.
 Лисенко Л. О. 3706/р., 3984
 Лисенко М. В. 0427/п., 0557/т.
 Лисенко О. 3768
 Лисий І. Я. 2147
 Лисюк Н. 1458
 Литвин В. М. 1058, 1161, 1564, 2306, 2316/@, 2543, 2640, 3004, 3911/@
 Литвин Р. 1776
 Литвиненко О. 2761
 Литвинов М. М. (М. М. Валлах) 1697/т.
 Литвинов В. 1989
 Литовченко Н. 1441
 Литовченко Т. 2250, 2319
 Лихачов Д. С. 0274, 0288, 0391/т., 0459/т., 0565
 Лиховій Д. 2885, 2958, 2997, 3108
 Личковах В. 2057
 Лишега О. Б. 0366
 Лицинецький В. 3784
 Лібанова Е. 3594/с.
 Лівіцький М. А. 0133, 1579/р.
 Лігачова Н. 2370
 Лідер Д. Д. 1192/с.
 Ліль, Л. де 0287
 Лімонченко В. 0635
 Лінчевський В. 1166
 Лісова Н. 0420
 Лісовенко М. 3607
 Лісовий В. С. 1573, 3635/т., 3765/т.
 Лісовий П. А. 0058/н., 0427/п.
 Лісович Р. 2397

- Лісовська Н. (Роксолана) 1883
 Літерат М. 3991
 Ліцкевич О. 3617/@
 Ліховий І. Д. 3061, 3220, 3464
 Ліхуди, брати 0417
 Ліщина Л. 3230
 Лобановская А. А. 2461, 4056
 Лобановський В. В. 3687/п.
 Лобода А. М. 0058/н.
 Лобойко С. 3594/с.
 Логвин Ю. Н. 0489, 0554/с.
 Логвиненко А. 0354/р.
 Логвиненко Б. 3556/@
 Логвиненко М. С. 0065
 Логвиненко О. М. 0378, 0386, 0559,
 0760, 0768, 0869, 1446, 2332,
 2657, 3855
 Лозунько С. 3353
 Локтєв В. 2928, 2928/рус.
 Ломастро Ф. 3009, 3012
 Ломінадзе С. 0245/т.
 Ломоносов М. В. 2689/@, 3170/@,
 3937/т.
 Лопатіна І. 3644/@, 3645/@
 Лопата А. В. 1214, 1226
 Лопусов Ю. 0142
 Посицький Ю. 1196
 Лотоцький А. 0351
 Лоцилов І. 0391/т., 0566
 Лоцинська Н. В. 1895
 Лубківський Р. М. 2570, 3051, 3681/с./@,
 3987
 Лужевський Б. М. 3796
 Луканов Ю. 0832
 Лукаш М. О. 2152, 2152/р.
 Лукашенко О. 2762/т.
 Лукеренко (Luck) 3598/т.
 Луків М. В. 0215
 Лукінов І. І. 0776
 Лукомська І. 1482
 Лукрецій 0539/п., 0565
 Лук'яненко І. Г. 3818, 2563/т., 4086
 Лук'яненко Л. Г. 3432, 3519, 3728/@,
 3773
 Лук'яненко О. П. 0485/р., 0844
 Лук'янчук Г. 3172
 Луначарський А. В. 0050, 0245/т., 0354
 Луньова В. 2199
 Лупейко В. 1356
 Лупій О. В. 3310/с.
 Лупул М. 0136
 Лутак І. К. 0445
 Лутчин С. 2563/т., 2721, 2913, 3665/29
 Луценко Д. 1179
 Луценко Ю. 0438, 0447
 Луценко Ю. В. 2708, 2811, 2855/@,
 2942, 3203, 3910
 Луцькова С. 1330
 Любарчук Н. 3068
 Любера Р. 3114
 Любинський М. 0058/н.
 Любич А. 0978
 Любицька М. 3564
 Любимов Б. 0101
 Любимов Ю. П. 4х13
 Любченко П. П. 0058/н.
 Люта Т. Ю. 3914/@
 Лютер 0539/п.
 Лютий І. 0058/н.
 Ляпаненко М. І. 1441
 Ляковська В. І. 0231/р.
 Ляковський В. П. 0231/р.
 Ляхоцький В. 2087
 Ляшок І. 3732/@
Магдалова К. 3787, 3770
 Магдиш І. 2471
 Мазепа І. С. 0643/п., 0777, 0818, 0953,
 0953/р., 1333/т., 1547/т., 1572,
 1622, 1699/п., 1826/т., 2051/т.,
 2149, 2150, 2243, 2676/т., 2689/@,
 3584, 3584/рус., 3580, 3665/49,
 3669/н., 3670, 3706/р., 3759,
 3781/@, 3788/т., 3777, 3845, 3846,
 3851, 3993, 4007, 4008, 4009/@,
 4010, 4010/рус., 4014, 4014/рус.,
 4014/engl., 4020, 4024
 Мазепа Н. Р. 0440/с., 0461/н., 0526,
 2554
 Мазнюк І. 0058/н.
 Мазурик З. 3691/с.
 Мазурін М. 2174, 2174/рус., 2630,
 2630/рус.
 Мазуркевич У. 2383, 3029а
 Мазурок О. 2342

- Майборода О. М. 2389
Майданник С. 0769, 0788, 0828, 0835
Майдаченко П. І. 0798
Майко М. 1244, 1251
Майор Ф. 1422, 1434, 1435, 1436, 1437, 1562/п., 1633
Майоров А. 0458/т.
Майсек Л. 1269, 1785/т., 2187
Майський М. С. 0058/н., 0427/п.
Майфет Г. Й. 0058/н.
Макаренко А. С. 0566
Макаренко М. 0058/н.
Макаренко Н. 2269
Макаренко С. 3237
Макаров А. М. 0139, 0216, 0354, 2670, 3765/т.
Макеєв С. 1775, 3587
Маклаков А. 2526/@, 3304/@, 3476, 4039/@
Маковський П. 0128
Макода В. 0058/н.
Максим К. В. 2614, 2699/т., 2764/с., 2765/с., 2766/с., 2913, 3288, 3312/с., 3665/24, 3702
Максимович І. 0818, 1826/т.
Максимович М. О. 0501/т., 1697/т.
Маланчук В. Ю. 0048/р., 0058/р., 0078/р., 0100/р., 0113/р., 0354/р., 0660/т., 1710, 2089/т.
Маланюк Є. Ф. 2304/н., 3870, 0507/р.
Малахов В. А. 0960/т.
Малаш М. 1683
Малик В. (В. К. Сиченко) 0274
Малик Т. 3441
Малиновська Л. 3076
Малиновська М. Ю. 2670, 3635/т.
Малиновський Г. 2051/т., 2466/@, 2922
Малицька Н. 2101, 2882
Малишевська Л. Г. 0739/т., 3635/т.
Малишевський І. Ю. 0485/р.
Малкович І. А. 0276, 0354, 1800, 2432, 2432/рус., 2558, 2866
Малюк В. І. 1902, 2067
Малюта Я. 3098
Маляренко Л. Л. 0331
Мамалига Т. 3872
Манделл Р. 1764, 2051/т.
Манн Т. 0566
Манова Н. Л. 2775
Манойло Н. О. 3485, 3796
Манюра В. 0058/н.
Маняк В. А. 0689, 1166
Маньківський В. К. 1222, 1851, 1856, 2412, 2563/т.
Мараницман В. 0566
Маратов М. 3368
Маринович М. Ф. 2175, 2636, 2815, 3519
Мариновський Ю. Ю. 1965/@
Мариняк К. 1441
Маркес Г. 0091, 0262, 0733/п., 3992
Марків М. 2710, 2761, 1186, 3039
Маркс К. 0245/т., 0417, 0458/т., 0565, 0490, 0539/п., 0566, 0911, 1935/п., 3635/т.
Маркусь В. 1390
Маркусь Д. 0901
Марко Черемшина (І. Семанюк) 0039, 0539/п.
Мартиненко М. В. 2811, 2982, 3111, 3198, 3480
Мартинов А. 0245/т.
Мартинов В. 3094
Мартиросян В. А. 2024
Мартов Л. (Ю. О. Цедербаум) 0539/п.
Марусик Т. 3061, 3372
Марусик В. А. 0231/р., 0686/р., 2363
Марусик Я. В. 1497, 1506, 1933, 1941, 1968, 2038, 2038/рус., 2138
Маруся, отаманша (О. Т. Соколовська) 0058/н.
Марухняк Й. 0824
Марущенко В. 1307, 1445, 1550/@, 1584, 1621
Марфієвич М. 0058/н.
Марченко А. 3178
Марченко В. 3830
Марченко В. В. 3635/т.
Марченко Л. 2900, 2600
Марченко С. 1641, 2872
Марчук І. С. 0457/с., 2880, 2882, 3004, 3314/т., 3681/с./@
Марчук Є. К. 1681, 1681/рус., 3455

- Масенко Л. Т. 0534, 2157/с., 2291, 2563/т., 2798, 2910/с., 2917/с., 2918/с., 3202, 3506, 3665/42, 4003, 4090
- Масенко Т. Г. 0427/п.
- Масик К. І. 0505/р., 1161/т.
- Маслобойщиков С. В. 2282/ф.
- Маслюк М. 1161
- Маслюківська О. П. 3523, 3665/25
- Мастіпан О. 2778
- Матвеева Г. 2340
- Матвеева Т. С. 3258
- Матвієнко А. С. 2306, 2811
- Матвієнко К. 2761
- Матвієнко Н. М. 0457/с., 1192/с., 1309, 3464
- Матвієнко С. 2638
- Матвійчук О. 3332
- Матвійчук М. 0177
- Матевосян Г. 0354, 0391/т.
- Матіос М. В. 0354, 3681/с./@
- Матковський А. 4009/@
- Матушевський Б. Ф. 0058/н.
- Матчук А. Л. 1040/н.
- Матъева Г. П. 0865
- Махно Н. І. 0064/р.
- Махновець Л. Є. 0032, 0274
- Махун С. 2100, 2100/рус., 2100/@/engl., 2191, 2191/рус., 2234
- Мачура С. 0058/н.
- Мацера С. 2154
- Маців Б. 1269
- Мацюк Р. 2616
- Мацьків В. 0136
- Мацько С. 0537, 0537/р.
- Машляківський М. М. 1562/п.
- Мащенко М. П. 3905, 4050
- Медвідь В. Г. 0386
- Медведчук В. 2562, 2764/т., 2832/р., 2930, 3950/р.
- Медзик А. 1844, 2174, 2542, 2913
- Медуниця Ю. 1867
- Межелайтіс Е. 0190, 0191
- Меженко Ю. О. (Ю. О. Іванов-Меженко) 0539/п., 1133
- Мейєрхольд В. Е. 0539/п.
- Мейнес Б. 2187
- Мейс Д. 0885/х., 1866, 1935, 1935/п., 1984, 2594, 2594/рус., 2594/@/engl., 2593, 2597, 3002, 3002/т., 3003/engl., 3007, 3009, 3725, 3880, 3958, 3960/@, 3961, 3985
- Мекленбург Н. 0245/т.
- Меленський А. 2051/т.
- Мелешевич А. А. 3312/с.
- Мельник В. О. 0132, 0172, 0218, 0233, 0265, 0441, 1720, 0507/р.
- Мельник М. Р. 2584, 2586, 2892
- Мельник О. 2677
- Мельник О. І. 1138, 1154, 1164, 1168, 1169, 1170, 1177, 1213, 1267
- Мельник Я. Й. 0354, 0386, 0461/н., 0566, 0569/3, 0659, 0724
- Мельників Р. 2775
- Мельниченко В. В. 0457/с.
- Мельниченко В. Ю. 2658
- Мельничук А. 3318
- Мельгунов С. К. 0058/н.
- Менжерес Г. М. 0489/р., 0527, 0530
- Ментель О. 1303
- Мерзлікін В. 0298
- Метерлінк М. 0427/п., 0539/п.
- Метлінський А. Л. 0539/п.
- Мечник С. 0487, 0579
- Мещанінов О. П. 2232/т., 3665/40
- Мигаль В. 1790/@, 1790/@/рус.
- Мигаль М. М. 2011, 2011/рус., 3095
- Мигаль О. М. 2336, 3606
- Микитин Я. І. 1987, 2877, 3594/с.
- Микитенко І. К. 0058/н., 0245/т., 0427/п.
- Микитенко О. І. 0457/с., 2776
- Микитенко Ю. О. 0435
- Миколаєнко І. 1647, 1661, 1667, 1683
- Миколайтис-Путинас В. 0245/т.
- Миколайчук І. В. 0014, 2561
- Миколук О. 3716/рус., 3716, 4043, 4043/рус., 4043/@/engl.
- Милосердов В. 0987
- Минко В. П. 0064/р., 0078/р.
- Мирзаєв Л. 1474
- Мироненко А. 2936
- Мироненко І. 2254
- Миронова В. А. 3595

- Мисик В. О.* 0058/н., 0064, 0064/р., 0070, 0078/р., 0100/р., 0102, 0108, 0115, 2152/р.
Миславський В. 1842/п.
Митропольський Ю. О. 3486
Мицик Ю. А. 1366, 1842, 2069, 2145, 2150, 2287, 2329, 2496, 2611, 2651/@, 2791, 3002/т., 3009, 3035, 3846
Мицканюк Т. 2913
Михайленко М. 2862
Михайленко Т. 1180
Михайличенко Г. В. 0400
Михайловський М. К. 0539/п.
Михайлівський М. 1710
Михайлюк В. 0022
Михайл (Колтун), Владика 1365
Михалко М. Ю. 0489
Михальонок Я. 3065, 3382
Михальчук К. П. 0557/т.
Мишанич О. В. 0245/х., 0274, 0448, 0449, 0478, 0563, 1288, 2375, 3687/п.
Мігайчук Н. 1441
Мігайчук Я. 1441
Мікейлі М. 1525
Мілевська Т. С. 0248/х.
Міліцин М. 1209
Міліцина М. 1186, 1546, 2092
Міллер В. 1076, 1158, 1336, 1410, 1547, 1547/т., 2187, 2261, 2440, 3472, 3557, 3559, 3598/т., 3590, 3606, 3611, 3616
Міллер С. 1336, 1547/т.
Міллер 2676/т.
Мінаєв О. 3607
Мінаков М. А. 2563/т.
Мінк Ж. 3450
Міноуг Д. 1615
Міняйло В. О. 2676/т.
Міняйло Г. Т. 0489
Мірбо О. 0058/н.
Мірза-Авак'янц Н. Ю. 0058/н.
Мірошникова Л. 2008
Мірошніченко М. М. 0770
Мірошніченко Н. 1179, 1197, 3665/22
Місйяло О. 1092
Мітіна О. 2534
Мітюков І. 1928/@
Міцан Т. В. 2491
Міхневич Ю. 2051/т.
Міхненко А. М. 1498
Міхнік А. 2352/@, 2352/@/рус., 2352/@/engl., 3328, 3420, 3425, 3425/р., 3430, 3430/рус., 3431
Міщенко В. 2176
Міщенко Д. О. 0354, 0362
Міщенко С. 3594/с.
Міщенко Ю. 0901
Міяковський В. В. 0058/н.
Мовчан А. 3925, 3925/рус., 3916, 3916/рус., 3948, 3948/рус.
Мовчан П. М. 0102, 0386, 0502, 0532, 0608, 0856, 0968, 1166, 1406, 1713, 1976, 2028/@, 2332, 2388/р., 2622, 3310/с., 3519, 3681/с/@, 3974
Мовчан Р. В. 3934
Мовчан С. 1373, 1383
Мовчанівський Т. 0058/н.
Могила П. С. 0003-5/р., 0877, 0993/т., 1047, 1096, 1238, 1238/рус., 1274/п., 1275, 1333/т., 1339, 1341/с., 1338, 1356, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1312, 1365, 1599, 1381, 1461, 1473, 1588, 1588/р., 1622, 1687/т., 1826/т., 1889, 2051/т., 2126, 2232, 2232/т., 2243, 2367/@, 2435, 2489, 2490, 2620, 2561, 2920, 2920/рус., 2934, 2947, 2922, 3516/@, 2920, 2915, 2906, 3169*, 3459/@, 3516/@, 3557, 3559, 3669/н., 3670, 3781/@, 3863/с., 3902, 3942/@
Могилянська Л. М. 0058/н.
Могилянська О. М. 0058/н.
Могилянський М. М. 0058/н., 0501/т., 0539/п., 3850
Моголюк С. 3932/@
Можсаєв Б. А. 0391/т.
Мозгова Т. 1028, 1028/рус.
Мозкова О. 3630, 3632, 3696
Моїсеєнко Н. І. 2489, 2490
Моїсеєнкова Я. 1173
Мокін Б. І. 3944/@

- Мокренко А. Ю. 0457/с.
 Мокрієв Ю. О. 0427/п.
 Молдавська Н. 0566
 Молотов В. М. 1697/т.
 Молостова І. О. 1192/с.
 Момот Л. 3091, 3665/74
 Монако Ф.-Р. 2862
 Моргаєнко П. Д. 0115
 Морговський А. 0206, 0262, 0284
 Моренець В. П. 0223, 0354, 0368,
 0569/1, 0956, 1609, 1732, 1733,
 1768/с., 1832, 1905, 1907, 2074,
 2157/с., 2284, 2320, 2416/х., 2438,
 2480, 2501, 2563/т., 2572, 2543,
 2670, 2699/т., 2764/с., 2747/с./@,
 2765/с., 2766/с., 2779, 2779/т.,
 2798, 2910/с., 2917/с., 2918/с., 2969,
 3005, 3153, 3312/с., 3482, 3506,
 3621, 3628/@, 3620, 3665/48,
 3730/@, 3755/с., 3796, 3810, 3822,
 3973, 3981, 4090
 Моренцов Є. 1981/@, 1981/@/рус.,
 1981/engl.
 Мороз А. Т. 0262, 0284, 0316, 0354,
 0391/т., 0566, 2544
 Мороз В. 0477/ф.
 Мороз Віталій 1815
 Мороз В. Л. 0010, 3635/т., 3765/т.
 Мороз В. А. 0477/ф., 3587
 Мороз О. О. 1852, 2112, 2811, 3583/@,
 3669/н., 3773
 Морозов К. П. 0776
 Морозов О. В. 3276, 3286
 Морозова В. В. 3796
 Морозюк Ю. 3000, 3565, 3875, 4062
 Мосіюк О. М. 0757/р., 1166
 Москаленко В. А. 0507/р.
 Москаленко М. Н. 2421, 2422, 2653, 3318
 Москалець В. К. 3348, 3349/@
 Москалець К. 1800
 Москалюк Г. В. 0011
 Москалюк І. С. 0011
 Мостовий В. П. 2686, 2817, 2989/@,
 3053, 3594/с., 3602/с.
 Мосціпака О. 3354
 Мотоніс М. (М. М. Матон) 1947
 Мотрич К. В. 0147, 3665/5
 Мочалов І. І. 0599, 0600, 0680, 1252
 Мошляков М. 0458/т.
 Мрищук Н. П. 2018
 Мстислав (С. І. Скрипник), патріарх
 УАПЦ 1515, 1522
 Мудрак Л. 0774
 Музиченко Я. 2448, 3358
 Музичка А. 0058/н., 0539/п.
 Мукомела О. Г. 0810/н.
 Мулява В. С. 0003-5/р., 0489, 0554/с.,
 1166
 Мурашко О. О. 0058/н.
 Муріан В. 0566
 Мусафірова О. 0391/т., 0421/т.
 Мусієнко Г. 1166, 2024
 Мусієнко О. Г. 0526, 0536/р., 0799,
 1406, 1713, 2554
 Мушинський М. І. 0337/н.
 Мушкетик Ю. М. 0262, 0284, 0431/р.,
 0485/р., 0502, 0526, 0536/р., 0562,
 0566, 1406, 1564, 1710, 1713,
 2115, 2310, 2417/@, 2554, 3519
 Мушкудіані О. Н. 0461/н., 3687/п.
 Навальна Л. 0675
 Навроцький Б. 0058/н.
 Наврузов Ю. 2563/т.
 Нагнибіда М. Л. 0088
 Надзікевич П. 3574
 Надсон С. Я. 0539/п.
 Наєнко М. К. 0386, 0448, 0559, 1388,
 1918, 3310/с., 2570, 2670, 3976
 Назарено І. Д. 0427/п.
 Назаров Н. 3772, 3838
 Найдюк Л. 0914
 Наконечна Л. 3020, 3022, 3025, 3027,
 3032, 3050, 3189
 Наливайко Д. С. 1140/с., 1729, 3318,
 3665/50, 3755/с.
 Наполеон Бонапарт 2540, 3706/р.
 Нарбут Г. І. 0436
 Наріжний В. І. 1284/х.
 Науменко В. 3186
 Науменко В. П. 0058/н.
 Науменко Г. О. 0128
 Науменко Р. 3049, 3021
 Науменко Р. А. 3943
 Наумчик Г. 3452

- Неборак В. В. 0509/х.
Невінчаний В. С. 1972, 2563/т., 2699/т.
Неврлий М. 0386, 0725
Негода В. 1419, 1420
Недзвідський А. 0566
Неділько В. Я. 0155, 0169, 0170, 0256
Недоля Л. (Л. В. Гончаренко) 0427/п.
Недошивін Г. 2057
Недошовенко Г. О. 0001/р.
Неєлова Н. І. 0064/р.
Неїжмак В. 4020
Нейгрейчук І. О. 2483
Некрасов А. 3325
Некрутенко П. Г. 0128
Немиря Г. М. 3461
Непокупний А. П. 0334
Нестерак О. В. 1468/н.
Нестеренко О. 3068
Несторенко П. 2125
Нетудихата Т. 1675
Нефедов О. 0040
Нечай Т. 1983
Нечерда Б. А. 2570, 3635/т.
Нечипоренко Ю. 2239
Нечуй-Левицький І. С. 0391/т., 0440/с.,
0539/п., 0557/т.
Немчинов К. 0058/н.
Немцов Б. Ю. 2757/it., 2757/рус./@
Никанорова О. І. 0141, 0352, 0387, 0470,
0607, 2670, 3544, 3635/т., 3873
Нитченко Д. 0949, 2034, 2947
Нич А. 3665/30
Ніва Ж. 0960/т., 1101, 2168, 2187
Ніковський А. В. 0058/н.
Ніколаєв П. О. 0338/н., 0482
Ніколаєва Т. 1784, 3057
Ніколаєнко С. М. 2620, 2900, 3663/@,
3704/@, 3706/р., 3766/@
Ніколайшин Н. 3670
Німенко А. В. 3202
Нічик В. М. 2449
Новиков С. 3439
Новиченко Л. М. 0114, 0114/р., 0179,
0214, 0254, 0353, 0354, 0357/с.,
0452, 0457/с., 0503, 0504, 0519,
0519/рус., 0557/т., 1446, 2389,
3314/т., 3765/т.
Новицький А. 0826
Новицький В. 0058/н.
Новицький М. М. 0501/т.
Новосьолов А. 0040
Новосьолова Л. С. 2484
Носенко 0539/п.
Носів А. 0058/н.
Носко-Оборонів Т. 1247, 1579, 1579/р.
Носова А. 0757, 0916, 0984, 1165
Нудьга Г. А. 0299, 0333
Нуйкин А. 0245/т.
Оберемський А. 3687/п.
Оборська Г. 2726
Овод В. 1161/т.
Овсієнко В. 3765/т., 2686
Овсянко-Куликовський Д. М. 0050,
0566
Огаркова Т. 3898/@
Огінський Г. 0766, 0769
Оглоблин О. П. (О. П. Мезько) 0136
Огризко В. С. 3485
Одайник 2982
Одарич С. О. 0536/р.
Одарченко П. 0704/т., 0949, 1887,
2175а, 3273, 3310/с.
Одинець С. 3075
Одлінг-Смі Д. 1881/engl., 1928/@, 1956,
1956/engl.
Озерський Ю. І. 0058/н., 0427/п.
Окара А. М. 3876, 3876/рус.
Окруцинський В. М. 0458/т.
Оксамитна С. М. 2563/т., 3487
Оксанич С. 3594/с.
Олбрайт М. 1497/@, 1500, 1500/п.,
1683, 2217, 2539, 2540, 2541,
2541/рус., 2544, 2547, 2548/@,
2549, 2826
Оленська-Петришин А. 2029, 2030,
2051/т., 2457, 2903
Олесь О. (О. І. Кандиба) 0058/н.,
0539/п., 0557/т.
Олеша Ю. 3635/т.
Олійник Б. І. 0102, 0354, 0451/н.,
0485/р., 0492/р., 0494, 0494/р.,
0524/р., 0526, 0677/т., 1161/т.,
1406, 1564, 1779, 2114, 2115, 2310,
2417/@, 2554, 3951, 2925, 3051,

- 3519, 3635/т., 3905, 3935/@,
3957/@, 0507/р.
- Олійник Б. В. 2500, 2787, 3497, 3811,
4079
- Олійник В. 3020, 3055, 3064, 3222
- Олійник М. 1939, 2456, 2761
- Олійник Марина 3723/@
- Олійник М. Я. 0277
- Олійник Ю. В. 0001/р.
- Олтаржевська Л. 1409
- Ольшевська Л. 0566
- Омельченко В. 0818, 0823
- Омельченко О. О. 1441, 1541, 1638,
1644, 1647, 1656, 1683, 2008,
2187, 2540, 2939/@, 3099/@, 3107,
3213, 3220, 3790
- Омельченко О. О. (мол.) 3107
- Омельчук В. Ю. 2058, 2484
- Омельчук О. Р. 2304/н.
- Омельчук О. С. 3796
- Омецинський Б. Ф. 3687/п.
- Омецинський І. 3728/@
- Онишкевич Л. 0704/т., 0818, 0823, 0851,
0901
- Онишкевич Я. 3461
- Онищенко Є. І. 1102, 1103, 1112,
2232/т., 2569, 3665/18
- Онищенко О. С. 1133, 1256, 2058, 2489,
2490
- Онищук 0058/н.
- Онищук А. 0058/н.
- Онух Ю. 2048/р.
- Опанасенко О. 0930
- Орел Л. Г. 0489
- Орлик П. 1333/т., 1826/т., 2203, 2689/@
- Орлівна Г. (Г. І. Мневська-Поліщук)
0058/н.
- Орлов В. 1683
- Осадчий 0058/н.
- Осадчук Б. 2026/р., 3461
- Осадчук П. І. 0316, 0485/р., 0526, 0856,
0867, 1058, 1166, 1406, 1713, 2554,
2570, 3859
- Осадца 1118
- Осауленко В. 0458/т.
- Осика Л. 0481, 0520
- Осинська А. 1498
- Оссовський В. Л. 2784, 2796, 3151,
3487, 3494, 3504, 3820, 4088, 4094
- Остаповець Г. 3577, 3638, 3697
- Остафиева О. 3578
- Осташ І. 2677
- Острик М. М. 0050, 0059, 0073, 0573,
0572
- Островський М. 0134, 2320
- Осьмачка Т. С. 0058/н., 0459/т., 0539/п.
- Отаманівський (Атамановський) В. Д.
0058/н.
- Очеретяно В. 3767, 3767/рус.
- Охмакевич М. 0883
- П**авільоніс В. 0929, 0932, 1293
- Павелчак В. 2901, 2931, 2948, 2949,
3184, 3228, 3732/@
- Павленко В. 3212, 3216
- Павленко Р. 1749
- Павленко Р. М. 2543, 2544
- Павленко С. 2145
- Павленко Ю. В. 1896, 3798, 3805
- Павлик О. 0058/н.
- Павличко Д. В. 0113/р., 0287, 0390/с.,
0390/с./рус., 0459/т., 0485/р.,
0492/т., 0502, 0526, 0543/с.,
0660/т., 0731/р., 0746/@, 0867,
0875/с., 0883, 0968, 1166, 1406,
1564, 1682/@, 1713, 2024, 1976,
2114, 2115, 2153, 2164, 2211, 2212,
2215, 2310, 2320, 2417/@, 2554,
2659, 2766, 2814, 2834, 2880,
3519, 3728/@, 3905
- Павличко С. Д. 0374/х., 0659, 0860,
1025, 1741/с., 1779, 2021, 3313,
3314, 3314/т., 3318, 3361, 3371,
3372, 3376, 3385, 3652, 4053,
4053/рус.
- Павлишин А. 2815
- Павловская А. 2816
- Павловська В. П. 0475, 0476, 1348, 2062
- Павловська Л. 2807/ф.
- Павлушков М. П. 0058/н.
- Павлюк М. 0458/т.
- Павлюк М. М. 0440/с.
- Павлюк О. 1056
- Павлюк С. 4026/т.
- Павлюх Л. 0857, 0861, 0866

- Пагутяк Г. В. 3988/@
Падалка І. І. 0427/п.
Падалко В. 2135
Падох Я. М. 0136
Пазенок В. 2782
Пазуняк Н. 0564, 0547, 0597, 0656
Пайпер М. 1126
Пайфер С. 1683
Палагута І. 0421/т.
Палайда А. 3731
Паламаренко А. 1749
Паламарчук Г. О. 1327, 1678, 1678/рус.,
1785, 1785/т.
Паливода І. 3226
Палій Л. 2613
Палій О. 1550/@, 1550/рус., 1552/@,
1552/рус.
Палій П. 0058/н.
Пан М. 0818, 0823
Панас Мирний (П. Я. Рудченко)
0539/п., 0557/т., 0566, 3635/т.
Панів А. С. 0058/н., 0427/п.
Панін Ю. 2244, 2253, 2435, 2913, 3196,
3787, 3998
Панков В. 3594/с.
Панова А. Л. 2058
Панч П. Й. 0058/н., 0061, 0062, 0181,
0427/п., 0539/п., 3306
Панченко В. Є. 0122, 0166, 0223, 0354,
0414, 0503, 0686/р., 0893, 1392,
2163, 2363, 2416/х., 2438, 2563/т.,
2543, 2544, 2670, 2699/т., 2764/с.,
2747/с./@, 2765/с., 2766/с., 2976,
3051, 3051/рус., 3338/с., 3312/с.,
3334/@/с., 3350/с., 3340, 3620,
3665/49, 3670, 3693, 3755/с., 3777,
3846, 3851, 3871, 3895/@, 3899,
4009/@
Панченко С. 1991
Панченко-Чаленко К. М. 0058/н.
Панчишин А. 1374
Панчук Н. 0913
Панько М. 0038
Пап М. 0901
Папарук Л. П. 0427/п.
Параджанов С. 1307, 1309, 1751, 1752
Паращук М. 0451/н.
Партишева М. 3452
Пархоменко В. 0058/н.
Пархоменко О. 0058/н.
Пасемко І. 2843
Пасимок Т. 4040/@
Пасічник І. Д. 1078, 1198, 1204, 1207,
1249, 1330, 1441, 1453, 1501,
2232/т., 2600, 3037, 3598/т.,
3665/41
Паскуаль К. 2149, 2263, 2359, 2364
Паславський Ю. 0879, 1645
Пастернак Б. Л. 0010, 3635/т.
Пастернак Є. Б. 3635/т.
Пастернак О. 0538/т.
Пастух Т. 3665/56
Пастушенко Л. А. 4081, 4092
Пасхавер О. 2120
Патен Р. 1615
Патока В. В. 1895, 2276, 3135
Патон Б. Є. 0485/р., 0490, 0565, 0928,
1406, 1749, 3314/т., 3548/р.
Патрушева Т. О. 0001/р., 1729, 1896,
1897, 2056, 2480, 3134, 3487,
3796, 4068
Паустовський К. Г. 0391/т., 0565,
3459/@, 4036
Пахарецький Л. А. 0058/н.
Пахаренко В. 0562
Пахльовська О. Є.-Я. 0440/с., 1568,
1800, 2156, 2196, 2198/х., 3314/т.,
3665/43, 3876
Пахомов М. 0566
Пахотін К. 1166
Пашко А. 0833, 3464, 3790
Пащенко В. 0771, 0844, 2554
Пащенко Д. 1233
Пащенко П. 1683
Певзнер І. А. 0862
Пеле 0003-5/р.
Пелешенко Н. І. 2501
Пелих А. Д. 0507/п.
Пеняк П. 2342
Пера В. 2450/с.
Первомайський Л. (Л. С. Гуревич) 0028,
0050, 0062, 0089, 0102, 0164,
0189, 0427/п., 0459/р.
Перебийніс П. М. 0100/р., 2570

- Перевальський В.* 2125
Перевозна О. 3882/@, 3883
Перейма М. 2252
Пересунько Ю. М. 0492/р., 0505/р.
Перец І. Л. 1134/н.
Перцова В. 3272/@, 3336
Петерс Я. Х. 0058/н.
Петерсон О. 2145, 2419
Петлюра С. В. 0459/т., 1697/р., 2329, 3788/т.
Петрарка Ф. 0539/п.
Петраченко М. П. 0776
Петренко О. 2686
Петренко Олексій 3545
Петренко П. 0058/н.
Петренко С. 2017
Петриненко Д. Г. 0457/с.
Петриченко П. Г. 1286, 1286/п.
Петрицький А. Г. 0427/п.
Петришин Р. 1123, 1130, 1538
Петрищак І. О. 0458/т.
Петрів В. 2959, 2959/рус.
Петро І 0058/н., 0539/п., 0643/п., 0677/т., 2089/т., 3706/р.
Петров А. 1671, 2253
Петров В. П. 0058/р., 0058/н., 0459/р., 0686/р., 1354/н.
Петров Є. (Є. П. Катаєв) 3706/р.
Петрова О. М. 2057, 3691/с.
Петровський Г. І. 0058/н., 0427/п.
Петровський О. 3687/п.
Петросюк М. І. 0407
Петрук В. 0417, 0791
Петрушевський Б. Д. 0501/т.
Петухов Б. (див. Богдан)
Пєчурова О. М. 1904, 2288, 2497
П'єцх М. 3989/@
Пилинська М. М. 0427/п.
Пилипенко 0505/р.
Пилипенко І. 3048
Пилипенко С. В. 0058/н., 0427/п., 0539/п.
Пилипчук В. 0875/с.
Пилипчук Р. Я. 1192/с.
Пинзеник В. М. 1327, 1329, 2811, 2832/р.
Пиріг Л. А. 3665/58
Писанська В. 1003, 1003/рус.
Писаренко С. 3466
Писарєв Д. 0245/т.
Пискарева Т. 1057
Піажє Ж. 0566
Півтарадні В. 0213
Підгаєвський О. 1100
Підгаєцький В. Я. 0058/н.
Підгурський Д. О. 4001
Підлісний П. І. 2832/р.
Підмогильний В. П. 0058/н., 0459/т., 0539/п., 0724, 2523
Підсуха О. М. 0536/р.
Пікассо П. 0566
Пілецький В. 0566
Пільняк Б. А. 0538/т., 0539/п.
Пінчук В. 3220, 3598/т.
Пинчук С. П. 1184/@
Піпаш-Косівський В. 0038
Пірожков С. 3131
Пісоцький К. 0354
Піч В. 3584, 3580
Піч Р. 0915, 0929, 0932, 1209, 1242, 1243, 1279, 1785/т., 1848, 1884, 1885
Пічугін М. 0539/п.
Піхманець Р. В. 2304/н., 2375
Плавуцак У. 0678, 0679
Плав'юк М. В. 2087, 2088
Платіні М. 0459/т.
Платон 0566
Платонов А. П. 0481, 0520, 0565, 3635/т.
Платтнер М. 0612/р.
Плачинда Н. Н. 0116
Плачинда С. П. 0457/с., 0867, 1406, 1713, 1976
Плахтін І. О. 0427/п.
Плахута Ю. (Ю. Корнійчук) 2620, 3665/33
Плевако М. А. 0058/н., 0538/т., 0539/п.
Плеханов Г. В. 0050
Плієв А. 0566
Плоскіна В. 2865
Плужник Г. 0058/н.
Плужник Є. П. 0058/н., 0502
Плюц В. В. 0485/р., 0521, 1073, 2115, 2310, 2554

- Плющ І. С.* 1006, 1008/н./р., 2026/р.,
2306, 2811, 3726, 3732/@
Плющ Л. І. 0960/т.
Побережська Л. 2370
Побиван І. 3113/@
Погодин М. П. 0245/т.
Погоріла С. 2255
Погорілий О. І. 1688, 1896, 2072, 2289,
2493
Погребинський М. 1701, 2812, 2813
Погрібний А. Г. 0073, 0263, 0273, 0315,
0317, 0351, 0368, 0386, 0519,
0519/рус., 0526, 0569/1, 0641, 0968,
1025, 1166, 1446, 1749, 2554, 2570,
2834, 3310/с., 3975
Подгорная В. 2748
Подлужная А. 3473
Поднієкс Ю. 0481, 0520
Позднякова О. 1181
Позняк Г. (Г. Скрипюк) 1992
Пойда П. 0038
Покальчук Ю. В. 0180, 1374, 1374/рус.,
3691/с.
Покровський О. Я. 0064/р.
Полевицкова О. 2773
Поліський О. 3256
Поліщук А. 0744
Поліщук Б. 3874
Поліщук В. Л. 0058/н., 0402, 0427/п.,
0539/п., 0794, 0803, 0993/т., 2775
Поліщук В. Т. 1950
Поліщук К. 0058/н., 1433
Поліщук М. П. 1950
Поліщук О. 3197, 3907
Поліщук Р. 1813, 1813/рус., 1817,
1817/рус.
Поліщук С. 0454, 0454/рус.
Положинський О. 3357, 3876
Полозова Т. Д. 0566
Полковенко В. В. 0739/т., 3635/т.
Положій В. І. 0207
Полоз(ов) М. М. 0427/п.
Полохало В. І. 3461, 3890/@, 0507/р.
Полоцький С. 0417
Полтава Л. 2034
Полтавець В. І. 1141, 1142, 1188, 1189,
1436, 1437, 1563, 1591, 1605,
1673, 1703, 1881, 1882, 1882/т.
Полуботок П. Л. 1826/т.
Полудьонний М. М. 2925
Полунєєв Ю. В. 3053, 3594/с., 3602/с.
Полюхович Ю. 2684/@
Поляченко В. А. 0536/р., 3203, 3248/@,
3276, 3300
Поляченко Ю. В. 3346
Полях Л. 3971/@
Польовий Я. 3519
Пономаренко І. В. 2893
Пономаренко Л. М. 1721, 1763, 1939
Пономаренко О. 0812
Пономарьов С. 3853
Понятський І. 2051/т.
Понуркевич Н. 3097
Попадюк Р. 0962, 1158
Поплавський М. М. 1744, 2046
Попов В. 0269, 0292
Попов В. П. 0776
Попович Д. 1787, 1787/рус., 2708
Попович М. В. 0505/т., 0505/р., 0523,
0525, 0536/р., 0552, 0660/т., 0867,
0890/н., 0911, 0929, 0932, 0960/т.,
1166, 1177, 1179, 1189, 1585,
1682/@, 1707, 2120, 2314, 2449,
2456, 2554, 2686, 2832/р., 3051,
3126, 3330, 3331/@, 3336, 3334/@/с.,
3338/с., 3350/с., 3340, 3433, 3459/@,
3461, 3519, 3587, 3664/@, 3691/с.,
3773, 3876, 3911/@, 3918, 3935/@,
4075/@
Попович Н. 3665/27
Поровський М. 0536/р., 0831, 0925,
1166, 1161/т., 1674
Порошенко П. О. 2811, 2982, 3077,
3380/@, 3956/@
Портников В. 0672
Портяк В. 3868
Постишев П. П. 0058/н.
Потапенко Б. 2934, 2922
Потапенко Ю. 2431, 2431/рус.
Поташиній Ю. 2207
Потебня О. О. 0447, 0978/т., 0996,
1288, 2676/т., 3136, 3258, 3719/т.

- Прево О. 1972
 Пригорницький Ю. Г. 0347, 0369, 0386,
 0569/1, 0964
 Прудіус В. 2740
 Приймак Г. 2172
 Прилюк Д. М. 3635/т.
 Принько В. 0953/р.
 Приступко Н. 2651/@
 Приходько А. 0058/н.
 Приходько А. О. 2655, 2655/рус.
 Приходько О. 3355, 3355/рус.
 Прищепа К. 3286
 Прицак О. Й. 0136, 0776, 0928, 3548/@,
 3548/р.
 Проді Р. 2450/с.
 Прокіп М. 0657
 Прокопович Т. 1333/т., 1796, 1826/т.,
 2542
 Прокоф'єв О. 0003-5/р.
 Проскурня С. 2868
 Проскуровська А. 1179
 Протасова Л. 1615
 Противенська О. 2341
 Прохоров Є. 0245
 Прудіус В. 2741
 Пряникова Ю. 1363
 Пустовітова З. П. 1838/х.
 Пугач В. 0055
 Пукіш-Юнко І. 3750, 4038/@
 Путін В. В. 1697/р., 2757/іт., 2757/рус./@,
 3669/н., 4х13
 Пушик С. Г. 0274, 0502, 2570
 Пушкін О. С. 0209, 0245/т., 0284, 0491,
 0539/п., 3669/н.
 Пясківська О. 3170/@, 3401/@
 П'ятериков С. 0976, 1425, 1426, 1436,
 1437, 1587, 2908, 3160, 3244,
 3458/@, 3606
 Пятківчус В. 0960/т.
Рабле Ф. 0539/п.
 Рабосюк В. 2992
 Рава Т. В. 2481, 3134
 Равлюк М. Т. 0078/р., 0234/н./с., 0354,
 0354/р., 0481, 0499, 0520, 3635/т.,
 3765/т.
 Радачук П. 0019/р.
 Радецька М. 0311
 Радецький В. Г. 0003-5/р.
 Радинський О. 2655, 2655/рус.
 Радиш О. 2921
 Радиш Оксана. 0652
 Радишевський Р. П. 3687/п.
 Радищев О. 0010/т.
 Раднор М. 2258, 2261, 2419, 2440, 3472
 Радченко Б. 1986, 2169, 2400
 Радченко М. І. 0058/н.
 Райзман Ю. 0566
 Раич С. 0245/т.
 Раков С. А. 3789
 Раковський Х. 0058/н.
 Ранцене М. 0492/т.
 Рапіна Л. 1541, 1624, 1659, 1680
 Рапопорт Р. 0421/т.
 Раснер В. 1859, 1681
 Распутін Г. Ю. 1697/р.,
 Распутін В. Г. 0288, 0354, 0391/т.,
 0481, 0520, 0565
 Рассказова Т. 0456
 Ратна Т. 1219
 Ратникова Є. 1166
 Ратушний М. 0505/т.
 Рахманін С. 1006, 1008
 Рачейскова Н. 0446
 Ревенко Г. 0155
 Ревуцький В. 1194
 Ревуцький Д. М. 0058/н.
 Рез З. Я. 0161/н.
 Резникович М. 3283
 Резніченко В. 3629
 Рейган Р. 3937/т.
 Рейніш С. 3884
 Рейт С. 1916
 Рекунова Н. 2461
 Ремизовська Г. 0896
 Ренуар О. 0566
 Репик В. 0985
 Репринцев В. Ф. 3699/@, 3699/engl.
 Речицький А. 0058/н.
 Решетилова О. 3455, 3455/рус.,
 3455/@/engl., 3931, 3931/рус.,
 3931/engl., 4043, 4043/рус.,
 4043/@/engl.
 Решодько Л. 0928
 Рєпніна В. 0298

- Рибаков А. 2463
 Рибаков А. Н. 0391/т.
 Рибалко В. 1119, 1868
 Рибаченко В. 3120, 3478/@
 Рибачук А. Ф. 0457/с.
 Рибачук О. Б. 3073
 Рибачук Ю. 3749/@
 Рибчинський Ю. 3459/@
 Риженко В. 0058/н.
 Риженко Т. 1929, 1929/рус.
 Рижков В. 0451/н.
 Рильський Б. М. 0457/с.
 Рильський М. Т. 0058/н., 0070, 0113/р.,
 0125, 0287, 0391/т., 0427/п.,
 0458/т., 0539/п., 0739/т., 0993/т.,
 1160, 3669/н.
 Римарук І. М. 0347, 0354, 3681/с./@,
 3987
 Римська Н. 1053
 Рихлік Є. 0058/н.
 Ричков Н. М. 0064/р.
 Різник Л. Й. 2570
 Різун Т. 2512
 Рікьор П. 0977/н., 1785/т.
 Рішняк І. М. 2040*
 Робінсон Е. 2855/@
 Рогов Л. В. 0677/т., 0677/р.
 Роговий Ф. К. 0229, 0565
 Роговцева А. М. 0390/с., 0390/с./рус.,
 0457/с.
 Рогоза Б. П. 0485/р., 2417/@, 2554
 Родез В. 1525
 Родієнок А. 2129
 Роєнко Н. 3132
 Рожєн О. 2676, 2676/т., 2908, 3038,
 3038/рус., 3160, 3244, 3333,
 3333/рус.
 Рожєнко М. 0817, 0835
 Роза Г. 3009, 3012
 Розбицька Є. 2253
 Роздобудько І. 0873
 Роздольська О. 0615, 0645, 3894
 Розовський М. 0457/с.
 Розумна О. 0686/р., 1746, 1870
 Розумний Я. 0136, 0686/р., 0713, 0761,
 0793, 0828, 0903, 0853, 0917,
 0919, 1159, 1232, 1392, 1547/т.,
 1664, 1746, 1785/т., 1859, 1870,
 1889, 2051/т., 2202, 2366/@,
 2367/@, 2368, 3404/@, 3407, 3412,
 3475, 3540, 3665/54
 Рой С. 1591, 1592
 Ройтер О. 2913
 Роллан Р. 0539/п.
 Романенко В. 0245/т.
 Романенко І. 0078/р.
 Романець Д. 1339
 Романишин О. М. 3706/р.
 Романів Є. 2429
 Романів О. М. 1781, 2770
 Романко Л. 0897
 Романовський В. О. 0058/н.
 Романовський О. К. 0718/н.
 Романчук О. 3184
 Романюк А. 3206
 Романюк В. 1833
 Романюк В. С. 2570
 Романюк Г. М. 1179, 1441, 1638, 1644
 Романюк Л. Г. 0040
 Романюк М. М. 2406, 2478, 3093
 Ромашова Н. 3776
 Ромовська З. В. 2910/с., 2911, 2917/с.
 Россінський С. 2105, 2207, 2253,
 2213, 2215, 2253, 2321, 2524,
 2755, 2913, 3027, 3085, 3590,
 3620, 3787
 Ростропович М. 3268*, 3635/т.
 Рубан А. 2913
 Рубан В. 1025, 1789, 1800
 Рубан В. А. 3635/т.
 Рубльова М. С. 1256
 Рубчак Анастасія 2051/т.
 Рубчак Андрій 2051/т.
 Рубчак Б. 0615, 0632, 0645, 0686/р.,
 0687/х., 0704/т., 1392, 2332, 2363
 Рубчак М. 0686/р.
 Руда Г. 3609/@
 Руданський С. В. 0091
 Рудзицький А. 1134/н.
 Рудик А. 1179, 1197
 Рудик Г. 2057
 Рудик Д. 0058/н.
 Рудинська І. 0058/н.
 Рудинський М. 0058/н.

- Рудич Ф.* 2966/@
Рудницький Л. 0818, 0823
Рудницький М. 1942
Рудницький Я.- Б. 0708, 1247, 1579, 1579/р., 1622
Рудченко І. Я. (Білик-Рудченко) 0427/п.
Рудяков М. 0389
Рудяков П. М. 0228, 0451/н., 0653, 0707
Рудь М. Д. 0055
Рулін П. І. 0058/н.
Рульова Н. 3347
Русанівський В. М. 0563
Русин Д. 3115/@
Русначенко А. М. 1564, 2441
Русов (с-у) 0557/т.
Руссо Ж. Ж. 0373/х., 0565
Рута Л. 2537
Рутковский А. 3586/@
Рушковський М. 1192/с.
Рыбалко Н. 0258
Рябий М. О. 2570
Рябов С. Г. 2070, 2285, 2498, 2543, 2544, 2795, 3150, 3503, 3819, 4093
Рябоконт Л. 1844, 1844/рус., 1845, 1845/рус., 1859, 1859/рус., 1859/engl./@, 1860/@, 1860/@/рус., 1932, 1932/рус., 1932/engl., 1979, 1979/рус., 2000, 2000/рус., 2233, 2233/рус., 2710, 2710/рус., 2713, 2713/рус., 2818, 2818/рус., 2818/engl.
Рябошапка В. 1638
Рябенко П. Ф. 1676
Рябчук М. Ю. 0223, 0234/н./с., 0330, 0342, 0354, 0368, 0569/1, 1570, 1701, 2358, 2670, 2757/it., 2757/рус./@, 3587, 3876, 3996/@
Рябчук С. М. 1660, 3598, 3598/т., 3614
Ряснянський М. 2644, 2647/@, 2650
Саакашвілі М. Н. 3706/р., 3882/@
Сабадаш В. 1427
Сабара П. 2051/т.
Сабоніс А. 0458/т.
Савенко О. 3935/@
Савич О. 0562
Савицький В. 3699/@
Савка М. 1923, 1924, 1925
Савчак Г. 2519
Савченко М. 3190, 3190/рус.
Савченко О. 2095, 3201
Савченко О. В. 1932
Савченко П. 0993/т.
Савченко Ф. 0058/н.
Савченко Я. Г. 0058/н., 0354, 0539/п.
Савчук Ю. 4007, 4007/рус., 4007/engl.
Сагайдачний П. К. 1140/с., 1145/с., 1333/т., 1562/п., 1622, 1826/т., 2008, 2101, 3669/н., 3670
Сагирда М. 0058/н.
Сакада Л. 2482
Сакович К. 1826/т.
Салига Т. Ю. 0059, 0132, 0233, 0263, 0319, 0354, 2570, 2670, 3923
Саліван М. 1615
Салій І. М. 0003-5/р., 0489, 0489/р., 0530, 0660/т., 0776, 0891, 0900, 0915, 0953/р., 0955, 0961, 0965, 0972, 0987, 0995, 0997, 0998, 0964, 1001, 1002, 1002/рус., 1003, 1003/рус., 1004, 1004/рус., 1005, 1006, 1007, 1008/н./р., 1009, 1010, 1028, 1028/рус., 1029, 1029/рус., 1032, 1035, 1058, 1161/т., 1226, 3625, 2413, 2517/@, 2587/т., 2832/р., 3706/р., 3849
Самійленко Л. 3757
Самойлович І. С. 1333/т.
Самохоцький В. 1007
Самсон Ю. 3945/@
Самчук У. О. 2034
Сандрович Н. 2235
Сандул Ю. 1007, 3110
Санін Д. Г. 1993, 1544, 1647, 1667, 1677, 1683
Санін О. Г. 2877, 3691/с.
Санов Л. С. 0354, 0354/р., 3635/т., 3765/т.
Санько Г. 0909
Сапарин В. В. 4067
Сапеляк С. Є. 2570
Сарана Ф. К. 1133
Сароян У. 0051, 0052
Сато Т. 1617
Сахаров В. 0354

- Саченко М. Г. 0366
 Сафонова А. 2134
 Сацук І. К. 3566, 3878
 Сацук М. 3188
 Сватко Ю. І. 1633, 2464
 Свербигуз В. 2463
 Свєрстюк Є. О. 0010, 0504, 0726/р., 1166, 1588, 2306, 2670, 2686, 2926, 3410/@, 3461, 3464, 3519, 3587, 3635/т., 3669/н., 3706/р., 3765/т., 3876
 Свідницький А. П. 0557/т.
 Свідзинський В. Ю. 0058/н., 1719
 Світлик О. 2236
 Світлична Г. П. 0100/р., 0060, 0134
 Світлична Н. М. 2443, 3463, 3464
 Світличний І. М. 0010, 0704/т., 1161/т., 2670, 3765/т.
 Свіфт Д. 0058/н.
 Свічкалоп Н. 0767
 Севернюк Т. А. 0189, 1938
 Седакова О. 0960/т.
 Седляр В. Ф. 0427/п.
 Сельський В. 3023
 Семаш В. А. 0505/т.
 Семененко О. 0616
 Семенко М. В. 0058/н., 0427/п., 0539/п.
 Семенов А. 3024
 Семенцова Р. 1206а
 Семенюк В. П. 3203
 Семерак О. 2103
 Семерякова А. 1687, 1687/т.
 Семиволос П. Ю. 2391, 2391/рус.
 Семиволос Ю. Ф. 0431/р., 0733, 0733/п., 1697/т.
 Семігіна Т. В. 2784, 3494, 4094
 Семиноженко В. П. 1323, 3594/с., 3602/с.
 Семків Р. А. 2242, 2910/с., 2917/с., 3318
 Сеник Л. Т. 2670
 Сеник Х. 2383
 Сенкевич Г. 0539/п., 3899
 Сенковський О. І. 0245/т.
 Сенченко А. Г. 0058/н., 0064/р.
 Сенченко І. Ю. 0048/р., 0058, 0058/р., 0058/н., 0064/р., 0069, 0071, 0078/р., 0091, 0093, 0105, 0110, 0119, 0153, 0154, 0164, 0170, 0173, 0174, 0175, 0181, 0200, 0213, 0219, 0220, 0231/р., 0246, 0310/н., 0425/т., 0426, 0427, 0427/п., 0502, 0514, 0534, 0538/т., 0560, 0662, 0714, 0715, 0716, 0720, 1016, 1476, 1721, 1763, 1939, 2272, 3306
 Сенченко М. І. 3548/р.
 Сенчук О. 3177/@
 Сервантес Сааведра, Мігель де 0539/п.
 Сергєєв М. В. 2024
 Сергієнко І. 1010
 Сергієнко О. 0879, 2024
 Сергійчук В. І. 0388, 4076
 Сердюк В. 1309, 1340, 1396
 Сердюк Ю. О. 0459/т.
 Сердюкова Ю. 2176
 Середа В. 0505/т., 0523
 Середа Л. 1814а, 2563/т., 2913
 Сеченко Г. 0058/н.
 Сєвєрова Н. 0896
 Сєриков А. Я. 0533, 0787
 Сивашова І. 2466/@
 Сивокінь Г. М. 0001/р., 0059, 0150, 0181, 0221, 0224, 0231/х., 0245/х., 0260, 0278, 0314, 0325, 0334, 0340/н., 0368, 0386, 0450/с., 0469, 0472, 0473, 0485/р., 0502, 0562, 0569/1, 0570, 0641, 0686/р., 0753, 0771, 0968, 1166, 1392, 1400, 1446, 1719, 1741/с., 1748, 2304/н., 2375, 2378, 2670, 2771, 3306, 3310/с., 3413, 3635/т., 3665/52, 3686, 3688, 3755/с., 3765/т.
 Сивоконь А. 3452
 Сиволожська Л. М. 0973, 1022, 1178, 1179, 1227
 Сивохоп В. 2471
 Сидоренко С. 2937
 Сидоров Є. 0245/т.
 Силин О. О. 0726/р., 1196, 2089/т., 2476, 3635/т.
 Сильченко В. 1237, 1237/рус.
 Симкович В. 1323
 Симоненко В. А. 2026/р., 0257, 0459/т., 0566, 0712, 2026/р., 2320, 2331, 3635/т.

- Симоненко П. М. 1494, 3459/@, 3669/н.,
3834/@, 3967/@, 3706/р.
Симчич М. 2563/т.
Синичич Г. 2623, 2623/рус.
Синявська Н. А. 0869, 2051/т.
Синявський А. С. 0869
Синявський О. Н. 0058/н.
Синяк Д. 2990/@
Синьогуб І. Д. 0131
Сироткіна С. О. 2563/т.
Сисин Ф. 0928
Ситник А. 0298
Ситник К. М. 1398, 1697/т., 2330,
2330/рус.
Ситник М. 2432, 2432/рус.
Сич А. 3365
Сігов К. Б. 0960/т., 0977/н., 1640, 1701,
2563/т., 2863, 2879, 3450, 3665/39
Сікора В. Д. 0458/т., 0492/т., 0526,
2554, 2632/с.
Сільвер В. 1043
Сінькова Т. М. 2483
Сірман В. 3272/@
Сіфер О. 0005
Скаба А. Д. 0425/т., 0427/п.
Скарлош С. 3391, 3392
Скачко В. 3269
Скворцов Д. 3516/@, 3517/@
Скибицький М. М. 0489
Скирда Л. 0354
Склянський О. 0992
Сковорода Г. С. 0027, 0027/р., 0032,
0058/н., 0092/р., 0262, 0373/х.,
0427/п., 0566, 0818, 1109, 1333/т.,
1440, 1443, 1444*, 1445, 1445/рус.,
1584, 1584/рус., 1584/engl., 1586,
1588, 1687/т., 1826/т., 2314, 2221,
2187, 2172, 2051/т., 2044, 2032/@,
1982/рус., 1982, 1973, 1874/т.,
1861, 2415, 2542, 2676/т., 2689/@,
2762/т., 2825, 2863, 2879, 3042,
3055, 3529, 3635/т., 3669/н.,
3746/@, 3781/@, 3902
Скопенко В. В. 0928, 0967, 1276, 2026
Скорик Л. П. 0489, 0506/с., 0506/р.,
0543/с., 0554/с., 0757/р., 1166,
1177, 1392, 1394
Скорина О. 2962
Скоропадський І. 1826/т.
Скоропадський П. 1697/т.
Скорород А. В. 0505/т.
Скорський М. 0261
Скотт В. 0064/р.
Скрипка О. Ю. 2636, 2676/т., 2877,
3055, 3868, 3876
Скрипник А. М. 0010, 0128, 0167,
0354, 0893, 1397/х., 2268/т.,
2571, 2622, 2842, 3308, 3635/т.,
3665/75
Скрипник Г. А. 3334/с./@, 3338/с.,
3350/с., 3340
Скрипник М. О. 0058/н., 0538/т.,
2676/т.
Скрипник С. 1515
Скрипник Я. 1515
Скрипченко Л. 1230
Скрябіна С. 4036
Скударь Г. 3115/@
Скунць П. М. 0158, 2274
Скуратівський В. Л. 0386, 1140/с.,
1701, 2117, 2158, 2158/рус.,
3691/с., 3871, 3876
Скуратівський В. Т. 2636, 2631
Скупейко Л. І. 2206, 2379, 3537
Слабенко Г. 1688
Слабінська С. 3120, 3168/@, 3531
Слабоштицький М. Ф. 0127, 0166,
0210, 0223, 0233, 0270, 0291,
0315, 0317, 0351, 0354, 0368,
0386, 0410, 0569/1, 0753, 0771,
0844, 0968, 0416, 0508, 0893,
0968, 1074, 1166, 1446, 2622,
2670, 2810, 3588, 3665/11,
3681/с./@, 3952, 3987, 3988/@
Слабченко М. Є. 0058/н.
Славинський М. 0501/т.
Славинський М. Б. 0322, 0386, 0559, 1857,
2455, 3274, 3690, 3690/@/engl.
Славов М. А. 2832/р.
Славутич Я. 1622, 2051/т.
Сліпушко О. 1989, 2867.
Слісаренко О. А. 0058/н., 0427/п.
Слоницька Л. 2375
Слюзар С. 0704/т.

Супруненко М. І. 0427/п.
Слободян Н. 2039
Слоньовська О. В. 3727
Слюзар С. 0612/р.
Смалюхівська О. 3639
Смерек О. С. 3717
Сметанська О. 3449
Смирнов А. 2220, 2328/@, 3409/@
Смирнов О. 1949
Сміт З. 2370
Сміт Р. 2174, 2370
Смолич А. 0427/п.
Смолич Ю. К. 0048, 0048/р., 0058/н., 0427/п.
Смолій В. А. 1541, 3334/с./@, 3338/с., 3350/с., 3340
Сморж Л. 0566
Сморичинський 0058/н.
Смотрицький А. 2122
Смотрицький М. Г. 1826/т.
Смук О. 2972
Снігур О. 3695а, 3909
Снісарчук Л. В. 2406
Сняданко Н. 2828, 3656
Собуцька В. 1558
Собуцький М. А. 2788, 3139, 3145, 3495, 3807, 3812, 4080
Сова А. 0501/т.
Содомора А. О. 2659, 2814, 3318
Соколов М. 3191
Солдатенко В. Ф. 2058
Солженицин О. І. 0010, 0504, 0674, 0704/т., 2564, 3268*, 3328, 3635/т., 3669/н.
Соловей Е. С. 1353/н., 1551, 1719, 3093, 3318, 4055, 4061/@
Соловей Л. С. 3796
Соловій Г. 3318
Соловійов В. С. 1523, 1755, 1999, 2183, 2380, 2600, 2624, 2913, 2888, 2976, 3055, 3222, 3676
Соловійова В. Й. 3670, 3985, 3986
Соловійов С. 2550
Соловчук Л. 3658/@
Сологуб Ф. К. 0501/т.
Солодкий С. 1681, 1681/рус., 2836
Солодько Ю. 1427

Солонець О. 2611
Солонько В. 0322
Солуха Б. 4059/@
Сом М. Д. 1749
Сорокина М. 1697/т.
Сорокина О. 3245/@
Сорос Дж. 1274/п., 1327, 1337, 1344, 1622, 1935/п., 2950/@, 2954
Соскін О. І. 1484, 1485, 1487, 1483, 1916
Сосницька Л. 2051/т.
Сосницький Б. 2051/т.
Сосюра В. В. 0427/п., 0459/т., 0539/п., 2319
Софієва-Левітіна С. М. 0427/п.
Софокл 0566
Сохан В. 0852
Сохань П. 0928
Сошанський В. 2403, 2957
Сошенко П. 2403
Спаська Є. Ю. 0058/н.
Спасокукоцький С. 1410
Списаренко Б. Д. 0489, 2890
Ставицький О. Ф. 3765/т.
Стадільна Я. 3032, 3032/рус.
Стадниченко В. Я. 1982, 1982/рус.
Стаднійчук Р. Є. 0718/н.
Сталін Й. В. (Й. В. Джугашвілі) 0058/н., 0064/р., 0113/р., 0391/т., 0425/т., 0427/п., 0459/т., 0492/т., 0501/т., 0538/т., 0539/п., 0566, 0660/т., 0677/т., 0689, 0741/@, 0749/@, 0751/@, 0794, 0799, 0800, 0801, 0802, 0803, 0804, 0805, 0885/х., 1697/т., 1840/х., 1976, 2450/с., 3425/р., 3765/т., 3788/т.
Станіславський В. 2145
Станіславський К. 1562/п.
Станкович Є. Ф. 2236
Стариков Д. 0245/т.
Старицька-Черняхівська Л. М. 0058/н., 0427/п.
Старицький М. П. 0427/п.
Старовойт І. 2831
Старожницька М. 0955, 0961
Старостенко Г. 3049
Старостенко С. 2564, 0988, 0991, 1786, 1787, 1787/рус., 2098

- Стах В.* 2858
Стасьєвський Є. 0058/н.
Сташинський К. Ф. 1621/р.
Стебельський Б. 0136
Стебницький П. Я. 0058/н.
Стебун І. І. 0427/п.
Стельмах Б. М. 2570, 0189
Стельмах М. П. 0565, 0562
Стельмах Я. М. 2570
Степаненко М. 0196, 1579/р.
Степанишин Б. І. 0502
Степанков К. П. 0457/с.
Степанов С. Ю. 3480, 3530/@
Степанюк Б. П. 0215
Степко М. Ф. 2862, 2897, 3020
Степовик Д. В. 0451/н., 2431, 2433, 3587
Степовой В. 2964
Степурко В. 2606, 2607
Стефак В. Ф. 0041, 0269, 0292, 3835
Стефаник В. С. 0566, 3635/т.
Стеценко К. Г. 0058/н.
Стеценко К. В. 3987
Стеців Г. 2026
Стецько С. 1682/@
Стешенко І. 0058/н.
Стешенкова Т. 1429
Стинський Б. 3330
Стовп'яцький І. 1842/п.
Стойко С. М. 1697/т.
Стойков Д. 3879
Столбецький О. 1474
Столипін П. А. 0643/п., 1697/т.
Столярчук Н. 0458/т.
Стороженко О. П. 0091
Стратілат М. 3736
Страшкевич В. М. 0058/н.
Стрельбицький М. П. 0132, 0166, 0233, 0263, 0354, 0559, 0893, 2670, 3706/р.
Стрельцова Т. 1744
Стрижак А. 2644
Стрижак М. 1159
Стрільчик Т. 0762, 0780
Стріха М. В. 0458/т., 2704, 2993, 2994, 3318, 3689, 3876
Струк Д. 0603/т., 1020, 1021
Струк Н. 3332
Струк О. 1870, 1917, 1970, 2179, 2245
Струмковський В. 1187, 1185, 1339, 1644
Студенко Л. В. 2423
Ступка Б. С. 1192/с., 3876
Стус В. С. 0704/т., 1161/т., 2433, 3635/т., 3765/т., 3781/@
Стус Д. В. 1632, 1701, 3691/с.
Стьоре Й. Г. 3355, 3360/@, 3418, 3702
Субчак А. М. 0489
Сугоняко О. А. 2686
Судакова О. М. 3530/@, 3610
Судьїна В. В. 2009, 2040*
Судедава С. 1508, 1617
Суковенко В. 1218
Сулима В. І. 1837
Сулима М. М. 1741/с., 3318, 3685, 3755/с.
Сумишин М. Ф. 0206, 0033
Супруненко М. І. 0427/п.
Супрунець І. 2910/с.
Суркіс Г. М. 2764/т., 2832/р.
Суровцев Ю. І. 0241, 0245/т., 0354
Суровцева О. 2773
Суслов М. А. 0660/т.
Сусюк І. 1050, 1051, 1063, 1064
Сухино-Хоменко В. 0058/н.
Суховецький М. М. 0208
Сухомлинський В. О. 0037
Сушицький Ф. П. 0058/н.
Сущенко В. М. 1503, 2294, 2426, 2430, 2563/т.
Сущенко О. Г. 1332, 1333, 1333/т., 2275, 2473
Суярко Л. 3635/т.
Схеффер, Яап де Хооп 3047, 3910
Сюндюков І. 3037, 3037/рус., 3067, 3067/рус., 3461, 3461/рус., 3759, 3759/рус., 3954, 3954/рус., 3954/engl., 4010, 4010/рус., 4014, 4014/engl., 4014/рус., 4041, 4041/рус., 4042, 4042/рус.
Сьодзи С. 1508

Сэры Портянки (0459/р., 0686/р., 3220/р., 3467/@): 0975, 0989, 1006, 1238, 1238/рус.; 0677/р., 3531, 3635/т., 3708, 3669/н., 3937/т., 4038/@, 4058/@, 4044; 3255/@, 3587, 3669/н.; 0459/р., 2513, 2536, 2832/р., 3459/@, 3519, 3669/н., 3704/@, 3773, 3890/@, 3921/т.; 4057/@, 4058/@

Таборовська Є. 2051/т.

Таборовський Т. 2051/т.

Таксамі Ч. 0565

Талаєва О. 0778

Талалай Л. М. 0102, 2570

Таланчук П. М. 0505/т., 0660/т., 0667, 0849, 0850, 0928, 2600

Тангі А. 3450

Танюк Л. С. 0347, 0353, 0373/х., 0457/с., 0489, 0505/т., 0505/р., 0517/с., 0820, 0875/с., 0920, 0928, 1395, 2483, 2877, 3220, 3275, 3275/рус., 3905

Тараилова В. И. 3595

Таран К. 1100

Таран Л. В. 0223, 0354, 0827, 1160, 1215, 1220, 1241, 1242, 1243, 1235, 1248, 1248/рус., 1260, 1275, 1278, 1279, 1280, 1287, 1289, 1291, 1293, 1294, 1295, 1310, 1311, 1338, 1378, 1402, 1446, 1705, 1974, 2182, 2358, 2568, 2622, 2636, 2916, 3044, 3318, 3371, 3665/13, 3665/66, 3683, 4053, 4053/рус.

Таран Ю. 0746/@

Таран-Мисик М. І. 0064/р.

Тараненко І. 1025

Тарасенко Б. В. 3506

Тарасенко Є. І. 0058/н.

Тарасова Н. І. 2485

Тарасюк Б. І. 1677, 1677/рус., 1686, 1802/@, 1802/@/engl., 1855, 1936, 2261, 2263, 2306, 2353, 2440, 2539, 2541, 2811, 2954, 3428, 3472, 3575, 3577, 3578, 3598/т., 3989

Тарасюк В. 3884

Тарасюк Г. Т. 3161

Тарнавецький М. 1159, 1399

Тарнавський М. 2523

Тарнавський Ю. 1441

Тарнашинська Л. Б. 0771, 1362, 1414, 2278, 2945, 3946

Тась Д. (Д. М. Могилянський) 0058/н.

Татаренко В. 0533, 0690

Татарчук Е. В. 2485

Татомир Я. 0595

Твардовський О. Т. 0391/т.

Твардовський П. 2935

Тверської П. В. (П. В. Панікаділо) 1621/р.

Теличенко В. 1503

Теліга М. 2051/т.

Теліга О. І. 2051/т.

Тельнюк С. В. 0347, 0485/р., 0515, 0526, 0844, 0968, 1166, 1406, 2554

Темертей Д. 2415, 2435

Темченко Л. В. 1449

Тендряков В. Ф. 0272

Тенета Б. (Б. Й. Гурій) 0058/н.

Тенюх І. Й. 2811

Теплов Б. М. 0245/т.

Теремко В. І. 1455, 1456, 1457, 3793, 3794, 3795

Терен В. (В. В. Таран) 0485/р., 0526, 0867, 0844, 0968, 1166, 1406, 2554, 2570, 2834

Терепицій С. О. 3943

Терещенко К. М. 0363/н.

Терещенко М. І. 0058/н., 0565

Терещенко Т. 3208/@

Терещук В. 0821

Терновська Т. К. 2785

Тесленко І. А. 3373

Тесленко О. 1406, 1713

Тимошенко Б. О. 0106, 0640, 1710

Тимошенко О. Б. 0712

Тимошенко Ю. В. 2112, 2554, 2549, 2811, 2832/р., 2990/@, 3203, 3220/р., 3272/@, 3379/@, 3380/@, 3382, 3669/н., 3706/р.

Тимченко Г. 1431, 1441

Тимченко Є. К. 0058/н.

Тимченко О. 1562, 1562/п.

Тимчик А. 1365

Тиран І. 2454/@

- Турнич А. 1590
 Тиченко Л. 2646, 2648
 Тисовська Н. 3453
 Тисячна Н. 2836, 3007, 3007/рус.,
 3009, 3009/рус., 3009/engl., 3014,
 3014/рус., 3014/engl., 3327,
 3327/рус., 3447, 3447/рус., 3463,
 3463/рус., 3463/engl., 3670,
 3670/рус., 3670/engl., 3868,
 3868/рус., 3868/@/engl., 3904,
 3904/рус., 3904/engl., 3958,
 3958/рус., 3961, 3961/рус.
 Титаренко С. 0058/н.
 Тичина П. Г. 0058/н., 0067, 0114/р.,
 0425/т., 0427/п., 0538/т., 0539/п.,
 0993/т., 3635/т.
 Тихолоз Б. 2984
 Тихонов М. 0520, 0481
 Тищенко М. Ф. 0058/н.
 Тищенко О. 0566
 Тищенко С. 3694
 Тізенгавзен О. О. 0058/н.
 Тіто, Й.-Б. 1687/т.
 Ткач Д. В. 0062
 Ткач М. М. 1406, 1713
 Ткаченко А. 0461/н., 0316, 3735
 Ткаченко А. Н. 0245/т.
 Ткаченко В. В. 2423
 Ткаченко В. М. 1185
 Ткаченко М. 0058/н.
 Ткаченко О. 2817
 Ткачук Б. 2133
 Ткачук Г. 2696, 2880
 Ткачук І. 0058/н.
 Ткачук М. 2712
 Ткачук М. Л. 1897, 2075, 2292, 2789,
 3090, 3143, 3496, 3806, 3813,
 4081, 4092, 4096
 Ткачук О. 3090
 Товкач К. І. 0058/н.
 Товмач А. 1589/х.
 Товстоліс М. 0058/н.
 Тодійчук О. 3594/с.
 Тоїчкін В. Г. 3635/т.
 Токарев Ю. 2953, 3081, 3081/рус.
 Толмачов М. 2606
 Толочко О. П. 3490
 Толочко П. П. 0489/р., 0506/р., 0745,
 0748, 0776, 1247, 1621/р., 2089/т.,
 3765/т.
 Толстих В. 0566
 Толстой Л. М. 0354, 0459/т., 0539/п.
 Толстой О. М. 0245/т., 0501/т., 0566
 Толстоухов А. В. 2662, 2663
 Тома Л. В. 0386
 Томак М. 3763, 3763/рус.
 Томенко М. В. 3625, 2708, 2811, 2917/с.,
 2918/с., 3201, 3203, 3231*,
 3233/@, 3233/рус./@, 3234*,
 3238/@, 3238/рус./@, 3238/engl./@,
 3245/@, 3247/@, 3249/@, 3250,
 3254, 3331/@, 3414/@
 Тополов В. С. 2811, 2982
 Топчій С. 2515
 Тоцька Н. І. 2232/т.
 Тракало Я. 3622, 3994
 Трач Н. 0943
 Трегуб О. 3598/т.
 Трегубов В. 3102
 Третьак Д. 3912
 Третьякова О. В. 1420, 1927, 1949,
 2699/т., 3312/с., 4062
 Третьяков О. Ю. 2811, 2982
 Тримбач С. В. 0233
 Тритяк О. 2397, 2399
 Трифонов Ю. В. 0391/т., 0566
 Трінус К. Ф. 1430
 Тріст М. 0079, 0080
 Тронько П. Т. 1393
 Тростянецький А. А. 0310/н. 0107
 Трофімова Н. 2761, 3221, 3221/рус.
 Трохименко М. 0058/н.
 Троцький Л. Д. (Л. Д. Бронштейн) 0539/п.
 Троян В. 1164
 Трублаїні М. (М. П. Трублаєвський) 0361,
 0364, 0408, 0427/п.
 Туган-Барановський М. І. 0058/н., 1385
 Тугаринов В. П. 0565
 Туєва І. 1882
 Туз Ю. О. 0026
 Тулівісте П. 1175
 Тулуб З. П. 0058/н.
 Туптало Д. 1826/т.
 Турбал Н. 3128

- Тургенєв І. С. 0539/п.
 Туркало К. Т. 0058/н.
 Турчинов О. В. 2811, 3414/@
 Турянський О. 0459/т.
 Турянський Я. 2512, 2565
 Тюпа В. 0245/т.
 Тютюнник А. М. 0206, 3691/с.
 Тютюнник Григорій М. 0029, 0063, 0275,
 0077, 0152, 0173, 0223, 0354,
 0354/р., 0391/т., 0481, 0520, 0565,
 0660/т., 0796, 2155, 3635/т.
 Тютюнник Григорій М. 0062
 Тымків К. 3220, 3555, 3860
 Тьуса Дж. 2057
 Углицький Ф. 1826/т.
 Удовенко В. В. 0058/н.
 Удовенко Г. Й. 1208, 1209, 1249, 2024,
 1848, 1884, 1936
 Удовидченко А. 2098
 Удовиченко В. 4026/т.
 Удот О. 2556, 2557
 Узнадзе Д. 0245/т.
 Улинець О. 0038
 Ульріх В. В. 0064/р.
 Уманцева Л. 0058/н., 0427/п., 0539/п.
 Уманцева Ю. Г. 0058/н., 0427/п., 0539/п.
 Унгурян О. 2190, 2558, 2891, 3211
 Уоркер Б. 3937/т.
 Урбанський Є. Я. 0566
 Усач Г. 0206
 Усенко Л. 1335, 1373, 1383
 Усенко П. М. 0427/п.
 Усік А. 3936
 Урусбієва Ф. 0101
 Успенський Г. І. 0539/п.
 Устименко В. О. 1904
 Устимович Д. 1842/п.
 Фабричев В. 3635/т.
 Фаббрі Ф. 3009
 Фалін В. 1862, 1868
 Фальківський Д. (Д. Н. Левчук) 0058/н.,
 0804
 Фалько Ю. Г. 0956
 Фарина О. 3282/@, 3677
 Фаріон М. 1615, 2547, 2548/@, 2549,
 2551/@, 3559, 3080, 3598/т., 3590,
 3606, 3862/с., 3869/с.
 Фащенко В. В. 0050, 0143, 0151, 0223,
 0245/т.
 Федішин І. 0458/т.
 Федішин О. 0686/р.
 Федів Л. 2038
 Федорак Б. 2934
 Федоренко Є. 2381, 2843
 Федоренко П. К. 2423
 Федоренко Т. 3448
 Федорів В. 2763
 Федорів Р. М. 1299, 1305
 Федоров Є. 0565
 Федоровська Л. К. 0059, 0073, 0132
 Федорук І. 0783
 Федорук Л. 2024
 Федотов К. 1838/х.
 Федотова Е. 1838/х.
 Федулів Н. 1441
 Федунець М. Ф. 2570
 Федченко Є. М. 2544, 3613
 Федченко П. М. 0459/т., 0563, 3635/т.
 Фесенко В. 2761
 Фёдорова Л. 3289/@
 Филипович П. П. 0058/н., 0354, 0539/п.,
 0739/т., 0779, 0805, 0993/т., 3635/т.,
 0507/р.
 Фіалков Д. 3702
 Фігель Р. 1292
 Фізер І. М. 0451/н., 0557/т., 0685,
 0686/р., 0696, 0704/т., 0736, 0786,
 0818, 0823, 0828, 0843, 0851,
 0852, 0901, 0996, 1288, 1547/т.,
 1785/т., 1826/т., 2093, 2094,
 2667/х., 3002/т., 3159, 3314/т.,
 3378, 3665/47, 3719, 3719/т.,
 3755/с., 3792, 3981
 Фізер М. К. 0686/р., 0901, 2667/х.,
 3314/т., 3725
 Філарет, Патріарх УПЦКП (М. А. Де-
 нисенко) 1358, 1312, 1365, 1366,
 1378, 1547/т., 1577, 1638, 1644,
 2234, 2234/р., 2338, 2665, 3909
 Філіпенко К. 1671
 Філянський М. Г. 0058/н., 0557/т.
 Філь Ю. 0058/н.

- Фінберг Л. К. 1025, 1640, 1701, 1705,
1789, 1800, 2229, 2637, 3665/59,
4031
- Фіонік Д. 4036
- Фітільов Г. О. 0539/п.
- Фіхте Й. Г. 0566
- Фішбейн М. А. 2570
- Флобер Г. 0539/п.
- Фокін В. П. 0776
- Фольварочний В. І. 2570
- Фор Ж. 4041
- Форостина О. 3126
- Фотій Г. 0868
- Франко І. Я. 0058/н., 0245/т., 0287,
0459/т., 0481, 0520, 0539/п.,
0557/т., 0566, 0993/т., 2676/т.,
3014, 3434, 3665/51, 3665/53,
3665/54, 3781/@
- Франс А. 0427/п., 0539/п.
- Франчук В. Ю. 3136
- Фрейзер Р. 1635
- Фройд З. 3082
- Фулбрайт, Д. В. 2252, 2314, 2315/@,
2372
- Фурер В. Я. 0427/п.
- Футей Б. 3682
- Хавдій В. О. 0458/т.
- Хаггман Б. 4009/@
- Хазан Л. 0920
- Хайкен Е. 1576
- Халілова М. М. 0565
- Ханас О. 2691, 2692, 3598/т., 4006/@,
4012
- Хантер-Безталанна О. (див. О. Безта-
ланна)
- Харлампович К. 0058/н.
- Харченко О. 2830
- Харчук Б. М. 0250, 0279, 0285, 0288,
0354/р., 0502, 0562, 0565, 2152,
2152/р.
- Харчук Р. Б. 1446
- Хасбулатов Р. 0960/т.
- Хвиля А. А. (Олінтер) 0427/п.
- Хвильовий М. (М. Г. Фітільов) 0058/н.,
0078/р., 0354, 0354/р., 0431/р.,
0459/т., 0475, 0481, 0486, 0501/т.,
0504, 0520, 0538, 0539, 0539/п.,
0538/т., 0540, 0797, 0798, 0960/т.,
0993/т., 1697/т., 2676/т., 3006,
0507/р.
- Хворостовський Д. 3848/@
- Хемінгуей Е. 3635/т., 3706/р., 3788/т.,
3847/@
- Хижняк А. Ф. 0062
- Хижняк З. І. 1140/с., 1222, 1256,
1341/с., 1414, 1639, 1798, 1842/р.,
1948, 2281, 2412, 2489, 2490
- Хитрук В. С. 0386
- Хмара С. І. 1161/т., 1682/@, 1789/т.,
3409/@, 3728/@
- Хмелько В. Є. 0746/@, 1179, 1987, 2071,
2232/т., 2499, 2543, 2544, 2617
- Хмельковський Л. 2397, 3030
- Хмельницький Б.-З. 0950/@, 1826/т.,
2676/т., 3781/@, 3909
- Хмельницький Ю. Б. 1333/т., 1826/т.,
2101
- Хмілевський М. 2689/@
- Хмілецький В. 1569
- Холодний Г. Г. 0058/н.
- Холодний М. К. 0010, 3635, 3765/т.
- Хоменко Н. 1619
- Хомета О. 4064, 3986
- Хом'як Р. 0618, 1506, 3725
- Хорунжа Т. 1856
- Хорунжий А. М. 0354/р., 0457/с., 1710,
3635/т.
- Хорунжий Ю. М. 2356
- Хостікоєв А. Г. 3203, 3283, 3291
- Хоткевич Г. М. 0058/н.
- Храмов Ю. О. 1726, 3798, 3805
- Хруцький О. Ф. 0058/н.
- Хрущак М. 2324
- Хрущов М. С. 0092/р., 3635/т.
- Хузе О. 0566
- Хурсин Л. А. 0911
- Хусейн С. 3669/н.
- Цайнінгер К. 2420, 2443, 2587/т., 3665/21
- Царенко Г. 2046
- Царинний І. М. 0189
- Царук В. 1216
- Цветаєва М. І. 0481, 0520, 2658, 3635/т.
- Цветков Г. М. 3635/т.
- Цвях В. 0922

- Цеков Ю. І. 0368, 0461/н., 0485/р.,
0492/т., 0505/р., 0552, 0569/1,
0659, 0867, 0844, 1166, 1406,
1720, 2024, 2554
- Цибенко С. 1004
- Цибулько В. М. 0897, 4х13
- Цибульський А. С. 3983
- Цивірко М. 0759, 0759/рус., 3367
- Цикора С. 0772
- Цикура І. 2149, 3436
- Цимбал 0427/п.
- Цілик О. 3437
- Цомає В. 3049
- Цирендоржисєв Р. Д. 3326
- Ч**абаненко І. 1749
- Чайковська В. 0565
- Чайковська В. Т. 3239/@
- Чак Є. Д. 0085, 0104, 0212
- Чаленко А. 3098, 3176
- Чапленко В. (В. К. Чапля) 0058/р., 0058/н.
- Чарльз Уельський 1333/т., 2151
- Часто П. 1706, 1804, 2140
- Чабаник В. Я. 3034, 3061
- Чекалін Є. 1365
- Чекмишев О. 0889
- Чембержі М. І. 2199
- Чемерис І. 0765, 1775, 1775/рус.
- Чемерис В. 0489, 1674
- Чемерис В. Л. 1713
- Чендей І. М. 0297, 0391/т., 0481, 0502,
0520, 0565
- Чепурко В. 1658
- Чепурний Д. 0058/н.
- Червоненко Є. А. 2811
- Червоній В. М. 0506/р.
- Червяк К. 0058/н.
- Череватенко Л. В. 0347, 0502, 3865/ф.,
3905
- Чередниченко Д. С. 1400, 3310/с.
- Черепанин В. М. 2546, 3470/@, 3665/34
- Черепанина М. В. 3133, 3236, 4х13
- Черепанов М. 0245/т.
- Черкасенко В. П. 2563/т.
- Черкаський І. 0058/н.
- Черненко О. 3203
- Черненко С. 1600, 3890/@
- Чернишевський М. Г. 0245/т.
- Чернілевський С. Б. 0354, 0363/н.
- Черновецький Л. М. 3296/@, 3316,
3669/н., 3837, 3957/@
- Черномырдин В. С. 1998/п.
- Чернявський М. А. 0539/п., 0557/т.
- Черняк В. К. 0517/с., 0526, 0875/с.,
1166, 2554
- Черняк Є. 0058/н., 0539/п.
- Черняков Б. І. 2875
- Черняхівський О. Г. 0058/н.
- Черняхівський Г. 0457/с.
- Черченко Н. К. 0386, 0771, 3687/п.
- Четвер О. 1366
- Чехівський М. М. 0058/н.
- Чехов А. П. 0565, 2268/т.
- Чеховська Л. Й. 2339, 2374
- Чеч'янський В. 0058/н.
- Чешихін Д. 2807/ф.
- Чорний А. 2001/х.
- Чигляєв В. 2335
- Чиж І. С. 2676/т.
- Чижевський Д. І. 0557/т.
- Чирков О. С. 1041/н.
- Чілачава Р. Ш. 3687/п.
- Чмир В. П. 0526, 0968, 1166, 2554
- Чмирьов М. 0501/т.
- Чміль Г. П. 2877
- Чобіт Д. В. 2686
- Човнюк Л. Ю. 2563/т., 2913, 3665/23
- Чопик Г. 1925
- Чопівський Ю. 0704/т., 1977/х., 2105,
2587/т.
- Чорновіл В. М. 0524/р., 0757/р., 0833,
0918, 0920, 0924, 1161/т., 1166,
1177, 1261, 1630, 1631, 1643, 2180,
2307, 3052, 3432, 3781/@, 3790
- Чорновіл Т. В. 3669/н.
- Чорногуз О. Ф. 0173, 1406, 1713, 1749
- Чорнокниш М. 1412, 1413
- Чуб Д. 0336
- Чуб І. О. 0517/с.
- Чубай Г. П. 0459/т.
- Чубай Т. Г. 2865, 3788/т.
- Чубук М. 2486
- Чугаєвський М. 0978
- Чуйко В. 0729
- Чуйко Р. М. 0386, 1162

- Чуйков В. І.* 1153/п.
Чумак В. Г. 0405, 1621/р.
Чумаченко К. М. (див. *Ющенко К. М.*)
Чупринка Г. А. 0058/н., 0459/т., 0539/п.
Чухліб В. В. 1407
Шаблювський Є. С. 0058/н., 0113/р., 0507/р.
Шаботенко Є. 3841
Шайтанов І. 0101
Шалак Л. 1757, 1759
Шама О. 3659
Шамота М. З. 0100/р., 0354/р., 1161/т., 3314/т.
Шамрай А. П. 0058/н., 0539/п.
Шамрай С. В. 0058/н.
Шандра В. С. 1036, 3490
Шанін Ю. 1882/т.
Шаповал 0458/т.
Шаповал С. М. 0568/х.
Шаповал Ю. І. 1989, 2191, 2389, 3009, 3051
Шаповаленко Т. В. 1648, 1803, 1993, 2015, 2020, 2094, 2096, 2106, 2107, 2108, 2132, 2168, 2189, 2213, 2215, 2219, 2221, 2437, 2438, 2459, 2659, 2755, 2755/рус., 2913, 2829, 2863
Шаповалова І. 1226
Шарко В. В. 0058/н.
Шатров М. П. 0347, 0505/р.
Шаульський Г. 0421/т.
Шафранський С. 3788, 3788/т.
Шафранюк Я. 2051/т.
Шахова К. О. 0087, 0095, 1729, 1894, 3635/т.
Шаховський С. М. 0575
Швайка М. А. 1166
Швейцер А. 0565
Швець М. 3352
Швець О. М. 1008/н./р.
Шевельов Б. 0058/н.
Шевельов Ю. В. 0058/р., 0231/р., 0494/р., 0501/т., 0613, 0616, 0686/х., 0686/р., 0704/т., 0917, 1091, 1392, 1579, 1785/т., 2146/с., 2149, 2157/с., 2163, 2363, 3314/т., 4003, 4055, 4061/@
Шевера М. 2342
Шевирьов С. 0245/т.
Шевченко А. В. 1183, 1232, 2877, 3357, 3380/@, 3439, 3665/28
Шевченко А. Я. 0210, 0234/н./с., 0416, 0485/р., 0552, 0844, 1406, 2024, 2670
Шевченко В. 0726/р.
Шевченко В. В. 1893
Шевченко В. С. 0543/с., 0554/с.
Шевченко В. Ф. 0558
Шевченко І. І. 0427/п.
Шевченко Л. Я. 0206
Шевченко М. В. 0102, 0109, 0132, 0189, 1166
Шевченко О. Є. 0524/р.
Шевченко О. К. 0960/т.
Шевченко С. 0812, 3257
Шевченко С. Ф. 0058/н.
Шевченко Т. Г. 0061, 0686/р., 0092/р., 0114, 0158, 0201, 0298, 0410/т., 0417, 0427/п., 0445/н., 0458/т., 0495, 0500, 0501, 0501/т., 0543/с., 0557/т., 0552, 0624, 0627, 0704/т., 0793, 0960/т., 1697/т., 1966, 2036/@, 2038/@, 2048, 2375, 2890, 2894, 3004, 3073, 3074, 3094, 3137, 3351, 3635/т., 3691/с., 3769, 3781/@, 3866/@, 3868, 3870, 3987, 3988/@, 4034/@
Шевчук В. А. 0266, 0268
Шевчук В. О. 0223, 0262, 0284, 0297, 0390/с., 0390/с./рус., 0457/с., 0489, 0543/с., 0726/р., 0875/с., 0905, 2196, 3876
Шевчук І. 3916, 3916/рус., 3925, 3925/рус.
Шевчук Л. 0766
Шевчук М. В. 0905
Шевчук С. В. 2811
Шевчук Ю. 1357, 1357/рус.
Шевчукевич О. 0038
Шекара І. 0058/н.
Шекспір В. 0358, 0385, 2321
Шелест П. Ю. 0458/т., 3635/т.
Шеремет Г. 0764, 0764/рус., 2836
Шеремета П. М. 2257, 2552, 2563/т., 3345, 3753
Шереметьєв О. 3449

- Шеррер Ю.* 0960/т.
Шерстюк В. П. 2056
Шестопап М. М. 3635/т.
Шестопапова В. А. 0477/ф.
Шикерява Т. 2404
Шилін К. 0565
Шило К. С. 0058/н.
Шиманська О. Т. 2277
Шиманський Ю. І. 2277
Шимків А. 2572, 2573
Шинкаренко І. 2995, 2886
Ширак Ж. 1562/п., 2719/с., 2720/с.
Широкопад Ф. Х. 3136
Шитикова Н. 3426
Шишкін В. І. 3334/с./@, 3338/с., 3350/с., 3340
Шишлянников М. 3515
Шіллер Ф. 0566
Шкарупа Б. 1178
Шквар Г. 1096
Шкловський В. Б. 0539/п.
Шкляр Б. 1621/р.
Шкляр В. Б. 2811
Шкляр В. М. 0040, 0206
Шконда І. 2344
Школьний В. 1557
Шкура Н. С. 3796
Шкурупій Г. Д. 0058/н.
Шмаков 0427/п.
Шмаров В. М. 0003-5/р., 1224
Шматов А. 3677
Шмигаль М. 1965/@
Шмигельський А. І. 0427/п.
Шпетко Г. 0011
Шовкопляс І. Г. 1133
Шовкун Л. 2926, 3017, 3108, 3238, 3305, 3306
Шокало О. 0248/х.
Шпильова О. В. 0409, 0450/с., 0565, 0566, 2375
Шпиталь А. 0461/н.
Шпол Ю. (М. О. Яловий) 0058/н.
Шпорлюк Р. 0677/т., 0704/т., 0928, 1785/т., 1917, 3318, 3461
Шрамченко Р. 1756
Штамповська Н. 3884
Штангей В. 0058/н.
Штерн В. 0245/т.
Штефанич А. 4026/т.
Штихман М. 0458/т.
Штогрин Д. 0818, 0823, 1519, 2089/т., 2752
Штонь Г. М. 0059, 0233, 0245/х., 0354, 0386, 2570, 2432, 3687/п.
Штрим С. 1237, 1237/рус.
Штюдеманн Д. 3223
Шудря К. 0566
Шугаєвський В. 0058/н.
Шукишин В. М. 3635/т.
Шульга В. 2587
Шульга М. О. 0485/р.
Шульга Н. І. 2965, 3218, 3235, 3235/рус., 3554
Шульга Т. П. 2281
Шульгина Л. 0058/н.
Шульгін В. В. 1700/р.
Шульман Л. М. 0505/т., 1166, 2456, 2932/@
Шумейко Г. Г. 1290
Шумило М. М. 0100/р., 0163, 0439, 0439/т.
Шумило Н. М. 0381, 0439/т., 0441, 0565, 0569/3, 2396, 3755/с.
Шуміліна І. 1495
Шумкова Н. Р. 1102, 1103, 1112, 1562/п., 2104, 2563/т., 2568, 2137, 2699/т., 2764/с., 2765/с., 2766/с., 2913, 3312/с., 3347
Шумлянський С. 1791, 1863, 1954/@, 3928/@
Шумський Ю. В. 2676/т.
Шурін А. 2209
Шустер С. 3764, 3889/@
Шустерук О. 1156
Шуфріч Н. 2764/т.
Шухевич Р. Й. 3459/@, 3781/@
Шушкевич С. С. 3669/н., 3788/т.
Шялі І. 3474/@, 3474/рус.
Ш*Чепанський Я.* 0566
Щепотьєв В. О. 0058/н.
Щербак В. О. 2786, 3146, 3312/с., 3485, 3498, 3809, 3815, 4083
Щербак Ю. М. 0298, 0354, 0377, 0566, 1406, 1713, 1976, 2268/т., 2570, 3009

- Щербаківський Д. М. 0058/р., 0058/н.
 Щербачов В. 0458/т.
 Щербашина Н. 2904
 Щербина А. 3272/@
 Щербина В. 1358
 Щербина Л. 0667
 Щербина Н. 0064/р.
 Щербина О. 2282/ф.
 Щербицький В. В. 0113/р., 0492/р.,
 0505/р., 0506а, 0507/п., 0660/т.,
 0677/т., 0790, 1564, 1976, 2089/т.,
 2114, 2544, 2676/т., 3859
 Щесняк С. 3747
 Щоголев С. 0643/п.
 Щоткіна К. 2868, 2868/рус.
 Щупак С. Б. 0058/н., 0539/п.
Ювенал 0539/п.
 Юдіна О. 3931, 3931/рус., 3931/engl.
 Юзефович М. В. 0427/п.
 Юр П. 0200
 Юренко О. 2428
 Юринець В. 0058/н., 0565
 Юркевич В. 0058/н.
 Юркевич П. Д. 1280, 1280/р.
 Юрчишина В. 2192
 Юрчук А. 3269
 Юцевич В. 1299
 Юхвід Л. А. 0427/п.
 Юхимович В. Л. 1471
 Юхновський І. Р. 0757/р., 0875/с., 2277,
 3410/@, 3432, 3548/р., 3587, 3706/р.
 Ющенко В. А. 0494/р., 1327, 1329,
 1343, 1852, 1928/@, 2014, 2050,
 2051/т., 2103, 2112, 2120, 2122,
 2133, 2136, 2153, 2123, 2212,
 2215, 2220, 3625, 2306, 2333,
 2388/р., 2454/@, 2542, 2549,
 2676/т., 2687, 2695/@, 2701, 2705,
 2708, 2748, 2757/it., 2757/рус./@,
 2762/т., 2811, 2819, 2820, 2821/@,
 2822, 2823, 2824, 2831, 2832/@,
 2832/р., 2829, 2867, 2883, 2884,
 2885, 2895, 2897, 2914, 2938/@,
 2941, 2950/@, 2852, 2964, 2891/@,
 3030, 3051, 3080, 3099/@, 3097,
 3100, 3098, 3105, 3107, 3108,
 3114, 3097, 3130, 3171, 3175/@,
 3220/р., 3259/@, 3275, 3319, 3320,
 3337/с., 3338/с., 3350/с., 3350/с./рус.,
 3340, 3352, 3354, 3394/@, 3396/@,
 3410/@, 3405/@, 3406/@, 3416/@,
 3461, 3462, 3464, 3583/@, 3612/@,
 3668, 3669/н., 3626, 3673, 3680/@,
 3688, 3720, 3722, 3779, 3783/@,
 3881, 3882/@, 3921/т., 4022, 4x13
 Ющенко К. М. 1441, 2926, 3009, 3029а,
 3039, 3080, 3464, 3669/н., 3882/@
 Ющенко П. А. 2982, 3107, 3936
 Ющенко Я. П. 3107
 Ющук І. 0968, 1166
Яблонський Г. 1025
 Яблонський Д. 0554/с.
 Яблонський О. 0517/с.
 Яворівський В. О. 0077, 0091, 0173,
 0489, 0505/р., 0527, 0536/р., 0543/с.,
 0554/с., 0649, 0642, 0867, 0875/с.,
 1166, 1406, 1682/@, 1713, 1976,
 2570, 2834, 3069, 3310/с., 3519,
 0507/р.
 Яворницький Д. І. 3078
 Яворська Н. 4017
 Яворська О. 2178
 Яворський В. 3743
 Яворський С. 1333/т., 1826/т.
 Яворський Я. 0058/н.
 Язиков Н. 0354
 Яїцький І. 0770, 0492, 0882, 1312, 1429,
 1963
 Якименко Ю. 2521
 Якимович Б. З. 1728, 3483
 Якимчук Л. 1172
 Якимчук О. 1198, 1204, 1601, 1601/рус.
 Якобчук С. 3650
 Яковенко В. 0458, 0458/т.
 Яковенко Г. 0058/н.
 Яковенко Л. 0987, 0987/рус.
 Яковенко Н. М. 2132, 2133, 2191, 2799,
 2910/с., 2917/с., 2918/с., 3126,
 3440, 3587, 3806, 4031, 4096, 4097
 Яковенко С. 3665/20
 Якович Ю. (див. І. Я. Айзеништок)
 Яковлев І. 1007
 Яковлев Ю. 0457/с.
 Яковчук М. 1077

- Якубович В. 0896
 Якубовський В. 3594/с.
 Якубовський Ф. Б. 0058/н., 0354, 0539/п.
 Якубський Б. В. 0539/п.
 Якутович Г. О. 0390/с., 0390/с./рус., 0046
 Якутович С. Г. 2863
 Якушик В. М. 1261, 4087
 Яловий М. О. (див. Ю. Шпол) 0058/н.,
 0078/р., 0397, 0427/п., 0538/т., 0539/п.
 Яната О. А. 0058/н.
 Яневський Д. 1806
 Янкова Н. 2165
 Яннарас К. 0960/т.
 Яновський М. Т. 0058/н.
 Яновський Ю. І. 0100/р., 0177, 0427/п.,
 0439/т.
 Янукович В. Ф. 2306, 2316/@, 2542,
 2545/с., 2676/т., 2708, 2764/т.,
 2757/it., 2757/рус./@, 2762/т.,
 2832/р., 2930, 3115/@, 3098, 3107,
 3272/@, 3410/@, 3414/@, 3451,
 3583/@, 3669/н., 3680/@, 3706/@,
 3706/р., 3712/@
 Янукович В. В. 3107
 Янишин А. Л. 0865
 Янишин Я. 0565
 Ярмольський А. Г. 1406, 1713
 Ярема В. Г. 3237, 3246/@, 3276, 3286
 Яременко В. В. 0526, 0739/т., 0968,
 1166, 1406, 2320, 2554, 3635/т.
 Яременко М. В. 2799, 3806, 4096, 4097
 Яременко Н. 2543, 2543/рус.
 Яремчук А. 3751
 Яремчук Д. 0853
 Яремчук І. 0458/т.
 Яремчук Н. 1452, 1513
 Яремчук О. 1238
 Ярмиш Ю. Ф. 0354/р.
 Ярмусь С. 0969
 Ярослав Мудрий 3781/@
 Ярошенко В. 0058/н.
 Ярошенко Т. О. 0001/р., 1250, 1254,
 1900, 2052, 2125, 2175а, 2323,
 2362, 2445, 2455, 2560, 2567, 2678,
 2690, 2774, 2778, 2906, 2920, 2923,
 2934, 2922, 3134, 3273, 3312/с.,
 3549, 3565, 3591, 3598/т., 3590,
 3738, 3614/@, 3606, 3606/рус.,
 3616, 3620, 4063/@, 4068
 Ярошенко В. 0539/п.
 Ясінський Б. 1087, 1730, 2587/т.
 Яснопольський Л. М. 0058/н.
 Ястремський О. І. 1179, 1208, 1604
 Яценко М. Т. 0245/х., 0557/т.
 Яценюк А. П. 3945/@
 Яцик П. 2587/т., 2898, 3230, 3386, 3836
 Яцків Я. С. 2120, 2631, 2636, 2929,
 2929/рус., 3130, 3454, 3160,
 3160/рус., 3333, 3466, 3594/с.,
 3665/14, 3706/р., 3840
 Яцковський Р. 3573
 Яцупа В. 2370
 Яшенков В. П. 2464, 2563/т.
 Яцембська І. 0904
 Яценко Л. І. 1474
Ъ-Борщевская Л. 3790
Ъ-Збирный П. 3790
Ъ-Калныш В. 2941
Ъ-Макогон Н. 3790
Bahry, D. 0677/т.
 Baldinger, T. 0842, 0842/п., 0932
 Baziuk, M. 0912
 Beauplan G. 0931
 Beauvois, D. 0993
 Bird, M. 1802/@, 1802/@/engl., 1847,
 1855
 Boyer, C. 1368
 Burbelo M. 1411
 Buongiorno, di Pino 2757/it.,
 2757/рус./@
 Buslenko, Y. 0994
Chernos, S. 0834
 Cherny, S. 0931
 Chuzavkov, S. 1783
 Chynczewska-Hennel, T. 2411
 Cudmore, M. 1847
 Czerwoniak, K. 2327
Daley, R. J. 3080
 Dickinson, P. 1847
 Dienes, L. 0677/т.
 Dyczok M. 1208
Ebert, J. 1802/@, 1802/@/engl.
Faisal, N. 1344

- Farrell P.* 0628
Gajecy G. 2393
Golaszewska M. 0245/т.
Gorchinska K. 1273
Greenwald I. 1271, 1274/п., 3665/67
Hadzewycz R. 0633, 0638, 0848, 1820, 2399
Harris S. 0629
Hewer U. 2033
Hilaire Y.-M. 0993
Hlazovy A. 1636
Holdsworth N. 1555
Horchynska K. 1225*
Hoshowsky C. 2965
Howse, J. 1499
Husar, L., 2184
Ilchenko, O. 1747
Jan Pawło II 3328
Juzeniw, A. 3726
Kalder, S. 1175
Kanach, N. 0851
Koch, E. 2026/р.
Kolomayets, M. 0633, 0638, 0731, 0848, 0900, 0937, 0962, 0965, 1239
Koscharsky, H. (див. Кошарська Г.)
Koshelivets, I. 1021, 1020
Kosorukov, G. 1271
Koznarska Casanova, I. 0787, 0849, 0850
Kravtsiv, B. 1020
Kryzhanovska, O. 1985
Kudelya, V. 0994
Kudla Wynnyckyj, A. 1532
Kühn, F. 2977/ф.
Labunka, I. M. 3986
Lapychak, Ch. 0830, 0633, 0638
Lisovich, R. 2399
Lychyk, V. 1503
Lowe, M. 1316
MacDonald, E. 1225*
Makuch, A. 2063
Malkiel, N. W. 0851
Matuszak, M. 2716
McCabe, C. 1120
Medvedev, O. 2415
Montaigne, F. 0625
Nahaylo, B. 0555
Naydan, M. 0603/т.
Niehrebecki, W. 1484
Oberyshyn, J. 3726
Paine, T. 1935/п.
Panteluk, S. 1484
Pinhey, L. 1368
Popovych, O. 2333, 2349
Pylyshenko, M. 0612
Pylyshenko, O. 1642
Radziwinowicz, W. 2711
Robinson, A. 0868
Rondiak, P. 2825
Rosaspina, E. 3288
Roth, D. 1193
Savchuk, A. 0938, 0929
Savytsky, A. 0841
Schulze, B. 1024
Scrimshaw, S. 2732, 2767
Selyutina, S. 2258
Senkus, R. 1021
Scott, A. 0937
Slabos, M. 1020
Smith, J. N. 0851
Smyrniw, W. 1754
Snyder S. 0636
Solchanyk R. 0371, 0532, 0555, 0856
Soltys D. 0908
Stadnychenko-Cornelison T. 0584, 0583
Stefaniuk M. 0646
Stone, N. 0856
Suchocka, H. 0938
Symotiuk, S. 1052
Thomas, R. 1126
Timochko, Ui. 2153
Trela, S. 3194
Umland, A. 4023
Vilkos, Yu. 2415, 2424/@, 2684/@
Visetti, G. 2738
Wallace, C. P. 0623
Wiatr, J. 1276
Wojciechowski, M. 2711, 3079, 3328, 4022
Worobec, A. 1820
Woronowycz, R. 1522, 1526, 1531, 1930, 2552, 2593
Zakydalsky T. 1207
Zawada, Z. 3726
Zhivkov, T. 0677/т.

ПСЕВДОНІМИ

- А. Семьонов (В. П. Петров)* 0058/р.
А. Скрипниченко (В. Брюховецький)
0067
Арбор Е. 0603
Борис Веріго (В. П. Петров) 0058/р.
В. Домонтович (В. П. Петров) 0058/р.
В. П. (В. П. Петров) 0058/р.
В. Плят (В. П. Петров) 0058/р.
В. Степанович (В. Брюховецький)
0014, 0017, 0018, 0023, 0027,
0028, 0029, 0068, 0069, 0082
Відомий поет Нұжнік (В. Замостян)
1840/х.
Ергосуменко С. 1075, 2279, 3518/5
І. М. 2470
І. П. 2566
І. Х. (І. Хазіна) 0756
Кеті 2688
кореспондент ММ. 3056
Леся 2562
Марічка 2309
Микола Гнатович Бувайленко
(*В. Замостьян*) 2279, 3518/5
Н. Н. 0966, 1421
Н. П. 0953
О. К. 2690
Око 0650
Остан 2557
Пилип Горячківський (В. Брюховецький)
0385, 1952
(*Р. Д-к*) 0663
Р. Ж. 3585
Райська-Пташка 4033
Ректорат 0332
Ро-Ко 0951
Роман Надзвичайний 3620
С. П. 3159
Славченко (В. Брюховецький) 0247
студейчата & БарабОлька 3446
Т. Д. 2685
Тарпунька (Ю. Т. Тимошенко) 0677/р.,
3635/т.
У. М. (У. Мазуркевич) 2383
Характерник 2870
Ц. О. 3339
Читач в окулярах 0958
Штенсель (Ю. Й. Березін) 0677/р.,
3635/т.
Я. Г. 2823
Я. Р. 1094
Я. Р-ий 1159
А. G. 0931
Bryhynets 3957/@
Elsine B. 0960/t./fr.
Diva 3998
G. A. 0931
Ivas 2673
Pathfinder 2577, 2671
S. D. 0906, 0921
Yadolov 2447, 3082
you la 3591, 3592, 3613/@, 3619, 3554
you là 3373
Wavebreaker 2453
@Nneken 2427

0001/р. Автор просить вибачення у професійних бібліографів і бібліотекарів Н. В. Казакової, Т. О. Патрушевої, Т. О. Ярошенко, Г. О. Недошовенко, зусиллями яких був складений біобібліографічний покажчик. Перетворення його на біобібліобріоукію, як і порушення правил сьогоднішнього нормативного бібліографічного опису, цілком на моїй совісті.

Також перепошую всіх, хто, висловлено або мовчазно, остерігав мене від цієї публікації: *factum est factum*.

Схиляю повинну голову й перед тими, хто заохочував: «Я ж казав тобі, Євро...» (із знаменитого тексту Ігоря Жука в пісні про цапа), або, за Григорієм Сивоконем, «Сара, ты сама же этого хотела...».

Отже ювілей – 51 рік писання. А 51 – це завжди важливіше, ніж 50, і краще, ніж 52.

1957 рік

0002. Слідами неопублікованих листів // Черкас. правда. – 1957. – № 78, 21 квіт. – С. 3. – [*Про порушення правил торгівлі в магазині № 10 Черкаської змішторгу і покарання директора магазину.*] – (Див. також **3173/р.**)

1966 рік

0003. Другі сільські спортивні ігри // Сільські вісті. – 1966. – 25 лют. – С. 3.

0004. Переможці шахової першості // Червоний стяг (Сміла, Черкас. обл.). – 1966. – 1 квіт. – С. 4. – [*«Добру гру продемонстрував учень Смілянського технікуму харчової промисловості Вячеслав Брюховецький, який підтвердив норму першого розряду».*]

0005. *Сіфер О.* Успіх юного шахіста // Черкас. правда. – 1966. – 3 лип. – С. 4. – [*«Юнак добре вчиться, захоплюється літературою, багато часу приділяє шахам».*] – (Див. також 1999.)

0003-5/р. • ЯКОСЬ...: рефлексії (2008)

Якось уже в період потужного розвитку НаУКМА одна журналістка запитала мене, чи здавав я мріяв про відродження Києво-Могилянської академії. «Мабуть, іще зі шкільної парти, коли вперше прочитали про цей видатний освітній центр східних слов'ян, митрополит Могила став вашим кумиром?» – натякала вона на бажану для сюжету її статті відповідь. І не приховувала розчарування моїм простодушним зізнанням, що я про Києво-Могилянську академію вперше почув лише ставши студентом, і то не в аудиторії, а під час екскурсії Подолом, яку провадив опальний на той час Михайло Юліанович Брайчевський, а в шкільні роки мріяв стати футболістом, і моїм кумиром був Пеле... Проте футбольна кар'єра не склалася, на обох ногах порвали мені зв'язки. Серйозно ні про що мріяти вже було нереально. Треба вибирати якийсь інший вид спорту. Я спробував трохи греблю (разом з однокласником Сашком Безкопильним, який пізніше став чемпіоном СРСР з греблі), але боявся води (якось узимку ледь не втопився в ополонці

на Дніпрі). Не підходило... Абсолютно випадково (навіть не знав, як ходять шахові фігури, як вони називаються...) зайшов з однокласником Сашком Кудрявцевим на заняття шахового гуртка в черкаському палаці піонерів, і вже через кілька днів ця дивовижна гра заволала всіма моїми емоціями. Правда, й шахи довелося кинути в армії, хоч я тоді вже грав за збірну України на першості Європи з шахів через листування (є й такий вид шахових змагань).

А ці публікації були першими, де згадано про мої успіхи в шахах. Турнір у Дніпропетровську, де я завоював срібну медаль ¹, хоч формально був першістю спортивного товариства «Колгоспник», але насправді (принаймні, на юнацькій дошці, де я виступав) зібрав кращих тодішніх молодих шахістів України. По-моєму, взагалі ніхто з нас не належав до товариства «Колгоспник» (я, приміром, був з «Авангарду»), але на час турніру всім виписали посвідчення цього спортивного товариства, хоч ніхто й не приховував, що це липові папірці. «Колгоспник» мав гроші на змагання. Типово радянська ситуація...

Коли я розповів про це журналістці, вона чомусь ніби аж зажурилася й обережно поцікавилася, чи я не шкодую, що стільки часу віддавав тому, чим в житті не довелося займатися, – футбол, шахи...

Щодо футболу, то після того, як я подолав тяжкий інфаркт, лікар, який приймав мене в реанімації, пояснив, що або хтось там (і показав пальцем на небо) захотів, щоб я вижив, або я в молодості активно займався спортом, бо серце виявилось дуже тренуваним. Я би, звісно, волів пояснити медичний феномен обома причинами. Але тоді, коли ми розмовляли зі спантеличеною журналісткою, я ще про це не здогадувався...

Що ж до шахів, то я розповів їй таку історію. Леонід Кравчук підписав розпорядження про відродження Києво-Могилянської академії, але пройшли президентські вибори, PR-акції вже нікого не цікавили, і мене залишили наодинці з моєю «божевільною» ідеєю. Центром її реалізації була моя квартира на Челюскінців (саме там випрацьовувалися кількома роками раніше й перші рухівські документи). Там о 8-й щоранку збиралася наша невелика команда (так ми себе в душі змін, що відбувалися в суспільстві, називали, не приведи Господи, «колектив», бо то щось було від лукавого homo sovieticus), туди я запрошував потенційних співробітників, майбутніх прихильників та спонсорів. Згодом Іван Салій дав нам кімнату в подільському райвиконкомі. Проте ми потребували прорватися на території Київського вищого політичного військово-морського училища, що розташовалося в історичних корпусах Академії. Я розумів, що без цього ніхто не повірить у серйозність наших намірів відродити свядиню української науки, освіти і культури. Отож щодня приходив до приймальні адмірала Олександра Михайловича Коровіна, начальника училища, і, показуючи йому розпорядження Голови Верховної Ради України Кравчука, просив дати нам бодай одну кімнату. На що адмірал незмінно відповідав, що за своє життя він бачив сотні розпоряджень на різні теми, а тут армія, і тут важливе військове училище, і ніхто ніколи їх звідси не виселить. («We'll never move from this territory!» ² – це його слова.) Одного дня адмірал виходить із кабінету до приймальні, а там знову я. Його, бідолаха, аж перекошало. «Я ж ясно сказав, що нічого з цього не вийде», – промовляло все його єство. Але якийсь стримався і запросив мене пообідати. Обідали в офіцерській залі їдальні, яка була подібна на кают-компанію, сиділи за старшинством військових звань. І мене, капітана запасу, десь примостили. Трапезували як по команді, поки адмірал не підніс першу ложку, ніхто й не плямкнув. Тільки адмірал поклав ложку – всі наситилися. Коровін встав, усі підскачили. Я так по-цивільному подякував – обід справді виявився смачним. Адмірал попрощався і зверхньо кинув, що другу половину обідньої перерви завжди присвячує шахам. «Олександр Михайловичу, давайте зіграємо!» – миттєво запропонував я. «Ти що, граєш у шахи? – поблажливо адмірал під смішок офіцерів. – Ти ж філолог чи філософ...». Це відоме уявлення, що в шахи грають «математики», а Коровін –

¹ Див. 0005.

² Див. 0446.

кандидат технічних наук. «Та трохи граю, – я. – Давайте на кімнату, якщо я виграю, ви дасте нам одну кімнату». – «А якщо програєш?» – «Тоді я до вас більше ні разу не прийду просити кімнату». Адмірал радо погодився – уявляю, як я йому обрид... Поки йшли, один з капітанів, прихильний до нас (були й такі), прошепотів мені, що даремно я таке затіяв, адмірал найкраще грає в шахи, він – діючий кандидат у майстри спорту.

Грали в так званий «бліц» – по п'ять хвилин кожному, колись я цьому добряче натренувався в Черкасах. Перша партія – моя перемога. Почервонілий адмірал, мовчазні, ледь не по стійці «Струнко!» вболівальники-офіцери. Я почав підводитися, але адмірал як зкомандував: «Три партії!» І хоча ми про це не домовлялися, я погодився. Вже був упевнений, що виграв. Мушу виграти! Друга – перемога! Я кажу: «Все...» Але Коровін наполягає на третій. Знову виграв і твердо промовляю в аж кришталевій тиші: «Більше я грати не буду. Я чув (і всі чули!) слово офіцера, слово морського офіцера!» Адмірал, блідий і злий, підкликає когось із підлеглих і наказує надати нам **оту** кімнату... Я, не тямлячи себе від щастя, лечу дивитися **оту** кімнату.

До речі, адмірал Коровін, росіянин за походженням, був найпоряднішим начальником училища за все наше спільне тяжке співіснування з моряками протягом чотирьох років. Потім його кудить перевели, і по черзі призначали «наших», з якими було дуже прикро працювати й спілкуватися – вони оговталися і вже, за міністрів оборони Радецького і Шмарова, виношували реальні плани відновлення військового-морського училища. Цю ідею гаряче проштовхував Салій, якого в міжчассі я вже звільнив з академії... Особливо залив нам сала за шкіру великий приятель Івана Миколайовича (за його ж друкованими спогадами) такий собі Коврижко, який віддано заглядав у очі керівникам якихось там структур у міністерстві оборони, прихильних до нас, генералу Муляві і полковнику Прокоф'єву, на кожну їхню фразу вигукуючи «Є, пане генерал!», «Є, пане полковник!» (це так він перекладав російське «Есть!»). Але тільки начальство від'їздило... Отож, «Не так тії вороги, як добрії люди».

Сталася й така зустріч через кілька років. Якось в обідню пору я йшов Контрактовою мимо зупинки 62-го автобуса. Розляглася красива зима, пече мороз, рипить сліпучий на сонці сніг. Раптом мене переймає якийсь чолов'яга у світлому (військовому!) кожусі, у бітих ваянках. В руці плешня, якою рибалки взимку пробивають лід на Дніпрі, через плече на грубому брезентовому ремінці металевий ящик любителя зимової риболовлі. З-під насунутої глибоко на лоба вушанки з підв'язаними вухами видно лише опуклі, налиті здоровим рум'янцем щоки й усміхнені уста. «Здравствуйте, Вячеслав Степанович!» – голосно, весело. «Добридень!» – відповідаю непевно, бо не пізнаю чоловіка. «Вы, наверное, меня не узнали?» – ведуть далі уста. Зізнаюся, що не впізнаю. «Я же Коровин, Александр Михайлович! Помните?» Звичайно! Як живете, Олександр Михайловичу? Добре живе, він за «незалежність», пенсія адміральська, хазяйство завів, ось рибку ловить – за «незалежність» двома руками! «Но больше всего, – зізнаються уста, – я благодарен вам, Вячеслав Степанович». – «За що?» – дивуюся. – «Увековечили вы меня». – Нерозуміюче дивлюся. – «Вон, – помах плешнею у бік третього корпусу, – читайте на вашем гербе “К”, “А”, “М” – Коровин Александр Михайлович. Так что благодарен вам, благодарен. Всем показываю...»

От і шахи!

1969 рік

0006. Комсомольський суботник // Черкас. правда. – 1969. – 9 лют. – С. 2. – Підпис: *В. Брюховецький*, слюсар заводу хімреактивів.

0007. Змагання набирає розмаху // Черкас. правда. – 1969. – 28 черв. – С. 1. – Ленін. трудова вахта. – Підпис: *В. Брюховецький*, слюсар заводу хімреактивів. – [Про роботу колективу цеху № 1 Черкас. заводу хімреактивів.]

0008. Атестат робітника // Молодь Черкащини. – 1969. – 10 лип. – С. 3. – Підпис: *В. Брюховецький*, робітник заводу «Хімреактив», робкор.

1970 рік

0009. Трактор не повинен стояти // Серп і молот (Черкаси). – 1970. – 15 серп. – С. 3. – Проблеми механізаторських кадрів. – Підпис: *В. Брюховецький*, студент Київського державного університету.

1971 рік

0010. [Збірник без назви.] – Ч. 1. – [1971] – 61 с.

Зміст: [Брюховецький В.] [Переднє слово.]. – С. 1–3; [Скрипник А.] Февраль – достать чернил и плакатъ. Б. Пастернак. – С. 5–13; [В. Брюховецький.] Хто відповість? [Про подорож до Солженицина.]. – С. 15–25; [В. Брюховецький.] Що є що... у футболі (шовінізм, націоналізм, чи різновиди беззаконня?). – С. 27–35; [Крупський А.] Азбука равнодушия [Оповідання.]. – С. 37–51; [Кисіль Л.] [Поезії.]. – С. 59–61. – [Самвидав **В. Б.** Зберігається в Науковому архіві НАУКМА. – Фонд 1. – Оп. 1. – Од. зб. 117. – 61 с. Частина 2 втрачена – вона містила передруки позацензурних статей Є. Сверстюка, І. Світличного, В. Мороза, віршів Л. Костенко та М. Холодного. Л. Кисіль – тепер Л. І. Брюховецька.] – (Див. також **3635/т.**)

[Науковий архів НАУКМА. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 182. – Арк. 1–30.]

0010/т. • [Переднє слово.] (1971)

Завжди в часи мутного лихоліття, коли натовп улесливих, улещених і переляканих дрижачою рукою підносить над своїми головами важкий кулак байдужості, погрожуючи всім інакомислячим, знайдуться люди, які виступлять проти цього страхіття. І вони, врешті, переможуть, бо той камінь, що давить і вичавлює думки і гідність, рано чи пізно, впаде на голови отим, що тримають його.

Доля перших нелегка. З прокляттям на вустах гинув Радіщев. Декабристи за свободу йшли на страту. Бо для них свобода – не ситий ковток, для них вона – спазми ненависті і кров червона.

Ми, свідомі важливості свого кроку, виступаємо проти лицемірства, самообману та парадності, які процвітають на ґрунті громадянської байдужості.

Ми виступаємо проти покірності народу, що сприяє одурінню чиновництва. Для народу, що життям своїх кращих дітей завоював право встановлювати справедливий лад на планеті, не є природним стан, коли заповіті Леніна і його соратників забуті або перекручені.

Ми будемо друкувати все, що автор не може або не бажає віддавати в підцензурну пресу. Ми будемо вітати будь-які дискусії, бо тільки через них лежить шлях до істини, і ми переконані, що кожна розумна людина сприятиме пошукові її.

Rumor publicus:

3635. Слово – зброя // Пам'ять століть, 2007, № 3, див. с. 134.

0011. Майстри / Фото *Г. Шнетка* // Рад. Верховина (Вижниця, Чернівець обл.). – 1971. – 24 серп. – С. 3. – [Продавці магазину № 3 Луковець сільськ. споживчого т-ва Іван Семенович і Ганна Василівна Москалюк, він – кавалер «Ордену Червоного Прапора», вона – «Відмінник торгівлі».]

- 0012.** Комсомольські збори вчителів району // Рад. Верховина. – 1971. – 31 серп. – С. 2.
- 0013.** НОП – справа кожного // Рад. Верховина. – 1971. – 2 верес. – С. 3. – [*На деревооброб. комбінаті у Вижниці.*]
- 0014.** Стрічка високої поезії // Рад. Верховина. – 1971. – 2 верес. – С. 4. – Підпис: *В. Степанович.* – [*Про фільм І. Миколайчука та Ю. Ілленка «Білий птах з чорною ознакою».*]
- 0015.** Новий колгоспний завод // Рад. Верховина. – 1971. – 4 верес. – С. 2. – [*Про консерв. з-д у Мілієвому.*]
- 0016.** Нове життя Мілієвого // Рад. Верховина. – 1971. – 14 верес. – С. 3. – До 50-річчя утворення СРСР.
- 0017.** Про побут треба дбати // Рад. Верховина. – 1971. – 14 верес. – С. 4. – Підпис: *В. Степанович.*
- 0018.** Вічно молодіти горам / Фото *Б. Гунчака* // Рад. Верховина. – 1971. – 18 верес. – С. 3. – Завтра – День працівників лісу! – Підпис: *В. Степанович.* – [*Про вирощування саджанців бригадою Параски Федорівни Берла.*]
- 0019.** Черемош любить відважних / Фото автора // Рад. Верховина. – 1971. – 18 верес. – С. 3: фото: Йде сплав. – Завтра – День працівників лісу! – [*Про бокорашів Миколу та Дмитра Крильчуків, Леоніда Білоуса, які сплавляють ліс понад 20 років.*]

0019/р. • ЧЕРЕМОШ ЛЮБИТЬ ВІДВАЖНИХ: рефлексії (2008)

Ніколи раніше не був на Буковині. Отож свідомо вибрав місцем журналістської практики Вижницю, широко відому тоді через ансамбль «Смерічка». Приїхавши несподівано для редактора «Радянської Верховини» (хоч університет це якось мусив узгоджувати), мимоволі став халепою. У редактора вистачало клопотів, його щойно перевели з райкому чи навіть з обкому на зміцнення газети. Добре не знаю, в чому там річ, але попередній редактор чимось проштрафився, і, здається, ідеологічно (!). Мені було заявлено, що житла немає, можу вертатися до своєї столиці, а вони мені дадуть довідку, що практику я відбув успішно. Не задля цього сюди їхав, отож я погодився жити в редакції. Спав на столі, на підшивці старих газет «Правда», «Радянською Україною» вкриваючись, поки хтось не приніс з дому розкладачку, яку на день я засовував за старезну, ще румунського стибу, грубку. Це вже була розкіш...

Зважаючи на те, що я був «позаплановим», мені дали повну волю: щось там писав, щось готував до друку, але загалом мною мало цікавилися. Перший тиждень я був приголомшений місцевою говіркою, яку майже не розумів, – цей діалект добре позначений німецьким, румунським, польським, єврейським впливами, та й русизми вже впровадилися, хоча у вустах буковинців «общепонятніє» вкраплення фонетично видозмінювалися досить істотно. Але швидко «всїу́хався», навіть записував якісь зразки місцевого фольклору, переважно у півнушці біля вокзалу, де ввечері за гальбою кислого розливного «Жигулівського» в густому димі від цигарок «Ватра» співали переважно сороміцьких коломийок підпили вижничани. Приміром:

Ой, кувала зозуленька на бобі, на бобі,
Чом ти тоді не плакала, як я був на тобі?
Не плакала, не плакала, та й не голосила.
А тоді заголосила, як си поросила...

Спливав передосінній серпень, падали горіхи, ранки були прохолодні, аж кришталеві, а днина тепла, ще літня. Ходив у гори, це була екзотика для людини, що виросла

на Придніпров'ї. Люди, з якими спілкувався, всуціль ширі, цікаві, відкриті. Мені здавалося, що вони геть не торкнуті мертвечиною совєцького розкладу, який добряче вже зачепив мій козацький край... Перейнявся долею двох дідів, у яких були негаразди з пенсіями. І уявіть собі, повернувшись до Києва, я пішов у «Радянську Україну», розповів про їхні проблеми, мені дали відрядження, і я вже взимку поїхав знову до Вижниці та Путили як кореспондент органу ЦК КПУ (!), домігся бодай часткової справедливості – одному з цих дідів таки призначили пенсію.

Часто згадую одну смішну балачку. Якоїсь суботи вирушив шукати печеру Довбуша. В селі Виженка біля дерев'яної церкви, оббитої почорнілим ґонтом, дядько в білій сорочці розмашисто косив траву. Я зайшов подивитися на давній храм, та й дорогу до печери розпитати. Присіли в тінючку, дядько витер косу, потім піт, неспішно пояснив, як мені дістатися до потрібного місця, а тоді зауважив, що за говіркою я не місцевий. «Так, – відповідаю, – я з Києва». «А, знаю Київ, – дядько. – Мій син там недалеко живе, але забув, який гóрод». Біла Церква, Васильків, Тараща, Богуслав, Миронівка, Обухів?.. Ні, та й годі! Отож попрощалися, і я побрався в гори. Коли під вечір вертався, дядько вже скопив усе величєнє церковне дворище й спочивав на тій самій лавиці, яка вже була не в тіні, а освітлена призахідним сонечком. Замахав мені приязно рукою. «Згадав, – радісно видихнув, коли я наблизився. – Харьков!» Уже майже на російський манер, син, видно, навчив... «Харків?» – перепитав я. «Харьков!» – переконано повторив він. І стільки світилося щастя на дядьковому обличчі, такі потаємні сподівання променилися з очей – адже син уже десь біля столиці в люди вибивався, не у Виженці бикам хвості крутив... Прямуючи до Вижниці, думав про те, як добре, що не роз'їдені ще душі цих простих людей пропагандою, ідеологією, русифікацією, хоч оте «Харьков» трохи муляло...

Любив п'ятницю, бо ж у вихідні приміщення редакції на два дні переходило в моє розпорядження й нікого я не стіснявав. Крім того, у цей день по обіді прибували до Вижниці дараби, і я із захопленням спостерігав цю урочистість для місцевих жителів, які збиралися по обидва боки вздовж берегів та густо стояли на висячому мості через мілкий, але бистротічний, бурхливий Черемош. Міст, а фактично підвісна кладка-гойдалка, з'єднував Вижницю й Кути, Буковину й Покуття-Гуцульщину. Не раз і не двічі це були різні держави, й по Черемошу пролягав кордон. Для цих маленьких містечок з їхнім розмірним провінційно-одноманітним побутом прихід дараб ставав справжньою подією. Яка сотня людей щоразу збиралися зустрічати їх. Здавши кому належить ліс, бокораші повагом ішли до ідальні-генделика на березі трохи вище моста по гуцульському боці. Метушилася Марічка-Ганничка у чистенькому на цей випадок фартушку, виставляючи бокорашам по гранчаку горілки та тарілки з оселедцями, щедро вкритими грубими кружальцями цибулі та политими пахучою олією. А ще – покраяний круто чорний хліб. Кожен промовляв, беззвучно ворущачи губами, молитву, потім надпивав горілки, сідав і закушував. Ще зо два рази допивали шклянку, доїдали сизих нечищених оселедців. Повагом вставляли, виходили, перекурювали, вилазили на відкриту вантажівку, яка зникла в напрямку Верховини-Жаб'єго. Всі бокораші були з протилежного до Буковини берега. Вони, я дізнався, цілий тиждень десь на Білому Черемоші формували дараби, у п'ятницю сплавляли їх до Кутів-Вижниці, два дні пробували вдома, і вранці у понеділок їх знову відвозили на роботу – до п'ятниці.

Там, у тому генделику, я й почув, що ліс спускають Черемошем вже останній рік – вірубали Карпати. Отже за кілька місяців сплав припиняється назавжди. Я вирішив, що мушу пройти на дарабах. Сказав про це редактору. Але він не дозволив таке відрядження, бо, мовляв, бокораші не з нашого району, а з Косівського. Я був обурений. І заявив, що оскільки мене на роботу не зарахували, отже я «вільний художник», то я поїду в Косів і від косівської газети буду кореспондентом, і надрукую в них про останній сезон сплаву. Редактор байдуже махнув рукою. Я ж вирішив, що просто треба самому поїхати до

бокорашів, попрацювати тиждень з ними, пройти на дарабах, а там як буде... Пішов, правда, до Кутів в лісозаготівельну контору, чи як там вона називалася, знайшов головного інженера і попросив за okazії доправити мене на місце, де формувалися дараби. Він байдуже махнув рукою, щось пробуркотівши про техніку безпеки, і пішов геть.

Раненько в понеділок я сідаю на автобус і їду через перевал до Путили. Там розпитую, як знайти бокорашів, якимись геть розбитими і змученими машинами таки добираюся під обід до бригад, які – кожна в своєму місці – спилювали-обрубували гіляки зі стятого лісу і скочували колоди до води, у Білий Черемош, який десь там унизу з'єднується з Чорним і стане тим непокірним Черемошем, що винесе нас у п'ятницю до Вижиці-Кутів.

Підійшов до крайньої бригади, пояснив, що журналіст, що хочу про них написати статтю. Якось здивовано бригадир подивився, знизав плечима, нічого не мовив. Я стояв ні в сих, ні в тих. Усі втрюх (бригада) дрюками підчепили колоду («Вважайте!») і покотили її вниз до річки. Поки вони щось там робили, поки підіймалися знову до лісопоvalu, я знайшов і собі дрюка. «Буду вам допомагати». «То тежко, не для твоїх, хлопче, рук», – у відповідь. Але я невміло підставляю і свого дрюка. Випорскує. Ще раз пробую. Знову – аж вибиває з рук. Бригадир якось непомітно опиняється біля мене, тактовно підказує-показує, як правильно підважувати... Вийшло! Вертаю разом з усіма, але відчуваю, що туфлі витримують недовго. Знову пішли. Ще! Ще! Долоні горять від незвичної роботи, тебе несе вниз з гори, підважуєш натужно, але основне зусилля, щоб сторч не полетіти поперед колоди. На гору вибираючись відпочиваєш.

Все! Обід, хлопці!

Яка тиша! У вухах дзвенить...

Відходжу вбік. Обідати не маю чим. Краєм ока спостерігаю, як кожен з бригади дістає свій «тормозок», як казали на заводі, коли я працював слюсарем. Там теж кожен мав свій обід, але сідали в цеху за довгий стіл один при одному. Тут якось роз'єдалися всі – хто на колоді, хто на травичці неприм'ятій у холодку. Й з інших бригад посідали, але кожен осібно-окремо. Проте, спостерігаю, щось не так... Бригадир повагом піднімається, наближається до мене. «Як си називаїш?» – «Славко». – «Славко, ходіть уже їсти». – «Не хочеться», – аж слиною давлюся. «Пора вже щось в рот взяти», – за лікоть негнучкими пальцями. Примошуємося на колоді, і раптом усі мої бокораші, зібравши обідні бебехи, підсідають до нас. «А бриндзі», – підсуває один. «А моєї», – інший. «Та не так, пучку запускай у гарчик, притискай і витігай руку. Масна бриндзя прилипне, а пісна – не дуже». По обіді здивування. «Мой, має хлоп тверді музолі! Добрий робітник!» Завважили мої долоні, а ми ж цілий липень із хлопцями на Херсонщині будували, тяжко працювали... Повага!

Повертаємося пізно увечері до бараку. Забрюхані. Одяг просяк потом. Найгірше – туфлі. Все, розлізлися. Барак – довге приміщення без вікон. Чотири бригади по троє-четверо бокорашів. Ще я. Тьм'яне світло від кількох газових каганців падає на нари з обаболів уздовж глухої стіни. Кожен кидає щось на них (гуню, коца, кухвайку) собі для спання. На жердках розвішено мокрий одяг. Біля розжареної плити (кожен готує щось собі на вечерю) виставлено чоботи – сохнуть. Моя бригада об'єднується й на вечерю, що тут незвично. Але є я, котрий не має що «в рот взяти». (Щось подібне я переживав у 1964 році в трюмі пароплавчика-катера, який добу чалапав від Києва до Чернігова! Не мав чого їсти, і от селяни-базарувальники, що поверталися в свої придеснянські села зі столиці і кожен сам собі щось підвечіркував, раптом згромадилися навколо стола посередині трюму і наперебій почали запрошувати голодного городського хлопчача-пілігрима до своєї нехитрої трапези. Ніколи не забуду отих огірків, помідорів, грубо покращаних скиб чорного домашнього хліба, картоплин «у мудрирах», червонястий зріз цибулини з кулак завбільшки, на якому аж краплини соку виступили, пекучих зубків часнику-москаля, всипаного крупинами сіруватої солі сліпучо білого сала з товстою м'ясною прорістю – і все то

на акуратно розкладжених уважно перечитаних та іронічно обговорених перед вечерею київських газетях.) Приготовлено бануш з кукурудзяної крупи. Я такого ніколи не куштував. Згодом навіть мало в якому вишуканому ресторані мені довелося коли їсти таку смачну страву. Поступово влягаються потомлені гуцули... *Мої* розсунулися – мені місце вивільнили. *Мої* горді – всі знають, що з ними журналіст, напише про них до газети. Спати хочеться, хоч дихати вже немає чим, а що буде до ранку? Кожен тихенько промовляє молитву. Я ніяковію, бо не знаю, як це робити. Раптом шепіт уривається. Підійшов прикоренкуватий бокораш із сусідньої бригади. Я давно примітив його тяжкий чорний погляд, який почав мене виловлювати ще на березі. Циган чи що?.. Постояв мовчки (*мої* теж мовчали). Потім махнув рукою, ніби згріб мене – пішли. Я розгублено дивлюся на *моїх*, вони – ні пари з вуст. Лише очі попускали. Вийшли в щось подібне на сіни вздовж усього бараку, з двома невеликими темними вікнами, з одного краю і з іншого. Якось аж приречено йду за «Циганом» – що йому треба? Стали біля вікна. Він починає говорити, що я роблю політичну помилку, наміряючись написати про тих хлопів. Хто вони? Батько їхній був у банді. *Наші* розстріляли. Та й сини, мабуть, були причетні. Ще дізнаємося... Один втопився, то вони взяли такого самого бандита, антисоветчика. Ви послухайте, що вони говорять. А я тут один серед усіх – комуніст. («А ви партійний?») Отож бо й воно, треба пильнувати. Видко, що ви в місцевих людях не розбираєтесь. Це вам не Київ. Тут кожне знає, де ще криївки замасковано. І зброя прихована. Тому треба переходити до його бригади і писати про нього, а не про цих...

Балачка була довгою. Чесно кажучи, я не пригадую, що я говорив тому «Циганові», не пригадую, як його звали. Пам'ятаю лише, як мені гупало в скронях, як хотілося з усієї сили врзати по морді цього негідника. Коли розходилися, він зловіще пообіцяв, що я тяжко пошкодую, не послуховавши його.

Мої, може, й спали, а, може, й удавали, що сплять.

Прокинувся, коли на нарах уже нікого не було. Біля мене лежав якийсь робочий одяг, на підлозі стояли чоботи. Я зібрався, вибіг надвір. *Мої* якраз ладналися йти, хоча ще було геть темно. «Уже злякався, що ви пішли. Чому мене не збудили?». І я побачив у тьм'яних відблисках каганців, як аж просвітлили їхні обличчя. Ніхто мене так і не запитав, про що ми говорили з «Циганом».

Тяжко і натхненно працювали. Наша дараба йшла першою. А в п'ятницю вранці прийїхав хтось із начальства тутешнього, горішнього (це так завжди було). Говорив з «Циганом». Тоді підійшов до *моїх* і наказав, щоб журналіста на дарабі не було – техніка безпеки. Я був у розпачі – як так, та я де тільки не бував, та я при ракетах у Первомайську, чи ви хоч їх бачили, та я слюсар п'ятого розряду, та я все вмію робити, яка техніка безпеки, я що – хлопчисько? *Мої* мене не захищали. Що ж ви, хлопці? Так дружно, навіть весело працювали разом чотири дні, а тепер ви мене здаєте без бою?

Бригадир тихенько шепнув, щоб я йшов по лісовій дорозі, мене підбере машина, підвезе куди треба.

Справді наздогнала мене вантажівка, ледь не розвалившись, з тягучим скрипом зупинилася, дверцята відчинилися. І ось ми їдемо («швидше, швидше!») по розбитій дорозі кудись, де, пояснює водій, Черемош робить поворот, дараби пригальмовують, і я буду під мостом чекати, і стрибну на дарабу!

Підхопили мене хлопці («Молодець!»), дали на чоботи спеціальні кігті, щоб не ковзати на колодах. І ми пішли далі... Я був з *моїми*. Я їх полюбив. Я бачив, яка то праця. Я відчував, як вони цінували те, що я не зрадив. І вони зрадити не могли.

Як же здивувався «Циган», побачивши мене в ідальні-генделику, як зментнулися його брови. А *мої* й оком не повели.

Хотів і я заплатити хоч частку за те частування. Не дозволили. Я лише запитав, чи вони хоч знають, як надурює їх метушлива Марічка-Ганничка. «Най їй Бог простить. Нині свята п'ятниця». І поїхали.

Мій редактор П. Радавчук несказанно зрадів моєму поверненню, бо вже перелякався, що зі мною щось трапилось... Адже цілий тиждень минув. Коли я подав невеличку замітку «Черемош любить відважних», він зловтішно мовив: «У номер. Втремо носа косівському колезі. Це би вони мали друкувати про своїх. А дамо ми». Бідний редактор. Що було після виходу номера... Виявляється, «Циган» попередив кого треба, але не на тому боці Черемоша. В Косів пішла вказівка не друкувати про моїх. А воно вийшло у Вишніці, на Буковині!

Коли взимку я приїхав допомагати дідам-пенсіонерам, то редактора вже змінили. Не за це, правда, але «Циганів» не бракувало в ті часи на кожному темі!

0020. Вашковецький народний // Рад. Верховина. – 1971. – 25 верес. – С. 3. – [Театр, рік народж. 1943.]

0021. Коли очі вбирають красу // Рад. Верховина. – 1971. – 5 жовт. – С. 3. – [Нарис про життя та творчість нар. художника Георгія Гараса.]

Rumor publicus:

3665/6. Кириченко (Дениско) Т. Ще як були ми молодими... // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 69.

0022. Зустріч з піснею // Рад. Верховина. – 1971. – 20 листоп. – С. 4. – [Про композитора Василя Михайлюка з міста Вашківці, Вишницького р-ну Чернівець. обл.]

1972 рік

0023. Майстер вишивки // Робіт. газ. – 1972. – 12 лип. – С. 4. – Підпис: В. Степанович. – [Про засл. майстра нар. творчості з Буковини Георгія Гараса.]

0023/рус. Мастер вышивки // Рабочая газ. – 1972. – 12 июля. – С. 4.

0024. Пісня у вічність: До 70-річчя від дня народж. Ярослава Галана // Друг читача. – 1972. – 27 лип. – С. 5. – Підпис: В. Брюховецький, студент Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка.

0025. Плоди щедрої краси // Літ. Україна. – 1972. – 15 верес. – С. 1. – Люди землі моєї. – [Про Миколу Омеляновича Золотаревського – голову колгоспу ім. Леніна с. Михайлівка Скадовського р-ну, Херсон. обл.]

0026. Червоний командир // Молода гвардія. – 1972. – 21 жовт. – С. 2. – На рубежах слави. – Підпис: В. Брюховецький, студент. – [Про начальника Бородян. наслідної держінспекції Ю. О. Туза.]

0027. Апостол свободи духу: До 250-річчя з дня народж. Г. С. Сковороди // Вперед (Бородянка, Київ. обл.). – 1972. – 2 груд. – С. 4. – Підпис: В. Степанович.

0027/р. • АПОСТОЛ СВОБОДИ ДУХУ: рефлексії (2008)

Практично цими публікаціями і завершилася моя «кар'єра» журналіста. Чи міг я уявити, що ця невеличка замітка в бородянській районці якось виявиться ледь не пророчою щодо моєї професійної долі. І не тільки тому, що я вирішив порвати зі щоденним хлібом газетяра, зрозумівши, що мене приваблює література, літературна критика.

Сама постать Сковороди, дух Києво-Могилянської академії... Як висловився найбільший музикант, котрий будь-коли грав на піаніно в океані, Денні Будман Е. Д. Лемон Новеченто, «В очах людей видно те, що вони побачать, а не те, що вони бачили» (А. Баррико. «1900-й»). Та, правду кажучи, й багато раніше це вже було зауважено: «Ще сьогодні півні не проспівують тричі...»

Praedestinatio. Передпризначено. Destined. Предначертано.

Отже із власне журналістикою у мене було покінчено, хоча зрідка я звертався до суто газетярських жанрів. Притягували проблеми літератури, літературної критики. Показово, що в період малосприятливий для письменства, коли літератори-шістдесятники були або репресовані, або «запідозрені», у першій половині 70-х років дебютувало чимало активних критиків. Для себе я це окреслив тоді як певне «силове поле», утворене різновекторними літературними вподобаннями... Згодом на це явище звернув увагу Іван Дзюба, котрий саме тоді був гвалтовно вилучений із культурного життя. Та хіба тільки він виявився не просто вилученим, а вибитим з українського культурного розвитку на цілі десятиліття? І чи в цьому приході молодих критиків не виявлявся якийсь компенсаторний механізм культурної тривалості й тривкості, Свободи Духу? – (Див. також 0489/р.)

Rumor publicus:

3635. Слово – зброя // Пам'ять століть, 2007, № 3, див. 125–141.

3635/т. • СЛОВО – ЗБРОЯ: текст (2007)

Власне, потрапив я до факультету журналістики випадково. Ще за пару місяців до початку вступних іспитів дуже серйозно готувався долати абітурієнтський бар'єр Московського інституту міжнародних відносин. Тепер я розумію, що мав нульові шанси, але тоді – о, романтичні юнацькі уявлення про справедливість! – був переконаний, що мої знання, здібності й твердий намір прислужитися нашій дипломатії в її боротьбі зі світовим імперіалізмом, який (я це знав зі сторінок «Правди»)! демонстрував відверто агресивне нутро, дають мені шанси стати студентом цього елітного вузу. Я вже, як армійський кандидат у члени партії, мав навіть рекомендації від політвідділу ракетної бригади біля Первомайська, в якій проходив військову службу, і від черкаського обкому партії (це вже було зароблено по демобілізації протягом піврічного слюсарювання на заводі хімічних реактивів – як писав злостиво колись про мене в рухівські часи один із навкололітературних ступорів: «Брюховецький десь там робітникував»).

І раптом щось у мені «зламалося». Не те, щоб я засумнівався в офіційно сповідуваних тоді ідеологічних цінностях. Я й так до них ставився доволі критично, щоправда вважаючи тодішній стан СРСР наслідком сталінської вакханалії, відходом від «ленінських ідеалів» й від рішень XX з'їзду КПРС. Мою громадянську свідомість ще під час навчання в Смілянському технікумі харчової промисловості сформували два письменники – Ернест Хемінгуей (мабуть, ніколи не навчуся писати «по-правильному» – Гемінгвей; хай пробачать мої добрі друзі з діаспори: моє вухо так не чує) і Олександр Солженіцин. Я не раз роздумував над тим, чому мене ці письменники зробили, до певної міри, антирадянщиком, проте не перевернули тоді моєї свідомості повністю. Тепер я розумію, що їхній світогляд не торкався «болючих точок» у цій площині. Згадаймо піднесено романтичну «іспанську тему» творчості Хемінгуея. І те, що Солженіцин фактично ніколи не був антирадянщиком, він лише вважав (можливо, підсвідомо), що ідея світового утвердження ідеалів «єдиної і неділимий» просто здійснюється неправильними методами. Сьогодні це особливо видно, як Солженіцин, «обустраивая Россию» (до речі, подібно до Леніна), визнає можливість для «инородцев» (зокрема, навіть чеченців) відділення від «матушки»,

але розглядає це не як їхнє право, а виключно як покарання цих народів! Покарання відлученням від Росії.

Ці два письменники (ну, зрозуміло, не тільки вони) зробили мене абстрактним демократом, а життя якось жорстко коригувало певні ідеологічні настанови.

Отже десь у травні 1969 року в мені стався внутрішній злам – і я в один день відчув себе раптом українцем і принципово заговорив по-українськи. Вихований на російськомовній літературі (Пастернак, Цветаєва, Ахматова, Заболоцький, Платонов, Бунін, Олеша, Бабель), я, крім Шевченка, якого любив з дитинства, з українських поетів відкрив для себе на початку шістдесятих років лише Василя Симоненка. Інші або не хвилювали, або я їх – більшості – просто не знав. Це, між іншим, дуже промовистий показник – як в Україні «відохочували» від українського. Тоді таким ефективним засобом виступали хитрий і меткий російськомовний Штепсель і трохи прицюцькуватий україномовний Таралупька. А ми дивуємося, звідки взялася потвора Верки Сердючки... Можу ще згадати, як уже на початку 70-х років, гостюючи в батьків у Черкасах, пішов у філармонію на творчий вечір Івана Гаврилюка. Був вражений, що актор говорив зі сцени російською (в Черкасах!), але вже геть пригнітило, як наприкінці свого виступу він запропонував публіці ще й свої вірші, жалісливо перепросивши: «Правда, извините, я пишу на украинском языке»... Це був час, коли арештовували або переслідували справжню українську інтелігенцію...

Отже щось зі мною сталося. Причому не було людини, яка б мені очі розкрила на національне питання. Моє оточення напевно складалося переважно з російськомовних. Лише вдома говорили українською, та сусіди по провулку (поки не виходили за межі свого кутка!) також вживали рідну мову. Єдиний чинник цієї зміни, як я сьогодні можу судити, – роман Олесь Гончара «Собор», який я прочитав у черкаській бібліотеці ім. Маяковського із журналу «Вітчизна». Прочитав, бо почув по радіо чиясь зубодробильну й примітивну критику. А Олесь Терентійович тоді вже був класиком радянської літератури! Можна написати цікаве дослідження, як цей – з аспекту художніх якостей доволі слабкий – твір перевернув душі, я певний, багатьох тодішніх зрусифікованих українських молодиків. Отже я принципово публічно скрізь заговорив українською мовою. Я ніколи не писав віршів, прози. А тут потягло до журналістики. Немалу роль, гадаю, відіграв і дуже популярний тоді фільм «Журналіст», де мене чомусь найбільше вразив Василь Шукшин в епізодичній ролі. Почав писати замітки до черкаських газет, їх друкували. І навіть редактор відділу промисловості «Черкаської правди» запитав мене якось: «А де ти вчився писати?», чим підніс моє самолюбство й журналістську самопиху на сонячну височину. Мені здавалося, що мої мацюпусінки заміточки читає вся область, ще й люди перечитують їх по багато разів, як я то робив...

Вирішено! МІМО для мене неактуальний. Журналістика в Києві – мета. Я, чесно кажучи, не знав, що вступні іспити можна скласти не лише українською, але й російською мовою (навіть, більшість таки й складала російською!). Для мене, неофіта-українофіла, питання про мову не стояло. Я вже десь доп'яв книжку Ліни Костенко, і заговорили невидимі глибинні струни одвічної таємниці – рідної мови. Купив у букіністичному магазині в Черкасах два перші томи словника Грінченка (третього й четвертого не було). Раптом спливаю десь із незвіданих нуртощів підсвідомості якесь українське слово, якого я ніколи не чув і не вживав. Я відкривав словник Грінченка, і знаходив там це слово! Інколи аж страшно ставало. Вже в початку дев'яностих я якось розмовляв з чоловіком, який по здобуттю Україною незалежності повернувся до Києва з Росії, де прожив усе свідоме життя, і заходився вивчати незнану ним рідну мову. Він мені зізнався, що цей процес для нього швидше схожий не на вивчення, а на пригадування того, чого він насправді не знав!

Складаю вступні іспити дуже погано – навіть з англійської мови дістаю «четвірку» – а я ж уже читав в оригіналі Хемінгуей! То окрема цікава історія, але я її опускаю до якоїсь іншої нагоди... Словом, прийняли нас лише двох з 15-ма балами. Моїм «колегою»

виявився так званий «герой Чехословаччини», який гордо розповідав про ганебні для нас і трагічні для чехів події 68-го року («Танки ползут по Празі, танки ползут по правді»). Прийняли, бо ми були члени партії (я, правда, лише кандидат) й відслужили в армії. Було мені неабияк соромно в такій компанії, але дякував долі...

Дуже швидко збагнув, що рівень викладання на факультеті в основному надзвичайно примітивний, геть заідеологізований, а «сищицьке» око недремне. Пошепки вимовлялося ім'я викинутого з факультету Матвія Шестопада, якого я так ніколи й не бачив. Гордо, сяючи очима, походжали коридорами штатні й позаштатні співробітники КДБ. Це загалом вважалося ледь не чеснотою. Отой мій «колега» навіть підкреслював цю свою таємничу приналежність до чогось «державницьки важливого», бо ними, телебачачками, керував не хто інший як товариш Канюка, що навіть дисертацію захищав закрито – про винищення нашими славними органами націоналістів. Я ж заглибився в бібліотеку, де відкривав для себе те, що не знав у юності. Захопився спершу Довженком через його уривками видані щоденникові записи, а потім – крок за кроком – вийшов на літературу 20-х років. Відкрив Зерова, Филиповича, Драй-Хмару... Тоді, хоч і за пригальмовуваною інерцією, але виходили ще книжки, дозволені хрущовською відлигою, а в Україні ще й Петром Шелестом. Виявляється, живий ще Борис Антоненко-Давидович, який несподівано надрукував у «Літературній Україні» статтю про заборонену українську літеру «ґ». А ми про неї й не чули. В аудиторії про це не згадували, а в курілці я запитав аспіранта, який вів у нас практичні заняття з української мови, чи відновлять цю літеру. Він, роззирнувшись усібіч (і було чого!), відповів, що відновити треба б, але він не вірить, що таке колись станеться. І все-таки, незважаючи на мракобісся факультетської атмосфери тих років, на всіляких дубин-суярків-канюк, я сьогодні думаю, що нам пощастило з багатьма викладачами, які гідно й чесно, в міру можливостей і тому, кому треба й належить, створювали поживний ґрунт для нашого розвитку. Особливо я «подружився» з «дідом», як любовно ми його називали, Арсеном Олексійовичем Іщуком, який міг від хвилювання й закурити в аудиторії, згадуючи про репресивні часи Кагановича, про те, як його посадили, як інших саджали. На нього, не приховуючи цього, писали доноси сексоти нашого «вікового розливу», однокурсники. А мені колись здавалося, що в моєму поколінні не буде негідників – адже ми вирости на розвінчанні культу особи, на ідеалах «відлиги». Не всі, не всі...

На лекціях Іщука з української літератури 20-х років я закохувався в літературну атмосферу того, здавалося тоді, ледь не ідеального часу в історії українського письменства. Лекції самі були загалом-то безсистемні, розхристані, імпровізаційні, але сповнені стількох колоритних деталей, пластичної оповіді, живого співчуття до «розстріляного відродження» української літератури. «Дід» був сміливим і відвертим у той час, коли вже почалися жорстокі переслідування шістдесятників, включно з арештами. Лише одного разу я побачив у його очах якийсь задимлений страх, оціпеніння. Прочитавши невідь звідки відстану брошуру Є. Сверстюка «Собор у риштуваннях», що була видрукувана в Парижі, я без будь-якого нехорошого підтексту (бо мені просто подобався Є. Сверстюк, і я читав його раніші статті у тодішній літературній періодиці) запитав Арсена Олексійовича: «А де зараз Євген Сверстюк? Чому він ніде не друкується?». «Дід» заляк, якимось невиразно махнув рукою, буркнув «Не знаю, десть тут був недавно», на цьому скінчив лекцію (він собі таке інколи дозволяв) і пішов з аудиторії задовго до перерви. Мені було неприємно, що я «підставив» професора, хоч я того й не мав на меті. Цікаво, що цього епізоду він мені ніколи не згадував, хоч згодом ми часто спілкувалися. Він жив в університетському будинку на вул. Толстого – за ректоратом. Я ж знайшов собі зручну роботу вантажником хліба, бо треба було за щось жити, – у хлібному магазині, де нині кафе «Браво», поруч із так званим морозівським гастрономом. Дуже любив цю роботу, вона полягала в тому, що о 6-й ранку я вже мав бути в магазині, відкрити його, прийняти і розвантажити чотири

машини хліба. На восьму приходили продавщиці, дарували мені булочку, і я йшов до бібліотеки, бо лекції починалися лише о 14-й годині. Вранішня тиша (в будь-яку пору року), поступове пробудження великого міста, запах свіжого хліба, ще не перебитий вихлопними газами (яких, проте, тоді не так уже й багато було) – все оживає в мені й досі, коли я опиняюся на розі Володимирської і Толстого. Я скоро виробив методу, як розвантажувати свої машини, і, мабуть, робив це не без певної граціозності, бо не раз краєм ока спостерігав, як деякі вранішні непоспішливі перехожі зупинялися й спостерігали за моїм жонглюванням лотками з хлібом – ривок, і вісім буханок «українського» одночасно злітають і потрапляють у візок (жодна – на землю; коли ж таке дуже-дуже рідко траплялося, я це сприймав як особисту трагедію), ледь помітний поворот кистями рук і ніби без якогось зусилля лоток відривається й летить у пашеку машини, а вже в цей самий час наступна вісімка (ніби вісім влучних кидків у баскетбольний кошик) втрапляє до візка. І знову кистьове підкидання порожнього лотка... Зупинявся, коли наповнювався візок, щоб завести його всередину, перед тим відводив подих і витирив рясний піт з чола. «Що це ви робите?» – почув з-за спини. Обертаюся – Ішук. Я чомусь, пригадую, знітився. «А ви ж вчитель?» – запитав Дід. «Звичайно, це підробляю». – «То зайдіть до мене, як закінчите, чаю поп'ємо». Отак я почав приходити до Арсена Олексійовича, і він давав мені читати книжки та журнали із своєї бібліотеки. Радив – ось це, ось це. Перечитавши, я повертав ці поштовкі літературні раритети і брав інші. Якось Арсен Олексійович відгорнув чергову купку журналів, що я повертав йому: «Заберіть собі, все одно (він назвав одне поважне прізвище) все собі позабирає, не повертає взятого, вже майже й нічого не залишилося». Так у моїй книгозбірні з'явилося кілька номерів «Життя й Революції», «Червоного шляху», «Української хати». Тепер вони у фонді Наукової бібліотеки Києво-Могилянської академії.

Перший курс якось минув спокійно, більше в бібліотеці, де я надолжував те, що не було можливості перечитати в технікумі чи під час служби в армії. Навчився читати словники, енциклопедії. Виявлося, це дуже цікаво. Мені вдалося в Олеся Опанасовича Силина придбати раритетний примірник словника Грінченка в одній книзі, виданій в двадцятих роках. Він став моєю настільною книгою.

На другому курсі якось роззирнувся навколо. Перед призовом до армії, мені ще важко було помітити ознаки згортання демократичних віянь хрущовської відлиги. З провінційної Сміли все видавалося й далі доволі позитивним. Ми із ейфорією читали «Новый мир», зневажали примітивно прокомуністичний «Октябрь». Але це була дискусія! Все нормально. Щодо українських літературних баталій, то ми їх просто не знали, і навіть не раз із моїм однокурсником у Смілянському технікумі Анатолієм Скрипником дивувалися «заумності» Івана Драча, про якого, власне, й довідалися зі скандальної репліки Євгенія Євтушенка, що в Україні немає поезії, хоча, правда, є один поет... Проте сприймався Драч важко. Трагедія нації! Ми захоплювалися Андрієм Вознесенським, а значно глибинніші речі рідною мовою видавалися штучними й незрозумілими. Лише Василь Симоненко вривався в нашу зрусіфіковану свідомість, щось у ній тривожачи. Але то ми зрозуміли вже пізніше.

В армії, природно, доступ до інформації був значно обмеженішим навіть ніж у Смілі. Я не міг збагнути, що відбулося. Вчорашній фаворит (з мого розуміння) Олександр Солженіцин став переслідуваним, і то тотально. Зникли реальні дискусії. Замовкав улюблений нами критик Лакшин, гору брали очевидні ортодокси.

Після вступу до університету мене спершу заповнили інші ідеї й теми. Я навертався на рідну мову й культуру. Треба було перечитати масу того, що в ранній юності не видавалося цікавим. Прийшли Стефаник, Панас Мирний, Сковорода, Коцюбинський, Довженко, ранній Тичина, «неокласики» і взагалі вся неймовірно цікава література «розстріляного відродження» (хоч цього Лавріненкового визначення ще й не знав). Поступово відкривалися Ліна Костенко, Микола Вінграновський, Григорій Тютюнник, Віталій Коротич,

Борис Олійник, Борис Нечерда. По-інакшому читався Драч, не мовлячи вже про Василя Симоненка... Зазвучала українська (!) музика Бортнянського, Березовського, Веделя. А Кирилівська, Андріївська та Володимирська церкви, Лавра! А статті Івана Дзюби, Івана Світличного, Василя Стуса, Євгена Сверстюка, Віктора Іванисенка, Григорія Сивоконя, Маргарити Малиновської...

Отже проблеми російської літератури відійшли на другий план. Лише коли Солженіцина висунули на Нобелівську премію і потім присудили її, я навіть з певним подивом звернув увагу на шалену кампанію цькування письменника (дуже важливого в моєму юнацькому становленні). Це вже не були дискусії, які нормально сприймалися на початку й у середині 60-х років. Солженіцин односпрямовано знищувався. Пригадую, мене тоді бентежило не стільки те, як критикували автора «Одного дня Івана Денисовича», а те, що ніхто за нього не заступався. Я наївно чекав: коли ж буде опублікована інша точка зору?! Уявлялося мені, що Солженіцин живе у вакуумі навіть людського спілкування: всі перелякалися. Й у січні 1971 року вирішую, що мушу поїхати, знайти його й морально підтримати. Назбирав трохи грошей, вже забув, яку придумавши причину, склав наперед сесію (бо якраз у мене надійшла відпустка в хлібному магазині). Ох, якби знав наш викладач Кузьма Млинченко, приймаючи в мене іспит вдома, що я намірився робити!

Як же шукати Солженіцина? Мій товариш Анатолій Скрипник, якимось відвідуючи могилу Пастернака у Переделкіно, зустрів там сина поета, трохи з ним поговорив. І головне – сфотографував дачу Пастернака, де нібито й жив його син Євген. А саме тоді вийшла друком книжка маловідомих або й невідомих поезій Павла Тичини «У серці ув моєму», де було вміщено й раніше неопублікований вірш, присвячений Борисові Пастернаку. Задум мій полягав у тому, щоб знайти в Переделкіно Євгена Пастернака, подарувати йому книжку Тичини і розвідати, як можна зустрітися із Солженіциним. А через два дні до мене повинен приєднатися мій ще технікумівський друг Микола Баштан. Йому не вдавалося скласти іспити достроково. І до того ж, він мав їхати на лижні змагання до Львова, отже до Москви гаком міг заскочити на пару днів.

Я подався до Москви вперше, і не знав, що минаю на своєму поїзді Переделкіно. Коли ж приїхав до «білокаменної», там стояла жахлива сльота – сірою квашею покрив вулиці брудний розтовчений сніг. Таке враження залишилося, що ніхто його не прибирав. І мої блаженські туфлі враз промокли наскрізь. Замість того, щоб подивитися на Київському вокзалі розклад поїздів чи дізнатися в довідковому, як добратися до Переделкіно, я попхався шукати Будинок літераторів. Не пригадую мотиви такого рішення, але, думаю, хотілося побачити цей таємничий (з булгаківського «Майстра і Маргарити») будинок. Там на вулиці (до самої святині, звісно, не пустили) я розпитав у когось, як дістатися до відомої за назвою всім провінціалам літературної Мекки. Повернувся на Київський вокзал, знайшов потрібну електричку. Доїхав до Переделкіно, коли ледь-ледь сутеніло. Поки завидно, треба б відвідати могилу Пастернака. Вигляд мій уже за півдня перебування в Москві, очевидно, про щось свідчив. У кожному разі якесь неголене одоробло перепинило мене, щойно я зійшов зі сходинок платформи:

- Рваный есть?
- Что? – це я здивовано.
- Рваный.
- Не понимаю.
- Чё не понимаешь? Два рваных наши. Третьим будешь? Вишь, замерзает...

Наставив палець у бік іншого чуда, яке, гикаючи й вибалувшись на нас, уже напівлежало на блаженських штахетинах біля гадюшника без вікон, через нещільно причищені двері якого несло сивушними випарами.

Я зрозумів, що вигляд мій спонукав алкашів, громадячи «троячку» на бутилку, сприйняти мене за свого. Це зрештою мене, мабуть, і врятувало згодом...

У Переделкіно, на відміну від Москви, було біло й урочисто. Проте холодніше. Бралось на легку заметіль, ноги й вуха мерзли, промокле взуття покритося кригою. Знайшов кладовище, постояв трохи й буквально побіг до селища, намагаючись якнайактивніше ворухити пальцями ніг. У голові снувалося: «Мело, мело по всей земле, во все пределы, свеча горела на столе, свеча горела...» Невже побачу той стіл, за яким творилися Пастернакові шедеври?

Потрібну дачу знайшов швидко. Зайшов через хвіртку, попрямував до будинку, вікна якого світилися. Чомусь усі вікна світилися... На несміливий стукіт спершу ніхто не відгукувався, тоді загримотіло, розхристано-усміхнений рубаха-парень відчинив двері і, не зважаючи на мої пояснення, що я шукаю Євгена Борисовича, безшабашно махнув рукою – «заходи!». Гримотіла музика, тонкими голосами вищали дівки з оголеними плечима, кілька мужиків про щось гаряче, «па-руські», сперечалися, хапаючись за барки. Дим стояв реально стовпами, впираючись у кілька світильників. На столі розкидані пляшки, якісь недоїдки, зелені яблука, масні калюжки розлитого вина...

«Пастернак?» – вистрило у свід.

Шукали-гукали господаря, з п'яною нав'язливістю підносили шклянку – явно мене прийняли за якогось переделкінського типа. Нарешті господар відірвався від гурту, підійшов і мовчки дивився на мене. Чомусь стихли всі. Я вкотре повторив, що мені треба Євгена Борисовича. І тоді знов усі загомоніли, і я зрозумів, що Євгена Борисовича тут немає, що він удома в Москві, і що мені знову пропонують випити, бо в когось день народження.

Вийшов на чисте повітря як здурманений, з тяжким осадом на душі. Але мав номер телефона. На щастя, в майже порожній електричці під сидінням гріли батареї – отже трохи відживив свої мокрі ноги. Ще в Переделкіно, в тому-таки пристанційному гадюшнику, купив «чекушку», як тоді називали двохсотп'ятдесятиграмову пляшчину горілки, та пару задубілих пиріжків. Випив ту горілку прямо з горла. В залі чекання Київського вокзалу пощастило зайняти місце біля батареї – отож, можна сказати, розкошував, голі п'яти притулив до тепла, а зверху сушив шкарпетки й туфлі (мені й зараз Київський вокзал у Москві, хоч він уже зовсім інакший, смердить випарами з онуч, які розвісив мій сусіда по «нічліжці»). Переночував.

Рано телефоную до Євгена Пастернака. Представляюся як студент, котрий хоче подарувати книжку Павла Тичини. Виявилося, що він жив поруч, у сталінської конфігурації будинку. Господар дещо спантеличився моїм виглядом, проте запропонував роздягтися та пройти до кімнати. Я відмовився, присів на краєчок стільця в передпокої і, пам'ятаю, намагався засунути ноги подалі під стілець, щоб приховати білі розводи на моїй взувавці та холошах штанів.

Передивившись вірша, син поета скривився й почав досить різко говорити про Тичину, та й про всю українську поезію. Я намагався дещо заперечувати його узагальнення, посилюючись на сталінсько-кагановичевський терор щодо української літератури. Але, звісно, ми в цій словесній баталії виступали в різних вагових категоріях...

Коли говорити вже не було про що, а я ніяк не наважувався згадати про реальну мету свого візиту, Пастернак поцікавився, що я роблю в Москві. Я відповів, що власне в Москві я проїздом, а прямую до Рязані. Не знаю, як він вгадав, але відразу запитав, чи не на пошук Солженіцина я зібрався. На ствердну відповідь почав гаряче відраджувати, пояснюючи, і що Солженіцина я все одно не знайду, і що він швидше за все навіть не в Рязані, а на дачі Ростроповича, і що там усе буквально оточене кадебістськими філе-рами, і що мене обов'язково затримують, виженуть з університету, зламують життя... Вислухавши, я запевнив, що твердо вирішив здійснити задумане і прошу допомогти

мені – шукаю рязанську адресу, а тепер ще й адресу дачі Ростроповича. Зітхнувши, Пастернак продиктував мені рязанську – на Другому провулку Яблочкова, телефона не мав, де дача Ростроповича не знав, і сказав, що дзвонити нікому він з цього приводу не може... Але й це вже було щось.

Оскільки Микола мав приїхати завтра, я вирішив присвятити залишок короткого зимового дня пошуку людини, яка б могла підказати, де дача Ростроповича. Отож логічно, що розшукав консерваторію і почав перепиняти студентів, питаючи, чи не знає цього хто з них. Усі косилися на мене і не вступали в переговори. Так тривало досить довго, аж поки я не завважив, що з дверей консерваторії вийшов якийсь чоловік з спортивною поставою і цілеспрямовано рушив до мене. Я наліг на ноги! Та й студентів ставало дедалі менше, швидко темніло. Ще запитав, як відшукати консерваторський гуртожиток, зметикувавши, що там має бути демократичніша назагал публіка. Бо надто вже контрастно я виглядав, порівняно з вилизаними студентами елітного музичного вузу. Біля гуртожитку справді народ виглядав простіше, деякі навіть переймалися моїм проханням, а кілька прямо запитали, чи я не Солженіцина шукаю. Проте й тут кількогадинне опитування закінчилося нічим. Отож прикупивши «чекушку», поїхав влаштовуватися на ночівлю. На цей раз (з метою конспірації!) вибрав уже інший вокзал.

Рано зустрів Миколу з київського поїзда. Розповів про свої майже безрезультатні пошуки. Залізлася одна зачіпка, рязанська. Здавши лиж та спортивну сумку до камери схову, рушили ми в російську глибинку. Приїхали до Рязані десь по обіді. Щоб звизити коло пошуків територіально, дізналися на привокзальній пошті, де знаходиться поштове відділення, номер якого назвав Пастернак. Почали кружляти тою місциною, але Другого провулка Яблочкова знайти не вдавалося. Почало сіріти, бралось на вечір. Не лишалося нічого іншого, як питати людей, де той клятий провулок. Й отут сталося приголомшуюче – люди, не відповідаючи, минали нас, а одна жінка просто побігла, ніби ми їй чимось погрожували. Вже майже втративши надію відшукати потрібне нам місце, несподівано вийшли на нього. Провулок був коротенький, якщо не зраджує пам'ять, то дві п'ятиповерхівки – один довгий багатопід'їздний будинок, а за ним інший літерою «г». Ми зупинилися для «рекогносцирування місцевості». Зауважили, що деяких перехожих починала супроводжувати чорна «Волга», що чергувала біля рогу першого будинку, як тільки вони минали її. Потім «Волга» повертала вздовж «г»-подібного, огинала провулок з тильного боку і знову зупинялася на місці спостереження. Ми вирахували, що квартира Солженіцина має бути в середньому під'їзді другого будинку. Маневр замислили простий і ефективний: як тільки машина в черговий раз повернула на тильний бік провулку, ми побігли й опинилися безперешкодно в будинку. Серця наші аж гупали.

На запитання, хто там, я видавив із себе, що ми шукаємо Олександра Івановича. У відповідь прозвучало, що такого тут немає... Я почав вибачатися, що насправді нам треба Олександр Ісаєвич, що мимоволі помилився. Двері відчинилися. Дружина Солженіцина подивилася на нас, я б сказав, прискіпливо, але й із здивуванням. Пояснили, що студенти з Києва, шукаємо улюбленого письменника, хочемо підтримати його морально, адресу дістали в Євгена Пастернака. Запитала, як сюди безперешкодно потрапили, чи ніхто не перепиняв. Ми гордо розповіли про те, як обдурили тих, у «Волзі». «Діти, їдьте додому, і хай вас Бог береже вибратися звідси. Це ж нелюди. Вони вас не пожаліють». А Олександра Ісаєвича немає зараз у Рязані, де він, вона не знає, але він їй дзвонить, і вона перекаже про наш візит. Але ми наполягали, що-таки хочемо самі з ним зустрітись. Я запитав:

– А може, він на дачі Ростроповича?

– Ні, – після спазматичної паузи почули нещире у відповідь і зрозуміли, що він точно там.

Проте адресу господина не дала, прохала благорозумно їхати до Києва, вона все розповість чоловікові, а ви й так зробили багато...

Якось безперешкодно вийшли з будинку, сіли в задушливий вагон поїзду і серед ночі знову опинилися на одному з московських вокзалів. «Чекушка», сушіння взуття. Наступний день мав стати вирішальним, і це був останній день, що його Микола міг бути зі мною, ввечері поїзд на Львів. Раненько ми вже біля консерваторії. Історія повторилася, включно з тим типом, що знову попрямував до нас через яку годину-другу нашого стовбичення. Лишався тільки гуртожиток, де ми провели залишок дня. Миколі треба було їхати до поїзда, а я вже ледь стояв на ногах. Від зупинки тролейбуса йшов студент, і ми вирішили, що це останній. Після нього їдемо на вокзал.

Проте саме тепер ми вперше одержали позитивну, вірніше – напівпозитивну, відповідь: він не знає, але його товариш є студентом Ростроповича по класу віолончелі й бував у нього на дачі, проте товариша зараз немає в Москві, він приїде завтра вранці. А ми можемо переночувати в гуртожитку, бо співмешканці по кімнаті поїхали на канікули. І є два вільних ліжка. Все це виглядало доволі непереконливо! Як же зайти до гуртожитку, адже ми спостерегли, наскільки жорстко контролювали вхід вахтери! А, виявляється, із тильного боку гуртожитку в огорожі є два відігнуті прuti, в дірку можна пролізти, а він відкриє вікно у підвал, і через нього ми попадемо в гуртожиток. Це виглядало ще підозріливіше! Але домовилися, що я спершу проведу свого друга на поїзд, а в умовлену годину повернуся.

Схоже на пастку. Проте, вирішив, я ж нічого ще не зробив осудливого з погляду влади. Що хочу побачити Солженіцина, то мало що це значить – може, щоб засудити його дії!

...Справді, два прuti огорожі розігнуті, пролізаю в щілину, на тьмяному тлі розчиненого напівпідвального вікна силует людини. Так я опиняюся в гуртожитку. Коли підійшов до постілі (такої білосніжності ніколи більше в житті не бачив!), то вже себе практично не міг контролювати – спати.

Провалився в сон, але здалося, що за п'ять хвилин прокинувся тривожно – хтось нахилився наді мною. Це був мій студент – на прізвище Винницький, ім'я не пам'ятаю, родом з Одеси. Стояв пізній ранок. Телефонували з холу. Товариш Винницького диктував йому: Білоруський вокзал, електричка до станції Іллінська, повернутися назад вздовж зеленого дерев'яного паркану, потім ліворуч, праворуч, ліворуч, прямо, востаннє праворуч і вийдеш до великої дачі з концертною залою...

Усе так і було, крім останнього повороту. Праворуч концертної зали не виявилось, вона виблискувала величезними готичної форми вікнами ліворуч! Звичайно, я розумів, що за дачею стежать, і можливо навіть з кількох точок. Єдине, що втішало, – надто я був схожий на місцевого алкаша: неголений, благенько вдягнений, брудний, туфлі доживають останні години... Я підійшов до хвіртки, але від дверей дачі підвівся грізного розміру пес, справжній вовчулака, і, погрозово заричавши, пішов на мене. Довелось відступати, накручувати кола. В Іллінському, як і раніше в Передєлкіно, панувала зима. Невеликий морозець, а снігу чистого гори! Понад лісом пробито стежку, по якій йдеш ніби тунелем – снігова стіна вище людського зросту. Кожна вулиця вривається в цей тунель. Я вирішив підстерегти якусь жертву і вчинити допит, добре, що із самих дач ніхто не міг углядіти ту сценку. Нарешті дочекався. Назустріч пуганився невисокий чоловік, явно добре напідпитку, зашпортувався, зігзагом рухаючись від однієї до іншої снігової перепони, які природньо визначали його маршрут. За ним нікого не видно. Я озирнувся: позаду теж порожньо, лише чиясь сіра постать невиразно бовваніла вдалині.

Це був роботяга, мабуть муляр, у заляпаній розчином куфайці наопашки, ліве вухо шапки звисало мало не до плеча. Він мугикав якусь пісеньку собі під носа, коли я перепинив його, затуливши вузький прохід.

– Это дача Ростроповича? – запитав якомога жорсткіше, вказуючи на дах будинку.

– Нельзя говорить! – розпачливо видихнув мужик, права щока йому засіпала-ся. – Нель-нельзя говорить... – повторив уже благально, широко дивлячись на мене нажаханим, прозорим поглядом. Здавалося, його бляклі очі зблідли на тлі густо червоного обличчя, покритого рудуватою щетиною.

– Ещё раз спрашиваю: это дача Ростроповича?

– Нельзя же говорить! – у мужичка підгиналися ноги. Він шукав плечем опору на сніговій стіні, куфайка з'їхала зі спини, він підхопив її, ледь не втративши хитку рівновагу, і благально притиснув до грудей. – Нельзя говорить...

– Ну, иди, – якомога зліше вимовив я й поступився дорогою.

Як же біг цей нещасний чоловік, попереду себе несучи куфайчину і залишаючи позад себе принаймні агента американської розвідки. Він рухався прямолінійно, не хитаючись, через якийсь кожен десяток кроків озираючись сторопіло. От здивується жона, коли геть тверезий прийде муж додому...

Повернувся до концертної зали. Пес вичікував на своїй позиції. Але вдалині саду з'явилася людина в альтанці, котра сиділа спиною до мене. Гукнути? – але чи не збіжиться сторожа? Чекати? – але скільки? Долаю високу огорожу сусідньої дачі (пес проводить мене поглядом, але мовчить: не його територія) й по пояс у снігу бреду. Бреду довго, здається, кінця не буде цій дорозі. Став, і побачив Солженіцина. Так, це він – шкіперська борода, знайома з фотографій. Читає, мене не завважає, хоч між нами не більше п'ятнадцяти метрів. Кахикаю доволі голосно. Здрігнувся, вжалив різким поглядом.

– Извините, можно вас на минутку... – видавлюю з пересохлої горлянки.

Закрив книжку, різко підвівся, підійшов до сітки.

– Вы кто? – безжально.

– Студент.

– Откуда?

– Из Киева.

– Вы были в Рязани?

– Да.

– Сколько вас было?

– Два. Мой товарищ уже уехал.

– Что вы хотите?

Я говорив: про «Один день Івана Денисовича», щось про тодішні переслідування письменника, про те, що студенти його люблять, що все зміниться, а як здоров'я?, а ми бажаємо міцного здоров'я, твердого духу, ми з вами...

Солженіцин вислухав і холодним тоном сказав, що не може мене прийняти, бо йому заборонено зустрічатися з відвідувачами, і він не хоче підводити людей, які дали йому притулок, і якщо я чесна людина, то дай Боже мені звідси вибратися, і він не розуміє, як я сюди втравив.

По поверненню до Києва у мене виникла думка здійснити самвидав – протестний до існуючої влади машинописний журнал. Я запросив до участі в ньому свого однокурсника Анатолія Крупського (він дав оповідання) і мого технікумівського товариша Анатолія Скрипника (стаття про поезію Бориса Пастернака). Також Лариса Кисіль, теперішній головний редактор журналу «Кіно-Театр» Лариса Брюховецька, запропонувала свої вірші. Я написав переднє слово і статтю про Віктора Колотова, російського футболіста, якого «переманило» тоді київське «Динамо», за що українців у союзній пресі на всі заставки ляли, фактично звинувачуючи в націоналізмі (!). Центральною і найантирадянськішою виглядала моя розповідь про подорож до Солженіцина, не дуже деталізована з мотивів конспірації.

Проблемою було дістати друкарську машинку, бо їх було мало в людей, і до того ж вони обов'язково реєструвалися (зادля контролю з боку «компетентних органів»! – сьогоднішні студенти не вірять, що таке було). Отже машинку позичив Скрипник у свого вечірника-однокурсника Фабричева. Він навчався на російській філології, працював на заводі «Ленінська кузня». У випадку якби кадебешники натрапили на наш слід, то навряд би вони відразу кинулися до машинки представника робітничого класу.

Виникло питання й де друкувати. Будь-яке клацання в гуртожитку відразу би викликало підозри (стукачів там не бракувало). Ми з Ларисою вирішили поїхати до Чернігова, зняти в готелі номер і там друкувати наше дітище. Дивовижно, але нам дали кімнату в готелі без паспортів (бо ми не були одружені ще тоді), лише за студентськими квитками. За пару днів журнал був видрукований. Він не поширювався широко. Мабуть, тому ми й не попалися. Але кілька десятків студентів все-таки прочитали його (і ніхто не зажав!). Був і другий випуск, який я виготовив сам і де були передруки самвидаву – Валентин Мороз, Євген Сверстюк, Іван Світличний, Ліна Костенко, Микола Холодний. Цей випуск не зберігся, бо коли Скрипник і Ніна Бушаєва читали його, вони щось помітили таке, що викликало у них підозру «хвоста», і спалили небезпечний «речдок».

Вже коли в 1989–90 рр. я викладав у Ратгєрському університеті, вирішив написати Солженіцину. Адреси не знав, тому написав просто: Вермонт, Солженіцину. Через кілька днів прийшла відповідь і книжка в дарунок. Так, він пам'ятав цю чудернацьку пригоду, але підозрював тоді, що я провокатор. Я попросив інтерв'ю для щойно тоді заснованої «Народної газети» – про ставлення Солженіцина до України й українського питання. Він відмовив, посилаючись на те, що з пресою не спілкується, але прислав два вже раніше друковані гулагівські образки – про українців у таборах. Можна публікувати, але без посилання на його дозвіл.

...І як же згодом змінився кумир молодості з його сьогоднішніми майже чорносотенними стараннями «обустроїть Россию». Але то вже інша історія.

Третій курс розпочався бурхливо. Я одружився, не жив у гуртожитку, а зняв кімнату у Віті Поштовій. Якось мій однокурсник Юрко Антипович увечері в бібліотеці виглядав явно не в дусі й розповів, що він, як парторг нашої групи, брав участь у засіданні факультетського партбюро, на якому обговорювалося питання про чергові звітно-виборні збори, що мали відбутися наступного дня. На факультеті продовжувалися «чистки». До речі, трохи згодом вийшла повість Станіслава Тельнюка «Грає синє море», де він саркастично-прозоро списав усю тодішню факультетську «гвардію». Десять там вирішено було, що треба зміцнювати партійне керівництво факультету. Володимир Андрійович Рубан (до речі, колишній помічник Кагановича) виглядав занадто ліберальним, й вирішено було замінити його на представника «озброєного загону партії», кадебіста Канюку. Та й хай би собі міняли – то виглядало як шило на мило. Але, що пригнітило Юрка, а мене обурило, – Рубан, відкривши засідання, сказав, що оскільки товариш Канюка рекомендований міськкомом на посаду секретаря партбюро, то хай він і веде засідання. І Канюка провів його. Заковила полягала й у тому, що він не був навіть членом того партбюро, яке мало завтра звітувати. Як розповідав Юрко, виступав він грубо, різко, безапеляційно, з погрозами. Що ж станеться, коли такий тип перебере владу на факультеті? – задумалися ми, адже парткерівник був тоді чи не важливішою фігурою, ніж декан!

«Не бути цьому!» – вирішив я. Журналістика була специфічним підрозділом університету. Це був ідеологічний факультет. Не кажучи вже про викладачів (вони майже всуціль були членами партії), і серед студентів тут, мабуть, число членів партії поступало лише студентам-юристам. Отже студентів-комуністів було більше, ніж викладачів. Цим я вирішив і скористатися в досить простий, демократичний і відкритий спосіб. Я пішов по гуртожитку від кімнати до кімнати і з обуренням розповідав про факт порушення партійного статуту. Звичайно, це була агітація проти ставлення КДБ (це всі розуміли),

але формально я наполягав на тому, що ми не можемо допустити, щоб Канюка порушував партійний статут, бо що ж буде далі... А це вже хвилювало більшість. Бо все відчутніше й відчутніше «загвинчувалися гайки», відносна ліберальність факультетської атмосфери (а ми себе вважали творчими людьми) змінювалась гнітючою підозрілівістю до всіх і всього. Так я помітингував, може, години півтори-дві й поїхав до Віти Поштової.

На другий день забіг десь опівдні на факультет. Побачив, що висіло нове оголошення про партзбори. Замість звіту й виборів стояло якесь абсолютно нейтральне питання. Я здивувався, але не надав цьому особливого значення. В бібліотеці мене розшукала схвильована дружина. Виявляється, вона вранці бачилася з професором Бабишкіним, і той попередив, що мене збираються виключати з партії. Тоді це означало – й з університету. Йду до жовтого корпусу. В коридорі зустрічаю заступника декана Віталія Тоїчкіна, з яким мав дружні стосунки. Він, роззирнувшись, конспіративно шепнув: «За десять хвилин у “Театральному” біля оперного». У Тоїчкіна тремтіли руки: «Слава (він вимовляв “Слява”), тебе виключать з партії. За фракційну діяльність. Прилетів у деканат Канюка, кричав, що він уже вчора ввечері зі своїх джерел знав, що ти агітував проти нього в гуртожитку, а ми тут нічого не знаємо... Я тобі нічого не говорив, але знай. Це серйозно. Це навіть не міськком, це КДБ. Вийдеш за мною через п'ять хвилин».

Я відразу здогадався, хто зв'язався терміново, ще ввечері, з «резидентом» усіх стукачів факультету. Підійшов до нього, посміхнувся, і мовчав. Він спітнів, потім обличчя взялося червоними плямами, справді – плямами, не всуціль. Щось почав белькотіти...

Чутка про інцидент рознеслася блискавично. Дехто позирав на мене співчутливо, дехто обходив стороною. Але вголос про це не говорили. На зборах, де розглядали якесь дріб'язкове питання, у президії, крім Рубана, сиділи представники міськкому й райкому. Ніби перед грозою залягла якась заворожена тиша. Всі чекали, коли... Але порядок денний вичерпувався, і Рубан уже піднявся з місця, щоб оголосити про закінчення зборів, коли я попросив слова. Він розгублено глянув на представників, ті сиділи мовчки, закам'янілі. Я вийшов на перед 32-ї аудиторії. За першою партою самотньо сидів Канюка. Він незмигно свердлив мене маленькими очима протягом усього мого виступу. Справді, не змигнув ні разу. Я говорив про те, що ходять факультетом чутки про мою фракційну діяльність, про те, що я поза спиною агітую студентів проти професора Канюки, то я вирішив виступити і заявити публічно про те, що я таки агітую проти нього, агітую відкрито, оскільки він порушує партійний статут, наприклад, проводить засідання партбюро, не будучи його членом, і хотілося б знати, що це у товариша Канюки за джерела інформації, якими він, не приховуючи, хвалиться, і що я можу назвати пару цих джерел, і чому кафедра телебачення прикриває і прихищає деяких студентів, яких давно слід виключити за неуспішність з університету, і назвав двох (один – мій «колега» за пільгово-партійним вступом), і оскільки я не впевнений, що мені нададуть слово на звітно-виборних зборах, то я вже сьогодні агітую голосувати проти кандидатури Канюки... Хтось вигукнув: «Ну, й голосуй проти, чого інших будоражиш?!». А представниця міськкому тремтлячим від обурення голосом запитала, звідки я знаю, що товариш Канюка вів засідання партбюро: «Ви що – були там?»

– Ні, не був. Але мені розповідав товариш, який був там.

– Що це у вас за партійна дисципліна, що розповідають будь-кому про засідання партбюро? – це до Рубана. А до мене: – Хто вам це казав?

– Я назву, хто казав, у випадку, якщо ви скажете, що Канюка не вів засідання партбюро, не будучи його членом! А щодо того, що я знаю це, то за статутом рядові члени партії мають право знати все, що відбувається на засіданнях нашого партбюро. Ви що, вважаєте, неправильним це положення статуту?

Представниця, як викинута на берег риба, судомно хапала повітря відкритим ротом, а досвідчений Рубан негайно закрити збори. До речі, тоді я відкрив для себе, що

найкраще боротися цілком легально, партпаратники найбільше боялися публічних дискусій, бо не вміли їх провадити, а люди думали не так, як говорили, тому масова підтримка (нехай мовчазна) була ґарантованою.

Звітно-виборні збори відклали – як з'ясувалося, до того часу, коли всі студенти четвертого й п'ятого курсів поїдуть на курсову й переддипломну практики. Отже кількість непевних голосів різко зменшилася, залишалися представники молодших курсів, якими легше було керувати. Та й менше вони встигали набиратися небезпечного вільнодумства.

Ті збори бриніли мов звук натягнутої тятиви – напружено говорили про все, крім проблеми Канюки й мого виступу на попередніх зборах. Голосування. Лічильна комісія засідає півгодини, годину. В кімнату деканату входять різні люди, часом невідомі нам. Щось там відбувається. (А ми дивуємося феномену «підрахуя» на парламентських виборах...) Нарешті голова комісії Артинов оголошує склад обраного партбюро. За всіх одностайно, крім Канюки. 62 – «за», 64 – «проти». Дві мої однокурсниці, так трапилося, були в тій лічильній комісії. Тому не посміли фальсифікувати результати голосування.

Мені пророкували тяжке життя. Але якось так не ставалося. Навіть коли я мав товариша Канюку за викладача і повинен був слухати курс із якоюсь дивовижною назвою типу «Під прапором антикомунізму», ми зорганізували ведення дуже ретельного конспекту моїми друзями (підручників, звісно, з подібних курсів не існувало). На той час мені вдалося домогтися навчання за індивідуальним планом, і я, зокрема, мав привілей відвідувати ті заняття, які вибирав сам. Але іспити були звичайні, навіть значно вимогливіші до мене. Викладачі, з тих, до яких я не ходив, були найприскіпливішими і найжорсткішими (що загалом нормально й закономірно). Проте всі ставили мені найвищі оцінки. Коли прийшов час складати іспит Канюці, в першу п'ятірку пішли всі мої приятелі (за свідків, якщо станеться розправа). Відповідав першим. Конспекти були глибоко проштудійовані. Отже я все знав. Тільки почав говорити, екзаменатор попросив перейти до наступного питання. Пару речень, знову Канюка пропонує відповісти на останнє питання. Все це тривало хвилини три. Приголомшеному мені викладач гаряче дякує і ставить найвищий бал. Я нічого не розумів. У порядність не вірилося, а що інше? Отак я закінчив четвертий курс.

Ніяких наслідків моєї «фракційної діяльності» не відчував. Більше того – навчався за індивідуальним планом, 1973 року почав друкуватися в товстих республіканських журналах «Вітчизна» та «Жовтень», в «Літературній Україні». Щоправда, постійно ніби пік по спині чийсь погляд. Сидимо на лавочці на бульварі Шевченка з однокурсником Володимиром Кобзарем і обговорюємо план друкування і розповсюдження антирадянських листівок (такий план був, але його не вдалося реалізувати). І раптом я помічаю, як нас фотографують. Володя сміється – то тобі здалося, кому ми потрібні... Проте підтвердження згодом прийшло. Здається, на четвертому курсі заарештували кількох студентів за сприяння в розповсюдженні самвидаву. Серед них був Іван Гайдук, студент із на рік молодшого курсу. Я з ним особисто не був знайомий, але часто бачив в університетській бібліотеці, а для мене це завжди був виразний знак. Саме чи не в день арешту його дружина народила – кадебісти знали, як психологічно тиснути. Довідавшись про це, я зустрівся на бульварі Шевченка з його другом-однокурсником, переговорив про те, що якось варто б допомогти молодій мамі, зібрати грошей і т. ін. Мене було запевнено, що все це робиться.

Через кілька місяців Гайдук відпустили, і навіть поновили в університеті. Одного дня ми стикнулися з ним у порожньому коридорі жовтого корпусу, що веде до їдальні. Іван, сторожко озирнувшись, зупинив мене і попередив, що за мною стежать і що його на допитах найбільше пробували «розколоти» саме щодо мене. Він запевняв, що ми особисто ніколи не розмовляли навіть, а йому не вірили. І як аргумент наводили те,

що я організовував збір коштів на підтримку його дружини-породіллі. Знову озирнувшись, Іван швидко пішов. А ми, практично, з ним так ніколи й не спілкувалися.

Я зрозумів, хто доніс, бо говорив про це з одним-єдиним чоловіком. Ми познайомилися в бібліотеці, зрідка бесідували на літературні теми. Одного разу він запросив мене на свою квартиру, кімнатку з обдертими вицвілими блакитними шпалерами кольору його очей за товстими шкельцями окулярів. Він не жив у гуртожитку, а знімав цю кімнатику у старенькому дерев'яному флігелі на Деміївці, вулиця Добра путь. Читав свої поезії, лірично-сумовиті, сповнені туги, з якимись не завжди зрозумілими релігійними ремінісценціями. Мені вірші сподобалися, що викликало сльози в автора. Він поділився зі мною сокровенним – його батько священик. Він не живе в гуртожитку, бо молиться перед сном. Коли все це мені повідав, перелякався й благав нікому про це не розповідати. Ось таку крихку натуру й затягли в свої тенета наші пильні чекісти. Трагічна доля. Вже після університету я почув, що він тяжко хворий, у лікарні. Десь вона розташовувалася біля Лаври. Вирішив відвідати. Він був пергаментно блідий. Кволо здивувався, що я прийшов, у чомусь поривався зізнатися, замовкав на півслові, підводив очі вгору, шепочучи щось, не мені призначене. Згодом я довідався, що він збожеволів. А пізніше – повісився. Отака була атмосфера в країні, й на факультеті зокрема. Можливо, наша література втратила тонкого лірика. Я навіть не відаю, чи він надрукував хоч один свій вірш.

Розпочався останній навчальний рік. Треба було думати про майбутню роботу. Мою дружину направили до районки в Бородянку, де ми тоді й жили. Вже народилася дочка. Я влаштовуюся на роботу в товариство «Знання» редактором. Не дуже того хотілося, та й брали мене лише на час поки я студент – прописка автоматично закінчувалася з одержанням диплома. І саме в ті дні оформлення на роботу до «Знання» зустрічає мене в коридорі декан Дмитро Михайлович Прилюк і каже: «Мені дзвонив редактор «Літературної України» Хорунжий і просив вас зайти до нього». Це було 4 грудня 1973 року. Нічого не розуміючи, я поїхав до редакції. На початку року я був на практиці там і по-сварився з тодішнім головним редактором Зубом. Він мені дав на рецензію якусь книжку, і я розгромив ту графоманію. Зуб буквально кричав, що сам Василь Козаченко попередив, що необхідно підтримати цього автора, а я таке собі дозволяю, і взагалі, хто я такий, що зробив у літературі, щоб так поціновувати доробок члена Спілки письменників... Я відповів, що базгранину тільки так і треба оцінювати, і до цього закликає постанов ЦК КПРС «Про літературно-художню критику», яка тоді була «дороговказом»... Більше на практику я не приходив, користуючись своїм індивідуальним навчальним планом. Анатолій Мефодійович Хорунжий, заступник головного редактора, був присутній при тій суперечці. Скоро Зуба зняли з посади, і на його місце призначили Хорунжого. Але ніхто з критиків не хотів іти на роботу до Хорунжого. Звісно, з тих критиків, яких могли взяти тоді до органу Спілки письменників. А всі вони тоді гуртувалися навколо Зуба. Хорунжий, виявляється, запам'ятав мій аргумент про постанову ЦК КПРС, крім того, він не любив Зуба. А тут молодий критик, котрий уже друкується в солідних журналах...

- Коли ви закінчите університет?
- Влітку.
- А коли можете прийти на роботу до нас?
- Куди?
- В «Літературну Україну», відділ критики.
- Я?
- Так.
- Хоч завтра.
- То ось вам папір, пишіть заяву.

Так я опинився в редакції, про яку і мріяли студентів (!) було нереально. Скоро дізнався, що прийнятий на місце саме тоді заарештованого Валерія Марченка (пригаду

з огидою, як його однокурсник Ігор Кравченко самозадоволено і з хлопською гордістю за право бути допущеним «інформував» збори редакції, як судили цього «ренеґата»; через якийсь десяток років він, вже після реабілітації Марченка, «інформуватиме» дещо інакше...). Мене багато хто сприйняв тоді за стукача, бо, справді, пояснити здоровим глуздом цей випадок неможливо. А особливо після того, коли через три тижні Хорунжий поставив мене завідувачем відділу інформації. Люди десятиліттями мріяли про таку кар'єру, висиджували її, прогиналися! Ну, це інша історія, про настрої, про гнітючу атмосферу в тодішньому літературному середовищі.

На початку 1974 року до мене у відділ були направлені два моїх однокурсники на переддипломну практику. Я ними «керував», писав їм характеристики... Хоча я дуже не любив роботу відділу інформації й постійно просив повернути мене у критику. Сталося чергова кадрова колізія, відділ критики майже повністю був змінений. Прийшов завідувати ним Гена Коновалов, відомий зубодробильних справ майстер, людина антиукраїнська за своїм духом і абсолютно глуха на слово. Олена Никанорова, чи не єдина порядна людина в тій компанії, відмовилася працювати з Коноваловим. І мене повернули у відділ критики.

В університеті я бував рідко, завдяки моєму індивідуальному навчальному плану. Отже моє завдання полягало в тому, щоб не одержати жодної «четвірки», включаючи ті два предмети, які я додатково слухав на інших факультетах. Бо тоді індивідуальний план ліквідовувався. Проте я це випробування (нескладне, до речі) витримав вільно.

Заминка ледь не сталася на захисті дипломної роботи. Я не тільки її зарані написав, але вже й опублікував основні ідеї (між іншим, вони потім лягли в основу моєї докторської дисертації). І тут закрутилося. Був такий, з дозволу сказати, «критик-теоретик» Воробйов (з равлуківсько-сановської компанії). І тут він піднявся на захист чистоти марксистсько-ленінської теорії – проти викривлення її в студентській (уявляєте!) дипломній роботі. На факультеті не на жарт перелякалися, проте ситуацію врятував керівник мого диплома Юрій Олексійович Бурлай. Він буквально вблагав стати рецензентом роботи Леоніда Миколайовича Коваленка, хоч і «неблагонадійного», але таки старшого наукового співробітника академічного Інституту літератури. Власне він і захистив мене своїм схвальним відгуком. А мені цей випадок подарував спілкування і дружбу з одним із найсвітліших людей того часу Леонідом Коваленком та його сестрою Ольгою (за чоловіком – Градаускенє), яка закохала мене в Литву.

Находив час розподілу на роботу. У день, коли ми повинні були одержувати призначення від державної комісії, редактор хотів направити мене у відрядження. Я прийшов до декана, спитати, чи мені обов'язково бути на самій процедурі розподілу, адже у мене виклик на роботу в «ЛУ». Прилюк відповів, що справді зі мною все гаразд, але потрібна присутність на засіданні, бо ж там необхідно розписатися особисто.

Викликали на державну комісію за значимістю газет, спершу тих, у кого виклики, а згодом тих, хто мусив вибирати із заявок на роботу. Хтось ішов випусковим до «Радянської України», затим «Робітнича газета», республіканські дрібніші, потім почалися обласні газети. Виклики закінчилися. Пішла неозначена журналістська сірома, що, як правило, вельми швидко кидала ті районки і знаходила своє місце деінде. А мене не викликали! Спершу це мене дивувало, але скоро я зрозумів, що тут щось не так. Запросили мене останнього. Декан, не піднімаючи очей, назвав мене, сказав, що є виклик на роботу в «Літературну Україну», але його не можна задовольнити, бо моя кваліфікація не дозволяє обійняти таку посаду. Тому мені запропоновано їхати в районку на Херсонщину. Все!

І мені підсовують журнал, де я маю скріпити своєю згодою цей вирок.

«Ні, вибачте, я цього не підпишу, я вже працюю в «Літературній Україні» у відділі критики, і завідував там відділом інформації, і два мої однокурсники проходили в мене

переддипломну практику, і я їм характеристики писав, і вони щойно одержали призначення в обласні газети, і я єдиний студент за всю історію факультету, якому дозволено було навчатися за індивідуальним планом, і я дістаю диплом з відзнакою, і я вже друкуюся в багатьох літературних виданнях, і редактору газети видніше, якщо він дає мені виклик на роботу, і, якщо вже на те пішло, моя дружина два роки тому направлена цією ж комісією до бородянської районки, і чи мають вони право розривати родину з півторарічною дитиною, і я ніколи нічого не підпишу, бо вважаю це не професійною, а політичною проблемою, і я вимагаю (вимагаю!) відповіді на ці питання».

– Здесь мы спрашиваем, а не вы! – вибухнув голова комісії Цветков. – Как вы себя ведёте? Ещё поблагодарите за это назначение. Ваше место знаете где?

– Де?

– Где прикажет партия!

Я попросив на мене не кричати, і якщо мені доведуть, що мій низький професійний рівень не дозволяє займати мою сьогоднішню посаду, то я поїду туди, куди мене пошлють, але я ще раз підкреслюю, що це вияв мені політичної недовіри, і, як член партії, я вимагаю пояснень, бо маю такі самі права, як і товариш Цветков, і я йду, щоб добитися правди!

Це була катастрофа насамперед побутова. Я вмовив дружину покинути Бородянку, переїхати до Києва (якраз трапилося винайняти недорого хатинку біля вокзалу Київ-Московський), і вона вже влаштувалася на роботу в УРЕ... Жінки мають інтуїцію розвиненішу, і Лариса дуже не хотіла на це йти, бо передчувала якусь можливу проблему. Що я скажу вдома, за що будемо годувати малу Оксанку й себе?

Зайшов у редакцію. Вже всі все знали. Коновалов дивився вовком. Хорунжий закликав до себе і, пригнічений, сказав: «Вибирайтеся з біди. Я даю три дні. Виб'єте призначення, будете працювати. Ні – я нічим допомогти не зможу».

Куди податися? Розумів, звідки вітер віє. Згодом вже розповіли мені, як вранці в деканат прийшли з КДБ... Наказ – Брюховецького в районку, ніякої «Літературної України».

Я згадав одного журналіста з покрученою долею, але незламною волею і невичерпним оптимізмом – Степан Павлович Колесник. Прекрасний публіцист, чесна людина. Кілька разів виключуваний з партії. Він якось переказав через Ларису мені вітання, пов'язане з перемогою над Канюкою, але при особистому знайомстві попередив, щоб я не розслаблявся, бо ці хлопці нічого не дарують і не пробачують...

Отже я пішов до Колесника в редакцію «Новин кіноекрану», де він тоді працював. Вона розташовувалася в старій будівлі на місці теперішнього Будинку профспілок. Степан Павлович вислухав мене уважно й порадив єдине – не здаватися. Йти в ЦК і скаржитися: там порядний чоловік завідує сектором преси, Євген Прохорович Корнієнко, йдіть до нього й усе розкажіть.

У ЦК пускали за партійними квитками. Розшукав високі двері. Постукав. Господар кабінету вислухав мене і сказав, що треба зміцнювати районні газети, ось і в ЦК розглядали недавно питання про нестачу кадрів, отож треба їхати. Я пояснив, що сприймаю це як вияв політичної недовіри, і вимагаю аргументованих пояснень, бо мотивація щодо моєї непрофесійності мене не переконує. Інакше... Я дістав свій партквиток і поклав на стіл. Корнієнко аж зблід (ого, тоді вихід з партії – то була б екстраординарна подія!), але спокійно порадив сховати квиток і прийти через три дні.

Три дні як три роки... І коли я знову ступив до кабінету, Євген Прохорович пояснив мені, що спеціально створена комісія ЦК вивчила мою справу на факультеті. Виявляється, єдине, що мені інкримінували, це мої виступи на різних партзборах. Але це не є криміналом. Виявляється, кадебешники так нічого і не знали ні про Солженіцина, ні про самвидав, ні про наш спільний з Володимиром Кобзарем намір (правда, нереалізований)

видати й розповсюдити в 1973 році листівку до 22 травня (а про цей намір знало вже доволі широке коло людей)...

Отже мені сказано йти на факультет, і там будуть вирішувати мою долю. Я обурився: вони ж уже своє сказали, що вони нового зроблять. «Йдіть на факультет», – твердо сказав Корнієнко. Я збагнув, що рішення на мою користь, але його нібито має приймати декан... На крилах щастя, подякувавши, я буквально рвонув до дверей. Проте тільки взявся за ручку, як господар високого кабінету зупинив мене. «Ви молода людина. Я хочу дати вам пораду. Стежте за тим, що і де ви говорите. Запам'ятайте, все, сказане вами, фіксується. Будьте обережні. Йдіть!» Я від здивування навіть не подякував за пораду, а, приголомшений, вийшов у коридор і мусив зупинитися, щоб осмислити почуте...

Заходжу до декана. Кажу неправду, що, мовляв, у ЦК повідомили, що все вирішено для мене позитивно. «То чого ви до мене прийшли? – сердито, не піднімаючи очей, декан. – Йдіть до ректорату, там є комісія з розподілу на роботу». У ректоратському приміщенні мене зустріли вельми непривітно. Дамочка пробуркотіла: «Я знаю. Распишитесь здесь», і червоним довгим нігтем підкреслила місце в журналі, де я мав засвідчити свою згоду з рішенням комісії. І хоч я був на піднесенні (Перемога! Перемога! – співало моє щасливе внутрішнє «єго»), але, хвалити Господа, вже був битий. Отож спершу вирішив вивчити, що таки маю ствердити автографом. Виявилось, це було призначення на роботу в складовську районну газету! Від обурення я навіть на хвилю втратив дар мови. Дамочка втім без слів усе зрозуміла і почала кричати на мене: «Что? Звоните своему декану. Разбирайтесь!». Телефоную. Декан, не слухаючи мене, просить дати трубку дамочці. Після цього мені вказано інше місце для підпису – тепер уже «Літературна Україна». Десь через рік зіткнувся з Дмитром Михайловичем Прилюком у коридорі редакції. «Як ви?» – запитав він. «Добре, працюю». – «Ну, і слава Богу. А то долю хотіли вам полатати. Ще одного обминуло», – втомлено проказав він.

Отак ми і вчилися – кого обминуло, кого ні. А власне навчання? Про це я майже нічого й не сказав. Вважаю, що наш навчальний план був жажливо примітивний. Він мало що поживного міг запропонувати допитливій душі. Колись я навіть безапеляційно заявив, що навчання в університеті нічого не дало. Єдине, що рятувало, – бібліотека. Але на це Василь Васильович Яременко мудро відпаривав: «Але ж хтось спонукав тебе йти до бібліотеки». Правда. Отож з відстані часу хочеться вклонитися тим людям, що спонукали йти до бібліотеки, що в умовах неймовірного ідеологічного тиску, в ситуації тотального стеження й доносителства будили в нас дух непокори і свободи. Тут годиться із вдячністю й назвати цих людей. Називаю їх за алфавітом, хоч і викладали вони на різних курсах, різні предмети, та й самі були різні, – Олег Кіндратович Бабишкін, Володимир Костьович Житник, Раїса Петрівна Іванова (Іванченко), Роман Григорович Іванченко, Арсен Олексійович Іщук, Марія Устимівна Каранська, Алла Петрівна Коваль, Василь Семенович Лісовий, Лариса Георгіївна Малишевська, Віктор Васильович Полковенко, Віталій Георгійович Тоїчкін, Павло Максимович Федченко, Кіра Олександрівна Шахова, Василь Васильович Яременко.

На факультеті була кількометрова стіннівка, яка називалася «Слово – зброя». А воно таки так – правдиве, нескривлене слово цих викладачів було потужною зброєю в боротьбі за наші душі. Дяка їм за це сердечна!

1973 рік

0028. Рец.: Буйний сумний цвіт // Вперед. – 1973. – 18 січ. – С. 2. – Підпис *В. Степанович*. – Рец. на кн.: *Первомайський Л. С. Дерево пізнання: Поезії*. – К.: Рад. письменник, 1972. – 94 с.: іл.

0029. Рец.: «Є вічна загадка любові...» // Вперед. – 1973. – 30 січ. – С. 4. – Підпис: *В. Степанович*. – Рец. на кн.: *Тютюнник Г. М.* Батьківські прогри. – К.: Молодь, 1972. – 176 с.: іл.

0030. Рец.: Жага вагомого вчинку // Вітчизна. – 1973. – № 1. – С. 209–210. – Рец. на кн.: *Васильківський О.* Під крилом осені: Оповідання / Ред. *Є. Гуцало*. – К.: Рад. письменник, 1972. – 212 с.: іл.

Rumor publicus:

3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 105.

0031. Рец.: Колодязь водою ціниться // Жовтень. – 1973. – № 1. – С. 157–158. – Рец. на кн.: *Гаман В.* Колодязь: Оповідання. – К.: Рад. письменник, 1972. – 128 с.

0032. Рец.: Нове про Григорія Сковороду // Черкас. правда. – 1973. – 10 лип. – С. 4. – Рец. на кн.: *Махновець Є.* Григорій Сковорода: біографія. – К.: Наукова думка, 1972. – 253 с.

0033. Рец.: В дорозі до людей // Вітчизна. – 1973. – № 8. – С. 207–210. – Рец. на кн.: *Сумишин М.* В дорозі: Повісті та оповідання / Ред. *Є. Гуцало*. – К.: Рад. письменник, 1972. – 164 с.

0034. Рец.: Літературна Україна: Газета письменників України / Спілка письменників України. – К., 1973. – № 49–52. – Кор. відділу критики.

1974 рік

0035. Авторський вечір письменника [*Ю. Збанацького*] // Літ. Україна. – 1974. – 11 січ. – С. 1.

0036. Рец.: Риси сучасного фольклору // Літ. Україна. – 1974. – 15 лют. – С. 2. – Рец. на кн.: *Бойко В. Г.* Сучасна народнопоетична творчість на Україні: Основні тенденції розвитку / АН УРСР, Ін-т мовознав. фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. – К.: Наук. думка, 1973. – 119 с.

0037. Чарівник дитячої душі // Літ. Україна. – 1974. – 12 берез. – С. 4. – [*Про пед. діяльність В. О. Сухомлинського.*]

0038. Рец.: Поетичне суцвіття // Літ. Україна. – 1974. – 9 квіт. – С. 3. – Рец. на б-чку «Яворова сопілка». – Ужгород: Карпати, 1973. – [*11 кн. самодіяльних поетів: М. Божук, Д. Ботушанська, М. Кабалюк-Тисяченко, М. Панько, В. Піпаш-Косівський, П. Пойда, О. Улинець, О. Шевчукевич.*]

0039. Три зустрічі // Літ. Україна. – 1974. – 11 черв. – С. 3. – [*На батьківщині Марка Черемшини.*]

0040. А життя набагато складніше: Нотатки про журнальну прозу // Літ. Україна. – 1974. – 28 черв. – С. 3. – [*Аналізуються твори М. Білкуна, Є. Клименка, П. Ковалю, М. Кравчука, О. Нефедова, А. Новосолова, Л. Романюк, В. Шкляра, надруковані в часописах «Прапор», «Донбас», «Вітчизна», «Радуга».*]

- 0041. Рец.:** Становлення героя // Прапор. – 1974. – № 7. – С. 100–101. – Рец. на кн.: *Стефак В.* Далекий птах: Оповідання. – К.: Рад. письменник, 1973 – 96 с.
- 0042. Рец.:** Перевіряючи ходу // Літ. Україна. – 1974. – 19 лип. – С. 3. – Рец. на кн.: *Коломієць В.* Переяслав: Поезії. – К.: Дніпро, 1974. – 192 с.
- 0043. Рец.:** Образ радянської людини-звитяжця // Літ. Україна. – 1974. – 16 серп. – С. 2. – Рец. на кн.: *Бондаренко В.* Немає невідомих солдатів. – К.: Молодь, 1972.
- 0044.** Узори лишилися народові // Літ. Україна. – 1974. – 27 серп. – С. 3. – [*Про творчість нар. майстра вишивки Георгія Гараса.*]
- 0045. Пер.:** *Домагалік Я.* Чоловіча справа / Пер. з польської *В. Брюховецького* // Літ. Україна. – 1974. – 29 жовт. – С. 4.
- 0046.** Цілісність художнього вирішення // Друг читача. – 1974. – 1 листоп. – С. 4. – Художник і книга. – [*Про худож.-графіка Г. В. Якутовича.*]
- 0047. Рец.:** Активність критичної думки // Літ. Україна. – 1974. – 22 листоп. – С. 2. – Рец. на кн.: *Буряк Б.* Прогрес і світ прекрасного. – К.: Рад. письменник, 1974. – 359 с.
- 0048.** Почуваймо себе молодими / Інтерв'ю з Героєм Соціалістичної Праці *Ю. К. Смоличем* провів *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1974. – 13 груд. – С. 1. – Розмова біля роб. столу.

0048/р. • ПОЧУВАЙМО СЕБЕ МОЛОДИМИ: рефлексії (2008)

Це було редакційне завдання для нашого відділу. Не скажу, щоб я відразу був у захопленні. Якраз в «Енеї» почув від когось в'їдливу епіграму:

Взяв машинку і наклацав
«мир хатам, війна палацам».
Потім вибрав гарний плац
Й збудував собі палац.

Говорили всяке про Смолича, хоча все-таки для мене найбільше важили його книжки «Розповідей про неспокій». Для мого покоління це було відкриттям зовсім невідомого світу літератури й літературних баталій 20-х років. Багато імен письменників, репресованих у 30-х, ми вперше прочитали саме зі сторінок спогадів Смолича. Отож, трохи повагавшись, усе-таки вирішив сам узятися до цього інтерв'ю. Зателефонував. Юрій Корнійович керував товариством зв'язків з українцями за кордоном. Усі ми знали, що це специфічний відділок КДБ. Але що поробиш – КДБ було скрізь... Він погодився на інтерв'ю і сказав, щоб я під'їхав на Леніна навпроти Оперного театру. Там якраз була й наша друкарня. Мене чекатиме чорна «Волга» з такими-то номерами. Я прийшов, чорна «Волга» з указаними номерами стояла, але водія в ній не було. Почекавши з годину, я пішов до друкарні, і перетелефонував Смоличу на дачу, куди мене й мали завезти. Виявилося, що номери у тої «Волги» були такі самі, але букви інші. Через якихось двадцять-тридцять метрів я справді виявив машину з точнісінько такими ж номерами, але з іншими літерами. І в ній сидів флегматичний водій, який за годину навіть ні разу не вийшов з машини, щоб бодай глянути, чи його хтось не чекає. Чому це сталося, я не знаю. У Києві тоді ще не так багато було машин, щоб номери так повторювалися... Все-таки, мабуть, випадково. Хоч я трохи насторожився. Особливо тоді, коли водій не виявив ніякого зацікавлення поясненнями причин мого запізнення.

Дача була розкішна, я такого ще в житті, звісно, не бачив. По закінченню інтерв'ю, прощаючись, Смолич раптом запитав: «А ви знаєте такого письменника, Іван Сенченко?» Каюся, я ствердно махнув головою, хоч нічого тоді Сенченкового ще не читав. Прізвище чув, але не більше. «От ви б у нього взяли інтерв'ю. Це справжній письменник». Я відразу пішов до книгарні і знайшов Сенченкові «Подорожі до Червонограда». Прочитав в один присіст. І заховався в цю запашну пластичну прозу. Отоді я й вирішив, що можна зробити серію інтерв'ю з хорошими українськими письменниками, замість того, щоб писати під маланчуківське диригування...

0049. Ред.: Літературна Україна: Газета письменників України / Спілка письменників України. – К., 1974. – № 1–52. – Зав. відділом інформації та кор. відділу критики.

1975 рік

0050. Єдність наукового й художнього // Жовтень. – 1975. – № 1. – С. 120–128. – [*Проблеми методології літ. критики розглянуто на основі публікацій Е. Бальцезжана, Ю. Бурляя, Б. Бурсова, О. Бушміна, В. Воробйова, Ю. Константинова, О. Кудіна, О. Левади, В. Леніна, А. Луначарського, Д. Овсянико-Куликовського, М. Острика, Л. Первомайського, Г. Плеханова, В. Фащенко.*]

Rumor publicus:

3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 108.

0051. Пер.: Сароян У. Піаніно / Пер. з англ. В. Брюховецького // Літ. Україна. – 1975. – 3 січ. – С. 4. – Зарубіжна новела.

0052. [*Коротке переднє сл. від перекладача про У. Сарояна.*] // Літ. Україна. – 1975. – 3 січ. – С. 4.

0053. З любов'ю до краси // Друг читача. – 1975. – 9 січ. – С. 5. – [*Про творчість Г. Гараса.*]

0054. Пойнятий полум'ям революції: По залах і фондах музею М. М. Коцюбинського // Літ. Україна. – 1975. – 11 лют. – С. 4. – [*Також про історію написання та повість «Fata morgana».*]

0055. Рец.: З почуттям причетності // Вітчизна. – 1975. – № 2. – С. 204–207. – Рец. на кн.: Дрозд В. Ірій: Оповідання, повість / Ред. В. Пугач; Вступ. ст. М. Рудь. – К.: Рад. письменник, 1974. – 246 с.

Rumor publicus:

2847. Коваль В. Серце моє в колючому дроті... – К., 2005, див. с. 626;
3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 105.

0056. Рец.: То, что хранит память сердца // Радуга. – 1975. – № 2. – С. 176–178. – Рец. на кн.: Дубинский И. Солдатский хлеб: страницы армейского бытия. – К.: Рад. письменник. – 1974. – 295 с.

0057. Диплом будівничого: До 80-річчя з дня народження Івана Ле / Розмову з письменником *Іваном Ле* вів *В. Брюховецький* // Дніпро. – 1975. – № 3. – С. 140–141.

0058. «У Вашому творі невідхильна правда...» / Бесіду з письменником *І. Ю. Сенченком* вів *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1975. – 28 берез. – С. 2.

Rumor publicus:

0310/н. *Гнатюк М. М.* Творческая история «Червоноградского цикла» Ивана Сенченко как выражение идейно-художественной эволюции писателя. – К., 1985, див. с. 2;

2272. *Жулинський М.* Іван Сенченко (1901–1975) // *Жулинський М.* Слово і доля. – К., 2002, див. с. 467.

0058/р. • «У ВАШОМУ ТВОРІ НЕВІДХИЛЬНА ПРАВДА...»: рефлексії (2009)

До інтерв'ю з Іваном Юхимовичем Сенченком я готувався дуже ретельно. Перечитав усе, що міг дістати. А дістав практично все – ще з університету якось знайшов дорогу навіть до спецфонду ЦНБ. Був у захопленні. Крім уже згадуваних «Подорожей до Червонограда», Солом'янського циклу, особливо припали мені до душі оповідання «Діоген» та «Із записок», статті Сенченка 20-х років. І був дуже здивований, коли в розмові зі мною Іван Юхимович однозначно негативно відгукнувся про всю свою ранню творчість. Я розгублено запитав: «А «Із записок»? Це ж блискучий твір». Він замовк на хвилину, а потім якось стиснено видихнув: «А звідки ви його знаєте?» – «Прочитав у «Валпите»». Нічого на це не мовив Іван Юхимович, але легка сльоза зблиснула в куточку ока, видаючи затиснені емоції Майстра. Справжні книги, як і рукописи, таки не горять!

Ми подружилися як з Іваном Юхимовичем, так і з його дружиною Оленою Станіславівною Компан, видатним істориком, яка в свою чергу мене звела із Оленою Михайлівною Апанович та Михайлом Юліановичем Брайчевським.

Розважливо-мудрий, проникливо й невдавано зацікавлений в усьому, що йому розповідав молоденький журналіст, Іван Юхимович умів створити атмосферу затишної довірливості й відкритості (яка нагадувала мені душевний спокій його «Солом'янських оповідань»). Ми говорили про літературу, переважно 20-х років, переді мною в складній життєвій опуклості поставали заборонені ще на той час письменники, імена і деякі твори яких я вже знав з читання журналів цього плідного періоду творчого піднесення в Україні. Сенченко умів бачити в людях стільки позитивного й характеристичного, що в умовах щербицько-маланчуківської – як з-під вузького лоба із глибокою темною складкою похмурих свердло безбарвних очей – підозріливості й шельмування його маленька хрущовка на Лихачова стала для мене духовною оазою. Багато вечорів було проведено в цих задушливих розмовах.

Іван Юхимович хворів, часом його мучила задишка, доймала також подагра... Одного разу, простягнувши мені стосик своїх спогадів, сказав: «Знаєте, я певний, що на долю і вашого покоління ще випадуть роки справжнього творчого піднесення. Застій не може тривати вічно – в цьому логіка життя. Візьміть ці мої спогади. Ви молодий. Можливо, колись колись вони здадуться цікавими, то опублікуєте. А потім здайте в архів». Це мені вдалося здійснити – правда, лише через тринадцять років... (Див. **0426**, **0427/н.**)

Одного разу Іван Юхимович запитав: «А ви читали Віктора Петрова-Домонтовича?». На мою негативну відповідь продовжив: «А це прозаїк європейського рівня. І видатний

вчений. І ще й розвідник, флер таємничості над діяльністю якого і досі не розвіяно. Спробуйте розшукати його романи. А оце візьміть почитайте». І він дав мені невеличку брошуру в м'якій темно-зеленій обкладинці «Українські культурні діячі УРСР, жертви більшовицького терору». Прочитане потрясло. Хоча на той час я вже був ніби достатньо обізнаним з репресіями 30-х років, але такого панорамного огляду геноциду української культури читати не доводилося. Ця праця Віктора Петрова багато років залишалася для мене великою загадкою – як після такого автора не репресували? – адже жив він у Радянському Союзі... Працюючи в Америці в 1989–90 навчальному році як запрошений професор Ратгерського університету, я прочитав нарешті тритомник В. Домонтовича, що якраз вийшов друком у Нью-Йорку. Звичайно, це проза найвищого ґатунку – динамічна, вглиблена в багатшаровість нюансів людської психології, створена на широкому інтелектуальному тлі, екзистенціальна й водночас місцями аж злободенно соціальна. Я тоді загорівся. Саме вийшла друком моя розвідка про Миколу Зерова, і я з натхненням кинувся працювати над книжкою про Віктора Петрова... Проте доля розпорядилася інакше. Виринула ідея Києво-Могилянської академії... Фактично два десятиліття адміністрування перекреслили для мене будь-яку можливість займатися творчою роботою. Лише пішовши з посади президента НаУКМА, повернувся до задумів щодо Віктора Петрова. Перебуваючи в Колумбійському університеті в 2009–10 академічному році як запрошений дослідник, я поринув в архіви Колумбійського і Гарвардського університетів, а також УВАН та НТШ у Нью-Йорку.

І одним із перших у сплетиві багатьох карколомних загадок із життя Віктора Платоновича Петрова для мене постало питання: чому його викривальна інвектива «Українські культурні діячі УРСР, жертви більшовицького терору» вперше була опублікована лише в 1955–56 роках «Українською літературною газетою», що виходила у Мюнхені, а окремо, вже згадуваною мною брошурою, – аж у 1959 році. Ціле десятиліття знадобилося для видання цієї зовсім невеликої за обсягом праці після таємничого зникнення Віктора Петрова з Мюнхена. До речі, я розпитував про причини затримки з публікацією багатьох людей в Америці й Німеччині, й ніхто не міг пояснити цього дивного факту. Адже і в журналістських «розслідуваннях», і в повісті Василя Чапленка «Його таємниця», присвяченій фата-морганній розвідницькій діяльності Віктора Петрова, твердилося, що він зник, але на робочому столі залишив звинувачувальний манускрипт як помсту комуністичній системі. Проте саме цієї праці на покинутій ним квартирі на Фрайліхштрассе, 12 і не виявилось...

І от у Бахметьєвському фонді Архіву Колумбійського університету в Нью-Йорку в колекції Юрія Лавріненка (Box 33, folder 10 і 11) я знаходжу не просто працю «Українські культурні діячі УРСР, жертви більшовицького терору», а два різні її варіанти, які доволі відрізняються один від одного, а в сукупності дають просто таки панорамну картину більшовицького злочину щодо української культури. У тексті першого варіанта розвідки В. Петрова, що сьогодні друкується, я дозволив собі зробити мінімальні виправлення в описах і фактичних помилках. Машинописний оригінал її зберігається в згаданій колекції (folder 10). Він особливо цікавий тим, що автор, на відміну від видрукованого тексту в «Українській літературній газеті» 1955 р. (ч. 1–6) і 1956 р. (ч. 1–2, 4–7), а потім окремими брошурами 1959 р. і (передрук) в 1992 р., подає узагальнений вступ, де пояснює сутність людиноненавистницької політики комуністів не просто «відхиленнями від ленінського курсу», як ми тоді в більшості щиро вважали, а тим, що це було ядром цільної ідеології.

Слід зауважити: хоч при всіх публікаціях вказувалося, що вона «друкується тут з деякими скороченнями», купюри складають аж третину тексту. Там багато важливої інформації, а також значно ширше пояснюється феномен «уніфікованих» графоманів, які силоміць й за срібняки насаджувалися владою на зміну поколінню «розстріляного відродження» й нічого спільного з питомою українською культурою не мали.

До речі, газетний і брошурний варіанти також не збігаються повністю. Машинописний примірник вже тричі надрукованого тексту зберігається в тій же таки колекції Ю. Лавріненка в Архіві Колумбійського університету (folder 11). Але думаю, що це не той, за яким власне готувався першодрук. На ньому відсутній напис рукою автора: «Віктор Петров. Українська інтелігенція – жертва большевицького терору. Ч. 1. Письменники. Перша частина закінчена 17.3.44», який був на тому, що «Українській літературній газеті» передав білоруський учений Антон Адамович (ніхто не може пояснити, як ці тексти потрапили до А. Адамовича). У розпорядженні редакції також був і перший варіант праці В. Петрова, той, який наводимо тут. Частково він вміщений у чч. 8 і 9 за 1956 р. С. Білокінь у дуже цікавій передмові до київського видання «Українська інтелігенція – жертва большевицького терору» згадує про цей перший варіант розвідки В. Петрова: «Крім цього основного тексту, було ще 55 сторінок рукопису з тією самою назвою, але не закінченого (можливо, перший варіант початку)». Проте це не відповідає дійсності: і цей перший варіант композиційно й змістово цілком завершений. Він передрукований, чого В. Петров ніколи не робив з незавершеними своїми роботами, – радше переписував по кілька разів. Легко спостерегти й те, що створювався цей текст в інший час і за інших обставин, і надрукований на іншій машинці.

Очевидно, в майбутньому необхідно провести текстологічний аналіз різних варіантів і донести до читача й повний текст В. Петрова. Але тут я обмежусь публікацією першого варіанта. Безперечно, на ньому є виразні сліди «прикриття» Петрова як розвідника, про що переконливо свідчить фраза в передостанньому абзаці стосовно війни Німеччини та її союзників... Але є й додаткові нюанси. Наприклад, вилучення в другому варіанті згадки про самогубство Данила Щербаківського і, особливо, – коментаря до цього, а також детального уступу про Агатангела Кримського тощо...

Цікаво, що за підписом «П. Гришко» першопочатковий підхід до цього дослідження під назвою «Останній твір Миколи Хвильового» з'явився друком ще в 1942 році в першому числі редактованого В. Петровим журналу «Український засів». Проте це не текст Віктора Петрова. Його відомі псевдоніми – В. Домонтович, Віктор Бер, В. П., В. Плят, В. До-вич, В. Петренко, В. Пет-в, Борис Веріро, А. Семьонов. Публікація ж «Останнього твору Миколи Хвильового» – ще один детектив (чого варта сцена, в якій Хвильовий співає романс під цимбали!), про який частково повідав справжній автор цього розділу В. Гришко у спогадах «Карби часу». – К.: Смолоскип, 1999.

Що ж таке ця праця В. Петрова? Насмілюся висунути гіпотезу, що його тодішні начальники дозволили (або й доручили) написати подібну розвідку з тим, щоб публікацією її остаточно підтвердити реноме автора як антирадянщика й націоналіста. В. Петров згадував, що він мав практично карт-бланш у своїх діях – аби тільки утвердитися в прибраній ролі з тим, щоб у майбутньому перетворитися на резидента радянської розвідки. Та, мабуть, його все-таки контролювали – відоме недремне око не могло допустити справді свободи навіть у таких випадках або – особливо в таких випадках. І тому природно, що перший варіант праці (можливо, вона призначалася для публікації в «Українському засіві») був відхилений. Авторіві довелося зняти найприкріші для МГБ узагальнюючі місця, додати емпірики, однак, схоже, й друга спробу цензори оголосили фальшстартом...

А от як ці машинописи потрапили до Антона Адамовича, в'язня радянських концтаборів 30-х років, білоруського журналіста, мовознавця, літературознавця, відомого діяча білоруської еміграції в Америці, поки що лишається й надалі загадкою. Ні в його архіві, ні в його публікаціях, ні в сьогодні приступному широкому його листуванні з Юрієм Шевельовим ніде ні разу навіть принагідно не згадується Віктор Петров. Адамович цікавився українськими справами, він навіть був, як і Петров, членом УВАН. У чомусь їхні долі навіть подібні... Але думаю, що ця таємниця ніколи не знайде вірогідного пояснення... Так

само, як і багато інших «білих плям» у його біографії, та й у творчості. Приміром, мені вдалося встановити авторство публікації «Щорс» в журналі «Штурм» (1936, Дніпропетровськ) під ім'ям «А. Семьонов». Так, так, це рука Петрова... Прийде час розглянути й цю пародію на партизанську повість 30-х років. Автор ризиковано грався з вогнем...

0058/н. • В. П. Петров. УКРАЇНЬСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ – ЖЕРТВА БОЛЬШЕВИЦЬКОГО ТЕРОРУ

ДОКТРИНА ЧЕКИ

Ніде і ні в чому знищувальні тенденції большевизму не виявлялися так гостро, з такою, сказати, невідхильністю, як в ставленні до української інтелігенції. Починаючи вже з перших років після захоплення влади, протягом всіх 25 років свого панування большевики систематично й послідовно нищили українську інтелігенцію. У справу нищення вони внесли розчленовану ступневість і безжалюнь невибагливість. З точністю вдосконаленого механізму гіганська кремлівська м'ясорубка перемелювала в криваве месо тисячі, десятки та сотні тисяч людей, що втілювали в собі дух, розум і сумління українського народу.

Не тільки українська інтелігенція винищувалася в Советському Союзі, але й російська, білоруська, грузинська й вірменська, татарська й якутська, марійська й мордовська і т. д.

Та в жодному з народів інтелігенція не зазнала все ж таки таких важких втрат, як українська. Большевицький терор на Україні перевершив усе, що відбувалося в будь-якій іншій частині Советського Союзу. Терор на Україні носив *суцільний* характер. Од найвидатніших учених, митців і письменників з світовим ім'ям і визнаною європейською славою і до найнепомітніших сільських учителів і кооператорів, уся українська інтелігенція була приречена на згубу.

Першого листопаду 1918 року в офіційному органі ВЧК «Червоний терор» товариш Лаціс, який потім діяв на Україні, опублікував статтю, яка мала настановчий характер і яка визначила основний зміст завдань та методів роботи ЧК.

«Ми не ведемо, – заявляв Лаціс, – війни проти окремих осіб. Ми винищуємо буржуазію як класу.

Не шукайте на слідстві матеріала та доказів того, що обвинувачений діяв ділом або словом проти Советської влади.

Перше питання, яке ви йому повинні запропонувати – до якої класи він належить, якого він походження, виховання, освіти або ж професії.

Ці питання й повинні визначити долю обвинуваченого»¹.

У цьому сенс та істина червоного терору.

Багато дечого змінилося в большевізмі з 1-го листопаду 1918 року, тільки ці з категоричною стислістю викладені істини чекістської доктрини лишилися незмінними. Лаціс стверджував, що ЧК це не слідча комісія і не суд, що це «орган бойовий, який діє на внутрішньому фронті громадянської війни; він ворога не судить, а вражає, не милує, а спопеляє кожного, хто по той бік барикад!»

Доктрину побудовано з вбивчою логікою. Ідея суда і слідства пов'язана з ідеєю особи й уявленням про особисту відповідальність людини за її слова й дії. Ідея Чеки, в протилежність цьому, пов'язана не з ідеєю особи, а з ідеєю класи, з протиставленням особи класі... Не особа, а клас. Не людина, а колектив. Не індивід, а маса. Оскільки центр ваги перенесено з особи на масу, остільки не надається значення й її особистим діям.

¹ З цитат за книгою С. К. Мельгунова «Красный террор», Берлін, 1924, с. 36.

Вчинок не вирішував долі людини. Людину засуджували й знищували не за конкретні її вчинки. Особа та її діяльність не грала ролі.

Ідея масового знищення, – ось та нова ідея, яку висунув більшовизм. Як визначити людину, яка підлягає знищенню? Інструкція, підписана Лацісом, давала на це чітку і категоричну відповідь. Чекістський слідчий має цілком виразну вказівку на те, з чого він мусить почати. Справа не йшла про «слова» й «діла». Справа йшла про освіту й фах.

Удар був скерований проти інтелігенції, проти людей з освітою й фахом; при чому вони підлягали знищенню без того, щоб їм пред'являлося конкретне обвинувачення в сказаних словах й зроблених вчинках.

«Освіта?»

«Вища».

«Професія».

«Інженер...» Або «Митець...» Або «Письменник...»

«Розстрілять».

Яке значіння мало заперечення з боку засудженого на розстріл або заслання, що він чогось не зробив або чогось не сказав, що він не належав ні до якої контр-революційної організації, не був ніколи ані шпигуном, ані диверсантом? Освіта й фах самі по собі ставали провинною. Трагічне запитання: «За що?» лишалося без відповіді. В Союзі, в умовах більшовицького режиму, воно втратило свій сенс.

ПЕРШІ ДОСВІДИ ЗНИЩЕННЯ

Уперше червоні орди московських окупантів захопили Україну в січні 1918 року. У цей період червоний терор носив на Україні хаотичний характер. Міста й села були віддані на поталу озброєних ватаг. Ініціатива належала юрбі. Більшевицькі часописи і агітатори в статтях та своїх промовах розгиздували в массах найнижчі й найганебніші руйніницькі й знищувальні інстинкти. В часописах писалось про «вірний класовий інстинкт пролетарських мас».

Міста перебували в облозі. Юрби озброєних людей, що складались з вояків, які кинули фронт, ночами нападали на будинки. Війна зовнішня обернулась на внутрішню. Кожен будинок вночі – це замкнена й ізольована фортеця. У кожному будинкові створено свій так або інакше озброєний загін, готовий захищати дім. То тут, то там зав'язується перестрілка. В цілому місті щоночі не вщухає стрілянина з рушниць і кулеметів. Вдень вулицями міста біжать зграї. Вони в сірих шинелях або в чорних матроських робах, підперезаних кулеметними стрічками. В руках револьвери, за поясом стирчать ручні гранати. На шапках і на грудях мають червоні стрічки.

Вони полюють на «генералів». Під категорію генералів підходять усі люди в формених шинелях. Їх хвтають на вулицях, витягають з квартир, забирають з черг, що простяглися коло крамниць, де продається зеленавий горохваний хліб. Їх нікуди не ведуть. Їх ставлять тут же до стінки й розстрілюють. Труп розстріляних валяються під будинками й собаки лижуть людську кров по камінних тротуарів.

Кілька матросів і вояків, обвішаних зброєю, йдуть у Києві до Лаври, виводять митрополита Володимира з його покоїв, ведуть до стіни монастиря, до першого рову і тут коло земляного насипу, недалеко від трамвайної колії розстрілюють.

Звістка про вбивство митрополита, що одного січневого сірого дня розноситься по Києву, потрясає місто. Люди ще не звикли до таких безглузких, невиправданих, жорстоких розправ. Місто застигло, охоплене жахом.

Понад місяць триває на Україні цей гарячковий приступ кривавого маячення, поки німецький вояк в сіро-зеленій уніформі не кладе кінець цьому кривавому й страшному кошмару.

Вдруге Совети прийшли на Україну в січні 1919 року. За другим приходом Советів на Україну – вересень 1919 – терор починає носити організованіший характер.

Розправи на вулиці переносяться в льохи ЧК. Року 1919 в Києві було 16 чрезвычайок, причому більша частина їх містилася в Липках.

З кожним місяцем, що непевніш ставало положення більшовиків на Україні, то більше зростав обсяг червоного терору. Що менш ставала територія, окупована більшовиками, то все вище і вище зростали цифри розстріляних.

Співробітник Лаціса, Петерс, цей ланцюговий пес революції, спущений з ланцюга, лютів. Захлинаючись в крові, він говорив про милосердя. Підписуючи аркуш за аркушем списки засуджених на розстріл, він обвинувачував себе й інших в поблажливості. Тільки поблажливістю й милосердям він пояснював те, що з-під ніг більшовиків вислизав ґрунт.

В вечірніх присмерках озброєні латиші або китайці конвоювали вулицями міста тисячні натовпи заарештованих, що переводилися з однієї Чрезвычайки до іншої. За два місяці – серпень і вересень – в 16 Київських ЧК були розстріляні 12 тисяч чоловік. Комісія генерала Рерберга змогла встановити ймення 4.800 чоловік.

ПЕРШІ ЙМЕННЯ

У ці роки українська інтелігенція в свій мартиролог жертв большевицького терору вписує перші ймення своїх невіджалуваних втрат.

Року 1919 большевики розстріляли відомого педагога, члена «Старої громади», історика літератури, знаного своїми науковими публікаціями, директора гімназії – *Вол. П. Науменка* – 1832–1919.

Року 1918 банда мандрівних розбишак, що вважала себе загоном червоногвардійців, забила на хуторі під Харковом стару жінку, почесного доктора історії харківського університету *О. Я. Єфименкову* – 1848–1918. З-під її пера вийшли відомі статті про громаду, старовинні форми суспільного устрою, розвідки з історії літератури – про Гр. Сковороду, Івана Котляревського – низка робіт з історії України, в тім числі переважно з історії Слобожанщини, що поставили її ім'я в перших рядах української історіографії.

Видатного маляра, основоположника й професора Української Академії Мистецтв у Києві, блискучого портретиста втратило українське мистецтво в особі *О. Мурашка* – 1885–1919, забитого в Києві, коли він на Лук'янівці повертався вночі додому на Богівутівську вулицю.

На селі в батьків, у себе в хаті 1921 року був забитий большевицьким бандитом найталановитіший з новіших українських композиторів *Микола Леонтович* – 1877–1921, твори якого – пісні – складають необхідну приналежність кожного хорового концерту. Він загинув у розквіті сил і творчих можливостей, не розкривши повністю свого музичного обдарування. Разом з Кир. Стеценком, що в ці ж роки помер від тифу, М. Леонтович репрезентував новий етап в розвитку української музики після Лисенка.

В Полтаві влітку 1918 року на вулиці пострілом в спину забито *Івана Штешенка* – 1873–1918, поета, історика й педагога, що за Центральної Ради виконував обов'язки генерального секретаря в справах освіти.

В льохах ЧК року 1921 був розстріляний поет *Гр. Чупринка*, разом з О. Олесем та М. Вороним, основоположник модернізму в українській літературі, активний учасник визвольної боротьби українського народу проти більшовиків.

Арешти, розстріли, вбивства, тиф, голод визначали долю людей в ці страшні й трагічні роки, що їх большевики воліли визначити, як роки «воєнного комунізму», комунізму, запровадженого військовими методами й військовою силою.

Мусій Корнієнко – 1864–1922 – письменник з селян, що писав поезії, «перейняті щирим патріотичним справжнім чуттям», керманич Губерніального Союзу Кооперації в Полтаві, 1919 року був заарештований більшовиками і впродовж 3 місяців зазнав чимало фізичних і моральних мук у Полтавській ЧК.

Ми назвали кілька імен письменників, митців і музикантів, що загинули в перші роки советського іґа. Загибель О. Мурашки, М. Леонтовича, О. Єфіменкової, В. Науменка, І. Стешенка, Ґр. Чупринки, М. Кононенка і т. д. це окремі ілюстрації, вирвані епізоди, поодинокі натяки на те, що творилося на Україні в ці хаотичні роки, коли більшовики гадали військовими методами, штурмом в найкоротший час, уже сьогодні запровадити комунізм в країні.

Розстріли в ці суворі роки стали побутовим явищем. Життя губило свою цінність. Сотнями й тисячами гинули від чекістських куль за свій народ представники української інтелігенції.

Поет Юрій Клен зберіг для нас яскраву й реалістичну картину льохів Полтавської ЧК від тих років.

Пригаду́ю піва́л Чеки в Полтаві,
Лило́сь крі́зь шиби́ сві́тло зо́лото́ве,
І я зате́рті на́писи чита́в на ва́пні сті́н.
«Чекаю́ розстрі́лу. Петро́ Па́лій».
«Сьо́годні вму́ за тебе́, мій наро́де...
Іва́н Ма́знюк». «Кі́нець. Не́ма на́дій.
Про́кляття шлю́ ката́м. Васи́ль Ма́кода».
«Жи́віте й не зрі́кайте́сь горди́х мрі́й,
О ви, ко́му ще сві́тить со́нце вро́ди.
Миха́йло В'ю́н». «Ма́русі мій уклі́н,
Іду́ на сме́рть, Ма́нюра Ва́лентин».

Ю́рій Кле́н. «Про́кляті ро́ки», с. 11.

ВИПРОБУВАННЯ ГОЛОДОМ

В умовах голоду, тифу, розстрілів українська інтелігенція не припиняла ані на мить своєї культурної творчої праці. Перші роки революції «1918–1923» були для української інтелігенції тяжкими роками суворого випробування голодом і смертю. Своїми досягненнями в галузі культурного будівництва на наступному етапі, в роки 1924–1929, український народ зобов'язаний самовідданій праці українських інтелігентів саме в ці роки «1918–1923».

Сказати, що большевицька влада кинула українську інтелігенцію на призволяще, значило б не зовсім точно передати стан речей. Якщо в якій-небудь державі можливе таке положення, щоб уряд саботував підлеглі йому установи, то це годиться сказати про ставлення советської влади до УАН в ці роки.

Члени й співробітники Української Академії Наук протягом багатьох місяців не одержували жодної платні. І та платня, яку вони одержували, була настільки мізерна, що про реальну її вартість годі й згадувати.

Українська Академія Наук існувала за рахунок голодного виснаження співробітників. Бухгалтерські рахунки підводила смерть.

Щоб працювати в Академії, люди працювали поза Академією. Заробляли фізичною працею для того, щоб мати змогу працювати розумово, вести культурну роботу. Шили з мотузків черевики, робили сірники, обробляли городи, читали лекції в касарнях, ходили по дворах і грали на скрипку, учителювали по селах, улаштовувалися на лісорозробках, служили в цукроварнях, копали ями на кладовищах, продавали керосин в крамницях.

Дійсний член Академії Наук, видатний учений, академік Яснопольський, придбавши коня й воза, з жінкою і малими дітьми, їздив з базару на базар, обернувшись на мандрівного торгівця. Журналіст, письменник Мих. Мих. Могилянський служив за сто-рожа в дитячому притулку в Боярці.

Люди жовкли, рухли, мерли. Відходили якимось непомітно. Помер від виснаження письменник і громадський діяч П. Я. Стебницький «1862–1923», від тифу помер етнограф П. [З]ленко, історик літератури, дослідник літописів, перший ректор Київського Українського Університету Ф. П. Сушицький, композитор Стеценко. Померли такі видатні вчені з європейським ім'ям, як антрополог і етнограф Ф. Вовк, соціолог Богдан Ристяківський «1868–1920», економіст, автор книги «Рос. фабрика в минулому й сучасному», перший голова соц.-економ. відділу УАН М. Туган-Барановський. Фізична праця, напруження останніх сил, виснаження доповнювались враженнями розстрілів, ревізицій, арештів, трусів, мобілізацій, безправ'я, погроз. Почуття пригноблення, тривоги й страху було стандартом почуттів людини того часу.

Ніхто не був гарантований від арешту. Голова Управи Академії Наук академік А. М. Лобода був заарештований 1921 року. Його обвинувачено: в підготовці повстання, в зносінах з «Марусею», ватажком банди, що діяла на Полтавщині, постачання повстанців нелегальною контрреволюційною літературою і т. д. і т. д.

Приводом для арешту явився перехоплений при обшукові в потязі у однієї жінки лист до академіка Лободи. Лист був шифрований. Його везла служниця Дм. Мих. Ревуцького, що жив тоді на селі на Полтавщині. В листі Дмитро Ревуцький просив академіка Лободу прислати йому на село «Рідне Слово» та інші хрестоматії, а наприкінці передав привіт від Марусі, своєї дружини. Палка фантазія слідчого в Чека легко намалювала картину діяльності контрреволюційної організації, повстанкола, керованого Лободою. Щоправда академіка незабаром випустили, але цей епізод якнайкраще малює ту напружену атмосферу, в якій доводилось жити й працювати в ці роки.

Яскраву й конкретну, до певної міри вичерпливу картину наукової праці в цей період малює передмова до «Російсько-українського словника мови», Київ, 1926, написана академіком А. Ю. Кримським. «За одне засідання кожен член комісії одержував по 4,4 коп., навіть не цілого п'ятака, а на місяць припадало по 1–1.50 крб. Ці цифри надто красномовні, навіть без всяких коментарів, і додати варто хіба лише те, що члени комісії свою уперту працю провадили в жорстких умовах не тільки голоду, ба й холоду, бо приміщення Академії Наук узимку не опалювано: Академія не мала дров», с. 7.

І все-таки члени комісії провадили свою працю. І все-таки словник був складений. Але якою ціною. В зазначеній передмові читаємо: «На закінчення почуваємо моральний обов'язок пом'янути тих товаришів, членів комісії, яких немає вже в живих і які, таким чином, одійшли від роботи не з власної волі. В 1919 році померли не своєю смертю О. О. Тізенгаузен і В. В. Колбас'єв, останній раз взявши участь в засіданні Комісії 12 серпня 1919 р. 1920 року помер В. І. Греків, взявши останній раз участь у праці Комісії 16 вересня 1920 року. В 1921 році помер з голоду О. Ф. Хруцький, що останній раз брав участь у праці 17 листопада 1921 року. В 1922 році помер М. І. Радченко, останній раз брав участь у праці 3 серпня 1922 року».

Ми взяли за приклад факти з діяльності тільки однієї з численних установ УАН. Протягом 3 років «1919–1922» з її складу загинуло 5 чоловік. Передмова чітко фіксує причину смерті одного з них: голод. Радимо ще раз перечитати ці скупі й стримані рядки, щоб зрозуміти сенс подій.

Складання «Словника правничої мови» було доведено до кінця, але 5 чоловік मुсіли були пожертвувати своїм життям. Люди гинули один за одним, але не капітулювали. Люди мерли, праця тривала.

НА ЗЛАМІ

Не завжди мирові угоди складаються за письмовими столами на конференціях і не завжди мировий пакт підписують дипломати.

Голова Советського уряду Хр. Раковський подає відомість, що в квітні 1919 року на Україні було 93 повстання; з 1-го до 19-го червня – 207. За відомостями, які подає

Дупельський, в червні–серпні 1920 року в Київській області було 168 повстань, на Полтавщині – 267.

Визвольна боротьба українського народу тривала на Україні 5 років «1918–1923» і закінчилася перемогою. Большевики капітулювали. Збройний опір українського народу примусив більшовиків зректися від спроб запровадити комунізм в країні лобовою атакою. Большевики відмовилися від спроб усупільнити землю, збіжжя, працю і особу продуцента. Землю не було відібрано під комуни, хліб лишився в руках селян, самі селяни не були загнані в комуни.

Капітулюючи на економічній ділянці, большевики капітулювали й на національно-культурній. Протягом небагатьох років – 1918–23, в напружених умовах економічного розкладу й військової боротьби, українська інтелігенція спромоглася українізувати школу, театр, церкву, розгорнути роботу Академії Наук і остаточно відсунути російську інтелігенцію на задній план.

Українізація державного апарату УССР – 1923–1929 – була так само послідовним висновком з визнання завоювання культурно-національних позицій, здобутих українською інтелігенцією за попередні роки.

Большевики примушені також відмовитися на деякий час і від терористичних методів нищення української інтелігенції.

САМОГУБСТВО Д. М. ЩЕРБАКІВСЬКОГО

Кінчився ясний, теплий літній день. На цвинтарі коло Софії було тихо. Туркотіли голуби. Вечірні тіні затягли блакитносірим павутинням барочний двір. Перед церквою в чеканні панахиди по небіжчикові, старому лікареві, відомому збирачеві народної української пісні Порф[рію] Дан[иловичу] Демуцькому зібрались люди. Дещо запізнившись, прийшов і Д. М. Щербаківський; власне забіг. Був він, як звичайно, в чорному люстриновому піджаку. Мав вигляд, немов кудись квапився. Зайшов на хвилинку до церкви, попрощався з тілом небіжчика, вийшов, потиснув руки, перекинувся парою слів з деким, трохи побалакав з С. О. Єфремовим, а потім якось непомітно зник. Він пішов до Дніпра, який ще палав жовтим і червоним полум'ям. Тут на березі, коло ланцюгового мосту, Д[анило] М[ихайлович] набив кишені камінням, піднявся на міст і кинувся зверху в річку. Через день тіло знайшли... Самогубство Щербаківського справило велике враження на широкі кола української інтелігенції. Похорони, які відбувались в Лаврі, перетворились на громадську демонстрацію.

Смерть Щербаківського становить посередню ланку між двома етапами большевицького терору, першим етапом з часів військового комунізму, датованим розстрілом поета Чупринки «28. 8. 1921 року», і другим, що розпочався з кінця 1929 року процесом СВУ. Д. М. Щербаківський, видатний науковий і музейний діяч, товариш голови Всеукр[аїнського] Археологічного комітету, завідувач історично-побутового відділу Всеукраїнського Історичного Музею в Києві, не був ані засланий, ані розстріляний. Він став жертвою того морального терору, який запровадили в Музеї партійний директор, тов. Вінницький та його колопартійні однопіддані. У листі, написаному перед смертю, Щербаківський писав: «Я втомився. Залишити музей, якому я віддав кращі роки свого життя, я не маю сили. Боротися за кваліфікованою підлістю Онищука й Вінницького не вмію, терпіти постійні провокаційні візити Вінницького далі не можу. Від ревізії музею комісії Укрнауки нічого не жду... Ще більше облюють, зганблять, з білого зроблять чорне, з чесного чоловіка – подлеця. Цього пережити я не можу...»

Вчинок Щербаківського був підказаний тверезою оцінкою перспектив, логічним висновком з ситуації. Якщо інші бачили тільки чинність локальних і групових мотивів місцевої склади, то Щербаківський спромігся розпізнати безперспективність боротьби проти принципів совєтської організації наукової праці, запроваджуваної більшовиками на Україні.

Там, де інші його друзі ще сподівалися, він вибрав смерть. Щоправда, він якоюсь мірою все ж таки припускав, що трагізм його смерті ще зможе щось змінити. Та це була тільки ілюзія, романтична героїка, крутянська жертва. Події розгорталися своїм порядком. Загибель Щербаківського стала прологом до подій, пов'язаних з СВУ.

ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СВУ

Від часу самогубства Щербаківського до арештів, пов'язаних з організацією процесу СВУ, минуло 2 роки. За ці два роки у внутрішньому житті УРСР сталися кардинальні зміни: перехід від «Непу» до будування соціалізму, «ліквідації куркуля» і запровадження «суцільної колективізації».

Запроваджувана советським урядом політика «ліквідації» задля «колективізації» була запроваджувана не тільки до українського селянства, але й до інтелігенції, знайшовши для себе вияв в створенні так званого процесу СВУ – Спілки Визволення України.

Процес СВУ був політичним процесом. Поняття політичного процесу в Советському Союзі набуло зовсім своєрідного значення. Це зовсім не був суворий процес проти людей, які вели активну політичну боротьбу проти уряду. Навпаки, це був процес тих, проти кого уряд вів боротьбу. Особиста політична акція підсудних важила щонайменше. Вона могла бути, могла й не бути. Підсудні могли не мати жодного відношення до політики й до політичної боротьби, але уряд вів проти них боротьбу і цього було досить.

Відповідно до цього було б даремне шукати в процесі СВУ конкретних фактів існування організаційної приналежності даного підсудного до політичної організації, здійснених або намічених терористичних актів, програми організації і т. д. Ніщо з цього не фігурувало на процесі. СВУ не існувало, але існувала українська інтелігенція і вона підлягала ліквідації.

Перечитайте ще раз інструкцію Лаціса. Згідно з цією інструкцією, справа не йшла ані про слова, ані про дії. Ліквідації підлягали люди незалежно від фактів їх анти-советської діяльності. Большевики запроваджували в життя нову форму юрисдикції, коли людину засуджували за слова, ніколи не сказані, і за дії, ніколи не зроблені. СВУ був першою спробою подібного процесу.

НА ПРОЦЕСІ СВУ

Березень 1930.

Слідство зводилося не до з'ясування провини обвинуваченого, а тільки до підготовки даної особи до виступу на суді. Під час слідства підсудний проходив відповідну політобробку. Про існування організації, про свою приналежність до неї, про час вступу, про участь в нелегальних зборах та про свої наміри й дії люди довідувалися вже після арешту від слідчого в ГПУ. І це було для них цілковито несподіванкою.

Оскільки ж між реальною дійсністю і процесуальним завданням були значні розходження та до того ж в справі організації подібних публічних процесів у влади ще не було достатньо практичного досвіду, то на процесі СВУ траплялося багато непорозумінь.

Громадський обвинувачувач П. Любченко питає підсудного письменника Михайла Івченка: «З якого року ви член СВУ?» Підсудний Івченко відповідає: «Приблизно з початку 1927». Він досить висидів, його досить вимучили, він згодився з тим, що він член СВУ. Але далі не все залагоджено. І на запитання, чи відома йому програма СВУ, Івченко відповідає негативно: «Програми СВУ я не чув ніколи». Член організації з 1927 року, який ніколи не чув програми. Громадський обвинувачувач шукає способу якось залагодити цю суперечність. І П. Любченко, намагаючись вийти з цього прикрого

й малоймовірного зауваження, уїдливо зазначає: «Ви шукали нелегальної організації, знайшли таку і попали до неї раніш, ніж запитали про її програму».

Хоч і не бездоганний, але якийсь вихід знайдено. Далі треба довести, що підсудний Івченко брав участь у зборах організації, програми якої він не чув ані до вступу, ані після вступу. Шукаючи бодай якого сурогату зборів, їх знайшли в літературних вечірках, улаштовуваних у письменниці Старицької-Черняхівської. Івченко визнав: «У приміщенні Старицької-Черняхівської відбувалися літературні читання». Однак на запитання: «Коли ви йшли на засідання, чи ви знали, що це було організаційне засідання СВУ?» Івченко відповів: «Ні». І на повторне запитання: «Засідання у Старицької-Черняхівської не здалося вам засіданням, в якому утворювалася організація?» Івченко відповідає: «Про організацію не говорилося». Його ще раз питають за програму і він знову каже: «Конкретною програму я не бачив».

Така сама картина повторюється і на допитах інших підсудних. Допитують співробітника Інституту Наукової мови Шарка.

Прокурор: «Чи знали ви програму і статут СВУ?»

Шарко: «Ні».

Прокурор: «Як же це розуміти, що ви належали до організації і не знали програми й статуту СВУ?»

Шарко: «Про програму і статут я довідався на судовому слідстві».

Ні, слід визнати, що на наступних політичних процесах підсудні бували краще підготовлені до своїх виступів. На СВУ карткові побудови розлітались при першому легкому дотикові до них.

Ось діалог, що відбувся на суді між прокурором і підсудним, кооператором, професором Київського Кооперативного Інституту Болозовичем.

Прокурор: «У чому ви почуваете себе винним?»

Болозович: «У тому, що в мене не було органічного сприйняття Радвлади, цебто не було в мене активності, що виходила б на користь Радвлади».

Прокурор: «Ось так у вас виходить смішно. Визнаєте себе винним, а коли спитати про конкретні факти, то їх немає і ви начебто не винні».

Це було слушне зауваження: виходило смішно... Навіть абсурдно... Люди визнавали те, чого від них вимагали представники совєтської влади, але коли справа доходила до фактів, вони не могли навести жодного конкретного факту.

Утворювалося ґрунтовне розходження між фактами й визнаннями. Зрештою навіть прокурор не міг дати собі ради і знайти вихід між фактичною безневинністю людей і теоретичною їх відповідальністю за «контрреволюційну діяльність, яку проводили на Україні буржуазія і кулацтво по Жовтневій революції». Індивідуально безвинні люди несли на собі вину класи, до якої вони умовно, за даної політичної ситуації, згідно з певною соціологічною схемою були віднесені...

ПРОБЛЕМИ ТЕРОРУ

«Попереднє слідство встановило терористичні принципи організації СВУ». Питання терору було, якщо вірити обвинувальному акту, предметом численних нарад як центру СВУ, так і його філіялів. Першою жертвою мав стати Сталін, потім Ворошилов, а також Будионний. Дещо згодом до цього списку намічено ще так само Миколу Скрипника.

В ролі присяжного терориста СВУ виступав молодий науковий співробітник УАН Павлушков. Це саме він, керівник СУМу – спілки української молоді – давав на суді вкази про настановлення СВУ в справі терору. Про свій намір забити Ворошилова Павлушков показував: «Зустрівши одного разу в Києві машину Ворошилова, коли той

проїздив, здається на маневри, я дуже шкодував, що не було в мене зброї. Інакше я би конче вчинив би замах на наркома...»

Своєрідний терорист, нема чого казати: якщо у нього був би револьвер, то він стріляв би.

Єдиною реальністю було визнання з боку Павлушкова: «В мене не було зброї...»

Викази про терор давав також і В. Ф. Дурдуківський. Старий чоловік примушений був давати викази, оперуючи категоріями й поняттями, за якими не ховалось жадного реального змісту. Він не може сказати, що вся справа з «терором» це «нісенітниця». Він каже: «Я був проти терору». Він не може сказати, що жадного СУМу не існувало, і він каже: «З організацією СУМ я мав мало стосунків». Справді, важко мати стосунки з організацією, яка не існує.

Його обвинувачують, що він давав керівні вказівки молоді щодо терору. У нього виривається вигук жалю. Він апелює до почуттів. Він каже, що для нього, старого вчителя, «тата», який всю свою душу, усього себе вклав у творення своєї, української, найкращої в Києві, школи, в любовні стосунки до дітей, ніяк не можливо, *психологічно* неможливо було втягати «дітей» у «терор».

«Мені було шкода дітей...» Шкода... Сентиментальний дідусь... Совети не знають цього слова. Вони не знають слова «сентиментальний». Психологічна неможливість не є неможливістю для Советів.

І від Дурдуківського продовжують вимагати подальших виказів. Од нього вимагають виказів щодо зброї. Він безпомічно розводить руками. Він не пригадує. Зброя? Але в них ніколи жадної зброї не було. Йому радять пригадати, він пригадує. Так, зброя була...

Дурдуківський признався: «Серед речей я знайшов старого, мабуть, ще з японської війни, заіржавілого кинджала...» Саме цього кинджала він дав Павлушкові. «Чи це було бажання збирати зброю, я не знаю. Те, що я узнав з винувального акту, було для мене несподіванкою...»

Так, це було для нього несподіванкою, коли він узнав з *винувального акту*, що діти – діти... задумували зробити повстання. «Я, – казав старий вчитель, – з організацією СУМ мав мало стосунків. Це не значить, що не цікавився, але я зовсім не гадав, що сумівці задумують робити повстання. З самого початку я був проти терору. Мені було шкода дітей...»

Візьміть до уваги, що Дурдуківський, Єфремов і Павлушков – родичі, і жили вони всі разом, і те, що торкалося одного, повинно було бути знаним і кожному іншому.

Так – без сорому казка – старий багнет, що валявся в коморі Дурдуківських кілька десятиліть, фігурував як конкретний, хоч і єдиний доказ, що Павлушков і сумівці, готуючи повстання, збирали зброю, а ватажки СБУ постачали їх зброєю.

Прокурор: «Як ви думали здобути зброю?»

Матушевський: «Я назбирав 9 рублів і за них ми могли купити 4 револьвери».

Прокурор: «Чому ж ви не виконали ні одного замаху?»

Матушевський: «Бо ми не купили зброї».

Матушевський, приятель Павлушкова, і *тим самим* член СУМу дав у питанні про терор і зброю аналогічні викази.

Як то кажуть, коментарі є зайві.

СБУ – УАН

Підсудні не знали програму організації, до якої вони належали. Про статут, програму, повстання й терор вони довідувалися вперше на судовому слідстві з винувального акту. Як матеріальний доказ, що СБУ і СУМ готували повстання, на суді фігурував заіржавілий багнет з часів японської війни і 9 карбованців зібраних грошей. *Багнет* був символом можливих повстань. Бутафорією. Макетом зброї. Організація – містифікацією.

Знайомлячись з стенографічним звітом СБУ, переконалися, що слідчі органи не цікавилися фактами. Для них не мало й найменшого значення, чи підсудний був членом організації, чи про це він довідався вперше з винувального акту. Вони ігнорували фактами. Емпірика їх не обходила. Для них не мали значення слова і дії, факт існування організації, наявність зброї, причетність чи не причетність людини до організації.

На лаві підсудних сиділа українська інтелігенція. Знищенню підлягали не дані особи за певну їх провину, а українська інтелігенція як така.

Звідси ототожнення СБУ і УАН. Процес СБУ був процесом УАН, остільки органи Госполітуправління ототожнювали Спілку Визволення України і Українську Академію Наук. Кожного наукового співробітника УАН, незалежно од його особистої поведінки і політичної його позиції, трактовано як члена і безпосереднього організованого учасника СБУ.

«Українська контрреволюція» і «українська інтелігенція» були ототожнені. Шукали не контрреволюціонерів, а інтелігентів. На суді фігурували не ватажки повстань і не учасники терористичних актів, а літератори, письменники, науковці, журналісти, панотці, кооператори, лікарі, студенти. Замість відсутніх політичних документів в ролі «речевих доказів» фігурували академічні словники, наукові розвідки, мистецькі твори.

Ми не повинні дивуватися, коли на цьому бучному політичному процесі прокурор, – так, так, – прокурор до підсудного [...] Чехівського звернувся з запитанням: «Яке ваше ставлення до Катерини II і до Петра Великого?» А член суду, Осадчий, в свою чергу, в тон до прокурора, у терориста Павлушкова запитав: «Як ставилися Єфремов і Дурдуківський до М. Коцюбинського й І. Франка?» На що терорист Павлушков відповів: «Дуже добре». На запитання голови суду до Осадчого, чи він має ще якісь запитання до Павлушкова, Осадчий відповів: «Ні». І на цьому допит терориста Павлушкова був припинений. Подорож до Чернігова або Полтави для праці в музеї або в архіві над неопублікованими рукописами розглядалася як організаційна подорож за завданням центра. «Обвинувачений Товкач з Полтави признався, що мав зв'язки з Єфремовим, що Єфремов приїжджав до нього в Полтаву у справі дослідів над творчістю Панаса Мирного».

Не було конспіративних квартир, натомість службовий кабінет голови управи УАН Єфремова був оголошений «місцем конспіративних зборів української контрреволюції». Не було передбачуваних «п'яток». Що ж того? Списки співробітників УАН фігурували як списки членів нелегальної організації, – зручний і гнучкий спосіб, що дуже полегшував працю як слідчих, так і судових органів. Винувальний акт стверджував, що «СБУ за допомогою своєї п'ятки опанувало Комісією словника живої мови», що «президія СБУ організувала окрему п'ятку, аналогічну своїми завданнями до попередньої, в інституті української наукової мови».

Іноді було важко підшукати «п'ятку». Тоді задовольнялися одиницями. Матушевський, студент ІНО, признавався, що він належав до СУМ, організації, очолюваної Павлушковым. Організація була побудована на системі «п'яток». Матушевський завербував одного студента.

Урядові органи продовжували оперувати юридичними й політичними категоріями, категоріями приватного змісту, успадкованими од попередньої «індивідуалістичної доби». «Слідство», «суд», «провина», «злочин», «визнання підсудного», «система п'яток», «вербування», «конспіративні збори» і т. д., але в ці поняття вкладався зовсім інший, принципово відмінний, незрозчленований і масовий зміст «доби будованого соціалізму».

Визнання з боку Єфремова, що радянські семирічки давали недостатню підготовку учням для вступу в ВИШі, оформлялося як «невдоволення з системи радянського шкільництва» під пишним і бучним наголовком окремого розділу «Контрреволюція на фронті шкільництва».

Питання орфографії, правопису окремих слів, боротьба проти засмічення мови варваризмами розцінювалось як прояв політичної боротьби проти Советської влади. Винувальний акт стверджував, що «Інститут наукової мови» УАН провадив конкретне шкідництво в ділянці складання українських словників, віддаючи українську мову від пролетарських мас, викидаючи інтернаціональні слова і перетворюючи словники на «зброю шовіністичного виховання мас».

Філологізм став провідною лінією розгрому основних кадрів української інтелігенції. Мовознавство було оголошене платформою української контрреволюції. З факту праці в мовознавчих закладах Академії Наук робився висновок про приналежність до контрреволюційної організації. УАН була проголошена цитаделлю української контрреволюції.

З осені 1929 року в Академії починається смуга арештів. Арештовуються всі співробітники Комісії словника живої мови: акад. Єфремов, Андрій Ніковський, Гр. Голоскевич, Всеволод Ганцов, Василь Дем'янчук, О. Андрієвська, П. Горєцький і т. д.

Разом з ними тієї ж долі зазнали співробітники Інституту української наукової мови: професор Гр. Холодний, Кривенюк, Туркало, Дубровський, Шарко, Страшкевич і т. д.

Одночасно були заарештовані співробітники Педагогічної комісії: В. Ф. Дурдуківський, Гр. Іваниця, К. Шило, В. Дога, Гребенецький, Заліський та інші.

З комісії громадських рухів: Володимир Міяковський, О. Гермайзе, Павлушков, Івга Рудинська.

З членів медичної секції УАН: професор О. Черняхівський, В. Удовенко, Підгаєцький та інші.

Кооператори: Ботвиновський, Болозович і т. д., провідні діячі української автокефальної церкви: митрополит Володимир Липківський, В. Чехівський і т. д. Керівник «Книгоспілки» С. Титаренко.

Письменники: Л. Старицька-Черняхівська, Михайло Івченко, Максим Рильський.

За центром іде периферія: В. Щепотьєв, К. Товкач – Полтава, академик М. Слабченко, його син, Панченко-Чаленко – Одеса, В. Отаманівський – Вінниця, Петро Єфремов, Володимир Пархоменко, Біднова – Дніпропетровськ, В. Шугаєвський – Чернігів – і т. д.

Однак на суді фігурують тільки кілька десятків. Тимчасом у льохи ГПУ кинено тисячі й десятки тисяч людей з цілої України, наукові робітники, кооператори, медики, вчителі, священики, молодь вишів і т. д., усі ті, що репрезентували собою українську інтелігенцію на селі й місті.

Державні органи УССР створили мітичне СБУ. Міт про СБУ став складовим елементом, теоретичним положенням в системі советської урядової доктрини.

Через три роки після СБУ, коли країна внаслідок поквалпивої й примусової колективізації опинилася на межі катастрофи перед погрозою голоду, голова уряду УССР Г. І. Петровський на січневій сесії ЦК ВКПб і ЦВК СССР 1933 р. сказав: «Протягом п'ятиліткі було викрито контр-революційні шкідницькі організації, як «Промпартія» та т. зв. «Союз визволення України». Ці шкідницькі організації спеціально займалися тим, що нищили худобу в колхозах і совхозах, псували хліборобські машини, організовували кулаків для контр-революційних виступів та розкладали колхози».

Практична державна цінність цього мітологічного аналізу советської дійсності дорівнювалася нулю. Складати провину за нищення худоби, псування сільсько-господарчих машин та за розклад колхозів на Єфремова й Дурдуківського, Ганцова й Івченка, Голоскевича й Дем'янчука значило свідомо ухилитися від аналізу причин, що зумовлювали розклад колхозів та вели країну до катастрофи.

Реальний сенс промови Г. І. Петровського, як голови уряду, був один: це був заклик до нових репресій проти української інтелігенції. З 1933 р. починається нова хвиля репресій, що триває без перерви, все наростаючи, до 1938 р., і далеко перевищує своїм обсягом кількість жертв серед української інтелігенції на попередньому етапі (1929–1934).

ПИСЬМЕНСТВО

Кожне соціальне й політичне гасло в Советському Союзі було закликом до знищення. Жадний політичний захід Советів не запроваджувався інакше, тільки через застосування масових терористичних заходів. «Вінниця» й «Катинь» були не випадками, а правилом в системі державного урядування Советів. Масові розстріли ставали ознакою часу. Терор і політика в Советському Союзі зробилися синонімами.

Гасло суцільної колективізації було разом з тим гаслом ліквідації куркуля. Це були два взаємно пов'язані й взаємно залежні гасла. В негачії, запереченні, знищенні шукали більшовики способів для ствердження.

«Криза» і «катастрофа» переставали бути літературними образами й філософськими категоріями. Вони ставали реальностями підсоветського життя, підписами під актом переведеного трусу й рукою власною ствердженням актом визнань в злочинах, ніколи не зроблених.

Усі вони, представники української інтелігенції, кінчали однаково: раптовим зривом, падінням, знищенням, катастрофою, життям, оберненим в одчай, безнадійність, голод, вигнання, і, зрештою, смертю, що приходила як порятунок.

«Фантастичність жажливої доби ставить на реальний ґрунт факт цілковитого знищення всіх українських письменників», – зауважує один з авторів, що писав про долю українського письменства й українських письменників за Советів (С. Кокот. Кр[аківські] В[істі], 1943, ч. 293).

Арештом Ялового й самогубством Мик. Хвильового (травень 1933) починається новий етап репресій проти української літератури, що завершується року 1938 цілковитим, як сказано вище, її винищенням.

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ (1893–1933)

Микола Хвильовий в українській літературі виступив патосним речником ідей, які до того часу були здобутком хіба що тільки вузького й замкненого гуртка, і без нього, можливо, лишилися б у межах цього останнього.

З гарячковою пристрасністю, з ревністю відданого неофіта він викладав у своїх памфлетах інтуїтивно, або краще сказати, емоційно щойно схоплені ідеї. З гурткових, ізольованих і замкнених ідей він творив основи свого світогляду. Він солідаризувався з тими, що пізнавали в нашій сучасності запах нової епохи і вірили в українське Відродження.

Советизованому неонародництву Пилипенку і Биковців, їх провінційальному просвітництву він протиставив вимогу високої й добірної культури, ідеал європеїзму і своєрідну концепцію української літератури, центральною постаттю якої є Панько Куліш і яка прагне «джерел», спільних для всієї європейської культури.

В Пант[елеймоні] Куліші Хвильовий знайшов для себе прапор і ствердив ім'я, потрібне для уточнення орієнтації. «Більшого за Панька Куліша не знайти. Здається, тільки він один маячить світлою плямою з українського минулого. Тільки його можна вважати за справжнього європейця, за ту людину, яка наблизилася до типу західного європейця» (Думки проти течії, 1925, с. 53).

Європеїзм – ось мірка його оцінок. «Наша орієнтація – на західноєвропейське мистецтво» (Культура і побут, 1926, XII, «Апологети писаризму»). «Коли ми говоримо про Європу, то ми маємо на увазі не тільки її техніку: є дещо серйозніше від останньої.

Це європейський інтелігент у найкращому розумінні цього слова. Це, коли хочете, знайомий нам чорнокнижник з Вюртембергу, що показав нам грандіозну цивілізацію й відкрив перед нами безмежні перспективи. Це доктор Фавст, коли розуміти його як допитливий людський дух» (Думки проти течії, с. 45).

Тут центральна ідея Хвильового. «Психологічна Європа, ось та Європа, що на неї ми маємо орієнтуватися! І саме вона й виведе наше мистецтво на великий і радісний тракт до світової мети!» І далі він розкриває сенс своєї тези про психологічну Європу: «Клясичний тип громадянської людини вироблено Заходом... Отже, не можна мислити соціального критерія без психологічної Європи».

Ось та концепція, яку розвинув Хвильовий. Їй не можна відмовити в суцільності. Вона гостро полемічна, з її орієнтацією остаточним підсумковим висновком: «Не можна мислити соціального без психологічної Європи!»

Наша сучасність веде грандіозну боротьбу «за Європу» і «Соціальність» проти асоціального і антиєвропейського більшовизму. Без Європи, поза Європою Хвильовий не мислив собі «українського відродження». Шляхи України – шляхи Європи. Доля Сходу розв'язується на Заході.

Хвильовому не бракувало сміливості. Лазар Моїсейович Каганович про Хвильового казав: «Гасло “за Європу!”, “Геть від Москви!”, вся його постава національного питання є ворожий нашій партії настрій!»

Червневий пленум ЦК КПБУ р. 1926 в свою чергу стверджував, що «гасло орієнтації на Європу» Хвильового є гаслом «відмежування від фортеці міжнародної революції, столиці СССР – Москви!»

Так уже року 1926 різко намітилося розходження Хвильового з урядовим курсом більшовицької партії.

Коло навкруги Хвильового дедалі все вужчало. Гасло знищення, кинуте партією р. 1928 щодо селянства, р. 1929 було прикладене і до інтелігенції. Року 1930 Є. Гірчак, автор книги про Хвильового й Хвильовізм, писав: «Соціальні коріння Хвильовізму глибоко проросли в буржуазно-куркульський ґрунт. Тому нищення Хвильовізму відбувається з часом знищення цих коренів!»

Точка над життям людини була поставлена.

СМЕРТЬ ХВИЛЬОВОГО (13 травня 1933)

Був 1933 р. В країні був голод. Українське село доведене до людоджерства, агонізувало на каміннях вулиць большевицьких міст.

Лютувало ГПУ. Хвильовий жив як у лихоманці, з важким почуттям тягару, що тиснуло на серце, і з напруженим почуттям тривоги, в незвичному, невиразному чеканні чогось, що має трапитись.

І тоді одного ранку, наприкінці квітня, в нерухоми тишу кімнати вдерся телефонний дзвінок. Дзонили в квартири Ялового, найближчого друга Хвильового, ініціатора «Валпите». Схвильований жіночий голос сповістив про несподіваний арешт Ялового.

Звістка приголомшила, але все стало прозоро ясно: Почалось! Перший Яловий, тоді він, потім інші. Йдеться про розгром «Валпите», про ліквідацію української літератури.

Минає кілька днів. Хвильовий почуває себе виснаженим вкрай. Думка про смерть здається йому єдиною, що обіцяє якийсь вихід. Ним опановує думка принести себе в жертву за Ялового, власною загибеллю врятувати тих, що стоять на черзі.

Тієї ночі, коли він прийняв це рішення, він не лягав спати. До самого ранку просидів він за своїм робочим столом. Коли під вікнами задзвеніли перші трамваї, він підвівся й вийшов до загальної кімнати. Дружина ще спала. Донька Люба збиралася до

школи. Старенька мати лагодила снідати. Він привітався, як завжди, з поцілунками й жартами. Повідомив, що запросить до себе друзів – читати новий твір! – отже треба приготувати чай. Потім підійшов до телефона і став дзвонити до своїх друзів-письменників. Усіх просив прийти сьогодні. Читатиме свій останній твір!!!

За годину у Хвильового вже були О. Досвітній і Мик. Куліш. Він був схожий на людину, яка трошки випила. За чаєм розійшовся ще більше. Узав гітару і з почуттям проспівав кілька улюблених пісень. Усі були захоплені, але з нетерпінням чекали початку читання. Хтось нагадав про це.

– Ах, так! – схопився Хвильовий, немов пригадавши щось: – Друзі мої! Сьогодні я вас справді здивую. Мені так важко було написати цей твір. Але я зрозумів, яким мусить бути письменник в цю сталінську епоху. І тому в мене з'явилося таке надхнення до цього твору. Може, сьогодні навчу я вас, як треба і як не треба писати в наш час.

З цими словами він швидко зник за дверима свого кабінету. В повній тиші друзі чекали, поки вийде Хвильовий з рукописом.

Раптом в кабінеті почувся короткий як тріск револьверний постріл. У ту ж мить кинулися друзі до кабінету. За столом, відкинувши голову на спинку крісла, сидів Хвильовий. В опущеній руці тримав стиснений наган. На столі лежала записка, білий аркуш паперу, на якому червоніли бризки крові.

В записці, залишеній Хвильовим, він писав, що арешт М. Ялового він розглядає як початок переслідування українських письменників. «Кров'ю моєю можу засвідчити, що Яловий ні в чому не винен!..»

Хвильовий нікого не врятував і нічого не змінив. Його смерть свідчила про ту безвихідь, в якій опинилася українська інтелігенція. Це була жертвна й героїчна смерть. Але це була героїка безсилля, прояв безсилля, зведеного на ступінь героїзму. Жертва, яка стала даремною.

На похоронах Хвильового ще були всі «ваплітяни». 13 травня 1933 р. Хвильовий покінчив життя самогубством, а тоді ж у травні був заарештований О. Слісаренко, О. Досвітній, Остап Вишня. Згодом інші.

Жахлива потвора, механізована машина нищення простувала вперед, німа й байдужа. Глухий робот, позбавлений почуттів, мислів, хисту, робив своє діло, нищачи почуття, інтелект, дух!

Психології, пориву, духу, особистому протесту й особистій жертві не було місця в цей жорстокий апсихологічний бездушний час большевицької диктатури пролетаріату.

ЛІКВІДАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Усі українські літературні організації припинили своє існування на початку 30-х років в один і той самий спосіб. Жадна з них не була закрита або роздушена. Советська влада ніколи не вдавалася до подібних заходів, що могли б здатися недемократичними. Воля зборів, слова й друку ніколи не були порушені.

Українські літературні організації переставали існувати просто через неучасть в них їхніх членів. Письменники переставали брати в них участь і вони переставали існувати. Знов же жаден письменник не був в Советському Союзі ліквідований. Ліквідовані були не письменники, класові вороги.

Не забудьмо: позакласової літератури немає. Є тільки класова література: пролетарська або анти-пролетарська, отже класово-ворожа література, отже література, яка підлягає знищенню. Оскільки ж пролетарської літератури, як такової, взагалі не існувало, то це значило, що вся література – без жадних винятків – підлягає знищенню.

Центр ваги в літературі був перенесений на моменти позалітературні. Природньо, що справами літератури відали органи політичного управління держави. Так створювався відомчий підхід до літературних проблем.

Принцип і метод організації літературного процесу був той самий, що й усього державного ладу: метод ліквідації ворожих пролетаріатові клас. Над усім панував один і той самий незмінний, фатальний закон – закон насильства, якому більшовизм надав ваги вищої й остаточної соціально-політичної формули.

Перелічувати імена членів якої-небудь української літературної групи це називати письменників, які були заслані, розстріляні, покінчили життя самогубством, померли від хвороб і виснаження на засланні, не витримавши жорстоких умов і суворого клімату. Застрелився Микола Хвильовий. Повісився Борис Тенета. Збожеволів Тодось Осьмачка. Були розстріляні Григорій Чупринка, Дмитро Фальківський, О. Влизько, Кость Буревій, Лада Могилянська. Живим спалений був поет Свідзинський.

Терор, скерований проти українських письменників, не носив індивідуального характеру. Індивідуальне нищення окремих письменників оберталося в групове. Справа йшла про винищення цілої української літератури в усьому її обсязі. Знищенню підлягала українська література як така.

Тим-то про українську літературу 20–30-х років можна сказати, що це була *література знищених!* Трагедія української літератури, якій подібної не знайти ніде в світі, в тому, що знищено зовсім або зламано не одну генерацію творців тієї культури і потоптано великі духовні скарби (С. Гординський).

ВАПЛІТЕ – ПРОЛІТФРОНТ

Провідним осередком в українській літературі 20-х років була, розуміється, «Вільна Академія пролетарської літератури», скорочено «Вапліте» (згодом: «Пролітфронт»).

До складу «Вапліте» входили П. Тичина, Мик. Хвильовий, Ол. Слісаренко, М. Яловий, М. Йогансен, Гордій Коцюба, П. Панч, О. Вишня, М. Куліш, М. Майський, Г. Епик, А. Панів, О. Копиленко, І. Сенченко, Ю. Смолич, О. Досвітній, І. Дніпровський. З них 1933–34 були ліквідовані М. Хвильовий, О. Слісаренко, М. Йогансен, Г. Коцюба, Г. Епик, А. Панів, О. Вишня, Мик. Куліш, Ол. Досвітній, – гвардія української літератури. Гвардія, яка стояла на передовій лінії літературного фронту і яку було винищено першою.

Досить з усіх ваплітян згадати про одного, про Мик. Куліша, щоб з усією ясністю ствердити, що важила в українській літературі ця група.

П'єси Куліша були криком болю враженого національного почуття, протестом українця проти більшовизму і виявом розгубленості інтелігента перед жахом диктатури пролетаріату, що нищить українське село. Органи диктатури *розчавили* письменника, але лишився біль і лишилося мистецтво, лишилося мистецтво, яке втілило біль і протест розчавленої більшовизмом людини.

ЛАНКА – МАРС

«Ланка – Марс» для Києва була тим, чим для Харкова було «Вапліте – Пролітфронт»: цільною організацією, що об'єднувала переважну більшість письменників міста. До складу «Ланки – Марсу» входили такі письменники: Євген Плужник, Дмитро Фальківський, Микола Терещенко, Тодось Осьмачка, Григорій Косинка, Михайло Івченко, Валеріян Підмогильний, Борис Антоненко-Давидович, Борис Тенета, Володимир Ярошенко, [Гордій] Брасюк, Дмитро Тась-Могилянський, Марія Галич та інші.

За винятком Марії Галич всі члени групи «Ланка – Марс» були репресовані. Григорій Косинка й Дмитро Фальківський були розстріляні в грудні 1934 р.

Грудневі розстріли 1934 р. відбулися хронологічно *після* вбивства Кірова! Та хоч, за офіційною версією, посилення червоного терору, мовляв, було відповіддю уряду на

вбивство Кірова, однак *арешти* тих, що були розстріляні в грудні 1934 р., припали на час *перед*. Жертви відплати були визначені й підготовані заздалегідь.

Кривава математика диктатури, рахунки вбивств, алгебраїчні схеми класової боротьби склалися й викреслювалися незалежно од будь-яких привхідних обставин.

І тут ніщо не мало ваги: ані сухоти Євгена Плужника, ані втеча з Києва до Свердловського, а тоді до Середньої Азії Б. Антоненка-Давидовича, який засудив себе на добровільне вигнання, ані збезброєність притисненого до стіни Осьмачки. Усе це не мало жодної ваги: ані талант, ані відчай, ані опір, ані капітуляція.

Борис Тенета – талановитий прозаїк – спробував шукати собі порятунку в утечі, спочатку до Одеси, а потім на Кавказ. Йому здавалося, що можна сховатися, збитися непомітним, забитися в глухий кут, перечекати, поки пронесеться вихор, – і він врятує себе. Загнаний, зацькований, в безнадії, освідомивши безвихідність, він повісився.

Тодось Осьмачка не був ані розстріляний, ані засланий. Він збожеволів. Експертиза проходила за експертизою. Лікарня за лікарнею. Іноді його випускали, він голодував. Блукав вулицями міста або просиджував у бібліотеці. Ночами спав або на сходинах східців, підклавши під голову цеглину, або на купах вугілля в сутеренах великих будинків коло казанів центрального опалення.

Він прокляв місто і повернувся на село. Робив наймитом, рубав дрова, тягав воду, викорчовував пеньки, голодував, терпів знущання. О, він добре пізнав, які важкі сходи чужих ганків і який гіркий хліб за чужим столом!

Така була доля поета, що жив в Союзі. Він пройшов через одчай, через злигодні, через божевілля. І коли свого часу нам здавалось, що хаотична трагічність образів його поезії переступає стандарти естетичних норм, то тепер косноязыччя образів Осьмачки, їх гіперболічна велич, їх надмірність сприймається нами як відображення дійсності.

ЄВГЕН ПЛУЖНИК

Ми вже казали: індивідуальна провина не мала значення. Про яку провину могла йти мова, якщо справа торкалася Євгена Плужника?!

Тримався в житті він якось немов би обережно, залишаючись завжди осторонь. Був спокійний, тихий, немов би відсутній. Був хворий на легені і ходив звичайно в пальті, злегка, ніби якось нерішуче покахикував. Горбився. «Три його збірки поезій, пише критик, належать до вершкових досягів сучасної української поезії». Вони сповнені філософічних розумувань і в них немає жадних випадів, нічого бойового.

Ані життя, ані поетична діяльність не давали жадних приводів для арешту. І все ж таки він був заарештований і засуджений на розстріл!..

Правда, його не розстріляли. «Вищу міру покарання» йому замінили 10 роками заслання. Та це була гра мертвими формулами, бо 10 років заслання на Північ в суворих умовах приполярного клімату, бруду й смороду зголоділого життя в'язничих касарень означали для людини, хворої на легені, вірну смерть.

І все ж таки, коли він довідався про заміну розстрілу на заслання, він зрадів. Поет, який у житті взагалі рідко радів, якому багато треба було, щоб зрадіти, тепер радіє якоюсь надзвичайною, сонячною, сяйною радістю.

Залишився лист, якого написав тоді Євген Плужник до дружини:

«Галча моє! Це не дрібничка, що пишу я тобі чорнилом, але разом з тим це величну має вагу: я хочу, щоб надовго на все твоє й моє життя зберігся цей лист – найрадісніший – вір мені, з усіх листів, що я коли-небудь писав тобі.

Галю, ти ж знаєш, як рідко я радів, і як багато треба для того, і от тепер, коли я пишу тобі, щось сповнює мені груди велике почуття радості – так це значить, що сталося в моїм житті те, чому й ти разом зі мною, я знаю, радітимеш.

У мене мало зараз потрібних слів, мені б тільки хотілося пригорнути тебе так міцно, щоб відчула ти всім еством твоїм, що пригортає тебе чоловік, у якого буває життєва сила і в м'язах, і в серці, і в думках.

Я пишу тобі, а на дворі за вікном сонце – і мені, їй-Богу, так важко стримати себе, щоб не скрикнути – яке хороше життя, яке прекрасне майбутнє в людини, що на це майбутнє має право.

Я цілую тебе, рідна моя, і прошу: запам'ятай дату цього листа як дату найкращого з моїх днів.

28-III-35.

Твій Євген».

Тільки в Советському Союзі, де жадна найфантастичніша вигадка Джонатана Свіфта нікому не здається неймовірною, міг бути написаний лист, як цей. З темних провалей похмурого однаку виростала блакитна квітка надії.

Та це все було тільки ілюзією й марною оманю. Даремно мріяв поет про життя. Обіцянка, що його не вб'ють і він житиме, була тільки злим і підлим рабським жартом.

Жадне життя і жадне майбутнє, якого він так гаряче й пристрасно прагнув, перед ним не відкривалося: він був приречений! Опинившись на Соловках, через півроку Плужник помер на сухоти. Заміна розстрілу на заслання була тільки фікцією.

Плужника знищили, хоч ані його література, ані позалітературна діяльність не давали для того жодного приводу. І якщо тепер знов, як і 24 роки тому, Європа стоїть перед погрозою вторгнення большевизму, і люди, не уявляючи собі обсягу загрозливої їм небезпеки, заспокоюють себе думкою, що вони ніколи не були активні, то хай вони не забудуть про долю Євгена Плужника, який був тільки поетом і ніким більше.

Плужник був, можна сказати, відсутньою людиною. Він хотів для себе дуже небагато: жити й радіти, бачучи сонце. Був він поет і до того ж талановитий поет. І питання, чому він був знищений, назавжди залишиться без відповіді.

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

Юрій Клен в своїй поемі, присвяченій «Проклятим рокам», написав:

Не змити кров невинного Косинки,
Не воскресити мертвого Влизька.
На нашій ниві справили дожинки,
Щоб не лишилось нам ні колоска.

Косинка належав до «Ланки – Марсу». О. Влизько до «Нової генерації». В списках розстріляних за постановою «Виїзної сесії військової колегії найвищого суду ССРСР під головуванням тов. Ульріха» з 13–15 грудня 1934 р. з членів «Нової генерації» фігурує також Кость Буревій.

Ліквідації підлягали всі без винятку українські літературні організації, і «ліві», і «праві» однаково повинні були бути знищені. З представників «Лівівців» були Олекса Влизько й Кость Буревій розстріляні, інші заслани: Гео Шкурупій, Гро Вакар, Валеріян Поліщук, метр і основоположник українського футуризму Михайло Семенко, Дм. Бузько, Гео Коляда, П. Колесник та інші.

НЕОКЛАСИКИ

Наприкінці березня 1935 р. була закінчена справа «Ланка – Марс», 28-III-35 був виголошений присуд Плужникові. А вже через місяць, в останніх числах квітня, був заарештований Микола Зеров. Після нього, влітку, був заарештований Павло Филипович.

Третім восени, 3 вересня – Мих. Драй-Хмара. Після «Ланки» й «Нової генерації» прийшла черга «Неокласиків».

До них були прилучені ще кілька: літературознавець Ананій Лебідь, молодий поет Марко Вороний, син Миколи Вороного та якийсь науковий співробітник Історичного Музею, викази якого й лягли в основу судової справи «про націоналістично-терористичну групу Миколи Зерова», хоч ані він, ані Марко Вороний ніколи ніяких зв'язків з неокласиками не підтримували. Вони були прилучені в порядку, так би мовити, примусового асортименту, щоб укомплектувати мітичну організацію.

Про те, що відбувалося по той бік в'язничних стін, довідуємося зі споминів Гр. Костюка, який одного разу ненароком зустрівся з одним із учасників цього судового процесу.

«На початку січня 1936 р. мене викликали на черговий допит. У почекальній камері тюремної комендатури я застав людину – висохлу й сіру. То був Ананій Лебідь, літературознавець, редактор і дослідник творів М. Коцюбинського. Я зрадів і почав закидати запитаннями.

– Ви давно сидите?

– Вже другий рік!

– В якій справі обвинувачують вас?

– В приналежности до терористично-націоналістичної групи проф. Миколи Зерова, – іронічним тоном, з злобою в серці відповів Лебідь і дивився на мене з мертвою посмішкою на посірілому чи, вірніше, спліснівілому й засмученому обличчі.

Я оstownпів. Бувши на волі, я не знав про арешт Зерова. Запитую:

– Так Микола Костевич тут?

– Де ж йому тепер бути? – ніби глузливо відповідає Лебідь.

– Вас що трійка судить?

– Ні, виїзна сесія Верховного воєнного суду ССРСР.

Я був до краю приголомшений. Я знав, що значить судовий процес виїзної сесії верховного суду ССРСР. Це в більшості – розстріл. Членів групи обвинувачено з 6, 8 і 11 54 ст. К. К. УССР, отже: в шпигунстві на користь чужої держави (6 пункт), в підготованні й спробі вчинити терористичні замахы на представників уряду та партії (8 пункт) і, нарешті, в приналежности до таємної контр-революційної організації (11 пункт).

– Звідки такі дикі, не сумісні ні з якою, здається, людською логікою обвинувачення групи вчених і поетів?

– Як звідки? А ГУКУС (Гурток культури українського слова при Київському [І]НО)? А Літературознавчий семінар підвищеного типу при [І]НО? А група неокласиків? Це вам що, не організація? – з лютим сарказмом майже викрикнув Лебідь» (Кр[аківські] В[істі], [19]43, ч. 256).

Колись французький письменник Октав Мірбо написав книгу, що зветься: «Сад катувань». Він описав химерні способи катувати, застосовані свого часу китайцями. Людину били палками по п'ятах. Перепилювали дерев'яною пилою. Клади під дзвін і починали дзвонити, поки на якийсь день людина, не витримавши безперервного напруження слуху, не помирала.

В Советах робили інакше. Тут діяли не на органи слуху, а на інтелект. Людину обвинувачували в явно абсурдних речах. Французький автор не передбачив цього, можливо, найхимернішого методу: способу розчленовування свідомости, катування людини безглуздя пред'явлюваних їй обвинувачень.

Людину примушували визнати те, проти чого повставав розум, сумління, звичні уявлення, усталені поняття. Що семінар в [І]НО це зовсім не семінар, а тільки легальною формою замаскований гурток змовників і вбивць. Що приятельські зв'язки поетів

це не особиста приязнь і не дружба поетів, а форма конспірації, шифр, ширма, спосіб акції союзу терористів.

Професор був добрим знавцем латинської мови. Він був досконалим, виключно блискучим поетом, довершеним перекладачем. Він перекладав з латинської мови Горація, Вергілія, Катула.

Чи недостатній повод переконати людину, що він був активним контр-революціонером, ватажком антисоветської організації і терористом, що діяв за завданням чужоземних розвідок.

Абсурдно?.. Ні, саме так! Ще р. 1930 Є. Гірчак у вже згадуваній вище книзі: «Неокласики, як представники певної літературної течії, вважають за свою літературну платформу провадити форми й методи грецького й римського мистецтва!» Що ж з того? – питаєте ви. А ось що: «Тут, уже в цьому, – продовжує Гірчак, – виявляється їхнє невизнання нашої радянської сучасності й дійсності, їхня втеча від неї, їхній світогляд. Тут, – ставить Є. Гірчак точку над і, – уже виявляється їх певна класова суть і специфічна метода класової боротьби». І як заключний висновок: «З неокласиками точиться боротьба через те, що вони відбивають, виявляють і репрезентують класові інтереси української буржуазії» (с. 47).

Якою безглуздою фантазмагорією не здається ця маячнева цитата, вона вносить цілковиту ясність в суть справи, з'ясовує ступневу послідовність переходу од факта, що Зеров займається перекладами з римських поетів, до заключного висновка, що він терорист, шпигун і диверсант.

«Професора і поета Миколу Зерова, людину лагідної вдачі, людину, що ніколи в руках зброї не мала, людину гуманну, нездібну не тільки вбити когось, а навіть скривдити, зробили провідником терористичної групи. Його категорично обвинувачували, що він вже в останньому році дійшов до такої боевої експансії, що всім своїм співучасникам дав конкретне терористичне завдання з точно визначеним часом його виконання. Акт терору мав здійснюватись над Постишевим, Петровським та іншими» (Гр. Костюк, Кр[аківські] В[істі], [19]43, ч. 256).

Безпідставна сміхотворність подібного обвинувачення дорівнюється тільки його трагізму. Треба уявити тільки душевний стан людини, яка опинилася перед фактом подібного обвинувачення без жадних підстав для того. Більше того: яку переконали кінець-кінцем, що саме так і було.

В ГПУ діяли методами невропатології, оберненими в свою протилежність. Жорстокість цього катування, скерованого на інтелект, далеко більша, ніж китайська питка дзвоном або перепилювання людини дерев'яною пилою. Чемність теж може стати джерелом жаху. Що чемніш, то жакливіш. Головне, діяти послідовно. Аналіз психіки стає джерелом її нищення. Кожну фразу, кожен рух, жест, думку взято на облік. Свідомість людини атомізували. Атомізація свідомості стала досягненням большевицької юрисдикції.

Здіймаючи шар за шаром наверхування захисних заслом, оголюючи психіку, беручи на облік кожен нездійснений вислів, одсунутий у підсвідоме, розкривали в людині сховані комплекси терору, диверсій, участі в нелегальній організації, способи втечі за кордон, зв'язках з закордоном...

Чисто клінічний метод, використовуваний невропатологами до лікування психічних порушень, застосовано для патологічного розкладу нормальної психіки.

Зеров, Филипович, Лебідь одержали по 10 років заслання до далеких таборів з конфіскацією всього їм належного майна. «Як не дивно, – зазначає Гр. Костюк, описуючи свої переживання, коли він в в'язниці довідався про цей вирок, – я був ніби щасливий! Я ждав розстрілу, а тут 10 років. Все ж таки якісь перспективи, якісь надії вижити. Це дуже дивне психологічне почування в'язня!.. Пізніше мені доводилося спостерігати

те саме не тільки на собі, а й на багатьох інших в'язнях, що вже їм було, як кажуть, на волосок від смерті!»

Таке було почуття щастя, що ним жили люди в Совецькій країні, де мрія про концтабір була найвтішнішою мрією советської людини про визволення!..

Останні роки перед арештом Зеров працював над перекладом Вергілеєвої «Енеїди». Можна зректися всього. Можна дійти до остаточного самознищення. Можна всього позбутися, усе загубити й нічого не мати. Можна потрапити до в'язниці, стати в'язнем, опинитися на Соловках... Та яку моральну й творчу силу треба було мати, щоб під час слідства в льохах НКВД і потім на заслання продовжувати свій труд над перекладом «Енеїди».

Шлях Зерова не був його особистим шляхом. Це була типова путь, що нею так або ж інакше пройшла значна частина української інтелігенції. Хіба не так само ботанік проф. Яната там таки на Соловках продовжував, в найганебніших умовах, свою дослідну працю?..

І постать людини з текстом латинського клясика в обірваних кишнях зношеного пальта, що починав свій творчий труд гімназіальним учителем латинської мови в Златополі і кінчив його в'язнем на Соловках, стає символічною.

Виростає в образ зворушливий і героїчний, де некорисливість праці сполучується з її самовідданою величчю.

ЗАХІДНЯ УКРАЇНА

В грудневих списках розстріляних р. 1934 письменники «Західньої України» були репрезентовані Крушельницькими. Крушельницький Іван і Крушельницький Тарас були розстріляні, Крушельницький Антін і Крушельницьк[а] В. були заслані. З групи «Західньої України» були репресовані й заслані: Дмитро Загул, найвидатніший з поетів цієї групи, який р. 1918, за часів «Музагету», репрезентував разом з Яковом Савченком (теж репресовано) символічну течію в українській літературі, тоді Вол. Атаманюк, В. Гжицький, В. Гадзинський, М. Козоріс, Павлик, Дмитро Рудик, Василь Бобинський, Мик. Марфієвич та інші.

ЩЕ ЖЕРТВИ!

Перелічивши з письменників тих, які входили до складу «Вапліте», «Ланки – Марсу», «Нової генерації», «Неоклясиків», «Західньої України», ми все ж таки не вичерпали списків закатованих українських письменників. Скласти списки письменників, що стали жертвами большевицького терору, надто велике, сказати, невичерпне завдання. Воно дорівнювалося б цілком аналогічному завданню скласти біо-бібліографічний словник українських письменників 20–30-х років 20-го століття.

Згадаймо ще кількох: Василя Мисика, О. Лана, В. Свідзинського, Ол. Варавву, Василя Чаплю, Ів. Багрянного, Василя Чечв'янського, Юрія Вухналя, Кліма Поліщука, Анатолія Волковича.

Біографії людей за советських часів складалися дивно й несподівано. Довго по-невірялася у розшуках кололітературних підробітків Зінаїда Тулуб, поки написаний великий історичний роман «Людолови» в 30-х роках не приніс їй визнання й ім'я... Та це означало для неї одночасно й кінець. Її було знищено, як і всіх інших.

Її, що була непомітною, так само як і советських вельмож: А. Г. Сенченка, що за часів Постишева очолював «Союз советських письменників», Ів. Микитенка, Ів. Кириленка, В. Десняка (Вас. Василенка), Бориса Коваленка, Євгена Шабльовського, Ів. Лакизу, С. Шупака, В. Корняка, Черняка, Ів. Кулика, С. Пилипенка, Ю. Озерського, А. Речицького, Сухина-Хоменка, Ф. Якубовського і т. д., що на різних етапах ходили

в «вождях» «пролетарської літератури». «Вірного сина церкви» Івана Микитенка «спалено» на вогні найсвятішої інквізиції, як і «схизматика» Хвильового.

Тими ж шляхами «в ніщо» простували наймолодші письменники з комсомольського «молодняка» (Дмитро Чепурний та інші) і письменники старшої генерації 70-річники і 80-річники: Гр. Чупринка, Іван Стешенко, Мик. Вороний, Мик. Філянський, Мусій Кононенко, Юр. Будяк, Євген Тимченко, Л. Старицька-Черняхівська, А. Кримський, Леонід Пахаревський, Гнат Хоткевич, В. Свідзінський, Іван Галюк.

І все-таки й це ще далеко не всі. Д[од]амо до незгаданих досі Дмитра Борзяка, Дмитра Бузька, Василя Вражливого, Мечислава Гаска, Дмитра Гордієнка, Дмитра Грудину, Леоніда Гребінку, Олеся Громова, Миколу Дукина, Сергія Жигалка, Мирослава Ірчана, Мелетія Кичуру, Петра Лісового, Галину Орлівну, Івана Ткачука, Юліана Шп[ол]а, Вол. Штангея, Грицька Яковенка, Гордія Коцюбу, Віктора Гудиму, Грицька Сеченка.

Це письменники, прозаїки, поети. А критики й історики літератури? Ось кілька імен з їх числа: С. Єфремов, А. Ніковський, П. Филипович, Микола Зеров, М. Драй-Хмара, Борис Навроцький, Петро Рулін, Кисіль, Агапій Шамрай, В. Наumenко, Іван Стешенко, Микола Плевако, А. Музичка, В. Герасимович, П. Петренко, П. Колесник, Фелікс Якубовський, Лавриненко, І. Капустянський, Гр. Майфет, А. Лебідь, Іван Лютий, Сергій Козуб, В. Міяковський, Борис Шевельов, Володимир Юринець, Григорій Костюк, С. Ф. Шевченко, Іван Галюк.

Історики і археологи: Ми[хайло] Грушевський, Ол. Грушевський, М. Слабченко, Ол. Пархоменко, С. Шамрай, Ф. Савченко, Вас. Денисенко, П. Клепацький, Тодось Гавриленко, Мик. Макаренко, Болтенко, Мих. Рудинський, Інґа Рудинська, Я. Яворський, Мик. Василенко, Віктор Романовський, К. Харлампович, М. Сагірда, Ф. Козубовський, Т. Мовчанівський, С. Мачура, В. Барвінок, Глушко С., О. Гермайзе, Василь Дубровський, Всеволод Зуммер, Ф. Ернст, С. Гіляров, Єфімовський, Іваницький, В. Карпело, Кристер, М. Яновський, Ір. Черкаський, І. Шекара, Євген Сташевський, М. Тищенко, В. Юркевич, П. Клименко, М. Ткаченко, Віктор Новицький, М. Товстоліс, Н. Мірза-Авак'янц, М. Горбань.

Етнографи і фольклористи: Василь Кравченко, Вол. Щепотьєв, В. Крижанівський, К. Червяк, В. Риженко, Є. Спаська, А. Онищук, Ніна Заглада, Лідія Шульгина, Анатоль Носів, Климент Квітка, Володимир Білий, Вячеслав Камінський, Кость Копержинський, Микола Левченко, Могилянська О., Ю. Ф[іль], А. Ковалівський, Данило Щербаківський, Ник. Дмитрук, Євген Рихлік.

Мовознавці: Олекса Синявський, Олена Курило, Євген Тимченко, Гр. Голоскевич, А. Кримський, Всеволод Ганцов, Сморичинський, Нємчинов, О. Андрієвська, Петро Гарецький, Євген Волошин, Іван Бойко, Трохименко, Шарко, Дубровський, Василь Дем'янчук, Микола Любинський, Гладкий Микола, Тауфік Кезма, Страшкевич, Туркало, Гр. Холодний.

Ми докладно спинилися тут на факті знищення більшовиками групи української інтелігенції, зв'язаної з літературою, – поетів і прозаїків. Але ми могли б говорити так само і про те саме не про письменників, а про науковців, не про науковців, а про кооператорів, не про кооператорів, а про лікарів. Про агрономів, про учителів, про духівництво, про всю українську інтелігенцію в усьому її обсязі і на кожній окремій ділянці інтелігентської праці. Ім'я за ім'ям, факт за фактом. Сотні імен, тисячі й десятки, сотні тисяч людей. Цілі генерації, що гинули в тайгах і тундрах Соловків, Урала, Колими, Камчатки.

І якщо українська культура на сьогодні не порожнє місце, то це є найкращим свідченням невичерпаних життєвих сил українського народу, що замість кожного знище[ного] більшовизмом міг поставити іншого. І ця невичерпаність життєвих сил

українського народу є найкращим свідченням того, що український народ знайде для себе своє місце в новій Європі, яка виконується в тій великій боротьбі з більшевизмом, що її веде Німеччина та її союзники.

Як сказав в одному своєму вірші спалений більшевиками в перші місяці цієї війни під Харковом поет Вол. Свідзинський:

А на гробі твоїм,
Над чорторіями мороку,
Над кучугурами тіні –
Сад, посіває чебрик
Щедрик
Творящого літа!
На гробі твоїм –
Високе полум'я дня!..

- 0059.** Коли говорять вголос... Журнальна рецензія: Проблеми методології та майстерності // Прапор. – 1975. – № 6. – С. 86–94. – [На прикладі рецензій М. Льницького, Л. Коваленка, В. Ковалю, С. Крижанівського, М. Острика, Т. Салиги, Г. Сивоконя, Л. Федоровської, Г. Штоня та ін. на сторінках часописів «Дніпро», «Радуга», «Жовтень», «Вітчизна».]
- 0060.** «Мое життя – у віршах...» / Інтерв'ю у Ганни Світличної взяв В. Брюховецький // Літ. Україна. – 1975. – 18 лип. – С. 3.
- 0061.** «Як би цей світ змалювати!» / Розмову з письменником лауреатом Держ. премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка П. Панчем записав В. Брюховецький // Літ. Україна. – 1975. – 2 верес. – С. 2.
- 0062.** Рец.: Літопис подвигу // Вітчизна. – 1975. – № 9. – С. 200–202. – Рец. на кн.: Шляхи звияжних. Збірник оповідань про Велику Вітчизняну війну / Упоряд. Ю. Бедзик; Ред. В. Булаво. – К.: Дніпро, 1975. – 331 с.: з мал. – [Аналізуються твори В. Василевської «Каша», А. Головка «Дружба», О. Гончара «Модри-камінь», О. Довженка «Мати», О. Льченка «День янгола», П. Козланюка «Вовкулак», О. Копиленка «Брати», П. Панча «Іду!», Л. Первомайського «Знайомо ваша бабуся», Д. Ткача «П'ять миль», Г. Тютюнника «Крила вбитої чайки», А. Хижняка «Смерть партизана».]
- 0063.** Подих сучасності: (Деякі аспекти новітньої прози) // Друг читача. – 1975. – 20 листоп. – С. 4. – [Аналізуються твори Є. Гуцала, В. Дрозда, Г. Тютюнника та ін.]
- 0064.** «Спершу посади...» / Бесіду з поетом, перекладачем В. О. Мисиком вів В. Брюховецький // Літ. Україна. – 1975. – 5 груд. – С. 2. – У лабораторії письменника. – (Див. також **0108, 0115.**)

0064/р. • «СПЕРШУ ПОСАДИ...»: рефлексії (2009)

У Народному Комісаріаті Внутрішніх справ Союзу РСР // Літ. газ. – 1934. – 13 груд. – С. 4. – Підпис: (ТАРС)

«Справи заарештованих останнім часом білогвардійців по обвинуваченню в підготовці терористичних актів проти працівників радянської влади ... 10) Мисик В. А. ... – передані 10-ХІІ-34 р. на розгляд військової колегії найвищого суду Союзу РСР».

Приговор военной коллегии Верховного суда Союза ССР в гор. Киеве по делам о террористах-белогвардейцах // Пролетарий. – 1934. – 18 дек. – С. 2. – [Суд 13–15 грудн. Ульріх В. В., Ричков Н. М., Горячев А. Д. 37 підсудних, 28 – розстріл, 9 – «в виду выяснившихся обстоятельств постановили направить на до-следование».]

«Націоналісти намагалися в більш чи менш прихованій формі протягувати й пропагувати контрреволюційну тезу про те, що диктатура пролетаріату на Україні не має ні історичних, ні соціальних передумов і тому радянська влада на Україні є продукт “російської окупації”. Це протягували в своїх творах викриті контр-революціонери Івченко, Косинка, Антоненко-Давидович, Мисик та ін.» (Сенченко А. Г. Про чергові завдання Спілки радянських письменників України // Літ. газ. – 1935. – 12 трав. – с. 2.) – Пленум СРПУ 25–27 квітня.

З Василем Олександровичем Мисиком я спершу познайомився не як із поетом, а як із перекладачем. Ще в університетські часи намагався порівнювати різні переклади на українську і на російську з Кітса і Бернса. І визначив для себе, що Мисик тут виявився найприроднішим. Вже пізніше прийшла до мене його роздумлива, спокійна, як непідвладний метушні плін життя, поезія. Тож не дивно, що я намірився до Харкова, де жив В. Мисик. Потелефонував йому, і раптом почув різку відмову – він категорично не бажав давати інтерв'ю для «Літературної України», обізвав її огидною і продажною. Я з цим погоджувався, але намагався переконувати, що треба ж міняти ситуацію, якщо такі люди, як він, будуть відмовлятися виступати на шпальтах «ЛУ», то вона й надалі лишатиметься огидною. Але Василь Олександрович лишався невблаганним. Я пожалівся Івану Юхимовичу Сенченку. «Вася Мисик, – задумливо мовив той. – Який тонкий поет, який славний чоловік». А далі порадив припинити переговори, а просто їхати до Харкова. А прибувши, потелефонувати і переказати Мисику вітання від Сенченка: «Ось побачите, він погодиться». Я так і зробив. Уранці з вокзалу дзвоню. Кажу, так і так, я в Харкові, як би нам зустрітися з приводу інтерв'ю? Він буквально вибухнув обуренням. А я йому: знаєте, я вам привіз вітання від Івана Юхимовича Сенченка. Мовчанка. Потім: «А коли ви його бачили?». І на мою відповідь, що вчора увечері, примирливе: «Ну, приїздіть».

Говорили багато – про вірші, про переклади. Василь Олександрович жив поезією – він знав, здається, все, і то в тонкощах і нюансах, а не поверхово. Особливо цікавою для мене видалася наша дискусія про Бернса. Я вважав його простим поетом (у дуже хорошому розумінні – простим), а Мисик мені на деталях довів, як у великого шотландця за зовнішньою простотою прихована складна структура поетичної плоти.

Кілька днів, вірніше – вечорів, ми провели у квартирі 15 на вулиці Економічній, 1-а у тривалих бесідах, цікавих, одухотворених, сповнених оптимістичних сподівань. Що цікаво, чим тяжчі випробування людина пройшла, тим більшим вона стає оптимістом – звісно, не бездумним бадьороглазом, а сповненим внутрішнім спокоєм мудрецем.

Розповів мені Василь Олександрович свою історію. Частково він описав її у спогадах, що їх мені надіслала вже по смерті його вдова Марія Іванівна Таран-Мисик (я тоді саме планував писати книжку про нього – проте життя розпорядилося інакше). А доля поета варта карколомного детективу. Переповім її так, як запам'яталося з відстані понад чвертьстоліття. Може, тут будуть огріхи супроти фактів, але в мені вона живе саме так.

Отже у 1934 році Василь Мисик був перспективним молодим поетом, про якого схвально відгукувалася критика. В минулому лишилася щира комсомольська робота в рідному селі. Жив Василь Мисик, як і більшість письменників у тогочасному Харкові, в будинку «Слово». Мешкав на третьому поверсі, а над ним, на четвертому, була квартира так само молодого драматурга Василя Минка. Почалися арешти. Проте Мисику ніби й не було чого боятися – до гострих дискусій не пхався, вірші писав не на політичні теми,

перекладав собі та працював для різних редакцій і видавництв. Інше діло Минко, той встрявав у різні суперечки, завів довгі козацькі вуса, що завжди в Україні вже виглядало політикою. От і попав Минко до чергового списку. Та добрі люди шепнули йому, щоб тікав з Харкова, бо сьогодні вночі «чорний ворон» замовлено і йому. Взяв Минко квиток на перший ліпший поїзд і подався подалі від столиці перебідувати лиху годину. Вночі таки прийшли. Стукали-грюкали, двері відкрили, але нікого не знайшли. Вже під ранок, спускаючись після невиконаного завдання, раптом узріли поверхом нижче «Василь Мисик». Пісатель! Бо всі письменники, обзавівшись персональними квартирами, обов'язково (для гонору!) і блискучі таблички зі своїми іменами попричіпляли на дверях. Василь? Василь! А какая різниця – Минко – Мисик?..

А далі надамо слово (недруковане посьогодні) Василю Олександровичу і його дружині Марії Таран-Мисик:

Василь Мисик

Копія з архіву

Годині о третій ночі п'ятого листопада 1934 року, коли я ще сидів за столом, правлячи для ДВОУ (Державне видавниче об'єднання України. – *М. Т.-М.*) переклад роману Вальтера Скотта «Old Morality» (в російському виданні «Пуритане»), у двері постукало. Тихенько, щоб не збудити Піаму (перша дружина автора. – *М. Т.-М.*), яка спала за перегородкою, я відчинив двері. Повз мене пройшли в кімнату двоє, за ними я побачив двірника. Двірник відразу ж пішов. Двоє були в демісезонних пальтах, під пальтом – військовий френч. Окинули очима кімнату («Не треба будити жінки!»), присіли на канапу. «Мы к вам с обыском». На столі лежали куплені напередодні книги: «Діалектичний матеріалізм», «Батько Махно» (видання Ленінградського іспарту) та (видання ІМЛ), подарункове видання С. Єсеніна. Вони забрали ці книжки, але до протоколу занесли тільки дві перші. Подивились на стоси листів у тумбочці столу («там би можна було дещо знайти»), сходили для чогось на кухню – спільну, бо квартира була комунальна (в квартирі, крім мене, жив Іван Дорожній із сім'єю, Н. Щербина, одна кімната стояла порожня).

Повернулися в кімнату.

– Збирайтесь, поїдете з нами.

– А що сталося?

Я був неодягнутий, бо в кімнаті батарея опалення, після холодного 1933 року, була надто гаряча.

Арешт? Але за що? Я не знав за собою ніякого злочина.

– Ви заарештовані.

З романів Дюма я знав, що арешти оформляються спеціальним ордером.

– А ордер?

– Який ордер?

– Ордер.

Нічний гість добув з внутрішньої кишені папірець і підняв його вгору, не даючи мені в руки. Але в мене був хороший зір, і я побачив, що виписаний він не на мене, а на мого сусіду, що жив наді мною, МИНКА Василя Петровича.

– Це ордер не на мене.

Чоловік здивувався.

– Як не на вас?

– Там немає мого прізвища.

Він зглянувся зі своїм товаришем. Обидва здивувалися.

– Хіба це не ваше прізвище?

– Я вже сказав, що не моє.

– Ну, що ж... А ви все ж таки збирайтесь, поїдете з нами, треба встановити вашу особу...

Передрукувала з оригіналу рукопису удова М. Таран-Мисик.

Василь Мисик

Копія з архіву

10/X 1935 року, у мене I-а категорія працездатності. Вітер, велика хвиля. У морі – буксир, заганяє балани до берега, де ми їх, по поясу у воді, баграми ловимо й викочуємо на берег.

Ми – у старих, дірявих рибальських просолених комбінезонах, в дірявих чоботях. Дощ.

Багор зривається, я падаю на гострий обріз балана (великі балани – ошкунені соснові стовпи. – В. О.). Здається, потрошив кістки (ліва кульша). О. Як. Покровський увільняє від роботи, – в сарай, де горить вогонь, є суха білизна. (Робочий день – 5 годин). Мені змазують увесь лівий бік йодом – від п'яти до плеча. Потім – на сидячу роботу: розплітати морський канат у майстерні (темно, малолюдно).

О. Як. якось: «Чи хороший почерк?» Сподобався: «Новий начальник тюрми любить світлові газети, організується змагання...»

Пишу колонки для світлової газети почерком XVII – XVIII століття. Займаємо перше місце. О. Як. бере рахівником у бухгалтерію Центральної Бази Постачання, де він тепер начальник...

Передрукувала з оригіналу рукопису удова М. Таран-Мисик.

[Науковий архів НАУКМА. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 174. – Арк. 11–21.]

ДЕЩО ПРО ВАСИЛЯ МИСИКА

(Додаток до мемуарів, зі слів В[асиля]. О[лександровича].)

Василь Петрович МИНКО був заздалегідь попереджений своїм братом, який тоді працював в НКВС, і вчасно виїхав в Московську область, залишивши навіть свою родину, одружився там знов.

Під час арешту В. О. не мав права вийти, попрощатися з дружиною, яка спала на спільній кухні, щоб не заважати працювати чоловікові, бо кімната була одна...

В. О. не полишала надія і впевненість у тому, що в Управлінні НКВС, яке знаходилося тоді на Чернишевській вулиці, обов'язково, неодмінно виправлять цю помилку...

На превеликий жаль, помилка була визнана, але «нічого не змінилось. Слідчий спокійно втішав: і до Минка черга дійде. Однак галочка в списках проти його імені вже стояла (за рахунок Василя МИСИКА. – М. Т.-М.), потік нових надходжень не вичерпувався, – і прожив Василь МИНКО вільним громадянином!» (Наталя Кузякіна. За Соловецькою межею. Журнал «Київ», № 7, 1988, с. 134).

Василя Олександровича не покидала остання надія – на Київ...

Але все було марним...

З Чернишевської чотири чи п'ять конвоїрів повезли В. О. замість Києва – на Донбас.

Першим помітив це В. О. і сказав їм. Вони настільки розгубились, бо в ті часи було ще багато малограмотних, що віддали папку з його справами і цілком довірилися йому.

Помітив це В. О. серед ночі, під'їжджаючи до станції Зміїв.

Ця станція була в ті часи непомітною, безлюдною, оточеною великими хвойними лісами, які підходили дуже близько до неї.

У В. О. була велика можливість утекти, але він ще надіявся на справедливість, та було ще жалко цих сільських хлопців, яких могли покарати смертю...

Знайдений В. О. начальник станції посадив їх на попутній поїзд до Харкова. На Чернишевській замінили цих хлопців на занадто суворох, які й доставили його на Лук'янівку.

Тут В. О. об'явив голодовку: чотири доби нічого не їв і не пив, втратив навіть голос...

Про це довідався начальник тюрми, явився у камеру і сказав йому, що він нічого не доб'ється такою поведінкою, людей у них зараз дуже багато: треба ждати свого виклику на допит до слідчого.

Чекати довелося довго...

Коли, нарешті, його викликали, спочатку слідчий умовляв лагідно підписати вигадане звинувачення, не звертаючи уваги на зовсім не його прізвище...

Йому, голодному, стомленому без сну, пропонували розкішні страви, які стояли у слідчого на столі, обіцяли випустити, або вивезти в іншу область, республіку, що все це робиться «для форми».

Погодитися на це він ніяк не міг...

Тоді почалися «інші методи»: ставили до стіни, держали в карцері-одиначці, виводили серед ночі за тюрму, намагаючись спровокувати втечу. Але він вчасно розгадував їхні наміри.

Через деякий час у камеру, де сидів Василь Олександрович, привели чоловіка сестри самого Вишинського, здається, як не помиляюсь, професора-юриста Александрова. В. О. довелося навіть спати з ним на одних нарах удвох (нари були чи двоє, чи трьохповерхові). Він розповів про себе, що вже третій раз потрапляє сюди, в Лук'янівку, але буде він тут знаходитися до приходу його дружини – тобто сестри самого Вишинського, яка звернеться до свого брата – і його відпустять. Так згодом і сталося...

Він відверто радив в'язням нічого не підписувати, не вірити обіцянкам слідчих.

Судила В. О. Трійка Військового Трибуналу під керівництвом Ульріха, ще 30 чоловік.

Коли черга дійшла до В. О., виступив «обвинувач-свідок», підготовлений заздалегідь слідчим, який сказав, що Мисик займався антидержавною діяльністю в Харкові, назвавши і час.

Піднявши руку, В. О. попросив перевірити суд його прописку по паспорту, який лежав на столі суду: в цей час був на Кавказі.

За вказівкою Ульріха, суд припинили, направили на дослідження. Таким чином врятувався ще один товариш, останні 29 були розстріляні.

Дослідження не було, В. О. одержав 5 років Соловків без права переписки.

В ті часи нікого не випускали...

В календарі В. О. від 28/XI-1978 року є такий запис: «складали списки небажаних (часом, за особистим враженням), передавали, а там вигадували і припасовували. Ульріх розглядав не факти, а вигадки слідчих, відмовлявся винести вирок, коли не все було узгоджено в тих вигадках (правда його не цікавила). Так дехто залишився живий... А на слідчих накладали стягнення».

21/VI-1935 року народився син, якого записали на дідуся (тата дружини В. О.).

До пересильної тюрми В. О. потрапив настільки виснаженим, що на це звернув навіть увагу староста камери – керівник уловників (в камері було 60–70 чоловік), коли його, як «ворога народу», хотіли посадити на протязі, коло параші, він сказав: «По очам бачу, що йому залилось жити недовго: посадимо його на гарному місці».

На Соловках В. О. вигравав баржі, рив траншеї, пиляв ліс, виловлював балани в морі восени (занадто важкі роботи в тих умовах: великі норми, погане харчування), спіл від поганої їжі, надмірного полярного освітлення. Давали осліпшим риб'ячий жир: у молодих зір поновився, у старих – ні, назавжди...

Потім при виловлюванні лісу у Білому морі пізньої осені – травматичний радикуліт: зміщення хребця на попереку, з I-ї категорії непрацездатності – третя, яка залишилась назавжди...

Дружину В. О. – з малою дитиною виселили з квартири в Харкові, з виселка Високого – від її батьків – в Сумську область, хоч юридично шлюб не був оформлений.

Не маючи переписки, надії на зустріч з ним, вона вийшла заміж.

Після 1939 року, при Берії, настало деяке послаблення для «політичних» в'язнів: відбувши строк, вони могли повертатися звідти, але жити – на селі, працювати в колгоспі...

Дозволялось заїхати додому тільки на 24 години: існував закон про порушення паспортного режиму (2,5 років тюрми).

Коли в 1939 р., відбувши 5 років, В. О. приїхав на виселок Високий, де жила його дружина з сином, з'явилася місцева міліція, наклали штраф на хазяїв, на другий день – те ж саме. Через чорний хід В. О. вислизнув від них непоміченим, вскочив в робочий поїзд, який, на щастя, проходив (живуть дуже близько від станції) – і таким чином, врятувався від нового арешту...

Дружина уже мала дочку від іншого чоловіка, і В. О. виявився зайвим. Не маючи можливості влаштуватись на роботу, поїхав до мами та сестри на Дніпропетровщину, в колгосп.

По дорозі простудився, захворів на запалення легенів: довго лежав на теплому черні на печі.

5/III-1941 р. одружився з Ніною Іванівною Неєловою...

Перед початком війни одержав повідомлення з Києва про перегляд його «справи». Але скоро почалася війна...

На початку липня В. О. звернувся до місцевого військкомату з проханням направити його на фронт добровільно, бо в картці було зазначено про арешт: його не брали, як інших громадян...

Але начальник, його колишній шкільний товариш, відмовив, сказавши при цьому: «Хочеш піти до німців?»

Німці були близько, наша армія відступала... Сусіди не радили...

В один з фашистських нальотів, бомба попала в військкомат, спалила всю документацію, загинув начальник... Всіх бажаючих записували зі слів.

Тепер мрія В. О. здійснилась, нарешті, хоч нагадував часто про себе його травматичний радікуліт з Півночі...

Спочатку дивізія направлялась на Дон. В кінці 1941 року зима була настільки суворою, що замерзла Керченська протока довжиною 11 км (одинадцять). Цим вирішили скористатися, щоб перейти її пішки, висадивши десант, таким чином, щоб допомогти Севастополю. Але це був Крим: пішов теплий дощ, крига почала тріскатися, а люди йшли і йшли: держачись за верьовку. Дехто пішов під лід, але В. О. тоді пощастило (Керченсько-Феодосійський фронт).

Дивізія складалась із азербайджанців, грузинів, армян, таджиків, які незвичні були до холоду, погано одягнені (ботинки з обмотками), мало озброєні, місцевість рівнинна та багато інших причин призвели до поразки. Декілька тисяч попали в полон, в тому числі і В. О.

Перед цим В. О. був контужений: в тяжкому стані, завдяки допомозі однополчан, чудом залишився серед живих...

З пам'яті... Удова (М. Таран-Мисик)

Уявляєте, пройти пекло і таки вигоїти ніжну поетичну душу, і не озлобитися, і не зненавидіти весь світ.

Інтерв'ю я розпочав цитатою з Мисиковаго вірша, в якому він розмірковує над тим, що спершу треба посадити деревце, а потім вже його оспівувати. Така життєлюбна, ніжна поезія, сповнена свіжого весняного вітру, запаху відталого чорнозему. І відповідно сама наша бесіда називалася «Спершу посади...». У день виходу газети зустрів біля свого кабінету заступника головного редактора Б. Гончаренка, який ніби чатував на мене. Попахуючи своєю незмінною «Сальве» («Іосиф Вісаріонович куриє», – завжди гордо підкреслював), він ехидно запитав: «То що “спершу посади”? Хе-хе, редактора

вже викликали до ЦК. Так це вам не минеться, з районки треба починати, з районки...». (Бориса Оврамовича завжди бісило, що він почирав свою кар'єру з районної газети, а я відразу – «Літ. України»). Але коли прибіг Виноградський, виявилось, що пильні люди в ЦК уздріли ще більшу крамолу – завуальований натяк на те, що Мисик був репресований. Спершу, мовляв, посадили поета, а тепер оспівує його... Виноградський лютував, а Гончаренко виглядав якось аж згірченим, що не він помітив цю двозначність, а зупинився лише на приземлено-побутовому «поса́ди». Я, здається, дістав догану, а в редакції оголосили чергове підвищення пильності. Аякже, американський імперіалізм й українські буржуазні націоналісти не дрімали.

0065. Логвиненко М. Турбота поточної критики // Літ. Україна. – 1975. – 18 лют. – С. 2. – VI Пленум Правління Спілки письменників України: співдоповіді, виступи, постанови. – [Згадується В. Б. серед молодих критиків.]

0066. Ред.: Літературна Україна: Газета письменників України / Спілка письменників України. – К., 1975. – № 1–52. – Кор. відділу критики.

1976 рік

0067. «Чому я про Вірменію пишу...» // Друг читача. – 1976. – 22 січ. – С. 5. – Підпис: А. Скрипниченко. – На здобуття премії імені П. Г. Тичини «Чуття єдиної родини». – [Кочевський В.]

0068. Важлива розмова // Літ. Україна. – 1976. – 23 січ. – С. 4. – Підпис: В. Степанович. – [Про спільне засід. Коміс. по критиці СП України і творчого об'єднання поетів Київ. письменницької орг.]

0069. Добротворець // Друг читача. – 1976. – 13 лют. – С. 5. – Підпис: В. Степанович. – До 75-річчя Івана Сенченка.

0070. Поет і лінгвіст // Друг читача. – 1976. – 13 лют. – С. 5. – На здобуття премії імені Максима Рильського. – [В. Мисик як перекладач.]

0071. Співець людської краси: До 75-річчя з дня народження І. Ю. Сенченка // Літ. Україна. – 1976. – 17 лют. – С. 4.

0072. Щоб утвердитися і одухотворитись: Проблематика дитячої прози // Літ. Україна. – 1976. – 9 квіт. – С. 2, 4. – З чим ми ідемо до з'їзду письменників. – [Розглядаються твори Н. Бічуї, В. Близнеця, М. Вінграновського, Б. Комара та ін.]

0073. Температура дискусії // Жовтень. – 1976. – № 4. – С. 142–146. – Огляди, рецензії, відгуки. – [Про аналіз розвитку укр. л-ри на стор. «Літ. України» та часописів «Дніпро», «Вітчизна», «Прапор» у критичних виступах К. Волинського, С. Крижанівського, М. Острика, А. Погрібного, Л. Федоровської та ін.]

0074. Магма гранітних крапель // Літ. Україна. – 1976. – 7 трав. – С. 3. – [Про вечір-звіт поета В. Забайтанського.]

0075. Мов стріла, оперена сміхом / Розмову з письменником-пародистом Ю. О. Івакіним записав В. Брюховецький // Літ. Україна. – 1976. – 25 трав. – С. 2. – Як ми пишемо.

- 0076. Рец.:** Критика як соціальна діяльність // Укр. мова і літ. в школі. – 1976. – № 5. – С. 87–89. – Рец. на кн.: *Гром'як Р.* Естетика і критика. Філософсько-естетичні проблеми художньої критики. – К.: Мистецтво, 1975. – 222 с.
- 0077.** Шляхом взаємозбагачення // Дніпро. – 1976. – № 5. – С. 142–147. – [*Про тенденції розвитку суч. прози. Аналізуються твори Н. Бічуї, Є. Гуцала, В. Дрозда, Г. Тютюнника, В. Яворівського.*]
- 0078.** Творчі джерела / Бесіду з письменником *К. О. Гордієнком* вів *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1976. – 22 черв. – С. 3. – У лабораторії письменника. – (Див. також **0111.**)

0078/р. • ТВОРЧІ ДЖЕРЕЛА: рефлексії (2008)

Кость Гордієнко мав авторитет своєрідного, неповторного стиліста, і все життя боровся з редакторами за збереження своєї манери письма – тягучої, поселянськи неповороткої, фундаментально зануреної у якусь ніби фольк-первозданність. Мова для цього письменника виступала чи не єдиноцінністю, що він фактично визнавав і сам. Гадаю, для мовників, а також для істориків української літератури він справді залишив безцінний матеріал, який ще вивчати й вивчати. Хоч серед звичайного читача художньої прози навряд чи його твори будуть популярними чи навіть читаними в майбутньому.

Наше інтерв'ю і зосереджувалося в основному на питаннях, так би висловитися, мовної ідентичності українського письменства. Проте якось само собою вийшли на питання ширшого літературного процесу 20–30-х років, що мене особливо цікавило. І тут Кость Олексійович прямо заявив, що поговорити на цю тему ми можемо, але в тексті інтерв'ю він би не хотів приділяти цьому надмірну увагу. Краще говорити про мову. Треба сказати, що в 1976 році, коли я бував у нього вдома у Харкові, він залишився чи не єдиним письменником серед мешканців знаменитого колись будинку «Слово». Мене тоді насамперед цікавили Сенченко, Хвильовий, Куліш, Яловий, колізія із Мисиком та Минком (дуже шкодую, що в останнього так і не встиг взяти інтерв'ю, хоч ретельно готувався)... Проте Кость Олексійович із явною неохотою говорив про інших. А коли я обережно поцікавився ще геть забороненим тоді Миколою Хвильовим, то він аж вибухнув від обурення критиками, які не збагнули, що саме він, Кость Гордієнко, першим викрив цього носія чужих нам поглядів з його гаслом «Геть від Москви!». Саме він перший щось там надрукував, а це замовчується – і справді, я знайшов згодом ту невеличку крикливу замітку, якою він так пишався. І взагалі серед українських критиків, вів далі мій співрозмовник, є лише одна порядна людина – Микола Равлюк. І мені радить брати з нього приклад... Я аж внутрішньо здригнувся, бо цей, так би мовити, критик якраз вплив на маланчуківському шумовинні антиукраїнськості та вульгарної ортодоксії апологетів догматичного соцреалізму. Облишили цю площину...

Не могла не виплити ще одна слизька тема – про голодомор 1932–33 рр., адже Гордієнко основні свої твори писав якраз на матеріалі тих часів. «Куркульські вигадки» – такою однозначною була реакція Костя Олексійовича. Я замовк, розуміючи, що розмову треба завершувати... І по кількох хвилинах мовчанки, коли цей старший, сердитий чоловік, здавалося, повністю поринув у свої думи-спомини, він почав поволеньки розповідати, що воно всяке бувало. Одного разу тоді письменникам видали по доброму кавалку сиру. І вони понесли його по домівках. Він теж. Ішов додому, а сир такі пахощі розпускав, що не витримав і одкусив шматочок. Знав, удома чекають голодні дружина

й дитина, а не міг нічого із собою вдіяти: спершу вирішив, що просто з'їдає належну саме йому пайку, потім ще трохи, ще, ще... Поки дістався додому, сиру не лишилося ні крихти. «Скільки років минуло, а не можу собі того пробачити», – завершив сумну оповідь. Ось такі «куркульські вигадки»... Мені аж по-людськи стало шкода цього зашпортаного ідеологічним зашморгом чоловіка.

Потім я ще писав про Костя Олексійовича, зокрема передмову до його двотомника вибраного у 1979 році. Листування і спілкування наше поступово вчало, я думаю, не без впливу його улюбленого критика. І раптом мені з видавництва «Дніпро» пропонують прорецензувати нове видання творів Костя Гордієнка. Тоді була така практика, що періодично раз у стільки-то років «класик» (а Кость Гордієнко вважався «класиком») мав право на перевидання своїх вибраних творів, що добре оплачувалося. А біля «класиків» жилися, дістаючи свої планові гонорари, різні упорядники, автори передмов, рецензенти та йже з ними. І я в якийсь час уже сподобився до такого більш-менш легкого підробітку. Отож мене попросили прорецензувати фактично список творів, передбачуваних до перевидання. Не йшлося про аналіз, зауваження – тексти вже перекочувували з книги в книгу. Як правило, це була так звана розклейка – сторінки попереднього видання. І редакторам, і рецензентам це була легка заробітна «халтурка». Проте я на цей раз підійшов до рецензування вимогливо. Намагався довести, що досить копіювати відомі твори К. Гордієнка, є в нього ще повісті, варті перевидання. Пам'ятаю, що особливо наполегливо я тоді рекомендував «Повість про комуну», випущену друком 1930 року. Причому я обставляв цю пропозицію всіма необхідними цитатами критичних авторитетів тридцятих років. Зокрема, наводив таке судження: «Письменник заглянув у такі глибини селянства, так пильно вивчає сучасне село, що його праця потребує особливої уваги» – з майже нормативного для оцінки тодішніх літературних творів компендіуму В. Коряка «Українська література: Конспект». А ще – І. Романенка з журналу «Металеві дні»: «Безперечно одно, що “Повість про комуну” – це не тільки боротьба за колгосп, але й будівництво його».

Сама повість справді (навіть поза наміром автора) так заглядає в питимі «глибини селянства», що тут варто навести бодай одну сцену. В більшості оповідь у творах К. Гордієнка ведеться від першої особи, від імені героя, що завжди уособлює «правильну, партійну» лінію. Тут це колишній батрак, а тепер комунівський активіст Павло, що привів бригаду «розкуркулювати» заможного селянина Севрюка.

Марта припада біля мене:

– Я тобі шила, добро робила й ще пошию. Будь як був, Павле. Ось костюм сина новий, візьми. Подушку дам.

– Не сила моя – кажу – терпіти...

Забираємо клуню, люду найшло, повен двір. Севрюк бігає, пиниться, виє, кляне, волосся рве на собі, сорочку подер.

– Люди добрі, та що ж це робиться? Нате, вийміть душу з мене!

Люди стоять радіють.

– Не будеш повесні дерти карбованця за хуру гною.

– Не будеш озолочуватись щовесни.

Метнувся Севрюк у хату, вибіга з рушницею.

– Або ви тут поляжете, або мені смерть!

В'яжемо його. Пручається він, кидається, клацає зубами. Врешті знесилів, лежить, сопе, поводить кривавим оком.

– Добре, ви мене хочете забрати, щоб я одсидів. Але прийде час, що ви одлежите. Пам'ятай, Павле!

Ось тобі й «куркульські вигадки» – як попередження за пару років до геноциду... Звичайно, твір до цього чергового вибраного не включили. У видавництві розповіли мені про обурення як з боку автора, так і упорядника. На цьому наше спілкування з К. О. Гордієнком припинилося.

0079. **Пер.:** *Тріст М.* Одурені / Пер. з англ. *В. Брюховецького* // Літ. Україна. – 1976. – 30 лип. – С. 4. – Зарубіжна новела.

0080. [*Коротке переднє сл. від перекладача новели «Одурені» М. Тріст.*] // Літ. Україна. – 1976. – 30 лип. – С. 4.

0081. Зоряні сади поезії / Інтерв'ю у літератора, перекладача *Бориса Тена* взяв *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1976. – 13 серп. – С. 2. – У лабораторії письменника. – (Див. також **0113, 0470.**)

0082. Кольори життя. Михайлові Доленго – 80 / Розмову з поетом, критиком, літературознавцем вів *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1976. – 13 серп. – С. 2. – Підпис: *В. Степанович.* – (Див. також **0117, 0139.**)

0082/р. • КОЛЬОРИ ЖИТТЯ: рефлексії (2005)

Михайло Васильович Клоков, відомий у літературі як Михайло Доленго, – постать по-своєму унікальна в українському інтелектуальному космосі (правда, він колись іронізував, що в Україні всі унікальні, навіть графомани – бо всіх по одному). Вчений-ботанік зі світовим іменем, він був досить активним літературним критиком у 20–30-х роках (дещо спрощено-соціологічного, я б сказав – занадто раціонального, толку), а також, хоч і не вельми продуктивним щодо кількості створених віршів, вдумливим і глибокофілософським поетом. Мені пощастило на спілкування з ним протягом кількох років, починаючи із 1976 до прикрої його смерті – підковзнувся, йдучи додому з Інституту ботаніки, і впав, на жаль, дуже невдало.

Ми зустрічалися переважно у нього вдома, в потворному академічному будинку навпроти оперного театру, за шахами. Михайло Васильович знав у них толк, а також – у білому вині. І курив, багато, й папіроси. Не раз приходили постежити за нашими шаховими баталіями письменник-фантаст Василь Бережний та дослідник-ентузіаст Мечислав Гаско, хоча самі ніколи не грали з нами. Крім шахів могли дискутувати про майбутнє людської цивілізації з карколомними прогнозами Бережного, опертям на найдрібніші історичні факти з боку Гаска і вірою в раціональну довершеність світу природи, яку сповідував Михайло Васильович. Часто під час таких бесід згадували Олеса Бердника; і я зрозумів, що свого часу, до арештів і глибокої опали, він був ще одним членом цього розважливого товариства.

Одного такого дня, зайшовши до нашої шахової кімнати, якою слугував кабінет Доленго, я був дещо здивований. Пляшка білого вина, як правило відкоркована, але непочата, на цей раз стояла біля шахівниці на третину спорожнілою. Настрій у Михайла Васильовича був піднесено-урочистий. Замість, як зазвичай, зробити хід королівським пішаком (за негласною нашою згодою Доленго першу партію завжди грав білими), він налив мені й собі вина, підняв фужер і сказав: «Ну, тепер не страшно й умирати...». А далі пояснив: «Я щойно прочитав “Марусю Чурай” Ліни Костенко. Доторкнувся до вічності. Можна сказати, прожив недаремно».

0083. Якщо підняти завісу... // Літ. Україна. – 1976. – 27 серп. – С. 2. – [Про пробл. «закритої» видавн. рец.]

- 0084. Рец.:** І для теоретиків, і для практиків // Жовтень. – 1976. – № 8. – С. 147–149. – Рец. на кн.: *Зязюн І. А.* Естетичний досвід особи. Формування і сфери вияву. – К.: Вища школа, 1976. – 174 с. – Бібліогр.: С. 167–173.
- 0085. Рец.:** [Рецензія] // Дет. лит. – 1976. – № 8. – С. 62. – Рец. на кн.: *Чак Є.* З біографії слова. – К.: Веселка, 1976. – 80 с.
- 0086.** Покликання: Думками ділиться *С. Ковганюк* / Бесіду вів *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1976. – 3 верес. – С. 2.
- 0087. Рец.:** Посібник – студентам // Друг читача. – 1976. – 23 верес. – С. 4. – Рец. на кн.: *Шахова К.* Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів ХІХ ст. – К.: Вища школа, 1975. – 199 с.
- 0088. Рец.:** Мандрівка серця // Вітчизна. – 1976. – № 9. – С. 196–198. – Рец. на кн.: *Нагнибіда М.* Вам присвячую: Поезії / Ред. *Г. Коваль*. – К.: Рад. письменник, 1975. – 110 с.
- 0089. Рец.:** Уроки майстра // Прапор. – 1976. – № 9. – С. 98–101. – Рец. на кн.: *Первомайський Л.* Сузір'я ліри: Поезії. – К.: Дніпро, 1976. – 182 с.: портр.
- 0090.** «...Бо глухий не засіє поля». 1. Високий лет фантазії: Критичні нотатки // Літ. Україна. – 1976. – 28 верес. – С. 2–3. – [З приводу роману *Василя Земляка «Зелені Млини»*.] – (Див. також **0238.**)
- 0091.** «...Бо глухий не засіє поля». 2. «Чи химерний “химерний” жанр»: Критичні нотатки // Літ. Україна. – 1976. – 1 жовт. – С. 3. – [Про твори *В. Богомолова, М. Гоголя, О. Ільченка, П. Загребельного, Василя Земляка, М. Ільницького, В. Дрозда, Габрієля Маркеса, С. Руданського, І. Сенченка, О. Стороженка, М. Іценка, Є. Гуцала, В. Яворівського*.] – (Див. також **0238.**)

Rumor publicus:

0122. *Панченко В.* Про стильові тенденції в сучасній українській прозі // Рад. літературознавство, 1978, № 3, див. с. 70;
1074. *Слабоштицький М.* Василь Земляк. – К., 1994, див. с. 120–121, 128;
2311. *Дончик В.* З потоку літ і літпотоку. – К., 2003, див. с. 131, 163;
3588. *Слабоштицький М.* В'ячеслав Брюховецький – як практичне мислення // Літ. Україна, 2007, 10 трав. – (Див. також **3665/11.**)
- 0092.** Мистецтво світлотіні / Бесіду зі скульптором, художником, кінорежисером, кіносценаристом і письменником *І. П. Кавалерідзе* вів *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1976. – 23 листоп. – С. 2. – У лабораторії письменника.

0092/р. • МИСТЕЦТВО СВІТЛОТІНІ: рефлексії (2009)

Інтерв'ю у Івана Петровича Кавалерідзе я брав у його квартирі в будинку на Червоноармійській, де розташована письменницька книгарня «Сяйво». Кавалерідзе саме закінчив ліпити постать Григорія Сковороди, ту, що стоїть нині напроти Києво-Могилянської академії. Ліпив сам, хоч це тяжка фізична праця, а йому тоді вже йшов 90-й рік! Він виглядав трохи втомленим, але просвітленим. Так почувається

людина, котра скінчила будь-яку тяжку, але улюблену працю. Я щось подібне спостерігав у свого діда Данила Абакумця в селі Забарівка, коли він позвожив у двір снопи з поля, і у дядька Петра Антоненка, коли він закінчив кількогадинне тесання своєю справненькою сокирою балок та крокв для даху будівлі, яку ми з ним зводили в Черкасах. Отже Кавалерідзе сидів навпроти мене, високий, кремезний, склав жилаві великі руки на столі й оповідав про Сквороду. Чому він його так уявляє, яке значення його для України, що таке взагалі Києво-Могилянська академія в історії нашої культури. І знову, чи міг я подумати, що не мине й двадцяти років і вже мої спудеї започаткують акцію «Чистий Скворода»? А чи багато хто пам'ятає, що довгий час не дозволяли ставити пам'ятник Сквороді, бо скульптор вклав йому в руку Біблію? Але не тішмо себе ілюзіями, ніби час ідеологічного кретинізму минув. Задум 2009 року знести пам'ятник, звісно, ніколи не здійсниться, але герострати живуть у всі часи...

Розмова торкалася й літератури, й кіно, й скульптури... Іван Петрович ні словом не згадав про свою історію... Про неї я дізнався вже згодом.

Початок війни застав Кавалерідзе в Карпатах, де він із своєю знімальною групою робив фільм про Олексу Довбуша. Зрозуміло, зйомки зупинили. І режиссер повів групу до Києва, додому. Рухалися дорогами війни, часом під бомбардуванням, голодні, виснажені. Але Іван Петрович зумів усіх живими допровадити до столиці. Далі вже розійшлися, хто куди. Треба було жити. Співпрацювати з фашистами Кавалерідзе відмовився. А як він міг заробити на хліб? Ліпив скульптурки і продавав їх на базарі. Навіть й у ті часи на всякий товар був свій, хоч і рідкий, покупець. Якось перебивалися. Але недремне НКВС мало інформацію про відомих українців, які залишилися на окупованій території. Їх, як правило, старалися «нейтралізувати». Кавалерідзе був європейськи відомим кінорежисером і скульптором, тому видано наказ стратити його, щоб запобігти можливій співпраці з німцями. Уявляєте, в той час, коли фронт відходив далі й далі від Києва, туди спеціально відряджають розвідника з дуже конкретним завданням щодо Кавалерідзе. Той прибув до окупованого Києва, розшукав митця, стежив за ним кілька днів, і зрозумів, що він не колабораціоніст. Людина чесна, розвідник вирішив знехтувати наказом, але все-таки ще самому перевірити погляди Кавалерідзе. Передягнений у форму німецького офіцера, він звернувся до нього з пропозицією за добрі гроші виліпити скульптуру Гітлера. Митець відмовив, і тому залишився живим.

Проте прийшли часи Хрущова з його боротьбою проти абстракціонізму та інших «ізмів». Хтось підсунув керівнику КПРС інформацію, що покійний Кавалерідзе від кубізму (а йому в молодості справді віддавав данину Іван Петрович – кілька відомих пам'ятників Шевченку) дійшов до спіробітництва з фашизмом. І це прозвучало на високому ідеологічному зібранні. Знаєте, яка реакція на такі звинувачення була в Радянському Союзі. Щоправда, згодом усе з'ясували, перед живим, а не покійним митцем тихенько вибачились, але, до речі, публічно інсинуація не була спростована: радянські керівники таке вважали нижчим своєї ну не гідності, звісно, а посади...

0093. Упоряд.: Сенченко І. Люди і книги: Спостереження письменника / Передм. та публ. *В. Брюховецького* // Укр. мова і літ. в школі. – 1976. – № 11. – С. 23–35.

0094. Рец.: Дебют // Дружба народів. – 1976. – № 11. – С. 267–268. – Рец. на кн.: *Ілліна Ю.* Останній день канікул: Поезії. – К.: Рад. письменник, 1976. – 69 с.: портр. – (Сер.: «Перша поет. зб.»).

0095. Рец.: [Рецензія] // Лит. обозрение. – 1976. – № 11. – С. 81. – Рец. на кн.: *Шахова К.* Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів XIX–XX ст. – К.: Вища школа, 1975. – 199 с.: портр.

- 0096. Рец.:** Радість двох зустрічей // Донбас. – 1976. – № 6. – С. 86–88. – Рец. на кн.: *Горбенко Л.* Долоні степу: Поезії. – К.: Рад. письменник, 1975. – 52 с.: портр. – (Сер.: «Перша поет. зб.»); *Ілліна Ю.* Останній день канікул: Поезії. – К.: Рад. письменник, 1976. – 69 с.: портр. – (Сер.: «Перша поет. зб.»).
- 0097. Ред.:** Літературна Україна: Газета письменників України / Спілка письменників України. – К., 1973–1976. – № 1–48. – Кор. та зав. відділом критики.

Rumor publicus:

1379. *Дмитренко О.* Справді рідна до щему... // Літ. Україна, 1997, 3 квіт.;
 1710. *Тимошенко Б.* У полум'ї: (Замість післямови) // Багаття. Борис Антоненко-Давидович очима сучасників. – К., 1999, див. с. 429;
 3588. *Слабошпицький М.* В'ячеслав Брюховецький – як практичне мислення // Літ. Україна, 2007, 10 трав. – (Див. також 3665/II.) – [...Ще в часи «Літературної України» під час котроїсь нашої суперечки я з повчальними нотками зачитував йому афоризм Станіслава Єжи Леца, в якому звучало: коли ти проб'єш головою стінку, то все одно опинишся в сусідній камері. Мовляв, твоя наполегливість – марна, результату не буде.
 А він різко відповів: «Тоді я й там стінку проб'ю!..»]

1977 рік

- 0098.** «...Бачити хороше» / Бесіду з дитячою письменницею *Н. Забілою* вів *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1977. – 4 січ. – С. 2. – У лабораторії письменника.
- 0099.** Найвище звання / Розмову з поетом *В. Бичком* записав *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1977. – 14 січ. – С. 2. – Розмова про майстерність.
- 0100.** [«Переднє слово» редакції до інтерв'ю з *В. Бичком*.] // Літ. Україна. – 1977. – 14 січ. – С. 2. – [*В. Б.* – позаштатний кореспондент «Літ. України».]

0100/р. • ПОЗАШТАТНИЙ КОРЕСПОНДЕНТ «ЛІТ. УКРАЇНИ»: рефлексії (2008)

Робота в «Літературній Україні» ставала нестерпною. Очолювана двома співпрацівниками з КДБ В. Виноградським і Б. Гончаренком (вони цього й не приховували, а навіть ніби аж гордилися), газета письменників перетворилася на агітлисток Маланчука. У мене ще якийсь час було «прикриття» – інтерв'ю з письменниками, але проблеми, викликані публікаціями бесід з В. Мисиком та Борисом Теном, і навіть із Г. Світличною, спонукали редакційне начальство ставитися до мене з підозрою, особливо, коли я відмовився писати позитивну рецензію на якусь базгранину про партію¹. Виноградський прямо мене запитував, коли я піду з редакції. Гончаренко ж любив пояснювати, що він починав з районної газети, а я відразу з «Літературної України», та ще й відділом завідую... Двічі вже доходило до серйозного конфлікту, який

¹ Див. 3588, 3665/II.

в таких випадках, як правило, закінчувався писанням журналіста заяви про звільнення, але я не піддавався. І двічі (за допомогою добрих людей П. М. Перебийноса, який тоді працював у ЦК, та М. М. Шумила, котрий був членом редколегії «Літературної України») я вигравав бій зі своїм начальством. Важко навіть уявити, як це їх бісило. Отже моє повідомлення про те, що я вирішив іти до аспірантури Інституту літератури, було сприйнято з полегшенням та радістю. Я був переконаний, що вступлю до аспірантури, тим більше, що мене сам запросив І. О. Дзевєрін, зауваживши, правда, що читання моєї статті «Єдність наукового й художнього» в «Жовтні» викликало в нього відчуття, що це «бред собачий», але він відчуває, що я вмію думати... Нічого, мовляв, в Інституті переробимо... Проте сталося несподіване. На співбесіді ми зчепилися із М. Шамотою, директором Інституту, до хрипоти в горлі – не зійшлися на творчості Ю. Яновського. Приймальна комісія сиділа мовчки, заціпенівши. На закінчення Шамота чомусь перейшов на російську мову, твердо заявивши, що «с такими взглядами вам никогда не быть в нашем Институте». І запропонував членам приймальної комісії знизити оцінку за творчороботу, яку ми подавали при вступі, хоч там і словом не йшлося про Ю. Яновського. Всі мовчки погодилися... Мене не прийняли, і це насамперед викликало хвилі чергових підозр у редакції: якщо сам Шамота «забракував»... І Виноградський, і Гончаренко в один голос твердили, що мені треба зробити правильні висновки, що не може завідувати відділом критики (основним у газеті!) та людина, яку не прийняли до аспірантури в таку ідеологічну установу, як Інститут літератури. У мене почали трястися руки (не фігурально, а цілком реально), і не менш реально почали чесатися руки, аби нагадати, що я колись займався боксом. Проте на тих руках були ще двоє дівчаток (три з половиною і півроку!) і дружина у відпустці по догляду за дитиною...

І тут несподіваний телефонний дзвінок від Юхима Антоновича Лазебника, з яким я взагалі не був знайомий, лише чув схвальні відгуки про його порядність і журналістський професіоналізм. Він запрошує мене до аспірантури, прочувши про ситуацію із Шамотиним рішенням. Запитую куди. Виявляється, в Інститут культури, і дисертацію треба писати з бібліографії і бібліотекознавства. Я спантеличений, адже ні дня не працював у бібліотеці, зовсім не знайомий ні з бібліографією, ні з бібліотекознавством... Юхим Антонович це відчуває і пропонує не відмовлятися відразу, а наступного дня все обговорити. Коли зустрілися, його аргументи були лаконічними і незаперечними. Чув він про мене ще від скандалу, пов'язаного з тим, як ми на факультеті журналістики перемогли під час виборів Канюку¹. Потім стежив, виявляється, за моїми публікаціями. А коли дізнався про ситуацію із Шамотою, вирішив, що мені треба допомогти. «Я сам бував у таких скрутах, – сказав він. – Вам треба перебути це. Найкраще – в аспірантурі. Захиститесь, а там зміняться обставини, люди, й повернетесь до літератури. Бо життя вам зараз не дадуть. Я добре знаю цю публіку». Між іншим, так і сталося, за що я безмежно вдячний світлої пам'яті великому українцеві Юхимові Антоновичу Лазебнику. Отак я й став, на радість керівництва газети, її позаштатним кореспондентом...

101. О себе и о сверстниках. Молодые критики отвечают на анкету журн. «Лит. обозрение» / Ф. Урусбиева, И. Шайтанов, Б. Любимов, Л. Коробков, В. Брюховецкий, В. Ерофеев // Лит. обозрение. – 1977. – № 1. – С. 66–72. – [Відповіді **В. Б.** – С. 70–71.]

Rumor publicus:

3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 108.

¹ Див. 3635.

- 0102.** Під бурі плечі підставлять // Дніпро. – 1977. – № 5. – С. 140–145. – [Про поезію С. Голованівського, В. Гужви, І. Драча, В. Мисика, П. Мовчана, Б. Олійника, Л. Первомайського, Л. Талалая та молод. поетів-дебютантів Н. Білоцерківець, Л. Голоти, Ю. Ілліної, А. Кичинського, М. Шевченка.]

Rumor publicus:

0103. Кацнельсон А. Бурі справжні й... у склянці води // Дніпро, 1977, № 5, див. с. 145–148;
3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 106–107.
0103. Кацнельсон А. Бурі справжні й... у склянці води // Дніпро. – 1977. – № 5. – С. 145–148.
- 0104. Рец.:** Таємниці слів // Друг читача. – 1977. – 10 черв. – С. 3. – Рец. на кн.: Чак Є. 3 біографії слова. – К.: Веселка, 1976. – 79 с.
- 0105.** Син чорноземлі // Жовтень. – 1977. – № 6. – С. 27–30. – [І. Ю. Сенченко.]
- 0106. Рец.:** Наснага пошуку // Рад. Україна. – 1977. – 8 лип. – С. 2. – Рец. на кн.: Тимошенко Б. Наснага: Нариси. – К.: Дніпро, 1976. – 142 с.
0107. Тростянецький А. Молодо, та не зелено: Роздуми критика про критику // Літ. Україна. – 1977. – 22 лип. – С. 2–3. – [Про В. Б. у переліку тих, хто активно виступає в пресі із своїми публікаціями. – С. 3.]
- 0108.** І Захід, і Схід... // Дніпро. – 1977. – № 7. – С. 132–135. – [Про творчість В. Мисика.] – (Див. також **0064, 0115.**)
- 0109.** Свіже кільце вічного древа // Вітчизна. – 1977. – № 7. – С. 129–142. – [Про творчість молод. літераторів: дебютні книжки 43 поетів і 33 прозаїків, виданих у 1976 р. – серед них Н. Білоцерківець, Л. Голота, Ю. Ілліна, А. Кичинський, Р. Коритко, М. Шевченко.] – (Див. також **0116.**)
- 0110.** [Коротке переднє сл. до публікації оповідання І. Сенченка «Верхарн».] // Літ. Україна. – 1977. – 14 серп. – С. 2, 4.
- 0111.** Творчі джерела / Розмову з К. Гордієнком провів В. Брюховецький // Прапор. – 1977. – № 9. – С. 100–104. – (Див. також **0078.**)
- 0112.** У незгоді з «масою спокою» // Рад. освіта. – 1977. – 8 жовт. – С. 4. – [Про Хмельн. обл. дит. б-ку ім. А. О. Жданова.]
- 0113.** На запитання відповідає Борис Тен / Інтерв'ю записав В. Брюховецький // Всесвіт. – 1977. – № 12. – С. 148–150. – (Див. також **0081, 0470.**)

Rumor publicus:

2776. Журнал іноземної літератури «Всесвіт» у XX сторіччі 1925–2000: Бібліограф. покажч. змісту. – К., 2004, див. № 8158.

**0113/р. • НА ЗАПИТАННЯ ВІДПОВІДАЄ БОРИС ТЕН:
рефлексії (2003)**

Це інтерв'ю вперше з'явилося друком у «Літературній Україні» в 1976 році. Ми зустрічалися з Миколою Васильовичем Хомичевським, якого шанувальники літератури знають під псевдонімом Борис Тен, кілька разів у Києві. Він багато оповідав про свої зустрічі з Максимом Рильським, Миколою Зеровим. Чай ми з ним пили в невеличкому

напівпідвальному кафетерії (нині це «Овації», але, звісно, нічого там не нагадає забігайлівки 70-х років) на Свердлова (Прорізній), де, як повідав Микола Васильович («ось на цьому самому місці, саме тут стояв столик»), вони смакували чаєм з Миколою Костевичем Зеровим у приїзди Бориса Тена з Житомира до столиці. До речі, прочитавши текст інтерв'ю, Микола Васильович запитав мене, чому я неправильно пишу літеру «д». Я здивувався: як то неправильно, всі так пишуть, і в школі так учили. «Ні, – відповів він, – так, подібно до прописного “g”, треба позначати український звук “дж”, а звук “дз” необхідно позначати латинською “z”. Отже проблема у нас не тільки із літерою “г”. І це належить розв'язувати вашому поколінню». – «А як же “д”?» – здивувався я. – «А так, як “б”, тільки хвостик повертати вліво». Саме відтоді Борис Тен і змінив моє рукописання... До речі, через пару років, коли моя дочка Оксана почала вивчати літери, вона мене якось запитала, як позначається на письмі звук «дж». Я відповів, що двома літерами «д» і «ж». Але дитина заперечила: ні, то «д» і «ж», а як позначається звук «дж»? Дитячий слух точніший і він, навіть у зрусіфікованому Києві, відчував це буквосполучення як один звук, що питиме для української мови...

Я подав інтерв'ю до друку в «Літературну Україну», де тоді завідував відділом критики. Викликає головний редактор Виноградський, запитує: «Що це ви тут понаписували?» – «Що?» – стенаю плечима. «Зеров, Зеров, Зеров! А нам цензор вказав, щоб якомога рідше писали про нього». «Але ж, – заперечую, – відколи я працюю в “Літературній Україні”, ми ще жодного разу ім'я Зерова, видатного письменника, навіть не згадували». – «От бачите. А у вашому інтерв'ю – аж тричі! Ось мені порадили подзвонити Євгену Степановичу Шабліовському і попитати, чи варто це робити». Поки Виноградський набирає номер, я трошки втішаюся: як-не-як, а Шабліовський сам потерпів від сталінського режиму, відсидів на Соловках, де був і Зеров, отож не може він заперечити потребу повертати до літературного обігу ім'я свого побратима по нещастю... Наскільки ж мене приголомшило оте: «Ні, я категорично не рекомендую згадувати його», – голос Шабліовського було чути з трубки. «Ну, бачите...» – вдоволено закінчив розмову Виноградський. Інтерв'ю вийшло без згадок про Зерова. Згодом я розповів про це Дмитрові Павличку, головному редактору «Всесвіта», й він надрукував те саме інтерв'ю без купюр у своєму журналі.

А чому я не запротестував тоді, чому взагалі не відмовився від друку цього інтерв'ю? Тим більше, що Виноградський такий натяк зробив, мовляв, може це взагалі не потрібно... Але тоді необхідно було не тільки Зерова реабілітовувати, а й Бориса Тена, який також перебував у чорному тілі щербицько-маланчуківської ідеологічної задухи і так само давно не згадувався в «Літ. Україні»... Що ж до Шабліовського, то я довгий час не розумів, чому він так повівся. Смутні здогадки з'явилися при читанні листів Зерова (це вже згодом, коли писав про нього книжку). Зеров із Соловків писав про свого судіда в камері Шабліовського... Але то вже інша історія, яка гіпотетично з'ясувалася для мене під час бесід із шефом українського КДБ Миколою Голушком у 1989 році, коли мені дозволили познайомитися (з голосу!) із табірною справою Зерова.

0114. Робити свої відкриття / Інтерв'ю з критиком, літературознавцем, лауреатом Держ. премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка *Л. М. Новиценком* провів *В. Брюховецький* // Укр. мова і літ. в школі. – 1977. – № 12. – С. 43–51.

Rumor publicus:

2777. Микола Ільницький: Біобібліогр. покажч., 2004, див. № 844.

0114/р. • **РОБИТИ СВОЇ ВІДКРИТТЯ: рефлексії (2008)**

У часи, коли я працював над своїми інтерв'ю, журналісти, принаймні мого рівня, не мали ще ніяких портативних диктофонів, отже доводилося писати олівцем, намагаючись встигнути за співрозмовником. Маючи великий досвід, я виробив свій скоропис, заснований на тому, що не тільки встигав записувати, але навчився передбачити, яка фраза чи слово прозвучить далі. І це мені переважно вдавалося. Єдиний раз, коли мій скоропис не спрацював, – під час розмови з Леонідом Миколайовичем Новиченком. Почитайте уважно його статті, простежте за рухом його думки і ви побачите, яка багата його мова, наскільки вона стилістично й лексично різноманітна, пластична, оригінальна. Далеко не кожен навіть відомий прозаїк так віртуозно володіє словом.

Новиченко – критик за природнім обдаруванням. Хоч його недолюбливав багато хто. Десь і безспіждивно, бо метр української радянської критики постійно намагався відчувати хребтом звивини політичних коливань і під них підлаштовуватися. Якщо ж «промахувався», то «широсердно» каявся й давав інші інтерпретації, які, між іншим, все одно виявлялися по-своєму талановитими, а не суконними, примітивно заляженими і недорікуватими, як у його заздрісників, котрі таки завжди гнули «правильну лінію», та партія їх чомусь цінувала менше, лише використовуючи в потрібних випадках (часом і проти того ж Новиченка)... А тим часом Леонід Миколайович мав блискуче чуття справжнього в літературі. Майже немає нічого вартісного у повоєнному українському літературному процесі, чого б не помітив Новиченко і в якийсь спосіб не підтримував. Я думаю, що в нього був майже абсолютний слух до поезії, і якби не прищеплений часом політичний сервілізм, ми би могли стати читачами багатьох блискучих аналізів і узагальнень цього критика. Але він лякався свого таланту, і тим його губив, а може, просто рятував себе... Недаремно він так любив і розумів Павла Тичину.

«І все життя його – помилка, яку він вічно виправляв», – і така в'їдлива епіграма про нього ходила. Політичне прислужування деформує відчуття справжнього і спонукає до самовиправдання, яке й стає вже реальною системою естетичних і соціальних координат, насправді концептуально визначає позицію критика. Проте, мабуть, не тільки на прикрі соціально-політичні обставини можна списувати подібні гріхи. Тут завжди присутній і елемент суб'єктивних впливів та конкретних життєвих обставин. Мене, приміром, якось вразило одкровення одного з цільних дисидентів-шістдесятників, котрий оповідав в інтерв'ю газеті «Факты» про те, як його не цінували, відтискували комсомольські функціонери, хоч він був за них значно талановитіший та активніший. І тим самим спонукали ставати до них в опозицію. Отак може змінитися навіть доля людини. Чи могло щось подібне статися з Л. Новиченком? Звичайно, все це гіпотетично, ніхто не зможе напевно стверджувати... Але мене, і думаю, не тільки мене давно муляє питання: чому Леонід Миколайович з його тонким розумінням естетичних цінностей завжди (навіть і в часи тимчасових відлиг, коли він діставав право робити свої «помилки») незмінно негативно оцінював творчість Миколи Зерова? Ну, не міг же він не розуміти могутності цієї постаті. Але звернімося до публікацій тридцятих років, коли Л. Новиченко був студентом Київського ІНО, а М. Зеров працював там професором літератури. Очевидно, останній викладав у молодого амбітного філолога. А він ще в студентські роки почав друкувати свої переклади. Переклади з російської! На жаль, дуже посередні й нецікаві. Чи не прореагував професор на публікацію свого студента? Зеров був перекладачем від Бога, і, думаю, його оцінка могла бути жорсткою... Або й справді образливою, як засвідчила Докія Гуменна у своїх спогадах: «Я чула, що якийсь студент-початківець підійшов до Зерова із своїми віршами, попросити поради, а Зеров захисно підняв руки й перелякано вигукнув: “Ні, ні! Бога ради, звільніть мене від цих дохлих цуценят”».

Новиченко тяжко переживав переоцінку літературного процесу радянського періоду, що сталася в період горбачовської перебудови. Пригадую, після моєї доповіді 22 лютого 1988 року в Спільці письменників «Літературно-пропагандистська роль сучасної української критики», в якій я говорив, зокрема, про сервілізм офіційної української радянської критики практично протягом 30–80-х років, до мене підійшов Леонід Миколайович і якось сумовито промовив: «Я би хотів з вами поговорити з цього приводу». Наступного дня в Інституті відбувалося ритуальне відзначення дня Радянської армії. Новиченко і запросив мене вийти в коридор. «Знаєте, – сказав він, – мені було дуже прикро вчора вас слухати. Ви ж розумна людина, а те, що ви говорили, означає, що я все життя служив хибній ідеї. Що ж мені робити тепер?». Я не знаходив, як відповісти, і мовчав. Леонід Миколайович повернувся й пішов – тяжко, втомлено і приречено. Направду стало шкода його... Загублений системою талант!

І ще раз побачив я приреченість у його очах 18 травня 1990 року на звітно-виборних партійних зборах Інституту літератури, коли я заявив, що розглядаю свою звітну доповідь як заяву про вихід з партії. Леонід Миколайович головував на цих зборах. Він приголомшено застиг, але оскільки піднялося кілька рук охочих виступити, то за інерцією надавав слово одному за одним – і всі клали на стіл партійні квитки. Тоді Новиченко ніби схаменувся й закрив збори. Після цього партійна організація Інституту літератури, яка за довгий час свого існування ухвалила немало «принципових» рішень, вже ніколи не відродилася...

0115. «Закохане в розмай...» // Проблеми. Жанри. Майстерність: Літ.-крит. ст. / Упоряд. П. Д. Моргаєнко. – К.: Рад. письменник. – 1977. – Вип. 2. – С. 141–149. – [Про творчість В. Мисика.] – (Див. також **0064, 0108.**)

0116. Свіже кільце вічного древа // Рік'76: Літ.-крит. огляд / Ред. кол.: Н. Н. Плачинда (голова) та ін. – К.: Дніпро, 1977. – С. 52–68. – (Див. також **0109.**)

Rumor publicus:

0414. Панченко В. Віч-на віч з епохою: Літ.-крит. нарис. – К., 1987, див. с. 8–9.

1978 рік

0117. І рацію... й емоцію... / Розмову з літературознавцем, літ. критиком, поетом, д-ром біол. наук М. Доленгом провів В. Брюховецький // Знання та праця. – 1978. – № 1. – С. 18–19. – (Див. також **0082, 0139.**)

0118. Рец.: [Рецензія] // Дніпро. – 1978. – № 1. – С. 157. – Рец. на кн.: Герасимчук Д. Вітер з поля: Новели, повісті. – Л.: Каменяр, 1976. – 144 с.

0119. «...Казковий Землячий вирій» // Молода гвардія. – 1978. – 1 берез. – С. 4. – [Художній світ Василя Земляка, публікація листів І. Сенченка з приводу «Лебединої зграї».]

0120. Видеть хорошее / Интервью с детским поэтом Н. Забилой провёл В. Брюховецький // Дет. лит. – 1978. – № 3. – С. 15–17.

0121. Рец.: Проблеми естетичного виховання // Укр. мова і літ. в школі. – 1978. – № 3. – С. 88–90. – Рец. на кн.: Гончаренко М. В. Проблеми естетичного виховання: Нариси історії. – К.: Мистецтво, 1976. – 224 с.

0122. Панченко В. Про стильові тенденції в сучасній українській прозі // Рад. літературознавство. – 1978. – № 3. – С. 64–70. – Див. с. 70.
0123. Про дітей чи для дітей? // Літ. Україна. – 1978. – 14 квіт. – С. 3. – Дит. л-ра і час. – [Про пробл. критики дит. літ.]
0124. Що може шкільна бібліотека // Рад. освіта. – 1978. – 19 квіт. – С. 4. – (Див. також 0145.)
0125. Призвання / Беседу с писателем-переводчиком, лауреатом премии им. М. Рыльского С. П. Ковганюком провел В. Брюховецкий / Пер. с укр. С. Горбуновой // Радуга. – 1978. – № 4. – С. 173–179.
0126. Рец.: [Рецензія] // Рад. літературознавство. – 1978. – № 4. – С. 89–90. – Рец. на кн.: Левидов А. М. Автор-образ-читатель. – Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1977. – 359 с.
0127. Слабошпицький М. Біля джерел життєвого ідеалу: Нотатки після наради з питань дитячої літератури // Літ. Україна. – 1978. – 5 трав. – С. 2–3. – [Про В. Б. у переліку найактивніших критиків. – С. 3.]
0128. Некрутенко П. Коли читач задумується, аналізує... / Фото П. Маковського // Вперед (Бородянка). – 1978. – 6 трав. – С. 2: фото: Літературний критик Вячеслав Брюховецький, працівник газети «Літературна Україна» Анатолій Скрипник, вчителька П. Г. Некрутенко і завідувача шкільною бібліотекою Г. О. Науменко. – Школа сьогодні. – [Про В. Б. як аспіранта Київського державного інституту культури ім. О. Корнійчука.]
0129. Рец.: «...Тому і є висота» // Прапор. – 1978. – № 5. – С. 132–135. – Рец. на кн.: Костенко Л. Над берегами вічної ріки: Поезії. – К.: Рад. письменник, 1977. – 163 с.

Rumor publicus:

2279. Ліна Костенко: «Я вибрала Долю собі сама»: Біобібліограф. посіб. – К., 2002, див. № 188.

0130. Право на відвертість // Літ. Україна. – 1978. – 30 черв. – С. 3: фото. – Штрихи до портр. – [Про літ. критику М. Ільницького.]

Rumor publicus:

0255. Микола Ільницький: Бібліогр. покажч. – Л., 1984, див. № 446. – (Див. також 2777.)

0131. Високе небо над Коропом // Знання та праця. – 1978. – № 4. – С. 12–13. – [М. І. Кибальчич, І. Д. Синьозуб.]
0132. Пізнавати й відкривати світ / Розмову провів В. Мельник // Дніпро. – 1978. – № 7. – С. 145–151. – [Виступ В. Б. – Див. с. 146, 148–151.] – [У дискусії про молоду поезію брали участь Л. Федоровська, Т. Салига, В. Б., Н. Білоцерківцев, М. Стрельбицький. В. Б. про Л. Голоту, Д. Іванова, Ю. Ілліну, М. Шевченка.]

Rumor publicus:

0196. Степаненко М. Літературна критика і критики в підсоветський Україні після «шістидесятників». – Едмонтон, 1981, див. с. 269–281.

0133. Декрет Президента УНРеспубліки з дня 12 серпня 1978 року, на внесення Уряду, про відновлення й продовження праці Української Могиллянсько-Мазепинської Академії Наук (УММАН) // Канадійський Фармер (Вінніпег, Канада). – 1978. – 4 серп. – С. 2. – Підписи: М. Лівичський, Президент УНРеспубліки, Т. Леонтій, Голова Уряду. – (Див. також 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, 0835, 0911, 0967, 1247, 1579, 1579/p., 1622.)
0134. «Моє життя – у віршах...» / Інтерв'ю з лауреатом республік. комсом. премії ім. М. Островського поетесою Г. Світличною провів В. Брюховецький // Ранок. – 1978. – № 10. – С. 18–20.
0135. Проблеми літературної освіти підлітка // Укр. мова і літ. в школі. – 1978. – № 10. – С. 61–67. – [Про експеримент щодо літ. грамотності серед учнів 6–9 кл. сер. шкіл. Київ. та Кіровоград. обл. у 1977/1978 навч. р.]
0136. Оглоблин О., Розумний Я., Мацьків В., Кубійович В., Падох Я., Стебельський Б., Ващишин І., Прицак О., Лупул М. Заява в справі відновлення Української Могиллянсько-Мазепинської Академії Наук // Свобода (США). – 1978. – 22 листоп. – С. 3. – (Див. також 0133, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, 0835, 0911, 0967, 1247, 1579, 1579/p., 1622.)
0137. Обережно: книгу читає підліток! // Прапор. – 1978. – № 11. – С. 122–124. – [Про пробл. керування дитяч. читанням.]
0138. Поважаючи читача / Розмову з литов. письменником, лауреатом Ленін. премії Йонасом Авіжюсом провів В. Брюховецький // Літ. Україна. – 1978. – 8 груд. – С. 3.
0139. Барви життя // Проблеми. Жанри. Майстерність: Літ.-крит. ст. / Упоряд. А. М. Макаров. – К.: Рад. письменник, 1978. – Вип. 3. – С. 149–159. – [Про творч. доробок М. Доленга.] – (Див. також 0082, 0117.)
0140. К проблеме активизации форм массовой работы в школьной библиотеке // Материалы IV Всесоюзной науч.-теорет. конф. аспирантов вузов и НИИ М-ва культуры СССР. – Тбилиси: Мецниереба, 1978. – С. 561–563.
0141. Рух угору чи сізіфова праця?.. (Полев. нотатки про специфіку критики) // Високе покликання. Статті молодих критиків про л-ру / Упоряд. О. І. Никанорова. – К.: Рад. письменник, 1978. – С. 183–199.
0142. Упоряд.: Сузір'я. Твори молодих письменників братніх республік Радянського Союзу / Ред. кол.: В. Коротич (голова) та ін.; Упоряд.: В. Брюховецький, Ю. Лопусов. – К.: Дніпро, 1978. – Вип. 12. – 254 с.: іл.

1979 рік

0143. Найти свою дорогу / Інтерв'ю с В. В. Фащенко провів В. Брюховецький // Комсом. знамя. – 1979. – 16 янв. – С. 3. – Наши наставники. – (Див. також 0151.)
0144. Бачити небокраї: Звітують письменники Києва // Літ. Україна. – 1979. – 2 берез. – С. 3. – [Викл. доп. В. Дончика. В. Б. – у переліку активних критиків.]

- 0145.** Що ж може шкільна бібліотека? Продовження розмови за листами читачів // Рад. освіта. – 1979. – 14 берез. – С. 4. – (*Див. також 0122.*)
- 0146.** Критика як практичне мислення // Прапор. – 1979. – № 3. – С. 119–128.

Rumor publicus:

3588. Слабошпицький М. Вячеслав Брюховецький – як практичне мислення // Літ. Україна, 2007, 10 трав. – (*Див. також 3665/II.*)
- 0147. Рец.:** У сонячному промінні // Вітчизна. – 1979. – № 4. – С. 209–211. – Рец. на кн.: *Мотрич К. Соняхи: Новели* / Ред. *І. Кирій*. – К.: Молодь, 1978. – 128 с.
- 0148.** Подяка авторам // Літ. Україна. – 1979. – 4 трав. – С. 4. – [*«Літ. Україна» вітає з днем преси авторів. Про В. Б. серед тих, хто виступає в газеті.*]
- 0149.** Слова захоплення і вдячності / Матеріали, присвяч. худож. студії при Палаці піонерів Ленін. р-ну м. Києва / Підготував *В. Брюховецький* // Молода гвардія. – 1979. – 15 трав. – С. 3.
- 0150. Рец.:** Силове поле критики // Літ. Україна. – 1979. – 5 черв. – С. 3. – Рец. на кн.: *Сивокінь Г. Визначеність таланту: Літ.-крит. нариси*. – К.: Молодь, 1978. – 176 с.
- 0151.** Критичні студії Василя Фащенка / Бесіду з проф. Одес. держ. ун-ту ім. І. І. Мечнікова, д-ром філол. наук, критиком *В. В. Фащенком* вів *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1979. – 20 лип. – С. 3. – (*Див. також 0143.*)
- 0152.** «Є вічна загадка любові» // Молода гвардія. – 1979. – 25 лип. – С. 3. – Підпис: *В. Брюховецький*, аспірант Київського інституту культури ім. О. Є. Корнійчука. – [*Творчість Г. Тютюнника.*]
- 0153.** Сенченко – критик // Літ. Україна. – 1979. – 27 листоп. – С. 2.
- 0154. Упоряд.:** Публ. з архіву *І. Ю. Сенченка* підгот. *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1979. – 27 листоп. – С. 2. – Публікації «ЛУ».
- 0155. Рец.:** На сто років уперед... // Вітчизна. – 1979. – № 11. – С. 193–197. – Рец. на кн.: *Література. Діти. Час: 36. літ.-крит. ст. про дит. л-ру.* – Вип. 1, 2, 3 / Ред. *Г. Ревенко*; Упоряд. *В. Я. Неділько*. – К.: Веселка, 1976–1978.
- 0156.** ...Поважаючи читача / З розмови *Йонаса Авіжюса* з *Вячеславом Брюховецьким* // Сузір'я: Твори письменників братніх республік Радянського Союзу / Ред. кол.: *М. Бажан* (голова) та ін.; Упоряд. *О. Божко*. – К.: Дніпро, 1979. – Вип. 13. – С. 209–214.
- 0157. Передм.:** Нивою життя народного // *Гордієнко К. О.* Твори: В 2-х т.: Т. 1: *Чужу ниву жала. Дівчина під яблунею: Романи*. – К.: Дніпро, 1979. – С. 5–16.

Rumor publicus:

0413. Зінченко О. Кость Гордієнко. – К., 1987, див. с. 11, 38, 118–119.

1980 рік

- 0158. Рец.:** Продовжує слово поезію // Літ. Україна. – 1980. – 8 лют. – С. 3. – Рец. на кн.: Скунець П. Розрив-трава: Вірші, поеми, балади, переклади, мініатюри. – Ужгород: Карпати, 1979. – 310 с. – На здобуття Держ. премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка.

Rumor publicus:

0319. Салига Т. У глибинах гармонії. – К., 1986, див. с. 176, 196;
2274. Іванишин П. Поезія Петра Скунця: Художнє вираження національно-духовної ідентифікації ліричного героя. – Дрогобич, 2002, див. с. 9–10, 12, 174.

- 0159. Рец.:** [Рецензія] // Рад. літературознавство. – 1980. – № 3. – С. 88–89. – Рец. на кн.: Ільницький М. Енергія слова: Літ.-крит. нарис. – К.: Рад. письменник, 1978. – 242 с.

Rumor publicus:

0255. Микола Ільницький: Бібліогр. покажч. – Л., 1984, див. № 457. – (Див. також 2777.)

- 0160.** Доторкнувшись душею: Роздуми після відвідання Ленінграда // Літ. Україна. – 1980. – 8 квіт. – С. 3. – [П. К. Запорожець, В. І. Ленін.]

- 0161/н.** Специфика развития литературно-критической активности старших подростков в процессе руководства чтением. Спец. 05.25.03 «Библиография и библиотековедение»: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ленинград. гос. ин-т культуры им. Н. К. Крупской; Науч. рук. проф. Е. А. Лазебник. – Ленинград, 1980. – 17 с. – На правах рукописи. – [Офіційні опоненти: З. Я. Рез, В. С. Крейденко. Захист відбувся 3 червня 1980 р.]

- 0162/н.** Специфика развития литературно-критической активности старших подростков в процессе руководства чтением. Спец. 05.25.03: Дис. ... канд. пед. наук / Ленинград. гос. ин-т культуры им. Н. К. Крупской; Науч. рук. проф. Е. А. Лазебник. – Ленинград, 1980. – 211 с. – Библиогр.: С. 182–211. – На правах рукописи.

Rumor publicus:

2378. Сивокінь Г. Теорія літератури // Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 348.

- 0163. Рец.:** [Рецензія] // Дніпро. – 1980. – № 7. – С. 155–156. – Рец. на кн.: Шумило М. Де ти, моя чашечко?: Оповідання для мол. шкільн. віку. – К.: Веселка, 1979. – 86 с.

- 0164.** ...Дбайливими б руками // Літ. Україна. – 1980. – 29 лип. – С. 3. – [Про Красноград. краєзнав. музей, в якому зберігаються матеріали про життя та діяльність О. Копиленка, Л. Первомайського, І. Сенченка.]

- 0165.** Прикрі втрати // Літ. Україна. – 1980. – 14 жовт. – С. 1, 3. – Відлуння теми: Білі плями підручника. – [Про пробл. створення шкільн. підруч.

з літератури та відповідь на ст. Ю. Коваліва «Білі плями підручника» в «Літ. Україні» 1980 р., 16 верес.]

0166. Ільницький М. Чи болять голова у дятла? // Літ. Україна. – 1980. – 21 листоп. – С. 2–3. – [М. Ільницький про молодих критиків: «Рівень розуміння поезії багато в чому визначають виступи чуйного до новизни слова М. Слабошпицького, полемічного М. Стрельбицького, аналітичного В. Брюховецького, схильного до системності В. Дяченка, чутливого до жанрово-стильової динаміки В. Панченка...» – С. 3.] – (Див. також 3897.)
0167. Кудлай А. Ідейний тонус «рухомої естетики» // Літ. Україна. – 1980. – 21 листоп. – С. 3. – [Про виступ В. Б. на нараді, присвяченій проблемам літературної критики.]
0168. Партийність естетичної позиції критики: До 75-річчя ст. В. І. Леніна «Партійна організація і партійна література» // Рад. літературознавство. – 1980. – № 11. – С. 11–24. – Бібліогр.: 31 назва.

Rumor publicus:

0177. Матвійчук М. Згадуючи Юрія Яновського // Жовтень, 1981, № 5, див. с. 143;
0218. Мельник В. О. Мужність доброти. – К., 1982, див. с. 105.
0169. Рец.: [Рецензія] // Рад. літературознавство. – 1980. – № 12. – С. 77–78. – Рец. на кн.: Література. Діти. Час: 36. літ.-крит. ст. про дит. л-ру / Упоряд. В. Я. Неділько. – К.: Веселка, 1979. – 176 с.
0170. Цей серйозний дитячий світ // Література. Діти. Час. 1980: 36. літ.-крит. ст. про дит. л-ру. – Вип. 5 / Ред. кол.: В. Г. Дончик (голова) та ін.; Упоряд. В. Я. Неділько. – К.: Веселка, 1980. – С. 187–194. – [До 80-річчя від дня народження Івана Сенченка.]
0171. Передм.: Глибінь слова // Доленго М. Сім кольорів надії: Поезії. – К.: Дніпро, 1980. – С. 5–21.

1981 рік

0172. Мельник В. [Виступ на респ. конф. письменників і критиків] // Літ. Україна. – 1981. – 30 січ. – С. 3. – [Згадується В. Б. як молодий критик.]
0173. Не садами Семіраміди // Дніпро. – 1981. – № 2. – С. 141–147. – [Аналіз жанрово-стильових пошуків сучасної прози, зокрема у творах Є. Гуцала, В. Дрозда, П. Загребельного, В. Земляка, І. Сенченка, Г. Тютюнника, О. Чорногуза, В. Яворівського.] – (Див. також 0217.)

Rumor publicus:

0255. Микола Ільницький: Бібліогр. покажч. – Л., 1984, див. № 475;
0574. Кравченко А. Є. Еволюція справжня і мнима // Діалектика художнього пошуку: літературний процес 60–80-х років. – К., 1989, див. с. 200;
2777. Микола Ільницький: Біобібліогр. покажч. – Л., 2004, див. № 871;

3239/а). Чайковська В. Т. Українська химерна проза: історія народження терміна. – <http://eprints.zu.edu.ua/991/1/06chbtnt.pdf> – 16 берез. 2006 р.;

3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 107.

3716. Смерек О. С. Романи Емми Андієвської: художньо-філософські шукання, міфологізм, поетика творчості. – Л., 2007, див. с. 10, 42.

0174. Іван Сенченко: Літ.-критич. нарис. – К.: Рад. письменник, 1981. – 159 с.

Rumor publicus:

0181. Сивокінь Г. Вигоди порівняльного читання: Панч і Сенченко в новій критичній інтерпретації // Літ. Україна, 1981, 31 лип.;

0200. Юр П. Здала, зблизька // Друг читача, 1982, 21 січ.;

0213. Півтарадні В. Шляхами Івана Сенченка // Дніпро, 1982, № 8, див. с. 138;

0246. Гнатюк М. «Червоноградський цикл» Івана Сенченка: етапи творчої історії // Рад. літературознавство, 1984, № 6, див. с. 46;

0560. Гнатюк М. М. Над текстами Івана Сенченка. – К., 1989, див. с. 24, 29, 63, 96, 97;

1721. Пономаренко Л. Поетика прози Івана Сенченка // Магістеріум. Вип. 2: Літературознавчі студії, 1999, див. с. 88;

1763. Пономаренко Л. «Червоноградські портрети» Івана Сенченка // Слово і час, 2000, № 2, див. с. 53;

1939. Пономаренко Л. М. Художня еволюція прози Івана Сенченка: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Кіровоград, 2001, див. с. 4–5;

3166. Сивокінь Г. М. Вигоди порівняльного читання. Панч і Сенченко в новій критичній інтерпретації // Сивокінь Г. М. У вимірах сприймання. – К., 2006, див. с. 51, 157, 179–186;

3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 113–117;

3588. Слабошпицький М. В'ячеслав Брюховецький – як практичне мислення // Літ. Україна, 2007, 10 трав. – (Див. також 3665/11.)

0175. [Передм. до ст. Дзюба І. Мудрість доброти. Про творч. вечір до 80-річчя І. Сенченка і виступ В. Б.] // Літ. Україна. – 1981. – 24 берез. – С. 4. – Підпис: Кор. «ЛУ».

Rumor publicus:

0336. 200 листів Б. Антоненка-Давидовича. – Мельборн, 1986, див. с. 237–238.

0176. Рец.: Спасенний келих гіркоти // Дніпро. – 1981. – № 3. – С. 134–139. – Рец. на кн.: Костенко Л. Маруся Чурай: Іст. роман у віршах. – К.: Рад. письменник, 1979. – 189 с.

Rumor publicus:

2279. Ліна Костенко: «Я вибрала Долю собі сама»: Біобібліограф. посіб. – К., 2002, див. № 191.

0177. Матвійчук М. Згадуючи Юрія Яновського // Жовтень. – 1981. – № 5. – С. 141–143.

0178. Рец.: Потреба слова // Жовтень. – 1981. – № 5. – С. 143–146. – Рец. на кн.: Костенко Л. Неповторність: Вірші, поеми. – К.: Молодь, 1980. – 221 с.

Rumor publicus:

2279. Ліна Костенко: «Я вибрала Долю собі сама»: Біобібліограф. посіб. – К., 2002, див. № 192.

0179. Новиченко Л. Проблеми і турботи критики: Співдоп. на VIII з'їзді письменників України // Рад. літературознавство. – 1981. – № 6. – С. 11–18. – [Згадується В. Б. серед молодих критиків. – С. 14.]

0180. Рец.: Ефект пошуку // Літ. Україна. – 1981. – 16 черв. – С. 3. – Рец. на кн.: Покальчук Ю. Хто ти: Зб. оповід. – К.: Рад. письменник, 1979; Покальчук Ю. І зараз, і завжди: [Роман] // Дніпро. – 1979. – № 8. – С. 26–79; № 9. – С. 70–116.

0181. Сивокінь Г. Вигоди порівняльного читання: Панч і Сенченко в новій критичній інтерпретації // Літ. Україна. – 1981. – 31 лип. – С. 2. – (Див. також 3166.)

0182. У гармонії рослин і слів: До 85-річчя з дня народження М. Доленга // Дніпро. – 1981. – № 8. – С. 130–132.

0183. Рец.: «Всіх okazій не виповісти»: На перехресті думок // Літ. Україна. – 1981. – 9 жовт. – С. 3. – Рец. на роман Є. Гуцала «Позичений чоловік, або ж Хома невірний і лукавий».

Rumor publicus:

0184. Від редакції // Літ. Україна, 1981, 9 жовт.;

3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 107.

0184. Від редакції // Літ. Україна. – 1981. – 9 жовт. – С. 3 – [Коментар до рец. В. Б. на роман Є. Гуцала «Позичений чоловік, або ж Хома невірний і лукавий».]

0185. Рец.: Труднощі першого кроку // Молода гвардія. – 1981. – 14 листоп. – С. 4. – Рец. на кн.: Гай А. І. Зажинки: Оповідання. – К.: Веселка, 1979. – 142 с.

0186. Рец.: Від характеру – до концепції // Прапор. – 1981. – № 11. – С. 133–135. – Рец. на кн.: Кобзар В. Ф. Провулок Гвардійський: Оповідання, повість. – Сімф.: Таврія, 1980. – 165 с.

0187. «...Від імені свого народу» / Інтерв'ю Вячеслава Брюховецького з Борисом Бурсовим // Сузір'я: Твори письменників братніх республік Радянського Союзу. – К.: Дніпро, 1981. – Вип. 15. – С. 193–197.

0188. Літературна критика // Українська радянська енциклопедія: В 12-ти т.: Т. 6: Куликів–Мікроклімат. – 2-ге вид. / Ред. кол.: М. П. Бажан (гол. ред.) та ін. – К., 1981. – С. 196–197.

- 0189.** Новое поколение? О молодой украинской поэзии // Молодые о молодых: Сб. лит.-крит. ст. молод. критиков / Сост. М. Зубавина; Ред. кол.: В. Дементьев и др. – М.: Молодая гвардия, 1981. – С. 215–233. – [Про поезію В. Бойка, В. Затуливітра, Д. Іванова, Т. Севернюк, Б. Стельмаха, І. Царинного, М. Шевченка та ін. молодих поетів в контексті творчості класиків укр. літератури Л. Костенко, Л. Первомайського та ін.]

Rumor publicus:

1938. Севернюк Т. А. Спокуса білої пустелі. – Чернівці, 2001, див. с. 541.

- 0190. Передм.:** Всесвіт у серці // *Межелайтіс Е.* Поезії / Пер. з лит. – К.: Дніпро, 1981. – С. 5–18.
- 0191. Упоряд. та приміт.:** *Межелайтіс Е.* Поезії / Пер. з лит. – К.: Дніпро, 1981. – 205 с. – (Шкільна б-ка).
- 0192.** [Передм.] // Дерево життя: Оповідання укр. письменників для середнього і старшого шкільного віку. – Єреван: Советакан грох, 1981. – С. 3–6. (вірмен. мовою)
- 0193. Упоряд.:** Дерево життя: Оповідання укр. письменників для середнього і старшого шкільного віку. – Єреван: Советакан грох, 1981. – 294 с. (вірмен. мовою)
- 0194.** Підтекст // Українська радянська енциклопедія: В 12-ти т.: Т. 8: Олефіні–Поплін. – 2-ге вид. / Ред. кол.: М. П. Бажан (гол. ред.) та ін. – К., 1981. – С. 365.
- 0195.** Післямова // Українська радянська енциклопедія: В 12-ти т.: Т. 8: Олефіні–Поплін. – 2-ге вид. / Ред. кол.: М. П. Бажан (гол. ред.) та ін. – К., 1981. – С. 383.
- 0196.** Степаненко М. Літературна критика і критики в підсоветській Україні після «шістидесятників» // Слово: Зб. 9: Література. Мистецтво. Критика. Мемуари. Документи / Об-ня укр. письменників в Екзилі. – Едмонтон, 1981. – С. 269–281.
- 0197. Упоряд.:** Сузір'я: Твори письменників братніх республік Радянського Союзу / Ред. кол.: І. Драч та ін.; Упоряд. В. С. Брюховецький. – К.: Дніпро, 1981. – Вип. 15. – 239 с.

1982 рік

- 0198.** Грабовський В. Покликані слухати час: Критика й літературознавство на сторінках журналу «Українська мова і література в школі» // Літ. Україна. – 1982. – 14 січ. – С. 4. – [Про В. Б. як постійного автора часопису.]
- 0199.** «Рухоме естетика»: Здобутки і завдання: 10 років тому прийнято Постанову ЦК КПРС «Про літературно-художню критику» // Літ. Україна. – 1982. – 21 січ. – С. 2. – [Про В. Б. як критика нового покоління.]
- 0200.** Юр П. Здала, зблизька // Друг читача. – 1982. – 21 січ. – С. 5. – [Рецензія на кн. В. Б. «Іван Сенченко», 1981.]

- 0201. Рец.:** Щоб слово полум'ям було: На здобуття Держ. премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка // Молодь України. – 1982. – 7 лют. – С. 3. – Рец. на кн.: *Забаиштанський В. О.* Вага слова: Поезії. – К.: Молодь, 1981. – 107 с.
- 0202.** Поле зору дослідника // Літ. Україна. – 1982. – 11 лют. – С. 7. – [До 70-річного ювілею *Ю. А. Лазебника*, журналіста, зав. каф. дит. л-ри і бібл. роботи з дітьми Київ. держ. ін-ту культури ім. О. Є. Корнійчука.]
- 0203.** «Як Вас читають?» // Літ. Україна. – 1982. – 11 лют. – С. 7. – [Про виступ *В. Б.* як бібліотекознавця з проблем системи у вивченні читацького попиту, зокрема створення нового відділу «Книга і читач» при СП України.]
- 0204.** Значимість критичного слова // Прапор. – 1982. – № 2. – С. 113–114. – [До 10-річчя постанови ЦК КПРС «Про літературно-художню критику».]
- 0205.** Віталій Дончик: «Критика – доля і покликання» / Розмову вів *В. Брюховецький* // Літ. Україна. – 1982. – 18 берез. – С. 5–6. – Інтерв'ю біля робоч. столу. – (Див. також **2312.**)
- 0206.** «Сюди тень, туди тень...»: Дискусія про молоду прозу // Літ. Україна. – 1982. – 8 квіт. – С. 4–5. – [Про твори *А. Морговського*, *М. Сумишина*, *А. Тютюнник*, *Г. Усача*, *Л. Шевченко*, *В. Шкляра*.]
- 0207. Рец.:** Визначеність художніх ідей // Вітчизна. – 1982. – № 5. – С. 184–187. – Рец. на кн.: *Положій В.* Попіл на рани. – К.: Рад. письменник, 1981. – 143 с. – [Дві думки про прозу *Віктора Положія*.]

Rumor publicus:

- 0208. Суховецький М.* Душі боліти // Вітчизна, 1982, № 5, див. с. 187–190.
- 0208. Суховецький М.* Душі боліти // Вітчизна. – 1982. – № 5. – С. 187–190.
- 0209. Рец.:** Рух інтерпретації та літературна критика // Рад. літературознавство. – 1982. – № 6. – С. 66–68. – Рец. на кн.: *Борев Ю. Б.* Искусство интерпретации и оценки: Опыт прочтения «Медного всадника». – М.: Сов. писатель, 1981. – 399 с.

Rumor publicus:

- 3665/10. Дзюба І.* Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 109.
- 0210. Рец.:** Задуми здійснюються, думи залишаються // Літ. Україна. – 1982. – 1 лип. – С. 5. – Рец. на кн.: *Слабоштицький М. Ф., Шевченко А. Я.* Украинская литература сегодня: Реклам. сб. – К.: Рад. письменник, 1981. – 85 с.: ил.
- 0211. Рец.:** Вічне мамине слово // Літ. Україна. – 1982. – 15 лип. – С. 5. – Рец. на кн.: Ой зацвіла черемшина: Народні пісні з голосу *Г. Ільницької* / Упоряд. *М. Ільницький*. – К.: Муз. Україна, 1981. – 60 с.

Rumor publicus:

- 0255. Микола Ільницький:* Бібліогр. покажч. – Л., 1984, див. № 498. – (Див. також *2777.*)

- 0212.** Рец.: Ця дивовижна країна слова // Молода гвардія. – 1982. – 23 лип. – С. 4. – Рец. на кн.: Чак Є. Д. Мандрівка в Країну слова. – К.: Веселка, 1981. – 103 с.
0213. Півтарадні В. Шляхами Івана Сенченка // Дніпро. – 1982. – № 8. – С. 137–143. – Див. с. 138.
- 0214.** Поліфонізм критичного мислення: (Штрихи до портрета Леоніда Новиченка) // Укр. мова і літ. в школі. – 1982. – № 12. – С. 14–22.
- 0215.** Є полум'я таких натхнень... // Поезія'82 / Ред. кол.: Б. Степанюк (голова) та ін.; Упоряд.: М. В. Луків та ін. – К.: Рад. письменник, 1982. – Вип. 1. – С. 115–116. – [Творчість М. Доленга.]
- 0216.** Критика – покликання і доля // Проблеми. Жанри. Майстерність: Літ.-крит. ст. / Упоряд. А. М. Макаров. – К.: Рад. письменник, 1982. – Вип. 7. – С. 77–94. – [Творчість В. Дончика.]
- 0217.** Не садами Семіраміди... // Література і сучасність: Літ.-крит. ст. / Упоряд. В. Г. Дончик. – К.: Рад. письменник, 1982. – Вип. 15. – С. 72–83. – [Про сучасну укр. прозу.] – (Див. також **0173.**)
0218. Мельник В. О. Мужність доброти: Літ.-крит. нариси. – К.: Рад. письменник, 1982. – 272 с. – Див. с. 105.

1983 рік

- 0219.** [Вст. сл. до публікації оповідань І. Сенченка.] // Літ. Україна. – 1983. – 13 січ. – С. 4. – Без підпису.
- 0220.** Любов до людини та її праці: Про книги відомого укр. рад. письменника Івана Сенченка // Вісті з України. – 1983. – № 8, лют. – С. 4.
- 0221.** Сьогодні, потім чи... ніколи? / В. Брюховецький, Г. Сивокін // Літ. Україна. – 1983. – 3 берез. – С. 2: фото. – [Діалог критиків про взаємозв'язки літератури з читачем.]
0222. Який він, літературний рік? Заочна читацька конференція відділу критики «ЛУ» // Літ. Україна. – 1983. – 24 берез. – С. 3. – [Згадується В. Б. серед літературних критиків різних поколінь.]
- 0223.** «Злоба дня» і соціальність критики // Літ. Україна. – 1983. – 7 квіт. – С. 3. – [Про соціальну індиферентність критики, зокрема, у журн. «Радуга», «Вітчизна», «Прапор», «Жовтень». В основу ст. покладено доп. на респ. конф. письменників і критиків. Про Н. Білоцерківець, В. Брюггена, В. Дрозда, П. Загребельного, В. Моренця, В. Панченка, М. Рябчука, М. Слабошпицького, Л. Таран, Г. Тютюнника, В. Фащенка, Валерія Шевчука.]

Rumor publicus:

0227. Осліпила тенденційність // Радуга, 1983, № 5, див. с. 160. – Без підпису;
2480. Володимир Пилипович Моренець: Біобібліогр. покажч. – К., 2003, див. № 4.

0224. Художня книга і читач // Літ. Україна. – 1983. – 14 квіт. – С. 1. – Підпис: Кор. «ЛУ». – [Про виступ **В. Б.** в обговоренні доповіді Г. Сивоконя.]
0225. Рец.: Критичне мислення пародиста // Вітчизна. – 1983. – № 4. – С. 193–197. – Рец. на кн.: Івакін Ю. О. Залп: Пародії, фейлетони, гумор. – К.: Молодь, 1982. – 150 с.
0226. На бистрині життя: Із звітно-виборних зборів Київської письменницької організації // Літ. Україна. – 1983. – 12 трав. – С. 1–2. – [Про **В. Б.** як критика, що піднімає морально-етичні проблеми. – С. 1.]
0227. Осліпила тенденциозність // Радуга. – 1983. – № 5. – С. 160. – Без підпису.
0228. Рудяков П. Наукова конференція молодих // Рад. літературознавство. – 1983. – № 10. – С. 76–79. – [«Українська література і світовий літературний процес. Від давнини до сьогодення», 24–25 трав. 1983 р., м. Київ, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Про **В. Б.** як співкерівника секції теорії літератури. – С. 78.]
0229. Рец.: Всесильність пам'яті // Дніпро. – 1983. – № 6. – С. 132–135. – Рец. на кн.: Роговий Ф. К. Свято останнього млина. – К.: Рад. письменник, 1982. – 360 с.

Rumor publicus:

3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 106.

0230. Крылья испытывают в полёте: Обзор редакционной почты // Лит. газ. – 1983. – 22 июня. – С. 4. – Юноше, обдумывающему житьё. – [Про відгук **В. Б.** щодо критеріїв оцінки літератури для дітей та підлітків.]

0231/х. • **ОХ, Я Ж І МУДРИЙ!:** **хуторизми (26 червня 1983 р.)**

«Ох, я ж і мудрий! Ну ж я й розумний, що купив цю хату...» (В. Брюховецький).
Записано з уст автора Гр. Сивоконем 26 червня 1983 р. Чуго і в численні інші дні.

0231/р. • **ОХ, Я Ж І МУДРИЙ!:** рефлексії (2008)

1982 року стався несподіваний злам у моїй свідомості. Міська людина, я відчув, що задихаюся на асфальті. Жили ми тоді на Челюскінців (теперішня Костьольна). Здавалось би – поруч Володимирська гірка, та й Дніпро недалеко, та й у Пущу-Водицю трамваем з Подолу – рукою подати... А ні! Захотілося шматка землі, на який можна було б стати твердо босою ногою.

А саме ще прочитав у журналі «Українська література» спогади Г. Лазаревського «Київська старовина» – у числах воєнного часу. Тоді сталінська політика полягала у заграванні з національними почуттями, і вряди-годи таке друкували. А тут ще з колегами з Інституту літератури побував на хуторі Надія – в широкому степу, який воля та руки наших театральних корифеїв перетворили на квітучий, повноводий оазис. І так замлоїло серце... Ще раз повторю геніальну фразу найбільшого музиканта, котрий будь-коли грав на піаніно в океані, Денні Будмана Е. Д. Лемон Новеченто: «В очах людей видно те,

що вони побачать, а не те, що вони бачили». Хіба я міг тоді подумати, що за якийсь десяток літ працюватиму з великим українським філософом Сергієм Борисовичем Кримським, а за чверть століття прочитаю його слова, які описували те, що прозиало в моїх очах зразка 82-року: «Хутір мав не тільки функцію клітини степової межі оборони. Він репрезентував волю до свободи і від сільської общини, і від міських корпорацій. Хутір сформував особливий тип українця – селянина-воїна, який відчував себе вільним у степових просторах (за прислів'ям – “Коли я в полі, то й на волі”) і водночас уособлював внутрішню соціальність своєї оселі. Це сприяло виробленню в українському менталітеті розширеного розуміння свободи як поєднання її внутрішньоетичних та зовнішньосоціальних формоутворень»¹.

Отже – Хутір, Хутір! Отак – з великої літери. Але де його взяти, за що, зрештою, купити при зарплатні 140 крб плюс принагідні гонорари? Але В. Вернадський ще в 1923 році сказав: «Сила ідеї – безкінечна».

І я почав думати...

Колись, іще в добу пароплавів 60-х, зачудовувався з Дніпра кручами, де вперто не піддавалися цивілізації могутні старезні вітряки зі своєю мовби освяченою вічністю непоспішною круговертю хрестатих крил. Під горою невелика пристань із закорінено-піднесеною назвою Гребені. Це в мене асоціювалося згодом із Сенченковими Дубовими Грядями – як незникома, нездоланна сила нації. От, думав, у Гребенях би. Та поладити останнього вітряка, який, хоч уже й непорушний та обдертий, з усіх залишків колишньої могуті пручався байдужості відходу в небуття із початку 80-х. Але вже й пристані там не стало... Як втрапиш? Не кажу вже про юридичний бік справи. Купити хату в селі советський городянин формально не мав права. Маленьку зачіпку знаходили письменники. Мовляв, ближче до простого народу, щоб списувати правдиво його трудову звитягу. Отож треба мати робочий кабінет у селі, а не в місті! У мене ж була ще одна пом'якшуюча обставина – жив у комуналці, і таки справді не мав де працювати. Проте спершу необхідно мати об'єкт, за який боротися. Такого я не мав.

...Якось нагодився до мене опечалений мій кум, Василь Марусик, котрий тоді працював у профспілках, щось там курируючи. Виявляється, він з родиною зібрався у відпустку, уже й путівки дістали (а путівки таки діставали!) і за квитками в Крим відстояли (старшим киянам впам'ятку ті спозаранкові нервові черги на Пушкінській), сьогодні поїзд, а тут шефіня наказує їхати в Кагарлицький та Миронівський райони перевіряти культурне забезпечення ферм – терміновий циркуляр спустили згори, і відповідати треба негайно. «Що-що перевіряти?» – перепитую, давлячися від сміху. Але кумові не до пересміхів. «Так, культурне забезпечення ферм. І оце, куме, прийшов вас просити підмогти – поїхати замість мене. Просять усі Марусики-Кобці, дівчата і хлопці. Ви ж член Спілки письменників, журналіст, кандидат педагогічних наук. Кому, як не вам, професійно визначати рівень культурного забезпечення ферм?». – «Чи ви, – відповідаю, – куме, “с ума сказілись”?» Сміюся аж до кольок у животі – уявляю, як буду перевіряти корівники... Аж раптом замовкаю. І не тому, що на Василя прикро дивитися: пропав чоловік, що йому вдома скаже жінка, Оля Кобець, майбутній народний депутат (згадай Денні Будмана Е. Д. Лемон Новеченто), котра вже й новий купальник купила... Ні, не тому я так спантеличився. «Який район?» – перепитую. «Кагарлицький і Миронівський. Там уже знають, куме, що ви приїдете завтра. Зустрінуть по першому класу». Я замислився. Гребені – Кагарлицького району. Добре, погоджуся. Але що я там маю робити-перевіряти? «На місці зорієнтуєшся», – тріумфально вигукує кум і тягне мене до шефіні. Благо, до Будинку профспілок лише один квартал – не встигну передумати...

¹ Див. 3833.

У Кагарлику мене справді вже виглядав голова районної профспілки. Я почуваюся ніяково, бо розумію, що приїхав з ідіотським завданням, до виконання якого, в додату, не уявляю як приступити. В рейсовому автобусі до Кагарлика обдумував ситуацію і вирішив діяти таким чином: спершу поїхати в колгосп, де, на думку районної профспілки, найкраще культурне обслуговування ферм. Маючи зразок, в інших місцях вимірювати згідно з еталоном. Голову ж профспілки, я зауважив, моя чудернацька місія аніскі-лечки не збентежила. «Що робимо?» – діловито запитав він. Я відповів, що хотів би побачити зразкову в цьому сенсі ферму. Така ферма є, голова кудись потелефонував, повідомив, що ми будемо за півгодини, і ми рушили в село Переселення. Біля корівника стояло п'ятеро чоловіків, за одягом і зовнішністю явно непричетних до догляду за великою рогатою худобою. При наближенні нашого «бобика» двоє притомом вскочили всередину, а інші пішли геть. Коли ми під'їхали, з корівника вийшли колоною одна за одною доярки у свіженьких білісних халатах, правда не випрасуваних – залежани складки покромсали їх нерівними чотирикутниками. В правій руці кожна несла блискуче, ще непочате відро. Я подумав: «Ну, зараз співатимуть». Але ні, вийшовши, вони зламали свою колону на скуповджену зграйку і стали, німо роздивляючись. Прибульці, себто ми з головою, трохи знітилися такою сценарно виписаною мовчазною зустріччю. Аж тут із корівника швидким рішучим кроком вийшла дебела молодиця (не в халаті) і почала нас вітати нудотно казенними фразами, які викликали в мене задушливу заїсть. Пішли оглядати корівник. Корови як корови, стоять ремигають. А де ж культурне забезпечення? Дебела молодиця, котра виявилася колгоспним профгором, безупину тараторить про політінформації, виконання і перевиконання плану, зустрічні соцзобов'язання... Йдемо мимо стінгазети на аркуші ватману А2. І раптом відскакує кнопка від нижнього правого кутка – і прямо мені під ноги. Профгоргша замовкає, чомусь перелякано дивлячись на мене. Я піднімаю кнопку. Кут ватману закручується до середини – видно, що повісили його парухвилин тому. Починаю читати, треба виглядати поважним, але як тут? У доярки Марії Задригайло найменші надолі молока, бо вона вже три місяці не відвідує політінформації... Все! Годі! Кажу районному профбосу: «Можемо їхати, я все зрозумів». Той щось намагається пояснити, бо, відчувається, що не вловив мого враження. А далі заводить про обід... Ні-ні-ні! Йду до «бобика» повз розчервонілих доярок, які вже склали відра одне в одне і щось весело пашекують. Чую для мого вуха вимовлене: «А добре, Олько, що провіряючі приїжають, хоч бур'яни викосили. А то вовки вили». Пришвидшую крок до машини. Здається, ніби вслід мовчки регочуть ці жінки у білих халатах, на тлі яких вирізьблені їхні змережано порепані руки...

Вертаємось мовчки. Мене пече сором і дошкуляє роздратування: нащо погодився на цю дурну авантюру? Марусику добре – зараз у поїзді їде до свого Сімферополя. Профбос раз-по-раз повертається й дивиться у віконце на задньому брезенті. Нарешті, чую, полегшено зітхає і більше не повертає голови. Що він там уздрів? Озираюся, а нас наздоганяє такий самий «бобик». Під'їхали до профспілкової контори. Із задньої машини вайлуватю вивалюється профгоргша і разом із водієм починають носити до будинку каструлі, слоїчки, бочечки, миски, пакунки... Обід, від якого нікуди не дінешся. Ах, які були карасі! І самогонка як для себе гнана. І хрумкі огірочки... Звеселіли, мені вже й не дуже соромно. А профгоргша, усвідомивши, що цей перевіряючий «свій», розповідає, як злякалася, коли кнопка вистрелила в мене. Вона й зустріти нас припізналася, бо ніяк не вдавалося ту клятву кнопку добре вчавити в стіну. Співали гарно й по-людськи, ніби пару годин тому й не брали участі в якомусь нелюдському карнавалі брехні. Як поїхали переселенці, профбос запитує, що ж завтра робитимемо. Кажу: «Їдемо в Гребені». Кривиться, намагається кволо відраджувати, але я твердо наполягаю: моє зверху, бо таки «перевіряючий» я. Провів мене він до готелю. Я трохи спочив, а тоді вирішив прогулятися вулицею Кагарлика. Погода стояла смарагдова – на останньому перетині

весні і літа. Тільки вийшов із готелю, а тут профбос назустріч. У руках здоровенний пучок редиски, червоної, опуклої, здається, торкни гостряком ножа – і трісне... «А я до вас. Оце тут поряд маю городець. Насмакав того-сього. Жінка поїхала до сина, то, може, заїдемо до мене. Є з перцем. Ковбаска свіженька. Та ось редька». Гарно кркнули, закусили... Ну, думаю, час приступати до основного. «Я про завтра, – кажу, – хочу домовитися». Застільний колега аж стрепенувся: «Та й я до вас ішов, щоб ото про завтра поговорити. Не треба їхати в ті Гребені. Там такий голова, що гнатиме аж до Стайок. Поїдемо кудись деінде». Після кожної чарки профбос ставав дедалі твердішим у своїх переконаннях про поїздку до Гребенів, а я ніби добродушнішим. Знав же, що, незважаючи на найтвердіший опір, буде так, як я скажу – тішився владою «перевіряючого». Зрештою, вирішив щиро розкрити свої наміри й мету. Описав свою мрію. І як висновок: мовляв, хочу купити хату. «А як? – питає. – Ви ж знаєте, що заборонено». Кажу, що я кандидат наук, ще й член Спілки письменників. При цих словах профбос замахав руками і розповів, що в Гребенях свого часу купив хату письменник Олесь Бердник. Там його й арештовували, там його й судили. А начальник районного КДБ скликав голів колгоспів і сільрад і без жартів пообіцяв усіх згноїти, якщо в районі з'явиться ще хоч один письменник. Тому ніхто мені тут хати не продасть, полегшено підсумував і налив чергову чарчину. Отже всі мої плани порушилися... Видно, відобразилося це на моєму похнюпленому обличчі. І мій співрозмовник пройнявся співчуттям. Адже так я натхненно переказував оповідь Гліба Лазаревського, захоплювався хутором «Надія», розповідав про свою несподівану генетичну ностальгію за землею... «А ви їдете до Миронівки. Там у районі є село Ходорів. Я звідти родом. Отам треба купувати хату. Я подзвоню колезі, може, до вашого приїзду він щось розвідає», – вів профбос співчутливо й не без бажання вже спекатися «перевіряючого». Ходорів я трохи пригадував із дитинства: там був знаменитий базар (де сьогодні затока), і ми з бабою пару разів добиралися на пароплаві туди. Пароплав добре пам'ятаю, а базар – ні.

Рано боліла голова й душа. Ще в якийсь колгосп заїхали (сам профбос підказав: «Це ж вам для звіту треба»).

Миронівський профбос відразу повідомив, що він уже телефонував у Грушівську сільраду, до якої належить Ходорів, але голови сьогодні не буде. Моя спустошена душа раптом охолола до проблем ферм. Для звіту з'їздили в найближче від райцентру село, і я заявив, що вертаюся додому. Профбос не приховував полегшення... І на прощання великодушно пообіцяв дізнатися, чи продається в Ходорові яка хата, і потелефонувати мені до Києва. Я махнув рукою, не ймучи віри (воно йому треба?) та й поїхав до столиці писати звіт про високий рівень культурного забезпечення ферм у Кагарлицькому і Миронівському районах.

Як же я здивувався дзвінку із Миронівки через пару днів: у селі якраз є на продаж дві хати, одна, дешевша, просто на березі, але поганенька, а в самому селі є добра, проте дорожча. До того ж виявилось, що в Миронівці працюють мої давні знайомі – Валерій і Валентина Ляковські. З Валерієм я вчився ще в технікумі. Зустрілися знову вже під час студій в університеті – вони вчилися на юридичному. Тепер Валера – інструктор райкому, а Валя – суддя. Потелефонував до них – обіцяли завезти до Ходорова, бо то таки досить далеко від райцентру. Рушив я до Миронівки без ентузіазму: якийсь там Ходорів за 125 км від Києва – це ж таки не виплекані в уяві могутні Гребені.

Але вже на під'їзді до Ходорова щось у мені стрепенулося – така первозданна краса навколо! Коли ж ми, лишивши машину перед болотом, переплуганилися крізь очерет на берег до пристані, в мої скроні почали гупати молотки: «Воно!» Я вже знав, що буду тут!

Далі переборювалося багато проблем, ставалося безліч сюрреалістичних і потішних історій, які я залишаю для майбутніх мемуарів, але вже 12 серпня 1982 року

я став власником хатини, якій судилося перетворитися на Хутір, де самочинно вибухає із землі, розпросторюється до Всесвіту й замикається в своїй окремішності небачений ніколи мною раніше Дивосил.

А пізніше я знайду в Архіві Колумбійського університету лист Докії Гуменної до Юрія Шевельова від 3 вересня 1980 року, де вона полемізує з приводу походження різних слів: «...Слово х у т і р. Виявляється – германізм! У всіх західних народів маємо в різних відмінах хутори, під різними спорідненими варіантами в розумінні “укріплені оселі”: каса (есп.), кастель (нім.), кестл (анг.), шато (франц.), кастелянія (польс.), і надзвичайно багато укріплених городів, міст, розсіяних по всій Європі, і зокрема, на Україні – оті всякі х о т и н и... Навіть назва народу-країни – К а т а л о н і я. І все це – завдяки германському генієві? Все це – запозичено? А чи всі ці різноманітні назви укріпленої оселі не з одного праджерела? Чи не нормальніше думати, маючи таку розмаїтість назв, що в тій спільній прамові існували вже такі варіанти? В нашій мови воно виробилося в х у т і р». І що мені до того, коректна чи некоректна ця полеміка... – (Див. також 0231/х., 0245/х., 0248/х., 0289/х., 0373/х., 0374/х., 0375/х., 0376/х., **0431/р.**, 0509/х., 0568/х., 0686/х., 0687/х., 0885/х., 1062/х., 1284/х., 1286, 1286/н., 1392, 1397/х., 1510/х., 1511/х., 1589/х., **1785/т.**, 1810/х., 1838/х., 1839/х., **1882/т.**, 1977/х., 2001/х., 2163, 2181/х., 2198/х., **2232**, **2268/т.**, 2401/х., 2402/х., 2416/х., 3056, **3133**, **3211**, **3314/т.**, 3449, 3518/7, 3669/н., **3687/п.**, 4027/х., 3706/р., 3737/х., 4027/х.)

0232. Микола Ільницький: «...Не заглушити тої пісні гени» / Бесіду вів В. Брюховецький // Літ. Україна. – 1983. – 30 черв. – С. 3.

Rumor publicus:

0255. Микола Ільницький: Бібліогр. покажч. – Л., 1984, див. № 244. – (Див. також 2777.)

0233. Масовість чи наближення до «критичної маси»? Роздуми про молодий літературний «призов» // Київ. – 1983. – № 7. – С. 127–131: фото: [В. Б.] – [«Брали участь» Г. Штонь, М. Кодак, В. Мельник, М. Слабошпицький, Ю. Ковалів, С. Тримбач, Т. Салига, М. Стрельбицький.]

0234/н./с. «Дописувач від критики» // Літ. Україна. – 1983. – 8 верес. – [Верстка листа до редакції, підписаного В. Б., М. Жулинським, Д. Затонським, А. Шевченком з приводу голобельної критики М. Равлюком молодого критика М. Рябчука. Була знята з верстки цензором. Зберігається в Науковому архіві НАУКМА. – Фонд № 1. – Оп. № 1. – Од. збер. № 95.] – (Див. також **0354**.)

0235. Критика як мислення // Рад. літературознавство. – 1983. – № 10. – С. 16–26. – Бібліогр.: 46 назв. – [Про проблеми літ.-худож. критики.]

Rumor publicus:

0771. Література наших днів / Записали В. Пащенко, Л. Тарнашинська // Літ. Україна, 1991, 24 жовт.

0236. Рец.: Про мед і дьоготь... // Літ. Україна. – 1983. – 8 груд. – С. 6. – Рец. на кн.: Крижанівський А. Інтерв'ю з колоритним дідом: Сатира та гумор. – К.: Дніпро, 1983. – 269 с.

- 0237.** В объёме всей истории: Читатель продолжает разговор // Москва. – 1983. – № 10. – С. 164–172. – Див. с. 165. – [В. Б. про статтю І. Білоконя «Утро творения», опубліковану в журналі «Москва», 1983, № 3.]
- 0238.** «...Бо глухий не засіє поля» // Заповіт любові / Упоряд. Б. П. Комар. – К.: Рад. письменник, 1983. – С. 325–337. – [Про Василя Земляка.] – (Див. також **0090, 0091.**)

Rumor publicus:

1074. Слабошпицький М. Василь Земляк: Нарис життя і творчості. – К., 1994, див. с. 121.

- 0239.** Про вираження принципу партійності в критиці (соціально-психологічний аспект) // Питання соціалістичного реалізму. – Вип. 7: До теми: Партійність і художність літератури. – К., 1983. – С. 88–115. – Бібліогр.: 44 назви в підряд. прим.

1984 рік

- 0240.** Лише шість літ: До 60 річчя з дня народження Василя Еллана-Блакитного // Літ. Україна. – 1984. – 12 січ. – С. 3. – (Див. також **0571.**)
- 0241. Рец.:** Критика в системі публіцистики // Рад. літературознавство. – 1984. – № 1. – С. 75–76. – Рец. на кн.: Суровцев Ю. И., Баранов В. И., Бочаров А. Г. Литературно-художественная критика: Учеб. пособие для вузов по спец. «Журналистика». – М.: Высш. шк., 1982. – 207 с.
- 0242.** На те вона й правда! // Дніпро. – 1984. – № 3. – С. 125–130. – [Роздуми про дитячу та юнацьку л-ру і відображення в ній правди життя.] – (Див. також **0256.**)
- 0243. Рец.:** Критика в системі естетики // Філософ. думка. – 1984. – № 3. – С. 124–126. – Рец. на кн.: Зеленов Л. А., Куликов Г. И. Методологические проблемы эстетики. – М.: Высш. шк., 1982. – 176 с.
- 0244.** Силове поле критики: Літ.-крит. ст. – К.: Рад. письменник, 1984. – 240 с. – Зміст: Від автора. ДІАЛОГИ. Робити свої відкриття. Покликання і доля. Критичне мислення пародиста. «Не заглушити тої пісні...». Студія літературної думки. «Наближеність читача...». ЗНАЧУЩІСТЬ БУДНІВ. «Злоба дня» і соціальність. Масовість чи наближення до «критичної маси»? На сто років уперед. Якщо підняти завісу. ЩО Є КРИТИКА. Рух угору чи сізифова праця? Єдність наукового й художнього? «Інтегрована одиниця» чи «сестра публіцистики»? Критика – мислення і діяльність. Найважливіший критерій.

Rumor publicus:

0255. Микола Ільницький: Бібліогр. покажч. – Л., 1984, див. № 244;
0258. Рыбалко Н. «О времени и о себе» // Донбасс, 1985, № 1, див. с. 70–82;
0261. Скорський М. Заряд обох полюсів // Друг читача, 1985, 14 лют.;
0263. Імена відомі і нові / Погрібний А., Дяченко В., Салига Т., Стрельбицький М. // Літ. Україна, 1985, 28 лют.

0265. Мельник В. Активність соціальної позиції // Дніпро, 1985, № 2, див. с. 132–134;
 0271. Воробьєв В. Что есть критика? // Радуга, 1985, № 4, див. с. 173–176;
 0273. Погрібний А. Самопізнання критики // Літ. Україна, 1985, 16 трав.;
 0280. Латанський В. Критика проситься на урок // Літ. Україна, 1985, 4 лип.;
 0283. Гречанюк С. Літературна критика як література // Вітчизна, 1985, № 7, див. с. 175–184;
 0294. Гром'як Р. Наш компас – сучасність: (Огляд літ.-крит. видань 1984 р.) // Рад. літературознавство, 1985, № 10, див. с. 3–12;
 0297. Критика сьогодні / Кащук Н., Іваничук Р., Шевчук В., Чендей І. // Літ. Україна, 1985, 21 листоп.;
 0303. Вознюк Г. Що ж таке критика? // Жовтень, 1985, № 12, див. с. 115–117;
 0305. Гнатюк М. І. [Рецензія.] // Рад. літературознавство, 1985, № 12, див. с. 68–69;
 0307. Гром'як Р. Наш компас – сучасність: (Огляд літ.-крит. видань 1984 р.) // Рік' 84. Літ.-крит. огляд, 1985, див. с. 174–184;
 0311. Радецькая М. В силовом поле критики // Вопр. лит., 1986, № 1, див. с. 253–258;
 0327. Загребельний П. Доповідь на IX з'їзді письменників України // Літ. Україна, 1986, 12 черв.;
 2311. Дончик В. Г. З потоку літ і літпотоку. – К., 2003, див. с. 11, 308;
 2480. Володимир Пилипович Моренець: Біобібліогр. покажч. – К., 2003, див. № 81;
 2777. Микола Ільницький: Біобібліогр. покажч. – Л., 2004, див. № 291;
 2984. Тихолоз Б. Насолода досягнення (на берегах літературно-критичної одиссеї Миколи Ільницького) // Ільницький М. У фокусі відзеркалень. – Л., 2005, див. с. 13, 16, 18–24, 29, 38;
 3634. Козлик І. Літературна критика і літературознавство: проблема тика взаємостосунків у методологічному аспекті // Слово і час, 2007, № 6, див. с. 10, 13;
 3665/9. Гром'як Р. Креативний критик-організатор // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 98.
 3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 119–120.

0245/х. • **ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ ВЧЕНОЇ РАДИ:
хуторизми (10 червня 1984 р.)**

ПРОТОКОЛ

Засідання Вченої Ради Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР
від 10 червня 1984 р.

Слухали: Звіт м. н. с. кандидата пед. наук В. С. Брюховецького про наукове стажування в Інституті світової літератури ім. О. М. Горького АН СРСР.

Брюховецький В. С.: За час мого наукового стажування в ІМЛІ (науковий керівник д. ф. н. Ю. І. Борєв) мною виконана така робота: власними руками скопано на латифундії в селі Ходорів 8 соток городу, посаджена картопля, часник (для власних

потреб), городина, цибуля, морква, огірки, кукурудза та інша городина, обмазана хата знадвору, побілена зсередини. Пофарбована підлога, вікна, льох приведений в порядок...

Голова Ради чл.-кор. АН УРСР І. О. Дзеверін: Не відволікайтесь, Вячеславе Степановичу, що зроблено по науковій темі?

Брюховецький В. С.: Та я й кажу, що наука йде вперед, але не дуже... От, наприклад, колорад. Нема спасу! Це для мене найскладніше зараз.

Д. ф. н. Яценко М. С.: Наскільки мені відомо, тема у Вас цікава. Але хочу запитати. Як Ви розв'язуєте проблему «Вічних сюжетів», їхнього функціонування в сучасній літературі?

Брюховецький В. С.: Ставлюся позитивно. Хай бродять. Сюжети. Але ж не «дачники». Бо як ці почнуть функціонувати, то ні слив, ні абрикосів не буде. А в мене урожай планується щедрий.

Д. ф. н. Деркач Б. А.: А як Ви вирішували в Москві проблему транспорту? До ІМЛІ їхати далеко від гуртожитку. А це ж впливало на загальний творчий настрій, на продуктивність.

Брюховецький В. С.: Як тільки відкрили навігацію, я за бесаги – і в плавання! Ніяких проблем! Тільки дорого, зараза! Приїздив лише за зарплатою. І за тиражами для планової книжки, гонорар якої пушу на відбудову власного – а не народного! – господарства! Творчий настрій чудовий.

Д. ф. н. Мишанич О. В.: З ким Ви ще консультувались по темі в Москві?

Брюховецький В. С.: Ну, з бабою Параскою. Нащот посадки часника. З сусідом Юрою. Вирішував проблему питної води. Ага, ще з місцевими осмислював проблему горіха: обрізати чи не обрізати.

Чл.-кор. АН УРСР Є. П. Кирилук: (Прокидаючись від творчого сну). Кого обрізати? Вибачте, і за що?

Чл.-кор. АН УРСР Дзеверін І. О.: (Приховуючи роздратування). Якщо вже обрізати, то Штоня Г. М. А що обрізати, нам відомо. Ви, Вячеславе Степановичу, які маєте труднощі із завершенням дисертації?

Брюховецький В. С.: Труднощі є. Не вистачає цементу. Заст. директора М. Г. Жулинський авантюрно пообіцяв мішок. Прошу Вчену Раду його зобов'язати презентувати мішок цементу. Як мінімум. І ще. Не вистачає паперу – для місцевого літературного музею. Ідуть за консультаціями, а паперу – дефіцит.

Чл.-кор. АН УРСР Затонський Д. В.: Який наслідок Ваших консультацій з проф. Борєвим щодо амбівалентності літературно-критичної діяльності?

Брюховецький В. С.: Бачилися. Здалека. Почуваю, що ми з ним стоїмо на інших позиціях. Я в Ходорові, він у Переделкіно. Якщо вже хто амбівалентний, то я. Треба писати всякі там рецензії, а гайдамаки розростаються, гілка абрикоса всохла, колорад заїдає, ринви не вчеплені...

Дзеверін І. О.: Усе ясно. Яка Вам допомога потрібна для завершення дисертації?

Брюховецький В. С.: Ну, яка? Я казав: мішок цементу. Як мінімум. Лаборантку якби виділили. Коли Лариса в Києві, почувається потреба. Іноді нагальна. Ну, ще б пустити електричку. Зимово особливо. Коли немає навігації. І телефон. Щоб в потоці творчих буднів не прогавити день зарплати. І ще одне. Кожної весни виділяти на прокат малесенького тракторця або Ігнатенка М. А. для оранки городу. Самому тяжко.

Жулинський М. Г.: У мене ще одне запитання. Можна?

Дзеверін І. О.: Можна. Тільки по суті? І так затягли.

Жулинський М. Г.: Коли за Вашими планами завершиться стажування?

Брюховецький В. С.: Скоро. Але не скажу. Хай помучаться. Коли завершу – доповім. Прошу Вчену Раду схвалити. І продовжити.

Дзеверін І. О.: Є пропозиція. Звіт Брюховецького В. С. схвалити. І продовжити строк наукового стажування Брюховецького В. С. до повного розкуркулення, тьху, вірніше, до повного завершення тов. Брюховецьким В. С. дисертації.

Ухвала прийнята одногосно. Навіть чл. кор. АН УРСР Кирилюк Є. П. проголосував «за» з побажанням ходити по землі босими ногами. Як Тарас.

По пам'яті записав протокол Вченої Ради Жулинський М. Г. в с. Ходорів 10 червня 1984 р. у присутності

Г. Сивокона

Олі Сивоодаменко

Галі Жулинської

та господарів. – (Див. також 3684.)

0246. Гнатюк М. «Червоноградський цикл» Івана Сенченка: етапи творчої історії // Рад. літературознавство. – 1984. – № 6. – С. 45–56. – Див. с. 46.

0247. Рец.: «Правдива суть живого...» // Вітчизна. – 1984. – № 7. – С. 194–196. – Рец. на кн.: Гравовський В. Конари: Поезії. – К.: Молодь, 1983. – 92 с. – Підпис: Вячеслав Славченко.

0248/х. • **УЖЕ Й ЮШКА З ПІСКАРЯМИ....** **хуторизми (21–22 серпня 1984 р.)**

Уже й юшка з піскарями зварилася, і підкладають дров варити качани, і материнка ходорівських горбів лежить до чаю. Діти під кленом вечеряють, а нам ще не дають... Та тут і їсти не хочеться – така живлюча земля, такий живлющий дух довкола. Диво з див у наших краях – цвіте сафора японська через дорогу, і бджоли трудяться до заходу сонця. Тут мальви три метри заввишки, коноплі завтовшки, як держак у заступа, тут від гарбуза можна підвередитися, і під абрикосою не стій, бо засипле... Дали й нам повечеряти, напитися чаю з материнкою, гріємось коло вогню, а на городі картоплиння горить – світить у дворі, бо електрика пропала. А зорі вистелелися на небі, мов мак посіяли. О, трохи не забув – мак у кума вродив, що маківки, наче горнята. Та хіба опишеш усі принади кумового хутора! Треба цілісіньку ніч сидіти біля вогню, щоб списати всі ці дива, так і всі дрова в кума можна спалити, нічим узимку в печі буде прокурнути. Мабуть, справді годі, бо дим у вічі заходить – качани киплять так, що аж вогонь заливає. З долини повіяло прохолодою, припишли цвіркуни. Пора й нам на горище в сіно...

З-за гори сонце підвелось, Ожило обійстя... Ходиш двором, і таке відчуття, що приїхав сюди не вчора, а хтозна-коли. Дивовижна здатність цієї землі – враз приростаєш до неї. Як каже Таня (кумова сестра), до простого по-простому й звикаєш. А з гори видно Дніпрову просторінь і Лівобережжя. І весь оцей простір, велич і разом з тим затишок відкривають перспективу світу і огортають рідним духом, наближають до коренів, до джерел, без яких нема чого рушати в світ. Хоч раз на рік треба пропливти по Дніпру, роззувши очі й душу, і наснажитись цією силою й величчю, очиститись.

Дай Боже втримати кумові цю пристань добра й здоров'я.

Бухта Надії. [Сашко Шокало]

0249. «Міська» проза чи літературний урбанізм? Продовжуємо розмову про «міську» прозу // Київ. – 1984. – № 9. – С. 148–151: фото.

Rumor publicus:

2311. Дончик В. З потоку літ і літпоток. – К., 2003, див. с. 163.

0250. Рец.: Як сама доля... // Молода гвардія. – 1984. – 26 груд. – С. 3. – Рец. на кн.: Харчук Б. Кривняки: (Довга гора): Роман. – К.: Рад. письменник, 1984. – 541 с.
0251. Критика как мышление и деятельность // Рус. лит.: Ист.-лит. журн. – 1984. – № 4. – С. 70–84. – Библиогр.: 55 назв.

0251/т. • КРИТИКА КАК МЫШЛЕНИЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Известно, что исторические корни литературно-художественной критики как специфического рода духовной деятельности тянутся вглубь веков. Нельзя сказать, что за продолжительную историю критики было мало попыток определять её сущность, природу, тем более – решать проблемы методологические и методические. И все же интерес к специфике критики как духовной деятельности наиболее интенсивно проявился в последние годы. Объясняя это очевидное повышенное внимание, следует исходить из того, что ныне литературно-художественная критика играет всё более заметную роль в развитии литературы и искусства и даже в социальной «коррекции» творческих процессов.

С другой стороны, всякое явление в определённый период неминуемо «ощущает» настоятельную необходимость в самоосознании, потребность в максимальном раскрытии своих творческих, гносеологических, онтологических основ. По всем признакам именно в такой «зоне» пребывает ныне литературно-художественная критика.

Однако большинство попыток определить её природу, выделить её особенности зиждется на идее объединения неоднородных элементов и методологических подходов, что не позволяет ответить на вопрос о специфике критики как целостного явления. Даже сторонников взгляда, согласно которому она относится к науке о литературе, факты реального бытия критики все чаще склоняют в последние годы к оговоркам о неких специфических чертах. Но где проявляются, в чем состоят эти черты? Насколько существенно они отражаются на самой природе критики? Подобные вопросы далеко не исчерпаны и даже не всегда поставлены.

Подводя итоги одного из многих споров о природе, методе, функциях литературно-художественной критики, А. Нуйкин, в частности, отмечал: «Критика может быть либо наукой, либо искусством, ибо никаких других форм познания действительности нам неизвестно»¹. Сам он солидаризировался с теми, кто отрицает возможность рассмотрения критики как искусства или как «синтеза» науки и искусства. Но действительно ли, как утверждает А. Нуйкин и некоторые другие исследователи, кроме научной и художественной форм познания, иных не существует? Имеет ли тогда основания, скажем, А. Курилов различать критику и литературоведение не как «часть» и «целое» в науке о литературе, а как «две качественно различные формы познания явлений литературной жизни»²?

¹ Нуйкин А. «Где вы, бодрые задиры?» // Лит. Армения. – 1978. – № 1. – С. 92.

² Курилов А. Границы литературно-критического познания // Современная литературная критика. – М., 1977. – С. 175.

Проблема давняя, множество раз обсуждавшаяся, со всех, казалось бы, сторон рассматривавшаяся, но, как ни удивительно, и сегодня нередко звучит по существу риторический вопрос: критика – наука или искусство? Между тем еще И. Франко в известном трактате «Из секретов поэтического творчества» наметил, по нашему мнению, перспективный путь решения: «Каждый, кто пишет, делает это с намерением передать, внушить другим какие-то мысли, чувства, представления, но только один пользуется для этой цели поэтической формой, другой – научной аргументацией, третий – критикой»¹.

Как видим, И. Франко говорил о трёх формах познания и передачи мыслей, чувств, представлений. И это было сказано еще в конце прошлого столетия...

Чем же объяснить сосредоточенность исследования проблемы специфики критики на вопросе: наука она или искусство? Ведь, пожалуй, все концепции, в которых делается попытка выяснить её сущность, сводятся именно к этому вопросу, хотя большинство исследователей пока не чувствует себя уверенно при определении конститутивной «сердцевины» литературно-критической деятельности. «Когда же ставится вопрос, куда все-таки больше относится критика – к науке или искусству, то, наверное, придётся признать, что она ближе стоит к искусству, хотя и сохраняет свою независимость и самостоятельность», – замечает (в отличие, скажем, от А. Нуйкина) белорусский литературовед В. Коваленко, но сразу же оговаривается: «Вопрос же, что такое критика как тип мышления, остается пока, к сожалению, открытым»².

По нашему мнению, здесь удачно схвачен «корень» проблемы, которую, очевидно, нельзя решить вне психологии творческих процессов и мышления. Действительно, пришло время ставить вопрос о том, что такое критика как вид мышления. Попытки определить сущность критики и соответственно её связь с другими областями познания в пределах наиболее изученных психологией видов мышления (художественного и теоретико-научного) не приводят к убедительным результатам. На уровне эмпирического материала сторонники полярных концепций имеют достаточно доказательств и примеров «в свою пользу», но построить целостную систему пока ни тем, ни другим не удаётся.

Однако нам кажется, что длительно бытовавшая антиномия «критика – наука или искусство?» в последнее время успешно преодолевается. Во всяком случае достаточно отчетливо подтверждают это предположение две книги, вышедшие в 1982 году, – «Литературно-художественная критика» В. Баранова, А. Бочарова, Ю. Суровцева и «Методологические проблемы эстетики» Л. Зеленова, Г. Куликова.

Особую значимость концепциям, представленным в обеих книгах, придает то, что они возникли не как отрицание названной антиномии, а как диалектическое «снятие» её, постижение сущности критики на ином уровне, в иной плоскости.

Небезынтересной в этой связи представляется возможность не только обсудить и оценить идеи авторов, но и проследить путь зарождения и развития некоторых из этих идей.

В свое время журнал «Радянське літературознавство» опубликовал статью Ю. Суровцева «О построении курса теории литературной критики», методологические подходы которой и оказались своеобразными пролегоменами к исследованию «Литературно-художественная критика». Если попытаться «вычлени» основные выводы этой книги, то ими, пожалуй, окажутся следующие: «Природа критической деятельности представляет собой сложное, специфически-оригинальное двуединство научности и публицистичности, эта природа научно-публицистична». И далее: «Вполне правомерно в определенном контексте рассмотрения вопроса включать литературно-художест-

¹ Франко И. Из секретов поэтического творчества. – М., 1967. – С. 62.

² Коваленка В. Проблемы сучаснай беларускай крытыкі. – Мінск, 1977. – С. 42.

венную критику в систему публицистических форм, в структуру публицистического творчества. Но, включая, не растворяя критику в “просто” публицистике, не теряя её специфичности»¹.

Понять же процесс поиска научной истины можно, вслед за Ю. Суровцевым (а ему принадлежит концептуальное изложение в книге) продвигаясь от его первоначальных гипотез к данным выводам.

В статье «О построении курса теории литературной критики» автор предлагал изучение её природы «начать с предварительного и “аксиоматического” определения, постепенно открывая для себя полноту и глубину понимания критической деятельности»². Таким определением называлось известное пушкинское высказывание:

«Критика – наука открывать красоты и недостатки в произведениях искусства и литературы. Она основана на совершенном знании правил, коими руководствуется художник или писатель в своих произведениях, – на глубоком изучении образцов и на деятельном наблюдении современных замечательных явлений».

Но особое ударение на слове «наука», сделанное Ю. Суровцевым в той статье, не оправдывалось ни исторически, ни методологически. Под наукой А. Пушкин понимал не совсем то, что мы имеем в виду сегодня, а в критике он не всегда ценил только научную точность. В одном из писем к М. Погодину так характеризовалась критическая деятельность П. Вяземского: «Его критика поверхностна или несправедлива, но образ его побочных мыслей и их выражения резко оригинальны, он мыслит, сердит и заставляет мыслить и смеяться: важное достоинство, особенно для журналиста!»³

И уже в опубликованной через два года другой статье Ю. Суровцев анализирует пушкинское высказывание более точно – как с учётом исторической обусловленности его в целом, так и со стремлением различать оттенки смысловой нагрузки в слове «наука». «Критика – это наука, – пишет он. – *Прежде всего наука...*» И уточняет: «Наука эта – особого рода. Критик открывает “красоты и недостатки” художественных произведений несколько иначе, нежели учёный-литературовед»⁴.

Сравнив выводы этой статьи и книги «Литературно-художественная критика», заметим, что в первом случае критика называлась специфической наукой (наукой особого рода), а во втором – специфической публицистикой. Согласовываются же две «специфичности» в утверждении, что природа критики научно-публицистична. Однако решает ли это проблему? В конце концов, намного ли точнее такое определение представления о критике как о «полунауке-полуискусстве»? В обоих случаях отражаются какие-то признаки литературно-критического мышления и соответствующей деятельности, но они не составляют целостного единства, особенности которого определялись бы на его сущностной основе, а не путём сравнения с другими видами деятельности.

Основная концепция книги «Литературно-художественная критика»: критика – своеобразный синтез науки и публицистики – в общем более гибкая, нежели прямое отождествление критики с публицистикой, в последнее время все чаще и чаще встречающееся. Например, на специальной научно-практической конференции, состоявшейся в 1979 году, высказывалось даже такое категорическое утверждение: «Непре-

¹ Баранов В., Бочаров А., Суровцев Ю. Литературно-художественная критика. – М., 1982. – С. 25, 140.

² Суровцев Ю. Про побудову курсу теорії літературної критики // Рад. літературознавство. – 1975. – № 1. – С. 7.

³ Пушкин А. С. Собр. соч. в 10-ти т. – М., 1977. – Т. 9. – С. 250.

⁴ Суровцев Ю. О научно-публицистической природе критики // Современная литературная критика. – С. 24.

ложный факт интеграции литературно-критической деятельности в общую систему журналистики становится все более очевидным»¹. Как видим, критика объединяется уже даже не с публицистикой, а со всей журналистикой. А ведь еще десятилетия назад В. Фашенко осторожно называл критику родной или двоюродной сестрой публицистики...

Однако и определение, предложенное авторами книги «Литературно-художественная критика», не дает исчерпывающего ответа на вопрос о природе критики. Ведь в основе публицистики в известной мере лежит (наряду с другими видами) в принципе и научное мышление; уже поэтому сочетание «научно-публицистическая» в определенной степени тавтологично. И сколько бы ни оговаривать некую специфичность критики, фактически она отождествляется с публицистикой. Даже сторонники подобной концепции замечают, что происходит смешение родовых и видовых понятий. Так, М. Зельдовича не удовлетворяют определения критики как «отрасли публицистики» (В. Горохов, М. Черепанов), как «вида публицистики» (В. Здорова, Е. Прохоров), как «области публицистики» (Н. Гаранина), и он предлагает говорить о «синтезе критики и публицистичности, их единственности»². Но, приняв такое предложение, мы вынуждены возвратиться к исходному пункту обсуждения: все-таки определить, что есть критика, чтобы говорить о её синтезе с публицистикой.

Интересную концепцию литературной критики предложил И. Кондаков. Считая, что принадлежность её к публицистической деятельности не вызывает сомнения, он тем не менее вынужден признать, что критика, «будучи явлением универсальным, синтетическим, интегральным», «сближается в той или иной мере то с наукой о литературе, то с самим искусством слова (литературой), то с разнообразными в литературном отношении формами социальной критики»³. И. Кондаков отмечает определённые исторические периоды, когда в литературной критике проявляется тенденция сближения с какой-либо из этих областей деятельности. В то же время все различные виды её могут сосуществовать и параллельно, что исследователь доказывает анализом движения русской литературной критики XIX–XX веков.

Зафиксировав повторяющиеся закономерности, И. Кондаков, однако, не смог объединить разноплановые проявления литературной критики, определить существенную основу этой творческой деятельности. Выходит, она выполняет свое предназначение, как бы рядясь в «чужие одежды», – тяготея то к науке, то к искусству, то к социальной критике. Объединение же всех этих проявлений в сфере публицистики неубедительно.

Именно против такого взгляда выступают авторы «Методологических проблем эстетики» Л. Зеленов, Г. Куликов: «Не надо отождествлять художественную критику с публицистикой и журналистской деятельностью, которые могут делать непосредственным предметом анализа, разговора, осмысления сами явления жизни безотносительно к их отражению в искусстве»⁴.

Л. Зеленов и Г. Куликов рассматривают особую грань функционирования художественной критики – в её взаимодействиях с эстетикой, а еще точнее – её место и роль в системе эстетики. Проблема эта очень сложна, ибо еще много неясного и спорного в самой систематизации эстетики – в упорядочении её понятий, принципов, законов, теорий, в установлении их субординации и координации.

¹ Вопросы эффективности литературно-художественной критики. – М.: Изд. МГУ, 1980. – С. 50.

² Зельдович М. «Рухом естетика» і публіцистика // Прапор. – 1978. – № 1. – С. 121.

³ Кондаков И. Литературная критика в печати и контекст культуры // Актуальные проблемы журналистики. – М., 1981. – Вып. I, ч. 1. – С. 66.

⁴ Зеленов Л., Куликов Г. Методологические проблемы эстетики. – М., 1982. – С. 122.

«Эстетика, – утверждают Л. Зеленев и Г. Куликов, – является, по существу, теоретической наукой, исследующей эстетическую деятельность, но её положения, законы, выводы, категории трансформируются в принципы деятельности художника, критика или публики»¹. Таким образом принципы деятельности возникают как субъективное выражение и методологическое применение законов данного вида деятельности.

В предложенной системе эстетики Л. Зеленев и Г. Куликов обозначили реальные признаки критики: она вырастает на эстетическом восприятии художественно значимого объекта и соотносится с утилитарно-художественной деятельностью. Но эти два «параметра» не давали авторам возможности определить саму природу литературно-художественной критики, поскольку ещё не «фиксировали» её принадлежности к теоретико-научной или к художественной деятельности. Л. Зеленев и Г. Куликов снимают давнюю антиномию, утверждая, что, кроме этих двух, существует третий, специфический вид деятельности – и называют его «критической деятельностью» (И. Кондаков, по сути, говорил о том же самом как о «социальной критике»).

Однако заметный акцент на ценностно-ориентационном характере критики в известной степени затушёвывает то, что речь идёт только об атрибутивном, а не конститутивном (т. е. определяющем общую структуру явления) её признаке. Проблему следует рассматривать, учитывая психологическую классификацию видов мышления (и соответственно – форм деятельности) – теоретико-научное, художественное и практическое.

Упор же исключительно на ценностно-ориентационном моменте привел к выделению Л. Зеленевым и Г. Куликовым особой третьей формы деятельности – критической. К ней они относят критику «производственную», «социально-управленческую», «научную», «педагогическую», «медицинскую», «спортивную», «эстетическую» (однако такой ряд бесконечен; если существует «спортивная критика», то почему бы не выделить «правовую» и т. п.?). Подобное представление вызвано недооценкой или даже игнорированием очень важного момента – художественная критика в отличие от других видов критической деятельности возможна только на основе эстетического переживания.

Причем наличие эстетического восприятия измеряется не по принципу: или оно есть, или его нет. Даже когда эстетическое восприятие сознательно игнорируется критиком, следует указывать не на отсутствие его как такового, а на неразвитость и т. п. Именно последнее породило в своё время вульгарный социологизм (вульгарный социологизм всё же не переставал быть критикой в её идеологической роли, поскольку основывался на эстетическом восприятии, которое можно условно назвать «нуль-восприятием» или даже «минус-восприятием»). Такая же причина лежит и в основе структуралистских претензий на универсальность и однозначность этого частного способа анализа. «Коль скоро произведение не оказывает на исследователя художественного воздействия, как же он может исследовать это произведение в его художественном качестве? Способность оказывать художественное воздействие – конститутивный признак произведения искусства и, строго говоря, единственный конститутивный признак... Чтобы определить характер любого нехудожественного текста... достаточно знать язык, на котором он написан. Чтобы сделать вывод о художественности текста, надо еще испытать вызванный ею специфический эффект», – точно определяет решающую важность этого момента С. Ломинадзе².

¹ Зеленев Л., Куликов Г. Методологические проблемы эстетики. – М., 1982. – С. 49.

² Ломинадзе С. Смысл и целостность: (об анализе поэтического произведения) // Вопр. лит. – 1979. – № 8. – С. 139.

Внеэстетическая критическая деятельность является одной из форм практической деятельности, её можно соотносить с литературно-художественной критикой, рассматривая обе как видовые понятия, для которых общим родовым (в плоскости психологии мышления) выступает практическое мышление. Ценностно-ориентационный аспект эстетически значимой критики не тождествен ценностно-ориентационному аспекту, скажем, производственной или медицинской критической деятельности. В их основе лежат разные конститутивные признаки.

Кстати, то же самое отличает критику от публицистики. Возвратимся ещё раз к аргументации авторов книги «Литературно-художественная критика». Критика, читая, «впитывает в себя представления и стереотипы психологического уровня сознания публики, но ведущим и определяющим её началом является идеологический уровень»¹. Это утверждение точно по отношению к публицистике, но безоговорочно принять его, говоря о литературно-художественной критике, вряд ли представляется возможным. Ведь она как ценностно-ориентационная деятельность основывается на эстетическом восприятии, через которое – и только через него – опосредуется идеологичность. Довольно существенное отличие. Эти два вида деятельности протекают при различных установках, и специфичность тут, как показал С. Ломинадзе, конститутивная, определяющая сущность. Потому неправомерна и попытка И. Кондакова отождествить литературно-художественную критику с критикой социальной², отнеся их к сугубо публицистической деятельности. Ведь как в таком случае объяснить хотя бы наличие «непублицистической» критики, тяготеющей то ли к искусству слова, то ли к научному литературоведению?

Верно указывая на наличие эстетических чувств в критической деятельности, сторонники отождествления её с публицистикой логикой своих аргументов оставляют этим чувствам роль только второстепенную. Можно привести и побочные подтверждения недооценки эстетического момента, именно его конститутивного значения.

Так, А. Бочаров в диалоге с Е. Сидоровым отмечал: «Как публицист пользуется жизненным материалом, который даёт ему основу для обобщений, так и критик обращается к художественному материалу, ища в нем подтверждения своим наблюдениям и обобщениям»³. Однако дело ведь в том, что «художественный материал» становится значимым лишь под углом зрения его эстетического освоения, и в этом его существенное отличие от «жизненного материала».

Ю. Суровцев, в одной из своих статей назвав паллиативом «стремление авторов к передаче своих впечатлений», вызываемых художественным произведением, далее утверждает (явно стараясь смягчить выводы полуиронической эмфазой: «Я отважусь еретически ответить»), что профессиональное изучение искусства не требует какой-то сверхчувствительности при его восприятии⁴.

Возможно, сверхчувствительности не следует требовать от критики, но *повышенной чувствительности* – обязательно. Иной путь противится самой природе объекта (художественного произведения).

Конечно, есть смысл в соотношении публицистики и критики, в нахождении их явных точек соприкосновения. Но даже невольное *нивелирование различий* этих видов деятельности ставит неразрешимые вопросы. Особенно явна узость данной концепции при определении функций литературно-художественной критики. Они якобы

¹ Баранов В., Бочаров А., Суровцев Ю. Указ. соч. – С. 9.

² См.: Кондаков И. Указ. соч. – С. 65.

³ Бочаров А., Сидоров Е. Это десятилетие: Диалог // Новый мир. – 1982. – № 2. – С. 264.

⁴ Суровцев Ю. О социологическом изучении художественной формы // Методологические проблемы современной литературной критики. – М., 1976. – С. 135, 139.

соотносятся и даже совпадают с основными функциями прессы – пропагандистской, агитационной, организаторской (так считают, например, В. Баранов, А. Бочаров, Ю. Суворцев). Однако подобный вывод обусловлен совпадением только некоторых моментов публицистики и критики, а не основан на выявлении главных функций последней.

Здесь более точны Л. Зеленев и Г. Куликов. Они выделяют сущностную функцию критики, состоящую в оценке художественного явления, а на её основе, как развёртывание сущности, – репрезентативную, аналитическую, нормативную и прогностическую функции. Но предложенное авторами книги «Методологические проблемы эстетики» рассмотрение природы критики может дать положительные результаты не через понимание её как одной из форм внехудожественной (критической) деятельности, а в связи с принадлежностью к одному из видов человеческого мышления.

Итак, уязвимые места в разных, но – каждая по-своему – продуктивных концепциях вызваны одной и той же причиной: недооценкой, пусть и невольной, эстетического восприятия как основы критической деятельности. И всё же положительный эффект таких подходов очевиден. Они дали возможность более чётко уяснить особенность критики как социального явления – причём не только её императивных начал, но и аналитичности, поскольку всякий анализ совершается в реальных социально и национально детерминированных времени и пространстве. Кроме того, надо полагать, окончательно уже снят ставший малопродуктивным вопрос: «критика – наука или искусство?».

Человеческой психике свойственны три развитых вида мышления: художественное, теоретико-научное, практическое. Превалирование одного из них в деятельности конкретного человека зависит от динамической функциональной структуры его способностей. Но если изучению первых двух посвящено много исследований, то особенности практического мышления выяснены недостаточно, несмотря на то что появлялись статьи и даже монографии, где предпринимались попытки определить его сущность.

В своё время внимание к одарённости, проявляемой в практической деятельности, было хотя и ощутимым, но поверхностным, что и вызвало отставание теоретической разработки данной проблемы. Позже, когда практическое мышление уже рассматривалось как равнозначимое по отношению к другим видам, его – во всяком случае в эмпирических исследованиях – начали почти полностью отождествлять с мышлением оператора, диспетчера, конструктора и т. п. Отдельные психологи рассматривали как проявление практического мышления деятельность военачальника (Б. Теплов), шахматиста (Б. Блюменфельд). Но в основном исследователи прямо или опосредованно отводили ему скромное место в «иерархии» человеческих способностей – вслед за определением, принадлежащим немецкому педагогу и психологу В. Штерну. Последний, акцентируя утилитарные моменты практического мышления, трактовал его несколько упрощённо, зато правильно указывал на достойные самого пристального внимания свойства. Так, он отмечал, что практическая одарённость «в своих очертаниях грубее и проще, она теснее связана с наглядным и настоящим моментом; но в этих границах она даёт полноценные результаты, и в тысяче случаев повседневной жизни – когда теоретическая одарённость отказывается служить или только с трудом, окольными путями приходит к цели, – практическая одарённость оказывается тем, что в данный момент необходимо, и что следует изучать, ценить и развивать»¹.

Однако этот аспект понимания специфики практического мышления долгое время не привлекал надлежащего внимания исследователей.

Не вдаваясь в подробное изложение самой психологической теории, сделаем лишь некоторые предварительные замечания. Все три вида мышления – художественное,

¹ Штерн В. Одарённость детей и подростков и методы её исследования. – Харьков, 1926. – С. 42.

теоретико-научное, практическое – являются одноуровневыми по своему значению и важности в человеческой деятельности. *Доминирующими* единицами передачи информации в них выступают: в художественном мышлении – символические, в теоретико-научном – знаковые, в практическом – коммуникативно-сигнальные средства. *Доминирующими* функциональными единицами в художественном мышлении является образ, в теоретико-научном – понятие, в практическом – действие. По характеру связи с различными сферами психики художественное мышление наиболее близко эмоциональной, теоретико-научное – познавательной, практическое – волевой сферам ¹.

Правда, в нашем аспекте проблемы психологическая терминология выглядит не совсем привычной. Некоторое сопротивление вызывает слово «практическое», и потому в данном случае, возможно, следует употреблять выражение «коммуникативно-прагматическое мышление». Так делают эстетики, например Г. Ермаш. Далее. На первый взгляд, не совсем понятно, что означает «действие» как функциональная единица коммуникативно-прагматического (практического) мышления. Но человеческое мышление протекает в неразрывной связи с практикой, ею проверяется истинность полученных обобщений. Следует полностью согласиться с Г. Ермаш: «О мышлении можно говорить как о процессе поэтапного формирования умственных выводов и их внешнем выявлении не только посредством языка, но и посредством предметного действия, поступка, посредством созидания новых духовных и материальных ценностей...» ². И, наконец, основное. Взаимосвязь единиц передачи информации и функциональных единиц осуществляется на одном уровне, между ними нет иерархического соподчинения. Так, понятие, образ, действие доминируют каждое в соответствующем виде мышления, что вовсе не приводит к «превосходству» или «умалению» какого-либо из них. Напротив, скажем, понятие в теоретико-научном мышлении неотделимо от образа и действия как подчиненных ему в данном случае функциональных единиц. А в художественном мышлении доминантная роль принадлежит уже образу, однако он точно так же связан с понятием и действием. Как раз в исследованиях специфики художественного мышления, осуществлённых в последнее время, наиболее полно показана диалектика этих взаимозависимостей. Конечно, образ – главная (но совсем не единственная) функциональная единица художественного мышления. Оно невозможно вне включения интеллектуальных и коммуникативно-прагматических элементов, хотя последние и выполняют в данном случае подчинённую роль. «Использование знаковых приемов, умение превращать предметы в знаки смысла является только одной из проблем языка художественного мышления», – пишет Г. Ермаш. И обращает внимание на иную сторону явления: «Коммуникативно-прагматические аспекты – составная часть бытия произведения искусства и творческого процесса художника постольку, поскольку перцептивный акт восприятия может быть обусловлен, “предупрежден” прагматической установкой» ³. Таким образом, каждый вид мышления представляет собою сложный комплекс взаимопроникновения единиц передачи информации, функциональных единиц, познавательных процессов, каждый из видов связан со всеми сферами психики – следует лишь в конкретном случае выделять категорию, доминирующую в данном виде мышления.

Эти предварительные рассуждения позволяют сделать вывод о том, что мысль И. Франко о трех разных видах передачи «мыслей, чувств, представлений» верна лишь

¹ См.: Ткаченко А. Н. Виды мышления и их генезис: Автореф. дисс. ... канд. пед. наук. – К., 1968. – 17 с.

² Ермаш Г. Искусство как мышление. – М., 1982. – С. 49.

³ Там же. – С. 229, 237.

в самом общем смысле, как фиксация проявления трех целостных видов мышления. В реальности же все они тесно взаимосвязаны. Интересно в этом плане свидетельство А. Н. Толстого: «В писателе должны действовать одновременно мыслитель, художник и критик. Одной из этих ипостасей недостаточно»¹. Нечто подобное можем сказать и о критике – естественно, с учетом изменения структуры взаимодействия различных единиц мыслительного процесса.

Поэтому, когда мы выделяем практическое или, модифицируя термин к потребностям литературоведения, коммуникативно-прагматическое мышление, то этим вовсе не ограничиваем его от элементов и художественного, и теоретико-научного, но получаем возможность рассмотреть критику прежде всего на её собственной основе, а не только через сравнение с другими видами деятельности.

В психологических исследованиях последнего времени, посвящённых различным проявлениям практического мышления, вполне утвердилась точка зрения на сложнocomпонентный его характер. Т. Кудрявцев, в частности, определяет данный вид как форму «*мышления понятийно-образно-практического*, где каждый из компонентов занимает *равноправное место*, а все они вместе – составляют *единую структуру мыслительной деятельности*»².

Разработка психологами теории практического мышления позволяет под этим углом зрения рассмотреть и деятельность литературного критика.

Параллельно с осмыслением критики в плане принадлежности её к научной или художественной области познания разные исследователи и критики-практики оставили немало наблюдений над своеобразным характером литературной критики, которая соотносится с коммуникативно-прагматическим (практическим) мышлением как целостным видом.

Еще В. Белинский указывал, что критика призвана выражать господствующие понятия эпохи о прекрасном и при этом «уяснять эти законы теоретически, подтверждать их истину практически»³. То же наблюдаем и в отношении литературно-критической деятельности Н. Чернышевского. «Теория всегда в деятельности Чернышевского, – отмечал Б. Бурсов, – служила практическим потребностям и целям, а практика являлась самой прочной опорой для теории»⁴.

«Живая жизнь критики состоит все же в *практическом*, – подчеркивает В. Кожин, – участии в бытии литературы»⁵.

Западногерманский исследователь Н. Мекленбург называет критику *практическим литературоведением*⁶. Н. Бельчиков в своё время писал о ней как об *активно-практической деятельности*⁷. В. Романенко – как о *практической эстетике*⁸. В. Кубилюс говорит о *практической функции* критики⁹. Б. Егоров – о непосредственной *практической направленности* литературно-критических статей¹⁰. В. Тюпа

¹ Как мы пишем. – Ленинград, 1930. – С. 143.

² Кудрявцев Т. Психология технического мышления / Автореф. докт. дис. – М., 1971. – С. 19.

³ Белинский В. Собр. соч. в 9-ти т. – М., 1976. – Т. 1. – С. 258.

⁴ Бурсов Б. Мастерство Чернышевского-критика. – Ленинград, 1959. – С. 74.

⁵ Кожин В. Критика как компонент литературы // Современная литературная критика. – С. 162.

⁶ См.: Актуальные проблемы методологии литературной критики. – М., 1980. – С. 97.

⁷ Бельчиков Н. Критика та історія літератури // Критика. – 1929. – № 1. – С. 11–12.

⁸ Романенко В. Повертаючись до давньої суперечки // Рад. літературознавство. – 1965. – № 4. – С. 68.

⁹ Кубилюс В. Критика – специфический образ мышления // Современная литературная критика. – С. 264.

¹⁰ Егоров Б. О мастерстве литературной критики. – Ленинград, 1980. – С. 9.

доказывает то, что критике свойствен взгляд на литературный процесс «с точки зрения “практической”»¹. Да и в приводимом выше определении критики, которое дал А. Пушкин, в последнее время акцент справедливо ставится не на слове «наука», а на «*деятельном*» (курсив наш. – В. Б.) наблюдении современных замечательных явлений». Польская исследовательница М. Голашевская определяет критику как одну из *практических областей познания*². Она (правда, лишь попутно рассматривая соотношение критики с практическим мышлением) считает необходимым предостеречь от упрощённого представления: «Практическое познание не является касающимся только наших действий, не таким, что рассматривает способы выполнения действия, – оно специфическое, дающее нам *иное* знание о действительности, нежели познание теоретическое»³. В отношении литературной критики как проявления коммуникативно-прагматического (практического) мышления мы говорим о её доминирующей функциональной единице – действии, т. е. определённом социально-эстетически значимом изменении в осмыслении литературного процесса. В критической оценке произведения понятие и образ тесно сплетаются с действием, но именно вне доминанты последнего критика просто не осуществляется. «Художественно-критическое суждение, – пишет Р. Гром'як, – является проявлением всего сознания человека как целостной личности, является проявлением его жизнедеятельности, порождённой общественными условиями какого-то конкретно-исторического периода. Таким образом, определяет природу критики не категория сознания, а категория деятельности, проявляющаяся в форме сознания. Критика прежде всего – момент социальной деятельности»⁴.

Критик не пишет *вообще*. Ведь даже особенности печатного органа – ориентация, общее направление, круг постоянных читателей – не могут не отражаться на его работе. Необходимость согласовывать свои творческие замыслы с потребностями и возможностями печатных органов является одной из сложнейших проблем, уклониться от решения которой на практике критику никогда не удаётся. Это не субъективное проявление конъюнктурности, а закономерное влияние социальных обстоятельств на мышление критика, которое невозможно вне *действенного* выражения. Критики самой в себе не существует. Критик не может писать, уповая на грядущее признание. Его адресат – читатель-современник.

Любое критическое выступление готовится с «поправкой» на место, время и ситуацию его предполагаемого появления. И, конечно, такое выступление не только в значительной степени зависит от внешних обстоятельств, но по-своему и формирует их.

Когда мы говорим о единице передачи информации в практическом мышлении, то уточняем: во взаимодействии коммуникативно-сигнальных, символических и знаковых элементов доминируют первые. Что же значит «сигнал» в отношении литературно-критического выступления? То, что художественное произведение воспринимается критиком как своеобразный, эстетически, социально и национально детерминированный импульс (при этом символическое и знаковое содержание не игнорируется, а подчиняется доминирующей единице передачи информации), который в той или иной степени влияет на литературную ситуацию, отражается на эволюции литературы. Соответственно – и творческим результатом деятельности критика являются не символические или знаковые образования, не художественные и не научные тексты, а тексты-«сигналы». Отдельные элементы произведения или они сами в целом могут превращаться в художественные каноны, цель которых – сигнализировать о необходимости

¹ Тюна В. Художественная реальность как предмет литературно-критического рассмотрения // Проблемы теории литературной критики. – М., 1980. – С. 104.

² Golaszewska M. Filozoficzne podstawy krytyki literackiej. – Warszawa, 1963. – S. 43, 109.

³ Ibid. – S. 253.

⁴ Гром'як Р. Эстетика і критика. – К., 1975. – С. 35.

перестраивать впечатление о произведении в соответствии со значимым в данной исторической эпохе рядом ассоциативных связей. В таком случае определенная часть информации, которую несет произведение, находится как бы вне самого текста. Он же является своеобразным импульсом, побуждающим к извлечению этой информации.

Сигнальное значение (в неразрывном единстве с символическим и знаковым) как художественного элемента, так и произведения в целом наиболее выразительно именно в эпоху появления данного произведения – существует ряд внетекстовых факторов, определяющих силу и продолжительность «сигнального» значения для читателей. Причем художественное произведение (как сигнал) мы рассматриваем целостно в двух его функциях – семантической и прагматической. Если первая позволяет автору передавать свои образы, мысли, идеи читателю (и критику как читателю), то вторая побуждает адресата сигнала к определенному действию, т. е. в нашем случае к литературно-критическому выступлению. Эти коммуникативные элементы мышления критика существенно влияют и на сам конкретный акт художественного творчества (писатель ориентируется на идеального читателя, в том числе и критика) и на дальнейшие такие акты (реакция на сигналы-выступления критики после появления предыдущих произведений).

Такое отношение к художественному творчеству может показаться слишком прагматичным, но, справедливо отмечает Р. Громьяк, «критика как оценка искусства и специфическая деятельность вытекает из потребностей взаимодействия человека с миром, а психофизиологически зарождается как определённая реакция на внешние влияния»¹. Социальная детерминанта данного явления также очевидна, и критика не может уклониться и никогда не уклоняется (даже если провозглашает незаинтересованность в социальных последствиях своей деятельности) от решения практических, коммуникативно-прагматических задач, которые ставятся литературным процессом.

Но не приводит ли это к несовпадению «сигнала», вызываемого произведением и якобы определяющего реакцию критики, и реального символического и знакового содержания текста? Конечно, такая «угроза» существует, и как на хрестоматийное доказательство можно сослаться на статью Д. Писарева «Пушкин и Белинский». Но вполне прав Б. Бурсов, когда пишет: «Интересы момента иногда заслоняли от Белинского вопрос о вечных ценностях искусства. Это случалось с ним не раз. А мы говорим о Белинском – величайшем из русских критиков. Такова уж природа критики...»²

В свое время В. Белинский указывал на то, что понимание произведений Пушкина будет каждой новой эпохой углубляться. Мы знаем, как изменялась интерпретация и оценка, скажем, «Медного всадника» на протяжении почти полутора столетий. Однако существуют суждения о поэме (суждения именно конца 1830–1840-х годов), которые, даже будучи во многом ошибочными (здесь сыграли свою роль разные и объективные, и субъективные факторы), всё же и поныне являются объективно значимыми и ценными. Ошибались и С. Раич, и О. Сенковский, и С. Шевырёв, и А. Мартынов. Кое в чем ошибался даже В. Белинский. Конечно, такие оценки в значительной степени были обусловлены объективной недоступностью для критиков – в отличие от историков литературы – основного, авторского текста «Медного всадника». А вот субъективной основой неадекватного восприятия произведения оказалось, как отмечает В. Вацуро, то, «что ни один из критиков, писавших в это время о Пушкине, не стоял на позициях беспристрастного изучения». И всё же эти суждения, высказанные в полемиках, в литературной борьбе, оказались, как это ни парадоксально звучит, плодотворными для литературного развития. «Можно думать, – пишет далее исследователь, – что понятие

¹ Гром'як Р. Естетика і критика. – К., 1975. – С. 207.

² Бурсов В. Критика как литература. – Ленинград, 1976. – С. 15.

“пушкинского” и “гоголевского” периодов русской литературы в известной мере было подготовлено критикой 1840-х годов, в субъективной форме отражавшей объективные закономерности литературно-общественного развития»¹.

И всё же, несмотря на свои не столь уж и малочисленные «ошибки», литературная критика вырабатывает определённые познавательные ценности (во всяком случае, на пересечении текста и реакции на него читателя или группы читателей), но феноменальным свойством её является способность миновать или сократить путь научного познания.

С точки зрения историка и теоретика литературы в большинстве статей 1960-х годов о творчестве Василия Быкова или игнорируется, или отрицается новаторство писателя, или же не «схвачена» сущность этого новаторства. Это обусловлено прежде всего тем, что решался вопрос более принципиальный: утверждение самих новаторских художественных принципов. «Критика, почувствовавшая новаторский характер первых произведений Быкова о войне, – констатирует В. Коваленко, – вынуждена была сначала защищать его от грубых, тенденциозных обвинений в искажении объективного хода войны советского народа с фашизмом. Почти полностью вовлекаясь в эту борьбу, добросовестная критика не могла глубоко анализировать в целом творчество Быкова». Однако, когда имя В. Быкова прочно утвердилось и появились аналитические, глубокие исследования о его творчестве, писатель отмечал, что для него как художника более важными оставались все-таки те «несовершенные» оценки благожелательной критики начала 60-х годов². Здесь важен факт *действия*.

Иногда, говоря об ошибках в критике, мы акцентируем их неосознанный характер. Конечно, так бывает, но далеко не всегда. Социальные требования эпохи, в основном определяющие доминанту сигнального элемента в художественном произведении при рассмотрении его критикой, нередко вызывают вполне осознанное смещение научных (с точки зрения литературоведения) критериев оценки. «Должен отметить, – говорил в 1928 году И. Микитенко, – два этапа в критической работе журнала “Гарт”. Первый этап – это время острой борьбы с организацией “ВАПЛИТЕ”, невольно следовало так или иначе реагировать на саморекламу этой организации и *разрешать рецензии, более благосклонные к своим членам, нежели к иным* (курсив наш. – В. Б.). Я этого не утаиваю, я рад, что мы от этого избавились. На втором этапе мы подняли требования к книгам членов нашей организации»³. Легко увидеть здесь проявление волевого начала, вплоть до волюнтаризма, в литературно-критической деятельности.

Р. Дуганов, характеризуя специфические черты литературной критики, правильно указывает, во-первых, на их прямую зависимость от руководящей идеи современности, во-вторых, на особенность аргументации критики, в которой хоть и широко используются художественно-образные и логические средства, но не они являются определяющими, и, в-третьих, на критическую волю в утверждении художественного факта⁴.

Как уже отмечалось, коммуникативно-прагматическое (практическое) мышление по характеру связи с психикой человека прежде всего соотносится с волевой сферой. Точно так же *волевое проявление* критиком своих представлений о литературном

¹ Пушкин. Итоги и проблемы изучения. – М.; Ленинград, 1966. – С. 35, 36.

² Коваленко В. Указ. соч. – С. 165, 178.

³ Про марксистскую критику и работу журнала «Критика» // Критика. – 1929. – № 2. – С. 106.

⁴ Дуганов Р. Современная поэзия в критике: 50–70-е годы // Актуальные проблемы методологии литературной критики. – С. 176–177.

развитии, стремление утвердить их в общественном сознании – сущностный признак его деятельности, определяемый активно-преобразовательным пафосом литературно-критического выступления. В каждом акте оценки присутствует элемент прогностической направленности. Даже если критик отказывается высказать свое понимание движения литературного процесса, но все равно своеобразно его «прогнозирует». «В обоих случаях, – пишет Р. Дуганов, – это естественное проявление критического переживания, с той разницей, что предвидение опирается на критическую волю, а отказ от него – на критический алогизм»¹, критический алогизм, добавим, как проявление критической воли.

Вспомним, что говорили в этой связи о своей деятельности выдающиеся критики.

В одном из писем В. Боткину В. Белинский признавался: «Я теперь совершенно сознал себя, понял свою натуру: то и другое может быть вполне выражено словом *Tat*², которое есть моя стихия... Я не рожден для науки, ни даже для того тихого кабинетного занятия любимыми предметами, которое так сродно твоей натуре... Я было недавно пришел в отчаяние от своей неспособности писать: вижу – есть мысль, глубоко понимаю, что хочу сказать, а сказать не могу – слова не повинуются, нужны образы, их не нахожу и поневоле резонерствую». В другом письме читаем: «Чувствую теперь вполне и живо, что я рождён для печатных битв и что моё призвание, жизнь, счастье, воздух, пища – *полемика*»³.

«Я был пекарем, который печёт хлеб для ежедневного употребления», – говорил И. Франко о своей деятельности и далее объяснял: «Каждый раз я заботился о том, чтобы ответить потребностям волны и успокоить злобу дня. Я никогда не желал ни ставить себя на котурны, ни щадить себя; я никогда не считал своего противника слишком мелким; я выходил на всякую арену, когда борьба была необходима для прояснения дела»⁴.

Если проанализировать и обобщить опыт наиболее выдающихся критиков, то станет очевидным, что самой важной чертой каждого из них является нацеленность на социально-эстетические проблемы текущего момента. Конечно, в идеале критик должен проверять свои симпатии-антипатии и вечными ценностями, а не только сегодняшней меркой, однако прежде всего он имеет в виду злободневный общественный и эстетический потенциал произведения.

«Белинский не мог довольствоваться одним чисто *теоретическим наслаждением* (тут и далее курсив наш. – В. Б.) истиною, красотой и нравственным идеалом, – отмечал К. Кавелин, – а хотел *видеть осуществленным* то, в чем был глубоко убежден, чему был предан всем сердцем»⁵. В. Белинский всегда ставил перед собой прежде всего практическую цель. По поводу статьи «Разделение поэзии на роды и виды» он писал В. Боткину: «Если я не дам теории поэзии, то убью старые, убью наповал наши реторики, пиитики и эстетики – а это разве шутка?»⁶ Активно-действенный характер литературной критики подчеркивал и А. Луначарский, называя критика страстным читателем, который всем сердцем жаждет «как можно скорее претворить художественные красоты в жизненные подвиги. Это особый талант»⁷. А это же и является основой коммуникативно-

¹ Дуганов Р. Современная поэзия в критике: 50–70-е годы // Актуальные проблемы методологии литературной критики. – С. 201.

² *Tat* – действие (нем.).

³ Белинский В. Полн. собр. соч. – М., 1965. – Т. 12. – С. 13–14, 19, 88.

⁴ Франко И. Зібр. тв. в 50-ти т. – К., 1981. – Т. 31. – С. 308.

⁵ Кавелин К. Белинский и последующее движение нашей критики // Кавелин К. Собр. соч. – СПб., 1904. – Т. 3. – Стлб. 1106.

⁶ Белинский В. Полн. собр. соч. – Т. 12. – С. 24.

⁷ Луначарский А. Статьи о литературе. – М., 1957. – С. 125.

прагматического мышления. Еще Гегель, рассматривая особенности практического духа, подчеркивал его действенный, а не созерцательный характер ¹.

И все же как ни важна практическая активность для критика, она одна, естественно, недостаточна для литературно-критической деятельности. Лишенные научной основы и художественной чуткости критические оценки могут приводить к противоположным, по сравнению с желаемыми, результатам, но, к сожалению, остаются более или менее влиятельным фактором развития литературного процесса. В этом состоит ещё один парадокс функционирования литературно-критического суждения.

В таком случае возникает вопрос, возможен ли переход знания, нередко противоречивого и не всегда достаточно точного, добытого в процессе достижения практической цели, в знание истинно научное? «Критика, в идеале, – признает Д. Стариков, – вырабатывает некие познавательные ценности как-то минувя, однако, путь последовательного и строго научного познания» ². Парадоксальная, на первый взгляд, научная значимость вненаучных выводов, которые могут содержаться в литературно-критических суждениях, объясняется особенностями коммуникативно-прагматического мышления. На это же как на характерную черту критики указывают и другие исследователи. В. Кубилюс, в частности, пишет: «Критика В. Миколайтиса-Путинаса опиралась на обобщающую силу подолгу вынашивавшихся решений, которые проникали в суть, обходя извилистый путь обстоятельного анализа» ³.

Эта особенность мышления критика (в отличие, скажем, от публициста) объясняется воздействием именно художественного феномена, усиленным социальным значением его для современного общества. О самостоятельной ценности продукта критики Г. Асатиани писал: «Мы имеем полное право... говорить о моменте инсайта не только в собственно художественном творчестве, но и в деятельности критика или, вслед за Д. Узнадзе и его учениками, видеть и в этой области воздействие так называемой психической установки». И далее объяснял, что литературная критика нередко зиждется на внезапном «ясновидении» целого в совокупности всех его элементов ⁴. Это – результат активности элементов художественного мышления, которые не исключаются, а только подчиняются доминирующим элементам коммуникативно-прагматического мышления.

Конечно, критика имеет свою собственную специфику, но одновременно она не оторвана от теоретико-научного и от художественного мышления. Попытки же механического объединения разных методологических подходов, определения критики путем сравнения её с наукой, искусством, публицистикой и выделения таким образом действительно присущих критике (но специфических не для неё, а для других видов деятельности) черт приводит к эклектическим дефинициям (типа: критика – «полунаука-полуискусство», «полунаука-полупублицистика»). И остается нерешённым вопрос о специфике *собственно критики*. Она как мышление, отличаясь от художественного и теоретико-научного, не противостоит им. Альтернатива в данном случае была бы следствием формально-логического, а не диалектического подхода к проблеме.

По нашему мнению, критика является структурно сложной, относительно самостоятельной деятельностью, в которой элементы художественного и теоретико-научного мышления выполняют подчиненную доминантам коммуникативно-прагматического мышления роль, а объединяются на основе эстетического восприятия. Такое понимание литературной критики складывается у многих исследователей, особенно в работах последних лет.

¹ См.: Гегель Г. Соч. в 14-ти т. – М., 1956. – Т. 3. – С. 283.

² Стариков Д. О призвании критика // Современная литературная критика. – С. 250.

³ Кубилюс В. Указ. соч. – С. 267.

⁴ Асатиани Г. Классики и современники. – Тбилиси, 1978. – С. 331.

Между эстетикой и литературоведением установлена достаточно чёткая иерархичность разного уровня обобщенности суждений. Эстетические категории сначала, присутствуя в произведениях искусства, получают концентрированное воплощение в отдельных жанрах и направлениях, потом – на этой основе – осмысливаются теорией и, наконец, фиксируются как специфическая эстетическая грань действительности, имеющая всеобщее значение.

Казалось бы, «механизм» такого восхождения от материала чувственного отражения, от, так сказать, художественной эмпирики к категориальному определению в области эстетики достаточно понятен. Но философы указывают на сложность перехода от эмпирического к теоретическому знанию.

Действительно, можно ли адекватно перевести язык художественных образов на язык понятий? Марксистско-ленинская философия выделяет особое «промежуточное» звено в этом процессе. «Отношение чувственности и мышления в познании не является непосредственным, существует нечто, опосредствующее их связь, которую, таким образом, нельзя раскрыть путем прямого выведения одного из другого, т. е. отправляясь либо от чувственности как таковой, либо от мышления как такового»¹.

Этим звеном выступает общественная практика, а в отношении нашего предмета мы можем говорить о литературно-художественной критике. Она как практика является основой литературоведческого познания, поскольку осуществляется в особом чувственном контакте (эстетическое переживание) с миром, что «не оставляет человеческое сознание в плену единичного и случайного, не останавливает его на границе налично существующего, а вводит его в мир зависимостей, которые чувственному созерцанию самому по себе недоступны»².

Критика осмысляет художественные произведения как (скажем, несколько огрубляя) предмет чувственного познания действительности и одновременно на основе эстетического восприятия его получает возможность вступать в теоретические контакты с миром, сочетая два измерения предмета – «феноменальный» (эстетические свойства) и сущностный (содержательность).

При таком подходе «снимается» ряд односторонних или эклектических определений природы критики и устанавливаются не иерархические, а функциональные связи её как с наукой, так и с художественным творчеством. Это позволяет наметить оптимальные пути влияния литературно-художественной критики на общество, искусство, понять «механизм» её действенности. Задание актуальное, важное, поскольку правильность направления развития искусства в значительной степени отражается на эффективности его отдачи обществу.

- 0252.** Рец.: 3 історії функціонування книги // Рад. літературознавство. – 1984. – № 12. – С. 68–69. – Рец. на кн.: *Апанович Е. М.* Рукописная светская книга XVIII в. на Украине. – К.: Наук. думка, 1983. – 222 с.
- 0253.** Фабула // Українська радянська енциклопедія: В 12-ти т. – Т. 8. – Кн. 1: Стодола–Фітогеографія. – 2-ге вид. / Ред. кол.: *М. П. Бажан* (гол. ред.) та ін. – К., 1984. – С. 523.
- 0254.** Леонід Новиченко // Письменники Радянської України: Літ.-крит. нариси / Упоряд. *С. А. Крижанівський*. – К., 1984. – Вип. 11. – С. 160–176.
- 0255.** Микола Ільницький: Бібліогр. покажч / Упоряд. *Л. І. Бабич*; АН УРСР. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. – Л., 1984. – 75 с. – [Див. імен. покажч.: № 244, 446, 457, 475, 498; Праці *В. Б.*]

¹ Практика и познание. – М., 1973. – С. 140.

² Там же. – С. 158.

- 0256.** На те вона й правда! // Література. Діти. Час. 1984: 36. літ.-крит. ст. про дит. л-ру: / Ред. кол.: *В. Г. Дончик* (голова) та ін.; Упоряд. *В. Я. Неділько*. – К., 1984. – Вип. 9. – С. 14–21. – (Див. також **0242.**)

1985 рік

- 0257.** ...Хто найдужче любить життя (Штрихи до портрета Василя Симоненка) // Укр. мова і літ. в школі. – 1985. – № 1. – С. 13–18.
- 0258.** *Рыбалко Н.* «О времени и о себе» / Записал *В. Кичигин* // Донбасс. – 1985. – № 1. – С. 70–82.
- 0259.** [Оголошення про постійну рубрику **В. Б.** «Літературна вітальня», яка з'являтиметься друком щодвотижні.] // Молода гвардія. – 1985. – 1 лют. – С. 3.
- 0260. Рец.:** Взаємовпливовий діалог // Молода гвардія. – 1985. – 1 лют. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч перша. – Рец. на кн.: *Сивокінь Г. М.* Одвічний діалог: (Укр. л-ра і її читач від давнини до сьогодні). – К.: Дніпро, 1984. – 255 с.
- 0261.** *Скорський М.* Заряд обох полюсів // Друг читача. – 1985. – 14 лют. – С. 5.
- 0262.** Габріель Маркес – конкурент Григорія Сковороди? // Молода гвардія. – 1985. – 15 лют. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч друга. – [Культура читання. Про твори *Н. Бічуї, Д. Герасимчука, А. Морговського, А. Мороза, Ю. Мушкетика, Валерія Шевчука.*]
- 0263.** Імена відомі і нові / *Погрібний А., Дяченко В., Салига Т., Стрельбицький М.* // Літ. Україна. – 1985. – 28 лют. – С. 3, 6. – [Відповіді на анкету «ЛУ»: прикмети минулого року.]
- 0264/с. Рец.:** Цінність суспільна і художня / *В. С. Брюховецький, В. Г. Дончик* // Комуніст України. – 1985. – № 2. – С. 92–94. – Рец. на кн.: *Жулинський Н. Г.* Человек в литературе: Общественные ценности и проблема художественного характера. – К.: Наук. думка, 1983. – 304 с. – Критика і бібліографія.
- 0264/с./рус. Рец.:** Ценность общественная и художественная // Коммунист Украины. – 1985. – № 2. – С. 92–94.

Rumor publicus:

1895. Микола Григорович Жулинський: Бібліогр. покажч. – К., 2000, див. № 167.

- 0265.** *Мельник В.* Активність соціальної позиції // Дніпро. – 1985. – № 2. – С. 132–134.
- 0266. Рец.:** Проникнення у світ генія // Молода гвардія. – 1985. – 2 берез. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч третя. – Рец. на кн.: *Шевчук В. А.* Син волі: Роман. – К.: Рад. письменник, 1984. – 470 с.: іл.
- 0267.** Один у плуг, а другий у луг... // Молода гвардія. – 1985. – 22 берез. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч четверта. – [Бесіда д-рів філол. наук *М. Жулинського та В. Дончика на теми сучасної укр. л-ри.*]

Rumor publicus:

2311. *Дончик В.* З потоку літ і літпотоку. – К., 2003, див. с. 216.

- 0268. Рец.:** «Звів перо на імператора!..» // Соц. культура. – 1985. – № 3. – С. 1–3. – До Всесоюз. літ.-мистец. свята «В сім'ї вольний, новий...». Б-чка «СК». – Рец. на кн.: *Шевчук В.* Син волі. – К.: Рад. письменник, 1984. – 470 с.: іл.
- 0269. Рец.:** «А необхідно наставать самому» // Молода гвардія. – 1985. – 5 квіт. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч п'ята. – Рец. на кн.: *Стефак В. Ф.* Що нового під сонцем: Роман. – К.: Рад. письменник, 1984. – 343 с.; *Попов В.* Час для роздумів і час для дії: Роман. – К.: Дніпро, 1985. – 279 с.
- 0270. Рец.:** «С полум'я таких натхнень...» // Молода гвардія. – 1985. – 19 квіт. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч шоста. – Рец. на кн.: Першовірш: Збірка: Вірші, спогади, есе / Упоряд. *В. Я. Бурбан*; Наук. ред. *М. Ф. Слабошпицький*. – К.: Молодь, 1984. – 168 с.
0271. *Вороб'єв В.* Что есть критика? // Радуга. – 1985. – № 4. – С. 173–176.
- 0272. Рец.:** Години війни // Молода гвардія. – 1985. – 5 трав. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч сьома. – Рец. на повісті: *Дімаров А.* Варя Юхимівна // Містечкові історії. – К.: Дніпро, 1983. – С. 259–315; *Тендряков В.* День, який витіснив життя // Дружба народів. – 1985. – № 1. – С. 31–67.
0273. *Погрібний А.* Самопізнання критики // Літ. Україна. – 1985. – 16 трав. – С. 6.
- 0274.** Безсмертя: Бесіду [з д-ром філос. наук *О. В. Мишаничем* про «Слово о полку Ігоревім»: До 800-річчя створення] вів *В. Брюховецький* // Молода гвардія. – 1985. – 31 трав. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч восьма. – [Про інтерпретації «Слова о полку Ігоревім» *Д. С. Лихачовим*, *В. Маликом*, *Л. Є. Махновцем*, *С. Пушиком*.]
- 0275.** «...З неушкодженою совістю» // Молода гвардія. – 1985. – 14 черв. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч дев'ята. – [Творчість *Григора Тютюнника*. Про *Б. М. Петухова*.]
- 0276. Рец.:** Все, що залишається // Літ. Україна. – 1985. – 20 черв. – С. 5. – Рец. на кн.: *Малкович І.* Білий камінь. – К.: Молодь, 1984.

Rumor publicus:

0323. *Ільницький М.* Перегук через покоління: Нотатки про сучасну молоду поезію // Київ, 1986, № 4, див. с. 134;

0326. *Ільницький Н.* Перекличка через покоління: (Заметки о молодой украинской поэзии) // Вопр. літератури, 1986, № 5, див. с. 117;

0471. *Ільницький М.* У вимірах часу: Літ.-крит. ст. – К., 1988, див. с. 66–67;

2983/н. *Ільницький М.* У фокусі відзеркалень: Статті. Портрети. Спогади. – Л., 2005, див. с. 115;

3897. *Ільницький М.* На перехрестях віку: У трьох кн. – К., 2008. – Кн. 1, див. с. 273–274.

- 0277. Рец.:** Німота загальників, або «Чи можливі варіанти?» // Молода гвардія. – 1985. – 26 черв. – С. 3. – Рец. на роман: *Олійник М.* Від світу цього // Дніпро. – 1985. – № 3. – С. 8–65; № 4. – С. 17–82.

- 0278. Рец.:** Взаємовпливовий діалог // Прапор. – 1985. – № 6. – С. 161–165. – Рец. на кн.: *Сивокінь Г. М. Одвічний діалог: (Укр. л-ра і її читач від давнини до сьогодні).* – К.: Дніпро, 1984. – 255 с.
- 0279. Рец.:** Як сама доля... // Жовтень. – 1985. – № 6. – С. 108–110. – Рец. на кн.: *Харчук Б. Кривняки (Довга гора).* – К.: Рад. письменник, 1984. – 541 с.
0280. *Латанський В. Критика проситься на урок // Літ. Україна.* – 1985. – 4 лип. – С. 4.
- 0281.** Не словом єдиним, або Чи не «сховалась суть»? // Молода гвардія. – 1985. – 5 лип. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч десята. – [Роздуми над «буттям слова» в українській поезії.]
- 0282.** Духовний феномен чи зроблена річ? // Молода гвардія. – 1985. – 26 лип. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч одинадцята. – [Про підходи до вивчення л-ри в школі.]
0283. *Гречанюк С. Літературна критика як література // Вітчизна.* – 1985. – № 7. – С. 175–184.
- 0284.** Що ми читаємо?: Реальне читання чи удавана ерудиція? // Дніпро. – 1985. – № 7. – С. 121–124. – [Н. Бічуя, Д. Герасимчук, М. Гоголь, П. Загребельний, А. Морговський, А. Мороз, Ю. Мушкетик, О. Пушкін, Вал. Шевчук.]
- 0285. Рец.:** Не поле перейти // Літ. Україна. – 1985. – 1 серп. – С. 3. – Рец. на повість: *Харчук Б. Соломонія // Новый мир.* – 1985. – № 3. – С. 70–92.
0286. До глибин: За матеріалами заочної читачької конференції відділу критики // Літ. Україна. – 1985. – 1 серп. – С. 3, 6. – Підпис: *Відділ критики «ЛУ».* – [Про В. Б. з відгуку читача. – С. 3.]
- 0287.** Сонет «бери за карк» – і у... «вінок» // Молода гвардія. – 1985. – 9 серп. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч дванадцята. – [Про творчість Г. Брандеса, П. Верлена, В. Гюго, Жозе Марія де Ередіа, М. Зерова, Л. Костенко, Леконта де Ліля, Д. Павличка, М. Рильського, Лесі Українки, І. Франка.]
- 0288. Рец.:** Соціальна «пам'ять» жанру // Молода гвардія. – 1985. – 30 серп. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч тринадцята. – Рец. на повість: *Распутин В. Пожар // Наш современник.* – 1985. – № 7. – С. 3–38. – [Ф. Абрамов, Д. Лихачов, В. Распутін, Б. Харчук.]

0289/х. • УРОЧИЩЕ БРЮХОВЕЦЬКЕ...: хуторизми (8 вересня 1985 р.)

7–8 вересня 1985 р. Урочище Брюховецьке (літературна назва – «Дивосил»). Проїздом з всесвіт... всесоюзної конференції по фізіології людства тут зробив зупинку на якихось 1,5 доби я. Я це я, ви мене знаєте. Це той, що добре горілку пив до Указу, а тепер – Боже спаси.

Сам Брюховецький мене не зустрів і дома їх не було. Зустрів мене якийсь дядько в кухайці і бороді та ще й в чоботях. Він рився в записях Брюховецького і був дуже незадоволений, що я приперся. Цей дворецький-не-Брюховецький виявився дуже компанейською, але мало балакучою людиною. Ми смажили картоплю, їли її і пили якесь шмаровидло (соки) і мовчали до вечора. Було дуже сумно й холодно. І цідили морок маленькі вікна. «Може, підемо в клуб на танці?» – нарешті сказав я. «Може підемо»... відлунилось од не-Брюховецького. Та й пішли.

І ось прийшла вона. На ній була червона синтетична закордонна куртка і сині з кольоровими стрічками штани. На пальці великий перстень, а в очах... ми нічого не побачили. Але весь час крадькома дивились на неї... Ми нічого не казали з не-Брюховецьким одне одному, але я знаю, що кожен з нас уявляв собі, як ми знайомимось, як ми йдемо разом додому, як там, як десь ненароком... той...ну... Словом, танців там не було – гармоніст не прийшов. Вмер років 20 назад. А було кіно. Французьке. Про любов. Ані Жирардо була слідчим. Заможній літній архітектор любив якесь стерво і хотів утекти із стервом, але втік тільки сам. Стерво засудили. А у цій буржуазній стрічці проводять ідею, що може бути любов між старим і молодістю, якщо старий – міліонер, якщо він робить дуже дорогі подарунки і дуже сердечно ставиться до свого стерва. І навіть, якщо стерво задовольняє свої фізіологічні потреби в цей час з англійським негідником, то це не заважає стервові любити свого архітектора. От і судить самі про таке кіно, а ми з не-Брюховецьким навіть згадувати не хочемо. Тим більше, що з кіно ми повертались самі. Було темно. Ми вказували в калюжі, але не матюкались, бо культурні. А стер..., а та дівчинка в червоному йшла додому з якимось хлопчиськом і вони собі там про щось воркували.

А небо нічне, зоряне було прекрасне, як у гоголівській казці.

І був початок другого дня...

В. Замостян.

- 0290. Рец.:** Помідор чи «яблуко кохання» // Молода гвардія. – 1985. – 13 верес. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч чотирнадцята. – Рец. на кн.: *Коваль А. П. Пригоди слова.* – К.: Рад. письменник, 1985.
- 0291. Рец.:** «С полум'я таких натхнень...» // Прапор. – 1985. – № 9. – С. 170–172. – Рец. на кн.: Першовірш: Збірка: Вірші, спогади, есе / Упоряд. В. Я. Бурбан; Наук. ред. М. Ф. Слабошпицький. – К.: Молодь, 1984. – 168 с.
- 0292. Рец.:** Потреба «наставати самому» // Жовтень. – 1985. – № 9. – С. 106–110. – Рец. на кн.: *Стефак В. Ф. Що нового під сонцем: Роман.* – К.: Рад. письменник, 1984. – 343 с.; *Попов В. Час для роздумів і час для дії.* – К.: Дніпро, 1985. – 279 с.
- 0293.** Поетичний знак доби чи лаври мосьє Журдена // Молода гвардія. – 1985. – 25 жовт. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч п'ятнадцята. – [Роздуми про верлібр в укр. поезії.]
- 0294.** Гром'як Р. Наш компас – сучасність: (Огляд літ.-крит. видань 1984 р.) // Рад. літературознавство. – 1985. – № 10. – С. 3–12. – (Див. також 0307.)
- 0295.** Критика в сучасному літературному процесі. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1985. – 48 с. – Бібліогр.: с. 46. – (Сер. 6: «Л-ра і мистец.», № 10).

Rumor publicus:

0330. *Рябчук М.* Як «лоцман» у літературі // Молода гвардія, 1986, 22 лип.;
0342. *Рябчук М.* Складові літературного процесу // Вітчизна, 1987, № 1, див. с. 164–166;
2777. Микола Ільницький: Біобібліогр. покажч. – Л., 2004, див. № 909.

0296. Literatūros procesas: ritmai ir kryptys / M. Ilinskis, A. Bučio // Literatūra ir menas. – 1985. – Lapkričio 7. – P. 10, 11, 12. – Dialogai. – [Згадка про В. Б. як літ. критика. – С. 11.] – (Див. також 0334.)

0297. Критика сьогодні / *Н. Кацук, Р. Іваничук, Вал. Шевчук, І. Чендей* // Літ. Україна. – 1985. – 21 листоп. – С. 3. – [Відповіді на анкету «ЛУ».]
0298. Рец.: Три твори, або Мистецтво сценічної інтерпретації // Молода гвардія. – 1985. – 22 листоп. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч шістнадцятого. – Рец. на вистави: Стіна (режисер *А. Ситник*, Черкас. обл. укр. муз.-драм. театр ім. Т. Г. Шевченка); Стіна (режисер *В. Мерзлікін*, Київ. молодіж. театр). – [П'єса *Ю. Щербака* «Стіна: Сповідь княжни Варвари Рєпніної про її дивні стосунки з художником Імператорської Академії художеств *Тарасом Шевченком*».]
0299. Рец.: «Наша дума, наша пісня...» // Молода гвардія. – 1985. – 6 груд. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч сімнадцятого. – Рец. на кн.: *Нудьга Г.* Слово і пісня: Дослідження. – К.: Дніпро, 1985. – 342 с.
0300. Рец.: Себе чи для себе? // Літ. Україна. – 1985. – 12 груд. – С. 6. – Рец. на кн.: *Дрозд В.* Спектакль: Роман. – К.: Рад. письменник, 1985. – 308 с.: іл. – Дві думки про роман *В. Дрозда* «Спектакль».

Rumor publicus:

0325. *Сивокінь Г.* Спокусливі сап'янці, або художній самоаналіз: Полемічні роздуми над творами останнього часу // Київ, 1986, № 5, див. с. 122, 124–125.
- 0301/н. Вид. рец. на кн.: Гроно: Літ.-мист. зб. – Вип. 1 / Ред. кол.: *І. Драч* (голова) та ін. – К.: Молодь, 1985. – 256 с. – [*В. Б.* – автор видавничої рецензії.]
0302. Розмова завершується, розмова триває // Молода гвардія. – 1985. – 22 груд. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч вісімнадцятого: Дод. анкета «Літ. вітальні» ...А Ваша думка? – [Проблеми взаємозв'язку л-ри і читача.]
0303. *Вознюк Г.* Що ж таке критика? // Жовтень. – 1985. – № 12. – С. 115–117.
0304. Естетика – літературознавство – літературна критика // Сучасна наука про літературу (деякі методологічні аспекти): Зб. наук. пр. / Відп. ред. *І. О. Дзевєрін*; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1985. – С. 138–194. – Бібліогр.: 175 назв у підряд. прим.
0305. *Гнатюк М. І.* [Рецензія.] // Рад. літературознавство. – 1985. – № 12. – С. 68–69. – [Рецензія на кн. «Силове поле критики». – К.: Рад. письменник, 1984.]
0306. Критика як мислення і діяльність // Література і сучасність: Літ.-крит. ст. / Упоряд. *І. В. Зуб.* – К.: Рад. письменник, 1985. – Вип. 18. – С. 24–43. – Бібліогр. у підряд. прим.
0307. *Гром'як Р.* Наш компас – сучасність (Огляд літ.-крит. видань 1984 р.) // Рік'84. Літ.-крит. огляд / Ред. кол.: *В. Г. Беляєв* (голова) та ін. – К., 1985. – С. 174–184. – (Див. також 0294.)
0308. Правда і мрія // З добою нарівні. Соціалістична дійсність і сучасний літературний процес: Зб. літ.-крит. ст. / Упоряд. *В. Г. Дончик.* – К.: Дніпро. – 1985. – С. 308–329.
0309. *Гречанюк С.* Критичний ужинок вісімдесятих // З добою на рівні. Соціалістична дійсність і сучасний літературний процес: Зб. ст. / Упоряд. *В. Г. Дончик.* – К.: Дніпро, 1985. – 427 с. – [Про *В. Б.* – с. 297, 306–307.]

0310/н. Офіц. опонування: *Гнатюк М. М.* Творческая история «Червоноградского цикла» Ивана Сенченко как выражение идейно-художественной эволюции писателя: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Спец. 10.01.02 – Советская многонациональная литература (украинская) / АН УССР. Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченко. Науч. рук. док. филол. наук *Н. Г. Жулинский*; Официальные оппоненты: докт. филол. наук *А. А. Тростянецкий*, канд. пед. наук *В. С. Брюховецкий*. – К., 1985. – 18 с. – На правах рукописи.

1986 рік

0311. Радецькая М. В силовом поле критики // *Вопр. лит.* – 1986. – № 1. – С. 253–258.

0312. Домінанти критичної концепції // *Прапор*. – 1986. – № 2. – С. 171–173. – [Відповіді на анкету до 150-річчя М. Добролюбова у часописі «Прапор».]

Rumor publicus:

0356. Костенко Н. В начале перестройки // *Радуга*, 1987, № 3, див. с. 153;
3052. Чорновіл В. Твори: В 10 т. – К., 2005, т. 4, кн. 2: Листи, див. с. 230, 872.

0313. Уроки «реальної критики»: До 150-річчя з дня народження М. О. Добролюбова // *Дніпро*. – 1986. – № 2. – С. 107–110. – Наш календар.

0314. Специфіка і функції літературно-критичної діяльності: [Монографія] / Відп. ред. Г. М. Сивокін; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наук. думка, 1986. – 171 с. – Зміст: Вступ. Феномен критики. Сучасні форми й історичні видозміни. Психологічні особливості. Гносеологічні можливості і функції. Принцип партійності. Висновки.

Rumor publicus:

0318. Коцюк В. Феномен «Рухомої естетики» // *Молода гвардія*, 1986, 5 квіт.;

0328. Ільницький М. Щоденний хліб критики // *Літ. Україна*, 1986, 3 лип.;

0372. Бурляй Ю. «...Критика должна быть научной» // *Радуга*, 1987, № 7, див. с. 126–131;

0416. Слабошпицький М. Ф., Шевченко А. Я. Украинская литература сегодня. – К., 1987, див. с. 92;

0437. Гром'як Р. [Рецензія] // *Рад. літературознавство*, 1988, № 5, див. с. 71–72;

0519. Факти і думки / *Новиченко Л. М., Затонський Д. В., Погрібний А. Г.* // *Робіт. газ.*, 1989, 21 трав.;

1345. Жулинський М. Відділ теорії літератури // *Слово і час*, 1996, № 11/12, див. с. 31;

1346. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної Академії наук України. – К., 1996, див. с. 67–68;

1388. *Наєнко М. К.* Українське літературознавство. – К., 1997, див. с. 299;
1918. *Наєнко М. К.* Історія українського літературознавства. – К., 2001, див. с. 304;
- 2175а. *Ярошенко Т.* Книжкова колекція Петра Одарченка // Укр. культура, 2002, № 4/5, див. с. 32;
2204. *Гром'як Р.* Літературознавча компаративістика та перекладознавство: дотичнісь, перетини, колізії // Слово і час, 2002, № 8, див. с. 52;
2380. *Гожик О.* З хроніки наукового життя Інституту літератури // Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 349, 558;
3273. *Ярошенко Т.* Невтомний працівник на полі науки // Академ. панорама / НаУКМА, 2006, берез.;
- 3665/9. *Гром'як Р.* Креативний критик-організатор // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 99–100;
- 3665/10. *Дзюба І.* Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 111–113;
3588. *Слабошпицький М.* В'ячеслав Брюховецький – як практичне мислення // Літ. Україна, 2007, 10 трав. – (Див. також 3665/11);
3694. *Панченко В.* Щаслива людина, котра вміє брати «Бастилії» // Літ. Україна, 2007, 9 серп.;
3727. *Слоньовська О.* Слід невловимого Протея. – Івано-Франківськ; Коломия, 2007, див. с. 209.
0315. Про нові книги та їх авторів // Молода гвардія. – 1986. – 1 берез. – С. 4. – Сьогодні на УТ. – [Анонс передачі «Нові книги» на УТ (1 березня 1986 р. о 13.00), у якій візьмуть участь В. Дончик, **В. Б.**, А. Погрібний, М. Слабошпицький.]
0316. На поклик життя: Розмова за «круглим столом»: Про завдання л-ри і критики в світлі рішень XXVII з'їзду КПРС / В. Брюховецький, А. Мороз, П. Осадчук, С. Крижанівський, А. Ткаченко // Літ. Україна. – 1986. – 13 берез. – С. 1, 5: фото: А. Мороз, С. Крижанівський, П. Осадчук, В. Брюховецький, А. Ткаченко. – [Виступ **В. Б.**: «Нашій прозі не вдалося показати “громадянське боягузництво” як соціально-психологічне явище...» – С. 5.]
0317. *Александренко С.* Літературна субота // Говорить і показує Україна. – 1986. – 28 берез. – С. 8. – [Альманах літ.-мистец. життя, 5 квіт. о 15.15 на УТ в програмі виступи письменників та провідних критиків. Про **В. Б.** як одного із ведучих рубрики «На перехресті думок» (В. Дончик, А. Погрібний, М. Слабошпицький); про першу передачу навколо прем'єри вистави за п'єсою О. Коломійця «Злива».] – (Див. також 0348, 0349, 0351, 2311, 3665/7.)
0318. *Коцюк В.* Феномен «Рухомої естетики» // Молода гвардія. – 1986. – 5 квіт. – С. 3. – Книжкова полиця. – [Рецензія на книжку **В. Б.** «Специфіка і функції літературно-критичної діяльності», 1986.]

0319. Салига Т. У глибинах гармонії: Літ.-крит. ст. – К.: Рад. письменник, 1986. – 283, [3] с. – Див. с. 176, 196.
0320. Найперше – вимогливість: Із засідання Ком. критики й теорії л-ри СП України // Літ. Україна. – 1986. – 24 квіт. – С. 6. – [Виступ В. Б. про проблеми художності, про навалу сірятини.]
0321. «...подумати про свій внутрішній стан» // Молода гвардія. – 1986. – 26 квіт. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч дев'ятнадцята, підсумкова, але не остання. – [Аналіз анкети «А ваша думка?»]
0322. По суті...: Дружні пересміхи / Упоряд. М. Славинський, дружні шаржі В. Солонька // Київ. – 1986. – № 4. – С. 169–171. – Клуб гумору «Скоморох». – [Текст та шаржі на В. Б. – С. 171.]
0323. Ільницький М. Перегук через покоління: Нотатки про сучасну молоду поезію // Київ. – 1986. – № 4. – С. 133–142. – (Див. також 0326.)
0324. Не просто вільний час... // Молода гвардія. – 1986. – 23 трав. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч двадцята. – [Продовження аналізу анкет читачів про коло їх літ. зацікавлень.]
0325. Сивокінь Г. Спокусливі сап'янці, або художній самоаналіз: Полемічні роздуми над творами останнього часу // Київ. – 1986. – № 5. – С. 119–126.
0326. Ільницький Н. Перекличка через покоління: (Заметки о молодой украинской поэзии) // Вопр. літератури. – 1986. – № 5. – С. 114–140. – (Див. також 0323.)
0327. Загребельний П. Доповідь на IX з'їзді письменників України // Літ. Україна. – 1986. – 12 черв. – С. 5.
0328. Ільницький М. Щоденний хліб критики // Літ. Україна. – 1986. – 3 лип. – С. 4.
0329. Творчі можливості – зрослим потребам // Літ. Україна. – 1986. – 17 лип. – С. 3, 6. – [Викл. виступу В. Б. про взаємозв'язок худож. книжки й сучасної читат. аудиторії, зокрема про діяльність вид-ва «Веселка».]
0330. Рябчук М. Як «лоцман» у літературі // Молода гвардія. – 1986. – 22 лип. – С. 3.
0331. Маляренко Л. Шляхи і манівці критики дитячої літератури: Огляд 10-го вип. щорічника «Література. Діти. Час» // Літ. Україна. – 1986. – 24 лип. – С. 6. – [Про В. Б. як критика дитячої літератури.]
0332. Перший дзвоник у літінституті імені Брюховецького // Молода гвардія. – 1986. – 6 верес. – С. 4. – Підпис: Ректорат. – [«УСЕ почалося... Ні, усе почалося зовсім не з В. Брюховецького, хоч саме його іменем усе воно потім було назване. Але то – потім. Усе почалося... “Шерше ля фам”, як кажуть французи...»]
- 0332а. Для вас, абітурієнти // Молода гвардія. – 1986. – 20 верес. – С. 4. – Підпис: Днювальний по Літінституту О. Гриценко. – Літінститут «ЧМ».
- 0332б. Для вас, популяризатори! // Молода гвардія. – 1986. – 25 жовт. – С. 4. – Підпис: Днювальний по Літінституту О. Гриценко. – Літінститут «ЧМ».
- 0332в. Для вас, перекладачі // Молода гвардія. – 1986. – 22 листоп. – С. 4. – Підпис: Ол. Гриценко. – Літінститут «ЧМ».

- 0333. Рец.:** «Наша дума, наша пісня...» // Жовтень. – 1986. – № 9. – С. 107–110. – Рец. на кн.: *Нудьга Г.* Слово і пісня: Дослідження. – К.: Дніпро, 1985. – 342 с.
- 0334.** Напрямки і ритми літературного процесу: Діалог критиків *Альгімантаса Бучіса* і *Миколи Ільницького* / Переклад із литовської *А. Непокупного* // Літературна панорама. Вип. 1 / Упоряд. *Г. М. Сивокін*; Ред. кол.: *В. Г. Дончик* (голова) та ін. – К.: Дніпро, 1986. – С. 176–186. – Див. с. 183. – (Див. також 0296.)
- 0335.** Турботи журнальної критики // Літ. Україна. – 1986. – 13 листоп. – С. 1.
- 0336.** 200 листів *Б. Антоненка-Давидовича* / Передм. та приміт. *Дм. Чуба*. – Мельбурн: В-во «Ластівка» Об-ня укр. письменників «Слово», Австралійська філія, 1986. – 272 с. – Див. с. 237–238.
- 0337/н. Офіц. опонування:** *Вознюк Г. Л.* Писательская критика в украинской советской литературе: (Специфика. Этапы. Творческие индивидуальности): Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Спец. 10.01.02 – Советская многонациональная литература (украинская) / АН УССР. Институт литературы им. Т. Г. Шевченко; Науч. рук. док. филол. наук *Л. Н. Новиченко*; Официальные оппоненты: докт. филол. наук *М. И. Мушинский*, канд. пед. наук *В. С. Брюховецкий*. – К., 1986. – 17 с. – На правах рукописи.
- 0338/н.** Природа, функции и метод литературной критики. Спец. 10.01.08: Автореф. дисс. ... д-ра филол. наук / АН УССР. Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченко. – К., 1986. – 36 с. – На правах рукописи. – [Офіційні опоненти: *Г. А. Вязовський, Р. Т. Гром'як, П. О. Ніколаєв*; насправді був ще четвертий офіційний опонент *М. М. Ільницький* – у зв'язку з відмовою *П. О. Ніколаєва* їхати до постчорнобильського Києва. Захист відбувся 9 грудня 1986 р.]

Rumor publicus:

- 0482.** Захист дисертацій... [*В. Брюховецький. «Природа, функції і метод літературної критики»*.] // Рад. літературознавство, 1989, № 1, див. с. 78;
- 0519.** Факти і думки / *Новиченко Л. М., Затонський Д. В., Погрібний А. Г.* // Робіт. газ., 1989, 21 трав.;
- 2375.** Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 349.
- 0339/н.** Природа, функции и метод литературной критики. Спец. 10.01.08: Дисс. ... д-ра филол. наук / АН УССР. Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченко. – К., 1986. – 348 с. – На правах рукописи.
- 0340/н. Вид. рец. на кн.:** Літературна панорама. Вип. 1 / Упоряд. *Г. М. Сивокін*; Ред. кол.: *В. Г. Дончик* (голова) та ін. – К.: Дніпро, 1986. – 275 с. – [Видавнича рецензія **В. Б.**]

1987 рік

- 0341.** [Відповіді **В. Б.** на питання ред. журналу в рубриці «Литературная критика: проблемы жанра и проблемы жизни».] // Дружба народов. – 1987. – № 1. – С. 238–239.
- 0342.** *Рябчук М.* Складові літературного процесу // Вітчизна. – 1987. – № 1. – С. 164–166.

- 0343.** Осягнення естетичної сутності: Динаміка уявлень про типове в критичній думці 50-х років // Рад. літературознавство. – 1987. – № 1. – С. 46–54. – Бібліогр.: 23 назви в підряд. прим.
- 0344.** Соломонове рішення? // Пам'ятки України. – 1987. – № 1. – С. 56–57. – [Про знищення майна Покров. церкви у с. Пороховій Буцацького р-ну. **В. Б.**, спецкор часопису «Пам'ятки України» за листом читачки Ганни Бешковецької поїхав на Тернопільщину.] – (Див. також **0671.**)

Rumor publicus:

0420. Огляд листів-відгуків на публікації [В. Брюховецького] «Соломонове рішення?» та [Н. Лісової] «Паперові каруселі» // Пам'ятки України, 1988, № 1, див. с. 22–25;
0787. Kozmarska Casanova I. Ukraine's heritage and current efforts to preserve it: An interview with Anatoliy Sierikov // The Ukr. Weekly, 1991, # 45, Nov. 10.
- 0345.** Головне – це людина: «Круглий стіл» журналів «Коммунист», «Комуніст України» та «Філософська думка» в Києві [У Києві 20–21 січня в конференц-залі вид-ва «Радянська Україна».] // Комуніст України. – 1987. – № 4. – С. 42–73. – [Виступ **В. Б.** – С. 52. – Скор.]
- 0345/рус.** Главное – это человек // Коммунист Украины. – 1987. – № 4. – С. 42–73.
- 0346.** Главное – это человек: «Круглый стол» журналов «Коммунист», «Комуніст України» и «Філософська думка» // Коммунист. – 1987. – № 5. – С. 90–100; № 6. – С. 66–75. – [Виступ **В. Б.** – № 6. – С. 71–72.]

Rumor publicus:

- 3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 109. – [«Цікавий курйоз. У квітні 1987 року, до чергової лєнінської річниці, журнал “Комуніст України” провів широкий круглий стіл за участю московських та київських філософів, публіцистів, літераторів на модну тоді тему “Головне – це людина”. У звіті про круглий стіл подано й виступ В. Брюховецького. Нічого особливого. Але майже одночасно виходить і московський “Коммунист”, а в ньому звіт про той самий круглий стіл, та вже в іншому форматі – у виступі Брюховецького звучать думки на теми суспільної моралі та екології, яких не було в українському журналі. Ще й у ці часи перебудови українська “гласність” не могла зрівнятися з московською!..]
- 0347. Рец.:** «Диктатура совісті» / С. Тельнюк, В. Брюховецький, Ю. Пригорницький, І. Римарук, Л. Череватенко // Літ. Україна. – 1987. – 5 лют. – С. 6. – [Рец. на прем'єру вистави за п'єсою М. Шатрова «Диктатура совісті» (режисер Л. Танюк, Київ. молодіж. театр.)]
- 0348.** Увага! В ефірі «Суботні зустрічі» // Літ. Україна. – 1987. – 12 лют. – С. 7. – [Оголошення про передачу на УТ-1 14 лют.] – (Див. також **0317, 0350, 0351, 2311, 3665/7.**)

- 0349.** Сповідуючи закон вірності // Молода гвардія. – 1987. – 22 лют. – С. 3. – [Про літературознавця Л. М. Коваленка.]
- 0350.** У світлі відвертості: Роздуми письменника // Вечір. Київ. – 1987. – 27 лют. – С. 2. – Телезал «ВК». – [Нотатки про передачу «Суботні зустрічі» (УТ-1, 14 лют.)] – (Див. також 0370, 0726/р.)

Rumor publicus:

3665/7. Кобець О. З когорти романтиків життя // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 84.

- 0350/рус.** В свете откровенности: Размышления писателя // Вечер. Киев. – 1987. – 27 февр. – С. 2.
- 0351.** Лотоцький А. Художнє мовлення // Телерадіоновини України. – К., 1987. – Вип. 1. – С. 12–17. – [Про ідею створення клубу «Літературна субота» та залучення до «господарювання» в ньому критиків В. Б., А. Погрібного, В. Дончика, М. Слабошпицького. – С. 15.] – (Див. також 0317, 0348, 0349, 2311, 3665/7.)
- 0352.** «...А зміст – життя» // Молода гвардія. – 1987. – 3 берез. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч перша (21-а). – Рец. на кн.: Никанорова О. Поезії одвічна висота. – К.: Рад. письменник, 1986. – 245 с. – (Див. також 0387.)
- 0353.** Гусев О. Есть мнение...: Как воспитывали режиссера // Сов. культура. – 1987. – 24 марта. – С. 5. – [Цитується лист, що надійшов до корпункту газети «Советская культура» на захист Л. Танюка та його театру, підписаний Л. Новиченком, М. Жулинським, В. Б., В. Дроздом.]
- 0354.** Испытание гласностью, или «Давайте говорить...» // Вопр. лит. – 1987. – № 3. – С. 83–111. – [Ст. В. Б. редакція продовжує обговорення проблем сучасної літ. критики. Про творчу діяльність С. Аверинцева, Ч. Айтматова, Н. Анастасьєва, С. Андрусів, Ю. Андруховича, Л. Аннінського, В. Астаф'єва, Ю. Бедзика, В. Белінського, В. Белова, В. Бикова, Ю. Бурая, В. Винниченка, К. Волинського, М. Воробйова, М. Вороного, П. Воронька, Г. Гегеля, В. Герасим'юка, О. Герцена, П. Гірника, О. Гончара, С. Гречанюка, Є. Гуцала, Г. Даліловича, І. Дзюби, М. Доленга, М. Дубини, В. Дяченка, М. Жулинського, Д. Затонського, В. Земляка, М. Зерова, М. Ільницького, В. Кардіна, Ю. Коваліва, В. Ковалю, В. Кордуна, В. Коротича, В. Коряка, Л. Костенко, Н. Костенко, Б. Лепкого, А. Луначарського, А. Макарова, І. Малковича, Г. Матевосяна, М. Матіос, Я. Мельника, Д. Міценка, В. Моренця, А. Мороза, Л. Новиченка, Б. Олійника, В. Панченка, К. Пісоцького, М. Равлюка, В. Распутіна, І. Римарука, М. Рябчука, Я. Савченка, Т. Салги, Л. Санова, В. Сахарова, Л. Скирти, А. Скрипника, М. Слабошпицького, М. Стрельбицького, Ю. Суровцева, Л. Таран, Л. Толстого, Г. Тютюнника, П. Филипповича, С. Чернілевського, М. Хвильового, А. Шевченка, Г. Штоня, Ю. Щербача, Н. Язикова, Ф. Якубовського.] – (Див. також 0234/н./с.)

Rumor publicus:

0362. Міценко Д. Про талант і порядність // Літ. Україна, 1987, 30 квіт.; 0370. Костенко Н. За і проти: Критичні роздуми // Літ. Україна, 1987, 25 черв.;

0378. Логвиненко Е. Испытание совестью, или Поговорим о культуре... приписок // Вопр. лит., 1987, № 8;
0379. От редакции // Вопр. лит., 1987, № 8;
0383. Від журі премії ім. О. І. Білецького в галузі літературно-художньої критики // Літ. Україна, 1987, 24 верес.;
0386. ...Але насамперед – позиція: Матеріали засідання об'єднання київ. критиків // Літ. Україна, 1987, 15 жовт. – [Виступ А. Погрібного.];
2311. Дончик В. З потоку літ і літпотуку. – К., 2003, див. с. 163;
2480. Володимир Пилипович Моренець: Біобібліогр. покажч. – К., 2003, див. № 10;
2643. Мороз А. Довгий «Меч Щербиського» // Літ. Україна, 2004, 2 верес.

0354/р. • ИСПЫТАНИЕ ГЛАСНОСТЬЮ...: рефлексії (2008)

Ця стаття стала свого роду акумульованим вибухом у розміреному застої тодішнього суцільного процесу. Замовлена «Літературною Україною», але нею ж і відхилена з неофіційним поясненням, що надто багато зачеплено там «імен», особливо це стосувалося творчості секретаря парткому Спілки. Коли людина сподобувалася такої синькури (а вона, за партноменклатурними показниками, адекватна посаді першого секретаря столичного райкому), то будь-які критичні зауваження висловлювати публічно вже не можна. Посада освячувала діяльність автора, він автоматично діставав, принаймні на деякий час, ранг недоторкованого класика.

А за хутором Михайлівським уже на весь голос говорили про «перестройку»...

Узлився. Дописав ще одну частину статті й послав до Москви у «Вопросы литературы». «Воплі», як ми його назвали, було найсолідніше видання союзного суцільного процесу. Чесно кажучи, не сподівався, що вона буде надрукована, а вжив це швидше як засіб психоперативу – я зробив усе, що міг! Щось подібне було у 1972 році, коли мені у «Вітчизні» (теж неофіційно) відмовили в негативній рецензії на книжку чолові'яги, який, виявилося, працював «он там» – вказівний палець редактора показав у бік ЦК. А потім широко розведені руки – ну, що ми можемо зробити? А це, між іншим, була перша моя рецензія, написана до літературного журналу! Я теж тоді взлився. І послав до Львова в журнал «Жовтень». Там Микола Ільницький зробив вигляд, що не знав, де і ким працює автор розкритикованої книжки, і надрукував. Мав потім клопіт... А до мене той чолові'яга заходив згодом, коли я вже працював у «Літературній Україні». Ласкаво усміхаючись та лагідно обнімаючи мене за плечі, він промовив: «Ви, мабуть, не знали, що ми працюємо тут по-сусідству... Ну, нічого. У мене виходить друга книжка, то ви вже напишете ж у свою газету?..» Вдруге він настирливо намагався подружитися зі мною, коли я став головою Комісії з державних нагород і геральдики...

Несподівано у «Воплях» зацікавилися моєю статтею. Почалася редакційна підготовка, мене запросили до Москви. Це був добрий урок вдумливої роботи з автором. Особливо мені запам'яталося, як редакторка підкреслила абзац і запитала, що я хочу тут сказати. Я чесно відповів, що завуалював таку-то й таку думку... «Но ведь кроме вас и ещё десятка людей этого никто не поймёт, – здивувалася вона. – Ви напишете, как мне сейчас рассказали. В Москве это печатается». Згадую про це, як про знак того шаленого ідеологічного тиску, що ми під нього тоді, навіть мимохіть, підпадали. «Шукайте цензора в собі!» – мудра пересторога Ліни Костенко.

Отже стаття вийшла друком, наробила різних хвиль в Україні. Несподівано одержую лист від редактора «Огонька» Віталія Коротича з дифірамбами і пропозицією співпрацювати. «Огонёк», безперечно, був тоді найавангарднішим «перестроечным» тижне-

виком. Ми чекали його виходу, і зачитувалися всім, що там друкувалося. І широко гордилися, що очолює його наш український поет. Правда, коли я згадав про це А. Дмитрієвій, редактору «Вопросов литературы», вона схилила обличчя і глянула на мене поверх окулярів: «Вы что всерьёз думаете, что он – главный редактор?». Згадали ж ми про нашого лицаря «перестройки», бо про нього також ішлося у статті. Власне, мова була про публічний донос Миколи Дубини проти Коротича, надрукований у середині 70-х років «Літературною Україною» за замовленням самого Маланчука. Чимось не вгодив їм Віталій Олексійович... Мені було доручено готувати цю статтю до друку. Я заявив, що це ганебно і її не можна публікувати. На це мені популярно пояснили, що я є працівником редакції і зобов'язаний готувати до друку все, що головний редактор вважає за потрібне. Отож я відредагував цю базгранину, віддав заввідділу Геннадію Коновалову, але не підписав її. «Вячек, ти погано кінчиш. Але я тебе підстрахую. Поки», – сказав мені тоді в'їдливо Гена і з задоволенням сам розписався на оригіналі. Обстановка у відділі була жахливою. Гена Коновалов, який до пуття не знав ні мови, ні літератури, аж бризкав слиною на все українське. Він був свого часу звільнений головним редактором І. В. Зубом з цієї ж посади, але після арешту В. Марченка й так званих ідеологічних помилок ледь не в кожному номері газети його знову «призвали». Любив розповідати, як його «випробовував» тодішній редакційний очільник А. Хорунжий. Анатолій Мефодійович показав Гені надруковане в недавньому номері оповідання Бориса Харчука. А Гена був «спецом» по Харчуку – якраз подвійним залпом із Ю. Ярмишем відригнули вони ненависть до письменника пасквілями в тій же «Літ. Україні». Отож Хорунжий і запитує, що потенційний заввідділу критики про це оповідання думає.

Гена твердими металевими нотками в голосі демонстрував, як він відразу знайшов крамолу! Оповідання було про боротьбу з німецькими окупантами десь на Волині. Здавалося, що тут може бути ідеологічно хибного... Але, той Харчук, ми знаємо Харчука!, міцнішає Генин голос, говорить не про радянських партизанів, а про повстанців! Ось куди він нас веде!

Я не вловив крамолу, і простодушно запитав: «А що тут такого?». Всі достойні слухачі на мене враз затюкали – це ж про УПА! А «на той раз суддями були» вельми колоритні постаті – Микола Дубина, Микола Равлюк та Лазар Санов. І ще один Генин друг, колишній рецидивіст, який перекваліфікувався в письменника (Коновалов за гроші правив його писанину – уявляю що то було!), і став скоро членом Спілки навіть... Уявіть собі, таку публіку я мав до спілкування щодня... Більше ніхто й не відвідував тодішнього відділу критики «Літературної України». Хоча ні, якраз після публікації Дубининою статті (І. О. Дзевєрін розповідав, що навіть Шамота, прочитавши її, задумливо мовив: «Дубина... Да, бог шельму метит»), отже після Дубининою статті якимось так, як йому тільки було дано, заходить у відділ Григій Тютюнник (ми ще з ним не були знайомі) і з порога: «Хто тут Коновалов?» Сиділи у кімнаті А. Логвиненко (ще один працівник відділу) і я. Відповідаємо, що Коновалова немає, пішов обідати в «Еней». Григій виразно помовчав, обдивляючись нас, і якось гірко так сказав: «Хлопці, що ж ви робите? Я й сам того Вітасика не люблю, але ж хіба можна таке друкувати?». І вийшов. Хвилини за десять приходить Гена, блідий, руки трясуться. Розповідає, що заходить в «Еней» Тютюнник, затискає Коновалова (маленького, плюгавенького – а Григій під метр дев'яносто...), затискає Коновалова в куток і каже: «Ще щось напишеш, як вошу задушу!». «І ніхто за мене не заступився», – дивувався Гена.

Так от, у статті «Испытание гласностью...» я писав про ту вульгарну голобельну критику а-ля Дубина, і зокрема щодо його вправлянь стосовно Коротича. Це й викликало захват Віталія Олексійовича, який не поспушився на похвали на мою адресу, хоча відразу ж скривився, що, мовляв, ви «чи не самотній...», бо в тій убогій Україні не знайдеш нічого путнього, а от у Москві, ви ж читаете «Огонёк»... Я відразу відповідаю

землячкові, що звісно в Москві, столиці нашої родини, є багато чого. Але, Віталію Олексійовичу, ви ж на своєму досвіді знаєте, що коли правлять бал дубини та санови, то справжній літературі непереливки. Я от намагаюся надрукувати статтю про великого письменника Миколу Хвильового, а його ім'я ледь вдалося протиснути в довідник Спілки письменників. Може б «Огонёк» тут допоміг...

Скоро одержую відповідь від главреда, вже стриманішу, але достатньо дружню: присилайте статтю! Коротич описує, як колись їхав в одному купе із Миколою Платоновичем і той йому багато розповідав про цього чоловіка. Так і сказано: «про цього чоловіка». Без імені і прізвища – це про всяк випадок, щоб чужі очі не бачили про кого йдеться? Але не має значення. Я пишу статтю і надсилаю до Москви. Відповіді немає. І не було... Десь через півроку починаю телефонувати. Редактора важко застати. Але раз вдалося: «В'ячеславе, все в порядку. Скоро надрукуємо...»

Продовження див. 0431/р.

0355. Обговорюються проблеми вузівського літературознавства // Рад. літературознавство. – 1987. – № 3. – С. 76–78. – [На Пленумі Наук. ради АН УРСР з проблеми «Закономірності розвитку світової літератури в сучасну епоху» на тему: «Актуальні питання розвитку л-ри у світлі рішень ХХVII з'їзду КПРС». Про **В. Б.** як вченого секретаря Наукової ради Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. – С. 78.]

0356. Костенко Н. В начале перестройки: (Обзор украинской журнальной критики 1985–1986 гг.): Стаття вторая // Радуга. – 1987. – № 3. – С. 153–157. – Див. с. 153.

0357/с. Немає скарбу ціннішого / *В. Брюховецький, Л. Новиченко, М. Жулинський, В. Дончик* // Рад. освіта. – 1987. – 3 квіт. – С. 3. – Обговорюємо проект Статуту школи. – [Обговорення проекту Статуту загальноосвітньої школи.]

Rumor publicus:

0365. Рідна мова: Обговорюємо Статут школи // Рад. освіта, 1987, 5 трав.;

0371. *Solchanyk, R.* Ukrainian minister concedes need for changes in study of Ukrainian // Ukr. Weekly, 1987, # 26, June 28;

0657. *Камінський А.* На перехідному етапі. «Гласність», «перебудова» і «демократизація» на Україні. – Мюнхен, 1990, див. с. 86–87;

1895. Микола Григорович Жулинський: Бібліогр. покажч. – К., 2000, див. № 282;

2311. *Дончик В.* З потоку літ і літпотоку. – К., 2003, див. с. 217;

2554. *Дончик В.* Спільний знаменник – тринадцять. 1987–2004. – К., 2004, див. с. 27, 91;

3665/12. *Дончик В.* Спочатку – слово. Але й діло теж спочатку // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 133–134.

0358. Від року 1849-го до року 1986-го: Таким був шлях до видання повного зібрання творів Вільяма Шекспіра // Молода гвардія. – 1987. – 14 квіт. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч четверта (24-а). – [Про третій театр. вечір у Київ. молодіж. театрі, присвячений виходу у світ шеститомника *В. Шекспіра*.]

- 0359.** Час відповідальної дії // Трибуна студента / Ворошиловград. держ. пед. ін-т ім. Т. Г. Шевченка. – 1987. – 17 квіт. – С. 2. – Перебудова: роздуми, пропозиції. – [Спецсеминар **В. Б.** у Ворошиловград. пед. ін-ті «Методологічні проблеми літературної критики», проведений у березні–квітні 1987 р. Роздуми про значення перебудови в духов. житті, про особливості сучасного літ. процесу.]
- 0360.** Справжньою подією в професійному зростанні студентів українського від-ня філол. фак-ту стали лекції ст. наук. співробіт. Ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР В. Брюховецького. Тема спецсеминару, прочитаного вченим: «Методологічні проблеми літературної критики» // Трибуна студента / Ворошиловград. держ. пед. ін-т ім. Т. Г. Шевченка. – 1987. – 17 квіт. – С. 2. – Перебудова: роздуми, пропозиції.
- 0361.** Зустрічі з незабутніми: Запрошення [на літ.-мистец. вечір, присвяч. 80-річчю з дня народж. відом. укр. рад. письменника М. Трублаїні, 25 квіт. в Київ. палаці піонерів та школярів ім. М. Островського]. Головує на вечорі Є. Гуцало. Слово про письменника – В. Брюховецький. – К., 1987. – 4 с.
- 0362.** Мищенко Д. Про талант і порядність // Літ. Україна. – 1987. – 30 квіт. – С. 8.
- 0363.** Черкащина, болюча тема // Пам'ятки України. – 1987. – № 3. – С. 32–35. – [Про долю пам'ятки архітектури – Троїцьку церкву Мотронин. монастиря в урочищі Холод. Яр.]

Rumor publicus:

- 0346.** Главное – это человек: «Круглый стол» журналов «Коммунист», «Комуніст України» и «Філософська думка» // Коммунист, 1987, № 6, див. с. 72;
1965/(@). Бойченко Н. Моє життя – спроба довести його потрібність // Дзеркало тижня, 2001, № 16, 21–27 квіт.
- 0363/н.** До пам'ятника Тарасові Шевченку роботи скульптора К. Терещенка, що 30 років валяється при дорозі в селі Шевченковому / Вячеслав Брюховецький, ст.: «Черкащина, болюча тема»; ж-л «Пам'ятки України», № 3, 1987.

Ти лежиш, прикиданий землею
Під сухим бадиллям стебловим,
Чемно – до якогось ювілею.
Або й так – заміщений новим.
Тридцять літ колеса шлях толочать
Патетичним, праведним тертям.
Тридцять літ, як черви корінь точать
Під твоєю Катрею з дитям.
Обіч тих, що пишуться синами,
Що тебе, твій дух так ревно чнуть,
Очі твої кинуті ростуть.
Бо куди ж рости їм? Де сховати

Сльози, скам'янілі від стида,
Коли та свята й трагічна мати
В чорний ґрунт все глибше запада?
Коли тих, котрі ножі святили
Поночі в Холодному Яру,
Кинули без пам'яті й могили,
Ніби в кротом вириту діру.
Все в діру! Ті душі благородні,
Руки ті, де жили і вузли,
Що своє зерно в літа голодні
За твоє стояння віддали.
Все в діру! Сумлінна й благовірна,
Нинішня хранителька папірна
Актом тебе спише й розіб'є.
Боже! Вийди! Встань на небі сūдно!
Подивися, доки ми живі,
Як вона гатитиме прилюдно
По крутій кобзарській голові.
Україно! Хто ми всі з тобою?
Як ім'я витримуєм твоє?
Пропали ж нас болем і ганьбою.
Хай вони нам скажуть, хто ми є!
Катерино! Пресвятая мати!
Що ж це нас так топче і січе?
Як не хоче серце злим ставати,
Та стає! Куди воно втече?
Не зловісно – болісно-живою
Серце ловить пам'ять нестару,
Коли з ночі, стиснутий травною,
Блисне ніж в Холодному Яру.

*Вячеславу Степановичу Брюховецькому
на знак спільности переживання сей ескіз вірша,
народжений його статтею.
Станіслав Чернілевський.*

23.08.88 р., м. Київ.

- 0364.** Микола Трублаїні // Рад. літературознавство. – 1987. – № 4. – С. 50–57. – На допомогу вчителю.
- 0365.** Рідна мова: Обговорюємо Статут школи / Публ. П. Ігнатенко // Рад. освіта. – 1987. – 5 трав. – С. 3.
- 0366.** Сьогодні о 19-й – «Нові імена» // Молода гвардія. – 1987. – 13 трав. – С. 4. – [Анонс поет. вечора у приміщенні Спільки композиторів України за участю О. Гриценка, О. Забужко, О. Лишеги і М. Саченка і про головування В. Б. на вечорі.]
- 0367.** «...Потрібно рідного ґрунту»: До 80-річчя з дня народження Ірини Вільде // Молода гвардія. – 1987. – 26 трав. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч сьома (27-а).

0368. [Створення в Київській організації СП України творчого об'єднання критиків і літературознавців.] // Літ. Україна. – 1987. – 25 черв. – С. 4. – [До бюро творчого об'єднання увійшли: Г. Сивокін (голова), А. Погрібний, І. Дзюба (заст.), В. Брюховецький, В. Моренець, М. Рябчук, М. Слабошпицький, Ю. Цеков. Тема першої дискусії «Авторитет письменника і літературна критика в час перебудови».]
0369. Служіння і прислужування / Записав Ю. Пригорницький // Літ. Україна. – 1987. – 25 черв. – С. 4. – [Дискусія про стан сучасної укр. л-ри, участь беруть члени бюро об'єднання критиків і літературознавців при СП України. Виступ виступу В. Б. – про Ч. Айтматова, Ю. Бедзика, В. Козаченка.]
0370. Костенко Н. За і проти: Критичні роздуми // Літ. Україна. – 1987. – 25 черв. – С. 5. – Полеміка. – [Про систему поглядів В. Б. на критику. «В. Брюховецький з екрана УТ намагався переконати багатомільйонного глядача, що, скажімо, роман “Твоя зоря” уже не звучить в літературному процесі... Для чого це робиться? Чи не для того, щоб під виглядом перебудови дискредитувати справжні авторитети і домогтися – шляхом знижування ідейних критеріїв, змішування нерівноцінних явищ – тихого сповзання з високих естетичних позицій?! Намагання дискредитувати кращі досягнення радянської літератури, як видно з виступів учасників травневого пленуму правління СП СРСР, – явище, на жаль, поширене і в інших республіках. Не останнє місце в цій серії контрвиступів посідає стаття В. Брюховецького “Испытание гласностью, или Давайте говорить...” в журналі “Вопросы литературы” (1987, № 3). Роздвоєність поглядів цього критика просто унікальна. З одного боку, у своїх теоретичних працях він пише про активні соціальні функції критики, її партійність, залежність від головних суспільних ідей сучасності, з іншого – на практиці, в оцінці окремих літературно-художніх явищ – виявляє протилежні позиції: відверто намагається принизити значення кращих творів громадянського звучання, принизити будь-що, не гребуючи навіть таким засобом, як перекручування чужих думок. ...Навіть серед виступів вульгарно-соціологічної критики 20–30-х років ця стаття В. Брюховецького за своїм знижено-побутовим, дріб'язковим тлумаченням літературного процесу в нашій республіці могла б посісти чільне місце».] – (Див. також 0350, 0726.)
0371. Solchanyk, R. Ukrainian minister concedes need for changes in study of Ukrainian // Ukr. Weekly. – 1987. – # 26, June 28. – P. 2, 15. – [Згадка про публікацію листа щодо стану вивчення української мови в «Рад. освіті».]
0372. Бурляй Ю. «...Критика должна быть научной» // Радуга. – 1987. – № 7. – С. 126–131.

0373/х. • НА ХУТОРІ «НАДІЯ»...: хуторизми (17 липня 1987 р.)

На хуторі «Надія» колись розпочався театр корифеїв, що призвело до відомих наслідків...

Хутір Дивосил теж під загрозою – бо допустив туди Леся Танюка, який уже нагледів тут місця і для великої сцени (природній тевтон з долиною-партером та горбками-амфітеатром і Брюховецького директорською ложею для критиків), і для малої сцени

(епічний лъох, звідки голоси молодих експериментаторів доноситимуться особливо виразно); не кажучи вже про транспортну артерію для глядачів, яких сплавлятимуть сюди з Києва театральні бокоরাші...

Отже, дайош Європу, нехай живуть Руссо, Сковорода і Потешер, які кликали голу людину на голу землю! Будуймо театр ув обійсті Вячеслава Брюховецького та його чарівної Лесі.

Слідом за Курбасом повторимо три його гасла із доби «Березоля»:

- 1) В театрі не сміє бути стоячої води!
- 2) Ворушіться, ворущіться, не лежіть під грушею!
- 3) Скептиків – у шию!

До Маніфесту нового Брюховецького дивосильного театру «руку приложив»

*Лесь Танюк
у тверезому стані при повному розумі та здоров'ї –
Ходорів, ювілейні дні
липня 1987 року (40-річчя
засновника нової сцени!!!)
Л. Т.*

0374/х. • **LONG LIVE....: хуторизми (18 липня 1987 р.)**

Long live New-Bruhovuchi
і господар хутора,
і ми разом з ним!

С. Павличко.

0375/х. • **Я, ІЛЬНИЦЬКИЙ....: хуторизми (19 липня 1987 р.)**

Я, Ільницький Микола Миколайович, родом з найстарішого після Ходорова села Ільника, приїхав сюди спалий із сил. Але на другий день, старий, пишу це без окулярів. Це означає, що хутір справді «диво сил» (девосил, діво сил, дави сил). Отже, всі живі і здорові на хуторі Ходорові. Ще є одне делікатне питання про хутірну силу, але (скор. – але хай) горище (в Європі стрих, на бойківщині «під», див. «Пісню про Довбуша») і сіно, яке косив Брюховецький, тримає це в глибокій таємниці. Отже, хутір – надія на майбутнє нашої літератури і науки. Хай він стане осередком згуртування дивосильних письменників і поетес і хай добре починання розповсюджується по всіх Ходоровах (включаючи і колольвівський), а також і замаскований, але викритий зусиллями пильних дослідників давній гетьманський маєток Брюховичі!

Однодумець Ю. Бурляя, «убаюкивающий» критик М. Ільницький.

0376/х. • **БОДАЙ СЯ КОГУТ ЗНУДИВ....: хуторизми (19 липня 1987 р.)**

Бодай ся когут збудив (сусідський, звичайно, бо той дзяд Брюховецький свого водить на шнурку), що мене рано збудив. Як кажуть у нас на Западі, бодай тебе, Славку, качка копнула заталапаню в ходорівському болоті ногою, який ти файний господар. Особливо мене вразив часник величиною з кулак (хоч він із землі невидимий). І як він виростає такий, якщо це не Конча Заспа і в Брюховецького нема такого шланга

для поливу, як у Загребельного (бачила Мар'яна). (А в Загребельного нема печі мальованої). А возить він воду тачкою, як на будівництві Петербурга. Певно, справді допомагає йому дивосил. Або, може, баба Параска, член вченої ради ін-ту ім. Брюховецького.

Многая літа Славкові в день його 40-ліття!

Л. Ільницька.

19 липня літа Божого 1987 р.

0377. Епіка Чорнобиля: Із засідання творчого об'єднання критиків Київської організації СП України // Літ. Україна. – 1987. – 13 серп. – С. 2. – [Про В. Б. у переліку шанувальників повісті Ю. Щербака «Чорнобиль».]
0378. Логвиненко Е. Испытание совестью, или Поговорим о культуре... приписок // Вопр. лит. – 1987. – № 8. – С. 192–194.
0379. От редакции // Вопр. лит. – 1987. – № 8. – С. 194–196.
0380. «Життя духовного основа» // Прапор. – 1987. – № 8. – С. 155–168: фото: [В. Б.] – Критика. Проблеми. Полеміка. – [Продовження розмови критика В. Дяченка, д-ра філол. наук М. Жулинського та канд. пед. наук В. Б. про діалектику нац. та інтернац. у житті та л-рі.]

Rumor publicus:

0388. Сергійчук В. «Я, Богдан» з точки зору історика // Дніпро, 1987, № 10, див. с. 110–111.
0381. Рец.: Талант мужності і співчуття // Друг читача. – 1987. – 3 верес. – С. 5. – Рец. на кн.: Шумило Н. Проза Степана Васильченка: Питання поетики. – К.: Наук. думка, 1986. – 239 с.
0382. Чи знаєте ви, що... // Молода гвардія. – 1987. – 18 верес. – С. 4.
0383. Від журі премії імені О. І. Білецького в галузі літературно-художньої критики // Літ. Україна. – 1987. – 24 верес. – С. 4. – [Про висунення В. Б. на премію ім. О. І. Білецького за статті «Испытание гласностью, или Давайте говорить...» (журн. «Вопросы литературы». – 1987. – № 3); цикл ст. під рубрикою «Літературна вітальня» (газ. «Молода гвардія», 1986–1987 рр.).]
0384. Рец.: «Яка важка у вічності хода!» // Молода гвардія. – 1987. – 25 верес. – С. 3. – Літ. вітальня: Зустріч одинадцята. – Рец. на кн.: Костенко Л. Сад нетанучих скульптур. – К.: Рад. письменник, 1987. – 202 с.

Rumor publicus:

2279. Ліна Костенко: «Я вибрала Долю собі сама»: Біобібліограф. посіб. – К., 2002, див. № 204.
0385. Повне зібрання Шекспіра українською // Київ. – 1987. – № 9. – С. 148–149. – Підпис: Пилип Горячківський.
0386. ...Але насамперед – позиція / В. Брюховецький, П. Мовчан, А. Погрібний, В. Скуратівський, В. Дончик, І. Дзюба, І. Драч, брали участь також С. Білокінь, О. Логвиненко, В. Медвідь, М. Наєнко, М. Неврлий (ЧССР), М. Слабошпицький М. Славинський, Г. Сивокінь, Л. Тома, В. Хитрук, Н. Черченко, В. Чуйко, Г. Штонь / Матеріали засідання об-ня київ. критиків підготував Ю. Пригорницький // Літ. Україна. –

1987. – 15 жовт. – С. 3. – [Виклад доповіді **В. Б.**, присвяченої проблемам непрофесійності критики, зокрема у публікаціях **Я. Мельника**, **М. Наєнка**, **П. Кононенка**.]
- 0387. Рец.:** «...А зміст – життя» // Жовтень. – 1987. – № 10. – С. 113–120. – Рец. на кн.: **Никанорова О. І.** Поезії одвічна висота. – К.: Рад. письменник, 1986. – 245 с. – (Див. також **0352**.)
- 0388.** **Сергійчук В.** «Я, Богдан» з точки зору історика // Дніпро. – 1987. – № 10. – С. 110–119. – Див. с. 110–111.
- 0389.** **Рудяков М.** Натхнена Жовтнем: Укр. рад. л-ра: проблеми теорії та історії // Рад. літературознавство. – 1987. – № 11. – С. 69–72. – Див. с. 71.
- 0390/с.** Відкритий лист до робітників та службовців Київського метробуду / **С. Данченко**, **І. Драч**, **Д. Павличко**, **Р. Братунь**, **Д. Затонський**, **В. Брюховецький** (член Худож. ради КМТ), **А. Роговцева**, **В. Шевчук**, **В. Бровченко**, **Г. Якутович** // Вечір. Київ. – 1987. – 1 груд. – С. 3. – [Про необхідність підтримати Київ. молодіж. театр (КМТ) та неправомірні вимоги керівництва Будинку культури метробуду, приміщення якого надано в оренду Київ. молодіж. театру, до завершення реконструкції кінотеатру «Комсомолец України».]
- 0390/с./рус.** Открытое письмо к рабочим и служащим Киевского метро-стро-я // Вечер. Киев. – 1987. – 1 дек. – С. 3.
- 0391.** Живе дихання ноосфери // Молода гвардія. – 1987. – 6 груд. – С. 2. – Про наболіле, пекуче. – [Про духов. життя сусп-ва напередодні пере-будови, кризові явища в укр. культурі, зокрема питання функціонування укр. мови.]

0391/т. • ЖИВЕ ДИХАННЯ НООСФЕРИ: текст

Незбагненно-дивовижні глибини людської пам'яті. Здавалось би, назавжди забувся той епізод тридцятирічної давності, а ось місяць тому я стояв перед фасадною стіною колишнього приміщення кінотеатру «Україна» в Черкасах, і – ніби вчора...

Нас, учнів третього класу, вчителька привела в кіно. Який був фільм – вивітри-лося часом. Але немов заново переживаю стан подиву й нерозуміння, в якому ми, учні, опинилися, коли вже перші кадри на екрані викликали невдоволені дорослі голо-си з кількох місць: «Ах, на українском языке...». Це видавалося нам, учням школи з російською мовою навчання, чимось безглуздим і незрозумілим! Адже національно-російську двомовність ми сприймали природно, це була та щоденна реальність на-шого спілкування, яка не ставила жодних проблем. Так само не існувало тоді дилеми: вивчати чи не вивчати в школі українську мову. Всі її вивчали – навіть діти військо-вослужбовців.

Сьогодні ж багато що змінилося. Фільм українською мовою? Смішно! Взагалі, схоже, мовна проблема в Черкасах (та й чи тільки в Черкасах?) «вирішена» – правда, вельми своєрідно. Навіть значна частина людей, які вважають себе за інтелігентів, не володіють українською мовою, а деякі (в мене склалося таке тверде враження) прин-ципово ігнорують її, цю «життя духовного основу», за влучним означенням Максима Рильського.

Що ж викликало ці спогади і такі невивідні для сьогоднішнього дня порівняння? А причиною було те, що стояв я не перед приміщенням відомого багатьом поколінням

черкасців кінотеатру, взагалі – одного з найдавніших на території України кінотеатру (колишній «Ампір» було збудовано ще 1902 року), а тільки перед його фасадною стіною. Все інше було знесене, незважаючи на протести жителів міста. Не описуватиму перипетій, що розгорталися навколо цієї споруди, а цікавого читача відішлю до статті О. Мусафірової «Стіна» («Комсомольське знамя», 1987, 18 жовтня). Мене ж в даному разі непокоїть, насамперед, те, яких духовних збитків було нанесено жителям сімсотлітнього міста на Дніпрі. Адже Черкаси впродовж віків десятки разів майже вщент спалювалися й руйнувалися різними загарбниками. Залишилися одиниці будівель, які мають культурну й історичну цінність, проте в останнє десятиліття більшість (якщо так можна висловитись) і тих одиниць була знесена... Чи була в цьому потреба? Ні, це, як правило, прекрасні будівлі, що, при вдумливій реставрації, своєрідно прикрасили б обласний центр...

Останнім часом ми з глибокою тривогою заговорили про відчутний брак у сучасної людини, за висловом академіка Д. Лихачова, «духовної осідлості». Уявлення типу «мой адрес – не дом и не улица» набрали загрозливого поширення і не могли не позначитися на загальному рівні культури в нашому суспільстві. В парадних реляціях застійно-застільного періоду сімдесятих років ми самовдоволено говорили, що наш читач – найкращий у світі (а конкретні дослідження показували значне зниження і кількісних, і особливо – якісних показників читання); ми рапортували про завершувану інтернаціоналізацію нашого життя (а виявилось, до пуття навіть не задумалися над ленінською пересторогою щодо цього архіскладного питання: «Інтер – між; ін – не; інтернаціональний – міжнаціональний, міжнародний; іннаціональний – ненаціональний, ненародний, безнаціональний, безнародний»).

І тому сьогодні із небезпідставною занепокоєністю звучать голоси про кризові явища не лише в економіці, а й у духовному житті суспільства. Власне, ці явища невіддільні одне від одного. І взагалі – все у світі дуже взаємопов'язане. Ви думаєте, знесення колишнього сінематографа «Ампір», а потім кінотеатру «Україна», в Черкасах не пов'язане із питаннями мовними, питаннями екології природи, зрештою, – навіть питаннями виробничими?.. Якщо думаєте, що не пов'язане, то помиляєтесь, інша річ, що ці зв'язки непрямі і, як правило, наслідки подібних деформацій виявляються дещо віддалено в часі. Наведу приклад. «Прогресуюче невігластво, – точно ставить діагноз публіцист, – не настільки вже й безневинне. Гадаю, що отруєння наших річок, і взагалі рішучий наступ на природу, розпочатий у 50-х роках і пояснюваний часто витратами цивілізації, насправді є наслідком того, що до командних висот у той час прийшли люди, на очах яких у 30-ті роки було зруйновано величезну кількість пам'яток російської культури. Людині, яка поважає історію свого народу, випустити отруйні промислові відходи в сором'язливу Клязьму протиприродно. Так що шлях від історичного невігластва до прямих народногосподарських збитків простежити досить легко» (И. Лошилов, Соединив века, эпохи... – «Сов. культура», 1987, 4 серпня).

А ви думаєте, що вперте бажання деяких чиновних учених (учених – за посадою, а не за внутрішнім багатством інтелектуально-духовного світу) домогтися дозволу прошипити 267 свердловинами рештки підвалин Успенського собору Лаврського заповідника – тобто не лише приректи на непевну долю відновлену пам'ятку культури, але й просто бездумно, по-варварськи «прохромити» нашу пам'ять, – ви думаєте, все це не пов'язане із опором нашій, революційного характеру, перебудові?! Можливо, ви вірите, що людина мовить правду, засуджуючи культ особи Сталіна, загальними фразами і тут же «просто» виявляє брак естетичної культури, говорячи про «Зубра» Д. Граніна, «По праву пам'яті» О. Твардовського, «Дітей Арбату» А. Рибакіна, «Реквієм» А. Ахматової, «Зникнення» Ю. Трифонова, «Мужиків та баб» Б. Можая буквально таке: «У них практично відсутній позитивний заряд. У всякому разі, він не закладений “напряму”. Згадані

твори в мене, приміром, світлих почуттів не викликали» (Ю. Кондуфор). Не вірте, бо загальне насамперед виявляється в конкретному. Можливо, ви будете шукати логіки в твердженні іншого автора (Б. Бабій) – сфера функціонування української мови, справді, зменшилася в останнє десятиліття, але то нічого – мова продовжує розвиватися?! Не шукайте логіки, адже відомо здавна – тільки той плуг, який оре, не іржавіє...

Про все це нині треба говорити відверто, обговорювати такі питання гостро й принципово. Озонна атмосфера нашого сьогодення дає можливість кожному виявити свій громадянський темперамент, не на словах, а на ділі підтвердити приналежність до народу, який тисячоліттями плекав свою культуру (вбережімо її від бетонних паль!), формував свій неписаний кодекс душі, де найтривкішу морально-етичну цінність завжди мало поняття чесна людина. Більше того, ті переміни, якими позначене життя радянського суспільства після XXVII з'їзду КПРС, не просто дають можливість, а вимагають дійового впровадження у повсякденну реальність комуністичних ідеалів, а також знешкодження всього гальмівного, що привнесене в нашу дійсність порушенням норм соціальної справедливості протягом минулого десятиліття. Застійні явища, на які з ленінською відвертістю й мудрою довірою до народу вказала партія, охопили як матеріальне виробництво, так, іще більшою мірою, сферу духовного. Чому ж це сталося?

Конкретних причин можна відшукати чимало. І вони виявляються більш або менш точними. Проте є глобальний закон, порушення якого, власне, і викликали всі ті диспропорції, про які нині так відкрито йдеться на всіх рівнях – від найвищих партійних трибун до розмов у тролейбусі. Як відомо, в передмові до першого видання своєї праці «Походження сім'ї, приватної власності і держави» Ф. Енгельс пояснював, що визначальним моментом в історії є врешті-решт виробництво і відтворення безпосереднього життя. Але воно буває двоякого роду. З одного боку, це виробництво засобів життя: предметів харчування, одягу, житла, з іншого – виробництво самої людини, продовження роду, тобто відтворення людини суспільної...

У силу дії низки об'єктивних і суб'єктивних причин багато років у нашому суспільному організмі культивувався й поглиблювався розрив між виробництвом засобів до життя і виробництвом самої людини в усіх її різноманітних матеріальних і духовних зв'язках із світом. Ми спрямували основні зусилля на те, щоб дати людині все матеріальне, забезпечити її утилітарні потреби... І не без подиву констатуємо, що не лише в сфері духовного у нас зяють провали, але й матеріальне виробництво опинилося фактично в кризовій ситуації. А дивуватися, власне кажучи, немає з чого – так і виявляються оті взаємозв'язки, про які мовилося вище.

Легко помітити, що в нашій літературі протягом 70-х років піддавалися критиці (тут можна насамперед назвати «Собор» О. Гончара, «Двоє на святі кохання» й «Мертва зона» Є. Гуцала, «Іван» І. Чендея, «Грамотний» Григора Тютюнника, «Суперники» А. Мороза), а то й не публікувалися (хоча б – «Маруся Чурай» Ліни Костенко!) не просто гострі твори, а саме ті, в яких ішлося про проблеми виробництва, відтворення суспільної людини, людини як кривого сина свого народу. Не скажеш, що не було написано романів, повістей, п'єс, де є реальні й серйозні конфлікти часу (згадаймо лише серію типів так званої «ділової людини»), але переважна більшість літературних колізій зачіпала, як легко переконатися, в основному «виробництво засобів до життя»... А твори Ч. Айтматова, В. Распутіна, Ліни Костенко, Григора Тютюнника, В. Астаф'єва, Ю. Трифонова, Г. Матевосяна, В. Бикова? Питання правомірне. Безперечно, громадянська сміливість і непоступливість цих талантів також готувала ґрунт для тих змін, що ми їх сьогодні відчуваємо на кожному кроці.

Є ще один важливий момент, з'ясувати який вкрай необхідно для того, щоб здолати «хапально-споживацький інстинкт», що, на превеликий жаль, прямо-таки гіпертрофувався в певних прошарках нашого суспільства. Нині всім уже зрозуміло, що комуніст-

тичний світогляд виникає не як заперечення вікового досвіду людства, а постає як його закономірний наслідок. Тільки так можна розглядати ставлення до культурної, духовної традиції нації, тільки так ми зможемо досягти справді комуністичних переконань й свідомого виконання громадянського обов'язку кожною людиною.

У величезному культурологічному комплексі проблем, що серйозно турбують нині суспільство, чи не на чільне місце висувається ставлення до національної традиції, народної етики, всього цінного, що нагромадило людство за історію свого розвитку. Молоді люди, естетичний смак яких обмежується лише американізованим західнонімецьким «Модерн токінг» (чи багато хто з нас замислювався, чому учасники цього ансамблю зреклися рідної мови? – а це ж прямий наслідок знеособлення особистості, космополітизації її душі), не здатні усвідомити себе у світі, не спроможні досягнути своєї самоцінності і гідності людини, що продовжує древній рід на Землі. Що ж уже там говорити про її ставлення до духовної оболонки людського життя, до ноосфери, за визначенням академіка В. І. Вернадського! А тільки усвідомлення того, що людина живе не просто між цехом, автобусом, квартирою чи гуртожитком і дискотекою та брейк-дансом (це теж реалії нашого життя, і я зовсім не хочу їх відкидати чи, тим паче, піддавати остракізму – але ж не ними єдиними...), допоможе кожному збагнути, що це немов його духовне єство прошиють свердловини навколо Успенського собору, що і в ньому щось зруйновано разом із давнім кінотеатром у Черкасах, що і йому особисто болять понівечено облісілі схили Карпат... І тоді, мабуть, буде щирим обурення, що в Києві немає навіть маленького меморіального музею І. Нечуя-Левицького, який прожив у нашому місті багато років... Більше того, коли ми вже збагнемо, що той самий І. Нечуй-Левицький – мислитель європейського рівня, великий майстер художнього слова? Ми ж найчастіше згадуємо лише бабу Параску та бабу Палажку, та й то чи не лише через «смійність» імен?... Будь-яка цивілізована нація гордилася б таким письменником, не хрестоматійно гордилася б, а реально ввела б його до свого духовного життя! І це лише одне ім'я...

Нам сьогодні вкрай необхідно перебороти, на жаль, уже багато в чому вироблений нігілістичний погляд на власну історію, культуру, тобто само-усвідомити себе, повернути собі почуття власної гідності. Необхідно здолати симптоми духовної немочі. Найперше ж вони, як правило, виражаються (і приклад – «Модерн токінг») через ставлення до найбільшого скарбу кожного цивілізованого народу. Видатний російський письменник К. Паустовський так указував нам першорядну важливість цієї проблеми: «За ставленням кожної людини до рідної мови можна абсолютно точно судити не тільки про її культурний рівень, а й про громадянську цінність».

Істинна любов до своєї країни немислима без любові до своєї мови. Людина, байдужа до рідної мови, – дикун. Вона шкідлива за самою своєю суттю тому, що її байдужість до мови пояснюється повною байдужістю до минулого, теперішнього й майбутнього свого народу».

Нині дуже загострилося обговорення питання про українську мову. Проте, вважаю, тут намітилися й нездорові крайнощі. З одного боку, явні противники вирішення цього складного завдання, що поставлене на порядок денний самим життям, камуфлюють своє ставлення до нього фразами, які, на жаль, спрацювали в роки застійні: «не функціонує, але розвивається!». Інші ж, не менш активні діячі цього періоду навіть намагаються пустити в обіг нові ярлики: «український радянський націоналізм». Друга крайність – від зведення всієї проблеми до негайного, механічного впровадження української мови в усі сфери життя. При такому підході дехто намагається спекулювати на об'єктивних труднощах розв'язання проблеми; одним махом, приміром, пропонується перевести школи на українську мову викладання... Це теж хибний підхід, і позиція ця не менш шкідлива, ніж у тих, хто взагалі бачить у справедливому розв'язанні мовної проблеми на Україні «щось таке»... Але суть у тім, що розв'язання таке – об'єктивна

необхідність нашого життя, якщо ми хочемо його змінити на краще. Національний нігілізм завжди йде у парі із невіглаством, із нерозвиненістю почуттєвої та інтелектуальної сфер людини, із вихованням низькопоклонства перед чимось позірною вищим і більшим. Це – ненормальні явища, з якими треба рішуче боротися. Боротися роз'ясненням, прилученням людини до рідної культури. Бо тільки тоді вона стає і справжнім інтернаціоналістом. А це вкрай необхідно в нашій багатонаціональній країні. Слід виховувати патріотів, які поважають і себе, й інших. Нам не потрібні люди, які соромляться своєї приналежності до рідної нації, а вже тому не поважають себе – бо вони неспроможні поважати й інших, вони здатні лише сліпо схилитися, водночас заздрячи...

У мене в руках щойно випущений московським видавництвом «Финансы и статистика» статистичний довідник «Народное хозяйство СССР за 70 лет». Якщо із 8133 назв книжок, що вийшли на Україні в 1970 році, 3105 видавалися українською мовою, то в 1986 році пропорції явно змінилися – із 8155 – 1826 українською... Є над чим замислитись, бо цифри переконують найбільше. Але єдине, що ще б хотілося повторити: розв'язання проблеми можливе лише в тому разі, коли ми всі збагнемо, що, нехтуючи мовою великого народу, ми руйнуємо саму ноосферу Землі, тим самим наносячи шкоду всім народам планети.

- 0392.** Бузько Дмитро Іванович // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід / Відп. ред. *І. Ф. Курас*. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1987. – С. 69.
- 0393.** «Гроно» // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 145.
- 0394.** Досвітній Олесь [*Скрипаль Олексій Федорович*] // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 179.
- 0395.** Дубинський Ілля Володимирович // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 188.
- 0396.** Коряк Володимир Дмитрович // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 286.
- 0397.** Красний Михайло [*Яловий Михайло Омелянович*] // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 289.
- 0398.** Література // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 317.
- 0399.** «Мистецтво» // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 338.
- 0400.** Михайличенко Гнат Васильович // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 338.
- 0401.** «Музагет» // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 347.
- 0402.** Поліщук Валеріан Львович // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 438.
- 0403.** Пролеткульт // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 452.
- 0404.** «Червоний вінок» // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 594.
- 0405.** Чумак Василь // Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енцикл. довід. – К., 1987. – С. 604.

0406. Передм.: Закон мужності // Коваленко Л. М. Статті та нариси / Ред. В. Г. Дончик. – К.: Дніпро, 1987. – С. 5–10. – (Див. також **3874.**)

Rumor publicus:

2311. Дончик В. Г. З потоку літ і літпотоку. – К., 2003, див. с. 474–475.

0406/т. • ЗАКОН МУЖНОСТІ: текст

Він би міг повторити слова свого ровесника і земляка-киянина Семена Гудзенка:

Мы не от старости умрём –
От старых ран умрём...

Але Леонід Миколайович Коваленко завжди говорив про життя. І навіть тоді, коли тяжка хвороба – відлуння старих ран солдата – надовго прикувала його до лікарняного ліжка, повторював: «Нічого, хлопці. Мені би тільки з цього шостого поверху на землю ступити, а там усе мине...» Як Антей. Хай зовні і не скидався на героя давньогрецької міфології, проте за силою свого духу, яку черпав із любові до рідної землі, він був людиною рідкісною. Високий, худорлявий, завжди із гордо піднятою головою. Із жорстким словом правди. Безоглядний на те, що комусь це слово може не сподобатися. Його любили світлі люди. Його не любили і боялися люди нещирі, літературні кон'юнктуристи і кар'єристи.

Підтримка Леоніда Миколайовича не одного спонукала на добрі діла, відверте слово застороги багатьох зупинило від непродуманих кроків. Уже сама його присутність створювала атмосферу вимогливості. Чи не кожен з нас, його колег і друзів, якісь сумніви і вагання часом розвіював лаконічним питанням до себе: «А що скаже Леонід Миколайович?..» Відповідь була незмінною: «Правду». Коли сьогодні думаєш, чому ж Коваленко з його знаннями, громадянським темпераментом, з його широю зацікавленістю долею рідної літератури, досить рідко виступав як критик у 70-ті роки, то розумієш, що настрої благодушності, поблажливості, чиношанування в критиці, як і взагалі в суспільному житті, тобто оті застійні явища, з якими нині бореться наш народ, були йому глибоко чужі, він їх органічно не приймав. Усі пам'ятають, як часто і пристрасно він виступав на різних зібраннях Будинку літераторів, виступав завжди на грані, піднятися на яку означало підпасти тоді під популярні для непокірних промовців «оргвисновки». Але він різав правду, ту правду, яку не вдавалося висловити через друк. Його намагалися втихомирювати – від отих «оргвисновків» до нашіптувань і навіть прямих наклепів, – а він знову боровся за істину словом чесним і зболенним.

Саме такі люди вистояли в страшній війні з фашизмом. Не ховатися за спину іншого, а віддати себе до останку боротьбі – це було його ніколи не виголошуване вголос, але незмінне кредо, кредо як внутрішня необхідність.

Зі студентської лави він добровольцем пішов на фронт. Закінчивши скорочений курс навчання при Томському артилерійському училищі в грудні 1941 року, сержант Коваленко аж до переможного травня 1945-го – на передовій. Командир підрозділу артилерійської розвідки, він брав участь у важких боях на Карельському, Ленінградському і Першому Українському фронтах. Мав кілька поранень, і особливо тяжке в кінці 1943 року – під Ленінградом. Проте навіть з осколком в одній із легень знову домігся відправки в діючу армію.

У День Перемоги завжди надягав свою фронтову гімнастерку – не задля бравади, а як вірність пам'яті. Із глибоким сумом оповідав: щороку на зустрічі однополчан

приїздить усе менше і менше бойових побратимів... Прийшло й до нас «свято зі сльозами на очах», коли ми в День Перемоги побачили Леоніда Миколайовича без гімнастерки – в лікарняній піжамі. Йому було дуже важко говорити. Але він усміхався і жестами показував: «Усе добре, хлопці. От аби до землі...» А в коридорі біля палати плакала сестра Леоніда Миколайовича. Сама лікар, до того ж лікар-фронтвик, тут вона не могла стриматися. «Як він терпить? – сумтно проказала. – Це ж такий біль... А він ні при кому й не застогне. Лише коли вже нестерпно важко, то просить мене вийти з палати на кілька хвилин».

Леонід Миколайович Коваленко помер серед літа, і стало холодно й сиротливо на світі. Кожен з його друзів пам'ятає те гостре відчуття непоправної втрати, якої зазнав він сам, якої зазнала українська культура. Так, час гамує навіть найпекельніший біль... І сьогодні вже більше світлого смутку в наших спогадах про нього, ніж невимовної розпуки. Мабуть, ще й тому, що він і сьогодні захищає нас, молодий духом («ми не від старості помрем...»), своєю безстрашною чесністю, своїм хистом правдолюба...

- 0407.** Михайло Доленго // Письменники Радянської України: Літ.-крит. нариси / Упоряд. М. І. Петросюк. – К.: Рад. письменник, 1987. – Вип. 13. – С. 19–37.
- 0408.** «...Напинаються горді вітрила» // *Трублаїні М. П.* Лахтак: Повість та оповідання: Для серед. шкіль. віку / Упоряд. Н. В. Кочина-Трублаїні. – К.: Веселка, 1987. – 331 с.: іл. – С. 5–18. – [Про творчість М. Трублаїні.]
- 0409.** Осягнення естетичної сутності типізації: (Деякі аспекти крит. думки 50-х рр.) // Натхнена Жовтнем: Укр. рад. л-ра: проблеми теорії та історії: 36. літ.-крит. ст. / Упоряд. О. В. Шпильова. – К.: Дніпро, 1987. – С. 253–275.

Rumor publicus:

0378. Рудяков М. Натхнена Жовтнем // Рад. літературознавство, 1987, № 11, див. с. 71.

- 0410.** Чорнобривця зелене єство // Пригоди, подорожі, фантастика-87: Повісті, оповід., нариси / Упоряд. М. Ф. Слабошпицький. – К.: Молодь, 1987. – С. 67–89.
- 0411.** [Вст. сл.] // Гроно: Літ.-мист. зб. – Вип. 2 / Ред. кол.: І. Драч (голова) та ін. – К.: Молодь, 1987. – С. 3.
- 0412.** Упоряд.: Гроно: Літ.-мист. зб. – Вип. 2 / Ред. кол.: І. Драч (голова) та ін. – К.: Молодь, 1987. – 272 с.
- 0413.** Зінченко О. Кость Гордієнко. – К.: Рад. письменник, 1987. – 175 с. – Див. с. 11, 38, 118–119.
- 0414.** Панченко В. Віч-на віч з епохою: Літ.-крит. нарис. – К.: Рад. письменник. – 1987. – 246 с. – Див. с. 8–9.
- 0415.** Жовтень'88: [Буклет]. – Л., 1987. – [8 с.]. – [Про В. Б. – серед провідних критиків та літературознавців – авторів публікацій відділу критики та бібліографії часопису. – С. 5].
- 0416.** [В. Брюховецький. «Специфіка і функції літературно-критичної діяльності».] // Слабошпицький М. Ф., Шевченко А. Я. Украинская литература сегодня: «Рекламный сборник». – К., 1987. – 96 с. – Див. с. 92.

1988 рік

0417. Петрук В. Київська Академія: сучасність і перспективи // Літ. Україна. – 1988. – 7 січ. – С. 8. – [Обстоювання концепції перетворення комплексу КМА в музей і того, що її правонаступницею є АН УРСР: «Здається, назрілою є потреба усталити термін “Київська академія” і відмовитися від уживання назви “Києво-Могилянська академія”, так само як ми не вживаємо старий термін “Університет святого Володимира” стосовно дореволюційного періоду історії Київського університету. До того ж із прийняттям звання Академії в багатьох своїх документах вона саме так і називається, з тою лише різницею, що слова стояли в зворотному порядку: “Академія Київська”...

На закінчення хотілося б звернути увагу ще на один істотний момент. Дружба радянських народів і успіхи багатонаціональної радянської культури базуються на єдності соціально-економічного базису всіх радянських республік і на єдиній марксистсько-ленінській ідеології, яка дає змогу гідно і по-науковому правильно оцінити духовні надбання всіх народів, незалежно від того історичного шляху, який вони пройшли, або від релігій, які вони сповідували... Тому треба обережно ставитися до дореволюційних її (Києво-Могилянської академії. – В. Б.) оцінок у працях дворянських та буржуазних російських і українських істориків, зважаючи не тільки на їхні класові позиції, а й на те, що концепція “багатонаціональної культури” сформувалась лише у радянський час.

Саме з цієї позиції маємо уникати як недооцінки, так і деякої переоцінки її ролі, яка ще зустрічається...

Нарешті, загальновідомо, що вихованці Києво-Могилянського колегіуму, а потім Академії відіграли значну роль в історії Московської слов'яно-греко-латинської академії. Але треба підкреслити, що вона як столичний заклад, по суті, перший у Росії – суверенній державі, на 15 років раніше (1686) одержала право називатися Академією і далі діяла паралельно і одночасно з Академією Київською, а в її заснуванні, крім білоруса Сімеона Полоцького – вихованця Київського колегіуму, який склав відповідний статут, – велику роль відіграли запрошені до Москви греки брати Ліхуди, вихованці Падуанської Академії.

...Можна було б сказати, що без Київської Академії у певному смислі слова не було б і сучасної Академії наук УРСР.

А їх відділяє всього 100 років – тих 100 років, яких вистачило, щоб підняти “рабів отих німих” (Т. Г. Шевченко), здійснити найвеличнішу революцію в історії людства і почути безсмертні ленінські слова: “Комуністом можна стати тільки тоді, коли збагатиш свою пам'ять знанням усіх тих багатств, які виробило людство”]. – (Див. також 0133, 0136, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, 0835, 0911, 0967, 1247, 1579, 1579/p., 1622.)

0418. Потрібен Координаційний центр // Літ. Україна. – 1988. – 14 січ. – С. 3. – [Про чергове засід. творч. об-ня критиків Київ. орг. СП України на тему «Літ. спадщина. Забуті імена. Перші уроки видання та принципи коментування». Участь В. Б. у засіданні та обговоренні.]

0419. «Плюс-мінус безконечність...»: (Еколог. тривоги сучасної л-ри) // Укр. мова і літ. в школі. – 1988. – № 1. – С. 3–12. – (Див. також 0473.)

0420. Огляд листів-відгуків на публікації [В. Брюховецького] «Соломонове рішення?» та [Н. Лісової] «Паперові каруселі» // Пам'ятки України. – 1988. – № 1. – С. 22–25.

0421. ...І вийшли на демонстрацію. Продовження болючої теми // Пам'ятки України. – 1988. – № 1. – С. 10–12: іл. – [Про відродження кор. часопису «Пам'ятки України» В. Б. до Черкас з приводу демонстрації молоді на захист пам'яток культури.]

0421/т. • ...І ВИЙШЛИ НА ДЕМОНСТРАЦІЮ: текст

Оскільки в Черкасах, унаслідок бездумного ставлення до архітектурного обличчя міста, залишився лише своєрідний трикутник цікавої, характерної забудови кінця XIX – початку XX століть (між вулицями Свердлова, Урицького і Карла Маркса) [Див.: Гончаренко М. Історичне ядро Черкас // Пам'ятки України. – 1986. – № 2. – С. 20–21], громадськість обласного центру, активно підтримана місцевою, республіканською і союзною пресою, влітку 1987 року розгорнула кампанію по збереженню цього унікального для Черкас куточка. Особливо непокоїла ентузіастів доля приміщення колишнього кінотеатру «Україна». Воно було зведене 1902 року для місцевого театру, а в 1910-му переобладнане в сінематограф «Ампір». «Вважаємо, що приміщення сінематографа “Ампір” (пізніше кінотеатру “Україна”) повинне бути реставроване, – наполягала на сторінках “Молоді Черкащини” група інженерів міста (16 підписів). – Якщо потрібна допомога молоді – прийдемо. У відремонтованому приміщенні можна організувати ретроспективний кінотеатр, клуб самодіяльних митців. Можна б демонструвати любительські кіно – і слайдофільми туристів, альпіністів. Можна влаштовувати концерти, фестивалі клубу самодіяльної пісні» (27 серпня 1987 р.).

«Якщо у когось виникає запитання, де взяти для цього кошти, то можемо повідомити: правління обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури береться фінансувати такі роботи», – повідомляли одинадцять авторитетних представників різних організацій обласного центру в «Черкаській правді» (7 червня 1987 р.). Щоправда, в останній статті, яка називалася «Обережно: свідки історії», висловлювалася підозра, що, гадаю, виявилася не вельми до вподоби міським властям: «Складається враження, що думка жителів Черкас нікого не цікавить, з нею ніхто не рахується».

Через чотири дні (оперативність завидна – чи не так?) «Черкаська правда» вміщує два листи насупроти авторам статті «Обережно: свідки історії». Автори обох щиро сердо визнають свою некомпетентність у справі визначення архітектурної та історичної цінності будинку, але це їх мало непокоїть. Дев'ятьма мешканцями сусіднього з колишнім кінотеатром будинку, який підлягав знесенню разом із ним, керувало зрозуміле, загалом, бажання дістати нові квартири: «...Всю надію ми покладали на реконструкцію (цим словом у Черкасах позначають суцільне знесення цінних історичних і культурних пам'яток. – В. Б.) центру. І коли дізналися, що кінотеатр і наш будинок визнані непридатними для подальшої експлуатації, – дуже зраділи: нарешті можемо надіятися на поліпшення умов. І що ж тепер? Віддати свої голоси за те, щоб кінотеатр стояв на місці? Зрозумійте нас...»

Розуміємо! Неясно лише ось що: яка взаємозалежність між приміщенням кінотеатру (пам'яткою історії та архітектури) і сусіднім будинком у дворі? Хіба поліпшення житлових умов черкасців залежить від знищення пам'ятки? І все ж розуміємо людей, далеких, на жаль, від усвідомлення того, що у кожного народу є цінності духовні, які слід берегти і примножувати.

А от бюзнірський тон Р. Рапопорт, котра, як вона повідомляє, навіть народилася в Черкасах, зовсім незрозумілий: «Кому потрібна така напіваварійна старовина? Хоча б

той же кінотеатр “Україна” – нічого цікавого в архітектурі не бачу. Ну, якщо вже так пам’ять необхідна, то можна повісити табличку: “Тут колись стояв відомий кінотеатр...”».

Чи справді напіваварійна? Виявляється, ні. Будинок кінотеатру обстежили фахівці – архітектори інституту «Укрпроектреставрація» Г. Шаульський і С. Ковальчук зробили офіційний висновок про безпідставність тези про аварійність будівлі та необхідність ремонту з метою збереження всього прилеглого архітектурного ансамблю як пам’ятки містобудування кінця XIX – початку XX століть. Врахуймо й те, що з цим будинком пов’язані визначні на Черкащині події – день пораненого бійця в роки громадянської війни, перший зліт черкаських піонерів та багато інших. Сперечатися ж з Р. Рапопорт з приводу ставлення до пам’яті не варто. Сьогодні наше суспільство збагнуло, до чого призводить історичне безпам’ятство...

Дивовижні, однак, речі відбуваються в семисотрічному місті на Дніпрі! Подальшу публікацію листів-відгуків на статтю «Обережно: свідки історії» редакція «Черкаської правди» припинила – сумніваюся, чи з власної ініціативи.

І що ж далі?

Перший заступник голови міськвиконкому С. Андреев на адресу редакції газети «Черкаська правда» 9 липня 1987 року (вихідний № 1943-2) повідомляв: «Будівлі, технічний стан елементів яких дозволяє провести реставраційно-відновлювальні роботи, передбачені до збереження і включені в списки Зводу пам’яток історії та культури народів СРСР по Черкаській області». Здавалось би, все прекрасно. Адже фахівці визначили вартість будівлі, вона справді включена у словник згадуваного С. Андреевим «Зводу» (під № 37 по Черкаській області). Але не поспішайте з оптимістичними передбаченнями.

20 жовтня того ж 1987 року на адресу, правда, вже редакції газети «Молодь Черкащини» той самий С. Андреев стверджував дещо інше: «Якоїсь історичної цінності цей будинок не має»; «Ще у 1983 році комісія (цікаво б знати – яка? – В. Б.) обстежила його і склала акт, у якому сказано, що будинок знаходиться в аварійному стані».

Про історичну цінність розводитися не будемо (вона ніякою мірою не може пов’язуватися з «аварійністю»). Очевидно, у нас із т. Андреевим різні про неї уявлення. Але ж її визначає та охороняє Закон, а додержуватися його слід і першому заступнику голови міськвиконкому.

А от щодо висновків комісії – дозвольте засумніватися. Фахівці інституту «Укрпроектреставрація» 1987 року визначають неаварійність будинку, а якась анонімна комісія, на яку посилається С. Андреев, ще в 1983 році констатувала загрозливий для життя кіноглядачів стан «України». «У стіні тріщини, дах тримається, як то кажуть, на чесному слові», – страхає заступник голови міськвиконкому. Втім, даруйте, яке ж тоді мали право міські власті ще цілих чотири роки ризикувати життям тисяч черкасців, експлуатуючи загрозливо-аварійний кінотеатр? Де логіка, товаришу Андреев? І ще одна дивна деталь. Пишучи про реконструкцію міста, заступник голови міськвиконкому зазначає: «Вибираючи майданчик для знесення чи забудови, ми погоджуємо його з обласним відділом архітектури обласним конком». І ні слова про те, що такого роду проекти зміни історичного центру Черкас обов’язково повинні узгоджуватися з державними і громадськими органами охорони пам’яток. Цього в Черкасах ніколи не робили. Невже не знають про це?

Але що ж сталося з кінотеатром «Україна»? Незважаючи на протести громадськості, хтось (у добу гласності годилося б назвати ім’я цієї людини – треба відповідати за содіяне) все-таки наказав знести з лиця землі той злочасний будинок. Це мало відбутися (і, практично, відбулося!) 5 вересня 1987 року.

4 листопада я стояв із членами історико-краєзнавчої експедиції «Черкаси» біля вцілілої стіни, і душа все-таки раділа, що вони перемогли. Здається, схаменувшись

у відповідь на статтю «Стіна», будинок збираються відновити. І тут буде клуб, де зустрічатиметься молодь міста – їм же немає де обговорювати свої пекучі проблеми. Ентузіазм, духовне горіння, бажання утверджувати в своєму поколінні традиції неминущого і прекрасного, – ось які риси я бачив у цих, зовсім юних громадян Вітчизни. На душі навіть ставало радісно й легко. Хай не вдалося їм повністю здійснити гасло, яке ще проступало на фасаді залишками червоної фарби: «Врятуймо перший у місті кінотеатр!», але вони утвердилися в своїй рішучості творити й оберігати прекрасне.

...Про те, що сталося наступного дня, 5 листопада, хочеться кричати. Заспокоївши громадськість уже згадуваною публікацією роз'яснень С. Андреева в «Молоді Черкащини» і приспавши пильність охоронців обіцянками розібратися, хтось розпорядився блискавичними темпами знести ледь врятований фасад. Це було зроблено за кілька годин.

Члени історико-краєзнавчої експедиції «Черкаси» збирають матеріали про порушення міською владою Закону УРСР «Про охорону й використання пам'яток історії та культури». Свій позов вони передадуть у прокуратуру. Справедливість, на жаль, уже навряд чи зможе торжествувати. Але зло повинно бути покараним – перед Законом усі рівні.

Та є ж і такі поняття, як поразка моральна, професійна некомпетентність, політична короткозорість. Голова Черкаського міськвиконкому М. Безпалий, дивуючись, обурюється журналістці О. Мусафіровій: «Перетворила наша преса гласність в анархію! Купку горлодерів героями робить. Вони, виходить, вболівають за місто. А ми, виходить, ні...

...Та ми ледь-ледь нове встигаємо в порядок приводити. Побудували їм прекрасний кінотеатр, Будинок піонерів, аеровокзал. Користуйтеся, тільки бережіть! Так ні ж: стіни колупають, крісла ріжуть...»

Порадив би я М. Безпалому проїхатися до редакції газети «Черкаська правда» і в архіві познайомитися з недрукованими відгуками читачів на статтю «Обережно: свідки історії». На деякі свої здивування він знайшов би відповіді в тих листах. Проте, оскільки сумніваюся, що Микола Никифорович зможе викроїти часину на їх читання, процитую лише два абзаци з одного із них, написаного, до речі, десятикласником І. Палагутою: «Іноді доводиться чути нарікання на молоде покоління. Мовляв, не поважаємо старших, не бережемо традиції попередніх поколінь. Дивуються, звідки в наше життя просочується міщанство, звідки беруться ті ж “панки” і “металісти”. Чи не від того, що старше покоління на очах нищить той культурний спадок, який дістався нам від дідів. Невже буде краще, коли на місці так званої “старизни”, в яку, до речі, будівельник минулого вкладав душу, стане безбарвна дев'ятиповерховка?».

І невсе ж, запитую і запитую себе, це так важко збагнути нашим умудреним досвідом державним мужам із давнього міста Черкаси?

...Сіяла нудна сіра мжичка. На душі – порожньо. А на тлі розверстої западини, яка утворилася між двома давніми, але й донині прекрасними будинками по вулиці Свердлова, я, ніби ще виразніше, ніж учора, бачив той червоний, кимось намарне здряпуваний напис: «Врятуймо перший у місті кінотеатр!». Було боляче за моїх нових знайомих. Соромно перед ними. Соромно перед собою.

Я брів прямими черкаськими вулицями. І раптом гостро заболіло серце. На стіні стандартної бетонки злодійкуватим скорописом хтось вивів: Heavy metal. Чорною фарбою...

0422. Відбудеться... [Оголошення.] // Літ. Україна. – 1988. – 18 лют. – С. 3. – [Про доповідь В. Б. «Літературно-пропагандистська роль сучасної української критики» 22 лют. 1988 р. у Республіканському будинку літераторів.]

0423. Якщо в ім'я літератури // Літ. Україна. – 1988. – 17 берез. – С. 3. – Підпис: Кор. «ЛУ». – [Про засід. творч. об'єднання критиків Київ. орг. СП України з порядком денним «Літературно-пропагандистська роль сучасної української критики» і виступ В. Б. з доповіддю.]
0424. Коваль В. «Собор» і навколо нього // Літ. Україна. – 1988. – 24 берез. – С. 5. – [Про роль роману «Собор» у суспільно-політичному житті України.] – (Див. також 0477/ф.)
0425. Передм.: Нотатки про літературне життя 20–40-х років / І. Сенченко // Укр. мова і літ. в школі. – 1988. – № 3. – С. 16.

0425/т. • НОТАТКИ ПРО ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ 20–40-Х РОКІВ: передмова

Історія літератури – це не тільки художні твори, соціальне значення й естетична вага яких описані у фоліантах наукових досліджень. Історія літератури – це й неспокійний пульс реального життя, людські взаємини, часом непрості й химерно переплетені. Знання всього цього великою мірою розкриває нам олюднений характер будь-якої літературної епохи, дозволяє глибше досягнути діалектики літературного процесу.

Якось я сказав Іванові Юхимовичу Сенченку, що його поколінню можна позаздрити. Адже на долю молодих у двадцяті роки письменників випало могутнє піднесення творчої активності народних мас у всіх сферах життя.

«Так, – погодився Іван Юхимович, – був то світлий час. Але що сталося потім...»

Непоквапом дістав стосик машинопису: «Прочитайте. Можливо, вам буде цікаво».

Коли я, буквально обпечений душею, повертав рукопис спогадів автору, Іван Юхимович роздумливо мовив: «Знаєте, я певний, що і на долю вашого покоління ще випадуть роки справжнього творчого піднесення. Застій не може тривати вічно – в цьому логіка життя. Візьміть. Ви молодий. Можливо, комусь колись це виявиться цікавим, то опублікуєте. А потім здайте в архів».

Ішов рік 1975...

Р. С. (2008 р.)

Рукопис передано 5 вересня 1988 р. до відділу рукописних фондів і текстології Ін-тул-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, де він нині й зберігається – Фонд 175. – Од. зб. 143. – 108 арк. Ця публікація звірена з оригіналом, текст відтворено повністю без купюр і правок. Звичайно, публікація 1988 року була сміливим проривом на той час. Але, уважно вивчивши правки та вилучення (в основному це здійснював цензор), що були зроблені тоді, можемо уявити, як навіть в час, так званих, гласності й перебудови ще сильним був ідеологічний тиск, які табу існували на правдивий опис того, що відбувалося в українській літературі. Пошулюся лише на пару показових прикладів. Згадуючи про те, як нищили талант Павла Тичини, Іван Сенченко прямо називає це «сталінською катівнею», але цензор пом'якшує вислів, хоч не може вже його вилучити взагалі, – «сталінська веремія». Цікаво й те, як цензор виймає або змікшовує прямі оцінки Сенченком діяльності Кагановича або Скаби...

А вже через два роки майже у повному автентичному обсязі текст спогадів був опублікований і кваліфіковано прокоментований Мирославою Гнатюк 1990 року у виданні творів І. Сенченка, здійснених у Києві «Науковою думкою».

0426. **Упоряд.:** Сенченко І. Нотатки про літературне життя 20–40-х років / Публ. В. С. Брюховецького // Укр. мова і літ. в школі. – 1988. – № 3. – С. 16–24. – (Див. також 0058/р., 0715.)

0427. Сенченко І. Нотатки про літературне життя 20–40-х років // Укр. мова і літ. в школі. – 1988. – № 3. – С. 16–24.

0427/п. • І. Ю. Сенченко:

НОТАТКИ ПРО ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ 20–40-х РОКІВ: публікація

12 березня 1970 р.

У Куліша вдома був один-два рази в якійсь справі. Чистота в квартирі, у всьому охайність, порядок. Письмовий стіл – чистий, без газет, книжок, паперу й різного іншого мотлоху – відполірований блиск, до того ж не стіл, а столик, як рівняти до справжнього кабінетного стола. Ми тоді жили в Харкові, в будинку «Слово», там був просторий двір і пристойний скверик, навіть з квітами. Там і зустрічалися «слов'яне». І я кілька разів з Кулішем, бо він теж любив там проти сонечка посидіти. Хвильовий, Тичина, Вишня – ніколи в той скверик не виходили. Тоді я часто виводив у скверик своїх ще маленьких дітей, там і з Кулішем зустрічався. Пам'ятних розмов не було. Справляв він на мене особливе враження: мені здавалося, що з кожного руху його, з виразу обличчя, очей млеться талант, доброта, доброзичливість, лагідність, мудрість. Бути з ним було дуже приємно.

Юрій Смолич дуже щасливий, бо був присутній при серйозних розмовах Хвильового. Мені не доводилось. В перші роки життя свого в Харкові я був дуже прив'язався до Хвильового, часто бував у нього дома і – тепер розумію – не раз набридав йому своїми пустими візитами. Пізніше, в середині 20-х років, їздив з ним на полювання, ще пізніше – оселилися в одному будинку, я на другому поверсі, він – наді мною на третьому. І тут, в «Слові», перші роки частенько бував у нього.

Були й «але». Десь у 24 році або близько того в мене сталася внутрішня криза, втратив віру у себе, зненавидів (і справедливо!) своє попереднє писання і це саме в той гарячий момент, коли на сторінках газетної хроніки мало не щодня народжувалися різні літературні організації, зокрема «Гарт» в кількох одмінах. Не виходячи з «Плуга», я вступив в одну з таких найновіших – хвильовистську організацію (таки ж, напевне, «Гарт») та й забув про це. Тим часом Хвильовий узявся гарячково наводити лад у своїй хвилястій організації, насамперед вирішив позбутися баласту. В баласт потрапив і я. В одній з газет (мабуть, це «Вісті» були) з'явилося оголошення про очищення такої і такої організації від баласту. Серед інших прізвищ було й моє. Заклопотаний своїми переживаннями, внутрішнім безладдям, я з цілковитою байдужістю сприйняв цей факт. Який там «Гарт», коли не знаєш, що робити, куди йти, що чекає в майбутньому. Жалюгіднішої постаті за мою в той час, певне, Харків не бачив. Коли про це згадав – продовжу. Вся проблема впиралася в життя: як його бачити, що в ньому бачити, як упіймати хоч маленьку ниточку від того, що називалося новим життям? І я не бачив тієї ниточки, дивився на життя, яке клекотіло навколо мене, і нічого не розумів. Нове – це, звісно, революція, революційні події, фронти, партизанська боротьба. Але ж я на фронті не був, хоч роки 1917–1921 прожив у селі, був свідком зміни різних властей, але ж до пуття ні одного з тих рухів не знав, хоч і вважав, що знаю і, звісно, знав, але рівно стільки, скільки пощастило вчитати з газет і брошур... Крім того про все це я написав кілька оповіданнячків, отож вважав, що тему цю вичерпав (насправді й не підходячи до неї!).

Отож перед усією складністю життя стояв малоосвічений, молододосвідчений молодик. Що з старою «партизанською» темою покінчено було, для мене це було ясно,

та коли не ця тема, то що, то яка тема? Життя надо мною і круг мене гриміло, я ж не бачив його! Певне, вибратися з цієї ями допомогли поїздки в Червоноград, в Шахівку. Там було багато цікавого. Я знав добре минуле шахівське життя і тому міг відразу побачити те, чого там раніше не було! Воно, те нове, було, так не лежало ж на поверхні, треба було шукати його в глибинах, та як шукати їх, коли ходу до них не знаю? Так з'явилась червоноградська тема, в якій з мукою почав намацувати паросточки нового. Отже, з внутрішньої кризи народився, з трудом, з похибками, неясностями червоноградський цикл.

Повертаюся до Хвильового. Він був комуністом і – принципіальним. Зобов'язання, взяте на себе, він вважав непорушним. Принаймні двічі я про це міг переконатися напевне. Десь у надрах тих самих двадцятих років він написав нову свою працю, продовжуючи, певне, цикл своїх памфлетів, «Україна чи Малоросія?». Цю свою працю він носив і в ЦК, там читали її, прочитавши, осудили, зобов'язавши Хвильового не поширювати її. Ми йшли з ним вулицею, він розповідав про цей випадок. Спочатку мені, звісно, хотілось попросити його рукопис, прочитати. Та це був перший імпульс, зразу ж по тому я ВІДЧУВ, що не маю права цього робити, і ще ВІДЧУВ, що він НЕ ЗМІГ БИ цього зробити, не зміг би полати свого слова. У ВАПЛІТЕ я прийшов, здається, тоді, коли Хвильовий, Яловий, Досвітній були виключені уже звідти, або справа доходила до виключення. І от їх виключили. І тоді та й по тому чимало писалось, що це був хвильовистський маневр, викрут, що, залишивши організацію, він насправді продовжував і надалі керувати нею.

Це невірна, упереджена думка.

В ці роки я додому до нього уже не ходив, але зустрічатися доводилося часто – у видавництвах, в будинку Блакитного, в книжкових крамницях і просто на шумливій Сумській. Історія з баластом для мене ніколи не була історією, я про неї давно забув, з Хвильовим налагодилися звичайні добрі взаємини, зустрівшись, ми не обминали один одного, спиналися, розмовляли, траплялося таке, що я проводив його додому, при таких зустрічах про все говорили, крім життя ВАПЛІТЕ. Він твердо дотримувався своїх зобов'язань, і я глибоко поважав його за це.

Він був солдат, жилавий, легкий, спритний. В армії служив у піхоті, ходив швидко: іде – тільки холоші метляються! Одного разу поїхали на полювання на Лиман двома групами. Перша група виїхала раніше, а друга затрималась. В склад другої групи входили Хвильовий, Гриць Коляда і я. Вже звечоріло і треба було поспіти на вечірній переліт. Отут Микола Григорович і показав себе! Гриць і я були вищі за Хвильового на зріст, молодші на якийсь десяток років, та коли довелося позмагатися в спритності з Хвильовим, коли довелося поспішати, з'ясувалося, що проти старого солдата ми просто сирі глиняні вальки. Він ішов, а ми з Грицем бігли навздогін, молоді, дуже вахлаки!

В середині двадцятих років Уманцева якось розповідала, що напередодні у Хвильового була розмова про молодих письменників. Хвильовий спинився на двох молодих – на Яновському й Сенченкові – і не знав тоді кого вище поставити.

Двічі сердивсь на мене: раз за те, що я вкрав у нього жіноче ім'я Іраїду, вдруге за те, що на полюванні забрів на ту дільничку, яка за жеребкуванням закріплена була за Миколою Григоровичем. В обох випадках правда була на його боці. На дільницю Миколи Григоровича я забрів тому, що мені блукати по чагарнику набридло самому, в той час мисливських звичаїв як слід я ще не знав. Щодо Іраїди, то справді почув я це ім'я від Миколи Григоровича і, захотівши привласнити, схитрував сам з собою. Якщо Іван, Оксана, Христя є всенародним надбанням, то чому норми ці мають не поширюватися на Іраїду? Себто вчинив так, як чинили усі софісти в світі. Невеликий злочин, а все ж таки злочин.

В 1923 році був присутній при зустрічі Хвильового з Павлом Григоровичем Тичиною у Хвильового на квартирі. Хвильовий дуже любив поезію Тичини, цитував його

вірші напам'ять, особливо подобався йому той вірш Тичини, де заєць ромашкам очі розтулює! Любив його цитувати, не приховуючи свого захоплення. Відомо, тобто колись відомо було, що Хвильовий і Тичина мали ідеологічний конфлікт. Йшлося про деякі думки, висловлені Тичиною в поемі-вірші «Псалом залізу». В цьому своєму геніальному виворі Тичина з різних боків підходить до висвітлення «псалма залізу», бетону – цим символам ХХ залізного віку. Якщо в IV частині поет говорить про новий, комуністичний псалом залізу, то в першій про картину світу, яка передувала цьому. Похмурим тонам цієї частини відповідає і ключеві рядки – Ненавидим залізо й мідь... – цитую з пам'яті. Хвильовий проти цього виставив контр-тезу: Кохаємо залізо й мідь. – Зараз обох цих творів у мене нема під руками, тому й трудно сказати, хто з них правий, хто ні. Не думаю, щоб геніальне поетичне відчуття зрадило Тичині, зрозуміло, коли з твору не вихоплювати рядки, а брати його в цілому. Можливо, що мав рацію і Хвильовий, адже могло статися й так, що говорили вони в цілому про різні речі. Відповідь Хвильового була опублікована, Тичина напевне знав її. Як вони зустрілися? Хвильовий хвилювався і готувався до зустрічі, дома були вжиті належні заходи. Я був тоді молодий, недосвідчений, дуже наївний. Я теж читав Тичину, знав все, що він надрукував, напам'ять, благоговів перед ним, вражав його портрет в окулярах, – в пенсне, в яких він не дуже був схожий на ту демократичну письменницьку братію, з якою я познайомився в колишній домовій церкві Юзефовича. І ось Тичина прийшов, не такий, як усі, і разом такий самий. На столі в господаря стояло вино й горілка. «Боги тільки вино п'ють», – думав я, стежачи за великим поетом. Яке ж здивування моє було, коли він, одгетькнувшись від вина помахом зневажливим долоні, сказав: – Я гіркеньку люблю! – Гіркеньку любив і господар. Змісту розмов не пам'ятаю, минуло ж сорок сім років (зустріч відбулася в 1923 році, взимку). Але вони добре біля гіркенької присіли, в кімнаті було тепло, затишно, панував настрій симпатії й приязні, який я з приємністю згадую і через оці півсторіччя.

В ті часи Хвильовий страждав частими головними болями, бігав по кімнаті своїм особливим піхотинським кроком з головою, пов'язаною біленькою пов'язкою.

Влітку того ж 23 року Тичина переїхав з Києва в Харків. Ми з ним заприятелювали, він приходив до мене в підвал на Басейній 20, в домашніх розмовах був веселий, дотепний, містифікував листування закоханих молодят, один з листів закінчувався особливою тичинівською кінцівкою: «С тем досві...». Так гарно виходило в нього оте «с тем досві...». Ходили гулять по вулицях, на Сумську. Були в Павла Григоровича свої звичай: він носив літню білу куртку на голому тілі, казав: – Ви теж так робіть, це для здоров'я корисно, тіло – не задихається під одягом, а дише.

Одяг. Хвильовий одягові не надавав ніякого значення, терпіти не міг краваток. У окремих товаришів, та й у пресі видрукуване, збереглося фото членів Вапліте. Прийшов у фотоательє і Хвильовий, і забув начепити одну дрібницю – краватку. Хлопці йому змайстрували з хусточки. Ходив багато літ в сірій обстрьопаній салдатській шинелі і облізлій салдатській шапці-вушанці. Ноги любив утепляти. Як усі, хто в гімназії вчився, не любив калош, і не носив їх, але утепляв черевики зверху спеціальними накладочками, знав, як їх і звати, та зараз з голови вилетіло (чи не гетри?). Красиві краватки і гарні костюми любив носити красень Валеріан Поліщук – високолобий, вродливий з лиця, широкоплечий і водночас високий... Тичина одягався якимось непомітно, пригадую лише, що того 1923 літа носив білий старанно випраний і випрасований старенький кітель з іржавими крапинками. І пізніше не переривалася наша дружба, одного літа ми з ним ходили на симфонічні концерти в міський сад, коли ж у Харків приїхав композитор і виконавець своїх творів [у рукописі залишене місце для прізвища, яке *Іван Юхимович*, очевидно, на той момент не міг пригадати. – В. Б.], Павло Григорович потяг і мене на концерт. Вихований на старовинній українській народній пісні і на Лисенкові (пісенному), я не був підготовлений до цього вечора, музика того композитора здалася сухою,

тарабанною. Павло Григорович – упивався і, помітивши мій порух щось сказати йому, поклав свою руку мені на плече, лікоть, і я вже далі сидів не зворухнувшись. Під час наших прогулянок по місті розповідав про своє тяжке дитинство сина удови-дядихи. Мала вона лише хату і жила в такій бідності, що звали в селі її старчихою, а Павлика малого – старченням. Варт йому було вийти з хати на вулицю, як сусідські хлоп'ята, такі ж самі старченнята, накидалися на нього з образами. Хлопчик плакав, і мати плакала, радила йому не виходити на вулицю, а гратися дома, в хаті. Якимсь чином хлопчикові потрапив у руки якийсь духовий інструмент – сопілка, флейта чи, може, й отой Сонячний кларнет, і мале хлоп'я виливало в звуках весь свій біль, самотність, образи.

Пізніше Павло Григорович оселився в одному зі мною будинку «Слово», в одному й парадному. Я – на другому поверсі, він – на п'ятому. Там біля нього збиралась сім'я – брат, сестра, племінники. Павло Григорович виділив собі одну з трьох кімнат. Час від часу я навідувався до нього. Працював він тоді над Сковородою. Щоб ознайомитися і зрізнитися з темою, зібрав цілу бібліотеку. Одного разу, зайшовши до нього, я побачив таку картину: всі столи, всі підвіконники, вся підлога, робочий стіл були заслані книжками, розгорненими на потрібних Тичині сторінках. Посередині по лінії дверей – робочий стіл (він стояв у глибині кімнати) Павло Григорович залишив стежечку для проходу... Тоді ж Павло Григорович вивчав вірменську й турецьку мови, до нього ходив знавець цих мов, здається, якийсь турецький підданий. Присутності в будинку Павла Григоровича якось не відчувалось. Навіть на наших сходах. Коли він виходив з дому, коли приходив було невідомо, і в скверу не видно було його і в дворі, де взимку заливали каток і Хвильовий шаленів на ковзанах.

Про Сковороду в той час багато писали. Написав однойменну поему Валеріан Поліщук, вийшла солідна праця на цю ж тему Дмитра Івановича Багалія, може і ще щось було. І Поліщука, і Багалія я прочитав, враження особливого на мене вони не справили: Сковорода був невловимий для мене: я так і не дізнався, хто він, що він, який його світ ловив не піймавши. Пробував читати самого Сковороду, але взявся за це діло невміло, сам, самотужки і почав читати з тих Сковородиних трактатів, в яких він тільки починав шукати себе, нічого не зрозумів і кинув. Тим часом для розуміння Сковороди потрібний добрий путівник по ньому, і читати його слід не з початку, а з останніх філософських трактатів. Про своє нерозуміння похвалився Тичині, він відказав: – Туману багато у нього, але серед того туману є багато важливих, потрібних досліджень, думок, поглядів. – Я повірив Павлу Григоровичу на слово і років сорок до Сковороди не повертався, коли не згадувати сорок третього року. Тоді я працював у Москві, мені випадково трапився під руки том Сковороди, я знову взявся до нього, намагався читати «по-матеріалістичному» і майже з таким самим успіхом, як і раніше. Лише наприкінці шістдесятих років, потрапивши в сферу інтересів своєї дружини, О. С. Компан, взявся впритул за читання сковородинського двотомника, не перескоком, а наполегливо, систематично. З-під отого схоластичного туману, про який казав Павло Григорович, справді підвелася постать геніальної людини, пристрасної, одержимі боротьбою проти зла за людину.

З-під пера Тичини Сковорода вийшов багатіший, многогранніший, ніж у Поліщука і Багалія. Та про цього Сковороду вже всі і все знають.

В 1934 році Павло Григорович з Харкова переїхав до Києва, ми почали зустрічатися рідко, хоч приязнь до нього я весь час носив у душі. Цей внутрішній інтерес до великого поета вийшов і назовні. В другій половині тридцятих років (можливо, це був 1937 рік, можливо 1938) я надрукував у харківському «Літературному журналі» дві статті про нього, вважаю, що добрі. Критика і преса їх замовчали, хоч думки, висловлені в них, не загинули марно, добрі люди використовували їх, не називаючи, звісно, першоджерела (одіозного!). Рідкі наші зустрічі в Києві були дружні й теплі. Робила їх ще

приємнішими чарівна дружина його Лідія Петрівна Папарук, яку до того я знав лише з тичинівських її присвят. Дружні почуття оточували нас і пізніше, під час війни, і після війни. Розбив їх т. з. вересневий пленум СПУ 1947 року, коли Каганович, призначений тоді на першого секретаря КП(б)У, опрацював план поновити події 1937 року на Україні. Розробив грандіозний план чистки організацій і установ, де, на його думку, окопалися в незліченній кількості українські буржуазні націоналісти. Почав, як звичайно, з Спілки письменників, намітив три жертви – Рильського, Яновського, Сенченка. І відкрив по них вогонь з усіх гармат. Пленум тривав три дні днями й вечорами. За цей час встигло виступити сто двадцять промовців. Кожен з них виходив на трибуну з розтешувальною, як тоді казали, критикою. Уявляєте, що після всього цього залишилося від нас, зокрема від мене? Іду по вулиці і бачу, як давні знайомі – тікають у під'їзди, в підворотні, перебігають на другий бік вулиці. Був у мене приятель з дитинства. І схотілося мені випробувати його, як він ставиться до мене. Зустрів його в нашому дворі ролітівському біля власної його машини, кажу: – Добре, що побачив тебе. Позич мені триста карбованців» (по теперішньому тридцять). І він, не підводячи в мій бік голови, відказав: – Нема! – Така відповідь могла б убити мене, коли б я не підготувався належно до неї. Після того вересневого пленуму мене почали викреслювати з життя, дійшло до того, що одне видавництво вкратило у мене переклад популярної тоді повісті, видрукувало її без моєї згоди і без мого імені, так тоді заведено було робити. Довідавшись про це, я вжив належних заходів, видавництво змушене було виплатити мені гонорар щось із п'ятнадцять тисяч карбованців. Тримаючи ці гроші в кишені, я й розпочав описану тут розмову із давнім-предавнім другом. Знайшлися і добрі люди. Зустрів мене одного разу Юрій Мокрієв, сказав: – Я, звісно, знаю, що ти без грошей. Та повір мені – я теж. А коли б мені пощастило і я десь дістав би десять тисяч карбованців, чотири з половиною дав би тобі, чотири з половиною взяв би собі, а п'ятсот пішли б в ресторан і прогуляли б, на зло ворогам! – Ось тоді тріснула пружина і у наших взаєминах з Тичиною. Він відсторонився настільки, що навіть через десять років після того пленума, зустрівши десь в Спілці, не помічав мене і дивився в мій бік як в порожнечу. Але одного разу ми все ж зустрілись, він тоді ще міністром був. Гуляв я над Дніпром і, виходячи на дорогу, зустрівся з Павлом Григоровичем. Метрів за двадцять стояла його машина. Знайшов сили привітатися зо мною і, більш того, люб'язно запропонував підвезти до міста. «Чорт з тобою, – подумав я, – дати ногам відпочити – річ непогана». Бо таки справді був стомлений, і погодився. Люб'язність оця мене аніскілочки не здивувала, здивувало інше, здивував сам Тичина. У ньому з'явилось те, чого я раніше не помічав. Щоб дійти до машини, треба було пересікти дорогу. Почали пересікати, і тут я витріщив очі від подиву. Павло Григорович не йшов, а ніби танцював, виробляв якісь дивні піруети, робив такі рухи, немов обминав незриму мені перепону. «Що з вами, Павле Григоровичу?» – спитав я. Він із стражданням на обличчі показав мені на мурашок, що густо мережали потріскане асфальтове покриття. Поглянув я на його страдницьку постать і – подарував йому все. Він боявся завдати кривди кузочці, що ж тоді говорить про людину! Це була остання наша близька зустріч. Потому бачилися німо, лише здалеку. Я почав уявляти його як найніжнішу, найдорогоціннішу квітку, якій долею приречено було потрапити в сталінську катівню. Це людину зламало, покалічило, знівечило, вбило. Та я помилився. Він знайшов у собі сили випростатися. Викликав його якось до себе Скаба (не тільки його, а ще й Смолича, Миколу Івановича Супруненка і ще когось четвертого), розповів щось про теревені зарубіжних націоналістів і запропонував написати статті, кожному в своєму плані, про розквіт української освіти, культури і про ту довершеність, якої домогся в розвитку ленінської національної політики на Україні Андрій Данилович Скаба. Вислухавши все це, Тичина скипів. «Ви брешете, – сказав він у вічі «меценатові». – Ви все це робите на словах, а на ділі докладаєте всіх зусиль, щоб зробити навпаки!».

Тичині, звичайно, не бракувало фактів. Скаба і «скабісти» підносили їх Тичині в необмеженій кількості і тоді, коли був міністром освіти, і тоді, коли ходив у чині Голови Верховної Ради республіки. І тепер усе це він виклав перед «меценатом». Це абсолютна правда. Мені про це розповідав Юрій Корнійович Смолич, що був при цьому присутній. Скаба, звісно, розсердився. Тичина попав в опалу, та ще й як! Незабаром мало святкуватися його 75-річчя. Та Андрій Данилович подбав про те, щоб свято обійшлося без нього. Не прийшов. І зробив це так, що про ювілей не дізналися республіки (зокрема Білорусь, Вірменія, Казахстан). З Башкирії тамтешні письменники приїхали як персональні гості поета, двом ленінградським письменникам довелося продиратися через офіційні рогатки, про що вони й розповіли на святі. Всю багатонаціональну літературу Радянського Союзу представляли якісь два московські літератори, які за своїми масштабами не могли представляти нікого, крім самих себе.

Ну, а Тичина зостався Тичиною.

Пропустив. Тичина сердився на мене й критикував за «Подорож до Червонограда». На жаль, позаочі. Розповідав мені про це Терентій Германович Масенко. Павло Григорович тримав перед собою журнал і, гнівно показуючи на різні сторінки журналу, де була надрукована ця «Подорож...», казав: «Усе це зайве, все це непотрібно!». Мені не вистачило духу піти до Павла Григоровича, він теж чомусь у віці мені нічого не сказав.

Я сам згодом побачив багато недоречностей в опусі. Призвела до них письменницька, вірніше, авторська недосвідченість. Протягом тисячів років виробилося основне авторське правило: ніколи не поспішай дати в друк щойно написану річ. Дай їй полежати, вилежатися, а мозкові твоєму охолонути, щоб згодом тверезіше зважити всі «за» і «проти». Я цього не зробив. Написав і спрожого – в друк! І ось тут підходжу до дуже важливого моменту в моїх взаєминах з товаришами, про яких тут було чимало мови. Я працював секретарем журналу, редактором був Олесь Досвітній. На багато років старший за мене, досвідчений, вишколений на різних відповідальних роботах, він, здається, мав би уважно прочитати рукопис, порадити мені, сказати, що добре, що погано. Він цього не зробив, навіть не знаю, читав він цю річ чи ні. Як було написано, так і пропустив! Не знаю, як діло було в цензурі, відстоював він мою «Подорож...» чи ні, а от за мої «Записки Холуя», написані тоді ж, воював з цензором, кінець кінцем умовив його пропустити. Той пропустив, річ була надрукована. Громадськість осудила цей опус. Хай «Холуя» він, може, й не міг погано прочитати і погано зрозуміти, як інші, але ж у «Подорожі...» були допущені звичайні описки, нетактовності, що порочили самого автора. І цього він не зумів, чи не схотів побачити чи, може, й не читав. Минули літа, п'ять насичених важливими подіями років. За цей час померло ВАПЛІТЕ, зник «Літературний ярмарок», перестав існувати й «Пролітфронт». Я був членом усіх цих організацій, але не ініціатором. Оргробота ніколи мене не принадувала. Я не знаю, як і коли зародилося ВАПЛІТЕ (ввійшов до нього пізніше), не знаю і того, як зароджувалися «Літературний ярмарок», «Пролітфронт». Але ініціаторами їх були люди, яких я любив, довіряв, з якими просто живився, в тодішньому Харкові з ними не можна було розминутися, бо на початку 30-х років навіть жити почали під одним дахом. З Хвильовим мене пов'язувала давня закоханість у автора «Синіх етюдів»; з Досвітнім я здружився на полюванні; глибока пошана мене в'язала із Тичиною; з Копиленком я потоваришував ще з 1912, а з Панчем – 1923 років. Близьке знайомство пов'язувало з Михайлом Йогансенем, Яновським, Юрком Смоличем. Перед Кулішем я благоговів і любив його. Ці люди в основному і становили актив і ВАПЛІТЕ, і «Ярмарку», і «Пролітфронту», хоч, звичайно, дехто виходив із цього гурту, дехто приєднувався. Я добре почував себе в цьому товаристві, любив його, адже іншого в мене й не існувало. Були якісь тертя між нами? Крім випадку з Тичиною, – не пригадаю. І ось взимку 1932 року трапився той випадок, який потряс мене, про який і зараз я не можу спокійно згадувати. Серед дня

у Хвильового зібралось його товариство, було багато людей, серед них Куліш і Досвітній. Я жив близько з Миколою Григоровичем, то й собі побіг зі свого другого поверху до нього на третій. Там було гамірно, весело, вступив у розмову. І раптом, не пам'ятаю вже в якому зв'язку, Досвітній накинувся на мене: «Ти хто такий? Де ти взявся?» (Такий ідейно мізерний, шкідливий носій всякої нечисті! При цьому підрозумівалося, що він якраз навпаки), – і таке в цьому роді. Він не був п'яний, взагалі того дня не було там п'янки. Я остовпів. Як же ти запитуєш, хто я, коли, я разом з вами топчу літературну ниву ще з 1921 року!? Як же ж ти запитуєш, хто я, коли змагаючися з цензорами, друкував у своєму журналі мої писання? Скільки разів ми зустрічалися за чаркою і так просто в гостях у когось із нас! Це ж ціла третина мого життя – 12 років! І раптом – хто ти, звідки ти?

Це були важкі часи для цієї групи людей. Виходило так, що, незважаючи на всі зусилля, якась сила відкидала нас набік. І, мабуть, вони знесилилися, почали шукати винного. Виходило так, що неначе тим винним мав бути я! Досвітній того року взагалі чогось змінив ставлення до мене, зокрема – коли працювали у Всеукомдрамі – він головою, а я секретарем секції – кинув необгрунтовано кілька різних грубих зауважень на мою адресу. Пояснень я не просив: розійшлися – і все. Тепер я знову бачив його проти себе вороже настроєного, з розчервонілим, аж темним, обличчям. «Ми взагалі не знаємо, хто ти, що ти!». Оговтавшись трохи від несподіванки, я обернувся і мовчки вийшов з кімнати. Дуже хотілося гукнути йому: «Ех ти, банкрут! Ех ви, банкрути!». Та не сказав. Серед них був Куліш – а він тільки входив у творчій zenіт. Який же він банкрут?! Так і розірвався мій довгорічний зв'язок з Хвильовим, Досвітнім. Куліш залишився при своєму давньому ставленні до мене. Не раз заходив до мене. Один такий візит я запам'ятав на все життя. Після свого перебування на ХТЗ я поїхав у Луганськ на завод Жовтневої Революції писати історію цього заводу. Прожив там рік, час од часу навідуючись додому. Працював на цьому заводі я від травня 1933 до січня чи березня 1934. В грудні 1933 року я приїхав на кілька днів додому. Було моторошно. Йшли безконечні арешти. Наш будинок «Слово» з обох входів патрулювався філерами. За час мого перебування в Луганську зникли навіки Григорій Епик, Валеріан Поліщук, Василь Вражливий, Іван Падалка, Андрій Панів, Євген Касяненко, Павло Лісовий, Сергій Пилипенко, Володимир Коряк і багато-багато інших людей. Хто залишився, ходили як приречені, з чемоданчиками наготові. Надвечір'я було важке, холодне, сіялася мряка. Подзвонили. Це зайшов Микола Гурович, у білих валянках, у теплому хутряному напівкожушку. Ввійшов стомлено. Скинув шапку, сів коло столу, збоку. Відсапався (він був хворий на серце – шість років війни далися взнаки), сказав: «Ось що, Ваню, всіх беруть, певне, візьмуть і мене. То я вам скажу, і це знайте: ніде й ніколи я не виступав проти Радянської влади, ніколи й нічим не провинився супроти неї». Ці слова запали мені глибоко в серце. Що я, проте, міг сказати йому, коли і в мене побачив він готовий чемоданчик? Я йому відповів: «Шанси у нас рівні. Тож коли щось зі мною трапиться, то знайте, що і я нічим не провинився супроти Радянської влади». Коли в перших місяцях 1934 року я повернувся додому з Луганська, ні Куліша, ні сім'ї його вже не було в «Слові».

Хвильовий любив повторювати слова Єсеніна «Всё пройдет, как с белых яблонь дым». Ніколи, навіть вдома, не був спокійний, все бігав по кімнаті, часто спльовуючи.

В ті роки в обох у них попідростали дочки, яких вони, крім іншого, навчали й музики. Обидві дівчинки грали добре, в тому числі й Бетховена, зокрема «Патетичну сонату». Сонату цю обидва дуже любили і не раз, зібравшись, прослухували у виконанні падчирки Хвильового – Люби Уманцевої.

Хвильовий був легкий, спритний, з незвичайною віртуозністю ганяв на ковзанах взимку на нашому дворовому катку. Кататися на цей каток виходило багато людей, але хто ще, крім Хвильового, добре катався, не пам'ятаю.

Пилипенка називали: «Палаша, дайте папіроску і руб». Він, як і Хвильовий, умів гуртувати навколо себе людей, тільки інакше: побачитися з ним приходили в «Плуг», до Хвильового – й додому. Виходить, у Хвильового було більше домашності, камерності і, мабуть, демократичності. Солдатська блаженка шинелька Миколи Хвильового не становила ніякого рубежу між нами, молодшими, і ним. Молодшими, тому що він був набагато старший, скажімо, за мене, мав народження, здається, в 1891 чи 93 році. Крім формальної старшості, була ще й інша: шість років фронтів! А це – зовсім інший, незмірно багатший внутрішній досвід. І все ж – рубежу не було! А між нами, молодшими, і Сергієм Володимировичем рубіж був. Може, тому, що він завжди був при звучній посаді – редактор газети, директор Інституту літератури?.. Хвильовий же був вільний птах, без якоїсь регламентованої професії, вільний художник, богема, чи що! І, проте, в ньому сиділа безодня енергії, винахідливості, ініціативи. Більшість з того, що хвильовало літературну суспільність 20-х років, походило від Хвильового, він був ініціатором створення не менше як з півдесятка літературних організацій. Пам'ятаю, як на початку 20-х років він носився з ідеєю «федерації». Можливо, навіть вийшла літературна збірка під цією маркою. Пізніше морочився з «Гартом», не елланівським, а своїм власним, ще перед Елланом, і т. ін. Він же автор памфлетів, опублікованих у 1925 році в «Вістях» чи в додатку до них, що наробили стільки шелесту. Він же – засновник ВАПЛІТЕ, «Літературного ярмарку», «Пролітфронт»... Людина невичерпної ініціативи й енергії! Цікава одна особливість. Він був лише майстром початку. Почне, а закінчують уже інші. «Гарт» від Хвильового перейшов до Блакитного, звіди до Микитенка. ВАПЛІТЕ почав він, завершував Куліш, а «Літературний ярмарок» – Григорій Епик...

Хвильовий і Блакитний. Про суперечки між ними нічого не знаю. Запам'ятався, проте, такий факт. Коли Блакитного поклали в лікарню в Померках, Хвильовий почав організовувати одвідування хворого Еллана. Ходило не менше як чоловік з десять: Тичина, Куліш, сам Хвильовий, Копиленко, Йогансен. Я не ходив, чимось був зайнятий. Закликаючи товаришів до поїздки в Померки, він, це я сам чув, висував такі аргументи: треба одвідати хворого товариша, показати йому, що він не сам, що всі ми з ним, що справа, за яку він бореться, – і наша справа.

Безперервна організаційна пропасниця Хвильового, з одного боку, і раз на довгий час визначена організаційна форма у Пилипенка. «Плуг» був заснований в березні 1922 року і проіснував з єдиним незмінним головою Пилипенком до 1932 року, до розпуску всіх організацій. «Плуг» був воістину «Земле моя, вселюдющая мати». Він виростив кадри, які потім, пізніше, заповнили ряди ВУСППу, ВАПЛІТЕ, «Молодняка», «Західної України» ще й «Трактора» – була й така письменницька організація. Через «Плуг» пройшли Панч, Усенко, Копиленко, Сенченко, Василь Вражливий, Володимир Гжицький, Бедзик, Шмигельський, Савка Божко, Кириленко і багато-багато інших! Ще треба сказати ось що. На початку 20-х років своє помешкання мали, по суті, лише плужани: це величезне напівпідвальне приміщення в Селянському будинку. Тут щотижня відбувалися уславлені плужанські «понеделки». Аудиторії збиралося від 50 до 100 чоловік. От сюди й приходили «понеделкувати» і виступати і неплужани. Зокрема, я пам'ятаю в цій аудиторії Павла Григоровича Тичину. Того вечора з читанням свого оповідання виступив Василь Вражливий. Вислухавши, Павло Григорович сказав: «От уже готовий письменник!» У цій же аудиторії з читанням своїх новел з циклу «Сині етюди» виступав, і не раз, Хвильовий. Після одного з таких читань ходячою цитатою стали такі його слова: «А сосни гудуть, гудуть. Чого так сосни гудуть? Ах ви, сосни мої, азійський край!»

«Плуг» щоразу обновлявся й існував далі. Вели його – Пилипенко, Биковець і чергові висуванці. Незмінним членом «Плугу» був Андрій Васильович Головка й Андрій Панів. Я в «Плузі» перебував з березня 1922 року по серпень 1926 року, коли перейшов у ВАПЛІТЕ.

Михайло Яловий – загадкова людина. Широколиций, привітний, з постійними перескоками в громадському житті. Ось що я про нього писав у 1927 році в «Подорожі до Червонограда»: «Михайло Яловий – экс-голова Конградської Ради робітничих, солдатських та селянських депутатів, экс-редактор “Бідноти”, экс-редактор “Червоного шляху”, экс-президент ВАПЛІТЕ, поет, драматург і романіст, симпатична людина й товариш. В 1917 році він був молоденький студенти-медик, кучерявий і гарний, як дівчина. І ми, малеч, школярі, з повагою між собою: “Он пішов Миша Яловий”. Зустрів я його в 1924 році в редакції “Червоного шляху”. Він уже був не кучерявий, але такий симпатичний, як сім-вісім років тому».

Такий він залишився й пізніше. У «Слові» були свої «колодки», справжні колоди, складені під парканом, якраз проти моїх вікон. І я не раз і не два бачив, як сонячного ранку, вибравшись з кімнати, він сідав сам на ті колодки і грів довго й, очевидно, із задоволенням проти сонечка свою обличілу голову і таке ж велике, завжди чепурно поголене обличчя. Ми з ним були добре знайомі, але «шапочно». Дома я у нього був лише один раз, що коли жили на Басейній вулиці в Харкові (а в номері 20, він – 22 чи 18). Я гуляв на тротуарі, повернувшись додому. Він запросив мене зайти – у них співатиме гарна співачка (якщо не помиляюся – Захарченко). З'ясувалося, що він жив в одній квартирі з народним комісаром фінансів УРСР Полозом (ім'я, по батькові забув). Справді, того вечора у них гостювала співачка, гарно співала. Обидва господарі і господиня дому – дружина Полоза, були люб'язні, та я відчував себе не в своїй тарілі і більше до них не заходив. Уявляєте, як воно звучить: якийсь бездарний літератор – богема Сенченко і народний комісар фінансів! Моторошно... Потім ми з Яловим жили в одному будинку – в «Слові». Зустрічалися часто за принципом: «Здоров!» – «Здоров!» – «Як справи?» – «Та нічого...» Кілька разів і я, гуляючи зі своїми малими тоді дітьми, підсідав до нього на колоду. Йому до смаку припала якась модна, десь і колись почута пісенька: «Скоро солнечное лето, чьи-то сбудутся мечты, покупайте у Сюзетты, покупайте у Сюзетты ароматные цветы...» Його роман «Золоті лисинята», який вийшов десь, певне, року 1929, я прочитав. Читався він з приємністю, проте сильного враження не залишив. У Хвильового теж була улюблена пісенька: «Шумит ночной Марсель в притоне “Трех бродяг”, там пьют мужчины эль, а женщины курят табак. Там жизнь не дорога, любовь опасна там, недаром старый негр там кровь смыкает по утрам...» Теж всієї пісні не співав, я тільки ту фразу, яка сьогодні причепилася до пам'яті чи до язика.

Роман його «Вальдшнепи» прочитав увесь. Хто не читав цього твору, той не може скласти повного уявлення про Хвильового. Особливий талант, гострий, витончений. Зміст уже випарувався з голови, залишилося враження: повен світла, неба, Дніпрових просторів (дія відбувалася на лимані). Люди розумні, живі, діють, люблять, страждають. Прочитавши рукопис, я подумав: «Буде великим нещастям для нашої літератури, коли його заборонять». Заборонити його не заборонили, але світу роман не побачив з інших причин: ВАПЛІТЕ припинило своє існування, а з ним і журнал, де він почав друкуватися. Відгуки, які з'явилися після публікування перших розділів роману, я вважаю несправедливими, бо були продиктовані груповщиною, адже було модно лаяти все, що з'являлося з-під пера ваплітян. Лаяли Сенченковий «червоноградський цикл», лаяли п'єси Куліша, навіть «Патетичну сонату», лаяли все, що приносив у видавництва Яновський, у тому числі «Чотири шаблі» і надто – «Вершників».

З Юрієм Яновським у ті роки ми жили поруч на одній площадці. Після родинних конфліктів Григорій Епик розлучився зі своєю першою дружиною. Відбувся обмін. Вона перебралася в квартиру Яновського, а Юрій Іванович оселився в одній з кімнат трикімнатної квартири Епіка. Це на тій-таки площадці, де була й моя квартира. Юрій Іванович був хворовитою людиною. У нього було не все гаразд з нирками. Після трепанації черепа в районі вуха трохи недочував. Був високий, вродливий, страшенно працьовитий,

однолюб, з вишуканим смаком, тонким розумом. Роки 1933–1937 були жахливі, він відсторонився від того, що діялося навколо, дотримувався однієї філософії – працювати, працювати, працювати. «Вершники» він написав у ті страшні роки, і був битий за те...

Жив у ті часи такий собі письменник Іван Улянович Кириленко, людина одверта, по-своєму чесна, але малописьменна, до того ж украй зіпсована владою. Він колись працював секретарем Г. І. Петровського, потім на відповідальних посадах у редакціях, нарешті став одним із лідерів ВУСППу. Я з ним був знайомий ще з найдавніших плужанських часів, були на «ти», провели разом не одну годину. Десь на початку 30-х років, якось зустрівшись, ми за давнім звичаєм розговорилися. Він саме був на вершині адміністративного успіху і аж цвів од задоволення. Почали розмовляти про силу влади, про її принаду, про втіху до запаморочення, яку вона дає. Я, пам'ятаю, спитав: «А як ти себе почуваш, не забув іще про те, як ходити ногами по грішній землі, простою людиною, без чинів і звання?». І він відповів: «Не уявляю такого життя. Мені або бути при владі, або не жити!». Сильно і чесно сказано. От оцей Іван Улянович і був однією з вищих інстанцій, над Яновським зокрема. Він осудив його чарівну поему «Чотири шаблі», кидав громи й блискавиці на «Вершників». «Знаємо, які це вершники! Віддайся їм на волю, то й завезуть, знаємо куди!». З гарної, чулої людини виробився чиновник, кар'єрист, якому було байдуже до літератури, якому було начхати на все, тобто якому, щоб утриматися на своїх позиціях, потрібно було увесь час чхати на все, гримати, виявляти пильність, тобто раз у раз брехати, зводити наклепи. Без цього утриматися на своїй адміністративній вершині він не міг, його збили б звідти інші, меткіші, енергійніші, отакі, як Ілько Стебун. І він молотив направо-наліво, заробляв свою посаду, уніформу, становище.

Любив Юрій Іванович Яновський гарно вдягатися, носив красиві черевики і не міг писати на абиякому папері, абияким пером, абияким чорнилом. Він ходив по місту з магазину в магазин, підбирав якісний папір вищих марок, підбирав такі пера, щоб не видирили з паперу жодної ворсинки. Одна зволожена ворсинка – і сторінка зіпсована, Яновський викидав її і заміняв новою. Сторінка повинна бути як дзеркало. Писав непохлипо, літери виводив, ставив їх одну біля одної, одну в одну! Любив атрамент (тоді так говорили) не хімічний, а зелений «алізариновий»! Стіл, як і в Смолича та Йогансена, був вільний від всякого роду інтелігентської зайвини – розгорнутих рукописів, недочитаних книжок, читаних і нечитаних газет. Чистота, як у Миколи Гуровича Куліша, і дзеркальний блиск! Ховав у шухлядку рукопис, навіть коли заходив я! Найкращі дні наших зустрічей припадали на той час, коли він працював на Одеській кінофабриці. Він був закоханий в цю кінофабрику, закоханий у Довженка, у директора тієї кінофабрики, якогось відчайдушно-прекрасного матроса, розумного, благородного, чулого. Сам він тоді писав перший свій великий твір.

Приїхавши з Одеси в Харків, спинявся у мене, і ми чимало провели чарівних годин за дружніми розмовами. Товаришували й пізніше. Життя розвело нас: я до війни залишався жити в Харкові, він зумів переїхати в Київ. А час, як відстань, відстань, як час, послаблює зв'язки, близьке далеким, затуманеним стає. Зустрічі наші в Києві здебільшого безрадні були, нас продовжували молотити за традицією, то одного, то другого, а то й обох разом. Нарешті він був зазнав тріумфу, та не навітався спокоем і змогою спокійно працювати. Вся напруга довгих літ, коли його молотили, якось, сконденсувавшись, з страшною силою вдарила по серцю. Воно не витримало, і Юрій Іванович в розквіті сили пішов у небуття.

«Знаємо, які то вершники!» – згадав цю кириленківську фразу, і в уяві постали інші часи, пов'язані з 47-м роком, коли Каганович докладав всіх сил повторити тридцять сьомий рік на Україні ще раз. Він, як звір, накинувся на Сенченка, Рильського, Яновського. За розпорядженням, т. з. вересневий пленум СПУ три дні підряд трошив ту трійню. Та сатрапові здалося, що трошили мало й не так. На другий чи третій день після

того пленуму він зібрав у приміщенні ЦК збори київської інтелігенції, де він знову гримив, гримав, молотив найбільше Юрія Івановича і його роман «Жива вода». Нарешті скрикнув на адресу критиків Яноського: «Хіба так критикують?! Я вам покажу, як слід це робити! Іване Дмитровичу (це до Назаренка), візьміть на столі в мене примірник роману!» Ух, як же чкурнув Іван Дмитрович! Я думаю, йому й зараз соромно згадати, як він побіг, не пішов, а побіг трюхачка через сцену в кабінет Кагановича. Не знаю як іншим, а мені було і соромно за Назаренка, і кривдно – адже ж це секретар нашого українського ЦК! Так ото він побіг і через мить тим самим способом повернувся. Каганович узяв книжку, розгорнув її, знайшов потрібний абзац, почав читати. В абзаці йшлося те, що надійшла весна, що війнули теплі вітри і з вірію почали повертатися журавлі. (Чи, може, навпаки було, може – осінь прийшла і ті журавлі зібралися у ірії; не пам'ятаю уже, а книжки звіритися нема під руками.) Прочитав цей «страшний» абзац Каганович, одвів руку, скрикнув: «Чули про журавлів? Знаємо, які це журавлі!» На вищому і на нижчому щаблях тієї пекельної машини жили одними думками і висловлювалися одними й тими самими формулами: «Знаємо, які вершники! Знаємо, які журавлі!».

Між іншим, з тією критикою Кагановича стався конфуз. Розмахнувся рубонуту, а коли почав рубати, забракло уміння. Поступово нахабний брутальний тон обернувся на якесь невиразне белькотіння, сатрап не натренований був аналізувати літературні твори, заздалегідь же не звелів холюям підготувати текст виступу і тепер не знав, що казати. Відбувався якимись дешевенькими беззмистовними загальниками.

Сумний спогад...

Василь Вразливий. Справжнє прізвище Штанько.

Не пам'ятаю, де він узявся у нас на Басейній, 20. Але на якийсь час там прижився; оселився, мабуть, після того, як Олександр Іванович, одружившись, перейшов до жінки. Симпатичний, гарний хлопець. Мав ліричний роман з Наталею Львівною Забілою, яку підносив до неба. Звали всі його Вася. Та він мав власну вдачу. В плужанській богемі, якщо можна так сказати, не затримався. Десь познайомився з працівниками Державного видавництва України, влаштувався там на роботу, оволодіваючи там мистецтвом редактора української мови. Гарно одягся, десь знайшов собі людську квартиру, гарну, ба навіть чарівну дівчину Льолю (може, Лялю?), одружилися і зажили у власній кімнатці. Народили дочку Мар'яну. Пізніше разом з усіма перейшов жити в «Слово», зайняв там квартиру в тому крилі, яке виходило південними вікнами до моїх північних. Поставив собі завдання оволодіти французькою мовою. Найняв учителя і відразу взявся з ним за роман французького письменника Лесажа «Гриць Безп'ятий» («Хромой бес», як був перекладений кимось російською мовою). Вивчав отак мову і перекладав, наполегливо і продуктивно. У родинному житті у нього створилися труднощі. Спочатку він чомусь каверзував, позирав начебто в бік одеських кіноартисток. Льоля-Ляля ревнувала, плакала, страждала. Неймовірно миле вродливе створіння. Вася стояв супроти сліз і благань її як кам'яний мур. І де в нього витримка така взялася! І Ляля-Льоля відомстила за це. Поїхала на південь, на курорт, і звідти вже до Василя не повернулася. Зостався він вдвох з Мар'янкою, яка час від часу їздила в гості до матері в Ленінград. Був він гарний письменник, ініціативний. Сподобались йому чомусь Каспій, прикаспійські простори, він і поїхав туди на розглядини. Захопився підготовкою у тому краю до видобутку нафти, написав дуже гарний свіжий роман, який, коли не помиляюся, називався «Емба Нефть» чи «Емба Нафта». Але роман вийшов уже в тяжку пору, коли кривавий собака Сталін дірвався до влади, позагризав усіх своїх можливих супротивників і почав винищувати всіх можливих, гаданих супротивників. Робилося все це в обстановці тяжкого фізичного й морального терору. Він був винахідливий. Винаходив все нові й нові демагогічні гасла, всі свої нові кошмарні злочини провадив під прапором боротьби з ворогами народу. Кінець кінцем і сам народ був оголошений «ворогом народу», і, щоб

покиватися з ним, кривавий кат організував два голоди на Україні і в південних районах Росії, на Кубані і в Казахстані. Протягом років 1934–1938 по Україні, по її містах і селах, гуркотили спеціальні тюремні машини, т. з. «чорні ворони», хапали свої жертви. Хто потрапляв туди, як правило, назад не повертався. Заарештованих морили голодом, піддавали страшним тортурам, розстрілювали тисячами і десятками тисяч із кулеметів, топили в старих баржах у Білому морі, біля берегів Соловецького монастиря. Зокрема там були потоплені Григорій Епик, геніальний наш драматург Микола Куліш, видатний режисер Лесь Курбас. Топили їх в інших північних і далекосхідних морях. Десятки, сотні тисяч людей, і все це – вороги народу!

У цей час якісь провокаційні сили організовували переїзд західноукраїнської інтелігенції з Польщі в Радянський Союз. Це була сталінська диверсія. Він давно носився з думкою переселити українців у Сибір, а інтелігенцію її винищити. І ось у середині тридцятих років взялися за здійснення своєї програми. Обдурені провокаторами, з Галичини на Україну, зокрема в Харків, переїхала ціла група західноукраїнських інтелігентів і літераторів. Серед них – Василь Бобинський з жінкою і дітьми і відомий письменник Антін Крушельницький зі своїми двома дорослими синами. І сотні інших.

Після того, як Василь Вражливий розлучився з жінкою, у нього вивільнилася одна кімната, де й оселився з синами Антін Крушельницький. Сталінські «чорні ворони» розправилися з Крушельницькими, тоді прискіпалися до Вражливого. Вони завжди знаходили привід для розправи. А тут і ламати голову довго не доводилося, бо, бачте, Василь Вражливий організував на своїй квартирі явочний пункт для шпигунів і диверсантів. І молодій людині, чудового письменника, свіжо, благородну, творчу людину було знищено. Взяли, і звідти він, як і десятки та сотні тисяч інших, не повернувся. Де вони його діли: чи голодом заморили, чи розстріляли з кулеметів, чи потопили в старій баржі – хто про це знає?

Богема. Що таке богема в умовах 20-х років? Це хлопці, які, надрукувавши раз якогось віршика, відчували себе вільними художниками, які живуть життям вищим понад усякі контори й подібне. До таких людей в ті роки належав і я. Щоправда, не можна сказати, що я унікав праці. Я пробував працювати на багатьох фронтах і щоразу зривався в богему. Особливо наполегливо я намагався зачепитися за роботу на початку свого переїзду в Харків. Тут я працював продавцем книг в нововідкритій книгарні Селянського будинку, бібліотекарем в одному з харківських воєнних госпіталів, учителем в початковій школі, викладачем української мови у клубі – і ніде не втримувався. Причина – брак кваліфікації, освіти, знань, крім одного випадку – праці в книгарні. Це було либонь на переході з 21 на 22 рік чи, може, на 23 рік. Робота тут була мені посиљна й цікава. Я жив серед книжок, а книжки любив. Але тут зі мною сталася одна біда: в цей час, певне, від поганого харчування, на мене напала якась хвороба сонливості. Надходила дванадцята година дня, і на мене налягав сон, ламав, хилив, вибивав з колії. Я засинав за стоїєю, ховався в різні кутки, опускався в підвал, був там хід у підвал. А робочий день же довгий, без кінця. Кінець кінцем я знемігся знемагатися з собою і пішов з роботи в госпіталь, бібліотекарем. Попрацював два-три місяці, і госпіталь закрився. Української мови я ніде й ніколи не вивчав. Розмовної мови навчився від матері, сякої-такої літературної навчився від тих книжок, які потрапляли мені в руки. Грамоти української я не вивчав ніколи, із словником поводитися не міг. Знайшлися добрі люди, улаштували мене в робітничий клуб провадити роботу в гуртку української мови. Пішов я туди раз-другий, зіткнувся з людьми, які мову знали краще й глибше за мене, раз-два зрізався, довелося тікати. Утік з початкової школи. Перед тим я рік працював в с. Наталине, у себе дома. Працювати там було чудово! Діти хороші, дисципліна, тишина в класах; не тільки ти їх слухаєш, а й тебе слухають. І ось пішов я вчителем у Журавлівську школу в Харкові. Зайшов у клас – і волосся сторч стало! В класі – хаос! Хлопці й дівчата що хочуть,

те й роблять: бігають по проходах, стрибають з парти на парту, вилазять на підвіконники, милуються з вікна Журавлівською, кричать, галасують, на вчителя – жодної уваги. Змагався я з цим класом днів шість, нічого зробити не міг путнього, а не взявши клас в руки, вчителювати неможливо. І мусив тікати! Так залишився без роботи і записався в літературну богему.

З одинадцяті години почавши, обходив видавництва, газети, знайомих журналістів – співробітників цих газет. А цього дива – газет, редакцій – було небагато: «Селянська правда» і «Плуг» – там і товкся. Знайшлося ще кілька таких, викинутих з життя. Ми окуповували на дві-три години ті бідолашні редакції, перетворювали їх, сказати б, на денний клуб. Промишляв різною писаниною. На все є попит, на писанину теж. Отож і животов з тієї писанини. Нарешті добрі люди влаштували в товариство Українського Червоного Хреста. Там Ієремія Айзеншток почав видавати якийсь «Бюлетень УЧХ». Мене й упхали у той бюлетень. Тут я чесно намагався їсти свій хліб, просиджував довгі години в редакції, організовував якийсь матеріал, сам багато писав. Мені в той час було 22–23 роки. Знав я мало, про що писати, не знав, підказати було нікому. Витратив величезну кількість енергії казна на що. Безславно закінчився і цей шмат життя. Куди йти? В богему? А на богемну силу попит завжди є. «Чуєте, дуже потрібний нам матеріал до Восьмого березня. Напишете?» А там наставляв День МОПРу, День учителя, піонера, робфаківця... Під ці дати газети відводили клаптик білого місця, туди й кидалася, як на штурм, богема! Був один такий час у розвитку преси й біляпресової богеми, що редакції перетворювалися мало не на форуми. Вони кишили богемою і дисциплінованими добрими людьми. До богеми певний час належали, крім Сенченка, ще й Хвильовий і Сосюра, Яловий і Копиленко, Йогансен і чимало інших людей. Побачити редакцію без суспільності було неможливо. Повно людей завжди було і в «Селянській правді», і в «Вістях», і в «Плузі», і в «Червоному шляху», і в редакціях комбінату «Радянське село» і «Український робітник». Років через кілька ця мода вивелася. І мені було дивно по тому зайти в редакцію і нікого там не зустріти, не побачити, крім потрібного редакційного працівника.

Додаток. Хвильового, Ялового й Сосюру зарахував до богеми не тому, що вони заповнювали білі місця на шпальтах газет, а тому, що ходили по місту раз у раз вільними художниками. Для заповнення білих плям були інші.

Своєю вдачею, своїм характером до богеми не міг належати в першу чергу організований до десятих часток години Юрій Смолич, Петро Панч, Павло Тичина, Григорій Епик, надто Іван Данилович Дніпровський. Майже в усіх, кого тут згадано, були перескоки в роботі. У Панча – ніколи! В Івана Даниловича Дніпровського – ніколи.

Прийшовши в Харків, він став до роботи в Головліті і там працював до останньої змоги. Цю змогу забрала в нього страшна хвороба – туберкульоз горла. Випало так, що ми жили близько один від одного. Спочатку на Чернишевській – будинків через 10–15, потім у «Слові». У нього була дуже привітна й мила дружина Пилинська Марія Михайлівна, її сестра, яку ми Своїнкою (своєченицею) називали. В тому ж будинку жив і Гордій Максимович Коцюба. Уславився Іван Данилович своєю п'єсою «Яблуневий полон», яка тоді йшла чи не в усіх театрах республіки. Я ходив, бачив виставу. Зміст забув. Значно сильніше, ба навіть дуже сильне враження на мене справила проза Івана Даниловича, зокрема, пам'ятаю добре його велике оповідання «Долина угрів», написане з великою художньою силою, в своєрідній манері. Так, як він, ніхто не писав, щоправда, щось, неначе паралель якусь можна провести між такими психологічно насиченими творами Хвильового, як «Я» й «Мати». Це був видатний художник. Можливо, заважала йому надмірна скромність і вимогливість до себе, а можливо, й хвороба – глухий кашель не залишав його з перших днів нашого знайомства десь у середині 20-х років. Так ось Іван Данилович був зразком організованої людини: мав завжди постійну роботу,

яка й уберегла його від принад божественного життя. Одного разу я в якійсь справі зайшов у Головліт, побачив там Івана Даниловича, він переносив якісь пакунки з книгами. Одвідував його під час хвороби. Хвороба ускладнилась, їсти він міг лише з трудом, якимось так прихилившись вигнути голову, щоб не було боляче ковтати. Хворів і працював.

Мій переїзд на роботу в Луганськ розлучив нас. Коли я повернувся в 1934 році додому, Івана Даниловича вже не було серед живих. Цікаво було б зараз перечитати його прозу – яке враження вона справила б на мене? Свого часу, саме в 20-х роках, мені здавалося, що краще за нього писав у прозі лише один письменник – сам Микола Григорович Хвильовий. Марія Михайлівна водила мене на могилу Івана Даниловича. Поховано його десь поблизу від Хвильового. Це був строгий, вимогливий художник.

Петро Панч. Ніколи до божества не належав і належати не міг.

КОПИЛЕНКІВСЬКИЙ СОБАКА

У другій половині 20-х років повелася серед літераторів мода на мисливських собак. Собак мали Остап Вишня, Микола Гурович Куліш, Хвильовий, Йогансен, – мовиться про мисливських собак. Мав собаку й Досвітній. Завівся собакою і Олександр Іванович Копиленко. Собачими ідеологами були Вишня й Досвітній. У них були величезні зв'язки в собачому світі, вони знали всіх власників породистих собак у Харкові, знали всіх єгерів. А єгер – це не абищо! Єгер – це академія для собачого покоління. Від єгера залежить – бути цуценятів мисливським собакою чи ні. Отож на мисливському обрії в Харкові з'явилося кілька єгерських зірок і то першої величини. Я знав й імена їх, та за стільки часу забулося. Отож «особачитися» вирішив і Олександр Іванович.

Придбав щеня, віддав його славнозвісному єгереві з Холодної гори Євтушенкові, чи що, аби той з маленького цуценяти жіночого роду зробив першокласну мисливську Діану. І той узявся. Весну й літо провела Діана в собачому отому єгерському інституті. Восени, одержавши належний диплом, повернулася Діана додому. «Чудово! – вигукнув Олександр Іванович. – У ближчу неділю й поїдемо на Заячі Хутори подивитися, що і як». Ранок був чудесний, птиці того літа було багато, переліт – кращого й не треба! Засів Олександр Іванович, як годиться, і коли крижень вихопився з-за кущів очерету, прицілювався і пальнув. Крижень у повітрі перекинувся і млинком упав за потічком в траву. Діана була свідком події. Тож коли крижак завертівся в повітрі, вона кинулася через потічок і з'явилася там одночасно із крижнем. «От молодець!» – схвалив її акцію Олександр Іванович і наказав нести сюди. Отут і з'ясувалися всі особливості євтушенкової собачої академії. Діана підвела свою граціозну голівку, глипнула цікаво в бік господаря, підхопила під крильце крижака і сховалася з ним під кущем. Олександр Івановичу чути було, як там затрішало качині кісточки, і ще побачив він пуховий димок над травою. Олександр Іванович, як відомо, був людиною гарячою. Тож скипів одразу, клацнув затвором, націлювався з обох стволів на Діану, та не випалив: був м'який, рука не підвелася. Зітхнув – і почував додому.

Тієї осені модно було виїжджати стріляти качок на Чернігівщину. Мода, – проти моди, звісно, не попреш. Упіймався на моду й Олександр Іванович. І ось він на Чернігівщині, точніше – в селі Корчі, ще точніше – в мисливського батька, – були тоді такі, – Квача Петра Сидоровича. Три дні мандрував між озерами й болотами, втішався Олександр Іванович і, навітавшись, поїхав додому, в Харків. А Діанка? Отут і розкрився увесь хитроумний хід Олександра Івановича. Діанки він не взяв із собою додому. Діанку залишив на просторах чернігівських заплавних угідь. У поїзді витер піт, перехрестився: «Ну, слава Богу, здихався чорта!» Заліз на полицю і заснув безтривожним сном. Наївний лірик! Ти ж не знав вдачі мисливського батька Квача Петра Сидоровича. Почекавши тиждень і побачивши, що Олександр Іванович не повертається за своїм добром, він сказав у серці своєму: «Не йде гора до Магомета, то Магомет поспішить до гори!»

І поспішив. В Харкові знайшов потрібну адресу, подзвонив. Визирнув Олександр Іванович – в непритомність! Та що поробиш, роль треба грати – роль вдячного люб'язного господаря. А Квач Петро Сидорович каже: «Оце за квитки сюди й назад для мене – тридцять карбованців. За квиток для Діани в один кінець – п'ятнадцять карбованців. Разом – сорок п'ять. За прохарчування Діанки – за десять днів по п'ять карбованців, за день – це п'ятдесят, за клопіт біля неї – десять карбованців, а разом – сто п'ять. Зійдемося на рівній сумі: сто карбованців, Олександр Івановичу!»

Бачили б ви того дня Олександра Івановича!

4 березня 1970 р.

ДІВЧИНА «ПРИ» (КОМУСЬ)

Була така і у нас в Харкові, звали її Віра. Мала 18 років, була закінчена аферистка без скидки на літа. Була «при» Йогансенів, Копиленкові, Слісаренкові, Седлярові. Закінчила своє «при» при Юрії Корнійовичу, але вже не як коханка, як самородок з безоднею всяких талантів, в тому числі й художнього; нібито артистично володіла пензлем, малювала шедеври. Юрій Корнійович ввів її в свою родину, зачарувала вона не лише господаря, а й господарю. При зустрічі Ада казала: «Така талановита, така талановита! У нас он її ескіз – всі, хто бачить, – захоплюються!»

Я тоді ще не дружив з Ю[рієм] К[орнійовичем], дома тоді у нього не бував, то й шедевр не бачив. Ну от, думали-думали Смоличі, що робити з талантом, підказала сама Віра: «Мені б у Москву, там би я вступила в художній заклад і знайшла б свою дорогу!» Це була чудова пропозиція, знайшли Смоличі кошти, вирядили художню зірку в Москву. Успіхи її в Москві були не менш блискучі, ніж у Харкові. Тільки від них не поривало Юрія Корнійовича на захоплені вигуки «браво». На гроші, які фамілія Смоличів асигнувала їй на навчання, Віра улаштувала собі життя в своєму стилі, і в Харків полетіли імена її чергових патронів. Незабаром Смоличі вже зовсім перестали розмовляти на тему феєричних Віриних талантів. Згодом стихли і московські новини. Віри не стало, мов провалилась крізь землю. Пізніше з'ясувалось – стала Віра матір'ю, та от біда, не могла уявити, сердечна, від кого ж! Опинилася в Харкові. Юрій Корнійович одвідав її – жила вона в матері. Про ці одвідини тоді ж і розказав мені. Розмовляли з матір'ю на нейтральні теми, Віра сиділа біля дитини, дивилася через голови і – Юрія Корнійовича не бачила.

3 березня 1970 р.

ХВИЛЬОВИЙ ПРОТИ КОРЯКА...

Видираю з пам'яті:

.....
Коли ж його «візьмуть в роботу»,
О скільки вереску і крику!
– Реакція! Проти голоти!
– Я вас в ЧК! Я вас у пику!
Коли б його була ще й сила,
Він дійсно б так «обтяпав діло».

(Цитую по пам'яті. Перші рядки забув.)

Епіграма ця написана десь чи не в 1923 році і надрукована в якомусь тонесенькому виданнячкові, в назві якого фігурувало, наскільки пам'ятаю, слово «федерація». Там був, здається, надрукований і якийсь мій віршик.

Що Коряк був донощик – про це всі знали. Сам розповідав, як зустрів когось на вулиці і одразу ж побіг у ЧК доносити. Щодо пики. То сам я був свідком кулачної розправи

Коряка над Валеріаном Поліщуком. Було це десь взимку з 1921 на 1922 рік. Ні «Плуга», ні «Гарту» ще не було. А письменники вже були. Збиралися вони в приміщенні невеличкої, так званої домової церкви, яку в свій час збудував Юзефович для робітників своєї друкарні. Був цей Юзефович власником великої і популярної до революції газети «Южный край». У приміщенні було холодно, бо воно не опалювалося, як і багато приміщень того часу. Сиділи у ньому у верхньому одязі. Микола Хвильовий у нужденній солдатській шинельці і солдатській потертій вушанці. Йогансен – тоді він ще був Михайлом, Майком став набагато пізніше, теж у солдатській шинелі, у величезній папасі. На цих зборах бачив ще Михайла Доленга, вже згаданого Коряка і згаданого Валеріана Поліщука. У зовнішньому вигляді Коряка було щось мишаче чи крисяче. Можливо, цього вигляду надавав йому довгий ніс. Але був це талановитий промовець, талановитий журналіст-імпресіоніст. Слухати його було приємно та корисно. Поліщук був красень, юнак з відкритим красивим обличчям, красивим лобом, можливо, таким був в молодих літах Борис Дмитрович Грінченко. Поліщук постійно горів, постійно витав у хмарах якихось нових ідей. Він навчав молодь, хоч сам був юнаком: «Не пишіть так, як Шевченко», і сам дотримувався цього правила, і не писав так, як Франко, Леся Українка, і, зрозуміло, не так, як його ровесники – Володимир Сосюра і тим більше Павло Тичина.

З Сосюрою у Валеріана були якісь непорозуміння із-за дівчат. Я сам чув від Сосюри, як Сосюра начебто надавав Валеріанові за якусь дівчину. Так це було чи ні – Валеріан про це мовчав. Він взагалі бів не дріб'язковий і не любив змішувати громадське з інтимним. Про громадське ж кричав, виступав з промовами, поемами, ліричними віршами, думами, про своє особисте не ділився навіть з друзями. Він тут був чистий, непорочний. Сосюра – той, навпаки, не крився; про що у віршах писав, про це розповідав і в розмовах з приятелями, завжди з пікантними подробицями, наприклад, як у любовній грі з Вірою Золотим Ведмедиком потер коліна об грубе сукно солдатської шинелі.

Ще на тих вечорах у холодній домовій церкві Юзефовича побачив тепер зовсім і наглухо забутого Геца. Він працював у видавництві і незабаром загинув, якщо не помиляюся, потрапивши на Московській вулиці під колеса трамвая разом із п'яним візником чи критиком – не знаю. Може, просто любителем рідного слова. Після нього залишилася дружина, яка до останнього часу працювала у наших видавництвах перекладачкою і літредактором.

Приходили на вечірки ще якісь люди, всього десятка зо два, але хто саме – не пам'ятаю. Так ось сидів я на одній з таких вечірок у тій холодній церкві, слухав захоплено виступи промовців, – не пам'ятаю вже кого саме, аж враз почув біля себе якісь викрики, якийсь гвалт. Глянув і побачив розлюченого Коряка. Він стояв лицем до Валеріана Поліщука і молотив його по голові своїми маленькими кулачками. Валеріан сидів на лаві, закривши голову руками. Шквал як швидко налетів, так швидко й згас. Коряк похапцем вискочив з приміщення, Поліщук залишився сидіти. Сидів і тихо плакав, як хлопчик. За що побилися – не пам'ятаю. Тоді ще був мало знайомий з цими людьми і не наважився розпитати. А потім – забулося.

Коли вже згадалося, то про Поліщука напишу дещо. Жили в Харкові дві сестри Конухес – Ліка і Олена, Єлена, Єлька, яку пізніше Валеріан перехрестив на Йолку. Ліка належала до тодішньої партійної еліти; щодо Йолки – не знаю, здається, вона взагалі була позапартійна. Ліка була дуже гарненька. За нею упали так само елітовані хлопці, пам'ятаю зокрема Озерського – згодом став громадським діячем, був і директором об'єднаних видавництв десь на початку тридцятих років. Так от Валеріан почав теж в ту дводівчачу родину ходити. Закохався, та не в одну котрусь, а в обох відразу, виходить, дуже серденько мав. А вони взяли та й теж у Валеріана закохалися. Що робити? Міркували, міркували і вирішили побудувати нову сім'ю, якої ще світ не бачив, де при одному чоловіку було б аж дві жінки. Такі чудеса траплялися у ті роки. Як надумали, так і зробили. Поженилися і почали втроях жити однією сім'єю. З Валеріаном я був добре

знайомий, але до нього ніколи не ходив на квартиру, не бачив, як воно там і що. Проте, дещо мені розповідав сам Валеріан. Перекажу нашу розмову на цю лоскотливу тему, як вона мені запам'яталася.

– Ну, розкажи, як же воно живеться з двома жінками разом?

Відповідає:

– Річ це не проста! Страшенно складний механізм! Всі почуття, всі рухи, слова, вираз обличчя треба поділяти між ними на абсолютних аптекарських терезах!

Скільки тривав цей союз одного з двома, не пам'ятаю, здається, слід його обчислювати роками, можливо, рік, два, три. З одного боку, начебто й чимало часу, з другого – й не довго. Триєдина сім'я все ж таки була неприродним, штучним побудованням. Розпалася вона так. Маловродлива Йолка вирішила дати сестрі справжній бій із застосуванням наймогутніших аргументів. Вона завагітніла. Це був відчайдушно сміливий крок. Красуня Ліка злякалася приймати такий виклик і, будиши мудрою дівчиною, вирішила тікати від цієї пастки, поки жива-здорова. І втекла. Виїхала в Москву. Там погуляла щось недовго та й виїхала собі заміж – одна за одного. Від Йолі у Валеріана народився красень-син – Марко. Після арешту Валеріана (1934 р.) сім'я його виїхала у Москву до Ліки. Там той хлопчик і виріс без батька, в чужій хаті, без батьківської ласки, а Валеріан був добрим батьком. Сестри докладали всіх зусиль, щоб вигодувати дітей, поставити їх на ноги.

Вдарила війна. Хлопця мобілізували на фронт. Додому він не повернувся.

У двадцятих роках там-таки, в Харкові, мав місце ще один аналогічний факт. Жив там і діяв один з перших міністрів радянського уряду на Україні – ще до створення Союзу – Левко Ковалів. Я знав його трохи. В середині двадцятих років, залишивши своє міністерське крісло, він зайнявся журналістикою, заснував універсальний ілюстрований журнал «УЖ», був його першим редактором. Багато гарного про нього мені говорили Юрій Смолич, який працював у цьому ж самому журналі, і Михайло Йогансен. Так ось у цього Левка Коваліва був друг, прізвище його забув. Дружили вони дружили і вирішили вдвох оженитися на своїй сусідці по квартирі. Знав я й ім'я, і прізвище цієї щасливої жінки, та теж забув. Тріумфірат цей тривав досить довго. Здається, загинув після арешту Коваліва на початку тридцятих років. Жінку ту я знав, хоч і не був знайомий, але бачив її кілька разів – то на концертах, то в Будинку Блакитного, то в театрі. Жінка як жінка. Видно, мила, симпатична, але не красуня, тим більше не писана красуня.

Експерименти! Еге ж.

Як суспільство дивилося на ці тріумфірати?

Тоді було чимало усяких спроб: жили, вірили в нове, в краще майбутнє. Самі по собі і Валеріан, і Ковалів були чисті, благородні люди, і їхні спроби тіні ніякої на них не накинули і не кидали.

10 жовтня 1969 р.

ЩЕ. ХВИЛЬОВИЙ ПРОТИ КОРЯКА

Казав, і це, здається, було й надруковано: «У Коряка дві душі: одна кошача, друга заяча». І це все ще в 1922 чи 23 році!

Ще на тих зборах в церкві Юзефовича бував А. Лейтес. Любив, видно, яєшню і ходив майже завжди з слідами жовтка на губах.

Була в ті роки ще така письменниця Софієва-Левітіна, здається Софія. Це прототип Свині в одному з ранніх оповідань Хвильового.

Мав Хвильовий у ті роки власну теорію про два типи революціонерів. Один тип – романтики. Історія їх випихає на перші місця в моменти, коли точаться бої, ревуть гармати, коли руху набрали мільйонні маси народу. Оця колотнеча і є рідна стихія революціонера-романтика. До цієї групи Хвильовий зараховував і себе.

Гармати стихають, гуркіт колотнечі зникає, настають пореволюційні будні. Дні мук, терзань і страждань для романтиків. Вони не знаходять місця в буденщині.

Тоді історія висуває нові лави діячів – господарів буденного дня. Обидві групи непримиренні.

Пригадуються популярні в свій час вирази з оповідань і віршів Хвильового. Ми любили приказувати один одному («ми» – молодь того часу): «А сосни гудуть, гудуть! Чого так сосни гудуть? Ех, ви, сосни мої, азійський край!»

«Дзвонар... а дзвони замело...» Забув, може, пригадаю пізніше.

Прийдеш до мене холодна, вечірня,
Де метелить, метелить одувачика пух,
І запахне пожегом в далеких алеях,
І тебе я на возі, мій друг, спом'яну.

У будень мав сіре якесь, майже непривабне арештантське обличчя. Коли мозок спав, то і вся його істота скніла, і, дивлячись на цього дрібненького чоловічка, завжди абияк одягненого, не можна було і уявити, що з ним стане, коли серця діткнеться святий вогонь неспокою. Перед нами ставала зовсім інша людина, красива, з надивовижу виразним обличчям, з чорними іскристими очима. Брови чорні, звичайно погнуті, розліталися на всі боки. Видно було, що воістину божественний глагол – його стихія. Ось тоді вибухали дискусії, багаті, змістовні, красиві.

Є люди дивної організації. От як Володя Сосюра. Поет це був, без сумніву, геніальний і ніхто, крім Миколи Куліша, не міг так брати слухачів в свої руки, як Володимир, Володя Сосюра. Та ось він встрає у спірку. Його вихідна позиція: А не є Б. Тим часом опонент зробив блискучий хід, кинув сніп фейерверочних аргументів, і Володя вже гукає у захваті: «А так, так! Так я ж і говорив, що А тотожне значенню Б». У Хвильового навпаки. Чим яскравіший фейерверк доказів у його опонента, тим гарячіше починає працювати його мозок. Така дискусія відбулась, між іншим, і після прем'єри п'єси Миколи Куліша «Мина Мазайло». Слабким місцем п'єси я вважав те, що зміст її надто прив'язаний до інтересів однієї країни. Хай мовні проблеми, порушені автором, є пекуче актуальними на Україні. А поза нею? Як їх сприймуть десь за кордонами нашої землі?

Я мав на увазі такі європейські країни, як Франція, Англія, Німеччина. І мені здавалося, що мої аргументи неспростовні, здавалося, що загнав я свого супротивника в глухий кут. Та він стих лише на одну мить. Ось брови його крилами розлетілись, очі засвітилися, мовби сипнули іскрами. В наступну мить він уже йшов у атаку. Хай Європа, Франція, Англія. Так! А хіба ж світ починається і закінчується Європою? А ви можете мені сказати, яке враження п'єса Миколи Гуровича може справити в Єгипті, Алжирі, в Марокко, в Індії, в інших колоніальних країнах?

Час той був неспокійний. В Алжирі і в Марокко точилися війни, спалахували повстання, трусило у визвольній лихоманці Єгипет...

Що я міг сказати супроти цього, коли світ потрясли національно-визвольні змагання колоніальних поневолених народів? І справді, як знати, як би в тих умовах прозвучала ця п'єса геніального Миколи Гуровича?!

Був фаталіст. Твердо знав, що загине тринадцятого числа. Мав колосальну інтуїцію. Акції по колективізації країни своїми масштабами повинні були захопити його. Прийшов час знести з обличчя землі тисячолітні копиці мужицького гною. І Хвильовий начебто ожив. Зв'язався з газетами, подався у відрядження, був свідком потрясаючих картин. Пам'ятаю, після однієї такої чергової поїздки хтось із компаньйонів по поїзді, здається, Епик Григорій, захоплено розповідав про апокаліптичну картину спалення на вигоні церковного устаткування – аналоїв, престолів, хоругв, ікон, іконостасу і василькових віничків, якими священник обпорскував парафіян свяченою водою. Гриць заплював. Горів. Хвильовий сидів блідий, зосереджений, дивився кудись через голови.

Вигляд такий був у нього, немовби спинився над безоднею. І вже більше не їздив. До цієї теми не повертався.

Він взагалі любив випити. З друзями, щоб було весело, людно, з гомоном, з піснями. Але випивав від нагоди до нагоди, від іменин до хрестин.

То колись. А тепер: була нагода випити в громаді – пив у громаді, не було такої нагоди – випивав сам і все розстібав комір сорочки, немов йому душно було. Бачили, як він п'яний спав на території Шатилівської лікарні під парканом. Насувалася зима з 1932 на 1933 страшний рік. Вулиці міста заповнили постаті охлялих, голодних людей, які тинялися від будинку до будинку, рилися в смітниках, сідали відпочити під парканами, і більшість їх там і знаходили вічний відпочинок. Хвильовий посірів, став маленький, поводився, як загнаний звірок. Жив у присмерку; коли ж з'являлась якась спромога – улаштовував цілонічні бучі, оті учти під час чуми.

Цимбал. Ім'я? Забув. У 20-ті – на початку 30-х років був такий драматург. Одну його п'єсу прийняв і поставив «Березіль». Були знайомі за типом: здрастуй – прощай. Скільки разів не зустрічалися – скаржився на житлові умови. В хаті тіснота, діти – не вибереш часу працювати. Яка його подальша доля – не знаю. Чи писав іще й інші п'єси? Теж не знаю.

Панів Андрій. Весь час був знайомий з ним. Жили навіть в одному будинку, віталися, і – все на цьому кінчалось. Жив він на третьому поверсі, проти Хвильового. Ходив до Хвильового позичати машинки, на якій писав свої виступи проти Хвильового. Хвильовий сердився, казав: «Ну, що ж... І такі сусіди бувають!» На вечірках любив читати набридлий всім віршик: «Коли пас я маленьким гусят, мені сонце всміхалося любо...» Не любив цього вірша я. Та от випала нагода – поїхав хлопець в Грузію, в Тбілісі. Назад повернувся з циклом, з якого видно було, що і з Паніва міг би бути поет...

Іван Шевченко. З Шевченком я дружив, часто бував на квартирі у нього. Жив він у Харкові, на Ветеринарній вулиці, в одному з будинків Рад – були такі. У такому ж будинку, тільки на Пушкінському в'їзді, жили до «Слова» – Валеріан Поліщук, Григорій Епик і, здається, Олександр Громов.

Шевченко був симпатичний, мав хороше лагідне серце, працював у ЦК ЛКСМ, в різних комсомольських виданнях. Був одружений з Ідою. І втратив її після того, як її було послано на підпільну роботу в тодішню Галичину. Не знаю, де ділася вона, – там загинула чи пізніше повернулася додому?..

Був незлобливий, не задакуватий, незважаючи на свою популярність як автора хороших пісень. Десь у другій половині 20-х років був призваний в армію. Потрапив у Дніпровську флотилію. Після демобілізації до Харкова вже не повертався, переїхав у своє село Павлиші під Крюковим, коли не помиляюся. Але все ж під час його дійсної служби ми кілька разів зустрічалися. Розповідав, що в Києві познайомився з дочкою Старицького – Старицькою-Черняхівською. Ходив до неї на літературні вечірки. З його розповідей, стриманих, видно було, що Старицьку-Черняхівську він глибоко поважав і вечірки у неї йому давали якесь задоволення. Після того, як переїхав у Павлиші, вже не зустрічалися, навіть не переписувалися. Хто переписувався в моторошні 30-ті роки? А потім справа застарілася, зв'язки ослабли. Від людей чув, що працював у місцевому радгоспі бригадиром.

Анатоль Крашаниця. Як і багато хто, до «Плуга» належав. Жив на початку 20-х років у Харкові, потім зник кудись у район. Звідти приїздив зі славою давнього літературного працівника. Писань його не пам'ятаю. Яка подальша доля – теж.

Марко Кожушний. Гарний, вродливий хлопець, з «молодняківців». Теж, покрутившись якийсь час у Харкові, зник у селі і... замовк. Десь наприкінці 50-х років Павло Матвійович Усенко цікаво розповідав про те, як склалося життя цієї людини. Виявляється, він був Дон Жуаном, мав велику владу над жіноцтвом, надто – після війни, коли

кулі розчистили поле діяльності. Упадав до знемоги. Жінки, як казав Павло Матвійович, висмоктали з нього усе – і життєві, і творчі соки... А який Дон Жуан без соків?!

Леонід Недоля. Був такий чоловік. Лічився членом семенківської «Нової генерації». Що він там робив, не знаю, бо належав, здається, до тієї категорії поетів, які утримувалися писати вірші і взагалі – писати. Запам'ятався він мені не цим, а своєю розповіддю про те, як рятувався з Москви під час сталінсько-чорної нелюдської кровожерливої епопеї. Сам він начебто належав до недоторканих, розповідають, що навіть начебто Леніна на власні очі бачив. І жив безпечно. Хапали не таких, як він, а таки справді ворогів народу. Та ось почав помічати він, що до лав ворогів народу почали потрапляти люди, про яких він напевне знав, що ніякі вони не вороги народу, а «свої в доску» люди. І стримався. А коло тим часом вужчало. Подих крила «чорного ворона» долітав і до нього. Всіх беруть. І його візьмуть. Візьмуть? На якій підставі? Беруть тих, хто сам в руки дається. А він, Леонід Недоля, не дається. І не дався! В слушний момент вислизнув із квартири, з свого кварталу, з Москви, і, переходячи з товарняка на товарняк, з товарняка на робочі поїзди, з робочих на поїзди місцевого сполучення, залишив Північ і спинився на Півдні. Доля прибила його до Черкащини, і там він потону в рідних місцях, поки не минула небезпека. Та так у Черкасах і залишився. На посаді старого більшовика, кажуть, виступи робив, проліз у верхівку, ба навіть одружився з місцевою красунею. Її я бачив двічі в Києві, обидва рази на Хрещатику, справді красуня. Було це, мабуть, на початку 60-х років. Тоді ото під час однієї з тих зустрічей він і розповів про те, як рятувався від «чорного ворона» в Москві. У Київ приїздили в справах його чарівної дружини, принаймні я так зрозумів... Кажуть, що пізніше вони розійшлися, Та й що було робити молодій гарній дівчині з старим підтоптаним дідом?

Павло Іванов. Високий, вродливий, голубокий блондин, більярдист ще, може, кращий за Майка Йогансена. Рибалка, спеціалізований на коропах, не в денних, а в нічних експедиціях по Дінцю. Поет рибальства! Нічного, звичайно. Мав альбом з наклеєними зразками луски. Розповідав, що по розміру луски можна визначити величину риби, це, мовляв, об'єктивний свідок. Тут не скажеш, вимірюючи по лівій руці правою долонею: «Отакеного коропа піймав! Їй же богу!». Знавець змірить лущинку (можна такий словотвір запропонувати від слова луска?), встановить правду і викрие брехню. Писав мало, бо, здається, теж належав до тих письменників, які утримуються від писання. Хоч колись щось читав я його в одному з видань «Вапліте» (належав він до ВАПЛІТЕ). Був на війні, де його тяжко покалічили. (Про останні роки його слід перевірити.)

Дер Ністер. Єврейський поет. Був знайомий з ним років з десять. Справжнє прізвище – Каганович. Стримана, замкнена в собі людина. Коли ж розворушиш – оживає. Пам'ятаю, ми сиділи десь в письменницькому клубі і я почав розповідати про свої читачькі пригоди. Розповів і про те, як познайомився з Гамсуном. За допомогою каталога. Перегорнув аркушик, а там великими літерами виписано – КНУТ ГАМСУН. МІСТЕРІЙ. Всі слова приголомшили мене, що й примусило взяти книгу, яка зачарувала мене. Вислухавши цю розповідь, Дер Ністер ожив, блиснув очима. З'ясувалося, що він теж і в ті ж роки захоплювався Гамсуном. З Гамсуна перейшли на Франса, на Метерлінка... Ми обидва читали одні й ті ж книги і однаково ставилися до них. Проте пішли різними шляхами: моя стихія – живописати портрети, його – виявляти і уловлювати найнепомітніші рухи людської душі в людському серці. Коли я працював у «Літературному ярмарку», то взяли одну новелу й Дер Ністера, не пам'ятаю, в чієм перекладі. Виявилось, що не Гамсун, а Біблія наклали свій відбиток на Дер Ністера. Писав він біблійним складом. Й сполучник «і» так часто вживав, що в друкарні не вистачило цих літер! Позичали у когось! Зміст новели забув. Загальний настрій залишили своєрідний, однотонний – пити хочеться, і нема змоги напитися...

З ним була пов'язана трагікомічна історія. Коли в середині тридцятих років почали викривати ворогів народу, то харківська письменницька організація вирішила не бути останньою. Керували нею тоді Леонід Юхвід й Іван Плахтін. Критикували з притиском, розтешували матеріал не шкодували. Потім комусь із них, не знаю саме кому, спало на думку провадити чистки з участю народних мас, сказати б, представників народних низів. А де їх візьмеш, коли харківське відділення знало лише двох чоловік з низів отих – двірника з будинку «Слово» Якіма і кербуда (прізвище забув). Був він колись бухгалтерським працівником якогось видавництва, здається, «Вістей». Отож бухгалтер з професії. Перед початком засідань обранці з низів проходили відповідний інструктаж у керівників Спілки. От прийшла черга Дер Ністера стати перед трибуналом. Виділений правлінням доповідач, тобто прокурор, обвинувач, слідчий, виступив з відповідною промовою, а що ніяких фактів не мав, то здер їх із стелі. Щось плів про модернізм, імажинізм, футуризм і подібне. Виступ був громовий, та цього, звісно, було мало. Мав настати пік, зеніт дійства, і тоді ото на сцену були спущені Яким і кербуд. Яким вступив на сцену бадьоро, та поки дійшов до трибуни, забув свою всю програму. Запикав, замикав, нарешті сказав, адресуючи виступ Дер Ністерові: «Як ото той сказав, то такий він і є!» – та й сів на своє місце («той» у його промові означало – промовець, обвинувач, прокурор, слідчий). Слідом за ним кербуд виступив. Товстий, дурний, нахабний... Цей став на трибуну і вигукнув патетично: «Та що ви з ним цяцькаєтеся?! Та він же символітик! Символітик, кажу, чуєте, символітик!».

Цей геніальний виступ зрозуміли тільки агенти НКВД, які раз у раз були присутні на вечорах, засіданнях, зборах Спілки. Інколи такі розтешувальні збори були підігнані під кульмінаційне дійство. Ледве в приміщенні відлунювали голоси анафеми, як завеса роздиралася, на авансцену виступала сталінська агентура, оточували жажливого злочинця, вели. Біля парадного вже чекав т. зв. «чорний ворон», будь він навіки проклятий. Дер Ністера з якихось причин не заарештували тоді, заарештували років через 12 пізніше, але вже тоді, коли він разом з іншими єврейськими письменниками переїхав в Москву. Чи інкримінували йому Якимів виступ, чи ні, не знаю. Можливо, аргументи кербуда мали більшу силу. Цікаво, що той кербуд, який виступав проти Ністера, сам був євреєм!

Михайло Майський. За професією – пічник. Казкар, знавець народної премудрості. Змолоду входив у якусь будівельну артіль. Мандрував з нею по всіх світах і все, про що чув довгими вечорами, запам'ятав і вмів прецікаво оповідати. Одного разу ми сиділи з ним в одній із кімнат Утодіка (Управління по охороні авторських прав – забув точніше, як це розшифровується). Він взявся розповідати пригодницьку українську казку, почав нанизувати події і підібрав щось з 25 епізодів, а скінчивши казку, сказав: «Це, либонь, ще й не все; багато позабувалося...». Здається, він щось і писав, читати мені не доводилося. Лічився при Спілці. І страшенно бідував. Тоді Юрій Корнійович зжалився над ним. Довідавшись, що невдаха був першокласним малярем і альфрейщиком, наважився на рішучий крок: взяв та й виключив Мишу Майського з Спілки. Це спричинилося, звісно, до глибокої душевної драми, однак операція мала і благодійні наслідки. Майський включився в якусь малярську бригаду, взяв в руки забуті інструменти, почав білити, ремонтувати, опоряджати, розписувати квартири і установи. Якось років через два після всього цього я зустрів його на Римарській, де він жив (все це діялося у Харкові). Він зрадів, привітався і з задоволенням розповів, що поновив своє професійне уміння, є кваліфікованим членом артілі, без роботи не сидить і дня. І, звісно, заробляє. Назвав і цифру свого заробітку – від 1200 до 1500 крб. на місяць. Решта про Мишу Майського – у спогадах Смолича Ю. К.

Михайло Биковець. Журналіст, бистрий на перо, який з незрівнянною оперативністю і майстерністю обслуговував сьогоднішній день. Людина діла. Це на ньому довгі

роки тримався «Плуг» і його орган «Плужанин». Численні свої опуси підписував здебільшого псевдонімом Марусик, а частіше – урізаним прізвиськом і ім'ям – Мих. Бик. чи Бик. Мих. Жартуючи, літератори вигадали йому ще кілька таких прізвиськ: Мих Хим, Хим Мих, Мих Киб, Киб Мих тощо. Велетенської працездатності людина. Останні роки до арешту працював над біо-бібліографічним словником, склав величезну картотеку, яка займала цілу шафу. Після арешту хтось все це викинув у підвал «Слова». Йшли люті арешти, Тероризовані люди, перед якими маячили постаті філерів, що з усіх боків оточували «Слово», і «чорні ворони», мовчазно проходили повз тих повних цупко і дбайливо перев'язаних папок. Не до того було. Та що сирові неопрацьовані папки! Загинула величезна колекція портретів передових діячів мистецтва й культури кінця 20-х років геніального Анатолія Галактіоновича Петрицького! І це вже не в приватній квартирі і не в сирому підвалі опального будинку, а в мистецькому сховищі, на очах всього суспільства, якому, проте, теж не було ніякого діла до того бузувірства – над кожним висів дамоклів меч, невідомо було тільки, коли він впаде... Кажуть, що начебто розпорядження про знищення колекції віддав культпроп ЦК і пізніше – міністр освіти Андрій Хвиля, що, звісно, не врятувало його.

Закінчив Биковець Кобиляцьку гімназію і далі не вчився. Одного разу у нас з ним виникла цікава розмова. «Ой, дивися, Михайле, суспільство стає щораз освіченіше, нові люди потоком ідуть з університетів, інститутів... Гляди, не сядь на міліну з своєю гімназією», – сказав я. «Про це я знаю, – відповів Михайло, – і склавши руки не чекаю удару. У мене своя система удосконалювати свої знання, будь певен, міліна мене не страшить! Якщо суспільство щороку в своїх знаннях підіймається на п'ять сантиметрів, то я намагаюся піднятися на сім-десять сантиметрів, так і буду йти попереду!». У нього була гарна бібліотека, читав він багато, працював теж як оперативний працівник в «Плузі», в «Плужанині» він був незамінний. Писав, не усамітнюючись в кабінеті. В той час для плужанства характерна була «купність», кабінетне домашнє життя було вдмиву, в своїх селах ми завжди і скрізь купчилися, збиралися на гулянки, гуртувалися. Цю звичку принесли в перші часи і в «Плуг». Дома всиджували ледве до 1-2 години, далі зривалися і спливали у свої кошари. Таких було кілька. Спочатку редакція газ. «Селянська правда», де ми неймовірно заважали працівникам робити газету, не розуміючи, звичайно, цього; далі – в приміщенні «Плуга» на Пушкінській, в тому будинку, де розмістився комбінат Фурера «Радянське село». Друга година – і в «Плузі» вже повно. Діла не було, то сходилися без діла, як на вечорниці, тинялися по коридорах, по кімнаті, відпочивали на підвіконнях, на двох стільцях, що мала редакція «Плужанина». Крім Сенченка, тут часто товкся Копиленко, Іван Шевченко, Антін Дикий, Пилип Голубничий, Анатоль Гак. Тиняються з кутка в куток, щось говорять, сперечаються, а Мих Бик, Бик Мих, Киб Мих, Мих Киб, Марусик сидить за столом, він був секретарем журнальчика і, власне, справжнім його редактором, кидає репліки, зауваження і водночас – опрацьовує кореспонденцію розбірливим гарним почерком, без поправок, без переписувань, отож писав відразу начисто. Більшу половину перших номерів журналу «Плужанин» (здається, спочатку він «Плугом» називався) написав сам Михайло Биковець під різними псевдонімами, за що йому велике спасибі!

Любив Кубань, часто їздив відпочивати на Кубань, де у нього були знайомства, розповідав, як косив сіно, громадив, як возив його на таких самих гарбах, як і у нас, на Кобиляччині. Поетом у вузькому значенні слова не був. У ширшому треба ж справді бути поетом, щоб, маючи такі практичні ділові нахили, застрягти в редакції журнальчика на якісь півсотні сторінок. Адже ж міг чоловік бути правителем справ якого завгодно міністерства, заступником міністра по організаційних питаннях чи в справі масової роботи. Міг бути незамінним працівником енциклопедії, статистичного бюро! Просто Кобиляки не привчили його до масштабного мислення, з Кобиляк в «Плуг» потрапив, де панували

ті ж самі традиції. А міг би, як Білик-Рудченко, піднятися до генеральських апартаментів. З ним було легко, не літав чоловік у високосях, був наскрізь земний, тому не лукавий, щирий, прямий. В особистому житті йому не таланило. Товаришування з сестрою Досвітнього ні до чого не призвело, розійшлися. Вже маючи понад тридцять років, зустрівся з жінкою, в яку молодим був закоханий, на той час вона вже була вдовою, мала сина. Перевіз до себе. Жили, жили якісь там два-п'ять років (скільки саме, забув) та й розійшлися, на перешкоді її дитина стала. Зрозуміла жінка, що з Михайла батька синові не буде, й пішла. Для неї найсвятішою річчю було щастя дитини, «а я вже якось доживу»! Михайло сумував, та зарадити не міг, видно, виховувати чужу дитину не така проста річ. А її любив і шкодував, що так сталося.

Загинув у застінках, як і тисячі та сотні тисяч інших.

Антін (чи Антон) Дикий. Все життя експлуатував людський страх перед ЧК і його перевтілювання. Прозоро натякав, що він своя людина в «органах». Про перші його кроки в «літературі» написав Смолич. Можна додати, що служив, як тоді в Держвидавві, він лише перші роки. Потім жив, ніде не працюючи і ні на що не будучи здатний, був ледачий, неосвічений, без будь-яких знань, кваліфікації. А жив добре! Як це він примушався робити – один Бог знає!

Бувши заарештований, в НКВД заявив, що являвся організатором націоналістичної контрреволюційної організації, куди залучив Євгена Касяненка, Івана Сенченка і ще там когось. Після XX з'їзду мене в цій справі викликали в канцелярію прокуратури, розповіли про це зізнання Антона Дикого, спитали, що я можу сказати про нього. В розмові прокурорський працівник задумано і журливо сказав: «Видно, тяжко йому довелося, коли звів на себе такий наклеп...»

До речі, про моральне обличчя Дикого. В 1937 році на одних із зборів харківської організації він виступив з промовою, в якій сказав: «А то є ще такі внутрішні емігранти, як Сенченко...» Заява для Сенченка сумних наслідків не мала, можливо, ці збори відбулися вже після детронізації Єжова.

А сам Дикий був заарештований. Незадовго перед арештом він зазнав якоїсь катастрофи, ледве чи не викинули його з партії і призначили на роботу в архів. Одного разу, за кілька днів до його арешту, ми йшли однією дорогою, він попереду, я позаду. Перетряска тяжко вплинула на нього, він якось охляв, змарнів, пасма волосся якось безсило спускалися з голови на тоненьку шию, як буває у худеньких хлопчиків. І мені стало жаль його.

Василь Вразливий. Він мав хороше, видовжене, прикрашене прозорими карими очима обличчя, з приязним доброзичливим поглядом. Це привертало до нього, і ми, його однолітки, називали його Вася.

Юрій Смолич. Будинок «Слово» мав два крила (причілки) паралельні. Юрій Смолич жив у північному причілку, я – в південному. На ділі виходило так, що мої північні вікна стояли проти південних вікон Юрія Корнійовича. Задяки чому був я свідком написання принаймні п'ятнадцяти з усіх сорока романів, написаних Смоличем.

Влітку. Підйом у Смоличів о восьмій годині, розминка, тиняння, вмивання, стовбичення проти сонечка, час, сніданок. На все це витрачалася одна година. О дев'ятій він уже за столом. Мова іде про десятиріччя між 1930 і 1941 роками. В цей час більшість літераторів працювала ще допотопним способом, користуючись пером, звичайним «шкільним», і лише в небагатьох стирчала з бокової кишені автоматична ручка, які тоді дуже часто випускалися із золотими перами, закордонні; наші – з сталі, чавуну і рапиду – дванадцять авторучок, наших і кілька закордонних. У нього був свого роду відпочинок ходити по спеціальних магазинах з канцприладам і вибирати собі інструмент для писання. Мав він пекельний почерк – своєрідно гарний. Як і Яновський, любив алізаринове чорнило, зелене. Але романи писав на друкарській машинці. Сідав до столу і починав роботу, нестомну, неспинну, з дев'ятої ранку і до першої години дня.

О першій годині – другий сніданок, перевдягання й подібне. О другій годині Юрій Корнійович виходив з дому. Здебільшого в Спілку письменників; в харківському філіалі він цілий ряд років був головою обласного правління. В кабінеті голови філії він працював до п'ятої, після п'ятої – з другого поверху спускався вниз, де у великій залі стояв більярд. У більярд він грав добре, незважаючи на свій асистогазматит. О сьомій вечора він був уже дома, обідав, відпочивав, слухав радіо, переглядав газети, читав книги. О дев'ятій вечора, відпочивши, він знову сідав за машинку. Працював до першої ночі. Далі тинявся по кімнатах, стовбичив біля вікна, грів чайник, пив чай. О другій лягав спати. Йому доводилося проводити колосальні підготовчі роботи: ходити в архіви, в бібліотеки. Десь в середині тридцятих років він працював над якимсь науково-фантастичним романом, догий час одвідував клініку професора Шмакова (здається, так?), спеціаліста по переливанню крові, а також хірургічний відділ, де був присутній при різних операціях. Тепер пригадую – це було ще до того, як ми з ним ближче потоваришували. Одного вечора ми обидва були в гостях у Миколи Петровича Трублаїні. Юрій Корнійович випив трохи, розходився і почав геніально розповідати, як все там діялося, в хірургічній палаті. Геніально! Коли писав «Вісімнадцятирічні», то довгий час ходив до Харківського архіву (тоді він, мабуть, був ще Центральним), зібрав велику силу цікавого матеріалу, про що теж умів яскраво оповідати. Про Смолича тих років я вже після війни написав нарис, опублікований в «Літературній газеті». Копії в мене не лишилися, а жаль!

Володимир Коряк. Десь весною двадцять третього чи двадцять четвертого року я пішов у Харківський загодній парк. Механізованого сполучення тоді не було між містом і парком, ходити доводилось пішки. Я ішов, тішився гарним теплим ранком. Десь посередині дороги мене наздогнав Володимир Коряк. Пішли разом. Говорили про се, про те. Раптом він заговорив про національне питання і спитав, що я з приводу цього думаю. Я відповів те, що думав: настав після воєнної хуртовини мирний час, і Володимир Ілліч знайде змогу впритул зайнятися цим питанням. «То ви думаєте, що національне питання у нас розв'язане?» – «Вважаю, що в основному розв'язане». Сказав я це і помітив тінь розчарування на обличчі Коряка. Далі ми йшли майже мовчки, а коли прийшли в парк, Коряк викинув такий фортель. «Ви посидьте тут на лавочці, – сказав він мені, – а я збігаю куплю цигарок он у тому кіоску». Пішов і не повернувся. З цього часу Коряк мене не любив. І де тільки міг, накидався. Десь у двадцять четвертому році в студентському журналі «Студент революції» я опублікував оповідання, в якому зачепив проблему будівельного матеріалу майбутнього. Про це я, звісно, не мав ніякого уявлення, але мені здавалось, що матеріал будівель майбутнього мав би бути особливим: міцним, прозорим. І створив я його з чистого повітря. З чистого повітря! Цього було досить для Коряка, і він поспішив оббрехати молодого письменника, який, мовляв, комунізм і комуністичне будівництво вважає за повітряні замки! Дрібна, нікчемна, підла людина! Вдруге він показав себе як критика, учепившись за одну фразу з першого оповідання із серії «Червоноградських портретів». При описі портрета Михайла Михайловича я вжив порівняння: щоким у Михайла Михайловича були, як червоні помідори. В цьому великий критик побачив квінтесенцію всього твору, кваліфікував цей твір як апологетику куркулів, а мене назвав апологетом куркульства! Глибоко переконаний, що запитання його про те, як я дивився в ті роки на розв'язання національного питання на Україні, було провокаційне.

Великий ніс робив його схожим на пацюка. Психологія людей страшних тридцятих років.

Треба ж було такому статися, що саме в середині страшних 30-х років Спілка завихрилась у п'яних банкетях. Банкети влаштовувалися за всякої нагоди. Організатори не скупилися на продукти, які невідомо звідки бралися, бо Україна після подій 33-го року лежала неприємна, голодним, вимореним кістяком. Згадувався «Пир во время

чуми». Я пам'ятаю не менше десяти таких диких бенкетів. Паралельно з банкетами творці нашого життя ухопилися за актуальну справу: навчити танцям членів Спілки письменників! При обласному клубі відкрився танцклас. Танцклас при Спілці! Що ж це може означати? І наївні людські душі повірили, що ера «чорного ворона» й філерів, які зграями ходили побіля людських жител в місті, закінчилася, що тому жаху кінець і віднині країна, люди і члени Спілки зможуть зажити людським життям! Піймалися на вудочку багато наївних манілових. І я. Тягло до людей, бо вдома таки страшно було дивитися з вікон на моторошні постаті філерів, розставлених на всіх виходах зі «Слова». Ну, танцювали – не танцювали, повертаємося додому. Вийшли на свій тротуар. О радість – філерів не зустріли, не стовбичили вони й біля хвіртки! О люди, люди, як вам небагато треба, щоб відчувати себе хоч трохи щасливими! І ми зраділи. Було нас двоє: я і ще один непоганий чоловік. Висуванець з хорошими задатками. Галушка – ім'я й по батькові забув. Письменник, громадський діяч, молодий учений... У Спілці, здається, був якимось адміністратором. І ще, крім усього цього, був членом міськради, чого не багато членів Спілки досягали. Зітхнули ми з ним з полегкістю, пройшовши хвіртку. Та рано, рано зраділи! Не встигли пройти й половини до нашого парадного, як від стіни відділяються дві постаті в специфічній уніформі, як тіні відділяються! «Стривайте!». Спинилися. Ну, думаю, натанцювалися, кінець, Іван, твоїм походенькам, підеш туди, куди пішли Вишня, Куліш, Йогансен, Поліщук, Іван Падалка, Євген Касяненко, Павло Лісовий, Василь Вражливий, Олесь Досвітній, Андрій Панів, Гриць Епик. Піймався, як риба в гузир, значить, кінець. А Галушка почав викручуватися: «Та що ви, товариші! Ви, певне, помилилися! Я не такий, як інші: я, Галушка, письменник, учений, посідаю такий і такий пост у Спілці, член міськради!». Все це, звичайно, була правда. Та що було моторошно: в ту мить, як вони підступили до нас, Галушка відділився од мене, і все, що він ото сказав, можна було так прочитати: «Я знаю, що ви ганяєтесь за Сенченком. Але Сенченко це не я, Сенченко ото біля вас стоїть, а я – Галушка – ось, із святим ореолом над головою!».

Бідолашний Галушка. Прийшла страшна година, і ореол не врятував його! Але цього разу нас спинили не для того, щоб заарештувати, а взяти в поняті! Уявляєте? Яка до кінця витримана законна процесуальність: поняті!

Вбік від теми. Галушку взяли тоді понятим при арешті Івана Вухналя, мене – до Юхима Гедзя. Зайшли. В квартирі бідність, злидні. Юхим любив випивати; та він і раніше випивав, а жив добре. Справа в іншому: він був записаний гуморист і драматург з легкого жанру. Отож уявіть собі становище бідолашного гумориста, який у середині 30-х років мав заробляти на життя гумором і драматургією! Навколо дикий розгул осатанілих здобишників, людський плач, зойки, сльози, рипіння гальм «чорних воронів», які зграями прорізували вулиці міста, – і гумор, сміх! Бідолашний гуморист мав двоє дітей і, щоб прогодувати їх, продав усе, що було в кімнаті, і вона стояла пустою (щоправда, займав Юхим три кімнати, але агенти окупували лише одну). Треба робити обшук, а стіни – голі! А хата – пуста! Відкрили шухляди столу – звичайного, обіднього, – а в шухляді й листочка паперу. А обшук робити слід, бо ж поняті тут! І, крім того, хоч здохни, а щось же та слід знайти придатне для побудови звинувачення! Крім столу, в кімнаті стояла вузенька, довга обідрана канапка, яка, певне, й залишилася вдома тому, що ніхто не хотів купити її. Один з агентів підвівся зі стільця, попрямував до канапи, взявся за кришку рукою. І тут Юхим не стерпів, стишеним голосом попередив зловісно: «Обережно, там бонба!». Агент аж підскочив, руку відсмикнув. Потім, звісно, оговтався, відкрив ту злочасну канапу. В ній лежали шмаття газети і якась мопрівська збірка – була тоді така організація громадська МОПР, яка розшифровувалася як товариство міжнародної допомоги в'язням чи щось у цьому роді. Але для агента не мав ніякого значення факт допомоги, його очі прикипили до слова міжнародний... Ага! Міжнародний! Це, значить, стосунки із закордоном! А це ж арена шпигунської діяльності! І злочасна брошура полізла у портфель як незаперечний свідок криміналу! Звісно,

і без брошури Юхима взяли б. Акта, звісно, ніхто ніякого не складав. Забрали Юхима й пішли. Я, ледве тягнучи ноги, поплентався до себе на другий поверх (Юхим жив на п'ятому). Вийшов на балкон. Починало світати, морок посинів. І побачив ще одну трійку, яка йшла через двір. Посередині Іван Вухналь, по боках – архангели. Дійшовши до кінця дворища, Іван Вухналь обернувся в бік свого балкона і помахав на прощання рукою Аллі, дружині своїй, рідній сестрі Миколи Бажана. А біля воріт уже стояв «чорний ворон».

ПРОДОВЖЕННЯ НАРИСУ ПРО ПОВЕДІНКУ ЛЮДЕЙ У МОТОРОШНІ РОКИ КРИВАВОЇ СТАЛІНЩИНИ

А це вже був рік не 37-й, а 47-й, коли Каганович забажав повернути солодкі події, що мали місце десять років тому. Діставши посаду першого секретаря ЦК КП(б)У, приїхав у Київ і почав безчинствувати. Треба було створити привід, щоб покінчити з тими, хто вцілів у попереднє десятиріччя. Зібрав письменників і почав відновлювати знайомство – він був першим секретарем ЦК КП(б)У ще в 1924–28 роки. Почав пригадувати: «А, – каже, – пам'ятаю таких і таких мерзотників, таких і таких...» Настрій чорний, гнітючий, безвихідь, задихаються люди в паніці, в безвиході. І тоді щось в рядах письменників замигтіло, хтось спробував підвестись, махнув рукою. І почувся голос Тичини Павла Григоровича. Він залепетав. Точно переказати цей лепет не можна, розшифрувати ж можна так: «Не всі ж такі злочинці. Були й інші, як, наприклад, я. Це ж я тоді написав "Партія веде!"». Сатрап глянув у бік сміливця, пізнав, певне, і – милостиво усміхнувся: «А, пам'ятаю». Коли Павло Григорович те промовив, я зрозумів, що він відскочив від мене, крикнув, як Галушка: «То не я вам потрібний, а він!» Прости йому, Господи, на страшному суді! («Я» – тут не тільки Сенченко, а всі присутні, на кого падало звинувачення Кагановича.) Геніальний поет, як і всі ми, в хвилину небезпеки показав себе мізерною, легкодухою людиною. Перекопаний, що ні Хвильовий, ні Куліш – так не зробили б!

Rumor publicus:

0514. Білокінь С. [Вст. сл. до публікації.] / Сенченко І. Було колись // Україна, 1989, № 14, див. с. 19;

0534. Масенко Л. [Відгук на публікацію С. Білоконем спогадів І. Сенченка.] // Україна, 1989, № 30, див. с. 19;

0715. Сенченко І. Ю. Оповідання. Повісті. Спогади. – К., 1990, див. с. 540–579;

0716. Гнатюк М. М. [Приміт. до спогадів І. Сенченка «Нотатки про літературне життя 20–40-х років».] // Сенченко І. Ю. Оповідання. Повісті. Спогади. – К., 1990, див. с. 643–657;

3934. Мовчан Р. В. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі. – К., 2008, див. с. 28.

0428. Апанович О. «І любов до України єднає нас»: До 125-річчя від дня народження В. І. Вернадського // Літ. Україна. – 1988. – 10 берез. – С. 7. – [З листа В. Вернадського до А. Кримського в січні 1941 р.: «Дорогий друже, підводячи підсумки життя, переді мною проходять наші зустрічі. Загалом підсумок – один-єдиний підсумок: наукова творча робота і вільна культурна діяльність за Україну і за рідну мову, які мені передавав батько з дитинства. І я, виходячи з думок, що мені приємні, в обох течіях узяв найактивнішу, до певної

мири провідну, участь. І на обох шляхах я йшов поряд з Вами. Моя наукова робота для мене, а власне і для Вас, вона стоїть на першому місці, але культура українського народу рідною мовою, – і наукова його творчість і думка цією мовою в критичний момент історії нас об'єднала, і ми з Вами обрали правильно, як це видно з наступного. Правильний шлях у критичний момент історії української наукової роботи – наша спільна з Вами справа. Хід історії підказав спрямувати її плин у вірне русло».]

0429. **Упоряд.:** *Вернадський В. І.* Українське питання і російська громадськість / Публ. та передм. «Людина з ХХІ століття» *В. Брюховецького*; [Пер. *Н. Білоцерківець* не зазначено.] // Молода гвардія. – 1988. – 12 берез. – С. 3.

Rumor publicus:

0430. [Слово від редакції.] // Молода гвардія, 1988, 12 берез.;

0431. Людина з ХХІ століття // Молода гвардія, 1988, 12 берез.;

0432. **Упоряд.:** *Вернадський В. І.*: «...Живиться корінням народного життя» / Пер. з рос.; Підготов. тексту і передм. *В. Брюховецького* // Соц. культура, 1988, № 3, див. с. 28–30;

0433. **Передм.:** Людина з ХХІ століття // Соц. культура, 1988, № 3, див. с. 28;

0442. **Упоряд.:** *Вернадський В. І.* Українське питання і російська громадськість // Вітчизна, 1988, № 6, див. с. 172–177;

0443. **Упоряд.:** *Вернадський В. І.* Українське питання і російська громадськість // Життя і слово, 1988, 11 лип.;

0444. [Передм. від редакції] до публікації ст. *В. Вернадського* «Українське питання і російська громадськість» // Життя і слово, 1988, 11 лип.;

0456. *Голованівський С.* О том, что тревожит... // Лит. газ., 1988, 16 нояб.;

0462. *Вярнадскі У.* Українське питання і російська громадська // Польмя, 1988, № 12, див. с. 150–156;

0599. *Вернадский В.* Украинский вопрос и русское общество / Публ. предисл. и примеч. *И. Мочалова* // Родина, 1990, № 1, див. с. 91–95;

0560. *Мочалов И.* Эти голоса не были услышаны // Родина, 1990, № 1, див. с. 91;

0642. [Вступительная статья к публикации ст. *В. Вернадского* «Украинский вопрос и русское общество».] // Дружба народов, 1990, № 3, див. с. 247;

0643/п. *Вернадский В.* Украинский вопрос и русское общество // Дружба народов, 1990, № 3, див. с. 247–254;

0644. [Приміт. до ст. *В. Вернадського* *Украинский вопрос и русское общество*.] // Дружба народов, 1990, № 3, див. с. 254;

0661. *Вернадський В. І.* Українське питання і російське суспільство // Трибуна лектора, 1990, № 8, с. 33; Трибуна, 1990, № 10, див. с. 36–37. – [Переклад здійснено з публікації *І. Мочалова*.];

0732. **Упоряд.:** *Вернадський В. І.* Українське питання і російська громадськість / Публ., прим. *В. Брюховецького* // Сільські обрії, 1991, № 3, див. с. 10–13;

0733. *Семиволос Ю.* Кілька обставин, пов'язаних із публікацією статті В. І. Вернадського // Сільські обрії, 1991, № 3, див. с. 13–14;
0862. В. І. Вернадський. Громадянин. Вчений. Мислитель. Праці вченого та література про нього з фондів Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського Академії наук України. – К., 1992, див. імен. покажч.;
0865. Владимир Иванович Вернадский / РАН / Сост.: Бебих И. Г., Жидовинов С. Н., Матвеева Г. И. и др. – М., 1992, див. № 630, 640;
0905. Шевчук М. В. Києво-Могилянська академія в контексті історії української культури XVII – XVIII ст. // Філософ. і соціол. думка, 1992, № 9, див. 151–159;
1034. *Дражевська Л.* Володимир Іванович Вернадський // 125 років Київської української академічної традиції 1861–1986. – Нью-Йорк, 1993, див. с. 403;
1637. Людина з ХХІ століття // Валеологія, 1999, № 3, див. с. 6;
2058. Українська революція і державність 1917–1920 рр. – К., 2001, див. № 213;
2246. **Упоряд.:** *Вернадський В.* Українське питання і російська громадськість / Публ., передм. В. Брюховецького; Пер. Н. Білоцерківець // Урок української, 2002, № 10, див. 57–61;
2247. Українець ренесансного виміру // Урок української, 2002, № 10, див. с. 57;
2330. *Багнюк В., Ситник К.* «Я ніколи не жив самою лише наукою» // Дзеркало тижня, 2003, 15–21 берез.;
2484. В. І. Вернадський. Вчений. Мислитель. Громадянин. – К., 2003, див. № 413, 1139;
2663. *Бушак С.* «Люди науки повинні прагнути стати на чолі руху» // Хроніка 2000: Укр. культуролог. альманах, 2004, Вип. 57–58, див. с. 780–781;
2525. В. И. Вернадский и Крым: люди, места, события... / Н. В. Багров и др. – К., 2004, див. с. 295. – [Без зазначення прізвища **В. Б.**];
3595. Владимир Иванович Вернадский: В 2 ч. – Ч. 1: Владимир Иванович Вернадский: Библиограф. указ. (1992–2005). – Х., 2007, див. «Указатель имён»: № 165, 279, 280;
3595. Владимир Иванович Вернадский: В 2 ч. – Ч. 2: В. И. Вернадский и Крым. – Х., 2007, див. «Указатель имён»: № 58;
3596. *Абліцов В. Г.* Вернадський Володимир // *Абліцов В. Г.* Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. – К., 2007, див. с. 69;
3954. *Сюндюков І.* Шовінізм без «ліберальних» масок: Володимир Вернадський про «українське питання» та російське суспільство на початку ХХ сторіччя // День, 2008, 15 серп.; 22 серп.;
- 3954/рус. *Сюндюков И.* Шовинизм без «либеральных» масок // День. – 2008, 15 авг.; 22 авг.;
- 3954/engl. *Siundiukov I.* Chauvinism without «liberal» masks // The Day: Weekly Digest, 2008, № 25, Sept. 2; № 26, Sept. 9.

0430. [Слово від редакції.] // Молода гвардія. – 1988. – 12 берез. – С. 3. – [З приводу публікації статті В. І. Вернадського «Украинский вопрос и русское общество».]

0431. Людина з XXI століття // Молода гвардія. – 1988. – 12 берез. – С. 3. – (Див. також 1637.)

0431/р. • ЛЮДИНА З XXI СТОЛІТТЯ: рефлексії (2008)

Продовження. Початок див. 0354/р.

В одній із російських публікацій про Володимира Вернадського я прочитав принагідне повідомлення (десь петитом у зносі), що залишилася недрукованою цікава праця вченого «Украинский вопрос и русское общество». Зберігається вона в Архіві Академії Наук СРСР у такому-то фондї, під таким-то номером. У перший же приїзд до Москви, кинувся на розшуки. Але виявилось, що під цим номером в архіві зовсім інше. І в покажчику справ статті з таким титулом не значилося. Я вперто вирішив шукати – надто промовистою виглядала вже сама назва... Це тривало понад три роки. Послідовно я почав «прочісувати» архів Академії Наук СРСР (папірець за папірцем) на початку 1984 року, коли стажувався в Інституті світової літератури ім. М. Горького. Туди я, правда, навідувався не так часто, надаючи перевагу Хутору, де писав докторську дисертацію¹. Весь час у Москві ж проводив у Бібліотеці ім. Леніна, справді прекрасній книгозбірні, значно багатшій, ніж її київська «колега». Працювалося там прекрасно, хіба що краще я почувався лише в лєнінградській Публічній Бібліотеці ім. М. Салтикова-Щедріна, де є унікальна українська колекція. В Україні такі книжки та журнали були директивно знищені в 30-х роках, а там збереглися.

Отже кілька разів по півдня кожного приїзду до Москви я присвячував пошукам в архіві Академії Наук. Між іншим, у квітні 1986 року я наткнувся у фондї Вернадського на його фразу про підсвідомий страх, який нападав на вченого, коли він працював недалеко місця розташування в майбутньому Чорнобильської станції. Він десь, чи то в щоденнику, чи то в листі, чи просто в якійсь розрізненій нотатці висловився, приблизно так: на мене наводили містичний жах уже самі назви цієї таємничої землі: Чорнобиль, Страхолісся, Катюжанка...

Я ж тоді шукав зовсім інше, та й ніхто ще не міг уявити чорнобильської трагедії, отож ця нотатка Вернадського залишилася у моїй підсвідомості, яка, на жаль, дуже швидко активізувалася. Того разу я повертався з Москви додому за кілька днів до 26 квітня, їхав у плацкартному вагоні на верхній боковій полиці. Внизу спав чоловік, як потім уранці з'ясувалося, що він був фізиком-ядерником. Ми сиділи і за чаєм бесідували чомусь про безпечність атомних станцій (!). І ця розмова відбувалася якраз тоді, коли ми минали недалекий від нашого маршруту Чорнобиль... Мій супутник свято вірив, що атомна енергія – найбезпечніша. Я тоді сказав йому про ті слова, що вчитав у Вернадського, на що він лише знизав плечима...

А це вже сталося влітку 1987 року. В останній день свого тодішнього перебування в «белокаменной», яка втомлювала, порівнювано з Києвом, неймовірно, мав кілька годин до поїзда. Звично поїхав до архіву, читав записники, нотатки, листи В. І. Вернадського без особливої вже надії. Статті «Украинский вопрос и русское общество» ніде не було. Переглядаю пожовклі папірці, і раптом – як стій! – сторінки, так довго розшукувані... До закриття архіву лишається зовсім мало часу. Я кинувся до працівниці – чи немає копіювального апарату? Готовий заплатити будь-які гроші, але потрібна копія!

¹ До речі, М. Жулинський тоді написав був блискучу пародію на засідання Вченої Ради Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, обігруючи цей факт. – (Див. 0245/х., 3684.)

Вона подивилася спокійно на мене, знервованого, гарячого, й відповіла, що копіярок у них немає, та й узагалі вона не впевнена, що мені дозволять копіювати цю статтю. Це може сказати лише директор, а його немає, буде за півгодини. Треба сказати, що в цьому архіві існувало правило – демонструвати черговому працівникові будь-які виписки, які ти зробиш з архівних матеріалів. Їх цензурували: надати дозвіл чи ні... Я щось там раніше випишував, і мені ніколи не перешкоджали виносити, принагідно зауважуючи, щоб у публікації вказував джерело, й не забував прислати примірник публікації до архіву. Не знаю, чи стосувалося це всіх фондів, бо я працював тільки з матеріалами Володимира Вернадського.

Розгублено подивився на працівницю архіву: розумієте ж, коли прийде директор, я тоді не встигну вручну переписати, а в мене поїзд сьогодні... Вона мене знала вже роки. Отож не заперечила проти мого переписування, але от чи дозволить директор винести... Писав аж пальці судомило. Лишалось десь із півгодини до закриття, коли прийшов директор. Працівниця забрала в мене як оригінал, так і мою незакінчену копію. Пішла. Час ніби зупинися, а хвилини летіли одна за одною. Час не спливав, а танув безнадійно. Раптом – каблучки, швидше-швидше, цок-цок-цок-цок-цок... мармуровими сходами. Працівниця архіву вбігла до кімнати і видавалася не менше щасливою, ніж я. «Дозволив», – видихнула.

Рівно о шостій я поставив останню крапку в своїй копії. Прощаючись, запитав, а чому директор міг заборонити скопіювати статтю Вернадського. Працівниця довірливо повідала, що Вернадський був глибоковірною людиною і тому їм є наказ упереджувати можливість публікації якихось його роздумів про релігію і про Бога...

Буквально вилетів, ледь не підстрибуючи, з архіву. Подібної статті я ще не читав. І раптом по дорозі від архіву до метро зустрічаю Віталія Коротича. Він там жив десь близько чи щось таке... «– Що з вами?» – запитусь. А в мені справді все дзвеніло, співало. Все-таки три роки наполегливих пошуків. Розповів. Витяг з портфеля жмуток списаних папірців – показав. «І що, справді, сильно?» – запитусь. – «Більше ніж сильно, потрясаюче!» – «Ну, то давайте, я негайно надрукую в «Огоньке». Моя рука зависла. Як, ось так віддати те, чим сам ще не натішився, не осмислив, на нарадівся? Відповідаю, що це ж рукопис. Треба передрукувати, вчитати. «– Ми зробимо». – Але необхідні коментарі... Ні, наполягаю, я все якомога швидше зроблю і надішлю. А оскільки в Україні таке складно буде надрукувати, то «Огонёк» нам відкриє дорогу... «– Добре, – погоджується видатний редактор. – Тільки не зволікайте». Обіцяю, що максимально швидко все підготую, а принагідно з'ясовую долю публікації про Хвильового¹. «Ви не переживайте, вже є гранки, просто чекаємо, коли місце з'явиться...» Добре, чекатимемо й далі!

Повернувся до Києва, засів за аналіз статті, зробив коментарі і мерщій відправив поштою до Коротича, сповнений надії. Місяць-другий – ні слуху. Почався 1988 рік... Телефоную. Втрапив: «– В'ячеславе, все в порядку, стаття справді чудова. Друкуємо через номер-другий».

Вийшов третій, четвертий, п'ятий... Знову телефоную. «Редактор в Китаї». За тиждень: «Редактор в Англії». Ще: «Редактор в Японії». І так знову пару місяців. Нарешті втрапив. «– В'ячеславе, не хвилюйтеся. Вже готове до друку». «– Віталію Олексійовичу, – кажу аж благаю, – у Вернадського 12 березня день народження, і «Огонёк» якраз у цей день виходить, ото гарний привід». – «Прекрасно, 12-го вийде». Телефоную про всяк випадок десь за тиждень до обіцяної публікації, Коротич запевняє: «– Так, буде. Уже в макеті».

Іду до свого однокурсника Юрка Семиволоса, який був головним редактором популярної тоді «Молодої гвардії», і переконую надрукувати 12 березня цю статтю. Він прочитав і питає: «Ти що, хочеш, щоб мене зняли з роботи?» «Юрко, – відповідаю, –

¹ Див. 0354/р.

у цей день ця сама стаття російською вийде в “Огоньке”. Хто тебе після цього зніме?» Юрко почухав потилицю: «Не бреше твій Вітасик? Він знаєш який, он розповідають...» – «– Юрко, подивися який журнал видає. Говорять, то хай говорять. Ти ж знаєш, що таке людська заздрість. Він напевно мені сказав, що вийде, вже в макеті номера». Погодився мій товариш, талановитий був хлопець, але згорів...

Тим часом підбурюю до публікації ще й Володимира Бурбана, редактора «Соціалістичної культури». Гарантія та сама – «Огонёк». Проте Володя виявився обачнішим (добре знав Коротича!) – він надрукував статтю у скороченому вигляді, деякі «небезпечні» місця скоротивши...

Днів за п'ять до 12-го березня телефоную до Москви: «Редактор у Сінгапурі чи в Малайзії...». У голові мелькає: а може, він і не редактор, а зіц-редактор, як же можна редагувати тижневик, практично не буваючи в редакції? Але улесливо запитую: «Віталій Алексеевич говорив мені, що в следующем номере будет опубликована статья Владимира Вернадского. Не можете ли мне что-то подсказать по этому поводу. Нам, на Украине, это очень важно...» «– Не знаю, что у вас там на вашей Украине, но редактор будет через дней десять. Звоните...» Я більше не дзвонив. Єдине, в чому я завинив перед Юрком, коли він мені зателефонував 11 березня і ледь не благально запитав: «Брюх, ти не підведеш мене із своїм Коротичем? Буде в “Огоньке” Вернадський?» І я відповів: «Не підведу, Юра. Стаття обов'язково буде». Хоча вже знав, що публікації не буде...

Наступного дня Юрка Семиволоса викликали куди треба¹. Знімали з посади редактора. Я кинувся до тодішнього голови Спілки письменників України Мушкетика. Дав статтю і кажу, що редактора знімають за неї з роботи. Юрій Михайлович перейнявся проблемою. Кудись там дзвонив-ходив, і Юрка залишили редактором. Все-таки за віком розтавало – горбачовська *перестройка*.

З Коротичем після того я вже ніколи не спілкувався. Ні стаття Вернадського, ні стаття про Хвильового в «Огоньке» так і не з'явилися. Згодом до мене звернувся Лев Аннінський з «Дружбы народов», і тільки через два роки ця стаття була надрукована в Москві.

0432. Упоряд.: Вернадський В. І.: «...Живиться корінням народного життя» / Пер. з рос.; Підготов. тексту і передм. *В. Брюховецького* // Соц. культура. – 1988. – № 3. – С. 28–30: фотоіл.: Уривки з листів В. І. Вернадського. – Друк. із скор. – Люди і роки.

0433. Передм.: Людина з ХХІ століття [*В. І. Вернадський*] // Соц. культура. – 1988. – № 3. – С. 28.

0434. «Б'ють молоти, нові часи кують» // Вітчизна. – 1988. – № 3. – С. 165–168. – [*Про творчість М. Зерова.*]

Rumor publicus:

0654. Івашко В. Микола Зеров і літературна дискусія (1925–1928) // Слово і час, 1990, № 4, див. с. 20;

2147. Белова Ю. І., Лисий І. Я. Літературно-критичні студії М. Зерова 1920-х років: засади європеїзму // Магістеріум. НаУКМА, 2002, Вип. 8, див. с. 34;

4067. Сапарин В. В. «Із хаоса душі створити світ...» – Полтава, 2008, див. с. 144.

¹ Див. 0710.

0435. Треті Нарбутівські читання: Запрошення / Київ. міськ. орг. добр. т-ва книголюбів УРСР. Секція книгознавства; Клуб «Києвознавець» та ін. – К., 1988. – [4] с. – [Про доповідь **В. Б.** у міському будинку вчителя 23 квіт. 1988 р. «Стаття В. Вернадського про українське питання» на другій секції. – С. [3].]
0436. Микитенко Ю. Перші кроки співробітництва // Рад. літературознавство. – 1988. – № 7. – С. 79–80. – [Зустріч в Ін-ті л-ри ім. Т. Г. Шевченка з китайськими вченими 21–23 берез. 1988 р. Про **В. Б.** як завідувача відділу теорії літератури та його виступ. – С. 79.]
0437. Гром'як Р. [Рецензія] // Рад. літературознавство. – 1988. – № 5. – С. 71–72. – [Рецензія на монографію **В. Б.** «Специфіка і функції літературно-критичної діяльності».]
0438. Луценко Ю. В Інституті літератури // Рад. літературознавство. – 1988. – № 10. – С. 76–78. – [Чергова респ. конф. молодих літераторів та студентів-філологів «Актуальні питання теорії та історії літератури», м. Київ, 26–27 трав. 1988 р. Про **В. Б.** як керівника однієї із секцій. – С. 77.]
0439. Мудрість доброти // Літ. Україна. – 1988. – 9 черв. – С. 8. – [Передм. до щоденникових записів Микити Шумила / Публ. Н. Шумило.]

0439/т. • МУДРІСТЬ ДОБРОТИ: текст

Не вельми радісний та й далеко не творчий був настрій у нас, співробітників «Літературної України» середини 70-х років. У редакції панував не культ літератури, хоч як це дивно, а культ пильності, настороженості й навіть підозріливості, насаджуваний тодішнім редактором. Правду сказати – це відбивало загальну атмосферу культурного життя в республіці. І можливо, річ не стільки в певних конкретних людях, скільки в настановах згорі.

А втім, зловив себе на думці, що лукавлю. Насамперед – у людях! Адже був у редколегії газети Василь Сидорович Земляк, поява якого в нашому флігелюк ніби озонувала застояне повітря. Був у редколегії Микита Михайович Шумило, котрий умів одним добрим словом і розрадити, і заспокоїти, і підтримати. Мені він видавався дуже гарною, розумною людиною. Подобалися його просто написані, щирі твори. А стаття про рідну мову, яку я прочитав у журналі «Українська мова і література в школі», буквально потрясла. І все-таки... Молодість прагла боротьби. А Микита Михайович завжди старався пригамувати конфлікти, що ними йому, як членові редколегії, часом доводилося займатися. По-батьківськи поглядаючи на нас, нетерплячих і непримирених, він намагався перевести розмову на теми справжньої, класичної літератури або ж говорив про музику.

Не знаю чому, але мої спогади про Микиту Михайовича виринають у пам'яті ніби на фоні звучання величного у своїй духовності класичного хоралу. Ці розмови захоплювали, відчиняли квартиру в інший світ... А на завершення він казав: «Я все залагоджу». Ні, на зборах потім не виступав і не різав в очі правду, як того нам хотілося. Але попередньо говорив з тим чи тим керівним товаришем, і вони при ньому не сміли виявляти своєї пильності. Багато кому Микита Михайович таким чином допоміг. Та кризь вдячність я тоді по-максималістськи думав: «Ех, на жаль, все-таки не борець...».

Життя швидко примусило мене змінити цю думку. Який крицевий став Микита Михайович, коли до ювілею Ю. Яновського запропонував статтю, глибоку, щиру й гостру. А від нього почали вимагати зробити горезвісні купюри... На жодну з них не

погодившись, він забрав статтю і надрукував її в «Радянській Україні». Як того домігся – не знаю. Але то був повчальний урок.

Уривки із щоденників, які підготувала до друку дочка письменника Наталя Шумило, відкривають нам щедрю на добро і чесну людину, мислителя, схвилюваного патріота духовності.

А в моїй душі і сьогодні звучить багатоголосий хорал...

0440/с. Чи бути музею? [І. С. Нечуя-Левицького] // Вечір. Київ. – 1988. – 16 черв. – С. 2. – Ставимо питання. – Підпис: В. Брюховецький, Ю. Ковалів, Н. Мазепа, М. Павлюк, О. Пахльовська; Бюро перв. орг. Укр. т-ва охорони пам'яток історії і культури Ін-ту л-ри АН УРСР ім. Т. Г. Шевченка.

0440/рус./с. Быть ли музею? // Вечер. Киев. – 1988. – 16 июня. – С. 2. – Ставим вопрос.

0441. [Виступ на зборах «Уроки історії: Літературна дискусія на Україні 1925–1928 рр.» творч. об-ня критиків Київ. письменницької орг., що відбулась в Респ. будинку літераторів.] / Ю. Ковалів, С. Білокінь, О. Забужко, В. Дончик, Д. Затонський, В. Мельник, В. Брюховецький, Н. Шумило // Літ. Україна. – 1988. – 30 черв. – С. 6. – (Див. також **0114/р.**)

0442. Упоряд.: Вернадський В. І. Українське питання і російська громадськість / Публ., прим. В. Брюховецького; [Пер. з рос. Н. Білоцерківець не зазначено.] // Вітчизна. – 1988. – № 6. – С. 172–177.

Rumor publicus:

0579. Мечник С. За нашу незалежність. – Мюнхен, 1990, с. 136.

0443. Упоряд.: Вернадський В. І. Українське питання і російська громадськість / Публ., прим. В. Брюховецького; [Пер. Н. Білоцерківець не зазначено.] // Життя і слово (Чикаго, США). – 1988. – 11 лип. – С. 5–6. – Передрук з часопису «Вітчизна», 1988, № 6.

0444. [Передм. від редакції.] Вернадський В. І. Українське питання і російська громадськість // Життя і слово (Чикаго, США). – 1988. – 11 лип. – С. 5. – [Упередм. зазначено, що ст. була надрукована у львівській газеті «Ленінська молодь» у берез. 1988 р. та ряді обласних газет. Насправді публікація була в київській «Молодій гвардії»].

0445. Відкритий лист першому секретареві Черкаського обкому Компартії України І. Лутаку // Пам'ятки України. – 1988. – № 3. – С. 13–14. – [Про руйнування іст. частини забудови м. Черкаси, іст. пам'яток у с. Шевченкове, Холод. Яру, Чигирині, Суботові.]

0446/engl. Racheiskova N., Horbokon V. Who will cut ther sailor's knot? // News from Ukraine. – 1988. – № 33, Aug. – P. 5. – Problems. Quests. Solutions. – [Про мітинг 26 червня 1988 р. на Подолі з вимогою закрити військово-морське училище. Реакція контр-адмірала О. Коровіна: «The Rear Admiral, looking deeply insulted, sounded adamant: «We were ready for a compromise, but now, after this unfriendly action, any talks are out of question. We'll never move from this territory!»]

0447. Луценко Ю. В Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР розпочав роботу семінар молодих теоретиків літератури. Друге засідання

було присвячено спадщині О. О. Потебні // Рад. літературознавство. – 1988. – № 9. – С. 76–77. – [Відкрив засідання **В. Б.**]

- 0448.** Літературознавство і критика / *В. Брюховецький, Л. Коваленко, М. Наєнко* // Історія української літератури: В 2-х т. / Ред. кол: *І. О. Дзеверін* (голова), *В. Г. Дончик, О. В. Мишанич* та ін.; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наук. думка, 1988. – Т. 2: Радянська література. – С. 342–364.

Rumor publicus:

0558. Історія української літератури: В 2-х т. Листи з кафедр // Рад. літературознавство, 1989, № 9, див. с. 17–19;

1020/*engl.* Literary criticism / *I. Koshelivets, B. Kravtsiv, M. Slabos* // Encyclopedia of Ukraine: In 5 vol. – Edmonton; Toronto, 1993, vol. 3, див. р. 139;

1021/*engl.* Literature studies / *I. Koshelivets, R. Senkus* // Encyclopedia of Ukraine: In 5 vol. – Edmonton; Toronto, 1993, vol. 3, див. р. 156.

- 0449.** Іван Кочерга // Історія української літератури: В 2-х т. / Ред. кол: *І. О. Дзеверін* (голова), *В. Г. Дончик, О. В. Мишанич* та ін.; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наук. думка, 1988. – Т. 2: Радянська література. – С. 490–499.

- 0450/с.** Розвиток морально-етичних традицій у літературах слов'янських країн соціалістичної співдружності / *В. С. Брюховецький, Г. М. Сивокін, О. В. Шпильова* // Слов'янські літератури: Доповіді X Міжнар. з'їзду славістів, м. Софія, верес. 1988 р. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 164–189. – Бібліогр.: 12 назв у підряд. прим.

0451/н. • БЕЗСЛІДНО НЕОПУБЛІКОВАНІ ЛИСТИ (14 жовтня 1988 р.)

Голови Українського Фонду культури
Б. І. Олійнику

В історії української культури одне з найпочесніших місць посідає Михайло Петрович Драгоманов. Історик, філософ, публіцист, літературознавець, громадський діяч – в кожній з цих галузей діяльності він залишив свій помітний слід. Проте, на жаль, ми ще мало знаємо його творчу спадщину. Виголошуючи злободенні гасла про інтернаціональне єднання, багато хто навіть не підозрює, що М. Драгоманов науково довів konieczність цього єднання, якщо людство хоче вижити в цьому світі. А кон'юнктуристи від науки довгі роки «шили» (та й сьогодні намагаються щось хоч «приліпити») цьому справжньому інтернаціоналістові ярлик буржуазного націоналіста. Чогось більш дикунського взагалі придумати важко.

Відома істина – як ставиться до себе народ, так його сприймають і в усьому світі. На превелику прикрість, ми не раз демонстрували перед іншими націями власну зневагу до самих себе. Бо як пояснити хоча б оте наше невіглаське ставлення до постаті Драгоманова?

...І коли 21 вересня ц. р. група вчених, учасників Х Міжнародного з'їзду славістів, відвідала в Софії цвинтар, де в 1895 році був похований М. Драгоманов, то очам відкрилося жахливе видовище. Могили ніхто не доглядає. Вона в занедбаному стані. Поряд якісь купи сміття, биті пляшки. Як відомо, в М. Драгоманова в Софії не залишилося нащадків. Те саме стосується іншого нашого видатного культурного діяча, скульптора Михайла Парашука. Саме він у 20-х роках відшукав цю забуту могилу, добився дозволу на ексгумацію, останки запаляв у цинкову скриньку, впорядкував могилу, поставив на ній стелу. За власним заповітом М. Парашука його й поховано поруч із М. Драгомановим. Отож сьогодні нікому й прийти до цього святого кожному українцеві місця на 18-му парцелі старого католицького кладовища в Софії.

Та найстрашніше, що обидві ці могили можуть бути ближчим часом знесені. На цвинтарі відбувається реконструкція. Й уже за якісь п'ять-шість метрів від стели з барельєфом М. Драгоманова стоять бетонні секції-ніші з похованнями після кремації. Наступний блок таких секцій уже підвезено і він ось-ось має встановлюватися. А це якраз на могилах М. Драгоманова і М. Парашука. Коли група українців (Д. Грабович і І. Фізер – США, С. Козак – ПНР, а також кияни Д. Степовик, П. Рудяков і я) відвідали директора католицького цвинтаря, нам було обіцяно, що адміністрація спробує врахувати, що на місці реконструкції є дві могили видатних культурних діячів з України. Проте з усього видно, що найоптимальніший варіант – це перенесення праху і М. Драгоманова, і М. Парашука до Києва чи Львова. Можливо, це хоч якось би затерло нашу спільну вину перед пам'яттю цих великих людей. Думаю, Український Фонд культури може і повинен здійснити цю благородну акцію.

14.10.1988.

В. Брюховецький

Р. С. з 2009 р. Думаєте, що Фонд культури був створений, аби опікуватися такими справами? Сьогодні могили М. Драгоманова і М. Парашука ще в гіршому стані, про що написав В. Рижков у замітці «Як я шукав могилу Драгоманова в Софії» (День, 2009, 17 липня, с. 21.) А вже й посольство незалежної України скоро як два десятиліття функціонує в Болгарії...

0452. Безталанна О. Фрески на білому тлі // Рад. освіта. – 1988. – 14 жовт. – С. 2–3. – Літ. нотатки. – [Про виступи І. Драча, М. Жулинського, Л. Новиченка, Ю. Коваліва, **В. Б.** на літ. вечері «Революційний ренесанс вільного народу» з циклу «Авторитетна думка: публічні виступи майстрів літератури та мистецтва» у Жовт. Палаці культури для вчителів-філологів.]

0453. [Виступ **В. Б.** на літ. вечері «Революційний ренесанс вільного народу».] / Записала О. Безталанна // Рад. освіта. – 1988. – 14 жовт. – С. 2–3.

0554. Полищук С. Згадаймо забутих // Вечір. Київ. – 1988. – 18 жовт. – С. 3. – Люди. Роки. Пам'ять. – [Про літ. вечір «Революційний ренесанс вільного народу» з циклу «Авторитетна думка: публічні виступи майстрів літератури та мистецтва» у Жовт. Палаці культури. Про участь **В. Б.** та його виступ.]

0454/рус. Полищук С. Вспомним забытых // Вечер. Киев. – 1988. – 18 окт. – С. 3.

0455. Рец.: Як формується художня цілісність? / В. Брюховецький, В. Кичигін // Прапор. – 1988. – № 10. – С. 164–175. – Рец. на кн.: Костенко Л. Сад не-танучих скульптур. – К.: Рад. письменник, 1987. – 202 с.

Rumor publicus:

2279. Ліна Костенко: «Я вибрала Долю собі сама»: Біобібліограф. посіб. – К., 2002, див. № 21.

0456. Голованівський С. О том, что тревожит... / Беседу вела Т. Рассказова // Лит. газ. – 1988. – 16 нояб. – С. 3. – [Роздуми з приводу реценції статті В. Вернадського «Українське питання і російська громадськість» в Україні.]

0457/с. Прерванная традиция / М. Беликов, А. Роговцева, И. Драч, В. Дальский, А. Мокренко, Д. Петриненко, К. Степанков, Ю. Яковлев, Л. Новиченко, А. Бурлюк, Л. Кадырова, В. Ивченко, Н. Матвиенко, Г. Черняховский, М. Розовский, Я. Губенко, А. Рыбачук, В. Мельниченко, И. Марчук, Б. Бланк, В. Кирейко, Л. Грабовский, А. Димаров, А. Микитенко, А. Засенко, В. Брюховецкий, С. Плачинда, А. Хорунжий, В. Шевчук, В. Дончик, Б. Рылский, В. Война ...и еще свыше двух тысяч подписей // Сов. культура. – 1988. – 17 нояб. – С. 2. – Требуется вмешательства. – [Про перепони на шляху Київ. молодіж. театру та Леся Танюка, продовжувача традицій укр. театру 20-х років Леся Курбаса.]

0458. Життя духовного основа // Спорт. газ. – 1988. – 22 листоп. – С. 3. – [Відповідь на замітку В. Яковенка «Тираж двома мовами...» (Спорт. газ. – 1988. – 7 лип.), огляд листів-відгуків читачів про двомовність газети, активна дискусія на захист укр. мови.]

0458/т. • ЖИТТЯ ДУХОВНОГО ОСНОВА: текст

З хвилюванням стежив за дискусією.

Шановна редакціє! Спершу хочу подякувати за публікацію мого листа. З хвилюванням стежив за дискусією, що розгорнулася навколо нього. Одразу ж повідомляю: з розумінням ставлюся до занепокоєння багатьох авторів листів долею рідної мови. Погано тільки, що більшість із них надто піддалася емоціям і звинуватила мене в усіх існуючих гріхах. Немов би і Україну я хочу розділити навпіл (Шаповал з Умані), і дбаю про докорінне зведення української мови (Стріха з Києва) тощо. Справжні нісенітниці! У багатьох листах відчувається неприхована неприязнь. А дехто з кореспондентів просто побачив у моїй особі ворога рідної мови. Ніяк не можу з цим погодитися. Рідну мову я люблю, проте не засліплений цією любов'ю, і з повагою та розумінням ставлюся до людей інших національностей. Адже, припустимо, таджику, грузину або узбеку, яких доля закинула в наші краї, зовсім непросто оволодіти, крім російської (яка часто з великими труднощами ними опановується), ще й українською мовою. Природно, що загальні поняття вони таки запам'ятають, проте мову досконально навряд чи знатимуть. Та й для чого це їм? Отже, хоч я й справді люблю свою мову, проте нікому її не хочу нав'язувати. Інша річ, що часто-густо її не знають самі українці, проте це тема для іншої розмови, і не в «Спортивній газеті».

Ще висновок з дискусії. Є читачі, яких, мабуть, ніщо, крім подій у межах республіки, не цікавить. Але ж багатьох інших, і мене також, цікавить розвиток спорту в інших республіках, країні в цілому.

Зокрема, моя любов – футбол на всіх рівнях, великий і масовий. Цікавлюся і першостями міст (дізнаюся, на яких підприємствах він розвивається,

на яких – ні), і першостями областей. До речі, завдячую редакції, яка регулярно повідомляє про республіканські змагання серед команд колективів фізкультури. Приїжджаючи в незнайоме місто, обов'язково відвідую стадіон і за його станом дізнаюся, як тут ставляться до футболу. До речі, в нашому місті цей вид спорту великого авторитету не має. А оскільки він мене хвилює, то через місцеву газету «Маяк» підняв розмову на футбольну тему і здобув підтримку і редакції, і читачів. Та це може здатися відступом од теми. Але тільки здатися.

Річ у тім, що захоплення футболом примушує мене збирати матеріали з усіх усяд. Календарі-довідники з Мінська, Тбілісі, Риги... Просто щастя, що всі вони видаються російською мовою, і національною. А якби видавалися тільки національною? Неможливо ж вивчити мови всіх наших республік... Певен, що всі, хто «віддає голос» за мономовність газети, залюбки б купували грузинські календарі-довідники. А от у Грузії подібне українське видання не можуть придбати, бо Київ постійно видає його виключно українською мовою.

І ще одне зауваження. Мабуть, рахунок «за» і «проти» моєї пропозиції видавати газету двома мовами був би іншим, коли б до дискусії підключилися всі ті, хто не знає української мови. Проте ж вони «Спортивну газету» не читають і про дискусію не знають.

А як зробити, щоб не постраждала та частина населення, яка воліє газету читати рідною мовою, вже справа техніки.

З повагою
В. ЯКОВЕНКО
Червоноармійськ
Донецької області.

То тільки на перший погляд видається дивним, що невеличка замітка В. Яковенка «Тираж двома мовами...» («СГ» від 7 липня ц. р.) викликала бурхливу реакцію читачів газети. Редакція дістала понад 300 листів-відгуків, з яких двадцять вісім було опубліковано (21 липня, 4 серпня, 8 вересня). Проте міркування дописувачів у більшості виходять за межі обговорення конкретної пропозиції В. Яковенка – видавати «Спортивну газету» і українською і російською мовами.

Виявилося, що зачеплено болючий нерв. Сьогодні, в час перебудови всіх сфер нашого суспільного життя, проблема міжнаціональних стосунків та необхідність подолання потворних наслідків національного нігілізму постали з роз'ятреною гостротою. До того ж, уже років із шістдесят питання подібного роду не обговорювалися відкрито, відверто, з належною делікатністю, з тактом. Звичайно, прикрих непорозумінь, образ і помилок, а то й свідомих церекручень та маніпуляцій тут нагромадилося доволі. Рано чи пізно, але все це мало вийти на поверхню, очиститися від намулу застійного ігнорування громадської думки та намагання вирішувати всі питання командно-вольовими методами.

...Отож В. Яковенко пропонує частину тиражу газети видавати мовою російською, посилаючись на те, що багато хто української не знає або знає погано. В такому заході дописувач бачить зняття проблеми, причому з істотним виграшем для самої редакції, адже зросте кількість передплатників.

Найперше слід зауважити, що вже в самій постановці цього питання деякі читачі побачили «недозволений прийом» і навіть звинуватили працівників газети в розраховано-підступних намірах перевести її взагалі на видання російською мовою. Що тут можна сказати? Для нашої свідомості не минулися безслідно ні період культу особи, ні давучка атмосфера 70-х років. Навіть люди, які переконані у своїй правоті, нерідко

воліють уникати дискусій та зіставлення різних думок. А дарма! Я, приміром, вважаю, що редакція «Спортивної газети» вчинила дуже правильно, обнародувавши приватну думку свого читача.

Адже не секрет, що подібним чином мислить далеко не він один. І вже тому про все це варто сперечатися – необхідно бодай з'ясувати, чим викликані ці уявлення, на чому вони ґрунтуються, наскільки осмислені внутрішньо, а чи й осмислені взагалі... Та, зрештою чом би не спробувати довести правильність своєї позиції і переконати опонентів у вразливості їхньої точки зору?.. А для цього треба знати, наскільки широке коло, якими аргументами вони послуговуються. Тільки так можна виявити реальний стан справ і не дати можливості спотворювати думку народу, виступаючи від його імені, як це постійно робилося в іще недавні часи.

АНАЛІЗ редакційної пошти з приводу виступу В. Яковенка переконливо засвідчує: переважна більшість читачів виступає за одномовність «Спортивної газети». Лиш 19 із 277 дописувачів підтримують автора замітки «Тираж двома мовами...» Цифри завжди переконують наочно. Але не слід з полегкістю зігнорувати думки навіть цих 19 читачів лише на підставі кількісних показників. Проте тут не можна визнати коректним твердження В. Яковенка в його другому листі, ніби співвідношення «за» і «проти» виявилось би істотно відмінним, якби до розмови підключили читачів, котрі не володіють українською мовою. Хм-м... А якби провести опит серед носіїв китайської мови? То що, ще в одному тиражі довелось би перейти на ієрогліфи?..

Все-таки давайте спробуємо докопатися до коріння таких переконань, до основ уявлень про те, ніби «таджику, грузину або узбеку» зовсім ні до чого знання української мови, якщо доля закинула їх у наші краї... По-перше, я знаю представників багатьох національностей, котрі вивчили (і виявилось це не таким уже складним!) мову народу, серед якого живуть. Нікому від того не стало погано, а, навпаки, ці люди відчували себе духовно багатшими, їхній культурний кругозір розширився. Той же, хто перейнятий національним нігілізмом, і сам себе збіднює, і, як правило, доволі агресивно намагається видати власну обмеженість за загальноприйняте правило.

Вельми показовим тут мені видається лист жителя Запоріжжя О. Антоненка. «Давно настало время, – пише він, – выпускать газету вообще на русском языке. Ведь она рассчитана на молодежь, а у нас, в Запорожье, нет ни одного садика с украинским языком обучения, нет украинских школ. И все это по желанию жителей города». Це вже серйозний аргумент. Невже справді «по желанию» потомки славетної Запорозької Січі, цієї козацької республіки, за визначенням К. Маркса, відмовилися від рідної мови? Та ні ж бо, шановний Олександрє Яковичу! Послухайте думки ваших земляків. «Не розуміємо, – заявляють в колективному листі запоріжці В. М. Окручинський, В. О. Хавдій, Ф. М. Кадокалов, І. О. Петришак, – чому т. Антоненко пише, що в Запоріжжі немає жодного дитсадка і школи з українською мовою викладання начебто за бажанням населення міста. Так, таких садків і шкіл немає, з цим ми згодні. Але ми ніколи не повіримо, ніби це тому, що так хоче все населення нашого міста. Чи, може, т. Антоненко проводив вибіркове опитування і на його основі робив такі узагальнюючі висновки? Серед наших знайомих таке становище з українською мовою сприймається як абсурдне, просто катастрофічне. І склалося воно в силу різних об'єктивних і суб'єктивних факторів... А хіба може людина, яка зреклася своєї рідної мови, культури, яка не знає і не хоче знати історію свого народу, зацікавитись і полюбити культуру, історію іншого народу (того ж російського), хіба може така людина стати справжнім патріотом своєї Батьківщини і інтернаціоналістом? Дуже сумніваємось у цьому»...

Отак, Олександрє Яковичу! Ви, очевидно, звернули увагу на лист жителяки таки ж Запоріжжя О. Гасуль, опублікований у «Спортивній газеті» 4 серпня поряд з вашим?

«Ми самі віднаджуємо дітей од рідної мови. А що з цього маємо? Не знаємо ні рідної, ні російської, бо розмовляємо так, що вуха в'януть. "Нам нада, по-руськомому щоб було" – дослівна поширена вимога місцевого словотворення», – пише вона. А ось які гіркі роздуми викликав лист О. Антоненка у іншого читача, Г. Гончаренка: «Мабуть, мій земляк (на жаль, мій земляк) тов. Антоненко ні разу не виїжджав за межі Запоріжжя, а то б він почув, якою саме мовою, розмовляють тут оті 108 національностей, про які він пише. А розмовляють вони жажливою мішаниною з російської та української... З його листа видно, що він не знає і не любить української мови. Це його справа. Але йому ніхто не надавав права говорити від імені всіх жителів Запоріжжя, а тим більше – області. В моїй свідомості критерієм людської культури є ставлення до рідної мови...»

Я міг би сприйняти погляди О. Антоненка не як його вину, а як його біду – багато в кому пересушила життєдайну нитку зв'язку з рідною культурою пустельна спекота брежнєвське-сусловської лицемірності. Але коли я читаю в його листі таке: «К тому же все хохлы читают на русском. Это надо для того, чтобы невыпячивать свой национализм» (тут збережено орфографію оригіналу), – то не можу вважати переконання О. Антоненка (він себе особисто, правда, називає не хохлом, а підписується «украинець») лише бідною, викликаною загальними настановами застійних десятиліть. То вже й вина наша, і вина не тільки перед рідною, українською, але й перед братньою російською культурою. Зневажаючи своє, завжди зневажатимеш і сусідове...

Ще один аргумент наводять прихильники точки зору В. Яковенка. Мовляв, національно-російська двомовність передбачає видання газети і по-українськи, і по-російськи, а кожен, мовляв, хай володіє тою, якою хоче. І тут, як правило, робиться істотне уточнення: «Ведь русский язык – общегосударственный, так же, как, скажем, английский – международный, здесь не должно быть никакой обиды», – вважає житель Херсона М. Штихман. Але, по-перше, у нас ніколи російська мова не була «общегосударственным языком», а лише мовою міжнаціонального спілкування. По-друге, в такий спосіб викривлюється саме уявлення про принцип двомовності. Йдеться не про ту або ту, а про знання двох. Ще одна особливість впадає в око при читанні листів від читачів, які голосують за російський тираж, – пристрасть до навішування ярликів політичного забарвлення. «Возня», «свистопляска», «национализм», – так характеризує позицію своїх опонентів філолог Петрусь Капчик із Ізяслава на Хмельниччині. Ох, як віс зловісним духом недоброї пам'яті часів. Ніби зараз 48-й, а не 88-й рік...

Отож у жодному з листів цього спрямування ми не зустрічаємо серйозних аргументів на користь обстоюваної позиції. Загальні заклики до «демократичного» вирішення питання тут не рятують, а просто служать демагогічним прикриттям. Дехто з дописувачів відчуває, що говорити сьогодні про незнання, а тим більше про невизнання української мови – дикий анахронізм. И чи не тому киянин О. Крандієвський зміщує акцент у своїх доказах? «Вообще меня удивляет, – пише він, – что все авторы писем – как сторонники, так и противники двуязычного издания газеты, в том числе и тов. Яковенко, – единственной причиной возможного издания газеты на 2-х языках считают непонимание людьми неукраинской нации украинского языка. Повторяю, дело не в этом, и совсем не в этом, а в том, что необходимо дать возможность людям русской национальности – читать газету на их родном языке, независимо от того, понимают ли они украинский язык или нет. Это их законное право». Тоді українці, що проживають у Москві, мають повні підстави вимагати українського варіанта «Советского спорта»? «Це ж їхнє законне право», – можна було б повторити слова О. Крандієвського, якби було бажання займатися демагогією...

На ті цих плитких доказів справжнім виявом інтернаціоналізму, інтернаціоналістської свідомості є листи багатьох неукраїнців, читачів газети, котрі проживають як у республіці, так і за її межами. «Хочу присоединиться к мнению большинства читателей,

которые не хотят двуязычного её выпуска. Сначала, по прочтении предложения тов. Яковенко, я обрадовался, ведь издание на русском языке будет читать удобнее очень многим. А потом подумал: раз человек живет на Украине, значит, должен знать и язык республики. А выпуск части тиража на русском языке приведёт к еще большему разрыву между южными и северо-западными областями. И хоть я, во избежание ошибок, пишу письмо на русском языке, я категорически против издания газеты на русском же...», – зазначає А. Майоров із Черкас.

А ветеран спорту з Херсона О. Григор'єв, звертаючись безпосередньо до В. Яковенка, говорить: «Я росіянин, вихований в душі інтернаціоналізму. За період проживання на Україні досконало вивчив цю на диво красиву мову, пишу і читаю вільно. Українська мова стала для мене другою рідною мовою, бо я поважаю цей історичний народ... Дуже прикро, що ще не перевелися на Україні та в інших республіках такі зневажливі люди, які нехтують рідною мовою, забуваючи, хто вони є і хто були їхні предки». Житель Одеси М. Мошляков, також виступаючи проти випуску газети двома мовами, так пояснює свою позицію: «Я русский, родился и живу в Одессе (хотя во многих местах побывал и даже жил и работал в Китае)... Дома, да и вообще везде говорим по-русски. Но это не значит, чтобы я не знал языка того народа, где я живу, – украинского. Для меня безразлично читать газеты, смотреть и слушать телепередачи на русском или украинском языках. Я лет 15 выписываю “Спортивную газету” и вполне понимаю всё, что помещено в ней. Считаю, что каждый живущий на Украине (да и в другой республике должно быть то же положение), должен если не вполне говорить, то понимать написанное на языке коренного населения. Что же касается тех товарищей, которые не хотят овладеть украинским языком, то я порекомендовал бы им выписывать “Советский спорт”, в котором они поймут всё...».

Латвієць Яніс Бобович живе в Талліні. Він володіє латвійською, естонською і російською мовами. Лише другий рік іде, відколи дописувач передплатив «Спортивную газету», і вже нічого неясного в ній не зустрічає. Він цілком погоджується з думкою М. Карюки і різко засуджує тих людей, що, переїхавши на проживання до іншої республіки, «не считают нужным изучать местный язык, историю, высокомерно и неуважительно относятся к культуре коренного населения». Але особлива біда, уважає Я. Бобович, йде від таких українців, як О. Антоненко, «который кичится своим бескультурием и не понимает, что о национальности говорит больше уровень культуры, а не отметка в паспорте». Цілком солідаризується з Я. Бобовичем викладач історії із Цхалтубо Л. Думбадзе та багато інших читачів з різних регіонів нашої країни.

Переважає число дописувачів правильно говорить про духовні лінощі обивателя, якому нема діла до того, що українська мова в останні роки зазнала відчутного удару від бюрократичного апарату. Не розуміють цього лише люди душевно ущербні, котрим байдуже майбутнє цілого народу. «Щоб вивчити українську мову, – пише робітник зі Львова М. Павлюк, – будь-якому слов'янині знадобиться півроку не дуже обтяжливих самостійних занять. Наразі – треба просто навчитися читати, звертаючись інколи до українсько-російського словника. Я знайомий з десятками росіян, поляків, білорусів та євреїв, яким було б соромно признатися, що вони не вміють читати мовою народу, на землі якого живуть. Правда, великодержавний шовініст (а такі ще залишилися в нашому суспільстві) “не соизволил” поповнити свої знання братньою мовою, тому й теревенить про пекельні муки, які він “испытывает” під час читання “Спортивной газеты” та інших республіканських видань». До речі, автор цього листа відповідає їм тим, хто з «економічного погляду» намагається виправдати двомовний варіант: «Лише далеко від поліграфії людина може стверджувати, що часткове зростання тиражу за рахунок введення двомовності принесе прибутки: витрати на дублювання газети двома мовами (а це два автономні поліграфічні процеси) будуть більшими».

Лист, сповнений широкого занепокоєння долею української культури, прийшов із Москви від кандидата історичних наук, доцента військової академії В. Осауленка. Розповідаючи про свої відвідини рідних П'ятихаток, ветеран Великої Вітчизняної війни з гіркотою пише: «Меня поражает этот печально знаменитый суржик, с которым я встречаюсь уже в Харькове на вокзале, затем в Днепропетровске, да и в Пятихатках при общении с молодежью и руководителями. Мне кажется, что большинство руководителей на Украине бравируют своей способностью создавать из украинского и русского языков этот самый суржик».

У своєму листі до редакції І. Федисин із Пустомитів на Львівщині цитує строфу з вірша, що йому в дитинстві розповідала неписьменна бабуся:

Мова рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
А лиш камінь мас.

А іванофранківець Н. Столярчук наводить весь цей вірш, що його навчила сина в дитинстві мама, і також жалкує, що не знає імені автора, йдеться в обох випадках про поезію українського письменника XIX ст. Сидора Воробкевича «Рідна мова». Причому в листі Н. Столярчука твір наведено у фольклоризованому, доволі відмінному від авторського варіанті, що засвідчує важливість в істинно-народному світовідчужанні цього компонента духовності.

Багатьох читачів газети непокоїть те, що в спортивному житті республіки українська мова посідає неправомірно мале місце. «Мені здається, – пише Н. Столярчук, – що Івана Яремчука мати вчила говорити українською мовою, і не знаю, чи було їй приємно, а разом з нею і її односельчанам, коли рідний син давав інтерв'ю для Українського телебачення у перерві футбольного матчу. Мені особливо було неприємно слухати Івана».

Точно про це саме пише майстер спорту з важкої атлетики, киянин В. Сікора. Взагалі з приводу цього інтерв'ю багато з'явилося відгуків (навіть у «Літературній Україні»). Проте дехто намагається пояснити таку ситуацію незручністю для коментаторів звертатися до спортсменів українською мовою, оскільки ті начебто нею геть не володіють. Боюся, що ми значно гірше думаємо про всіх українських спортсменів, ніж вони на те заслуговують. А хто не знає, вірніше, не хоче знати, – ну, то й хай це буде видно... Я глибоко переконаний, що якби коментатор грузинського телебачення не звернувся до Д. Кіпіані грузинською, а литовського телебачення – до А. Сабоніса литовською мовою, видатні спортсмени сприйняли б це як образу їхньої людської гідності. А чому ж у нас таке вважається мало не нормою? Не забуваймо про те, що фізична культура у стародавньому світі вважалася лише однією із складових гармонійно розвиненої особистості. Йдеться саме про культуру як цілісний феномен, що в ньому рідна мова відіграє, як уже давно довели психологи, організуючу інтелектуальну роль. І тому мені важко збагнути, чому В. Щербачов зробив свого часу, за його сьогодишнім переконанням, «погану послугу» Олегові Блохіну, коли допоміг молодому тоді спортсменові виступити по телебаченню українською мовою... (див. «СГ» за 5 листопада ц. р.).

Гадаю, якби коментатор підкорявся в тому випадку не якомусь міфічному «мовному диктату П. Ю. Шелеста» (це просто вигадка), а внутрішньому переконанню, що володіння рідною мовою є елементарною ознакою культурної людини, то вплив його на молодого футболіста міг би виявитися доволі глибоким. Ми легко перекидаємо вину на когось («школа, батьки, недосконала система виховання та народної освіти», – вважає, і небезпідставно, В. Щербачов), але не хочемо навіть самі собі зізнатися, що й наша в тому вина. Хіба перевелися серед нас оті Кирпи-гнучкошиєнкови, яких з таким гнівом і болем півтора століття тому таврував Тарас Шевченко? Та й М. Гоголь міг би повторити

сьогодні свою хулу «тем низким малороссиянам, которые выдираются из дегтярей, торгашей, наполняют, как саранча, палаты и присутственные места, дерут последнюю копейку со своих же земляков, наводняют Петербург ябедниками, наживают, наконец, капитал и торжественно прибавляют к фамилии, оканчивающейся на “о”, слог “в”...».

Дискусія, проведена на сторінках «Спортивної газети», засвідчує загалом високий рівень свідомості читачів. Тож будьмо гідні нашого народу, і давайте назавжди запам'ятаємо, на чому ґрунтується історична неминущість нас. Свого часу М. Рильський сказав про це афористично точно:

Як гул століть, як шум віків,
Як бурі подих – рідна мова,
Вишневих ніжність пелюстків,
Сурма походу світанкова,
Неволі стогін, волі спів,
Життя духовного основа.

Rumor publicus:

0492/т. Вірю в силу і мудрість народу // Спорт. газ., 1989, 4 берез.;

0492/р. Вірю в силу і мудрість народу // Спорт. газ., 1989, 4 берез.;

0657. Камінський А. На перехідному етапі. «Гласність», «перебудова» і «демократизація» на Україні. – Мюнхен, 1990, див. с. 86–87;

0886. Грохович Т. Свободи без рідної мови немає! // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада), 1992, 6 лип.

0459. «Вічне те, що талановите» / В. Анісімов // Молодь України. – 1988. – 24 листоп. – С. 1, 3. – Автограф для читача. – (Див. також 0487.)

0459/т. • «ВІЧНЕ ТЕ, ЩО ТАЛАНОВИТЕ»: текст

Серед численних листів до редакції є чимало відгуків на публікації.

І це відрядно – читачі сперечаються з авторами, відстоюють свою точку зору, пропонують нові теми для виступів. Надаємо слово читачам навіть у тому випадку, коли не зовсім погоджуємось або зовсім не згодні з їхньою точкою зору.

Так було й цього разу.

«Недавно в одній з газет я прочитав інтерв'ю із секретарем правління Спілки письменників України Юрієм Сердюком, де, зокрема, сказано: “Думаю, що ми не набагато відстали од російської літератури в плані повернення читачеві нашої національної літературної спадщини. Зі сторінок журналів заговорили своїми творами Сосюра, Хвильовий, Винниченко. На черзі інші забуті і несправедливо репресовані письменники”.

Так от, як Ю. Сердюк може ставити в один ряд загиблих у результаті беззаконня радянських письменників і Винниченка, який присвятив усе життя боротьбі з Радянською владою...

До літературної спадщини Винниченка можна ставитись по-різному, але не варто забувати, ким була ця людина. Журнал “Київ” (№ 12 за 1987 р.) спробував дати детальну характеристику політичної і літературної діяльності Винниченка. Приносячи об'єктивність у жертву сенсаційності, автор оголошує всі критичні оцінки Винниченка як письменника суб'єктивними, а характеристику, дану В. І. Леніним, розцінює як випадкову (?).

Тож давайте говорити правду до кінця і не ставити в один ряд, як Ю. Сердюк, катів і жертв.

Знаю, що мій лист не для преси – тема “занадто слизька”, та й взагалі, не модно говорити з позиції радянського патріотизму. Але правда однак залишається правдою, й історію не дано переписувати нікому».

*Віктор ВОРОНІН,
студент істфаку КДУ імені
Т. Г. Шевченка, групкомсорг.*

Ваш співбесідник – доктор філологічних наук, завідувачий відділом теорії літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР В. С. Брюховецький.

– Це дуже симптоматичний допис, і редакції слід було б навести його повністю, тим більше, що автор не впевнений у можливості обнародування висловлених у ньому думок.

Але давайте по суті. Дійсно, правда залишається правдою. І вона в даному випадку в тому, що політичні переконання і діяння далеко не завжди збігаються з художньою практикою, тим більш, коли мова заходить про справжнього письменника.

А саме таким був Володимир Винниченко, цього, здається, не заперечує і групкомсорг Воронін. До речі, приклади подібні можна наводити ще. Цікаво, що автор листа скаже про Льва Толстого, Федора Достоевського, Івана Буніна? Називаю лише «безсумнівні» імена в російській літературі...

Лист студента столичного університету міг би залишитись просто випадковим фактом, якби не дві тривожні обставини.

По-перше, майбутній історик явно хибує на достовірність фактів.

Навіть дати діяльності В. Винниченка в антирадянських урядах України В. Воронін перекручує. Не говорячи вже про те, що письменник був не міністром внутрішніх справ, а прем'єром. Та й з «кривавим катом Петлюрою» аж ніяк не був близький за своїми поглядами – саме через серйозні розходження (суперечності) з останнім В. Винниченко в лютому 1919 року вийшов з Директорії... А втім, що стосується власне історії, відішлю читача до ним же згаданого номера журналу «Київ» і дуже надійного в даному випадку джерела – статті професора П. М. Федченка «Оцінюємо з класових позицій».

Друге, що турбує не менше, а, мабуть, навіть більше. Ви звернули увагу, що в листі з приводу публікації художніх творів немає жодного слова про оповідання В. Винниченка. Чи то естетична глухота, чи просто елементарне небажання читати. Таке мене завжди засмучує. Молода людина вступає в життя, не маючи найменшого бажання про щось судити самостійно, з глибоким розумінням специфіки художньої творчості, судити з першоджерел. Чесно кажучи, мені важко уявити читача, який не буде зворушений такими, наприклад, творами, як «Малорос-європеєць», «Голод», «Кумедія з гостем» та, власне, це стосується всіх оповідань В. Винниченка, які після довгої перерви нарешті знову надруковані в нас. Радіти б, розвивати себе чи хоч би просто пізнавати – та ні, навіть молоді люди часом виявляються прихильниками всляких заборон, гадаючи, що таким чином легше зберегти нашу політичну цнотливість (а насправді – догматизм мислення), ніж при реальному знанні.

– Вячеславе Степановичу, тут ще ось такий момент, – свого часу багатьох з кращих представників нашої літератури було несправедливо репресовано, на їхні твори накладено табу. Не дивно, що не тільки сучасна молодь, а й покоління батьків не мають повного уявлення про цих авторів. Що ж ми одержуємо, повертаючи їхні імена?

– Справді, про літературний процес 20–30-х років сьогодні молодий читач має поверхове уявлення. До того ж – багато років його оцінка була спотворена. Велику

частину талановитих письменників було вилучено з духовного життя народу. Це не тільки заподіяло величезну шкоду престижу української радянської літератури, але й згубно позначилося на її дальшому розвитку. Жахаючи обивателя і догоджаючи несамовитим діячам типу Кагановича, в літературу сірим потоком ринули «борці» – яких тільки лайливих політичних ярликів не поначіплювали вони талановитим «суперникам».

З часом все стає на свої місця, але стільки непоправних втрат принесено в жертву кровожерному божку, випеченому Сталіним, Кагановичем... Ми ще й сьогодні не можемо позбутися почуття страху бути звинуваченим в любові до рідного народу, до рідної мови. Адже ще якийсь час тому величезна плеяда засновників української радянської літератури, які віддали всі свої сили утвердженню Радянської влади і здійснивали в 20-ті роки ленінський план національно-культурного будівництва, вважались якщо не «ворогами народу» (після 1956 року), то в усякому разі в чомусь усе-таки винними... Я впевнений, що майже всі, хто насаджував подібні оцінки і уявлення, і не читав опалюваних письменників, навіть не бажав їх читати.

Що ж ми одержуємо сьогодні? Микола Хвильовий, Микола Зеров, Освальд Бурггардт, Грицько Чупринка, Тодось Осьмачка, Валеріян Підмогильний, Михайло Івченко... За кожним цим іменем – яскраві сторінки української радянської літератури. А ще – Осип Турянський, Богдан Лепкий – західноукраїнські письменники. Так – складні, так – суперечливі, але – письменники!

Це лише кілька імен, які так збагатили спектр нашої літератури.

– А чи не здається Вам, що тут є одне «але»? Все це написано кілька десятиріч тому. Значить, – відійшли в минуле реалії побуту, психологія, події суспільного життя того часу. Я гадаю, що ці твори можуть стати лише фактом історії літератури, а не частиною живого літературного процесу.

– А «Одіссея» застаріла? А «Війна і мир»? Адже там теж відійшли в минуле реалії. А «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»... До речі, цей визначний роман так примітивно однопланово трактувався в наших шкільних і вузівських підручниках, що багато хто навіть не здогадується про ту величезну естетичну енергію, яка в ньому сконцентрована. Прочитайте цей твір не просто під кутом зору бунту Чіпки проти поміщиків і їх самодержавної бюрократії, а як художнє проникнення в проблему гідності особи. Тоді вам навіть в назві роману відкриється глибока суть – адже це не просто вказівка на, грубо кажучи, – «сільську тему»¹.

Те ж саме можна сказати про твори, які повертають сьогодні народу. Потрібно читати їх уважно, вникати в світ естетичних реалій, і тоді виявляється, що застаріння реалій побуту, відображених у художніх творах, ніскільки не зменшує (не принижує) його вплив на духовний світ людини. Звичайно, єдина умова повинна дотримуватись обов'язково – тільки талановите слово цінне, бо воно безсмертне.

– Існує думка (і вона, мабуть, близька до істини), що неопублікованих значних творів не так уже й багато, і через деякий час це джерело вичерпається. Які ж саме твори чекають свого часу, які будуть перевидані?

– Ми ще досить несміливо робимо лише перші кроки в ліквідації так званих «білих плям». Чомусь забуваємо, що непогано було б брати приклад з російської літератури, якій повернено сьогодні значно більше, ніж українській, – як імен, так і творів. Слід було б сьогодні видати і книгу Дмитра Павличка «Правда кличе!», випущену 1958 року 18-тисячним (!) тиражем, проте зразу ж вилучену (хтось і конкретну вказівку давав...) і пущену під ніж. А дві невидані книги Ліни Костенко – «Зоряний інтеграл» (1963 р.) і «Княжа гора» (1972 р.), друкарський набір яких був розсипаний! А поема Григорія

¹ Посилання про те, що назва роману – цитата з «Біблії», було зняте. Тоді ще не дозрів час... – В. Б.

Чубая «Вертеп!», яка поки що побачила світ лише на журнальних сторінках, а щоденники Василя Симоненка. До речі, це різко змінило б і обивательський погляд на соціальну інертність, начебто притаманну українській літературі споконвіку. Адже це все писалось задовго до перебудови, а за своїм пафосом повністю співзвучне дню сьогоднішньому. І ще один приклад такої співзвучності: «Ми повинні знову і по-новому здивитись у наших прославлених письменників, інколи відомих нам тільки з других рук, зрозуміти їх значення для нинішнього нашого розвитку, місце в нашій літературній традиції. Нам слід вивчити Франка і Лесю Українку, згадати забутих, повернути українській літературі ряд «відірваних» од нас письменників. Ми, так би мовити, весь цей скарб, все це багатство, яке досі добре не знаємо, повинні засвітити, вияснити, в якій мірі воно, це багатство, створює ту основу, на якій ми повинні стояти»...

Написані ці слова професором М. Зеровим 19 року. Чи набагато ми пішли вперед?

– Скажіть, а які труднощі бувають на шляху перевидання «забутих»?

– Усі вони двох джерел – нашого незнання і нашого небажання знати. Останнє набагато небезпечніше, бо загрожує заразити весь народ бацилою неосвіченості і байдужістю до цінностей духовних. Негативний вплив першого можна подолати лише одним шляхом – працюю.

– Вячеславе Степановичу, з Ваших виступів у пресі і перед різними аудиторіями видно, що Ви розумієте проблему повернення національної спадщини не тільки в плані публікації невиданих творів української класики, але й ширше, як проблему загальну. Словом, людина повинна повернутись лицем до своєї національної культури, я маю на увазі і мову, і фольклор, і традиції народу. Людина повинна відчувати і знати свої духовні корені. Як допомогти їй у цьому?

– Проблема коренів, або, як говорить академік Д. Лихачов, – «духовної осідлості» – в сьогоднішньому світі, мабуть, як ніколи гостра і актуальна. Ось і повернення із забуття талановитих письменників та їхніх творів – це теж одна з ланок процесу реалізації історичної пам'яті, без якої ні окрема людина, як особистість, ні будь-який народ, як цивілізована нація, не можуть існувати. І тут, крім проблем публікації, існують не менш складні проблеми охоплення цього багатства нашою свідомістю, відповідне коректування нашого світорозуміння, перегляд самих ціннісних критеріїв визначення істинного і прекрасного. Питання це надзвичайно важливе, Обнародування саме собою – це нічого не значить, воно може бути пасивним. На жаль, це ми сьогодні нерідко спостерігаємо. Я намагаюся осмислити цю нашу загальну біду – недопитливість, інертність думок і почуттів, а нерідко навіть підкреслену байдужість до рідної культури. Розумію, як подібні викривлення згубно позначаються на духовному стані народу загалом, але я не схильний до того, щоб пояснювати сьогодні вже очевидні конфлікти в даній галузі тільки лише помилками в рішенні національного питання. Кінець кінців, останнє має, насамперед, соціальний характер. Тому широкі і корінні зміни в нашому суспільстві (до того ж обов'язково підтверджені юридичними гарантіями) можуть створити сприятливі умови для усунення багатьох суспільних диспропорцій, безглуздості, а часом і елементарних дурниць, накопичених десятиліттями.

Насамперед слід повернути людині усвідомлення самого в себе не як «стандартного гвинтика», а як особистості неповторної. Тоді суспільне і суто індивідуальне зіллються в нерозривну єдність, воістину взаємодоповнять і зміцнять одне одного. Зішлюсь для прикладу на подію нелітературну, проте, на мою думку, співвідносну з предметом нашої розмови. Адже те, що за кілька хвилин до закінчення (пригадуйте?) футбольного матчу між збірною Франції і збірною світу Мішеля Платіні замінив на полі його малолітній син, зворушило не одного болільника. А коли замислитись, то це і є вираження співвідносності слави Платіні і слави його батьківщини, причетності видатного

футболіста всіма гранями свого життя до життя Франції. Нам сьогодні треба буде подолати бар'єр між (особою) особистістю і державою, між тим, що думаєш і що говориш, між сім'єю і суспільством.

Так, це породження деформованих уявлень про соціалізм. Але їх треба сьогодні розпізнати в усьому, щоб іти в так бажане для всіх нас майбутнє – майбутнє соціалізму ленінського зразка і без них. І тоді син-студент не згорятиме від сорому перед міськими однолітками за маму, яка приїхала з села за сорок кілометрів від Києва і привезла домашні гостинці. І тоді молоді батьки, котрі рік-два як влаштувались на роботу в столичному жеку, розмовлятимуть українською не тільки між собою (цього вони не можуть «позбутися»), але й зі своєю дитиною. Замислимося хоча б над цим, досить поширеним на Україні, феноменом бездуховності. Такі побутові «суперінтернаціоналісти» не просто вбивають у дитині природу закладену здатність світосприймання, вони виховують уже нещирю людину – вдома одне життя, а за його межами – інше. Про все це слід думати й тоді, коли ми публікуємо художній твір забутих або репресованих авторів. Все зв'язано однією ниткою. У житті ніщо з нічого не виникає. Потрібно сказати, що в цьому плані дещо робиться: у деяких школах України створюють студії народознавства. У Київській області створена Академія народного мистецтва. Це подає надії. Але сама шкільна програма дивує. Усна народна творчість як російського, так і українського народів вивчається тільки в молодших класах, хоч, мабуть, кожному зрозуміло, що лише більш-менш сформована людина може збагнути всю унікальність (неповторність) і красу національного культурного надбання. Вивчення мови взагалі закінчується у восьмому класі. Чи не в цьому причина того, що наша рідна мова стає з кожним роком біднішою і буквально застряла в різних словесних штампах.

Помітьте, що саме слово «культура» жіночого, тобто життєдайного роду, а «безкультур'я» – середнього, тобто, умовно кажучи, протилежного до життєдайного полюса. Думаєте, випадковий приклад? Зовсім ні, в своїй випадковості він закономірний. Адже відомо, що мовою не просто формулюється, але й формується людська думка.

– Чи не могли б Ви в зв'язку з цим сказати кілька слів про взаємодію двох культур – російської і української?

– Як писали раніше – руська (від «рус») культура може гордитися тим, що з одного кореня її, культури середньовічної Київської землі, виросло три дорогоцінних квітки. Пестити потрібно їх разом, бо загибель однієї з них від байдужого ставлення загрожує загибеллю й іншим – адже корінь спільний. І це лише примарна помилка, що, знищивши дві квітки, ми збережемо третю. Коріння теж живиться сонячною енергією. Сьогодні біда загрожує білоруській та українській мовам. Чи можна інакше сприймати, як не живу братерську підтримку, створення нашими російськими друзями товариств вивчення української культури в Москві і Ленінграді?! В той же час, скажімо, мої московські друзі немало засмучуються, коли чують скрізь російську (в даному випадку вона стає малоросійською) мову на вулицях Києва. Вони жахаються примітивності і засміченості її. І навпаки, навіть з деяким пієтетом і насолодою прислухаються до української мови, коли її вдається десь почути. Я їх розумію. Я теж захоплююсь російською мовою в Москві і Ленінграді, і мені на думку спадають віршовані рядки Ліни Костенко:

Знову чую російську мову,
мову рідкісної краси...

Не могу не згадати і чудовий вірш одного із улюблених поетів Анатолія Жигуліна:

Когда снится раннее детство,
Думаю во сне по-украински,
Когда вспоминаю друзей далёких,
Слышится волынский диалект.

Мови мої рідні!
Як я між вами хвилююся
Вже п'ятдесят п'ять років,
Уже п'ятдесят п'ять лет!

Українець, який не знає досконало рідної мови, або ще й соромиться її, ніколи не зможе ні розмовляти справжньою російською, ні вникнути в її красу.

0459/р. • **ВІЧНЕ ТЕ, ЩО ТАЛАНОВИТЕ: рефлексії (2009)**

Загалом лист студента Вороніна прийшов до газети «Комсомольское знамя», і саме ця редакція попросила мене прокоментувати його. Проте редактор завернув відповіді з однозначною оцінкою – націоналізм (Див. [Науковий архів НАУКМА. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 102.]! Тому сьогодні дивно часом чути, якою сміливою, мовляв, була «Коза» в перебудовний період... Досить почитати її... Принцип «Для демократичної Росії демократія закінчується на хуторі Михайлівському», у нас легко трансформовувався у залежність рівня демократичності газети від мови, якою вона видавалася. Все-таки мова формує думку, що там не кажіть...

Найпечальніше тут те, що групкомсорг, який написав до редакції, був ще й студентом істфаку. Які ж агресивні табачконутті плекалися тоді владою. А все задля того, щоб скрізь мати «негайний з усього зиск». Визначний український поет Леонід Первомайський у 70-х роках, трагічно відкривши для себе всю глибину тої аморальної прірви, виклично кинув в обличчя одного такого випещеного системою Сэра Портянки: «Відаю тобі ситість тварюки і негайний з усього зиск». Вже значно пізніше, у 2009 році, мені потрапив в архіві Колумбійського університету невідправлений лист В. Винниченка до художника М. Глуценка, який за сумісництвом «емігранта» виконував ще й агентурні завдання НКВС. Щось подібне згодом в емігрантському середовищі вже 40-х років здійснював інший талановитий митець і мислитель Віктор Петров (див. 0058/н.). Звісно, Винниченко тоді про це й не здогадувався. Чи така поведінка Глуценка була зумовлена його внутрішніми рисами, чи специфікою розвідницьких «правил гри»? Про це сьогодні важко судити. Але аргументи колишнього прем'єра Центральної Ради, переконаного соціаліста-комуніста Винниченка розкривають дещо із ситуації в 30-х роках. Лист зберігається в Нью-Йорку в архіві Колумбійського університету (хоч є власністю УВАН в Америці), у фонді В. К. Винниченка, Вох 28.

0459/н. • **НЕВІДПРАВЛЕНИЙ ЛИСТ В. ВИННИЧЕНКА М. ГЛУЩЕНКУ**

Мужен. 19-VII-35

Мы до последних дней с напряжением и даже некоторым волнением ждали, Николай Петрович, Вашего письма. Не содержание его, конечно, нас волновало, а самый факт написания письма: хватит ли у Вас наконец... не мужества (какое же тут мужество, тут, за-границей), а чуточку простого элементарного чувства..., ну, хоть порядочности? – Нет, вы не написали, не хватило даже этой чуточки. И этот факт обрисовал Вас нам, скорее dokonчил Ваш рисунок, с жуткой отчётливостью и беспощадностью. Он выдвинул на свет и обнажил все те Ваши качества, которые мы, хотя всегда и чувствовали и иногда пробовали побороть в Вас, но на которые в общем, по малодушию, вероятно, либо по сентиментальной снисходительности, старались закрывать глаза, как закрывают глаза на недостатки брата, трудно исправимые. Но этот факт с такой силой ударил по нашему сознанию, что больше закрывать глаза мы не можем.

И мы принуждены видеть Вас полным взором, во всём Вашем облике. И это видение, надо сказать, довольно тягостное.

Да, Николай Петрович, в этом молчании, в этом явном избегании писать нам Вы проявляете, как вам вероятно хочется думать, только осторожность. Осторожность, конечно, вещь полезная, а порой совсем необходимая. Но когда она переходит меры и не имеет достаточного смысла, она тогда называется просто: т р у с о с т ь ю. Ваша осторожность как раз такая и переходит всякую меру и не имеет никакого достаточного смысла. Вы просто слепо и тупо боитесь, что начальство узнает о том, что Вы состояли в переписке с нами перед самым отъездом в СССР. Но какой же здесь смысл этого страха? Кто Вы такой? Ведь Вы не член партии, которым и н о г д а запрещается иметь личные сношения с врагами революции, социализма, коммунизма и советской власти. Вы – простой обыватель, спец, нужный в Москве, вы – рядовой подданный СССР. Это во первых. А во вторых, мы – старые революционеры, социалисты, коммунисты, защитники всегда и везде СССР и советской власти, несмотря на глупости, ошибки несправедливости этой самой власти по отношению к нам. Да и само начальство, мне помнится по Вашим словам, разрешило Вам сношения с нами. ---- Чего же Вы, в сущности так боитесь не в меру и без смысла? – Кроме того, мы – люди, которые, как Вы сами признавали, помогли Вам стать тем, чем Вы есть теперь, которые прожили с Вами отрезок жизни в десять лет, которые все эти десять лет искренно старались делать Вам добро и бороться со злом вокруг Вас и в Вас самих, как мы это чес[т]но понимали, желая Вам всегда блага. Мы, наконец, люди, которых Вы и Ваша жена совсем недавно называли самыми близкими людьми заграницей. И вот по отношению к этим людям Вы проявляете эту самую безмерную бессмысленную «осторожность». Почему? ---- Потому, что Вы думаете, что всё ж таки, кто знает, а вдруг каким-нибудь чудом и т. д. Никакого собственно риска нет, даже если б начальство и узнало, что Вы перед отъездом написали несколько слов людям, которые Вам никогда никакого зла не хотели причинить, которые прожили с Вами десять лет, которые такие, мол, и такие в отношении революции и социализма. Вы слишком оскорбительного мнения о своём начальстве, Вы представляете его совершенно идиотским сборищем индивидов, жестоких и тупых. ---- Нет, Вы просто на минимальный риск, на минимальный, в Вашем даже только воображении, ущерб Вашему интересу не можете пойти. И вы трусливо, молча бегите от людей, которых Вы называли близкими и друзьями. И этот факт, повторяю, бьёт по нашему сознанию с такой силою, что заставляет нас раскрыть глаза и посмотреть уже раскрытыми глазами в свете прошлых всяческих фактов на весь Ваш моральный облик. И вот вывод из этого обзора, сделанный честно и с мучительным чувством грусти, таков, Николай Петрович.

Ваша религия, Николай Петрович, Ваши самое дорогое и «святое» – это деньги и материальный интерес. Вся Ваша жизнь построена на этой базе и всё проникнуто этой «материалистической» философией, всё подчинено ему. И когда я теперь вспоминаю слова Маруси, которая когда то утверждала, что ради материального интереса Вы готовы толкнуть её на проституцию, то теперь её слова не кажутся мне такими чудовищными и я готов даже просить прощения у Маруси за то, что, оскорбившись за Вас, был иногда так резок с ней.

Я пишу Вам по-русски. Пишу так потому, что в глубине души, по совести, я не считаю Вас настоящим украинцем. Так, Вы называете себя иногда украинцем. Но опять таки на основании анализа всего прошлого, всех данных и наблюдений над Вами, я должен сказать, что называете Вы себя украинцем не всегда, не везде, не так, как должен называть себя член угнетённого коллектива, а только тогда и там, где это Вам выгодно, где это может принести Вам пользу, в большинстве случаев материальную. Где же Вам невыгодно, где хоть чуточку Вы рискуете своим интересом, там Вы не настаиваете

на своём украинстве, Вы его «забываете», Вы о нём послушненько замалчиваете и даже поддакиваете тем, которые не слишком почтительно отзываются о Вашем народе. И если Вам представится случай, когда надо будет выбирать между Вашей личной пользой, между Вашим интересом и принадлежностью к украинской национальности, Вы, конечно, отречётесь от национальности. ---- Вот Вы теперь едете в СССР. Едете только из расчёта, из материальных соображений. Никакие идейные соображения, никакие убеждения не играют тут никакой роли, потому что у Вас никаких убеждений и идейных установок не было никогда и нет теперь. Да, Вы иногда высказываете всяческие советофильские убеждения и настроения, но это, конечно, как и всегда, только ради материального расчёта и выгод. Вы едете в Москву, а не на Украину. Едете, конечно, как русский и ни в коем случае не настаиваете на том, что Вы – украинец и желаете прежде всего служить своему коллективу, более бедному и нуждающемуся в силах. Куда там! Конечно, Вы никогда ни в какую ссылку не пойдёте за свои хотя бы кровные убеждения, и в этом отношении Вы, Маруся, можете быть совершенно спокойны, – он очень-очень «осторожен», Ваш муж. И будьте спокойны за своё благополучие, Маруся (конечно, материальное), когда надо будет за это самое благополучие продать и предать свой национальный коллектив, Ваш муж это сделает с таким же успехом, как он это делает со своими близкими людьми и друзьями.

Но, Николай Петрович и Маруся, когда-нибудь Вы, быть может, поймёте, что в жизни бывают и иные ценности, кроме материальных. И такие ценности, быть может, покажутся Вам дороже и ценней тех серебреников, в которые Вы теперь так верите. Да, для Вас высшая ценность жизни – деньги и Вы слушаетесь и повинуетесь, и служите только тем, кто Вам эти деньги даёт. Но и тут, Н[иколай] П[етрович], Вы не умеете соблюсти меры и смысла. Вы слушаетесь и служите слепо, раболепно и, собственно, очень... нерасчётливо. Ведь ничто не вечно, Н[иколай] П[етрович], в этой жизни, а в особенности такой бурной, как наша. Не вечны «даже» те, которые Вам представляются такими всемогущими обладателями и раздавателями материальных благ. Дни этих всемогущих раздавателей благ сочтены, Николай Петрович, а с ними сочтены дни материальных выгод тех, кто распластывается перед ними только ради этих выгод. ---- Если Вы [не] прочли моё «Открытое письмо Сталину» (в последнем номере «Социалистического вестника»), прочтите, принесите ночью под полой, зажгите под одеялом свет и прочтите, но прочтите, это Вам будет полезно. К сожалению, я теперь ещё более, чем прежде имею оснований утверждать то, что я в том письме сказал. ---- И помните, Николай Петрович, Ваше распластывание ради личных выгод и материальных интересов, Ваше продавание интересов национального (я уже не говорю о социальном, куда там вам!) не останется незамеченным теми, которые выхватят власть на Украине и во всём СССР у большевиков. Они очень и очень вспомнят Вам это и в особенности то, ради чего Вы так поступали. Те мстить будут жестоко и люто. И вот тогда, быть может, Вы поймёте, что в жизни бывают и иные ценности и интересы, иногда полезнее материальных. Но, думаю, тогда будет слишком поздно. ---- Не знаю, принесёт ли какую пользу это моё настоящее письмо. Вы едете в страну, где обстоятельства жизни создают невероятно благоприятную почву для развития подобных Вашим качествам. Подхалимство, продажность, жадность к материальным благам, раболепство по отношению к раздавателям этих благ. Удержитесь ли Вы там на той наклонной плоскости, на которую уже здесь вступили? Сомневаюсь. С большой грустью сомневаюсь.

Впрочем, мы хотим ухватиться хоть за соломинку. Есть у Вас одна черта Вашего характера: с а м о л ю б и е. Может быть, оно поможет Вам? Может быть, из самолюбия Вам станет стыдно и мерзко перед самим собой, когда Вы на основании честного, смелого анализа своих мыслей, чувств, поступков скажете самому себе: «Я – трус?! Я – подхалим?! Я – предатель?! Я – продажный?!» Быть может, говорю, Вам станет стыдно

и мерзко. Кто знает. А если так станет, это уже большой тормоз, чтобы не скатиться вниз. Попробуйте этот метод самоанализа, Николай Петрович. Попробуйте быть с самим собой честным, смелым, беспощадным до конца. Может, это принесёт Вам пользу, но иную, как Вы понимаете свои пользы, и даст Вам понятия об иных ценностях жизни.

Мне очень грустно, больно, тяжело писать Вам такое письмо. Но, будучи честным и с Вами и с самим собой, я не могу и не должен писать и н а ч е.

0460. Навколо охорони пам'яток // Київ. університет. – 1988. – 9 груд. – С. 3. – [Про науково-практичну конференцію в КДУ 3 груд., присвячену проблемам охорони пам'яток культури та історії та незадовільній діяльності УТОПІКа. В. Б. у своєму виступі вперше закликав створювати ініціативні групи для організації Народного Руху, посилаючись на прецедент в Інституті літератури, де така група була створена 2 груд. Лист із таким закликом був відісланий в усі кийські газети, але жодна його не опублікувала.] – (Див. 0461/н., а також 0657/р., 1773, 1774, 1775, 1776, 1786, 1787, 1813, 1817.)

0461/н. • БЕЗСЛІДНО НЕОПУБЛІКОВАНІ ЛИСТИ (6 грудня 1988 р.)

Колектив Інституту – ініціативна група

На загальних зборах працівників Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, які відбулися 2 грудня, йшла зацікавлена розмова про рух перебудови нашого суспільного життя. Відзначалося, що, незважаючи на певне його похвалення, ще доволі відчутна дія гальмівних механізмів, далеко не подолано розрив між словом і ділом, широкі маси ще недостатньо залучаються до контролю за діяльністю адміністративних органів, та й не завжди вони вже відчують себе господарями перебудови. Зокрема, неприпустимо повільно розв'язуються нагромаджені десятиліттями гострі проблеми в галузі національно-культурного будівництва. Колектив Інституту, на підтримку рішення Пленуму Правління СПУ, ухвалив вважати себе ініціативною групою за створення Народного руху сприяння перебудові й обрав Представницьку Раду в такому складі: В. Брюховецький, В. Бурбела, Дончик, С. Іванюк, Ю. Ковалів, Н. Мазепа, В. Мельник, О. Мушкудіані, А. Ткаченко, Ю. Цеков та А. Шпиталь. Завдання Представницької Ради полягає в налагодженні зв'язків з іншими ініціативними групами для координації спільних дій та вироблення проекту програми цього суспільного руху, що розгортається останнім часом в республіці, руху, за самою своєю суттю покликано бути зв'язуючою ланкою між ідеалами, які впроваджує сьогодні партія «зверху», і народними масами.

6 груд. 1988 р.

В. Брюховецький

0462. Вярнадскі У. Українське питання і расейская грамадскасць // Полымя. – 1988. – № 12. – С. 150–156. – [«Артыкул, як сведчыць доктар філалагічных навук В. С. Брухавецкі, які знайшоў яго ў рукапісе ў Архіве АН СССР, быў напісаны найверагодней у ліпені-жніўні 1915 года.»]

0463. Аналіз художнього твору // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. / Ред. кол.: І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін.; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. – Т. 1: А – Г. – С. 55.

- 0464.** Асоціація художня // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1988. – Т. 1. – С. 94.
- 0465.** Балика Дмитро Андрійович // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1988. – Т. 1. – С. 118–119.
- 0466.** Безконфліктності «теорія» // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1988. – Т. 1. – С. 141.
- 0467.** Бочаров Анатолій Георгієвич // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1988. – Т. 1. – С. 226.
- 0468.** Бугайко Тетяна Федорівна // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1988. – Т. 1. – С. 240.
- 0469.* Сивокінь Г. М. Брюховецький Вячеслав Степанович // Українська літературна енциклопедія. – К., 1988. – Т. 1. – С. 239, портр.: с. 240.
- 0470.** Зоряні сади поезії // Жадань і задумів неспокій: З творчої спадщини Бориса Тена: Вірші, переклади, статті, листи, спогади / Ред. *О. І. Никанорова*; Упоряд., прим. *А. Ф. Журавський* та ін. – К.: Рад. письменник, 1988. – С. 393–397. – (*Див. також 0081, 0113.*)
- 0471.* Льницький М. У вимірах часу: Літ.-крит. ст. – К.: Рад. письменник, 1988. – 277 с. – Див. с. 66–67.
- 0472.** Українська література сьогодні // Літературна панорама. 1987 / Упоряд. *Г. М. Сивокінь*; Ред. кол.: *В. Г. Дончик* (голова) та ін. – К.: Дніпро, 1988. – Вип. 2. – С. 182–186. – [*Про інформ.-рекл. зб. «Укр. лит. сьогодні».*]
- 0473.** «Плюс-мінус безконечність...» (Екологічні тривоги сучасної літератури) // Літературна панорама. 1988 / Упоряд. *Г. М. Сивокінь*; Ред. кол.: *В. Г. Дончик* (голова) та ін. – К.: Дніпро, 1988. – Вип. 3. – С. 58–73. – Бібліогр.: 11 назв у підряд. прим. – (*Див. також 0419.*)
- 0474.** **Передм.:** «Є полум'я таких натхнень...» // *Доленго М.* Поезії. – К.: Дніпро, 1988. – С. 5–30.
- 0475.** Микола Хвильовий: поет, прозаїк, публіцист, критик // Письменники Радянської України. 1917–1987: Біобібліогр. довід / Автори-упоряд.: *В. К. Коваль, В. П. Павловська*. – К.: Рад. письменник, 1988. – С. 619–620. – [*Авторство В. Б. не зазначено.*]

Rumor publicus:

- 0504.** О чём молчим? И почему? // Вопр. лит., 1989, № 3, див. с. 36–37;
- 0538.** Романтик із непоступливою вдачею // Рад. літературознавство, 1989, № 8, див. с. 25–29;
2847. *Коваль В.* Серце моє в колючому дроті... – К., 2005, див. с. 336–337.

- 0476.* Брюховецький Вячеслав Степанович // Письменники Радянської України. 1917–1987: Біобібліогр. довід. / Автори-упоряд.: *В. К. Коваль, В. П. Павловська*. – К.: Рад. письменник, 1988. – С. 91.
- 0477/ф.* Знати, берегти, любити: [Фільм, 10']. *Шестопалова В. А.*, режисер; *Лейзерович Я., Мороз В.*, оператори. – 1988. – К.: Укркінохроніка / Центр. держ. кінофотоархів України ім. Г. С. Пшеничного, од. збер. № 11589. – [*В. Б.: «Я пригадую, яке, буквально, потрясіння я відчув у шістдесятих, в кінці шістдесятих, коли я прочитав роман Олеса Гончара “Собор”.*]

Ну і що? Письменник сказав правду, сказав про гострі речі. Це, справді, моє покоління виростало під впливом цього роману. Раптом він був заборонений, раптом роман пропав і раптом ми побачили, як у нашому житті, при парадних наших звітах, скільки у нас з'являється бездуховності».] – (Див. також 0424.)

0478. Кіліченко Л. Література для дітей та юнацтва // Історія української літератури: В 2-х т. / Ред. кол.: І. О. Дзевєрін (голова), В. Г. Дончик, О. В. Мишанич та ін.; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наук. думка, 1988. – Т. 2: Радянська література. – 742 с. – С. 314–340. – [Про В. Б. як критика – с. 339.]
0479. **Рец. та консультант:** Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. / Ред. кол.: І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін.; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. – Т. 1: А–Г. – 536 с.: іл.
0480. **Ред.:** Радянське літературознавство: Наук.-теорет. журн / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР та Спілки письменників України. – К., 1988. – № 7–12. – Член ред. колегії.

Rumor publicus:

0556. Віталій Дончик: «Радянське літературознавство» прагне суспільного розголосу... // Літ. Україна, 1989, 28 верес.;
2206. Скупейко Л., Дончик В. «Слово і час»: сторінки українського літературознавства // Слово і час, 2002, № 8, див. с. 14, 18;
2379. Скупейко Л., Дончик В. Наукова періодика («Радянське літературознавство», «Слово і час») // Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 445. – [Про В. Б. як члена редколегії та автора.]

1989 рік

0481. Чи первородний гріх одновимірності? // Рад. літературознавство. – 1989. – № 1. – С. 3–15. – Бібліогр.: 7 назв. – [Огляд л-ри 30–70-х рр.: В. Ажасєв, Ч. Айтматов, Б.-І. Антонич, О. Бек, А. Бітов, М. Булгаков, Л. Вишеславський, О. Гончар, Є. Гуцало, А. Дімаров, О. Довженко, О. Донченко, В. Дрозд, В. Дудінцев, Ю. Ілєнко, М. Іллінський, В. Кожевніков, В. Козько, О. Копиленко, Л. Костенко, М. Куліш, Л. Осика, А. Платонов, Ю. Поднієкс, М. Равлюк, В. Распутін, М. Тихонов, Г. Тютюнник, І. Франко, М. Хвильовий, М. Цветасєва, І. Чендей.] – (Див. також 0520.)
0482. Захист дисертацій... [В. Брюховецький «Природа, функції і метод літературної критики».] // Рад. літературознавство. – 1989. – № 1. – С. 78. – [Офіційні опоненти: Г. А. Вязовський, Р. Т. Гром'як, П. О. Ніколаєв; насправді був ще четвертий офіційний опонент М. М. Ільницький. Захист відбувся 9 грудня 1986 р.]
0483. Збори київських письменників // Літ. Україна. – 1989. – 9 лют. – С. 1. – [Обговорення проектів Програми Народного Руху України за перебудову та Відозви до українського народу. Про виступ В. Б.]

Rumor publicus:

1095. Драч І. Поразку треба називати поразкою // Укр. газ., 1994, 27 жовт.;
1263. Горловий М. Я – скит з трипільських праглибин: Поезії, спогади. – К., 1996, див. с. 81;
1264. Українська державність у XX столітті. – К., 1996, див. с. 12;
1394. Скорик Л. Брате мій, товаришу мій... // «Тільки двічі живемо...» – К., 1997, див. с. 23;
2456. Залежність від закону і совісті / О. Лавринович // День, 2003, 21 листоп.;
4075/@. 20 років Руху: піднесення та крах / М. Попович. – <http://www.day.kiev.ua/>

0484. Пленум Правління Київської організації СП України // Літ. Україна. – 1989. – 16 лют. – С. 1. – [Обговорювалося питання «Про загальні збори київських письменників, на яких розглядалися проекти документів Народного Руху України за перебудову та висвітлення їх засобами масової інформації». Про виступ В. Б.]
0485. Програма Народного Руху України за перебудову: Проект // Літ. Україна. – 1989. – 16 лют. – С. 3. – Підписано: Ініціативна група Київ. орг. Спілки письменників України. Ініціативна група Ін-ту літ. ім. Т. Г. Шевченка.

Rumor publicus:

0968. До історії Руху: Виступ В. Терена на зборах київських письменників (1 листопада 1988 р.) / Публ. В. Чмира // Розбудова держави, 1993, № 5, див. с. 23–25;
0461/н. Безслідно неопубліковані листи. – 6 грудня 1988 р.;
0483. Збори київських письменників // Літ. Україна, 1989, 9 лют.;
0884. Пленум Правління Київської організації СП України // Літ. Україна, 1989, 16 лют.;
0498. Волочков В. Когда забывают о партийной этике... // Правда Украины, 1989, 19 марта;
0499. Равлюк М. Чи не багато туману? // Робіт. газ., 1989, 27 берез.;
0519. Факти і думки / Новиченко Л. М., Затонський Д. В., Погрібний А. Г. // Робіт. газ., 1989, 21 трав.;
0525. Драч І. Доповідь на Київській установчій конференції Народного РУХу України за перебудову [лип. 1989 р.] // Літ. Україна, 1989, 13 лип.;
0526. Про що говорили письменники на Київській установчій конференції Народного Руху України за перебудову // Літ. Україна, 1989, 13 лип.;
1058. Литвин В. Політична арена України: дійові особи та виконавці. – К., 1994, див. с. 113, 127, 130, 350;
1073. Плющ В. «Не далі, як за півметра від президента» // Літ. Україна, 1994, 16 черв.;
1166. Ковтун В. Історія Народного Руху України. – К., 1995, див. с. 47–48, 66, 121, 122, 133, 136, 171–172, 179;

1177. Волошин М. На конкретні факти потрібна конкретна відповідь // Вечір. Київ, 1995, 30 черв.;
1406. Гончарук Г. Народний Рух України. Історія. – О., 1997, див. с. 17, 22–24;
1564. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середини 1950-х – початок 1990-х років. – К., 1998, див. с. 263–264;
1568. Pachlovskaya O. Civiltà letteraria ucraina. – Roma, 1998, див. с. 748;
1713. Чемерис В. Президент. – К., 1999, див. с. 144;
1720. «Мабуть, я матеріал для реалізації у своїх дітях та внуках» / Інтерв'ю з М. Жулинським. – К., 1999, див. с. 43;
1835. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива / В. Кулик, Т. Голобуцька, О. Голобуцький. – К., 2000, див. с. 112;
2024. Три дні вересня вісімдесят дев'ятого. – К., 2000, див. с. 309–310;
- 1931/@. Косаковский Л. Переворот на Крещатике. – К., 2001, див. с. 275;
1976. Бойко О. Народний Рух України // Людина і політика, 2001, № 2, див. с. 27–28;
1978. Не чекати манни з неба... // Свобода (США), 2001, 4 трав.;
2180. Не чекати манни з неба... // Час і Події (Чикаго), 2001, # 124, черв.;
2114. Кравчук Л. Маємо те, що маємо: Спогади і роздуми. – К., 2002, див. с. 19;
2115. Плющ В. Мов сонце в краплині води // Літ. Україна, 2002, 21 берез.;
2121. Бойко О. Україна у 1985–1991 рр. – К., 2002, див. с. 71, 72, 78, 80;
2310. Плющ В. Легенди і міфи Народного Руху // Літ. Україна, 2003, 30 січ.;
2389. Політична історія України. XX століття: У 6 т. – К., 2003, т. 6, див. с. 358;
2408. Баран В. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). – Л., 2003, див. с. 395;
- 2417/@. Рогоза Б. «Пішли в політику поети» // Хрещатик, 2003, 22 серп.;
2554. Дончик В. Спільний знаменник – тринадцять. – К., 2004, див. с. 66–67;
3225. Жулинський М. Діалог про владу і митця, уряд і державу, національні міфи і дух народу. І про революцію... // Жулинський М. Відстані. – К., 2006, див. с. 126;
- 3518/І. Замостьян В. П. Аутодафія // Замостьян В. П. Моя поетична біографія. – К., 2007, див. с. 21–22;
3859. Осадчук П. Коли і як починався Рух... // Віче, 2006, № 3–4, див. с. 24–25;
- 3425/р. Adam Michnik: рефлексії (2008);
4076. Сергійчук В. І. Революційний здвиг усього українства // Сергійчук В. І. Соборна пам'ять України. – К., 2008, див. с. 206;
- 3918/@. Первый председатель Народного Руха Мирослав Попович: «В нашей задрипаной стране люди чувствуют себя гораздо более достойно и свободно, чем в России, где получают в два раза большую зарплату и пенсию» // Бульвар Гордона, 2008, 2 июля, див. с. 1, 4–5.

0485/р. • ПРОГРАМА НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ
ЗА ПЕРЕБУДОВУ: рефлексії (2008)

Про Народний Рух написано багато, з'явилася в нього тьма батьків і мам, існують різні інтепретації причин та обставин його появи, функціонування, розколів, провокацій та занепаду. Про це детальніше колись треба написати. Нині ж хочеться зупинитися на фактах, маловідомих, а то й невідомих не тільки широкому загалу, але й нинішнім дослідникам цього феноменального явища в історії суспільно-політичних рухів в Україні кінця XX століття.

Для мене почалося все якось навіть буденно наприкінці листопада 1988 року. Я закінчував перебування в Ірпінському Будинку творчості, благословенному куточку письменників, де працювалося добре, і товариство переважно було симпатичне. Закінчував книжку про Зерова і не знав, як написати про його смерть. Те, що було загальновідоме, виглядало очевидною брехнею, а доступу до кадебістських архівів тоді ще не було. Надвечір до моєї кімнати зайшли Сашко Божко і Віктор Терен. Почалася розмова про те, що он прибалти підіймаються, створюють народні фронти, а ми, українці, сидимо мовчки по своїх кутках. А якраз кілька днів перед тою розмовою на якихось зборах у Спілці генерал у відставці російськомовний прозаїк Фока Бурлачук раптом висунув ідею створення в Україні «народного фронту»... Фока Бурлачук! Хто би міг подумати! А ми... Що ми робимо? Це було правдою. І я тут же відразу запропонував скликати надійних людей, що були в Ірпені, і обговорити цю тему. Зібралися в шостому корпусі, здається, в кімнаті Толі Шевченка. Були, крім господаря і нас трьох, ще Олександр Лук'яненко, Григорій Клочек, Станіслав Тельнюк, Сергій Гречанюк, Юрій Цеков, Віталій Дончик, Ігор Малишевський. Можливо, ще дехто. Якось нас таки заділо за живе оце українське публічне мовчання. Фронт! Хай буде Фронт! Піднявся Сашко Лук'яненко, і так по діагоналі пройшовся кімнатою, роздумуючи вголос: «Ну, нащо фронт? Це кров, це війна... Давайте краще рух. Це об'єднує». погодилися на тому, адже Сашко єдиний серед нас був фронтовик, знав, що таке війна... Не скажу сьогодні, чи вірили ми тоді, що щось із того вийде, чи так собі, як то часто серед письменників бувало, «випускали пару»... Дехто таки випускав... Проте вирішили, що я займусь Інститутом літератури, а у Спілці треба залучити активних і авторитетних людей, таких, як Іван Драч та Дмитро Павличко. Мені й доручили з ними переговорити. Перша реакція обох була стриманою – воно й не дивно: обидва добре знали, що ще створення Товариства української мови, яким вони саме займалися, ЦК допустить (хоч і під контролем парткому під орудою правовірного Б. Олійника), а от втручатися в політичні справи... Але погодилися. Більше того, зібрали письменницькі збори і створили ініціативну групу. Проте негайно партком Спілки письменників, дезавуювавши це рішення, створив свою – «організовану» – групу, яка мала би розробляти проект Програми майбутнього руху у співпраці з такою ж групою з Інституту літератури. Я, як секретар партійного бюро, очолив останню. Про це я написав інформацію ¹ і розіслав її в багато газет. Звісно, її не надрукували. Але для мене було важливим, щоб ця інформація пішла бодай до журналістів. Треба сказати, що письменники (більшість навіть і не із офіційної ініціативної групи парткому Спілки) виявилися досить активними. Залучивши професіоналів з-поза письменницького кола, але таких, що переважно були в ньому своїми за політичними поглядами, ми, збираючись найчастіше у Віктора Терена, створили досить сирий і розбухлий за обсягом (бо кожен хотів виписати все, що наболіло) проект якогось документа. Далі ми взялися втрьох – Віталій Дончик, Петро Осадчук і я – завершити його, звести все до купи і змістовно,

¹ Див. 0448/н.

і стилістично. Працювали у мене в комуналці на Челюскінців. Кілька днів десятками годин просиділи, і таки завершили проекти Програми і Статуту такими, що можна було подавати на обговорення громаді. Слід зауважити, що в цей період спілчанський партком втратив контроль над процесом. Думаю, як Б. Олійник, так і Л. Кравчук проґавили момент (ми не афішували наші посиденьки на Челюскінців), видно подумавши, що «революціонери», повиступавши, вгломонилися. Як же був здивований Б. Олійник, коли я приніс йому для обговорення на парткомі проекти Програми і Статуту. Він кілька днів під різними причинами відмовлявся скликати засідання парткому. Тим часом ми в Інституті літератури на нашій Ініціативній групі затвердили проекти для спільного обговорення з письменниками. Якось таки Драч та Павличко додали Олійника і на четвер 26 січня 1989 року засідання парткому таки призначили. На ньому я був присутній як голова Ініціативної групи Інституту літератури. Правду написав сам Б. Олійник, що партком не затверджував текстів¹. Мені цікаво було спостерігати, як по-єзуїтськи оминалася суть обговорюваного питання, як усе велося до того, щоб спільного обговорення не відбулося. Насамперед потрібен був великий зал. Попередньо Драч та Павличко домовилися в Будинку кіно, що зал там нададуть. Але потрібен офіційний запит від парткому Спілки, тобто від Б. Олійника. Кілька разів останній посилав одного із своїх виконавців зв'язуватися зі Спілкою кінематографістів, щоб з'ясувати, чи можливо провести збори на намічену дату 31 січня. Той щоразу приходив із відповіддю, що зв'язатися не вдається. Нарешті я не витримав і в прямому розумінні почав гупати милицями по підлозі: «Якщо це саботаж, то так прямо й скажіть. І ми, в Інституті, будемо діяти по-своєму». Хоч як це дивно, гупання милицями подіяло. Відразу М. Шевченко зв'язався з Будинком кіно і за кілька хвилин проблему було знято. Хоча, незважаючи на неспіливі спроби деякого з членів парткому, все-таки проголосувати документи, Борис Ілліч зі своїми усмішечками, присмаченими офольклореними фразами, ухилився від цієї дії. Але нічого!

Я почувався на сьомому небі й пошкандибав до Інституту, де мене чекали колеги.

Треба пояснити, при чому тут милиці. Десь у середині грудня я підковзнувся і впав прямо біля свого будинку. Перелом ноги. Не хочеться вігледати смішним, але не можу забути чорного пронизливого погляду чоловіка, який стояв біля входу і незворушно дивися, як я, стогнувши від болю, ковзаюся на колінах по льоду, збираючи розсіпани папірці (я вертався після роботи в архіві), як не можу зіпнутися на ноги і повзу до дверей своєї квартири... Але якщо і справді хтось мене умисне зурочував, то це вийшло на краще. Милиці, а згодом і ковінька допомогли...

Отже, прикульгавши до Інституту, я насамперед повідомив директору І. О. Дзеверіну, що загальні збори письменників і наших співробітників відбудуться 31 січня, у вівторок. Але саме в цей день починалася сесія Спецради із захисту дисертацій, і я попросив, чи не можна перше засідання перенести на пообідній час, щоб члени Спецради змогли взяти участь у зборах і проголосувати. Це виявилось неможливим – є ж бо певні інструкції ВАКу, і захист має розпочатися у визначений заздалегідь час. Погодилися на тому, що вільні співробітники можуть йти до Будинку кіно, члени Ради мусять бути на захисті, а якщо випаде можливість у перерві – то можуть, хто захоче, і до Будинку кіно... Розмову І. Дзеверін закінчив застереженням: «Облиш, Слава, поки не пізно. Нічого з цього не вийде. Вони викрутуються, а тебе знищать. І якщо мені накажуть нищити, я тебе буду нищити. – Ви? – Я! – Хто наказуватиме? Перебудова ж...» Спихмурнівши, Дзеверін безнадійно махнув рукою.

Наступного дня, у п'ятницю, мій колега Григорій Сивокін запропив мене на відзначення одержання ним премії ім. О. Білецького. Такі події завжди відбувалися у відділі, двері зачинялися, хоч увесь Інститут здогадувався, що за ними відбувається,

¹ Див. 0481.

а в окремих його представників був, як казали, «нюх» на такі дармові пригостання. Ми не здивувалися, коли почули характерний саме для директора стукіт у замкнені двері. Ігор Олександрович був своїм у нашому відділі, бо переді мною саме він його очолював. Увійшовши, різко перервав привітально-запрошувальні вигуки і різко сказав: «Слава, пішли. Є справа». Далі додав: «Ми повернемося». Я саме в цей вечір змінив уже милиці на ковінку, і пошкандибав за ним. Коли зайшли до кабінету, Дзеверін повідомив, що він зараз повернувся з Президії Академії, і там наказано жодного співробітника Інституту не пускати на вівторкові збори. «А той, у кого бібліотечний день?» – поцікавився я. Річ у тому, що відвідування Інституту було досить вільним, і завжди можна було послатися на так звані бібліотечні дні. «У понеділок буде мій наказ про відміну бібліотечних днів». Словом, все радикально змінилось. У ЦК було вироблено план зашкодити прийняттю підготовлених документів – адже вони задекларовані як спільні. Відсутність Інституту – шлях до делегітимізації і Програми, і Статуту.

Зв'язався з Драчем. Треба обговорити ситуацію. Іван запропонував зустрітися біля пам'ятника Шевченку. Ми ходили утрюх, з Марією, по Шевченковому парку, ситуація виглядала безнадійною. Просив Драча потелефонувати до Патона, він же таки керував Київською організацією Спілки, але Іван тільки розводив руками: «Ну, що поробиш, нічого не вдієш, нічого не вийде...».

На другий день до мене в гості завітав В. Замостян. Я йому все описав, а він здивувався, для чого ми зв'язали дві інституції в цій справі. Треба було поодиночі. Але ж що тепер говорити про це!..

А увечері приїхав Дончик, побідкалися вдвох, і раптом Віталію прийшло в голову провести наші збори напередодні, а на спілчанські принести вже готовий проект рішення. Евріка!

Я попросив свою дочку Оксану, тоді ще школярку, намалювати таке оголошення про збори в Інституті, щоб ніхто не захотів їх пропустити. О 10-й ранку щопонеділка директор проводив нараду з керівниками відділів. Я, хоч і був на лікарняному, прийшов до Інституту десь 20 хвилин по десятій, вивісив оголошення, що сьогодні о 18-й годині відбудуться збори колективу, на яких обговорюватиметься проект Програми Руху. І зайшов до кабінету І. О. Дзеверіна. Там якраз ремствували заввідділами з приводу відміни бібліотечних днів (такого ще не бувало!). Директор аж зрадів: «Ось і секретар парторганізації!». Несподівано для всіх я підтримав те, що ми не повинні проводити різні збори, не присвячені професійній діяльності, в робочий час, отож у вівторок всі повинні таки бути на робочих місцях. І я підтримую позицію директора, дисципліну необхідно зміцнювати. Німу сцену треба було бачити... Але, додав я далі, у позаробочий час ми маємо право збиратися й обговорювати питання, які ставить перед нами перебудова. Отож сьогодні о шостій вечора відбудуться збори колективу. І я вийшов з кабінету. В Інституті все бурлило. До мене зайшов Дзеверін і попросив хоча би йому дати прочитати те, що буде обговорюватися. Я відповів, що не можу, бо в мене один-єдиний примірник, який я сам надрукував (насправді, їх було два – один я передав Драчеві). «На годину. Слово честі поверну», – вигляд у директора був такий, що я зрозумів: треба його рятувати. Проте я справді повірив його слову, він був по-своєму чесною людиною, просто такі були «правила гри» в той час. Я віддав текст і почав чекати. Години через півтори зайшов до приймальні, але секретарка повідомила, що Дзеверін понад годину тому кудись поїхав. Коли повернеться – невідомо. Він приїхав за три години, коли я вже почав серйозно непокоїтися. Сам зайшов до мене, віддав. Сказав «Дякую». І, скрушно похитавши головою, додав: «Ну, ти і даєш».

У мене були якісь медичні процедури із ногою в письменницькій поліклініці. І я обережно, помалу подався (вірніше – подибав) на Рейтерську. Йшов дуже уважно, тільки на зелене світло. Високопарно висловлюючись, розумів, що від збереженості

змісту мого портфеля сьогодні, можливо, залежить майбутнє України. Я не мав попасти в якусь халепу, несподіванку, провокацію, аварію. І все-таки на душі у мене було радісно як у професора Плейшнера із знаменитого серіалу «Сімнадцять миттєвостей весни». Благополучно дійшов до поліклініки, зайшов у ліфт, натис кнопку, поїхав на четвертий поверх. І раптом ліфт зупинився між поверхами... Все! Ось тобі й професор Плейшнер! Як же я міг так легко втратити в пастку? Перед моїм зором постав зал засідань Інституту, всі чекають на мене з текстом Програми, а я сиджу, ізольований, у ліфті... Із розпачу що-силю загупав у двері. ...І диво – ліфт поїхав! Назад я спускався сходами.

Хвилин за двадцять до шостої прийшов у Інститут, але піднявся бічними маршами, там, де була курилка. Дим висів хмарою, народу назбиралося повно. Мені відразу ж повідомили, що вже давно мене розшукує різне начальство, і інститутське, і райкомівське, і міськкомівське, і цекашне... І вже всі представники, що приїхали на збори, сидять у кабінеті директора, чекаючи мене. Я ще трохи покурив з усіма, а тоді пішов до директора. По дорозі боявся зазирнути до зали засідань, чи є там хтось? Увесь люд юрмився в коридорі, чи не побоятися зайти на збори? Адже цей Інститут знав багато репресій і арештів ще не в такому й далекому минулому...

Накинулися гуртом, тільки-но переступив поріг: де я ходжу, всі мене розшукують, що я собі думаю, негайно відмініть збори! Представник міськкому з погрозливими нотками в голосі запитав, чи я хоч бачив те, що хочу обговорювати зараз. На мою відповідь, що не тільки бачив, але сам і писав це, він закотив очі й почав дихати як риба на березі. ЦК представляв М. О. Шульга. Ми з ним були знайомі, він непогане враження справляв, порівняно з більшістю цековського люду. Все таки кандидат філософських наук... І він наполегливо почав переконувати мене, що збори треба відмінити, бо не можна такий документ, де навіть проігноровано керівну роль партії, виносити на обговорення, і що я повинен усвідомити всю відповідальність, яку беру на себе цим кроком. Я піднявся, сказав, що вже п'ять по шостій, чекають люди, а якщо гості хочуть, то можуть іти зі мною. Поки рухалися до зали, моє серце ледь не вискочило з грудей: чи є в залі люди? Коридор порожній – ані душі! Але в залі... Такого, думаю, там ніколи не було і вже не буде. Сиділи, де хто вмовився, стояли. Довелося якось тіснитися, щоб представників розмістити. До речі, районній представниці скоро стало погано, і вона ледь не знепритомніла – чи від страху, чи від задухи. Вирішили, що текст буде прочитано, що й доручили С. Іванюку як колишньому радіожурналісту з добре поставленим голосом. Були дебати, особливо гарячі щодо відсутності пункту про керівну роль партії – але ми відстояли свою позицію. Цей пункт несподівано для мене наступного дня з'явився вже в редакції від Спілки письменників...¹ Результати голосування: один – проти, три – утрималися, всі інші – за!

Наступного ранку зібралися письменники в Будинку кіно. До речі, Б. Олійник терміново виїхав у відрядження... Все пройшло досить спокійно, бо, крім усього іншого, збори розпочалися з мого повідомлення, що в Інституті літератури відмінено бібліотечні дні, тому всі співробітники на робочих місцях, але збори співробітників проведено вчора й мене уповноважено оприлюднити резолюцію з повною підтримкою проекту Програми Руху. З першого ряду, із тих, хто контролював ці збори, вигукнув хтось, правда, а чому ви, мовляв, не на робочому місці?

«А я на лікарняному, у мене нога в гіпсі, проте лікарі мені радять розходжувати її!»

Так 30 січня Інститут літератури, а 31 січня Київська організація Спілки письменників України затвердили проект Програми Народного руху України за перебудову. Розпочався реальний процес здобуття Україною незалежності.

Проте, незважаючи на прийняття документа двома авторитетними інституціями, «Відмашки» на його публікацію не дали. І хоч «Літературна Україна» є органом Спілки

¹ Див. 3859.

письменників, про публікацію чогось такого без дозволу ЦК навіть мріяти не можна було. Ми обурювалися, збиралися ледь не щодня у Спілці, вимагали у самих себе, навіть створили групу (і я до неї входив), яка мала поїхати до Москви, пробитися до Горбачова і розповісти йому про антиперебудовні настрої та дії в Україні. Ми вже збиралися в дорогу, а тут сам генсек приїхав до Києва. Треба віддати належне Б. Олійнику – він передав Горбачову записку від українських письменників з проханням зустрітися. Це не на жарт перелякало укрпартапарат. 14 лютого несподіваний вранішній дзвінок мені додому: запрошення в кабінет Л. Кравчука, причому негайно. По дорозі вирішив заскочити до Спілки – порадитися, що б то значило... У вхідних дверях стикаюся з Драчем і Павличком – виявляється і їх викликано. Заходимо. І раптом Леонід Макарович наївно запитує: «А чому ви не друкуєте проект Програми Руху?» Тут можна було впасти, якби ми перед тим не сіли... «А Рогоза про це знає?» – запитав я. – «Він зараз тут буде». І справді відчиняються двері і якимсь ніби втискується спантелечений і переляканий (виклик до ЦК ніколи не був приємним і не віщував нічого хорошого...) Борис Рогоза, головний редактор «Літературної України». «Борисе Петровичу, – це Павличко, котрий найпершим оговтався, – можете друкувати Програму Руху». – «Як? Що? – очі у Бориса Петровича швидко крутилися в своїх орбітах. – Коли?» – «В номер», – це вже я озвався («Куй железо, пока не украли», як казали в 30-х роках). Кравчук мовчить, і це Рогоза розуміє як дозвіл. – «То я побіг, бо треба переверстувати номер». І справді побіг... Кравчук ще трохи нам порозказував, як пильно треба стежити за тим, щоб з нашої ініціативи не скористалися екстремісти... Ми чемно слухали і ствердно похитували головами: звичайно, ми будемо пильними, ми простежимо, ми не дозволимо...

Домовилися вранці наступного дня їхати всі читати коректуру, взявши із собою ще Віталія Дончика та Юрія Михайловича Мушкетика як голову Спілки. Вранці зібралися. Павличко своєю «Волгою» повіз до друкарні Дончика і Мушкетика, а ми з Драчем лишилися чекати його службову машину, яка чомусь запізнювалася. Нарешті приїхала, водій відвів убік Драча і щось йому пояснив. «Бачиш, Славо, а ти не віриш, що Борис Олійник з нами. Ми по дорозі його підберемо, він теж читатиме верстку!» – мало не триумфуючи заявив Іван. На що я скептично скривився.

Це справді була за всю історію «Літературної України» найповажніша бригада коректорів. Власне, «передкоректорів» – про це вже не раз писали. Коли ми приїхали, текст був набраний на лінотипі, але коректорам його не давали, бо передбачалися наші правки. Це були не просто правки, це фактично творився ще один варіант проекту Програми. Процес підготовки газети до друку затягувався, всі графіки зривалися. Ми ніяк не могли визначити остаточний варіант, з лінотипа підносили поправлені шпальти, а ми їх знову немилосердно креслили. Нарешті годині о п'ятій до нас у кімнату заходить жіночка-коректор і заявляє, що їй немає як витримати письменницькі витребеньки, графік читки геть зірвано, а в неї дитина, яку треба забирати із дитячого садка, і чоловік з роботи прийде голодний, отже вона за підгодини йде додому. Д. В. Павличко намагався щось пояснити про важливість цієї публікації для всього народу, запропонував навіть, що ми скинемося і заплатимо їй за понаднормову роботу... Але жінка хряпнула дверима й пішла. Тут ми справді зупинилися, і почали віддавати на коректорську читку шматок за шматком. За якихось півгодини підходить до мене бригадир коректорів Л. Бишовець, яку я добре знав ще з часів своєї роботи в «Літературній Україні» і просить мене піти заспокоїти цю бойову жіночку, що нас шпетила, бо та сидить і реве за версткою. Виявляється, коли вона почала читати цей документ, їй стало соромно за те, що вона на нас нагримала. Я підійшов, якимось заспокоїв її, а вона все повторювала: «Ви таку справу робите, а я...» Коли верстку прочитали, всі, крім нас із Дончиком, поїхали. А ми вирішили залишитися аж до виходу газети друком. Мало що могло статися. За графіком «Літературна Україна» мала вийти з машини вже о шостій вечора. Але тільки

десь годині об одинадцятій вона була підписана цензором і головним редактором. Ми втрюх, разом із заступником редактора Василем Плющем, вирішили, що вже треба щось із'їсти в буфеті – згадали: від ранку ні рiски в роті. Коли проходили мимо друкарського цеху, то натрапили на нашу бригаду друкарів, які, злі, перекурювали в очікуванні роботи. Побачивши Василя, вони почали говорити йому все, що вони думають про нього і про письменників взагалі... Ми з Дончиком швиденько проковзнули до буфету. Василь затримався, а коли приєднався до нас, то сказав, що все залагодив, пояснив. Коли ми верталися з буфету, то вже як герої – так тепло нас вітали ці роботяги...

Нарешті по дванадцятій газета пішла транспортером. Раптом зупинилися машини в цеху, і робітники кинулися до нашої, жадібно хапаючи «Літературку». Це треба було бачити...

Щасливі, з оберемками свіжопахучих газет, притиснутих до грудей, ми виходимо в морозяну засніжену ніч. Але як з цього Виноградаря добратися додому? Раптом, як у казці, – таксі. Водій прислухається до нашої збудженої балачки, а при під'їзді до письменницького будинку, де Віталій жив тоді, запитує: «Чи ви мені можете подарувати одну газету? Це ж так мені сьогодні пощастило». І навідріз відмовляється взяти гроші за проїзд...

0486. Упоряд.: Слово, якого чекали: Знайдено невідомі листи М. Хвильового до М. Зерова / Публ. та приміт. В. С. Брюховецького // Культура і життя. – 1989. – 26 лют. – С. 5.

0487. Мечник С. М. С. Горбачов і національне питання // Шлях перемоги. – 1989. – Ч. 9, 26 лют. – С. 2. – [Про статтю **В. Б.** «Вічне те, що талановите».] – (Див. також **0459.**)

0488. Ukraine in perestroika showdown // The Guardian. – 1989. – Febr. 28. – P. 4: photo: [**В. Б.** та І. Драч на мітингу «Збережемо стародавній Київ» 26 лютого біля Республіканського стадіону.]

0489. Кузьменко В. Чи бути товариству небайдужих людей? / Фото Г. Кубланова // Вечір. Київ. – 1989. – 1 берез. – С. 2: фото: [**В. Б.** як ведучий мітингу на трибуні.] – Спроба рецензії на мітинг. – [Про мітинг «Збережемо стародавній Київ» 26 лют. біля Центрального стадіону. Про ведення мітингу за дорученням ініціативного комітету докт. філол. наук **В. Б.** «В колективному обговоренні проблем збереження старовини в столиці республіки, що зачепило найболючіші моменти (“задискутовано” відродження Успенського собору, лише жалюгідні рештки лишилися від мальовничих Гончарів-Кожум'як, знищено Стіну пам'яті на Байковому кладовищі, через лінію метро підтоплено ґрунтовими водами Поділ, занадто проблематично стоїть питання створення заповідника “Кисво-Могилянська академія”, повільно йде процес “реабілітації” топоніміки, тривають зазіхання на забудову Голосіївського лісу...), виступили: поет, кандидат в народні депутати І. Драч, д. мист. н. Ю. Н. Логвин, режисер Л. С. Танюк, голова громад. Інспекції Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури В. В. Вечерський, доцент Київ. худож. ін-ту Л. П. Скорик, доцент Він. пед. ін-ту В. С. Мулява, експерт Укр. фонду культури Б. Д. Списаренко, член Співки архітекторів УРСР М. М. Скибицький, представник об'єднання “Громада” В. Чемерис, перший секретар Подільського райкому партії І. М. Салій, письменник В. Шевчук, біофізик Г. Т. Міняйло,

В. В. Гейченко, член комітету за врятування Голосіївського лісу М. Ю. Михалко, начальник головного управління культури міськвиконкому М. Д. Безверхий, співробітник музею народної архітектури та побуту УРСР Л. Г. Орел, А. М. Субчак з Тернополя, редактор газети "Вечірній Київ" В. О. Карпенко, письменник, кандидат в народні депутати В. Яворівський та ін.»] – (Див. також 0506/г.)

0489/рус. Кузьменко В. Быть ли обществу равнодушных людей? // Вечер. Киев. – 1989. – 1 марта. – С. 2.

0489/р. • ЗБЕРЕЖЕМО СТАРОДАВНІЙ КИЇВ: рефлексії (2008)

Не повірити! Так уникати велелюдних зібрань (Я не люблю манежи и арены, на них миллион меняют по рублю...) і опинитися в ролі ведучого на другому та третьому загальноміських мітингах Києва часів перебудови... Але так, мабуть, передувала доля. Дивовижне навіть не те, що я погодився, а що на цьому мітингу тема відродження Києво-Могилянської академії, якою я, відверто кажучи, тоді не переймався, бо мав інші життєві плани, несподівано, можна сказати, з-за спини дістала мене. Зосереджений на кількадесятисячному натовпі, який одним подихом переходив від «Ганьби!» до «Слави!», однією емоцією вибухав, однією надією затамовував подих, однією мрією розквітав, я не бачив, що там у мене діялося за спиною. А там відбувалася боротьба за відродження КМА! Ось в архіві лишилися три записки від учасників мітингу, які я зачитував:

«Чому міліція зняла з паркана гасло «Гардемарини» – геть з Києво-Могилянської академії!» (а здираючи його, порвала і потім понесла вглиб стадіону)???)»

«Заступник начальника Московського РВВС Дмитренко Михайло Васильович вимагає видати йому плакат з написом «Менжерес і Толочко не місце в товаристві пам'яток», і вже відібрано гасло «Гардемарини» – геть з Києво-Могилянської академії».

«Якщо тов. Салій за відновлення Академії, то чому ж проти міліція Московського району, яка півтори години тому здерла з паркана гасло «Гардемарини» – геть з Києво-Могилянської академії!»???)»

0490. Підвищувати віддачу науки, відповідальність за перебудову // Літ. Україна. – 1989. – 2 берез. – С. 2. – [Офіційний звіт про розширене засідання президії АН УРСР за участю керівників та секретарів партійних організацій наукових установ. Усі спроби В. Б. взяти слово лишилися марними, записки ігнорувалися президією, хоч увесь пафос доповіді Б. Патона був спрямований саме проти парторганізації Інституту літератури, секретарем якої був В. Б. Б. Патон: «Час розмов і дискусій минув, потрібні конкретні справи і результати. Проте не всі це зрозуміли. Декому хотілося б мітингувати без краю, висувуючи все нові вимоги і нові прожекти. Саме до цього нас кличе проект програми НРУ. [...] Саме партійні організації мають повністю усвідомити справжні цілі організаторів НРУ, довести це до розуміння комуністів і безпартійних, добитися вивільнення частини вчених з-під впливу привабливих за формою, але далеких від народних інтересів фраз і гасел. Для цього у нас є неперевершена зброя – марксистсько-ленінська наука, марксистсько-ленінська методологія».]

0491. Чи треба бути громадянином? // Вечір. Київ. – 1989. – 4 берез. – С. 2. – Запитання на запитання. – [З приводу публікацій «Чи потрібно перекладати

Пушкіна?» («Вечір. Київ» 3 січ. 1989 р.) канд. біол. наук Т. Котенко з питань мовної політики.]

0491/рус. Нужно ли быть гражданином? // Вечер. Киев. – 1989. – 4 марта. – С. 2. – Вопрос на вопрос.

0492. Вірю в силу і мудрість народу / У «Вітальні» чергувала Т. Кисельова, кор. «СГ» / Фото І. Яйцького // Спорт. газ. – 1989. – 4 берез. – С. 4: фото: [В. Б.]. – «Вітальня» на ваше прохання. – [Інтерв'ю з В. Б. на прохання читачів газети.]

0492/т. • ВІРЮ В СИЛУ І МУДРІСТЬ НАРОДУ: текст

Мене настільки вразила... стаття в «СГ» В. Брюховецького «Життя духовного основа», що я мимоволі розплакалась...

Марія РАНЦЕНЕ

Дрогобич

Львівської області.

...Прочитав дійсно потрібні матеріали стосовно України – статті письменників В. Брюховецького та Д. Павличка... Оздоровлення становища з українською мовою, відновлення національної свідомості не може не вплинути позитивно на всіх нас.

Віталій ЖУРАВЕЛЬ

Донецьк.

Це лише два витяги із листів, що надійшли до редакції після дискусії про можливу двомовність «СГ». У багатьох з них – прохання розповісти про автора статті «Життя духовного основа», письменника, доктора філологічних наук, завідуючого відділом Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР Вячеслава Степановича Брюховецького. Отже, сьогодні в нашій «Вітальні» бажаний гість. Йому й слово.

Не буває людини лише спортсмена, лише літературознавця, лише робітника... Якщо така одновимірність набуває чинності, це свідчить лише про деградацію особистості, надто сьогодні, коли суспільне життя різко активізувалося, коли стояти осторонь пекучих життєвих проблем просто неможливо. Тому для мене зацікавлення читачів «Спортивної газети» мовними питаннями не виявилось несподіванкою.

Взагалі, в багатьох, на жаль, склався стереотип сприйняття спортсмена як людини, обмеженої виключно своїми тренуваннями, змаганнями і таке інше. Ясна річ, дехто дає підстави й для такого уявлення, але серед моїх друзів – справді гармонійно розвинені люди. Так, майстер спорту з боротьби Ю. Цеков – глибокий літературознавець, майстер спорту з важкої атлетики В. Сікора – доктор економічних наук, один з провідних українських економістів.

На моє переконання, спорт, фізкультура гармонізують людину, роблять життя змістовнішим, яскравішим – звичайно, коли це не перетворюється на самоціль і самообмеженість, коли не веде до фанатизму.

– А які у вас стосунки зі спортом?

– В юності, – футбол, легка атлетика, бокс. Це приносило м'язову радість, а крім того – давало прекрасну емоційну зарядку. Я особливо ціную спортивні змагання за непередбачуваність і перебігу подій, і кінцевого результату. Гадаю, окремі прояви

болілиницького фанатизму у нас викликані соціальними причинами – в умовах заорганізованості, заформалізованості громадської роботи молодь шукала способу вижати свої пристрасті саме на трибунах стадіонів або біля телеекранів. Адже це дає могутній імпульс емоційній сфері людської психіки, що вкрай важливо, особливо в молодому віці. Вірю, що очищення нашого життя від застійних явищ оздоровить і болілиницький «організм» – це мусить відбутися. Повторюю – нині людина просто не в змозі зігнорувати пекучі суспільні проблеми і це розірве коло самозамкненості лише на спортивних інтересах.

– А сьогодні – що вас зв'язує зі спортом?

– На жаль, брак часу не дозволяє регулярно займатися фізичною культурою. Лише – вранішня зарядка. Виняток становлять шахи. Колись я віддавав їм багато часу, найбільший успіх мав саме тут. Шахи, на моє переконання, це універсальна модель світу. Пристрасті, інтелектуальне задоволення, напруженість протистояння в цій грі надзвичайно високі. Особливо ціную я її за те, що створює умови для чесного поєдинку – в шахах неможливі обман, підтасовка. Можна тільки переграти, але ніяк не обдурити супротивника. І в нашому житті, де так багато тіньових «винятків з правил» – це справжня розкіш. Маю кількох партнерів, з якими залюбки проводжу час за шахівницею. Але найнезабутніші зустрічі з оригінальним поетом, всесвітньовідомим вченим-ботаніком Михайлом Доленгом. Гра, як правило, закінчувалася тривалими розмовами про природу буття, про філософські проблеми його пізнання й осмислення. Це дуже допомагало й у моїй фаховій діяльності літературознавця.

– А які питання вас насамперед цікавлять у науці про літературу?

– Довгий час мою увагу захоплювала природа літературної критики, яка, до речі, хоч це може видатися парадоксальним, у чомусь має точки дотику з шаховою творчістю...

Нині працюю над проблемою національної своєрідності української літератури.

А ще – регулярна літературна практика. А ще – партійна і громадська робота.

– До речі, ви один з авторів нещодавно опублікованого проекту програми Народного руху за перебудову. Нині ведеться гостра дискусія з приводу цього документа...

– Справді, проект програми Народного руху України за перебудову, надрукований в «Літературній Україні» від 16 лютого 1989 р., підготовлений ініціативними групами київських письменників та літературознавців. Подолано нелегкий шлях. Але ще складніші завдання постануть завтра.

Найперше – слід однозначно відповісти на питання: чи взагалі потрібна така масова організація. Гадаю, ствердну або негативну відповідь може дати лише народ. Живемо ми сьогодні в украй важливий момент історії. Проаналізувавши внутрішнє і зовнішнє становище в СРСР, керівництво КПРС на квітневому (1985 року) Пленумі ЦК КПРС мужньо і чесно заявило: радянське суспільство опинилося перед необхідністю здійснити революційну перебудову своїх соціально-економічних і політичних структур.

Трудові люди нашої багатонаціональної країни підтримали курс на соціальне оновлення суспільства. Проте сьогодні кожен неупереджений громадянин не може не визнати: перебудова в нашій республіці повинна просуватися швидшими темпами.

Поза всяким сумнівом є те, що перебудова насамперед має стати справою тих, хто в ній кровно зацікавлений – робітників, селян, інтелігенції, всіх народних мас. Розпочата як революція «згори», вона потребує активної підтримки «знизу».

Саме до тих, кому не байдужа майбутня доля Батьківщини, хто вболіває за незворотність перебудовчих процесів, звернулися укладачі проекту програми.

– Часом можна почути, що це ініціатива лише письменників.

– Це зовсім не так. На всій території України спонтанно виникають більш чи менш організовані осередки сприяння перебудові. Отож створення Народного руху України за перебудову, на мою думку, – процес об'єктивний. Щоправда, є люди, котрі визнають необхідність радикальних перемін у нашому житті, але тільки на соціально-економічному ґрунті. «Все інше прийде тоді саме собою», – стверджують вони. Проте без вирішення проблем демократизації суспільства, без забезпечення принципів соціальної справедливості, без розв'язання болючого національного питання неможливі й кардинальні економічні зміни. Це – суспільний закон, який можна й необхідно терпляче роз'яснювати такого роду опонентам Руху.

Є й такі, хто обережно ставиться до ідеї створення Руху. Помітне зменшення їх кількості спостерігається вже зразу після публікації проекту програми. Адже стало зрозумілим, що Народний рух України за перебудову – це не якась екстремістська організація. Її діяльність спрямовуватиметься на реалізацію ленінської концепції соціалізму, на викорінення з повсякденного буття сталінізму та брежньовщини. Ніяких інших цілей, крім блага народу, Рух не ставить.

Перебудова – не тільки соціально-економічна, але й морально-етична революція, що викликає істотні зміни в свідомості й психології людини. Комуністична партія знайшла в своїх рядах здорові сили, які очолили перебудову. І Рух всіляко сприятиме рішучому оновленню радянського суспільства.

Україна, як і інші радянські республіки, заслуговує на значно кращу долю й роль у світі. Її інтереси невіддільні від інтересів інших державних утворень, що складають радянську федерацію. Ми повинні запровадити й утвердити в нашому суспільному житті істинний плюралізм думок, затверджений Конституцією.

Перед законом однаково відповідальні й рядові громадяни, і апаратні функціонери. Народний рух України за перебудову ставить собі за мету не дозволяти найменшого пристосування закону для бюрократичних, антинародних вигод. Принцип соціальної справедливості, в усіх сферах нашого життя мусить бути непорушним. Саме життя ставить вимогу, щоб кожне рішення уряду, кожен державний закон, які зачіпають інтереси мільйонів людей, до їх прийняття широко й відкрито обговорювалися народними масами.

– *Отже, йдеться про кардинальні проблеми перебудови в соціальному житті?*

– Так, на це, на підтримку зусиль партії в цьому напрямку спрямовано проект програми. Всі його розділи – «Загальні принципи», «Демократизація суспільства. Права людини. Права народу», «Соціальна справедливість», «Економіка», «Екологія», «Національне питання, Мова. Культура», «Організаційна структура та форми діяльності» – наскрізно пронизані почуттям відповідальності за хід перебудови, за майбутнє України. Наша мета – очищення й гармонізація суспільного життя, природний, всебічний розвиток українського народу, а також представників усіх інших національностей, які живуть на терені України.

Перед нами нелегкі завдання. Але ще не розтрачена і не випечена сила народу. Через криваві століття він проніс свою самобутність, свою спрагу до волі, своє незнищене демократичне начало.

Світлі часи перебудови розбудять джерела, про які ми забули або й не здогадувалися, – вірю в силу і мудрість народу.

– *Можна одне зауваження?*

– Звичайно.

– *В проекті програми практично не відбите ставлення Руху до фізичної культури та спорту. Чим це пояснити?*

– Приймаю це зауваження повністю. Справді, ми випустили з поля своєї уваги таке дуже важливе питання. Але це проект, і ваше запитання вважаємо за поправку до нього. Обов'язково врахуємо її.

0492/р. • КОМЕНТАР ДО ІНТЕРВ'Ю В «СПОРТИВНІЙ ГАЗЕТІ»: РЕФЛЕКСІЇ (2008)

Після вимушеного опублікування проекту програми Народного руху України за перебудову і невдалої її критики з боку партійних функціонерів і прислужників засобам масової інформації в Україні було дано вказівку повністю ігнорувати спробу створення цієї громадської організації шляхом замовчування. Вказівки ті були доведені майже всім. Проте ніхто в ЦК чомусь не подумав про газети, далекі від політики, зокрема – про «Спортивну газету», до речі, одну з найтиражніших на той час. Так сталося, що якраз у період зародження рухівських ідей на пропозицію моєї однокурсниці Тамари Донченко-Кисельової та головного редактора Юрка Пересунька я надрукував у «Спортивній газеті» статтю «Життя духовного основа» про проблеми української мови в контексті дискусії щодо вдавлюваної згори вимоги зробити газету двомовною (тоді, відповідно до політики Щербицького, все переводили на російську мову). І так сталося, що стаття зачепила за живе багатьох читачів, більше того – справді було кілька листів з проханням розповісти про автора статті, адже я раніше ніколи не друкувався у «Спортивній газеті». Тоді мені прийшла в голову ідея в рамках інтерв'ю зі мною широко розповісти про рухівські ідеї. Я розумів, що редактору і заввідділу це просто не минеться. Тому відверто спитав Тамару і Юрка, чи вони свідомо йдуть на цей крок. До їхньої честі обоє, не вагаючись, відповіли ствердно. Непросто було переконати й цензора пропустити в світ позитивну інформацію про Рух – за графіком газета мала бути підписаною до друку о 23.00, а реально цензор дозволив це о пів на першу ночі. Уявіть собі, що було, коли газета вийшла. Про Рух почули сотні тисяч читачів: тираж номера – 580 700 примірників. Багато хто зізнавався згодом мені, що вперше якусь неупереджену інформацію про Рух дістав саме з цієї публікації. Наступного дня Пересунька негайно викликали до ЦК. В редакцію вже зранку прибула «висока» комісія, опечатали редакційну пошту – перевірити, чи справді в ній є листи з проханням розповісти про автора статті «Життя духовного основа». А такі листи були! Отже Тамара і Юрко відбулися лише доганами... Можливо, це й спровокувало партапарат негайно вдарити з крупнокаліберної зброї – через чотири дні з'являється друком лист Бориса Олійника (див. 0494), який був розтиражований чи не всіма газетами в Україні. Відбуваються різноманітні збори із засудженням ініціаторів Руху.

Можу зізнатися, «Спортивну газету» врятувало те, що вони не зареєстрували одного листа, а просто передали його мені. А міг би товариш Канецкий стати героєм перестройки! Наведу ці «міркування» як вони висловлені й без коментарів:

Здравствуйте, уважаемая редакция газеты «Спортивная газета»!

Пишет Вам житель города Симферополя Крымской области, товарищ Канецкий Юрий Петрович!

Будучи в командировке, я случайно взял вашу газету у своего товарища и познакомился с статьёй «Жизнь духовная основа» тов. В. Брюховецкого, доктора филологических наук, и решил взяться за перо. Этому способствовала моя гражданская позиция как советского человека.

Я, бы лично за такие статьи подал бы в «суд» на главного редактора «Спортивной газеты» и на доктора Брюховецкого. То, что они печатают называется махровый на-ци-о-на-ли-зм! который они завуалировали под флаги

перестройки. На XIX партконференции ясно было сказано, газета не должна разжигать националистические настроения. Вот за это необходимо судить главного редактора. Которые устроили судилище над законными предложениями трудящихся. Иш, царьки нашлись, бюрократы матёрые.

Перестройка только начала набирать силу, а вы решили на корню её загубить. Те перемены, которые уже давно назрели надо решать, а не разжигать националистические настроения между людьми русскими и украинцами на страницах своей газеты. Конечно, куда проще поступить по бюрократически, под любым предлогом убрать вопрос с повестки дня, как вы это сделали.

Скажу за себя. Я лично, по национальности украинец и я патриот своей республики, но я не националист, в отличие от автора статьи и небольшой кучки приспешников, я лично за демократию на Украине, за демократические перемены на Украине! Скажу больше о вас, из таких настроений как у вас гитлеровцы, формировали изменников Родины, банды Бендеровцев – они убили в своё время моего деда и брата деда и я нехочу больше, чтоб между нами братскими народами, самыми большими в СССР русскими и украинцами назревали конфликты. Если, та часть населения русских и украинцев которая проповедует русский язык, а их большинство и мы должны объективно и честно смотреть правде в глаза, хочет читать газету на русском языке, то в целях удобства читателей вы должны выпускать и на русском языке газету. Заметьте жилающие читать газету на русском языке, патриотически настроены и хотят читать именно вашу газету. Я сам бы с удовольствием читал «Спортивную газету» на русском языке. Я не могу сказать, что я не понимаю украинского языка, но гораздо удобнее понимать смысл текста это на русском языке. Вы же этого явно не хотите понять, а ведь это уже давно необходимость. Читательский интерес заметно повысится. Хозрасчёт это тоже не мало важно для любой газеты. Украинский патриотизм, о котором вы так сильно печётесь от этого только выиграет.

Вы, упрекаете Запорожье в том, что жители т. е. читатели не имеют даже право заикаться о газете на русском языке т. к. их предки украинские казаки и о том, что Запорожье это ещё не Запорожская обл., но страна у нас индустриальная, а не аграрная и поэтому у нас решают города такие вопросы, а не сёла за которые вы так печётесь. Ну, ладно там Запорожье, Днепропетровск, Харьков, Херсон, Николаев, Одесса, Донецк, Жданов, это – исторически спорные территории, которые завоёвывали русские цари Пётр-I, Потёмкин, Суворов и военачальники, обживали их совместно русские и украинские люди и кстати очень дружно. Но вы, не имеете право не замечать мнение Крыма, а я просто уверен в том, что поголовное большинство и русских и украинцев хотели бы иметь на своей территории Крыма газету и на русском языке тоже. Так как здесь всему основа это русский язык, любое общение. Исторически здесь вы не можете ничего сказать, завоевал Крым – Суворов и до 1954 года он принадлежал России и сейчас Крым чисто формально принадлежит Украине. г. Севастополь – это древнерусский город, вообще не изучает украинский язык. И если вы хотите чисто объективно выяснить отношении Крымчан к украинскому языку, то проведите опрос мнений нужно ли его изучать в школе нашим детям, вам большинство ответит – нет. Нет нам он не нужен. Но тем не менее, мы сносно с пониманием относимся к изучению украинского языка в школах Крыма и терпимо относимся к этому. Хотя все

в один голос говорять, що нам не нужен український язык. Как видите мы, демократичны, и с полным основанием можем требовать, от Киева, выпуска «Спортивной газеты» на русском языке, и даже на татарском языке. Вот истинная демократия.

Лично я и мои сторонники, сомневаемся в ваших словах о демократии, потомучто перестройку не могут вести люди, которые во времена застоя целовали в задницу Л. И. Брежнева, а теперь они якобы активные перестройщики. Киеву верить ещё рано – это в целом о руководстве республики.

И вообще, каждая область, например наша Крымская должны иметь свой референдум, свои статистические данные по данному вопросу и любому другому. Как это делается в США, каждый штат имеет своё мнение. Крым – это не Украина, это нейтральная территория, где все равны. К Крыму должен быть особый подход, учитесь у нас демократии, если сами ничерта не смыслите в этом. Мой совет вам гл. редактор, пока от вас не отвернулись трудящиеся, принимайте во внимание все их предложения и помогайте решать наболевшие вопросы, иначе свернёт вам голову народ. Канецкий, и другие украинцы, все из Крыма!

0493. Цей нелегкий передвиборчий марафон...: Знайомимо з кандидатом у депутати [І. Драчем] // Вечер. Киев. – 1989. – 6 берез. – С. 1. – [Про голосування за проект Програми Руху в Інституті літератури.]

0493/рус. Этот нелёгкий предвыборный марафон...: Знакомим с кандидатом в депутаты // Вечер. Киев. – 1989. – 6 марта. – С. 1.

0494. Олійник Б. Емоції і факти // Рад. Україна. – 1989. – 8 берез. – С. 3. – Лист до редакції. – [«Одне слово, проект на парткомі не приймався уже хоча б з тієї причини, що він не голосувався. ...І звітуватимемо перед загальними партійними зборами тільки спільчанської організації, а не, скажімо, Інституту літератури...»]

Rumor publicus:

0860. Pavlychko, S. Letters from Kiev. – New York, 1992, p. 6, 13;

1779. Павличко С. Листи з Києва. – К., 2000, див. с. 10, 16;

2021. Павличко С. Листи з Києва. – К., 2001, див. с. 10, 16;

0507/п. [Інформація Комісії партійного контролю при ЦК Компартії України про бесіду з секретарем партійної організації Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР В. Брюховецьким стосовно його участі у створенні НРУ].

0494/р. • КОМЕНТАР ДО ЛИСТА Б. ОЛІЙНИКА: рефлексії (2008)

Іван Драч, коли з'ясувалося, що Борис Олійник раптом виявив бажання взяти участь у читанні коректури проекту програми Руху перед її друком, сказав мені: «Бачиш, Славко, а ти не віриш, що Борис Олійник з нами». Я ж підтвердив, що й далі не вірю. До речі, під час того знаменитого редагування в єдиного Б. Олійника листок із версткою залишився практично незайманим. Секретар парткому Спілки просто сидів серед нас, інколи вставляв в'дливе зауваження, але на відміну від інших не переймався бажанням поліпшити текст, як і не лишав своїх слідів на газетній шпальті. Очевидно,

завдання було іншим. Цікаво, як багато років по тому я став свідком опосередкованого підтвердження тодішнього свого здогаду. Це сталося в день, коли О. Зінченко вийшов із СДПУ (о) і став на бік В. Ющенка. Ввечері на телебаченні був прямий ефір, в якому серед інших брали участь, зокрема і Б. Олійник, і Л. Кравчук, і я. Перед початком передачі ми сиділи в гостьовій кімнаті. Леонід Макарович, який тоді очолював фракцію СДПУ (о) в парламенті, був явно спантеличений і тільки повторював, що нічого страшного не сталося, бо все, за що береться Зінченко, завалюється... А Борис Ілліч раптом з добродушною полтавською посмішкою запитав: «Леоніде Макаровичу, зізнайтеся, а може то ви спеціально, за ще технологією ЦК, заслали Зінченка козачком у ворожий табір?». Вимовив, і було видно, як відразу злякався того, що сказав. Кравчук же так виразно подивився на Олійника, що той негайно перескочив на іншу тему і навіть якось боязко й не дивився у бік свого колишнього партбоса...

Після публікації листа в «Радянській Україні» Борис Ілліч зник – нібито виїхав з Києва, а куди – невідомо. Коли десь числа 10 березня, заходячи до гастронома на розі Володимирської й Артема, я у дверях стикнувся з Олійником. Ми мимовільно мовчки кивнули один одному. Він зблід, на секунду розгублено зупинився, а потім як почимчикував у бік Стрілецької. Ще й кілька разів озирнувся – невже думав, що я побіжу за ним щось з'ясовувати? А я дивився йому услід, і прикро було, і соромно, і зло брало за нашу малоросійську зрадливість та запопадливість у здобутті привілеїв. А скоро Борис Ілліч став повним членом АН УРСР... Ви не здогадуєтеся, навіщо поетам академічні звання? Згодом ми всі прочитали в щоденниках Олеся Гончара, що він вірив наївно у щирість Бориса Олійника. А трохи згодом убивчу характеристику Олійнику дав Г. Костюк у листі до Ю. Шевельова: «Прочитав недавно памфлет Бориса Олійника – “Два роки в Кремлі”. Я всяку гидоту в житті читав. Але таку підлу, провокативно-хамську, безсовісну й аморальну – прочитав уперше». – *Текст зберігається у фонді Ю. Шевельова в Бахметьєвському архіві Колумбійського університету, Box 6, folder 19.*

Rumor publicus:

3951. Гончар О. Щоденники: У 3-х т. – К., 2008, – Т. 3, див. с. 255. – [«А Боря жодним словом не вступиться за свій же Рух, з яким починав, а тепер спокійнісінько спостерігає, як змобілізоване міщанство, пінячись ненавистю, шельмує його вчорашніх товаришів...»]
0495. Республіканська наукова конференція «Т. Г. Шевченко: історія і сучасність» [13–14 берез. 1989 р., Київ.]. – К., 1989. – [Доповідь В. Б. «Микола Зеров – дослідник Т. Г. Шевченка» 14 берез. на секції літературознавства.]
0496. Режимники не хочуть перебудови в Україні // Свобода (США). – 1989. – 16 берез. – С. 1. – [Про В. Б. у «Відвертій розмові про Народний Рух України за перебудову» на українському телебаченні за участю Л. Кравчука; «Л. Кравчук та його помічники з Інституту історії вели дискусію в агресивному тоні, письменники оборонялися, але їм не давали докінчувати речення. Поведінка декого була дуже принизлива, так Брюховецький, що, між іншим, має бути запрошений разом з іншими киянами на симпозіум УНІГУ в травні ц. р., вибачався і оправдувався, що члени Народного Руху хотіли б “незалежної України”, а також в інших гріхах».]
0497. Добра новина // Голос відродження: Видання УГС. – 1989. – Ч. 1, берез. – С. 4. – [«18-го березня в Києві відбулися збори делегатів груп підтримки НРУ Києва та Київської області, де вже засновано більше 70 таких груп».] – (Див. також 0505, 1263, 2116.)

0498. Волочков В. Когда забывают о партийной этике... // Правда Украины. – 1989. – 19 марта. – С. 3. – Из почты этих дней.

Rumor publicus:

0515. Тельнюк С. [Слово читателя.] // Огонёк, 1989, № 18, 20 апр. – 6 мая, с. 5.

0499. Равлюк М. Чи не багато туману? // Робіт. газ. – 1989. – 27 берез. – С. 3. – Культура демократії. – [Про проект «Програми Народного Руху України» і про особу В. Б.]

Rumor publicus:

0519. Факти і думки / Новиченко Л. М., Затонський Д. В., Погрібний А. Г // Робіт. газ., 1989, 21 трав.

0500. Упоряд.: Зеров М. Шевченко і Асоченський / Публ. В. Брюховецького // Рад. літературознавство. – 1989. – № 3. – С. 35–42.

0501. Зеров і Шевченко // Рад. літературознавство. – 1989. – № 3. – С. 42–46. – Бібліогр.: 9 назв. – [Післямова до публікації статті М. Зерова «Шевченко і Асоченський».]

0501/т. • ЗЕРОВ І ШЕВЧЕНКО: текст

Розвіюється ще один міф про історико-літературні погляди Миколи Зерова. Довгі роки йому були несправедливо інкриміновані неповага й не увага до творчості Т. Г. Шевченка, нібито протиставлення великому поетові Пантелеймона Куліша з різким вивіщенням останнього.

А проте це зовсім не так. Досить прочитати виданий на склогографі в Києві 1928 року курс лекцій М. Зерова «Українське письменство XIX в.» (вийшов у Канаді 1977 р. під назвою «Лекції з історії української літератури»), читаний студентам Київського Інституту народної освіти, щоб побачити, як ставився літературознавець до творчості Шевченка. До речі, ще в 1921–24 рр. він кілька разів виступав у журналах «Голос друку», «Нова громада», «Україна» з приводу шевченкознавчих публікацій того часу. Очевидно не випадковим є і той факт, що в перекладацькому доробку Зерова є україномовна інтерпретація віршів П. Бутурліна «Шевченкова могила», А. Соки «Шевченкові» та Б. Залеського «Тарасова могила». В «Українському письменстві XIX в.» постаті геніального митця присвячено вісім лекцій, що за обсягом складають ледь менше п'ятої частини всього курсу. Автор детально (наскільки це дозволяла специфіка лекцій) й проникливо аналізує життєвий і творчий шлях Шевченка, еволюцію його художніх і політичних поглядів, а також боротьбу суспільно-естетичної думки з приводу його літературної спадщини. Останнє особливо цікавить Зерова, оскільки дозволяє простежити пульсацію естетичних орієнтувань в літературному процесі 60–80-х років XIX ст. Амплітуда їх виявилася вельми широкою: «Народный человек» Костомарова у Максимовича став просто людиною «недостаточного образования», а Драгоманов відмовив йому навіть літературної школи і стилістичного такту. Костомаров схаактеризував його поезію як безпосереднє продовження народної творчості. Максимович закинув йому незнання народної пісні, що, мовляв, значно багатша ефонічно, ніж Шевченківська лірика; а Драгоманов прийшов до висновку, що характерні для Шевченка переходи із настрою

в настрій, із ритму в ритм протирічать народному смакові і ніколи не здобудуть собі народного признання»¹.

Пояснюючи подібні судження авторитетних культурних діячів спрощеністю однолінійного, а то й упередженого, з накинутими наперед схемами та невластивими вимогами, підходу до Шевченкової творчості, Зеров, водночас, далекий від українофільського культу «батька Тараса». Адже обидві ці протилежні позиції вели до одного висновку – про те, «що із Шевченка перш за все геніальний самородок, а форма його поезії дуже проста і про глибшу культуру слова не свідчить»².

Зеров переконливо демонструє хибність таких збіднених уявлень. Для нього Шевченко – митець високої соціальної напруги, якому під силу найвибагливіші форми поетичного вислову, – «капризною і тонкою простотою його техніки» він постійно захоплюється. Дарма, що найскладніші поетичні думки можуть виражатися, приміром, хоча б і в зовні невігладливому народному коломийковому розмірі, яким написано трохи більше половини Шевченкових віршів. Зеров сприймає поезію, прозу й драматургію Шевченка в органічній єдності форми й змісту: буяння громадянських пристрастей чи сплеск інтимних переживань сполучаються у нього з рідкісно глибинним чуттям доцільної питомості художньої структури. Йому підвладні артистично витончені в своїй природності строфічні побудови, а евфонія вислову (асонанси, алітерації, внутрішня рима, звукові повтори) творить чар гармонійно завершеного цілого.

Таким є реальне ставлення Зерова до творчості генія українського народу. Спеціально підкреслювати це доводиться через безпідставні твердження, які часом лунають і донині, мовби чільний «неокласик» жодної праці не присвятив Шевченкові, а лише вихваляв «європеїзм» П. Куліша.

Тут до місяця згадати ще дві розвідки Зерова, присвячені саме різним аспектам шевченкознавства. У «Кобзарі» лєнінградського видання 1934 р., перекладеному Ф. Сологубом, вміщено вступну статтю «“Кобзарь” Шевченко в русских переводах», підписану М. Новицьким. Відразу впадає в око, що ця передмова витримана у невластивому Новицькому стилі. Проблема розглядається на ширшому, ніж завжди у цього дослідника, тлі і з більшим заглибленням у секрети власне перекладацької техніки. В усній традиції довгі роки побутувало твердження, що автором даної студії був Зеров, ім'я якого не могло вже з'явитися друком у тяжкому в його долі 1934 році – році вигнання з Київського університету. Як М. Петрушевський 1936 року взяв на себе сміливість підписати своїм ім'ям перекладагод Зеровим «Бориса Годунова», так, думається, вчинив і Новицький. Але і такий здогад, заснований на стильовому відчутті тексту, й ота «усна традиція» ще не давали достатніх підстав для безсумнівного визначення авторства. Зупорядкуванням же архіву Зерова і зняттям заборони користуватися ним з'ясувалося, що існують матеріали, які переконливо доводять, що стаття «“Кобзарь” Шевченко в русских переводах» належить Зерову. Збереглися «Виписки до теми “Творчість Шевченка”» Зерова, що налічують 228 аркушів різного формату³; аркуші 167–216 це – «Шевченко. Переклади на російську мову». Всі основні порівняння перекладів різних авторів, що здійснені в згаданій передмові, зроблено рукою Зерова. Його тезисно стислі коментарі також збігаються із загальним спрямуванням аналізу, що його бачимо в передмові. До речі, ця праця ще раз підтверджує постійний потяг Зерова до соціального обґрунтування історико-культурних висновків, які його завжди приваблювали насамперед.

¹ Зеров М. Лекції з історії української літератури (1798–1870). – Торонто: Мозаїка, 1977. – С. 186–187.

² Там само. – С. 187.

³ Центр. держ. архів-музей літератури і мистецтва УРСР. – Ф. 28. – Оп. 1. – Од. зб. 116. Далі зазначаємо в тексті одиницю зберігання і аркуш.

Формуючи мету розвідки, він окреслює своє завдання: «Хотя бы в кратком очерке рассмотреть как классовые установки переводчиков, так и те технические средства, к которым, в зависимости от своего понимания переводимого автора, они обращались»¹.

Загальна концепція самої творчості Шевченка в специфічному переломленні (через аналіз перекладів) цілком тотожна тій, що постає в «Лекціях з історії української літератури». З одного боку, Зеров викриває поверхове сприйняття поезії Шевченка, а з іншого – виступає проти безоглядно українофільських замилювань містифікованим образом поета. І це йому вдається показати, зокрема, на прикладі досить поверхових перекладів І. Белоусова, до мистецької вартості яких учений ставився дуже критично. У чернетках «Шевченко. Переклади на російську мову» читаємо (симптоматично тут і те, що ці записи ведено російською мовою): «Что плохо у Белоусова? Не выдержан ритм оригинала и штампованные фразы» (од. зб. 116, арк. 116). А ось як розгортається ця скупа нотатка в передмові: «Ни глубоких смысловых пауз в середине строки, ни эмоциональной насыщенности эпитетов... Упрощена фонетика стихотворения – рифмы и внутренние созвучия; не переданы метрические особенности...» (с. 50). Але як істинний діалектик і аналітик Зеров побачив в цих перекладах історично детермінований рух суспільно-естетичної думки. За його слушним трактуванням, Белоусов розуміє Шевченка як «представителя крестьянской поэзии, не дифференцируя классово этого общего суммарного понятия» (с. 50) – порівняймо з «народным человеком» М. Костомарова. З іншого боку: «Поэзия Шевченко как выражение “национальной души”, как отзвук старого Запорожья, наконец, как представительство “нужд и стремлений тёмной массы”, как одно из “проявлений демократического освободительного движения” – все эти формулировки, не согласованные друг с другом, в конце концов тяготеют к схеме буржуазно-либеральной интерпретации поэта. Не случайно поэтому Белоусов по временам включался в украинский национал-демократический культ Шевченко с его демонстрационными панихидами и патриотическими концертами» (с. 48). Ось так сходяться воєдино дві точки зору на творчість поета, що їх Зеров піддавав критичній інтерпретації уже в своїх «Лекціях...».

Аналізуючи працю М. Гербеля, М. Чмирьова, І. Белоусова, М. Славинського, А. Колтоновського, Зеров знову відстоює свій погляд на Шевченка як на митця колосальної й врівноваженої в своїй завершеності сили, чого не могли досягти ці перекладачі: «Не всегда они были расположены к высокой оценке поэтического хозяйства Шевченко: готовы были видеть в его “неточных” рифмах признак недостаточной выучки и, в сознании школьного своего превосходства, в своих переводах поправляли его, оставляя без внимания его зыблющиеся созвучия и гибкую игру интонаций; не замечали, как заметил хотя бы тонко использовавший поэта Э. Багрицкий, разнообразной тонизации его силлабических строк, его пауз и переносов. А если и чувствовали это, то по бедности версификационной техники не находили силы воссоздать “мелодику” оригинала» (с. 57).

Так, автограф статті «“Кобзарь” Шевченко в русских переводах» не зберігся, і це можна цілком пояснити. Уявімо, як би почувався Новицький, коли б знав, що існує такий компрометуючий його матеріал. Він і так сильно ризикував. Сумнівів у авторстві цієї статті сьогодні не виникає, хоча деякі акценти, зокрема – жорсткуватого, кон'юнктурно-політичного характеру, очевидно, були зроблені або ж Новицьким, або ж редактором у процесі підготовки рукопису до друку.

¹ Див.: *Шевченко Т. Кобзарь*: Избр. произведения / В пер. Ф. Сологуба. – Ленинград, 1934. – С. 37. Далі зазначаємо в тексті сторінку.

Свідченням всебічного інтересу Зерова до творчості й життєвого шляху автора «Кобзаря» є й не видрукувана свого часу його стаття «Шевченко і Аскоченський» [...] (од. зб. 43, арк. 1–21). Це – передмова до не здійсненого на початку 30-х років видання книжки В. Аскоченського «І мої спогади про Т. Г. Шевченка», переклад якої також належить Зерову; він зберігся в архіві, як і передмова і значна кількість (21 аркуш) виписок ученого на тему «Аскоченський у зв'язку з Шевченком» (од. зб. 116, арк. 43–63). Перш ніж вести мову про статтю «Шевченко і Аскоченський», слід відзначити, що Зерову ця робота була доручена не випадково. Він досконало знав тему. Так, саме до нього 26 березня 1930 р. звертається М. Могилянський від комісії для складання біографічного словника діячів України з проханням «ґрунтовно проредагувати (коли не ново написати) біографію Аскоченського»¹. Видання словника не вдалося здійснити, але стаття М. Зерова «Аскоченський» збереглася (од. зб. 116, арк. 27–42). У статті, що з нею нині має змогу ознайомитися читач, аналіз стосунків між геніальним поетом-революціонером і реакційним публіцистом, визнаним «шефом російського обскурантизму», проведено Зеровим тонко, навіть можна сказати граціозно. Змістовне розшарування психологічних нюансів у взаєминах Шевченка і Аскоченського дозволило Зерову не просто підтвердити загальновідомі факти їхньої приязні в київський докирило-мефодіївський період, теплої зустрічі в Петербурзі року 1858 і повного розриву стосунків, коли з'ясувалися наміри Аскоченського видавати поганой слави «Домашню беседу». Дослідник оголює скрепи спочатку внутрішнього взаємопритягання, а згодом відцентрову соціальну силу, що розірвала дружні зв'язки героїв його статті.

Зеров не відкидає і не знецінює геть мемуарів Аскоченського, які, виявляється, можна освітити на правдивому тлі, проявивши в них важливі риси обох історичних діячів: «Детермінований соціальною суттю свого автора, образ Шевченка у Аскоченського показує нам, яким хотів бачити поета консервативний ідеологією, різночинний походженням інтелігент 50–60-х рр., і саме соціальною своєю показовістю [...] «І мої спогади про Т. Г. Шевченка» повинні нашого читача зацікавити».

Проте з'ясувати реальне ставлення Зерова до творчості Шевченка неможливо поза порівнянням його із тим, як дослідник розумів роль і значення Куліша в розвитку української літератури, – надто багато тут нагромадилося вигадок і перекручень.

«Куліш – центральна задача у вивченні українського письменства 40–60-х рр.», – так розпочинає Зеров тридцять четверту лекцію свого курсу історії літератури XIX ст. Скільки разів згодом йому доведеться стикатися із жахливими інсинуаціями, від початку до краю просякнутими злобою і злісною вигадкою... Саме в той час, коли він навіть у Ленінграді не міг видрукувати під своїм прізвищем розважливо-аналітичну статтю «“Кобзарь” Шевченко в руских переводах», на сторінках київської «Пролетарської правди» його критиковано настільки ж нещадно, наскільки й безпідставно: «Буржуазні націоналісти намагалися Шевченка посадити поряд з Кулішем, намагалися довести, що обидва вони, мовляв, “на один сніп жали”, “про одну Україну дбали” і т. д., і т. ін. А потім вони (буржуазні націоналісти) зробили спробу “обійти” Шевченка, знецінити його історичну роль, зробили спробу поставити Куліша на місце Шевченка, зробити Куліша “піонером культури на Україні” (Зеров). Буржуазний націоналіст Хвильовий, топчучи в грязь Шевченка, твердив: “Ми, як і пролетаріат, ведемо свою родослівну від Куліша, від великого третього стану”. “Куліш для нашої країни був прогресивною, червоною Європою”. А Зеров у своїх лекціях, друкованих на склографі в 1928–1929 навчальному році, вторував: “Куліш – центральна задача у вивченні українського письменства 40–60-х рр.”.

¹ Відділ рукоп. ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН УРСР. – Ф. XXXV. – № 541. – Арк. 1.

Буржуазний націоналіст Зеров, ведучи на протязі довгих років боротьбу проти української пролетарської літератури, намітив був шлях націоналістичній наволочі, шлях од “Куліша до Винниченка”. Шевченка ж Зеров залишає в розряді культурних епігонів Куліша, цього дійсного “батька” українського фашизму»¹.

Безглуздішої «критики» годі уявити. По-перше, Зеров не раз, зіставляючи ідеологічні позиції Шевченка і Куліша, виразно бачив відмінності в них. Одна лише деталь (а їх можна навести багато): у передмові Зерова «Поети пошевченківської пори» до однойменного, упорядкованого ним же збірника читаємо: «В українській літературі цей мотив – прославлення сільської справжності життєвих обставин, життя, близького до природи – зустрічається в багатьох поетів. Шевченко зумів знайти в ньому зерно революційного захвату і проростив його, між іншим, в “Кавказі”, в грандіозне протиставлення диких, але незіпсутих верховинців – та російської політичної системи часів Миколи I, з її цивілізованим фасадом та чорним двором внутрішнього гніту. У Куліша цей мотив переходить у широке романтичне милування диким незайманим пейзажем. В його переробці Ол. Толстого “Ты знаешь край” читаємо:

Нещасний край! В йому куточки дикі
Людей благають: пощадіть, не псуйте:
Ідіть собі у городи великі
І там доми під небеса муруйте!
Мене ж пустим покиньте мурувати
І людям щирим очі дивувати»².

В одній із своїх безжальних статей 1934 року П. Колесник перериває цитату перед словами «В його переробці Ол. Толстого...» і виставляє це спостереження як «вбивчий» аргумент для посилення висловленого політичного звинувачення на адресу Зерова³.

Ну, коли б ішлося про С. Єфремова, то хоч якийсь звulгаризований і примітивізований відбиток його історико-літературної концепції ми дістали б. А Зеров?.. Поміємо, ми вже достатньо бачили на прикладах з його трактувань Шевченкової спадщини зовсім не таку картину, навіть приблизно не таку. Що ж стосується Куліша, то й тут уявлення антагоністів Зерова не мають жодних принципових підстав.

Чому ж Зеров уважає вивчення постаті Куліша за «центральне завдання» історико-літературних студій українського письменства 40–60-х років? Зовсім не тому, що протиставляє його Шевченкові. Йдеться саме про процес, а тут, безперечно, Куліш відіграв панівну в багатьох питаннях роль – і в позитивних, і в негативних моментах своєї діяльності. Адже він був причетний до всіх літературно-громадських заходів цього періоду. Пізніше його позиція так само визначала багато які істотні обставини літературної боротьби. Це й давало підстави Драгоманову та його послідовникам вважати Куліша єдиним з українофілів, що здатен поставити українську справу з належною, європейського масштабу широтою – попри консерватизм його світогляду та химерність, непослідовність багатьох висловлювань. Проте, вважає Зеров, замість того, щоб шукати об'єктивних причин, що зумовлювали той чи той його крок, в полемічному запалі панував дух непримиренного противенства. Цей дух можна пояснити певними актуальними завданнями, що ставили перед собою антагоністи Куліша, але ніяк не годиться вважати за передумову безстороннього, по-справжньому історико-літературного підходу до його творчої спадщини.

¹ Колесник П. Поет-революціонер // Пролетарська правда. – 1934. – 11 берез.

² Поети пошевченківської пори. – Х.; К., 1930. – С. XIV.

³ Див.: Колесник П. Плач Ярославни або агонія буржуазно-націоналістичної Камені: (Літературно-політична позиція М. Зерова) // За марксо-ленінську критику. – 1934. – № 4.

В українському літературознавстві 20-х років почала утверджуватися тенденція протиставляти Куліша і Шевченка, вважаючи першого представником та прихильником українського панства (О. Дорошкевич). Потім це протиставлення химерним чином раптом буде приписане Зерову і вже, ясна річ, з іще химернішими вигадками, ніби він вивищував Куліша над Шевченком. Такого ніде Зеров не робив, це просто б суперечило його розумінню історико-літературного процесу. Дорошкевич однозначно зрікся усіх своїх концепцій. Не можна без болю читати, як машина сталінських репресій ламала людей. «Ще 15.XI.–31 р. у газеті “Пролетарська правда” (№ 259) я вмістив велику самокритичну статтю “За більшовицьку самокритику”, – писав Дорошкевич 1932 року в “Літературній газеті”, – де рішуче засудив усі свої попередні праці як праці в основному буржуазні і шкідливі для пролетаріату. У журналі “Літархів” я виступив з розгорнутою критикою своєї книги “Етюди з шевченкознавства”, а також у статті про націонал-фашистську концепцію С. Єфремова я вказав деякі риси нацдемівщини в моїх підручниках з історії літератури (“Літархів”, 1931, кн. IV–V)»¹.

Що ж – авторів цього листа на певний час було «великодушно» даровано ідеологічну індульгенцію. А на карб Зерову ставилися тим часом несусвітні вигадки, які він не міг публічно ні заперечити, ні спростувати... Сьогодні прийшов час дати об'єктивну оцінку внеску вченого в радянське шевченкознавство. Безперечно, цей внесок значний і плідний на вагомій ідеї та глибоке потрактування творчості й життєвої долі поета.

Rumor publicus:

2421. Москаленко М. Микола Зеров: Доля і доробок // *Зеров М.* Українське письменство. – К., 2003, див. с. 1239;

2422. Москаленко М. Примітки // *Зеров М.* Українське письменство. – К., 2003, див. с. 1287.

Р. С. Тому, що стаття «Шевченко і Аскоченський» належала М. Зерову, я згодом знайшов підтвердження в Архіві Колумбійського університету. Л. А. Курилова 20 липня 1967 р. писала в листі до Ю. В. Шевельова: «Большая статья о Шевченко, написанная Зеровым, была напечатана и подписана Михаилом Новицким. (Позже, к сожалению, Новицкий присвоил себе авторство этой статьи и даже помещал её в списке своих научных работ. Но я с о б с т в е н н ы м и г л а з а м и видала черновики этой статьи, написанные рукой Зерова)». – Архів Колумбійського університету, Барсенєвський фонд, колекція Ю. Шевельова.

0502. «Так і не навчать уроки історії?!» // *Літ. Україна.* – 1989. – 23 берез. – С. 2. – Рік літ.: оцінюючи створене. – [Відповіді **В. Б.** на анкету «Літ. Україна». Згадуються твори Б. Антоненка-Давидовича, В. Голобородька, С. Гречанюка, А. Дімарова, І. Драча, Р. Іваничука, І. Іванова, В. Козаченка, О. Левади, П. Мовчана, Ю. Мушкетика, Д. Павличка, Є. Плужника, С. Пушика, І. Сенченка, Г. Сивоконя, Б. Степанишина, І. Чендея, Л. Череватенка, Б. Харчука.]

0503. Панченко В. Найголовніше – момент істини: Штрихи до портрета [Л. Новиченка] // *Літ. Україна.* – 1989. – 30 берез. – С. 3. – [Прізвище **В. Б.** у переліку покоління українських критиків, яким виповнилося 40 років.]

0504. О чём молчим? И почему? // *Вопр. лит.* – 1989. – № 3. – С. 35–38. – [Про М. Бажана, О. Гончара, І. Дзюбу, М. Зерова, Л. Кагановича, В. Ковалю, Л. Костенку, Л. Новиченку, Є. Сверстюка, О. Солжениціну, М. Хвильового. «Завершил две книги – о творчестве Микола Зерова и Лины Костенко. Чесно говоря, страшно – такие глыбы духовности!» – С. 38.]

¹ Дорошкевич О. Лист до редакції // *Літ. газ.* – 1932. – 20 квіт.

Rumor publicus:

2847. Коваль В. Серце моє в колючому дроті... – К., 2005, див. с. 334–337.

0505. Після наради // Вечір. Київ. – 1989. – 11 квіт. – С. 2. – Підпис: За дорученням Координаційної Ради В. Брюховецький, доктор філологічних наук. – На перехресті думок: Читачі про проект Програми Народного РУХу України за перебудову. – (Див. також 0497, 1263, 2116.)

0505/рус. После совещания // Вечер. Киев. – 1989. – 11 апр. – С. 2.

0505/т. • ПІСЛЯ НАРАДИ: текст

З часу опублікування проекту програми Народного руху України за перебудову до ініціативних груп Київської і організації Спілки письменників України та Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР звернулося близько п'ятдесяти тисяч громадян різних національностей (українці, росіяни, євреї, поляки, болгари, угорці, кримські татари, молдавани, литовці, білоруси та ін.), представників всіх соціальних верств населення республіки (робітники, селяни, службовці, наукова і технічна інтелігенція, члени творчих спілок та ін.), членів КПРС і безпартійних, атеїстів і віруючих, які підтримують ідею заснування на Україні масової громадської організації сприяння перебудові. В багатьох листах підкреслюється, що право на це радянським громадянам гарантує ст. 51 Конституції СРСР. Як відомо, ряд кандидатів у народні депутати (М. Амосов, П. Таланчук, А. Куликов, В. Гришук, В. Черняк, І. Драч, В. Дончик та ін.) у своїй передвиборній кампанії також підтримали ідею Народного руху.

На пропозицію ряду груп з робітничих колективів та академічних інститутів 18 березня 1989 року відбулася нарада представників частини ініціативних груп м. Києва і Київської області, які обстоюють необхідність утворення Народного руху України за перебудову. Всього в нараді взяло участь понад сто осіб, які репрезентували сімдесят одну групу підтримки Народного руху, – від робітничих і колгоспних колективів, вузів, НДІ, творчих спілок, засобів масової інформації, видавництва, громадських організацій.

Обрано Координаційну раду ініціативних груп, в завдання якої входить:

– вивчення зауважень і пропозицій до проекту програми Народного руху України за перебудову;

– внесення в нього уточнень і поправок;

– координація діяльності ініціативних груп у Києві і Київській області;

– налагодження зв'язку з ініціативними групами в інших областях республіки;

– підготовка до установчого з'їзду Народного руху України за перебудову.

В Координаційну раду входить сорок представників ініціативних груп м. Києва і Київської області. Серед них – голова Українського філософського товариства, доктор філософських наук М. Попович, слюсар Київського метрополітену А. Козак, математик, академік АН УРСР А. Скороход, співробітник Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР Л. Шульман, співробітник Інституту колоїдної хімії та хімії води АН УРСР М. Жарких, машиніст тепловоза Є. Гуля, робітник заводу «Ленінська кузня» В. Кравченко, член правління обухівської районної організації «Народний рух України за перебудову» В. Кулінич, перший секретар правління Київської організації Спілки письменників СРСР І. Драч, представник товариства «Меморіал», режисер Л. Танюк, токарь заводу «Радіовимірювач» О. Гармідер, працівник Броварського заводу пластмас В. Середа, начальник сектора інституту «Діпросільмаш» В. Семаш, член групи «Народна спілка

сприяння перебудові», кандидат історичних наук О. Гарань, співробітник Інституту фізики АН УРСР П. Голод, учитель Гнідинської середньої школи Бориспільського району М. Ратушний, працівник ВО «Комуніст» С. Горбач, співробітник УкрНДІагропроект С. Вівчарик та інші. Зі Складу Координаційної ради обрано бюро змінних голів. Першим обов'язки голови Координаційної ради виконує М. Попович.

0505/р. • ПІСЛЯ НАРАДИ: рефлексії (2008)

Ця невелика інформація має свою велику, цікаву історію.

Після того, як ЦК було змушене дати дозвіл на публікацію проекту Програми Руху, минав час і нічого не ставалося. Тобто люди жваво сприйняли цю невидану для України зухвалість інтелігенції, і почали в різних регіонах створювати осередки. Преса організовувала цькування проекту Програми, але, оскільки «самопливом» приходила велика кількість схвальних відгуків, то редактори змушені часом були навіть давати «дві точки зору», робити видимість об'єктивного обговорення. Але – що далі? Тут розрахунок партфункціонерів на чолі з Л. Кравчуком був простий. Вони знали, що письменники, нахвилювавшись, викричавшись і перемігши (!?), заспокоються: хто піде до своїх віршів, хто почне плести нові твори, засвідчуючи свою участь у «перебудові» (не забуваймо, що тоді той революційний документ мав назву «Проект Програми Народного руху України для сприяння перебудові»), хто – в підвальчик «Еней», хто – до видавництва вибивати ювілейні дво-тримітники, хто – до Будинку творчості в Ірпін'ї, а серйозніші думатимуть про недалеке літнє вакації – Коктебель, Піцунда, а то дивись, і за кордон... Отже пресі давалася нова відмашка – змішувати тон обговорення, поступово припиняти його і робити вигляд, що нічого не сталося: мовляв, нова історична спільність, радянський народ, будує соціалізм з людським обличчям... Так воно й рухалося. Люди були дезорієнтовані, розчаровані. Ніхто не знав, як діяти. Письменники тому, що вони не думали про наслідки своєї сміливості, яка відривала їх від звичного ритму спілчанського життя... Дисиденти тому, що на них несподівано звалилася масовість. Вони звикли бути сміливими героями-одинаками, а тут треба організовувати різних людей, серед яких чимало й «комуняк».

Наша група з Інституту літератури виявила ініціативу. Треба було скликати нараду представників бодай осередків підтримки Руху з Києва та Київської області, благо, що вони надсилали інформацію про свою появу до Спілки письменників. Цю пошту опрацьовували з десяток добровольців, складаючи, сучасними словами, певну «базу даних». Проте я був змушений забрати ці листи додому, бо ніхто їх не реєстрував, і вони купами лежали на столах і підвіконнях і Спілки, і «Літературної України» (згодом я передав більшу частину їх до архіву Інституту літератури).

Але як провести таке зібрання? Адже для цього необхідно одержати спеціальний дозвіл – тоді була чинною заборона несанкціонованих не тільки мітингів, але й зборів громадян. Безнадійно сподіватися, що нам дозволять узяти якийсь зал і уможливлять явно «рухівське» зібрання. Я запропонував Драчеві проводити його нелегально, а потім спробувати максимально надати інформацію до ЗМІ. План було прийнято, організаційну роботу із забезпечення предствництва осередків Руху я взяв на себе. Складніше виглядало із приміщенням. Першопочатково вирішили, що треба використати «спілчанський резерв». Редакція журналу «Київ» розташовувалася в невеликому особнячку по вулиці Десятинній, у дворикі був флігель із залом, що його якраз поремонтували. Редактору вирішили нічого не говорити, а ключ на суботу під якимось приводом мала попросити моя дружина, Лариса Брюховецька, яка працювала в «Києві». Все виглядало прийнятним, окрім двох моментів: зал був невеличкий, а навпроти редакції жив

Щербицький, отже там навколо кишіло явними охоронцями і неявними аґентами КДБ. Але як було діяти?

Склав список людей, яких передбачалося запросити на нараду. І всім їм розіслав листи, в яких просив у п'ятницю 17 березня досить пізно ввечері бути біля своїх телефонів у певний визначений час (було складено графік телефонних дзвінків), коли їм повідомлять важливу інформацію.

Тим часом І. Драч завів мову про приміщення з Лесем Танюком і той сказав, що знає надійних хлопців з невеличкого Київського експериментального театру (так званого театру Пилипенка), що орендує підвал на вул. Чкалова, і переговорить з ними. Переговорив. Але сам мав їхати до Москви, отже ми з Віталієм Дончиком пішли на оглядини до режисера. Питань у нього не було – треба то й треба. Приходьте. Він навіть не запитував, скільки нас буде, що плануємо робити... А ризикував. Втім, хто тоді не ризикував?

Графік було роздано кільком людям, які з різних телефонів обдзвонили всіх потенційних учасників наради. М. Горловий опублікував лист, адресований з цього приводу до нього:

Шановний тов. Горловий!

З приводу Вашого листа про ініціативу створення Народного Руху України за перебудову дуже прошу зв'язатися зі мною по такому-то телефону (тут вказувався мій домашній телефон. – В. Б.) в п'ятницю, 17 березня від 18-ї до 21-ї години.

З повагою (підпис) член ініціативної групи інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР Брюховецький Вячеслав Степанович.

15.03.1989 р. ¹

...Вранці, на одинадцяту годину, ми з Віталієм підходили до «конспіративної підворотні»... Між іншим, передбачили, що можливі різні провокації (вже доводилося чути, як сантехніки чи пожежники закривають ще вчора чудові приміщення «у зв'язку з аварійним станом»), і тому Лариса таки взяла ключ від редакції й сиділа там про всяк випадок. Але про це знали тільки ми з Дончиком, і наперед проробили маршрути, якими учасники наради невеликими групами повинні, у разі якоїсь несподіванки, перейти на Десятинну... Біля «нашої» підворотні продуктовий магазин. Ще здалеку відзначаємо якусь неадекватну поведінку групи з десятка мужиків. Невже провокація? Ні, слава Богу, алкаші чекали на похмілку до 11-ї години, коли починали продавати алкоголь.

Народ збирався. Я напружено вглядався в людей – їх було багато, більшість ми бачили вперше. Хто з них стукач? Не може ж бути, щоб ми повністю приспали пильність КДБ і ті нікого не заслали... Он один щось дуже метушиться, то вискочить надвір, то знову забіжить. Інший не хоче реєструватися... Той щось підозріло похмурий...

Починаємо! Перед нарадою Драч повідомив мені, що домовився з Поповичем, що координатором київського Руху на цій нараді оберемо його. Не знаю насправді, чи таки домовлявся про це Іван з Мирославом, бо останній згодом зізнається, що нічого про це не знав, ідучи на зібрання ². Проте це був вдалий тактичний хід, який ми використовували й пізніше. Партмашина хоч і налагоджена, але неповоротка, вона не встигала за динамічними змінами, що демонстрував Рух. Тільки звикли, що треба ганити Драча, а тут з'являється якась нова й для ідеологів обласного та районного рівнів абсолютно невідома постать Мирослава Поповича. Поки при звичаються, а ми вже обирали Яворівського...

Вели збори ми з Драчем. Я розумів, що треба якомога менше виступів (тоді ж кожен хотів якнайповніше виговоритися про свої проблеми та протести), а ухвалити

¹ Див. 1263.

² Див. 3918/а.

рішення про створення Координаційної Ради осередків Руху Київщини, обрати Раду та її голову.

...Веду збори. Раптом – інформація з коридору: в приміщенні театру міліція. Прошу тихенько Дончика піти й розвідати ситуацію. А сам перериваю потік виступів, чим викликаю різке незадоволення більшості присутніх («Це вам не партійні збори, і ви тут не партійний секретар!» – поїхала гуляй-полівщина), не зважаю на вигуки, зачитую нашвидкоруч складений список, хто «за», хто «проти», обрали, тепер на голову пропоную відомого вченого Мирослава Поповича, ось він – поруч, хто «за», хто «проти», до напруженої зали повагом заходить Віталій, спокійно підходить до президії, тихенько каже: «Можна продовжувати, міліціонер пішов», Ух! Надаю слово голові Координаційної ради Мирославу Поповичу. Мені здавалося, це тривало вічність, а минуло якихось три-чотири хвилини. Зате потім кожен міг висловитися скільки хотів. Головне було зроблене!

Після завершення загальної наради лишилися члени Координаційної ради. Для мене було важливим з'ясувати, хто не заперечує проти публічного обнародування його імені як члена КР. Небагато. Люди ще боялися публічності. Але кілька імен є.

Я пишу оцю невеличку інформацію і того ж дня, 18 березня, розсилаю її до двадцяти різних газет.

...А що ж міліція під час наради? Виявляється, дві запрошені жінки запізналися і, до того ж, ніяк не могли знайти театру в підвалі. Не подумалися до кращого, як запитати зустрічного міліціонера. Він виявився дільничним з того району. І зацікавився, а я, мовляв, і сам не знаю, де в мене є театр на дільниці... Допоміг. Зайшли до середини. Якась дивна обстановка. Міліціонер запитує у актора, який уже прийняв вранішню збадьоруючу дозу спиртного: «А що це у вас тут діється?». Той, не розгубившись: «Репетиція». – «А що репетируєте?» – «Проведення партійних зборів до п'єси Шатрова про Леніна». Міліціонер зазирнув у зал, справді – збори, президія... І або повірив, або вдавав, що повірив, та й пішов собі далі від гріха.

Була там ще одна цікава придибенція. На час проведення наради біля входу до підвалу ми виставили свої «залогу» – Юрій Цеков і Сергій Гречанюк мирно курили собі, спостерігаючи за місцевістю. Раптом мимо них до входу ментувався дуже акуратенький чоловічок у шкірянці.

Хлопці: «Ви до кого?»

Обернувся: «А это вы мне звонили?»

«Про що? А ну йдіть сюди, розберемося», – це Юра Цеков, майстер спорту з боротьби, та й Сергій не з худеньких.

Той, розповідали, як чкурнув...

А чи були там стукачі? Мабуть. У кожному разі за якийсь місяць по тому телефонує мені Костянтин Масик, перший секретар миському партії: «В'ячеславе, зайти до мене, посидимо, поговоримо». «А про що?», – питаю. «Та про життя. Буде ще один чоловік». – «Хто?» – «Льоня Кравчук, ти не бійся, він нормальний мужик...»

Поговорили, мовляв, треба зустрічатися, обговорювати проблеми, а не по підвалах бігати... «А то що ото ти організував конспіративщину? Та я вже через півгодини знав усе, що там говорили», – з притиском сказав Масик. Хто зна, може й знав, а мо', й ні.

...Отже інформацію під «актуальною» назвою «Для сприяння перебудові» я розіслав у дванадцять газет. Не знаю, хто перший з редакторів виявив пильність, але в ЦК було негайно передано мій текст. Потім ще і ще приносили... Секретар ЦК Єльченко, проте, запідозрив, що не кожен добровільно це зробить, закликав редакторів усіх без винятку київських газет і наказав здати текст Брюховецького. Всі, крім одного, здали. Віталій Карпенко, головний редактор «Вечірнього Києва», перейшов на той час у опозицію до ЦК, що особливо дратувало Щербицького та компанію, адже Карпенко сам

пройшов школу ЦК! Проте, справді, «Вечірній Київ» разом з «Літературною Україною» відіграли наприкінці 80-х видатну роль у лібералізації суспільства, в утвердженні національно-демократичних цінностей. Отже Карпенко заявив, що не здасть замітку, а опублікує її (що десь через місяць і було зроблено). А Юрій Пересунько сказав, що він не одержував такого тексту. Йому не вірили, погрожували, шантажували – не могли забути, як ще недавно «Спортивна газета» ефективно розпропагувала ідеї руху несподівано для партапарату. Юрко навіть мені потелефонував з образою: чому я і йому не надіслав цю замітку? Але я то розумів, що йому точно не дадуть надрукувати, то й не ставив товариша в незручну ситуацію... А перша інформація про ці нелегальні збори з'явилися в газеті УГС «Голос відродження» ще в березні.

Rumor publicus:

0497. Добра новина // Голос відродження, 1989, ч. 1, берез.

0506/с. Збережемо Стародавній Київ / За доруч. оргкомітету мітингу члени оргкомітету: В. Брюховецький, В. Забашта, В. Вечерський, Л. Скорик // Вечір. Київ. – 1989. – 13 квіт. – С. 2. – Ухвала мітингу. – [Мітинг «Збережімо стародавній Київ», 26 лют. 1989 р. біля Центр. стадіону, репортаж про його перебіг «Чи бути товариству небайдужих людей?» надруковано 1 берез. 1989 р.] – (Див. також **0489.**)

0506/рус. Сбережём Древний Киев: Решение митинга // Вечер. Киев. – 1989. – 13 апр. – С. 2.

0506/р. • УАЗІС: рефлексії (2008)

Лариса Скорик пропонує: «А чи не заснувати нам громадську організацію, опозиційну до Товариства охорони пам'яток?».

Заприятелювали з нею ми вже під час створення Руху, хоча познайомилися через Сашка Кириченка саме в період мого активного співробітництва з журналом «Пам'ятки України». Офіційне Товариство охорони, очолюване П. Толочком, справді було на стражі багатьох неподобств, які сприяли тотальному нищенню історичного та культурного середовища України, або принаймні дивилося воно на це крізь пальці – залежно від партійної вказівки. «Ларисо, – відповідаю їй, – зараз треба повністю зосередитися на доведенні до кінця справи зі створенням Руху. Не можна розпорошувати і так не надто потужний організаційний потенціал». Річ у тому, що при всій масовості протестного руху в Україні не так багато виявилось людей із здібностями до щоденної непомітної на мітингах діяльності. Найкраще почувалися в цьому «комсомолята», які пройшли вишкіл райкомів, обкомів і навіть ЦК. Вони зналися з «оргроботою», але хоча серед них були й ідейно переконані люди, все-таки більшість ставила насамперед на власну кар'єру. «Така організація відразу заявить про підтримку Руху, – переконувала Лариса. – А Рухові це ж потрібно. І крім того ми вже подали заявку на проведення мітингу в Києві, і ти будеш ведучим на ньому». Я ж напевно незатишно почуваюся на мітингах. «Треба, Славко, – безпелаяційно наполягала Лариса. – А потім ми проведемо установчі збори Української Асоціації Захисту Історичного Середовища (УАЗІС), але дозволу нам на це не дадуть, тому ми оголосимо ніби звітні збори якоїсь там структури. Я вже про це домовилася з Будинком художника. А водночас приймемо Статут та відозву про підтримку Руху». Я був переконаний, що УАЗІС ніколи не запрацює, проте Ларису це мало обходило. «Запрацює, побачиш», – була її однозначна відповідь. Та зрештою, де сьогодні той УАЗІС, як і той розкольникський скалок Руху, що його пізніше скандально відшматувала та сама Лариса Скорик,

перейшовши в опозицію до демократичного табору і взявши сторону партноменклатури? Але тоді в її словах і діях була рація. Я погодився. Мітинг виявився велелюдним. Площа напроти Центрального стадіону, зараз відома невдалим зведенням Троїцького торгового центру, була забита людьми. Виступали гаряче, відверто. Людей прорвало, хотілося публічно заявити сокровенну правду, яку тлумили в собі багато років, десятиліть. Проте тоді я й реально зіткнувся з проблемою, яка згодом погубила багато чесних ініціатив. Біля мене на трибуні метушився невиразний чоловічок із зовнішністю інструктора провінційного райкому комсомолу, який улесливо-наполегливо просив слова, щоб передати столиці вітання і розповісти про проблеми збереження історичного середовища в їхньому місті. І хоча й самих охочих до виступу киян було дуже багато, я вирішив вважати на прохання гостя, тим більше, що це підтверджувало загальнореспубліканське значення мітингу. Яким же було моє здивування, коли той метикуватий чоловічок чеканим голосом (де й поділися улесливі нотки) говорив зовсім про інші проблеми. Поки я надавав слово наступному промовцю, краєм ока бачив, як сміливий промовець метушливо вгвинчувався в натовп – подалі від трибуни. Після того я ніколи тому діячеві не вірив. І питання не в тому, що я би йому не дав слова, дав би, лише знав би, як підвести до нього, увиразнити ту церковну, і справді дуже серйозну, проблему. Питання в тому, що це був обман, а якщо дурити один одного (ніби й одностудійці ж!), то, як казав його земляк, маємо те, що маємо...

Перед початком зборів у Будинку художника ми розуміли, що це несанкціоноване зібрання, яке може бути розігнане міліцією. Тому основним вважали прийняття Статуту УАЗІСу і Відозви з підтримкою Руху. Але починати саме з цього було б якось нелогічно. Треба заслухати бодай якийсь десяток виступів. Проекти Статуту і Відозви лежали у мене перед очима, але дивився я постійно на двері – чи не з'явиться міліція. Тоді треба встигнути поставити на голосування ці документи. Все йшло нормально, прохань про виступи забагато, не встигнуть усі. Коли бачу, серед записок охочих хтось із Черкас. Земляцький інстинкт спрацював. Вирішив – ще йому надам слово, і голосуємо. Чоловік виходить на трибуну і раптом починає: «Перед тим, як розповісти про стан захисту історико-культурних пам'яток у нашому місті, я хочу познайомити присутніх із програмою діяльності анархістів-синдикалістів, до яких належу». Господи, цього якраз бракує ще! Очі на дверях, папірці з проектами документів уже в мене в руках – встигнути б у разі чого. Промовець повагом описав програму своєї партії, закликав її підтримувати, а далі чітко й виразно розповів про пекучі черкаські проблеми. Все! Голосуємо. Одноголосно! Перерва.

Напруга спала, і в перерві я знайшов бородатого земляка. Питаю, а що в Черкасах серйозна організація анархістів-синдикалістів? Поки що ні, відповідає, і центр аж у Ленінграді. Я їздив туди зареєструвати осередок, але оскільки я один, то мене зареєстрували як анархіста-індивідуаліста. Й отаке було.

Rumor publicus:

0516. Крип'якевич Р. Вітаємо УАЗІС! // Поступ, 1989, № 4, трав.

0507/п. [Інформація Комісії партійного контролю при ЦК Компартії України про бесіду з секретарем партійної організації Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР В. Брюховецьким стосовно його участі у створенні НРУ] // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 32. – Спр. 2557. – Арк. 129–130. – [На документі є резолюція В. Щербинського: «Озн[акомиться] членом ПБ. [Підпис].»: публікація.

13 апреля 1989 года в Комиссии партийного контроля при ЦК Компартии Украины проведена беседа с секретарём партийной организации Института

литературы АН УССР т. Брюховецким В. С. Ему сказано, что он занимается созданием оппозиционной по отношению к КПСС системы – Народного движения Украины (НДУ) и что подобная деятельность несовместима с пребыванием в партии.

Тов. Брюховецкий В. С. заявил, что ему точка зрения ЦК Компартии Украины в отношении «Руха» неизвестна, так как официальных решений по этому вопросу, в частности, Пленума ЦК нет. Знает лишь позицию отдельных должностных лиц.

В ходе встречи т. Брюховецкий В. С. рассказал о том, что в настоящее время под руководством координационного совета НДУ работают две комиссии. Одна из них отработывает проект Устава НДУ, другая, которую возглавляет он сам, – структуру НДУ. По его мнению, примерная структура будет следующая: в трудовых коллективах, в учреждениях, на предприятиях, в колхозах, совхозах создаются инициативные группы. В рамках города, района из представителей этих групп будут созданы координационные советы. Из представителей советов городов, районов – координационные советы областей. По такому же принципу будет создан республиканский совет.

Обязательное членство НДУ не предполагается. Существовать «Рух» будет за счёт добровольных пожертвований. Тов. Брюховецкий В. С. заявил, что если «народу будет нужен РДУ, то люди его поддержат, зря деньги платить не будут».

Считает, что в настоящее время отношение к «Руху» стало более лояльным, сославшись на телепередачу 12 апреля т. г. (встреча зав[едующего] идеологическим отделом ЦК Компартии Украины т. Кравчука Л. М. с зав[едующим] отделом Института философии АН УССР т. Поповичем М. В.).

После того, как т. Брюховецкий В. С. был предупреждён о недопустимости дальнейшего проведения организационной работы по созданию альтернативной партии структуры политической организации, он заявил: «Мы подумаем».

В ходе беседы т. Брюховецкий В. С. дважды подчеркнул мысль, что прекратить работу по созданию «Руху» они не могут. «Люди поверили нам, о чём свидетельствует большое количество писем, что они скажут».

В конце т. Брюховецкий В. С. спросил, может ли он проинформировать об этой встрече собрание партийной организации института. Ему сказано: это его право.

В беседе приняли участие тт. Гаевой В. М., Пелих А. Д., Дашенко В. А., Булдович В. Р.

Сообщается в порядке информации.

Rumor publicus:

4076. *Сергійчук В. І.* Революційний здвиг усього українства // *Сергійчук В. І.* Соборна пам'ять України. – К., 2008, див. с. 206.

0507/р. • [Інформація Комісії партійного контролю...]: рефлексії (2008)

Мене перестрів у коридорі Інституту директор і якось так навіть байдуже мовив: «Слава, ти зайди в парткомісію ЦК, вони тебе там чекають». «Що значить “чекають”? І чому я туди маю йти?» – «Та, слухай, сходи. Це якась формальність, хвилин 15 забере. Ну, попросили мене тобі переказати». Я прекрасно бачив, що І. О. Дзевєрін виконує не прохання, а наказ, але, зрештою, навіть цікаво, що ж від мене хочуть. Два дні тому у «Вечірці» нарешті з'явилася інформація про рухівське нелегальне зібрання 18 березня, і я не мав сумнівів, що виклик пов'язаний саме з ним. Крім того

всі знали, що виклик до Комісії партійного контролю при ЦК КПУ практикується перед виключенням з партії. Вже така спроба була: мене запросив на бесіду до Печерського райкому Л. Косаківський. Пам'ятаю на тому зібранні В. Полохала, Є. Бистрицького. Проте навіть пошпетити мене не вийшло – я твердо стояв на одному: всякий опір створенню Руху означає боротьбу проти курсу М. Горбачова. Партійні функціонери не могли знайти аргументів на противагу цій моїй демагогії й лише розводили руками. Взагалі ситуація із моїм партсекретарюванням набирала деформованих обрисів. Після обрання секретаря такого партбюро, як в Інституті літератури, його за тодішніми правилами мали ще затвердити на бюро райкому партії. Проте мене не те що не затвердили, але навіть не ставили цього питання: не знали, що чи не єдиним в усій історії столичної парторганізації) аж до свого виходу з партії. І що ще цікаво, ця моя акція, яка означала й саморозпуск цілої парторганізації, ніколи не розглядалася в Печерському райкомі партії, хоч за статутом це обов'язкове (пізніше, як свідчать архівні протоколи, подібні випадки були і формально обговорювалися членами бюро). Років через сім мій заступник у партбюро В. Москаленко навіть подарував мені мій партквиток. Виявляється, його відмовилися приймати в райкомі партії – нехай, мовляв, полежить в Інститутському сейфі, може Брюховецький схаменеться...

В комісії партконтролю мене справді чекали. У кабінет до його голови В. М. Гайового, куди мене чемно запросили, один за одним сходилися члени комісії, з якоюсь гидливо-зверхньою цікавістю позираючи на мене. Гайовий розпочав із дифірамбів моєму походженню та минулому: мовляв, ви ж із простої родини, самі були робітником, самі всього добилися, ми знаємо, що ніхто вас не тягнув: і університет, і «Літературна Україна», і кандидатська, і докторська, і заввідділу, і секретар партбюро... А тут, мовляв, оступилися, ця помилка з Рухом... Але з ким не буває... Он навіть нашо досвідчений Борис Ілліч Олійник, і той піддався демагогічним намірам екстремістів, але ж бачили, усвідомив, виступив з важливим листом у пресі... От якби й ви так... Я доводив необхідність міняти багато що в нашому житті, бо ми летимо в прірву. І члени комісії ввічливо покиували головами: «Так, так». Отож, робив я висновок, для цього й потрібен Народний Рух. «Ні!» – волали, ні в якому разі. Починали нове коло обробки, яке завершувалося моїм незмінним висновком і їхнім уже розпачливим під закінчення зустрічі «Ні!». Цікаво, що в звіті про цю «проробку», яка, до речі, тривала три години і десять хвилин, не згадуються два моменти. Перший – лейтмотивом у спробах переконати мене проходив образ чесного комуніста Бориса Олійника, не раз, і не два представлений мені як взірєць для наслідування. Другий – коли вже нічого не діяло, був урешті-решт застосований «козирний» аргумент: ми то знаємо, що при тому, що у вас усе так добре складається, є й проблема, це квартира, так, В'ячеславе Степановичу, ця ж проблема вирішується дуже швидко, повірте нам...

Коли я стояв у дверях, прощаючись після трьох годин і десяти хвилин безплідних дискусій, Гайовий, вже не приховуючи погрозово-ворожого тону, запитав: «Так буде Рух чи ні?». А на мою ствердну відповідь похмуро додав: «Тоді ви так і не зрозуміли, для чого ми вас викликали»...

Вдруге мене так само у дверях зупиняв замість «до побачення» питанням очільник КДБ в Україні М. Голушко 7 вересня 1989 року. Наші зустрічі розпочалися для мене несподівано. Десь, може, в липні потелефонував мені куратор Інституту літератури. Для тих, хто не знає, поясню: кожна ідеологічна установа мала свого офіційного куратора від КДБ. Його багато хто знав, бо він зустрічався з людьми відкрито. Звісно, знав і я його, навіть, як казали тоді, по долгу служби, бо ж секретар партбюро. Так от куратор, без особливого вступу, повідомив, що мого дзвінка зараз чекає Микола Михайлович. Я не знав, хто такий Микола Михайлович, що чомусь вельми здивувало куратора. «Голушко», – пояснив він. «А навіщо?» Куратор сказав, що цього не відає,

його завдання – передати мені номер телефона. Дзвоню. Черговий без зайвих питань з'єднує. Вкрадливий голос російською мовою запрошує мене на зустріч. Питаю, де, бо ще з часів, коли мене агітували співробітничати з КДБ у «літукраїнський» період, знаю, що у них є певні місця для зустрічей. Думаю, багато письменників і журналістів пам'ятають будинок біля фунікулера... Ні, мене, виявляється, чекають у зловіщо-сірому казенному домі на Володимирській. Треба просто черговому на вході сказати прізвище, і мене проведуть... Швидше для того, аби виграти кілька секунд на осмислення несподіваної інформації, починаю гру: «Прийти-то я можу, але чи вийду?». У відповідь удавано-ображене: «Ну, що ви, В'ячеславе Степановичу. Як так можна?» Добре, обіцяю, що за годину буду. І мерщій до Спілки. Заходжу до Драча і розповідаю: так і так, я, Іване, йду туди, але ти про це знай. Бо можлива провокація. Більше я про це нікому не говорив ні слова. Але якось Яворівський був натякнув, що знає про цей факт. Досі забуваю спитати у Драча, чи розповідав-таки він Яворівському...

Приходжу, заводять до приймальні, доповідають... Виходить Голушко... Підкреслено чемно запрошує до кабінету. Вибачається, що не говорить по-українськи і несподівано для мене бити годину малює на листку паперу своє генеалогічне древо, пояснюючи, що ще прадіда, здається, вивезли з України до Казахстану, там вони асимілювалися, хоч удома був «Кобзар» і він ще й досі майже всього його знає напам'ять. У такому інформаційному полі ми проводимо бесіду ні про що. Я спантеличений: що ж, власне, хоче шеф радянської охоранки. Не для цього ж він мене запросив. Часом розповідь генерала перебивають дзвінки. Він дає вказівки. Раптом встає струнко і прохально показує мені на двері, шепочучи поза слухавку: «Крючков». Чекаю якийсь час у приймальні. Потім знову мене запрошують до кабінету, і тут я вже прямо питаю, мовляв, Миколо Михайловичу, ви зайнята людина, а витрачаєте на мене так багато часу. «А, – ніби спохоплюється Голушко, – у мене до вас є прохання. Ми виявили в нашому архіві щоденники Сергія Єфремова. І не знаємо, що з ними робити, друкувати чи ні. То хочемо просити вас про експертизу текстів на цей предмет». Поворот абсолютно несподіваний. Я пояснюю, що не є аж таким великим експертом із творчої спадщини Єфремова, що це ліпше доручити іншій людині, скажімо, Володимирі Мельнику... Але Голушко вперто стоїть на своєму: мовляв, тільки ваша думка нас цікавить і більше нічого. Приносять до кабінету купу зошитів. Читати їх не один десяток годин... Голушко вловив це в моєму погляді. «Ви можете взяти їх додому, а коли прочитаете, подзвоните». Провокація чи що? Як – узяти додому? А як мене випустять з цим?.. Випустять, і впустять знову, так весело, по-приятельськи мені Голушко. Відібрав я кілька зошитів, відразу розповів про це Драчеві. Прочитав. Дзвоню. Приходжу. Кажу, що це цікаво, звичайно, але, як на мене, то сьогодні є значно більше текстів, що треба видати насамперед: Хвильовий, Домонтович, Маланюк, Куліш, Антоненко-Давидович, Винниченко, Грушевський, Зеров, Филипович, Бурггардт, десятки імен, зрештою – той самий без купюр Шевченко... Голушко хитає головою і так скрушно промовляє: «А я, виявляється, прогресивніший за вас, бо вважаю, що це треба видавати». Звісно, видавайте, кажу, просто я в іншій темі і якби ви мені тут допомогли... Словом, розповів я, що мені для вже майже завершеної монографії про Миколу Зерова познайомитися б із протоколами суду над так званою Спілкою визволення України, де свідком проходив Зеров. Диво! За якихось півгодини – переді мною судова справа, і дозволено не тільки читати, а й робити виписки! Наступної зустрічі, коли я вже майже знахабнів, кажу, що не вірю офіційним відповідям з НКВД дружині Зерова про дату його смерті, чи можна би розшукати Соловківську табірну справу. Голушко у когось там запитав по телефону й повідомив, що немає у них цієї справи. Зараз з'ясують, де вона може бути. Виявилось – у кадебешному архіві у Петрозаводську. А можна – починаю несміливо. Чекайте, вигукує Голушко, там же керує республіканським відділенням мій давній друг. Зв'язують його терміново з тим другом. Кілька слів про родинні новини, а потім Голушко запитує про справу Зерова.

Поки вони щось там своє згадували, у Петрозаводську справу відшукали. Голушко попросив надіслати її спецпоштою до Києва.

За кілька днів дзвінок. Голушко цю справу мені в руки не дав. Але переповів її мені майже всю. Власне, читати там було тільки табірні доноси на Зерова, які безперечно писав співкамерник, бо дуже детально – про те, хто приходив до Миколи Костьовича, що казав, що Зеров відповідав. Мене дуже вразило, що на самій справі, а обкладинка її була подібна до листка обліку кадрів, там, де звичайно приклеюють фото, стояли відбитки пальців в'язня...

Це була наша остання зустріч. Коли я вже стояв у напівпричинених дверях, раптом Голушко мене спинив запитанням: «В'ячеславе Степановичу, а як же там ваш завтрашній з'їзд? Ми хвилюємося». «Все буде добре. – відповідаю. – Головне, не заважайте». – «Ось запишіть мій телефон. Можете в разі чогось дзвонити навіть серед ночі».

...З тим телефоном трапився казус. Я проінформував Івана Драча про те, що маємо прямий телефон до Голушка, якби щось сталося непередбачуване. Перші два дні з'їзду телефонний записничок був зі мною. А на третій день я його просто забув удома. І тут підходить Драч і каже, що треба зв'язуватися із Голушком, бо готується провакація під час переходу делегатів з'їзду від Політехнічного інституту до пам'ятника Шевченку. Розводжу руками, хапаю ноги в ті руки, і – мерщій до метро. Коли привіз телефон, уже потреби в ньому не було. «Додзвонилися», – лаконічно повідомив Драч. А я думав, що Голушко тільки мені дав свій телефон...

До речі, я вже значно пізніше, коли перечитав увесь «Щоденник» С. Єфремова, що є одною з найвизначніших пам'яток цього жанру в українській культурі, зрозумів задум генерала Голушка. Адже я, стопроцентово, мав «клянути» на таку пропозицію – було нечувано в той час дістати для підготовки публікації такий матеріал. І, зрозуміло, це би відвело мене від організаційних рухівських клопотів: у КДБ добре знали, хто чим займався...

0508. Слабошпицький М. З тенденцій універсального жанру: про «Український радянський роман» В. Дончика і не тільки про нього // Літ. Україна. – 1989. – 13 квіт. – С. 5. – [Про В. Б. у переліку критиків і літературознавців, активними зусиллями яких ліквідуються «білі плями» нашої культури.]

0509/х. • І Я ТУТ БУВ...: хуторизми (15 квітня 1989 р.)

І я тут був
Город копав
Горілку пив
і в осад впав
мені явився Святий Дух
і влив мене у Рух.

В. Неборак

0510. Збори київських письменників // Літ. Україна. – 1989. – 20 квіт. – С. 1. – [Звіт.-вибор. збори 18 квіт. 1989 р.]

0511. Снагу і діяння – перебудові: Із звіт.-виборн. зборів Київ. письменницької орг. // Літ. Україна. – 1989. – 28 квіт. – С. 1–3. – [Про В. Б. як критика. – С. 3.]

0512. Снагу і діяння перебудові: Із звіт.-виборн. зборів Київ. письменницької орг. // Літ. Україна. – 1989. – 4 трав. – С. 1–3. – [Виклад виступу В. Б. з приводу листівки проти проекту програми Народного Руху України за перебудову. – С. 3.]

0513. 20 квіт. на засіданні Вченої ради ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР обговорено доповіді... [для виголошення на III радян.-американ. симпозіумі]. Літ.-мистец. події. Квіт. – трав. 1989 р. // Рад. літературознавство. – 1989. – № 7. – С. 80. – [Доповідь **В. Б.** «До питання про самосвідомлення української літератури».]
0514. Білокінь С. [Вст. сл. до публікації.] / Сенченко І. Було колись // Україна. – 1989. – № 14, квіт. – С. 19.

Rumor publicus:

0534. Масенко Л. [Відгук на публікацію С. Білоконем спогадів І. Сенченка.] // Україна, 1989, № 30, див. с. 19.

0515. Тельнюк С. [Слово читателя.] // Огонёк. – 1989. – № 18, 20 апр. – 6 мая. – С. 5. – [Відповідь на статтю В. Волочкова «Когда забывают о партийной этике...», в якій було піддано голослівній критиці ініціаторів створення Руху.]

Rumor publicus:

0518. Волочков В. Об одном письме в «Огонёк» // Правда Украины, 1989, 16 мая. – С. 3.

0516. Крип'якевич Р. Вітаємо УАЗІС! // Поступ. – 1989. – № 4, трав. – С. 2, 3. – [«УАЗІС розглядає свої функції як майбутня комісія Народного Руху з питань екології культури».]

0517/с. І це рівноправність? Відкритий лист голові окружної виборчої комісії по Київському національно-територіальному округу № 33 т. Чубу І. О. / Л. Горбань, С. Духін, О. Кунцевич – довірені особи канд. в нар. деп. СРСР Д. М. Гродзинського; В. Брюховецький, Л. Забава, О. Яблонський – довірені особи канд. в нар. деп. СРСР Л. С. Танюка; М. Ігнат'єв – довірена особа канд. в нар. деп. СРСР В. К. Черняка // Вечір. Київ. – 1989. – 11 трав. – С. 1. – [З приводу порушення Закону про вибори канд. в деп. і обмеження прав таких канд., як Д. М. Гродзинський, Л. С. Танюк, В. К. Черняк.]

0517/рус. И это равноправие? // Вечер. Киев. – 1989. – 11 мая. – С. 1.

0518. Волочков В. Об одном письме в «Огонёк» // Правда Украины. – 1989. – 16 мая. – С. 3. – Из почты этих дней.

0519. Факти і думки / Новиченко Л. М., Затонський Д. В., Погрібний А. Г. // Робіт. газ. – 1989. – 21 трав. – С. 3. – Резонанс.

Rumor publicus:

2389. Політична історія України. XX століття: У 6 т. – К., 2003, т. 6, див. с. 335.

0519/рус. Факты и мнения / Новиченко Л. Н., Затонский Д. В., Погребной А. Г. // Рабоч. газ. – 1989. – 21 мая. – С. 3. – Резонанс.

0520. Первороден ли грех одномерности? // Вопр. лит. – 1989. – № 5. – С. 90–119. – Бібліогр.: 16 назв. – [Огляд л-ри 30–70-х рр.: В. Ажасєв, Ч. Айтматов, Б.-І. Антонич, О. Бек, А. Бітов, М. Булгаков, Л. Вишеславський, О. Гончар, Є. Гуцало, А. Дімаров, О. Довженко, О. Донченко, В. Дрозд, В. Дудінцев, Ю. Ілленко, М. Іллінський, В. Кожевніков, В. Козько, О. Копиленко, Л. Костенко, М. Куліш, Л. Осика, А. Платонов, Ю. Подніскє, М. Равлюк, В. Распутін, М. Тихонов, Г. Тютюнник, І. Франко, М. Хвильовий, М. Цвєтасєва, І. Чендей.] – (Див. також **0481**.)

0521. У вінку духовної краси: Міжнародний шевченківський форум «Від серця Європи – до серця України» / Матеріали підготував В. Плющ // Літ Україна. – 1989. – 1 черв. – С. 4–5; 8 черв. – С. 2. – [Про виступ В. Б. – С. 5.]

Rumor publicus:

3665/5. Мотрич К. Ковчег для Атлантиди // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 57–58.

0522. Чесність перед собою // Дніпро. – 1989. – № 6. – С. 100–101. – Спадщина. – [Перед. сл. до віршів Б. Д. Антоненка-Давидовича (Катриченка).] – (Див. також **0541**, **0712**.)

0523. Зустріч за «круглим» столом // Вечір. Київ. – 1989. – 28 черв. – С. 4. – Підпис: Кор. «Вечірнього Києва». – [Про зустріч 27 червня в Блакитному залі Жовтневого палацу культури членів ідеологічної комісії і комісії з питань організаційно-партійної і кадрової роботи міськкому партії з представниками координаційної ради Народного руху України за перебудову В. Б., М. Поповичем, В. Дончиком, В. Середою та ін.]

0523/рус. Встреча за «круглым» столом // Вечер. Киев. – 1989. – 28 июня. – С. 4.

0524. Перед відповідальним етапом // РУХ: Інформац. вісн. / Київ. координац. рада Народного Руху України за перебудову. – 1989. – № 1, черв. – С. 1. – [Про Устан. конф. київ. регіон. орг. Народного Руху України за перебудову (1 лип. 1989 р.); про зміни в ставленні до Руху, які відбулися від часу опублікування проекту Програми Народного Руху України за перебудову.] – (Див. також **0731/р.**, **1494/р.**)

Rumor publicus:

0542. Самиздат под заголовком «Рух» // Правда Украины, 1989, 10 авг.

0524/р. • ПЕРЕД ВІДПОВІДАЛЬНИМ ЕТАПОМ: рефлексії (2007)

Реально це був найвідповідальніший етап створення Руху, адже успішне проведення Київської конференції означало фактичну легалізацію нової організації. Після цього ні замовчувати її діяльність, ні вживати якісь відверто репресивні заходи вже ніхто би не наважився. Хоч як це парадоксально, найбільша загроза зриву конференції, на моє глибоке переконання, йшла не від партійних функціонерів, котрі явно розгубилися, а від дисидентського крила Руху («со товарищі», які тоді мигцем, підкреслено і з розголосою, до них приєднувалися). Можна зрозуміти дисидентів. Вони давно

й послідовно обстоювали свої політичні позиції, а тут з'явилися якісь незрозумілі діячі, з комуністичним минулим і теперішнім, і пробують «грати на їхньому полі».

Дві ідеї домінували: всі ці організатори Руху поставлені КДБ для того, щоб той самий Рух розвалити; все одно не дозволять узаконити Рух як опозиційну компартію структуру, тож треба просто використати несподівано одержану трибуну для гучного мітингу.

Щодо першої ідеї, то вона, безперечно, мала психологічні підстави в тодішньому житті й була спричинена тотальною підозріливістю в пошуках стукачів. Звичайно, якісь «козачки» в народжуваний Рух засилалися. Й не всіх їх вдавалося легко вирахувати, як, приміром, Б. Олійника. Але їх не було багато. І які особливі «розвідувально-диверсійні» завдання могли перед ними ставитися? Адже ми намагалися свої акції проводити максимально відкрито, публічно. Та й навіщо КДБ було б ініціювати цю затію?..

А от щодо другої ідеї, то вона живуча навіть сьогодні. У мене часом складається враження, що деякі наші патріоти насправді не дуже вірять у можливість реалізації своїх закликів, і тому поводяться як на мітингу, де, переважно, іншого не чують...

Отож перед конференцією довелося багато дискутувати, особливо з представниками львівських радикалів (їх очолював В. Чорновіл, котрий взагалі тоді не дуже сприймав ідею Руху). Вони висували вимогу перетворення київської конференції на загальноукраїнську. Пояснення ж, що треба спокійно й послідовно перейти всі юридично необхідні етапи створення організації, торпедувалися погрозою перед початком конференції здійснити несанкціоновану ходу вулицями Києва – з синьо-жовтими та червоно-чорними прапорами, з національною символікою, а потім пікетувати Будинок кіно. Звісно, це створювало б підстави для влади вжити превентивні заходи. Й річ не в можливій жорсткості тих заходів – цим уже тоді залякати було важко. Найпечальнішим результатом стало б унеможливлення організаційної легітимізації Руху.

Нелегко також давалося пояснення, чому Рух створюється індивідуальними його учасниками, а не структурами. Особливо наполягали на організаційно цілісному включенні в Рух представники УГС. Пригадую кількагодинну дискусію про це з О. Шевченком. Пан Олесь розумна людина, й на нього подіяв аргумент, що точно там само, як УГС, цього може зажадати компартія... І що тоді станеться з Рухом?

Учасники установчої конференції. Охочих виявилось в кількадесят разів більше, ніж міг вмістити Будинок кіно. Емоції, благання, сльози, образи, демарші, погрози... Проте квоти були жорстко розподілені. В одному з академічних інститутів наші члени оргкомітету мали доступ до множинної техніки – це нині все просто, а тоді навіть друкарська машинка реєструвалася у відповідних органах. Отож їм і було доручено виготовити запрошення. І раптом буквально за кілька днів до конференції моя дружина передає прохання когось із своїх знайомих посприяти участі в ній, бо вже той-то і той мають запрошення. Мою відповідь, що запрошення ще не одержувала жодна людина, було абсолютно спростовано: вивляється, по Києву вже гуляли сотні роздрукованих на принтері (уявляєте: на принтері!) папірців. Тоді я, не повідомляючи жодній людині, об'їздив усі знані мені столичні книжкові магазини, скупив практично весь наклад щойно випущеної видавництвом «Мистецтво» листівки із портретом Шевченка (благо, такі листівки мали не надто великий тираж). З допомогою співробітників мого відділу з Інституту літератури на копіювальній машині Спілки письменників ми виготовили точно пронумеровану кількість запрошень і поставили на кожному з них печатку Спілки. Незважаючи на всі голосні звинувачення мене в компартійному бюрократизмі, виготовлені на принтері запрошення анулювали, а нові видали представникам осередків практично в переддень проведення конференції. Таким чином вдалося запобігти ще одній спробі її зірвати. Я був переконаний, що сфальшувати наші запрошення нікому не вдасться. На вході вкладиші з печаткою вилучали, щоб уникнути подвійного використання. І яким же був мій подив, коли через кілька днів після конференції виявили, що кілька запрошень таки були підроблені. І то дуже майстерно...

0525. Драч І. Доповідь на Київській установчій конференції Народного РУХу України за перебудову [1 лип. 1989 р.] // Літ. Україна. – 1989. – 13 лип. – [«...Варто лише щодня зайти до спілчанських кабінетів, побачити, яка лавина людей іде в Інститут літератури чи Інститут філософії до Брюховецького чи Поповича, як стає зрозумілим, що наявні в суспільстві інституції або недосконалі, або часом неспроможні виконати свої функції, або в своїх бюрократичних наповненнях несуть таку безпросвітну нудьгу, що людина хоче іншого, незнаного, незвіданого...»] – (Див. також 1405/1.)
0526. Про що говорили письменники на Київській установчій конференції Народного Руху України за перебудову // Літ. Україна. – 1989. – 13 лип. – С. 5–6. – [Про виступи: **В. Б.** щодо роботи Координаційної Ради (скільки йде людей, який розголос має Програма) – с. 5, В. Дончика – про авторів проекту «Програми Народного Руху України за перебудову» і відозви, зокрема **В. Б.** – с. 5: «...У січні цього року вже було створено проект “Програми Народного Руху України за перебудову” і відозву до всіх громадян УРСР: назвемо сьогодні авторів цих документів, це письменники: С. Тельнюк, **В. Б.**, В. Терен, В. Дончик, П. Осадчук; це І. Дзюба, В. Яременко, В. Чмир, В. Сікора, В. Черняк, А. Погрібний, О. Мусієнко. На всіх етапах, а особливо на вирішальному брали активну участь у створенні проекту та відозви: Д. Павличко, І. Драч, а також Ю. Мушкетик, Б. Олійник. Над перекладами юридичних документів працювала Наталя Мазепа – канд. філол. наук».]
0527. Кузьменко В. Час сподівань і суперечностей / Фото Г. Кубланова // Вечір. Київ. – 1989. – 4 лип. – С. 4: фото: [**В. Б.** на трибуні під час митингу «Вся влада – Радам» – поруч з В. Яворівським і Г. Менжерес.] – Перебудова і демократія. – [Про мітинг 2 лип. 1989 р., що відбувся наступного дня після регіон. установ. конф. Народного Руху України за перебудову; одним з ведучих мітингу був **В. Б.**; записалося виступати 120, а виступило протягом чотирьох годин 42 особи.]
- 0527/рус. Кузьменко В. Время надежд и противоречий // Вечер. Киев. – 1989. – 4 июля. – С. 4.
0528. З'ясування позицій / М. Гончар, І. Кручик // Ленін. кузня. – 1989. – 5 лип. – С. 4. – [У передньому слові до ст. про **В. Б.** як одного з ініціаторів створення НР України, докт. філол. наук, співроб. Ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР.]

0528/т. • З'ЯСУВАННЯ ПОЗИЦІЙ: текст

Про Народний рух України за перебудову (НРУ) точаться суперечки, хоча інформації про нього маємо обмаль. Одні беззаперечно засуджують НРУ, інші затято підтримують – причому, ті й другі базують свою думку переважно на малоказових емоціях. Навряд чи є плідним і шлях замовчування НРУ. Зробити вигляд, що проблеми не існує, – значить не вирішити її, а загострити – в цьому ми вже неодноразово за свою історію переконувалися.

Тому ми й вирішили звернутися за роз'ясненням позицій Руху до одного з членів ініціативної групи по створенню НРУ, доктора філософії, співробітника Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Вячеслава Степановича БРЮХОВЕЦЬКОГО.

– *Не тільки нас турбує питання про доцільність створення Народного руху за перебудову на Україні...*

– Перебудова – це справді революційна справа. Особливість її в тому, що вона розпочата «зверху», але складність в тому, що без підтримки «знизу» вона може захлинутися.

Вже не раз бачено, як приймалися прекрасні закони і як вони потім гинули у бюрократичних лабіринтах. Ми вважаємо, що треба активізувати народ. Саме так. І звідси наша ініціатива щодо створення Народного руху на підтримку перебудови. Ми виступили не від імені народу, як це нам нерідко приписують наші опоненти, а з пропозицією до народу.

– *Якщо поглянути на Народний рух з точки зору підтримки ваших пропозицій широкими верствами народу – чи не доведеться констатувати, що активного сприяння цьому немає?*

– Підтримка НРУ існує. Щоправда, більше моральна, ніж реально дієва. Ми отримуємо дуже багато листів. Нас підтримали листовно близько 200 тисяч осіб. Коли б навіть ініціатори Руху зараз відмовилися від своєї справи – вона б не захолола, вважаю. Бо ідея вже пішла в народ. А чому немає активного сприяння? Тут кілька причин. УРСР – велика за територією й населенням республіка. І тому суспільні процеси у нас розвиваються повільніше, ніж, наприклад, у Естонії, де чисельність населення приблизно така, як у Києві. До того ж на Україні упродовж десятиліть насаджувались громадянська апатія і національний нігілізм, котрі, мов іржа, роз'їли самосвідомість народу.

І ще. Гальмування Руху пов'язане з обережним ставленням до нас партійних органів. У комуністів були вагання: підтримувати Рух чи ні, коли за це можуть навіть з партії виключити. Принагідно нагадаю, що у Прибалтиці позиція комуністів (навіть керівників компартій республік) щодо народних фронтів носить більш конструктивний характер.

– *Вячеславе Степановичу, яким бачать Рух його ініціатори? Маємо на увазі структуру, її функціонування. Яким чином все це забезпечуватиме процес перебудови на Україні?*

– Організаційну схему НРУ ми обговорювали кілька разів. Основний принцип полягає в тому, що Рух повинен являти собою масову організацію з децентралізованою структурою.

Ми виходили з того, що створювати масову організацію за традиційною централізованою схемою недоцільно. Тоді справді потрібен був би якийсь апарат як на місцях, так і в центрі. Такий шлях було відкинуто.

Ми пропонуємо створити регіональні організації Народного руху – в областях, районах, на місцях. Мета їх функціонування – сприяння на відповідному рівні Радам народних депутатів у вирішенні конкретних проблем стосовно даного регіону. Керівним органом регіональної організації Руху має бути Координаційна рада, через яку, власне, і буде здійснюватися співробітництво народу і влади.

– *Один з основних аргументів критики на адресу НРУ – присвоєння Рухом функції тотального контролю. Що ви можете сказати з цього приводу?*

– Власне, з того, що говорилося, вже випливає – ніяких функцій надконтролю Рух не вимагає. Можу ще сказати, що координаційні ради Руху, які працюватимуть при Радах всіх рівнів – від сільських до Верховної, – повинні мати право лише дорадчого голосу. Останнє ж, вирішальне, слово – за Радами народних депутатів. Таким чином, Рух має можливість впливати на Ради тільки силою громадської думки. По суті, сам Рух – це і є втілення в життя механізму громадської думки, механізму гласності – отого зворотного зв'язку між народом і владою, який у нас практично відсутній.

Підкреслю, Рух матиме й виконавчу функцію. Якщо, наприклад, треба буде організувати людей на вирішення якоїсь конкретної, скажімо, екологічної проблеми, – тоді Рух бере це на себе і відповідає за всі свої акції.

– А що складатиме матеріальну основу діяльності Руху? Адже як би там не було, але без коштів ніяких акцій бути не може. Де брати гроші?

– Звичайно, без коштів не обійтись! Ними мають стати добровільні членські внески. Я підкреслюю – добровільні. Ніяких обов'язкових, регулярних внесків не буде. І це суттєво.

Інша стаття надходжень – прибуток від видавничої діяльності, адже Рух матиме свої друковані органи.

– Членство в КПРС і участь у Русі: чи сумісні? Який Ваш, Вячеславе Степановичу, погляд на цю проблему, адже й Ви – комуніст?

– Так. Я не тільки член КПРС, а ще й секретар партійної організації Інституту літератури. Наша ініціатива щодо Руху виникла як волевияв колективу Інституту. Ми тут не відкрили Америки, адже в рішеннях ХІХ партійної конференції було записано, що ініціативу має треба всіляко підтримувати. Комуністи ж повинні проводити політику партії, – якраз до цього ми і прагнемо, беручи участь у Русі. Якщо ж комуністи відійдуть від НРУ, – Рух все одно існуватиме, тільки верх там можуть взяти елементи з сумнівним політичним напрямом.

– Як вплинув З'їзд народних депутатів СРСР на прихильників ідеї Руху, які перспективи для НРУ відкрилися після цього форуму?

– Це незвичайне явище в нашому житті – З'їзд народних депутатів. Вперше радянські люди мали можливість безпосередньо спостерігати за роботою вищого органу державної влади. З'їзд, до речі, показав, що у нас в суспільстві існує ще реальний гальмівний механізм перебудови – і їй потрібна могутня підтримка. Частина депутатів, котра настроєна перебудовчо, – це опора Руху. А створення його дасть гарантію переростання прогресивної меншості в більшість.

Інтерв'ю взяли М. ГОНЧАР, І. КРУЧИК.

Від редакції. Першого липня у Республіканському будинку кіно відбулась регіональна установча конференція Києва і області, на якій було прийнято рішення про створення Народного руху України за перебудову. Обрано координаційну раду із 78 чоловік.

0529. Плюралізм зблизька і здалеку: Що показав мітинг «Вся влада – Радам», який відбувся минулої неділі на площі біля республіканського стадіону // Прапор комунізму. – 1989. – 6 лип. – С. 2. – Підпис: *Інф. «Прапора комунізму».*

0530. Минулої суботи у Києві відбулась регіональна установча конференція Народного руху України за перебудову / Фото В. Артюшенка // Культура і життя. – 1989. – 9 лип. – С. 2: фото: Перед учасниками мітингу [під гаслом «Вся влада Радам» 2 липня 1989 р.] виступає перший секретар Подільського райкому партії України І. Салій [*В. Б. поруч із І. М. Салієм і Г. М. Менжесерс.*]

0531. Деримов М. Когда дорога вымощена «благими» намерениями... Раздумья по поводу одной конференции и одного митинга // Правда Украины. – 1989. – 9 июля. – С. 3.

0532. *Solchanyk, R.* Genesis of the Ukrainian Popular Front: an interview with *Pavlo Movchan* // *The Ukr. Weekly.* – 1989. – # 30, July 23. – P. 8, 14. – [В. Б. як один із фундаторів Руху.] – (Див. також 0856).
0533. Духовні скарби народу: новий журнал та його завдання / Розмову з А. Серіковим провів В. Татаренко // *Літ. Україна.* – 1989. – 27 лип. – С. 1, 7. – [Гол. ред. журн. «Пам'ятки України» про В. Б. як активного автора часопису. – С. 1.]
0534. *Масенко Л.* [Відгук на публ. С. Білоконем спогадів І. Сенченка.] // *Україна.* – 1989. – № 30, лип. – С. 19.
0535. Координаційна рада Київської регіональної організації РУХу // *Вільне слово: Газ. груп Нар. РУХу України.* – К., 1989. – № 2, лип. – С. 3. – [Про В. Б. як члена Ради.]
0536. Рада Оргкомітету Всеукраїнського Установчого з'їзду Народного РУХу України // *Вільне слово: Газ. групи Нар. РУХу України.* – К., 1989. – № 3, лип. – С. 1. – [Про В. Б. як члена Ради.]

0536/р. • РАДА ОРГКОМІТЕТУ...: рефлексії (2008)

І дисиденти, і комсомольсько-партійні функціонери мали спільну рису: вони не могли допустити, що людина може вільно висловити думку, зробити вчинок. Щоразу за цим ввижалася чиясь рука. Так було на самому початку створення Руху, коли партчиновники ледь не прямо говорили, що це нас, фундаторів, використовують екстремістські елементи, а потім вони нас викинуть і захоплять кермо організації. А представники з дисидентських кіл довгий час не могли повірити, що це ми самі створюємо широку громадську організацію – часом складалося враження, що вони аж хотіли, аби це виявилось спецоперацією кадабешників, а їм би вдалося розкрити цей задум... І ще одна спільна риса – і ті, й ті боялися масовості й почувалися в своїй стихії, коли їх беззаперечно слухали («Ах, как я бежал бы в табуне, но не под седлом и без узды!»). Партійні бонзи, бо не вміли слухати народ і розмовляти з ним, а тільки наказувати. А антикомуністи – бо для них головним поставало не досягнення мети (яку вони бачили в достатньо віддаленому майбутньому), а насамперед утвердження своїх ідей і, не побоюся цього сказати, реалізація амбіцій – народ же цього, мовляв, ще не міг зрозуміти. Звісна річ, і там, і там були люди, які не попадають у цю схему. Я схилився перед мужністю політичних в'язнів – витримати таке під силу не кожному. Але рано чи пізно постає питання: що важливіше – досягти політичної мети чи безнастанна політична пропаганда? Ця дилема стояла на всіх етапах заснування Руху, але особливо загострилася на заключному періоді підготовки Установчого з'їзду. Замість того, щоб продумувати стратегію і тактику майбутньої діяльності організації, залучення до неї найширших верств, Координаційна Рада немов зациклилася на питаннях атрибутики, символіки, оформлення зали, різних церемоніальних процедур, що, звісно, теж важливо, але ж не єдиноважливо. Це змусило мене написати нижче поданий лист, який підтримало ще кілька письменників. І хоча, в найпослідовніших традиціях партапарату, цей лист не був обговорений, як того просили ми, проте він трохи стишив жар ажіотажних дискусій, де кожен намагався виглядати найреволюційнішим і найрадикальнішим.

До правління Координаційної ради
Київської регіональної організації

Народного руху України за перебудову –

В. О. Яворівському, П. С. Кислому, С. П. Головатому,
С. О. Одаричу, М. В. Поповичу.

Наближається республіканський установчий З'їзд Народного Руху України за перебудову. Ми, ініціатори створення Руху, змушені висловити занепокоєння з приводу деяких моментів підготовки з'їзду. На нашу думку, і Правління, і Оргкомітет з'їзду поступово випускають ініціативу зі своїх рук. Виконавчі органи, які мають вирішувати технічні питання, намагаються нав'язати майбутньому з'їздові певні (цілком певні) акценти. Йдеться про відчутний «крен» у бік проблеми української національної символіки. Він, явно чи опосередковано, пронизує чи не всю підготовчу роботу до з'їзду. Ми також вважаємо це питання важливим і актуальним. Але не можемо погодитися з тим, що воно, фактично, виставляється на перший план, що призводить до мимовільного ігнорування деяких архіважливих питань соціально-політичного, економічного, екологічного, культурного характеру. На наше глибоке переконання, поза вирішенням глобальних проблем неможливе розв'язання й питань національної символіки. Все це повинно розглядатися в єдиному комплексі, взаємопов'язано. Вирішення питання про національну символіку має стати наслідком, а не ілюзорною передумовою (дуже оманливою і небезпечною) демократизації нашого суспільства.

У зв'язку з цим ми вважаємо, що саме з'їзд має висловити своє ставлення до питання про шляхи вивчення, роз'яснення і пропаганди національної символіки. Ніякого попереднього нав'язування рішень з боку оргкомітету по підготовці з'їзду не повинно бути. Тому оформлення залу має відбивати всю історію України – тобто треба виставити всі прапори, які були в нашій многотрудній історії, всі герби та національні символи. В проєкті Програми Руху необхідно записати про потребу глибокого вивчення та об'єктивного висвітлення цього питання. Запрошення, мандати, значки делегатів з'їзду мають бути виконані в нейтральному оформленні. Визначення символіки Руху – прерогатива з'їзду. Хід до пам'ятника Шевченку необхідно провести під перебудовчими, демократичними гаслами. Ми чекаємо від Правління Київської регіональної організації та від оргкомітету однозначного вирішення цієї проблеми і зосередження більшої уваги на питаннях соціального характеру. Так ми задумували Рух, на цих позиціях ми стоїмо й сьогодні й нехтування ними вважаємо дискредитацією нашої ідеї, що фактично може призвести до створення іншої громадської організації, ніж та, яку ми започатковували. Один недемократизм замінюється недемократизмом іншого гатунку. Але ж, якщо ми за істинний плюралізм, то вирішувати всі проблеми треба спільно, а не нав'язуючи волю одної частини народу іншій.

Пишучи цього листа, ми виходимо з того, що так думають дуже багато людей. Сліпо вірити у протилежне – ілюзія, що може призвести до катастрофічних для Руху наслідків.

Просимо наш лист розглянути на засіданні Правління і Оргкомітету.

Серпень 1989 р.

В. Брюховецький, В. Дончик, І. Драч,
О. Мусієнко, Ю. Мушкетик, О. Підсуха

Для мене цікавим є й те, що радикальною частиною Координаційної ради послання було сприйняте, як виконане на зовнішнє замовлення, нібито щоб задовольнити вимоги партапарату. Про це, не сумніваючись у точності свого переконання, писав згодом М. Поровський. І подібний хід думок, я впевнився в цьому, притаманний усім партійно орієнтованим діячам, незалежно від кольорів та ідеологій. Пошлюся бодай на приклад уже з наших рідних українських політичних реалій. Досить було мені відмовитися від мандата депутата Київради, як відразу вигулькнуло пояснення: «Оппоненты "Нашей Украины" объясняют уход двух известных людей (другий – В. Поляченко. – В. Б.) из Киевсовета тем, что нужно было освободить места для "нужных людей"».

І це незважаючи на те, що я однозначно сам пояснив причину свого вчинку: «Всё, что происходит, я могу назвать не иначе, как политической возней. И это же, по моему прогнозу, будет продолжаться ещё два года. Извините, но у меня нет столько времени на ерунду. Я привык работать и мне есть что делать...» Як пригадуєте, через два роки відбулися перевибори мера, але нічого не змінилося.

Rumor publicus:

1674. Поровський М. Розповідь про горіння. – [Б. в., б. д.], див. с. 52–56; 3299/а. Касьянова І. № 1 «Нашей Украины» отказался от мандата // Газета по-киевски, 2006, 20 апр.

0537. В Москві вийшов український самвидавівський журнал // Свобода (США). – 1989. – 8 серп. – С. 1. – [Про передрук в самвидавівському журналі Московської філії УГС «Национальный вопрос» (ред. С. Мацько) статті В. І. Вернадського «Українське питання і російська громадськість».]

0537/р. • В МОСКВІ ВИЙШОВ...: рефлексії (2008)

Невідоме походження цієї інформації, проте, на жаль, вона не підтверджена. Справді, С. Мацько видав два числа самвидавівського журналу Московської філії УГС «Украинский вопрос» (а не «Национальный вопрос»), які зберігаються сьогодні в кількох російських бібліотеках, проте в них статті В. Вернадського немає.

0538. Романтик із непоступливою вдачею [М. Хвильовий] // Рад. літературознавство. – 1989. – № 8. – С. 25–29. – Бібліогр.: 11 назв.

0538/т. • РОМАНТИК ІЗ НЕПОСТУПЛИВОЮ ВДАЧЕЮ: текст

Коли професор А. О. Ішук згадував Лазаря Кагановича або репресії 30-х років, він, нехтуючи правилами, закурював просто в аудиторії, не перериваючи своєї лекції. Одного разу розповів і про те, як уранці 14 травня 1933 р. студентів приголомшила розпачлива постать М. К. Зерова, вже гнаного й цькованого на той час професора української літератури, котрий стояв в університетському коридорі біля вікна й безутішно ридав. Група молодих філологів боязко наблизилася до Миколи Костевича. Він повернувся і, не чекаючи запитання, вимовив глухим голосом: «Учора застрелився мій близький друг – Микола Хвильовий...».

Сьогодні часом виникає тоскне відчуття неправдоподібності всього, що відбувалося тоді, в тисячі дев'ятсот тридцять третьому році. Некролог, опублікований 14 травня всіма українськими республіканськими газетами, починався словами: «13 травня обірвав своє життя видатний радянський письменник Микола Григорович Хвильовий». А всього через два місяці ця трагедія була кваліфікована як «демонстративне самогубство». І – понад півстоліття забуття всього, що створив дивовижний прозаїк, палахкий поет, один з найактивніших фундаторів революційної пролетарської літератури, комуніст з дореволюційним стажем. Спроби реабілітації після розвінчання культу особи Сталіна були надто боязкі й непослідовні. І хоча в 1968 р. з'явилася про Хвильового перша стаття в енциклопедичному виданні (УРЕС, т. 3), прізвище письменника й надалі пов'язувалося тільки з лайливим, сфабрикованим у похмурі роки масових

репресій поняттям «хвильовізм». А проте мало хто й вкладав у нього якийсь певний, більш або менш конкретний зміст.

Як же сталося, що найяскравіша, найпомітніша постать в українській радянській прозі 20-х років стільки часу була занурена в темряву вульгаризаторського тлумачення, а то й безсовісної брехні людей, які часто навіть нічого не читали з написаного письменником?..

Треба дивитися правді в очі – Микола Хвильовий по-кассандрівськи передбачив тяжкі випробування, які неминуче насувалися на радянський лад. Прозрів, жахнувся, але наївно, щиросердно почислив, ніби своєю смертю зупинить уже запущений механізм репресій – незадовго до його самогубства було здійснено перший арешт українського радянського письменника Михайла Ялового, людини, яка всі свої сили, енергію, організаторський талант віддала встановленню радянської влади у кровопролитні роки громадянської війни. Сам Хвильовий тільки-но повернувся з поїздки по селах Полтавщини, де на власні очі побачив, як, за словами І. Сенченка, «Україна після подій 33-го року лежала неприємна, голодним, вимореним кістяком»¹. Це не могло не жахнути справжнього комуніста. Невдовзі після Миколи Хвильового його трагічний кінець повторив видатний партійний діяч України, соратник В. І. Леніна, член Комуністичної партії з 1897 року М. О. Скрипник. Він також гадав своєю смертю привернути громадську увагу до беззаконня, що поволі набирало в той час силу.

Романтики з жорстокими серцями. Їх народила, вигодувала, виховала, загартувала Революція. В її битвах вони, фігурально кажучи, фізично відчули класову солідарність, жага справедливості ввійшла в їхню кров і плоть. Вони були одержимі ідеями рівності, свободи, братерства – і бачили шлях до цього в утвердженні загальнолюдських цінностей. Усі зусилля спрямовувались на досягнення однієї мети – побудова прекрасного майбутнього. Як відомо, передсмертна записка М. Хвильового закінчувалася словами: «Хай живе комунізм!».

Один з наймолодших членів створеної М. Хвильовим ВАПЛІТЕ Іван Сенченко у спогадах засвідчує: «Він був комуністом і – принциповим. Зобов'язання, взятє на себе, вважав непорушним. Принаймні двічі я міг у цьому переконатися напевне. Десь у надрах тих самих 20-х років він написав нову працю, продовжуючи, певне, цикл своїх памфлетів, «Україна чи Малоросія?». Цю свою працю він носив і в ЦК, там читали її. Прочитавши, осудили, зобов'язавши Хвильового не поширювати її. Ми йшли з ним вулицею, він розповідав про цей випадок. Спочатку мені, звісно, хотілося попросити його рукопис прочитати. Та це був перший імпульс, зразу ж по тому я відчув, що не маю права цього робити, і ще відчув, що він не зміг би цього зробити, не зміг би полатати свого слова. У ВАПЛІТЕ я прийшов, здається, тоді, коли Хвильовий, Яловий, Досвітній були виключені вже звідти або справа доходила до виключення. І от їх виключили. І тоді та й по тому чимало писалося, що це був хвильовистський маневр, викрут, що, залишивши організацію, він насправді продовжував і надалі керувати нею.

Це неправильна, упереджена думка»².

І це не випадково, бо опозиція, в якій нібито перебував письменник, насправді була неприйняттям порушень ленінських норм партійного життя і культурного будівництва.

Народився Микола Григорович Хвильовий (справжнє прізвище Фітільов) 13 грудня 1893 р. в селищі Тростянець (нині райцентр Сумської обл.). З дитинства працював – у полі або на заводах. Будучи солдатом-піхотинцем на фронтах І світової війни, став більшовиком.

¹ Сенченко І. Нотатки про літературне життя 20–40-х років // Укр. мова і літ. в школі. – 1988. – № 3. – С. 24.

² Там само. – С. 17.

Після революції розпочав літературну діяльність, якийсь час ще працював на харківських промислових підприємствах. Проте навколо цього факту утворилася мало не легенда. Так, М. Плевако в своїй відомій хрестоматії, коли М. Хвильовий вже став автором кількох книжок, писав: «Праці робітника не кидає і тепер працює на одній з харківських фабрик»¹. Власне, проти цього перекинування і виступав М. Хвильовий у першому листі до М. Зерова 1923 р. Впевненість у точності біографічних даних, які подавав М. Плевако, привела й автора цієї статті до помилки: у бібліографічному довіднику «Письменники Радянської України» (1988) в статті про М. Хвильового я писав, що народився він в родині робітника. Тепер же достеменно відомо, що батьки його були вчителями, що з малих років він ріс в атмосфері певних літературних зацікавлень.

Уже перші вірші М. Хвильового, опубліковані 1917 р., звернули на себе увагу пристрасним утвердженням революційних ідеалів. Вроджений романтик за своїм світосприйняттям, гордий, вразливий, ніжний, сором'язливий і водночас – дивовижно цілеспрямований, організований, зібраний, гранично суворий в усьому, що стосувалося літератури, нещадний до себе. І все це поєднувалося в природню цілісність його натхненної натури. Вона гармоніювала духові часу, вивірялася його камертоном.

Сьогодні можемо навіть з недовірою поставитися до того, що Миколі Хвильовому вдалося закінчити лише початкову школу – настільки широкий його духовний кругозір, настільки глибокі знання в різних галузях культури й історії, гнучке й діалектичне його мислення.

Революція на Україні в ті роки в основному відбивалася в поетичній стихії неписьменних мас, ще вчора гноблених, соціально й національно. Розуміючи щирість цієї стихії, Хвильовий, однак, першим відчув нагальну потребу в новій, якісно новій літературі. Він звертається до жанру оповідання, згодом – повісті й роману. За поемою «Електричний вік» (1921), збірками віршів «Молодість» (1921), «Досвітні симфонії» (1922) з'являється книжка оповідань «Сині етюди» (1923), яку О. Білецький назвав «неабиякою подією в українській літературі»². Це – лірично зворушливе, суб'єктивовано піднесене і, що звичайно рідко сусідує, тонке в психологічних характеристиках повістуння про революційну боротьбу й пожиттєві будні. Критик О. Лейтес у 1924 р. писав: «Очарування новел Хвильового в тому, що в них прекрасно переплітається романтика й памфлет, побутова картинка й самодостатня творча гра фарб, звуків, мелодій. Проза Хвильового – проза відтінків, проза тонких мазків, де барвистість образу зливається з музикальністю його словесного – звукового й синтаксичного – вираження і від цього перестає бути прозою – новела стає “поемою в прозі” а-ля Бодлер, тільки на складнішій сюжетній канві»³.

Читач, знайомий з творчою спадщиною Б. Пільняка, відчує внутрішню суголосність поетики не тільки на формальному рівні, а й у змістовому навантаженні творів цих двох письменників. Але збіги тут викликані не взаємозапозиченням (до речі зауважити, вже у другій половині 20-х років проза М. Хвильового була досить добре відома російському читачеві; знав її і Б. Пільняк), а близькістю творчих принципів відбиття реальності і, звичайно, типологічною подібністю (у багатьох випадках) самого об'єкта художнього зображення. Не можна не відчувати й того, що М. Хвильовий, мабуть, більш пластичний і органічний у ліризації, так би мовити, побутово достовірного, а не витончено сконструйованого повістуння, м'якший навіть у жорсткій визначеності свого ставлення до героя.

¹ Хрестоматія нової української літератури. – Х., 1923. – Т. 2. – С. 489.

² Білецький О. В шуканнях нової повістярської форми // Шляхи мистецтва. – 1923. – № 5. – С. 59.

³ Лейтес А. Пролетарский ренессанс в украинской литературе // Коммунист. – 1924. – 16 марта.

Якось він писав про себе: «...до безумства люблю небо, трави, зорі, задумливі вечори, ніжні осінні ранки, коли десь летять огнянопері вальдшнепи (мій сюжетний роман "Вальдшнепи" буде в третьому томі ¹) – все те, чим так пахне сумновеселий край нашого строкатого життя. Я до безумства люблю ніжних жінок з добрими, розумними очима, і я страшенно шкодую, що мені не судилося народитися таким шикарним, як леопард. І ще люблю я до безумства наші українські степи, де промчалась синя буря громадянської баталії, люблю вишневі садки ("садок вишневий біля хати") і знаю, як пахнуть майбутні городи нашої миргородської країни. Я вірю в "загірню комуну" і вірю так божевільно, що можна вмерти. Я – мрійник і з висоти свого незрівняного нахабства плюю на слинявий "скепсис" нашого скептичного віку. Ну, і так далі» ².

Його відразу почали наслідувати. Зовні це давалося легко, але внутрішня значущість таких переспівів наближалася, звичайно, до нуля. Проте не можна не відзначити колосального письменницького авторитету М. Хвильового, його активізуючого впливу на літературне життя. В додатку до «Вістей» щотижневику «Культура і побут» 19 лютого 1925 р. було опубліковано результати анкетування тридцяти українських літераторів. Двадцять вісім з них, відповідаючи на питання про улюбленого письменника, назвали Хвильового.

Ясна річ, це не випадково. Його таланти буквально гіпнотизували. Поєднання вигадливо-імпресіоністичного малюнку з психологічним «натяком» напружувало ліричну оповідь М. Хвильового часом до рівня епічного узагальнення, чого бракувало більшості його наслідувачів. Події революції, громадянської війни постають під пером письменника в романтичному ореолі і, водночас, вони глибоко достовірні. Досить назвати бодай два його чи не найпомітніші з цього тематичного шару твори – «Кіт у чоботях» та «Я (Романтика)». Романтизм М. Хвильового не зовні виражений, а «знятий» – як своєрідне надчуття. Тому навіть такі побутово-заземлені речі, мінорні в своєму загальному настрої, як «На глухому шляху», «Санаторійна зона», своїм «відштовхувальним» пафосом також були внеском у боротьбу за ідеали революції, що їх послідовно й неохитно сповідував М. Хвильовий. Взагалі він рано спостеріг симптоми переродження деяких колишніх революціонерів – і в його прозі з'являється гострий сатирично-викривальний струмінь («Свиня», «Іван Іванович», «Пудель», «Сентиментальна історія» та ін.). Почуття тривоги, спершу неясної, а згодом дедалі виразніше усвідомлюваної, охоплює письменника. Він бачить роз'їдання іржею бюрократизму лєнінських заповітів і сприймає це як особисту трагедію.

Бачить він також розмивання критеріїв естетичних цінностей, підміну художньої літератури барабанною журналістикою. І в цьому також помічає реальний зв'язок із ширшими соціальними деформаціями.

У роки небаченого піднесення творчих сил народу М. Хвильовий першим розпізнав самовдоволене обличчя тяжкої загрози, яка насувалася на молоду українську радянську літературу, – провінціалізм і неучтво, догматизм і прислужництво. І він виступає із серією полемічних памфлетів, у яких зі щирим пафосом доводить, що не досить лише на словах любити революцію, звеличувати її пишномовними фразами. Якщо хочеш бути революційним пролетарським письменником – повинен піднятися до висот літературної справи. А для цього необхідно вчитися, працювати над собою. «Сатаною в бочці» називав Хвильовий біду, яка насувалася на новонароджену українську літературу. І слід визнати, що ця загроза не виявилася ілюзорною – підтверджують де і 30-ті, і кінець 40-х і самий початок 50-х років. Та й сьогодні наслідки

¹ У третьому томі цього видання творів М. Хвильового роману «Вальдшнепи» вже не було, оскільки перша частина його, опублікована в п'ятому числі «Валпите», зазнала різкої критики, а шосте число журналу із закінченням роману сконфісковане.

² *Хвильовий М.* Твори: В 3 т. – Х., 1927. – Т. 1. – С. 11.

того смерчу, що пронісся над нашою культурою, над усім життям народу, ще нерідко відгукуються.

«Сатана в бочці» з гопаківсько-шароваристої «просвіти» вилазить зі свого традиційного кубла і хмарою суне на город. Буде великою помилкою гадати, що це «підвівся чорнозем», – той митець, до якого Тичина «посилав свої нерви». Безграмотне міщанство – от хто. Це саме та «рідненька просвіта» в вишиваній сорочці і з задрипанським світоглядом, що в свій час була ідеологом куркульні. Тепер, в силу своєї безпринципності, загубивши до того ж ґрунт та намацавши несподівані для себе можливості (прискорена українізація), вона робиться «червоною» і йде «селозувати» (певніш – профанувати) міську пролетарську культуру»¹.

Чи мав цілковиту рацію в своєму гніві Микола Хвильовий? Сьогодні ми бачимо, що в цілому – так, хоч, звичайно, в окремих наголосах він і помилявся. Але якщо його літературно-публіцистичне протиставлення «Європа чи «просвіта»?» і неполітичне гасло «Геть від Москви!» («Не треба плутати нашого політичного союзу з літературою»², – наполегливо застерігав М. Хвильовий, але його не бажали чути) набули виразного політичного звучання, то в цьому не менше М. Хвильового винні його опоненти, які шукали політику там, де її не було. Хвильовий виступав не проти російської літератури («Російська література є одна із найкваліфікованіших літератур», – цілком певно заявляв він в «Апологетах писаризму»), але проти сліпого наслідування, мавпування, позадництва. Проте не можна не визнати й того, що крайнощі його формулювань у різкій полеміці мимоволі політизувалися.

«Безперечно, і орієнтація М. Хвильового «на західноєвропейське мистецтво», на його стилі, на його прийоми, і обстоювання ідеї нового типу культури – «азіатського ренесансу», і проголошення нового творчого методу, нового способу образного мислення – «романтики вітаїзму», – вважає М. Жулинський, – все це було спірним, дискусійним, теоретично не обґрунтованим, але не такою мірою політично шкідливим, як це доводили його опоненти»³.

І комуніст Хвильовий знайшов мужність критично поглянути на власну концепцію, усвідомити свої помилки. Саме він публічно, у відкритому листі до редактора газети «Комуніст» 22 лютого 1928 р., розставив крапки над «і» в суперечках, які вже перероджувалися в безплідні й сповнені підозріливості звинувачення. Він визнав полемічні перебільшення багатьох своїх крайніх тверджень. Так, це була жива людина, яка могла й помилятися. Але він завжди залишався віddаним справі партії митцем, який не просто оспівував її досягнення, а й бичував недоліки, пороки тодішнього життя. А останнє все менше й менше дозволялося. Справжньому письменникові доводилося важко, і з кожним роком дедалі важче й важче ставало говорити чесне, правдиве слово.

Тут треба враховувати й кришталеву чесність Миколи Хвильового. Не в його натурі було приховувати свої сумніви, свої тривоги. Він справедливо пишався тим, що їх долав, розв'язував. «Я із жовто-блакиття перший На фабричний димар зліз», – з невіддільною радістю за перемогу в своєму світогляді писав він в одному з ранніх віршів. Митець ніколи не вважав, що це можна і слід замовчувати. Але не так вважав багато хто з його опонентів і заздрісників...

І в своїй творчості Микола Хвильовий романтично відкритий, беззахисний перед вульгаризаторами й неграмотними хулителями. Але так само він був і відчайдушно твердий, коли йшлося про погляди, в істинності яких він не сумнівався.

...А, здавалось би, все владналося після важких років міжгрупової, часто вже позалітературної боротьби. Він багато пише, його друкують, перекладають не тільки на

¹ Хвильовий М. Про «Сатану в бочці» або графоманів, спекулянтів та інших «просвітян» (перший лист до літературної молоді) // Культура і побут. – 1925. – 30 квіт.

² Хвильовий М. Апологети писаризму // Культура і побут. – 1926. – 28 берез.

³ Жулинський М. Талант незвичайний і суперечливий // Вітчизна. – 1987. – № 12. – С. 147.

мови народів СРСР, а й видають у багатьох зарубіжних країнах. Він стає членом оргкомітету республіканської і всесоюзної Спілки радянських письменників. Навіть сам Каганович «благоволить» до нього, уважно, аж некліпно стежачи за його творчістю. Микола Хвильовий працює заступником головного редактора журналу «Радянська література»...

І несподівана для всіх рокова кончина...

«Шануючи в особі Миколи Хвильового одного з видатних радянських письменників, який вніс значні скарги в радянську літературу, ми не можемо не ставитись з осудом до безглузлого кроку, який вчинив Микола Хвильовий»¹, – так закінчувався вже згадуваний некролог.

Не будемо зараз розмірковувати на предмет трагічної смерті-перестороги, а давайте хоча б виконаємо обіцянку, яка прозвучала над труною письменника, – шанобливо поставимося до всього справді цінного, що залишив у літературі цей романтик з таким ніжним і непоступливим характером.

Готуються до друку твори Миколи Хвильового. Здійснено вже кілька журнальних публікацій. Листи письменника до М. Зерова, що запропоновані увазі читача, збереглися у відділі рукописів ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН УРСР (ф. ХХV. – Од. зб. 631–652 – відповідно). Вони хронологічно охоплюють період десь із середини 1923 р. до початку квітня 1926 р. Як відомо, М. Зеров свій архів передав директорів бібліотеки О. Пастернаку в 1929 р. Схоже на те, що листування припинилося. Чому? На це питання відповісти нині навряд чи вдасться. Можливо, подальше листування приховане в якихось ще не вивчених архівах? А чи збереглися листи М. Зерова? Хто зна...

Але й ці двадцять два листи М. Хвильового відкривають зашлону з багатьох деталей літературного життя середини 20-х років. Крім того, з них зриміше постає для нас сьогодні майже невідомий образ полум'яного комуніста, видатного письменника Миколи Хвильового.

P. S. (2008 р.)

Публікація листів М. Хвильового тут звірена з оригіналом, текст відтворено повністю без правок. На жаль, у первісній публікації є чимало «ерат», переважно викликаних тим, що М. Хвильовий вживав так званий харківський правопис, і це унеможлилювало точне відтворення тексту. На це наші часописи тоді ще не зважувалися. Нині все поставлено на свої місця. Проте, як і у випадку зі спогадами І. Сенченка, для мене принциповим виглядало в ті перелямані роки те, щоби ці унікальні документи з'явилися друком, хоч я й розумів, що з текстологічної точки зору публікації не витримували критики. На жаль, у двотомнику М. Хвильового, підготовленому в Інституті літератури і виданому у видавництві «Дніпро» в 1991 році, повторюється текст у редакції «Радянського літературознавства» – упорядники не звірили його із першоджерелом. Отже все це невідхильно примушує до нової публікації – згідно з оригіналами листів. І ще: тут я зняв свої примітки, оскільки сьогодні вони би мусили бути розлогішими через наявність доступних джерел, але то вже би стало забіганням наперед.

Rumor publicus:

0654. Івашко В. Микола Зеров і Літературна дискусія (1925–1928) // Слово і час, 1990, № 4, див. с. 18–27;

3243. Білокінь С. Микола Зеров // Наш сучасник Микола Зеров. – Луцьк, 2006, див. с. 239;

3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 121.

¹ Вісті ВУЦВК. – 1933. – 14 трав.

0539. **Упоряд.:** Листи Миколи Хвильового до Миколи Зерова / Публ., прим. *В. Брюховецького* // Рад. літературознавство. – 1989. – № 7. – С. 3–15; № 8. – С. 11–25. – Відродження майбутнього.

0539/n. • ЛИСТИ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО ДО МИКОЛИ ЗЕРОВА:
публікація

№ 1

Дорогий і вельмишановний колего, мій рік народження – 1893, грудень, – с. Тростянець, Охтирського повіту, на Харківщині. Ваш теплий лист зрозумів як бажання узнати, що я за фігура. Отже, для Вас (не для біографії):

Я – син народного вчителя (по єлейній термінології: з голодранців). Батько ніколи не говорив по-українськи; зате бабуся не тільки говорила, але й в глухі слобожанські вечори розказувала мені багато казок про домовиків, лісовиків і т. д. Од бабусі – українська мова, від батька – народницький «душок» (що від матері – колись розкажу). Од народницького «душка» я й досі ніяк не одкараскаюсь. Батько був поклонником Михайловського (портрет останнього завше висів над його ліжком) і в такому ж дусі і мене хотів виховати. Але з цього майже нічого не вийшло: «душка» то я набрався, а портрета не повісив, бо ніде було. Я зробився «шалопаєм», суб'єктом бездомним. Скінчив я тільки властиво початкову школу, але готовився на «аттестат зрелости», так що фактичні знання за середню школу давно вже мав. Дякуючи батькові я рано перечитав російських класиків, добре ознайомився з Діккенсом, Гюго, Флобером, Гофманом і т. д. Але найбільш всього захоплювався Добролюбовим, Белінським, Пісаревим – цією трійцею, що не сходила з батькових уст. Між иншим, батько чомусь вважав найсильнішим Добролюбова, може, тому я й досі перечитую його. Пишу це для того, щоб Ви знали, який я «робочій». Мене в страшенно ніякове становище ставлять деякі критики, що рекомендують мене суспільству як робітника. Виходить так, ніби то я «хвастаюсь» цим. Певно, робітником я був: з молодих років до імпер[іалістичної] війни я «шалопайнічал» по заводах, цегельнях. Але все-таки, який я робітник? Був би инший час – я б цього «чину» не odmовився; тепер, коли цим «чином» дехто хоче добути собі чин – мені називатися так ніяково. Я гадаю, Ви мене розумієте. Заводського у мене залишилось: пролетарська (непоказательна) фізіономія, матеріальне становище і дух протесту. Все ж останнє я не знаю, як назвати. Раніш було гарне слово «разночинец», на жаль, я тепер не можу його використати. А інтелігент з мене липовий.

Отже, коли візьметеся за біографічну замітку про мене, – моє щире прохання: хто я такий?

Тепер про внутрішню свободу. Саме її і бракує мені. Поет безперечно є продукт свого часу, але поетом ще не можна назвати того, хто в полоні фейлетонної сучасности. Це, звичайно, не самопокара, а тільки стара і вічно нова істина. Я цілком доросла людина і не тільки зумію найти собі ціну, але й – поставитись до себе суворо, критично. Саме внутрішня свобода і є одно із моїх хворих місць. Ви добре помітили, назвавши мене в «Прав[обережному] кооператорі» розтріпанним. Безперечно, я такий. Я розтріпаний. А розтріпаність тому, що надто вразливий. Ця то вразливість і не дає мені добути – «внутрішню свободу». Сьогодні мене доводить до істерики який-небудь худсектор, що по-хамськи поступає з укр[аїнською] літературою, театром, завтра мене нервують партійні справи, на третій день я раптом odkриваю Америку: все зло тому, що я сам хам. Де ж тут бути мудрим обсерватором (не вульгарно), присутність якого дає внутрішню свободу? А добути її рішуче потрібно. – За Ваш теплий лист мало сердечної подяки. Саме підхід до моїх творів. Мені вже бракує об'єктивної критики, що не тільки б шукала

вдалих місць, але – головне – зазначала б мої хиби. Справді: воно хоч і приємно втішатись дифирамбами, але ще приємніш знати: як же далі? Почуття самокритики не завше скеровує на правдивий шлях, цим і пояснюється почасти те, що я мало пишу (властиво багато знищую).

Отже, про «Пуделя». Прочитавши Вашого листа, я дістав «В дорозі» і порівняв. Цей твір Коцюбинського, який я читав декілька років тому, безперечно вплинув на мене. Погоджуюсь, що в «Пуделі» я порвав з Пільняком, але все-таки і ця стара манера писання мені не подобається. Я не знаю, про які слова Ви кажете («оспорити, викинути»), але зробити Сайгора більш «значительним внутренно» слід було б. І це, звичайно, не вишло б те, що в Коцюбинського. Саме тому й подібність двох речей. Не вийшов Сайгор більш «значительним внутренно» ось чому:

1. Жах перед психологізмом, до якого я повертаюсь (в моїх ранніх творах був психологізм). Повертаюсь не тому, що хочу, а тим, що є відповідні предпосилки в суспільстві, які так чи інакше впливають на творчий інтелект.

2. Не найшов манери виявлення цього психологізму, бо ж старою формою не хочеться писати.

3. І головне: все-таки Сайгор не Кирило. Останній робиться на мент псом (не пуделем), і знову з дороги в дорогу, Сайгор, безперечно, більш складна фігура, але в даній колізії являється психологічним примитивом. Це перш за все пудель, і не з дороги в дорогу (це символічно), а з установи на сіно (це теж символічно). Так, це «ніч на сіні».

Свої останні вірші не я назвав класичними, а Коряк. Він же і Йогансенів наз[вав] символетками. Так часто буває: надрукують, а потім скинуться: контрреволюція, тоді «класичні символетки». – Дякую за дек[ламатор] «Слово», шкода, що нема там «в годину розпачу умії себе зтримати». Будь ласка, передайте подяку Борису Волод[имировичу] за книжку, що прислав мені. Йому ж привіт. Чи не маєте охоти працювати в «Ч[ервоному] Ш[ляху]»? Справки для антології: од Сосюри і Йогансена. – Написав би більш, але не знаю, що Вас цікавить. Мене цікавить Ваш погляд на суч[асну] укр[аїнську] літературу. Також на Винниченка, Коцюбинського. Я теж маю свій погляд. – І Вам бажаю творчої осені.

До побачення. Микола Хвильовий.

1) Як буде час – пишіть на «Вісти».

2) Про те, що я син народного вчителя, гадаю, треба сказати в біогра[фічній] замітці, а то надто кристального «самородка» хочуть з мене зробити. Йй-богу, ніяково.

№ 2

Дорогий товаришу,

я й Сосюра дякуємо за антологію римських поетів. Як на нього, та[к] і на мене Ваші римляне справляють сильне вражіння. І це зрозуміло: після Олеся Ваша й Тичини книжки були тією літературою, в котрій заговорила сильна революційна нація, що, викинувши комуністичні гасла, спішила догнати європейську культуру. Лишень потім вийшла «Синя далечінь» і т. д. (Першу книжку Рильського я не вважаю сильною.) Ваша інформація про те, що і Ви перекладаєте Ювенала, мене страшенно радує, бо я давно вже чекаю Вашої другої антології.

Ті вірші, що Ви прислали, і решту з київської подорожі будемо вміщати в «Ч[ервоному] Ш[ляху]». Гадаю – за 2 № все піде. Зробимо все так, як Ви пишете. Обов'язково присилайте рецензію на закордонного Олеся. На «Веселку» маємо. Я не знаю, як Ви розумієте становище співробітника 2-го рангу. Звичайно, щодо Ваших рецензій ніхто й ніяких приміток не буде робити, гадаю також, що й не прийдеться редакції повертати Вашу працю назад: Ви добре знаєте платформу журналу, але – з другого боку – знаєте, що в «Ч[ервоному] Ш[ляху]» нема істериків. Я хочу сказати – формальний аналіз

олесівських поезій, припустім, редакцію не злякає. Отже присилайте матер'ял для бібліографічного відділу.

Шкода, що Ви не маєте зараз часу написати для «Ч[ервоного] Ш[ляху]» статтю. Я боюся бути уїдлигим, але все-таки ще раз прошу Вас, якомога скорше, взятися за українську критику. Це цікаво не тільки «Ч[ервоному] Ш[ляхові]», але це взагалі прогалина в нашій літературі. Її ж заповнити зможете тільки Ви. Вважаю також зайвою «скромністю» зречення киян від розгляду європейської літератури. Дуже був би радий, коли б Ви переговорювали з Калиновичем, аби він щось написав для нас. – Вашу нову книгу передав на рецензію проф[есору] Білецькому, коли встигне написати – уміщено буде в цім №.

Настрої з бронтозаврячого віку в Харкові звичайно спостерігають поети, але я не погоджуюся з Вами щодо т[овариша] Пилипенка: це не тільки симпатяга, але й демократ, коли можна так висловитися. Тільки йому дякуючи і я і багато з нас, харків'ян, мали можливість випустити те, що випустили. «Сині етюди», наприклад, ніколи б не вийшли, коли б на них не дав своєї рецензії Пилипенко. – Не погоджуюся з Вами і з тим, що Тичина «перевівся». Тичина переживає зараз перелом – це так, але казати, що він перевівся, не можна. Дещо і мені не подобається з його останніх поезій, особливо не подобаються ті місця, де пахне агиткою, але – я гадаю – це тимчасове явище в його творчості. Нам же треба підходити до його обережніш, інакше результати будуть не ті, яких ми чекаємо. Тичина з тих людей, на яких невдача сильно впливає. Я гадаю, що Ви немало б послугу для нашої літератури зробили, коли б придержали трохи Осьмачку й Косинку (у Харкові ходять чутки, що названі товариші всюди підривають Тичинин авторитет). Я сподіваюся, що Ви це зробите, бо Ви – авторитет. Зі свого боку ми обіцяємо Вам вплинути й на Тичину.

Дуже вдячний Вам за пропозицію видрукувати мою книгу в вид[авництві] «Слово». В кінці цього року думаю використати знайомство з Вами і видати щось у Києві. Це мені потрібно зробити, бо Київ – це ж Київ, і такі професори, як Плевако тощо, чув я, не хочуть мене визнати за письменника на тій підставі, що я друкуюся в Харкові, а Харків – це ж Харків, а Київ – то ж Київ і т. д. Словом, логіка неабияка, і я з нею почасти погоджуюся.

Свою другу книгу завтра здаю. Ваші зауваження мене підбадьорили, хоч і не розсіяли остаточно сумнівів. Скажу Вам, дорогий товаришу, що я себе буквально замучив. То я буваю до нахабства самонадіяним і мрію розвернути велетенські полотна, то, раптом, настрої до того падає, що не вірю собі в свої письменницькі здібності взагалі. Мовляв, який я письменник, коли не тільки нічого путящого не дав, але й напевне не дам. В дальших листах гадаю (коли це Вас не обтяжить) поділитися з Вами думками щодо своєї творчості: що думаю писати, як і т. д. Я певний, що Ви могли б направляти мене в спокійне речення. Ви умієте, як кажуть – взяти «бика за рога». – В другу мою книгу, між іншим, увійде «Санаторійна зона» (арк[ушів] на 4^{1/2} – 5). Цей етюд лежав у мене декілька місяців. «Скудна історія», нудна, але, рішивши пускати книгу, хочу розпрощатися і з ним. «Я» піде, «На глухім шляху» і т. д. – Присилайте скоріш матер'ял. Привіт всім киянам.

З повагою до Вас щирою М. Хвильовий.

Од Меженка чув про Пильняка. Він незадоволений мною, що у мене багато чужих слів. До Вашого відому: хоч Пильняка я і люблю, але я теж незадоволений ним: його зологічний націоналізм – його смерть. Чужі слова я вживаю тому, що я «в противовес» йому люблю город і його мову. Так вживати, як він раніш вживав, – вживати, щоб вжити, – не той прийом. Я пишу так, як говорять і думають мої герої.

Як буде час – пишіть. Ваші листи для мене завше подія, бо з них б'є критична думка. Особливо мені подобаються ті, в яких Ви мене лаєте: «я маю на увазі критичний підхід до моїх творів», бо дифирамби мені обридли, і я навіть думаю іноді, скажу по секрету, що співають їх тільки тому, що я комуніст, який і т. д. Це, звичайно, негарна думка, але нічого не поробиш, я звик до цього скептично відноситись. От коли мене

виженуть з партії (а цього моменту чекайте, бо я і справді мало віддаю праці для неї, коли не рахувати літературної) – тоді не напевне менше буде й похвали, тоді, мабуть, і виясниться: письменник я чи ні.

Навесні думаю поїхати в Крим, лікуватися. В травні (кінці) гадаємо (ціла група) поїхати за кордон: в Берлін, Лондон, Рим і т. д. Можливо, це тільки мрії.

Тільки-но Білецький передав рецензію на Вашу книгу. Йде. Декілька закидів зробив щодо книжки і т. д. Взагалі – прихильна.

№ 3

Дорогий товаришу,

Від Вас все-таки нічого не одержали. Обіцяли Ви дати рецензію на закордонного Олеся, але чомусь не присилаєте. Ми все-таки не губимо надії одержати від Вас якусь статтю.

Між иншим пробачте за «медвежью услугу»: переклад рецензії Білецького на Вашу книгу пішов до друку без моєї редакції, і вийшла не рецензія, а якесь непорозуміння. До того ж і коректор, як на гріх, застрайкував на той час. Посилаю Вам рецензію Білецького, а то, чого доброго, і не зрозумієте, що він хотів сказати. Услужив Вам перекладом, як вияснилось, Ваш «любимий» письменник Панч. Але Ви на нього не дуже гнівайтесь, бо Білецького страшенно важко перекладати: Ви самі побачите.

До 3-го № Тичина щось Ваше пустив. Здається, вже мало залишилось Вашого матер'ялу, так що Ви присилайте ще.

В Харкові нічого нового нема.

*З глибокою пошаною до Вас
Микола Хвильовий.*

№ 4

Дорогий Миколо Костевичу,

Пробачте за уїдливість, але я й відціля не даю Вам спокою. Не дочекавшись рецензії на закордонного Олеся, я дуже Вас прошу прислати рецензію на книгу т. Дорошкевича, що її Ви обіцяли написати. Адресуйте її на ім'я Ялового з приміткою такою: «доручення Хвильового».

Вашу «Камену» одержав; дуже дякую. Дуже мені подобається розділ оригінальних віршів. Цікаво те, що коли в особі Рильського неокласика найшла свій розмах, то в Вашій особі втілено заглиблення. Не погоджуючись з трактовкою деяких тем, я все ж страшенно шкодую, що Ви мало пишите оригінальних віршів.

На «Камену» рецензію написав проф. Білецький. Дуже прихильна, як сказав один із харків'ян. Крім того, в цім же ч[ислі] «Ч[ервоного] Ш[ляху]» іде стаття Шамрая про Вашу іст[орію] літератури. Сподіваюсь, що це число назвуть Зеровським і будуть метати громи і молнії, тим паче, що «Література». Н[аука]. М[истецтво]» (Поліщук, власне) «Камену» попросту вилаяв.

Сижу зараз біля інтернату Бердянського курорту. З моря дмухає бадьорий вітерець. Тільки-но взяв дві ванни. «Азовська калюжа» – що б не казали – таке ж прекрасне явище, як і це безхмарне небо степового півдня.

Професура найшла в моїм організмі багато хвороб (головна – в різкій формі неврастенія), так що мені слід було б пожити тут декілька місяців. Але буду я – 1 місяць – $1\frac{1}{2}$, бо переживаю чергову фінансову кризу.

Привіт всім киянам.

З щирою пошаною до Вас

*Микола Хвильовий.
Бердянськ, курорт.*

№ 5

В. Ш. Т. М. Зерову.

Дорогий і вельмишановний товаришу,

Ваші вірші – один оригінальний і один переклад уміщено в № 9 «Ч[ервоного] Ш[ляху]» (вийшов). Решту пустимо в слід[уючих] №№. Коли маєте ще – присилайте.

Але крім віршів бажано було б мати від Вас критичні розвідки. Коли я був у Києві, Ви обіцяли дати – чому не присилаєте? Можу Вам передати низку тем, але гадаю, що Ви і без редакції зумієте орієнтуватися: так [нерозбірливе слово] поставлено в нас відділ літер[атурно]-критич[ний].

Перша тема: огляд нашої критики приблизно за останні 40 років. Чи не візьметься таку статтю написати?

Словом, «христом-богом» прошу: оживіть наш журнал. Не можна ж в кожному № пускати Доленга. До того: невже ми своїми силами не справимось і примушені і до цього часу заказувати статті російській професурі? Звичайно, Білецький пише добре, і його стаття про європейську літературу – натхненний твір. Але я певний, що не тільки Ви, але й багато з киян могли би дати таке. – Це справа не тільки наша, але й Ваша – співробітників «Ч[ервоного] Ш[ляху]» (пробачте за міраж). – Між іншим: йшли у нас, в колеґії, розмови про те, що гарно б було «перетягти» Вас до Харкова. Тут безперечно роботи багато знайдеться, а Ваш приїзд для нашого, бідного на укр[аїнсько]-культ[урні] сили гóрода був би подією. Проте це – між іншим, бо ж важко «перетягти» киянина в брудну столицю.

Літер[атурне] життя тут щось невеселе. (Можливо, то так мені здається). Визначного ніхто не написав.

Я – в стані «чорного песимізму». Друкувати другу книжку боюсь. Хвороба, перелом – не знаю.

Коли найдете час, будь ласка, передайте т. Меженкові, щоб він прислав мені фотографію групи письменників. Гроші я йому перешлю.

Цікаво: як ви дивитесь на твори Бенуа і Метерлінка? Я нарочито беру дві крайності. Взагалі, сучасна європейська література мене не задовольняє. Після Діккенса – Бенуа: це ж «безобразіє». Проте, можливо, у нас не переводять гарних речей.

Ще раз «христом-богом» прошу: присилайте скоріше статті.

Тисну Вашу руку. Зі щирою пошаною

Микола Хвильовий.

№ 6

Дорогий Миколо Костевичу,

приблизно 1¹/₂ місяці не брав у руки пера, цим і можна пояснити уперту мовчанку. Не брав тому, що найшла на мене така «планіда»: іноді думаю – лїнь, іноді певний: тікаю від себе. Словом, мені буде лекше, коли Ви мене вилаєте.

1) журнал «Мистецька трибуна» (це приблизно те, про що Ви мені писали) Пилипенко погодився видавати. Склад редколегії ще не затверджено (це саме склизьке місце, бо тут переплітаються інтереси всіх угрупувань і окремих осіб літературних). Поки що організовую його я. Треба вжити всіх заходів, аби він був заправлено мистецького життя на Україні. Тут мусять бути представленими: література, малярство, театр, музика і т. д. Журнал буде поділятися на розділи: оповідань, поезії; теоретичний і критичний відділи; хроніка, бібліографія мистецькі. Оповідка про вихід журналу буде скоро в пресі. Перший номер мусить вийти за 3–4 тижні, отже Ви мусите дати статтю негайно і вжити заходів, аби й інші кияне щось прислали. Ідеологічний напрямок журналу: ухил у марксизм.

2) за тиждень буде оголошено конкурс на: п'єсу, оповідання, роман і повість. Я підібрав таке журі, в склад якого входить і ак[адемік] С. Єфремов і М. Зеров. Як Ви гадаєте, погодяться вони?

3) треба негайно подати до держвидаву твори одного з наших класиків. Я говорив т. Меженкові, але поки що нічого не чути.

4) організація «європейської бібліотечки» «на мазі». Як Ви гадаєте: справиться т. Підмогильний з своїм завданням, коли б йому доручили організувати цю справу?

Крім рецензії про Олеся і листа про Савченка нічого не одержував. Де Ваша стаття? Дорогий Миколо Костевичу, «планіда» ще тримає мене в своїх лапах, тому й так лаконічно. Вибачте.

З пошаною і любов'ю до Вас

Микола Хвильовий.

№ 7

Харків, здається, липень 1924

Дорогий Миколо Костевичу,

Рецензію на Дорошкевича уперто чекаю. Погляд на Вашу «Камену» і Вашу поетичну творчість і після Вашого «спростовання» залишається той же. На Поліщуків рецензію звертати уваги не приходиться: Поліщук буває гарним хлопцем, але не завше буває байдужим до особистих мотивів. Погоджуюсь, в класицизмі Дорошкевич неповинний. Отже експресіонистський висновок: на Вас молода генерація молоді республіки дивиться уважно, бо Ви один із перших. Вибачте за цей «напищений» тон.

Тепер про Савченка. Ви даремно так багато писали мені про те, що Ви хотіли сказати в Житомирі. Я не тільки знаю ціну Савченкові, але й знаю Ваші літературні праці. Не треба бути в Москві, щоб з певністю сказати, де поховано Леніна. – Савченківської статті я не читав до Вашого листа, бо був у Бердянську і, зачитавши її (Ваш лист прийшов із Бердянська, там мене не застав), страшенно обурився. Цей хам і держиморда остаточно зарвався, і коли його не взяти в роботу завчасно, він безперечно ще щось викине. Того ж дня я написав статтю під заголовком: «Савченко й неокласики», де поставив ребром питання про літературну етику і сказав дещо про критичну свистопляску та шановного держиморду з революційною фразеологією – Я. Савченка. Ця стаття, не будучи ще надрукованою, викликала гарячі суперечки в гартівських колах. Мені почали закидати, що я беру під свою оборону непевний елемент (какое слабоуміє!), що (навіть!!!) для радянської влади такі типи, як Савченко, корисні, що вони тероризують «своїх» і т. д. і т. п. Словом, «Л[ітература]. Н[аука]. М[истецтво]», очевидно, моєї статті не прийме, всі мої доводи розбиваються об глуху стіну, м'яко висловлюючись, духовної убогості. Цієї ж справи я залишити не хочу, не тому, що я прихильний до Зерова й «неокласики» (можливо, і Зеров, і неокласики будуть моїми лютими ворогами за час горожанської війни, я і це припускаю), а тому що *amicus Plato, sed [etc]*, тому що не можна виховувати молоде покоління на Савченкових етюдах, на брехні, на бульварщині, на спекуляції, на «катковщині», тому що не можна держати біля державного пайка всяку сволоч, тому що радянська влада бере відповідальність за всі шари суспільства, поскільки вона є державна влада. Цих простих істин не можуть чи не хочуть зрозуміти мої названі друзі. І в цім я вбачаю момент виродження, дегенерації, небезпечний симптом, відкілька казенщина, «комчванство», зарозумілість та інші якості.

Словом, дорогий Миколо Костевичу, моя порада така: Ви мусите написати листа до редакції і прислати його мені. Його, як компромис, обіцяли умістити в «Л[ітературі]. Н[ауці]. М[истецтві]». Коли цього не зроблять, я його мушу умістити в «Ч[ервоному] Ш[ляху]». Свою статтю я все-таки хочу кудись дати, мабуть, теж піде в «Ч[ервоному] Ш[ляху]». В листі своєму Ви будете говорити приблизно те, що й я в своїй замітці, саме: вказати на надто суб'єктивний підхід Демчука, який в запалі полеміки приписав Вам (це сама його замітка свідчить) те, чого Ви безперечно не говорили. Раджу Вам дістати третю книгу «Печать и революция», май-июнь за 1924 рік, де Ви найдете статтю тов. Троцького «О художественной литературе и политике РКП». Для зарозумілих ортодоксів

і вулгаризаторів мистецтва Ви там знайдете 3–4 авторитетних цитат. Треба до мистецтва підходити як до мистецтва і т. д., словом абетка мистецтва. Раджу також Вам використати статтю Шамрая про Вашу книгу (останній № «Ч[ервоного] Ш[ляху]»). Головне, що Ви мусите зробити, це порівняти цитати із статті Савченка, де він дає ідеологію неокласиків, з цитатами із книги «метра неокласичного органу», «основоположника неокласици» М. Зерова «Нове українське письменство». Ви писали в передмові про класовий підхід, починали книгу «соціальною базою» і особливо багато Ви знайдете в себе матер'ялу, аби протиставити Савченківській нахабній брехні про одірваності від «конкретних соціально-економічних і побутових умов», – саме в характеристиках Г[улака-] Артемовського, Носенка і т. д. Цим матер'ялом Ви мусите вбити всі інсинуації, що їх широка маса може прийняти за чисту монету. Що ж до лайки (з хамом по-хамськи), то не знаю, який хист Ви маєте до неї. Я гадаю, що в цій галузі я більше маю таланту, а тому й краще б було, коли б я за це взявся (гадаю, мою статтю де-небудь все-таки пропустять).

Така Вам моя порада. Коли Ви гадаєте інакше – як хочете. Можливо, Вам і не треба знижати до полеміки з держимордою. Можливо, краще буде, коли цим ділом займуся я, 3-я особа. Як хочете. Тільки далі Савченкові попускати не можна. На цім і кінчаю про нього.

Із Бердянська приїхав кілька днів тому. Поправився так: загубив 2 фунти вісу. Лікарі кажуть, що треба відпочивати 4–5 місяців, але де ж візьмеш грошей. І так заліз за поїздом в борги. З легеньми неважно, але зараз тривожить (чорт би її побрав) неврастенія, яка, як кажуть професори, в різкій формі. Ну, нічого, все це єрунда в порівнянні з тією неврастенією, яка трясє декого з моїх названих друзів. Знаєте, Миколо Костевичу, я, який завше вважав себе звичайною, пересічною людиною, мушу проти своєї волі одкрити Америку, саме: єсть пересічність різних сортів, і от моя пересічність якогось 2-го чи 1-го сорту. Але було б смішно, коли б не було так печально. Тільки-но вискочив із держвиздатовської баталії, де уїдливо (я не забуваю своєї обіцянки: «я буду [у]їдливою нянькою біля вас», колишній уїдливий гумор) навідав, аби держвиздат видав таки українських класиків. Ця історія тягнеться вже давненько, і от я рішуче запропонував, – яке нахабство, бо ж не маю ще їх – представити видавництву в короткий термін «безвозмездно» (яка я гарна людина!!) Нечуя, Мирного, Куліша [etc]. Навіть вимагав офіційної «бамажки», як каже Косинка, аби видання знову не залишилось на «бамажці». Нічого, піддаються, хоч і з кислою миною, бо як же: це ж вони ЛИПОВІ прихильники радвлади.

Та бачите (яка прелесть!), не піддається дехто з моїх названих друзів. Влетів один: «Класиків? Навіщо? Яка від них користь! Навіщо це сміття!». Це майже буквально, у всякім разі жодної гіперболи. Але – «не дав бог жабі хвоста, а то б все болото потолочило». Та справа не в цім. Совісно казати сторонній людині, що так міркує мій названий друг, та ще й з кращого сорту. Іноді трохи навіть страшно зробиться, бо ж «скажи, хто твій друг, і я скажу, хто ти», бо ж ми держимо румпель, бо ж... К чорту! Противно навіть говорити, і говорю я тільки для того, щоб перевірити себе. Так, коли я говорю це Вам, безпартійному, коли я цього не боюсь говорити, – воістину перемога за нами, за комунізмом, за комуністичною партією.

Бажаю Вам всього гарного. Тисну Вашу руку.

Микола Хвильовий.

Чорт!.. Не дає покою Савченко. «Боженько», коли ж спалахне світова революція, щоб можна було зібрати Савченка всього світу і попрохати їх в Чека?

Ви мені такі акуратні листи пишите, а я стільки намазав. Вибачте, їй-богу, спішу.

Привіт киянам. Багато з них на мене гніваються, але, їй-богу, немає часу всім відповідати завчасно.

Між иншим: море мене зовсім не хвилювало, тягне у синій вечірній город.

№ 8

Уявіть, дорогий Миколо Костевичу, людину, яка до божевілля любить шоколад, яка кожної миті відчуває густий запах життя, яка, нарешті, вічно в колі химерних асоціацій, – уявіть цю людину на прекрасній вечірній сніговій дорозі, коли тільки-но смеркло і на селі переключаються – собаки, коли зимова тиша так, як вифліємська зоря, стоїть над оселею, уявіть цю людину на такому фоні в колі дикої гайдамаччини, яка везе цю людину на розстріл. Це – я, і так один раз і так – другий. Картина, як бачите, остільки патетична, що ніяк не можна її читати, не пустивши сльозу. Як же: шоколад, запах, вечірня оселя і т. д. Але коли до цього додати і те, що цій людині бабусин кіт намуркотів якусь «заозерну» казку – то матимемо «зреліше» остаточно «умілітьельное». Та, бачите, я й на цьому не хочу зупинятися. Треба ж додати ще й те, що 3 роки походів, голодовки, справжнього жаху, який описати я ніяк не ризикну, 3 роки голгофи в квадраті на далеких полях Галичини, в Карпатах, в Румунії і т. д. і т. п., – все це теж що-небудь значить.

Це я для того, дорогий Миколо Костевичу, пишу, що, не бажаючи видавати себе за складну натуру, я все ж просив би Вас не судити мене так суворо, як того я заслужив. І справді: при всій моїй нормальності я все-таки, коли перевіряю себе, трошки психічно-ненормальний. І з'ясовується це тим, про що я писав на початку свого листа. Саме життєві пертурбації довели мене до такого стану.

От і з нашим листуванням: буквально ж нічим виправдити мою довгу мовчанку, і хоч це буде досить цинічно, але я не можу Вам не показати, як це в мене робиться. Прочитаю присланого листа, сяду, напишу відповідь, а потім або розірву її, або положу в стіл. Таких листів у мене лежить декілька. Спитаєте, для чого це я роблю? Відповідаю: для того, щоб себе помучити, і себе і другого (це паталогичне явище, між іншим, я за собою спостерігав з дитинства: любив мучити когось, щоб цим себе мучити, і коли Вероніка із «Сілуєтів» розказує, як вона давила палець, то це – уривок із моєї біографії). Те, що я роблю з Мих[айлом] Мих[айловичем] Могилянським, якого я люблю якоюсь платонічною любов'ю, не заслуговує нічого іншого, як «пощечини». (Я якось незрозуміло написав: я хочу сказати, що за Могилянського мені вже давно треба дати по фізіономії). Але я йому все-таки не напишу і сьогодні, хоч він і похвалив мене в своїй зверхкомпліментарній рецензії. Словом, достоєвщина, патологія, але застрілитись я ніяк не можу: два рази ходив у поле, але обидва рази повернувся живим і невредимим: очевидно, боягуз я великий, нікчема.

Це, як каже Шкловський, передмова до тієї статті, якої не буде. Між іншим: я теж письменник «з передмовою». Читали?

Тепер справи ділові:

1) Ваш переклад з Лукреція прийшов тоді, коли збірник уже був у Києві. Отже, він не встиг. Він мусить піти до «Червоного» Ш[ляху], коли Ви проти цього нічого не маєте.

2) Ваша рецензія на закор[донного] Олеся в друкові.

3) Статтю про літер[атурну] етику я написав, але досі пустити не міг, бо мене зв'язує групо-партійна розноголосиця в цьому питанні і сьогоднішня харківська цензура, яка не завше дивиться на речі так, як я дивлюсь. Заборона Косинчиної книжки – яскравий тому приклад. Не заспокоюсь я доти, поки статтю не буде надруковано.

3) Гроші я передаю (39 карб. Із них 1 чер[вінець] аван[с] під ре[цензію]).

4) Справу з журі ще не вирішено, очевидно, прийдеться наїзджати (про це буде надіслано Вам листа) і звичайно, на кошти видавництва.

5) Щиро дякую за карточку, але своїєї передати не можу, бо, крім дегенеративної, що і її без мого відому уміщено в «Н[овій] Гр[омаді]», я й досі не маю.

Про свою творчість. По-перше: хто це сказав т. Якубському, що я написав 4 опові[дань]? Нічого подібного я нікому не казав, бо таких оповідань у мене нема. Правда,

декому з харків'ян я читав уривки з ліричних безсюжетних сатир, так їх же не 4 і це взагалі зовсім не те. Крім того вони не надаються до друку.

Писав я і роман (власне, два романи: один – «Ярмарок в країні голубих ділжансів», який починається з епілога, – я декілька розділів написав, другого – «Іраїда» – психологічно-побутовий, сюжетний, – я написав чимало)... Так от, писав я роман, але зараз нічого не пишу і, очевидно, не буду вже писати, бо стара манера – за Вами – спрофанована, – й мене не задовольняє, а нового я нічого не дам, – нема відповідного таланту. Словом, на моїй творчості треба поставити хрест. А от з рештою треба щось робити, це ж жах, коли і в цім році не появиться в друковій хоч 5–6 ґрунтовних критичних розвідок з приводу теперішнього стану нашої літератури. Досить уже белькотні про геніальність пересічних Хвильових і надсоно-олесе-чупринко-обмежених Сосюр. І Сосюра і Хвильовий хороші хлопці і дали вони дещо, але до них треба поставитись критично, сказати всенародно, що на «безриб'ї і рак риба», що тільки тому їх піднесли не по заслугі, що навкруги – пустеля, жах білий. Словом, треба кричати, кричати і кричати. Але не так, як кричить наша сучасна критика, яка вбачає в мусі слона, яка заплющує очі і співає солов'єм про велику талановитість ім'ярек. Треба кричати про пустелю нашої літератури. Все, що пишуть формалісти з «Рус[ского] Совр[еменника]», відноситься власне не до російської літератури, а до нашої, бо там все-таки єсть дещо, а в нас і «деща» НЕМА.

Кінчаю тим, дорогий Миколо Костевичу, що давно вже хотів сказати: тільки Ви зі своєю справжньою об'єктивністю, зі своєю ерудицією і тактом можете сказати те слово, якого чекає літературна молодь. Це не комплімент, а це Вам наказ від молодого класу. Ви мусите на це подивитись серйозно, бо цей наказ я підслухав своїм інтелектом, який безперечно не такий обмежений, як у декого із моїх сучасників.

Кінчаю. – Бажаю Вам всього гарного, дорогий Миколо Костевичу, простіть мене.

Ваш Микола Хвильовий.

Забув: хіба всі мої твори просякнуті «психологічною тенденцією», що Ви рекомендуєте покинути її? М. Х.

Миколо Костевичу, як би нам поблукати колись по Слобожанщині? Як Ви на це дивитесь, земляче?

Простіть за кляксу – переписувати не маю сили. М. Х.

№ 9

Вітаю Вас, дорогий товаришу Миколо, з новим роком. Широ дякую за листа, дякую, що не забуваєте. Нетерпляче чекаю Вас, гадаю, що Ви мене не образите і з вокзалу прямо до мене на Римарську 19, кв. 36, поруч з оперою. Ліжко для вас єсть, словом, найдеться все, коли Ви не звикли до комфорту. Гадаю, що Вам слід тут прочитати одну-дві лекції, отже, заберіть відповідний матер'ял. Коли маєте статтю для «Ч[ервоного] Ш[ляху]», заберіть і її обов'язково. Бажано б було мати огляд за 24 рік в нашому журналі. Ну, та то Вам видніш. Вітайте М[ихайла] Мих[айловича] Могилянського.

Глядіть же, обов'язково до мене на (знову повторюю): Римарську 19 кв. 36, 4-й поверх, біля опери.

Ваш Мик. Хвильовий.

[Р. С.] Пишу на засіданні, і мене одривають. Спішу, аби мій лист застав Вас у Києві.

№ 10

Дорогий Миколо Костевичу,

оповідання Черемшини одержав, піде, очевидно, в ч[ислі] 5-му; дуже дякую. Рецензії на Музичку, Загула і т. д. чекаю. Буду радий, коли пришлете їх за 2–3 дні. Щодо книжки Рильського, то сказати Вам напевне, коли вона вийде з друку – не можу, бо це залежить не від мене і знає про це Пилипенко; до нього ж я звертатися не маю бажання.

Книжки Загула я ще не читав. «Чорнозем» прочитав – халтура «червона». Але автопові можна позаздрити: рядків багато.

Чи не лаєте мене, що вивів Ваше ім'я на бойові позиції? (Я маю на увазі свою статтю, що її вміщено в «К[ультурі] і П[обуті]».) Більш чіткої протилежності не найшов. Коли образились – простіть.

Зараз підготовляю ґрунт для поїздки за кордон. Настрою, між иншим, Європа не зробить: не бачивши, ненавиджу її, і уявляю собі сіренькою нудною плямою.

Посилаю вірш Чернявського, переписаний Любочкою.

Тисну Вашу руку, Микола Хвильовий.

Привіт знайомим.

№ 11

Я дуже боюся, дорогий товаришу Миколо, що моя характеристика «Зерових» трохи різкувата. Я прекрасно розумію, – Ваша ідеологія по суті зовсім не така далека, як мені прийшлося написати, більше того: вона безперечно багато ближча багатьох ідеологій деяких «липових» комуністів (інакше б Ви не дали такої марксистської книги, як «Нове письменство»). Але що ж зробиш: живучи в умовах безпардонної просвітянщини серед напівдикіх людей, – інакше не можна говорити. Я певний був, що роблю це в інтересах молодого пролетарського мистецтва. Тим паче: говорючи про «Зерових», я мав на увазі не Вас, а ту групу, провідником якої Ви являєтесь. Про Вас я окремо сказав, порівнявши Вас з Мартовим. Коли мені прийдеться ще раз виступати, то я примушений буду доповнити свою думку (наспіх все це робилося).

– Ви, як провідник, і в напрямку ідеології, безперечно, далеко ближче стоїте до нас, як Ваша група. Ви виконуєте історичну роль, зв'язуючи нас з найкращою революційною частиною тієї укр[аїнської] інтелігенції, що виросла ідеологічно зі старої ґенерації.

Так все це неприємно – Ви не можете уявити! Якесь найменше між нами непорозуміння може викликати погані наслідки, які пошкодують справі нової літератури. Я дуже Вас прошу написати мені, що, на Ваш погляд, в цьому розділі слід було б вияснити. Дуже прошу.

Щодо останніх розділів моєї третьої статті, то треба зазначити, по-перше: погана мова і багато коректурних помилок, а по-друге: ні к чорту стилістична обробка. Воронщину ж, мені здається, я зумів показати не в тому освітленні, як її знали «енки».

Дуже вдячний Вам за цитати з Куліша і головне за Віко і проф. Віппера. Вже трохи, як бачите, використав – власне, одні прізвища. Зелінського книжка у мене була, а з Леонтьєвим я раніш був знайомий. (На цей раз дістав його брошуру про Толстого). На них мене настановив мій друг-росіянин Микола Пічугін.

Ваші матер'яли підуть в 6 № «Ч[ервоного] Ш[ляху]».

Щодо журі, то – не знаю: Пилипенко захворів, а я вже маю відпуск: на днях виїжджаю до Ярьсьок (подам адресу).

Поспішаю на засідання.

Тисну Вашу руку. Микола Хвильовий

Чорт! Запала думка, що я Вас образив і ніяк не йде з голови.

№ 12

Тільки сьогодні, 27-го, дорогий товаришу Миколо, одержав Вашого листа. Допіру приїхав з вокзалу і поспішаю Вам відповісти на швидкоруч.

Перше: в склад «Ч[ервоного] Ш[ляху]» я поки що вхожу. Присилайте скоріше свою статтю: я її пушу у 8-му №-і. Проте гадаю, що Ви і без мене (а я й справді думаю покинути «Ч[ервоний] Ш[лях]») знайдете притулок своїм думкам в цьому журналі. Отже, готуйте свій огляд літератури за 24–25 рік.

Друге: «К[ультуру] і П[обут]» давно не читав, а тому й не можу нічого сказати про етюди Буца. Що ж взагалі до постановки справи в додаткові, то мушу зауважити: майже всі радянські художні та критичні часописи переживають нині кризу. І тому зовсім не дивно, що і «К[ультура] і П[обут]» не має сталого обличчя. До того ж треба сказати: публіка роз'їхалась і в додаткові працюють випадкові люди. Я розумію Ваше обурення, але що ж зробиш – безпринципність і є елемент просвітянщини, і за це, власне, боротьба іде. Власне проти цього, проти безпринципності. Коли «К[ультура] і П[обут]» давала мені місце на своїх сторінках, то це зовсім не значить, що вона серйозно продумала мої думки. Через рік-два я мрію організувати журнал «Азія» – от від нього і треба буде вимагати послідовності і взагалі обличчя. Ваша стаття, наскільки мені відомо, не пішла в «К[ультуру] і П[обу-ті]» тому, що на неї була дуже «неприличная» відповідь Пилипенка. Щодо оцінки «Диспуту», то цього й треба було чекати: його нікому оцінити.

Третє: Твори Борзняка присилайте. Гадаю, що він і мені подобається.

Відпочив добре. Наполювався теж добре. Деталі в другому листі: поспішаю.

Посилаю Вам своє «Камо грядеши». Звичайно, не за Сенкевичем. Хотів би чути Вашу думку: чи варто було видавати статті окремою брошюрою, чи ні.

Привіт Вашому комунарові.

Тисну Вашу руку. Микола Хвильовий

№ 13

Ще раз пробачте, дорогий товаришу Миколо, що так довго не відповідав. Про погоду не хотів писати, а поділитись з Вами чимсь більш цікавим, їй-богу, не мав часу. – Центральними моментами в літературному житті останніх днів були для мене: стаття тов. Дорошкевича й Пленум Гарту-Плугу. Спершу про Вашого шановного «Сашу». Відповідь йому я написав на 3-й день, коли мав його статтю під рукою. Але й досі ця відповідь лежить у шухлядці і, очевидно, я доти не буду полемізувати з ним, поки остаточно не переконаюсь, що я не такий ідіот, яким малюють мене мої вчені опоненти з університету св. Володимира.

Треба визнати – стаття Дорошкевича – це перший виступ, що на нього я не мав права відповідати в жартовливому тоні. Дорошкевич підійшов до поданих мною думок цілком серйозно, як і належить поважній людині. Але все-таки це був архи-просвітнянський виступ, і коли він різниться чимсь від Пилипенківської балаканини, то тільки делікатним і професорськи-грунтовним підходом до справи. Я гадаю, що будь Дорошкевич членом компартії, Пилипенка б і не видно було. З нього б був прекрасний ідеолог хоч би того ж плужанства. – Статтю Дорошкевича я розбиваю на дві частини. Перша – це та, де він цілком погоджується зі мною і – до речі – зовсім не по заслугі вихваляє мене (не сказав би я – хтось інший сказав би), це та частина, що в ній він розбирає мене, як «обличителя» Просвіти. В другій частині Дорошкевич виступає вже сам в ролі «обличителя», але мого романтизму, моєї неспроможности накреслити далші шляхи розвитку української літератури. Звичайно, накреслювати нові шляхи справа не легка, але я все-таки гадаю, що Дорошкевича спровокувала моя нарочита патетика, бо мої заклики були далеко не «ліричним рефреном». Дозвольте, коли це Вас цікавить, хоч коротенько

переказати те, що я писав у своїй відповіді шановному «Саше». Я свою статтю розбив на такі розділи: «психологічна Європа», «культурний епігонізм», «роля України» й «азіатський ренесанс». – В нашій полеміці стикнулись питання принципового характеру й громадського значіння. Говорили ми про мистецтво, а прийшли до загальнокультурних проблем. Візьмемо хоч би ту ж психологічну Європу. Не тільки дівчинка з київського диспуту, але й Дорошкевич «в тайне» думає, що Хвильовий агітує за Європу «в лакових ботиках». Бо й справді: все говорить за те, що цей харківський чудак «загубив соціальний критерій». – Але що ж таке ця психологічна категорія? Невже таки від неї «одго- нить» тим запахом, який не подобається моїм опонентам?

Я гадаю, що тут просто непорозуміння: або мої опоненти марксистські-безграмотні люди, або вони пускаються на просвітянські хитрощі. – Говорячи про мистецтво, ми попадаємо в схему ідеологічних надбудов. І звичайно обертається тут такими терми- нами, які розуміє уманський дурень і які вживають на плужанських вечорницях, – не приходиться. Тим паче треба це сказати про той момент, коли ми підходимо до широких культурних проблем. Історичний матеріалізм, як відомо учневі 5-ї групи, ніколи не від- хилиє психологічного фактора, навпаки – він припускає його дію. І ця «пресловута» психологічна категорія, за марксизмом, є жива людина, з її думками, з її волею, з її хис- том. Отже, коли психологічний чинник діє в громадському житті, а жива людина іден- тична цьому факторові, то очевидно історію робить не тільки економіка, але й живі люди. Ці елементарні засади про роль людини в історії завжди забувають наші вульгар- ні марксисты, а за ними й Дорошкевич, який пливе за течією «масового мистецтва» і досі думає, як думав «дід шостидесятник». Це перше, що я хотів підкреслити, висуюю- чи «психологічну» категорію: історію (зокрема й мистецтво) роблять і воля, і хист, і мис- лі, і очевидно сильні, відважні, глибокі. Малпувати зуміє й малпа. І тому нам не досить однієї європейської техніки. Коли я говорив про психологічну Європу, я запитував: – чи не дала нам ця Європа якогось типу людини, яка – в тій пропорції, що наділяє її т[ак] з[ваний] «змінний стосунок» – творить історію? Яка Європа, питає Дорошкевич? Яка загодно: «минула – сучасна; буржуазна – пролетарська; вічна – мінлива». Бо й справ- ді: Гамлети, Дон-Жуани чи то Тартюфери були в минулому, але є вони й у сучасному, були вони буржуазні, але є вони й пролетарські; можна вважати їх «вічними», але вони будуть і «мінливі». Таку кокетливу путь держить діалектика, коли вона блукає в лабиринті над- будов. – Але почекайте, знову питає нас Дорошкевич: яка ж це людина, чи не «відгонить» від неї «етичним критерієм»? – Двигуном історії, як відомо тому ж учневі з 5-ї групи, є згаданий нами т. з. «змінний стосунок» – людина – природа. Інакше кажучи, ми має- мо справу з боротьбою громадської людини проти природи. Отже, та істота, що я її ото- тожнюю з психологічним фактором, і є по суті – громадська людина. Отже, справу з Європою та з живою істотою до певної міри вияснено. Залишається ще тип, що його, на мою думку, утворено Заходом. Тут ми стикаємось з ідеалом громадської людини, яка удосконалювалась на протязі багатьох віків і є власністю всіх клас. В цьому випадкові я нічого не маю проти того, щоб Леніна, припустім, порівняти з Петром Великим: як і той, так і другий залежали до одного типу «общественного человека». І імператор римської імперії Август, і мислитель буржуазії Вольтер, і пролетарський теоретик Маркс, і всі інші маленькі августи, вольтери й маркси – всі вони належать до одного типу, як і – скаже- мо – Пилипенко, Дорошкевич [etc] належать до другого. Це зовсім не значить, що кож- ний із них, взятий в конкретному оточенні в конкретний час, буде міжкласовим явищем: і той, і другий, і п'ятий служили своїй класі. Але поскільки їхня служба, піднімаючи куль- туру їхньої ж класи, викликала розвиток нових сил, що мусіли прийти на зміну їм і були по суті їхнім антиподом, постільки між Леніним і Петром В[еликим] можна поставити знак тотожності. І піп Лютер і робітничий ватажок Бебель належать до одного типу євро- пейської людини. І той, і другий, і п'ятий, і десятий не відривались від своєї соціальної

бази, але всі вони були двигунами історії в пропорції того-таки «змінного стосунку». Стан їхнього інтелекту завжди прагнув дорівнюватись даному соціально-економічному й політичному строю. Цей класичний тип я мислю в перманентній волевій, інтелектуальній і т. д. динаміці. Це та людина, що її завжди й до вінців збурено в своїй біологічній основі. Це – європейській інтелігент в кращому розумінні цього слова. Це – коли хочете – знайомий нам чорнокнижник із Вюртембергу, що показав нам грандіозну цивілізацію й одкрив перед нами безмежні перспективи. Це – доктор Фауст, коли розуміти його як допитливий людський дух. І зовсім даремно ховає його Шпенглер: він ховає не Фауста, а «третій стан». Фауст безсмертний, поки живуть сильні здорові люди. – От що я розумів під психологічною Європою. І коли я не вчився в університеті св. Володимира, то без сумніву ці мислі підказала мені та «соціальна база», що від неї я, зі слів Дорошкевича, «одірвався». Отже класичний тип громадської людини вироблено Європою. Яко надбудова, він вплинув на економічний базис, на добробут і феодалів, і буржуазії. Він вплинув і на добробут пролетаріата. Його соціальний сенс в його активності. І тільки допотопна нація може не розуміти цього і втішатись вульгарним марксизмом. Саме та нація, яка радіє з того, що її мистецтво майже дорівнюється німецькому дурневі з 15 століття. – Тут дозвольте перейти до культурного епігонізму. – Патетика, коли її взяти в абстракції, є завжди плід недозрілого розуму. От чому й декому такі чудачки, як я, здаються трохи вбогими. Але більшої вбогости, більшої вузості й більшої хлестаковщини, як наш український інтелігент, що його отруєно франсівським скепсисом, не було ще на світі. Цей самовпевнений ідіотик, не зрозумівши як слід Франса і кокетуючи іронією, думає, що це і є та іронія, яка і т. д. і т. п. Він завжди і до всякої справи підходить «звисока» і, на кращий випадок, з «наплювательской точки зрення», за мовою харківського «волопюк». Як зразок такої самовпевненості будуть в 9 № «Ч[ервоного] Ш[ляху]» рецензії Доленга на «диспут» і на мою книжку, що їх я свідомо пропустив. – Але нині справа не про патетиків й не про скептиків, – справа про епігонів російської культури. Справа про нашу націю. Це – класична країна Гаркун-Задунайського позадництва, просвітянства, культурного епігонізму. Це – класична країна рабської психології. Коли, припустім, Сталін говорить, що розвиток національної культури залежить від самої нації, то наші епігони розуміють це так: «приїдіте і володійте нами». Від Котляревського, Гулака, Метлинського, через «братчиків» до нашого часу включно українська інтелігенція, за винятком кількох протестантів та бунтарів, страждала й страждає на позадництво. Без російського диригенту наш культурник не мислить себе. Він здібний тільки повторювати зади, малпувати. Він ніяк не може уявити собі, що нація тільки тоді виявляє себе, коли найде їй одній властивий шлях культурного розвитку. Він не може уявити, бо він боїться – ДЕРЗАТЬ!

Хіба наші сьогоднішні розмови про «масове мистецтво» не є прикметою позадництва? Хіба нам не приходится й досі витягати ганебну постать Гаркуна і з невимовним боєм ставити його, хоч би й для контрасту, поруч з тією Європою, в яку ми безумно закохані? Може, і це лірика? Може, і це манівці personalia? Дорошкевич вагається, що краще: просвітянство чи естетичне міщанство. Я не вагаюсь і кажу: їм одна ціна. Міщанство завжди міщанство, і будь воно трижди проклято! Але коли я беру конкретні постаті з нашої літератури, які захоплювалися естетизмом, то і Євшан, і Семенко, і Вороний є для мене трагічні моменти в історії нашого народу. Коли взяти ті умови, в яких росла й розвивалась наша нація, коли взяти на увагу ту жакливу атмосферу позадництва, в якій жив той же Вороний, то нема нічого дивного, що наші естети впадали в крайність. Хіба знамените l'art pour l'art не проробило з часів Аріосто певної еволюції? Хіба античний пароль – «краса» з означенням класових сил не шукає нової гармонії, де б звучали громадські мотиви? Хіба той же самий Пушкін не був тому яскравим прикладом? Хіба за «Русланом і Людмилою», цим «Orlando furioso», ми не бачимо ще Пушкіна-громадянина? – Але Пушкін жив у нормальній атмосфері культурного будівництва.

А Кобилянська, припустім, – за великою китайською стіною серед дикунів та епігонів. Чи ж могла вона, можливо, пересічний талант, поставивши перед собою чимале завдання, вийти переможцем? Український естетизм, каже Дорошкевич, був не впливовим. Але чи значить це, що він був «агромадським»? Коли формула «мистецтво для мистецтва» є прикметою розкладу мистецтва, а також певних шарів суспільства, то треба сказати, що в часи нашого естетизму і наше мистецтво і наше суспільство, яке репрезентували естети, тільки становились на ноги. Але не припускаючи навіть цієї засади, я надаю представникам нашої модерністської Європи велике громадське значіння. Бо я хочу виходити не з тих сахарінно-народницьких засад, які затримують національний розвиток, а з глибокого розуміння національного питання. Я гадаю, що це «прокляте питання» тільки тоді не буде стояти на путях прогресу, коли нація вичерпає себе в повній мірі, коли, зокрема, її мистецтво найде найвищі естетичні цінності. На цьому шляху вороні й євшани були справжнім громадським явищем і, коли хочете, – навіть червоним. Для мене славетний «мужик» Франко, яко митець, менш дорогий, ніж, скажемо (да не буде це *personalia*), естет Семенко, ця трагічна постать на фоні нашої позадницької дійсності. І Кобилянська й «младомузці» – все це етапи нашого мистецтва, а доктор Франко – епізод, може, й яскравий, у громадському житті. Це щодо мистецтва, щодо психологічної (не ідеологічної) учоби в цій галузі. Що ж до науки, до політики й культури в широкому розумінні цього слова, то тут більшого за Куліша я не бачу. Здається, тільки він один мачить світолю плямою з темного минулого. Тільки його можна вважати за справжнього європейця, за ту людину, яка наблизилась до типу західного інтелігента. І на цій фігурі стикаються мої розходження з Дорошкевичем. І саме не етичного, а соціального порядку. Для мене Куліш є представник не «чорної Європи», а найчервонішої. Що ж таке це «червоне», питає мене Дорошкевич. Відповідаю: це – символ боротьби, прогресу. Куліш по суті був ідеологом молоді буржуазії, і коли б він не стикнувся з мертвою стіною культурного епігонізму тодішньої укр[аїнської] інтелігенції, ми б, безперечно, в часи великої горожанської війни не мали б таких вождів, які завжди плентались у хвості маси. Як у свій час національні війни були революційним, червоним явищем в історії людськості, так і Куліш для нашої країни був прогресивною Червоною Європою. Отже й його ми мусимо використати по психологічній лінії (не ідеологічній, звичайно). Бо й він наближається до згаданого нами європейського типу. – Але почекайте, каже мені Дорошкевич: «ставити тепер нашому письменникові такі абстрактно-європейські вимоги, значить недооцінювати соціально-побутових можливостей...» і т. д. Чи не перл? Нібито й справді соціально-побутові можливості творили мистецтво. Звичайно, наш письменник не був і за сторожа в університеті св[ятого] Володимира, його «можливості» на рівні якогось дикуна. Але це зовсім не значить, що той же наш письменник не може бути провінціалом Вергілієм. За Дорошкевичем, ми – цілком ізольована нація, без всяких культурних традицій і мешкаємо десь за Марсом. Я думаю зовсім инакше: перед нами, як перед молодією нацією, і перед нами, як перед молодим класом, стоїть велике завдання утворити нове мистецтво. І ми його утворимо наперекір соціально-побутовим можливостям і наперекір нашим культурним традиціям позадницького гатунку, бо ми учні того самого Маркса, який сказав, що певні періоди розквіту мистецтва ніяк не відповідають загальному розвитку суспільства. Златовратський та Успенський тощо не тому не дали творів, рівних тургенівським, що були «разночинцями», що не вийшли з європейсько-освічених фамілій, а тому, що російська національна література пішла тоді на спад... І тому, що та соціальна група, яку вони представляли, себто селянство й міщанство, ніколи не візьме на себе такої історичної місії, яку брала буржуазія і візьме пролетаріат. Для цієї групи мистецтво носить вузько-утилітарне значіння. Це про «разночинців» у масі. Що ж до окремих постатей, то «неистовому» Віссаріону, наприклад, типовому «разночинцю», ніщо не пошкодило стати найбільшим російським критиком, на десять голів вищим від критиків-дворян. І навіть

з тим же «разночинец» Достоевським у Дорошкевича не ладно: його «чернетки-оригінали», безперечно, в світовій літературі займають більш поважне місце, ніж «француз Тургенев». Взагалі ж треба сказати, що аналогія «разночинець» – «селянин-робітник» по меншій мірі невдала. Це все аксесуари з народницької скриньки, і ведуть вони свою родословну від тієї ж культурної укр[аїнської] інтелігенції, що весь час стежить за диригентською паличкою російського «діда-шостидесятника». Життя ускладняється, треба шукати інших аналогій, порівнянь, паралелів. Отже, треба – ДЕРЗАТЬ!

Дорошкевич тягне мене й моїх товаришів продовжувати позадницькі традиції, тягне на альянс з грінченківщиною. А ми йому кажемо: Вергілій прийде з провінції, і ведемо ми свою родословну з Куліша, від «третього стану» і з потенціальним буржуа нічого не хочемо мати спільного. В мистецтві не завжди така послідовність: дворянин, «разночинець», селянин, робітник. Буває й так: дворянин, а потім селянин Шевченко. Де ж подівся «разночинець» Винниченко? Очевидно, в еміграції. Дорошкевич виправдовує безграмотність нашого письменника, який не здібний розібратися в психологічній Європі. А ми кажемо: поскільки це «масове мистецтво» йде з села, ми його теж виправдовуємо, але ми на ньому ставимо й хреста, і шукаємо своїх шляхів. Та класа, що дала геніальних теоретиків і практиків революційної боротьби, не може не дати і своїх геніальних митців. Вергілій прийде з провінції. Він не буде навіть за сторожа в університеті св[ятого] Володимира, але він одкриє нову сторінку в історії світового мистецтва. З його приходом буде нанесено страшний і смертельний удар культурному епігонізму. – Відціль і витікає роля України в культурному будівництві радянських держав. Це третя глава моєї статті, але на ній я вже не маю часу довго зупинятися. – Я гадаю, що перед радянською Україною стоїть велике завдання бути авангардом в поході за звільнення народів ССРР, на завоювання культурних висот переходового періоду. Російська «мужиковствующая» інтелігенція не здібна на це, над нею тяжіють традиції минулого. У нас ці традиції слабенькі. Нам тільки б увільнитися від позадництва і навчитися «дерзати». Культурна революція почнеться на Україні, але нам треба як мога скоріше відділити лікнеп від мистецтва. Те, що робиться в наших гуртках, студіях і т. д., це вже початок великого діла, не достає справжньої установки. Тут я підхожу до останньої глави – азіатський ренесанс. Європейське мистецтво на «закаті». Коли говорити іншим терміном – буржуазне, бо Європа – країна буржуазного мистецтва. Цей цикл замкнуто. Європейський пролетаріат не здібний почати новий цикл, бо він був під сильним впливом «третього стану». Новий цикл мусить одкритися в Азії. Пригнічені народи Сходу мають багато спільних інтересів з пролетаріатом. Очевидно й їхні художники будуть йти під гаслом комунізму і безперечно відчують всю глибину переходового періоду. Тільки Азія зможе зрозуміти, якими шляхами піде розвиток нового мистецтва, як почнеться новий цикл. Наше завдання кинути ці ідеї. Тільки епігон Дорошкевич може радити нам епігонів буржуазного циклу – Ролана, Барбюса, Дюамеля і т. д. Тільки позадництво шановного культурника може дивуватися, чому я не згадав російської революційної літератури. Вона вся виходить з християнського дуалізму, і не до неї мені звертатися. От – схематично – моя теорія, коли ці думки можна назвати теорією. – Розвиток мистецтва йшов у двох напрямках. Перший виходив з античного світу, другий з середньовіччя. Перший характеризувався культом земної – здорової й радісної – краси, тяжінням до землі, другий характеризувався християнським дуалізмом, подвоєністю і тяжінням у небо. З приходом буржуазії XV–XVI віку виникає епоха Відродження. Молодий сильний клас вимагав від своїх художників відповідних своєму світовідчужанню творів. Куди вони звернулись? В античний світ, до елінів. Але поскільки і Петрарка, і Боккачіо, і т. д. вирости з дантівського періоду, постільки вже в епоху ренесансу почалась боротьба античного світу з християнським дуалізмом. Прикладом тому поезія останніх днів Петрарки. В Аріосто протест і боротьба вилились в l'art pour l'art. Зі зростом буржуазії боротьба двох сил в мистецтві становиться гострішою й виразнішою. Рабле, Сервантес, скажемо,

ще входили в античний світ своїми коріннями. А от Шекспір є уже свідком перемоги впливів середньовіччя, християнського дуалізму. І ні бароко, ні інші більш-менш здорові течії в європейському мистецтві – ніщо не могло спасти його від цього християнського дуалізму, який послідовно приводив його до містики. І це зрозуміло: «третій стан» йшов до свого заходу. Боротьба двох світів, двох сил: елінізму й середньовіччя, закінчилася перемогою останнього. Свідком є декаданс. З початком нового циклу ми не вагаючись звертаємось до Вергілія, Горація, до грецьких драматургів, до Арістофана, навіть до Іліади. Туди, де ширяє дух радості і культу земної краси. Це ж так просто і так ясно. Тільки наше позадняцтво не може зрозуміти, що нам треба і як нам брати відтіля. Дорошкевич каже, що це «використаний» шлях. Я б його запитав: ким і коли? Коли він по своїй професорській наївності гадає, що цей шлях використали Сосюра й Коляда (так і написано), то треба його розчарувати: ці добрі хлопці неповинні в цьому, бо тільки «понаслышке» знають про існування елінів. – От коротко, схематично мої думки. От що я писав у своїй статті і чого досі не надрукував, бо, по-перше... не відважусь замахнутись на професора, по-друге – бої на пленах Гарту й Плугу підточили мою віру в свої сили – такий страшний опір я зустрів там. Йти проти течії довгий час – дуже важко. Хочу зібратися з думками, перевірити себе. – Але, спостерігаючи публіку на засіданнях пленуму, я вже тепер можу з певністю сказати, що Просвіту таки добре потріпано. Гадаю – Коваленки та інші «енки» не будуть вже так перешкоджати радянській роботі хоч би того ж «Життя й Революції». Це – плюси і тільки вони можуть втішати. –

Чекаю Вашого збірника «Ad fontes». Видавайте, як мога скоріш – він страшенно потрібний. – Як буде час, передрукую якесь оповідання й пришлю Вам: коли ухвалите – віддасте Дорошкевичу. Ні – заховате ще в свою шухлядку. Між иншим, мій «Ярмарок» знову розтягується, знову рву папір, знову мучусь. Мабуть, раніш, як через 10 років, не випущу. Їй-богу, не жарт. –

А втім, треба кінчати: втомився й спішу на роботу. Боюсь перерахувати свого листа, бо, мабуть, не пошлю його: така тут анархія. Хотів багато сказати, а відчуваю, що ні чорта не сказав. До того ж нема пропорції: сперш розійшовся, а потім зібгав. Проте, добре: колись допишу...

Тисну Вашу руку.
Ваш Дон-Квізано.
Вітайте знайомих.

М. Хвильовий.

№ 14

Ви, очевидно, мене не зрозуміли, дорогий товаришу Миколо, епігоном чи то «енком» я ніколи не називав Франка. Не пам'ятаю добре, як я висловився, але певний в тому, що там не було й тіні від «плоского позитивізму». Треба бути великим недоумком, щоби недооцінювати творчості цього велетня нашої культури. Навпаки, я гадаю, що майбутнє ще за ним, що про нього голосніш заговорить не тільки наша нація, але й інші народи. Згадуючи його, я хотів лише підкреслити таку мисль: Флобер, що про нього так погано висловлюється Франко, зіграв для розвитку мистецтва першорядну роль. В той же час він, Франко, будучи яскравим епізодом у громадському житті і неабияким художником, зостався далеко позаду тих ідей, що їх несли парикмахерські шедеври «вороних». У Франковій творчості головним чином і все-таки наголос поставлено на культуру думки. Франко ніколи не брав на себе тієї ролі, яку відважно прийняв Семенко-естет, припустім. Франко весь виріс із німецької мамуловатости – грандіозної, величної і... смішної на наш час, коли хочете... якої ніколи не візьме і не має права брати той народ, що допіру (у 20 стол[ітті]) надумав відроджуватись і дух якого – голове! – коли й близький кому, так тільки духу романських племен. Франкові ніколи не приходило на

думку, що українське мистецтво, во ім'я розв'язання національної проблеми, мусить в недалекому майбутньому взяти на себе роль піонера нового мистецького циклу, роль командарма тієї армії, яка піде проти всесвітніх художньо-ліквідаторських настроїв. В цьому сенсі воронізм – об'єктивно – не тільки був здоровою громадською реакцією, але й попереджав Франка.

Щодо Вергілія, то я, звичайно, знаю, що він виріс із Іліади й Одисеї, власне, мало нового сказав. Мені він був потрібний як геніальний провінціал. І тільки.

Ніякого символу я під нього не підводив. Мені треба було ілюструвати свою думку: Дорошкевич помиляється, коли думає, що «розночинці» і т. д. Словом, коли провінціали-«розночинці» поривали з міщанством і селянством, тоді вони були Белінськими і Достоєвськими. От і все, для цього й Вергілій. Вергілій мусить прийти з провінції. Наголос на «мусить». – А втім, безперечно, десь з Вами не сходжусь. І це зовсім не погано, бо інакше когось – із нас двох – не було б: Вас чи мене. Напевне, мене. –

– На ідіотиків, які пишуть про Вашу «внутрішню еміграцію», не звертайте уваги. Коли діло зайде далеко, я завжди готовий виступити в пресі і дати мат ядрьоний тому чи іншому з наших рідненьких землячків. Як же: це ж моя роль, я ж маю партійний квиток і мушу, очевидно, ним «зловживати». Принаймні, так думають мої вороги... Вони ж і Ваші, звичайно.

«Жит[тя] й Револ[юція]» завжди готовий підтримати. У всякому разі, коли справа дійде до Савченко-Ярошенківської коаліції – негайно сповіщайте. Цього не можна допустити. Зі статтею проти Дорошкевича я поки що не виступаю з тактичних міркувань: боюсь дати козиря в руки наших супротивників, бо ж Дорошкевич – не Савченко і, безперечно, чесна людина. Виступлю я вже проти Ваших киянських бутербродників. Хай виписуються. Словом, ще на деякий час залишу за собою невдячну роль памфлетиста.

В Харкові тиша перед грозою. Скоро буде авторитетна нарада, на якій відбудеться велика баталія. Сподіваюсь, що це буде переломний момент. Хто виграє: пролетарська література чи пилипенківщина – невідомо. У всякому разі – це одіб'ється й на Києві. Словом, тоді напишу. – Був у мене Рильський. Гарний хлопець, випили сороковки. Дуже буду радий і з Вами випити. (Приїжджайте!). От тільки погано з серцем. Болить і болить, чорти б його взяли... Навіть «елегія» бере мене... А тут ще справи заїли, ніяк не увільнюсь. Проте новелу пришлю обов'язково!

Любисток і дружина вітають Вас і передають, що хочуть бачити на Римарській, 19 кв. 36, 4-й пов[ерх] Миколою Костевича.

Тисну Вашу руку.

Ваш Микола Хвильовий.

Вітайте знайомих.

№ 15

Дорогий товаришу Миколо,

посилаю Вам початок свого роману «Іраїда». Історія його така: задумавши написати оригінальну річ «Гардарікі» (Ярмарок у країні голубих діліжансів), я скоро переконався, що мені бракує «пороху», бо я тільки те й робив, що рвав папір. І ще я переконався, що напишу його, мабуть, у 22 столітті. Адже мені треба було перевірити себе: чи й справді я можу обминати звичайний психологічно-побутовий роман і перейти до якоїсь іншої невідомої мені форми. Тоді я сів і почав писати «Іраїду». Написано було декілька друк-аркушів (це було в 24 році), але, не закінчивши, я покинув. Мій «Ярмарок» в колишньому становищі: пишу і рву. А час би вже й виступити. І от я рішив переписати з аркуш «Іраїди» і послати на Ваш суд. Переписав я з початку, бо мені цікаво узнати від Вас:

1) зацікавлює він чи ні

2) чи можна з такими прийомами виходити на люди чи ні

3) чи не скомпроментує і мене й до певної міри й сучасну літературу цей уривок.

Від Вашої відповіді залежить моя дальша робота над «Іраїдою». Дуже прошу Вас (простіть за такий вираз) бути мужнім, забути на хвилину наші гарні відношення і відповісти мені так, як скаже Вам художнє чуття. Своїй «Іраїді» я не надаю ніякого значіння, бо, по-перше, я її давно вже друкував, а по-друге – це зовсім не моя дорога. Примушує мене взятись знову за неї бажання підтримати «Ж[иття] й Р[еволюцію]» і показати, що я ще живий. Коли «паче чаянія» Ви її ухвалите до друку, умови для надрукування цього уривку такі: 1) ніяких «ідеологічних» виправок я не дозволяю робити, 2) хтось мусить виправити під Вашим доглядом мою мову.

В противному разі, себто коли Ви цей уривок забракуєте – покиньте його в кошик, а я вирву якусь нову ніч і перепишу якесь нове оповідання.

Тепер про оправу. Статті Щупака й Кияниці та нові етюди Пилипенка (між иншим, щоби не забути: пришліть, будь ласка, мені ту статтю, де Вас «лають») примушують мене знову виступити. За Вашою статтею, буде, очевидно, й моя, будемо, так би мовити, *tour a tour*. Особливо переконав мене в необхідности виступити Ваш лист, де Ви «натякаєте», як говорить герой з «Марици», що я хочу перейти до оборони. Не знаю, що дало Вам привід гадати так, а тим паче сумніватися в моїй вірности своїм ідеям. Від союзу з Вами я не відречусь, бо я зовсім не наївний Сосюра і за все, що я роблю, завжди готовий відповідати перед партією і ГПУ.

Виступити я думаю в «Ч[ервоному] Ш[ляху]»: із тактичних міркувань. В статті своїй я використаю й той матер'ял, що його подав Вам у листі.

- Народи ще не було: здається буде в цю суботу.
- Огляд 25 року для «Ч[ервоного] Ш[ляху]» за Вами.
- Конкурс з повістями провалився: барахло і того мало. Може, пришемо п'єси.

Дякую за «Диспут», таку ж подяку т. т., що підписали.

Мені страшенно потрібен № 9-й «Ж[иття] й Р[еволюції]», де стаття Кияниці. Передайте ж, коли буде час, т. Черняку.

Привіт від дружини й Любистка Вам і Вашому комунару.

Дуже втомився. Кінчаю. Тисну Вашу руку.

Ваш Мик. Хвильовий.

№ 16

Дорогий товаришу Миколо,

пробачте, що без Вашого дозволу взяв дві цитати з «Євразійського ренесансу»: не міг витерпіти, бо обридли вже мені ці безпідставні на Вас наклепи. Можливо, ще щось не сподобається Вам у моїй статті – пишіть, подбаю виправити свій промах. Ви не можете уявити, як все це мені обридло! Бо ж, їй-богу, не мій це фах, і пишу я тільки тому, що нікому більше (я маю на увазі харківські кола).

З Черняком я багато говорив з приводу постановки праці в «Ж[итті] й Р[еволюції]». Приїхав він до нас, так би мовити, з Загулівським настроєм, а виїздив, здається, трохи збентежений: може, й справді треба залишити Лебідя. Не знаю, що він зробить чи зробив уже – у всякому разі остання його подорож до Харкова викличе за собою й деякі гарні наслідки: він мусить бути більш обережним і не так вже довіряти загуло-щупаківській лінії. А втім – чорт його знає, може мені так здалося.

Боротьба в Харкові продовжується. Пилипенко, здавши багато позицій, вже ж ніяк не хоче визнати «Плугу» за «спілку гуртків мистецької самоосвіти», як пропонуємо ми. Тут йому багато допомагає той пункт відповідної резолюції нашого ЦК (партії), де говориться про селянських письменників. Всі мої спроби доказати у відділі друку, що його селянські письменники (їх 3–5, не більше) ідеологічно по суті мало чим відрізняються від пролетарських, ні до чого не приводять. Я кажу: все це штучне поділення – не більше. Не «ес-ери» ж гуртуються в Плугі!.. А щодо селянських образів, то, на мій

погляд, нема ніякої рації із-за них робити стільки шуму. Можливо, й могла виникнути в літературі якась течія «пейзажів», але це зовсім інша справа і для цього зовсім не треба Щупакам відриватись від свого писарського «призвання».

Пилипенко послухає й знову своєї: «му-гу»... – Впертий хохол – що й говорити!

Як би то не було, а ми вже фактично утворили нову організацію письменників пролетарських, яка буде добиватись від Гарту й Плугу, щоби вони взяли установку на мистецьку самоосвіту, і яка мусить сильно вплинути на мистецьку ситуацію. Поскілки в цій організації зійдуться й зійшлися уже люди найрізноманітніших поглядів на мистецтво й на мистецько-громадські одиниці, постільки і Ваше прізвище згадують у нас, і не завжди добрим словом. А втім, в даному разі перемагає моя лінія: колишні Ваші вороги – на сьогодні майже Ваші друзі. Ваше прізвище зацікавило й публіку з ЦК (партії), – розшукують Ваші літер[атурні] твори, перечитують відповідну літературу. Словом, Ви за останній час робитеся в Харкові «героєм дня», як сказав би «приятний во всех отношениях» Щупак.

«Фальстаф» подобається. Це – між іншим – справжній Рильський. Йому такі віршики, в яких він впадає в селянські сантименти і що їх друкує в «Новій громаді», тощо, рішуче не вдаються.

Щодо Яковича, то я не радив би Вам серйозно зупинятись на ньому. Можливо, з приводу його статів і треба щось написати, але не інакше, як під заголовком: «На горді бузина, а в Києві дядько». Айзеншток, можливо, й добрий знавець Шевченка, але щодо решти української літератури, а особливо останнього століття, то тут він недалеко одійшов від плужан.

Щодо огляду – то напишіть: напевне дасте його, чи ні, бо в «Ч[ервоному] Ш[ляху]» треба зробити підсумок. Дуже бажано було б, щоб Ви його дали.

Про свої «нинішні технічні здобутки» мені важко судити. Отже, коли Ви початок «Іраїди» надрукуєте – я її мушу кінчати. Я погоджуюсь з Вами, що місце з [нерозбірливо] звучить натягнуто, тому й прохав би Вас прислати мені або коректу, або обіцяну копію: я хочу дещо виправити.

Привіт Вам від дружини й Любистка.

Привіт знайомим.

Ваш Микола Хвильовий.

До нас прибув Косинка. Розказує київські анекдоти дуже гарно і цим завоював великі до себе симпатії. Не найде тільки, бідолаха, квартири і бігає по товаришах. Сьогодні мусить ночувати в мене.

№ 17

Дорогий товаришу Миколо,
на Вашого останнього листа тому не відповідав досі, що, по-перше: більше тижня лежав з температурою до 40, по-друге – смерть Еллана. Сьогодні поховали Блакитного і сьогодні ж мій грип здав на 37,1.

Елланова смерть для мене не була несподіваною: мені добре було відомо, що він «не сьогодні – завтра», але все-таки важко на душі. Кажу «все-таки», бо боляче було дивитись на цю людину, повну бажання працювати і в той же час безсилу зробити щось. Отже, краще зовсім одійти у вічність, ніж мати себе за «живого трупа».

В особі Еллана молода культура загубила одного із найкращих своїх борців. Були і в Еллана помилки, але «той не помиляється, хто» і т. д. Особливо почуваємо цю втрату ми, харків'яне, яким завжди приходилось стикатися з ним в роботі, тим більше, що він був одним із тих, які не боялись дерзати.

Але покиньмо мертвого і вернімось знову до живого, саме до того діла, яким болів і небіжчик.

З різних джерел, як і з Ваших листів, мені стало відомо, що мої останні статті страшенно рознервували багатьох киян. Навіть Підмогильний, кажуть, лізе на стіну. Що ж, я не заперечую, хай лізуть. Мені самому боляче було ображати декого, але я все-таки найшов мужність в собі во ім'я ідеї зробити так, як я зробив. Інакше я зробити не міг, бо від данного моменту залежить судьба нашого мистецтва. Отже, я зовсім не тривожусь, що мене той чи інший молодчик буде «крити». (Кажуть, навіть збирається Ф[елікс] Я[кубовський]? Коли так, то не заздрю йому.)

Що мене тривожить, так це така неупевненість: може, і справді я десь витикаю саме себе, «превозношу себя»? Те убожество думки, з яким я стикнувся, так завжди нервувало мене, що, може, і справді я зірвався з пристойного тону? Напишіть, будь ласка, мені, чи не відчуваєте Ви в моїй тузі за культурною атмосферою, де могли б виховатись хоч «маленькі Вергілії», випирання самого себе. Чи нема у мене десь такого *lapsus'a linguae*?

Тільки це і хвилює мене, бо я все-таки, наперекір хоч би проф. Білецькому, завжди вважав себе середньою людиною, як в літературі, так і в житті взагалі. Я завжди вважаю себе далеко слабшим хоч би за того ж Винниченка.

Кінець своєї статті я ніяк не надрукую: то місця бракувало, а тепер – смерть Елана. Чи піде вона в слідуючому № – теж не знаю. Кінець, мабуть, зовсім нецікавий, навіть його розділ про формалізм, в якому я нового нічого не міг сказати. Але він мені потрібний як резюме.

Хлопчик Підмогильний щось дуже нервується (між іншим, він чомусь думає, що він одним своїм «глибокомисленим взором» страшенно може ошасливити країну. Я гадаю, це велика самоомана). Він пише Косинці, що проти мене повстали всі кияне і недалекий той час, коли Хвильового покине і Зеров. Я тоді засміявся, а зараз все-таки питаю: чи не образив де я Вас, т. Миколо?

Як по правді Вам сказати, то від Вас єдиного поки що я маю цілковиту підтримку. Хоч як це парадоксально, але в тій боротьбі за пролетарське мистецтво, яку мені приходить провадити, тільки Ви один, «правий», підбадьорюєте мене.

Правда, в тій групі, від імені котрої я говорю, багато гарних хлопців, але мало з них цілком розуміють мене. Питання про попутників багатьом із них іще й досі неясне.

Отже, мало не все приходить робити на власний «риск і страх».

Але як би то не було, а нашу групу спаяно досить-таки міцно, і тому я вірю, що коли Хвильовий якийсь і зійде з арени, то діло молодого мистецтва тепер вже не програє. [На] той шлях, на який йому треба стати, воно вже стає і з нього тепер не зійде.

Як там себе почуває тов. Дорошкевич? Очевидно, дуже ображається. Коли він ображається й на Вас – переносьте свою арену на сторінки «Чер[воного] Шля[ху]».

Чув, що Щупак, прочитавши мою статтю, розірвав її на шмаття. Чудак – треба було б випити води, і все б гарно було.

Вітайте знайомих. Цілуйте карапета. Від дружини й Любистка привіт.

Ваш Хвильовий.

№ 18

Дорогий товаришу Миколо,

і все-таки Дорошкевич страждає на епігонізм. Допіру дістав «Жит[тя] й Рев[олюцію]» (чомусь Вашого екземпляра так і не одержав) і перечитав його статтю «До історії модернізму на Україні». Для мене тепер нема вже ніякого сумніву, що він є талановитий учень Єфремова і народник, як то кажуть, «до мозга костей». Дорошкевич буквально не здібний приложити до життя марксистського методу, що характеризується об'єктивізмом.

Ясно: ми до «вороних» ніяких симпатій не маємо, але ми констатуємо те то й те то. Коли ж я читаю Дорошкевича, то з кожного рядка дивиться на мене шляхетний народник. В кожному рядкові я відчуваю тугу за тенденційною (в найгіршому сенсі цього слова) літературою.

Беру цікаву логіку: «модернізм формально вніс помітні й плідні риси в українську поезію, остаточно підрізавши крила шевченківським епігонам, але соціально він правив за реакційну, яскраву буржуазну течію».

В чому справа? Модернізм спирався на буржуазну ідеологію? Правильно! Але коли він «формально вніс плідні риси в українську поезію», коли він підрізав крила якимсь епігонам, то як він може «правити соціально за реакційну течію»?

Я скоро ж думаю виступати. Отже, прошу Вас спитати т. Дорошкевича, як мені розуміти його.

Бо й справді: шановний народник далі і сам себе «покрив»: «модернізм пішов нарешті в Олесеїв творчості на службу революційним завданням».

От тобі й раз! Модернізм «правив соціально за реакційну течію» і раптом... пішов на службу революції. Це все нісенітниця, бо ніколи соціальна категорія (коли вона категорія, а не Іваненко чи Петренко) не міняла своєї суті. Щось мусить бути одне: або вона реакційна або революційна.

Отже, факт появи модернізму був не просто «рискованим порывом в туманну ви́сь», як характеризує його учитель Дорошкевича ак. Єфремов, і не просто «соціально-реакційною течією», а революційним явищем в історії літератури, а – відція – й в історії народу.

Модернізм був породженням буржуазного осередку? Вірно! Але хіба «молодий критик С. Єфремов», який так обурювався на нього, не є породженням того ж самого осередку!

Де ж т[ут] логіка? А логіка в тому, що як Єфремов, так і Дорошкевич епігонствують, що обидва вони народники – ідеологи потенціального буржуа.

Отже, треба тільки подякувати Дорошкевичу за поданий матер'ял... Але він говорить не на його користь.

Одержав Вашого листа з «Титом Антитиком». Дозвольте похвалити себе: я все-таки маю «нюх». Якось одразу я відчув, що ви не могли залишитись поза впливом марксіських ідей, які «увійшли в атмосферу історичних вивчень і соціологічних концепцій» попередньої доби. Отже, тільки з Вами і з Вашою групою (хай і невеличкою), що розуміється в справжньому марксизмі, і може бути союз.

Ваш «Тит» мені страшенно сподобався, і я дивуюсь, чому Ви надаєте йому невелике значіння. Це ж, їй-богу, прекрасний твір! Я його з таким же задоволенням перечитую, як і пушкинські поеми. В нім стільки суворой й художньої простоти, до якої нашим сьогодняшнім поетам дуже далеко. Єдине місце, що не сподобалось мені (я хочу говорити широко!), це 2 рядки про «продрозверстників». Я не мав честі приймати участь в «продрозверстці», але Ви не так, на мій погляд, дивитесь на це явище революції. Коли я Вас не зрозумів – пробачте. – Словом, я нетерпляче чекаю продовження «Тита» і певний, що Ви його скінчите.

Чули новину? Вийшла брошура В. Поліщука (між іншим, приїхав уже й Кл. Поліщук). В ній наш «Гомер» слинить мене, Вас, Тичину і ще багатьох. Удар цього «видання автора» направлено головним чином на мене й Тичину. Мене він так спаскудив, що деякі харків'яне навіть журились (деякі, правда, і їх більше, до речі – зраділи): як же: убив! Словом, Хвильовий – «військовий фершал».

Аби заспокоїти друзів і ворогів, я посидів одну ніч і «ушкварив» памфлет на один друкаркуш. Здається, будуть всі задоволені. Харків'яне, заслухавши його, здивувались принаймні: і тут, мовляв, викрутився.

Не знаю, як тепер викрутиться В. Полішук і як цей памфлет прийме Київ. Він, цей памфлет, вже друкується в 11–12 №-і «Червоного Шляху».

Не так давно у мене була комісія (консіліум) лікарів. Висилають мене з Харкова. Мушу негайно їхати в Сухум. І хоч як я брикаюся, а за 2–3 дні в лопанській столиці мене не буде. Отже, на Римарську не пишійть, напишу свою нову адресу. В Сухумі буду місяця два.

Вітання знайомим.
Цілуйте карапетика.
Тисну руку

Ваш Микола Хвильовий.

№ 19

Дорогий товаришу Микола, сьогодні ясний морозний день і чомусь небо таке глибоке й прекрасне, що... що... Ну, словом, я почуваю себе юнаком, і мені так хочеться написати якусь поему.

Але поеми я не напишу, бо зараз мушу йти на роботу і «крити» когось «матом».

Після невдалої поїздки до Сухуму я так закрутився, що й досі не спромігся написати Вам. От уже 10-й день ходжу до ЦК, куди внесено нами питання матеріально-правового становища письменника. Наші пропозиції уже пройшли на Оргбюро, і тепер прийдеться конкретно проводити їх в життя через спеціальну комісію, що її утворено при ЦК.

Дуже вдячний буду Вам, коли Ви подасте мені деякі інформації про київських письменників: квартирне питання, кабальні договори, бюджет і т. ін.

Читав статтю Дорошкевича в 11-му №-і: слабувати. Не розумію одного: чи він і справді не розуміє нас, чи це тільки прийом. У всякому разі він витриманий народник. Коли б я був публіцистом, я б до кінця свого життя не давав би йому спокою.

Як з Вашою збіркою статтів? Скоро вийде? Нетерпляче чекаю.

Привіт знайомим.

Цілую Вашого сина. Тисну руку.

Ваш Микола Хвильовий.

№ 20

Дорогий товаришу Микола,

і знову пробачте мені, що так неохайно листуюсь. Така вже моя вдача: візьмусь за якусь справу – ніяк не можу про інше думати. Бо тоді не зправляюсь з нею. Останні місяці те тільки й робив, що бігав по державних установах. Треба було якось оформити ВАПЛІТЕ, треба було дістати помешкання, треба було добитись, щоб утворили комісію при ЦК (правове й матеріальне становище радянського письменника) і т. д. і т. п. Правда, ту ж роботу виконував і Яловий, але 2-х, очевидно, було замало, бо й досі мало чого зроблено. Словом, останній місяць – це організаційна гарячка.

Зараз випив кілька пляшок пива і на душі так легко-легко... тим паче, що в Харкові... запахло весною. У попередньому листі я писав Вам про сніжок, а в цьому, як бачите, ввижаються мені проліски, і, знаєте, думаю зараз про сторожкий ліс, про вальдшнепів. Шкода, що в цьому році не дозволено весняного полювання і не прийдеться постояти на тязі. Ну, нічого! Як тільки птахи полетять з вирію, піду за город, в молодняк і уклонюсь сонцеві на заході – такому рожевому й молодому, що взяти б в обійми весь світ і так засентиментальничати, щоб аж соромно стало. Бо й справді: мені вже 32, а я такий нерівний і мало не Сосюра. Словом, мені зараз такий настрій, що тільки

й говорити про весняний вечір в молодняку, про далекі згадки, про вальдшнепів, про вечірню тишу над ставком і т. д. і т. п. Словом, на мене вплинуло пиво «Нової Баварії».

А втім, гадаю, що не порву цього листа і все-таки одішлю його Вам, то буду в ньому дещо й про діло.

Перш за все: поки я числюсь в складі редакційної колегії «Ч[ервоного] Ш[ляху]», доти Ви знайдете в ньому місце для своїх статей. Спроби зробити «Ч[ервоний] Ш[лях]» марксистські витриманим журналом поки що й залишаться спробами, бо наша хохляндія не так скоро «роскачається». А втім, коли б він і зробився таким, то місце Вам мусить бути в ньому. Малороси мусять же нарешті зрозуміти, що Зеров – не Дорошкевич. Оскільки ж виховувати молодь своїми комуністичними силами ми не спроможні, остільки треба знати, до кого треба звертатися за допомогою. Словом, моя позиція та ж сама, і очевидно тільки тоді Ви не будете співробітничати в «Ч[ервоному] Ш[ляху]», коли мене відтіля викинуть.

Щодо «Ж[иття] й Р[еволюції]», то тут справа складніш. Все, що від мене залежало, я зробив, але – по правді сказати – я й сам заплутався. Справа в тому, що літературним представником від Вашої групи є... Дорошкевич, який, між нами кажучи, дуже «крутить хвостом» і тим «мішає карти». Потім плутаються тут бутербродники, які теж хочуть представляти молоду українську інтелігенцію. В результаті – кавардак.

Думаю через якийсь тиждень-два поїхати в Київ і поговорити ще раз з Черняком і Лакізою. Але не певний, що з цього щось вийде... Тим паче, на мене дивляться підозріло, як на «буржуазній лемент»: як же, агитує за Зерова. І не розумію я, чого тут більше – глупоти чи підлоти. Гадаю, другої більше, бо ж треба бути примірним ідіотом, щоб не розуміти, що той шлях, по якому ми пропонуємо йти, є в наших умовах єдиний шлях до комунізму. А втім, наші прекрасні малоросіяне мало цікавляться цим, бо ...vanitas vanitatum! Інша справа спровокувати. Так, недавно ходили чутки, що Ви мою «Іраїду» десь там представляли як твір, що його не хочуть друкувати в Харкові. (До речі – велике до Вас прохання: якомога суворіш відносьтесь до моєї продукції і частіше лайте, їй-богу, це в інтересах нашої культури!)

Складаю велику подяку за надіслані статті Щупака й Якубовського. Ще більша дякую за «Мазепу». Так приємно одержати від Вас книжки «слов'янського» видання і особливо Ваші. В кожній літері я відчуваю любов до слова, якої так бракує нам, харків'янам. Про переклад нічого не можу сказати, бо не знаю польської мови (досконало), але читав «Мазепу» з захопленням.

Вітайте Мих[айла] Мих[айловича] і т. Филиповича.

Чекаю від Вас статей для «Ч[ервоного] Ш[ляху]»!

Посилаю свого «Ахтанабіля» сучасності». З задоволенням візьму «в роботу» Загула й Савченка, коли їхні книжки появляться в Харкові.

Цілуйте свого карапета.

Тисну руку

Ваш Микола Хвильовий.

№ 21

Дорогий товаришу Миколо,
дуже дякую за етюди двох: Савченка й Загула. Відповідати на них (і на мій погляд) треба і саме з Ваших міркувань: для нашого малограмотного читача вони і справді будуть переконувачими. Цілком погоджуюся з Вами, що брошура Савченка ґрунтовніш, коли можна так висловитись. З нього гарний, цілком пристойний епіґон і компілятор. Цього не можна сказати про Загула, не дивлячись на те, що останній має ширшу ерудицію. Цей бік справи (ерудиція) взагалі фатальний момент в житті нашого

буковинця. Він мені в цьому сенсі нагадує допотопного професора із Мейсхольдівського «Д. Е.», що відшукає фараона «Герум-Герум». Заволодівши кількома мовами, перечитавши чимало книжок, він борсається в цьому матер'ялі і не знає, як його використати. Але, з другого боку, він рішуче непристойний і страждає на militant ardent'овщину. Його остання брошура є тому яскравий приклад. – Відповідати треба і Вам і мені. Ви, якмога скоріш, давайте статтю для «Ч[ервоного Ш[ляху]», я – дам коротеньку оцінку цим виступам в «К[ультурі] і П[обуті]» (в кінці своєї статті «Аполог[ети] писар[изму]»). Увагу прийдеться скупчити на брошюрі Савченка. З Вашими пунктами відповіді я цілком погоджуюсь. У Савченка мені більш за все сподобався перший розділ, він досить ґрунтовно (як в хрестоматії) доказує те, з чим я не можу погодитись, коли б... не було це в порожню. Справа в тому, що Савченко використав просто моє невинне, невідчайдушне становище в цій дискусії. Саме: 1) розпочинаючи її, я мусив мати на увазі дві аудиторії: культурну й безграмотну, що спонукало мене тут навіть на безпардонну патетику, 2) я в цій дискусії мусив одразу виступати як громадянин, як людина певних політичних поглядів і як людина, що має погляди на дальший розвиток мистецтва.

Все це не тільки заплутало справу, але й дало гарний матер'ял проти мене, оскільки було багато неясностей. Психологічну Європу я вияснив, сподіваюсь вияснити й інші питання. Словом, «взізму себе в руки» і допишу останню статтю. Далі гадаю зробити передишку на кілька років.

Вчора було засідання нашого «ВАПЛІТЕ». Доповідь робив Досвітній на тему: «неокласика». Дебати були гарячі. Справа в тому, що публіка не розуміла, чому неокласики зробились «модними», бо Досвітній доповідь свою збудував таким чином, що неокласики не тільки стали центральним питанням нашої «академії», але й, зі слів Досвітнього, єдиним нашим союзником. Не буду тепер вияснювати все це – довідаєтесь зі статті моєї і Досвітнього.

Чекаю Вашої «Ad Fontes». «Думки проти течії» вийдуть, очевидно, на тому тижні.

Щодо різкого тону моїх статей. Гомеопати гадають, що similia similibus curantur. Я теж так гадаю. Щодо «скупченості й зібраності», то... такий вже я в натурі розхристанний. Інакше не можу. І потім всі мої виступи є молитва «боженьки» і тільки. Я взагалі ні на що не претендую. В культурній країні моє місце страшенно непомітне. Це я добре знаю; коли б я цього не знав, я ніколи не посмів би виступати так різко. Від дружини і Любочки Вам щирий привіт. *Ваш Мик. Хвильовий.*

Ваш термін «третє відродження» мене страшенно зацікавив. Те, що Ви даєте теоретичну розвідку, мене дуже хвилює і радує: це зміцнює наші відродженські позиції.

Цілуйте карапета.

Статтю на книжку Загула й Савченка присилайте якмога скоріш.

Вітайте неокласиків.

№ 22

Дорогий товаришу Миколо,

нетерпляче чекаю Вашої статті для «Ч[ервоного] Ш[ляху]». Про Ваш доклад розпитував у киян. Навіть наші супротивники визнають, що ви зробили з Савченка й Загула «кашу». Тенденційні замітки в «Прол[етарській] прав[ді]» не рятують їхнього становища.

Дякую Вам за зауваження щодо моєї останньої статті. З Мицкевичем справді-таки трапився ляпсус.

Пробачте, але, їй-бо, сьогодні не вмію писати: бувають такі періоди, коли я органічно не виношу ручки й атраменту.

Цілую Вашого карапета.

Ваш Мик. Хвильовий.

Посилаю «Думки проти течії».

Rumor publicus:

0797. Хвильовий М. Листи до Миколи Зерова // *Хвильовий М. Твори в 2-х т.* – К., 1991. – Т. 2, див. с. 840–881;
0798. Майдаченко П. Примітки // *Хвильовий М. Твори в 2-х т.* – К., 1991. – Т. 2, див. с. 914;
1133. Юрій Олексійович Меженко (1892–1969). – К., 1994, див. № (379);
2206. Скупейко Л., Дончик В. «Слово і час»: сторінки українського літературознавства // *Слово і час*, 2002, № 8, див. с. 15;
2379. Скупейко Л., Дончик В. Наукова періодика («Радянське літературознавство», «Слово і час») // *Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України*, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 446;
2808. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. – К., 2005, див. с. 492;
- 3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // *Той, хто відродив Могилянку.* – К., 2007, див. с. 121;
3934. Мовчан Р. В. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі. – К., 2008, див. с. 68.
0540. [Приміт. до публікації]: Листи Миколи Хвильового до Миколи Зерова // *Рад. літературознавство.* – 1989. – № 7. – С. 12–15; № 8. – С. 23–25.
0541. До 90-років з дня народження Бориса Антоненка-Давидовича. Українські культурні діячі про Бориса Антоненка-Давидовича / В. Брюховецький [Чесність перед собою. 1989.] // *Свобода (США).* – 1989. – 4 серп. – С. 3. – Скороч. варіант. – (Див. також 0522, 0712.)
0542. Самиздат под заголовком «Рух» // *Правда Украины.* – 1989. – 10 авг. – С. 4. – На нашем редакционном столе.
- 0543/с. Відкритий лист Голові Президії Верховної Ради Української РСР тов. Шевченко В. С. // *Літ. Україна.* – 1989. – 24 серп. – С. 2. – Підписи: Д. Павличко, І. Драч, В. Астаф'єв, Янка Бриль, В. Яворівський, Вал. Шевчук, В. Брюховецький, Р. Кудлик, В. Гейченко, Б. Біляшівський, С. Білокінь, Л. Скорик. – [Про рішення ЮНЕСКО уроч. відзначити 175-річчя з дня народж. Т. Г. Шевченка і байдужість та перешкоди влади щодо впорядкування шевченк. місць Канівщини. У листі висловлено пропозицію щодо спец. ухвали Уряду про надання Каневу статусу міста респ. підпорядкування.]
- 0544/с. До голови Президії Верховної Ради УРСР / Співголови УАЗІС В. Брюховецький, В. Вечерський, Г. Логвин, В. Мулява, Л. Скорик, Д. Яблонський, В. Яворівський // Джерела: Додаток до бюлетеня «Трибуна» УМЛ № 1, Riga. – [1989]. – [Верес.] – С. 7, 8. – [Лист до В. С. Шевченко із зверненням про необхідність відновлення української національної символіки.]
0545. КГБ без грифа «секретно»: Председатель Комитета государственной безопасности УССР, народный депутат СССР генерал-лейтенант Н. М. Голушко отвечает на вопросы корреспондента «Правды Украины» / Вела беседу Н. Карпова // *Правда Украины.* – 1989. – 3 сент. – С. 1, 2. – [«Защищая перестройку от деструктивных, антиобщественных проявлений, от шовинизма и национализма, мы будем решительно применять действующее законодательство. Надеюсь, такой подход встретит поддержку и внимание

трудящихся республики. Необходимо публично разоблачать безответственных подстрекателей, пресекать попытки нагнетания напряжённости, призывы к отторжению братских республик от СССР... Полагаю, справедливой является критика правоохранительных органов, ослабивших противодействие сепаратистским планам, а то и подыгрывающих националистическим настроениям».]

0546. Програма установчого з'їзду Народного Руху України за перебудову. – К., 1989. – 3 с. – [В. Б. – член Ради оргкомітету з'їзду і голова Секретаріату. – С. 1.]
0547. Открылся учредительный съезд // Правда Украины. – 1989. – 9 сент. – С. 3. – Підпис: (Корр. РАТАУ).
0548. Установчий з'їзд НРУ // Літературна Україна. – 1989. – 14 верес. – С. 1. – Підпис: Корр. «ЛУ». – [Про роботу Секретаріату з'їзду на чолі з В. Б.]

Rumor publicus:

1989. Тисяча років української суспільно-політичної думки. – К., 2001, див. с. 10.

0549. The Popular Movement of Ukraine for Restructuring // RUKH: Program and Charter / The Popular Movement of Ukraine for Restructuring. – Kiev, 1989. – Р. 3–7. – [Згадується В. Б. серед вчених Ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка – засновників НР України, організаторів Установчого з'їзду НР України. – С. 3.]
0550. Дончик В. Доповідь [Голови] Редакційної комісії Оргкомітету [на Установч. з'їзді Народного Руху України за перебудову.] // Літ. Україна. – 1989. – 30 листоп. – С. 5. – [«...Редакційна колегія, Оргкомітет по підготовці з'їзду РУХу була утворена разом з Оргкомітетом 1 липня одразу ж після установчої конф. Київ. регіон. Організації Народного Руху України за перебудову і працювала отже 2 місяці – надзвичайно короткий строк для створення проєктів такої кількості і таких відповідальних документів, як проєкт Програми та Статуту РУХу, майже 20 різних звернень, заяв, резолюцій, понад 70 різних робочих матеріалів». Про продуктивну участь В. Б. у засіданнях редакційної комісії.]
0551. Установчий з'їзд НРУ // Сучасність. – 1989. – № 12. – С. 11–12. – [Про В. Б. як голову Секретаріату з'їзду. – С. 11.]
0552. Доповідь голови мандатної комісії Юрія Цекова [на Установч. з'їзді Народ. Руху України за перебудову.] // Сучасність. – 1989. – № 12. – С. 119–126. – [«...Давайте сьогодні згадаємо добрим словом тих два відомих на Україні осередки Руху – Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР і Київської організації Спілки письменників, котрі першими прийняли проєкт Програми Народного руху України і холонокровно витримали натиск вельми галасливого, але, як виявилось, ідейно хирлявого бюрократично-посполитого рушення. Згадаймо і тих, “перших хоробрих”, котрі, дослухаючись прагнень десятків тисяч громадян, у нелегкі для ініціаторів Руху березневі дні скликали представників і створили першу Координаційну раду, від якої, власне, й почався справді масовий Рух. Ось їхні імена: Іван Федорович Драч, Вячеслав Степанович Брюховецький, Сергій Степанович Гречанюк, Віталій Григорович Дончик, Анатолій Якович Шевченко. Згадаймо і першого голову тієї ради – відомого українського філософа, самовідданого борця за ідею Руху Мирослава Володимировича Поповича...» – С. 120.]

0553. Організаційний комітет Установчого з'їзду Народного Руху України за перебудову // Сучасність. – 1989. – № 12. – С. 204. – [В. Б. – член ради оргкомітету.]
0554. Координаційна рада Київської регіональної організації РУХу // Сучасність. – 1989. – № 12. – С. 266–269. – [В. Б. – член ради. – С. 267.]
0555. Solchanyk, R. Roundtable discussion: Drach comments on current situation in Ukraine / Interviewed by R. Solchanyk and B. Nahaylo // The Ukr. Weekly. – 1989. – # 48, Nov. 28. – P. 8, 13. – [Про В. Б. як співзасновника Руху. – С. 8.]
0556. В. Дончик: «Радянське літературознавство» прагне суспільного розголосу...» / Розмову вів В. Грабовський // Літ. Україна. – 1989. – 28 верес. – С. 8.
0557. До проблеми самоусвідомлення української літератури // Рад. літературознавство. – 1989. – № 9. – С. 22–26. – Бібліогр.: 2 назви. – Ad fontes!

0557/т. • ДО ПРОБЛЕМИ САМОУСВІДОМЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: текст

Друга половина XVIII ст. у розвитку української літератури характеризується принаймні двома на сьогодні ще далеко не повною мірою поясненими феноменами. Перший з них полягає в тому, що, незважаючи на жваве поширення друкарства на Україні, за даними О. Апанович, порівняно з першою половиною століття в п'ять разів збільшилася кількість рукописних збірників різноманітного характеру, які є й пам'ятками нашого давнього письменства. Другий феномен – видання 1798 року «Енеїди» Котляревського. Цей історико-культурний факт – умовне пограниччя між давньою українською літературою, писаною тогочасною книжною мовою (або польською, російською, латинською) і новою українською літературою. Такі появи не бувають несподіваними і не підготовленими попередниками. Вони знаменують завершення певного періоду літературного розвитку, коли окремі поштовхи зливаються в «рух», у «течію».

Ставлення до трагедії Котляревського було в різний час неоднакове, та й сьогодні не відзначається однотайністю. Захоплене сприйняття її сучасниками змінилося холоднуватою характеристикою «Енеїди» з боку Шевченка, а в 60-х роках навіть різким запереченням П. Кулішем будь-якого позитивного значення «перелицьованої» поеми Вергілія для українського літературного розвитку. Правда, згодом, через два десятиліття, як відомо, Куліш змінив своє ставлення, вважаючи Котляревського несвідомим «знаряддям» у справі утворення нової української літератури. На противагу цьому поглядів О. Кониський доводив, що Котляревський якраз свідомо здійснював свій великий почин.

Так само діаметрально спрямовані й спроби з'ясувати залежність «Енеїди» від давньої української літературної традиції. Одна група дослідників не бачить виразного зв'язку такого роду і розглядає поему в річищі російської літературної традиції: «...в його особі російське літературне життя втягало українського автора» (М. Зеров). Друга вважає «Енеїду» запереченням трагізму барокового світосприймання в душі амбівалентної народної культури (М. Яценко). Третя група дослідників доводить наявність у поемі своєрідної трансформації традицій давньої української літератури (П. Житецький). І нарешті, є точка зору, за якою обстоюється ідея про свідому оркестрацію Котляревським в «Енеїді» української мови, «що на той час лишалася єдиним

критерієм визначення самотності народу» (І. Фізер). Слід сказати, що в кожній з цих, далеко не з усіма нюансами виявлених тут позицій є раціональне зерно, хоча здебільшого розглядаються окремі сторони явища.

Безперечним можна вважати лише те, що «Енеїда» стала парадигматичною основою чи не для всієї дошевченківської літератури. В тих чи тих модифікаціях вона ініціювала або забарвлювала і творчість Квітки-Основ'яненка, Гулака-Артемівського, та й українських романтиків 20–40-х років.

І тут уже правомірно поставити питання – чому? Г. Грабович спробував це пояснити специфічним шляхом розвитку жанрово-стильової системи української літератури. Його заперечення Д. Чижевському з приводу концепції ущербної «неповноти» нової української літератури на початкових етапах виглядають цілком переконливими. В пануванні травестійно-бурлескного жанру-стилю він, безперечно, *бачить* вузькість, але небезпідставно називає це реальною особливістю, а не ганджем української літератури, незважаючи на те, що саме такий жанрово-стильовий реєстр відштовхував багатьох і читачів, і письменників.

Можна додати, що це не тільки викликало двомовність зачинателів нової української літератури (від Квітки-Основ'яненка до Шевченка, Костомарова, Куліша включно), а й деякого об'єктивно змусило зовсім не прийняти рідну мову, мову письменства з її неповнотою жанрово-стильової та ідейно-тематичної структури (найяскравіший приклад – син українського драматурга Микола Гоголь).

Щоправда, суб'єктивно фундатори нової української літератури нерідко розглядали свою діяльність як, сказати б, розривку, *sui generis*, що переходила часом навіть у певного роду філологічне змагання. Згадаймо історію написання знаменитої Квітчиної «Марусі». Адже вона виникла майже okazіонально – на доведення того, що українська мова придатна не тільки для утробного «хохлацького анекдоту» чи бурлескного пересмішництва: «от малороссийского языка, – зазначав Квітка-Основ'яненко, – можно растрогаться».

Проте об'єктивно існував, ясна річ, тривкіший і поживніший ґрунт, що на ньому вкорінювалося древо нової української літератури. І тут нам знову варто повернутись у XVIII ст. й спробувати пояснити, чому в його другій половині так помітно активізувалося книгопродукування, так би мовити, «допотопним» переписним способом. Відомий указ царського уряду й Синоду від 1721 р. забороняв друкувати оригінальні твори українською мовою. Утиски культури, заперечення самотності цілого народу, його політичної, соціальної, економічної, релігійної своєрідності чимдалі посилювалися і, як відомо, завершилися катерининсько-потьомкінським зруйнуванням Запорізької Січі в 1775 р. До кінця ж століття всі політичного характеру змагання й домагання української нації були перервані.

У «Книгах буття українського народу» М. Костомаров згодом про цей період скаже: «І пропала Україна. Але так здається». Справді, традиційні вияви самосвідомості народу не розчавилися під згубним тиском денаціоналізаторських політичних акцій, а перейшли в інші форми. Прийняття українською літературою в своє лоно народної мови в цей час і було виявом потенціальної духовної енергії, сконденсованої для самозбереження нації. Свідомо чи інтуїтивно йшли на це фундатори нашого нового письменства? Гадаю, раціоналістичного обґрунтування в цьому було мало. Тут, радше, спрацьовували природні закономірності суспільного життя. Та в даному разі це питання і не є визначально істотним. Важливішим видається інший момент.

Відомо, що ні окремій людині, ні наймогутнішій державі, озброєній ультрапотужною технікою й технологією, не під силу вольовим чином змінити явище, зумовлене природним середовищем. Культура ж народу (культура – в найширшому розумінні)

також є явище природи. Ну хоча б у тому сенсі, який могутній вплив на об'єднуючу цілісність цієї культури справляють бодай тільки географічно-кліматичні умови розселення певного народу – аж до формування фонетико-артикуляційних особливостей його мови.

Усі зусилля, витрачені на придушення якогось природного явища, – марні в історичному плані. Вони можуть затримати розвиток цього явища, надати йому навіть невластивих форм, але знищити його неспроможні. Ніякі валуєвські циркуляри й емські укази не змогли зупинити розвиток української літератури. Ота її «неповнота», на якій наголошував Чижевський, складалася не із «зяючих дір», а заховувала в собі певну сконцентровану духовну енергію.

На допиті в справі кирило-мефодіївських братчиків Костомаров так пояснював українські джерела, що ними жилися ідеї братства – це, мовляв, агонія вмираючої культури, останній її спалах... І тому урядові нічого боятися українофільських ідей, вони відійдуть природною смертю. Мені здається, що це була навіть не спроба ухилитися від караючої длані III відділення, а й переконання Костомарова, засноване на нерозумінні істинних, внутрішніх рушійних сил, які дали поштовх і розвиткові нової української літератури. Вже сама поява Шевченкових творів засвідчила могутні потенції народного духу, який потребував вираження в слові. Гадаю, навряд чи правомірне твердження, ніби творчість Шевченка вже поставила українську літературу в ряд найрозвиненіших літератур світу. Не поставила, а лише заявила. Гадаю також, що «прив'язка» становлення жанрово-стильової системи української літератури чи то до творчості Шевченка (як пропонує Л. Новиченко), чи то до поетичної діяльності Лесі Українки (за переконанням Г. Грабовича) – також вельми умовна річ. Термін «становлення» загалом, на мою думку, хибує на схематизовану статичність. Адже жанрово-стильова система літератури така динамічна в кожен історичний момент, що говорити про її становлення випадає тільки щодо літератур із завершеним циклом розвитку.

Очевидно, більша рація полягає в тому, щоб вести мову про «самоусвідомлення» літератури – хоча це новий термін, який не перекривається ні «розвитком», ні «становленням», ні «процесом». Виходячи з розуміння літератури як природно закоріненого явища (ясна річ, через певну опосередкованість натурально-органічним середовищем), можна запропонувати таку робочу дефініцію: *самоусвідомлення – це здатність літератури вирізнити своє питоме призначення у загальній функціональній системі сфери соціального буття. Йдеться про спрямованість літератури на досягнення цілей, властивих саме мистецтву слова, а не перейняття нею функцій, що мають здійснюватися іншими суспільними інституціями.*

Отож, під цим кутом зору повернемося до початків нової української літератури. Чим вона стала для цілого народу? Легко довести, що в ній специфічно реалізувалися, окрім власне художніх, і політичні, соціальні, релігійні, публіцистичні, етнографічні, літературно-критичні та інші потенції української нації. Саме в літературі, а згодом іще в театрі, який, своєю чергою, виник на основі й на підставі цієї літератури.

Література набула колосального значення в національній і соціальній боротьбі українського народу за визволення і за виживання. Фіксувалася в слові його самотність, оберігалася від русифікації, полонізації, мадяризації, онімечування та інших несприятливих для духовного організму протягів історичної долі. В зв'язку з тим, що верхні верстви нації значно легше піддавалися асиміляційним процесам, нова українська література звертала увагу переважно на найбільш гноблені низи. Це не могло не позначитися на її ідейно-тематичних уподобаннях. І тому зовсім не дивно, що в доповідній записці 1905 року російської Академії наук про скасування обмежень українського друкованого слова відзначався демократизм української літератури.

Правда, упорядник хрестоматії матеріалів до історії української літературної мови 1961 року видання, кажучи нишком, напудився таким висновком російських учених і в примітці зазначив: «Міркування авторів “Записки” про те, що російська література була менш демократичною, ніж українська, ясна річ, хибні». Але ж будь-який неупереджений дослідник підтвердить думку про органічний демократизм нової української літератури. Тут особливість у тому, що демократизм сам по собі ще не є повною якісною характеристикою письменства. Вже найперші українські автори, пишучи про простий люд, не змогли витлумачити його життя в світлі передових ідей часу. Консерваційний характер української літератури – як спроба запобігти штучному стиранню національної своєрідності – не сусідував із консерватизмом соціальних поглядів, а то й підпорядковувався йому. Лише творчість Шевченка вибухнула небувалою революційною пристрастю, але ж народницька ідеологія другої половини XIX ст. старанно обминала цей бік творчої спадщини поета, лавиною епігонських наслідувань компрометуючи нашу літературу.

Проте й тут ми зустрічаємося з парадоксом: як «котляревщина», так і епігони Шевченкової музи, – не просто баласт на кораблі українського письменства. І в їхній діяльності *об'єктивно* втілювалася певна потреба духовного розвитку нації: знову ж таки, та консерваційність, спрямованість на збереження національної самобутності. Не випадкове й те, що саме в українських теоретичних рефлексіях з приводу художнього слова (нерідко ці рефлексії виявлялися і в тканині самих художніх творів) постали поняття «література для хатнього вжитку» (Костомаров), вимога «етнографічної достовірності» (Куліш) і навіть «домова література» (Драгоманов).

Не позбавлене сенсу й те, що навіть назви інституційних починань української інтелігенції аж до 80-х років були переважно звернені в минуле – Кирило-Мефодіївське братство, «Основа», «Киевская старина». А «Русалка Дністрова», попри явну поміркованість її учасників, справді, становила явище революційне для українського культурного життя, – мовне питання в даному разі превалювало, і це історично цілком пояснюється.

Пошевченкові змагання українських письменників позначені (особливо після циркуляру 1863 р.) аполітичним культурництвом, готовністю, задля збереження національного кореня, навіть прислужувати урядові або пасивно вичікувати: «нам надо примирить с собою правительство» (Костомаров), «нам треба лихо переждати» (Житецкий). Ці, коли хочете, політичні методи, викликані інстинктом самозбереження, смішно було б вихвалити чи виправдовувати, але до них треба ставитися як до реальності, розуміючи, що в інших галузях і не мало змоги виявитися українське політичне життя в межах Російської імперії. До речі, це потягло за собою і такий консервативний гріх демократичної української літератури 70–80-х років, як відкидання не тільки радикальних, а й соціалістичних поглядів і протиставлення їм національних цінностей.

Літературна ідеологія цього часу в цілому не виходила за межі культурно-національного проповідання, спроб повернути денационалізовану верхівку до української ідеї. Увага до економічних відносин, до соціального стану українського села здебільшого залишалася на периферії письменницьких спостережень. Треба було геніального розуму Франка, щоб зламати цю завузьку рамку, в якій вміщалися лише ідеалізовані постаті заможного хуторянина (у Кониського, Карпенка-Карого) або «справедливого купця», культурного поміщика (у Кропивницького). Знедолене робітництво у прозі Франка, може, тому й дещо схематизоване, що воно явно протиставляється умоглядним концепціям українського народництва.

Але найболючішою колізією в українській літературі другої половини XIX ст. виявилася конфронтація між «чесним» свідомим національним діячем і радикалом-українофобом або ж індіферентним щодо української справи соціалістом. Якщо порівнювати з російською літературою, то там класово зумовлена конфронтація проходила по іншій межі, – вона була справді *класова*. На Україні ж до цього історично

неминучого протиборства домішувалося пригноблюване національне почуття. Оскільки іншого, *політичного* шляху постановки проблеми на той час не існувало, то література значною мірою конструювала ідеальні умови, в яких мала б розвиватися національна самосвідомість, культура в найширшому розумінні. Звичайно, спонтанно виривалися за межі народницької ідеології своїми глибоко реалістичними романами Свидницький та Панас Мирний, можемо в цьому ряду назвати низку творів інших авторів. Але в переважній більшості письменники, етнографи, літературознавці науковими та публіцистичними засобами намагалися обґрунтовувати те, що за інших умов мало б природно виявлятися в суспільно-економічному житті.

Цей «пасивний» опір самодержавним репресивним заходам набував особливої ваги в творчості Антоновича, Костомарова, Житецького, Лисенка, Русова, Михальчука та інших представників нечисленної української інтелігенції. Політична, наукова і власне літературна діяльність тут існували в кострубатому симбіозі. З одного боку, це дозволяло оберігати від остаточної руйнації ядро національної свідомості, з другого – призводило (на літературному терені) до виразної тенденційності та певної ідеалізації без урахування, а часом і зі свідомою ігнорацією, реальних життєвих процесів.

Рамки літературного проповідництва дедалі очевидніше виявлялися завузькими. Вже на початку 90-х років українська література в особі своїх кращих представників (Франко, Леся Українка, Чернявський, Кримський, Коцюбинський та ін.) поступово звільняється від сентиментально-ідилічного стилю, від орієнтації на старосвітщину як запоруку національного буття. Цей процес поглиблюється з появою «Молодої музи» в Галичині і таких поетів, як Олесь, Філянський на Східній Україні. Остаточне усвідомлення необхідності звільнитися од пут політизованої тенденційності, утилітаризму приходить в українську літературу на самому початку XX століття і пов'язане воно в першу чергу з творчою й організаційною діяльністю Миколи Вороного, – маю на оці впорядкування збірника «З-над хмар і з долин».

Мабуть, першим в українській літературі Вороний розмежував функції митця й громадянина:

До мене, як горожанина,
Ставляй вимоги – я людина.
А як поет – без перепони
Я стежу творчости закони.

Відомо, що така позиція викликала різкий протест Франка та інших представників старшого покоління українських письменників. Безперечно, поета від громадянина відділити неможливо. Але в даному разі Вороний (і в цьому слід віддати йому належне) мав на оці різні сфери життєдіяльності, які довгий час в українських умовах співіснували, деформуючи одна одну. Історично це пояснювано, але якби література не вийшла за межі уявлень про своє утилітаризоване самопризначення, вона б ніколи не здолала шлях од Нечуєвого студента Радюка до героїв-інтелігентів Коцюбинського.

Нова українська література дозріла до самоусвідомлення себе як мистецтва слова. Століття минуло від суб'єктивного уявлення про неї як про принагідний відпочинок, розвагу. Насправді, як ми це сьогодні розуміємо, так об'єктивно виявлялися духовні потенції народу, що їх неможливо було реалізувати в інших видах діяльності. 90-ті роки XIX ст. внесли в цю ситуацію істотні корективи. На Україні (точніше – в Галичині) зароджується українське політичне життя, в чому особлива роль належить Драгоманову і радикальній партії, заснованій 1890 р. Відтоді суто політика починає поволі відокремлюватися од власне літературної діяльності: письменники іншими, специфічнішими засобами виконують те, що змушені були здійснювати не властивим для літератури чином. В одному з листів до С. Єфремова М. Вороний так пояснював позицію свою і своїх

одномудців: «Штука чиста без ідеї не може бути, – вона з нею складає одно ціле. Тенденція без штуки буває, звичайно, і з нею разом укупі не може бути. Між ідеєю і тенденцією (передвзятістю) лежить величезна різниця. От проти псевдо-штуки, чи штуки тенденційної, проти римованої прози я й виголосив свою девізу».

Таким чином, поява модернізму в українській літературі знаменувала етап самоусвідомлення її як власне мистецтва. З цього погляду стає зрозумілим, що ні теорія «пришвидшеного розвитку», ні уявлення про «неповноту структури» української літератури не можуть пояснити внутрішніх закономірностей, що визначали рух літературно-політичної української думки впродовж століття.

Rumor publicus:

0513. 20 квіт. на засіданні Вченої ради ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР обговорено доповіді... // Рад. літературознавство, 1989, № 7, с. 80;

0641. Вікна світового дому // Слово і час, 1990, № 8, див. с. 5–6;

0704. Враження і роздуми // Вісн. Міжнародної асоціації українців, 1990, № 1, див. с. 45;

2379. Скупейко Л., Дончик В. Наукова періодика («Радянське літературознавство», «Слово і час») // Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 446;

3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 121–122.

0558. Історія української літератури: В 2-х т. Листи з кафедр // Рад. літературознавство. – 1989. – № 9. – С. 17–19. – Лист В. Ф. Шевченка. – Див. с. 18.

0559. Випробування критикою: якою ж бути літературній критиці в умовах гласності / Н. Костенко, В. Брюховецький, М. Наєнко, М. Стрельбицький, М. Славинський, О. Логвиненко // Літ. Україна. – 1989. – 12 жовт. – С. 3.

0560. Гнатюк М. М. Над текстами Івана Сенченка / Відп. ред. М. Г. Жулинський; АН УРСР. – К.: Наук. думка, 1989. – 108 с. – Див. с. 24, 29, 63, 96, 97.

0561. Дончик В. Зупинені миті: Статті, спогади, полеміка. – К.: Рад. письменник, 1989. – 351 с. – [Про В. Б. – С. 298, 304, 315.]

0562. Без строку давності... // Літературна панорама. 1989 / Ред. кол.: В. Г. Дончик (голова) та ін.; Упоряд. С. С. Гречанюк. – К.: Дніпро, 1989. – Вип. 4. – С. 47–60. – [Антикультівська л-ра: Б. Антоненко-Давидович, Ю. Бедзик, В. Гжицький, В. Голобородько, О. Гончар, А. Дімаров, С. Журахович, П. Загребельний, О. Зайвий, Д. Затонський, В. Захарченко, І. Іванов, А. Кестлер, В. Кисельов, В. Козаченко, М. Лактіонов-Стезенко, О. Левада, Ю. Мушкетик, В. Пахаренко, О. Савич, Г. Сивокін, М. Стельмах, Б. Харчук.]

Rumor publicus:

0570. Післямова // Авторитет. Література і критика в час перебудови. – К., 1989, див. с. 281.

0563. [Симпозіум «Розвиток літературно-критичної та естетичної думки на Україні у ХІХ ст.» відбувся 6–7 груд. 1989 р. у Гарвард. ун-ті. В ньому взяли участь **В. Б.**, В. Русанівський, О. Мишанич, П. Федченко, Т. Гундорова.] // Слово і час. – 1990. – № 8. – С. 4. – (Див. також 0691.)
0564. [Актуальні проблеми сучасної української літератури. Стисл. викл. виступу **В. Б.** у Філадельфії в Східноєвр. дослід. Ін-ті ім. В. Липинського 10 груд. 1989 р.] / Записала Н. Пазуняк у ст. «Зустріч з науковцями з України» // Свобода (США). – 1990. – 24 січ. – С. 4. – [Про **В. Б.** та його виступ.]
0565. Проблеми екології і сучасна література // Художня література і духовне життя суспільства: [Колективна монографія.] / О. В. Білий, В. С. Брюховецький, Р. Т. Гром'як, М. А. Ігнатенко та ін.; Відп. ред. О. В. Шпиліова; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наук. думка, 1989. – С. 229–268. – Бібліогр.: 33 назви у підряд. прим. – [Ч. Айтматов, Б.-І. Антонич, М. Антонов, С. Арутюнов, В. Астаф'єв, В. Белов, А. Бітов, В. Близнець, Ю. Бородай, В. Бубніс, Б. Васильєв, С. Васильченко, Е. Вергарн, В. Вернадський, Е. Геккель, А. Головка, О. Гончар, В. Губарець, А. Зубков, О. Довженко, М. Доленго, В. Дрозд, Ф. Енгельс, В. Земляк, М. Зеров, І. Зієдоніс, В. М. Каганов, А. Казейка, В. Карпенко, В. Козько, В. Косарєв, Л. Костенко, Ю. Б. Кузьменко, П. Куліш, М. Коцюбинський, Іван Ле, Л. Леонов, Д. Лихачов, К. Маркс, Лукрецій, Б. Патон, К. Паустовський, А. Платонов, В. Распутін, Ф. Роговий, Ж. Ж. Руссо, М. Стельмах, Ч. Таксамі, М. Терещенко, В. П. Тугаринов, Г. Тютюнник, Є. Федоров, В. Чайковська, І. Чендей, А. Чехов, М. М. Халілова, Б. Харчук, А. Швейцер, К. Шилін, Н. Шумило, В. Юринець, Я. Янішин.]

Rumor publicus:

0663. Книжковий потік 89-го. Квартал ІV // Слово і час, 1990, № 5, див. с. 20.

0566. Социальная действенность эстетического идеала // Действенность художественного слова: (о воспитательном потенциале литературы): [Колективна монографія.] / Брюховецький В. С., Гром'як Р. Т., Мельник В. А., Шпиліова Е. В.; Ред. Е. В. Шпиліова; АН УССР. Ін-т лит. ім. Т. Г. Шевченко. – К.: Наук. думка, 1989. – С. 62–150. – [Арістотель, В. Асмус, М. Афанасьєв, Д. Балика, В. Белінський, Ю. Бедзик, Н. Бічуя, Ю. Бондарєв, Н. Буало, А. Вахаметса, Л. Виготський, Л. Віролайнен, І. Войнар, К. Вороніна, Є. Габрилович, Д. Герасимчук, Г. Гегель, М. Гоголь, В. І. Горинь, О. Гончар, Є. Громов, Г. Гуковський, Ю. Давидов, С. Далі, А. Дімаров, В. Дніпров, О. Довженко, Ф. Енгельс, Есхіл, М. Зарецький, Й. Злотник, І. Зязюн, Л. Ісарова, З. Кадинцева, І. Кант, А. Ковальов, Л. Комар, Н. Красноярова, К. Крупнік, В. Крутоус, А. Кузнецова, І. Ладоня, О. Левідов, І. Лоцилов, А. Макаренко, Т. Манн, В. Маранцман, К. Маркс, П. Мирний, Н. Молдавська, А. Мороз, В. Муріан, Ю. Мушкетик, А. Недзвідський, Д. Овсянико-Куликовський, Л. Ольшевська, М. Пахомов, Ж. Піаже, В. Пілецький, П. Пікассо, Платон, А. Плієв, Т. Д. Полозова, Ю. Райзман, О. Ренуар, В. Симоненко, Г. Сковорода, Л. Сморж, Софокл, Й. Сталін,

В. Стефаник, О. Тищенко, В. Толстих, О. Толстой, Ю. Трифонов, Є. Урбанський, І. Франко, Фіхте, О. Хузе, Ф. Шіллер, К. Шудря, Я. Щепаньський, Ю. Щербак.]

Rumor publicus:

0663. Книжковий потік 89-го. Квартал IV // Слово і час, 1990, № 5, див. с. 20.

0567. *Kaczmarczyk V.* From the Editor's Desk // Soviet Ukrainian Affairs. – 1989. – Autumn-Winter. – P. 3, 64. – [В. Б. *про Рух*. – С. 64.]

0568/х. • **НАЧАЛЬНИК УГОЛОВНОГО РОЗЫСКА...:
хуторизми (21 грудня 1989 р.)**

Начальник уголовного розыска Мироновского РОВД ст. л-нт милиции Шаповал Сергей Михайлович с оперативной группой посетил «хату Дивосил» по случаю задержания группы наркоманов, прибывших в с. Ходоров из Краснодарского края. Фотографии последних прилагаются.

21.12.1989.

Нач. ОУР Шаповал С. М.

0569. Авторитет. Література і критика в час перебудови: Статті, есе, інформації. – К.: Рад. письменник, 1989. – 347 с. – Див. с. 17–18, 206–218, 321–322.

0569/1. Служіння і прислужування: Полеміка / Записав Ю. Пригорницький. – [Про стан сучас. укр. л-ри, участь беруть члени бюро об-ня критиків і літературознавців при СП України: Г. Сивокінь (голова), В. Б., А. Погрібний, І. Дзюба, Ю. Цеков, М. Рябчук, В. Моренець, М. Слабошпицький. Вискл. виступу В. Б.] – С. 17–18.

0569/2. Критика: дрібні хлопоти і «загальна мета» – [Вискл. доп. В. Б. на засіданні об-ня критиків на тему «Творча активність критика».] – С. 62–73; У співпраці з газетою. – [Виступ В. Б. на черг. засіданні твор. об-ня критиків Київ. орг. СП України на тему «Літературно-пропагандистська роль сучасної української критики».] – С. 206–218.

0569/3. [Виступ]. Уроки історії: Літературна дискусія на Україні 1925–1928 рр. – [Тема черг. зборів творч. об-ня критиків Київ. письменницької орг., що відбулись в Респ. будинку літераторів. Доп. виголосив Ю. Ковалів. В обговоренні виступили: С. Білокінь, О. Забужко, В. Дончик, Д. Затонський, Г. Кочур, Я. Лановий, В. Мельник, В. Б., Н. Шумило.] – С. 321–322.

0570. Авторитет. Література і критика в час перебудови: Статті, есе, інформації / Упоряд. Г. Сивокінь. – К.: Рад. письменник, 1989. – 347 с. – [Про В. Б. – С. 78, 281.]

0571. Лише п'ять літ // Ні слова про спокій! Василь Еллан-Блакитний: Спогади. Матеріали / Упоряд. М. В. Вовчик-Блакитної. – 2-ге вид., доп. – К.: Дніпро, 1989. – С. 298–300. – (Див. також 0240.)

- 0572.** Іван Кочерга // *Кочерга І. Драматичні твори* / Упоряд.: В. С. Брюховецький, М. М. Острик; Ред. кол.: І. О. Дзеверин (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 1989. – С. 5–26.
- 0573.** **Упоряд.:** *Кочерга І. Драматичні твори* / Упоряд.: В. С. Брюховецький, М. М. Острик; Вступ. ст. В. Брюховецького; Ред. кол.: І. О. Дзеверин (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 1989. – 736 с.: іл.
- 0574.** *Кравченко А. Є. Еволюція справжня і мнима // Діалектика художнього пошуку: літературний процес 60–80-х років: [Колективна монографія.] / В. П. Агеева, Л. С. Бойко, Д. Т. Вакуленко та ін.; Відп. ред. В. Г. Дончик. – К.: Наук. думка, 1989. – С. 175–206. – Див. с. 200.*
- 0575.** **Упоряд.:** *Шаховський С. М. Уроки радянської класики: Літ.-крит. ст. / Ред. В. А. Герасимчук. – К.: Дніпро, 1989. – 419 с.*
- 0576.** **Ред.:** *Радянське літературознавство: Наук.-теор. журн. / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР та Спілка письменників України. – К., 1989. – № 1–12. – Член ред. колегії.*

1990 рік

- 0577.** U.S. Association of Ukrainian Studies established at Harvard conference // *The Ukr. Weekly. – 1990. – # 2, January 14. – P. 1, 3. – [«Speaking last but not least, Dr. Viacheslav Briukhovetsky, member of the Ukrainian delegation to the Harvard symposium, an observer at the founding meeting, and the founding member of Rukh (Popular Movement of Ukraine for Perebudova) spoke briefly and eloquently of the need for unity and wisdom in the great and multi-faceted effort of Ukrainian renewal – a renewal in which this scholarly association will play an important role» – P. 3.]*
- 0578.** Preview of events // *The Ukr. Weekly. – 1990. – # 2, January 14. – P. 16. – [Оголошення про виступ В. Б. 25 січня в Чиказькому відділенні Українського Католицького Університету на тему: «The current status of Ukrainian literature and literary studies in Ukraine» та 26 січня, на запрошення Асоціації Приятелів Руху в Чикаго: «He will address the immediate goals of the Rukh and the diaspora».] – (Див. також 1137.)*
- 0579.** *Мечник С. За нашу незалежність: (Доповіді, статті, спогади і нариси). – Мюнхен: Укр. вид-во, 1990. – С. 136.*
- 0580.** В Чикаго створено Товариство сприяння Рухові // *Народна воля (Скрентон, США). – 1990. – 18 січ. – С. 6. – Підпис: Референт преси ТСР. – [Про найближчі виступи В. Б. про РУХ.]*
- 0581.** [Доповідь В. Б. «Шлях на Голготу: життєва доля Миколи Зерова» у Домі НТШ (США) 27 січ. 1990р.] // *Свобода (США). – 1990. – 18 січ. – С. 3.*
- 0582.** ДО ВСІХ ПРИХИЛЬНИКІВ РУХУ В США [Листівка] [19 січня 1990 р.] – підпис: *Вячеслав Брюховецький*, член Великої Ради Руху, заступник голови Ради Національностей Руху. – [«Україна нині переживає вирішальний момент свого демократичного оновлення, своїх домагань утворити суверенну державу. 4 березня цього року відбудуться вибори до Верховної Ради (парламенту), якому в ближчі п'ять літ і належатиме право та обов'язок визначати

шляхи відновлення, відродження нашої рідної землі. Значні шанси мають кандидати, яких підтримує Народний Рух України за Перебудову. Проте вже сьогодні необхідно думати про завтрашній день. Хто складатиме нові закони? Хто оживить тяжко хвору економіку? Хто стане господарем нашого багатющого чорнозему? Хто розроблятиме і впроваджуватиме нові індустріальні технології?

Ми сподіваємося, що наші кривні брати в Америці зрозуміють, наскільки важливі ці проблеми для Руху. Ми були б вдячні, якби на певний термін (3-6 місяців) можна було посилати фахівців з України на навчання до Америки. Особливу увагу звертаємо на потребу підготовки керівників середньої ланки економіки, правників, фінансистів, політологів, працівників наукової галузі виробництва, фермерів, лікарів.

Рух бере на себе зобов'язання силами незалежної, фахово компетентної комісії визначати за конкурсом людей, гідних подібного роду стипендій. Для виділення таких стипендій можна використовувати фонд допомоги Україні, утворення якого українською діаспорою в США прийнято в Україні з величезною вдячністю. Це було б найраціональнішим і найпродуктивнішим використанням грошей, зібраних Вами».]

- 0583.** Rukh ideologue Brioukhovetsky speaks on popular movement's goals / *T. Stadnychenko-Cornelison* // *The Ukr. Weekly*. – 1990. – # 3, January 21. – P. 3: photo: Dr. Viacheslav Brioukhovetsky with Ukrainian Human Rights Committee. – [Детальний виклад виступу **В. Б.**]
- 0584.** *Stadnychenko-Cornelison T.* Rukh ideologue Brioukhovetsky speaks on popular movement's goals // *The Ukr. Weekly*. – 1990. – # 3, January 21. – P. 3–4: photo: «Dr. Viacheslav Brioukhovetsky with Ukrainian Human Rights Committee». – [Про виступ **В. Б.** та його відповіді на запитання в Філадельфії в Комітеті захисту прав людини в Україні.]
- 0585.** В. Брюховецький виступить в Чикаго // *Укр. вісті=Ukr. news* (Детройт, США). – 1990. – 21 січ. – С. 5. – [Тема виступу «Рух, ситуація в Україні і допомога діаспорі».]
- 0586.** Soviet reform faction asks multiparty system / *From Chicago Tribune wires* // *Chicago Tribune*. – 1990. – January 22. – P. 6. – [«Organizers of the human chain, leaders of the popular movement Rukh, said it stretched from the Ukrainian capital, Kiev, to the western Ukrainian city of Lvov, about 100,000 people».]
- 0587.** Українська Вільна Академія Наук запрошує громадянство на доповідь Вячеслава Брюховецького, д-ра філологічних наук, члена Спільки письменників України та провідного ідеолога Народного Руху України за перебудову на Україні на тему «РУХ І НАСТУПНІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ». Конференція відбудеться у неділю, 28-го січня 1990 р. о 2-й годині дня в Будинку Академії у Нью Йорку // *Свобода* (США). – 1990. – 25 січ. – С. 3.
- 0588.** [Доповідь **В. Б.** «Шлях на Голготу: життєва доля Миколи Зерова» у Домі НТШ (США) 27 січ. 1990 р.] // *Свобода* (США). – 1990. – 25 січ. – С. 1.
- 0589.** В. Брюховецький виступить в Чикаго // *Народна воля* (Скрантон, США). – 1990. – 25 січ. – С. 1.
- 0590.** Доповідь В. Брюховецького «Сучасний стан української літератури і літературознавства в Україні: Відлига, виповнювання білих плям, нові течії і люди», 25 січ. 1990 р. в рамках доповідей-семінарів, присвяч.

сучасним процесам в Україні: [Оголошення] / Філія Укр. Католического Університету в Чикаго. – Чикаго, 1990. – 1 с.

0591. Доповідь В. Брюховецького: «РУХ і наступні вибори на Україні»: [Оголошення] про зустріч-повідомлення 26 січ. 1990 р., м. Чикаго / Товариство Сприяння РУХ-ові в Україні. – Чикаго, 1990. – 1 с. – [Про В. Б.]
0592. Найближчі завдання РУХу і діаспори: Тема доп. В. Брюховецького: [Оголошення] про зустріч-повідомлення 26 січ. 1990 р., м. Чикаго / Товариство Сприяння РУХ-ові в Україні. – Чикаго, 1990. – 1 с.
0593. Доповідь В. Брюховецького // Свобода (США). – 1990. – 26 січ. – [Доповідь В. Б. в НТШ у Нью-Йорку 28 січ. на тему «Шлях на Голгофу: життєва доля Миколи Зерова».]
0594. Українська Вільна Академія Наук запрошує Громадянство на доповідь Вячеслава Брюховецького «РУХ і наступні вибори на Україні» // Свобода (США). – 1990. – 26 січ. – [Доповідь В. Б. в УВАН у Нью-Йорку 28 січ.]
0595. Татомир Я. Проф. В. Брюховецький доповідав у Філадельфії // Свобода (США). – 1990. – 26 січ. – С. 1, 3: фото: Д-р В. Брюховецький. – [Виступ В. Б. про Народний рух України за перебудову, а також щодо необхідності підготовки нових кадрів для України та можливі варіанти допомоги діаспори у цьому; про дводобову прес-конференцію з редколегією найбільшої щоденної англомовної газети «The Philadelphia Inquirer». «Слід зареєструвати дуже позитивний факт, що щонайменше 50 відсотків присутніх на зустрічі з проф. Брюховецьким були молоді громадяни у віці нижче 55 років».]
0596. Доп. Вячеслава Брюховецького «РУХ і наступні вибори на Україні», неділя, 28 січ. 1990 р., м. Нью-Йорк / Укр. вільн. акад. наук (США). – [Нью-Йорк], [1990]. – 1 с. – [Запрошення. Про В. Б., доктора філол. наук, члена Спільноти письменників України та провідного ідеолога Народного Руху за перебудову на Україні.]
0597. Пазуник Н. На конференції в Гарварді засновано Американську Асоціацію Українознавства // Свобода (США). – 1990. – 30 січ. – С. 4. – [Про В. Б. як спостерігача Установчого з'їзду (ААУ) та його виступ про Народний Рух України.]
0598. Неминуче прийде завтрашній день // Свобода (США). – 1990. – 30 січ. – С. 2, 8. – [Про політ. стан в Україні напередодні виборів 4 берез. 1990 р., про підготовку кадрів нової формації з числа членів Нар. Руху України за перебудову і про допомогу діаспори у цьому, шляхом створення системи стипендій.] – (Див. також 0626.)

Rumor publicus:

0608. Бараболяк М. Поетична Україна // Свобода, 1990, 13 лют.;

0609. Дейчаківський М. Але мову треба знати // Свобода, 1990, 13 лют.

0599. Вернадский В. Украинский вопрос и русское общество / Публ. предисл. и примеч. И. Мочалова // Родина. – 1990. – № 1. – С. 91–95.

Rumor publicus:

0680. Вернадський В. І. Українське питання і російське суспільство // Трибуна лектора, 1990, № 8, с. 33; Трибуна, 1990, № 10, с. 36–37.

0600. Мочалов И. Эти голоса не были услышаны // Родина. – 1990. – № 1. – С. 91. – [Передм. до публікації статті В. Вернадського «Український вопрос и русское общество».]
0601. Арбор Е. Влаштовують симпозиум на тему творчості Л. Костенко // Свобода (США). – 1990. – 6 лют. – С. 1. – [Про участь В. Б. з доповіддю на симпозиумі як автора книжки про письменницю, яка скоро вийде в Україні.]
0602. Lina Kostenko: the Artist and the Thinker. Symposium and Poetry Reading, Saturday, February 10, 1990, Michigan / The University of Michigan Centre for Russian and East European Studies, the Department of Slavic Languages and Literatures, and College of Literature, Science, and the Arts, with the support of The Antonovych Foundation, Washington, D. C. – Ann Arbor, Michigan, 1990. – 4 p. – [Тема доповіді В. Б. «Lina Kostenko in Translation». – P. 3.]

0603/t. • VOICE, RHYTHM, AND CONTEXT

Paporot' – Fern – Lina Kostenko's poem and its interpretations (Febr., 1990)

It is a generally accepted truism that in poetry not only semantics of individual words and the text as a whole but also the phonic and the rhythmic orchestration play a significant role. We can even say that the linguistic formulation of the poem substantiates the expressiveness of the thought – that is a characteristic to a given national group. Thus, if the natural environment effects the articulatory qualities of a given language, it then makes the thought, especially poetic thought, dependent upon its formulation. At the same time, a protracted regimentation, absorption of foreign influences by the historically changing language foundation – determines the parameters of the specific logical structures for the expressive functions of language.

This fact creates serious difficulties for the interpretation of the text in another language. In principle, the content of the text, in any language, yields to a more or less adequate decoding. The same is true about its rhythmic qualities. A gifted interpreter can emulate the alliterative and assonant – play of sounds. And yet, such an emulation will make poetic structure considerably different, with its own semantic nuances and semantic-intonational field.

Ukrainian poetry is rich in pleophony, harmonious fusion of sounds in which Ukrainian mode of thinking is encoded. However musicality of the phrase, in and by itself, does not carry the aesthetic information without its relation to the semantic load of the text as whole. For this reason, to date, nobody as yet succeeded to link this or that rhythm with the semantic determinates.

From this perspective it is instructive to take a look at Lina Kostenko's poem «Paporot'», written in 1957. At the time of its publication, it met with the sharp critical rejection, especially in Jury Barabash's angry reviews. He tried to translate its poetic language into a logical one thus focussing only on comparison with some green birds. Here is the poem in Ukrainian and its two different English translations:

Птиці зелені у пізню пору спати злетілись на свіжий поруб.	Late, late at night Those birds of jade Flew down to sleep In a fresh felled glade.	Green birds at late hour flew together to sleep on a fresh timber fellig.
Тихо спустились на жовту глицію птиці зелені, зелені птиці.	They settled down On needles of pine, Those birds of green, Of emerald fine.	Quietly they lowered on to the yellow needles birds that are green green birds.

Крилами били, пера губили, голови сизі низько хилили.	They flepped their wings, They lost some feathers, Their heads hung low In bluish hed-dress.	They beat their wings, lost their feathers, bent their grey heads down low.
Пні навкруги – іхні родичі кровні. Зрізи на пнях – наче місяць уповні.	Spumps all around – Their blood relations, The faces on stumps – Full moon sensations.	Stumps all arowned – their blood relations. Fresh cut on the stumps Like the full moon...
Птиці зелені! Що вам ще треба? Маєте місяцью Маєте небо.	Oh, birds of green What more do you need? You have a moon And sky complete.	Green birds! What do you need now? You have the moon. You have the sky.
Та на зорі в золотаву пору птиці зелені рвонулись вгору.	And towards stars In golden night Those birds of jade Rushed up in flight.	And towards a star at a golden hour the green birds darted up.
Тільки злетіть не змогли, не зуміли ж тісно було, переплутались крила.	But to ascend They were unable, Their crowded wings Could not intangle.	Only they could not fly off, did not know how, it was just too cramped, and their wings got tangled.

The first translation was made by Danylo Struk and the second by Mickael Naidan. They were made at different times, and from different positions. Struk succeeded in rendering, rather exactly, its rhythmic schema; Naidan, on the other hand, presented the skeleton of the poem's thought, ignoring its musicakity its intemotional signature.

But before juxtaposing these two translations, let us see what was it that 30 years ago angered Barabash. He failed to understand the comparison of birds with the bushes of fern. But, above all, he failed to comprehend the tragic context of this poem's reflection. Consider the fact that this poem was written after the denouncement of the cult of personlity. The fresh timber (свіжий поруб), to which Kostenko refers, associates very explicitly with the millions of people who were destroyed. Thus the young generation of poets, known as «шістдесятники», began their literary activity among 'the bloody cuts on the stumps' They, being impatient, were no longer content with the clear sky, and the moon in it... They have dreamt about flight of human spirit – a dream which could not be readily realized.

I don't know how adequate, from the logical syllogism, is Kostenko's explanation (the wings got tangled – переплелися крила), but I do know that its poetic image is potent and meaningful. Indeed, all those who had a chance to see the growth of fern, can connect this mysterious plant with the young, unezperienced poets who suddenly found themselves facing the unknown life. The title of the poem provokes marginal associations, for example, search for the magic and all-powerful flower... But all this was not so simple during those noy-so-simple years.

Thirty years later, this same Barabash in the weekly «Літературна Україна», had confessed to his bitter errors. Yes, these errors were caused by the dominant ideological criteria. The poem's content, as a rule, was treated as something separate from its poetic form and was thus terribly oversimplified.

Before analyzing Struk's and Naidan's translations, let me justify my attempt to juxtaposing them with critical review. In my view, the arbitrariness of such undertaking may occur if we ignore the common aspects of the critical evaluation and translation. In both cases we are dealing with the peculiar deciding of the imaginative system of the text. Barabash gave preference to the content rather than to the form of this poem, thus ignoring the

aesthetic character of its content. Michael Naydan did something similar, even though did it from a radically different critical stance. His translation renders the minute touches of external membrane which covers Kostenko's poetical thought. Here, for example, is a strophe in his translation:

Тихо спустились
на жовту глицю
птиці зелені,
зелені птиці.

It's translated:

Quietly they lowered
onto yellow needles
birds that are green,
green birds.

Semantic exactitude is absolute. Even the inverted combination of words has been preserved: «птиці зелені, зелені птиці» – «birds that are green, green birds». But (excuse my daring to assume that!) the English speaking reader might be somewhat surprised by such repetition, because it carries no semantic reference. Partly, this is because this repetition is deprived of its musicality. *Paporot'* has a rare tactometric cadence – two constant dactyls and two trochees with the repeated feminine rhymes («птиці зелені, зелені птиці»). This creates disturbingly dynamic image in this strophe, which, in turn, imposes upon it additional poetic signification. Struk, on the other hand, found a possibly adequate rhythmical equivalent:

They settled down
On needles of pine,
Those birds of green,
Of emerald fine.

In this way he avoided the tautology which we see in Naydan's translation. He even added to it a new signification – «of emerald fine» – which is absent in Kostenko. But, is such addition justified? Yes, Struk's intention was to render this poem poetically, thus, in some sense, competing with the poetess herself. But, regretfully, this competition has somewhat deformed the original.

What do this «птиці зелені, зелені птиці» signify? In Ukrainian, the first combination is inverted. In the poem it is repeated for times, while the second, which is regular, appears only once. In second strophe, in which both combinations are juxtaposed, their signification is distinguished: «зелені птиці» – are *paporot'* (fern), and «птиці зелені» – the young generation which, to its shock, had discovered the truth, that is, that «пні навкруги – їхні родичі кровні» (surrounding stumps are their blood relatives). Struk's epithet, «of emerald fine», is also incorrect because this distinction is made not only due to the explicit stylistic figure but also due to its semantic level. In fact the adjective «зелений» (green), in Ukrainian means not only the particular color but also «молодий» (young) which, in the context of this poem, is very important.

What does all this mean? It means that the poetic language of *Paporot'* contains rich semantic resources on all its levels – semantic, syntactic, phonic and rhythmic. This aspect is especially important because the standardization of current thinking may easily lead to its essential deformations in the future. What today we perceive as the expression of the moral rectitude, tomorrow, under different conditions, may be considered as anachronism. This danger has been pointed out by Lina Kostenko in her dramatic poem «Дума про трьох братів неазовських» in which the courageous act of the XVII century Ukrainian Cossack, guided by the moral imperative and the aesthetic condensation, has been translated into a mere, standard computer information.

Please, do not misunderstand me! I am not against computers (in fact this very paper I wrote on it). What I have in mind are the possible losses in the aesthetic experiences which inevitably effects the moral well-being of all of us. The young programmer in this *Duma* describes Cossack Sakhno Cherniak's sacrifice very precisely, but looks the courageous of his

distant relative only as a fact rather than a factor of man's selfsacrifice. Here, factographic reading of the aesthetic work diminishes its depth and its polysemy.

Returning to *Paporot'*, I want to stress that its adequate reception is possible only when we become cognizant of its entire aesthetic qualities. Partial cognition yields partial reception or even deformation of its aesthetic object.

[Науковий архів НАУКМА. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 14. – Арк. 1-3.] – (Див. також 0646.)

0604. Микола Зеров: До 100-річчя від дня народження. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1990. – 48 с. – (Сер. 6 «Духов. світ людини»; № 2).

Rumor publicus:

1728. Григорій Кочур: Бібліогр. покажч. – Л., 1999, див. № 1432.

0605. Доповідь В. Брюховецького // Свобода (США). – 1990. – 10 лют. – С. 3. – [Оголошення про доповідь **В. Б.** «Рух і вибори в Україні 4-го березня», організовану асоціацією «Американці в обороні людських прав в Україні», Ньюарк, 16 лют. 1990 р.]

0606. Наукова делегація з України в Інституті ім. В. Липинського // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1990. – 11 лют. – С. 4. – [Про участь **В. Б.** в конференції «Сучасний стан української науки в СРСР».]

0607. Микола Зеров: Літ.-крит. нарис / Ред. *О. Никанорова*; Рец. *Г. Кочур*. – К.: Рад. письменник, 1990. – 309 с. – Прим.: С. 292–308. – Зміст: ...Неспішним кроком пілігрима. «Неокласики». Vivere honeste. Поет. Перекладач. Критик. Історик літератури. Примітки.

Rumor publicus:

0699. Від журі премії імені О. І. Білецького у галузі літературно-художньої критики // Літ. Україна, 1990, 11 жовт.;

0710. Книжковий потік 90-го. Квартал 2-й та 3-й // Слово і час, 1990, № 12, див. с. 11;

0724. «Дуже вам вдячний широко і товарисько...»: Листи *Валеріана Підмогильного* до *Миколи Зерова* // Слово і час, 1991, № 1, див. с. 21;

0725. *Nevrlý M.* Mykola Zerov // *Slavica Slovaca*, 1991, Roč. 26, č. 2, див. с. 179–180;

0736. *Фізер І.* [Рецензія.] // Сучасність, 1991, ч. 4, див. с. 108–110;

1033. *Кочур Г.* Микола Зеров // 125 років Київської української академічної традиції 1861–1986. – Нью-Йорк, 1993, див. с. 585;

1133. *Юрій Олексійович Меженко* (1892–1969). – К., 1994, див. № 69, 105, (385);

1160. *Таран Л.* Неокласики Микола Зеров і Максим Рильський // Сучасність, 1995, № 3, див. с. 108;

1184/а. *Пинчук С. П.* Зеров Николай Константинович // Энциклопедия «Слова о полку Игореве»: В 5 т. – СПб., 1995, Т. 2, 1995, див. с. 221–222. – <http://feb-web.ru/feb/slovinc/es/es2/es2-2212.html>;

1551. *Соловей Е. С.* Українська філософська лірика: Навч. посіб. із спецкурсу. – К., 1998, див. с. 185, 189, 202, 223;
1568. *Pachlovska O.* Civilta letteraria ucraina. – Roma, 1998, див. с. 748;
1595. *Гальчук О. В.* Античні традиції у творчості Микола Зерова: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1998, див. с. 2;
1719. *Соловей Е. С.* Неканонічна традиційність (Володимир Свідзинський) // *Самототожність письменника*. – К., 1999, див. с. 100;
1728. Григорій Кочур: Бібліогр. покажч. – Л., 1999, див. № 1432, 1789, 2828;
1841. *Гальчук О. В.* Микола Зеров і античність. – К., 2000, див. с. 28, 122, 155, 185;
1918. *Наєнко М. К.* Історія українського літературознавства. – К., 2001, див. с. 304;
1801. У справі професійного перекладацтва // *Зарубіжна література*, 2000, № 14, квіт., див. с. 1–2;
2147. *Белова Ю. І., Лисий І. Я.* Літературно-критичні студії М. Зерова 1920-х років: засади європеїзму // *Магістеріум. НаУКМА*, 2002, вип. 8, див. с. 39;
2322. *Айзеништок І.* Автобіографія. Вибрані листи (1910-і–1920 роки). – К., 2003, див. с. 131, 143;
2376. *Бондар М.* Нова українська література // *Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001*. – К., 2003, див. с. 91, 169;
2377. *Дончик В.* Українська література ХХ ст. // *Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001*. – К., 2003, див. с. 333;
2486. *Бібліографічний довідник журналу «Сучасність»*. – Л., 2003, див. с. 314;
2421. *Москаленко М.* Микола Зеров: Доля і доробок // *Зеров М.* Українське письменство. – К., 2003, див. с. 1239, 1243–1244, 1246, 1249, 1250, 1253, 1259;
2422. *Москаленко М.* Примітки // *Зеров М.* Українське письменство. – К., 2003, див. с. 1287, 1288, 1290;
2423. Павло Костянтинович Федоренко. – Чернігів, 2003, див. № 37;
2523. *Тарнавський М.* Між розумом та ірраціональністю: Проза В. Підмогильного. – К., 2004, див. с. 22, 27–28;
2628. *Борецький Л.* Тема України в поетичній збірці Юрія Клена «Каравели» // *Творчість Юрія Клена в контексті українського неокласицизму та вісниківського неоромантизму*. – Дрогобич, 2004, див. с. 46;
2629. *Борецький М.* Есей Юрія Клена (Освальда Бурггарда) про Германа Гессе // *Творчість Юрія Клена в контексті українського неокласицизму та вісниківського неоромантизму*. – Дрогобич, 2004, див. с. 255–256;
2638. *Матвієнко С.* Дискурс формалізму: український контекст. – К., 2004, див. с. 18;
2652. *Безусько Л., Безусько А.* Дмитро Костьович Зеров і Києво-Могилянська академія // *Родинне вогнище Зерових*. – К., 2004, див. с. 366;

2653. Москаленко М. Микола Зеров: Доля і доробок (Уривок) // Родинне вогнище Зерових. – К., 2004, див. с. 203;
2875. Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX – початок XX ст.). – Л., 2005, див. № 33;
2946. Кочур Г. Про Миколу Зерова // Дзвін, 2005, чис. 5–6, див. с. 137;
3309. Гальчук О. В. Втеча від «великих ловів» або дві смерті Миколи Зерова // Слово і час, 2006, № 4, див. с. 22;
3240. «Рукописи не горять...» // Наш сучасник Микола Зеров. – Луцьк, 2006, див. с. 24–64;
3241. У справі професійного перекладацтва із запізненням // Наш сучасник Микола Зеров. – Луцьк, 2006, див. 65–71;
3465. Котенко Н. Рецепція формалістичних ідей у колі київських неокласиків // Слово і час, 2006, № 11, див. с. 67;
3567. Зилук Ю. Волинська палітра // Книжник-review, 2007, № 3, див. с. 30–31;
3569. Волошин О. Я. Діяльність Миколи Зерова як критика перекладів: теоретичний та практичний аспекти // Григорій Кочур у контексті української культури другої половини XX віку. – Л., 2007, див. с. 198;
- 3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 117–122;
- 3665/12. Дончик В. Спочатку – слово. Але й діло теж спочатку // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 137;
3878. Сацук І. К. Естетична концепція Миколи Зерова у контексті культури творчого процесу в Україні. – К., 2008, див. с. 2;
3976. Наєнко М. Художня література України. – К., 2008, див. с. 761, 764;
4066. Кочур Г. Про Миколу Зерова // Кочур Г. Література та переклад. – К., 2008. – Т. 1, див. с. 392;
4067. Сапарин В. В. «Із хаоса душі створити світ...» – Полтава, 2008, див. с. 144.
0608. Бараболяк М. Поетична Україна // Свобода (США). – 1990. – 13 лют. – С. 2. – [Про політ. активність укр. письменників. Відгук на ст. П. Мовчана «Засіялись на камені?» у «Літ. Україні» та ст. В. Б. «Неминуче прийде затрашній день» у «Свободі».]
0609. Дейчаківський М. Але мову треба знати // Свобода (США). – 1990. – 13 лют. – С. 2. – 3 листів до редакції.
0610. Rukh and Elections in Ukraine Friday, February 16, 1990 / Americans for Human Rights in Ukraine. – Newark, N.J., 1990. – 1 p. – [Листівка. Topic lecture by V. Briukhovetsky from Cherkasy, Ukraine.]
0611. «Шлях на Голготу: Життєва доля Миколи Зерова» – доповідь Вячеслава Брюховецького / Л. Дращевська // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1990. – 18 лют. – С. 4. – [Виклад із цитуванням доповіді.]
0612. February 27 WASHINGTON: Vyacheslav Briukhovetsky, Kiev literary critic and founding member of the Popular Movement of Ukraine for Perebudova, or Rukh, will speak on «Rukh and Recent Political Developments in Ukraine» at 3:30 p. m. at the Woodrow Wilson Center as part of the Kennan Institute lecture series. A scholar at the

Taras Shevchenko Institute of Literature of the Ukrainian SSR Academy of Sciences, Mr. Briukhovetsky is in the United States on an academic exchange with Rutgers University. He will also deliver a lecture, sponsored by the Washington Group, on «Rukh and the March 4 elections» at 7:30 p. m. at St. Sophia's Religion Association // The Ukr. Weekly. – 1990. – Febr. 18. – P. 16.

0612/р. • FEBRUARY 27, 1990, WASHINGTON: рефлексії (2008)

Я фактично був перший рухівський фундатор, який приїхав до США не в діаспору, а викладати в університеті. Посипалися запрошення на виступи. Але найпам'ятнішим було саме 27 лютого 1990 року у Вашингтоні. Якщо вечірня доповідь, в залі при церкві Св. Софії, не викликала у мене хвилювання, то денна – в Інституті Кеннан для американської публіки – була дещо незвичною. Мене запросив на виступ директор Центру Вудро Вілсона, який похвалився, що його дід мав якийсь стосунок до Центральної Ради, після розгрому УНР емігрував до Америки, а онук симпатизує білогвардійцям. Доповідь мала бути англійською мовою. І хоча я на той час уже мав такий-сякий досвід англомовного спілкування, але це стосувалося переважно літературних аспектів моїх лекцій. А тут треба було виступати перед «советологами», які, до речі, не дуже позитивно ставилися до перспективи швидкого колапсу СРСР, про що я тоді постійно говорив і навіть називав термін, з моєї точки зору відведений історією, – п'ять років. Я усвідомлював, що можуть виникнути серйозні суперечки. Так от, готуючись до виступу в Інституті Кеннана, я вирішив, що доповідь робитиму англійською, на питання ж відповідатиму українською, а перекладати попрошу пані Софію Слюзар, яка, до речі, свого часу працювала помічником професора Збігнева Бжезінського. Вона погодилася. І я з легкою душею перед початком лекції запропонував такий сценарій зустрічі. Реакція директора приголомшила: «А навіщо українська? Ви ж знаєте російську, так і говоріть. А я перекладатиму». У мене всередині вибухнув протест: «У такому разі все відбуватиметься англійською».

Це був мій перший публічний виступ англійською мовою. Й усе пройшло нормально. Правда, не обійшлося і без казусу. На лекції, виявляється, був гнаний і заборонений тоді в СРСР Володимир Войнович (до речі, мало хто знає, що починав він літературну діяльність з віршів українською мовою...). Я довідався про його присутність вже пізніше – з його опублікованого листа до М. Каменюка (див. 0670). І відразу згадав чоловіка, який ставив запитання з відчутним «радянським» акцентом. Відповідно до нашого взаємознання англійської я не зовсім зрозумів його питання, він не зовсім зрозумів мою відповідь... До речі, цей епізод уже перетворився на своєрідну легенду (див. «Літературну Україну» за 17 червня 2010 р., с. 8).

0613. Українська Вільна Академія Наук має честь запросити громадянство на доповідь Вячеслава Брюховецького на тему: «Ліна Костенко сьогодні». (Вступ. сл. Ю. Шевельова). Засідання відбудеться в неділю 25 лют. 1990 р. у Будинку УВАН в Нью-Йорку // Свобода (США). – 1990. – 21 лют. – С. 1.

0614. Доповідь В. Брюховецького // Свобода (США). – 1990. – 23 лют. – С. 1.

0615. Роздольська О. Доповідь проф. В. Брюховецького з Києва // Нова зоря (Чикаго). – 1990. – 25 лют. – [25–26 січ. у Чикаго.]

0616. Доповідь В. Брюховецького «Ліна Костенко сьогодні», четвер, 25 лют. 1990 р., м. Нью-Йорк: [Запрошення] / Укр. вільн. акад. наук (США). – [Нью-Йорк], [1990]. – 1 с. – [Тези вст. слова Ю. Шевельова: Кінчається медовий

місяць/рік – ми і Україна, на Україні ми і діаспора. Перша спільна конференція пів і пів. Ейфорія. Маслов ТАСС, Буцько – місія. З того нічого не було, є вищі сили, але це не моя тут тема.

Нам здається – кожній стороні, що там є правда, розум і талант.

[...] – приїжджайте до нас, навчіть, ми нічого не знаємо. Ми – мірнота, кругом сама мірнота, на що ми здатні?

Де справжні творці, де політики.

Я знав двох – Семененко, Кубійович.

Мабуть, більше, я не політик.

Люди творчого й далекосяжного розуму: вміння бачити мету крізь нагромадження дрібниць кожного дня, вміння добирати людей, нещадно відкидаючи непридатних, твердої вдачі й залізної волі. Народна мудрість – сім раз міряй. Але буває око, що бачить одразу, де різати. І рука, що.

Я дивлюся на людину й думаю – чи цей може бути президентом країни.

І тоді здається – не політики, а політикани.

Тоді погляд звертається туди. Багрянний – наші кадри в партії й КСМ. Ті, що пройшли гарт допитів, в'язниць, таборів. Або гамівні сорочки партдисципліни.

І ось минає медовий рік. Ми знаємо тепер, по обидва боки – різні люди. Ось порода балакунів – Аркадію, не промовляй красиво – але й вони потрібні!

[...] чесний і ясний розум, але розум маси, а не проводиря.

[...] примітив, але непохитний і вірний безмежно.

Одержимі – так, ми такі і таких треба.

Кравчук назвав – великі діти. Частка правди. Тут скажемо, – не старі творять нове суспільство і не старі йдуть на барикади – чи фізичні чи духу.

Але за паланням уяви й дії – чи є такі, хто тверезо мислить, аналізує, творить концепції, здатний «вести шляхетним шляхом» і, додаймо, переможним? Хто, за Франком, – «Не починає, чого зробити не можна, Се перший знак ума; звершити до кінця, що розпочато, Се другий знак ума». Без ідеалізації – такі люди можуть бути і тут і там.

Але поговоримо з тутешнього погляду. У кожній творчій людині звіди, що говорити тут, ми хочемо бачити те, за чим стужилися, чого прагнемо і що украй потрібне. Слухаємо зміст доповіді, але й мимоволі творимо образ людини.

Звання й посади. Заслужені. Наукові. Що заслуговують на пошану. Але «чини людьми даються, а люди можуть обманутися». І кожний тут знає – є дипломи кандидата наук і доктора наук, але немає диплому людини. Не мені його видавати. І я можу помилитися. Але мені здається, що В[ячеслав] Ст[ефанович] справжня людина, здатна скласти іспити там і тут. Без «знижки на тамтешність» (І це ознака кінця медового року). А тепер він нас поведе до іншого образу, іншої людини. Ми зійшлися тут послухати не про нього, а про Ліну. – *Текст зберігається у фонді Ю. Шевельова в Бахметівському архіві Колумбійського університету, Box 27, folder 4.*

0617. Preview of events // The Ukr. Weekly. – 1990. – # 8, Febr. 25. – P. 16. – [Про виступ **В. Б.** у Вашингтоні на тему «Рух і останні політичні зміни в Україні» 27 лютого.]

0618. Chomiak R. L. Viacheslav Briukhovetsky: Rukh's man behind the scenes. Dr. Briukhovetsky will speak about Rukh on the eve of elections in Ukraine on Tuesday, February 27, 1990, 7:30 p. m., at Sophia's Religious Association // TWG News / An Association of Ukrainian-American Professionals. – Washington. – 1990. – Febr. – Vol. VI, # 4. – P. 1, 4, 8.

0619. Засновано Американську Асоціацію Українознавства (ААУ) // Свобода (США). – 1990. – 28 лют. – С. 2, 4. – [8–9 груд. 1989 р., м. Кембрідж, США. Виступ **В. Б.** про Народний Рух України.]
0620. Доповідь В. Брюховецького // Свобода (США). – 1990. – 1 берез. – С. 1. – [Оголошення про доповідь **В. Б.** «РУХ і вибори в Україні 4-го березня», організовану асоціацією «Американці в обороні людських прав в Україні», Ньюарк, 4 берез. 1990 р.]
0621. Шлях на Голготу: Життєва доля М. Зерова / Л. Д्राжевська // Свобода (США). – 1990. – 1 берез. – С. 3. – [Викл. доп. **В. Б.** та інформація про наступну доп. **В. Б.** «Ліна Костенко сьогодні» у приміщенні УВАН (США).]
0622. «Rukh» – The Popular Movement in Ukraine for Perestroika and the Upcoming Elections on March 4th – March 2, 1990, Hilberry A in the Student Centre Building at Wayne State University: [Запрошення] /The Ukr. Students Organization, The Ukr. Studies Program, The Department of German and Slavic Languages and Literatures at the Wayne State University: [Листівка]. – [Б. в. д.] – 1 p. – [Topic of the lecture by Viacheslav Briukhovetsky, Vice Director of the Institute of Literature at the Academy of Sciences in Kiev, Ukraine, Chief ideologue of the Popular Movement of Ukraine for Perebudova (Reconstruction).]
0623. Wallace, C. P. Ukrainian Nationalist Movement: Challenge Growing From Within. // Los Angeles Times. – 1990. – March 3. – P. A10, A11. – [«Although Rukh had just 280,000 members at its founding last September, it managed to organize a human chain in January which stretched from Lvov to Kiev, a distance of more than 300 miles and utilizing more than 1 million people». – P. A10.]
0624. Культурно-громадський клуб запрошує на доповідь др. Вячеслава Брюховецького [...] на тему: ШЕВЧЕНКО І СУЧАСНА УКРАЇНА. – 1990. – 1 с. – [Оголошення. Про **В. Б.** як зав. відділу теорії літератури в Інституті літератури ім. Т. Шевченка Академії наук – члена Головної Ради Руху. Доповідь 3 берез. 1990 р. в залі української початкової школи при вул. Вестбрук у Воррен.]
0625. Montaigne, F. Moscow subway become candidates' bazaar: Soviet heartland prepares to vote Sunday // Detroit News / Free Press. – 1990. – March 3. – [Про виступ **В. Б.** про Народний Рух за перебудову в Україні на зустрічі в Waine State University.]
0626. Tomorrow will inevitably come... // The Ukr. Weekly. – 1990. – # 9, March 4. – P. 6, 12: photo: Dr. Viacheslav Briukhovetsky. – A Rukh spokesman's proposal. – (Див. також 0598.)
0627. В. Брюховецький доповідатиме в Трой // Свобода (США). – 1990. – 7 берез. – С. 1. – [Про участь **В. Б.** у заходах зі вшанування Т. Шевченка в м. Трой 10–11 берез. та його виступ.]
0628. Ukrainian seek independence, social equality, humanism: scholar / P. Farrell // Troy Record. – 1990. – March 11. – P. B. 1, B. 4: photo. – [Стислий викл. виступу **В. Б.** в Укр. клубі 10 берез. для амер. мас-медіа.]
0629. Harris S. Slow progress: Ukrainian leader confident to Soviet break // Sunday Times Union. – 1990. – March 11. – P. 3: photo: Viacheslav Briukhovetsky, independence leader. – [Про прес-конференцію **В. Б.** в українському

- клубі та про нього як викладача і журналіста, одного із засновників НР України. Прогноз про розпад СРСР ближчим часом.]
0630. Preview of events // The Ukr. Weekly. – 1990. – # 10, March 11. – P. 16. – [Про участь **В. Б.** у конференції «The Contemporary Ukraine» в Ратгерському університеті 16–17 березня.]
0631. Dr. Viacheslav Brioukhovetsky, founder of Popular Movement of Ukraine for Restructuring (Rukh) // The Morning Call (USA). – 1990. – March, 14. – P. D6. – Education. – [Оголошення про виступ **В. Б.** в Мюленберґ Коледжі, Аллентаун.]
0632. В. Брюховецький у Філії УКУ в Чикаго // Свобода (США). – 1990. – 16 берез. – С. 7. – [Про виступ **В. Б.** у філії Українського Католицького Університету на одному із семінарів «Сучасні проблеми в Україні» 25 січня 1990 р. про літературні процеси в Україні за останню чверть століття. Представив гостя проф. Б. Рубчак з Іллінойського університету. «Цей вечір Філії УКУ, присвячений сучасній літературній ситуації в Україні, належав до найуспішніших».]
0633. [Extra-Literary Function of Ukrainian Literature: Formation and Dissemination of Political Consciousness.] / M. Kolomayets, Ch. Lapychak, R. Hadzewycz. Experts, scholars from Ukraine and the West probe dynamics of contemporary Ukraine at Rutgers University conference] // Ukr. Weekly. – 1990. – # 12, March 25. – P. 8–9, 10: photo: Viacheslav Brioukhovetsky. – [Стисл. викл. доп. **В. Б.** на конф. 16–17 берез. 1990 р. у Ратгерському ун-ті на секції «Contemporary Ukrainian Literature».]
0634. «Я вибрала долю собі сама» // Рад. Україна. – 1990. – 18 берез. – С. 4. – Наша дума, наша пісня... – [Про поезію Л. Костенко.] – (Див. також 0639.)

Rumor publicus:

2278. Ліна Костенко: «Я вибрала Долю собі сама»: Біобібліограф. посіб. – К., 2002, див. № 36.

0635. Лімонченко В. У столиці США засновано товариство прихильників РУХу // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1990. – 18 берез. – С. 5. – [Про побажання голови Руху поета Івана Драча (що від його імені висловив **В. Б.**), які зводяться до прохання допомоги в таких головних ділянках: медична, політичні акції, економічно-підприємницькі зв'язки та обмін студентами.]
0636. Americans in the dark about Ukraine: Journalism professor says media ignored events / Snyder S. // The Morning Call. – 1990. – March 21. – [Виклад виступу **В. Б.** з приводу маленької замітки у «Chicago Tribune» про політичні події в Україні. Brioukhovetsky, who will return to the Ukraine in two weeks, said the Rukh has much support and, in its early formation, 280, 000 letters of support poured in. One written by a Ukrainian worker best summed up the sentiment of the people, he said. The letter reads: «It is very important for you and your friends to stand firm. Understand the people support you. Even should all your friends abandon you, you will not stand alone. The people will stand behind you.

- “But even should all the people desert you”, the letter continues, “you will not stand alone, for I will be standing beside you. And even should you abandon the Rukh, I will not be left standing alone, for truth will continue to stand beside me”».]
0637. З українцями в цілому світі // Літ. Україна. – 1990. – 22 берез. – С. 3. – [Інтерв'ю з С. Лазебником, зокрема про участь **В. Б.** у складі української делегації у наукових читаннях «Сучасна Україна» (Ратгерський ун-т, США).]
0638. Kolomayets M., Lapychak Ch., Hadzewycz R. Experts, scholars from Ukraine and the West probe dynamics of contemporary Ukraine at Rutgers University conference // The Ukr. Weekly. – 1990. – # 12, March 25. – P. 8–11. – [Про **В. Б.** як професора філології, літературного критика і головного ідеолога Руху.]
0639. Я вибрала Долю собі сама // Вісті з України. – 1990. – № 14, берез. – С. 4. – [Про Ліну Костенко.] – (Див. також 0634.)
0640. Тимошенко Б. Рядки правдиві, щирі // Народ. газ. – 1990. – № 2, берез. – С. 3. – Пошта Руху.
0641. Вікна світового дому / В. Брюховецький, Г. Сивокінь, А. Погрібний, С. Гальченко // Слово і час. – 1990. – № 8. – С. 5–11. – [Нотатки **В. Б.** про стажування у США протягом 16.11.1989 р. – 31.03.1990 р. – С. 5–6.] – (Див. також 0664, 0670, 0704, 3665/63.)

Rumor publicus:

2276. Слово і час: Системат. покажч. змісту (1990–1999). – К., 2002, див. № 1457.

0642. [Вступительная статья к публикации ст. Вернадского В. Украинский вопрос и русское общество.] // Дружба народов. – 1990. – № 3. – С. 247–248.

0642/т. • [Вступительная статья]

Воистину личностью ренессансной – по широте, духовному кругозору, по разносторонней глубинной деятельности – является Владимир Иванович Вернадский. Своими идеями и обобщениями ученый настолько обогнал время, что человечество только сегодня, и то исподволь, начинает постигать колоссальную значимость его учения о биосфере (сфере жизни на Земле) и ноосфере (сфере воздействия человеческого разума на окружающую среду, на естественные процессы, протекающие независимо от воли человека).

Его имя среди основателей геохимии, космохимии, гидрохимии, радиохимии, радиогеохимии. Общеизвестен его вклад в минералогию, кристаллографию, генетическое почвоведение. Он создал новую науку – биогеохимию, фундаментальную важность которой человечество осознает только ныне.

Именно В. И. Вернадский показал творческую геохимическую роль живой материи в истории Земли, в накоплении жидкой, твердой и газовой оболочки нашей планеты. Сегодня мы только приблизительно представляем ценность научных теорий академика В. И. Вернадского для будущего. Наверное, лишь А. Эйнштейна можно поставить рядом с ним как ученого, конгениального столетия. Как всякий выдающийся исследователь-естественник, В. И. Вернадский создал свою целостную философию миростроения, философию общественной жизни. Она непосредственно связана с его

учением о ноосфере и отражает сложные взаимообусловленности природного и общественного процессов. «Есть два коренных вопроса народной жизни, – записал юноша Владимир Вернадский в своем дневнике. – Мы можем их определить: экономическое и духовное развитие народа». Именно выяснению того, как сочетаются два эти коренных вопроса, и посвятил свою жизнь ученый. Важной в его общей теории предстает проблема свободного проявления всех заложенных природой в каждой нации сил. Социальный аспект этой проблемы В. И. Вернадский постоянно изучает, начиная с конца 70-х годов XIX века. Особое место в его размышлениях о духовном богатстве любой нации, а значит, и каждой личности занимает Украина. И не только потому, что он был основателем и первым президентом АН УССР, – корни этой заинтересованности тянутся в детство и семейную родословную.

В воспоминаниях ученого читаем: «Отец и мать мои были киевляне. В обеих семьях были живы национальные украинские традиции. Мои детские годы (1868–1876) я провел на Украине, в Полтаве и в Харькове, бывал и в Киеве... Отец и мать хорошо знали украинский язык. Мать, очень музыкальная, с большим голосом (меццо-сопрано) – прекрасно пела украинские песни, бывали дома и хоры. На меня это сильно действовало...» Так что не случайно В. И. Вернадский, «русский по культуре и по всему укладу своей жизни», правда, как он сам писал, «русский, вся жизнь которого непрерывно была связана и с Украиной и с украинским освободительным движением», возмущался произволом царского самодержавия и различных шовинистических, а позже и черносотенных организаций по отношению к духовному развитию народа. Во многих работах ученый гневно разоблачал это дикое нарушение закономерностей естественной жизни. Предлагаемая читателю статья написана во времена шовинистического угара первой мировой войны. Вероятно, Вернадский написал ее в своем имении Шишаки, на хуторе Ковыль-гора на Полтавщине. Статья осталась неопубликованной; ныне ее машинописный экземпляр хранится в Архиве АН СССР (ф. 518, оп. 1, д. 220Б). На конкретном примере В. И. Вернадский показывает бессилие даже самой жестокой по репрессивной мощи бюрократической машины, пытающейся подавить естественно обусловленную духовную красоту народа...

0643. *Вернадский В.* Украинский вопрос и русское общество / Примеч., вступ. ст. *В. Брюховецкого* // Дружба народов. – 1990. – № 3. – С. 247–254. – Нация и мир.

0643/н. • **В. И. Вернадский:**

УКРАИНСКИЙ ВОПРОС И РУССКОЕ ОБЩЕСТВО: публикация

Украинский вопрос есть вопрос старый, – он ровесник появлению украинского этнографического элемента в составе Московского государства. В разное время вопрос этот принимал разные формы.

Сущность украинского вопроса заключается в том, что украинская (малорусская) народность выработалась в определенно очерченную этнографическую индивидуальность с национальным сознанием, благодаря которому старания близких и дальних родичей обратить ее в простой этнографический материал для усиления господствующей народности оставались и остаются безуспешными.

Национальное самосознание украинцев развивалось на почве этнографических отличий, особенностей психики, культурных тяготений и наслоений, связывающих Украину с Западной Европой, и исторически сложившегося уклада народной жизни, проникнутой духом демократизма.

Когда польско-украинская борьба закончилась добровольным присоединением Украинского государства к Московскому Царству, на основании договора 1654 г., одновременно начался долгий, до сих пор не закончившийся, период трений между украинским населением и русской властью, обусловленных централистическими стремлениями последней.

В XVII и XVIII веках русско-украинские отношения сводились к постепенному поглощению и перевариванию Россией Украины как инородного политического тела, причем попутно ликвидировались основы местной культурной жизни (школа, свобода книгопечатания) и подвергались преследованию даже этнографические отличия. Последовательное развитие новых начал управления к концу XVIII века успело мало-помалу сгладить следы административной автономии на Украине, а сопутствовавшее новому укладу жизни разложение социальных отношений ослабило оппозицию украинцев великорусскому централизму. Как и в период польского владычества, высшие слои украинского общества в значительной части шли навстречу объединительным тенденциям правительства, а народные массы, по мере распространения на Украине новой социально-экономической структуры, обращались в живой инвентарь государственного хозяйства, теряя значение активной силы в национально-культурной жизни края.

Процесс разложения политического единства Украины проходил не без протестов со стороны сознательных элементов украинского населения и не без чрезвычайных мер со стороны государства, ускорявших водворение нового строя на развалинах старого. Были вспышки местных бунтов, попытки первых гетманов спасти политическую самостоятельность края при помощи иных держав, были открытые военные восстания, подавление которых вело за собою жестокие репрессии со стороны центрального правительства. Вместе с тем, последнее применяло разнообразные способы уничтожения военной силы Украины вплоть до специальных карательных экспедиций (разрушение Сечи) и выселения.

По мере ослабления национальной жизни Украины протест против русского централизма принимал иные формы, но не прекращался до конца XVIII в. Одна за другою в Петербурге появлялись депутации, ходатайствовавшие о сохранении и восстановлении народных прав. Созыв Екатериною депутатов для обсуждения вопросов государственного характера вызвал на Украине целое движение протестов против обезличивания украинского народа и лишения его политических прав. Наиболее пылкие украинские политики даже и в этот период считали себя вправе высказывать свои жалобы на действия русского правительства иностранным государям. В литературных произведениях этого времени не умолкает скорбь об утраченных правах и национальных вольностях.

В XIX в. Украина как политический организм с самостоятельной внутреннею жизнью перестала существовать, будучи окончательно, по выражению Петра Великого, «прибрана к рукам» Россией. Все следы автономного строя исчезли, все особенности местного уклада, соответствовавшие народному характеру и составлявшие лучшее приобретение национальной культуры, – как организация народного просвещения, своеобразный строй церковно-религиозной жизни, – уступили свое место общерусскому порядку, державшемуся на трех китах: централизм, абсолютизм, бюрократизм. Борьба за политические интересы старой Украины закончилась за отсутствием объекта этой борьбы.

Но национальная жизнь на Украине не исчезла; она в это время начала возрождаться в новых формах, соответственно новым условиям. Благодаря обращению украинских писателей к живой народной речи получила значительное развитие обновленная литература, близкая к широким массам украинского населения и послужившая могучим фактором национального украинского движения.

Совпавшее с этим периодом возрождение западнославянских народностей дало новую почву и широкое научное и культурное обоснование украинскому национальному движению как одному из составных элементов стремления человечества приобщить народные массы к достижениям культуры и утвердить торжество демократических идей.

Первые идеологи этой стадии украинского движения исходили из идеи равноправия украинской народности с другими славянскими народами и ставили своим идеалом восстановление национально-политической самостоятельности Украины в составе России, на началах федеративного устройства и широкого демократического строя в местном управлении. В дальнейшем развитии движения украинское общество отстаивало, главным образом, свои права на свободное культивирование народного языка в сфере школы и литературы, относя национально-политическую автономию края к постулатам более отдаленной очереди.

Возрождение украинского движения в новых формах вызвало на первых же порах судебные репрессии правительства и положило начало новому периоду борьбы официальной России с украинскою народностью, – на этот раз уже, главным образом, с национально-культурною стороною ее жизни как с реальным обоснованием национального самосознания украинской интеллигенции. В официальной терминологии украинское движение этого периода получило название «украинского сепаратизма».

Меры правительства против украинского движения, не считая личного преследования украинских деятелей, выразились в исключительном цензурном режиме, ограничивавшем употребление украинского языка в печати самыми узкими рамками, – в стеснении украинской драматургии и сцены, в гонении на украинский язык в школе, в общем враждебном отношении ко всякому оказательству украинского национального самосознания или даже стихийного влечения к национальному украинскому элементу.

В частных проявлениях борьбы с «украинским сепаратизмом» администрация, особенно местная, доходила до преследования самых невинных и естественных проявлений национальной украинской стихии, как пение народных песен, выступления кобзарей и т. п.

В какой мере в этих случаях правительственная политика не считалась с интересами просвещения и культуры, видно из того, что с наибольшим ожесточением украинская национальная идея преследовалась в церковно-религиозной и школьной литературе. Именно там, где украинская интеллигенция видела лучшее орудие просвещения и наиболее прямой путь к моральному и культурному подъему народных масс, правительство видело лишь угрозу единству русского народа и прочности государства.

Период интенсивной борьбы с украинским движением продолжался, с некоторыми колебаниями и перерывами, более 50 лет, с 1847 по 1905 г. Наиболее острые моменты: 1847 (Кирилло-Мефодиевское братство), 1863 (запрещение религиозной литературы), 1876 (запрещение всех видов литературы, кроме беллетристики), 1881 (подтверждение этого режима). Мотивировалась эта борьба утверждениями об этнографическом, культурном и языковом единстве отдельных ветвей украинского народа, о равномерном участии этих видов в создании русского литературного языка, общегосударственной роли которого исключает-де необходимость в параллельном развитии иных языков и литератур русского корня; рядом с этим указывалась государственная опасность украинского «политического сепаратизма» и преобладания в украинском движении антигосударственных социалистических тенденций; наконец, высказывались подозрения и обвинения в инородном или иноземном происхождении украинского движения, внушаемого и поддерживаемого исконными врагами России, каковы поляки, немцы и т. п.

Правительственная политика этого периода стремилась к определенной цели – достичь полного слияния украинцев с господствующей народностью и уничтожить вредное для последней сознание своей национальной особенности в украинском населении. В своем существе эта политика великорусского национального централизма была, таким образом, не менее сепаратистской, нежели подозреваемое в сепаратизме украинское движение; только официальный сепаратизм был великорусский и клонился к претворению огромного, многоязычного и многокультурного государства в низвелированную по великорусскому образцу страну, великой России – в Великороссию.

Освободительное движение в короткий промежуток 1905–1907 гг. дало украинцам свободу от специальной цензуры, прессу, расширение рамок литературной работы, попытки организованной общественной деятельности в сфере народного просвещения. Правящие круги в поворотный момент русской истории (конец 1904 и начало 1905) пошли навстречу и украинской народности в ее наиболее настоятельных нуждах, результатом чего явилось возбуждение вопроса о снятии с украинской письменности цензурных ограничений и разрешение издать украинский перевод четвероевангелия. Украинское национальное самосознание проявило себя в этот период национальным представительством в первой и второй государственных думах, от которого исходили веские и обоснованные заявления о ждущих своего разрешения нуждах украинского населения в области народной школы, о национализации среднего и высшего образования, а также местных правительственных установлениях, наконец, о реформах местного управления, экономических и социальных отношений. Эти голоса, однако, уже не были услышаны, и вместе с кризисом народного представительства умолкли. Наступил новый период гонений на украинское движение.

Период этот совпал с усилением националистических тенденций в русском обществе, на которые оперся в своей внутренней политике Столыпин. Борьба с стремлениями инородцев к национальному самоопределению сделалась одним из лозунгов столыпинского управления, – и в число этих инородцев правительством определенно и сознательно включаются украинцы. Сенатский указ о закрытии польской *Oświaty*, как организации, содействующей культурному обособлению поляков от России, служит исходною точкою для действий администрации по отношению к украинским «Просвітам» и другим общественным организациям. В ряде циркуляров по ведомству м(инистерства) внутренних д(ел) Столыпин объявляет борьбу с украинством государственною задачею, лежащею на России с XVII столетия. Наконец, в качестве кодекса официальных воззрений на украинское движение появляется исследование Щеголева.

Осложняющим моментом в украинском вопросе являлось развитие украинского движения за пределами России – в Галиции. Там движение началось в середине XIX в. и носило, как и в России, исключительно культурно-национальный характер с тенденциею к усовершенствованию форм внутреннего управления своей страны. Более широкие рамки политической жизни способствовали успехам украинской культуры в Галиции. Литературные и общественные силы российской Украины в периоды усиленных репрессий отливали в Галицию и также участвовали в местной культурной работе. В итоге украинцы усвоили взгляд на Галицию как на Пьемонт украинского национального возрождения, тогда как русские официальные сферы привыкли смотреть на неё как на очаг украинского сепаратизма, поддерживаемый чужеродными влияниями. Реакционные москвофильские течения Галиции служили опорой такому взгляду.

Отношение широких кругов русского общества к украинскому движению прошло значительную эволюцию. Спокойно-равнодушное вначале, с некоторым интересом к нарождающейся литературе и с идейным сочувствием к национальному возрождению украинцев со стороны отдельных представителей славянофильской мысли, в дальнейшем оно дифференцировалось. Националистические течения относились к украинству

подозрительно-враждебно, примыкая к официальной политике. Культурное значение пренебрегалось, социальная сторона вызывала опасения, национальная – отвергалась. Прогрессивные круги отвлеченно сочувствовали, но практически держались пассивно, не вникая в положительные стороны движения и не останавливаясь на принципиальной недопустимости стеснения в области культуры. Широкое развитие украинской изящной литературы, успехи украинской науки в Галиции, культурный и экономический подъём украинского населения в этом крае как наглядное доказательство плодотворности национального начала в народном просвещении – все это прошло мимо внимания русских общественных кругов. На этом фоне общественного равнодушия лишь временами выделялись единичные случаи глубокого понимания вопроса и активно сочувственного отношения, мотивируемого широко толкуемыми интересами национального единства и целостности России. Выражением такого положительного отношения к украинскому вопросу явилась записка Академии Наук 1905 г. об отмене стеснений малорусского печатного слова, которая имела огромное значение как противовес успевшему образоваться отчуждению между украинской интеллигенцией и русским обществом.

В последнее десятилетие с усилением в обществе националистических настроений выяснилось отрицательное отношение к украинскому движению даже в известной части прогрессивных элементов общества, в глазах которых главная опасность движения заключается именно в его культурной роли, угрожающей России национальным и культурным расколом. Эти элементы сознательно поддерживают противукраинскую политику правительства, их не шокируют административные способы оценки и разрешения вопросов педагогики, филологии, культуры. Из этой среды появляются затем провозвестники великорусского империализма, признающие право творить культуру только за большими нациями и на этом основании обрекающие культуру 30-миллионного украинского народа на растворение в великорусском море.

Вражда официальной и националистической России к украинскому движению вызвала к себе интерес и внимание в идеологах и руководителях воинствующего германизма, для которого она представлялась благоприятным фактором в случае возможной борьбы против России.

Это внимание германских политиков к украинскому вопросу не только не побудило русское правительство и общество изменить своё к нему отношение и разрешить его согласно принципам общечеловеческой справедливости, настоятельным нуждам украинской народности и пользам государства, но окончательно ожесточило враждебные украинству элементы, объединив их в ненависти к новому «мазепианству».

Война 1914 г. в известной мере явилась результатом этого рода настроений, ибо отношения между Россией и Австрией определялись по преимуществу славянофильско-националистической идеологиею, в которой одно из главных мест занимало враждебное отношение к росту украинской культуры в Галиции и стремление к «воссоединению подъяремной Руси» с Россией на началах этнографического единства.

Успехи России на австрийском фронте в первые месяцы войны дали возможность правительству при содействии националистов предпринять уничтожение ненавистного «очага мазепианства». Осуществлялся этот план с чисто германскою последовательностью и жестокостью, – путем полного разрушения украинской общественности и культуры в Галиции и насильственного изгнания из нее интеллигентных сил.

Период неудач, повлекший за собой отступление из Львова, отрезвил увлекшихся националистов и побудил правительство смягчить свою нетерпимость к украинской национальности в оккупированных частях Галиции. Но общее отношение к украинскому движению не изменилось, о чём свидетельствует тяжёлое положение высланных галичан и продолжающиеся цензурные притеснения украинской прессы и литературы в России,

которые в последнее время, по-видимому, имеют тенденцию восстановить для украинского слова действие доконституционного режима.

Вместе с тем силою вещей «освобождение подъяремной Руси» принимает самые разнообразные формы. В договорах союзных держав с Румынией видное место занимает передача ей Буковины, а в переговорах с поляками относительно государственного устройства будущей Польши упоминается предстоящая уже теперь замена русского управления польским в «завоеванных частях польской территории»; предположение это, очевидно, касается оккупированной русскими войсками части восточной Галиции, – как известно, составляющей не польскую, а исконно украинскую территорию. «Освобождение» свелось, таким образом, сперва к разрушению украинской культуры во имя русского единства, а затем – к отдаче украинского населения Буковины и Галиции в жертву румынизации и колонизации.

Нового в этом для украинской народности, впрочем, мало. И в прошлом её интересы жертвовались государством в пользу более сильных или более нужных в данный момент соседей, – чаще всего в пользу поляков, несмотря на извечную русско-польскую вражду. В XVII веке Андрусовский договор разделил украинскую территорию между Россией и Польшей. В XVIII веке Екатерина помогла полякам подавить восстание украинского крестьянства против польской власти в то самое время, как восставшие считали, что они действуют в интересах России. В XIX веке правительство становится на сторону польских аграриев против украинского демократизма, а слепая борьба с унией содействует колонизации Холмщины. В XX веке произведённое русскими руками обескровление восточной Галиции восстановило в ней прежнее влияние польской культуры, подорванное было развитием культуры украинской. В подобных случаях интересы русского дела, русской идеи, русского единства руководителями русской политики в расчёт не принимались.

По мнению украинского общества, русские прогрессисты пассивным отношением к украинскому вопросу совершают огромную историческую и политическую ошибку. Они усиливают этим позицию правительства и националистов, вместо того, чтобы своею критикою, построенною на тех же исходных точках, какими пользуется официальная теория, разоблачать её вред и опасность. Голос украинской интеллигенции, при укоренившихся предубеждениях против украинского движения, не может быть убедителен для правительства и широких, мало знакомых с сущностью вопроса общественных кругов. Тогда как авторитеты русской науки и признанные представители русской общественности своим влиянием могли бы если не окончательно разрешить украинский вопрос, то всё же сдвинуть его с мёртвой точки и приблизить разрешение этого векового, тяжёлого государственного недоразумения.

Опасность для России не в украинском движении как таковом, а в предвзятой трактовке его в качестве вредного и притом наносного явления в государственном и национальном организме. При таком взгляде движение, по существу естественное, органическое и имеющее равное право на существование со всеми аналогичными движениями, отодвигается в ряды бесправных, а потому враждебных данному государственному укладу явлений, легко воспринимающих оттенки чуждых влияний и тяготений. При отказе от традиционной политики самое широкое развитие украинской культуры вполне совместимо с государственным единством России, даже при соответствующих стремлениям украинцев реформах внутреннего строя. Продолжение же противоукраинской политики сохраняет в государственном организме язву бесправия и произвола, парализующую всякий успех прогрессивных начал не в меньшей мере, чем сохранение пресловутой черты оседлости.

Страх перед племенным и культурным «расколом» ради отвлечённой и проблематической опасности укореняет опасность реальную – примирение с насилием и произволом.

Украинцы в этом раздвоении культуры видят, наоборот, расцвет заложенных в русское племя данных и боятся нынешнего фактического раскола в русском обществе, обусловливаемого диаметральной противоположностью точек зрения сторонников и противников украинской идеи. Антагонисты украинства не желают допустить свободы украинского движения из страха политического и культурного ущерба для России – украинцы видят ущерб именно в отсутствии этой свободы и в возможности сомнений и колебаний по такому ясному и простому вопросу. Лучшие из сомневающихся не уверены, что следует допустить украинское движение, украинцы же считают преступлением против общечеловеческого права противодействие просветительской и культурной работе в каких бы то ни было живых национальных формах. Отсюда растущая пропасть взаимного недоверия, переходящего во вражду.

Украинская интеллигенция ждет от России полного признания за украинскую народность прав на национально-культурное самоопределение, т. е. прав на свободную национальную работу в сфере школы, науки, литературы, общественной жизни; украинцы полагают, что в интересах не только местной украинской, но и общерусской культуры не ставить препятствий их стремлениям к украинизации местной общественной и церковно-религиозной жизни, а также местного самоуправления. В общем, украинцы считают, что свобода украинской культуре требуется именно интересами русского дела и что сохранить украинцев как русских Россия может лишь приняв их со всем национально-культурным обликом как украинцев. Так как украинское движение органично и питается корнями народной жизни, то оно никогда не угаснет, а, следовательно, положительное разрешение украинского вопроса для государства, не отказывающегося от основных начал правового строя, неизбежно, и всякие отсрочки и проволочки в этом разрешении только углубляют внутренний разлад в государстве, обществе и народе.

Вопрос идёт об охране интересов самой подлинной культуры, притом способной проникнуть в народные массы гораздо глубже и шире, чем та общерусская культура, именем которой оперируют враги украинского движения.

Вопрос идёт об отказе от тех самых приемов государственного насилия в национальных отношениях, которые теперь так часто ставятся в упрек германизму.

Вопрос идёт о сохранении за Россией культурного и политического воздействия на украинское движение, ибо при нынешней политике всегда будут поддерживаться условия, способствующие тяготению к внешним центрам, как у поляков было к Кракову, у литовцев – к Кенигсбергу, у украинцев – ко Львову и Черновцам.

Вопрос идёт, наконец, о сохранении и развитии русского племени из его исконных корней, об усилении его сопротивляемости чуждым влияниям, об устранении условий, ослабляющих и разлагающих украинскую народность и искусственно отклоняющих её интересы в сторону нерусских тяготений.

Представители сочувственно относящихся к украинскому движению кругов русского общества должны взять этот вопрос в свои руки. Необходимо признать, что ни преследования со стороны правительства, ни отсутствие общественной поддержки не приостановят работы, которую несет на себе, в интересах своего народа, украинская интеллигенция. Но общественное равнодушие перед фактом национального бесправия может поселить в украинцах убеждение в полной безнадежности нормального эволюционного пути для достижения условий, благоприятствующих их национальной работе. А отсюда, как естественное последствие, могут развиваться, с одной стороны, пораженческие настроения, а с другой – тенденции к уклонению от общегосударственной работы и к сосредоточению всех сил на интересах своей народности, которое во всяком случае обещает больше практических успехов. Убедительным примером в этом смысле являются поляки и их тактика полного безразличия к вопросам текущей русской государственной и общественной жизни, поскольку они не связаны с чисто польскими интересами.

Одним из средств, с помощью которых можно было бы видоизменить в благоприятном смысле отношение русского общества к украинскому вопросу, могут быть публичные выступления, наподобие предпринятого группою учёных издания брошюр по чехословацкому и южнославянскому национальным вопросам. Возможны и иные формы воздействия на малоосведомлённые или предубеждённые против украинского движения круги общества и влиятельные сферы.

В области публицистики программа практических начинаний на первое время могла бы быть следующая:

а) установление правильного взгляда на украинское движение в специальных изданиях от имени группы русских учёных и общественных деятелей.

б) В частности, содействие скорейшему разрешению школьного вопроса путём освещения роли родного языка в народной школе и мер освобождения украинского языка от лежащих на нём в этом отношении ограничений.

в) Содействие введению специальных дисциплин по украиноведению в высшей школе и соответствующих предметов в средней.

г) Содействие отмене всяких ограничений в области литературы, прессы и культурной работы, установленных для украинцев.

д) Быть может, было бы также не уместно возвысить голос, в общерусских и украинских интересах, против предположенной отдачи украинского населения Буковины и Галиции под власть Румынии и Польши.

Этот вопрос примыкает к более общему вопросу – о судьбе украинской культуры в Галиции и Буковине, полное разрешение которого теперь, конечно, преждевременно, но принципиальное освещение желательно, а некоторые практические шаги, как, например, реабилитация эвакуированных из Галиции украинцев, – и безусловно необходимы.

0644. [Приміт. до ст. В. Вернадського «Український вопрос и русское общество».] // Дружба народов. – 1990. – № 3. – С. 254.

0645. Роздольська О. Сучасна література в Україні: Доп. проф. В. Брюховецького з Києва // Укр. слово (Париж, Франція). – 1990. – 1 квіт. – С. 3. – [Про відвідини В. Б. 25–26 січ. м. Чикаго і виступ з двома доповідями про НР України та літературну ситуацію в Україні; вст. сл. про В. Б. проф. Б. Рубчака.]

0646. Stefaniuk, M. Minicourse at University of Michigan on Kostenko // Ukr. Weekly. – 1990. – # 13, Apr. 1. – P. 8, 15: photo. – [Про доповідь В. Б. з аналізом перекладів поезії Л. Костенко на конференції в Мічиганському університеті.] – (Див. також **0603/t.**)

0647. Пленум правління Спілки письменників України // Літ. Україна. – 1990. – 12 квіт. – С. 1. – [Про участь В. Б. у дискусії.]

0648. Вісті з РУХу в Чикаго // Свобода (США). – 1990. – 18 квіт. – С. 4. – [Про виступ В. Б. на форумі філії Укр. Католического Університету. «Реалістичні й наскрізь ділові думки діяча РУХу вислухали з увагою».]

0649. Яворівський В. Українська література і ще одна спроба відродження // Літ. Україна. – 1990. – 19 квіт. – С. 2. – [Про В. Б. як активного учасника Руху.] – (Див. також **0661.**)

0650. [Коновал Ол.] Виступ В'ячеслава Брюховецького в Чикаго // Народна воля (Скрантон, США). – 1990. – 19 квіт. – С. 6. – Підпис: Око. – [«РУХ і вибори в Україні 4 берез.»]

0651. Д-р В. С. Брюховецький доповідав в УВАН // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1990. – 22 квіт. – С. 4. – [Про виступи вченого, провідного ідеолога Руху з України на теми «Ліна Костенко сьогодні», «Рух і наступні вибори на Україні».]
0652. Радиш О. Д-р Вячеслав Брюховецький доповідав в УВАН в Нью-Йорку // Народ. воля (Скрантон, США). – 1990. – 26 квіт. – С. 5. – [25 лют. на тему «Ліна Костенко», 28 – «Рух і наступні вибори в Україні».]
0653. Рудяков П. Інститут літератури. Рік 1989 // Слово і час. – 1990. – № 4. – С. 91–92. – [Про виступ **В. Б.** із доповіддю на III радянсько-американському симпозіумі на тему «Розвиток літературно-критичної та естетичної думки на Україні у XIX ст.». – С. 92.]
0654. Івашко В. Микола Зеров і Літературна дискусія (1925–1928) // Слово і час. – 1990. – № 4. – С. 18–27.
0655. Шлях на Голготу: життєва доля Миколи Зерова // Сучасність. – 1990. – № 4. – С. 20–34. – Бібліогр.: 18 назв.

Rumor publicus:

2486. Бібліографічний довідник журналу «Сучасність». – Л., 2003, див. с. 314.

0656. Д-р Вячеслав Брюховецький доповідав двічі в УВАН у Нью-Йорку / Н. Пазуняк // Свобода (США). – 1990. – 1 трав. – С. 4. – [Стисл. викл. доп. про Ліну Костенко та НР України.]
0657. Камінський А. На перехідному етапі. «Гласність», «перебудова» і «демократизація» на Україні / Передм. М. Прокопа. – Мюнхен, 1990. – 624 с. – (Укр. вільн. ун-т. Монографії; Ч. 51). – [Про статтю **В. Б.** щодо статусу української мови. – С. 86–87; участь **В. Б.** в Ініціативній групі зі створення НР України. – С. 138, 142; як одного з авторів Програми НР України. – С. 143, 145; «На приватному мешканні Тараса Антонюка відбулася також зустріч представників неформальних груп, які бажали увійти в Народний Фронт Перебудови. У зустрічі брало участь 23 представники». – С. 138.]

0657/р. • ЗУСТРІЧ ПРЕДСТАВНИКІВ НЕФОРМАЛЬНИХ ГРУП – 1988: рефлексії (2008)

3 грудня 1988 року, наступного дня після бурхливих зборів колективу Інституту літератури, де ми вперше легально створили ініціативну групу, що мала розробляти програмні документи майбутнього Руху, мене несподівано запросили на засідання якогось неформального об'єднання в КДУ. Розглядалися проблеми збереження пам'яток історії та культури. Загалом, усе логічно – я кілька років друкував статті на цю тему. Виступаючи, я оголосив про ініціативу Інституту і закликав до подібних дій в університеті. Начальство перелякалося, а до мене швиденько зізагами через напівзаповнені ряди (що виглядало незвично для зібрань неформалів – на подібні зустрічі в перебудовний час ломилася маса людей) зарухався молодик підкреслено української зовнішності з палаючим зором. «Поки ви там збираєтеся щось створювати, народний фронт в Україні вже діє», – заявив він мені. «Щось я не чув про таке». – «То почуєте. Завтра будьте вдома о такій-то годині. Вас запросять на сходина». – «І де ж вони відбудуватимуться?» – «Всі інструкції – завтра».

Зізнаюся, я не повірив, бо в мене навіть не запитали номера мого телефона... Але таки подзвонили. Конспіративною скоромовкою було повідомлено, що за півгодини я маю прийти на вул. Чкалова, 79, квартира 39. І відразу гудки. Цей будинок розташований в дворі довгобуду, безнадійного на той час ремонту кінотеатру «Перемога». У квартирі – зо два десятки людей, майже всі молодші за мене. Коли я зайшов і був представлений, то за реакцією зрозумів, що учасники сходин і самі між собою далеко не всі знайомі. Зібрання виглядало карикатурно – всі жували, приносячи собі з кухні тарілки із наїдками, де господиня безперестану щось різала, кришила, розкладала, й одночасно обговорювали не більше не менше як можливість збройного захоплення ЦК... Подумав: мабуть, серйозна розмова відбулася без моєї участі, а це вже, кажучи словом, що тоді почало входити у нас в обіг, фуршет. Заправляли двоє – вже бачений мною «щирий українець» і тип з вицвілими миготливими очима, безперестанна метушня яких дисгармоніювала з опасистою поставою молодика. Коли я вслухався в те, про що говорили, у мене волосся на голові стало дибки. Інтуїція, яка ніколи мене не підводила в цьому, діагностувала: провокація, організована КДБ. Уже ледь не розподілялися ролі у «збройному повстанні», йшлося про те, що ми негайно маємо звернутися мало не до світової громадськості з відозвою про готовність узяти владу в країні... Апологети «революції» розпиналися про те, як одностайно народ нас підтримає, а персонаж із зовнішністю бомжа проінформував, що в надійному місці у них є достатньо калашів, щоб скинути цих остогидлих комуняк... Кілька присутніх істерично підтримували цю маячню. Але в очах більшості заचाївся притаєний спротив. Я поцікавився, чи може кожен із присутніх сказати, кого він уповноважений представляти на цьому зібранні... Виявилось, що представляє майже кожен лише себе або принаймні лише кількох своїх приятелів, і ніяких організованих структур, про що розпиналися «революціонери», просто не існує. Добре, вів я, припустим візьмемо ми ЦК, а що далі? Чи ви розумієте, в яку провокацію нас затягнуть і яка хвиля репресій почнеться проти всіх неформальних об'єднань? Та КДБ спить і мріє про подібну акцію. Чим далі я говорив, тим більше туман якогось політичного гіпнозу розвіювався. Люди ніби струсунули із себе намороч, оговталися, глянули на світ реально.

Згодом про того метушливого товстуна вже в Русі багато хто знав, що він стукач. І він десь зник... Другий же виявився хитрішим: немає КДБ, так є ж ФСБ, де так само не погано платять...

А, до речі, подібного роду провокація була здійснена пізніше, вже в незалежній Україні (див. також 0460, 1773, 1774, 1775, 1776, 1786, 1787, 1813, 1817). А ще одна готувалася в НаУКМА перед президентськими виборами 2004 року (див. також 2528, 2556, 2557, 2562, 2576).

0658. Шлях на Голгофу: Життєва доля Миколи Зерова // Літ. Україна. – 1990. – 10 трав. – С. 3. – До сторіччя з дня народж.

Rumor publicus:

1825. Арутюнова С. Микола Костянтинович Зеров і бібліографія // Вісн. кн. палати, 2000, № 6, див. с. 32–33.

0659. 18 травня в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР відбулися партійні збори... // Слово і час. – 1990. – № 8. – С. 95. – [Про вихід В. Б. із лав членів КПРС разом із В. Дончиком, Ю. Ковалівим, В. Мельником, С. Павличко, Ю. Цековим.]

0660. Роблю висновки: Доп. секретаря партбюро Вячеслава Брюховецького на звіт.-вибор. зборах комуністів Ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка // Народ. газ. – 1990. – № 5, черв. – С. 6, 7. – (Див. також **0695.**)

0660/Т. • РОБЛЮ ВИСНОВКИ: текст

ШАНОВНІ ТОВАРИШІ!

Звіт про трохи більш як півторарічну діяльність нашої партійної організації міг би бути цілком традиційно-констатуючим, і це можливо задовольнило б більшість із нас. Справді, чим погано! Проведено стільки-то зборів, стільки засідань партбюро, розглянуті такі й такі питання, те й те виконано, є окремі недоліки... Принагідно можна було б також затаврувати сталінізм, побідкатися з того, що й Ленін не святий – такі приспукався прикрих помилок, гнівно висловитися щодо застійних років, навіть делікатно по-критикувати нерішучість і повільність перебудови в КПРС, непримиренно grimнути на партапарат, а вже на Компартію України та любу її серцю ідеологічну спадщину Володимира Щербицького кинутися з відкритим заборолом. Усе це було б правильно і зовні здавалося б сміливим словом.

Але, на моє глибоке переконання, час слів, навіть сміливих, минув. Усі ці, заднім числом, звинувачення втомлюють і заколисують совість.

Настав час не стільки звинувачень, скільки осмислення, пошуку причин кризи та шляхів виходу з неї. Коли цього не зробити сьогодні, завтра може бути пізно. Отож я на-смілюся на прикладі нашої первинної організації бодай побіжно проаналізувати ситуацію, яка, гадаю, з незначними відмінностями характерна для цілої партії.

Ми мало замислювалися над тим, що вступ до партії – теоретично – означав для кожного з нас вступ у політичне життя. Проте саме політичного життя в нашій партії на практиці не існувало. Адже політика передбачає зіткнення думок і поглядів, переконувannya опонента, навернення його до своєї системи цінностей, або компроміс, а то й перегляд власної позиції. Нічого подібного в нашій партійній роботі ми не бачили, та й не бачимо досі. Панує диктат спущеної згори директиви, беззаперечність рішень, вказівок, інструкцій, що їх належить слухняно виконувати. Причому в цих інструкціях майже ніяк не відбиваються думки рядових комуністів, воля первинних партійних організацій. Скільки ми провели зборів «на виконання рішень історичного...» і т. ін.! І відразу ж, «на-кресливши заходи», спокійнісінько забували про них. А це невідхильно породжувало цинізм. Усі ми тою чи тою мірою хворі на цю тяжку соціальну недугу нашого суспільства. Той же, хто не бажав ставати циніком, озлоблювався чи байдужів. Строго кажучи, партії ми не мали, натомість функціонував, а почасти успішно функціонує й донині апарат бюрократично-тоталітарного придушення інакомислячих і в лавах партії, і поза нею. Організація такого типу, принаймні після заборони Х з'їздом внутріпартійної фракційності, дозволяла тримати в покорі мільйонні маси рядових і тисячі нерядових членів. Адже виключення з неї, зокрема для інтелігента, тільки в кращому разі означало лише втрату роботи.

Де, яка ще партія є такою всевладною! Свідомо або з інстинкту самозбереження ми уникали навіть торкатися останнього питання. Але його рубя поставило життя, ні в кого не питаючи дозволу. І сталося, на перший погляд, дивовижне: апарат, що тримав у покорі силу-силенну людей, виявився практично неспроможним у чомусь їх переконати. Звиклий до окрику, команди, він на смерть перелкався відкритої полеміки, можливість якої народ виборів у рамках перебудови. Апарат намагається реанімувати свої, випробувані ще в двадцяті й удосконалені в тридцяті-сорокові роки, методи, однак вони вже не спрацьовують. Чому?

Щоб відповісти на це, слід, очевидно, з'ясувати, які ж якості необхідні для політичної діяльності. Я б вирізнив три, на мою думку, найголовніші:

1. Уміння визначати реальну політичну мету й бачити шляхи її досягнення.
2. Уміння укладати розумні компроміси, які наближають до поставленої мети.
3. Уміння здобувати собі нових друзів, а не плодити ворогів.

І, звичайно, над усім має панувати прагнення принести користь рідному народові. Цього б і не треба було згадувати, але хто назве бодай одного високопоставленого партійного працівника минулого, про якого сьогодні з чистою совістю можна твердити, ніби він ревно й чесно служив своєму народові, якщо народ не обмежувати колом ближчих і дальших родичів та друзів!

А от щодо трьох зазначених рис, необхідних політикові, варто поміркувати й ширше, і водночас предметніше, на досвіді нашої парторганізації. Більшості тут добре пам'ятний день 30 січня 1989 року, коли колектив інституту першим у республіці обговорював проєкт програми Народного руху України за перебудову. Шалений опір чинили тоді цьому документові п'ятеро представників керівних партійних органів, які завітали до нас на збори. Тепер я розумію: їм був осоружний увесь його дух. Та з особливою запеклістю обстоювали гості тезу про керівну роль партії, про те, що Рух мусить підкорятися партії. На мою пропозицію зафіксувати в проєкті, що він будуватиме свої стосунки з Компартією відповідно до Конституції, нападали так, наче то був заклик діяти всупереч Основному закону. Аж минув рік, і під потужним народним тиском статтю про керівну роль КПРС було вилучено з Конституції. Що ж боронили наші товариші по партії на тих зборах? Яку політичну мету перед собою ставили? Цілком очевидно, протилежну поступі суспільства. А засоби її досягнення вибирали з протрухлих арсеналів сусловсько-маланчуківських ідеологічних нагінок (згадаймо хоч би погрози про несумісність із перебуванням у КПРС і таке інше).

Отже, керівництво Компартії України в цьому добре нам знайомому випадку вміння визначати реальну політичну мету не продемонструвало, марно силкуючись досягти мети нереальної. Мені це чимось нагадує злочинну впертість Сталіна, коли він, усупереч стратегії й тактиці військового мистецтва, та й просто здоровому глуздові, погубив 1941-го року під Києвом мільйонне військове з'єднання, з безумством тирана вимагаючи втримати місто за всяку ціну. Через протидію ініціативі створення широкої громадської організації на підтримку перебудови Компартія республіки також утратила багатьох своїх членів.

Ну, гаразд. Рух, проте, зорганізувався. Як же повівся далі партапарат? Чи хотів він бодай якогось компромісу з новою політичною силою? Відповідь однозначна: ні, не хотів, ні, вдався знову до старих способів цькування, навішування ярликів. Замість того, щоб шукати можливостей консолідації, враховувати й зближувати різні погляди на шляхи подолання тяжкої кризи, зі сторінок майже всіх партійних газет, з екранів телебачення ринули ріки брехні, політичних інсинуацій наклепів і погроз. Три години й десять хвилин тривала моя чудернацька розмова з членами Комісії партійного контролю при ЦК КП України. Наївний, я намагався переконати своїх товаришів по партії, що час уже забути про командні окрики, час нарешті всім нам разом усвідомити, чого жадає народ, чом уривається йому терпець. На жаль, співрозмовників аргументи не цікавили. Застосовуючи методи батога й пряника, вони наполегливо підштовхували мене до того, аби зрікся однодумців, пішов слідами одного відомого поета, який кілька днів тому дістав і наше академічне «Спасибі». Коли ж це не вдалося, голова комісії похмуро запитав на прощання: «Як ви гадаєте, Рух усе-таки буде чи ні?» Й після моєї рішуче ствердної відповіді процідив: «Тоді ви не зрозуміли, навіщо ми вас викликали...»

Одне слово, ні вміння, ні навіть бажання домагатися компромісних рішень і тим знімати й так надмірну соціальну напругу в суспільстві партія не виказала. А їй випадала

рідкісна, на той час просто-таки щаслива нагода залучити до активної участі в перебудові якнайширші маси, повести разом з усіма демократичними силами спільний наступ на рештки минулого в нашому житті: звісно, відносячи до цих рештків і неосталінізм, і брежнєвщину. Але сьогодні для мене безсумнівно, що керівництво Компартії України поставило перед собою іншу, конфронтаційну за своєю суттю, мету. Як підтвердили далі події, саме партапарат був щонайбільш зацікавлений у розмежуванні суспільства, в нагнітанні обстановки. Це не дивно. Вся наша сімдесятилітня історія ґрунтувалась на пошуку й нищенні ворога. Внутрішнього чи зовнішнього, реального чи примарного – то не мало значення. Головне, щоби був ворог і щоб залякати ним обивателя.

Отож і цього разу компанія Щербицького–Єльченка заходилася «творити» образ нового ворога. Не вийшло, по всій Україні люди підтримали Рух. Та замість спільника він перетворився на непримиренного опонента, який веде не політичний діалог, а політичну боротьбу. Партійна ж верхівка в безсилій злobie робить ще крок до прірви: починаються виключення з партії. Спершу – рядових членів Руху в областях, згодом і представників керівництва в столиці. Бураковський, Головатий, Таланчук, Дончик... Називаю лише чотирьох, силоміць, із порушенням Статуту (принаймні стосовно члена нашої парторганізації Віталія Дончика) виключених недавно, бо добре їх знаю і цілком упевнений у чесності й щирості їхніх намірів. Але, виявляється, такі люди партії не потрібні. На доказ цього – два епізоди із сесії Верховної Ради УРСР. Кожного свідомого громадянина вразило, коли блок, складений із партійних функціонерів, похизувався своїми накачаними, а не здобутими в тяжкій праці м'язами – не обрав до президії сесії великого поета Дмитра Павличка. А багатьох, гадаю, вже й занудило, коли відкинули і кандидатуру Івана Салія, першого секретаря Подільського райкому партії, званого своїм толерантним ставленням до Руху. Він теж не влаштовує сучасних партапаратників.

Хто ж їх задовольняє? Слухняні, покірні, мовчазні сплачувачі внесків? Не тільки. Їх задовольняють і чиновні холуї, ладні цькувати кого завгодно, підписати будь-яку інсинуацію, тільки-но натягнуть згори, а ще, поможи Господи, пообіцяють шмат гнилої ковбаси. Яскравий приклад – наш колишній співробітник Гордієнко, вчора погромник Григора Тютюнника, сьогодні погромник Руху, завтра... Будьте певні, без роботи не залишать.

Найвищих лідерів чомусь не дуже бентежить, приміром, і те, що партійну організацію Києва очолює публічно викритий у брехні Анатолій Корнієнко, якому немов дулю скрутити (даруйте непарламентський, але влучний народний вислів) – обдурити мільйони людей з високої трибуни. Парадокс для мене полягає в тому, що Комісія партійного контролю при ЦК спокійнісінько обминула цей кричущий факт.

Втім, я не зовсім точно висловився. Парадокс для мене не полягає, а ще зовсім недавно полягав у тому. Мені, членові партії з двадцятирічним стажем, усе це боліло. За будь-якої нагоди я прагнув довести кончу потребу гнучкішої політичної лінії, наближення до народу, реалістичної оцінки суспільних ситуацій. Були бесіди, доповіді й дискусії у Вищій партійній школі, двічі – на курсах партійних працівників при міськкомі, на нараді секретарів парторганізації трьох районів Києва, на нараді в ЦК секретарів парторганізації академічних інститутів, у райкомі партії тощо. І дедалі більше я переконувався: та мене просто не хочуть слухати! Нелегко було збагнути причину цієї глухоти. Мафія? То не пояснення. Глупота?

Теж не все... Цинізм? Великою мірою, але не першопричина... Сьогодні, мені здається, я дещо зрозумів.

Наша партія – еталон командно-бюрократичної системи, рафінований її зразок. І панує в ній страх перед наслідками. А як давно відомо, в суспільстві, де страх перед наслідками сильніший від пошани до істини, можливий тільки регрес. У цьому я впевнююся, стежачи за ганебною блокадою Литви. У цьому пересвідчився, прочитавши в «Комсомольской правде» інформацію про те, що в Ризі перевдягнені у цивільне

військові курсанти й офіцери за розробленим заздалегідь планом провокують безчинства. Говоримо про оновлену федерацію, а тим часом імперська політика процвітає, – досить згадати закон про російську мову як офіційну в СРСР. До такого лицемірства навіть царський міністр Валуєв не доходив.

А хіба не переконалися у догідливому страхі тих академічних мужів, які провалили на виборах в Академію наук УРСР Дзюбу, Павличка, Поповича, зате обрали кількох діячів, що мають до науки вельми опосередковану причетність, а то й таких, що ліпше б її взагалі не дотикалися. Перед чим же страх? Та ж перед тим самим: кепсько тобі буде, коли не дотримаєшся партійної дисципліни, коли знехтуєш вказівку сановника від науки. Партійність тут уже навіть не організаційна, а корпоративна. Хапаєшся за голову: скільки ж наша система виховала людей, у яких так ніколи й не прокинеться почуття власної гідності! І це, мабуть, один з найжахливіших і найтривкіших наслідків тоталітарно-партійного гніту. Пора робити важливі для себе висновки.

ПЕРШИЙ. Очевидно, я був поганим секретарем партбюро, бо не спромігся, згідно з принципом демократичного централізму, проводити лінію, розроблювану вірними учнями й послідовниками Брежнєва.

Разом із тим не було в роботі бюро послідовності і в оцінці «Демократичної платформи»: група, що утворилася в нашій парторганізації, заснула тривожним летаргічним сном, щойно ідеологи лигачовського спрямування загрозливо помахали пальчиком. Це не позиція члена політичної партії, – от, мовляв, хай пройде XXVIII з'їзд, тоді визнаємося. В політиці або дієш ти, або діє хтось інший, а ти – пасивний баласт. Нарешті, бракувало мені твердості відстоювати й принципи оновлення партії, які сповідував сам, тобто – перетворення її на виразника інтересів частини суспільства, але не репресивного органу стосовно іншої його частини. Не бачив я особливого завзяття на жодному з цих напрямів і з боку своїх колег. Тому вношу пропозицію оцінити роботу партбюро та його секретаря як незадовільну.

ДРУГИЙ. Оскільки я вважаю, що через непослідовність політичної лінії партія втратила сприятливий момент для радикального свого оновлення і для відродження народної довіри, прошу розглядати цю мою доповідь як заяву про вихід з партії.

18 травня 1990 р.

Rumor publicus:

0659. 18 травня в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР відбулися партійні збори... // Слово і час, 1990, № 8, див. с. 95;

0860. Pavlychko, S. Letters from Kiev. – New York, 1992, p. 6, 13;

1122. Ковтун В. Історія Народного Руху України. – К., 1995, див. с. 179;

1779. Павличко С. Листи з Києва. – К., 2000, див. с. 10, 16;

2021. Павличко С. Листи з Києва. – К., 2001, див. с. 10, 16;

2554. Дончик В. Спільний знаменник – тринадцять. – К., 2004, див. с. 91.

0661. Українська література і ще одна спроба відродження: Доповідь В. Яворівського на Пленумі правління Спілки письменників України, який відбувся 10 квітня // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1990. – 27 трав. – С. 3; 3 черв. – С. 3, 6. – [Про В. Б. як письменника та одного із лідерів Руху. – 27 трав. – С. 3.] – (Див. також 0649.)

0662. [Передм.] Сенченко І. Червоноградські портрети // Прапор. – 1990. – № 5. – С. 90–91.

0663. Книжковий потік 89-го. Квартал IV // Слово і час. – 1990. – № 5. – С. 11–26. – Підпис: *Оглядач «СіЧ»*.
0664. Дзюба І. Розбудова, співробітництво / Бесіду вела Т. Виноградова // Вісті з України. – 1990. – № 23, трав. – С. 6. – [Про В. Б. як учасника наукової конференції у Ратгерському університеті.]
0665. Ліна Костенко // Слово і час. – 1990. – № 6. – С. 79–82. – Сторінки підручника.

Rumor publicus:

0666. Від редакції // Слово і час, 1990, № 6, див. с. 92;
2276. Слово і час: Системат. покажч. змісту (1990–1999). – К., 2002, див. № 407.
0666. Від редакції: [Про завершення публікації матеріалів «Сторінки підручника» та про подальшу роботу колективу авторів над підручником для 11-го класу з укр. л-ри. Згадується В. Б. як один із авторів матеріалів рубрики і завідувач відділу теорії літератури Ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР.] // Слово і час. – 1990. – № 6. – С. 92.
0667. Щербина Л. У[країнська] Н[аукова] А[соціація]: установча конференція // Літ. Україна. – 1990. – 28 черв. – С. 1. – [Про установ. конф. УНА як альтернативи АН УРСР 9–10 черв. на узбережжі Київ. моря у таборі Київ. політех. ін-ту. Конференцію проводив П. М. Таланчук, брали участь 135 учасників, серед них – 8 академіків та член-кор. АН УРСР, 60 докторів та 51 канд. наук. Про обрання В. Б. членом Управи та віце-президентом УНА.]
0668. Дубинський Ілля Володимирович // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. / Ред. кол.: І. О. Дзеверін (відп. ред.) та ін.; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1990. – Т. 2: Д–К. – 576 с. – С. 117–118.
0669. Жулинський Микола Григорович // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1990. – Т. 2: Д–К. – 576 с. – С. 214.

Rumor publicus:

1895. Микола Григорович Жулинський: Бібліогр. покажч. – К., 2000, див. № 48.
0670. Каменюк М. Від перекладача // Донбас. – 1990. – № 4. – С. 18–19. – [«В. Войнович і донині жваво цікавиться подіями в Україні, знає про це багато. В одному з останніх листів до мене з Вашінгтона письменник пише: “Між іншим, тут у Вашінгтоні, днями виступав представник «Руху» В’ячеслав Брюховецький. Я не знаю, що він за людина, але говорив цікаво. При цьому, щоправда, висловив декілька утопічних надій. Одна з них – що українці через п’ятнадцять літ житимуть краще за американців. Цього авжеж не станеться. Американці своє життя будували не п’ятнадцять, а літ двісті з гаком. Якщо українці через п’ятнадцять років житимуть хоча б так, як іспанці чи португальці, то й це буде непогано”.
Що ж, вийдемо з міфів, покинемо безжально королівство кривих люстерець!..»] – (Див. також 0641, 0664, 0704, 3665/63.)

0671. Соломонове рішення? // Українське відродження і національна церква. – Кн. 2. – К., 1990. – С. 6–9. – (Б-ка журн. «Пам'ятки України»). – [Про знищення майна Покров. церкви в с. Пороховій на Тернопільщині.] – (Див. також 0344.)
0672. Портников В. Що далі?: Нотатки з Великої Ради Руху // Вісті з України. – 1990. – № 28, лип. – С. 2. – [«Поруч з носіями революційного романтизму виступали стривожені люди, які вказували, що Рух помалу втрачає інтелектуальний потенціал, з організації виходять – не так як з КПРС, без маніфестацій. Тихо – але виходять... “Соромно, коли хлопчики кидають під час промови сивого академіка: «Що він таке меле?»” – сказав письменник В. Брюховецький й навіть діалог з одним із таких хлопчиків, якому він порадив прочитати мемуари М. Грушевського й В. Винниченка (“помилки повторюються”), але хлопчик відповів: “Нема коли, поспішаю на мітинг!”. Наступного дня вже члени президії вмовляли тих, хто виступав з пропозиціями по резолюції: “Нема коли, поспішаємо на мітинг!”. І в цьому – ознака того, що ставка й досі робиться на мітинги, а не на програми, хоча більше зрозумілим був би синтез того й другого».]
0673. У Києві створено Українську Наукову Асоціацію // Свобода (США). – 1990. – 24 лип. – С. 1. – [Про В. Б. як віце-президента.]
0674. Через двадцять років... // Народ. газ. – 1990. – № 6, лип. – С. 7: іл. – [Спогад про зустріч із О. Солженициним у 1971 р. та подарунок – книжку «Солженицын А. Один день Ивана Денисовича» з написом «Вячеславу Брюховецкому в память встречи в 1971 г. 1989». – Підпис О. Солженицина.]
0675. Навальна Л. Предмет вивчення – Україна: Перша Міжнародна літня школа українознавства у Києві // Вісті з України. – 1990. – № 35, серп. – С. 4. – [Про читання В. Б. курсу з української літератури.]
0676. Створено Українську наукову асоціацію // Літ. Україна. – 1990. – 6 серп. – С. 8. – [Про обрання В. Б. членом Управи та віце-президентом УНА.]
0677. Coming together or falling apart. The new Europe and the world of the 1990's / The 59th Annual Counciling Conference: Final Program as of July 31, 1990. – [Б. в. д.] – [8] р. – [Про участь В. Б. у роботі симпозіуму та його доповідь Ukraine at the turn of 90's. 10 serpn. 1990 p. – P. 4.]

0677/t. • UKRAINE AT THE TURN OF 90's: text

Before beginning my speech let me remind you the anecdote Mr. Rogov told us at the opening of our Conference. It was about some conference where Soviet representatives presented two papers. One of them was: *Russia is the Motherland of Elephants*; and another – *The Russian Elephant is the Best in the World*.

And there is another anecdote, the one that appeared at that time when the Bulgarian communist leader, Zhivkov, tried to unite Bulgaria with the USSR. This anecdote was about some book exhibition where there was a Soviet book entitled: *The Russian Elephant is the Best in the World*. And there were three Bulgarian books: a two-volume translation of the Soviet monograph *The Russian Elephant is the Best in the World*, and the original version: *The Bulgarian Elephant is the Best Friend of the Russian One*.

Surface it to say, that it made no difference whether there was Bulgarian, Ukrainian, Byelorussian, or Lithuanian elephant. Ironically, all of us were the best friends of the Russian elephant. Such was our past: sad and farcical.

But what is the situation in the Soviet Union and especially in Ukraine at the turn of the 90s?

«Peaceful seizure of the Bastille» – this is how the adoption of «The Declaration of State Sovereignty of Ukraine» by the Supreme Council of the Ukrainian Soviet Socialist Republic on the 16th of July 1990 was described in Ukraine. From now on this day will be celebrated as National Independence Day. Our republic has been looking forward to seeing it for half of millennium. This very day Ukraine is celebrating 500 years of the Zaporizhja Kozakdom, a unique republic, created in the center of XVI century Europe when Ukrainian people had healed the wound of the terrible Tatar-Mongol invasion. As we know, the Kozak Republic was crushed by Russian tsars; – this policy was set up the Peter the Great and completed by Catherine the Second in 1775. But in one and half century on the ruins of Russian Empire an independent Ukrainian People's Republic headed by the Central Council (Центральна Рада) was formed. And this time, yet again our northern neighbor ignored the sovereignty of the Republic: supported by the bayonets of Russian regiments, Bolshevik dictatorship was imposed upon Ukraine. All this has for centuries been accompanied by frenzied ideological and political pressure, violent attempts to destroy the national identity of the Ukrainian people and brutal annihilation of the most vigorous and productive part of the nation.

This can probably explain why Ukraine has for several centuries been suffering from social, economic, and national oppression. A when Gorbachev's reforms began to set in, it was the Ukrainian administrative and party leadership that mostly actively, though covertly, blocked their implementation. And it's far from coincidental. It's Ukraine that used to be called «the cradle of brezhnevism» and, even a year ago, Ukraine was under total domination of the agonizing regime of Volodymyr Scherbytsky, a notorious hard-liner and staunch supporter of Leonid Brezhnev. Here I have to clarify my point when I speak about «total domination». I refer to the ideologically rigid, utterly corrupt party and state ruling clique. At the grass roots of the nation the situation was becoming increasingly explosive and less than a year ago this resulted in the formation of the Popular Movement of Ukraine for Restructuring (Rukh). It was a natural manifestation of the people will aimed against authoritarian, bureaucratic system of leadership, against flagrant violations of human rights, against russification and forced assimilation. And this movement was inspired by the idea of creating a sovereign Ukrainian state.

It's worth mentioning that initial reaction to this «grass-roots» initiative was extremely hostile, though on the whole it went along the line officially supported by Gorbachev, i.e. «from above». It can be viewed as yet further proof of the fact that Ukrainian Communist Party leaders reluctantly endorsed Gorbachev reforms merely because they were unable to break the spell of party discipline. And Gorbachev no doubt felt it and made no haste replacing Scherbytsky scenting the probability of a political defeat. He waited until the time was ripe when the anxiety of the population and of the party itself reached a critical point – the demand of Scherbytsky's resignation could be heard both at party cell meetings and during mass rallies.

The fall of Scherbytsky and his team was apparently sped p by their fierce struggle against the Popular Movement of Ukraine. Unable realistically to access the changing political situation the apparatus of the Ukrainian Communist Party resorted to the out-dated propaganda clichés of Stalin and Brezhnev heyday. To render this new political danger harmless party diehards tried to stir up national animosities. The mass media were flooded with lies about the aim and tasks of Rukh. A party functionary, Leonid Kravchuk, was appointed coordinator of this campaign and he headed the struggle against Rukh. It was openly stated that the activities of the Popular Movement could lead to bloody ethnic conflicts similar to those taking place in Armenia and Azerbajdjan. Fortunately this wave of ideological bashing gave none of the desired results and, in fact, had the opposite effect. Rukh has united not

only ethnic Ukrainian but also Russians, Jews, Poles, and Byelorussians as well as people of the other nationalities. Suffice it to say that representatives of the 13 nationalities that live in Ukraine were among the delegates of the Constituent Congress of Rukh.

The results of this spring's election to the Ukrainian Supreme Soviet showed the complete failure of the ideological harassment carried out by the Party. Almost 30 % of the 450 members of the Ukrainian Parliament are deputies supported by Rukh. And one must take into account that Rukh was not officially registered at the time and thus, had no possibility to put forward, to nominate its candidates and carry on a normal election campaign. Now Rukh supporters in the Supreme Council have formed a parliamentary opposition, Popular Council that to the end of the first session of the Supreme Council of Ukraine numbers about 200 Members of Parliament.

Defection of some deputies, including Communists and former Communists, from the ranks of the ruling faction and their joining the opposition was caused by the inconsistency concerning and even open negligence of Ukrainian interests by representatives of that dominant faction. Thus the first secretary of the Ukrainian Communist Party, Volodymyr Ivashko, was elected Head of the Supreme Council. He easily won in the first round because he had a comfortable and decisive majority in the Parliament. But hardly a few weeks had passed, when Ivashko, during the 28th Congress of the Communist Party of the USSR, on a groundless pretext, announced his resignation. That shocked many Communists Members of Parliament and showed people the real value of the words and pledges of high-ranking party-functionaries who put the interest of the Communist Party above those of the whole nation. In that way Ivashko by merely submitting a written request of resignation, without even visiting the Parliament, left for Moscow, where he is now Deputy General Secretary of the Communist Party of the USSR.

This farcical event took place when the Parliament was discussing «The Declaration of the State Sovereignty of Ukraine». It has obviously influenced the voting results, and this document, which plays a deciding role in the fortune of the nation, was adopted by an overwhelming majority, with only three Members of Parliament against it.

In Moscow the news about the Ukrainian Declaration received a rather cool reaction. A brief summary of it was followed by no commentary. However, it requires no explanation, because its meaning is clear: the rebirth of independent Lithuanian or Estonian states has been followed by another – a sovereign Ukraine with mighty material and intellectual potential.

But, there is no place for a euphoric overestimation of the fact that the Declaration of Sovereignty was adopted. In front of us there lies the huge and complicated task of working out and providing its constitutional guarantees. Even the day after this event showed that within the Ukrainian Supreme Council the democratic opposition is still a minority. Instead of Ivashko, the Parliament elected to be its chairman Leonid Kravchuk, the second secretary of the Ukrainian Communist Party Central Committee, the one who was appointed the main ideologist in charge of the anti-Rukh campaign. It's true that the victory came not in the first round as for Ivashko but in the run-off, and with majority of only 15 votes. But this majority nonetheless exists. Why? Isn't the Declaration on which I'm going to dwell, a great deal more radical than the Declarations Sovereignty of Russia or Byelorussia? However at the moment the balance of forces in the Ukrainian Parliament is not yet in favor of the democrats with over half the Deputies (239) belonging to the Ukrainian Communist Party platform. This is so, although only 4 % of the Ukrainian population is Communists. Still forces united under the Popular Council are becoming increasingly vocal. 27 MPs who are members of so called 'Democratic platform' headed by the Deputy Chairman of the Supreme Council, V. Gryniyov, following the 28th Congress of the CPSU and the election of Kravchuk, orderly left the Communist Party. 11 MPs are members of the Ukrainian Republican Party. The Ukrainian

Democratic Party, whose Constituent Conference is due to take place in October 1990, will obviously have even more parliamentary representatives. The Green Party, too, is gaining popularity and political weight. The Ukrainian political spectrum is being broadened by the emergence of Ukrainian Christian-Democrats, Liberal-Democrats, Social-Democrats, and Ukrainian National Party. In other words, the theoretical possibility of building up a multi-party system is gradually becoming a reality. And that will eventually radicalize the parliamentary political climate.

It should be pointed out that the political situation in Ukraine is sometimes misunderstood or misinterpreted by European and American politologists. Well, new economic and political developments in the Soviet Union draw significant attention from the West. In the past the American and Western European foreign policy annalists ignored the diversity of the Soviet society. They have never thought about specific interests of 15 Soviet Republics but perceiving the USSR as a monolithic body, rather military than economical one. However what looked strange according to such an attitude – Western politicians have supported any move, any action aimed at the disintegration of this monolithic body of the Soviet Union. As the Soviet military threat subsided, the West has increasingly viewed the wholeness of the USSR as a stabilizing factor in the Europe. Consequently, the Western attitude toward secessionist aspirations of the majority of Soviet republics has taken a 180 degree turn around – from supportive to negative reaction. And now we can hardly give credit to the yesterday's Western worry about our aspiration for social and national freedom. Ironically, however, our former supporters have to face up the reality that decision making power has been gradually – firstly – and – nowadays – rapidly switching in the worn out and cracking Soviet machine from the center to the republics and local governments.

Western politologists are very apprehensive about the entire of national revival and the rise of national consciousness. The dangers that can stem from chauvinism and nationalism should never be underestimated (take the examples of the notorious Russian organization «Pamyat'», the bloody events in Transcaucasia and Central Asia, and interethnic strife in Moldova and Baltic countries). But all these troubles are in the first place caused and provoked by Russia's chauvinism and its centuries old imperial policies, in the Soviet period known as «internationalism». On the other hand, and this is especially true about Ukraine, society tends to be divided according to social, rather than national characteristics. Earlier this year, in Ann-Harbor, Michigan, a conference took place on events in Eastern Europe and particularly in Ukraine. A well-known political scientist, Professor Roman Szporliuk, expressed quite a number of very interesting ideas about the situation in Ukraine and in the USSR, and analyzed some of their aspects. But his supposition that new parties in the Soviet Union will be formed on an ethnic basis can hardly be called accurate. Parties are admittedly set up within the boundaries of the existing republics, but not on an ethnic or national basis. In Ukraine, the principle of mononationality, unlike in many other regions of the USSR, was discarded from the very beginning of forming opposition to the present regime. The Ukrainian Republican Party (former the Helsinki Union), Rukh, as well as other Ukrainian political parties, are multinational. History shows that freedom can be won only by joining the efforts of all nations living in Ukraine. The common ground of this union is the rejection of Communist ideology. Incidentally, this is reflected in «The Declaration of the State Sovereignty of Ukraine», where socialism and communism are not mentioned at all, something which even a month ago seemed unthinkable. As to the national aspect the Declaration terms, sovereignty is described as «the exercising by the Ukrainian nation of its inherent right to self-determination». But this definition doesn't imply any exclusion or diminishing of the right of other nationalities, because the Declaration states that «citizens of the Republic of all nationalities constitute the people of Ukraine». Further on in the document it refers to *the people of Ukraine* as a historically formed entity.

What is the essence, then, of «The Declaration of the State Sovereignty of Ukraine»? Is there any reason to claim that the political situation in the USSR, in Europe and even in the world has changed? My deep belief is that the situation is drastically changed because what we're witnessing in practice, and not just in words as it used to be, is the emergence of a new State that equals France as to territory and population. There's no denying that the process of turning the words of the Declaration into action requires some time but this process has already begun and will inevitably lead to the fulfillment of the natural aspiration of the Ukrainian people to national independence.

The Declaration includes a Preamble and ten chapters: Self-definition of the Ukrainian Nation, Power of the People, the State and Power, Citizenship of the Ukrainian SSR, Territorial Supremacy, Economic Independence, Ecological Safety, Cultural Development, External and Internal Security, and International Relations. Ukraine is proclaimed as a sovereign state whose people are the only source of power and possesses the exclusive right to own, use and manage the national wealth of the country. The Declaration states that land, mineral wealth, and air of Ukraine, its water and other national resources located within its territory, the continental shelf and marine economic zones, all economic and scientific-technical potential created on Ukrainian territory belong to its people, constitute the material basis of the republic's sovereignty and are employed to satisfy the material and spiritual needs of the citizens of Ukraine.

This is the principal proposition of the Declaration and its implementation lays the economic foundation of real independence.

Of no less importance is the creation of Ukrainian banking, consumer, price, financial, custom and tax systems as well as the republic's right to plan its own budget and eventually, to issue its own convertible currency.

The Declaration intends Ukraine to become in future a strictly non-allied, neutral country that takes no part in military blocs and sticks to three non-nuclear principles: not to harbor, not to produce and not to possess nuclear weapons is a principally new idea. In fact, Ukraine has already started reconstruction of armed forces located on its territory. The Supreme Council has decided to return to Ukraine before the 1st of December 1990 all soldiers/ citizens of the Republic, serving outside its boundaries.

All this is of crucial importance for the global balance of forces especially with regard to Ukraine's geographic location, the economic power of Ukraine, and its geopolitical importance. It can be considered to be the axis of Europe (the geographical center of the continent falls right across its territory), but economically Ukraine lags far behind many countries of Western and Central Europe.

Ukraine historically has been the best endowed and the most viable of all Soviet republics. The Soviet regime has drawn heavily on the Ukrainian wealth. Professor Leslie Dienes, University of Kansas, USA, noted in the paper at the conference devoted to contemporary Ukrainian economy at Harvard University this year: «This resource-intensive, supply-oriented development policy, however has saddled the republic with obsolete, environmentally destructive and mostly unprofitable industries. It squandered investment needed for structural change and the improvement of social conditions. It has also turned Ukraine into severe energy deficit, burdened with the highest fuel cost in the USSR. The increasingly obsolete economic structure and lack of integration into the world market is particularly poignant for Ukraine, because in the whole Soviet Union only Baltic Republics and Leningrad enjoy similar geographic and infrastructural advantages with respect to global economy».

There is another indicator of exploitation of Ukrainian economic wealth with the USSR Federation. Some interesting figures were presented recently at the same conference by Donna Bahry from the University of California. These are indicators relating the distribution of Education, Health Care, and Cultural Expenditures. In particularly comparing these

indicators for Russia Republic and Ukraine we see the following: For Russia Educational Expenditure 8680, 3 rubles per class. This is well above the average for the USSR (8282, 6) while the indicator for Ukraine is well below this average – 8193, 4 rubles. The indicator for Health Care for Russia is 80, 3 per capita, for the USSR – 74, 5 per capita, and for Ukraine – 69, 6. Again the Russian Federation's expenditures are above average while Ukrainian ones are well below. The same pattern exists for Cultural Expenditures.

These expenditures are for 1989, and speak for themselves.

Thus, the primary task facing the Ukrainian people is to overcome the economic crisis on the basis of various forms of property. Ukraine possesses everything to ensure the breakthrough: rich mineral resources, developed, although unbalanced, one-sided economic infrastructures, a vast educational network, and a certain experience in contemporary international relations. And successful completion of this task will certainly require much hard work, especially in view of the consequences of the world's gravest ecological disaster – Chornobyl'.

Nevertheless, we can, with a great degree of certainty acknowledge the existing potential and desire of the Ukrainian people to build up a highly productive society where everything is aimed at the benefit of man. To solve our own problem independently, without the interference of the imperial center, we need only favorable conditions.

First and foremost we badly need the understanding of world opinion. It's common practice to meet complete disregard of the fact that, in this case, one is dealing with a major power, a founder and a member of the UN. Some West European and American politologists treat Ukraine as merely a province of the Russian empire which soon after 1917 changed its name to the USSR. That's why many people are puzzled: why on earth at a time when all Europe is moving towards integration and planning to create, by the year 1992, a common European market and European community with a population of 335 million people Ukraine, along with some other republics of the USSR, displays strong centrifugal, anti-Moscow tendencies. The highly bureaucratic command system which has reached its peak in the USSR also looks to the West and exclaims: look, don't you see Europe is getting together? We must follow this example and unite around Moscow.

But here we have the case of a conscious substitution of notions and ideas. In Europe sovereign states voluntarily unite. Nobody threatens to swallow or dissolve any of these states but this very tendency has for seventy years been dominant in the great power policy of the USSR and of tsarist Russia several centuries before that. We propose another way: to unite on a new genuinely volunteer basis, we must first of all disjoin and create sovereign states. Only then the inevitable economic necessity will make us take care of close interstate alliances. And none can be certain to predict what form these alliances will take – who could have envisaged the ruin of the «socialist camp» in Central Europe and the situation with the Warsaw Pact.

The time will come for our centripetal aspirations as well, but neither Moscow, nor Warsaw, nor Kiev, nor Berlin will play the role of the center; in the center there will be mutual benefits and respect between people; in the center we shall find basic human values, and not decapitated ideological stereotypes.

One can here about Ukraine that after such a long period of oppression its people have largely lost their national dignity and self-respect, that they are too passive, that they have no willpower. On the eve of the election to the Supreme Council of the Ukrainian SSR that took place on the 4th of March this year, the *New York Times* published a long article about social apathy in Ukraine. I was in the USA at that time and in my speeches tried to prove that it was not apathy but rather calm before the storm. Sometimes I saw skepticism and disbelief in my listeners' eyes. But the election results have fully denied the *New York Times* prediction. As to the number of voters who did take part in the election Ukraine was ahead of

all other regions of the USSR. Furthermore there were sometimes 20, 30 or even 35 contestants for one seat in Parliament. Nearly 30 % of mandates went to the candidates supported by Rukh and among them there were many former political prisoners who once served 10, 15, 20 or even up to 27 years for their political convictions. What is puzzling, then, is not the degree of apathy and social inertia among our electorates, nor the fact that Ukraine became the birthplace of a Brezhnev-Scherbytsky mafia. What is really amazing is that Ukraine as a nation is still alive and kicking. Where have they found the strength to preserve the spiritual potential of the nation? Wouldn't the crimes committed against Ukraine during the last 70 years enough to crush and annihilate several nations? Let me remind you only some of these crimes:

1) a campaign of terror waged against the Ukrainian peasantry under the false slogan of «dekulakization» and forced collectivization;

2) the artificial famine of 1933 with, to say the least, six million victims closer 7 million;

3) the almost total destruction of the national intelligentsia in the period of Stalinist repressions;

4) multiple deportations of millions of Ukrainians to GULAG camps;

5) gross violation of human and national rights;

6) the appropriation, falsification of Ukrainian history and culture;

7) the almost total suppression of Ukrainian language in all public institutes, industry, trade and commerce;

8) whipping the population into euphoria with the senseless construction of artificial water reservoirs;

9) Salinization and chemical contamination of the richest soil in the world, Ukrainian chornozem (black earth);

10) And last but not least, the tragedy of Chornobyl'.

Bur somehow inner resources were preserved. One can only wonder whence these resources come since there have been so many biases about this nation, both inside and outside of Ukraine. For quite a while Ukrainians were regarded as submissive but in spite of several centuries of imperial suppression they have preserved their indigenous culture and language. And they have preserved an inner strength for the «telling blow» given to Moscow even by such a long time party functioner as Leonid Kravchuk is. Alternately, for quite a while, it has been rumored that Ukrainians were firebrands but while people in other Soviet republics shed blood, they demonstrate unity and calmness. Whence comes this fortitude?

To answer this question let me cite a letter which we, in Rukh, had received after the betrayal by one of our colleagues, namely Borys Olijnyk. An ordinary worker writing to the Chairman of Rukh, Ivan Drach stated: It is most important for you and your friends to stand firm. Understand, people *support* you. Even should all your *friends* abandon you, you will not stand alone. The *people* will stand beside you. But even should all people desert you, you will not stand alone, for *me* will be standing beside you. And even should *you* abandon Rukh, I will not be left alone, for *Truth* will continue to stand beside me.

On this note I want to end my speech believing that all of us also long for truth and justice and that all of us understand that Ukraine is not only some territory on the map but that nowadays it is a truly new state on the political map of Europe. The new-old state which have been establishing during a long evolutionary process but not accidental revolutionary blow.

My country is no longer an object but a subject of history – something which needs to be drawn to the attention of the entire world.

Rumor publicus:

0678. Плавуцак У. [Про В. Б. – головного промовця 10 серпня на сесії «Європейська ідентичність».] // Новий шлях=New Pathway (Торонто, Канада), 1990, 6 жовт.

0677/р. • UKRAINE AT THE TURN OF 90's: рефлексії (2008)

Це ще був Радянський Союз. І мало хто вірив, що він розвалиться так скоро – всього за рік. Мене запросили на Кучічінг Конференцію фактично першого українця не з діаспори. Я мав говорити про нові виклики перед Україною, про перспективу того, над чим уже почали ламати голову північноамериканські політологи. Але найцікавішим для мене виявилось неформальне спілкування з російським дипломатом паном Роговим. У перший же день нас запросило канадське телебачення на спільне телеінтерв'ю. Треба сказати, що тон росіянина був нормальний, коли я прогнозував, що скоро СРСР розколеться на кілька держав. Він заперечував, що це все-таки буде щось на зразок конфедерації і що зв'язки союзних республік настільки щільні, що розірвати їх неможливо. Але аргументував свою точку зору якимось швидше з обов'язку, а не з твердих переконань. Та й ставлення до мене, як до меншого брата, не було. А це майже завжди відчувалося у спілкуванні з росіянами... Потім ми з ним сиділи на березі озера, і я почав доводити, що Україна таки стане незалежною державою. Рогов спокійно погодився: «Так, я впевнений, що Україна стане незалежною, і то досить скоро. У мене дружина українка, я раз на рік приїжджаю гостювати до тещі. І спостерігаю зміни, які сталися в останні роки. Найпереконливішим для мене доказом, що ви йдете до незалежності, є те, скільки у вас з'явилося оригінальних музичних колективів і українських бардів. Причому – дуже високого рівня. Це неминуче вплине на свідомість молоді, що і є вже реальним кроком до незалежності». І це справді так. Згадаймо перелом з 80-х на 90-ті: десятки неформальних груп, гуртів, об'єднань, широке розповсюдження української авторської молодіжної пісні... Нині цього вже практично немає, принаймні в радіо – і телефірі. Натомість з'явилася реальна загроза незалежності, що найогидніше представлена Веркою, батьками якої можна вважати Штепселя з Тарапункою... Адже від одностатевого подружжя і може з'явитися щось таке позастатеве, середнього роду. Отже це далеко не просто художній несмак, це планомірна діяльність на знищення і припинення самосвідомості нації.

0678. Плавушак У. [Про В. Б. як викладача журналістики в Київ. держ. ун-ті ім. Т. Г. Шевченка, віце-президента Укр. наук. асоц., ідеолога РУХу, якого запрошено головним промовцем на сесію «Європейська ідентичність».] // Новий шлях=New Pathway (Торонто, Канада). – 1990. – 6 жовт. – С. 1.

0679. Журба і радість / Інтерв'ю Уляни Плавушак з д-ром Вячеславом Брюховецьким під час 59-ї річної Кучічінг Конференції, 10–12 серп. 1990 р. / Фото В. КЕ // Новий шлях-New Pathway. – 1990. – Ч. 40, 6 жовт. – С. 10: фото: Д-р Вячеслав Брюховецький на зустрічі з українською громадою в залі УНО (вул. Коледж). – Сторінка Віри КЕ. – [«У. П.: Чи Україна і Росія мають такі самі привілеї в Советському Союзі? В. Б.: Коли говорити не про нашу партійно-бюрократичну коменклятуру, російська частина якої справді має певні істотні привілеї, але коли говорити про наші народи, то я би визначив так: чи можна вважати привілеєм одного в'язня концтабору перед іншим, що він помре один день пізніше?».]

0680. Вернадський В. І. Українське питання і російське суспільство. – Трибуна лектора. – 1990. – № 8. – С. 33; Трибуна. – 1990. – № 10. – С. 36–37. – Розповіді на ваше прохання. – [Статтю перекладено за публікацією І. Мочалова у журналі «Родина», див. 0599.]

0681. Prof. Viacheslav Briukhovetsky // INFO: Consortium for Educational Exchanges. – Canada/Ukraine. – 1990. – Summer. – Vol. 1. – P. 1. – [Коротка

біогр. довідка про **В. Б.** як запрошеного професора до Манітобського університету і про те, що він викладатиме курс з української літератури XX ст. – «He is also an active supporter of Rukh (Popular Movement of Ukraine for Perestroika)»]

0682. Створено Українську Наукову Асоціацію (УНА) // Укр. історик (Нью-Йорк; Київ; Торонто; Мюнхен; Львів). – 1990. – Т. 27. – Ч. 1–4. – С. 244–245. – Підпис: (Р. Д-к).

Rumor publicus:

1727. Український історик: Покажч. змісту за роки 1963–1997. – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Мюнхен, 1999, див. с. 124.

0683. Ліна Костенко: Нарис творчості. – К.: Дніпро, 1990. – 262 с. – (Літ. портр.). – Зміст: Primum post scriptum. Коли умер кривавий Торквемада... На... помірному рівні. «Але були поети для епох...». «Слова самі на голос наворачались». «Безсмертний дотик до душі». «Яка важка у вічності хода!».

Rumor publicus:

0699. Від журі премії імені О. І. Білецького у галузі літературно-художньої критики // Літ. Україна, 1990. – 11 жовт.;

0701. Книжкові обрії: [Вид. анотація] // Літ. Україна, 1990, 25 жовт.;

0706. Коваль В. Хто «вилучав» Ліну Костенко? // Молодь України, 1990, 18 листоп.;

0709. Ковалів Ю. «...Були поети для епох!» // Літ. Україна, 1990, 20 груд.;

0728. Чуйко В. «Найкраще – читати самі вірші?» // Дніпро, 1991, № 2, див. с. 193–197;

0750. Книжковий потік 90-го. Квартал 2–3-й // Слово і час, 1991, № 4, див. с. 80;

0954. Koscharsky, H. Lina Kostenko – an Essay in Poetics of Expressiveness. – Sydney, 1993, див. р. 26, 76–78, 98, 140, 185, 186, 198, 340;

1108. Кошарська Г. Творчість Ліни Костенко з погляду поезики експресивності. – К., 1994, див. с. 18, 72, 107;

1568. Pachlovskaya O. Civilta letteraria ucraína. – Roma, 1998, див. с. 898;

1722. Ліна Костенко: Навч. посіб.-хрестоматія / Упоряд. Г. Ключек. – Кіровоград, 1999, див. с. 18, 299;

1754. Smyrniw W. The Function of Time in Lina Kostenko's Dramatic Works // Journal of Ukrainian Studies, 2000, Vol. 25, № 1/2, див. р. 127;

1762. Кудрявцев М. Митець і час: Ідейна проблематика «Флорентійської драми» // Урок української, 2000, № 2, див. с. 60;

1777. Бурбан В. Як дзеркало української ментальності // Дзеркало тижня, 2000, 17–23 берез.;

1799. Антонішин С. «Над річкою буття – на березі крутому» або лілеї для Ліни // Дзвін, 2000, № 3, див. с. 126, 129;

1921. Жуковська Г. М. Проблема історичної пам'яті у творчості Ліни Костенко: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2001, див. с. 4, 11;
1922. Ковалевський О. Ліна Костенко: філософія бунту і «філософія серця». – Х., 2001, див. с. 5;
1923. Ліна Костенко: Хрестомат. зб. – К., 2001, див. с. 7, 24, 25, 76–77;
2018. Мрищук Н. П. Мала проза Євгена Гуцала. – К., 2001, див. с. 83;
2134. Сафонова А. Особливості поетичного стилю Ліни Костенко // Дивослово, 2002, № 3, див. с. 30;
2274. Іванишин П. Поезія Петра Скунця. – Дрогобич, 2002, див. с. 174;
2278. Ліна Костенко: «Я вибрала Долю собі сама»: Біобібліограф. посіб. – К., 2002, див. № 35;
2350. Барабаш С. Лірика кохання Ліни Костенко. – Кіровоград, 2003, див. с. 15, 39–40, 67;
2351. Барабаш С. Поетична історіософія Ліни Костенко. – Кіровоград, 2003, див. с. 17, 31–32, 47, 61;
2377. Дончик В. Українська література ХХ ст. // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 333;
2561. Брюховецька Л. Іван Миколайчук. – К., 2004, див. с. 214;
2582. Барабаш С. «Душа прозріє всесвітом очей...». – Кіровоград, 2004, див. с. 15, 27, 46, 52, 64, 73, 82, 90, 108, 221, 236, 252;
2583. Барабаш С. Г. Творчість Ліни Костенко в ідейно-художньому контексті літературної доби: Автореф. дис. ... д-ра. філол. наук. – Л., 2004, див. с. 3, 5;
2584. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко. – О., 2004, див. с. 20, 23, 26, 31–32, 36, 41, 44, 46, 50, 52–53, 71, 78, 111, 131, 133;
2585. Ковалевський О. Ліна Костенко. – Х., 2004, див. с. 16;
2586. Мельник М. Р. Антропонімія збірки «Неповторність» Ліни Костенко // Культура народів Причорномор'я, 2004, Т. 1, № 56, див. с. 70;
2735. Башикірова О. Діалог із фольклорною традицією у віршуванні Ліни Костенко // Слово і час, 2004, № 11, див. с. 90;
2777. Микола Ільницький: Біобібліогр. покажч. – Л., 2004, див. № 951;
2892. Мельник М. Р. Ономастичні особливості ранньої поеми Ліни Костенко «Мандрівки серця» // Культура народів Причорномор'я, 2005, Т. 2, № 57, див. с. 111–113;
2893. Пономаренко І. В. Художня своєрідність поезії Ліни Костенко (інтертекстуальність і феномен агону): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2005, див. с. 1, 5;
2968. Астаф'єв О. Символіка природи в поезії Ліни Костенко // Слово і час, 2005, № 6, див. с. 53;
- 3665/10. Дзюба І. Особистість у світі літератури // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 119–120;
- 3665/12. Дончик В. Спочатку – слово. Але й діло теж спочатку // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 137;
3870. Іванишин П. В. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко. – К., 2008, див. с. 80, 376;

3923. Салига Т. Віддайте мені дощ, віддайте мені тишу // Літ. Україна, 2008, 17 лип.

3946. Тарнашинська Л. Презумпція доцільності. – К., 2008, див. с. 239.

0684. Українське літературознавство: теорія, метод, історія, взаємозв'язки. I Конгрес Міжнародної асоціації україністів, м. Київ, 27 серп. – 3 верес. 1990 р.: Програма / Міжнар. асоц. україністів; АН УРСР; Респ. асоц. українознавців; Держкомвидав УРСР. – К.: Час, 1990. – 40 с. – [Тема доповіді В. Б. «Концептуальна історія українського літературознавства: напрями, теорія, епоха». – С. 19.]

Rumor publicus:

1191. Дончик В., Кононенко П. Стан та актуальні проблеми вивчення і висвітлення історії української літератури. Українська література: Матеріали I Конгресу Міжнар. асоц. україністів, м. Київ. – К., 1995, див. с. 48.

0685. «...Не переставав вірити...» / Бесіда члена редколегії «Слово і час», д-ра філології В. Брюховецького з проф., головою Американської асоціації україністів І. Фізером // Слово і час. – 1990. – № 8. – С. 12–15.

Rumor publicus:

2276. Слово і час: Системат. покажч. змісту (1990–1999). – К., 2002, див. № 1486.

0686/х. • ЯКЩО МОЖНА...: хуторизми (2 вересня 1990 р.)

Неділя 2 вересня 1990 р.

Якщо можна сконтамінувати Куліша з Бажаном:

«О тихі хутори, зіницями на схід, немов знаки потужного маршруту!»
Спасибі і в твердому розумі – доброго майбутнього.

Юрій Шевельов.

0686/р. • ЯКЩО МОЖНА...: рефлексії (2008)

Коли я запропонував Юрію Володимировичу Шевельову мандрівку на свій Хутір, про який натхненно розповідав йому у Нью-Йорку в його квартирі-бібліотеці, він погодився відразу: «Після того, що я пережив у Борисполі, мені вже нічого боятися». І розповів, що остерігався арешту тільки-но ступить на українську землю... «Але все минулося, – полегшено видихнув Шевельов. – Навіть поводитися прикордонники чомно, хоч паспорт чомусь довго перевіряли».

На той раз чи не вперше така велика група діаспорників (про більшість із яких ще пару років до того й згадувати було зась) прибула в Україну на Конгрес україністів.

Їхали на Хутір – вірніше, пливли «Ракетою» – з наших заморських гостей, крім Шевельова, Іван та Марія Фізери, Ярослав і Оксана Розумні, Богдан і Мар'яна Рубчаки, Олег Зуєвський, Омелян і Тетяна Антоновичі, професор Олег Федішин з дружиною,

а ще незаморський, із Польщі, Степан Козак. Та й українська компанія була некепська: Микола і Галя Жулинські, Григорій Сикокінь, Володя Панченко, Сашко Кириченко, Василь Марусик, Лариса Брюховецька. Та й я там був, мед-пиво пив...

Славно ми походили по горах, ярах, вибалках, помилювалися розкішними придніпровськими ландшафтами. А потім, як годиться, сіли за обідню трапезу, хоч і тіснувало, але весело. Взагалі тоді вірилося у щось незвичайне. Що б там не говорили про горбачовську «перестройку», а той час можна порівнювати із піднесенням після ХХ з'їзду. Не випадково на цьому й наголосив Ю. Шевельов: усім праглося «доброго майбутнього». І головне – вірилося в нього, справді-бо такі зустрічі небезпідставно сприймалися «немов знаки потужного маршруту».

Після другої-третьої чарчини, як завсігди годиться, повернуло на пісні. Спершу хтось, чи не Жулинський, щось почав підмукикувати, а далі Дивосил задзвенів, забринів, затьохкав, завирував розкішню українського мелосу – гарних голосів не бракувало... Репертуар таких застільних співів доволі відомий і різноманітний, здебільшого вони відповідають моменту і настрою: приміром, «Ой наступала та чорна хмара...», «Як засядем, браття, коло чари...» чи «Гей, наливайте повнії чари...» або й такі, як «Несе Галя воду...», «Туман яром...», чи «Ой чий то кінь стоїть...» Здається, Шевельов не співав, лише вслухався зворушено, і раптом запропонував: «А давайте заведемо "Реве та стогне Дніпр широкий..."» І хоча того ясного дня Дніпр-Славутич спокійно й розлого ніс свої води, втішаючися початком теплого бабиного літа, а нам ввижалися буря, і ті хмари, і той невтоплюваний місяць, і сичі, і скрипіння ясена... І Шевченко розпростер над нами свою душу... І слъози зворушення зблисли...

Пізніше Юрій Володимирович щораз, коли я з ним зустрічався в Нью-Йорку, згадував той день (чомусь мова про те заходила виключно в Нью-Йорку), ту пісню, те життєве натхнення, що всіх нас тоді з'єднало. Колись мовив: «Який народ наш, а що ті Портянки прагли з нього зробити...» Зачепившись за те символічне прізвище, я тоді перевів мову на Віктора Петрова, бо ще планував написати про всіх «неокласиків», і про останнього як шостого в гроні п'ятірнім... Юрій Володимирович неохоче й коротко про те говорив, доволі різко підтвердивши, що його думка незмінна: Петрова викрало НКВД і ніяким шпигуном він не був. Як же стосунки цих двох непересічних особистостей ще чекають на свого проникливого романіста...

0687/х. • Я ПИВ В БАКУ І В ГОНОЛЮЮ...: хуторизми (2 вересня 1990 р.)

Я пив в Баку і в Гонолюю
І в сторонах турецьких –
Але нігде м ся так не влюяв,
Як в славних Брюховецьких.
І то бігме правда –

Б. Рубчак.

0688. Форум українців світу // Літ. Україна. – 1990. – 6 верес. – С. 1–2. – [І Конгрес Міжнар. асоц. українців. Про доповідь **В. Б.** «Концептуальна історія українського літературознавства: напрями, теорія, епохи» та запропонований відділом Ін-ту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР проект програми дослідження української літератури від Х–ХІІІ ст. до 20–40-х років ХІХ ст. – С. 2.] – (Див. також 1392, 2163, 2363.)

0689. Програма Міжнародного симпозіуму «Голодомор 32–33 років на Україні», м. Київ, 5–7 верес. 1990 р. / Голова оргкомітету І. Драч, заст. голови В. Маняк; Спонсор симпозіуму «Фонд милосердя і здоров'я», Голова Фонду С. Забелін. – К., 1990. – [6] с. – [Про участь **В. Б.** у ранковому засіданні 7 вересня «Відтворення сталінського голодомору». – С. 5.]
0690. Татаренко В. Незагойна рана України // Літ. Україна. – 1990. – 20 верес. – С. 1, 3: фото: С. Козак (Польща) і В. Брюховецький. – [Матеріали Міжнар. симпоз. «Голодомор-33», м. Київ, 5–7 верес. 1990 р. **В. Б.** зачитав текст Ухвали Міжнародного симпозіуму.]
0691. On the revival of the Mohyla Academy in Kiev // Ukr. Weekly. – 1990. – # 43, Oct. 28. – P. 5. – [A resolution passed at the meeting of the Ukrainian Association on Sept. 11, 1990.]
0692. Про відновлення Києво-Могилянської академії // Новий шлях=New Pathway. – 1990. – 10 листоп. – С. 5. – Підпис: *Прийнято на засіданні Управи УНА 11 верес. 1990 р.*
0693. Демченко О. В Україні відновлюється Києво-Могилянська академія // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1990. – 28 жовт. – С. 4. – [Про засідання Української наукової асоціації 11 вересня, на якому виступив **В. Б.** з обґрунтуванням проекту відновлення КМА. У статті також йдеться про необхідну допомогу з боку діаспори для відродження Університету, зокрема «нам потрібна ваша допомога в організації бібліотеки Академії і забезпечення її книжками і журналами, що видані українськими громадами на еміграції і які відсутні зараз в бібліотеках України. ...Нам дуже потрібні і англomовні видання, особливо журнали, підручники для університетів, наукові видання».]
0694. Літня школа українознавства в Києві // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1990. – 23 верес. – С. 4. – [Про читання **В. Б.** лекцій з історії української літератури.]
0695. В житті є час робити для себе висновки // Сучасність. – 1990. – № 9. – С. 107–112. – [Доповідь, виголошена на звіт.-вибор. зборах комуністів Ін-ту л-ри імені Т. Г. Шевченка 18 трав. 1990 р.] – (Див. також 0660.)

Rumor publicus:

2486. Бібліографічний довідник журналу «Сучасність». – Л., 2003, див. с. 313.

0696. Much work in the Future / J. Fizer interview by V. Briukhovetsky // Ukraine. – 1990. – № 9, Sept. – P. 33: photo: Prof. John Fizer (left) and Viacheslav Briukhovetsky, Ph. D.
0697. ...Відбулась установча конференція Української наукової асоціації (УНА) // Слово і час. – 1990. – № 9. – С. 95.

Rumor publicus:

0784. Матеріали установчої конференції Української наукової асоціації, 9–10 червня 1990 р. – К., 1991, див. с. 58, 59–64, 68–69.

0698. Українська наукова асоціація // Укр. слово (Париж, Франція). – 1990. – 7 жовт. – С. 2. – [Про обрання **В. Б.** членом Управи та віце-президентом УНА.]

0699. Від журі премії імені О. І. Білецького у галузі літературно-художньої критики // Літ. Україна. – 1990. – 11 жовт. – С. 7. – [Повідомлення про висунення **В. Б.** на здобуття премії за книжки «Микола Зеров» та «Ліна Костенко» (1990).]
0700. Знак єдності культури // Літ. Україна. – 1990. – 11 жовт. – С. 3. – [Про л-ру укр. діаспори та про премію О. і Т. Антоновичів.]
0701. Книжкові обрії: [Вид. анотація на книжку про Л. Костенко.] // Літ. Україна. – 1990. – 25 жовт. – С. 4.
0702. New association hopes to restore center of European learning in Kiev / V. Kaczmarczyk // The Ukr. Weekly. – 1990. – # 43, Oct. 28. – P. 5, 13; photo: Viacheslav Brioukhovetsky. – [Інтерв'ю з **В. Б.**, віце-президентом Укр. наук. асоц., про план відродження Києво-Могилянської академії.]
0703. Відомості з канцелярії НТШ // Свобода (США). – 1990. – 31 жовтня. – С. 3–4. – [Про виступ **В. Б.** в НТШ з доповіддю «Шлях на Голготу: життєва доля Миколи Зерова». – С. 4.]
0704. Враження і роздуми // Вісн. Міжнародної асоціації українців. – 1990. – № 1. – С. 45–47. – (Див. також 0641, 0664, 0670, 3665/63.)

0704/т. • ВРАЖЕННЯ І РОЗДУМИ: текст

Як би не намагався уявити собі чужоземну країну, скільки б не прочитав про неї, скільки б фільмів не подивився, – все це дуже мало значить порівняно з можливістю самому зануритися в незнайоме життя, самому спробувати його оцінити.

Під час перебування на запрошення Ратгєрського університету як вченого-дослідника мені довелося, крім читання студентам спецкурсу з української літератури, виступати в різноманітних аудиторіях з 31 доповіддю, що були присвячені питанням літературного, культурного і політичного розвитку України.

Перша з цих доповідей була виголошена на третьому українсько-американському симпозіумі в Гарварді на тему: «До питання про самоусвідомлення української літератури». Симпозіум, на мою думку, відбувся успішно; особливо цікавими вийшли дискусії з приводу доповідей. Відразу після цього нашу делегацію запросили до Східноєвропейського дослідного інституту ім. В. Липинського у Філадельфії, де мені випало говорити про сучасну літературну ситуацію на Україні.

Вже сьогодні усвідомлюю, що тоді, в першій половині грудня минулого року, я вів досить спокійне життя. В основному працював у бібліотеках та архівах: Бібліотеці Конгресу США у Вашингтоні, в бібліотеках Колумбійського та Ратгєрського університетів, бібліотеках та архівах Наукового товариства ім. Т. Шевченка та Української Вільної Академії наук у Нью-Йорку. Колекції українських видань (особливо, ясна річ, еміграційних) у цих книгозбірнях надзвичайно багаті. І впевнений, що прийде час, коли дослідники з України матимуть змогу не похапцем, а ґрунтовно опрацювати весь цей геть ще не освоєний нами материк рідної культури.

А що таке працювати тяжко, я відчув після Нового року, а точніше, після різдвяних свят. Запрошень на виступи було так багато, що час трохи відпочити випадав тільки в літаку під час чергового перельоту з одного міста в інше. До речі, так уже сталося, що я перетнув по діагоналі Америку від Атлантичного океану до Тихого, від Бостона до Сан-Дієго.

Які ж теми насамперед цікавили американців (а виступав я не тільки в українських аудиторіях)? Назву лише деякі зі своїх літературних доповідей: «Шевченко і сучасна Україна», «Життєва доля Миколи Зерова», «Сучасний стан української літератури

і літературознавства на Україні», «Специфічна функція української літератури: формування і поширення політичної свідомості» та інші. Двічі мені випало робити доповіді про творчість Ліни Костенко. Першу («Звук, ритм і зміст» – про англomовні переклади вірша «Папороть») – на глибокозмістовному симпозиумі в Мічиганському університеті «Ліна Костенко: митець і мислитель», що відбувся 10 лютого 1990 р. Другу («Ліна Костенко сьогодні») – в УВАН. Загалом інтерес до творчості нашої видатної поетеси в Америці дуже високий. Вечори з її участю проходять з аншлагами. Мені розповідали, що й міні-семинар, який вона провела, пройшов з величезним успіхом. До речі, Ліна Костенко – цьогорічний лауреат літературної премії Тетяни і Омеляна Антоновичів, яка присуджується вже дев'ять разів і досить престижна в США. З-поміж письменників України цю премію раніше дістав тільки Василь Стус.

Серед власне літературних зустрічей дуже цікавими для мене були відвідини Нью-Йоркського державного письменницького інституту. Бесіди з Юрієм Шевельовим, Григорієм Костюком і Петром Одарченком; коротка зустріч, точніше, цікава бліц-полеміка, з Володимиром Войновичем у Вашингтоні; листування з Олександром Солженіциним; ювілейний вечір Івана Світличного. Розмови з Богданом Рубчаком, Еммою Андієвською, Богданом Бойчуком, Марією Ревакович. І політико-ділова Америка: Роман Шпорлюк, Ігор Вислоцький, Юрій Чопівський, Софія Слюзар, Ярослав Бігун... Але про це, очевидно, треба писати спеціально.

В Ратгерському університеті, разом з професорами Іваном Фізером та Ларисою Онишкевич, мені припало читати спецкурс по творчості Михайла Коцюбинського, що було цікаво особливо з погляду ближчого ознайомлення з американськими студентами та системою вищої освіти в США. Група, якій я читав лекції, була не виключно філологічною, як у наших університетах. Там були також фізики, хіміки, юристи, політологи, біологи. Нам би треба врахувати цінний досвід американської вищої школи – кожен студент, незалежно від основної спеціальності, повинен прослухати певну кількість курсів з гуманітарних дисциплін.

На цьому, звісно, враження від перебування в Америці не закінчуються. Бо були ще різні конференції, театри, музеї, чар архітектури Чикаго і Нью-Йорка. І – сотні зустрічей з людьми, які щиро зацікавлені у встановленні повнокровних зв'язків між Україною і діаспорою. Я полюбив цих людей. Я трохи знаю про їхні болі, тривоги, про їхню пекучу любов до рідної землі, любов, яку не приспали ніякі побутові блага Америки.

0705. Eastern Europe in Transition [*Program of the conference*], Conference Theatre – 343 Drake Centre, Nov., 15–17, 1990 / Economics Graduate Students' Association Conference; University of Winnipeg, Canada. – [Б. в.], 1990. – 4 р. – [*Про тему доповіді В. Б. «Issues of Political Economy in Ukraine».*] – Р. 2, Brioukhovetsky Viatcheslav: [*Корот. біограф. довідка*]. – Р. 3.

0706. Коваль В. Хто «вилучав» Ліну Костенко? // Молодь України. – 1990. – 18 листоп. – С. 3. – Дозвольте не погодитись.

0707. Запрошують Вас на Україну!: Інститут літератури імені Тараса Шевченка Академії наук України та спільне державно-кооперативне підприємство «Відродження»... Звертатися до В. Брюховецького або П. Рудякова // Новий шлях=New Pathway (Торонто, Канада). – 1990. – Ч. 47, 24 листоп. – С. 6.

0708. Жертвують на Києво-Могилянську академію // Свобода (США). – 1990. – 11 груд. – С. 1. – [*Про виступ В. Б. 1 груд. 1990 р. у Монреалі про відродження КМА та зустріч з Я. Рудницьким – головою Української Могилянсько-Мазепинської академії наук (УММАН).*]

0709. Ковалів Ю. «...Були поети для епох!» // Літ. Україна. – 1990. – 20 груд. – С. 2.
0710. Книжковий потік 90-го. Квартал 2-й та 3-й // Слово і час. – 1990. – № 12. – С. 3–21. – Підпис: *Оглядач «СіЧ»*.
0711. Гундорова Т. Через Америку до України // Слово і час. – 1990. – № 12. – С. 32–37. – [I Конгрес Міжнар. асоц. українців. Про В. Б. як одного із двох перших промовців, що задали тон подальшій роботі дискусії щодо самосвідомлення української літератури. – С. 33.] – (Див. також 0660.)
0712. **Передм.:** Чесність перед собою // Антоненко-Давидович Б. Сибірські новели. Тюремні вірші / Упоряд. О. Тимошенко. – Балтимор; Торонто: Укр. Вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1990. – С. 14–15. – (Б-ка «Смолоскипа»; Ч. 58). – (Див. також 0522, 0541.)
0713. Ширші інформативні сходи́ни Манітобського відділу прихильників Народного Руху України (Манітобського відділу) = Canadian Friends of Rukh (Manitoba Council) = Amis Canadian de Rukh (Counsel Manitoba): [Листівка]. – Winnipeg, Manitoba, 1990. – 1 с. – [Про виступ В. Б. як співзасновника і співавтора програми НР України, також д-ра Яр. Барвінського про медичні проблеми України, д-ра Яр. Розумного, делегата 2-го з'їзду НРУ в Києві.]
0714. Іван Сенченко // Сенченко І. Ю. Оповідання. Повісті. Спогади / Ред. тому В. С. Брюховецький; Упоряд. і прим. М. М. Гнатюк; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. – К.: Наук. думка, 1990. – С. 5–26. – Бібліогр.: 20 назв. у підряд. прим.
0715. **Упоряд.:** Сенченко І. Ю. Нотатки про літературне життя 20–40-х років // Сенченко І. Ю. Оповідання. Повісті. Спогади. – К.: Наук. думка, 1990. – С. 540–579. – (Див. також 0426.)
0716. Гнатюк М. М. [Приміт. до спогадів І. Сенченка «Нотатки про літературне життя 20–40-х років».] // Сенченко І. Ю. Оповідання. Повісті. Спогади. – К.: Наук. думка, 1990. – С. 643–657.
- 0717/н. Ивашико В. К. Мыкола Зеров – литературовед и критик: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Спец. 10.01.0.2 / АН УССР. Институт литературы им. Т. Г. Шевченко; Официальные оппоненты: докт. филол. наук В. С. Брюховецкий, канд. филол. наук М. И. Гнатюк. – К., 1990. – 16 с. – На правах рукописи.
- 0718/н. Стаднийчук Р. Е. Проблемы формирования нравственного мира подростка в современной советской повести о школе (70-е–80-е гг.): Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Спец. 10.01.0.2 – Литература народов СССР (советский период) / АН УССР. Институт литературы им. Т. Г. Шевченко; Науч. рук. докт. филол. наук А. К. Романовский; Официальные оппоненты: докт. филол. наук В. С. Брюховецкий, канд. филол. наук, проф. Л. Н. Киличенко. – К., 1990. – 17 с. – На правах рукописи.
0719. **Ред.:** Білецький О. І. Літературно-критичні статті / Редкол.: В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд. і прим. М. Л. Гончарука. – К.: Дніпро, 1990. – 254 с. – (Укр. літ. думка). – Член ред. колегії.
0720. **Ред.:** Іван Сенченко // Сенченко І. Ю. Оповідання. Повісті. Спогади / Ред. тому В. С. Брюховецький; Упоряд. і прим. М. М. Гнатюк; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. – К.: Наук. думка, 1990. – С. 5–26. – Бібліогр.: 20 назв. у підряд. прим.
0721. **Ред.:** Старожитності. – К., 1990. – № 2–4. – Член ред. колегії.

Rumor publicus:

1730. Ясінський Б. Незалежна преса України. 1988–1992: Зведен. показчик. – Вашингтон, 1999, див. с. 142, № 669.

0722. **Рец. та консультант:** Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. / Ред. кол.: І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін.; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2: Д–К. – 576 с.: іл.
0723. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 1990. – № 1–12. – Член ред. колегії.

1991 рік

0724. «Дуже вам вдячний широко і товариськи...»: Листи Валеріана Підмогильного до Миколи Зерова / Вступ, публ. та приміт. В. О. Мельника // Слово і час. – 1991. – № 1. – С. 20–27. – Див. с. 21.
0725. Nevrlý M. Mykola Zerov // Slavica Slovaca (Bratislava). – 1991. – Roč. 26, č. 2. – S. 179–180. – [Рецензія на монографію. В. Б. «Микола Зеров», 1990. Машинописний оригінал, датований груд. 1990 р., і відбитка публікації зберігаються в Науковому архіві НАУКМА. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 178. – Арк. 1–5.]
0726. Лютий 1991. 20 лютого. Будинок літераторів. Творче об'єднання прозаїків. Секція «Літописець»... // Слово і час. – 1991. – № 5. – С. 96. – [Про виступ В. Б. «Гетьман Лівобережної України Іван Брюховецький».] – (Див. також 0350, 0370.)

Rumor publicus:

3951. Гончар О. Щоденники: У 3-х т. – К., 2008. – Т. 3. (1984–1995), див. с. 401. – [«20.02.1992 [...] Дивовижа! Гетьмана Брюховецького, того самого, що його і Грушевський, і Антонович, і Куліш одностайно трактують як національного зрадника, московського блюдолиза (саме ж за це козаки забили його киями, тобто піддали найганебнішому покаранню), – ось цього забитого киями зрадника один із нібито нащадків пробує сьогодні реабілітувати в очах нації! Це нібито він закликав на Україну московських воєвод із залогами, щоб показати українцям, що це за варвари – москалі... На які тільки вигадки не йде наша псевдонаука...»]

0726/р. • Гончар О. ЩОДЕННИКИ: рефлексії (2008)

Цей дивний нібито щоденниковий запис. У діаріюшах, які ведуться постійно, записи чергуються один за одним. А цей помилково датований рівно на рік пізніше від факту, з приводу якого він зроблений. Моя доповідь справді відбулася – на пропозицію Валерія Шевчука – у рамках засідань клубу «Літописець». О. Гончара на ній не було. І говорив я, звісно, не так, як це ним інтерпретовано. Трагічна постать цього письменника. Безперечно, він до болю пекучого любив Україну, багато зробив для неї, для становлення національної свідомості не одного із нас¹. Роман «Собор», попри все інше,

¹ Див. 0477/ф.

був і залишиться видатним фактом суспільно-політичного життя 60–70-х років ХХ століття, до речі, потужно підсиленим блискучою розвідкою Є. Сверстюка «Собор у риштуванні». Але письменник Олесь Гончар, мабуть, десь на денці душі з гіркотою відчував, хоч навряд чи зізнавався сам собі, що за всього офіційно-злободенного успіху більшості його творів їм бракувало справжньої художньої плоти, коли образ реалізує задум, а не для реалізації задуму шукаються-знаходяться образи.

14 лютого 1987 року на українську телебаченні відбулася, мабуть, перша такого роду передача, коли в прямому ефірі, без будь-якої цензури група письменників дискутувала про проблеми літератури¹. Небачено-нечувано раніше. На цій передачі я спробував порівняти якраз художню плоть «Твоєї зорі» О. Гончара і «Бурного полустанку» Ч. Айтматова. Порівняння виходило не на перевагу українського автора. А тут ще воно помножилось на, виявляється, нелюбов останнього до Айтматова, про що ми дізнаємось з цих самих «Щоденників». І що тут розпочалося... Критики, які завжди неприхильно ставилися до творчості Гончара, раптом сповнилися благородним обуренням і піднялися горою на захист його. Дійшло аж до того, що Олесь Гончар особисто прийшов до Інституту літератури познайомитися з моєю щойно захищеною докторською дисертацією: чи не паплюжу, буває, його творів... Директору і заступнику директора Інституту він цілком серйозно пропонував відправити мене кудись в Узбекистан на кількарічне стажування... У ВАК до Москви пішли як під копірку написані обурені відгуки «апологетів» «Твоєї зорі». Д. Затонський, який був членом експертної ради з літератури у союзному ВАКу, розповідав мені, що звичні до доносів на українські захисти (і то переважно анонімних) московські колеги визнали, що моя дисертація стала рекордною за кількістю підписаних відгуків. Причому в усіх з них лєвова пайка обурення стосувалася оцінки «Твоєї зорі», хоч ні сам О. Гончар, ні цей його твір у дисертації навіть не згадувалися.

І все-таки свою провину я перед цією людиною відчуваю. Незадовго до його відходу ми випадково зустрілися на якомусь письменницькому зібранні. І він із гіркотою в голосі запитав: «А чого ви мене ніколи не запросите до академії?». Практично всім, хто ставив мені подібне запитання, я відповідав: «Хто хоче, той завжди до нас приходь». Але в даному разі так не міг сказати. Бо справді вони гуртом (Олесь Гончар, М. Браїчевський, О. Силин, О. Компан, В. Шевченко, О. Апанович) відводили меч остаточного знищення, занесений Щербицьким над залишками академії. Я пообіцяв запросити на зустріч із студентами, як тільки вони повернуться із канікул. Не встиг. Зараз прикро за це. Добрі наміри треба здійснювати вчасно.

0727. Плянують нову конференцію в Іллінойському університетові // Свобода (США). – 1991. – 27 лют. – С. 1. – [Прізвище **В. Б.** серед науковців, які зголосилися взяти участь у конференції «Україна і Захід» та виступити з доповіддю.]

0728. Чуйко В. «Найкраще – читати самі вірші?» // Дніпро. – 1991. – № 2. – С. 193–197.

0729. Пленум Правління Київської організації Спілки письменників України // Літ. Україна. – 1991. – 21 берез. – С. 1. – [Про обрання **В. Б.** членом Правління.]

0730. Борис Болотов: «Безсмертя – це реально» // Рад. Україна. – 1991. – 19 берез. – С. 4. – (Див. також **0731/р., 0911.**)

0731. Kolomayets M. Follow-up: Pre-referendum rally in Ukrainian capital city / Photos by M. Kolomayets // The Ukr. Weekly. – 1991. – # 13, March 31. – P. 8–9: photo: At the podium are: Vyacheslav Briukhovetsky... – [Про **В. Б.** як одного з організаторів Руху, що виступали на мітингу 16 березня на площі біля Республіканського стадіону.] – (Див. також **0524/р., 1494/р.**)

¹ Див. **0350, 0370, 0726.**

0731/р. • FOLLOW UP: рефлексії (2008)

На початку 1991 року я повернувся в Україну після викладання курсу лекцій в Манітобському університеті. Мої рухівські колеги-письменники закликали приєднатися до них у задоволенні пекучого зуду створювати нові й нові безперспективні політичні організації, але мене вже поїняла ідея відродження Києво-Могилянської академії. Розумів: без високоосвічених політиків нової генерації ми безнадійно довго будуватимемо свою державу, та й навряд чи досягнемо цієї мети. Як й у створенні різних партій, куди мене сватали. Причому сватання було прагматичним: уже після проголошення, скажімо, чергової демократичної партії виявлялося, що в неї ще немає ні статуту, ні програми, а організаційною роботою нікому й у голову не пригодило займатися... Я відмовлявся, з розчаруванням проте спостерігаючи, як людей може втягувати в діяльність заради діяльності. Краще навіть сказати: в діяльність заради публічності, а не заради результативності. Проте наближався перший референдум 1991 року – справді важлива віха на шляху до української незалежності. Д. Павличко й І. Драч навіть присоромлювали мене за пасивність. Хоча – яка пасивність? Я вбудовував концепцію відродження Києво-Могилянської академії та планував практичний шлях реалізації ідеї. А над цим на мітингах не працюють. І все-таки коли Д. Павличко потелефонував і майже в наказовому порядку попросив виступити на передреферендному мітингу 16 березня, я перейнявся відповідальністю: це справді треба зробити...

Яким же виявився мій подив, коли я побачив схвильовану чергу охочих виступати, які тирлувалися біля подіуму: це були виключно ті самі люди, що й два роки перед тим, коли мені самому довелося біля цього ж таки Республіканського стадіону вести два велелюдні мітинги. Хіба що мітингувальників явно поменшало... Та й майже всі промовці вже дістали статус народних депутатів, а у невдах на цьому терені ще більше світилися очі й грали гримотіли голосові модуляції – аби тільки досягти мети! Проте найбільше приголомшило, що ті самі люди й говорили те саме, що два роки тому! Ніби нічого не змінилось. А де ж нові ідеї, де ж аналіз сьогоденної ситуації, де якийсь актуальний план дій? Де нові постаті, нові лідери? Час спливав, я розумів, що виступити мене не запросять. Хоча не дуже й праглося. Але чорти взяли за душу: що ж це робиться? І я пішов до подіуму брати слово. Навряд чи приємно було колегам чути критику з моїх вуст... Значно затишнішим виглядало таврування комуняк. А останні, котрі ще реально залишалися при владі і знали, як при цій владі залишитися, вже навчилися ефективно боротися з рухівцями. Ця публікація через півмісяця в американській «The Ukrainian Weekly» виявилася чи не єдиною медійною реакцією на мітинг, який для мене особисто засвідчив початок деградації колись потужної громадської організації, думку якої не могли ігнорувати. А тепер: говоріть-балакайте... Натомість у числі «Радянської України» в той день і на тому місці, де колись з'явилася б розгромна стаття про екстемістів-рухівців та їхнє «збіговисько», красувалася публікація: «Борис Болотов: «Безсмертя – це реально!» І від редакції такі слова: «Писати про Болотова-науковця, Болотова-винахідника, Болотова-енциклопедиста теж легко і приємно. А його недавня перемога в альтернативних виборах на посаду президента Києво-Могилянської академії сприймається як саме собою зрозуміле – хто, як не він?».

Отже за ідею, яку ми оприлюднили 11 вересня 1990 р. від імені Української Наукової Асоціації, вже вхопилися – щоб скомпрометувати... – (Див. також 0730, 0911.)

0732. **Упоряд.:** Вернадський В. І. Українське питання і російська громадськість / Публ., прим. В. Брюховецького // Сільські обрії. – 1991. – № 3. – С. 10–13.

0733. Семиволос Ю. Кілька обставин, пов'язаних із публікацією статті В. І. Вернадського // Сільські обрії. – 1991. – № 3. – С. 13–14.

0733/н. • КІЛЬКА ОБСТАВИН, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПУБЛІКАЦІЄЮ СТАТТІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО: публікація

При з'яві в «Сільських обряях» статті Володимира Івановича Вернадського хтось подивується, а дехто – може, й стене плечима... Мовляв, оце так «першовідкривачі»: публікуєте давно вже в інших виданнях надруковане, виявляєте заднім числом сміливість – вважай, заячу...

Стоп. Не лізьмо зопалу в окріп. Давайте спокійно все, як мовиться, розкладемо на свої полиці.

Отож факт перший.

Мовою оригіналу – російською – ця стаття з'явилася вперше на світ Божий у журналі «Дружба народів». З'явилася «непідстриженою», без купюр – і це неабиякий набуток, либонь чи й не завоювання в проголошену епоху гласності, розкриття тем, які ще недавно були забороненими.

Однак було і залишатиметься незаперечним фактом й ось що: широкому колу читачів «Українське питання...» відкрила не «Дружба народів» – значно раніше статтю опублікувала київська обласна газета «Молода гвардія», в якій автору цих рядків довелося того часу працювати. І не в хизуванні, не в особистій погорді зараз діло – повірте: хочу таки переповісти обставини і трудний шлях, яким ішло слово Вернадського до читача у наші славні перебудовчі дні.

Скажіть, чи варто писати, що років три тому в нас було чимало правильних і красивих гасел, закликів – розвивати і критику і самокритику, позбутися старих стереотипів і догм, «білих плям» і «застійних метастазів»?

Ясна річ, запитання – риторичне. Тоді як вам отаке: «Таємно. Про необхідність підвищення відповідальності за зміст матеріалів, які публікуються в газеті “Молода гвардія”». Це – назва постанови бюро Київського обкому комсомолу, в якій оголошувалась догана редакторів газети за «незадовільний» ідейний рівень і зміст публікацій, зокрема – і сміх, і гріх! – статті... В. Вернадського «Українське питання і російська громадськість».

Слово честі, тоді, в березні 1988-го, я всього чекав, однак – не подібного дрімучого хуторянства, неучтва: нехай простить геніальний учений «оцінку» його праці, яку дали нинішні комсомольцята-вожді, а завтрашні партійні (профспілкові, господарські, міліційні) керівники...

Так от – статтю приніс у «Молоду гвардію» Вячеслав Брюховецький, доктор філологічних наук, працівник Інституту літератури АН УРСР, колишній мій однокурсник по факультету журналістики, з яким у студентські 70-і роки перечитували в гуртожитку таке, що, якби «десь» дізналися, то в усіх нас забрали, мабуть, не лише студентські з комсомольськими квитки, а й «молоткасті-серпасті» повідбирали б...

Що ж Брюховецький?

Він випадково наштовхнувся на рядок, у якому згадувалася праця Володимира Івановича Вернадського з національного питання. Шукав і докопався таки: машинописний примірник статті – дотоді, до березня 1988 року, ніде не надрукованої – в архіві АН СРСР [фонд 518, оп. 1., справа 220Б]; переклала статтю з російської Наталка Білоцерківець, поетеса.

– І ти, кажуть – редактор?! Редактор?! – кипів Брюховецький. – Як це – це – боятися опублікувати Вернадського?! Ти боїшся, що з роботи тебе попруть? Оце – перебудова...

Слово честі, не витримає папір усіх емоцій, слів, розділових знаків нашої палкої, зацікавленої і водночас ділової розмови. Брюховецький, схоже, був убитий – моїми ваганнями, роздумами, які він розцінював, мабуть, як зраду. Мене вбивало поволі інше – уже знайшлося рішення, як бути із статтею, і я збагнув: вирок спокійному життю вкотре підписано, і вкотре в начальницьких кабінетах на мене дивитимуться і слова говоритимуть такі, що начебто я – зрадник.

Ось і вибирай.

Таки, як кажуть у нас на Полтавщині, добалакалися. Доктор Брюховецький пише загальний коментар – «Людина з ХХІ століття». У ньому все розставлено по своїх поліцях: Вернадський учений зі світовим ім'ям, геній, що переживе віки [досить і згадки про його вчення – про біосферу, ноосферу, біогеохімію і т. д.]; одначе в цій статті ми відкриваємо для себе Вернадського, який колосальною силою розуму й передбачливістю аналізує надзвичайної складності проблеми – національні відносини України і Росії: шовінізм; «тюрма народів»... У коментарі є, здається, все: звертання до Леніна, до практики більшовиків-ленінців, які «відразу після перемоги Жовтня зняли перешкоди вільному вияву духовних потенцій будь-якої нації, що входила до складу царської “тюрми народів”». У редакційній післямові – є ще більше, ніж «усе»: я написав її у душі «найкращих партійних традицій».

Й ось – 12 березня 1988-го. Субота. Вдома своїм сказав: хто б не дзвонив – мене нема... Еге ж! Надурили доньку. Таки витягли «на зв'язок».

Дехто з друзів радить залягти з понеділка «на лікарняний».

Вони сказали «готуватися всерйоз, можливі непередбачувані варіанти».

Почався третій рік перебудови...

У мене склалося враження після дзвінків, розмов у кабінетах найрізноманітніших комітетів – комсомольських, партійних, обласних, міських і т. д., – що ми своєю публікацією ледь не спровокували події в Єревані, в НКАО, нагнітаємо пристрасті в Прибалтиці, «живимо націоналістичні пристрасті в Західній Україні...»

Мені небагато принесла радості та обставина, що з величезними труднощами вдалося втриматися на роботі, і догана означала щось із тієї пісні: «если смерти – то мгновенной, если раны – небольшой...»

Мені до останніх своїх днів не забудеться красномовна картина: у кабінеті в одному із серйозних комітетів із виглядом стурбованого вкрай вождя сидить лисючий молодик. Перед ним на столі – примірник газети із статтею Володимира Івановича, ледь не кожен рядок якої підкреслено червоним олівцем.

Мені не сказано було сідати, я стояв і не відав, що почую по хвилині, що буде завтра, через рік; і не знав, що вже його й собі думати, казати – чи то цирк, чи марення якесь, та й годі...

– Так ось ви... – здавалося, у вождя від обурення, щирого гніву зараз закапають сльози, і зірветься на волатання, проте він стримався і металевим голосом закінчив: ось ви який. Ось ви що друкуєте. У такий час...

Який час?

...Добре, що настали, нарешті часи, коли вперше українською мовою стаття Володимира Івановича Вернадського приходить до читача без найменших купюр, «пригладжування» [ще три роки тому доблесні представники Головліту «редагували» нам не те що статті, а й вірші, прозу Маркеса!] – це не догана, не якась там остання обставина.

Отакий воно час – бере своє!

І в ці дні є чи не найголовніша обставина: 12 квітня виповнюється 128 років із дня народження світоча слави розуму людського – В. І. Вернадського, до цієї дати ми засилаємо щире вітання і визнання генієві – цю публікацію.

Читаймо. Думаємо. Живімо.

Вірю: за це ніхто тепер анікуди «не покличе». Ні мене. Ні вас.

Юрій Семиволос.

0734. З трибуни письменницького з'їзду // Слово і час. – 1991. – № 7. – С. 91. – [Про обрання **В. Б.** до Ради Спілки письменників України на X (Першому незалежному) письменницькому з'їзді, що відбувся 16–19 квіт. 1991 р.]
0735. Рада Спілки письменників України // Літ. Україна. – 1991. – 25 квіт. – С. 1. – [Про обрання **В. Б.** членом Ради СП України.]
0736. Фізер І. [Рецензія.] // Сучасність. – 1991. – Ч. 4. – С. 108–110. – [Рецензія на кн. «Микола Зеров», 1990.]
0737. 10th annual Antonovych awards to be presented in Kiev // The Ukr. Weekly. – 1991. – # 20, May 31. – P. 10, 11. – [Про участь **В. Б.** у програмі Антоновичів.]
0738. Десять років Фундації Антоновичів // Слово і час. – 1991. – № 5. – С. 94–95. – [Про сприяння Фундації у стажуванні в США та Канаді київських учених-україністів **В. Б.** та В. Дончика. – С. 95, зокрема про профінансоване Фундацією Антоновичів стажування **В. Б.** у Ратерському університеті].
0739. В'ячеслав Брюховецький // Слово і час. – 1991. – № 5. – С. 83–84. – Автопортрет. – [Відповіді на запитання ред.]

0739/т. • [ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ РЕД.]: текст

1. Оглядаючись на пройдене, чи задоволені Ви результативністю, кінцевим результатом і, якщо хочете, резонансом Вашої творчості? В чому вони?

– Кінцевий результат? Мені здається, я ще нічого не зробив, ще тільки готувався до справжньої наукової роботи. А чи задоволений зробленим досі? Задоволений тим, що маю досить чіткі плани на майбутнє – дав би Бог сили їх реалізувати... Насамперед переді мною, як перед завідуючим відділом теорії літератури, стоїть завдання організувати й скоординувати виконання вельми важливої, на мій погляд, колективної роботи «Розвиток теоретичних концепцій українського літературознавства», над якою ми нині працюємо. Надаю їй великого значення, бо в нашому літературознавстві склалася парадоксальна ситуація. Ще кілька років тому ми самовдоволено зівтували про наші визначні наукові здобутки, мало не зверхньо поглядали на решту всього наукового світу, хіба що внутрішньо відчуваючи своєрідний «комплекс неповноцінності» перед установами АН СРСР. Ви погляньте, як рясніють наші праці часом аж запопадливими посиланнями на московські видання. В студіюванні їх нічого б не було поганого, якби ми не забули те, що вже створено українським літературознавством. Ми цього не знали, та не дуже й прагнули знати. А ще точніше – і не могли знати, бо більшість таких наукових праць була ніби за сімома замками (і спецфонди, і настільки огульний, наскільки й беззмістовний осуд «українського буржуазного...», і наші лінощі). Йдеться не тільки про діаспорне літературознавство, а й про нашу класичну спадщину, яку ми занедбали та заідеологізували. Тим-то ми втратили відчуття неперервності лінії розвитку нашої

літературної думки, що неминуче веде до глухого гордовитого провінціалізму. Нині ж «залізну завісу» ніби знято, і ми почали шмагати себе за вчорашню погордливість. Так, що вже ладні заперечити будь-які досягнення нашої науки. Пригадую, як дехто кілька років тому на повному серйозі доводив, що нас погано знають у світі (читай: у Москві), бо ми видаємо свої книжки українською мовою (це й відповідь на запитання про «резонанс»). Шкода, що погано знаємо англійську, а то би сьогодні заповзялися, перейшовши на неї, здивувати світ своєю позиченою мудрістю. А нам, на моє переконання, бракує оригінальних концепцій. І ніяке повторення задів світової науки тут не допоможе. Тільки освоївши свій історичний досвід, осмисливши його як трагічно раз за разом ламану цілісність, ми здатні сказати щось цікавого і для Москви, і для Парижа... Прикметною особливістю нашої колективної праці вважаю участь у ній українських зарубіжних учених – вірю, що наше співробітництво може виявитися дуже плідним.

Є ще одна літературознавча мрія – написати п'ять монографій про «неокласиків». Дістав величезне вдоволення від роботи над книжкою про Миколу Зерова. Тепер на черзі – Освальд Бурггардт, Михайло Драй-Хмара, Павло Филипович і Максим Рильський...

2. Роль вузівської підготовки у Вашому формуванні як науковця?

– Я вчився на факультеті журналістики, отож, на жаль, науковця з мене не готували. Брак фундаментальної філологічної освіти відчуваю повсякчас. Доводиться постійно надолужувати те, що «пропустив», вивчаючи основи сільського господарства, поліграфію, фотографію, економіку, боротьбу з українським буржуазним... І т. д., і т. ін. Хоча журналістська освіта і взагалі журналістика має й незаперечні переваги – краще розумієш життя, дістаєш про нього не книжне уявлення. Якось студентом я сказав Василю Василювичу Яременку, одному з моїх кращих учителів, що університет нічого не дає і тільки робота в бібліотеці чогось може навчити. А він резонно заперечив: «Але хтось же тебе спонукав до роботи в бібліотеці».

Проте саме в університеті з'явився смак до літературної критики, чим я завдячую М. І. Дубині (тоді к. ф. н., доценту), котрий викладав у нас вступ до літературознавства, пересипаючи його прикладами з української радянської літератури.

Літературознавчі ж інтереси (а це досить широкий спектр) розвивалися на лекціях В. В. Яременка, Арсена Олексійовича Іщука, Алли Петрівни Коваль, Віктора Васильовича Полковенка, Лариси Георгіївни Малишевської, а також під час цікавих засідань літературно-мистецького гуртка, яким з великим ентузіазмом керував Олег Кіндратович Бабишкін. Поїздки по Україні, колективні відвідини музеїв, театрів, кіностудії, палкі дискусії – все це було надзвичайно корисно.

3. Як Ви вважаєте, що таке літературознавчий професіоналізм? І під цим кутом зору як розцінюєте свою роботу як науковця?

– Літературознавчий професіоналізм, як на мене, включає в себе дві основні складові частини – знання великої кількості літературних фактів із першоджерел і вміння бачити їх у сукупності як динамічну даність. А крім того, треба розрізняти літературознавчий і літературно-критичний професіоналізм. Вже згадуваний М. Дубина спонукав мене до вправ у літературній критиці через своє непершоджерельне знання фактів і вульгарну інтерпретацію їх, про динамічну ж даність якось і згадувати не випадає... Буквально все в його лекціях викликало активний спротив і зрештою призвело до реалізації бажання дати власні тлумачення деяким літературним фактам. У критиці така спонукка, здається мені, можлива, а от у літературознавстві вона би здалася нонсенсом. Там діють, коли йдеться про справжнє літературознавство, тільки позитивні чинники – навіть у запереченні.

Щодо професіоналізму, то для мене існує, якщо хочете, суб'єктивний взірєць – Володимир Іванович Кречотень.

4. Перспективи розвитку української науки про літературу... Якими вони уявляються Вам?

– Перспективи уявляються туманно. Один з чергових парадоксів нашого життя – з'явилася чимала група молодих перспективних дослідників літератури, а друкуватися їм скоро просто не буде де. Чи не станеться перелив сил у критику, для якої бодай газетні шпальти залишаться? Знаючи, наскільки важлива роль критики в літературному процесі, все-таки не хотілося б цього. Нам, як повітря, потрібні фундаментальні дослідження.

Крім цього, здається мені, академічне літературознавство мусить прийти в університети. Це вимога часу, так розвивається наука в усьому світі.

5. Чи легко бути молодим завідуючим відділом, коли у Вашому відділі працюють відомі вчені? Як вони до Вас ставляться?

– Вдруге в житті я потрапляю в подібну ситуацію. Після армійської служби мені припало очолити бригаду комуністичної праці, в якій було п'ятнадцять слюсарів, і майже всі старші й професійно досвідченіші за мене. Але нічого, якимось все склалося нормально. Правда, можливо, тому, що я з честю витримав основне випробування вже в перший день бригадирування – випив, не відриваючись, гранчак спирту. У відділі нині теж усе ніби складається. Правда, ніякого випробування ще мені не робили. Мабуть, готуються...

Rumor publicus:

1837. Сулима В. Президент університетської республіки // Влада і політика, 2000, 7–13 лип., № 23, див. с. 16–17;

2276. Слово і час: Системат. покажч. змісту (1990–1999). – К., 2002, див. № 543.

0740. Створено Комісію... по відзначенню 100-річчя від дня народження відомого українського письменника О. Бурггардта (Юрія Клена) // Літ. Україна. – 1991. – 6 черв. – С. 2. – [В. Б. – член комісії.]

0741/а. Олекса Влизько: З порога смерті... // Літ. Україна. – 1991. – 13 черв. – С. 8. – Письменники України – жертви сталінських репресій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.velib.com/author.php?author=b_691_2 – [На цій веб-сторінці Влизько названий Близьком.] – (Див. також **0800.**)

0742. Kievan Mohyla Academy and the West // Ukraine and the West: Tenth Annual Conf., University of Illinois at Urbana-Champaign, June 17–22, 1991 / Ukr. Research Program. – Urbana, Illinois, 1991. – Р. 9. – [Доповідь В. Б. «Kievan Mohyla Academy and the West».] – (Див. також **0743, 1994, 3315.**)

0743. Відбулася успішна конференція в Урбана-Шампейн // Свобода (США). – 1991. – 13 лип. – С. 1, 3. – [Про участь В. Б. Тут В. Б. вперше публічно оприлюднив свою ідею як власну практичну мету – відродити Києво-Могилянську академію.] – (Див. також **0742, 1994, 3315.**)

0744. Вистояти і перемогти, або коли відроджена Києво-Могилянська академія відчинить двері / А. Поліщук / [Фото І. Яїцького, 1976 р.] // Тернопіль. – 1991. – № 3. – С. 9–10: фото: [В. Б.] – [«Якби все йшло за нашими попередніми розрахунками, то десь у році 1994 або 1995 відроджена Києво-Могилянська академія відкрила би свої двері».]

0745. Толочко П. Києво-Могилянська академія: Мрії чи реальність? // Рад. Україна. – 1991. – 20 лип. – С. 4. – [«У безрезні ювілейного для Академії року АН УРСР разом з виконкомом Київради прийняли постанову, за якою передбачено створення історико-культурного заповідника “Києво-Могилянська академія”. ...Створено комісію по розробці Концепції відновлення та використання історико-архітектурного комплексу споруд колишньої Києво-Могилянської академії, в складі якої понад тридцять досить відомих науковців і фахівців».] – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, **0835**, 0911, 0967, 1247, 1579, **1579/p.**, 1622.)
- 0746/@. Хмелько В. Суспільство міксантів / Бесіду вів Ю. Таран. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dialogs.org.ua/print.php?part=opinion&op_id=64 – [В. Хмелько про різні позиції в Рухівських дискусіях 1991 р. **В. Б.** і Д. Павличка щодо шляхів впровадження української мови в суспільне життя.]
0747. Засновано міжнародне товариство М. Грушевського // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1991. – 14 лип. – С. 5. – [**В. Б.** між членами-засновниками товариства.]
0748. Толочко П. Києво-Могилянська академія: Мрії чи реальність? // Культура і життя. – 1991. – 20 лип. – С. 2. – Про наболіле. – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, **0835**, 0911, 0967, 1247, 1579, **1579/p.**, 1622.)
- 0749/@. Михайло Драй-Хмара: З порога смерті... // Літ. Україна. – 1991. – 25 лип. – С. 8. – Письменники України – жертви сталінських репресій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sumclub.tv/index.php?pageid=242&article=5652> – (Див. також **0801.**)
0750. Книжковий потік 90-го. Квартал 2–3-й // Слово і час. – 1991. – № 4. – С. 70–83. – Без підпису. – Див. с. 80.
- 0751/@. Микола Зеров: З порога смерті... // Літ. Україна. – 1991. – 8 серп. – С. 8. – Письменники України – жертви сталінських репресій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poetyka.uazone.net/default/pages.phtml?place=zerov&page=bio&alist=skip> – (Див. також **0802.**)
0752. Десята конференція в Урбана-Шампейні // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1991. – 18 серп. – С. 5. – [Про участь **В. Б.**]
0753. Слабошпицький М. Після аналізу і після прогнозу // Літ. Україна. – 1991. – 22 серп. – С. 7. – [Штрихи до портрета Г. Сивоконя. Про **В. Б.** як учня Г. Сивоконя.]
0754. [Передм.] / Зражевська Н. Журнал «Критика» і загальнометодологічні проблеми літературознавства 30-х рр. // Слово і час. – 1991. – № 8. – С. 34. – Дебют.

Rumor publicus:

2276. Слово і час: Системат. показч. змісту (1990–1999). – К., 2002, див. № 1941.
0755. California committee sponsors exchange // The Ukr. Weekly. – 1991. – # 35, Sept. 1. – Р. 4. – [Про вибір **В. Б. В. Коренги** для стажування за рухівськими грантами, зініційованими **В. Б.** в Америці.]

0756. В Інституті літератури. ...16 вересня на Вченій раді... рекомендовано до друку... [зокрема, працю **В. Б.** «Національна специфіка літератури як теоретична проблема».] // Слово і час. – 1991. – № 12. – С. 82. – Підпис: *І. Х.*
0757. *Носова А.* Дай нам єдність, доле. У минулі вихідні відбувся Форум інтелігенції, Всеукраїнське народне віче / Фото *Я. Давидзона* // Рад. Україна. – 1991. – 17 верес. – С. 1: фото. – [Про виступ **В. Б.** з детальним планом відродження найдавнішого університету в Східній Європі – Києво-Могилянської академії.]

Rumor publicus:

0806. Резолюція Форуму інтелігенції України про відродження Києво-Могилянської академії // *Козуля О. Я.* Києво-Могилянська академія: Метод. рекомендації. – К., 1991, див. с. 45.

0757/р. • ФОРУМ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ: рефлексії (2007)

На осінь 1991 року я вже був одержимим ідеєю відродження Києво-Могилянської академії. Враження від роботи в Ратгєрському й Манітобському університетах та куций досвід викладання в Інституті культури, КДУ і Ворошиловградському педінституті переконували у тому, що в Україні можна створити вищу школу світового рівня, якщо збудувати її за модерною концепцією з урахуванням і позитивного досвіду радянської вищої школи. Така концепція була мною написана, я навіть спромігся скласти сякий-такий кошторис, хоч нічого в цьому не петрав. Сподівався, що досвідченіші рухівці в різних керівних державних структурах (а там уже були наші люди на дуже високих позиціях) мені всіляко сприятимуть – адже яка грандіозна ідея! До того ж уже цілий рік минув відколи УНА прийняла резолюцію про відродження нашої славної *alma mater* (я ще тоді наївно думав, що на відміну від радянських часів ми тепер ухвалюємо резолюції, щоб їх виконувати...). Проте ходіння по кабінетах досить швидко сприкрили мої уявлення про стан українського державотворення і ще більше впевнили в необхідності університету, де готуватимуть управлінців зовсім іншого рівня й іншої чиновницької відповідальності. І цей процес заміни бюрократії з радянською ментальністю новими людьми потриває досить довго.

Я кидався від одного доброго чоловіка до іншого, скрізь мене, умовно кажучи, поплескували по плечу і бесідували поштиво, а вишколені попередніми хазяями довгоногі секретарки приносили то чай, то каву (залежно від смаків нового господаря кабінету). Але нічого не робилося для допомоги в реалізації ідеї. Я то бродив коридорами Верховної Ради, де люди (навіть ті, кого я свого часу залучив до Руху) розмовляли, вже копилячи губу, то висиджував годинами у високих приймальнях урядового будинку, то проривався на дачі в Кончу або Пушу, то їздив до Львова – і все з однаковим наслідком: нічого не діялося. Мушу зізнатися, саме тоді я усвідомив, що Рух – уже політичний вервекс (вживаючи латину Києво-Могилянської академії, про що дотепно оповідав якось Микола Лукаш). Єдина людина, у якої я знаходив розуміння й реальну підтримку порадами, був М. В. Лаврухін, экс-мер Києва, зовсім не рухівець, але управлінець від Бога. Проте він мало що міг зробити. Новий же мер, учора просто рухівець, який бігав до мене в Інститут літератури і так дуже хотів бути на видноті, не відповів на жодного мого листа і не призначив жодної зустрічі, про які я просив.

Аж тут спішно скликається Форум української інтелігенції. Хоч не люблю ці велелюдні балачки (а тоді ще й із безперестанними скандуваннями та вставаннями-сіданнями), я зрозумів, що з'являється шанс. На Форумі виступає Голова Верховної Ради Кравчук, котрий збирається балотуватись у Президенти України. Розумію, що він неодмінно зреагує на мою пропозицію щодо відродження Києво-Могилянської академії (не тому, що дуже вірить у можливість цього, а більше через те, що це добрий хід у виборчій кампанії – згодом Леонід Макарович якось підтвердив мені цей мій тодішній здогад). Я звертаюся до Драча ледь не з ультимативною вимогою надати мені слово до першої перерви: радянсько-партійні керівники завжди на подібних зібраннях виступали із напрямною промовою, досиджували до першої перерви (це було після двох-трьох приємних виступів) і від'їжджали. Пригадую, коли я у рухівський час виступив із критикою такої поведінки Івашка, то мені голова зборів пояснив, що у першого секретаря ЦК КПУ є багато важливіші справи, ніж сидіти з нами тут на зборах усіх секретарів партійних комітетів Києва. Так що не дивуймося, що компартія розвалилася так легко... До речі, печально, що й керівники нашої незалежної України переважно діють за тою самою схемою – їм важливо, що вони думають, а не те, що думають інші (правда, це не стосується сплесків безперестанних виборчих кампаній, і тому може виникнути хибна ілюзія, ніби нас слухають). В одному з інтерв'ю Л. М. Кравчук, нічого сумняшеся, сам розповів, що в його бутність Президентом усі знали, що в один з днів тижня о такій-то годині у нього сауна. І які б там не були державні проблеми, всі чемно піднімалися у визначений час, відкладаючи справи на завтра. Бо сауна – святе!

Іван Драч дотримав обіцянку, надав мені слово після натхненної Кравчуком Лариси Скорик. Кравчук почув про мою ідею з Києво-Могилянською академією і, як справжній політик, відреагував миттєво: в перерві мене розшукав його помічник і запросив до святая святих таких зібрань, кімнати президії, куди допускаються вибрані постаті. Зустріч призначено на післязавтра, а за кілька днів Голова Верховної Ради вже підписав розпорядження «Про відродження Києво-Могилянської академії». Треба сказати, що рухівські кандидати у Президенти мали жаль на мене, що я притяг додаткові голоси Кравчукові через цю акцію. Проте моя совість чиста – всім їм я пропонував те саме раніше від Кравчука, але й пальцем ніхто не ворухнув. – (Див. також 2089/т., 2152/р., 3548/р.)

0758. Розпорядження Голови Верховної Ради України [Л. М. Кравчука] № 1570-ХІІ від 19 вересня 1991 р. «Про відродження Києво-Могилянської академії» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – С. 685.

0759. Цівірко М. Розлюбімо свою бідоньку! // Вечір. Київ. – 1991. – 25 верес. – С. 1, 4. – Нотатки з приводу. – [Нотатки про Форум інтелігенції України.]

0759/рус. Цивирко Н. Разлюбика свою бедоньку! // Вечер. Киев. – 1991. – 25 сент. – С. 1, 4. – Заметки по поводу.

0760. Логвиненко О. З мандатом на незалежність: Нотатки з форуму [інтелігенції «Україна: державна незалежність і культура».] // Літ. Україна. – 1991. – 26 верес. – С. 2. – (Див. також 0768.)

0761. Робити свою справу спокійно / Інтерв'ю з головою Манітобського відділу Канадського товариства прихильників Народного Руху України, проф. Я. Розумним вів В. Брюховецький // Народ. газ. – 1991. – № 8, верес. – С. 6.

0762. *Стрільчик Т.* Віват, академія?: Варіації на тему справної свитини, що гріє краще, ніж дірява // *Культура і життя*. – 1991. – 5 жовт. – С. 6. – [«Зараз, на порозі (чи за порогом) незалежності ми не настільки багаті, аби хатися за непідйомні прожекти: робити ж респектабельний вигляд, коли невідомо, чи буде взимку хліб, погодьтеся, не зовсім естетично. [...] Хай академія залишиться заповідним місцем, світлим промінчиком вдалині, – і дасть Бог, ми ще повернемося до неї у кращі часи. А ту просту істину, ту нехитру народну мудрість, що справна свитина гріє краще, ніж дві діряві, – ставити під сумнів, гадаю, не слід».] – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0780, 0790, 0791, 0817, **0835**, 0911, 0967, 1247, 1579, **1579/р.**, 1622.)
0763. *Волиняк І.* Повернення Києво-Могилянської: згідно з розпорядженням Голови Верховної Ради України відновлюється Києво-Могилянська академія. Правда, тепер уже з додатком – університет // *Молода гвардія*. – 1991. – 19 жовт. – С. 1. – [Про **В. Б.** як керівника виконавчої дирекції з відновлення академії та його відповідь на запитання про традиції відновлюваного закладу.]
0764. *Шеремет Г.* Академія буде // *Вечір*. Київ. – 1991. – 18 жовт. – С. 6.
- 0764/рус. *Шеремет А.* Академия будет // *Вечер*. Киев. – 1991. – 18 окт. – С. 6.
- 0765.** Еліта духу: Можливо, конвертований диплом з'явиться в Україні швидше, ніж власна конвертована валюта / *І. Чемерис* // *Україна молода*. – 1991. – 19 жовт. – С. 12. – Але ми є, і нас ніхто не зміг знищити! – Факсиміле В. Брюховецького: «Найбільша перемога України за останні роки полягає в тому, що ідеї демократії, свободи, бажання жити в цивілізованому суспільстві дуже великою мірою захопили молоде покоління. Я бажаю нашій прекрасній молоді бути на рівні вимог кінця ХХ століття. А для цього треба любити свій народ і бути готовим реалізувати себе в ім'я його майбутнього». – (Див. також **3665/64.**)
0766. *Шевчук Л.* Що тих два мільярди... / *Фото Г. Огінського* // *Молодь України*. – 1991. – 19 жовт. – С. 1, 2. – Подія. – [Про презентацію плану відродження КМА 16 жовт. «Те, що відродження духовного, культурного наукового центру відбувається в час, коли проголошено незалежність України, набуває особливого значення, – наголосив на презентації Голова Верховної Ради України Л. Кравчук. – Бо якщо ми хочемо зберегти проголошену самостійність, побудувати державу – то змушені дбати про підготовку спеціалістів світового рівня...».]
0767. *Свичколас Н.* Хай панує духовність // *Правда України*. – 1991. – 19 окт. – С. 1. – Подія. – [Про презентацію плану відродження КМА 16 жовт. Назва інформації укр. мовою, текст – рос.]
0768. *Логвиненко О.* З мандатом на незалежність: Нотатки з форуму інтелігенції // *Шлях перемоги (Мюнхен)*. – 1991. – 20 жовт. – С. 5. – Передрук з «Літ. України». – (Див. також 0760.)
0769. *Майданник С.* Києво-Могилянській академії – жити! / *Фото Г. Огінського* // *Освіта*. – 1991. – 22 жовт. – С. 1. – [Про виступ на презентації КМА ректора-організатора **В. Б.**]
0770. *Мірошиниченко М.* Києво-Могилянська академія – вже наступного року / *Фото І. Яйцького* // *Літ. Україна*. – 1991. – 24 жовт. – С. 1, 2: фото: Голова

Верховної Ради України Л. Кравчук і ректор В. Брюховецький з учасниками презентації. – С. 1. – [Про презентацію Університету. Виступ на презентації УКМА В. Б. – С. 1. «...Ми бачимо університет “Києво-Могилянська академія” з міжнародним складом студентства і викладацтва, сказав він. Звичайно, в майбутньому... Ми не маємо ілюзій, що завтра до нас прийдуть навчатися з усього світу. Має пройти певний час. У цих стінах повинні вчитися люди, які вже пройшли певний відбір: бо за нашою концепцією і згідно з новим законом про освіту до вступу допускатимуться молоді спеціалісти, що закінчили два курси будь-якого інституту чи іншого університету і володіють, окрім української, ще й англійською мовою, оскільки частину лекцій в університеті читатимуть іноземні спеціалісти. Роботи дуже багато, підкреслив В. Брюховецький, тому потребуємо підтримки, не лише матеріальної. З огляду на це створюється Рада фундаторів, члени якої мають горіти ідеєю відновлення Києво-Могилянської академії, брати посильну участь у втіленні її, а не просто – дати гроші і вважати, що їхній громадянський обов’язок виконаний. У зв’язку з цим хочу навести один красномовний афоризм. Він говорить: народ, який думає вперед на один рік, – вирощує хліб; народ, який думає вперед на десять років, – вирощує сад; а народ, який думає вперед на сто років, – вирощує молоде покоління... Я хочу, сказав В. Брюховецький, щоб на нашій незалежній Україні ми і хліб вирощували, й квітучі сади відродили, а головне – щоб виховали гідних людей, які б з гордістю могли нести ім’я своєї Батьківщини у світ».]

0771. Література наших днів / Записали В. Пащенко, Л. Тарнашинська // Літ. Україна. – 1991. – 24 жовт. – С. 5, 7. – [Розмова М. Слабошпицького, Н. Черченко, Г. Сивоконя.]
0772. Цикора С. Скоро откроется Киево-Могилянская академия // Известия (Москва). – 1991. – 26 окт. – С. 3.
0773. Відродження Києво-Могилянської академії // Укр. історик (Нью-Йорк; Київ; Торонто; Мюнхен; Львів). – 1991. – Т. 28. – Ч. 1–2. – С. 145–149. – Наукові установи. – Підпис: Вячеслав Брюховецький, Українська Наукова Асоціація, Київ, Україна.

Rumor publicus:

1036. «Український історик»: Журнал українського історичного товариства: Показч. змісту 1963–1992 (Ч. 1–115). – Нью-Йорк; Київ; Мюнхен, 1993, див. с. 39;

1727. Український історик: Показч. змісту за роки 1963–1997. – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Мюнхен, 1999, див. с. 30.

0774. Мудрак Л., Земляна І. На століття вперед // Хрещатик. – 1991. – 29 жовт. – С. 6. – [«...Не будемо схильні до думки, що і дарча, і підписання постанови від 19 вересня «Про відновлення Києво-Могилянської академії» пройшли під дзвін передвиборчої кампанії».]
0775. Києво-Могилянська академія: Повернення // Уряд. кур’єр. – 1991. – № 30–31, жовт. – С. 8: іл. – [Про причини відродження Києво-Могилянської академії, характер, статус нов. навч. закладу. У вступному слові про В. Б. як віце-президента Української наукової асоціації, котрий є автором наукової концепції відродження Києво-Могилянської академії як незалежного університету.]

0776. Коли верстався номер... // Уряд. кур'єр. – 1991. – № 30–31, жовт. – С. 8. – [Інформація щодо підписання В. П. Фокіним 14 жовт. розпорядження Кабінету Міністрів України № 296-р про створення робочої групи для здійснення комплексу підгот. заходів із відродження КМА: І. М. Дзюба (голова), В. С. Брюховецький, П. П. Толочко (заст. голови), В. П. Гнатенко, В. М. Гусаков, М. Г. Жулинський, Л. О. Кانیщенко, В. М. Кочерга, І. І. Лукінов, К. П. Морозов, М. П. Петраченко, В. П. Попов, О. Й. Прицак, І. М. Салій. Робочій групі доручено створити виконавчу дирекцію для керівництва проектними, ремонтно-будівельними та реставраційними роботами. На проведення вказаних робіт виділено 500 тис. карбованців. Київському міськвиконкому разом з Академією наук України доручено вирішити питання про виділення виконавчій дирекції приміщень та створення належних умов для її роботи.]
0777. Справа Мазепи живе і, можливо, перемаже... // Народ. газ. – 1991. – № 12, жовт. – С. 7. – Підпис: Влас. інф. – [Презентація Університету Києво-Могилянська академія. **В. Б.** про потреби Університету у 2 млрд крб та про майбутній міжнародний статус диплома відродженої КМА.]
0778. Талаєва О. Владу беруть силою, а утримують культурою... (Згідно з розпорядженням Голови Верховної Ради – а саме так подавалась ця подія в офіційних запрошеннях на презентацію – відновлюється славетна Києво-Могилянська академія) / Фото В. Артюшенка // Вісті з України. – 1991. – № 44, жовт. – С. 6: фото: [В. Б.] – [Про В. Б., який головував на зібранні і відповідав на складні запитання.]
0779. Павло Филипович і неокласики в історії української літератури 20–30-х років: Програма міжвузів. наук. конф., м. Черкаси, 1–2 листоп. 1991 р. / Черкас. держ. пед. ін-т. – Черкаси, 1991. – 5 с. – [Виступ **В. Б.** «Слово про неокласиків». – С. 2.]
0780. Стрільчик Т. Запитання без відповідей // Культура і життя. – 1991. – 2 листоп. – С. 6. – [Про церемонію презентації ун-ту Києво-Могилянська академія 16 жовт. 1991 р. у приміщенні Староакадемічного корпусу, на якій був присутній і виступив Голова Верховної Ради України Л. Кравчук. «Першим узяв слово В. Брюховецький, віце-президент Української наукової асоціації. Він сказав, що постанови парламенту та уряду створили умови для роботи». «Ми, нарешті, побачили людей, які займаються концепцією Києво-Могилянської академії і, якщо навіть не отримують за це платню, то, очевидно, приміряють деканські мантиї. [...]
- Будьмо об'єктивними: те, що подавалося як презентація – насправді не що інше, як добре відома у дипломатичній практиці “заява про наміри”. Але дипломатичний хід, – якщо вже він зроблений, – мусить мати і своє логічне завершення. Де ж вигулькне край цього грандіозного “довгобуду” в царині освіти, – не знає ніхто.
- Давно помічено: фантазії тим сміливіші, чим вони нездійсненніші. У вирі “наукової” фантастики опинилася інтелектуальна еліта. “Академія буде!” – приблизно так, з упевненістю, сповістили людей українські інформаційні засоби. Ой, нашому б теляті...» – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0790, 0791, 0817, **0835**, 0911, 0967, 1247, 1579, **1579/p.**, 1622.)

0781. Відроджується Києво-Могилянська академія // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1991. – 3 листоп. – С. 5. – [Про головування **В. Б.** на презентації нового Університету.]
0782. Повернення / Фото *В. Артюшенка* // Голос України. – 1991. – 5 листоп. – С. 12–13. – Нац. школі. – Підпис: *В'ячеслав Брюховецький*, доктор філол. наук, директор-організатор виконавчої дирекції по відродженню Університету Києво-Могилянська академія. – [Про історію та майбутнє Києво-Могилянської академії.]
0783. Знайом свій родовід: Бесіда з ректором ун-ту «Києво-Могилянська академія» / *І. Федорук* // Київ. правда. – 1991. – 6 листоп. – С. 4.
0784. Матеріали установчої конференції Української наукової асоціації, 9–10 червня 1990 р. – К., 1991. – 68 с. – [Із зм.: **В. Б.** у Списку членів Управи Української наукової асоціації (УНА). – С. 58; Список учасників конференції. – С. 59–64; про **В. Б.** – С. 59; Протокол № 1 засідання Правління Української наукової асоціації. – С. 68–69; про **В. Б.** як відсутнього члена Правління. – С. 68; про **В. Б.** як віце-президента. – С. 69.]
0785. Така нова, така древня Києво-Могилянська академія / Інтерв'ю з керівником роботи по відродженню Університету «Києво-Могилянська академія» *В. Брюховецьким* взяла *Л. Іваненко* // Зоря Полтавщини. – 1991. – 7 листоп. – С. 3. – Спеціально для «Зорі Полтавщини».
0786. *Фізер І.* Відроджено Києво-Могилянську академію // Свобода (США). – 1991. – 9 листоп. – С. 2. – [Про **В. Б.**, який очолив дирекцію нового університету, відвідає США у лютому.]
0787. *Kozmarska Casanova I.* Ukraine's heritage and current efforts to preserve it: An interview with Anatoliy Sierikov // The Ukr. Weekly. – 1991. – # 45, Nov. 10. – Р. 8. – [Про публікації **В. Б.** в журналі «Пам'ятки України».]
0788. Рейтинг освіти підніме незалежний університет / Бесіду з ректором-організатором КМА, д-ром філол. наук *В. С. Брюховецьким* вела *С. Майданник* // Освіта. – 1991. – 15 листоп. – С. 2. – Прес-центр «Києво-Могилянська академія». – [Зі вступ. слова *С. Майданник* до інтерв'ю: «...В'ячеславу Брюховецькому притаманна здатність втілювати в життя найдивовижніші задуми. Коли ідея видається настільки примарною і складною для реалізації, що люди навіть думку відмітають, він береться і доводить справу до завершення. Ще недавно В'ячеслав Брюховецький стояв біля витоків Руху і тоді, коли колісниця політики могла винести його на вершину, вручити депутатський мандат, раптом “зіскочив” і на ділі розпочав відродження Києво-Могилянської академії, тобто вирішив реалізувати ідею, яка могла б так і залишитися мрією».]
0789. І чужого навчайтесь, і свого не цурайтесь: Відродження КМА // Андріїв. узвіз. – 1991. – № 5, листоп. – С. 4–5.
0790. Плач на могилах / З капітаном 1-го рангу *Є. Кригінім* розмовляла *К. Кіндрась* // Голос України. – 1991. – 15 листоп. – С. 13. – Учорашні. – [«Викинути курсантів просто так на вулицю також несправедливо. Що ж стосується сухопутного Києва, то так, на жаль, і, напевне, зараз немає потреби досліджувати це. Загальновідомо, морське училище з'явилося на сухопутному Подолі за примхою Щербицького».] – (Див. також 0745, 0748, 0762, 0780, 0791, 0817, **0835**, 0911, 0967, 1579, 1622.)

0791. *Петрук В.* Будні «київських афін» // *Голос України*. – 1991. – 15 листоп. – С. 13. – Варіанти. – [«Особливо викликають заперечення пропозиції розгорнути в новому навчальному закладі природничі кафедри».] – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0817, 0835, 0911, 0967, 1247, 1579, **1579/р.**, 1622.)
0792. *Боруш К.* Десять мільйонів у ректорському авто // *Голос України*. – 1991. – 15 листоп. – С. 13. – Меценати. – [«Під час презентації нового університету до мікрофона підійшов чоловік і широко українською мовою сказав: “Даруємо Києво-Могилянській академії 10 мільйонів карбованців і просимо прийняти, як у старі добрі козацькі часи, весь наш концерн до Києво-Могилянського братства”. Так у реєстрі новостворюваного вузу з’явився спонсор № 1, і на очах почалось відновлення однієї з найдавніших традицій академії – громадського меценатства». – *Йдеться про обіцянку Ю. Колеснікова, проте з тих грошей ми побачили дрібку, кілька десятків тисяч, що тоді взагалі було мізерією. Проте ми, справді, стали свідками народження перших PR-акцій в Україні.*]
0793. [Вст. сл.] / *Розумний Я.* «Москалева криниця» примруженим оком // *Слово і час*. – 1991. – № 11. – С. 57. – Шевченків світ.

Rumor publicus:

2276. *Слово і час: Системат. покажч. змісту (1990–1999).* – К., 2002, див. № 1251.

0794. *Валер’ян Поліщук:* З порога смерті... // *Літ. Україна*. – 1991. – 12 груд. – С. 8. – *Письменники України – жертви сталінських репресій.* – (Див. також **0803.**)
0795. *Університет Києво-Могилянська академія* // *Новий шлях=New Pathway* (Торонто, Канада). – 1991. – 21–28 груд. – С. 2.
0796. *Те, що не забувається* // *Укр. мова і літ. в школі*. – 1991. – № 12. – С. 5–6. – [До 60-річчя від дня народж. Г. Тютюнника.]

Rumor publicus:

2155. *Лицар правди і добра.* – К., 2002, див. с. 32–33.

0797. *Хвильовий М.* Листи до Миколи Зерова // *Хвильовий М. Твори в 2-х т.* – К.: Дніпро, 1991. – Т. 2. – С. 840–881.
0798. *Майдаченко П.* Примітки // *Хвильовий М. Твори в 2-х т.* – К.: Дніпро, 1991. – Т. 2. – С. 914–921. – Див. с. 914.
0799. *З порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій.* Вип. 1 / Авт. кол.: *Л. С. Бойко, В. С. Брюховецький, І. В. Зуб та ін.;* Упоряд. *О. Г. Мусієнко;* Ред. *В. Ф. Гужва.* – К.: Рад. письменник, 1991. – 494 с.

Rumor publicus:

2428. *Юренко О.* Після Дня незалежності, або «Мартиролог» до мартиролога? // *Літ. Україна*, 2003, 4 верес.

- 0800.** Олекса Влизько // 3 порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій. Вип. 1. – С. 104–105. – (Див. також **0741/(@.)**)
- 0801.** Михайло Драй-Хмара // 3 порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій. Вип. 1. – С. 165–167. – (Див. також **0749/(@.)**)
- 0802.** Микола Зеров // 3 порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій. Вип. 1. – С. 195–198. – (Див. також **0751/(@.)**)
- 0803.** Валер'ян Поліщук // 3 порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій. Вип. 1. – С. 369–371. – (Див. також **0794.**)

Rumor publicus:

2775. Український письменник Валер'ян Поліщук (1897–1937): Бібліогр. покажч. – Х., 2004, див. № 393.

- 0804.** Дмитро Фальківський // 3 порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій. Вип. 1. – С. 430–431.
- 0805.** Павло Филипович // 3 порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій. Вип. 1. – С. 432–434.
- 0806.** Резолюція Форуму інтелігенції України про відродження Києво-Могилянської академії // *Козуля О. Я.* Києво-Могилянська академія: Метод. рекомендації / Респ. центр духов. культури. – К., 1991. – С. 45. – Без підпису. [Автор – **В. Б.**] – [«Керуючись інтересами народу України, враховуючи потребу у високоосвічених кадрах для управління державою та репрезентації України на міжнародній арені, усвідомлюючи необхідність налагодження якнайтіснішого взаємозв'язку науки й освіти, зважаючи на видатну роль, що її відіграла Києво-Могилянська академія як перший вищий навчальний заклад Східної Європи, Форум інтелігенції України гаряче підтримує ідею відновлення Києво-Могилянської академії як незалежного університету і звертається до Верховної Ради та Кабінету Міністрів України з проханням якнайшвидше прийняти відповідні постанови і забезпечити реалізацію плану відновлення цього видатного центру науки й освіти. Зі свого боку інтелігенція України докладе всіх зусиль, щоб університет Києво-Могилянська академія став у ряд найавторитетніших вищих навчальних закладів світу, а його випускники вірно служили інтересам батьківщини – демократичній Україні».]
- 0807.** Ред.: Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спільки письменників України. – К., 1991. – № 1–12. – Член ред. колегії.
- 0808.** Ред.: Народна газета: Орган Народного Руху України. – 1991. – № 13 (21), жовт.; № 20–21, груд. – Член ред. колегії. – Назва до 11.1992.

Rumor publicus:

2037. Неформальна преса в Україні (1988–1991). – К., 2001, див. с. 83.

0809/н. *Зражевская Н. И.* Методологические проблемы литературоведения в журнале «Критика» (1928–1940 г.г.): Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Спец. 10.01.08 – Теория литературы / АН УССР. Институт литературы им. Т. Г. Шевченко; Науч. рук. докт. филол. наук *В. С. Брюховецкий.* – К., 1991. – 19 с. – На правах рукописи.

0810/н. *Зубрицкая М. А.* Творчество Леси Украинки в оценке «неоклассиков»: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Спец. 10.01.0.2 – Литература народов СССР (советский период) / АН УССР. Институт литературы им. Т. Г. Шевченко; Науч. рук. докт. филол. наук *В. Г. Дончик*; Официальные оппоненты: докт. филол. наук *В. С. Брюховецкий*, канд. филол. наук *О. Г. Мукомела*. – К., 1991. – 16 с. – На правах рукописи.

0811/н. *Зварич И. М.* Проблема вариативности в искусстве слова: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Спец. 10.01.0.8 – Теория литературы / АН УССР. Институт литературы им. Т. Г. Шевченко; Науч. рук. докт. филол. наук *А. Р. Волков*; Официальные оппоненты: докт. филол. наук *В. С. Брюховецкий*, канд. филол. наук *А. В. Домащенко*. – К., 1991. – 21 с. – На правах рукописи.

0812/ф. Через давнину – у прийдешність. Фільм 2: Світло Київського Гелікону: [телефільм, 29'44''] / *Л. Бершак, Б. Бойко, В. Груздєв, Н. Дем'янюк-Тер-Григорян, О. Колеснік, О. Пономаренко, С. Шевченко*, автори фільму. – К.: Київнаукфільм, 1991. – [Розповідь *В. Б. про плани відродження КМА як модерного університету*.]

1992 рік

0813. Університет «Києво-Могилянська академія. – [1992]: [Київ.] – [«16 жовтня 1991 р. відбулася презентація незалежного міжнародного Університету «Києво-Могилянська академія». Починається нове життя славетної вищої школи. Виконавча дирекція, очолена доктором наук *В. Брюховецьким*, розробляє концепції факультетів, навчальні програми, виконання ремонтно-реставраційних робіт, закладає підвалини матеріально-технічної бази». «Народ, який думає вперед на один рік, вирощує хліб. Народ, який думає вперед на десять років, вирощує сади. Народ, який думає вперед на сто років, вирощує молоде покоління».] – [Буклет.]

0814. The University of «Kiev-Mohyla Academy». – [1992]: [Kyiv.] – [«On October 16, 1991 a special ceremony in Kiev announced that this famous educational institution was to be given a new lease on life. A newly formed board of directors, headed by Dr. V. Brioukhovetsky, is currently planning the future organization of the University, its educational programs, restoration-building, and foundation for future financial security». «The nation that looks one year ahead, reaps grain, A nation that looks ten years ahead, reaps whole gardens, A nation that looks a hundred year ahead, reaps a new young generation».] – [Booklet.]

0815. Університет «Києво-Могилянської академія» // Вісник=Herald (Вінніпер, Канада). – 1992, січ. – Ч. 1. – С. 6. – [Про візит у лютому ректора УКМА *В. Б.*]

0816. Ukrainian officials to visit // Trent Fortnightly. – 1992. – Vol. 22. – # 11. – [Про візит до Трент університету *В. Б.* з деканами 2–4 березня 1992 р.: «The group is coming to Trent on a fact-finding mission to meet with faculty and administrators and discuss various aspects of Trent's organization and administration».]

0817. Боголюбов О., Роженко М. Чи потрібен елітарний університет? // *Культура і життя*. – 1992. – 11 січ. – С. 2. – Продовжуємо розмову. – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, **0835**, 0911, 0967, 1247, 1579, **1579/p.**, 1622.)
0818. Привіт // *Свобода* (США). – 1992. – 15 січ. – С. 3. – [«Ми, українські наукові та професійні установи у діаспорі, щиро вітаємо відновлення Києво-Могилянської академії як модерного університету і бажаємо йому успіхів у реалізації його доленосних завдань. Дай Боже, щоб в недалекому майбутньому він став чи то українською Сорбонною, чи українським Оксфордом.
Ми теж вітаємо його першого ректора, д-ра Вячеслава Брюховецького, і бажаємо йому сили і творчої наснаги йти слідами таких видатних ректорів Києво-Могилянської академії як Інокентій Гізель, Йоасаф Кроковський та Лазар Баранович. І ще, дай Боже, щоб із стін цього старинного, а зараз і сучасного університету знов вийшли нові Сковороди, Максимовичі та Мазепи.
Михайло Борецький, за Українську Вільну Академію Наук; *Любомир Винар*, за Українське Наукове Т-во та Міжнародну Наукову Асоціацію ім. Михайла Грушевського; *Василь Омельченко*, за Наукову Раду при СКВУ; *Лариса Онишкевич* та *Леонід Рудницький*, за Наукове Товариство ім. Шевченка; *Михайло Пан*, за Американську Асоціацію Українських Університетських Професорів; *Іван Фізер*, за Американську Асоціацію Українців; *Дмитро Штогрин*, за Українську Дослідчу Програму при Іллінойському університеті».] – (Див. також 0823.)
0819. Університет Києво-Могилянська академія // *Поступ=Progress* (Вінніпег, Канада). – 1992. – 19 січ.
0820. *Танюк Л.* ...Як фенікс з попелу / Розмову вів *В. Карташов* // *Андріїв. узвіз*. – 1992. – № 1, січ. – С. 2. – [Про *В. Б.* як віце-президента Української наукової асоціації та ініціатора відродження університету «Києво-Могилянська академія».]
0821. Друге життя Академії / *В. Терещук* // *Молода Галичина*. – 1992. – 21 січ. – С. 2. – [«Уже цьогогоріч планується відкриття філії в Харкові. Там функціонуватиме два факультети. Є пропозиція відкрити факультет антикознавства в Миколаєві. Думаю, і львів'яни хотіли б мати відділення нашого вузу в своєму місті».]
0822. Д-р В. Брюховецький відвідає ЗСА // *Свобода* (США). – 1993. – 23 січ. – С. 1. – [«Мета його приїзду – обговорити двотижнєве стажування групи академічних адміністраторів УКМА у жовтні цього року. Крім Ратгєрського університету, ректор Брюховецький відбуде ділові зустрічі в університеті Джона Гопкінса, Мишигенського, Іллінойського та Каліфорнійського університетів.
У Вашингтоні, разом з делегацією Верховної Ради України, він візьме участь у нарадах в справах обміну студентів-стажистів американського Конгресу. Це засідання влаштовує Дослідний центр Конгресу.
Крім офіційних зустрічей, ректор Брюховецький виступить перед українськими громадянами Вашингтону (5-го лютого), Фльориди (7-го лютого), Чікаго (8-го лютого), НьюЙорку (13-го лютого) та Філадельфії (14-го лютого). Ректор Брюховецький повертається до Києва 16-го лютого».]
0823. Привітання Києво-Могилянській академії / *М. Борецький, Л. Винар, В. Омельченко, Л. Онишкевич, Л. Рудницький, М. Пан, І. Фізер, Д. Штогрин* // *Народна Воля* (Скрентон, США). – 1992. – 23 січ. – С. 1. – (Див. також 0818.)

0824. Відродження Києво-Могилянської академії / *М. Базелюк* / Фото *Й. Марухняка* // За вільну Україну. – 1992. – 6 лют. – С. 2: фото: В. Брюховецький. – Нац. святині.
0825. Друге життя Академії: ось що розповів ректор Києво-Могилянської академії, доктор наук, автор семи літературознавчих книг, людина, котра викладала в університетах США та Канади // Молода гвардія. – 1992. – 7 лют. – С. 4. – [«...І найголовніше. Навчання в університеті буде платним. Адже він – перша недержавна вища школа в Україні, що існуватиме виключно з внесків членів Наглядової Ради та спонсорів. Але така умова не повинна лякати тих, хто навчатиметься добре. Платня за навчання фактично повернеться до них у вигляді високих стипендій».]
0826. І бакалаври, і магістри / *А. Новицький* // Черкас. край. – 1992. – 29 лют. – С. 3. – Цікавий співбесідник.
0827. Перехідний стан чи зачароване коло... *Людмила Таран* – *В'ячеслав Брюховецький* // Вітчизна. – 1992. – № 2–3. – С. 143–148. – Письменницькі діалоги. – (Див. також 1241, 3665/66.)
0828. Майданник С. Якщо думати на сто років уперед // Вісті з України. – 1992. – № 7, лют. – С. 15. – [«Виконавчій дирекції, очолюваній В'ячеславом Брюховецьким, активно допомагають у США професор Іван Фізер, у Канаді – професор Ярослав Розумний. Обговорюється питання про відкриття філії університету у Харкові, Миколаєві, Львові».]
0829. Кого готуватиме Києво-Могилянська академія // Уряд. кур'єр. – 1992. – № 9, лют. – С. 8. – Підпис: *В'ячеслав Брюховецький*, директор виконавчої дирекції Університету «Києво-Могилянська академія». – Відродження.
0830. *Lapychak, Ch.* Education for Democracy in the Ukraine // Insights on Global Ethics. – 1992. – # 2, Febr. – P. 1, 4–5. – [Про *В. Б.* як науковця та політичного лідера, який з групою однодумців відновив КМА. Його міркування про систему освіти в Україні та завдання нового університету.]
0831. *Поровський М.* Зробити гідний вибір // Народ. газ. – 1992. – № 5 (34), лют. – С. 1. – [Про політику РУХу, яка б сприяла поверненню відомих політиків, котрі за відомих обставин відійшли від активної діяльності: *В. Б., В. Дончика, П. Кислого та інших.*]
0832. *Іван Драч*: «Рух не вичерпав себе і має майбутнє»: Інтерв'ю напередодні третіх українських зборів Народного Руху України / *Вели О. Кей, Ю. Луканов* // Народ. газ. – 1992. – № 7, лют. – С. 4. – [Про *В. Б.* як одного з тих, хто брав участь у створенні проекту Програми Руху.] – (Див. також 1405/2.)
0833. *Белов О., Заболотний Ю.* Відкрився третій з'їзд Руху України // Голос України. – 1992. – 29 лют. – С. 2: фото: [*В. Дончик, В. Чорновіл, В. Б., А. Пашко.*] – Політика і ми.
0834. *Chernos, S.* Trent taking role in Ukrainian university // Peterborough Examiner, 1992. – March 4. – [Про історію КМА, про відвідини *В. Б. Трентського університету.*]
0835. Конвертований диплом? Буде! / *С. Майданник* // Освіта. – 1992. – 6 берез. – С. 1, 6. – [«Нас турбує, що під іменем “Києво-Могилянської академії” робляться речі для нас незрозумілі. З'явилося кілька публікацій, у яких люди,

- зовсім непричетні до університету (хоча підписуються вони як представники Києво-Могилянської академії) виголошують такі теорії, що з наукової точки зору не витримують ніякої критики. [...] Хочу через вашу газету відмежуватися від цього. Все, що іде не під назвою Університету "Києво-Могилянська академія", не має до нас жодного стосунку. [...] Або хіба не дивно було прочитати у двох досить різного спрямування і різної приналежності виданнях – "Самостійній Україні" і "Культурі і житті" – публікації, що з'явилися одночасно. Повторені вони слово в слово, але підписані різними іменами. Під однією статтею прізвища – Бишовець, Роженко, а під другою – Боголюбов, Роженко. Там написано, що зі мною ці люди зустрічалися. Я не пригадую такого. Принаймні прізвище Бишовець я безсумнівно запам'ятав би, бо колись любив футболіста Бишовця».] – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, 0911, 0967, 1247, 1579, **1579/p.**, 1622.)
0836. Ректор Києво-Могилянської академії перед громадою в Вінніпезі // Вісник=Herald (Вінніпег, Канада). – 1992. – Ч. 4, квіт. – С. 5. – [15 берез. **В. Б.** виступив з промовою про університет та його структуру, про дієву допомогу українців Канади в його розбудові.]
0837. Відновлення Києво-Могилянської академії – відродження української духовності і науки: [тема доп.] В. Брюховецького 17 берез. 1992 р. / Товариство сприяння РУХові. Філія Укр. катол. ун-ту. Осередок НТШ // Нова зоря (Чикаго, США). – 1992. – 15 берез. – С. 4. – (Див. також 1137.)
0838. Preview of events // The Ukr. Weekly. – 1992. – # 11, March 15. – P. 11, 14. – [Про виступ **В. Б.** 20 березня в НТШ.]
0839. Доповідь проф. В. Брюховецького // Свобода (США). – 1992. – 20 берез. – С. 1. – [«Концепція відродження "Києво-Могилянської академії" як модерного університету», 21 берез. 1992 р. у Домі НТШ у Нью-Йорку.]
0840. Українська Федерація Філядельфійської округи. Наукова Комісія повідомляє та запрошує все громадянство на зустріч та доповідь д-ра В'ячеслава Брюховецького, ректора Києво-Могилянської академії, 22 берез. 1992 р. в Українському освітньо-культурному центрі. – [Б. в., б. д.] – [1] с. – Всі пожертви призначені на фонд Києво-Могилянської академії.
0841. Savytsky A. Academy offers a different educational model // News from Ukraine. – 1992. – № 16, March. – P. 7. – [Про освітню концепцію УКМА.]
0842. Baldinger T. «Phoenix Rising» // News from Ukraine. – 1992. – № 16, March. – P. 7. – [Вірш з посвятою **В. Б.** та Академії.]

0842/n. • Baldinger T.: **PHOENIX RISING: text**

Dance with ghosts of scholars past
Whose time to rise has come at last
As students toss their caps to the sky
And gowns and crows swirl and fly!
There ancient halls where the search for truth
Was pursued with all the vigor of youth
Will once again echo the voice
Of all who in their search rejoice.

For centuries, guarding the cause of learning
A beacon for all of Europe's yearning,
You arise anew to lead the way
To a free and re-enlightened day.
When people everywhere of good will
Will strive truth and justice still,
And working together in liberty,
Will set the still imprisoned free.

*For Viacheslav Briukhovetsky and the re-emergent Kiev Mohyla Academy
from Tarney Baldinger, March 19, 1992, Sonora, California, USA.*

0843. Гром'як Р. Вертеп, або як я став народним депутатом СРСР і що з того вийшло: (Спогад-роздум). – Тернопіль, 1992. – 335 с. – Б-ка журналу «Тернопіль»; Вип. 3. – [Про В. Б. як учасника Першого Конгресу МАУ (27 серпня – 3 вересня 1990 р.) і його участь в неформальній дискусії з І. Фізером щодо крайнощів в українському літературознавстві: «...З одного боку, д-р Фізер категорично твердив, що українському літературознавству треба відмовитись від застарілої “теорії відображення” і “допотопної естетики революційних демократів”, а з другого – прикро вражає запобігання молодих, які колінкують перед ким завгодно, лиш би їм допомогли поїхати за кордон. Безперечно, треба туди їхати, бо вчений без відчуття світового контексту своєї науки – не вчений. Але ж має рацію і В. Б., який твердив: якщо ми відкинемо геть усе, не заглибимося в історію науки на Україні, не зіставимо її з рухом європейської (якщо вже не світової) науки, то ми не позбудемося “секундарності” (так діаспора називає вторинність науки), а будемо знову сліпо повторювати те, що Захід уже зробив». – С. 109.]
0844. Віталій Дончик: «Це не можна відкладати на потім» / Розмову вела В. Пащенко // Літ. Україна. – 1992. – 2 квіт. – С. 3. – [Про В. Б., який разом з групою письменників В. Дончиком, В. Тереном, С. Тельнюком, С. Гречанюком, А. Шевченком, О. Лук'яненком, Ю. Цековим, М. Слабошпицьким обговорював ідею РВУХу ще 1988 р. в Ірпінському Будинку творчості письменників, де й дали йому назву.]
0845. Українська Сорбонна // Вечір. Київ. – 1992. – 2 квіт. – С. 1. – Подобиці для «Вечірки».
- 0845/рус. Украинская Сорбонна // Вечер. Киев. – 1992. – 2 апр. – С. 1. – Подробности для «Вечёрки».
0846. Повернувся – через роки, через віки / Розмову з В. Зубком вела Л. Бараневич // Голос України. – 1992. – 4 квіт. – С. 12.
0847. Доповідь про Києво-Могилянську академію // Поступ=Progress (Вінніпег, Канада). – 1992. – 5 квіт.
0848. Kolomayets M. Kiev-Mohyla Academy to be revived as private university / Photo by R. Hadzewycz // The Ukr. Weekly. – 1992. – # 14, Apr. 5. – P. 11, 14; photo: Dr. Viacheslav Briukhovetsky. – [Детальний опис проекту В. Б., спрямованого на відродження КМА.]
0849. Koznarska Casanova I. On the state of Ukrainian education: Interview with the Minister Petro Talanchuk // The Ukr. Weekly. – 1992. – # 14, Apr. 5. – P. 10, 11. – [Згадка про одночасне перебування В. Б. і П. Таланчука у США.]

- 0850.** Briukhovetsky: ...we are witnessing the renewal of leadership structures / *Ika Koznarska Casanova* // The Ukr. Weekly. – 1992. – # 14, Apr. 5. – P. 11. – [Виклад виступу **В. Б.** про особистість і діяльність *П. Таланчука*.]
- 0851.** Kiev-Mohyla Academy president pays visit to Princeton University // The Ukr. Weekly. – 1992. – # 14, Apr. 5. – P. 12, 13: photo: Dr. Briukhovetsky, during a visit to Princeton University. With him are Dr. John Fizer, Dean Nancy Weiss Malkiel, John N. Smith, Assistant Dean Nancy Kanach and Dr. Larissa M. L. Onyshkevych. – [«During his Princeton visit, Dr. Briukhovetsky met with the dean of the faculty, dean of the college, and dean of the Woodrow Wilson School of Public and International Affairs. The possibility of future student exchanges was probed with the director of the Study Abroad program. Anticipating the eventual establishment of a KMA affiliate institute of American studies, he also met with the director of the American Studies Program».]
- 0852.** Велика подія // Свобода (США). – 1992. – 8 квіт. – С. 1, 4: фото: Під час відвідин Головної канцелярії УНСоюзу (зліва): проф. І. Фізер, головний передсідник УНС У. Дячук, проф. В. Брюховецький, головний секретар УНС В. Сохан і головний касир О. Благітка.
- 0853.** Яремчук Д. Громадська зустріч з д-ром В. Брюховецьким // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада). – 1992. – 13 квіт. – С. 7, 8: фото: Проф. Брюховецький перед мікрофоном. Зліва проф. Я. Розумний, спр. мгр. Софія Качор – голова Вінніпезького відділу Руху і п. Зенон Круцько – голова читальні «Просвіта».
- 0854.** Перший вищий навчальний заклад Східної Європи – «Києво-Могилянська академія» після вимушеної 175-літньої перерви відновлює діяльність як незалежний міжнародний університет «Києво-Могилянська академія». Оголошується прийом студентів... [Умови вступу та умови конкурсу програм.] // Голос України. – 1992. – 14 квіт. – С. 15.
- 0855.** Слово має ректор / *Л. Король* // Голос України. – 1992. – 15 квіт. – С. 4.
- 0856.** Ukraine: from Chernobyl' to sovereignty: a collection of interviews / Ed. by *R. Solchanyk*; foreword by *Norman Stone*. – Houndmills: MacMillan in association with the RFE/RL Research Institute, Canadian Institute of Ukrainian Studies Press University of Alberta, 1992. – XXXVI, 174 p. – Див. Index. Brukhovets'kyi, Vyacheslav – [Із зм.: *The Beginning of «Rukh»: An Interview with Pavlo Movchan* / *R. Solchanyk*. – P. 7–18: [Інтерв'ю 24 черв. 1989 р. з П. Мовчаном під час конференції «Гласність, перестройка і Україна», яка була спонсорована Укр. дослідн. програмою Іллінойськ. ун-ту в Урбана-Шампейн.]. Про активну участь **В. Б.** у складі ініціативної групи від Інституту літератури разом зі М. Жулинським та В. Дончиком у написанні проекту програми РУХу. – С. 8; Про перших ініціаторів створення РУХу В. Дончика, **В. Б.** та Ю. Коваліва. – С. 10; Про **В. Б.**, В. Дончика та П. Осадчука, які брали участь у теледискусії з Л. Кравчуком. – С. 12.] – (Див. також 0532.)
- 0857.** Кто будет учиться, чему будет учиться: «Киево-Могилянская академия» набирает студентов / *Л. Павлюх* // Правда Украины. – 1992. – 17 апр. – С. 3.
- 0858.** Gladstone Contributes to Kiev University // The Star Phoenix, Saskatoon. – 1992. – Apr. 18. – [Про пожертву Берта Гледстоуна \$ 10,000 для УКМА. «I was

born in the Ukraine March 13, 1912. From childhood on, I've had a very warmhearted feeling for the Ukrainian people (nashi ludie). When I was a child, my Ukrainian playmate taught me to speak his language while I taught him the language of my people. I've enjoyed business relations and pleasant association with Ukrainian community since arriving in Canada in 1925. At age 80, I feel I'm giving back some of my legacy to people and to organizations that I feel are deserving. The Ukrainian community is on my preferred list. It's a great accomplishment in my lifetime».]

- 0859.** Спробуйте свої сили: Отже оголошено прийом до нового українського вузу. Ми попросили ректора університету «Києво-Могилянська академія» *В. Брюховецького* прокоментувати цю подію / Прес-центр «Києво-Могилянської академії» // Освіта. – 1992. – 21 квіт. – С. 2.
- 0860.** *Pavlychko, S.* Letters from Kiev / Translated by *M. Kostash* / A preface and annotation by *B. Krawchenko*. – New York: St. Martin's Press, in association with CIUS Press, University of Alberta, 1992. – 177 p. – P. 6, 13, 30, 170. – (Див. також 1779, 2021.)
- 0861.** Києво-Могилянська академія набирає студентів / *Л. Павлюх* / Інф. довідка *А. Авторханова* // Факт: Інформ. щотижневик. – 1992. – 24 квіт. – С. 7. – (Див. також 3665/65.)
- 0862.** *В. І. Вернадський.* Громадянин. Вчений. Мислитель. Праці вченого та література про нього з фондів Центральної наукової бібліотеки ім. *В. І. Вернадського Академії наук України* / Уклад.: *С. О. Задоя, І. А. Певзнер*. – К., 1992. – 90 с. – [Див. імен. покажч.]
- 0863.** Повертаємося до Європи // Народ. газ. – 1992. – № 16, квіт. – С. 2. – [«Перший вищий навчальний заклад Східної Європи – “Києво-Могилянська академія” після вимушеної перерви відновлює діяльність як Незалежний Міжнародний Університет “Києво-Могилянська академія”». Оголошується прийом студентів на 1 курс денної форми навчання. – Положення про Києво-Могилянське братство.]
- 0864.** Києво-Могилянська академія: вчора, сьогодні і завтра // 21-ий ВІК. – Ужгород, 1992. – № 4–5, квіт.–трав. – С. 8. – [Інтерв'ю з *В. Б.*]
- 0865.** *Владимир Иванович Вернадский* / РАН / Сост.: *Бибих И. Г., Жидовинов С. Н., Матвеева Г. И.* и др. / Авт. вступ. ст. *А. Л. Яншин* и др. – М.: Наука, 1992. – Изд. 2, доп. – 232 с. – (Материалы к биобиблиограф. учёных. Сер. геол. наук; Вып. 44). – [Див. імен. покажч.]
- 0866.** «Києво-Могилянська академія» набирає студентів / *Л. Павлюх* // Робіт. газ. України. – 1992. – 12 трав. – С. 4.
- 0866/рус.** «Києво-Могилянская академия» набирает студентов // Робочая. газ. Украины. – 1992. – 12 мая. – С. 4.
- 0867.** *Яворівський В.* Публічна доля Віталія Дончика // Літ. Україна. – 1992. – 14 трав. – С. 5. – [«Теоретично-практична прискіпливість, чіпкий педантизм саме Віталія Дончика, Мирослава Поповича, Вячеслава Брюховецького, Юрія Цекова, Сергія Гречанюка в поєднанні з кореневим національним романтизмом Дмитра Павличка, Івана Драча, Сергія Плачинди, Петра Осадчука, Віктора Терена (і перший, і другий ряд легко продовжувати) дали Рухові життя, визначили його мету, стратегію і тактику».]
- 0868.** *Robinson, A.* U of S sends books to Ukraine // The Star Phoenix (Saskatoon, Canada). – 1992. – May 14. – [Про англomовні підручники, переслані з Канади до УКМА завдяки проф. *Георгію Фотію (George Foty)*.]

0869. Логвиненко О. Рівень – державний: на Вченій раді Інституту літератури // Літ. Україна. – 1992. – 21 трав. – С. 6. – [Про подяку **В. Б.** за 2 стипендії по \$ 1,200 для майбутніх студентів Університету КМА, які передала Ніна Антонівна Синявська – донька відомого українського вченого Антона Степановича Синявського.]
0870. Приймальна комісія працює: Університет «Києво-Могилянська академія» готується до початку першого навчального року // Літ. Україна. – 1992. – 21 трав. – С. 7.
0871. Повернення «Альма Матер» // Андріїв. узвіз. – 1992. – № 11–12, трав. – С. 11.
0872. Теоретико-літературні читання «Українська література і національне відродження», 28–29 трав. 1992 р.: Програма-запрошення / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка Акад. наук. України. Відділ теорії літератури. – [К.], [1992]. – 3 с. – [Назва доповіді **В. Б.** «Національна ментальність як аспект тлумачення твору й літератури». – С. 2.]
0873. Академія відчиняє двері / Розмову з С. С. Іванюком вела І. Роздобудько // Родослав. – 1992. – № 9/10, травень. – С. 3, 6. – [Про **В. Б.** як автора концепції університету «Києво-Могилянська академія» та людину, що зробила перші кроки для реалізації цієї ідеї.]
0874. Києво-Могилянська академія відновлює діяльність як незалежний міжнародний університет, який готуватиме висококваліфікованих фахівців у ділянках гуманітарних, економічних та природничих наук. [Оголошення про набір студентів.] // Діло. – 1992. – № 48, 3–5 черв. – С. 8.
- 0875/с. Президентів України Л. М. Кравчуку // Літ. Україна. – 1992. – 4 черв. – С. 7. – Підпис: Борис, Микола, Богдан Біляшівські, Вячеслав Брюховецький, Роман Воронка, Олесь Гончар, Тарас Гунчак, Іван Дзюба, Іван Драч, Олександр Ємець, Іван Заєць, Петро Кононенко, Дмитро Павличко, Володимир Пилипчук, Лесь Танюк, Володимир Черняк, Вал. Шевчук, Ігор Юхновський, Володимир Яворівський. – [Про необхідність упорядкувати Канівський Пантеон і «надати Каневу особливого статусу – як першорядному історико-культурному і рекреаційному центрові».]
0876. Академія на Подолі // Вечір. Київ. – 1992. – 5 черв. – С. 2. – Наші святині. – [Про історію та відродження ун-ту КМА як втілення нової моделі вищої освіти.]
- 0876/рус. Академия на Подоле // Вечер. Киев. – 1992. – 5 июня. – С. 2. – [Назва і вступ від редакції рос., а текст укр. мовою.]
0877. Кость К. Брюховецький, спадкоємець Могили / Фото В. Лециньського // Голос України. – 1992. – 10 черв. – С. 5: фото: [Т. Гунчак і **В. Б.**] – [Ілюстрація: герб УКМА некоректно зображений.] – [Про виступ **В. Б.** 6 червня на посвяченні Університету.] – (Див. також 0880, 0882, 0884.)
0878. Іценко Н. Повернення Києво-Могилянської академії: чому українці були найписьменнішою нацією? // Україна молода. – 1992. – 12 черв. – С. 2.
0879. Сергієнко О. Бібліотека Паславського – Києво-Могилянській академії // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1992. – 14 черв. – [Згадується про

візит В. Б. до США і відвідини ним родини Паславських з приводу їхнього бажання подарувати КМА свою книгозбірню; цитується лист В. Б. до Ю. Паславського, написаний ним після повернення до Києва. У листі – подяка за подаровану книгозбірню та роздуми про майбутнє України.]

0880. Посвячено Києво-Могилянську академію [6 червня 1992 р.] // Свобода (США). – 1992. – 16 черв. – С. 1. – (Див. також 0877, 0882, 0884.)
0881. Нащадки спудеїв / Фото В. Лециньського // Хрещатик. – 1992. – 16 черв. – С. 6: фото: Ректор академії В'ячеслав Брюховецький приймає вітання патріарха української культури Івана Гончара.
0882. «Віват, Академіє!» / Фото І. Яйцького // Літ. Україна. – 1992. – 18 черв. – С. 1, 2: фото: Ректор Академії В. Брюховецький [під час посвяти Академії 6 червня 1992 р.] – (Див. також 0877, 0880, 0884.)
0883. Десятников Д. После банкета с икрой – поездка с сиреной // Киев. вед. – 1992. – Спец. выпуск, июль. – С. 16: фото: [Д. Павличко, В. Б., М. Охмакевич та ін.] – [«25 июня на трёхпалубном корабле “Леся Украинка” (историческое название “XXV съезд КПСС”) состоялась презентация фирмы “Minolta – Trading – Ukraine” со 100-процентным иностранным капиталом».]
0884. Києво-Могилянська академія: Основи нової системи освіти / О. Кобець // Укр. слово (Париж, Франція). – 1992. – 28 черв. – С. 6. – [Зі вступу: «Кінець першого тижня червня пройшов у Києві під знаком Києво-Могилянської академії. КИЇВ: нарада владик і священників УАПЦ, які напередодні брали участь в урочистому засіданні розширеної Архієрейської наради і Великої Ради Всеукраїнського Братства святого апостола Андрія Первозванного з нагоди другої річниці запровадження патріяршого устрою, урочисто освятили будинок університету, який прийме цього року перших студентів».] – (Див. також 0877, 0880, 0882.)

0885/x. • THE TRADITIONS...: хуторизми (July 4, 1992)

The traditions of the khutir were old when Gogol wrote of one near Dykanka. Even in the 1930's, those who were blessed by residence in one never referred to themselves as селяне but as хуторяне. I had always believed that the traditions of such small pieces of paradise in the countryside had been destroyed by Stalin. But, as with so much in Ukraine that outsiders had assaulted and the outside world had long thought lost forever. Slavko has revived and returned to Ukraine a part of its heritage. Although I grew up on a small farm and became a hutorian, at least in part, to escape where I came from, I am honored to help also in this work.

James Mace,
по українському – Яків Якович Булава.

0886. Грохович Т. Свободи без рідної мови немає! // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада). – 1992. – 6 лип. – С. 6.
0887. «Свої люди» в Академії / Запис К. Кіндрася // Голос України. – 1992. – 18 лип. – С. 6, 7: фото. – [Інтерв'ю з деканами; розповідь В. Б. про тестування: «На жаль, після прийому до університету з багатьма колишніми приятелями стосунки доведеться зіпсувати. Підходить до мене якийсь один відомий шанований в Україні чоловік і просить “взяти його людину”. Я дуже довго

переконавав, що це неможливо: всю документацію вступників заковано, “шифри-бандеролі” знімаються з тестів лише після того, як виставлено оцінки і т. ін. “Нарешті! – вигукнув здивований чоловік. – Нарешті ми покладемо край протекціонізму і блатам... Але ж «мою людину» ти все таки візьмеш?»»]

0887/рус. «Свои люди» в Академии // Голос Украины. – 1992. – 18 июля. – С. 6, 7.

0888. Profs, students give books to aid Ukrainian library // Winnipeg Free Press. – 1992. – Aug. 6. – [Про 5000 університетських підручників, переданих УКМА з Вінніпегу.]

0889. Доктор філологічних наук В'ячеслав Брюховецький: Не бідним родичем, а рівноправним партнером Києво-Могилянська академія має ввійти до світової університетської системи / О. Чекмишев // Культура і життя. – 1992. – 15 серп. – С. 6, іл. – [«...Мітингів же страшенно не люблю, хоча свого часу доводилося їх проводити. Вся справа в тому, що на них, як і на форумах, глобальні проблеми не вирішуються. Тому загалом вітаючи цю ідею і беручи участь у роботі оргкомітету [Всесвіт. форуму українців], вважаю її перш за все ознайомчою зустріччю. У науковому плані ілюзій не маю. Ідеї розробляються не на форумах, а в кабінетах і в публікаціях.

...Якщо говорити відверто: роль адміністратора, в якій я тепер опинився, мені не подобається. Найбільше, чим люблю займатися, – працювати в архівах. Однак знову на перший план висувається оте саме “як не ти, то хто?..” Тому мушу опікуватися ремонтом туалетів, шукати робітників, виконувати інші адміністративні обов'язки. Можливо, пізніше, коли Києво-Могилянська академія “стане на ноги”, як ви кажете, я відійду і від цього... Нинішня ж праця забирає увесь час, усі сили, змушує до колосальної напруги, зосередженості. Зрештою, не більше ніж чотиригодинного сну...

...Можна сказати так: досягнуте на сьогодні – результат поєднання рухівського завзяття перших фундаторів і високого професіоналізму людей, які й раніше займали високе місце у суспільстві».]

0890/т. • ОБІТНИЦЯ В. БРЮХОВЕЦЬКОГО НА ІНАВГУРАЦІЇ РЕКТОРА (23 серпня 1992 р.)

Я, В'ячеслав Брюховецький, приймаючи покладені на мене волею моїх колег і однодумців обов'язки ректора відродженої Києво-Могилянської академії, перед професорами і студентами Університету «Києво-Могилянська академія», перед усім українським народом складаю обітницю чесно і не шкодуючи сил служити нашій славній Alma Mater. Я клянусь, що всі мої помисли і діяння будуть спрямовані на піднесення духовності, освіченості, національного самоусвідомлення і гуманістичних начал молодшої генерації. Поки мене Божа благодать на сім світі задержить і даватиме життєву силу, поки мені виявлятимуть довіру професори і студенти Університету «Києво-Могилянська академія», всі мої духовні, інтелектуальні і фізичні сили будуть спрямовані на це святе діло.

І якщо би я відступився від цієї обітниці, то хай не буде мені прощення ані від батьків та дітей моїх, ані від жодної людини, сущої на благословенній і стражденній землі України. Присягаю! – (Див. також 3665/60.)

0890/н. • **М. Попович. З ВИСТУПУ НА ІНАВГУРАЦІЇ РЕКТОРА:
публікація (23 серпня 1992 р.)**

І може варто було б сказати, що якесь трошки іронічне ставлення до всього життя, я б сказав, як до театрального дійства було властиве Києво-Могилянській академії. Адже і добре всім відому українську народну пісню «І шумить, і гуде...» спудеї співали так:

Et sonat, et tonat,
Pluvium que coelum dat,
А хто ж мене, молодю,
Meum domum reducat?
Обізвався козак
На солодкім меду:
– Гуляй, гуляй, теа сага,
Я додому проведу.

І так далі, і так далі...

Оце балансування на грані великої високої культури, віри, серйозності і якогось самоіронічного жарту було властиве нашій національній культурі, і хай би воно лишилося й нам, бо інакше не збагнемо й серйозного. Хочеться, аби ми відчули, що в цих стінах, які їх ми благословляємо сьогодні, збереглося живе тепло. Якщо покласти сюди руку, руку доброзичливу, то це тепло можна почути. І нехай студенти наші відчують те тепло, яке пройшло через віки, коли тут бувало всяке, і здавалось, навіки забуте те перше благословення, яким було відкрито тут академію багато років тому.

0891. Друга річниця Незалежності, можливо, буде солодшою. [*Фоторепортаж*.] / Фото В. Жованика // Україна молода. – 1992. – 26 серп. – С. 2: фото: Ректор Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький, представник Президента у Києві Іван Салій та Президент України Леонід Кравчук на відкритті академії.

Rumor publicus:

1313. Вовк С. Той незабутній серпень // Свобода (США), 1996, 21 серп.;

1315. Верига В. Свято в Києво-Могилянській академії // Народна Воля (Скрентон, США), 1996, 29 серп.

0892. Lew K. Ukrainian capital observes day with parads, rallies, fireworks // The Ukr. Weekly. – 1992. – # 35, Aug. 30. – Р. 1, 9. – [*Про офіційне відкриття Києво-Могилянської академії 24 серпня – С. 9*.]

0893. Дяченко В. Доба літературного фенікса // Літ. Україна. – 1992. – 30 серп. – С. 5. – [«...Критика і критики вимерли як мамонти, В. Дончик і В. Брюховецький обома руками обійняли по праву престижні посади, колись усюдисущий Слабошпицький, що був “один за всіх”, пише переважно передмови, В. Панченко сидить у Верховній Раді і пише мемуари, М. Стрельбицький у Вінниці, певно, ловить рибу. А. Скрипник, мабуть, гусарствує...»]

0894. Календар-довідник на 1992–1993 навчальний рік / Уклад.: В. Зубко; Авт. кол.: В. Брюховецький, О. Гарань, В. Зубко, С. Іванюк та ін. / УКМА. – К., 1992. – 96 с.

0895. Слово до студента // Календар-довідник на 1992–1993 навчальний рік. – К., 1992. – С. 6. – (Див. також **3665/61.**)

Rumor publicus:

228І. Києво-Могилянська академія: матеріали до бібліографічного показника літератури з фондів Наукової бібліотеки НАУКМА, Вип. 1. – К., 2002, див. № 87.

0896. Ремизовская Г. Два интервью у ворот Академии: После более чем 170-летнего перерыва снова открылась Киево-Могилянская академия // Киев. вед. – 1992. – 1 сент. – С. 6. – [Интерв'ю зі студентками В. Якубович та Н. Сєвровою.]

0897. В'ячеслав Брюховецький, ректор: Коротко про себе // Так: Трибуна Академії / Ред. С. Квіт; Відп. секретар О. Євтушенко; Оглядач В. Цибулько; Комп'ют. набір: В. Костіков та Л. Романко. – К., [1992, верес.]. – Число нульове. – [С. 2]. – [Зображено некоректний герб УКМА.]

0898. Vivat, Academia! // Літ. Україна. – 1992. – 3 верес. – С. 1. – Підпис: Кор. «ЛУ».

0899. Створено постійну фундацію для допомоги Києво-Могилянській академії // Народна Воля (Скрентон, США). – 1992. – 3 верес. – С. 1, 3. – [Історія створення групи «Приятелі УКМА» та «Товариства Могилянської Академії», ініційованих В. Б.]

0900. Joyous tears and laughter, celebration and solemnity fill the streets of Kiev as Ukraine celebrates its first anniversary / Photo by M. Kolomayets, K. Lew // The Ukr. Weekly. – 1992. – # 36, Sept. 6. – P. 11: photo: Ukrainian President Leonid Kravchuk leaves the Kiev Mohyla Academy after opening ceremonies on Independence Day. He is flanked by Ivan Salij, presidential representative in Kiev and Vyacheslav Briukhovetsky, the Academy's rector.

0901. Подяка ректорату // Укр. вісті=Ukr. news, (Детройт, США). – 1992. – 20 верес. – С. 4. – [Лист В. Б. від 10 серпня 1992 р. з подякою приятелям УКМА в Америці – І. Фізеру, Л. Онишкевич, В. Безсоніву, Я. Гурському, І. Даниленку, Д. Гечі, З. Городиському, Є. Лащіку, Д. Маркусь, Ю. Міценку, М. Пану, М. Фізер.]

0902. Nouvelles de la bibliothèque Académie Kiev-Mohyla // University Gazette, University of Ottawa. – 1992. – Sept. 25.

0903. Києво-Могилянська академія // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада). – 1992. – 28 верес. – Підпис: (Я. Р.). – [Про офіційне відкриття Міжнар. ун-ту «Києво-Могилянська академія» 23–24 серпня 1992 р., освячення приміщень Академії, обрання 23 серпня В. Б. ректором університету традиційним ритуалом Києво-Могилянської академії, зустріч 24 серпня у кабінеті В. Б. членів Надзірної та Міжнародної Консультативної Рад з Президентом України Л. Кравчуком.]

0904. Vivat Academia! / Інтерв'ю з Т. П. Донченко-Кисельовою вела І. Яцембська // Поділ і ми. – 1992. – № 17, верес. – С. 1–2. – Відродження. – [Про роль В. Б. в організації Академії, про нього як голову колективу співробітників-однодумців.]

0905. Шевчук М. В. Києво-Могилянська академія в контексті історії української культури XVII–XVIII ст. // Філософ. і соціол. думка. – 1992. – № 9. – С. 151–159. – [В основу концепції статті покладено визначення джерел національної специфіки українського народу з праці В. Вернадського «Українське питання і російська громадськість».]
0906. An Academic Reincarnation // Science. – Washington, 1992. – Vol. 258. – Oct. 2. – P. 26. – Підпис: S. D. – [«Amid the gloom in Ukrainian intellectual circles, one recent event provides at least a glitter of hope: this month, the “University of Kiev-Mohyla Academy” reopened – 175 years after it was closed down by Czar for its humanistic teaching – as the first non-state-run university in Ukraine. Its objective is to train people to think independently and try to help recreate a cosmopolitan intellectual culture in a country traditionally dominated by ideology». В. Б. про нового типу університет, нову систему навчання в УКМА – вільну від комуністичної ідеології.] – (Див. також 0921.)

0906/р. • AN ACADEMIC REINCARNATION: рефлексії (1999)

Було по десятиї після спекотного недільного червневого дня. 1992 рік. Почуваюся вичавленим – цілісний день від самого рана працював над тестами. Лишалося менше місяця до цього незвичного дійства, що згодом стане ніби візитною картою Могилянки, і якихось пару місяців до посвяти перших спудеїв відроджуваної Академії. Телефон подзвонив теж ніби аж якось втомлено. Англійська мова. Кореспондент журналу «Science». На жаль, завтра їде з Києва, а хотів би мене проінтерв'ювати. Чи можна це зробити зараз? Звісно, можна. Welcome! Pleasure to meet you... Відкидаюся на крісло, аж круги перед очима – хоч мент відпочити. А журналіст уже стукає в двері. Виявляється, телефонував з автомата на Контрактовій. Уважно слухає, питання посутні, легко розуміє мою ідею, бо сам закінчував Liberal Arts, хоч і трошки скептичний до цієї системи навчання. Більше його цікавить, як ми долатимемо заідеологізованість традиційних радянських освітніх методів, де знайдемо професуру, як формуватимемо бібліотеку, чи виселяться військові, як фінансово все це забезпечити в умовах української гіперінфляції... Розповідаю. Все! Диктофон вимкнено. Проте журналіст не квапиться йти. Сидить, дивиться на мене. І раптом: «How many people do think that you are crazy?» І мені несподівано стає легко й весело. «A lot of them» – відповідаю, бо дедалі частіше зустрічаю трохи навіть стривожені погляди знайомих і не дуже знайомих людей... А журналіст оповідає мені, як три тижні їздив по Україні, зустрічався з багатьма керівниками від освіти, котрі сидять у розкішних кабінетах і нарікають, нарікають, нарікають... «Good luck! – завершив. – You should succeed!» Так з'явилася перша згадка про нас в авторитетному зарубіжному журналі...

0907. Києво-Могилянська академія // Свобода (США). – 1992. – 3 жовт. – С. 3: фото: Президент Л. Кравчук і В. Брюховецький під час відкриття Університету КМА.
0908. Soltys D. Books for Ukraine // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада). – 1992. – Oct. 19. – [«The plan was to have each Ukrainian-Canadian professor circulate a memo among his/her departmental colleagues, calling for donations of surplus new and used books. A separate request was sent to the chief librarians of twenty-five of Canada's largest universities».]
0909. Санько Г. Прийшли спудеї в древні стіни // Молодь України. – 1992. – 16 жовт. – С. 3. – 3 днем народження, академіє! – [Про ідеї й плани В. Б. щодо розбудови академії.]

- 0910.** Вступ. сл. До джерел духовності / *Качуровський І.* Містична функція літератури та українська релігійна поезія // Слово і час. – 1992. – № 10. – С. 33. – До джерел. – Ad fontes!

Rumor publicus:

2276. Слово і час: Системат. покажч. змісту (1990–1999). – К., 2002, див. № 342.

- 0911.** *Хурсин Л. А.* Что такое академия вообще и Киево-Могилянская в частности? – [Б. в.], [1992]. – 14 с. – [Датовано 3 листоп. 1992 р. «20 января 1991 года академик Болотов Б. В. учредил в г. Киеве Киево-Могилянскую академию. Её устав был зарегистрирован Внешне-экономической ассоциацией “Украина” приказом по ВЭА “Украина” от 1 апреля 1991 г.» – С. 8; «Так, в 1992 году было объявлено о создании второй Киево-Могилянской академии во главе с её ректором доктором филологических наук Брюхавецким... По своему назначению Университет “Киево-Могилянская академия” скорее является преемником Высшей партийной школы при ЦК КПУ нежели Киевской академии. Основанием для такого предположения является следующий факт. Получив от коммунистов часть помещений Киевской академии, которые до этого занимало Киевское высшее военно-морское политическое училище, руководство Университета “КМА” приняло участие в ритуале их освящения. Непосредственное участие в этом ритуале принимал проректор по науке профессор, доктор философских наук Попович. Из его объяснений, транслировавшихся по телевидению, осталось совершенно непонятно, в какую истину теперь верует руководство Университета “КМА”? В истину Карла Маркса или в истину Иисуса Христа? Вот такая наука в Университете “КМА”». – С. 12.] – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, 0835, 0967, 1247, 1579, 1579/р., 1622.) – (Див. також 0730, 0731/р.)
- 0912.** *Baziuk M.* Sabre Foundation sends texts to Kiev-Mohyla Academy, readies next shipment // The Ukr. Weekly. – 1992. – # 45, Nov. 8. – P. 10, 13. – [Про листування **В. Б.** з *Т. Витвицькою* – Головою Фонду «Сейбр-Світло» з приводу отримання наукової та навчальної літератури для бібліотеки університету.]
- 0913.** Творити спільне завтра / Розмову з *В. С. Брюховецьким* під час Міжнар. наради експертів з питань слов'янознавства, м. Ужгород, листоп. 1992 р. вела *Н. Панчук* / Фото *А. Едельмана* // Закарпат. правда. – 1992. – 12 листоп. – С. 4: фото: В'ячеслав Брюховецький, д-р філол. наук, ректор ун-ту «Києво-Могилянська академія».
- 0914.** Князь учит украинский, но сала не ест / С князем *С. Волконским* беседовала *О. Берадзе* / Фото *Л. Найдюка* // Киев. новости. – 1992. – 20 ноября. – С. 5. – Аристократы в «КН».
- 0915.** 24 серпня в Києві відбулося урочисте відкриття університету «Києво-Могилянська академія». З привітанням відродженої Академії виступили ректор *В. Брюховецький*, Президент України *Л. Кравчук*, представник Президента в Києві *І. Салій*, член міжнародної консультаційної ради проф. Штутгартського університету *Роланд Піч*, президент Надзірної ради *Микола Кравець* // Слово і час. – 1992. – № 11. – С. 94.

0916. Носова А. 228 надій і тривог / Фоторепортаж М. Білокопитова // Дем. Україна. – 1992. – 28 листоп. – С. 1: фото: Ректор академії Вячеслав Степанович Брюховецький, заступник ректора Тамара Петрівна Кисельова-Донченко. – Суботня фотопанорама.
0917. Києво-Могилянська академія // Вісник=Herald (Вінніпег, Канада). – 1992 – Ч. 11, листоп. – С. 4. – Підпис: (Я. Р.). – [«Перед офіційним публічним відкриттям, у кабінеті ректора УКМА відбулася зустріч членів Надзірної й Міжнародної Консультативної Рад з президентом України Леонідом Кравчуком. На цій зустрічі, в якій брали участь члени Рад від західної діаспори – Ю. Шевельов, Я. Розумний, Б. Гаврилишин і Б. Вжесневський, – президент України висловив свою повну підтримку УКМА, включно з передачею університетові колишніх маєтків Могилянської Академії».]
0918. IV Великі збори Народного РУХу України, 4–6 груд. 1992 р.: Стенограф. звіт / НРУ. – К: Секретаріат НРУ, 1993. – 262 с.
 [Про В. Б. – С. 230–231, 234. Ситуація, пов'язана з виступом В. Б. – С. 229–231:
 Бойко: Дозвольте мені від імені президії поздоровити Вячеслава Чорновола з обранням його на пост голови Народного Руху України. (Оплески).
 Брюховецький: Шановний пане головуєчий! Можна мені слово для репліки?
 Бойко: Так, прошу, третій мікрофон.
 Брюховецький: Вячеслав Брюховецький, гість з'їзду. Високі збори! Я хочу попросити дві хвилини для того, щоб сказати свої враження від з'їзду. Фактично... Ну, я від мікрофонів виступаю. Та, нічого. (Шум у залі).
 Бойко: Так, шановні колеги! Прошу? Голова просить, щоб було дано слово Брюховецькому.
 Брюховецький: Мене попросили вийти – це не моя ініціатива. Ми повинні констатувати, що сьогодні створена нова партія, що б ми не писали в першому пункті Статуту. І мене засмучує більше не це, хоча я противник цього. Мене засмучує інше – якими філігранними методами це зроблено. Це стало можливим...
 Бойко: Виключіть трибуну! Виключіть трибуну!
 Чорновіл: Я... Вибачте, шановні, шановні депутати! Я би все-таки не позбавляв слова пана Брюховецького. Навіть [якщо] те, що він нам наговорить, нам не подобається. Пане Брюховецький, я вас дуже прошу, вже як голова Руху, продовжіть те, що ви почали говорити.
 Бойко: Тоді, Вячеслав Максимович, ведіть далі.
 Бойчишин: То що я можу зробити?
 Чорновіл: Ну, оскільки... А, прошу.
 Брюховецький: Отже, це ще один приклад, як це робиться. Я дякую, Вячеславе Максимовичу.
 Отже, як це було зроблено? Зроблено було фактично одною поправкою, коли було відсічено право партій бути асоційованими членами, нібито на прохання партій, і, очевидно, на прохання партій. Що далі ми бачимо? Ми бачимо, що член Руху не має права бути членом якоїсь партії. Але парадокс полягає в тому, що прихильник Руху має право бути членом партії. Дорогі люди! Що ж ми робимо? Ми виховуємо молодих людей, які з 16 років можуть бути членом партії, хоча рухівські ідеї їм нібито близькі. Отже, справа не в тому, що ми приховуємо це самі від себе і не називаємо речі своїми іменами. А саме це треба говорити, тому що партія більшовиків, власне, так і робила. Вона казала одне – робила інше. Чому відверто не сказано – ми створили партію. І без всяких таких речей, які в принципі дуже шкода мені бачити на зборах Руху.

Чорновіл: Дякую, пане Брюховецький. Дякую за побажання доброї роботи громадсько-політичній організації Народний Рух України. Ви, як один із засновників Народного Руху, мали би нам побажати добра і щастя. І справа, зрештою, не в тому – політична ми чи громадсько-політична організація, в тому, що ми робимо і що ми зробили вже. І отой уряд, пане Брюховецький, який вам також був, як кістка поперек горла, що його немає – це заслуга Руху. І ми ще багато зробимо для України. А ці всі формальності... До речі, понад 50 тисяч перереєстрованих фіксованих членів Руху – ні один із них не є членом ніякої партії. Якось ми з тим живемо. З партіями ми знайдемо спільну мову, повірте. І навіть з Республіканською, Демократичною знайдемо спільну мову. Але це не значить, що ми будемо переплітатися в одній організації. Ми створимо коаліцію. (Оплески). Від того, що пан Брюховецький сказав, я не перестану його шанувати. Я його дуже шаную як одного із засновників і уже метрів, так би мовити, Руху і як ректора Києво-Могилянської академії. Я перепрошую, що якось тут вийшло з трибуною не зовсім добре. Вибачте.]

Rumor publicus:

0923. *Левіцький М.* Парад нетерпимости // Самостійна Україна, 1992, 19 груд., див. с. 2;
0924. *Кобець О.* РУХ «переріс» в партію // Укр. слово (Париж, Франція), 1992, 20 груд.;
0925. *Левіцький М.* Парад нетерпимости // Укр. слово (Париж, Франція), 1992, 20 груд.;
0968. До історії Руху: Виступ *В. Терена* на зборах київських письменників // Розбудова держави, 1993, № 5, див. с. 23–25;
1261. Політичні партії України. – К., 1996, див. с. 85. – [«На III З'їзді Руху В. Чорновіл почав боротьбу за владу, що йому частково вдалося. Він став співголовою Руху, разом з І. Драчем та М. Горинем. Але дуже скоро вони розмежувалися. Коли Л. Кравчук звернувся до Руху з пропозицією підтримати його, то Рух, а зокрема В. Чорновіл, заявив про свою опозиційність до Президента. УРП і ДемПУ, вийшовши з Руху, зорганізували Конгрес національно-демократичних сил (КНДС), який став на пропрезидентські позиції. Це стало кінцем багатопартійного Руху. На IV Всеукраїнських Зборах Рух фактично перетворився на партію. Ситуація на з'їзді була дуже складною, бо про перетворення Руху на партію ніхто відверто не казав. З виступу одного з засновників Руху В. Брюховецького: "...йшло до того, до створення партії. Небезпека полягає в тому, що ми приховуємо це самі від себе і не називаємо речі своїми іменами. А саме це треба говорити, тому що партія більшовиків, власне, так і робила. Вона казала одне – робила інше. Чому відверто не сказано – ми створили партію"»];
1629. *Коробова Т., Гаврилова І.* Рух Руху: від партії особистості до партії особистостей // День, 1999, 2 берез.
0919. Ширші сходина Руху // Новий шлях=New Pathway (Торонто, Канада). – 1992. – 5 груд. – С. 2. – Підпис: (Д. Я.)
0920. *Хазан Л.* Есть такая партия: РУХ: Заметки с IV собрания НРУ // Независимость. – 1992. – 9 дек. – С. 3: фото: В. Брюховецький, Л. Танюк. [«Гость съезда, ректор Киево-Могилянской академии, произнес такую нелицеприятную речь: "...Сегодня создана новая партия. Я противник этого. Но огорчает не это, а то, какими филигранными методами это сделано... (В этот момент

оратора попытались прервать, отключив микрофон, но после вмешательства Черновола вернули на трибуну. – Л. Х.) Всё это было сделано одной правкой, которая отсекает право партий быть ассоциированными членами РУХу. Опасность состоит в том, что вещи не названы своими именами. Партия большевиков так и делала». На это резкое выступление, отразившее опасность и других “традиционных” руховцев, В. Черновол ответил, что с другими партиями РУХ всегда найдет общий язык».]

0921. An academic reincarnation // Поступ=Progress (Вінніпег, Канада). – 1992. – Дес. 13. – Підпис: S. D. – (Див. також 0906.)
0922. Цвях В. Києво-Могилянська академія повертається до джерел // Самостійна Україна. – 1992. – 19 груд. – С. 4.
0923. Левицький М. Парад нетерпимости // Самостійна Україна. – 1992. – 19 груд. – С. 2. – Роздуми після Всеукраїнських зборів НРУ. – (Див. також 0918.)
0924. Кобець О. РУХ «переріс» в партію // Укр. слово (Париж, Франція). – 1992. – 20 груд. – С. 1, 5. – [Про IV Всеукр. збори РУХу 4–6 груд. 1992 р., на яких було прийнято поправки до Статуту та затверджено Програму державотворення. Про В. Б. як гостя з'їзду і про його спробу виступити. – С. 5. – «Насторожує інше – те, яким чином здійснено це перетворення. Адже хочеш, чи не хочеш, а треба визнати, що учасники з'їзду визнали правомірність подвійної моралі – для себе і для широких мас рухівської громади. Коли ж В. Брюховецький, гість з'їзду, хотів про це сказати, то його просто зігнали з трибуни. Не знали, що він є одним із засновників Руху і має право сказати те, що думає про нього сьогодні? Ні, не хотіли слухати іншої думки. Лише за наполягання В. Чорновола ректор Києво-Могилянської академії зумів висловити свою думку. Багато ж хто просто не посмів це зробити. А це вже небезпечно».] – (Див. також 0918.)
0925. Левицький М. Парад нетерпимости // Укр. слово (Париж, Франція). – 1992. – 20 груд. – С. 1, 5. – [Про IV Всеукр. збори РУХу. Про виступ. В. Б. – С. 1. – «...Безсумнівно, перетворення Руху в партію відштовхне від нього частину інтелігенції. Про свою незгоду з методом проведення Зборів та з новою лінією НР України заявив спочатку один з співтворців Руху, ректор Києво-Могилянської академії професор Брюховецький, а згодом народний депутат України Микола Поровський. Під час виступу професора Брюховецького стався випадок, що своєю скандальністю перерізав всі межі. Ведучий Зборів, голова Тернопільської Ради народних депутатів та співголова Тернопільської організації Руху Богдан Бойко перервав на півслові професора. Як не дивно, велика частина, якщо не більшість залі прийняла це як належний крок. Цим кроком було доведено, що нині в Русі знаходять собі місце люди, котрі готові роздушити прояв найменшого інакомислення, незважаючи, чи воно пливе з уст маловідомого загалом інтелігента, чи імені того, відомого у світі мислителя. Бойко перервав професора з явною насолодою, яка вирисувалася на його обличчі. Такі речі Україна переживала протягом останніх 70-ти років, коли апаратницький чиновник диктував інтелігентові, як він повинен думати, що йому говорити, що ні. Зауважмо, що визнання у світі Бойка і Брюховецького не є однаковим».] – (Див. також 0918.)
0926. Ректор університету «Києво-Могилянська академія» Вячеслав Брюховецький // Друг читача. – 1992. – 23 груд. – С. 2. – Розкрита книжка. – [Відповідь на запитання редакції про книжку, яку зараз читає: «На моєму робочому столі лежить не так недочитана книжка, як недописана: про Юрія Клена (Бурггардта). Видавництво її вже анонсувало, а я й досі не закінчив...

А щодо читання... Якщо відверто, то оце вже рік – відколи посів ректорство – нічого не читаю. Справи суто загоспівські поглинають не тільки робочий, а й так званий вільний час. Втім, таки щось читаю регулярно: численні листи з усього світу на адресу Академії. І, звичайно, відповідаю на них. Здається, іще років зо п'ять житиму саме в такому ритмі, і в зв'язку з цим мене опосідає неабияка тривога: чи не здеградую я за ці п'ять років, не маючи змоги читати як будь-яка нормальна людина?»]

0927. Про заснування Міжнародного фонду Михайла Грушевського // Голос України. – 1992. – 23 груд. – С. 13. – [В. Б. – член Ради співзасновників.]
- 0927/рус. Об основании Международного фонда Михаила Грушевского // Голос України. – 1992. – 23 дек. – С. 13.
0928. До заснування Міжнародного фонду Михайла Грушевського = International Mykhailo Hrushevsky's Foundation / Рада співзасновників Міжнар. фонду Михайла Грушевського: М. Жулинський (голова), В. Брюховецький, І. Дзюба, Б. Патон, О. Прицак, Л. Решодько, В. Скопенко, П. Сохань, Ф. Сисин, П. Таланчук, Л. Танюк, Р. Шпорлюк // Літ. Україна. – 1992. – 24 груд. – С. 1.
0929. Savchuk A. This University will become a blue-chip institution // News from Ukraine. – 1992. – # 51, Dec. – P. 7–8: photo: The inauguration of the Rector of the University of «Kiev-Mohyla Academy» (August 23, 1992): Prof. Pavilionis (Lithuania), Prof. Popovych (Ukraine), Rector Brioukhovetsky, President of the Board of Trustees Kravets, Prof. Pietsch (Germany), Prof. Goodheer (Austria). – [Про висловлювання В. Б. щодо елітарності Університету, значення допомоги у його розбудові, вартості навчання, міжнародні контакти, зокрема обмін студентами.]
0930. Опанасенко О. Віват, академіє! / Фото М. Голяка // Жінка. – 1992. – № 12. – С. 12–13. – С. 13: фото: Ректор університету «Києво-Могилянська академія» В'ячеслав Брюховецький.
0931. University of the Kiev-Mohyla Academy // Forum. – 1992. – # 87. – Fall / Winter, 1992. – P. 3–8: photo by A. G.: Vyacheslav Brukhovetsky, rector of the University of the Kiev-Mohyla Academy in front of a 1657 Beauplan map of Ukraine; Photo by S. Cherny: Official inauguration ceremony of the University of Kiev-Mohyla Academy in September 1992 is marked by a presentation between President Leonid Kravchuk and Rector Brukhovetsky. – P. 6. – Підпис: G. A.

Rumor publicus:

0971. [Інтерв'ю В. Б. під час візиту до США та Канади...] // Special Кур'єр № 1, 1992, літо 1993, див. с. 10.
0932. Києво-Могилянська академія: [Буклет]. – [Б. в., б. д.] – 14 с. – Текст укр. та англ. – **Із зм.:** Вірш із посвятою В. Брюховецькому та Академії від Tarney Baldinger 19 березня 1992 Sonoma, California USA. «Phoenix Rising». – С. 12; Підпис під фото: «Інаугурація ректора Університету “Києво-Могилянська академія” (23 серпня 1992 р.): проф. Павільоніс (Литва), проф. Попович (Україна), Ректор Брюховецький, Президент Довірчої Ради Кравець, проф. Pietsch (Німеччина), проф. Goodheer (Австрія)».

0933. **Ред.:** Поетика: 3б. наук. ст. / АН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наук. думка, 1992. – 210 с. – Бібліогр.: с. 209–210. – Відп. ред.

Rumor publicus:

1346. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної Академії наук України. – К., 1996, див. с. 67–68;

1345. Жулинський М. Відділ теорії літератури // Слово і час, 1996, № 11/12, див. с. 31;

2378. Сивокінь Г. Теорія літератури // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 349.

0934. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 1992. – № 1–12. – Член ред. колегії.

0935. **Ред.:** Народна газета: Орган Народного Руху України. – Назва до 11.1992.

1992. – № 1 (19), січ. – 46 (65), груд. – Член ред. колегії.

1993 рік

- 0936/@. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 р. № 31 «Про новий персональний склад Комісії України у справах ЮНЕСКО». – [В. Б. – член Комісії.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/tpart11/isx11156.htm>.

- 0937.* Kolomayets, M. The Kyiv-Mohyla Academy: a training ground for future generations // The Ukr. Weekly. – January 24. – P. 3: photo: University rector Viacheslav Briukhovetsky with Scott Alexander of the European Journalism Network and Serhiy Uvaniuk, humanities dean, discuss plans for future at the academy. – [Про В. Б. як ректора УКМА, доктора філології, його бесіду зі студентами УКМА про відмінності між УКМА та іншими навчальними закладами України, студентське життя та плани на майбутнє; про майбутню подорож до Канади та США з метою залучення коштів, пошук програм обміну та зустрічей з українською діаспорою.]

- 0938.* Savchuk, A. The Polish Prime Minister delivered the lecture [on the program of Polish reforms] at the Kiev-Mohyla Academy: On January 12 the University of Kiev-Mohyla Academy welcome a guest of honor – Polish Prime Minister Hanna Suchocka, who was on a working visit to Kiev and found an hour in her two-day tight program to meet the faculty of the Academy // News from Ukraine. – 1993. – # 4, January 24. – P. 3. – Kiev Reporter. – [В. Б. подякував польському керівництву за лекцію та висловив думку, що Україна має вивчити досвід політики шокової терапії в Польщі.]

- 0939.* Виступ В. Брюховецького з Києва // Поступ=Progress (Вінніпег, Канада). – 1993. – 24 січ. – С. 7. – [Повідомлення про виступ д-ра В. Б. 31 січ. 1993 р. перед громадою Вінніпегу про розвиток Києво-Могилянської академії та про останні збори Народного Руху України.]

0940. Ректор Вячеслав Брюховецький у Філадельфії // Америка (Філадельфія, США). – 1993. – 30 січ. – С. 1. – [Про доповідь **В. Б.** «Роль Могилянської Академії в розбудові української держави і закріплення її самостійності» 14 лют. в Українському освітньо-культурному центрі, м. Філадельфія.]
0941. Official Recognition in Kiev // Bulletin / International Christian University, Vienna, 1993. – № 1. – Р. 2: photo: President of Ukraine L. Kravchuk, pictured with V. Briukhovetsky, President of Kiev-Mohyla Academy, at the re-opening ceremony in August. President and Mrs. Goodbeer were invited to this ceremony and President Goodbeer delivered an address for the occasion.
0942. Відродження // Київ. старовина. – 1993. – № 1. – С. 2–5. – [Історія КМА та нова модель освіти в УКМА.]
0943. **Photo:** Oksana Kulyk and Nadia Tratsch with Dr. V. Briukhovetsky, Rector of newly opened Kiev-Mohylansky Academy. They became members of the Foundation // Кооперативна думка=Credit union opinion (Рочестер, Нью-Йорк). – 1993. – Ч. 149, лют. – Р. 14. – [Фото 1992 р.]
- 0944/ф. Спогад про неможливе: [Відеофільм, 30']. / О. Жуковський, автор. – К.: НАУКМА, 1993.

Rumor publicus:

0951. «Починай від малого, а думай про велике!» // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада), 1993, 22 лют.
0945. В. Брюховецький у Філадельфії // Свобода (США). – 1993. – 2 лют. – С. 1. – [Про виступ **В. Б.** 14 лютого 1993 р. на тему «Роль Могилянської Академії в розбудові української держави і закріплення її самостійності» у приміщенні Українського освітньо-культурного центру.]
0946. Preview of events. Saturday, February 13. New York: The Shevchenko Scientific Society invites the public to an address by Prof. V. Briukhovetsky, rector of the Kyiv-Mohyla Academy, Ukraine's first private university, who will speak on – «The Role of the University Kyiv-Mohyla Academy in the Building of the Ukrainian State» // The Ukr. Weekly. – 1993. – # 6, Febr. 7. – Р. 20.
0947. Д-р В. Брюховецький в НТШ // Свобода (США). – 1993. – 9 лют. – С. 1. – [Оголошення про доп. **В. Б.** «Університет “Києво-Могилянська академія” – його роль у розбудові української держави» 13 лют. 1993 р.]
0948. Д-р В. Брюховецький промовляв в НТШ у Нью Йорку // Свобода (США). – 1993. – 17 лют. – С. 1. – [Про доп. **В. Б.** «Університет “Києво-Могилянська академія” – його роль у розбудові української держави» 13 лют. 1993 р.]
0949. Лист Петра Одарченка до Дм. Нитченка від 18.ІІ.1993 // Нитченко Дм. Листи письменників: Зб. 3. – Мельборн, 1998. – С. 227–228. – [Доповідь про КМА **В. Б.** в приміщенні Укр. Православ. церкви у Вашингтоні. – С. 227.]
- 0950/@. Розпорядження Президента України Про відзначення 400-річчя від дня народження Богдана Хмельницького. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1073.37.0> – 19 лют. 1993 р. – [**В. Б.** – член Оргкомітету.]

0951. «Починай від малого, а думай про велике!» // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада). – 1993. – 22 лют. – С. 6. – Підпис: *Ро-Ко*. – [Про початок становлення УКМА та про основну ідею відродження КМА, висловлену **В. Б.**: «Ми маємо забагато політиків, кожний тепер говорить, займається політикою, а нам треба виплекати еліту нації»; висока оцінка фільму про Академію. «...Початок був тяжким. ...спочатку академія мала один телефон, а машинка друкарська стара-стара, яку сам Брюховецький привіз з дому. Інший казав, що Академія мала тільки один автомобіль – Брюховецького, й ним так ганяли, що всі дивувалися, як він ще “котиться”».]
0952. Вперше в історії Києво-Могилянської академії часів ректора В. Брюховецького відбудеться виставка «Спудейської народної творчості УКМА» (січ. 1993 р.) // Колесо: Перший незалеж. неперіод., непрофесійн. студ. часопис видають студенти ун-ту «Києво-Могилянська акад.» / Ред. кол.: *Т. Ганжа* (гол. ред.) та ін. / УКМА. – 1993. – № 2. – С. 23.
0953. Зустріч з д-ром В. Брюховецьким у Філадельфії // Свобода (США). – 1993. – 18 берез. – С. 3. – [«Зворушений великими потребами, ЗУДАК дав також поважну суму – 5,000 дол. на розбудову академії, а 1,000 дол. на відновлення будинку гетьмана Івана Мазепи».] – Підпис: *Н. П.*

0953/р. • «...НА ВІДНОВЛЕННЯ БУДИНКУ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ»: рефлексії (2008)

З початком навчання в Академії найгостріше відчувався брак приміщень. Ми співіснували з військовим училищем, і я був свідомий того, що це триватиме чотири роки. А на вулиці Сковороди між Бурсою та церквою Миколи Набережного стояв напівзруйнований будинок. Ми з'ясували, що зведено його на фундаментах шпиталю Києво-Могилянської академії. Отже я заходився переконувати І. Салія, спочатку подільського голову, а згодом і голову Київміськради, передати нам цю розвалюху без даху, щоб ми своїми силами її відремонтували. Я вже мав печальний «приміщеннєвий» досвід з ним, і тому не дуже вірив в успіх переговорів, але все-таки під лежачий камінь... Досвід був такий. На Почайнинській біля Іллінської церкви стояв непоказний будиночок, де перебувала (як я розумію, напівлегально) якась контора. Салій, вислухавши скарги про нашу скруту з приміщеннями, ухвалює рішення райвиконкому про передачу цього будинку, що розташований на історичній території КМА, нам. Все було ніби законно, ми дістали ордер на вселення, попередили контору про необхідність виселення. Але за кілька днів Салій покликав мене і заявив, що скасовує ордер. Мовляв, будинок піде під іконну лавку та книгарню релігійної літератури... Вже починався дербан... Зрозуміло, що ніхто ніякої іконної лавки не відкривав... Що ж до будинку по вулиці Сковороди, то Салій щоразу відповідав просто і зрозуміло: «Навіть не думай про нього». Проте я не тільки думав, але й за будь-якої нагоди згадував про це вже меру Салію, що його незмінно дратувало. Під час американської фандрейзингової поїздки і, зокрема, виступу у Філадельфії, де я розповідав про те, яке в майбутньому буде університетське містечко, і що воно сусідуватиме з відновлюваним нині так званим мазепинським будинком, пан Степан Гавриш, на той час керівник ЗУДАКу, попросив мене передати Салієві, котрий опікувався цим будинком, тисячу доларів. Звісно, з тим, щоб повідомили ЗУДАК про одержання цих грошей і про те, на що вони використані. По поверненню додому телефоную Іванові Миколайовичу і прошу про зустріч з приводу будинку на Сковороди.

Салій з притиском відповідає, що не має часу на зустрічі, а про будинок навіть не варто згадувати... Тоді кажу ще про ті передані тисячу баксів. «О, приходить через півгодини». Якраз переїхав Салій у колишній будинок ЦК комсомолу, з кабінету відкривався розкішний вид на Поділ. Передаю гроші, даю адресу, куди треба надіслати підтвердження про одержання та подяку. Все буде зроблено, запевняє, все напишемо, подякуємо... «А як же з нашим будинком на Сковороди?» – запитую. «Ну, гаразд, – каже подобрилий мер, – хай буде вам». І тут же дає вказівку виписати ордер на передачу цього будинку в оренду Академії на 25 років. Рішення ухвалювалися саме так, у стилі секретаря райкому партії. Цей стиль, до речі, мав свої свідомо розкладені підводні камені, про які я тоді й не здогадувався. Подібні акти приймалися з якимись незначними порушеннями. Логіка такого керування: поки я при владі й ти слухняний, я на ті порушення не звважаю, бо ж сам їх вчиняв. Але у випадку твого непослуху вони відразу ж спливають і стають підставою відмінити будь-що. Так вийшло й цього разу. Коли вже я звільнив Салія з Академії за грубе порушення і професійну нездатність працювати не по-радянськи, через кілька днів нам його люди виставили судовий позов на розірвання угоди про оренду. Через помилку в його оформленні! Проте ми довели, що помилка була свідомо вчинена міською владою, а не нами, й тому сама міська влада мусить її виправити.

Коли я брав Салія на роботу в сподіванні, що він багато зробить для Академії, його вимогою було відкрити шістнадцять вакансій для цілої салієвої команди плюс дати місце для групи журналістів, які писали для і за нього різні твори. Все це я виконав задля залучення до відбудови Академії, як я думав, фахівця високого рівня. На жаль, з тим, як відомо, нічого не вийшло. Поступово я починав усвідомлювати, що це керівник вчорашнього дня і що багато речей він сприймає не так, як енергійний і самовідданий колектив Академії. Першою пересторогою щодо іншого стилю життя став приїзд до Академії нашого доброго приятеля Степана Гавриша. Він разом із представником ЗУДАКу в Україні Вірою Принько завітав до мене, ми поговорили, подивилися, що нового зроблено в Академії, зустрілися з колегами, зі студентами. А потім пан Гавриш, якимось ніяковіючи, запитав: «А чи передали ви 1000 доларів на руки пана Салія?». Звісно, відповів я, а хіба вони не надіслали вам потвердження – запитав. Пан Гавриш скрушно похитав головою. А між іншим, про всі добродійні кошти вони також звітують перед громадою. «Пан Салій, – кажу, – тепер працює у мене. Пішли просто до нього і з'ясуємо». Заходимо, у Салія саме нарада. Іване Миколайовичу, кажу, це пан Гавриш, який пожертвував від ЗУДАКу для будинку Мазепи 1000 доларів, і він хоче знати, чи я передав їх вам. І чому вони не одержали посвідки і подяку. Салій відразу розпускає нараду: «Зберемося пізніше». І починає дякувати улесливо, все, мовляв, залагодимо, і в ректора час не буде мо забирати, зараз викличу заступників, які за це відповідають... Через півгодини приходить до мене наш спантелечений гість, у руках грамота-подяка, в очах нерозуміння. «Ось, – каже, – при мені виписали грамоту, і Салій підписав. Як мер міста. А він що, у вас мером працює?». Прикро було... але будинок на Сковороди нам прислужився. Просто я тоді не зрозумів якихось нюансів (чи схем?)...

0954. Koscharsky, H. Lina Kostenko – an Essay in Poetics of Expressiveness: PhD thesis submitted to the School of Modern Languages, Macquarie University, Sydney. – Sydney: [s. n.], 1993. – P. 26, 76–78, 98, 140, 185, 186, 198, 340. – (Див. також 1108.)

0955. Старожицкая М. Каждый умирает в одиночку // Независимость. – 1993. – 21 апр. – С. 1. – Перемещения. – [«Что же касается дальнейшей судьбы Ивана Салия, то по предложению проректора Киево-Могилянской академии академика Брюховецкого он назначен проректором академии, попечителем которой опять-таки является Леонид Кравчук».]

- 0956.** Ліна Костенко // Українська література ХХ сторіччя: Навч. посіб. для вчителів та учнів 10–11 кл. серед. школи / Ред. кол., упоряд. В. П. Моренець, Ю. Г. Фалько. – К.: Укр. письменник, 1993. – С. 184–191.
- 0957.** Вітошинська З. Почали з «відомої» теми...: Скандал з Києво-Могилянською академією // Літ. Україна. – 1993. – 25 берез. – С. 1, 2. – Підпис: Зірка Вітошинська – з Парижа, спеціально для «ЛУ» (факсом). – [Звинувачення науковцям УКМА і його ректору, що «почали» свою міжнародну діяльність беручи участь у паризькому колоквіумі, присвяченому проблемі великого інквізитора.] – (Див. також 0958, 0960, 0966, 1640.)
- 0958.** Паризька невдача // Свобода (США). – 1993. – 6 квіт. – С. 2. – Підпис: Читач в окулярах. – [«Таким ось висновком закінчується стаття Зірки Вітошинської у “Літературній Україні” з 25-го березня: “...треба консультиватися з діаспорою, добре перевіряти, кому йдуть стипендії, придивлятися, на що їх використовують, і викривати скандали, подібні до того, що стався з кольоквієм у Парижі»]. – (Див. також 0957, 0960, 0966, 1640.)
- 0959.** Звіти чиновників, відчай киян та бризки шампанського // Київ. вісн. – 1993. – 16 квіт. – С. 2. – [Про відкриття в УКМА Міжнародного Центру екологічної освіти й інформації.]
- 0960.** З чого ми почали і з чим хотіли би покінчити: З приводу статті пані Зірки Вітошинської «Почали з “відомої” теми» // Літ. Україна. – 1993. – 22 квіт. – С. 2. – [Про участь науковців УКМА у міжнар. конф. та доповідь В. Б. «LES POSSÉDÉS», roman-prophétie.] – (Див. також 0957, 0958, 0966, 1640.)

0960/т. • З ЧОГО МИ ПОЧАЛИ І З ЧИМ БИ ХОТІЛИ ПОКІНЧИТИ: ТЕКСТ

Якщо вже говорити про те, з чого почав свою діяльність Університет «Києво-Могилянська академія», то слід насамперед назвати нашу першу міжнародну наукову конференцію – «Києво-Могилянська академія в українській духовній культурі» (22–23 серпня 1992 року), в якій взяли участь відомі вчені з Австрії, Канади, Німеччини, Польщі, Росії, України, Франції.

Це варто підкреслити тому, що із роздратованих філіп'як п. Вітошинської неясно, чи йдеться взагалі про виступи УКМА на міжнародній науковій арені, чи про початок нашої співпраці із французьким науковим світом.

Що стосується першого, то вчені з УКМА вже взяли участь майже в 20 наукових конференціях у різних країнах світу.

Та якщо б ішлося і про другу, більш вузьку тему, мусимо відзначити дивовижну некомпетентність автора. Бо першим кроком у налагодженні таких зв'язків була підписана 3 січня 1993 року угода зі згаданою п. Вітошинською інституцією – ІНАЛЬКО: «Про співробітництво Національного Інституту Східних Мов і Цивілізацій (ІНАЛЬКО) та Університету “Києво-Могилянська академія”».

А першою акцією, що розпочала низку наших дискусій і обговорень з французькими дослідниками, була участь представників УКМА Мирослава Поповича, Сергія Іванюка та Костянтина Сігова в міжнародному колоквіумі «Нова Європа: Схід – Захід», що відбувся 25–27 січня ц. р. у Греноблі. Саме з гострих питань про національну долю України, місце її в світовому процесі почалися контакти УКМА з науковою Францією.

Друга конференція у Франції за нашою участю – «Словник тем, що не піддаються перекладу» – проходила 5–6 лютого ц. р. у паризькому Колеж де філософі. На відміну від першої, переважно політологічної, друга тема – суто академічна. Праці в цій галузі, однак, мають високий науковий престиж.

Наша участь в обох цих конференціях була ініційована й організована Франко-українською лабораторією гуманітарних студій УКМА, очолюваною Костянтином Сіговим. В обох випадках наші науковці були запрошені до співпраці у фінансованих французькою стороною програмах.

Отже, колоквіум на тему, що так смертельно образила п. Вітошинську, зовсім не є початком діяльності української установи на французькому науковому терені. Але відзначимо ще одну істотну неточність, допущену (сподіваюсь – несвідомо) авторкою: колоквіум присвячений темі «“Великий інквізитор” вчора і сьогодні». Зовсім не «Легенда Великого інквізитора за романом Достоевського», як довільно сформулювала його назву п. Вітошинська. Іншими словами, тема колоквіуму – не роман Достоевського, а проблема, поставлена письменником. Конкретніше – проблеми «свобода і духовне рабство», «ціль і засоби», такі гостро актуальні сьогодні в усьому світі, а особливо в країнах колишніх тоталітарних режимів. Підкреслимо ще раз: тема колоквіуму не належить ані до русистики, ані до україністики, – вона належить до світової філософської культури. Щоправда, п. Вітошинська підтримує думку, що навіть сама проблема «відповідає депотичній московській ментальності». Ну, та це вже її власна справа...

Друга істотна неточність, допущена авторкою замітки, полягає в тому, що згаданий колоквіум – лише один із серії французько-українських наукових зустрічей, запланованої цього року УКМА. Тема останньої з них, що має відбутися восени в Києві, – «Микола Гоголь – на перехресті культур». Тобто якраз та тема, яку суворо підказує нам п. Вітошинська.

Ми маємо багато планів, у тому числі й у дослідженні спадщини Києво-Могилянської академії, й в україністиці взагалі. Поза всяким сумнівом, питання українознавства є важливим чинником поширення й зміцнення зв'язків України зі світом. Але не всі теми, в розробці яких ми співпрацюємо із зарубіжними вченими, будуть українознавчими. Ми хочемо працювати і над актуальними політичними проблемами, і над суто академічними дослідженнями, і над темами, загальнозначимими для всього цивілізованого світу.

Але повернімося до колоквіуму, що успішно пройшов у Парижі (навіть дата його проведення в замітці вказана неправильно – він відбувся 5–6, а не, як за п. Вітошинською, 26–28 квітня). Одним з організаторів виступив Мезон де с'янс де льом (Дім наук про людину) – установа, де проводяться різноманітні дослідження про світ людини і яка виступає своєрідним зв'язковим для вчених багатьох країн світу; тут же розташована Школа високих студій з докторською програмою з філософії та історії, диплом якої вважається найпрестижнішим у цих галузях знань у Європі. Другим організатором колоквіуму був Університет «Києво-Могилянська академія». Фінансове забезпечення: Мезон де с'янс де льом. Учасники: історик зі світовим ім'ям, професор Моріс Емар – директор Мезон де с'янс де льом; професор Ютта Шеррер – директор історичних студій Мезон де с'янс де льом; професор Сергій Аверинцев, якого навряд чи треба представляти освіченим людям (Росія); професор Рене Жілар – Стенфордський університет; професор Сорбони Жак Катто; професор Московського університету Володимир Бібіхін; професор Афіньського університету Крістос Яннарас; професор Московського університету Ольга Седакова; професор Женевського університету Жорж Ніва; Філіп Деспуа – Берлінський університет; Вадим Гройсманн – Ієрусалимський університет; Мішель Грабар – ІНАЛЬКО; Олексій Шевченко – Інститут філософії АН України; колишній український дисидент, який живе нині у Франції, Леонід Плющ. УКМА з доповідями представляли Костянтин Сігов, професор Віктор Малахов і автор цих рядків.

Це була справді наукова дискусія, спільний пошук у царині болючої для всіх теми.

Тепер поставимо питання: що ж дає уявлення про Україну по-справжньому – участь у такому представницькому колоквіумі? українська проблематика, що на ньому прозвучала (Шевченко, Леся Українка, Микола Хвильовий)? сама українська мова, до якої, на жаль, ще не звикли багато вчених, але поступово привчаються звикати і вже вслухаються в неї?

Чи, може, важливішою і пліднішою була ламентация одного діаспорного молодика, який спершу протестував проти колоквіуму стоячи, потім сидючи верхи на столі, а потім – навколішки? За цією клоунадою зарубіжні вчені спостерігали з подивом і незрозумінням. А нам, з України, було неймовірно соромно й боляче.

Як бачимо, плоди статті, яку так поквапливо (подумати тільки – передано факсом!) надрукувала «Літературна Україна», виявилися не такими вже й безневинними. Якщо хтось думає, що в такий спосіб можна справді утвердити авторитет України, й зокрема української науки в світі, то...

Треба віддати належне учасникам колоквіуму – вони делікатно ні разу навіть не згадали про цей випадок.

А окрім згаданих наукових колоквіумів, завдяки діяльності керівника Франко-української лабораторії гуманітарних студій УКМА Костянтина Сігова створена ціла програма видання перекладів наукової літератури з французької мови на українську (вже підписано понад тридцять контрактів про такі видання), а також публікації праць українських учених у паризьких видавництвах Сей, Дифферанс та Серф. І ця програма вже дістала підтримку Міністерства закордонних справ Франції.

Так що, як бачимо, «скандалу», про який марила п. Вітошинська, не сталося.

Але тут є ще один момент загальнішого значення, розмова про який вже давно назріла. Йдеться про нав'язування певними колами української діаспори своїх поглядів і методів політичної метушні. І тут ми їм багато в чому «підіграємо». В мене є десятки друзів, людей, яких щиро шаную, – і в Європі, і на американському континенті, і в Азії, і в Австралії. Я знаю їхнє ставлення до подібного роду маніпуляцій, намагань нав'язати політикування, яке повністю й уже багато років тому себе дискредитувало в діаспорі. Але дехто вперто намагається відродити це сьогодні в незалежній Україні. Ми, на жаль, великою мірою люди однолінійної дії. Згадаймо, як там десять років тому ми ганили майже все, що існувало в діаспорі (соромно – правда?). А сьогодні ладні ледь не все піднести на п'єдестал. Чим, до речі, викликаємо наївний подив наших справжніх друзів у діаспорі. Вони ніяк не можуть збагнути, чому ми культивуємо насамперед те, що не має жодної підтримки в цивілізованому, реально плюралістичному суспільстві.

Зверніть увагу, яке досить значне місце в замітці п. Вітошинської займає характеристика нею політичних поглядів учасника колоквіуму О. Шевченка, співробітника Інституту філософії АН України, який нині перебуває на стажуванні в Парижі і не має до УКМА жодного відношення. Не кажу вже про те, що оцінка його доповіді на колоквіумі «Небозвід Європи» ґрунтується не на аналізі текстів, а на особистих враженнях деяких слухачів, але навіть коли припустити, що цей «аналіз» слушний, незрозуміло, чого вимагає авторка – з політичних мотивів (я теж можу не погоджуватися з багатьма його твердженнями, як, до речі, і з деякими думками, висловленими зарубіжними вченими) не допустити участі О. Шевченка в колоквіумі «Великий інквізитор» вчора і сьогодні?

Пані Вітошинську не влаштовує, що К. Сігов пропонує «замість етнічного принципу ввести громадянський як основу держави» (так, до речі, й побудований проект

Конституції України) – чи це означає, що він з політичних мотивів має бути звільнений з посади керівника Франко-української лабораторії гуманітарних студій УКМА?

Так, у Франції ще погано знають Україну. Але позитивне знання про неї можна сформувати не вигуками та рясними слізьми над нашою нещасною долею, а кропіткою роботою в різноманітних напрямках. Якось великий друг України литовський письменник Вітаутас Пяткявічус сказав мені:

«Дивний ви народ, українці... Ви так звиклисі зі своїми нещастями, що аж полюбили їх, не уявляєте, як без них жити. І коли ви дістали свободу, коли з'явилася можливість будувати свою державу, ви розгубитися. І вам ніби аж хочеться, щоб вас хтось переслідував, бо тоді буде знову над чим плакати...»

Гіркі слова. Але подумаймо над ними і перестаньмо скиглити та жалітися на долю. Просто треба працювати.

На закиди деяких представників української діаспори у Франції, зміст яких дублював написане п. Вітошинською, я запропонував: то zorganizуйте колоквіум такого ж рівня. З таким же представництвом відомих у світі вчених. Але відповідь переважно чув: треба щоб Україна нам допомагала фінансово, бо де ж ми візьмемо гроші, та й французи не захочуть з нами співробітничати. Що ж, коментарі тут зайві...

Біда й не тільки в позиції деяких «українців за професією», котрі сьогодні втрапили реальний ґрунт для боротьби, бо прийшов час позитивної діяльності. Біда і в тому, що й ми тут, на Україні, ніяк не можемо збороти подібний синдром. Я з подивом читав у посланні до мене, спровокованим завіткою п. Вітошинської, від Хмельницького міського товариства «Просвіта»: «Просимо вас негайно втрутитися в цю справу, винести на колоквіум тему, зв'язану з Україною, щоб з нас люди в світі не сміялися і щоб не падав авторитет і так ще не завойований нашою академією». Або від членів товариства «Просвіта» з м. Рівного: «Вибір російської теми говорить про те, що нас у світі і надалі будуть вважати окраїною і додатком Російської імперії. Засуджуємо Ваше рішення!» Як недоброї пам'яті райкомівські резолюції!

«І голову вхопивши в руки», стоїш розгублено над такими посланнями, і думаєш, коли ж ми позбудемося звички безапеляційно вимагати, не розуміючи ні суті справи, та й просто не будучи компетентними в якійсь галузі...

Звичайно, кожен має право залишитися при своїй думці, але тоді належить навести оцінку цієї наукової акції і з боку наших зарубіжних колег.

Професор Моріс Емар відзначив, що проведення низки спільних французько-українських колоквіумів на різні теми відкриває досі невідомий для Франції науковий світ України. Й у такому співробітництві, зазначив директор Мезон де с'янс де льом, французькі вчені зацікавлені не менше, ніж українські. А вже раніше, сказав він, всі зв'язки йшли через Москву. Тепер же ситуація корінним чином змінилася – з'явилися нові незалежні держави, і серед них Україна виділяється науковою потужністю.

Як виразно позитивну рису наукової дискусії, що відбулася в Мезон де с'янс де льом, професор Жак Катто назвав те, що ще за п'ять років тому тема, винесена на колоквіум, розглядалася б лише в політологізовано соціологічному аспекті. Сьогодні ж з'явилася можливість ставити акценти насамперед на духовних поняттях.

А професор Сергій Аверинцев, надзвичайно високо оцінюючи роль книжних людей – учених з Києва XVII – XVIII століть, які виявили одну з перших ініціатив схоластики східнослов'янського світу, своєрідним знаменням нового піднесення української науки назвав те, що такий міжнародний колоквіум у Парижі організований за участю відродженої Києво-Могилянської академії.

Бідні професори! Вони ж не читали статті пані Зірки Вітошинської...

А втім, вони вміють шанувати свій час.

0960/t. • «LES POSSÉDÉS», roman-prophétie

Il n'existe vraisemblablement pas de plus grand mystère de l'être que celui de l'énigme du temps. Je pense que chacun d'entre nous, plusieurs fois dans sa vie, avec étonnement, a fixé un quelconque événement, un jour (dans le futur, dans le passé voilà la question) qui se soit passé, alors qu'en réalité, cela n'aurait pas pu avoir lieu. D'ailleurs nous ressentons souvent le goût de ce moment dont la répétition nous rend incapables de comprendre la logique, le juste souvenir, ou l'idée la plus ingénieuse.

Stephan Trofimovitch Verkhovensky, le héros du roman «les Possédés» de Dostoïevsky, depuis 1869, pénètre ce qui deviendra réalité 60 ans plus tard; mais, à son époque, il se présente plutôt comme une déformation de la conscience malade – nous nous souvenons que la crainte perpétuelle de Stepan Trofimovitch est qu'on le déshonore en public. On pourrait même ironiser un peu sur les peurs visiblement sans fondement du Russe pseudo-radical, timide et craintif du troisième quart du dix-neuvième siècle, en reprenant le dialogue de Stepan Trofimovitch avec le chroniqueur du roman «les Possédés»:

– bon, soit en Sibérie, soit à Arkhangelsk, privation des droits, périr, périr!

Mais... j'ai peur de l'autre... (de nouveau le chuchotement, l'allure effrayée et le mystère)

– mais pourquoi, pourquoi?

– ils donneront des coups de bâton, prononça-t-il en me fixant l'air hagard.

Mais à partir de l'ironie on réprime les prédications d'un autre caractère jusqu'à des douleurs qui nous sont connues et ceci par ceux qui connaissent déjà les régimes totalitaires, mais pas le délire théorique de Chigaliev, par ceux qui connaissent déjà le bonheur «social» par la force «offerte» à l'homme selon sa propre expérience et par l'expérience de plus d'un peuple du monde. Stepan Trofimovitch l'avait prédit:

– il faut être prêt à chaque minute, ils vont venir, te prendre et il n'y aura pas d'homme;

– personne ne peut savoir, à notre époque, quel droit ont-ils d'arrêter un homme;

– ils te prennent, t'enferment, t'envoient en Sibérie pour toute ton existence ou bien ils t'oublient dans une casemate.

Ce qui semble le plus tendu justement dans «les Possédés», ce sont les recherches artistiques pressantes de Dostoïevsky pour trouver les sources de ces questions maudites qui, selon le grand Inquisiteur, tourmentent sans cesse l'humanité et à propos desquelles, par son sermon sur la liberté et l'amour, le Christ ne pouvait y répondre.

– à qui se heurte-il?

– à qui confier sa conscience?

– comment, enfin, s'unir dans un collectif devenu impersonnel?

Le trente décembre 1879, à l'université de Saint-Petersbourg, lors de son discours inaugural à l'occasion d'une lecture orale de la légende, devenue célèbre aujourd'hui, des «Frères Karamazov», Dostoïevsky faisait remarquer que le grand Inquisiteur n'apparaît pas, par sa propre nature, comme un serviteur du Christ mais comme un athée.

Cependant, cela n'ôte absolument pas de réponse synonyme à ces terribles questions sur l'être. On peut retrouver ces déclarations logiques dans les paroles du Christ, lors d'une apparition, mais aussi dans celles de l'antéchrist que l'on peut pratiquement nommer le grand Inquisiteur, c'est à dire quand il nie la foi «pénétrante». Justement, Dostoïevsky le savait grâce à son sentiment artistique, non rationnel; en reprenant les paroles du grand Inquisiteur, il a exprimé que «dans ces trois questions que toute l'histoire de l'homme avait prédite et par la suite, qu'elle semblait avoir regroupé en une seule, trois images sont apparues dans lesquelles s'assemblent toutes les contradictions inacceptables de l'histoire de la nature de l'homme sur la terre».

Nous soulignerons cette phrase «*toute l'histoire de l'homme prédite*» et à travers le prisme de cette prévision, nous essaierons de regarder le rejaillissement futuriste, difficile à expliquer dans «les Possédés». Piotr Stepanovitch Verkhovensky, le personnage le plus ignoble du roman, fidèle au sermon du grand Inquisiteur du Christ montre à travers le prisme l'idée de Chigeliév et son point de vue «sensé», «rationnel» de la société installée, dans quelques monologues devant le héros principal du roman Nicolas Vsevolodovitch Stavroguine: «Chaque membre de la société surveille son voisin et encourage la délation. Chacun appartient à tous et tous à chacun. Tous sont esclaves et dans l'esclavage tous sont égaux. Dans des cas extrêmes, la calomnie et le meurtre mais le plus important, c'est l'égalité. Avant tout, le niveau d'instruction, des sciences et des talents baissent. Seuls les cerveaux atteignent un niveau élevé des sciences et des talents, et il ne faut pas de ces cerveaux, car ils se sont toujours emparé du pouvoir et sont devenus despotes. Ils ne peuvent pas ne pas être despotes et ils ont toujours dépravé plus qu'ils n'ont apporté d'utilité. On les expulse ou on les punit. On a coupé la langue de Cicéron, brûlé les yeux de Copernic, lapidé Shakespeare... Les esclaves doivent être égaux: sans despotisme, il n'y avait pas encore de liberté, ni d'égalité...

Il ne faut pas d'instruction; il y a assez de sciences! Et sans la science il y a suffisamment de matériel pour mille ans, mais il faut imposer l'obéissance. Dans le monde, une seule chose n'a pas été atteinte: l'obéissance. La soif de l'enseignement c'est déjà une soif aristocratique. Un peu le sens de la famille ou de l'amour voilà déjà le désir: nous permettons l'ivrognerie, les commérages, la délation, nous permettons une corruption sans précédent; nous avons éliminé tous les génies dans leur enfance.

Tous vers une seule génération de délation sont maintenant nécessaires: une corruption incroyable, ignoble, quand l'homme s'adresse à une ordure vile, peureuse, cruelle et égoïste – voilà ce qu'il faut! et là encore «du sang frais» pour s'habituer un petit peu... Savez-vous ce que je vais vous dire, Stavroguine: le peuple russe n'a jamais été cynique, il jurait seulement en mauvais termes...

Là, il faut une très grande volonté, despotique, s'appuyant sur quelque chose qui ne soit pas hasardeux ni en dehors de la réalité...». Dans ces effusions, il est donc possible que les révélations les plus maniaques de Verkhovensky ne soient pas étonnantes, comme par exemple l'expérience tragique que Dostoïevsky avait prévue, avec une précision réaliste, réalisée plus tard par des forces diaboliques en Russie et dans les autres pays qu'elle avait conquis.

Cependant, Dostoïevsky avait étudié ce phénomène non pas comme une exception à la Russie, mais comme un phénomène significatif et même plutôt comme un phénomène métaphysique. Être possédé, c'est le début destructeur et méprisable de la nature même de l'homme. Et il est probable qu'on puisse vaincre cela – comme signe de grégarisme mais pas comme individualité.

Piotr Verkhovensky fait un sermon à ses partisans, dont l'esprit est possédé par les démons: «vous êtes invités à renouveler ce qui est caduc et qui commence à reprendre une mauvaise odeur. Gardez toujours cela en tête pour le courage. En attendant, votre démarche fait tout s'écrouler: et l'état et sa moralité. Il ne restera plus que nous, qui nous étions destinés d'avance à prendre le pouvoir, on rapproche les intelligents vers soi, mais on soumet les stupides. Vous ne devez pas vous gêner».

C'est ce que profère aussi le grand Inquisiteur devant le Christ: «Nous les obligerons à travailler, et durant leur temps libre nous leur organiserons leur vie comme un jeu d'enfant avec des chansons d'enfants, un cœur et de jolies danses. Oh! Nous leur accorderons aussi le péché, ils sont faibles et impuissants et ils nous aimeront pour les avoir autorisés à pêcher... Et ils n'auront aucun secret pour nous. Nous leur permettrons ou nous les empêcherons de vivre avec, leur femme ou leur maîtresse, d'avoir ou non des enfants; tout sera jugé en fonction de leur docilité et ils se soumettront à nous avec gaieté et joie».

On peut dire que la veille de mon départ pour cette conférence, consacrée à l'œuvre de Dostoïevsky, les hasards de la vie contemporaine politique en Russie ont offert encore une grande possibilité de prouver la sagacité des déterminations du génial écrivain. Le Speaker, au Parlement russe, lors d'une de ses interventions en anticipant sur la dernière crise parlementaire, déclara, mot à mot: «Le démon nous a tous possédés».

Je ne veux pas citer d'arguments empiriques, étant donné que l'histoire du vingtième siècle en a suffisamment apporté. Il est difficile, cependant de ne pas faire de parallèle.

J'ai pleinement conscience, d'ailleurs, de sa contenance loin d'être non absolue, quand il s'agit de qualifier concrètement-historiquement un nom, mais je suis sûr de sa solvabilité corrélatrice: Khasboulatov – Eltsine, Verkhoverensky – Stavroguine.

Pour comprendre la valeur artistique de la lourde prévision de Dostoïevsky, il nous est plus important de travailler dans «les Possédés» non pas les personnages du type de Verkhoverensky à travers lesquels la terrible nature empirique et primitive d'être possédé se met à nue.

Il est plus instructif d'étudier l'introduction des démons dans la nature même des idéologues souverains qui appartiennent justement à la dimension extra temporelle de cette prophétie devinée.

Dostoïevsky les a vus dans les exemples de Stavroguine, Kirillov, et Chatov. La charge fonctionnelle du roman est, bien sûr, différente chez eux. Pourquoi, chez Stavroguine, les fluides incontestables du démon se dispersent-ils vers des directions différentes, bien que dans le roman il observe, sans façon, avant tout, la maturation déjà précoce d'un avorton fécondé? Nulle part Stavroguine ne prononce de discours semblables à ceux du grand Inquisiteur, mais de toute façon en aucun cas il ne pourrait ni les nier, ni les réfuter. Il n'est pas si droit, Chatov et Kirillov, ce sont les fonctions de Stavroguine, c'est sa nature intérieure, dédoublée. Stavroguine, jusqu'à une certaine limite, succombe à une auto-accumulation de contenu positif mais aussi négatif. Et ceci est invisible, c'est une intégrité totale propre à celui qui est possédé. Chatov, une des anti-ombres de Stavroguine, lui reproche, qu'à la même époque, durant les mêmes jours, alors qu'il lui inoculait dans le cœur l'amour excessif et indestructible pour Dieu et la patrie, il supprimait Kirillov, ce maniaque, réduit à la folie parce que Stavroguine lui avait consolidé dans son cœur le mensonge. Mais là, ce qui est le plus étonnant c'est la réponse de Stavroguine: «Croyez-moi, je ne vous ai pas trahis, ni lui, ni un autre».

Il est possible que Chatov apparaisse, en vérité, comme le «civilisateur» apocalyptique de Dostoïevsky. L'auteur du roman, sans aucun doute, a compris positivement ce héros par sa conception intérieure du monde – le messianisme russe était proche de Dieu lui-même, tout comme les mots de Chatov. «Savez-vous, maintenant, quel est l'unique peuple sur terre qui «porte Dieu», qui renouvelle le futur et à qui on donnera les clés de la vie et de la nouvelle parole...» Stavroguine, bien sûr, devine facilement de quel peuple il s'agit, cependant non sans ironie superficielle (il est possible que ce soit pour cela qu'il soit fort peu agréable à l'auteur).

Et qui sait si ce ne sont pas pour nous aujourd'hui les plus importants éclaircissements, prévisions et précautions de Dieu.

Kirillov, le serviteur morose de Dieu (mais plutôt le contre-serviteur de Dieu selon Sergueï Boulgakov) est prêt à donner sa vie pour des motifs sacrés en s'autodétruisant, en se suicidant. Stavroguine a offert à Kirillov la liberté et lui a inoculé la conscience de la puissance dans le choix de la vie. Mais ce dernier reste quand même prisonnier et esclave de ces valeurs puisqu'il voit en eux seulement la permission diabolique à l'anéantissement de soi-même. Dieu, pour Kirillov, est avant tout une idée subjective-idéaliste qui peut se dissoudre dans le temps tout comme l'être se dissout dans le néant.

Et comment Chatov et Kirillov sont-ils, malgré cela, liés avec le méchant génie de l'arrogant Stavroguine?

Bien sûr, le philosophe russe Sergueï Boulgakov a expliqué cette collision. Stavroguine n'a jamais placé et n'a pu placer ni Dieu, ni la patrie de façon semblable dans l'âme de Chatov et dans l'âme de Kirillov. Pour ces derniers, il est le tentateur, séduit par leur vérité et leur bonté illusoire. La tentation a toujours affaire à une partie de la vérité qui se fait passer pour la vérité intègre; en outre la conséquence dans cette tentation se substitue en un objectif indépendant si bien qu'il en résulte une poursuite de la conséquence au lieu d'explications. La tentation trahit, violant les accords et l'organisation d'un ensemble, renversant la sagesse de l'intégrité – la chasteté, et cette activité, justement destructrice apparaît dans l'âme de Kirillov et de Chatov. Stavroguine séduit l'un par l'idée de la divinité de tout être individuel et l'autre par l'idée de la divinité du peuple. Voici justement une question bien à propos: ainsi qui est donc Stavroguine? Cette question visiblement n'a pas qu'un seul sens pour l'auteur même des «Possédés».

«Stavro» en vieux grec signifie «la croix» et cette coïncidence phonétique et recherchée n'est pas un hasard chez Dostoïevsky. Ainsi donc Stavroguine est une allusion au Christ que le grand Inquisiteur, dans la légende enseignera et dirigera.

Mais non, Chatov, avec déchirement, fait un sermon à son ancien idole: «Vous atteindrez Dieu par le travail, toute l'essence est là, ou bien vous disparaîtrez comme de la moisissure; vous l'atteindrez par le travail». C'est à dire que Stavroguine, lui-même, dans cet épisode surgit comme l'opposant idéal du Christ. Mais, dans «les Possédés», Stavroguine n'apparaît-il pas en même temps comme le Christ et le grand Inquisiteur, la fusion des deux en un seul? La réponse, à mon avis, est réfléchie et vaut la peine.

Nous nous souvenons de la scène quand Chatov, en public, a frappé Stavroguine sur la joue; il est vrai que c'était une réminiscence expressive de l'évangile: «Mais si quelqu'un te frappe sur la joue droite, lui tends-tu la joue gauche?»

Mais maintenant en revanche nous souvenons-nous ce qu'a répondu le Christ aux reproches du grand Inquisiteur? Quand l'inquisiteur se tait, il attend quelques temps que le prisonnier lui réponde. Il a vu que ce dernier l'écoutait tout le temps avec ferveur, le regardant droit dans les yeux et visiblement ne voulait rien objecter. Le vieux aurait bien voulu que l'autre lui dise quelque chose, même d'amer ou de terrible. Mais brusquement en silence, cet autre s'approche du vieux et l'embrasse doucement sur sa bouche nonagénaire et exsangue. Et voilà la seule réponse. Quelque chose frémit au bout de ses lèvres; il va vers la porte, l'ouvre et lui dit: «Avance et ne reviens plus... ne reviens plus du tout... Jamais, jamais». Il est difficile d'interpréter ce baiser semblable à un baiser de Judas. Et tout de même il a trahi le grand Inquisiteur, il nous a trahis, renonçant à lui comme à sa propre nature ou comme à la nature de sa doctrine?

Ces interprétations philosophiques et artistiques sont pleinement admissibles... il est vraisemblable que la collision du grand Inquisiteur se soit déjà installée dans le christianisme comme doctrine.

Là on peut citer quelques drames de Lessia Ukraïinka dont les sujets datent de la période du christianisme précoce qui, malheureusement, sont inconnus du lecteur français: «Sur-le-champ de sang», «Routine et Priscilla» et «L'avocat Matriane». La première est particulièrement intéressante où Judas essaie de justifier sa trahison en expliquant que le Maître «voulait devenir Tsar pour les pauvres juifs en dépouillant et les riches et les stupides et en donnant ce bien aux pauvres».

Mais dans l'autre pièce, Routine, un jeune Romain, d'une classe sociale honorable prend conscience qu'il est perdu dans cette Rome moderne, il ne peut se résigner aux idées des chrétiens de l'âge des catacombes.

Quel malheur que coule tant de sang? pour votre foi parce que le bien ne s'est pas installé, le vin pétille encore, et on sent déjà le vinaigre.

Je suis sûr que les chrétiens n'ont pas incendié Rome

mais peut-être nous préparent-ils un incendie encore plus important

Tout ce qui nous est resté des anciens temps glorieux toute cette croyance brûlera

et les cendres se disperseront aux quatre vents, (traduction juxtalinéaire)

Bien sûr, cette emphase d'accusation concrète, Dostoïevsky l'a orientée vers une autre direction; justement face à l'oubli de la morale chrétienne, mais les désagréments de la violence sont confrontés par Dostoïevsky et Lessia Ukraïнка. C'est à dire, qu'à ce moment précis, il s'agit d'une généralisation-prophétie d'une échelle bien plus grande.

Là, il faut accorder une importance particulière à la fonction artistique du temps dans l'œuvre de Dostoïevsky, et en particulier dans «les Possédés». L'époque à laquelle se situe le roman est relativement bien liée, avec quelques conventions, à l'année 1869, quand fut commis l'assassinat politique célèbre de Netchaev. Mais en réalité, dans «les Possédés» le temps conventionnel abstrait-artistique prévaut. Il ne s'agit pas là de concordance prototype à une période déterminée de quelques événements ou de caractéristiques du roman. Dans ce cas précis, la question portant sur la conformité de la contradiction entre le scrupuleux réglage du temps du récit même et les ruptures irréelles de la généralisation au-dessus du temps est plus intéressante. Le premier contractant de cette contradiction (scrupulosité du temps) ne suit-il pas le plus précisément possible dans le chapitre omis «des possédés» «chez Tikhon» réparti par événement, presque au sens littéral, à la minute.

Le deuxième est dans l'approche même philosophique de Dostoïevsky pour le problème de l'écoulement infini du temps. «Qu'est-ce que le temps?» – notait-il dans ses notes du roman «Crime et châtiment». Le temps n'existe pas, il y a les temps: les relations de l'être avec le néant». Et voilà, là, nous nous sommes rapproché de la question de la nature de la prophétie indéfinissable dans le roman «les Possédés». En le lisant, je ne peux me débarrasser de cette impression irréaliste que tout cela me soit arrivé. Mais comment Dostoïevsky a-t-il éclairci ces futurs événements? Pourquoi donc les prototypes de la vie ne lui ont-ils pas servi d'exemple pour créer des images artistiques, mais pratiquement le contraire – comme si la vie elle-même s'était développée selon un scénario écrit bien plus d'un siècle auparavant? C'est une énorme énigme de notre être – le mouvement du temps. Un cercle, une spirale, un tourbillonnement, dans tous les cas ce n'est pas un mouvement rectiligne c'est ce qui prouve justement les généralisations artistiques de Dostoïevsky.

On considère généralement Dostoïevsky comme un écrivain de l'espace, si l'on peut dire. À son époque Michel Bakhtine soulignait cela en se basant sur les traits essentiels des romans de Dostoïevsky: la centralisation de beaucoup de personnages dans les scènes générales, le polyphonisme expressif en conservant le principe de l'unité du temps et ainsi de suite. Cependant Dostoïevsky n'ignorait pas le temps en tant que catégorie artistique et il l'interprétait dans une forme de prophétie subconsciente. Les relations de l'être avec le néant acquièrent des principes futuristes – structuralistes et je pense que c'est la raison pour laquelle les ruptures sont possibles dans ce qui existe inconsciemment dans les tourbillonnements du temps. Stavroguine, Chatov et Kirillov meurent mais la défiguration des vérités éternelles qu'ils ont effectuée n'a pas déjà disparu – et c'est là que se trouve l'avertissement du grand écrivain. L'existence de ces déformations s'accumule par des faits divers, mais, avec un étonnement superstitieux, elle se reconnaît en nous dans l'écoulement du temps – dans les relations de l'être avec le néant.

0961. *Старожицкая М.* Верхи дрейфуют... // Независимость. – 1993. – 23 апр. – С. 2. – Перемещения. – [Про запрошення В. Б. на роботу в УКМА І. Салія і про обіцянки останнього багато зробити для того, «чтобы Киево-Могилянська академія дійсно виглядала на мировому рівні».]

0962. U. S. ambassador addresses faculty, students of Kyiv-Mohyla Academy / Photo by *M. Kolomayets* // The Ukr. Weekly. – 1993. – # 17, Apr. 25. – P. 3: photo: KMA's rector, Viacheslav Briukhovetsky welcomes U. S. Ambassador Roman Popadiuk. – [Повний текст виступу Р. Попадюка в УКМА 29 берез.]
0963. Кіндрась К. Від кого залежить незалежний університет? // Голос України. – 1993. – 27 квіт. – С. 2. – [Про засідання постійної Комісії Верховної Ради України з питань освіти і науки (конференц-зала КМА, 23 квіт.): «Розмова ця мало нагадувала бесіду колег. Давалися взнаки, напевне, “критичні сигнали про стан справ в Києво-Могилянській академії”, які останнім часом почасті надходили на адресу комісії: непрофесійний підбір кадрів, порушення фінансової дисципліни, декларативність, прожектерство тощо. Спочатку в ролі “першокурсника на сесії” виступив сам ректор В’ячеслав Брюховецький. У присутності своїх студентів – членів Вченої ради – він бездоганно впорався із завданням, спростувавши чутки про негаразди в Києво-Могилянській академії. [...] До визначення “незалежний університет” Комісія з питань освіти і науки також має деякі претензії. У проекті рішення, заготовленому заздалегідь, зокрема констатується: “...безпідставно декларується незалежність університету від суспільних інституцій...”. Тепер уже в ролі “екзаменаційної комісії” виступила Києво-Могилянська академія. Її Вчена рада зажадала від парламентської комісії аргументів, попереджаючи, що інакше змушена буде апелювати до преси».]
- 0963/рус. Киндрась К. От кого зависим независимый университет? // Голос Украины. – 1993. – 27 апр. – С. 2.
0964. Вячеслав Брюховецкий – Виховується еліта нації / Ю. Пригорницький // Нові дні (Торонто, Канада). – 1993. – Т. 44, № 517, квіт. – С. 13–15: фото: Д-р В’ячеслав Брюховецький.
0965. *Kolomayets M.* Salij reflects on his dismissal and new role at KMA University // The Ukr. Weekly. – 1993. – # 18, May 2. – P. 3, 14. – [«He feels he can do a lot of goods for the Kyiv-Mohyla Academy, for he is the one who gave it its start, and Viacheslav Briukhovetsky, the university's rector, consider himself the «happiest man in Kyiv» now that Mr. Salij has joined the ranks of KMA».]
0966. З приводу «російської» теми // Свобода (США). – 1993. – 13 трав. – С. 2. – Підпис: *Н. Н.* – [«Проф. Брюховецький стоїть на тій точці зору, що слід позбутися “звички безапеляційно вимагати, не розуміючи ні суті справи, та й просто не будучи компетентним в якійсь галузі...”».] – (Див. також 0957, 0958, 0960, 1640.)
0967. Скопенко В. Майбутнє університетської освіти // Літ. Україна. – 1993. – 20 трав. – С. 2. – [В. Скопенко: «Вивчаючи навчальні програми й методи цієї академії, ще раз переконаєшся в тому, що нинішній університет імені Тараса Шевченка в багатьох аспектах удосконалює їх, а відтак має всі підстави шукати своє коріння саме в Києво-Могилянській академії, вважати її своїм початком і вести від нього власне літочислення. Так кваліфікує це ряд визначних вітчизняних та зарубіжних учених, таке переконання й нашого багатотисячного колективу – викладачів та студентів. Не випадково ж боротьбу за відселення курсантів з приміщення колишньої академії розпочинали передусім вихованці саме нашого навчального закладу. Думалося при позитивному розв’язанні проблеми зосередити тут наукову частину, аспірантуру й докторантуру, здійснювати перепідготовку фахівців. Зробити її таким чином активною органічною ланкою в підготовці кадрів

вищої кваліфікації, а відтак власними зусиллями продовжити національні традиції славетного першого вищого навчального закладу Східної Європи.

Але не так сталося, як бажалося...

Наші мрії перекреслила дійсність: у стінах академії на Подолі виросла її модернізована двійниця (вона ж і університет), яка відразу ж відгородила себе від уже існуючих університетів китайським муром: нічого їй, мовляв, від них узяти, вона в усьому, бачте, новий оригінальний заклад. Не буду дискутувати з цього приводу, скажу лише – де правду діти – бракує тому закладові і наукових кадрів (закордонними, не завжди належно підготовленими, не обійтися), і бібліотечних фондів, і, ясно, досвіду хоч би майже 160-літнього столичного шевченківського вузу, в якому згуртовано великий науково-педагогічний потенціал, є порівняно багата матеріальна база та одна з найбільших у країні наукових бібліотек».] – (*Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, 0835, 0911, 1247, 1579, 1579/p., 1622.*)

0968. До історії Руху: Виступ В. Терена на зборах київських письменників (1 листопада 1988 р.) / Публ. В. Чмира // Розбудова держави. – 1993. – № 5. – С. 23–25. – [«Резолюція зборів. 1. Створити ініціативну групу Руху в складі: І. Драч (голова), Д. Павличко (керівник координаційного центру), С. Тельнюк (голова редакційної комісії), М. Слабошпицький (відповідальний за випуск бюлетеня), В. Терен (відповідальний за зв'язки з молоддю та підприємствами), П. Мовчан (зв'язки з газетою «Літературна Україна» та іншими засобами масової інформації), В. Яременко (зв'язки з університетом), В. Брюховецький (Інститут літератури), а також А. Погрібний, І. Юшук, В. Дончик, І. Дзюба, В. Чмир, О. Божко, Г. Сивокінь.

2. Доручити ініціативній групі створити проект Програми Народного Руху за перебудову. Голова зборів П. Мовчан. За секретаря В. Терен».

«Незабаром був написаний проект Програми і Статут Народного Руху України за Перебудову. Його авторами стали письменники: Віталій Дончик, Віктор Терен, Валерій Чмир, Іван Дзюба, Павло Мовчан, В'ячеслав Брюховецький, Станіслав Тельнюк та Василь Яременко. Особливо хотілось сказати тут про В'ячеслава Брюховецького, який дуже багато зробив для організації першої Конференції Народного Руху Київщини. На IV з'їзді Руху його – уже ректора Києво-Могилянської академії, професора світового рівня, – обіrvat' і не дадуть закінчити виступ».] – (*Див. також 0918.*)

0969. Ярмусь С. Ознаки надії: З подорожі Митрополита Василя по Україні: трав. 1993. – Вінніпег: Вид. Спілка «Екклесія», 1993. – 222 с. – [*Із зм.: Університет «Києво-Могилянська академія» і Семінарія УПЦ–КП. Про зустріч 7 травня з В. Б. та його розповіді про майбутнє УКМА.* – С. 30.]

0970. В'ячеслав Брюховецький – ректор // Special Кур'єр № 1 / УКМА. – 1992 – літо 1993. – С. 10. – [*Корот. біогр. довідка.*]

0971. [Інтерв'ю В. Б. під час візиту до США та Канади, в якому він висловив побажання побудувати новий Університет, вільний від тотальної ідеологічної залежності, на принципах гуманізму, демократії, академічної свободи і прав людини.] // Special Кур'єр № 1 / УКМА. – 1992 – літо 1993. – С. 10.

0972/рус. Кацман В. Иван Салий ищет спонсоров для академии и продолжает борьбу за возвращение ему депутатского мандата // Киев. вед. – 1993. – 10 июня. – С. 3.

0972. Кацман В. Іван Салій шукає спонсорів для академії й продовжує боротьбу за повернення йому депутатського мандату // Київ. від.: Дайджест. – 1993. – 18 черв. – С. 3. – [І. Салій: «На жаль, навіть такий потрібний Україні навчальний заклад сьогодні ризикує зникнути без спонсорської допомоги. На історичному минулому можна їхати ще 2–3 місяці, не більше...»]
0973. Сиволожська Л. Експерти ЮНЕСКО стверджують... // Уряд. кур'єр. – 1993. – 3 лип. – С. 6. – [Про нараду експертів ЮНЕСКО в УКМА.]
0974. Биденко Н. Наиболее стойкими оказались девушки гуманитарного факультета. А жаждущими познания – юноши. Таковы данные социологического опроса // Киев. вед. – 1993. – 6 июля. – С. 6. – [Про відділ соціально-психологічної адаптації в УКМА, про результати опитувань студентів.]
0975. Бузина О. Человек из свободного общества, жизнь которого сложилась успешно // Киев. вед. – 1993. – 14 июля. – С. 6: фото: Ректор КМА Вячеслав Брюховецкий і Роберт Крібл. – [Про участь В. Б. у передачі книжок, подарованих доктором Робертом Кріблом до наукової бібліотеки НАУКМА.]
0976. Артеменко О. Дарунок братчика Крібла / Фото С. П'ятерикова // Хрещатик. – 1993. – 15 лип. – С. 4: фото: В. Брюховецкий та Р. Крібл. – [Про виступ В. Б. під час передачі доктором Р. Кріблом книжок у дарунок науковій бібліотеці УКМА.]
- 0977/н. [Лист П. Рікбора В. Брюховецькому.]

Monsieur le Recteur
Viatcheslav Brioukhovetsky
The University
of Kiev Mohyla Academy
2, Skovoroda St.
Kiev 254145
Ukraine
Le 20 juillet 1993

Monsieur le Recteur,

Je vous remercie vivement pour votre invitation au nom de l'Université Academia Mohyla de Kiev.

Votre invitation concerne le mois de septembre. Si cette date est impérative j'arriverai le 1 septembre et passerai les journées du 2 et 3 septembre comme votre hôte, de façon à rendre à Moscou l'avion du matin pour Paris le 4 septembre.

Une solution alternative que j'avais invoqué à Paris avec M. Constantin Sigov de l'Académie Mohyla serait que je vienne à la fin du congrès mondial de philosophie, de le 28 août à la mi-journée et que je revienne à Moscou le 31 août dans la journée pour répondre à l'invitation de M. l'Académicien Stepin et repartir pour Paris le 4 septembre.

Puis-je me permettre de me dire votre préférence et éventuellement de vous demander de vous entendre avec M. l'Académicien Stepin ?

Voici les sujets de conférence, le séminaire ou d'entretien, entre lesquels je vous propose de choisir:

L'identité personnelle

Le sujet de droit

Responsabilité et fragilité

Herméneutique: la dialectique «expliquer» – «comprendre».

Ethique et politique

Temps et récit

Veillez agréer, je vous prie, Monsieur le Recteur, l'expression de mes sentiments très distingués

Paul Ricoeur

P.-S. Mes heurs d'avion sont les suivants :

Départ : Paris le 21 août 9h 35

Retour : Moscou le 4 septembre 9h30

Paul Ricoeur

19, rue H.Marrou

92290 CHATENAY (France)

- 0978.** В. С. Брюховецький: «Я неймовірно вдячний за те, що нам повірили» / *А. Любич, М. Чугаєвський* // Колесо: Перший незалеж. неперіод., непрофесійн. студ. часопис видають студенти ун-ту «Києво-Могилянська акад.» / Ред. кол.: *Т. Ганжа* (гол. ред.) та ін. / УКМА. – 1993. – Ч. 1, лип. – С. 4–6.

**0978/т. • «Я НЕЙМОВІРНО ВДЯЧНИЙ ЗА ТЕ, ЩО ВИ НАМ ПОВІРИЛИ»:
ТЕКСТ**

– *Пане ректоре, насамперед дозвольте привітати Вас зі святом виходу першого студентського часопису УКМА. До речі, яке Ваше найулюбленіше свято?*

– Загалом, я належу до людей, які не люблять багато святкувати, а люблять працювати. Проте, якщо говорити про моє найулюбленіше свято, то це, мабуть, Зелена неділя.

– *Ми прийшли до Вас з метою взяти провокаційне інтерв'ю. Друге питання: чи не боїтесь Ви провокацій?*

– Їх так багато було, що я вже просто їх не боюсь, вони мені навіть подобаються. До речі, колись в Америці, коли я виступав в певному колі людей, мені було поставлено точно таке запитання. Так обережно питали все, дуже лояльно, а потім молодий чоловік встає і говорить: «А тепер я задам Вам провокаційне запитання». Він задав мені це ж запитання. Я кажу: «Слухайте, я ж в двадцять разів провокаційніші запитання мав в Україні і на них відповідав – а отже, я не боюсь провокацій».

– *В одній з анкет нам доводилось відповідати на запитання, чому ми вирішили стати студентами Києво-Могилянської академії. Якщо не секрет, чому Ви вирішили стати нашим ректором?*

– Ну, очевидно, це не я вирішив, це доля підвела мене до цього. Зовнішніх рішень не було, а було внутрішнє бажання. Я міг би написати ще кілька книжок, і, очевидно, я їх ще колись напишу. Але для того, щоб припинити цю безперервну говорильню, яка може заговорити нашу державу, треба дати можливість нашим молодим людям здобути гарну освіту, і вони зроблять багато того, що не може сьогодні Верховна Рада, уряд в силу низки причин. І спонукало мене до того, щоб взятися за цю майже нереальну тоді ідею, те, що я викладав у двох університетах за кордоном і бачив, які там студенти. Я глибоко переконаний, що наші студенти набагато кращі, цікавіші, потужніші в своїх ідеях та в реалізації цих ідей. І це мене, власне, спонукало перейти до даної діяльності.

– А ким Ви мріяли стати в дитинстві?

– Шахістом.

– Кожному студентові, безумовно, цікаво, що про нього думає ректор.

Пане Брюховецький, що Ви про всіх нас думаєте?

– Думати загалом дуже важко, як важко любити загалом всіх, а любиш когось окремо. Але, часом, коли я думаю про вас, мені здається, що більшого щастя, як ці перші студенти, я в житті ніколи не матиму. Інколи просто зворушує, що півроку назад тут ще нікого не було, а зараз навчаються молоді люди, яким я неймовірно вдячний за те, що вони повірили в мою ідею. Ми дуже хвилювалися напередодні вступних тестів, чи повірять нам люди, чи не подумають, що це прийшли якісь авантюристи. Нас турбувало те, яке враження залишиться в абітурієнтів від вступних тестів. Отже, я з вдячністю думаю про всіх тих, хто мені повірив, адже це є певна життєва підтримка.

– Якби Ви були студентом УКМА, яку б спеціалізацію Ви обрали?

– Важко сказати. Моя життєва доля – досить покручена. Перша освіта в мене – технічна. Я закінчив машинобудівне відділення технікуму харчової промисловості і можу досить специфічно варіювати, яку спеціальність я здобув. Коли треба сказати, що професія в мене – механік, кажу: «Я – машинобудівник», а інколи жартую: «Я закінчив технікум харчової промисловості – можу їсти приготувати». Потім був факультет журналістики університету, праця в газеті. Після цього абсолютно несподівано, навіть для самого себе – дисертація в галузі педагогіки, та ще й в специфічній сфері бібліотекознавства та бібліографії. І потім, знову ж таки несподівано щодо своїх попередніх освіт – доктор філологічних наук у галузі теорії літератури. Якби я зараз починав працювати, то, думаю, був би соціологом. Можливо, поєднав би це з проблемою, яка мене теж дуже цікавить – релігієзнавство.

– Ви вважаєте Академію елітарним вузом?

– Вважаю, але не за тим, як підбираються люди, не за тим, що вони самі про себе повинні думати, а за тим, що це, насамперед, зобов'язує професуру бути елітарною. Тобто ми не повинні зробити, щоб кожен студент думав про себе, що він є частинкою еліти (це ще далеко не так), а ми повинні підібрати елітарну професуру, яка справді виховує еліту нашої нації. У нас в Україні, на жаль, немає таких вузів. Елітарність передбачає невелику кількість студентів, насиченість висококваліфікованою професурою. Проте, я вважаю, що в нас є хороші вузи. Наприклад, Київський Політехнічний інститут, окремі факультети інших вузів. Але загалом в Україні елітарних вузів немає.

– Що Ви можете зробити, щоб деякі студенти розглядали Академію не як «трамплін» для «стрибка» за кордон, а як фільтр, що відбирає для України все найбільш цінне?

– Ми багато думаємо над цим. Звичайно, зробити щось у плані конкретної дії тут дуже важко. Насамперед, ми повинні зусилля професорсько-викладацького складу, адміністрації спрямувати на виховання в студентів любові до України. І я думаю, що нам вдасться цього досягти.

– Сьогодні можна сказати, що крига рушила, і механізм функціонування Академії запрацював. Але чи продовжує хтось вставляти палки в колеса цього механізму?

– Ого! У всі колеса, навіть у п'яте колесо, якого не існує. Дуже багато перешкод.

– Нам як студентам політологам цікаво, хто Ваші друзі, а хто противники на політичному фронті?

– Рік свого життя я віддав політиці, хоча ніколи не хотів нею займатися. Очевидно, ви знаєте, що я був при зародках Руху. Власне, всі його документи писалися в моїй квартирі, за моїм робочим столом. Я тоді лежав з поламаною ногою і мав багато часу для цієї роботи. Зараз я намагаюсь мінімально займатись політикою, не маю для цього

часу і, чесно кажучи, бажання. Проте, якщо говорити узагальнено про моїх політичних противників, то ними є ті політики, які абсолютно нетерпимі до думки опонента.

– Скажімо так, світоглядне питання: ректор – це професія, чи стан душі?

– Залежно в яку пору дня. О сьомій годині ранку я майже завжди сиджу за комп'ютером і працюю: намагаюся не втратити форму. Зараз вже завершую переклад книжки про Потебню, першої монографії на цю тему, яка вийшла англійською мовою. Власне, в такі моменти ректор для мене – це стан душі. Але ввечері, коли на мене навалюються всі проблеми, я розумію, це – тяжка професія.

– Вам важко, з нами, студентами?

– Мені важко з собою більше, бо доводиться долати певні стереотипи, дуже великі навантаження. З вами ж – ні.

– На які покращення можуть розраховувати студенти в цьому році?

– Вони можуть розраховувати, що ми піднінемо їм, очевидно, стипендію. Ще одне їх покращення в тому, що вони закінчать 1-й курс і вже не будуть freshman, як кажуть в зарубіжних університетах. Найкращий стан душі для цього річних студентів буде, коли першого вересня вони трішки зверхньо поглядатимуть на першокурсників. А якщо говорити серйозно, то я не обіцяю великих покращень. Буде важке життя. Проте, щось ми спробуємо зробити. Найперше – це нормальний гуртожиток, який знаходився б недалеко від Академії, хочу, щоб в гуртожитку студенти жили общинами, щоб в спілкуванні панували різні іноземні мови, як це я бачив в інших університетах за кордоном.

– Ну, в нас панує одна іноземна мова...

– Ви, очевидно, про російську. Це для нас серйозна проблема, але, думаю, з часом вона розв'яжеться. Тут треба бути терпимим. Хоча, як адміністратор я вже зробив деякі конкретні заходи до зняття цього питання. Які? Це нехай буде мій маленький секрет. Ви побачите їх на початку другого семестру. Ці заходи не будуть силовими, але, сподіваюсь, дадуть конкретний результат.

– Щодо рейтингової системи. Які недоліки Ви бачите в ній?

– Єдиний недолік в тому, що ми трохи пізно повідомили про неї студентів. Хоча, я не вбачаю в цьому ніякої катастрофічної ситуації: можна ж оцінити за звичними оцінками, а тоді, орієнтовно, перевести в рейтинг. Насамперед, я бачу великі позитивні риси цієї системи, оскільки працював з нею в Канаді та Америці. В ній, можливо, більше недоліків для студента, оскільки частина оцінки буде вираховуватися, виходячи з активності на семінарах, відвідування лекцій.

– Пане ректоре, чи розшириться Надзвірна рада Академії найближчим часом?

– Так, є перспективи. Нещодавно новим членом Надзвірної ради став ЛАЗ. Він продав нам автобус за надзвичайно низьку, порівняно з сьогоднішньою (21 млн куп.), ціною. Ми ж купили автобус за 5 млн, до того ж завод нам дав позичку в 3 млн. Є ще кілька представницьких фірм, з якими ведуться переговори щодо їхнього вступу в Надзвірну раду. Це, звичайно, дасть нам змогу поліпшити умови навчання та проживання студентів.

– Кошти для нашого вузу надходять, як правило, з державного бюджету?

– Вони надходять з кількох джерел. Перше джерело – це, справді, державний бюджет. Але це не покриває всіх наших витрат. Друге джерело – ті кошти, які йдуть від Надзвірної ради. Третє джерело – це пожертви окремих осіб. І, нарешті, четверте джерело – власні гроші. Ми вже почали заробляти хоч поки що маленькі кошти, проте, думаю, що за якихось півроку ми створимо кілька більш-менш потужних виробництв, що даватимуть гроші для навчального процесу.

– Одного разу Ви говорили, що у Вас є непогані плани розширення факультету суспільних наук, навіть його розподілу. Не могли б Ви дещо конкретизувати їх?

– Йдеться про створення на базі спеціальності політологія та державне управління юридичного факультету. Робота над цим ведеться, поки що теоретичного, концеп-

туального характеру. Ми дістали ґрант разом з Українською правничою фундацією і вже з квітня-травня цього року почнеться підготовка викладачів для цього факультету. Приїдуть зарубіжні професори, що читатимуть їм лекції.

– *І коли буде створено такий факультет?*

– Через два з половиною роки. Це досить тривалий процес: треба мати бібліотеку, кваліфіковані кадри.

– *Чи є для Вас проблемою нерівномірна міграція студентів по факультетах?*

– Так. Ми не змогли запобігти їй, хоча цього можна було досягти просто. Треба лише зробити вступ до університету, як це роблять у всьому світі. Там не вступають на окремий факультет, а в університет загалом. А вже далі починається вибір курсів. Проте усвідомити цю відмінність дуже важко. І не лише студентам, а й професурі. Тому в нас і був цей розподіл на факультети. Щодо міграції, то ми з самого початку обіцяли її можливість. Зараз, після першого семестру, є кілька заяв. Ми їх, очевидно, задовольнимо. Загалом же, я не бачу в цьому нічого страшного. Проблеми є для нас, оскільки це впливає на завантаженість професорів, кількість груп. Я ж за те, щоб люди експериментували. Через рік-півтора почнуться зворотні процеси: з факультету, на який зараз всі в основному йдуть, підуть на інший, бо там є потенційно сильні сторони, які поки що не виявляються.

– *На нашу думку, щоб студенти не йшли з певної спеціалізації, потрібно запросити на перший рік доброго викладача.*

– Так, але це – вже друге, бо спочатку його треба знайти. Ці проблеми ми намагаємося вирішувати, але не все це так просто.

– *І останнє запитання: щоб Ви могли побажати нашому студентському журналові?*

– Як колишній журналіст, насамперед, об'єктивності та незалежної позиції.

– *Дякуємо, пане ректоре, за приємну розмову.*

0979. Слово до студента // Календар-довідник на 1993–1994 навчальний рік / НаУКМА. – К., 1993. – С. 5. – (Див. також **3665/61.**)

0980/engl. A Word to students // 1993–94 Calendar / The University of «Kiev-Mohyla Academy». – К., 1993. – Р. 4.

0981. Календар-довідник на 1993–1994 навчальний рік = Calendar 1993/ 1994 / НаУКМА = The University of «Kiev-Mohyla Academy». – К., 1993. – 171 с. – [**В. Б.** – доктор філол. наук, викладач курсу «Національна специфіка української літератури», викладач кафедри культурології. – С. 41.]

0982. Їм розбудовувати незалежну державу // Уряд. кур'єр. – 1993. – 2 верес. – С. 1: фото: Під час відвідання університету «Києво-Могилянська академія» [**В. Коврижко, В. Б. і Л. Кравчук**]. – [Про відкриття нового навчального року в УКМА.]

0983. Коханець Л. «Хай буде щасливий наш юний спудей!» // Голос України. – 1993. – 2 верес. – С. 1, 4. – [Про вручення **В. Б.** мантиї і власної «валюти» УКМА («брюхів») Президенту України Л. Кравчуку під час святкування початку навчального року в Університеті, виступ **В. Б.** про гетьманів-могилянців, зокрема про майбутній військово-гуманітарний інститут.] – (Див. також **0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.**)

0983/рус. Коханець Л. «Да будет же счастлив наш юный спудей!» // Голос Украины. – 1993. – 2 сент. – С. 1, 4.

0984. Носова А. Віват, академія // Демократ. Україна. – 1993. – 2 верес. – С. 1: фото: Ректор КМА Вячеслав Брюховецький і Роберт Крібл. – [Про виступ-привітання **В. Б.** українською та англійською мовами студентів УКМА. «Свято не обійшлося і без легких каламбурів. На факультеті суспільних наук навчається 239 студентів. То, можливо, й вони хоч колись та прийдуть на зміну “парламентській групі 239”?»]
0985. Березовський Ю. До витоків. У добрий час: Репортаж у номер / Фото В. Репика // Освіта. – 1993. – 3 верес. – С. 3: фото: [Л. Кравчук та **В. Б.** на сцені.] – Клятва студента Академії. – [Про виступ-привітання **В. Б.** з початком другого навчального року в УКМА, в якому він складає подяку багатьом людям, завдяки котрим постала академія, зокрема викладачам із Франції та США, Л. Кравчуку та К. Морозову.]
0986. Божко С. Мантия не тисла у плечах Президентів, та ще не була справжня // Робіт. газ. України. – 1993. – 3 верес. – С. 1. – Повідомляє репортер. – [Про вручення **В. Б.** мантиї та «брюхів» Л. Кравчуку на святкуванні початку нового навчального року в УКМА.] – (Див. також 0983, 0987, 1008/н., 1008/н., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
- 0986/рус. Божко С. Мантия не жала в плечах Президенту, но ещё не была настоящей // Рабочая газ. Украины. – 1993. – 3 сент. – С. 1.
0987. Яковенко Л. Леонід Кравчук одягає мантию Києво-Могилянської академії. І обіцяє в майбутньому прочитати тут лекцію / Фото В. Милосердова // Київ. від.: Дайджест. – 1993. – 3 верес. – С. 2: фото: Через якихось 40 хвилин таку ж мантию, як у В. Брюховецького, І. Салія, одягне і Л. Кравчук.
- 0987/рус. Яковенко Л. Леонид Кравчук надевает мантию Киево-Могилянской академии и обещает в будущем прочитать здесь лекцию // Киев. вед. – 1993. – 3 сент. – С. 2. – [«Поздравив присутствующих с началом учебного года, Президент использовал, по его выражению, “высокую трибуну в нашей Украине”, чтобы поставить перед всем молодым поколением несколько политических задач. Ответный жест на выступление Леонида Кравчука ректор Академии Вячеслав Брюховецкий сделал под взрыв аплодисментов и радостных возгласов: вручил ему мантию Академии, в которую тут же Леонида Макаровича облачили. Президент также получил от коллектива вуза денежную помощь в “национальной валюте академии” – 12 брюхов».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
0988. Артеменко О. На традиціях просвіти й гуманізму / Фото С. Старостенка // Хрещатик. – 1993. – 4 верес. – С. 3: фото: [Л. Кравчук і **В. Б.** вітають студентів з новим навчальним роком.]
0989. Бузина О. Между университетами Запада и УКМА уже возможен обмен студентами // Киев. вед. – 1993. – 9 сент. – С. 6. – [**В. Б.** на зустрічі з дипломатами 7 вересня про університети, з якими співпрацює УКМА: Оксфорд, Принстон, Гарвард.]

- 0990.** Не чіпляйте їм вінків – ні тернових, ні лаврових / *К. Кіндрась* // Голос України. – 1993. – 9 верес. – С. 6: фото: В. Брюховецький. – Освіта.
- 0990/рус.** Не вешайте им венков – ни терновых, ни лавровых // Голос Украины. – 1993. – 9 сент. – С. 6.
- 0991.** *Артеменко О.* Зарубіжні дипломати – гості УКМА / Фото *С. Старостенка* // Хрещатик. – 1993. – 16 верес. – С. 3. – [Про виступ **В. Б.**, зокрема з історії КМА, співпрацю з багатьма університетами світу.]
- 0992.** *Скляньський О.* Києво-Могилянська академія набуває міжнародної ваги // Вісті з України. – 1993. – № 38, 16–22 верес. – С. 4. – [Про виступ **В. Б.** на прес-конференції з приводу презентації УКМА дипломатичному корпусу в Україні щодо міжнародних контактів університету; підтвердження статусу КМА як міжнародного університету Міжнародною нарадою експертів ЮНЕСКО у травні 1992 року.]
- 0993.** Le changement d'orientation esthétique dans la littérature comme expression d'une prise de conscience nationale // Regards sur l'indomptable Europe du center-est du XVIIIe siècle a nos jours: textes reunis par *J. Kłoczowski, D. Beauvois, Y.-M. Hilaire*; de l'Institut d'Histoire des Religions du Service de la Recherche et des Etudes Doctorales de la l'Université Charles-de-Gaulle – Lille III: Actes du colloque de Villeneuve-d'Ascq, 20–23 septembre 1993. – Lille III, 1996. – P. 275–278. – Revue du Nord: Hors Serie. Collection Histoire; № 10. – Підпис: *Viatcheslav Brioukhovetskiï*, Recteur de l'Université Mohyla de Kiev.

0993/t. • LE CHANGEMENT D'ORIENTATION ESTHÉTIQUE DANS LA LITTÉRATURE COMME EXPRESSION D'UNE PRISE DE CONSCIENCE NATIONALE: text

Pour de nombreux chercheurs, la conservation de ce qui détermine sur le plan esthétique la tradition nationale semble être la fonction essentielle de la nouvelle littérature ukrainienne, telle qu'elle est apparue à la fin du XVIIIe siècle et au début du XIXeme. Cette opinion apparaît comme parfaitement juste. La culture ukrainienne a été pendant des siècles l'objet de diverses persécutions et interdictions qui n'ont pu qu'influencer son développement. Nous pouvons donc observer une attitude protectrice envers la littérature populaire orale et une volonté de l'imiter fidèlement, c'est-à-dire un certain conservatisme esthétique et folklorique.

Nous constatons aussi une forte tendance à représenter dans la création littéraire la vie des couches inférieures du peuple, qui généralement conservent mieux les caractéristiques nationales parce que, dans ces milieux, existait une culture nationale considérée seulement sous cet angle folklorique.

De façon plus générale, c'est grâce à ces éléments caractéristiques de la littérature ukrainienne que celle-ci a pu continuer d'exister, en conservant et en entretenant la tradition esthétique nationale. Cependant, cela serait insuffisant pour la littérature au sens large du terme, car son mode de fonctionnement et le milieu où elle se développe caractérisent aussi le développement de la nation toute entière. La nation, comme la littérature, ne garde son identité qu'en veillant à conserver la tradition, mais aussi en s'efforçant de prendre conscience qu'elle fait partie d'une communauté plus large et, en même temps, en réexaminant les valeurs nationales établies, ce qui a un effet enrichissant et stimulant.

Sauf dans leur combat pour se définir eux-mêmes, la littérature et le peuple ukrainiens ont toujours estimé plus ou moins consciemment qu'ils appartenaient à l'ensemble plus vaste de la culture européenne, et se sont toujours sentis influencés par différents courants européens. Par exemple, on peut se demander comment et pourquoi Ivan Kotlarevski a écrit son poème *Enéide*, qui fut le premier à être écrit dans la langue parlée et non livresque, et qui inaugure l'histoire de la nouvelle littérature ukrainienne. Au début, puis tout au long du XIXème siècle, cette oeuvre d'inspiration burlesque et satirique, considérée aujourd'hui comme un classique, n'a pas toujours été reçue comme telle, comme une oeuvre qui prolonge la tradition nationale. Malgré son caractère ukrainien manifestement populaire, *Enéide* fut à la fois la négation et le rejet de la tendance livresque de notre première littérature, et le prolongement de cette tendance.

Faisons un petit retour en arrière. Nous savons qu'au début du XVIIe siècle, le métropolite Petro Mohyla fonda à Kiev une université, qui fut rapidement transformée en collège pour devenir ensuite la fameuse Académie Mohyla de Kiev. Celle-ci constitua la première université sur le territoire slave oriental. Elle apparut au moment où le peuple ukrainien luttait pour sa propre existence nationale. Or, à la stupéfaction de beaucoup de ses contemporains, Petro Mohyla engagea un processus consistant à rapprocher la tradition orthodoxe gréco-slave des réalisations culturelles de l'Europe occidentale catholique. C'était la seule possibilité de conserver la tradition, en la rejetant dans une certaine mesure, tout en l'enrichissant en réalité. La politique culturelle de l'Académie Mohyla de Kiev eut une influence bénéfique considérable sur l'essor de la culture nationale ukrainienne.

Le baroque dans le baroque ukrainien des XVIème et XVIIème siècles, livresque et largement influencé par l'étranger, eut dans une certaine mesure la même importance que le lyrisme de la chanson populaire et le caractère burlesque des genres folkloriques mineurs comme la farce. Tous ces éléments réunis constituèrent un terrain fertile pour *Enéide* de Kotlarevski et pour la création d'une littérature ukrainienne moderne, utilisant la langue populaire vivante.

Très vite cependant, la tradition de *Enéide* devint un frein pour le développement de la littérature ukrainienne; on l'appela «kotlarévisme». Ce qui avait permis, vers la fin du XVIIème siècle, un rapprochement avec la culture européenne, à savoir le caractère burlesque et satirique du discours lié à l'aura de romantisme baignant la langue populaire vivante, désormais, sous la plume d'épigones, perdit toute originalité. Effectivement, tout au long du XIXème siècle, le courant issu du «kotlarévisme» s'affirma, puisant un peu honteusement son inspiration dans la tradition, tout en étant fasciné par elle. Pendant une assez longue période, beaucoup virent dans ce courant une tradition qui vivifiait la culture ukrainienne. Cette tradition, qui apparut au moment où les Ukrainiens se rapprochaient de l'Europe occidentale et se définissaient comme des membres de la communauté européenne, devint progressivement un facteur d'isolement sur le plan culturel. Assurément, la littérature ukrainienne n'évolua pas dans cette seule direction. Au début, des aspirations propres à toute l'Europe s'y développèrent, comme le romantisme, par exemple.

Nous nous limitons ici à l'examen d'une seule tendance de l'évolution de littérature, en simplifiant quelque peu son aspect plus général, mais en soulignant l'importance de cette tendance. Au cours des trente dernières années du siècle dernier, l'«occidentaliste» Pantelejmon Kulisz critiqua très sévèrement l'étroitesse de l'identité nationale exprimée par la littérature ukrainienne, puisqu'elle était limitée au «kotlarévisme». Il faut préciser que Kulisz est l'auteur du concept bien connu dans les milieux littéraires ukrainiens de «crédibilité ethnographique»: en modifiant la spirale de l'Histoire, il tenta de ramener la littérature ukrainienne à sa source européenne. Le fait est que Kulisz, par son oeuvre, prépara le terrain à des écrivains tels que Ivan Franko, Les Ukraïka et autres, qui européanisèrent complètement la tradition littéraire nationale.

Pourtant, dès le début du XXème siècle, commencèrent à paraître successivement: le recueil *3 вершин і низин* («Des monts et des plaines»), la revue *Українська хата* («La chaumière ukrainienne»), le groupe littéraire *Молода Муза* («La jeune muse»), et d'autres manifestations littéraires qui marquèrent une nouvelle étape dans l'évolution de la tradition nationale. Les jeunes écrivains qui, apparemment, n'iaient cette tradition et en réalité la modernisaient en l'insérant dans le contexte des tendances culturelles européennes, firent franchir une étape importante à la littérature ukrainienne en faisant fructifier le potentiel légué dès le XVIIème siècle par l'Académie Mohyla de Kiev.

Néanmoins ce processus de ré-appropriation de la tradition littéraire nationale ne fut pas achevé; loin d'être figé, il est resté perpétuellement en mouvement.

Ce phénomène est particulièrement sensible dans les années 1920, qui furent une époque de recherches esthétiques fiévreuses, avec d'un côté ceux qui s'inspiraient des créations les plus modernes de la littérature européenne (Pawlo Tyczyna, Pawlo Sawczenko, Wolodymir Kobyljanski, Walerian Poliszczuk, Mykola Chwylowyj, et bien d'autres), et de l'autre, ceux qui voulaient opérer un retour aux sources en littérature (Mykola Zerow, Pawlo Filipowicz, Maxym Rylski, et autres néoclassiques). Dans les deux cas s'est produite une rupture avec la tradition nationale, rupture prolongeant en même temps cette tradition. A rencontre des tendances conservatrices qui le plus souvent correspondent, sur le plan social, à une idéologie conformiste, le caractère ouvert de ce genre de recherches rend possible l'intégration de la littérature ukrainienne, en tant que phénomène artistique original, dans le contexte européen. Mais d'autre part, il témoigne de son appartenance organique à ce contexte.

0994. The second birth of the ancient University / Photo by Y. Buslenko, V. Kudelya // Passport to the New world. – 1993, Sept.–Oct. – P. 24–25: photo: President of Ukraine Leonid Kravchuk at the Opening of the University [поруч – В. Б.].

0995. Салій І. «Я возвращаюсь...» // Киев. вед. – 1993. – 9 окт. – С. 13–14; 17 окт. – С. 3–4. – [Було вказано: «Продолжение следует», але чомусь «не последовало».]

0996. Пер.: Фізер І. Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потебні: Метакритичне дослідження / Пер. з англ. В. Брюховецького. – К.: Видавн. дім «КМ Academia», 1993. – 111 с. – Зміст: Вступ. – Частина І. Сутнісне буття поетичного твору. Іносеологічні застереження. Поетичний твір як діяльність. Поетичний твір як повісткування. Поетичний твір як самодоцільна форма. Слово як аналог поетичного твору. Концептуальна амбівалентність потебнянської онтології. – Частина ІІ. Структура поетичного твору. Структурні спорідненості між мовою і поетичним твором. Структурні складники поетичного твору. Зовнішня форма. Внутрішня форма. Зміст. – Частина ІІІ. Модальність поетичної форми. Іманентні форми. Зумисні форми. Байка. Прислів'я. Байки і прислів'я як поетичні твори. – Частина ІV. Функціональне призначення поетичного твору. Телеологія поетичних образів. Когнітивна функція. Експресивна функція. Додаткові функції. Критика як спосіб пізнання. – Частина V. Теорія Потебні: аксіоматична система чи низка запитальних тверджень? Потебня versus потебніанства. Потебня і символісти. Реакція формалістів на потебнянську теорію. Висновки.

Rumor publicus:

3136. Олександр Опанасович Потебня. Біобібліограф. покажч. – Х., 2005, див. № 957;

3665/9. Гром'як Р. Креативний критик-організатор // Той, хто відродив Могилянку, 2007, див. с. 101;

3735. Ткаченко А. Геростратів комплекс // Слово і час, 2007, № 9, див. с. 83.

0997. Иван Салий снова уволен // Киев. вед. – 1993. – 16 окт. – С. 1. – [«А ректор академии, которому я был искренне благодарен за то, что приютил в трудное время, дрогнул перед их новым натиском, – сказал Иван Салий корреспонденту “Ведомостей” – меня уволили, придравшись к мелким хозяйственным разногласиям. Я же считаю, что я и мои коллеги за это время принесли академии огромную пользу. А вообще в такие минуты начинаю понимать людей, которые хотят в эмиграцию. Но своим недоброжелателям скажу: “Не надейтесь, не уеду”».]

0998. Салій – безробітний // Вечір. Київ. – 1993. – 16 жовт. – С. 1. – Сенсація.

0999. Anniversary greetings to the Ukrainian Weekly // The Ukr. Weekly. – 1993. – # 42, Oct. 17. – Р. 7. – [Вітання В. Б. з нагоди 60-літнього ювілею газети The Ukrainian Weekly.]

1000. Заява для преси // Хрещатик. – 1993. – 19 жовт. – С. 2. – [Про причини звільнення І. Салія.]

Rumor publicus:

1001. Волчик О. Кому насолил Салій? // Независимость, 1993, 19 окт.;

1002. Коростильова О. Салій мені друг. Колишній... // Робіт. газ., 1993, 19 жовт.;

1003. Писанська В. Иван Салій знову безробітний // Голос України, 1993, 19 жовт.;

1004. Цибенко С. Від мандату до мандату? // Вечір. Київ, 1993, 19 жовт.;

1005. Скандал навколо останнього звільнення Салія обростає подробицями // Київ. від., 1993, 21 жовт.;

1006. Бузина О., Рахманин С. Иван Салій уверен, что вокруг него идут политические игры // Киев. вед., 1993, 21 окт.;

1007. Сандул Ю. Салій втрачає пильність, а його супротивники – терпіння // Республіка, 1993, 21–27 жовт.;

1035. Салій І. Я повертаюсь. – К., 1993, див. с. 205–206;

1138. Мельник О. Бульки і прожекти Києво-Могилянської академії // Укр. газ., 1995, 5 січ.; 19 січ.;

1154. Бий своїх, щоб чужі боялися // Укр. газ., 1995, 2 лют.;

1169. Мельник О. Кузня чи храм науки? // Вечір. Київ, 1995, 16 трав.;

1170. Як мало у нас часу для роботи... // Вечір. Київ, 1995, 16 трав.;

3665/4. Брюховецька Л. Силове поле особистості // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 50.

1001. Волчик О. Кому насолил Салій? // Независимость. – 1993. – 19 окт. – С. 3.
1002. Коростельова О. Салій мені друг. Колишній... Так заявив на прес-конференції ректор університету «Києво-Могилянська академія» В. Брюховецький // Робіт. газ. України. – 1993. – 19 жовт. – С. 1.
- 1002/рус. Коростелева О. Салій мне друг. Бывший... // Рабоч. газ. Украины. – 1993. – 19 окт. – С. 1.
1003. Писанська В. Иван Салій знову безробітний // Голос України. – 1993. – 19 жовт. – С. 8. – Столичне життя. – [Про прес-конф. В. Б. з приводу звільнення І. Салія з посади префекта, розширені коментарі до наказу.]
- 1003/рус. Писанская В. Иван Салій снова безработный // Голос Украины. – 1993. – 19 окт. – С. 8.
1004. Цибенко С. Від мандату до мандату? // Вечір. Київ. – 1993. – 19 жовт. – С. 1. – Подобиці для «Вечірки». – [Про прес-конф. В. Б. з приводу звільнення І. Салія з посади префекта, розширені коментарі до наказу. «Іван Миколайович уміє швидко організувати вивезення сміття або проведення “штурму” по ремонту якогось приміщення. Але на завтра ці самі питання виникали знову і знову. Створювати ж умови, за яких такі авральні проблеми не з’являлися б, він не спромігся, та, мабуть, і не ставив собі це за мету. Це однаковою мірою стосується служб розвитку університету, охорони його, ремонтно-будівельних робіт і т. ін., за які був відповідальний І. М. Салій. Тобто вміння працювати стабільно, послідовно і ефективно він не показав.

Ректор зазначив, що в основу своєї діяльності префект “поклав зв’язок з різними малими підприємствами, яким сплачувалися величезні кошти. Більше того, І. М. Салій основний акцент зробив на розчленуванні університету шляхом створення на нашій базі кількох малих підприємств, діяльність яких фактично б суперечила нашим цілям і не підлягала нашому контролю. Для досягнення цієї мети він навіть вдався до фабрикації документів, підписавши неіснуючий наказ по університету про створення ремонтно-будівельної дільниці як юридичної особи з дуже широкими повноваженнями. На основі цього підлогу Подільська районна адміністрація зареєструвала це підприємство, про що не знали ні ректор, ні вчена рада”.

Як пояснив В. Брюховецький, реєстрація підприємства відбулася наприкінці серпня, а дізнався він про це випадково і лише 12 жовтня. Був дуже вражений. Бо за статутом УКМА навіть ректор не має права самостійно, без рішення вченої ради створювати “під дахом” університету якісь юридичні особи.

Тим часом таємно оформлене МП за своїм статутом, як повідомив ректор, могло, вже ні в кого не питаючись, створювати власні малі та спільні підприємства, виконувати роботи не для УКМА, а на замовлення населення, продавати і списувати майно, в тому числі “подароване” альма-матірю, користуватися банківськими позичками тощо. Заготовлений був вже й наказ про перерахування у статутний фонд “позашлюбного нащадка” 35 млн крб зі спонсорських внесків на університет, а також передачу будівельних матеріалів та обладнання.

Одне слово, ректор В. Брюховецький був шокований діями за його спиною префекта І. Салія, з яким колись, хоч і в різний час, навчався в одному технікумі. Шокований був і І. Салій. Колись він витривало боровся і перемагав на фронті визволення Києво-Могилянської академії з-під військової влади, що влаштувала в історичних стінах казарми і плаци. Залучив на УКМА понад мільярд крб. Тож, очевидно, почувався тут хазяїном. Неодноразово, як розповів у бесіді з нашим кореспондентом, підписував накази замість ректора, який, на його думку, надто часто перебував за межами університету у закордонних відрядженнях.

Іван Миколайович не відмагався і від наказу, за яким звільнений із записом у трудовій книжці (за п. 1 ст. 41 КЗПП України, тобто одноразове, але грубе порушення трудової дисципліни). Але й у боргу не залишився. Прозоро натякнув, що з валютними надходженнями до УКМА не все чисто, що народні гроші тут не вміють ефективно витратити, і взагалі це “малоорганізований, рухівсько-письменницький” університет. “Як сказав мені Брюховецький, Іван Драч говорив, ніби Іван Плющ невдоволений, що я тут працюю”. Тож своє звільнення пояснює не помилкою, яку зробив, бо “не знав, що не мав права створювати юридичну особу”, а початком передвиборної кампанії: комусь дуже хотілось скомпрометувати, щоб не потикався боротися за мандат.

Але це, зазначив І. Салій, не зупинить. Навпаки, “штучно змушує йти в політику”. Він міркує: “Як подамся в комерційну структуру – розорять, я це вже зрозумів, якщо подамся в державну – буде те саме. Що залишається? Відпочити і закінчити програму, над якою працюю. І наше громадсько-політичне об’єднання, яке було вже на грані реєстрації, все одно буде зареєстроване. А читачам «Вечірки» передайте, що час уже читати між рядків”».]

1005/рус. Скандал вокруг последнего увольнения Салия обрастает подробностями // Киев. вед. – 1993. – 20 окт. – С. 1.

1005. Скандал навколо останнього звільнення Салія обростає подробицями // Київ. від. – 1993. – 21 жовт. – С. 1. – [Інформація про прес-конференцію І. Салія, на якій він спростовував твердження В. Б., що його звільнено за нездатність працювати в нових умовах. Подробиці прес-конференції обіцяно в наступному номері.]

1006. Бузина О., Рахманин С. Иван Салий уверен, что вокруг него идут политические игры. Брюховецкий в этом не уверен // Киев. вед. – 1993. – 21 окт. – С. 3: фото: 1 сентября 1993 года в УКМА. Слева направо: префект Иван Салий, ректор Вячеслав Брюховецкий и протектор академии Леонид Кравчук. – [«Уволенный префект УКМА поведал газетникам, что со слов ректора академии В. Брюховецкого ему стало известно о недовольстве спикера парламента мемуарами И. Салия, опубликованными в “Киевских ведомостях”».]

1007. Сандул Ю. Салій втрачає пильність, а його супротивники – терпіння / Фото В. Самохоцького // Республіка. – 1993. – № 21, 21–27 жовт. – С. 3: фото: Вячеслав Брюховецький розповідає пресі, чому він звільнив Івана Салія. – [Про прес-конф. В. Б. з приводу звільнення І. Салія з посади префекта, розширені коментарі до наказу.]

1008/н. Рахманин С. А говорят, что нет у нас валюты // Киев. вед. – 1992. – 22 окт.

А ГОВОРЯТ, ЧТО НЕТ У НАС ВАЛЮТЫ

Сергей РАХМАНИН

“ВЕДОМОСТИ”

16 октября студенты Киево-Могилянской академии праздновали день своего университета. Наибольший интерес участников и гостей праздника вызвала ярмарка, на которой можно было приобрести необходимые в студенческом быту предметы. Расчет производился деньгами Академии, так называемыми “брюхами” (по имени ректора вуза г-на Брюховецкого). На “брюхе” имелись все необходимые атрибуты дензнака: изображение Брюховецкого, подтверждение, что данная единица обеспечена имуществом ректора и стилизованный трезуб в углу, подкреплённый записью “Для дурних: це водяний знак”. Имелись в обороте и фальшивые “брюхи”, где в уголке купюры значилось: “Водяного знаку немає, отже це фальшивка”.

Курс новой валюты еще не стабилизирован, но, судя по всему, ее законное место где-то посерединке между долларом и купоном. Так, всего за четыре “брюха” на ярмарке были приобретены очки, на рынке “идущие” за 800 купонов.

1008/р. • А ГОВОРЯТ...: рефлексії (2008)

Цю ненадруковану, зняту з верстки, інформацію мені ще тоді подарував знайомий випусковий з друкарні. Чесно кажучи, я її скинув до своїх паперів і натрапив на неї знову аж у 2008 році... Себто це був би перший опис створеної нашими студентами в 1993 році жартівливої грошової одиниці НаУКМА, так званих «funny-money». Про неї згодом багато писали: 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021. Вилучення інформації з верстки пояснюється дуже просто. Редактор цієї газетьонки був другом І. Салія, а вірніше – їх поєднували спільні комерційно-медійні проекти, які вони, зрештою, бездарно провалили... І «Киевские ведомости» почали, з вуст Салія, доводити, що на мене натиснув І. С. Плющ, аби я звільнив останнього з УКМА. Найсмішніше, що я тоді ще й не був знайомий із Плющем. А от брутальне порушення закону, за понятієм подібних осіб, не могло ж стати причиною моєї реакції. Така дегенерована мораль ґенерувала й зосім не дурні прощальні слова, коли після оприлюднення фактів підлогу і порушення Статуту університету на Вченій раді, вже в моєму кабінеті мене було запитано: «То що, мені писати заяву?» На моє: «Ні, я звільню вас за статтею» прозвучало: «Ти цього не зробиш. А як зробиш, то плакатимеш кровавими сльозами...» (Насправді напис на «брюху»: «Для тупих: це водяний знак»). А тим часом невдовзі на честь «Брюха» почали з'являтися оди...

1008/n. • **В. Житник. ОДА НА АКАДЕМІЮ, НА ЇЇ ВАЛЮТУ...:**
публікація

У банках, біржах що не день –
переполох і рух,
бо світом все твердіше йде
нова валюта – Брюх.

Вже стільки літ дивує світ
І славиться вона,
зо дня на день, із року в рік
росте її ціна.

Не перлами, не золотом
приваблює людей –
тут сива мудрість молодо
відродженою йде.

Вже стільки літ дивує світ,
ступає крок за кроком
нової України цвіт,
прекрасний, як бароко.

Не забуваймо, де ми є,
хто нас пригрів крильми.
Тож віват Академія
І віват з нею ми!

І хай живе ще сотню літ,
не знаючи недуг,
незмінний, нерозмінний наш
і незамінний Брюх!

1009. І. Салія звільнено з посади префекта // Свобода (США). – 1993. – 23 жовт. – С. 1.

1010. *Сергієнко І.* Скандал у Києво-Могилянській академії // Україна і світ (Торонто). – 1993. – 27 жовт. – 2 листоп. – С. 13. – [Про прес-конференцію *В. Б.*: «У своїй заяві пан Брюховецький звинуватив Івана Салія у підробці документа-наказу ректора, за допомогою якого було створено при Академії і зареєстровано як юридичну особу мале підприємство – ремонтно-будівельну дільницю, про що не знав ні ректор, ні вчена рада університету. В'ячеслав Брюховецький схарактеризував пана Салія як непрофесіонального керівника, “який діє методами командно-адміністративної системи, а не правової держави”, а його вчинки – як такі, що суперечать чинному законодавству і завдають шкоди УКМА.

У відповідь Іван Салій скликав власну прес-конференцію. [...] Причину ж звільнення Іван Салій вбачає не у своїй помилці, яку він визнає і виправдовує тим, що не знав, що не має права на створення МП, а у прагненні певних політичних сил скомпрометувати його як людину й політика напередодні виборчої кампанії. Він вважає, що на ректора УКМА В'ячеслава Брюховецького чинився значний тиск і що виробничий конфлікт був лише приводом, а справжня причина – у намаганні вилучити його з політичного життя України».]

- 1011.** The University of Kiev-Mohyla Academy: [Буклет]. – [1993]: [Kyiv]. – 6 с.: фото: Viacheslav Brioukhovetsky. – [В. Б.: «The reopening of the Kiev-Mohyla Academy as an independent international University is viewed both in Ukraine and abroad as a symbol of the revival of Ukrainian nationhood». – Р. 3–4.]
- 1012.** Гарань О. В. Убити Дракона: 3 історії Руху та нових партій України. – К.: Либідь, 1993. – 196 с. – [Про виступ В. Б. 31 січня 1989 р. на загальних зборах київських письменників у Будинку кіно з повідомленням про рішення загальних партійних зборів Ін-ту л-ри АН УРСР від 30 січня 1989 р. про результати обговорення проекту Програми НР України за перебудову; про організаційну роботу В. Б. з часу опублікування проекту Програми НРУ та його участь у нараді представників ініціативної групи 18 березня 1989 р. у Києві. – С. 37; про участь у НР України. – С. 41, про В. Б. як Голову Секретаріату Установчого з'їзду НР України. – С. 59.]
- 1013.** Український диплом буде конвертований // Вавилон XXI. – 1993. – № 3–4. – С. 5–6: фото: [В. Б.]; Уроцисте відкриття Університету «Києво-Могилянська академія» 24 серпня 1992 р.
- 1014.** Історія української літератури XX століття: Навч. посіб.: У 2-х кн. / Ред. кол.: В. Г. Дончик (наук. ред.) та ін. – К., 1993. – Кн. 1: 1910–1930-ті роки. – 784 с. – Див. с. 308–320, 572–579, 712–720.

Rumor publicus:

2377. Дончик В. Українська література XX ст. // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 329.
- 1015.** Микола Зеров (1890–1937) // Історія української літератури XX століття: Навч. посіб.: У 2-х кн.: – К., 1993. – Кн. 1. – С. 308–320.
- 1016.** Іван Сенченко (1901–1975) // Історія української літератури XX століття: Навч. посіб.: У 2-х кн. – К., 1993. – Кн. 1. – С. 572–579.
- 1017.** Іван Кочерга (1881–1952) // Історія української літератури XX століття: Навч. посіб.: У 2-х кн. – К., 1993. – Кн. 1. – С. 712–720.
- 1018.** Булат Т. До ювілею журналу «Український історик» // Свобода (США). – 1993. – 6 листоп. – С. 2, 4. – [Про В. Б. як члена Академічного комітету для відзначення 30-річчя часопису.]
- 1019.** Дарунок студентам // Уряд. кур'єр. – 1993. – 23 листоп. – С. 2. – [Виставка «Книги з Федеративної Республіки Німеччини». Про виступ на відкритті В. Б. та посла ФРН в Україні д-ра А. Арно.]
- 1020/engl.** Literary criticism / I. Koshelivets, B. Kravtsiv, M. Slabos // Encyclopedia of Ukraine: In 5 vol. / Ed. D. H. Struk; Canadian Institute of Ukrainian Studies Press (University of Alberta), the Shevchenko Scientific Society (Sarcelles, France), Canadian Foundation for Ukrainian Studies. – Edmonton; Toronto, 1993. – Vol. 3. – P. 136–140. – [Про В. Б. – Р. 139.]
- 1021/engl.** Literature studies / I. Koshelivets, R. Senkus // Encyclopedia of Ukraine: In 5 vol. / Ed. D. H. Struk; Canadian Institute of Ukrainian Studies Press (University of Alberta), the Shevchenko Scientific Society (Sarcelles, France), Canadian Foundation for Ukrainian Studies. – Edmonton; Toronto, 1993. – Vol. 3. – P. 152–156. – [Про В. Б. – Р. 156.]

1022. Сиволожська Л. Бібліотека починається з екслібрису // Голос України. – 1993. – 24 листоп. – С. 4. – [Про 100-тис. фонд Наук. б-ки УКМА й міжнародний конкурс екслібрису УКМА, переможцем якого став Іван Крислач (Львів), про книжкову колекцію В. Б., одну з перших у бібліотеці УКМА.]
1023. В Університеті «Києво-Могилянська академія» розгорнуто виставку «Книги з Федеративної Республіки Німеччини» / Фото В. Артюшенка // Вісті з України. – 1993. – 2–8 груд. – С. 12: фото: Виставку представляють посол ФРН в Україні А. Арно та ректор УКМА В'ячеслав Брюховецький.
1024. Schulze B. Eine Schule der Nation: Die Mohyljanski-Academie in Kiew will aus dem «Homo sowjeticus» einen «Homo ukrainicus» machen // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 1993. – № 284, Dezember, 7. – S. 16. – [«Києво-Могилянська академія хоче зробити із “гомо советікус” “гомо українікус”»: визначення В. Б. основних відмінностей навчального процесу в Академії порівняно з пострадянськими вищими навчальними закладами.]
1025. AJC's «Project Ukraine» is lunched with seminars series in D. C // The Ukr. Weekly. – 1993. – # 50, Dec. 12. – С. 8. – [Про семінари у Вашингтоні 29 листопада, якими розпочалася програма «Проект України». Делегація з України відвідує США (Вашингтон, Філадельфія, Нью-Йорк) на запрошення Інституту плюралізму при Американсько-Єврейському комітеті. Склад делегації: Я. Блайх, В. Б., Т. Возняк, Й. Зісельс, В. Крюков, С. Павличко, А. Погрібний, В. Рубан, І. Тараненко, Л. Фінберг, Г. Яблонський.]
1026. Даниленко І. Українсько-жидівські взаємини: фокус на майбутнє // Америка (Філадельфія, США). – 1993. – 22 груд. – С. 1, 3. – [Про зустріч у Філадельфії 3 груд. 1993 р. делегації з України, яка відвідує США на запрошення Інституту плюралізму при Американсько-Жидівському комітеті, для участі у програмі «Проект України».] – (Див. також 1044, 1045, 1046, 1193.)
1027. Префект – іменем закона // Правда Украины. – 1993. – 24 дек. – С. 1. – Сенсация.
1028. Мозгова Т. Івана Салія поновлено на посаді // Робіт. газ. України. – 1993. – 24 груд. – С. 1. – Се ля ві.
- 1028/рус. Мозговая Т. Иван Салий восстановлен в должности // Рабоч. газ. Украины. – 1993. – 24 дек. – С. 1. – Се ля ви.
1029. Іван Салій знову префект // Голос України. – 1993. – 25 груд. – С. 2. – Столичне життя.
- 1029/рус. Иван Салий снова префект // Голос Украины. – 1993. – 25 дек. – С. 2. – Столичная жизнь.
1030. Передм.: Прилучення до історії // Городиський З. Українська Національна Рада: Іст. нарис. – К.: Вид. дім «KM Academia», 1993. – С. 3–4.
1031. Злотник Ф. У Києво-Могилянській не скучують // Вечір. Київ. – 1993. – 28 дек. – С. 3. – Академічний інтроскоп. – [Про створення у КМА спец. підрозділу під керівництвом В. Б., який вивчатиме досвід роботи ун-тів Захід. та Центр. Європи та адаптуватиме його до умов роботи в УКМА.]

1032. От Ивана Салия не так просто отделаться // Киев. вед. – 1993. – 28 груд. – С. 2.
1033. Кочур Г. Микола Зеров // 125 років Київської української академічної традиції 1861–1986 / Ред. М. Антонович; УВАН у США. – Нью-Йорк, 1993. – С. 585–593. – Див. с. 585.
1034. Дражевська Л. Володимир Іванович Вернадський // 125 років Київської української академічної традиції 1861–1986 / Ред. М. Антонович; УВАН у США. – Нью-Йорк, 1993. – С. 377–406. – Див. с. 403: [«...Статтю Вернадського, що яскраво свідчить про його погляд на українську проблему, було надруковано в українському перекладі в газеті “Молода гвардія” в день народження Вернадського – 12 березня 1988 р. У вступному слові – “Людина з ХХІ століття”, В’ячеслав Брюховецький пише, що цей рукопис було знайдено в Архіві АН СРСР. Наймовірніше стаття була написана в липні–серпні 1915 року у Шишаках “в часи шовіністичного чаду першої світової війни”. Очевидно ця стаття зацікавила читачів, бо невдовзі її було передруковано в журналі “Вітчизна” і в самвидавному журналі “Національне питання”: Орган Московської Філії УГС (за інформацією газети “Свобода”, 8 серпня 1989 р.)»]
1035. Салій І. Я повертаюсь. – К.: Фірма «Довіра», 1993. – 207 с. – [Про навчання з **В. Б.** у технікумі харчової промисловості (м. Сміла) Черкаської області, зокрема про мешкання у одній кімнаті гуртожитку; про надання І. Салієм робочої кімнати **В. Б.** та його двом співробітникам у приміщенні Подільського райкому партії «з меблями, телефоном і, між іншим, з вікном на військове училище». – С. 17; про звільнення **В. Б.** І. Салія. – С. 205.]
1036. «Український історик»: Журнал українського історичного товариства: Покажч. змісту 1963 – 1992 (Ч. 1–115) / Упоряд.: М. Гавур, В. Шандра. – Нью-Йорк; К.; Мюнхен, 1993. – 112 с. – [Див. імен. покажч.]
1037. Брюховецький В’ячеслав Степанович // Хто є хто в українській політиці: Довідник / Київ. наук. т-во ім. Петра Могили. – К., 1993. – Вип. 1: Інформація станом на 1 верес. 1993 р. – С. 12.
1038. Ред.: Вавилон ХХІ: Ілюстрований незалежний культурологічний журнал. – К., 1993. – № 1–6. – Член ред. ради.
1039. Ред.: Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спільки письменників України. – К., 1993. – № 1–12. – Член ред. колегії.

1040/н. Матчук А. Л. Підтекст літературного твору: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Спец. 10.01.0.8 – Теорія літератури / АН України. Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка; Наук. керівник докт. філол. наук В. С. Брюховецький. – К., 1993. – 19 с. – На правах рукопису.

1041/н. Золотухін Г. О. Діалектика об’єктивного і суб’єктивного в літературно-критичній діяльності: Автореф. дис. ... докт. філол. наук. Спец. 10.01.0.8 – Теорія літератури / АН України. Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка; Офіційні опоненти: докт. філол. наук В. С. Брюховецький, докт. філол. наук Н. В. Костенко, докт. філол. наук О. С. Чирков. – К., 1993. – 34 с. – На правах рукопису.

1994 рік

1042. Вячеслав Брюховецький: «Як іде справжня робота – з'ясовувати стосунки немає часу» / *О. Гуцул* // Молода Галичина. – 1994. – 13 січ. – С. 1, 2.
1043. Сільвер В. Києво-Могилянська академія ВМФ // *Укр. обрії*. – 1994. – № 2, січ. – С. 3. – [Про конфліктну ситуацію між курсантами та службою охорони Університету: «Зверо-хохлам смерть» і коментар **В. Б.** до цієї ситуації.]
1044. Даниленко І. Українсько-жидівські взаємини – погляд у майбутнє // *Свобода (США)*. – 1994. – 20 січ. – С. 3. – [Про зустріч у Філадельфії 3 груд. 1993.] – (Див. також 1026, 1045, 1046, 1193.)
1045. Даниленко І. Українсько-єврейські взаємини: погляд у майбутнє // *Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США)*. – 1994. – 23 січ. – С. 23. – (Див. також 1026, 1044, 1046, 1193.)
1046. Кіра А. «Project Ukraine» hosts Jewish leaders, Ukrainian official in Philadelphia // *The Ukr. Weekly*. – 1994. – # 9, Febr. 27. – Р. 8. – [Про **В. Б.** у складі української делегації.] – (Див. також 1026, 1044, 1045, 1193.)
1047. Рішення наукової конференції «Петро Могила – богослов, церковний і культурний діяч» // *Укр. думка=The Ukr. Thought (Лондон, Велика Британія)*. – 1994. – 3 берез. – С. 2. – [Про **В. Б.** як голову робочого Оргкомітету постійних Могилянських читань.]
- 1048/ф. Віват, Академіє!: [Фільм, 30']. Дудка С., режисер і авт. сценарію; Яковлев І., оператор. – 1994. – К.: Укртелефільм / Центр. держ. кінофотоархів України ім. Г. С. Пшеничного, об. збер. № 12305. – [Розповідь **В. Б.** про відродження КМА та про свій рід, зокрема про діда Брюховецького Олексія Єлизаровича.]
1049. Ректор Києво-Могилянської академії Вячеслав Брюховецький: «Еліта нації: сьогоднішнє і майбутнє» / Підпис: *Наш голос, США* // Україна. Європа. Світ: Дайджест зарубіж. преси. – 1994. – № 4. – 16–23 берез. – С. 6: фото: [В. Коврижко, **В. Б.** і Л. Кравчук.] – [Інтерв'ю під час перебування у м. Торонто.]
1050. Сусюк І. [**В. Б.**: *Корот. біограф. довідка.*] // Франкова криниця (Трускавець; Львів). – 1994. – 30 берез. – С. 3. – (Див. також 1064.)
1051. З гетьманського роду / І. Сусюк // Франкова криниця (Трускавець; Львів). – 1994. – 30 берез. – С. 3–4. – (Див. також 1063.)
1052. Symotiuik S. Przyjazny Kyjów: Renesans XVII-wiecznej uczelni na Ukrainie: Umowa z UMCS // *Wiadomości Uniwersyteckie / Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej*. – 1994. – № 2 (25), Marzec. – S. 17: Na zdjęciu: Rektor Akademii prof. Waczesław Briukowiecki. – [Про НаУКМА і співпрацю між університетами, про **В. Б.** як ректора.]
1053. «За всіх наших фінансових скрут проблема не в грошах – у людях» / *Н. Римська* // Україна. – 1994. – № 9. – С. 18–19: фото: В. Брюховецький [разом з В. Зубком]; іл.: [Один «брюх»]. – Вітальня «України». – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)

1054. Кого ми любимо // МІСТ / Студ. братство УКМА. – [1994.] – С. 1. – [Підсумки анкетування серед студентів.]
1055. Відродження / Л. Брюховецька // Корпорация. – 1994. – № 2, март. – С. 6: фото.
- 1056/@. Pavliuk A. An Old University Reborn // The East and Central Europe Program Bulletin. – 1994. – Vol. 4/4. – P. 4. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.newschool.edu/centers/ecep/fift.htm>.
1057. Ректор Вячеслав Брюховецкий: «Хочу дать Украине 100 молодых гениев» / Т. Пискарева // Россия: Спец. вып. – 1994. – № 11, 23–29 марта. – С. 12. – На рисунке: У студентов УКМА своя «валюта». – Украина: гуманитарный факультет. – [«Мы не скрываем, что рассчитываем получить из наших студентов интеллектуальную опору Украины, элиту нации. Выпускники Киево-Могилянской академии будут определять политику, экономику, культуру страны. Меня радует, что это не просто способные, талантливые люди. Для них нет альтернативы независимому государству».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1053, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
1058. Литвин В. Політична арена України: дійові особи та виконавці. – К.: Абрис, 1994. – 496 с. – [Про В. Б. як одного із авторів Програми Народного руху України за перебудову. – С. 113; про В. Б. (І. Драча, П. Осадчука) як членів радикальної частини ініціативної групи. – С. 127, 130, 350. – Підпис під знімком: «І. Салій, В. Брюховецький та Л. Кравчук у Києво-Могилянській академії». – С. 386.] – (Див. також 1161.)
1059. Знайомтесь: ректор // МІСТ / Студ. братство УКМА; Ред. кол.: О. Заярна та ін. – 1994. – № 2, берез. – С. 1: фото: [В. Б.] – [Інтерв'ю з В. Б. і його факсиміле: «Попереду буде тяжко. Але якщо Ви знаєте анекдот про козу, то потім буде легше».]
1060. ТРЕБУЕТСЯ ПРЕЗИДЕНТ: Университет «Киево-Могилянская академия» объявляет конкурс на должность президента УКМА // Всеукраин. вестн. – 1994. – 1 апр. – С. 13.
1061. Анекдот від... В. Брюховецького... // МІСТ: Газета Студ. братства УКМА; Ред. кол.: О. Заярна та ін. – 1994. – № 3, квіт. – С. 1.

1062/х. • А ЛЮДОЇД ГОСТРИВ НОЖА...: хуторизми (17 квітня 1994 р.)

А людодїд гострив ножа
І на людей наводив жаж.
Людей він лязгом цим лякав,
Думки кривавії плекав.
Такий у Брюховецьких гість.
А Олю – першою він з'їсть...
Скажено хижий він до бісу,
Бо потім він почне Ларису.
Ну а Славка він не почне,
Бо м'ясо в нього несмачне.

Людодїд З.

1063. З гетьманського роду / З гостем розмовляв І. Сусюк // Укр. ліс. – 1994. – № 2, квіт. – С. 34–35. – (Див. також 1051.)
1064. Сусюк І. [В. Б.: Корот. біограф. довідка.] // Укр. ліс. – 1994. – № 2, квіт. – С. 34. – (Див. також 1050.)
1065. Навчимося професіоналізму, виховаймо патріотів // Свобода (США). – 1994. – 7 трав. – С. 3. – [Про півторарічне життя Університету.] – (Див. також 1067, 1069.)
1066. Міжнародний семінар правників // Вечір. Київ. – 1994. – 12 трав. – С. 4. – Підпис: Прес-центр Укр. правн. фундації. – [Зорганізований Укр. правн. Фундацією та УКМА. Виступ-привітання В. Б.]
1067. Навчимо професіоналізму, виховаймо патріотів // Новий шлях=New Pathway (Торонто, Канада). – 1994. – 14 трав. – С. 2. – (Див. також 1065, 1069.)
1068. Звітує ректор // Вечір. Київ. – 1994. – 19 трав. – С. 1. – [В. Б. на першому спільному засіданні Надзірної ради і Міжнародної Консультаційної ради Університету «Києво-Могилянська академія». Засідання приурочене до дворіччя відродження закладу.]
1069. «We prepare professionals, we nurture patriots» at UKMA // The Ukr. Weekly. – 1994. – # 21, May 22. – P. 6. – The writer is the rector of the University of Kyiv-Mohyla Academy. – News and views. – (Див. також 1065, 1067.)
1070. Mohyla Academy receives national status // The Ukr. Weekly. – 1994. – # 22, May 29. – P. 22. – [В. Б. про міжнародні контакти НаУКМА та про плани відкриття магістерських і докторських програм.]
1071. Мемуарчики бувалою поета (матеріали подаються інкогніто) // Муза. – 1994. – № 2. – С. 5. – [Автор – В. П. Замостьян.]
1072. Liberal Arts Education as a Bold Experiment in Ukraine // Contemporary Central and East European, Russian and Eurasian Education: Common Legacies and the Struggle for Reform, Columbia University in New York City, June 15–18 of 1994: Conf. Abstracts / Institute of International Studies of Teachers College, Columbia University, Association for Slavic and Eurasian Education Research. – [Б. в., б. д.], [1994]. – P. 9–10. – (Див. також 1083, 1202.)
1073. Плющ В. «Не далі, як за півметра від президента» // Літ. Україна. – 1994. – 16 черв. – С. 4. – [Про підготовку до друку проекту програми НРУ.]
1074. Слабошпицький М. Василь Земляк: Нарис життя і творчості. – К.: Дніпро, 1994. – 149 с. – Див. с. 120–121, 128.
1075. Пристрасне слово сатирика: Обговорюємо публікацію віршів молодого інкогніто поета // Муза. – 1994. – № 3. – С. 5. – Підпис: С. Ергосуменко, студент 2-го курсу.
1076. New life for an Old School // Ukr. Business Journal: Special Supplement: Ukrainian-American Cooperation. – 1994. – № 5. – P. 20–21: photo: Mr. W. G. Miller, U. S. Ambassador to Ukraine is welcomed at UKMA by its President Viacheslav Briukhovetsky; Dr. Robert Kriebel of the Kriebel Institute of the Free Congress Foundation displays the Diploma he received from UKMA for his present of a library of American literature.

1077. «Нам багато що вдалося» / М. Яковчук // Черкас. край. – 1994. – 5 лип. – С. 3. – Наші інтерв'ю.
1078. Острозький колегіум: традиція продовжується / З І. Пасічником бесіду вів В. Ковальчук // Життя і слово (Острог). – 1994. – 27 лип. – С. 2. – [І. Пасічник: «У зв'язку з тим, що Острозький колегіум працюватиме за найновішими навчальними технологіями, що запозичуються в університеті “Києво-Могилянська академія”, поки що він функціонуватиме як філія цього найпрестижнішого у нашій країні вузу. Саме тому повна назва колегіуму така: “Національний університет Києво-Могилянська академія. Острозький колегіум”»].]
1079. Multimedia advertising employed to reach post-Soviet populace // The Ukr. Weekly. – 1994. – # 34, Aug. 21. – Р. 2. – [Про участь В. Б. в програмі Українського Конгресового Комітету Америки «Україна може».]
1080. Слово до студентів // Календар-довідник на 1994–1995 навчальний рік = 1994/95 Calendar / НаУКМА. = The University of «Kiev-Mohyla Academy». – К., 1994. – С. 6. – (Див. також 3665/61.)
- 1081/engl. A Word to Students // 1994/95 Calendar / The University of «Kiev-Mohyla Academy». – К., 1994. – Р. 7.
1082. Національний університет «Києво-Могилянська академія» // Календар-довідник на 1994–1995 навчальний рік. – К., 1994. – С. 11–13.
1083. Liberal Arts Education as a Bold Experiment in Ukraine // 1994/95 Calendar / The University of «Kiev-Mohyla Academy». – К., 1994. – Р. 14–22. – Без підпису. – (Див. також 1072, 1202.)
1084. Календар-довідник на 1994–1995 навчальний рік = 1994/95 Calendar / НаУКМА. = The University of «Kiev-Mohyla Academy». – К., 1994. – 145 с. – [В. Б. – доктор філол. наук; кафедра компаративістики; курс «Національна специфіка української літератури». – С. 60.]
1085. Борисяк П. Святе місце пусте не буває // Демократ. Україна. – 1994. – 3 верес. – С. 1. – [Про посвяту президентом НаУКМА В. Б. першокурсників.]
1086. [Про перспективи створення на фак-ті природничих наук університету «Києво-Могилянська академія» медико-біологічного відділення] / В. Замостян, В. Брюховецький // Матеріали V конгресу світової федерації українських лікарських товариств, м. Дніпропетровськ, 4–9 верес. 1994 р. – Дніпропетровськ, 1994. – С. 9.

Rumor publicus:

2481. Віталій Павлович Замостян: Біобібліогр. покажч. – К., 2003, див. № 111.
1087. Корсун Л. Книги для конгресменів доступні кожному американцю, а також Николаю Жулинському и Вячеславу Брюховецкому // Всеукраїн. вѣдом. – 1994. – 24 сент. – С. 6. – [Від часів перебудови вони часто працювали у Бібліотеці конгресу США, за свідченням Б. Ясінського: «Много ли гостей из Украины пользуются библиотекой? Богдан Ясинский отвечал без энтузиазма. Если в годы перестройки здесь работали Жулинский, Брюховецкий, то нынешних визитёров интересует нечто иное».]
1088. [В. Б.: Корот. біограф. довідка.] // Берегиня: інф.-публіц. часопис Черкас. колегіуму при НаУКМА. – Черкаси, 1994, верес. – Проб. вип. – С. 2.

1089. Від редакції // Берегиня – 1994, верес. – Проб. вип. – С. 2. – [В. Б. візьме участь у нараді директорів колегіумів НаУКМА.]
1090. «Доля підвела мене до цього» / [Інтерв'ю-дайджест.] // Берегиня. – 1994, верес. – Пробний вип., присвячений 20-річчю навч. закладу. – С. 2: фото: [В. Б.]
1091. Шевельов Ю. Увага про текст статей, що увійшли до книжки // Шевельов Ю. Чому общерусский язык, а не віборуська мова?: 3 пробл. східнослов. глотогонії: Дві ст. про постановня укр. мови. – К.: Вид. дім. «КМ Academia», 1994. – Див. с. 30. – (Див. також 4003.)
1092. [В. Б. про газету «Муза» у статті О. Місяйло «Святкова передова стаття з приводу...».] // МУЗА: Літ.-мистец. газ. мистец.-інформ. студент. т-ва «МІСТ» / Студент. Братство НаУКМА. – 1994. – № 4, верес. – С. 1–2. – [В. Б.: «Якщо порівняти з моїми студентськими роками, то, практично, ми не мали таких можливостей, які мають сьогодні наші студенти, хоча ми дуже хотіли цього. У нас були свої гуртки, але про те, щоб видавати свою газету, вже не кажучи про журнал... Ніхто про це й не говорив. А якщо й видавалися якісь стінні газети, то вони підлягали такій цензурі з боку адміністрації університету, що після одноразової роботи над газетою ті, хто хотів це робити, на другий раз вже не приходили. Для мене важливо, і думаю, що для студентів теж, щоб це було справді самостійне культурно-мистецьке життя, щоб вони максимально самі працювали, а ми будемо допомагати в тому, що ми можемо зробити. Тут все залежить від того, скільки є творчих осіб, що вони хочуть зробити і як це виходить». – С. 2.]
1093. Вартанова Е. Польская книга, красное вино и стихотворные строки // Независимость. – 1994. – 7 окт. – С. 15. – [Стислий виклад виступу В. Б. на відкритті виставки «Сучасна польська книга» у НаУКМА.]
1094. Києво-Могилянська академія // Поступ=Progress (Вінніпег, Канада). – 1994. – 11 жовт. – Підпис: (Я. Р.)
1095. Драч І. Поразку треба називати поразкою // Укр. газ. – 1994. – 27 жовт. – С. 5. – [Про розкол Руху. Про важливу роль В. Б. – нинішнього ректора Києво-Могилянської академії у першій організаційній конференції київського РУХу: «...Він мав розмови з кожним делегатом, тому ми добре уявляли свої можливості і вірили, Рух спинити вже неможливо».] – (Див. також 1405/3.)
1096. Шквар Г. «І уміслив фундувати школи» // Тарасові джерела (Черкаси). – 1994. – Ч. 6, 28 жовт. – С. 6. – [Про Петра Могилу, засновану ним Академію, про В. Б., який з одностудентськими почав справу виховання національної еліти шляхом відродження КМА та створення системи колегіумів у регіонах України, зокрема про участь В. Б. у створенні ліцею «Берегиня».]
1097. Національний університет Києво-Могилянська академія = The University of «Kiev-Mohyla Academy». [Буклет.] – [Б. в., б. д.], 1994. – [В. Б.: «Метою діяльності Національного університету “Києво-Могилянська академія” є підготовка фахівців світового класу, розвиток освіти, науки і культури, вплив на соціальне й політичне життя суспільства, формування національної свідомості та поглиблена інтеграція України в світові культурні процеси» – С. 5.]
1098. Національний університет Києво-Могилянська академія // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада). – 1994. – 31 жовт.

1109. Для «Берегині» – честь, для справи – користь // Берегиня. – 1994. – № 1, жовт. – С. 2–3. – С. 2: фото. – [Про виступ **В. Б.** у Черкаському колегіумі УКМА. «...Я би мріяв, і це є нашою ідеєю, щоб колегіуми з часом реформувалися в інтернатні заклади»].
1100. [Інтерв'ю **В. Б.**, в якому він висловив думку про намір запровадити передачу «Телеколедж».] / Взяли працівники телестудії «Рось» *К. Таран, О. Підгаєвський* // Берегиня (Черкаси). – 1994. – № 1, жовт. – С. 4.
1101. *Ключковська Я.* Дружба скорочує відстані / Упорядник сторінки *О. Заярна* // Укр. слово (Київ; Париж). – 1994. – 3 листоп. – С. 7. – [Про ініціативу **В. Б.** і проф. *Ж. Ніва* щодо участі студентів НаУКМА в програмі Женевського ун-ту – курси французької мови і цивілізації в *UNI Baston*.]
1102. Наукове товариство ім. Т. Шевченка в Америці запрошує членів й українську громаду на доповідь: «Перші роки праці незалежного університету Києво-Могилянська академія 1992–1994», участь беруть президент *В. Брюховецький*, віце-президент *Є. Онищенко*, ректор *С. Іванюк*, голова відділу суспільного інформування *Н. Шумкова*, що відбудеться у п'ятницю 11-го листопада 1994 р. о год 7-й веч.: [Оголошення.] // Свобода (США). – 1994. – 4 листоп. – С. 3. – Підпис: *Управа НТШ*.
1103. Представники УКМА відвідують ЗСА і Канаду // Свобода (США). – 1994. – 4 листоп. – С. 1. – [10 листоп. – 10 груд. 1994 р.: «Президент УКМА *В. Брюховецький*, заступник президента *Є. Онищенко*, ректор *С. Іванюк* і керівник суспільної інформації *Н. Шумкова* відвідають групово або індивідуально різні міста Америки, щоб зустрітися із керівниками різних американських університетів та великих стипендійних фондів. Вони також виступлять перед українською громадою зі звітом про ріст УКМА, відвідуючи такі міста: Нью Йорк (11-го листопада в НТШ), Філадельфія (12-го), УОКЦентр, Вашингтон (14-го), Бостон, Кеймбридж (15-го), Дітройт (18-го), Чикаго (19-го), Рочестер (22-го), Лос Анджелес (22-го), Сан Дієго (23-го), Ванкувер (26-го), а тоді Едмонтон (28-го), Саскатун (29-го), Вінніпег, Торонто, Оттава і Монреаль»].
1104. Національний університет Києво-Могилянська академія у 1994 – 1995 // Новий шлях=New Pathway (Торонто, Канада). – 1994. – 5 листоп. – С. 13.
1105. Києво-Могилянська академія // Поступ=Progress (Вінніпег, Канада). – 1994. – 6 листоп.
1106. Kyiv-Mohyla Academy officials to visit United States, Canada // The Ukr. Weekly. – 1994. – # 45, Nov. 6. – Р. 5. – [Про **В. Б.** на чолі делегації УКМА у США та про його подальший візит до Канади.]
1107. Commentary: The KMA has faith in the young generation // Ukr. Weekly. – 1994. – # 45, Nov. 6. – Р. 5, 21. – [**В. Б.** про відродження і діяльність КМА.]
1108. *Кошарська Г.* Творчість Ліни Костенко з погляду поетики експресивності. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 1994. – 165 с. – Див. с. 18, 72, 107. – (Див. також 0954.)
1109. **Орг. комітет:** Ідейна спадщина Г. Сковороди в контексті світової і вітчизняної культури: Тези доп. міжнар. студ. конф., м. Київ, 9–11 листоп. 1994 р. / Відп. ред. *С. Горін*; Орг. комітет конф.: *В. Брюховецький* (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 1994. – 47 с. – Голова орг. комітету.

Rumor publicus:

2281. Києво-Могилянська академія: матеріали до бібліографічного покажчика літератури з фондів Наукової бібліотеки НаУКМА, Вип. 1. – К., 2002, див. № 445.

1110. Надія на молодь. I // Свобода (США). – 1994. – 9 листоп. – С. 1.
1111. Надія на молодь. II // Свобода (США). – 1994. – 10 листоп. – С. 2.
1112. Доповідь керівників Києво-Могилянської академії // Свобода (США). – 1994. – 10 листоп. – С. 1. – [Доповідь «Перші роки праці незалежного університету Києво-Могилянська академія 1992–1994» влаштовує Наукове товариство ім. Т. Шевченка в Америці 11 листопада – разом із Є. Оницьенко, С. Іванюком, Н. Шумковою.]
1113. Preview of events // The Ukr. Weekly. – 1994. – # 46, Nov. 13. – P. 20. – [Про зустріч з **В. Б.** на чолі делегації НаУКМА у Детройті 18 листоп.]
1114. Алексійчук О. Ще один міст між Краковом і Києвом // Наше слово (Варшава). – 1994. – 13 листоп. – С. 1. – [Про перебування 8–12 серпня 1994 р. **В. Б.** у Фундації св. Володимира Хрестителя Київської Руси (м. Краків), про відвідування Центру української науки і культури Фундації тощо, про виступ з лекцією про історію Києво-Могилянської академії та сучасне життя УКМА.]
1115. Вячеслав Брюховецький у Вінніпезі // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада). – 1994. – 21 листоп. – С. 2.
1116. GMCC Signs Unique Partnership Agreement // MacEwan Today. – 1994. – Nov. 21. – P. 1: photo: Dr. Brioukhovetsky, President of the National University of Kiev-Mohyla Academy. – [Про запланований візит **В. Б.** до Канади та підписання угоди про співробітництво з президентом Громадського коледжу ім. Грента МекЮена (ГКГМ) Джеррі Келлі. Brioukhovetsky's «vision for the future is found in these words: “We shall gain real independence only when we have a highly educated generation of young people with a broad outlook and deep inner potential. It will take more than a year, but there is no other way out. So, let us together commence this difficult journey”».]
1117. Dean of Mohyla Academy visits LA // California Association to Aid Ukraine Chronicle. – 1994. – Autumn. – Vol. 9. – P. 6. – [Про майбутній візит **В. Б.**: «Professor Viacheslav Brioukhovetsky, Dean of the Academy, will be in Southern California on November 21–25, 1994, and expressed an interest to also meet with the Ukrainian-American community».]
1118. Козбур Т. Президент Києво-Могилянської академії відвідав Лос Анджелес // CAAU Chronicle /California Association to Aid Ukraine = Т-во Допомоги Україні в Каліфорнії. – 1995, Winter. – Vol. 10. – С. 1–2: фото: Відвідують пам'ятник Голоду Др. Брюховецький, інж. і пані Захаріясевич, інж. і пані Осадца, архітектор Тарас Козбур. – [Хроніка зустрічей, бесід, переговорів. Перебування **В. Б.** у США, його лекції про відродження КМА; враження Т. Козбура від навантажень **В. Б.** під час візиту.]
1119. «Ми плакаємо національну еліту» / В. Рибалко // Освіта. – 1994. – 23 листоп. – С. 7: фото: [**В. Б.**]

1120. McCabe, C. Ukrainians seeking exchange // The Daily Chronicle. – 1994. – Nov. 27. – [Про ознайомлення **В. Б.** з діяльністю вищих навчальних закладів США та Канади.]
1121. The friends of the National University of Kiev-Mohyla Academy are pleased to announce the Edmonton visit of Professor Viacheslav Brioukhovetsky, President, National University of Kiev-Mohyla Academy (NaUKMA). Nov. 28, 1994. University of Alberta Faculty Club, main Dining Room... // Ukrainian News=Українські вісті (Edmonton, Canada). – 1994. – Nov. – P. 17.
1122. Gap bridged between UKMA and GMCC // Ukrainian News=Українські вісті (Edmonton, Canada). – 1994. – Nov. – P. 17. – [«UKMA President Dr. Viacheslav Brioukhovetsky, who is expected in Edmonton for Nov. 27–29».]
1123. President Kelly and Dr. Brioukhovetsky, president of the National University of Kiev-Mohyla, signed an agreement on Nov. 28 // MacEwan Today. – 1994. – Dec. – P. 3: photo: [Д. Келлі, **В. Б.**, Р. Петришин.]
1124. New office and Partnership for GMCC Ukraine // Centrepieces=Вісті з центру: Бюлетень Українського центру засобів і розвитку (Едмонтон, Канада). – 1994. – Fall / Winter. – P. 1–2: photo: Dr. Viacheslav Brioukhovetsky, president of the National University of Kyiv-Mohyla Academy. – [Про підписання угоди про розвиток співробітництва президентами Д. Келлі та **В. Б.**]
1125. В. Брюховецький у Вінніпегу // Поступ=Progress (Вінніпег, Канада). – 1994. – 4 груд.
1126. Thomas, R. U of A, Kiev-Mohyla Academy ink Memorandum of Understanding // Folio. – 1994. – Dec. 9. – P. 3. – [Про підписання Меморандума про взаєморозуміння між президентом НаУКМА та віце-президентом Альбертського університету М. Пайпером.] – (Див. також 1634, 1635.)
1127. Кушніренко М. Університет «Києво-Могилянська академія» // Америка (Філядельфія, США). – 1994. – 14 груд. – С. 10–11. – [Про **В. Б.** як активного учасника РУХу, засновника відродженої КМА, про його перебування у 1992 році у США і виступи з доповідями про університет і кампанію зі збирання грошей, а також про проблеми української мови в університеті.]
1128. Scholarship: Ukraine is ignored no longer // The Ukr. Weekly. – 1994. – # 52, Dec. 25. – P. 13. – 1994: The year in review. – [Про інноваційну позицію і діяльність НаУКМА.]
1129. The University of Kyiv Mohyla Academy // The Ukr. Weekly. – 1994. – # 52, Dec. 25. – P. 14. – 1994: The year in review. – [Про діяльність НаУКМА і візит **В. Б.** до США та Канади у листопаді 1994 р.]
1130. Красноштан Ю. Нові вищі навчальні заклади України – кузня елітних кадрів країни: До перебування групи вчених національного університету Києво-Могилянська академія на американському континенті // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1994. – Груд. – С. 20: фото: Президент Громадського коледжу ім. Грента МекЮена (ГКГМ) Джеррі

Келлі та В'ячеслав Брюховецький підписують Угоду співпраці між своїми інституціями вищого навчання. Заглядає д-р Роман Петришин, голова Українського Центру Засобів та Розвитку, при ГКІМ. – [Про історію КМА та перші чотири роки діяльності НаУКМА. Роль **В. Б.** у відродженні КМА, перебування делегації НаУКМА з 10 листопада по 10 грудня у США та Канаді для встановлення контактів з провідними навчальними закладами.]

1131. Відродимо перлину нашої культури: Університет «Києво-Могилянська академія» // Любіть Україну: Альманах Українського Братського Союзу = Almanac of the Ukrainian Fraternal Association / Ред. Д. Корбутяк. – Scranton, 1994. – С. 148–152: фото: В'ячеслав Брюховецький.
1132. Корбутяк Д. Фундація Антоновичів // Любіть Україну: Альманах Українського Братського Союзу = Almanac of the Ukrainian Fraternal Association / Ред. Д. Корбутяк. – Scranton, 1994. – С. 195–200. – [Про надання стипендій і фінансування стажування **В. Б.** та В. Дончика у Ратгерському університеті Фундацією Антоновичів.]
1133. Юрій Олексійович Меженко (1892–1969): Матеріали до біографії / НАН України. ЦНБ ім. В. Вернадського; Уклад.: Т. А. Ігнатова та ін.; Відп. ред. О. С. Онищенко; Вст. ст.: Ф. К. Сарана, І. Г. Шовкопляс. – К., 1994. – 176 с. – (Наук.-довід. вид-ня з історії України; Вип. 31). – [Див. імен. покажч.: № 69, 105, (379), (385); Праці **В. Б.**]
- 1134/н. Вид. рец на кн.: Перец І. Л. Народні оповідання / Пер. з єврей. М. Зерова, Ол. Гера; Передм., коментарі та худож. оформлення А. Рудзицького; Рецензент В. Брюховецький; Передм. І. Дзюби. – К.: Медіа-Україна, 1994. – 96 с.: порт. – [**В. Б.** – автор видавничої рецензії.]

Rumor publicus:

2277. Рона Станіславівна Жданова: Біобібліогр. нарис. – К., 2002, див. № 41. – (Див. також 3135.)

- 1135/н. Комариця М. М. Еволюція фольклорної символіки в українській баладі: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Спец. 10.01.0.8 – Теорія літератури / АН України. Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка; Наук. керівник докт. філол. наук В. С. Брюховецький. – К., 1994. – 16 с. – На правах рукопису.

Rumor publicus:

2406. Комариця М. У задзеркаллі минулого // Науково-дослідний центр періодики (1993–2003): У 2-х т. – Л., 2003. – Т. 2, див. с. 69.

1136. Ред.: Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 1994. – № 1–12. – Член ред. колегії.

1995 рік

1137. П'ять років Товариства сприяння Народному Рухові України в Чикаго: Хроніка діяльності і фінансове звітлення. – Чикаго, 1995. – 17 с. – [Про виступи **В. Б.** – доповідь «Найближчі завдання РУХу і діаспори», 26 січ. 1990 р.; зустріч з активом української громади та з ширшою публікою, 16–17 берез. 1992 р.; доповідь «Рік праці Києво-Могилянської академії», 8 лют. 1993 р.] – (Див. також 0578, 0837)
1138. Мельник О. Бульки і прожекти Києво-Могилянської академії: Про таємниці «мадридсько-подільського двору»: чому змінюються і розбігаються кадри (під благословінням добродія професора В'ячеслава Брюховецького) // Укр. газ. – 1995. – 5 січ. – С. 5, 2; 19 січ. – С. 8. – Після гучних презентацій.
- 1139/рус. Головлёва Г. Побольше зарубежных учебников и заграничных учителей // Киев. вед. – 1995. – 11 янв. – С. 6.
1139. Головлёва Г. Більше б зарубіжних підручників і закордонних учителів // Київ. від. – 1995. – 13 січ. – С. 14. – Ракурс. – [Про прийняту Ротарі-клубом освітню програму «Лідер ХХІ століття» та підтримку і бажання брати участь у ній **В. Б.**]
- 1140/с. Фільм про Сагайдачного – на часі / В. Брюховецький, В. Зубко, В. Горський, Д. Наливайко, З. Хижняк, Я. Ісаєвич, М. Кірсенко, М. Брайчевський, В. Скуратівський... всього 16 підписів // Укр. слово (Київ). – 1995. – 12 січ. – С. 7. – (Див. також 1145/с.)

Rumor publicus:

3485. Михайло Кірсенко: Біобібліогр. покажч. – К., 2006, див. № 94.
1141. Вступне слово // Україна: людина, суспільство, природа: Тези доп. щоріч. наук. конф., м. Київ, 17–18 січ. 1995 р. / Відп. за вип. В. І. Полтавець; НаУКМА. – К., 1995. – С. 3.
1142. Розвиток українського національного руху в розумінні В. Вернадського // Україна: людина, суспільство, природа: Тези доп. щоріч. наук. конф., м. Київ, 17–18 січ. 1995 р. / Відп. за вип. В. І. Полтавець; НаУКМА. – К., 1995. – С. 9–10.
1143. Education for Democracy: A Project of the American Federation of Teachers Educational Foundational Organizations: Listed by Country. – [Б. в., б. д.], 1995. – 88 р. – [Офіційна інформація про **В. Б.** – С. 59.]
- 1144/рус. Головлёва Г. Спудеи академии – на первых позициях в рейтинге Чикагского университета // Киев. вед. – 1995. – 12 янв. – С. 6. – Ракурс.
1144. Головлёва Г. Спудеї академії – на перших позиціях у рейтингу Чиказького університету // Київ. від. – 1995. – 18 січ. – С. 12. – Ракурс. – [**В. Б.** про стажування студентів НаУКМА в університетах США. «У поїзді до США і Канади президент НаУКМА відвідав 25 університетів і провів переговори про розширення зв'язків і стажування студентів».]

- 1145/с.** До уваги всіх, хто не байдужий до нашої національної історії // На екранах України. – 1995. – 28 січ. – С. 1. – [Звернення групи викладачів та студентів НаУКМА на чолі з **В. Б.** із соціальним замовленням на створення фільму про П. Конашевича-Сагайдачного.] – (Див. також **1140/с.**)
- 1146.** Ivaniouk S. Ukraine thinks 100 years ahead // For a Change. – 1995. – Vol. 8. – № 1. – Р. 23. – [Про **В. Б.** як автора ідеї створення нового сучасного європейського університету.]
- 1147.** Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. / Ред. кол.: **І. О. Дзеверін** (відп. ред.) та ін.; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1995. – Т. 3: К–Н. – 495 с. – С. 16–17, 87, 210–213, 454, 469–470.
- 1148.** Костенко Ліна Василівна // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1995. – Т. 3. – 495 с. – С. 16–17.
- 1149.** Кузнецов Феликс Феліксівич // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1995. – Т. 3. – С. 87.
- 1150.** Літературознавство // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1995. – Т. 3. – С. 210–213.
- 1151.** Напрямок і течії літературні // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1995. – Т. 3. – С. 454.
- 1152.** Національне і інтернаціональне // Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1995. – Т. 3. – С. 469–470.
- 1153.** *Дорошина Л.* Родинна традиція Брюховецьких // Берегиня (Черкаси). – 1995. – № 1 (4). – С. 3.

1153/н. • РОДИННА ТРАДИЦІЯ БРЮХОВЕЦЬКИХ: публікація

У домі Брюховецьких – затишок і спокій; тут, як ніде інше, відчувається святість родинного вогнища... Степан Олексійович і Валентина Пилипівна прожили разом у злагоді довге життя, виховали дітей, якими можна пишатися...

– Ось фото п'ятдесят п'ятого року, тут нашому Славкові лише вісім. Та вже тоді, уявляєте, він почав писати у газету, – Валентина Пилипівна з ніжністю вдивляється у синове личко, пригадує, яким він був у дитинстві, юності, у студентські роки. Показує альбом з фотографіями випускників факультету журналістики Київського університету 1974 року, їхній В'ячеслав – серед небагатьох «червоно-дипломників». Мати з гордістю розповідає, як він йшов до цієї важливої сходи і таки подолав її.

Спочатку, після восьмого класу, вступив до Смілянського технікуму харчової промисловості. Ще майже дитина, а вдачу вже тоді мав наполегливу, вперту. Правду кажучи, не хотілося відпускати сина з дому, та й вчителі, оцінюючи його здібності і шкільні успіхи, вмовляли закінчувати десятирічку, а тоді – вступати до вузу. Та Славко наполігав на своєму, скінчив технікум, і то успішно. Але далі потяг до журналістики виявився дужчим...

Розумів В'ячеслав, що батькам несила утримувати його під час навчання, тож сам розв'язував свої матеріальні проблеми. Під час літніх канікул його майже не бачили вдома – він з товаришами будував корівники на Херсонщині. А як, було, напосаде скрута посеред семестру – то брався ночами розвантажувати вагони.

Зараз ім'я В'ячеслава Степановича Брюховецького відоме на Україні: перший ректор, а нині – президент Національного університету «Києво-Могилянська академія».

У його успіхові – часточка батьківського вкладу: це ж бо вони виховували його самостійним, працелюбним, цілеспрямованим.

Валентина Пилипівна пам'ятає, як ночами усамітнювався на веранді – писав, переробляв, добивався досконалості. І батьки розуміли сина, не дарма ж за їхніми плечима були роки нелегкого життя.

Довгих п'ять років чекала Валентина Пилипівна свого чоловіка з фронтів Вітчизняної. Працювала у тиловій військовій частині швеєю. Пригадує, як їхня бригада терміново «одягала маршові роти», що вирушали на фронт. А ще була активним донором, постійно здавала кров для госпіталю.

Степан Олексійович пройшов війну зв'язківцем «від дзвінка до дзвінка». Був учасником штурму Берліна.

Пам'ятає травневий день 1941-го, коли здавали фашистську твердиню командуючому 8-ї армії 1-го Білоруського фронту генерал-лейтенанту В. Чуйкову, як раділи Перемозі...

Родинне тепло оповиває скромну оселю Брюховецьких, багато в чому не схожу на інші. Ну, де б іще випало побачити такі незвичайні килими, – не куповані, а руками господині вишиті! Традиційний український «хрестик» – розмаїття візерунків, веселкове свято кольорів – розцвітив аж сім килимів, і то не малих – два на три метри. Скільки ж терпіння, художнього смаку, праці вклала ця сива жінка у своє рукотворне диво. А ще ж безліч доріжок, серветок, рушників, сорочок... На моє запитання Валентина Пилипівна відповідає коротко: «Коли дуже хотіти, всього можна добитися...» Таке підґрунтя родинної педагогіки Брюховецьких.

У безрезні у Валентини Пилипівни – день народження. Діти завжди поздоровляють, не було такого, щоб забули дату. А син обіцяв, відклавши нагальні справи, обов'язково приїхати до Черкас на матусине свято... А згодом і їхнє спільне з чоловіком – День Перемоги, який вони також наближали як могли, і горді з того.

Хай ще багато теплих, щасливих весен буде у житті цих скромних, щедрих душею людей, які так багато зуміли зробити доброго на своєму віку...

1154. Бий своїх, щоб чужі боялися // Укр. газ. – 1995. – № 3. – 2 лют. – С. 5: фото: [В. Б.] – Дод.: [Лист В. Б. від 23 січня 1995 р., де він висловлює свою оцінку публ. О. Мельник.] – Підбірка «НаУКМА. Тільки факти». – Після публікації в «Українській газеті». – [Відповідь на ст. О. Мельник «Бульки і прожекти Києво-Могилянської академії»]

Rumor publicus:

1164. Троян В. Українці, не нищить самі себе! // Укр. газ., 1995, 11 трав.;

1177. Волошин М. На конкретні факти потрібна конкретна відповідь // Вечір. Київ, 1995, 30 черв.

1155. Бондаренко М. Уже записано на скрижалях...: Канадському товариству розбудови України – 5 років // Літ. Україна. – 1995. – 9 лют. – С. 2. – [Про В. Б. – одного із керівників РУХу.] – (Див. також 1269.)

1156. Шустерук О. Храмові науки розбудовуватись // Життя і слово (Острог). – 1995. – 11 лют. – С. 1. – [Про робочий візит делегації керівництва НаУКМА на чолі з В. Б. до Острозького колегіуму.]

1157. Інтерв'ю в кулуарах: В'ячеслав Брюховецький, президент національного університету «Києво-Могилянська академія» // Голос України. – 1995. – 21 лют. – С. 2. – [Комент. до парламент. слухань закону «Про освіту».]
- 1157/рус. Інтерв'ю в кулуарах: Вячеслав Брюховецкий, президент национального университета «Києво-Могилянская академия» // Голос України. – 1995. – 21 февр. – С. 2.
1158. New life for an old school // America (Philadelphia, USA). – 1995. – March 17. – P. 8–9. – [Про співробітництво НаУКМА з американськими університетами та іншими інституціями, про виступи перед студентами американських послів Р. Попадюка та В. Міллера.]
1159. Національний університет «Києво-Могилянська академія» / Фото М. Стрижака // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада). – 1995. – 20 берез.: фото: Зустріч з д-ром В'ячеславом Брюховецьким в Читальні «Просвіта» у Вінніпезі 2 грудня 1994 р. Зліва – проф. Манітобського університету М. Тарнавецький, Доповідач – д-р В. Брюховецький, пані Софія Качур – голова Ініціативного комітету Фондації НаУКМА і проф. Я. Розумний. – Підпис: Я. Р-ий.
1160. Таран Л. Неокласики Микола Зеров і Максим Рильський // Сучасність. – 1995. – № 3. – С. 107–116. – Див. с. 108.
1161. Рец.: Особи та виконавці / Світлив М. Маслюк // Франкова криниця (Трускавець; Львів). – 1995. – № 13, берез. – С. 1: фото: [В. Б.] – Гості курорту. – Рец. на кн.: Литвин В. Політична арена України: дійові особи та виконавці. – К.: Абрис, 1994. – 496 с. – (Див. також 1058.)

1161/т. • ОСОБИ ТА ВИКОНАВЦІ: текст

Лікар Володимир Овод, дай Боже йому здоров'я, завжди повідомить, хто із визначних людей України відпочиває в Трускавці. Ось і недавно у «Кришталевий» прибув президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» Вячеслав Брюховецький.

Вячеслав Степанович за традицією дав інтерв'ю «Франковій криниці», побував у видавничій фірмі «Відродження», санаторії «Кристал».

Нижче друкуємо погляд доктора філології В. С. Брюховецького на книгу «Політична арена України. Дійові особи та виконавці».

На жаль, на Україні вийшло не так багато книжок, в яких аналізуються політичні події останнього десятиліття, попри надзвичайну насиченість цього часового відтинку колізіями справді історичної ваги. Тому нещодавня поява друком у київському видавництві «Абрис» дослідження Володимира Литвина «Політична арена України. Дійові особи та виконавці» – подія неабияка в осмисленні того, як же ми живемо в останні роки двадцятого століття. Ця книжка – неприховано об'єктивна і цим вона особисто мені інтригуюче імponує, – хочеться не раз полемізувати, але буває й таке, що несподіваний підбір автором фактів або якась їх інтерпретація примушують самого інакше подивитися на ніби добре тобі знані події.

Отже – перед нами панорама подій від приходу до влади Горбачова і практично аж до сьогоднішнього дня. Розвідка В. Литвина, поза сумнівом, ще детально аналізуватиметься політологами. Мені ж хочеться зупинитися на авторській інтерпретації зародження, розвитку і занепаду Руху.

На величезному фактичному матеріалі, який часто ще не був у науковому обігу (особливо це стосується документів із партійних архівів), автор по крупинці намагається відновити перебіг подій того часу, встановити причинно-наслідкові зв'язки між ними і окреслити той вплив, що вони справили на політичне життя України. Про Рух написано не так уже й мало, але саме В. Литвин чи не вперше спробував підійти до цього політичного явища аналітично. Правда, шкода, що він не ознайомився з архівами Руху, а тільки, так би мовити, протилежної сторони. Це б дозволило повніше з'ясувати, чому все-таки керівництву «вірного загону лєнінців» України не вдалося нейтралізувати вже в зародку ідею створення справді опозиційної до комуністичної ідеї структури. Звичайно, час був перебудовчий і т. ін., але, повірте, тоді ЦК ще мав достатньо засобів для придушення будь-якого починання. Розгадку цієї інтриги ми можемо знайти вже в самій книжці В. Литвина. Як і в інших публікаціях, акцент в описі створення Руху ставиться все-таки на Спілці письменників. Справді, ми там збиралися, часто саме там проводили свої заходи, багато видатних майстрів пера підтримали ідею Руху своїм авторитетом і активно через нього ввійшли в політику. Роль Спілки письменників тут незаперечна. Але ЦК мав величезний вплив на письменницьке керівництво. І розрахунок тодішніх опонентів створюваному Руху був простий – партком Спілки на чолі з Б. Олійником буде слухняним, а письменники в своїй масі досить політично інертні, коли йдеться про чорнову роботу. Отже погарячкують, помітингують і знову сядуть за свої робочі столи. Прорахунок ЦК полягав у недооцінці Інституту літератури ім. Тараса Шевченка Академії наук України. Справді, після довгих років панування в ньому тяжкої пам'яті душителя української літератури Шамоти, він зовні виглядав законопослушним. Та не забуваймо, що саме з цим Інститутом пов'язані імена Василя Стуса, Івана Світличного, Михайлини Коцюбинської, Юрія Бадзя та інших відомих дисидентів, і що найпарадоксальніше, всі вони працювали саме у відділі Шамоти. Але це тема іншої розмови.

Мало хто знає, що зборів письменників 31 січня 1989 року, на яких прийнято було Програму Руху, могло просто не відбутися, бо вони мали бути спільними – Спілки та Інституту літератури. Колективу Інституту було категорично, під загрозою звільнення з роботи, заборонено брати участь у цих зборах, і тоді всі як один співробітники (правда, в нашому колективі було й сімнадцять письменників), навіть ті, що не вельми співчували Рухові, зібралися увечері 30 січня на свої збори, де вперше й була схвалена Програма Руху.

Звичайно, і в якихось інших організаційних формах така опозиція неминуче би виникла. Але вона з'явилася саме так, і мені хотілося це уточнити. Коли опоненти схаменилися і почали тиснути на Інститут, було вже запізно. Мені є що згадати з цього приводу – і тригодинну бесіду в парткомісії ЦК, і п'ять тривалих зустрічей із самим шефом КДБ М. Голушком і багато чого іншого.

Інша важлива подія, яку недостатньо акцентує В. Литвин та інші дослідники, – збори представників з осередків прихильників Руху в Києві 18 березня 1989 року. Це був кульмінаційний момент – адже після публікації Програми Руху й ейфорії від того, що це вдалося зробити, прийшла якась організаційна розгубленість. Створилося багато осередків Руху, але вони були роз'єднані й недієві. Крім того, тоді була оголошена заборона несанкціонованих зборів, а сподіватися, що влада дозволить таке зібрання, було марно. Отже ця зустріч проходила конспіративно. Правда, згодом К. Масик, тодішній перший секретар Київського міського компартії похвалився мені, що через годину після закінчення цих зборів він знав усе, що ми там говорили... Та це вже було організаційне оформлення Руху, після цього його зупинити вже було неможливо. Думаю, що недостатньо В. Литвин проаналізував і ситуацію, що склалася завдяки потужній антирухівській пропаганді в 1989 році. Після перших Зборів Руху я напівжартома-напівсерйозно сказав Кравчукові: «Леоніде Макаровичу, хочете я вам зараз, бо це вже можна, скажу,

як легко було задушити Рух?» «Як?» – абсолютно безпосередньо запитав мій співрозмовник. «Та треба було заборонити пресі, телебаченню, радіо вживати слово “рух” навіть у його прямому значенні. А ви організували нам таку рекламну кампанію, за яку на Заході платять мільйони доларів». Леонід Макарович нічого не відповів...

Але чому ж таки Рух сьогодні зупинився? Вслід за М. Поровським В. Литвин пов'язує це з амбітними планами В. Чорновіла «захопити» цю організацію на третіх та четвертих Зборах. «Саме тоді була остаточно “похована” концепція Руху як об'єднання громадсько-політичних сил, відкинута третя можливість згуртування всіх державницьких формувань», – пише В. Литвин.

Не зовсім, на мій погляд, точне пояснення. Рух являв собою унікальне формування. Його часом порівнюють із Солідарністю, Саюдісом та іншими подібними організаціями, але це лише умовно коректно. В Рухові на самому його початку об'єдналися люди найрізноманітніших, часом навіть несумісних політичних поглядів. А об'єдналися вони навколо ідеї. Ідеї незалежності України. Саме тому могли знайти щось спільне, скажімо, такі різні люди як І. Салій і С. Хмара (навмисне беру крайній приклад). На час третіх і особливо четвертих зборів Руху активно, за точними словами В. Литвина, відбувалася самоорганізація українського суспільства. І тут діяли інші чинники – об'єднання на основі спільної ідеї вже було неможливим та й непотрібним. Об'єднання в таких обставинах складаються лише за інтересами. А вони не можуть бути спільними, знову ж таки у І. Салія та С. Хмари. Ось чого не зрозумів В. Чорновіл і спробував просто перетворити Рух на свою партію. А необхідно було Рух розпустити і на його базі створювати різні (і між іншим, в такому випадку, дружні) партії. Це, звичайно, тяжче, але тривкіше й продуктивніше.

В. Литвин по можливості неупереджено старався виписати портрети багатьох нинішніх політичних діячів. І це цікаво читати. Проте часом його посилки для розгляду деяких колізій, що виникають у вищих ешелонах нашої молодой незалежної влади, виглядають непереконаливими. Приміром, зародження певного протистояння колишнього і нинішнього Президентів бачить в тому, що Декрети, які мав право видавати Л. Кучма, стали першим каменем спотикання в його стосунках із Л. Кравчуком. Однак слід говорити не про зміст і навіть не про правову силу Декретів, а про механізм їх виконання. Ось де корінь. Наприклад, виконання Декрету № 26 від 17 березня 1993 року про передачу Києво-Могилянській академії приміщень колишнього політруківського училища, який підписував тодішній Прем'єр-міністр Кучма, не міг домогтися ні Кравчук, як Президент України, ні сьогодні Кучма, теж в ранзі Президента. Різні Міністри оборони, яким Президент держави дає конкретні завдання виконати цей Декрет, за простої ігнорують його вказівку і роблять вигляд, що Декрету просто не існує. Пояснення на поверхні – це зачіпає відомчі корпоративні інтереси. Але знаєте, коли міністр, а особливо оборони (!), відмовляється виконувати рішення уряду і розпорядження Президента, то це наводить на тривожні роздуми. Ось над чим слід замислитися.

1162. Було, є, буде...: Інтерв'ю з директором колегіуму «Берегиня» Р. М. Чуйко // Берегиня (Черкаси). – 1995. – № 4. – С. 2. – [Про клопотання В. Б. на адресу керівних структур області з приводу створення одного з перших колегіумів НаУКМА – Черкаського.]

1163. Богацька Е. Концерт старовинної музики з колекції Розумовських у Конгрегаційній залі Києво-Могилянської академії // Шлях перемоги. – 1995. – 23 квіт. – С. 4. – [Іноді в українському житті відбуваються події, які не привертають уваги широкої громадськості та засобів масової інформації, відчутно не впливають на щоденне життя і на перший погляд непомітні, але попри все якраз вони є проявом нового життя у незалежній державі, появу якого

- очікували й передбачали після того, як скресне большевицька крига, що довгі роки сковувала український народ і гальмувала його поступ».]
1164. *Троян В.* Українці, не нищить самі себе! // Укр. газ. – 1995. – 11 трав. – С. 7. – [Відгук на ст. Мельник О. «Бульки...» на підтримку академії. У Р. С. згадується стаття **В. Б.**].
1165. [Коментар **В. Б.** до статті А. Носової «Будувати світовий порядок без холодної війни і без холодного миру» щодо українсько-американських відносин // Демократ. Україна. – 1995. – 13 трав. – С. 1. – Україна – Америка.
1166. *Ковтун В.* Історія Народного Руху України. – К., 1995. – 382 с.: іл. – [«...Існують різні версії зародження Руху. Вже тоді, коли НРУ оформляється в крайові і всеукраїнську організацію, В. Чорновіл наполегливо підкреслюватиме вирішальну роль у його виникненні Української Гельсінської Спілки – угруповання недавніх політ'язнів. На установчих зборах у вересні 1989 р. голова мандатної комісії Ю. Цеков спеціально підкреслює, що слід згадати добрим словом “перших хоробрих”, розпочинаючи цей список чомусь лише з тих, хто після публікації проекту Програми НРУ в лютому “скликали представників і створили Київську координаційну раду, від якої, власне, й почався справді масовий Рух”: І. Драча, В. Брюховецького, С. Гречанюка, В. Дончика, а також “згадаймо і першого голову тієї ради – відомого філософа, самовідданого борця за ідею Руху” М. Поповича». – С. 47–48; «... На цих зборах [23 листоп. 1988 р.] було ухвалено резолюцію: 1. Створити ініціативну групу Руху в складі: І. Драч (голова), Д. Павличко (керівник координаційного центру), С. Тельнюк (голова редакційної комісії), М. Слабошпицький (відповідальний за випуск бюлетеня), В. Терен (відповідальний за зв'язки з молоддю та підприємствами), П. Мовчан (зв'язки з газетою “Літературна Україна” та іншими засобами масової інформації), В. Яременко (зв'язки з університетом), В. Брюховецький (Інститут літератури), а також А. Погрібний, І. Ющук, В. Дончик, І. Дзюба, В. Чмир, О. Божко, Г. Сивокінь. 2. Доручити ініціативній групі створити проект Програми Народного Руху за перебудову. Голова зборів П. Мовчан. За секретаря В. Терен». – С. 47–48; *про боротьбу партійних функціонерів з Рухом, «...кого з провідників Руху слід передовсім вибивати з сідла, компрометувати, цькувати:* І. Драча, Д. Павличка, П. Осадчука, В. Брюховецького». – С. 66; *«До ради оргкомітету [по проведенню установчого з'їзду Народного Руху України] увійшли також О. Мосіюк, В. Брюховецький (Київ), О. Влох (Львів), В. Мулява (Вінниця), М. Пороський (Рівне), В. Бойко (Харків), Є. Ратникова (Донецьк)».* – С. 121; *«Коли зараз переглянути список членів цієї першої Координаційної ради Київського Руху, знайдемо там прізвища... ректора Києво-Могилянської академії».* – С. 122; *«[Установчі збори Руху]... Професор О. Влох закликав відновити Києво-Могилянську академію».* – С. 133; *«До мозкового штабу – Редакційної комісії, що два місяці готувала світоглядні засади З'їзду, входив 21 чоловік, хоч у переліку прізвищ співавторів її голова В. Дончик назвав більше: науковці Д. Гродзинський, М. Голубець, П. Кислий, М. Попович, В. Мулява, С. Головатий, І. Заєць, В. Черняк, Л. Шульман, М. Бідзіля, М. Швайка, К. Пахотін (з Умані), О. Влох, А. Погрібний, М. Брайчевський, М. Кратко, О. Мосіюк, В. Василенко, письменники Д. Павличко, П. Осадчук, С. Тельнюк, Є. Сверстюк, а також М. Горинь, Л. Скорик, В. Лінчевський, Г. Мусієнко, І. Дзюба, В. Чмир, Б. Ільків, І. Драч, В. Яворівський, В. Брюховецький, М. Шевченко, Ю. Цеков, А. Маняк».* – С. 136; *про погодження видання органу Народного Руху «Народної газети» в ідеологічному відділі ЦК В. Ковтуном і В. Б.* – С. 171–172; *цитуються і коментуються доповідь В. Б. – секретаря партбюро Ін-ту л-ри 18 травня 1990 р.* – С. 179.] – (Див. також 0485.)

1167. **Орг. комітет:** Релігія в контексті суспільних і духовних реалій сьогодення: Програма Міжнар. наук. конф., м. Київ 16–18 трав. 1995 р. / М-во України у справах національностей, міграції та культів, Укр. асоц. релігієзнавців, Ін-т філософії НАН України, НаУКМА; Оргкомітет конф.: ...*В. Брюховецький*... – К., 1995. – [6 с.].
1168. Києво-Могилянська академія: погляд зі сторони та з середини // Вечір. Київ. – 1995. – 16 трав. – С. 2. – Полеміка. – [Про звернення редакції часопису до президента НаУКМА висловити свою точку зору з приводу статті *О. Мельник*.]
1169. *Мельник О.* Кузня чи храм науки? // Вечір. Київ. – 1995. – 16 трав. – С. 2. – Проблема широким планом.
1170. Як мало у нас часу для роботи... // Вечір. Київ. – 1995. – 16 трав. – С. 2. – [Відповідь на ст. *О. Мельник* «Кузня чи храм науки?»]
1171. *Кушніренко М.* Україні потрібні не поліглоти, а патріоти // Вечір. Київ. – 1995. – 16 трав. – С. 2. – Лист із США. – [Про відвідини **В. Б. США** у 1992 році, читання лекцій про академію, фанд-рейзінг, про майбутній візит до Америки, про те, що в Академії, за свідченням анонімних «кореспондентів» автора, панує російська мова.]
1172. *Якимчук Л.* Формування основ християнської моралі в процесі духовного відродження України // Волинь (Рівне). – 1995. – 26 трав. – С. 1, 2. – [Про **В. Б.** як президента НаУКМА, цитується фрагмент його виступу в ун-ті «Острозька акад.» 19–21 трав. на міжнар. науков-практ. конф.]
1173. *Мойсеєнкова Я.* Вища освіта як результат благодійності // Вечір. Київ. – 1995. – 26 трав. – С. 1. – Вихід є? – [«...“Не пропоную конкретних шляхів виходу з глухого кута, але можу навести кілька прикладів. По-перше, це платне навчання. Вища освіта країни змушена буде прийняти це... Виховання молодого покоління – це бізнес у найширшому розумінні...”, – ось так розпочав свою доповідь **В'ячеслав Брюховецький**, президент Національного університету “Києво-Могилянська академія” на міжнародній конференції “Фінансова криза у вищій освіті. Шляхи виходу”», м. Київ, 12 трав. 1995 р. за участю викладачів НаУКМА, представників посольства Канади та іноземних фондів і організацій.]
1174. *Винничук О.* Про сни // Муза / НаУКМА. – 1995. – № 3, трав.–черв. – С. 1. – [Про майбутню першу Конвокацію.]
1175. *Kalder S.* Tartus käis Kiievi ülikooli rektor // Postimees (Tartu). – 1995. – 16 juuni. – Р. 5. – [Про відвідання **В. Б.** Тартуського університету, зустрічі з ректором *п. П. Тулвісте*.]
1176. III Всеукраїнські Збори Народного Руху України 28 лют. – 1 берез. 1992 р. (Стенографічний звіт). – К., 1995. – 352 с. – [Про **В. Б.** як одного із засновників Руху. – С. 129.]
1177. *Волошин М.* На конкретні факти потрібна конкретна відповідь // Вечір. Київ. – 1995. – 30 черв. – С. 2. – Резонанс. – Підпис: *М. Волошин, директор СШ № 197.* – [Незадоволення відповіддю **В. Б.** на статті *О. Мельник* «Кузня чи храм науки?» у «Вечір. Києві» та «Бульки і прожекти Києво-Могилянської академії» в «Укр. газеті». «**В. Брюховецький** факти, що стосуються його як особи, трактує як “безпідставні закиди на адресу НаУКМА” (хоч жодних таких закидів на адресу цієї установи в публікаціях *О. Мельник* я не знайшов), і широко афішує свої заслуги при створенні Руху. Не знаю, може, вони

й були великими, хоча я особисто чув тоді інші прізвища – І. Драча, М. Поповича, М. Гориня, В. Чорновола, Л. Скорик...

Мої випускники нерідко просять поради у мене, що їм робити після закінчення школи, куди їм піти вчитися. Я радив найздібнішим поступати в НаУКМА. А тепер думаю, чи правильно я робив...»]

- 1178.** Щасливої дороги! // Конвокація'95 / Ред. кол.: Н. Андрієвська, Л. Сиво-ложська, Б. Шкарупа, О. Заярна, К. Дуса / НаУКМА. – [Б. в., б. д.] – С. 1: фото: [В. Б. танцює із студентами 31 серпня 1993 р.; помилково вказано 24 серпня 1992 р.] – [Напутнє слово до першої конвокації в НаУКМА 30 червня: «Щасливої дороги! Ще так недавно ми з хвилюванням і надією вдивлялися в обличчя перших, найперших студентів відродженої Києво-Могилянської академії. Це було лише три роки тому... І ось сьогодні шестеро з цих найперших стають нашими випускниками.

Плин життя незупинний. Щоосені нові студенти ступатимуть на поріг Києво-Могилянської академії, й щороку нові випускники вилітатимуть у широкий світ. Так буде, але вже ніколи не повториться цьогорічна подія, бо вона найперша і тому неповторно-єдина.

Дорогі наші юні колеги! Ви багато й плідно працювали, ви багато чому навчилися. Ми разом з вами будували наш університет, у тяжкій аж виснажливій, проте натхненній праці. Ми таки щось зробили за ці роки, хоч в майбутньому належить здійснити незмірно більше. І ми, професори та співробітники НаУКМА, віримо, що ви й далі будете разом з нами зводити величну будівлю нашої Alma mater. Ми віримо, що у нашому житті ніколи не обірветься духовний зв'язок з рідним університетом. Ми віримо у вашу погідливу долю, зичимо вам великих успіхів і всіляких гараздів. Хай вам щастить! Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький».]

- 1179.** Good Luck! // Convocation' 95 / Ed. Staff: N. Andrievska, L. Syvolozska, A. Proskurovska, S. Kyzyta, D. Lutsenko / НаУКМА. – [Б. в., б. д.] – Р. 1: photo: [В. Б., Л. Косаківський, М. Попович, В. Зубко, В. Горський, Г. Романюк, О. Ястремський, В. Хмелько, С. Іванюк із першими випускниками О. Левченко, Ю. Завгороднім, Н. Мірошніченко, А. Рудиком, С. Горіним, С. Капрановим.]

- 1180.** Михайленко Т. Перші бакалаври університету «Києво-Могилянська академія» // Вечір. Київ. – 1995. – 4 лип. – [Про виступ В. Б. на першій конвокації 30 червня 1995 р.]

- 1181.** Позднякова О. Першоцвіти // Хрещатик. – 1995. – 4 лип. – С. 1. – [Про звернення В. Б. зі словами поздоровлення першим п'яти випускникам, подарунок Альми як символу Академії. Помилка у публ. – насправді: шість випускників!]

- 1182.** Першоцвіти // Уряд. кур'єр. – 1995. – 4 лип. – С. 6. – [Про подарунок випускниками черепахи Альми.]

- 1183.** Шевченко А. Ви не знаєте історії Руху? Завітайте до НаУКМА // Час/Time. – 1995. – 4 лип. – С. 1. – Хроніка. – [Про авторський курс лекцій В. Б. «До історії політичної боротьби в Україні (Рух: мета, становлення, діяльність)», про те, що сподівається написати книгу. «– Чи є підстави вважати, що ми повертаємось в епоху партійних історій?» – запитав я у лектора. «Ні, – відповів пан Брюховецький, – це приватна історія РУХу, так би мовити, історія через моє світосприйняття»]. – (Див. також 3665/28.)

- 1184/а. Пинчук С. П. Зеров Николай Константинович // Энциклопедия «Слова о полку Игореве»: В 5 т. – СПб.: Дмитрий Булганин, 1995. – Т. 2. Г–И. – С. 221–222. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://feb-web.ru/feb/slovenec/es/es2/es2-2212.html>
1185. Климковская Н. В Украине появилась новая элита. Родом из Киево-Могилянської академії / Фото: В. Струмковського, О. Диканя // Киев. вед. – 1995. – 5 июля. – С. 10: фото: [В. Б., В. Гудзієр, В. Ткаченко та ін.] – [Про виступ В. Б. з приводу першого випуску в НАУКМА, в якому він згадав засновників та благодійників академії XVII століття, які, мабуть, задоволені масштабом діяльності сучасної академії.]
1186. Міліцина М. Перші бакалаври України / Фото М. Маркова // Вісті з України. – 1995. – № 25, 6–12 лип. – С. 13: фото: ректор НАУКМА Сергій Іванюк, президент В'ячеслав Брюховецький та підприємець і меценат Микола Кравець.
1187. Не пройшло й 200 років, як КМА знову видала своїм випускникам путівку в життя / Фото В. Струмковського // Україна молода. – 1995. – 7 лип. – С. 8: фото: [В. Б.]
1188. Дикань О. Vivat, Academia! У культурному житті України сталася видатна подія! Національний університет «Кієво-Могилянська академія» дав напутнє слово своїм першим випускникам // Час/Time. – 1995. – 7 лип. – С. 1, 9: фото: [В. Б. разом із В. Полтавцем очолюють урочисту ходу.]
1189. Дикань О. Vivat, Academia! / Фото автора // Зеркало недели. – 1995. – 8–14 июля. – С. 12: фото: Президент НАУКМА Вячеслав Брюховецький и профессора идут на торжественную церемонию [В. Замостян, М. Попович, В. Полтавець, С. Іванюк, В. Гудзієр та ін.] – [Привітання В. Б. перших випускників відродженої КМА.]
1190. Кієво-Могилянська академія має перших бакалаврів // Свобода (США). – 1995. – 21 лип. – С. 1.
1191. Дончик В., Кононенко П. Стан та актуальні проблеми вивчення і висвітлення історії української літератури. Українська література: Матеріали I Конгреса Міжнар. асоц. українців, м. Київ, 27 серп. – 3 верес. 1990 р. / НАН України. Ін-т літератури ім. Т. Шевченка, Міжнародна асоціація українців. – К., 1995. – С. 48–58. – [Про В. Б. як автора праць з історії та теорії критики. – С. 48.]
- 1192/с. Відкритий лист Президентові України Леоніду Кучмі / В. Брюховецький, П. Гончар, Л. Кадирова, Д. Лідер, Н. Матвієнко, І. Молостова, Р. Пилипчук, М. Рушковський, Б. Ступка. Всього 32 підписи // Культура і життя. – 1995. – 2 серп. – С. 1. – [Про проблеми з міжнар. театр. фест.-лаб. «Четверте мистецьке березілля».]
1193. David Roth, founding director of Project Ukraine: Obituaries // The Ukr. Weekly. – 1995. – # 32, Aug. 6. – P. 3. – (Див. також 1026, 1044, 1045, 1046.)
1194. Лист Валеріана Ревуцького до Йосипа Гошуляка від 15.07.1991 р. // Гошуляк Й. Й свого не цурайтесь: Спогади, листування, матеріали. – Л.: Каменяр, 1995. – С. 415–416. – [В. Б. в Урбані. – С. 416.]

1195. У Клівленді шанують Києво-Могилянську академію // Вісті з України. – 1995. – 10–16 серп. – С. 2. – Підпис: *Инф. «ВзУ».* – [Про подяку **В. Б.** українській громаді м. Клівленда та кредитовій спілці «Основа» за збір коштів на підтримку НаУКМА.]
1196. Силин О. Віднайдено оселю славетної Галишки // Хрещатик. – 1995. – 11 серп. – С. 6. – [Про сприяння **В. Б.** завершенню наукових досліджень будиночка Галишки творчій майстерні Спілки архітекторів України Ю. Лошицького.] – (Див. також 1267.)
1197. Ukraine's National University graduates first class // The Ukr. Weekly. – 1995. – # 33, Aug. 13. – P. 1, 4. – [«June 30 was a momentous day for the University of Kyiv-Mohyla Academy and for all Ukraine. After a 178-year interval, the eminent national university graduated its first class of bachelors: Serhij Horin, Yuriy Zavorodnij, Serhij Kapranov, Olena Levchenko, Nadia Miroshnichenko and Artem Rudyk» – P. 1.]
1198. Якимчук О. Світильник розуму воскрес у Острозі // Сім днів (Рівне). – 1995. – 29 серп. – 5 верес. – С. 2: фото: [**В. Б.** разом з Р. Василюшиним та І. Пасічником садять «дерево пізнання».] – [Про участь **В. Б.** у відкритті філії НаУКМА – Острозького колегіуму.]
1199. Ковальчук В. І возродився храм науки // Життя і слово (Острог). – 1995. – 30 серп. – С. 1. – [Про участь **В. Б.** у відкритті філії НаУКМА – Острозького колегіуму.]
1200. Література, наука і політика – добровільний союз чи неминучість поєднання? / Розмова Г. Корбич із В. Дончиком // Наше слово (Варшава). – 1995. – Серп. – С. 212–215.
1201. Слово до студентів // Календар-довідник на 1995–1996 навчальний рік = 1995/1996 Calendar / НаУКМА = The University of «Kiev-Mohyla Academy». – К., 1995. – С. 3. – (Див. також 3665/61.)
1202. Liberal Arts Education as a Bold Experiment in Ukraine // Календар-довідник на 1995–1996 навчальний рік = 1995/1996 Calendar / НаУКМА=The University of «Kiev-Mohyla Academy». – К., 1995. – Р. 8–14. – Без підпису. – (Див. також 1083, 1072.)
1203. Календар-довідник на 1995–1996 навчальний рік = 1995/1996 Calendar / НаУКМА = The University of «Kiev-Mohyla Academy». – К., 1995. – 160 с. – [**В. Б.** – доктор філол. наук; кафедра компаративістики; курси «Теорія літератури», «Українська літератури». – С. 45.]
1204. Якимчук О. І знову засвічується зоря славетної Острозької академії // Волинь (Рівне). – 1995. – 1 верес. – С. 1. – [Про посвячення І. Пасічника ректором Острозького Вищого колегіуму, здійснене **В. Б.**]
1205. Дендюк Л. Новий листок на дереві науки // Вільне слово (Острог). – 1995. – 2 верес. – С. 1. – [Про участь **В. Б.** у відкритті філії НаУКМА – Острозького колегіуму.]
1206. Семенцова Р. Старейшее жилое здание Киева обнаружилось на кухне Братского монастыря // Киев. вед. – 1995. – 9 сент. – С. 18.
1207. Zakydalsky T. The rebirth of education in Ukraine: Ostrih Collegium opens its doors // The Ukr. Weekly. – 1995. – # 37, Sept. 10. – P. 1, 4: photo: Rector Ihor Pasichnyk, Pro-rector of the Collegium Vasyl Vasylyshyn and Prersident

- of the Kyiv-Mohyla Academy Vyacheslav Briukhovetsky plant a tree to mark the inauguration of the Ostrih Higher Collegium on August 26. – [*Про участь В. Б. у відкритті Острозького вищого колегіуму.*]
1208. Dyczok M. Festivities highlight start of academic year at University of Kyiv-Mohyla Academy // The Ukr. Weekly. – 1995. – # 37, Sept. 10. – P. 4: photo: Foreign Ministry Hennadiy Udovenko addresses students of KMA on the grounds of the university's historic campus [*на подіумі також В. Б., О. Ястремський, В. Замостян, В. Гусев, Ю. Зуб та ін.*].
1209. Бурнос Т. Viva, Академіє! / Фото М. Міліцина // Вісті з України. – 1995. – 14–20 верес. – С. 7: фото: [В. Б., В. Зубко, Р. Піч та ін.] – [*Посвята 270 нових могилянців. Про привітання В. Б. разом із міністром закордонних справ України Г. Удовенком «новобранців».*]
1210. Украинский меридиан (2) / В. Ивлев // Молодежь Эстонии. – Таллинн, 1995. – 19 сент. – С. 2. – [*Бесіда з В. Б. на теми НАУКМА, РУХу. «Неожиданно для себя я спросил его: “А в советское время вы были диссидентом?” Вячеслав Брюховецкий с улыбкой ответил: “Нет, диссидентом я себя не считаю. Правда, был одним из организаторов РУХа, нечто подобного Народному фронту Эстонии, и РУХ создавался... у меня на квартире. Честно говоря, между нынешним и прежним РУХом большая разница. Тот, прежний, мне нравился, а теперешний представляет собой скорее политическую партию, а политикой, вообще-то, мне никогда не хотелось заниматься... Я просто патриот и при этом человек открытый миру, человек никогда плохого слова о чем-либо неукраинском не говоривший”.*]
1211. Чотири роки тому // Хрещатик. – 1995. – 19 верес. – С. 1. – [*В. Б. про співпрацю з М. В. Лаврухіним по відбудові НАУКМА. «Я так скажу, що відродження Києво-Могилянської академії могло відбутися без багатьох людей і, зрештою, навіть без мене, але без Лаврухіна це було б неможливо».*]
1212. Вавринюк Г. Схилимо голови, кияне... // Хрещатик. – 1995. – 19 верес. – С. 1. – [*Про участь В. Б. у пошануванні пам'яті М. Лаврухіна, одного із найбільших будівничих сучасного Києва.*]
1213. Мельник О. Над морським училищем рано співати заупокійну // Вечір. Київ. – 1995. – 21 верес. – С. 2. – [*Про продовження конфлікту щодо приміщень між НАУКМА та Військ.-мор. політ. уч.-цем. Заклик відновити на території КМА військово-морське училище.*]
- 1214/рус. Климковская Н. Украинский флот против Киево-Могилянской академии: борьба за территорию // Киев. вед. – 1995. – 27 сент. – С. 1, 10.
1214. Климковська Н. Український флот проти Києво-Могилянської академії: боротьба за територію // Київ. від. – 1995. – 29 верес. – С. 1, 6: фото: Президент Києво-Могилянської академії В. Брюховецький. Генерал-полковник Анатолій Лопата. – [*Частково інтерв'ю з В. Б. про відродження КМА.*]
1215. Сприяння Києво-Могилянській академії обіцяє і міністр оборони / Л. Таран // УНІАН – суспільство: огляди, коментарі, прогнози. – К., 1995. – № 40, 29 верес. – 5 жовт. – С. 9–10.
1216. Царук В. Києво-Могилянської академії грозить закриття // Зеркало неділи. – 1995. – 30 сент. – 6 окт. – С. 11. – [*Частково інтерв'ю з В. Б. з приводу відстоювання приміщень Академії.*]

1217. Міжнародний колоковіум «Призначення університету: його незалежність та місце в суспільстві» // Бюлетень / НаУКМА. – 1995, верес. – жовт. – С. 5. – [Про участь **В. Б.**]
1218. Суковенко В. Як руйнують українську армію, або Чия лопата копає в Генштабі // Вечір. Київ. – 1995. – 5 жовт. – С. 2. – Б'ємо на сполох. – [«Розпочав утилізацію училища у 1990 році російський контр-адмірал А. Коровін. Продовжив – російський капітан 1-го рангу А. Катов. Але такої шкоди, не тільки в плані руйнації училища, а і в кадровій політиці, яку заподіяв В. Коврижко, що видає себе за українця, можна було б чекати тільки від найлютішого ворога. Зайдіть на територію училища і ви побачите справжню Ічкерію після нальоту російських штурмовиків-винищувачів і масового ракетного обстрілу».]
1219. Ратна Т. Ювілей та будні Академії: до 380-ліття Києво-Могилянської академії // Хрещатик. – 1995. – 10 жовт. – С. 6. – [**В. Б.** як автор ідеї відродження Академії та головний втілювач-генератор. Про особливості системи освіти в НаУКМА.]
1220. Таран Л. Из пепла и забвения // Всеукраин. вед. – 1995. – 12 окт. – С. 11. – Дати. – [До 380-річчя КМА. Про **В. Б.** – науковця та політика, який вирішив відійти від політики й дати Україні 100 або 200 професійних політиків.]
- 1221/с. Маніфест української інтелігенції / Члени оргкомітету: І. Драч (голова), В. Брюховецький, А. Гришук та ін. // Літ. Україна. – 1995. – 12 жовт. – С. 1, 7. – [Звернення на захист української культури.] – (Див. також 1245/с., 1265/с.)

Rumor publicus:

1989. Тисяча років української суспільно-політичної думки. – К., 2001, див. с. 424.

1222. Орг. комітет: Києво-Могилянська академія в історії України: (До 380-річчя від заснування КМА): Тези доп. Міжнар. наук. конф., м. Київ, 13–15 жовт. 1995 р. / Орг. комітет: В. Брюховецький (голова) та ін.; Відп. за вип.: В. Маньківський, З. Хижняк, Л. Копань; НаУКМА. – К., 1995. – 48 с. – Голова орг. комітету.

Rumor publicus:

2281. Києво-Могилянська академія. Матеріали до бібліографічного показника літератури з фондів Наукової бібліотеки НаУКМА. – К., 2002. – Вип. 1, див. № 30.

1223. Вступне слово // Києво-Могилянська академія в історії України: (до 380-річчя від заснування Києво-Могилянської академії): Тези доп. Міжнар. наук. конф., м. Київ, 13–15 жовт. 1995 р. / НаУКМА. – К., 1995. – С. 3.
1224. Климковская Н. Тучи над Киево-Могилянской академией расходятся? // Киев. вед. – 1995. – 14 окт. – С. 1. – [Про пошук порозуміння між **В. Б.** та міністром оборони України В. Шмаровим.]

- 1225*. *Horchynska K., MacDonald E.* Gunboat Diplomacy: First shots fired in KMA-Navy territorial dispute // *Eastern Economist*. – 1995. – Oct. 18. – [Про конфлікт між НаУКМА та Міністерством оборони України.]
1226. *Шаповалова І.* Правда завдовжки у 380 років, або Чи буде закрита вдруге Києво-Могилянська академія? // *Вісті з України*. – 1995. – № 40, 19–25 жовт. – С. 8. – Культура. – [Хроніка перших чотирьох років НаУКМА за часів мирного співіснування ун-ту та Київ. військ.-мор. уч-ща. Про ситуацію 30 серпня 1995 р., коли **В. Б.** отримав від В. Коврижка повідомлення про призупинення ліквідації училища. «У розмові з В. Брюховецьким пан А. Лопата “видав” фразу, котра розкриває ставлення більшості генералітету до сфери духовної: “Без Києво-Могилянської академії Україна буде, а от не буде збройних сил – то не буде і України”. Тільки чому вкрай необхідне військово-морське училище саме тут, за 600 кілометрів від місця практичного застосування набутих тут знань – від моря? І кого воно тут готуватиме? На жаль, є не тільки у військової сфері можновладці, які дотримуються подібної думки про НаУКМА. Комісія ВР з питань духовності зробила депутатський запит про нинішнє становище університету. Контрольна служба при Президенті України, яку нині очолює Іван Салій (той самий, котрий трохи більше року тому був скандально звільнений з роботи в НаУКМА), розглянувши ситуацію, зробила висновок: рекомендувати Президентові України... не передавати решту приміщення навчальному закладу».]
1227. *Сиволожська Л.* Чи буде вдруге закрито Києво-Могилянську академію?: Конфлікт // *Демократ. Україна*. – 1995. – 21 жовт. – С. 3. – [Про прес-конф. **В. Б.**]
1228. *Артеменко О.* Міноборони України: «Наша пісня гарна й нова, починаймо її знову» // *Хрещатик*. – 1995. – 25 жовт. – С. 4. – [Про прес-конференцію **В. Б.** з приводу призупинення передачі приміщень військового училища Академії, де він продемонстрував журналістам відеозапис зруйнованих та пограбованих приміщень училища, які мають відійти Академії.]
1229. *Кательницький В.* Заповіт Галшки Гулевичівни звинувачує нинішнього ректора Києво-Могилянської академії // *Вечір. Київ*. – 1995. – 28 жовт. – С. 2. – Два листи на одну тему. – [«Ювілей Київської Братської школи – подія всеукраїнського значення, і саме Київська духовна академія УПЦ Київського патріархату має право вважатися її спадкоємницею. Чи може на це претендувати сучасна Києво-Могилянська академія? Коли громада церкви св. Андрія в Чикаго запропонувала ректорові КМА Брюховецькому виділити 50 тисяч доларів для реставрації та ремонту церкви, що на території академії, ректор відповів відмовою. Його не влаштовувала вимога: ця церква мусить бути у підпорядкуванні Київського патріархату, як це було до її закриття і як це було записано у заповіті Галшки Гулевичівни. Не виключено, що це стане підставою для того, аби нащадки Галшки Гулевичівни, пославшись на порушення заповіту, у судовому порядку заявили свої права на ці землі».]
1230. *Відповідь батьків і студентів НаУКМА: Чи потрібен Україні свій Оксфорд? / Г. Веремійчик, Л. Скрипченко, М. Кобилінський, Р. Кобальчинська* // *Вечір. Київ*. – 1995. – 28 жовт. – С. 2. – Два листи на одну тему. – [Про **В. Б.** як людину, яка створила незалежний Університет, і про його ворогів; про розуміння й підтримку батьками студентів,

- що навчаються в НаУКМА, діяльності **В. Б.** – «творити високоосвічену українську інтелігенцію».]
1231. Kuropas M. A journey to historic Ostrih // The Ukr. Weekly. – 1995. – # 44, Oct. 29. – P. 7. – Faces and Places. – [Про поїздку **В. Б.** до університету Північного Іллінойсу, його виступ перед професорсько-викладацьким складом департаменту освітніх закладів. «Dr. Briukhovetsky's remarks were well received by our faculty. "Compared to other academics we have met from Eastern Europe", one of my colleagues told me, "he is one of the best"». **В. Б.** спільно з американськими професорами розробив спеціальну програму підготовки українських педагогів. За нею студенти мали б навчатися половину часу в університеті Північного Іллінойсу, а половину – в Україні. Програма розрахована на три роки. Передбачалося організувати навчання в Україні за цією програмою на базі філії НаУКМА – Університету «Острозька академія».]
1232. Шевченко А. Хто замовляв музику? // ЗМІСТ. – 1995. – Вип. 1, жовт. – С. 4: фото: Літо 1992. [Проф. Я. Розумний та **В. Б.** під час ремонту першого корпусу.] – «Минулого року на святкування 160-річчя Київського Національного університету імені Тараса Шевченка уряд виділив чималеньку копійку. Нашому, не менш національному університетові на подібні урядові презенти з нагоди ювілею розраховувати, як бачите, не доводиться. А шкода...»]
1233. Пащенко Д. Запозичуємо досвід кращих, виробляючи власний почерк // Уманська зоря. – 1995. – 1 листоп. – С. 2. – [Про творчі контакти НаУКМА з Уман. пед. ін-том ім. П. Г. Тичини, зокрема про спілкування делегації інституту з **В. Б.** під час їх перебування в НаУКМА.]
1234. Кобець О. Не маршуйте на могилах // Укр. слово (Київ; Париж). – 1995. – 2 листоп. – С. 13. – Факти, спогади, постаті. – [Про конфліктну ситуацію з призупиненням передачі НаУКМА приміщень військ.-мор. уч-ща та прес-конференцію **В. Б.**, на якій він продемонстрував журналістам відеозапис пошкоджених та пограбованих приміщень Академії.]
1235. Таран Л. Віват, Академіє! // Вісті з України. – 1995. – № 42–43, 2–15 листоп. – С. 10. – [До 380-річчя КМА.]
- 1236/а. Указ Президента України від 9 листоп. 1995 р. № 1022/95 «Про Національну комісію України у справах ЮНЕСКО» – [**В. Б.** – член Комісії.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1022%2F95>
- 2371/рус. Сильченко В. Интеллигент на галёрке наблюдал за происходившим на конгрессе. А кто сидел в партере? / Фото С. Штрима // Киев. вед. – 1995. – 14 ноября. – С. 1, 6. – [Про **В. Б.**, котрому, як й іншим відомим ученим, діячам науки та культури, не вистачило місця в залі під час проведення форуму української інтелігенції. – С. 6.]
1237. Сильченко В. Интеллигент на гальорці: спостерігав за тим, що відбувалося на конгресі. А хто сидів у партері? / Фото С. Штрима // Київ. від.: Дайджест. – 1995. – 15 листоп. – С. 1, 2.
1238. Бузина О. Дату народження Петра Могили вважати недійсною? / Фото О. Яремчука // Київ. від.: Дайджест. – 1995. – 15 листоп. – С. 1, 11: фото: Вячеслав Брюховецький. – [Про позицію **В. Б.** та підтримку даних проф. О. Білодіда щодо відзначення 400-літнього ювілею Петра Могили.]

- 1238/рус. Бузина О. Дату рождження Петра Могили считать недействительной? // Киев. вед. – 1995. – 15 ноября. – С. 1, 10: фото.
1239. Kolomayets M. Intelligentsia notes continuing threat to Ukrainian culture // The Ukr. Weekly. – 1995. – # 47, Nov. 19. – Р. 1, 3. – [В. Б. – член Організаційного комітету Конгресу української інтелігенції].
1240. BOOK NOTES: Jabotinsky and Ukraine // The Ukr. Weekly. – 1995. – # 47, Nov. 19. – Р. 9. – [Про участь В. Б. в презентації книги І. Клейнера «Володимир (Зєєв) Жаботинський та українське питання: вселюдність в шатах націоналізму».]
1241. Перехідний стан чи зачароване коло? [Інтерв'ю з В. Б.] // Таран Л. Гороскоп на вчора і на завтра. – К.: Рада, 1995. – С. 51–68: фото: [В. Б.]. – (Див. також 0827, 3665/66.)
1242. «Нагромадження енергії – і раптовий ривок» / Розмову з Р. Пічем вела Л. Таран // Вісті з України. – 1995. – № 45, 23–29 листоп. – С. 7.
1243. Роланд Піч про наш менталітет: «Нагромадження енергії – і раптовий ривок» / Інтерв'ю вела Л. Таран // УНІАН – суспільство (огляди, коментарі, прогнози). – К., 1995. – № 43, листоп. – С. 11. – [Інтерв'ю з Р. Пічем, проф. філос. Штутгар. ун-ту, членом Міжнар. ради НаУКМА, почесним проф. НаУКМА про читання лекцій з історії філософії на запрошення В. Б. та про Україну.]
1244. Майко М. Опановувати і розвивати українську мову // Трудова Полтавщина. – 1995. – № 16–17, листоп. – С. 6.

Rumor publicus:

1251. Прес-служба «Товариша» // Товариш. – 1995. – № 51, груд.

- 1245/с. Маніфест української інтелігенції [на захист української культури] / Члени оргкомітету: І. Драч, В. Брюховецький, А. Гришук та ін. // Слово і час. – 1995. – № 11–12. – С. 7–11. – Діє слово. – (Див. також 1221/с., 1265/с.)

Rumor publicus:

2276. Слово і час: Системат. покажч. змісту (1990–1999). – К., 2002, див. № 2333.

- 1246/@. Testing Begins for Needs Assessment Study // Civic Education Project Newsletter. – 1995. – Vol. 2, # 1, Fall. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: http://civiceducationproject.org/legacy/about_us/newsletter/needs1.htm – [В. Б. – член Дорадчого Комітету Civic Education Project.]
1247. Про Києво-Могилянську академію // Мета (Філядельфія, США). – 1995. – Листоп. – груд. – С. 6: фото: Ректор В. Брюховецький приймає емблему УММАН в Екзилі від д-ра Яр. Рудницького (Київ, 23 серп. 1992 р.). – Без підпису: [Автор Т. Носко-Оборонів.] – [Про передачу 23 серп. 1992 р. матеріалів УММАН В. Б. «...ідею відновлення Києво-Могилянської академії висунув академік П. П. Толочко. Проте через його відсутність, як він заявив

- в інтерв'ю, яке я мала з ним в його бюрі, цю ідею підхопили інші і опанували провід цієї установи, промовчуючи його ініціативу і можливість наукової співпраці. Мій співрозмовник не скривав свого розчарування не тільки початками відновленої Києво-Могилянської академії, але і сучасним станом її».] – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, **0835**, 0911, 0967, 1579, **1579/p.**, 1622.)
1248. Таран Л. Не пошкодувала Галшка садиби // Голос України. – 1995. – 15 груд. – С. 5. – Ювілеї. – [До 380-річчя КМА. Про виступ **В. Б.** на академічній конференції щодо стратегії розвитку університету.]
- 1248/рус. Таран Л. Не пожалела Галшка усадьбы // Голос України. – 1995. – 15 дек. – С. 5.
1249. Scholarship: keeping up the momentum. Ukraine // The Ukr. Weekly. – 1995. – # 53, Dec. 31. – P. 15, 16. – 1995: The year in Review. – P. 15: photo: Aug. 26: Officials of the Ostrih Collegium and the University of Kyiv-Mohyla Academy plant a tree to mark the collegium's inauguration. – [Про НаУКМА, зокрема участь міністра закордонних справ Г. Удовенка у церемонії початку нового академічного року, а також відкриття 26 серпня 1995 р. філії – Острозького колегіуму: «It will now be headed by Rector Ihor Pasichnyk, and operated under the guidance and supervision of the UKMA».]
1250. Ярошенко Т., Бугасова Т. Бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Бібліотечний вісн. – 1995. – № 6, грудень. – С. 31–33. – [Про колекцію **В. Б.** – С. 32.]
1251. Прес-служба «Товариша» // Товариш. – 1995. – № 51, груд. – С. 6. – [Огляд публікацій у партійній пресі. Про **В. Б.** у статті Майко М. «Опановувати і розвивати українську мову» в газ. «Трудова Полтавщина». – 1995. – № 16–17, листоп.]
1252. Вернадский В. Украинский вопрос и русское общество // Вернадский В. И. Публицистические статьи / Отв. ред. В. П. Волков. – М.: Наука, 1995. – (Б-ка тр. акад. В. И. Вернадского). – С. 212–218. – [У примітках до публ. зазначено: «На языке оригінала (руском) опублікована одночасно І. І. Мочаловим в журн. “Родина” (1990. № 1. с. 92–95) і В. Брюховецьким в журн. “Дружба народів” (1990. № 3. с. 247–254). В настоящем издании мы воспроизводим текст по публ. В. Брюховецкого»; «Очевидно, что Вернадский в основном солидарен с точкой зрения о недопустимости образования независимого от России украинского национального государства, однако стремится поддержать движение украинской интеллигенции против дискриминации своей культуры, т. е. целенаправленной имперской политики ассимиляции украинского народа».]
1253. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Хто є хто в українській політиці / Київ. наук. т-во ім. Петра Могили. – К.: ТОВ «К. І. С.», 1995. – Вип. 2: Інформація станом на берез. 1995 р. – С. 20.
1254. Києво-Могилянська академія: Історія та відродження: Бібліогр. покажч. до 380-річчя заснування / Уклад.: О. І. Архипська, Т. В. Бугасова; Ред. І. Ф. Голова; Відп. за вип. Т. О. Ярошенко; НаУКМА. Наук. б-ка. – К.: Вид. дім «KM Academia», 1995. – 41 с. – [Про **В. Б.** – Див. імен. покажч.: № 204–209, 230–236, 250, 254, 283–286, 326–329, 337, 356, 366, 367, 377: Праці **В. Б.**]

1255. Міжнародний академічний комітет для вшанування 130-ліття з дня народження Михайла Грушевського (1866–1996) // Укр. історик: Ювіл. вид-ня до тридцятиріччя «Українського історичного товариства». – 1995. – Т. 32, № 1–4. – С. 358–364. – [В. Б. – член Комітету. – С. 358, 343.]
1256. **Ред.:** Києво-Могилянська академія у документах і рідкісних виданнях Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського НАН України. Видання XVIII – першої чверті XX ст.: Матеріали до бібліогр. показч. / Редкол.: О. С. Онищенко (гол. ред.), В. С. Брюховецький, З. І. Хижняк та ін.; Уклад.: Л. М. Дениско, за уч. М. С. Рубльової, В. Р. Галай. – К., 1995. – Вип. 1. – 188 с. – Член ред. колегії.
1257. **Рец. та консультант:** Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. / Ред. кол.: І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін.; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1995. – Т. 3: К–Н. – 496 с.
1258. **Ред.:** Стоголосник=Stoholosnyk: Актуальна світова культура: Літ.-мистецький ілюстрований дайджест-щоквартальник. – К., 1995. – Ч. 1–2. – Член ред. ради.
1259. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 1995. – № 1–12. – Член ред. колегії.

1996 рік

- 1260.** В возрождённой академии учатся талантливые дети / Л. Таран // Зеркало недели. – 1996. – 6 янв. – С. 12. – [380 років як Галика Гулевичівна подарувала свою садибу Братському монастирю та чотири роки з моменту презентації Університету «КМА».]
- 1261.** Політичні партії України / Під ред. проф. В. М. Якушика; авт. колектив: О. П. Голобуцький, Т. Г. Криворучко, В. О. Кулик, В. М. Якушик. – К.: Кобза, 1996. – 142 с. – (Див. також 0918.)
- 1262.** Жива сила // Свобода (США). – 1996. – 25 січ. – С. 4. – [В. Б.: *жива сила «нашої духовної нескореності виявилася сильнішою за всі заборони й перепони, за всі фінансові та економічні негаразди, за всі заздрощі та наклепи. Бо все, що живе й життєдайне, пробиває собі дорогу до світла...».*]
- 1263.** Горловий М. Я – скит з трипільських праглибин: Поезії, спогади. – К.: Укр. письменник, Вир, 1996. – 94 с. – [Про В. Б. як одного із ініціаторів НР України. – С. 81.] – (Див. також 0483.)
- 1264.** Українська державність у XX столітті: Іст.-політол. аналіз / Ін-т пост-комуніст. сусп-ва; Ред. О. Дергачов. – К.: Політ. думка, 1996. – 434 с. – [Про В. Б. як одного із ініціаторів НР України. – С. 12.] – (Див. також 0483.)
- 1265/с.** Маніфест української інтелігенції [на захист української культури] / Члени оргкомітету: І. Драч (голова), В. Брюховецький, А. Грицик та ін. // Всесвіт. – 1996. – № 1. – 2-га с. обкл., 173–174. – (Див. також 1221/с., 1245/с.)

1266. *Ильченко А., Корчинский А.* Битва за кресла как отголосок сражения за Киево-Могилянскую академию // Киев. вед. – 1996. – 9 февр. – С. 1, 17.
1267. *Мельник О.* Чому ламаються списи Братського монастиря? То чи школа Гулевичівни чи кухня? // Освіта. – 1996. – 14 лют. – С. 14.
1268. *Ватес В.* КМА шукає нові методи працевлаштування своїх вихованців // Київ. вісн. – 1996. – 29 лют. – С. 2. – [Про досвід проведення перших в Україні «ярмарок кар'єр».]
1269. *Бондаренко М.* Уже записано на скрижалях...: Хроніка 5-річної діяльності Канад. т-ва прихильників РУХу, Канад. т-ва розбудови України, Канад. т-ва приятелів України. – К.: Рада, 1996. – 144 с.: фото: Ректор КМА В'ячеслав Брюховецький з членами Монреальського осередку Богданом Мацівим (голова осередку), Зоряною Гриценко-Луговою, Льюренцом Мисаком 16 січ. 1993 р. – С. 118. – [Із зм.: *Допомога Києво-Могилянській академії.* – С. 74–75; *Про візит ректора УКМА В. Б. до Вінніпегу на запрошення громади.* – С. 74.] – (Див. також 1155.)
1270. «Кіно-Театр» / Фото С. Глабчука // Житомир. вісн. – 1996. – 8 берез. – С. 11: фото: [В. Б.] – Запитуйте – відповідаємо. – [Про В. Б. як ректора Університету та його родину, яка продовжує традиції кращих українських родин, що рятували Україну від духовного спустошення, сприяли національному відродженню, зокрема про видання часопису «Кіно-Театр».]
1271. *Greenwald, I.* A University's Rebirth: Kiev-Mohyla Academy mixes Ukrainian nationalism with Western-style teaching / Photo by *G. Kosorukov* // *Chronicle of Higher Education.* – 1996. – March 15. – P. A43–A44: photo: Viatcheslav Brioukhovetsky, president of Kiev-Mohyla Academy: «Me simply didn't realize then what it would take to revive the academy». – [Про В. Б. як активного члена РУХу і його погляди на стан освіти в Україні та розбудову Університету.] – (Див. також 3665/67.)

Rumor publicus:

1274. *Kuropas, M.* Kyiv-Mohyla: A light in the tunnel // *The Ukr. Weekly,* 1996, # 13, March 31, p. 7.
1272. Перші промені майбуття // Свобода (США). – 1996. – 27 берез. – С. 1, 3. – [Про перші роки відродженої КМА на тлі 6 років незалежності України.]
1273. *Gorchinska, K.* Rising Tuition Costs Daunting for Students // *The Kiev Post.* – 1996. – March 28–Apr. 3. – P. 3. – [«During a meeting with students on Thursday March 21, Viacheslav Briukhovetsky, KMA president, announced that beginning in September 1997, each student will have to come up with \$ 2,000 per year for tuition [...] KMA's president, however, assured students on Thursday that the academy would try to help them. "Every student will be given a chance to earn \$ 2,000 worth of credit for work done at the academy, and the administration's task is to find a grant for every student", he said».]
1274. *Kuropas, M.* Kyiv-Mohyla: A light in the tunnel // *The Ukr. Weekly.* – 1996. – # 13, March 31. – P. 7. – Faces and Places. – [Про В. Б. як активіста РУХу, президента відродженої у 1991 році Києво-Могилянської академії.]

1274/n. • **Kuropas M. KYIV-MOHYLA ACADEMY:
A LIGHT IN THE TUNNEL: publication**

During the last five years, Ukrainians living in North America have become increasingly disillusioned with developments in Ukraine.

Corruption, an irradicable Soviet mind-set, parliamentary intransigence, naivete regarding the diaspora, and other shortcomings have contributed to a growing sense of pessimism about Ukraine's future.

Recently, however, there appear to be small lights in Ukraine's long, dark tunnel. One of those lights was lit by Viatcheslav Brioukhovetsky, president of the University of Kyiv-Mohyla Academy (UKMA). It was Mr. Brioukhovetsky, a Rukh activist, who, together with a handful of dedicated educators, revived the Kyiv-Mohyla Academy in 1991.

Founded in 1615, the original 17th century academy was unique. According to a lengthy article by Igor Greenwald in the March 15 issue of the highly regarded *Chronicle of Higher Education*, the original academy «demonstrated that it was possible to combine national consciousness with intellectual curiosity. Its founder, Petro Mohyla, an Orthodox bishop, shunned the staid educational model then dominant in Ukraine and patterned his academy on Europe's Jesuit institutions. This helped the academy to become a scholarly powerhouse that attracted students from all over Eastern Europe. Yet it maintained its distinctly Ukrainian heritage and its close ties to the Cossacks [sic], who gave the country its first taste of statehood».

A similar struggle is being waged today by Dr. Brioukhovetsky against the staid Soviet-style academicians who dominate Ukrainian higher education. In the Greenwald article Dr. Brioukhovetsky mentions that he no longer attends meetings of the Ukrainian rectors' council. «I went several times», he says. «The people are predominantly those who were appointed by the Communist Party. And they don't want to change anything. Why should they? They have a quiet life».

«So far, the institution has managed to balance its twin commitments to internationalism and Ukrainian nationalism», Mr. Greenwald writes. «It has two languages of instruction, Ukrainian and English, and applicants must have a command of both. Four years of English-language study and two of a second foreign language are required to graduate». Japanese and Chinese are offered, but Russian is not.

Another refreshing change at the university is the lack of nepotism. Entrance exams are taken and graded anonymously. Copies are made on the premises, in the dead of night, to be certain that versions aren't sold on the black market. «Today, Mohyla is widely recognized as one of the very few higher-education institutions in Ukraine where admission decisions are based on a student's ability rather than on cash», writes Mr. Greenwald.

The UKMA curriculum is patterned on the liberal arts tradition of the West. Electives have also been introduced, something that was foreign to the Soviet style of education, where the course of study was rigorously prescribed. The first graduate school of social work has recently opened, and soon there will be master's and doctor's degree programs in place at UKMA as well.

Another aspect of the UKMA program is its autonomy. The power at Mohyla is derived from a Senate that includes a board of trustees and faculty members who are responsible for electing the president and rector. An international advisory board includes such luminaries as Dr. Zbigniew Brzezinski.

All of these «innovations» have not set well with the Ukrainian educational establishment. Yuri Bugai, a former deputy education minister, argues that UKMA lags behind

Kyiv State University and wonders what «niche» the institution hopes to fill. The government has also resisted allowing UKMA to occupy a vacant piece of property adjoining the campus. Despite these problems, UKMA was licensed as a fully accredited institution in June of 1994.

Despite enormous difficulties, UKMA has come a long way. In 1991, there was no campus, no money – not even a telephone. Today, there are three faculties (social studies, humanities and natural sciences), 900 students, and even alumni who in 1995 were the first UKMA graduating class. Significantly, when last year's freshmen were asked about their career goals 11 percent stated they planned to seek Ukraine's presidency.

All of this was made possible by generous contributions from Ukrainians in the street – one woman offered strawberries and philanthropists such as George Soros. Recently, UKMA received a generous grant from the Eurasia Foundation to develop a graduate program in economics.

The UKMA library consists of 204,442 books and 15,512 periodicals. The university publishes the newspapers *Mist* and *The Stranger's Gazette* as well as the journals *Kino-Teatr* and *Tsentr Europy*. The KM Academia Publishing House at UKMA is responsible for 15 books and over 100 internal publications.

But Dr. Brioukhovetsky is not resting on his laurels. His master plan is to create a network of semi-private university-academies throughout Ukraine. The Ostrih Higher College was founded in 1994 and currently has 147 students enrolled. Last summer two professors and from Northern Illinois University had an opportunity to visit and lecture at Ostrih. Another UKMA affiliate will open soon in Mykolayiv.

Although UKMA is well on the way to becoming the premier institution of higher learning in Ukraine, the tunnel in which it finds itself is far from illuminated. Student costs are high. The university expends the equivalent of \$ 4,950 to educate one student for one year, of which almost \$ 3,000 is paid by the government of Ukraine. Freshmen are required to pay only \$ 200 of the balance, with the university absorbing the remaining costs. In the future, however, sophomores and above will be asked to pay the fee equivalent of \$ 2,000. This will enable UKMA to provide a world-class education.

To expand the UKMA student population, the International Charitable Fund for the Renaissance of Kyiv-Mohyla Academy has been established. Those who donate \$ 2,000 or more will have an opportunity to specify the conditions under which their grant will be given. The fund will conduct competition for the grants based on these conditions. Since the fund is a non-profit organization (No. 23267509), all donations are tax-deductible. I urge all Ukrainians to donate whatever their means allow to this worthy cause. What happens at UKMA may well determine the future of Ukraine.

1275. Таран Л. Почався рік Петра Могили // Хрещатик. – 1996. – 6 квіт. – С. 4. – [НаУКМА відзначає 400-ліття засновника Києво-Могилянського колегіуму напруженим і різноманітним життям. Про В. Б., якого нагороджено медаллю Комісії народної освіти Польщі.]

1276. Ojcom kijowskich uczeilni wyrazy uznania z Polski // Dziennik Kijowski: Pismo społeczne, ekonomiczne i literackie. Suplement gazety «Gołos Ukrainy». – 1996. – Nr 6 (37), kwiecień. – S. 1: Na zdjęciu: Prezydent Władysław Bruchowiecki i rektor Wiktor Skopenko w rozmowie z ministrem Jerzym Wiatrem. – [Про відзнаки керівників українських вищих навчальних закладів; зокрема, В. Б. нагороджено медаллю Комісії народної освіти Республіки Польща.]

1277. Нагороди Антоновичів: Фондація Омеляна і Тетяни Антоновичів повідомляє, що нагороди за 1995 рік надаються... За великі досягнення і видатні заслуги для української науки і культури у відродженні Києво-Могилянської академії – В'ячеславу Брюховецькому // Літ. Україна. – 1996. – 18 квіт. – С. 2: фото: [В. Б.]
1278. Таран Л. Академія працює і святкує // Народ. газ. – 1996. – № 17, квіт. – С. 6. – Культура. – [В. Б. про спудеїв НаУКМА. Повідомлення про нагородження В. Б. премією фондації Тетяни та Омеляна Антоновичів.]
1279. Роланд Піч: «Україна має стати відкритим посередником між Сходом і Заходом» / Розмову вела Л. Таран // Укр. світ. – 1996. – № 4–6, квіт. – черв. – С. 11. – Освіта. Державний устрій. – [Роланд Піч – генеральний секретар Судето-німецької академії наук у Мюнхені, докт. філософії, член Міжнар. консульт. ради НаУКМА, почес. проф. НаУКМА. З 1992 року читає тут історію філософії. Навчальний рік в Академії розпочався його спільною для всіх студентів лекцією «Національна ідея з погляду науки».]
1280. Таран Л. Молоді науковці збираються в Києво-Могилянській академії // Вечір. Київ. – 1996. – 14 трав. – С. 2. – [Про треті філософ. читання, присвяч. пам'яті Памфіла Юркевича. Провідна тема читань «Київ в історії філософії». Про вст. сл. В. Б. та виступ В. Гриньова. «До речі, читання відбулися завдяки фінансовій підтримці Міжрегіонального блоку реформ».]

1280/р. • МОЛОДІ НАУКОВЦІ ЗБИРАЮТЬСЯ В КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКІЙ АКАДЕМІЇ: рефлексії (2000)

Дуже кволо пробивалися в ті роки паросточки благодійництва. Та це й зрозуміло. Країна бідна, тільки-но вийшла із періоду гіперінфляції. Традицію, що існувала в дореволюційний час, ґвалтовно перервали запровадженням «міру іного». Молоденькі нувориші-комсомолята, що з'явилися в час поділу «загальнонародного» добра, переважно були малоосвіченими й жадібними до багатства, яке несподівано впало у їхні кишені. Для них простішим, зрозумілішим і престижнішим видавалося просадити в якумусь зарубіжному казино тисяч десять доларів під час уїк-ендівського виїзду, ніж вчинити мінімальну благодійну акцію. Що тут скажеш: дикий капіталізм... Усі країни проходили через це. Проте, вже з'являлися перші добродійники й у сфері освіти, котрі починали усвідомлювати, що без добре підготовлених економістів, менеджерів, юристів їхньому бізнесу перспективи немає. Але от підтримати вивчення філософії, філології, історії... На таке подвигти спонсорів було практично нереально. Як же я здивувався, коли професор Вілен Горський прийшов до мене з новиною, що вони, здається, знайшли кошти для конференції молодих дослідників київської філософської школи. Але ґрантодавець умовою ставить прихід Брюховецького, аби прийняти остаточне рішення. Звичайно, відразу погоджуюся. І от ми в адміністрації Президента України. Власне, сидимо в сусідньому з президентським кабінеті. Там, за стіною, вершаться найважливіші державні справи, інформації про які збирає або ретельно готується збирати ще нікому, в тому числі й нам, не відомий майор. Поговорили гуртом – про філософію, про Памфіла Юркевича... А потім господар кабінету попросив філософів вийти і ми лишилися вдвох для конфіденційної бесіди. Скільки треба? Я знав від Горського. А далі приблизно таке пояснення: «Ну, ви ж розумієте, якщо ми будемо перераховувати на університетський рахунок, то тут ми ув'язуємося у необхідність платити податок, вказувати на джерела. Тому ось візьміть готівку». Звісно, я чемно подякував. Конференцію провели успішно. Але досі якось шкребе на душі – якщо через стіну від президентського кабінету нор-

мальним є обходити податківців і не засумніватися не те що в законності цього, але бодай в етичності такого благодійства, бодай тому, що це відбувається саме тут, поруч з главою держави, то скільки ж років треба, щоб подолати корупцію, нормально наповнювати Державний бюджет? Цікаво, а що нині в тому кабінеті? Більше мені не доводилося його відвідувати... Отож моє глибоке переконання: в Україні найбільша проблема – це чесна сплата податків. Добийтеся цього! І тоді всіляка корупція, якщо і не зникне остаточно, то мінімізується до «цивілізованих» розмірів... І якби з таких ніби дрібних порушень не починали, то сьогодні б не носили політики, особливо під час виборів, долари валізами. Більше того, вони й не соромляться про це говорити вголос...

1281. Порівняльний аналіз сучасних систем вищої освіти в реформуванні вищої школи України: Програма Міжнар. наук. конф. 14–16 трав. 1996 р., м. Київ / НаУКМА; Оргкомітет: *Зубко В. М.* (голова) та ін. – К., 1996. – 15 с. – [Про вст. сл. президента НаУКМА **В. Б.** – С. 3; тема доповіді «Освітня концепція Національного університету “Києво-Могилянська академія”». – С. 4.]

1282. Освітня концепція Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Порівняльний аналіз сучасних систем вищої освіти в реформуванні вищої школи України: Тези доп. Міжнар. наук. конф., м. Київ, 14–16 трав. 1996 р. / Упоряд.: *В. Зубко*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 1996. – С. 207–209.

1283. Відродження Острозької колегії // **З Мистецько Інформаційне Студентське Товариство (ЗМІСТ)** / НаУКМА. – 1996. – травень. – С. 1: фото: [**В. Б.** з викладачами Острозького колегіуму.]

1284/х. • **ЯК МЕНІ ГІРКО...: хуторизми (29 травня 1996 р.)**

Як мені гірко, якби ви знали, вписувати останню сторінку до цієї книги відгуків, солі нашої ЗЕМЛІ. Та, на жаль, це так. Згарище. Це за 25 років в пожежній охороні нагадало мені хіба що Чорнобиль. Мене до кінця днів моїх буде мучити думка – чому це сталося тут... Невже це АПОКАЛІПСИС?!

Пожежний інспектор капітан Наріжний В. І.

Р. С. Брехня!!! Не апокаліпсис це, бо є на цій землі принаймні мільйонів з 40 (сорок) бабусь Паш, тьоть Марин, їхніх дітей та Вас!!!

1285. [Виступ **В. Б.** 7 черв. 1996 р. в м. Києві у приміщенні Будинку вчителя з нагоди вручення премії фундації Омеляна та Тетяни Антоновичів.] // Сучасність. – 1996. – № 12. – С. 141–144. – [Грошову винагороду **В. Б.** передав на розвиток НаУКМА.]

1286. *Петриченко П. Г.* Пожежі почастишали // Миронівський край. – 1996. – 18 черв. – С. 1. – Міліцейська хроніка. – [Про пожежу на хуторі Дивосил і нез'ясованість причин її.]

1286/н. • **ПОЖЕЖІ ПОЧАСТІШАЛИ: публікація**

Не думав і не гадав дачник з Ходорова (сам він киянин) **В. С. Брюзовицький**, що його спіткає така страшна біда. Від короткого замикання чи то в електропроводці, чи в самому холодильнику виникла пожежа в будинку. Вогнем знищено дах будівлі, віконні рами, домашні речі.

1287. *Таран Л.* Найстаріший університет східних слов'ян // Нові дні (Торонто, Канада). – 1996. – № 555, черв. – С. 36. – [В. Б. про період росту й становлення Університету, найближчі плани та проблеми.]
1288. **Пер.: Фізер І.** Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потебні: Метакритичне дослідження / Пер. з англ. В. Брюховецького; Передм. І. Дзюби; Відп. ред. О. Мишанич. – К.: АТ «Обереги», 1996. – 192 с. – Бібліогр.: с. 172–186; Імен. покажч. – С. 187–192. – Авториз. пер.

Rumor publicus:

2396. *Шумило Н. М.* Під знаком національної самобутності. – К., 2003, див. с. 35;
3136. Олександр Опанасович Потебня: Біобібліограф. покажч. – Х., 2005, див. № 958;
3258. *Матвеева Т. С.* Теорія творчості у дослідженнях харківських філологів кінця XIX – початку XX століття // Олександр Потебня: сучасний погляд. – Х., 2006, див. с. 81.
1289. Магистериум – значительный прорыв в высшем образовании в Украине / Л. Таран // Зеркало недели. – 1996. – 8 июня. – С. 12. – [Інтерв'ю з Б. Кравченком.]
1290. Львів. держ. акад. укр. драм. театр ім. М. Заньковецької. Заньківчанські вечори. Неділя 9 червня 1996 р. Наш гість – президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» В'ячеслав Брюховецький. Передне слово – акад. НАН України, проф. Я. Ісаєвич. У вечорі беруть участь: Експериментальний театр-студія та Творча лабораторія старовинної музики і старовинних інструментів Києво-Могилянської академії, хорова капела «Почайна», актори театру ім. М. Заньковецької. В програмі – презентація журналу «Кіно-Театр», академічних творчих майстерень. Ведучий – засл. арт. Г. Шумейко: Афіша. – Львів: Атлас, [1996]. – 1 л.
1291. *Таран Л.* Академія шикую чергу на Президента // Наша Україна. – 1996. – № 3, 11 черв. – С. 8. – [Про виступ В. Б. у Львові на «заньківчанському вечорі» про розбудову Академії та мрії її спудеїв. «Перший повний випуск бакалаврів, який незабаром відбудеться в Академії. 160 вихованців – результат чотирирічної праці, незвичайного експерименту. За соціологічним опитуванням, 11,1 % студентів НаУКМА мріють стати Президентом України».]
1292. *Фігель Р.* Колись тут вчилися майбутні гетьмани, тепер – майбутні президенти // За вільну Україну. – 1996. – 12 черв. – С. 2: фото: Ректор КМА В'ячеслав Брюховецький. – [Про В. Б. як вченого, політика, одного із засновників НРУ, який з одностудійцями та випускниками приїхав до Львова; про його виступ на «заньківчанському вечорі».]
1293. Конвокація-96 / Л. Таран // Вільне Життя. – 1996. – 18 черв. – С. 2. – [Інтерв'ю з деканом з роботи зі студентами Н. Андрієвською про першу повну Конвокацію в НаУКМА: «Цією подією, що відбудеться 28 червня, уже живе НаУКМА». Про посвячення В. Б. першим ректором – урочисту акцію здійснив 23 серп. 1992 р. ректор Вільнюського університету Р. Павільоніс.]

1294. Президент Академії – гість львів'ян / *Л. Таран* // Хрещатик. – 1996. – 26 черв. – С. 7. – [Виклад виступу на вечорі-бенефісі **В. Б.** у Львів. держ. драмат. театрі ім. М. Заньковецької.]
1295. *Таран Л.* Президент Академії – гість львів'ян // Хрещатик. – 1996. – 26 черв. – С. 7. – [Про вечір-бенефіс **В. Б.** у Львів. держ. драмат. театрі ім. М. Заньковецької.]
1296. Нагороди Антоновичів // Нові дні (Торонто, Канада). – 1996. – № 555, черв. – С. 36.
1297. Випуск у знаменний день // Уряд. кур'єр. – 1996. – 2 лип. – С. 3.
1298. Ректор віддав свою нагороду університетові // Свобода (США). – 1996. – 3 лип. – С. 1.
1299. *Юцевич В.* Михайлина Коцюбинська, Роман Федорів, Вячеслав Брюховецький – лавреати нагороди Антоновичів за 1995 рік // Укр. думка=The Ukr. Thought (Лондон, Велика Британія). – 1996. – 4 лип. – С. 5. – [Про висловлену **В. Б.** упевненість, що серед випускників КМА є й майбутній Президент України.]
1300. У Національному університеті «Києво-Могилянська академія» [відбувся перший випуск бакалаврів] // Львів. політехник. – 1996. – Ч. 24, 5 лип. – С. 3.
1301. Что такое конвокация? // Всеукраин. вед. – 1996. – 9 июля. – С. 9. – [Церемонія випуску бакалаврів трьох факультетів. Про відкриття **В. Б.** урочистостей і визнання символічності того, що відроджена Академія відкрила свої двері перед студентами у перший рік проголошення незалежності України, а випуск перших бакалаврів збігся із прийняттям Верховною Радою Конституції України. Почесний промовець – *Л. Кравчук*.]
1302. *Кузнецов А.* «Бакалавр» – это звучит ново // Южная правда. – 1996. – 16 июля. – С. 3. – [Про прес-конференцію **В. Б.** з приводу відкриття МФ НаУКМА.]
1303. *Ментель О.* Мріє, не зрадь! // Рідне Прибужжя. – 1996. – 16 лип. – С. 3. – [Про перше тестування в МФ НаУКМА, яке проводив **В. Б.** 14 липня.]
1304. У Миколаєві відкрито філіал Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Хрещатик. – 1996. – 17 лип. – С. 3. – [Про перше тестування в МФ НаУКМА. «Президент Національного Університету “Києво-Могилянська академія” Вячеслав Брюховецький, який приїхав сюди з цього приводу, провів прес-конференцію для місцевих журналістів. Він, зокрема, підкреслив, що хотів би, щоб новий підрозділ очолюваного ним університету став національним культурним центром на півдні України».]
1305. Нагороди Антоновичів вручено / Фото *І. Яйцького* // Літ. Україна. – 1996. – 18 лип. – С. 2: фото: Сьогорічні лауреати Михайлина Коцюбинська, Вячеслав Брюховецький, Роман Федорів.
1306. Briukhovetsky donates award to NUKMA // The Ukr. Weekly. – 1996. – # 29, July 21. – P. 2. – [Про передачу **В. Б.** нагороди фундації Тетяни та Омеляна Антоновичів (\$ 5,000) на розвиток Університету.]
1307. *Гостєва Т.* Дім, який збудував Параджанов / Фото *В. Маруценка* // Культура і життя. – 1996. – 24 лип. – С. 4: фото: [Р. Балаян, Людмила Кучма і **В. Б.**]

1308. Києво-Могилянська прийняла поповнення. Яке? / О. Володимирів // Голос України. – 1996. – 31 лип. – С. 8. – 24 серпня: п'ять років незалежності.
- 1308/рус. Києво-Могилянская приняла пополнение. Какое? / А. Владимиров // Голос Украины. – 1996. – 31 июля. – С. 8.
1309. Сердюк В. Гавдеамус! // Вечір. Київ. – 1996. – 1 серп. – С. 1. – Відлуння події. – [Про перший повний вип. бакалаврів у НаУКМА. «Завершили навчання 151 бакалавр, 12 з них зуміли отримати не одну, а дві спеціальності... Згодом гостям було запропоновано подивитися фільми про НаУКМА, послухати чудовий концерт “Київської камерати” та Ніну Матвієнко, відвідати виставку “Сергій Параджанов та його оточення”».]
1310. Плох тот студент, который не мечтает стать... президентом // Зеркало недели. – 1996. – 3 авг. – С. 3. – [Коментарі з приводу нового навч. року президента НаУКМА В. Б. в бесіді з Л. Таран.]
1311. Таран Л. Віват, Академіє! // Слово Просвіти. – 1996. – Ч. 8, серп. – С. 13: фото: [В. Б. з Альмою в руках.]. – П'ять років незалежності. – [Про перших п'ять років життя Університету «Києво-Могилянська академія». В. Б. про особливості навчальної концепції НаУКМА.]
1312. Готують українську еліту // Свобода (США). – 1996. – 14 серп. – С. 1. – [У НаУКМА позитивна динаміка кількості абітурієнтів за 5 років. В. Б. про особливості вступної кампанії 1996 року (кількість місць 300, а бажаних – 2168), про географію студентства НаУКМА.]
1313. Вовк С. Той незабутній серпень // Свобода (США). – 1996. – 21 серп. – С. 2. – До 5-річчя незалежності України. – [Враження від відвідин України 1992 року, про 1-й Всесвіт. Форум українців і урочистості з приводу відкриття ун-ту «Києво-Могилянська академія». Про В. Б. – ректора, який разом з Президентом України Л. Кравчуком представляють «дійство» з української історії.]
1314. Іванюк С. Перший випуск в Національному Університеті «Києво-Могилянська академія» // Свобода (США). – 1996. – 28 серп. – С. 5. – [Про В. Б. як Президента НаУКМА.]
1315. Верига В. Свято в Києво-Могилянській академії // Народна Воля (Скентон, США). – 1996. – № 33, 29 серп. – [Спогади учасника про офіційне відкриття УКМА в 1992 р. та враження від першого випуску бакалаврів у НаУКМА. Про В. Б. як президента НаУКМА.]
- 1316/@. Lowe M. Ukraine – five years into freedom: Grim realism has replaced the euphoria of 1991 in Ukraine, as in most of the former Soviet Union // For a Change. – 1996. – Vol. 9, # 4, Aug.-Sept. – P. 4–8. – Lead story. – [«The reopening of the Kiev-Mohyla Academy in 1992 was another hopeful sign. The original academy was one of the foremost westward-looking theological academies in 17th and 18th centuries, and was closed down under the Russian Tsars. The move to re-open it as a modern university looking towards the best traditions of the European education was part of the wave of cultural renaissance coming from West Ukraine. With help from academics from all over the world, and a determination not to accept the bribery that is endemic in many post-Soviet universities, it has quickly gained a reputation for the quality of its students». – С. 8.] – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.mra.org.uk/fac/august96/ukraine.html>

- 1317.** Від Президента // Календар-довідник: 1996–1997 навчальний рік / Частина 1 / НаУКМА. – К., 1996. – С. 3: фото: [В. Б.]; С. 39: фото: [В. Б.] – (Див. також **3665/61.**)
- 1318.** Календар-довідник: 1996–1997 навчальний рік / НаУКМА. – К., 1996. – 101 с. – [В. Б. – доктор філол. наук; завідувач кафедри компаративістики; курси «Теорія літератури», «Українська література». – С. 38.]
- 1319.** Вступне слово // Наукові записки НаУКМА. – Т. 1. Філософія та релігійзнавство / Ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд. В. С. Горський; НаУКМА. – К., 1996. – С. 3.
- 1320.** Вовченко В. Студенческого полку прибыло // Южная правда. – 1996. – 3 сент. – С. 3. – [Про участь В. Б. у відкритті першого навчального року в МФ НаУКМА.]
- 1321/с.** Звернення до президента України Л. Д. Кучми / І. Драч, М. Горинь... В. Брюховецький (всього 71 підпис ініціаторів-фундаторів НРУ) // Гончарук Г. Народний Рух України. Історія. – Одеса: Астропринт, 1997. – С. 359–560. – [«Прийнято на пленарному засіданні другої Всеукраїнської конференції “Народний Рух України: місце в історії та політиці” 11 вересня 1996 року, м. Одеса, політехнічний університет».]
- 1322.** Волошиненко А. Києвомогилянців – під тин? // Уряд. кур'єр. – 1996. – 14 верес. – С. 11.
- 1323.** Симкович В. Киево-Могилянскую академию опять выселяют // Киев. вед. – 1996. – 16 сент. – С. 1, 4: фото: [В. Б.] – [В. Б.: «Парадоксальная ситуация – создание управленческих структур, ответственных за науку и молодежь, начинается с разрушения университетов, где как раз и учится талантливая молодежь». – С. 1.]
- 1324.** Аврамов И. Адрес конфликта – Ильинская, 9: Страсти вокруг недвижимости Киево-Могилянской академии // Независимость. – 1996. – 20 сент. – С. 5. – [Про наказ передати частину приміщень НаУКМА для новостворених Міністерств у справах науки і технологій та у справах сім'ї та молоді. В. Б. про складну ситуацію у навчальному процесі у зв'язку із браком приміщень.]
- 1325.** Іванчук Г. Хто за бортом «Летючого голландця»? До питання про традиції і проблеми Києво-Могилянської академії // Україна молода. – 1996. – 25 верес. – С. 5. – [Про конфлікт з приводу приміщень, про намагання НАМДіТ забрати у НаУКМА два будинки.]
- 1326.** Лист з Академії // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1996. – 29 верес. – С. 3. – Лицем до України. – [Про сучасний стан освіти в НаУКМА, зокрема про перший випуск бакалаврів, яких вітав перший Президент України Л. Кравчук.]
- 1327.** Паламарчук Г. Таємна вечеря у НаУКМА, або усім потрібні сильні гроші // Наша Україна. – 1996. – № 18, 18 жовт. – С. 1–2. – [Про зустріч у НаУКМА з В. Пинзеником, В. Ющенком, Дж. Соросом та Б. Гаврилишиним.]
- 1328.** Дискусії на міжнародній конференції // Гімназист (Черкаси) / Перша міська гімназія. – 1996. – № 9, груд. – С. 3: фото: Учасники конференції президент НУКМА В. С. Брюховецький, директор гімназії

- К. М. Кирилова, ректор НУКМА С. С. Іванюк. – [Про конф. «Значення гуманітарної освіти у розвитку суспільства», жовт. 1996 р., м. Будапешт. Про запрошення **В. Б.** директору гімназії К. М. Кириловій взяти участь у конференції.]
1329. Дзюбенко Н. Похвала гривні // Молодь України. – 1996. – 24 жовт. – С. 1. – Полку докторів прибуло. – [Про отримання звання «Почесний доктор НаУКМА» віце-прем'єр-міністром В. Пинзеником та Головою Нац. банку України В. Ющенком і вручення Президентом НаУКМА **В. Б.** докторських мантії новим почесним докторам НаУКМА.]
1330. Луцькова С. Дорога, що веде до світла // Життя і слово (Острог). – 1996. – 30 жовт. – С. 1. – [Про подяку **В. Б.** з боку І. Пасічника за підтримку відродження Острозької академії.]
- 1331*. Войчишин Ю. Києво-Могилянська академія: минуле, сучасне і майбутнє // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1996. – 6–19 листоп. – [Про **В. Б.** як першого ректора.]
1332. Досьє «З&Б» / Автор інтерв'ю О. Сущенко // Закон&бізнес. – 1996. – 27 листоп. – С. 3: фото: В. Брюховецький у кабінеті. – [Коротко про твор. та громад. діяльність **В. Б.** та його родину: Л. І. Брюховецьку, доньок Ольгу та Оксану.]
1333. Президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» В'ячеслав Брюховецький: Інвестиції в молодь – гранти і «ходи» державних мужів / О. Сущенко // Закон & бізнес. – 1996. – 27 листоп. – С. 3: фото: [**В. Б.**]. – Гість третьої сторінки. – (Див. також 2275, 2473.)

1333/т. • **ІНВЕСТИЦІЇ В МОЛОДЬ – ГРАНТИ І «ХОДИ» ДЕРЖАВНИХ МУЖІВ: текст**

Власне, Києво-Могилянську академію створювали в час, досить подібний до того, який переживаємо нині й ми. Україна була руїною, скута полонізацією. Академія стала островцем православ'я, інституцією, що була наповнена ідеєю державотворення. Багато державних і духовних проводирів України вийшли зі стін Академії. Вихованцями її були гетьмани Юрій Хмельницький, Іван Самойлович, Данило Апостол, Іван Мазепа, Пилип Орлик, просвітителі Стефан Яворський, Феофан Прокопович, філософ Григорій Сковорода, композитори Максим Березовський, інші славні сини.

Сподіваюся, що наші випускники, сьогоднішні й майбутні, продовжать славу України. Тому ідеєю державотворення намагаємося «пронизати» всі навчальні програми, все життя Університету, адже це сьогодні – основна проблема нашого народу. Маємо за мету підготувати нове покоління в різних галузях знань, яке зможе будувати державу.

– Коли заходиш до Києво-Могилянської академії, Києво-Печерської лаври, Софії Київської, відчуваєш якийсь особливий настрій, дух історії і хочеться творити щось світле й значуще...

– Так. Це завважує багато людей. Коли заходжу в рідний двір, мені якось інакше дихається. Тут вирує своєрідне життя студентів, викладачів. Це видатне місце на Подолі ми обрали не випадково. В 90-х роках, коли відроджували Академію, в цьому приміщенні було військове училище й повернути Академію здавалося фантастичним. Був варіант поборотися за корпуси ВПШ. Але я подумав: є місце, де ходили і діяли Галшка Гулевичівна, Петро Могила, Григорій Сковорода, Іван Мазепа...

Стіни Академії чули їхні голоси. Особливо святе місце – Конгрегаційна зала, де у ті давні часи проходили урочисті зібрання, традиційні Різдвяні диспути, на яких виступав Григорій Сковорода. Сотні видатних людей тут пройшли. Це приміщення, збудоване Іваном Мазепою (колись цей корпус називався мазепинським).

Хоча й було важко, Академія все ж повернулася на свою історичну територію.

– Цієї осені відродженому Університету виповнилося лише п'ять років, та він уже – провідний в Україні, по-доброму знаний у світі. Але це не є традиційний вищий навчальний заклад.

– Коли відроджували Академію, зовсім не намагалися копіювати інші навчальні заклади. Якщо в нас і повторюються назви спеціальностей, які є в інших вузах, то це не означає, що готуємо фахівців «традиційно», усталено.

Нині в НАУКМА – чотири факультети: гуманітарних, суспільних, природничих, правничих наук. Університет надає своїм випускникам вищу освіту на двох основних рівнях. Це – чотирирічна програма бакалаврату та дворічна програма магістеріуму.

Прагнемо дати студентам базову, глибоку професійну університетську освіту. Але маємо свій підхід. Скажімо, скрізь у вузах є кафедри економіки. У нас же – кафедра економічних теорій (факультет суспільних наук). Це, власне, така назва, як і всюди в зарубіжжі. Готуємо фахівців широкого діапазону, які б змогли зробити якісь дуже серйозні структурні зміни в економіці.

Цього року також відкриваємо при Університеті Бізнес-школу. Запровадили важливий курс, який поки що йде на програмах різних модулів. Тобто це короткострокові місячні та двомісячні курси для бізнесменів, але за рік постараємося створити Магістерську програму в бізнесі, чого ще в Україні немає. Запровадимо цю програму для наших студентів. Не сенсація і не збіг обставин, що в нашому Університеті, коли приїжджав в Україну принц Чарльз Уельський, було проведено Форум лідерів бізнесу.

В період розбудови правової держави особлива роль покладається на юристів. В НАУКМА відкрили факультет правничих наук лише через три роки після того, як вже діяли інші три факультети. Так довго працювали над створенням факультету неспроста. Були різні концепції: як подавати навчальні програми – вужче чи ширше, з якими спеціалізаціями. Проводили навіть конкурс науковців. Вчена рада НАУКМА розглядала різні концепції і, врешті, зупинилася на підготовці правознавців широкого профілю, універсальних, які б змогли легко перейти з однієї роботи на іншу.

Програма правознавців побудована за зразками юридичних факультетів європейських університетів. На мій погляд, вона відрізняється від тих, які викладаються в Україні в інших вузах, тим, що дає студентам дуже широку гуманітарну і суспільну підготовку, а не тільки вузькофахову юридичну освіту.

Особливістю факультету є така навчальна програма підготовки правників, яка одночасно поєднує в собі відповідні правові дисципліни західної моделі бакалаврату права та вітчизняної моделі спеціалізації «Правознавство».

Правознавчий факультет головним своїм завданням вважає підготовку правників нового покоління, здатних ефективно впливати на розвиток ринкової економіки та побудову правової держави в Україні.

Передбачається, що фахівець з правової роботи знатиме чинне законодавство України, країн Європейського Союзу та деяких інших високорозвинених країн, володітиме навиками оперативної і якісної впровадження в юридичну практику прийомів і методів правозастосування. Наш випускник мусить вміти співпрацювати з представниками різних верств населення, політичних угруповань та вищих органів державної влади й управління. Крім того, він повинен набути поглибленої кваліфікації як мінімум в одному з конкретних напрямів юридичної практики, викладацької або державно-правової роботи. Випускники факультету зможуть на високому професійному рівні здійснювати

юридичне обслуговування найрізноманітніших суб'єктів діяльності у приватному й державному секторах економіки та управління, а саме: підприємств різних форм власності, фірм, установ, організацій тощо.

В дуже великому обсязі подається вивчення української та англійської мов, третя мова – за вибором студентів. Це дасть можливість юристам спілкуватися, працювати із зарубіжними фахівцями.

Крім названих чотирьох факультетів, діють два департаменти – комп'ютерних технологій і соціальної роботи. Це, по суті, теж факультети, але ще в зародковому стані, та вони дедалі ширше розгортають свою роботу.

В департаменті, школі соціальної роботи, вперше в Україні готуємо фахівців у даній галузі. Цей департамент працює спільно з Лондонською школою економіки і університетом міста Порту (Португалія).

На факультеті суспільних наук у нас працює магістерська програма з економіки, на проведення якої ми виграли всі ці ґранти за сприяння американських фондаций. Протягом трьох років Магістерські програми з економіки викладатимуть найвизначніші професори з усього світу. Зараз працює в НаУКМА Роберт Кемпбелл – дуже відомий фахівець у галузі економіки, за його підручниками вчать студенти англomовних університетів світу. Три роки він працюватиме в нас як керівник Магістерської програми з економіки. Викладання поки що ведеться майже повністю англійською мовою, за винятком 1–2 курсів, які читають українські викладачі.

В НаУКМА відкрито докторантуру. Діють 19 кафедр та 12 науково-дослідних підрозділів.

– *За якими принципами Університет добирає викладачів і студентів?*

– Нині в НаУКМА – 1172 студенти й понад 100 викладачів.

Як тільки відроджували Академію, оголосили конкурс наукових програм викладання. Кожен претендент на посаду викладача мів подати свою програму. Отож і добирали науковців на конкурсній основі. Всі курси, які читаються в НаУКМА, – індивідуальні. Викладачі не обмежуються в методиці, підходах до роботи.

Всі викладачі працюють за контрактом 1, 2, 3 роки. Вперше контракт укладається тільки на рік. Ступінь доктора мають 30 відсотків викладачів, кандидата – 50 відсотків. Без наукового ступеня почасти працюють викладачі кафедр мови.

Що стосується студентів, то маємо справді свою систему відбору абітурієнтів. Йде жорстке «просіювання», пропонується дуже складний тест. Це абсолютно виключає корумповані ходи при вступі до вузу.

– *При НаУКМА діє мережа вищих шкіл та колегіумів...*

– Так. Філію Університету створено в Миколаєві. Під егідою НаУКМА працює Острозька академія, відроджена 1995 року. При університеті є колегіуми: Києво-Могилянський – у Києві, «Аріадна» – у Феодосії, «Берегиня» – в Черкасах, Січковий колегіум – у Запоріжжі. Плануємо відкрити ще кілька колегіумів, та все впирається у брак коштів.

– *Тісно переплелися поняття: Києво-Могилянська академія і світ.*

– Так. Співпрацюємо більше як з 30 університетами світу. Наші студенти багато їздять по зарубіжжю. Оскільки привчаємо їх до самостійності й уміння шукати можливі варіанти для свого життя, вони, зазвичай, дістають ґранти для поїздок на стажування, навчання. Наші вихованці стажуються не тільки місяць-два, деякі їдуть вчитися на рік-два, тоді повертаються в рідний Університет і ми зараховуємо їм ті роки навчання. Триває дуже інтенсивна робота з європейськими та північноамериканськими університетами. Постійно залучаємо викладачів із зарубіжжя до НаУКМА. Вони приїжджають до нас на 6-тижневий триместр, в кінці весни, коли у себе вже мають канікули. В НаУКМА вже читали лекції більше 150 викладачів-іноземців, зокрема й українського походження.

– *Університет має старі й нові традиції.*

– Намагаємося відродити те, що узвичаїлося в Академії в давні часи.

У січні проводимо Різдвяні диспути. У квітні – День гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, який був членом Київського братства. Урочисто посвячуємо в студенти новобранців. Традиційні в Університеті наукові конференції. Наступного року, в січні, така конференція буде присвячена 400-річчю Петра Могили. До речі, в листопаді ц. р. я був запрошений на засідання ЮНЕСКО з нагоди ювілею цього нашого славетного земляка. Та Університет не мав грошей на відрядження, а держава, пославши двох представників України на це поважне зібрання, для мене, третього, на жаль, коштів не вишуквала.

Щороку 15 жовтня в нас – День Академії, бо це дата, коли Галшка Гулевичівна подарувала землі під майбутню школу.

– *В Академії – давня традиція меценатства.*

– Справді. Академія була унікальним навчальним закладом ще в XVII столітті, вона утримувалася на кошти пожертв багатих людей та організацій, товариств. Від самого початку відродження Академії ми поставилися до меценатства дуже серйозно. Створили спеціальний відділ, який працює з меценатами. Завдяки підтримці людей, які розуміють, що таке освіта, наука, Університет став на ноги. Бо від держави надходить коштів зовсім мало. Цього року, наприклад, ми маємо лише 23 відсотки того, що мали одержати. Але є люди, які усвідомлюють, що найкращі інвестиції – в молодь, в інтелект.

При Університеті діє довірча рада, в її складі – індивідуальні та колективні члени, державні установи, виробничі фірми, корпорації. З-поміж найактивніших меценатів – колективи Фармацевтичної фірми «Дарниця» (керівник В. Загорій), Державного підприємства магістральних нафтопроводів «Дружба» (ген. директор Л. Буняк), орендної фірми «Київгума» (керівник М. Кравець) та багато інших.

Університет – у контакті з Українським промислово-фінансовим концерном «Славутич». Голова ради директорів концерну Богдан Губський брав участь у Форумі лідерів бізнесу, що проводився в Університеті. Ми б хотіли й надалі обопільно співпрацювати з концерном.

Вже другий рік працює при Університеті міжнародний добродійний фонд.

– *Крім організації наукового та учбового процесу, що вас ще хвилює як керівника Університету?*

– Одна з пекучих проблем – освоєння площ, приміщень, які дісталися нам після військового училища. Треба провести значні ремонтні й реставраційні роботи. Гірко про це говорити, але багато що розбито й зруйновано.

В найближчих планах – відновити церкву, що на території НаУКМА. Вона з давніх часів була в структурі Академії. Вже зареєстрували парафію при Київському патріархаті. Та знову брак коштів.

Мене хвилює духовне наповнення студентського життя, широта обріїв загальноюдської ерудиції києвомогилянців.

У структурі НаУКМА функціонує галерея мистецтв, де постійними є виставки найкращих майстрів українського та зарубіжного малярства. Нині діє експозиція «Петро Могила та його доба». Працює експериментальний театр-студія, хорова капела «Почайна», студентський кіноклуб, творча лабораторія старовинної музики.

При Університеті є наукова бібліотека, фонд якої – понад 200 000 книжок. Близько 40 відсотків видань – іноземними мовами. Створено видавничий дім «КМ Academia», щоб видавати художню та наукову літературу, підручники, наукові записки. Силами студентів видаються журнали «Кіно-Театр», «Соціальна політика та соціальна робота», «Центр Європи». У моїх планах – працювати, працювати... Щоб в Університеті не зміліло життя.

1334. Проблеми утвердження і функціонування державної мови в Україні: Програма Міжнар. наук. конф., 28–29 листоп. 1996 р. / НаУКМА. – К., 1996. – 23 с. – [Про **В. Б.** як члена Дорадчого комітету. – С. 2; про вст. сл. **В. Б.** – С. 3; про **В. Б.** як учасника конференції – С. 16.]
1335. Українська мова повинна зайняти гідне місце у нашому суспільстві / Публ. Л. Усенко // Київ. вісн. – 1996. – 12 груд. – С. 2. – Роздуми з приводу. «Як живеться, рідна мово, тобі в ріднім краї?» – [Викл. виступу **В. Б.** на Міжнар. наук. конф. «Проблеми утвердження та функціонування державної мови в Україні», м. Київ, 28–29 листоп. 1996 р., НаУКМА.]
1336. Друга світова конференція українських кредитових спілок // Кооперативна думка=Credit Union Opinion. – Рочестер, Нью-Йорк. – 1996. – № 164, листоп. – С. 12–13. – С. 13: фото: [**В. Б.** з учасниками Другої світової конференції українських кредитових спілок та членами родини (дружина, син та донька) амбасадора США в Україні В. Міллера.]
1337. George Soros Payed EERC a Visit // Newsletter / EERC. – 1996. – Vol. 1. – № 1, Nov. – P. 2: photo: [Д. Сорос, **В. Б.** та ін.]
1338. Таран Л. Києво-Могилянська академія. Ювілейний рік // Поділ і ми. – 1997. – № 2. – С. 12. – [Про виступ **В. Б.** 12 груд. 1996 р. у Свято-Володимирському кафедральному соборі м. Києва на прилученні Петра Могили до лику святих на Архієрейському соборі Української Православної церкви Київського патріархату.]
1339. До Києво-Могилянської академії зараховують «анонімів», а випускають відомих бізнесменів і дипломатів / Д. Романець / Фото В. Струмковського // Україна молода. – 1996. – 18 груд. – С. 6: фото: Президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький: «У нас студент дорогий, але роботящий».
1340. Сердюк В. Є і британська аудиторія [у НаУКМА] // Київ. вісн. – 1996. – 19 груд. – С. 4. – [Про **В. Б.** як президента, про втілення ідеї відродження КМА, про плани на майбутнє.]
- 1341/с. Світильник духовності / В. С. Брюховецький, З. І. Хижняк // Кур'єр ЮНЕСКО: Чужина: світло і морок. – 1996. – Груд. – С. 32–34: іл. – [До 400-річчя з дня нар. митрополита Петра Могили.]

Rumor publicus:

2489. Петро Могила: 1596–1647: Бібліогр. покажч. – К., 2003, див. № 27.

1342. ICU and WBTC Join the Presentation of a New Ukrainian Translation // Bulletin / International Christian University. – Vienna, 1996. – II – P. 4: photo: Dr. Ivaniouk with President of the National University «Kiev Mohyla Academy» V. Brioukhovetsky, first President of Ukraine L. Kravchuk and ICU President Goodheer.
1343. A Bumper Crop of Guest Speakers // Newsletter / EERC. – 1996. – Vol. 1, # 2, Dec. – P. 1. – [Про участь **В. Б.** в семінарі для студентів програми КЕДО, який провів голова Національного банку України В. Ющенко.]

1344. First Faculty alumnus // Newsletter / EERC. – 1996. – Vol. 1, # 2, Dec. – P. 2: photo: Faisal with Mr. G. Soros and Mr. V. Brioukhovetsky, President of UKMA.
1345. Жулинський М. Відділ теорії літератури // Слово і час. – 1996. – № 11–12. – С. 29–31. – [Про В. Б. як завідувача відділу, ініціатора створення РУХу та першого Президента НаУКМА. – С. 30.]
1346. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної Академії наук України / Відп. за вип. В. Дончик; Текст підгот.: М. Жулинський, М. Бондар, В. Бородин та ін.; НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1996. – 80 с. – [Про В. Б. як одного із засновників НР України та першого завідувача відділу теорії літератури. – С. 67; про його праці «Специфіка, функції і метод літературної критики» і «Поетика» (ред.) та про нього як автора літературознавчих статей у часописі «Радянське літературознавство» – «Слово і час». – С. 67–68, 70.]
1347. В'ячеслав Брюховецький. Літературознавець, критик // Письменники України: Довідник / Упоряд.: Д. Г. Давидюк та ін. – Дніпропетровськ: ВПОП «Дніпро», 1996. – С. 30: фото: [В. Б.]
1348. В'ячеслав Степанович Брюховецький (критик) // Довідник Спілки письменників України: (Адреси і телефони) / Упоряд. В. П. Павловська; СП України. – К.: Укр. письменник, 1996. – С. 14.
1349. Ред.: Наукові записки НаУКМА. – Т. 1: Філософія та релігієзнавство / Ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд. В. С. Горський; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 1996. – 150 с. – Голова ред. колегії.
1350. Ред.: Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 1996. – № 1–12. – Член ред. ради.

Rumor publicus:

1708. Уроки української // Уряд. кур'єр, 1999, 11 груд.;
2311. Дончик В. Г. З потоку літ і літпотоку. – К., 2003, див. с. 321;
2437. Шаповаленко Т. Могилянка залишається «форпостом модерної українськості» // Академ. панорама, 2003, верес.;
3585. 75! // Урок української, 2007, № 4, див. с. 19.
1351. Ред.: Пам'ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 1996. – № 1–3. – Член ред. колегії.

Rumor publicus:

3484. Ярослав Дашкевич: Біобібліогр. покажч. – Л., 2006, див. № 1164.
1352. Ред.: Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 1996. – № 1–12. – Член ред. колегії.

1353/н. Гундорова Т. І. Дискурс українського модерну. Постмодерна інтерпретація: Автореф. дис. ... докт. філол. наук. Спец. 10.01.0.1 – Українська література, 10.01.06 – Теорія літератури / АН України. Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка; Офіційні опоненти: докт. філол. наук В. С. Брюховецький, докт. філол. наук О. Г. Ковальчук, докт. філол. наук Е. С. Соловей. – К., 1996. – 37 с. – На правах рукопису.

1354/н. Загоруйко Ю. А. Художня проза В. Петрова (В. Домонтовича): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Спец. 10.01.0.2 – Українська література / АН України. Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка; Офіційні опоненти: докт. філол. наук В. С. Брюховецький, канд. філол. наук М. М. Гнатюк. – К., 1996. – 19 с. – На правах рукопису.

1997 рік

1355. Я розумію, що плата за навчання \$ 2000 нереальна для студентів // З Мистецько Інформаційне Студентське Товариство (ЗМІСТ) / НаУКМА. – 1997. – Січ. – С. 1.

1356. Лупейко В. Великий митрополит // Освіта. – 1997. – 8–15 січ. – С. 10. – [Про підтримку В. Б. гіпотези, що датою народження митрополита Могили слід вважати 1574 р.]

1357. Шевчук Ю. Із храмом у душі – відродимо святиню // Голос України. – 1997. – 16 січ. – С. 1, 2.

1357/рус. Шевчук Ю. С храмом в душе – возродим святыню // Голос Украины. – 1997. – 16 янв. – С. 1, 2.

1358. Щербина В. Шануймо й пам'ятаймо // Вечір. Київ. – 1997. – 16 січ. – С. 2: фото: [Патріарх Філарет і В. Б.]. – Слава твоя, Україно! – [В. Б. і патріарх Київський і всієї Руси-України Святійший Філарет під час наукової академії у Конгрегаційній залі НаУКМА 14 січня (в цей день виповнилося 350 років від дня смерті митрополита, і він буде вважатися першим днем канонізації визначного церковного діяча) з приводу завершення урочистостей, присвячених закінченню року Петра Могили.]

1359. Козик Л. Завершується рік пам'яті митрополита Петра Могили // Хрещатик. – 1997. – 18 січ. – С. 2: фото: [В. Б. на фоні меморіальної дошки П. Могили.]

1360. Григоренко О. Через світло духовності // Закон & бізнес. – 1997. – 22 січ. – С. 1. – [Про відкриття та освячення меморіал. дошки, присвяч. пам'яті Петра Могили на стіні Староакадемічного корпусу. Про виступ В. Б., зокрема: «...Сподіваємося, що й тепер зі стін нашого університету виходитимуть провідники світлих ідей, патріоти-державотворці, які відродять, розбудують Україну».]

1361. Переднє слово // Україна: людина, суспільство, природа: Тези доп. 3-ї щоріч. наук. конф., (присвяч. 400-й річниці народж. і 350-й річниці смерті Петра Могили), м. Київ, 23–27 січ. 1997 р. / НаУКМА. – К., 1997. – С. 3–4.

Rumor publicus:

1362. *Тарнашинська Л.* Петро Могила і сучасність // Літ. Україна, 1997, 23 січ.;
2281. *Києво-Могилянська академія: матеріали до бібліографічного показника літератури з фондів Наукової бібліотеки НаУКМА*, Вип. 1. – К., 2002, див. № 35.
1362. *Тарнашинська Л.* Петро Могила і сучасність // Літ. Україна. – 1997. – 23 січ. – С. 1.
1363. *Пряникова Ю.* Как спудеи сессию сожгли // Киев. вед. – 1997. – 23 янв. – С. 12.
1364. Відкриття меморіальної дошки митрополиту П. Могили / Фото *І. Яіцького* // Літ. Україна. – 1997. – 23 січ. – С. 1: фото: Патріарх УПЦ КП Філарет та президент НаУКМА В. Брюховецький на мітингу.
1365. *Жмурко Л.* Твердині національної духовності / Фото *Є. Чекаліна* // Укр. слово. – 1997. – 23 січ. – С. 7: фото: Біля мікрофона ректор КМА академік В. Брюховецький, Святійший Патріарх Всієї України-Руси Філарет, Архієпископ Дніпропетровський і Криворізький, керуючий Дніпропетровською та Богородицькою єпархіями Владика Андріян; Зі словами вітання Владика Михаїл (Колтун) УГКЦ [також *В. Б. і Патріарх Філарет*]; На трибуні Іван Драч [також *В. Б. і Патріарх Філарет*]. – [Урочистості в НаУКМА, пов'язані з проголошенням ЮНЕСКО року Петра Могили. Про виступ *В. Б.* (зачитав вітального листа від Києво-Могилянського братства) на відкритті пам'ятної дошки Петру Могили у присутності Патріарха Філарета та заступника голови Київської міської адміністрації *А. Тимчика*.]
1366. *Четвер О.* Відродження Києво-Могилянської академії почалося з кошика полуниці. На території університету освячено храм // Київ. від. – 1997. – 24 січ. – С. 8. – Релігія і час. – [Про освячення храму Благовіщення Пресвятої Богородиці, яке на свято Василя здійснив Патріарх Української Православної Церкви Київського Патріархату Філарет. Очолив нову нарафу о. Мицик, який працює в НаУКМА зав. кафедри історії. Розповідь *В. Б.* про початок роботи приймальної комісії, про кошик полуниці від невідомої бабусі.] – (Див. також 1390.)
1367. [Лист-привітання п. Л. Винару, президенту Укр. іст. т-ва, ред. журн. «Укр. історик» з нагоди шістдесятип'ятиліття.] // Укр. історик (Нью-Йорк; Київ; Торонто; Мюнхен; Львів). – 1997. – № 1–4. – С. 51.

Rumor publicus:

1727. Український історик: Показч. змісту за роки. – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Мюнхен, 1999, див. с. 129.
1368. International Directory of Civil Education Leaders, Programs, Organizations and Centers // Perspectives. Yearbook № 2 / Ed.: *L. Pinhey, C. Boyer*. – Indiana, 1997. – 197 p. – P. 138–179. – [Офіційна інформація про *В. Б.* – президента НаУКМА. – С. 165.]

1369. Президент НаУКМА: Є приємна новина для випускників «Берегині». Про неї особисто повідомив цими днями В. Брюховецький на зустрічі із старшокласниками у актовій залі колегіуму // Берегиня (Черкаси). – 1997. – № 1 (11). – С. 2. – [Стислий виклад вист. **В. Б.** про можливість двом кращим випускникам вступати до НаУКМА за результатами випускних іспитів.]
1370. Крок до європеїзації? // Берегиня (Черкаси). – 1997. – № 2 (12). – С. 1. – [Про ймовірність створення філії НаУКМА в Черкасах.]
- 1371/@. Universities Project. The First Four Years, 1997–2000. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: http://www.saltzburgseminar.org/reports/UP_fouryears_report.pdf – [**В. Б.** – учасник Зальцбургського семінару в 1997 р.]
1372. З діяльності президії у Канаді (липень 1996 – березень 1997). Допомога бібліотекам НаУКМА // Бюлетень / УВАН у Канаді. – 1996/97. – № 33. – С. 1, 2. – [Про **В. Б.** як професора-гостя Манітобського університету у Вінніпезі в 1990 р., його зацікавленість 50-річною видавничою діяльністю УВАН у Канаді та офіційне звернення до Президії УВАН про передачу повного комплекта видань в Україну, який НБ НаУКМА отримала 14 березня 1997 р.]
1373. Усенко Л. Українсько-канадська школа англійської мови заявила про себе / Фото С. Мовчана // Київ. вісн. – 1997. – 18 берез. – С. 2: фото: [**В. Б.**] під час презентації українсько-канадської школи англійської мови. – [Відгук **В. Б.** про відкриття школи при кафедрі англійської мови та його пропозиція відкрити в майбутньому канадсько-українську школу української мови у Канаді.]
1374. Ліпше маленька співпраця, а ніж велика сварка / Бесіду з Ю. Покальчуком вів А. Панчишин // День. – 1997. – 20 берез. – С. 10. – [Про заснування Асоціації українських письменників і **В. Б.** як Президента НаУКМА та члена АУП.]
- 1374/рус. Лучше маленькое сотрудничество, чем большая ссора // День. – 1997. – 20 марта. – С. 10.
1375. Нове життя давньої школи // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1997. – 23 берез. – С. 1, 2.
1376. Вышинская Л. Высшая школа: поиск путей реформирования // Зеркало недели. – 1997. – № 13, 29 марта – 4 апр. – С. 13. – [Про круглий стіл «Суспільство і держава: діалог для розвитку освіти», організований Міжнародним фондом «Відродження»; виступ **В. Б.** щодо підтримки ідеї платної освіти за умови забезпечення можливості навчання для обдарованих дітей.]
1377. [Інформація для тих, хто має інтерес до НаУКМА, про те, що президент НаУКМА **В. Б.** перебуватиме з 7 по 19 квітня в Америці, і як можна з ним зв'язатися.] // Свобода (США). – 1997. – 1 квіт. – С. 1.
1378. Академія в русі / Л. Таран // Свобода (США). – 1997. – 1 квіт. – С. 1; 2 квіт. – С. 1, 3. – 1 квіт. – С. 1: фото: Патріарх Філарет посвячує студентський храм. Зліва – д-р В. Брюховецький. – [Відкриття студент. храму 14 січня 1997 р. – Благовіщенської церкви. У вступ. слові йдеться про майбутнє перебування **В. Б.** з 7 по 19 квітня 1997 р. у США.]

1379. Дмитренко О. Справді рідна до щему... // Літ. Україна. – 1997. – 3 квіт. – С. 6. – [Про часопис «Літературна Україна». Автор згадує **В. Б.** серед тих, з ким «творили ми себе і газету».]
1380. Традиції Києво-Могилянської академії у Національному університеті КМА // Петро Могила – видатний український просвітителі і релігійний діяч XVII століття: Доп. і повідомл. наук.-практ. конф., присвяч. 400-річчю від дня народж. Петра Могили, 10–11 квіт. 1997 р.: Наук.-метод. зб. / Микол. філія НаУКМА / В. Брюховецький – член редколегії. – Миколаїв: Вид. центр МФ НаУКМА, 1997. – С. 7–10. – [Без зазнач. місця провед. конф.]
1381. Клименко Л. Створення та перспективи розвитку Миколаївської філії Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Петро Могила – видатний український просвітителі і релігійний діяч XVII століття. – Миколаїв, 1997. – С. 11–13. – Див. с. 11. – [Про перший лист до **В. Б.** з пропозицією відкрити філію в Миколаєві 30 серп. 1995 р.]
1382. Клименко Л. Форпост національної освіти на Миколаївщині // Рідне Прибужжя (Миколаїв). – 1997. – 26 квіт. – С. 3. – [Про **В. Б.** як президента НаУКМА: на підставі рішення Вченої ради НаУКМА він видав наказ від 17.01.1996 р. про відкриття Миколаївської філії НаУКМА.]
1383. Вячеслав Брюховецький: «Ми запропонували нову модель вузівського навчання, котра вже дає результати...» / Л. Усенко / Фото С. Мовчана // Київ. вісн. – 1997. – № 47–48, 26 квіт. – С. 5: фото: [**В. Б.**]. – [До біографії **В. Б.**: про навчання, перепони на шляху до творчої роботи в «ЛУ» та Інституті літератури, заснування Руху. «Якщо образно, то наше навчання у вузах нагадує, приміром, щось таке: заходиш в одні двері, далі довгий коридор, котрий теж закінчується дверима. У США це схоже на велику кімнату, і можна студентові вчитися навіть 10 років, хоча є й обов'язкові курси, але там усе дуже вільно. Ми в НаУКМА створили своєрідну модель трикутника: на початку свого навчання студент теж досить вільний, він навіть має змогу змінити свою спеціальність, перейшовши з одного факультету на інший, але вже на магістеріумі готуємо дуже вузького фахівця, на тій широкій базі, що накопичується протягом попередніх років, – цим ми відрізняємося і від американців, і від наших, тобто ми запропонували нову модель вузівського навчання, яка вже здобула визнання у світі й дає позитивні результати».]
- 1383/рус. Вячеслав Брюховецький: «Мы предложили новую модель вузовского обучения, которая уже даёт результаты...» // Киев. вестн. – 1997. – № 47–48, 26 апр. – С. 5.
1384. Липківська Г. В академії грають кохання // Програма. – 1997. – 15 трав. – [Про Експеримент. театр НаУКМА. «Загалом же, кожен поважний університет за кордоном обов'язково має свій театр. Це – ознака цивілізованості. У нас подібних ознак ще явно не досить. Але – більшає. Розбудова студентського театру – за доброї волі й чіткого розрахунку Президента НаУКМА пана Вячеслава Брюховецького та Ректора НаУКМА пана Сергія Іванюка – є кроком доречним і далекоглядним. Тут вже хоч-не-хоч, а згадаєш, що професійний український театр колись, чотири століття тому, зароджувався саме на такому шкільному кону...».]

1385. Визначні події КЕДО: церемонія урочистого відкриття програми та конференція «Економіка тіньових ринків» [у *НаУКМА*] // Вісн. Фонду «Євразія». – 1997. – № 2. – С. 4–6: фото: В'ячеслав Брюховецький, президент Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія» та Андреа Гарріс, Директор КЕДО, – про подальше спіробітництво. – [Про участь **В. Б.** у церемонії відкриття програми 19 трав. 1997 р., його виступ про її значення для підготовки нового покоління економістів в Україні та, зокрема, подяка Директору програми проф. Р. Кемпбелу за подаровану ним книгу українського економіста М. Туган-Барановського.]
1386. Ірванець О. Нове об'єднання українських літераторів // Укр. думка= The Ukr. Thought (London, Great Britain). – 1997. – 22 трав. – С. 4. – [Установ. з'їзд Асоц. укр. письменників відбувся на початку берез. в конференц-залі *НаУКМА*. Про сприяння проведенню цього з'їзду **В. Б.**, його вступ до лав Асоціації.]
1387. В'ячеслав Брюховецький // Освіта: Спец. вип., присвяч. 50-річчю Ін-ту журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 1997. – № 40–41, 28 трав. – 4 черв. – С. 11: фото: [**В. Б.**] – [Про роки навчання на факультеті журналістики КДУ 1969–74. «Ще в студентські роки, переписані від руки, передавали однокурсник однокурсникові (і відразу ми ставали не просто однокурсниками, а однопумцями) вірші “забороненого” тоді автора – Ліни Костенко. Правда, було в тій радості багато суму й непорозуміння. Пекельне “чому”? не давало спокою. Втім, оце пекельне і будило твоє сумління, допомагало відкинути нав'язувані на голу віру непевні догми, примушувало не просто приймати наслідки як неспростовну данність, а в міру своїх сил і спроможностей відшукувати причини. За це я низько схиляюся перед Поетесою – від імені свого й наступних поколінь, остаточно духовне й громадське становлення яких переважно припало на безлико-сірі 70-ті роки. Ми багато б чого не досягли і не відстояли в своїй душі, в своєму світозорі, якби не знали про затяте наперекір усьому існування десь там (так і думалося: десь там, а не тут, у виправлено-приглаженому поруч) Ліни Костенко.»] – (Див. також 0710.)
1388. Наєнко М. К. Українське літературознавство: Школи, напрями, тенденції. – К.: Академія, 1997. – 317 с. – Див. с. 299.
1389. Inaugural Ceremony // Newsletter / EERC-Ukraine Economic MA Program. – 1997. – Vol. 2, # 4, June. – P. 1–2
1390. Грушецький Д. Бабуня з полуницями і Університет «Києво-Могилянська академія» // Свобода (США). – 1997. – 3 лип. – С. 3: фото: Зустріч з д-ром Брюховецьким в Чикаго. Зліва – модератор вечора проф. Віра Боднарук. – [Про виступ **В. Б.** на зустрічі у Чикаго 18 квіт. 1997 р., яка була організована РУХом, НТШ (проф. Василь Маркус) і Товариством Української Мови (проф. Віра Боднарук).] – (Див. також 1366.)
1391. Сашко // «Тільки двічі живемо...»: Спогади про Сашка Кириченка. Скарби для нащадків: [Док. і матеріали О. Кириченка і про нього]: Збірка / Упоряд. Л. І. Брюховецька. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 1997. – 94 с. – С. 6. – [**В. Б.**: «Він багато працював – і в царині охорони пам'яток (до чого й мене долучив), і в законотворчій сфері. Працював якось непомітно й нехапливо, але ґрунтовно й послідовно. Ціну втрати таких людей пізнаєш тільки після неоправної трагедії. Сашка не вистачає всім, хто його пам'ятає і любить».]

Rumor publicus:

3667. Олег Зуєвський: «Я входжу в храм...». – К., 2007, див. № 553.

1392. Панченко. В. «Тільки двічі живемо...» // «Тільки двічі живемо...»: Спогади про Сашка Кириченка. Скарби для нащадків: Збірка / Упоряд. Л. І. Брюховецька. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 1997. – С. 7–10. – [Про В. Б. як зав. від. Ін-ту літератури АН УРСР, про поїздки на «хутір Брюховецького» (насправді – «Хутір Дивосил») учасників I Конгресу Міжн. асоц. українців Ю. Шевельова, О. Зуєвського, Б. Рубчака, Я. Розумного, М. Жулинського, М. Ільницького, Г. Сивокона, О. Кириченка та В. Панченка. – С. 9.] – (Див. також 0688, 2163, 2363.)
1393. Дениско (Кириченко) Т. Брате мій, болю мій... // «Тільки двічі живемо...»: Спогади про Сашка Кириченка. Скарби для нащадків: Збірка / Упоряд. Л. І. Брюховецька. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 1997. – С. 17–21. – [Про В. Б. – С. 21: «Гадаю, є величезна заслуга Петра Тимофійовича Тронька, Лариси Павлівни Скорик, В'ячеслава Брюховецького (і це далеко не всі, а тільки найближчі кияни) у тому, що мій брат із допитливого і сумлінного студента став, не посоромлюю цих слів, зрілим державним мужем».]
1394. Скорик Л. Брате мій, товаришу мій... // «Тільки двічі живемо...»: Спогади про Сашка Кириченка. Скарби для нащадків: Збірка / Упоряд. Л. І. Брюховецька. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 1997. – С. 22–26. – [Про В. Б. – С. 23: «Тоді ж Сашко звів мене із Брюховецьким – чи не найактивнішим творцем тодішнього Народного Руху (не плутати з нинішнім)».]
1395. Брюховецька Л. Віщий птах // «Тільки двічі живемо...»: Спогади про Сашка Кириченка. Скарби для нащадків: Збірка / Упоряд. Л. І. Брюховецька. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 1997. – С. 40–53. – С. 60: фото: О. Кириченко, Т. Дениско, В. Брюховецький, Л. Танюк, Л. та М. Ільницькі, Л. Брюховецька. – [Про В. Б. – С. 46, 50.]
1396. Сердюк В. «Я не марно прожив життя» – зронив сльозу В'ячеслав Брюховецький на Конвокації-97 // Київ. вісн. – 1997. – 5 лип. – С. 4.

1397/х. • **ПРОФЕСІЙНО ЗАСВІДЧУЮ...: хуторизми**
(15 липня 1997 р.)

Професійно засвідчую, що на день 50-ліття В. С. Брюховецького над однойменним хутором зійшли зорі – всі відомі! – і спостерігалися до найменших, тобто до +6 зоряної величини. Юпітер – зійшов о 10.30, сила світла близько – 3,8 аж до заходу, що настав близько ранку – о 4-й годині. Венера, як їй і належить, сіяла всю ніч, переміщаючися із сходу на захід під кутом 35°, таємний сенс якого ще треба розгадати...

Дай Боже тобі, Льошо, років і років під цими зорями на цій землі!..

А. Скрипник

1398. Сытник К. Не декларированная – настоящая академичность // Зеркало недели. – 1997. – № 29, 19–25 июля. – С. 13. – [Про враження К. М. Ситника, академіка НАН України, директора Інституту ботаніки НАН України, голови державної кваліфікаційної комісії на факультеті природничих

наук НаУКМА, від спілкування зі студентами: «Я говорив президенту академії Вячеславу Степановичу Брюховецькому, що в восторге от студентов. И это моё впечатление базируется на достаточном педагогическом опыте. Я преподавал в школе, имел практику – преподавал в Киевском госуниверситете, был заведующим кафедрой в мединституте, читал лекции в Высшей партшколе. И когда в Киево-Могилянской академии я провёл первые две вступительные лекции, то был поражён: мыслящие глаза студентов, их абсолютное внимание к лектору, они ловят каждое слово, это уже редко сегодня. В академии я увидел настоящий, неподдельный интерес. Бесспорно, тот отбор, который есть на сегодня, и желание учиться в этой академии, по-видимому, и сделали своё дело».]

1399. Щедрий дар Української Вільної Академії Наук для Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) // Бюлетень / УВАН у Канаді. – Літо 1997. – № 34. – С. 1–4. – [У статті наводяться текст Угоди про співробітництво між Українською Вільною Академією Наук (УВАН) у Канаді та Національним університетом «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) від 16 грудня 1996 р. Підписи: Президента УВАН у Канаді М. Тарнавецького та Президента НаУКМА **В. Б.** (с. 3) та текст листа «До Президії УВАН в Канаді, Президентів, проф. Михайлу Тарнавецькому. Підпис: Президент НаУКМА **В. Б.**» – (С. 4).]
1400. Сивокінь Г. Силове поле життя: Вячеславу Брюховецькому – 50 // Літ. Україна. – 1997. – 7 серп. – С. 5: фото: На одному із письменницьких зібрань (зліва направо) – І. Драч, П. Костюченко, В. Брюховецький, Д. Чередниченко. – Штрихи до портрета.
1401. Кобець О. Право бути українцями // Свобода (США). – 1997. – 27 серп. – С. 2, 3.
1402. Микола Кравець: підприємець, меценат, добродійник / Інтерв'ю взяла Л. Таран // Укр. культура. – 1997. – № 8–9. – С. 3–5. – [Про запрошення **В. Б. М. Кравця**, голови правління ВАТ «Київгума», до співпраці з НаУКМА. – С. 5.]
1403. Від Президента // Календар-довідник: 1997–1998 навчальний рік / НаУКМА. – К., 1997. – С. 4: фото: [**В. Б.**]; С. 7: фото: [**В. Б.**] – (Див. також 3665/61.)
1404. 2–9 вересня президент НаУКМА В. Брюховецький брав участь у конференції ректорів країн причорноморського регіону, на якій підписав від імені НаУКМА документ про створення Мережі Університетів регіону Чорного моря (Black Sea Universities Network) // Академ. панорама / НаУКМА. – 1997, верес. – листоп. – С. 4.
1405. Драч І. Політика: Статті, доповіді, виступи, інтерв'ю / Укр. Всесвіт. Координ. Рада. – К., 1997. – 392 с.: іл.
- 1405/1. Доповідь на Київській установчій конференції Народного РУХу України за перебудову [липень 1989 р.]. – С. 157–166. – Див. с. 160. – (Див. також 0525.)
- 1405/2. Іван Драч: «Рух не вичерпав себе і має сили». – С. 278–281. – Див. с. 279. – (Див. також 0835.)
- 1405/3. Поразку треба називати поразкою. – С. 300–305. – Див. с. 301. – (Див. також 1095.)

1406. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія. – О.: Астропринт, 1997. – 380 с.: іл. – [Про думки з приводу проекту Програми НР України за перебудову та відозви, які висловили **В. Б.**, С. Тельнюк, П. Мовчан, Р. Іванченко, О. Мусієнко, С. Плачинда, О. Тесленко, В. Яворівський, А. Ярмольський, Д. Павличко, Ю. Щербак, П. Осадчук, Ю. Мушкетик, Ф. Бурлачук, О. Черногуз, М. Ткач. – С. 17; «Перших авторів проекту Програми Руху преса довго не наважувалась назвати. Підкреслювалось, що це документ – колективний. Підготовлений ініціативною групою. Пізніше, 1 липня 1989 року, у своєму виступі Віталій Дончик на Київській установчій конференції сказав: “У січні цього року вже було створено проект Програми НРУ за перебудову і відозви до всіх громадян України. Наведемо сьогодні авторів цих документів: С. Тельнюк, В. Брюховецький, В. Терен, В. Ярмоленко [насправді – **В. Яременко**] та інші”. Іван Драч у своїх спогадах зазначав, що у створенні проекту Програми брали участь Юрій Юрій Мушкетик, Віталій Дончик, В’ячеслав Брюховецький, Борис Олійник, Дмитро Павличко і сам Драч». – С. 17–18; «На Установчому з’їзді голова Мандатної комісії Юрій Цегов назвав групу людей, “яка в найважчий час в середині березня на основі листів, які надходили до Спілки письменників із 40 організацій, які самі створилися в Києві і в Київській області угруповання. І ґрунтувалися в першу нашу Координаційну Раду ініціативних груп. Це Іван Драч, Віталій Дончик, В’ячеслав Брюховецький, Сергій Гречанюк, Анатолій Шевченко”. Хоч у статті (цитуються ст. Олійник Б. Емоції і факти // Рад. Україна. – 1989. – 8 берез. – **В. Б.**) мають місце легкі погрози на адресу київських письменників-комуністів, сумнів у наявності кворуму на загальних зборах, що парафували проект Програми, натяки на значну кількість противників проекту, особливо серед членів парткому, вони більше свідчать про гостру боротьбу навколо згаданого документа, ніж кидають тінь на його авторів. Досліднику перших документів Руху неодмінно доведеться підійти впритул до такого питання: як все-таки вдалося оприлюднити проект “Програми Народного Руху України за перебудову” в умовах жорсткого контролю за пресою з боку партійних структур? Надрукувати такий документ в газеті було, по-перше, неможливо без дозволу цензури, друкарня не взяла б до виробництва номера, а по-друге, небезпечно для перших осіб колективу друкованого органу.

Поки не знайдені письмові докази важкого шляху “Програми” до друку, пошлемося на спогади Івана Драча трьохрічної давнини: “Я пам’ятаю, ми сиділи невеликим колективом уже в редакції «Літературної України» і доредаговували останні слова програми, яку на рівні СП і Інституту літератури було схвалено, щоб вона була надрукована в «Літературній Україні». Статут не дозволяв надрукувати. Були відповідні перетрактації з Леонідом Макаровичем Кравчуком, ідеологічним відділом ЦК, й нам було дозволено надрукувати тільки програму”. (Народна газета. – 1992. – № 7, лютий. – С. 19–20; Про Лист шести академіків проти РУХу та зливу партійної агітації, в якій зокрема брали участь І. О. Дзвєверин... та Б. Є. Патон. – С. 22–24; Прізвище **В. Б.** у переліку «Ініціатори-фундатори НРУ» (всього 71 прізвище). – С. 360.]

1407. Микола Зеров (1890–1937) // Гроно нездоланих співців: Літ. портр. укр. письменників ХХ ст., твори яких увійшли до оновл. шкіл. прогр.: Навч. посіб. для вчителів та учнів ст. кл. серед. шкіл / Ред. В. В. Чухліб; Упоряд. В. І. Кузьменко. – К.: Укр. письменник, 1997. – С. 73–82. – Бібліогр.: с. 82. – (Див. також **3568.**)

1408. Бутусова Т. Минобразования началом учебного года удовлетворено. А все остальные? / Фото В. Артюшенко // Зеркало недели. – 1997. – № 36, 6–12 сент. – С. 13: фото: Президент НаУКМА Вячеслав Брюховецкий приветствует новое пополнение университета. – За парту!
1409. Олтаржевська Л. Деклараційна облога гуманітарних програм: купи на митниці квиток і переглядай англійський фільм // Україна молода. – 1997. – 10 верес. – С. 5. – [Передача англомов. фільмотеки посольством США НаУКМА. Про виступ В. Б. з подякою та запевненням, що фільмотека буде доступна студентам філій НаУКМА.]
1410. Американський проект стає в пригоді навчальним закладам України / Фото С. Спасокукоцького // Час / Time. – 1997. – № 36, 11–17 верес. – С. 2: фото: Перед студентами НаУКМА виступає посол США Уільям Міллер [поруч В. Б.]. – [Про відкриття у НаУКМА однієї з двадцяти семи англомовних фільмотек, наданих урядом США Україні.]
1411. Burbelo M. What is diaspora's responsibility? // The Ukr. Weekly. – 1997. – # 37, Sept. 14. – P. 7. – [«The National University of Kyiv-Mohyla Academy, on a par with other Western universities, every year graduates a cadre of highly educated, intelligent and dedicated young people, who will be able to intellectually and politically challenge the present ruling majority at all important levels of national political, economical, conventional life, and who may become the nucleus of new leadership who will steer the new Ukrainian nation in the right direction».]
1412. Чорнокниш М. «Світлом науки і знання...»: Роздуми опісля зустрічі / Фото М. Костіва // Молодь України. – 1997. – 18 верес. – С. 2: фото: [В. Б. і Є. Галичук.] – Біля чистих джерел.
1413. Чорнокниш М. З Рожнева у світ широкий – через сільський колегіум: Роздуми після зустрічі / Фото автора // Галичина (Івано-Франківськ). – 1997. – 20 верес. – С. 5: фото: В'ячеслав Брюховецький і директор Рожнівської загальноосвітньої школи Євген Галичук у шкільному музеї. – Освіта. – [Про зустріч В. Б. з викладачами, школярами та керівниками освітян Івано-Франківської області під час відвідування колегіуму НаУКМА «Гуцульщина».]
1414. Тарнашинська Л. Портрет з уяви Галшки Гулевичівни, або ще один крок до матріархату? // Літ. Україна. – 1997. – 25 верес. – С. 7. – [Про спільн. проект НаУКМА та СФУЖО «Образ жінки – образ нації» на створення живопис. потр. Галшки Гулевичівни, ініціатори якого – подружжя зі США Наталя та Іван Даниленки. «...На урочистому врученні премії виступили президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький, Наталя та Іван Даниленки, а також Зоя Хижняк та Олена Замостян, які доклали чимало зусиль до організації цього конкурсу. ...Замість післямови: А доки в залі йшла оперна вистава, біля полотен стояв у розмислах президент НаУКМА В. Брюховецький, радісний і опечалений водночас. Радісний од того, що ця ідея, народжена, власне, з нічого, переросла в таку значну мистецьку подію, сколихнувши культурну громадськість. А опечалений тим, що ці роботи, які створюють збірний образ славетної жінки (бо кожен митець, власне, додав щось своє до цього уявного образу), будуть розпорошені (виставлені на аукціони, забрані по майстернях). А добре було б експонувати їх отак сукупно у майбутньому музеї (який створюється зусиллями ентузіастів)

- Галшки Гулевичівни. Не з нашим щастям, як то кажуть, точніше, не з нашими фінансовими можливостями... І чи вдасться зібрати бодай ще раз усі ці портрети в одному залі?! Тож тішмося принаймі тим, що були свідками такого небуденного мистецького свята, яке хтосьна чи повториться.]] – (Див. також 2945.)
1415. Перший у західному регіоні // Вільне життя (Тернопіль). – 1997. – 26 верес. – С. 2. – Репортаж. – [Про участь **В. Б.** у презентації Тернопільського коледжу.]
1416. Професорсько-викладацький, студентський та адміністративний склад НаУКМА висловлюють щирі співчуття президенту університету Брюховецькому В. С. з приводу тяжкої втрати – смерті його батька Степана Олексійовича // Літ. Україна. – 1997. – 2 жовт. – С. 4.
1417. [Співчуття з приводу смерті батька Брюховецького Степана Олексійовича.] // Киев. вед. – 1997. – 2 окт. – С. 19.
1418. 4–8 жовтня президент НаУКМА В. Брюховецький брав участь у конференції «Мир у ХХІ столітті» (м. Падуя, м. Венеція, Італія), де виступив з доповіддю про проблеми українського православ'я // Академ. панорама / НаУКМА. – 1997. – Верес. – листоп. – С. 4.
1419. Віват Галицькому коледжу! // Освітянин (Тернопіль). – 1997. – № 4–5. – С. 15: фото: [**В. Б.** з викладачами коледжу.]; [**В. Б.**, В. Негода, О. Кириченко.] – Ювілеї.
1420. Нещодавно в Тернополі відбулася презентація Галицького коледжу / Фото В. Бурми // Вільне життя. – 1997. – 7 жовт. – С. 2: фото: В. Брюховецький на оглядинах навчальної бази коледжу [разом з М. Баб'юк, В. Негодою, О. Третьаковою.]
1421. Щедрий дар УВАН у Канаді для Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Свобода (США). – 1997. – 8 жовт. – С. 3. – Підпис: Н. Н.
1422. Плоди співпраці з ЮНЕСКО // ЮНЕСКО / Нац. ком. України у справах ЮНЕСКО. – 1997. – Вип. 3, жовт. – С. 10–11: фото: [**В. Б.** та Ф. Майор під час урочистої церемонії у Конгресатійній залі.] – Підпис: В'ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА, член Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.
1423. Коноваленко О. В'ячеслав Брюховецький // Освіта. – 1997. – № 70–71, 15–22 жовт. – С. 1: фото: [**В. Б.**]. – Дійові особи розбудови української освіти. – (Див. також 3665/19.)

Rumor publicus:

2485. Українська педагогічна бібліографія 1997 рік. – К., 2003, вип. 8, див. № 3530.
1424. Студентський Поділ святкує / Фото Л. Бакка // День. – 1997. – 16 жовт. – С. 1: фото: На знімку не гетьман, а президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» В'ячеслав Брюховецький. – [Про збіг 5-річчя Університету з 50-річним ювілеєм **В. Б.**]
- 1424/рус. Студенческий Подол празднует // День. – 1997. – 16 окт. – С. 1.

1425. П'ятериков С. Вуз ХХІ-го сторіччя / Фото автора // Хрещатик. – 1997. – 18 жовт. – С. 3: фото: Під час урочистостей у Києво-Могилянській академії. – [Про день Академії та ювілей засновника – президента НаУКМА В. Б.]
1426. П'ятериков С. После 174 лет небытия // Зеркало недели. – 1997. – № 42, 18–24 окт. – С. 12: фото: [Брудершафт В. Б. Студенти тримають транспарант з написом «Рішення Брюха – в життя».] – [Про свято – День Академії, яке цього року збіглося з ювілеєм засновника і президента В. Б., що завдяки йому НаУКМА набув слави абсолютної об'єктивності при зарахуванні студентів.]
1427. Солодзько Ю., Сабадаш В. Знайомимося з Академією або хто головніший: дядько з вусами чи дідуган з бородою? // Поки на плацу. – [1997]. – [№ 1]. – С. 1. – [Про соціологічне дослідження студентів – про адміністрування в НаУКМА.]
1428. 24–31 жовтня президент НаУКМА В. Брюховецький брав участь в зустрічі з управою The Mohyla Academic Society, а також мав аудієнцію у Вселенського Патріарха Варфоломія, на якій інформував Його Все-Святість про проблеми українського православ'я. Нью-Йорк, США // Академ. панорама / НаУКМА. – 1997. – Верес. – листоп. – С. 4. – (Див. також 1482.)
1429. Стешенкова Т. Барви нашої мови / Фото І. Яйцького // Літ. Україна. – 1997. – 23 жовт. – С. 7: фото: Президент Києво-Могилянської академії Вячеслав Брюховецький вітає автора книжки «Барви української мови» проф. Василя Горбачука. – В літературі й коло літератури. – [Презентація книжки В. Горбачука в НаУКМА, виданої завдяки фінансової підтримки його краян – подружжя Заковоротних із США. Про виступ В. Б., зокрема подяка п. Івану Заковоротному за фінансову допомогу у виданні книжки.]
1430. Брюховецький В'ячеслав // Трінус К. Ф. Життя Славетних: Біограф. довідник: Перше вид. – К.: Книга, 1997. – С. 30.
1431. Тимченко А. Качественное образование можно получить недорого. Если есть талант // Зеркало недели. – 1997. – № 44, 1–7 нояб. – С. 13. – [Об'єднання шести колегіумів НаУКМА та створення Асоціації. Про мрію Президента НаУКМА В. Б. створити колегіуми НаУКМА у кожній області України.]
1432. 1–7 листопада президент НаУКМА В. Брюховецький відвідав Манітобський університет (Вінніпег), Канадський Інститут Українських Студій при Альбертському університеті, Громадський коледж ім. Ірента МакЮена (Едмонтон), університет МакГіл (Монреаль), зустрівся з представниками української громади в цих містах // Академ. панорама / НаУКМА. – 1997. – Верес. – листоп. – С. 4.
1433. НаУКМА – це звучить гордо! / К. Поліщук // Експрес-кур'єр: Гостинний двір, Поділ. район м. Києва. – 1997. – № 75, листоп. – С. 3.
1434. Гендиректор ЮНЕСКО захитил «почётную докторскую» в Києве / Фото К. Ковпака // Всеукраин. вед. – 1997. – 18 нояб. – С. 3: фото: [В. Б. і Ф. Майор.]

1435. Поганий той Майор, який не мріє стати доктором / Фото *Рейтер* // Україна молода. – 1997. – 19 листоп. – С. 2: фото: Ректор «Могили» Брюховецький робить з Майора доктора. – Візити.
1436. *Пятериков С.* У ЮНЕСКО – наш доктор / Фото автора // Хрещатик. – 1997. – 22 листоп. – С. 1: фото: Під час урочистого вручення Ф. Майору диплома Почесного доктора НаУКМА [**В. Б.**, *В. Полтавець*, *Ф. Майор*, *С. Іванюк*.]
1437. *Пятериков С.* Наш человек в ЮНЕСКО / Фото автора // Зеркало недели. – 1997. – № 47, 22–28 нояб. – С. 14: фото: Під час урочистої церемонії в НаУКМА [**В. Б.**, *В. Полтавець*, *Ф. Майор*, *С. Іванюк*.]
1438. *Kuropas M. B.* Miracle of Ostroh: A beacon of hope for Ukraine's future // The Ukr. Weekly. – 1997. – # 47, Nov. 23. – P. 11, 17. – [«Our sojourn began the year before, when Prof. Viacheslav Briukhovetsky of the University of Kyiv-Mohyla Academy made a presentation to the NIU {Northern Illinois University} educational faculty. We discussed the possibility of establishing a department of educational foundations at the Mohyla Academy, and Dr. Briukhovetsky encouraged us to visit. By the time we arrived in Kyiv the following summer, Dr. Briukhovetsky had decided that the unstitution most amenable for such a department was not Mohyla Academy but Ostroh Academy». – P. 11.] – (Див. також переклад цієї статті укр. мовою в газеті «Свобода» від 27 груд. 1997 р., а також повторення публікації перекладу наступного року 1582.)
1439. [Привітальний лист до головного редактора «Укр. історика» *Л. Винара*.] // Укр. історик (Нью-Йорк; Київ; Торонто; Мюнхен; Львів). – 1998. – Рік XXXV. – Т. 35. – № 1–4. – С. 333. – Підпис: Президент НаУКМА *В. Брюховецький*, Київ, 24 листопада 1997 року.
1440. На честь 275-річчя випускника // Час / Time. – 1997. – № 47, 27 листоп. – 3 груд. – С. 2. – Підпис: *Вл. інф.* – [Наук. конф. до 275-річниці з дня народж. *Г. Сковороди в НаУКМА. Про передачу президентом НаУКМА В. Б. до музею академії диплома-оригіналу одного з випускників 1787 року – Федора Афанасьєва (в тексті помилково названо прізвище Опанасенко).*] – (Див. також 1842, 1842/т., 1842/р.)
1441. День Академії-97 – День В'ячеслава Брюховецького // Академ. панорама / НаУКМА. – 1997. – Верес. – листоп. – С. 1. – [Про подарунки ювілярам – акція «Відновлення-12» збору коштів на ремонт навчального корпусу № 5 (будинок № 12 по вул. Волоська) – загальна сума склала 42 тис. грн. Значні внески зробили добродійники і меценати – Державне підприємство магістральних газопроводів «Дружба» (*Л. Буняк*), Подільська держадміністрація (*Г. Романюк*), Держадміністрація м. Києва (*О. Омельченко*), Миколаївський пивзавод «Янтар» (*В. Бажов*). Серед благодійників: Ярослав і Надія Мігайчуки (США), К. Чумаченко, І. Заставський, М. Ляпаненко, К. Мариняк (Канада), У. Глісон (США), Н. Литовченко, В. Дмитришин (США), В. Колибін, Г. Тимченко, Л. Дараган, І. Пасічник, Л. Кадурина, Н. Федулів, Ю. Тарнавський.]
1442. Глібіщук Я. НаУКМА – формула подолання меж і догм / Фото *В. Буряка* // Час. – 1997. – 18 груд. – С. 12: фото: «Президент НаУКМА на вершині Олімпу». – [Про поєднання у НаУКМА світових освітніх

стандартів та відродження давніх традицій. «Саме цього дня 1615 року шляхтичка Галшка Гулевичівна віддала свої землі й маєтності на спорудження братської школи, яка згодом стала першим у Східній Європі вищим навчальним закладом – Києво-Могилянською академією. А цьогорічне 15 жовтня було для відродженої академії днем пошанування жертводавців і найбільших достойників та самого президента НаУКМА В'ячеслава Брюховецького, якому в липні виповнилося 50 років. Спудеї, за старим колегіяльним звичаєм, складали віршовані привітання, в яких вихваляли доблесті свого академічного батька, а він, увінчаний лавровим вінком, нагадував античного героя. Пафос офіційних промов миттю розвіяло введення в обіг внутрішньої валюти – один «брюх» із портретом-шаржем пана Президента НаУКМА. У рамках свята відбулася ще і благодійна акція збирання коштів на відбудову академічного корпусу, що по вул. Волоській, 12, який було по-варварськи понівечено колишнім господарем – військово-морським училищем. ...Споруду, яку треба відбудувати, на щастя освятили назвою «будинок Брюховецького»...» – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1053, 1057, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)

1443. Ірванець О. Конференція пам'яті видатного мислителя // Укр. слово. – 1997. – 18 груд. – С. 7. – [Конференція в НаУКМА, присвячена Г. Сковороді.]
1444. Ірванець А. Мир ловил его, но не поймал, а сам попался в сети его идей // Независимость. – 1997. – № 256, 18 дек. – О классиках. – [Про виступ В. Б. на відкритті конференції.]
1445. Долженкова І. Чужий Сковорода офіціозу / Фото В. Марущенка // День. – 1997. – 24 груд. – С. 2. – Репліка. – [Авторка відзначає єдиний живий виступ на вечорі з нагоди святкування 275-ї річниці з дня народження Г. Сковороди у Нац. муз. акад. ім. П. Чайковського – виступ В. Б.]
- 1445/рус. Долженкова И. Чужд Сковорода официозу // День. – 1997. – 24 дек. – С. 2.
1446. Літературна критика сьогодні: ностальгія за днем учорашнім? Обговорення проблеми за редакційним столом / Розмову з М. Слабошпицьким, Л. Таран, Р. Харчук, С. Квітом zorganizувала, провела і записала тільки для читачів «ЛУ» О. Логвиненко // Літ. Україна. – 1997. – 25 груд. – С. 3. – [О. Логвиненко: «Звісно, марксистсько-ленінська критика 60–80-х років не світлою, а темною плямою відійшла до історії. Проте були й сильні її сторони – аналітизм, сумлінність у бібліографії, боротьба з наступом графоматії, високий рівень літературної полеміки тощо. Та які вияскравилися імена: І. Дзюба, Л. Новиченко, Л. Коваленко, Михайлина Коцюбинська, М. Жулинський, М. Ільницький, А. Погрібний, Г. Сивокін, В. Дончик, В. Брюховецький».]
1447. Ірванець О. Буде, буде і у нас демократія! // Україна молода. – 1997. – 25 груд. – С. 6. – Третій сектор. – [Конф. «Громадянська освіта в Україні», що була організована викладачем НаУКМА амер. проф. В. Глісоном, який вже третій рік працює у НаУКМА. Про виступ В. Б. на конференції про вивчення основних постулатів громадянського суспільства в НаУКМА.]
1448. [Про участь В. Б. у відкритті конф. «Громадянська освіта в Україні» та його виступ.] // Академ. панорама / НаУКМА. – 1997–1998. – Груд.–січ. – С. 2.

1449. Темченко Л. В. Український неокласицизм 20-х рр. ХХ ст.: Генезис, естетика, поетика: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Спец. 10.01.01. Українська література / Дніпропетровський держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1997. – 21 с. – На правах рукопису. – Див. с. 3.
1450. [Поздоровлення викладачам, студентам, співробітникам, нашим друзям і прихильникам... з Новим Роком та Різдом Христовим.] // Академ. панорама / НаУКМА. – 1997. – Верес. – листоп. – С. 1.
1451. Нові члени Довірчої Ради // Академ. панорама / НаУКМА. – 1997–1998. – Груд. – січ. – С. 1. – [Про вручення **В. Б.** у Нью-Йорку «Сертифікату члена Ради» подружжю з Америки – Богдану та Наталі Коваль.]
1452. Яречук Н. Уклін Веделю // Хрещатик. – 1997. – 31 груд. – С. 8. – [Про виступ у Нац. філармонії капели «Почайна», присвячений 230-й річниці А. Веделя.]
1453. Ostroh Academy: Teaching the Way to Democracy // WestNIS News: Information Bulletin of the Kyiv Regional Office (KRO): Ukraine. Belarus. Moldova. – 1997–1998. – # 4 (9). – P. 1, 10. – P. 1: photo: On the Academy's opening day, a parade is led through the campus by the President of the University of Kiev-Mohyla Academy, Prof. Vaychaslav Bryukhovetsky (center), Rector of Ostroh Academy, Ihor Pasichnyk, (left) and Rector of Kiev-Mohyla Academy Serhiy Ivanyuk.
1454. Переднє слово // Сучасні системи вищої освіти: Порівняння для України: Зб. наук. ст. / Ред. В. М. Зубко; НаУКМА. – К., 1997. – С. 5–6.
1455. Рецептивна естетика // Літературознавчий словник-довідник / Ред. колегія: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – С. 591–592. – Див. с. 592.
1456. «Слово і час» («СіЧ») // Літературознавчий словник-довідник / Ред. колегія: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – С. 646–647. – Див. с. 647.
1457. Теорія літератури // Літературознавчий словник-довідник / Ред. колегія: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – С. 680–682. – Див. с. 682.
1458. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Україна: становлення демократії (інформ. станом на 1 листоп. 1997 р.) / Ред. кол.: Н. Лисюк та ін.; Уклад.: С. Конончук та ін.; Укр. незалежн. центр політ. дослідж. – К., 1997. – С. 30–32. – (Сер.: «Персоналії»).
1459. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Хто є хто в Україні. 1997: Біограф. слов / Укр. АН нац. прогресу. Ін-т гуманіт. дослідж. – К.: Фенікс, 1997. – С. 38–39.
1460. Брюховецький В. С. // Хто є хто в Україні: Політики. Підприємці. Військові. Науковці. Діячі культури. Спортсмени / Уклад. та ред.: Г. Андрущак, С. Білокінь, О. Гриценко та ін.; Київ. наук. т-во ім. П. Могили. – К.: «К. І. С.», 1997. – С. 64.
1461. **Редкол.:** Петро Могила – видатний український просвітителі і релігійний діяч XVII століття. Наук.-метод. зб.: Доп. і повідомл. наук.-практ. конф., присвяч. 400-річчю від дня народж. П. Могили / Редкол.: Л. П. Клименко (голова), В. С. Брюховецький (голова) та ін. – Миколаїв: Видав. центр. Миколаїв. філії НаУКМА, 1997. – 64 с. – Член редкол.

Rumor publicus:

2281. Києво-Могилянська академія: Матеріали до бібліографічного покажчика літератури з фондів Наукової бібліотеки НаУКМА. – Вип. 1. – К., 2002, див. № 34.

1462. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 2: Культура / Ред. кол.: В. С. Брюховецький (голова) та ін.; Упоряд. О. В. Бондарець; НаУКМА. – К.: Стилос, 1997. – 162 с.: іл. – Голова ред. колегії.
1463. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Співки письменників України. – К., 1997. – № 1–12. – Член ред. колегії.
1464. **Ред.:** Пам'ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 1997. – № 1–6. – Член ред. колегії.
1465. **Ред.:** Дух і Літера / НаУКМА. Центр європ. гуманітар. дослідж. – К., 1997. – № 1–2. – Член наукової ради.
1466. **Ред.:** Політична думка: Український науковий журнал = Political thought: Ukrainian Political Science Journal = Политическая мысль: Украинский научный журнал. – Засновано у вересні 1993 р. – К.: ЗАТ «Політична думка», 1993 – 2002. – 1997, № 3–4. – Член міжнародної консультативної ради.
1467. **Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 1997. – № 1–12. – Член ред. ради.
- 1468/н.** *Нестерак О. В.* Принцип контекстуальності в методології сучасного літературознавства («Тіні забутих предків»): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Спец. 10.01.0.6 / НАН України. Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка; Офіційні опоненти: докт. філол. наук В. С. Брюховецький, канд. філол. наук Н. В. Зборовська. – К., 1997. – 22 с. – На правах рукопису.

1998 рік

- 1469.** Сатана в сутані // Молодь України. – 1998. – 9 січ. – [Лист про брутальний напад представників Москов. патріархату на вірних Київ. патріархату 28 грудня 1997 р. під час служби у Благовіщенській церкві на території НаУКМА.]
- 1470.** Сатана в сутані? // Україна молода. – 1998. – 9 січ. – С. 2. – Скандали.
- 1471.** Юхимович В. В мелодійних плесах «Почайни» // Освіта. – 1998. – 14–21 січ. – С. 8. – [Про концерт хор. капели НаУКМА на сцені Нац. філармонії, присвяч. 230-річчю від дня народж. А. Веделя, і привітальне слово В. Б.]
- 1472.** Березко Б. Феномен Києво-Могилянської академії // Час. – 1998. – 15–21 січ. – С. 5. – [Про В. Б. на чолі групи науковців, що відтворили найдавніший університет Східної Європи.]

1473. Миколаївська Філія Національного університету «Києво-Могилянська академія»: сьогодні і майбуття: Щорічні Могилянські читання 17 січня 1998 р. – Миколаїв: Вид. відділ МФ НаУКМА, 1998. – 122 с. – [Перший наказ **В. Б.** та листування з приводу створення МФ НаУКМА. – С. 3–9.]
1474. Мирзаєв Л. Людина з сопілкою / Інтерв'ю з Леопольдом Яценком / Фото О. Столбецького // Робіт. газ. – 1998. – 22 січ. – С. 5. – Зустрічі й знайомства. – [Про розуміння та допомогу **В. Б.** хору «Гомін»: «Міністерство культури, коли я просив дати приміщення, сказало, що такої можливості немає. А допоміг нам ректор Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький. Якби не він, як би міг цей “Гомін” вижити...»]
1475. Микола Зеров (1890–1937) // Історія української літератури ХХ століття: Підручник: У 2-х кн. / Ред. кол.: В. Г. Дончик (наук. ред.) та ін. – К., 1998. – Кн. 1: Перша половина ХХ ст. – С. 157–163.
1476. Іван Сенченко (1901–1975) // Історія української літератури ХХ століття: Підручник: У 2-х кн. / Ред. кол.: В. Г. Дончик (наук. ред.) та ін. – К., 1998. – Кн. 1: Перша половина ХХ ст. – С. 315–318.
1477. Іван Кочерга (1881–1952) // Історія української літератури ХХ століття: Підручник: У 2-х кн. / Ред. кол.: В. Г. Дончик (наук. ред.) та ін. – К., 1998. – Кн. 1: Перша половина ХХ ст. – С. 394–398.

Rumor publicus:

1719. Соловей Е. С. Неканонічна традиційність (Володимир Свідзинський) // Самототожність письменника. – К., 1999, див. с. 100;
2377. Дончик В. Українська література ХХ ст. // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003, див. с. 334–335.
1478. Гумецька А. Правописна конференція у Києві // Свобода (США). – 1998. – 30 січ. – С. 2. – [Про участь і виступ **В. Б.**]
1479. За гідне життя // Укр. культура. – 1998. – № 1. – С. 1. – Вибори-98.
1480. Перший у західному регіоні // Серпанок (Тернопіль). – 1998. – № 1, січ. – С. 1. – [Галицький колегіум НаУКМА на базі ліцею м. Тернополя. Про участь **В. Б.** у зустрічі з учителями та учнями колегіуму.]
1481. Що таке студент – знає президент / Розмову вела В. Колесник // Центр Європи: Студ. інформац.-розваж. журнал / НаУКМА, Європ. журналіст. мережа. – [1998]. – № 1 (3). – С. 2, 4–6. – У розмові брали участь В. Кобзар, С. Іванюк.
1482. Лукомська І. Вселенському патріархові потрібне «благословіння» президента Кучми для визнання української автокефалії. А Леонід Кучма ніяк не наважиться листовно зізнатися йому в тому, що підтримує ідею автокефалії українського православ'я // Вечір. Київ. – 1998. – 11 лют. – С. 6. – [Інтерв'ю з М. Кравцем, підприємцем, засновником Фондації духовного єднання України. Про поїздки **В. Б.**, М. Кравця та В. Бондаренка (Голова Держкомрелігії) до США на запрошення української діаспори для зустрічі зі Вселенським патріархом, яка відбулася 27 жовт. 1997 р.] – (Див. також 1428.)

1483. 12 лютого в Академії підписано «Меморандум про наміри створення Українсько-Польського інституту при НаУКМА» між НаУКМА, Інститутом трансформації суспільства та Польсько-Українським інститутом (Краків) // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Лют.–берез. – С. 4: фото: [П. Козакєвіч, В. Б., О. Соскін.]
1484. *Panteluk S. Pierwszy krok / Fotografia W. Niehrebeckiego // Dziennik Kijowski.* – 1998. – № 3. – 12 lutego. – S. 1: Na zdjęciu: Memorandum podpisane [В. Б., О. Соскін, П. Козакєвіч]. – [Про підписання 12 лют. 1998 р. меморандуму про створення Пол.-укр. ін-ту у НаУКМА В. Б., директором Ін-ту трансформації сусп-ва О. Соскіним та директором Пол.-укр. ін-ту (Краків) П. Козакєвічем.]
1485. Освіта – це також політика // Голос України. – 1998. – 13 лют. – С. 1. – Без підпису. – [Про перебування у Києві делегації Польського Сейму і підписання В. Б., О. Соскіним та П. Козакєвічем «Меморандуму про наміри створення Українсько-Польського інституту» в структурі НаУКМА.]
- 1485/рус. Образование – это тоже политика // Голос Украины. – 1998. – 13 февр. – С. 1.
1486. *Ірванець О.* «Братались з вольними ляхами українці» в НаУКМА // Україна молода. – 1998. – 17 лют. – С. 2. – (Передрук: *Ірванець О.* «Братались з вольними ляхами українці» в НаУКМА // Аудиторія / Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – 1998. – Ч. 8, 6–12 берез. – С. 3.)
1487. *Чеслав Белецькі:* «Бажаю вам йти за нами перевіреним шляхом» / Підготував Є. Голибардов // Вечір. Київ. – 1998. – 18 лют. – С. 5: фото: Чеслав Белецькі під час виступу на Вченій раді НаУКМА; Підписання Меморандуму – Пьотр Козакєвіч, Євген Бершеда, Олег Соскін. [Насправді замість Є. Бершеди – В. Б.] – [Виступ Ч. Белецького на засіданні вченої Ради НаУКМА.]
1488. Леонід Кравчук – Почесний доктор НаУКМА // Закон & Бізнес. – 1998. – 18 лют. – С. 1: фото: Церемонія вручення диплома. – [В. Б. вручає Л. Кравчуку диплом Почесного доктора НаУКМА.] – (Див. також 1489, 1491, 2702/т., 2725/@, 2764/т., 2832/р.)
1489. *Коробова Т.* Найстаріший університет вшановує найновішого доктора // День. – 1998. – 18 лют. – С. 2: фото: Президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» Вячеслав Брюховецький і ректор Сергій Іванюк посвячують Леоніда Кравчука в Почесні доктори. – (Див. також 1488, 1491, 2702/т., 2725/@, 2764/т., 2832/р.)
- 1489/рус. *Коробова Т.* Старейший университет чествует новейшего доктора // День. – 1998. – 18 февр. – С. 2.
1490. Про Могилянську академію і ще дещо: (Лист президента академії до деяких осіб у ЗСА) // Свобода (США). – 1998. – 19 лют. – С. 2, 3. – [Сім років НаУКМА на тлі проблем незалежної України.] – (Див. повний текст 1547/т.)
1491. Леонід Кравчук став почесним доктором НаУКМА // Свобода (США). – 1998. – 24 лют. – С. 1. – [«Вячеслав Брюховецький зауважив, що колишнього президента нагороджено за допомогу у здійсненні 1991 року “першого кроку” щодо відновлення Києво-Могилянської академії, в той час, коли “ніхто цього не

міг навіть сподіватися».] – (Див. також 1488, 1489, 2702/т., 2725/@, 2764/т., 2832/р.)

1492. *Ivanyik S.* Seven years from Bryukhovetsky's life // Ukraine. – 1998. – № 2. – Р. 50: photo: President of UKMA Vyacheslav Bryukhovetsky.

1493. [Привітальний лист до ред. журн. «Укр. історик» з нагоди 35-ліття часопису.] // Укр. історик (Нью-Йорк; Київ; Торонто; Мюнхен; Львів). – 1998. – Рік XXXV. – Т. 35. – № 1–4. – С. 332. – Підпис: Президент НаУКМА В. Брюховецький, 5 березня 1998 р.

Rumor publicus:

1709. Слово президента «УІТ» / Л. Винар // Укр. історик. – 1999. – Ч. 2–4, див. с. 10;

2482. Сакада Л. «Український історик»: генеза, тематика, постаті. – Нью-Йорк; К., 2003, див. с. 50, 81.

1494. Білкей В. Наївна еліта // Народ. газ. – 1998. – 2–8 берез. – С. 8. – [Про читання перш. секретарем ЦК КПУ П. Симоненком, за виразом автора замітки, «глав з новітнього курсу історії КППС» на зустрічі зі студентами НаУКМА. Про позицію В. Б. щодо проведення в НаУКМА низки зустрічей з лідерами різних партій з метою надання студентам можливості самостійно ознайомитися з усіма програмами та лідерами.] – (Див. також 0524/р., 0731/р.)

1495. Всеукраїнська наукова конференція «Харків ХХ століття: історія, культура, політика». М. Жулинський, І. Шуміліна, В. Брюховецький, В. Белова, В. Дончик // З літопису віри і пам'яті: 10 років Харківського Літературного музею. – Харків: Мегаполіс, 1998. – С. 12.

1494/р. • НАЇВНА ЕЛІТА: рефлексії (2004)

Ця публікація – ще один приклад, наскільки живучий наш потяг до мітингів. Автор замітки, очевидно, наперед постановив собі, що студенти мали б обурено встати й гучним «Ганьба» та «Комуняку на гілляку» перешкоджати товаришу Симоненку говорити. Між іншим на цій зустрічі разом із Симоненком були в його почті дві студентки з КПІ, як вони казали – члени КПУ, та ще один професор того самого КПІ. Після зустрічі вони всі зайшли до мене в кабінет. Я на самій зустрічі не був, отож запитав про враження. Досвідчені партійці були обурені поглядами студентів НаУКМА. А початкуючі партійки повторювали одне-єдине: «Они такие жестокие в своих суждениях».

1496. Марусик Я. «Америка завжди поруч» – Мадлен Олбрайт в Україні // Укр. слово. – 1998. – 12 берез. – С. 10. – [Про відвідання Держсекретарем США М. Олбрайт НаУКМА, її зустріч з В. Б. та студентами.]

1497/@. І Мадлен Олбрайт цікавлять наші вибори. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uniar.com.ua/relis/relis_63.html – [«Київ, 6 березня. Рано вранці, ще до восьмої години, держсекретар США Мадлен Олбрайт прибула до конгрегаційної зали Києво-Могилянської академії, де вона зустрілася з українськими студентами – випускниками різних вищих навчальних закладів Америки. Незважаючи на те, що візит Мадлен Олбрайт до Києва був надзвичайно коротким (лише до 14 години дня, а далі одноденні відвідини Рима, Бонна,

Парижа, Лондона), зустріч із студентською молоддю держсекретар США запланувала як пріоритетну.

Відкриваючи зустріч, президент КМА Вячеслав Брюховецький сказав: “Дивіться уважно! Можливо, серед цих молодих людей Ви побачите майбутнього президента України”. На це Мадлен Олбрайт відповіла: “Так, я її вже тут бачу”...»]

1498. *Осинська А.* «Поталанило Україні на Брюховецького!» – пролунало на «круглому столі», організованому завідуючим Ворошиловградського райвідділу освіти Донецька А. М. Міхненком. Почесним гостем тут був Президент Києво-Могилянської академії В. С. Брюховецький // *Донецчина*. – 1998. – 12 берез. – С. 1. – [Про діяльність **В. Б.** щодо створення системи колегіумів НаУКМА, зокрема про відвідини Донецького колегіуму.]

1499/④. *Howse, J.* «International Visiting Team Report». – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.ibis-birthdefects.org/start/kiextxt2.htm> 1998.

1500. *Dear Dr. Briukhovetsky* [Лист від М. Олбрайт] // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Лют.–берез. – С. 1.

1500/n. • **[Лист В. Брюховецькому від М. Олбрайт.]: публікація**

The Secretary of State, Washington

March 19, 1998

Dear Dr. Briukhovetsky:

I would like to express my gratitude for your kind invitation to visit th Kiev-Mohyla Academy. My session with the stidents was lively and friutful, and a highlight of my stop in Ukraine. The students were bright and well-informed, and they allowed me the opportunity to hear first-hand the variety of views and opinions important to Ukrainian young people today.

Thank you again for hosting the event.

Sincerely,

Madeleine Albright.

1501. *Злупко С.* Від українських Афін до українського Гарварду // Аудиторія / Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – 1998. – Ч. 10, 20–26 берез. – С. 2, 4: фото: [**В. Б.**, *С. Іванюк, І. Пасічник на чолі урочистої ходи в Острозькій академії.*]

1502. 23 березня відбулось урочисте підписання «Угоди про створення Японського центру при НаУКМА» // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Лют.–берез. – С. 4.

1503. *Lychyk V.* Seminars focus on Ukraine's Constitutional Court // *The Ukr. Weekly*. – 1998. – # 19, May 10. – P. 4. – [Про перший семінар «Інтеграція Конституційного суду в українське громадянське суспільство» із серії семінарів Укр.-амер. Фундації в кооперації з Ін-том демократії ім. П. Орлика, який відбувся у Києві 27 берез.; одна сесія засідала в НАН України, інша – в НаУКМА і участь у її роботі взяли 70 студентів-правників. Зустріч після проведення другої сесії автора публікації та В. Теличенко – представниці Інституту ім. П. Орлика з **В. Б.** та деканом факультету правничих наук В. Суцєнком.]

1504. Від президента [НаУКМА] // Студ. альманах / Таврич. ин-т предпринимательства и права (Симферопольский филиал Московского университета менеджмента и коммерции), Симферополь. – 1998. – № 4 (10), март. – С. 1.
1505. Японський центр розмістився в УКМА // Свобода (США). – 1998. – 1 квіт. – С. 1.
1506. Марусик Я. Колекція книг у подарунок – це завжди свято // Укр. слово. – 1998. – 2 квіт. – С. 11. – [Про презентацію колекції, що її подарувала п. Марта Богачевська-Хом'як Науковій бібліотеці НаУКМА, слова подяки В. Б. М. Богачевській-Хом'як та її чоловіку Ростиславу Хом'яку за активну підтримку НаУКМА.]
1507. Адреса для листування: Bruhovetsky-Ivaniuk Inc. BO 252, 141 st., QUEENS, NY, US // Поки на platz'у / НаУКМА. – [1998]. – Ч. 2. – С. 2.
1508. Ірванець О. Шматочок Країни Східного Сонця розміститься на Подолі // Україна молода. – 1998. – 9 квіт. – С. 6. – [Про підписання В. Б. та генеральним секретарем секретаріату Японського комітету співробітництва Сuedзавою Сьодзи «Угоди про створення Японського центру при НаУКМА»]
1509. Нагороджено В. Брюховецького / Підготував О. Коновал // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1998. – 12 квіт. – С. 3. – [Згідно з Указом Президента України орденом України «За заслуги» третього ступеня В. Б. відзначено «за великий вклад у розвиток національної освіти, впровадження сучасних методів навчання. Як повідомила преса діаспори, В. Брюховецький пообіцяв дати пристанище на терені Києво-Могилянської академії для Вселенського православного Патріархату (Царгороду). В громадах США збираються підписи проти цього. Бо, чи не досить в Україні вже чужих патріархатів!?»]

1510/х. • НА ЧЕСТЬ ДНЯ КОСМОНАВТИКИ...: хуторизми (12 квітня 1998 р.)

На честь Дня космонавтики ми, тобто С. (В.) Брюховецький, Л. Брюховецька і О. Коспа літали над городом (горб́дом, а не го́родом) з вилами (але не виделками) в руках і обробляли землю (з великої літери!) як жінку.

Володимир Кобзар,
Помічник (з великої літери).

1511/х. • ДЕНЬ КОСМОСУ...: хуторизми (12 квітня 1998 р.)

День Космосу України 12 квітня 1998 р.

Цілий день розкидав зорі на городі у Брюха, а він їх возив візком. Був чудний день, пекло сонце і «пахло» зорями, які возив Славик. Під кінець дня я заторчав і пішов мити зореліт. А Брюховецький з Кобзарем пили, і їли судака з мерзлими очима. Лариса каже, що вже темніє і пора спускатися на землю, бо діти голодні.

О. Коспа

1512. На шляху до Європи // Аудиторія / Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – 1998. – Ч. 13, 10–16 квіт. – С. 5. – [Про перебування Президента НаУКМА **В. Б.** з групою викладачів у Великій Британії: про домовленості з Лондонською школою економіки у сприянні розвитку школи бізнесу НаУКМА, про переговори з керівництвом корпорації «Бі-Бі-Сі» щодо впровадження в Академії магістерської програми з журналістики, а з Британською радою – про подальшу підтримку української освіти, про налагодження творчих контактів між Центром європейських гуманітарних досліджень НаУКМА та Оксфордським університетом.]
1513. Яремчук Н. Немножко Японії на Подолі // Независимость. – 1998. – 14 апр. – С. 14.
1514. Provisional List of Participants. Participants representing the UNESCO chairs and Institutions Affiliated to UNESCO / International Meeting of Chairholders UNESCO. Chairs on Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, EPU, Stadtschallain (Austria), 22–25 April, 1998. – [Б. в., б. д.] – [11] с. – [Про **В. Б.** – С. 7]
1515. 27 квітня до 100-річчя від дня народження патріарха УАПЦ Мстислава (Скрипника) його син Ярослав Скрипник та його дружина Софія передали у дар НаУКМА портрет патріарха роботи Ф. Гуменюка // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Квіт. – С. 1: фото. – [Про вдячне слово **В. Б.**]
1516. 28 квітня відбулася зустріч членів Довірчої Ради НаУКМА – представників широкої громадськості, яка у свій час підтримала ідею відродження КМА і протягом років становлення Університету не залишала його без своєї уваги // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Квіт. – С. 1. – [Про звіт **В. Б.**, в якому йшлося про розбудову університету, становлення його структури, наукових центрів та шкіл, створення за допомогою мережі колегіумів моделі безперервної освіти від школяра до доктора наук та проблеми, які постали під час цього процесу, і їх подолання.]

Rumor publicus:

1804. Могилянське Академічне Товариство=The Mohyla Academic Society // Альманах Українського Народного Союзу. – Нью-Йорк, 2000, див. с. 272.

1517. Вступне слово // Студентський науково-спортивний рух в Україні на порозі ХХІ ст.: (нац.-іст., соціал.-економ., оздоровчо-профілакт. аспекти відродження): Тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 28–29 квіт. 1998 р. / Упоряд. *І. В. Іващенко*; М-во освіти України; НаУКМА. – К., 1998. – С. 4.
1518. Бондарчук Я. Відродження Острозької Академії // Острозька академія. – 1998. – № 3 (36), квіт. – С. 1, 7. – [Про **В. Б.** – С. 7]
1519. Розмова з організатором 20-ї Українознавчої конференції в Іллінойському університеті проф. Д. Штогриним / Розмову вів *Л. Костелина* // Зерна (Париж, Франція). – 1998. – № 4–5. – С. 489–491. – [Про участь у конференції **В. Б.** – С. 490.]

1520. Відбулась 20-та українознавча конференція // Зерна (Париж, Франція). – 1998. – № 4–5. – С. 491–494. – [Про виступи на конференції **В. Б.** – С. 491 та Л. І. Брюховецької. – С. 493.]
1521. Кондель Р. Інститут – філіал академії // Демократ. Україна. – 1998. – 8 трав. – С. 2. – [Про пропозицію **В. Б.** відкрити філію на базі Таврійсько-го інституту підприємництва та права.]
1522. Woronowycz R. Ukraine commemorates centennial of Patriarch Mstyslav's birth // The Ukr. Weekly. – 1998. – # 19, May 10. – P. 1, 8. – [Про виступ **В. Б.** на відзначенні століття Патріарха Мстислава у київському Будинку вчителя 7 квітня.]
- 1523/@. Курман В. СТО ТИСЯЧ доларів ЗА один «БРЮХ» / Фото: В. Соловійова, В. Говорухи // Робіт. газ. – 1998. – 13 трав. – С. 1: фото: Один «брюх» із зображенням ректора Університету «Києво-Могилянська академія» Вячеслава Брюховецького. – [Саме таку суму вручив пан В. Зілінські – голова представництва «Сітібанку» в Україні президенту НаУКМА **В. Б.** під час презентації – відкриття офісу – на підтримку навчальних та дослідницьких програм з економіки, а взамін одержав один «брюх».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://today.viaduk.net/0092/0203/0203pl.htm> – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
1524. Кушнір Л. Перша операція «Сітібанку» – доброчинність // Україна мо-лода. – 1998. – 21 трав. – С. 4.
1525. Консорціум одержав додаткову фінансову підтримку // Вісн. КЕДО-Україна. – 1998. – Вип. 3, трав.–черв. – С. 2: фото: Представники фон-ду Сітікорп передають чек на сто тис. доларів для КЕДО та УКМА; В. Брюховецький, президент НаУКМА, Вільямс Родез, віце-президент Сітібанку, Вітольд Зілінський, представник Сітібанку в Україні, Майкл Мікейлі, директор КЕДО.
1526. Woronowycz R. UNA concludes 34th Convention: Uliana Diachuk re-elected to serve third term as president // The Ukr. Weekly. – 1998. – # 21, May 24. – P. 1, 10, 11: photo: Viacheslav Briukhovetsky, president of the National University of Kyiv Mohyla Academy, speaks at the convention banquet. – [Про виступ **В. Б.** як головного промовця на банкеті після завершення за-сідання Конвенту УНА в Торонто 16 травня.]
1527. Наукове товариство ім. Шевченка в Америці запрошує членів й укра-їнське громадянство на доповідь «Проблеми вищої освіти у сучасній Україні», яку виголосить Вячеслав Брюховецький... 22-го травня... // Свобода (США). – 1998. – 20 трав. – С. 3.
1528. 25 травня у НаУКМА відбулась зустріч з лауреатом Нобелівської пре-мії миру 1997-го року за кампанію по забороні протипіхотних мін п. Дж. Вільямс, на якій виступив В. Брюховецький // Академ. панора-ма / НаУКМА. – 1998. – Трав. – С. 1: фото.
1529. Становище лідера зобов'язує // Вечірній Київ. – 1998. – 27 трав. – С. 2. – Без підпису. – [Про виступ у НаУКМА лауреата Нобелівської премії Дžo-ді Вільямс.]

1530. 28–29 травня пройшла III студентська науково-практична конференція «Проблема соціального виключення в контексті сьогодення», організована Школою соціальної роботи при НаУКМА // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Трав. – С. 1. – [Про виступ **В. Б.**]
1531. *Woronowycz R.* Nobel Prize laureate visits Ukraine // The Ukr. Weekly. – 1998. – # 22, May 31. – P. 1, 15.
1532. *Kudla Wynnyskuj A.* UNA's 34th Convention: study in paradoxes // The Ukr. Weekly. – 1998. – # 22, May 31. – P. 1, 2, 3, 11, 14, 18. – [**В. Б.** як головний промовець на прийнятті з нагоди 34-ї Конвенції. – С. 14, 18.]
1533. List of greetings addressed to the 34th Convention of the UNA // The Ukr. Weekly. – 1998. – # 23, June 7. – P. 5. – [**В. Б.** у списку.]
1534. Гості Академії // Острозька академія. – 1998. – Трав.–черв. – С. 1. – [Про зустріч **В. Б.** зі студентами Острозької академії 10 черв. 1998 р.]
1535. Новий ВЗО зі старими традиціями // Аудиторія / Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – 1998. – Ч. 22, 12–18 черв. – С. 4. – У ВЗО України. – [Про рішення президента НаУКМА **В. Б.** відкрити філію на базі Таврійського інституту підприємництва і права.] – Без підпису.
1536. 157 бакалаврів та 95 магістрів випустить цього року Києво-Могилянська академія // Вечір. Київ. – 1998. – 27 черв. – С. 3. – Конвокація. – [Про участь у конвокації **В. Б.**]
1537. Випуск в університеті «Києво-Могилянська академія» // Свобода (США). – 1998. – 27 черв. – С. 1. – [Інформація про плановану участь у першому випуску магістрів НаУКМА Президента України, який однак проігнорував цю подію.]
1538. *Kuropas, M. B.* It's back to the future in Ukraine // The Ukr. Weekly. – 1998. – # 26, June 28. – P. 7. – Faces and Places. – [Про песимістичний погляд **В. Б.** на визнання в Україні найближчим часом наукових ступенів, отриманих українськими студентами в США.]
1539. Конвокація'98 // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Черв. – С. 1, 26: фото. – [Про **В. Б.** як президента НаУКМА. – С. 1.]
1540. В'ячеслав Брюховецький: «Швидко росте тільки бур'ян» / *Л. Кринична* // Комп&ньон. – 1998. – № 23, июнь. – С. 38, 40–41: фото: [**В. Б.**]. – Self-made-man. Путь к успеху. – [Інтерв'ю про різні аспекти розбудови НаУКМА.] – (Див. також **3665/68.**)
1541. *Радіна Л.* Перший випуск магістрів у Києво-Могилянській академії // Освіта України. – 1998. – 1 лип. – С. 1–2: фото: [На подіумі *В. Смолій, О. Омельченко, М. Згуровський і В. Б.*]. – [**В. Б.** про незримі душі творців Академії, котрі радіють успіхам випускників. – С. 2.]
1542. *Ірванець О.* Шість років вогонь знання роздмухували з іскри: Тепер у тім вогні гартуються магістри // Україна молода. – 1998. – 2 лип. – С. 1 – Випуск-98. – [Про виступ **В. Б.** зі словом до магістрів НаУКМА першого випуску.]
1543. Український колегіум у Криму // Вільна думка (Лідкомба, Австралія). – 1998. – Ч. 31–32. – 3–16 серп. – С. 11. – [Про виступ **В. Б.** у Сідней 2 лип. 1998 р.]

1544. *Ірванець А.* Україна «прирастає» спеціалістами. Что подтверждает-ся соответствующими дипломами / Фото *П. Лейко, Д. Санина* // Независимость. – 1998. – 3 июля. – С. 2: фото: Вячеслав Брюховецкий за работой – вручение дипломов. – [Про **В. Б.** як головного режисера урочистого дійства – конвокації.]
1545. *Ірванець О.* Конвокація в НаУКМА // Демократ. Україна. – 1998. – 4 лип. – С. 3. – [Про перший випуск 95 магістрів.]
1546. *Міліцина М.* Магістр – це звучить гордо! // Хрещатик. – 1998. – 4 лип. – С. 3. – [Про перш. вип. магістрів та четвертий бакалаврів у НаУКМА.]
1547. Чи не повториться?... // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1998. – 5 лип. – С. 1, 3. – [Про 7-річний досвід розбудови НаУКМА на тлі складних процесів України: проблем православ. Церкви, укр. мови, розподілу Чорномор. флоту тощо. Публ. вірша амбасадора Вільяма Грін Міллера «Bratsky Monastery».] – (Див. також 1490.)

1547/т. • ЧИ НЕ ПОВТОРИТЬСЯ?..: текст

Пішов сьомий рік, відколи ми почали відроджувати Києво-Могилянську академію. Роботи зроблено чимало, проте в плині буднів не так просто зупинитися й осмислити, куди ж ми йдемо? Зараз я на відпочинку в санаторії і хочу поділитися з Вами, знаючи про Ваше зацікавлення розвитком НаУКМА, деякими своїми думками.

Незабаром ми відзначатимемо 80-ліття акту злуки УНР і ЗУНР. День Соборності України – привід поважний і, поза сумнівом, заслуговує урочистостей на державному рівні, публікації багатьох книжок, статей, спогадів давніх і недавніх, тремтливого хвилювання патріотичних струн нашої української душі. Добре, що дожили до часів, коли великі події з нашої історії можемо відкрито святкувати, і то часом бучно та велично. Я теж відзначатиму цю дату, бо цілком свідомий того, що 22 січня 1919 року – дуже важлива віха на шляху становлення незалежної України. Але...

Щось муляє мені, не дає спокою, бентежить сумління. Бо мало хто згадає іншу дату, сумний день нашої історії – 6 лютого 1919 року, коли війська Директорії здали Київ більшовицькій армії, що фактично означало втрату нашої тодішньої нетривкої незалежності. Багатьох людей і сьогодні непокоїть: а чи не повториться? Ні, не повториться, бо в історії нічого не дублюється в тому самому вигляді. Проте реальна загроза Україні на сьомому році її незалежності все-таки існує. Мені би не хотілося в цих роздумах детально аналізувати причини того, чому ми не спромоглися за цей час бодай переконати народ України в тому, що його вибір на референдумі 1991 року був єдино-правильним. Насмілюся визначити лише найголовніший, з моєї точки зору, момент – дався взнаки брак справжніх провідників нації. Це не докір моему народові, а констатація факту. Надто довго різні заїди нищили й денаціоналізували інтелектуальний цвіт України, під корінь рубали традиційну повагу до праці, прищеплювали почуття меншовартості. Тож змінити все це за кілька літ неможливо; тут треба непохاپливої, щоденної і чорної роботи. Треба готувати, плекати молоді покоління, і вони змінять все.

Серйозні помилки допускалися й у визначенні пріоритетів державного будівництва та неутралізації руйнівних сил, що діяли й діють в Україні. Знову – не хочу аналізувати причини та наслідки цього. На щастя, все-таки наш народ достатньо сильний і мудрий, і він лишився самим собою, не дав себе ошукати. Але якщо сьогодні не враховувати деяких стратегічних параметрів, у яких живе Україна, можемо мати вже в недалекому майбутньому катастрофічні катаклізми.

Я свідомо оминаю проблеми економіки. При всій складності економічної ситуації в Україні ця проблема розв'яжеться, бо природня людська потреба так чи так усе визначить. Але якщо ми не розв'яжемо проблеми світоглядні, якщо не вилікуємо перекошену радянським часом національну свідомість, не зробимо всіх жителів України патріотами нашої держави – тоді гріш нам ціна. Отже я особисто бачу сьогодні три надзвичайно важливі проблеми в Україні, цілком усвідомлюючи, що їх є більше, і деякі з них напевно не менш важливі.

Проблема перша – стан українського православ'я. Роз'єднаність нашої православної церкви тільки тішить недругів України і є потужним гальмом нашого руху вперед. У понад як семи тисячах українських парафій, що належать до Московського Патріярхату, нині ведеться досить витончена антиукраїнська пропаганда, яка роз'їдає і так ще хитку віру українців в потенційну силу своєї держави. Ми в Києво-Могилянській академії добре розуміємо цю загрозу. Саме тому при нас створено Фундацію духовного Єднання України, саме тому ми разом з президентом цієї Фундації Миколою Кравцем їздили до Бавнд Бруку на зустріч із Вселенським Патріярхом Варфоломеєм і намагалися переконати його у важливості визнання незалежної Помісної Української Православної церкви. З моєї точки зору, ми досягли на цьому етапі належної уваги Вселенського Патріярха до існування складної проблеми. Але тут треба діяти, з одного боку, делікатно, а з іншого – рішуче, бо починаються вже провокації. Поясню це.

Рік тому при Національному університеті Києво-Могилянська академія відроджено Благовіщенську церкву, відновлення якої освятив Патріярх Київський і всієї Руси-України Святійший Філарет. Вона закладена ще гетьманом України Іваном Мазепою, і сьогодні є єдиним в нашій державі студентським православним храмом. Служби в ньому відвідують не лише студенти та співпрацівники НаУКМА, але й інші прихожани, а також представники дипломатичного корпусу в Україні. Проте це не подобається Російській Православній Церкві. Й у цьому ми переконалися, скажімо, під час недільної служби 28 грудня 1997 р. Троє молодиків у рясах, назвавшись представниками Московського Патріярхату, увірвалися до храму й намагалися перешкодити проведенню служби. Я бачив, скільки в їхніх очах було фанатичної ненависти та агресивності, чув, як з їхніх вуст неслися брудні прокльони на адресу українських вірних та й самої незалежної України. Виведені мною зі святого місця, вони, обсипаючи мене чужою лайкою, почвалані геть. За іронією долі це відбувалося якраз після виконання церковним хором канта про Почаївську Божу Матір. Нова дикунська навала обступила наші духовні твердині. Але ми вистоїмо, якщо будемо мудрими й мужніми, бо пережили багато, знаємо, якою ціною заплатив український народ за свою свободу.

На службі був присутній тодішній посол Сполучених Штатів Америки пан Вільям Грін Міллер з дружиною, співпрацівники посольства. Як зізнався мені пан Міллер, він ніде, ні в жодній країні світу не бачив такого дикунства, коли під час служби в християнський храм вриваються так само ніби християни і вчиняють бешкет. Що ж, пан посол не знайомий з таким явищем, як яничари. Вони наприкінці двадцятого століття рядяться навіть в ряси, намагаючись сховати свою антиукраїнську сутність. Але їм це не вдається.

До речі, пан Міллер завершив свою працю в Україні. Чотири з половиною роки пролетіли непомітно. Пан посол і його дружина Сюзанна Міллер знайшли в Україні багато друзів, вивчили нашу мову, полюбили культуру й історію. А головне – всіма силами намагалися допомогти нам подолати наслідки тоталітарного режиму. Вони переконані в безмежному потенціалі українського народу. Пан Міллер на прощання сказав мені, що він вірить у велике майбутнє України, що він захоплений нашим університетом, знає студентів і випускників і вважає, що саме такі люди розбудують багату й демократичну Україну.

Кілька разів пан посол зустрічався зі студентами та викладачами НаУКМА, він сприяв багатьом акціям підтримки відродження Києво-Могилянської академії, таким, як відкриття бібліотеки Американського Дому в НаУКМА, передача нам 15 000 навчальних фільмів, великої кількості літератури, сприяння в одержанні грантів для стажування наших студентів і т. ін.

Прощаючись зі мною, пан Міллер несподівано подарував мені свій вірш, написаний, як він сказав, під враженням першої екскурсії по Академії, що її я провів для нього майже чотири роки тому.

Bratsky Monastery

The Hetmarts great cathedral was
over there;
There,
Next to that twisted tree.
In their haie, our brothers
Beat down the uplifted crosses,
Crushed the shining golden domes,
Silenced the sweet sounding bells,
And killed the monks in their cells.
Our brothers took everything away.
All.
Stone by stone.
They did not rest,
Until it was done.
The gold, of course, and the sacred
icons
They carried off to Moscow.
Under this frozen earth and snow,
Here,
Here, under our feet,
The foundations wait for us
To build again.

І справді, підвалини лишилися у нашого народу могутні. Усвідомити б усім лишень, що нам треба будувати...

Проблема друга – стан української мови. На превеликий жаль, сьогодні в Україні видається україномовних книжок, газет і журналів менше, ніж за радянського часу, сьогодні в Києві на вулицях ви почуєте менше української мови, ніж чотири-п'ять років тому. Евфорія від національного відродження минулася, і раптом люди побачили, що дехто багато й красиво говорив, але мало що зробив. А тут так багато потрібно непомітної для телекамер і високих трибун щоденної праці. Скажу про наш досвід. Із сильною пересторогою я відкривав філію Києво-Могилянської академії у зросійщеному Миколаєві. Проте ризикнув, поставивши дві вимоги – навчальний заклад цей повинен з першого дня бути тільки україномовним і тільки високого рівня. Результати не забарилися.

Оскільки наша філія в Миколаєві швидко здобула авторитет завдяки високому рівню викладання, модерним навчальним програмам, доброму забезпеченню навчального процесу, атмосфері духовності, що панує тут, – то батьки дітей, котрі сьогодні вчать в школах, почали вимагати, щоб ті школи переводилися на викладання українською мовою, бо їхні діти мріють вчитися в Києво-Могилянській академії.

Або інший приклад. Наш Січковий колегіум у Запоріжжі створювався теж дуже складно, але сьогодні є визнаним лідером реформування освіти в регіоні. А головне – які там діти! Я нещодавно відвідував цей колегіум і був просто приголомшений прогресом, досягнутим колегіумом за чотири роки роботи. Але найбільше вразило, як співали ці діти. І виявляється не даремно. Мені розповіли, як минулим літом наші колегіанти подорожували спільно з дітьми з інших областей по Україні в одному автобусі. Як то завжди буває, діти співали багато пісень під час руху автобуса. І співали всі разом. Коли ж заспівали «Червону калину», учні Січового колегіуму Києво-Могилянської академії враз замовкли. По закінченню співу інші діти почали кпоти: «А ще січовики-запорізьці! А ще Києво-Могилянська академія! “Червоної калини” не вміють заспівати...». Мені показали малого хлопчика-учня, котрий тоді в автобусі, аж зблідши, гордо відповів: «Ми в нашому колегіумі “Червону калину” сидючи не співаємо...».

До речі, про колегіуми. Сьогодні ми їх маємо шість – у Києві, Запоріжжі, Черкасах, Феодосії (Крим), Тернополі та в селі Рожнів на Івано-Франківщині. Це середні школи з навчальними програмами, затвердженими НаУКМА. Ми розглядаємо їх як важливий чинник розвитку Києво-Могилянської академії взагалі. А особливо важливим вважаємо відкриття наших колегіумів (звичайно – україномовних і високого рівня викладання) у Східній та Південній Україні. У ближчі пару місяців ми відкриваємо наші колегіуми в Донецьку і в Сіверськодонецьку (Луганська область). Підготовчий період до відкриття цих колегіумів тривав понад два роки. Зате ми тепер точно можемо передбачити, наскільки важливими будуть ці заклади освіти для впровадження української мови на Донбасі.

Нарешті – проблема третя. Скільки крику лунало навколо Чорноморської фльоти. Справді, проблема ця була і існує й тепер. Але це більше політична проблема, яка сама собою розв'яжеться, тільки-но ті древні кораблі геть проіржавіють. І проблеми не існуватиме. А тим часом визріває справді серйозна проблема – кримські татари. Якщо сьогодні Україна їх не інтегрує в поле свого впливу, то за років двадцять, коли татари чисельно переважатимуть усіх в Криму (а це станеться через демографічні чинники), тоді можливий смертельний для цілісності нашої держави вибух. Врахуймо, що сьогодні 7000 молодих кримських татарів навчається безкоштовно в Турції. Отже треба не чекати, а щось робити на протигагу в Криму, де немає жодного україномовного університету. І ми відкриваємо нашу філію в Симферополі, де нарівні з українською та англійською вживатиметься, як робоча, також кримськотатарська мова. Вже сьогодні багато хто в Криму говорить, що з реалізацією цієї нашої ідеї почнеться справжня українізація Криму, повернення його в Україну не гаслами, а реально. 1 вересня 1998 р. сподіваюся ми зможемо запросити всіх на відкриття нашої Кримської філії, яка стане третьою після Острога та Миколаєва.

Попереду ще море плянів. Але якось мало сказав я про те, чим живе нині власне Києво-Могилянська академія. Проте й так багато сьогодні написав. Якщо вас цікавить детальніша інформація про наше життя, пишіть мені. У США ж Вас може поінформувати професор Іван Фізер (John Fizer, 26 Bedford Rd. Somerset, NJ 08873; tel: (732) 846-4847), а в Канаді – професор Ярослав Розумний (Jaroslav Rozumnyj, 801 Cambridge St., Winnipeg, Man. R3M 3G3 Canada; tel.: (204) 488-8693).

Ми завжди пам'ятаємо про всіх, хто підтримав відродження Києво-Могилянської академії. Найближчим часом відбудеться грандіозна подія в нашому житті – виходить з наших стін випуск магістрів – тих, хто вступив до університету 1992 року, в літо його відновлення після 175 літ небуття.

Ви знаєте, що одна з робіт, відзначена на конкурсі портрету Галшки Гулевичівни, а саме робота нашої студентки, тепер висить у моєму новому кабінеті (я переїхав на інший, ще дуже поруйнований квартал). І я дуже горджуся цим, розповідаю про наш

конкурс і про Вашу участь у його організації багатьом людям. Дякую Вам уклінно. Це була грандіозна подія у нашому житті. І без Вас її би просто не сталося.

Ми тепер задумали новий конкурс малярських робіт – створити полотно, де б узагальнювалася історія Києво-Могилянської академії, бо великою мірою – це інтелектуальна історія України. Ми хочемо такою мистецькою роботою прикрасити головні сходи першого нашого корпусу. Звичайно, постає фінансова проблема, де взяти кошти на призи. Ведемо пошук спонсорів в Україні. А може, Ви щось можете підказати? Можливо, варто до когось звернутися в Америці або Канаді? Бо покищо в Україні не так просто відшукати мецената на такий конкурс.

(Ця оповідь була написана на адресу відомих меценатів Наталії та Івана Даниленків, які переслали її для публікації в «Українських вістях».)

1548/@. BSUN Members. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: http://www.bsun.org/index/php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=76&tara=7&numerata=Ukraine – [В. Б. від імені НаУКМА підписав засновницьку угоду про створення Black Sea University Network на конференції в м. Констанца (Румунія), яка відбулася 9–12 лип. 1998 р.]

1549. Ірванець О. Києво-Могилянська академія: шляхи становлення // Сумщина. – 1998. – 10 лип. – С. 2. – [Про В. Б., який на чолі групи ентузіастів відродив КМА.]

1550/@. Чи можлива некорумпована освіта в корумпованій державі? / О. Палій / Фото В. Марущенка // День. – 1998. – 14 лип. – С. 2. – Абітурієнт-98. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/1998/131/den-ukr/du2.htm> – [Про позитивну практику НаУКМА розповів В. Б.]

1550/рус. Возможно ли некорруптованное образование в корруптованном государстве? / А. Палий / День. – 1998. – 14 июля. – С. 2.

1551. Соловей Е. С. Українська філософська лірика: Навч. посіб. із спецкурсу. – К.: Юніверс, 1998. – 368 с. – Див. с. 185, 189, 202, 223.

1552/@. В'ячеслав Брюховецький: через індивідуальні риси окремих лідерів в Україні не вдалося консолідувати національно-демократичні сили / О. Палій // День. – 1998. – 16 лип. – С. 1, 4: фото: В'ячеслав Брюховецький. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/1998/133/podrob/pod1.htm> – [Про перспективи нац.-демокр. руху.]

1552/рус. Вячеслав Брюховецкий: из-за индивидуальных черт отдельных лидеров в Украине не удалось консолидировать национально-демократические силы // День. – 1998. – 16 июля. – С. 1, 4.

1553. Ірванець О. Конвокація в НаУКМА // Укр. слово. – 1998. – 16 лип. – С. 9.

1554. Ірванець О. Києво-Могилянська академія: шляхи становлення // Галичина (Івано-Франківськ). – 1998. – 18 лип. – С. 6.

1555. Holdsworth, N. Academy reborn as it shakes off navy blues // World news. – 1998. – July 24. – [Про В. Б. як організатора і політичного діяча.]

1556. Ірванець О. Києво-Могилянська академія: шляхи становлення // Рідне Прибужжя (Миколаїв). – 1998. – 25 лип. – С. 3.

1557. *Вандерлос Н.* Відбулася ще одна конференція Асоціації Україністів Австралії / *Знимка В. Школьного* // *Вільна Думка* (Лідкомба, Австралія). – 1998. – Ч. 31–32, 3–16 серп. – С. 11: фото: [В. Б. з учасниками конференції.] – [Третя конференція, спільно з НТШ, під назвою «Відзначення 50-річчя українського поселення в Австралії» при Університеті ім. Макворі в Сідней.] – (Див. також **1593, 1891.**)
1558. *Собуцька В.* Під патронатом «Могилянки» // *Свобода* (Тернопіль). – 1998. – 6 серп. – С. 3: фото: [Виступ В. Б. на презентації Галицького коледжу 20 верес. 1997 р.] – Обираємо професію.
1559. «Киево-Могилянська академія»: відродження майбутнього // *Укр. вісті=Ukr. news* (Детройт, США). – 1998. – 9 серп. – С. 3. – [3 коментарів до листа студента НаУКМА до д-ра Мирослави Іванців – знаної меценатки з Чикаго: «“Українські вісті” вже не раз писали про успіхи керівників, викладачів і студентів Національного університету “Киево-Могилянська академія”. І одразу зазначимо, що будемо робити це й надалі. Підставою для цього є насамперед високий рівень підготовки молодих і свідомих кадрів для Незалежної України, а також той авторитет, на який здобулась “Киево-Могилянська академія” не лише в Україні, а й в світі. Отож вважаємо за обов’язок якомога ширше інформувати через наш часопис українську громаду світу про багатопланову працю і діяльність, якими відзначається НаУКМА. ...Редакція вже має допис про змістовну і цікаву зустріч української громади Австралії з В. Брюховецьким, яка відбулася нещодавно у Сідней».]
1560. Перед новим початком [навч. року в НаУКМА.] // *Сьогодні.* – 1998. – 26 авг. – С. 14. – *Обучение.* – [«Незважаючи на складність вступного тесту, конкурс в НаУКМА постійно зростає. Якщо в 1992 році він становив 2 особи на одне місце, то нині сягнув 13,5 на факультеті правничих наук, майже 12 – економічних... А в середньому був 7 осіб на одне місце».]
1561. Прощатися с летом надо весело // *Сьогодні.* – 1998. – 29 авг. – С. 14. – [Про початок навч. року в НаУКМА, про участь В. Б. у зустрічі з першокурсниками.]
1562. *Тимченко О.* День Академії-2015: Фантастична феєрія // *Академ. панорама.* – 1998. – Верес. – С. 3.

1562/н. • ДЕНЬ АКАДЕМІЇ-2015 (фантастична феєрія): публікація (1998 р., вересень)

Застереження: Всі дійові особи є вигаданими, і схожість їх з реальними особами є цілком випадковою, а тому не може бути підставою для незадовільної оцінки з основ літературної творчості чи будь-якого іншого предмета, а також переслідування автора у будь-якій формі.

Дійові особи:

Спиновецький – президент Академії

Іван Семенюк – ректор

Ладуріна – його помічник

Тишкова – керівник департаменту публічних зв’язків

Балабацька – попечитель спонсорів

Макс Кашляківський – голова Національного банку

Василина Оленівна – керівник департаменту мистецтв

Яків Глинович – її колега від мистецтва

Микола Кузькович – вічний і невмолимий страж (на вигляд і за віком нагадує Харона)

Спудеї, численні спонсори, викладачі, декани, артисти на ходулях і без, рок-група авангардного спрямування «Кава до борщу», почесні гості тощо.

15 жовтня 2015 року. За дві години до дійства перед брамою із написом «Вхід за перепустками» шумує натовп потенційних спонсорів. Серед натовпу – вгодовані особи в малинових та зелених жакетах, подекуди – в чорних та сірих. Всі розмахують кредитними книжечками та галасують. Перед ними, стримуючи натовп, виступає Микола Кузькович та стежить, щоб нічого не вкрали.

3-за рогу на Контрактову площу виїжджає чотирикінний екіпаж, з якого виходить Спиновецький.

Спиновецький: Микола Кузькович! Що це за люди?

Микола Кузькович: Та вже набридли! Це ж спонсори, всі вимагають негайно начальника відділу публічних зв'язків Тишкову і попечителя спонсорства Балабацьку. Хочуть гроші перерахувати на розвиток Академії. При слові «Гроші» пан у чорному костюмі підскакує до Спиновецького: «О, йя! Мі хотім вложіть гельд. Філе гельд!»

Спиновецький (до Миколи Кузьковича): Хто це?

Микола Кузькович: Каже, «Мерседес-Бенц».

Спиновецький: Бач, чого захотіли! Це у 1998-му було просто, а тепер, слава Богу, ми можемо собі дозволити вибирати спонсора. Вас таких багато...

Пан: Вас!?

Спиновецький: Ой! Мені не до вас. Розбирайтесь самі.

(Таке становище зі спонсорами виникло після того, як Патріарх всея Держави Кицик став причисляти спонсорів Академії до лику святих. Відтоді довелося збудувати ще одну церкву, бо всі лики, особливо в натуральну ширину, в старій не вміщалися. Обидві церкви вкриті щирим золотом.)

17 година. Урочисто б'ють звони на церквах. На подвір'ї Академії юрмиться галасливий натовп із спудеїв, викладачів, артистів. Серед натовпу постійні гості: Клінтон, Ширак, Майор та багато інших. На деревах сидять керівники високорозвинених африканських та океанічних держав.

З боку Іллінської з'являється Тишкова. Її радісно стрічає натовп спонсорів. Чути крики: «Ура!», «Гуррей!», «Банзай!», «Амах акбар!» На хвилину Тишкову поглинає натовп, але скоро вона з'являється з розкуйовдженим волоссям і вкрай суворим виразом обличчя.

Тишкова: Спонсори! Я дуже прошу вас скласти список і подати його попечителю спонсорства Балабацькій. Зрозумійте, вас – багато, я – одна.

Раптом її увагу привертає великий гуманіст, друг вірменського народу та голова департаменту мистецтв Василина Оленівна, яка з шаленою швидкістю, що наводить на думку про існування перпетуум мобіле, мчить площею. Наказавши Миколі Кузьковичу тримати оборону, Тишкова вітає Василину Оленівну.

Василина Оленівна (не зупиняючись): Ой, із вистави така цяця вийшла, що Станіславський від заздрощів повіситься.

Тишкова (невпевнено): Станіславський? Але ж він... помер!?

Василина Оленівна: Не витримав конкуренції!

Останні її слова лунають уже здалеку.

17.30. Біля брами, допиваючи каву, прихоплену в департаменті, з'являється Балабацька.

Балабацька (до спонсорів): Шикуйсь! Ті, кого я назву, роблять три кроки вперед. Решта розходяться.

Чути невдоволені зітхання. Деякі, переважно слов'яномовні, намагаються дати хабаря.

Балабацька (тоном Цицерона): «Тюборг»!, «Мерседес»...

Голос із натовпу: А «Майкрософт»?

Балабацька: І це після того, як ви оскардалились із проблемою-2000, і половина нашого департаменту комп'ютерних наук лікувалося у Павлівці?! Третій... Третій – пивзавод «Троєщина»! Решта вільні.

Із натовпу виходить німець із півнячим пером у капелюсі та черевом завбільшки з рюкзак, вже знайомий пан у чорному та сяючий директор «Троєщини». У натовпі чути зойк – це Хіросакі Таканава з «Міцубісі» робить собі харакірі. Решта потихеньку роз'їжджаються.

18.00. Починається свято. Студенти-розпорядники з неприступним та дещо бюрократичним виразом обличчя, а також табличками, виводять спудеїв на площу і зустрічають все нових почесних гостей. В браму заходить голова НБ Макс Кашляківський та його радник Апекс Какао. Лавровий вінок прикрашає голову банку, однак не робить його більш величним. На обличчі радника приємна посмішка.

Початок церемонії. У зв'язку з вкрай задовільним матеріальним станом Академії викладачі одягнені у мантиї, підбиті баргузинськими соболями. Їм жарко, однак становище зобов'язує.

На поміст, вбраний китайкою та ліонським оксамитом, у горностаєвих мантиях з хвостиками виступають президент Академії з булавою та майстер церемонії Семенюк – з вусами.

Семенюк: Сьогодні свято подвійне – ми відзначаємо не лише 400-річчя нашої Академії. Я радий повідомити, що клопотанням шановного голови Національного банку, нашого вихованця Макса Кашляківського ми презентуємо нову 200-гривневу купюру, на якій вміщено портрет нашого Президента Спиновецького (Оплески, овації).

Семенюк (скромно потупивши великі карі очі та колуپаючи кафедру): Думаю, не варто нагадувати, що мій чеканий профіль вже давно прикрашає державні монети? Хто там каже, що плутають з Батиєм? (До Ладуріної): З'ясувати і покарати кого-попало. (До натовпу): Тож слово пану Кашляківському.

Кашляківський: Я дуже радий і гордий з того, що портрет видатного вченого і організатора науки пана Спиновецького віднині прикрашатиме національну гордість – валюту.

Оплески, овації.

Кашляківський (застережно піднімає руку): Але це ще не все. З метою запобігти підробці ми пішли на експеримент і запровадили сезонну валюту. Взимку – купюри зі Спиновецьким у чорному пальті, восени і навесні – у блакитному костюмі, влітку – в сорочці з галстуком та шортах.

Відзначивши, що випускники Академії вже давно посіли всі ключові державні пости, Семенюк ще довго бідкається. Що спонсорські гроші дівати нікуди, а вони все йдуть і йдуть. Слово почергово надається гостям. Спудеї нетерпляче переступають з ноги на ногу, очікуючи дискотеку.

20.00. Дискотека підходить до кінця. Грає культова рок-група «Кава до борщу». Останній менует – танець особливо модний у цьому сезоні, танцюють усі. Особливо ті, хто ще може стояти на ногах.

Василина Оленівна та Яків Глинович стоять на брамі і полегшено зітхають.

Василина Оленівна: Ну, слава Богу! Цього разу лише дві стіни головою проломили. От орли у нас правники!

23.00. Феєрверк. Від воріт болісно відриваються групи по 2–3 чоловіки, старанно, але не в унісон виводячи «Гаудеамус». Президента країни вмовляють іти додому, але він хоче залишитись іще.

З могили Сагайдачного чути полегшене зітхання.

Завтра новий день. Життя триває...

Завіса.

1563. Слово до спудеїв // Календар-довідник: 1998–1999 навчальний рік / НаУКМА. – К., 1998. – С. 2: фото: Президент В'ячеслав Брюховецький, Ректор Сергій Іванюк, Голова Вченої Ради Володимир Полтавець. – (Див. також **3665/61.**)

1564. *Русначенко А. М.* Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1998. – 720 с.: іл. – Імен. покажч. – [«...Компартія України, а головне В. Щербицький, були різко проти ідеї будь-яких громадських утворень поза КПУ. Цю думку, як вважає М. Литвин, він змінив лише під тиском М. Горбачова. Розробники й ініціатори програм руху – Ю. Мушкетик, Б. Олійник, І. Драч, Д. Павличко, В. Дончик, В. Брюховецький – напередодні публікації проекту програми під тиском ЦК КПУ змушені були його суттєво переробити. 17 лютого 1989 р. він був надрукований у «Літературній Україні». Проект залишив двоїсте почуття. З одного боку Рух визнавав керівну роль компартії в суспільстві, з другого, – Рух мав бути незалежним від будь-якого адміністративного втручання. Рух виступав за перетворення СРСР у союз суверенних народів на основі ленінського федералізму, але, з іншого боку, було проголошено, що всі надри, підприємства, шляхи, залізниці – власність народу і використовувати їх союзні відомства можуть тільки з дозволу Верховної Ради УРСР». – С. 263–264.]

1565. Вступне слово президента НаУКМА // Календар-довідник: 1998–1999 навчальний рік / НаУКМА, Миколаїв. філія. – Миколаїв, 1998. – С. 5–8: фото: [В. Б.]

1566. *Клименко Л.* Вступне слово ректора МФ НаУКМА до читача // Календар-довідник: 1998–1999 навчальний рік / НаУКМА, Миколаїв. філія. – Миколаїв, 1998. – С. 8–11: фото: Президент НаУКМА В. Брюховецький і ректор С. Іванюк проводять інаугурацію ректора МФ НаУКМА Л. Клименка. – [Про заходи В. Б., спрямовані на створення МФ НаУКМА. – С. 9.]

1567. Могилянське Академічне Товариство діє // Америка (Філядельфія, США). – 1998. – 5 верес. – С. 19. – [Виклад доповіді В. Б. із вичерпним оглядом академічного та навчального життя університету, його бюджету і фізичного стану приміщень.]

1568. *Pachlovska, O.* Civiltà letteraria ucraina. – Roma: Carocci editore, 1998. – 1104 р. – [Про праці В. Б. «Микола Зеров» та «Ліна Костенко». – С. 748, 898; В. Б. і Народний Рух України. – С. 894.]

1569. Вода цілюща із Дніпра, що сил додала і добра... / В. Хмилецький // Діалог (Кременець). – 1998. – 9 верес. – С. 1: фото: [В. Б.]. – Бліц-інтерв'ю. – [«...Колиш моя мати розповідала мені історію, від якої я й досі у якійсь неймовірній напрузі. Коли батьки мої, діти “ворогів народу”, повернулись із заслання на берег Дніпра, ми не мали притулку. Я був тоді немовлям на руках у матері. Люди не наважувались приймати нас більш, як на день-два. Бо ж над нами висіло тавро “ворогів”. Але, мати мусила доглядати своє дитя. І тоді, влітку, викопувала з батьком невеличку ямку на березі Дніпра, де збиралась чиста вода, нагрівалась під сонцем і в отій воді мене купала. Оця історія запала мені в душу назавжди. Тож може та вода дала мені сьогодні сили відтворити Києво-Могилянську академію, колегіум у Кременці, залишатись самим собою і бути свідомими того, що ми є велика нація».]
1570. Рябчук М. Російський професор спілкується з українськими студентами по-англійськи // Свобода (США). – 1998. – 11 верес. – С. 3. – [Про інавгураційну лекцію Почесного професора НаУКМА С. Аверинцева, зроблену на пропозицію В. Б. англійською мовою.]

1570/р. • РОСІЙСЬКИЙ ПРОФЕСОР: рефлексії (2008)

Жоден російський амбасадор не відвідував НаУКМА! Хоч ми розсилаємо запрошення на всі наші заходи до всіх посольств. І тільки від російського – повна ігнорація. Проте наприкінці літа 1998 року на якомусь дипломатичному прийомі до мене несподівано звернувся посол Російської Федерації Дубінін із зізнанням, що хотів би відвідати Академію, бо щодня їздить мимо неї, а ніколи у нас не був. Я відповів, що радо вітатимемо пана посла, а тут іще скоро й нагода прекрасна: 1 вересня інавгураційна лекція видатного російського естетика Сергія Аверинцева, якому Вчена Рада НаУКМА присвоїла звання Почесного професора. «Це так приємно, що ви відзначили російського вченого. Я обов'язково прийду, – відповів Дубінін. – А яка тема лекції?» Я сказав і додав, що ми зустріли рідкісно толерантний підхід Сергія Сергійовича до мовної політики в НаУКМА. Довідавшись, що в університеті функціонують дві робочі мови – українська й англійська – він відразу сам запропонував свою лекцію англійською, пояснивши, що Статут університету має виконуватися беззастережно, а українською він володіє недостатньо. Дубінін спалахнув. Як це, мовляв, російський професор в Києві буде виголошувати лекцію англійською мовою... «Але це рішення Аверинцева, – пояснив я. – Він сам відмовився від винятку, право на який йому би могла надати Вчена Рада». Голос посла затремтів, навіть такому вишколеному радянському дипломату, як Дубінін, не вдалося стримати емоцій: «А, ці професори...», – зневажливо й водночас погрозово промовив він, зробивши характерний жест біля скроні. Амбасадор Дубінін на інавгураційну лекцію свого видатного співвітчизника так і не завітав. Як і до Києво-Могилянської академії взагалі...

А лекція була блискучою. Запитання ж українською мовою ми для повного розуміння перекладали Аверинцеву російською, а він відповідав англійською. Інавгураційні лекції в Могилянці завжди публічні, і, звичайно, такого видатного вченого прийшло послухати багато сторонніх людей. Одна дамочка, старанно акаючи, щоб, боронь Боже, про неї щось не подумали, виголосила довге питання-промову російською. Сергій Сергійович уважно вислухав її й відповів англійською мовою.

1571. Кондратенко С. Без «Самостійної України» життя скучна, без незалежності неможливо // Незалежність. – 1998. – 18 сент. – С. 2. – [Про виступ **В. Б.** 15 верес. на презентації з приводу 50-річчя часопису; зокрема, цит.: «**«Самостійна Україна»** є, а вот о незалежності поки можна говорити з натяжкою».]
1572. Видання йде до читача: («Самостійній Україні» 50 років) // Укр. слово. – 1998. – 24 верес. – С. 4–5. – [Про виступ **В. Б.** на презентації журналу, зокрема у заключному слові президент НаУКМА відзначив значущість того факту, що презентація «Самостійної України» відбувається в будинку, збудованому за сприяння Івана Мазепи. Цей збіг обставин він вважає не випадковим, бо паростки самостійності й незалежності Української держави беруть свій початок від далеких часів козацької доби, а також слід врахувати великий внесок гетьмана-самостійника І. Мазепи в справу відновлення державності України.]
1573. Лисовий В. На сторожі національної ідеї // Культура і життя. – 1998. – 30 верес. – С. 2. – [Про презентацію часопису «Самостійна Україна» (з нагоди 50-річчя виходу в світ першого числа) і участь у ній **В. Б.**]
1574. Булаво В. Презентація через... 50 років // Освіта України. – 1998. – 14 жовт. – С. 9. – [Презентація часопису «Самостійна Україна» у Наук. б-ці НаУКМА.]
1575. [Про участь **В. Б.** у презентації часопису «Самостійна Україна».] // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Верес. – С. 2.
1576. Леліхівський В. Ці повчальні «Німецькі сторінки» // Культура і життя. – 1998. – 30 верес. – С. 4. – [Про кн. вист. з Франкфуртського кн. ярмарку, що відкрилась 22 верес. 1998 р. у галереї мистецтв НаУКМА. Про участь у відкритті виставки **В. Б.** та Надзвичайного й Повноважного посла Німеччини в Україні Еберхарда Хайкена.]
1577. [Про нагородження **В. Б.** Орденом Святого рівноапостольного Князя Володимира Великого за значний внесок у становлення української державності, відродження духовності та сприяння в утворенні Єдиної Помісної Православної Церкви в Україні Патріархом Київським і всієї Руси-України Святійшим Філаретом.] // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Верес. – С. 2.
1578. Вручено ордени Святого Князя Володимира [...президенту Національного університету «Києво-Могилянська академія» **В. Б.**] // Уряд. кур'єр. – 1998. – 3 жовт. – С. 3.
1579. Носко-Оборонів Т. У триліття відходу у вічність професора Я.-Б. Рудницького // Мета (Філадельфія, США). – 1998. – № 361, верес.–жовт. – С. 5. – [Про Я.-Б. Рудницького: «У 1992 році брав участь у передачі повноважень УНР на руки Президента Леоніда Кравчука та окремо УММАН в екзилі (як президент від 1978 до 1992 рр.) – офіційних документів, грошового дару та книжок на руки ректора д-ра В'ячеслава Брюховецького, що відбулося в приміщенні Академії. Шкода, що ця остання подія була промовчана Києво-Могилянською академією».] – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, **0835**, 0911, 0967, 1247, **1579/р.**, 1622.)

1579/р. • **НОСКО-ОБОРОНІВ Т.: рефлексії (2009)**

Тут пошлюся ще на лист Ю. Бойка-Блохина до Ю. Шевельова в 1978 році: «Під керівництвом Рудницького і М. Лівницького постала Мазепинсько-Могилянська Академія, найбільша “наукова зірка” в них Степаненко, ще один “мовознавець-хемік”, що склав словник хемічної термінології. Про все це писати не менш гидко, як Вам читати. Але що ця братія може творити хаос, перешкоджати в роботі, творити пародію “наукового життя” перед чужинецьким світом, не улягає сумніву» // Архів Колумбійського університету. Бахметьєвський фонд. Колекція Ю. Шевельова. Вох 1.

1580. Volume I of Hrushevsky's history celebrated with book launch in Kyiv // The Ukr. Weekly. – 1998. – # 40, Oct. 4. – P. 5. – [Про участь **В. Б.** у презентації англійського перекладу першого тому «Історії України-Руси» М. Грушевського у Будинку вчителя.]

1581. Довір'я: Євген Грушка – представник благодійного фонду відродження Києво-Могилянської академії // Волинь (Луцьк). – 1998. – 6 жовт. – С. 1. – [Заст. гол. ред. незалежн. громад.-політ. газети «Волинь» – на пропозицію **В. Б.**]

1582. Куропась М. Острозьке диво: Маяк надії майбутнього України // Свобода (США). – 1998. – 9 жовт. – С. 13, 20. – (Див. також 1438.)

1583. Після свят приходять будні: (Лист до приятелів НАУКМА) // Укр. вісті=Ukr. news, (Детройт, США). – 1998. – 11 жовт.

1584. Клочко Д. «Помити» Сковороду, щоб підчистити ідеали: Учора найстаріша alma mater України відсвяткувала день народження / Фото В. Марущенка // День. – 1998. – 16 жовт. – С. 1: фото. – [Про поєднання академічних традицій і пошук нових, зокрема бурсацький карнавал з продажем «козацьких страв» – пива та кулішу за символічний «1 брюх».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., **1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.**)

1584/рус. Клочко Д. «Помыть» Сковороду, чтобы подчистить идеалы: Вчера старейшая alma mater Украины отпраздновала день рождения // День. – 1998. – 16 окт. – С. 1.

1584/engl. Clochko, D. Washing Skovoroda to Cleanse Our Ideals: Last week Ukraine's oldest alma mater celebrated its birthday // The Day: Weekly Digest. – 1998. – # 37, Oct. 20 – P. 1.

1585. Професор Олексій Гарань: «Рух перед проблемою зміни генерацій...» / Інтерв'ю вів О. Качура // Україна і світ. – 1998. – 17–23 жовт. – С. 4–6. – [Про належність **В. Б.** до Руху на певному етапі як представника інтелектуальної еліти. «...Отже, в процесі становлення і розвитку Руху намітилися явища водночас закономірні і драматичні. З Руху поступово йшли інтелектуали – люди, які спочатку значною мірою уособлювали Рух. Достатньо назвати імена Мирослава Поповича або В'ячеслава Брюховецького... Ці люди поривали з Рухом і починали займатися якимись конкретними справами.]]

1586. *Ірванець О.* На Подолі мили Сковороду і міняли гривні на «брюхи» // Україна молода. – 1998. – 23 жовт. – С. 9. – [Про восьме святкування Дня академії, який традиційно починається з акції «Чистий Сковорода», та про щорічно нові зразки грошей академії – «брюхів».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., **1008/р.**, **1053**, **1057**, 1442, 1523/@, 1584, 1587, 1665, 1676, 1689, **1875**, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
1587. *Пятериков С.* Курс «брюха» не меняється / Фото автора // Зеркало не-дели. – 1998. – № 43, 24–30 окт. – С. 13: фото. – [На фото тексти студентських об'яв: «Курс обміну – 1 брюх: 1 гривня», «1 БРЮХ – це завжди 100 баксів!!!», «Брюх – він і в Африці брюх!».] – [Про святкування Дня академії в НаУКМА.] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., **1008/р.**, **1053**, **1057**, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1665, 1676, 1689, **1875**, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
1588. *Сверстюк Є.* Загадка Києво-Могилянської академії // Наша віра. – 1998. – № 10. – С. 6. – [Незадоволення написом на стіні першого корпусу НаУКМА: «10 квітня 1996 року останній представник військово-морського політичного училища вийшов з території Києво-Могилянської академії назавжди. На фронтоні цього будинку залишаємо мозаїку як символ доби тоталітарного режиму. Хай це стане пересторогою нащадкам – будьмо мудрими, щоб не повторилося це безпросвіття. Президент НаУКМА». Написи на фронтоні: «Учиться, учиться. В. І. Ленин», «Партия – ум, честь и совесть нашей эпохи. В. І. Ленин». Автор також картає НаУКМА за те, що досі не створений богословський факультет, що церкви чи то немає, чи то вона передана не тим, кому треба...]
- «Чи маємо ми право по-овечому пасивно дивитися на університет, який претендує на першість в Україні? Адже це не приватизована фабрика, яка погоди не робить, що б вона там не випускала.
- Чи не повинні ми навідуватися в цей храм наук і цікавитися: ЯКИЙ ТИП ЛЮДИНИ ТУТ ВИХОВУЄТЬСЯ? ЯКИЙ ДУХ ПАНУЄ У ХРАМІ? ЯКОМУ БОГОВІ ТУТ ПОКЛОНЯЮТЬСЯ?.. Відродження? Великі слова лякають. Навіть відновлення – велике містичне слово. Мимоволі зупиняєшся: а може все ж таки аж таких заяв з боку пана Брюховецького не було? Нині ми часто чуємо, бачимо – а потім самі собі не віримо... Але ж не без його участі була випущена поштова марка: КИЇВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ. ЗАСНОВАНА 1632. ВІДРОДЖЕНА 1991.
- Не розбереш, що на ній зображено, але зображення на старих ґравюрах прийнято схвалювати. Новітні спудеї воліють у те не вникати. Так само, як воліють не вникати в сенс слів ВІДРОДЖЕНА 1991 р.
- І даремно, бо в що ж тоді вникати? Здоровий глузд вимагає відповіді на запитання. Це лежить у природі розуму. Бо справді, яка ж Академія з іменем Митрополита – без богословського факультету, без духовної атмосфери і навіть без церкви для спудеїв?..
- Останнім часом церкву, правда, передано до УПЦКП. Але ж бабуся мала на увазі, простою мовою кажучи, повернення духовного життя в мілітаризований двір колишньої Академії, де колись була своя церква і де співав Сковорода...
- Навіть про елементи релігійного життя в Києво-Могилянській академії говорити не заведено. Просто переносяться стандарти західних коледжів з акцентом на посилене вивчення іноземної мови...

Справді, маючи на фасаді таку емблему, опустивши її вниз для осмислення на рівні процитованої вище дощечки, може, пора зробити перші кроки до соціальної психології – не тієї полегшеної, з англomовних підручників, а серйозно спрямованої на себе?»]

1588/р. • ЗАГАДКА КИЇВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ: рефлексії (2009)

Загалом ніколи не хотілося відповідати на ці закиди. Але перечитавши, з відстані десятиліття, знову не можу збагнути, чому овечки дивляться пасивно (а барани як?) і чому так багатьом людям кортіло «навідуватися в цей храм наук» і перевіряти його, перевіряти, перевіряти, але палець об палець не вдарити, щоб пособити його будувать. І я стільки начувся про ці іноземні мови («Україні потрібні не поліглоти, а патрійоти», «Це порушення конституційних прав українців»), про англomовні підручники та вплив західних коледжів... Упаси, Господи, себе порівнювати, але чи не подібне чув так шанований сьогодні Митрополит – і про латину, і про тодішню лектуру спудеїв, і про вплив єзуїтських колегіумів...

А що говорила бабуся, то це чув я.

І марку, так само, як усі в УКМА, я вперше побачив, коли вона була надрукована... А до того й не чув про неї. Таки ось про це й не чув. Трапляється ж таке... – (Див. також 3706/р.)

1589/х. • ВЯЧЕСЛАВ СТЕПАНОВИЧ, ДАВАЙТЕ...: хуторизми (31 жовтня 1998 р.)

Вячеслав Степанович, давайте зберемось взимку у вашій хаті, познайомитесь з новими людьми, які не преслідують опр. цілі, але являються виходящими з народу, я думаю, вони цього заслуговують. А я в свою чергу дуже радий збігу обставин, що зустрівся з В. Брюховецьким, гуляв з ним в шаха, він виграв, але я бачу, що він гуляє на (3). Аркадій.

1590. [Про виставку графічних робіт в жанрі друку на тканині Андрія Тирпича під час святкування Дня Академії. Про виступ **В. Б.**] // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Жовт. – С. 1.

1591. 9 листопада в читальній залі магістерських програм наукової бібліотеки відбулася урочиста передача до книгозбірні НаУКМА книг, подарованих за сприяння Посольства Великої Британії та Брит. Ради // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Листоп. – С. 1: фото: [С. Рой, В. Полтавець, **В. Б.**]

1592. Довгич В. Дарунок тижня: 200 кілограмів знань // Час. – 1998. – № 6, 13–20 листоп. – С. 2: фото: В. Брюховецький та посол Великої Британії Рой Стівен Рів. – [Про виступ **В. Б.** при передачі книжок видавництва «Oxford University Press» і «Longman», зокрема 50 томів з «Бібліотеки тисячоліття». «Президент Могилянки Вячеслав Брюховецький висловив британським друзям побажання... догнати й перегнати Америку. Річ у тім, що цей дарунок заважив 200 кілограмів, а американці передали Академії 2 тонни літератури».]

1593. National University of Kyiv-Mohyla Academy: symbol of the rebirth of Ukraine // The Ukr. Weekly. – 1998. – # 47, Nov. 22. – P. 8, 12: photo: NUKMA President Viacheslav Brioukhovetsky with Natalia and Bohdan Kowal of Connecticut, who contributed \$ 100 000 to support the University. – [Інформація про візит **В. Б.** до США і Канади від 30 листопада до 10 грудня.] – (Див. також 1557, 1891.)
1594. [Інформація про візит **В. Б.** до США і Канади від 30 листопада до 10 грудня.] // The Ukr. Weekly. – 1998. – # 47, Nov. 22. – P. 12.
1595. Гальчук О. В. Античні традиції у творчості Микола Зерова: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Спец. 10.01.01. Українська література / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1998. – 17 с. – На правах рукопису. – Див. с. 2.
1596. Переднє слово // Проблеми утвердження і функціонування державної мови в Україні: Матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 28–29 листоп. 1996 р. / Ред. кол.: О. Калиновська та ін.; Упоряд. В. Житник; НаУКМА, НТШ (США). – К., 1998. – С. 3–4.
1597. Ірванець О. Києво-Могилянська академія на шляху в нове тисячоліття // Тусовка (Кривий Ріг). – 1998. – № 23, нояб. – С. 6–7: фото: В. Брюховецький вручає дипломи. – С. 7. – [Про звіт **В. Б.** Довірчій Раді НаУКМА. – С. 7.]
1598. [З 1 по 10 грудня президент НаУКМА перебував у Канаді та США.] // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998, груд. – С. 2. – [Про зустрічі **В. Б.** з керівництвом канадських і американських університетів. В Торонто він брав участь у Світовому Конгресі Українців, де виступав на сесіях, присвячених проблемам розвитку української журналістики та розв'язання міжконфесійних відносин в Україні.]
1599. Programs span the arts, health care, business and education in Canada, Ukraine and Eastern Europe: The Partnership // Centrepieces = Вісті з центру: Бюлетень Українського центру засобів і розвитку (Едмонтон, Канада). – 1998/1999, Fall. Winter – P. 4: photo: Signing a partnership agreement between GMCC and NaUKMA (l to r) Dr. Gerry Kelly, then GMCC President, Dr. Viatcheslav Brioukhovetsky, NaUKMA President and Dr. Petryshyn. – [Про співпрацю між Grant MacEwan Community College та НаУКМА.]
1600. Черненко С. Книги, привезені доброчинним фондом, роздадуть студентам безплатно // Хрещатик. – 1998. – 4 груд. – С. 6. – [Про виступ **В. Б.** на відкритті Київської філії Фонду «Сейбр–Світло» у Наук. біб-ці НаУКМА.]
1601. Якимчук О. Відроджена альма-матер // Голос України. – 1998. – 4 груд. – С. 15. – [Про участь **В. Б.** в «Інавгурації-98» Острозької академії та його виступ. «...Острозька академія відродилася Божим благословенням цієї багатой, але обкраденої, винищуваної століттями землі. А вона все-таки живе. Живе в цих молодих людях, які є щастям, гордістю, майбуттям. Ми пишаємося нашими дітьми, що відроджують святині. Я готовий упасти на коліна перед тими, хто відродив Острозьку академію».]
- 1601/рус. Якимчук А. Возрождённая альма-матер // Голос Украины. – 1998. – 4 дек. – С. 15.

1602. *Іценко Г.* Найкращому студенту – найвищу стипендію // Україна молодода. – 1998. – 17 груд. – С. 7. – [Про переможців конкурсу «Студент-98» і про привітання їх **В. Б.**, зокрема студента НаУКМА К. Гомми – переможця у номінації «Мистецтво і культура».]
1603. Щирі вітання // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Груд. – С. 2: фото: [**В. Б.** вітає К. Гомму з нагородою «Студент Києва-98».]
1604. *Ястремський О., Гриценко О.* Основи мікроекономіки: Підручник. – К.: Т-во «Знання», КОО, 1998. – 714 с. – Див. с. 272–273. – [Розділ «7.1.1. Ризик Брюховецького».]
1605. [23 грудня відбулася щорічна сесія Академічної конференції, в якій взяв участь президент НаУКМА.] // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Груд. – С. 2: фото: В ході конференції було вручено диплом Почесного доктора НаУКМА п. Віктору Китастому [**В. Китастий, В. Б., В. Полтавець**].
1606. *Завірюха Л. А.* Самопізнання як пошук гармонії // Життєві кризи особистості: У 2-х ч. / Ін-т соц. і політ. психології АПН України. – К., 1998. – Ч. 2. – С. 320–337. – Див. с. 336–337.
- 1607/с. Ukrainian poetry in the context of the European Modernism / *V. Brioukhovetsky, T. Hundorova, V. Zhytnyk* // XII Międzynarodowy kongres sławistów, Kraków, 1998: Strzeszenia referatów i komunikatów (Literaturoznawstwo. Folklorystyka. Nauka o kulturze). – Warszawa: Energia, 1998. – P. 268. – Abstract.

Rumor publicus:

1894. Житник Володимир Костьович: Біобібліогр. покажч. – К., 2000, див. № 277.

1608. [Поздоровлення викладачів, спудеїв, співробітників, наших друзів і прихильників... з Новим Роком та Різдом Христовим] // Академ. панорама / НаУКМА. – 1998. – Груд. – С. 1.
1609. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 4: Філологія / Ред. кол.: *В. П. Моренець* (голова), *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд. *В. П. Моренець*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 1998. – 146 с. – Член ред. колегії.
1610. **Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 1998. – № 1–12. – Член ред. ради.
1611. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Співки письменників України. – К., 1998. – № 1–12. – Член ред. колегії.
1612. **Ред.:** Пам'ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 1998. – № 1–6. – Член ред. колегії.
1613. **Ред.:** Дух і Літера / НаУКМА. Центр європ. гуманітар. дослідж. – К., 1998. – № 3–4. – Член наукової ради.
1614. **Ред.:** Політична думка: Український науковий журнал. – К., 1998. – № 1–4. – Член міжнародної консультативної ради.

1999 рік

1615. *Фаріон М.* Вячеслав Брюховецький в Америці // Свобода (США). – 1999. – 15 січ. – С. 5, 6: фото: Президент Університету ДіПол о. Джон Міноуг, голова Комітету міст-побратимів Чикаго–Київ Марта Фаріон, Президент НаУКМА проф. Вячеслав Брюховецький, виконуючий обов'язки генерального консула України Людмила Протасова, директор міжнародних зв'язків Марк Саліван, декан факультету бізнесу Рональд Патен. – [Про участь **В. Б.** у сьомому з'їзді Світового Конгресу Українців. «У виступі, присвяченому питанням взаємин між церквами в Україні, Вячеслав Брюховецький наголосив на надзвичайній важливості розв'язання проблеми Православної Церкви в Україні і створення єдиної помісної Української Церкви».]
1616. 19 січня відбулась дискусія за круглим столом «Якою має бути школа журналістики?» // Академ. панорама / НаУКМА. – 1999. – Січ. – С. 1: фото: [**В. Б.** і Віталій Довгич.]
1617. 22 січня офіційно відкрито Японський центр в Україні при НаУКМА... // Академ. панорама / НаУКМА. – 1999. – Січ. – С. 1: фото. – [В урочистій церемонії взяли участь **В. Б.**, Надзвичайний і Повноважний Посол Японії в Україні п. Ю. Курокава, директор Японського центру п. Т. Сато, Генеральний секретар зі сприяння п. С. Сuedзава та заступник голови Національного Агенства України з питань європейської інтеграції п. О. Бродський.]
1618. Приклад Японії вартий уваги / Фото Г. Кубланова // Вечір. Київ. – 1999. – 26 січ. – С. 3. – Підпис: Інф. «ВК». – [Коментар **В. Б.** про відкриття при НаУКМА Японського центру.]
1619. *Хоменко Н.* Драматических дел мастера // Сегодня. – 1999. – 28 янв. – С. 10. – [Про презентацію антол. молоді укр. драматургії «У чеканні театру» у НаУКМА. **В. Б.** з гордістю зауважив, що третина авторів – могилянці.]
1620. *Добжанская Б.* Поел суши – и в центр спешу / Фото В. Голейко // Независимость. – 1999. – 29 янв. – С. 2: фото: [**В. Б.** з послом Японії в Україні Юдзи Курокава 22 січня під час офіційного відкриття Японського центру в Україні при НаУКМА.]
1621. *Вячеслав Брюховецький:* Наказ номер один: «Я починаю працювати!» / Фото В. Марущенка // Гранд. – 1999. – № 1. – С. 24–27: фото: [**В. Б.**]. – [Інтерв'ю про перші кроки ун-ту.]

1621/р. • НАКАЗ НОМЕР ОДИН...: рефлексії (2009)

Сумний і невеселий сидів собі на лавці... Так-так, як сотник Забрюха Микита Уласович. Тільки ж не було в мене ні китайових синіх штанів, ані кріпкої роменської кабаки, ні люльки і гаманця, каламаря, гребінця і повної карватки ще торішньої дулівки... А так, якби ото повернутися в дев'ятнадцяте століття, то все б виглядало подібно: і голова нечесана, і чуб не підголений, і пика невмита, й очі заспані, й уси розкуйовджені, і сорочка розхристана... Та за вікном світлиці густою прохолодою мжички сіялося 15 листопада 1991 року. Вже два місяці, як Кравчук видав розпорядження про відродження Академії. Але нічого не рухалося і, відчував я, що не буде рухатися, бо, кому треба, використав нагоду, як тепер кажуть, попіаритися, а кому не треба, то й хай воно горить...

Отож, сумний і невеселий, міркую, як же його діяти. Оббивати пороги високих палат марно. Писати статті про важливість цієї справи? А начальство, було перестрашене незалежністю, потроху придивилося до резонансу тих викривальних статей, та й швидко призвичаїлося – не лячно, з партії вже ж не виженуть, а все інше...

Отож 15 листопада 1991 року, сумний і невеселий, сидів я в своїй відомій комунальній квартирі на Челюскінців, 8. Відомий не стільки тому, що там був створений остаточний текст проекту програми Руху¹, не тому, що там натхненно виспівана на папір концепція відродження КМА². І навіть не тому, що після дореволюційного двірника в ній, мабуть, жив юний поет революції Василь Чумак. Відомий, бо достеменно знаю, що з початку 30-х років найбільші дві кімнати в ній займав авторитетний швейцар київського торгсіню, що розташовувався на місці теперішнього готелю «Хрещатик», Пантелеймон Власович Тверської. Хоч справжнє прізвище його було Панікадило, але воно якось не припасовувалося до торгсіню й тодішньої боротьби з релігією. Добрі люди порадили прізвище змінити на благородніше. А оскільки друг дитинства Берко Шкляр, з котрим вони сусідували на прибазарній ходорівській вулиці, перебравшись до Києва, на високому печерському Тверському тупику проживав, то й вибрав Пантюша таке благозвучне прізвище. Був він неговірким грубим плохим добряком з рудуватою кошлатою, але ухаженою бородою. Носив на голові, навіть улітку, високого чорного циліндра, що робив його просто недосяжним у висоту. Та якось, хильнувши з горя енну чарчину, щось про голод він не теє буркнув... Якраз у розпал цих моїх хаотичних (знаєте, як одна думка несподівано чіпляється поза видимою логікою за іншу) міркувань повз вікно проходив, зігнувшись проти вітру під опором величезної картаті синьо-червоно-жовтої парасолі, Адік, малорослий, худючий, з очима подібними на маленькі крутливі шарикопідшипники, з недоголоною завжди шиєю і кадиком, що скидався на другого носа. Він дитиною також мешкав у цій квартирі, а по війні перебрався на кращу житло-площу в нашому ж таки будинку. І досить живописно переповідав деталі арешту й особливо обшуку: «Чути було аж до нас, як Пантелеймон Власович своїм густим басом ви-магав подзвонити до Сташевського, але йому не дозволили. Може, схований “припёк” ще досі десь покоїться, дуже вже паркет обстукували, та нічого не знайшли... А ви знаєте, до Пантюші й уночі приходили якісь селяни. Що вони приносили, не знаю... А ви знаєте... – (“А ви знаєте, – нахилився був учора до мого вуха Адік, уважно роззирнувшись по Володимирській гірці, де він перестрів мене під час моєї вранішньої фіззарядки, – у нашому будинку тільки я та ви зі своїми дітьми розмовляємо по-українськи. Правда, ви ще й на вулиці...”) – А ви знаєте, Пантюші благоволив Кіріл Філіпович Сташевський, великий тоді чоловіку Києві, усім торгсіню керував. Вони баньку, ось тут поряд, разом щочетверга відвідували, – розповідав колись мені Адік. – За Пантюшою слава ходила, що він неперевершено віником орудував і нібито й у парній не знімав циліндра. І от Кіріл Філіпович поїхав у закордонне відрядження, а Пантюшу забрали. Назавжди».

Еврика! – вигукую. Адже Петро Петрович поїхав у закордонне відрядження!³ Можу робити, що заманеться! «Не вспом'яни моїх первих беззаконій, друже!»

Я відсуваю каламар... Відкладаю авторучку... Тобто включаю куплений ще під час роботи в Америці «Machintosh».

Пишу наказ № 1: «З 16 листопада 1991 року я покладаю на себе обов'язки ректора Університету “Києво-Могилянська академія”». Підпис – В. С. Брюховецький. Дата – 15 листопада 1991 р.

Все! Стає легше на душі. Контора створена, завтра почну брати людей на роботу! – (Див. далі 3706/р.)

¹ Див. 0978/т., 2554, 3859.

² Див. 2089/т.

³ Див. 1247, 2089/т.

1622. *Дзира Я.* Пошануймо свою славу. Ярослав-Богдан Рудницький – учений, патріот // Пам'ятки України. – 1999. – № 1. – С. 145–159. – [«У неділю 23 серпня 1992 року президент УММАН Я.-Б. Рудницький передав ректорові В. Брюховецькому архів і видання Академії, а також грошову пожертву на діяльність відновлюваного закладу. Це, здавалося б, мав бути урочистий акт, що знаменував наступність академічної традиції. Проте в дійсності він більше нагадував засідання “підпільного обкому партії”. Серед кільканадцяти присутніх не було жодного викладача, студента, не потрапили сюди навіть ті, хто спеціально прибув до Києва з-за океану на акт передачі, як, приміром, професори Любомир Винар та Яр Славутич. Через день на урочистостях з нагоди відкриття університету організатори не вважали за потрібне вшанувати всесвітньо відомого вченого, президента УММАН запрошенням до гурту почесних гостей на трибуні. Старий високоінтелектуальний професор був дуже сприкрений усім цим і з сумом висловлював побоювання, що Академія може потрапити в чужі, не українські руки і в ній не буде духу Сагайдачного, Могили, Мазепи, що тут пануватимуть професори-комерсанти. Нині в старому корпусі Академії, відремонтованому за гроші канадської діаспори, розмістився Центр сучасного мистецтва й адміністрація Програми міжнародного фонду “Відродження” Джорджа Сороса. У Центрі – колись чоловічому монастирі Могили й Сагайдачного – розгортаються різні модерні експозиції, включно з виставкою еротичної фотографії. [...]
- Діяльність університету сьогодні, як нам видається, скосмополітизована. Багатьох студентів, їхніх батьків вабить стежка, яку начебто прокладає цей заклад на Захід. А окремі професори з Заходу мають змогу збагатити свою творчу біографію тим, що вони, мовляв, професори київського університету. І пригадується, що колись, у добу Сагайдачного й Мазепи, в Академії панував справді український християнський дух, буяла наша мова». – С. 154.] – (Див. також 0133, 0136, 0417, 0745, 0748, 0762, 0780, 0790, 0791, 0817, 0835, 0911, 0967, 1247, 1579, 1579/p.)
1623. *Кондратенко С.* Канада нас научит. С деньгами придеться подождать // Независимость. – 1999. – 2 февр. – С. 14. – Визит. – [«Жан Кретьєн выступил, в частности, перед студентами Национального университета “Киево-Могилянская академия”, назвав их “будущей политической элитой украинского общества”».]
1624. *Рапіна Л., Єгорова О.* «На вас покладено відповідальність визначити шлях нової України», – з такими словами звернувся Прем'єр-міністр Канади Жан Кретьєн до студентів Національного університету «Києво-Могилянська академія», який відвідав під час свого офіційного візиту до України / Фото В. Артюшенка // Освіта України. – 1999. – 3 лют. – С. 1: фото: [В. Б. з учасниками зустрічі.] – [Про виступ В. Б. на зустрічі про зв'язки між Україною та Канадою в галузі освіти, зокрема співпрацю НаУКМА з багатьма університетами Канади.]
1625. *Брунь С.* Нове в підготовці майбутніх журналістів // Укр. слово. – 1999. – 4 лют. – С. 13. – Освіта. – [Про виступ В. Б. на засіданні «круглого столу» новоствореного департаменту журналістики в НаУКМА; про підготовку журналістів-аналітиків.] – (Див. також 1806, 2007/@, 2011, 2091, 2103, 3771, 3772.)

- 1626/@. Жулинський М. Безодня української печалі... // З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 1999. – № 1/2. – С. 483. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sbu.gov.ua/sbu/doccatalog/document?id=42800>
1627. Шостою лютого Президент НаУКМА В. Брюховецький взяв участь у конференції ЮНЕСКО «Освіта в галузі прав людини» з доповіддю «Права людини і університетська освіта» // Академ. панорама / НаУКМА. – 1999. – Лют. – С. 2.
1628. Підписано нову угоду // Академ. панорама / НаУКМА. – 1999. – Лют. – С. 2. – [Про відвідання В. Б. на запрошення М-ва освіти Фінляндії Гельсін. ун-ту та ун-ту м. Турку.]
1629. Коробова Т., Гаврилова І. Рух Руху: від партії особистості до партії особистостей // День. – 1999. – 2 берез. – С. 1, 4: фото. – [Про позачерг. Х Всеукр. з'їзд НР України 28 лют. 1999 р. «Президент Києво-Могилянської академії п. Брюховецький, наприклад, говорячи про колективну провину Руху у зрощенні авторитарного режиму в партії, персонально голови секретаріату Богдана Бойка нагадав, як той вимикав мікрофон інакодумцям. Пан Бойко, котрий сидів за столом президії, одразу ж підвівся і з поклоном щиро (напевно) вимовив: "Прошу вибачення!"»] – (Див. також 0918.)
- 1629/рус. Коробова Т., Гаврилова И. Движение Руха: от партии личности к партии личностей // День. – 1999. – 2 марта. – С. 1, 4.
- 1629/engl. Korobova, T., Havrylova, I. Rukh: From Personality Cult to Personalities // The Day: Weekly Digest. – 1999. – # 8, March 2. – P. 1, 2.
1630. Рух звільнився від Чорновола: Із Х-го позачергового з'їзду Руху // Свобода (США). – 1999. – 5 берез. – С. 1, 6. – [Про виступ В. Б.]
1631. Оновлюється Народний Рух України. Новим керівником рухівської фракції Верховної ради України та головою Народного Руху України обрано Юрія Костенка. Що сталося в Народному Русі? Чому так раптово відбулися зміни «історичного» Чорновола? // Укр. газ. – 1999. – 11 берез. – С. 1; 25 берез. – С. 1. – Підпис: Головний редактор. [В. Жолдак]. – [Про позачерг. Х Всеукр. з'їзд НР України 28 лют. 1999 р. Про запрошення В. Б. на з'їзд (ІХ) та його виступ, що не відбувся. В. Б. спеціально приїхав із санаторію на особисте прохання В. Чорновола, котрий попросив його виступити. Але слова йому не дали. Все це з'ясувалося в розмові В. Б. з головним редактором «Української газети». В. Б.: «Чому страйкуючі шахтарі йдуть до нинішніх комуністів, а не до Народного Руху? Чому Україна не українська? А тому, що Рух перетворився на авторитарну комуністичну організацію; ми всі розпоршилися поза Рухом, хоча були в Русі; Чорновол не бачив реальності, він мав ілюзії, що вибори виграли; треба всьому Центральному проводу піти на чорноволівський з'їзд і розповісти про все, як воно є» – з виступу В. Б. на Х з'їзді НРУ; Жолдак В.: «В'ячеславе Степановичу, а що ви збиралися сказати тому з'їздові (ІХ)?». В. Б.: «Багато що... Але головне: я хотів запропонувати, щоб і Чорновіл, і Костенко, якщо вже виникла така вогненебезпечна для РУХу ситуація, щоб вони обидва відмовились від посади голови НРУ, а з ними за власним бажанням "звільнилися" б всі їхні заступники. Після цього відразу треба зібрати позачерговий об'єднавчий з'їзд, щоб делегати від усіх областей обрали єдиного голову більшістю голосів. Усі тоді скажуть: ось наш провідир, слухаймо всі його!». – 25 берез. – С. 1.]

1632. Студентський театр «LUDUS», або Історія про те, що в боротьбі держави зі своєю культурою остання не завжди приречена на поразку / Сторінку підготував Д. Стус // Час. – 1999. – № 9, 5–12 берез. – С. 6. – [Про роль **В. Б.** у становленні в 1994 р. студентського театру НаУКМА.]
1633. Сватко Ю. І. Конференція ЮНЕСКО // Академ. панорама / НаУКМА. – 1999. – Берез. – С. 5. – [«Демократичне врядування і культура миру в країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи» 24–26 берез. 1999 р., м. Київ під патронатом Уряду України і Генерального директора ЮНЕСКО п. Фредеріко Майора. Про виступ **В. Б.**]
1634. 30 березня відбулась зустріч президента та ректора НаУКМА з делегацією Університету Альберти (Канада)... Договір про співпрацю між НаУКМА та Університетом Альберти було підписано ще 1994 року... // Академ. панорама / НаУКМА. – 1999. – Берез. – С. 2: фото. – (Див. також 1126, 1635.)
1635. Президент Альбертського університету відвідує Україну // Канад. ін-т укр. студій: Річ. огляд. – 1999. – С. 6–9: фото: Ректор Сергій Іванюк, президент Родрик Фрейзер і президент Києво-Могилянської академії Вячеслав Брюховецький. – С. 7. – Особлива подія. – [Про прийом **В. Б.** президента АУ Родрика Фрейзера 30 берез. 1999 р. в НаУКМА, екскурсію університетським містечком та обговорення проблем вищої освіти.] – (Див. також 1126, 1634.)
1636. Vivat Academia / М. Horobets, А. Hlazovy // Welcome to Ukraine. – 1999. – # 3. – Р. 44–47: photos: Profesor Vyacheslav Bryukhovetsky, President of the University of «Kyiv-Mohyla Academy»; At the cross of the symbolic grave of Hetman Petro Sahaydachny on the University of Kyiv-Mohyla Academy campus; The Kyiv-Mohyla Academy faculty and students at the ceremony of awarding the Honorary Doctor Diploma to Leonid Kravchuk; [V. Bryukhovetsky and NaUKMA's logo.]; Larysa Bryukhovetska, editor in chief of Kinoteatr [...] magazine, and Olga Bryukhovetska, a member of the editorial board, discussing the next issue of their magazine one of the co-founders of which was the University of Kyiv-Mohyla Academy.
1637. Людина з ХХІ століття // Валеологія. – 1999. – № 3. – С. 6. – [Вступ до передруку статті В. І. Вернадського «Українське питання і російська громадськість».] – (Див. також 0431.)
1638. Рябошапка В. Студенти «Могилянки» будуть венчатися в своїй церкві // Сьогодні. – 1999. – 7 апр. – С. 10: фото: Волнующий момент: [**В. Б.**, О. Омельченко, митрополит УПЦ КП Філарет та Г. Романюк під час урочистої події – підняття хреста на баню церкви Благовіщення Пресвятої Богородиці.]
1639. Хижняк З. Білий голуб і золотий хрест в синьому небі над Подолом // Поділ і ми. – 1999. – № 4. – С. 1–3: фото: [**В. Б.** на урочистій події – піднятті золотого шестиметрового хреста на бані Благовіщенської церкви КМА.]
1640. Уроки Аверинцева // Дух і Літера / Ред.: К. Сігов, Л. Фінберг та ін.; Наук. рада: В. Брюховецький та ін. – К., 1999. – № 5–6. – С. 287–289. – Honoris causa. – (Див. також 0957, 0958, 0960, 0966, 1701.)

1640/т. • УРОКИ АВЕРИНЦЕВА: текст

Уперше Сергія Сергійовича Аверинцева мені пощастило зустріти 1993 року в Парижі на колоквіумі, де обговорювали філософські аспекти проблеми «Великий інквізитор: учора і сьогодні». Перед його виступом я був дещо збентежений: досі позаочі уявляв я собі Аверинцева зовсім інакшим. Але все змінилося, щойно він почав говорити. В доповіді мовби невидимо-чарівним скальпелем розсікали літературний організм, розщепляли філософську проблему. І водночас аналіз вкорінювався в цілісне відчуття живого світу Достоевського, існуючи в потужному інтелектуальному полі самого дослідника. Кожен з учасників колоквіуму, не сумніваюся в цьому, із великим духовним напруженням сприймав цей урок Аверинцева, занурюючись у могутній внутрішній світ дослідника, такий до щему знайомий із його публікацій, починаючи з 60-х років.

Заочне ж знайомство з Аверинцевим у мене, як, гадаю, й у переважної більшості представників мого покоління, почалося з його знаменитих енциклопедичних статей. Недаремно про них так багато згадують нині. Тоді, за часів, коли догму ідеологічно вважали ледь не чеснотою, це був прорив Світлої Істини до наших душ. Саме тому мені Аверинцев уявлявся ледь не дисидентом, який до хрипоти в голосі міг би відстоювати свої погляди. Потім прийшли його монографії, читати які завжди хотілося неспішно, вглиблюючись і вглиблюючись у метод дослідника, що базувався на колосальних знаннях, але не просто знаннях, – вони виглядали як багатоголосся духовного набутку всього людства. І диво – часом бувши аналітично-безжально препарованими до найвищого порядку узагальнень, ці духовні скарби ніколи не самознищувалися, як то стається при відстороненому, відчуженому їх сприйнятті. Саме тому розвідки Аверинцева є не просто науковими текстами, але для мене, наприклад, вони мають самодостатню естетичну сутність.

Пригадую, як наприкінці 70-х років я захоплено читав блискучу монографію Аверинцева «Поетика ранньовізантійської літератури». І раптом деякі закономірності цього далекого хронологічно, естетично й соціально світу, закономірності, відкриті Аверинцевим, підштовхнули мене до розв'язання проблеми, над якою я тоді працював: визначення сутнісної специфіки літературно-мистецької критики як виду творчої діяльності. Це стосувалося точно виявленої Аверинцевим присутності елементів естетики, яка ще не виокремилася в теоретичну дисципліну, на терені інших видів духовної діяльності. «Відсутність науки естетики, – писав він, – передбачає, як свою передумову і компенсацію, щонайсильніше естетичне забарвлення всіх інших форм осмислення буття (як, навпаки, виділення естетики в особливу дисципліну компенсувало ту деестетизацію світорозуміння, що нею було сплачено за народження новоєвропейської “науковості” й “практичності”»». Саме такий методологічний підхід, застосований до літературно-мистецької критики, допоміг мені зрозуміти феномен її існування, зокрема і особливо в українській культурі, де вона змушена була виконувати різнопланові функції, компенсуючи відсутність багатьох інших компонентів тодішнього (XVII – початок XX ст.) стану естетичного та суспільного «організму» нації.

Завжди вражає дар Сергія Аверинцева до узагальнень на, здавалось би, безмежному емпіричному матеріалі. Це характерно і для статей, що публікуються в журналі «Дух і Літера». Перша з них – інавгураційна лекція, читана англійською мовою 1 вересня 1998 року з нагоди присудження вченому звання Почесного Професора Національного Університету Києво-Могилянська академія. Друга – пекучий згусток роздумів Сергія Аверинцева, в яких проектується його власна перспектива бачення майбутнього християнства. Як правило, такого роду статті є дуже особистісними і тут ми нерідко знаходимо привід до полеміки. Можна навіть зауважити доволі невластиві Аверинцеву нотки імперативного натиску у викладі своєї концепції. Але ці болючі й вистраждані прогнози примушують серйозно замислитися над «досвідом орієнтації» видатного вченого.

Я думаю, чому в моїй уяві аж до 1993 року Сергій Сергійович Аверинцев поставав якоюсь іншою (зовнішньо, звичайно) особою, ніж він є насправді – глибокоінтелектуальний, спокійний, толерантний, виважений і мудро закоханий у красу світу. Та я просто був підвладний тоді банальному стереотипу, – борець мусить бути весь розбурханий, схвилюваний, непокірний, вибуховий... Але, з іншого боку, як було мені заочно уявляти Аверинцева, коли його статті й монографії хоч і виходили в підцензурних радянських видавництвах, але сприймалися нами мало не як дисидентська література? А як було уявляти Аверинцева, коли він відмовився від Державної премії СРСР, протестуючи проти кривавих подій часів агонії комуністичного режиму – бійні біля Вільнюської телевежі в 1991 році? Чи багато таких сміливців тоді виявилось?

Сила внутрішнього переконання, природної інтелектуальності, коли вони поєднуються з неагресивною всепереможністю потужного таланту, є речами тривкими, якщо не вічними, і тому невідхильними в будь-якій ситуації. В цьому також полягає для всіх нас урок Аверинцева.

1641. *Kostenko, L. Cultural Aura of Nation or a Defect in the Main Mirror / Photos by S. Marchenko // Welcome to Ukraine. – 1999. – № 4. – P. 78–81. – P. 80: photo: V. Briukhovetsky, President of the National University of Kyiv Mohyla Academy, and Lina Kostenko with NUKMA students after Kostenko's lecture.*
1642. **Photo:** On The Cover: Pictured with Tamara Denysenko are Mirko Pylyshenko, board member, World Council of Ukrainian Cooperatives, Viatcheslav Briukhovetsky, President the University of «Kyiv-Mohyla Academy» and Dmytro Hryhorczuk, president UNCUA // Кооперативна думка=Credit union opinion (Рочестер, Нью-Йорк). – 1999, літо. – Ч. 175. – 1–2 стор. обкл. – [Фото на 1-й сторінці обкладинки.]
1643. Історією покликаній... // Літ. Україна. – 1999. – 8 квіт. – С. 8. – Підпис: *В'ячеслав Брюховецький*, письменник. – [До трагічної загибелі *В. Чорновола*: «Загибель кількох політичних діячів в Україні за останні роки – це як смерч, що несподівано вириває з ґрунту могутні вікові дуби. Так, може, він і не був ідеальним політиком... Втім що таке “ідеальний” політик? Чи ми це знаємо? Але ми добре знаємо, що це була, принаймні у теперішній Верховній Раді, чи не єдина людина (не применшуючи значення й гідності інших), яка он ще з яких років так принципово і непоступливо боролася за Україну в Україні. Дай Боже, щоб приклад і пам'ять по ньому згуртувала всіх нас на чесній, прямій і безкомпромісній дорозі, якою він все своє життя йшов. Кожна людина в Космосі неповторна, але є люди, яких в історії одного народу негусто, – В'ячеслав з-поміж них».]
1644. *Голубева О.* Встановлено новий купол Благовіщенської церкви / Фото *В. Струмковського* // Хрещатик. – 1999. – 9 квіт. – С. 2: фото: За хвилину почнеться встановлення хреста на купол Благовіщенської церкви. [В. Б. разом з патріархом Філаретом, О. О. Омельченком, Г. М. Романюком, М. М. Кравцем.] – Відродження.
1645. Презентація книг Юрія Паславського // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1999. – № 15, 11 квіт. – С. 4. – [Презентація книг мешканця перемістя Чикаго, що відбулася у наук. б-ці НаУКМА. Згадка про книжкову колекцію *В. Б.*]

1646. В'ячеслав Брюховецький: «Вірю: за нашими випускниками прекрасне майбутнє» / *Т. Карпенко* // Гімназія: Газета Сумської гімназії № 1. – 1999, квіт. – № 4. – С. 4–5. – Запитували? Відповідаємо!
1647. *Миколаєнко ІІ*. Будні и праздники святынь: На прошлой неделе, в канун праздника Благовещения, был торжественно увенчан крестом купол церкви Благовещения Пресвятой Богородицы, расположенной в Киево-Могилянской академии / Фото *Д. Санина* // Независимость. – 1999. – 14 апр. – С. 6: фото: Александр Омельченко и президент Киево-Могилянской академии Вячеслав Брюховецкий во время церемонии водружения креста. – Событие.
1648. Працюємо на результат / *Т. Шаповаленко* // Світло. – 1999. – № 4. – С. 17–21: фото: В. Брюховецький.
1649. Втрати суспільства від запровадження тарифів, квот, субсидій та ліцензій, 14–15 квіт. 1999 р.: Програма третьої щорічної конф. EERC. – [Б. в., б. д.] – 1 с. – [Про виступ *В. Б.*]
1650. «...Ми б хотіли, щоб до нас йшли майбутні державотворці...» / *Т. Карпенко* // Вперед (Суми). – 1999. – 5 трав. – С. 4.
1651. Куди піти, щоб там навчатись / *Т. Карпенко* // Добрий день (Суми). – 1999. – № 19, 13 трав. – С. 5. – Освіта.
1652. В. С. Брюховецький: «Вступних іспитів у нас немає» // Новини (Суми). – 1999. – № 19, 13 трав. – С. 3. – Запитуйте – відповідаємо. – [Відповідь на запит слухачки школи молод. кор. *Т. Карпенко* про вступ до НаУКМА.]
1653. 17–21 травня [відбулася] восьма сесія Академічної конференції. Президентом НаУКМА на 1999–2004 рр. обрано доктора філологічних наук В. Брюховецького // Академ. панорама: Дайджест / НаУКМА. – 1999. – С. 1.
1654. Звітна доповідь президента НаУКМА В. С. Брюховецького: 17 травня 1999 р. – Острозька академія; 19 травня 1999 р. – Миколаївська філія; 21 травня 1999 р. – НаУКМА / НаУКМА – К., 1999. – 46 с. – Вибори президента НаУКМА. – [«Формально цей звіт має охоплювати останні п'ять років нашого розвитку. Але я дозволю собі робити, коли відчуватиму потребу, екскурси до самих початків відродження Києво-Могилянської академії – адже на шляху, пройденому за сім з половиною років, перші два з половиною надзвичайно важливі. Більше того. Чимало з наших досягнень, так само як і проблем, закорінені саме в тому початковому періоді. ...11 вересня 1990 року в заяві Української Наукової Асоціації, громадської організації, створеної тоді на протидію офіційній і прокомуністичній академії наук УРСР, чи не вперше за радянського часу публічно заявлялося про необхідність відновлення Києво-Могилянської академії як “вищого навчального закладу загальноєвропейського значення”, що водночас став би “одним з осередків морального та духовного відродження української нації”. 13 червня 1991 року до відповідного комітету Верховної Ради була подана перша доповідна записка з обґрунтуванням відновлення діяльності Академії. Записка ця мала досить наївний характер, відрізнялася більш ентузіастичним духом, ніж прагматичним аналізом можливості відродити те, що, здавалось би, вже втрачено назавжди. Проте в ній пропонувалась ідея нова, виклична і, водночас – з погляду здорового глузду – неможлива для реалізації. Тому навіть найстійкіші ортодокси комуністичної ідеології та пролетарського інтернаціоналізму, загартовані в боях з українським буржуазним

націоналізмом, але трохи розгублені у вирі незвичних для них гасел горбачовської “перебудови”, якимось ніяково стнали плечима: “Ну, спробуй”. Вони ж бо добре знали, що таке бюрократична машина, налагоджена за сім десятиліть радянської влади... Це, на щастя, лише теоретично усвідомлювали ініціатори відродження Академії, інакше за цю безнадійну справу навряд чи взялися б. Така колізія відбивала загалом тодішній стан нашого суспільства, перевтомленого репресивним характером тоталітарного режиму. Загата мовчання й пасивності прорвалася, різні ідеї з’являлися в суспільному житті, кожна сміливіша за іншу. На жаль, багато з них лишилося тільки приводом балакунам від політики для вправ з багатослівного красномовства на мітингах, а згодом у парламенті. Якби ідеї початку дев’яностих років були бодай наполовину реалізовані практичною непоспішливою, але буденно послідовною працею, Україна сьогодні була б іншою державою». – С. 1.]

Rumor publicus:

3227. *Господарисько М.* Внесок української діаспори у становлення Києво-Могилянської академії // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. – Л., 2006, див. с. 9.
1655. *Грушецький Д.* Як тебе не любити – Києве мій // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1999. – № 21, 23 трав. – С. 3. – Читацька трибуна. – [Про **В. Б.** як президента відродженої Києво-Могилянської академії.]
1656. «Якщо Омельченко щось обіцяє, він це робить» // Колега: Газета студентів НаУКМА. – 1999. – Трав. – С. 1.
1657. *Костюк Л.* Часовня Святого Николая: путь к покаянию: В галерее искусств Николаев. филиала Киево-Могилянской академии открылся конкурс-выставка на проект часовни и архитектурно-художественного ансамбля в честь святого Николая // Южная правда (Николаев). – 1999. – 25 мая. – С. 3. – [Про виступ **В. Б.** на відкритті конкурсу-виставки.]
1658. *Чепурко В.* Лето – начало учебы. Для специалистов социальной сферы / Фото *А. Ващенко* // Зеркало недели. – 1999. – № 23, 12 июня. – С. 12. – [«С 1 июня Национальный университет “Киево-Могилянская академия” совместно с Политехническим университетом “Англия” (Великобритания) и Университетом города Оporto (Португалия) открыл новую образовательную программу для специалистов социальной сферы. Реализация проекта в Школе социальных работников стала возможна при финансовой поддержке европейской программы TEMPUS-TACIS». **В. Б.** на відкритті нової освітньої програми для спеціалістів соціальної галузі: «Социальная работа в Украине все еще находится в стадии становления. Причина банальна – скудность (скупость?) бюджетного кармана. Недаром в день открытия курсов президент НаУКМА Вячеслав Брюховецкий сопроводил свою речь такой шуткой: – Возможна ситуация, что потребуется создавать социальную службу для социальных работников. Но, – добавил, – будем верить в лучшее».]
1659. *Рапіна Л.* Студенти-правники обговорюють фінанси // Освіта України. – 1999. – 23 черв. – С. 4. – [Міжвузівська науково-практична конференція «Банки та фінанси: правове регулювання». Про привітання **В. Б.**]

1660. Рябчук С. Києво-Могилянська академія: discipulus studens, discipulus ludens // Свобода (США). – 1999. – 25 черв. – С. 11. – [Про участь **В. Б.** в урочистій церемонії випуску бакалаврів, п'ятої за часів відродження академії.]
1661. Миколаєнко І. Конвокація майбутніх державотворців // Вечір. Київ. – 1999. – 30 черв. – С. 3. – Випуск. – [Про участь **В. Б.** в урочистій церемонії випуску бакалаврів, п'ятої за часів відродження академії.]
1662. Дорохов Р. Юристи ХХІ века / Фото Р. Гинзбурга // Лидер плюс. – 1999. – № 6, июнь. – С. 61. – [Про відкриття **В. Б.** 2-ї щорічної студентської науково-практичної конференції «Фінанси та банки: правове регулювання».]
1663. Хай вам щастить! // Колега, ЗМІСТ: Спільний проект Студ. колегії та СМІТу на честь Конвокації-99 / НаУКМА. – [К.], 1999. – Черв. – С. 6: фото: **[В. Б.]** – [Інтерв'ю-звернення до конвокантів-99.]
1664. Фотогалерея НаУКМА: президент НаУКМА та канадський гість на будівництві нової станції метро «Могилянська» // Колега, ЗМІСТ: Спільний проект Студ. колегії та СМІТу на честь Конвокації-99 / НаУКМА. – [К.], 1999. – Черв. – С. 4: фото: Президент НаУКМА та канадський гість на будівництві нової станції метро «Могилянська» [1992: **В. Б.** і Я. Розумний.]
1665. Курс національної валюти // Колега, ЗМІСТ: Спільний проект Студ. колегії та СМІТу на честь Конвокації-99 / НаУКМА. – [К.], 1999. – Черв. – С. 6–7: іл. – [Про валюту НаУКМА «брюх». «Цей брюх є музейним експонатом: сам п. Брюховецький поставив на ньому свій розпис. Він запрошує випускників навідуватись до нього 18 грудня о 18.00 щороку аж до 2033. Чому саме до 2033-го – одна з численних таємниць Президента...»] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., **1008/р.**, **1053**, **1057**, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1676, 1689, **1875**, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.) – (Див. також **3847/@**.)
1666. «Ми не зважаємо ні на медалі, ні на бали атестату» / О. Гресь // Робіт. газ. – 1999. – 1 лип. – С. 3. – Абітурієнт-99.
1667. Миколаєнко І. Лаври бакалаврів здобули випускники Національного університету «Києво-Могилянська академія» / Фото Д. Саніна // Україна молода. – 1999. – 1 лип. – С. 10: фото: Президент НаУКМА Вячеслав Брюховецький.
1668. Щаслива мить перших бакалаврів [Острозької акад.] // Замкова гора (Львів). – 1999. – 3 лип. – С. 1. – [Про вітання Президента НаУКМА **В. Б.**]
1669. Запитання «Дня»: Чи існують ревності між вчителем і учнем у мистецтві? // День. – 1999. – 7 лип. – С. 7: фото: **[В. Б.]**.
- 1669/рус. Вопрос «Дня»: Существует ли ревность между учителем и учеником в искусстве? // День. – 1999. – 7 июля. – С. 7.
1670. Козак С. Президент НаУКМА – Вячеслав Брюховецький // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1999. – 18 лип. – С. 1. – [Про обрання **В. Б.** президентом НаУКМА на другий термін перебування на посаді президента та привітання з цієї нагоди від імені численних читачів часопису «Українські вісті» висловив його головний редактор.]
1671. Филипенко Е. Канкан на ходулях // Сегодня. – 1999. – 18 авг. – Ближе к народу. – [Про діяльність Київ. експеримент. театру під керівництвом

Анатолія Петрова та студ. театру «LUDUS» при НаУКМА: «Всё это придумано и воплощено в жизнь Киевским экспериментальным театром-студией совместно со студенческим театром “LUDUS” при Киево-Могилянской академии. В 1993 году группа актёров во главе с режиссёром Валерием Бильченко отделилась от Молодёжного театра. После недолгого периода вольного плавання их пригласил под свою крышу президент Киево-Могилянской академии Вячеслав Брюховецкий».]

1672. Слово до спудеїв // Календар-довідник: 1999–2000 навчальний рік / НаУКМА. – К., 1999. – С. 6: фото: [В. Б.]; С. 33: Передача книжок серії «Бібліотека тисячоліття для кожного» та «Аспекти Британії» до колекції НаУКМА Посольством Великобританії та Британською Радою в Україні, листопад 1998 р. – (Див. також 3665/61.)

Rumor publicus:

1837. Сулима В. Президент університетської республіки // Влада і політика, 2000, 7–13 лип., див. с. 16–17.

1673. Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала. – К.: Вид. Дім «КМ Academia», 1999. – 31 с. – С. 4–5: фото: [Л. Костенко, В. Полтавець, В. Б., С. Іванюк.]
1674. Поровський М. Розповідь про горіння. – [Б. в., б. д.]. – 59 с. – Автор. дата рукопису 8 вересня 1999 р. – [Про участь В. Б. у доопрацюванні проекту Програми НР України (з кн. В. Чемериса «Президент»). – С. 14; теледебатах І. Драча, В. Дончика та В. Б. з зав. ідеологічного відділу ЦК КП України Л. Кравчуком. – С. 15; як члена Ради Оргкомітету Установчого з'їзду НР України за перебудову. – С. 35; про І. Драча, В. Дончика та В. Б., які «керували процесом створення Руху». – С. 45; про В. Б. у групі провідних членів Ради Оргкомітету, що виступили із заявою. – С. 52–56.]
1675. Нетудыхата Т. Известная поэтесса Лина Костенко прочитала лекцию студентам университета «Киево-Могилянская академия» // Факты и комментарии. – 1999. – 8 сент. – С. 7. – Божий дар. – [Про вручення В. Б. професорської мантії Ліні Костенко відповідно до ухвали Вченої ради від 15 квіт. 1999 р. про присвоєння їй звання Почесного професора НаУКМА.]
1676. Рябченко П. Ф., Бутко В. И. Полный каталог бумажных дензнаков и бон России, СССР, стран СНГ (1769–1999 гг.). – 3-е переизд., доп. и переработ. – К.: Логос, 1999. – Т. 2: Боны Украины. – С. 177. – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)

[645. Университет Киево-Могилянская академия.
Билет Национального Банка соединённых факультетов.

4957	Б/г	1 брюх	разновид. – с рисованным Рв и без
4958	Б/г	10 настоящих брюхов	ко дню св. Валентина
4961	1996	10 брюхов	Юбилейная банкнота ко дню Академии-97
4962	1997	1 брюх	с синим штампом.]

1677. Андрусенко М. Перші дні спудея-початківця: Як Борис Тарасюк закликав звеселитися, а Ліна Костенко – звільнитися від страху / Фото Д. Саніна // Робіт. газ. – 1999. – 10 верес. – С. 2: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький, Ліна Костенко та ректор Сергій Іванюк. – [Про враження перших днів в НаУКМА студента 1-го курсу ФГСН, про представлення **В. Б.** студентам Ліни Костенко та інавгурацію її як Почесного професора НаУКМА, про її лекцію «Гуманітарна аура нації» та інтерв'ю з Л. Костенко.] – (Див. також 1686.)
- 1677/рус. Андрусенко М. Первые дни спудея-новичка: как Борис Тарасюк призывал развеселиться, а Лина Костенко – освободиться от страха // Рабочая газ. – 1999. – 10 сент. – С. 2.
1678. Паламарчук Г. Наука добрих національних манер // День. – 1999. – 16 верес. – С. 7. – [Про лекцію Л. Костенко в НаУКМА і вручення їй **В. Б.** професорської мантиї.]
- 1678/рус. Паламарчук Г. Наука хороших национальных манер // День. – 1999. – 16 сент. – С. 7.
1679. НаУКМА: новий академічний рік. Словами ректора // Свобода (США). – 1999. – 1 жовт. – С. 11. – [Про результати вступу-99 до НаУКМА, зокрема позитивний результат експерименту з організації Департаменту довузів. підготов.]
1680. Рапіна Л. У Києво-Могилянській академії стурбовані долею рідної мови // Освіта України. – 1999. – 6 жовт. – С. 6. – Пульс тижня. – [**В. Б.** щодо «мовного конформізму» в студентському середовищі.]
1681. Солодкий С. Необхідно дати українцю відчуття, що його держава – його фортеця, вважає Євген Марчук. А студенти ловлять його на слові... / Фото В. Раснера // День. – 1999. – 6 жовт. – С. 2: фото: [**В. Б.**, Є. Марчук та студенти НаУКМА під час зустрічі з Є. Марчуком, кандидатом у президенти України.]
- 1681/рус. Солодкий С. Необходимо дать украинцу ощущение, что его государство – его крепость, считает Евгений Марчук. А студенты ловят его на слове... // День. – 1999. – 6 окт. – С. 2.
- 1682/@. Вбивство України «на замовлення» хуторянства: Сергій Головатий про драму Руху і реалізм у політиці // День. – 1999. – 7 жовт. – С. 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/day.kiev.ua/5508/> – [«Людей, які в душі вважають самі себе рухівцями, набагато більше в Україні, ніж тих, хто належить до двох уламків партії “Рух”, – це і Степан Хмара, і Яворівський, і Драч, і Павличко, і Слава Стецько, і Брюховецький, і Мирослав Попович; багато й тих, хто сьогодні перебуває поза двома частинами партії. І тому сутність Руху як явища кінця 1989 року ще не впроваджена в життя».]
- 1682/@/рус. Убийство Украины «по заказу» хуторянства: Сергей Головатый о драме Руха и реализме в политике // День. – 1999. – 7 окт. – С. 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/day.kiev.ua/104586>
- 1682/@/engl. «There is a threat of loosing independence soon»: Serhij Holovaty on the Rukh drama and realism in politics // The Day: Weekly Digest. – 1999. – Oct. 12. – P. 7. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www/day.kiev.ua/253414/>

- 1683.** Час плинний – Академія вічна / *М. Малаш, І. Миколаєнко* / Фото *В. Орлова, П. Пащенко, Д. Саніна* // Україна. – 1999. – № 10. – С. 28–31: фото: Гості Академії – державний секретар США Мадлен Олбрайт і американський посол Стівен Пайфер; Київський міський голова Олександр Омельченко в Академії не гість, а своя людина; Професори Академії дають старт новому навчальному року; Влада – це передусім обов'язки і робота, робота, робота... Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький; Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький. – Духовні святині.
- 1684.** Вибори президента НаУКМА // Єднаймося / НаУКМА. – 1999. – № 0, жовт. – С. 2–3: фото: **[В. Б.]** – *[Про обрання президентом НаУКМА В. Б.]*
- 1685.** *[Звернення Президента НаУКМА В. Б. до університетської громадськості про досягнення та проблеми 8-річного розвитку Університету.]* // Єднаймося / НаУКМА. – 1999. – № 0, жовт. – С. 1: фото: **[В. Б.]**
- 1686.** *Андрусенко М.* Перші дні спудея-початківця. Як Борис Тарасюк закликав звеселитися, а Ліна Костенко – звільнитися від страху // Єднаймося / НаУКМА. – 1999. – № 0, жовт. – С. 15–16. – VIVAT ACADEMIA! – *[«Важко не погодитися з паном Брюховецьким, який представив нам цю поетесу як особистість, “що не виділяється на тлі метушні, такої виразної зараз в Україні. Але яка виділяється на тлі вічності, що залишиться назавжди”».* – С. 16.] – *(Див. також 1677.)*
- 1687.** В'ячеслав Брюховецький: Я полишу Києво-Могилянську академію менш як через п'ять років. Хоча ніхто мені й не вірить... / *А. Семерякова* // Молода Галичина. – 1999. – 14 жовт. – С. 5: фото: **[В. Б. в робочому кабінеті.]** – 3 натури.

1687/т. • Я ПОЛИШУ КІЄВО-МОГИЛЯНСЬКУ АКАДЕМІЮ...: текст

Мій тато донедавна дуже пишався, що його донька навчається у Львівському університеті. Не стільки тому, що у львівському, скільки – що в університеті. Тепер, крізь літа, що принесли зі собою кризи, злети і падіння, державу обсіпало не лишень Макдональдсами, а й університетами (приватними і напівдержавними, а шкіл та інститутів, натомість, майже не лишилося, вчитися в них неprestижно), татів ентузіазм трохи згас. А його знайомі припинили співати дифірамби у моєї присутності – подумаєш, університетка! Багато вас таких... А університети, котрі статус цей одержали хоча б 20 років тому, геть усі тепер домагаються визнання їх національними. Хлібний додаток – як до стипендій, так і до викладацьких зарплат. І, уявіть собі, національних університетів в Україні аж п'ять. Серед них виокремлюється як дійсно незвичний експеримент державної ваги Києво-Могилянська академія, чийми надінтелектуальними тестами нас лякали ще в школі. І відрізняється не лише базою знань, рівнем студентів, а й людьми доброї волі – засновниками, котрі в ейфорійні й щедрі на слова часи змогли реально відродити цей заклад, повернути йому частинку колишньої слави та щороку відтоді (з 1992-го) випускати потрібних і очікуваних на ринку фахівців.

В'ячеслав Степанович Брюховецький (до речі, нащадок того самого гетьмана Брюховецького, що його настановила на владу «Чорна рада»), – президент

Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор філологічних наук, письменник. У компанії Петра Могили та Григорія Сковороди почувається дуже природно. На шафі в його академічному «курені» поруч зі статуєткою Могили стоїть і маленький черевань у козацькому строї – сам Брюховецький. То – подарунок студентів-умільців. Гетьман КМА у долю вірить – і до цього часу запитує себе, як і коли російськомовний слюсар п'ятого розряду зробив крок у журналістику, а згодом у письменство, а ще потім – і в президентство...

– Напевне можу сказати, що я не люблю свою теперішню роботу. Вона суха, адміністративна, а я найбільше в житті люблю працювати в архівах – це приносить колосальну насолоду. Особливо, коли говорити про мою другу книжку про Миколу Зерова (перша, про Ліну Костенко, не раз визнавалася найкращою з усього, що колись було написано про українську поетесу. – Авт.). Вона писалася серед архівних полиць натхненно. Тепер я не можу цього собі дозволити – робота забирає увесь час. Проте нині я пішов у відпустку і займаюся новим для мене видом праці – разом із фахівцями ми знімаємо документальний фільм про відродження Академії, за місяць, сподіваюся, він буде готовий. І це мені також цікаво.

Узагалі, моє життя склалося так, що ви перерахували тільки деякі з моїх професій. Насправді їх було більше, і в кожній з них я почуваюся нормально. Був слюсарем і бригадиром великої бригади, закінчив машинобудівний технікум. Завжди мав хист до слова, тому пішов на журналістику. А невдовзі вже був завідувачем відділу в «Літературній Україні». Так склалося, що мене завжди «навантажували» (при одчайдушному небажанні) адміністративною роботою. В Інституті літератури, куди я пішов з «Літературної України», довгий час був завідувачем кафедри і секретарем парторганізації. Але жертви ці були виправдані, бо завдяки, наприклад, останній посаді секретаря ми мали змогу створити програму Руху. Колись я напишу про все це, оскільки тепер мало хто пам'ятає, що перша Рухівська програма писалася не те що в інституті, а в мене вдома. Зовсім не в Спілці письменників. Це вже наступного дня після зборів в Інституті, на яких статут нової організації було затверджено, я доповідав про нього в Спілці. Тоді, наприкінці 1988 – на початку 1989 років, тільки секретар парторганізації міг втілити такі ідеї в життя.

Я скидав партбюро і сказав, що є такі-от ідеї, що он у Прибалтиці таке створили, то чому б і нам не... Затвердили, у супереч волі директора. Тоді все вирішило голосування. У нашій програмі, до речі, зовсім не йшлося про керівну роль партії – цей пункт уже потім у Спілці письменників додали. А ми через дискусії домоглися, щоб його не було – спочатку на партзборах, потім на зборах колективу. Партія «поблагословила» нас суто формально – опісля, як ви пам'ятаєте, були тривала кампанія проти нас у ЗМІ і дискусії з Кравчуком... Пізніше, після з'їзду Руху, я мав зустріч з ним і в досить розкутій бесіді порадив, як йому треба було діяти, аби придушити нас. Заборонити в газетах і на телебаченні взагалі уживати слово «рух» – у будь-якому значенні. Бо Рух зробився таким популярним саме завдяки антирекламі... Через мене в той період пройшло 280 тисяч листів. Я передав цей архів в Інститут літератури, відібравши деякі з них – найцікавіші, і хочу їх видати. З помилками, наївні, але колосальної історичної ваги документи.

– В'ячеславе Степановичу, то де ж можна зафіксувати той крок, той момент поступу, коли людина, слюсар, нехай і найвищого, п'ятого розряду, стає журналістом, а потім літератором?

– Я сам часом думаю, чому так стається. Адже в моєму випадку зовнішніх поштовхів не було. Відповідь прийшла недавно. Маю дуже дороге мені містичне пояснення цьому. І прийшло воно два роки тому, коли помер мій батько. Тоді ми довго говорили з мамою, і я якось несподівано запитав (ніколи до того не цікавився тим), де ми жили, коли тільки-но приїхали до Черкас? Мушу сказати, що мої батьки були дітьми ворогів

народу, тому значну частину життя провели під ковпаком НКВС. Після війни, з якої батько повернувся з двома осколками в голові, нагляд таки вівся. Тому, коли ми приїхали до Черкас, жили по кілька днів на одній квартирі, а далі – нас просили звільнити її. Мені було тоді два тижні. Як можна було із немовлям провадити таке кочове життя? І мама розповіла таку історію.

...Богу дякувати, тоді було літо, і мої батьки йшли на берег Дніпра, викопували в піску ямку, туди наливалося вода – і вони чекали, доки вона нагріється на сонці. А тоді купали мене (50 літ тому вода у Дніпрі була ще чистою)... Я був приголомшений, бо люблю Дніпро, виріс на його берегах. І в найвідповідальніший момент, коли я серйозно збирався їхати вступати до Московського інституту міжнародних відносин, Дніпро відкликав мене...

– Тож ви залишилися і не шкодуєте. А як пан Брюховецький почувається в осередку (колишнього та вашими зусиллями теперішнього) культурного життя серед Могили, Сковороди?

– Без зайвої скромності – я цілком свідомий того, що зробив. Коли б кожен десятий у нашій країні зробив стільки, скільки вдалося мені, Україна давно випередила б Штати. Нам давно час відкинути нарікання й голосіння – які ми нещасні, упосліджені, як нас довго переслідували... Не потрібно цього. Кожна людина може і повинна зробити дуже багато. Якщо вона працює. А якщо вона тільки виступає на мітингах... Для мене було потрясінням, коли перед референдумом 1991-го, щойно після приїзду з викладання у Штатах, побачив на зібранні тих самих людей, котрим півтора року тому я надавав слово. І, найцікавіше, говорили вони те саме, що й тоді, хоча часи були інші і говорити, й діяти треба було інакше... У цьому, думаю, і є причина розвалу Руху.

– Зробивши одну добру справу і бачачи тепер, як вона руйнується, не боїтеся за другу – за Академію? Коли ви думаєте відійти і навіщо взяли б довічну «академвідпустку»?

– Тепер я у відпустці, аби зробити цей фільм... Хоча ніхто не вірить, що менш як через п'ять років піду з посади президента Академії. А я таки піду! Бо саме на мою вимогу в її Статут внесено пункт про те, що її президент може обиратися не більш як на два терміни. Я буду поганим керівником, якщо за цей час не підготую собі гідну заміну. Вчена рада Академії тоді хотіла зробити для мене виняток, але я нагадав усім одну історію: коли приймали конституцію Югославії, також обумовлювали термін владарювання і виняток зробили для Йосипа Броз-Тіто. Аргумент спрацював – і я піду з цієї посади. Це необхідно зробити для майбутнього президента, щоб він знав: у нього є два строки, за які він повинен встигнути багато чого зробити. За 10 літ можна зробити чимало. І за цей же період людина обростає певними зобов'язаннями, зв'язками...

Так що ця моя академвідпустка станеться через чотири з половиною роки. На моєму місці буде людина, яка поруч зі мною пройшла всі випробування. Таких людей є кілька. А я (якщо остаточно не дискваліфікуюся) повернуся до викладання. Думаю, напишу кілька книжок – про те, як усе це відбувалося. Бо я чимало бачив, з багатьма людьми зустрічався...

– «Актор, поет і засідателі – один і той же человек», – писали, здається, про Квітку-Основ'яненка. А ви, В'ячеславе Степановичу, часом не малюєте?

– Я – ні. У мене – брат-художник. А донька навчається у Коледжі імені Івана Труша.

...Так я чомусь і подумала – про доньку...

1688. Ювілеї тижня / Фото Г. Слабенка // Час. – 1999. – 23–30 жовт.: фото: [В. Б. і О. Погорілий.]

1689. *Купко Д. Києво-Могилянській академії присвячується... // Вечір. Київ. – 1999. – 4 листоп. – С. 7. – [Зокрема про власну «валюту» НаУКМА «брюхи».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)*
1690. *Фундація Омеляна і Тетяни Антоновичів: Штрихи до історії Фундації. Виступи і лекції лавреатів нагород Антоновичів (1982–1998) / Упоряд. С. Гальченко. – К., Вашингтон, 1999. – 200 с.: іл. – [«...У 1996 році журі у складі Івана Дзюби, Миколи Жулинського та Марти Богачевської-Хом'як запропонували... В'ячеслава Брюховецького за великі досягнення й видатні заслуги для української науки й культури у відродженні Києво-Могилянської академії» нагородити відзнакою Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів. – С. 58.]*
1691. *[Лист до Тетяни Михайлівни та Омеляна Миколовича з подякою за високу нагороду... премію Фундації Омеляна та Тетяни Антоновичів] // Фундація Омеляна і Тетяни Антоновичів: Штрихи до історії Фундації. Виступи і лекції лавреатів нагород Антоновичів (1982–1998). – К.; Вашингтон, 1999. – С. 59.*
1692. *Висока й світла дія не залишається без наслідків // Фундація Омеляна і Тетяни Антоновичів: Штрихи до історії Фундації. Виступи і лекції лавреатів нагород Антоновичів (1982–1998). – К.; Вашингтон, 1999. – С. 159–163.*
1693. *[Оголошення про доповідь В. Б. «Чому російська мова ще побутує у вищих навчальних закладах України?» у Нью-Йорку в НТШ 27 листопада.] // Свобода (США). – 1999. – 19 листоп. – С. 9, 28.*
1694. *[Оголошення про доповідь В. Б. «Чому російська мова ще побутує у вищих навчальних закладах (вузах) України?» у Філадельфії 28 листопада.] // Свобода (США). – 1999. – 19 листоп. – С. 9, 28.*
1695. *Preview of events // The Ukr. Weekly. – 1999. – # 47, Nov. 21. – Р. 20. – [Про виступ В. Б. в НТШ 27 листопада з доповіддю «Чому російська мова досі вживається як мова викладання в українській вищій школі».]*
1696. *[Оголошення про доповідь В. Б. «Чому російська мова ще побутує у вищих навчальних закладах України?» у Філадельфії 28 листопада.] // Свобода (США). – 1999. – 26 листоп. – С. 9.*
1697. *Еволюція української ідеї в системі поглядів В. І. Вернадського // Наукові записки НаУКМА. – Т. 9. Спец. вип.: У 2-х ч. – Ч. 1 / Ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд.: М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк; НаУКМА. – К., 1999. – С. 4–10. – Бібліогр.: 12 назв. – Рез. англ.*

1697/т. • ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ В СИСТЕМІ ПОГЛЯДІВ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО: текст

Ця наукова доповідь впливає з системи наукових ідей видатного науковця Володимира Вернадського та з контексту ціннісних орієнтацій суспільства, в якому він виховувався, жив і працював. Обговорення базується на маловідомій розвідці В. І. Вернадського «Українське питання та російська громадськість», його листі,

адресованому українському студентів та надрукованому в часописі «Студентський вістник» (1925, № 1–2), його щоденниках і листах. Незважаючи на власні скептичні погляди щодо шляхів еволюції української ідеї чи становлення незалежної Української держави, Вернадський заявляв про неминучість відродження українського народу та української культури.

Особистістю направду ренесансною – за широтою духовного діапазону, за різнобічністю глибинної діяльності – є Володимир Іванович Вернадський. Своїми ідеями й узагальненнями він настільки випередив свій час, що людство тільки сьогодні, і то поступово, починає усвідомлювати колосальну значимість його вчення про біосферу (сфера життя на Землі) та про ноосферу (сфера впливу людського розуму на довколишнє середовище, на природні процеси, що відбуваються поза волею людини). Його ім'я серед засновників геохімії, космохімії, радіогеології, загальновизначений його внесок у мінералогію, кристалографію, генетичне ґрунтознавство. Він створив нову науку – біогеохімію, фундаментальну важливість якої людство усвідомлює тільки нині. Саме В. І. Вернадський показав творчу геохімічну роль живої матерії в історії Землі, в нагромадженні рідкої, твердої і газової оболонки нашої планети. Сьогодні ми тільки приблизно уявляємо цінність наукових теорій і всієї системи поглядів академіка В. І. Вернадського для майбутнього. Як кожен видатний дослідник-природничник, В. І. Вернадський створив свою цілісну філософію світобудови, філософію суспільного життя. Вона безпосередньо пов'язана з його вченням про ноосферу і відбиває складні взаємообумовленості природного і суспільного процесів. «Є два корінні питання народного життя, – записав двадцятидворічний Володимир Вернадський у своєму щоденнику. – Ми можемо їх визначити: економічний і духовний розвиток народу». Саме з'ясуванню того, як поєднуються ці два корінні питання, і присвятив своє життя вчений. Важливою в його загальній системі поглядів є проблема вільного вияву всіх закладених природою в кожній нації сил. Соціальний аспект цієї проблеми В. І. Вернадський постійно вивчає, починаючи з кінця 70-х років XIX століття. Особливе місце в його роздумах про духовне багатство будь-якої нації, а відтак і кожної особистості, посідає Україна. І не тільки тому, що він був засновником Української Академії Наук, – корені цієї зацікавленості тягнуться в дитинство і сімейну родослівну. Прадід Володимира Івановича запорозький козак Іван Никифорович навчався в Києво-Могилянській академії. Дід був священиком на Чернігівщині, а батько був знайомий з Тарасом Шевченком, дружив з Михайлом Максимовичем, Христею Алчевською, Григорієм Квітокою-Оснуженком. Володимир Короленко був троюрідним братом Володимира Івановича Вернадського. По лінії матері вчений також був пов'язаний з видатним українським старшинсько-козацьким родом Константиновичів. Дядьком його матері був видатний діяч Кирило-Мефодіївського братства Микола Гулак. Звичайно, це не могло не відбитися на формуванні світоглядних засад майбутнього вченого. У його спогадах читаємо: «Батько і мати мої були кияни. В обох родинках були живі українські національні традиції. Мої дитячі роки (1868–1876) я провів на Україні, в Полтаві й Харкові, бував і в Києві... Батько і мати добре знали українську мову. Мати, дуже музикальна, з великим голосом (меццо-сопрано) – прекрасно співала українські пісні, бували вдома й хори. На мене це сильно впливало...»¹ Так що не випадково В. І. Вернадський, «росіянин за культурою і за всім устроєм свого життя», правда, як він сам писав, «росіянин, все життя якого безперервно було пов'язане і з Україною, і з українським визвольним рухом», обурювався сваволею самодержавства і різноманітних шовіністичних, а згодом і чорнотенних організацій відносно духовного розвитку українського народу. В багатьох роботах учений викривав це дике порушення закономірностей природного життя.

¹ Ситник К. М., Апанович Е. М., Стойко С. М. В. И. Вернадский. Жизнь и деятельность на Украине. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 277, 278.

Найповніше це він зробив у статті «Українське питання і російська громадськість». Ймовірно, вона написана на хуторі Ковиль-гора біля Шишаків на Полтавщині приблизно в 1915 році. Машинописний примірник цієї статті зберігається в Архіві Академії наук Російської Федерації (ф. 518, оп. 1, справа 220Б). У 1988 році я опублікував цю статтю в українському перекладі в газеті «Молода гвардія», а 1990 року – російською мовою, тобто мовою оригіналу, в журналі «Дружба народів» (№ 3). Публікація цієї статті викликала величезний резонанс, особливо в Україні, де першою негайною реакцією ЦК була спроба зняти за це з роботи редактора газети «Молода гвардія» Юрія Семиволоса. Добре, що часи вже були перебудовні і що написана ця «крамола» була самим В. І. Вернадським; отож редактор залишився на місці.

Сутність українського питання для російської громадськості В. І. Вернадський визначав «у тому, що українська (малоросійська) народність випрацювалася в певно окреслену етнографічну індивідуальність з національною свідомістю, завдяки якій старання близьких і далеких родичів перетворити її в простий етнографічний матеріал для посилення пануючої народності залишалися й залишаються безуспішними». Аналізуючи розвиток російсько-українських стосунків після договору 1654 року, В. І. Вернадський виходить із того, що національна свідомість українців формувалася на двох основоположних засадах: перша – істотні етнографічні відмінності, особливості національної психіки і культурні тяжіння, які пов'язували Україну насамперед із Західною Європою; друга – просякнутий демократизмом устрій народного життя, що склався історично. Саме через ці особливості, які так відрізняли великоросійську ментальність від української, в XVII–XVIII століттях російсько-українські відносини мали характер поглинання Росією України як інородного політичного тіла і спрямовувалися на знищення очевидних відмінностей як в особливостях місцевого адміністративного устрою (тобто адміністративної автономії України), так і проявів та організації культурного життя, а також насильного нівелювання етнографічної самобутності українського народу.

І хоча свідомі елементи верхівки українства всіма силами противилися російській експансії (спроби гетьманів врятувати політичну самостійність України за допомогою інших держав, бунти, відкриті військові повстання і таке інше), ці спроби виявилися малоефективними, а заходи російських самодержців ставали дедалі послідовнішими і жорсткішими (такі, як зруйнування Січі, переселення місцевого населення). Процес звоювання українських вольностей виявився успішним для російської сторони, але він відбувався не за пасивної покірності українців аж до кінця XVIII століття. Хоча в хід пішла найпідступніша зброя – підкуп і надання привілеїв окремим гетьманам та козацькій старшині, що поступово розмежовувало і знесиловало український народ.

«В XIX столітті, – робить висновок В. І. Вернадський, – Україна як політичний організм перестала існувати... Всі сліди автономного ладу зникли, всі особливості місцевого устрою, які відповідали народному характерові й складали краще надбання національної культури, – як організація народної освіти [здаймо хоча б, як на початку XIX століття була ліквідована знаменита Києво-Могилянська академія. – В. Б.], своєрідний уклад церковно-релігійного життя [отож зовсім не безпричинні сьогодині проблеми в українському православ'ї. – В. Б.], – поступилися місцем загальноросійському порядку, який тримався на трьох китах, – централізмі, абсолютизмі, бюрократизмі. Боротьба за політичні інтереси старої України закінчилася за відсутності об'єкта цієї боротьби».

Проте національне життя в Україні не занепало остаточно, а навпаки – почало набирати досить могутньої сили, хай і іншого характеру. З'являється українська література, написана живою народною мовою (на відміну од літератури, твореної книжною

мовою в попередні часи, і тому по-своєму далекої від українського загалу, особливо в період цілеспрямованого нищення національного просвітництва). Ця нова література стала важливим чинником затримання і відродження національної свідомості українців, що відчувалося не тільки в період перебування різних регіонів України під іноземним пануванням, а й у радянський період і навіть на сьогоднішньому перехідному етапі історії української державності.

Ідеологи цієї хвилі українського визвольного руху, який у часі збігся з процесом національного відродження західнослов'янських народностей, виходили з історично, етнографічно й культурно обумовленого постулату про рівноправність українського народу з іншими слов'янами. За ідеал вони бачили відновлення національно-політичної самостійності України в складі Росії. Але уявляли таку Росію федеративною державою з широким демократичним устроєм у місцевому самоврядуванні. Причому, як першочергове ставилося завдання відстояти права української мови у сфері культури й освіти, а питання про національно-політичну автономію розглядалося як стратегічне й віддалене в часі.

Проте й ці заходи українських культурних діячів наштовхувалися на шалений опір шовіністично заангажованого російського самодержавства, що виявлялося в забороні навіть таких природних виявів української стихії, як виконання народних пісень, виступів кобзарів, не кажучи вже про викладання і книгодрукування українською мовою. Все це доктринувалося зі столиці Російської імперії під гаслом боротьби з «українським сепаратизмом». В. І. Вернадський аналізує та пояснює найжорстокіший період боротьби з українством у царській Росії протягом всієї другої половини XIX століття нестримним бажанням урядової політики цього періоду досягти основної мети – розчинення українців у пануючій російській нації, а також (що було дуже важливим у концепціях україноборців) плекання в самих росіянах уявлення про їхню практично абсолютну національну тотожність з українцями як нібито частиною єдиного великоросійського племені. Найгостріші моменти цієї боротьби – Кирило-Мефодіївське братство (1847), заборона релігійної літератури українською мовою (1863), заборона всіх видів літератури українською мовою, крім лише белетристики (1876) і підтвердження цієї заборони в 1881 році. Згодом навіть з'явиться своєрідний кодекс офіційних поглядів на український рух і визначення методів боротьби з ним, що було оприлюднено у книжці «Украинское движение как современный этап южнорусского сепаратизма» відомого своїми скрайньо шовіністичними поглядами київського цензора С. Щоголева. Ця книжка була видана в Києві 1912 року після невеликої відлиги в українській справі в період 1905–07 років, коли українці під впливом тодішніх соціальних тенденцій дістали свободу від спеціальної цензури, свою пресу, змогли розширити рамки літературної діяльності. Тоді ж з'явилися більш або менш активні спроби громадської діяльності в сфері народної освіти. Українська свідомість у першій і другій державних думках виявила себе національним представництвом, яке обстоювало інтереси українського народу. Проте це тривало недовго, і вже скоро Столипін оголошує війну з українством державним завданням, буцімто покладеним на Росію ще з середини XVII століття.

Стисло, але дуже виразно визначає В. І. Вернадський роль українського руху за межами Росії – в Галичині, показуючи, як українські сили в періоди найжорстокіших гонінь переносили свою активність до Львова та інших західноукраїнських культурних і політичних центрів. «У наслідку, – зазначає він, – українці засвоїли погляд на Галичину як на П'ємонт українського національного відродження, тоді як російські офіційні сфери звикли дивитися на неї як на вогнище українського сепаратизму, підтримуване чужородними впливами. Реакційні московфільські течії Галичини служили опорою такому поглядові».

У розвідці В. І. Вернадського «Українське питання і російська громадськість» чи не вперше в історії колізії протистояння двох культур була поставлена в рамки широких історичних взаємозумовленостей, а також концептуально впливала із цілісної системи поглядів ученого.

В. І. Вернадський відкрито виступав за визнання української ідеї і звільнення її розвитку від обмежень. Саме тому він згодом матиме право заявити, що все своє життя пов'язав з українським визвольним рухом. Проте він лишався прибічником єдинодержавності росіян і українців, бачачи в цьому запоруку вільного, демократичного розвитку обох народів. «Небезпека для Росії, – писав він, – не в українському русі як такому, а в упередженому трактуванні його як шкідливого і до того ж зовні привнесеного явища в державний і національний організм. При такому погляді рух, у своїй суті природний, органічний, такий, що має рівне право на існування з усіма аналогічними рухами, відсувається в ряди безправних, а тому ворожих даному державному устрою явищ, які легко піддаються стороннім впливам і тяжінням. При відмові від традиційної політики широкий розвиток української культури цілком поєднується з державною єдністю Росії, навіть при відповідних намаганнях українців реформам внутрішнього ладу. Продовження ж протиукраїнської політики зберігає в державному організмі виразку безправності й сваволі, яка паралізує будь-який успіх прогресивних начал не меншою мірою, ніж збереження горезвісної смуги осілости».

Розвідка «Українське питання і російська громадськість», як уже зазначалося, була написана В. І. Вернадським приблизно в 1915 році.

Потім були роки активної праці вченого в Україні, де він постійно проживав спершу в Полтаві, а згодом у Києві (1917–1919). Загальновідомі його заслуги в створенні Української Академії наук, першим президентом якої він був, та Всенародної Бібліотеки України, нині Центральної наукової бібліотеки Національної академії наук України ім. В. І. Вернадського. 1918 року він чи не вперше загострив увагу на діяльності Острозької академії як прототипу сучасних академій, відзначаючи її важливість для дальшого розвитку структурованих наукових центрів. А в 1919 році В. І. Вернадський особисто бере участь у заходах по охороні унікальної історичної та архітектурної пам'ятки України – Києво-Могилянської академії. Здавалося б, у ці роки його проукраїнські позиції мусили зміцнитися і навіть радикалізуватися. Проте цікаво, що біографи вченого оминають питання про ставлення В. І. Вернадського до української ідеї в період після того, як він вийшов з України в 1919 році.

Цікавим документом, який проливає світло на ставлення В. І. Вернадського до української ідеї в дальший період, є його лист, опублікований у празькому часописі «Студентський вістник» (№ 1–2, 1925). Він адресований одному українському студенту у Празі, написаний українською мовою і надрукований без жодних правок, як того вимагав адресант. Ця публікація практично невідома дослідникам спадщини вченого (принаймні, про неї ніде не згадується), і тому варто на ній зупинитися детальніше.

В. І. Вернадський дякує за те, що йому надіслано тогочасні українські видання, які він «прочитав з великим інтересом». Він схвально відгукується про енергійну працю української молоді, але робить застереження, щоб у своїх національних змаганнях українська молодь не сходила із загальнолюдського ґрунту. На думку В. І. Вернадського, позитивна праця в науці, мистецтві, техніці, релігії, філософії повинна бути найважливішою метою українського життя та єдиною формою розвою української культури. Він вважає, що тільки таким чином вдасться відійти од виявів, за висловом В. І. Вернадського, шовінізму, який ослаблює сили українського громадянства та його міжнародне становище і веде до створення політичних міражів. «Вже немало українських діячів марно загинуло і все ще гине в міражах шовінізму», – зазначає В. І. Вернадський. Далі він визнає, що потенція розвитку українського руху дуже велика, але бачить його виключно

в рамках «єдиного великого руського племені». Він пропонує для України здобуття найбільш можливої політичної та культурної незалежності лише в межах Росії, російської держави.

Далі В. І. Вернадський висловлює думку, що тісне співжиття українців і росіян є незалежним від нашої волі фактом, і як натураліст наполягає на тому, що змінити такий факт і жити за своїм ідеалом – чи кращим, чи гіршим – неможливо. Щоправда, в 1915 році, як ми бачили, В. І. Вернадський фактично визначав український рух як незалежний від нашої волі факт. Це було глибоким внутрішнім переконанням ученого, обґрунтованим системою його поглядів як дослідника біосфери та ноосфери. «Я не знаю ніякої цензури для мислі та друку – ні царської, ні большевистської, ні національної», – пише він адресатові, який очевидно належав до радикально налаштованої в національному аспекті української молоді, що підтверджується вступом до публікації, де зазначається таке: «...Думки й погляди акад. Вернадського вже давно перестали бути актуальними. Життя вже давно висловило над ними свій вирок». Отже публікація листа, за задумом редакції, цікава лише як факт, спростований історією. Напевне, достатньою підставою для такого підходу молоді українські студенти вважали національне відродження в Україні, яке, мабуть, найяскравіше було саме в 1925 році, – ще тільки попереду були справжній більшовицький терор, колективізація та чорний голодомор 1933 року.

Але за В. І. Вернадським був інший досвід – безпосередньої роботи в Полтаві й Києві, де він міг спостерігати труднощі національного відродження періоду короткочасної української незалежності 1917–1920 років. Той досвід добре відбитий у його тодішніх щоденниках.

Аналізуючи ці щоденники, насамперед слід враховувати, що погляди В. І. Вернадського на українське питання мають виразне, так би мовити, загальноросійсько-центричне забарвлення. Гадаю, що, крім усього іншого, тут відчутний вплив його активного спілкування й дружби з Михайлом Драгомановим, з яким вони особливо близько зішлись в Парижі 1888 року. В. І. Вернадський добре знав праці М. П. Драгоманова, і під впливом останнього, безперечно, великою мірою формувалося ставлення вченого-природничника до української ідеї. Це видно ще з розвідки «Українське питання і російська громадськість», де В. І. Вернадський, рішуче виступаючи на захист української мови й культури, все-таки розглядав можливість їх плідного розвитку майже виключно в руслі загальноросійської культури, маючи на оці, принаймні, утворення реальних федеративних зв'язків у загальноросійській державі й картаючи політику великоросійського національного централізму, яка, за його словами, є «не менш сепаратистською, ніж підозрюваний у сепаратизмі український рух; тільки офіційний сепаратизм був великоросійським і схилявся до перетворення величезної, багатомовної і багатокультурної держави в нівельовану за великоросійським зразком країну, великої Росії – у Великоросію»¹.

В період 1917–1919 років, коли В. І. Вернадський жив в Україні, він робить значні зусилля для якнайповнішого входження в українське культурне, наукове і, певною мірою, навіть політичне життя. Він багато зусиль віддає вивченню української мови, намагається користуватися нею навіть у побуті. Але, вважаючи, що вплив російської культури навіть у такому провінційному місті як Полтава, не кажучи вже про Київ, є дуже сильним, В. І. Вернадський досить скептично ставиться до спроб українізації, міряючи їх фактично одною міркою зі спробами більшовицького впливу як у Росії взагалі, так і в Україні, зокрема. «Одержав київ[ські] газети. Зрозуміло, що більшовики не оволодівають там і влада Леніна і К^о не визнається. Але сила російськ[ої] культури настільки

¹ Вернадський В. И. Украинский вопрос и русское общество // Дружба народов. – 1990. – № 3. – С. 250.

велика, що їй анітрохи не страшна одноразова робота українізації. Тут повинні бути спільні дружні контакти. І вони можливі»¹, – писав він у Полтаві 15 листопада 1917 року. Бачачи, що для плідної продуктивної роботи щодо здолаття наслідків русифікації у самих українців бракує підготовлених кадрів, В. І. Вернадський підкреслював єдину можливість плідної діяльності в цьому напрямку – в толерантному поєднанні зусиль русифікованої або проросійської верстви інтелігенції з діяльністю невеликого гурту національно свідомих українських діячів. Але тут він натикався на подвійний спротив і нерозуміння.

З одного боку – непідготовленість діячів молоді української держави до поступової роботи, з іншого – упередженість більш освічених, звичайно – в проросійській традиції, верств населення України щодо самого відродження України, яке суб'єктивно майже ототожнювалося для багатьох з більшовизацією.

«Зараз у Полтаві дуже тривожне почуття у зв'язку з розпочатою насильницькою українізацією, – пише В. І. Вернадський 12 квітня 1918 року. – За три тижні вивіски п[овинні] б[ути] по-українськи. Новий податок і повне порушення принципів рівності національностей. Скрізь приписано ввести діловодство укр[аїнською] м[овою]. Уводять язичієм. Викликається ненависть до мови. Невелика купка людей [це] проводить, і починається ставлення таке саме, як і до більшовиків»². Але через шість днів у щоденнику фіксується й інша крайність тогочасної культурно-національної колізії: «Я відрізняюся від своїх політичних однодумців тим, що вважаю відродження української мови дуже великим позитивним явищем»³.

Отже, як бачимо, В. І. Вернадський перебував під подвійним різновекторним впливом тогочасної культурно-політичної ситуації. З одного боку, його навіть дратувала малоспроможність незначних українських сил проводити мудру державницьку політику. «Думка мимохідь зупиняється на ближчому майбутньому, – прогнозує В. І. Вернадський. – З Україною буде важке, навряд чи виконване завдання. Створити державу, не спираючись ні на кого. Створити армію і відновити давню традицію. Але це ж зовсім нетривко». І далі: «Враження від української влади знову таке саме – безсилість і бездарність»⁴.

А з іншого боку, В. І. Вернадський бачив спротив представників антиукраїнського табору (табору, до якого належали й мимовільні противники відродження України, й свідомі ідейні борці проти неї). І найкращим підтвердженням незгоди зі своїми, як він сам визначав, «політичними однодумцями» є той факт, що вчений переїздить з Полтави до Києва й активно береться за створення Української Академії Наук, тісно співпрацюючи із цвітом тодішньої української інтелігенції. Цікаво, що тут, незважаючи на все-таки тривке відчуття невдоволення від дій недосвідченої української влади, акценти в записках В. І. Вернадського дещо змінюються. Він крупним планом висвітлює негаразди українського будівництва, яке часто здійснюється невідповідним чином: «Дивовижно мало навкруги сили в духовне відродження України, – зазначає вчений, – і скрізь намагання проводити силою те, що може проводитися тільки життям»⁵. Але тут є істотна відмінність від щоденникових записів полтавського періоду, де В. І. Вернадський цілком скептично, хоч більше під впливом неістотних вражень і чинників, оцінював перспективу української ідеї. Фактично полтавські судження суперечили хай і неформульованому спеціально, але логічному висновку із розвідки «Українське

¹ Вернадський В. І. Дневники 1917–1921. Октябрь 1917 – январь 1920. – К.: Наукова думка, 1994. – С. 45.

² Там само. – С. 70.

³ Там само. – С. 72.

⁴ Там само. – С. 62, 65.

⁵ Там само. – С. 122.

питання і російська громадськість» про нездоланність української ідеї як вияву об'єктивних закономірностей розвитку людства і окремої нації, яка не може бути знищена або спростована волею окремих людей, впливом певних політичних утворень. Іншими словами, українську ідею В. І. Вернадський ще в 1915 році таким чином включав у не-змірний обшир ноосфери.

Цікава трансформація бачення цієї ідеї В. І. Вернадським у Києві. Він і далі наполягає на бажаності невіддільно спільного розвитку української і російської культур в руслі загальноросійської [мабуть, краще б означати її як загальноруську культуру], на-полягає навіть на цьому шляху як чи не єдино можливому. А проте, очевидно, відчуваю-чи хисткість своїх деяких висновків на злобу дня і можливу суперечність між своїми по-літичними переконаннями та уявленням про велику в масштабі навіть не історичного, а геологічного часу картину світу, що її він витворив теоретичними узагальненнями при-родничника, – отже, чи не відчуваючи все це, В. І. Вернадський фактично визнає мож-ливість за інших, більш визрілих для цього обставин, реалізації української ідеї в май-бутньому. Розмірковуючи 30 вересня 1918 року про її вияви в конкретних історичних подіях, учений зазначає: «Треба зізнатися, що вузький і дрібний шовінізм цього руху, з одного боку, невідповідне дійсності самохвальство, *mania gloriosa*, несправедливе ставлення до російської культури, та нетерпимість, яка є одною з найтяжчих сторін на-ціональних рухів, дивовижна фальшива політика, з іншого – затуляє живі корені цього руху, його значення як прояву людської особистості й форму його усвідомлення в на-вколишньому»¹. Ми бачимо, як тут відрізняється трактування проявів української ідеї порівняно з абсолютно негативним ставленням до них у полтавський період, тобто В. І. Вернадський повертається до широкого пояснення її коренів, а не просто зумовле-ного впливом певного політичного моменту. І далі він пише: «Зараз після низки вагань і боротьби український рух у важких умовах російської націоналістичної держави тільки загартується і, сподіваюсь, звільниться від намулів і наростенів, викликаних бажанням світової ролі і браком для цього реального змісту. Прийдеться боротися в легальних рамках крок за кроком. Здібність до організації українці довели, і кадри відданих пра-цівників тут є великі»².

Але цікаво, що такий поворот думок В. І. Вернадського зовсім не свідчив про кардинальну зміну його суб'єктивного в даному разі ставлення до природи української ідеї та її перспектив. Всупереч своїм обґрунтованим узагальненням про об'єктивну, не-залежну від людської волі й історичних обставин неминучість розвитку подібного роду явищ, він у даному разі все-таки захищає своє суб'єктивне бачення бажаності напрям-ку цього розвитку. Хоча, слід відзначити, учений зберігає теоретичну коректність своїх узагальнюючих суджень, водночас емоційно піддаючись імперативу суб'єктивних по-глядів, зумовлених досвідом політичного моменту. Варто під цим кутом зору розглянути його запис у щоденнику від 25 червня 1918 року: «Цілком зрозуміло, що нині створено дуже багато для нового вияву в державницькій історії українського племені і дуже не-безпечно, що в дальшому майбутньому цей його вияв дістане характеру відокремлення від російської державности». Важко впізнати тут В. І. Вернадського, котрий практично бачить неминучу невідхильність розвитку української ідеї, але внутрішньо противиться цьому, не хоче визнати свою історичну помилку. Цей запис він закінчує так: «Зараз ця ідея не має ґрунту – але вона може одержати ґрунт»³.

Отже тепер зрозуміло, чому В. І. Вернадський в листі до празького студента заперечував можливість незалежного розвитку України – надто сильними виявилися негативні емоції 1917–1919 років. І не тільки тому, що на початкових етапах чергової

¹ Там само. – С. 158.

² Там само.

³ Там само. – С. 112.

спроби відновлення української державности в цей період п'ятдесятип'ятилітньому вченню вже зі світовим іменем важко було переборювати погляди, засвоєні ще в молоді роки. Важливішим для нас тут є історична підстава для такої еволюції української ідеї в свідомості одного з найвидатніших учених людства. А вона полягає в тому, що одною з головних помилок тих років виявилось ігнорування законів розвитку суспільства, намагання блискавично впровадити в життя те, що вимагає непоквапливого щоденного тривалого розвитку. А подібного роду спроби особливо небезпечні через брак готових до такої роботи кадрів.

Це важливо розуміти й сьогодні, коли національно-демократичними силами українського народу зроблено чимало помилок, подібних до помилок часів Центральної Ради. Але В. І. Вернадський передбачив підстави для сьогодинського державотворчого процесу, коли ще в 1918 році, хай навіть із прикриттю для себе особисто, передбачав, що ґрунт для відродження української державности може з'явитися.

Є ще один момент, важливий для розуміння позиції В. І. Вернадського – його політичний конформізм. Розуміючи глибини багатьох проблем, учений відрізнявся тверезим соціальним прагматизмом, до речі вміло користуючись цим при різних владах. Якимось чином не випадає сьогодні дослідникам цитувати захоплені слова В. І. Вернадського про радянську систему найстрашніших часів сталінських репресій, причому, слова такі висловлювалися в листах до сина, й листи ті відправлялися із закордону в закордон, тобто не підлягали цензурі. Ось що писав В. І. Вернадський у 1936 році про сталінське оточення і їхні дії по наведенню порядку: «Я гадаю, що головка здорова і розумово і темпераментом сильна (Сталін, Молотов, Литвинов, Ворошилов...) Всі вони, хоча користуються за посадою дачами і т. ін. але не нагромаджують багатства, а будучи позбавлені місця (Єнукидзе, напр.), повертаються – в натовп – і якщо не будуть працювати, втрачають можливість жити... Гангрена охоранок і ДПУ – спадщина, як і все старе, – є за суттю такими, що морально розкладають і багато знищують. Як вийде з цього держава, важко сказати. Але є в ній одна риса – своєрідна. Величезна частина людей, що перейшли через неї, повертається на попередню роботу і частина роботи ув'язнених державно потрібна».

І з подивом сьогодні ми слухаємо характеристику¹, яку дав В. І. Вернадському його колишній близький приятель, останній Державний секретар Російської Імперії Сергій Крижановський: «професор, член Держради з виборів, Все-радянський Академік, котрий перед тим побував Президентом Української Академії при гетьмані Скоропадському, а також чимось ще при Врангелі в Криму, хитрий хохол, про котрого допелники говорили, що він все життя провів в опозиції [до] уряду, але завжди на казенній квартирі».

І тоді виникає питання: а чи цілком щирим був В. І. Вернадський, коли пропонував рішення українського питання? Сами рішення, а не постановку питання. Бо В. І. Вернадський виявився доволі точним і проникливим в аналізі самотності українського народу і в розумінні глибини української ідеї, можемо навіть сказати – української ідеї як частковості ноосфери, що в неї учений включав «галузь людської культури і прояв людської думки»². Він прекрасно розумів, що людську культуру, яка вже виявила свою самотність, нікому не вдається увібрати в якісь політично заангажовані рамки. І все ж таки робив це постійно всупереч своїй загальній теорії.

Я не можу ще відповісти на питання, чи не було це угодовством щодо великоросійського шовінізму з боку видатного вченого і водночас умілого пристосування

¹ Цит. за: М. Сорокина. Соблазн тоталитаризма // Столичные новости. – 1998. – № 10. – С. 14.

² Вернадский В. И. Размышления натуралиста: Научная мысль как планетное явление. – Кн. 2. – М.: Наука, 1977. – С. 55.

до умов мирного співжиття з будь-яким режимом. Але я ставлю це питання сьогодні. Проте передбачаю принаймні два закиди:

1) чи варто сьогодні, коли активізувалися в нашому суспільстві ліві сили, що вирішують свої політичні завдання, намагаючись затягти Україну в ярмо якогось міфічного нового союзу, – отже чи варто порушувати таке делікатне питання як самодостатність української ідеї в непевних трактуваннях такого видатного вченого?

2) і чи варто і чи етично це – ставити під сумнів щирість знову ж таки загально-визнаного вченого?

На ці питання ще належить відповісти. А стосовно правомірності їх постановки, то я, трохи перефразувавши Миколу Хвильового, котрий полюбляв цей афоризм, відповім, що розвиток суспільства або думки зупиняється там, де страх перед наслідками сильніший від любові до істини. А істина все-таки полягає в тому, що українська ідея розвивається нині, і нам треба зробити певні висновки, щоб не повторити давніших помилок і щоб взяти собі орієнтири, визначені вагомими науковими теоріями, а не кон'юнктурними міркуваннями хоча б і видатного вченого.

1697/р. • ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ В СИСТЕМІ ПОГЛЯДІВ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО: рефлексії (2008)

У січні 1941 року В. І. Вернадський писав А. Кримському: «Дорогий друже, підводячи підсумки життя, переді мною проходять наші зустрічі. Загалом підсумок – один-єдиний підсумок: наукова творча робота і вільна культурна діяльність за Україну і за рідну мову, які мені передавав батько з дитинства. І я, виходячи з думок, що мені приємні, в обох течіях узяв найактивнішу, до певної міри провідну, участь. І на обох шляхах я йшов поряд з Вами. Моя наукова робота для мене, а власне і для Вас, вона стоїть на першому місці, але культура українського народу рідною мовою, – і наукова його творчість і думка цією мовою в критичний момент історії нас об'єднала, і ми з Вами обрали правильно, як це видно з наступного, правильний шлях у критичний момент історії української наукової роботи – наша спільна з Вами справа. Хід історії підказав спрямувати її плин у вірне русло». Як ми бачимо, В. І. Вернадський через 16 років після написання вже згаданого листа до українського студента у Празі¹ нібито заперечує самого себе, визнаючи одним із пріоритетів свого життя діяльність на ниві української культури. Насправді це було достатньо проникливе розуміння можливих загроз з боку більшовицької Росії – читай: більшовицької від *распутіновської* до *постпутіновської*... Він, зрештою, в листі від 28 грудня 1924 року не заперечував можливість здобуття Україною незалежності: «Незалежна Україна не може існувати – я пишу про незалежну в дійсності, а не на папері – без кривавої сварки та боротьби між братами на довгі часи. Це не може бути ідеалом. Та вже те що пережито, навчило нас що найважливіше у життю – свобода та незалежність лічності – зовсім не зв'язано з політичною незалежністю». Тобто він розумів, що боротьба за незалежну державу вимагатиме великих жертв, що й підтвердили жорстоке винищення навіть згадки про період визвольних змагань часу УНР (через півроку після написання В. І. Вернадським листа у тій же самій Франції був підступно убитий С. Петлюра), організований згодом голодомор 1932–33 років. Та, незважаючи на все це, виник героїчно-жертвний опір УПА, феномен українського дисидентства. Не забуваймо й того, в яких умовах формувався український характер Володимира Вернадського. З одного боку, недріміне око численних БАГОВУТІВ (для розуміння цієї

¹ Див. повний текст 1698/н.

ситуації наводжу тут малодоступний текст секретного доносу саме з тих місць, де В. Вернадський проникався українськими ідеями¹). З іншого боку, безпорадність більшості українських діячів періоду УНР, точніше сказати б – брак професійно підготовлених українських діячів. Саме це й спонукало вченого ставити акцент на свободі та незалежності особистості, бо тільки на такому ґрунті можна здобувати й політичну незалежність. Щоденники В. І. Вернадського розкривають нам переконаність ученого в можливості й навіть невідхильності в майбутньому реалізації української ідеї: «Украинское движение такой прекрасный пример, предостерегающий от всяких обобщений. Сила идеи – бесконечна» (3 липня 1923 р.). «Затрагивать этим (очерком) вопрос о возрождении Польши казалось мне полной утопией – такой же и большей возрождение Украины, сохранение Угорской Руси – и всё это вопреки логике оказалось и возможным, и приходится видеть и участвовать самому – в этом, казалось бы несбыточном мире...» (5 вересня 1924 р.).

1698. До характеристики ідейного москвофільства // Студ. вісн. (Прага). – 1925. – № 1–2. – С. 32–33.

**1698/н. • [ЛИСТ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ДО УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТА]:
публікація (28.XII.1924)**

(Погляд академіка В. І. Вернадського на бажаний хід розвитку українського національного руху)

Один український студент у Празі одержав від акад. В. І. Вернадського дуже цікавого листа, в якому бувший президент Української Академії Наук в Києві щиро висловлюється про бажаний шлях розвитку українського національного руху. Для величезної більшості українського студентства думки й погляди акад. Вернадського вже давно перестали бути актуальними. Життя вже давно висловило над ними свій вирок, і поступове наше суспільство перейшло від них до більш актуальних і пекучих справ. Але особа акад. Вернадського сама по собі не належить до числа тих, що їх можна просто ігнорувати, а крім того його ідеологія ще має поодиноких прихильників серед певних кругів нашого суспільства. Між іншим – хоч це й покажется незрозумілим – такі прихильники знайдуться й серед професури в Празі, Подєбрадах та інших еміграційних осередках. Щоб винести цю ідеологію на денне світло й показати, як вона виглядає навіть в інтерпретації своїх найкращих і найбільш ідейних поборників, Редакція радо дає місце понизчому листові акад. Вернадського, не міняючи в нім нічого й навіть ортографію залишаючи без найменших змін.

Bourg la Reine, 28. XII. 1924

Шановний пане. Простить, будьте ласкаві, що так пізно відповідаю до Вашого листа, але я не мав часу відповісти докладніше, як я бажаю. Дуже дякую за досилку Ваших видань, котрі я прочитав з великим інтересом. Багато де чого я не знав, – дуже трудно тут мати інформації про українські справи.

Я бачу з тих часописів енергійну працю української молоді. Судьба українського руху лежить в цій праці – та ще в тім, щоби молодь не зійшла в національному руху з загально людського ґрунта. Позитивна праця українців на цім загально-людськім ґрунті – в науці, містечтві, техніці, релігії, філософії т. и. – здається мені зараз найважнішою метою життя та єдиною формою розвою української культури.

¹ Див. 1699/н.

Тільки ця позитивна праця може зігнати з нашого горизонту той шовінізм, котрий на жаль у цей час займає значну частину українського громадянства та ослаблює його сили і його міжнародне становище. Вже не мало українських діячів марно загинуло і все ще гине в міражах шовінізму.

Я можу дати невелику статтю на французькій мові на яку небудь тему звязану з наукою та Україною – але я хочу щоб Ви уперед знали, що у мноному мої погляди не відповідають напряду та атмосфері українського громадянства в своєму історичному часі нашого життя.

Для мене український рух, розвій котрого здається мені, може бути дуже великим, є єдина з прояв єдиного великого руського племені. Не тільки буде великою помилкою зірвати з руською культурою та будувати своє будуче існуванє незалежно від інших народів руського племені, але це й буде великим гріхом. Політична незалежність України є міраж, звязаний з зніщенням двох братських народів. Треба добувати необхідну найбільш можливу незалежність – політичну та культурну – зоставаясь в межах Росії, котра історично зложилась – на черзі довгих століть – працею усіх руських народів, а не тільки великорусів.

Я не кажу що «незалежна Україна» не можлива на короткій час. Ми бачили вже багато чого, що нам дбалось неможливим, але важно не те що появиться на якійсь небудь час, але те що може існувати. Незалежна Україна не може існувати – я пишу про незалежну в дійсности, а не на папері – без кривавої сварки та боротьби між братами на довгі часи. Це не може бути ідеалом. Та вже те що пережито, навчило нас що найважніше у життю – свобода та незалежність лічності – завсім не звязано з політичною незалежністю.

Не більш відповідає, на мій погляд, обставинам життя та інтересам України розрив з руською культурою. Фактично цього не можна зробити без довгої, мабуть марної боротьби та без великої шкоди України перш усього про те, що руська культура є одна з великих мірових культур і звязь з нею відкриває для українця без усякої затрати його енергії такі широкі горизонти, котрі не можливі зараз в межах української культури. Мені здається що наукова праця на Україні мусить йти в тіснійшій звязку з руською наукою і в своїм рості українська культура мусить користуватись великою роботою та організацією робленою руською наукою в останні два століття й теж ми мусимо памятати що руська наука зроблена не тільки великоросами, але теж намі і нашімі предками. Не цім ґрунті були у Києві заложені у р. 1918 дві великі Українські інституції – Українська Академія Наук та Національна бібліотека, першим президентім яких (тай коммиссій, давших їх статуті) я був.

Тісне життя руських і українців є факт, незалежний від нашої волі. Як натураліст я знаю що зменити факта та зробити життя по нашому – гарному чи поганому – ідеалові не можна. Життя ранш чи пізнійш візьме своє і сили на це потрачені – дарма потрачена енергія, котра мусила у свій час найти ліпший шлях користування.

Для України у цей час найважніша мета: позитивна, продукційна праця; та на цю працю – а не на політичні міражі треба направити усі сили та усю енергію. Руська наука була добута великою працею довгих поколінь тай підмогою великих чужинців, як академики 18 ст. – в часи найбільшої міцности Російської держави. Українцям треба будувати свою наукову організацію в важкі часи катастрофи. Це ще більш робить необхідним – не тратити дарма невеликі українські культурні сили.

Коли я напишу що небудь для Вас на ці теми – ці мої мислі чи так чи инак мусят виявитись. Я не знаю ніякою цензури для мислі та друку – ні царської, ні большевисткої ні національної.

Коли в цих обставинах моя стаття може бути надрукована без усяких змін – напишіть мені найдовший срок, у якій я мушу її діслати – бо я дуже зайнятий науковою роботою.

Я можу дослати мою французьку книгу – «La géohimie» коли вже існує бібліотека, та є студенти, котріх ці проблеми интересують т. є. коли книга буде прочитана. Всього кращого. В. Вернадскій.

1699/n. • **СЕКРЕТНЫЙ ДОНОС ПОЛТАВСКОГО ГУБЕРНАТОРА БАГГОВУТА
МИНИСТРУ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ ОБ УКРАИНСКОМ ДВИЖЕНИИ
И МЕРАХ БОРЬБЫ С НИМ: публікація**

М. В. Д.
Полтавского губернатора
по канцелярии
Февраля 14 дня 1914 года
№ 201
г. Полтава

Секретно

По секретному столу 1914 года.

Господину Министру Внутренних Дел

Доношу ВАШЕМУ ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ, украинское движение, в основу которого положена идея образования автономной украины под скипетром Габсбургской династии, принимает за последнее время широкие размеры. Роль австрийского правительства в этом движении заключается в обещаниях в будущем, при чём эти постоянные намёки на исполнение этих обещаний служат достаточно надёжным средством для возбуждения этого движения и не только не позволяют ему заглухнуть, но и дают ему возможность развиваться всё более и более. Удары этой пропаганды направлены между прочим на народную начальную школу, где в лице большинства учащего персонала встречается наиболее благодарная почва для восприятия (подготовки) идей украинского движения и постепенной подготовки молодёжи к усвоению понятия полной обособленности малоруссов от великоруссов. Учащий персонал старается на первых же порах обучения вести последнее на малорусском языке и по возможности продолжать его в течение всего курса. Несмотря на категорическое требование инспектором вести обучение только на русском языке, учителя уклоняются от этого при всяком удобном случае и приводят постоянно одну и ту же отговорку, заключающуюся в том, что язык малорусский есть их родной язык, что на этом наречии дети быстро усваивают предмет преподавания и что нет никакой беды в том, что параллельно с русским языком даются объяснения на малорусском, ибо поступающие в школу дети у себя дома всё-таки говорят и будут говорить с родителями по-малорусски. Замечается такое явление: в школе, где учитель малоросс – русский язык прививается с трудом, там же, где учитель великорусс – учащиеся гораздо лучше говорят по-русски. Явление это нельзя признать общим для всех решительно школ, но что оно усматривается в значительной их части и при том в особенности в некоторых уездах, то в этом нет сомнения. В одном из уездов, а именно в Лохвицком, представители украинских стремлений уже определённо высказались по этому вопросу следующим образом: 6 Декабря 1913 года в городе Лохвице на общем собрании общества Взаимопомощи учителей вынесена была единогласно участвовавшими на собрании 69 членами его резолюция о необходимости преподавания в народной школе исключительно на украинском языке. В состав этих 69 человек значительно больше половины входили учителя и учительницы. На собрании этом инспектор народных училищ заявил протест против такого постановления, но никто не обратил на протест никакого внимания, он остался пустым звуком и резолюция была вынесена единогласно. Так как общество это, имеющее по уставу, утверждённому Министром Народного Просвещения, точно определённую сферу деятельности по вопросам материальной взаимопомощи, нарушило устав преднамеренно, а также принимая во внимание левое направление всего уезда, я 16 января 1914 года за № 19232 сообщил все обстоятельства дела Попечителю Киевского учебного Округа с хатайством о возбуждении перед Министром Народного Просвещения

вопроса о закрытии этого общества, которое вышло из пределов своей компетенции умышленно с политической целью. Таким образом в Лохвицком уезде стремление доказать рознь русского и украинского языков уже объединено, что ясно подтверждается постановлением собрания. Уезд этот левый вообще и несомненно, что весь состав учащего персонала – украинские сепаратисты. Полагаю, что пример Лохвицкого уезда подействует и на соседние уезды и что попытка эта встретит сочувствие в других местах, ибо выступление сделано не отдельными личностями, а уже сплочённой организацией значительного числа единомышленников. Таким образом через посредство школы движение проявляется в стремлениях: 1) доказать рознь русского и украинского языков, а следовательно и народностей этих, 2) создать украинский язык и 3) добиться появления национальной украинской школы. Сельское духовенство в значительной степени также сочувствует украинскому движению и так как оно наиболее близко стоит к сельскому населению, то чрез посредство его идеи эти легче проникают в простой народ. Духовенство открыто пока не выступает, но нисколько не противится движению и при всяком удобном случае даёт понять народу, что оно имеет собственный язык и собственную историю. Полтавская Духовная Семинария также является местом, где с наибольшим успехом прививаются те же идеи. Учебное заведение это поставлено весьма плохо в смысле дисциплины: воспитанники крайне распущены, держат себя вызывающе и грубо, никогда Губернатору на улице не поклоняются, стараются проявить какую-то независимость и несомненно культивируют среди себя украинские идеи. Семинаристы, уезжая на каникулярное время в деревню, не мало способствуют там развитию движения, так как отцы их, т. е. священники и другие члены причта не оказывают ни малейшего воздействия на усвоение этих идей, как их детьми, так и вообще всем населением.

Епархиальное Начальство, по-видимому, закрывает глаза на это движение и весьма мало интересуется тем, что делают и думают священники в деревне, а равно не обращает внимания на семинаристов.

Среди интеллигенции замечается также достаточное количество сторонников украинского движения. Появление никогда не виданных раньше афиш «украинского музыкально-драматического гуртка» (т. е. кружка), украинских трупп и украинского клуба подтверждают это. Значительная часть служащих Губернской и земской управ – так называемый «третий элемент», люди сами по себе левых убеждений, являются также благодарной почвой для развития и пропаганды украинских идей и исповедуют мазепинское движение.

Украинский клуб в Полтаве состоит из людей исключительно принадлежащих к тому же движению. Многие украинцы состоят на службе по Министерству Народного Просвещения и занимают профессорские кафедры, примером чего служит львовский профессор Грушевский, постоянно пребывающий то в Киеве, то во Львове и беспрепятственно руководящий опасной и гибельной работой мазепинского лагеря. На общеобразовательных курсах для учителей, устроенных Полтавской Губернской Земской управой в 1913 году один из киевских лекторов, читая историю России, проводил на одной из них свои мысли о том, что Украина имеет очень мало общего с остальной Россией, в силу истории. Весьма прозрачно намекал на самостоятельное существование Украины. Зарубежные галицийские украинофилы, чрез посредство живущих в малороссии агентов, ведут непрестанную пропаганду и изыскивают все способы, чтобы укрепить убеждение в необходимости создания автономной украины, отторгнутой от остальной России, со включением её в состав Австро-Венгрии на федеративных началах.

Связь полтавских сепаратистов с галицийскими руководителями доказывается приветственной телеграммой, присланной в 1913 году во Львов от «Полтавской громады». – Так внедрение этих стремлений в умы и сердца интеллигенции и простого народа грозит созданием в будущем между русским и малорусским народами такой преграды,

уничтожить которую будет очень трудно и что движение это становится за последнее время бесспорно опасным для России, то я полагаю необходимым бороться с украинским движением следующими мерами:

1. Привлекать на должности учителей земских школ по возможности только одних великоруссов.

2. Назначать на должности инспекторов народных училищ людей деятельных, энергичных, твёрдых и исключительно великоруссов. Таковыми же, конечно, должны быть и директора народных училищ.

3. Так как количество школ значительно увеличивается ежегодно и одному инспектору на уезде почти невозможно иметь требуемое наблюдение за приёмами и ходом обучения и направлением учащегося персонала, то учредить в больших уездах либо двух инспекторов, с территориальным для них делением уезда, либо в каждом уезде учредить должность помощника инспектора.

4. Всякого учителя, проявляющего склонности к украинскому движению, немедленно устранять.

5. Поставить правильно обучение истории России в школе и строжайше вменить в обязанность учителям – внедрять в молодёжь понятие о единой, неделимой России, поясняя смысл слова «украина», то есть «окраина» Государства в былые времена.

6. Обратить тоже внимание на преподавание истории в средних учебных заведениях.

7. Составление правдивой истории малорусского народа.

8. Установить обязательные экскурсии учащихся всех учебных заведений в возможном большем количестве – в Москву, Нижний Новгород и другие исторические местности России, ибо малоруссы имеют об памятниках этих местностей весьма скудные сведения, вернее никаких. Экскурсии ныне производятся в Киев, а об Москве и речи не бывает.

9. Совершенно не допускать общеобразовательных курсов для учащихся по правилам 4 марта 1906 года, а разрешать исключительно педагогические курсы по правилам 5 апреля 1875 г. под надзором и руководством Министерства Народного Просвещения.

10. Обратить особое внимание на сельское духовенство, на его политические убеждения. Выбирать благочинных с особым разбором, назначая людей твердых и энергичных. Необходимо во главе епархий ставить Преосвященных Архиепископов исключительно великоруссов и таких же энергичных и твёрдых людей, вменить им в обязанность почаще объезжать епархии и видеть священников и иметь с ними побольше общения. Оказывать самое крутое давление на тех из них, которые заражены украинофильскими стремлениями. Епархиальных наблюдателей за церковно-приходскими школами назначать исключительно великоруссов, обязав их как можно чаще посещать школы, иметь побольше общения со священниками и учителями и следить за направлением в церковно-приходской школе.

11. Обратить особое внимание на семинарии, на учебно-воспитательную часть в этих учебных заведениях. Ставить во главе их ректоров исключительно из великоруссов, удалить немедленно всех слабых и бездеятельных ректоров. Учащий персонал должен быть только из великоруссов. За семинарии надо взяться как следует и искоренять гнездящийся в них дух и дать им должное направление.

12. Необходимо субсидировать некоторые газеты, издающиеся в Киеве, Харькове, Полтаве и Екатеринославе с целью борьбы, путём печати, с украинским движением. Основания для борьбы должны быть следующие:

а) доказательство кровной родственной связи народностей великорусской и малороссийской; признание общего корня этих наречий и полонизация малорусского языка в прежние времена.

б) разъяснение, что «украина» означает «окраину» и что такие окраины до присоединения малороссии к России были и у Польши и у России. Необходимо правдиво освещать историю заселения Южно-Русских степей и всей вообще

«окраины» Государства, поясняя, что никогда никакого «украинского» народа не было.

- в) возможно частое появление в субсидируемых газетах статей о необходимости общегосударственного языка, каковым только и является великороссийское наречие, о богатстве русского языка, обширности и богатстве его литературы и т. д., о роли современного малорусского языка как простонародного и не имеющего литературы и будущности.
- г) помещение статей об экономической связи малорусских губерний с великорусскими.

13. Вследствие того, что название «украинский» служит флагом, под которым ведётся движение, следовало бы безусловно воспретить всё, что выступает под ним и наоборот не стеснять того, что идет под малорусским флагом. Несколько лет назад в Полтаве появлялись «малорусские» труппы, устраивались малороссийские ярмарки и т. п.; а об «украинских» труппах, ярмарках, книжных магазинах, клубах никто не говорил. Последнее время на всех афишах и объявлениях местных газет название «малорусский» заменено словом «украинский». Таким образом в глазах местного населения складывается убеждение, что украинскому движению никто не противится.

14. Вследствие обнаруживающегося в последнее время стремления украинцев выйти из экономического подчинения Москве и основать свой торговый центр в Киеве, желательнее было бы, чтобы Министерство финансов вело национальную политику финансовую с целью закрепления за Москвою её положения экономического центра и уничтожения попыток к экономическому сепаратизму украинцев.

15. Вследствие участия евреев во всяком вообще революционном движении, в том числе и в украинофильском, я полагаю необходимым – всех евреев, не имеющих права жительства в сельских местностях, выселять, не создавая никаким образом новых местечек, включаемых в черту оседлости, и всеми мерами содействовать зесмтам и другим организациям в борьбе с экономическим порабощением края еврейством.

16. Думается мне, что было бы полезно устройство в Киеве всероссийского национального музея, в котором была бы постоянная выставка памятников первых времен Русского Государства, главным образом времён Св. Владимира и Святой Ольги.

17. Допускать на разные должности не следует людей, которые когда-либо хотя бы и в отдалённом прошлом имели соприкасательства к украинским стремлениям.

Доношу ВАШЕМУ ВЫСОКОПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ, что движение это становится опасным для России и оно в случае дальнейшего развития, а в особенности при войне с Австрией, может принести нам не мало забот, а может быть и тяжёлых минут.

Верно: Губернатор БАГГОВУТ

Полтава: Электр. Тип. М. Г. Амчиславского. – 1917.

1700/р. • В ИНСТИТУТІ РУКОПИСІВ: рефлексії

В Інституті рукописів ЦНБ ім. В. Вернадського НАН України зберігається цікавий документ – неідписаний машинописний коментар до публікації Багговутівськогоopusу (фонд X, од. зб. 34993, арк. 3). В ньому, зокрема, зазначається: «Итакъ, под знаменем “патріотизма” по этимъ правиламъ должно быть самое жестокое украинофобство и полная вражда къ украинской народности, представители которой должны быть только свинопасами и слугами, а все господство должно сосредоточиться въ рукахъ великороссовъ, которые должны расправиться с украинской народностью и играть роль палачей. Можно ли придумать большій сепаратизмъ, большее челоуеконенавистничество и большее натравливаніе одной народности на другую. – Газеты “Кіевъ”, “Кіевлянинъ”, “Русская речь” и т. п. строго проводили эту программу и даже въ 1916 г. Шульгинъ въ “Кіевл[янине]” распинался на тему объ окраине, полонизаціи, несуществованія украинского народа и т. д.»

1701. Уроки Аверинцева // *Аверинцев С. С.* Софія – Логос. Словник / Ред. кол.: *М. Погребинський, М. Рябчук, К. Сігов, В. Скуратівський, Д. Стус, Л. Фінберг*; НаУКМА. Центр європ. гуманіт. дослідж. – К., 1999. – С. 422–423. – (Б-ка ХХІ ст.). – (Див. також **1640/т.**)
1702. Президент «Києво-Могилянської академії» в Чикаго // *Укр. вісті=Ukr. news* (Детройт, США). – 1999. – 26 груд. – С. 2: фото: Б. Боднарук, президент університету «Києво-Могилянська академія» професор Вячеслав Брюховецький, Віра Боднарук, І. Вислоцький. – [Про мету візиту **В. Б.** 22 листоп.: підписання Угоди з Фундацією «Eurasia», зокрема про обмін студентами з університетами, про зустріч з членами Товариства Української Мови і виділення 4 стипендій для студентів з сільської місцевості.]
1703. 26–27 листопада проходила науково-практична конференція «Інновації у соціальній роботі: теорія, практика, навчання», присвячена п'ятій річниці Школи соціальної роботи НаУКМА... // *Академ. панорама / НаУКМА.* – 1999. – Листоп. – С. 1. – [Пропозицію **В. Б.** щодо надання ШСР НаУКМА імені її засновника – доктора мед. наук, проф. В. І. Полтавця, внесено на обговорення Вченої Ради в груд. 1999 р.]
1704. *Алексієвець Л. М.* Києво-Могилянська академія в суспільному житті України і зарубіжних країн (XVII–XVIII ст.). – Тернопіль: Збруч, 1999. – 263 с. – Див. с. 23, 226.
1705. Біля витоків Інституту юдаїки / Інтерв'ю з *Л. Фінбергом* провела *Л. Таран* // *Укр. культура.* – 1999. – № 11–12. – С. 10–11: фото: В. Брюховецький, президент НаУКМА, Л. Фінберг, Т. Возняк, редактор журналу «І».
1706. *Часто П.* Цікаво – про «Могилянку» // *Свобода* (США). – 1999. – 10 груд. – С. 13: фото: Президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» проф. В. С. Брюховецький і випускниця «Могилянки» Наталя Коваленко. – [Про виступ **В. Б.** в НТШ (Нью-Йорк) 20 листоп. 1999 р. про стан української мови, політичну ситуацію в Україні, новини НаУКМА.]
1707. Брюховецький В. С. // *УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія / Керівник проекту О. Коваль; Ред. рада: М. Попович (голова) та ін.* – К.: Ірина, 1999. – VII + 1551 с.: іл. – Див. с. 193. – (Див. також 1749, 2064, 2475.)
1708. Уроки української // *Уряд. кур'єр.* – 1999. – 11 груд. – С. 6. – [Про **В. Б.** як члена ради часопису «Урок української».]
1709. Слово президента «УІТ» / *Л. Винар* // *Укр. історик* (Нью-Йорк; Київ; Торонто; Мюнхен; Львів). – 1999. – Ч. 2–4. – С. 9–13. – Див. с. 10.
1710. *Тимошенко Б.* У полум'ї: (Замість післямови) // *Багаття. Борис Антоненко-Давидович очима сучасників / Упоряд. Б. Тимошенка; Худож. оформ. В. Михайлівського.* – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 1999. – С. 398–482. – [Про перші кроки роботи **В. Б.** у газеті «Літературна Україна»: «...Хорунжого “пішли”, – не виправдав довір'я партії. Хоч ряди порядних людей у редакції поріділи. Після нього прийшов досвідчений борець з українським націоналізмом, зокрема з бандерівщиною Віталій Виноградський. Людина-

- покруч, секретар з ідеології ЦК КПУ Валентин Маланчук виписав цього товариша аж із Чернівців, де він був редактором обласної партійної газети. З нового набору сформовано було й спецкоманду. Переважно “блізнієци-братя”, з однаковими червоними й запухлими від пиятики обличчями. Для початку спробували зуби на В’ячеславові Брюховецькому, він як молодий журналіст прийшов з університетської лави. Але молодий виявився з твердого сплаву. Не вгризли. Дав рішучого одкоша. Невдовзі Славко залишив редакцію й пішов аспірантом в Інститут літератури». – С. 429; «Мені було важче. Брюховецький комуніст, а на мені тавро зятя “небезпечного ворога”»; «...Мій перший роман “Зваба” написався за одним подихом, коли залишив знікчемнілу “Літературку” й перейшов працювати у видавництво “Дніпро”. Першими читачами, цінителями мого першого творіння були Юрій Мушкетик та В’ячеслав Брюховецький». – С. 430.]
1711. *Грановський В., Дацюк С.* Де взяти «нове покоління»? // День. – 1999. – 11 груд. – С. 4. – Аналіз. – [«Національний університет ім. Т. Г. Шевченка так і залишився явищем вузьконаціональним, що не претендує на сучасний рівень освіти. Києво-Могилянська академія, хоч і запрошує зарубіжних викладачів, але при цьому пішла у спеціалізацію і готує, по суті, емігрантів. Студенти настільки проникаються західною культурою, їхні знання західного зразка настільки не відповідають вітчизняній реальності, що вони дуже часто знаходять роботу за кордоном і взагалі виїжджають із країни».]
- 1711/рус. *Грановский В., Дацюк С.* Где взять «новое поколение»? // День. – 1999. – 11 дек. – С. 4.
1712. *Бураковський О. З.* Історія Ради Національностей Народного Руху України, 1989 – 1993 рр. Політологічний аналіз: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / НАН України; Ін-т політ. і етнонаціональн. дослідж. – К., 1999. – 20 с. – На правах рукопису.
1713. *Чемерис В.* Президент: Роман-есе. – К.: Вид-во СП «СВЕНАС», 1999. – 422 с.: іл. [Про В. Б.: «...На зборах київських письменників було заявлено про те, що пленум СП України доручив ініціативній групі розробити програму НР України за перебудову. Своїми думками з приводу цих документів на зборах поділилися: В. Брюховецький, С. Тельнюк, П. Мовчан, Р. Кириченко, О. Мусієнко, С. Плачинда, О. Тесленко, В. Яворівський, А. Ярмольський, Д. Павличко, Ю. Щербак, П. Осадчук, О. Черногуз, Ю. Мушкетик, Ф. Бурлачук, Микола Ткач. На зборах виступив зав. ідеологічним відділом ЦК КПУ Л. М. Кравчук». – С. 144; про участь у дискусіях на телебаченні І. Драча, В. Дончика, В. Б. – С. 161; «...Багатьом телеглядачам, очевидно, впам’ятку, як запально полемізували в студії д. філол. н. В. Брюховецький, тоді секретар парткому Інституту літ-ри, та Л. М. Кравчук. Кожний залишився при своїй думці, зате спільну мову вони знайшли нині, коли постало питання про відродження КМА – першого слов’янського вищого навчального закладу. Київський Університет “Києво-Могилянська академія” очолив ректор В. Брюховецький, на відкритті виступив Голова Верховної Ради Л. Кравчук, передавши зі свого фонду 300 тис. карбованців на відродження і розбудову вузу, покликаного виховувати еліту нашого оновленого суспільства, кадри вищої кваліфікації для незалежної України». – С. 162.]
1714. *Купко Д.* Академія відсвяткувала день народження // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 1999. – № 46, 12 груд. – С. 1.

1715. 24 грудня [1999 р.] відбулося чергове засідання Вченої ради... Заслухала інформацію президента НаУКМА В. Брюховецького про необхідність змін і доповнень до діючого Статуту НаУКМА // Могил. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 1, лют. – С. 13.
1716. Вчена рада повідомляє: ...Заслухано інформацію президента НаУКМА В. С. Брюховецького про необхідність змін і доповнень до діючого статуту НаУКМА та створено робочу групу, якій доручено до початку 2000/2001 навчального року розробити проект нового Статуту НаУКМА // Академ. панорама / НаУКМА. – 1999. – Груд. – С. 5.
1717. Щедрий рік Могилянської академії // Свобода (США). – 1999. – 31 груд. – С. 10. – [Про сучасний стан розвитку НаУКМА.]
1718. Галів М. Декілька думок на закінчення двадцятого сторіччя // Патріярхат. – 1999. – Груд. – С. 3–6. – [Про відновлення Києво-Могилянської академії завдяки В. Б. – С. 5.]
1719. Соловей Е. С. Неканонічна традиційність (Володимир Свідзинський) // Самототожність письменника: До методології сучасного літературознавства / Відп. ред. Г. М. Сивокінь, НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Укр. кн., 1999. – С. 81–103. – Див. с. 100.
1720. «Мабуть, я матеріал для реалізації у своїх дітях та внуках» / Інтерв'ю з М. Жулинським записала В. Гриник-Сутанівська // Гриник-Сутанівська В. Галерея еліти народу: Худож.-публіцист. вид-ня. – К.: СМП «АВЕРС», 1999. – С. 42–73. – [Про В. Б., який разом із В. Дончиком, Ю. Цековим, В. Мельником готували програмні документи на перший з'їзд Руху. – С. 43.]
1721. Пономаренко Л. Поетика прози Івана Сенченка // Магістеріум. Вип. 2: Літературознавчі студії / НаУКМА. Магіст. прогр. – К.: КПВД «Педагогіка», 1999. – С. 84–89. – Див. с. 88.
1722. Ліна Костенко: Навч. посіб.-хрестоматія / Упоряд. Г. Ключек. – Кіровоград: Степова Еллада, 1999. – 318 с. – Див. с. 18, 299.
- 1723/@. Щедрий рік Могилянської академії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan-alan-au-id-60-a-.html
- 1724/ф. Фільм «Твердиня української духовости» / Автор монтажу і тексту В. Брюховецький. – К.: Телестудія НаУКМА; Міжнар. благодійн. фонд відродження Києво-Могилянської академії, 1999. – 1 відеокасета (40 хв).
1725. Брюховецький Вячеслав Степанович // Хто є хто в Україні: Парламентарі. Урядовці. Політики. Судді. Дипломати. Науковці. Журналісти / Київ. наук. т-во ім. Петра Могили. – К.: «К.І.С.», 1999. – С. 30.
1726. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Імена України: Біограф. щорічник. 1999 / Ред. кол.: Ю. О. Храмов (гол. ред.) та ін.; Укр. акад. нац. прогресу. Ін-т гуманіт. дослідж. – К.: Фенікс, 1999. – С. 58: фото.
1727. Український історик: Покажч. змісту за роки 1963–1997 / Під заг. ред. Л. Винара. – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Мюнхен, 1999. – 1 (140), Рік XXXVI. – 175 с. – Див. імен. покажч. [Про В. Б. – С. 30.]

1728. Григорій Кочур: Бібліогр. покажч / Уклад.: Г. Домбровська, З. Домбровська; Наук. ред., автор передмови Р. Зорівчак; Редкол.: Б. Якимович (голова) та ін. – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 1999. – 256 с.: іл., порт. – (Укр. біобібліографія. Нова серія; Ч. 2). – [Див. Особовий покажч.: № 579, 580: Праці **В. Б.**]
1729. Дмитро Сергійович Наливайко: Біобібліогр. покажч. / Уклад. Т. О. Патрушева; Авт. вступ. сл. К. А. Шахова; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «KM Academia», 1999. – 20 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Див. імен. покажч.: № 206: **В. Б.** – голова редколегії.]
1730. Ясінський Б. Незалежна преса України. 1988–1992: Зведен. покажчик / Б-ка Конгресу, Д. К. – Вашингтон, 1999. – 292 с. – [Див. Іменний покажчик, № 671 – інформація помилкова; насправді – № 669.]
1731. Ред.: Наукові записки НаУКМА. – Т. 9: Спец. вип.: У 2-х ч. / Ред. кол.: В. С. Горський (голова), В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд.: М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк; НаУКМА. – К.: Вид. дім «KM Academia», 1999. – Ч. 1. – 223 с.; Ч. 2. – 440 с. – Відп. ред.
1732. Ред.: Наукові записки НаУКМА. – Т. 17: Філологія / Ред. кол.: В. П. Моренець (голова), В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд. В. П. Моренець; НаУКМА. – К.: Стило, 1999. – 116 с. – Член ред. колегії.
1733. Ред.: Магістеріум. – Вип. 2: Літературознавчі студії / Ред. кол.: В. П. Моренець (голова), В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд. В. П. Моренець; НаУКМА. Магіст. прогр. – К.: КПВД «Педагогіка», 1999. – 111 с. – Член ред. колегії.
1734. Ред.: Дух і Літера / НаУКМА. Центр європ. гуманітар. дослідж. – К., 1999. – № 5–6. – Член наукової ради.
1735. Ред.: Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спільноти письменників України. – К., 1999. – № 1–12. – Член ред. колегії.
1736. Ред.: Пам'ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 1999. – № 1–6. – Член ред. колегії.
1737. Ред.: Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету “Киево-Могилянська академія”». – Тернопіль, 1999. – № 3–6. – Член ред. колегії.
1738. Ред.: Політична думка: Український науковий журнал. – К., 1999. – № 1–4. – Член ред. колегії, координатор міжнародної консультативної ради.
1739. Ред.: Letters from the Black Sea / International Permanent Secretariat of the Black Sea Universities Network. – Romania, Constanza, 1999. – A member of the Honorary editorial advisory board.
1740. Ред.: Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 1999. – № 1–12. – Член ред. ради.

2000 рік

- 1741/с. Слово прощання / М. Жулинський, В. Брюховецький, І. Дзюба, Д. Затонський, В. Дончик, М. Коцюбинська, Г. Сивокін, М. Сулима // Літ. Україна. – 2000. – 6 січ. – С. 8. – [Некролог С. Павличко.]
1742. Про положення про особливі умови прийому на бакалаврські програми НаУКМА в 2000 році: Розпорядження Президента НаУКМА від 14 січ. 2000 р. № 9 // Могил. джерела. – 2000. – № 1, лют. – С. 34–35.
1743. Briukhovetsky visits Chicago // The Ukr. Weekly. – 2000. – # 3, January 16. – P. 15: photo: [В. Б. з І. Вислоцьким.]
1744. Стрельцова Т. Михаил Поплавский, в третий раз завоевал титул «ректор года», готовит танцевальную программу // Факты и комментарии. – 2000. – 25 янв. – С. 9.
1745. Про видання часопису «Могилянські джерела»: Розпорядження / НаУКМА, В. Брюховецький // Могил. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 1, лют. – С. 3.
1746. The Friend of the Academy // Welcome to Ukraine. – 2000. – № 1. – P. 26–27: photo: Prof. Vyacheslav Brioukhovetsky, NUKMA president and Prof. Jaroslav Rozumnyj, with the flag of the Mohyla Academy. – [Інтерв'ю з Я. Розумним: про запрошення Я. Розумним В. Б. в 1990 р. до Манітобського університету (Канада), про ідею відродження КМА, яка виникла в будинку Розумних.]
1747. Ilchenko O. The Once and Future University: Kyiv Mohyla Academy, the First Higher Educational Establishment in Eastern Europe // Welcome to Ukraine. – 2000. – № 1. – P. 36–38: il. – [Від ред.: Друкується на прохання читачів після публікації у 1999 році інтерв'ю з В. Б., який дав нове життя найдавнішому університетові.]
1748. Ви їх знаєте... // Слово і час. – 2000. – № 1. – С. 129. – [Дружній шарж на В. Б. роботи Г. Сивоконя.]
1749. Чи «УСЕ» – про всіх? Президентів Національної академії наук України Б. Патону, Міністру освіти України академікові В. Кременю. Відкритий лист / І. Бейко, А. Дімаров, О. Івахненко, В. Карпенко, В. Кузьменко, Р. Павленко, А. Паламаренко, А. Погрібний, М. Сом, І. Чабаненко, О. Чорногуз // Вечір. Київ. – 2000. – 11 лют. – С. 5. – Питання ребром. – [Про прогалини в енциклопедичному довіднику. Інформація про В. Б., як ректора вищого навчального закладу України, є єдиною про ректорів.] – (Див. також 1707, 2064, 2475.)
1750. The Mohyla Academic Society and Ukrainian Language Society invite you... // The Ukr. Weekly. – 2000. – # 7, Febr. 13. – P. 10. – [Оголошення про виступ В. Б. в Чикаго 20 лютого і демонстрацію відеофільму «Твердиня української духовості» («The Citadel of Ukrainian Spirituality»), а також про подальші виступи в Детройті, Клівленді та інших містах.]
1751. Редакція журналу «Кіно-Театр» за підтримки Міжнародного благодійного фонду відродження «Києво-Могилянської академії» випустила книгу, присвячену творчості С. Параджанова // Могил. джерела /

- НаУКМА. – 2000. – № 1, лют. – С. 3. – [Про участь **В. Б.** у презентації, яка відбулася у НаУКМА 16 лют.]
1752. Культ-Ура! // Академ. панорама / НаУКМА. – 2000. – Лют. – С. 3. – [Про участь **В. Б.** у презентації книги, присвяченої творчості С. Параджанова, яка відбулася у НаУКМА 16 лют.] – [Про виступ **В. Б.** в Чикаго 20 лютого 2000 р.]
1753. [Запрошення на лекцію **В. Б.** та демонстрацію відеофільму «Твердиня української духовости» у Чикаго 20 лют. і у Воррені 28 лют.] // Свобода (США). – 2000. – 11 лют. – С. 21.
1754. Smyrniw W. The Function of Time in Lina Kostenko's Dramatic Works // Journal of Ukrainian Studies. – 2000. – Vol. 25, № 1/2. – P. 121–129. – Див. р. 127.
1755. Людина без рідної мови – все одно, що без серця / Бесіду вела О. Коваленко / Фото В. Соловйова // Освіта України. – 2000. – 16 лют. – С. 5: фото: В'ячеслав Брюховецький.
1756. Шрамченко Р. Наш молодий душею осередок // Свобода (США). – 2000. – 18 лют. – С. 10. – [Про виступи **В. Б.** в осередку св. Андрія в Норт-Порті, Флорида.]
1757. «Могилянка» – твердиня української духовости // Свобода (США). – 2000. – 7 квіт. – С. 8: фото: На зустрічі д-р В. Брюховецький, Л. Шалак, В. Боднарук, І. Вислоцький. – Підпис: *Управа ТУМ-Чикаго*. – [Про зустріч **В. Б.** з українською громадою Чикаго, 20 лют. 2000 р., яка відбулася заходами Товариства Української Мови (ТУМ).]
- 1758/@. Києво-Могилянська академія – твердиня української духовости. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-69-a-.html
1759. Києво-Могилянський університет – твердиня української духовости // Америка (Філадельфія, США). – 2000. – 15 квіт. – С. 12: фото: В. Брюховецький розмовляє із меценатом університету д-р М. Іванців. – Підпис: *Управа ТУМ-Чикаго*. – [Про зустріч **В. Б.** з українською громадою Чикаго 20 лют. 2000 р., демонстрацію відеофільму «Твердиня української духовости», до створення якого **В. Б.** доклав багато зусиль, виступ Лесі Шалак, аспірантки НаУКМА, про студентське життя; про підтримку університету меценатами, зокрема з Чикаго – Мирославою Іванців, Володимирою і Пилипом Демус.]
1760. Language society hosts NUKMA president // The Ukr. Weekly. – 2000. – # 18, Apr. 20. – P. 10: photo: Dr. V. Brioukhovetsky (center), president of the National University of Kyiv-Mohyla Academy, with supporters at an informative meeting sponsored in Chicago by the Ukrainian Language Society. – [Про зустріч **В. Б.** 20 лют. 2000 р. з членами Товариства Української мови у Чикаго та розповідь про відродження й діяльність КМА.]
1761. Києво-Могилянський університет – твердиня української духовости // Народ. воля. – Скрентон. – 2000. – № 17. – 27 квіт. – Підпис: *Управа ТУМ-Чикаго*: фото: Д-р В. Брюховецький. – [Про зустріч **В. Б.** з українською громадою Чикаго 20 лют. 2000 р.]

1762. *Кудрявцев М.* Митець і час: Ідейна проблематика «Флорентійської драми» // Урок української. – 2000. – № 2. – С. 60–62. – Див. с. 60.
1763. *Пономаренко Л.* «Червоноградські портрети» Івана Сенченка // Слово і час. – 2000. – № 2. – С. 52–55. – Див. с. 53.
1764. *Кава О.* Welcome to Mohyla // Академ. панорама / НаУКМА. – 2000. – Лютий. – С. 1. – [28 лютого в НаУКМА відбулася лекція лауреата Нобелівської премії 1999 року в галузі економіки проф. Колумбійського ун-ту Роберта Манделла.]
1765. *Левенець В.* Президент КМА відвідав українську громаду // Свобода (США). – 2000. – 24 берез. – С. 8: фото: Зустріч з д-ром В. Брюховецьким: інж. В. Колодчин, д-р П. Джуль, ред. В. Левенець, С. Левенець, д-р В. Брюховецький, О. Дужа, Я. Дужий. – Життя громади. – [Про зустріч **В. Б.** з українською громадою в приміщенні Українського Культурного Центру в м. Детройті 29 лютого, на якій він виступив з доповіддю «Твердиня української духовости»: про сучасний комплекс КМА, про меценатів минулих століть і сучасних, зокрема подружжя Дужих з Воррену (Мічиган).]
1766. *Левенець В.* Президент Києво-Могилянської академії відвідав Дітройт. – Дітройтські новини / Видає Культурно-Громадський Клуб. – 2000, квіт. – № 307. – С. 2–3. – [Про зустріч 29 лют. 2000 р. **В. Б.** з членами Регіональної дирекції Києво-Могилянської академії в Мічигані. Про доповідь **В. Б.** про команду Університету, підготовку нового покоління українців та роль діаспори у розбудові та становленні НаУКМА.]
1767. Києво-Могилянська академія продовжує традицію української освіти: З доповіді президента Національного університету «Києво-Могилянська академія» д-ра В. Брюховецького 2 березня в Клівленді, Огайо / *С. Бачинський* // Свобода (США). – 2000. – 28 квіт. – С. 12.
- 1768/с. З жіночим святом! «Ми вітаємо вас у це передвесіння безвідносно до обплутаних різними історичними інтерпретаціями календарних дат, а за правдою традицією задобрювати долю на світанку нового дня, бо ви і є наша Доля і наше світло!» / За все чоловіцтво Києво-Могилянської академії – горді цією великою честю **В. Брюховецький, С. Іванюк, В. Моренець** // Могил. джерела. – 2000. – № 1, лют. – С. 1.
1769. На знак визнання видатного внеску в прогрес ХХ століття Почесним Дипломом нагороджені: В'ячеслав Брюховецький... Почесний диплом засвідчує приналежність нагородженого до осіб, чия біографія включена до довідника «Життя славетних» та видань Американського Біографічного Товариства // Могил. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 1, лют. – С. 7.
1770. Весняна сесія // Академ. панорама: Дайджест / НаУКМА. – 2000. – Весна. – С. 1: фото: [**В. Б.**] – [Про святкування 3 березня **В. Б.** разом зі студентами приходу весняної сесії-2000 і оголошення ним конкурсу-лотереї рейтингів.]
1771. Христос воскрес! Воскресне Україна! – [Б. в. д.], [2000]. – 1 с. – Підпис: **В'ячеслав Брюховецький**, Президент НаУКМА. – [Листівка-звернення **В. Б.** до укр. громади фінансово підтримати унікальне видання – енцикл. «Києво-Могилянська академія в іменах...» у листі на адресу *С. Козака* – ред. «Українських вістей».]

1772. Козак С. Гордість України – НаУКМА // Укр. вісті=Ukr. news (Детройт, США). – 2000. – 12 берез. – С. 1. – [Про зустрічі В. Б. з українськими громадами Детройта і Клівленда та інших міст США, його доповіді про минуле, сучасне й майбутнє університету; подяку його численим сучасним меценатам, зокрема подружжю Дужих.]
1773. Звинувачення учасникам захоплення офісу ЦК КПУ буде висунуто протягом десяти днів // День. – 2000. – 14 берез. – С. 2. – (Див. також 0460, 0657/р., 1774, 1775, 1776, 1786, 1787, 1813, 1817.)
- 1773/рус. Обвинения участникам захвата офиса ЦК КПУ будет предъявлено в течение десяти дней // День. – 2000. – 14 марта. – С. 2.
1774. Галух А. Захватчики главного офиса компартии из задержанных превратились в арестантов // Факты и комментарии. – 2000. – 14 марта. – С. 2. – Се ля ви. – [Про видачу санкції прокурором Подільського району Києва на арешт затриманих одинадцяти членів організації «Самостійна Україна». В. Б. позитивно схарактеризував студента ФГН НаУКМА Віталія Киселя. «Ректор НаУКМА, по его признанию, может понять эмоциональное состояние молодых людей, которым не по нраву партийная структура, существующая в Украине, однако “методы, которыми они начали бороться с КПУ, неприемлемы”. “Молодые люди должны понимать, что жить нужно в правовом поле, каким бы оно ни было”, – заявил Вячеслав Брюховецкий. И заметил: “Другое дело, что его нужно менять”. Г-н Брюховецкий выразил надежду, что будет учтена молодость участников акции и “их жизнь не будет сломана”. Руководитель Киево-Могилянской академии направил письмо в прокуратуру с просьбой освободить Виталия Киселя из-под стражи. Он выразил удивление пассивностью и отсутствием реакции ректоров тех вузов, студенты которых участвовали в захвате офиса КПУ».] – (Див. також 0460, 0657/р., 1773, 1775, 1776, 1786, 1787, 1813, 1817.)
1775. Чемерис І. Реакція політичного середньовіччя? // День. – 2000. – 17 берез. – С. 6. – Актуально! – [С. Макеєв, зав. відділом Інституту соціології НАН України: «Згодом можна говорити про цю акцію у термінах політичної безрозсудності або помилковості. Та спершу треба засудити. А поки що навіть ректор Києво-Могилянської академії Брюховецький звертається до влади з проханням про захист цих молодчиків – мовляв, хлопці побешкетували. І це ректор вузу, який претендує на те, що виховує національну еліту! Якщо і державна влада не відреагує на акцію як на бандитизм, то це означає, що і структури державної влади знаходяться у політичному середньовіччі. Тоді вийде, що всі ми знаходимося в одному політичному часі».] – (Див. також 0460, 0657/р., 1773, 1774, 1776, 1786, 1787, 1813, 1817.)
- 1775/рус. Чемерис И. Реакция политического средневековья? // День. – 2000. – 17 марта. – С. 6.
1776. Литвин Р. За решёткой террористы или будущее государства? // Сегодня. – 2000. – 18 марта. – С. 6. – [Події біля головного приміщення Компартії України – виступ молоді, які назвали себе представниками «Самостійної України». Про ставлення В. Б. до цієї події, характеристика студента НаУКМА Віталія Киселя та лист на адресу прокурора, в якому президент НаУКМА просив відпустити студента, щоб той мав можливість продовжити навчання.] – (Див. також 0460, 0657/р., 1773, 1774, 1775, 1786, 1787, 1813, 1817.)

1777. Бурбан В. Як дзеркало української ментальності // Дзеркало тижня. – 2000. – № 11, 17–23 берез. – С. 11. – Людина. – [Про монографію В. Б. «Ліна Костенко».]
- 1777/рус. Бурбан В. Как зеркало украинской ментальности // Зеркало недели. – 2000. – № 11, 17–23 марта. – С. 11. – Человек.
1778. Авторський курс Ліни Костенко у Києво-Могилянській академії / Г. Вавринюк // Хрещатик. – 2000. – 21 берез. – С. 3: фото: Диплом Почесного професора Національного університету «Києво-Могилянська академія» Ліні Костенко вручає президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький 1 вересня 1999 року. – Ім'я. – [В. Б.: «Зацікавлення надзвичайне. Лекції відвідують не лише філологи (тема курсу: “Українська література в проекції третього тисячоліття”), а й майбутні економісти, правники, біологи, співробітники Академії, кияни і навіть люди з інших міст. Наприклад, із Конотопа цілий автобус приїжджає щоразу, тричі на тиждень». На запитання, як виникла ідея запросити Ліну Костенко в студентську аудиторію, В. Б.: «Це в традиціях нашого університету. Ліна Василівна торік удостоєна звання Почесного професора Києво-Могилянської академії. Це звання присуджується людям зі світлим ім'ям. Особливе захоплення і великий резонанс викликала інавгураційна лекція Ліни Костенко (прочитана 1 вересня): “Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала”. Ми видали її невеличкою книжечкою, яка дуже швидко розійшлася. Здається, однак, що українській “еліті” ця книжка не дісталася. Минулої суботи, наприклад, у Палаці “Україна” те “дзеркало” множило людей року. Ліна Костенко жодним чином не могла, не повинна була потрапити до когорти “прометеїв”. Вона ж розуміє, що “у нас є прекрасні вчені, фахівці з різних галузей знань, але чомусь прислухаються не до них, їхні постаті відсутні у головному дзеркалі нації, зате безперестанку мигтять фальшиві зірки шоу-бізнесу або політики всіх мастей і калібрів, які вистрілюють у маси сумнівні гасла й сентенції”».]
1779. Павличко С. Листи з Києва. 12 травня 1990 – 2 квітня 1991 / Передм. Б. Кравченка. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2000. – 160 с. – [Про В. Б.: 3 листа від 12 травня: Про намір С. Павличко і В. Б. вийти з КППРС. – С. 10; 3 листа від 19 травня: Про вихід В. Б. з членів КППРС, коментар В. Б. щодо Олійника, якого обрано академіком («сказали Олійникові за зраду Руху і своє академічне спасибі»). – С. 16; з листа від 24 травня: про виступ В. Б. на Великій Раді Руху: про те, що робив би провокатор у лавах Руху, і нагадав, «на перших зборах Руху деякі молоді люди говорили про академіків знущально, зганяли з трибуни. Тепер у залі майже немає вчених». – С. 29–30; у «Списку імен» про В. Б. як письменника, вченого-літературознавця, громадського діяча, одного із організаторів Руху, з 1994 р. – президента НаУКМА. – С. 151.] – (Див. також 0860, 2021.)
1780. Боднар В. В. Брюховецький зустрічався з громадою Великого Клівленда... // Свобода (США). – 2000. – 24 берез. – С. 8. – [Про виступ В. Б., що містив розповідь про відродження Києво-Могилянської академії з перших днів, перші здобутки та плани на майбутнє.]
1781. Майбутнє української науки в Європейському Союзі // Свобода (США). – 2000. – 21 квіт. – С. 10. – Підпис: Пресове бюро УВУ. – [Про участь В. Б. разом з М. Жулинським, О. Романівим, В. Куйбідою в міжнародній конференції «Майбутнє українських установ в Європейському Союзі» 30 берез. – 1 квіт. 2000 р. в Укр. Вільному університеті, Мюнхен.]

1782. Ухвала Вченої ради НаУКМА. Протокол № 4 (1) від 24 березня 2000 р. // Могил. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 2, черв. – С. 9. – [Про роботу з філіями НаУКМА. Згадка про Розпорядження президента НаУКМА В. Б. № 9 від 14 лютого 2000 року про нове «Положення про особливі умови прийому на бакалаврські програми».]
1783. Company happenings / Photo by S. Chuzavkov // KyivPost. – 2000. – March 30. – P. 4b: photo: Balcerowicz signs his book, watched by Vyacheslav Bryukhovetsky (right), president of Kyiv Mohyla Academy, and Serhy Ivanyuk (left), the university's rector. – [Про прес-конф. 23 берез. у НаУКМА Л. Бальцеровича, економіста, публіциста і політика, автора проекту радикальної економічної реформи у Польщі, віце-прем'єра і міністра фінансів, та передачу ним до НаУКМА 154 польських книжок під девізом «Свобода та розвиток – до вільної ринкової економіки».]
1784. Ніколаєва Т. Як університет студентів виховує, або Принципи Liberal Arts Education на теренах пострадянської України? Брати та сестри! Спудеї! Від лютого Богом даного року 2000 з нами поряд існують Могиллянські Джерела (далі в тексті – МД) – часопис, народжений Розпорядженням Президента Усієї НаУКМА та Колегіумів В. С. Брюховецького // Колега. – 2000. – # 2, берез. – С. 3.
1785. Президент держави майбутнього / Г. Паламарчук // Слово Просвіти. – 2000. – Ч. 3, берез. – С. 8–9: фото: [Л. Костенко і В. Б.] – Прем'єра рубрики.

1785/т. • ПРЕЗИДЕНТ ДЕРЖАВИ МАЙБУТЬОГО

Днем заснування Києво-Могиллянської академії вважається 15 жовтня 1615 р., коли знатна киянка Галшка Гулевичівна відписала свою садибу в Києві на Подолі місцевому Братству для заснування монастиря, шпиталю та школи для дітей всіх станів. Існувала Академія до 1817 р.

24 серпня 1992 р. відбулося офіційне відкриття Університету «Києво-Могиллянська академія» і посвята в студенти перших вступників. Система навчання в НаУКМА вбирає в себе кращі традиції вітчизняної освіти, що склалися впродовж віків, та сучасної західної освітньої системи вільного творчого навчання. Підготовка спеціалістів відбувається на факультетах: гуманітарних і суспільних наук, природничих наук, правничих наук, департаментах – економічних наук, соціальних наук і технологій, комп'ютерних технологій, журналістики, у бізнес-школі. Університет дає освіту на двох основних рівнях: 4-річному бакалавраті та дво- або однорічному магістеріумі. Для підготовки абітурієнтів до вступу на навчання в бакалавраті створено департамент доуніверситетської підготовки.

НаУКМА має дві філії – вищі навчальні заклади: Острозьку академію та Миколаївську філію. Під патронажем НаУКМА працює мережа колегіумів – середніх та середніх спеціальних навчальних закладів у різних регіонах України.

В університеті викладають кращі наукові та викладацькі кадри України.

Почесні професори НаУКМА: Юрій Шевельов (США), Лоуренс Майсек (Канада), Поль Рікьор (Франція), Роман Шпорлюк (США), Роланд Піч (Німеччина), Ярослав Розумний (Канада), Іван Фізер (США), Богдан Кравченко (Канада), Сергій Аверінцев (Росія), Ліна Костенко (Україна).

Студенти проходять стажування та навчання в університетах США, Канади, Польщі, Угорщини, Японії, Німеччини, Великої Британії, Нідерландів, Франції, Австрії і,

збагачені знанням сучасного світу та його новітніх технологій, повертаються в Україну, щоб з їхньою допомогою уже найближчим часом вона постала радикально оновленою і цілком цивілізованою в колі європейських народів.

На землі київського Подолу, яка пахне історією і кожною своєю грудочкою береже історію, на своєму питомому місці – у приземкуватих історичних приміщеннях після наглої 175-річної перерви відновила свою діяльність знаменита свого часу на весь світ Києво-Могилянська академія. У своєму другому народженні вона ровесниця нашої держави. Якщо врахувати її філії та розгалуження колегіумів по всій Україні, різноманітне й насичене внутрішнє життя та активні ділові й пізнавальні зв'язки з закордоном, – то ми побачимо малу, і не так малу, як сконденсовану, державу в державі, що, як сховане на півдні зображення, поступово проявляється на світ Божий і заповнює собою державу велику, даючи їй нове обличчя і нову якість.

Отже, президент держави майбутнього, прагматик і невинуватий оптиміст, для якого Національний університет «Києво-Могилянська академія» є власне його життям, і не менше, В'ячеслав Степанович Брюховецький.

«ЦЕ НЕ БУЛО МРІЄЮ МОГО ЖИТТЯ, АЛЕ СТАЛО СПРАВОЮ МОГО ЖИТТЯ»

– Ви були в числі тієї «могутньої кучки» сміливців, котрі напівпідпільно організували перше масове рушення в новітній історії України – Народний Рух, який, на жаль, відходить в історію. Перед вами відкривалася блискачча кар'єра політика, а «закінчили» ви тим, що, сколотивши навколо себе ще одну «могутню кучку» однодумців, відновили Києво-Могилянську академію і стали її президентом. Це було мрією вашого життя?

– Це не було мрією мого життя. Якби мені сказали колись, що займатимуся чимсь подібним, то я з цього тільки посміявся б, – ну, хоча б тому, що дуже не люблю адміністративної діяльності і не мав досвіду роботи в навчальних закладах, окрім лекцій, які читав в університеті Шевченка. Від Руху я відійшов свідомо, але не для такої грандіозної справи, як відновлення КМА. Я казав заздалегідь, – це була моя позиція, – що буду в Русі до І з'їзду, – і я там був, і дещо зробив, – після чого повертаюся до літератури й займаюся справами, які люблю.

Так сталося, що дістав я запрошення викладати в Америці і працював у Ратгерському університеті у США. І хоч це не найкращий університет Америки, та, порівнюючи, як у нас організована вища наука і як там, – я був приголомшений побаченим. Через півроку одержав запрошення викладати в Канаді. Коли почав працювати з канадськими студентами і трохи оговтався від перших вражень, які звалюються на людину, котра вперше опиняється в тих країнах, трохи розібрався, то зрозумів, що й там існують складні проблеми, зокрема у вищій школі. І ось тут мене заїло: чому канадці, американці можуть давати дітям прекрасну освіту, а ми і далі живемо у старому спотвореному освітньому полі! Тоді вперше до мене й навідалась ідея, що непогано було б узятися за відродження Києво-Могилянської академії. Цю ідею я привіз до Києва. Підштовхнув до наступних кроків мене такий випадок. Разом із двома студентами, які були організаторами голодування на майдані Незалежності, розмовляли ми у прямому ефірі на радіо. Хлопці здалися мені цікавими, і після ефіру ми ще трохи погомоніли. Насамкінець я їх запитав: «Ну, добре, хлопці, маємо вже можливість і в Україні влаштовувати політичні акції. А що далі? Чи не заважає це вашому навчанню?». Відповідь була така: «Вчитися зараз – не обов'язково. Сьогодні ми повинні збудувати незалежну державу, а вчитися будемо потім». І ось тут я жажнувся. Тому що ми це вже проходили. В різний час, в різні історичні періоди неосвічені люди вже керували країною, і це було однією зі стратегічних помилок. Чому, власне кажучи, і сьогодні все в нас так кепсько? Та тому,

що немає кадрів, добре підготовлених, державницьки вихованих. Коли я поговорив з тими юними ентузіастами від політики, то зрозумів, що за відродження Києво-Могилянської академії треба братися негайно. Таким чином, це не було мрією мого життя, але стало справою мого життя.

– *Важко було починати?*

– Починати було не важко. Починати було красиво. Нас було п'ятеро, і ми не усвідомлювали, за що беремося. Гарна ідея, всі підтримували. Але, – про це сьогодні вже кажуть відверто, небагато людей вірило, що з цього щось вийде. Ну, поборсаються, мовляв, хлопці. Хіба в нас мало було чудових ідей, які нічим не закінчувалися або ж навіть завдавали шкоди невмілим виконанням!..

Важко було потім. Це те, чого ніхто не бачив. Як ми працювали з 6-ї ранку до 11-ї вечора, щодня, без вихідних, без відпусток. Але якби ми від красивого початку не перейшли до другої стадії справи, складної і важкої, то в нас і справді нічого б не вийшло.

– *Усе ввійшло в наїжджену колію, працювати стало легше?*

– Я був би дуже засмучений і навіть нещасливий, якби усе ввійшло в наїжджену колію і котилося не знати куди. Звичайно, багато що зроблено. Дай, Боже, щоб кожен зробив стільки, скільки зробили ми, – я свідомий того, що кажу. З одного боку, легше стало, бо є великий колектив, дуже високого рівня контингент студентів, є вже випускники, які набирають на силу, а буде ще легше років так через 10, коли вони посядуть ті позиції в суспільстві, які їм за освітою й вихованням належать. З другого боку, важко, бо доводиться докладати багато зусиль, щоб не зупинитися на досягнутому, щоб удосконалювати те, що є. Якби ми зупинилися, то нас знищили б навіть фінансові проблеми, а так постійно щось намагаємося розв'язувати, шукаємо нетрадиційні рішення.

«БІДА УКРАЇНИ НЕ В ТОМУ, ЩО Є ПОЛІТИКА, А В ТОМУ, ЩО НЕМАЄ ПОЛІТИКИ»

– *Президентів такої складної установи як НаУКМА немає часу займатися політикою. Але кортить? Як ви ставитеся до політики?*

– Мушу сказати, що я політику не люблю. Але це моє право як людини. Політика дуже потрібна. Біда України не в тому, що є політика, а в тому, що немає політики. Немає політичних лідерів. Немає нормальних політичних партій.

На початку 90-х я був досить відомою людиною в Русі, і для мене не становило проблеми стати депутатом. І, між іншим, багато моїх колеґ з Руху так прямо й запитували мене: чому не йдеш в депутати? Відповідь моя була така: ну, добре, з'явиться ще один дилетант-політик у ВР, Брюховецький, може, він навіть щось краще робитиме, ніж ім'ярек. Але що від цього зміниться? Набагато більше користі буде, якщо я за 10–15–20 років підготую в університеті 100–300–500 справжніх високоосвічених політиків, які знатимуть, як це робиться. Сьогодні є люди, які вважають себе політиками, але насправді вони не є ними. Це не нарікання. Така ситуація, на жаль, закономірна. На жаль, до такого стану ми дійшли історично. Еліта була або перекуплена, або заслана в Сибір, або знищена. Тому ми повинні цей період прожити в тяжкій праці і подолати ту прірву, яку штучно утворено за останні 400 років. Ми можемо подолати ту прірву, тому що в нас освічений народ, прекрасна молодь. Ми це зробимо.

– *Яким чином вищий навчальний заклад, який повинен давати знання, готуватиме для держави політиків?*

– Ми керуємося двома базовими речами: по-перше, висока освіта, серйозна, без колишнього примітивізму. Багато українських ідей вмирає через примітивний рівень їх реалізації, і це велика трагедія для нації. Крім освіти, у нас в університеті всіляко заохочуються і вітаються спроби студентів до самоорганізації, до самостійного життя в суспільстві, яке називається університетом. Студентські організації, друковані органи, театри, хори – все це перетворює студента зі звичайного споживача в суб'єкта

діяльності університету. Це і є «по-друге»: максимум розкриття особистості в будь-якому напрямку. Все життя радянського періоду було побудовано на тому, що людина – гвинтик, вона нічого сама собою не значить, а ось колектив це все. Інший у корені неправильний постулат: «Раньше думай о родіне, а потом о себе». Ці принципи ведуть до самознищення особистості і самознищення народу. Наша навчальна концепція полягає в тому, що ти якраз, грубо кажучи, не повинен думати про високі ідеї держави, поки сам ще є ніхто. Ти повинен думати про розкриття своєї особистості, а ось якщо розкриєш те, що в тобі закладено, в генотипі, вихованням батьків, у школі, в університеті – тоді ти станеш корисним державі, бо держава сильна особистостями, а не сірою масою.

Дуже це незручно, дуже складно плекати особистість, тому що особистість, на відміну від сіренького чоловічка, незручна. Вона має свою думку, вона не згоджується, вона тебе дратує. А особливо коли йдеться про молодих людей, у яких є різкість, максималізм. І це нормально, це дуже добре. Бо максималістом можна бути тільки в юності. Якщо людина в юності не була максималістом, то вона ніколи ніким не стане. Якщо вона в юності, дарма що помилялася або навіть грубіянила, – але по-максималістськи мислила, – ну, то життя навчить її робити великі справи. Тому, незважаючи на складний шлях майже абсолютної свободи студента, – ми вважаємо, що цей шлях правильний.

– В НаУКМА, як у справжній державі, ходять свої гроші, брюхи називаються. Як до цього ставитесь?

– Коли моя мама вперше побачила банкноту з моїм шаржованим портретом, вона була прикро вражена. «Це ж тебе, – каже, – сину, мабуть, не поважають...». Я заспокоїв маму: навпаки, це люблять. Це знову ж таки, самодіяльність студентів. Мені навіть приємно, якщо хочете, і я маю колекцію всіх випусків «брюхів».

ПРАГМАТИК З РОМАНТИЧНОЮ ДУШЕЮ

– Скільки часу забирає НаУКМА?

– Вона не забирає в мене часу. Вона – це і є мій час і моє життя. Іншого, від якого можна б щось забрати, я просто не маю. До речі, не лише моє, а всієї моєї родини. Вся моя родина працює тут, хоч обидві доньки володіють двома іноземними мовами і могли б сьогодні заробляти великі гроші. Але для них Академія – це наше, це як повітря. Я дуже щасливий із цього.

– Якщо дивитися на речі глобально, до якої категорії людей ви б себе зарахували – до романтиків чи прагматиків?

– З огляду на те, чим я займаюся, то, мабуть, до прагматиків, – але з романтичною душею. Я романтик, як усі українці, за винятком одного – не пишу віршів. З другого боку, вважаю себе людиною досить прагматичною і практичною, – не в сенсі особистого життя, ні, я там якраз не дуже практичний, а в сенсі виконання певної роботи.

– Як розслабляється президент НаУКМА?

– З відпочинком справа складніша. На жаль, не відпочиваю. Теоретично я розумію, що так не повинно бути. В ті рідкісні хвилини, які можна назвати розслабленням, я їду в село Ходорів, на свій хутір Дивосил, який вважаю найкращим у світі, і небезпідставно, між іншим. Хоча я сам городянин, виріс у місті, але так сталося, що десь у 82-му купив цю руїну на березі Дніпра і страшенно люблю порпатися в городі, ось тільки часу на це дедалі менше.

– Хто у вашій родині голова сім'ї?

– (Невпевнено). Мабуть, я. Я так думаю, що я. Хоча в нас дуже демократична сім'я. ...Ну, я спитаю в дружини, в дітей. Але мені здається, що я.

– Хто розпоряджається фінансами?

– Дружина розпоряджається. Я їй віддаю зарплату.

– Задоволені тим, як вона це робить?

– Ну, мабуть, так. Я якось на це не звертаю уваги. Нам нічого особливого не треба. Звичайно, ми повинні їсти, вдягатися, це зрозуміло, але якихось особливих потреб у нас просто не існує. І часом буває, якщо щось негайно потрібно для Академії, то ми, не замислюючись, оплачуємо грішми з сімейного бюджету, певна річ, не на користь йому. Ми б відчували дискомфорт, якби хотіли хтось-чого, але нам те хтось-що не потрібне, нам досить того, що маємо.

– *Як бачить В'ячеслав Брюховецький світ на межі тисячоліть?*

– Питання дуже об'ємне. Здавалося б, яка різниця – межа тисячоліть чи не межа тисячоліть. Умовність, яку придумали люди. Час суцільний. Та й що таке час – велика загадка. Але ця умовність – межа століть і тисячоліть – примушує кожну людину замислитись: що таке ти як піщинка цього часово-просторового універсуму, що ти значиш у цьому огроми? Ось відбувся перелам – і де ця піщинка опиняється?

Як кожна людина, я з великим трепетом чекаю переходу в наступне тисячоліття. У мене особисто є потреба скласти якийсь звіт, і не лише за себе, а за покоління предків, які жили й наповнювали цей час, що минає. Я навіть маю одну задумку, як зафіксувати час, я придумав, але не хочу говорити, щоб вона збулася. Розповім вам про неї в інтерв'ю на початку 2001 року.

– *Містичні настрої вас навідують?*

– Містичних настроїв не маю. Життя триває і буде тривати. Кажуть, буцімто колись було добре, а тепер зле. Це все ілюзії. Життя завжди однакове. Питання в тому, як людина почуває себе в цьому житті. Наведу такий приклад. Десять років тому я розмовляв на своєму хуторі з нині вже покійною сусідкою бабою Параскою, їй було 86 років, і прожила ця мудра жінка дуже нелегке життя. Бував травень. Питаю: як перезимували? «Бачте, – каже, – ледь ходжу. Але, Степановичу, я вам скажу, що й життя зараз стало негостинно, і світ змінився – поганим став». Питаю: чому? «Ну, – каже, – взяти отут, де ми зараз живемо, – та раніше, коли я була молода, тут так співали солов'ї. А тепер – нема». А солов'ї тим часом співають-заливають, аж у вухах лящить. Я кажу: та й тепер співають. А баба Параска: «Ні, Степановичу...». Вона глуха вже, не чує, і їй здається, що світ змінився, хоч насправді змінилася вона сама, а світ залишився таким, яким був завжди. Світ у принципі не міняється.

– *Буде кінець світу?*

– Не буде. Який там кінець світу!

– *Народ ходить понурий і зневірений, неначе справді у кожного вже все скінчилося...*

– Життя справді важке. Мені, як і всім, багато що не подобається в нашій політиці і в нашій державі. Але згадаймо, як було 10 років тому. Так, матеріально було краще жити, однак ми вже забули, що то було за життя. Якось я говорив з одним режисером, який їздив до Мінська. Запитую: ну, як там? Каже: «Я зрозумів, що соціалізм має запах. Зайшов, – каже, – у гастроном, там стоїть та ж сама хамка, що й тоді, під прилавком у неї дефіцит – і сморід... І тоді я зрозумів: так смердить соціалізм». Ми просто забули, який ми шлях пройшли.

Сьогодні дуже шкода старших людей, безпомічних, безсилих... Їх суспільство повинне забезпечити. Молодих мені не шкода. Для молоді сьогодні є всі можливості реалізувати себе. Якщо себе реалізують – будуть щасливі і багаті, але потрібно працювати. Тому я є невинуватим оптимістом і вважаю, що все йде до кращого.

– *Що побажаєте просвітянам і собі у ці трепетні дні останньої весни тисячоліття?*

– Щоб ми були завжди просвітлені. Бо тільки просвітлена людина може робити добро. Якщо кожен із нас відчуватиме себе просвітленою людиною, менше нарікатиме на обставини, а робитиме свою справу, то все в нас буде гаразд.

1786. Тайна Могилянки. Что показал «голубой след» преподавателя Киево-Могилянской академии / Фото С. Старостенко // Киев. вед. – 2000. – 5 апр. – С. 1: фото: [В. Б. зі студентами саджає дерево.] – Расследование «Ведомостей». – (Див. також 0460, 0657/р., 1773, 1774, 1775, 1776, 1787, 1813, 1817.)
- 1787/рус. Попович Д. Зачинщик из Могилянки: Версию о том, что Башук «голубой», не подтвердили, но и не опровергли / Фото С. Старостенко // Киев. вед. – 2000. – 5 апр. – С. 2.
1787. Попович Д. Заводій з Могилянки. Версії про те, що Башук – «голубий», не підтвердили, але й не спростували / Фото С. Старостенка // Київ. від. – 2000. – 7 квіт. – С. 6: фото: У Києво-Могилянській академії відбулося урочисте відкриття весняної сесії. Президент академії В'ячеслав Брюховецький з цієї нагоди поставив підпис у величезній заліковій книжці. А студенти першого курсу посадили яблуню. «Тепер саджатимемо фруктові дерева щороку. Адже каштани неможливо їсти», – жартували вони з цього приводу. – Оперативне розслідування. – [Про відмову В. Б. коментувати ситуацію з О. Башуком – організатором захоплення приміщення ЦК Компартії України – поки не буде офіційних даних.] – (Див. також 0460, 0657/р., 1773, 1774, 1775, 1776, 1786, 1813, 1817.)
1788. У студентів та викладачів Києво-Могилянської академії вже стало традицією зустрічати весняну сесію розвагами та садінням дерев / Фото О. Клименка // Голос України. – 2000. – 5 квіт. – С. 1: фото: [В. Б. серед студентів.]
- 1788/рус. У студентов и преподавателей Киево-Могилянской академии уже стало традицией встречать весеннюю сессию развлечениями и посадкой деревьев // Голос Украины. – 2000. – 5 апр. – С. 1.
1789. «Не можу назвати жодної своєї мрії початку 90-х років, яка б не здійснилася» // Напередодні. Україна на рубежі тисячоліть. Експертні оцінки: Альманах / Фонд «Укр. вимір»; Ред.: В. Рубан, Л. Фінберг, В. Ільченко. – К.: Вид-во «Такі справи», 2000. – С. 20–21. – [Відповіді на три запитання.] – (Див. також 3665/69.)

1789/т. • «НЕ МОЖУ НАЗВАТИ...»: текст

1. Чи є державність (незалежність) України цінністю для вас особисто? На моє глибоке переконання, свою державність Україна дістала вперше. Раніше в її історії були тільки короточасні спроби зробити це. Адже хіба була Київська Русь державою у повному значенні? Для мене особисто державність України є великою цінністю. По-перше, тому, що свого часу я й сам дещо зробив для того, щоб це реалізувалося. По-друге, незважаючи на всі наші проблеми, за десять років я переконався: ця державність – назавжди. Крім того, саме у полі цієї державності я зміг реалізувати такі речі, чого б не вдалося за інших умов.

2. Які ваші суспільні мрії, надії початку 1990-х років здійснилися, які – ні? Що вдалося зробити за ці роки, зокрема вам особисто? Чому суспільні сподівання тих часів так розійшлися з нинішніми реаліями?

Я не можу назвати жодної своєї мрії початку 90-х років, яка б не здійснилася. Я, мабуть, щасливий подвійно, тому що не мав особливих ілюзій, знав і розумів, що треба буде дуже багато працювати. Проте, можливо, є якась велика сила підтримки людини в тому, що часом вона не знає, що її чекає. Якби я на початку 90-х років знав, що мене чекає по відродженню Києво-Могилянської академії, я б сказав, що зробити таке неможливо і ніколи б за це не взявся. Мій досвід приходив уже під час роботи, а відчай минав. І тепер я можу говорити, що моя мрія здійснилася. Здійснилася як для мене особисто, так і для кількох тисяч дітей, які сьогодні вчаться у КМА. А те невдоволення, яке сьогодні є в українському суспільстві, великою мірою викликане невідповідністю між ейфоричними уявленнями, що насаджувалися окремими політиками національно-демократичного спрямування, і реаліями, в яких люди опинилися.

Причиною цьому є фундаментальні речі, на які не треба ображатися. Справа у тому, що всі ми, хто вийшов з того суспільства, – хворі люди. У нас свідомість перекосована. Це стосується не лише партократів, а й представників найсміливішого дисидентства. Адже дисидентство, як і партократія, є продуктами радянської доби. Нетерпимість, яка культивувалася за часів СРСР, притаманна нам усім. Якщо озирнутися назад, то дехто з дисидентів, якби трохи інакше склався життєвий шлях, були б прекрасними партфункціонерами. Були серед дисидентів і такі, хто будував міфи, які не мали під собою ніякої основи. Це не дозволяло об'єктивно аналізувати ситуацію. Яскравим прикладом такого невміння вважаю ситуацію з Рухом. Для мене це – яскрава модель засліплення, передусім власними бажаннями, а не аналізом: а як же насправді розвивається суспільний процес? Рух створювався як дуже цікавий конгломерат. Подібного політичного утворення не було в жодній постсоціалістичній країні. Ми тоді порівнювали Рух з польською «Солідарністю», з литовським «Саюдісом», але це було зовсім інше об'єднання. Рушійною силою створення Руху була ідея незалежності України. Часом ця ідея була прикамфльована, часом навіть не усвідомлювана деkim, інколи спеціально приховувана, але вона була у всіх – від партократів до дисидентства. І цей мотив був набагато сильнішим, ніж у Польщі чи у Литві, чи навіть у Грузії. Тому що вони мали у своїй історії державність, а ми – ні. Щось подібне могло статися хіба що у Білорусії. Тобто в Україні національна ідея об'єднала дуже різних людей. Таких, наприклад, як Леонід Кравчук та Степан Хмара.

Але коли ця ідея була зреалізована, ситуація змінилася. Однак багато хто цього не помітив. Тому були допущені кардинальні помилки. Одна з головних – намагання перетворити Рух з широкого, «різношерстного» об'єднання в єдину партію. Це було стратегічно неправильним. Адже зі зміною ситуації змінилися і рушійні моменти – люди почали об'єднуватися не за ідеєю, а за інтересами. А, скажімо, інтереси тих самих Кравчука і Хмари у цій державі вже були абсолютно протилежними. Цього не зрозуміли. Рух мав піти іншим шляхом – він мусив саморозпуститися, а на його базі треба було створити кілька партій – дружніх, непересварених між собою. Разом вони змогли б утворити сильний блок. На жаль, цього не відбулося, і тому така ситуація сьогодні.

3. Які події, факти стали для вас символами життя в ці роки?

Я відчуваю незадоволення сучасним станом як у духовній площині, так і в матеріальній. Мені дуже болить, що наша молодь відсунута на другий план. Та я вважаю, що це питання часу, і все врешті-решт стане на своє місце. Прикладів в історії повно. Празі потрібно було 50 років, щоб з німецькомовного міста стати чеськомовним. Іспанія після того, як звільнилася від арабського панування, 200 років не могла повернутися до нормальної іспанської мови. А ми хочемо, щоб Україна повернулася до своєї за десять років? Гадаю, що для нашої держави зараз важливіший інший процес. Для мене, наприклад, символом нашої незалежності є футбол. За радянських часів хіба що зрідка,

коли грало київське «Динамо», на стадіоні могло з'явитися 2–3 червоно-синіх прапори радянської України, щоб відрізнитися від москалів. Сьогодні на 80 тисяч уболівальників, більшість з яких говорять російською, кілька тисяч українських прапорів. Причому ніхто ж не змушує носити ці прапори. Це робить молодь, яка вже виросла з ними. І для мене це дуже значущий символ. Адже для цих дітей державність України не є чимось екзотичним.

1790/(@). Мигаль В. Невже ми не можемо жити без образу ворога? // День. – 2000. – 7 квіт. – С. 21. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/47267/> – [Про захоплення приміщення ЦК КПУ.]

1790/(@)/рус. Мигаль В. Неужели мы не можем жить без образа врага? // День. – 2000. – 7 апр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/day.kiev.ua/88817/>

1791. «Колега» у році з трьома нулями / З С. Шумлянським розмовляв І. Бабошин // Вісник СК / НаУКМА. – 2000. – Квіт. – С. 2.

1792. Бачинський Є. Києво-Могилянська академія продовжує традицію української освіти / Світлини з архівів Києво-Могилянської академії // Америка (Філядельфія, США). – 2000. – 8 квіт. – С. 20: фото: Президент Академії д-р Вячеслав Брюховецький. – [Про виступ В. Б. на сходинах громади в Клівленді.]

1793/(@). Офіційне відкриття нового приміщення Британської Ради у Києві, 12 квітня 2000. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org.ua/english/work/ukesp.htm> – [Виступ В. Б.]

1793/engl./(@). Opening of the new British Council in Kyiv, 12 April 2000. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.britishcouncil.org.ua/ukraine/work/ukesp.htm> – [Виступ В. Б.]

1794. Щедрий дар // Могила джерела / НаУКМА. – 2000. – № 2, черв. – С. 15: фото: Р. Кук, Г. Кеннеді, В. Брюховецький. – [12 квіт. 2000 р. Держ. секретар з міжнар. справ та у справах Співдружності Р. Кук відвідав НаУКМА і офіційно відкрив новий офіс Британ. ради в Києві. Високий гість за підтримки баронеси Г. Кеннеді передав у дар усім колегумам НаУКМА комп'ютери, кошти на під'єднання до Internet та річну оплату на загальну суму 25 тис. дол.]

1795. Співробітництво з британськими та німецькими партнерами // Академ. панорама: Дайджест / НаУКМА. – 2000. – Берез., квіт. – С. 2: фото: [В. Б., Г. Кеннеді, Р. Кук 12 квіт. 2000 р.]

1796. Виноградова А. «Пусть просвещение волнует век» (Феофан Прокопович) // Вечер. Николаев. – 2000. – 13 апр. – С. 5. – [Про звернення В. Б. до абітурієнтів.]

1797. From the DIM pages of the Road to the Future. The Kyiv-Mohyla Academy Biographical Encyclopedia = Час плінний, Києво-Могилянська академія вічна: [Листівка]. – 2000, 15 квіт. – Підпис: Viacheslav Briukhovetsky, NaUKMA President.

1798. Видання Енциклопедія «Києво-Могилянська академія в іменах» / Б. Березенку розповідала З. І. Хижняк // Могилянці / НаУКМА. – 2000. – № 1–2 (3–4). – С. 3.

1799. *Антонишин С.* «Над річкою буття – на березі крутому» або лілеї для Ліни: до ювілею Ліни Костенко // *Дзвін*. – 2000. – № 3. – С. 125–132. – Див. с. 126, 129. – Життя і слово.
1800. *Малкович І.* «Щоб повернути широкий загал до усвідомлення себе часткою українського культурного простору, потрібно щонайменше два Мойсееві терміни – та й то, якщо дуже пощастить» // *Напередодні. Україна на рубежі тисячоліть. Експертні оцінки: Альманах / Фонд «Укр. вимір»; Ред.: В. Рубан, Л. Фінберг, В. Ільченко*. – К.: Вид-во «Такі справи», 2000. – С. 141. – [«...Спробую виділити бодай кілька найважливіших культурних подій “незалежного” десятиріччя. Такими, на мій погляд, є перший фестиваль “Червона рута”, “ВВ”, вистава Андрія Жолдака “Момент”, поетично-театральні акції “Бу-Ба-Бу”, переїзд в Україну часопису “Сучасність”, відновлення Києво-Могилянської академії, низка культурних проєктів фонду “Відродження”, “Перверзія” Юрія Андруховича, філософська есеїстика Костя Москальця, “Українська літературна цивілізація” Оксани Пахльовської...».]
1801. У справі професійного перекладацтва // *Зарубіжна література*. – 2000. – № 14, квіт. – С. 1–2. – [Про перекладацьку творчість М. Зерова.] – (Див. також **3241**.)
- 1802/@. Гелена Кеннеді: Інвестори прийдуть лише до тієї країни, у якій поважають права людини / *Бесіду вела Л. Гуменюк* // *День*. – 2000. – 26 квіт. – С. 5: фото: Незабаром у новому приміщенні поруч з Британською Радою поселиться ще один осередок західної культури – Інститут Гете, що, за висловом Робіна Кука (у центрі), стане своєрідною відповіддю Європи на європейський вибір України [Йоганес Еберт, Борис Тарасюк, Робін Кук, Гелена Кеннеді, Майкл Берд і **В. Б.**] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www/day.kiev.ua/47752/](http://www.day.kiev.ua/47752/)
- 1802/@/рус. Хелена Кеннеди: Инвесторы придут только в ту страну, в которой уважают права человека // *День*. – 2000. – 26 апр. – С. 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www/day.kiev.ua/89303/](http://www.day.kiev.ua/89303/)
- 1802/@/engl. Helena Kennedy: «You’ve got to get things right» / Interviewed by *L. Humeniuk* // *The Day. Weekly Digest*. – 2000. – Apr. 25. – P. 1, 3: Photo courtesy of the British Embassy: L-R: Johannes Ebert, Borys Tarasiuk, Robin Cook, Helena Kennedy, Michael Bird and Vyacheslav Briukhovetsky at the opening of the British Council in Kyiv. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www/day.kiev.ua/265952/>
1803. Результат є, але вся робота попереду / Інтерв’ю провела *Т. Шаповаленко* // *Світло*. – 2000. – № 4. – С. 12–15: фото: [**В. Б.**]
1804. Могилянське Академічне Товариство=The Mohyla Academic Society // *Альманах Українського Народного Союзу. 2000 Річник 90-ий / Гол. ред. П. Часто*. – Нью-Йорк: Вид-во «Свобода», 2000. – С. 272. – [Про звітну доповідь за 1998 академічний рік Президента НаУКМА **В. Б.**, про величезну роботу по залученню коштів, яку проводить Могилянське Академічне Товариство. Цитується уривок із звітної доп. президента НаУКМА, д-ра **В. Б.** за 1998 академічний рік стосовно діяльності Фонду «Могилянське Академічне товариство».]
1805. *Володькова О.* Інтегровані розподілені фонди бібліотек вищих навчальних закладів України в мережі Internet // *Вісн. кн. палати*. – 2000. – № 2. – С. 27–29. – [Про представлення на сторінці Web-сервера Наукової

бібліотеки НаУКМА відомостей про книжкові колекції, зокрема В. Б. – С. 28.]

1806. Факультет журналістики: остання спроба / Інтерв'ю з Президентом НаУКМА підготували Л. Лажевська, Д. Губенко // Колеґа: газ. студент. НаУКМА. – 2000. – № 4, квіт. – С. 3. – [«Данило Яневський по всіх параметрах підходив, але він був абсолютний нуль як організатор».] – (Див. також 1625, 2007/@, 2011, 2091, 2103, 3771, 3772.)
1807. Весняна сесія // Академ. панорама: Дайджест / НаУКМА. – 2000, весна. – С. 1.
1808. Звернення президента Національного університету Києво-Могилянська академія В'ячеслава Брюховецького до української громади [на підтримку вид. енцикл. «КМА в іменах».] // Шлях=The Way (Торонто, Канада). – 2000. – 7 трав. – С. 7.
1809. Астрологічний прогноз [на 8–14 травня] // Вечір. Київ. – 2000. – 5 трав. – С. 16. – [Рак: «Можливо, доведеться жити у незвичайних, складних, ризикованих, екстремальних умовах. Прояв незвичних здібностей. Зіткнення з невдачами, трагедією, несподіваний поворот долі... Випробування нових методів життєвого стилю, включення в нову справу, що має складнощі, з якими раніше не зустрічалися. Випробування організованістю і відсутністю видимого результату».]

1810/x. • **КОРИСТУЮЧИСЬ ВІДСУТНІСТЮ ХАЗЯЇНА...: хуторизми**
(13 травня 2000 р.)

13 травня 2000 року (знову 13, але через місяць)

Користуючись відсутністю хазяїна, який, як він повідомив мені в депеші, переданій Сашком – дає горобцям дулі і навчився пісяти лежачи, – я побував тут.

Ну, хазяїн тепер знатиме, що я не тільки кобзар, але й косар.

Користуючись відсутністю хазяїна, який (див. вище), – я і покосив, і покопав.

Виявляється, можна косити навіть землю. А що вже я поповикопував малин, то хай хазяїн звикає – не треба давати горобцям дулі, коли я кошу або копаю, бо за мною око та й око (в окулярах) треба.

Ну, звичайно, був приємний конклюденс, – тобто хряпнули, звиняйте за вираження, за річницю весілля Брюховецьких, за брюхатого Брюховецького, ну і за нас, грішних.

На цьому закінчую, бо треба ще й на коня випити.

В. Ф. Кобзар

1811. [Лист В. Б. від Центру Стратегічних та міжнародних досліджень, Вашингтон, Округ Колумбія за підписом З. Бжезінського.] // Академ. панорама: Дайджест / НаУКМА. – 2000, весна. – С. 5.

1811/n. • **Center for Strategic & International Studies Washington, DC**

May 14, 2000

Dear Dr. Brioukhovetsky:

Many thanks for sending me a copy of the most impressive report of the University of Kyiv-Mohyla Academy, which provides vivid testimony of the rebirth of Ukraine, and I am happy and proud – even if only remotely – to be associated with it.

Wishing you and your colleagues continued success, I remain. Cordially.

Zbigniew Brzezinski

- 1812.** Вічності рухомий кадр // Кіно-Театр. – 2000. – № 4. – С. 1. – [Привітання журналу, надіслане з реанімації, з приводу п'ятирічного ювілею – 15 травня 1995 р. вийшло перше число:

«Журнал, який найкращий в світі,
читають і дорослі, й діти.
І цей журнал – «Кіно-Театр».
Це вічності рухомий кадр».]

- 1813/рус. Полищук Р. Александр Башук: «Генпрокурор лжёт» // Киев. вед. – 2000. – 15 мая. – С. 1, 5. – Вне закона.*
- 1813.** *Поліщук Р. Олександр Башук: «Генпрокурор бреше»: Одкровення лідера «Самостійної України», організатора захоплення будинку ЦК КПУ // Київ. від. – 2000. – 16 трав. – С. 11. – Поза законом. – (Див. також 0460, 0657/р., 1773, 1774, 1775, 1776, 1786, 1787, 1817.)*
- 1814.** Національний університет КМА співпрацює з західними партнерами // Народ. Воля (Скрентон, США) – 2000. – 18 трав. – [Про відвідини Університету Держ. секретарем Великої Британії Р. Куком і відкриття разом з президентом НаУКМА **В. Б.** Британської ради в Києві, що розташована на території НаУКМА.]
- 1814а.** *Іванюк С., Середа Л. Чи можна в Україні вступити до вузу без хабара? // Політика і культура. – 2000. – № 18, 19–25 трав. – С. 20–25: фото. – Пікова тема. – [Про історію вступ. тестування в НаУКМА та про друкування у 1992 р. перших тестів у кабінеті **В. Б.** – С. 22.]*
- 1815.** *Мороз В. Правда про Могилянку // Політика і культура. – 2000. – № 18, 19–25 трав. – С. 25. – Думка студента. – [Наводиться вислів **В. Б.** з виступів на телебаченні: «Той обов'язково вступить до Академії, хто відчуває себе особистістю».]*
- 1816.** Для тих, хто обирає дорогу // Вперед (Миколаїв). – 2000. – 23 трав. – С. 2: фото: Академія в свята і будні [**В. Б.** з *Л. Клименком та С. Іванюком*.]
- 1817/рус. Полищук Р.** Аферист или провокатор?: В то, что Александр Башук – идеолог новой украинской революции, верят только дилетанты // Киев. вед. – 2000. – 24 мая. – С. 6. – Версии.
- 1817.** *Поліщук Р. Аферист чи провокатор?: У те, що Олександр Башук – ідеолог нової української революції, вірять тільки дилетанти // Київ. від. – 2000. – 30 трав. – С. 18. – Версії. – (Див. також 0460, 0657/р., 1773, 1774, 1775, 1776, 1786, 1787, 1813.)*
- 1818.** Підготовлено до друку енциклопедію «Києво-Могилянська академія в іменах...» // Народ. воля (Скрентон, США). – 2000. – Ч. 21, 25 трав. – С. 3. – [Про історію КМА та пропозицію підтримати вид. енцикл. «Києво-Могилянська академія».]
- 1819.** *UFU confers honorary degree // The Ukr. Weekly. – 2000. – # 22, May 28. – P. 17. – [Про відвідини **В. Б.** УВУ у Мюнхені.]*
- 1820.** *Worobec A., Hadzewycz R. Northern N. J. District holds annual meeting // The Ukr. Weekly. – 2000. – # 22, May 28. – P. 5, 18. – [Про виступ **В. Б.**]*
- 1821.** *Києво-Могилянська академія – вікно у світ / Розмову вів Л. Костелина // Час і Події (Чикаго). – 2000. – # 100, трав. – С. 10: фото: Лука Костелина та В'ячеслав Брюховецький.*

1822. [В. Б.: *Корот. біограф. довідка*] // Свобода (США). – 2000. – 2 черв. – С. 10.
- 1823/а. Виховання майбутніх провідників – найважливіше завдання нації / Розмову вів В. Левенець / Фото Р. Галешко // Свобода (США). – 2000. – 2 черв. – С. 10, 20: фото: Президент Києво-Могилянської академії д-р Вячеслав Брюховецький. – Києво-Могилянська академія сьогодні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-63-a-.html
1824. З листа В. Брюховецького до редакції часопису // Економіч. часопис. – 2000. – № 2. – С. 52. – [Схвальна оцінка видання.]
1825. Арутюнова С. Микола Костянтинович Зеров і бібліографія // Вісн. кн. палати. – 2000. – № 6. – С. 32–33.
1826. Осягнімо нашу славу! Звернення до українського світу // Свобода (США). – 2000. – 16 черв. – С. 12.

1826/т. • ОСЯГНІМО НАШУ СЛАВУ!: текст

Життя української нації склалося так, що через несприятливі історичні обставини небагато було в ньому тривалих у часі явищ.

Постійні напади сусідів руйнували всі починання, всі спроби створити стійкі національні інституції. І чи не єдиним яскравим винятком є діяльність Києво-Могилянської академії. Заснована 1615 року, вона успішно діяла до 1817 року, коли була знищена російським Синодом. За цей час розквітли українська освіта, наука й мистецтво.

Культурний вплив КМА поширився на багато країн і, найперше, на Росію. Невипадково славна історія академії, її внесок у світову цивілізацію спотворювалися російськими шовіністами й замовчувалися за часів більшовицького режиму.

Ми ще й сьогодні не усвідомили всієї ваги відкриттів у науці й культурі, які були тут здійснені. Не увічнено ці досягнення в нашому Слові, забуто їх, розтринькано, занедбано, а багато що крадькома й підступно підібрано іншими націями й приписано до нібито їхніх надбань. Це наша спільна провина. Який пекучий докір українським історикам адресував один із десятків тисяч випускників академії, мандрівний дяк з поеми Ліни Костенко «Маруся Чурай».

Усе комусь щось пишуть на догоду
та чечевиці хочуть, як Ісав...
А хто напише, або написав,
велику книгу нашого народу?!

Така книга нині створена. Підготовлено до друку енциклопедію «Києво-Могилянська академія в іменах...», де вміщено понад 1500 статей, близько 300 ілюстрацій.

Ви зустрінетеся з видатними професорами і випускниками Академії Йовом Борецьким, Мелетієм Смотрицьким, Інокентієм Гізелем, Теофаном Прокоповичем. Лазарем Барановичем, Стефаном Яворським, Касіяном Саковичем, Григорієм Сковородою, Максимом Березовським, Артемієм Веделем, Самійлом Величком, Григорієм Грабянкою та багатьма іншими. В Академії навчалися 14 майбутніх гетьманів України, і серед них – Іван Мазепа, Пилип Орлик, Павло Полуботок, Данило Апостол, Юрій Хмельницький, Іван Виговський, Петро Дорошенко, Іван Скоропадський, кошовий Запорозької Січі Кость Гордієнко, кошовий Чорноморського козацтва Антін Головатий.

Звідси вийшло багато церковних ієрархів, і серед них – визнані по смерті свяtimi Митрополити Дмитро Туптало, Петро Конюшкевич та Іван Максимович, архієпископ Феодосій Углицький, єпископи Інокентій Кульчицький, Іоасаф Горленко та Софроній Кришталецький, архимандрит Паїсій Величковський. Благодійниками академії були славетна Галшка Гулевичівна, митрополити Петро Могила, Рафаїл Заборовський, Гавриїл Кременецький, гетьмани Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький та ін.

Увесь світ знає, як на 33-му році першого сторіччя розіп'яли Ісуса Христа. Але мало хто в світі й зворохнувся, як на 33-му році XX сторіччя в центрі Європи розіп'яли цілий український народ, який свого часу зупинив навалу татаро-монголів на припиш-клу в страху Європу.

Проте в історії є не лише день Голготи. Після нього невідхильно приходить Велик-день, свято світлого Воскресіння. Прочитаймо нашу славу, ступімо у плін вічності!..

Усі університети світу підтримуються їхніми випускниками. Через перервану традицію розвитку КМА нині вона їх ніби не має. Проте весь український народ є випус-кником нашої славної alma mater. Тому ми й вистояли в борні за незалежність. Кожен українець знайде сліди свого роду в нашій енциклопедії.

Я прошу вас підтримати видання енциклопедії «Києво-Могилянська академія в іменах...». Прізвища всіх фундаторів (\$ 10,000), меценатів (\$ 5,000), благодійників (\$ 1,000), прихильників (\$ 500), передплатників (\$ 100) і добродіїв (менше \$ 100) будуть вміщені в цій книзі, й кожному, хто зробив внесок від \$ 100 і більше, буде надіслано персональний примірник енциклопедії.

Надрукована вона буде в другій половині 2000 року.

1827. Из прошлого – в вечность: Подготовлена к печати энциклопедия «Кие-во-Могилянская академия в именах» // Зеркало недели. – 2000. – № 25, 24–30 июня. – С. 24.

1828. *Братусь І.* Пошуки істини та краси: Проблематика жанру історико-біографічної прози Оксани Іваненко. – К., 2000. – 170 с. – Див. с. 10, 160.

1829. Зелена акція студентів НаУКМА // Могил. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 2, черв. – С. 3: фото: Президент НаУКМА В. Брюховецький і студенти під час «зеленої акції».

1830. Конвокація – 2000. Якою вона буде? // Могил. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 2, черв. – С. 8.

1831. І знову приходить конвокація!!! // Академ. панорама / НаУКМА. – 2000. – Черв.–лип. – С. 1.

1832. Вельмишановні колеги! Дорогі гості, батьки! Найдорожчі нам сьогодні наші випускники, дорогі мої діти! // Академ. панорама / НаУКМА. – 2000. – Черв.–лип. – С. 2. – [*Привітання від президента НаУКМА В. Б., написане в лікарні після перенесеного інфаркту, зачитав голова Вченої Ра-ди В. Моренець.*]

1832/г. • [Привітання від президента НаУКМА]: текст

Сьогодні для всіх нас урочистий і хвилюючий день – останні в двадцятому столітті випускники Києво-Могилянської академії виходять з її стін.

Ось так помалу, не поспішаючи й підійшло людство до самого кінця двадцято-го століття, до грані між другим і третім тисячоліттями. Але людство лишилося й ли-шитись завжди молодим. У своєму юному дерзанні – яке найдосконаліше уособлюють

студенти – воно безкінечно повторюватиме помилки прапращурів, але щоразу намагатиметься дійти до глибин Істини. І, часом уваятиметься, от-от осягне заманливо-притягальну сутність Істини. Для окремої людини у якийсь момент навіть може здатися, що лишилося простягти руку, і не просто перо невловимої Жар-птиці ляже на долоню, а й уся вона постане у своїй сліпучій красі. Але саме тоді приходить усвідомлення, що багато позірних цінностей насправді не є ніякими цінностями, що Істина ховається не назовні, що вона десь у глибинах твого людського єства, в енергетиці твоєї душі. Для істот нищих це означає крах, під ними провалюється чорна безодня безвісти й відчаю. Людям же, для яких, за словами класика, моральний імператив у душі й зоряне небо над головою лишалися завжди непроминущими цінностями, Істина відкривається у своїй вічній величі й незбагненності, у вірі в могуть волі й діянь Творця.

...Але людство все одно залишається молодим. І знову й знову прагне, починаючи із студентської лави, дійти незвіданих глибин.

У вселенському плині буття перехід із одного тисячоліття в інше нічого не значить, він міфічно невловимий. В житті ж людини, в розвитку нації, в бутті людства в цілому – це значущий, наповнений момент. Не дуже багатьом поколінням пощастило жити на такому символічному зламі часу. Останнє тисячоліття не виявилось надто прихильним до українського народу, хоча саме наприкінці його все-таки була здобута наша незалежність. Тому є вагомі підстави для оптимістичного погляду в майбутнє – ми маємо змогу його творити своїми руками. Кожен – якщо він реалізує свою особистість. Нині Україна ще перебуває у глибокій кризі. Поки що ми не маємо достатньо гідних і сильних лідерів, котрі б рішучими і професійно вивіреними діями розірвали пута духовного й економічного зубожіння народу. Протягом чотирьох століть в Україні різноманітні заїди або нищили, або підкуповували еліту нації. Ми лише нині поволи стаємо господарями своєї долі. Цей процес тривалий, болісний, але він незворотний. Лише трохи більше, як півроку тому ми вперше за весь час незалежності дістали справді український уряд. Йому важко, цьому урядові, але ми віримо, що він вистоїть і впише переламну сторінку в історію України.

Так сталося волею химерних історичних закономірностей, що наш перший випуск студентів відбувся саме в той день, коли український парламент ухвалив нарешті Конституцію незалежної України. Від того часу ми саме 28 червня щороку випускаємо і випускатимемо зі свого гнізда освічену юнь України. Це символічно також і з глибшого історичного контексту. Саме 28 червня у трагічній битві під Берестечком 1651 року за волю України поліг цвіт українського козацтва і серед них, звичайно, немало випускників Києво-Могилянської академії. Ці могутні лицарі духу й волі своєю звитягою утверджували нашу сьогодишню незалежність. І ви, молоді, саме в цей день стаєте на зміну своїм прадідам великим, заступаючи їх і продовжуючи справу, якій присвячено й віддано мільйони життів...

Я глибоко переконаний, що українська політика сьогодні твориться не на безладді публічно-партійних протистоянь, бо там політика не твориться, там нею переважно займаються – не без певного зиску для себе. Українська політика нині твориться в університетах. І наскільки ви, наші випускники, станете свідомими її носіями, настільки рішучими будуть зміни в нашому житті.

Ставайте лідерами, творіть нову Україну, незалежну, багату, сильну, горду, гідну своєї славної історії.

Більшості з вас доведеться пройти випробування владою. Це така перевірка людини, яка невідхильно просвічує її моральне єство, немов невидимий рентгеновський промінь. На жаль, не багатьом вдається з гідністю її витримати. Пам'ятайте, що

в житті кожної людини не буває чернеток, усе пишеться на чистовик відразу, і тільки один єдиний раз. Найстрашніше, що не дає людині лишатися за будь-яких обставин людиною, це заздрість і страх. Але той, хто збагне свою самоцінність і неповторність, стає особистістю, яка непідвладна заздрощам.

Особистість же позбувається страху, і тоді вона здатна на великі й світлі вчинки. І тільки тоді. Бо відомо, що прогрес неможливий там, де страх перед наслідками сильніший від любові до Істини.

І лише в одному ніхто не має права позбутися страху:

*Людині бійся душу ошукать,
бо в цьому схибиш – то уже навіки...*

Так це означила наша геніальна сучасниця Ліна Костенко. І нехай же для вас людина буде завжди найвищою цінністю.

Ідіть упевнено в широкий світ, хай зорі віщують вам щасливу долю й плідну успішну діяльність на життєвій ниві, яку ви вже засіяли добірним зерном, навчаючися в Києво-Могилянській академії. Якщо ж станеться кому тяжко, не вагаючися зазирніть до своєї Alma mater, доторкніться її священої землі, щоб відновити тут силу і снагу до творення. А ще бажаю і вам, дорогі випускники, і нам усім, хто зустрічатиме й проводитиме в бурхливе життя нові й нові покоління могилянців, аби ми завжди відчували, що час таки плінний, а Києво-Могилянська академія – вічна.

1833. Романюк В. Кисточку налево – и ты бакалавр: В Николаевском филиале Национального университета «Киево-Могилянская академия» состоялась первая конвокация // Южная правда. – 2000. – 6 июля. – С. 1. – [Про лист-привітання **В. Б.** випускникам МФ НаУКМА, зачитаний В. Зубком на конвокації 3 липня.]

1834. Вельмишановні колеги! Дорогі гості, батьки! Найдорожчі нам сьогодні наші випускники! // Вагант / МФ НаУКМА. – Миколаїв, 2000. – № 5. – С. 2. – [Привітання від президента НаУКМА перш. випуску бакалаврів Микол. філії НаУКМА зачитав на конвокації В. Зубко.]

1835. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива / В. Кулик, Т. Голобуцька, О. Голобуцький. – К.: Центр дослідж. проблем громадян. суспільства. – 2000. – 458 с. – [Про **В. Б.** як члена ініціативної групи зі створення Народного Руху України за перебудову та одного з авторів Програми Руху. – С. 112.]

1836. Говорити українською мовою в стінах НаУКМА – престижно / В. Левенець // Свобода (США). – 2000. – 7 лип. – С. 13. – Києво-Могилянська академія сьогодні.

1837. Сулима В. Президент університетської республіки // Влада і політика. – 2000. – № 23, 7–13 лип. – С. 16–17: фото: Письменницю Ліну Костенко приймає В. Брюховецький; В'ячеслав Брюховецький. – Persona grata. – [Про **В. Б.** як літературного критика, науковця, активного фундатора Руху та про його діяльність на терені розбудови НаУКМА. «ВІД РЕДАКЦІЇ. Редакція “В&П” щиро бажає В'ячеславу Степановичу Брюховецькому скорішого видужання і повернення в рідні академічні стіни».]

1838/х. • **ВЧОРА БУВ...: хуторизми**
(15 липня 2000 р.)

Вчора був татовий день народження і перший його виїзд з лікарні на хутір. Ми приїхали сюди вранці вчотирьох. Тут – бабуня Валя. Після обіду приїхали бабуня Зоя і наш троюрідний брат Серьожа. Ввечері ми запросили тьотю Раю, Юру, Вітю з жінкою і всі сіли за стіл. Хоча тьотя Рая не зразу погодилась, казала: «У вас свій круг, та що ж ми до вас підемо». Та потім вони поодягали красивий одяг і прийшли. Мене вразило плаття тьоті Раї з оранжево-червоними квітками на яскравому темно-синьо-фіолетовому фоні. Вечеряли і пили за здоров'я Степановича і всіх. Відчуття дистанції, яке непокоїло тьотю Раю, швидко зникло, і вона відновила спогад про нього лише один раз, коли мова зайшла про те, що і ми, і Петя не жонаті (носієм цієї теми є бабуня Валя). «Ну, гуска свині не товариш. Ваші дівочки образовані, а наш що? – сірячок!» – сказала тьотя Рая. Цікаво, чи ми з Олею гуски, а Петя порося, чи ж ми поросята, а Петя гусак? Я думаю, що може бути і так, і так.

Вечеря йшла дуже жваво. Всі раділи татовому приїзду. Обговорювали багато тем, наприклад, як хімічать із щотчиком або як можна заблудитися на печі (Серьожа розповів, що й в кімнаті можна).

Ми закінчили вечерю, наші сусіди почали організовано вставати з-за столу. Ми здивувались, а виявилось, що прийшов час годувати тварин Тараса, Самсона і Будулая. Це підсвинки. Тарасика купили в Каневі (він круглий, і без рила завбільшки з каструлю, а з рилом – десь півстола), Будулая – в Кагарлику, а Самсона на Подолі чи що (два останні худі і дліні).

Під кінець ще коротко зачепили тему династії їхніх котів, імена їх численні.

Потім ще бабуні-близнюки з паличками довго ходили туди-сюди одна за одною, та поступово всі вляглися спати.

А сьогодні в нас вечеряли тьотя Ела і дядя Костя. Костя для всіх тепер безумовний герой, він говорив натхненні тости і розповідав, як їхав 160, на відчуття, а тьотя Ела сказала, що коли сьогодні вона побачила на пристані татовий капелюх і пузо, відчула величезну радість.

Ми всі дуже любимо тата і хочемо, щоб він ніколи не хворів.

Окс[ана] Б[рюховецька]

1839/х. • **ТИ ДИВИ, ЩЕ ЖИВИЙ: хуторизми**
(16 липня 2000 р.)

Ти диви, ще живий! І як fajно живий: у смугастих шортах нижче колін, в безрукавці від «крутих», зі справжньої шкіри босоніжки, на голові – військовий капелюх – хоч в Чечню посилай, при шаблі та при тесаку, на шиї – найвища відзнака від Острозької академії, а яка ручка при кишені!..

Не тільки живий, а вічний! Воскресіння Лазаря – скромний епізод в історії людства, тоді як воскресіння Брюховецького – Божя воля зберегти його для України, для Могилянки, головне – для нас, його друзів такого славного і мудрого чоловіка.

Ти, Славко, тепер святий! Бо воскрес! Тепер можна грішити. Довго, вперто, нахабно і безконтрольно.

Радію, тішуся, обнімаю...

Твій Микола Жулинський.

1840/х. • ПОСТАТЬ: хуторизми (16 липня 2000 р.)

Людина стоїть в зореноснім Кремлі,
 Людина у сірій військовій шинелі,
 Ця постать знайома у кожній оселі.
 І в кожній хатині на нашій землі.

М. Бажан

Коли Компартія упала
 Багато хто в штани наклав
 Бо майбуття неясним стало
 Та не таким був В'ячеслав

Мабуть не випивши ні граму
 І ясно бачачи мету
 Він Руху сотворив Програму
 І я читав програму ту

Коли ж Програма спрацювала
 І ясні наслідки були
 Багацько гетьманів настало
 Програму люди розтягли

І тут здавалось збпалу
 З'явилась Академія
 Міфічна птиця з попелу
 Працюємо де ми і я

А Могиляночка цвіте
 Я думаю подія ця
 Що не кажи а як на те
 Достойна премії Кравця

В парламенті шумлять брати
 В запалі істеричному
 Але Славко як не крути
 Це постать історична

Коли я накопичу сил
 В газету напишу статтю
 Як я на ранчо Дивосил
 Та й п'ю горілку з постаттю

Стать постаті відома теж
 Веду у вольнім стилі чат:
 Він життєлюб і це без меж
 І мабуть любить і дівчат

Бодай тобі міцніше стать
 В уяві мати розкішних дів
 Так вип'ємо ж за постать-стать
 Щоб він не гнувся і твердів!

Відомий поет Нужник.

1840/н. За моєю версією // Микола Жулинський. Справжнє за 60 років / Упоряд.
В'ячеслав Брюховецький, гол. ред. *Лариса Брюховецька*, дизайнер
Оксана Брюховецька, цензор *Ольга Брюховецька*. – Хутір Дивосил:

Вид. дiм: СОЛЮ, 25 серпня 2000. – [84 с.; iл.] – Наклад: 1 прим. – [Науковий архiв НАУКМА. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 15. – Арк. 15–17.] – (Див. також **3687/п.**)

1841. Гальчук О. В. Микола Зеров i античнiсть: Навч. посiбник з iст. укр. лiт-ри. – К.: Киiв. iн-т «Слов'янський унiверситет», 2000. – 192 с. – Див. с. 28, 122, 155, 185.

1842. «Сей аттестат дан...» // Науковi записки НАУКМА. – Т. 18. Iсторичнi науки / Ред. кол.: Ю. А. Мицик та iн.; Упоряд.: К. Ю. Гломозда, М. Ю. Болгарова; НАУКМА. – К., 2000. – С. 36–37. – Рез. англ. – (Див. також 1440.)

Rumor publicus:

1440. На честь 275-рiччя випускника // Час / Time, 1997, 27 листоп. – 3 груд.;

2281. Киiво-Могилянська академiя: матерiали до бiблiографiчного покажчика лiтератури з фондiв Наукової бiблiотеки НАУКМА. – Вип. 1. – К., 2002, див. № 46.

1842/п. • «СЕЙ АТТЕСТАТ ДАН...»: публiкацiя

№ 3

Объявитель сего Наместничества Новгородско-Северскаго, уезда Глуховскаго села Щебер, козака Игната Афанасiева сын, Федор Афанасiев, находясь в Киевской Академiи с «1774» по сей «1787» год, обучался Латинской Грамматике, Поэзии, Риторике, Философии i Богословию год с успехом преизрядным, так же Французскому и Еврейскому языкам, вел себя при том премногочестно добропорядочно и ни в чем не подозрительно, к указной Присяге в надлежащее время приведен. Лет ему от роду двадцать восемь. А ныне по его желанiю от той Киевской Академiи уволен. О сем ему Афанасiеву из оной и сей аттестат дан, с которым должен он явиться в правленiе Наместничества Новгородско-Северскаго.

«1787» года февраля «20» дня.

Академии Киевския Ректор Архимандрит Варлаам [Миславский].

Академии Киевския Префект Игумен Димитрий [Устимович].

Академии Киевския писарь студент философии Иван [Стопяцкий].

1842/р. • «СЕЙ АТТЕСТАТ ДАН...»: рефлексiї (2006)

Iсторiя появи в НАУКМА цього унiкального документа сама по собi незвична. На початку квітня 1997 року до мене прийшла Зоя Иванiвна Хижняк i пiвiдомила, що у неї сидить зараз чоловiк, який пропонує нам оригiнальний диплом Киiвської академiї за 1787 рiк. «I що він хоче?» – запитую. Виявляється, десять тисяч американських доларiв. I схоже на те, що торгуватися не вийде. Цiна остаточна, вже є iншi покупки. Запрошую його до себе в кабiнет. Коли взяв до рук документ, то мене нiби аж струснуло. Такого експоната для майбутнього музею ми нiколи бiльше не знайдемо. Роздивившись диплом, кажу чоловiкови: «Давайте так: я зараз даю вам тисячу доларiв. Це добрi грошi, бiльше вам нiхто не дасть». Проте чоловiк уперто наполягає на

своїй ціні, і додає: «Вже є колекціонер із діаспори, який готовий заплатити, але я патріот, і не хочу, щоб такий документ вивезли за кордон». Ага, мені стає зрозумілим, немає у нього ніякого покупця: десять тисяч жоден американець за цей диплом не викладе, бо знає, як заробляються ті бакси. «Гаразд, – кажу. – У нас таких грошей немає, але завтра я їду до Америки й до Канади. Буду чотири тижні виступати в українських громадах, розповідатиму й про ваш диплом. Можливо, хтось пожертвує таку суму. Отже телефонуйте, коли я повернуся». Я справді мав місячний фандрезинговий тур по багатьох містах Північної Америки. Бувають різні й приємні, й прикрі, й кумедні випадки при таких зустрічах з українською громадою. Але такого агресивного тону, як в одної пані на Флориді в Норт-Порт я, здається, більше ніколи не чув. Пані підійшла до мене і якимось аж улесливо запитала: «Пане ректоре, а чи багато у вашій академії вчиться українців?» Кажу, що переважна більшість, понад 90 відсотків. Голос пані набирає металевого звучання: «А я знаю, що у вас вчиться більшість москалів і жидів». «Це неправда, – відповідаю. – Чому ви так думаєте? Звичайно, є і росіяни, і євреї, є й татари, й грузини, й вірмени, але понад 90 відсотків – українці». «Того не може бути, – веде далі пані. – Адже у вас треба знати англійську мову. Де то українці вивчать її, то лише жиди, москалі і кагебе може. Через те мою кузинку-патріотку не прийняли до вашої школи...». «Пані, – кажу. – Ви дуже несправдливої думки про молодих українців. Багато з них сьогодні говорять прекрасною англійською мовою, і вивчити її мають усі можливості». Моя співбесідниця вибухає праведним гнівом: «Але, пане Брюховецький, ми тут знаємо, що й ви жид». Мені бракує аргументів, спромогаюся лише запитати: «А звідки ви таке знаєте?» Пані переможно дивиться на мене: «А чому у вас все так добре пішло з Академією?» Тут уже вибухаю я: «Пані, ви зневажаєте свій народ, ви думаєте, що українець обов'язково має бути в кирзаках, в обдертій кухайчині і пропахчений гноєм... Мені соромно за вас». І тут вже за пані взялися мимовільні слухачі нашої перепалки... Звісно, це рідкісний випадок, але от такий трапився під час тої поїздки.

Відразу на другий день по моєму поверненні до Києва, виходить на зв'язок наш власник диплома й запитує: «Ну, як там наші гроші?» «Грошей, – відповідаю, – не знайшов. Але все-таки я вам дуже вдячний. Бо на кожній зустрічі оповідав про ваш диплом і про те, що нам неодмінно треба знайти кошти, щоб придбати його для Академії. Охочих зробити таку жертву не виявилось. Але після зустрічі з українською громадою у Вінніпезі до мене підійшов один чоловік і розповів, що в нього є такий самий оригінальний диплом і він його дарує Академії. Так що дякую вам, але ми диплом маємо, а другий – то вже непосильна для нас нині розкіш. Ще раз дякую. До побачення». І поклав слухавку. Тут же кличу Зою Іванівну і кажу їй, що зараз цей чоловік до неї телефонуватиме, і вона повинна відповідати, що Брюховецький категорично проти купівлі другого диплома. У Зої Іванівни засвічуються очі, їй нетерпеливиться: «А покажіть диплом». «Та немає диплома, – розчаровую. – Чи міг я на таких зустрічах говорити про десять тисяч на якийсь небачений ніким диплом?...» «Що ж ви зробили? – Хижняк. – А якщо він не подзвонить? Ми ж навіть його телефона не знаємо». «Подзвонить, Зоє Іванівно. Обов'язково подзвонить, і ви йому повідомте, що я однозначно проти, хоч як ви мене просили». «І що ж далі?» – розпачливо Зоя Іванівна. «А далі скажіть, що ви на завтра записалися на прийом і спробуйте мене переконати, щоб таки купити другий диплом. І хай він вам по обіді зателефонує». «А коли приходить на прийом?». «Приходить не треба. Скажете, що вблагали Брюховецького, проте він погодився – лише за одну тисячу доларів і ні цента більше». «А якщо відмовиться?» «Зоє Іванівно, йдіть, він вам уже телефонувє». За кілька хвилин Хижняк потвердила, що продавець зголосився і чекає до завтра. На другий день схвильовано повідомляє мені, що чоловік везе диплом. ...Він простягнув згорток: «Давайте гроші». Але, відповідаю, треба пройти експертизу, чи це не

підробка, бо сьогодні така техніка... Чоловік злоститься, говорить, що не має часу і т. ін. Я простягну диплом: «Будь ласка, ми не потребуємо його». Отже дав я їм із Зоєю Іванівною своє авто. Десь за годину повернулися: в Центральному архіві підтвердили, що водяні знаки на папері з вісімнадцятого століття.

Через якийсь час до мене завітали аташе з культури ізраїльського посольства Майя Гал разом з професором Мордехаєм Альтшулером з Єврейського університету в Єрусалимі. Професор говорив про те, що він шукає кошти, для відкриття студій з юдаїки в Україні. А от як ставляться до юдаїки в НаУКМА? Нормально: у нас є вибіркові курси в цій галузі, а якби були кошти, то, звісно, можна було би розширювати як викладання, так і наукові дослідження. І це в традиції давньої Академії. Подивіться атестат з 1787 року! Студент Афанасієв вивчав єврейську мову... Гості із захопленням розглядали диплом. Поцікавилися, як нам дістався він, де ми його відшукали... Я розповів історію. Професор Альтшулер уважно приглянувся до мене і раптом запитав, чи я, бува, за національністю не єврей... Я не зміг стримати реготу, й описав дискусію з пані на Флориді. Правда, професору Альтшулеру фондів для відкриття студій з юдаїки, мабуть, не вдалося знайти...

1843. Слово до спудеїв і професорів // Календар-довідник: 2000–2001 навчальний рік / НаУКМА. – К., 2000. – С. 6: фото; С. 46: фото: Студентська акція «Весняна сесія 2000»: посадка першого фруктового дерева; С. 48: фото: Відкриття нового офісу Британської Ради в Києві, квітень 2000 р.; С. 50: фото: Зустріч Віце-прем'єра Республіки Польща Лешек Бальцеровича зі студентами НаУКМА, березнь 2000 р.; С. 51: фото: Вручення диплома Почесного професора НаУКМА п. Ліні Костенко. – (Див. також **3665/61.**)

1844. Рябоконь Л. Вища школа: за старими лекалами реформ не здійснити / Фото А. Медзика // День. – 2000. – 1 верес. – С. 1, 6: фото.

1844/рус. Рябоконь Л. Высшая школа: по старым лекалам реформ не проведёшь // День. – 2000. – 1 сент. – С. 1, 6.

1845. Коментар // День. – 2000. – 1 верес. – С. 6. – [Коментар В. Б. у ст. Л. Рябоконь «Вища школа: за старими лекалами реформ не здійснити» щодо прийняття закону «Про вищу освіту»: «Головна перешкода на шляху прогресивного розвитку освіти має чинники зовнішні та внутрішні. До зовнішніх відносяться проблеми економіки, які породжують корупцію в освіті. Корупція в освіті це не проблеми психіки, етики й моралі викладача, це є проблеми економіки. Платна освіта (з наданням безкоштовної тільки для особливо обдарованих дітей, але за яких комусь також треба буде платити), вирішить цю проблему. До внутрішніх проблем відносяться проблеми, пов'язані з формальним запровадженням ступеневості у вищій освіті, з орієнтацією на ранню вузьку спеціалізацію. Ринок праці диктує необхідність зміни спеціальностей до 4–6 разів у житті, а для цього потрібна фундаментальна освіта, яка дозволить протягом життя опановувати різні знання і навички, необхідні для зміни професії. Вже сьогодні близько 2/3 випускників вузів працюють не за фахом. Вирішенню багатьох проблем вищої школи допоможе система анонімного тестування, що використовується в академії вже не перший рік, і над запровадженням якої у всіх вузах України працює сьогодні Міністерство науки і освіти».]

1845/рус. Комментарий // День. – 2000. – 1 сент. – С. 6.

1846. Кобець О. Конференція «Жіночий рух в Україні» // Свобода (США). – 2000. – 24 листоп. – С. 11. – [Про участь **В. Б.** в конференції «Український жіночий рух і процеси державотворення», що відбулася в НаУКМА 1–2 вересня.]
1847. Dickinson, P. Michael Bird and Melissa Cudmore offering opportunity to a New Generation: While Ukraine enters its tenth year of independence and continues on down the road to European integration, cultural bridge the British Council have completed work on a flagship new centre in Kyiv // What's on. – 2000. – № 28, Sept. 1–7. – P. 20–21. – [Про особу й роль **В. Б.** в реалізації проекту – відкритті офісу Британської Ради на території НаУКМА.]
1848. Леонід Кучма: Педагоги мають зробити все, аби виховати покоління з новим мисленням // Освіта України. – 2000. – 6 верес. – С. 1, 2, 3: фото: Микола Жулинський та В'ячеслав Брюховецький першого вересня у НаУКМА; Молитва за Україну. В'ячеслав Брюховецький, Ярослав та Ольга Дужі (США), Микола Жулинський, Геннадій Удовенко та Роланд Піч (Німеччина).
1849. Новий навчальний рік у Києво-Могилянській академії // Свобода (США). – 2000. – 22 верес. – С. 6.
1850. Штабні навчання // Могила. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 3, груд. – С. 7: фото: Єдиною командою – в нове тисячоліття [**В. Б.** з учасниками семінару у Ворзелі.] – [Про семінар для вищого управлінського персоналу НаУКМА, м. Ворзель, верес. 2000 р. Сподівання **В. Б.**, що семінар матиме стратегічне значення для майбутнього Академії.]
1851. Маньківський В. Враження учасника // Могила. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 3, груд. – С. 4. – [**В. Б.** очолив семінар вищого управлінського персоналу НаУКМА.]
1852. Гарань О. [Відповідь на запитання часопису «А хто у нас не корупціонер?»] // Галицькі контракти. – 2000. – № 39. – С. 9. – [«...Побутує думка, що “чистий” у цьому значенні Олександр Мороз, я навів би приклад і Ющенко... Але, мабуть, маю право говорити лише про ту людину, яку добре знаю. Галузь, у якій я безпосередньо “кручусь” – це вища освіта. Не треба говорити, наскільки це корумпований сектор. Але хотів би назвати як некорупціонера В'ячеслава Брюховецького, президента нашої академії. Безумовно, Брюховецький живе не в якомусь окремо взятому світі, і він теж не може не відчувати певного тиску, особливо з політичних і бізнесових кіл. Та він стояв ще біля витоків Руху – і той авторитет уже працює на нього. Думаю, до Брюховецького з питаннями, для вирішення яких треба було б зловживати службовим становищем, просто не звертаються».]
1853. Зміни у деканаті студентів // Колега: Орган студ. колегії / НаУКМА. – 2000. – № 1 (14), верес. – С. 3. – [Про інформацію **В. Б.** щодо змін у деканаті по роботі зі студентами.]
1854. Лажевська Л. Великі Пертрубації // Колега: Орган студ. колегії / НаУКМА. – 2000. – № 1 (14), верес. – С. 3: фото: [**В. Б.**]. – [**В. Б.** коментує зміни в структурі управління в НаУКМА: «зміни спричинені як суб'єктивними, так і об'єктивними причинами. Те, що в університеті необхідно провести адміністративну реформу, В. С. стало зрозуміло ще навесні – “не всі ланки влади працювали належно”».]

1855. Europe's Response to Ukraine's European Choice // UK-Ukraine Professional Network Newsletter = Вісн. Українсько-Британської Професіональної Асоціації. – 2000. – № 1, Sept. – P. 6: photo: 12 April 2000, at the opening of the new British Council in Kyiv. Left to right: Goethe Institute director Johannes Ebert, Foreign Minister Borys Tarasyuk, Foreign Secretary Robin Cook, Chair of British Council Baroness Helena Kennedy QC, British Council director Michael Bird, President of Mohyla Academy Professor Viatcheslav Brioukhovetsky. – British Council offering. – [«It's good to be here, and good to be sharing the site with Goethe Institute, our sister body from Germany. I would like to think that here we will provide a very clear little triangle of Western European culture, a very important symbol of Europe's response to Ukraine's European choice. We must together make a reality of that European aspiration of the people and the government of Ukraine». Robin Cook, Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs.]
1856. Хорунжа Т. Міфи про «Могилянку» // Президентський вісн. – 26 верес. – 5 жовт. – С. 24. – Академія. – [Про прес-конф. щодо умов вступу до НаУКМА і діяльність департаменту доуніверситет. підготовки (ДДП), в якій взяли участь президент НаУКМА **В. Б.**, віце-президент з навч. роботи В. Зубко і декан ДДП В. Маньківський.]
1857. Славинський М. Господь благословив Ліну Костенко на творчість: Видатна українська поетеса гідна Нобелівської премії // Хрещатик. – 2000. – 6 жовт. – С. 8–10. – [Переказується наведене **В. Б.** свідчення про враження М. Доленга від роману Л. Костенко «Маруся Чурай». – С. 9.]
1858. Слово до родини св. п. д-ра Богдана Коваля // Свобода (США). – 2000. – 13 жовт. – С. 29.
1859. Рябоконь Л. Держава створюється сьогодні в студентських аудиторіях: Києво-Могилянці – 385 / Фото В. Раснера // День. – 2000. – 13 жовт. – С. 1, 18. – [Про високу оцінку ролі **В. Б.** у відродженні КМА Ярославом Розумним, доктором філології, проф. Манітобського університету; про енциклопедичне видання «КМА в іменах». – С. 1.]
- 1859/рус. Рябоконь Л. Государство создаётся сегодня в студенческих аудиториях // День. – 2000. – 13 окт. – С. 1, 18.
- 1859/engl/(@. Riabokon, L. The State Is Being Biult Today in Classes: Kyiv Mohyla Academy Is 385 // The Day: Weekly Digest. – 2000. – Oct. 17. – P. 1, 4. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.day.kiev.ua/266511/>.
- 1860/(@. Коментар // День. – 2000. – 13 окт. – С. 18. – [Коментар **В. Б.** у ст. Рябоконь Л. «Держава створюється сьогодні в студентських аудиторіях. Києво-Могилянці – 385»: «Намагаємось зберегти концентрацію національного духу в Академії, який не розвіявся у тяжких і кривавих поворотах нашої історії... Молоде покоління, високоосвічене, національносвідоме, зробить прорив у вік інформаційних технологій років через 15... Якщо держава не буде усвідомлювати, що тільки освіта може вивести Україну з того стану, в якому вона є, вона залишиться безперспективною.]] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/ukr/2000/186/1-page/1p2.html>
- 1860/(@/рус. Комментарий // День. – 2000. – 13 окт. – С. 18. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/rus/2000/186/1-page/1p2.html>

1861. Альма-матер Сковороди – 385! // Україна молода. – 2000. – 14 жовт. – С. 6: фото: [з донею Ольгою Брюховецькою – випускницею магістеріуму. – Помилка в імені **В. Б.**]. – Підпис під фото: Нині ректор Києво-Могилянки – Володимир Брюховецький. Його з молоддю та амбітною булавою ви і бачите на фото ДІНАУ. – Іменини.
1862. Завтра виповнюється 385 років Києво-Могилянській академії / Фото *В. Фаліна* // Голос України. – 2000. – 14 жовт. – С. 7: фото: Президент академії Вячеслав Брюховецький [з донею Ольгою Брюховецькою – випускницею-магістром.] – Фотофакт.
- 1862/рус. Завтра исполняется 385 лет Киево-Могилянской академии // Голос Украины. – 2000. – 14 окт. – С. 7.
1863. Шумлянський С. Атмосфера свята // Колега: Орган студ. колегії / НаУКМА. – 2000. – № 2 (15), жовт. – С. 1, 4: фото: [**В. Б.**]. – [«Проникливим, безпосереднім та іронічним був Вячеслав Степанович Брюховецький».]
1864. Гавриш Р. Великі пертурбації-2: Реформи – це добре, чи як завжди? // Колега: Орган студ. колегії / НаУКМА. – 2000. – № 2 (15), жовт. – С. 3.
1865. Журналістиці в НаУКМА – бути! // Колега: Орган студ. колегії / НаУКМА. – 2000. – № 2 (15), жовт. – С. 4.
1866. *Mace J.* Rejoining the World // The Day: Weekly Digest. – 2000. – Oct. 17. – P. 1. – [«Most universities inherited from the Soviet period have become corrupt, and disciplines like political Science and economics are all too often taught by people who really have not the faintest notion of how those disciplines are practiced in the West. I shudder to think what kind of pap they are feeding their students. Kiev-Mohyla is different. There is no corruption. Students are admitted on a strictly competitive basis and are taught by the best scholars that can be found in this country... My students are truly the best and the brightest this country has to offer, and I try to teach them not only facts but how to think independently and analyze problems for themselves. All of us who teach have our own philosophies of education. Mine is to try to empower my students intellectually. Some have already achieved a certain prominence. It makes me proud that my students will be among those who will try to turn this country, now being run into the ground by incompetent leadership, around. This is my contribution to Ukraine's future, my students. There is no grater good I can do for this land».]
1867. Медунця Ю. Могилянка святкує ювілей // Уряд. кур'єр. – 2000. – 17 жовт. – С. 2. – [Про виступ **В. Б.** на церемонії святкування 385-річчя з дня заснування Академії: «визначні духовні явища ніколи не зникають, хоч скільки б їх придушували різні реакційні сили. І зроблене навіки житиме у віках, що усією своєю історією і підтверджує Могилянка».]
1868. Рибалко В. День народження академії / Фото *Д. Фаліна*, *Г. Кубланова* // Вечір. Київ. – 2000. – 17 жовт. – С. 3: фото: Президент академії Вячеслав Брюховецький з молоддю [з донею Ольгою Брюховецькою – випускницею-магістром.]
1869. Ільницька Т. Міжнародна наукова конференція «Києво-Могилянська академія в історії України» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2000. – № 4, осінь. – С. 1. – [Про **В. Б.** як учасника конференції.]
1870. «Жити в державі і не жити для держави – це злочин» / Розмову з *Я. Розумним* і *О. Розумною* вела *О. Струк* // Академ. панорама / НаУКМА. –

2000. – № 4, осінь. – С. 2–3. – [Я. Розумний про викладання **В. Б.** в Манітоському університеті в 1990 р.]

- 1871.** Закривається ще одна біла пляма нашої славної історії: Звернення Президента Національного університету «Києво-Могилянська академія» до всіх свідомих українців // Україна BUSINESS. – 2000. – № 44, 1–8 листоп. – С. 4, 9. – Список жертводавців. – [Про довгострокову добродішню акцію по збору коштів на видання енциклопедії «КМА в іменах» та вид. додатково енцикл. англ. мовою, про плани видання другого тому, присвяченого Київській Духовній академії – правонаступниці КМА.]
- 1872.** До джерел духовності // Дзеркало тижня. – 2000. – № 43, 4–10 листоп. – С. 11. – Список жертводавців. – [Про довгострокову акцію на підтримку видання енцикл. «КМА в іменах» та відомості про жертводавців.]
- 1872/рус.** К источникам духовности // Зеркало недели. – 2000. – № 43, 4–10 нояб. – С. 11. – Список жертводателей.
- 1873.** Відроджується українська слава // Політика і культура. – 2000. – № 41, 7–13 листоп. – С. 48. – Медіапатронат. – [Список жертводавців на вид. енцикл.]
- 1874.** Розбудова менеджмент-освіти в Україні: Прогр. дій / Ред. кол.: З. Бошняк, Г. Канищенко, О. Карпова та ін.; Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні. – К., 2001. – 110 с. – [Про **В. Б.**, президента НаУКМА: «...Процес створення даної програми був складний і тривалий. Він включав національні конференції у груд. 1999 р. в Одесі, у листоп. 2000 р. у Львові та понад 40 обговорень за круглим столом за участю більш ніж 1400 учасників. Кінцевим результатом спільного процесу став документ “Розбудова менеджмент-освіти в Україні: Програма дій”, над яким працювало чимало розумних людей. Всі вони заслуговують на високу оцінку за внесок у процес розробки остаточного варіанта даного документа. Хоча і неможливо перелічити всіх, хто взяв участь у генеруванні ідей, концепцій та створенні даного документа, редактори хотіли б висловити подяку тим, хто проводив засідання круглих столів у різних областях України, головував на обговореннях або виступав на Першій та Другій національних конференціях... В'ячеслав Брюховецький, Національний університет “Києво-Могилянська академія”». – С. 5; **В. Б.** у списку учасників Другої Національної конференції (16–18 листоп. 2000 р., м. Львів), де 16 листоп. він виступив із доповіддю «Сучасна бізнес-освіта: спроба сказати просто про непрості речі». – С. 56.]

1874/т. • СУЧАСНА БІЗНЕС-ОСВІТА: СПРОБА СКАЗАТИ ПРОСТО ПРО НЕПРОСТІ РЕЧІ: текст (16 листопада 2000 р.)

1

Давайте подивимося на складні – чи такі, що вважаються дуже складними – речі просто. Коли ми говоримо про бізнес-освіту, то ми просто говоримо про бізнес і освіту. І саме в такій послідовності.

Від цього відштовхуються і мої основні думки з питань розвитку такої освіти, яка б задовольняла потреби будь-якого бізнесу в Україні. Я дозволю собі зупинитися на чотирьох моментах.

Перший – пунктиром окреслити скромні досягнення в галузі бізнес-освіти в Україні.

Другий – спроба окреслити основні риси менеджерів, яких вимагатиме, на яких очікуватиме бізнес наступного століття.

Третій – намагання відповісти на запитання, наскільки готова система вищої освіти в Україні для адекватної відповіді на виклик «тисячоліття».

І четвертий – запропонувати для обговорення в колі зацікавлених фахівців пропозиції щодо системи пріоритетів подальшого вдосконалення бізнес-освіти.

2

Які ж наші скромні досягнення?

За всіх складнощів сучасної ситуації і в українському бізнесі, і в українській освіті все-таки, хай навіть дещо хаотично, але формується ринок бізнес-освіти. Хоча слово «хаотично», припускаю, можна в попередньому реченні замінити на «природньо», бо пропозиція все-таки формується попитом. А у випадку, коли для багатьох початкуючих бізнесменів не зовсім зрозуміло, чого ж вони хочуть, то й не дивно, що в цьому контексті слова «хаотичний» і «природній» стають ніби синонімами.

Проте ринок бізнес-освіти вже існує, що викликає здорову конкуренцію між бізнес-школами. А ця конкуренція визначає попит на здібних викладачів, а здібні викладачі, у свою чергу, створюють відповідну навчально-методичну базу.

Я переконаний, що успішний український бізнес, який зростає в ближчі десятиліття, не забуде активної підтримки й допомоги Консорціуму із вдосконалення менеджмент-освіти в Україні, без діяльності якого наші успіхи були би ще скромнішими.

3

Але проблем несумірно більше, ніж досягнень, і тому спробуємо окреслити їх на тлі п'яти неадекватностей української бізнес-освіти, які сформулюю в теоретично безсумнівній (безсумнівній принаймні для мене) тезі й визначеній дійсним станом справ антитезі.

4

Безсумнівна теза 1: Бізнес є клієнтом і замовником бізнес-освіти, тому необхідно вивчати його потреби й орієнтуватися, насамперед, на ці потреби.

Антитеза. Хоч це й дивно, але така думка є нехарактерною для більшості державних, квазі-державних і навіть приватних закладів освіти в Україні. Переважно всі вони часом свідомо, а часом вимушено орієнтуються не на замовника й основного споживача їхніх послуг – бізнес, а на органи державного управління, які регулюють освітній процес. А ця, так би мовити, незвідтиспрямована регуляція породжує закостенілі «типові програми» й «типові навчальні плани», що нездатні задовольнити клієнта.

Тут виявляється протиріччя: традиційний вектор орієнтації на Міністерство освіти і науки й сучасна потреба задоволення потреб бізнес-сектора.

Для зняття цього протиріччя можна запропонувати просту систему співпраці. Вона уявляється у вигляді трикутника: бізнес, навчальний заклад і держава (міністерство). Завдання – вдихнути в цю жорстку схему життя, тобто логічно й просто визначити ролі. Як це можна зробити?

Бізнес-сектор перетворює управлінську теорію на управлінську практику. Для забезпечення успішності він генерує потреби в новому поколінні менеджерів. Отже, роль бізнесу – «скарб» практики й «генератор» попиту.

Роль навчального закладу водночас проста і складна: вивчати управлінську практику і розвивати управлінську теорію, завдяки чому бути здатним задовольнити попит бізнесу в сфері освіти. Отже – «дослідник» і «провайдер».

Міністерство узагальнює кращий досвід та встановлює правила гри, не втручаючись у її тактичний малюнок. За таких умов все органічно поєднується в систему і працює.

5

Безсумнівна теза 2. Сучасний бізнес потребує насамперед управлінських навичок і лідерських здібностей. Насамперед!

Антитеза. Сучасна бізнес-освіта має зосередити увагу не просто на передачі певної – хоч і вкрай важливої! – суми знань, в першу чергу на розвитку бізнес-компетенцій, на вихованні лідерів бізнесу. Тобто плекати ініціативність, швидкість, творчість, особисту енергію, здатність приймати складні рішення і дисципліновано впроваджувати їх в життя, вміння працювати з новими інформаційними технологіями і таке інше.

Коли ми говоримо, що знання є силою, то в нашому випадку розуміємо, що справжньою силою є знання, які уможливають дії і невідхильно примушують до них. Тобто знання – це сукупність певних потенцій у майбутнього менеджера. Навички – певна компетенція ефективно й дієво використати потенційні знання. Відмінність – подібно як між потенційною та кінетичною формами енергії. Чи й не тому саме такі категорії фізики, як енергетичність, швидкість і складають лексикон сучасного менеджера-лідера.

6

Безсумнівна теза 3. Успішний бізнес вимагає постійних змін, тому він динамічний, відкритий, гнучкий, дерегульований, диференційований й очікує в цьому підтримки від навчальних закладів.

Антитеза. Навчальні заклади ще самі не стали прикладом того, як можна *органічно* поєднати дві назовні несумісні, на перший погляд непоєднувані речі: якісне, швидке, структуроване адміністрування (тобто коли інституція працює як система, механізм) і здатність до адаптації, гнучкість, динамізм (тобто коли інституція розглядається як організм, що еволюціонує).

Але якраз у цьому – ключові конкурентні переваги бізнес-освіти: висока якість послуг і адаптивність до мінливих потреб замовника.

Заклади бізнес-освіти залишаються надто ієрархічними й повільними щодо реагування на зміни у зовнішньому середовищі. Нові ідеї впроваджуються кволо, молоді викладачі часто не просуваються і йдуть самі працювати в бізнес. Організаційні процеси зарегульовані. Часто в самих бізнес-школах бракує лідерства і сучасного менеджменту.

Де наші публікації за кордоном? Чому більшість транснаціональних компаній запрошує викладачів і тренерів з Москви й Алма-Ати? Не кажучи вже про Токіо чи Нью-Йорк. Невже потрібна міністерська постанова, щоб викладачі удосконалювали якість своїх курсів?

Заклади бізнес-освіти картають державні структури (часто справедливо) за утиски їхньої автономії, а то й унеможливлення ефективної діяльності через застиглу зарегульованість. В свою чергу, Міністерство освіти і науки закидає закладам бізнес-освіти низьку якість (і теж часто безпідставно). При цьому часто складається враження, що опоненти (які насправді мусили би бути однодумцями) не дуже охоче слухають один одного.

І все-таки, де ж причина головного болю?

7

Безсумнівна теза 4. Держава у вигляді Міністерства освіти і науки повинна сприяти співпраці між бізнесом та навчальними закладами, не просто теоретично, а на практиці погодившись бодай із тим, що МБА є загальновизнаним світовим стандартом у бізнес-освіті.

Антитеза. Держава на сьогодні ще не розрізняє, скажімо, магістерську програму з економіки і МБА (або MBA – Master of Business Administration). І не дивно, що бізнес-адміністрування до цього часу не визнане у нас як спеціальність. Критерії при

ліцензуванні й акредитації не диференційовано. Процес отримання ліцензії навіть для навчання на комерційних засадах жакливо забюрократизовано. Приміром, чи можна і чи треба в бізнес-школі вимагати таку-то й таку кількість докторів наук, що цілком правомірно для тої самої програми з економіки? Тут інші принципи навчання, інші принципи оцінювання висловленого викладачем. Стів Керр, керівник знаменитої бізнес-школи Дженерал Електрик у Кротонвіллі, яось порівняв те, як сприймають студенти звичайного професора і геніального менеджера Джека Велша: «Коли професор Гарварда каже дурницю, то вони кажуть, що це дурниця. Коли Джек Велш каже дурницю, то вони записують її в свій зошит».

А як диференціювати оплату праці? Хіба казначейство в державному закладі освіти дозволить платити за годину якомусь хай ще потенційному українському Джеку Велшу, але без будь-якого наукового ступеня, зарплатню більшу, ніж академікові?

Треба шукати відповіді на два запитання: Що ми (міністерство) мусимо зробити для них (бізнес-освіта, бізнес)? Що вони можуть зробити для нас?

Необхідно виробити стратегічний підхід – створити умови (правила гри), які б зацікавили і навчальний заклад, і бізнес у взаємовигідній співпраці. Основа для цього – принцип партнерства. Тут ми бачимо больові точки, джерела виникнення яких слід віднайти й нейтралізувати:

- «Типові підходи» значно обмежують свободу закладів бізнес-освіти і переважно не відповідають потребам бізнесу.

- Останнім часом тиск стандартизації посилюється. Це повністю суперечить тому, чим керується бізнес у своїй роботі (урізноманітній або помирай). Чи можемо ми вчити людей одному, а робити по-іншому?

- Необхідно прийняти вироблену багатим західним досвідом орієнтацію на створення реальних програм МБА, а не впиання їх в прокрустове ложе звичних і необхідних в інших випадках інструкцій.

- Треба повірити бізнесу, який розрізнить, в якому закладі бізнес-освіта є реальною, а де профанацією. Коли з'явиться реальний вибір для клієнта, проблема поцінування бізнес-школи великою мірою вирішиться сама собою.

- Необхідно створити рівні умови для бізнес-шкіл різних форм власності, надавши їм однакові права і свободи.

8

Безсумнівна теза 5. Всі розуміють, що без співпраці бізнесу, бізнес-освіти та держави прогрес у цій сфері неможливий.

Антитеза. Складається враження, що кожен учасник цього процесу бачить лише себе і свої інтереси. Огрублюючи, їх можна визначити так:

- бізнес-школи часто не дбають про свій розвиток, про стратегічне планування своєї діяльності, спрямоване насамперед на реальне задоволення потреб бізнесу і підвищення якісних параметрів своєї діяльності; мета простіша – задоволення кон'юнктури, в сенсі, що сьогодні можна заробити...

- бізнес розглядає тому бізнес-освіту не як партнера, тільки у співдружності, у тісній співпраці з яким він може вижити, а як сторонню особу, що хоче грошей; отже мета теж досить проста – найменішим коштом взяти те, що пропонують...

(Ілюстрація – навіть таку конференцію ми не можемо скликати і профінансувати за допомогою українського бізнесу, хоч усе це робиться заради нього, а мусимо дякувати існуванню доволі щедрого західного проекту.)

- держава ж розглядає і бізнес, і бізнес-освіту ледь не як потенційних злодіїв, які хочуть бути багатими на тлі переважаючої злиденності: мети взагалі немає...

А всі троє, маю таке суб'єктивне враження, дивляться один на одного з підозріливістю – хто ж кого обдурить?

Нам же треба визнати, що всі неідеальні, необхідно об'єктивно проаналізувати стан справ в бізнес-освіті, визнати великі проблеми і разом взятися за їх вирішення.

В межах вище сформульованої моделі слід просто зрозуміти, що для нас (навчальних закладів і міністерства) бізнес зі своїми потребами є клієнтом. І ми разом маємо задовольнити його.

Як найбільш ефективно це зробити? Які ресурси (перешкоди) існують? Я би розглядав проблеми в трьох аспектах: вузи, бізнес, держава.

9 – вузи

Організаційна структура навчальних закладів не відповідатиме потребам сьогодення в галузі бізнес-освіти, доки не буде зміщено орієнтацію – тобто не на циркуляр, а на клієнта.

Розв'язання цієї проблеми приведе до істотних змін у самоідентифікації бізнес-шкіл – вони мають усвідомити, що є надавачами, провайдерами певного кола послуг для певного кола користувачів. Тоді в аудиторії пануватиме атмосфера «продавець (провайдер) – клієнт (споживач)». На відміну сьогоднішній: «учитель – учень».

Зміна парадигми потребує зміни організаційної поведінки викладачів. Нині багато з них і далі використовують виключно традиційні (лекційні) методи, ставлячись до студента як до слухняного сприймача, котрий повинен на іспиті повторити те, що втворював йому викладач протягом певного часу. Тобто переважно відбувається ре-трансляція, а почасти й механічна передача знання від підручників до студентів.

Про яку творчість та ініціативність майбутніх менеджерів в такому разі можна говорити? В Україні легко на пальцях перерахувати людей, котрі здатні провести курс «Маркетинг» чи «Управління персоналом» в інтерактивному стилі, з використанням ситуаційних вправ, ділових ігор тощо.

Отже погляньмо уважно в дзеркало.

10 – бізнес

Бізнес-сектор до сьогодні ще не визначає навчальні заклади як потенційних і стратегічно важливих для себе партнерів.

Тут проблема має розглядатися в двох площинах.

Перша – інколи бізнес сам не усвідомлює, навіть не в змозі визначити, ідентифікувати свої власні потреби. Це – проблеми розвитку вітчизняного бізнесу. І ми (навчальні заклади) мусимо йому (бізнесу) допомогти. Пригадайте Друкера: власне саме існування організації залежить від її здатності визначити, сформувати і задовольнити потреби клієнтів!

Друга. Сучасний стан в розвитку українського бізнесу можна схарактеризувати відомими словами про декабристів: їх було вкрай мало і вони були дуже далекими від народу. В цьому контексті бізнес-освіта інколи йде на крок попереду бізнесу. Відривається від потреб бізнесу. Треба повернутись обличчям один до одного. Ідея партнерства може реалізувати умови взаємного збагачення.

11 – держава

Державна політика в галузі бізнес-освіти має базуватись на дослідженнях і узагальненні досвіду кращих бізнес-шкіл.

Така очевидна норма, яку навіть часом соромишся через її банальність повторювати, мала би домінувати в політиці держави щодо бізнес-освіти: якщо не можеш допомогти, то принаймні не заважай. Але покищо не домінує ця норма.

Важливо розвивати сучасне, адекватне потребам організаційно-інформаційне забезпечення співпраці: спільні дослідження, науково-методичні журнали, Інтернет-конференції, спеціалізовані інформаційні сервери тощо.

Міністерство освіти під тиском державних закладів деколи створює для них сприятливіші умови. Хоч насправді подекуди виходить по-іншому (наприклад, обмеження, пов'язані з Казначейством). Усі заклади бізнес-освіти, незалежно від форми власності, повинні працювати в однакових умовах, за одними правилами.

Не варто створювати для державних закладів освіти спеціальні умови. Ми в силі витримати конкуренцію з приватними закладами, якщо ніхто не буде заважати.

Нова парадигма організації бізнесу – cooperation + competition = cooperation (співпраця + конкуренція = співпраця) – має увійти у свідомість бізнесу, навчальних закладів і держави. Саме вона спрощує вирішення непростих проблем.

Конкуренція, кооперація і свобода творчості є надзвичайно важливими – тільки вони піднімуть рівень і якість бізнес-освіти в Україні.

І насамкінець про роль керівників бізнес-шкіл. Я боюся, що скоро на цю невдячну роль ніхто з талановитих людей не погоджуватиметься. Двобій між сродністю, за висловом відомого випускника Києво-Могилянської академії, і тим, з чим доводиться боротися, що доводиться переборювати керівникам бізнес-освіти, приголомшує часом своєю абсурдністю.

Це нагадає мені байку про котів з відомого БУКВАРЯ СВІТУ того самого Григорія Сковороди.

Одного разу кіт прийшов до свого приятеля і був вражений багатством його вечері.

– Бог дав мені посаду, – пояснив господар, – вона приносить мені в дім за добу по двадцять найкращих мишей.

– Тому я й прийшов побачитися з вами, – казав гість, – що чув про ваше щасливе життя. А водночас хотів побавитися ловами. Пішла чутка, що у вашому селі з'явилися прекрасні шурі.

Після щедрої вечері лягли спати. Раптом господар уві сні закричав і збудив гостя.

– Щось страшно вам уві сні з'явилося? – запитав той.

– Ой, братіку, приверзлося, що я втопився у вирі. А я ж волів би ловити шурів. Мріяв би чистісінького сибірського шура вполювати.

Вранці гість прокинувшись побачив, що господар не спить, але виглядає пригніченим.

– Ви вже виспалися? – запитав гість.

– Ні, я після того страшного сну не спав. Така в мене натура, що прокинувшись раз уночі вже заснути не можу.

– Яка ж причина?

– Ой друже, не знаєш ти, що зобов'язався я для всіх котів села бути рибалкою. І жах мене бере, коли згадаю і човна, і сіті, і воду...

– Навіщо ж ти, кіт, узявся за риболовлю?

– А як же, братчику? Без харчів у світі не проживеш. За це й приносять мені тушки гарних мишей. Та й сам я рибки мастак з'їсти.

– Е, – сказав гість, – та краще вже одну тушку на день мати, ніж так мучитися.

Отож і побоююся я, щоб не урвався терпець у талановитих організаторів бізнес-освіти, ніби й прибуткової сьогодні діяльності... Але яка радість талановитій людині від того, що вона часто змушена займатися не тим, до чого, за Сковородою, сродна її натура. Адже кожен з нас мріє бути мисливцем і вполювати свою Жар-птицю, а не рибалити в каламутній водичці чи ловити мишей.

Проте, якщо полишити філологічну гру фразеологізмами, то хочеться сподіватися, що в трикутнику *бізнес, бізнес-освіта, держава* поступово з'явиться рівновага і система запрацює. Звичайно, якщо всі контрагенти цієї тріади зрозуміють важливість одне одного й доведуть це на практиці.

- 1875.** Відроджується українська слава // Укр. голос=Ukr. Voice (Вінніпег, Канада). – 2000. – 20 листоп.; 27 листоп.; 4 груд.; 11 груд. – [Про довго-строкову добродчинну акцію по збору коштів на вид. енцикл. «КМА в іменах».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., **1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.**)
- 1876.** Національному університету «Києво-Могилянська академія» 385! // Освіта-кар'єра: Дайджест. – 2000, листоп. – С. 12–13: фото: [В. Б.] – С. 12. – Держава та освіта.
- 1877.** Про заходи щодо врегулювання і поліпшення атмосфери стосунків між студентами і працівниками НаУКМА // Колега: газ. студент. НаУКМА. – 2000. – № 3, листоп. – С. 1. – Офіційно. – [Наказ В. Б. по НаУКМА.]
- 1878.** «Ми наведемо порядок» / Інтерв'ю з Президентом НаУКМА підготували Л. Лажевська, Д. Губенко // Колега: газ. студент. НаУКМА. – 2000. – № 3, листоп. – С. 3.
- 1879.** Києво-Могилянська академія – берегиня нашої духовності = Kyivo-Mohylyanska academy – the custodian of the our spirituality // Ділова еліта України: Найкращі підприємства й організації України та їхні керівники = Business elite of Ukraine: the best enterprises and organizations of Ukraine and their heads: Довідник / Гол. ред. Л. М. Авраменко. – К.: Дон'97. – 2000. – С. 80–83. – Без підпису: фото: Президент НаУКМА Брюховецький В'ячеслав Степанович; [В. Б. серед випускників.]; [В. Б. на церемонії конвокації.]
- 1880.** З новим статутом – у нове тисячоліття // Могил. джерела. – 2000. – № 3, груд. – С. 1, 3: фото: Президент НаУКМА В. Брюховецький.
- 1881.** Володимир Полтавець: Зб. на пошану пам'яті / Упоряд. І. М. Грига; Уклад. бібліогр. покажч. Н. В. Казакова; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 80 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Про В. Б. – С. 24, 31; Див. імен. покажч.: С. 53, 56, 60, 61: В. Б. – голова та член редколегій, фото.]
- 1882.** [Спогади В. Б. про В. Полтавця.] // 7'я: Бюлетень школи соціальної роботи / Ю. Коломак, І. Туєва, О. Байраковська, Ю. Зубрій. – К., [2000]. – С. 1–3: фото: [В. Б. і В. Полтавець. – Див. с. 2.]

1882/г. • [СПОГАДИ ПРО В. ПОЛТАВЦЯ]: текст

Трохи більше року пройшло відтоді, як Володимира Івановича Полтавця немає з нами. Школа Соціальної роботи носить тепер його ім'я, адже він віддав їй всі свої сили, мрії та надії. Саме під його поглядом вона робила перші кроки, змінювалася, вдосконалювалася. Саме його очі, посмішку та голос пам'ятають багато людей, яким пощастило працювати з ним і вчитися у нього.

В'ячеслав Степанович Брюховецький, президент НаУКМА, який разом із Володимиром Івановичем розпочинав велику справу створення Школи, поділився з нами спогадами про свого друга та колегу, про людину, яка назавжди залишиться в його пам'яті.

Володимира Івановича вперше я побачив на самому початку 1992 року, коли тут були скрізь військові. Ви знаєте той хол в першому корпусі, де зараз висять списки Довірчої ради. А тоді там стояв величезний мармуровий Ленін, якого військові пізніше викрали, коли почули, що ми його хочемо демонтувати. Я точно пам'ятаю, що коли проходив повз того Леніна, якийсь високий чоловік мене зупинив і запитав, чи я є Брюховецький, і на моє «Так» він заявив: «Моє ім'я Полтавець і я хочу у Вас працювати». А я йому: «Ще ж нічого немає, студентів не було, і потім – Дніпропетровськ. Хто Ви – доктор медичних наук, психіатр? А де Ви будете жити?» Отже, це виглядало нереально, і доктор медичних наук мені був не потрібен.

Власне кажучи, може б це і забулося все, а потім десь в 1994 році до мене позвонив Семен Глузман, і запросив до себе додому на зустріч із паном Шаніним, який приїхав з Москви, але жив в Великобританії. Мова пішла про те, щоб створити Школу соціальної роботи. Я висловився щодо цього, сказав, що готовий до роботи, проте постало питання, що такої спеціальності немає, і головне людини, яка б за це взялася. І коли серед ймовірних кандидатів знову прозвучало ім'я Полтавця, я згадав його і запитав: «Це такий високий чоловік з Дніпропетровська?». І я вирішив, що візьму саме його, адже він ще ген коли виявив бажання працювати тут. При першій же нагоді він мав приїхати до Києва. І коли завітав до Академії, я одразу впізнав його. Нічого я, власне, не обіцяв йому, адже житла тоді не було, була в перспективі службова квартира, але до того ще було далеко. Я розумів, що Володимиру Івановичу хотілося зробити те, чого він не зміг зробити у Дніпропетровську. І він погодився, жив у готелі, у малесенькій кімнатці, і коли я заходив до нього, то здавалося, що він ледь вміщується в ту кімнату. Вона то нормальна, але ж він був високий, тому і здавалося, що він ледь вміщується туди.

Почалася робота. Вона була непростою, адже тоді довести комусь, що таке соціальна робота, було важко, бо люди не знали про неї так як нині (і то зараз не всі ще знають). Доводилося багато спілкуватися з чиновниками, пояснювати їм усе. Тим часом Школи соціальної роботи не було і Володимир Іванович працював на різних посадах. І проректором з наукової роботи він був, і провостом. І в той далекий період наші стосунки були далеко не безхмарні, тому що він не підходив на ці посади, й інколи я думав, чи не відправити його назад у Дніпропетровськ. Володимир Іванович, зрештою, погоджувався, що йому важко виконувати обов'язки на тих посадах, на які я його ставив, що це не його. Тим часом ми не полишали ідеї створення Школи, і якраз наспів грант від TEMPUSa. Цей грант надавав можливість нам створення Школи соціальної роботи. І знаєте, Володимира Івановича як підмінили, він настільки захопився і перейнявся тим, що став зовсім іншим: активним, наполегливим, цікавим до всього. Він віддавав все тій роботі. І я, починаючи тоді адміністратор, дивився, як важливо для людини знайти те місце, де вона може розкритися. Тут він виявив свій талант, який вилився у сучасну школу соціальної роботи. Нас тоді вже багато чого пов'язувало, і спільна праця, і відрядження, взаєморозуміння та взаємопідтримка. Він бував на моєму хуторі, і любив бути там, говорити про те, що і як ми робимо, майбутні плани.

Коли я запропонував йому переїхати сюди, до четвертого корпусу, який, до речі, студенти називали «Чечня», він сказав: «От, як соціальна робота, так одразу і в Чечню». «Але ж я буду поруч!» – я йому відповів. «Ну раз так, то добре».

Я маю сказати, що втрата Володимира Івановича – це рана, яка ще не загоїлася і не загоїться. Для мене особисто – це втрата великого друга, сусіда, з яким я міг, коли все набридне, посидіти, поговорити, викурити цигарку. Можете собі уявити, що після його смерті я ніколи не заходив у його кабінет. Я не хочу нічого поганого сказати про той кабінет, але просто не можу психологічно переступити його поріг. Я дійсно ні разу більше туди не заходив.

Полтавець був рідкісною для нашого часу людиною, він був, з одного боку, доволі непрактичним, а з іншого боку, таким прагматично-різким, навіть, в тих питаннях, які треба було вирішувати саме для школи соціальної роботи. Звичайно, він був більше відомою у світі людиною як психіатр, як вчений-психіатр. Я чув відгуки від багатьох людей з-за кордону про це. Можна було б багато ще говорити про нього і про наші з ним розмови щодо майбутнього Університету, майбутніх цілей держави. Бувало, ми не погоджувалися один з одним, але це було зовсім неагресивно, це було так, як інколи трапляється між друзями. Чоловіки, між іншим, інакше влаштовані, ніж жінки, і тому тоді, коли жінки вислуховують одна одну і говорять: «Так, і...», і починають своє викладати, то чоловіки говорять: «Так, але...», і викладають своє. А в нас, до речі, такого «але» не існувало. Тобто воно існувало, але не в агресивній формі.

Зараз дуже важко уявити, що ми вже більше не подивимося разом на улюблені краєвиди з цього та його вікна, що він не порадіє тому, що у нас зараз відбувається.

Університету і мені пощастило, що ми працювали із такою людиною, щось робили разом.

1883. *Доронюк І.* Колегіум з Роксоланиного краю // Могил. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 3, груд. – С. 16: фото: Президент НаУКМА В. Брюховецький і директор Рогатинського колегіуму І. Доронюк скріплюють угоду своїми підписами; Київська делегація, керівники області і міста біля церкви, де мала брати шлюб Настя Лісовська.
1884. З новим навчальним роком! // Могил. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 3, груд. – С. 7: фото: Напутнє слово виголошує почесний професор НаУКМА Роланд Піч (ФРН) [за присутності **В. Б.**, *Я. та О. Дужих, М. Жулинського, Г. Удовенка.*] – [Про привітання першокурсників **В. Б.**]
1885. Академії – 385 // Могил. джерела / НаУКМА. – 2000. – № 3, груд. – С. 5: фото: [**В. Б.** і *Р. Піч.*]; [**В. Б.** за партією шахів.].
1886. *Kuropas, M. B.* Ostroh goes «national» // The Ukr. Weekly. – # 50, Dec. 10. – Р. 9. – [Про **В. Б.** як ініціатора відродження КМА і Острозької академії.]
1887. *Одарченко П.* Наукова діяльність В. Брюховецького // Вісті УВАН. – Ч. 2 / Ред. *О. Домбровський*; УВАН у США. – Нью-Йорк, 2000. – С. 183. – [Доп., виголошена на зустрічі з **В. Б.**, яку влаштували Вашингтон. група УВАН спільно з Вашингтон. осередком НТШ, Вашингтон. відділом УАКР, ОУВ і парафією святої Андріїв. православ. катедри.]
1888. Основні завдання Києво-Могилянської академії // Вісті УВАН. – Ч. 2 / Ред. *О. Домбровський*; Укр. Вільна Акад. наук у США. – Нью-Йорк, 2000. – С. 183. – [Доп. виголошена **В. Б.** на зустрічі, яку влаштувала Вашингтон. група УВАН спільно з Вашингтон. осередком НТШ, від. УАКР, ОУВ і парафією святої Андріїв. православ. катедри.]
1889. *Розумний Я.* Канадська діаспора й НаУКМА // Наукові записки НаУКМА. – Т. 18: Ювіл. вип., присвяч. 385-річчю КМА / Ред. кол.: *В. С. Брюховецький та ін.*; Упоряд. *Н. Г. Антонюк.* – К., 2000. – С. 7–12. – [Про **В. Б.** як реалізатора відродження КМА та наступника Петра Могили. – С. 8, 11–12.]
1890. Покликання відродженої Києво-Могилянської академії // Наукові записки НаУКМА. – Т. 18: Ювіл. вип., присвяч. 385-річчю КМА / Ред. кол. *В. С. Брюховецький та ін.*; Упоряд. *Н. Г. Антонюк.* – К., 2000. – С. 4–6.

Rumor publicus:

3665/40. Климченко Л., Мещанінов О. Синергія університетської системи освіти «Києво-Могилянська академія» // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 294.

- 1891.** The Rebirth of the Kyiv-Mohyla Academy as a Symbol of the Rebirth of Ukraine // First Wave Emigrants: The First Fifty Years of Ukrainian Settlement in Australia / Ed. H. Koscharsky. – Huntington; New York: Nova Science Publishers, Inc. – 2000. – P. 1–6. – (*Див. також 1557, 1593.*)
- 1892.** Президент [НаУКМА] Брюховецький В. С. – доктор філол. наук // Хто є хто в економіці, культурі, науці Києва. – Т. 2: 2000–2001 pp.: [Довідник.] – К.: ТОВ «Одекс Плюс», 2000. – С. 82.
- 1893.** Михайло Теодорович Брик: Біобібліогр. покажч. / Уклад. Н. В. Казакова; Авт. вступ. сл. В. В. Шевченко; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 54 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Див. імен. покажч.: № 367–368, 387, 392: В. Б. – голова редколегій.]
- 1894.** Житник Володимир Костьович: Біобібліогр. покажч. / Уклад. Н. В. Казакова; Авт. вступ. сл. К. О. Шахова; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 60 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Див. імен. покажч.: № 277: Праця В. Б. (співавт.); С. 56 – В. Б. – голова редколегій.]
- 1895.** Микола Григорович Жулинський: Бібліогр. покажч. / Уклад. Н. В. Лоцинська; Наук. ред. В. В. Патока; НПБ України. – К., 2000. – 64 с. – [Див. імен. покажч.: № 48, 167, 282: Праці В. Б.]
- 1896.** Олександр Іванович Погорілий: Біобібліогр. покажч. / Уклад. Т. О. Патрушева; Авт. вступ. сл. Ю. В. Павленко; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 20 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Див. імен. покажч.: № 70, 72, 75: В. Б. – голова редколегій.]
- 1897.** Вілен Сергійович Горський: Біобібліогр. покажч. / Уклад. Т. О. Патрушева; Авт. вступ. сл. М. Л. Ткачук; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 32 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Див. імен. покажч.: № 207, 218, 221, 226, 235, 244, 253, 260: В. Б. – голова редколегій.]
- 1898.** Могилянське Академічне Товариство // Альманах Українського Народного Союзу. – Парсиппані; Нью-Йорк, 2000. – С. 272. – [*Про звітну доповідь В. Б. за 1998 р.*]
- 1899.** Tabula Gratulatoria // На службі Клію: Зб. наук. праць на пошану Любомира Романа Винара з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів, 2000. – Див. с. 7.
- 1900.** Ред.: Відтворення духовних джерел [комп'ютерний файл] / [Ред.] В. С. Брюховецький, Т. О. Ярошенко. – 1 комп'ютерний оптичний диск. – К., 2000.
- 1901.** Ред.: Наукові записки НаУКМА. – Т. 18: Спец. вип.: У 2-х ч. / Ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд.: М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – Ч. 1. – 199 с.; Ч. 2. – 221 с. – Відп. ред.

1902. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 18: Біологія та екологія / Ред. кол.: «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *В. І. Малюк* (голова); Упоряд. *М. Т. Брик* та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 100 с. – Голова ред. колегії «Наук. зап. НаУКМА».
1903. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 18: Економічні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *Ю. М. Бажал* (голова) та ін.; Упоряд. *Н. Іванова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 84 с. – Гол. ред. колегії «Наук. зап. НаУКМА».
1904. **Ред.:** Наукові записки. Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Т. 18: Комп'ютерні науки / Редкол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *В. Устименко* (голова); Упоряд. *О. Печурова*. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 58 с. – Гол. ред. колегії «Наук. зап. НаУКМА».
1905. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 18: Філологічні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *В. П. Моренець* (голова), *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд.: *В. К. Житник* та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 111 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА», член ред. колегії темат. вип.
1906. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 18. Ювіл. вип., присвяч. 385-річчю КМА / Ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд. *Н. Г. Антонюк*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 182 с. – Відп. ред.
1907. **Ред.:** Магістеріум. НаУКМА. – Вип. 4: Літературознавчі студії / Ред. кол.: *В. П. Моренець* (голова), *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд. *А. Є. Кравченко*; НаУКМА. Магіст. прогр. – К.: Стилос, 2000. – 100 с. – Член ред. колегії.
1908. **Ред.:** Пам'ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 2000. – № 1–6. – Член ред. колегії.
1909. **Ред.:** Політична думка: Український науковий журнал. – К., 2000. – № 1–4. – Член ред. колегії, координатор міжнародної консультативної ради.
1910. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 2000. – № 1–12. – Член ред. ради.
1911. **Ред.:** Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету «Києво-Могилянська академія»». – Тернопіль, 2000. – № 1–6. – Член ред. колегії.
1912. **Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 2000. – № 1–12. – Член ред. ради.

2001 рік

1913. *Багмет М.* Двойной юбилей в Николаевской «Могилянке» // Южная правда (Миколаїв). – 2001. – 16 янв. – С. 3. – [Про заходи **В. Б.** із заснування МФ НаУКМА.]
1914. *Георгієвський М.* Якість – це наша мета і наше кредо / Розмову [з головою правління «Енран»] веда *Ю. Коломак* // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 1. – С. 9–10. – [Про **В. Б.** як про керівника-лідера.]
1915. 10 років у моїй долі // Укр. культура. – 2001. – № 1. – С. 1: фото: [**В. Б.**] – Прем'єра рубрики. – [Про 10-ту річницю незалежності України.]
1916. Добре вчишся – отримай стипендію! // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 1. – С. 10. – [Спільн. проект Ін-ту схід. студій (Польща) та Ін-ту трансформації сусп-ва (Україна) щодо підтримки талановитої молоді. Про вручення **В. Б.**, директором міжнародного відділу Інституту східних студій *Є. Рейт*, доктором економіки, директором Інституту трансформації суспільства *О. Соскіним* 14 грудня 2000 р. перших стипендій у приміщенні конференц-зали Бізнес-школи.]
1917. Почесний професор НаУКМА, Директор Гарвардського інституту українських студій *Р. Шпорлюк*: «Я є сам частиною історії» / Розмову веда *О. Струк* // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 1. – С. 11. – [Про контакти з **В. Б.** у 1990 р. під час конференції у Мічиганському університеті, присвяченій творчості *Л. Костенко*.]
1918. *Наєнко М. К.* Історія українського літературознавства. – 2-ге вид. зі змінами і доп. – К.: ВЦ «Академія», 2001. – 359 с. – Див. с. 304.
1919. Вертеп у НаУКМА // Вісн. СК / НаУКМА. – 2001. – # 5 (005), січень. – С. 4.
1920. Ми з вдячністю згадуємо всіх добродіїв з УНСоюзу: З листа президента університету «Києво-Могилянська академія» до голови УНСоюзу *Уляни Дячук* // Свобода (США). – 2001. – 2 лют. – С. 8.
1921. *Жуковська Г. М.* Проблема історичної пам'яті у творчості *Ліни Костенко*: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Спец. 10.01.01 – Українська література / Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К., 2001. – 19 с. – На правах рукопису. – Див. с. 4, 11.
1922. *Ковалевський О.* Ліна Костенко: філософія бунту і «філософія серця»: Монографія. – Х.: Прапор, 2001. – 176 с. – Див. с. 5.
1923. *Ліна Костенко*: Хрестомат. зб.: Прогр. тексти, іл., пояснення, завдання, тести / Авт.-упоряд. *М. Савка*. – [К.]: АртЕк, 2001. – 78, [1] с. – (Усе для школи. Укр. літ. 11 клас; Вип. 6). – Див. с. 7, 24, 25, 76–77.
1924. «Слова самі на голос навертались» // *Ліна Костенко*: Хрестомат. зб.: Прогр. тексти, іл., пояснення, завдання, тести / Авт.-упоряд. *М. Савка*. – [К.]: АртЕк, 2001. – Див. с. 76–77.
1925. *Вячеслав Брюховецький* // Усе для школи: Українська література: 11 клас. *Ліна Костенко* / Ред. *Г. Чопик*; Упоряд., прим. *М. Савка*. – К., 2001. – С. 25. – [Коротка біографічна довідка.]
1926. «Зродити дух університетський...» // *О. Кавуненко* // Президент. вісн. – 2001. – 3 лют. – С. 17.

1927. Третьякова О. Студентське самоврядування... // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 2. – С. 9: фото: Кожний учасник семінару отримав чашку з емблемою НаУКМА з рук самого Президента. – [Семінар-тренінг для студентів-лідерів, організований адміністрацією 9–11 лютого 2001 р. за підтримки Міжнародного благодійного фонду відродження Києво-Могилянської академії. Про участь В. Б. у пленарному засіданні. В. Б.: «Елітою не стають, елітою самовибудовуються за рахунок своїх дій».]
- 1928/@. Київ. 5 лютого 2001 р. В Україні з візитом перебуває директор Європейського департаменту МВФ Дж. Одлінг-Смі. В ході візиту він мав зустрічі з прем'єр-міністром Віктором Ющенком, міністром фінансів Ігорем Мітюковим. Дж. Одлінг-Смі мав публічний виступ в Національному університеті Києво-Могилянської академії. На фото: Президент НаУКМА Вячеслав Брюховецький і Дж. Одлінг-Смі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipc.kiev.ua/PS/archive.asp?query=date+is+05%2F02%2F2001>
1929. Риженко Т. Про реформу мови – з екрану // День. – 2001. – 9 лют. – С. 15. – Телеслухання. – [Про участь В. Б. в обговоренні проблем українського правопису.]
- 1929/рус. Рыженко Т. О реформе языка – с экрана // День. – 2001. – 9 февр. – С. 15.
1930. Woronowycz, R. UNA helps rural youth in Ukraine attend Kyiv Mohyla Academy // The Ukr. Weekly. – 2001. – # 7, Febr. 18. – P. 1, 10. – [В. Б. про умови прийому студентів до НаУКМА.]
- 1931/@. Косаковский Л. Переворот на Крещатике: Записки опального киевского головы: Часть вторая: Один на один с государственной машиной. – К., 2001. – 335 с. – [Про вимоги міськкому КПУ в 1989 р. виключити В. Б. з партії, що автор книжки, перший секретар Печерського райкому, відмовився зробити. – Див. с. 275.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.gov.ua/~kosakivskyi/perev/new_book/part021.html
1932. Рябоконь Л. Український «Гарвард» – реальність чи фантастика? // День. – 2001. – 20 лют. – С. 1. – [Презентація 16 лют. 2002 р. стипенд. фонду для професор.-виклад. складу НаУКМА. Про підтримку В. Б. ідеї фінансового заохочення вчених, яку ініціював О. Савченко – голова Правління Міжнародного комерційного банку, в минулому – професор факультету економічних наук НаУКМА.]
- 1932/рус. Рябоконь Л. Украинский «Гарвард» – реальность или фантастика? // День. – 2001. – 20 февр. – С. 1.
- 1932/engl. Riabokon, L. A Harvard for Ukraine: Reality or Fantasy? // The Day: Weekly Digest. – 2001. – # 7, Febr. 27. – P. 2.
1933. Марусик Я. Стипендії для... викладачів // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 2. – С. 2. – [Новий проект «Професорська стипендія» та нова форма співпраці Міжнар. комерц. банку та НаУКМА – інвестування в науку. В. Б. про Гарвардський університет, як потужну фінансову корпорацію, на дивіденти з якої функціонують його численні наукові інституції. Гарварду знадобилося 200 років, щоб зібрати потужний ендавмент, тож в Академії все попереду. А дату створення Стипендійного фонду як фундамента ендавменту, поза сумнівом, буде зафіксовано в історії університету як одну з найважливіших.]

1934. *Льницька Т.* Стипендія для викладачів-науковців – вперше в Україні // Україна BUSINESS. – 2001. – № 7, 20–27 лют. – С. 2.
1935. *Mace J.* Investing in the Future // The Day: Weekly Digest. – 2001. – # 7, Febr. 27. – P. 1.

1935/n. • **J. Mace: INVESTING IN THE FUTURE:
publication**

Having worked at the original Harvard and now teaching at the Kiev-Mohyla Academy, which is as close as Ukraine can come to the august institution in Cambridge, Massachusetts, I have to applaud the move by forward-looking businessmen to create an endowment for Ukraine's Sorbonne of the Dnipro. Of course, latter day Ukrainian counterparts of John Harvard cannot do things quite the same way as they are done on the banks of the River Charles. The Harvard endowment at over \$ 9 billion is the world's largest and its model of institutional investment, basically in blue-chips stocks designed to minimize risk and ensure a stable income in perpetuity. Ukraine simply lacks such investment opportunities because of its overall dismal business climate and collecting bank interest is about the best one can do. And, of course, rewarding outstanding teachers is laudable. We might not be paid much in money, but dealing with the best and brightest, who will have to turn this country around of anybody ever does so, is worth a king's ransom. I am proud of my students, and hope that in intellectual terms I am giving them what they need.

Perhaps all good things start small, and rewarding a handful talented instructors an extra seventy or so dollars a month is admittedly a modest attainment, but as a precedent it is difficult to overestimate its importance. The Kiev-Mohyla Academy is itself a tribute to the energy and idealism of its president (Vyacheslav Briukhovetsky), the Ukrainian diaspora, and other farsighted benefactors like George Soros. One can only hope that with the time the nascent Kiev-Mohyla endowment will come to rival Harvard's. It is one thing in Ukraine truly worthy of investment. In writing about contemporary Ukraine, all too often my mind inevitably wanders to Marx's phrase from the Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte, «the dead hand of all the past generations that hangs like a curse on the brow in living», which is as good a definition as any of all we here call Sovdepia. In the Podil section of Kiev, everything possible is being done to lift that dead hand from the brow of the future. Those who support this will earn the gratitude of a nation that can finally, thanks in no small measure to such efforts become what it deserves to be, a far cry from what it now is. One can only hope with Thomas Paine, «The birthday of a new world is at hand» If so. Its future parents are now at the Kiev-Mohyla Academy. I for one am proud to know them.

1936. Це тільки зміцнить наші позиції. Слово членам Наглядової Ради. [Г. Удовенко, Б. Тарасюк.] // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 2. – С. 4.
1937. *Ковальчук С.* «Треба робити сьогодні, роками не надолужиш» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 2. – С. 7. – [Меценат КМА Микола Кравець про В. Б., котрий разом з однодумцями відродив КМА.]
1938. *Севернюк Т. А.* Спокуса білої пустелі...: Сторінки життя: поезії, бібліографія, архіви. – Чернівці: Місто, 2001. – 558 с. – Див. с. 541.
1939. *Пономаренко Л. М.* Художня еволюція прози Івана Сенченка: Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2001. – 19 с. – На правах рукопису. – Див. с. 4–5.

- 1940.** Києво-Могилянська академія: десять років відновлення / В. Карасьов // Вища школа. – 2001. – № 2/3. – С. 3–21: фото: [В. Б.]

Rumor publicus:

3665/40. Клименко Л., Мещанинов О. Синергія університетської системи освіти «Києво-Могилянська академія» // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 295–297.

1941. Марусик Я. Приватні інвестиції за престиж науки // Дзеркало тижня. – 2001. – № 10, 8–16 берез. – С. 12.
- 1941/рус. Марусик Я. Частные инвестиции за престиж науки // Зеркало недели. – 2001. – № 10, 8–16 марта. – С. 12.
1942. Рудницький М. Острозька академія плакає патріотів України // Освіта. – 2001. – № 17–18, 21–28 берез. – С. 8.
- 1943/ф./@.** Dr. Viacheslav Brioukhovetsky, President of the University of Kyiv Mohyla Academy, and Ihor Wyslotsky, President of the Mohyla Academic Society Inc. [Chicago, Illinois]: [Videofilm, 11' 18''] // Kontakt Ukrainian Television Network. March 24th 2001. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.infoukes.com/kontakt/arhives/2001/2001-03-24>
- 1944.** Осягнімо нашу славу // Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.: Енцикл. вид. = Academia Kyjevo-Mohylaeana in nominibus XVII–XVIII aeva: Encyclopedia. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 736 с.: 290 іл. – С. 9–10.
- 1945.** Афанасієв Федір Гнатович // Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. – К., 2001. – С. 45–46: іл. – Бібліогр.
- 1946.** Вернадський Василь Іванович // Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. – К., 2001. – С. 111–112: Бібліогр.
- 1947.** Мотоніс (Матон) Микола Миколайович // Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. – К., 2001. – С. 378–380: іл. – Бібліогр.
- 1948. Ред.:** Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.: Енцикл. вид.=Academia Kyjevo-Mohylaeana in nominibus XVII–XVIII aeva: Encyclopedia / Ред. кол.: В. С. Брюховецький (голова, відп. ред.) та ін.; Упоряд. З. І. Хижняк; Наук. консультант Л. І. Брюховецька та ін. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 736 с.: 290 іл. – Голова ред. кол., відп. ред.

Rumor publicus:

1771. Христос воскрес! Воскресне Україна! – [Б. в., б. д.], [2000];

1808. Звернення президента Національного університету Києво-Могилянська академія В'ячеслава Брюховецького до української громади // Шлях=Way, 2000, 7 трав.;

1818. Підготовлено до друку енциклопедію «Києво-Могилянська академія в іменах» // Народ. воля, 2000, 25 трав.;

1826. Осягнімо нашу славу! Звернення до українського світу // Свобода, 2000, 16 черв.;

1827. Из прошлого – в вечность // Зеркало недели, 2000, № 25, 24–30 июня;

1859. Рябоконь Л. Держава створюється сьогодні в студентських аудиторіях // День, 2000, 13 жовт.;

1871. Закривається ще одна біла пляма нашої славної історії // Україна BUSINESS, 2000, № 44, 1–8 листоп.;

1872. До джерел духовності // Дзеркало тижня, 2000, № 43, 4–10 листоп.;

1873. Відроджується українська слава // Політика і культура, 2000, № 41, 7–13 листоп.;

1875. Відроджується українська слава // Укр. голос=Ukr. Voice, (Вінніпег, Канада), 2000, 20 листоп.; 27 листоп.; 4 груд.;

2096. Шаповаленко Т. Києво-Могилянська академія в іменах // Говорить і показує Україна, 2002, 21 лют.;

2097. Копистинська І. Енциклопедію читати – про Україну правду знати! // Укр. слово, 2002, 21–27 лют.;

2099. [Тези виступу на презентації енцикл. «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.» в Культур.-мистец. центрі НаУКМА 22 лют. 2002 р.] // День, 2002, 26 лют.;

2098. Удовидченко А. Києво-Могилянка в іменах // Киев. ведомости, 2002, 25 фебр.;

2100. Махун С. «Могилянка»: повернення історії // День, 2002, 26 лют.;

2101. Малицька Н. Могилянські святі: в НаУКМА презентували енцикл. вид. «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.» // Україна молода, 2002, 27 лют.;

2102/@. Кумець Н. Час плинний – Могилянка вічна: енцикл. довід. з історії першого укр. вузу вмістив 1482 імені його видатних діячів та вихованців // Хрещатик, 2002, 28 лют.;

2103. Велика книга нашого народу // Діаріуш президента НаУКМА, 2002, № 2, 28 лют.;

2105. A New Reference Work About the Kyiv-Mohyla Academy // Welcome to Ukraine, 2002, № 2, див. р. 65;

2106. Шаповаленко Т. Світильник духу // Гостинний двір, 2002, лют., № 3;

2107. Шаповаленко Т. Києво-Могилянська академія – в іменах // Літ. Україна, 2002, 7 берез.;

2110. Історія академії в іменах // Київ. вісн., 2002, 14 берез.;

2111. Коваленко О. Енциклопедія до 10-ї річниці // Освіта України, 2002, 15 берез.;

2117. Скуратовский В. Люди Света // Столич. новости, 2002, 26 марта.;

2119. Марусик Я. Воскресіння інтелектуалів минулих століть // Дзеркало тижня, 2002, 29 берез. – 5 квіт.;

2132. «Справляє приголомшуюче враження» / Н. Яковенко // Слово Просвіти, 2002, ч. 13, 29 берез. – 4 квіт.;
- 2135/(@). Падалко В. «Час плинний – Києво-Могилянська академія вічна...» // Кн. огляд, 2002, № 3, див с. 19–21;
2138. Марусик Я. Воскресіння інтелектуалів минулих століть // Уряд. кур'єр, 2002, 5 квіт.;
2139. Клименко В. Книжки взяли, письменників забули // Україна молода, 2002, 9 квіт.;
2156. Пахльовська О. Це Академія? // Політика і культура, 2002, № 16, 14–20 трав., див. с. 54;
2158. Скуратівський В. Альтернатива новому часу // Дзеркало тижня, 2002, 25–31 трав.;
2196. Кризь призму славетних імен // Укр. культура, 2002, № 7, див. с. 13;
2197. Кризь призму славетних імен // Укр. культура, 2002, № 7, див. с. 13;
2224. Часто П. Книга пресвітлич імен // Свобода, 2002, 27 верес.;
2256. Кулиняк Д. Унікальна енциклопедія // Шлях перемоги, 2002, 28 листоп., 4 груд.;
2144. Іщенко Я. Енциклопедичне видання – «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.» // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. У 2-х ч. – К., 2002, ч. 2, див. с. 432–433;
2265. Kyiv Mohyla Academy releases new encyclopedic publication // The Ukr. Weekly, 2002, # 50, Dec. 15;
2281. Києво-Могилянська академія: матеріали до бібліографічного покажчика літератури з фондів Наукової бібліотеки НаУКМА, Вип. 1. – К., 2002, див. № 1;
2324. Хрущак М. Vivat, Academia! З нагоди 10-річчя відродження Києво-Могилянської академії // Книжник-review, 2003, № 2, див. с. 12–13;
- 2366/(@). Презентація Енциклопедії Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. – http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-64-a-.html;
- 2367/(@). Розумний Я. Scripta manent. – http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-99-a-.html;
2368. Розумний Я. Scripta manent // Академ. панорама, 2003, черв.;
2393. GaJecky G. [Рецензія.] // The Ukr. Quarterly, 2003, № 1–2, див. р. 127–128;
- 2625*. Крупенков А. Есть Белгород не под Киевом // Белгород. правда, 2004, 21 лип.

1949. Смирнов О. «Про зайців, політичні викрутаси та гуртожитки». Так називалася зустріч студентів із президентом НаУКМА В. Брюховецьким. На зустрічі були присутніми приблизно півсотні студентів, сам Брюховецький та декан по роботі із студентами О. В. Третькова.

- Головними темами розмови були останні політичні події та проблема із гуртожитком // Вісн. СК / НаУКМА. – 2001. – № 7, берез. – С. 3.
1950. *Поліщук В. Т., Поліщук М. П.* Черкащина літературна: Статті, біографічні матеріали. – Черкаси: Брама, 2001. – 188 с. – [Про **В. Б.** – лауреата премії Фундації Антоновичів 1995 р. – С. 76; *Корот. біогр. довід.* – С. 160.]
1951. 20-та українознавча конференція в Урбана-Шампейні // Свобода (США). – 2001. – 23 берез. – С. 10. – Підпис: *Секретаріат УНДП.* – [**В. Б.** – член Програмної комісії.]
1952. «Могилянка» працює в ім'я майбутнього / *П. Горячківський* // Свобода (США). – 2001. – 23 берез. – С. 13. – Україна студентська.
1953. Редакційна стаття // Вісн. СК / НаУКМА. – 2001. – № 7, берез. – С. 1. – [Про гостру ситуацію з гуртожитком і відповідь **В. Б.**, яка не задовольнила студентів.]
- 1954/(@). *Шумлянський С.* Пісня про зайців // Колега / НаУКМА. – 2001. – № 6 (19), берез. – С. 1. – [«**ВСБ**, повернувшись з Америки, де йому щойно зробили операцію на серці, висловив свою оцінку останніх подій: “Я дуже негативно ставлюся до всього цього, що відбувається... Дії влади є багато в чому неправильними, і у нормальної людини мають викликати протидію і спротив”»]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kolega.kiev.ua/gazeta.asp?id=59>
1955. Силове поле діалогу // Сучасний економіст / НаУКМА. – 2001. – № 5, зима–весна. – С. 1: фото: В'ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА. – [Про *магістер. прогр. з економіки у НаУКМА, яку відкрито 1996 року за сприяння Консорціуму економ. дослідж. та освіти.*]
- 1955/engl. Paths of Cooperation // New economist / НаУКМА. – 2001, Winter-spring. – № 5. – P. 1: photo: Vyacheslav Brioukhovetsky, President, NaUKMA.
1956. *Одлінг-Смі Д.* Україна: досвід десяти років перехідного періоду // Сучас. економіст. – 2001. – № 5, зима–весна. – С. 4: фото: Джон Одлінг-Смі, директор Другого Європейського департаменту Міжнародного Валютного Фонду [та **В. Б.**] – Виступаючи перед студентами. – [Про виступ Джона Одлінга-Смі перед представниками українського уряду, міжнародних організацій в Україні, журналістами та студентами *магістерської програми EERC з лекцією у Конгретаційній залі НаУКМА.*]
- 1956/engl. *Odling-Smee, J.* Ukraine After 10 Years of Transition // New economist. – 2001. – № 5, Winter-spring. – P. 4: photo: [Vyacheslav Bryukhovetsky and John Odling-Smee]. – At the podium.
1957. «Наш університет – то кілька приміщень навколо бібліотеки, що є храмом науки» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 2. – С. 1: фото: [**В. Б.**]. – Подія. – [Инф. до ст.: «**В. Брюховецький** став лауреатом Всеукраїнської премії “Визнання” в номінації “Інноваційні культурогічні проекти в галузі гуманітарних наук, культури та мистецтва”. Грошову премію в розмірі 10 000 гривень Президент передав на закупівлю підручників для Наукової бібліотеки НаУКМА».]
1958. *Добжанська Б.* Недержавне «Визнання» підтримала держава: Найдостойніші митці України отримали статуетки та грошові премії // Хрещатик. – 2001. – 29 берез. – С. 1, 3.

1959. Климченко В. Недержавне «Визнання» // Україна молода. – 2001. – 30 берез. – С. 14. – Преміальні. – [Про В. Б., який передав премію «Визнання» на поповнення фондів Наукової бібліотеки НаУКМА.]
1960. Акімова Т. Недержавне «Визнання» оголосило переможців // День. – 2001. – 30 берез. – С. 2. – [Про В. Б. як лауреата премії за відродження Києво-Могилянської академії.]
- 1960/рус. Акімова Т. Негосударственное «Визнання» объявило победителей // День. – 2001. – 30 марта. – С. 2.
1961. Наш університет – то кілька приміщень навколо бібліотеки, що є храмом науки // Президент. вісн. – 2001. – № 13, 31 берез. – С. 11: фото: [В. Б. з нагородою премії «Визнання»].
1962. Визнання – не просто премія, а інвестиція у власну культуру і в збагачення інтелектуального потенціалу нації // Президент. вісн. – 2001. – № 13, 31 берез. – С. 10. – [В. Б. – лауреат премії в номінації «Інноваційні культурологічні проекти в галузі гуманітарних наук, культури та мистецтва».]
1963. Перші лауреати Всеукраїнської недержавної премії «Визнання» / Фото І. Яїцького // Літ. Україна. – 2001. – 5 квіт. – С. 1: фото. – Підпис: Кор. «ЛУ». – [Про В. Б. – лауреата премії.]
1964. Унікальна вища школа: власні засади і підходи до навчання. Національний університет «Києво-Могилянська академія» готується до 10-річного ювілею свого Відродження / Ю. Васильчук // Україна BUSINESS. – 2001. – № 15, 17–25 квіт. – С. 8–9: фото: Президент Національного університету «Києво-Могилянська академія», відомий вчений, професор, доктор філології Вячеслав Степанович Брюховецький. – С. 8. – Гордість України.
- 1965/@. Бойченко Н. Моє життя – спроба довести його потрібність // Дзеркало тижня. – 2001. – № 16, 21–27 квіт. – С. 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/3000/3150/30771/> – [Інтерв'ю з черкаським краєзнавцем Ю. Мариновським. Ю. Мариновський: «В 1985 році вирішувалася доля Мотронинського монастиря. Я теж включився в боротьбу. Було створено експедицію “Холодний Яр”, і дивовижно, як нас тоді не розігнали. У цій експедиції брали участь В. Брюховецький, М. Шмигаль, А. Баштовий і багато хто ще – від школярів до професури».]
- 1965/@/рус. Бойченко Н. Моя жизнь – попытка доказать её нужность // Зеркало недели. – 2001. – № 16, 21–27 апр. – С. 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zn.ua/3000/3150/30771/>
1966. Започатковано традицію // Уряд. кур'єр. – 2001. – 28 квіт. – С. 7. – Культура. – [Зустрічі лауреатів Шевченків. премії зі студентами НаУКМА. Про В. Б. як одного з ініціаторів.]
1967. Національний університет «Києво-Могилянська академія» // Хімія. Біологія: Газета для вчителів хімії та біології. – 2001. – № 23 (131), квіт. – С. 1. – [В. Б.: «У космічному плині перехід з одного тисячоліття в інше нічого не значить, його просто не існує. У житті ж окремої людини, у розвитку нації, в бутті людства в цілому – це хвилюючий і символічний момент. Дуже небагатьом поколінням пощастило жити на такому епохальному зламі часу. Останнє тисячоліття не було надто прихильним до українського народу, хоча саме наприкінці

- його все-таки була здобута довгожданна незалежність. Тому є вагомі підстави для оптимістичного погляду в майбутнє – ми маємо змогу творити його своїми руками, кожен із нас – якщо реалізує свою особистість».]
1968. *Марусик Я.* Як стати бізнес-диригентом ринкового оркестру // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 4. – С. 7. – [Про нову програму *Мари́стр* бізнес-адміністрування (МБА) на базі Києво-Могилянської Бізнес-школи. Виступ **В. Б.**, в якому він підкреслює, що талант практика зустрічається набагато рідше, ніж талант письменника чи художника.]
1969. «...У нас не можна вчитися від сесії до сесії...» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 4. – С. 2. – [Дод.: Питання, що найбільше хвилюють абітурієнтів і відповіді на них **В. Б.**]
1970. *Струк О.* Народовладдя в академії, або Студентська влада в НаУКМА // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 4. – С. 6. – [«Цікаво, що перша Студентська колегія “встала з Могили” з ініціативи президента В. С. Брюховецького. Так, конфлікт “батьки-діти” традиційно намагаються попередити саме батьки».]
1971. Чи є альтернатива тестуванню? // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 4. – С. 3: фото: [**В. Б.**] – (Див. також **1993, 2022.**)
1972. *Невінчаний В. С.* Перевага тестування – об’єктивність / Розмову вела *О. Прево* // Академ. панорама / НаУКМА. – 2001. – № 4. – С. 8. – [Про **В. Б.** як таранта збереження таємниці остаточного варіанта вступних тестів.]
1973. *Vivat Academia!* // *Welcome to Ukraine.* – 2001. – № 4. – Р. 92: photo: [**В. Б.**]. – [Про відродження академії нечисельною групою ентузіастів на чолі з **В. Б.**, ініціювання нових традицій, таких, як акція «чистий Ско-ворода».]
1974. *Таран Л.* З молодієї генерації // Я, ти, ми: Газета для жінок. – 2001. – № 4 (130), квіт. – С. 3: фото: Родина Валерії Казадарової з президентом НаУКМА В. Брюховецьким. – Портрет сучасниці.
1975. *Андрієвська О.* Оновлення імперії знань / Пер. з англ. *Л. Гринь* // Критика. – 2001. – Ч. 4, квіт. – С. 11–12. – [Про нац. систему освіти в Україні. **В. Б.**: жодного студента до НаУКМА не зараховано за «дзвоником згори». – С. 12.]
1976. *Бойко О.* Народний Рух України. Від виникнення ідеї масової опозиційної організації до створення її програми // Людина і політика. – 2001. – № 2, берез.-квіт. – С. 26–34. – Л-ра і приміт. – С. 33–34. – [«Протягом грудня 1988 р. та січня 1989 р. над проектом програми та відозвою до українського народу спільно працювали ініціативна група СП України, а також аналогічна група Інституту літератури АН УРСР на чолі з В. Брюховецьким. 30 січня 1989 р. проекти цих документів майже одногосно були схвалені на загальних зборах Інституту літератури АН УРСР. Наступного дня у Будинку кіно відбулися загальні збори Київської письменницької організації, на яких була присутня майже половина її членів (у ідеї Руху серед членів СП України були не лише палкі прихильники, а й такі ж палки противники. Один з них у своєму листі-доносі на адресу В. Щербицького, написаному у “кращих” традиціях сталінської доби, писав: “Не знаю, чи про це поінформували Вас, але вважаю за необхідне повідомити, що керівництво Київської організації СП України розіслало всім

письменникам запрошення на збори з приводу створення українського народного фронту сприяння перебудові... Отож хоч нині й рік змії, але таку змію необхідно нищити негайно, доки вона не виповзла з яйця»). Обговорення було досить конструктивним. В цілому схвалюючи проект Програми Народного Руху України за перебудову та текст відозви до народу, В. Брюховецький, П. Мовчан, С. Плачинда, Д. Павличко, Ю. Щербак, В. Яворівський та інші разом з тим висловили низку слушних міркувань та критичних зауважень». – С. 27–28.] – (*Див. також 0485.*)

1977/х. • **ЛЮБИЙ СЛАВКО...: хуторизми (2 травня 2001 р.)**

Любий Славко, та Оксанцю і Олю!

Ти/Ви забираєте нас пустими, порожніми, загublеними. Ти/Ви надихаєте нас, наповнюєте, направляєте. І висилаєте у Світ робити працю Божу, та й Вашу, та й в результаті Вашої наснаги і нашу, з величезним задоволенням.

Геніально. І за це безмежно вдячні.

Ю. Чопівський.

1978. Не чекати манни з неба... / *А. Гороховський* // Свобода (США). – 2001. – 4 трав. – С. 14: фото: Д-р Вячеслав Брюховецький.

1979. *Рябоконь Л.* Якісне тестування – проти корупції // День. – 2001. – 15 трав. – С. 5. – Освіта. – [*Презентація системи тестування НаУКМА. Про виступ В. Б. щодо методики тестування та переваги цієї системи відбору абітурієнтів: «Навчання у вузі – це спосіб життя, який має створити розвинену особистість, здатну реалізувати себе в житті».*]

1979/рус. *Рябоконь Л.* Качественное тестирование – против коррупции // День. – 2001. – 15 мая. – С. 5.

1980/@. *Бабошин І.* Два роки «Колеги». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://kipiani.org/plain.cgi?510> – 18 трав. 2001 р. – [«Колега» за 2 роки розгорнувся в повномасштабний проект – крім паперового варіанту він уже порхає в мережі Інтернет, листується е-поштою з усім світом, його поважає могилянська адміністрація (Президент Брюховецький каже, що це його улюблена газета), на «Колегу» всерйоз точать зуби київські зоологічні комуністи».]

1981/@. *Лаврінченко О., Моренцов Є.* Молодь дорослішає швидше, ніж країна // День. – 2001. – 19 трав. – С. 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/62457/>

1981/@/рус. *Лавринченко А., Моренцов Е.* Молодёжь взрослеет скорее, чем страна // День. – 2001. – 19 мая. – С. 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/80659/>

1981/engl. *Lavrynenko, O., Morentsov, Y.* Youth is Growing Up Faster Than the Country // The Day: Weekly Digest. – 2001. – # 16, May, 29. – P. 8.

1982. *Стадниченко В.* Повернення Сковороди // Дзеркало тижня. – 2001. – № 19, 19–25 трав. – С. 18. – [*Про запрошення В. Б. на роботу до НаУКМА В. С. Горського у 1992 р.*]

1982/рус. *Стадниченко В.* Возвращение Сковороды // Зеркало недели. – 2001. – № 19, 19–25 мая. – С. 18.

1983. Крок у майбутнє – крок у світ / *Т. Нечай* // Влада і політика. – 2001. – № 20. – 25–31 трав. – С. 20. – Ювілеї освіти.

1984. Mace, J. My Students Speak // The Day: Weekly Digest. – 2001. – # 16, May, 29. – P. 1.
1985. Haran, O. Not all universities corrupt // The KyivPost. – 2001. – May 31. – P. 7. – Letters to the Editor. – [Реакція на ст. Kryzhanovska O. Nation's universities smeared by corruption. – May 17. – P. 1. Приклад некорупційності НаУКМА: «So, it is possible. A lot depends on the style of leadership. I hope that other Ukrainian universities will follow this path».]
1986. Vivat Academia. Вячеслав Брюховецкий: мы жертвы собственного успеха / Б. Радченко // Київський телеграфЪ. – 2001. – 4–10 июня. – С. 26. – Хронограф.
1987. Одне з найпотужніших українських підприємств – «Каховський завод електрозварювального устаткування» – напередодні Конвокації-2001 стало членом Довірчої ради НаУКМА. Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецкий вручив голові правління ВАТ «Каховський завод електрозварювального устаткування» Ярославу Микитину почесний диплом члена Довірчої ради // Академ. панорама: Digest. – 2001. – Літо. – С. 1: фото: [В. Хмелько, Я. Микитин, Л. Буняк, В. Б.]
1988. В'ячеслав Брюховецкий: «У Києво-Могилянській академії хабарі давати не треба» / С. Каракоз // Хрещатик. – 2001. – 26 черв. – С. 14. – Співрозмовник.
1989. Тисяча років української суспільно-політичної думки: У 9-ти т. / Ред. кол.: Т. Гунчак (гол. ред.), О. Сліпушко, В. Литвинов та ін.; Передм., упоряд., прим. Ю. Шаповала. – К.: Дніпро, 2001. – Т. 9. 1989–2001 р. – 660 с. – [Про В. Б. як голову Секретаріату Установчого з'їзду НР України, який відбувся 8–10 верес. 1989 р. – С. 10; як члена оргкомітету Конгресу української інтелігенції, що проходив у Києві 11 листоп. 1996 р., на якому був прийнятий Маніфест української інтелігенції. – С. 424.]
1990. [Вітання з 80-річчям журналу «Українська культура».] // Укр. культура. – 2001. – № 6. – С. 1: фото: [В. Б.]
1991. Панченко С. Тихо! Идут экзамены! «Відкрите тестування» в НаУКМА // Работа и учёба. – 2001. – 17 июля. – С. 14–15. – Куда пойти учиться.
1992. Дні й ночі Ганни // Позняк (Скрипюк) Г. Мені було дев'ятнадцять... – Вид. дім «КМ Academia», 2001. – С. 121–123. – [Післямова В. Б. до автобіографічної розповіді політичного в'язня Ганни Позняк (Скрипюк).]
1993. Чи є альтернатива тестуванню? / Матеріали круглого столу підгот. Т. Шаповаленко / Фото Д. Саніна // Освіта України. – 2001. – 18 лип. – С. 1, 13: фото: В'ячеслав Брюховецкий. – Вступна кампанія. – [Презентація теми «Вступні іспити чи тестування. Переваги та недоліки» в рамках «Дня відкритих дверей» під час засідання за «круглим столом» освітян Києва та Київ обл.] – (Див. також 1971, 2002.)
1994. Банчик Н. Идеали та надзавдання українознавства // Свобода (США). – 2001. – 20 лип. – С. 13, 15: фото: Д-р В'ячеслав Брюховецкий. – [Про участь В. Б. в українознавчій конференції в Іллінойському університеті в Урбана-Шампейн з доповіддю «Києво-Могилянська академія: десять років відродження».] – (Див. також 0742, 0743, 3315.)
1995. Коваленко О. Замість екзаменів – тестування: об'єктивність у дії? // Освіта України. – 2001. – 18 лип. – С. 13. – ВНЗ.

1996. Гончарук К. Украинская «Нобелевская премия». – http://www.ukrinter.com/gn_article.asp?ID=4824&NID=19&LEVEL=3 – 21 лип. 2001 р. – [Про нагороди Фонду Омеляна та Тетяни Антоновичів.]
1997. Kurpas M. B. Ukraine and the University of Illinois // The Ukr. Weekly. – 2001. – # 29, July 22. – Р. 7. – [Про дискусії, зокрема з **В. Б.**, з приводу стану української освіти на Українській щорічній конференції в Іллінойському університеті в 2001 р.]
1998. [Лист до **В. Б.** від Центру стратегічних та міжнародних досліджень, Вашингтон, Округ Колумбія за підписом З. Бжезінського з висловленим сподіванням відвідати НАУКМА восени 2001 р.] // Академ. панорама: Digest / НАУКМА. – 2001. – Літо. – С. 1.

1998/п. • **ЛИСТ З. БЖЕЗІНСЬКОГО: публікація**

July 25, 2001.

Dear President Brioukhovetsky:

Thank you so much for your letter of June 24 and very impressive enclosures. I am delighted to see the University both expanding and doing so well and that reinforces my conviction that Ukraine is here to stay as an independent state. No matter what Mr. Chernomyrdin may be doing, the younger Ukrainian generation will be determined to be the masters of their own house.

I will certainly bear in mind your kind invitation to visit the University, and I do have a somewhat still vague intention to try to visit Ukraine this fall.

With best regards,
Sincerely yours,
Zbigniew Brzezinski

1999. Коваленко О. Києво-Могилянська академія: нові легенди і старі міфи / Фото В. Соловійова // Освіта України. – 2001. – 25 лип. – С. 6: фото: На згадку про парі: Перша кімната відродженої Києво-Могилянської академії, яку виграв у шахи взимку 1992 року майбутній президент університету В. Брюховецький у начальника військово-морського політичного училища. – [Бесіда з першим віце-президентом, віце-президентом з наукової роботи, докт. хім. наук, проф. М. Т. Бриком. У вступі до інтерв'ю про гру в шахи та парі між президентом НАУКМА **В. Б.** та контрадміралом, начальником військово-морського політичного училища О. Коровіним і про першу кімнату для приміщення Академії, виграну **В. Б.**]
2000. Нехай молодь має проблеми, щоб навчитися їх вирішувати / Л. Рябоконь // День. – 2001. – 3 серп. – С. 7: фото: [**В. Б.**] – Батьківський «День».
- 2000/рус. Пусть у молодёжи будут проблемы, чтобы научиться их решать // День. – 2001. – 3 авг. – С. 7.

2001/х. • **ТАТО ДУЖЕ ПЕРЕЖИВАЄ...: хуторизми (8 серпня 2001 р.)**

Тато дуже переживає, що певні вікопомні моменти нашого хутірського життя не будуть згадані забудькуватими (а подекуди і невтаємниченими) гостями, тож я дещо порушуючи регламент (бо я все-таки належу до господарів більше, ніж до гостей) записую тут все це, щоб навіки воно було закарбоване в хутірській історії, щоб ніхто не

міг сказати, що такого не було, бо буде документ, хроніка, записана очевидцем по свіжих слідах, ще не затуманених київським дурманом.

Отже, в першу чергу потрібно звернути увагу на поведінку Security, або ж попростому, Сек'юріті. Сек'юріті, після того, як тато легковажно нагодував його салом, сямовільно пішов у відгул, не подавши попередньо ніяких заяв, не поставивши до відома керівництво, очевидно, як припускає тато, «шлятися по дівках», бо після сала таке буває.

Коли я приїхала сюди разом з Коспою і Сергієм, то застала тата дуже засмученим: – Сек'юріті пропав, не приходять вже два дні, – трагічним голосом повідомив тато. – Не треба було мені давати йому оте сало...

І справді відсутність Сек'юріті давалась взнаки. Ще вдень, якось відволікаючись на роботу, або спостерігаючи Коспу в «арафатці» і плавках, можна було виносити цю відсутність, але вночі, коли шурхіт їжака, що унадився гризти курячі кістки, призначені для Сек'юріті, ставав дедалі голоснішим, я бачила, як темна хвиля суму пробігала в татових очах.

Але цієї ночі, коли їжак звичним кроком прямував до мисочки з їжею і вже почав трошити кістку за кісткою, не дуже звертаючи на мене увагу, з'явився Сек'юріті! Першим ділом він хазяйновито поїв все, на що замахнувся їжак, увійшовши з ним у конфлікт, після чого їжак ображено подався геть. Втамувавши перший голод, Сек'юріті відчув весь тягар своєї провини, і коли тато, який вже мирно напів-спав перед телевізором, вийшов у двір, Сек'юріті не кинувся до нього з криками каяття, однак видно було, що почуття сорому гнітить його собачу душу.

З цього часу, мабуть, Сек'юріті дав собі слово ні на мить не залишати свого почесного місця, а на знак своєї вірності він постійно горнеться до тата за обідом і дивиться йому зворушливо в очі. За це ми його дуже любимо, а також за те, що він сідає в ніжні пози, спить у власноруч виритій буді, відкриваючи час від часу око, завжди нагадує нам, що настав час обіду. Сек'юріті любить їсти – бо йому потрібна енергія для служби – він їсть кістки, як курячі, так і риб'ячі, хліб, печиво, картоплю, рисову кашу (щоправда, останню не дуже).

Крім Сек'юріті у нас є ще Ділер, який постачає тата рибою і дуже гордо носить білого картуза, користуючись всенародною пошаною.

А сьогодні приїхали Кобзар з Андрієм, пиляють тут цілий день, створюючи noise pollution у самому Райському куточку.

Райський куточок – нове місце в нашому дворі, який за останній місяць дуже змінився, набувши нової топографії, нових маршрутів. В Райському куточку головною окрасою є водоспад, власноруч проєктований і виготовлений татом, але також дуже приємно сидіти під крилатим горіхом. Назву «Райський куточок» придумала Оксана, і, справжній художник, незважаючи на позірну простоту, вклала в неї символічну багатозначність, причому, звичайно ж, несвідомо. Отож тепер нам з татом, який пригадав своє літературознавче минуле, довелось поламати голову над тим, яке значення в цій назві домінує: чи «раціонально теологічне» (уявлення про рай, його красу і гармонію), чи «інтуїтивно-психологічне» (з натяками на тьотю Раю, біля городу якої знаходиться цей куточок). Якщо заглибитись в аналіз цих значень, то побачимо протиставлення метафори і метонімії, а це для літературознавців найтяжчий головний біль. Отож, не вирішивши цієї дилеми, ми залишаємо її для майбутніх поколінь...

Оля Б[рюховецька]

2002/@. Бондаренко В. Правила життя: Роздуми до десятої річниці Незалежності // День. – 2001. – 17 серп. – С. 21. – [«Пам'ятаю, як я писав із сарказмом про принцип, що діяв, а точніше, втовкмачувався ще не так давно: “Раньше думай о Родине, а потом о себе”. Але якийсь внутрішній сумнів все ж

існував (втовкмачували довго і наполегливо!) і статтю закінчити ніяк не виходило. І тут я почув, як при відкритті Києво-Могилянської академії її ректор (тепер уже президент), виступаючи перед новоспеченими “спудеями”, майже дослівно повторив мої думки щодо цього лозунгу-принципу. Відразу якось полегшало (ти не один!)».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/64687/>

2002/@/рус. Бондаренко В. Правила жизни: Размышления к десятой годовщине Независимости // День. – 2001. – 17 авг. – С. 21. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/82873/>

2003. Любіть Україну // Диорама плюс. Московський комсомолец. – 2001. – 23–30 авг. – С. 2: фото: [В. Б.] – Юбилей.

2004. Leader in a team of professionals: to inspire – not just supervise / KMBS. – [К.], [2001]. – Р. 6: photo: [В. Б.] – [Інформація про майстер-клас В. Б. «How to organize the process of fulfilling your dream».]

2005. Слово до спудеїв і професорів // Календар-довідник: 2001–2002 навчальний рік / НаУКМА. – К., 2001. – С. 6: фото; С. 55: День Академії-2000. Гра переможця шахового турніру з президентом НаУКМА В. Брюховецьким, кандидатом у майстри спорту з шахів. – (Див. також 3665/61.)

2006/с. Міжнародний благодійний фонд відродження Києво-Могилянської академії / В. Брюховецький, В. Кобзар // Календар-довідник: 2001–2002 навчальний рік / НаУКМА. – К., 2001. – С. 43.

2007/@. В Киево-Могилянской академии будут готовить магистров-журналистов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.volia.com/control/RU/newsarchive/?handler=pbsh&act=ch_news_list&form=03.09.2001&to=03.09.2001 – [«В Национальном университете “Киево-Могилянская академия” открыта магистерская программа по журналистике, которую презентовал сегодня президент академии Вячеслав Брюховецкий. Как передаёт УНИАН, по его словам, программа направлена на реформирование отечественного журналистского образования. По мнению В. Брюховецкого, сегодня в Украине “почти нет профессиональной аналитической журналистики”. Среди недостатков современных журналистов он назвал, в частности, “неудовлетворительное владение государственным языком и неумение высказать свои мысли”. Он отметил, что специалистов этой профессии следует готовить после бакалаврата любой специальности. Тогда, по словам руководителя академии, “в журналистских работах появится глубина темы, которой до сих пор не хватает”».] – (Див. також 1625, 1806, 2091, 2103, 2011, 3771, 3772.)

2008. Мірошникова Л. У перший раз на перший курс. Білі халати, чорні мантиї та військові форми урочисто одягли студенти столичних вузів // Хрещатик. – 2001. – 4 верес. – С. 4: фото: Олександра Омельченка обрали почесним доктором Києво-Могилянської академії [на фото – разом з В. Б.]. – Альма-матер. – [«Новоспечених спудеїв Національного університету “Києво-Могилянська академія” вітали студенти-актори театру “Людус”. Першокурсники урочисто поклали квіти до могили гетьмана Сагайдачного, традиційно познайомилися з найстарішим мешканцем вузу – черепашкою Альмою. “Банком даних” звуть її жартома, бо ж (за легендою академії) тваринка зберігає у пам’яті обличчя кожного вихованця вузу. До речі, цього року чорні мантиї вдягли не лише студенти, а й сам мер міста, адже його обрали почесним доктором “Могилянки”».]

2009. Білоцерківська Г. Під егідою Києво-Могилянської академії / Фото М. Бойка // Вісті Роменщини. – 2001. – 8 верес. – С. 6: фото: [В. Б. і В. Судьїна підписують угоду про створення Роменського колегіуму ім. П. Калнишевського.] – [В. Б. про зміну назви Північно-Східний колегіум: «Успіх прийде у праці, і згодом ви зможете стати спудеями (студентами) Києво-Могилянської академії.
Я ж даною мені владою зміню назву вашого колегіуму – це віднині Роменський колегіум імені Петра Калнишевського. Думаю, міська влада мене підтримає. Треба гордитися землею, предками, примножувати їх славу»].]
2010. Братусь І. В. Історико-біографічна проза Оксани Іваненко: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Спец. 10.01.01 – Українська література / Ін-т літератури НАНУ ім. Т. Г. Шевченка. – К., 2001. – 19 с. – На правах рукопису. – Див. с. 4.
2011. Мигаль М. Як утвердити своє покликання // Дзеркало тижня. – 2001. – № 35, 8–14 верес. – С. 23. – [Про презентацію Школи журналістики в НаУКМА – виступ В. Б. про необхідність підготовки журналістів світового рівня в Україні.] – (Див. також 1625, 1806, 2007/@, 2091, 2103, 3771, 3772.)
- 2011/рус. Мигаль М. Как утвердит свое призвание // Зеркало недели. – 2001. – № 35, 8–14 сент. – С. 23.
- 2012/@. В Ромнах открыт Северо-Восточный коллегиум Киево-Могилянской академии. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dancor.sumy.ua/region/news/2001/09/12/>
2013. [Виступ на Громадянському форумі «Стратегія для України: досвід і перспективи», м. Київ, 14 верес. 2001 р.] // Стратегія для України: уроки десятиріччя незалежності / Ред. О. Гребельник. – К., 2001. – С. 14–17. – (Див. також 2014, 2016, 2017, 2120.)
2014. Дуцик Д. Ще раз про єдність. Віктор Ющенко вважає цей чинник стабілізуючим для суспільства // Україна молода. – 2001. – 15 верес. – С. 3. – Форум. – [«Вячеслав Брюховецький, ректор Києво-Могилянської академії, нагадав усім відомий афоризм про те, що владу беруть силою, а утримують мудрістю. На його думку, після того, як на початку 90-х демократи здобули владу, вони не змогли її утримати. Він каже, що треба думати не лише про перемогу (а він не сумнівається, що перемога демократичних сил таки буде), а й про те, що буде після цієї перемоги. Пан Брюховецький зачепив ще одну тонку струну української політики – тему українських олігархів. Він називає їх об'єктивною реальністю, з якою треба рахуватися, вважаючи, що сьогодні треба говорити не просто про об'єднання тих чи інших сил, а про узгодження інтересів певних груп.»] – (Див. також 2016, 2017, 2120.)
2015. Шаповаленко Т. Новий колегіум Києво-Могилянської академії // Освіта України. – 2001. – 18 верес. – С. 2. – [Про виступ В. Б. на відкритті колегіуму в м. Ромни Сумської області.]
2016. Олейник М. От любви до выборов... // Столич. новости. – 2001. – 18–24 сент. – С. 4. – Форум. – [Про підсумки громад. форуму «Стратегія для України: досвід і перспективи». Виступ В. Б. щодо подальшої долі демократичних сил за умов їхньої перемоги, корегування інтересів та вміння домовлятися з українськими олігархами. «А вот у президента Национального

- университета Києво-Могилянська академія сумнівний в перемозі демократических сил, оказується, нет. Его больше беспокоит то, что будет после победы: выдержит ли большинство, которое в результате создастся, испытание на прочность, не развалится ли? Г-н Брюховецкий призвал присутствующих к корректированию интересов, особо акцентируя на необходимости договариваться и с отечественными олигархами, не преминув, правда, уточнить, что лично он последних "очень не любит".] – (Див. також **2013, 2014, 2017, 2120.**)
- 2017.** «Я дуже не люблю українських олігархів» / Фото С. Петренка // Час. – 2001. – № 36, 21–27 верес. – С. 5: фото: В'ячеслав Брюховецький, президент Києво-Могилянської академії. – Думка. – (Див. також **2013, 2014, 2016, 2120.**)
- 2018.** Мришук Н. П. Мала проза Євгена Гуцала: Поетика жанру: Монографія. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2001. – 148 с. – Див. с. 83.
- 2019.** Бубняк Р. А. Літературно-критичний дискурс: Сутність, структура, засоби вираження: Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Тернопільський держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2001. – 20 с. – На правах рукопису. – Див. с. 3.
- 2020.** Шаповаленко Т. Новий колегіум ім. П. Калнишевського // Літ. Україна. – 2001. – 27 верес. – С. 7. – [У м. Ромни Сум. обл.]
- 2021.** Павличко С. Листи з Києва. 12 травня 1990 – 2 квітня 1991 / Перед. Б. Кравченка. – Вид. 2-ге. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 159 с. – Див. с. 10, 16, 29–30, 151. – (Див. також **0860, 1779.**)
- 2022.** Чи є альтернатива тестуванню? // Директор школи. – 2001. – № 34, верес. – С. 5. – Реформа. – [Виступ **В. Б.** на презентації вступного тестування на тему «Вступні іспити чи тестування. Переваги та недоліки» в рамках «Дня відкритих дверей» під час засідання за «круглим столом» освітян Києва та Київ. обл. На міжнар. конф. у Барселоні філософію тестування НаУКМА було визнано найоптимальнішою в Європі. – С. 5.] – (Див. також **1971, 1993.**)
- 2023.** Валер'янова Д. Це ви можете... В Україні є всі умови для вияву можливостей особистості... Але часто їх придушує система // Галицькі контракти. – 2001. – № 34–35. – С. 20. – [«"Контракти" згадали про академію та її першого ректора В'ячеслава Брюховецького, аби показати – часом достатньо одній завзятій та здібній до менеджменту людині взятися за справу, аби зробити Щось. Для цього Брюховецькому не потрібно було особливої протекції правлячої верхівки, численних законів "про проведення експерименту в галузі освіти" та "про створення парникових умов для окремо взятого вузу". Могилянка була першим і по суті залишається єдиним вищим навчальним закладом такого класу. Більше ніхто з українців не спромігся пройти цього, вже відкатаного шляху».]
- 2024.** Три дні вересня вісімдесят дев'ятого: Матеріали Установчого з'їзду Народного руху України за перебудову / Ред. рада: М. Горинь та ін.; Ред. О. Сергієнко; Ін-т укр. археології та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, Ред. щорічника «Україна. Наука і культура», Укр. Нар. Рух. – К., 2000. – 494 с.
[Презентація цього видання відбулася у НаУКМА 2 жовтня 2001 р., у ній взяли участь Голова НРУ Геннадій Удовенко, Голова УНР Юрій Костенко, Президент НаУКМА **В. Б.**]

Із зм.: Про В. Б. як засновника Народного Руху України. В. Б. обрано до Секретаріату з'їзду. – С. 24; Виступи В. Б. – «Шановне товариство! Помімо, ми сьогодні показали, як ми не вміємо працювати. Ми нещадно зламали регламент, і я прошу до мене не звертатись і не хапати завтра за барки тому, що виступити всім буде неможливо. Я уважно дивився, хто кричав “Хай говорить”, і дехто з них записаний, і прошу до мене завтра не підходити. Тому що неможливо так працювати. Якщо ми завжди виставляєм себе, що ми європейці, але не вмієм вкладатись в регламент, значить, отак ми будемо і далі працювати». – С. 66–67; 330; 344–345; Повідомлення від Секретаріату. – С. 143–147, 204, 238; Пропозиції до керівних органів Руху. – С. 207; Доповідь Віталія Дончика [Голови] Редакційної комісії Оргкомітету [на Всеукраїнському Установчому з'їзді Народного РУХу України]. – С. 157–161. – Див. с. 158: Про продуктивну роботу В. Б. у редакційній комісії по редагуванню Програми НРУ; Пропозиції В. Б. про обрання редакційної комісії – С. 204; 3 виступу Ю. Цекова «...Мені хотілося б сьогодні ще також згадати ту невеличку групу людей, яка в найважчий час, в середині березня, зібрала на основі листів, які надходили до Спілки письменників, представників 40 організацій, які створилися в Києві і Київській області, і створила першу нашу координаційну Раду ініціативних груп. Це товариші Іван Драч. Це Віталій Дончик, В'ячеслав Брюховецький, Сергій Гречанюк, Анатолій Шевченко». – С. 309–310; відвід В. Б. кандидатури Г. Мусієнка. – С. 330; «розрядка атмосфери» на з'їзді оголошенням В. Б. – головою Секретаріату. – С. 333; про вибори Голови Секретаріату... до списку вноситься прізвище В. Б.; пропозиція В. Б. – обрати всі шість запропонованих кандидатур; координаторами обрано п'ять – Бураковського, Сергєєва, Волкова, В. Б., Павличка; кандидатура В. Мартиросяна не пройшла: на час обрання він не член Руху і відсутній на засіданні. – С. 340–341; самовідвід В. Б. зі складу Секретаріату Руху і відвід ним кандидатур К. Зеленської та Л. Федорук. – С. 344; виступ Г. Мусієнка проти В. Б. – С. 347; фото: На передньому плані В'ячеслав Брюховецький [за ним – В. Кобзар.] – С. 357; Оголошення. – С. 366–367; Проект резолюції «Проти антисемітизму». – С. 403; Про підтримку Д. Павличком критики В. Б. Г. Мусієнка. – С. 409; Пропозиція. – С. 431; Дод.: Прізвище В. Б. у списку «Організаційного Комітету Установчого з'їзду Народного Руху України за перебудову» серед ІІІ; Фото на тильному форзаці: «тиск» на голову Секретаріату.]

Rumor publicus:

*1012. Гарань О. В. Убити Дракона – К., 1993, див. с. 41, 59;
3665/12. Дончик В. Спочатку – слово. Але й діло теж спочатку // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 135–136.*

2025. Дячук У. Допомога Україні у 1990–2000 роках // Свобода (США). – 2001. – 5 жовт. – С. 8: фото: Президент Києво-Могилянської академії Вячеслав Брюховецький і передсідник УНС Уляна Дячук на конвенції УНС у 1998 році в Торонто.

2026. *Стеців Г.* З Парижа через Берлін в Україну: Прийшла ідея створення польсько-українського університету, відкритого 6 жовтня ц. р. у місті Любліні // Політика і культура. – 2001. – № 38–39, 16–29 жовт. – С. 38. – [Про підписання 19 грудня 2000 р. **В. Б.** (разом із ректорами Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка І. Вакарчуком і заочно – ректором Київ. нац. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка В. Скопенком) з українського боку «Декларації створення Європейського колегіуму українських і польських університетів».]

2026/р. • З ПАРИЖА ЧЕРЕЗ БЕРЛІН В УКРАЇНУ: рефлексії (2006)

Мені пощастило зустрітися з Єжи Ґедройцем 25 вересня 1993 року. На чолі з непогамовним професором Єжи Клочовським ми, українська делегація переважно могилянців, з Лілля, де відбувалася наукова конференція, переїхали до Парижа. І відвідали редакцію знаменитого часопису «Kultura». Вразив насамперед благородний аристократизм польського вигнанця, великого друга України. Його спокійний тон роздумів про перелам в історії стосунків наших народів, про майбутнє цивілізації, про культуру як вирішальну домінанту людського начала, – все це буквально заворожувало і спонукало до позитивного настрою у той непростий час загальноєвропейських катаклізмів. У тій бесіді Єжи Ґедройць кілька разів згадував свого приятеля і колегу Богдана Осадчука, відомого берлінського журналіста, і так само співробітника «Kultury».

А невдовзі мені доля подарувала й першу зустріч із паном Богданом. Сталося це в трошки чужерідний спосіб. Я їхав з Кьольна до Берліна поїздом, а там мав пересідати й рушати до Мюнхена. Зрозуміло, в той час ми, вчорашні «радянці», як один український поет намагався запровадити позначення представника «нової історичної спільності», поводилися за кордоном як телята. Отож наша добра серцем, всюдисуща діаспора завжди організовувала «супровід». Мені було сказано, що в Берліні на вокзалі «Зоопарк» мене зустрічатиме Богдан Осадчук. «Той самий?» – перепитав я, не ймучи віри: щоб такий відомий чоловік витрачав час на мене... «Той самий».

...Вийшов з вагону. Перон швидко спорожнів, мене ніхто не зустрічав. Я вже пригадав усі знайомі німецькі слова й саме зважився на самостійний пошук необхідного мені напрямку руху, коли побачив з протилежного кінця перону опасистого чоловіка, який непокvapом рухався в мій бік. Підійшовши, широко розпростер обійми, ніби ми ледь не були однолітками й знайомими хто зна скільки літ. І відразу пішла жвава розмова – про Рух, про Україну, про Верховну Раду, про Кравчука, про Плюща, – про все на світі, здається, хотів розпитати пан Богдан. А коли зайшлося про Києво-Могилянську академію, він мрійливо повідав, що у них з Єжи Ґедройцем є план заснувати в майбутньому українсько-польський університет у Любліні. Чесно кажучи, я не дуже повірив у ймовірність здійснення такого задуму. Та голова моя тоді була заповнена лише Академією... Але коли на початку 2000 року професор Клочовський звернувся з пропозицією посприяти реалізації ініціативи Богдана Осадчука про створення спільного польсько-українського університету, я згадав ту давню розмову. І ще раз переконався, що Богдан Осадчук просто так слів не кидає на вітер...

Хто ж він – німецький журналіст, емігрантський громадський і культурний діяч, мрійник і прагматик, космополіт і український патріот, людина творчої душі й холодно-кровний політичний аналітик?

Хочу запропонувати свої, мабуть, достатньо суб'єктивні, а подекуди й розхристані роздуми про творчість Богдана Осадчука. Не здивуюся, якщо автор не погодиться зі мною в деяких моментах, адже сам він, швидше за все, не робив навмисних акцентів

там, де я їх зауважив. Але, на мій погляд, риси його журналістики надто своєрідні, і тому підлягають не просто прочитанню, але й різноманітним інтерпретаціям.

Насамперед невідхильно виникає очевидне питання, – чому публіцистичні статті й навіть інформаційні дописи Богдана Осадчука цікаві аж ген з відстані півстоліття? Журналістика назагал не є довготривалим продуктом – чергове число газети живе день-два, журналу – місяць-півроку. Потім усе це фактично покривається архівним пилом і, пересічно, стає матеріалом для дослідників, а не для звичайного читача, для якого насамперед пишеться. А у Богдана Осадчука протягом останніх років вийшло кілька ретроспективних книжок його публікацій і українською, і польською мовами. В чому ж секрет зацікавлення ними з позиції читача сучасного? Адже якщо би політика дозволено було мені порівняти із кухарем історії, то журналісти тоді всього навсього – посудомийники історії. Вони виконують важливу роботу, але не так уже й часто їх «знають в обличчя». В 1977 році Богдан Осадчук і сам окреслював цю рису своєї і своїх колег діяльності: «Зазвичай, що журналісти, політики та монахи не обговорюють публічно своїх інтимних справ... Це правда, що публіцист рідко має нагоду виявити свою натуру. Займаючись публічними справами, повинен залишатися в світі поглядів і аргументів в ім'я тої чи іншої *провідної ідеї* (курсив мій. – В. Б.). Як виразник влучних і зрозумілих формулювань для широкого загалу читачів залишається анонімною статтю».

Богдан Осадчук нерідко розповідає веселий анекдот, з якого виходить, що *ксьондзи, адвокати та професори є артистами словесного мистецтва, вони навіть, за його визначенням, «гендлюють словом»*. Запам'ятаймо цю тріаду і порівняймо її з іншою (зі щойно наведеної цитати) – *журналісти, політики та монахи*. Між полюсами цих двох тріад і спробуймо наблизитися до Осадчукового творчого надзавдання, що ставилося свідомо або часом вириналило і з підсвідомості, з ракурсу певної *знакової ідеї*. Останню я відрізняю від *провідної ідеї*, що її завжди свідомо дотримується публіцист.

Перше, що впадає в око при уважному читанні творчого доробку Осадчука, це погляд ніби сторонньої людини на процеси і навіть живі постаті, про які йдеться в його публіцистиці стосовно європейського політичного життя. При чому – дуже часто про це заявляється уже в експозиційній частині статті. Наприклад, одна із них, 2002 року, розпочинається так: «W ostatnią niedzielę marca, kiedy w krajach katolickich i protestanckich będzie obchodzona Wielkanoc, Ukraińcy powędrują do urn wyborczych, aby wybrać nowy parlament na następne cztery lata». Автор насправді є одним із тих, хто живе «w krajach katolickich i protestanckich», але в глибині душі він почувається там якщо й не на чужині, то принаймні в гарних, але забарних гостинах. Іншу статтю того самого 2002 року Богдан Осадчук розпочинає відстороненою картинкою-алегорією. Там ніде немає згадки про Україну, проте ніби вловлюєш невисловлені душевні поривання кудись туди, на Схід... Але тут реалії зовсім інші, вони дають поживу для проникливого розуму, та не для бурі емоцій: «У німецькій політиці, як у природі – віє і шумить гострими вітрами. Політичний спектр змінився радикально, ніби снігові вдерлися в кабінети політичних лідерів. Одні з них уже захиталися, інших збило з ніг, а третім очистило шлях до нових обривів. Але всі – і ті, що спіткнулися при непередбачених обставинах, і ті, що бачать нові шанси в осінніх виборах до парламенту, справляють враження людей на слизькому політичному паркеті, а ще точніше – на вулицях, покритих зрадливою ожеледицею».

Безперечно, сам автор цього експозе має власні симпатії та антипатії (адже й він голосуватиме), але це не є для нього визначальним й інтимно питимим. Цікаво йому, що станеться. Але не більше за цікавість європейця, котрий спостерігає за висококласним товариським футбольним матчем між командами двох латиноамериканських країн...

Богдан Осадчук у своїй політичній публіцистиці має широке коло інтересів – німці, поляки, литовці, українці, почасти – білоруси. І особливий інтерес, хоч це, може, не так і виразно артикулюється, – росіяни... І порівняймо, як уже не безсторонньо, а з гіркуватою розчарованістю від втрачених можливостей, вривається рвійна ремарка (як у п'єсах, де герой говорить убік – якраз те, що він насправді думає) у статті 1998 року «Nowe Niemcy i Ukraina»: «Kijów w swej grze nie wykorzystuje nawet kilku gubernatorów-Ukraińców w Federacji Rosyjskiej, wśród których jest jeden mój kraj z Kołomyi (innym gubernatorem z tego sławnego grodu nad Prutem był do niedawno Edward Koch w Nowym Jorku)». Як на мене, дуже промовистий відступ від провідної ідеї цілої статті, і якраз у цьому відступі ми доволі зримо бачимо, що цікавить автора насамперед – Україна, її проблеми, її перспективи... Так само в одній із статей 2002 року, порівнюючи конкуренцію Бонна, Берліна і Мюнхена, Осадчук несподівано робить вкраплення, яке не зовсім умотивоване для німецького контексту викладу, але зате увиразнює саму знакову ідею публіциста. Розповідаючи, як, завдяки продуманій економічній політиці, випростувався Мюнхен (і Баварія в цілому) в повоєнний час, він перекидає місточок туди, де б'ється його серце: «Це, скажімо, якби Галичина змінила радикально свою структуру і з традиційно економічно бідної перетворилася на найрозвиненішу і найбагатшу частину України». Дуже чітко простежується неартикульована вголос антиномія: *Галичина – Донбас!* А й справді, яка гарна підказка нашим патріотичним політичним діячам – не протиставляти один одному два українські регіони, а діяти так, щоб «зразкова» Галичина стала ще й багатою, розвинутою, скажімо, в площині наймодерніших технологій. Чому би не взятися за створення своєї Силіконової долини, куди притягати інтелект з усієї України, в тому числі й зі Східної з її переважно російськомовним населенням?.. Більше можна сказати – російським населенням. І тут нечинні ламентатії українізувати Донбас у будь-який спосіб, а найчастіше – шляхом політизованих закликів. Не просто ідеологічне та побутове протистояння російськомовної та україномовної частин східних областей, тут конфлікт зароджено в глибших сферах: «Проблема росіян на Україні буде залишатися найважчою проблемою, яка ускладнюватиме розвиток і стан російсько-українських відносин». Це Богдан Осадчук констатував ще в 1978 році! А багато українських націонал-демократів не розуміють цього навіть після півтора десяти років незалежності... Отже не стільки суто мовна проблема, скільки колізія етнічних росіян, яких життєво необхідно інтегрувати в українське середовище невідворотно. А цього можна прагматично досягти лише привабливими й перспективними проектами.

Досвід європейського політичного публіциста виразно підказує Богданові Осадчуку, що кожна нація постає в очах міжнародного співтовариства, за виразом Василя Симоненка, «не в тогах слів, в трусиках зі справ». Забагато риторики, історичних образів, з'ясування стосунків не приваблюють його. Він просто і ясно означає майже неораний політичний обшир: «Нам не треба кричати про те, що Росія чимось загрожує. Потрібно просто працювати. А на Заході потім самі дійдуть до висновку, хто чого вартий» (2006). Як це актуально в поспомаранчевій, зневіреній у деклараціях Україні...

У наведений цитаті для мене значущо промовистим є перше слово. Якщо, пишучи про повсякденне західноєвропейське політичне життя, Богдан Осадчук нерідко це робить просто з позиції холоднокровного, всевідаючого спостерігача, то тут він не відділяє себе від власне громадян сьогоднішньої держави Україна. Чи він і тут усе-відаючий? Ні, тому й персоніфікує свої роздуми інакше – не «w krajach katolickich i protestanckich», а «нам»... Про це, власне, й ішлося в одному з епізодів у спогадах про Великого Поляка Єжи Гедройця:

«Pamiętam, że raz wieczorem przy szklance wina doszliśmy do wniosku, że ani on nie jest rusofilem, ani ja rusofobem i że bardzo chcemy dobrych stosunków Polski i Ukrainy

z demokratyczną Rosją. Tylko że obydwaj nie wiemy, jak to zrobić» (2000). Справді-бо, людина, для котрої знакова ідея життя визріла під зіркою любови, не завжди знає, як чинити в кожному конкретному випадку, але її ця любов веде. І це – шлях істини.

Можна запитати, а при чому тут дві тріади, про які мовлено на початку цих рефлексій, – ксьондзи, адвокати, професори і журналісти, політики, монахи? Тому що перші п'ятеро підпадають під означення людей практичного мислення (туди ще можна додати воєначальників, шахістів, менеджерів...). Це особливий талант, дуже рідкісний талант, і самореалізуватися він може лише завдяки певній знаковій ідеї, яка керує і спрямовує цю діяльність. А стосовно *монаха*, то це теж цікаво. Ви всі спостерігали не раз іронічну посмішку pana Богдана, який ніколи не побоїться покепкувати дотепно. Але це вже тема окремої розвідки...

2027/@. Польсько-український колегіум – за об'єднану в освіченості Європу // День. – 2001. – 10 жовт. – С. 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/62457/>

2027/@/рус. Польсько-український колегиум – за об'єднанню в освіченості Європу // День. – 2001. – 10 окт. – С. 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/84209/>

2027/engl. Polish-Ukrainian Collegium for United Education in Europe // The Day: Weekly Digest. – 2001. – # 28, Oct. 16. – P. 3.

2028/@. У Ялті на 72 тисячі українців... одна українська школа // Хрещатик. – 2001. – 10 жовт. – С. 3: Фото: Учасники «круглого столу» під час обговорення поїздки депутатів Київради в Крим [В. Б. серед учасників.] – [«У Бахчисараї діють чотири школи: три російськомовні й одна татарська. Остання вважається елітною – туди відбирають найобдарованіших дітей, для яких створено окремі класи (у них тільки турецькі вчителі). Фінансує цей заклад Стамбул. І, що цікаво, учням викладають іслам.

– Виникає запитання, – зауважив Петро Головатенко, – для якої держави тут виховують громадян? Після школи випускники дуже рідко їдуть вступати до українських вузів – понад шість тисяч кримських татар гризуть граніт науки в Туреччині.

– Потрібно якнайшвидше інтегрувати їх в Україну, – наголосив президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» В'ячеслав Брюховецький. – Інакше... Не дай Боже нам мати те, що передувало югославському конфлікту.

– Проблема не лише в нас, – втрутився у розмову народний депутат України Павло Мовчан. – Деякі західні структури, зокрема НАТО, не зацікавлені, аби Крим був українським. Їм вигідно, щоб там тліли вуглики етнічного розбрату. Адже так легше нами керувати.

Учасники «круглого столу» пропонували створювати на Півдні нашої держави філіали українських університетів.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/943.html>

2029. Дзюба І. Україна перед Сфінксом майбутнього. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – С. 3: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький вітає Івана Дзюбу з присвоєнням йому звання Почесного доктора НаУКМА. – [Лекція, прочитана І. Дзюбою в НаУКМА 15 жовт. 2001 р. в циклі щорічних лекцій пам'яті А. Оленської-Петришин.] – (Див. також 2030.)

2030. *Dzyuba, I.* Ukraine facing the sphinx of the future // Welcome to Ukraine. – 2002. – № 1. – P. 12–16. – P. 15: photo: Vyacheslav Bryukhovetsky, President of Kyiv Mohyla Academy, and Ivan Dzyuba. – [Доповідь І. Дзюби 15 жовтня 2001 р. в серії щорічних лекцій пам'яті Аркадії Оленської-Петришин.] – (Див. також 2029.)
2031. [Лист Президента Громадського фонду Святого Андрія Первозванного А. Коваленка від 16 жовт. 2001 р. до **В. Б.**] // Академ. панорама: Десять цитат зі ста. – 2001. – С. 1. – [«Студенти Вашого університету три роки поспіль демонструють найкращі результати в міжвузівському конкурсі “Студент Києва”, виборюючи призові місця та стипендії нашого фонду».]
- 2032/①. Кузьменко О. Кожен охочий міг помити Сквороду на Дні відродження Могилянки // Хрещатик. – 2001. – 17 жовт. – С. 4. – Освіта. – [«В'ячеслав Брюховецький розповів “Хрещатику”: “Мити Сквороду – це одна з традицій сучасної академії. Почалася вона за часів Кучми, коли в країні була досить брудна політична ситуація. Тоді наші студенти вирішили символічно почати змивати бруд у країні з цього пам'ятника. Мені дуже приємно, що студенти продовжують таку акцію вже дев'ятий рік поспіль. Сьогодні це перетворилося на веселе свято”.
- Пан Брюховецький пригадав також, що колись працював журналістом і брав інтерв'ю у скульптора, який в свої 80 років власноручно виготовив цей пам'ятник»...
- «“1 брюх” (коштує гривню). Протягом цілого дня такими “купюрами” можна було розраховуватися за пончики, чай, пиво».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/1187.html> – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., **1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/①, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3746/①, 3980, 4021.**)
2033. *Hewer U.* Improving policy through education in modern economics: More than spreading the gospel of markets and incentives // Share: People, Perspectives, Skills, Knowledge, Learning. – 2001. – Issue 4, Fall. – P. 8: photo: Vyacheslav Briukhovetsky, President of the National University Kyiv-Mohyla Academy. – [Про програму КЕДО в Україні.]
2034. *Нитченко Дм.* Листи письменників: Зб. четвертий: Василь Гайдарівський, Анатоль Калиновський, Леонід Полтава, Улас Самчук, Дмитро Нитченко / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. Центр гуман. співпраці з укр. діаспорою. – Мельбурн; Ніжин; Київ, 2001. – 242 с. – [Із зм.: Лист Дм. Нитченка до І. Качуровського від 14.10.1994, Ньюпорт. – С. 198–199: «Моя дочка Галя Кошарська дістала ступень доктора, її докторську дисертацію друкує в КМА проф. Брюховецький в перекладі на українську мову». – С. 199; Лист Дм. Нитченка до І. Качуровського від 16.8.1998, Донкастер. – С. 216–217: Про **В. Б.** і знайомство з ним під час Міжнародної конференції українців у Макворі університеті, про виступ **В. Б.** про Академію, про вручення Дм. Нитченку срібної медалі Петра Могили; **В. Б.** подарував збірник творів Б. Антоненка-Давидовича «Січ-мати», разом зі І. Драчем завітав додому до Дм. Нитченка. – С. 216–217.]

2035. Договір для розвитку «Могилянки» // Свобода (США). – 2002. – 25 січ. – С. 14. – Підпис: *Канадський Комітет допомоги НаУКМА*. – [Про підписаний 5 листопада 2001 р. договір між КУФ та НаУКМА.]
- 2036/@. Під час прес-конференції 6 листопада 2001 р. член Комітету з Національної премії України імені Т. Шевченка, головний редактор часопису «І» п. Тарас Возняк назвав запропоновані ним кандидатури на здобуття Національної премії ім. Т. Шевченка за 2001 рік: академіка В. Брюховецького, ректора Львівської академії мистецтв А. Бокотєя, колектив Львівського театру ім. Л. Курбаса, письменницю Е. Андієвську. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/>
2037. Неформальна преса в Україні (1988–1991): Каталог за матеріалами газетних фондів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського / Ред. Т. О. Борисенко. – К.: Смолоскип, 2001. – 144 с. – [Про В. Б. як члена ред. колегії «Народної газети» у 1991 р. – С. 83.]
- 2038/@. Федів Л. Шевченківську премію відтепер вручатимуть у Палаці Поточких? // Високий замок. – 2001. – 7 листоп. – С. 1. – [Про прес-конференцію Тараса Возняка, на якій він назвав кандидатів на Шевченківську премію: Андрія Бокотєя, В. Б. та творчу групу театру ім. Леся Курбаса.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/inform/info-ukr/wz252.htm>
- 2039/@. Відзнака нової культурної парадигми. До 21 листопада триває висунення кандидатур на здобуття Національної премії України / З Т. Возняком розмовляла Н. Слободян // Поступ. – 2001. – 10–11 листоп. – С. 6. – [Т. Возняк: «Києво-Могилянська академія» – це найуспішніший гуманітарний проект в Україні за часи її самостійності.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ji-magazine.lviv.ua/position/postup_1011.htm
- 2040*. Є у Ромнах колегіум // Вісті Роменщини. – 2001. – 24 листоп.: фото: В день відкриття колегіуму. [В. М. Зубко, І. М. Рішняк, В. Б., В. В. Судьїна.]
2041. Калитко К. Не близнюки, але браття // Україна молода. – 2001. – 1 груд. – С. 6. – [Про передачу 27 листоп. НаУКМА повного комплексу часопису «Kultura», легендарного видання Єжи Гедройця, від Т-ва опіки над архівом Літ. Ін-ту в Парижі. Ця акція відбулася за сприяння пані Б. Бердиховської, яка переконана, що саме НаУКМА є тим благодатним ґрунтом, де проростуть зерна «Культури». У презентації взяли участь Марек Кравчик – дійсний голова Товариства опіки, В. Б. – президент НаУКМА, представники Посольства Республіки Польща в Україні.]
2042. У колі паризької «Культури» // Бібліотечні новини / НаУКМА. – 2001. – Вип. 18, груд. – С. 4–5. – [Про передачу НаУКМА повного комплексу часопису «Kultura».]
2043. «Українська діаспора у розбудові НаУКМА» // Бібліотечні новини / НаУКМА. – 2001. – Вип. 18, груд. – С. 2–3. – [Про книжкову колекцію В. Б.]
2044. Євгенієва А. Мітинг зі Сковородою // Україна молода. – 2001. – 1 груд. – С. 4. – [Про різні мотиви студентів, що вийшли до Сковороди, і коментар В. Б., який сказав, що він не заперечує страйку як такого, але чи найефективніший це спосіб, щоб відстоювати свої переконання, невже студентство не бачить дієвішого засобу?]

2045. Перші «Брайчевські читання» // Шлях перемоги. – 2001. – 13–19 груд. – С. 4. – Підпис: Наш. кор. – [Про відкриття читань В. Б.]
2046. Царенко Г. Брюх – Юний Орел. Інтелект проти шоу-бізнесу // Вісн. СК / НаУКМА. Студ. колегія. – 2002. – № 4 (012), січ. – С. 4. – [Про зйомку передачі каналу УТ-1 «Моя професія» 19 груд. 2001 р. за участю В. Б. і М. Поплавського.]
2047. Праздник студентов Киева // 2000. Еженедельник. – 2001. – № 51, 21–27 дек. – С. 09, 15. – [Перемоги студентів НаУКМА в конкурсі «Студент Києва-2001».]
2048. Смех чудовища, себя пожирающего // Вечер. вести. – 2001. – 21 дек. – С. 14. – [«...Зрителей мутит хуже, чем в морге!
И как же здесь обойтись без Него? Великого. Монументального. Да вот он – на “распутье” меж двумя зальцами! “Проходной” портрет Тараса Григорьевича (папах, отвислые “вуса”, взгляд исполобья) кисти великого Бурлюка. Это – наш национальный символ. И символ нашего нынешнего маразма: бездарная, по сути, картина запрятана под защитный экран, по бокам – люди в камуфляже. С серьёзными лицами. Простите, Тарас Григорьевич, за то, что мы с Вами сделали. Простите за то, что мы сделали с собой! Мы исправимся – раз уж, ничего путного так и не родив, начали смеяться над собственной глупостью!»]

2048/р. • СМЕХ ЧУДОВИЩА, СЕБЯ ПОЖИРАЮЩЕГО: рефлексії (2008)

Можна швидше не сприймати тону цієї замітки, але та виставка виявилася особливою. Її відвідав президент України Л. Д. Кучма – це був його єдиний, неофіційний, прихід до НаУКМА. Отже – неділя, я працюю у себе в кабінеті. Раптом дзвінок по «сотці». Міністр культури Ю. Богущкий вкрадливо-єлейним голосом запитує мене, чи можна подивитися той знаменитий портрет, що сьогодні демонструється в Могилянці. Кажу, чому ж ні. Тільки нині вихідний, треба прийти в будній день. Голос Юрія Петровича кричів: «Це не для мене, Президент хоче подивитися!» То й щб, що Президент. Центр сучасного мистецтва (або Центр Сороса, в народі) у вихідний зачинено. Бурлюковий портрет оцінений шаленими грошима й застрахований. Необхідні спеціальні узгодження, щоб відчинити приміщення... «Але Леонід Данилович дуже хоче побачити...» Обіцяю з'ясувати можливість. На щастя, легко знаходжу Юрія Онуха, директора ЦСМ. Він тішиться, сподівається якось зацікавити Президента сучасним мистецтвом (цим не вловлююним за естетичними відкриттями contemporary art). Десь за десять четверта. Підходжу до Староакадемічного корпусу. Міністр тут, ще різні клерки. Чекаємо-розмовляємо про те, про се. Нормально собі балакаємо. Аж ось президентське авто. Шурхіт, нечутний рух боді-гардів. Шапки злітають з голів... Як у кіно, коли пан на бричці проїздить, а всі шапки знімають. Тільки що ті бідолашні селяни кланялися значно нижче... Ідемо до експозиції. Онух натхненно пояснює, Президент задумливо слухає, не перебиває. Пропозицію подивитися решту експозиції, де вже таки contemporary, відхиляє. Ідемо ми вздовж Староакадемічного корпусу вдвох попереду, за нами – почет. Я щось намагаюсь говорити про потреби Могилянки. Леонід Данилович неуважний. Він обіцяє: «Я даю слово, що приїду до вас, зустрінемося із студентами...», але мучить чоловіка якась думка. Обертається, і поглядом підкликає міністра. «Юрій Петрович, ну чому ми не купуємо цього портрета. Скільки б не коштував». – «Але, Леоніде Даниловичу, власник, якого ми так і не знаємо, ні за які гроші не хоче продавати...» –

«Не хоче, не хоче... Працювати треба, – повертається до мене Кучма. – Є така легенда, що коли цей портрет повернеться на Україну, то у нас усе владнається, все буде добре». В його очах благально проблискує надія. Він щиро в це вірив, він по-своєму хотів усе владнати у цій розхитаній країні. А до акції «Україна без Кучми» лишалось кілька місяців...

- 2049.** Час плинний, наука вічна. Історія й модерн поєдналися в долі славетного вузу // Слово Просвіти. – 2001. – Ч. 39, 28 груд. – С. 12: фото: [В. Б.]. – Імідж. – [В. Б.: «У нове тисячоліття Могилянка увійшла з іміджем сучасного модерного університету, розбудованного на благодатному історичному ґрунті. Десять років відродження – стрімка мить, якій підпорядковані всі наші задуми й наполеглива праця кожного».]
- 2050.** Бондаренко О. Українська інтелігенція підтримує Віктора Ющенка: У понеділок 24 грудня відбулася презентація Громадської ради на підтримку виборчого блоку Віктора Ющенка «Наша Україна» // Слово Просвіти. – 2001. – Ч. 39, 28 груд. – С. 10. – Не будь байдужим! – [Про В. Б. як члена ініціативної групи.]
- 2051.** Критична грань буття України // Свобода (США). – І. Політика: 2001. – 28 груд. – 2001. – С. 13; ІІ. Академія: 2002. – 4 січ. – С. 15; ІІІ. Енциклопедія: 2002. – 11 січ. – С. 18. – (Див. також **2186, 2208.**)

2051/т. • КРИТИЧНА ГРАНЬ БУТТЯ УКРАЇНИ: текст

І. ПОЛІТИКА

Сьогодні, як ще ніколи в десятилітній історії своєї незалежності, Україна zagrożена. Причому zagrożена не іззовні, а ізсередини.

Мало хто не погодиться з давнім афоризмом, що владу беруть силою, а утримують мудрістю. Коли говорити про реальні уроки минувшини й сьогодення, то не завжди ми розуміємо, як же залишатися мудрими. В історії України було кілька моментів, коли влада бралася силою і, здавалося, от-от постане українська держава. Залишу поки що на пізніше дуже важливі моменти з нашої давнішої минувшини, а повернуся лише років на десять-одинадцять назад. Фактично після розвалу радянської імперії силою великих народних мас була взята влада в Україні. Комунисти перебували в шоку, в розгубленості... Хоча досить швидко оговталися від цього. А національно-демократичні сили не спромоглися втримати неочікувану владу – власне кажучи, й не дістали її. Ніколи вона так і не перейшла до них. Часом навіть складається враження, що вони й не хотіли її взяти, або – точніше – не були до цього готові. Чому ж ті мільйони людей, ті дуже сильні особистості, які були на початку 90-х років, не змогли цього зробити?

Ідея незалежної України по-різному осмислювалася, по-різному висловлювалася, часом з тактичних міркувань приховувалась, особливо на початку створення Руху. Але для всіх вона була зрозумілою, як для прибічників цієї ідеї, так і для її супротивників та ворогів. І ця ідея дозволила об'єднати найрізноманітніші верстви політикуму, інтелекту і просто української спільноти в одну силу. Але потім була зроблена помилка, яка великою мірою пояснює, чому не вдалося досьогодні створити те, про що мріяли.

Мета була досягнута. Україна стала незалежною, ідея зреалізувалася. І рушійним важелем подальшого розвитку держави вже ставала не ця ідея, а інтереси різних груп українського народу. Вірніше навіть – узгодження цих інтересів, формування на їхній основі нової політичної спільноти. Проте наша національна еліта не зрозуміла на той

час, що об'єднання могло бути життєспроможним лише за таких обставин. Різні групи політичних діячів, зародків партій, яких потім натворилося безліч, мали свої інтереси, часом навіть діаметрально протилежні, хоча перед тим вони були об'єднані навколо однієї ідеї. Ця помилка проявилася в багатьох випадках, але найтрагічніше відбилася вона на історії Руху, який перетворився в партію, щоб потім роздробитися на скалки розбитого дзеркала. А ці інтереси були і є відмінними у різних груп всередині Руху. І це стосується не тільки Руху, а й багатьох політичних сил. Нам забракло фундаментального аналізу політичних реалій. Витворювалися міфи, шкідливі ілюзії. А це смертельно для політиків. Через те національне свідомі сили владу не втримали. І це необхідно визнати, а не нарікати не знати на кого.

Цікава ситуація виникає сьогодні. Нам необхідне об'єднання, консолідація, потрібен український парламент, який матиме національно-демократичну більшість. Нині для цього з'явилися поважні передумови. Нарешті є в Україні яскрава особистість, яка може консолідувати переважну більшість народу. Це Віктор Ющенко. Проте як тут вберегтися знову від тої самої помилки? Об'єднаємося навколо якоїсь одної постаті, одної ідеї, одного інтересу. І навіть переможемо. Та вже сьогодні повинні думати, що станеться після перемоги. І чи не розвалиться здобута більшість у парламенті через те, що об'єднання відбулося навколо лише однієї складової частини дуже широкого, різноманітного спектру української суспільності? Тож слід говорити не просто про об'єднання, не просто про консолідацію, а про погодження інтересів різних суспільних груп в Україні. От якщо відбудеться таке погодження інтересів, тобто корекція інтересів кожної групи, і кожна група знайде силу для компромісу, тоді можна говорити, що ця більшість може стати стабільною, дуже потрібною і продуктивною для України.

Найстрашніше, що зробила комуністична система – це навіть не ті жертви мільйонів людей, хоча вже одна невинна жертва є страшною бідою людства, – а те, що нам вселили в душі ненависть, нетерпимість до чужої думки. Давайте будемо чесними, коли ми йдемо дискутувати зі своїми опонентами, хіба ми справді хочемо дискутувати? Ні, ми хочемо переконати інших у тому, що лише наша думка є правильною, а їхня неправильною. І так само чинить наш опонент. Суспільство, побудоване на таких засадах, буде завжди антагоністичним у різних проявах, що зовні можуть і не виявлятися. І для того, щоб вберегтися від розвалу тої майбутньої парламентської більшості, вже нині треба думати про погодження інтересів і про пошук компромісу між усіма, без винятку, силами, які беруть участь у цьому складному процесі, який уже розпочався в Україні, по формуванню нової Верховної Ради.

Один лише приклад. Мені, як людині, не подобаються українські олігархи. Але парадокс полягає в тому, що олігархи є об'єктивною реалією, і реалією, яка неминуча на даній стадії політико-економічного розвитку України. Більше того, олігархи вже існували в певні періоди української історії, тільки інакше називалися. Та чи вивчили ми ті уроки?

Отже тепер кілька поглядів в історію, як я обіцяв на початку статті. Ми всі дуже любимо плакати над своєю минувшиною: звичайно часто згадуємо Берестечко, Крути, Базар, Броди. І про це треба згадувати, поминати безстрашних борців, що полягли за Україну. Але чомусь не так часто ми згадуємо, приміром, 8 липня 1659 року, коли гетьман Іван Виговський розгромив російське військо під Конотопом. Чому ми про це так рідко говоримо? Адже це велика українська наша перемога. Але що ж сталося далі?

А відбулося те, що згодом спіткало і Петра Дорошенка, й Івана Мазепу – гетьман не зумів або не схотів домовитися з олігархами. А ними в той час фактично виступала козацька старшина. І старшина продала гетьмана. Це не суто українська риса – продають, продають, продають. Це політична проблема. Треба подумати сьогодні про те, чи тодішня еліта нації усвідомлювала, що нікуди не дінешся від цих олігархів, від цієї старшини, а з ними треба вміти домовитися і перетягти їх на свій бік. Майже така сама

ситуація і сьогодні. Треба шукати можливих домовлень з олігархами, щоб вони зрештою ставали українськими олігархами, а не тими, що працюють на чужу державу. Якщо ми цього не збагнемо, то я не хотів би бути пророком, але боюсь, що та більшість, яка повинна бути завойована в березні 2002 року в українському парламенті, дуже швидко може розколотися, а чи її перекуплять або зрадять.

Це не прості проблеми, бо з певними олігархами не дуже хочеться навіть сідати за один стіл і вести переговори. Проте треба бути свідомими, що від цих проблем нікуди не дінешся, їх необхідно вирішувати. І не тільки з олігархами, а з усіма політичними силами в Україні. Адже тільки на шляху таких переговорів, а не шляхом відкидання неприйнятних для тебе поглядів, можна досягти політичної стабільності в суспільстві. А вона дасть результати.

Ці проблеми є надзвичайно актуальними для періоду, який ми будемо переживати ближчі місяці в Україні. Та ще актуальнішими вони стануть після перемоги, на яку ми приречені на майбутніх виборах. Аналізувати їх може не зовсім приємно, можна часом боятися, що у таких переговорах ми програємо, якщо це буде справді дискусія, а не нав'язування своєї волі. Але це краще, продуктивніше і чесніше, ніж удавати, що неприємного для нас явища просто не існує. Адже суспільний поступ неможливий там, де страх перед можливими наслідками сильніший від любові до істини.

Ми за стабільний розвиток нашої економіки, за створення демократичної держави, за перемогу національної української ідеї. Проте цю мету можна досягти не мітинговими способами. Є єдиний продуктивний шлях – щоденна наполеглива праця. Я щасливий, що знаю в Україні тисячі людей, які вміють працювати і працюють дуже ефективно, незважаючи на складні обставини сьогоднішнього нашого життя. В цьому полягає запорука наших успіхів як держави, як нації. Це є підвалинами того, що через кілька років у світі називатимуть «українським дивом». Ми стоїмо напередодні потужних якісних змін в Україні. Лише не треба поспішати...

Мабуть, для людини природно хотіти якнайшвидших результатів. Життя коротке, і хочеться побачити успіх. Проте негайні досягнення мети дуже підступні. Вони, як правило, нетривкі. Ми знаємо, що за рік бур'ян може вирости на два-три метри, але де він дівається наступної весни? А дуб росте по одному сантиметру в рік, проте він залишається століття, і він міцний. Тому давайте не наляштовуватися на швидкі результати, думаймо про те, що потрібно готувати молоду зміну, потрібно дбати про тих, хто через уже небагато років стане біля керма політичних партій, біля керма держави. Це ще одна велика проблема – чи вистачить духу у деяких політичних діячів сьогодні поступитися місцем молодим людям? Якщо не вистачить, – то значить ще п'ять років будемо чекати на те, щоб почати створювати справді консолідоване українське суспільство. А сильні особистості серед молодих людей є. Вони ще потребують набуття досвіду, але коли ми, моє покоління чи трохи старше, не усвідомимо, що треба тих молодих людей плекати, ставити на своє місце і готувати справжніх українських діячів, то гріш нам ціна.

Між іншим, я загадував трьох українських гетьманів, мабуть, найпоспідовніших і найактивніших поборників української незалежності за часів гетьманщини. Усі вони були випускниками тої знаменитої давньої Києво-Могилянської академії. А на сьогодні відроджена Києво-Могилянська академія випустила в світ уже понад 1800 своїх вихованців...

II. АКАДЕМІЯ

Коли мене запитують, чому я такий непоправний оптиміст, я цілком щиро відповідаю: тому що в Києво-Могилянській академії ми, постійно відчуваючи могутній подих нашої славної минувшини, щодня спілкуємося з майбутнім України. І я бачу, якою потужною наша держава стане вже за якісь роки п'ятнадцять.

Що ж нового приніс минулий рік в життя Києво-Могилянської академії?

У нас до цього року існувало шість факультетів (гуманітарних і суспільних наук – тут ми готуємо філософів, істориків, філологів, політологів і культурологів; природничих наук – екологи, фізики, біологи і хіміки; соціальних наук і технологій – соціологи і соціальні працівники; економічних наук – економіка і фінанси; комп'ютерних наук; правничих наук). До цих факультетів від вересня 2001 року додалися ще дві Магістерські програми – школа журналістики і бізнес-школа. Крім бакалаврських та Магістерських програм уже три роки функціонують аспірантура (нині навчається 112 осіб) і докторантура (12 осіб). Загальне число студентів виросло до двох тисяч семисот. Постійно в НаУКМА працює приблизно 120 професорів, доцентів і викладачів. Крім того з частковим навантаженням працює порядка 100 професорів. За десять років у Києво-Могилянській академії вчили понад 200 зарубіжних професорів, серед них два Нобелівські лауреати, що мали лекції для студентів, Джоді Вільямс (Канада) та Роберт Манделл (США). Успішною виявилася ініціатива створення нами Департаменту доуніверситетської підготовки, який покликаний насамперед готувати для вступу до НаУКМА сільських дітей. Щороку на цьому департаменті навчається понад 100 бурсаків. Якщо три роки тому серед наших студентів випускників сільських шкіл було лише близько 1 %, то нині це число вже доходить до 10 %. Приміром, із десяти цьогорічних стипендіатів Українського Народного Союзу восьмеро вступили до НаУКМА. Загалом же, 60 % бурсаків стають нашими студентами. Ми здобули чималий досвід організації літніх курсів для українців з-за кордону. Літня школа україністики при НаУКМА тепер пропонує такі програми: навчальний блок (українська мова, історія, література, етнографія), екскурсійно-культурна програма «Відкрий для себе Україну» та спеціальні програми на замовлення. Детальнішу інформацію можна дістати за адресою lari@ukma.kiev.ua в Освітніх Студіях Києво-Могилянської академії.

Постійно зростає науковий потенціал НаУКМА. Традиційні дні науки відбудуться у нас уже вдев'яте на початку наступного року. В їх рамках проходять наукова конференція, диспути, виставки, круглі столи і т. ін. І це триває цілий тиждень. Лише на конференції буде виголошено близько 400 наукових доповідей, що, до речі, засвідчує, що українська наука не вмерла в складних економічних обставинах, що молоді люди, коли їм створити відповідні умови для творчості, займаються серйозними науковими дослідженнями.

Наше університетське містечко нині складається із шістнадцяти будинків, двадцять з яких ми вже відновили. Ще на чотирьох будинках належить провести реставраційні та ремонтні роботи. Це будинок колишньої лікарні, який ми перетворюємо на Наукову бібліотеку імені Тетяни і Омеляна Антоновичів, котрі зафондували цей проект. Шукаємо кошти на завершення реставрації оригінального будинку Галшки Гулевичівни, де плануємо розмістити музей Києво-Могилянської академії, і трапезної, збудованої митрополитом Петром Могилою, де буде архів Києво-Могилянської академії. Потребує серйозного ремонту також будинок нашого другого гуртожитку, який ми щойно купили. Сподіваємося, що ближчими роками місто передасть Києво-Могилянській академії три останні будинки, які нам мають належати. Завершуємо реставрацію Староакадемічного корпусу та Благовіщенської студентської церкви при ньому, що заклав ще гетьман Іван Мазепа.

Наша перша філія, Острозька академія, вже має статус незалежного університету. Плануємо, що через рік такий самий статус ми надамо нашій Миколаївській філії. Зараз розпочали реорганізацію структурного підпорядкування двох наших колегіумів – Тернопільського та Кременецького. Вони перетворюються на інститути Києво-Могилянської академії, які даватимуть вищу освіту першого-другого рівня акредитації. Всі ці заклади разом складатимуть цілісний навчально-науковий комплекс, аналогіс

якого ще немає в Україні. В нього також входять заклади рівня середньої освіти – наші колеґіуми в Києві, Черкасах, Запоріжжі, Донецьку, Херсоні, Феодосії в Криму, Сіверськодонецьку на Луганщині, Рогатині та Рожневі на Івано-Франківщині, Ромнах на Сумщині, Стрию на Львівщині.

У цьому році вчетверте поспіль Національний університет «Києво-Могилянська академія» визнано найкращим навчальним закладом столиці України. А наш факультет правничих наук оголошено найкращим закладом юридичного профілю в Україні в 2001 році. Всі наші випускники дістають добру працю. Немало з них ідуть у політику, і скоро Україна дізнається їхні імена. Інші працюють в багатьох поважних інституціях як в Україні, так і за її межами, а також частина з них продовжує навчання у найпрестижніших зарубіжних університетах. Приємно, що, завершивши студії або контракти, більшість повертається додому, де їхні знання, ентузіазм, заповзятість і відданість Україні вкрай потрібні. Лише в НАУКМА вже працює 26 наших випусників, котрі захищали або підготували до захисту свої дисертації. Є вони і в парламенті, в уряді, в політичних партіях.

Звичайно, наші успіхи і досягнення є результатом напруженої і натхненної праці сотень співробітників НАУКМА і тисяч студентів. А проте вони були би неможливі без допомоги наших прихильників. Ми глибоко вдячні усім, хто долучився до фінансової підтримки відродження і розвитку Києво-Могилянської академії. Тисячі українців з усього світу поклали зароблений нелегкою працю гріш на цю святу справу. І ми можемо, дивлячись Вам в очі, сказати, що ми той гріш не змарнували. Кожен може в тому пересвідчитися, приїхавши до Академії, де Вас гостинно зустрінуть.

Завдяки допомозі багатьох українців ми здолали початковий бар'єр і тепер стоїмо перед потребою створення потужного ендавменту. Підвалини його закладені. Це стало можливим завдяки реалізації кількох довготривалих акцій, які проводив і проводить НАУКМА. Вже сім років триває акція «Студентський ґрант», що передбачає річну оплату за навчання одного студента. Я не маю змоги назвати всіх, хто призначав одноразові ґранти. Назву лише довготермінові фонди, з яких ми беремо лише відсотки на такі ґранти для студентів: пропам'ятний ґрант ім. Петра Сабари, ґрант Володимира Безсоніва, пропам'ятний ґрант пам'яті Юрія Кузіва, ґрант доктора Мирослави Іванців, ґрант пам'яті Степана Бицька, ґрант Стипендійної Фундації Богдана і Наталії Ковалів, пропам'ятний ґрант імені Богдана Головіда, ґрант Євгенії та Тимоша Таборовських, пропам'ятний ґрант імені проф. Ніни Синявської, ґрант пам'яті Ярослави Шафранюк, ґрант пам'яті Андрія Господина, ґрант Пилипа і Володимири Демус, ґрант Григорія Малиновського, ґрант професора Яра Славутича, ґрант Фонду Степана і Люсії Дудяків, ґрант Української Кредитової Спілки (Рочестер), ґрант Павла та Катерини Кральків, ґрант фонду ім. Анастасії та Андрія Рубчаків, ґрант Фонду Ярослава і Ольги Дужих, ґрант фонду Михайла Ганського, ґрант фонду Ірини Гриневич, ґрант Стипендійного фонду Богдана і Лідії Сосницьких. Крім цих постійних фондів (а сюди ще слід додати 12 заснованих українськими підприємцями фондів), що складають нині ядро нашого ендавменту, було засновано понад п'ятдесят одноразових ґрантів, які дістали як оплату за навчання студенти, що досягли значних успіхів у певних ділянках навчання (згідно з побажаннями ґрантодавців).

Набуває популярності створення спеціальних фондів для підтримки професорсько-викладацького складу Академії – так звана програма «Професорська стипендія». Нею передбачено створення умов для залучення до праці в НАУКМА найвидатніших професорів з України і з-за кордону. Вже існують такі фонди, засновані Наталею Коваль, Юлією Міхневич, Ярославом Барусевич, Іреною Гриневич, пропам'ятний ґрант імені Арки Оленської-Петришин, ґрант імені Михайла і Олени Теліги пам'яті Івана Волошина. Одинадцять таких фондів заснували підприємці з України...

Отже останнім часом у своїй фінансовій політиці ми перейшли до стадії сталого нагромадження фондів, з тим, щоб використовувати лише відсотки від зібраного недоторкального капіталу. А увесь цей недоторкальний фонд інвестуємо в економіку України. Користають з цього і економіка держави, й університет, і студенти. Звичайно, спершу це не буде дуже великою допомогою Україні, але згодом, коли наш недоторкальний фонд розростеться до розмірів ендавменту Гарвардського університету (а це обов'язково станеться), ми можемо перетворитися у поважну фінансову корпорацію, що провадитиме свою власну політику не лише на освітньо-культурному, але й на фінансово-економічному просторі України. Такі мрії можуть видаватися дивакуватими на тлі всіх сьогоднішніх українських негараздів, але чи не менш дивакуватими виглядали мрії десятилітньої давності про відродження Києво-Могилянської академії?! Дорогу осягає той, хто йде. І ми вже йдемо. І нас уже тисячі. Отже якщо ми ще й не нагромадили значного фінансового капіталу, то, принаймні, вже маємо потужний людський капітал.

Тих, хто бажає одержати детальнішу інформацію про нашу діяльність, прошу звертатися у США до професора Івана Фізера (732) 846-4847 та інженера Ігоря Вислоцького (773) 685-1828, у Канаді – до професора Ярослава Розумного (204) 488-8693.

До речі, мене страшенно втішив той факт, що збираючи фонди для видання Енциклопедії Києво-Могилянської академії, ми вперше в Україні зібрали коштів більше, ніж у Канаді. Це дуже показовий знак, що засвідчує зрушення, як на рівні громадянської свідомості, так і фінансові, в Україні.

III. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

Про енциклопедію «Києво-Могилянська академія в іменах» слід сказати окремо. Я переконаний, що ця книжка справить колосальний вплив на молоде покоління українців, бо покаже всім нам, яких успіхів досягли українські наука, культура, освіта, мистецтво вже в XVII–XVIII століттях. Ми ще не мали такого концентрованого опису цих здобутків українського народу. Проте, я гадаю, багато кого турбує, що, анонсоване на вихід ще в 2000 році, це видання досі не потрапило до читачів. Ми приносимо свої вибачення усім, хто очікує на нього. Сталося непередбачене нами. Після публічного оголошення про це видання, уже на стадії, коли була завершена друга коректа і ми сподівалися за пару місяців одержати з друкарні готову книжку, до Академії почали надходити листи з різноманітною додатковою інформацією про студентів, випускників і професорів Києво-Могилянської академії. Переважно таку інформацію надсилали аматори, краєзнавці-історики з різних віддалених куточків України і з-за кордону. Було прийняте рішення зупинити друк, перевірити надіслану нам інформацію і, в разі її підтвердження, доповнити нею Енциклопедію. Виходили ми з того, що такі видання готуються не на рік і навіть не на десятиліття, а назавжди. І тому варто максимально повно подати всі наявні відомості. А відомості ці виявилися надзвичайно цікавими, хоч потребували інтенсивної перевірки. Деякі з них не підтвердилися, але зате інші стали своєрідними маленькими відкриттями. Наведу лише кілька з них.

Досі скрізь зазначалося, що Григорій Сковорода народився в сім'ї малоземельного козака. І все. Жодних відомостей не було про його матір. А от у недавню знайденому реєстрі співаків Придворної капели у Санкт-Петербурзі за 1742 рік записано, що мати нашого видатного філософа походила з давнього старшинського роду Шенгерів.

В історії медичної науки був добре відомий лікар-фізіолог, професор Данило Велланський. Виявилося, що він мав брата Матвія, який теж навчався в Києво-Могилянській академії і згодом став головним лікарем Київського військового шпиталю.

Більше того, уточнено родовід обох братів. Вважалося, що їхнє справжнє прізвище «Кавунник», а «Велланський» придумане в Академії. Проте знайдено документальні свідчення, що рід Велланських належав до старовинної польської шляхти, а прадід Йосип за службу одержав с. Велланці у Мазовецькому воєводстві, звідки й походить їхнє прізвище.

Істотні доповнення зроблено до статті про Максима Берлинського. Вважалося, що після закінчення в 1786 році Києво-Могилянської академії він був запрошений викладачем до Санкт-Петербурзької учительської семінарії. Насправді ж у грудні 1786 р. Максима Берлинського, його брата Матвія і ще 29 випускників КМА відправлено в розпорядження Комісії народних училищ С.-Петербурга. І протягом 1886–88 рр. Максим Берлинський навчався, а не навчав у вчительській семінарії. До речі, виявилось, що крім більш-менш відомого брата Василя, Максим Берлинський мав ще трьох братів, теж вихованців Києво-Могилянської академії, – Матвія, Михайла і Степана. Уточнено дату смерті видатного архітектора Андрія Меленського. Досі вважалося, що він помер у 1833 році. А з доповідної поліцмейстера київському генерал-губернатору стала відома точна дата – 31 грудня 1832 року.

Знайдено нові відомості про життя Петра Могили протягом 1622–27 рр. Вважалося, що він досить швидко (без послуху) став архімандритом Києво-Печерської Лаври. Але нові документи свідчать, що весь цей час він перебував на послуху в одному із скитів Києво-Печерської Лаври, який знаходився на території сучасного села Михайлівка-Рубежівка під Києвом. Розширено датовану частину біографії викладача Києво-Могилянської академії Ієроніма Понятського, яка розпочиналася від 1790 року (початку викладання в Києво-Могилянській академії). Стало відомо, що 1776 р. він був префектом і професором філософії Смоленської семінарії. 1783 р. значиться як учитель Коломенської семінарії. Додано зовсім нову статтю про одного з ректорів Києво-Могилянської академії – Теодосія Гугуревича.

І це лише децима тих нових відомостей, які були внесені до Енциклопедії. Так що затримка з виходом її у світ є виправданою. Нині Енциклопедія вже друкується і наклад буде готовий до кінця цього року. Після цього ми відразу розішлемо її всім передплатникам.

Отже Україна стоїть на порозі великих подій. І ми віримо в їхнє важливе значення для майбутнього нашої держави.

2052. Серце університету: «Університет – це лише група будинків, зібраних навколо Бібліотеки. Бібліотека – це є Університет» / Інтерв'ю з Т. Ярошенко записала О. Грибенко // Кн. огляд. – 2001. – № 12. – С. 61–62. – [Про В. Б., який передав премію «Визнання» на придбання літератури для Наукової бібліотеки НАУКМА.]

2053. [Привітання журналу «Джерела».] // Джерела. – Луцьк. – 2001. – № 2. – С. 4 обкл.

2054. MBA Program / KMBS. – К., [2001]. – Р. 6.

2055. Могилянське Академічне Товариство // Свобода (США). – 2001. – 28 груд. – С. 30. – [В. Б. про роль МАТ у відродженні НАУКМА.]

2056. Сергій Дмитрович Ісаєв: Біобібліогр. покажч / Уклад. Т. О. Патрушева; Авт. вступ. ст.: В. П. Шерстюк, М. Ю. Корнілов; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 48 с. – (Сер.: Вчені НАУКМА). – [Див. імен. покажч.: № 207, 210, 221, 225: В. Б. – голова редколегій.]

2057. Ольга Петрова: Біобібліогр. покажч / Уклад. *Н. В. Казакова*; Авт. ст.: *І. Дзюба, Л. Герасимчук, В. Личкова, Г. Недошивін, Г. Рудик, Дж. Тьюса*; авт. листів *В. Качуровський*; Редкол. серії: *М. Т. Брик* (голова) та ін.; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 85 с.: 16 іл. – (Сер.: Вчені НАУКМА). – [Див. імен. покажч.: № 164, 211, 232, 380: **В. Б.** – голова редколегії.]
2058. Українська революція і державність 1917–1920 рр.: Наук.-бібліогр. видня / Редкол.: *О. С. Онищенко* (голова) та ін.; Уклад. *А. Л. Панова, В. Ф. Солдатенко, Л. В. Бєляєва* та ін.; Наук. ред. *В. Ю. Омельчук*. – К.: НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2001. – 803 с. – [Див. імен. покажч.: № 213: Праця **В. Б.**]
2059. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Київський літопис ХХІ століття: Видатні імена та підприємства України / Акад. пед. наук України, Акад. мед. наук України, Торгово-пром. палата України. – К.: Вид-во «Хто є хто», 2001. – С. 95: фото-порт.: [**В. Б.**] – Присвячено 10-річчю незалежності України. – [Корот. біогр. довід.]
2060. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Хто є хто в Україні: 5000 біографій. – К.: «К.І.С.», 2001. – С. 51.
2061. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Хто є хто в економіці, культурі, науці Києва. – К., 2001. – С. 82.
2062. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Довідник національної Спільки письменників України / Уклала *В. П. Павловська*. – К.: Пульсари, 2001. – С. 15.
2063. Briukhovetsky Viacheslav // Encyclopedia of Ukraine: Index and Errata / Compiled by *A. Makuch*; Canadian Institute of Ukrainian Studies Press (University of Alberta), the Shevchenko Scientific Society (Sarcelles, France), Canadian Foundation for Ukrainian Studies. – Edmonton; Toronto, 2001. – P. 43.
2064. Брюховецький В. С. // УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія / Рекомендований Міністерством освіти України. – 2-ге вид., доп. – К.: ПВП «Всеуито»; Л.: ЛДКФ «Атлас», 2001. – Див. с. 193. – (Див. також 1707, 1749, 2475.)
2065. **Ред.: Донцов Д.** Твори. Т. 1: Геополітичні та ідеологічні праці / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», Укр. акад. та проф. т-во ім. Міхновського. – Л.: Кальварія, 2001. – 488 с. – Член ред. колегії.
2066. **Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 19: Спец. вип.: У 2-х ч. / Ред. кол. «Наук. зап. НАУКМА» *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд.: *М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – Ч. 1 – 299 с.; Ч. 2 – 171 с. – Гол. ред. кол. «Наук. зап. НАУКМА».
2067. **Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 19: Біологія та екологія / Ред. кол. «Наук. зап. НАУКМА» *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *В. І. Малюк* а ін.; Упоряд.: *М. Т. Брик* та ін.; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 105 с. – Гол. ред. колегії «Наук. зап. НАУКМА».
2068. **Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 19: Економічні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НАУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *Ю. М. Бажал* (голова) та ін.; Упоряд.: *Н. Ю. Іванова*; НАУКМА. – К.:

- Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 67 с. – Гол. ред. колегії «Наук. зап. НаУКМА».
- 2069. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 19: Історичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *Ю. А. Мицик* (голова) та ін.; Упоряд.: *К. Ю. Гломозда* та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 79 с. – Гол. ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА».
- 2070. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 19: Політичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *С. Г. Рябов* (голова) та ін.; Упоряд. *С. Г. Рябов*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 83 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА».
- 2071. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 19: Соціологічні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *В. Є. Хмелько* та ін.; Упоряд. *В. С. Бондар*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 82 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА».
- 2072. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 19: Теорія та історія культури / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *О. І. Погорілий* (голова) та ін.; Упоряд.: *О. І. Погорілий* та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 78 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА».
- 2073. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 19: Фізико-математичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *П. І. Голод* (голова) та ін.; Упоряд.: *Н. Г. Антонюк, Ю. М. Бернацька*; НаУКМА. – К.: Видавн. дім «КМ Академія», 2001. – 58 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА».
- 2074. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 19: Філологічні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *В. П. Моренець* (голова), *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд. *В. П. Моренець*; НаУКМА. – К.: Стилос, 2001. – 102 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА», член редкол. темат. вип.

Rumor publicus:

- 2160.** Наукові записки НаУКМА. – Т. 19: Філологічні науки // Критика, 2002, ч. 5, див. с. 36.
- 2075. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 19: Філософія та релігієзнавство / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Редкол. темат. вип.: *В. С. Горський* (голова) та ін.; Упоряд. *М. Л. Ткачук*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 99 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА».
- 2076. Ред.:** Українські проблеми / Всеукр. наук. та професійне т-во ім. Миколи Міхновського. – К., 1991–2001; Івано-Франківськ, 2002. 2001. – № 21. – Член ред. колегії.
- 2077. Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Співки письменників України. – К., 2001. – № 1–12. – Член ред. ради.

2078. **Ред.:** Пам'ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 2001. – № 1–6. – Член ред. колегії.
2079. **Ред.:** Політична думка: Український науковий журнал. – К., 2001. – № 1–4. – Член ред. колегії, координатор міжнародної консультативної ради.
2080. **Ред.:** Дух і Літера / НаУКМА. Центр європ. гуманітар. дослідж. – К., 2001. – № 7–8. – Член наукової ради.
2081. **Ред.:** Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету “Києво-Могилянська академія”». – Тернопіль, 2001. – № 1–6. – Член ред. колегії.
2082. **Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 2001. – № 1–12. – Член ред. ради.

2002 рік

2083. Перші «брайчевські» читання // Народ. газ. – 2002. – 2 січ. – С. 4. – [Читання відбулися на сороковини видат. укр. історика, археолога та гром. діяча Михайла Брайчевського у НаУКМА у груд. 2001 р. Про виступ **В. Б.** на пленарному засіданні.]
2084. Кирилюк В. Читання пам'яті М. Брайчевського // Літ. Україна. – 2002. – 3 січ. – С. 1.
2085. *Калитко К.* Чиї студенти кращі: багато з них вчать в НаУКМА // Слово Просвіти. – 2002. – Ч. 1, 4 січ. – С. 7. – Добра вість. – [Про переможців конкурсу «Студент Києва» і привітання **В. Б.**: «Із 25 фіналістів 11 дипломів вибороли студенти Національного університету “Києво-Могилянська академія”».]
2086. Семінар директорів колегіумів // Могил. джерела / НаУКМА. – 2002. – № 6, берез. – С. 2: фото: [**В. Б.** з директорами колегіумів.] – [Про зустріч **В. Б.** з директорами колегіумів НаУКМА 16–17 січ. 2002 р., м Київ.]
2087. Києво-Могилянська академія: стратегія відродження і розвитку // Микола Плав'юк: Україна – життя моє: В 3-х т. / Заг. ред. В. Ляхоцький; НАН України; Ін-т біограф. дослідж. Нац. б-ки України ім. В. Вернадського. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2002. – Т. 3: Та долю іншу він обрав – душі неспокій. На пошану Миколи Плав'юка. – К., 2002. – С. 385–401.

Rumor publicus:

2356. *Хорунжий Ю.* Біографія в контексті історії // Робітн. газ., 2003, 23 квіт.

2088. Микола Плав'юк: Україна – життя моє: В 3-х т. / НАН України; Ін-т біограф. дослід. Нац. б-ки України ім. В. Вернадського. – К.: Вид-во

ім. Олени Теліги, 2002. – Т. 3: Та долю іншу він обрав – душі неспокої. – [Tabula gratulatoria: **В. Б.** – С. 13.]

- 2089.** Конструктивна деструкція першопочаткової концепції відродження Києво-Могилянської академії // Наукові записки / НаУКМА. – К., 2002. – Т. 20: Спец. вип., Ч. 1. – С. 3–11.

2089/т. • КОНСТРУКТИВНА ДЕСТРУКЦІЯ ПЕРШОПОЧАТКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ВІДРОДЖЕННЯ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ: текст

Поштовхом до написання цієї доповіді стала репліка однієї антиукраїнської за суттю її діяльності тележурналістки: «Кажуть, що ви відмовилися в Києво-Могилянській академії від своєї, задекларованої 1991 року, освітньої концепції і перейшли на загальноприйняту, і у вас повна деградація». Ах, як би хотілося антиукраїнським силам, щоб таке сталося...

Я був здивований такою заявою, тим більше, що за кілька днів до того якраз оприлюднили результати 1-го Національного рейтингу «Юридичний Олімп України», за яким факультет правничих наук НаУКМА 2001 року визнано найкращим в Україні серед аналогічних факультетів, а саме в той день журі конкурсу «Студент Києва-2001» повідомило, що з 25 його переможців 11 – студенти НаУКМА. Але така журналістська заява примусила уважно поглянути на те, чи і наскільки модифікувалася першопочаткова концепція відродженої Києво-Могилянської академії. Те, що ми змінилися, це очевидно. Але чи були ці зміни кардинальними? Означали вони відхід від оригінальної концепції, а чи розвиток її?

Але спершу трохи історії боротьби за відродження Києво-Могилянської академії. Розпочалася вона у кінці 60-х років активними виступами Михайла Брайчевського, Олени Апанович, Олени Компан, Олеся Гончара, Олеся Силина та інших українських культурних діячів. Я пригадую, як саме видатний наш історик Михайло Юліанович Брайчевський, здається, навесні 1970 року провів нас, групу київських студентів, навколо комплексу Академії, в деталях розповівши про все, що збереглося і що було знищено. До речі, то була остання із знаменитих екскурсій Києвом, які дарував студентам цей подвижник науки, людина неабиякої сміливості й кришталевої чесності. Після неї влада заборонила опальному вченому зустрічатися з молоддю. Починався моторошний час чергових репресій української культури, час арештів української інтелігенції.

Проте ерозія комуністичного режиму, що вперше разуче виявилася в шістдесятих, невідхильно відкривала очі людям, міняла суспільну свідомість. І ніякі масовані утиски з боку Щербицького–Маланчука і компанії не могли стримати нових віянь. Навіть Академія наук УРСР, яка тривалий час була, а почасти й нині лишається, форпостом комуністичної ідеології, змушена була прийняти постанову № 355 від 21 липня 1988 року «О ходе работ по созданию исторического и архитектурного комплекса парка-музея “Древний Киев”», до якої одним із додатків був розділ «Государственный историко-мемориальный музей-заповедник “Киево-Могилянская академия”». Я наводжу назви цих документів в оригіналі російською мовою, щоб підкреслити, що ці вимушені заходи чиновників від науки зовсім не мали ніякого підґрунтя для розвитку національних потреб українського народу. Вони носили ритуально-закличний характер (рекомендувати, зобов'язати, узгодити...) і зовсім не претендували на необхідність їх виконувати. Це призначалося для звітності про проведені заходи... Бо не реагувати зовсім було небезпечно – за вікнами відбувалася нелюба й незрозуміла київському чиновнику «перестройка». Зароджувалися національно-демократичні громадські організації, поверталися із в'язниць та заслань дисиденти... Починалися пікетування військово-морського політичного училища, яке займало більшість території колишньої славної Академії.

І вже 26 березня 1990 року та сама Президія АН УРСР разом із виконкомом Київської міської ради народних депутатів приймає спільну постанову № 278 «Про створення історико-культурного музею-заповідника Києво-Могилянська академія». Робота комісії, утвореної цією постановою, протікала вкрай мляво, акцент робився лише на музеїфікації комплексу – хоч навіть і останнє виглядало вже значним кроком уперед, порівняно з попередніми «держать и не пущать». Влада (маю на оці «провінційно-республіканська влада», бо українською вона ніколи не була), отже – влада, підконтрольна Москві, вже змушена була згоджуватися на якісь відновлення історичних реалій, проте уявити, що можна не просто мумієфікувати залишки колишньої української слави, а відновити її, – про це навіть не йшлося. І так чинилося не просто випадково чи з нерозуміння, це було складовою частиною загальної ідеологічної концепції знищення історичної пам'яті українського народу. В музеї можна сфальсифікувати історичні факти, підтасувати їх і штучно вивищити велич північного сусіда, хоч він до досягнень і успіхів Академії не мав жодного стосунку, а тільки користався їх плодами. Відновити ж живу інституцію, яка би спрямовувалася насамперед у майбутнє, – це суперечило переконанням і устремлінням ідеологів радянської доби.

Дозволю собі на сьогоднішньому прикладі показати, які підвалини закладалися тоді в концепції музеїфікації. Восени 2001 року православна церква московського патріархату несподівано вирішила відсвяткувати неіснуючий ювілей. Вона силкується довести, що Київська духовна академія, яка працює в лоні цієї церкви, веде свій родовід від 1701 року, коли Петром I була видана грамота, що підтверджувала права Києво-Могилянської академії як вищої школи. Мовляв, з того часу вона є під омофором московської церкви і служить московській справі. Проте тут усе поставлено з ніх на голову. Адже після 1701 року Києво-Могилянська академія функціонувала ще аж до 1817 року, коли була закрита якраз Санкт-Петербурзьким указом. І лише в 1819 році почала діяти знаменита Київська Духовна академія як правонаступниця Києво-Могилянської академії, як продовжувачка її справи в інших умовах. Вона так само дала світові плеяду видатних українських діячів.

До того ж, Києво-Могилянська академія (а значить, і Київська духовна академія) заснована не в 1701, а в 1615 році. Своє трьохсотріччя Київська духовна академія широко відзначала в 1915 році. Це відомий історичний факт, збереглися матеріали святкування. Отож у 2001 році Києво-Могилянській академії (і Київській духовній академії) виповнилося не 300, а 386 років. А Петро I змушений був лише підтвердити права Києво-Могилянської академії як вищої школи. Вперше вони були надані їй ще у 1658 році за Гадяцьким договором між Україною й Польщею й затверджені наступного року Сеймом Речі Посполитої. Отож цар спізнився зі своєю «милістю» майже на півстоліття.

Наводжу цей факт, щоб проілюструвати гостроту тої боротьби, яка точиться за спадщину Києво-Могилянської академії ще аж до сьогодні. А на початку 90-х ідеологи деукраїнізації нації розуміли добре, яку небезпеку для їхнього майбутнього становить відроджений авторитетний український навчальний заклад. Тому робилися активні спроби бодай законсервувати тодішнє уявлення про КМА як про загальнослов'янське (читай: російське) явище, але ні в якому разі не дати йому розвинутися в своєму автентичному значенні.

Функцію промотора у визначенні подальшої долі Академії взяла на себе створена на противагу антиукраїнській Президії АН УРСР Українська Наукова Асоціація (УНА). 11 вересня 1990 року на засіданні Управи УНА, що відбулося в аудиторії № 26 нашої Бурси, було прийнято ухвалу «Про відродження Києво-Могилянської академії». Вперше виразний і однозначний акцент ставився на тому, що ми планували створювати не суто

музейний комплекс, а відродити насамперед живий і вкрай потрібний для України, що стояла на порозі незалежності, навчальний заклад. Зокрема, в ухвалі зазначалося:

«Українська Наукова Асоціація... вважає одним з важливих своїх завдань створення на Україні вищого учбового закладу – університету – міжнародного як за складом студентів, так і за складом професури. Цей учбовий заклад повинен стати одним з осередків морального та духовного відродження української нації, засобом поглиблення і зміцнення міжнародних культурних і наукових зв'язків, в першу чергу народів слов'янського світу, центром наукових славістичних досліджень...

Українська Наукова Асоціація пропонує створення на базі колишньої Академії вищого навчального закладу загальноєвропейського значення і готова взяти на себе функції розробки теоретичної концепції його, підготовки навчальних програм та забезпечення професурою».

Ідея набула розголосу, підтримки, в тому числі і з-за кордону – від авторитетних учених з української діаспори. Це примусило спільну комісію АН УРСР і виконком київської міськради активізувати діяльність і навіть запросити на свої засідання представників УНА. В результаті бурхливих обговорень члени вищезгаданої комісії, більшість яких дещо розгубилася в той час перед натиском вибухової сили національно-демократичного руху в Україні, перейшла на принципово відмінну від попередньої позицію – утворити на базі Києво-Могилянської академії навчальний заклад. Згодом один із керівників цієї комісії навіть заявляв публічно, що, коли він поїхав у закордонне відрядження, Брюховецький украв у нього ідею відродження Києво-Могилянської академії... Але як би там не було, у січні 1991 року комісією ухвалена «Концепція відновлення та використання історико-культурного комплексу споруд колишньої Києво-Могилянської академії». Важливими моментами в ній були такі:

1. «Комплекс споруд колишньої Києво-Могилянської академії має стати культурно-освітнім центром України, який поєднав би у собі функції вищого навчального закладу, наукового центру і історико-культурного музею-заповідника із збереженням первісної назви».

2. «Києво-Могилянська академія є вищим учбовим закладом типу вільного університету з міжнародними стандартами освіти. Передбачається, що тут готуватимуться фахівці по гуманітарному, природничому і теософському напрямках. Науковий центр зосередить свою увагу на вивченні та виданні величезної наукової спадщини академії, а також братиме участь у розробці інших актуальних програм вітчизняної науки».

3. «Кількісний склад академії становитиме не більше 500 слухачів, якісний набір здійснюватиметься на підставі відкритого конкурсу, викладання повинно вестися українською та англійською мовами. При академії передбачається створення базового середнього освітнього закладу».

Хоча в цілому ще в цій Концепції все-таки розглядалися три концептуальні можливості відродження Києво-Могилянської академії:

- центр суто українознавчих студій, своєрідний центр національної культури, включно з підготовкою студентів у цих напрямках;
- артистично-мистецький заклад, де б панував дух вільної творчості і змагання різних шкіл;
- сучасний університет.

У перших двох підходів виявилися лише, так би мовити, декларативні прихильники.

Підходи були озвучені, й по тому... Щодо третього підходу, прихильником якого я був, то відразу розпочалася праця по створенню концепції нового навчального закладу. Вона вперше була оприлюднена в червні 1991 року на десятій українознавчій конференції в Університеті Урбана–Шампейн (США, Іллінойс), які із наполегливою послідовністю ось уже два десятиліття організовує професор Дмитро Штогрин. А вже 3 липня ця

концепція була подана до Верховної Ради УРСР. Коли сьогодні я перечитав її, то, чесно кажучи, найбільше був вражений одним із передбачень (виділеним тут курсивом), що висловлювалися за якісь шість тижнів до путчу і в час, коли Україна ще не стала незалежною державою: «Один за одним виникають заманливі проекти, і аби нам тільки не забракло волі та сили, то в майбутньому Київ знову прикрашатимуть і Золотоверхий собор Михайлівського монастиря, і Успенська церква Києво-Печерської Лаври, і навіть легендарна Пирогоща. А проте я далеко не певний, що в ХХІ столітті вулицями столиці незалежної європейської держави походитимуть браві вусаті хлопці, підмітаючи асфальт шовковими шароварами і побрязкуючи скопійованими з музейних зразків шаблями. Тяжко уявити мені й майбуття українського народу поза економічно зінтегрованим світовим співтовариством – у міфічній “духовній республіці”. Про такі напівкурйозні факти із сучасного українського відродження може не варто було б і згадувати, коли б дехто не надавав їм чи не найвищого, мало не стратегічного значення у виробленні нової культурної політики посттоталітарного періоду».

Сьогодні, мабуть, дивно читати такого роду збелетризовану концепцію, але то був знак тодішньої епохи, коли за філологічними фігурами ми намагалися проявляти серйозні речі, що про них було не так просто говорити, зважаючи на панування комуністичної ідеології і комуністичних інститутів влади.

Комісія з питань народної освіти і науки Верховної Ради УРСР 1 серпня 1991 року розглянула подану мною концепцію і схвалила її, надававши низку доручень і наказів, що їх, як я нині розумію, ніхто не збирався виконувати. Як вдалося домогтися підписання документа про відродження КМА, то питання іншої розвідки або навіть своєрідного напівдетективу. Але факт той, що вже 19 вересня 1991 року з'явилося розпорядження Голови Верховної Ради України № 1570-XII, в якому зазначалося: «Відновити діяльність Києво-Могилянської академії в м. Києві на її історичній території, як незалежного вищого навчального закладу, під назвою Університет Києво-Могилянська академія».

Що ж лягло в основу тої першопочаткової концепції створення УКМА в 1991 році?

1. Новий навчальний заклад розглядався як незалежний, побудований на принципах самоврядування університет.
2. Передбачалося три цілісно взаємопов'язані напрямки підготовки: гуманітарний, суспільний, природничий (людина, суспільство, природа). Це розшифровувалося таким чином: все в світі взаємопов'язане, отож на першому з названих факультетів буде розглядатися людина з її невимірним внутрішнім світом; на другому – ті, часом невидимі, зв'язки, які вироблені суспільством і в яких ця людина живе; нарешті на третьому людина постає як невід'ємна частка природи. Це була не випадкова позиція, її доводилося захищати найбільше, бо найпоширенішим підходом у той час було, якщо вже відроджувати КМА, то як суто гуманітарний заклад.
3. Організація навчання не на окремих факультетах, а в університеті, що було абсолютно новим словом для радянської системи освіти. Цим передбачалося взаємопроникнення факультетів та навчальних програм, прозорість кордонів між ними. Таким чином планувалося уможливити реальний перехід студентів з однієї спеціальності на іншу.
4. У зв'язку з цим і ставилося завдання проводити набір абітурієнтів у цілому до університету, тобто за однаковими критеріями, незалежно від факультету. Саме цим зумовлювалося те, що вступні випробування були однаковими для всіх абітурієнтів.

5. Прийом студентів відбувається виключно за анонімним тестуванням.
6. На навчання планувалося приймати лише осіб, які перед тим закінчили два курси в інших вищих закладах освіти.
7. Передбачалося створення системи ступеневої освіти: бакалавр, магістр, доктор наук.
8. Важливий акцент ставився на поєднанні навчального процесу із науковими дослідженнями.
9. При створенні навчальних планів передбачалося, крім обов'язкових для вивчення, до 30 % включати курси за вибором студентів, що було вибуховим революційним підходом в контексті абсолютно зареґламентованої радянської вищої школи.
10. Передбачалося можливість гнучких змін навчальних планів відповідно до вимог роботодавців.
11. Викладання проводиться двома мовами – українською і англійською, які є робочими мовами в університеті.
12. В основу освітньої філософії покладено принципи вільного творчого навчання (liberal arts education).
13. Зважаючи на те, що концепція мала багато в чому експериментальний характер, передбачалося, що вона мусить бути максимально гнучкою, постійно враховуючи сигнали зворотного зв'язку.
14. Передбачалося створення в майбутньому цілого комплексу навчальних закладів, об'єднаних спільною освітньою концепцією і загальною ідеологією державотворення.

Найперше питання, яке тоді ставилося більшістю спостерігачів, – чому не просто відроджено Києво-Могилянську академію, а створено Університет Києво-Могилянська академія? На це питання можна було дати задовільну відповідь тільки з далекої перспективи. Йшлося про започаткування комплексу навчальних закладів, що виглядало малореальним тоді, коли ще самої Академії не існувало і в реальність її відродження мало хто вірив. Проте вже 1992 року з'явився Києво-Могилянський колегіум – перший у цьому майбутньому комплексі. В 1994 році відкрився Острозький вищий колегіум. У 1996 – Миколаївська філія тоді вже Національного університету «Києво-Могилянська академія». До сьогодні такий комплекс уже створено – наші 12 колегіумів працюють у Києві, Черкасах, Запоріжжі, Феодосії в Криму, Донецьку, Тернополі, Кременці, Сіверськодонецькому на Луганщині, Херсоні, Рогатині й с. Рожнів на Івано-Франківщині та в Ромнах на Сумщині. Плануємо відкрити 2002 року нові колегіуми в Алушті (Крим) та в Тбілісі (Грузія). Всі ці заклади, за нашими планами і відповідно до першопочаткової концепції, мають утворювати комплекс «Києво-Могилянська академія», ядром якого є Національний університет. НаУКМА виступила також співзасновником Європейського колегіуму польських та українських університетів.

Істотним моментом у запропонованій в 1991 році концептуальній побудові був наголос на принципах вільного творчого навчання (liberal arts education), не тільки задекларований нами, але й реально запроваджений в навчальний процес. Цікаво, що під час проведеної в УКУ 1993 року конференції ЮНЕСКО, де, на наше прохання, ревізувалася навчальна концепція нового університету, застосування принципів вільного творчого навчання викликало особливе зацікавлення. Представники американських і канадських університетів, де переважно нині прижилися в навчальному процесі принципи liberal arts, доскіпливо з'ясовували, які засади ми застосовуємо в цій площині, чим вони відрізняються від північноамериканської моделі. Тоді ми вибудовували таку графічно-образну модель відмінностей. За всієї своєї умовності вона, якщо й не зовсім точно описує моделі, то все-таки виразно показує, в чому полягають відмінності.

Бакалаврська програма в американському університеті. Її можна уявити у вигляді великої кімнати з двома отворами. Студент входить до цієї кімнати через широку браму і може в ній прямувати до виходу по найкоротшій лінії, а може бродити по її закутках і десять років. Він має право вертатися назад, повертати праворуч, ліворуч, зупинитися й заглиблюватися в те, що привернуло його увагу. Він справді вільний у своїх виборах (наскільки, звісно, дозволяють його фінансові можливості).

Програма спеціаліста в радянському університеті. Вона найкраще асоціюється з вузьким коридором. Студент протискується в нього і п'ять років потилиця в потилицю разом зі своїми однокурсниками долає цей прямолінійно видовжений простір з тим, щоб на виході дістати диплом про вищу освіту. Жодних можливостей зробити крок уліво чи направо, не кажучи вже про бажання повернути назад або зупинитися. Все жорстко регламентовано, поведінка наперед розписана. Спеціалізація від першого дня вузько визначена.

Бакалаврська програма в УКМА. Її ми описували як трикутник з двома дверима. На основі вхід, і перші роки студент досить вільний у своїх уподобаннях і можливостях пошуку оптимального для себе шляху, спеціалізацію він визначає лише після другого року навчання. Поступово діапазон вибору звужується і, передбачалося, що вихід на вершині вестиме вже до магістерської програми з її досить вузькою спеціалізованістю.

Звичайно, повторю, це дуже приблизна схематична модель, яка, швидше, вияслює відмінності, а не описує всі деталі. Проте в цьому вона досить точна.

Корективи в запропоновану модель довелося вносити ще до вступних іспитів – ми відмовилися від вимоги закінчення двох курсів іншого вузу перед вступом до Академії. Бо це набувало формальної ознаки, а не змістового навантаження.

Ще дві важливі зміни були запроваджені відразу після закінчення першого семестру, посеред навчального року. Поділ самого навчального року переінакшили – не за семестрами, а за триместрами. Це дозволило гнучкіше будувати навчальний процес і активніше запрошувати до викладання на короткі курси видатних учених як з України, так і з-за кордону. Також уже з другого триместру запроваджено стобальне рейтингове оцінювання знань і самостійної роботи студентів, що замінило собою традиційну чотирибальну систему. Ці нововведення сприймалися досить непросто, відчувався спротив як професури, так і студентів, але вони дозволили домогтися очевидної інтенсифікації навчального процесу й підвищення його якості. Але не менш важливим тут виявився урок самокритичності до власних теоретичних побудов. Найвагомішим контраргументом противників двох вищеназваних нововведень було: «Але ж ми проголосили...». Нелегко було довести, що проголошене саме по собі не є самоцінним, а повинно уточнюватися з метою вдосконалення.

Важливим здобутком уже першої вступної кампанії стало усвідомлення того, що напрочуд точно було знайдено варіант іспитових випробувань для абітурієнтів – анонімні тести, однакові для всіх, але з різними профільними модулями на різних факультетах. Проте відразу постали й певні проблеми, що особливо виразно виявилися на факультеті суспільних наук, де поєднувалися три спеціальності: економіка, соціологія, історія й політологія. Оскільки профільним був один модуль (в даному разі – математика), то явно дискримінувалися вступники на майбутні спеціалізації з історії та політології. Тому кафедрі історії довелося перевести на факультет гуманітарних наук і приєднати до неї політологів, які перед тим об'єднувалися із соціологами. Проте через два роки, коли студенти постали перед вибором спеціалізації, на цьому факультеті виявилася ще одна проблема – переважна більшість студентів вирішила обирати кон'юнктурно більш привабливу сьогодні спеціальність – економіка. Проте ми могли дозволити це лише в межах ліцензованого обсягу, і тут виникли серйозні колізії. Подібне відбувалося

й на факультеті гуманітарних наук, де домінував потяг до політології. Ці невідповідності викликали згодом гарячі дискусії, які засвідчили, що наша концепція вільного творчого навчання потребувала змістовних коректив – не в зміні підходів до навчальних планів, а в зміні політики вступної кампанії. Хоча оптимальний підхід було знайти непросто, ми рухалися до нього крок за кроком.

Істотні зміни сталися в 1994 році. Ми дістали статус національного закладу і відтоді іменуємося Національний університет «Києво-Могилянська академія». Була введена посада президента і запроваджено систему розподілу владних повноважень між президентом, ректором і головою Вченої ради. Це був сміливий експеримент, який показав: розподіл влади вкрай необхідний, проте шлях його впровадження вибрано неадекватно. Але про це пізніше.

Реальна орієнтація на потреби роботодавця логічно привела до створення в НаУКМА першого в Україні Центру працевлаштування студентів та організації ярмарок кар'єр. Поряд із високим рівнем наданих освітніх послуг саме це спричинило те, що випускники НаУКМА практично не мають проблем із працевлаштуванням. Більше того, на тлі явної дискредитації деяких відомих університетів, НаУКМА дедалі виразніше здобував авторитет своїми випускниками¹.

НаУКМА продовжував розвиватися: в різний час відкривалися нові спеціальності – соціальна робота, інформатика, фізика, хімія, право, бізнес, журналістика, управління охороною здоров'я. Це не роз'їдало першопочаткову установку на органічну триєдність – людина, суспільство, природа, а увиразнювало її. Принципово важливим виявилось те, що ми не згортали природничі спеціальності, незважаючи на їхню кон'юнктурну неконкурентоспроможність нині, а навпаки навіть відкривали нові. Факт, на перший погляд, парадоксальний, бо сьогодні багато хто якраз намагається закрити такі спеціальності, не розуміючи, що тим самим перетворюють себе на ущербні, набокуваті навчальні установи, де не можна вже в недалекому майбутньому буде дістати повноцінну освіту, бо сам живий світ є цілісним і підхід до освіти теж має бути таким.

У 1996 році в НаУКМА відбулося відкриття принципово нової для української освітньої системи структури – магістеріуму. Це важливо тому, що виокремлення магістерських програм в окремішню інституційну одиницю підкреслювало істотну відмінність підходів до підготовки магістрів, порівняно з бакалаврами. А із відкриттям у тому ж році аспірантури й докторантури завершилося структурне оформлення концепції відродження Києво-Могилянської академії як сучасного університету. Проте тут виявилися й деякі серйозні суперечності, зумовлені як чинниками внутрішнього розвитку, так і зовнішніми обставинами, які не могли не впливати на концептуальні засади НаУКМА.

Насамперед це було пов'язане із офіційним поворотом в освітній сфері до старих радянських моделей. Нетривалий період вимушеного й суто риторичного сприйняття західних моделей ступеневої освіти (бакалавр, магістр, доктор), починаючи десь із 1997 року поступово лишався тільки в термінології. Так, з'явилося поняття магістр, проте змістовно його вирізнення не відбулося: практично, в українських університетах ніхто не може пояснити, чим реально магістр відрізняється від спеціаліста. Більше того, ступінь бакалавра набув офіційної недовершеності, й визнання повної вищої освіти стало можливим лише за одержання диплома спеціаліста. А з певного періоду ліцензію на підготовку магістрів почали давати лише після запровадження у вузі підготовки спеціалістів, і навіть тільки після того, коли сама ця програма вже мала своїх випускників. Неминуче перед нами постало питання: а що робити тим бакалаврам, які не планують здобувати ступінь магістра або й не схильні до науково-дослідної роботи, на що

¹ Див., наприклад: Eastern Economist. – 2001. – Aug. 27 – Sept. 2. – P. 6.

переважно й розрахована магістерська програма? Отож поступово в НаУКМА почала впроваджуватися підготовка спеціалістів – фізика, інформатика, право... Те саме стосувалося ступеня кандидата наук, який зберігся в Україні і без його одержання неможливо захищати докторську дисертацію. НаУКМА змушений був пристосовуватися до чинних в Україні норм і замість передбачуваної 1991 року трьохступеневої освіти перейти на п'ятиступеневу, додавши проміжні ступені спеціаліста та кандидата наук. Проте не це виявилось найпекучішою проблемою.

Нині найскладнішою є проблема інституціалізації магістерської освіти. Магістеріум НаУКМА створено як особну структуру за прикладом graduate school північно-американських університетів. Поява нашого Магістеріуму на освітній карті України знакова, бо саме в такий спосіб ми підкреслюємо важливість й істотну відмінність підготовки магістрів. Але тут закладена структурна суперечність побудови й підпорядкування підрозділу. Річ у тому, що він сформований за принципом, ефективним в американських університетах, де не існує факультетів за європейським зразком, а навчальний процес забезпечується департаментами, які обслуговують усі навчальні програми. У нас же залишилися факультети і, водночас, на них наклалася інша структура, по своєму чужорідна традиційним факультетові й кафедрі. Ланка Магістеріуму ніби випадає із цілісного процесу підготовки фахівця – бакалавра і спеціаліста готують на кафедрі, потім випускники зникають на два роки з поля відповідальності кафедри, щоб повернутися, коли йдеться про аспірантуру й докторантуру. Хоча фактично кафедра все одно опосередковано несе відповідальність за підготовку магістрів. Як зняти цю суперечність? Просте рішення – передати магістерські програми на кафедри. Але воно не виявиться ефективним, оскільки призведе до нівелювання багатьох досягнень освітньої схеми, успішно запровадженої в НаУКМА (зокрема, практично унеможливить зміну спеціалізації в магістеріумі, чим сьогодні незрідка користаються випускники бакалаврату). Тому на просте рішення ми не йдемо, а шукаємо ефективніших шляхів взаємодії всіх навчальних програм у цілісному комплексі освітньої концепції НаУКМА.

У 2000 році апогею досягла криза системи розподілу влади у структурі управління НаУКМА. Стало очевидним, що відбулося не стільки розмежування повноважень між президентом, ректором і головою Вченої ради, на що була спрямована управлінська реформа 1994 року, скільки створилося принаймні два центри управління, що призвело до дублювання й неузгодженості управлінських рішень. Тому було ліквідовано посаду ректора і Статут НаУКМА узгоджено з вимогами законодавства України про освіту. Розподіл владних повноважень тепер проходить не по лінії створення фактичного двовладдя, а шляхом надання реальних управлінських (в тому числі й фінансових) важелів віце-президентам і деканам, а до певної міри – і завідувачам кафедр. Це відбувається при підвищенні їхньої відповідальності не лише за перебіг діяльності, а також за спільний цілевий результат.

Відкрилося й те, що комплекс Києво-Могилянської академії, в який уже входили 12 колегіумів і дві філії, у своїй другій складовій (філії) переріс себе і не піддається ефективному управлінню. Тому була відділена Острозька філія, яка тепер є окремим університетом, а нині триває перетворення Миколаївської філії на університетську структуру. Досвід доводить, що комплекс може успішно функціонувати, коли його складають рівноправні партнери, а не з'єднані зв'язком супідрядності. Нині ми працюємо над юридичним оформленням такого комплексу на нових засадах: добровільність, координація діяльності, взаємодоповнюваність.

Усі ці роки розвивався й удосконалювався процес анонімного вступного тестування при відборі студентів на бакалаврські програми. Тести поглибилися, набули стрункості й чіткості. З'ясувалися кореляційні зв'язки між модулями, що дозволило ввести вибіркові модулі. Підрахунок балів удосконалився і від абсолютних показників

був переведений до відносних, рейтингових. Минулого року вперше проводився набір не на факультет у цілому, а на конкретні спеціальності. Рішення таке було дуже небезбелісним, хоч досвід цього набору показав, що воно правильне. Річ у тому, що при наборі на факультет у цілому неминуче виникали складні колізії після другого року навчання, пов'язані із нерівномірною заповнюваністю спеціальностей. Отже, декларуючи вільний вибір студентом своєї спеціалізації, ми насправді підганяли його під чинний ліцензований обсяг для НаУКМА, тим самим фактично позбавляючи студента цього права. Набір же за спеціальностями дозволив кількісно врівноважити співвідношення студентів за уподобанням, водночас залишивши за ними право переходу зі спеціальності на спеціальність, з факультету на факультет. Реформа вступного тестування продовжується, і в цьому році ми дозволимо абітурієнтам вступати не на одну спеціальність, а відразу на дві. Якщо результати виявляться успішними, то наступного року ми зможемо реалізувати ідею, закладену ще в першопочатковій концепції відродження КМА, – дозволити вступ на всі спеціальності одночасно, тобто вступ не стільки на факультет чи спеціальність, як вступ до університету.

Отже, якщо повернутися до того графічного образу освітньої схеми НаУКМА, що виглядав як трикутник, то він і лишився трикутником, але на його основі замість одних дверей з'явилося багато. І цього року абітурієнтам буде вже реально надана можливість вибрати двоє з цих дверей, а наступного року, можливо, навіть усі з них будуть відчинятися кожному – залежно від здібностей. А на вершині цього трикутника замість одних дверей до магістеріуму відкриваються двоє – з'являється можливість також дістати кваліфікацію спеціаліста.

То чи змінилися ми за десять років? Звичайно. Але зміна першопочаткової концепції відродженої КМА лише на неуважний погляд може видатися її руйнацією. Саме тому я в назві своєї доповіді вжив оксиморонне словосполучення: конструктивна деструкція. Бо немає нічого загрозливішого, ніж уперте дотримання принципів лише через те, ми їх проголосили. Принципи повинні оцінюватися не за приналежністю, а за їхньою ефективністю, життєспроможністю. Людині природньо діяти і навіть помилитися, але неприродньо застигати. Non progredi est regredi. Не йти вперед – значить йти назад.

Насамкінець я хотів би ще раз повернутися в 1991 рік і знову процитувати одне речення з першопочаткової концепції відродження КМА: «Київ знову прикрашатимуть і Золотоверхий собор Михайлівського монастиря, і Успенська церква Києво-Печерської Лаври, і навіть легендарна Пирогоща». Мені сьогодні аж трохи моторошно стає від того передбачення. Адже про це тоді навіть мріяти якось не випадало. Україна ще не була державою. Від Успенської церкви лишався уламок стіни, на місці Пирогощі ріс бур'ян, а на місці Михайлівського Золотоверхого партноменклатурщики грали в теніс. А сьогодні ці три собори прикрашають столицю незалежної держави.

Не так давно в одній з радіопередач я зробив два припущення (тоді я ще не перечитував тої концепції 1991 року): 1) у ближчі десятиліття людина зустрінеться з іншими цивілізаціями; 2) у 2015 році, коли Києво-Могилянська академія святкуватиме своє 400-річчя, президентом України буде випускник НаУКМА. Чомусь багатьох радіослухачів найбільше вразило моє перше припущення, а мені здається, що важливішим є друге. Принаймні, важливішим для України. Чекати залишилося не так уже й довго... Пересвідчимося.

2090. Інтерв'ю з першим віце-президентом Національного університету «Києво-Могилянська академія» [М. Т. Бриком] // Помічник абітурієнта. – 2002. – № 1 (10). – С. 30–33. – Знайомство з ректором. – [Згадка про першу зустріч та розмову з В. Б. – С. 31.]

- 2091.** **Діаріуш президента НаУКМА:** Роздуми... Думки... Думи... – 2002. – № 1. – 31 січ. – 2 с. – **Із зм.:** Verba volant, scripta manent [роздуми президента НаУКМА про подальший розвиток Академії, про проблеми, шляхи розв'язання конфліктів тощо.] – С. 1; Новий проект НаУКМА [про реалізацію нового проекту Media for Reform Project (Школа журналістики НаУКМА).] – (Див. також 1625, 1806, 2007/@, 2011, **2103**, 3771, 3772.) – С. 1; Якість, якість і якість [Про обговорення нагальних та стратегічних проблем подальшого розвитку Академії президента НаУКМА з деканами та зав. кафедрами.] – С. 2; Кращі студенти столиці [11 січ. президент НаУКМА зустрічався зі студентами, переможцями конкурсу «Студент Києва-2001».] – С. 2; Плем'я молодеє... [Зустріч президента з випускниками, що працюють у НаУКМА.] – С. 2; Чим і ким стоїть світ... [Дні науки у НаУКМА (28 січ. – 1 лют. 2002 р.)] – С. 2.

Rumor publicus:

4065. Про прашурів ЗМІїв Могилянних // Vivat Academia!, 2008, № 5, див. с. 8.
2092. Міліцина М. Не хлібом єдиним // Гостинний двір: Газета Подільської районної Ради у м. Києві. – 2002. – № 3, лют. – С. 3. – [Відкриття 30 січ. меморіал. дошки Олександрю та Олексію Глаголевим на 5-му корп. НаУКМА під час Днів науки. Про **В. Б.** як одного з тих, чиїми стараннями було здійснено цю акцію.]
2093. Фізер І. Світло Могилянки // Свобода (США). – 2002. – 1 лют. – С. 15. – [Про створення Миколаївської філії НаУКМА.]
2094. Шаповаленко Т. Традиції фундування в Україні – дуже давні / Інтерв'ю з Ігорем Вислоцьким, головою фундації Києво-Могилянської академії (США) // Слово Просвіти. – 2002. – Ч. 6, 8 лют. – С. 14. – [«3 перших днів відродження Києво-Могилянську академію суттєво підтримувало, як вважає президент університету В'ячеслав Брюховецький, “влило пальне у двигуни”, Могилянське академічне товариство (США), яке очолював відомий вчений, професор Ратгєрського університету Іван Фізер».]
2095. Савченко О. Помітна подія – І-й том Енциклопедії сучасної України // Свобода (США). – 2002. – 29 берез. – С. 17. – [Про участь **В. Б.** у презентації 12 лютого.]
2096. Шаповаленко Т. Києво-Могилянська академія в іменах // Говорить і показує Україна. – 2002. – 21 лют. – С. 3.
2097. Копистинська І. Енциклопедію читати – про Україну правду знати! // Укр. слово. – 2002. – 21–27 лют. – С. 13.
2098. Удовидченко А. Києво-Могилянська в іменах / Фото С. Старостенко // Киев. вед. – 2002. – 25 фебр. – С. 2: фото: Леонид Кравчук и Вячеслав Брюховецкий причастны к возрождению Киево-Могилянки. – Презентація. – [Про презентацію енцикл. «Києво-Могилянська академія в іменах...» і виступ **В. Б.**]
- 2099.** [Тези виступу на презентації енцикл. «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.» в КМЦ НаУКМА 22 лют. 2002 р.] // День. – 2002. –

- 26 лют. – С. 4. – [«Якщо говорити про знаковість події, то це – повернення сучасникам України XVII–XVIII ст., коли вона за своїм суто духовним єством була європейською державою і в деяких аспектах стояла вище за багато тодішніх європейських держав. Сьогодні ми повертаємо Україні це багатство, над цим ми працювали вісім років. Якщо ж у цілому взяти, то в підготовці видання брало участь понад 250 осіб!»].
- 2099/рус.** [Тезиси виступлення на презентації енцикл. «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.»] // День. – 2002. – 26 февр. – С. 4.
- 2100.** Махун С. «Могилянка»: повернення історії // День. – 2002. – 26 лют. – С. 4. – [Коментар **В. Б.**]
- 2100/рус.** Махун С. «Могилянка»: возвращение истории // День. – 2002. – 26 февр. – С. 4.
- 2100/@/engl.** Makhun S. Kyiv-Mohyla Academy: History Returns // The Day: Weekly Digest. – 2002. – March 5. – P. 5. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www/day.kiev.ua/258629/>
- 2101.** Малицька Н. Могилянські святі. В НаУКМА презентували енциклопедичне видання «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.» // Україна молода. – 2002. – 27 лют. – С. 6. – Книжкова шафа. – [«Чи знаєте ви, що гетьман Петро Сагайдачний був міліціантом і штурмував Москву попліч із полковником Лермонтом, славним нащадком якого був Михайло Лермонтов? А що гетьманич Юрій Хмельницький виховувався прадідом президента НаУКМА В. Брюховецького?»]
- 2102/@.** Кумець Н. Час плинний – Могилянка вічна: Енцикл. довід. з історії першого укр. вузу вмістив 1482 імені його видатних діячів та вихованців // Хрещатик. – 2002. – 28 лют. – С. 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/print/art/4098.html>
- 2103.** **Діаріуш президента НаУКМА:** Роздуми... Думки... Думи... – 2002. – № 2. – 28 лют. – 4 с. – **Із зм.:** «Відвертий діалог»: [радіопередача на 1-й програмі українського радіо; діалог вели лідер виборчого блоку «Наша Україна» Віктор Ющенко і президент НаУКМА.] – С. 1; Ліцензовано нову програму [з журналістики.] – (Див. також 1625, 1806, 2007/@, 2011, 2091, 3771, 3772.) – С. 1; Велика книга нашого народу [презентація енцикл. «Києво-Могилянська академія в іменах...»] – С. 2–3; Kyiv-Mohyla Foundation in the America. [12–18 лют. НаУКМА відвідав виконавчий директор КМФА п. Ігор Вислоцький.] – С. 3; Висновки робочої групи [для вивчення інноваційного досвіду в НаУКМА.] – С. 4; Херсонські зустрічі [19–21 лют. відбулися Дні Києво-Могилянської академії в Херсоні.] – С. 4; Наш кандидат – Остап Семерак [18 лют. відбулась зустріч співробітників і студентів НаУКМА з кандидатом у народні депутати від блоку Віктора Ющенка, випускником НаУКМА Остапом Семерак.] – С. 4.
- 2104.** Шумкова Н. Пробне тестування «Перевір себе» Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Помічник абітурієнта. – 2002. – № 2 (11). – С. 33–36. – [В. Б.: «Письмове анонімне тестування – це найоптимальніший спосіб перевірки знань і відбору абітурієнтів до вищих навчальних закладів». – С. 33.]

2105. A New Reference Work About the Kyiv-Mohyla Academy / Photo by S. Rosynsky // Welcome to Ukraine. – 2002. – № 2. – P. 65: photo: Viacheslav Briukhovetsky, president of NaUKMA, handing the certificate «Maecenas of Publication» on Yuriy Chopivsky, president of Chopivsky Family Foundation, member of the NaUKMA Board of Trustees.
2106. Шаповаленко Т. Світильник духу // Гостинний двір: Газета Подільської районної Ради у м. Києві. – К., 2002, лют. – № 3. – С. 3.
2107. Шаповаленко Т. Києво-Могилянська академія – в іменах // Літ. Україна. – 2002. – 7 берез. – С. 7.
2108. Жигун О. Духовні основи «Почайни» / Розмовляла Т. Шаповаленко // Слово Просвіти. – 2002. – Ч. 10, 8–14 берез. – С. 14: фото: Маєстро хору – Олександр Жигун та президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький разом з ювілярами. – [Інтерв'ю з худож. керівником хору НаУКМА «Почайна».]
2109. 11 березня 2002 р. – засідання круглого столу на тему «Стратегічні пріоритети управління розвитком України». – http://www.ln.com.ua/~smpru/what_did/i-2002.html – 11 берез. 2002 р. – (Див. також 2133.)
2110. Історія академії в іменах // Київ. вісн. – 2002. – 14 берез. – С. 4.
2111. Коваленко О. Енциклопедія до 10-ї річниці // Освіта України. – 2002. – 15 берез. – С. 4.
2112. В'ячеслав Брюховецький, президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Галицькі контракти. – 2002. – № 12. – С. 17. – [Відповідь на запитання часопису «Чи довіряєте ви бодай комусь у цій брудній кампанії, за кого віддали б свій голос?» «Незважаючи на цю брудну кампанію, я проголосував би навіть за кількох, якби була така можливість: за Ющенка, Тимошенко й Мороза. Чому? Ющенко – політик, якого Україна чекала 10 років, він здатен об'єднувати людей. Є такі люди, які кажуть “моя об'єднана партія найрозумніша і найкрасивіша”, а є люди, які кажуть: “так, ми різні, але мета в нас одна і давайте її досягати”. Тимошенко – це великий професіонал, вона має мужність і харизму, що потрібно Україні, де звикли плакати. Мороз – в аспекті політичного життя будь-якої країни повинні бути ліві погляди, і ця людина єдина в нашому лівому спектрі, яка вірить у те, що каже. 1998 року я голосував за РУХ».] – (Див. також 2109, 2133.)
2113. У Кабінеті Міністрів України // Наука сьогодні: Щотижнева оперативна інформація. – 2002. – № 11/50, 20 берез. – С. 1. – [В. Б. – член робочої групи з розробки проекту Концепції розвитку гуманітарної сфери, згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України.]
2114. Кравчук Л. Маємо те, що маємо: Спогади і роздуми. – К.: Століття, 2002. – 392 с.: іл. – [«12 лютого новоутворене товариство української мови, а наступного дня і пленум правління столичної філії Спілки письменників підтримали рішення зборів письменників про публікацію програми Руху в пресі. Але ЦК, і особливо Щербицький, висловилися категорично проти. Мені знов довелося взяти на себе функції посередника. Я переконав партійне керівництво дати згоду на оприлюднення документа. Але ЦК пішов на це лише за умови внесення у текст доволі суттєвих виправлень. Так що мені довелося переконувати й іншу сторону. Після того як Іван Драч, Дмитро Павличко, Борис Олійник, В'ячеслав Брюховецький та інші внесли необхідні зміни, 16 лютого текст був надрукований

- у «Літературній Україні». На що одразу, в притаманному їй стилі, відповіла партійна преса. Оскільки безпосередньо контактував з рухівцями я, то саме на мене обурені газетними нападками рухівці вихлюпнули весь свій праведний гнів. Але це вже був плюралізм, правда, регульований зверху. А незабаром, користуючися нагодою, звернулися за допомогою до Горбачова». – С. 19.] – (Див. також 0485.)
2115. Плющ В. Мов сонце в краплині води // Літ. Україна. – 2002. – 21 берез. – С. 1. – [До 75-річчя з дня виходу 1-го номера «Літ. України». Згадується проект Програми НР України, опрацьований В. Б., В. Дончиком, І. Драчем, Ю. Мушкетиком, Б. Олійником, Д. Павличком до першодруку в «Літературній Україні».] – (Див. також 0485.)
2116. Горловий М. Дорога в Україну: Спогади, поезії. – К.: Задруга, 2002. – 196 с.: іл. – Див. с. 64–65. – (Див. також 0497, 0505, 1263.)
2117. Скуратовский В. Люди света // Столич. новости. – 2002. – № 11, 26 марта – 1 апр. – С. 20. – Монологи. – [«Энциклопедия, по-видимому, главный жанр культуры. Так как эта книга вычитает из неё нашу субъективность, наши капризы перед лицом истины».]
2118. Николаевская «Могилянка» – 6 лет на пути создания классического университета // Горожанин (Миколаїв). – 2002. – № 1. – С. 28–29: фото: Президент Киево-Могилянской академии Вячеслав Степанович Брюховецкий [разом з В. Зубком та М. Бриком.] – [Интерв'ю з ректором Миколаївської філії НаУКМА Л. П. Клименком. Про В. Б. як автора ідеї створення комплексу університетів, про його високу оцінку успіхів МФ НаУКМА. – С. 28.]
2119. Марусик Я. Воскресіння інтелектуалів минулих століть // Дзеркало тижня. – 2002. – № 12, 29 берез. – 5 квіт. – С. 19.
- 2119/рус. Марусик Я. Воскресение интеллектуалов минувших веков // Зеркало недели. – 2002. – № 12, 29 марта – 5 апр. – С. 19.
2120. Угода про консолідацію заради майбутнього: Доктрина розвитку / Корпорація соціального проектування / В. Брюховецький, В. Ющенко, М. Попович, О. Пасхавер, Я. Яцків. – К., 2002. – 24 с. – Засади громадсько-політичного діалогу. – [Виклад виступу В. Б. Про В. Б. як члена Наглядової ради Корпорації соціального проектування. – С. 24.] – (Див. також 2013, 2014, 2016, 2017.)

Rumor publicus:

2238. Десятников В. Разговор должен идти на равных // Правда Украины, 2002, 23 жовт.
2121. Бойко О. Україна у 1985–1991 рр.: Основні тенденції суспільно-політичного розвитку / Нац. Академія Наук; Ін-т політ. і етнонаціональних досліджень. – К., 2002. – [Про участь В. Б. у створенні Народного Руху України. – С. 71, 72, 78, 80.] – (Див. також 0485.)
2122. Вячеслав Брюховецкий, президент НаУКМА: «Віктору Ющенку під силу об'єднати кращі сили нашого суспільства» / А. Смотрицький // Сіверщина. – 2002. – 29 берез. – С. 1.

2123. *Грищенко П.* Політологи підуть у школу політичної аналітики [НаУКМА] // Україна молода. – 2002. – 30 берез. – С. 3. – [Про заходи **В. Б.** для відкриття Школи та його переконання, що вона стане центром підготовки серйозних політичних аналітиків.]
2124. [Подяка студентів за відкриття магістерської програми з «Політичних наук і журналістики».] // Символ: Популярно-нерегулярне видання. – 2002. – № 2 (2), берез. – С. 1.
2125. *Несторенко П.* Слово про екслібрис та бібліотеку // Книжковий знак Наукової бібліотеки / Авт. ст. *В. Перевальський*; Упоряд.: *Н. В. Казакова, Т. О. Ярошенко*. – К.: Вид. дім «КМ Академія». – 2002. – С. 70–74. – [Згадка про одну із найбільших книжкових колекцій – колекцію **В. Б.** – С. 71.]
2126. МФ: від філії до університету // Могил. джерела / НаУКМА. – 2002. – № 5, берез. – С. 2. – [Про спільне засідання вчених рад НаУКМА та його Миколаїв. філії з питання підвищення статусу Миколаїв. філії – перетворення її на ун-т, а також перспективи подальшої співпраці. **В. Б.** переконав миколаївців у необхідності створення університету у Миколаєві й ухвалення його разом з НаУКМА та ще двома коледжами, Тернопільським і Кременецьким, у навчально-науковий комплекс «Києво-Могилянська академія». Пропозиція декана факультету природничих наук НаУКМА *В. Замостяна* дати майбутньому університету ім'я *П. Могили*.]
2127. Особові фонди Державного архіву Кіровоградської області: Довідник / Держ. комітет архівів України. Держ. архів Кіровоград. обл. – Кіровоград, 2002. – 92 с. – (Сер.: «Архівні зібрання України: Спец. довід.»). – [Листи **В. Б.** (1981–1988) до *В. Ф. Кобзаря*. – С. 32.]
2128. Свято душі // Могил. джерела / НаУКМА. – 2002. – № 5, берез. – С. 4. – [Про урочистості з нагоди 15-річчя заснування хор. капели НаУКМА «Почайна» в Нац. опер. театрі. Привітання **В. Б.** ювілярів та художнього керівника хорової капели *О. Жигуна*.]
2129. *Роднєнок А.* Академія очима колегіантів. 1. Перше побачення // Могил. джерела / НаУКМА. – 2002. – № 5, берез. – С. 5: фото: На згадку про зустріч. – [Про відвідини НаУКМА делегацією з Херсон. колегіуму ім. *Є. Маланюка* і зустріч з **В. Б.**.]
2130. *Латишина К.* Третій день – найбільш вражаючий // Могил. джерела / НаУКМА. – 2002. – № 5, берез. – С. 5. – [Про відвідини НаУКМА делегацією з Херсон. колегіуму ім. *Є. Маланюка* і зустріч з **В. Б.**.]
2131. *Білоцерківська Г.* Свіжий струмінь в академічній річці. Роменський колегіум імені Петра Калнишевського. Нова віха в житті школи // Могил. джерела / НаУКМА. – 2002. – № 5, берез. – С. 9–10: фото: [**В. Б.** підписує Угоду.] – [Про участь **В. Б.** у відкритті та підписанні Угоди про відкриття Роменського колегіуму ім. *П. Калнишевського*.]
2132. «Справляє приголомшуюче враження» / Інтерв'ю з докт. іст. наук, проф. *Н. Яковенко* провела *Т. Шаповаленко* // Слово Просвіти. – 2002. – Ч. 13, 29 берез. – 4 квіт. – С. 11.
2133. **Діаріюш президента НаУКМА:** Роздуми... Думки... Думи... – 2002. – № 3. – 31 берез. – 4 с. – **Із зм.:** Стратегія для України [*президент НаУКМА*

- взяв участь у засіданні круглого столу «Стратегічні пріоритети управління розвитком України».] – С. 1. – (Див. також 2109.); Чи довіряєте ви бодай комусь у цій брудній кампанії, за кого віддали б свій голос? [Відповідь президента НаУКМА на запитання редакції газ. «Галицькі контракти». – 2002. – № 12.] – С. 1; Школа політичної аналітики в НаУКМА [28 берез. в УНІАН відбулася презентація Школи політичної аналітики.] – С. 1; Кому віділлються сльози директора? [Президент НаУКМА В. Б. виступав від блоку В. Ющенка «Наша Україна» на Рівненщині.] – С. 2; Початки важливої програми [про перспективи відкриття магістер. прогр. з охорони громад. здоров'я в НаУКМА]. – С. 3; Магістеріум як структура. – С. 3; Глянь на воду та на свою вроду [соціолог. дослідж. серед студ. про НаУКМА.] – С. 3; Новий університет [Миколаїв. держ. гуманіт. ун-т ім. П. Могили.] – С. 3; Історико-антропологічний «проприв» [27 берез. відбулася презентація кн. проф. Н. Яковенко «Паралельний світ».] – С. 3; Що примушує зупинитися... [про виставку терноп. маляра Б. Ткачука у Галереї мистецтв НаУКМА.] – С. 4; [Різне.] – С. 4.
2134. Сафонова А. Особливості поетичного стилю Ліни Костенко // Дивослово. – 2002. – № 3. – С. 30–32. – Див. с. 30.
- 2135/@. Падалко В. «Час плинний – Києво-Могилянська академія вічна...» // Кн. огляд. – 2002. – № 3 (39). – С. 19–21. – Видавнича хроніка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.web-standart.net/magaz.php?aid=3349> – [Про В. Б. як президента НаУКМА і ред. вид., одного із авторів ст. до енцикл., його плани на майбутнє – видати продовження енцикл., яке буде присвячене періоду Київ. духовн. акад. (1819–1918).]
2136. Виборчий блок політичних партій «Блок Віктора Ющенка “Наша Україна”». – <http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC49V?kodvid=400&kodpart=194> – [Про В. Б. як уповноважену особу «Блоку Віктора Ющенка» по багатомандатному виборчому округу.]
2137. Могилянська преса – двигель прогресса // Колега: Несвідома газета студентів НаУКМА. – 2002. – # 30, квіт. – С. 1. – Підпис: Н. Шумкова, Віце-президент Відділу перспективного розвитку (передрук з «Академічної пилорами»). – [«Однією з найважливіших є “Діареуш” (видання медпункту НаУКМА), завданням якого є підтримувати (переважно морально) здоров'я наших викладачів та студентів».]
2138. Марусик Я. Воскресіння інтелектуалів минулих століть // Уряд. кур'єр. – 2002. – 5 квіт. – С. 8. – [Слова В. Б. про значення видання для кожної людини, «щоб відчутти силу духу свого народу. І тоді багато проблем нашої рабської ментальності відійде на другий план».]
2139. Клименко В. Книжки взяли, письменників забули: 3 4 по 24 квітня у Москві проходять Дні української книги // Україна молода. – 2002. – 9 квіт. – С. 12. – [Про зустріч з президентом НаУКМА В. Б. та презентацію енциклопедії «Києво-Могилянська академія в іменах...» у програвмі Днів.]
- 2140/@. У Москві триває місячник української книжки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/4874.html> – 10 квіт. 2002 р.

- 2141/@. В Москві відбувся урочистий вечір, присвячений 80-річчю Бібліотеки Української Літератури. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brama.com/news/press/020420moscow.html> – 20 квіт. 2002 р. – [«Вечір відкрився своєрідним “Словом про Україну”, яке виголосив президент Національного університету “Києво-Могилянська академія”, доктор філологічних наук В’ячеслав Брюховецький».] – <http://www.kreschatic.kiev.ua/print/art/16537.html>
2142. Купко Д. Репетиція вступу до «Могилянки» // Вечір. Київ. – 2002. – 19 квіт. – С. 11. – Освіта. – [Про новий проект «Освітніх студій Києво-Могилянської академії» «Перевір себе». Під час дня відкритих дверей можна потримати у руках валюту НаУКМА – «брюхи» та поспілкуватися з президентом НаУКМА.] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., **1008/р.**, **1053**, **1057**, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, **1875**, 2032/@, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
2143. Бажал А. Дух букви // Дзеркало тижня. – 2002. – № 15, 20–26 квіт. – С. 17. – [Про презентацію часопису «І» в НаУКМА і виступ В. Б. про часопис, «який ми давно й добре знаємо, з яким плідно співпрацюємо».]
- 2143/рус. Бажал А. Дух буквы // Зеркало недели. – 2002. – № 15, 20–26 апр. – С. 17.
2144. Іщенко Я. Енциклопедичне видання – «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.» // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: 36. наук. праць на пошану відомого вченого, історика-українознавця, акад. Української Могилянсько-Мазепинської Академії наук (м. Оттава, Канада) Ярослава Івановича Дзири: У 2-х ч. – К., 2002. – Ч. 2 / НАН України. Ін-т історії України. Відділ спец. іст. дисциплін. – С. 432–433.
2145. Карлсон про Карла XII // Україна молода. – 2002. – 24 квіт. – С. 5. – [Про презентацію 22 квіт. у Конгрегаційній залі НаУКМА книжки швед. дослідниці, проф. Упсальського ун-ту Оси Карлсон «Карл XII» за участю Надзвичайного та Повноважного Посла Швеції в Україні О. Петерсона, д. і. н. Ю. Мичика, к. і. н. В. Станіславського, історика, редактора «Сіверянського літопису» С. Павленка. В. Б. разом із паном Оке Петерсоном відкрили презентацію.]
- 2146/с. Юрій Шевельов (Шерех) [Некролог] // Літ. Україна. – 2002. – 25 квіт. – С. 8. – Підписи: М. Жулинський, І. Дзюба, В. Брюховецький та ін.
2147. Белова Ю. І., Лисий І. Я. Літературно-критичні студії М. Зерова 1920-х років: засади європеїзму // Магістеріум. Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Вип. 8: Літературознавчі студії / НаУКМА. – К.: Stylos, 2002. – С. 27–44. – Див. с. 39.
2148. Рік України в Росії // Свобода (США). – 2002. – 26 квіт. – С. 14. – Підпис: Рада Об’єднання українців в Росії. – [Про участь В. Б. у відзначенні 80-річчя Бібліотеки української літератури в Москві.]
2149. Діаріюш президента НаУКМА: Роздуми... Думки... Думи... – 2002. – № 4. – 30 квіт. – 4 с. – Із зм.: Москвіада на українському тлі, або Як відбувається участь... [про участь В. Б. у днях укр. книги в рамках III Конгресу українців Росії.] – С. 1; Карлос Паскуаль у НаУКМА. – С. 2;

...У наступ з актового залу «Києво-Могилянки» [17 квіт. у НаУКМА відбулася зустріч з переможцями укр. виборів – представниками блоку «Наша Україна».] – С. 2; Про батьків перемоги... [23 січ. 1992 р. міністром оборони України прийнято рішення про передачу приміщень відродженій Академії.] – С. 2; Свято зі Львова [Видавці часопису «Ї» в НаУКМА.] – С. 2; День відкритих дверей. – С. 2; «Професія – ректор» [13 і 14 квіт. на УТ-1 і УТ-2 відбулися ток-шоу з цією назвою.] – С. 3; Подарунок для ансамблю. – С. 3; Кому до 25... [Інтерв'ю президента НаУКМА на 1-му каналі укр. радіо.] – С. 3; Семінар і роздуми [2–8 квіт. президент НаУКМА брав участь у семінарі-практикумі Глобальної асоціації тестових технологій поблизу Відня.] – С. 3; Нові призначення, зустрічі. – С. 3; Відгуки, оцінки, відповіді. – С. 3; Помер Юрій Шевельов... [перший Почесний професор НаУКМА.] – С. 4; Король Карл XII і гетьман Мазепа [презентація дослідження «Карл XVII» Оси Карлсон у НаУКМА.] – С. 4; Ультрафізм лінії й тіні: [Про виставку графіки Ігоря Цикури в НаУКМА.] – С. 4.

Rumor publicus:

3436. Кочубей О. Перший у світі офорт на бересті // Робіт. газ., 2006, 30 верес.
2150. Мицик Ю. А. Вшановуючи Мазепу та Карла XII // Наука і суспільство. – 2002. – № 5/6. – С. 37–39. – [Про участь В. Б. у презентації книжки О. Карлсон «Карл XII».]
2151. Upholding Spiritual Traditions / Interviewed by Marysia Horobets the NUKMA President Vyacheslav Bryukhovetsky // Welcome to Ukraine. – 2002. – № 3–4. – Р. 74–76: photo: The NUKMA President Vyacheslav Bryukhovetsky. – Р. 75; Prince Charles, a guest of NUKMA [разом з В. Б.]; Jean Cretien, the Prime Minister of Canada at the National University of Kyiv-Mohyla Academy [разом з В. Б.] – Р. 76.
2152. Гнатюк І. Бездоріжжя [Книга споминів]. – Х.: Майдан, 2002. – 240 с.: іл. – [Про В. Б. – С. 217: «Особливо часто приходиться на згадку один незабутній вечір в його [Бориса Харчука] здається, третій кімнаті шостого корпусу, де якимось після вечері були зібралися на посиденьки В'ячеслав Брюховецький, Микола Лукаш і я з Борисом, посиділи, поговорили, а там невідь-звідки з'явилася плящина якоїсь випивки, сяка-така закуска, і ми вчотирьох засілилися до першої ночі. То було щось таке безпосереднє, сердечне, щире, що словами його не передати: були Лукашеві мудрі оповідання про цікаві бувальщини, й глибокі дискусії Харчука з Брюховецьким – безоглядні, відверті, незважаючи на те, що хтось міг під вікном їх підслухати, і веселі дружні жарти зі сміхом, і правдиві народні пісні, яких мені не доводилося чути раніше; Брюховецького й Лукаша природа обдарувала такими співучими, чистими голосами, що могли б їм позаздрити й відомі артисти; не відставав і Харчук, підтримуючи їх і зливаючись з ними своїм баритоном. Я затамував дихання й, забувши про все на світі, зачаровано слухав їхній спів і розчинявся у ньому душою, здивований і зворушений. Так чергували співи й поважні розмови із жартами й легким чаркуванням до пізнього часу – ніхто не думав про відпочинок для завтрашньої праці й нікому не хотілося спати, – всі чотири чули таке душевне споріднення, яке, може, раз на віку буває.

Потім учотирьох ми ще збиралися в тій самій кімнаті, але такого неповторного настрою, такого солодкого чару пісні й розмови більше нам не вдалось пережити. Якось недавно був я зустрівся з В'ячеславом Брюховецьким, і він, згадавши той вечір, сказав, що і йому такої сердечної, душевно теплої взаємності ні раніше, ні потім зазнати в житті не пощастило ні разу...»]

2152/р. • ЛУКАШ (ШКІЦИ ЗГАДОК): рефлексії (2002)

Попереду бачу Миколу Лукаша – без пальта (кажуть, що цей переслідуваний бодямичалими-юркобезздиками, геніальний перекладач тоді й не мав пальта), у дешевенькому спортивному костюмчику з витягнутими колінами, шия утеплена шарфом, на голові в'язана шапочка. Лечу на лижах від першого корпусу Будинку творчості в Ірпені – до центральної алеї. Лижник з мене не дуже, хоча щодня тої сніжної зими їздив до лісу. Відчуваю, що загальмувати не зможу, зіб'ю Миколу Олексійовича, треба б падати, аби зупинитися... Коли на лісній гірці – то просто. Встав, обтрусився, і знову ти, як усі. А тут же падати на перетині багатьох очей в'їдливих словоплітунів-письменників, кпинів наберешся ввечері в їдальні, як Бровко реп'яхів... Приймаю блискавичне рішення зробити якісь неймовірний віраж з підстрибом, але не зганьбитися падінням і не зачепити Лукаша. Вдається! Пролітаю повз широко розкриті очі за грубими скельцями окулярів – Лукаш майже по коліна вскочив у сніг і аж по-дитячому наївно й захоплено дивиться на мене. Зате потім постійно він підкреслював, який Брюховецький вдатний лижник, ніхто з ним не зрівняється, він сам бачив. Хоч насправді це я бачив, як він віртуозно врятувався від зіткнення.

З Миколою Олексійовичем ми спілкувалися переважно в Ірпені. Так склалося. Його тоді почали допускати до Будинку творчості. Працював, наскільки пригадую із розмов, над «Дон Кіхотом». Я саме в ті роки, коли важко було писати щось про літературу, вирішив зробити серію інтерв'ю просто з людьми талановитими. В тих журналістських матеріалах не раз ішлося й про перекладацьку діяльність – у розмовах з Борисом Теном, Василем Мисиком, Степаном Ковганюком. Хотілося провести такі бесіди також з Миколою Лукашем та Григорієм Кочуром, найкращими нашими «товмачами», але, на жаль, тоді це було заказано – ні їх самих, ні про них нічого не дозволено друкувати. Микола Олексійович підійшов якось до мене, сказав, що читав ці інтерв'ю. Й поцікавився, наскільки я серйозно займаюсь перекладом. Я відповів, що цим не займаюся. Що, до мого глибокого здивування, Лукаш заперечив, бо він, виявляється, пам'ятає два мої друковані в «Літературній Україні» переклади – з англійської і польської мов. Я був вражений, але пояснив, що це принагідно, але серйозно перекладом я навряд чи займаюся... «Даремно» – резюмував Лукаш. Більше про це не говорили.

Одної зими склався гарний ірпінський гурт, де я був наймолодшим, але прийнятим до товариства беззастережно – Борис Харчук, Іван Гнатюк, Микола Лукаш і я. Збиралися по вечері або у Харчука, або у Гнатюка – розмови точилися далеко за північ. Час був паскудний, проте якийсь перспективний: ми бачили неясні обриси майбутнього краху комуністичного раю, вірили в це однастайно як у річ об'єктивно зумовлену. Вишукували аргументи, дедалі переконливіші й переконливіші для нас. Лише Лукаш у побудові цих візій якось не дуже активно брав участь, просто слухав, мудро посміхаючись, ніби утаємничений у щось, що нам, затятим сперечальникам (не між собою, а з агонізуючим режимом), не випадало зрозуміти. Він пожвавлювався, коли традиційно по-українськи переходили до співів. Іван Гнатюк привозив завжди сулію свого виробництва горілки – чистісінької як кришталь, міцнющої як «холера», потрібної перегонки за спеціальним рецептом. Лукаш дуже поважав той напій з Іванових запасів. Випивав трошки, ніби аж священнодіяв. Поки ми похапливо запивали-загризали той

десь під 70° пекельний трунок, він прислуховувався до його пекучого руху в тілі. А якось запитав, чи ми хоч усвідомлюємо, що вживаємо. Що? Самогонку. Міцну самогонку. Ні, поважно пояснював Лукаш, це горілка, приготовлена за спеціальним козацьким рецептом, він про це знає достеменно. І відає, як цей ґатунок горілки називається: Запрідух! А потім починали співати. Лукаш знав силу-силенну пісень, яких ми ніколи й не чули. Але що дивовижно, з ним було легко співати навіть мені, хоч я до того й не вельми вдався. Не знаю чим це пояснити, але разом з Харчуком ми ніби не підспівували йому, а витягали на світ Божий із якоїсь своєї пра-ґенної підсвідомості знані колись кимось і в таємничий спосіб передані нам пісні. Може, звідти й мовні розкоші Лукаша?!

Загалом здавалося, що для Миколи Олексійовича не існувало жодних лінгвістичних таємниць у багатьох мовах. Він міг про це оповідати з такими нюансами й натхненням, що слухати б годинами.

Був доброю й уважною людиною, але різкою, нищівною навіть, коли йшлося про нелюбих йому типів. За це й переслідувала його влада. Яюсь в ірпінській їдальні письменники спостерігали таку сценку. Вальжно, намагаючись привернути до себе якнайбільше уваги, заходить один фаворний завжди діяч від літературознавства, полоніст, а за сумісництвом тоді критик «неокласиків». Побачивши Миколу Олексійовича, який скромненько споживав за кутковим столиком свій борщик, академічний панок (вони, якщо не помиляюся, разом навчалися в університеті чи, принаймні, були знайомі ще з університетських років) голосно, щоб усі чули, помічає Лукаша: «О, Миколо, й ти тут?» І роззирається навколо (кого ще треба зауважити?). Лукаш, хоч і опальний, але ціну йому знали всі академічні «шишки». Проте можуть бути в їдальні й поважніші особи, які потребують уже не зверхньої, а підкреслено-услесливої уваги. Не помітивши таких, бо майже всуціль обідала тоді літературна шпана, подібна мені, діяч знову-таки на весь голос повертається до Лукаша:

– Вітаю, вітаю. От ти, Миколо, знаєш стільки мов. А скажи, чому в мене таке прізвище. Чи я з яких інших країв? Так ніби ж з діда-прадіда українця.

– Українець ти, Гришо.

– Можеш пояснити моє прізвище?

– Твій далекий прародич, колін шість-сім тому, був у Києво-Могилянській академії.

– То так! Мій рід нерядовий! Але до чого тут прізвище?

– Бо прізвиська спудеї давали один одному латиною, якою навчалися. Твого прародича нарекли Vervex'ом. А тоді пройшло звичайне в таких випадках спрощення. Ти ж філолог, розумієш. От і маєш своє прізвище...

– А що воно означає?

– Ти, Гришо, замість Зерова на замовлення батькувати, вивчив би латину, як він. Баран це, Гришо.

Філолог-полоніст, почервонівши, щось негарне каже на свого Лукаша. Та той навздогін:

– Гришо, вибач. Я не зовсім точно переклав.

Зупинився, дивиться з підозрою, але все ж іще з майже безнадійним сподіванням. А Лукаш:

– То не просто баран, а виложений баран, вихолощений – валах, по нашому... З відрізнаними яйцями.

Ох, і реготала письменницька братія тиждень!

Проте найчастіше згадується мені одна дивовижна полілінгвістична бесіда Миколи Олексійовича з Григорієм Порфіровичем Кочуром. Я заходив до Кочура в його ірпінський будинок з розкішною бібліотекою читати рідкісні журнали, книжки – саме почав

працювати над творчістю Зерова. Застаю там Лукаша. Спостерігаю, відриваючись від сторінок, за двома заглибленими в читання метрами – пергаментний Кочур і опасистий Лукаш. Світ, отой що за вікном, з літературними чварами, наклепами, з навколописьменницьким заграванням до влади, з тиражами, з розміром гонорарів, з путівками до піцунда, для них не існує. Вони щось читають. Мовчки. Лише інколи хтось промовить якесь чужоземне слово, а інший щось у відповідь, достеменно знаючи, про що йдеться. І тоді піднімуть свої високочолі голови у згоді про щось, очищене від буденщини, про таємничу ірраціональність, якої непосвяченому мені несила збагнути... Розумів лише, що йшлося про речі істотні. Не менше години вели вони такий діалог з якихось лише пари десятків слів, і я трепетно боявся їх перервати недоречною реплікою. Отак і зараз вони десь в інших Універсумах спілкуються не словами вимовленими, а видобутими з глибин свого світу, чистого, глибокого, чесного.

2153. *Pavlychko, D. Ukrainian National Idea / Photos by Ui. Timochko // Welcome to Ukraine. – 2002. – № 3–4. – P. 78–84: photo: Professor Vyacheslav Bryukhovetsky, President of the NUKMA; Victor Yushchenko, head of the Nasha Ukraina parlametary faction and honorary doctor of NUKMA; and Vadym Zubko, NUKMA Vice-president – P. 83.*

2154. *Мацера С. 29/3 – День природничника // Символ. – 2002. – № 3 (3), квіт. – С. 1–2. – [Розповідь В. П. Замостяна про обставини запрошення його на роботу в Академію та про ідею створення медичного факультету – «Це наш біль з Брюховецьким». – С. 2.]*

2155. Лицар правди і добра: (Бібліогр. покажч. творів та літ-ри про Григора Тютюнника) / Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2002. – С. 32–33.

2156. *Пахльовська О. Це Академія? // Політика і культура. – 2002. – № 16, 14–29 трав. – С. 54. – [Роздуми у зв'язку з виходом у світ енциклопедії «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.». «3 незалежністю України Києво-Могилянська академія була відроджена як Школа. І не йдеться насамперед про структуру. Академія була відроджена насамперед – як філософська концепція.*

І ця концепція з самого початку мала опертя в індивідуальності. Відтак від першого її капітана – В'ячеслава Брюховецького – до сьогодні вже численних його соратників і однодумців, колег і студентів – Києво-Могилянська академія є органічно структурованим простором індивідуальності. Цей простір розширюється, зміцнюється, пульсує новими емоціями, ідеями, імпрезами та проектами. Але в центрі всіх її трансформацій стоїть особистість, яка зуміла поєднати фантазмагоричне марення Утопії з жорсткою дисципліною Дії.

Особистість народила Академію – і Академія народила особистість. Десятилітній досвід Академії доводить, що особистість, коли зважується кинути виклик Історії, здатна цю Історію трансформувати. А основний механізм трансформації в стінах Академії – мужність повернути до життя знищений цивілізаційний спадок, але не як ностальгійний пам'ятник, а як живу інтелектуальну матерію.

Тому й за кордонами України сьогодні Академія стала чи не основною точкою відліку української комунікативної науки, реально, а не риторично здатної на пропозитивну співпрацю, на паритетний діалог, на ініціативну дію».]

2157/с. Твори Ю. Шевельова стали класикою славістики // Свобода (США). – 2002. – 17 трав. – С. 4. – Підпис: *В. Брюховецький, М. Брик, В. Моренець, Л. Масенко.*

2158. Скуратівський В. Альтернатива новому часу // Дзеркало тижня. – 2002. – № 19, 25–31 трав. – С. 18.
- 2158/рус. Скуратовский В. Альтернатива новому времени // Зеркало недели. – 2002. – № 19, 25–31 мая. – С. 18.
2159. Василенко К. Фінал «LG “Еврика!”» назве володаря 32 тисяч доларів // День. – 2002. – 31 трав. – С. 17. – Імідж-інформація. – [В. Б. – експерт фіналу: з хімії.]
- 2159/рус. Василенко Е. Финал «LG “Эврика!”» назовёт обладателя 32 тысяч долларов // День. – 2002. – 31 мая. – С. 17.
2160. Наукові записки НаУКМА. – Т. 19: Філологічні науки. – К.: Стилос, 2001 // Критика. – 2002. – Трав. – Рік VI. – Число 5. – С. 36.
2161. EERC ззовні // Сучасний економіст. – 2002. – № 7, весна–літо. – С. 9.
- 2161/engl. Thoughts on EERC // New Economist. – 2002. – № 7, Spring–Summer. – P. 9.
2162. Коропецький І.-С. Вища економічна освіта // Коропецький І.-С. Таке собі життя. – Elkins Park, PA, 2002. – С. 67–70. – Ксерокс. – На правах рукопису. – [Про спробу створити при НаУКМА graduate studies з економіки й непрості стосунки з В. Б. – президентом НаУКМА, який віддав перевагу співпраці з EERC. – С. 68.]
2163. Панченко В. Слайди з Юрієм Шевельовим // Література плюс. – 2002. – № 5 (40). – С. 1. – [Про поїздку О. Зуєвського у складі групи учасників I Конгресу Міжнародної асоціації українців на «хутір Брюховецького».] – (Див. також 0688, 1392, 2363.)

Rumor publicus:

3667. Олег Зуєвський: «Я входжу в храм...». – К., 2007, див. № 608.
2164. Діаріюш президента НаУКМА: Роздуми... Думки... Думи.... – 2002. – № 5. – 31 трав. – 4 с. – **Із зм.:** Вітаємо великого прихильника НаУКМА Дмитра Павличка: 16 трав. йому вручено Почесний докторат Варшав. ун-ту [Лист-подяка ректору Варшав. ун-ту проф. Р. Венгленському «за високе відзначення видатного українця Дмитра Павличка».] – С. 1; Свято історичної пам'яті [Про презентацію енцикл. «Києво-Могилянська академія в іменах...» та привітання ветеранів Великої Вітчизняної війни зі святом Перемоги.] – С. 1; Ніжна квітка ромену... [Колегіум ім. П. Калнишевського.] – С. 2; Кавказьке освітнє коло [Про відкриття колегіуму в м. Тбілісі.] – С. 2; Невідворотне передчуття біди... [Враження від відвідання Чорнобильської зони.] – С. 3; Ностальгія за Альма Матер [Перша зустріч випускників НаУКМА.] – С. 3; [Різне.] – С. 4.
2165. Янкова Н. Університет, який студенти називають «Могилою» / Інтерв'ю з ректором Миколаївської філії НаУКМА (МФ НаУКМА) Л. П. Клименком // Молодь України. – 2002. – 4 черв. – С. 2. – Alma mater. – [«Ми здійснюємо ту концепцію, яка була висунута президентом НаУКМА ще 1991 року: академія – це комплекс окремих університетів. Тому сьогодні, ставши університетом, ми не залишаємо академії. Уже підписано угоду про створення комплексу “Києво-Могилянська академія”, до якої входить наш вуз. Тобто ми залишаємося частиною оригінального навчального закладу, але набуємо більшої автономії.»]

2166. На адресу 35-ї Конвенції надійшли привіти від [...] Національного університету «Києво-Могилянська академія» (президент – Вячеслав Брюховецький...) // Свобода (США). – 2002. – 7 червня. – С. 8.
2167. Greetings received by UNA on the occasion of its convention // The Ukr. Weekly. – 2002. – # 23, June 9. – P. 11, 14, 15. – [В. Б. – С. 14.]
2168. Шаповаленко Т. Знайомтесь: Жорж Ніва / Фото О. Кутлахметова // Слово Просвіти. – 2002. – Ч. 24, 14–20 черв. – С. 5. – Інформаційний простір. – [Видат. європ. славіст, академік Європ. Академії (Лондон), проф. Женев. ун-ту, президент Міжнар. Женевських Зустрічей і почесний член багатьох європ. ун-тів Ж. Ніва 3 червня ц. р. став почесним доктором НаУКМА, з яким давно співпрацює як активний член Міжнар. консультативної Ради. Про виступи В. Б. на запрошення Ж. Ніва з доповідями на авторитетних міжнародних форумах у Женеві.]
2169. Академия широких взглядов. Вячеслав Брюховецкий: «В идеальном университете обязательными для изучения должны быть языки, математика и музыка» / Б. Радченко // Київській ТелеграфЪ. – 2002. – 17–23 июня. – С. 24–25: фото: Вячеслав Брюховецкий. – Alma Mater.
2170. Бричук К. Любіть Україну: під таким гаслом уже п'ять років працює у столиці Громадський фонд Святого Андрія Первозванного // Робіт. газ. – 2002. – 19 черв. – С. 2. – [Про нагородження В. Б. відзнакою Фонду.]
- 2170/рус. Бричук К. Любите Украину: под таким лозунгом уже пять лет работает в столице Общественный фонд Святого Андрея Первозванного // Рабочая газ. – 2002. – 19 июня. – С. 2.
2171. Діяння фонду угодні Всевишньому. Нагороджені Відзнакою фонду святого Андрія Первозванного 2002 року // Вечір. Київ. – 2002. – 20 черв. – С. 3. – [Про нагородження В. Б.]
2172. Приймак Г. Готуємось до свята Г. Сковороди // Свобода (США). – 2002. – 21 черв. – С. 9. – [В. Б. – почесний член Історико-філософського товариства ім. Григорія Сковороди у Річмонді.]
2173. Совість України проти виправлення підручників з української історії // Сіверщина. – 2002. – 26 черв. – С. 1. – [В. Б. серед українських істориків, інтелігенції та представників громадськості, хто підписав відкритого листа Президенту, голові Верховної Ради та Прем'єр-міністру України з приводу загрози політичного перегляду української історії України. Листа розміщено на вільному Форумі сайту «Майдан».]
2174. Мазурін М. Британська медіаініціатива / Фото А. Медзика // День. – 2002. – 26 черв. – С. 2: фото: Прибічники «Медіареформ: зліва направо – президент НаУКМА Вячеслав Брюховецький, Надзвичайний і Повноважний Посол Великої Британії в Україні Роланд Сміт і керівник проекту професор Іан Еліот. – [Про презентацію Центру медіареформ, який є частиною проекту «Медіареформи», підтриманого урядом Великої Британії; у проекті беруть участь НаУКМА, на базі якого і створюється Центр, а також Незалежна асоціація радіомовників.]
- 2174/рус. Мазурин М. Британская медиаинициатива // День. – 2002. – 26 июня. – С. 2.

2175. *Мирослав Маринович*: Український Католицький Університет не відбратиме студентів за конфесією... / Розмовляла *Л. Головата* // Поступ. – 2002. – № 92, 27 черв. – 3 лип. – С. 6. – [Про інавгурацію УКУ 29 червня 2002 р. у Львові. Думка **В. Б.**, який «вважає новостворений заклад найуспішнішим проектом у царині освіти України».]
- 2175а. *Ярошенко Т.* Книжкова колекція Петра Одарченка // Укр. культура. – 2002. – № 4/5. – С. 32. – Україна і світ.
2176. Театральні діячі усіх країн, єднайтеся! / Матеріал підготувала *Ю. Сердюкова* // Кіно-Театр. – 2002. – № 3. – С. 5. – [Український центр Міжнародного інституту театру 18 лютого зареєстрований як Міжнародна благодійна організація (засновники: *Л. Кадирова*, президент фонду «Культура України і світ», *В. Мищенко та В. Б.*)]
2177. Ми вистраждали свій ідеал // Академ. панорама / НаУКМА. – 2002. – Черв. – С. 1: фото: [**В. Б.**]; колаж: [**В. Б. із студентами.**] – Колонка Президента. – 10 років відродженій Академії. – (Див. також **2201, 2203.**)
2178. *Яворська О.* Приємні сюрпризи «декатешників» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2002. – Черв. – С. 6. – [Про участь **В. Б.** у презентації факультету інформатики.]
2179. *Струк О.* Місце зустрічі змінити не можна // Академ. панорама / НаУКМА. – 2002. – Черв. – С. 1, 5: [Фотоколаж.] – [Про виступ **В. Б.** на зустрічі з випускниками НаУКМА.]
2180. Не чекати манни з неба... / *А. Гороховський* // Час і Події (Чикаго). – 2001. – # 124, черв. – С. 6. – [Запитання: «Мені відомо, що Ви були одним із фундаторів Руху, найбільш масової організації в Україні. Хотів би отримати, як кажуть, з перших рук інформацію про те, що сталося в Русі?»]
Відповідь **В. Б.**: «Програма Руху творилася в моїй хаті, там же, між іншим була створена програма відродження Києво-Могилянської академії. З самого початку я заявив, що політичною діяльністю не займаюся, а працюватиму в Русі до часу проведення його першого з'їзду. Всю організаційну роботу на тому з'їзді виконував я. Про це знали ті, хто створював Рух і ті, хто боровся з ним. На першому з'їзді я був головою Секретаріату, а після того відмовився від будь-яких посад. Що ж стосується подальшої долі Руху, то повинен відверто сказати, що Чорновіл неправильно оцінював ситуацію, коли він говорив, що йде боротьба за трон. Не це було визначальним у тому розколі, який стався. Я дуже поважаю Чорновола, вважаю його одним з найвидатніших діячів України, разом з тим, вважаю, що він зробив кілька кардинальних помилок і тому ситуація розколу Руху у великій мірі пов'язана з ним. Сьогодні замість єдиного масового Руху існують чотири об'єднання, які іменують себе Рухом».]

2181/х. • ХОРОШИЙ БОРЩ ЛАРИСИ...: хуторизми (4 липня 2002 р.)

Хороший борщ Лариси, свіжий часник і цибуля, поміркована чарка, от такий цей хутір. Після галасу і шуму різноманітних столиць цей ваш хутір втілює розгублену рівновагу, котру шалений темп життя зрушує з рівноваги і належного місця. Отакий цей хутір – джерело спокійної енергії. Жаль лише, що так жарко було вчора і сьогодні.

Ігор В[ислоцький]

2182. *Таран Л.* Їхнє гасло – не піддаватися метушні // Вечір. Київ. – 2002. – 3 лип. – С. 1, 6: фото: Ольга, Лариса та Вячеслав Брюховецькі на презентації свіжого числа журналу «Кіно-Театр». Хто може критикувати президента. – [Про сім'ю Брюховецьких і продовження традицій українських родин, які вбачали покликання в служінні своєму народові.]
2183. *Жовта І.* Обличчя кожного випускника Києво-Могилянки століттями пам'ятатимуть в альма-матер / Фото *В. Соловійова* // Освіта України. – 2002. – 5 лип. – С. 4: фото: Вячеслав Брюховецький; Улюблений символ академії – черепашка Альма. – [Про виступ **В. Б.** перед випускниками, зокрема: «Ви наближаєтеся у своїй кількості до тієї критичної маси, яка потрібна, щоб наша держава нарешті стала багатою, вільною і українською».]
2184. Interview: Cardinal Husar speaks on UGCC's new projects // The Ukr. Weekly. – 2002. – # 27, July 7. – P. 3. – [«Yesterday, as I sat next to the president of Kyiv-Mohyla Academy (Dr. Viacheslav Briukhovetsky) I told him that perhaps he should consider making his school a center of Orthodox study, a center of theology. He told me that he is very interested in doing so, but it is a matter of money».]
2185. *Коваленко О.* Підтримати студентську наукову творчість // Освіта України. – 2002. – 9 лип. – С. 2. – [Про привітання **В. Б.** лауреатів конкурсу «Студентська наукова творчість – Україні».]
2186. Критична грань буття України // Америка (Філядельфія, США). – 2002. – 13 лип. – С. 13, 17. – (Див. також **2051, 2208.**)
2187. **Діаріюш президента НАУКМА:** Роздуми... Думки... Думи... – 2002. – № 6. – 14 лип. – 4 с. – **Із зм.:** І знову бонет на мудрій голові Сковороди [Конвокація – 2002.] – С. 1; Водинадцятье... [Вступне тестування – 2002.] – С. 1; [7 черв. НАУКМА відвідав *О. Антонович.*] – С. 2; Почесний доктор [Жорж Ніва з лекцією «Парки і городи Європи» в НАУКМА.] – С. 2; Визнання [ШСР ім. *В. І. Полтавця* прийнята до Європейської асоціації школі. соц. роботи.] – С. 2; Відзначення. – С. 2; Медіареформи [при Школі журналістики НАУКМА відкрито Центр медіареформ.] – С. 2; Зустрічі [Президент НАУКМА зустрічався з *п. В. Міллером, п. Б. Мейнесом, п. Л. Майсеком.*] – С. 3; Вчена Рада [Текст листів до *О. Омельченка та Л. Кучми.*] – С. 3; Академічна конференція [28 черв. схвалено «Стратегію розвитку НАУКМА на 2002–2007 рр.»] – С. 3–4; Новий Університет [президент НАУКМА взяв участь в інавгурації Укр. Католиц. Університету у Львові.] – С. 4; Як у Китаї [Враження від поїздки президента НАУКМА до Китаю.] – С. 4.
2188. *Знахорук В.* Вячеслав Брюховецький, президент Києво-Могилянської академії: До 55-річчя з дня народження // Культура і життя. – 2002. – 17 лип. – С. 2: фото: **[В. Б. дає інтерв'ю.]**
2189. *Шаповаленко Т.* За один день стаєш студентом Могилянки / Фото *С. Божка* // Вечір. Київ. – 2002. – 18 лип. – С. 2. – Некорумпований прийом студентів можливий! – [Думки **В. Б.** з приводу системи вступного тестування: «Нинішня система вступного тестування, яку тут сповідають впродовж десяти років, “спрацювала” бездоганно».]
2190. *Унгурян О.* Лина Костенко: «Только очень смелый человек мог предложить руку и сердце такой “крамольной” женщине, как я...» // Факты

- и комментарии. – 2002. – 19 июля. – С. 5–6. – [Згадка про реакцію М. Доленга на роман «Маруся Чурай».]
2191. Махун С. Ювілей Переяславської ради – відзначаємо чи святкуємо? // День. – 2002. – 19 лип. – С. 20. – [Цит. відкритий лист до Президента України з приводу відзначення 350-ї річниці Переяславської ради, який підписали: д-р іст. наук Я. Дашкевич, президент НаУКМА В. Б., д-р іст. наук Н. Яковенко, д-р іст. наук Ю. Шаповал, д-р філос. наук В. Горський та ін.]
- 2191/рус. Махун С. Юбилей Переяславской Рады – отмечаем или празднуем? // День. – 2002. – 19 июля. – С. 20.
2192. В'ячеслав Брюховецький: «Відродження Києво-Могилянської академії сьогодні було б неможливим» / В. Юрчишина // Столиця. – 2002. – № 29, 19–25 лип. – С. 6: фото: [В. Б.] – Гість редакції. – (Див. також 2205/а, 3665/70.)
2193. Аверченко Д. Тестування. Дубль одинадцятий / Фото Д. Аверченко та С. Божка // Дзеркало тижня. – 2002. – № 28, 27 лип. – 2 серп. – С. 13: фото: Іде перевірка тестів. Заповнені аркуші рахує президент НаУКМА В. Брюховецький. – [Про вступ. тестування та публіч. перевірку тестів, якою керує В. Б.]
- 2193/рус. Аверченко Д. Тестирование. Дубль одиннадцатый // Зеркало недели. – 2002. – № 28, 27 июля – 2 авг. – С. 13.
2194. Berdychowska, B. Szalony pomysł Władysława Briuchowieckiego // Tygodnik Powszechny: Katolickie pismo społeczno-kulturalne. – Kraków. – 2002. – 28 Lipca. – S. 6: Na zdjęciu: Władysław Briuchowiecki. – [Становлення та розвиток НаУКМА: «Nowoczesny uniwersytet, jakim jest odrodzona Akademia Kijowsko-Mohylańska, to wielki, symboliczny sukces w tym biednym kraju, mającym dziś tyle problemów wewnętrznych».] – (Див. також 3194, 3665/20.)

Rumor publicus:

2200. [Про нарис Б. Бердиховської «Божевільна ідея В'ячеслава Брюховецького», опубл. у «Tygodnik Powszechny»] // Критика, 2002, ч. 7–8, див. с. 37.
2195. Бабошин І. Феномен самвидаву в НаУКМА // Колега: Орган студ. колегії. – 2002, липень. – С. 7. – [«Так», «Муза», «Засада», «The Strangers' Newspaper», «Zmist», «Ваґант», «Центр Європи», «ВікНочі» («Ча Сонця», «Химерні Реверанси Юності»), «Поки на Platz'у», «Вихухоль. Газета луганської духовності», «Колега», «Підземний Перехід», «Братська Могила», «Робот», «СамВидат», «Юний Сквородіанень», «ССХfiles», «Ліхтарі», «Contraceptia», «ВісникСК», «Конгреґація», «Чорні двері», «Чернетка», «Еліпс», «Могилянська Криця», «Альма», «Символ», «Майдан-Могилянка» – все це назви студентських видань (у порядку появи) різного калібру, які довший чи коротший час існували в НаУКМА. Навіщо їх стільки, звідки вони беруться і куди зникають?» Про розмаїття й багатство студентської преси (понад 20 назв), яке зумовлено феноменальністю НаУКМА в цілому і є, на думку автора, складною формою самовиявлення; про підтримку з боку В. Б.]

2196. Кризь призму славетних імен / Участь у розмові беруть В. Брюховецький, І. Дзюба, В. Шевчук, О. Пахльовська / А. Білан // Укр. культура. – 2002. – № 7. – С. 13. – [Про вихід у світ енциклопедії «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.».]
2197. Кризь призму славетних імен / А. Білан // Укр. культура. – 2002. – № 7. – С. 13. – [«Задум створити енциклопедію Києво-Могилянської академії виник майже одночасно з ідеєю відтворити нашу славу alma mater... Ми започатковуємо новий проект – створення енциклопедії Київської духовної академії. Щоб показати неперервність нашого інтелектуального розвитку, щоб не дати спекулювати нашими національними здобутками.»]

2198/х. • **ВІД СІНОВАЛУ ДО АКАДЕМІЇ...:**
хуторизми (10 серпня 2002 р.)

Від сіновалу до Академії (в такому порядку). Дорогі мої, дякую за ваш маленький рай серед щоденного сучасного пекла! Я вас дуже люблю, – і як мало тих людей, яким сьогодні можна це сказати! Дякую, що ви є!

Оксана Пахльовська,
11.08.2002.

«Втомилась я від філіалів пекла».

А тут у Вас – як у раю.

О, і Оксануля про це написала. Бо правда. Дякую

Ліна Костенко
10.VIII.2002 р.

2199. Луньова В. Михайло Чемберджі: «Я не хвилююся за Мистецтво! Я хвилююся за нас» // Кіно-Театр. – 2002. – № 4. – С. 8–11. – [Про підтримку В. Б. створення Дитячої академії мистецтв Михайлом Чемберджі. – С. 8.]
2200. [Про нарис Б. Бердиховської «Божевільна ідея В'ячеслава Брюховецького», опубл. у «Tygodnik Powszechny».] // Критика. – 2002. – Ч. 7–8, лип. – серп. – С. 37: фото: Wiachesław Briuchowiecki.
2201. В'ячеслав Брюховецький: «Ми вистраждали свій ідеал» / В. Грабовський // Уряд. кур'єр. – 2002. – 23 серп. – С. 8–9. – (Див. також 2177, 2203.)
2202. Розумний Я. Найновіша Україна: не піддаватися на провокації // Свобода (США). – 2002. – 23 серп. – С. 9. – [В основі статті – виступ проф. Я. Розумного на дискусії «Політична й економічна ситуація в Україні після останніх парламентських виборів в опінії українських учених США й Канади». «Була еuforia, а справжнього патріотизму не було, бо національна гідність, національний розум і «апіта heroіca» нації пропали в тюрмах і засланнях. Цю проблему порушив надалі в газеті «Свобода» президент Національного університету «Києво-Могилянська академія», д-р Вячеслав Брюховецький. Він докоряє національно-демократичному рухові 1990-х років за те, що вони не зуміли взяти владу у свої руки. Складалося враження, каже В. Брюховецький, що вони тієї влади не хотіли.»]

- 2203.** В'ячеслав Брюховецький: «Ми вистраждали свій ідеал» / *В. Грабовський* // Слово Просвіти. – 2002. – Ч. 34, 23–29 серп. – С. 11: фото: [В. Б.] – [В. Б.: «Я справді точно знаю, що відроджений Національний університет “Києво-Могилянська академія”, вступивши в друге своє десятиріччя, стане ще відчутнішою допомогою Україні в демократизації суспільства й реформуванні державних інститутів, економіки... Так було у минулому, коли створення Реєстру козацтва 1649 року, прийняття Маніфесту-звернення до європейських держав, Гадяцька угода 1657 року, Конституція Орлика сприймалися сертифікатами державного мислення, генерованими Академією, так має тривати й нині, коли саме синівська турбота про Вітчизну визначатиме її майбутнє. Ми вистраждали свій ідеал, і я пишаюсь цим».] – (Див. також **2177, 2201.**)
- 2204.** Гром'як Р. Літературознавча компаративістика та перекладознавство: дотичність, перетини, колізії // Слово і час. – 2002. – № 8. – С. 49–58. – Див. с. 52.
- 2205/(@).** Відродження Києво-Могилянської академії сьогодні було б неможливим. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-107-a-.html – (Див. також **2192, 3665/70.**)
- 2206.** Скупейко Л., Дончик В. «Слово і час»: сторінки українського літературознавства // Слово і час. – 2002. – № 8. – С. 7–18.
- 2207.** Потапін Ю. Альма-матер українського ренесансу / Фото С. Россінського // Україна молода. – 2002. – 22 серп. – С. 12: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький.
- 2208.** Критична грань буття України // Мета (Філядельфія, США). – 2002. – Серп. – верес. – № 383. – С. 1, 7. – [Про сучас. стан в укр. політиці, підтримка позиції Віктора Ющенка.] – (Див. також **2051, 2186.**)
- 2209.** У «Могилянці» навчання творче / А. Шурін // Київ сьогодні. – 2002. – Ч. 30 (54), 30 серп. – 6 верес. – С. 12: фото: [В. Б.] – [«Через адміністративну роботу вже давно не займаюся науковою діяльністю. Однак недавно західні фахівці почули про одну мою ідею, яка ще не реалізована. Мені негайно запропонували вигідний контракт, та я відмовився. Але вони просто не здалися й тиснули далі. Мовляв, мало грошей?! Що ж, давайте розмовляти далі. Ясна річ, я нікуди не поїхав, проте ніколи не засуджував би молодого вченого, якщо б він погодився на таке».]
- 2210.** До могилянців // Календар-довідник: 2002–2003 навчальний рік / НаУКМА. – К., 2002. – С. 6–7: фото; С. 37: Перший день зустрічі випускників (18 травня 2002 року). – (Див. також **3665/61.**)
- 2211.** 1 вересня – інавгураційна лекція Почесного професора НаУКМА, відомого українського політичного та громадського діяча, поета Дмитра Павличка «Українська національна ідея» // Академічна панорама: 10 подій із 100 / НаУКМА. – 2002. – груд. – С. 1: фото: В'ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА, вручає Дмитру Павличку диплом Почесного професора НаУКМА.
- 2212.** Дмитренко Н. Ідея для спудеїв: Першокурсників Могилянки одразу «підкували» національно // Україна молода. – 2002. – 3 верес. – С. 8: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький. – [Вітання від Президента НаУКМА В. Б., лідера «Нашої України» В. Ющенка, голови Фондації «Києво-Могилянська академія» (США) І. Вислоцького, почесного професора НаУКМА Д. Павличка.]

2213. Шаповаленко Т. Стати спудеєм Києво-Могилянки непросто / Фото С. Росинського // Освіта України. – 2002. – 3 верес. – С. 7: фото: [В. Б. під час посвяти у спудеї.] – [Про привітання президента НаУКМА В. Б., зокрема його тезу про те, що університет стає ще відчутнішою підмогою в демократизації суспільства.]
2214. Права людини в Україні: Програма міжнар. конф., м. Київ, 4–5 верес. 2002 р. = Human rights in Ukraine: Program of the International Conf., Kyiv 4–5 Sept. 2002 / НаУКМА. Міжнар. каф. ЮНЕСКО, Міжнар. благод. фонд відродження Києво-Могилянської академії, Т-во конфліктологів України, Міжнар. фонд «Відродження»; За підтримки програми «Демократичні гранти відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні». – К., 2002. – 30 с. – [Подяка «за всебічну допомогу в організації та проведенні конференції керівництву НаУКМА». – С. 5; Про вітальне слово В. Б. – С. 9; У списку офіційних учасників конференції – В. Б. – С. 23.]
2215. Шаповаленко Т. Усе починається з посвяти / Світлини С. Росинського // Слово Просвіти. – 2002. – Ч. 36, 6–12 верес. – С. 6: фото: Президент НаУКМА вітає Почесного професора Д. Павличка. – [Лідер блоку «Наша Україна» В. Ющенко, голова Фундації «Києво-Могилянська академія» (США) І. Вислоцький, поет та громадський діяч Д. Павличко привітали 31 серп. 552 першокурсників бакалаврату та 296 – магістеріуму.]
2216. Leadership Through Education: Building of Democratic, Open, Prosperous and Healthy Society // The Ukr. Weekly. – 2002. – # 36, Sept. 8. – Р. 8.
2217. National University of Kyiv Mohyla Academy // The Ukr. Weekly. – 2002. – # 36, Sept. 8. – Р. 8. – [Zbigniew Brzezinski, US National Security Advisor: «I am amazed by the progress that has taken place at the Kyiv-Mohyla Academy. There is a true renaissance of independent Ukrainian intellectual life»; Madeleine Albright, US Secretary of State: «I wanted to speak here because the history of the Academy is intertwined with the history of Ukraine itself. Here, it is easy to see that it was one of the greatest cultural centers in Europe, and we can be sure that it will return to its former glory».]
2218. Даценко К. О правах человека замолвили слово: В Киеве состоялась Международная научно-практическая конференция «Права человека на Украине» // Юрид. практика. – 2002. – № 37 (247). – 10 сент. – С. 9. – Права человека. – [В. Б. відкрив пленарне засідання конференції.]
- 2219/①. Незмінні ідеали Могилянки / Бесіду веда Т. Шаповаленко // Свобода (США). – 2002. – 13 верес. – С. 14: фото: Вячеслав Брюховецький. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-78-a.html
2220. Смирнов А. Вячеслав Брюховецкий. Президент Национального университета Киево-Могилянская академия // Корреспондент. – 2002. – № 26, 20 сент. – С. 24–25: фото: [В. Б.] – ТОП-100. – [«Этот человек в 1991 году создал первый независимый университет Украины – Киево-Могилянскую академию, которая уже через год стала вузом, воспитывающим национальную элиту. Отказаться от политической карьеры в Украине могут немногие. Вячеславу Брюховецкому в 1989 году предлагали стать одним из

руководителей Народного Руха Украины. Но он, стоявший у истоков этого движения, стать политическим деятелем не захотел. “Я решил воспитывать политиков, а не быть политиком”, – говорит Брюховецкий...

...Прогноз Корреспондента. “Брюховецкий и дальше будет тесно связан с Киево-Могилянской академией. Он продолжит создавать филиалы академии (сейчас есть филиал в Николаеве и несколько колледжумов в других регионах Украины, в процессе создания – Таврийский университет в Симферополе). От политики будет дистанцироваться, по крайней мере, до выборов Президента Украины в 2004 году. Симпатии Брюховецкого на стороне Виктора Ющенко, которого он станет активно поддерживать. В случае избрания Ющенко президентом – имеет шанс возглавить Министерство образования. Если президентом станет кто-то из окружения Леонида Кучмы, продолжит работу в академии”...]

- 2221.** Вячеслав Брюховецкий: «Ми маємо створити умови, за яких людина вибухне відчуттям свободи» / *Т. Шаповаленко* // *Дзеркало тижня*. – 2002. – № 36, 21–27 верес. – С. 14. – Пріоритети. [«Людину можна навчити майже всього. ...Не можна навчити лише двох речей. Таланту – це світлий дар Божий, який людині дається незбагненою вищою силою. Не можна навчити любити свободу. Хоч скільки пояснюй рабові, який прекрасний у неї смак, – не збагне. Проте тільки в університеті можна створити живу атмосферу, в якій людина відчує свій талант, збагне єдино можливу “сродність” (за Сковородою) своєї душі до певного способу життя і до загальнолюдських цінностей. І тільки в університеті можна створити умови, за яких людина вибухне відчуттям свободи, прийме його як самодостатню й нічим незамінну внутрішню потребу. Як пуп’янок троянди вибухає квіткою. Це великі ідеали університету. І ми йдемо до них послідовно, наполегливо. Як казав Микола Зеров – “неспішною ходою пілігрима”»...]

Rumor publicus:

3625. [Обговорення на форумі «Дзеркала тижня»] – <http://www.zn.ua/3000/3300/36139/>

- 2221/рус.** Вячеслав Брюховецкий: «Мы должны создать условия, в которых человек взорвётся ощущением свободы» // *Зеркало недели*. – 2002. – № 36, 21–27 сент. – С. 14.
- 2222.** *Бондаренко С.* Пиршество для интеллекта // *Киев. вед.* – 2002. – 23 сент. – С. 3: фото: Сергеем Аверинцеву пришёлся по душе диалог со студентами «Могилянки» [за *С. Аверинцевим «приховується» В. Б.*] – [Про публічну лекцію *С. Аверинцева в НАУКМА.*]
- 2223.** *Киево-Могилянська Фундація Америки. Національний університет «Киево-Могилянська академія».* Тези виступу д-ра В. С. Брюховецького, президента НАУКМА // *Свобода (США)*. – 2002. – 27 верес. – С. 18.
- 2224.** *Часто П.* Книга пресвітлих імен // *Свобода (США)*. – 2002. – 27 верес. – С. 19.
- 2225.** *Leadership Through Education: Building of Democratic, Open, Prosperous and Healthy Society* // *The Ukr. Weekly*. – 2002. – # 39, Sept. 29. – P. 22.

2226. National University of Kyiv Mohyla Academy Educates the Future Leaders of Ukraine // The Ukr. Weekly. – 2002. – # 39, Sept. 29. – P. 22. – [«There is no greater issue today in Ukraine, than the education of a new generation of leaders that will promote an open society based on democratic principals, that will improve the quality of life for future generations».]
2227. Щастя стати жертвою успіху... // Слово і час. – 2002. – № 9. – С. 68–70. – Осередки філології. – [НаУКМА відзначає своє перше десятиріччя – відновлення освітнього закладу.]
2228. Гудзик К. «Дух і літера» часу // День. – 2002. – 4 жов. – С. 8. – [Відкриття меморіальної дошки Глаголевим у НаУКМА.]
- 2228/рус. Гудзик К. «Дух і літера» времени // День. – 2002. – 4 окт. – С. 8.
- 2228/engl. Gudzyk, K. The «Spirit and Letter» of the Times // The Day: Weekly Digest. – 2002. – Oct. 15. – P. 7.
2229. Відкриття пам'ятної дошки протоієрею Олександром та протоієрею Олексієм Глаголевим / Виступили: В. Брюховецький, М. Брик, Т. Балабушевич, Л. Фінберг та ін. // Дух і Літера. – № 9–10 / НаУКМА. Центр європ. гуманіт. дослідж. – К., 2002. – С. 215–228. – [Виступ В. Б. – С. 215.]
2230. Kozak, Ch. Newly elected UNA executives hold first meeting // The Ukr. Weekly. – 2002. – # 40, Oct. 6. – P. 1, 5. – [«A meeting was scheduled with Dr. Viacheslav Briukhovetsky, however, due to his sudden illness was postponed». – P. 5.]
2231. Дмитренко Н. Десять років у «Могилі»: Києво-Могилянська академія святкує свій перший ювілей з «ВВ» // Україна молода. – 2002. – 15 жовт. – С. 8. – 3 днем народження! – [Про святкування 10-ліття відродження КМА і перше нагородження Медаллю Св. Петра Могили згідно із Суплікою першою. «Сьогодні НаУКМА вважається одним із найкращих навчальних закладів України. Могилянці люблять хизуватися демократичністю своєї академії: на пари їм вільно ходити, так само як і на акції громадської непокори. Вони друкують власну валюту – «брюхи» (на честь незмінного Президента Вячеслава Брюховецького) – витрачають їх на літри пива і тарелі кулішу, щоб потім донеохочу «відірватися» під шалені ритми найкращої світової музики».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)

2232/т. • СУПЛІКА ПЕРША: текст

Про нагородження медаллю Петра Могили Національного університету Києво-Могилянська академія, якою віншуються особи, що зробили видатний внесок у розбудову національної освіти, науки і духовності.

АПОЛОГІЯ

З пожухлої осінньої височини долинув розпачливо-закличний звук. Згряя сірих гусей навскоси пересікала крутий поворот Дніпра біля хутора Дивосил, прямуючи на південь, до вирію. У грузькому після дощів дворі троє свійських гусей роздратовано зафел'готили, витягнувши шії і вдивляючись у недосяжне небо. Щось прадавнє зворухнулося в їхньому естві тривогою і притлумленими пориваннями.

Гортанный звук знов упав на землю. Й обважнілі білі птахи раптом кинулися з місця і, чимдуж вимахуючи крилами, побігли через захаращений двір, намагаючися зірватися у небо. Наштовхнулися на дровітню, розвернулися і знову спробували розігнатися. Але попереду був перехняблений пліт. Їхні крила тремтіли у незвіданій жазі, щось хиже проривалося крізь зсудомлено розкриті дзьоби.

А зграя диких гусей повільно й велично пропливала над притихлою землею, що вже розродилася врожаєм і приречено заніміла в передчутті білого покрову зими.

Свійські гуси ніби охляли й понуро почввали до корита, повного добірного зерна зі щедрої руки господаря. Зрештою, їм було тут, на хуторі, не так уже й погано. А дикі? То хай летять, якщо їм так прагнеться...

А горда зграя знавіснелих у жадобі свободи, прекрасних у вільному польоті птахів непоспішливо долала свій далекий виснажливий шлях. Щоб навесні вертатися знову. Бо немає у будь-якої живої істоти більших приваб, як смак свободи і почуття любові до рідного краю.

Так і ми, люди, в своєму житті або здійсмаємося вгору й під прискаленим прицілом мисливця відчуваємо себе вільними й сповненими любові. Або стоїмо біля корита, ситі й угодовані, сліпо не відаючи, що таки у нашого щедрого господаря десь у повітрі лежить нагострена сокира...

Я низько схиляюся перед усіма вами, з прекрасної романтичної зграї НаУКМА, перед усіма, хто віддав перевагу у своїй долі вільному, хоч і небезпечному, польоту. Ми сповна пізнали радість перемог, у тому числі й перемоги над собою. Ми сповна пізнали гіркоту поразок і втрат, але не зчерствіли душею й не озлобилися розумом. Це велике щастя. Й ім'я цьому щастю – НаУКМА.

ГРАТУЛЯЦІЯ

Назву перших, без кого наш політ не був би таким прекрасним.

Галшка Гулевичівна

Валерій Євгенович Хмелько, доктор філософських наук

Вілен Сергійович Горський, доктор філософських наук

Ніна Іванівна Тоцька, доктор філологічних наук

Віталій Павлович Замостян, доктор медичних наук

Євгенія Іванівна Онищенко, заслужений економіст України

Олександр Володимирович Ковальчук, директор Києво-Могилянського колегіуму

Ігор Демидович Пасічник, ректор Національного університету «Острозька академія»

Микола Володимирович Грищук, проректор Національного університету «Острозька академія»

Леонід Павлович Клименко, ректор Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили

Олександр Павлович Мещанінов, проректор Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили

Підписано власноруч президентом НаУКМА 15 жовтня 2002 року

2233. Цитадель європейського духу і українського просвітництва / Л. Рябоконь // День. – 2002. – 16 жовт. – С. 1. – [Про святкування 10-ліття відродження КМА, акцію «Чистий Сковорода», театр «LUDUS».]

2233/рус. Цитадель европейского духа и украинского просвещения / Л. Рябоконь // День. – 2002. – 16 окт. – С. 1.

2234. *Михайло Брик*: «Принципом “Могилянки” є відсутність будь-яких пільг»/ Розмовляв *С. Махун* / Фото *М. Лазаренка* // *День*. – 2002. – 16 жовт. – С. 4: фото: Автор Указу про створення НаУКМА, перший президент України Леонід Кравчук, президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький і патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет. – Актуальне інтерв'ю.
- 2234/рус. *Михаил Брик*: «Принципом “Могилянки” есть отсутствие каких-либо льгот» // *День*. – 2002. – 16 окт. – С. 4.
- 2234/engl. *Mykhailo Bryk*, «The Main Principle of Kyiv Mohyla University is Absence of Any Privileges» // *The Day: Weekly Digest*. – 2002. – Oct. 22. – P. 5.

2234/р. • ФОТО: рефлексії (2003)

Фото як фото – у цій книжці подібних згадано не одну сотню... А втім не виходить з голови почути тоді розмова, поки ми чекали початку дійства «Чистий Скорохода». Колишній президент України, котрий на той час уже став одним з ідейних очільників СДПУ нульової, переконував Патріарха, високу духовну особу, щоб той вплинув на священика, котрий будучи народним депутатом не хотів підтримувати медведчуківську політичну лінію. «А ми за це забезпечимо фінансову підтримку вашій церкві», – з притиском наголошував Кравчук на слові «вашій». І не соромився, що поруч стоїть стороння до цього торгу людина... Тобто, я це просто фізично відчув, так поводитися в тогочасних політичних тусовках стало звичайною справою.

Треба віддати належне Патріарху Філарету, який дипломатично-благородно відхилив цю пропозицію.

2235. «В достатку вчених людей...». Києво-Могилянська академія: десята річниця відродження / *Н. Сандрович* // *Сільські вісті*. – 2002. – 17 жовт. – С. 2. – [Інтерв'ю з **В. Б.**, частково.]
2236. *Світлик О.* Ми безсмертні, поки жива музика // *Слово Просвіти*. – 2002. – Ч. 42, 18–24 жовт. – С. 9. – Еліта. – [Про мист.-просвіт. «зустріч у колі друзів» з *Є. Станковичем* у НаУКМА в рамках артклубу «Полілог», зорганізованого нар. артисткою *Л. Кадировою*. Про підтримку президента НаУКМА **В. Б.** давнього творчого задуму *Л. Кадирової* щодо створення артклубу.]
2237. Києво-Могилянська Фондація Америки. Національний університет «Києво-Могилянська академія»: [Тези виступу **В. Б.**] – http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-70-a-.html
2238. *Десятников В.* Разговор должен идти на равных // *Правда Украины*. – 2002. – 23 окт. – С. 2.
2239. *Нечипоренко Ю.* Віват, Академія! // *Говорить і показує Україна*. – 2002. – 24 жовт. – С. 10. – [На честь 10-річчя відродження Києво-Могилянської академії. Про **В. Б.** як ініціатора руху за відродження КМА, про команду **В. Б.**, яка прийняла перших 200 студентів; про урочистий вечір на честь 10-річчя відродження академії, який вів **В. Б.**; про гроші академії «брюхи».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., **1008/р.**, **1053**, **1057**, **1442**, **1523/@**, **1584**, **1586**, **1587**, **1665**, **1676**, **1689**, **1875**, **2032/@**, **2142**, **2231**, **2452**, **3045**, **3056**, **3443**, **3445**, **3576**, **3742**, **3744**, **3980**, **4021**.)

2240. *Доронюк І.* Враження – незабутні // *Голос Опілля*. – 2002. – 26 жовт. – С. 3.
2241. Слово до спудей // *Могилянська криця: Спец. вип. / Спудейське Братство НАУКМА*. – 2002. – № 6, жовт. – С. 2.
2242. *Семків Р.* Дещо з найстарішої історії Спудейського Братства // *Могилянська криця: Спец. вип. / Спудейське Братство НАУКМА*. – 2002. – № 6, жовт. – С. 2–3. – [Про участь **В. Б.** в першому віче Братства у листопаді 1997 р.]
2243. [Ми вдячні благодійникам Києво-Могилянської академії: Галшці Гулевичівні, Петру Могилі, Івану Мазепі, В'ячеславу Брюховецькому та їхнім однодумцям.] // *Вісн. СК*. – 2002. – № 16, жовт. – С. 4.
2244. Вступаючи у друге десятиліття / *Світлина Ю. Паніна* // *Академ. панорама / НАУКМА*. – 2002. – Жовт. – С. 1: фото: [**В. Б.**] – [**В. Б.**: «...Ідея відродження Києво-Могилянської академії щаслива в тому сенсі, що вона виникла дуже вчасно і нам вдалося її реалізувати. На пірроку раніше – за існування Радянського Союзу – зробити це було неможливо, а на рік пізніше – тим більше, бо бізнесові структури прокинулись і почали все скуповувати. Отже, в долі України і, мабуть, моїх колег було запрограмовано відродження нашого закладу. Через 13 років буде 400-ліття Києво-Могилянської академії. Я певен, що тоді президентом України буде випускник НАУКМА».]
2245. *Струк О.* Дарунок «Почайни» до 10-ліття Академії // *Академ. панорама / НАУКМА*. – 2002. – Жовт. – С. 7: фото. – [«Без «Почайни» академія не відбулася би», – так високо оцінив **В. Б.** роботу колективу хорової капели «Почайна» НАУКМА та її художнього керівника й диригента *О. Жигуна*.]
2246. Упоряд.: *Вернадський В.* Українське питання і російська громадськість / Публ., передм. *В. Брюховецького*; Пер. *Н. Білоцерківець* // *Урок української*. – 2002. – № 10. – С. 57–61.
2247. Українець ренесансного виміру // *Урок української*. – 2002. – № 10. – С. 57. – Підпис: *В. Брюховецький*, д. філол. наук, 1988. – [*В. І. Вернадський*.]
2248. *Viacheslav Bryukhovetsky* // *Eastern Economist: Ukr. First Business and Investment Weekly*. – 2002. – Vol. 9. – Oct. 28 – Nov. 3. – P. 5: photo: [**В. Б.**] – [*Коротка біограф. довідка*.]
2249. *Viacheslav Bryukhovetsky*: An independent state cannot be built by uneducated people // *Eastern Economist: Ukr. First Business and Investment Weekly*. – 2002. – Vol. 9. – # 40, Oct. 28 – Nov. 3. – P. 5–6: photo [**В. Б.**] – The 4th microphone.
2250. *Литовченко Т.* Відроджений осередок духовності. Києво-Могилянська академія відзначила одразу два ювілеї // *Політика і культура*. – 2002. – № 39, 29 жовт. – 4 листоп. – С. 42. – Тема. – [370-річчя об'єднання Братської та Лаврської шкіл в Києво-Могилянській колегіум і 10-річчя відродження Національного університету «Києво-Могилянська академія». **В. Б.**: «Десять років – це і небагато, і багато водночас. Отже, такий ювілей є маленьким кроком у майбутнє. Найголовніше полягає в тому, що справдилася ідея, яку ми хотіли реалізувати від початку. В цьому – запорука наших майбутніх успіхів. Отож бажаю успіхів усім-усім!»]

2251. All Saints...: The University of Kiev-Mohyla Academy // Leipzig Lerche. – 2002. – № 17. – С. 6–7.
2252. Гудзик К. Обмін «Україна – США» на шляху до Європи / Фото О. Васильєва // День. – 2002. – 13 листоп. – С. 5. – [Інтерв'ю з М. Переймою. Про поїздки В. Б. до США як фулбрайтівського лауреата.]
- 2252/рус. Гудзик К. Обмен «Украина – США» на пути в Европу // День. – 2002. – 13 ноября. – С. 5.
- 2252/engl. Gudzyk K. Ukraine – U. S. Exchange: On the road to Europe // The Day: Weekly Digest. – 2002. – Nov. 19. – P. 5.
2253. Розбицька Є. Оплески підтверджують успіх / Фото С. Росінського, Ю. Паніна // Молода гвардія. – 2002. – № 1 (001), 15 листоп. – С. 6. – Арт-хвиля. – [Інтерв'ю з художнім керівником театру НаУКМА «Ludus» А. Петровим: «Створити в “Могилянці” студентський театр вирішив президент Академії В'ячеслав Брюховецький (хоч, як відомо, НаУКМА ніяк не театральний ВНЗ). На початку 90-х років він запросив Анатолія Петрова, художнього керівника Київського експериментального театру, стати режисером нового аматорського студентського театру. Чому “Ludus”? – це назва перших давньогрецьких театрів».]
2254. МIRONENKO I. Що під силу Богові і людям? Кроки становлення української школи-колегіуму в Алушті // Кримська світлиця. – 2002. – 22 листоп. – С. 4. – Освіта.
2255. Самореалізація особистості – головний принцип Академії / Інтерв'ю провели С. Погоріла, А. Бажал // Україна BUSINESS. – 2002. – № 46, 22–29 листоп. – С. 4–5: фото: В'ячеслав Брюховецький. – Алгоритми Могилянки. – [«Є одна цікава річ: принцип, який ми задекларували і якого дотримуємось, – принцип вільного творчого навчання, або як це звучить англійською, – Liberal Arts Education – застосовувався у КМА ще у XVII столітті, звичайно, у своєму тогочасному вигляді. Це, між іншим, і американці підтверджують, – таке навчання, крім КМА, застосовувалося в єзуїтських колегіумах. Потім цей принцип перейшов за океан, трансформувався, набув американізованих рис, а тепер, можна сказати, повернувся назад і пристосувався до сьогоденних потреб України».]
2256. Кулиняк Д. Унікальна енциклопедія // Шлях перемоги. – 2002. – 28 листоп. – 4 груд. – С. 14.
2257. Стратегічна маршрутизація: Новий міжнародний проект Могилянки. Українські компанії отримують доступ до унікальної методики стратегічної маршрутизації // Академ. панорама / НаУКМА. – 2002. – Груд. – С. 2. – Подія року. – [Про семінар для керівників компаній «Стимулювання та управління інноваціями», 2–3 груд. 2002 р., Києво-Могилянської бізнес-школи (kmbs) та Центру Управління технологіями та інноваціями (СТІМ) Northwestern University. Комент. В. Б., І. Вислоцького, президента Києво-Могилянської фундації Америки, П. Шеремети, декана Києво-Могилянської бізнес-школи (kmbs). В. Б.: «...Багато є цікавих закладів, з якими можна співпрацювати, але напрацювання центру Управління технологіями та інноваціями (СТІМ) Northwestern University, його бізнес-школа сьогодні дуже актуальні для України. Зокрема, нові динамічні управлінські технології в бізнесі. Наша бізнес-школа готова їх вивчати. Тому сьогодні ми починаємо новий етап багато-

- річної програми і переходимо до конкретних справ. Є й інша спонука. Ми працюватимемо не з середнім університетом, яких вистачає в Америці, а одним із кращих університетів США. Тому попереду в нас багато цікавих пропозицій для українського бізнесу, потенційно сильного, але ослабленого з багатьох причин».]
2258. *Selyutina S.* KMBS, Northwestern unite to innovate: Teaching innovation to business leaders is partnership's focus» / Photo by *N. Kravchuk* // *Kyiv Post*. – 2002. – Dec. 5th. – P. 11B.: photo: Northwestern University's Michael Radnor and Kyiv-Mohyla Academy President Vyacheslav Briukhovetsky cut a cake during ceremonies announcing a new partnership between the universities' business schools.
2259. Pillars of wisdom at the Kyiv-Mohyla Academy // *Kyiv Weekly*. – 2002. – Dec. 6. – P. 4: photo: The brains behind Bryukhovetsky's bulava!
2260. Києво-Могилянська фундація Америки // *Свобода (США)*. – 2002. – 6 груд. – С. 16: фото: [В. Б.] – (Див. також 2263.)
2261. Досягнути рівня передової світової освіти – мета другого десятиріччя // *Свобода (США)*. – 2002. – 6 груд. – С. 16: фото: Д-р В'ячеслав Брюховецький, амбасадор Віліям Міллер, амбасадор Борис Тарасюк, д-р Майкл Раднор, Ігор Вислоцький на засіданні Ради Директорів у Вашингтоні. – [В. Б.: «...В умовах сучасної України, коли в останні роки відбувся відхід від національних цінностей, коли заохочувалися посередність і догідливість, коли процвітали лицемірство і цинізм, не просто лишатися на позиціях вірності ідеалам просвітництва та гуманізму, ідеалам пошуку істини, ідеалам демократії. Я пишаюся тим, що колектив НаУКМА ніколи не зрадив собі, не пішов на поклін до властимущих і до "казнокрадущих"... Багатьох дивують, а багатьох і дратують наші успіхи... Ми працюємо чесно і знаємо, що хочемо».]
2262. National University of Kyiv Mohyla Academy and Northwestern University announce partnership // *The Ukr. Weekly*. – 2002. – # 49, Dec. 8. – P. 3. – [Думки В. Б. щодо розвитку бізнесу в Україні та співпрацю між бізнес-школою НаУКМА та Центром менеджменту технологій та інновацій Північно-західного університету США.]
2263. Kyiv Mohyla Foundation of America // *The Ukr. Weekly*. – 2002. – # 36, Dec. 8. – P. 10: photo: Viacheslav Briukhovetsky, President NaUKMA. – [Borys Tarasyuk: «I am convinced that the rebirth of the Kyiv Mohyla is one of the most important intellectual benefits acquired by Ukraine as a result of its independence»; Carlos Pascual: «The Kyiv Mohyla Academy stands as a pillar of Ukraine, a country of paradoxes, a country of many parallel realities».] – (Див. також 2260.)

2263/t. • KYIV MOHYLA FOUNDATION OF AMERICA: text

Few would disagree with the ancient aphorism that a position of power is taken by force, but maintained by wisdom. The Ukraine that we all dream about will be built by the younger generation. Today, our most important obligation is to give the young people of Ukraine an education at the highest international competitive level.

The Mohyla Academy re-established, as the National University of Kyiv Mohyla Academy, enters its second decade. In just ten years we regained our historic position as the paramount academic institution of Ukraine. We are well known in Ukraine and in many other countries.

In the current political and social climate of Ukraine, influenced by a retreat from our national traditions and values, by mediocrity and accommodation, by a cynicism that permitted in society, it is not easy to remain faithful to the positions and ideals of humanism and education, ideals that search for the essence of truth, ideals that lead toward a fair, democratic society. I am proud of our accomplishments. I am proud of the fact that NaUKMA did succumb to pressures that our university did not cave in to the powerful private interests. Many people ask us how we reached so many successful goals within one decade. The answer is that we work toward our goals with commitment and honesty. During this decade we earned the right to set and protect the values and goals of our university.

I am convinced that only the university can provide the necessary environment, where can develop and identify one's talent, and understand one's essence as an individual with a humanistic set of values.

Only a university can create the conditions needed to experience the breadth of freedom as an integral part of a human being's personal development. There are worthy ideals for the university. Ideals that we strive for a planned, long-term and determined process.

2264. КМА и КМБС получили доступ к передовым менеджмент-технологиям // Комп&ньон. – 2002. – № 49, 13–19 дек. – С. 42, 44. – [2 груд. 2002 р. стартувала спільна програма НаУКМА і Центру управління технологіями та інноваціями при Північно-Західному ун-ті (NorthWestern University. Chicago), зокрема його школою бізнесу Kellogg School of Management. Про виступ **В. Б.** – С. 42. В інтерв'ю з М. Раднором про **В. Б.** – С. 44.]
2265. Kyiv Mohyla Academy releases new encyclopedic publication // The Ukr. Weekly. – 2002. – # 50, Dec. 15. – P. 6.
2266. Дем'янчук О. Найтитолованийший студент навчається в «Могилянці» // Вечір. Київ. – 2002. – 16 груд. – С. 16.
2267. Винниченко І. «З визначних постатей закордонного українства знаю лише Павла Лазаренка» // Молодь України. – 2002. – 19 груд. – С. 4. – [Автор – директор Ін-ту дослідж. діаспори, пропонує заснувати альм. «Визначні постаті закордонного українства». Про **В. Б.** як члена редакційної ради майбутнього видання.]
2268. Талант, непідвладний судженням критиків // Замостьян В. П. Моя поетична біографія. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 7–10. – (Див. також 3518.)

2268/т. • ТАЛАНТ, НЕПІДВЛАДНИЙ СУДЖЕННЯМ КРИТИКІВ: текст

Ох, як же нам обом не хотілося один з одним знайомитися!.. Лише вроджені і підтримані багаторічним покірним тренуванням звичка дослухатися до порад наших власних дружин допомогла нам подружитися. Це було понад 20 років тому...

Л. І. (мені суворо): – Сьогодні йдемо на день народження до Віталія Павловича!

Я. (невдоволено): – Хто це такий?

Л. І.: – Чоловік Лени Замостьян.

Я.: – А чого я маю йти до незнайомого мені Віталія Павловича на день народження?

Л. І.: – Тому що він чоловік Лени Замостян. Він скоро захищатиме докторську дисертацію. Може, виявиться потрібною людиною. Зрозуміло?

Я.: – Зрозуміло...

Мені все стало зрозумілим. У прекрасних, енергійних жінок (а до таких належала і належить Олена Василівна), як правило, бувають анемічні занудні чоловіки. Таким і вбудувала мені моя убога фантазія отого уявного Віталія Павловича. Кленучи в душі всі на світі дні народжень, усіх Олен Василівн, які примудряються знаходити собі нудних чоловіків, і не кленучи лише Ларису Іванівну, я покійно пхався слідом за її рішучою ходою до тих уже наперед осоружних мені Замостянів.

На дзвінок у двері відгукнувся собака. «О, починається», – подумав я. Двері відкрила Олена Василівна, і поки вони цілувалися з Ларисою Іванівною (ніби на роботі щодня не зустрічалися...), я крадькома спостерігав за якоюсь аж перевернутою частиною обличчя, яке висунулося з-за одвірка кімнатних дверей і одним почервонілим оком чомусь невдоволено спостерігало за мною. («Мабуть, від вживання алкоголю оте почервоніння» – промайнула в моїй підсвідомості перша несподівано тепла думка про невідомого ще мені Віталія Павловича.)

Хоч я на той час ще не дійшов до глибин своєї підсвідомості. Бо око кліпало. А я стояв. І в душі моїй здійснювало поверхнєве обурення: чого я сюди припхався? Являв, як те око розповідатиме мені про досліди над мишами, про скорочення м'язів у пересмертних агоніях і т. ін. ...Несподівано око розвернулося на 90° і з-за одвірка з'явився ще й ніс. Це вже було як фантазмагорія – ніби за Гоголем... І ніс як у Гоголя. «Ото не треба було вчора із Скрипником напиватися, – подумав я. – Не може ж бути у цього майбутнього медичного світила такий письменницький ніс». Але тут на мене налетіла Олена Василівна і почала мене ніжно тортосити і легковійно цілувати в усі частини мого невдоволеного обличчя.

Вдовольнивши свої жіночі інстинкти, Олена Василівна мимохідь кинула «Вітя, займися» і потягла Ларису Іванівну на кухню, звідки пахтіло кручениками. Око й ніс висунулися повністю і я побачив доволі миле й добре обличчя, яке простодушно заусміхалося і раптом змовницьки, сторожко озираючися на двері кухні й затинаючися від хвилювання, запитало: «Випить хочеш?» Це прозвучало як грім серед ясного неба. А, виявляється, це був тест. (Тепер розумієте, чому запроваджено тести при вступі до НаУКМА?) З'ясувалося, що Віталію Павловичу Олена Василівна так само в наказовому порядку повідомила, що на його день народження прийде без п'яти хвилин кандидат педагогічних наук Брюховецький, який може колись виявиться корисною людиною... Віталій Павлович так само запідозрив, що в такої прекрасної жінки, як Лариса Іванівна, повинен бути занудний чоловік, котрий, щойно переступивши поріг, почне розповідати про теорії виховання радянської людини на базі Кодексу будівника комунізму...

Коли наші дружини, наснажені взаємним обміном рецептами та окрилені натхненно знайденим шляхом майбутньої відсічі нахабній Блюміній, повернулися до кімнати, ми з Віталієм Павловичем уже дружили. І дружимо досі.

І славно ж ми дружимо! Пригадую, в горбачовські часи... Дзвінок у двері до нашої знаменитої квартири на Челюскінців. Я щойно закінчив друкувати проект Програми Народного руху України за перебудову. Він існує в одному єдиному примірнику. Скачу на своїх миліцях до дверей, відкриваю і... ледь не зомліваю. За дверима полковник внутрішніх (тобто тюремних) військ і честь мені віддає. Лихоманково підраховую, скільки треба часу, щоб доскакати до своєї кімнати і проковтнути проект Програми... Чи встигну? А тут з'являється усміхнена і не зовсім серйозна, навіть хистка, постать Віталія Павловича. Це, виявляється, вони із Анатолієм Гудзенком після бані зайшли провідать мене. Отож Віталій Павлович, засвідчую, був першою в світі людиною, яка чула проект Програми Руху. Уявляєте, які часи були: люди були готові слухати читання проекту Програми... Або наш знаменитий похід у ходорівське кіно... А наші разом

з світлої пам'яті Віктором Іванисенком вилазки на шашлики в Ірпінь... Або мій знаменитий футбольний матч біля Віталія Павловича будинку... Або коли я зважився запросити Віталія Павловича на роботу до Академії... А він ображено запитав: «Чому ти раніше цього не зробив?» А я боявся, думав: ну, солідний вчений, невже він піде на авантюру? А наша дружба разом з Володькою у Бирлівці...

Треба сказати, що не так легко, як людина, відкривався для мене Віталій Павлович як поет. Очевидно, тут відіграло свою роль підсвідоме неприйняття його гоголівського носа як фантазмагорії ще при нашій першій зустрічі. От не вірив я, що він може як Чехов. Або хоча б як Щербак. Ну, в крайньому разі як Коротич... Через те не один рік обзивав його публічно графоманом, хоч потайки зачитувався його нетлінними творами. Чого вартий хоча б поетичний шедевр Замостяна «Як гарно на озері летом...» Це так ностальгічно нагадує повну оптимізму поезію соцреалізму. Вслухайтесь:

Як гарно на озері летом,
Я був би тут місяців сьмь...

Ви ж відчуваєте, який огром думки по перетворенню цілого клімату України на субтропічний – щоб літо тут тривало сім місяців... І таких грандіозних поетичних прогнозів у Віталія Павловича ми можемо знайти сотні. Уявляєте, якщо вони будуть реалізовані... «Жаль только, жить в это время прекрасное уж не придётся ни мне, ни тебе».

Проте на своє виправдання певного неприйняття Замостянової складної за метафоричною матерією поезії я можу навести такий факт. Прочитайте його знаменитий в народі вірш, який уже багато хто навіть вважає фольклорним (а ми ж знаємо, що це найвища оцінка творів митця) – «А людоїд гострив ножа...». Здавалось би, все гарно тут і в образній формі відображаються реалії життя. А проте на фразі «А Славка він не почне, в нього м'ясо несмачне» відбулося некритичне сприйняття Замостяном буржуазної дійсності, невіра в смачність м'яса секретаря партійної організації Інституту літератури. Коли мені в цій самій буржуазній Америці різали груди, я спитав хірурга про якість свого м'яса і пояснив свою цікавість твердженням відомого навіть на цьому континенті поета Замостяна. Лікар зашарівся, довго виправдовувався, що йому незручно заперечувати незаперечний авторитет Замостяна, але тут геніальний поет усе-таки помилився: виявляється, у мене м'ясо все ж смачне...

Але, звичайно, ці окремі недочохи не можуть зіпсувати цілого враження від наснаженої натхненням талантом творчості нашого ювіляра. Я думаю, що кожна думаюча і тонка за своїм сприйняттям Універсуму людина знайде поживу в цій невеличкій за обсягом, але вартій багатьох томів книжечці.

Я був на п'ятдесятиріччі Віталія Павловича, на шістдесятиріччі... А от на сімдесятиріччя потрапити не поталанило. Але це ще більше зміцнює моє бажання відсвяткувати разом його вісімдесятиріччя. Запросиш, Вітя?

В'ячеслав Брюховецький, до якого приєднується і Лариса Брюховецька.

29 грудня 2002 р.

м. Нью Йорк, Мангеттен, кімната 1019 готелю «Сірий Камінь» на перетині Бродвею і 91-ї вулиці.

2269. *Макаренко Н. І серед талановитих є найталановитіші / Фото О. Лепетухи // Молодь України. – 2002. – 24 груд. – С. 1. – Студент-2002: фото: В'ячеслав Брюховецький: «Усі хороші, але мої “могилянці” – найкращі!»*

2270. *[Новорічне вітання редакції.] // Молода гвардія. – 2002. – 27 груд. – С. 2: фото: [В. Б.]*

- 2271.** Брюховецький В'ячеслав Степанович // Уславлені постаті України / Міжнар. фонд підтримки соціал. ініціатив в Україні ім. Івана Мазепи. – Вип. 1. – К.: Вид-во «Мазепа», 2002. – С. 134–135: фото: Тільки наполеглива щоденна праця дає позитивний результат. – С. 135. – [*Епізоди автобіографії: від аспірантури до Академії.*]
- 2272.** Жулинський М. Іван Сенченко (1901–1975) // Жулинський М. Слово і доля: Навч. посіб. – К.: «А. С. К.», 2002. – С. 463–469. – [Про **В. Б.** – С. 469.]
- 2273.** Києво-Могилянська академія – рух у ХХІ століття // Варшавські українознавчі записки (Польсько-українські зустрічі) / За ред. Ст. Козака = *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze (Spotkania polsko-ukrainskie)* / Pod red. St. Kozaka. – Варшава=Warszawa. – 2002. – № 13–14. – С. 29–40.
- 2274.** Іванишин П. Поезія Петра Скунця: Художнє вираження національно-духовної ідентифікації ліричного героя. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2002. – 296 с. – Див. с. 9–10, 12, 174.
- 2275.** Інвестиції в молодь – гранти і «ходи» державних мужів // Сущенко О. Будьмо! (Україна й українці: 1990–2001 роки. Пером журналіста). – К.: Бібліотека українця, 2002. – С. 110–118. – С. 110. – (Див. також **1333, 2473.**)
- 2276.** Слово і час: Системат. покажч. змісту (1990–1999) / Укладачі: Є. Бабич, Л. Коцирій, В. Патока; Ред. Р. Горбовець; НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; НПБ України. – К.: Стилос, 2002. – 288 с. – [Див. імен. покажч.: № 342, 407, 543, 1251, 1457, 1486, 1941, 2333: Праці **В. Б.**]
- 2277.** Юрій Шиманський: Зб. на пошану пам'яті / Упоряд.: О. Т. Шиманська, П. І. Голод; Уклад. бібліогр. покажч. Н. В. Казакова; Авт. вступ. ст.: І. Юхновський, О. Шиманська, Л. Булавін; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 132 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Див. імен. покажч. № 281, 292, 295, 297: **В. Б.** – як голова редколегії.]
- 2278.** Ліна Костенко: «Я вибрала Долю собі сама»: Біобібліограф. посіб. / Бібліограф-уклад. Т. М. Заморіна, авт. нарису Л. Б. Тарнашинська; НПБ України, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – К., 2002. – 60 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління; Вип. 3). – (Див. С. 15 та Імен. покажч.: № 21, 35, 36, 188, 191, 192, 204: Праці **В. Б.**)
- 2279.** Замостян Віталій. Вибраний / Дизайнер і видавець Оксана Брюховецька. – [Б. м., б. в.], [2002]. – 141 с. – Наклад: 1 прим. – **Із зм.:** В продовження славного ювілею 70-ліття славного Президента НаУКМА В'ячеслава Брюховецького: (Кожен рік його буремного життя зараховується на небі, як півтора роки): [*Поезія.*] – С. 44: фото: В. Замостян та В. Брюховецький у президії. – Без підпису. – С. 45; Інтерв'ю з відомим, але ще не визнаним поетом сучасності Миколою Бувайленком, який живе і творить в епоху Брюховецького. Інтерв'ю веде відомий літературознавець С. Ергосуменко. – С. 80–83; Розписка. – С. 127; [*Вірш для Олі.*] – С. 129; Село відроджується!.. – С. 124. – Про друкарню у садибі Брюховецького; Оце чорти припхали старого Замостяна зі старою Радою... – С. 131; [*Вірш про Брюховецького.*] – С. 132; [*Поздоровлення з 70-річчям.*] – С. 133.

2280. Талант непідвладний судженням критиків // Замостян Віталій. Вибраний. – [Б. м., б. в.], [2002]. – С. 3–7. – Наклад: 1 прим. – Підпис: 29 груд. 2002 р. м. Нью-Йорк, Мангеттен, кімната 1019 готелю «Сірій Камінь» на перетині Бродвею і 91-ї вулиці. В'ячеслав Брюховецький, до якого приєднується і Лариса Брюховецька.
2281. Києво-Могилянська академія: матеріали до бібліографічного покажчика літератури з фондів Наукової бібліотеки НаУКМА: Вип. 1 / Уклад. Т. П. Шульга; Вступ. ст. З. І. Хижняк; Редкол.: М. Т. Брик (голова) та ін. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 99 с. – (Див. імен. покажч.: № 1, 30, 34–35, 42, 44–46, 87–88, 109.)
- 2282/ф. Галшчин дім: [Відеофільм, 30']. / С. Маслобойников, режисер; О. Щербина, сценарист; В. Кабаченко, оператор. – 2002. – К.: НаУКМА; Inspiration Films. – (Див. також 2335, 2355.)
2283. [Новорічне вітання Президента НаУКМА.] // Академ. панорама / НаУКМА. – 2002. – Груд. – С. 1.
2284. Ред.: Магістеріум. НаУКМА. – Вип. 8: Літературознавчі студії / Ред. кол.: В. П. Моренець (голова), В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд. А. Є. Кравченко; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Стилос, 2002. – 110 с. – Член редкол.
2285. Ред.: Магістеріум. – Вип. 10: Політичні студії / Ред. кол. «Магістеріуму»: В. С. Брюховецький та ін.; Редкол. тем. вип.: С. Г. Рябов (голова) та ін.; Упоряд.: С. Г. Рябов, О. В. Клименок; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Стилос, 2002. – 122 с.
2286. Ред.: Наукові записки. Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Т. 20: Спец. вип.: У 2-х ч. / Загал. ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Упоряд.: М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк, І. Д. Колпакова; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – Ч. 1. – 280 с.; Ч. 2. – 251 с.
2287. Ред.: Наукові записки НаУКМА. – Т. 20: Історичні науки: У 2-х ч. / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. темат. вип.: Ю. А. Мицик (голова) та ін.; Упоряд. М. Ю. Болгарова; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – Ч. 1. – 83 с.; Ч. 2. – 82 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА».
2288. Ред.: Наукові записки НаУКМА. – Т. 19–20: Комп'ютерні науки / Редкол. «Наук. зап. НаУКМА»: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. темат. вип.: М. М. Глибовець (голова) та ін.; Упоряд. О. М. Печкурова; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 81 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА».
2289. Ред.: Наукові записки НаУКМА. – Т. 20–21: Теорія та історія культури / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. темат. вип.: О. І. Погорілий (голова) та ін.; Упоряд.: О. І. Погорілий, О. В. Бондарець; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 127 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НаУКМА».
2290. Ред.: Наукові записки НаУКМА. – Т. 20: Фізико-математичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. темат. вип.: П. І. Голод (голова) та ін.; Упоряд.: Н. Г. Антонюк,

- Ю. М. Бернацька; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 65 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НАУКМА».
- 2291. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. Т. 20: Філологічні науки / Ред. кол. «Наук. зап.»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд. *Л. Т. Масенко*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 55 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НАУКМА».
- 2292. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 20: Філософія та релігієзнавство / Ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *В. С. Горський* (голова) та ін.; Упоряд. *М. Л. Ткачук*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 106 с. – Ювіл. вип. до 70-річчя з дня народження Вілена Сергійовича Горського. – Гол. редкол. «Наук. зап. НАУКМА».
- 2293. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 20: Хімічні науки і технології / Ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *М. Т. Брик* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк, І. Д. Колтакова*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 74 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НАУКМА».
- 2294. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 20: Юридичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НАУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *О. Л. Копиленко* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. М. Сущенко, Н. В. Александрова*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 63 с. – Гол. редкол. «Наук. зап. НАУКМА».
- 2295. Ред.:** Пам'ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 2002. – № 1–6. – Член ред. колегії.
- 2296. Ред.:** Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету “Киево-Могилянська академія”». – Тернопіль, 2002. – № 1–6. – Член ред. колегії.
- 2297. Ред.:** Дух і Літера / НАУКМА. Центр європ. гуманітар. дослідж. – К., 2002. – № 9–10. – Член ред. колегії.
- 2298. Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілка письменників України. – К., 2002. – № 1–12. – Член ред. ради.
- 2299. Ред.:** Українські проблеми / Всеукр. наук. та професійне т-во ім. Миколи Міхновського. – К., 1991–2001; Івано-Франківськ, 2002. – № 22. – Член ред. колегії.
- 2300. Ред.:** Політична думка: Український науковий журнал. – К., 2002. – № 1. – Член ред. колегії, координатор міжнародної консультативної ради.
- 2301. Ред.:** Наша епоха: Международ. журнал / Издательский Дом «ЭПОХА». – К., 2002. – Ч. 1. – Член ред. ради.
- 2302. Ред.:** Вища школа: Науково-практичне видання. – К., 2002. – № 1–6. – Член ред. колегії.
- 2303. Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НАУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 2002. – № 1–12. – Член ред. колегії.

2304/н. *Омельчук О. Р.* Національна ідентичність літератури у трактуванні Євгена Маланюка: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Спец. 10.01.06 – Теорія літератури / АН України. Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка; Наук керівник докт. філол. наук *Г. М. Сивокінь*; Офіційні опоненти: докт. філол. наук, проф. *В. С. Брюховецький*, канд. філол. наук *Р. В. Піхманець*. – К., 2002. – 20 с. – На правах рукопису.

2003 рік

2305. Міжнародний конкурс засобів масової інформації «Рада» // Голос України. – 2003. – 10 січ. – С. 14. – [*В. Б. – член Оргкомітету конкурсу.*]

2305/рус. Международный конкурс средств массовой информации «Рада» // Голос Украины. – 2003. – 10 янв. – С. 14.

2306. Відкритий лист української інтелігенції з приводу загрозливих тенденцій «Року України в Росії» та «Року Росії в Україні» Президентові України Кучмі Л. Д., Голові Верховної Ради України Литвину В. М., Прем'єр-міністру України Януковичу В. Ф. // Універсум. – 2003. – № 1–2, січ.–лют. – С. 21. – [*Згадка про відкритий лист до української влади щодо відзначення так званої Переяславської угоди, який підписали Ю. Андрухович, С. Білокінь, В. Б., Я. Дашкевич, І. Калинець, Є. Сверстюк, Л. Кравчук, А. Матвієнко, І. Плющ, Б. Тарасюк, В. Ющенко та ін.*] – (Див. також 2348.)

2307. *Гродецька В.* Галицький коледж отримає ім'я Чорновола // Доба (Чернівці). – 2003. – 14 січ. – С. 2. – Доба подій. – [*«В. М. Чорновіл познайомив Марію Баб'юк із президентом Національного університету Києво-Могилянської академії В'ячеславом Брюховецьким. І, власне, це знайомство сприяло налагодженню тісних стосунків Галицького коледжу із академією. З 1998 року коледж рекомендує на державну форму навчання своїх найкращих випускників».*]

2308. *Зінченко І.* Готується погром Києво-Могилянської академії? // Шлях перемоги (Київ). – 2003. – № 9, 20–26 лют. – С. 13.

2308/р. • СТАНЬМО РАЗОМ. ЦЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД НАС: рефлексії (2003)

Я знаю, що в чужинців часом складається уявлення, ніби ми, українці, дуже любимо, коли нас утискують, визискують, цькують, зневажають, застосовують до нас силу. Тоді є можливість поплакати, понарікати, пошукати причини наших негараздів не всередині нас самих, а десь іззовні. Про це мені не раз з подивом говорили різні люди...

Як на мене, то підтвердження цьому можна знайти в статті Ігоря Зінченка «Готується погром Києво-Могилянської академії?» Я розумію, що автором керували найкращі наміри – розповісти про пекучі проблеми в освітній системі України і попередити про те, що антиукраїнським силам не до вподоби відроджена Києво-Могилянська академія. І це правда. Але публічно взяте слово – дуже відповідальна річ. І будувати свої

висновки та передбачення можна лише на твердому підмурівку правдивих фактів. Тут же вийшло як у народній приказці: «Чув дзвін, та не знаю, де він».

Отже почнемо з фактів. Ніхто не перепідпорядковував Національний університет «Києво-Могилянська академія» Міністерству освіти і науки України. За нашим Статутом, який, до речі, затверджений постановою Кабінету Міністрів України, ми підпорядковуємося саме Кабінету Міністрів. Зміни сталися в іншому – відповідно до новоприйнятого парламентом Закону України «Про вищу освіту» змінилася схема державного фінансування НаУКМА. Тепер воно справді відбувається через Міністерство освіти і науки. Але, по-перше, якщо ми будуємо правову державу, то повинні дотримуватися законів. Якщо хтось робить винятки до університету імені Шевченка, то це не значить, що я би хотів також у такий самий спосіб порушувати законодавство. По-друге, ця зміна стосується лише частки фінансування, яке надає держава (а вона ніколи не перевищувала в нашому бюджеті одну третину). Все, що ми заробляємо самі, дістаємо через гранти або через донорські внески, й далі повністю контролюється й управляється мною.

Друга, як кажуть в Україні, страшилка. Автор статті стверджує, що планується збільшення лекційного навантаження на викладача на 100 %... Так, навантаження збільшується, але приблизно на 9 %! І пов'язано це не стільки з державними вимогами, скільки з фінансовими проблемами. Річ у тому, що ми змушені були купити новий гуртожиток для студентів (бо їх уже 2500!), взявши для цього кредит, а тепер треба віддавати ці гроші. Ми шукаємо ефективний спосіб забезпечення можливостей для наукової діяльності наших викладачів через створення грантів на їх підтримку. Тобто ми можемо практично вільно розподіляти педагогічне навантаження залежно від наших фінансових можливостей.

Те, що ми є вільні й дух свободи та української ідеї панує в Академії, знають усі. І наші друзі, і наші вороги. І ніхто нас не зіб'є з цього шляху. Ми переживали за період свого відродження значно складніші колізії, ніж сьогоднішня. Пригадую, як в 1994 році я скликав прес-конференцію й оголосив, що уряд робить певні кроки, щоб фактично знову закрити Києво-Могилянську академію, уже в незалежній Україні. Тоді така загроза була реальною. І між іншим тоді ми мали окремий рядок у Державному Бюджеті України, і Президентом був Леонід Кравчук... Я вважаю, що наша перевага в тому, що ми не покладаємося виключно на державу. Ми не виживаємо, як то часто говорять про себе бездіяльні люди (як на мене, виживають тільки з розуму), ми живемо повнокровним життям і боремося за майбутнє України.

Я свідомий того, що ми ще недостатньо сильні, аби давати відсіч будь-яким протидіючим силам. Університет є незалежним не тоді, коли його покровителем є Президент або коли він просто фінансується окремим рядком у Держбюджеті. Університет є незалежним, коли він має потужний ендавмент (подібно до Гарварда) і через свою фінансову стабільність може протистояти будь-яким зовнішнім тискам – між іншим, і з будь-якого боку). Ми нині якраз і працюємо над створенням такого ендавменту – як в Україні, так і через Києво-Могилянську фундацію в Америці (така сама фундація нині формується також в Канаді). Я при нагоді хочу подякувати всім людям, які нам допомагають у цьому.

Нас в Академії особливо вразило, коли Ігор Зінченко, після всіх придуманих ним «страшилок», робить висновок: «Це змусить кращі кадри професорів і доцентів шукати собі іншого притулку, а академія zdeгенерує. Планується також значне скорочення штату співробітників». Про «скорочення» я, як керівник Академії, дізнаюся з подивом... Звідки це? А от щодо першого твердження, то це вже образа людей, які не словами, а ділом довели свою відданість Академії й Україні. Навіть у найтяжчі наші часи (а вони були!) «кращі кадри» ніколи не покидали НаУКМА. Хто покинув, той був не кращий! Ну, і лише найзапекліший наш недоброзичливець може розкидатися фразами про «дегенерацію». НаУКМА сьогодні визнаний не лише в Україні, а й в усьому світі.

Ми працюємо в спільних програмах з найвидатнішими вищими школами багатьох країн. Півтори тисячі випускників НаУКМА, людей національного менталітету й високих можливостей, уже зародили ядро критичної маси нової української еліти, яка необхідна для виведення України на шлях процвітання й свободи. Якраз нині ми завершуємо роботу над стратегічним планом розвитку Академії до 2015 року. Це буде рік нашого 400-річного ювілею і рік, коли Президентом України вже стане випускник Києво-Могилянської академії. Ми це побачимо...

Автор статті, на яку я відповідаю, правильно зрозумів загрозу з боку російської експансії в освітню сферу України. Це серйозно! І ефективна відповідь тут є єдина – мати сильну українську противагу. Цілком погоджуюся з останнім висновком Ігоря Зінченка: «Києво-Могилянська академія могла би стати дошкульним інтелектуальним і моральним бар'єром на шляху цієї навали...» Погоджуюся з одним істотним уточненням – Києво-Могилянська академія вже є бар'єром на шлях чужинецької експансії. Все залежить від того, наскільки могутнім і непереборним ми зробимо цей бар'єр. Зробимо всі разом. Приходьте до Києво-Могилянської академії на древньому київському Подолі. Й ви зможете прилучитися до відродження святині нашого народу.

2309. «Незолотая молодьож», або легенда про Студентську Профспілку // Майдан Могилянка / Справжній могилян. самвидав. – 2003. – # 37, 29 січ. – С. 2. – Підпис: *Марічка*. – Наше Болото.
2310. *Плющ В.* Легенди і міфи Народного Руху // Літ. Україна. – 2003. – 30 січ. – С. 1. – Актуальний коментар. – [«Справді легендарною можна назвати й унікальну “бригаду коректорів” (як жартували у видавництві “Київська правда”) у складі В. Брюховецького, В. Дончика, І. Драча, Ю. Мушкетика, Д. Павличка, Б. Олійника, що упродовж одного дня в друкарні виробили зовсім новий – воістину революційний документ, замість того, щоб його “випустили” з ідеологічного відділу ЦК КПУ напередодні візиту до Києва генсека М. Горбачова, і 16 лютого 1989 року 250 тисяч примірників “Літературної України” розлетілися по всій Україні та поза її межами з опублікованим (всупереч переляканій цензурі) проектом Програми НРУ, а в компартійних газетах того дня найняті вчені мужі хвацько громили... попередній, уже не існуючий варіант».] – (Див. також 0485.)
2311. *Дончик В.* З потоку літ і літпоток. – К.: Стилос, 2003. – 566 с. – Див. с. 11, 119, 131, 162, 163, 189–203, 216, 217, 308, 321, 324, 326–334, 474–475. – (Див. також 0317, 0348, 0349, 0351, 3665/7.)
2312. *Віталій Дончик:* «Критика – доля і покликання» / Розмову вів В. Брюховецький // *Дончик В.* З потоку літ і літпоток. – К., 2003. – С. 189–203. – (Див. також 0205.)
2313. *Ковальчук О.* Повержені боги: Доля монументальних скульптур Івана-Валентина Задорожного // Образотворче мистецтво. – 2003. – № 1. – 2-га с. обкл., С. 27–29. – [За сприяння **В. Б.** вілілі рештки скульптур І.-В. Задорожного були доставлені до Культурно-мистецького центру НаУКМА; у НаУКМА зорганізовано музей митця.]
2314. Під святим знаком Григорія Сковороди // Укр. газ. – 2003. – 13–19 лют. – С. 3. – [Вступ до ст., де подано виступ М. Поповича на 9 щорічн. міжнар. наук. конф. до 280-ї річниці з дня народження Г. Сковороди. «Якось доктор філологічних наук В'ячеслав Брюховецький сказав: “Я все життя навчаюсь. Шкодную, що не можу стати студентом”. Нині В'ячеслав Брюховецький навчається – цього разу як фулбрайтівський стипендіат».]

- 2315/@.** Fulbright Ukraine: Що значить для мене Фулбрайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fulbright.org.ua/page/php?pid=12&t=1&lang=1> – [«Оповідать, що якое всевітньо відомий учений зайшов до лабораторії десь опівночі й застав там свого учня-докторанта. “Що ви тут робите в таку пору?” – запитав. “Працюю”, – відповів той. За кілька тижнів історія повторилася. А коли втретє вчений поночі застав колегу-дослідника в лабораторії, він зауважив: “Молодий чоловіче, ви працюєте, працюєте і працюєте. Але коли ж ви думаєте?”. Цю притчу я не раз згадував у 2002–03 роках, коли перебував на фулбрайтівському стажуванні в Ратгерському університеті. Не оповідаючи про духовні розкоші роботи в бібліотеках США (а крім книгозбірні Ратгерського, мені пощастило попрацювати в Колумбійському університеті та в Бібліотеці Конгресу). Звичайно, багато важать також зустрічі й дискусії з університетськими колегами – міждепартаментські семінари, обговорення, презентації доволі розповсюджені й вельми продуктивні. Ми в Україні лише підходимо до такої форми наукової взаємодії. Корисні також контакти з представниками різних університетів та наукових товариств, участь у конференціях. Це так, це так... І все-таки можу стверджувати, що найважливішою для мене виявилася нагода, якщо так можна висловитися, зупинитись й непохاپливо осмислити деякі реалії університетської системи, думки, тенденції розвитку тощо. У щоденному робочому пліні вдома на це бракує часу, й тому не дивно, що ми нерідко задовольняємося якимось напівфабрикатом – шалений темп сучасного життя цьому сприяє. Не знаю, чи сенатор Фулбрайт передбачав і такий привілей для фулбрайтівців, але я відчув величезну користь від неспішливого аналізу важливих для розвитку НАУКМА проблем, і радий, що висновки з цих роздумів вдалося згодом втілити в університетську практику».]
- 2316/@.** Президентів України Л. Д. Кучмі, Голові Верховної Ради В. М. Литвину, прем'єр-міністрові України В. Ф. Януковичу. Відкритий лист української інтелігенції з приводу загрозливих тенденцій «Року України в Росії» та «Року Росії в Україні». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mova.org.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=116> – [Згадується відкритий лист-протест щодо відзначення на державному рівні 350-річчя підписання Переяславської ради, який підписали Ю. Андрухович, С. Білокінь, **В. Б.** та ін.]
- 2317.** Під загрозою – нація: Вікритий лист укр. інтелігенції з приводу загрозливих тенденцій «Року України в Росії» та «Року Росії в Україні» // Шлях перемоги. – 2003. – 13–19 лют. – С. 4.
- 2318.** Vivat academia: Два рожденья «Могилянки» / А. Глазовой // Деловая Украина. – 2003. – 14 февр. – С. 14. – [«Но ведь если в стране недостаточно образованных людей, это всегда может плохо закончиться. Это понимали мудрецы из Братской школы XVII века. Это понимает и посвящает все свои силы просвещению украинской молодежи профессор Брюховецкий. ...Президент Брюховецкий считает: “Существуют три основных причины успеха: во-первых, нам удалось создать очень сильный профессорско-преподавательский состав; во-вторых, у нас особая система отбора студентов, тестовая. Иностранные профессора, читающие у нас лекции, часто удивляются: какие у вас, мол, сильные студенты! Ничего здесь нетуdivительного: украинцы – талантливый народ, дайте молодёжи возможность честно получить возможность учиться – и они блестяще себя покажут. И, наконец, третья причина: мы поставили сами

себе очень высокую планку. Считаю своими конкурентами сегодня Оксфорд, Сорбонну, Принстон – лучшие университеты мира”».]

2319. Кийок американської демократії. В'ячеслав Брюховецький ділиться, якою на смак видалася йому американська свобода / *Т. Литовченко* // Політика і культура. – 2003. – № 12, 29 берез. – 4 квіт. – С. 16–17. – Своїми очима. – [«У суботу, 15 лютого, я був у центрі Нью-Йорку, де відбувалася грандіозна демонстрація проти ймовірної війни в Іраку. “Цікаво, – вирішив я. – Треба походити, подивитися”. Ну, я почав тинятися. Проте, як будь-яка людина на морозі, відчув через певний час, що треба знайти туалет... Знаю такий на Port Authority, отже я попрямував туди. Проте вулиці перегородила поліція і заставляла всіх обходити блоків шість зайвих. Я вирішив “покачати” права – чому, мовляв, не пропускаєте, мені треба, я поспішаю. Проте на все була незворушна вказівка – валяй, куди всі слухняно прямують. Тоді я пустив у хід останній аргумент, запитав: “What about American freedom?”. Поліцаю, очевидно, набридло сперечатися про засади демократії, і він погрозово витяг дубинку і недвозначно показав мені її – ось тобі freedom. Я швиденько згадав основи діалектичного матеріалізму, в тій частині, що буття визначає свідомість (ще Сосюра в “Розстріляному безсмерті” писав: “І тоді я пішов до Петлюри, бо у мене штанив не було”). Таким чином узлившись, пристав до студентів-демонстрантів і три години до хрипоті скандував разом з ними: “Education, not a war. That's what we're fighting for!” А ще мені сподобалося відгукуватися хором з усіма дітьми-студентами на заклик: “What do we want?” – відповіддю: “V!”, тобто “Victory” з характерним знаком пальцями (як ніби в часи створення Руху). І далі: “When do we want it?” – хором “Now!” Усі ми почувалися однією родиною...»]
2320. *Костюченко В.* Не чути грому... // Літ. Україна. – 2003. – 20 лют. – С. 5. – [«Повернулися до Симоненка аж у 80-ті роки. Він стає посмертним лауреатом комсомольської премії ім. М. Островського. Ним зацікавилася нарешті наука. Вивченням його займаються В. Моренець, В. Брюховецький, М. Ільницький, М. Жулинський, В. Яременко. Про нього сказали слово О. Гончар, Д. Павличко».]
2321. *Кирилова О.* Месіанізм із Шекспірового краю / Фото *С. Россінського* // Кіно-Театр. – 2003. – № 1. – С. 2–3: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький і організатор конференції Ірена Коваль на відкритті. – Актуально. – [Про міжнар. Укр.-брит. конф. драматургів «Відродження й модернізм української драматургії. Українські утопії – британська калька» у приміщенні Британської Ради в Києві, організовану Іреною Коваль та редакцією журналу «Кіно-Театр».]
2322. *Айзенштот І.* Автобіографія. Вибрані листи (1910-і–1920 роки) / Упоряд., підгот. текстів та коментарів *С. Захаркіна*. – К.: Критика, 2003. – 214 с. – Див. с. 131, 143.
2323. *Ярошенко Т.* [Про цінні видання з фонду НБ НаУКМА.] // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003, лют. – С. 3. – Дні науки в НаУКМА. – [Про виставку «Зі скарбів наукової бібліотеки», на якій демонструвалися нові надходження до колекції **В. Б.**: наукові видання та художня література придбані коштом премії «Визнання», яку, як і попередні свої премії, він передав для поповнення фондів НБ НаУКМА.]

2324. Хрущак М. Vivat, Academia!: 3 нагоди 10-річчя відродження Києво-Могилянської академії // Книжник-review. – 2003. – № 2. – С. 12–13. – Книжка року 2002: номінація «Вершини».
2325. [Спільна доп.] «Києво-Могилянська академія – твердиня української духовости», відбудеться в суб., 1 берез. о 5-ій год. по пол. в будинку НТШ, New York // Свобода (США). – 2003. – 21 лют. – С. 18. – [Спільна доповідь В. Б. та Л. Брюховецької.]
2326. Preview of events // The Ukr. Weekly. – 2003. – # 8, Febr. 23. – P. 20. – [Про виступи В. Б. та Л. І. Брюховецької в НТШ 1 березня.]
2327. Czerwoniak, K. The Ukrainian Museum's Malanka brings out supporters and donors // The Ukr. Weekly. – 2003. – # 9, March 2. – P. 11. – [Про участь В. Б. у святкуванні Маланки в Українському музеї Нью-Йорка.]
- 2328/@. Smirnov, A. Academy founder treads lightly / Photo by D. Gavrish // KyivPost. – 2003. – March 6. – P. 5: photo: Kyiv-Mohyla Academy founder Vyacheslav Bryukhovetsky. – [«Bryukhovetsky even managed to secure funding from Leonid Kravchuk, the former president of Ukraine, to recreate the Kyiv-Mohyla Academy.
“Kravchuk reacted quickly to the proposal, since the presidential election was approaching and he needed votes”, says Bryukhovetsky.
Although no aid was offered by his colleagues, members of the Narodny Rukh (People's Movement), did not prevent him from going forward with his plans. In 1992, the first Ukrainian students entered the academy.
From its first days, Kyiv-Mohyla Academy stood apart from other Ukrainian universities – students were able to chose whatever subjects they wanted to study, tests were administered instead of entrance examinations, and the academic year was divided into three parts instead of two.
NaUKMA is Ukraine's only school of higher learning not subject to supervision by the Ministry of Education. The school is self-governed by the board of trustees, department heads and student government. The structure and managing methods applied at NaUKMA have never before been used in a post-Soviet educational system.
Students are also given free rein over their own education and are encouraged to think for themselves and voice their opinions».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyivpost.com/nation/14467>
2329. Мицик Ю. Подорожуючи і розпитуючи: Під егідою НаУКМА та «Острозької Академії» за підтримки ВАТ «Дніпровагонмаш» відбулася чергова істор.-краєзнав. подорож по Україні групи істориків та журналістів з Києва та Дніпропетровська. Траса подорожі проходила переважно Волинню. Всього за тиждень учасники подолали понад 3000 км (!) // Слово Просвіти. – 2003. – Ч. 11. – 12–18 берез. – С. 14. – [Про лист до президента Л. Кучми, підписаний президентом НаУКМА В. Б. і Ю. А. Мициком, зав. кафедри історії, з пропозицією поставити пам'ятник Головному Отаманові С. Петлюрі в столиці України, який вже чверть року без відповіді.]
2330. Багнюк В., Ситник К. «Я ніколи не жив самою лише наукою»: До 140-ліття від дня народження В. Вернадського // Дзеркало тижня. – 2003. – № 10, 15–21 берез. – С. 12.

- 2330/рус. Бажнюк В., Сытник К. «Я никогда не жил одной лишь наукой» // Зеркало недели. – 2003. – № 10, 15–21 марта. – С. 12.
2331. Кужельна Л. Національна модель світу в ліриці літературного шістдесятництва (практика). – Кіровоград: Кіровоград. держ. ун-т, 2003. – 326 с. – [Про В. Б. – С. 7, 217, а також численні відгуки й цитування праць В. Б., присвячених Л. Костенко, В. Симоненку.]
2332. Логвиненко О. Дзвін тиші: Українська література наприкінці II тисячоліття в діалогах із письменниками. – К.: ВЦ «Просвіта», 2003. – 240 с. **Із зм.:** «Авангард допоможе українській літературі побути в світі, коли розвіється народницький туман...»: Розмова з Богданом Рубчаком. – С. 80–101. – [Про участь В. Б. у конференціях в Іллінойському університеті. – С. 81.]; «Літературна мова позбавляє найважливішого: породи»: Діалог з Павлом Мовчаном. – С. 187–192. – [Про В. Б. як члена партбюро Спілки письменників (що не відповідає дійсності, бо був секретарем партбюро Ін-ту л-ри) й активного учасника Руху. – С. 190.]
2333. Porovnych, O. Hrushevsky volume launched in New York // The Ukr. Weekly. – 2003. – # 11, March 16. – P. 12, 17. – [В. Б. був присутній на зібранні Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка, де презентували переклад «Історії України-Руси» М. Грушевського.]
2334. Топ-100. Самые влиятельные люди Украины // Корреспондент. – 2003. – № 10, 18 март. – С. 50: фото: Я решил воспитывать политиков, а не быть политиком. Вячеслав Брюховецкий. – [В. Б. на 45-й позиції рейтингу. Коментар журналу: «Вячеслав Брюховецкий удержался от соблазна пойти в политику в начале 90-х. В прошлом году он также остался верен себе – личной просьбе Виктора Ющенко войти в Нашу Украину он отказал, но стал его официальным представителем. Брюховецкий остался ректором одного из наиболее престижных и сильных вузов Украины, который готовит будущий интеллектуальный потенциал Украины: политиков, журналистов, топ-менеджеров. Вряд ли Брюховецкий бросит то, что для него уже стало делом жизни – Киево-Могилянская академия под его началом продолжит своё активное развитие».]
2335. Груша Х. Нашо я хінді вчив?! // Голос України. – 2003. – 26 берез. – С. 8. – [Про фільм «Галиччин дім», знятий на замовлення НАУКМА. Про участь В. Б. у створенні фільму: «Але тут є й ще один молодець – сам замовник, президент академії пан Брюховецький. Він не побоявся, що з нього впаде академічна чалма! А міг би й побоятись. Адже у фільмі є ризиковані речі. Приміром, абітурієнтів водить по академії такий собі гід-домовичок, котрого грає Валерій Чигляєв. Він хороший актор, але надто часто світиться в “Золотому гусаку”, а тут же солідна установа, Академія! Інший на місці Брюховецького не пустив би того Чигляєва й на поріг. А тут – пустив, і сам поруч знімався, і ... коротше, з усього вийшло непогане кіно!»] – (Див. також 2304/ф., 2355.)
- 2335/рус. Груша Х. Зачем я хинди учил?! // Голос Украины. – 2003. – 26 марта. – С. 8.
2336. My President / О. Мигаль // Майдан Могилянка / Справжній могилян. самвидав. – 2003. – № 14, 26 берез. – С. 1, 2. – [Виклад виступу В. Б. під час зустрічі зі студентами 24 берез.]
2337. Іваненко А. Києво-Могилянська академія? Kyiv-Mohyla Academy? Киево-Могилянская академия? // Майдан Могилянка / Справжній могилянський самвидав. – 2003. – № 14, 26 берез. – С. 3. – [Роздуми студента

- про складнощі й проблеми реалізації концепції НаУКМА. «Концепція нової Академії побудована на цікавій суміші української національної ідеї із запозиченням передусім з англосаксонських країн принципами Liberal Arts Education. Все це запроваджується не примусовими, “ліберальними” методами у кращих традиціях ліберально-демократичної ідеології, яка панує в Академії».]
2338. Перший ювілей (Нам вже десять минуло) // Могил. джерела. – 2003. – № 7, берез. – С. 1: фото: [В. Б., Патріарх Філарет, Л. Кравчук зі студентами та викладачами НаУКМА біля пам'ятника Г. Сковороді.]
2339. Чеховська Л. Січовий – означає нездоланний // Могил. джерела. – 2003. – № 7, берез. – С. 6–7. – [Про В. Б. – С. 6.] – (Див. також 2374.)
2340. Перший закордонний [колегіум НаУКМА у м. Тбілісі] // Могил. джерела. – 2003. – № 7, берез. – С. 8: фото: Угоду підписано [В. Б. та директор колегіуму Г. Матвеева.] – [Про В. Б. на чолі делегації НаУКМА.]
2341. Противенська О. Колегіальна Алушта // Могил. джерела. – 2003. – № 7, берез. – С. 10: фото: [В. Б.] – [Про участь В. Б. у підписанні Угоди 25 жовтня 2002 р. про створення Алуштинського колегіуму.]
2342. Мазурок О., Пеняк П., Шевера М. Володимир Вернадський про Угорську Русь. – Ужгород, 2003. – С. 86. – [Прізвище В. Б. в Імен. покажч.]
2343. Дзюба О. Знову раді нам дніпропетровці // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Квіт. – С. 5. – [Про В. Б. як керівника делегації НаУКМА на презентації для ділових кіл м. Дніпропетровська 27 березня.]
2344. Час змінити імідж [України] / І. Шконда // Україна і світ сьогодні. – 2003. – № 12, 29 берез. – 4 квіт. – С. 3: фото: В. Брюховецький [з двома телефонами.] – Ексклюзив.
2345. Бажал А. Шлях реформ «протоптує» Могилянка // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Берез. – С. 3. – [Комент. до ст. міністра освіти і науки України В. Кременя «Від кіоскової психології – до освіти протягом життя» у газеті «Дзеркало тижня» (2003, № 4). В. Б. про готовність НаУКМА поділитися своїм інноваційним досвідом і про те, що особливого бажання переймати цей досвід ніхто поки не виявив.]
2346. [Привітання журналу «Джерела».] // Джерела. – Луцьк. – 2003. – № 3. – С. 2 обкл.
2347. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Квіт. – С. 12. – [Виступи В. Б. з презентацією НаУКМА на Дніпропетр. телебаченні 28 і 29 березня.]
2348. Відкритий лист української інтелігенції з приводу загрозливих тенденцій «Року України в Росії» та «Року Росії в Україні» // Укр. слово. – 2003. – Ч. 14, 3–9 квіт. – С. 14. – (Див. також 2306.)
2349. Popovych O. Viacheslav and Larysa Briukhovetsky speak at Shevchenko Society // The Ukr. Weekly. – 2003. – # 14, Apr. 6. – P. 4, 20. – [Про виступи Л. І. Брюховецької та В. Б. Виклад доповіді В. Б. «Kyiv Mohyla Academy – a Fortress of Ukrainian Spirit». «An educational system of such magnitude exacts inordinate demands on one's time, said Dr. Briukhovetsky, acknowledging that 90 percent of his accomplishments he owed to his wife, herself a tireless worker in the field of Ukrainian culture. No wonder, noted Dr. Briukhovetsky cheerfully, that a new encyclopedia has referred to him as “the husband of Larissa Briukhovetska”». – С. 4.]

2350. *Барабаш С.* Лірика кохання Ліни Костенко: спроба осягнення. – Кіровоград, 2003. – 83 с. – Див. с. 15, 39–40, 67.
2351. *Барабаш С.* Поетична історіософія Ліни Костенко: Безсмертя духу. – Кіровоград, 2003. – 79 с. – Див. с. 17, 31–32, 47, 61.
- 2352/(@). *Замятін В.* Синдром жертви. Адам Міхнік: У Польщі не прийнято говорити про кривди, заподіяні українцям // *День*. – 2003. – 15 квіт. – С. 3. – [А. Міхнік: «Я дивлюся на Україну оком професора Брюховецького, Юрка Андруховича, Оксани Забужко – моїх українських друзів».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/290619?idsource=18203&mainlang=ukr>
- 2352/(@/рус. *Замятин В.* Синдром жертвы. Адам Михник: В Польше не принято говорить об обидах, нанесённых украинцам // *День*. – 2003. – 15 апр. – С. 3. – <http://www.day.kiev.ua/290619?idsource=18235&mainlang=rus>
- 2352/(@/engl. *Zamyatin, V.* Adam Michnik: One Must Think Ahead // *The Day: Weekly Digest*. – 2003. – Apr. 15. – P. 1. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www/day.kiev.ua/206481/>
2353. *Bihun, Y.* Two-day conference in Washington focuses on civil society in Ukraine // *The Ukr. Weekly*. – 2003. – # 16, Apr. 20. – P. 1, 3. – [Згадка про присутність на конференції представників з України, серед них – Б. Тарасюк, В. Б., С. Головатий.]
2354. В'ячеслав Брюховецький: «Я ще не зустрічав такого дива» // *Вісн. ҚН*. – 2003. – № 4 (1230). – 21 квіт. – С. 47.
2355. Довгождана презентація-прем'єра фільму «Галшчин дім» [...] відбудеться 22 квітня, о 17.00 в актовій залі Культурно-мистецького центра НаУКМА // *Академ. панорама / НаУКМА*. – 2003. – Квіт. – С. 8. – Анонси. – (Див. також 2304, 2335.)
2356. *Хорунжий Ю.* Біографія в контексті історії // *Робітн. газ.* – 2003. – 23 квіт. – С. 3.
2357. В'ячеслав Брюховецький: «Наш випускник стане Президентом України» // *Укр. газ.* – 2003. – № 16 (252). – № 16, 24 квіт. – С. 7: фото.
2358. *Микола Рябчук:* «Я не називаю себе політологом» / Інтерв'ю вела Л. Таран // *Сучасність*. – 2003. – № 4. – С. 95–101. – [«Коли я чую про “грантоїдство”, завжди згадую одну повчальну історію часів *перестройки*. Тоді, Спілка письменників, яка ще мала гроші, проплатила якомусь кооперативу курси англійської мови для своїх елементів. Записалося, зрозуміло, саме начальство – на дармовщину, як кажуть, і оцет солодкий. Я працював тоді у “Всесвіті”, тож якось до них прилаштувався, хоч і з запізненням. Через півроку – увяйть собі – з тих двадцяти людей, що записалися, залишилося двоє – я і Славко Брюховецький, отак ми і стали з ним “грантоїдами”, “жидомасонами” і взагалі несправжніми українцями. Бо справжні українці – це ті, котрі знають, що вони геніальні й без усякої там німецької учености». – С. 97.]
2359. *Kyiv Mohyla Foundation of America* // *The Ukr. Weekly*. – 2003. – # 17, Apr. 27. – P. 8: photo: [В. Б. і К. Паскуаль.] – [В. Б. про розвиток Києво-Могилянської бізнес-школи.]

2360. Грига І. Могилянці – на варті громадського здоров'я: Майбутня магістерська програма в НаУКМА // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Квіт. – С. 6. – [Про В. Б. як члена Наглядової ради проекту Школи соціальної роботи НаУКМА та університету м. Маастріхт (Нідерланди) – магістерської програми з менеджменту охорони здоров'я.]
2361. Кийок американської демократії // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Квіт. – С. 2. – Актуально. – [Витяги зі статті В. Б. у журналі «ПіК», № 12, 2003.]
2362. Ярошенко Т. Поповнюймо архів // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Квіт. – С. 10. – [Про архів Наукової бібліотеки НаУКМА та нові надходження до особового фонду В. Б.]
2363. Панченко В. «Я виконав свою місію...»: «Слайди» з Юрієм Шевельовим / Фото В. Панченка // Слово Просвіти. – 2003. – Ч. 18, 30 квіт. – 6 трав. – С. 11: фото. – Нашого цвіту. – [Про поїздку групи з двадцяти учасників I Конгресу Міжнародної асоціації українців, зокрема Омеляна та Тетяни Антоновичів, Олега Зуєвського, Юрія Шевельова, Богдана Рубчака, Миколи Жулинського, Олександра Кириченка, Миколи Ільницького, Василя Марусика, Лариси та В'ячеслава Брюховецьких на «хутір Брюховецького» (Дивосил).] – (Див. також 0688, 1392, 2163.)

Rumor publicus:

3667. Олег Зуєвський: «Я входжу в храм...». – К., 2007, див. № 614.
2364. «Києво-Могилянська Фундація Америки» // Свобода (США). – 2003. – 2 трав. – С. 12: фото: В'ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА, Карлос Паскуаль, Посол США в Україні.
2365. [В. Б.: «Ми розпочали новий етап багаторічної програми і перейшли до конкретних справ. Завдяки цьому співробітництву ми сконцентруємося не на імпорті нових технологій, котрі дають тільки тимчасову перевагу в конкурентній боротьбі, але на імпорті та спільній розробці найсучасніших методів управління, котрі є ключовими для довгострокової конкурентноспроможності. В цій програмі ми працюємо з одним із найкращих університетів США».] // Свобода (США). – 2003. – 2 трав. – С. 12.
- 2366/@. Презентація енциклопедії «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-64-a-.html – [Презентація, в якій взяли участь В. Б., Я. Розумний, В. Балеї, відбулася 9 травня 2003 р. в Українському Національному музеї в Чикаго.]
- 2367/@. Розумний Я. Scripta manent. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-99-a-.html – [Виступ на презентації 9 травня 2003 р. в Українському Національному музеї в Чикаго і нагородження Я. Розумного медаллю Св. Петра Могили.]
2368. Розумний Я. Scripta manent // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Черв. – С. 8. – [Слово на презентації енцикл. «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.»]

2369. Preview of events // The Ukr. Weekly. – 2003. – # 20, May 18. – P. 20. – [*На запрошення The Ukrainian Human Rights Committee В. Б. 24 травня робитиме доповідь у Філадельфії про роль НаУКМА сьогодні й у майбутньому.*]
2370. Кращі ЗМІ для кращої України / Участь у прес-конф. взяли Президент НаУКМА В. Брюховецький, Надзвичайний і Повноважний посол Великої Британії в Україні Роланд Сміт, співдиректори Центру медіа-реформ С. Квіт та професор І. Еліот, провідний експерт Л. Побережська, голова правління Незалежної асоц. телерадіомовників Т. Лебедева, головний редактор Інтернет-видання «Телекритика» Н. Лігачова, гол. ред. журналу «Телерадіокур'єр» В. Яцура // Телерадіокур'єр. – 2002. – № 3 (29). – С. 39–41: фото: [С. Квіт, В. Б., З. Сміт, І. Еліот; В. Б. і Р. Сміт.] – [*Публікуються витяги з аудіозапису виступів на презентації проекту «Медіа-реформи» у приміщ. УНІАН.*]
2371. Тестування: оцінка інтелекту та шанс на справедливість / Розмову з М. Т. Бриком вела О. Коваленко / Фото В. Соловйова // Освіта України. – 2003. – 30 трав. – С. 5. – Актуальне інтерв'ю.
2372. 5th Fulbright Conference: Fulbright scenes // Newsletters / Fulbright. Ukraine. – № 9, spring. – 10th anniversary issue. – Photo: [В. Б. з А. Гудманом, президентом Інституту міжнародної освіти та з «фулбрайтівцями» на подвір'ї НаУКМА. – С. 20; В. Б. з М. Богачевською-Хом'як – Директором Програми ім. Фулбрайта в Україні, Фулбрайтівський науковець в НаУКМА (1996). – С. 23; В. Б. з О. Гомілко – ст. н. с. Ін-ту філософії НАН України, Фулбрайтівською науковкою. – С. 24.]
2373. Єршова В. Є. Відродження з небуття // Управління школою. – 2003. – № 13, трав. – С. 14–16. – [*Про Січовий колегіум НаУКМА.*]
2374. Чеховська Л. Й. Січовий – означає нездоланий // Управління школою. – 2003. – № 13, трав. – С. 17. – (Див. також 2339.)
2375. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2000: Сторінки історії, 75 / Відп. ред. та упоряд. О. В. Мишанич. – К.: Наук. думка, 2003. – 589 с.: іл. – [*Із зм.: Фото 100: «Відділ теорії літератури, 70-ті роки: В. Б., Олег Білий, Людмила Слоницька, Микола Ігнатенко, Олена Шпильова, Роман Піхманець, Григорій Сивокінь»; прізвище В. Б. у переліку учасників XXVIII наукової Шевченківської конференції (1989 р.) «Т. Г. Шевченко: історія і сучасність» до 175-річчя поета. – С. 248; про керівництво В. Б. відділом теорії літератури (1988–1991), зокрема про розпочате «колективне дослідження історії української науково-теоретичної думки, ясна річ, у галузі літературознавства, яке, на жаль, не було завершене і, як творче завдання, лишається актуальним і на сьогодні». – С. 348; з досьє «Брюховецький В'ячеслав Степанович»: (Корот біогр. довідка). – С. 348; про перехід В. Б. на роботу до університету «Києво-Могилянська академія». – С. 349; про В. Б. – члена редакційної ради часопису «Слово і час». – С. 450; про В. Б., який став першим завідувачем новоствореного відділу теорії літератури. – С. 559; про виступ В. Б. з доповіддю на III радянсько-американському симпозіумі «Розвиток літературної критичної та естетичної думки на Україні у XIX ст.» у США на базі Українського дослідного інституту при Гарвардському університеті. – С. 559.*]

2376. Бондар М. Нова українська література // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003. – С. 86–169.
2377. Дончик В. Українська література ХХ ст. // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003. – С. 268–340.
2378. Сивокінь Г. Теорія літератури // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003. – С. 341–353.
2379. Скупейко Л., Дончик В. Наукова періодика («Радянське літературознавство», «Слово і час») // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003. – С. 433–451.
2380. Гожик О. З хроніки наукового життя Інституту літератури // Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1926–2001. – К., 2003. – С. 547–564.
2381. [Лист В. Б. до Є. Федоренка, голови шкільн. ради, гол. ред. часопису «Рідна школа».] // Рідна школа. – 2003. – Ч. 2, трав. – С. 32. – (Див. також 2843.)
2382. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама. – 2003. – Черв. – С. 12. – [В. Б. у передачі «Новачі Могиланки» (Німецька редакція Всесвітньої служби радіо, 31 трав.), презентація фільму «Галиччин дім» (телеканал «Культура», УТ-1, 28 трав.).]
2383. В. Брюховецький – гість Комітету людських прав // Свобода (США). – 2003. – 1 серп. – С. 15: фото: Учасники зустрічі Оріся Гевка, Уляна Мазуркевич, Вячеслав Брюховецький, Христя Сенік, Оксана Ванчицька. – Підпис: У. М. – [Про виступ В. Б. 31 травня під час зустрічі з українською громадою, яку організував Комітет людських прав (Філадельфія).]
2384. Kyiv-Mohyla Academy president addresses Philadelphia community // The Ukr. Weekly. – 2003. – # 33, Aug. 17. – P. 4: photo: Prof. Viacheslav Briukhovetsky. – [Про виступ В. Б. 31 трав. у Філадельфії в Українському культурному центрі про значення та внесок НаУКМА у розвиток української освіти.]
2385. Про заходи щодо вшанування пам'яті Петра Калнишевського / Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 16 червня 2003 р. № 367-р. Дод. до розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 червня 2003 р.: Склад Організаційного комітету з підготовки та вшанування пам'яті останнього кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського // Вісн. Держ. Комітету архівів України: (квіт.–черв. 2003 р.) / Держ. Ком. архівів України; Ред. кол.: Г. Боряк (голова) та ін. – К., 2003. – Вип. 2 (14). – С. 56. – [В. Б. – член Організаційного комітету. – С. 57.] – <http://www.archives.gov.ua/Law-base/KMU/index.php?2003-367-r>
2386. Коваленко Г. Говорить о победе тестирования над экзаменами рано // Сегодня. – 2003. – 23 черв. – С. 5. – «За» и «против». – [Про думки В. Б. з приводу необхідності пошуку ефективних механізмів прийому абітурієнтів до вищих навчальних закладів.]
2387. Ідентичність і місія Українського Католицького університету: Доповіді, промови і дискусії інавгураційних урочистостей 25–29 черв. 2002 р. –

Л.: Вид-во Укр. Католического университета, 2003. – 248 с. – [Мирослав Лабунька – про свої розмови з **В. Б.** щодо відродження КМА та Католицького університету і виховання нової генерації інтелігенції та священиків. – С. 85; подяка від о. Б. Гудзяка за дарунки: енциклопедію, записи духовної музики у виконанні хору НаУКМА «Почайна». – С. 201; прізвище **В. Б.** у списку доповідачів і дискусантів академічної наради. – С. 236.]

Із зм.:

2387/1. Дискусія «Історія і традиції Українського Католицького університету». Головує о. Іван Дацько. – С. 194–202;

2387/2. В. Брюховецький: [Виступ]. – С. 200–201;

2387/3. Вітальне слово проф. В'ячеслава Брюховецького, президента Національного університету «Києво-Могилянська академія». – С. 230–231.

2388. «Довічні в'язні Парламенту» // Парламент. – 2003. – № 6. – С. 41–42. – Про український парламент. Особиста думка.

2388/р. • «ДОВІЧНІ В'ЯЗНІ ПАРЛАМЕНТУ»: рефлексії (2006)

Віктор Ющенко кілька разів робив спроби повернути мене в політику. Цей мій виступ прозвучав на одному із зібрань представників опозиції, які згуртовувалися довкола відправленого у відставку прем'єра. На той час уже тільки сліпий не міг не зауважити надшербнутості так званого демократичного табору, для багатьох представників якого участь у владі була чи не єдиним критерієм їхньої самооцінки. Без цього вони себе вже не мислили і ймовірний відхід із влади вважався за трагедію. Саме тому, на моє переконання, не готувалися і не допускалися нові, молоді люди для більш успішної участі в діяльності за побудову України (адже рухівці свою боротьбу явно прогнали). У виступі я про це й говорив, назвавши їх «довічними в'язнями парламенту» (вислів Л. Брюховецької). У перерві до мене буквально підскочило (ніби відомі Бобчинський і Добчинський) двоє моїх колег по створенню Руху і, перебиваючи одне одного («Це я перший сказав “Е”!»), почали доводити, що вони розгадали, чому я дозволив собі такий випадок проти свідомих українців. Чому ж? «Бо ти хочеш на наше місце!» Все! Не більше і не менше. У відповідь я широко зареготав. А якщо розібратися, то було не до сміху... (Див. також 3425/р.)

2389. Політична історія України. XX століття: У 6 т. / Ред. кол.: І. Ф. Курас (голова) та ін. – К.: Вид-во «Генеза», 2002–2003. – Т. 6: Від тоталітаризму до демократії (1945–2002) / О. М. Майборода, Ю. І. Шаповал, О. В. Гарань та ін. – 2003. – 696 с. – [«Протягом 1987–1988 рр. патріотичні сили розгорнули цілу кампанію за усунення 4-го пункту Статуту середньої школи, який надавав учням право вибору вивчення тієї чи тієї мови, що на практиці давало їм можливість у російськомовних школах звільняти себе від вивчення української мови та літератури. Широкий резонанс мали виступи у пресі з цього приводу В. Брюховецького, В. Дончика, М. Жулинського, Л. Новиченка та ін.». – С. 335; «Протягом грудня 1988 р. та січня 1989 р. над проектом програми та відозвою до українського народу спільно працювали ініціативна група СПУ, а також аналогічна група Інституту літератури АН УРСР на чолі з В. Брюховецьким». – С. 358.] – (Див. також 0485, 0519.)

2390. Конвокація-2003. 28 червня 2003: [Анонс] // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Черв. – С. 1. – [Про участь **В. Б.** у святі.]
2391. Семиволос П. Тест-драйв сертифікаційної машини // Дзеркало тижня. – 2003. – № 24, 28 черв. – 4 лип. – С. 14. – [Про аналіт. звіт співробітників Центру тестових технологій, присвяч. сертифікац. тестуванню-2003, що відбулося 10 трав. ц. р. у Києві, Львові, Одесі й Харкові, з математики й історії. У ньому на добровільних засадах взяв участь 3121 випускник із 670 шкіл країни. Думка **В. Б.** щодо впровадження системи зовнішнього стандартизованого тестування навчальних досягнень школярів і стосовно необхідності надання держстатусу проведеному експерименту. Інакше, переконаний **В. Б.**, за кілька років від проекту залишаться лише спогади. «Слід шукати механізм його розвитку, подумати, чим можна зацікавити ректорів вузів, як переконати їх приєднатися до починання», – висловив свою думку пан Брюховецький. А до “вузьких” місць експерименту він відносить наявність у тестах так званих відкритих завдань (вони передбачають розгорнуту відповідь), які перевіряє не комп’ютер, а педагог. До речі, у Могилянці, яка дванадцять років шліфує свій “тестовий” досвід, спочатку також намагалися їх запровадити, але дуже швидко відмовилися. Практика показала, що під час перевірки “відкритих” завдань суб’єктивності, за всього бажання, уникнути не вдається. А це либонь, погодьтеся, може підірвати довіру до всієї системи. Якщо не сьогодні, то завтра неминуче постане й питання про конфіденційність, скажімо, тих же таки тестових завдань. Чи зможемо ми її забезпечити, якщо навіть керівники галузі, обговорюючи це питання, публічно заявляють про нашу “схильність до певних фінансових порушень”?..»]
- 2391/рус. Семиволос П. Тест-драйв сертификационной машины // Зеркало недели. – 2003. – № 24, 28 июня – 4 июля. – С. 14.
2392. Савельєв М. Жнива: міліція затримала двох професорів-хабарників // Львів. газ. – 2003. – 2 лип. – С. 1.
2393. Gaјesku, G. [Рецензія на видання «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.»] // The Ukr. Quarterly. – 2003, Spring–Summer. – Vol. LIX. – № 1–2. – Р. 127–128.
2394. Ваш вихід, академіки! // Україна молода. – 2003. – 2 лип. – С. 8.
- 2395/@. Кузьменко О. Конвокація – це вручення магістерських дипломів у Києво-Могилянській академії // Хрещатик. – 2003. – 2 лип. – С. 2. – [**В. Б.**: «Цьогорічні випускники – це інше покоління, яке прийшло творити справжню Україну. За них я певен: вони дістали справжні знання.»] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/12740.html>
2396. Шуило Н. М. Під знаком національної самобутності. – К.: Задруга, 2003. – 354 с. – Див. с. 35.
2397. Тритяк О. Кожен може зробити внесок у розвиток Києво-Могилянської академії / Фото Л. Хмельковського // Свобода (США). – 2003. – 4 лип. – С. 3: фото: У головній канцелярії УНСоюзу: Рома Лісович, Вячеслав Брюховецький, Христина Козак, Стефан Качарай, Оксана Тритяк, Ігор Вислоцький. – [Про підтримку **В. Б.** спільного проекту УНС та НаУКМА «Дарування-завіщання», ініційованого О. Тритяк.]
2398. На конвокацію в бонетках, можна и в квадригах // Вечерний Николаев. – 2003. – 5 июля. – С. 1. – [Про вручення **В. Б.** дипломів випускникам МФ НаУКМА.]

2399. *Hadzewycz, R.* UNA Gift-Giving Project to benefit Kyiv Mohyla Foundation // The Ukr. Weekly. – 2003. – # 27, July 6. – P. 5: photo: During a meeting between officials of the National University of Kyiv Mohyla Academy and the Ukrainian Association are: Roma Lisovich, UNA treasurer; Viacheslav Briukhovetsky, president of the National University of Kyiv Mohyla Academy; Christine Kozak, UNA national secretary; Stefan Kaczaraj, UNA president; Oksana Trytjak, the UNA's fraternal activities coordinator; and Ihor Wyslowsky, president of the Kyiv Mohyla Foundation. – [Думка **В. Б.** з приводу нової, спільної з УНА (Ukrainian National Association), програми «UNA Gift-Giving Project».]
- 2400/@. Вячеслав Брюховецкий: тест должен показать способности абитуриента / *Б. Радченко*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegrafua.com/166/world/691/> – 13–20 лип. 2003 р.

2401/x. • **14.07.2003 РОКУ ПОВИННО ВВІЙТИ...: хуторизми**
(15 липня 2003 р.)

14.07.2003 року повинно ввійти в історію людства як можливість побачити матеріальне втілення філософського визначення «чоловічої досконалості». Дійсно, дух захоплює! Отже за чоловічу досконалість в усьому, особливо в священнодійстві приготування юшки!

2402/x. • **ДИВЛЯЧИСЬ НА ВАС...: хуторизми**
(15 липня 2003 р.)

Дивлячись на Вас, В'ячеславе Степановичу, розумієш, що ми ще не знаємо своїх можливостей. На що здатна людина? Скільки спроможна взяти на себе й відповідати за власний вибір? На Вашому хуторі дійсно настроюєшся на філософський лад. Бажаю Вам нести Вашу ношу з легкістю, тобто справжньої свободи.

Сергій Квіт.

2403. *Сошанський В.* Абитурієнт – студент: за один день / Фото *П. Сошенка* // Україна BUSINESS. – 2003. – № 34, 15–22 лип. – С. 12–13: фото: Президент НаУКМА Вячеслав Степанович Брюховецький. – [Тестування в НаУКМА. Про **В. Б.**, який виглядав втомлено – напружено готувався до проведення вступного тестування.]
2404. *Шикерява Т.* Могилянська – за чесний вступ // Україна молода. – 2003. – 22 лип. – С. 11. – [Про тестування в НаУКМА і технологію перевірки тестів, запроваджену **В. Б.**]
2405. Вячеслав Брюховецький: Через 12 років Президентом України стане випускник Києво-Могилянської академії / *Л. Везжовська* // Україна молода. – 2003. – 22 лип. – С. 11: фото: [**В. Б.**] – 3 перших уст. – (Див. також 3665/72.)

2406. *Комариця М.* У задзеркаллі минулого // Науково-дослідний центр періодики (1993–2003): У 2-х т. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. НДЦ періодики; Уклад. *М. М. Романюк*; Відп. ред. *Л. В. Снісарчук*. – Л., 2003. – Т. 2: Постаті: Біобібліографічний показник. – Див. с. 69.
- 2407/а. Альма-Матер українського ренесансу // Америка (Філядельфія, США). – 2003. – Ч. 30, 26 лип. С. 17. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-59-a-.html
2408. *Баран В.* Україна: новітня історія (1945–1991 рр.) / НАН України. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Л., 2003. – 668 с. – Див. с. 395.
2409. [Вст. сл. про НаУКМА від редакції.] // Урок української. – 2003. – № 7. – С. 2.
2410. На наше «бути чи не бути» відповіло саме життя // Урок української. – 2003. – № 7. – С. 2–4.

Rumor publicus:

2409. [Вст. сл. про НаУКМА від редакції.] // Урок української, 2003, № 7, див. с. 2;
2437. *Шаповаленко Т.* Могилянська залишається «форпостом модерної українськості» // Академ. панорама, 2003, верес.;
- 3665/42. *Масенко Л.* Форпост модерної українськості // Той, хто відродив Могилянку. – К., 2007, див. с. 306.
2411. *Chynczewska-Hennel T.* Akademia Kijowsko-Mohylańska // Bunt młodych duchem. – 2003. – № 4 (14), lipiec–sierpień. – S. 21, 23. – [«Są to świetni studenci, znający dobrze języki europejskie, zaciekawieni w równym stopniu historią jak i problemami współczesnymi, bardzo gościnni – otwarci na Europę i świat». – S. 23.]
2412. *Хижняк З. І., Маньківський В. К.* Історія Києво-Могилянської академії. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 184 с. – Див. с. 172.
2413. *Салій І.* Обличчя столиці в долях її керівників. – К.: Міжнар. економ. фундація, 2003. – 428 с. – [Про контакти і конфлікти з **В. Б.** під час роботи І. Салія в УКМА у 1993 році. – С. 244.]
2414. *Кулиняк Д.* Вшанування пам'яті Петра Калнишевського // Молодь України. – 2003. – 14 серп. – С. 3. – [**В. Б.** у складі Організаційного комітету з підготовки та вшанування пам'яті останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського.]
2415. *Vilkos Yu.* Academy honors Temerty / Photo by *O. Medvedev* // Kyiv Post. – 2003. – Aug. 14. – P. 13b: photo: Kyiv-Mohyla Academy President Viacheslav Brioukhovetsky awards Northland Power's James Temerty the medal of St. Petro Mohyla.

2416/х. • **20 СЕРПНЯ 2003 РОКУ ДОКЛАДАЮ....: хуторизми**
(20 серпня 2003 р.)

20 серпня 2003 року докладаю одну зі своїх рук до всього, що далі напише
Володя Моренець, тим паче, що від 16. V. до 1.VIII. 2003 р. в нас з'явилося щось на зразок «синхронного мислення». **ОТЖЕ:**

наснажені тишею сеї святої природи,
йдемо у гуркіт, кабінети й коридори,
із пам'яттю про те, як мед громадять сливи,
й чарівну неповторність – помідори.
Бо ж діло наше – громадити!

В. Панченко.

В. Моренець.

2417/а. Рогоза Б. «Пішли в політику поети» // Хрещатик. – 2003. – 22 серп. – С. 4. – [«До рук партноменклатури потрапив один з останніх варіантів згаданих документів, і вони, гадаючи, що то вже остаточна редакція, дали команду своїй журналістській братії розгромити “рухівські витвори”. І... сіли в калюжу. Бо напередодні виходу в світ чергового номера “Літературної України” в друкарню приїхали Дмитро Павличко, Юрій Мушкетик, Іван Драч, Борис Олійник, Віталій Дончик та В'ячеслав Брюховецький і докорінно переробили матеріали. Наступного дня люди читали в партійних газетах критику того, чого в “рухівських витворах” уже не було.»] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/13839.html>

2418. Слово до могилянців // Календар-довідник: 2003–2004 навчальний рік / НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – С. 7–9. – С. 7: фото: [В. Б.] – (Див. також 3665/61.)

2419. Executive MBA Program Leading Change / KMBS // «Even when you're playing solo... it's the group sound that's important. That's jass» (Oscar Peterson). – [Б. в. д], [2003]. – Р. 3, 15: photos: Partnering with the World's Best [В. Б. і М. Раднор.]; Viatcheslav Brioukhovetski. – [Про В. Б. та тему його авторського курсу «Як організувати процес втілення великої мрії» – С. 15.]

2420. Заєць Д. Інавгураційну лекцію в НаУКМА прочитав її Почесний професор Карл Цайнінгер // Освіта України. – 2003. – 3 верес. – С. 6: фото: [В. Б., Д. Блажейовський, Д. Степовик.] – [В. Б.: «...Земля, одухотворена великими нашими предками, кожний квадратний сантиметр якої пам'ятає ходу українських ґеніїв, наснажить вас на завдання, яке ставили перед собою сотні поколінь українців– це побудова нашої держави, в якій людина почуватиме себе вільно, в якій вона житиме гідною звання людини.»]

2421. Москаленко М. Микола Зеров: Доля і доробок // Зеров М. Українське письменство. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 1300 с. – С. 1235–1272. – (Див. також 2653.)

2422. Москаленко М. Примітки // Зеров М. Українське письменство. – К., 2003. – 1300 с. – С. 1273–1294.

2423. Павло Костянтинівич Федоренко: (Бібліобліогр. покажч.) / Скл. О. Б. Коваленко, Л. В. Студенко, В. В. Ткаченко; Відп. за вип. П. В. Грищенко. – Чернівці, 2003. – 24 с. – Див. № 37.

- 2424/@. *Vilkos, Yu.* Universities adopt western education style / Photo by D. Gavrish: Viacheslav Brioukhovetsky, UKMA President. – [«Viacheslav Brioukhovetsky, president of Kyiv-Mohyla Academy, also stresses the importance, for contemporary students, of being professionally flexible and practical. "Simply having knowledge is not as important as knowing where to find and apply it", Brioukhovetsky said. Brioukhovetsky revived almost 4 century-old Kyiv-Mohyla Academy in 1992, making it the first national university to offer a Western-style education, based on humanistic principles. The academy provides a liberal arts education. The university has since started the country's first school of social work and the Kyiv-Mohyla Business School. Brioukhovetsky said that Kyiv-Mohyla students are the opposites of Soviet students. "The Mohyla student is liberated, open, impudent to a certain extent, unusually gifted... and ambitious, which is very important", said Brioukhovetsky».] – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://kyivpost.com/business/17881> – Sept. 3, 2003.
2425. *Kravchuk N.* Broader course offering draw students // *KyivPost*. – 2003. – Sept. 4. – P. 14B.
2426. З якого боку пан зачинить двері? // *Майдан Могилянська / Справжній могилянський самвидав*. – 2003. – # 23, 3 верес. – С. 1. – [Про конфлікт на ф-ті правн. наук.]
2427. Підбито підсумки, окреслено перспективи // *Майдан Могилянська / Справжній могилянський самвидав*. – 2003. – # 23, 3 верес. – С. 2: фото: Зміни будуть, будуть зміни! – Підпис: @Nneken. – [Про виступ В. Б. зі стислим викладом стратегічного плану розвитку НаУКМА на 12 років.]
2428. *Юренко О.* Після Дня незалежності, або «Мартиролог» до мартиролога? // *Літ. Україна*. – 2003. – 4 верес. – № 31. – С. 4.
2429. *Романів Є.* Десятий рік – під одним дахом // *Робіт. газ.* – 2003. – 10 верес. – С. 4. – [Про участь В. Б. у роботі X Всеукраїнського Форуму видавців, який проходив з 11 по 14 вересня у Львові.]
2430. Конфлікт Сущенко–Антонович розв'язано? // *Майдан Могилянська / Справжній могилянський самвидав*. – 2003. – # 25, 17 верес. – С. 1. – Могилянські новини.
2431. *Потапенко Ю.* Диво натхнення, віри й майстерності // *Голос України*. – 2003. – 25 верес. – С. 15: фото: Отець Дмитро Блажейовський, що малює ікони ниткою, В. Брюховецький, доктор богословських наук Дмитро Степовик. – [Про виставку «Ікона, мальована ниткою» у Культурно-мистецькому центрі НаУКМА.]
- 2431/рус. *Потапенко Ю.* Чудо вдохновения, веры и мастерства // *Голос Украины*. – 2003. – 25 сент. – С. 15.
2432. *Ситник М.* Іван Малкович: «Вірність у нашому третьому тисячолітті стає все ефемернішою» // *Дзеркало тижня*. – 2003. – № 37, 27 верес. – 3 жовт. – С. 22. – [І. Малкович згадує про те, як В. Б. допомагав познайомитися з його майбутньою дружиною: «В'ячеслав Брюховецький, теперішній ректор Києво-Могилянської академії, і Григорій Штонь, тепер заступник директора Інституту літератури, підійшовши до нас і дізнавшись про моє захоплення, теж вирішили допомогти. Вони як офіцери запасу були саме на перепідготовці і шойно повернулися зі стрільб. Брюховецький виймає з кишені кілька гільз, простягає їх мені і каже: "Йди, скажи, що її краса поранила твоє серце"».] – (Див. також 2559, 2866.)

- 2432/рус. Ситник М. Иван Малкович: «Верность в нашем третьем тысячелетии становится всё более эфемерной» // Зеркало недели. – 2003. – № 37, 27 сент. – 3 окт. – С. 22.
2433. Замостян О. Безкінечність кольорів Дмитра Блажейовського // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Верес. – С. 1, 7: фото: [В. Б. і Д. Блажейовський; В. Б., Д. Блажейовський та Д. Степовик.] – [Про майстра української вишивки та його виставку в НаУКМА. Виступ В. Б.: «таке мистецтво, така видатна особистість, як Дмитро Блажейовський, об'єднує людей».]
2434. Неперервність традицій Академії // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Верес. – С. 2.
2435. Найвища академічна відзнака / Світлина Ю. Паніна // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Верес. – С. 4: фото: [В. Б. і Д. Темертій.] – Нагороди – [Про нагородженого медаллю Святого Петра Могили Джеймса Темертея (Канада).]
2436. Автограф журналу «Урок української» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Верес. – С. 5. – [В. Б.: «Ми не заперечуємо, коли нас називають форпостом української мови і українськості. Але щоразу уточнюємо: модерної українськості. Тобто суголосної з європейським вибором і самоцінної в дедалі глобалізованішому світі».]
2437. Шаповаленко Т. Могилянка залишається «форпостом модерної українськості» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Верес. – С. 5. – Урок української.
2438. «Не забудь вчасно повернутися додому...» / З В. Є. Панченком розмовляла Т. Шаповаленко // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Верес. – С. 6. – [Про ініціювання В. Б. відрядження до США двох віце-президентів: В. Є. Панченка та В. П. Моренця.]
2439. Ключ до формування української євроцентричної еліти – освіта // Національна безпека і оборона / Центр Разумкова. – 2003. – № 9. – С. 31–32. – Вітчизняні експерти про політичну еліту. – (Див. також 2451.)
2440. Досягнути рівня передової світової освіти – мета другого десятиріччя // Свобода (США). – 2003. – 3 жовт. – С. 22: фото: др. В'ячеслав Брюховецький, амбасадор Віліам Міллер, амбасадор Борис Тарасюк, др. Майкл Раднор, Ігор Вислоцький на засіданні Ради директорів у Вашингтоні. – [Про засідання Ради директорів Києво-Могилянської Фундації Америки та завдання, що ставить перед собою НаУКМА.]
- 2441/@. Русначенко А. Чому в університеті КМА бояться правди про український визвольний рух. Відкритий лист президентові університету п. Вячеславу Брюховецькому. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.brama.com/news/press/2003/10/031003letter_bruiukhovetsky-rusnachenko.html
2442. Коропецький І.-С. Про Україну, економіку і про себе. – Т. 4. – К.: Дніпро, 2003. – 200 с.: портр. – [Про конфліктні стосунки з В. Б. у намаганні І.-С. Коропецького заснувати при НаУКМА graduate studies з економіки. – С. 136–137.]

2443. Новини з Академії // Свобода (США). – 2003. – 3 жовт. – С. 22. – [Про виступи **В. Б.**, *Н. Світличної та К. Цайнінгера на відкритті нового академічного року.*]
2444. Історична й сьогочасна багатовимірність університету // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Жовт. – С. 1: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький вручає нагороду віце-президенту Вадиму Зубку. – [Про виступ **В. Б.** на відкритті Дня Академії.]
2445. Безцінне поповнення бібліотеки // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Жовт. – С. 1, 2: фото: [Т. Ярошенко, **В. Б.** і Д. Гербст.] – [Про передачу колекції наукових видань фондом «Сейбр-Світло» Науковій бібліотеці НаУКМА.]
2446. Могило! // Майдан Могилянка / Справжній могил. самвидав. – 2003. – # 29, 15 жовт. – С. 1. – ОгоРошення.
2447. Маємо те, що хочемо мати // Майдан Могилянка / Справжній могил. самвидав. – 2003. – # 29, 15 жовт. – С. 2. – Підпис: yadovol. – [Про проблеми вживання української мови.]
2448. Музиченко Я. Переяславська рада: «пропащі часи для України»: Наші вчені хочуть донести до громадськості суто український науковий погляд на 350-ліття «возз'єднання» // Україна молода. – 2003. – 23 жовт. – С. 5. – Минуле і думи. – [Про засновників оргкомітету «Переяславська рада 1654 року» Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, Ін-т літератури ім. Т. Шевченка НАН України, НаУКМА, НТШ в Америці, Канад. Ін-т Укр. Студій та вид-во «Смолоскип». **В. Б.** – член Оргкомітету.]
2449. Україна XVII ст.: суспільство, філософія, культура: Пам'яті д-ра філос. наук, проф. Валерії Михайлівни Нічик: Програма Міжнар. наук. конф., м. Київ 6–9 листоп. 2003 р. / Ін-т філософії ім. Г. Сковороди НАН України. НаУКМА. Т-во дослідників Центрально-Східної Європи. Укр. філос. фонд. – [Б. в. д.] – 7 с. – [Про **В. Б.**: член Оргкомітета; відкриває конф. разом з М. Поповичем. – С. 1, 3; на закритті – головує **В. Б.** та Є. Бистрицький. – С. 7.]
- 2450/с. Президентів Італійської Республіки Карло Адзеліо Чампі. Президентів Європейської Комісії Романо Проді. Голові уряду Італійської Республіки Сільвіо Берлусконі. Президентів Сенату Віттоліо Пера. Президентів Камери депутатів П'єрджорджо Казіні / ...*В. Брюховецький...* // Слово Просвіти. – 2003. – Ч. 46, 12–18 листоп. – С. 7. – Всього 32 підписи. – [Звернення учасників Міжнар. наук. конгр. «Голодомор і смерть землі в Україні 1932–1933 рр.», що відбувся 16–18 жовт. 2003 р. у м. Віченца (Італія) під високим патронатом Президента Італійської Республіки. Це перший історичний конгрес у Європі, присвячений 70-річчю одного з найбільших геноцидів ХХ ст., який спричинила політика примусової колективізації, проведена з наказу і під керівництвом Сталіна та більшовицького уряду. Конгрес організував Ін-т дослід. соціал. та релігійної історії міста Віченца за сприяння Ін-ту Луїджі Стурцо (Рим), Департаменту Славістики та Студій Центр.-Схід. Європи Рим. Ун-ту «Ла Сап'єнца», Посольства України в Італії, Посольства України при Святійшому Престолі, Європ. колегіуму пол. та укр. ун-тів, Нац. акад. наук України, НаУКМА, Укр. Католич. Ун-ту.]

2451. Ключ до формування української європоцентричної еліти – освіта // Дзеркало тижня. – 2003. – № 44, 15–21 листоп. – С. 12: фото: В'ячеслав Брюховецький. – Вітчизняні експерти про політичну еліту. – (Див. також 2439.)
- 2451/рус. Ключ к формированию украинской европоцентрической элиты – образование // Зеркало недели. – 2003. – № 44, 15–21 ноября. – С. 12.
2452. Женкова А. Подмигни на счастье Альме (молодежь готова выдумать все что угодно, лишь бы отвлечься от учебы) // Киев. вед. – 2003. – 17 нояб. – С. 9. – [Згадка про «могилянську валюту» – «брюхи».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
2453. 10 способів витратити стипендію або що робить нас студентами // Майдан Могилянка / Справжній могил. самвидав. – 2003. – # 33, 19 листоп. – С. 4. – Підпис: Wavebreaker. – Школа Виживання. – [«+ є шанс пере-стріти пана Брюховецького, який, як стверджують легенди, там іноді буває».]
- 2454/@. Тиран І. Громадський рух: У Києві створено міський осередок Всеукраїнського об'єднання «За Україну! За Ющенка!» // Хрещатик. – 2003. – 20 листоп. – С. 4. – [Про В. Б. як учасника об'єднання, хоч насправді В. Б. участі в ньому ніколи не брав, це було лише бажанням засновників.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/15627.html>
2455. В'ячеслав Брюховецький: «Вчимо студентів навчатися...» / Бесіду вів М. Славинський // Укр. газ. – 2003. – № 43, 20–26 листоп. – С. 9: фото: [В. Б.]; [В. Б. та директор Наукової бібліотеки Т. Ярошенко разом з послом США в Україні Дж. Гербстом.] – (Див. також 3665/71.)
2456. Залежність від закону і совісті. Міністр юстиції Олександр Лавринович про невикористані шанси Руху, сучасне партійне середовище і проблеми судової реформи / Розмовляли Л. Івшина, М. Олійник, Д. Жиленко // День. – 2003. – 21 листоп. – С. 4–5. – [«...Сьогодні чомусь забули імена тих людей, які реально багато вклали у створення Народного Руху. Пан Брюховецький, який доклав найбільше організаційних зусиль, керує сьогодні Могилянською Академією. Звичайно, це також Мирослав Попович, Сергій Головатий, Леонід Шульман, Віталій Дончик... Процес розбудови Руху почався 88-го року, і вже наприкінці цього ж року він набув організаційно оформлених рис – після завершення виборчої кампанії народних депутатів УРСР». – С. 5.]
- 2456/рус. Зависимость от закона и совести // День. – 2003. – 21 ноября. – С. 4–5.
2457. Загребельний П. Український шлях. – К: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 30 с. – Див. с. 9, 10, 29: Фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький дарує Павлові Загребельному енциклопедичне видання «Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст.» та компакт-диски хорової капели НаУКМА «Почайна»; Автограф на пам'ять [П. Загребельний і В. Б. зі студентами.] – [Лекція, прочитана П. Загребельним в НаУКМА 26 листоп. 2003 р. в циклі щорічних лекцій імені А. Оленської-Петришин.]

2458. Бондаренко С. Интеллигенция выброшена из жизни: Павло Загребельний коментує скандальні події в Союзі письменників // Київ. вед. – 2003. – 2 дек. – С. 8. – [«Мне понравилось, как вы ответили на предложение президента НаУКМА Вячеслава Брюховецкого передать Киево-Могилянскую академию вашу библиотеку, если вам уже надоело вытирать пыль с книг: у него, мол, есть для этого штат...»
– Ах да, я ответил, что согласен передать, если при этом стану президентом академии. Хотя, если серьезно, то в окружении книг я лучше всего себя чувствую».]
2459. Шаповаленко Т. «Український шлях» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Груд. – С. 1, 3: фото: [П. Загребельний і В. Б. зі студентами.] – [Про публічну лекцію в НаУКМА П. Загребельного.]
2460. Загребельний П. Український шлях // Слово Просвіти. – 2003. – Ч. 51, 17–23 груд. – С. 1, 4–5: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький та Павло Загребельний – про видання Могилянки. – Ексклюзив. – [Лекція Павла Загребельного в циклі «Публічні лекції в Могилянці». В. Б.: «Європейський вибір України може стати ґрунтом для консолідації визначної частини еліти, хай і різнопланової, однак така мета навряд чи стане ідеєю мас. Спробуйте пояснити перехожому на Донбасі, що таке європейський вибір. Він вам одразу відповість, що він ніякої Європи не хоче, що досі їздив пити горілку до кума в Росію, а тепер не може цього робити через встановлені кордони». – С. 5.]
2461. Писатель Павло Загребельний: «Мертва та нація, у которой нет ничего кроме покорности» / Записала А. Лобановская / Фото Н. Рекуновой // Правда Украины. – 2003. – 18 дек. – С. 21. – Портрет на фоне епохи. – [Про виступ В. Б. на відкритті публічної лекції «Український шлях», зокрема про діяльність П. Загребельного по захисту українських письменників, переслідуваних за «інакodomство» з боку радянського режиму.]
2462. Кремень В. Підвищення ефективності вищої освіти і науки як дієвого чинника суспільного розвитку // Вища школа. – 2003. – № 6. – С. 3–24. – [В. Кремень висловлює подяку В. Б. як одному з активних учасників експерименту з підвищення ефективності вищої освіти і науки. – С. 13.]
- 2463/ф. Academia sempiterna, або пригоди не без вигоди: [Відеофільм, 34'] / О. Денисенко, режисер; А. Рибаків, В. Свербигуз, В. Ільков, оператори. – 2003. – К.: НаУКМА.
2464. Яшенков В. Коментар подій // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Груд. – С. 1. – [Про виступ Президента НаУКМА В. Б. на акції-відзначенні Міжнародного дня прав людини, що відбувся 9 груд. в НаУКМА. «...Фотовиставка, фільм, виступи президента НаУКМА В'ячеслава Брюховецького, координатора ООН в Україні Дагласа Гарнера та завідувача кафедри ЮНЕСКО НаУКМА Юрія Сватка спонукали всіх присутніх до пошуку відповідей на питання, що стосуються прав людини».]
2465. Бондаренко С. У декларації прав юбілей: 55 лет назад Генасамблея ООН утвердила и провозгласила Всеобщую Декларацию прав человека // Київ. вед. – 2003. – 11 дек. – С. 2. – [Про фотовиставку до цієї дати у стінах НаУКМА, на яку були запрошені послы європейських країн. Виступ В. Б. зокрема щодо проблем збереження людського життя, які постали

перед людством у XXI столітті. В. Б.: «Человеческая жизнь, бытие каждого неповторимого в своей сущности создания, должна быть оберегаема в XXI веке с гораздо большей тщательностью. Для массы людей охрана их прав – это не абстрактное понятие. Во всяком случае, таковым ему пора стать».]

- 2466/ @. Сивашова І. З любов'ю до Батьківщини: Американський громадянин Григорій Малиновський друкує для нашої країни рідкісні книжки та допомагає медичною апаратурою // Хрещатик. – 2003. – 10 груд. – С. 11. – На те ми й люди. – [Американська бібліотека Києво-Могилянської академії отримала від фонду «Сейбр-Світло» рідкісні книжки. «На урочистій церемонії були присутні Посол Сполучених Штатів в Україні Джон Гербст, президент Києво-Могилянки В'ячеслав Брюховецький, директор американського благодійного фонду “Сейбр” Таня Витвицька, член ради цього ж фонду Леонардо Балдига та голова “Сейбр-Світло” Ольга Ісаєвич.»] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/15996.html>
- 2467/ @. Міжнародна конференція «Україна в Європі та світі». – [Про грудневу зустріч у Празі організаторів конференції, яка має відбутися 20–21 лютого 2004 р. в Києві. «Ще один з організаторів конференції, президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький у Празі підкреслив, що зміни на Україні залежатимуть передовсім від молодого покоління. Тому після закінчення конференції її провідні учасники зустрінуться із студентами у Київському університеті».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukraineineurope.org.ua/u/u_press_release2.html
2468. Анонс подій // Академ. панорама / НаУКМА. – 2003. – Груд. – С. 1. – [Президент НаУКМА В. Б. візьме участь у відкритті колегіуму НаУКМА на базі місцевої гімназії у місті Стрию Львівської області.]
- 2469/ @. Межа року – 21 грудня 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/seminary/2003/sem21-12.htm>
2470. Орден відважних: Роман Віктюк і В'ячеслав Брюховецький стали кавалерами Ордена «За інтелектуальну відвагу» // Львів. газ. – 2003. – 22 груд. – С. 1, 2: фото: В'ячеслав Брюховецький. – Підпис: І. М.
2471. Дородина Л. Світло, яке прибуває / Фоторепортаж // Поступ. – 2003. – 23 груд. – С. 4. – [«Капітула Журналу “І” нагородила Орденом “За інтелектуальну відвагу” Президента Національного університету “Києво-Могилянська академія”, професора, др. В'ячеслава Брюховецького і режисера Романа Віктюка, а також срібною відзнакою “За добру справу” – Президента Форуму видавців у Львові Олександру Коваль і Президента Міжнародного фестивалю сучасної музики “Контрасти”, композитора та музиканта Володимира Сивохопа... Саме число “21” обіграв у своїй інавгураційній промові і В'ячеслав Брюховецький, отримавши з рук редактора часопису “І” Ірини Магдиш орден “За інтелектуальну відвагу”. Із 21-ї події тільки три (знайомство з майбутньою дружиною та народження двох доньок) були для Президента Національного університету “Києво-Могилянська академія” приватними. Решта ж пов'язані із відкриттям освітньо-гуманітарних інституцій в Україні. До речі, до Львова В'ячеслав Брюховецький прибув зі Стрия, де напередодні було відкрито колегіум».]
2472. Душею завжди з народом: Пропам'ятний збірник на пошану українського правника та політолога Володимира-Юрія Даниліва. – Київ; Торонто, 2003. – 544 с. – [Про коментарі В. Б. під час презентації книги

- «Солідарність і солідаризм» В.-Ю. Даниліва в Конгрегаційній залі НаУКМА. – С. 500; про схвальну оцінку **В. Б.** перекладу. – С. 501.]
2473. Інвестиції в молодь – гранти і «ходи» державних мужів // *Сущенко О.* Будьмо!: (Україна й українці: 1990–2001 роки. Пером журналіста). – 2-ге вид., допов. – К.: УкрІНТЕІ, 2003. – С. 110–118. – С. 110: фото: [**В. Б.**] – (Див. також 1333, 2275.)
2474. Іванишин В., Іванишин П. Пізнання літературного твору: Методичний посібник для студентів і вчителів. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2003. – 80 с. – [**В. Б.** – дослідник «рецептивної естетики» – С. 19.]
2475. Брюховецький В. С. // УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія / Авт. текстів і пер.: Б. Антоняк та ін.; Ред.: Н. Бічужа та ін. – 3-є вид., перероб. і допов. – К.: Всеуито: Новий друк, 2003. – VII, 1414 с.: іл., фото, карт., схем., табл. – Див. с. 193. – (Див. також 1707, 1749, 2064.)
2476. Силин О. Народ мій є! Народ мій завжди буде! (3 вибраних творів) / Упоряд. С. Бакута. – К., 2003. – 560 с.: іл. – [Про Вячеслава і Ларису Брюховецьких та Міжнародний Благодійний фонд Відродження Києво-Могилянської академії, яким автор висловлює щонайщирішу подяку (у переліку). – С. 5; згадується посвята на кн. «Силове поле критики» – С. 460.]
2477. КМБС=Києво-Могилянська бізнес-школа: Програма МБА. – [Б. в. д.]. – 13 с. – [Про **В. Б.**: член Наглядової Ради kmbb, президент НаУКМА, доктор філол. наук, автор низки монографій та оригінальних курсів, які викладались в університетах України і за кордоном. З 1991 року очолює процес відродження Києво-Могилянської академії. У kmbb веде майстер-клас «Як організувати процес втілення великої мрії». – С. 6.]
2478. Комариця М. Б. Вячеслав Степанович // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. НДЦ періодики; За ред. М. М. Романюка – Л., 2003. – Вип. 10. – С. 50–52.
2479. Кузьменко В. На бистрині часу // Астаф'єв Олександр Григорович: Біобібліогр. покажч.: (До 50-річчя від дня народження). – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, 2003. – С. 3–9. – [Про **В. Б.** – С. 4.]
2480. Володимир Пилипович Моренець: Біобібліогр. покажч / Упоряд. Т. О. Патрушева; Авт. вступ. ст. В. П. Моренець; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 57 с.: портрет, фото. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Про **В. Б.** – С. 19; Див. імен. покажч.: № 4, 81; Праці **В. Б.**; С. 55: **В. Б.** – голова та член редколегії.]
2481. Віталій Павлович Замостьян: Біобібліогр. покажч / Уклад. Т. В. Рава; Авт. вступ. ст. В. П. Замостьян; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 41 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Про **В. Б.** – С. 13, 14; Див. імен. покажч.: № 111; Праця **В. Б.** (співавт.); № 118, 122, 147–153, 157–166: **В. Б.** – голова та член редколегії.]
2482. Сакада Л. «Український історик»: генеза, тематика, постаті. – Нью-Йорк; Київ: Видавництво ім. Олени Теліги, 2003. – 324 с. – (Історіографічні студії; число 1.) – Див. с. 50, 81. – [Цитується лист **В. Б.** від 5 березня 1998 р.]

2483. *Лесь Танюк*: «Вітру не буде – треба гребти руками»: Біобібліогр. нарис / Упоряд.: *В. О. Кононенко, І. О. Нейгрейчук, Т. М. Сінькова*; М-во культури і мистецтв. НПБ України; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – К., 2003. – 148 с. – [Про **В. Б.** див. імен. покажч., с. 127.]
2484. *В. І. Вернадський*. Вчений. Мислитель. Громадянин. Праці вченого та література про нього з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Бібліогр. покажч. / НАН України. НБУВ; Уклад.: *Л. В. Беляєва, Л. С. Новосьолова* та ін.; Наук. ред. *В. Ю. Омельчук*. – К., 2003. – 260 с. – [Див. імен. покажч.: 404, 405, 406, 413, 1139.]
2485. Українська педагогічна бібліографія 1997 рік: Покажч. л-ри / Уклад.: *Н. І. Тарасова, Е. В. Татарчук*. – К.: Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2003. – Вип. 8. – 205 с. – [Див.: № 3530: *Праця про В. Б.*]
2486. Бібліографічний довідник журналу «Сучасність»: 1961–2003 / Ред.-упоряд. *М. Чубук*. – Л.: Кальварія, 2003. – 478 с. – [Див. імен. покажч.: С. 313–314: *Праці В. Б.*]
2487. Щасливого Нового Року і Різдвяних свят Вам та Вашій родині! // Свобода (США). – 2003. – 19 груд. – С. 14: фото: Посол США в Україні Д. Гербст в НаУКМА з др. В. Брюховецьким та членами адміністрації. – Києво-Могилянська Фундація Америки.
2488. Щасливого Нового Року і Різдвяних свят Вам та Вашій родині! // Академ. панорама: 10 подій із 100 / НаУКМА. – 2003. – Груд. – С. 1.
2489. Петро Могила: 1596–1647: Бібліогр. покажч. / *П. В. Голобуцький, Н. І. Моїсєєнко, З. І. Хижняк*; Редкол.: *О. С. Онищенко* (голова), *В. С. Брюховецький* та ін.; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. НаУКМА. – К., 2003. – 245 с. – [Див. імен. покажч.]
2490. **Ред.:** Петро Могила: 1596–1647: Бібліогр. покажч. / *П. В. Голобуцький, Н. І. Моїсєєнко, З. І. Хижняк*; Редкол.: *О. С. Онищенко* (голова), *В. С. Брюховецький* та ін.; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, НаУКМА. – К., 2003. – 245 с. – Член ред. колегії.
2491. **Ред.:** Києво-Могилянська академія в документах і рідкісних виданнях з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / НАН України. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Інститут рукописів / Археограф. опрац. *Т. В. Міцан*; Ред. кол. *Л. А. Дубровіна* (відп. ред.), *О. С. Боляк, В. С. Брюховецький* та ін. – К., 2003. – Вип. 2 (Документи з історії Києво-Могилянської академії за матеріалами фондів Інституту рукопису (1615–1817)). – 480 с. – Член ред. колегії.
2492. **Ред.:** Магістеріум. НаУКМА. – Вип. 11: Археологічні студії / Ред. кол. «Магістеріуму»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *Л. Л. Залізник* (голова) та ін.; Упоряд.: *Л. Л. Залізник*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім. «КМ Академія», 2003. – 95 с. – Відп. ред.
2493. **Ред.:** Магістеріум. НаУКМА. Вип. 12: Культурологія / Ред. кол. «Магістеріуму»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *О. Погорілий* (голова) та ін.; Упоряд.: *О. Погорілий, Ю. Джулай*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 98 с. – Відп. ред.

- 2494. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Біологія та екологія / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький*. та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. П. Замост'ян* (голова) та ін.; Упоряд.: *С. Д. Ісаєв, В. І. Карпенко, Н. І. Куниця*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 111 с. – Відп. ред.
- 2495. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Економічні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький*. та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *Ю. М. Бажал* (голова) та ін.; Упоряд.: *Н. Ю. Іванова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 76 с. – Голова ред. колегії.
- 2496. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Історичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький*. та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *Ю. А. Мицик* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. Ю. Болгарова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 85 с. – Відп. ред.
- 2497. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Комп'ютерні науки / Редкол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький*. та ін.; Редкол. тем. вип.: *М. М. Глибовець* (голова) та ін.; Упоряд.: *О. М. Печкурова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 109 с. – Голова ред. колегії.
- 2498. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Політичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький*.; Ред. кол. тем. вип.: *С. Г. Рябов* (голова) та ін.; Упоряд.: *С. Г. Рябов*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 71 с. – Відп. ред.
- 2499. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Соціологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький*. та ін.; Редкол. тем. вип.: *В. Є. Хмелько* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. С. Бондар*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 72 с. – Відп. ред.
- 2500. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Фізико-математичні науки / Редкол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький*. та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *П. І. Голод* (голова) та ін.; Упоряд.: *Б. В. Олійник, Ю. М. Бернацька*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 83 с. – Голова ред. колегії.
- 2501. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Філологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. Моренець* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. Моренець, Н. Пелешенко*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 75 с. – Відп. ред.
- 2502. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Хімічні науки і технології / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький*.; Ред. кол. тем. вип.: *М. Т. Брик* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 47 с. – Відп. ред.
- 2503. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 21: Юридичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *М. І. Козюбра* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. І. Козюбра, Н. В. Александрова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 73 с. – Відп. ред.
- 2504. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 22: У 3-х ч.: Гуманітарні науки: Ч. 1 / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд.: *М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 177 с. – Відп. ред.

2505. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 22: У 3-х ч.: Суспільні науки: Ч. 2 / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд.: *М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 184 с. – Відп. ред.
2506. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 22: У 3-х ч.: Природничі науки: Ч. 3 / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Упоряд.: *М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 128 с. – Відп. ред.
2507. **Ред.:** Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету «Києво-Могилянська академія»». – Тернопіль, 2003. – № 1–6. – Член ред. колегії.
2508. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 2003. – № 1–12. – Член ред. ради.
2509. **Ред.:** Дух і Літера / НаУКМА. Центр європ. гуманітар. дослідж. – К., 2003. – № 11–12. – Член ред. колегії.
2510. **Ред.:** Вища школа: Науково-практичне видання – К., 2003. – № 1–6. – Член ред. колегії.
2511. **Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 2003. – № 1–12. – Член ред. колегії.

2004 рік

2512. «Освіта – наріжний камінь побудови держави» / Розмовляв *Т. Різун* // Арка (Стрий). – 2004. – № 84, 2 січ. – С. 4: фото: *В'ячеслав Брюховецький* і директор Стрийської гімназії *Ярослав Турянський*.
2513. *Варнак П.* Відповідь вчених на Переяслав-1654 // Свобода (США). – 2004. – 2 січ. – С. 15. – [*В. Б.* – член альтернативного державному, очолюваному *Д. Табачником*, Оргкомітету з відзначення ювілею Переяславської Ради.]
2514. *В'ячеслав Брюховецький:* «Поняття національної еліти до 1991 року не існувало» / *Г. Левицька* // За вільну Україну. – 2004. – 10 січ. – С. 3.
2515. *Топчий С.* Жнива Володимира Житника // Літ. Україна. – 2004. – 15 січ. – С. 4. – [*В. Б.* на зустрічі з нагоди 65-річчя *В. Житника* розповів про те, як запросив його очолити кафедру української філології і що саме *В. Житник* заклав підвалини навчання студентів НаУКМА укр. мові.]
2516. *Загребельний П.* Український шлях: Лекція в циклі «Публічні лекції в Могилянці» // Кримська світлиця. – 2004. – № 3, 16 січ. – С. 5. – [*В. Б.* про європейський вибір України.]

- 2517/@. Климковська Н. Фіаско // Хрещатик. – 2004. – 16 січ. – С. 3. – [«...Один із журналістів, котрий після того, як Леонід Кравчук зняв pana Салія з посади представника Президента в Києві, допомагав Івану Миколайовичу писати книгу “Я повертаюся”, оцінивши останні його кроки, резюмував: він хронічно не вміє гарно піти. Коли не склалося в нього з Леонідом Макаровичем, його несподівано для всіх взяв до себе на службу керівник шалено популярної тоді Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький. Посаду для нього винайшов небачену на наших теренах: префект. Але, пан Салій вірний собі, і звідти пішов не найгарнішим способом».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/print/art/16537.html>
- 2518/с. Ольга Калимон – довголітній член Києво-Могилянської Фундації Америки: [Некролог] / В. Брюховецький, І. Вислоцький // Свобода (США). – 2004. – 30 січ. – С. 25.
2519. Савчак Г. Зірки «Слов'янки» засяяли в «Могилянці» // Рідне Прибужжя (Миколаїв). – 2004. – 24 січ. – С. 7. – [Участь В. Б. у відзначенні 8-ї річниці МДУ ім. П. Могили 16 січ.]
2520. Нам уже 8!!! // Вагант: Студ. газ / Миколаїв. держ. гуманіт. ун-т ім. Петра Могили. – 2004. – № 1, січ. – С. 1: фото: [В. Б. і Л. Клименко.] – [17 січ. 2004 р. святкування річниці Миколаїв. держ. гуманіт. ін-ту ім. Петра Могили. В. Б. «...зазначив, що саме студенти – головний рушій, поступ будь-якого вузу, а не лише талановиті викладачі. ...Найкращим презентом, звичайно, стало повідомлення про договір, згідно умовам якого стане можливим навчання в Києві за рекомендацією Вченої Ради!!! Студентам кращого подарунка, здається, й не треба!!!».]
2521. Жовта І. Зовнішнє тестування відчинить двері до вищої школи обладраним дітям / Фото Ю. Кузнецова // Освіта України. – 2004. – 30 січ. – С. 1, 2: фото: Юрій Якименко, Людмила Белова, В'ячеслав Брюховецький, Лілія Гриневич. – [В. Б. про умови включення відкритих завдань до тестів НАУКМА.]
- 2522/с. Степан Дудяк – людина, кому була небайдужа доля України, був в перших лавах тих, хто ініціював надання медичної допомоги населенню України, багато років щедро допомагав навчальним закладам в діаспорі та в Україні. Був щедрим меценатом Києво-Могилянської академії: [Некролог] / В. Брюховецький, І. Вислоцький // Свобода (США). – 2004. – 30 січ. – С. 25.
2523. Тарнавський М. Між розумом та ірраціональністю. Проза В. Підмогильного / Пер. з англ. – К.: Пульсари, 2004. – 230 с. – Див. с. 22, 27–28.
2524. Бібліотека – серце і мозок університету європейського мислення / Фото С. Россінського // ЄвроАтлантика. – 2004. – № 1. – С. 66–70. – Resume (анг. мовою). – С. 68.
2525. В. И. Вернадский и Крым: люди, места, события... / Н. В. Багров и др. – К.: Лыбидь, 2004. – 312 с.: ил. – Див. с. 295. – [Без зазначення прізвища В. Б.]
- 2526/@. Вища освіта: крок вперед, крок назад, але є нюанси / А. Маклаков. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dialogs.org.ua/dialog.php?id=14&op_id=347 – [«Я вже говорив в одному освітянському колі, що інколи

мені здається, що те, що відбувається в нашій освіті, схоже на один епізод з мого життя, коли я служив в армії. У мене був друг, Рома Баранчук. В армії він багато займався художньою самодіяльністю, читав вірші і таке інше. І мене він тягнув за собою, мовляв, багато їздимо по концертах, а там і дівчата, там і вина наллють... Я казав йому, "Рома, я не хочу, мені не цікава самодіяльність. Та й тобі вона навіщо?" А він у відповідь – "ну надо же что-нибудь делать, чтобы ничего не делать". Між іншим, він першим звільнився з армії...»]

2527/(@). Корупція у вищих навчальних закладах. Окремі ВУЗи, в яких цю проблему вирішено, пропонують реальні механізми. Натомість на державному рівні з корупцією борються шляхом заборони квітів на іспитах. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.voanews.com/ukrainian/archive/2004-02/a-2004-02-05-4-1.cfm?moddate=2004-02-05> – 2 лют. 2004 р. – [В. Б. про шляхи реальної боротьби з корупцією.]

2528. Без назви або НЕ «Я звинувачую», але ж, я і не Стус // Майдан Могилянка / Справжній могили. самвидав. – 2004. – # 38, 4 лют. – С. 3. – Профспілка. – [«27 січня 2004 року була проведена конструктивна та змістова зустріч, яка частково мала форму консультації, Комітету Профспілки з Вячеславом Степановичем Брюховецьким.»] – (Див. також 0457/р., 2556, 2557, 2562, 2576.).

2529. Варнак П. До 350-річчя Переяславської ради // Смолоскип. – 2004. – 5 лют. – С. 2. – [В. Б. – член утвореного з ініціативи видавництва «Смолоскип» громадського Організаційного комітету конференції «Переяславська Рада 1654 року».]

2530. Проблемы современного образования // Сучасна освіта. – 2004. – № 1. – С. 14–15.

2531. Інформаційний простір НаУКМА: Телерадіоефір // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Берез. – С. 12. – [В. Б. в радіопрограмах – Хабарі та корупція вищої освіти (Перший національний, 4 лют.; «Континент», 5 лют.), Презентація НаУКМА в прямому ефірі («Довіра», 6 лют.).]

2532. Гуторова Л. На экзамен с шифром. Упредить взяточничество и принять достойного абитуриента вузам поможет тестирование с привлечением независимых преподавателей // Киев. вед. – 2004. – 9 февр. – С. 2. – Образование. – [Коментар В. Б. про те, що іспити найкраще проводити, використовуючи тести із шифруванням їх самими абітурієнтами чи студентами.]

2533. Гуторова Л. А купюры-то меченые // Киев. вед. – 2004. – 12 февр. – С. 5. – Инициатива. – [Текст практично тотожний із статтею Л. Гуторової «На экзамен с шифром».]

2534. Мітіна О. Хабарництво у вузах – висипка чи велика виразка? Досвід «Могилянки» // Молодь України. – 2004. – 12 лют. – С. 2. – [В. Б. висловлює переконання у тому, що вступні тестування виключають хабарництво.]

2535. При київській держадміністрації створено науково-економічну раду // Наука сьогодні. – 2004. – № 6, лют. – С. 15–18. – [В. Б. – член ради «Науковий комплекс закладів освіти і внутрішня політика». – С. 18.]

2536. Проєкти «Смолоскипа» ґрунтовно захитали міт Переяслава // Свобода (США). – 2004. – 13 лют. – С. 16, 18. – [В. Б. – член альтернативного державному, очолюваному Д. Табачником, Оргкомітету з відзначення ювілею Переяславської Ради.]
2537. Рута Л. Мамо, купи місце у вузі // Демократ. Україна. – 2004. – 17 лют. – С. 7. – [В. Б. про боротьбу з хабарництвом через впровадження незалежних центрів тестувань.]
- 2538/а. В'ячеслав Брюховецький: «Неформальний саміт не має прецеденту в історії незалежної України». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ieac.org.ua/index.php?id=18&ch_id=64&ar_id=1537&as=0 – 17 лют. 2004 р.
2539. Фото: [В. Б., К. Грищенко, М. Олбрайт, Б. Тарасюк під час одного із засідань міжнародної конференції «Україна в Європі та світі», яка відбулася в Києві 20–21 лютого 2004 р. і яку відкрив вступним словом В. Б.] // Євроатлантика. – 2004. – № 2. – С. 21.
2540. Закусило Т. Настанови пана Наполеона для України // Україна молода. – 2004. – 24 лют. – С. 3. – [В. Б. взяв участь у Міжнародній конференції «Україна в Європі та світі» (20–21 лют. 2004 р.). «– Де-факто це неформальний саміт, – наголошує В'ячеслав Брюховецький. – У ньому візьмуть участь діючі та колишні президенти, керівники урядів, міністри закордонних справ країн-членів та кандидатів у члени Євросоюзу, держав Північної Америки. На конференцію запрошені Президент України, Прем'єр-міністр, міністри закордонних справ, оборони, економіки та з питань європейської інтеграції. У центрі уваги учасників безпрецедентного в історії незалежної України заходу будуть проблеми реформування нашої політичної системи, євроатлантичної інтеграції, посилення стратегічної ролі Києва на континенті й у світі. Передбачається, що на прийнятті в мерії вітальні слова учасникам конференції виголосять Олександр Омельченко і Мадлен Олбрайт. Дискусії точитимуться наступного дня в чотирьох секціях. Тоді ж, у суботу, в Києво-Могилянській академії відбудуться зустрічі студентів із представниками світового політичного бомонду. На завершення форуму буде утворено Почесний комітет друзів України». (З прес-релізу конференції).]
- 2541/рус. Мадлен Олбрайт: «Война в Ираке – ошибка в целом» / Интервью провёл С. Бондаренко // Киев. вед. – 2004. – 25 февр. – С. 5: фото.
2541. Мадлен Олбрайт: «Війна в Іраку – помилка загалом» / Інтерв'ю провів С. Бондаренко // Київ. від. – 2004. – 4 берез. – С. 3: фото: Мадлен Олбрайт з цікавістю слухала виступи на міжнародній конференції в Києво-Могилянській академії, (зліва направо) президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький, голова МЗСу Костянтин Грищенко, Мадлен Олбрайт і народний депутат Борис Тарасюк.
2542. Губенко Д. Сила закону проти закону сили / Фото А. Медзика // Без цензури. – 2004. – 27 лют. – 4 берез. – С. 6: фото: [В. Б., В. Ющенко, В. Янукович та ін. у президії конференції «Україна у Європі та світі»].

2543. Міжнародна конференція «Україна в Європі та світі» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Берез. – С. 1. – [21–22 лют. в НаУКМА відбулися зустрічі студентства України із учасниками міжнародної конференції «Україна в Європі та світі». На ній виступили: **В. Б.**, **Р. Павленко**, **О. Дергачов**, **С. Рябов**, **В. Хмелько** та ін.]
2544. Подія року: Міжнародна конференція «Україна в Європі та світі» // Академ. панорама. – 2004. – Берез. – С. 1: фото: [**М. Олбрайт**, **В. Б.**, **М. Брик** з учасниками зустрічі.] – [«21–22 лют. в НаУКМА відбулися зустрічі студентства із учасниками міжнар. конф.: экс-державний секретар США **Мадлен Олбрайт**, экс-прем'єр-міністр Швеції **Карл Більдт**; экс-заступник міністра закордонних справ Чехії **Александр Вондра**, экс-міністр закордонних справ Словаччини **Павел Демес**; укр. вчені: **Р. Павленко** – директор програм Школи політичної аналітики НаУКМА, доцент кафедри політології НаУКМА, випускник НаУКМА; **О. Дергачов** – доцент, к. і. н., провідний науковий співробітник Інституту політичних та етно-національних досліджень НАН України; **С. Рябов** – директор Інституту громадянської освіти при НаУКМА, д. ф. н., проф. кафедри політології НаУКМА; **Є. Федченко** – журналіст-міжнародник, викладач Києво-Могилянської Школи журналістики, випускник НаУКМА; **В. Брюховецький** – президент НаУКМА, д. філол. н.; **В. Хмелько** – президент Київського міжнародного інституту соціології, д. ф. н., проф. кафедри соціології НаУКМА; **С. Квіт** – декан факультету соціальних наук і соціальних технологій НаУКМА, керівник Києво-Могилянської Школи журналістики, д. філол. н.»]
- 2545/с. Справжня демократія схильна до сірих кольорів / **С. Квіт**, **В. Брюховецький** // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Берез. – С. 4. – Дискусія. – [**В. Б.** про перебіг конференції «Україна в Європі та світі»: «Дуже добре, що були представники різних поглядів в українській політиці. Але поки що владні політики поведуться так само, як і за радянських часів. Це нагадує кінець вісімдесятих років, поведінку політиків із політбюро ЦК Компартії України. Пригадую, колись мав дискусію з Івашком, який прийшов, розказав нам усім, як треба жити, встав і пішов. І потім я виступав і сказав: йому нецікаво знати, що ми думаємо про це. Тут така ж вийшла ситуація: Янукович виступив і пішов. Тобто він не чув обговорення і, зрозуміло, йому ніхто питання не міг задати. Це свідчить про те, що перші кроки зроблено, але поки що – до рівня політбюро, не далі».]
2546. **Черепанин В.** Коли минуле «Glorious», а майбутнє «Bright»... // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Берез. – С. 1, 9.
2547. **Farion, M.** Commentary: Kyiv Conference on «Ukraine in Europe and the World» // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 11, March 14. – P. 16, 19: photo: Former U. S. Secretary Madeleine K. Albright with Dr. Viacheslav Briukhovetsky of the National University of Kyiv-Mohyla Academy. – [Про участь **В. Б.** в кийській конференції «Україна в Європі та світі», наводяться цитати з його виступу.]
- 2548/@. **Лесик Л.** Україна в Європі та світі / Інтерв'ю з учасницею конференції п. Мартою Фаріон // Час і Події (Чикаго). – 2004. – # 203, 3 берез.: фото: [**В. Б.**, **М. Брик**, **М. Олбрайт**, **М. Фаріон** та ін.] – <http://www.chasipodii.net/pv/1121/>
2549. **Фаріон М.** Поважна розмова на тему – «Україна в Європі та світі» // Свобода (США). – 2004. – 12 берез. – С. 18, 19: фото: Зліва, в першому

- ряді – Юлія Тимошенко, справа – Мадлен Олбрайт, у другому ряді зліва – Вячеслав Брюховецький, справа – Віктор Ющенко. В колі студентів Могилянки. – [«В'ячеслав Брюховецький, президент Національного університету “Києво-Могилянська академія”, у своїй промові відзначив: “Чому після 13 років незалежності України ми маємо більше проблем, ніж на початку? Нове покоління напише історію цього часу, і воно змушене буде написати про брутальний наш світ”». – С. 18.]
2550. [Лист до **В. Б.** від **Р. Кауфмана** 22 лют. 2004 р. про враження від міжнар. конф. «Україна в Європі та світі» та студентства НаУКМА.] // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Квіт. – С. 2.
- 2551/@. **Фаріон М.** У Києві відбулася конференція Україна в Європі і світі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-61-a-.html
2552. *Woronowycz, R.* Kyiv Mohyla Business School plans to develop corporate university // *The Ukr. Weekly.* – 2004. – # 8, Febr. 22. – Р. 3. – [Павло Шеремета – декан бізнес-школи – про **В. Б.** та його внесок у становлення і розвиток Києво-Могилянської бізнес-школи.]
2553. ...И ясным знаком – тихая свеча // *Дух і літера.* – 2004. – № 13–14. – С. 6–7. – (Див. також 2660.)

2553/т. • ...И ЯСНЫМ ЗНАКОМ – ТИХАЯ СВЕЧА: текст (25 лютого 2004 р.)

Майже весна була вдень... Усміхалося сонце, бешкетно дзюркотіли струмочки, настроювали свої голоси пташки – ніби оркестр перед концертом. А під вечір густо налягло небо. Пішов сніг. Сумний, лапатий. Дивлюся у вікно, а чомусь перед очима стоїть моторошне видиво з 1990 року – на телеекрані знавсілий омонівець б'є прикладом когось із захисників вільнюського телебачення. Раз за разом підносить автомат – і удар! удар! удар!.. Професійний, відтренований. Страшна аґонія комуністичного монстра. Я був тоді в Америці, де викладав у одному з університетів. І всі телеканали показували ту жахливу сцену... Апокаліптичне видіння пропікало душу. Але не так уже й багато людей зважилося на відкритий протест, хоча роки «перестройки» трохи стряхнули страх і байдужість. Одним із тих небагатьох виявився Сергій Сергійович Аверинцев, здавалось би, суто кабінетний учений, заглиблений у найспресованіші шари духовної спадщини, де знесловлюються сліди різних потворностей, що їх не бракує за будь-яких часів. І от саме він мав гідність відмовитися від присудженої йому Державної премії СРСР, цим виявляючи спротив трагедії у Вільнюсі. Людина широкої культури та внутрішньої самоповаги, ерудит, аналітик, глибоко віруючий і відкритий формуючий душу красі, – він не міг промовчати, проігнорувати той шабаш.

Аверинцевим моє покоління почало захоплюватися в сутужних 70-х. Він, мов атлант, тримав для нас віру у гойність краси, у чистоплотність людського призначення й у могуть духовних поривань. Здавалося, його не торкався своєю гнилизною той підлий час. Коли згодом я познайомився із Сергієм Сергійовичем особисто, відчув, що його суто людська сила – у всепроникній вірі, яка молитвено вияскравлюється добром і мудрістю його душі. Сила його світопоклоніння – у більшій для нього реальності культурної таїни, ніж буття житнього, й водночас – у розумінні того, що кожен крок людини у цьому останньому спрямовано до сакралізації принципової нерозгаданості світобудови.

Так сталося, що 21 серпня 2002 року несподівано для мене мені мали зробити операцію на серці. У далекій чіказькій лікарні зі мною виявилася лише книжка Аверинцева «Стихи духовные». Його поезію і треба читати не в проміжках між метушеною, а на якомусь ще незвіданому зламі.

Неотразимым острием меча,
Отточенного для последней битвы,
Да будет слово краткое молитвы,
И ясным знаком – тихая свеча.
Да будут взоры к ней устремлены
В тот недалекий, строгий час возмездья,
Когда померкнут в небесах созвездья,
И свет уйдет из солнца и луны.

...Дивлюся у вікно – повільно й навально падає сніг. Звідкись звідти. Він снується тисячоліттями.

Щойно я дізнався, що Сергій Сергійович десь уже в тих далеких незвіданих і нескінченних світах. Ліхтар вияскравлює дерево, голі віти якого поступово огранюються неоторкнутим снігом. Запалюю свічу («и ясным знаком – тихая свеча») і, приголомшений, бачу, як накладаються одна на одну дві реальності (чи дві нереальності?) – свіча відбивається на склі мого вікна, і цей неспинний, хисткий і тріпотливий рух вогню, накладаючись на реальну картину, увінчує дерево, перетворюючи його ніби на живу істоту. І нерукотворні сніги не спускаються, а піднімаються від нас у вічність. Як мовчазна молитва...

25 лютого 2004 р., Конча-Заспа

2554. Дончик В. Спільний знаменник – тринадцять. 1987–2004. Хроніка свідка й учасника подій. – К.: Ліга-Інформ, 2004. – 400 с.: іл. – [«...У 1989–1992 рр., коли створювався РУХ і ДемПУ, я близько й тісно спілкувався з друзями-письменниками..., іншими побратимами-рухівцями..., не кажучи про давніх товаришів по літературному цеху – В. Брюховецького, Ю. Бадзя, І. Дзюбу, Ю. Цекова, С. Гречанюка, і мав можливість бачити, як виростали вони, як більшість ставала політичними діячами, які піднімалися самі й піднімали інших». – С. 21; «...У січні [1989] вже був створений проект Програми Народного РУХу України за перебудову і Відозва до всіх громадян УРСР. Назвемо сьогодні авторів цих документів: це письменники С. Тельнюк, В. Брюховецький, В. Терен, В. Дончик, П. Осадчук, це І. Дзюба й В. Яременко, це кандидат медичних наук В. Чмир і доктор економічних наук В. Сікора, допомагали доктор економічних наук, тепер народний депутат В. Черняк, письменники професор Київського університету А. Погрібний, і заст. секретаря парткому СПУ О. Мусієнко. На всіх етапах, а особливо на завершальному, брали активну участь у створенні проекту та Відозви Д. Павличко, І. Драч, а також Ю. Мушкетик і Б. Олійник. Допомогали, консультували й деякі інші фахівці, зокрема юристи, над російськими перекладами працювала доктор філологічних наук Н. Мазепа». – С. 73; *Про доопрацювання В. Б. разом із М. Поповичем як членами редакційної групи Київської координаційної ради власного Проекту Програми НР України.* – С. 77; *Віталій Дончик: Доповідь [Голови] Редакційної комісії Оргкомітету на Всеукраїнському Установочному з'їзді Народного РУХу України:* «...Редакційна колегія, Оргкомітет по підготовці з'їзду РУХу була утворена разом з Оргкомітетом 1 липня одразу ж після установчої конф. Київ. регіон. Організації Народного Руху України за перебудову і працювала отже 2 місяці – надзвичайно короткий строк для

створення проектів такої кількості і таких відповідальних документів як проект Програми та Статуту РУХу, майже 20 різних звернень, заяв, резолюцій, понад 70 різних робочих матеріалів». – С. 81–86. – *Про продуктивну участь В. Б. у засіданнях редакційної комісії.* – С. 83; Віталій Дончик: «Це не можна відкласти на потім»: Інтерв'ю вела В. Пащенко. – С. 106–111. – *Про В. Б., який разом з іншими письменниками обговорював ідею РУХу, дали йому назву, в Ірпіні.* – С. 108; *Література, наука і політика – добровільний союз чи неминучість поєднання?: Розмова Г. Корбич із В. Дончиком // Наше слово.* – Варшава, 1995. – Серпень. – С. 212–215; «... У нас в Інституті літератури ми з В'ячеславом Брюховецьким (обидва – колишні секретарі інститутської компартійної організації) 1988 р. відразу активно взялися за розробку першої програми, статуту, структур РУХу». – С. 214.]

[«Мої спогади про те, як народжувався Рух, як один за одним, зокрема в Києві з'являлися ініціативні групи, як ми бралися за написання Програми та Статуту, Руху, як готували й проводили перше зібрання представників київських осередків, потім Установчу київську конференцію, перший з'їзд у вересні 1989 року, взагалі про ті сповнені надій і подолання страху перед режимом часи, виборення – політично-духовне й внутрішньо-психологічне – незалежності України, попереду... Ще пишуться.

А ці кілька вступних слів...

Ще на самому початку збиралися ми на квартирі Віктора Терена (українського поета, зараз народного депутата України, фракція Юлії Тимошенко), який одним із перших почав реалізацію виношованої групою письменників (зокрема тих, що перебували восени 1988 р. в Ірпінському будинку творчості) ідеї утворення українського «фронту», у литовців він звався «Саюдіс», у нас став називатися так само – Рух. Збиралися з першими своїми начерками до най-найпершого варіанту програми Руху. Пригадується, Станіслав Тельнюк писав вступну частину, В'ячеслав Брюховецький – соціальну чи економічну, Віктор Терен – статутні принципи, Василь Яременко – якийсь свій розділ, я – національне питання. Залучався до мого розділу, та й інших – і Іван Дзюба. Певна річ, по завершенні та програма неодноразово перероблялася; найбільше доопрацьовували ми її вже на квартирі В. Брюховецького, були ми тоді втрех – я, Славко й Петро Осадчук. Це була вже остаточна редакція, читалася вона та схвалювалася в Інституті літератури і в Спілці письменників, де тоді вже діяли офіційні ініціативні групи.

Найбільше скорочень, «дописок», редакційних правок було внесено в друкарні «Київської правди», напередодні виходу в світ «Літературної України». На цей час Програма вже масово шельмувалася в ЗМІ, хоч ніхто її, звичайно ж, не читав – «викривачі» поклалися лише на виступ Л. Кравчука, завідувача відділом ЦК КПУ з ідеології, який висловив, для «орієнтування», своє трактування й оцінку Програми Руху в майже годинній передачі по радіо й телебаченню, що повторювалася.

До друкарні 15 лютого 1989 р. приїхали Д. Павличко, І. Драч, Б. Олійник, Ю. Мушкетик, були там і ми з Брюховецьким, від «ЛУ» – Б. Рогоза, В. Плющ. Опублікована «ЛУ» (16.02.1989) «Програма Народного Руху України за перебудову (проект)», сприйнялася, як вибух бомби, вона справді в своїх ідеях і пропозиціях була і демократичною, і національною, і соціально спрямованою, була рішучою і чесною; хоча лояльність щодо тодішнього режиму, компартії та й «інтернаціонально-ленінських» постулатів відчувалася, особливо ж після останнього редагування

в друкарні. Г. Гончарук, цитуючи (“Народний Рух України. Історія”, 1997) такі твердження з неї, як: “Рух підтримує принципи радикального оновлення суспільства, проголошені XXVII з’їздом КПРС, XIX Всесоюзною партконференцією, Першим з’їздом народних депутатів СРСР...” або: “...будує свої стосунки з іншими республіками СРСР на підставі нового Союзного Договору”, дивується і шукає аргументи-пояснення (“непередбаченість того, що менше ніж через два роки розвалиться радянська імперія”, зважання на інертність ідеологічних і психологічних процесів у суспільстві; “політична дипломатія”, “ініціатори, – самі продукт радянських взаємин”).

Пояснення ж значно елементарніше: без усього цього Програма не могла з’явитися друком у “Літ. Україні” – це була наша поступка за можливість оприлюднити основоположний рухівський документ. Що ж до “Союзного договору”, то він з’явився вже у Програмі, ухваленій з’їздом, і вся історія, точніше, боротьба, яка точилася і на самому з’їзді, і після нього (за те, щоб якомога ближче підійти до формулювання незалежності України і подалі відійти од Союзу) – драматична й повчальна. Але це – окрема розмова». – С. 66–67.] – (Див. також **0485/р.**)

2555. Києво-Могилянська Фундація Америки // Свобода (США). – 2004. – 5 берез. – С. 12. – [В. Б. – член *Board of Directors*.]
2556. Удот О. Ілюзія першості // Наша справа: Інф. бюлетень проф. спілки студентів НаУКМА. – 2004. – № 1, 5 берез. – С. 1, 2. – [Провокаційна профспілка, утворена, вірогідно, за сприяння керівництва президентської адміністрації перед виборами 2004 р. Бюлетень, виданий друкарським способом тиражем 1000 прим.(!), безперечно й свідомо уподібнений до тижневика СДПУ(о) «Наша справа+».] – (Див. також **0457/р.**, 2528, 2557, 2562, 2576.)
2557. Кожному пасажиру – по м’якому місцю, кожному студенту – по профспілці // Майдан Могилянка / Справжній могил. самвидав. – 2004. – # 42, 10 берез. – С. 1, 2. – Підпис: *Остат*. – Наше Болото. – [Про провокативність О. Удота і газети «Наша справа».] – (Див. також **0457/р.**, 2528, 2556, 2562, 2576.)
2558. Унгурия О. «Крестный отец» украинской версии «Гарри Поттера», поэт и издатель Иван Малкович: «Кто-то прозвал меня маньяком... Это так»: Двадцать лет назад у известного писателя вышел первый поэтический сборник // Факты и комментарии. – 2004. – 12 марта. – С. 21–22. – (Див. також 2432, 2866.)
2559. Доронюк І. Продовження угоди про співпрацю з НаУКМА // Голос Опілля (Рогатин). – 2004. – 13 берез. – С. 6: фото: [В. Б. з директорами колегіумів НаУКМА.]
2560. Kyiv Mohyla Foundation extends its apologies... // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 11, March 14. – P. 29: photo: L. Balduga, J. Herbst, V. Briukhovetsky, T. Yaroshenko, O. Isajevich.
2561. Брюховецька Л. Іван Миколайчук. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 271 с.: іл. – (Б-ка журн. «Кіно-Театр»). – Див. с. 214. – [В. Б. про вірш Л. Костенко «Незнятий кадр незіграної ролі», присвяч. І. Миколайчукові.]
2562. Хто крайній у профспілці? // Майдан Могилянка / Справжній могил. самвидав. – 2004. – # 43, 17 берез. – С. 2. – Підпис: *Лесь*. – Наше

Болото. – [«Якщо Могили хтось і розвалить так це сама Могила. Дії нашого керівництва мало чим відрізняються від дій КДБ чи нинішньої влади залякування. Залякати першокурсників тим, що профспілка створена під рукою Медведчука під вибори – і вже всіх фрешів мов вітром здуло з профспілки. Та й хто хоче мати проблеми з керівництвом?».] – (Див. також 0457/р., 2528, 2556, 2557, 2576.).

2563. Перспективи розвитку НаУКМА: до 12-ї сесії Академічної конференції. – [К.], 2004. – 57 с. – *Зміст:* Творімо майбутнє сьогодні, с. 1–7; Віртуальний форум – результати обговорення, с. 8–50; Начерк стратегічного плану розвитку НаУКМА на 2004–2015 рр., с. 51–57.

2563/т. • ТВОРИМО МАЙБУТНЄ СЬОГОДНІ: текст **(9 березня 2004 р.)**

У 1991 році постав проект відродження Києво-Могилянської академії. Це був час ейфорії після розвалу СРСР, все видавалося якщо й не так швидко досяжним, то принаймні можливим для досягнення. Проект, який мав багато в чому декларативний характер, усе ж таки уможливив перші дозвольні рішення тодішньої влади. Менше ніж через рік після цього до відродженої Академії прийшли перші студенти. І тоді стало зрозумілим, що не все так просто, що декларації треба наповнювати реальним змістом. Легко було критикувати ідеологоцентричну систему радянської освіти з її заформалізованістю та корумпованістю, спрямуванням на нівелювання особистості, з орієнтацією на усередненість. Але дуже складним завданням виявилось не лише *створення* нового, вільного від означених вище недоліків навчального закладу, але навіть *моделювання* його. Треба було визначитися насамперед з двома моментами. Назву їх організаційно-змістовий і освітній.

Виникало перше питання: що створювати, яку вибрати організаційно-змістову структуру? Будувати заклад, що просто відповідав би нагальній вимозі часу й міг швидко стати фінансово успішним за умов орієнтації на підготовку фахівців кон'юнктурно дефіцитних спеціальностей на той час (правники, економісти, менеджери, PR-щики, бухгалтери тощо)? Чи справжній класичний університет, де мають обов'язково поєднуватися гуманітарні, соціальні, природничі, правничі й медичні науки? Незважаючи на значний опір (як зовнішній, так незрідка і всередині УКМА) ми все-таки обстоювали останню концепцію, хоч вона й невимірно складніша для реалізації. Проте ми можемо гордитися тим, що є єдиним (хоч оце вже й на жаль) новим університетом в Україні, де відкритий і розвивається факультет природничих наук. Річ у тому, що нехтування фундаментальною природничою підготовкою може дуже серйозно вже в недалекому майбутньому вдарити про економіці нашої держави, та й не тільки по економіці... Те саме стосується таких спеціальностей, як філософія, філологія... Отже ми на сьогодні заклали підвалини класичного університету.

Можна було піти кількома шляхами й у визначенні освітньої концепції:

– Копіювання якогось західного, найімовірніше – американського, університету. До цього схилили зарубіжні колеги з української діаспори, які взагалі-то вельми потужно допомогли багатьма дільними порадами, але саме цієї я не сприймав, бо скільки не сади смачну папайю на українському городі, вона там не приживеться.

– Створення ще одного традиційного, по суті радянського вузу; це наполегливо обстоювали в комуністичних залах як у міністерських кабінетах, так і керівники Академії наук та КДУ, які всерйоз не сприймали тоді (може, припускаю, навіть

і сьогодні) просто навіть самої можливості української незалежності – це теж було неприйнятним з цілком зрозумілих причин.

– Були прихильники й, так би мовити, музейно-консерваційного варіанту (з табору радикальних мітингувальників), котрі цілком серйозно закликали відродити Києво-Могилянську академію в «первозданно» традиційному вигляді, як вони вважали, в питоми українському естві (по comments).

– Четвертий шлях виглядав еклектичним і вже тому доволі небезпечним – взяти позитивне як із західного досвіду (бодай у тому обсязі, про який ми щось розпливчасто знали), як і з досвіду організації традиційного для України (ще донедавна радянської, а в ті дні вже формально незалежної) університету, так і зі спадщини нашої славетної попередниці – Києво-Могилянської академії.

Ми пішли саме цим, четвертим, шляхом і в 1992 році було окреслено перший стратегічний план відродження і розвитку університету «Києво-Могилянська академія», який згодом на державному рівні легалізувався розпорядженням Кабміну України від 1 грудня 1995 року № 731-р про затвердження ТЕО розбудови УКМА до 2009 року. Нагадаю основні позиції стратегічного плану:

Місія НаУКМА – виховання студентів у атмосфері вільного творчого навчання, творення високоосвіченої, індивідуально неповторної особистості, здатної генерувати оригінальні та плідні ідеї, незалежно мислити та діяти згідно з принципами добра і справедливості.

Мета НаУКМА – розвиток української науки і культури шляхом підготовки висококваліфікованих фахівців і формування таким чином нових поколінь української інтелігенції. Передбачалося створення першопочатково трьох факультетів: гуманітарних, суспільних і природничих наук. У подальшій перспективі планувалося створення також правничого, теологічного і еколого-медичного факультетів.

Передбачалося поступове освоєння всього комплексу споруд (з відселенням розташованих там установ і організацій – Вищого військово-морського політичного училища, філії ЦНБ АН УРСР, Укррічфлоту, підприємства матеріально-технічного постачання АН УРСР, лікарні № 15) на історичній території КМА між вулицями Сковороди, Набережно-Хрещатицькою, Іллінською та Контрактовою площею.

Зведення модерного будинку наукової бібліотеки з одночасним використанням для її потреб Староакадемічного корпусу.

Добудова будинку (на той час стояли лише стіни) по вул. Сковороди, 14 для магістеріуму. Спорудження комплексу споруд (господарські і транспортна служби, науковий і видавничий комплекс, гуртожиток для студентів) по вул. Глибочицькій.

Зведення будинку для професорів УКМА на ділянці по вул. Спаській, 12.

Планувалося, що до 2009 року кількість студентів в УКМА досягне свого оптимального обсягу – 3000 й далі не збільшуватиметься.

Навчальний процес був задекларований на принципах вільного творчого навчання (Liberal Arts Education) як комбінації традиції Києво-Могилянської академії часів її розквіту й сучасного північно-американського досвіду.

Передбачалися:

- вступ до університету взагалі, а не на факультети,
- використання тестової технології вступних випробувань,
- зарахування студентів за різним статусом (студентом основного складу, студентом резерву, вільним слухачем),
- стосунки між викладачами і студентами як суб'єктами навчального процесу (а не стосунки типу суб'єкт – об'єкт),
- створення атмосфери вільного обміну думками, продуктивних дискусій,

- достатньо велика свобода вільного вибору студентів у формуванні своєї індивідуальної програми,
- можливий перехід із однієї спеціальності на іншу (так звана прозорість між факультетами),
- можливість отримання студентом додаткової спеціальності (major & minor),
- можливість опанування сертифікатними програмами,
- двоступеневість організації навчального процесу (принципова відмінність побудови та реалізації бакалаврських і магістерських програм),
- триместрова структура навчального року,
- дворічна, а не трирічна аспірантура,
- обов'язковість вивчення деяких курсів з інших факультетів,
- кредитування навчальних курсів,
- рейтингова система оцінювання знань і самостійної роботи студентів,
- проведення іспитово-залікових сесій переважно у письмовому вигляді,
- безумовна українськість університету з тим, що викладання провадиться двома мовами – українською і англійською,
- використання в навчальному процесі світових інформаційних ресурсів шляхом побудови модерної бібліотеки і створення необхідних інфраструктур,
- використання інтерактивних методів навчання,
- використання новітніх освітніх технологій,
- комп'ютеризація всієї інфраструктури,
- відбір викладачів лише за відкритими конкурсами,
- відкриті конкурси навчальних курсів і програм,
- заохочення авторських навчальних програм,
- видача диплома УКМА,
- створення активного культурно-мистецького середовища,
- створення історичного музейного комплексу Києво-Могилянської та Київської духовної академії,
- представницькі органи та громадські організації, що беруть участь в управлінні УКМА (довірча рада (Board of Trustees), міжнародна консультційна рада, студентська колегія тощо),
- утворення мережі колегіумів,
- у підсумку ми розглядали комплекс цих інновацій як модель для всієї освітньої системи.

Більшість із цього нині звучить навіть доволі банально, але десять-дванадцять років тому (а почасти в деяких аспектах навіть і сьогодні) це виглядало як «контрреволюція» і сприймалося відверто негативно. Проте нам вдалося майже все впровадити в життя, довести ефективність своїх принципів. І нині багато які з них уже прищеплюються й у інших ВЗО.

Дечого нам не вдалося досягти – наприклад, прийому студентів до університету взагалі. Це неможливо в порівняно невеликому навчальному закладі. Правда, ми тепер пропонуємо вступ на дві спеціальності одночасно. Теоретично можемо запропонувати одночасний вступ і на всі спеціальності, але це надто ускладнить технічно процес прийому студентів.

Ми не відкрили ще теологічного і еколого-медичного факультетів, процес цей триває, і він буде завершений. Однак ми утворили цілісну структуру з шести факультетів і кількох більш або менш автономних шкіл, які в поєднанні з єдиною на сьогодні в Україні виокремленою структурою магістеріуму визначають неповторне обличчя НаУКМА в освітній системі України.

Ми збудували гуртожиток на Троєщині й купили ще один – у Ворзелі. Проте ми втратили ділянки на Глибочицькій і на Спаській (незважаючи навіть на те, що були вже затверджені на містобудівній раді ескізні проекти будинків) – забракло коштів. Нам не вдалося створити музейний комплекс – причина та сама. Ми не збудували нової бібліотеки, проте вже завершено виготовлення проекту пристосування одного з корпусів, які ще до недавнього часу використовувала лікарня № 15.

Проте ми навіть зробили багато дечого, що й не передбачалося в стратегічному плані 1992–2009 рр.: маю на оці бізнес-школу, школи соціальної роботи та охорони громадського здоров'я, науково-педагогічний центр доуніверситетської підготовки, «Освітні студії», правничу клініку тощо.

Велика надія покладалася на управлінську реформу 1995 року, яка передбачала розподіл повноважень між президентом, ректором та головою Вченої ради. На жаль, ця реформа завершилася негативним результатом. З одного боку, законодавство України в галузі освіти, яке набуло чинності через кілька років, не дозволяє такої схеми управління, а, з іншого боку, ми психологічно виявилися ще неготовими до демократичного розподілу повноважень. Ще не існує в нашій свідомості розуміння того, що йдеться про реальний баланс противаг і стримувань у співвідношеннях різних «гілок влади», а не лише про додаткові владні повноваження, якими керівник наділяє своїх заступників. Цей важкий епізод підтвердив, що найскладніше в процесі відходу від тоталітарно-комуністичної системи мислення – змінити свідомість людини, яка може декларувати гарні принципи, а реально дотримуватися цілком протилежних. Проте я вірю, що майбутнє все-таки за демократичними управлінськими важелями, що ми спробували запровадити в 1995 році. До них іще можна буде повернутися, коли до управління НаУКМА прийде команда людей, не переобтяжених спадщиною комуністичних правил поведінки.

Проте всякий живий організм (а університет є теж живим організмом) розвивається й уже тому потребує коригування стратегії й тактики свого розвитку. У 2003 році стало очевидним, що необхідно виробити новий стратегічний план розвитку НаУКМА. Ми росли дуже динамічно, і багато в чому вийшли за межі стратегічного плану 1992–2009 рр., а дещо вимагає відчутної корекції.

З метою підготовки проекту нового стратегічного плану було в різний час створено різні експертні групи, які ретельно вивчали різні аспекти діяльності НаУКМА – від потреб і можливостей поліпшення якості навчального процесу до зміни в системі наших побутових інфраструктур. Як завершення цієї експертної роботи в 2003 році був проведений віртуальний форум, в якому взяли участь віце-президенти і декани, а також представники практично всіх сегментів структури НаУКМА, включаючи обслуговуючий персонал і студентів. Всього в роботі експертних комісій та в різного плану обговореннях на форумі взяло участь 58 осіб.

Спершу за мету віртуального форуму ставилося завдання сформулювати погоджене усіма учасниками бачення перспектив розвитку НаУКМА до 2007 року і визначення позиції, яку НаУКМА мала би досягти на той час. Для цього передбачалося

- спільно окреслити стратегічні пріоритети, реалізація яких дозволить НаУКМА зайняти в світовій освітній системі позицію, визначену нами;
- сформулювати ключові індикатори, якими вимірюватиметься реалізація цього плану.

Треба сказати, що дуже швидко стало зрозумілим, що часові рамки обговорення перспектив розвитку НаУКМА значно розширюються і ми фактично ведемо мову про стратегічний план розвитку до 2015 року.

Спершу учасниками форуму було сформульовано уточнені дефініції місії і мети НаУКМА. Отже вони пропонуються в такій редакції:

Місія НаУКМА – сприяти самореалізації спудеїв, викладачів, працівників НаУКМА та творенню високоосвіченої, національно свідомої особистості, здатної незалежно мислити і діяти згідно з принципами добра й справедливості.

Мета НаУКМА – надавати сучасну освіту шляхом вільного творчого навчання та здійснення наукової діяльності відповідно до суспільних потреб, зумовлених розвитком української держави, науки, економіки та культури, а також глобальними процесами розвитку людської цивілізації.

Потім було означено три, на думку учасників форуму, найактуальніші проблеми, які стоять нині перед НаУКМА.

– Найскладніша – фінансове забезпечення всіх параметрів діяльності НаУКМА, особливо якісної кадрової політики.

– Друга за рівнем складності проблема – оптимізація системи управління. Відзначалося, що система управління, що склалася в НаУКМА, призводить до заформалізованості (аж до «совєтських» методів керування), а з іншого боку, не дозволяє подолати погану виконавську дисципліну.

– І третя – розвиток наукових досліджень у поєднанні з навчальним процесом. Це, власне, визначає якість навчальних послуг, що НаУКМА може надавати, виходячи зі своїх місії та мети діяльності.

Крім того кожен з учасників форуму визначив своє бачення ролі та місця НаУКМА в системі освіти України і світу, описав уявлення про те, якою повинна бути (або стати) команда НаУКМА, спроможна до досягнення такої ролі і такого місця. Була спрогнозована бажана «модель» випускника НаУКМА і вказано стратегічні пріоритети, якими команда повинна керуватися для досягнення своєї мети та визначеного бачення «моделі» випускника, а також виконання місії НаУКМА.

Як висновок для подальшого розвитку НаУКМА можна назвати три достатньо чіткі параметри, що визначають наш поступ у ближчі роки:

Підвищення якості освітніх послуг.

Підвищення ефективності системи управління.

Створення атмосфери привабливості для талантів.

Якість освітніх послуг вимірюється такими показниками:

– кого навчають (талановиті спудеї, що прагнуть самореалізації);

– чому навчають (стилю мислення, способам пошуку інформації, навичкам прийняття рішень);

– хто навчає (яскрава, творча, інноваційна особистість);

– як навчає (атмосфера співтворчості, відкритості, інтерактивності).

Ефективність управління вимірюється такими показниками:

– чи прийняті рішення допомагають досягненню стратегічних пріоритетів;

– наскільки швидкими і ефективними є процеси впровадження прийнятих рішень;

– як контролюється і стимулюється досягнення результату.

Атмосфера привабливості до талантів вимірюється такими показниками:

– наскільки активним є процес співтворчості в аудиторіях;

– наскільки інноваційним і інтерактивним є процес викладання;

– чи високою є ефективність системи управління і адміністрування;

– чи існує справедлива система оцінки і винагородження (викладачів, працівників, спудеїв).

Зрозуміла річ, все це реально можна здійснити лише на ґрунті сталого фінансового забезпечення, яке не повинно виступати самоціллю, але без чіткого усвідомлення, як домогтися цього забезпечення, виконання стратегічного плану 2004–15 рр. буде неможливим.

Хочу подякувати всім, хто терпляче відповідав на запитання, які я ставив, і тим самим сприяв розробці проекту наших амбітних планів на майбутнє десятиріччя:

Елеонора Андрєєва, Мирослава Антонович, Наталя Антонюк, Юрій Бажал, Алла Безусько, Юрій Боднарчук, Михайло Брик, Михайло Винницький, Ірина Вишенська, Олексій Гарань, Микола Глибовець, Ірена Грига, Валентин Гусєв, Анатолій Дорошенко, Віра Дорошенко, Людмила Дяченко, Віталій Замостьян, Олена Замостьян, Вадим Зубко, Сергій Івахненко, Лариса Кадуріна, Наталя Казакова, Сергій Кисельов, Сергій Квіт, Володимир Кобзар, Катерина Кобзар, Валентина Ковальчук, Ольга Корольова, Людмила Кострова, Володимир Кравець, Леонід Кравченко, Костянтин Крамаренко, Андрій Кулаков, Ірина Лук'яненко, Світлана Лутчин, Валерій Маньківський, Лариса Масенко, Михайло Мінаков, Володимир Моренець, Юрій Наврузов, В'ячеслав Невінчаний, Світлана Оксамитна, Володимир Панченко, Леонід Середа, Микола Симчик, Світлана Сироткіна, Костянтин Сігов, Володимир Сущенко, Олена Третьякова, Вадим Черкасенко, Лариса Човнюк, Павло Шеремета, Наталя Шумкова, Віталій Щербак, Наталя Яковенко, Тетяна Ярошенко, Вадим Яшенков.

Результати віртуального форуму я спробував узагальнити і звести в таблицю, яка дозволяє розглянути шляхи вирішення на перетині проблемних вузлів. Звісна річ, усілякі схеми завжди умовні й недосконалі, бо в них неможливо врахувати всі без винятку нюанси. І все-таки я сподіваюся, що обговорення запропонованих висновків понад дворічного аналізу стану і перспектив розвитку НаУКМА буде корисним для остаточного вироблення, затвердження і виконання стратегічного плану 2004–15 рр. У кожній клітинці зроблена спроба сформулювати основну проблему, що виникає на перетині вказаних координат, а в окремих файлах під номерами подана детальніша розшифровка пропозицій учасників форуму.

На основі цих матеріалів вибудовано проект начерку стратегічного плану розвитку НаУКМА на 2004–15 рр.

2564. Україна стане щасливою через одинадцять років. Президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький розповів про культурні пріоритети нинішніх студентів і відповів на запитання: «Чи був Солженіцин кадебістом?» / *С. Бондаренко* / Фото *С. Старостенка* // Київ. від. – 2004. – 12–18 берез. – С. 12–13: фото: В'ячеслав Степанович Брюховецький. – 3 досьє. – С. 13.

2564/рус. Украина станет счастливой через одиннадцать лет! // Киев. вед. – 2004. – 23 февр. – С. 20–21: фото: Вячеслав Степанович Брюховецкий. – Из досье. – С. 21.

2565. *Гавран І.* Знайомтеся, нове поповнення – Стрийський колегіум імені Богдана Барабаша // Могил. джерела. – 2004. – № 8, лют. – С. 1, 3: фото: В. Брюховецький, О. Барабаш, Я. Турянський. – С. 1. – [Про підписання угоди про співробітництво **В. Б.** та Ярославом Турянським про створення 13-го колегіуму в мережі КМА.]

2566. Зі Стрия до «Могилянки» / *І. П.* // Народ. слово (Стрий). – 2004. – № 4, лют. – С. 7: фото. – [Про відкриття колегіуму ім. Б. Барабаша.]

2567. «Києво-Могилянська Фундація Америки подає поправки до статті, що була надрукована у газеті “Свобода” 19 грудня 2003 року. Подаємо правильний підпис до світлини. Вибачаємося за помилку. На світлинні зліва направо: Член Ради Директорів Sabre Foundation п. Леонард Балдига, Посол США в Україні – п. Джон Едвард Гербст, Президент

- НаУКМА – проф. В'ячеслав Брюховецький, Директор наукової бібліотеки НаУКМА – Тетяна Ярошенко, Директор фонду “Сейбр-світло” – Ольга Ісаєвич // Свобода (США). – 2004. – 5 берез. – С. 13.
2568. Таран Л. Жінка з Могилянки // Вечір. Київ. – 2004. – 5 берез. – С. 5. – [Наталія Шумкова – віце-президент з розвитку НаУКМА. Про В. Б. як одного із організаторів НР України.]
2569. Онищенко Є. І. Воскресіння Академії: Спогади про відродження Києво-Могилянської академії та його учасників. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 94 с.: іл., фото. – [Розділ 1. Я знайомлюсь з паном Брюховецьким. – С. 8–18; Про В. Б. також. – С. 19–20, 26, 28–30, 37, 43, 45, 47, 59, 65, 71.] – (Див. також 3665/18.)
2570. НСПУ – остання залага нації: Доповідь голови НСПУ Володимира Яворівського на IV надзвичайному з'їзді письменників України // Літ. Україна. – 2004. – 11 берез. – С. 1. – [«...А за шістдесятниками, які, здавалося, вже захопили весь духовний простір, неквапливо опосідало свою духовну територію моє літературне (за часом приходу в літературу) покоління: Талалай, Рябий, Лубківський, Світлана Йовенко, Ніна Бічуя, Осадчук, Корж, Раїса Іванченко, Бортняк, Сапеляк, Колісниченко, Нечерда, Перебийніс, Гришук, Кудлик, Кордун, Салига, Анатолій Погрібний, Богдан і Ярослав Стельмахи, Пушик, Бурлаков, Ніна Гнатюк, Фішбейн, Фольварочний, Качан, Віталій Колодій, Гей, Федунець, Терен, Різник, Штонь, Романюк, Дідула, Брюховецький, Щербак, Гужва, Наталя Конотопець, Наєнко...».]
2571. Скрипник А. Ангел по небу летить...: Есе // Кур'єр Кривбасу. – 2004. – № 172, берез. – С. 199–208. – [Посвята] В'ячеславу Брюховецькому. – (Див. також 3308, 3665/75.)
2572. Моренець В. П. До користувачів = To the Users // Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики = English-Ukrainian Explanatory Dictionary of Economic Terms. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – Див. с. 5–6.
2573. Шимків А. Слово вдячності // Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – Див. с. 9.
2574. Ми відкриті для співпраці // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Берез. – С. 10. – Перспектива. – [Виступ перед студентами – учасниками конференції «Україна в Європі та світі». «Незабаром Могилянка братиме участь у проведенні великого дослідження, що стосується регіональних особливостей абітурієнтів і студентів».]
2575. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Квіт. – С. 12. – [Виступ В. Б. в прямому ефірі Першого національного радіоканалу з програмою «Новачі Могилянки». 25 берез.]
2576. Ковальчук М. Ексгумація «профи» // Майдан Могилянка / Справжній могил. самвидав. – 2004. – # 46, 7 квіт. – С. 4. – [Про провокацію зі створенням «студентської профспілки» як «чорну» технологію напередодні виборів.] – (Див. також 0457/p., 2528, 2556, 2557, 2562.)
2577. Ворзельські гопи продовжують бити могилянців // Майдан Могилянка / Справжній могил. самвидав. – 2004. – # 46, 7 квіт. – С. 1. – Підпис: Pathfinder.

- 2578/а. Начерк стратегічного плану розитку НаУКМА на 2004–15 рр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukma.kiev.ua/ua/general/mission/project/index.php> – 7 квіт. 2004 р. – [Доповідь В. Б. на сесії Академічної конференції НаУКМА 7 квіт. 2004 р.]
2579. «Могилянська» відкрила Школу охорони здоров'я // Свобода (США). – 2004. – 9 квіт. – С. 15. – Підпис: *Києво-Могилянська Фундація в США.* – [Про виступ В. Б., присвячений діяльності майбутньої Школи охорони здоров'я.]
- 2580/а. Дієвий фактор суспільного розвитку та інтеграції в європейське співтовариство. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.znannya.org.ua/cgi-bin/view.cgi?id=56&cat_id=1&print=5 – 16 квіт. 2004 р. – Підпис: *Administration.* – [Про перебіг експерименту із запровадження незалежного (зовнішнього) тестування і участь у ньому НаУКМА.]
2581. [Лист до В. Б. від головного редактора колегіантського журналу «Наш вулик» О. Злобіної (датований 8 трав.) із запрошенням на свято Останнього звоника.] // Наш вулик / Херсон. колегіум ім. Є. Маланюка. – 2004. – № 2, квіт. – С. 28.
2582. Барабаш С. «Душа прозріє всесвітом очей...»: Поетичний світ Ліни Костенко. – Кіровоград, 2004. – 271 с. – Див. с.: 15, 27, 46, 52, 64, 73, 82, 90, 108, 221, 236, 252.
2583. Барабаш С. Г. Творчість Ліни Костенко в ідейно-художньому контексті літературної доби: Автореф. дис. ... д-ра. філол. наук. – Спец. 10.01.01 – Українська література / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2004. – 44 с. – На правах рукопису. – Див. с. 3, 5.
2584. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко / Відп. ред. Ю. О. Карпенко. – О.: Астропринт, 2004. – 215 с. – Див. с. 20, 23, 26, 31–32, 36, 41, 44, 46, 50, 52–53, 71, 78, 111, 131, 133.
2585. Ковалевський О. Ліна Костенко: Нарис творчо-світоглядної біографії. – Х.: Прапор, 2004. – 192 с. – Див. с. 16.
2586. Мельник М. Р. Антропонімія збірки «Неповторність» Ліни Костенко // Культура народів Причорномор'я. – 2004. – Т. 1, № 56. – С. 70. – Бібліогр. в кінці ст.: 21 назва.
2587. Президент Национального Университета «Киево-Могилянская академия» Вячеслав Брюховецкий: «Не стоит питать иллюзии о богатстве украинской диаспоры» / В. Шульга // ИнвестГазета. – 2004. – 19 апр. – С. 36: фото: [В. Б.] – Высокий класс.

2587/т. • НЕ СТОИТ ПИТАТЬ ИЛЛЮЗИИ О БОГАТСТВЕ УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЫ: текст

Вячеслава Брюховецкого можно уважать, как это делают патриоты Украины, можно ненавидеть, как это делают представители бывшей партийной верхушки. Но приуменьшать его заслуги не рискуют ни те, ни другие. Брюховецкий с единомышленниками возродили одну из старейших в Восточной Европе – Киево-Могилянскую академию. Многие для становления и развития Академии сделали представители украинской диаспоры. Из разговора с Брюхо-

вечким становится понятно, почему диаспора сейчас не так рьяно, как в начале 90-х, спешит с финансовой помощью Украине.

– Вячеслав Степанович, позвольте задать очень наивный вопрос: что такое украинская диаспора? Какое определение можно было бы ей дать?

– Украинская диаспора очень неоднородна, по крайней мере, для меня. Первое поколение, второе, третье, четвёртое – это совершенно разные люди. Первое поколение может считать себя диаспорой, которую отторгли. Оно мне напоминает раненую птицу, которая все время рвётся в родное гнездо, однако понимает, что сил на перелёт у нее не хватит. Со временем у неё пропадает даже желание это делать, остаётся лишь тягучая тоска по родной земле. Если же говорить о втором поколении, то оно в своём большинстве пытается сознательно или несознательно отгородиться от Украины. Их родители чувствовали себя неполноценными в новых странах, эдакими никому не нужными чужаками. Они плохо знали язык, выполняли в основном чёрную работу. Поэтому их детям очень хотелось быть другими. Они хотели стать полноправными членами того общества, в котором родились. Однако очень интересно то, что уже третье поколение или второе в зрелом возрасте кардинально поменяли своё отношение к Украине. В начале 90-х даже появился термин – «new born Ukrainian». Причём эти люди чаще всего даже не знали языка, но внезапно каким-то образом они прочувствовали связь с землёй предков.

Стоит сказать также и о том, что диаспора украинская различна не только по поколениям, но и по «ареалам обитания». Одно дело – диаспора в Европе, совсем другое – в Америке или Канаде, и совершенно иное – в России, Бразилии, Австралии и других странах. Более всего специфична украинская диаспора в России: здесь не приходится говорить о диаспоре как таковой. Очень многие украинцы по советским ассимиляционным программам были депортированы в самые разные уголки России, и сейчас они – просто русские. Даже представители таких земель, где, казалось бы, проживает больше всего украинцев по происхождению на квадратный метр, как Зелёный Клин, Кубань, недолюбливают Украину. Мне пришлось в армии служить с ребятами, которые были родом из Зеленого Клина. Меня больше всего поражало, что они не говорили по-украински, но знали украинские песни, и... ненавидели Украину. Для них любые попытки причислить их к украинцам были оскорбительны. «Вот, они там хохлы...» «А вы кто?» «Русские!» «А на каком языке родители разговаривали?» «Ну, по-хохлацки...»

Подобные настроения культивировались в Советском Союзе. Конечно, в России сегодня ситуация понемногу изменяется. Вот, например, в этом году в Киево-Могилянскую академию хочет поступать девушка, которая вместе со своими родителями живет в Коми. Она имеет украинские корни, но самое главное в том, что она почувствовала себя украинкой.

– В середине 90-х украинская диаспора со своими проектами для Украины была едва ли не главным ньюзмейкером в отечественных СМИ. Что случилось? У диаспоры пропал интерес к Украине?

– Я знаю нескольких людей, действительно разочаровавшихся в бизнесе на территории Украины. Главная причина состоит во взаимоотношениях с властями. Речь не идёт о том, что власти не хотели видеть здесь диаспору. Даже наоборот. Просто они видели в представителях диаспоры всего лишь альтернативный способ «зарабатывания» денег. Пример. Один очень успешный канадский бизнесмен, украинец по происхождению, владелец сети ресторанов в Торонто, хотел открыть лет десять назад ресторан в Киеве. Он представил проект киевским чиновникам. Там ему сказали: «Это всё прекрасно, мы вам дадим возможность, но вы поймите, что город нуждается в помощи,

и было бы очень хорошо, если бы вы предоставили хоть какие-нибудь средства на развитие города». Бизнесмен ответил, что все понимает. Более того, он согласился уплатить \$ 100 тыс., которые потребовал чиновник. Однако, как оказалось, нужны были исключительно наличные деньги. А на предложение бизнесмена перечислить деньги на счет какого-нибудь сиротского приюта власти отреагировали фактически «заморозкой» предложенного проекта.

А помните эту скандальную историю, связанную с замком Ричарда на Андреевском спуске? Юрий Чопивский вложил огромные деньги, чтобы открыть там отель. Однако у него ничего не вышло, скорее всего, его подставили. Ещё я знаю одного человека, который хотел в Украине открыть фабрику. Он привёз в соответствующее министерство реальные перспективные проекты, но его материалы никого не интересовали. Но он не унывал и пробовал самостоятельно всё делать. Однако ничего не добился, а только лишился \$ 2 млн. Это присуще, между прочим, не только украинцам по происхождению. Это касается практически всех иностранных инвесторов. Проблема в том, что чиновники не рассматривают инвесторов как партнеров. 90 % украинских чиновников – взяточники. Они понимают, что на своём месте они временно, и от их «оперативности» зависит их материальная обеспеченность. Они на инвесторов смотрят только через призму собственных интересов.

Я не идеалист, и понимаю, что в любом обществе дают и берут взятки, даже в самом высокоразвитом. Но просто там всё делается не так по-идиотски, как у нас – не так часто, и не на всех уровнях.

Ещё одно очень важное дополнение. Не стоит иметь иллюзий о том, что украинская диаспора очень богата. Это не армянская и не еврейская диаспоры, которые на самом деле таковыми являются. Это, в основном, люди среднего класса. Тех, кто может инвестировать миллионы, в украинской диаспоре очень мало. К тому же они очень хорошо знают, что такое советская система, от которой они убегали, и рисковать не хотят. Безусловно, в украинской диаспоре есть несколько миллионеров. Однако стоит заметить, что это «миллионеры в первом поколении». Ещё нет традиций, нет отработанных правил, если хотите, даже «чести миллионерской» нет, потому что она приходит также по истечении определённого периода времени.

– Хорошо, а если не говорить о бизнесе. Известный факт, что диаспора финансировала много культурных проектов...

– Да, безусловно, их было огромное множество. Были и очень масштабные, как то конкурс, основанный Петром Яцыком, на знание украинского языка среди детей. Проекты по книгоиздательству, культурные акции – очень важны. Например, у нас есть фонд «Слово», основанный Надеждой Аминофф в честь её отца Ивана Волошина. Проценты от тех денег, которые она вложила, идут или на приглашение известных лекторов, или на билеты для студентов в театры, галереи. Однако если брать глобально, неразберихи в культурных проектах не меньше, чем в бизнесе. Кроме позитивной роли, есть ещё и негатив. Очень часто люди, которые финансировали эти проекты, не были менеджерами.

Они просто давали деньги и надеялись, что здесь им найдут соответствующее приращение. В большинстве случаев выходило наоборот. Кое-какое движение происходило, но как только случались перебои с финансированием – все разваливалось. Я мог бы очень много таких примеров привести. Того эффекта, которого ожидала диаспора, достигнуто не было.

Я бы сказал, что помощь диаспоры измеряется скорее не в финансовых ресурсах, а в ресурсах интеллектуальных. Знаете, что меня когда-то очень впечатлило? Я читал исследование об уровне образования национальных групп в США. И как оказалось, украинцы занимают второе место после евреев, в процентном соотношении

конечно. Там очень много профессоров, даже на уровне руководства университетов. Вот, например, прошлый учебный год в Киево-Могилянской академии открывался лекцией Карла Цайнингера из США. Он немец, но принадлежит к украинской диаспоре, так как его жена украинка. Его трое детей разговаривают по-английски, по-украински и по-немецки, что для Америки очень большая редкость. Огромное количество украинцев работает в сфере точных наук (известны достижения украинцев в аэрокосмической области). Поэтому я думаю, что этот мощный интеллектуальный потенциал мог бы во многом помочь Украине. Надо только, чтобы их хотели здесь видеть. Этого, к сожалению, пока нет. Прimitивный взгляд на то, что если приехал кто-то из диаспоры, то сразу надо проверить, а привез ли он с собой деньги. Это обижает их и плохо характеризует наш народ. Однажды я был в гостях у покойного пана Богдана Ясинского, который работал в Библиотеке Конгресса. К нему приезжал племянник из Украины. Этот молодой человек просто бесцеремонно «выдавливал» из своего дяди деньги. Я попытался ему объяснить, что его дядя каждый день встает в пять утра и едет на работу, потому что от его дома ехать полтора часа. Рассказал и о том, что свою карьеру Ясинский начинал с мойки посуды. Однако главным аргументом этого парня было: «А посмотрите, что у них есть...»

2588. Вячеслав Брюховецкий: «Якщо знищити духовну основу нації, вона перетвориться на бидло» / *Г. Гузьо* // Високий замок. – 2004. – 22 квіт. – С. 10: фото: [В. Б.] – Розмова, гостріша від лева.

2589. Довідка «ВЗ» // Високий замок. – 2004. – 22 квіт. – С. 10.

2590. ТОП-100. Самые влиятельные люди Украины // Корреспондент. – 2004. – № 15, 22 апр. – С. 4, 44–45. – Фото: Кузнец элиты. – [В. Б. на 36 позицій рейтингу. Коментар журналу: «В его руках – самый престижный вуз Украины. Уровень Национального университета Киево-Могилянская академия (НаУКМА), который имеет репутацию едва ли не единственного в стране некоррупцированного высшего учебного заведения и даёт образование европейского образца – основа для того, чтобы причислять Вячеслава Брюховецкого к влиятельным деятелям интеллектуальной элиты Украины.

В своё время он отказался от политической карьеры ради образовательного проекта, решив воспитывать политиков, а не быть одним из них. Брюховецкий сделал всё возможное, чтобы старейшее учебное заведение Восточной Европы получило вторую жизнь.

Большую часть времени Брюховецкий посвящает своему детищу, и его старания не напрасны: выпускники НаУКМА пользуются большим спросом у работодателей.

Вуз растёт, появляются новые факультеты и школы, создаются филиалы в регионах. Однако высокий статус и солидный имидж требуют постоянной поддержки, в частности, финансовой. Оттого, сумеет ли Вячеслав Брюховецкий удержать высокий уровень образования в НаУКМА, зависят и его позиции».] – (*Див. також 2604, 2991, 3408, 3411, 3433, 3695, 3963.*)

2591. University of Kyiv-Mohyla Academy establishes School of Public Health // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 17, Apr. 25. – P. 15, 19. – [В. Б. на конференції, присвяченій заснуванню Школи охорони здоров'я в НаУКМА.]

2592. Києво-Могилянська академія відкрила школу охорони здоров'я // Час і Події (Чикаго). – 2004. – # 206, квіт. – С. 10. – [Про виступ В. Б. на відкритті Школи охорони здоров'я в НаУКМА у лютому ц. р.]

2593. Woronowycz, R. James E. Mace, Famine researcher from U.S., dies in Kyiv at age 52 // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 19, May 9. – P. 1, 3. – [“He truthfully and accurately told us the uncomfortable truth about ourselves”, commented Prof. Briukhovetsky. “A great person has left us at a very young age. Academics only begin to do their best works at this age, but what he accomplished in his short life most scholars do not do in 100 years of work”].]
2594. «Лицар правди про Україну» // День. – 2004. – 12 трав. – С. 4. – [Зі слів президента Національного університету «Києво-Могилянська академія» **В. Б.**, Джеймс Мейс і «сам себе відчував тим українцем, які, може, колись з’являться». **В. Б.** згадував, що Джеймс був першим іноземцем, який ще на початку 1990-х, приїхавши до Києво-Могилянської академії, сказав: «Я хочу тут працювати». Навколо – корпуси Вищого військово-морського політичного училища, а тут “спершу в джинсах, а потім у шортах ходить якийсь американець... Це був шок для того світу, який нас тоді оточував. У тому, що цей світ змінився, була заслуга й Джеймса Мейса”].]
- 2594/рус. «Рыцарь правды об Украине» // День. – 2004. – 12 мая. – С. 4.
- 2594/@/engl. The Knight of Truth About Ukraine // The Day: Weekly Digest. – 2004. – May 12. – P. 1. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www/day.kiev.ua/13527/>
2595. Колектив НаУКМА розділяє... // Літ. Україна. – 2004. – 13 трав. – С. 7. – [Снівчуття **В. Б.** у зв’язку зі смертю матері Брюховецької В. П.]
2596. Зверев Є. Високий гість Могилянки // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Трав. – С. 1, 3: фото: Почесний доктор НаУКМА Збігнєв Бжезінський та президент університету В’ячеслав Брюховецький. – Подія року. – [Про виступ Збігнєва Бжезінського 14 трав. перед студентами та викладачами НаУКМА з доповіддю «Україна і світ» з нагоди присвоєння йому звання «Почесний доктор НаУКМА». **В. Б.**: «Професор Бжезінський бачив набагато років уперед рух історії. Його прогнози збулися».]

Rumor publicus:

2809. Гальчинський А. С. Помаранчева революція і нова влада. – К., 2005, див. с. 47.

2597. Tributes to James E. Mace from the United States, Canada and Ukraine // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 20, May 16. – P. 4, 25. – [Відгук президента НаУКМА **В. Б.** про діяльність Дж. Мейса: «I know why his heart didn’t hold out. How could a foreigner, which he was nonetheless, have withstood all that he discovered, gathered, analyzed and told the world of. James was a life-loving, happy person. In January or February of 1992, he came to see me, and said he wanted to work [at Kyiv Mohyla Academy]. Soon afterwards we saw him regularly on campus among the students, speaking English, forthrightly and walking around in shorts. At first people were taken aback, they were not used openness here» – С. 25.]
2598. Polska wczoraj – dziś – jutro: Program konferencji «Polska i Ukraina razem w Europie», Kijów, 19–21 maja 2004 r. – [К.], [2004]. – S. 2. – [Виступ **В. Б.** на відкритті конференції.]
2599. Лист З. Бжезінського // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Черв. – С. 2.

**2599/н. • [Лист 3. Бжезінського]: текст
(25 травня 2004 р.)**

Center for Strategic
& International Studies,
Washington. DC
May 21, 2004
Professor Viacheslav Biukhovetsky
President
National University of Kyiv Mohyla Academy

Dear Dr. Brioukhovetsky:

Many thanks for sending me a copy of the most impressive report of the University of Kyiv-Mohyla Academy, which provides vivid testimony of the rebirth of Ukraine, and I am happy and proud – even if only remotely – to be associated with it.

Wishing you and your colleagues continued success, I remain.

Cordially.

Zbigniew Brzezinski

2600. Парламентські слухання окреслили стан і перспективи розвитку вищої освіти України / *Л. Марченко, О. Коваленко, І. Жовта; Фото В. Соловйова* // Освіта України. – 2004. – 25 травня. – С. 4–7: фото: Юрій Кузнецов, Ігор Пасічник, В'ячеслав Брюховецький, Петро Таланчук. – С. 5. – У Верховній Раді. – [Короткий виклад доповіді **В. Б.** – С. 7.]

2600/т. • ПАРЛАМЕНТСЬКІ СЛУХАННЯ: текст

Шановний пане голову! Шановні колеги!

Проблеми вищої школи – це проблеми суспільства в цілому. Для нас вони починаються в середній школі. Фундаментальну систему середньої освіти, що існувала в Україні за радянських часів, за останні роки деформовано. І питання не тільки у фінансах (хоч це дуже важливо). Насамперед ідеться про пониження статусу вчителя в сьогоднішньому суспільстві. Подивіться наше телебачення – які ідеали там пропагуються? Що – парламент не може законодавчо втрутитися в це дебіліювання молодого покоління? Що – все вирішують гроші, які накрадені у зuboжілого народу власниками деяких каналів? Якщо Верховна Рада безпорадна, то які її функції в державі? Нині Києво-Могилянська академія координує виконання масштабного проєкту з вивчення регіональних особливостей абітурієнтів. Тяжкими наслідками загрожує применшення ролі математико-природничих наук у сьогоднішній середній школі. Ідеться не просто про суму знань, які повинен одержати школяр, а насамперед про розвиток його креативних здібностей. Закладено міну уповільненої дії. Інколи складається враження, що комусь-таки хочеться, аби молоді покоління українців розучилися творчо мислити. За спеціальною технологією буде протестовано десять тисяч студентів – з метою визначення, як розвивалося їхнє творче мислення в школі. Сподіваюся, результати дослідження зацікавлять міністерство і стануть у пригоді на шляху повернення нашої середньої школи слави однієї з найкращих у світі. Якщо ми цьому не приділимо необхідної уваги, то, шановні колеги, нам не буде кого вчити в університетах через якийсь десяток років...

Повертаючись до власне проблем вищої школи, торкнуся чотирьох важливих часткових питань і одного принципово важливого.

1. Закон про вищу освіту правомірно трактує посаду декана як одну з основних посад науково-педагогічних працівників, що передбачає виконання ним своїх повноважень на постійній основі. Проте й досі в чинній тарифній сітці така посада не запроваджена, що фактично призводить до порушення Закону на практиці.

2. Якщо ми вже вирішили йти в напрямку Болонського процесу, то необхідно замість триступеневої структури вищої освіти запровадити двоступеневу. Але з урахуванням, що навчання на магістерських програмах якісно й методично відрізняється від навчання на програмах бакалаврату!

3. Досі не розроблені державні стандарти вищої освіти. Проте тут закладена й небезпека – стандарти не догма, вони повинні бути гнучкими, їх необхідно постійно перевіряти на практиці й удосконалювати, а в певних моментах давати академічну свободу університетам.

4. Розширення доступу до інтернету гостро виявило проблему плагіату. КМА пропонує доповнити ст. 45 Закону про вищу освіту пунктом про можливість відрахування студента за плагіат. Це, крім самого удосконалення навчального процесу, матиме і значне виховавче значення.

Тепер про принципово важливе питання – якість навчання. У нього є багато складових. Зупинюся лише на двох.

Перший – фінансування. Як прекраснотушно звучить вимога до Кабміну з 2005 року виконати положення Закону України «Про освіту» стосовно посадових окладів науково-педагогічним працівникам на рівні подвійної середньої зарплати працівників промисловості. А чи не граємо ми тут в подвійну гру? З року в рік як заклинання повторюємо те, що уряд повинен виконувати, починаючи з 1997 року. Фактично не виплачується законна зарплата, що повинно тягти за собою відповідальність згідно зі ст. 175 Кримінального кодексу України. Чи хтось за це був покараний? Розумію – це емоції, так само, як ми всі розуміємо, що уряд і не збирається підвищувати нашу зарплатню до рівня, встановленого Законом. Тому треба шукати альтернативні шляхи. Аморально до безкінечності збільшувати кількість студентів-контрактників, адже це веде до профанації освіти. Але держава може створити реальну систему грантів до високообдарованих студентів і довгострокових позик, якщо навчання студента виявиться якісним і уможливить випускникові потужне кар'єрне зростання. Особливо це стосується тих випускників, які не працюють у державному секторі.

Ще одна складова проблеми якості – поєднання навчального процесу з науковими дослідженнями. Ми не позбулися найбільшого ганджу радянської вищої школи – наука й освіта й досі відділені одна від одної. Звичайно, цю проблему не можна вирішити кавалерійським наскоком. Треба проаналізувати продуктивність різних способів об'єднання ресурсів вищої школи і академічних інституцій. КМА розробила одну з таких можливих моделей, виходячи зі свого досвіду. Її можна перевірити на основі певної Державної програми. Якщо Комітет з питань науки і освіти зацікавлений, ми готові передати опис цієї моделі для обговорення.

2601. Парламентські слухання окреслили стан і перспективи розвитку вищої освіти України // Освіта України. – 2004. – 25 трав. – С. 4–7. – [Матеріали парламент. слухань з питань перспектив розвитку освіти України. Обсяги реалізації платних освітніх послуг, обсяги підготовки спеціалістів та ін. Шлях України до Болонського процесу.]

2602. *Засць Д.* Дні Польщі в НаУКМА // Освіта України. – 2004. – 28 трав. – С. 8: фото: Під час засідання [В. Б. та Є. Ключовські]. – 3 потоку життя. – [Про засідання Конвенту Європейського колегіуму польських та українських університетів.]
2603. *Засць Д.* Конвент Європейського Колегіуму // Академ. панорама. – 2004. – Трав. – С. 2: фото: [В. Б. і ректор університету Марії Склодовської-Кюрі М. Гарасим'юк підписують угоду про співпрацю, стоїть проф. Є. Ключовські.] – [Про чергове засідання Конвенту Європ. Колегіуму пол. і укр. унів. м. Любліна в НаУКМА, яке відкрили В. Б. та Єжи Ключовські, директор Інституту Центрально-Східної Європи в Любліні.]
2604. *Засць Д.* Рейтинг «ТОП-100. Найвпливовіші люди України» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Трав. – С. 3. – [Про В. Б., який посідає за даними журналу «Кореспондент» 36 позицію.] – (Див. також 2590, 2991, 3408, 3411, 3433, 3695, 3963.)
2605. *Брик М.* Києво-Могилянська академія: гарант знань, кар'єри, елітарної інтелігентності / Розмовляв О. Дейнеко // Київ. правда. – 2004. – 3 черв. – С. 2. – Наука. Нові підходи у підготовці кадрів. – [Про відродження КМА в 1991 р.]
2606. *Толмачов М.* Сповідницька літургія Віктора Степура // Слово Просвіти. – 2004. – Ч. 23, 3–9 черв. – С. 15. – [В. Б.: «Яка недосконала мова в порівнянні з енергією духу».]
2607. *Данюк І.* «Літургія сповідницька» // Вечір. Київ. – 2004. – 8 черв. – С. 10. – [Твір В. Степура «Літургія», присвяч. пам'яті гетьмана І. Мазепи, виконала хор. капела «Почайна» НаУКМА та Держ. заслуж. естрад.-симфон. оркестр України, диригент О. Жигун. Музика настільки вплинула на президента НаУКМА В. Б., що той визнав: «...Як філолог я розумію, наскільки недосконала мова порівняно з музикою, її духом».]
2608. *Ісаєвич О.* Фонд «Сейбр-Світло» – джерело інформації та знань // Свобода (США). – 2004. – 11 черв. – С. 14: фото. – [Про церемонію передачі 1000 книжок Американській бібліотеці НаУКМА і участь В. Б. в акції.]
2609. For the record: Brzezinski on Ukraine and the world // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 24, June 13. – P. 9. – [Наведена промова, виголошена доктором Збігневом Бжезінським в НаУКМА 14 травня. В. Б. у вступному слові нагадав про надання у 2000 році З. Бжезінському звання Почесного доктора НаУКМА.]
2610. *В'ячеслав Брюховецький:* «Набридло бути найменш оплачуваним українським університетом» / Г. Гузь // Високий замок. – 2004. – 16 черв. – С. 4: фото: [В. Б.] – Києво-Могилянські будні: Гостра розмова.
2611. *Мицик Ю.* «Кращий Чингізхан без кулемета...» / Розмовляв О. Солонець // Слово Просвіти. – 2004. – Ч. 25, 17–23 черв. – С. 5. – Абетка відомих імен. – [Про пропозицію В. Б. перейти Ю. Мицику на працю до НаУКМА.]
2612. *Барабаш Б.* Відкрито філію академії // Свобода (США). – 2004. – 18 черв. – С. 7. – [Про участь В. Б. в урочистостях.]

2613. *Палій Л.* Українській школі в Грузії допомагають канадці // Свобода (США). – 2004. – 25 черв. – С. 22. – [Про відвідини **В. Б.** української школи в Тбілісі, яка є колегіумом НаУКМА.]
2614. Повернення до Alma Mater // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Черв. – С. 3. – [Інтерв'ю з випускницею НаУКМА Катериною Максим. «...Які зустрічі та знайомства під час навчання стали знаковими? – Звичайно, В'ячеслав Степанович та його команда. Адже без них, по-перше, не було б Академії, а по-друге, я не працювала б сьогодні в якості віце-президента з міжнародного співробітництва в НаУКМА».]
2615. Латвія повертається в Європу: від окупації до свободи // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Черв. – С. 1, 10: фото: [**В. Б.** з Надзвичайним і Повноважним послом Латвійської республіки в Україні А. Вілцансом.] – [«...Відкриваючи в культурно-мистецькому центрі нашого університету виставку “Латвія повертається в Європу: від окупації до свободи”, президент НаУКМА В. Брюховецький сказав: “Свого часу, створюючи Народний рух України, ми вивчали досвід подібних рухів Прибалтики, зокрема і латвійський. І, звичайно, багато позитивного для того, щоб результативніше робити це в Україні, ми взяли в наших прибалтійських друзів”».]
2616. Суржик для інтелігенції: Довідник з історії новітнього поступу 1998–2004 / Зібрав, впоряд., обміркував, дослідив і своїх роздумів дешифрував Р. Мацюк. – Л., 2004. – 154 с. – [Про **В. Б.** – С. 42.]
2617. *Хмелько В.* Суспільство міксантів // Україна шукає свою ідентичність: Зб. ст. – К.: ВБФ «Поступ», 2004. – С. 42–45. – [«...Коли у 1991 році була дискусія у Русі з приводу того, як проводити українізацію, то була фактично боротьба між двома протилежними підходами... В'ячеслав Брюховецький говорив, що треба формувати університети, які б приваблювали, які б до себе притягували – і він зробив Києво-Могилянську академію». – С. 43.]
2618. *Білозерська О.* У «Могилянці» студенти не бояться президента і пишуть в опозиційні газети / Фото автора // УНП у Києві. – 2004. – # 10, черв. – С. 6: фото: Президент В'ячеслав Брюховецький. – Від сесії до сесії. – [«На запитання, як уживається в академії політика, пан Брюховецький відповів, що Академія є політикою, тому що тут виховуються майбутні керівні кадри для справжньої України. Студенти можуть належати до будь-якої партії, але діяльність партійних осередків в університеті заборонена. До речі, деякі студенти друкуються в опозиційних газетах».]
2619. *Білозерська О.* У «Могилянці» студенти не бояться президента і пишуть в опозиційні газети / Фото автора // Народ. слово. – 2004. – № 22, черв. – С. 6: фото: Президент В'ячеслав Брюховецький.
2620. *Плахута Ю.* Києво-Могилянська академія: Історія. Сучасність. Ювілей // М.А.ДЕ: Marketing. Advertising. Design. – 2004. – № 3 (21). – С. 54–56: фото: Нагородження [**В. Б.**] медаллю Святого Петра Могили відомого мецената Омеляна Антоновича (США) – фундатора нового корпусу бакалаврської бібліотеки, що носитиме ім'я «Бібліотека Тетяни та Омеляна Антоновичів»; Привітання Почесного промовця – С. М. Ніколаєнка, голови комітету Верховної ради з питань науки та освіти. – Історія. Сучасність. Ювілей.
2621. *Михайло Брик:* Ми просто вчимо вчитися / О. Коваленко // Освіта України. – 2004. – 13 лип. – С. 5. – Інтерв'ю.

2622. *Грабовський В.* Таємна місія таланту // Вечір. Київ. – 2004. – 13 лип. – С. 9. – [«...Спробуємо уявити собі таку ситуацію: гурт молодих українських літераторів приїждить у Малєєвський будинок творчості на семінар критиків, аж тут Павло Мовчан запрошує їх на дискусію про засади перекладацької майстерності. О. Божко, В. Брюховецький, Л. Таран, М. Слабошпицький, А. Скрипник та інші приїжджі неабияк були подивовані, коли почули, що Мовчан веде цей вечір українською, а присутні росіяни, латвійці, чуваші, як справжні професіонали, ставляться до нього з непідробним пієтетом...».]
2623. *Синичич Г.* Відтепер ви – Могилянці / Фото *В. Артюшенка* // Дзеркало тижня. – 2004. – № 28, 17–23 лип. – С. 14. – [Президент НаУКМА **В. Б.** дав блиц-інтерв'ю представникам ЗМІ і ще раз розтлумачив, як саме відбуватиметься перевірка результатів, що за нею можна буде спостерігати в мережі Інтернет, як виглядає формула підрахунку рейтингу та який конкурс на певні спеціальності. По цьому **В. Б.** власноруч розкривав конверти з аркушами відповідей, які приносили йому інструктори, і перераховував їх.]
- 2623/рус. *Синичич Г.* Отныне вы – Могилянцы // Зеркало недели. – 2004. – № 28, 17–23 июля. – С. 14.
2624. *Коваленко О.* Тестування відбулося. Могилянка вітає своїх студентів / Фото *В. Соловйова* // Освіта України. – 2004. – 20 лип. – С. 1, 10: фото: В'ячеслав Брюховецький та Михайло Брик приймають листки відповідей. – [Про участь **В. Б.** у підбитті підсумків тестування.]
- 2625*. *Крупенков А.* Есть Белгород не под Киевом // Белгород. правда. – 2004. – 21 лип.
- 2626/@. *Бобко О.* «Час плинний, Могилянська академія вічна...» // Над Бугом і Нарвою (Польща). – 2004. – № 4 (74), лип. – серп. – С. 43. – http://nadbuhom.free.ngo.pl/art_0483.html
2627. *Коваленко Г.* По корупції – тестом и модулем: В Украине проводится несколько экспериментов по искоренению взяток в ВУЗах // Сегодня. – 2004. – 3 авг. – С. 2. – [Президент НаУКМА **В. Б.** вважає, що ще не знайдені механізми, які б гарантували на сто відсотків конфіденційність загальноукраїнських тестів. А цього необхідно досягти, бо в протилежному випадку створиться ще одна система хабарів.]
2628. *Борецький Л.* Тема України в поетичній збірці Юрія Клена «Каравели» // Творчість Юрія Клена в контексті українського неокласицизму та вісниківського неоромантизму: Зб. наук. пр. / Ред. *Л. Кравченко*. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2004. – С. 46–53. – Див. с. 46.
2629. *Борецький М.* Есей Юрія Клена (Освальда Бурггарта) про Германа Гессе // Творчість Юрія Клена в контексті українського неокласицизму та вісниківського неоромантизму: Зб. наук. пр. / Ред. *Л. Кравченко*. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2004. – С. 255–262. – Див. с. 255–256.
2630. *Мазурін М.* Українізація незалежності // День. – 2004. – 11 серп. – С. 1. – [Президент НаУКМА **В. Б.** підписав звернення «до редакторів, журналістів, засновників і власників ЗМІ» щодо питання збереження української мови.]

- 2630/рус. Мазурин М. Українізація незалежності // День. – 2004. – 11 авг. – С. 1.
2631. Коли верстався номер // Молодь України. – 2004. – 12 серп. – С. 1. – [«15 неукраїномовних засобів масової інформації в більшості областей України та в АР Крим вже дали згоду підтримати акцію “Добра воля-2004” та підготувати до Дня незалежності України одноденний випуск друкованих видань, теле – та радіопрограм українською мовою. На підтримку акції виступила група відомих діячів української науки та культури, зокрема, президент НаУКМА В’ячеслав Брюховецький, академік Національної академії наук України Ярослав Яцків, голова УВКР Михайло Горинь, головний редактор журналу “Берегиня” Василь Скуратівський та ін.»]
- 2632/с. Пам’яті Веніаміна Сікори [визн. укр. вченого, докт. екон. наук, проф., акад., засновника АН Вищої школи України, публіциста.] // Літ. Україна. – 2004. – 19 серп. – С. 2.
2633. Бардяк Н. Л. Як ми стали студентами // Криця (Косів). – 2004. – Ч. 6, 19 серп. – С. 3.
2634. Втішання історією: Писав про жінку, яку любили / Інтерв’ю у П. Загребельного взяла Л. Голота // Слово Просвіти. – 2004. – Ч. 34, 19–25 серп. – С. 11–12: фото: [В. Б. та П. Загребельний після читання лекції у НаУКМА.] – Наші діалоги.
- 2635/@. Гарань О. Ми іноді забуваємо, що основна мета – це виховання особистості / Розмовляла Г. Гриценко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dialogs.org.ua/issue_full.php?m_id=1519 – 20 серп. 2004 р. – [Про перші «авантюристичні» плани відродження КМА.]
2636. Таран Л. Запалити свою свічку // Вечір. Київ. – 2004. – 21 серп. – С. 4. – [«...Ще навесні, використавши як привід відзначення Дня журналіста, громадська організація – Українська Всесвітня координаційна рада (УВКР) – виступила з ініціативою, приуроченою до річниці проголошення Незалежності України. Суть її, здавалося б, дуже проста – це заклик до російськомовних видань, які виходять в Україні, бодай із нагоди державного свята, 24 серпня видрукувати свої сторінки українською мовою. Із Зверненням підтримати акцію “Добра воля-2004” виступили президент Національного університету “Києво-Могилянська академія” В’ячеслав Брюховецький, Євген Захаров, який очолює у Харкові правозахисну організацію, науковець Василь Скуратівський, академік Ярослав Яцків, правозахисник Мирослав Маринович, громадський діяч Михайло Горинь, співак Олег Скрипка».]
2637. Глібчук У. 500 сторінок густого інтелектуального бульйону... // Дзеркало тижня. – 2004. – № 34, 28 серп. – 3 верес. – С. 11. – [В інтерв’ю Л. Фінберг – редактор часопису «Дух і Літера», висловлює впевненість у тому, що сучасні представники вільної думки, в тому числі й В. Б., походять з тої ж таки «дисидентської» шинелі.]
- 2637/рус. Глібчук У. 500 страниц густого интеллектуального бульйона... // Зеркало недели. – 2004. – № 34, 28 авг. – 3 сент. – С. 11.
2638. Матвієнко С. Дискурс формалізму: український контекст. – Л.: Літопис, 2004. – 144 с. – Див. с. 18.
2639. Слово до могилянців // Календар-довідник: 2004–2005 навчальний рік / НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – С. 7–9. – С. 7: фото: [В. Б.] – (Див. також 3665/61.)

2640. Повертаємося до своїх першовитоків // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Верес. – С. 2: світлина: В'ячеслав Брюховецький та Володимир Литвин із театрами «LUDUS» качають мед, який додасть снаги першокурсникам.
2641. *Василевська О.* Країна пішла вчитися // День. – 2004. – 2 верес. – С. 1, 2. – [«Напередодні Дня знань у Національному університеті “Києво-Могилянська академія” відбулася тринадцята церемонія посвяти першокурсників у студенти. Цього року на Академічній площі Могилянки “Gaudeamus” хором заспівали близько дев'ятисот новоспечених студентів бакалаврської та магістерської програм. Президент НаУКМА, доктор філологічних наук, професор В'ячеслав Брюховецький у своїй промові нагадав, що цей вищий навчальний заклад уже протягом сторіч є одним із найбільших осередків духовного життя. Тут навчались Григорій Сковорода, Феофан Прокопович, Лазар Баранович та багато інших визначних особистостей. Відроджений у 1992 році, НаУКМА дав Україні близько чотирьох тисяч професіоналів. Крім того, згадаємо, що, започаткувавши тестування, Могилянка стала новатором у системі складання вступних іспитів. На цей метод орієнтуються нині й інші ВНЗ України». – С. 1.]
- 2641/рус. *Василевская О.* Страна пошла учиться // День. – 2004. – 2 сент. – С. 1, 2.
2642. *Яременко Н.* Повернення до витоків // Голос України. – 2004. – 2 верес. – С. 2: фото: [В. Б., В. Панченко, В. Моренець, Д. Качур, В. Литвин на святі відкриття навчального року – посвяті в спудеї НаУКМА.]
- 2642/рус. *Яременко Н.* Возвращение к истокам // Голос Украины. – 2004. – 2 сент. – С. 2.
2643. *Мороз А.* Довгий «Меч Щербицького»: Листування письменників [В. Панченка та А. Мороза] // Літ. Україна. – 2004. – 2 верес. – С. 1, 7. – [3 листа А. Мороза: «...У видавництві роботу з автором було доручено вести заступнику головного редактора М. Білуну. Він зажадав категорично: для того, щоб роман [“Суперники”] вийшов у світ, суперники мають стати товаришами. Отож через якийсь час і вийшла книжка з двох творів, і роман “Суперники” став у ній романом “Товариші”. Значно пізніше Брюховецький писав про цю історію, здається, в журналі “Радянське літературознавство”. Глузував і сміявся заразливо, чи з мене, чи з обставин тодішнього “літературного процесу”. – С. 7.] – (Див. також 0354.)
2644. *Стрижак А.* Михайло Ряснянський: Із «геніями» треба боротися як із клопами // Україна молода. – 2004. – 2 верес. – С. 14. – [Про відкриття у галереї мистецтв Культ.-мистец. центру НаУКМА виставки нар. худож. України М. Ряснянського, виступ В. Б. і, зокрема, його повідомлення про те, що після експонування портрети будуть передані бібліотеці НаУКМА.]
2645. В Стрию відкрито колегіум ім. Богдана Барабаша під патронатом Національного університету Києво-Могилянська академія / За репортажем Л. Тиченко // Час і Події (Чикаго). – 2004. – 3–9 верес. – С. 1. – [Про участь В. Б. у відкритті колегіуму та короткий виклад виступу.]
2646. Больничные менеджеры / Подготовила А. Женкова // Киев. вед. – 2004. – 7 сент. – С. 6. – Новости. – [Про відкриття навчальної програми з охорони здоров'я в НаУКМА.]

- 2647/а. Кузьменко О. Письменницька галерея: 76 портретів, які написав Михайло Ряснянський, зібрано в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» // Хрещатик. – 2004. – 8 верес. – С. 3. – [Про виставку М. Ряснянського в НаУКМА.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/20838.html>
2648. Тиченко Л. Відкрито Колегіум ім. Барабаша // Свобода (США). – 2004. – 10 верес. – С. 19. – [Про участь В. Б. у відкритті колегіуму та короткий виклад виступу.]
2649. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама. – 2004. – Верес. – С. 12. – [В. Б. у телепрограмах – СТН (1+1, 1 верес.), «Тим часом» (Новий канал, 12 верес.) і на Першому національному каналі радіо – програма «Чорним по білому», 4 верес.]
2650. Соловійов С. Один художник і 76 письменників // Літ. Україна. – 2004. – 16 верес. – С. 2. – [Про виставку М. Ряснянського в НаУКМА.]
- 2651/а. Приступко Н. Паростки правди, що пробилися нині на історичній ниві, треба плекати, не шкодуючи сил і грошей, вважає професор Києво-Могилянської академії Юрій Мицик // Хрещатик. – 2004. – 23 верес. – С. 14. – [Про істориків та іст. науку в СРСР. «Доктор історичних наук Юрій Мицик розуміння і підтримку знайшов нарешті у НаУКМА, куди його запросив ректор Могилянки професор В'ячеслав Брюховецький».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.kreschatic.kiev.ua/print/art/21190.html>
2652. Безусько Л., Безусько А. Дмитро Костьович Зеров і Києво-Могилянська академія // Родинне вогнище Зерових / Упоряд.: М. Зерова та ін. – К.: Гелікон, 2004. – С. 366–372. – Див. с. 366.
2653. Москаленко М. Микола Зеров: Доля і доробок (Уривок) // Родинне вогнище Зерових / Упоряд.: М. Зерова та ін. – К.: Гелікон, 2004. – С. 198–205. – (Див. також 2421.)
2654. Головачко Н. Одна книжка українська, дев'ять – російських // Високий замок. – 2004. – 23 верес. – С. 5. – [Про думку В. Б., висловлену під час Форуму видавців у Львові 16–19 вересня 2004 р., що відмова книготорговців від видавців працювати з українською книгою «повинна розцінюватися як анти-державна діяльність книготорговців»]
2655. Радинський О. Андрій Приходько: любов як метод // Дзеркало тижня. – 2004. – № 38, 25 верес. – 1 жовт. – С. 15. – [А. Приходько: «...Я був вражений потенціалом Могилянки та заразився ідеєю відновити це місце як колиску українського театру. “Життя є сон” Кальдерона де ла Барки – це лише перший проект, який ми здійснюємо за підтримки керівника Культурно-мистецького центру Могилянки Олени Замостян, а також Президента НаУКМА В'ячеслава Брюховецького».]
- 2655/рус. Радинский А. Андрей Приходько: любовь как метод // Зеркало недели. – 2004. – № 38, 25 сент. – 1 окт. – С. 15.
2656. Вручено премію Антоновичів // Демократ. Україна. – 2004. – 29 верес. – С. 10. – Літературні обрії. – [Про В. Б. як лауреата премії 1996 р., його повідомлення про фінансову підтримку Омеляном Антоновичів реконструкції двох будівель XIX ст., в одній з яких буде розміщено бакалаврську бібліотеку.]

2657. Логвиненко О. Чотири дні у місті Лева // Літ. Україна. – 2004. – 30 верес. – С. 1, 4. – [Про участь **В. Б.** у роботі 11-го Форуму видавців 16–19 вересня 2004 р. та прес-конференцію, на якій він різко виступив проти цілеспрямованого обмеження обігу української книжки. «В. Брюховецький, говорячи, зокрема, про антидержавну діяльність книготорговельників, котрі відмовляються продавати саме українську книжкову продукцію, на яку буцімто немає попиту, висловив думку про необхідність відповідного покарання таких продавців». – С. 4.]
2658. Мельниченко В. Прапор України на Арбаті. – М.: Олма-пресс, 2004. – 447 с. – [Про відзначення 80-ліття Української біб-ки в Москві у квітні 2002 р. «В'ячеслав Брюховецький представив у Москві енциклопедію “Києво-Могилянська академія в іменах...”. А головний редактор журналу “Кіно-Театр” Лариса Брюховецька презентувала часопис в “Будинку-музеї Марини Цветаєвої”». – С. 268.]
2659. Шаповаленко Т. Вручення міжнародної премії Фундації Омеляна та Тетяни Антоновичів // Слово Просвіти. – 2004. – Ч. 40, 30 верес. – 6 жов. – С. 10. – [**В. Б.** – серед лауреатів премії Фундації Тетяни та Омеляна Антоновичів. Участь його в нагородженні Д. Павличка та А. Содомори.]
2660. ...И ясным знаком – тихая свеча // Аверинцев С. Софія-логос. Словник. – 2-ге вид. – К.: Дух і літера, 2004. – С. 9–10. – (Див. також **2553**.)
2661. Климчук О. Колір честі – помаранч // Музейний провулок. – 2004. – № 2 (2). – С. 4–5. – [«ТАКОГО свого народу влада не знала і не любила. А ще геть забула, що сьогоднішня молодь, духовна серцевина Майдану, – це діти перших років Української Незалежності. Років два тому ми випадково зустрілися на Київській головпошті з В'ячеславом Брюховецьким, президентом НУ “Києво-Могилянська академія”, і я його запитав: “Коли вже вихованці вашої академії візьмуться за важелі державної влади в Україні?” “2015 року”, – відповів професор. Я безмежно радий, В'ячеславе, що ти помилився на цілих 11 років! Вітаю, бо знаю: ти теж щасливий. Уже беруться!]
2662. «...Головне, щоб жив дух свободи й самоповаги, який так плекав Святий Петро Могила» // Хроніка 2000: Укр. культуролог. альманах / Автор проекту А. В. Толстоухов. – К.: Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2004. – Вип. 60. – С. 5–9.
2663. Бушак С. «Люди науки повинні прагнути стати на чолі руху»: Академік Володимир Іванович Вернадський як політик та громадський діяч // Хроніка 2000: Укр. культуролог. альманах / Автор проекту А. В. Толстоухов. – К.: Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2004. – Вип. 57–58. – С. 772–809. – Бібліогр.: с. 807–809.
2664. Башук О. Майбутнє відкрило свої двері // Наш вулик / Херсон. колегіум ім. Є. Маланюка. – 2004. – № 4, верес. – С. 3. – [**В. Б.** – патрон школи.]
2665. Зверев Є. «Навчання для духовного збагачення» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Верес. – С. 7: світлина: Владика [Патріарх Київський і всієї Руси-України Святійший Філарет] з президентом НаУКМА В'ячеславом Брюховецьким та віце-президентом з економіки та фінансів Людмилою Дяченко у Святодухівській церкві, яка потребує невідкладної реставрації.

2666. Вручення премії Антоновичів // Літ. Україна. – 2004. – 7 жовт. – С. 2. – Відзначення. – [В. Б. пообіцяв, що незабаром у НаУКМА в реставровано-му приміщенні ХІХ століття відкриється бібліотека, ремонт приміщення якої спонсорував Омелян Антонович.]

2667/х. • **ДУМАВ...: хуторизми (9 жовтня 2004 р.)**

Думав (бо кардіологи так твердили), що на вашому знаменитому хуторі вже ніколи не буду, але доля загадкова, визначила щось інше. Це уже в четвертий раз я з Вами таки на хуторі. В цей раз він відкрив для мене додаткові, мені невідомі, властивості Славка і його сенс, відчуття, загострене, конкретної (коли хочете, емпіричної) дійсності. Колись я сприймав Славка як чистого теоретика, а зараз бачу, що конкретна дійсність для нього – превалююча. Шукати її в [нерозбірл.] (в сенсі відображення – mimesis) не потрібно. В ній він знаходить задоволення, щастя.

Ларисі, Славкові, а зараз і їх внучці, від душі і серця бажаю всіх земних благ.
Хай Вам і далі щастить!

As always,

John Fizer (з Марусею)

2668. Бажал А. Людина, яка живе в бібліотеці // Дзеркало тижня. – 2004. – № 40–41, 9–15 жовт. – С. 26. – [Інтерв'ю з О. М. Антоновичем. Згадка про початки відродження КМА.]

2668/рус. Бажал А. Человек, который живёт в библиотеке // Зеркало недели. – 2004. – № 40–41, 9–15 окт. – С. 26.

2669. Нас вітають! // Дзеркало тижня. – 2004, № 40–41, 9–15 жовт. – С. 20. – [Привітання В. Б. редакції газети «Дзеркало тижня» з ювілеєм.]

2669/рус. Нас поздравляют! // Зеркало недели. – 2004, № 40–41, 9–15 окт. – С. 20.

2670. Салига Т. Найдорожчий автограф: Відкритий лист до Миколи Ільницького з нагоди 70-літнього ювілею // Літ. Україна. – 2004. – 21 жовт. – С. 6. – [«...Літературний процес 60–80-х років пред'явив Вам таке творче суперництво, такий змаг між Вашими ровесниками і поколінням старшим, що важко було поратись при обробітку свого власного лану. У літкритику пішли Віталій Дончик, Григорій Сивокінь, Анатолій Шевченко, Юрій Бадзьо, Любомир Сенік, Михайло Косів, Маргарита Малиновська, Микола Жулинський, Олена Никанорова, Анатолій Макаров, а що лише значили у ній імена Івана Дзюби, Івана Світличного, Михайлини Коцюбинської, Євгена Сверстюка! Тут же підпирали молодші, скажімо, такі, як В'ячеслав Брюховецький, Володимир Панченко, Михайло Слабошпицький, Микола Рябчук, Михайло Стрельбицький, Володимир Моренець, Михайло Наєнко, Юрій Ковалів та ін.»]

2671. Могилянська провокація: пост-хроніка подій // Майдан Могилянська / Справжній могил. самвидав. – 2004. – # 56, 27 жовт. – С. 2. – Підпис: Pathfinder. – Наше болото.

2672/@. Близько 400 студентів Києво-Могилянської академії утворили сьогодні живий ланцюг, в такий спосіб протестуючи проти тиску міліції на адміністрацію свого навчального закладу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.5tv.com.ua/newsline/119//2931/> – 27 жовт. 2004 р. –

[Протест студентів після того, як 17 жовтня була спроба здійснити в НаУКМА несанкціоновані обшуки. Під час проведення акції живого ланцюга вперше в Україні прозвучало: «Ми разом. Багато. І нас не подолати».]

2673. Патетика // Майдан Могилянка / Справжній могили. самвидав. – 2004. – # 56, 27 жовт. – С. 4. – Підпис: Ivas. – Наше болото. – [«Незрозуміло, чому ВСБ взагалі афішує свою причетність до цього гетьмана з, м'яко кажучи, підмоченою репутацією».]
2674. Молодь – для України // Свобода (США). – 2004. – 29 жовт. – С. 6. – [Про заплановану зустріч української громади з В. Б. та Б. Гудзяком.]
2675. Подяка [від родини Дужих всім, хто вшанував покійну Ольгу Дужу.] // Свобода (США). – 2004. – 29 жовт. – С. 30. – [Зокрема за письмове співчуття від НаУКМА за підписом В. Б.]
2676. Чи витримає Україна новий 25-річний трагічний цикл? / Інтерв'ю з В. Брюховецьким записав О. Рожжен / Фото В. Артюшенка // Дзеркало тижня. – 2004. – № 44, 30 жовт. – 5 листоп. – С. 14: фото: В'ячеслав Брюховецький.

2676/т. • ЧИ ВИТРИМАЄ УКРАЇНА НОВИЙ 25-РІЧНИЙ ЦИКЛ?: текст

Хто спостерігав за процесами відродження в Україні, можливо, звернув увагу на своєрідну циклічність, яка простежується в розвитку країни. Все починається приблизно однаково: спочатку відбуваються демократичні перетворення, які тривають у середньому близько десяти років. У цей період з'являється обдарована молодь, на яку покладають багато надій. Але як тільки настає час реалізації сподівань, наступає 25-річний період «покарання за надії». Перед найобдарованішими постає питання: працювати «в стіл», продатися черговій бездарній владі чи переїхати до Москви? Щоправда, тепер вже можна і на Захід.

За такою схемою все відбувалося в 20-ті роки під час відродження, яке дістало згодом назву «розстріляного». Потім, у 60-ті, все повторилося, щоб поступово перейти у безнадійну культурну стагнацію в період правління Щербицького. Потім вибух надій у 90-ті, щоб знову...

А справді, що на нас чекає в найближчі роки? Чи не стануть нинішні вибори вступом до нового 25-річного історичного культурного регресу? Якщо так, то чи витримає нову стагнацію українська культура, яка тільки почала давати перші паростки?.. Власне, навколо цього кола питань і йдеться в розмові оглядача «ДТ» з президентом Національного університету Києво-Могилянська академія, професором В'ячеславом БРЮХОВЕЦЬКИМ.

– В'ячеславе Степановичу, чи можна вважати те, що відбулося за останні тринадцять років, національно-культурним відродженням, як це було всередині двадцятих років?

– Відродження, яке почалося приблизно у 1925 році після відомої літературної дискусії і дало блискучі плоди, дуже швидко, вже в 1928 році, почали нищити. Коли ж у 1930-му відбувся процес СВУ, «українізація» практично закінчилася. А голодомор у 1933 році, протестне трагічне самогубство Миколи Хвильового і все інше – це вже наслідок, який і привів до того, що це відродження стало «розстріляним».

– А що ми спостерігаємо сьогодні і чого можна чекати завтра?

– Сьогодні розвиток української культури не підтримується державою. Нині немає нічого подібного до того, що було в 20-х роках, коли біля витоків українського ренесансу стояли такі державницькі постаті, як Скрипник, Шумський та багато інших яскравих особистостей. У наші часи держава жорстко диктує умови, в яких важко говорити про культуру або відродження...

– Відродження в 60-ті роки держава теж, м'яко кажучи, не підтримувала, але його сплеск був дуже відчутний. Чому він не відчувається зараз?

– Не згоден, відчувається! На мій погляд, сталося дуже багато позитивного. Я не прихильник точки зору, що ми зовсім втратили ці 13 років для розвитку культури, бо є дуже багато речей, які можна назвати фундаментальними і які згодом дадуть результати. Головне – прийшло покоління, яке відрізняється й від покоління 20-х років, і від шістдесятників. До речі, навіть таке потужне явище, видатний феномен української культури, як шістдесятництво, не було суцільною ідилією – там були свої зрадники, графомани. Нині прийшли зовсім інші люди – освіченіші, тому що відкрилися шляхи для інформації з усього світу. Позитив уже в тому, що нове покоління має змогу зі всім познайомитись і зробити власну оцінку. Для цього потрібен час, великі інтелектуальні зусилля і мудрість, яка приходить з віком. Отже, не будемо нервувати – поки що рано збирати врожай наших зусиль, треба наполегливо плекати паростки.

На теренах Києво-Могилянської академії підготовлено чимало українських інтелектуалів. Так, це ще зовсім молоді люди. Дехто з них видає тільки свої перші книжки, але подивіться, скільки літературних творів вони друкували й друкують у стінах академії в своїх студентських часописах «Могила», «Центр Європи», «Чернетка», «Клякса», «На плацу», «Майдан Могилянка»... Молоді автори публікуються в інших виданнях – іде нормальний процес накопичення енергії.

Важливо і те, що у молодих людей покоління епохи незалежності з'явилися нові можливості бачити світ, у тому числі й світ культури. Вони досить багато їздять за кордон, де можуть познайомитись з досягненнями духовного життя людства, зразками новітнього мистецтва. Все це теж повинно дати свій результат. Сьогодні молодь працює в дуже несприятливих умовах, які великою мірою диктуються нецивілізованим ринком. Поки що це ринок рекетирів, які буквально знищують українські книжки, фільми, художні полотна, сам дух України...

Треба створити певні умови, тому що нація фактично чотири століття була переслідувана. У неї постійно відчахували верхівку інтелектуальної і культурної еліти, починаючи з татаро-монгольських часів, а потім і в добу гетьманщини. Це найсильніше стало відчуватися після Богдана Хмельницького, а особливо виразно після Мазепи, коли все українське дуже активно і послідовно знищувалося... Не мовлю вже про радянські часи...

– Але для цього треба створити демократичні правила гри, які дозволять молодим людям розкрити свої здібності. А де ті сили, які вироблять ці правила? Радикальні націоналісти – здебільшого малоосвічені люди – нанесли стільки шкоди справі українізації, що до цього не додумалися б і її вороги. Хай своїх опонентів «закатують в асфальт» інші сили, а національне відродження повинно працювати у білих рукавичках, з великою повагою до інших культур. До речі, українське відродження 20-х років продемонструвало, як треба підтримувати розвиток інших культур. Чи не так?

– Звичайно. Візьмемо, наприклад, один виразно антиукраїнський закон, прийнятий Верховною Радою. Він забороняє рекламу іншою мовою, ніж українська. По-перше, цей закон, як і багато інших у нас, не діє, і гарант Конституції на це не зважає. Але головне – таким чином не створюються умови для нормального функціонування

української мови, а навпаки, у певній категорії людей свідомо провокується відроза до такої сваволі. Думаю, це дуже продумана антиукраїнська акція.

Прикро, що її гаряче вітали деякі наші «патріоти». Я не раз казав: існує демократичне розв'язання проблеми. Взагалі, ніхто не має права вказувати, якою мовою я хочу давати оголошення в газеті. Уявіть собі, що американці чи канадці з британцями заборонили у себе рекламу іншими мовами. Це ж нонсенс. Тим більше, що є дуже простий, ефективний і демократичний шлях – давайте рекламу будь-якою мовою, але сплатити за це певний податок, і спрямуйте його на розвиток української культури.

– До речі, в такий спосіб можна було б врятувати й українське кіно, в якому наші митці добилися світового визнання.

– Цілком правильно. Але наше кіно так само свідомо знищується, незважаючи на те, що і зараз з'являються дуже талановиті молоді люди. Вони могли б зробити славу українському кінематографу, але все поглинуло засилля низькопробного штабу американського кіно. Голлівуд в цьому звинувачувати немає сенсу – він продукує і цікаві фільми. А комусь вигідно купувати дешеві й бездарні. Цю гидоту практично не показують в американських кінотеатрах, не кажучи вже про телебачення, де все регулюється відповідним чином. А вихід дуже простий – платити податок за показ такої продукції і направте його на розвиток українського кінематографа. Через певний час на ці гроші з'явиться українське кіно, яке буде достойно конкурувати і з американськими, і з російськими фільмами. Найбільший спротив американізації кінопродукції вчинила Франція, саме в такий спосіб. Там не зустрінеш таких задушливих обійм примітивного дешевого кіно, як на постсоціалістичному просторі. Поки політична псевдоеліта, яка править Україною, не буде українською за духом, так триватиме й надалі.

На жаль, зміна психології суспільства – не такий простий процес. Можливо, повинно змінитися не одне покоління, поки суспільство позбудеться синдрому боротьби-протистояння. Навколишній світ, якщо він розвивається, існує тільки в діалозі. Протистояння означає війну – «хто не з нами, той проти нас»...

– І все ж, будьмо щирі, ми програємо боротьбу за душі в незалежній Україні. Нещодавно я побував на книжковому ринку на Петрівці і мене вразило, що українські книжки можна купити десь, здається, на п'ятдесятій лінії в якомусь зачуханому кіоску. Й видані вони не кращим чином...

– Недавно я повернувся зі Львівського книжкового форуму. Там були представлені блискучі видання українських книжок. «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», думаю, є одним із найкращих дитячих видавництв у світі. Або взяти харківське «Фоліо». І видавничий дім «Академія» видає дуже пристойні книжки. Не кажучи вже про «Дух літеру» або «Основи», які за інтелектуальною напругою своєї продукції стоять цілком на європейському рівні. Отже, у нас є дуже багато цінного і високоякісного...

– Але де ж ці книжки?

– Оце вже інша річ, чому у нас немає організованого продажу, який знову ж таки не регулює держава. Є певна совковість книготоргівлі, що потрапила в руки людям, байдужим до української культури. Чому до нас хлинула російська література, здебільшого низькопробна? Тому що російська держава зняла відповідні податки, зробила пільги і книжка стала дешевшою. Зараз відомство Чиж хвалиться: «О, нарешті ми зробили нові правила!»... «Що – нарешті? Тринадцять років пройшло! Ми своє книговидання загнали невідомо куди, а тепер робимо пільги».

По-друге, ми не виставляємо заслін – мито, як це робиться в будь-якій нормальній країні, на ввезення книжок. І це мито треба використовувати на розвиток національної видавничої справи. Сьогодні, справді, введено пільги для наших книговидавців і, думаю, це дасть свої результати.

Нарешті, хто відповів за послідовно проводжувану лінію не допускати українські видання в продаж, а потім цинічно заявляти, що їх не купують?..

Минулого року на книжковому ярмарку у Франкфурті мені було соромно за український павільйон. Там представили кілька альбомів про Президента, були ще якісь видання, які нікого не цікавили. Ми досі мислимо ідеологічними категоріями. Кому в світі потрібні такі альбоми?

– Вони й тут нікому не потрібні...

– А там взагалі це просто смішно, тому що навіть маленькі Македонія, Словенія представили прекрасні експозиції, а на українському стенді не було нічого такого, що б могло зацікавити іноземця. Половина видань взагалі була російською мовою. А тим часом Іван Чиж доводив, що у нас прекрасний павільйон. Відвідувачі, незвиклі до совкових ідеологем, лише стенила плечима...

– А чому так сталося? Адже у 1989–91-х роках стільки надій було пов'язано з незалежністю...

– Недавно ми вели дискусії на ТВ разом із паном Курасом, і я йому сказав: «Пригадуєте, як ми свого часу були по різні боки барикад на телебаченні: Кравчук, ви, комуністичні пропагандисти – з одного боку, і рухівці, оті найперші, – по інший бік?» Це фактично був перший прямий ефір. Тоді рухівці виграли. А зараз ми начебто і заодно з вами, тільки чомусь нічого не виходить. І Курас дуже добре відповів: «Знаєте, чому не виходить і чому зараз такі підлі часи? Тому, що об'єдналось гірше, що було й у наших, й у ваших рядах, і взяла владу».

Тому і незалежність у нас така дивна. Якось розмовляю по-українськи з однією молодою людиною, а його дитина звертається російською мовою. Я запитую чоловіка: «Ти що, вдома не розмовляєш рідною мовою?» Побачивши моє здивування, він розповів, що батьки, переїхавши свого часу до Києва, віддали його до школи, де він, сільський хлопець, практично не міг говорити по-російськи. А однокласники заявили: «Не навчишся людською мовою розмовляти, будемо бити». «Знущалися наді мною багато, і я не хочу, щоб і з моїм сином таке було» – підсумував він. І це на чотирнадцятому році незалежної України. Що ж змінилося? Проте про що ми говоримо, коли в адміністрації Президента навіть сьогодні відбуваються наради російською мовою...

– Думаю, ваш співрозмовник поділився тим, що пережив на якомусь етапі свого життя кожний українець...

– Але оце враження дитинства засіло десь у хребті. Тому досі у нас в країні не створюється атмосфера, коли б розмовляти українською стало престижно.

– На щастя, є й інші схеми позбавлення від таких комплексів меншовартості. Мій син удома не розмовляв українською мовою, але як тільки поїхав за кордон, почав звідти телефонувати виключно українською – отакий несподіваний вплив Заходу...

– Людина дуже часто національно самоідентифікується якраз за межами своєї країни. Я знаю багатьох людей, які навіть не на Заході, а в Росії відчули себе українцями і почали говорити рідною мовою. Це дуже позитивні речі, тому що розширюється обсяг бачення молодих людей...

– Але ж невеличкі – по півтора-два мільйони – прибалтійські народи створили і зберегли свою культуру навіть за радянських часів. У них свій театр, чудові художники, а як поставлена видавнича справа! Як їм все це вдалося?

– За відповіддю на це питання я колись спеціально їздив до Прибалтики. У Литві письменники мені пояснили: у вас, в Україні, духовне життя потужне за індивідуальними виявами, але у ваших містах немає концентрованого культурного середовища. А от нас мало, але все зосереджене на малому просторі й тому його видно, тому воно має загальнонаціональний, а отже й загальнолюдський потенціал...

– Резонно. Відсутність концентрації у нас надзвичайно відчутна. До того ж, це виробляє негативне ставлення до українського – ми самі собі нецікаві.

– Ото ж бо! У нас в Могилянці зараз експонується чудова художня виставка – історичні полотна, що відбивають наш шлях від пори Трипілля до сьогодення. Але у невикристалізованому київському середовищі про це мало й хто знає. Уявіть собі виставку такої значущості десь в Таллінні – це була б подія загальнонаціонального, загальнодержавного значення...

– А ви можете уявити собі, щоб твори української літератури на Першому каналі представляв глядачам Президент чи віце-прем'єр? Приміром, Леонід Кучма розповідає, що він учора прочитав останню книжку Юрія Андруховича і йому вона дуже сподобалася. Ви посміхаєтеся, а в Європі прем'єри представляли нові видання навіть українських письменників. А де ми можемо побачити нашого Президента, окрім таких попсових «концертів», що про це навіть незручно говорити?..

– Між іншим, я можу уявити собі ситуацію, коли державна людина представить українські твори, бо знає і цінує їх. Ім'я цієї людини – Віктор Ющенко.

– Але після виборів ми можемо дізнатися, що стало ще гірше і з українською мовою, і з культурою. Тоді... Нещодавно я купив книгу Міллера, що ви-йшла в Росії, в якій розвивається думка, що Україна – якесь історичне непорозуміння. От якби царський уряд не так тиснув на українців своїми емськими указами і валуєвськими циркулярами, а більш ліберально ставився до них, то Україна сама б «рассосалась» і української мови вже давно не було б. А всі утиски пішли тільки на користь українізації. Не виключаю, що це «наукове» дослідження було проведено на замовлення, але чи витримає Україна ще 25 років чергового охолодження?

– Я не погоджуюся з тим, що мови не було б, якби була інша політика царського уряду. Справа в тому, що мову знищити дуже важко. Я навіть мрію написати роботу, яка б називалася «Феномен мови як містичний аналог світобудови». Мова – це щось настільки унікальне, що ми не можемо збагнути у повній мірі. Перекоаний – вона існує в генотипі. Саме через це незнищимий український акцент, а грузини не можуть позбутися свого. Я навіть схильний вважати (хоч це дуже дискусійне питання), що перше речення Біблії треба читати не «спочатку було слово», а «споконвіку було слово». Але це окрема тема.

Безперечно, всі ті емські укази, валуєвські циркуляри, розгроми української інтелігенції в 30-х і в 70-х роках, крім великої шкоди, підживлювали спротив у народі. Це саме станеться і зараз, якщо завтра розіграється найгірший варіант. Але знищити мову не вдасться...

До речі, на цю тему більш інтелігентно висловлювався свого часу Володимир Вернадський. Я знайшов у 1988 році в архівах у Москві його ненадруковану статтю, яка називається «Украинский вопрос и русское общество». Володимир Іванович був панславистом і досить скептично ставився до розвитку окремої української культури, хоча водночас був її великим прихильником і захисником. Подібно до іншого геніального українця – Олександра Потебні. Зрештою, розвиток показав – вони помилялися: буде українська мова, українська культура, тільки все це повинно пройти свої етапи.

Так ось, Вернадський вважав, що Росії для того, щоб зберегти вплив на Малоросію, треба не знищувати, не забороняти, а дозволяти їй розвивати українську культуру. Але якби, не дай Бог, найгірша ситуація повторилася... Зараз є люди, багато людей, для яких українська культура стає не просто засобом боротьби, як це було в 60-х роках,

коли вишитою сорочкою, походом до пам'ятника Шевченку люди просто виявляли своє ставлення до режиму. Тепер, може вперше в історії України, українська культура стає нормальним середовищем, в якому людина живе. Згоден, що ситуація дуже непроста. Ну як можна створити український фільм про сучасне життя, наприклад, у Києві? Адже у кращому разі герої фільму будуть розмовляти штучною українською мовою, тому що на вулицях столиці більшість людей не спілкуються нею...

– Немає навіть українського сленгу. А без цього важко створити міську пісню...

– Зі сленгом легше – він уже з'являється, але для більш широких явищ потрібен тривалий процес. Хоча вже вибудовується українська молодіжна субкультура – в Донецьку, Луганську, Харкові є фан-клуби «Океану Ельзи», «ВВ». На одному з недавніх концертів на сході України, коли виступали «Океан Ельзи» і «ВВ», молоді люди, яких «на-йняли» агітувати за Януковича, вивісили гасло: «Ми любимо “Океан Ельзи”, ми любимо “ВВ”, ми за Януковича». Тоді Скрипка зі сцени сказав: «Зніміть це гасло, бо ми за Ющенка». Те, що суто львівська група набула популярності в Харкові, на Донбасі, це вже важливе культурне явище.

Свого часу Микола Хвильовий з викликом сказав: «Я повірю в українізацію, коли повія у Харкові звернеться до мене українською мовою». І в цьому епатажному вислові – глибокий сенс. Поки що ми живемо в період, коли тільки твориться ґрунт для української культури. Не всі наші випускники стануть геніальними філософами, письменниками чи менеджерами, але всі вони в академії засвоять засади, на яких будуть виховувати дітей, онуків.

– Ваш оптимізм мені до душі, але є приклади і більш песимістичні. Візьміть Ірландію, яка стільки років (і як уперто) боролася за незалежність, а до своєї мови так і не повернулася. Вона досі розмовляє мовою своїх ненависних поневолювачів. Мабуть, люди ліниві, щоб до кінця йти за романтичною мрією...

– Але зважте на те, що ірландців менше, ніж українців. Кількість у цій справі не останній аргумент. Крім того, національні процеси продовжуються і в Ірландії. І ще невідомо, чим закінчиться. Подивіться на Ізраїль. Там відродилася мова, якою майже ніхто не говорив.

– Ізраїль для України багато в чому бажаний приклад. Але ж євреї впродовж тисяч років, незважаючи ні на що, зберегли свою культуру, єдність...

– Ми підійшли до дуже важливого моменту: єврейська культура – космополітична. Вона творена різними мовами в різних середовищах. А тепер з цієї точки зору давайте подивимось на феномен української культури. Звичайно, це теж космополітична культура. Вона творилася в різних середовищах і різними мовами. Причому мовами не тільки вербальними, а й живопису, танцю і таке інше.

Почнемо з аксіоми: Сковорода – український мислитель. Але він ніколи не писав тією мовою, якою ми розмовляємо. Сковорода писав давньою українською, церковно-слав'янською і латиною. Отже, латинські вірші Сковороди і трактати – це феномен української культури чи ні? Безперечно. Тоді візьмемо Івана Франка, який, крім української мови, писав (в тому числі і художні твори) польською. Ольга Кобилянська – німецькою. Микола Гоголь – російською, але в душі був українцем і, між іншим, серед російських дослідників є такі, яких би я назвав «русоп'ятами», або шовіністами, які Гоголя просто ненавидять за те, що він «испортил исконную» російську літературу.

Вони по-своєму мають рацію, тому що Гоголь фактично змінив російську літературу. І це відчувається не тільки в «Тарасі Бульбі», а навіть у «Петербурзьких розказах». Візьмемо «Нос». Це оповідання, яке зроблено в річищі нашої карнавальної вертепної культури, абсолютно не характерне для російського світогляду. Це наша химерна проза, яка згодом проявилася у творах Земляка, якоюсь мірою Ільченка, в деяких творах

Дрозда, Гуцала, Міняйла... Варто згадати, що батько Гоголя був україномовним письменником і навчався в Києво-Могилянській академії.

Але, на жаль, у тих умовах Гоголь свій великий талант міг реалізувати тільки в Росії. Ми колись розмовляли на цю тему з Ліною Костенко і, якщо я правильно передаю хід її думок, – Гоголя слід інтерпретувати як російськомовного письменника в українській культурі. Ця думка підтверджує, що українська культура, певною мірою, космополітична. Адже ми можемо назвати досить багато мов, якими твориться наша культура. У нас сьогодні є письменники, які пишуть грецькою, польською, румунською, російською мовами. Феномен Криму і феномен татарської культури, а також входження її в українську культуру – окреме і дуже важливе питання для України. Я вважаю, що наша держава дуже погано робить, коли не включає татар, які повернулися в Крим, в українське життя. Ми віддаємо їх на відкуп Турції – там їм можна безкоштовно вчитися. Але вони повертаються звідти з іншим світоглядом. Мене радує, що в Києво-Могилянській академії постійно збільшується кількість студентів-татар, які спеціально для того, щоб вступити до нас, вивчають українську мову, а отже включаються в українське культурне й політичне середовище.

Головне, що я хочу підкреслити, – розвиток української культури потребує зосередження зусиль багатьох народів, які проживають на терені нашої країни. Коли у нас створиться нормальне середовище з домінантою української культури, багато проблем зніметься і реалізуються варіанти, коли люди писатимуть, скажімо, двома, трьома мовами і це буде вважатися нормальним. Поліфонічність, відкритість української культури – її цінне надбання. Переконалися, що вже невдовзі ми самі й за нами інші народи відкриють світового рівня надбання й у нашій літературі, й у малярстві, й у кіно, й у театрі. В українському незнищимому дусі. Незважаючи ні на що, розвиток нашої культури рухається (може, лише не так швидко, як хотілось би) в обнадійливому напрямку.

2676/рус. Выдержит ли Украина новый 25-летний трагический цикл? // Зеркало недели. – 2004. – № 44, 30 окт. – 5 ноября. – С. 14.

2677. Безп'ятчук Ж. «Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Жовт. – С. 10: фото: На відкритті виставки в галереї мистецтв Культурно-Мистецького центру НаУКМА Ігор Осташ, народний депутат України, В'ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА, Олександр Мельник, художник.

2678. Зверев Є. Бібліотека, яка постане за рік на території університету, носитиме ім'я Тетяни та Омеляна Антоновичів – її меценатів // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Жовт. – С. 7–8. – [Інтерв'ю з директором наук. б-ки НаУКМА Т. Ярошенко. Про книжкову колекцію В. Б. – одну із найбільших в НБ НаУКМА. – С. 7.]

2679. Іванів Д. Оранжевий настрій // Україна молода. – 2004. – 2 листоп. – С. 6.

2680*. «Президент Могилянської академії теж не знайшов себе в списку...» // Укр. газ. – 2004. – 2 листоп.

2681. Человеческие ценности: Смысл жизни. Жизненный путь. Позиция // ИнвестГазета. – 2004. – 2–8 ноября. – С. 4–5. – Главное.

2682. Гранина В. Могилянский созидатель // ИнвестГазета. – 2004. – 2–8 ноября. – С. 5. – Главное.

2683. Довгаль І, Зверев Є. Бібліотека НаУКМА і її «квартирне питання» // Україна молода. – 2004. – 4 листоп. – С. 10. – Вища школа. – [Про В. Б. як дарувальника однієї з найбільших бібліотечних колекцій у науковій бібліотеці НаУКМА.]
- 2684/@. Vilkos, Yu. Pora: We'll get half a million into the streets // KyivPost. – 2004. – Nov. 11. – P. 1, 6. – [Ю. Полухович, один з лідерів «Пори»: «A spirit of opposition lives in the yards of this university. It's no wonder that its students make up Pora's avant guard. To be honest, all our creative staff – the designers of our leaflets – are from Kyiv-Mohyla.»] – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.kyivpost.com/nation/21794>
2685. Жертвам цензури допомагатимуть // Львів. газ. – 2004. – 16 листоп. – С. 3. – Підпис: Т. Д. – [В. Б. увійшов до спеціальної комісії, що визначатиме розмір і необхідність разової матеріальної допомоги, яку надаватимуть журналістам, котрі привселюдно заявлять, що звільнені або звільнилися самі через цензуру.]
2686. Петренко О. Повстання проти цензури // Вечір. Київ. – 2004. – 16 листоп. – С. 3. – [«В. Брюховецький приєднався до прихильників скасування цензури. Журналістам, які втрачають роботу внаслідок боротьби проти цензури, буде надана матеріальна та правова допомога. Про це заявили керівники Асоціації українських банків, Київської незалежної медіа-профспілки, Інституту масової інформації, Київського юридичного товариства, які згуртувалися у Всеукраїнське об'єднання “Громадянська позиція”. До цієї спілки також приєдналися відомі громадські діячі Мирослав Попович, Євген Сверстюк, В'ячеслав Брюховецький, Олександр Сугоняко, Василь Овсієнко, Володимир Мостовий, Дмитро Чобіт та ін.»]
2687. Голубев В. Віктор Ющенко обіцяє Україні нові перспективи // Ого (Рівне). – 2004. – 18 листоп. – С. 2. – [На прес-конф., яка проходила в НаУКМА. «...А коли “штабісти” роздали присутнім... оранжеві хустинки – зал просто розцвів. Як квітка в кабінеті Президента КМА В'ячеслава Брюховецького, яку продемонструвала присутнім прес-секретар Ющенко: мовляв, ніколи не радувала яскравим цвітінням, а тут ось напередодні виборів розквітла оранжевим кольором. Добра прикмета?!»]
2688. Результати // Майдан Могилянка / Справжній могиляк самвидав. – 2004. – # 59, 18 листоп. – С. 4. – Підпис: Kemi. – Наше Болото. – [В. Б.: «...Якщо ж говорити про національну еліту... то зразу називають сильний характер, вміння правильно ставити і досягати цілей, але чомусь ніхто не згадує про критерії моральності [людяності]...»]
- 2689/@. Kolesnyk, V. Kyiv-Mohyla Academy adapts to being opposition bastion. Kyiv university generates opposition, controversy // KyivPost. – 2004. – Nov. 18. – P. 4, 5. – [«The contemporary history of the school – which was founded as the Kyiv Brotherhood School in 1615 and closed in 1817 by the Russian Synod – began with a political gesture. In 1991, Vyacheslav Bryukhovetsky, now the university's president, met two students who had participated in a 1990 hunger strike as part of the legendary Kyiv student “revolution on granite” that challenged the authorities in the late days of the declining Soviet empire. Bryukhovetsky asked “those ardent young people” whether their passion for politics interfered with their studies. They said politics came first, studies second.

"I was shocked to hear that", says Bryukhovetsky, who had taught at Rutgers University in New Jersey and the University of Manitoba in Canada. "But then I realized it was time to found a new university in which young people would first acquire knowledge and then build the country".

It was important, Bryukhovetsky says, that the university develop its students' moral imaginations and "personalities". These were things that were at the core of Western humanistic education and ancient Ukrainian education – but that the Soviet education system ignored. The idea was to revive the illustrious 17th- and 18th-century Kyiv Brotherhood School, later called Kyiv-Mohyla Academy, which produced philosophers, scientists and humanists like Hryhory Skovoroda, Feofan Prokopovych and Mikhaylo Lomonosov, and national leaders and Cossack hetmans such as Ivan Mazepa and Pylyp Orlyk.

Since the Academy's revival in 1991, it has developed an educational system unique in Ukraine. Numerous electives help students devise individual education plans, thus sharing responsibility for their educations. That's still far from normal at many Ukrainian universities, which new to the compulsory and unified education system left over from the USSR.

Though the Kyiv-Mohyla Academy, or "Mohylianka", as students call it, isn't large (it has only 2,500 students,) it has bachelor, master and post-graduate programs, six departments plus business and journalism schools and hosts several other education and cultural institutions.

...Mykola Khmilevsky, deputy head of the Education Ministry's higher education department, said yhe Academy administration should pay more attention to what activities their students are involved in, and how they might be getting distracted from their studies».] – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.kyivpost.com/nation/21817/print>

2690. Український Народний Союз допомагає добродійним фундаціям // Свобода (США). – 2004. – 19 листоп. – С. 3, 9. – Підпис: О. К.: фото: В. Брюховецький інформує про успіхи академії. Поруч – президент Фундації І. Вислоцький. – [Про приїзд **В. Б.** та зібрання 5 листоп. в Українському інституті Америки членів Фундації та громадськості для інформації про нову акцію допомоги академії, яку пропонує Український Народний Союз; інформація ректора **В. Б.** і директора бібліотеки Т. Ярошенко, яка розповіла про княжий дар на реконструкцію бібліотеки Тетяни і Омеляна Антоновичів.]
2691. Ханас О. Меценат Омелян Антонович подарував мільйон доларів на розвиток НаУКМА // Свобода (США). – 2004. – 19 листоп. – С. 3: фото: Київ. Президент НаУКМА проф. В. Брюховецький і О. Антонович перед будинком, на місці якого будуватимуть нову бібліотеку. – [Згадка про найпопулярнішу серед студентів колекцію книжок **В. Б.**]
2692. Khanas O. UNA officially launches charitable insurance program to benefit Kyiv Mohyla Academy // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 47, Nov. 21. – P. 10: photo: Dr. Viacheslav Briukhovetsky of the National University of Kyiv Mohyla Academy is flanked by Ihor Wyslowsky of the Kyiv Mohyla Foundation and UNA President Stefan Kaczaraj. – [Оголошення в Нью-Йорку нової страхової програми президентом Української національної асоціації Стефаном Качараєм, президентом Національного університету «Києво-Могилянська академія» **В. Б.** і президентом Києво-Могилянської Фундації Америки Ігорем Вислоцьким.]

2693/@. Києво-Могилянська академія прийняла рішення «оголосити політичний страйк до перемоги». – [«Виступаючи на мітингу акції протесту президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький повідомив, що тільки що відбулися збори викладацького і наукового складу академії і студентів, на якому було прийнято рішення “оголосити політичний страйк до перемоги”. За словами В. Брюховецького, це починання підтримав Львівський державний університет. Звертаючись до молоді, що зібралася на площі, В. Брюховецький сказав: “Сьогодні вам вирішувати, чи будете жити завтра в демократичній країні чи жити по поняттям”»]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://observer.sd.org.ua/nes.php?id=5565> – 22 листоп. 2004 р., 17: 18.

Rumor publicus:

2708. Кульчицький С. Українська революція 2004 р. – К., 2005, див. с. 196.

2694. Документ. Громадянський спротив Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 2. – [В. Б., президент НаУКМА, оприлюднив звернення із закликом стати на обороні власних громадських прав виборця і захистити честь і гідність громадянина України.]

2695/@. Києво-Могилянська академія піддержала Ющенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/events/107363> – 22 листопада 2004 р.

2696. Ткачук Г. На майдані кожен із нас переборов власний страх // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004, листоп. – С. 13. – [«...Аж ось – оголошення Брюховецького усім зібратися на плацу першого містечка. Цікаво, невже розмови про закриття Академії в разі поразки – правда?»]

2697. Києво-Могилянська академія оголосила політичний страйк // Укр. газ. – 2004. – 25 листоп. – С. 2.

2698/@. В Києві бастують більше 15 тисяч студентів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.1917.com/International/Ukraine/1101325392.html> – [«Президент Києво-Могилянської академії В. Брюховецький бастуєт вместе со студентами. Его ВУЗ митингуєт в полном составе».]

2699/с. Києво-Могилянська академія оголосила страйк: Заява професорів, студентів, співробітників Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Укр. газ. – 2004. – 25 листоп. – С. 2.

**2699/т. • КІЄВО-МОГІЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ ОГОЛОСИЛА СТРАЙК:
текст (22 листопада 2004 р.)**

22 листопада ініціативна група охорони громадянських прав і свобод Національного університету «Києво-Могилянська академія» звернулася до могилянської громади із закликом стати в обороні власних прав виборця і захистити честь і гідність громадянина України. Це звернення оприлюднив В'ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА. Подаємо текст звернення.

Шановні могилянці!

Ми є свідками брутального порушення виборчого процесу і ґарантованого Конституцією вільного волевиявлення громадян України.

ЦВК із небаченою квапливістю оголошує результати, базовані на фальсифікаціях і зловживаннях адмінресурсу. Вся відповідальність за злочинно-кримінальний «супровід» другого туру голосування лежить на організаторах виборчого процесу: на президентові Л. Кучмі, чинному уряді та підпорядкованих їм державних структурах.

Поганьблюється, нищиться, зневажається святе право кожного з нас вільно обрати власне майбутнє.

Тому ми закликаємо всіх могилянців стати в обороні власних громадянських прав і захистити честь і гідність громадянина.

Рішення про форми громадянського спротиву Національний університет «Києво-Могилянська академія» прийматиме на загальних зборах викладачів і студентів, які відбудуться завтра, 23 листопада, о 9-ій годині ранку на подвір'ї першого містечка. Закликаємо всіх бути з нами – ініціативною групою охорони громадянських прав і свобод.

Підписи ініціативної групи:

В'ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА

Ліна Костенко, почесний професор НаУКМА

Михайло Брик, перший віце-президент НаУКМА

Володимир Панченко, віце-президент із навчальної роботи НаУКМА

Володимир Моренець, віце-президент із навчально-наукових студій НаУКМА

Наталя Шумкова, віце-президент із розвитку НаУКМА

Катерина Максим, віце-президент із міжнародного співробітництва НаУКМА

Олексій Гарань, директор Школи політичної аналітики НаУКМА

Людмила Дяченко, віце-президент з економіки і фінансів НаУКМА

Олена Третякова, декан по роботі зі студентами НаУКМА

Валентина Ковальчук, помічник президента НаУКМА

Володимир Кобзар, помічник президента НаУКМА

В'ячеслав Невінчаний, голова профспілки НаУКМА.

2700. Студенти Могилянки – за оновлену Україну: Ініціативна група охорони громадянських прав і свобод «Києво-Могилянської академії» звернулася до могилянської громади із закликом стати в оборону власних громадянських прав виборця і захистити честь і гідність громадян України. Звернення оприлюднив Вячеслав Брюховецький, президент НаУКМА // Україна BUSINESS. – 2004. – № 47, 9–16 груд. – С. 4: фото: [В. Б.] – Кращий ВНЗ – на Майдані!

2701. Незабутня хроніка // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 6. – [«Тисячна колона могилянців пройшла маршрутом Контрактова площа – вулиця Сагайдачного – Майдан Незалежності, де Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький виступив із заявою про Громадянський спротив Національного університету «Києво-Могилянська академія», «У прес-центрі Віктора Ющенка відбувся брифінг президента Національного університету «Києво-Могилянська академія» В'ячеслава Брюховецького «Студенти і вибір України»». – С. 5; Лист депутату Верховної Ради Почесному доктору наук НаУКМА Леоніду Кравчуку. Підпис – за дорученням загальних зборів НаУКМА, В. Б., 22 листоп. 2004 р.]

2702/с. Лист депутатів Верховної Ради, Почесному доктору НаУКМА Леоніду Кравчуку // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 6. – Підпис: За дорученням загальних зборів НаУКМА, *В. Брюховецький*. – 22 листоп. 2004 р. – (Див. також 1488, 1489, 1491, 2725/а, **2764/т., 2832/р.**)

2702/т. • ЛИСТ Л. КРАВЧУКУ: текст (22 листопада 2004 р.)

Народному депутату України,
Почесному доктору НаУКМА
Кравчуку Л. М.

Шановний Леоніде Макаровичу!

На знак протесту проти беззаконня, зневажання громадянських прав, грубої фальсифікації результатів голосування Національний університет «Києво-Могилянська академія» 22 листопада 2004 р. оголосив політичний страйк.

Ми ніколи не визнаємо легітимність Президента, який прийшов до влади шляхом спотворення результатів народного волевиявлення.

У зв'язку з цим наполягаємо на проведенні 23 листопада ц. р. позачергового засідання Верховної Ради і наполягаємо на участі в засіданні керованої Вами фракції та прийнятті парламентом рішень щодо:

недовіри Центральній виборчій комісії;

перегляду результатів голосування в тих регіонах, де мали місце грубі порушення закону, які вплинули на загальний результат виборів.

Сподіваємося, що в цей критичний час Ви будете на боці закону і народу.

За дорученням загальних зборів професорів, студентів і співробітників Національного університету «Києво-Могилянська академія».

В. Брюховецький,
Президент НаУКМА.

2703/а. Президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» закликав ректорів вузів підтримати коаліцію «Сила народу». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.elections.ukrinform.com/article.php?a=1322> – 22 листоп. 2004 р.

2704. *Стріха М.* Біль, гнів і надія // Укр. слово. – 2004. – Ч. 48, 22 листоп. – 5 груд. – С. 3. – [Про події 21 та 22 листопада в Україні та оголошення **В. Б.** політичного страйку НаУКМА.]

2705. 23 листопада в прес-центрі Віктора Ющенка відбувся брифінг президента НаУКМА *В. Брюховецького* «Студенти і вибір України» // Майдан Могилянка / Справжній могилянин. самвидав. – 2004. – # 59,5, 1 груд. – С. 2.

2706/а. Брифінг президента Національного університету «Києво-Могилянська академія» *В'ячеслава Брюховецького* «Студенти і вибір України» // УНІАН. – <http://unian.net/ukr/news/news-65733.html> – 23 листоп. 2004 р.

2707. Хроніка опору // Україна молода. – 2004. – 23 листоп. – С. 3. – [«*В'ячеслав Брюховецький*, президент Національного університету «Києво-Могилянська академія», очолив страйкком свого навчального закладу. «Могилянка» разом зі своїм студентським та викладацьким корпусом підтримала заклик демократичних сил розпочати всеукраїнський страйк».]

2708. Попович Д. Ноябрьские кучки: В понедельник на центральной площади Киева бушевала оранжевая толпа // Киев. вед. – 2004. – 23 ноября. – С. 3. – После выборов. – [«Толпа, напряжённо дыша, придвинулась ближе к ораторам. Первые десять минут Луценко пытается впрыснуть замёрзшим людям адреналинчика в кровь. Говорит, что по результатам параллельного подсчёта голосов Ющенко победил. Утверждает, что Киево-Могилянская академия объявила забастовку. Что со всех уголков страны в Киев якобы съезжаются соратники. Заявляет, что вдоль Крещатика уже расставлено около 150 палаток и призывает расширить палаточный городок от Европейской площади до Бессарабки. Сообщить народу данные ЦВК о победе Януковича выпало Томенко. Он свою миссию выполнил. Но эти слова не стали спичкой, поднесённой к пороховой бочке. Никто не собирался устраивать драку, ибо сами же оппозиционеры призывали людей сохранять спокойствие. Над площадью повисла неопределённость».]
2709. Бурхливе відлуння виборів // Уряд. кур'єр. – 2004. – 24 листоп. – С. 2. – [На мітингу прихильників В. Ющенка виступив президент НаУКМА В. Б.]
2710. Рябоконь Л. Студенти і викладачі «Могилянки» розпочали страйк / Фото М. Марківа // День. – 2004. – 24 листоп. – С. 2: фото: Президент «Могилянки» В'ячеслав Брюховецький зачитує проект політичної заяви на загальних зборах навчального закладу.
- 2710/рус. Рябоконь Л. Студенты и преподаватели «Могилянки» начали бастовать // День. – 2004. – 24 ноября. – С. 2.
2711. Wszystkie szkoły zastrajkują: To świetna lekcja wychowania dla naszych studentów – mówi rector strajkującej przeciwko sfałszowaniu wyborów Akademii Kijowsko-Mohylańskiej / Rozmawiali: W. Radziwinowicz, M. Wojciechowski // Gazeta wyborcza. – 2004. – 24 listopada. – S. 12. – Świat co dalej z Ukrainą?
2712. Ткачук М. «Зеків на нари, тоді підем на пари!». Міністр освіти пообіцяв не репресувати студентів за страйк // Україна молода. – 2004. – 26 листоп. – С. 2.
2713. Рябоконь Л. Студентів за політичні погляди обіцяють не переслідувати // День. – 2004. – 26 листоп. – С. 7. – [В. Б. про власну педагогічну позицію – бути поряд і вчити життя своїх вихованців не тільки в аудиторіях і не тільки за книжками, а й в процесі самого життя.]
- 2713/рус. Рябоконь Л. Студентов за политические взгляды обещают не преследовать // День. – 2004. – 26 ноября. – С. 7.
2714. Дмитренко Н. Попереду Брюховецький! // Україна молода. – 2004. – 27 листоп. – С. 5: фото: Ректор і лідер Могилянки В'ячеслав Брюховецький. – Обличчя протесту.
2715. Бажал А. Переведу тебе через Майдан... // Дзеркало тижня. – 2004. – № 48, 27 листоп. – 3 груд. – С. 5. – [«Водночас у Києво-Могилянській академії – законодавиці студентської моди на свободу – створено цілий страйкком, у якому задіяні президент ВНЗ В'ячеслав Брюховецький, уся верхівка адміністрації, представники студентського самоврядування. Щодня о 9 годині ранку всі могилянці збираються на центральному плацу, щоб скоординувати свої дії. На Майдані оголошено чергування, є свій графік, зі студентами обов'язково знаходиться викладач».]

- 2715/рус. *Бажал А.* Переведу тебе через Майдан... // Зеркало недели. – 2004. – № 48, 27 ноября. – 3 дек. – С. 5.
2716. *Matuszak, M.* Over 100,000 in Lviv rally to protest massive vote fraud // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 48, Nov. 28. – P. 5. – [*НаУКМА створив страйковий комітет на чолі з ректором В. Б.*]
2717. «Нас багато, і нас не подолати» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 1: фото: Києво-Могилянська академія, перший ВНЗ в Україні, оголосив про політичний страйк та приєднався до загальноукраїнського Руху Опору. Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький на майдані першого містечка Академії оприлюднює план дій страйккому університету.
2718. Громадянський спротив Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 2.
- 2719/с. Ваша підтримка є визначальною для всієї української нації: Відкритий лист ректорів університетів України до pana Жака Ширака, Президента Французької Республіки / *В. Брюховецький, І. Вакарчук, Б. Гудзяк* // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 3.
- 2720/с. Відкритий лист ректорів університетів України до pana Жака Ширака, Президента Французької Республіки / *В. Брюховецький*, ректор НаУКМА; *І. Вакарчук*, ректор ЛНУ ім. І. Франка, президент Ради ректорів Львів. обл.; Отець *Б. Гудзяк*, ректор Укр. Католического університету у Львові. Львів–Київ, 24.11.2004 р. // *Гусев О. П.* Преображення на помаранчевому майдані: Документ-публіцист. повість. – К.: ПП «ЕКМО», 2004. – 304 с.: іл. – С. 253–255.
2721. *Лутчин С.* «Ми йдемо походом гідним» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 4: фото: [*В. Б. на чолі колони страйкарів-студентів.*] – Акція. – [*В. Б. повідомив журналістам та керівникам 5-го каналу про рішення НаУКМА, за яким колектив телеканалу прийнято до лав Києво-Могилянського братства, та вручив Почесний диплом.*]
- 2722/с. Відкритий лист Міністру освіти і науки України В. Г. Кременю // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 5.
2723. Незабутня хроніка // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 5–6. – [*Інформація про події від 17 жовтня до 1 грудня.*]
2724. Від редакції // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 6. – [*Інформація про позбавлення 25 листопада 2004 р. Вченою Радою Л. Кравчука звання «почесний доктор НаУКМА» за поданням В. Б.*]
- 2725/@. Києво-Могилянська академія позбавила экс-президента України Л. Кравчука звання Почесного доктора. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nslovo.free.ngo.pl/puls_ukrainy/puls_05.htm – (*Див. також 1488, 1489, 1491, 2702/т., 2764/т., 2832/р.*)
2726. *Криштопа М.* Ми разом! Багато! І нас не подолати! / Фото *Г. Оборської* // Слово Просвіти. – 2004. – Ч. 48, 25 листоп. – 1 груд. – С. 7: фото: [*В. Б. і Д. Павличко біля трибуни Майдану.*] – Свободу не спинити!
2727. Нас підтримали // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 8. – [*«Дорогий В'ячеславе Степановичу! Надсилаю у додатку слова нашої підтримки. Європа і ми разом з Вами!!! Ірина Клименко, випускниця НаУКМА».*]

2728. Музей звитяги // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 8. – [«У прямому ефірі на 5-му каналі Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький звернувся до глядачів із проханням приносити експонати в музей Новітньої історії, який буде розташований на території “Києво-Могилянської академії”».]
2729. *Засць Д.* І це наша найбільша перемога // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 10. – [«...Саме для прийдешніх нам треба зафіксувати кожну пережиту мить. У цьому контексті по особливому звучить пропозиція Президента НаУКМА В'ячеслава Брюховецького зібрати та впорядкувати книгу вражень, відчуттів, спогадів про Помаранчеву українську революцію, в перемозі якої велика заслуга української молоді та студентства».]
- 2730/ @. *Зверев Є.* Бібліотека – це є Університет. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-99-a-library_university.html
2731. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 16. – [Інтерв'ю **В. Б.** – 5-й канал (22 листоп.), *ТРК «Київ»* (23 листоп.), *Ірландське телебачення* (26 листоп.), *Агенство «Reuters»* (26 листоп.), *ICTV* (27 листоп.), *радіо BBC* (29 листоп.), *італійська газета «Repubblica»* (29 листоп.), *газета «Високий замок»* (29 листоп.), *радіо «Промінь»* (30 листоп.), *«Gazeta Wyborcza»* (30 листоп.).]
2732. Відкриття Школи Охорони Здоров'я в Києво-Могилянській академії // Свобода (США). – 2004. – 26 листоп. – С. 16: фото: В'ячеслав Брюховецький, президент Національного університету «Києво-Могилянська академія», Сюзен Скрімшо, декан Школи Охорони Здоров'я Іллінойського університету в Чікаго, та доктор Данило Григорчук, професор та директор центру Школи Охорони Здоров'я Іллінойського університету в Чікаго.
2733. Спільний проект УН Союзу та Києво-Могилянської Фундації // Свобода (США). – 2004. – 26 листоп. – С. 16: фото: Президент НаУКМА В. Брюховецький з Ігорем Вислоцьким, Президентом КМ Фундації Америки, та Стефаном Качараєм, Президентом УН Союзу Америки. – [Дарування у спадок життєвого забезпечення.]
2734. «“Києво-Могилянська академія”. В'ячеславу Брюховецькому від Криволапа Василя Макаровича. Прошу вашої згоди і дозволу розмістити на сайті Могилянки вірш “Об'єднайся, Україно!”». Згоден заплатити вартість запису» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Листоп. – С. 11.
2735. *Башкирова О.* Діалог із фольклорною традицією у віршуванні Ліни Костенко // Слово і час. – 2004. – № 11. – С. 90–93. – Див. с. 90.
2736. В'ячеслав Брюховецький: «Ці студенти стануть цвітом нації» / *Г. Гузьо* // Високий замок. – 2004. – 1 груд. – С. 4. – Ректор-революціонер.
- 2737/ @. В'ячеслав Брюховецький: «Ці студенти стануть цвітом нації» / *Г. Гузьо* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dialogs.com.ua/issue_full.php?m_id=2175
2738. То Що Було // Майдан Могилянка / Справжній могил. самвидав. – 2004. – # 59,5, 1 груд. – С. 2–3. – [Хроніка подій від 22 до 30 листопада.]

2739. Молода Україна обирає свободу / В. Лабунський // Віче (Чикаго). – 2004. – 1 груд. – С. 14: фото: [В. Б.]
2740. [Visetti G.] Nel Donetsk con il rettore Briukhovetsky, primo intellettuale insorto contro i brogli «Qui non sanno la verità». Iminatori e la nostalgia dell'Urss tutti contro «l'americano di Kiev» // La Repubblica. – 2004. – № 285. – 1 Dicembre. – P. 10–11. – Il reportage. – Підпис: (gp.v.)
2741. Прудюс В. Нас не подолати! // Дніпровський проспект. – 2004. – 2 дек. – С. 3: фото: Президент НАУКМА В. С. Брюховецький; Студенти та викладачі на чолі зі своїм лідером.
2742. Буряк В. Грани «оранжевого» безумия // 2000. Еженедельник. – 2004. – № 49, 3–9 дек. – С. F5.
2743. Лемыш А. Впереди на лихом коне – ректор! // 2000. Еженедельник. – 2004. – № 49, 3–9 дек. – С. F3.
2744. В цей історичний момент вітаємо Національний університет Києво-Могилянської академії // Свобода (США). – 2004. – 3 груд. – С. 18: фото: [Студенти разом з В. Б. під час акції «Ми йдемо!».]
2745. В цей історичний момент вітаємо Національний університет Києво-Могилянської академії // Час і Події (Чикаго). – 2004. – # 238, 3–9 груд. – С. 9: фото: [Студенти разом з В. Б. під час акції «Ми йдемо!».]
2746. At this Historic Moment...// The Ukr. Weekly. – 2004. – # 49, Dec. 5. – P. 30: Foto: [Студенти разом з В. Б. під час акції «Ми йдемо!».] – [«At this Historic Moment We Salute the Leadership of the NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV MOHYLA ACADEMY. We Salute the courageous students for leading a patriotic and peaceful resistance, the learned faculty and staff for defining and defending academic freedom in Ukraine, the pioneering president Viacheslav Briukhovetsky for his uncompromising commitment for fostering an intellectual climate in which freedom may prosper. Their bold positions helped mobilize the Ukrainian people to take back their nation. History will remember their heroism».]
- 2747/c./@. Відкрите звернення до академічної спільноти України / В. Брюховецький, М. Брик, В. Моренець, В. Панченко та ін. // Універсум. – 2004. – № 10–12, жовт. – груд. – С. 50. – [Оголошення про створення широкої громадської ініціативи «Академічна чеснота» та однойменного порталу.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maidan.org.ua/static/mai/1104774694.html> – (Див. також 2815.)
2748. Варианты распределения ключевых должностей в исполнительной власти (на постоянной основе), если президентом Украины станет Виктор Ющенко // Бизнес: Мифы революции. – 2004. – № 49. – 6 дек. – С. 28–29. – [В. Б. – на посаді міністра освіти та науки за прогнозами експертів Дм. Видріна і В. Подгорної; а також за варіантом «Бізнесу», як персоналія, здатна до діалогу і компромісу. – С. 28.]
- 2749/@. И девочек наших ведут в кабинет // Бизнес. – 2004. – № 49, 6 дек. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.business.ua/i620/a21511/> – [В. Б. в гіпотетичному складі уряду.]
- 2750/@. Ковтуненко С. 32 оранжевых комиссара // Столичные новости. – 2004. – № 6, 7–13 дек. – С. 12–13. – Лукоморье. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cn.com.ua/N335/lukomorie/forecast/forecast.html> –

- [**В. Б.** – член Комітету Національного порятунку, який функціонував з листопаду 2004 року до січня 2005. «Комитет национального спасения, о создании которого совсем недавно было заявлено на Майдане Незалежности, обрёл своё лицо: названы конкретные фамилии людей, которые, вне всякого сомнения, в случае победы Виктора Ющенко, получают в свои руки самые главные рычаги власти». – С. 12.]
- 2751/@. Громадянська непокоря. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.ukma.kiev.ua/news/index.html> – 9 груд. 2004 р. – [Про перебіг страйку НаУКМА – від 22 листопаду до 8 груд. 2004 р.]
2752. Гумецька А., Штогрин Д. Схвалюємо чин професорів і студентів // Свобода (США). – 2004. – 10 груд. – С. 10. – [Дії **В. Б.**, пов'язані зі страйком (Помаранчева революція), схвалюють Члени Українсько-Американської асоціації університетських професорів та Української дослідної програми Ілінойського університету.]
2753. Наукове Товариство ім. Шевченка запрошує на доповідь В'ячеслава Брюховецького, президента Національного університету «Києво-Могилянська академія», члена Комітету Національного Порятунку України, «Політична ситуація в сучасній Україні» в неділю, 12 грудня 2004 року, о 2-й год. по пол. в будинку НТШ: [Оголошення] // Свобода (США). – 2004. – 10 груд. – С. 25.
2754. Помаранчеву революцію – в музей! // Україна молода. – 2004. – 11 груд. – С. 3. – [**В. Б.** оголосив про створення в НаУКМА Музею Помаранчевої революції.]
2755. Шаповаленко Т. Музей Р-еволюції / Фото С. Россінського // Дзеркало тижня. – 2004. – № 50, 11–17 груд. – С. 21. – [«У прямому ефірі на “5 каналі” В. Брюховецький звернувся до глядачів з проханням приносити експонати у новий музей».]
- 2755/рус. Шаповаленко Т. Музей Р-эволюции // Зеркало недели. – 2004. – № 50, 11–17 дек. – С. 21.
2756. Preview of events // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 50, Dec. 12. – P. 32. – [У Нью-Йорку Наукове Товариство Шевченка запрошує 12 грудня на презентацію «Політична ситуація в Україні сьогодні» президента Національного університету «Києво-Могилянська академія» і члена Комітету національного порятунку України **В. Б.**]
2757. Buongiorno, di Pino. Oggi Kiev. Domani Mosca? // Panorama. – 2004. – 13 Dicembre. – [«Se si cercano risposte più profonde a questo straordinario fenomeno che sta trasformando dalle fondamenta l'Ucraina, ma che può seriamente cambiare volto anche alla Russia e un domani all'Europa, bisogna bussare all'Accademia Mohiliana, il cuore della rivolta studentesca. È qui che è stato organizzato il primo centro stampa di Viktor Yushchenko, 50 anni, ex governatore della banca centrale, il candidato riformista miracolosamente risorto dopo i brogli elettorali del 21 novembre grazie alla pressione popolare, alla mediazione dell'Unione Europea e al verdetto della corte suprema. Da qui, da via Skovoroda, sono partiti i primi cortei del gruppo Noi camminiamo, diretti verso piazza Indipendenza (Maidan). E dai vari ingressi di questo campus universitario entrano di nascosto gli esponenti politici russi dell'ala liberal per capire se l'onda lunga della volontà popolare a Kiev arriverà a sconfiggere quella democrazia autoritaria che Vladimir Putin sta imponendo da

Mosca a Vladivostok. Il più famoso è Boris Nemtsov, che è stato un ex vice primo ministro russo. “Non ho alcun dubbio” dichiara a Panorama Viatcheslav Brukovietzky, il rettore della più antica università dell’Ucraina (1658). “Il movimento arancione influenzerà la politica della Russia nei prossimi 10 anni”.

Ex dissidente ai tempi dell’impero sovietico, Brukovietzky si può considerare l’ideologo (e forse qualcosa in più) del movimento che sostiene la candidatura di Yushchenko contro quella del primo ministro di Kuchma, un altro Viktor, di cognome Yanukovich, 54 anni, ex operaio di una fabbrica d’auto con un passato criminale. “Nemtsov è rimasto sorpreso dalla nostra passione democratica. A Mosca, mi ha confidato, di democrazia ce n’è veramente poca di questi tempi” racconta ancora il presidente dell’università che nei prossimi giorni andrà a spiegare al dipartimento di Stato americano il significato vero della rivolta di Kiev. Intanto Brukovietzky e il politologo Mykola Riabchuk tengono a precisare che questa non è una rivoluzione nel senso classico del significato. “Non c’è odio, non c’è aggressività, non siamo al 1917 e nemmeno al 1991” assicura Riabchuk, che è anche condirettore del mensile Krytyka. I ragazzi e le ragazze che si vedono sotto le cupole d’oro del monastero di San Michele sono sorridenti, felici di mostrare il loro simbolo arancione. È come se vivessero una Woodstock di orgoglio nazionale.

“Direi che il movimento arancione è un’evoluzione naturale della rivoluzione del 1991” afferma il rettore dell’Accademia Mohiliana. “Dopo l’indipendenza abbiamo vissuto una breve stagione di euforia per ritornare all’autoritarismo di stampo sovietico. Il guaio per Kuchma e per i suoi clan oligarchici è che nel frattempo è cresciuta una generazione di ucraini che non vuole più subire angherie e vessazioni e crede nel processo elettorale trasparente. Questa è l’avanguardia dell’attuale protesta e questa sarà la futura classe dirigente della nuova Ucraina”».]

2757/рус./@. Panorama: Сегодня Киев. Завтра Москва? – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://korrespondent.net/worldabus/109387> – 15 груд. 2004 р. – [«В поисках глубоких ответов о причинах этого необычайного феномена, который фундаментально трансформирует Украину и может серьёзно изменить также облик России, а в будущем – Европы, нужно постучаться в двери Киево-Могилянской академии, сердца студенческого восстания. Именно здесь был организован первый пресс-центр Виктора Ющенко. Отсюда, с улицы Сковороды в направлении площади Независимости пошли первые отряды опозиционеров.

И с различных входов сюда тайно приходят российские политики либерального крыла, дабы понять, дойдёт ли волна воли украинского народа до России и нанесёт ли поражение той авторитарной демократии, которую Владимир Путин навязывает на территории от Москвы до Владивостока. Самый знаменитый из них – это Борис Немцов, бывший вице-премьер.

“У меня нет никаких сомнений, – заявляет журналу Panorama Станислав Брюховецкий, ректор этого самого старого украинского университета, – что оранжевое движение повлияет на политику России в ближайшие 10 лет”. Бывший советский диссидент, Брюховецкий считается идеологом (а быть может, и не только) движения, которое поддерживает кандидатуру Ющенко против Януковича, бывшего рабочего автомобильного завода, имеющего криминальное прошлое.

“Немцова удивила наша демократическая страсть. В Москве, признался он, демократии сейчас очень мало”, – продолжает рассказывать ректор, который в ближайшие дни поедет объяснять Государственному департаменту США

истинное значение киевского восстания. При этом Брюховецкий и политолог Микола Рябчук считают нужным уточнить, что это не революция в классическом смысле этого слова. «Нет ненависти, нет агрессии, мы не в 1917 и не в 1991 году», – уверяет Рябчук, который также является одним из редакторов ежемесячного журнала «Критика». Юноши и девушки, которых видно под золотыми куполами монастыря Святого Михаила, улыбаются, с радостью демонстрируя свою оранжевую символику. Как будто идёт украинский вариант фестиваля «Вудсток».

«Я бы сказал, что оранжевое движение – это естественное развитие революции 1991 года, – утверждает ректор Киево-Могилянской академии. – После независимости у нас был короткий период эйфории, а затем мы вернулись к авторитаризму советского толка. Беда для Кучмы и его олигархических кланов в том, что тем временем выросло поколение украинцев, которые больше не хотят терпеть притеснений и унижений и верят в прозрачный избирательный процесс. Это авангард нынешнего протеста и это будущий правящий класс новой Украины».]

2758. Музей шукає особливі апельсини // Демократ. Україна. – 2004. – 14 груд. – С. 3. – [Пропозиція **В. Б.** про створення музею Помаранчевої революції та заклик залучитися до цієї справи.]
2759. Лабунський В. Чорне, що проступає з-під помаранчевого // Міст. – 2004. – № 47, 16 груд. – С. 22: фото: В'ячеслав Брюховецький. – [Про виступ **В. Б.** у Нью-Йорку в НТШ.]
2760. «Могилянка» створила музей Помаранчевої революції // Свобода. – 2004. – 17 груд. – С. 2. – [На заклик **В. Б.** до КМА надходять різні експонати.]
2761. Українська революція: «хвиля» чи «гейзер»? / Івшина Л., Іванцов О., Трофімова Н., Олійник М. / Фото М. Марківа // День. – 2004. – 17 груд. – С. 4–5. – [Перші підсумки й уроки української революції 2004 року за «круглим столом» у редакції «Дня» обговорювали головний редактор журналу «Практична психологія і соціальна робота» Олександр Губенко, перший заступник директора Інституту стратегічних досліджень Олександр Литвиненко, політолог Костянтин Матвієнко, голова правління Центру прикладних політичних досліджень «Пента» Володимир Фесенко. «В. Фесенко: – Ми зараз все переводимо у площину виключно політичних результатів. А я хотів би сказати про результати, пов'язані із суспільною свідомістю і, знову ж таки, відмінностями поколінь. Нещодавно ректор Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький сказав дуже важливу річ (ще до того, як стало відомо, чим закінчаться усі ці події). Він сказав, що це покоління або зламається у цих подіях, або відчує смак перемоги». – С. 4.]
- 2761/рус. Украинская революция: «волна» или «гейзер»? // День. – 2004. – 17 дек. – С. 4–5.
- 2761/engl. Ukrainian Revolution: a Wave or Geyser? // The Day: Weekly Digest. – 2004. – Sept. 21. – P. 4.
2762. Bihun, Ya. Specialists discuss post-election Ukraine / Photos by Ja. Bihun // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 51, Dec. 19. – P. 1, 8: photo: Viacheslav Briukhovetsky. – [10 грудня на 10-й конференції «Український вибір: Європа чи Росія?», що була організована New Atlantic Initiative of the American

Enterprise Institute, разом з Friedrich Naumann Foundation, Freedom House, the International Republican Institute, the National Endowment for Democracy, ma Radio Free Europe/Radio Liberty, Conflict Studies Research Center of the British Defense Academy, вчмynув Б. Б. Тема: «Collisions and consequences resulting from the establishment of civic society in Ukraine».]

2762/t. • **COLLISIONS AND CONSEQUENCES RESULTING
FROM THE ESTABLISHMENT OF CIVIC SOCIETY
IN UKRAINE: text**

Still a month ago, both in Ukraine and beyond its borders, we mostly heard complaints about the passivity of the Ukrainian nation, the apolitical stance of its youth, and the slowing down of the processes to do with the establishment of civil society in this outwardly peaceful post-Soviet region. It seemed impossible that Ukrainians would be drawn out into the streets to protest the government's openly criminal deeds. This was seemingly confirmed by the failure of the «Ukraine without Kuchma» campaign of 2000, during which several mass demonstrations in the capital resulted in practically nothing. Only four years have passed since then, and today the whole world has discovered the mysterious Ukrainian nation. What has happened? Where can the origins of the so-called «orange revolution» be found? Why had almost no political scientists or politicians foreseen in full measure such a course of events? I can firmly state that the events were unforeseen even by the «Power of the People» coalition, which united in its fold practically all opposition-minded segments of Ukrainian society. One can, of course, heed the prophesy of acclaimed Ukrainian philosopher Hryhorii Skovoroda, who back in the 18th century mused that although the Ukrainian nation is asleep, when it awakens... And then there are the rational explanations. We can begin with the controversial assertion that no revolution is currently taking place in Ukraine. The revolution occurred back in 1989–91. It was then that for the first time in its age-old history the Ukrainian nation attained its independence, the foundations of which turned out to be lasting and unalterable. Intense changes took place in the organization of society, the economic infrastructure, ideology, and in the notion of national self-identification. The process was quite painful, and was accompanied by acute collisions, which even today affect the «mood» of the Ukrainian nation, especially of its older generations. But its most significant consequence was the emergence of a new generation within the Ukrainian nation, entirely dissimilar from any of its forbearers. Imagine if you can, the meaning, for a nation of 50 million living in the center of Europe, of the fact that the first to rise was a generation that had attended school in an independent Ukraine from grade one right up to graduation. It is of little importance that we are justifiably unhappy with the results of the «Ukrainianization» our schools (which has not as much to do with the position of the Ukrainian language in the schools as with the instilment of a Ukrainian-centric ideology, which has yet to be successfully formulated...). It is important that the young generation has begun to identify itself within the structure of a broad concept of a Ukrainian political nation. Results were bound to have appeared. A critical mass was not yet formed four years ago because the students of the day still maintained a foothold in Soviet times.

We are today enjoying the fruits of the evolution of the Ukrainian nation, the origins of which date back to the revolution of 1989–91. A revolution can be stifled, but the same cannot be said of an evolutionary process.

I will explain this with an illustrative example. Let's suppose that the asphalt, which covers a certain plot of land, has to be broken up.

As revolutionaries, we pick up a jackhammer, and begin to break up the asphalt. The process can either succeed (when the asphalt is broken up) or fail to give results (say the tool itself breaks, or the compressor doesn't provide any compressed air, or the electricity has been turned off, or the operator has tired... and so on...).

An evolutionary process, on the other hand, can be presented in the above example as the strength of a mushroom that amazingly grows under the asphalt and by some unfathomable act of nature breaks through it. This is difficult to explain using our empirical notions. We can, after all, easily crush the mushroom with our fingertips once it has broken through the hard asphalt... Although it contains such life-giving unconquerable force that no obstacle can stop.

Something similar has happened in Ukraine. Thus, as prophesied by Hryhorii Skovoroda, the nation has awakened and amazed the whole world. But the energy accumulated throughout centuries has been let loose thanks to the process of national self-identification that has transpired in the past fifteen years. It has multiplied due to the de-facto communist spirit of the Ukrainian governing powers, which have not fathomed the changes that have occurred among Ukrainians and still treat them as a Soviet people, a «lumpenized» variant, at that. It was the torrent of lies, falsifications, and oppression, poured onto Ukrainian society during the last decade, especially during the past five years, that became a unique catalyst in the process of the maturation of civil society and national self-identification. Another factor driving the November events in Ukraine was the birth of a middle class. This is a separate important topic. If we compare the target audiences of the electoral campaigns of both main candidates we can see that in general Viktor Yanukovich targeted the «intellectual lumpen» (a good indicator here is the immediate collapse of the campaign teams of the pro-establishment candidate). Viktor Yushchenko's campaign, meanwhile, targeted the newly-born middle class, which proved to be both more numerous, and more steadfast in its beliefs that Mr. Yanukovich's electoral base.

The democratic part of Russia's political elite has admitted to be jealously watching the amazing processes taking place in Ukraine. It is, however, difficult for Russians to fathom the origins of the phenomenon and to come to terms with the fact that Russia is no longer the «fashion leader» in democratization processes, as was the case in Soviet times, when all such movements originated in Moscow. Although the explanation here, I think, is quite obvious. The thing is, that regardless of the revolutionary changes of a social nature that took place at the beginning of the 90s, the self-identification of the average Russian hasn't undergone any change—an empire based mentality, where Soviet is synonymous with Russian, still rules the Russian soul today. This mentality is further offended in that the former «colonies» have drifted from the «metropolitan center», and to a larger or smaller degree demonstrate their independence from Moscow (even Lukashenko's Belarus). Especially painful for Russia is the notion that Ukraine, as an object of dominating influence, has been forever lost, asserting itself instead in the capacity of a subject engaged in a relationship of equals.

What are the influences and possibilities of the Ukrainian orange movement? Many can be identified. I'll emphasize the two, which in my view, are the most important.

1. The irreversibility and quickening of the process of national self-identification of Ukrainians as a political European nation will become the motive force, both in economics and in the sphere of spiritual life.

2. Ukraine will provide an example for emulation in the entire post-Soviet area, and become catalyst for democratization (in Russia, first of all).

2763. Федорів В. Від ходіння поміж крапель до підмоченої репутації // Укр. газ. – 2004. – 23 груд. – С. 10. – [Згадка про те, що Л. Кравчук був противником створення РВХу, одним з ініціаторів якого виступав майбутній президент НАУКМА В. Б.]

2764/с. Ваші дії дискредитують Академію! Відкритий лист народному депутату України Л. М. Кравчуку // Україна молода. – 2004. – 21 груд. – С. 3. – Підписали **В. Б., М. Брик, В. Панченко, В. Моренець, Л. Дяченко, Н. Шумкова, К. Максим.** – (Див. також 1488, 1489, 1491, **2702/т., 2725/а, 2832/р.**)

**2764/т. • ВАШІ ДІЇ ДИСКРЕДИТУЮТЬ АКАДЕМІЮ!: текст
(13 грудня 2004 р.)**

Леоніде Макаровичу!

25 листопада 2004 р. Вчена Рада Національного університету «Києво-Могилянська академія» прийняла ухвалу про позбавлення Вас звання Почесного доктора НаУКМА (копію ухвали надіслано на Ваше ім'я до секретаріату Верховної Ради України 26 листопада). 8 грудня, виступаючи у прямому ефірі на «5 каналі», Ви заявили, що «Києво-Могилянська академія переслідує Вас», що рішення Вченої Ради нагадує Вам 37-й рік і що прийняти його могли «професори в мундирах, а не мантиях».

Пояснюємо: ми не переслідували Вас і не збираємося переслідувати. Ми поважаємо право кожної людини на власний вибір, в тому числі й політичний.

Ви обрали Януковича. Ми бачили Ваше обличчя на біг-бордах: Ви обіцяли, що «єдиний кандидат від влади» – це мир і стабільність. А ми знали, що саме в цей час влада чинить нечуване беззаконня, порушує громадянські права мільйонів українців, готуючи ґрунт для тих фальсифікацій результатів голосування, які тепер підтверджені Верховним судом України. Намагаючись будь-якою ціною протягти Віктора Януковича на пост Президента, державна машина три місяці глумилася над народом, – Ви цього не знали? Ідеологією виборчої кампанії Януковича було культивування страху та агресії, протиставлення регіонів, – Ви цього не бачили?

Вашим ім'ям освячувалося приниження співгромадян, беззаконня влади й фальсифікації. Ви закрили очі на все, що суперечить демократії. Нам прикро було бачити Вас у політичній зв'язці з В. Медведчуком і Н. Шуфричем, тим паче після подій у Мукачевому, відповідальність за які великою мірою лежить на СДПУ(о) – партії, парламентську фракцію якої Ви очолюєте.

Ще раніше Ви здрібнили високий статус першого Президента роллю довіреної особи Г. Суркіса, яку взяли на себе на виборах міського голови м. Києва. А тепер Ви пішли ще далі, «пропонуючи» Україні Віктора Януковича. Для нас він – людина з сумнівною біографією, особа, поява якої на посту глави держави була б небезпечною для України.

Ви думаєте інакше, і це, безперечно, Ваше право. Але в нас теж є своє право: вважати Ваші дії під час виборчої кампанії такими, що дискредитують звання почесного доктора НаУКМА, що й засвідчила своєю ухвалою Вчена рада Академії.

2765/с. Ваші дії дискредитують Академію! Відкритий лист народному депутату України Л. М. Кравчуку / **В. Б., М. Брик, В. Панченко, В. Моренець, Л. Дяченко, Н. Шумкова, К. Максим** // Сільські вісті. – 2004. – 24 груд. – С. 3. – (Див. також **2764/с., 2766/с.**)

2766/с. Відкритий лист народному депутату України Л. М. Кравчуку / **В. Б., М. Брик, В. Панченко, В. Моренець, Л. Дяченко, Н. Шумкова, К. Максим** // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Груд. – С. 8. – (Див. також **2764/с., 2765/с.**)

2767. University of Illinois and NUKMA establish partnership in public health // The Ukr. Weekly. – 2004. – # 52, Dec. 26. – P. 27: photo: Dr. Viacheslav Briukhovetsky (left) with Dr. Susan Scrimshaw and Dr. Daniel Hryhorczuk. – [*Про інавгурацію першої в Україні магістерської програми з охорони здоров'я в НаУКМА.*]
2768. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама. – 2004. – Груд. – С. 12. – [**В. Б.** в прямих ефірах: «Тоніс», 3 груд.; ТРК «Київ», 4 груд.; 5-й канал, 4 груд.; радіо «Ера», 5 і 6 груд.; 5-й канал, 7 груд.; НТВ, 22 груд.]
2769. Десятерик Д. Анатомія повстання / Фото М. Лазаренка // День. – 2004. – 29 груд. – С. 2: фото: [**В. Б.**] – Гість «Дня». – [*Про візит В. Б. до редакції газети «День» з розповіддю про страйк в НаУКМА, музей Помаранчевої революції...*]
- 2769/рус. Десятерик Д. Анатомия восстания // День. – 2004. – 29 дек. – С. 2.
2770. Бочаров Анатолій Георгійович // Енциклопедія Сучасної України / Гол. ред. кол.: І. М. Дзюба (співголова), О. М. Романів (співголова), М. Г. Желєзняк (відп. секретар) та ін.; АН України, Наукове т-во ім. Шевченка. – К., 2004. – Т. 3: Біо–Бя. – С. 401.
2771. Сивокінь Г. М. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2004. – Т. 3: Біо–Бя. – С. 499: фото: [**В. Б.**]
2772. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Хто є хто в Україні: 7000 біографій. – К.: «К. І. С.», 2004. – С. 95.
2773. Казакова Н. Особисті бібліотечні колекції у фондах наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Історичні колекції у книгозбірнях: проблеми збереження, вивчення, реконструкції: Матеріали Міжнар. наук. конф. / Упоряд.: О. Полєвицькова, О. Суровцева; Одес. Нац. ун-т ім. І. І. Мечнікова, Наук. б-ка. – Одеса: Астропринт, 2004. – С. 77–86. – [*Про колекцію В. Б.* – С. 78–80.]
2774. Час плінний, Києво-Могилянська академія вічна... [Бібліотека НаУКМА]: Буклет / [НаУКМА]. – [Б. в., б. д.] – [8 с., іл.] – [**Цит.:** **В. Б.** Стратегічний план розвитку НаУКМА 2004–2015 рр. – [С. 2]; фото: **В. Б.**, Т. Ярошенко «Посол США в Україні Джон Герbst в Американській бібліотеці при НаУКМА». – [С. 6].]
2775. Український письменник Валер'ян Поліщук (1897–1937): Бібліогр. покажч. / Уклад. Н. Л. Манова; Вступ. ст. Р. Мельників / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Х., 2004. – 115 с. – [*Див. імен. покажч.:* № 393: праця **В. Б.**]
2776. Журнал іноземної літератури «Всесвіт» у ХХ сторіччі 1925–2000: Бібліограф. покажч. змісту / Уклад.: О. Микитенко, Г. Гамалій. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2004. – 711 с. – [*Див. імен. покажч.:* № 8158: праця **В. Б.**]
2777. Микола Ільницький: Біобібліогр. покажч. / Уклад. Л. Ільницька; М-во освіти України. Льв. нац. ун-т ім. І. Франка. Наук. б-ка. – Л.: Льв. нац. ун-т ім. І. Франка, 2004. – 253 с. – (Укр. біобібліографія. Нова серія; Чис. 16). – [*Про В. Б.* – С. 18; *Див. імен. покажч.*]

2778. Переднє слово // Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України: Зб. матеріалів конф. / Упоряд.: Н. Казакова, О. Масіпан; Наук. ред. Т. Ярошенко; НАУКМА, НІБ України. – К., 2004. – С. 4–6.

Rumor publicus:

3667. Олег Зуєвський: «Я входжу в храм...». – К., 2007, див. с. 5.

2779. Світло його душі // На пошану пам'яті Віктора Китастого: Зб. наук. пр. / Упоряд., наук. ред. В. П. Моренець. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – С. 6–8.

2779/т. • **СВІТЛО ЙОГО ДУШІ: текст**

Це було десь наприкінці 1989 року. Я, тоді запрошений професор Ратгєрського університету, відкривав для себе дивну країну Америку, країну емігрантів, країну розмаїтих контрастів, країну динаміки і, водночас, країну відворотньо консервативну в якихось прийнятих і засвоєних загальноприйнятих правилах, країну відкрити й країну зверхню щодо іншого світу. Все вражало. Та й не дивно, адже я приїхав з Радянського Союзу, і навіть багато хто тоді вважав, що я не повернуся в Україну... Насамперед, що впадало в око при побіжному погляді на американське життя, – це розкутість людей, їхні усміхнені обличчя. Це так контрастувало з життєвими обставинами на моїй рідній землі... Але досить швидко я зрозумів, що, як співають в одній емігрантській пісєнці, «здесь любому на любого напелавать». Й увага та уважність, з якими ти стикаєшся на кожному кроці, ні, не награні, проте, я би сказав, поведінкові, а не глибинні (приблизно як звертання в офіційному англомовному листуванні – Dear...). Тобі, справді, допоможуть у будь-якому випадку, але відразу ж забудуть, як тільки ти випадеш із поля зору. Не кажу, що це погано, це просто дещо інакше, ніж у нас з амплітудою від повної байдужості до душевно-глибинної перейнятості...

І посмішки. Я дивувався цьому найбільше – важко було уявити, що може жити на світі такий усміхнений народ. Навіть жебраки-гоумлис просять у тебе чейдж, ніби в якийсь притаманний саме їм спосіб радіючи і не приховуючи цього...

Й отоді я вперше зустрів Віктора Китастого. Десь у якійсь урядовій установі у Вашингтоні, здається це був Державний Департамент. Мене як атракцію водили по кімнатах і знайомили з американськими чиновниками, котрі вибачливо вітали якогось дивака з незнаной їм України, яку все-таки вони твердо вважали невід'ємною частиною Радянської імперії – адже це було озвучено їхнім тодішнім президентом Бушем... І раптом серед моря білих рівеньких зубів і намагання сказати щось на общепонятном типі «здагствутє» я побачив неартикуляційну посмішку і почув: «Добрий день! Я називаюся Віктор Китастиї. Я читав про вас». Це виглядало неймовірним – якийсь чоловік з їхньою табличкою на грудях, але з нашою посмішкою, з нашою мовою. Душа його аж світилася.

Потім ми всі часто перебували в світлі променів його душі. Ще в 1992 році він прийшов до мене і сказав, що хотів би вчити студентів, яких ще, правда, не було. А потім вони з'явилися, проте курс, який він пропонував, рано було ставити. Мені якось навіть ніяково виглядало щоразу відмовляти Віктору, я намагався пояснювати обставини, бо знав, як інші в таких випадках копили губу... Але натомість він починав переді мною

вибачатися і казав, що лише потверджує свою готовність до співпраці. Нарешті цей час прийшов і я подзвонив Вікторові й запросив його на розмову. Він, виявляється, уже знав пів-Академії на той час, цікавився розвитком бібліотеки, перспективами факультету правничих наук та магістерської програми з економіки, спортивної кафедри, постійно спрямовував до нас людей, котрі чимось могли стати в пригоді...

А ви би бачили його радість, коли я сказав, що вже є можливість викладати в НаУКМА теорію літератури і я зараз познайомлю його із завідувачем кафедри літератури Володимиром Моренцем. Коли ми йшли до третього корпусу, мені здавалося, що Віктор аж підстрибує від радості.

Потім було багато співпраці – в різних ділянках. Складалося таке враження, ніби Віктор з'являється саме там і саме тоді, де і коли він потрібен. Скільки ідей ми реалізували... А скільки ще задумувалося...

Не забуду, як я вперше з'явився на кілька годин після інфаркту в моєму кабінеті. Нікому не повідомляв, що приїду. Звідки Віктор про це дізнався, не збагну. Але вже за кілька хвилин, задиханий, він був у моїй приймальні. Лише обійняв і сказав: «Я щасливий». Хіба ми могли тоді уявити, що мине зовсім небагато часу і він трагічно промине нас, вже не прийде своїм швидким кроком туди й тоді, де й коли він найпотрібніший... Але ні, він просто залишився назавжди саме там і саме тоді – весь у русі й усміхнений, розкуйовджено-спантеличений: мовляв, як же це сталося?

«Як же це сталося?» – питаємо себе й піднімаємо очі до світла його душі. Тоді трохи легшає...

Одного разу бачив Віктора незвичайно серйозним. Коли повідомив, що рішенням Вченої Ради НаУКМА йому присвоєно звання Почесного доктора Києво-Могилянської академії. Стужавілий біль хлюпнувся з глибин його очей. І в ньому концентрувалося все – і тяжкі воєнні дороги вигнанця з рідного дому, і поневір'я батьків, і дитинство в таборах переміщених осіб, і тяжкий шлях через океан, і навчання в Америці, й успішна кар'єра, яка багатьом би дозволила забути про непривітну країну предків, і невідхильне бажання повернутися в Україну, і здійснення цієї мрії, і праця, праця, праця, а не жалі та бідкання... «Мені? – перепитав. – Дякую. Це найвище, що я маю».

Як добре, що ми інколи встигаємо...

2780. «Щасливого Нового року та Різдва Христового Вам і Вашій родині! Хай Новий рік принесе мир і достаток у наші оселі! Хай виправдає найкращі сподівання та надії і розпочне відлік часу, коли справжні цінності – повага до людини, інтелект, професіоналізм – визначатимуть майбутнє України. Здоров'я і добробуту, натхнення і наснаги!» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2004. – Груд. – С. 1.

2781. Дорогі друзі, хай 2005 рік принесе у ваші оселі мир і достаток. Хай не розчарує він наші надії, пов'язані з майбутнім України. Хай вкотре засвідчить перед світом потужний потенціал українського народу та аристократизм його Духу, вкорінені в традицію. Хай стане тим переломним роком, коли повага до людини, інтелект, професіоналізм – справжні цінності – визначатимуть майбутнє України. Ми збудуємо її разом! В'ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА // Свобода (США). – 2004. – 31 груд. – С. 17: фото: [В. Б. на чолі колони страйкуючих студентів.] – Ми разом!!!: Києво Могилянська Фундація Америки та Національний Університет «Києво-Могилянська академія» сердечно вітають вас із Новим, 2005 роком та Різдом Христовим!

2782. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 13: Історико-філософські студії / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. С. Горський* (голова) та ін.; Упоряд.: *І. Бичко, В. Пазенок*; НаУКМА. Магістр. прогр. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 109 с. – Відп. ред.
2783. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 14: Економічні студії / Ред. кол. «Магістеріуму»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *Ю. М. Бажал* (голова) та ін.; Упоряд.: *Л. І. Краснікова*; НаУКМА. Магістр. прогр. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 99 с. – Відп. ред.
2784. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 15: Соціальна робота і охорона здоров'я / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. Л. Оссовський* (голова) та ін.; Упоряд.: *Т. В. Семигіна*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 92 с. – Відп. ред.
2785. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 16: Природничі науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *Т. К. Терновська* (голова) та ін.; Упоряд.: *Н. М. Білько, Н. І. Куниця*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 104 с. – Відп. ред.
2786. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 17: Історичні студії / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. О. Щербак* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. О. Щербак, М. Ю. Болгарова*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 99 с. – Відп. ред.
2787. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 23: Фізико-математичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *П. І. Голод* (голова) та ін.; Упоряд.: *Б. Олійник, Ю. Бернацька*; НаУКМА. – К.: Вид. дім. «КМ Академія», 2004. – 80 с. – Голова ред. колегії.
2788. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 24: Теорія та історія культури / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *М. А. Собуцький* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. А. Собуцький, О. В. Бондарець*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 94 с. – Відп. ред.
2789. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 25: Філософія та релігієзнавство / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *В. С. Горський* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. Л. Ткачук, Ю. Ю. Завгородній*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 96 с. – Відп. ред.
2790. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 26: Юридичні науки / Ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *М. Козюбра* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. Козюбра, Н. Александрова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 107 с. – Відп. ред.
2791. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 27: Історичні науки / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *Ю. А. Мицик* (голова) та ін.; Упоряд.: *Ю. Мицик, М. Болгарова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 101 с. – Відп. ред.
2792. **Ред.:** Наукові записки. – Т. 28: Хімічні науки і технології / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *М. Т. Брик* (голова) та ін.;

- Упоряд.: *М. Брик, Н. Антонюк*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 67 с. – Відп. ред.
- 2793. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 29: Біологія та екологія / Ред. кол. «Наук. зап. НАУКМА»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. П. Замост'ян* (голова) та ін.; Упоряд.: *С. Д. Ісаєв, В. І. Карпенко, Н. І. Куниця*; НАУКМА. – К.: Вид. дім. «КМ Академія», 2004. – 76 с. – Відп. ред.
- 2794. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 30: Економічні науки / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *Ю. Бажал* (голова) та ін.; Упоряд.: *Н. Іванова*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 111 с. – Відп. ред.
- 2795. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 31: Політичні науки / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *С. Г. Рябов* (голова) та ін.; Упоряд.: *С. Г. Рябов*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 72 с. – Відп. ред.
- 2796. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 32: Соціологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *В. Л. Оссовський* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. Бондар*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 61 с. – Відп. ред.
- 2797. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 33: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *А. М. Гірник* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. О. Голубєва*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 90 с. – Відп. ред.
- 2798. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 34: Філологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *В. П. Моренець* (голова) та ін.; Упоряд.: *Л. Т. Масенко, О. В. Куровська*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 90 с. – Відп. ред.
- 2799. Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 35: Київська Академія / Ред. кол. «Наук. зап. НАУКМА»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *Н. М. Яковенко* (голова) та ін.; Упоряд.: *Н. М. Яковенко, М. В. Яременко*; НАУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 101 с. – Відп. ред.
- 2800. Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 2004. – № 1–12. – Член ред. ради.
- 2801. Ред.:** Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету “Києво-Могилянська академія”». – Тернопіль, 2004. – № 1–6. – Член ред. колегії.
- 2802. Ред.:** Дух і Літера / НАУКМА. Центр європ. гуманітар. дослідж. – К., 2004. – № 13–14. – Член ред. колегії.
- 2803. Ред.:** Вища школа: Науково-практичне видання – К., 2004. – № 1–6. – Член ред. колегії.
- 2804. Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НАУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 1996. – 2001. – Член ред. ради; 2002. – Член ред. колегії.

2005 рік

2805. Best wishes for the Christmas Holidays and a Happy New Year 2005... // The Ukr. Weekly. – 2005. – # 1, January 2. – P. 28: photo: [В. Б. на чолі страйкуючих студентів.]
2806. Кращі освітяни 2004 року // Освіта. – 2005. – 5–12 січ. – С. 8. – [В. Б. – серед відзначених.]
- 2807/ф. Гармонія душі. В'ячеслав Брюховецький [Телефільм, 20'] / Л. Павловська, режисер; Д. Чешихін, оператор; О. Загороднюк, керівник проекту; С. Лапченко, співавтор. – К.: Нац. телерадіокомпанія України за допомогою телекомпанії «Степ», 2005.

Rumor publicus:

2912. 19 квітня на УТ-1 відбулася прем'єра телевізійного фільму «Гармонія душі. В'ячеслав Брюховецький» // Академ. панорама, 2005, квіт.

2808. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність / Автор. переклад з пол. – К.: Критика, 2005. – 528 с. – Парал. тит. арк. пол. – Бібліогр.: с. 491–518. – Див. с. 492.
2809. Гальчинський А. С. Помаранчева революція і нова влада. – К.: Либідь, 2005. – 366 с. – [Про виступ З. Бжезінського в НаУКМА. – С. 47.]
2810. Слабоштицький М. Ф. Пейзаж для Помаранчевої революції: Хроніка-колаж. – К.: Ярославів Вал, 2005. – 262 с. – [Про групу випускників НаУКМА, які випускали бюлетень «Майдан! Так!». – С. 72–73.]
2811. Кульчицький С. Українська революція 2004 р. – К.: Генеза, 2005. – 368 с. – Див. с. 196. [«На Майдані Незалежності о 20.00 керівник центрального штабу В. Ющенко Олександр Зінченко оголосив перші декрети Комітету національного порятунку. У Декреті № 1 “Про відновлення народовладдя в Україні” говорилося:
“Комітет національного порятунку України вирішує:
1. Утворити народний орган захисту Конституції України – Комітет національного порятунку.
2. Покласти на Комітет національного порятунку відповідальність за громадсько-політичну ситуацію в державі, захист Конституції України, державного суверенітету України, прав і свобод людини.
3. Звернутися до народу України, громадян всіх національностей із закликом піднятися на захист Конституції України.
4. Цей Декрет набирає чинності з моменту його оприлюднення та діє до законного відновлення в Україні дії чинної Конституції України”.
- Декрети № 2 і 3 встановлювали персональний склад Комітету національного порятунку у кількості 32 осіб, а також виконкому. До складу надзвичайного органу увійшли Віктор Ющенко (глава Комітету), Олександр Зінченко (глава виконкому Комітету), Роман Безсмертний, Михайло Бродський, В'ячеслав Брюховецький, Святослав Вакарчук, Йосип Вінський, Андрій Деркач, Олександр Домбровський, Давид Жванія, Олексій Івченко, Анатолій Кінах, Володимир Кличко, Ліна Костенко, Юрій Костенко, Юрій Луценко, Микола Мартиненко, Анатолій Матвієнко, Олександр Мороз, Віктор Пинзеник, Іван Плющ, Петро Порошенко, Борис

- Тарасюк, Ігор Тенюх, Юлія Тимошенко, Микола Томенко, Віктор Тополов, Олександр Третьяков, Олександр Турчинов, Євген Червоненко, Сергій Шевчук, Володимир Шкляр».]
2812. Оранжевая революция: версии, хроника, документы / Сост. М. Погребинский. – К.: Оптима, 2005. – 416 с.: ил. – Див. с. 275.
2813. «Оранжевая революция». Украинская версия: Сборник / Сост. М. Погребинский. – М.: Европа, 2005. – 463 с.: ил. – Див. с. 296.
2814. Нові лавреати Міжнародної премії Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів [Д. Павличко, А. Содомора] // Свобода (США). – 2005. – 7 січ. – С. 15. – [Про В. Б. як лауреата Міжнародної премії Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів за 1995 р.]
2815. Павлишин А. Як облаштувати нашу науку // Львів. газ. – 2005. – 10 січ. – С. 4. – [«Піонерами в цьому починанні стали ті, хто йшов на демонстраціях поруч зі своїми студентами... Саме вони в перші дні Нового року виступили з ініціативою акції “Академічна чеснота”. У першу десятку науковців, які підписали заклик до колеґ і пояснили власне бачення механізму очищення (а зараз їх уже понад 220), увійшли особи, близькі “Львівській газеті” за світоглядом і системою вартостей, наші автори та ньюзмейкери – президент і перший віцепрезидент НаУКМА д-р В’ячеслав Брюховецький і д-р Михайло Брик, ректор і віцепрезидент УКУ д-р Борис Гудзяк і Мирослав Мариневич, ректор і проректор ЛНУ імені Івана Франка д-р Іван Вакарчук і Марія Зубрицька».] – (Див також 2747/с./@.)
2816. Павловская А. Опять о госпремиях и «проФФесорах» // Вечер. вести. – 2005. – 11 янв. – С. 7. – [В. Б. один із численних діячів освіти, які підписалися під відкритим зверненням до академічної громадськості, в якому: «говорится о расплодившейся нынче в стране армии псевдоучёных, о поразившей Украину деморализации академического мира и глубокой девальвации академических ценностей».]
2817. Слухання про громадське мовлення парламент планує провести у квітні цього року // Хрещатик. – 2005. – 13 січ. – С. 5–6. – [«Цього тижня про нагальність розбудови системи громадського телебачення заявили у відкритому листі до керівництва держави, зокрема письменники Юрій Андрухович та Андрій Курков, ректор Києво-Могилянської академії В’ячеслав Брюховецький і головний редактор “Дзеркала тижня” Володимир Мостовий, співаки Святослав Вакарчук і Руслана Лижичко, журналісти Олександр Ткаченко і Микола Вересень. Помаранчева революція, пишуть вони у зверненні, гостро поставила питання: як утримати здобутки свободи слова. Символом і реальним проявом її повинно стати громадське телебачення, яке б слугувало інтересам не окремих осіб чи груп, а цілого суспільства. Наглядові органи цієї структури мають формуватися за принципом максимального представництва всіх соціальних груп, а механізм фінансування мовника мусить унеможливити вплив на телекомпанію як державних, так і комерційних структур». Звернення було оприлюднене 11 січня 2005 р. в електронних ЗМІ.] – <http://www.kreschatic.kiev.ua/print/art/23254.html>
2818. Рябоконь Л. Однією ногою в історії: У музеях столиці створюють експозиції помаранчевої революції // День. – 2005. – 12 січ. – С. 2. – [Про ідею В. Б. створити музей Помаранчевої революції.]
- 2818/рус. Рябоконь Л. Одной ногой в истории: В музеях столицы создают экспозиции оранжевой революции // День. – 2005. – 12 янв. – С. 2.

- 2818/*engl. Riabokon, L.* One foot in History: Kyiv museums display the Orange Revolution // The Day: Weekly Digest. – 2005. – January 18. – <http://www/day.kiev.ua/130684/>
- 2819/@. Ющенко выдвинули на Нобелевскую премию. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.utro.ru/2005/01/13/395817.shtml> – 13 січ. 2005 р.
2820. Ющенко – Нобеля, пропонує Києво-Могилянська академія // Україна молода. – 2005. – 13 січ. – С. 3. – [Про прес-конф. 13 січ. **В. Б.** з цього приводу.]
- 2821/@. Ющенко выдвигают на соискание Нобелевской премии мира. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/events/111574>
2822. Концевич В. Нобель для Ющенко // Поступ. – 2005. – 14 січ. – С. 3.
2823. Ющенко висувують на Нобеля // Львів. газ. – 2005. – 14 січ. – С. 1. – Підпис: Я. Г. – [**В. Б.** увійшов до ініціативної групи з висунення В. Ющенко на здобуття Нобелівської премії миру.]
2824. Премия мира для Ющенко // Киев. вед. – 2005. – 15 янв. – С. 2. – [Ідея належить ректорам провідних вищих навчальних закладів України – **В. Б.**, І. Вакарчуку та керівнику Українського католицького університету Б. Гудзяку.]
2825. Rondiak, P. Messages from the Orange Revolution // The Ukr. Weekly. – 2005. – # 3, January 16. – P. 4, 38. – [«They started the speeches by giving the mike to Dr. Bryukhovetsky. He officially lifted the university's political strike and quoted Skovoroda, who once said that “Ukraine is a country that asleep. But one day it will awaken”. He also said that Kyiv Mohyla will spearhead the “Orange Revolution Museum” and made a request for all “artifacts”, signs etc. to be submitted for the museum, where we will one day take our grandchildren». – P. 38.]
2826. Much ado in the world of Ukrainian scholarship // The Ukr. Weekly. – 2005. – # 3, January 16. – P. 26–28. – P. 27: photo: Former U.S. Secretary of State Madeleine K. Albright with Dr. Viacheslav Briukhovetsky of the National University of Kyiv-Mohyla Academy during a conference in Kyiv on «Ukraine in Europe and the World».
2827. The UNA celebrates its 110th anniversary // The Ukr. Weekly. – 2005. – # 3, January 16. – P. 29–31. – [«The UNA designed a... charitable program to support the National University of Kyiv Mohyla Academy, Ukraine's elite university». – P. 31.]
2828. Сняданко Н. Новорічний бал відважних інтелектуалів // Львів. газ. – 2005. – 17 січ. – С. 1, 8. – [Орден «За інтелектуальну відвагу» Капітула (громадська наглядова рада незалежного культурологічного журналу «І») присуджується тим, хто «долучився до розбудови українських інтелектуальних дискурсів». **В. Б.** названий серед кавалерів ордена.]
2829. Шаповаленко Т. Віктор Ющенко – гідний отримати Нобелівську премію Миру! // Україна BUSINESS – 2005. – № 3, 17–27 січ. – С. 1: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький, один з ініціаторів висунення кандидатури Віктора Ющенко на здобуття Нобелівської премії миру. – Громадянська ініціатива.

Rumor publicus:

2864. Новий рубіж «Дня» // День, 2005, 8 лют., див. с. 1.

2830. Харченко О. Григорій Грабович – інтелектуально відважний // Високий замок. – 2005. – 18 січ. – С. 2. – [В. Б. названий серед кавалерів ордена.]

2831. Наш посланець миру – Віктор Ющенко // Львів. газ. – 2005. – 19 січ. – С. 4. – [Звернення української ініціативної групи: В. Б., президент НаУКМА, Іван Вакарчук, ректор ЛНУ ім. Івана Франка, Борис Гудзяк, ректор УКУ, Марія Зубрицька, проректор ЛНУ ім. Івана Франка, Уляна Головач, проректор УКУ, Олена Галета, директор Центру гуманітарних досліджень ЛНУ ім. Івана Франка, Михайло Комарницький, директор видавництва «Літопис», Ірина Старовойт, директор Центру розвитку магістерських програм ЛНУ ім. Івана Франка.]

2832/@. Звання Ющенку дали за гроші, а Кравчука позбавили звання таємно. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravda.com.ua/cgi-bin/print.cgi> – 19 січ. 2005 р. – [В. Б. «сказав, що гасло “Разом нас багато, нас не подолати” пролунало у Могилянці “десь трьома тижнями раніше, ніж воно пролунало на Майдані”.

“Це коли був перший протест студентів Києво-Могилянки у зв’язку з несанкціонованими обшуками, які намагалася здійснити міліція. Студенти, взявшись за руки, оточили університетське містечко, і з гаслом «Разом нас багато, нас не подолати» захистили його”.

Брюховецький нагадав, що Ющенко має звання почесного доктора Києво-Могилянської академії. “Він це звання отримав одним із перших, коли ще працював у Національному банку. Цим ми відзначили здійснене ним успішне запровадження гривні”.

Коментуючи позбавлення Кравчука цього звання, Брюховецький сказав: “На жаль, події останніх місяців показали, що Леонід Кравчук не був на висоті моральних вимог, які ставить Києво-Могилянська спільнота до своїх членів”. “Він чудово знав про фальсифікацію виборів, він чудово знав, що відбувалося перед тим у Мукачевому, він є одним з соціал-демократів (об’єднаних), які, власне, й ініціювали усі ті речі”.

Брюховецький повідомив, що Кравчука позбавили звання таємним голосуванням на Вченій раді. Він також нагадав, що звання йому дали, коли він уже не був президентом».]

2832/р. • ЗВАННЯ ЮЩЕНКУ ДАЛИ ЗА ГРОШІ...: рефлексії (2009)

Власне кажучи, у нас самих ніколи й думки не виникало надавати Леоніду Кравчуку якимсь учене почесне звання Києво-Могилянської академії. Адже ми його від самого початку проголосили протектором, тобто верховним патроном Академії, яким, за тодішнім нашим Статутом, мав бути Президент України. Вищого вже не буває. Проте з протекторством справа розвалилася, і саме після того, як Кравчук програв вибори Кучмі. Загалом я тоді був сприкрений цим. Але правила є правила, я зустрівся з Леонідом Макаровичем 27 липня 1995 року і запропонував йому зробити перехід протекторства від Президента до Президента цивілізовано, тобто на публічній акції, з передачею атрибутів протекторства. Кравчук безапеляційно відхилив цю ідею, сказавши, що він ніколи не подасть руки Кучмі після таких виборів. Я переконував його, що так буде красиво, благородно, зрештою – по-європейськи. Ніякі аргументи, проте, не діяли. Ну, то тоді сіли грати в шахи та пити горілку.

Я пішов після того до Табачника, якому колись зробив послугу, уможлививши його присутність як журналіста на Київській установчій конференції Руху в 1989 році, куди його не хотіли пускати. Пояснив справу. Споважнілий голова президентської канцелярії, вальяжно закуривши, процідив: «Ну, як же Леонід Данилович стане вашим протектором, коли ви проти нього виступали у виборчій кампанії? І вся академія була проти, он що й ваш Попович говорив...» Пояснював я, що в цивілізованих країнах... Але знаєте приказку про стінку й горох?

А у нас нагніталися серйозні труднощі. Після того, як я звільнив Салія, з усіх боків почалося витиснення академії з її території. Салій навіть написав брехливу доповідну Кучмі, що НаУКМА не потребує цих будинків, що Брюховецький незаконно роздає приміщення різним бізнесовим структурам. Прислали дуже прискіпливу перевірку, яка нічого цього не виявила... Тоді підключили до цієї справи Миколу Славова, керівника «Укррічфлоту», багаторічного поплічника Салія по Подільському райкому партії. Він заявив мені, що не віддасть приміщення Бурси, де були його структури. Мої пояснення, що формально цей будинок нам уже передано Декретом Кабінету Міністрів, який має силу закону, і його треба виконувати, викликали у Миколи Антоновича лише криву посмішечку: «Не отдам, и всё». Листи до Кучми, що я надсилав, звісно, до адресата не доходили і відповідей я не діставав. Тоді я вирішив пробитися до народного депутата Л. М. Кравчука, адже він завжди підкреслював свою причетність (і небезпідставно) до відродження КМА. Допоміг мені в цьому Микола Жулинський, який замовив перепустку до Верховної Ради. Але ж в зал не пускали. Прошу Миколу викликати Кравчука, який вже тоді переродився на активного медведчуківського штика і тому мав серйозний вплив на багатьох людей калібру Славова. Проте Леонід Макарович, навіть не вислухавши до кінця, накинувся на мене: «Як допомога треба, то до Кравчука. А як звання почесні, то хто зна кому роздаєте...» Ми наприкінці 1996 року дали звання почесних докторів НаУКМА В. Юценку та В. Пинзенику – за успішне запровадження гривні. Кравчук пинівся, жестикулював, голос його зривався. Аж бідному Жулинському стало незручно, і він дипломатично відійшов від нас на кілька метрів. «Добре, Леоніде Макаровичу, – кажу. – Ми ж вам першому, ще в 1993 році, одягли мантию протектора¹, а про це якось не подумали, що це вам потрібно». – «А треба думати, – з притиском мовив экс-Президент України, – добре думати». Попрямував до зали, уже в дверях повернувшись, кинув: «Я поговорю».

Навряд чи щось Кравчук, якому ми притомом оформили звання почесного доктора, говорив Славову, бо той твердо й далі стояв на своєму: не дам. Наша остання розмова з ним та з його заступником Підлісним відбувалася в його кабінеті, де – в мене було таке майже фізичне відчуття – смерділо злодійством. Повний відчуття зверхності й зневаги, цей ще вчора віддано-слухняний партійно-господарський функціонер вже зрозумів, як можна ловити рибку у скаламученій водичці. Я попередив, що буду забирати нашу Бурсу через суд, а співбесідники відверто насміхалися: «Знаєте, почему вы никогда у меня не заберёте это здание ни через какой суд? – запитав Славов під улесливий смішок майбутнього фігуранта кримінальних справ за знищення «Укррічфлоту». – Потому что вы бедный, а я богатый». На щастя, в ті роки, бодай і з надзусиллями, але ще можна було добитися справедливості через суд. Хоч дійшло аж до судових виконавців, проте Бурса стала нашою...

А Кравчук? Він ніби налаштований на програш: Рух, потім виборча боротьба з Кучмою, потім Суркіс, потім медведчуківська СДПУ(о), потім Янукович, потім Тимошенко... – (Див. також 0987/рус., 1488, 1489, 1491 2702/т., 2725/@, 2764/т.)

¹ Див. 0987/рус.

2833. Лауреати премії імені Олекси Гірника за 2004 рік // Літ. Україна. – 2005. – 20 січ. – С. 1. – [«...Згідно з положенням про премію ім. О. Гірника її присуджують за “значні успіхи в національно-патріотичному вихованні дітей та молоді, прищеплення їм патріотичного ставлення до української мови”. На спільному засіданні керівних органів Ліги українських меценатів та Київського фонду ім. О. Гірника “Українським дітям – українське слово” названо перших лауреатів премії ім. О. Гірника. Ними стали: Президент Національного університету “Києво-Могилянська академія”, доктор філологічних наук, професор Вячеслав Брюховецький...».]
2834. Погрібний А. Помаранчева революція і письменники // Літ. Україна. – 2005. – 20 січ. – С. 1–2. – [«...А що ж самі письменники в ці напружені тижні? Основна робота багатьох з них полягала в одному: стояти на Майдані. А то значило: бути зі своїм народом, безпосередньо, упроблиз, спостерігати давноочікуваний процес досформовання української нації. Декому, переважно депутатам, пощастило більше: вони промовляли зі сцени на Майдані, як-от В. Яворівський, Д. Павличко. І. Драч, М. Жулинський, В. Терен, а ще – П. Кононенко, Є. Дудар, В. Брюховецький...» – С. 2.]
2835. Курнатовский В. А на «Шнобелевскую» не выдвигали? // 2000. Еженедельник. – 2005. – 21–27 янв. – С. А8.
2836. В'ячеслав Брюховецький: «Владу беруть силою. А втримують мудрістю» / Л. Івшина, Г. Шеремет, С. Солодкий, Н. Тисячна, О. Василевська, Д. Десятирик // День. – 2005. – 21 січ. – С. 1, 18–19. – С. 18: фото: [В. Б.] – [«Сьогодні це еволюційний процес, наслідок 1991-го. Революція не буває карнавалом. До речі, багато людей, у тому числі учасники Майдану, дивувалися – що це за революція? Ми жодного разу Конституцію не порушили, хто так революції робить?»]
- 2836/рус. Вячеслав Брюховецкий: «Власть берут силой. А удерживают мудростью» // День. – 2005. – 21 янв. – С. 1, 18–19.
- 2836/engl. Viacheslav Briukhovetsky: Power Is Taken by Force And Maintained by Wisdom // The Day: Weekly Digest. – 2005. – # 3, Febr. 1. – P. 4.
2837. Лауреати премії імені Олекси Гірника за 2004 рік // Освіта України. – 2005. – 21 січ. – С. 1. – Прес-служба Ліги українських меценатів. – [В. Б. серед лауреатів премії ім. Олекси Гірника.]
2838. Що говорять, що пишуть... // Демократ. Україна. – 2005. – 21 січ. – С. 10. – [Про щорічне вручення нагороди часопису «І» ордена «За інтелектуальну відвагу», яке проводилось упр'яте. В. Б. названий серед кавалерів ордена.]
- 2839/@. Революция не бывает карнавалом / Д. Десятирик // Русский журнал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.russ.ru/culture/20050124_briuh.html – 24 січ. 2005 р.
2840. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Січ. – С. 12. – [В. Б. у програмах: «Обрії» (Перший національний канал радіо, 12 січ.), Інтерв'ю (Бі-Бі-Сі, 20 січ.), Дні науки в НаУКМА (Все-світня укр. телевізійна служба, 24 січ.).]
2841. Лауреати премії імені Олекси Гірника за 2004 рік // Кримська світлиця. – 2005. – 28 січ. – № 5. – С. 15.
2842. Скрипник А. [Лист до Г. Гусейнова.] // Гусейнов Г. Post scriptum. Господні зерна: Художньо-документальний життєпис: У восьми книгах. – Дніпропетровськ: Січ, 2005. – С. 404.

2843. *Пасемко І.* Повернення сина на рідну землю // Відданий будівничий України. Есеї. Спогади. Статті. Рецензії [С. Федоренко] / Упоряд. та авт. передм. В. С. Калашник. – Х.: Майдан, 2005. – 288 с. – С. 25–46. – [«...Запроваджена в журналі Є. Федоренком рубрика “З листів з України” – своєрідний літопис зв'язків України з Управою Шкільної Ради при УККА. Хочеться процитувати хоча б уривок із листа президента НаУКМА В'ячеслава Брюховецького: “Багато кому здавалося, що швидко все можна налагодити на рідній землі... Але реальні зміни не бувають миттєвими. На це потрібно часу і великих (постійних) зусиль. Плаксіїв з України я завжди запитую: а що ти зробив для своєї держави? Тяжко, але послідовно твориться справді нова нація. Помалу утверджуються український бізнес, українська економіка, українська наука, українське мистецтво, український спорт. І все це оживляється незнищеною українською духовністю. Швидко росте тільки бур'ян... От і ми переважно не помічаємо, як різьбаче такі змінилася Україна за одинадцять років. Це інша нація, це інша суспільність, це (вперше в нашій історії) ДЕРЖАВА, що утвердила (а не продекларувала) свої фундаментальні атрибути. І це за всіх тяжких наших проблем. От хоча би, чи замислюємося ми над тим фактом, що і комуністи, і проросійські олігархи вперше програли цьогорічні вибори?”» – С. 35.] – (Див. також 2381.)
2844. *Дубинянська Я.* Заспиртовані апельсини // Дзеркало тижня. – 2005. – № 3, 29 січ. – 4 лют. – С. 16. – *nervus regum.* – [«...Історія відходить – але, звісно, не в нікуди. Місце історії, як відомо, в музеях, і помаранчева революція в Україні винятком не стане. Першим упіймав за хвіст ідею, що ширяла в повітрі, ректор Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький. Ще в розпал подій він кинув із трибуни клич до збирання всього, що має відношення до революції, отримавши у вигляді зачину шапку польового командира Володимира Філенка».]
- 2844/рус. *Дубинянская Я.* Заспиртованные апельсины // Зеркало недели. – 2005. – № 3, 29 янв. – 4 февр. – С. 16.
2845. *Клименко В.* Суд над культурними чиновниками влаштували книговидавці на «Кальварійських посиденьках» // Україна молода. – 2005. – 29 січ. – С. 10. – [«Книжковий магазин Капранових, який був у Києво-Могилянській академії, В'ячеслав Брюховецький переселив у 30-метрову комірку, а просторе приміщення забрав для бенкетного залу ресторану “Академія”».]
- 2846/@. «Пора»: бути чи не бути? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://postup.brama.com/search.php> – 31 січ. 2005 р.
2847. *Коваль В.* Серце моє в колючому дроті...: Есе. Спогади. Документи. – К., 2005. – 703 с. – Див. с. 334–337, 626.
2848. Освітнянська галузь // Наука сьогодні. – 2005. – № 4, січ. – С. 10.
2849. *Антонюк Н.* Відкриваємо нові імена // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Січ. – С. 2. – [Про підсумки XI щорічн. наук. конф. у НаУКМА.]
2850. *Безп'ятчук Ж.* Академічне «раціо» vs революційне «емоціо» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Січ. – С. 5. – [Про доп. В. Б. на пленарному засіданні XI щорічн. наук. конф. НаУКМА. «В'ячеслав Брюховецький невтомно наголошує на тому, що університет має бути не лише інституцією, де навчають та навчаються, він має бути до того ж повноцінним центром розвитку науки».]

2851. [Відповідь на питання. «Що, на Вашу думку, стало причиною Помаранчевої революції?»] // Помаранчева революція. Як це було: Хроніка перемоги. – К., 2005. – С. 6. – [«Помаранчеву революцію спричинив 1991 рік, коли Україна здобула незалежність. За цей час виросло нове покоління, з'явилася критична маса людей, які усвідомили, що таке Україна. Крім того, влада вилила на суспільство занадто багато брехні».]
2852. Агітатори революції // Помаранчева революція. Як це було: Хроніка перемоги. – К., 2005. – С. 236: фото: [В. Б.] – [«Студенти й викладачі університету “Києво-Могилянська академія” були найактивнішими учасниками революції: із самого початку вони оголосили політичний страйк, який тривав до 8 грудня 2004 року. На фронтоні університету було вивішено гасло “КМА страйкує. Ні – фальсифікаціям”. Президента Могилянки В'ячеслава Брюховецького обрали членом Комітету національного порятунку, він кілька разів виступав з трибуни Майдану, 8 грудня – з ініціативою створити музей Помаранчевої революції»].]
- 2853/ф. Колізії та наслідки становлення громадянського суспільства в Україні. – К.: Телестудія НаУКМА: Міжнар. благодійн. фонд відродження Києво-Могилянської академії, 2005. – 1 відеокасета (40 хв.). – [Відеозапис виступу на XI щорічн. наук. конф. «Дні науки в НаУКМА»].]

Rumor publicus:

2848. Освітнянська галузь // Наука сьогодні, 2005, № 4, див. с. 10;
2849. Антонюк Н. Відкриваємо нові імена // Академ. панорама, 2005, січ.;
2850. Безп'ятчук Ж. Академічне «раціо» vs революційне «емоціо» // Академ. панорама, 2005, січ.;
2860. Власенко А., Висоцький Ю. Брюховецький не хоче до Міносвіти, а Гоголь хоче додому // Голос України, 2005, 2 лют.;
2869. Булавко В., Безп'ятчук Ж. Україна: суспільство, людина, природа // Освіта України, 2005, 15 лют.
- 2854/@. Гражданская кампания «Пора» прекратила своё существование. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/112957>
- 2855/@. Луценко прийшов на з'їзд ПОРИ з гвинтівкою // Рівне вечірнє. – 2005. – 1 лют. – С. 2. – [«Громадянська кампанія ПОРА припинила свою діяльність. Офіційна церемонія завершення діяльності кампанії відбулася в суботу, 29 січня, у Києві. З привітаннями виступили посол Канади Ендрю Робінсон, президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький, а також депутат Верховної Ради із фракції Соціалістичної партії Юрій Луценко, який подавав Касківу гвинтівку з багнетом, зазначивши, що стріляти з неї не можна»]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rivnepost.rovno.ua/showarticle.php?art=009867&highlight=%E1%F0%FE%F5%EE%E2%E5%F6%FC%EA%E8%E9>
2856. У відставку? І з холостими патронами... // Молодь України. – 2005. – 1 лют. – С. 1.

2857. *Карась М.* Де накроща кузня кадрів // Україна молода. – 2005. – 2 лют. – С. 7. – [В. Б.: наступним президентом України стане випускник НаУКМА.]
2858. *Стах В.* Революційний тримають крок // Україна молода. – 2005. – 2 лют. – С. 7. – [Студенти НаУКМА на чолі із В. Б. першими серед навч. закл. України організовано оголосили страйк під час Помаранчевої революції.]
2859. Громадська організація Черкаське земляцтво «Шевченків край» у м. Києві. – К., 2005. – 73 с. – [Прізвище В. Б. та його київські адреси. – С. 6.]
2860. *Власенко А., Висоцький Ю.* Брюховецький не хоче до Міносвіти, а Гоголь хоче додому // Голос України. – 2005. – 2 лют. – С. 12. – [Про виступ В. Б. на XI щорічн. наук. конф. НаУКМА з доповіддю «Становлення і колізії громадянського суспільства в Україні».]
- 2860/рус. *Власенко А., Висоцкий Ю.* Брюховецкий не хочет в Минобразования, а Гоголь хочет домой // Голос Украины. – 2005. – 2 февр. – С. 12.
2861. *Хантер-Безталанна О.* Невже пора «Порі» складати крила? // Хрещатик. – 2005. – 3 лют. – С. 4. – Маневри.
2862. *Михайленко М.* Перший інститут грецької діаспори в Маріуполі // Освіта України. – 2005. – 7 лют. – С. 3: фото: Президент НаУКМА – В. Брюховецький, Президент Наглядової Ради Великої Хартії ун-тів Європи Ф.-Р. Монако, заступник міністра освіти і науки України М. Степко та ін.
2863. Як узгодити комерційні інтереси з потребами української культури: Матеріали круглого столу 8 лютого 2005 року [в НаУКМА, ведучий В. Б.] / НаУКМА; Упоряд. Т. В. Шаповаленко. – К.: Вид. Дім «КМ Академія», 2005. – 114 с.: іл. – [Із зм.: Фото: В'ячеслав Брюховецький та Лариса Кадирова. – С. 4; Якутович С. Талановитий чиновник повірить талановитому художнику. – С. 47–48. – Цитата з виступу В. Б. на круглому столі, хоч самого виступу не надруковано в цій книжці: «...І як сказав В'ячеслав Брюховецький, у нас немає талановитих чиновників. Завдання талановитого чиновника – повірити талановитому художнику». – С. 47; Ковальчук М. (студент НаУКМА, ФГН-3, філологія). Держава має створити рівні умови для всіх. – С. 58–59. – «Дозволю собі певні паралелі між державою та академією, тому що академія – це найпомітніший мій життєвий досвід. Уявімо собі, що вступити до академії – то велике мистецтво. Я думаю, хто вступав – той знає. Якби В'ячеслав Степанович [Брюховецький] підтримував кожного, хто вступає, – в нього не вистачило б рук. Коли я вступав, він зі сцени говорив дуже мудрі слова, він казав: моя підтримка в тому, що я нікому не допомагаю. І держава має чинити з культурою та мистецтвом десь так само». – С. 58; Сігов К. «Інститут Сковороди» й 400-річчя Києво-Могилянської академії. – С. 62–63. – «Важливо усвідомити, що 400-річний ювілей КМА (1615–2015) – це загальнонаціональний проект (а не інтерес самої лише “команди Брюховецького”). Це справа всієї України». – С. 63.]

Rumor publicus:

2868. *Щоткіна К.* Давайте, нарешті, розберемося, хто кого любить // Дзеркало тижня, 2005, 12–18 лют.;
2870. Культура на столі // Майдан Могилянська / Справжній могилянський самвидав, 2004, # 62, 17 лют.;

2871. Булавко В. Національна культура і комерція: спільні інтереси // Освіта України, 2005, 18 лют.;
2872. Безп'ятчук Ж. Ідей не бракує – справа за їх здійсненням // Україна BUSINESS, 2005, № 8, 21–28 лют., див. с. 8;
2873. Бордійчук Н. Талант на дотації // Хрещатик, 2005, 22 лют.;
2877. Безп'ятчук Ж. Блиск та злидні української культури, або культурний кросворд для нової влади // Академ. панорама, 2005, лют.
2864. Новий рубіж «Дня» // День. – 2005. – 8 лют. – С. 1. – Міленіум-2. – [Вийшов 2000 номер газети «День». Про запис, що залишив В. Б. під час відвідин на редакційній дошці: «Слава Богу, що в Україну прийшов день. І цьому сприяв “День”».]
- 2864/рус. Новый рубеж «Дня» // День. – 2005. – 8 февр. – С. 1.
2865. Благовіст музики від «Леополіса» й «Глорії» // Поступ. – 2005. – 10–16 лют. – С. 19. – [«Те, що це не був звичайний плановий філармонійний концерт, нехай і столичного гатунку, засвідчила зацікавленість непересічної публіки, яка такими іменами, як В'ячеслав Брюховецький, Леся Коваль, Іван Дзюба, Тарас Чубай, Іван Гамкало, Віктор Плоськіна та інші, витворила те добірне товариство, в котрому музика Ланюка є певним інтелектуальним паролем, зрозумілим без зайвих пояснень».]
2866. Романтичні інженери людських душ: День Валентина очима письменників / Розпитувала Д. Горова // Україна молода. – 2005. – 12 лют. – С. 8. – [Іван Малкович згадує, що доволі давно на одному поетичному вечорі В. Б. допомагав йому познайомитися із дівчиною Яриною, яка згодом стала дружиною Малковича.] – (Див. також 2432, 2558.)
2867. Жулинський М. Г., Сліпушко О. М. Віктор Ющенко: випробування владою. – Х.: Фоліо, 2005. – 415 с.: іл. – (Іст. досьє.) – [В. Б. названий серед громадських і культурних діячів України, які прийшли 24 грудня 2001 р. до Будинку вчителя на знак підтримки Віктора Ющенка як керівника блоку «Наша Україна». – С. 239.]
2868. Щоткіна К. Давайте, нарешті, розберемося, хто кого любить // Дзеркало тижня. – 2005. – № 5, 12–18 лют. – С. 1, 18. – [Про два «круглі столи»: «Політика в галузі культури: партнерство художнього співтовариства й держави» (координатор С. Проскурня), другий – «Як узгодити комерційні інтереси з потребами національної культури?» (організатор Національний університет «Києво-Могилянська академія», ведучий В. Б.).]
- 2868/рус. Щёткина К. Давайте, наконец, разберёмся, кто кого любит // Зеркало недели. – 2005. – № 5, 12–18 февр. – С. 1, 18.
2869. Булавко В., Безп'ятчук Ж. Україна: суспільство, людина, природа // Освіта України. – 2005. – 15 лют. – С. 6. – [Про виступ В. Б. на XI щорічн. наук. конф. НаУКМА з доповіддю «Колізії становлення громадянського суспільства в Україні».]
2870. Культура на столі // Майдан Могилянка / Справжній могил. самвидав. – 2004. – # 62, 17 лют. – С. 2. – Підпис: Характерник. – Ку-культура.
2871. Булавко В. Національна культура і комерція: спільні інтереси // Освіта України. – 2005. – 18 лют. – С. 4.

2872. *Безп'ятчук Ж.* Ідей не бракує – справа за їх здійсненням: Близьк та злидні української культури, або Культурний кросворд для нової влади / Фото *С. Марченка* // *Україна Business*. – 2005. – № 8. – 21–28 лют. – С. 8: фото: *В. Брюховецький*. – [*В. Б.*: «У нас дуже мало талановитих чинowników».]
- 2873/①. *Бордійчук Н.* Талант на дотації: Якщо держава заохочуватиме меценатів, котрі підтримують наше мистецтво, проблем із фінансуванням у вітчизняних письменників, кінорежисерів, музикантів не буде // *Хрещатик*. – 2005. – 22 лют. – С. 15. – Про і контра. – [*«Що таке українська національна культура, чи може вона бути, якщо в суспільстві немає на неї попиту, та що потрібно, аби він з'явився?.. Ці не нові для вітчизняного мистецького середовища питання ще раз обговорили на круглому столі “Як узгодити комерційні інтереси з потребами національної культури”. Акцію за участю провідних письменників, музикантів, кінорежисерів, журналістів, художників організував президент Національного університету “Києво-Могилянська академія” В'ячеслав Брюховецький. Він вважає, що настав час підказати новій владі шляхи виходу з культурної кризи»*]. – <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/23991.html>
2874. *В'ячеслав Брюховецький*: «Не так важливо, що хтось зодягнений модніше...» / *Л. Голубєва* // *Сільські вісті*. – 2005. – 22 лют. – С. 6. – Заводимо знайомства. – [*Про вступ до НаУКМА школярів із сільської місцевості*.]
2875. *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX – початок XX ст.) / НАН України; ЛНБ ім. В. Стефаника. НДЦ періодики. – Л., 2005. – 115 с. – [*Див. Іменний покажчик: № 33. – Посилання на рецензію в журналі «Скучающий осьмокласник»*].
2876. Нові перспективи гуманітарної стратегії України // *Наука сьогодні*. – 2005. – № 11/53. – С. 10. – [*Серед лауреатів премії ім. О. Гірника – В. Б.*]
2877. *Безп'ятчук Ж.* Близьк та злидні української культури, або культурний кросворд для нової влади: Круглий стіл із гострими кутами «Як узгодити комерційні інтереси з потребами української культури» // *Академ. панорама* / НаУКМА. – 2005. – Лют. – С. 2–3: світлина: *В'ячеслав Брюховецький*, президент НаУМА, *Микола Жулинський*, народний депутат, директор Інституту літератури НАН України, *Леся Танюк*, народний депутат. – [*За участю Л. Брюховецької, О. Забужко, Р. Балаєна, Г. Чміль, Я. Микитина, А. Шевченка, О. Скрипки, О. Саніна, Ю. Ілленка, С. Вакарчука та ін. Виклад виступу В. Б.* – С. 3.]
2878. Поезія *Ліни Костенко* в часах перехідних та вічних // *Академ. панорама* / НаУКМА. – 2005. – Лют. – С. 1. – Анонс. – [*Круглий стіл у НаУКМА, який відбудеться 18 берез. і вести його буде В. Б.*]
2879. *Сігов К.* «Інститут Сковороди» – загальнонаціональний проект // *Академ. панорама* / НаУКМА. – 2005. – Лют. – С. 6. – [*До 400-річ. ювілею НаУКМА. Згадка про «команду В. Брюховецького», яка, найвірогідніше, виконуватиме й цей проект*].
2880. *Ткачук Г., Заєць Д.* Невичерпність *Івана Марчука*: Із виставки українського Далі // *Академ. панорама* / НаУКМА. – 2005. – Лют. – С. 6: фото: *Художник Іван Марчук*, президент НаУКМА *В'ячеслав Брюховецький*, поет *Дмитро Павличко*.

2881. Іваничук Р. Нещоденний щоденник. – Л.: Літопис, 2005. – 216 с. – [Про **В. Б.** – С. 211.]
2882. Малицька Н. Повіяло весною...: Іван Марчук представляє свої роботи // Україна молода. – 2005. – 3 берез. – С. 12. – [Про виставку робіт у галереї НаУКМА. Розповідь **В. Б.** про зустріч з І. Марчуком на Мангеттені.]
- 2883/а. Безсмертний став начальником у партії Ющенко. З'їзд блокували донецькі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravda.com.ua/news_print/2005/3/5/2333.htm – 5 берез. 2005 р. – [**В. Б.** – у складі 21-членної президії партії «Народний Союз “Наша Україна”».]
2884. Голубев В. Є така партія – партія Віктора Ющенко // Ого. – Рівне, 2005. – 10 берез. – С. 5. – [**В. Б.** – у Президії «Народного Союзу “Наша Україна”», простіше – партії Віктора Ющенко.]
2885. Лиховій Д. Партія Майдану – «керівна і спрямовуюча»? Уперше в історії нової України чинний Президент держави став партійним. Квиток № 1 «Народного союзу “Наша Україна”» отримав Віктор Ющенко // Україна молода. – 2005. – 10 берез. – С. 1, 4–5. – [**В. Б.** у списку «із 21 особи “верхнього ешелону”» партії «Народний союз “Наша Україна”» – С. 5.]
2886. Коваленко О. На часі – нові умови вступу до ВНЗ // Освіта України. – 2005. – 11 берез. – С. 1, 3. – [**В. Б.** про технологію вступного тестування до НаУКМА.]
- 2887/а. Кульова В. На честь патріота. Премії імені Олекси Гірного отримали дванадцятьох лицарів українського слова // Хрещатик. – 2005. – 15 берез. – С. 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/24350.html>
2888. Корюненко М. Вітаємо лауреатів премії імені Олекси Гірного / Фото В. Соловйова // Освіта України. – 2005. – 15 берез. – С. 2: фото: Премії отримують В. Клічак та В. Брюховецький.
2889. Войтенко В. Проблема епістолярного жанру // Слово Просвіти. – 2005. – Ч. 11, 17–23 берез. – С. 6. – [Згадка про участь «Могилянки» на чолі з її ректором у Помаранчевій революції.]
2890. Списаренко Б. Вселюдська шана творцеві нації // Слово Просвіти. – 2005. – Ч. 11, 17–23 берез. – С. 8. – [Про участь **В. Б.** у заходах зі вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка.]
2891. Унгуран О. Ліна Костенко: «Хочеться чуда і трішки вина...». Сьогодні видающоюся української поетессе исполняется 75 лет // Факты и комментарии. – 2005. – 19 марта. – С. 10. – Юбилей. – [«Как замечает Вячеслав Брюховецкий, для многих необычайно важен был сам факт существования Лины Костенко».]
2892. Мельник М. Р. Ономастичні особливості ранньої поеми Ліни Костенко «Мандрівки серця» // Культура народів Причорномор'я. – 2005. – № 57, Т. 2. – С. 111–113. – Бібліогр. в кінці ст.: 10 назв.
2893. Пономаренко І. В. Художня своєрідність поезії Ліни Костенко (інтертекстуальність і феномен агону): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Спец. 10.01.01 – Українська література / НАН України. Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – К., 2005. – 20 с. – На правах рукопису. – Див. с. 1, 5.

2894. Кульова В. «Квадратовий ювілей» // Хрещатик. – 2005. – 22 берез. – С. 8–9. – [У Києво-Могилянській академії зібралася наукова спільнота, письменники, студенти, щоб привітати з 75-літтям видатну поетесу, лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка Ліну Костенко. Їй було подаровано сувенірну фігурку президента НаУКМА В. Б.]
2895. Ющенко В. Ви еліта нації, на яку сьогодні покладаються величезні надії: Виступ Президента України Віктора Ющенка на засіданні підсумкової колегії Міністерства освіти і науки України (24 березня 2005 р., м. Київ) // Вища школа. – 2005. – № 1. – С. 3–12. – [Про «План розвитку освіти»: «У сьогоднішній протокол запишіть кожний мудрий вислів, який торкатиметься цього плану. Кожне бажання, яке є раціональним. Виступив, наприклад, пан Брюховецький. Йому треба автономію. Я прошу міністра – через п'ять днів проект Указу покладіть мені на стіл. Я знаю, є ще такі звернення трьох-чотирьох університетів. Це не є якоюсь проблемою, але ми повинні діяти». – С. 9.]
2896. З трибуни колегії Міністерства освіти і науки України // Освіта. – 2005. – № 13, 23–30 берез. – С. 6: фото: [В. Б.] – [Виступ В. Б. на засіданні підсумкової колегії Міністерства освіти і науки України (24 березня 2005 р., м. Київ)]. «У доповіді міністра була така фраза, що студент – головна особа університету. Я не погоджусь з цим. Тільки поєднання студента і професора – це є ота необхідна ланка».]

Rumor publicus:

2895. Ющенко В. Ви еліта нації, на яку сьогодні покладаються величезні надії // Вища школа, 2005, № 1, див. с. 9;
2900. Вища освіта і наука – найважливіші сфери відповідальності громадянського суспільства та основа інноваційного розвитку / Корюненко М., Марченко Л., Жовта І. // Освіта України, 2005, 29 берез.;
3124. Коропець І. Чим занепокоєний учитель? // Сільські вісті, 2005, 13 груд.
2897. Віктор Ющенко: Я буду тим президентом, який щорічно збільшуватиме фінансування вищої школи. Виступ президента України Віктора Ющенка на колегії Міністерства освіти і науки // Освіта України. – 2005. – 29 берез. – С. 2–4: фото: А. Гуржій, В. Ющенко, М. Степко, В. Брюховецький.
2898. Короненко С. Шостий треба починати в Криму // Літ. Україна. – 2005. – 24 берез. – С. 4. – [Про підсумки 5-го Міжнар. конкурсу з укр. мови ім. Петра Яцика та нагородження лауреатів премії ім. О. Гірника. Інформація про В. Б. як лауреата премії ім. О. Гірника.]
2899. Ковальчук М. Відроджуються традиції // Молодь України. – 2005. – 29 берез. – С. 2. – [Вертеп у НаУКМА. Згадка про В. Б.]
2900. Вища освіта і наука – найважливіші сфери відповідальності громадянського суспільства та основа інноваційного розвитку / Корюненко М., Марченко Л., Жовта І. // Освіта України. – 2005. – 29 берез. – С. 4–8. – [Виклад виступу В. Б. при обговоренні доповіді міністра освіти С. Ніколаєнка. – С. 8.]

- 2901.** В'ячеслав Брюховецький: «Маючи таку молодь – я спокійний за нашу державу» / *В. Павелчак* // Час і Події (Чікаго), 2005. – Берез. – (Див. також **2949, 3184, 3665/73.**)

Rumor publicus:

3228. *Павелчак В.* «Час і Події» – тижневик з Чікаго: десять років в інформаційному просторі // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. – Л., 2006, див. с. 92.
- 2902.** Мости в Україну: нариси з історії Товариства української мови Чікаго / Уклад. *В. Білецький*; Т-во укр. мови (ТУМ-Чікаго), Укр. культуролог. центр (Донецьк), Донецьке обл. т-во укр. мови. – Донецьк: Укр. культуролог. центр, 2005. – 115 с. – [Про встановлення керівниками ТУМ-Чікаго тісних контактів з українськими науковцями – директором Ін-ту л-ри НАНУ п. М. Жулинським, президентом національного університету «Києво-Могилянська академія» **В. Б.** та ін. – С. 20; Наукові і культурологічні лекції. ТУМ-Чікаго зорганізувало цілий цикл доповідей відомих науковців та діячів, який триває вже багато років. 18 квітня 1997 р. в Українському Культурному Осередку відбулася доповідь проф. **В. Б.** «Національний університет Києво-Могилянська академія: успіхи та проблеми» (разом з НТШ та Т-вом «Рух допомоги незалежній Україні»). – С. 90.]
- 2903.** Коцюбинська М. Вітер з України і наші екзистенційні зусилля. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 30 с. – Див. 3-тю с. обкл.: фото: [М. Коцюбинська і **В. Б.**; М. Коцюбинська, **В. Б.** і Л. Костенко.] – [Лекція прочитана в НаУКМА 4 квіт. 2005 р. в циклі пропам'ятних лекцій ім. А. Оленської-Петришин.]
- 2904.** Вячеслав Брюховецький: Я когда-то хотел сыграть роль колобка / *С. Брага, В. Жевачевский, Н. Щербашина* / Фото *Д. Комарова* // Комсомол. правда. (Київ. вып.). – 2005. – 5 апр. – С. 11: фото: [**В. Б.**] – Прямая линия. – Из личного дела. – Три первоапрельских вопроса от «Комсомолки». – [«Прямая линия» з читачами «Комсомол. правды».]
- 2905.** Из личного дела // Комсомол. правда. (Київ. вып.). – 2005. – 5 апр. – С. 11. – [Коротка біографія **В. Б.**]
- 2906.** Ярошенко Т. Від Петра Могили до Омеляна Антоновича: бібліотека відродженої академії // Свобода (США). – 2005. – 8 квіт. – С. 25. – [Згадка про книжкову колекцію **В. Б.** у фондах Наукової бібліотеки.]
- 2907.** НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Квіт. – С. 12. – [**В. Б.** на радіоканалах: «Ера», 7 квіт.; Перший національний, 11 квіт.]
- 2908.** Не стати парком Юрського періоду / *О. Рожен* / Фото *С. П'ятерикова* // Дзеркало тижня. – 2005. – № 14, 16–22 квіт. – С. 1, 15: фото: В'ячеслав Брюховецький. – Позиція.

Rumor publicus:

2928. *Локтєв В.* «Парк Юрського періоду» – не найгірше порівняння // Дзеркало тижня, 2005, № 17, 7–13 трав.;

2929. *Яцків Я.* Чи чекає українську науку перебудова? // Дзеркало тижня, 2005, № 17, 7–13 трав.;
2932/а. *Шульман Л.* Яка держава без науки? // Свобода (Київ), 2005, № 18, 24–30 трав.

- 2908/рус.** Не стать парком Юрського періода // Зеркало недели. – 2005. – № 14, 16–22 апр. – С. 1, 15.
2909. «Ми йдемо!» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Квіт. – С. 2. – Анонс. – [Про майбутнє вид-ня.]
- 2910/с.** Неусталеність українського правопису / *О. Кочерга, І. Кучма, А. Кулаков, В. Єрмоленко, І. Супрунець, В. Агєєва, В. Брюховецький, Р. Веретельник, Л. Масенко, В. Моренець, З. Ромовська, Р. Семків, Н. Яковенко* та ін. // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Квіт. – С. 6.
2911. «Для мене студент НаУКМА – це взірєць у всьому» / Інтерв'ю з деканом фак-ту правн. наук *З. В. Ромовською* провів *Є. Зверєв* // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Квіт. – С. 5. – [Про **В. Б.**, який відновив КМА.]
2912. 19 квітня на УТ-1 відбулася прем'єра телевізійного фільму «Гармонія душі. В'ячеслав Брюховецький» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Квіт. – С. 12.
- 2913.** Ми йдемо! = We are marching!: НаУКМА. Жовтень–грудень 2004 р., Хроніка подій / Упоряд. текстів *Т. Шаповаленко*; Автор ідеї: *В. С. Брюховецький*; Автори світлин: *А. Безверха, О. Брюховецька, С. Завгородній, С. Ісаєв, В. Кобзар, Л. Косарєв, К. Максим, А. Медзик, Т. Мицканюк, Ю. Панін, С. Россінський, А. Рубан, Л. Середа*; Відповідальні за вип.: *В. Кобзар, В. Ковальчук, С. Лутчин, С. Россінський, В. Соловійова, Т. Шаповаленко, Н. Шумкова*; Пер. текстів з укр.: *Г. Воскресенської*; Ред. англomовного тексту: *Ора Джон Ройтер, Л. Човнюк, Р. Веретельник*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 197 с.: фото.

Rumor publicus:

2912. «Ми йдемо!» // Академ. панорама, 2005, квіт.;
2942. Ми йдемо!=We are marching! // Ми і Президент, 2005, № 1, див. с. 15;
2963. *Клименко В.* Могилянка йде! НаУКМА презентувала фотоальбом про свою участь у помаранчевій революції // Україна молода, 2005, 25 черв.;
2964. *Степовой В.* А хорошо, что Ющ не приехал // Газета по-киевски, 2005, 25 июня;
2974. *Безп'ятчук Ж.* Дорогу здолає той, хто йде // Дзеркало тижня, 2005, № 26, 9–15 лип.

- 2914.** Вікторе Андрійовичу! Завтра – на роботу! *В. Брюховецький* // Ми йдемо! – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – С. 199. – [Напис **В. Б.** на постері *В. Юценку* на честь перемоги в Помаранчевій революції.]

2915. *Кострова Л.* На здобуття премії імені Петра Могили // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Квіт. – С. 3. – [Про започаткування премії ім. Петра Могили. Дипломи та грошові нагороди буде вручати **В. Б.**]
2916. «Нова жінка» в Національній Академії Наук / Розмова *Л. Таран* з *Т. Гундоровою* // Кур'єр Кривбасу. – 2005. – № 4. – С. 169–188. – [**В. Б.** про проблеми фемінізму. – С. 180.]
- 2917/с. Звернення української інтелігенції [до *М. Томенка*.] // Критика. – 2005. – Ч. 4. – С. 35. – Актуально. – Підписи: *В. Агєєва, В. Б., Р. Веретельник, Л. Масенко, В. Моренець, З. Ромовська, Р. Семків, Н. Яковенко* та ін. – (Див. також 2918/с.)

Rumor publicus:

2919. Справа Правопису // Голос України, 2005, 23 квіт.
- 2918/с. Занедбаність державної мови – це і неналежний рівень цивілізованості нашого суспільства / Ініціатори звернення *О. Кочерга, І. Кучма, А. Кулаков* та ін. // Україна BUSINESS. – 2005. – № 16, 18–25 квіт. – С. 8. – [Звернення до віце-прем'єра *М. Томенка*, яке підписали *В. Агєєва, В. Б., Р. Веретельник, Л. Масенко, Н. Яковенко, В. Моренець* та ін.] – (Див. також 2917/с.)
2919. Справа Правопису // Голос України. – 2005. – 23 квіт. – С. 11. – Актуально.
- 2919/рус. Дело Правописания // Голос Украины. – 2005. – 23 апр. – С. 11.
2920. *Бурбан В.* Від Петра Могили до Омеляна Антоновича. Слово про відроджену бібліотеку знаменитого університету / Розмова з *Т. О. Ярошенко* // Дзеркало тижня. – 2005. – № 15–16, 23 квіт. – 6 трав. – С. 25. – [Згадка про книжкову колекцію **В. Б.** в бібліотеці НаУКМА.]
- 2920/рус. *Бурбан В.* От Петра Могилы до Омеляна Антоновича // Зеркало недели. – 2005. – № 15–16, 23 апр. – 6 мая. – С. 25.
2921. *Радиш О.* Чугайстрова тайстра по-рожнівськи // Освітнянський вісн. (Івано-Франківськ). – 2005. – № 4, 25 квіт. – С. 3. – [Про започаткування **В. Б.** щорічної виставки робіт з декоративно-прикладного мистецтва «Великодня мозаїка».]
2922. Тепла зустріч української громади з могилянцями // Свобода (США). – 2005. – 3 черв. – С. 15: фото: 27 квітня в Укр. культур. центрі у Ворені, Мишиген, відбулася зустріч представників місцевої громади з президентом НаУКМА Вячеславом Брюховецьким та дир. Наук. б-ки НаУКМА Тетяною Ярошенко. Гостей представляли відомий меценат Ярослав Дужий, Борис Потапенко і д-р Павло Джуль. У своєму виступі В. Брюховецький повідомив, що Наукова Рада університету прийняла рішення нагородити Срібною Медалею Петра Могили двох українців Дітройту – мецената Григорія Малиновського і д-ра П. Джуля.
2923. «Особливим завданням уряду – відродити дух нації» сказав у інтерв'ю ректор НаУКМА В. Брюховецький / Сторінку веде *Л. Костелина* // Укр. слово (Чікаго, США). – 2005. – № 11, 5 трав. – С. 2: фото: [**В. Б.** з управою Кредитової спілки «Самопоміч»; *Т. Ярошенко* і **В. Б.** під час

- презентації.] – [В. Б.: «Фактично кристалізувалося те, що протягом багатьох століть дозрівало в українській нації. Тепер можна вже говорити про те, що ця нація відома не тільки собі, але й цілому світові».]
2924. Костелина Л. Події в Чикаго // Укр. слово (Чикаго, США). – 2005. – № 11, 5 трав. – С. 2. – [Про перебування В. Б. у Чикаго, зустріч з дирекцією Кредитової спілки «Самопоміч» 29 квіт. 2005 р., урочиста передача президентом спілки Б. Ватралею п'яти тис. дол. на розбудову бібліотеки НаУКМА.]
2925. Новини плюс. Кадри... // Україна молода. – 2005. – 6 трав. – С. 4. – [«Згідно з указом Президента “Про новий склад Комісії державних нагород та геральдики”, до неї увійшли, зокрема, такі відомі особи, як В'ячеслав Брюховецький, Іван Васюник, Іван Вакарчук, Володимир Гришко, Борис Олійник, Микола Полудьонний».]
2926. Катерина Ющенко: Мені теж іноді доводиться записуватись на прийом до Президента / Інтерв'ю взяла Л. Шовкун // Україна молода. – 2005. – 7 трав. – С. 1, 6–7. – [«Протягом цих трьох місяців, які минули після інавгурації, я визначала, які напрями мають бути пріоритетними, зустрічалася з багатьма фахівцями з різних питань. Зокрема, з відомими людьми у медицині, культурі, освіті, аби почути від них, якими є потреби нашого суспільства з їхньої точки зору, як вони бачать мою роботу. Ми говорили про це з Ліною Костенко, В'ячеславом Брюховецьким, Євгеном Сверстюком – я не можу всіх перелічити, але то є видатні постаті, які мені дуже допомогли». – С. 6.]
- 2927/@. Наглядова рада Міжнародного благодійного фонду «Україна 3000». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukraine3000.org.ua/structure/supervisoryboard.html> – [В. Б. – член Ради.]
2928. Локтев В. «Парк Юрського періода» – не найгірше порівняння // Дзеркало тижня. – 2005. – № 17, 7–13 трав. – С. 1, 15.
- 2928/рус. Локтев В. «Парк Юрського періода» – не худшее сравнение // Зеркало недели. – 2005. – № 17, 7–13 мая. – С. 1, 15.
2929. Яцків Я. Чи чекає українську науку перебудова? // Дзеркало тижня. – 2005. – № 17, 7–13 трав. – С. 1, 15.
- 2929/рус. Яцкив Я. Ждёт ли украинскую науку перестройка? // Зеркало недели. – 2005. – № 17, 7–13 мая. – С. 1, 15.
2930. Иван Драч: «Главными организаторами “помаранчевой революции” я считаю Кучму, Януковича и Медведчука. За это им, может, памятники поставят» / Интервью взял Д. Гордон // Бульвар Гордона. – 2005. – № 4, май. – С. 10. – [Згадка І. Драча про створення громадсько-політичної структури захисту української мови з оргкомітетами в Спілці письменників України та «у Брюховецького в Інституті літератури».]
2931. Павелчак В. «Самопоміч» підтримує НаУКМА // Свобода (США). – 2005. – 20 трав. – С. 10: фото: Богдан Ватраль передає В. Брюховецькому чек на 5 тис. доларів. – [Про перебування В. Б. в Чикаго та виступ перед представниками громади з розповіддю про події Помаранчевої революції та проект нової бібліотеки.]
- 2932/@. Шульман Л. Яка держава без науки? // Свобода (Київ). – 2005. – № 18, 24–30 трав. – С. 1, 6–7. – [Про нібито переоцінку В. Б. ролі гуманітаріїв у держбудівництві.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svoboda.com.ua/index.php?Lev=news&Id=1480>

2933. «Так скажу: не треба орден. Не потрібна і медаль» // Україна молода. – 2005. – 28 трав. – С. 1, 4. – Підпис: *Инф. «УМ».* – [Про призначення Президентом України нового складу Комісії державних нагород та геральдики, яку очолив **В. Б.**]
2934. *Левенець В.* Високі представники «Києво-Могилянської академії» були гостями громади в Детройті // Нац. трибуна. – 2005. – 29 трав. – С. 3: фото: Члени Комітету зустрічі: інж. Василь Колодчин, мгр Борис Потапенко, ред. Володимир Левенець, Лідія Врублевська, Андрій Дужий, Софія Левенець, д-р Тетяна Ярошенко, д-р Павло Джуль, Зенон Василькевич, проф., д-р Вячеслав Брюховецький, інж. Богдан Федорак, Ярослав Дужий – почесний доктор УВУ. – [Про зустріч з **В. Б.**, президентом НаУКМА, і Т. Ярошенко, директором наук. б-ки НаУКМА 27 квіт. в приміщенні Укр. Культур. Центру. Доповідь **В. Б.** «Україна після перемоги Помаранчевої революції», відповіді на запитання, вручення д-рові Павлу Джулю срібної медалі св. Петра Могили НаУКМА.]
2935. Молодь стає на захист української держави / Інтерв'ю провів П. Твардовський // Нац. трибуна. – 2005. – 29 трав. – С. 4. – [Інтерв'ю з **В. Б.**, яке він дав українській радіoproграмі в Пармі, Огайо, США 26 квіт. 2005 р.]
2936. *Мироненко А.* Кожному по гимну // Киев. вед. – 2005. – 30 мая. – С. 2. – [Рішення Комісії державних нагород та геральдики при Президенті України на чолі з **В. Б.** про тимчасове призупинення нагороджень.]
2937. *Сидоренко С.* Страна поживёт без героев: Приостановлено присуждение госнаград // Коммерсантъ Украина. – 2005. – 31 мая. – С. 4. – Общество. – [Рішення Комісії державних нагород та геральдики при Президенті України на чолі з **В. Б.**]
- 2938/@. *Виборчий блок «Наша Україна».* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uv.ukranews/r6/parties/vbnu_1/html – [**В. Б.** – четвертий в списку «Нашої України». «Втім, виборці вже звикли до постійної інтриги: очолить Ющенко список чи не очолить? Це залишається серйозною проблемою Блоку Ющенка “Наша Україна”, який амбітно розраховує на 65 % голосів».]
- 2939/@. *Омельченко отказался идти в парламент с НСНУ.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/138046>
- 2940/@. «Наша Украина» утвердила список кандидатов на выборы-2006. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/138522>
2941. *Ъ-Калныш В.* Виктор Ющенко впал в демократию // Коммерсантъ Украина. – 2005. – 31 мая. – С. 1. – [**В. Б.** – четвертий в списку «Нашої України».]
2942. Ми йдемо! = We are marching! // Ми і Президент. – 2005. – № 1. – С. 15: фото: [Колонна страйкарів-студентів НаУКМА; **В. Б.** і Ю Луценко.]
2943. *Брюховецький В. С.*: «Майдан вивів лідерів» // Ми і Президент. – 2005. – № 1. – С. 35: фото. – [«...не лідери вивели Майдан. Навпаки, це Майдан вивів лідерів. Кожен з нас, потрапляючи на Майдан, перевершував самого себе, хоча кожен із нас індивідуально не міг би нічого зробити. Там було якесь незвичайне об'єднуюче начало, де кількість перейшла в якість. Майдан жив, кохав, ненавидів, сміявся. І в цьому його унікальність».]

2944. Леонид Клименко: «Успехи нашего университета – результат закономерного достижения поставленных целей» // Регион Юг. – 2005. – № 5. – С. 56–57. – [Про ідею створення комплексу університетів під егідою Києво-Могилянської академії, яка виникла у **В. Б.** у 1991 році.]
2945. Тарнашинська Л. Портрет з уяви Галшки Гулевичівни, або Ще один крок до матриархату? // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Трав. – С. 3. – [Про спільний проект НаУКМА та СФУЖО «Образ жінки – образ нації» на створення живописного портрету Галишки Гулевичівни, ініціатори якого – подружжя зі США Наталя та Іван Даниленки.] – (Див. також 1414.)
2946. Кочур Г. Про Миколу Зерова // Дзвін. – 2005. – Чис. 5–6. – С. 137–141. – Див. с. 137.
2947. Йовенко С. До в світі найсвятішої землі: З нагоди 100-річчя визначного культурного діяча, освітянина, письменника Дмитра Нитченка // Вітчизна. – 2005. – № 5/6. – С. 152–160. – [Про вручення **В. Б.** срібної медалі Петра Могили Д. Нитченку. – С. 153.]
2948. Павелчак В. Києво-Могилянська академія будує бібліотеку // Універсум. – 2005. – № 5–6. – С. 27–28: фото: Богдан Ватраль вручає чек В'ячеславу Брюховецькому. – [**В. Б.** про нове приміщення наукової бібліотеки НаУКМА та її меценатів.]
2949. В'ячеслав Брюховецький: «Маючи таку молодь – я спокійний за нашу державу» / Розмову вів В. Павелчак // Універсум. – 2005. – № 5–6. – С. 22–26: фото: [Перша сторінка обкладинки: **В. Б.**]; Самі президенти: Б. Ватраль, президент «Самопоміч», І. Вислоцький, президент Києво-Могилянської Фундації в Америці, В. Брюховецький, президент НаУКМА. – (Див. також 2901, 3184, 3665/73.)
- 2950/@. Ющенко встретился с Соросом. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/122858> – 1 черв. 2005 р. – [Про Європейський дебатний форум, що проходив у НаУКМА і в якому брав участь і **В. Б.**, «которому в ходе форума был вручен орден от имени президента Польши Александра Квасневского».]
2951. Казмиренко Я. Как «цацки» превратит в награды // Газета по-киевски. – 2005. – 1 июня. – С. 6. – [**В. Б.** – голова комісії державних нагород та геральдики.]
2952. В'ячеслав Брюховецький: «Раньше решения принимал либо Кучма, либо глава его канцелярии» // Газета по-киевски. – 2005. – 1 июня. – С. 6. – [**В. Б.** – голова комісії державних нагород та геральдики.]
2953. Токарев Ю. Відзначені та «Сірі», як я напоровся на те, за що боровся // Молодь України. – 2005. – 2 черв. – С. 3. – [Комісію державних нагород та геральдики очолив **В. Б.**]
2954. Волошка Л. Сорос без майонезу // Україна молода. – 2005. – 3 черв. – С. 1, 5. – Високий гість. – [Згадка про участь **В. Б.** у Європейському дебатному форумі за участю Б. Тарасюка, І. Боуга, Дж. Сороса.]
2955. Иваненко О. Глина для лепки специалиста // Корреспондент. – 2005. – № 21, 4 июня. – С. 31–32: фото: Современный взгляд: Вячеслав Брюховецкий, президент НаУКМА, убежден, что современный выпускник

- вуза, должен быть готовым даже сменить специальность, если того потребует рынок.
2956. Чей диплом лучше / Фото *Н. Кравчук* // Корреспондент. – 2005. – № 21, 4 июня. – С. 30–32. – Вузы глазами работодателей. – [**В. Б.** коментує рейтинг вузів, складений аналітичною службою рекрутингового агентства *Addforce*.]
2957. *Сошанський В.* Бізнес об'єднується, щоб підтримати соціально важливі проекти // Україна BUSINESS. – 2005. – № 24, 13–20 черв. – С. 5: фото. – [Про відкриття нового студент. інтернет-центру. Про **В. Б.** як одного з ініціаторів проекту «Студентський інтернет-центр» у НаУКМА.] – Нові технології – в освіту!
2958. *Лиховій Д.* Картина, яку малюємо МИ // Україна молода. – 2005. – 8 черв. – С. 5. – [Художник *Володимир Заєць* за допомогою екс-Майдану вивершує на полотні Помаранчеву революцію для Книги рекордів України в номінації «Картина, яку малювало найбільше людей». Свої мазки на ній поставили і різні відомі люди – «ось малюють помаранчевим студенти Києво-Могилянки; ось – старається, ставши навколішки, їхній ректор Брюховецький».]
2959. *Петрів В.* Абитурієнти, тести та... демократія // День. – 2005. – 11 черв. – С. 8. – [«Коли президент “Києво-Могилянської академії” В'ячеслав Брюховецький був гостем “Дня”, він висловив думку, що тестування – це якраз той механізм, який здатний забезпечити чесний вступ (а Могилянка була першим українським ВНЗ, що запровадив тестування). В той же час, зізнався президент НаУКМА, на пропозицію запровадити цей механізм в інших ВНЗ деякі колеги-ректори говорили йому в кулуарах: “що ми скажемо людям, що скажемо у відповідь на телефонні дзвінки, які будуть?”...»]
- 2959/рус. *Петрив В.* Абитуриенты, тесты и... демократия // День. – 2005. – 11 июня. – С. 8.
2960. Новий формат блоку Ющенка // Робіт. газ. – 2005. – 12 черв. – С. 1. – Розпочалися партійні жнива. – [**В. Б.** у складі першої п'ятірки.]
2961. *Ковтун Т.* Неофіти біля підніжжя міні-Давоса: Українська еліта пропонує покінчити з «економікою незнання» // Україна молода. – 2005. – 16 черв. – С. 8. – [Група знаних в країні людей (серед яких і **В. Б.**) оголосила про своє прагнення створити неурядову неприбуткову громадську організацію «Рада конкурентоспроможності України».]
2962. В'ячеслав Брюховецький: «Академічні мантиї – не для прикриття осіб сумнівної репутації» / Бесіду з президентом НаУКМА *В. Брюховецьким* веде *О. Скорина* // Столиця. – 2005. – 17–23 черв. – С. 21: фото: [**В. Б.**]
2963. *Клименко В.* Могилянка йде! НаУКМА презентувала фотоальбом про свою участь у помаранчевій революції // Україна молода. – 2005. – 25 черв. – С. 2. – [Про виступ **В. Б.** на презентації фотоальбому-хроніки «Ми йдемо!»]
2964. *Степовой В.* А хорошо, что Ющ не приехал: История о том, как оранжевые Президента ждали-ждали, да не дождались / Фото *А. Еловикова* // Газета по-киевски. – 2005. – 25 июня. – С. 3: фото: Ректор-неформал В'ячеслав Брюховецький. – [Про участь **В. Б.** у презентації фотоальбому-хроніки «Ми йдемо!» в НаУКМА.]

2965. *Hoshowsky, C.* Rochesterians welcome president of National University of Kyiv-Mohyla Academy // *The Ukr. Weekly*. – 2005. – # 26, June 26. – P. 12: photos: Dr. Nataliya Shulga presents a \$ 10,000 donation to the president of the National University of Kyiv-Mohyla Academy on behalf of the Rochester community; Prof. Viacheslav Brioukhovetsky speaks with sponsors of the community benefit banquet held at the Hyatt Regency Rochester.
2966. *Рудич Ф.* Геополітичний вимір президентських виборів 2004 року // *Політичний менеджмент*. – 2005. – № 5. – С. 3–15. – Див. с. 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politic.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=44&c=894>
2967. З нагоди 10-ї річниці журналу // *Кіно-Театр*. – 2005. – № 3. – С. 60–61: фото: В. Брюховецький і Л. Брюховецька.
2968. *Астаф'єв О.* Символіка природи в поезії Ліни Костенко // *Слово і час*. – 2005. – № 6. – С. 52–56. – Див. с. 53.
2969. *Артеменко О.* Вік живи – вік учись. Або про терміни і про суть / Розмова з віце-президентом НаУКМА із навчально-наукових студій *В. Моренцем* // *Дзеркало тижня*. – 2005. – № 24, 25 черв. – 1 лип. – С. 17. – [В. Моренець: «Ще наприкінці 90-х президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький «прорахував», завбачив демографічну тенденцію, згідно з якою уже 2006 року кількість місць держзамовлення перевищуватиме фізичну кількість випускників шкіл. Це означає, що вузи, які існують з контрактних грошей, невдовзі поваляться – не потрібно буде людям платити гроші, бо вузи самі змагатимуться за «живого студента»».]
- 2969/рус. *Артеменко О.* Век живи – век учись. Или о терминах и о сути // *Зеркало недели*. – 2005. – № 24, 25 июня. – 1 июля. – С. 17.
2970. Президент Киево-Могилянской академии награждён польським офицерским крестом // <http://www.kmv.gov.ua/ru/news.asp?IdType=1&Id=43510> – 2 лип. 2005 р.
2971. *Вакарчук І.* Катарсис потребує і моральних зусиль // *Високий замок*. – 2005. – 6 лип. – С. 4. – *Неспокійні роздуми*. – [НаУКМА першим перейняв досвід ЛНУ із вступним тестуванням.]
2972. *Смук О.* «Могилянка» – новий міф // *Укр. газ.* – 2005. – № 25, 6–12 лип. – С. 19.

Rumor publicus:

3193. *Гаврилюк Т.* Манія міфа // *Літ. Україна*, 2006, 2 лют.

2973. *Вакарчук І.* Вступні іспити – поза стінами університетів // *Дзеркало тижня*. – 2005. – № 26, 9–15 лип. – С. 13. – *Знання – сила*. – [Ректор Львівського національного університету ім. І. Франка І. Вакарчук зазначає, що НаУКМА першим перейняв їхній досвід із вступним тестуванням, а **В. Б.** особисто приїздив до Львова для ознайомлення з тестуванням.]
- 2973/рус. *Вакарчук И.* Вступительные экзамены – за стенами университетов // *Зеркало недели*. – 2005. – № 26, 9–15 июля. – С. 13.
2974. *Безп'ятчук Ж.* Дорогу здолає той, хто йде // *Дзеркало тижня*. – 2005. – № 26, 9–15 лип. – С. 23. – [Про презентацію в НаУКМА видання «Ми йдемо!».]

- «“Не лідери вивели людей на Майдан, а люди вивели лідерів на Майдан”, – такими словами розпочав захід президент Києво-Могилянської академії В’ячеслав Брюховецький».]
- 2974/рус. Безп’ятчук Ж. Дорогу осилит идущий // Зеркало недели. – 2005. – № 26, 9–15 июля. – С. 23.
2975. Культурологія стає дедалі популярнішою серед абітурієнтів НаУКМА. – file://C:\Documents and Setting\Pressa\Desktop\UNIAN.htm – 11 лип. 2005 р. – [Аналіз **В. Б.** вступної кампанії до НаУКМА у 2005 р., перерозподіл кількості абітурієнтів на користь ще недавно мало престижних спеціальностей. «Як стверджує президент Києво-Могилянської академії В’ячеслав Брюховецький, таке явище свідчить про перенасичення ринку праці правниками, економістами, фінансистами на фоні зростання духовного потенціалу нації. За його словами, цього року спостерігався також найвищий за всю історію НаУКМА конкурс на спеціальність “Українська мова та література”. “Я передбачаю, що через кілька років збільшиться конкурс на природничі науки”, – заявив В. Брюховецький».]
2976. Соловйов В. У Києво-Могилянській академії – поповнення / Фото автора // Освіта України. – 2005. – № 53–54, 19 лип. – С. 5: фото: В’ячеслава Брюховецького, президента НаУКМА, Володимира Панченка, віце-президента з навчальної частини, Михайла Брика, першого віце-президента, також турбує хід вступних випробувань.
- 2977/ф. Studieren an Dnepr und Newa: Universitäten in der Ukraine und Russland: [Videofilm, 29’ 21’'] / Ein Film von Friederike Kühn. – Berlin: Campus Europa, 2005.
2978. Добко Т. Академічне богослов’я в Україні: А віз і нині там... // Патріярхат. – 2005. – Ч. 4, лип.–серп. – С. 7–9. – [Про допомогу **В. Б.** у визнанні богословської освіти в Україні.]
- 2979*. Абитуриенты потянулись к духовности // Грани плюс. – 2005. – 11 лип. – [Про тенденції вступ. кампанії 2005 р. до НаУКМА. Коментарі **В. Б.** щодо зростання конкурсу на спеціальності «культурологія» і «українська мова та література» і прогноз значного збільшення конкурсу за кілька років на природничі науки.]
2980. До приймальної комісії НаУКМА було подано заяв на тисячу... // <http://day.kmv.gov.ua/news.asp?IdType=1&Id=46569> – 16 лип. 2005 р. – [Тенденції вступ. кампанії 2005 р. до НаУКМА.]
- 2981/@. Засновано Польсько-Українську Фундацію Співпраці – ПАУСІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pauci.org/ua/inaction/?news_action=details&news_id=366 – 18 лип. 2005 р. – [**В. Б.** – один із засновників Польсько-Української Фундації Співпраці.]
2982. Вуйко Б. Повестка от премьера // Эксперт Украина. – 2005. – № 27, 18–24 июля. – С. 40–43. – [«Заявление президента Народного союза, где осуждались действия как Рады, так и правительства, по данным того же источника, принималось в отсутствие министров-нашеукраинцев. Подписали его Беспалый, Брюховецкий, Васюник, Жебровский, Катеринчук, Ключковский, Мартыненко, Одайник, Порошенко, Тополов, Третьяков и Пётр Ющенко». – С. 42.]
- 2983/н. Вид. рец на кн.: Ільницький М. У фокусі відзеркалень: Статті. Портрети. Спогади / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л.: ЛНУ, 2005. – 549 с. – Див. також с. 115. – [**В. Б.** – автор видавничої рецензії.]

2984. Тихолоз Б. Насолода досягнення (на берегах літературно-критичної одисеї Миколи Ільницького) // *Ільницький М. У фокусі віддзеркалень: Статті. Портрети. Спогади.* – Л.: Вид-во ЛНУ, 2005. – С. 3–40.
2985. Могилянка – барометр популярності спеціальностей // *Україна BUSINESS.* – 2005. – № 29, 18–25 лип. – С. 5. – [Обґрунтування **В. Б.** зростання конкурсу на спеціальність «культурологія», «українська мова і література», його прогнози на майбутнє щодо зміни пріоритетів.]
2986. Використовуючи досвід сусідів // *Уряд. кур'єр.* – 2005. – 22 лип. – С. 5. – [Створена нов. орг., що стане правонаступником Пол.-Амер.-Укр. Ініціативи про Співпрацю (ПАУСІ). **В. Б.** – один із засновників.]
2987. Євроінтеграційний курс України: організаційні новації // *Наука сьогодні.* – 2005. – № 29, лип. – С. 11. – [**В. Б.** – співініціатор заснування організації зі сприяння євроінтеграційному курсу України.]
2988. 10 років журналу «Кіно-Театр». Дякуємо за вітання... // *Кіно-Театр.* – 2005. – № 4. – С. 62–63, [65]: фото: В'ячеслав Брюховецький.
- 2989/а. Онлайн-конференція с главным редактором еженедельника «Зеркало недели» Владимиром Мостовым. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://for-ua.com/online/19/> – 2 серп. 2005 р.
- 2990/а. Як ви оцінюєте півроку роботи уряду Тимошенко? / Опитував Д. Синяк // *Високий замок.* – 2005. – 9 серп. – С. 2. – Опитування «ВЗ». – [**В. Б.**: «Про це варто би говорити кілька годин, та ще й за “круглим столом”. А моя особиста оцінка роботи уряду Тимошенко є дуже суперечливою. Багато хронічних для минулого уряду хвороб вдалося подолати. Хто б що не казав, але зроблено чимало. Проте вивести країну на шлях стрімкого розвитку заважає те, що склад уряду є неоднорідним і кожен тягне ковдру на себе. Це дуже гальмує роботу».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brama.com/survey/messages/49807.html>
2991. ТОП-100. Самые влиятельные люди Украины // *Корреспондент.* – 2005. – № 32, 19 авг. – С. 4, 50–51: фото: Вузовский гуру. – [**В. Б.** на 43 позиції рейтингу. Коментар журналу: «Могилянка первой среди отечественных вузов присоединилась к оранжевой революции, объявив 22 ноября 2004 года политическую забастовку в знак протеста против фальсификации президентских выборов. Тогда её президент Вячеслав Брюховецкий вместе с преподавателями и студентами вышел на столичный майдан Незалежности. Таким образом, Киево-Могилянская академия подтвердила свой имидж кузницы национальной элиты – политически сознательных и ответственных граждан. Именно эту цель ставил Брюховецкий, когда, отказавшись от карьеры политика, вместе с коллегами-энтузиастами в 1991-м году начал возрождение древнейшего университета Восточной Европы. Второе место в рейтинге популярности вузов София Киевская-2005 и третье в июньском рейтинге университетов *Корреспондента*, составленном по результатам опроса 75 крупнейших работодателей – дополнительное свидетельство того, что Могилянка – одно из самых уважаемых учебных заведений. В значительной степени благодаря Брюховецкому, этот вуз – первый в Украине по образовательным нововведениям и ориентации на стандарты европейского образования. Опять же заслуга президента академии в том, что она имеет репутацию едва ли не единственного в стране некоррупцированного университета. Но статья студентом Могилянки нелегко: в этом году конкурс на самые популярные специальности составил 14–14,9 человек на место».] – (*Див. також 2590, 2604, 3408, 3411, 3433, 3695, 3963.*)

Rumor publicus:

2993. *Стріха М.* Рейтинг як діагноз // Самостійна Україна. – 2005, ч. 33–34, 26 серп. – 1 верес.;
2994. *Стріха М.* Рейтинг як діагноз // Львів. газ., 2005, 29 серп.;
3016. 100 найвпливовіших людей України // Культура і життя, 2005, 7 верес.
2992. *Рабосюк В.* Літня школа україністики // Свобода (США). – 2005. – 19 серп. – С. 11. – [Про зустріч **В. Б.** з українською громадою у Пармі, штат Огайо 26 квіт. 2005 р.]
2993. *Стріха М.* Рейтинг як діагноз // Самостійна Україна. – 2005. – Ч. 33–34. – 26 серп. – 1 верес. – С. 12: фото. – [Серед ста найвпливовіших людей України **В. Б.** – 43 позиція.]
2994. *Стріха М.* Рейтинг як діагноз // Львів. газ. – 2005. – 29 серп. – С. 4.
2995. *Шинкаренко І., Гасанова І.* Наш Болонський процес // Експерт Україна. – 2005. – № 32, 29 авг. – 4 сент. – С. 14–24. – [**В. Б.** про ефективні шляхи впровадження тестування: «Я считаю, что идея тестирования сегодня педалируется без понимания цели. Во-первых, внедрять её надо не за один год, а постепенно. И надо определиться, для чего это тестирование необходимо. Если только для борьбы с коррупцией – то этого недостаточно. Тесты надо использовать как поиск оптимальных путей оценки способностей молодого человека. Каждый университет старается выявить того абитуриента, который необходим конкретно ему. И в этом случае унифицированный подход уже невозможен» – С. 21.]
2996. Учитесь учиться // Експерт Україна. – 2005. – № 32, 29 авг. – 4 сент. – С. 24. – [Коментар **В. Б.** до статті І. Шинкаренко, І. Гасанової «Наш Болонський процес».]
2997. *Лиховій Д.* Чому я не хочу бути заслуженим і навіть девальвуються державні звання та нагороди // Україна молода. – 2005. – 30 серп. – С. 5. – [Про **В. Б.**, який очолює Комісію державних нагород і геральдики при Президентові України.]
2998. Майдан за стеклом: Оранжевое солнце, оранжевое небо, оранжевый музей // Киев. вед. – 2005. – 30 авг. – С. 4. – Есть у революции начало. – [«Деятельный участник оранжевых событий, президент Национального университета “Киево-Могилянская академия” Брюховецкий как-то упоминал об этом с особой кабинетной мудростью, этак флегматично и дуалистично: “Он может называться и Музеем оранжевой революции, и Музеем оранжевой эволюции (ведь я не считаю, что это революция)...” (zerkalo-nedeli.com)».]
- 2999/①. Вчіться вчитися // Рівне вечірнє. – 2005. – 30 серп. – С. 6. – [Коментар **В. Б.** до статті І. Гасанової «Як побудувати трикутник». **В. Б.** про розвиток вищої освіти в Україні: «Якщо говорити дійсно про університети за змістом програм, а не за зовнішньою атрибутикою, то один із ключових моментів університетської освіти – автономія. Класичний університет – це окрема держава в державі (а може, і не в одній). Тільки тоді він може розвивати й удосконалювати знання, запропоновані студентам».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rivnepost.rovno.ua/showarticle.php?art=011422&highlight=%E1F0%FE&F5%EE%E2%E5%F6%FC%EA%E8%E9>

3000. Морозюк Ю. Час плинний, а Києво-Могилянська академія вічна... // Освіта. – 2005. – № 35, 24–31 серп. – С. 12. – Листи щиросердя. – [Про звернення В. Б. до першокурсників на урочистій посвяті у студенти НаУКМА.]
- 3001/@. Денисенко М. Реформа вищої освіти: «процес пішов?». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/indepth/story/2005/08/050831_higher_education_after_revolution.shtml – 31 серп. 2005 р. – [Про позицію В. Б. щодо незалежного тестування: «Але В'ячеслав Брюховецький – опонент підходу в дусі “дайош план”, який Міносвіти намагається застосувати і щодо ще одного нововведення – зовнішнього тестування, яке, як розуміє ректор Могилянки, передбачає випускні іспити в середніх школах, які б одночасно слугували б прохідними до певних ВУЗів, у відповідності до їхнього рейтингу. Ця система подібна до британської і унеможливорює хабарництво в процесі вступних іспитів. “Цю ідею висунув президент України – каже Брюховецький. – Я вважаю, що він помилився. І завдання Міністерства – сказати президенту, не побоятися сказати це. Це треба готувати кілька років. Парадокс: я – людина, яка першою впровадила тестову систему при вступі, я виступаю чи не єдиним противником негайного його впровадження. Бо я переконаний, що це буде провал”».]
3002. Зерна, які посіяв Джим // День і вічність Джеймса Мейса / За заг. ред. Л. Івишиної. – К.: Укр. прес-група, 2005. – С. 356–358.

3002/т. • ЗЕРНА, ЯКІ ПОСІЯВ ДЖИМ: текст

Із Джеймсом Мейсом я познайомився у США. Це був 1989 рік. Я саме працював у Ратгерському університеті, товаришуючи там із професором Іваном Фізером.

Якось, будучи у професора в гостях, на ґанку його будинку зустрів чоловіка типово індіанської зовнішності. Він стояв собі і палив... Я приєднався і спробував завести розмову, щось на зразок: «...якщо ви тут палите, то, очевидно, також у гостях у Фізерів...». Розмова не зовсім клеїлася. Ми трохи помовчали. І потім, пригадую, він ламаною українською запитав: «Ну як справи?» – «Ви що, розмовляєте українською?» – здивувався я. – «Трохи», – відповів Джеймс зі своїм неповторним акцентом...

Потім ми ще кілька разів зустрічалися в Америці. І вже 1991 року я сказав йому: «Джеймсе, ти знаєш, у мене є ідея відродити Києво-Могилянську академію». Мейс поглянув на мене дещо іронічно, але все ж зацікавлено: «Окей! А я хотів би там працювати». – «Які проблеми? Приїжджай!» – одразу й запросив його, думаючи, що це пусті балачки. Яким було моє здивування, коли у травні 1992 року Джеймс Мейс прийшов до нас у академію: «Я ж казав, що хочу з вами працювати»... Перший рік він працював членом приймальної комісії – приймав і перевіряв тести з англійської мови. Мабуть, тільки зараз я по-справжньому ціную його тодішню допомогу. Це було важливо – перші абітурієнти бачили, що в приймальній комісії є «справжній» американець. Він був настільки «іншим»: своїми одягом, стилем поведінки, мовою, що це відразу впадало у вічі.

Взагалі ті наші перші з Джимом зустрічі залишили у мене глибокі, теплі, приємні спогади. У ньому було щось таке первинне, що проступає тільки у людей, які є аборигенами своєї землі. У нього, на відміну від більшості знайомих мені американців, було природне відчуття Америки.

І, думаю, що навіть підсвідомо українська трагедія Голодомору була йому дуже близькою, бо він десь на генетичному рівні розумів, що колись те саме, може, хіба

в інший спосіб, зробили і з його народом. Спроба винищення українців як нації була зрозуміла йому не тільки теоретично, він душею відчував цю трагедію. Мабуть, саме тому він взявся вивчати тему українського геноциду, будучи ще зовсім молодим науковцем. А згодом ця тема стала справою його життя. Він завжди про це говорив. Багато людей за кордоном знало про нашу трагедію, але тільки Джим мав відкрите серце настільки, що зумів почути, як він говорив, плач наших мертвих, вловити ті духовні благальні та скорбні хвилі, що виходили від мільйонів наших ні в чому не винних жертв. Це треба було мати справді відкриту душу як відкриту рану... І у Джеймса вона була.

Коли Джеймс приїхав в Україну вдруге, він знову прийшов до нас і сказав, що дуже хотів би викладати. Я йому запропонував англійську мову, але він відмовився, пояснивши, що хотів би працювати на кафедрі політології. Так ми отримали Мейса-професора.

Він був надзвичайно контактний зі студентами та колегами, любив їх, захоплювався ними, і вони відповідали йому взаємністю. Довго академією ходили легенди про те, як Мейс потрапив на українське сільське весілля (його туди возили наші співробітники) і як йому сподобались українські дівчата, і як українські хлопці ледь його за це не побили... Але то були добрі, теплі кпини.

Ніколи не забуду, як на похороні Мейса двоє молодих людей стали перед його труною на коліна – тільки дійсно дуже близьку людину можна так проводити. Багато хто дивувався, чому в останню путь Джеймса Мейса проводжала Україна, а не Америка. Але Джеймс був настільки українцем, що поховати його не в Україні було б просто нелогічно. Це було б трагедією для його вічного духу. Мені здається, що в Україні йому було легше дихати, адже тут він жив на землі автохтонів. Бо хоч би як намагалися українців виселити зі своєї Батьківщини, однак вони були і залишаються на цих землях.

Пригадую, на похороні хтось сказав, що, на жаль, Джеймс Мейс так і не побачив України, про яку мріяв... Побачив! Він щодня спілкувався з молодими людьми – майбутнім цієї країни. Про це свідчить він сам у своїй проникливій у майбутнє української нації статті *INVESTING IN THE FUTURE*¹. Джеймс мені не раз казав, що він завжди щасливий, коли заходить до аудиторії і бачить очі цілковито нових людей – це давало йому віру в те, що Україна постане саме такою, якою вона йому мріялася.

Джеймс Мейс мав багато планів на майбутнє. Коли людина йде в такому ранньому віці з життя, – а для дослідника це ще зовсім не вік, – по ній залишається багато «незробленого». Я знаю, що він дуже любив свою роботу у газеті «День». Пригадую, ділився своїми переживаннями стосовно англійського дайджесту «*The Day*»: «Ти знаєш, його повинен читати увесь світ, і англійська мова мусить бути там на рівні».

Те, що професора Мейса немає більше з нами, ми відчули дуже гостро. Він був глибою. І хоч би скільки намагалися заповнити прогалину в тих курсах, які Джеймс викладав, ми дедалі ясніше бачимо, наскільки вони були неповторні. Я дуже шкодую, що ми не записували його лекції на відео – це була б неоціненна знахідка для студентів наступних поколінь. Так, як він це робив: цілковито занурювався у свої дослідження, розповідав про них іншим, – з такою органічністю, безпосередністю і повною відданістю ідеям... такого вже ніхто не зробить. Це ознака справжнього і неповторного фахівця. Мабуть, тому Джеймсові вдалося дуже зацікавити своїх студентів тим, чим він займався сам. Зараз ми видали вже дві книжки спогадів свідків Голодомору, що їх зібрали студенти. Це відбулося вже без Джеймса, але великою мірою завдяки йому. Ініціатива виходила від нього та від професора Юрія Мицика. Ті, кому Джеймс заклав у душу своє бачення і відчуття трагедії Голодомору, пішли збирати спогади, щоб зберегти цю нитку, яка пов'яже нас із минулим. Адже пройде ще десять років, і не лишиться вже жодного живого свідка трагедії...

¹ Див. 1935/н.

Тема українського Голодомору не є закритою зараз, як це було тоді, коли Джеймс починав над нею працювати. Але й сьогодні насправді не робиться ніяких зусиль для того, щоб розкрити глибину цієї катастрофи і донести її суть до розуміння кожної дитини. Знати про трагедію свого народу не для того, щоби бути печальним, а для того, щоб такого не повторилося. Не тільки в Україні, – ніде. Тут ще дуже багато треба зробити, і ті зерна, які посіяв Джим, проростають – з'являються молоді люди, які про це будуть говорити вже по-іншому, не лише з трибун та кафедр на конференціях, сперечаючись у вузькому колі істориків. Я думаю, у цьому ми маємо рівнятися на євреїв, які говорять про свій Голокост відкрито і голосно. Тому що це – рівнозначні речі. І, сподіваюся, українська нація таки дійде до того, щоб усі знали і всі пам'ятали про її трагедію.

Rumor publicus:

3007. *Тисячна Н.* Італійці про Голодомор в Україні // День, 2005, 6 верес.;
 3009. *Тисячна Н.* Інтелектуальна Європа про український геноцид // День, 2005, 7 верес.;
 3014. Про рани й «ліки» // День, 2005, 23 верес;
 3015. *Безп'ятчук Ж.* Італійське визнання української трагедії // Академ. панорама, 2005, верес. – С. 6.

- 3003/engl. Grains sown by Jim // Day and eternity of James Mace / Under the general editorship of *L. Ivshyna*. – К.: Ukrainian press group, 2005. – (The Day's library). – P. 304–306.
3004. Слово до могилянців // Календар-довідник: 2005–2006 навчальний рік / НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – С. 5–7. – С. 5: фото. – С. 171: Виставка «Загублене – забуте» студентської художньої студії «Антресоль»; С. 173: Голова Верховної Ради В. Литвин качає мед, 31 серпня 2004 р.; С. 194: Виставка лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка Івана Марчука в Галереї мистецтв НаУКМА; С. 199: Перший благодійний банкет випускників НаУКМА, лютий 2005 р. – (Див. також **3665/61.**)
3005. Час плинний, Києво-Могилянська академія вічна...: Ендавмент НаУКМА [Буклет.]. – [Б. в., б. д.]. [2005.] – [С. 2, 6.]: фото: [В. Б.]; [В. Б. і В. Моренець на чолі колони страйкарів-студентів.].
3006. *Дзюба І.* Микола Хвильовий: «Азіятський ренесанс» і «психологічна Європа». – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 47 с. – С. 5: фото: [І. Дзюба, В. Б., М. Брик.]; 3 с. обкл.: [І. Дзюба і В. Б.]
3007. *Тисячна Н.* Італійці про Голодомор в Україні // День. – 2005. – 6 верес. – С. 2. – [Про презентацію книжки «Смерть землі. Голодомор в Україні 1932–1933 років» у НаУКМА 5 вересня 2005 р. та про видану напередодні книжку із серії Бібліотека газети «День» про Дж. Мейса.]
- 3007/рус. *Тысячная Н.* Итальянцы о Голодоморе в Украине // День. – 2005. – 6 сент. – С. 2.
- 3008/@. *Білоус О.* Італійський інститут досліджень суспільної і релігійної історії видав книгу досліджень голодомору в Україні 1932–1933 років. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://golodomor.ukrinform.com/article.php?a=0128> – 6 верес. 2005 р.

3009. *Тисячна Н.* «Інтелектуальна Європа про український геноцид»: В Італії та в Україні вийшли друком книжки про трагедію Голодомору / Фото *Б. Корпусенка* // *День*. – 7 верес. – 2005. – С. 4. – [«5 вересня у приміщенні культурно-мистецького центру Києво-Могилянської академії відбулася презентація книжки “Смерть землі. Голодомор в Україні 1932–1933 років” за редакцією відомих італійських істориків Габріеле Де Розі та Франческі Ломастро. [...] На київську ж презентацію приїхали майже всі організатори й доповідачі з Італії: генеральний секретар Інституту досліджень суспільної та релігійної історії Віченци Джорджо Кракко, спеціаліст із радянської історії Фондації Unidea Франческа Горі, професор Неаполітанського університету Андреа Граціозі, науковий співробітник Інституту досліджень суспільної та релігійної історії Франческа Ломастро, а також був присутнім Надзвичайний та Повноважний посол Італії в Україні Фабіо Фаббрі та директор Італійського інституту культури в Україні Нікола Франко Баллоні. Українську сторону представляли учасники конференції у Віченці: історики Юрій Шаповал та Станіслав Кульчицький, радник голови Верховної Ради України з міжнародних питань Юрій Щербак, а також президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький і професор університету Юрій Мицик та інші. [...] Якраз напередодні цієї презентації вийшла друком двома мовами – українською та англійською – книжка “День і вічність Джеймса Мейса” з серії “Бібліотека газети “День”. До неї ввійшли матеріали Мейса та спогади про нього. Серед авторів – Катерина Ющенко, В'ячеслав Брюховецький, Станіслав Кульчицький, Юрій Шаповал».]
- 3009/рус. *Тысячная Н.* «Интеллектуальная Европа об украинском геноциде»: В Италии и в Украине вышли в печать книги о трагедии Голодомора // *День*. – 7 сент. – 2005. – С. 4.
- 3009/engl. *Tysiachna, N.* «Intellectual Europe on the Ukrainian Genocide»: Books devoted to the tragedy of the manmade famine published in Italy and Ukraine // *The Day: Weekly Digest*. – 2005. – # 27, Sept., 13. – P. 1, 4.
3010. *Бондаренко С.* Заграница о нашем голодоморе // *Київ. вед.* – 2005. – 8 сент. – С. 2. – Память.
3011. Наш голодомор досліджують італійці // *Нар. Армія*. – 2005. – 9 верес. – С. 8. – [«...Інститут досліджень суспільної і релігійної історії (м. Віченца, Італія) видав книгу “Смерть землі. Голодомор в Україні 1932–1933 років”, в основу якої покладено матеріали Міжнародної конференції про голодомор, що проходила в інституті в 2003 році... Те, що в Італії досліджується голодомор в Україні, підкреслив президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький, є свідченням визнання провини в світі, що у 1933-му, коли відбувалася трагедія, “світ навіть не здригнувся” аби привернути належну увагу українській трагедії».]
3012. *Вознюк П.* Повернення правди про «Великий голод» в Україні як попередження і пересторога для світової спільноти // *Дзеркало тижня*. – 2005. – № 36, 17–23 верес. – С. 19. – [Про презентацію кн. «*La morte della terra: la grande “carestia” in Ucraina nel 1932–33*» за ред. відомих італ. істориків Габріеле Де Розі та Франческі Ломастро (Рима, 2004) = «Смерть землі. Голодомор в Україні 1932–1933 років», яка відбулась в Культур.-мист. центрі НаУКМА 5 верес. 2005 р. Про участь у цьому заході академічних істориків, дослідників радянської тоталітарної доби з України та Італії,

- а також багатьох представників науки, культури та мас-медіа. У своєму виступі В. Б. наголосив, що «саме зараз, коли наша держава наполегливо шукає своє місце в Європі, дуже важливо усвідомити значення наших національних тріумфів та драм у загальноєвропейському і планетарному контексті. Важливо бути почутими і зрозумілими якомога більшим числом інших народів».]*
- 3012/рус. Вознюк П. Возвращение правды о «Великом голоде» в Украине. Как предупреждение и предостережение для мирового сообщества // Зеркало недели. – 2005. – № 36, 17–23 сент. – С. 19.
3013. Безп'ятчук Ж. Італійські вчені про голодомор в Україні // Освіта України. – 2005. – 23 верес. – С. 4. – [Про презентацію кн. «*La morte della terra: la grande "carestia" in Ucraina nel 1932–33*», участь та виступ В. Б.]
3014. Тисячна Н. Про рани й «ліки»: Львівська інтелігенція запропонувала висунути «Бібліотеку “Дня”» на здобуття премії ім. І. Франка // День. – 2005. – 23 верес. – С. 10–11. – Див. с. 10.
- 3014/рус. Тысячная Н. О ранах и «лекарствах» // День. – 2005. – 23 сент. – С. 10–11.
- 3014/engl. Tysiachna, N. About «wounds» and «cures» // The Day: Weekly Digest. – 2005. – Sept. 27. – <http://www/day.kiev.ua/149187/>
3015. Безп'ятчук Ж. Італійське визнання української трагедії: Італійські вчені вводять Голодомор в Україні 1932–1933 років у загальноєвропейський історичний дискурс // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Верес. – С. 6. – Презентація. – [«Чи не парадоксально, що презентується книжка про голодомор, написана не українцями, а італійцями», такими словами відкрив презентацію президент «Києво-Могилянської академії» В. Брюховецький».]
3016. 100 найвпливовіших людей України. За рейтинговим дослідженням журналу «Корреспондент» // Культура і життя. – 2005. – 7 верес. – С. 1.
3017. Шовкун Л. «Бог не фраср. Він усе бачить...» // Україна молода. – 2005. – 10 верес. – С. 1, 4. – [В. Б. згадується у складі Президії Ради партії «Народний союз “Наша Україна”».]
- 3018/@. Письмо президента Национального Университета «Києво-Могилянська академія». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hollywood-school.com/1_3_2_bruhovetskiy_letter.html – 12 верес. 2005 р. – [Лист-привітання В. Б. Школі Голлівуду в Україні.]
- 3019/@. ПАУСІ в дії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rauci.org/ua/inaction/?news_action=details&news_id=369 – 14 верес. 2005 р. – [В. Б. – серед засновників фундації PAUCI.]
3020. Олійник В. Віталій Кличко: Сьогодні час професіоналів... // Освіта України. – 2005. – 13 верес. – С. 1, 2: фото: [В. Б., Л. Наконечна, В. Кличко, М. Степко.] – [На прес-конф. в НаУКМА 12 верес. 2005 р. проголошено про початок нового проекту «Обирай серцем». В. Б. про досвід співпраці НаУКМА з «САН Інтербрю Україна».]
3021. Науменко Р. Обираймо серцем // Уряд. кур'єр. – 2005. – 16 верес. – С. 6.

3022. Коваль К. Серцем обирай // Вечір. Київ. – 2005. – 17 верес. – С. 3: фото: [В. Б., Л. Наконечна, В. Кличко.] – [Про участь В. Б. у підписанні тристоронньої угоди про роботу над проектом «Обирай серцем».]
3023. Сельський В. «Обирай серцем» // Україна BUSINESS. – 2005. – № 38, 19–26 верес. – С. 3: фото: В. Брюховецький.
3024. Семенов А. Вибір серця Кличка // Укр. газ. – 2005. – 21–27 верес. – С. 18. – Національна гордість: чим живуть і кого збираються перемогти славетні боксери. – [Про початок спільного проекту; керівниками підписано меморандум про співпрацю з реалізації проекту «Обирай серцем» з «САН Інтербрю Україна». В. Б.: «...Інтерес до діяльності НаУКМА з боку бізнесу вказує на те, що справа підготовки та виховання нового покоління професіоналів стає спільною і пріоритетною в Україні».]
3025. Безп'ятчук Ж. Ревальвація престижу та професіоналізму // Слово Просвіти. – 2005. – Ч. 38, 21–29 верес. – С. 16: фото: [Л. Наконечна, В. Кличко, В. Б.] – [Про виступ В. Б. на прес-конференції за участю ініціаторів та учасників соціального проекту «Обирай серцем» – НаУКМА, Фонду братів Кличків та «САН Інтербрю Україна».]
3026. Безп'ятчук Ж. Ревальвація престижу та професіоналізму: Бізнес та освіта об'єднали свої зусилля в соціальному проекті «Обирай серцем» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Верес. – С. 4. – Проекти. – [Про проект «Обирай серцем» – НаУКМА, компанії «САН Інтербюро Україна» та фонду братів Кличків. «"Києво-Могилянська академія", за словами В. Брюховецького, не лише дбає про рівень та якість своїх освітніх послуг, для неї важливим є те, як складається професійний шлях її вихованців. "Треба підтримувати не лише те, що є заробітним. Тільки менеджерами, економістами та юристами Україна не відбудеться", – в цих словах В. Брюховецького, що пролунали на прес-конференції, відображено одну стабільну закономірність у розвитку посттоталітарного соціуму...»]
3027. Бажал А. Хто на історика, хто на хіміка?.. Брати Кличко допоможуть / Фото С. Россінського // Дзеркало тижня. – 2005. – № 37, 24–30 верес. – С. 14: фото: Генеральний директор компанії «САН Інтербрю Україна» Людмила Наконечна, Віталій Кличко і президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький після підписання меморандуму. – [Про проект компанії «САН Інтербрю Україна», фонду братів Кличків й НаУКМА та участь В. Б. у прес-конференції, присвяченій проекту.]
- 3027/рус. Бажал А. Кто на историка, кто на химика?.. Братья Кличко помогут // Зеркало недели. – 2005. – № 37, 24–30 сент. – С. 14.
3028. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Верес. – С. 12. – [В. Б. в програмі «Реформування галузі освіти» у Відкритій студії Першого національного, 21 верес.]
3029. Лев Х. Катерина Ющенко влаштувала прийняття з української культури // Свобода (США). – 2005. – 23 верес. – С. 8–9: фото: Президент НаУКМА Вячеслав Брюховецький і голова вітального комітету Уляна Мазуркевич. – С. 9.
3030. Хмельковський Л. Українська громада Нью-Йорку тепло вітала Президента України // Свобода (США). – 2005. – 23 верес. – С. 10–11: фото:

- Вячеслав Брюховецький, Святослава Качарай, Стефан Качарай, Президент УНСоюзу. – С. 10.
3031. Розробляється концепція розвитку наукової сфери // Уряд. кур'єр. – 2005. – 5 жовт. – С. 2. – [В. Б. – співголова робочої групи.]
3032. Стадільна Я. Вибирай серцем! Країна потребує інвестицій в освіту // Голос України. – 2005. – 7 жовт. – С. 14: фото: [В. Б., Л. Наконечна, В. Кличко].
- 3032/рус. Стадильная Я. Вибирай сердцем! Страна нуждается в инвестициях в образование // Голос Украины. – 2005. – 7 окт. – С. 14.
3033. Про робочу групу з розроблення концепції розвитку наукової сфери: Розпорядження Президента України від 3 жовтня 2005р. № 1183/2005-рп // Уряд. кур'єр. – 2005. – 12 жовт. – С. 13. – [В. Б. – співголова робочої групи.]
3034. На сайті НаУКМА: 12 жовтня – відкриття виставки «Графіка української мови» (Абетка) є презентацією нової української абетки Василя Яковича Чебаника // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Жовт. – С. 9.
3035. Мицик Ю. А. Міжнародна наукова конференція «Ad fontes / До джерел» (Києво-Могилянській академії – 390) // Укр. іст. журн. – 2006. – № 3. – С. 236–238. – [В. Б. виступив із привітанням до учасників конференції на пленарному засіданні 12 жовтня 2005 р.]
3036. Іванова Г. Академія національної еліти // Демократ. Україна. – 2005. – 14 жовт. – С. 10. – [Про відродження Могилянки на чолі з В. Б. Думка В. Б. про рейтинги вузів.]
3037. Сюдюков І. Золотий міст української культури: Національний університет «Києво-Могилянська академія» відзначає «день народження» // День. – 2005. – 15 жовт. – С. 1, 2. – Дата. – [«Гор Пасічник, ректор Національного університету “Острозька академія”: – Києво-Могилянська академія особисто для мене є взірцем вищого навчального закладу не тільки для України сучасної, а й для майбутньої. Я говорю це абсолютно щиро, тому що, відновлюючи Острозьку академію, постійно звіряю шлях розвитку Могилянки і свої дії з діями президента НаУКМА В'ячеслава Брюховецького. З чим це пов'язано? Справа в тім, що свого часу в XVI–XVII століттях біля витоків Києво-Могилянської академії стояли випускники Острозької академії. А потім історія повторилася, але навпаки. Біля витоків сучасної Острозької академії стояла Києво-Могилянська академія і безпосередньо її президент В. Брюховецький. Саме він із Миколою Жулинським умовили мене стати ректором Острозької академії». – С. 2.]
- 3037/рус. Сюдюков И. Золотой мост украинской культуры // День. – 2005. – 15 окт. – С. 1, 2.
3038. Центр вільнодумства / Інтерв'ю з В. Брюховецьким провів О. Рожан // Дзеркало тижня. – 2005. – № 40, 15–21 жовт. – С. 16: фото: Вячеслав Брюховецький та великий друг академії Омелян Антонович серед студентів. – (Див. також 3059.)
- 3038/рус. Центр вольнодумства // Зеркало недели. – 2005. – № 40, 15–21 окт. – С. 16.
3039. Ювілей: Могилянці – 390 / Фото М. Марківа // Україна молода. – 2005. – 18 жовт. – С. 2: фото: Ректор Могилянки В'ячеслав Брюховецький та дружина Президента Катерина Ющенко на святкових урочистостях.

3040. Бондаренко С. Могилянке – 390 лет // Киев. вед. – 2005. – 17 окт. – С. 2. – Юбилей. – [В. Б. про стратегічне завдання НаУКМА – ввійти в п'ятдесятку кращих університетів світу.]
3041. Vivat, Academia! // Україна BUSINESS. – 2005. – № 41, 17–24 жовт. – С. 1: фото: [В. Б.]. – Подія десятиріччя. – [Про святкування 390-річчя Києво-Могилянської академії.]
3042. Кацун Ю. «Ніби інша країна...»: Києво-Могилянська академія відсвяткувала свою 390-ту річницю / Фото О. Косарева // День. – 2005. – 18 жовт. – С. 8: фото: Ректор академії В'ячеслав Брюховецький: «Міняйте гривні на справжню валюту, смакуйте куліш та веселіться». – [Києво-Могилянській академії – 390. «Музика, свист і шоу на ходулях акторів театру КМА чимось нагадав Європу, де вуличні вистави – звичне явище. Слідом за ходульцями стартувала акція “Чистий Сковорода”. Ганчірки, відра, вода, драбини... Це студенти вимивають від бруду та пилу пам'ятник видатному філософу України Григорію Сковороді. Так починалось свято. А далі – все на власний смак і вподобання. Хочете кататися по “козацькому шляху” на бричці, вимощеній сіном, чи верхи на конях? Ваша воля. Все – безкоштовно. А при бажанні – ще й фото на згадку з козаками. Бажаєте сувенір – кухлі, статуетки, футболки з логотипом Академії – теж будь-ласка. Щоправда, треба постояти в черзі біля обмінного пункту. Тут все продається, як сказав ректор Академії В'ячеслав Брюховецький, за справжню валюту – брухи. Один брюх – одна гривня. Все чесно! І перед вами постає ніби нова країна, де, розраховуючись брухами, смакуєте куліш, п'єте пиво, слухаєте українську музику та дивуетесь вправності козаків ХХІ століття. Тут, на святковому ярмарку, можна придбати українські чи перекладені українською мовою книжки, ознайомитись зі справжнім могилянським самвидавом, зробити свою вузлову ляльку-мотанку, розмалювати писанку, повчитися мистецтву ткати сорочки чи власноруч зіпшити глиняного глечика. І зі слідами фарби чи глини на руках понести свій витвір мистецтва додому».]
- 3042/рус. Кацун Ю. «Как будто другая страна...» // День. – 2005. – 18 окт. – С. 8.
3043. Києво-Могилянській академії – 390 років // Уряд. кур'єр. – 2005. – 18 жовт. – С. 1: фото: [В. Б.] – [Про В. Б. – президента НаУКМА.]
3044. Таран Л. «Духовний розум» Могилянки // Вечір. Київ. – 2005. – 18 жовт. – С. 2. – [Про Міжнар. наук. конф. «Ad fontes / До джерел», присвяч. святкуванню 390-ї річниці заснування академії. Про виступ В. Б., в якому він «обнадіяв присутніх новиною: український уряд нарешті виділив кошти на відновлення будинку Галшки Гулевичівни, яка заповіла свої маєтки на користь майбутньої Академії. А нове приміщення наукової бібліотеки, сподіваються, незабаром доведуть до ладу. Дбати про національну еліту – жити майбутнім, яке виростає з подвижництва наших попередників».]
3045. Данюк І. Vivat, Academia! / Фото Г. Кубланова // Вечір. Київ. – 2005. – 18 жовт. – С. 6: фото: [В. Б.] – [Про виступ В. Б. на святкуванні 390-ї річниці заснування академії, де був окреслений амбіційний стратегічний план, – до 2015 року ввійти до офіційного рейтингу п'ятдесяти найкращих університетів світу. Про зміну курсу «бруха».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584,

- 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, **1875**, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
3046. Засідання Ради конкурентоспроможності у МІМі // <http://www.mim.kiev.ua/press/news/2005/1213/> – [Про засідання 19 жовт. 2005 р. **В. Б.** – член Ради.]
3047. 20 жовтня – візит до НаУКМА Генерального секретаря НАТО Яап де Хооп Схеффера під час офіційного візиту в Україну Північноатлантичної ради НАТО // Академ. панорама: Дайджест / НаУКМА. – 2005. – С. 1: фото: [Яап де Хооп Схеффер і **В. Б.**]
3048. Гребінь К. Києво-Могилянській академії – 390! / Фото І. Пилипенка, О. Галати // Слово Просвіти. – 2005. – Ч. 42, 20–26 жовт. – С. 13.
3049. Науменко Р. У кращих традиціях меценатства // Уряд. кур'єр. – 2005. – 22 жовт. – С. 10: фото: На знімку (зліва направо): студентка-лауреат Інна Загоруйко, президент фонду братів Кличків Ганна Старостенко, національний директор з маркетингу компанії «САН Інтербрю Україна» Вікторія Цомає та президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький. – [Реалізація першого етапу проекту «Обирай серцем» – вручення 8 грантів студентам. **В. Б.** про стратегічний план НаУКМА – впродовж десяти років НаУКМА має увійти до числа 50 кращих університетів світу.]
3050. Кричковська О. Твори себе сам! // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Жовт. – С. 10: фото: В'ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА, Людмила Наконечна, генеральний директор компанії Сан Інтербрю Україна, Віталій Кличко, чемпіон світу з боксу. – Проекти.
3051. Панченко В. Дідівці та Микола Костомаров: Під Прилуками руйнується будинок, у якому десять років мешкав славетний український історик // День. – 2005. – 22 жовт. – С. 7. – [«Р. С. Відомі українські вчені й громадські діячі Борис Олійник, В'ячеслав Брюховецький, Мирослав Попович, Юрій Шаповал, Сергій Кримський, Роман Лубківський звернулися з листом до Президента Віктора Ющенка, в якому висловлюють свою тривогу з приводу долі садиби М. Костомарова в Дідівцях і просять його сприяти відкриттю під Прилуками меморіального музею видатного історика та письменника».]

Rumor publicus:

3067. Сюдюков І. Держава нарешті визнала: Їй потрібен Костомаров / День, 2005, 1 листоп.
- 3051/рус. Панченко В. Децовці и Николай Костомаров // День. – 2005. – 22 окт. – С. 7.
3052. Чорновіл В. Твори: В 10 т. – Т. 4, кн. 2: Листи. – К.: Смолоскип, 2005. – 1066 с. – Див. с. 230, 872.
3053. Рада конкурентоспроможності поповнила свої лави та ухвалила програму дій / Фото В. Артюшенка // Дзеркало тижня. – 2005. – № 41, 22–28 жовт. – С. 13: фото: [**В. Б.** серед членів Ради конкурентоспроможності.] – [«19 жовтня 2005 року відбулося перше засідання громадської організації “Рада конкурентоспроможності України” (РКУ). Раду було створено у червні 2005 року за ініціативою Юрія Полунєєва, тодішнього виконавчого директора

- ЄБРР, Володимира Мостового, головного редактора тижневика “Дзеркало тижня”, Івана Дзюби, академіка НАН України, В’ячеслава Брюховецького, президента Києво-Могилянської академії, та за підтримки інвестиційного фонду Western NIS Enterprise Fund (США) і БАТ “Укресімбанк”. Головну мету створення РКУ як неурядової, неприбуткової громадської організації її засновники вбачали у тому, щоб ініціювати активний діалог у суспільстві, в тому числі між владою та бізнесом, із широкого кола питань, пов’язаних із конкурентоспроможністю країни у різних галузях: науки, бізнесу, культури, підприємництва, освіти».]
- 3053/рус. Совет конкурентоспособности пополнил свои ряды та принял программу действий // Зеркало недели. – 2005. – № 41, 22–28 окт. – С. 13.
3054. Президент Києво-Могилянської академії Вячеслав Брюховецький: «Образование всегда платное, даже если оно называется “бесплатным”» / Интервью вел Л. Ганжа // Профиль Украина. – 2005. – № 42. – С. 22–23. – Главные герои. – [«На сугобо платное обучение можно переходить тогда, когда будет система социальных гарантий талантливым детям. Но пока этих гарантий нет – перейти на тотально платное образование я считаю аморальным».]
3055. Олійник В. Свято Києво-Могилянки: від Сковороди до Скрипки. Про навчальний заклад розповідають студенти... і викладачі / Фото В. Соловйова // Освіта України. – 2005. – 25 жовт. – С. 1, 2. – До 390-річчя НаУКМА. – С. 1: фото: Президент НаУКМА В’ячеслав Брюховецький вітає студентів. – [Думки про те, як особистість В. Б. вплинула на утвердження університету.]
3056. ...Дай Боже нашому телятові вовка з’їсти! // Майдан Могилянка / Справжній могилянин. самвидав. – 2005. – Ч. 5 (69). – С. 1. – Підпис: кореспондент ММ. – Від рІдакції. – [Урочисте зібрання з приводу 390-ліття КМА. Ходіння «брюхів». «Смішно в офіційній частині було цілих два рази. Перший – коли Брюховецький ілюстрував тезу “щоб полюбити якусь роботу, треба спітніти” прикладом із життя сусіда по дачі і скирду гною. Другий, коли стало відомо, що некто пан Куляс приурочив до візиту мера міста Чикаго свій подарунок Академії – двадцять п’ять тисяч доларів, і Брюховецький жартома запропонував мерові їздити частіше».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
3057. Ніколаєва Т. Все, що ви хотіли знати, але соромитесь запитувати, або про КМА і не лише // Майдан Могилянка / Справжній могилянин. самвидав. – 2005. – Ч. 5 (69). – С. 4. – Ку-культура. – [«Власне, моя мова, як завжди, про нас любих. Про Могилянку, її долю та роль в історії. Погоджуюся, була реформаторська хвиля, політична ситуація, історична місія та приналежність українським рухом діаспори. Це було у багатьох. Але, даруйте, мало кого звабив такий ризик. Брюховецький – харизматичний лідер, видатна людина, яка, безперечно, заслуговує, щонайменше, на повагу. (Інша людина просто не змогла би розраховувати на таку довготривалу увагу та нехарактерну терпимість з боку моєї скромної персони). І, як будь-який нормальний харизматичний лідер, він подекуди провокує звинувачення в авторитаризмі, нетерпимості до відмінних поглядів або що. Одержимість ідеєю відродженої КМА свідчить про шалений особистий романтизм та

волю до перемоги. Ці риси однієї людини допомогли сучасній Києво-Могилянській академії стати тим, чим вона є. (Одна з причин, чому мене забавляють звинувачення у “тоталітаризмі Брюха”, його бажання “робити усе чужими руками”). Люди приходили і йшли собі. ВСБ залишався і був для Академії татом, мамою і PR-обличчям. Це його найулюбленіша дитина. Його найсерйозніша в житті гра. І може найпалкіша любов. (Це суб’єктивне враження, тому усім, хто заслужено претендує на більше, прошу сприймати як авторську метафору).

Ви, напевно, знаєте (або, принаймні, здогадуєтесь) як люблять свою дитину? Та люблячі батьки ладні “переступити” через будь-кого і будь-що, аби їй було добре. Через усе, крім одного. Вони часто не здатні переступити через свою любов. Кому “пощастило” бути підлітком у такій люблячій родині, знають... Академії минає 14.

Це не натяк. Досить вже натякати. Пора пану Президенту змінювати методи “управління поведінкою”. Академія вже самостійний індивідуум, здатний до самовиховання, самостійного розвитку та відповідальності за свої вчинки. Тому досить розраховувати на СВОЇ сили, внаслідок чого інстинктивно розглядати усе лише через СВОЇ пріоритети, фізичні можливості та симпатії. Вони добрі, вишукані, культурні, завбачливі, турботливі та щемні. Але вони НАДТО НАВ’ЯЗЛИВІ. І витримати таку сильну турботу по силах лише дуже покірливим від природи душам. Або тим, хто з різних причин демонстративно не демонструє нічого іншого».]

3058. *Безп’ятчук Ж.* Vivat Academie! Vivat Professores! // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Жовт. – С. 1, 2: фото: Учасників свята вітає президент НаУКМА В’ячеслав Брюховецький. – [Святкування 390-річчя *Alma Mater*. «Про стратегічні плани розвитку Національного університету “Києво-Могилянська академія” на офіційній частині президент Брюховецький сказав лаконічно і просто: головне надзавдання НаУКМА на найближче десятиліття – це входження до п’ятдесяти найкращих закладів світу».]

3059. Центр вільнодумства // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Жовт. – С. 3. – (Див. також 3038.)

3060. *Безп’ятчук Ж.* Академія при Братській церкві: 390 років диспуту // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Жовт. – С. 4–5: фото: В’ячеслав Брюховецький та великий друг Могилянки Омелян Антонович зі студентами.

3061. *Марусик Т.* Шрифт – це засіб візуального зображення мови // Шлях перемоги. – 2005. – 26 жовт. – С. 5. – [Про вист. «Графіка українського правопису» проф. Нац. акад. образотв. мистецтва та архітектури, графіка В. Я. Чебаніка в галереї мистецтв НаУКМА у рамках відзначення 390-річчя Могилянки. В. Чебанік є автором геральдики та атрибутики НаУКМА. В. Б. у виступі зазначив, що українська мова не має своєї абетки. «...Кожна мова має притаманне їй вираження графічною мовою. І українська мова – не виняток. Це не значить, що негайно, в один день, все треба міняти. Між іншим, Києво-Могилянська академія вже почала застосовувати шрифти Василя Яковича. Ми вже видали кілька книжок, надрукованих його шрифтами...», а також відзначив, що І. Лиховий перший міністр культури України, який відвідав галерею НаУКМА.]

3062. *Дроздовський Д.* У Бермудському трикутнику інформаційного суспільства // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Жовт. – С. 9.

3063. *Безп'ятчук Ж.* У поступі Болонського процесу // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Жовт. – С. 12. – [Точка зору студентки четвертого курсу факультету соціальних наук і технологій Жанни Безп'ятчук: «Президенту НаУКМА В'ячеславу Брюховецькому належить і сама ідея відродження Києво-Могилянської академії, і її втілення. Він користується неабиякою повагою серед студентів. Я рада, що навчаюся саме тут, у цій особливій атмосфері, що вирізняє Могилянку серед інших вищих навчальних закладів України.»]
3064. *Європейська свідомість – європейський університет / Розмовляла В. Олійник // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Жовт. – С. 13. – [Про підтримку В. Б. стажувань студентів за кордоном.]*
3065. *Михальюнок Я.* Gratias maximas ago! // Академ. панорама / НаУКМА. – 2005. – Жовт. – С. 14. – [Про записи у «Хвальній книзі».]
3066. *В'ячеслав Брюховецький:* «Це була не революція, а (р)еволюція, тому всі ми мали завеликі очікування»: Публікацією розмови з президентом Києво-Могилянської академії «УМ» починає серію інтерв'ю з «радою старійшин» – ученими, інтелектуалами, аксакалами думки і духу / Провела *О. Зварич // Україна молода. – 2005. – 1 листоп. – С. 1, 4–5: фото: [В. Б.] – Майдан. Думки через рік. – Досьє «УМ». – С. 5.*

Rumor publicus:

3076. *Малиновская Л.* Годовщине рыжего переворота – большое народное разочарование // Коммунист, 2005, 18 нояб.
3067. *Сюндюков І.* Держава нарешті визнала: Їй потрібен Костомаров // День. – 2005. – 1 листоп. – С. 6. – Пам'ять. – [В. Б. – один з авторів листа про необхідність відбудови садиби М. Костомарова в Дідівцях.] – (Див. також 3051.)
- 3067/рус. *Сюндюков И.* Государство наконец признало: Украине нужен Костомаров // День. – 2005. – 1 ноября. – С. 6.
3068. *Президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький:* «Найбільше в житті не люблю керувати» / Інтерв'ю записала *Н. Любарщук / Фото О. Нестеренко // Без цензури. – 2005. – № 41, 4–10 листоп. – С. 22–23: фото: [В. Б.]*
3069. *Яворівський В.* На Майдані // Літ. Україна. – 2005. – 10 листоп. – С. 1, 3. – [Згадка про В. Б. як одного з представників Майдану.]
3070. *Дроздовський Д.* У Бермудському трикутнику інформаційного суспільства // Дзеркало тижня. – 2005. – № 43, 5–11 листопада. – С. 23. – [Президент НаУКМА В. Б.: «Місія (НаУКМА) полягає у вихованні студентів в атмосфері вільного творчого навчання, творенні високоосвіченої, індивідуально неповторної особистості, здатної генерувати оригінальні та плідні ідеї, незалежно мислити та діяти згідно з принципами добра і справедливості. Мета Києво-Могилянської академії – це розвиток української науки і культури шляхом підготовки висококваліфікованих фахівців і формування таким чином нових поколінь української інтелігенції».]
- 3070/рус. *Дроздовский Д.* В Бермудском треугольнике информационного общества // Зеркало недели. – 2005. – № 43, 5–11 ноября. – С. 23.

3071. *Юрій Ілленко*: «Місце пророка вакантне» // Слово Просвіти. – 2005. – Ч. 45, 10–16 листоп. – С. 10. – [Юрій Ілленко звернувся з подякою до **В. Б.** за можливість прочитати публічну лекцію в НаУКМА.]
3072. *Зварич О.* Партія веде чи партія доходить? На сьогоднішньому партз'їзді НСНУ боротиметься за самовизначення // Дзеркало тижня. – 2005. – № 44, 12–18 листоп. – С. 4. – [«Прихильників лінії очищення партактиву від “помаранчевих олігархів”, фігурантів гучних корупційних скандалів, крім самого пана почесного голови, у строкатому партактиві чимало: це і прем'єр-міністр Юрій Єхануров, і Юрій Ключковський, і Микола Катеринчук, і В'ячеслав Брюховецький, інші...».]
- 3072/рус. *Зварич Е.* Партия ведёт или партия доходит? На сегодняшнем партсъезде НСНУ будет бороться за самоопределение // Зеркало недели. – 2005. – № 44, 12–18 ноября. – С. 4.
3073. Про Склад Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка. Затверджено Указом Президента України від 14 листоп. 2005 р. № 1599/2005 // Літ. Україна. – 2005. – 17 листоп. – С. 2. – Голова Секретаріату Президента України *О. Рибачук*. – [**В. Б.** – член Комітету.]
3074. Лауреати виберуть лауреатів // День. – 2005. – 16 листоп. – С. 2. – [Про **В. Б.** як члена комітету з Національної премії ім. Т. Шевченка.]
- 3074/рус. Лауреаты выберут лауреатов // День. – 2005. – 16 ноября. – С. 2.
3075. *Одинець С.* Помаранчева революція – початок нового Дня // Поступ. – 2005. – 17–23 листоп. – С. 5а.
3076. *Малиновская Л.* Годовщине рыжего переворота – большое народное разочарование // Коммунист. – 2005. – 18 нояб. – С. 1.
3077. *Кавачук Р.* Єхануров за оновлення «Нашої України». Порошенко переконаний, що його присутність в керівництві партії не шкодить їй // Газета по-українськи. – 2005. – 18 листоп. – С. 4. – [«Президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький, також член президії партії, подався на наукову конференцію в Німеччину, а телефон – поміняв».]
3078. *Левицька Г.* Яворницький – постать об'єднавча // За вільну Україну. – 2005. – 19 листоп. – С. 4. – [**В. Б.** про причини того, чому влада забула вчасно вшанувати пам'ять видатного українського подвижника Дмитра Яворницького.]
3079. *Będzie jedna Ukraina: Prof. Władysław Briuchowiecki / Rozmawiał w Kijowie M. Wojciechowski* // Gazeta Wyborcza. – 2005. – 19–20 listopada. – S. 21: Na zdjęciu: [**В. Б.**] – [«Nie wychodziłem na plac Niepodległości dla Wiktora Juszczeki, ale dla zmian w moim kraju. Dlatego, choć dziś na Ukrainie nie wszystko idzie jak po maśle, nie żałuję swojej decyzji – mówi rector Akademii Kijowsko-Mohylanskiej». *Короткі відомості про В. Б.*].
3080. *Farion, M.* Chicago Mayor Richard J. Daley visits sister city Kyiv // The Ukr. Weekly. – 2005. – # 47, Nov. 20. – P. 14–15: photo: At a celebration of the 390th anniversary of the Kyiv Mohyla Academy are: Viacheslav Briukhovetsky, president of the National University of Kyiv Mohyla Academy, First Lady Kateryna Yushchenko and Mayor Richard J. Daley.
3081. *Токарев Ю.* Людину забули... // Дзеркало тижня. – 2005. – № 45, 19–25 листоп. – С. 19. – [Згадується **В. Б.** як голова Комісії державних нагород та геральдики.]

- 3081/рус. Токарев Ю. Человека забыли... // Зеркало недели. – 2005. – № 45, 19–25 ноября. – С. 19.
3082. Страшний сон або обмовка за Фройдом // Майдан Могилянка / Справжній могили. самвидав. – 2005. – # 74, екстрьомальний, 24 листоп. – С. 1. – Підпис: *Yadovol*.
- 3083/@. Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства» від 24 листопада 2005 року № 1647/2005 // Вісн. кн. палати. – 2005. – № 12. – С. 5–7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/Law-base?President/index.php?2005-1647> – [В. Б. – у складі Національної ради з питань культури і духовності. – С. 6.]
3084. Бойко А. А хто ж ті інші? // Дзеркало тижня. – 2005. – № 46, 26 листоп. – 2 груд. – С. 14. – [В. Б. про славетних випускників КМА.]
- 3084/рус. Бойко А. И кто же те другие? // Зеркало недели. – 2005. – № 46, 26 ноября. – 2 дек. – С. 14.
3085. Бондаренко С. Польский президент стал доктором / Фото С. Россинского // Киев. вед. – 2005. – 28 ноября. – С. 2: фото: Польский президент (в центре) облачается в украинскую мантию [В. Б., А. Кваснєвський, М. Брик.]
- 3086*. Бондаренко С. Александр Квасневский: «Не жалею, не зову, не плачу» // Грани плюс. – 2005. – 28 нояб.
3087. Гузьо Г. Культурно-духовна Україна потрапила в об'єктив влади // Високий замок. – 2005. – 29 листоп. – С. 6. – Є указ, буде рада. – [В. Б. – член Національної ради з питань культури і духовності.]
3088. Склад Національної ради з питань культури і духовності // Уряд. кур'єр. – 2005. – 30 листоп. – С. 4. – [В. Б. – член Ради.]
- 3089/рус. Бондаренко С. Александр Квасневский: я читаю украинскую прозу // Киев. вед. – 2005. – 30 нояб. – С. 1, 4.
3089. Бондаренко С. Александр Кваснєвський: я читаю українську прозу // Київ. від. – 2005. – 9–15 груд. – С. 1, 14. – Ексклюзив. – [В. Б. запросив польського президента Александра Кваснєвського прочитати цикл лекцій студентам «Могилянки».]
3090. Ткачук О. «Силові поля» політики // Наша віра. – 2005. – № 11, листоп. – С. 13. – [Про В. Б. як члена політради НСНУ та засновника Народного Руху України.]
3091. Мозаїка душі / Інтерв'ю з президентом НаУКМА В. Брюховецьким записала Л. Момот // Хобі. – 2005. – Листоп. – С. 34–38: іл. – (Див. також 3665/74.)

Rumor publicus:

3447. Тисячна Н. Журнал про диваків і для диваків: Майже рік на вітчизняному медійному ринку // День, 2006, 19 жовт.;
3448. Федоренко Т. Природні самоцвіти кожної душі // Вечір. Київ, 2006, 20 жовт.;

3449. *Сметанская О.* «Президент Киево-Могилянської академії із зарубіжних поїздок привозит... обычные булыжники, мечтая создать на своём хуторе Дивосил каменную карту мира» // Факты и комментарии, 2006, 21 окт.;

3474/@. *Шяллі І.* Усе про хобі // Голос України, 2006, 15 груд.

3092. Нацрада-2. Культурно-духовна // Україна молода. – 2005. – 1 груд. – С. 14. – [Про **В. Б.**, члена Нацради з питань культури і духовності при Президентові України.]

3093. Соловей (Гончарик) Елеонора // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопед. слов. / Ред. *М. М. Романюк*; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. Наук.-дослід. центр періодики. – Л., 2005. – Вип. 12. – Див. с. 385.

3094. *Мартинов В.* Високе покликання Комітету // За вільну Україну. – 2005. – 1 груд. – С. 10. – [**В. Б.** ввійшов до складу Комітету з присудження Національної премії ім. Т. Шевченка.]

3095. *Мигаль М.* Телеведуча Ірина Ванникова: «Мій новинний Еверест – іще попереду» // Без цензури. – 2005. – № 45, 2–8 груд. – С. 9. – [В інтерв'ю випускниця НаУКМА, телеведуча Ірина Ванникова, сказала: «...Вища освіта (не обов'язково філософська) дає головне – вміння системно мислити. Як казав президент Могилянки Брюховецький, ми виховуємо не фахівців вузького профілю, а людей високої культури. Філософська освіта безпосередньо не впливає на мою основну роботу. Але, безперечно, дає дуже ґрунтовний інтелектуальний бекґраунд».]

3096. *Богуславська А.* Де вчитися на політика? Почала роботу Школа політичних студій // Україна молода. – 2005. – 3 груд. – С. 4. – [Наведено думку **В. Б.** (члена наглядової ради Української школи політичних студій) про важливість створення цієї школи.]

3097. *Понуркевич Н.* З Ющенком і з амбіціями: лідером майбутнього блоку НСНУ бачить тільки президента // Львів. газ. – 2005. – 5 груд. – С. 1, 5: фото: В. Брюховецький. – [Про **В. Б.** – четвертого в списку п'ятірки «Нашої України».]

3098. Янукович і Ющенко поставили на «своїх»: «Партия Регионов» и «Наша Украина» надеются только на своих / *А. Чаленко, Е. Ихельзон, Я. Мальята* // Сегодня. – 2005. – 5 дек. – С. 6.

3099/@. *Безталанна О.* Кількість народних блоків множиться: Минулої суботи на з'їздах політичних партій ухвалювали й виборчі списки // Хрещатик. – 2005. – 6 груд. – С. 3. – Вибори-2006. – [«Делегати другого з'їзду партії “Народний союз «Наша Україна»” затвердили список кандидатів у блок Ющенка “Наша Україна”. Президент Віктор Ющенко очолив список партії. На другому місці прем'єр-міністр України Юрій Єхануров, а далі – мер Києва Олександр Омельченко, президент Національного університету “Києво-Могилянська академія” В'ячеслав Брюховецький...»] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/kreschatic.kiev.ua/art/29333.html>

3100. А хто ж у списку Ющенка? // Експрес. – 2005. – 6–7 груд. – С. 5.

3101. *Космина Ю.* Списки нашего времени // Вечер. вести. – 2005. – 6 дек. – С. 4. – [Про **В. Б.** – четвертого в оголошеному *М. Катеринчуком* списку]

- п'ятірки «Нашої України», який було сформовано за результатами рейтингового голосування обласних організацій НСНУ]*
3102. *Трегубов В.* Старые герои в новой конфигурации // Вечер. вести. – 2005. – 6 дек. – С. 3.
3103. *Валин В.* Партийный принц, или заметки на полях президентского съезда // Донбасс. – 2005. – 6 дек. – С. 8. – [**В. Б.** у першій п'ятірці блоку «Наша Україна».]
3104. Множатся блоки // Голос України. – 2005. – 6 груд. – С. 3. – Партийні рядки.
- 3104/рус. Множатся блоки // Голос Украины. – 2005. – 6 дек. – С. 3.
3105. *Артюшенко Я.* В Киеве прошел съезд власти. Ющенко ведет в Раду родственников и министров // Комсомол. правда. (Киев. вып.). – 2005. – 6 дек. – С. 4. – [**В. Б.** – четвертый номер у списку НС «Наша Україна».]
3106. *Задорога У.* Президент, прем'єр, мер... // Вечір. Київ. – 2005. – 6 груд. – С. 4.
3107. *Костнер К.* В двух списках – два Омельченко, два Януковича и три Ющенко // Слава Севастополя. – 2005. – 6 дек. – С. 1.
3108. *Лиховій Д., Шовкун Л.* Оголосили весь список. Але для Ющенко ще не вечір // Україна молода. – 2005. – 6 груд. – С. 4.
3109. Розпочалися партійні жнива // Робіт. газ. – 2005. – 6 груд. – С. 1.
3110. *Сандул Ю.* Избирательные списки: «гарниры» и «котлеты» // Грани плюс. – 2005. – 7 дек. – С. 5.
3111. *Косенко Н.* Партвождизм побеждает // Киев. вед. – 2005. – 7 дек. – С. 4. – Тенденции. – [«Четвертым стал Вячеслав Брюховецкий, президент Могилянки. Каким образом он обогнал в списке матёрых “оранжистов” типа Бессмертного или Мартыненко, остается полной загадкой. Видимо, у господина Брюховецкого тоже есть хороший друг. Очень хороший»].
3112. П'ятеро перших // Укр. газ. – 2005. – 7–13 груд. – С. 2. – [«Світла пляма в цій п'ятірці, поза сумнівом, ректор “Могилянки” Брюховецький. В'ячеслав Степанович – символ свободи, нової України та студентської завзятості. Його присутність у п'ятірці абсолютно виправдана. Краще, звичайно, щоб в іншій (не номенклатурній) компанії»].
- 3113/@. *Побиван І.* Нашим кандидатам выдайте мандати // Час (Чернівці). – 2005. – 8 груд. – С. 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.chas.cv.ua/49_05/index.html
3114. *Любера Р.* Президента Ющенко висунули у депутати // Доба (Чернівці). – 2005. – 8 груд. – С. 2.
- 3115/@. *Русин Д., Бажан А.* Испытание списком // Власть денег. – 2005. – № 49, 9–15 дек. – С. 12–16. – [«Ещё один сюрприз – очень низкая оценка экспертами политического опыта лидера ПР Виктора Януковича (2,8 балла). Меньше только у народного депутата Георгия Скударя (2,0), председателя правления ОАО “Мотор Сич” Вячеслава Богуслаева (2,4 балла) и ректора Киево-Могилянской академии Вячеслава Брюховецкого (2,4 балла). У последних двоих, в отличие от Януковича, есть смягчающее обстоятельство – они делают первые шаги в большой политике»]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vd.net.ua/rubrics-3/835/>

3116. Грай Ю. Особисті блоки чи блоки особистостей? Або дещо про команди, без яких нам не жити // Молодь України. – 2005. – 9 груд. – С. 1.
3117. Народный Союз останется без Ющенко // Комментарии. – 2005. – 9 дек. – С. 4.
3118. 298 – і це ще не межа // Кримська світлиця. – 2005. – 9 груд. – С. 2.
3119. Закаблук М. «Спискова пауза»? Президент уже не йде на вибори на чолі НСНУ, а міністри ризикують залишитися без своїх портфелів // Закон & бізнес. – 2005. – 10 груд. – С. 4. – [Запланований на 3 грудня другий етап II з'їзду Народного союзу «Наша Україна» відбувся. Загалом кількість кандидатів у списку сягає майже трьохсот.]
3120. «Змагаються скуті дисципліною і розбещені демократією» / Інтерв'ю у В. Рибаченка взяла С. Слабінська // Газета по-українськи. – 2005. – 12 груд. – С. 12. – [«Ректор Могилянки – орден на лацкані партійного піджака “Нашої України”».]
3121. [Вітання колективу тижневика «Україна BUSINESS» із 15-річним ювілеєм від великої громади Києво-Могилянської академії за підписом В. Б.] – Україна BUSINESS. – 2005. – № 49, 12–19 груд. – С. 1.
3122. Бабанина Н. Большая шестерка: «Наша Украина», объединившая шесть партий, стала пятым «оранжевым» блоком // Эконом. известия. – 2005. – 13 дек. – С. 3. – [Ймовірність того, що В. Б. буде в першій п'ятірці виборчого списку.]
3123. Гусев О. П. Императивный мандат: Документ.-публицист. повесть. – К.: ПП «ЕКМО», 2005. – 309 с.: іл. – [Про В. Б. – С. 26.]
3124. Коропець І. Чим занепокоєний учитель? // Сільські вісті. – 2005. – 13 груд. – С. 2. – [«Очікував і боявся пропустити виступ pana Брюховецького – керівника найавторитетнішого в країні вузу. І цей виступ не просто відбувся – він перевершив усі мої очікування – бо президент “Могилянки” заговорив про проблеми середньої освіти. Він наголосив на недоцільності так званої “гуманітаризації освіти”.
- Я замислився тоді, чому ректор вузу розуміє хибність проголошеного Міносвіти курсу, і чому не розумів цього тодішній міністр, академік, керівник АПН? Кому вигідно, щоб наші учні покидали школу неуками?»] – Слово до міністра.
3125. Бросаліна О., Коцюбинська М. Мандрівка у світ Середньовіччя // День. – 2005. – 14 груд. – С. 7: фото: [В. Б.] – [Про презентацію в НаУКМА монографії І. Качуровського «Генерика і архітектоніка». «Своїми міркуваннями щодо того, як змінилося наше ставлення до української діаспори, поділився В. Брюховецький. На початку 1990-х років – захоплення й мало не колінкування перед самим цим поняттям, потім – тверезіше сприйняття, усвідомлення, що серед діаспорних письменників не менше графоманів, аніж у нас. Натомість такі автори, як Качуровський, впадали в око і тоді, і тепер, – їх можна назвати острівцями, об які розбивається каламуть фальшивих цінностей» – С. 7.]
- 3125/рус. Бросалина Е., Коцюбинская М. Путешествие в мир Средневековья // День. – 2005. – 14 дек. – С. 7.
3126. Форостина О. Ода радості // Львів. газ. – 2005. – 20 груд. – С. 1. – [Орден «За інтелектуальну відвагу» Капітула журналу «І» (громадська дорадча рада) вручає з 2001 року. Раніше кавалерами ордена стали В. Б., Н. Яковенко, М. Попович та ін.]

3127. Час професійних виборців // Газета по-українськи. – 2005. – 23 груд. – С. 23. – [«Зі списку “Нашої України” зник ректор Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький».]
3128. Турбал Н. Подарунок філологам // Літ. Україна. – 2005. – 29 груд. – С. 4. – [Презентація кн. І. Качуровського «Генерика і архітектоніка». Про виступ В. Б.]
- 3129/@. Постанова Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2005 року № 1312 «Про невідкладні заходи щодо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.durachkam.net/news147.html> – [В. Б. – член Міжвідомчої робочої групи.]
3130. Бердичевская М. Королевство кривых наук // Власть денег. – 2005. – № 51–52. – С. 29–35. – [Про В. Б., президента НаУКМА, котрий разом з академіком НАН України, членом Президії НАН України, директором Головної астрономічної обсерваторії Ярославом Яуківим, згідно з Указом Президента України Віктора Ющенка від 3 жовтня 2005 р., очолив Комісію, яка до кінця року повинна подати на розгляд пропозиції щодо докорінного реформування НАН України. «Скептики с самого начала поставили под сомнение эффективность работы этой комиссии. Ведь её костяк составили академики с 20 – 30-летним стажем». – С. 34–35.] – <http://vd.net.ua/rubrics-3/915/>
3131. Пирожков С. «В Академии наук сегодня работает множество сотрудников с высокими званиями, исчерпавших свой творческий потенциал» / Беседу вела М. Бердичевская // Власть денег. – 2005. – № 51–52. – С. 38–39. – [М. Бердичевская: «Есть мнение, что науку нужно, по примеру многих западных стран, целиком перенести в университеты. В частности, об этом неоднократно заявлял Вячеслав Брюховецкий, ныне член Комиссии по реформированию НАНУ». С. Пирожков: «Наши профессора – не творцы науки». – С. 34–35.] – <http://vd.net.ua/rubrics-3/916/>
3132. Києво-Могилянська академія – осередок вільнодумства / Фото Н. Роєнко // Спудей. – 2005. – Грудень. – С. 22–24, 53: фото: В'ячеслав Брюховецький: Через десять років ми будемо серед 50 елітних вузів. – С. 22; В. Брюховецький серед студентів НаУКМА. – С. 53.
3133. Гроссмейстер по управленню мечтой / Беседу вел Р. Казанко // &.® Стратегии. – 2005. – № 12. – С. 6–9: фото: [В. Б.; В. Б. і Меланія Черепанина на хуторі.] – Гість номера.
3134. Праці викладачів та професорів Національного університету «Києво-Могилянська академія»: 1992–2002 рр.: Бібліограф. покажч / Уклад.: Н. Казакова, Т. Патрушева, Т. Рава; Наук. ред. М. Брик, Т. Ярошенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 521 с. – [Про В. Б. – С. 3–8, 12; Див. імен. покажч.: № 1, 5–16, 29–32, 33–72, 74–168, 170, 173, 176, 180, 182, 183, 188–192, 195, 197–199, 203, 204, 212, 217, 218–221, 226, 229, 230, 233, 236–244, 245, 246, 251–262, 970, 973, 4217, 4373, 4374: Праці В. Б. та участь у редколегіях.]
3135. Рона Станіславівна Жданова: Біобібліогр. нарис / Укладач-бібліограф та автор нарису В. В. Патока; Мін-во культури і туризму України; НПБ України. – 2-ге вид., доповнене. – К., 2005. – 53 с. – (Сер.: Провідні

- діячі укр. книги; Вип. 19). – [Див. імен. покажч.: № 194.] – {Перше видання: Рона Станіславівна Жданова: Біобібліогр. нарис. / Укладач-бібліограф та автор нарису В. В. Патока; Мін-во культури і туризму України; НПБ України. – К., 2002. – 40 с. – [Див. імен. покажч.: № 41.]}
3136. Олександр Опанасович Потебня: (До 170-річчя з дня народження): Біобібліограф. покажч. / Уклад.: В. Ю. Франчук та ін.; Вступ. ст. Ф. Х. Широкорад. – Х.: Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2005. – 164 с. – [Див. імен. покажч.: № 957, 958.]
3137. Тарас Шевченко. 1989–2004: Матеріали до бібліогр. / Уклад. Г. І. Гамалій, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України; М-во культури і мистецтв. НПБ України. – К., 2005. – 299 с. – [Про В. Брюховецького див. імен. покажч., с. 257.]
3138. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 18: Економічні студії / Заг. ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: А. М. Єрина (голова) та ін.; Упоряд. Л. І. Краснікова; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – Відп. ред.
3139. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 19: Культурологія / Ред. кол. «Магістеріуму»: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: М. А. Собуцький (голова) та ін.; Упоряд.: М. А. Собуцький, Ю. В. Джулай; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 91 с. – Відп. ред.
3140. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 20: Археологічні студії / Ред. кол. «Магістеріуму»: В. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: Л. Л. Залізняк (голова) та ін.; Упоряд. Л. Л. Залізняк; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім. «КМ Академія», 2005. – 107 с.
3141. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 21: Літературознавчі студії / Заг. ред. кол.: В. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: В. П. Моренець (голова) та ін.; Упоряд. В. П. Моренець; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім. «КМ Академія», 2005. – 96 с.
3142. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 36: Комп'ютерні науки / Заг. ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. темат. вип.: М. М. Глибовець (голова) та ін.; Упоряд. М. М. Глибовець; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 99 с. – Відп. ред.
3143. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 37: Філософія та релігієзнавство / Заг. ред. кол.: В. Брюховецький та ін.; Ред. кол. темат. вип.: В. Горський (голова) та ін.; Упоряд.: М. Л. Ткачук, Ю. Ю. Завгородній; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 91 с. – Відп. ред.
3144. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 38: Юридичні науки / Заг. ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. темат. вип.: М. І. Козюбра (голова) та ін.; Упоряд.: М. І. Козюбра, Н. В. Александрова; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 74 с. – Відп. ред.
3145. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 40: Теорія та історія культури / Заг. ред. кол.: В. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: М. А. Собуцький (голова) та ін.; Упоряд.: М. Собуцький, О. Бондарець; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 88 с. – Відп. ред.

3146. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 41: Історичні науки / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький та ін.*; Ред. кол. темат. вип.: *В. О. Щербак* (голова) та ін.; Упоряд. *В. О. Щербак*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 101 с. – Голова редкол.
3147. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 42: Хімічні науки і технології / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький та ін.*; Ред. кол. темат. вип.: *М. Т. Брик* (голова) та ін.; Упоряд. *М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 59 с. – Відп. ред.
3148. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 43: Біологія та екологія / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький та ін.*; Ред. кол. темат. вип.: *В. П. Замостьян* (голова) та ін.; Упоряд. *С. Д. Ісаєв, Н. І. Куниця*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 77 с. – Відп. ред.
3149. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 44: Економічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький та ін.*; Ред. кол. темат. вип.: *Ю. М. Бажал* (голова) та ін.; Упоряд. *Н. Ю. Іванова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 107 с. – Голова ред. колегії.
3150. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 45: Політичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький та ін.*; Ред. кол. темат. вип.: *С. Г. Рябов* (голова) та ін.; Упоряд. *С. Г. Рябов*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005 – 85 с. – Відп. ред.
3151. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 46: Соціологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький та ін.*; Ред. кол. темат. вип.: *В. Л. Осовський* (голова) та ін.; Упоряд. *В. С. Бондар*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 79 с. – Відп. ред.
3152. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 47: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький та ін.*; Ред. кол. темат. вип.: *А. М. Гірник* (голова) та ін.; Упоряд. *М. О. Голубева*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 91 с. – Відп. ред.
3153. **Ред.:** Наукові записки. – Т. 48: Філологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький та ін.*; Ред. кол. темат. вип.: *В. П. Моренець* (голова) та ін.; Упоряд. *Р. М. Веретельник*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 93 с. – Відп. ред.
3154. **Ред.:** Пам'ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 2005. – № 3–6. – Член ред. ради.
3155. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 2005. – № 1–12. – Член ред. ради.
3156. **Ред.:** Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету “Києво-Могилянська академія”». – Тернопіль, 2005. – № 1–6. – Член ред. колегії.
3157. **Ред.:** Вища школа: Науково-практичне видання – К., 2005. – № 1–6. – Член ред. колегії.
3158. **Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 2005. – № 1–12. – Член ред. колегії.

2006 рік

3159. Професорові Іванові Фізеру – вісімдесят // Свобода (США). – 2006. – 6 січ. – С. 5. – Підпис: С. П. – [Розширене засідання управи Української Вільної Академії Наук у Нью-Йорку 18 груд. 2005 р. І. Фізер про знайомство з В. Б. та свою причетність до відновлення Києво-Могилянської академії: сприяння стажуванню В. Б. у Ратгерському університеті, де він читав курс з української літератури та інтенсивно вивчав структуру американського університету; це й сприяло зародженню перших думок про відродження Києво-Могилянської академії.]
3160. Деградація насувається звідусюди / Інтерв'ю з академіком НАН України Я. Яцківим записав О. Рожен / Фото С. П'ятерикова // Дзеркало тижня. – 2006. – № 1, 14–20 січ. – С. 14. – [«Університет без науки – не університет. Зараз ми обговорюємо експеримент щодо університетської автономії. Його очолили В'ячеслав Брюховецький та ректор Львівського університету ім. І. Франка Іван Вакарчук».]
- 3160/рус. Деградация надвигается со всех сторон // Зеркало недели. – 2006. – № 1, 14–20 янв. – С. 14.
3161. Тарасюк Г. Бровари прагнуть стати Еміратами // Вечір. Київ. – 2006. – 17 січ. – С. 3. – [«Загорівся невгамовний Діденко (Голова райдержадміністрації м. Бровари) мрією перетворити Броварщину не тільки на рекреаційний рай, а й на великий науково-освітній центр. На його пропозицію перенести Києво-Могилянську академію з тісного Подолу на простори Броварщини відгукнувся її ректор В'ячеслав Брюховецький. Проект будівництва цілого академістечка поза межами столиці на європейський взірєць нині обговорюють».]
3162. Ювілей Українського Вільного Університету // Нац. трибуна. – 2006. – 26 берез. – С. 3 – [17 січ. 2006 р. виповнилось 85 років від заснування УВУ. Про участь В. Б. в урочистостях.]
3163. Кремінь Д. Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили: Зоряне десятиліття // Рідне Прибужжя (Миколаїв). – 2006. – 17 січ. – С. 3. – Вища школа: український універс.
3164. [Привітання з приводу 10-ліття Миколаївського державного гуманітарного університету ім. П. Могили.] // Храм освіти на Інгульських схилах. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2006. – С. 8.
3165. Історичні нотатки про створення університету // Храм освіти на Інгульських схилах – Миколаїв, 2006. – Див. с. 26–28, 31–32, 35–36.
3166. Владимирова Л. Десять ступенек вверх // Южная правда. – 2006. – 17 янв. – С. 1, 4.
3167. Грабовський В. Явися нам, «Слово»! // Літ. Україна. – 2006. – 19 січ. – № 2. – С. 6. – [Про творчість Л. Кадирової та її ідею створити театр «Слово»: «Усе-таки добре зробив ректор Національного університету Києво-

Могилянська академія В. Брюховецький, що свого часу прихистив надзвичайно талановиту артистку, справжній генератор ідей».]

3168/@. В'ячеслав Брюховецький: «Я багато чим невдоволений, але не розчарований»: Найбільша помилка нової влади – що не вироблено стратегічної моделі розвитку держави / Інтерв'ю записала С. Слабінська // Газета по-українськи. – 2006. – 20 січ. – С. 24. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/news/2006/1/20/81190.htm> – [«– Ви були четвертим номером у передвиборному списку “Нашої України”, але потім зникли...

– Я нікуди не зникав. Пішов сам. Це було свідоме рішення, про яке я не захотів говорити публічно.

Я вдячний за оцінку, яку дав мені з'їзд “Нашої України”, включивши до першої виборчої п'ятірки. Але я не забираюся йти в депутати. Ви ж розумієте, що це була не перша така пропозиція в моєму житті. Та я не з тих, хто кидає розпочату справу. Ще не все здійснено із задуманого в Києво-Могилянській академії. Хочу довести свою роботу до того логічного кінця, коли вже не зможу зробити краще. І тоді спокійно піду. Можливо, й у депутати.

Проте моя відмова від участі в списку не означає, що я байдужий до виборів. Якщо “Народний союз «Наша Україна»” вважатиме, що я повинен проводити агітаційну роботу – одразу ж візьму відпустку за власний рахунок, стану уповноваженим блоку та їздитиму Україною. Це для мене важливо. Вважаю, що в політичній сили, що її представляю, є люди, для яких депутатство не є самоціллю. Орієнтиром для них є продуктивна діяльність. І це позитивна риса».]

3169*. Казаков М. Наследие Петра Могилы // Вечер. Николаев. – 2006. – 21 янв.

3170/@. Пясківська О. День народження студентства: Києво-Могилянська академія, в якій навчався і Михайло Ломоносов, відкрилася задовго до Московського університету // Хрещатик. – 2005. – 25 січ. – С. 12. – Далеке – близьке. – [Президент академії В. Б. любить повторювати, що бібліотека для студента – місце святе: тут він навчається, знайомиться, закохується...] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/print/art/30119.html>

3171. Вячеслав Брюховецкий: «В революции разочаровались только те, кто всегда и во всем разочаровывается» / Беседовала Я. Казмиренко // Газета по-киевски. – 2006. – 26 янв. – С. 18. – [«У нас многие критикуют Ющенко – вот, мол, встретился с олигархами и сел с ними за один стол. Ющенко можно критиковать только за то, что он олигархов поздно собрал. Ведь он стал президентом всех украинцев, богачи – это тоже часть нации, притом очень влиятельная и талантливая»].

3172. Лук'янчук Г. Українцям – українську премію // Самостійна Україна. – 2006. – 27 січ. – 4 лют. – С. 8. – [В. Б. серед лауреатів премії імені О. Гірка.]

3173/@. Виборчий список Блоку «Наша Україна» на вибори до Київради очолив В'ячеслав Брюховецький. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/9237> – 28 січ. 2006 р.

3173/р. • ВИБОРЧИЙ СПИСОК БЛОКУ «НАША УКРАЇНА»...: рефлексії (2006)

«Вот красуется на бигбордах одного из блоков Вячеслав Брюховецкий. Уважаю». – так писав народ в інтернеті ¹. Уявляєте, як мені щодня було проїжджати повз оті «бігморди», де я красувався. З книжкою в руках у могилянській бібліотеці. Читав я справді багато із самого дитинства, через те благоговійно ставлюся до бібліотек. Але виростав не в розкошах, і купувати книжки не було прийнято. Не те, щоб не прийнято, просто батькам, які копійчину до копійчини складали на життя, грошей завжди бракувало. І я це розумів добре. Ви думаєте, саме Георгій Віцин як актор придумав стати червиком на купюру, а потім її нишком підібрати?.. То плагіат. Насправді десь у році 1957, коли я, третьокласник, вже дописував до «Черкаської правди» ², викриваючи недоліки радянської торгівлі і тим самим подаючи правдивий голос нашого народу – творця свого щастя, будівника комунізму ³, мені захотілося вивчити англійську мову. Захотілося, і все. Можливо, щоб дописувати де New York Times (про яку я, прада, тоді ще не знав). Мотиви бажання не пригадую. Але воно було пекучим. І я уявив, що це, мабуть, неважко. Наприклад, я вважав, що опанував латвійську мову. Моя мама багато вишивала на заробіток. Отож у нас в хаті завжди лежала гора різнокольорових ниток. Вироблялися вони в Ризі. На етикетках я прочитав, що Рига – то Rīga, фабрика – fabrika, муліне – mulīne... Із папером для писання було сутужно, а вирвана сторінка із зошита каралася подвійно: і в школі – записом у щоденник, і вдома – качалкою (бо батьковий ремінь я вже заховав надійно, а з качалкою так вчинити не міг – любив вареники). Отож я вирізав чисті береги вже прочитаної газети «Черкаська правда», яку передплачував батько, і займався перекладом з російської та української на латвійську приблизно так: pravdyvuj golos nashogo narodu – tvocia svogo scastja, budivnyka komunizmu. З латвійською все склалося до ладу, на черзі – англійська. Я подивився деякі тексти, і зрозумів, що тут так просто не вийде. Треба словник. Де ж його взяти? У книгарні знайшов невеликий англійсько-російський і російсько-англійський словник. Але гроші? З думкою про це (так ніби тренування перед вирішенням фінансових проблем Києво-Могилянської академії) брів я щодня додому, уважно роздивляючись під ноги. Ходив я мимо редакції «Черкаської правди», і хоч для цього треба було робити невеликий гак, цей маршрут зворотнього зі школи шляху був для душі оптимальним. Я підходив до редакції ніби до колег по перу, тільки що не наважувався зайти. Тут треба, мабуть, уже пояснити. Думаєте, в період виборчої кампанії 2006 року до Київської мерії для мене було вперше висіти? Насправді ще на початку 1957 року я красувався на тодішньому аналозі бігборду. Він називався «Прожектор сатири» і був встановлений в самому центрі міста біля педінституту. Історія така. Мама купила мені костюмчик – запроваджену тоді шкільну форму. Це була неабияка подія. Не щороку таке стається. Але коли покупку вдома приміряли на мене, то виявилось, що один рукав піджака довший, і то істотно довший. Мама пішла в магазин Черкаського змішторгу № 10 з тим, щоб замінили піджак або повернули гроші. Але їй відмовили: «Треба дивитися, що купуєте!». Забули вже ви, ностальгійні зітхальники за Радянським Союзом, що таке там був продавець?! Цар і Бог! Навіть моя наполеглива мама нічого не могла вдіяти, і прийшла додому вся в сльозах. Я ж обурився найбільше, бо знав, що ходитиму з підрізаним рукавом, і то може навіть пару років... Отож я заявив, що писатиму до газети! Мама махнула рукою: «Правди ніколи не було й не буде». Батько сказав, що в газети є більш серйозні завдання: комунізм будуюмо! Але

¹ Див. 3248/@.

² Див. 1153/п.

³ Див. 0002.

я написав. І треба ж такому статися, що в Черкаси якраз прийшла вказівка поставити «Прожектор сатири», щоб виявляти і критикувати окремі недоліки в нашому житті. Потрібен був підходящий матеріал, а тут лист школяра з обуренням окремим недоліком, який до того ж в цілому не применшував переваг соціалістичного способу життя. Отже мене намалювали у піджаку, де один рукав був по лікоть, а другий теліпався ледь не по підлозі. Для карикатурного увиразнення подібне проробили і з холошами штанів. Великими літерами написали моє прізвище і що я учень 3-В класу 4-ї СШ. А маленькими літерами, що таке неподобство сталося в магазині № 10. Відчуваю скептицизм сучасної молоді людини: та хто це там на газету реагує? Але ви не знаєте сили партійного слова – вже в перший день прямо до нас додому був доставлений новісінький костюмчик. Вибачень, правда, не було, але навіщо вони: ми ж будували комунізм! І от уявляєте, я цілий місяць ходив у новому костюмі, вже встиг і пляму чорнильну всадити, мимо свого першого бігборду. У школі я став героєм, ми ватагою ходили дивитися на «Прожектор сатири» і сніжками жбурляли, стараючись потрапити в моє скарикатурне обличчя... Про це аж через 38 років згадала газета «Берегиня»¹, правда сором'язливо замовчавши факт пуляння сніжок (а нас якось дружинники навіть до відділку міліції привели, і там височенний худющий черговий з відтопиреними вухами, на яких лежала його формена фуражка з кокардою, довго й хрипко реготав, дізнавшись, що портрет, у який ми вціляли, мій, та й відпустив нас без наслідків). А в «Черкаській правді» згодом з'явилася, як визначили ми вдома за гуртовим читанням, стаття «Слідами неопублікованих листів» – зо п'ять газетних рядків². І вирізку цю я гордо носив у портфелі. Через місяць прочитав у тій самій газеті: «В численних листах до редакції трудящі порушують важливі, ініціативні питання, діляться досвідом у роботі, розповідають про своє життя, виявляють і критикують недоліки. Листи трудящих – це правдивий голос нашого народу – творця свого щастя, будівника комунізму» (Наша пошта // Черкас. правда. – 1957. – 5 трав. – С. 3). Я був переконаний – це про мене, хоч трохи муляло, що я поки що не трудящий. Але нічого, думав, я колись іще стану робкором!³ Так що мій маршрут мимо редакції був морально абсолютно виправданий! Отже брів я вулицею і тут саме навпроти входу до редакції завмер! На газоні лежала синя п'ятірка! Ось де Віцин здер сцену. Я наступив на купюру і хвилини десять стояв не рухаючись із пісним обличчям. А серце калатало немилосердно: чи не прийде власник шукати загублені гроші? Ніхто не приходив. Вловивши момент, я нагнувся і – п'ятірка в кишені. Тепер якось би приховати гроші. Треба сказати, що вчився я на відмінно, але мав проблеми з поведінкою. У цьому віці так хочеться бути подібним до так званої босоти, яка нікого й нічого не боїться, ходить перевальцем «руки-в-руки», а в кишені кастет чи фінка, яку ще називали пером. Одного разу мама виявила у мене кастет (я й не пам'ятаю, де я його доп'яв і навіщо він мені був потрібен). Після виховних заходів кастет був конфіскований, але періодично мама почала перевіряти вміст моїх кишень і портфеля. Біля соші на видному місці лежав досить великий камінь. Я подумав, що навряд чи кому прийде в голову шукати під ним гроші. Роздивившись, чи нікого немає поблизу, я трохи підважив камінь і засунув свою п'ятірку. До школи наступного дня я летів. Схованка. Є! Тим словником я користувався багато років, поки він десь не згинув у численних переїздах... А шкода!

3174/@. Брюховецький поведе «Нашу Україну» на вибори до Київради. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oglyadach.com.ua/news/2006/1/28/59163.htm> – 28 січ. 2006 р.

¹ Див. 1153/н.

² Див. 0002.

³ Див. 0008.

- 3175/(@). Партія Ющенко хоче, щоб Києвом правили керівник ВУЗу і будівельник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravda.com.ua/news_print/2006/1/2838115.html – 28 січ. 2006 р.
3176. Чаленко А. Мы сами не местные: Расклад на выборах в местные советы: «Наша Украина» усилится милицией, социалисты – губернаторами, а «регионы» – спортсменами и епископами // Сегодня. – 2006. – 30 січ. – С. 6. – [Київський міський список «нашеукраїнців» очолить президент НаУКМА В. Б.]
- 3177/(@). Сенчук О. Классика жанра – физики и лирики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.glavred.info/print.php?article=/archive/2006/01/30/100248-3.html> – 30 січ. 2006 р. – [Аналіз партійних списків на вибори до Київміськради. Про В. Б.: «Номер первый – президент Киево-Могилянской академии Вячеслав Брюховецкий. Почти культовая фигура для интеллигенции и “продвинутой” молодежи. Он известен не только как активный приверженец “помаранчевой революции”, но и как весьма успешный менеджер. “Могилянка” считается одним из лучших вузов Украины, который Брюховецкий “сделал” почти “с нуля”. В имиджевой карте “пятёрки” своим авторитетом президент НаУКМА значительно нивелирует вероятный негатив к списку “НУ” со стороны конкурентов».]
3178. Марченко А. Експерти знову в ціні і матимуть неабиякий вплив на владу // Україна BUSINESS. – 2006. – № 5, 30 січ. – 6 лют. – С. 4–5: фото. – [Про перші кроки діяльності новоствореної Всеукраїнської експертної мережі, яку очолює В. Б.]
3179. Бірюкова І. Компромісний варіант: Нашоукраїнці поділили із союзниками-рухівцями місця у виборчих списках та сформували «ідеальну п'ятірку» кандидатів до Київради // Хрещатик. – 2006. – 31 січ. – С. 4. – Вибори-2006. – [Список блоку «Наша Україна» на виборах до Київради очолив В. Б.]
3180. Брязгунов Т. Блокування – запорука перемоги // Вечір. Київ. – 2006. – 31 січ. – С. 2.
3181. Новини плюс. Вибори 2006 // Україна молода. – 2006. – 31 січ. – С. 6.
3182. Ректор «Могилянки» йде у Київраду // Демократ. Україна. – 2006. – 31 січ. – С. 2.
- 3183/(@). Вячеслав Брюховецкий: В Київradі я зможу удосконалити столичну систему освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/9325> – 31 січ. 2006 р.
- 3183/engl./(@). Vyacheslav Bryukhovetskyi: I will manage to improve the system of education in Kyiv council. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.razom.org.ua/en/news/print/9325> – 2006, January 31.
3184. Вячеслав Брюховецкий: «Маючи таку молодь – я спокійний за нашу державу» / Розмову вів В. Павелчак // Україна в «Універсумі»: Актуальні проблеми сучасної України / О. Романчук, заг. ред., упорядкування. – Л.: Універсум, 2006. – С. 545–553: фото: Пан Ватраль, президент «Самопомічі» вручає чек Вячеславу Брюховецькому. – (Див. також 2901, 2949, 3665/73.)

Rumor publicus:

3453. Тисовська Н. Перемоги і поразки державності // Книжковий клуб плюс, 2006, № 10, див. с. 25;
- 3601/@. Баган О. «Універсум» як подолання провінційності // Універсум, 2007, № 5–6, див. с. 48.
- 3185/@. Терещенкова Т. Золотий ювілей журналу «Березіль»: весняні промені зимового сонця. – Харківський університет: Загальноуніверситетська газ. – 2006. – № 18–19. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www-gazeta.univer.kharkov.ua/index.php?id=800,832,1,0.1,0> – [В. Б. як автор журналу «Березіль».]
3186. Характер часу і характер часопису: з виступу редактора журналу «Березіль» Володимира Науменка на святкуванні 50-річчя часопису // Літ. Україна. – 2006. – 22 черв. – С. 6.
3187. Програма першочергових рішень Київської міської ради V скликання. – К., 2006. – 17 с.: фото: Вячеслав Брюховецький, доктор наук. Ректор Києво-Могилянської академії. Разом із студентами першим вийшов на Майдан у листопаді 2004 р. – [Про В. Б. див. с. 2, 4, 11, 12, 13.]
3188. Сацук М. Киевская пятёрка: Список «Нашей Украины» в Киевсовет возглавил Вячеслав Брюховецкий / Фото В. Артющенко // Вечер. вести. – 2006. – 1 февр. – С. 3: фото: [В. Б.] – [«Именно Могилянка во главе со своим ректором первой поддержала порыв возмущённых фальсификациями киевлян, вышедших в ноябре прошлого года на Майдан, в то время как ректоры других вузов не пускали студентов. Кроме того, Вячеслав Брюховецкий – настоящий профи, который имеет высокий авторитет в научной среде. Он организовал “с нуля” вуз, который за короткое время поднялся до уровня лучших европейских университетов. Ректор Киево-Могилянской академии отказался баллотироваться в Верховную Раду, чтобы побольше сделать для родного города».]
3189. Vita Brevis, Academia Longa / M. Horobets // Welcome to Ukraine. – 2006. – № 1. – Р. 46–48, 50, 52: photo: [V. Bryukhovetsky]; NUKMA was among the first to join the protests against the election fraud in the fall of 2004 [V. Bryukhovetsky with students and professors.]; In September 2005, NUKMA launched a project, *Choose with Your Heart*, aimed at promoting talented youth [V. Bryukhovetsky with V. Klichko and L. Nakonechna.] – [«The times change, but the Kyiv Mohyla Academy is eternal!» – Vyacheslav Bryukhovetsky, NUKMA President.]
3190. Савченко М. Київська інтрига: БЮТ, «Наша Україна», чи Хто має шанс?: На вибори до Київради пропрезидентський блок поведуть учений, лікар, будівельник, банкір та міліціонер... // День. – 2006. – 1 лют. – С. 4.
- 3190/рус. Савченко М. Киевская интрига: БЮТ, «Наша Украина», или Кто имеет шанс? // День. – 2006. – 1 февр. – С. 4.
3191. Соколов М. Столичне дербі: БЮТ чи «Наша Україна»? за симпатії київських виборців позмагаються колишні союзники по «помаранчевій» команді // Україна молода. – 2006. – 2 лют. – С. 4: фото.

3192. Голубева І. В. Порівняльний аналіз акредитації ВНЗ США та України (на прикладі програм з конфліктологічних дисциплін) // Конфліктологічна експертиза: теорія і методика. Вип. 5: Актуальні проблеми конфліктологічної експертизи / Ред. кол.: А. М. Гірник (гол. ред.) та ін.; Відп. за вип. А. М. Гірник; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Т-во конфліктологів України, Центр соціальної психології та управління конфліктами НаУКМА. – К., 2006. – С. 87–94. – [У січні 2006 року за ініціативи Президента НаУКМА Вячеслава Брюховецького була створена громадська організація “Всеукраїнська експертна мережа”]. – С. 93.]
3193. Гаврилюк Т. Манія міфа: Про немічні спроби дискредитувати новаторський досвід флагмана вищої освіти // Літ. Україна. – 2006. – 2 лют. – С. 3. – Полемічна грань. – (Див. також 2972.)
3194. Berdychowska B. Ukraina: ludzie i książki / Red. S. Trela. – Wrocław: Kolegium Europy Wschodniej, 2006. – 192 s. – Изм.: Przedmowa. – S. 7–8. – [Про В. Б.] – С. 8; Szalony pomysł Władysława Bruchowieckiego. – С. 78–93. – (Див. також 2194, 3665/20.)

Rumor publicus:

3593. Лазар А. Україна, люди і книги // Укр. журнал, 2007, № 5, див. с. 60.
- 3195/@. Вячеслав Брюховецкий, президент Национального университета «Киево-Могилянская академия»: «Если в названии учебного заведения есть слово “международный”, “планетарный” или другие подобные словеса, то это – всего лишь “мыльный пузырь”». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.glavred.info/print.php?article=/archive/2006/02/03/113421-0.html> – 3 лют. 2006 р. – [В. Б.: «Прежде всего, надо хорошо уяснить, для чего нужен тест. А он нужен для того, чтобы (по нашему мнению) определить именно такого будущего студента, какой нужен тому или иному вузу. Например, наш университет уже изначально ориентирован на определённого выпускника школы с определёнными возможностями и способностями к учёбе. Это не так просто было найти – нужную совокупность, комбинаторику тестов и формулу подсчёта баллов. Хотя тест для всех одинаков, но на каждую специальность баллы подсчитываются по-разному».]
3196. Когневич С. «Наша Україна» делегує професіоналів: Першу «п'ятірку» «Нашої України» на виборах до Київради було б не соромно представити і на вибори до парламенту. Адже її складають відомі фахівці, які здатні ухвалювати потрібні для столиці рішення, виходячи зі свого життєвого та професійного досвіду / Фото Ю. Паніна // Наша столиця. – 2006. – 3 лют. – С. 1–2: фото: [В. Б.] – [Про В. Б., який очолив список «Нашої України» на виборах до Київради; саме завдяки чіткій й незмінній громадянській позиції президента і студентів НаУКМА став рушійною силою Помаранчевої революції.]
3197. Полищук О. Столичных политиков потянуло в глубинку // Комментарии. – 2006. – № 4, 3 лют. – С. 2. – [«Их список возглавил ректор Киево-Могилянской академии Вячеслав Брюховецкий, фигурировавший было в проекте общенациональной пятёрки, но впоследствии оттуда исчезнувший».]

3198. Експерти «Нашої столиці» оцінюють першу п'ятірку списку блоку «Наша Україна» на виборах до Київради / *В. Гнатюк, М. Мартиненко* // Наша столиця. – 2006. – 3 лют. – С. 2. – Компетентна думка. – [*В. Гнатюк та М. Мартиненко про В. Б.*]
3199. Стратегія і пріоритети: В основі цього документа – українська мрія // Україна BUSINESS. – 2006. – № 5, 6–13 лют. – С. 2: фото: [*В. Б. та прем'єр-міністр України Ю. Єхануров.*] – Презентація майбутнього. – [2 лют. прем'єр-міністр України Ю. Єхануров презентував у НАУКМА програму «Довгострокова стратегія розвитку України та пріоритети діяльності Кабінету Міністрів на 2006 рік».]
3200. НАУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама. – 2006. – Лют. – С. 16. – [*В. Б. в радіопрограмі «Громадянське суспільство» на Першому національному 5 лют. та в програмі «Зоряний час» на Першому каналі 6 і 9 лют.*]
3201. Савченко О. Від кафедри до Київради – одні вибори // Україна молода. – 2006. – 9 лют. – С. 4: фото. – [*Про кандидатів до Київради: В. Б. від блоку «Наша Україна» та М. Томенка – від БЮТ.*]
3202. [Співчуття завідувачу кафедри української мови Л. Масенко з приводу смерті її чоловіка А. Німенка.] // Літ. Україна. – 2006. – 9 лют. – С. 2. – [*За підписом В. Б.*]
3203. Черненко О. Дорога моя столиця // Без цензури. – 2006. – № 6, 9–15 лют. – С. 4. – [*Про парламент. та місцеві вибори в Україні. «Більшість політичних партій та блоків, які йдуть до міськради, включили в перші п'ятірки своїх списків важковаговиків із великої політики й просто відомих особистостей. Блок Юлії Тимошенко в Київраду поведуть Микола Томенко та Анатолій Хостікоєв, НСН України – В'ячеслав Брюховецький і Володимир Поляченко, СПУ – Валентина Семенюк і Юрій Луценко».*]
3204. В'ячеслав Брюховецький: «У Київраді я зможу удосконалити столичну систему освіти» // Молодий час. – 2006. – 10 лют. – С. 2.
3205. «Наша Україна» делегує професіоналів до Київської міської ради // Молодий час. – 2006. – 10 лют. – С. 1–2.
3206. Вячеслав Брюховецкий: «Власть удерживают мудростью» / *А. Романюк* // Южная правда (Миколаїв). – 2006. – 12 февр. – С. 2. – Политикум.
3207. Київська міська територіальна виборча комісія // Хрещатик. – 2006. – 15 лют. – С. 2. – [*Рішенням Київської міської територіальної виборчої комісії № 14/10 від 10.02.2006 р. зареєстровані кандидати у депутати Київської міської ради, висунуті Блоком «Наша Україна». В. Б. – у списку під номером 1.*]
3208. Вячеслав Брюховецкий: «Мы почувствовали вкус свободы» / *И. Касьянова* / Фото *М. Койфмана* // Газета по-киевски. – 2006. – 15 февр. – С. 7: фото: [*В. Б.*] – Свободная трибуна.
3209. Віленський Ю. Шукачі унікумів // Молодь України. – 2006. – 16 лют. – С. 16. – Рец. на кн.: *Кончаковский А.* Библиотеки киевлян: Словарь владельцев. – К.: Промінь, 2005. – 128 с. – [*Згадка про книжкове зібрання В. Б.*]

3210. Вячеслав Брюховецкий: «Могилянка» – вуз для богатых? Нет, она делает людей богатыми! / Беседовал *И. Ковалёв* / Фото автора // Комсомол. правда (Киев. вып.). – 2006. – 16 февр. – С. 7: фото: Вячеслав Брюховецкий: – Я счастлив тем, что всю жизнь делал то, что хотел. – Беседка «КП».
3211. Вячеслав Брюховецкий: «Жена сердится, когда я занимаюсь... стале-варением»: Президент Киево-Могилянской академии написал семь книг и докторскую диссертацию на своём хуторе, который, как он счита-ет, однажды спас его от верной гибели / Интервью провела *О. Унгурян* / Фото *С. Даценко* // Факты и комментарии. – 2006. – 17 февр. – С. 4: [*В. Б. у своєму кабінеті.*] – Как на духу.
3212. В'ячеслав Брюховецький: «Досі пишаюся тим, що маю п'ятий розряд слюсаря!» / Записав *В. Павленко* / Фото *О. Гльницького* // Наша столи-ця. – 2006. – 17 лют. – С. 1, 2.
3213. *Васильева А.* Разноцветные корзины Александра Омельченко // Ком-ментарии. – 2006. – № 6, 17 февр. – С. 4.
3214. Кого веде БЮТ у Київраду, або чи зможе Бродський конкурувати із Брю-ховецьким // Молодий час. – 2006. – 21 лют. – С. 2.
3215. «Про президента Національного університету “Кієво-Могилянська ака-демія” В'ячеслава Брюховецького ходять багато легенд...» // Моло-дий час. – 2006. – 21 лют. – С. 1.
3216. В'ячеслав Брюховецький: «Я дуже лояльно ставлюся до молоді, хоча іноді...» / Записав *В. Павленко* // Молодий час. – 2006. – 21 лют. – С. 1, 3: фото: [*В. Б.*]
3217. Більше автономії для ВНЗ // Уряд. кур'єр. – 2006. – 22 лют. – С. 3. – [*Про нараду під головуванням віце-прем'єр-міністра України В. Кириленка з питань розширення автономії ВНЗ IV рівня акредитації, що відбулась 20 лют. 2006 р. в Кабінеті Міністрів України. Участь у нараді В. Б. та ке-рівників ВНЗ – членів консорціуму університетів з автономії.*]
3218. *Шульга Н.* Університетська освіта: прорив до світу чи удосконалення локального героїства? // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Лют. – С. 2–4. – [*Про виступ В. Б. з нагоди святкування 390-річниці заснування Києво-Могилянської академії.*]
3219. В'ячеслав Брюховецький: Найбільше за все у житті ціную свободу / Записав *С. Кравченко* // День. – 2006. – 22 лют. – С. 4: фото: [*В. Б.*] – Актуальне інтерв'ю.
- 3219/рус. Вячеслав Брюховецкий: Больше всего в жизни ценю свободу // День. – 2006. – 22 февр. – С. 4.
3220. *Тымкив К.* Утверждена окончательная концепция «Арсенала» // Дело. – 2006. – 23 февр. – С. 1, 7. – [*На презентації музейного комплексу «Арсенал» були присутні Президент України В. Ющенко, мер Києва О. Омельченко, віце-прем'єр з гуманітарних питань В. Кириленко, міністр культури і ту-ризму І. Лиховий, президент НаУКМА В. Б., директор історичного запо-відника «Софія Київська» Н. Куковальська, народний депутат Л. Танюк, бізнесмени В. Пінчук та ін. На фото І. Васюник тримає лист В. Б., адре-сований Президенту України, з проектом входження НаУКМА до еліти*

університетів – у першу п'ятдесятку світового рейтингу. Відповіді або бодай реакції на цей лист, як і на багато інших, не було...] – (Див. також 3609/@.)

3220/р. • БЕЗСЛІДНО НЕОПУБЛІКОВАНІ ЛИСТИ: рефлексії (2009)

Ще за президентства Л. Кучми я кілька разів звертався до влади з пропозицією, як український університет, в даному разі НаУКМА, може досить швидко (за якийсь десяток років) увійти до еліти освітніх закладів Європи й Америки. Звісно, не мав особливих ілюзій щодо позитивної реакції: керував тоді, як жартували, непрохідною адміністрацією Табачник, а таким Серам Портянкам високого рівня вища українська школа була непотрібна. Я сподівався, що ситуація змінилася після Помаранчевої революції, і знову нагадав про це керівним достойникам держави – Віктору Ющенку та Юлії Тимошенко. Проте, наївно виправдовував я їхню мовчанку на мої звернення, бюрократичний апарат відторгав саму можливість ознайомлення президента і прем'єр-міністра з моєю ідеєю. А ця ідея виявилася надзвичайно простою: необхідно лише ухвалити стратегічне рішення, чим насправді повинен займатися університет. У нас нині це переважно інституція, де продаються (в різний спосіб, і навіть тодішнім працівникам Секретаріату Президента, не згадуючи вже всує наших дорогих народних обранців) дипломи – від молодшого спеціаліста до доктора наук і професора. Насправді ж модерне визначення функцій вищої школи міститься у Великій Хартії Університетів, на якій базується Болонська декларація, що до неї Україна приєдналася, хоч по-моєму жоден міністр освіти так і не збагнув, для чого ми це підписали. У кожному разі ніхто навіть і не намагався реалізувати в сукупності чотири найважливіші принципи – університет повинен створювати нові знання, вивчати і поціновувати їх, а також передавати молодому поколінню. У кращому разі так звані виші в Україні нині виконуть лише останню функцію, малопродуктивну без реалізації трьох попередніх.

Не добившись реакції влади шляхом офіційного листування, я вирішив особисто передати свою пропозицію Президенту. Нагода випадала під час презентації музейного комплексу «Арсенал» в Українському домі. Вже намірився був передати свій лист Віктору Андрійовичу, як його буквально перехопив «свій» чоловік – Васюник. Дізнавшись про суть питання, він переконав мене, що краще сам доповість Президенту і підготує відповідну резолюцію... На фото ми бачимо той лист. Та тільки його й бачили... Сер Портянко – вічно живий...

3221. Трофімова Н. Студентський ресурс // День. – 2006. – 25 лют. – С. 1, 4. – [Про В. Б., який очолив список «Нашої України» на вибори до Київради, і про неможливість суб'єктивного використання «студентського ресурсу» могилянців.]

3221/рус. Трофимова Н. Студенческий ресурс // День. – 2006. – 25 февр. – С. 1, 4.

3222. Олійник В. Бібліотечні фонди Могилянської академії знову поповнились / Фото В. Соловйова // Освіта України. – 2006. – 17 берез. – С. 7: фото: В'ячеслав Брюховецький і Міхаель Зонтгаймер. – [1 берез. 2006 р. в Галереї мистецтв НаУКМА відбулася урочиста передача б-ки німець. політолога К. Зонтгаймера до НаУКМА.]

3223. Книгозбірня Курта Зонтгаймера // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Берез. – С. 5. – [«В урочистій церемонії передачі фондів Зонтгаймера взяли участь Міхаель Зонтгаймер, редактор берлінської філії журналу “Spiegel”, В’ячеслав Брюховецький, президент НаУКМА, Дітмар Штюдемманн, Надзвичайний і Повноважний Посол ФРН в Україні».]
3224. Загорій Володимир: «Наша діяльність патріотична і націєтворча...» / Інтерв’ю брала С. Короненко // Літ. Україна. – 2006. – 2 берез. – С. 1. – [«Нині премією імені Олекси Гірника ми нагороджуємо тих, для кого українська мова і її повноцінне функціонування на українській землі стали справою життя». До таких людей на думку автора належить і **В. Б.**]
3225. Жулинський М. Діалог про владу і митця, уряд і державу, національні міфи і дух народу. І про революцію... // Жулинський М. Відстані. – К.: Таля, 2006. – 160 с. – С. 99–50. – [Про **В. Б.** як одного із авторів Програми Руху. – С. 126.]
3226. Паливода І. Німець [Міхаель Зонтгаймер, редактор берлінської філії журналу «Spiegel»] подарував Могилянці бібліотеку батька [відомого німецького політолога Курта Зонтгаймера] // Газета по-українськи. – 2006. – 6 берез. – С. 11. – [Про виступ **В. Б.** на урочистій церемонії передачі.]
3227. Господарисько М. Внесок української діаспори у становлення Києво-Могилянської академії // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: Зб. доп. Першої міжнар. наук. конф., 8–10 берез. 2006 р., м. Львів / М-во освіти і науки України, Укр. Всесвітня Коорд. Рада, Нац. ун-т «Львів. політехніка», Н-д. ін-т українознавства, Міжнар. ін-т освіти, культури та зв’язків з діаспорою. – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2006. – С. 8–10.
3228. Павелчак В. «Час і Події» – тижневик з Чикаго: десять років в інформаційному просторі // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: Тези доп. Першої міжнар. наук. конф., м. Львів, Україна, 8–10 берез. 2006 р. – Л., 2006. – С. 90–93. – Див. с. 92.
3229. Бабанина Н. Лица столиці // Економ. известия. – 2006. – 9 марта. – С. 3. – [**В. Б.** – у списку першої п’ятірки від «Нашої України» у рамках соціологічного опитування щодо мандатів у Київській раді.]
3230. Ліщина Л. Про стрічку «Бути українцем» // Літ. Україна. – 2006. – 9 берез. – С. 4. – [Про кадри стрічки, присвяченій 5-му Міжнар. конкурсу укр. мови імені П. Яцика, де **В. Б.** отримує премію імені Олекси Гірника.]
- 3231*. Брюховецький, Томенко и Кличко прямо в ефіре домоворятся о коалиции в Киевсовете // Грани плюс. – 2006. – 10 марта. – [**В. Б.** (перший номер у виборчому списку блоку «Наша Україна» в Київську міську раду) 9 березня особисто запросив Миколу Томенка та Віталія Кличка взяти участь у спеціальному випуску програми «Плюси і мінуси» (ТРК «Київ») 20 берез.]
3232. Це наша з тобою біографія // Храм освіти на Інгульських схилах. – Миколаїв, 2006. – Див. с. 50, 52, 53, 78, 80, 81, 112, 113, 116, 120, 121, 122, 134, 141, 153, 334, 335, 339, 341, 342, 343, 344, 347, 362.
- 3233/@. В’ячеслав Брюховецький запросив на теледебати Томенка і Кличка: фото: [**В. Б.** з мегафоном.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/10163> – 10 берез. 2006 р. – [«Микола

- Томенко і Віталій Кличко погодилися з необхідністю розмови саме у такому форматі та обіцяли повідомити про свою згоду на участь у прямому ефірі найближчим часом. У свою чергу, В'ячеслав Брюховецький, який з 11 до 18 березня на запрошення німецьких урядових структур відвідуватиме п'ять університетів у Німеччині, просив зробити це якнайшвидше, щоб узгодити формат програми як з усіма її учасниками, так і з телекомпанією».]
- 3233/рус./@. Вячеслав Брюховецкий пригласил на теледебаты Томенко и Кличко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ru/news/print/10163> – 10 берез. 2006 р.
- 3234*. Лідер виборчого списку БЮТ до Київради Микола Томенко готовий взяти участь у теледебатах на ТРК «Київ» // Укрінформ. – 2006. – 11 берез. – [Лідер виборчого списку блоку «Наша Україна» до Київради **В. Б.** запропонував лідеру списку БЮТ до Київради Миколі Томенку та списку блоку ПОРА-ПРП Віталію Кличку взяти участь у теледебатах на ТРК «Київ» 20 березня.]
3235. Шульга Н. Прорив у світ чи «локальне геройство»? // Дзеркало тижня. – 2006. – № 9, 11–17 берез. – С. 14. – [Про виступ **В. Б.** з нагоди святкування 390-річчя заснування Києво-Могилянської академії.]
- 3235/рус. Шульга Н. Прорыв в мир или «локальное геройство»? // Зеркало недели. – 2006. – № 9, 11–17 марта. – С. 14.
3236. Заяц Н. Ани Лорак пела голосом Булановой и Пугачевой: На премьере мультфильма «Карлсон» пришли детдомовцы, беспризорники, министры и супруга президента с детьми // Сегодня. – 2006. – 13 марта. – С. 12. – [На презентації мультфільму «Карлсон» в кінотеатрі «Одеса-кіно» був присутній і **В. Б.** з онучкою Меланією.]
3237. Макаренко С. Начальник столичного міліційного главку Віталій Ярема: «Для мене найголовніше – безпека киян» // Хрещатик. – 2006. – 15 берез. – С. 22. – [Про **В. Б.**, який входить у першу п'ятірку виборчого списку партії «Наша Україна».]
- 3238/@. Брюховецький дебатуватиме з Томенком. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/10329> – 16 берез. 2006 р. – [Теледебати «Київські перегони-2006» в прямому ефірі ТРК «Київ» 20 березня о 21.45.]
- 3239/рус./@. Брюховецкий будет дебатировать с Томенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ru/news/print/10329> – 16 берез. 2006 р.
- 3239/engl./@. Bryukhovetskyi will debate with Tomenko. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.razom.org.ua/en/news/print/10329> – 2006, March 16.
- 3239/@. Чайковська В. Т. Українська химерна проза: історія народження терміна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/991/1/06chbtnt.pdf> – 16 берез. 2006 р.
3240. «Рукописи не горять...» // Наш сучасник Микола Зеров / Упоряд.: М. Зерова, Р. Корогодський, М. Коцюбинська; Худож. оформ. А. Криштальський. – Луцьк: ВМА «Терен», 2006. – 368 с. – С. 24–64. – [3 кн. **Б. В.** «Микола Зеров». – С. 97–151, 290–291.]

Rumor publicus:

3567. Зиліюк Ю. Волинська палітра // Книжник-review, 2007, № 3, див. с. 30.

- 3241.** У справі професійного перекладацтва із запізненням // Наш сучасник Микола Зеров – Луцьк: ВМА «Терен», 2006. – С. 65–71. – (Див. також **1801.**)

Rumor publicus:

3660. Іванова Н. Наш сучасник Микола Зеров // Критика, 2007, Ч. 5, трав., див. с. 23.

3242. Коцюбинська М. На полі честі і культури // Наш сучасник Микола Зеров – Луцьк: ВМА «Терен», 2006. – С. 5–13. – Див. с. 6, 8, 9, 13.
3243. Білокінь С. Микола Зеров // Наш сучасник Микола Зеров. – Луцьк: ВМА «Терен», 2006. – С. 199–272. – Див. с. 239.
- 3244.** Український Гайд-парк в інтернеті чи щось серйозніше? / Інтерв'ю з президентом Всеукраїнської експертної мережі В. Брюховецьким записав О. Рожен / Фото С. П'ятерикова // Дзеркало тижня. – 2006. – № 10, 18–24 берез. – С. 14: фото: В'ячеслав Брюховецький. – Альтернатива. – [В. Б. про новий портал – Всеукраїнська експертна мережа.]
- 3244/рус.** Украинский Гайд-парк в интернете или что-то посерьезнее? // Зеркало недели. – 2006. – № 10, 18–24 марта. – С. 14.
- 3245/@. Сорокина О. Профессор вызывает доцента.... – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.glavred.info/print.php?article=/archive/2006/03/19/101530-4.html> – 19 берез. 2006 р. – [Аналіз майбутніх дебатів В. Б., М. Томенка і В. Кличка.]
- 3246/@. «Наша Україна» формує порядок денний новообраної Київради. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/10411> – 20 берез. 2006 р. – [Про прес-конференцію В. Б., О. Богомолець і В. Яреми 20 березня.]
- 3246/рус./@. «Наша Украина» формирует повестку дня новизбранного Киевсовета. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ru/news/print/10411> – 20 берез. 2006 р.
- 3247/@. Віталій Кличко відмовився від телевізійної дискусії з В'ячеславом Брюховецьким. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/10391> – 20 берез. 2006 р. – [«Зокрема, Віталій Кличко заявив: “Ви знаєте, я є кандидатом на пост мера, і з кандидатами в мери я готовий проводити дебати. А вони не є кандидатами в мери”. Крім того, лідер списку “ПОРА-ПРП” наголосив, що водночас дуже поважає В'ячеслава Брюховецького, а до Миколи Томенка має “окреме ставлення”».]
- 3248/@. Іваненко О. Честность перед выборами // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.korrespondent.net/journalists/olga-ivanenko/160> – 20 берез. 2006 р. – [«Вот красується на бигбордах одного із блоків Вячеслав Брюховецький. Уважаю. Рядом с его фамилией на этом же бигборде числится Ольга Богомолец. Уважаю. Но... тут же обнаруживаю имя Владимира Поляченко.

- Не уважаю. Протестую. И уж точно не стану голосовать за партию, его представляющую. И так по всем спискам. Рядом с людьми, достойными уважения, стоят те, кого “у руля” видеть не хочется. Это мягко говоря».]
- 3249/@. На дебатах Брюховецький – Томенко перемогла обґрунтованість «нашоукраїнця». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/10437> – 21 берез. 2006 р. – [Теледебати «Київські перегони-2006» в прямому ефірі ТРК «Київ» 20 березня о 21.45. «Перед початком дебатів на ТРК “Київ” у приміщенні телекомпанії несподівано з’явився ніким не запрошений “дублер” Віталія Кличка, другий номер київського та тринадцятий номер загальнонаціонального списку ПОРА-ПРП Володимир Бондаренко. Він спробував, скориставшись своїм статусом народного депутата, зірвати перегін дебатів. В інцидент довелося втручатися міліції».]
3250. Лідери списків «Нашої України» і БЮТ до Київради Брюховецький та Томенко провели теледебати. – http://www.unian.net/products/d_detail.php?id=53748 – [«Наприкінці дебатів ведучий поставив учасникам незручні запитання. Зокрема, В. БРЮХОВЕЦЬКОМУ довелося пояснювати, як він здобув перше приміщення Києво-Могилянської академії. Виявляється, він виграв його в шахи у начальника військового училища. А Микола ТОМЕНКО змушений був виправдовуватися щодо обставин свого звільнення з посади завідувача кафедри Києво-Могилянської академії. З’ясувалося, що доцент ТОМЕНКО був звільнений з посади рішенням вченої ради вузу “за зрив навчального процесу”, повідомили у прес-службі НСРУ».]
3251. Артазей А. Вячеслав Брюховецький: «Проблемы в столице из-за того, что Киевсовет мало подконтролен киевлянам» // Факты и комментарии. – 2006. – 22 марта. – С. 4. – Строго, но справедливо. – [Думка В. Б. про вибори до Київради.]
3252. Дробот В. У програми київської «Нашої України» – 170 тисяч авторів: Саме стільки городян опитали «нашоукраїнці», щоб підготувати завдання на першу сесію нової Київради // Україна молода. – 2006. – 22 берез. – С. 4: фото: Ректор Києво-Могилянської академії В’ячеслав Брюховецький. – [В. Б. про проекти програми київської «Нашої України», що пройшли загальноміську громадську експертизу; про три стратегічних напрями змін у Києві, які зроблять владу прозорою.]
3253. Афоніна А. Стратегія успіху: Лідери київського списку «Нашої України» презентували проекти першочергових рішень Київради п’ятого скликання, розроблені за результатами опитувань столичних мешканців // Хрещатик. – 2006. – 22 берез. – С. 3: фото: [В. Б.]
3254. Николай Томенко: «Я горжусь тем, что государственных наград от президентов Кравчука и Кучмы у меня нет» // Вечер. вести. – 2006. – 22 марта. – С. 6. – [М. Томенко зазначає, що у 1997 році, за часів президентства Л. Кучми, В. Б. отримав орден «За заслуги».]
- 3255/@. Брюховецький: Кличко – не сорняк и не бурьян, и ему нужно вырасти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/148750> – 22 берез. 2006 р. – [Веб-конференція В. Б.: фото: На сайті Korrespondent.net состоялся чат с Вячеславом Брюховецким. «– Прокомментируйте “Киев это исконно русский город” Н. Витренко. –

Ну, в общем эти слова нужно адресовать психиатрам, а не мне. Здесь комментировать нечего. Нужно знать историю. Я не понимаю этого высказывания. Пусть почитает книги. – *Как у вас вообще хватает наглости идти в Киевсовет? Вы ведь основатель “университета”, пытающегося превратить русский Киев не просто в могилу для русских, но в могилу для всех жителей города? – Если учитывать, что в названии нашего университета есть “могила”, наверное в этом смысле читатель говорит так. Киев не русский город, а столица Украины. А у нас учатся дети со всей Украины, и это современный институт, где действует принцип свободы. Кто не хочет учиться в Могилянке, пусть ищет другой вуз. – Как после дебатов на канале ICTV вы относитесь к Жириновскому? – Точно так же, как относился к нему всегда. Уже на один вопрос я отвечал с такой же ссылкой: это вопрос к психиатру».*]

3256. Поліський О. У програмі київської «Нашої України» – 170 тисяч авторів // Молодий час. – 2006. – 22 берез. – С. 1, 3: фото: Ректор Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький. – [Думка **В. Б.** про загальноміську громадську експертизу, під час якої було опитано понад 170 тис. городян, а також про участь Київської влади у підтримці вищої освіти в Україні.]

3257. В'ячеслав Брюховецький: «Академія є, дух свободи у ній процвітає...» / Розмову вів С. Шевченко // Уряд. кур'єр. – 2006. – 23 берез. – С. 8.

3258. Матвеева Т. С. Теорія творчості у дослідженнях харківських філологів кінця XIX – початку XX століття // Олександр Потебня: сучасний погляд: Матеріали міжнар. читань, присвяч. 170-річчю від дня народж. фундатора Харків. філол. школи: 11–12 жовт. 2005 р. / Ред. кол.: Ю. М. Безхутрий та ін.; Харків. нац. ун-т; Схід. Ін-т українознавства ім. Ковальських; Харків. обл. від. т-ва «Україна – Схід». – Х.: Майдан, 2006. – С. 71–81.

3259/ @. В'ячеслав Брюховецький: «Віктор Ющенко – найбільш консолідуюча постать у нашому суспільстві...» / А. Афоніна // Хрещатик. – 2006. – 24 берез. – С. 6. – [«– А щасливим почуваетесь?

– Звісно! Як кожен, хто займається улюбленою справою. Мені зазвичай усе вдається. Крім, щоправда, одного... Парадокс: я не люблю влади, але весь час у ній чомусь перебуваю. Ще коли навчався в університеті, пішов на роботу в “Літературну Україну”, і вже через три тижні, хоч як відбивався, став редактором відділу. Так само, коли після армії прийшов на завод працювати слюсарем, через кілька тижнів призначили керувати бригадою комуністичної праці, хоча був у ній наймолодшим... Ніколи до влади не прагнув. Волів би поратися на своєму городі. Натомість доводиться удобрювати інший ґрунт... А втім, це значно важливіше».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/31311/html>

3260/ @. В'ячеслав Брюховецький: Помаранчева коаліція в парламенті буде сформована. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/10510> – 24 берез. 2006 р.

3260/engl./ @. V. Bryukhovetskyi: The Orange coalition will be formed. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.razom.org.ua/en/news/print/10510> – 2006, March 24.

- 3261/@.** В'ячеслав Брюховецький: Вважаю, що коаліції «Нашої України» і Партії регіонів не буде. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/10512> – 24 берез. 2006 р. – [В. Б.: «Спочатку необхідно зрозуміти, що потрібно робити, створити визначені моделі, відпрацювати їх, проаналізувати, а вже потім приймати закони. А в нас усе поки відбувається навпаки».]
- 3261/рус./@.** Вячеслав Брюховецкий: Считаю, что коалиции «Нашей Украины» и Партии регионов не будет. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/10512> – 24 берез. 2006 р.
- 3262.** В'ячеслав Брюховецький: Я залишаюся Брюхом у «Могилянці» / Інтерв'ю провела Л. Шовкун // Україна молода. – 2006. – 24 берез. – С. 5, 18: фото. – [Президент НаУКМА розповів про те, чому він балотується до Київради і не йде «в політику», чим йому до душі «Наша Україна», чи буде створена «помаранчева» коаліція.]
- 3263.** Брюховецький вважає аморальним сумісництво статусу нардепа з роботою почесним президентом НаУКМА // <http://www.kmv.gov.ua/news.asp?IdType=1&Id=64548> – 24 берез. 2006 р.
- 3264.** Поезія як стан душі // Коливай І. Відчуття краси: Поезії. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 5–7.
- 3265.** Leading Self. Balancing Emotional and Rational // KMBS 2006/2007 – К., [2006]. – Р. 1. – [«Viatcheslav Brioukhovetsky is a President of Kyiv-Mohyla Academy. He is one of Top-100 the most influential people in Ukraine [Korrespondent, 2004, 2005]. He holds a PhD in philology. Since 1991 he has led the revival of Kyiv-Mohyla Academy. He conducts master classes Philosophy of Business and Personal Strategy».]
- 3266.** Вибори депутатів Київради 26 березня 2006 року. В'ячеслав Брюховецький, ректор Києво-Могилянської академії. – [Б. в., б. д.] – 4 с.: фото: [В. Б.]
- 3267/@.** Кто прошёл в Киевсовет // <http://korrespondent.net/ukraine/politics/150645> – [«“Наша Україна” набрала 127 тыс. 497 голосов избирателей и получает 15 мест в Киевсовете».]
- 3268*.** Голос [із] Брюха [Інтерв'ю] // Noname / Студ. часопис / НаУКМА. – 2006. – 31 берез. – С. 2. – [«...– Пане В'ячеславе, Вас дуже часто запрошують за кордон, пропонують величезні гроші, але Ви не піддаєтесь. Скажіть, коли прийшло розуміння того, що Україна – це надмета? В. Брюховецький: – Я думаю, що такий злам у моїй свідомості відбувся після служби в армії, це приблизно 1968–69 роки. Тоді я був російськомовною людиною, хоча вдома говорили українською, але і в школі, і в технікумі викладання велося виключно російською. Потім працював в Одесі, як ви розумієте, “Одеса – это нечто иное”. До того ж, я грав у шахи, де середовище повністю російськомовне, а у 69 році раптом стався злам: усвідомив, що я українець, що я – УКРАЇНЕЦЬ! Отак в один день почав з усіма знайомими говорити по-українськи, чим шокував їх. Дехто з моїх друзів ще кілька років говорив до мене по-російськи, а потім вони теж... усвідомили.
Перехід на рідну мову відбувся остаточно, а після того пішли різні речі. Я, наприклад, видавав журнал, за який мене б посадили, якби дізналися. Такий собі самвидав, що не був на той час аж таким націоналістичним, скоріше просто

антикомуністичним. Вийшло всього два номери, правда, останній хлопці спалили, коли дізналися, що можуть спіймати, але перший десь зберігається в архівах Академії.

Великий вплив на мене справила зустріч із Солженіциним, майже перед його висилкою. Можна писати цілу детективну історію про те, як я знайшов його на дачі у Ростроповича. Якби мене тоді спіймали, не було б у вас зараз Києво-Могилянської академії. Тоді власне кажучи, з'явилися ці ідеї. Я почав дуже багато читати і зрозумів, що з цієї землі я нікуди не хотів би їхати.

Коли працював в Америці, усі мої колеги в Інституті літератури сказали: "Ну все, прощай, ти більше не повернешся". Термін мого викладання закінчився, але мене залишили ще на два місяці. І знову всі: "Він точно не повернеться!" І раптом я повертаюсь. Проходить півроку і мене знову запрошують, у цей раз вже до Канади із дозволом брати з собою дружину і дітей. Що ж тут можна подумати, окрім: "Зрозуміло, чого він повернувся: забирає родину і їде". І раптом я знову повертаюсь! Насправді для мене це питання ніколи не стояло, так само і в моєї дружини, дітей. Хоча можливості були. Цікаво поїхати, подивитися. Жити? Та я б там вмер через рік, це зовсім інший світ!"]

3269. «Оранжевый» ректор Вячеслав Брюховецкий: «Я не вызываю комму-
нальщиков, когда кран потечет или перегорит лампочка» / *И. Гаврило-
ва, В. Скачко, А. Юрчук* // Київській телеграфЪ. – 2006. – 24–30 марта. –
С. 4.
3270. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама / НаУКМА. –
2006, берез. – С. 12. – [Виступи **В. Б.** «Політична ситуація в Білорусі»
(5 канал, 17 берез.), «Київські перегони-2006. Теледебати» (ТРК «Київ», 18 бе-
рез.), *Телефільм про президента НаУКМА* (ТРК «Київ», «Тоніс», 23 берез.,
ICTV, СТБ, 24 берез.), *програма «Вечірній автограф»* (радіо «Ера», 25 берез.).]
3271. Волошка Л. Єхануров і «таємна кімната» // Україна молода. – 2006. –
28 берез. – С. 7. – [Про **В. Б.** як «господаря» приміщення, де розташувався
штаб «Нашої України» під час виборчої кампанії 2006 р.]
- 3272/(@. Щербина А., Сірман В., Кавацюк Р., Перцова В. Янукович виграв ви-
бори. Тимошенко випередила «Нашу Україну» // Газета по-українськи. –
2006. – 28 берез. – С. 1, 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://gazeta.ua/print.php?id=106984> – [«У залі грали і співали гурти "ВВ",
"Гайдамаки". Ніхто з керівників блоку так і не з'явився. Один Роман Зварич,
52 роки, не втомлювався пояснювати: тепер їм доведеться переступити через
власні антипатії. А перший номер "Нашої України" на виборах до Київради
В'ячеслав Брюховецький, 58 років, висловився так:
– Нам пора нянчити онуків. Треба ж було головою думати».]
3273. Ярошенко Т. Невтомний працівник на полі науки // Академ. панорама /
НаУКМА. – 2006, берез. – С. 12. – [Український науковець із Вашингтона
Петро Одарченко передав Науковій бібліотеці НаУКМА власну книжкову
колекцію, включаючи подаровану і підписану йому в 1993 р. **В. Б.** працю
«Специфіка і функції літературно-критичної діяльності».]
3274. В'ячеслав Брюховецький: «Найкраща політика для всіх, хто навча-
ється в Могилянці, здобуття фундаментальних знань» / Розмову вів
М. Славинський // Віче. – 2006. – № 7–8. – С. 66–68: фото: [**В. Б.**] – Наука
та освіта.

Rumor publicus:

3295. Іменинний «Віче» // *Голос України*, 2006, 18 квіт.
3275. *Танюк Л.* Канал «Культура» «ефірить» лише десять відсотків своїх програм // *Дзеркало тижня*. – 2006. – № 12, 1–7 квіт. – С. 18. – [«Тішить одне: що ми все-таки ухвалили концепцію розвитку української культури, на яку Кучма наклав вето, а Ющенко підписав, і вона почала діяти. Вже створено раду з культури при президентові, до якої увійшли найінтелігентніші люди, починаючи від Ліни Костенко, В. Брюховецького та ін. Ці люди не мають власних акцій, заводів, антреприз, єдине їхнє надбання – ім'я, творчість, і вони цим дорожать».]
- 3275/рус. *Танюк Л.* Канал «Культура» «эфирит» лишь десять процентов своих программ // *Зеркало недели*. – 2006. – № 12, 1–7 апр. – С. 18.
3276. *Афоніна А.* Господарники чи політики? // *Хрещатик*. – 2006. – 4 квіт. – С. 4. – Питання рубя. – [Про команду професіоналів від блоку «Наша Україна»: *В. Б., В. Поляченко, О. Богомолець-Шереметьєву, В. Ярему, О. Морозова та ін.*]
- 3277/@. Студенти? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brukhovetsky.livejournal.com/1462.html> – [Роздуми псевдо-«В. Б.» про склад студентів НаУКМА. Із коментарів на форумі: «Будь ласка, закрийте цей журнал. Ви – не Брюховецький. Я це розумію. Я про це казав. Але ви продовжуєте втикувати свій світогляд туди, куди лізти вам не слід».]
3278. Гляньте, хто пройшов! // *День*. – 2006. – 6 квіт. – С. 2. – [«Слід зазначити, що депутатами Київради, згідно з цими результатами, стали відомі далеко за межами столиці люди. Наприклад, президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» В'ячеслав Брюховецький («Наша Україна»)».]
- 3278/рус. Смотрите, кто прошел! // *День*. – 2006. – 6 квіт. – С. 2.
- 3279/@. У Луцьку презентовано інноваційний проект «Всеукраїнська експертна мережа». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrpost.biz/sections/society/657/> – 6 квіт. 2006 р.
3280. «Історія ГУЛАГу» Енн Епплблوم // *Уряд. кур'єр*. – 2006. – 6 квіт. – С. 3. – [«Виступаючи на презентації Президент НаУКМА, доктор філологічних наук В. Брюховецький подякував Енн Епплблوم за те, що вона допомагає українцям осмислити й усвідомити страшну трагедію в їхній історії...».]
3281. Список депутатів Київської міської ради, обраних 26 березня 2006 року // *Хрещатик*. – 2006. – 6 квіт. – С. 4. – [*В. Б. представлений у списку депутатів Київської міської ради під номером 21.*]
- 3282/@. *Фарина О.* Дружина польського міністра написала книжку про ГУЛАГ // *Газета по-українськи*. – [*В. Б. про долю своїх репресованих дідів.*] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/print.php?id=108196> – 7 квіт. 2006 р.
3283. *Галух А.* В столичном совете будут заседать боксёр Кличко, актёр Анатолий Хостикоев, режиссёр Михаил Резникович и муж певицы Ассины Ахат // *Факты и комментарии*. – 2006. – 8 апр. – С. 4.
3284. Нічого важливішого не сталося / *М. Бродський* // *Контракти*. – 2006. – № 15, 10 квіт. – С. 5. – [*М. Бродський про лідерів НСНУ: «Ім взагалі треба сидіти тихо, а прапори разом з Брюховецьким (ректор Києво-Могилянської академії, лідер списку НСНУ на виборах до Київради. – Прим. Контрактів) здати в музей помаранчевої революції, який знаходиться в Києво-Могилянській академії.*»]

- 3284/рус. Важнее ничего не случилось / М. Бродский // Контракты. – 2006. – № 15, 10 квіт. – С. 5.
- 3285/@. БЮТ готов взять власть в Киеве. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/150357> – [М. Бродський про поразку НСНУ на виборах.]
3286. Прищепя К. Совет новых лиц // ИнвестГазета. – 2006. – № 14, 11–17 апр. – С. 10. – [«Депутатом стал также начальник главного управления МВД в Киеве Виталий Ярема. Его коллеги по списку – председатель правления ОАО “Государственный сберегательный банк Украины” Александр Морозов, президент Национального университета “Киево-Могилянская академия” Вячеслав Брюховецкий».]
- 3287/@. Касьянова И. «Наша Украина»: «добро-порядочные олигархи». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mycityua.tribune/2006/04/12/090015.html> – 12 квіт. 2006 р. – [«Вячеслав Степанович Брюховецкий, член Политсовета НСНУ, основатель и бессменный президент НаУКМА. Один из основателей Народного Руха. Вышел, когда начались трения. Инициатор строительства студенческого городка».]
3288. Rosaspina E. Qui dormiva e ballava la Rivoluzione: La piazza dell’Indipendenza di Kiev, dove i giovani arancioni protestarono, dormirono e ballarono, com’è oggi. A sinistra, una ragazza in discoteca a Odessa // Corriere della sera magazine. – 2006. – № 15, 13 Apr. – P. 38, 39, 44. – [Интерв’ю з «могилянцями» – учасниками Помаранчевої революції, зокрема, з віце-президентом з міжнародного співробітництва К. Максим. Про В. Б., президента НаУКМА, який був на чолі студентства під час тих подій, автора ідеї створення Музею Помаранчевої революції. – С. 39.]
- 3289/@. Фёдорова Л. Киевсовет: крутой выраж? – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.glavred.info/archive/2006/04/13/104331> – 13 квіт. 2006 р.
3290. Дмитришин Л. Корисна ініціатива Школи Українознавства СУМА в Нью-Йорку // Нац. трибуна. – 2006. – 16 квіт. – С. 3. – [Ініціативу сумівців зі створення програми «Навчання української молоді Америки в Україні» схвалив президент НаУКМА В. Б.]
- 3291/@. Крижанівський В. Нема миру під каштанами. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kiyany.obozrevatel.com/news/2006/4/17/14821.htm> – [«Це в усьому світі ведеться, що у такого роду муніципальних зібраннях сидять економіст на економісті, а ще більше – юристи. За радянських часів там було найбільше всіляких господарників і підібраних вчителів, лікарів, робітників. Зараз же більшість Київради складають люди, які щойно були бізнесменами. І за дуже рідким виключенням такі люди, як вчений Брюховецький або актор Хостікоєв. Але це саме ті виключення, що підкреслюють правило».]
- 3292/@. PAUCI визначила стратегію і тактику. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pauci.org/ua/inaction/?news_action=details&news_id=378 – 18 квіт. 2006 р. – [В. Б. – один із засновників Польсько-української Фундації Співпраці.]
3293. Создаётся Всеукраинская экспертная сеть // Слава Севастополя. – 2006. – 18 апр. – С. 1. – [Про прес-конф. в Севастопольській Торгівельно-промисловій палаті, присвячену неополіт. громад. проекту, який очолює президент ВЕС –

- В. Б.; оператор Всеукр. експерт. мережі – Центр інтелектуальних ресурсів і технологій (ЦІРТ). Проект здійснюється за підтримки НАУКМА і Центру ім. О. Розумкова.]*
- 3294/@. Брюховецький не хоче быть депутатом Киевсовета. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/151817>
3295. Іменинний «Віче» // Голос України. – 2006. – 18 квіт. – С. 10.
- 3296/@. «Нашоукраїнці» не хочуть працювати з Черновецьким? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expres.ua/articles/2006/04/19/7096/>
3297. Дзюба І. Література народів СРСР в Україні (Надбання, упущення, проблеми) // Дзюба І. З криниці літ: У 3-х т. – Т. 2. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 856–882. – [Про В. Б. – С. 880.]
- 3298/@. Вячеслав Брюховецький: Київрада – не ринг для політичних боїв. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ua/news/print/10813> – 19 квіт. 2006 р. – [В. Б. так пояснив складання повноважень депутата: «Я свідомо відмовився від пропозиції увійти до парламентського виборчого списку Блоку “Наша Україна”, оскільки не хотів брати участь у політичних протистояннях, котрі є неминучими у будь-якому парламенті. Я сподівався, що Київрада, яка покликана займатися конкретними питаннями життя й добробуту киян, буде вільною від політиканства».]
- 3298/рус./@. Вячеслав Брюховецький: Київсовет – не ринг для политических боёв. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ru/news/print/10813> – 19 квіт. 2006 р.
- 3298/engl./@. Vyacheslav Bryukhovetskyi: Kyiv council is not a place for political battles. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.razom.org.ua/en/news/print/10813> – 19 квітня 2006 р.
- 3299/@. Касьянова И. № 1 «Нашей Украины» отказался от мандата: Вчера президент Могилянки и № 1 списка «Нашей Украины» Вячеслав Брюховецкий официально отказался от мандата депутата Киевсовета / Фото М. Койфмана // Газета по-киевски. – 2006. – 20 апр. – С. 2: фото: [В. Б.] – [В. Б.: «Всё, что происходит, я могу назвать не иначе, как политической возней. И это же, по моему прогнозу, будет продолжаться ещё два года. Извините, но у меня нет столько времени на ерунду. Я привык работать и мне есть что делать»... «Оппоненты “Нашей Украины” объясняют уход двух известных людей из Киевсовета тем, что нужно было освободить места для “нужных людей”».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mycityua/news/city/2006/04/19/171551.html>
3300. Кравченко О. Брюховецький і Поляченко залишають Київраду // Газета по-українськи. – 2006. – 20 квіт. – С. 8.
3301. Вчинок. Вячеслав Брюховецький відмовився від столичного мандата // Україна молода. – 2006. – 20 квіт. – С. 5.
3302. З останніх новин // Вечір. Київ. – 2006. – 20 квіт. – С. 1. – [Лідер виборчого списку блоку «Наша Україна» з виборів у Київраду, президент НАУКМА В. Б. просить позбавити його повноважень депутата Київради.]
3303. Несподівано став депутатом // Газета по-українськи. – 2006. – 21 квіт. – С. 12.

- 3304/а.** Справжня еліта виростає лише в третьому поколінні / Бесіду вів А. Маклаков. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dialogs.org.ua/print.php?part=opinion&op_id=129 – (Див. також **3476.**)
- 3305.** Шовкун Л. Битва за Київ. Дубль другий // Україна молода. – 2006. – 29 квіт. – С. 1, 4. – [«За всім цим із сумом спостерігав президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький, який того ж таки дня склав повноваження депутата Київради...
– Це не робота, а політична метушня, – пояснив своє рішення В'ячеслав Степанович, констатувавши, що початок роботи Київської міськради про це яскраво свідчить. – Коли я сюди йшов, то не думав, що так буде. Це такий орган, який повинен справді працювати – не перед телекамерами, не словами, не з прапорами на столах, а працювати... Але те, що ми сьогодні бачимо, на жаль, наструє песимістично. Якби моя вчена рада так «працювала», Києво-Могилянська академія давно б розвалилася!
– Але багато киян голосували за «НУ» до Київради ще й тому, що бачили там ваше прізвище. Не відчуваєте перед ними якоїсь провини?
– Так, цей момент для мене справді непростий. Але ж я бачу, що не зможу виконати те, що обіцяв. І було б значно гірше, якби я намагався робити вигляд, що виконую. Окрім того, я теж, мабуть, повинен нести відповідальність за те, що склад Київради саме такий. Тому що я не передбачав, що «Наша Україна» набере так мало голосів, думав, буде щонайменше 20 відсотків. Значить, погано вели кампанію, адже команда була справді дуже сильна. У цивілізованих країнах у таких випадках ідуть у відставку...»] – [Про складання В. Б. повноважень депутата Київради, котрий пояснив своє рішення небажанням займатися політичною метушнею і неможливістю виконати те, що запланував, а головне – обіцяв.]
- 3306.** Сивокінь Г. М. Вигоди порівняльного читання. Панч і Сенченко в новій критичній інтерпретації // Сивокінь Г. М. У вимірах сприймання: Теорет. пробл. художньої л-ри, її історії та функцій / НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Фенікс, 2006. – 301 с. – Див. с. 51, 157, 179–186. – (Див. також **0181.**)
- 3307/с.** Жертовність благородної людини: [Пам'яті Олени Замостян.] // Кіно-Театр. – 2006. – № 2. – С. 13–14. – Підпис: Брюховецькі В'ячеслав і Лариса.
- 3308.** Скрипник А. Ангел по небу летить // Скрипник А. Нічні лови метеликів. – К.: Неопалима купина, 2006. – С. 51–52. – [Посвята В. Б.] – (Див. також **2571, 3665/75.**)
- 3309.** Гальчук О. В. Втеча від «великих ловів» або дві смерті Миколи Зерова // Слово і час. – 2006. – № 4. – С. 19–34. – Див. с. 22.
- 3310/с.** Петро Одарченко: [Некролог] // Слово і час – 2006. – № 4. – С. 95–96. – Підписали: В. Яворівський, М. Жулинський, І. Дзюба, І. Драч, В. Брюховецький, А. Погрібний, П. Мовчан, О. Зінкевич, Л. Костенко, Г. Сивокінь, Д. Чередниченко, О. Лупій, М. Наєнко, О. Астаф'єв, С. Гальченко.
- 3311.** В'ячеслав Брюховецький: «Київрада – не ринг для політичних боїв» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Квіт. – С. 1. – Прес-служба Київ. орг. партії «Наша Україна». – [Про складання В. Б. повноважень депутата Київради.]

- 3312/с.** Відкритий лист студентам Могилянки / В. Брюховецький, В. Панченко, В. Моренець, Н. Шумкова, К. Максим, В. Щербак, А. Мелешевич, М. Глибовець, І. Вишенська, С. Квіт, О. Третьякова, Ю. Бажал, Т. Ярошенко // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Квіт. – С. 2. – [З приводу повноцінного функціонування української мови.]
- 3313.** Спогади про Соломію Павличко / Упоряд. В. Кирилова. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. – 454 с. – [Згадки про В. Б. – С. 74–75, 395.; Короткі відомості про авторів – В. Б. – С. 343.]

Rumor publicus:

3218. Таран Л. Портрет прагматичної ідеалістки // Вечір. Київ, 2006, 5 трав.;
3361. Кацун Ю. «Вона зробила в Україні покоління 90-х» // День, 2006, 7 черв.;
3366. Клименко В. Соломія з підвалин пам'яті // Україна молода, 2006, 9 черв.;
3371. Таран Л. Що може одна людина... // Вечір. Київ, 2006, 14 черв.;
3372. Марусик Т. Соломія: солдат невидимого війська // Шлях перемоги, 2006, 14 черв.;
3376. Коваленко О. Sole mio // Дзеркало тижня, 2006, 24–30 черв.;
3385. Дроздовський Д. Світ Соломії Павличко // Академ. панорама / НаУКМА, 2006, черв.;
3652. Дроздовський Д. Світ Соломії Павличко // Слово Просвіти, 2006, 6–12 лип.;
3667. Олег Зуєвський: «Я входжу в храм...». – К., 2007, див. № 649.
- 3314.** Які швидкоплинні століття... // Соломія: Спогади про Соломію Павличко / Упоряд. В. Кирилова. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. – С. 32–34.

3314/т. • ЯКІ ШВИДКОПЛИННІ СТОЛІТТЯ...: текст

Навскісні промені сонця якимось аж просвічували молоду незнайому мені жінку, що, стримано жестикулюючи, щось розповідала групі співробітників Інституту літератури. Коли я минав їх, хтось назвав моє ім'я, і представив Соломію Павличко, котра того дня прийшла на роботу до Інституту. Це була середина вісімдесятих років, час очищення духу в колишньому шамотівському бастіоні антиукраїнства: завдяки старанням Миколи Жулинського і за мовчазної підтримки Ігоря Дзеверіна з'являлися тут молоді дослідники, які досить швидко змінили цю інституцію і перетворили її на осередок активної боротьби не тільки за українську культуру, але й за українську державність. Десь одночасно із Соломією з'явилася в Інституті й Оксана Пахльовська. Скажу чесно, що спершу я досить насторожено сприйняв прихід обох із них. Ще під час роботи в «Літературній Україні» я надивився на дітей деяких українських письменників і відчував навіть певну відразу до тих вибалуваних, і що найдивовижніше, цинічно русифікованих київських хлопчиків та дівчаток. Проте дуже швидко моя упередженість до обох новоприбулих молодих дослідниць змінилася – це були серйозні українські інтелектуалки, з прекрасною освітою, зі знанням мов, з твердими світоглядними переконаннями і з характерами далеко не дамськими.

Перші довші наші бесіди із Соломією припадають на інститутську мандрівку по Прибалтиці. Я зрозумів, що вона не просто фахівець із зарубіжної літератури, не просто талановита перекладачка, але й людина із рідкісним в українському літературознавстві потягом до теоретичних узагальнень. І я, як молодий завідувач відділу теорії літератури, почав переманювати її до свого відділу, що мені, зрештою, і вдалося – якось незатишно почувалася Соля серед інститутських зарубіжників, де власне українського духу майже не було. Коли Соломія перейшла до відділу теорії літератури, фактично ми вдвох почали задумувати великий проект дослідження літературно-теоретичного, як тепер би сказали, дискурсу в українській теорії словесності на перетині із зарубіжними концепціями. Проект був грандіозний і, якби не ще грандіозніші події періоду створення Руху, наших перших можливостей попрацювати за кордоном, а потім – і відновлення Києво-Могилянської академії, то, безперечно, цей проект ми би реалізували.

Але прийшов період політики. Сьогодні є багато легенд про те, як створювався Рух, отой Народний Рух України за перебудову, як ми його назвали. І пов'язують його виникнення переважно зі Спілкою письменників, що є правдою лише частково, бо основним промотором був Інститут літератури, ота ще донедавна фортеця догматизму і партійного сервілізму. Саме ми створили активну групу з розробки і стратегії, і тактики створення Руху. Причому домовилися діяти суто легальним шляхом, який неможливо заперечити, бо ж «за вікном» – *гласность*, *перестройка* й усі інші ліберальні віяння горбачовського часу... Пригадую, коли директор Інституту, після прочуханок, одержаних від президента Академії наук Патона та від цекашних функціонерів Кононенка й Кравчука, намагався припинити діяльність нашої ініціативної групи, я відповів, що нині демократія й вирішувати будемо демократичним голосуванням. Запала пауза. Я розумів, що директор вираховує, скільки голосів буде на його підтримку, і скільки припаде мені. Тишу перервала Соломія, без будь-якого пафосу й надриву буденним голосом запропонувавши: «Давайте голосувати...» І Дзевєрін зрозумів, що програє, тому, зітхнувши, махнув рукою: мовляв, робіть, що знаєте, але я попередив...

До речі, саме після виходу Соломії з компартії, коли вона підтримала в цьому мене, щось подібне я бачив на обличчі Леоніда Новиценка, який головував на тих останніх в історії Інституту літератури партійних зборах. Вийшла Соломія, поклала свій партквиток, і досвідчений Новиченко махнув розгублено рукою та й назавжди закрити збори.

Але то вже сталося в 1990 році. А в 1989–90-х роках я викладав у Раттєрському університеті у США. Соломія закінчила своє стажування в Канаді, в Альбертському університеті, і приїхала до Нью-Йорку, де ми здибалися майже випадково. Вона тоді була особливо натхненна й піднесена, аж світилася. Багато розповідала про те, як працювала в Канаді, про розмови з Богданом Кравченком, про те, що вона така щаслива... В хаті Івана і Марії Фізерів ми разом будували плани, мріяли про те, як повернемося в Україну, і там будемо впроваджувати те, що побачили тут. Тинялися по різних апартаментах розчулених українців, які радісно зустрічали ще ненабрідлих візитерів з України, – то захоплено слухали Юрія Шевельова в його квартирі біля Колумбійського університету, то у милого Гоги на мідтауні у Нью-Йорку до хрипоті сперечалися, як правильно по-українськи («лижі» чи «лещета?»), чи у Віри Качмарської в колишньому «українському селі» в даунтаун Нью-Йорка нас якось дуже серйозно було спитано, а чи повертатимемося ми в Україну... Я пригадую, що це питання виявилось настільки несподіваним для нас обох, що аж якось ніяково було на нього відповідати. Як – не повертатися?

І ще картинка – сонячні промені пробиваються крізь чорний дим від розплавленої і киплячої смоли. Це – на подвір'ї щойно задекларованої до відродження Києво-Могилянської академії. Середина серпня 1992 року. Ми намагаємося бодай трохи причепурити плац військового училища до офіційного відкриття. І раптом в орелі цих променів з'являється Соломія разом із поетом Олегом Зуєвським, якому вона натхненно розповідає про Академію, і вони захоплено підбігають до мене, і ми щось

у будівельному гуркоті говоримо, але мені немає часу, немає часу. Потім, потім, коли буде вільніше...

Якось так виходило, що найбільше спілкуватися нам доводилося за кордоном. Як от – під час поїздки в середині дев'яностих по Америці з групою українських та єврейських культурних діячів. Були великі плани...

Зовсім не дивно, що Соломія прийшла викладати до Академії. І полюбила цих студентів. Не раз мені захоплено оповідала про них. І вони її полюбили. Назавжди. Навічно.

...І той страшний день із закритою домовиною в Конгрегаційній залі. Вбиті горем батьки. Отець доктор Борис Гудзяк, який вперше в житті відспіває... Розгублені очі Ліни Костенко: «В'ячеславе, як же це так?» Якись зламаний Павло Загребельний... Студенти й професори Академії, які не стримували сліз. Тисячі людей. Сюрреалістичне дійство. Адже Соля – це сонячні промені, які висвітлюють її мудре обличчя (це проникливо вхопив Іван Марчук у її портреті) і запах перестиглого, що аж світиться, білого наливу. Бачу її, задумливу, у себе на хуторі з отаким просвіченим яблуком в руках. Потім вона його поклала на стіл і записала:

*Long live New-Bruhovuchi
і господар хутора,
і ми разом з ними!*

Ми всі були тоді разом – у 1987 році... В минулому столітті... В минулому тисячолітті...

3315. Четверть століття українського чину: Міжнародні конференції в Іллінойському університеті в Урбана-Шампейн (США). 1982–2006. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка / Центр українознавства. – 2006. – С. 150, 151, 226, 288, 289, 294, 295, 297–299. – [Доповіді **В. Б.** «Києво-Могилянська академія й Захід» (19 черв. 1991 р.) та «Києво-Могилянська академія: десять років відродження» (20 черв. 2006 р.).] – (Див. також 0742, 0743, 1994.)
3316. *Галух А.* Леонид Черновецкий: «Не надо на меня давить. Я доцент»: Во время вчерашних выборов секретаря Киевсовета мэр столицы вызвал милицию – чтобы урезонить депутатов // Факты и комментарии. – 2006. – 29 апр. – С. 2. – [Інформація про складення **В. Б.** повноважень депутата Київради.]
3317. *Афоніна А.* Київрада самовизначається... Після кількох бійок, блокування президії, з порушенням регламенту депутати Київради все ж таки обрали її секретарем «хорошого хлопця» Олеса Довгого, проти кандидатури якого, власне, не була налаштована жодна з політичних сил // Хрещатик. – 2006. – 4 трав. – С. 2. – Сесійна зала. – [**В. Б.**, котрий відмовився від мандата, оскільки, за його словами, вважає неприпустимим «перетворення вищого представницького органу столиці в арену для політичних конфліктів», натомість воліє займатися конкретними справами в очолюваній ним Києво-Могилянській академії».]
3318. *Таран Л.* Портрет прагматичної ідеалістки // Вечір. Київ. – 2006. – 5 трав. – С. 5. – [Про книгу спогадів про С. Павличко «Соломія»: «Різні люди писали цей меморіальний портрет: ректори університетів В'ячеслав Брюховецький та Іван Вакарчук, письменники українські та закордонні – Оксана Забужко, Мирна Косташ, Аскольд Мельничук, Кулик Кіфер Дженіс (США), науковці Дмитро Наливайко, Михайлина Коцюбинська, Микола Сулима, Елеонора Соловей, Роман Шпорлюк, перекладачі Андрій Содомора, Михайло Москаленко, Максим Стріха, її колишні студенти Галина Соловій, Ростислав Семків, чимало інших».]

3319. *Вышинский Г.* Киев на пороге хаоса: Первые заседания Киевсовета показали, что к власти в трёхмиллионной столице пришли маргиналы // Корреспондент. – 2006. – № 17, 6 мая. – С. 40. – Кресло мэра. – [«Даже достойные уважения политики, вроде ректора Киево-Могилянской академии Вячеслава Брюховецкого, отказавшегося от первого места в списке Нашей Украины в Киевсовет, заняли позицию “моя хата скраю”. Хотя такие люди имеют достаточный вес, чтобы получить аудиенцию у Президента Виктора Ющенко и из первых уст рассказать ему о происходящем».]
3320. Ющенко взявся за освіту чиновників. – <http://www.expres.ua/articles/2006/05/09/7626/> – [В. Б. – член робочої групи з питань розвитку системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації держслужбовців.]
3321. *Казакова Н. В.* Внесок української діаспори у розбудову наукової бібліотеки НаУКМА // Бібліотека і книга у контексті часу: Зб. наук. ст. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 11–13 трав. 2006 р. – К.: НПБ України, 2006. – С. 114–120. – [Про В. Б. – С. 115.]
3322. Ахметов щорічно благодітиме на \$ 10 млн // Експрес. – 2006. – 17 трав. – С. 3.
3323. *Княжанський В.* Виховання корпоративного громадянина // День. – 2006. – 18 трав. – С. 2. – Актуально. – [«Компанія “Систем Кепітал Менеджмент” (СКМ), очолювана народним депутатом Ринатом Ахметовим, презентувала громадськості свій добродійний фонд “Розвиток України”. Характерно, що самого мільярдера, який є головою правління фонду, на цьому заході не було. Це не завадило деяким журналістам цікавитися, а чи не буде фонд відмивати гроші? А чи не є його створення всього лише PR-акцією компанії та її керівника? На ці “каверзні” запитання без обдумування відповідав член правління фонду, ректор і президент Національного університету “Кієво-Могилянська академія” Вячеслав Брюховецький. Він назвав Ахметова надзвичайно талановитим бізнесменом і припустив, що така людина не використовуватиме такої примітивної схеми».]
- 3223/рус. *Княжанский В.* Воспитание корпоративного гражданина // День. – 2006. – 18 мая. – С. 2
3224. Доброчинність // Україна молода. – 2006. – 18 трав. – С. 3. – Новини плюс. – [В. Б. – член правління фонду «Розвиток України».]
3225. *Некрасов А.* В здоровье, образование и культуру – \$ 10 миллионов ежегодно! // Комсомол. правда. (Киев. вып.). – 2006. – 19–20 мая. – С. 7: фото: Директор фонда «Развитие Украины» Анатолий Заболотный, члены правления фонда – Наталия Изосимова и В. Брюховецкий.
3226. Вітальне слово // Цирендоржівські читання-2006. Тибетська цивілізація та кочові народи Євразії: крос-культурні контакти: Зб. наук. ст., присвяч. Р. Д. Цирендоржіву (19.05.1923–19.04.1999), засновнику Т-ва бурят. культури м. Києва і Київ. обл. / Т-во бурят. культури м. Києва і Київ. обл., Фонд «Далекий Схід», НАН України. Ін-т сходознавства ім. А. Кримського. Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія». – К., 2006. – С. 11–12.
3327. *Тисячна Н.* «...Коли студенти одного ВНЗ приїжджають в гості до іншого»: Дні науки в Острозькій академії // День. – 2006. – 19 трав. – С. 2.

- 3327/рус. Тысячная Н. «...Когда студенты одного ВУЗа приезжают в гости в другой» // День. – 2006. – 19 мая. – С. 2.
3328. *Wojciechowski, M.* Solżenicyń dał nam język: Myślenie o Rosji bez Aleksandra Solżenicyńa równie niewyobrażalne jak myślenie o Polsce bez Jana Pawła II. Tak Adam Michnik rozpoczął dyskusję // *Gazeta Wyborcza*. – 2006. – 19 maja. – S. 26. – [Думки **В. Б.** про *О. Солженіцина*.]
3329. *Лецинская К.* Стратегическая благотворительность // 2000. Еженедельник. – 2006. – № 20, 19–25 мая. – С. Е1.
- 3330/@. *Иваненко А.* Благотворительный фонд «Развитие Украины» выделил для реставрации дома митрополита в «Софии Киевской» 15 миллионов гривен // Факты и комментарии. – 2006. – 20 мая. – С. 6. – [«В правление фонда “Развитие Украины”, которое возглавляет народный депутат Украины Ринат Ахметов, вошли также представители “СКМ”, ректор и президент Киево-Могилянской академии Вячеслав Брюховецкий, директор Института философии имени Г. С. Сковороды Мирослав Попович, заведующий первым травматологическим отделением городской больницы № 7 города Енакиево Борис Стинский.»] – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fdu.org.ua/ru/articles/14?print> – [**В. Б.** в гіпотетичному складі уряду.]
- 3331/@. Томенко: о причинах категорического нежелания БЮТ вступать в коалицию с Партией регионов. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/154243> – 20 трав. 2006 р. – [М. Томенко засудив **В. Б.** і М. Поповича за участь у роботі фонду «Розвиток України».]
3332. Брюховецкий Вячеслав Степанович // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Т. 2: Шляхами успіху / Авторіупоряд.: *О. Матвійчук, Н. Струк*; Ред.: *Л. Білик, П. Кириченко*. – К.: ТОВ «Світ успіху», 2006. – 287 с. – С. 176: фото: [**В. Б.**] – (Див. також 3665/62.)
3333. *Рожен О.* Електроніка на Ельбі і... на Дніпрі // Дзеркало тижня. – 2006. – № 19, 20–26 трав. – С. 13. – [**В. Б.** та академік Я. Яцків очолили робочу групу при президентові України з розробки концепції створення Силіконової долини в нашій країні (відродження електроніки та нанотехнологій).]
- 3333/рус. *Рожен А.* Электроника на Эльбе и... на Днепре // Зеркало недели. – 2006. – № 19, 20–26 мая. – С. 13.
- 3334/с./@. Провідні українські інтелектуали звернулись до Президента України з листом-вимогою / Президент НаУКМА *В. Брюховецький*, директор Ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України *М. Жулинський*, директор Ін-ту мистецтвознавства, фольклористики й етнографії НАН України *Г. Скрипник*, директор Ін-ту історії НАН України *В. Смолій*, заст. директора Ін-ту історії НАН України *С. Кульчицький*, член Нац. комісії зі зміцнення демократії і забезпечення верховенства права, генеральний прокурор України в 1991–1992 рр. *В. Шишкін*, директор Ін-ту філософії НАН України *М. Попович*, віце-президент НаУКМА, проф. *В. Панченко*. – [Факсиміле підписів.] – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://www.vox.com.ua/data/2006/05/20/providni-ukrainski-intelektualy-zvernulys-do-prezydenta-ukrainy-z-lystom-vymogoyu.html> – 20 трав. 2006 р. – (Див. також 3337/с., 3338/с., 3340, 3341, 3350/с., 3350/с./рус.)

Rumor publicus:

3340. Лист про 70 відсотків // Україна молода, 2006, 24 трав.;

3341. Пропозиції науковців // Уряд. кур'єр, 2006, 27 трав.;

3352. *Швець М.* Українські науковці звернулись до Віктора Ющенка // Без цензури, 2006, 1–7 черв.;

3353. *Лозунько С.* Европейская хартия в Украине // 2000. Еженедельник, 2006, № 22, 2–8 июня;

3354. *Мосцінака О.* У Ющенка вимагають захистити мову // Молодий Буковинець, 2006, 3 черв.;

3359. *Каненская Я.* Тяжёлое детство – чугунные игрушки // Коммунист, 2006, 7 июня.

3335/@. Добродійність у профіль. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fdu.org.ua/ua/articles/> – 15–22 трав. 2006 р. – [В. Б. – член правління фонду «Розвиток України».]

3336. *Перцова В.* Брюховецький та Попович працюватимуть із Ахметовим [у складі правління добродійного фонду «Розвиток України»] // Газета по-українськи. – 2006. – 23 трав. – С. 4: фото. – [«Співпраця відомих представників національно-патріотичної інтелігенції з Ринатом Ахметовим викликала неоднозначні коментарі. “Нашоукраїнець” В'ячеслав Брюховецький пояснив свій вчинок так: – Акцент у роботі фонду робиться саме на розвиток України. Це дуже важливо. Припущення, що прихованою метою фонду є відмивання грошей, Брюховецький прокоментував напівжартома: – Ахметов надто талановита людина, щоб скористатися примітивним способом, як створення Фонду».]

3337/с. Держава має зробити рішучі кроки проти утисків української мови: Відкритий лист до Президента України В. Ющенка // Шлях перемоги. – 2006. – 24 трав. – С. 2. – (Див. також 3334/с./@, 3338/с., 3340, 3341, 3350/с., 3350/с./рус.)

3338/с. Відкритий лист до Президента України В. А. Ющенка // Львів. газ. – 2006. – 24 трав. – С. 4. – Підписи: В. Брюховецький, М. Жулинський, Г. Скрипник, В. Смолій, С. Кульчицький, В. Шишкін, М. Попович, В. Панченко. – (Див. також 3334/с./@, 3337/с., 3340, 3341, 3350/с., 3350/с./рус.)

3339. На 650 райцентрів – 50 книгарень // Газета по-українськи. – 2006. – 24 трав. – С. 12. – Підпис: Ц. О.

3340. Лист про 70 відсотків // Україна молода. – 2006. – 24 трав. – С. 4. – Інф. «УМ». – [«“Небайдужі” інтелектуали вимагають запровадження жорстких видавничих квот для підтримки української мови. М. Попович, В. Брюховецький, М. Жулинський, В. Смолій, Г. Скрипник, В. Панченко, С. Кульчицький, В. Шишкін – підключились до патріотичної акції “Не будь байдужим!”, що має на меті захист та поширення в країні української мови... “Підписанти” звернулись до президента В. Ющенка з листом-вимогою встановити обов'язкову норму видання

- українською мовою видання частини тиражу для журналів газет у розмірі не менше 70 відсотків від загального накладу видання».] – (Див. також **3334/с./@**, **3337/с.**, **3338/с.**, **3341**, **3350/с.**, **3350/с./рус.**)
3341. Пропозиції науковців // Уряд. кур'єр. – 2006. – 27 трав. – С. 16. – (Див. також **3334/с./@**, **3337/с.**, **3338/с.**, **3340**, **3350/с.**, **3350/с./рус.**)
3342. НаУКМА за автономію вузов // Профіль України. – 2006. – № 21. – С. 29. – Учёный совет.
3343. Гуру маркетингу Філіпу Котлеру присвоєно почесне звання Почесного доктора НаУКМА! // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Трав. – С. 2: фото: Філіп Котлер і В'ячеслав Брюховецький.
- 3344/@. Дейниченко Р. Американський гуру з маркетингу в Києві. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.voanews.com/ukrainian/archive/2006-05/2006-05-21-voal.cfm?rederforp> – 21 трав. 2006 р. – [В. Б. про присвоєння звання Почесний доктор НаУКМА Ф. Котлеру.]
3345. До України завітав Філіп Котлер (саме той!). Филип Котлер: «Маркетинг делает жизнь интересней!» // Маркетинг і Реклама. – 2006. – № 5. – С. 14–17: фото: [Ф. Котлер і В. Б.]; Президиум пресс-конференции [П. Шеремета, Ф. Котлер, В. Б.] – [«Кульмінацією візиту Філіпа Котлера до Києва стало вручення йому диплома Почесного доктора Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) з рук її президента В. Брюховецького».]
3346. Перший в Україні випуск українсько-голландської програми «Менеджмент в охороні здоров'я» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Трав. – С. 1. – Підпис: Прес-центр НаУКМА. – [Про прес-конф. з цієї нагоди, у якій візьмуть участь президент НаУКМА В. Б., міністр охорони здоров'я України Ю. Поляченко, почесний професор НаУКМА В. Гроот, керівник Школи охорони здоров'я НаУКМА І. Грига.]
3347. Тетра Пак Україна – НаУКМА: філософія співпраці – довіра, відкритість, поступ // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Трав. – С. 8: фото: Н. Шумкова, В. Гусєв, В. Брюховецький, Н. Рульова. – Підпис: Прес-центр НаУКМА. – [Про вагому підтримку компаніїю проєктів ун-ту: Студент. інтернет-центр, устаткування нового корпусу Бакалавр. б-ки та «Стипенд. фонд для професор-виклад. складу каф. філософії». Участь В. Б. в акції проголошення проєкту.]
3348. Москалець В. Новая система благотворительности // Аргументы и факты в Украине. – 2006. – № 21, май. – С. 9. – [Про В. Б. як члена правління Фонду «Розвиток України».]
- 3349/@. Про надання львівській гварі (львівській говірці) статусу регіональної мови на території Незалежного культурологічного часопису «І» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/inform/info-ukr/gvara.htm> – 27 трав. 2006 р. – [Відгук В. Б. на пересмішницьку акцію Капітули часопису «І».]
- 3350/с. Звернення до Президента України Ющенка В. А. // Голос України. – 2006. – 30 трав. – С. 7. – Підписи: В. Брюховецький, М. Жулинський, Г. Скрипник, В. Смолій, С. Кульчицький, В. Шиикін, М. Попович, В. Панченко. – (Див. також **3337/с.**, **3338/с.**, **3340**, **3341**, **3350/с./рус.**)

- 3350/с./рус. Обращение к Президенту Украины Ющенко В. А. // Голос України. – 2006. – 30 мая. – С. 7. – (Див. також 3337/с., 3338/с., 3340, 3341, 3350/с.)
3351. *Льєнко Л.* Перемагають діти-творці // Слово Просвіти. – 2006. – Ч. 22, 1–7 черв. – С. 10. – [*Розповідає голова журі Фестивалю, голова правління «Шевченківського фонду – ХХІ століття» народна артистка України Лариса Кадирова: «Особливу подяку хочу висловити В'ячеславу Степановичу Брюховецькому, ректору Києво-Могилянської академії, за те, що він у Шевченківські дні надав нам приміщення, харчування для дітей і тих, хто їх супроводжував».*]
3352. *Швець М.* Українські науковці звернулись до Віктора Ющенка // Без цензури. – 2006. – № 22, 1–7 черв. – С. 16.
3353. *Лозушко С.* Европейская хартия в Украине: Тушите пожар бензином // 2000. Еженедельник. – 2006. – № 22, 2–8 июня. – С. F5.
3354. *Мосціпака О.* У Ющенка вимагають захистити мову: Вчені вважають, що українській мові загрожує небезпека // Молодий Буковинець. – 2006. – 3 черв. – С. 2.
3355. *Приходько О.* Вудка достатку: made in Norway / Інтерв'ю з міністром закордонних справ Й. Г. Стйоре // Дзеркало тижня. – 2006. – № 21, 3–9 черв. – С. 10. – [*«В'ячеслав Брюховецький, представляючи студентам Києво-Могилянської академії чергового лектора міжнародного масштабу, не став перелічувати всі регалії норвезького міністра закордонних справ Йонаса Гара Стйоре, бо вважав за достатнє згадати лише про те, що Норвегія є однією із небагатьох європейських країн, здатних забезпечити власну енергетичну безпеку».*]
- 3355/рус. *Приходько О.* Удочка изобилия: made in Norway // Зеркало недели. – 2006. – № 21, 3–9 черв. – С. 10.
- 3356/@. Кириленко обсудил с украинской элитой пути развития украинского языка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/ru/news/print.11124> – 5 черв. 2006 р. – [*«Я считаю, что украинский язык не нуждается в защите, он нуждается в нормальных условиях для развития» – заявил Брюховецкий*].]
3357. Віталій Кличко заговорив українською // День. – 2006. – 6 черв. – С. 2. – [*Ця подія відбулася вчора на засіданні з питань захисту української мови, яке провів віце-прем'єр-міністр України В'ячеслав Кириленко, повідомляє «Оглядач». У дискусії взяли участь діячі культури та спорту, зокрема Ольга Герасим'юк, Руслана Лижичко, Святослав Вакарчук, Сашко Положинський, Віталій Кличко, Микола Вересень, Оксана Забужко, В. Б., Андрій Шевченко. Учасники наради запропонували уряду створити концепцію розвитку української мови, яка б мала на меті довести суспільству привабливість української культури.*]
- 3357/рус. Віталій Кличко заговорил на украинском языке // День. – 2006. – 6 черв. – С. 2.
3358. *Музиченко Я.* Курс на мову: Успішні українці обговорили в Кабміні майбутню концепцію мовного розвитку держави // Україна молода. – 2006. – 7 черв. – С. 6. – Язык доведе. – [*«За часів Кучми не існувало цього*

- питання, бо сама політика держави була проросійською, – пояснив В'ячеслав Брюховецький. – Тому сусіднім державам не виникало потреби створювати такі прецеденти, як зараз”. Ректор найпрестижнішого українського ВНЗ вважає, що українська мова потребує не так захисту, як нормальних умов для розвитку. Вона настільки сильна, що її не змогли знищити упродовж кількох століть. Однак нормальні умови також потребують неабияких зусиль і часу. “Українцем бути модно”, – сказали ми рік тому. І втратили час, бо політики зайнялися з’ясуванням стосунків. А це якраз і є шлях до вирішення ситуації».]
3359. *Каненская Я.* Тяжёлое детство – чугунные игрушки // Коммунист. – 2006. – 7 июня. – С. 2. – Язык мой – враг мой. – [«Энтузиасты» во главе с ректором самого националистического вуза – Киево-Могилянской академии В. Брюховецким и не один год желающим изуродовать украинский язык искусственной диаспорной реформой Н. Жулинским потребовали от президента ввести обязательную норму на издание украиноязычной печатной продукции и практически запретить импорт русских книг».]
- 3359/укр. *Каненська Я.* Важке дитинство – чавунні іграшки // Комуніст. – 2006. – 7 черв. – С. 2.
- 3360/@. Національний університет «Києво-Могилянська академія» започаткував нову програми навчання держслужбовців // Хрещатик. – 2006. – 7 черв. – С. 3. – Добра новина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/kreschatic.kiev.ua/print/art/32567.html> – [«Вчора на базі Києво-Могилянської академії відкрилася сучасна лабораторія, яка стане технічним підґрунтям проекту. На церемонію відкриття завітали президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький, міністр закордонних справ Норвегії Йонас Гар Стьоре. Пан Брюховецький, зокрема, зауважив, що до програми запросять найкращих українських та європейських викладачів. А навчатимуться за нею українські держслужбовці, представники громадських організацій та органів місцевого самоврядування. Серед курсів, які опановуватимуть управлінці, – сучасний менеджмент та модернізація державного сектору, а також навчальні модулі, присвячені створенню електронного уряду, особливостям державного управління в країнах Європейського союзу».]
3361. *Кацун Ю.* «Вона зробила в Україні покоління 90-х». Побачила світ книжка спогадів про Соломію Павличко // День. – 2006. – 7 черв. – С. 1, 2.
- 3361/рус. *Кацун Ю.* «Она сделала в Украине поколение 1990-х» // День. – 2006. – 7 июня. – С. 1, 2.
- 3362/@. Міжнародна науково-практична конференція «Ольвійський форум 2006: пріоритети України в геополітичному просторі». – Ялта, Крим, Україна, 7–10 черв. 2005. – [Б. в., б. д.] – 31 с. – [В. Б. – голова оргкомітету. – С. 2.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/projects/view.php3?c=133>
3363. Проблеми впровадження принципів Болонської декларації в Україні // Міжнародна науково-практична конференція «Ольвійський форум 2006: пріоритети України в геополітичному просторі». – Ялта, Крим, Україна, 7–10 черв. 2005. – [Б. в., б. д.] – С. 8.
- 3364/@. *Іван Вакарчук:* «Мені не соромно перед людьми...» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zaxid.net/article/1253/>

3365. Сич А. Перлина академічної освіти // Літ. Україна. – 2006. – 8 черв. – С. 2. – [Про картинну галерею Вченої Ради Національного університету «Острозька академія». «... у картинній галереї поряд із портретами президентів України, а також інших членів Братства (академіків), серед яких Микола Жулинський, В'ячеслав Брюховецький...»]
3366. Клименко В. Соломія з підвалин пам'яті // Україна молода. – 2006. – 9 черв. – С. 21.
3367. Цивірко М. Віталій Кличко: «Думаємо українською!» // Вечір. Київ. – 2006. – 9 черв. – С. 5. – [Після наради з обговорення питань взаємодії влади і громадськості щодо розвитку української мови, ініційованій віцепрем'єром України В. Кириленком, на запитання журналістів відповідав В. Б.]
3368. Маратов М. Водка спасёт Украину от матрёшек // 2000. Еженедельник. – 2006. – № 23, 9–15 июня. – С. А1. – [Після наради щодо проблем розвитку української мови на запитання журналістів відповідав В. Б.]
3369. Аверченко Д. Хрестики в квадратики – не дитяча гра // Дзеркало тижня. – 2006. – № 22, 10–16 черв. – С. 15. – Акценти. – [Про проблеми системи зовнішнього тестування для випускників загальноосвітньої школи. «Ректор НаУКМА В'ячеслав Брюховецький наголошує, що при вступі братимуть до уваги результати зовнішнього тестування абітурієнта. Однак це зовсім не звільняє його від могилянських тестів».]
- 3369/рус. Аверченко Д. Крестики в квадратики – не детская игра // Зеркало недели. – 2006. – № 22, 10–16 июня. – С. 15.
- 3370/@. Филипп Котлер в Киеве. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.training.com.ua/reportage/0/Filipp_Kotler_v_Rieve.html – 13 черв. 2006 р.
3371. Таран Л. Що може одна людина... // Вечір. Київ. – 2006. – 14 черв. – С. 5. – [Про презентацію книги «Соломія» в НаУКМА.]
3372. Марусик Т. Соломія: солдат невидимого війська // Шлях перемоги. – 2006. – 14 черв. – С. 2. – [Презентація кн. «Соломія» в НаУКМА. Про виступ В. Б., у якому він зазначив, «що прихід С. Павличко до академії був настільки природним і прогнозованим, що він навіть на пригадує, коли це сталося. А ще згадав він про фемінізм: “Я знаю, що її приписують, і, мабуть, почасти справедливо, до феміністок. Я б хотів тут внести одну дисонансну ноту. Може, я не зовсім розумію, що таке фемінізм, але я помічаю занадто великий притиск на цьому. То була дуже чутлива жінка, в якій бриніла сльозою її душа. І в цьому для мене вона переважає феміністку. Я щасливий, що Соломія була в моєму житті. Велика людина”».]
3373. Знай наших! // Могил. вісн / НаУКМА. – 2006. – 14 черв. – С. 1. – Допит. – [Бесіда з І. Тесленком, випускником НаУКМА, зокрема про передбачення В. Б. про те, що Президентом України має стати випускник НаУКМА.] – Підпис: you là.
- 3374/@. Брюховецький В'ячеслав Степанович став членом Наглядової Ради Союзу обдарованої молоді. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.som.org.ua/newsdet/html?id=313> – 16 черв. 2006 р.
3375. Безп'ятчук Ж. Технології європейскості (ще один крок назустріч європейським стандартам державної служби) // Слово Просвіти. – 2006. –

- Ч. 25, 22–28 черв. – С. 2. – [Про новітню лабораторію інформаційних технологій НаУКМА, відкрито 31 травня за підтримки норвез. компанії «Теленор», яка буде технічною базою для реалізації проекту «Розбудова демократії та можливостей державної служби в Україні».]
3376. Коваленко О. Sole mio // Дзеркало тижня. – 2006. – № 24, 24–30 черв. – С. 19. – Подія. – [Презентація спогадів про Соломію Павличко, що відбулася 5 черв. в НаУКМА].
- 3376/рус. Коваленко А. Sole mio // Зеркало недели. – 2006. – № 24, 24–30 июня. – С. 19.
3377. Коливай І. Відчуття краси: Поезії. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 82 с. – [Згадка про В. Б. – С. 1, 2 (обкл.): фото.]
3378. Засідання управи Могилянського академічного товариства // Свобода (США). – 2006. – 23 черв. – С. 15. – Підпис: І. Ф. [І. Фізер.] – [«Могилянське академічне товариство (МАТ) утворилось в 1990 році. В 1988 році д-ра В'ячеслава Брюховецького, тепер – президента Національного університету «Києво-Могилянська академія» було запрошено, за старанням професора Івана Фізера, прочитати спецкурс з української літератури в Ратгєрському університеті». Тут згадані події зміщені на один рік – насправді: 1991 і 1989.]
- 3379/@. Лідер блоку свого імені Юлія Тимошенко та ректор НаУКМА В'ячеслав Брюховецький. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://h.ua/story/14493/> – 27 черв. 2006 р. – [«Кадр з телеекрану, встановленому в конгрегаційному залі НаУКМА. Тимошенко презентує інтернет-сайт «Ідеальна країна» студентам та викладачам вузу».]
- 3380/@. Юлія Тимошенко роздяглася для музею. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oglyadach.com/news/2006/6/27/97977.htm> – 27 черв. 2006 р. – [«Ректор тримав у руках її революційну “водолазку”, у якій вона дефілювала перед громадою в буремний грудень 2004-го. Крім кофтинки Тимошенко подарувала в музей академії свою нагороду “Людина року”, отриману на міжнародному економічному форумі країн Східної Європи в Польщі. Брюховецький, в свою чергу, теж зробив для Тимошенко два подарунки. “Це ми подарували вам Андрія Шевченка”, – заявив Брюховецький, після чого додав до “живого подарунка” ілюстрований альбом. Після цього президент академії зауважив, що він є прихильником сакральних чисел, а, отже, потрібно обмінятися ще двома подарунками. Він попросив Тимошенко подивитися на облуплену стелю найстарішого залу академії, яка була збудована ще за часів гетьманщини, після чого запропонував Юлії Володимирівні це все відреставрувати, а він, у свою чергу, пообіцяв навчити її колег по партії державної мови. Брюховецький почувався на коні, і саяв перед студентами, радіючи власній кмітливості, мовляв, “як я Юлію Володимирівну!?” Однак Тимошенко не спасувала і миттєво париувала: “Своїх людей я навчу державної мови сама. А третім подарунком я б хотіла, щоб ви мене поцілували”. Треба було бачити, яким показово сором'язливим при цьому було обличчя Юлії Тимошенко. Здається, Брюховецький аж упрів від несподіванки... Палкі обійми і поцілунок поставили крапку в зустрічі Тимошенко зі студентами Києво-Могилянської академії. Якщо згадати, що Брюховецький значився у виборчих списках “Нашої України”, рекламував президентську партію з біг-бордів,

був одним з її спікерів, то цілком вірогідно, що студенти “Могилянки” стали свідками нової стратегії Тимошенко-премєра стосовно “порошенків”. Очевидно, більше не буде викривальних прес-конференцій, розмірковувань про “воплі й соплі”, а будуть лише поцілунки. Хоча ще не відомо, що більше до душі Порошенку і Єханурову».]

3381. *Баженова Е.* «Вы ещё думаете на русском? Тогда мы идём к вам!» // Коммунист. – 2006. – 28 июня. – С. 2. – Язык мой – враг мой. – [«Ректор Киево-Могилянской академии В. Брюховецкий, известный своим дремучим национализмом, искренне считает, что до 1991 года украинский язык в школах не изучали, да и школ украинских тоже не было: “Я не согласен, что за эти 15 лет ничего не пошло на пользу украинскому языку. Появились украинские школы. Дети в отличие от прежних лет учат украинский язык”».]

3381/укр. *Баженова Є.* «Ви ще думаєте російською? Тоді ми йдемо до вас!» // Комуніст. – 2006. – 28 черв. – С. 2.

3382. *Михальонюк Я.* Юлія Тимошенко: «Україна потребує змін» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Черв. – С. 1, 4: фото: [Ю. Тимошенко і В. Б.] – [Про презентацію 26 черв. лідером БЮТ Ю. Тимошенко Соціального проекту «Ідеальна країна».]

3383. Конвокація-2006 // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Черв. – С. 1.

3384. *Гоменюк О.* «Ми ніколи не боялись бути першими» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Черв. – С. 6: фото: Професор педагогіки в галузі охорони здоров'я Маастрихтського університету Хенк ван Беркель; президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький; керівник Школи охорони здоров'я НаУКМА Ірена Грига; керівник департаменту організації, політики та економіки охорони здоров'я Маастрихтського університету, Почесний професор НаУКМА Вім Гроот. – [Про виступ В. Б. на прес-конф. з нагоди випуску перших 8 випускників єдиної в Україні магістер. програми «Менеджмент в охороні здоров'я».]

3385. *Дроздовський Д.* Світ Соломії Павличко // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Черв. – С. 8–9. – [Презентація в НаУКМА книги спогадів «Соломія», про виступ В. Б. – одного із авторів цього видання. – С. 8.]

3386. *Кузишин Т.* Не тільки продовжити себе в дітях...: 3 хроніки Шостого міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика: нагородження переможців з Першої української школи імені М. Грушевського – Тбіліського колегіуму НаУКМА / // Літ. Україна. – 2006. – 6 лип. – С. 4. – [Серед тих, хто привітав юних конкурсанти, В. Б.]

3387/@. *Євграфова А. О.* Соціально-мовна концептуальність української національної ідеї у сучасних публіцистичних текстах. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1930>

3388. Почём диплом? // Комсомол. правда. (Киев. вып.). – 2006. – 12 июля. – С. 14.

3389/@. *Галата Я.* Чим кругліший стіл, тим більше кутів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dua.com.ua/2006/137/arch/2.shtml> – 13 лип. 2006 р. – [«Майже 15 років незалежності, попри усі позитиви, досі не

- вирішили головного питання. Мабуть, найвдаліше його сформулював, вдавшись до футбольної термінології, ректор Києво-Могилянської академії Вячеслав Брюховецький. За його словами, у сучасному політикумі майже немає форвардів, а присутні самі захисники».]
3390. *Лехіцька С.* Випускники Школи українознавства СУМ в Нью Йорку навчатимуться в Києво-Могилянській академії [у літній школі] // Нац. трибуна. – 2006. – 16 лип. – С. 3. – [В. Б. підтримує цю ініціативу.]
3391. *Скарлош С.* Без взятки? Экзамен? Бывает: шесть вступительных экзаменов в Могилянке проводят в форме единого теста. Результаты объявляют в тот же день. Почему этого не хотят другие вузы? // Газета по-киевски. – 2006. – 20 июля. – С. 9. – [Про найактивнішу роль В. Б. у напруженій процедурі перевірки тестів.]
- 3392/@. Без коррупции? Экзамен? Бывает. Экзамены добром не отдадим!: Внедрить такую же систему в других киевских вузах президент Киево-Могилянской академии предлагал неоднократно / Интервью с В. Брюховецким записала С. Скарлош // Газета по-киевски. – 2006. – 20 июля. – С. 9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mycityua.com/city/2006/07/20140033.html>
- 3393/@. Чому президент Національного університету «Києво-Могилянська академія» відмовився від депутатського мандата / Інтерв'ю на радіо «Свобода» провів 21 лип. 2006 р. К. Булкін. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/Article/948630.html>; <http://kbulkin.wordpress.com/2008/10/28/vjacheslav-bryukhovetsy/#more-45> – [Коментар В. Б. про вибори до Київради, про запровадження ЗНО, про розвиток НаУКМА.]
- 3394/@. Ющенко: по результатам круглого стола политическое напряжение в обществе будет снято. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://commemts.com.ua/?rub=news&ncode=11540093318&load=1&r1=1&r2=1&r3=1&r5=1&r6=1&r7=1&r8=1&r9=1&hage=1648&from=49320> – 27 июля 2006 р. – [Про участь В. Б. в роботі «круглого столу загальнонаціонального примирення», ініційованого президентом України В. Ющенком.]
3395. Вячеслав Брюховецький: «Слава богу, був слюсарем, знаю слова, якими можна послати» / Розмовляла Н. Дмитренко // Без цензури. – 2006. – № 30, 27 лип. – 2 серп. – С. 8.
- 3396/@. У Ющенка за столом – як на Сорочинському ярмарку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expres.ua/articles/2006/07/27/9906/>
3397. Гвоздь программы // Коммерсантъ. Украина. – 2006. – 28 июля. – С. 2. – [«В прямом эфире ректор Национального университета “Києво-Могилянська академія” Вячеслав Брюховецький призывает политиков “говорить народу правду” и считает, что подписывать или нет Универсал национального единства, каждый политик должен решить сам».]
3398. *Крім З.* Тупі кути «круглого столу» // Україна молода. – 2006. – 29 лип. – С. 4–5.
3399. *Бушанський В.* П'ятий універсал // Віче. – 2006. – № 15–16. – С. 2–3.
- 3399/@/engl. *Bushans'ky V.* The Fifth universal. – <http://www.viche.info/en/323/> Режим доступу: <http://www.expres.ua/articles/2006/07/27/9906/>

- 3400/@. «Это удачная инициатива, независимо от результата» // Газета по-киевски. – 2006. – 29 июля. – С. 2. – Универсал-шоу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mycityua.com/country/2006/07/29/085844> – [«Универсалы были в истории соседних государств. Были они и в истории Украины. Это как манифест против того, как нашу страну разрывали на куски и грабили мародёры. Я считаю, что это удачная инициатива, в независимости от результатов»] – Вячеслав Брюховецкий, участник КС, президент «Киево-Могилянської академії» (в інтерв'ю каналу 1+1).
- 3401/@. Пясківська О. «Зайвим» будеш? // Хрещатик. – 2005. – 29 лип. – С. 7. – [Попит на культурологічну спеціальність у Києво-Могилянській академії сягнув чотирнадцяти осіб на місце, залишивши позаду традиційно престижні фінанси, економічну теорію та політологію. Коментуючи це явище, президент академії **В. Б.** спрогнозував і неухильне збільшення цікавості вступників до теперішніх «аутсайдерів» – хімії, фізики, біології.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/26829.html>
- 3402/@. Про Форум. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlu.org.ua/cms/content/view/659/652/> – [**В. Б.** – один із засновників Форуму молодих лідерів України.]
- 3403/@. Дацюк Л. Универсал національної єдності: Президент, лідери політичних фракцій та громадські діячі все ще намагаються підписати його за круглим столом // Хрещатик. – 2006. – 1 серп. – С. 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/4874.html> – [«Президент Києво-Могилянської академії Вячеслав Брюховецький був категоричним: ніякої кризи в суспільстві немає. Є системна криза у владі, особливо в парламенті, що втратив довіру суспільства. Про це знають усі без будь-яких соціальних досліджень. У Верховній Раді панує нетерпимість, немає пошуку компромісу. Тому, мабуть, і потрібен такий універсал, адже націю треба консолідувати, давши їй певний посыл. А захищати її силами політичних партій не треба. Нині підрастає покоління форвардів, яких не треба обороняти, а лише правильно вести, вказавши мету».]
- 3404/@. Успішне й унікальне двадцятип'ятиліття. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nacija.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=6718&Itemid=6 – 8 серп. 2006 р. – [Я. Розумний про українознавчі конференції в університеті Урбана-Шампейн (США). «1990 року відбулася перша конференція на тему стосунків української діаспори з Україною. А вони змінилися, коли в подібних заходах почали брати участь Іван Дзюба, Григорій Кочур, Микола Жулинський, Святослав Караванський, Іван Драч, Вячеслав Брюховецький та інші».]
- 3405/@. Опрос: Украинцы не в восторге от «круглого стола» у Ющенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/161040> – 8 серп. 2006 р. – [Позицію **В. Б.** підтримало 2,4 % 1257 респондентів.]
- 3406/@. Ющенко поблагодарил общественных деятелей за участие в круглом столе. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/events/161082> – 8 серп. 2006 р.

3407. *Розумний Я.* Міжнародні конференції з української проблематики в Іллінойському університеті в Урбана-Шампейні: 1982–2006. Джерела й тло // Літ. Україна. – 2006. – 17 серп. – С. 3.
3408. ТОП-100. Самые влиятельные люди Украины // Корреспондент. – 2006. – № 32, 17 авг. – С. 5, 58–59: фото: Кузнец элиты. – [В. Б. на 53-й позиції рейтингу. Коментар журналу: «Когда Вячеслав Брюховецкий, президент одного из самых престижных украинских вузов, во время последних выборов возглавил предвыборные списки Нашей Украины в Киевсовет, удивлению знавших его людей не было предела: этот человек всегда любил повторять, что его задача – растить национальную элиту, в том числе политическую, а не самому заниматься политикой. Впрочем, уже 19 апреля 2006 года он вернул статус-кво, сложив с себя депутатские полномочия. Причина, по его словам, – “нежелание принимать участие в политических противостояниях”. Но его имя однозначно увеличило количество голосов, отданных за Нашу Украину: авторитет Брюховецкого как человека, сумевшего возродить до былой славы старейший вуз Украины, в кругах интеллигенции непререкаем. К тому же, при глобальной коррупции в отечественном образовании, Могилянка считается тем редким университетом, в который поступают честно, а его дипломы получают заслуженно. Уходом из политики Брюховецкий лишь подтвердил свой имидж взвешенного и мудрого руководителя вуза. И в будущем его популярность и влияние только упрочатся прямо пропорционально количеству подготовленных НаУКМА молодых профессионалов, которых стремятся заполнить в свой штат как госструктуры, так и ведущие компании страны».] – (Див. також 2590, 2604, 2991, 3411, 3433, 3695, 3963.)

Rumor publicus:

3411. *Закаблук М.* Система координат країни в особах // Закон & бізнес, 2006, 26 серп.;
3433. *Оксана Забужко:* «Нужно растить мозги» // Эконом. известия, 2006, 22 сент.
- 3409/④. *Смирнов А.* Путч и непидлеглость. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.korrespondent.net/journalists/andrey-smirnov/346> – 22 серп. 2006 р. – [«ГКЧП (те самые путчисты-восстановители СССР) продержалось до серьёзности недолго. А потом быстренько настала независимость. И Хмара, которого раньше изрядно поколачивала милиция, стал героем. И ещё много других героев появилось. И под ДК КПИ стали раздавать листовки, в которых говорилось, что в Украине есть всё: золото – есть, уголь – есть, деньги – тоже есть. А если чего и нет, то оно нам и не нужно. Народ был счастлив от этого (и уже не думал, как же так, почему же раньше мы всего этого не имели), и решительно взял всё это (в виде листовок) в свои руки. К слову, уже значительно позже Вячеслав Брюховецкий, ныне – ректор Могилянки, признал, что со стороны Руха эти листовки были большой ошибкой, которую народ так и не простил. Ведь то, что в Украине всё есть, было правдой. Но правдой не до конца. Без Союза это “всё” превратилось в пустоту».]

- 3410/@. Іван Драч готовий плисти з усіх сил за чарівною жінкою. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/news/2006/8/24/131951.htm> – [«На круглий стіл були запрошені люди близькі мені: Ігор Юхновський, Євген Сверстюк, В'ячеслав Брюховецький і інші. Що вони сказали Президентові? Нічого не сказали! Вони потрібні були там, як камуфляж. Для того, щоб співвіднести та конвергувати два великих масиви українського політикуму: Януковича та Ющенка»].
3411. Закаблук М. Система координат країни в особах // Закон & бізнес. – 2006. – 26 серп. – С. 4–5. – [За матеріалами журналу «Корреспондент» проаналізований рейтинг ста найвпливовіших людей в Україні у рамках щорічного проекту «Топ-100», в якому **В. Б.** знаходиться на 53 позиції.] – (Див. також 2590, 2604, 2991, 3408, 3433, 3695, 3963.)
3412. Розумний Я. Чвертьсторіччя міжнародних конференцій з української проблематики в Іллінойському університеті в Урбана-Шампейні: 1982–2006 // Універсум. – 2006. – № 5–8. – С. 29–33. – [Про позитивні зміни у роботі конференцій, коли їх учасниками стали вчені з України, зокрема, **В. Б.** – С. 32.]
3413. Жулинський М. Герой неправдоподібного ювілею // Слово і час. – 2006. – № 8. – С. 72–74: фото: **В. Б.**, Г. Сивокінь, М. Жулинський. – [Про 75-річ. ювілей Г. Сивоконя.]
- 3414/@. 31 серпня відбулася веб-конференція президента Києво-Могилянської академії В'ячеслава Брюховецького. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conf.oboz.ua/conference/406.aspx> – 31 серп. 2006 р. – [«Віктор (Бердянськ): Звідки у вас стільки злоби до східного і південного регіонів, до політиків-регіоналів? Чому ви можете навчити молодь? Невже на прикладах таких горе-політиків, як Юля, яка менше, ніж за рік, відкинула Україну в докучмівський період, яка крала мільярдами, яка оточила себе пройдисвітами томенками, турчиновими тощо і лише вишивала по ковзанках, театрах і тричі на день за народні гроші міняла наряди? Ви цього хочете для України чи ділового підходу до порятунку України урядом Януковича? – В. Брюховецький: Звідки Вам відомо, що в мене злоба по східного і південного регіонів і до політиків-регіоналів? Вже Ваше запитання свідчить про те, що Ви нетерпимий до інших поглядів, ніж Ваш. І я хочу не порятунку України, не захисту України, а я хочу, щоби Україна просто розвивалася – чи з урядом Януковича, чи з якимось іншим урядом, і щоби ми забули взагалі про ці протиставлення регіонів. Ви пам'ятаєте, хто вперше почав протиставляти ці регіони? Я глибоко переконаний, що молоді ця політична риторика буде чужою».]
- 3415/@. «Могилянка» – поняття всеукраїнське // Демократична Україна. – 2006. – 2 верес. – С. 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dua.com.ua/2006/160/arch/3.shtml> – [«Національний університет “Києво-Могилянська академія” має намір відкрити три філії на Сході України та дві – в Криму. Про це на прес-конференції повідомив президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький... В'ячеслав Брюховецький також повідомив, що існують труднощі зі створенням філії академії в Севастополі через те, що місцева влада не надає приміщення. За його словами, свого часу він підготував на ім'я экс-президента України Леоніда Кучми записку про ситуацію на півострові, яка полягає в тому, що молодь Криму не інтегрується в українську державу. На думку Брюховецького, в майбутньому проблеми в АРК виникнуть

- не через базування Чорноморського флоту Росії, а саме через неінтегрованість населення Криму в Україну».]
- 3416/@. Секретаріат Президента вже називають аутсайдером. На черзі – Ющенко? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expres.ua/articles/2006/08/31/10422/> – [«Президент Національного університету “Києво-Могилянська академія” В’ячеслав Брюховецький називає “політичними ігрищами” ініціативу уряду добиватися надання російській мові статусу другої державної в Україні»].]
- 3417/@. Найбільшою інновацією вищих навчальних закладів держави має стати підвищення якості навчання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nrcu.gov.ua/index.php?id=4&listid=33207> – 31 серп. 2006 р.
3418. Слово до могилянців // Календар-довідник: 2006–2007 навчальний рік / НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 5–7. – С. 5: фото: [В. Б.]; С. 176: Візит міністра закордонних справ Норвегії Йонаса Гахр Сторе, травень 2006 року. – (Див. також 3665/61.)
3419. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Верес. – С. 16. – [В. Б. про платне навчання в українських університетах і роль Болонського процесу в НаУКМА (радіо «Ера», 1 верес.).]
3420. Дроздовський Д. Польща – Росія – Україна в «новій історичній політиці» // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Верес. – С. 2–3. – [Про інавгураційну лекцію А. Міхніка та вручення йому В. Б. диплома Почесного професора НаУКМА.].
3421. Національний університет «Києво-Могилянська академія»: Магістерські програми. [Буклет.] – [Б. в., б. д.] – [С. 2.]: фото: Президент НаУКМА В. С. Брюховецький та письменник П. А. Загребельний.
- 3422/@. Києво-Могилянка ударит по кримско-татарському екстремизму українским націонализмом. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.auto-ukraine.com.ua/chimie/34> – 1 верес. 2006 р. – [В. Б. про плани НаУКМА відкрити філію в Бахчисарай. «От “Единого Отечества”: Крымские татары вряд ли предпочтут “национально-свидомую” академию турецким учебным заведениям, а вот очередная попытка экспансии майданутих идей украинского национализма на Крымскую землю очевидна. Но Крым – это русская земля, поэтому националистические идеи любых форм здесь обречены на вымирание. Правда, агония их иногда бывает агрессивной»].]
3423. В’ячеслав Брюховецький: Проукраїнської освіти конче потребує Україна / Записала А. Богуславська // Україна молода. – 2006. – 1 верес. – С. 2: фото: [В. Б. під час інтернет-конференції на «Оглядачі»] – Вища школа. – [Виклад виступу на прес-конф. в приміщенні інтернет-газети «Оглядач» зокрема про плани відродити Крим.-татар. ун-т у Бахчисарай та відкрити філії НаУКМА в Донецьку, Запоріжжі, Севастополі. В. Б. зважає на демограф. кризу, яка скоро «накриє» укр. вищу освіту, та підтримує ініціативу МОН, яке закриває неякісні філії вузів.]
3424. Хто порушує універсал? // Демократ. Україна. – 2006. – 1 верес. – С. 1, 2: фото: [В. Б.]

3425. Adam Michnik honorowym profesorem Akademii Kijowsko-Mohylańskiej // Gazeta Wyborcza. – 2006. – 2–3 września. – S. 2. – Ukraina. Akademia Kijowsko-Mohylańska. – [Про виступ В. Б. на інавгурації Адама Міхніка.]

3425/р. • Adam Michnik: рефлексії (2008)

Рух викликає у мене стійку асоціацію з Адамом Міхніком. Його інтелектуальний і фізичний динамізм робить це порівняння доволі очевидним, і, гадаю, немало хто жагу Адамового неспокою вважає його домінантною рисою. Але для мене ця характеристика його натури накладається ще й на спогад із Установчого з'їзду Народного Руху України за перебудову.

8 вересня 1989 року. Воістину переломна подія в новій історії України, або в історії нової України. Першим із гостей від імені легендарної «Солідарності» благословляє делегатів з'їзду Адам Міхнік. Він – зовсім не парадний, як усі ми відповідно до урочистості моменту, з краватками чи у вишиванках, – а в потертих джинсах, у достатньо стоптаних кросівках, не виходить, а вибігає на сцену із закликом, виголошеним ще в своєму леті до мікрофону: «Хай живе Україна!»... Свою промову рефренно завершить симптоматично розширеним вітанням: «Хай живе вільна, демократична, справедлива Україна!». А між двома салютуваннями протягом якихось п'яти хвилин Адам концентровано висловить так багато присутніх спостережень і застережень, осмислень і передбачень, стверджень і заперечень, що й дешифрувати такої концентрації думки не вміщалося в деяких наших розлогих доповідях, традиційно розцяцькованих плачами, жалями та звинуваченнями, що освячувалися нашими ж таки потужними «Слава!» або «Ганьба» та безперестанними вставаннями. Міхнік говорив про нашу спільну складну історію, історію криваву й іще не осмислену в своїх наслідках. Він говорив про шовінізм, ім'я якому – ненависть між народами. Відрізняючи «шовінізм великих і сильних народів від шовінізму слабких і переможених», Міхнік обидва їх називав хворобою і закликав зціляти національний дух від неї. «І ми, поляки, і ви, українці, добре знаємо, що таке шовінізм, знаємо діяння великоросійського шовінізму, який десятиліттями душив наші народні культури, і знаємо, скільки шкоди завдав той шовінізм самим росіянам, нашим приятелям, бо не може бути вільним і щасливим народ, що поневолює і обездолює інші народи». Міхнік уже тоді застерігав, що вільна держава не обов'язково стає демократичною, а навіть демократична – не завжди є справедливою.

Він сам пройшов непросту еволюцію комуністичних вірувань ранньої юності до антикомуністичних поглядів вже в кінці 60-х років. Шлях Адама Міхніка – це постійний пошук правди і відданість свободі як найвищій людській цінності. І в тому буремному для цілої Європи 98-му році він, європейський дисидент № 1, застерігав нас усіх від ненависті і нетерпимості: «Я діяч “Солідарності”, руху, що хоче будувати польську традицію на основі польської демократії і толерантності, проти тоталітарних ідеологій, незалежно від їх назви. Ми виростаємо з християнських традицій, з визвольних устремлінь польської інтелігенції, з опору польського села колективізації, але понад усе ми виростаємо із страйкової боротьби польських робітників. Тому ми не належимо, незважаючи на те, що про нас говорять у світі, ми, люди “Солідарності”, ні до “лівих”, ані до “правих”, ми – поляки, і ми солідарні». З якою заздрістю ми тоді вбирали в себе ці слова, адже ми вірили, що поляки повністю солідарні, а для нас, українців, це лишалося тяжкою мрією, до здійснення якої ми робили лише перші кроки...

Чи могли ми тоді уявити, що за не так уже й багато років «Солідарність» втратить свій, здавалось би, непохитний авторитет, змаргіналізується в житті нації та відійде на

другорядні ролі в будівництві нової – вільної, демократичної і справедливої Польщі... Ще прикріша доля випала Народному Рухові України, який розколовся мінімум на чотири скалки, і, практично, нині не має жодного впливу на політичне, економічне, культурне життя України. Більше того, народна ейфорія щодо Руху початку 90-х років упала до зневажливого «рухівці» як означення неспроможної до продуктивної дії структури. Чому так сталося? Мабуть, найточніше це означив саме Адам Міхнік у блискучому виступі у Варшавському університеті 13 грудня 2005 року. Аналізуючи польський «валенродизм», він фактично вивів універсальну формулу переродження так званих «політичних еліт»: «Увійшовши до апарату влади, вони швидко забували про мотиви, які їх підштовхували до цього “включення у дійсність”, і невдовзі починали вважати свою участь у владі самодостатньою і головною вартістю». Подібні процеси не обминули й нас в Україні¹. Так з’явився, за визначенням того ж таки Міхніка, антикомунізм з більшовицьким обличчям. І він повстає проти цього не з меншою енергією, ніж свого часу (коли це було небезпечно!) проти комуністичного тоталітаризму. Ми зустрічалися з Адамом у різних містах – у Женеві, Варшаві, Вашингтоні, Львові, Києві. Не раз обговорювали ці проблеми. І мене завжди вражало, як він точно розуміє трагедію російської нації, російської культури – саме через те, що ця нація у своїй широко люмпенізованій верстві тяжко вражена хворобою шовінізму, нетолерантності до інших. В інавгураційній лекції під час одержання звання почесного професора НаУКМА Міхнік укотре підкреслив: «Я завжди говорив і ще раз повторю, що я – справжній антирадянський русофіл. Я люблю Росію, але не люблю Радянську Росію. Все те, що в Росії толерантне, демократичне, – це символ єдності з демократичною Європою». Його актуальні роздуми про «нову історичну політику», особливо в трикутнику *Польща – Росія – Україна*, проєктують історію на сучасність, але не в сенсі пристосування її до злободенних потреб, а як вивільнення від облуди ідеологічних догм. І нам цього треба навчитися також.

А ви знаєте, який Адам Міхнік оптиміст?! Це може видатися неймовірним – після викинення з університету, арештів, ув’язнень, наклепів й ідіотських звинувачень, виснажливої політичної боротьби, триумфу перемог, що змінилися гіркою розчарувань і прозорін... Його життєлюбство, здається мені, ґрунтується не тільки на особистих рисах характеру, але й сформоване аналітичним проникненням в сутність багатьох непростих для розуміння історичних процесів та суспільних явищ. Чи не кожного з нас, у години тяжких роздумів про ідіотизм сучасного стану України, торкало (хай на мент!) почуття зневіри в нашій національній долі... Адам же просвітлено вигоює наші душі, заважаючи те, що в щоденній метушні не поціновується належно: «Дуже цікава українська еліта – то чудо, що вона є, адже Україну було піддано такому страшному терору. Після всіх тих чисток, окупацій, сталінського терору по знищенню цвіту української інтелігенції в 30-х роках – там взагалі нічого не повинно бути. Це показує силу й життєдайність українського народу й української культури». – (Див. також 0485.)

3426. Шитикова Н. Красная цена диплома // Эксперт Украина. – 2006. – № 34, 4–10 сент. – С. 15–20. – [В. Б. про неминуче зменшення в ближчі роки кількості контрактників і про те, що НаУКМА завбачливо набирає невелике число таких студентів.]

3427/@. Климович С. Плохо научен, как... покалечен. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jankoy.org.ua/page.php?id=926> – 4 верес. 2006 р. – [В. Б. про освітню ситуацію в Криму, де працюють філії російських університетів без ліцензій на освітню діяльність.]

¹ Див. 2388/р.

3428. Булавко В. Множити студентське братство, бути лицарем, любити Україну // Освіта України. – 2006. – 5 верес. – С. 6: фото: [Б. Тарасюк, Б. Гаврилишин, **В. Б.**] – [**В. Б.** звернувся зі словами вітання з початком навчального року на святі у студії 31 серпня 2006 р.]
3429. Богуславська А. Нари для студентів: В українських гуртожитках сяють по п'ять чоловік у «двушку», тож студенти починають мріяти про двоповерхові ліжка // Україна молода. – 2006. – 7 верес. – С. 8. – [**Ректор Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький розповів, що НаУКМА не вистачає тисячі місць у гуртожитку...**]
3430. Дроздовський Д. Польща – Росія – Україна в «новій історичній політиці» Адама Міхніка // Дзеркало тижня. – 2006. – № 34, 9–15 верес. – С. 16. – [Про інавгурац. лекцію Адама Міхніка в НаУКМА і вручення йому **В. Б.** диплома Почесного професора НаУКМА.]
- 3430/рус. Дроздовский Д. Польша – Россия – Украина в «новой исторической политике» Адама Михника // Зеркало недели. – 2006. – № 34, 9–15 сент. – С. 16.
3431. Дроздовський Д. Нова історична політика Адама Міхніка: 1 вересня на щорічній інавгураційній лекції в НаУКМА промовцем був Адам Міхнік – видатний польський дисидент, людина-легенда новітньої польської історії, головний редактор найпрестижнішого польського видання «Газета виборча» // Слово Просвіти. – 2006. – № 37, 14–20 верес. – С. 3.
3432. Костелина Л. Світлі і темні сторінки Незалежної України // Нац. трибуна. – 2006. – 17 верес. – С. 2, 4. – [Про справний український дух Чорноволів, Лук'яненків, Юхновських, Брюховецьких, якого бракує багатьом можновладцям.]
3433. Оксана Забужко: «Нужно растить мозги» [Інтерв'ю] // Економ. життя. – 2006. – 22 сент. – С. 9. – [Про список ста впливових людей України в часописі «Корреспондент», і про те, що з інтелектуалів в ньому залишились тільки М. Попович та **В. Б.**] – Действующие лица. – (Див. також 2590, 2604, 2991, 3408, 3411, 3695, 3963.)
3434. Іван Франко: дух, наука, думка, воля (до 150-річчя від дня народження): Програма Міжнар. наук. конгр., м. Львів, 27 верес. – 1 жовт. 2006 р. / Львів. Нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2006. – 63 с. – [**В. Б.** – член оргкомітету конференції. – С. 2.]
3435. В'ячеслав Брюховецький: «Випускники університетів не повинні торгувати на базарі» / Інтерв'ю записав С. Козак // Укр. столиця. – 2006. – 29 верес. – 5 жовт. – С. 24. – [**Увага до Національного університету “Києво-Могилянська академія” логічна й незаперечна. Випускників шкіл, навіть з глибини, приваблює не лише реальна можливість вступити до кращого в державі вищого навчального закладу “без дзвінків” і “знайомств”, тобто власними силами, а й отримати якісні знання. Випускники ж “Могилянки” в свою чергу є затребуваними “молодими спеціалістами” як у державних установах вищого рівня, так і в престижних державних компаніях.** – Від ред.]
3436. Кочубей О. Перший у світі офорт на бересті // Робіт. газ. – 2006. – 30 верес. – С. 7. – [Художник Ігор Цикура, який вперше в світі застосовував техніку офорту на бересті: «Президент Могилянки В'ячеслав Брюховецький

- особисто відвідав експозицію “Простий простір або грецьке дослідження українських теренів” та написав дуже приємну статтю про мене».]
3437. «Якщо буде любов до істини – все буде добре!» / Інтерв’ю провели О. Цілик, А. Балацька // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Верес. – С. 4: фото: [В. Б.]
- 3438/@. Відбулася прес-конференція на тему «Новий етап розвитку 5 каналу». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://telekritika.ua/news/2006-10-05/30142> – [Про Громадської раду на 5 каналі і згоду В. Б. ввійти до її складу.]
3439. Новиков С., Земченко А. Народный депутат Украины Андрей Шевченко: «Свобода слова – это не варенье, которое можно закатать в банку и брать по ложечке» // Правда Украины. – 2006. – 12 окт. – С. 12. – Новый этап. – [І. Адамчук про ідею створення Громадської ради на 5 каналі і можливості входження до її складу В. Б.]
3440. Могилянці відзначили 391 річницю з дня народження своєї Альма-матер // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Жовт. – С. 2: фото: В’ячеслав Брюховецький вручає відзнаку завідувачу кафедри історії Наталії Яковенко. – [Святкування 15-річчя НаУКМА В. Б.]
3441. Малык Т. И умная книга и пиво рекой // Раб. газ. – 2006. – 17 окт. – С. 2. – [Святкування Дня Академії.]
3442. Куц С. Вічна Alma Mater // http://dds.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=132&Itemid=2
3443. Києво-Могилянська академія відзначає 391-у річницю // Демократ. Україна. – 2006. – 17 жовт. – С. 3. – [На святкуванні Дня Академії традиційно використовувалася своя валюта «брюх».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)
3444. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Жовт. – С. 12. – [Участь В. Б. в програмах, присвячених 391-й річниці Києво-Могилянської академії: Київське регіональне телебачення та 5-й канал, 17 жовт.]
3445. Богуславська А. Могилянці – 15 (391) рік! Києво-Могилянська академія святкувала 15 років з дня відродження університету та 391 рік – з дня заснування // Україна молода. – 2006. – 18 жовт. – С. 2. – [«У день свята на території Могилянки діяла своя валюта – “брюх”, за яку можна було придбати пиво, куліш... футболки, значки і чашки з могилянською символікою, статуетки у стилі нецке, які зображують президента академії В’ячеслава Брюховецького і, очевидно, мають приносити удачу як у чесному бізнесі, так і в навчанні... Ректор Брюховецький ще раз нагадав, що, на його глибоке переконання, президентом України в 2015 році стане випускник Могилянки... Найкращим подарунком до свята став, за словами В’ячеслава Брюховецького, ремонт бібліотеки в старо-академічному корпусі, здійснений за спонсорські кошти».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3576, 3742, 3744, 3980, 4021.)

3446. З днем народження! // Могил. вісн. / НаУКМА. – 2006. – 19 жовт. – С. 1: фото: [В. Б. виступає на святкуванні 15-річчя НаУКМА.] – Підпис: спудейчата & БарабОлька.
3447. Тисячна Н. Журнал про диваків і для диваків: Майже рік на вітчизняному медійному ринку // День. – 2006. – 19 жовт. – С. 2. – Мас-медія.
- 3447/рус. Тысячная Н. Журнал о чудаках и для чудаков // День. – 2006. – 19 окт. – С. 2.
3448. Федоренко Т. Природні самоцвіти кожної душі // Вечір. Київ. – 2006. – 20 жовт. – С. 8. – [Про презентацію часопису «Хобі», участь у ній відомих людей, про яких писав часопис.]
3449. Сметанская О. «Президент Киево-Могилянской академии из зарубежных поездок привозит... обычные булжники, мечтая создать на своём хуторе Дивосил каменную карту мира». В киевском частном музее воинской славы Алексея Шереметьева состоялась презентация журнала «Хобі», рассказывающего о необычных увлечениях известных людей // Факты и комментарии. – 2006. – 21 окт. – С. 12: фото: [О. Шереметьев і В. Б.]
3450. Міжнародний семінар «Соціальні та гуманітарні науки в Україні: основні дійові особи та стратегії (1991–2006 роки)», організований кафедрою політології спільно з посольством Франції в Україні. Його гостями були представники французької політологічної науки – Ж. Мінк та А. де Тангі. В день закриття Надзвичайний та Повноважний Посол Франції в Україні Ж.-П. Везіан вручив ордени кавалерів «Пальмової гілки» В. С. Брюховецькому, Т. С. Голіченко, К. Б. Сігову // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Жовт. – С. 5.
3451. Динько А. Економіка має значення // Критика. – 2006. – Ч. 10, жовт. – С. 6–7. – [«Український олігарх Рінат Ахметов, який стоїть за партією регіонів і Віктором Януковичем, цього року створив Фундацію підтримки української культури і призначив на її керівника ідеолога Майдану президента Києво-Могилянської академії В'ячеслава Брюховецького».]
3452. Наумчик Г., Партишева М., Бойко О. У конкурсі на грант Андрія Сивоконя перемогу здобув проект професора Анатолія Бурбана // Академ. панорама / НаУКМА. – 2006. – Жовт. – С. 1, 6: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький, грантодавець Андрій Сивоконь та керівник проекту Анатолій Бурбан.
3453. Тисовська Н. Перемоги і поразки державності // Кн. клуб плюс. – 2006. – № 10 – С. 25.
3454. Концепція розвитку наукової сфери України: Проект Концепції розроблено робочою групою під головуванням В. С. Брюховецького, президента НаУКМА, та Я. С. Яцківа, голови Українського міжнародного комітету з питань науки і культури НАН України // Економіст. – 2006. – № 10. – С. 19–21.

Rumor publicus:

3608/@. Реалії та проблеми модернізації вітчизняної вищої школи у контексті Болонського процесу (університетська автономія). – <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Juni/7/htm>;

3689. *Стріха М.* Університетська наука в Україні: спроба діагнозу // Сучасність, 2007, Ч. 7, див. с. 136.
3455. *Решетилова О.* Допомогати, контролювати, об'єднувати: Про роль наглядових рад університетів // День. – 2006. – 4 листоп. – С. 6. – Досвід. – [Про зустріч членів Нагляд. ради Нац. ун-ту «Острозька академія»: співголови Нагляд. ради М. Жулинський та Л. Буняк, гол. ред. газети «День» Л. Івшина, відомий політик Є. Марчук, президент НаУКМА В. Б. та ін. В. Б.: «Існування спостережних або довірчих рад – загально прийнята світова практика. На таких радах розглядаються перспективи стратегічного розвитку університету. Можливо, вони не мають прямого впливу на політику закладу, проте дають можливість аналізувати його діяльність і значною мірою визначати вектор розвитку. Це позитивна практика».]
- 3455/рус. *Решетилова О.* Помогать, контролировать, объединять // День. – 2006. – 4 ноября. – С. 6.
- 3455/@/engl. *Reshetylova, O.* Control or guardianship? On the role of of university oversight councils // The Day: Weekly Digest. – 2006. – Nov. 7. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.day.kiev.ua/171901/>
3456. Про новий склад Комісії державних нагород та геральдики. Затверджено Указом Президента України від 2 листоп. 2006 року № 929/2006 // Уряд. кур'єр. – 2006. – 8 листоп. – С. 4.
3457. В Могилянку и без взятки? / Интервью с президентом Киево-Могилянской академии вёл А. Кочубей // Рабочая газ. – 2006. – 9 нояб. – С. 6. – [В. Б. про умови вступу й навчання в НаУКМА.]
- 3458/@. В'ячеслав Брюховецький: «Освіта – не лише передача певної суми знань» / Розмову з президентом Нац. ун-ту «Кієво-Могилянська академія» провів О. Артеменко / Фото С. П'ятерикова // Дзеркало тижня. – 2006. – № 43, 11–17 листоп. – С. 13: фото: В'ячеслав Брюховецький. – Погляд на проблему. – [Обговорення впровадження в Україні Болонської системи освіти. В НаУКМА її принципи закладені в навчальний процес відповідно до Великої Хартії європейських університетів з 1992 року.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mu.org.ua/print.asp?Id=7591>
- 3458/рус. В'ячеслав Брюховецкий: «Образование – не только передача определённой суммы знаний» // Зеркало недели. – 2006. – № 43, 11–17 нояб. – С. 13.
- 3459/@. Великі українці, 16.11.2006, Inter. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://greatukrainians.com.ua/media/show/16_11.html – 16 листоп. 2006 р.: фото: [М. Попович і В. Б.] – [«В'ячеслав Брюховецький: Я думаю, що такі складні постаті, як постать Шухевича, треба оцінювати, по-перше, в періоди, в які він жив. В період війни. По-друге – яку ціль він ставив. І чи боровся він з тими німцями? Він же боровся з німцями. Про що ми говоримо? Які цілі були в Шухевича? А війна є війна. Мій батько пройшов усю війну на боці Радянської Армії. Але я знаю, що він би інакше сприймав, якби був сьогодні, тому що він мені говорив, що таке війна. І однолінійно кидати звинувачення

може людина, яка просто не розуміє, що таке Україна і навіщо вона потрібна, і хто за неї боровся.

[...]

В'ячеслав Брюховецький: Мій опонент, як я тепер, справді, розумію, – якщо ви помітили, він назвав великими українцями всіх тих, хто не володіє українською мовою. І в цьому є проблема, яка, на жаль, більш притаманна політикам, які спекулюють цією системою. А хто сказав, що Віталій Кличко обов'язково мусив посилати в нокаут українською мовою? Ви ж розумієте, що це спекуляція. Йдеться зовсім про інші речі. Йдеться про духовну культуру новонародженої держави. Я розумію, що Петро Могила не говорив українською мовою. Він узагалі був молдаваном. Але він великий українець. Незважаючи на те, що не говорив. І Вернадський практично не говорив. Хоча знав мову і писав навіть українською мовою. Тут ми не можемо вимагати в Гоголя, щоб він говорив тоді українською мовою. Хоча він говорив українською мовою, він писав українською. Його дід закінчив Києво-Могилянську академію. Тут треба розділити на дві частини. Як сьогодні люди ставляться до цієї проблеми? Якщо вони не розуміють, що мова формує націю, якщо вони зневажливо ставляться до мови, якщо вони, як пан Табачник, називають, що це *мова тонкого прошарку якоїсь непотрібної української інтелігенції* – значить, це не українці, по-перше, самі по собі. І я проти включення таких людей у будь-які списки. Я сам був російськомовною людиною. І от в один день без будь-якої зовнішньої спонуки я зрозумів: "Чекай, я українець". Я прекрасно говорю російською мовою. І не тільки російською. Ми впираємося в російську і в українську. Та чим більше мов людина знає, тим краще. Треба п'ять мов знати, десять мов знати. Але не знати мову титульної нації... Просто соромно жити в цій країні. Особливо коли зневажливо до неї ставитися. Що, на жаль, ми спостерігаємо.

Петро Симоненко: Я хотів би висказати свою точку зрення, чому я вважаю, убеждён, что среди тех, о ком можно говорить как о великих украинцах, считаю и Ленина. И я ещё раз хочу подчеркнуть. Я не о политике говорю. Мы говорим о том, что Украина стала возможна в результате того, что свершено было по его идеям. И то, что он оставил нам. Он оставил нам право нации на самоопределение. И этим пользовалась Украина. Он оставил нам право сегодня, действительно, защищать свой родной язык и говорить, общаться, независимо от того, какой мы национальности, на понятном для нас языке. Он многое нам оставил. Поэтому я не буду тут спорить. Это вопрос отдельный. Я хочу только подчеркнуть, что мы сегодня должны понимать, что благодаря тому, что было сделано, как раз и появилась возможность, чтобы у нас ни одна из народностей не утратила... А многие ведь народности язык не утратили, а, наоборот, приобрели... И знать вам, что многие украинцы говорили на украинском языке, а писать не могли. Так вот в результате того, что было сделано, образовали, так скажем, у нас сегодня нацию, которая была самая образованная в Европе. Это признано у всех. Поэтому я думаю, что у нас дискуссия может вестись в различных направлениях...

Юрій Рибчинський: Петро Миколайович, Ленін ненавидів свою Батьківщину – Росію. Про яку любов до України може йти мова?

Петро Симоненко: Чому ви так вважаєте?

В'ячеслав Брюховецький: Якщо дозволите, за словами товариша Симоненка виходить, що Ленін розвалив Радянський Союз. Тому що він визначив право нації на самовизначення. Слава Леніну, якщо він розвалив Радянський Союз. Тут дуже проста логіка.

Петро Симоненко: Та ні. Я думаю, що вся Європа сьогодні розуміє, що якраз тим, що рекомендував Ленін, Європа об'єднується в Європейський Союз. Ось якраз вона і використовує. Мудрість Леніна і полягає в тому, що він міг побачити на сто років уперед.

Юрій Рибчинський: Давайте про Леніна, Гітлера й про інших не говорити.

Дмитро Табачник: Я не хочу вдаватися в дискусію. Я просто хотів сказати. Пане професор, ви кажете неправду. І це тим більше негідно, що ви робите це публічно. Я ніколи не казав, що українська мова – це мова тонкого прошарку інтелігенції. Неправда це. Я казав, що не можна проводити державну або культурну політику в інтересах лише одного тонкого прошарку. Про мову не було. Я прошу не пересмикувати. І не вводити в оману аудиторію. Щодо мови. Я абсолютно підтримую Володимира, тому що якщо за принципом мови формувати перелік великих українців, то це все одно, що в птаха відрубати одне крило. Тому що ви назвіть мені століття, коли прийшла російська мова в Україну. Вона формувалася тут із часів Київської Русі. І завжди українська культура була. Так само, як у 17-му столітті була література українська, але латиномовна. У 19-му столітті була українська велика література російськомовна. І це Булгаков, це Паустовський, це Короленко і тисячі інших прізвищ. І робити якусь штучну вівісекцію, відсікаючи частину великої культури України лише за мовним принципом, – це просто збіднювати себе і своїх нащадків. Це принаймні просто недалекоглядно, нерозумно і непорядно.

В'ячеслав Брюховецький: Я хотів би полемізувати з останньою статтею пана Табачника чи товариша... Полемізувати з нею дуже важко. Коли я прочитав у "Київському телеграфі" цю ганебну і українофобську статтю... Просто ганебну українофобську статтю... Я подумав: "Чому це сталося? Як у наш час віцепрем'єр з гуманітарних питань з такою зневагою може писати взагалі про українство?" Приблизно, що там з полонин посходили...

Дмитро Табачник: Но це ж неправда. Ніхто не читав.

В'ячеслав Брюховецький: Дайте, я буду говорити.

Дмитро Табачник: Ви розказуєте неправду. Причому явно.

В'ячеслав Брюховецький: Ви подайте на мене в суд. Я із задоволенням...

Дмитро Табачник: Та я не принижую до того, щоб з вами судитися. Ви шукаєте ворогів усе життя.

В'ячеслав Брюховецький: А я маю одне пояснення. Україна, на превеликий жаль, українська нація має велику травму. Я сьогодні вранці повернувся з Москви, де брав участь у круглому столі з Голодомору, який заборонила російська влада. Але є психологічна велика травма, нанесена українській нації. І такі статті можуть з'являтися в травмованій свідомості або голодом, або, навпаки, переїданням. Іншим я нічого не можу пояснити.] – (Див. також 3519, 3704/@.)

3460. Зустріч з Батьківщиною // Українська газета=Ukrainian Gazette (Клівленд, США). – 2006. – № 77, листоп. – С. 12–13. – [Про програму НаУКМА «Навчання українських дітей Америки в Україні».]

3461. Сюдюков І. Втілена мрія Єжи Гедройця // День. – 2006. – 23 листоп. – С. 1. – [«Головному редактору і видавцю польського журналу "Культура", що виходив у Парижі; видатному громадському діячу Єжи Гедройцу буде присвячена Міжнародна конференція "Європа – минуле і майбутнє. Візії та ревізії", котра проходитиме у Києві з 24 по 26 листопада 2006 року під почесним патронатом президентів Польщі та України Леха Качиньського і Віктора Ющенка.

Про інтелектуальний рівень та суспільну значущість цього заходу свідчить хоча б уже імена запрошених та учасників: посол Республіки Польща в Україні Яцек Ключковський, відомі вчені, громадські діячі, письменники та політики Григорій Грабович, Богдан Осадчук, Юрій Андрухович, Януш Онишкевич, Володимир Полохало, Григорій Немиря, Мирослав Попович, В'ячеслав Брюховецький, Роман Шпорлюк, Євген Сверстюк».]

3461/рус. Сюдюков И. Воплощённая мечта Ежи Гедройца // День. – 2006. – 23 ноября. – С. 1.

3462. Європа – минуле і майбутнє. Візії та ревізії: Міжнар. конф. пам'яті Єжи Гедройця, м. Київ, 24–26 листоп. 2006 р. / Почесний патронат: Президент Республіки Польща Лех Качинський, Президент України Віктор Ющенко; Організатори: Посольство Республіки Польща та Ін-т Критики за підтримки: Посольства Литовської республіки, Посольства Франції, Польського інституту у Києві, Укр. наук. Ін-ту Гарвард. ун-ту, Міжнар. Фонду «Відродження», Нац. парламент. б-ки України, Т-ва Опіки над архівом Літ. ін-ту в Парижі. – [Б. в., б. д.], 2006. – 19 с. – Текст укр. та пол. – [Про В. Б. як дискутанта проблеми: «Оновлене суспільство, оновлена держава. Оціністворчі кола та інституції». – С. 4–5; учасника конференції. – С. 8–9]

3463. Тисячна Н. Допоки любимо...: У Києві пройшли концерти пам'яті Надії Світличної // День. – 2006. – 28 листоп. – С. 1, 8. – [«Відомі барди Ольга Богомолець та Ігор Жук дали два концерти в Українському домі. Ці музичні вечори, що відбувалися напередодні Дня пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій, були присвячені пам'яті відомої правозахисниці Надії Світличної. ...“На мій погляд, таке, сказати б, інтелектуальне мистецтво, дуже потрібно, щоб загоїти душі сучасників”, – ділиться враженнями президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький».]

3463/рус. Тысячная Н. Пока любим... // День. – 2006. – 28 ноября. – С. 1, 8.

3463/engl. Tysiachna N. As long as we love // The Day: Weekly Digest. – 2006. – Dec. 5. – <http://www/day.kiev.ua/173590/>

3464. Клименко В. Музыка від душі: Два благодійні концерти, присвячені пам'яті Надійки Світличної, дала в Українському домі Ольга Богомолець. На сцені з нею співав Ігор Жук, а в залі підспівувала президентська родина // Україна молода. – 2006. – 29 листоп. – С. 10. – [«...Раз на рік Ольга Богомолець – як стій – співає в якомусь публічному місці і за гроші. Цього року гроші з двох концертів в “Українському домі” (бо один не вміщає усіх тих, хто рік чекає її пісень) будуть передані на спорудження пам'ятника на Байковому цвинтарі правозахисниці, шістдесятниці, дисидентці, хрещеній матері Ольги Надії Світличній, яка померла 8 серпня цього року. Серед глядачів у залі були Євген Сверстюк, В'ячеслав Брюховецький, Алена Пашко, Ігор Лиховий, Ніна Матвієнко з чоловіком і родина Президента України».]

3465. Котенко Н. Рецепт формалістичних ідей у колі київських неокласиків // Слово і час. – 2006. – № 11. – С. 58–69. – Див. с. 67.

3466. Роман Бойко: ВАК – не КДБ, а ДАІ на науковому шляху / Розмову вели С. Писаренко, В. Бушанський, Н. Джаббарова // Наук. світ. – 2006. –

№ 6. – С. 2–4. – [«Я був на засіданні робочої групи при Президентіві, де Ярослав Яцків із В'ячеславом Брюховецьким казали: там, у ВАКу, бюрократи. Знаєте, нас не так багато, всього 50 осіб. В експертних радах і в спецрадах – ваші ж колеги, представники університетів і Академії наук. То де ж корені бюрократизму і “липових” дисертацій? А ви кажете, що ВАК винен у всьому. Знищиться ВАК – оцих 50 осіб – мережа наукової системи розпадеться. Кажуть: у Європі немає ВАКу. Зате в Європі є таке, чого у нас немає. Відповідальності за виданий диплом у нас немає, а в Європі, очевидно, є». – С. 4.]

3467/@. Аристократы, мимо унитаза писающие. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bursov.net/zurnalist/28> – [«На телеканале “Тонис” Вячеслав Брюховецкий, президент первого высшего учебного заведения во всей Восточной Европе, комментировал деятельность “конкурентов” Киево-Могилянской академии, занимающихся платным изготовлением биоманекенов, изображающих духовную элиту Украины. В “Орден СС”, в основном, предпочитают вступать бело-голубые политики.

– Они не являются моими конкурентами, они мне смешны своей клоунадой с переодеванием. Пришли к власти те, кто очень хочет купить орден Святого Станислава. Советую перечитать украинскую классическую пьесу “Мартын Боруля” (про холопа, мечтавшего стать паном, истратившего на покупку фальшивых “бамаг и грамот” все состояние).

Брюховецкий продолжает:

– Люди, которые должны бы работать и спасать страну, думают про какие-то ордена, про британскую королеву, что должна узаконить их мнимую исключительность. Все это по меньшей мере смешно. Очень скоро всё это будет выброшено на свалку истории. Письма, в которых мне предлагают купить звания и ордена, сразу выбрасываю.

Представьте себе масонов, едущих на 600-х мерседесах с кучей охранников. Никто не говорит, что можно быть бедными людьми, что речь идёт о моральных принципах. Средневековые масоны что-то делали и без показухи. Вы только посмотрите на нынешних претендентов на звание “лорда”, отправляющих в Лондон гонцов, чтоб их признала королева... Даже не способны понять комичность ситуации.

Очень скоро мы забудем рвущуюся к славе карикатурную “элиту”. Разве что, в анналах позора имена многих будут написаны. Я так отношусь к этим панам, что любят цеплять на себя награды, так акцентируюсь на этом ещё и потому, что являюсь председателем комиссии по государственным наградам. Я вижу, как обмелечали эти люди, они просят меня: “дай орден... согласен на медальку... только дай”. Спрашивается: тебе мало, ты уже наворовал денег и захотелось наград? Политики часто просят за кума-свата-брата, это так позорно, что иногда я просто посылаю их... подальше. Но всех же не пошлешь. Студенты говорят: собрать бы в одну все морды, да хорошенько дать по этой морде!

Со знаниями, с необходимой для нашего общества квалификацией приходит молодёжь. Ордена и звания для прикрытия профессиональной и моральной несостоятельности молодым не нужны, они смеются над клоунадой.

...За книжным рынком, что на Петровке, есть точка, где продаются подержанные видеокассеты. В куче американских боевиков, русской чернухи, прочей порнухи прямо на асфальте автору этим летом посчастливилось отыскать целую россыпь “бриллиантов масонской огранки”, натолкнулся на собрание кассет. Как указано на солидных футлярах, выпущены “Великим Приоратом Ордена Святого Станислава”».]

- 3468/(@). Зубець І. Прес-конференція «Менеджмент в охороні здоров'я»... – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan-alan-au-id-90-a-.html
3469. Києво-Могилянська Фундація Америки. Події в НаУКМА, травень – вересень 2006 року // Свобода (США). – 2006. – 1 груд. – С. 20. – [Про прес-конф., присвяч. першим випускникам магістерської програми «Менеджмент в охороні здоров'я».]
- 3470/(@). В'ячеслав Брюховецький сьогодні відвідав Українську гімназію № 1 міста Івано-Франківська, яку дев'ять років тому закінчив його зять. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.com.ua/ua/news/2006/12/06/57330>
3471. На шляху до передової освіти та науки // Свобода (США). – 2006. – 8 груд. – С. 25. – Без підпису. – [Про виступи **В. Б.** в США у лютому 2007 р.]
3472. На шляху до передової освіти та науки / Kyiv Mohyla Foundation of America. – [Б. в., б. д.] – 6 с. – С. 4: фото: Члени ради директорів КМФундації: д-р В'ячеслав Брюховецький – президент НаУКМА, посол Борис Тарасюк, посол Вільям Міллер, д-р Майкл Раднор, Ігор Вислоцький – президент КМФ.
3473. Подлужная А. В фиордах снов // Киев. вед. – 2006. – 15 дек. – С. 10. – Другие берега. – [Про виступ **В. Б.** на відкритті днів Норвегії в НаУКМА.]
- 3474/(@). Шяллі І. Усе про хобі // Голос України. – 2006. – 15 груд. – С. 12. – Запитання Вовочки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://golos.com.ua/article/1166192152.html>
- 3474/рус. Шялли И. Всё о хобби // Голос Украины. – 2006. – 15 дек. – С. 12.
3475. Розумний Я. Україністика поза Україною // Укр. думка=The Ukr. Thought (London, Great Britain). – 2006. – 16–23 груд. – С. 4, 6. – [Участь **В. Б.** у конференціях на тему стосунків діаспори з Україною.]
3476. Справжня еліта виростає лише в третьому поколінні / Розмовляв А. Маклаков // Ї. Незалежний культурологічний часопис. – 2006. – Ч. 45, У пошуках втрачених еліт. – С. 214–217. – За матеріалами www.dialogs.org.ua – (Див. також **3304/(@).**)
3477. Establishing a Legacy for Education in Ukraine. Come and support the fundraising events for the National University Kyiv Mohyla Academy: February 11, 2007 Sunday Washington – Baltimore; February 17, 2007 Saturday New York – New Jersey; February 18, 2007 Sunday Chicago; February 24, 2007 Saturday Detroit; February 24, 2007 Sunday Philadelphia / Kyiv Mohyla Foundation of America, National University of Kyiv Mohyla Academy // The Ukr. Weekly. – 2006. – # 51, Dec. 17. – Р. 39. – [Про відродження Києво-Могилянської академії у 1991 році під керівництвом **В. Б.**]
- 3478/(@). Рибаченко В. Ангел милосердя // Час і Події (Чикаго). – 2006. – # 52, 27 груд. – [**В. Б.** – член Наглядової ради Фонду 3000.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/pv/659/>
3479. В'ячеслав Брюховецький: «За останні два роки ми стали іншими!» // Всеукраїнська експертна мережа. 2006. – № 1. – Б-ка ВЕМ. – С. 1. – Підпис: *В'ячеслав Брюховецький*, президент Всеукраїнської експертної мережі; президент (ректор) НаУКМА.

3480. Всеукраїнська експертна мережа. – 2006. – № 1. – Б-ка ВЕМ. – 124 с. – [Перша фабрика «Фабрик думок» в Україні. – С. 4–7. – Про **В. Б.** – як одного з двох авторів (разом з М. Мартиненком) ідеї створення в Україні «Фабрики думок». – С. 5. – Про е-версії монографій **В. Б.** «Ліна Костенко» та «Микола Зеров» на порталі ВЕМ у розділі «Бібліотека». – С. 6; Дошка пошани: Брюховецький В'ячеслав Степанович. – С. 10; Номінація: «За найкращу ініціативу 2006 р. – ідею створення Всеукраїнської експертної мережі»; Сергей Степанов: «Мы в определённой степени овладели секретами управления “термоядерным синтезом” творческой энергии». – С. 13; «...Когда меня и моих коллег из Экспериментального фонда интеллектуальных ресурсов пригласили принять участие в создании проекта в Украине, я с радостью откликнулся. Имея разносторонний опыт реализации крупных проектов, я ехал сюда с некоторым скепсисом. Но видимо, в силу сложившихся политических и социальных условий, востребованность такого рода идей в Украине оказалась гораздо выше, чем в России (хотя в России эти идеи, не сомневаюсь, постепенно станут востребованными). Проект создания Всеукраинской экспертной сети по инициативе и при активном участии В. С. Брюховецкого и Н. Мартыненко, видимо, родился под счастливой звездой!» – С. 13; Партнери ВЕМ. Рада конкурентоспроможності України (РКУ). – С. 122.]
3481. Команда // Всеукраїнська експертна мережа. 2006. – № 1. – Б-ка ВЕМ. – С. 8. – [«Створення організації – не просто забаганка чи виплід кабінетних міркувань. Є дуже багато питань, відповідей на які ні влада, ні окремі політичні сили дати не можуть. Експертне співтовариство повинно зробити все, аби бути не тільки почутим, а й затребуваним! І це одна з основних цілей громадської організації, яку ми сьогодні започатковуємо».]
3482. 2006: Києво-Могилянській академії – 391 рік // Академ. панорама: Дайджест 2006 / НаУКМА. – 2006. – С. 1: фото: [В. Б., Ф. Котлер, В. Моренець.]; [В. Б. вручає дипломи випускникам НаУКМА 2006 р.]
3483. Григорій Кочур: Бібліогр. покажч.: У 2-х ч. – Ч. 1 / Уклад.: Г. Домбровська, З. Домбровська; Наук. ред., автор передмови Р. Зорівчак; Редкол.: Б. Якимович (голова) та ін. – 2-ге вид., доопрац. і допов. – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 264 с., 32 іл., порт. – (Укр. біобібліографія. Нова серія; Ч. 21, ч. 1). – [Про **В. Б.** див.: № 1432, 1788, 1789, 2828.]
3484. Ярослав Дашкевич: Біобібліогр. покажч. / НАН України. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника; Л. Ільницька (наук. ред.), М. Кривенко (уклад.). – Л., 2006. – 265 с.: іл. – [Див. імен. покажч.: № 1164.]
3485. Михайло Кірсенко: Біобібліогр. покажч. / Уклад. Н. О. Манойло; Авт. вступ. ст.: М. В. Кірсенко, В. О. Щербак, В. С. Огрязко та ін.; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 71 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Див. імен. покажч.: № 103, 132, 138, 139, 142 – 144, 158, 162, 167: **В. Б.** – голова редколегій.]
3486. Володимир Іванович Лаврик: Біобібліограф. покажч. / Упоряд. О. М. Ключенко; Авт. вступ. ст. Ю. О. Митропольський; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 64 с. – (Сер.: Вчені НаУКМА). – [Див. імен. покажч.: 260, 275, 289, 292, 297, 298: **В. Б.** – голова редколегій.]

3487. Володимир Леонідович Осовський: Біобібліогр. покажч. / Уклад. Т. О. Патрушева; Авт. вступ. ст. С. Оксамитна; Редкол. серії: М. Т. Брик (голова) та ін.; НАУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 27 с. – (Сер.: Вчені НАУКМА). – [Див. імен. покажч.: № 84, 90–101, 104–106: В. Б. – як голова редколегій.]
3488. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Хто є хто в Україні: 9000 біографій. – К.: К. І. С., 2006. – С. 118.
3489. В'ячеслав Брюховецький, літературознавець, критик // Письменники України: Біобібліогр. довід. – К.: Укр. письменник, 2006. – С. 42.
3490. **Ред.:** Київська академія. Вип. 2–3 / НАУКМА; Ред. рада: В. С. Брюховецький та ін.; Ред.-упоряд.: О. П. Толочко, В. С. Шандра. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 279 с. – Відп. ред.
3491. **Ред.:** Магістеріум НАУКМА. – Вип. 22: Журналістика / Заг. ред. кол.: В. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: С. М. Квіт (голова) та ін.; Упоряд.: С. М. Квіт; НАУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 96 с. – Відп. ред.
3492. **Ред.:** Магістеріум НАУКМА. – Вип. 23: Історико-філософські студії / Заг. ред. кол.: В. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: В. С. Горський (голова) та ін.; Упоряд. Ю. Ю. Завгородній; НАУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 79 с. – Відп. ред.
3493. **Ред.:** Магістеріум НАУКМА. – Вип. 24: Хімічні науки / Заг. ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: М. Т. Брик (голова) та ін.; Упоряд.: М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк; НАУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 79 с. – Відп. ред.
3494. **Ред.:** Магістеріум НАУКМА. – Вип. 25: Соціальна робота і охорона здоров'я / Заг. ред. кол.: В. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: В. Л. Осовський (голова) та ін.; Упоряд. Т. В. Семігіна; НАУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 84 с. – Відп. ред.
3495. **Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 49: Теорія та історія культури / Заг. ред. кол.: В. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: М. А. Собуцький (голова) та ін.; Упоряд.: М. Собуцький, О. Бондарець; НАУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 121 с. – Відп. ред.
3496. **Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 50: Філософія та релігієзнавство / Ред. кол. «Наук. зап. НАУКМА»: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: В. С. Горський (голова) та ін.; Упоряд.: М. Л. Ткачук, Ю. Ю. Завгородній. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 78 с. – Відп. ред.
3497. **Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 51: Фізико-математичні науки / Заг. ред. кол.: В. С. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: Ю. В. Боднарчук (голова) та ін.; Упоряд.: Б. В. Олійник, Ю. М. Бернацька; НАУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 73 с. – Відп. ред.
3498. **Ред.:** Наукові записки НАУКМА. – Т. 52: Історичні науки / Заг. ред. кол.: В. Брюховецький та ін.; Ред. кол. тем. вип.: В. О. Щербак (голова) та ін.; Упоряд. В. О. Щербак; НАУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 78 с. – Відп. ред.

3499. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 53: Юридичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *М. І. Козюбра* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. І. Козюбра, Н. В. Александрова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 191 с. – Відп. ред.
3500. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 54: Біологія та екологія / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. П. Замост'ян* (голова) та ін.; Упоряд.: *С. Д. Ісаєв, Н. І. Куниця*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 72 с. – Відп. ред.
3501. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 55: Хімічні науки і технології: Світлій пам'яті М. Т. Брика присвячується / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *А. Ф. Бурбан* (голова) та ін.; Упоряд.: *А. Ф. Бурбан, Н. Г. Антонюк*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 86 с. – Відп. ред.
3502. **Ред.:** Наукові записки. – Т. 56: Економічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *Ю. М. Бажал* (голова) та ін.; Упоряд.: *Н. Ю. Іванова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 101 с. – Відп. ред.
3503. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 57: Політичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *С. Г. Рябов* (голова) та ін.; Упоряд.: *С. Г. Рябов*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 95 с. – Відп. ред.
3504. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 58: Соціологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. Л. Осовський* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. С. Бондар*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 95 с. – Відп. ред.
3505. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 59: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *А. М. Гірник* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. О. Голубєва*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 75 с. – Відп. ред.
3506. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 60: Філологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. П. Моренець* (голова) та ін.; Упоряд.: *Л. Т. Масенко, Б. В. Тарасенко*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 96 с. – Відп. ред.
3507. **Ред.:** Пам'ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 2006. – № 1–6. – Член ред. ради.
3508. **Ред.:** Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету “Києво-Могилянська академія”». – Тернопіль, 2006. – № 1–6. – Член ред. колегії.
3509. **Ред.:** Дух і Літера / НаУКМА. Центр європ. гуманітар. дослідж. – К., 2006. – № 15–16. – Член ред. колегії.
3510. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спільки письменників України. – К., 2006. – № 1–12. – Член ред. ради.
3511. **Ред.:** Вища школа: Науково-практичне видання – К., 2006. – № 1–6. – Член ред. колегії.

- 3512. Ред.:** Директор школи. Україна: суспільно-освітнянський часопис для керівника / Засновник і видавець педагогічне видавництво «Плеяди». – Видається з січ. 1999 р. – К., 2006. – № 3–12. – Член ред. колегії.
- 3513. Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 2006. – № 1–12. – Член ред. колегії.

2007 рік

- 3514.** Ректор // *Patriae decori civibus educandis*: До 60-ліття професора Івана Вакарчука, ректора Львівського національного університету імені Івана Франка / Упоряд.: Л. Бартіш, Ю. Горблянський, М. Любицька. – Л., 2007. – С. 412–414.
- 3515.** Шишлянников М. Ровенские матери в сотни раз героичнее ивано-франковских // 2000. Еженедельник. – 2007. – № 1–2, 12–18 янв. – С. С2. – [В. Б. – голова Комісії з державних нагород та геральдики.]
- 3516/ @.** Скворцов Д. Кого Святитель не исправит // 2000. Еженедельник. – 2007. – № 3, 19–25 янв. – С. Е8. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news2000.org.ua/print?a=/paper/10867> – [«Из всех более-менее религиозных организаций НаУКМА сотрудничает лишь с... Украинским католическим университетом. А ведь именно как альтернатива католическим и униатским учебным заведениям задумывалась коллегия Петра Могилы. И всё же нам удалось установить связь между НаУКМА и Украинской православной церковью. Самую что ни на есть прямую. Вот что открыл нам глава пресс-службы УПЦ Василий Анисимов: – Могилянка незаконно пользуется имуществом, помещениями и храмами репрессированной церкви. Когда в начале 1990-х партноменклатура занялась массовым ограблением своего народа, расхватывала и приватизировала государственную собственность, парторг Института литературы Вячеслав Брюховецкий обратил свой взор на имущество церковное – комплекс древней Киево-Могилянской академии, где создал частный вуз, который никакого отношения ни к православной церкви, ни к православию не имеет. Разумеется, кроме того, что паразитирует на собственности, которая должна быть возвращена церкви. Но как же так? Ведь Могилянка – это не только духовное наследство, но и вполне материальное: “владыка перечислил все деньги, поместья, личные вещи, какие он завещал, в первую очередь, коллегии...”, – свидетельствует летопись. Может быть, хоть эти аргументы ближе приватизаторам эпохи дикого капитализма, меняющим в учебном плане предметы “духовные” на более “телесные”? Но не стоит ли тогда и саму академию переименовать?».]

Rumor publicus:

3928/ @. Шумлянський С. Києво-Брюховецька академія. – <http://molode.com.ua/?q=node/525> – 20 лип. 2008.

3517/@. Сковорцов Д. Кого могила не исправит. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusk.ru/st.php?idar=111075

3518. *Замостьян В. П.* Моя поетична біографія. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 199 с. – [Фото: С. 68.] – (Див. також **2268/т.**)

Із зм.:

3518/1. Аутодафія. – С. 13–24. – Див. с. 21–23.

3518/2. Gimn the University of «Kiev-Mohyla Academy». – С. 67–68. – [В. Замостьян: «Музика моя, слова народні».]

3518/3. Брюховецькіада. – С. 69–71.

3518/4. Ларисіада. – С. 87–89.

3518/5. Інтерв'ю зі скандально відомим, але не визнаним поетом сучасності *Миколою Гнатовичем Бувайленком*, який живе і творить в епоху Брюховецького / Інтерв'ю веде відомий літературознав *Сергій Ергосуменко*. – С. 93–94.

3518/6. Обговорюємо публікацію віршів молодого інкогніто поета: Рецензія на вірш «Як гарно на озері летом...». – С. 106–107.

3518/7. Хутірське. – С. 161–164.

3518/8. Дорогий Віталію Павловичу! // *Замостьян В. П.* Моя поетична біографія. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 99.

3519. *Волошин М., Барбара Я., Польовий Я.* Новоявлений Валусь // Україна молода. – 2007. – 4 січ. – С. 10. – [Відгук на інтерв'ю... «українофоба, космополіта, а точніше – російського шовініста Д. Табачника». «...Глибоко обурені його висловлюванням щодо культурно-мовної політики в Україні, які ображають честь і гідність українців... Цей, так званий, віце-прем'єр із гуманітарних питань України великих діячів української культури, українську інтелігенцію – совість нації: І. Дзюбу, Д. Павличка, М. Поповича, Б. Олійника, П. Загребельного, В. Брюховецького, Л. Костенко, П. Мовчана, В. Яворівського, Л. Лук'яненка, Ю. Костенка, О. Зайця, І Драча, Ю. Андруховича, Є. Сверстюка, М. Мариновича, Ю. Мушкетика та мільйони інших представників української інтелігенції пригноблюючи називає “вузьким прошарком україномовної інтелігенції”».] – (Див. також **3459/@**, **3704/@**.)

3520. Слово від президента Національного університету «Києво-Могилянська академія» Вячеслава Брюховецького // Свобода (США). – 2007. – 5 січ. – С. 25.

3521. Національний університет Києво-Могилянська академія вітає з Новим Роком та Різдвом Христовим! Запрошує всіх на благодійні обідні зустрічі для підтримки Національного Університету Києво-Могилянська академія // Свобода (США). – 2007. – 5 січ. – С. 25: фото: [В. Б.] – [11 лютого – Вашингтон, Балтімор, Сілвер Спрінг; 17 лютого – Нью-Йорк, Нью-Джерсі; 18 лютого – Чікаго; 24 лютого – Детройт; 25 лютого – Філадельфія.]

3522. *Богуславська А.* Гарний ректор старим не буває: Керувати «вузами» відтепер можуть і ті, кому за 65 // Україна молода. – 2007. – 11 січ. – С. 3. – [В. Б.: «Обмеження на перебування на керівних посадах у ВНЗ мають стосуватися не віку ректора, а терміну його перебування на посаді».]

3523. Концепція зеленого офісу / Робоча група: *О. П. Маслюківська* та ін. – К.: Унів. вид-во «Пулсари», 2007. – 64 с. – Див. с. 5.
3524. Національний університет Києво-Могилянська академія запрошує всіх на благодійний обід-зустріч 17, 18, 24, 25 лютого // *Свобода (США)*. – 2007. – 12 січ. – С. 21: фото: **[В. Б.]**
3525. National University of Kyiv Mohyla Academy has the honor to invite you to a fundraising event: February 11, 2007 Sunday Washington – Baltimore St. Andrew Ukrainian Orthodox Cathedral Silver Spring, MD // *The Ukr. Weekly*. – 2007. – # 2, January 14. – P. 49.
3526. National University of Kyiv Mohyla Academy has the honor to invite you to a funfraising event // *The Ukr. Weekly*. – 2007. – # 2, January 14. – P. 49: photo **[В. Б.]** – [17 лютого – Нью-Йорк, Нью-Джерсі; 18 лютого – Чікаго; 24 лютого – Детройт; 25 лютого – Філадельфія.]
3527. Національний університет Києво-Могилянська академія запрошує всіх на благодійний обід-зустріч 11 лютого, 2007 неділя 1 год. Вашингтон – Балтімор, St. Andrew Ukrainian Orthodox Cathedral Silver Spring, MD // *Свобода (США)*. – 2007. – 19 січ. – С. 20: фото: **[В. Б.]**
- 3528/(@). Зрадливі гени професора Брюховецького // *Персонал плюс*. – 2007. – № 3, 25–31 січ. – С. 2: фото: **[В. Б.]**. – Підпис: *За матеріалами інтернет-видання «Акценти»*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://personal-plus.net/206/1695.html> – [Про нібито «втручання» **В. Б.** в судовий процес Міністерства освіти і науки України з МАУП.]
3529. Болонський процес дає переваги / Розмову веде *О. Артеменко* // *Свобода (США)*. – 2007. – 26 січ. – С. 18: фото: В'ячеслав Брюховецький зі студентами під час акції «Чистий Сковорода».
3530. Києво-Могилянська академія запрошує всіх на благодійний обід-зустріч // *Свобода (США)*. – 2007. – 26 січ. – С. 18–19. – [11 лютого – Вашингтон, Балтімор, Сілвер Спрінг; 17 лютого – Нью-Йорк, Нью-Джерсі; 18 лютого – Чікаго; 24 лютого – Детройт; 25 лютого – Філадельфія.]
3531. Брюховецький В.: «Колись в Україні поставлять пам'ятник ГКЧП»: Зараз нація накопичує енергію / Бесіду з президентом Києво-Могилянської академії записала *С. Слабінська* // *Газета по-українськи*. – 2007. – 26 січ. – С. 12: фото: В'ячеслав Брюховецький: «Чомусь думають, що українці дивляться лише Верку Сердючку».
3532. Всеукраїнська громадська організація «Експерти України» // Всеукраїнська експертна мережа. Б-ка ВЕМ. – 2006. – № 1. – С. 8: фото. – [Про обрання президента НаУКМА **В. Б.** президентом Всеукраїнської громадської організації «Експерти України» 27 січня 2006 р. на установчих зборах.]
3533. National University of Kyiv Mohyla Academy has the honor to invite you to a fundraising event // *The Ukr. Weekly*. – 2007. – # 4, January 28. – P. 39: photo **[В. Б.]** – [11 лютого – Вашингтон, Балтімор, Сілвер Спрінг; 17 лютого – Нью-Йорк, Нью-Джерсі; 18 лютого – Чікаго; 24 лютого – Детройт; 25 лютого – Філадельфія.]
- 3534/(@). У Києві створено всеукраїнську громадську організацію «Експерти України». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://telekritika>.

- kiev.ua/news:print/146/0/22059/u_kievi_stroveno_vseukrainsku_gromadsku_organizaciju_eksperti_ukraini – 29 січ. 2007 р.
3535. Білоусова Н. Експерти просять слова: Щоб їх почули, вони створили громадську організацію // День. – 2007. – 31 січ. – С. 5. – Ситуація.
- 3535/рус. Білоусова Н. Эксперты просят слова // День. – 2007. – 31 янв. – С. 5.
3536. «Європа знань» – це не тільки знання // Урок української. – 2007. – № 1. – С. 57–58: фото. – Слова, про які сперечаємося: Болонський процес.
3537. Скупейко Л. Слово і час – журнал академічного літературознавства // Слово і час. – 2007. – № 1. – С. 3–6. – [В. Б. – член редколегії і редакції.]
- 3538/@. Києво-Могилянська академія шукає підтримки в США // Час і Події (Чикаго). – 2007. – № 5, 31 січ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/pv/838/>
3539. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама. – 2007. – Лют. – С. 8. – [В. Б. в програмі В. Бирзула «На теми дня» (УТ-1, 31 січ.)]
3540. Розумний Я. Четвертьсторіччя міжнародних конференцій з української проблематики в Іллінойському університеті // Всесвіт. – 2007. – № 1–2. – С. 193–199. – [Про позитивні зміни у роботі конференцій, коли їх учасниками стали вчені з України, зокрема, В. Б. – С. 197.]
3541. Kuropas, M. B. Higher education in Ukraine: perils persist // The Ukr. Weekly. – 2007. – # 5, Febr. 4. – P. 7. – [Про відродження НаУКМА і виступи В. Б. в Америці.]
3542. U. S. fund-raisers to benefit National University of Kyiv Mohyla Academy // The Ukr. Weekly. – 2007. – # 5, Febr. 4. – P. 19–20: photo: Dr. Viacheslav Briukhovetsky [разом з М. Бриком і Я. Дужим] among students at the National University of Kyiv Mohyla Academy.
3543. Про талант та любов до свободи. – <http://maidanua.org/static/mai/1172129539.html> – 22 лют. 2007 р. – [Вклад доповіді В. Б. у Стенфордському ун-ті 14 лют. 2007 р.] – (Див. також 3558.)
3544. Перспектива – у наданні університетам реальної автономії / О. Никанорова // Уряд. кур'єр. – 2007. – 16 лют. – С. 1, 7: фото.
3545. Вольвач П. У Греся Тараса Бульбу зіграє Олексій Петренко // Газета по-українськи. – 2007. – 16 лют. – С. 24. – [«Віктор Гресь написав сценарій двосерійного фільму “Тарас Бульба та його сини” за повістю Миколи Гоголя “Тарас Бульба”... Для його нової стрічки ректор Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький шукає акторів у Франції».]
3546. Казаренко М. Зустріч з Батьківщиною // Свобода (США). – 2007. – 16 лют. – С. 18–19. – [Про виконання програми НаУКМА «Навчання українських дітей Америки в Україні».] – (Див. також 3513.)
3547. Національний університет Києво Могилянська академія запрошує всіх на благодійний обід-зустріч 24 лютого, 2007 // Свобода (США). – 2007. – 16 лют. – С. 18. – [Субота, 5:30, Детройт.]
- 3548/@. Києво-Могилянська академія отримала унікальну колекцію книжок Омеляна Пріцака. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.org.ua/news/26256.html> – 19 лют. 2007 р.

3548/р. • КОЛЕКЦІЯ ОМЕЛЯНА ПРИЦАКА: рефлексії (2007)

Багатьом людям було несподіваним те, що Омелян Прицак заповів передати до НАУКМА свою бібліотеку, архів, колекцію мистецьких виробів. На цю колекцію сподівався Гарвардський університет. А у нас потирали спритні рученята та поблискували оченятами за скельцями багатьох окулярів, діячі типу товариша Табачника, котрий намагався перешкодити виконанню Тестаменту покійного, бо, мовляв, НАУКМА нездатна утримувати таку колекцію... Але волевияв видатного вченого не був випадковим, а, як би сказав, глибоко пережитим.

У 1992 році Прицак займався організацією Інституту сходознавства, я – відродженням Академії. Знаючи про багатющий і успішний досвід Омеляна Йосиповича у створенні Інституту українознавства при Гарвардському університеті, я кілька разів звертався до нього за порадами, які він щиро давав, всіляко заохочуючи мене до цієї справи. Тоді основною моєю проблемою було одержання хоч якогось приміщення, бо перспектива виселення військового училища виглядала ще вельми ілюзною. Староакадемічний корпус використовувала Академія Наук і довела його до стану розвалюхи, але все-таки з'являвся шанс. Тим більше, завершилося спорудження нового приміщення ЦНБ і філія бібліотеки зі Староакадемічного корпусу переїздила туди. Я заручився словесною підтримкою директора ЦНБ М. І. Сенченка. З президентом же АН УРСР стосунки не склалися. Я розумів, що свого часу (зовсім недавнього – рухівського) я залив трохи сала за його шкуру, але ж тепер я пропонував креативний академічний проєкт. Проте Б. Є. Патон виступав проти нього категорично, разом зі В. І. Скопенком підтримуючи версію, або КДУ, або АН УРСР є спадкоємцем Академії, і тому створювати нову установу за якоюсь несовітською концепцією, а до того ж з рухівським (а значить – націоналістичним!) духом, недоцільно. Проте я боровся. І вважав, що перемога наближається, коли Патон після моїх неодноразових наполягань призначив нараду, де мало розглядатися питання про долю вивільненого Староакадемічного корпусу. Зрадів, коли побачив, що, крім академічних чиновників, серед запрошених на нараду – М. Сенченко та О. Прицак. Яке ж було моє здивування, коли обидва вони стали на бік Патона, котрий безапеляційно заявив, що ніякої Києво-Могилянської академії створювати непотрібно і АН УРСР не має наміру передавати нам Староакадемічний корпус. Цікаво, що мене посадили (спиною до дверей) з одного боку величезного столу для нарад у кабінеті Патона, всі інші розташувалися навпроти. Я піднявся насупроти всіх своїх опонентів, заявив, що наші історичні приміщення я все-таки відвоюю, Академія буде відроджена, бо це вже їм не Радянський Союз. І пішов. Вийшов на невеличкий ґанок Президії АН УРСР і змушений був зупинитися. Почався дощ, вода лилася як із прірви. Парасолі ж не захопив. Отак хвилин п'ятнадцять я стояв, гірко аналізуючи нібито тупикову ситуацію після наради. Злива не вщухає. Аж тут виходять Сенченко й Прицак, щось у дверях жваво обговорюючи. Враз стихли, притулилися біля мене, зніяковілі. Діватися нікуди – дощ періщить. Стоїмо. Прицак ламає гнітючу мовчанку: «Пане-товаришу, я вам скажу, що ви неправильно приступили до справи академії». – «А як треба було? – питаю. – Чому ж ви раніше мені нічого такого не казали?..» – «Треба було так, як я із Гарвардом: відкритиkonto, назбирати грошей, а тоді вже можна й академію відроджувати». – «Відкритиkonto? – перепитую. – А де і як?». Тут уже й Сенченко якось ворухнувся заперечливо. Він то добре знав про неможливість відкрити банківський рахунок у нас, не оформивши статусу юридичної особи. Але відповісти Омелян Йосипович не встиг, бо вода раптово перестала падати. Попрощавшись, я швидко пішов у вимитий вечірній Київ...

Минуло років зо п'ять. Завкафедри історії Михайло Кірсенко повідомляє, що в Києві перебуває професор Прицак і чи я не проти, аби він прочитав лекцію для студентів.

Здивований питанням – чого би я мав бути проти? Виявляється, це з'ясувати просив Пріцак. І ще професор цікавиться, чи може завітати до мене після лекції. Певно, що я радо зустрінуся.

Зайшли, здається, Михайло Кірсенко, Тетяна Балабушевич й Омелян Йосипович. Про те про се поговорили – враження від академії, від студентів, ситуація в Україні (а тут завжди є з приводу чого поійкати...), плани професора в цей приїзд... Пріцак запитує, чи можемо ми поговорити в чотири ока. Коли залишилися самі, він перепрошує за епізод із нарадою у Патона, зізнається, що йому досі ніяково з того приводу. Виявляється, Патон пообіцяв віддати для Інституту сходознавства Староакадемічний корпус і навіть коштом АН УРСР відреставрувати його – треба тільки відбити зазіхання авантюриста Брюховецького. «Ви колись переберете мій архів», – підсумував. Як завжди в таких випадках, починаєш щось говорити ледь не про вічність життя... А Омелян Йосипович попросився й пішов, мені здалося, якимось полегшено.

Так вчинити може далеко не кожен. У житті всякого трапляється, і більшість знаходить ніби й обґрунтовані виправдання будь-яким своїм вчинкам. І тільки людина великої душі діє по совісті й має відвагу визнавати прикрі помилки. Я ще раз зустрічався з подібним благородним зізнанням – із вуст І. Р. Юхновського¹.

3549. Національний університет Києво Могилянська академія запрошує всіх на благодійний обід-зустріч 25 лютого, 2007 // Свобода (США). – 2007. – 16 лют. – С. 22: фото: [В. Б. з В. Кличком; В. Б. зі З. Бжезінським; В. Б. з Т. Ярошенко та амбасадором Дж. Гербстом; В. Б. вручає диплом випускнику НаУКМА; В. Б. на чолі колони страйкарів-студентів.] – [Неділя, 2 год, Філадельфія.]
3550. Могилянка покладається на нашу громаду // Свобода (США). – 2007. – 16 лют. – С. 22. – Підпис: Пресове бюро Фондації.
- 3551/@. Огляд преси про кіно (12–18 лют.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kinokolo.ua/news/2956/> – 19 лют. 2007 р.
3552. В'ячеслав Брюховецький: «Настане час, коли Гарвард називатимуть “американською Могилянкою”» / Сторінку підготувала К. Кіндрась / Фото М. Калат // Міст. – 2007. – 22 лют. – С. 22. – Громада – Україні: фото: Проф. Брюховецький з американськими студентами Літньої школи україністики при Києво-Могилянській академії; В'ячеслав Брюховецький отримує подарунок від меценатів кредитівки «Самопоміч» у Нью-Йорку.
3553. Казаренко М. Зустріч з Батьківщиною // Національна трибуна. – 2007. – 25 лют. – С. 3. – [Про виконання програми НаУКМА «Навчання українських дітей Америки в Україні».] – (Див. також 3506.)
3554. Повернути Наталю Шульгу неможливо? // Морил. вісн. – 2007. – Ч. 12 (15). – 28 лют. – С. 1, 3. – Камо грядеш? – Підпис: you la.
3555. Тымкив К. И вуз дуют // Корреспондент. – 2007. – № 9, 10 марта – С. 36–38. – [«Вячеслав Брюховецкий, ректор Национального университета Киево-Могилянской академии, смену статусов вуза воспринимает негативно. Он уверен, что это происходит из-за отсутствия чёткой государственной стратегии развития образования. “Но из-за этой гонки за внешней мишурой высшее образование теряет смысл. Ведь все училища сначала хотят стать колледжами,

¹ Див. 0757/р.

а потом институтами. В итоге мы теряем среднее звено образования”, – поясняет он. Достаточно часто учебные заведения меняют вывески в погоне за престижем и прибылью. Считается, например, что в каждом регионе обязательно должен быть университет, и чем выше статус, тем больше плата за учебу при коммерческом наборе. “Но это развращает систему образования”, – резюмирует В. Брюховецкий... В. Брюховецкий уверен, что не все люди должны иметь высшее образование. По его словам, гораздо лучше, когда человек, получив среднее образование, может устроиться на хорошую работу, а не сидеть дома, окончив университет. “В свое время я учился в техникуме. И тем образованием, которое там получил, горжусь”, – признается Брюховецкий».]

3556@. «Краще провести день народження в лісі»: 19 березня Ліні Костенко виповниться 77 років / Б. Логвиненко // Газета по-українськи. – 2007. – 16 берез. – С. 24. – [В. Б. про Л. Костенко.] – <http://gazeta.ua/print.php?id=153923>

3557. *Bihun, Ya.* Kyiv Mohyla Foundation of U.S. launches fund-raising drive for Ukrainian university / Photos by *Ya. Bihun* // The Ukr. Weekly. – 2007. – # 7, Febr. 18. – P. 1, 5: photo: National University of Kyiv Mohyla Academy President Viacheslav Briukhovetsky and former U. S. Ambassador to Ukraine Wiilaim G. Miller, who was awarded the Petro Mohyla Medal; Kyiv Mohyla Academy students now pursuing graduate degrees in Washington-area universities with Viacheslav Briukhovetsky; National University of Kyiv Mohyla Academy President Viacheslav Briukhovetsky presents the Petro Mohyla Medal to Andrew Bihun; Washington fund-raising dinner guests listen to NUKMA President Viacheslav Briukhovetsky.

3558. Про талант та любов до свободи / Публ. Н. Банчик // Нац. трибуна. – 2007. – 18 берез. – Ч. 10. – С. 9. – [Виклад лекції В. Б. 14 лют. 2007 р. в Університеті журналістики та масових комунікацій в Сан Хосе, Каліфорнія (США) та відповіді на питання журналістів.] – (Див. також 3543.)

3559. Києво-Могилянська академія висловлює подяку // Укр. слово. – 2007. – № 12, 21–27 берез. – С. 16: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький вручає почесну відзнаку Києво-Могилянської академії «Медаль Св. Петра Могили» пані Марті Фаріон, яку обрано президентом Києво-Могилянської Фундації; Президент Фундації «Спадщина» першого федерального ощадного банку «Певність» Юліян Куляс, президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький, парох церкви Св. Андрія отець Богдан Калинюк. – [В. Б.: «Ми створили платформу для нової співпраці з цими університетами. Через програми обміну та через успіхи наших студентів, ми досягнемо визнання у міжнародній академічній спільноті, це забезпечить нам академічну свободу і автономію в Україні. Дякуючи підтримці української громади в Америці, ми маємо змогу продовжувати нашу активність в цьому напрямку». В. І. Міллер, співголова Ради директорів Києво-Могилянської Фундації: «Щедра підтримка Києво-Могилянської академії є доказом розуміння, що ключовим фактором у досягненні Україною стабільного та демократичного суспільства є професіоналізм її лідерів. Старі методи керування відходять у минуле, на зміну їм приходять нові, і Могилянка навчає цим методам та розуміє сучасні потреби академічної підготовки молодого покоління.

Академія дає найкращу освіту, виховує національну свідомість, вчить студентів любити та шанувати країну, в якій вони живуть. Києво-Могилянська академія визнана одним із найкращих університетів в Україні, якщо не найкращим. Цим у великій мірі треба завдячувати президенту університету В'ячеславу Брюховецькому та талановитим викладачам, яких він зібрав у Академії. Підтримка Києво-Могилянської академії є вкладом у майбутнє України як провідної демократичної нації у Європі».

Про виступ Марти Фаріон, президента Києво-Могилянської фундації на останніх річних зборах, в якому вона подякувала всім прихильникам; про майбутні проекти Академії, зокрема спільний проект журналу Newsweek International та школи журналістики НаУКМА і зустріч з цього приводу головного редактора Newsweek International з президентом НаУКМА В. Б. та С. Квітом.]

- 3560/@. Білозерська О. Найстаріший ВНЗ України // Народне слово. – 2007. – № 12, 22–28 берез. – С. 4. – [В. Б. про навчання в НаУКМА.] – Alma mater. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://slovo-unp.com/admin/print/php?subaction=showfull&id=1174567981&archive=1175864858&start_from=&ucat=5&i=archive
3561. Києво-Могилянська академія дякує українській громаді за підтримку // Свобода (США). – 2007. – 23 берез. – С. 22, 23: фото: Президент університету проф. В'ячеслав Брюховецький, Ярослав Дужий, проф. Мишигенського університету в Ан Арбор Ася Гумецька, д-р Павло Джуль; Президент університету проф. В'ячеслав Брюховецький, Архипіскуп Всеволод, парох церкви Св. Андрія о. Богдан Калинюк. – Підпис: Прес-бюро Києво-Могилянської фундації. – [Про відвідини Президентом академії В. Б. та проф. Сергієм Квітом разом з представниками Києво-Могилянської фундації українських громад з метою ознайомлення їх з досягненнями університету, зокрема з найбільшими проектами, які були активно підтримані українською діаспорою; про домовленість з рядом американських університетів про подальшу співпрацю. «Національний університет “Києво-Могилянська академія” збільшив коло прихильників університету в США завдяки зустрічам і зборові коштів в українських громадах Вашингтону, Нью-Джерзі, Філадельфії, Детройту та Чикаго. Протягом трьох тижнів представники Києво-Могилянської фундації разом з президентом академії професором В'ячеславом Брюховецьким та професором Сергієм Квітом відвідали різні організації в українських громадах та ряд американських університетів».]
3562. Діброва В. Андріївський узвіз: Роман. – К.: Факт, 2007. – 248 с. – (Сер. «Excerptis Excipiendis»). – Див. с. 68, 69–70, 82.
3563. Конкурсний відбір у магістеріум: чи готові до нього викладачі і студенти? / Бесіду з В. Брюховецьким записала Т. Галковська // Дзеркало тижня. – 2007. – № 11, 24–30 берез. – С. 13. – Є питання. – [В. Б. про магістерські програми і двоступеневу освіту.] – (Див. також 3599.)
- 3563/рус. Конкурсный отбор в магистериум: готовы ли к нему преподаватели и студенты? // Зеркало недели. – 2007. – № 11, 24–30 марта. – С. 13.
3564. Chervona Kalyna cotillion introduces five debutantes // The Ukr. Weekly. – 2007. – # 12, March, 25. – P. 12. – [«Dr. Briukhovetsky arrived at time to enjoy the atmosphere of this Ukrainian American pre-Lenten tradition».]

3565. Ярошенко Т. Нова Могилянська бібліотека ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів / Інтерв'ю записала Ю. Морозюк, студ. НаУКМА // Бібліотечний форум України. – 2007. – № 3. – С. 42–44. – [Про книжкову колекцію В. Б. – С. 44.]
3566. Життя і творчість Миколи Зерова очима сучасних діячів культури: (до 70-ї річниці з дня смерті) / І. К. Сацук // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності: Альманах. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2007. – С. 275–277.
3567. Зилюк Ю. Волинська палітра // Книжник-review. – 2007. – № 3. – С. 30–31.
3568. Микола Зеров // Історія української літератури ХХ століття: Навч. посіб. для студ. ВНЗ напрямку підгот. «Філологія» / Під ред. В. І. Кузьменка. – К.: КСУ, 2007. – С. 100–108. – (Див. також 1407.)
3569. Волошин О. Я. Діяльність Миколи Зерова як критика перекладів: теоретичний та практичний аспекти // Григорій Кочур у контексті української культури другої половини ХХ віку: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (Львів, 14–15 жовтня 2005 р.). – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – С. 194–198.
- 3568/@. Президент ВЕМ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://experts.in.ua/ua/e_set/gallery/index.php?SECTION_ID=221&ELEMENT_ID=14829 – 5 квіт. 2007 р. – [Прес-конференція в УНІАН О. Судакової, В. Білецького, С. Степанова, В. Б.]
- 3571/@. В Украине отсутствует национальная идея и здоровье нации, утверждают эксперты. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.gala.net/?cat=1&id=245770> – 5 квіт. 2007 р. – [В. Б. – президент ВЕМ.]
3572. Києво-Могилянська академія дякує Українській Кредитній Спілці «Самопоміч» в Нью-Йорку // Свобода (США). – 2007. – 6 квіт. – С. 21: фото: Члени дирекції Орест Глут, Любомир Зелик, президент Національного Університету «Києво-Могилянська академія» д-р В'ячеслав Брюховецький, президент Українського Народного Союзу Стефан Качарай і президент Федеральної Кредитної Спілки «Самопоміч» Нью-Йорк, д-р Богдан Кекіш.
3573. Києво-Могилянська академія дякує Українсько-Американській Федеральній Кредитній Спілці «Самопоміч» у Чикаго // Свобода (США). – 2007. – 6 квіт. – С. 21: фото: Заступник Голови Ради директорів Українсько-Американської Федеральної Кредитної Спілки «Самопоміч» в Чикаго Віктор Войтихів, президент Національного Університету «Києво-Могилянська академія» д-р В'ячеслав Брюховецький, Член Ради Директорів Українсько-Американської Федеральної Кредитної Спілки «Самопоміч» Роман Яцковський.
3574. Києво-Могилянська академія дякує Фундації «Спадщина» Першого Щадного Банку «Певність» // Свобода (США). – 2007. – 6 квіт. – С. 21: фото: Член Ради директорів Києво-Могилянської Фундації Ігор Вислоцький, голова ради директорів Фундації «Спадщина» Першого Федерального Щадного Банку Певність д-р Павло Надзікевич, президент Національного Університету «Києво-Могилянська академія»

- д-р В'ячеслав Брюховецький, президент Фундації «Спадщина» Першого Федерального Щадного Банку «Певність» д-р Юліян Куляс. – [На зустрічі-бенкеті 17 лютого 2007 р. «Під час зустрічей президента Академії д-ра В'ячеслава Брюховецького з українськими громадами в США він неодноразово зазначав, що Могилянська дає не лише академічну освіту, вона виховує особистість, змінює світогляд та особистість молодих людей, які через 10 років будуть керувати Україною».]
3575. *Абрамов В., Гришина К.* Президентом «Могилянки» стане Борис Тарасюк?: «Вечный» президент древнейшего ВУЗа собирается увольняться по собственному желанию / Фото *М. Койфмана* // Сегодня. – 2007. – 10 апр. – С. 6: фото: Брюховецкий. Почти 13 лет руководит Киево-Могилянской академией. – Уход.
3576. *Вячеслав Брюховецкий* – человек и валюта / Фото *М. Койфмана* // Сегодня. – 2007. – 10 апр. – С. 6: фото: *1 брюх.* На эти деньги студенты покупают сувениры. – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3742, 3744, 3980, 4021.)
3577. *Остаповець Г.* Борис Тарасюк може стати президентом «Могилянки» // Газета по-українськи. – 2007. – 13 квіт. – С. 21.
3578. *Остафьева О.* Киево-Могилянская академия к досрочным выборам готова // Эконом. известия. – 2007. – 13 апр. – С. 13: фото: Президент Киево-Могилянской академии ввёл в соблазн Бориса Тарасюка.
- 3579/@. *Новий шлях В. Брюховецького в Києво Могилянській академії* // Час і Події (Чикаго). – 2007. – № 16, 18 квіт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/pv/1235/> – [Від 31 серпня *В. Б.* бере на себе місію Почесного президента та керівника Міжнародного благодійного фонду відродження Києво-Могилянської академії.]
3580. *Дроздовський Д.* Поетична історія України: Погляд з туманного Альбіону // Всесвіт. – 2007. – № 5–6. – С. 186–187. – [Про презентацію 19 квітня ц. р. в Ін-ті л-ри проекту *В. Піч* «Україна: від Мазепи до Майдану». Про високу оцінку *В. Б.* проекту закованої в поезію історії.]
3581. *В'ячеслав Брюховецький* залишає посаду президента Києво-Могилянської академії // Свобода (США). – 2007. – 20 квіт. – С. 9. – Підпис: Прес-центр університету, Києво-Могилянська фундація Америки.
- 3582/@/с. Украинская интеллигенция: «Каждая сторона должна в чём-то уступить ради того, чтобы выиграла вся страна». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dialogs.org.ua/print.php?part=issue&m_id=10085 – 25 квіт. 2007 р. – [Звернення української інтелігенції до всіх політичних сил у зв'язку з порушеннями конституційної системи в Україні, підписане й *В. Б.*]
- 3583/@. Інтелігенція просить Ющенка, Януковича і Мороза «не перекладати свою відповідальність» на КС. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expres.ua/articles/2007/04/25/16084/>
3584. *Дроздовський Д.* Україна: від Мазепи до «Майдану» // День. – 2007. – 27 квіт. – С. 21. – [Про презентацію проекту *Віри Піч* – спроби закодування укр. історії в поетичному тексті. Про схвальний відгук *В. Б.* – учасника презентації.]

- 3584/рус. Дроздовский Д. Украина: от Мазепы до «Майдана» // День. – 2007. – 27 апр. – С. 21.
3585. 75! // Урок української. – 2007. – № 4. – С. 19. – Підпис: Р. Ж. – Факти. Події. Дати. – [Вітання В. Дончику з ювілеєм. В. Б. – член ред. колегії журналу «Урок української».]
- 3586/@. Рутковский А. Ручная молодёжь // 2000. Еженедельник. – 2007. – № 17, 27 апр. – 2 мая. – С. F2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news2000.org.ua/print?a=%2Fpaper%2F27884> [«Итак, по всем приметам в Украине взросло вполне сервильное и послушное внешним влияниям поколение молодых. Причём – не только в кино. Ведь именно такая молодёжь – внешне, как и положено, жизнерадостная и своенравная, а внутренне абсолютно “ручная” – совсем задёшево, а то и вовсе задаром, для “прикола”, и заполняет сегодня наши “майданы”. Как раз такое послушное студенчество строим (совсем как подобное бывало на демонстрациях советских времен!) во-дил на Майдан в 2004 году лично ректор Могилянки Вячеслав Брюховецкий. Занятно, что практически курируют молодёжную тематику в СКУ тоже Брюховецкие – супруга и дочь пана ректора, Лариса и Ольга. Что ж странного в том, что точно так же – в “оранжевом строю” – их подопечные и снимают свои первые фильмы?».]
3587. Мороз В. Кому верить? // Корреспондент. – 2007. – № 18, 5 мая. – С. 38. – Авторитеты нации. – [«Мы можем часами говорить и писать об экстравагантных Шуфриче, Кивалове, Витренко, Засухе, Табачнике. Но мы напрочь забыли, что у нас есть люди не только экстравагантные, но умные и порядочные, представляющие интеллект нации – Иван Дзюба, Игорь Юхновский, Евгений Сверстюк, Вячеслав Брюховецкий, Мирослав Попович, Дмитрий Степовик, Николай Рябчук, Наталья Яковенко, Владислав Верстюк, Леонид Зализняк, Ирина Бекешкина, Сергей Макеев. К счастью, этот список можно продолжить. Но вы часто встречаете хотя бы названные имена на телевизионном экране, в эфире радиостанций, в качестве экспертов в прессе? А ведь это все люди с безупречной моральной и профессиональной репутацией, с немалым опытом общественной и политической деятельности, крупные учёные, доктора философии, социологии, истории».]
3588. Слабошпицький М. В'ячеслав Брюховецький – як практичне мислення // Літ. Україна. – 2007. – 10 трав. – С. 6. – (Див. також 3665/11.)
3589. Якщо в країні відкривають бібліотеки, вона має майбутнє // Україна BUSINESS. – 2007. – № 20–21, 21 трав. – 18 черв. – С. 1: фото: [В. Б. на відкритті нової бібліотеки.] – Визначна подія.
3590. 24 травня 2007 року в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» відкрилась Бібліотека Тетяни та Омеляна Антоновичів: Проект ремонту, реставрації та сучасного устаткування окремого корпусу під Бібліотеку, здійснений протягом 2004–2007 років завдяки благодійним пожертвам, – наймасштабніший в історії відродженої Академії / Фото С. Россінського // Академ. панорама / НаУКМА. – 2007, трав. – С. 1: фото: Директор бібліотеки НаУКМА Тетяна Ярошенко та президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький; Прем'єр-міністр Канади в 1993–2003 роках Жан Крет'єн; амбасадор Вільям Міллер; Марта Фаріон. – Подія року.

3591. Бібліотека Тетяни та Омеляна Антоновичів // Могил. вісн. / НаУКМА. – 2007. – Ч. 15. – 24 трав. – С. 1, 3. – Підпис: автор *you la*. – [Інтерв'ю з Т. О. Ярошенко з приводу відкриття нового приміщення. Про В. Б., який зміг увести у напівзруйнованій будівлі лікарні приміщення нової сучасної бібліотеки; про знайомство В. Б. з Тетяною та Омеляном Антоновичами у 1989 р., про нагороду його у 1995 р. премією Антоновичів.]
3592. «\$ 200 млн. – і ми в п'ятдесятці найкращих вишів світу», – підраховує Той, хто так налякав своїх студентів звісткою про те, що Брюх іде... / Інтерв'ю з В. С. Брюховецьким // Могил. вісн. – 2007. – Ч. 15. – 24 трав. – С. 1, 3: фото: [В. Б.] – Допит. – Підпис: автор *you la*.
3593. Лазар А. Україна, люди і книги // Укр. журнал. – 2007. – № 5. – С. 60. – [Розповідь про те, як В. Б. виграв у шахи Києво-Могилянську академію.]
- 3594/с. Звернення до громадянського суспільства, бізнесу та політичному України / Ю. Полунєєв, В. Семиноженко, В. Мостовий, В. Брюховецький, І. Дзюба, Ю. Глеба, О. Тодійчук, Е. Лібанова, В. Гесць, С. Міщенко, С. Оксанич, Я. Микитин, В. Панков, А. Колодюк, Я. Яцків, В. Якубовський, С. Лобойко // Дзеркало тижня. – 2007. – № 20, 26 трав. – 1 черв. – С. 8. – (Див. також 3602/с.)
- 3594/с/рус. Обращение к гражданскому обществу, бизнесу и политическому Украины // Зеркало недели. – 2007. – № 20, 26 мая. – 1 июня. – С. 8.
3595. Владимир Иванович Вернадский: В 2 ч. / Сост.: В. А. Миронова, В. П. Кузнецова, В. И. Тараилова. – Х.: Изд-во «Титул», 2007. – Ч. 1: Владимир Иванович Вернадский: Библиограф. указ. (1992–2005). – 120 с. – Див. «Указатель имён»: № 165, 279, 280.; Ч. 2: В. И. Вернадский и Крым: Библиограф. указ. (1899–2005) – 90 с. – Див. «Указатель имён»: № 58.
3596. Абліцов В. Г. Вернадський Володимир // Абліцов В. Г. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. – К.: КИТ, 2007. – С. 68–69. – Див. с. 69.
3597. В'ячеслав Брюховецький стане Почесним президентом Києво-Могилянської академії та зосередиться на своїй роботі президентом благодійного фонду відродження КМА // Академ. панорама / НаУКМА. – 2007. – Трав. – С. 4. – Актуально. – [«Президент Національного університету “Києво-Могилянська академія” В'ячеслав Брюховецький прийняв рішення про те, що з 31 серпня 2007 року він залишає посаду Президента НаУКМА та візьме на себе відповідальну місію Почесного Президента Університету та Президента Міжнародного благодійного фонду відродження Києво-Могилянської академії. Це рішення В'ячеслава Брюховецького тісно пов'язано з новою амбітною метою, яку виставляє перед собою Могилянка – [...] стати потужною науково-навчальною корпорацією, яка акцентує увагу на розвитку наукових досліджень, інтегрованих до світового наукового процесу, працює за законами сучасного освітнього менеджменту, корпорацією, в першу чергу, орієнтованою на розвиток українського суспільства. В'ячеслав Брюховецький упевнений, що прихід нового керівника розширить коло можливостей для розвитку НаУКМА, додасть нових контактів, свіжих ідей “Це потужні нерозривні камертони: Академія – для української освіти та культури, всього українського суспільства, і Брюховецький для самої Могилянки.

Він не просто керівник установи вже 17 років поспіль – він є і буде символом та гарантом збереження демократичних, відкритих традицій та принципів Києво-Могилянської академії, які зробили її яскравим явищем в освітньому, науковому та суспільному житті України та світового співтовариства”, – так прокоментував рішення В. Брюховецького Микола Жулинський, почесний професор НаУКМА, академік Національної Академії наук України, відомий громадський діяч.

Згідно із Законом України про вищу освіту, Міністерство освіти і науки України оголосило всеукраїнський конкурс на заміщення посади президента НаУКМА (газета “Освіта України”, 8 травня 2007 року). Вибори відбудуться 29 червня на сесії Академічної конференції НаУКМА, після чого кандидатуру переможця буде подано на затвердження до Міністерства освіти і науки України.

Рішення президента НаУКМА Брюховецького жодним чином не пов’язане з політичною ситуацією в Україні, оскільки Університет завжди зберігав і буде зберігати політичну незалежність. НаУКМА був, є і залишається демократичним закладом, в якому на першому місці стоїть право кожної людини на власний вибір. Плани на майбутнє самого президента Брюховецького також не пов’язані з політичною діяльністю.

1991 року В’ячеслав Брюховецький із невеличкою групою однодумців почав відроджувати на території військово-морського політичного училища закриту ще в 1817 році Києво-Могилянську академію. Сьогодні НаУКМА входить до трійки найпрестижніших університетів України. Могилянська спільнота складає майже 10 тисяч студентів, викладачів та випускників.

5 квітня відбулася 15 сесія Академічної конференції – вищого колегіального органу громадського самоврядування НаУКМА. Зі звітом про діяльність університету у 2006 році виступив президент НаУКМА В. С. Брюховецький. Було також розглянуто питання про внесення змін до Статуту НаУКМА, відповідно до чинного законодавства України, створено комісію для опрацювання та затвердження Статуту».]

- 3598.** В’ячеслав Брюховецький: «Я накрутив 35 тисяч км за 2 тижні» / Розмову з В. Брюховецьким про його подорож до США підтримувала *С. Рябчук* // Академ. панорама / НаУКМА. – 2007. – Трав. – С. 2–3.

3598/т. • «Я НАКРУТИВ 35 ТИСЯЧ КМ ЗА 2 ТИЖНІ»: текст

Майже весь лютий місяць цього року президент НаУКМА В’ячеслав Брюховецький провів із робочою поїздкою у США. Факт його досить регулярних подорожей до Америки широко відомий практично всім могилянцям. Регулярність і повторюваність цих подорожей свідчить, як логічно випливає, про їхню результативність. Але що стоїть за цим фактом? Що вдається, а що не вдається пану Брюховецькому під час такого візиту? Чому представники інших університетів не практикують такої діяльності? А головне – яка користь із цього Києво-Могилянській академії? Саме тому безпосередньо після повернення ми з’ясовували, що думає В’ячеслав Брюховецький про...

...свій візит до Америки

Фактично, моя подорож до США мала кілька цілей. Передусім, це зустрічі переважно з українською діаспорою, на них українська громада дізнавалася про розвиток університету і залучення коштів на цей розвиток. У ході цих зустрічей було також проведено переговори щодо передання Києво-Могилянській академії кількох приватних

бібліотек – власності відомих людей Америки. Зокрема, у зв'язку з цим я розмовляв із нашими послом та аташе з культурних питань у США про допомогу в пересиланні книжок до нашої бібліотеки. Між іншим, мало хто знає, що журнал «Америка», який за моєї молодості був чи не єдиним вікном у західний світ – офіційним, я маю на увазі – видавався російською мовою, і дістати його можна було лише для «благонадійної» партеліти. Мабуть, небагатьом відомо, що редактором цього журналу був українець із англійським прізвищем Лак, хоч насправді це була скорочена версія прізвища Лукеренко. Зрозуміло, що в редактора такого журналу був великий архів і дуже пристойна бібліотека, частину якої нам із директором бібліотеки НАУКМА Тетяною Ярошенко передала у 2006 році вдова редактора, яка сама нас тоді запросила в гості. Водночас переговори про передачу іншої частини я вів цього разу. Було ще кілька пропозицій від людей, готових подарувати нам свої бібліотечні колекції.

Другою важливою метою моєї поїздки були зустрічі з представниками американських університетів і коледжів. Таких зустрічей було три. Прикметно, що дві з них організували наші випускники – переговори в Бард коледжі в Нью-Йорку організувала Олена Трегуб, випускниця НАУКМА (програма «Політологія»), яка зараз там навчається і мріє повернутися в Україну. Ця зустріч була цікава тим, що прийшли люди дуже несподівані, скажімо, в нас є зараз кілька пропозицій про співпрацю з поляками, які через Америку шукають можливості для створення певних спільних програм, зокрема з українцями, і ці координати я вже передав у наш міжнародний відділ. Але найцікавіше те, що на зустріч прийшов представник редколегії журналу «Ньюсвік», який незабаром виходитиме в Києві. Він чув про нашу Академію і знає, що наші випускники цінуються дуже високо, і тому вони планують набрати штат із наших випускників – і це теж дуже приємно. Так вдало вийшло, що був також присутній засновник нашої школи журналістики, професор Сергій Квіт.

Ще одна зустріч, яку організувала наша випускниця, відбулася в Університеті Джорджтаун у місті Вашингтон. Виявилося, що цей університет має певні кошти на те, аби що два роки набирати студентів із України на магістерську програму з політології. Про нас у цьому університеті теж знають і дуже зацікавлені, щоб саме наші студенти подавалися на цю програму. Отже, через рік могилянські студенти зможуть відіслати свої документи.

Третя моя зустріч відбулася в Сан-Франциско у Стенфордському університеті, мова теж йшла про вже актуальну програму – стипендію для молодих українських науковців. У цьому університеті я мав публічний виступ, а також кілька зустрічей із керівництвом департаменту східно-європейських та російських студій. Ми прийняли принципове рішення – стипендіантом вищезазначеної програми щороку буде викладач Києво-Могилянської академії з будь-якої дисципліни. Це дасть нашим викладачам можливість раз на рік упродовж 3 місяців стажуватися в цьому університеті. Важливо, щоб це був молодий викладач, який вільно володіє англійською мовою і є постійним працівником Києво-Могилянської академії. Водночас ми розробили схему оголошення про цю стипендію – колись було достатньо рекомендації, тепер усі охочі на конкурсних засадах подаватимуться на цю стипендію, і документи розглядатимуться безпосередньо в Америці, але рекомендації й надалі надаватиме наш університет. Це позитивна домовленість, оскільки Стенфордський університет – це високий рівень освіти і науки.

...про американського партнера Могилянки у США

Уся наша діяльність у США відбувається за посередництва й організації з боку Києво-Могилянської Фундації Америки – неурядової організації, що є нашим найближчим партнером; завдяки самовідданій роботі її представників (зокрема п. Марти Фаріон

та п. Оксани Ханас) відбуваються всі наші акції у США. Києво-Могилянське Товариство Америки виникло в 1993 році з метою залучення коштів на розвиток Академії – спочатку це була організація з невеликими можливостями, вона звільнялася від податків, як це прийнято в Америці, і була зорієнтована винятково на українську діаспору. Це, ясна річ, нам неймовірно допомогло, оскільки в ті часи, коли в нас взагалі нічого не було, ми і техніку закупили, і бібліотеку створили. Але прийшов час, коли я зрозумів, що орієнтуватися на діаспору більше не можна, оскільки діаспора дала неймовірну кількість грошей на різні проекти в Україні, багато було розчарувань, оскільки не всім ці гроші можна було давати, і чимало коштів пропало. Крім того, є дуже багато можливостей здобувати гроші власне в американських фундаціях, які підтримують різні ідеї в усьому світі. До них теж треба вміти підступитися, і тому ми з Ігорем Вислоцьким заснували таку Фундацію, яка пройшла тепер уже певний період становлення – між іншим, американські фонди ніколи не підтримують фундацію, яка не має трьох років стажу, а також не веде серйозного аудиту грошових потоків. Отже, минуло три роки, і ми запустили в роботу великий проект створення в Києво-Могилянській академії електронної бібліотеки.

Під час візиту я також взяв участь у засіданні Ради Фундації як її член, де ми відзвітували за минулий рік і визначили пріоритети на подальші роки, а саме – заснування електронної бібліотеки і створення ендавменту Києво-Могилянської академії. Окрім цих найважливіших проектів, заохочуємо й інші ініціативи. До речі, ми переобрали Президента Фундації – ним стала Марта Фаріон, а входять туди не тільки українці, а й, скажімо, колишній посол США в Україні – Вільям Міллер, він є співголовою з американського боку, а з українського боку співголовою є Борис Тарасюк.

Ще членами Фундації є кілька американців українського і неукраїнського походження.

...про сучасну українську діаспору

Я провів 6 зустрічей із представниками української діаспори в 6-ти різних містах – Вашингтоні, Чикаго, Нью-Йорку, Нью Джерсі, Детройті та Філадельфії. Чому представники української діаспори приходять на зустрічі зі мною? Багато з них вже мене знають давно, часом ще до заснування Києво-Могилянської академії, і мої виступи слухають із 1989 року – тоді були інші виступи (про демократичні течії, про незалежну Україну тощо). Крім того, імідж Академії серед українців в Америці дуже високий. Особливо приємно, що не тільки діаспора, а й американці про нас знають. Наприклад, університет Джорджтаун і надпопулярний Стенфордський університет. Американські українці переживають і цікавляться подіями в Україні. Основне їхнє питання – коли Україна нарешті буде українською? Я вже 15 років даю на нього відповідь – 15 років тому я сказав, що це станеться через 25 років, тепер кажу – через 10 років. І я переконаний, що так буде, ще 10 років потрібно, щоб нова генерація витіснила навіть моє покоління. Не кажучи вже про старше покоління. Через 10 років відбудеться щось подібне до Майдану в тому сенсі, що здивує світ не менше, ніж Майдан. Просто Україна має колосальний потенціал – коли живеш тут, здається, що тут суцільний морок, але насправді, коли поспілкуєшся з молодим поколінням тієї самої Америки, то зрозумієш, що великий потенціал у нас, і йому треба дати можливість проявитися. Якщо навіть не буде можливостей для його самовиявлення, він сам прорветься, тому що ця енергія існує. Сьогодні представники повоєнних хвиль еміграції відходять, їх стає дедалі менше, тож проблема громадського життя в Америці стає дедалі гострішою. Прийшла так звана 4-а хвиля – економічна еміграція, якій по-своєму важко зараз, у них багато фінансових проблем, проблем із працею, з облаштуванням дітей тощо. Але вони поступово організовуються

як народ діяльний і активний, вже є результати діяльності цієї четвертої хвили. Скажімо, україномовна радіостанція в Чикаго колись була організована давнішими представниками еміграції, але припинила свою діяльність. Тоді на початку 90-х років приїхали люди, які реанімували цю радіостанцію, і двічі на тиждень по дві години вона веде передачу українською мовою. Її засновники приїхали в 1990-х роках, за цей час розбагатіли, їхня радіостанція вже працює, вона розташована в гарному місці. Четверта хвиля еміграції – це люди з вищою освітою, які, хоч і починали працювати на будівництвах і малооплачуваних роботах, дуже винахідливі.

Цікаво, що коли ми з Сергієм Квітом мали ефір на радіо в Чикаго, нам телефонували різні люди – дехто озлоблений і, на превеликий жаль, виїхавши, ненавидить усе, що в Україні відбувається. Отож подзвонив один чоловік і каже, мовляв, я хотів іти на зустріч із вами, але зустрів якогось знайомого, а він каже: «Навіщо тобі та Києво-Могилянська академія, її випускників ніхто на роботу не бере. От якщо студент закінчує університет імені Шевченка, то йому з радістю надають місце праці», – це правда? І ми з Сергієм Квітом в унісон зареготали – було так смішно, що ми не стрималися. Моя відповідь була така: «Знаєте, а про того чоловіка, що вам таке сказав, мені розповідали, що він убив свого сусіда і з'їв його на обід», – а Сергій додав, що це говорили люди, яким точно можна вірити. Бо інколи й таке треба казати – серйозно на подібне питання не відповіси. Ведуча передачі сиділа з широко розплющеними очима. Всякі чутки ходять. Наприклад, казали, що Брюховецький продався Пінчуку, який дав 10 млн доларів, тому навіщо підтримувати Академію матеріально? Я пояснив, що це неправда, адже, по-перше, ніяких грошей ми не одержували, по-друге, економічна програма, яку Пінчук мав би фінансувати, невідомо чи буде запущена, а по-третє, ті умови, що їх нам запропоновано взамін на ці гіпотетичні 10 млн, нас не задовольняли, і ми просто відмовилися від грошей.

Якщо кошти нам запропонують на прийнятних для нас умовах, то, звичайно, ми погодимось... Різні бувають розмови, плітки. Наприклад, відрахували з університету студента, як відраховують за незадовільні успіхи в навчанні. Зразу якісь родичі розповідають, що його вигнали через політичні міркування – він, мовляв, дуже «український», аж настільки, що його відрахували з Академії. Які дурниці! Якщо відрахували, значить погано вчився – навіть якщо він дуже український у душі. А потім, ми так не міряємо людей – дуже «український» чи ні – ми їх вчимо.

...про свій перший досвід у сфері фандрейзингу

У Філадельфії мене представляв професор Альберт Кіпа з Коледжу Мюлленберг. Я йому нагадав, як він мене вперше познайомив із фандрейзингом на початку 1990-го року, коли я ще й не думав, що займатимуся Києво-Могилянською академією. Але тоді він мене чомусь запросив розповісти про Україну на зустрічі випускників цього Коледжу. Це був обід – я вперше в житті таке бачив: усі прийшли, сіли за столи, я вийшов, зробив доповідь, вони слухали, ставили питання, обідали – тоді для мене це було дивно, а тепер я впевнений, що років через десять у нас теж таке буде – тоді, коли зміниться ставлення грошовитих і навіть не дуже грошовитих людей до меценатства.

...про те, чому подібного не практикують українські університети

Насправді, на сьогодні вже не ми єдині цим займаємося – Український католицький університет навіть найняв американську фірму для реалізації програми зі збору коштів. Таку практику веде також Острозька академія та її ректор пан Пасічник. Водночас інші університети в Україні цього не роблять. Дозволити собі це можуть усі, інша справа, чи хочуть – простіше набрати контрактників, їхні внески покрийть усі витрати, і сидіти сидьма чи ходити в Кабінет міністрів випрошувати гроші (що теж можна,

звичайно). Майже всі українські університети живуть за кошти студентів – якщо порівняти кількість контрактників в інших університетах і в нас, це зразу стане зрозуміло. Може, це один із моїх недоліків як керівника – я не ходжу в Кабінет міністрів, бо, по-перше, це принизливо, по-друге, я розумію, що нічого безкоштовно не буває. За це треба платити принципами, брати на навчання тих, кого тобі вказуватимуть, а сьогодні мені ніхто не вказує, навіть не робить спроб. А на Заході подібний метод фандрейзингу – це нормальний шлях. Пройде з десяток років, і в Україні будуть такі самі зустрічі організовувати, особливо коли випускники стануть на ноги вже серйозно.

...про випусників Могиланки в Америці

Наші випускники були на кожній із моїх зустрічей, найбільше у Вашингтоні. Вони приїздили навіть здалеку. Враження від них дуже хороші – всі нормально влаштувалися, переважно вчаться. Я не маю підстав не вірити їм, а вони, навіть коли їх не питаєш, кажуть, що мріють повернутися в Україну. Мовляв, побудуть в Америці і повернуться. Одна з перших наших випусниць, яка з чоловіком працює у Світовому банку, цікаво відповіла на моє питання, коли ми прощалися: «Ви вже не першокурсники, про дитинку думаєте?» Її відповідь була оригінальною: «Так, Україні потрібні молоді люди». Тобто в такий непрямий спосіб вона сказала, що в Америці вони трошки розбагатіють, наберуться досвіду; мине тих 10 років, про які я кажу, і повернуться в Україну. Якраз через 10 років повернуться ці люди вже з іншим досвідом, але з нашою освітою. От відчуваю я, що відбудеться щось таке.

...А загалом я порахував, що накрутив 35 тисяч кілометрів за два тижні з гаком. Таким був мій візит до США.

3599. Магістеріум: обов'язковий відбір, але й право на вибір // Урок української. – 2007. – № 5. – С. 39–40. – Нове в програмах і методиці. – [Президент НаУКМА обґрунтовує необхідність переходу до двоступеневий вищої освіти, посиляючись на давно встановлений порядок освіти в країнах Європейського Союзу.] – (Див. також **3563**.)

Rumor publicus:

3607. Магістр державної служби // Уряд. кур'єр, 2007, 6 черв.

3600. Іванова Н. Наш сучасник Микола Зеров // Критика. – 2007. – Ч. 5, трав. – С. 23.

3601/а. Баган О. «Універсум» як подолання провінційності // Універсум. – 2007. – № 5–6. – С. 48. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/pv/1338/>

3602/с. Закликаємо врятувати Україну від економічного занепаду / Ю. Полунєєв – голова Радконкурентомпроможності України; В. Семиноженко – голова Українського Форуму, акад. НАНУ; В. Мостовий – головний редактор тижневика «Дзеркало тижня»; В. Брюховецький – президент НаУКМА; І. Дзюба – акад. НАУ; Ю. Глеба – акад. НАНУ та ін. Всього 11 підписів // Свобода (США). – 2007. – 1 черв. – С. 3. – Передрук з «Дзеркало тижня». – 2007. – № 20, 26 трав. – 1 черв. – [Звернення Ради конкурентоспроможності та Українського форуму до укр. науковців, підприємців, політиків і всього громадянського суспільства країни.] – (Див. також **3594/с**.)

- 3603/@. Состав Высшего Представительского Совета Всеукраинской премии «Женщина III тысячелетия» в 2007 году. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zhinka.org.ua/rus/projects/premiya/soviet.html> – [В. Б. – член Ради.]
3604. Вишинский Г. Высшее образование необязательно. Два миллиона украинских студентов зря тратят годы своей жизни на учёбу: большинство выпускников вузов не готовы к трудовой деятельности и даже пишут с ошибками // Корреспондент. – 2007. – № 21, 2 июня. – С. 52. – Кризис образования. – [Про В. Б. як президента НаУКМА, про тести НаУКМА, що створили базу несумісності з корупцією.]
- 3605/@. Вишинський Г. Думка. Вища освіта: необов'язкова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/opinions/294189>
3606. Ярошенко Т. О. Из автономного книгохранилища – в навигатор інформації / Розмову вела О. Мигаль / Фото С. Пятерикова // Дзеркало тижня. – 2007. – № 21, 2–8 черв. – С. 15: фото: [Т. Ярошенко, В. Б., Ж. Кретьєн, У. Міллер, М. Фаріон та інші на відкритті нової бібліотеки; В. Б. демонструє цеглину з будівлі колишньої лікарні з фабричною маркою виробника; Живий ланцюг студентів, котрі передають книги до нової бібліотеки.] – [Про відкриття б-ки ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів, побудованої коштом меценатів та доброчинних пожертв. Про В. Б., у якого під час стажування у Ратерському університеті (США) коштом Фондації Антоновичів виникла думка про створення університету нового типу в Україні.]

Rumor publicus:

3943. Обдарована молодь України. – К., 2008, див. с. 69
- 3606/рус. Ярошенко Т. А. Из автономного книгохранилища – в навигатор информации // Зеркало недели. – 2007. – № 21, 2–8 июня. – С. 15.
3607. Магістр державної служби / Інтерв'ю кор. «УК» М. Лісовенка з О. Мінаєвим, ректором ДонНТУ, д. т. н. // Уряд. кур'єр. – 2007. – 6 черв. – С. 13.
- 3608/@. Реалії та проблеми модернізації вітчизняної вищої школи у контексті Болонського процесу (університетська автономія). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Juni/7/htm>
- 3609/@. В'ячеслав Брюховецький: «Щоб Могилянка розвивалась – я маю піти з посади» / Г. Руда. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.glavred.info/print.php?article=/archive/2007/06/08/101750-0.html>; <http://ua.glavred.info/print/articles/11098.prn> – 8 черв. 2007 р. – [«Я знаю, що робити, аби через 10 років ми увійшли до 50 кращих університетів світу. І пропонував свої думки з цього приводу уряду, але, на жаль, вони його не зацікавили.»] – (Див. також 3220/р.)
3610. [Передм.] // Україна в пошуках себе: національна ідея, проблеми розвитку: Зб. матеріалів експертів всеукр. експерт. мережі. Б-ка ВЕМ / Упоряд. О. Судакова. – К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 4–6.

3611. Серце Могилянки – її наукова бібліотека / Фото В. Губської // Свобода (США). – 2007. – 8 черв. – С. 5. – Підпис: УНІАН: фото: Перед мікрофоном представник Студентського Братства, президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький, колишній прем'єр-міністр Канади Жан Кретьєн, його перекладачка, колишній Посол США в Україні Вільям Міллер. – [Про відкриття Бібліотеки Тетяни та Омеляни Антоновичів – нового корпусу Наук. б-ки НаУКМА.]
- 3612/@. Мнение: Ющенко, руки прочь от НАТО! – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/opinions/491131/print> – 12 черв. 2007 р.
3613. Могилянська Школа журналістики / Інтерв'ю з В. Федченком // Могил. вісн. – 2007. – Ч. 17, 13 черв. – С. 2. – [« Чи існує якась легенда про створення Школи журналістики? – Звісно. Як і кожна могилянська легенда, своїм корінням вона сягає постаті В'ячеслава Степановича, який, між іншим, свого часу вчився на журналіста і працював журналістом. Брюховецький і Квіт були головною рушійною силою створення Школи, і процес її створення був дуже нелегким через системний спротив надзвичайно консервативної української журналістської освіти. »] – Підпис: you la.
3614. Рябчук С. Відкриття Бібліотеки імені Тетяни та Омеляна Антоновичів у Києво-Могилянській академії // Час і Події (Чикаго). – 2007. – # 24, 14 черв.: фото: Президент Українсько-Американської Кредитної Спільноти «Самопоміч» та голова Централі Українських Кооперативів Америки Богдан Ватраль, директор Бібліотеки Тетяна Ярошенко, президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький.
- 3615/@. В'ячеслав Брюховецький: «Диплом не самоцінність: важливі знання» // Без цензури. – 2007. – № 28, 14–20 черв. – С. 11. – Чи потрібен українцеві диплом про вищу освіту? – [Відповіді президента НаУКМА на 5 питань.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.ua/articles/225.html>
3616. University of Kyiv Mohyla Academy has new library thanks to major donors // The Ukr. Weekly. – 2007. – # 24, June 17. – P. 1, 10: photo: At ceremonies marking the opening of NUKMA's new library (from left): Library Director Tetiana Yaroshenko, former Prime-minister of Canada Jean Chrétien, Kyiv Mohyla Academy Viacheslav Briukhovetsky, unidentified woman and Co-Chairman of the Kyiv Mohyla Foundation and former U. S. Ambassador to Ukraine William Green Miller.
- 3617/@. Ліцкевич О. Керівництво Києво-Могилянської академії заперечує, що скасувало заходи, присвячені Далай-ламі XIV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://telekritika.kiev.ua/news:print/146/0/23662/kerivnictvo_kievo_mogiljanskoj_akademiji_zaperechue_що_skasovalo_zahodi_prisviac/ – 21 черв. 2007 р.
3618. Побажання В. С. Брюховецького випускникам НаУКМА // Могил. вісн. / НаУКМА. – 2007. – Ч. 18, 22 черв. – С. 4.
3619. Сергій Квіт // Могил. вісн. / НаУКМА. – 2007. – Ч. 18, 22 черв. – С. 3. – Підпис: you la. – [Інтерв'ю з кандидатом у президенти НаУКМА. Про В. Б., який у 2001 р. запросив С. Квіта для створення Могилянської школи журналістики.]

3620. В Могилянці з'явилася персона нон-грата // Могил. вісн. / НаУКМА. – 2007. – Ч. 18, 22 черв. – С. 4. – *Роман Надзвичайний. – [Про рішення президента НаУКМА закрити виставку, присвячену Далай-Ламі XIV, після відвідин її представниками китайського посольства.]*
3621. Віце-президент з навчальної роботи Національного університету «Києво-Могилянська академія» Володимир Моренець: Почесний президент – посада для пошуку грошей. – <http://delo.ua/news/38848> – 25 червня 2007 р. – *[Про рішення В. Б. піти з посади президента й залишитися в університеті, щоб зосередитися на питаннях додаткового фінансового забезпечення життєдіяльності НаУКМА.]*
3622. Тракало Я. Останнє китайське попередження: Керівництво Могилянки відмовилося від фотовиставки, присвяченої діяльності лідера Тибету Далай-лами, після втручання посольства КНР // Україна молода. – 2007. – 26 черв. – С. 2. – *[Про В. Б. – президента НаУКМА, котрий лаконічно пояснив причини такого рішення.]*
3623. Указ Президента України: Про присвоєння В. Брюховецькому звання Героя України. м. Київ 25 червня 2007 р. № 559/2007 // Уряд. кур'єр. – 2007. – 28 черв. – С. 3.
3624. 25 червня 2007 р. – Указом Президента України (№ 559/2007)... В. Брюховецькому присвоєно звання «Герой України»... // Академ. панорама / НаУКМА. – 2007. – Жовт. – С. 1: фото: [В. Б.]
3625. *[Обговорення статті В. Б. «Ми маємо створити умови, за яких людина вибухне відчуттям свободи» на форумі «Дзеркала тижня».]* – <http://www.zn.ua/3000/3300/36139/> – 27 черв. 2007 р. – *[«Автор: Микола. Аж сльози течуть, яка іділія, якщо послухаєш Брюховецького! На кого розраховані байки старого хабарника. Всі знають, що цей цинік робить. Хабарі і локшина про тести хай буде на його совісті. Проблема в тому, що ця нечисть, що маскується під інтелектуала, влаштовує танці на могилах монахів, гетьманів. Цинік і аферист... А щоб дізнатися науковий рівень цього парторга та недолугого кандидата наук, варто попитати його колишніх колег по Інституту літератури... Або Салія, чи Томенка. Тому там працюють такі дурні, як Діана Дуцик, яка ще не будучи кандидаткою, підписувалась цим титулом. Аферисти. В народі кажуть – гендельпендель. Така локшина тільки лягає на вуха Ющенко. То й добре, бо завдяки цьому Вячеслав Брюховецький торгує орденами та званнями в Секретаріаті, бо знає, що підписує (точніше факсиміле ставить) хоружівський лох. Ганьба таким дупам нації. Не треба з української нації робити ПРОФАнації. Брюховецьким не вдасться приватизувати українську націю...»]*
3626. Герой Брюховецький // Україна молода. – 2007. – 28 черв. – С. 2.
- 3627/@. Новий президент в Києво-Могилянській академії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-173-a-new-president-of-naukma.html
- 3628/@. Вибрали нового президента НаУКМА. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/news/1183375611.html> – 2 лип. 2007 р. – *[«29 червня 2007 року на 16 сесії Академічної конференції НаУКМА – вищого колегіального органу самоврядування університету, відбулися вибори президента НаУКМА.*

На посаду президента НаУКМА балотувалися:

- Квіт Сергій Миронович, професор, доктор філологічних наук, декан факультету соціальних наук та соціальних технологій НаУКМА;

- Моренець Володимир Пилипович, професор, доктор філологічних наук, віцепрезидент з науково-навчальних студій НаУКМА.

Кандидати представили академічній громаді цікаві та багатогранні програми та відповіли на численні питання могилянців.

У своєму виступі В'ячеслав Брюховецький зазначив, що обидва претенденти на посаду президента НаУКМА – достойні кандидатури, що ця посада вимагатиме від них повної самовіддачі і тяжкої повсякденної праці. В'ячеслав Степанович висловив тверду впевненість в тому, що головні засадничі принципи і найбільші здобутки Могилянки за нового і наступних президентів залишаться непорушними, а саме:

- прозорий і некорумпований спосіб прийняття студентів;

- плекання українського духу Могилянки;

- внутрішня атмосфера свободи слова, думки, власного вибору кожного могилянца;

- орієнтація на кращі світові стандарти, перехід від навчально-наукового до науково-навчального закладу.

Всього було обрано делегатів на Академічну конференцію НаУКМА 424 особи.

Кількість делегатів, присутніх на конференції – 381.

Президента НаУКМА обирали шляхом таємного голосування. Роздано бюлетенів для таємного голосування – 379. Після голосування в скриньці виявлено 378 бюлетенів.

Результати таємного голосування:

- Квіт Сергій Миронович – 219 голосів (51,7 % від загальної кількості обраних делегатів на конференцію),

- Моренець Володимир Пилипович – 139 голосів (32,8 %),

- не підтримали жодного кандидата – 19 голосів (4,5 %),

- недійсних бюлетенів – 1.

16 сесія Академічної конференції рекомендувала Кабінету Міністрів України укласти контракт на посаду президента НаУКМА з Квітом Сергієм Мироновичем.

Інавгурація нового президента Національного університету “Києво-Могилянська академія” відбудеться на Церемонії посвяти в спудеї НаУКМА 31 серпня 2007 року».]

3629. *Леонтович О.* Музика, відроджена навіки для України і світу / Фото *В. Резніченко* // *Укр. слово.* – 2007. – № 26, 27 черв. – 3 лип. – С. 6: фото: Настоятель Благовіщенської церкви ігумен о. Богдан зі священниками і ректором НаУКМА В'ячеславом Брюховецьким під час хресної ходи біля садиби Ведельських.

3630. [Від редакції.] // *Vivat Академія! / НаУКМА.* – 2007. – [Черв.] – С. 3. – [О. Мозкова: «Цей журнал – не просто 16 кольорових сторінок серйозного й смішного тексту, зміксованих з малюнками та анекдотами. Тут все, що було цікаво нам, а отже, має стати небайдужим тобі: про улюблений плац та рідного В'ячеслава Степановича, історії та кросворд про нашу Alma mater. Могилянське життя та студентські проблеми. А ще твої, могилянцю, фотографії та вислови!»]

- 3631.** Анекдот від В'ячеслава Степановича // Vivat Академія! / НаУКМА. – 2007. – [Черв.] – С. 5. – [*Про українця Васю Соняха – простого робітника з Москви.*]
- 3632.** Інтерв'ю з Президентом НаУКМА В'ячеславом Степановичем Брюховецьким / Провела *О. Мозкова* // Vivat Академія! / НаУКМА. – 2007. – [Черв.] – С. 4–5: фото: **[В. Б.]**
- 3633.** Про старост, скандали та Президента... // Vivat Академія! / НаУКМА. – 2007. – [Черв.] – С. 13. – [*Інтерв'ю з Глібом Козаком – головою Студентської Колегії. Думки про рішення В. Б. щодо зміни посади.*]
- 3634.** Козлик *І.* Літературна критика і літературознавство: проблематика взаємостосунків у методологічному аспекті // Слово і час. – 2007. – № 6. – С. 8–14. – Див. с. 10, 13.
- 3635.** Слово – зброя // Пам'ять століть. – 2007. – № 3 (66), трав. – черв. – С. 125–141: фото: **[В. Б.]** – (**3635/т. див. при 0027/р.**).

Rumor publicus:

- 0027/р.** Апостол свободи духу // Вперед, 1972, 2 груд.;
- 3763.** Томак *М.* Згадати все // День, 2007, 16 листоп.;
- 3983.** Цибульський *А.* Журналістика починається у... «колгоспі» // Журналісти з Київського університету, 2008, див. с. 182;
- 3984.** Лисенко *Л.* Щастя у супроводі болю // Журналісти з Київського університету, 2008, див. с. 152.
- 3636/@.** Брюховецького сместили с поста президента Києво-Могилянської академії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/kyiv/196834> – 2 лип. 2007 р.
- 3637.** Білокобильська *П.* В'ячеслав Брюховецький залишив посаду президента [НаУКМА] // Вечір. Київ. – 2007. – 2 лип. – С. 2.
- 3638.** Остаповець *Г.* У Могилянці вперше змінився президент // Газета по-українськи. – 2007. – 3 лип. – С. 3.
- 3639.** Смалюхівська *О.* Президент запропонував двопалатний парламент: Лавриновичу це не сподобалося // Газета по-українськи. – 2007. – 3 лип. – С. 4.
- 3640.** Богуславська *А.* «Могилянка» заКВІТла: Ректором Києво-Могилянської академії обрано 42-річного декана факультету соціальних наук Сергія Квіта // Україна молода. – 2007. – 3 лип. – С. 2. – [*Про позицію В. Б. щодо посади президента Університету і терміни перебування на ній.*]
- 3641.** Києво-Могилянська академія обрала нового президента // День. – 2007. – 3 лип. – С. 2. – [*Про В. Б., який очолював НаУКМА з 1992 року на посадах ректора та президента.*]
- 3641/рус.** Києво-Могилянская академия избрала нового президента // День. – 2007. – 3 июля. – С. 2.
- 3642/@.** Короненко *С.* Хто Могилянку відновив // Укр. газ. плюс. – 2007. – № 25, 3–9 лип. – С. 3: фото: **[В. Б.]** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://ukrgazeta.plus.org.ua/article.php?ida=2564>

3643. Вячеслав Брюховецький – ювіляр! // Україна BUSINESS. – 2007. – № 25, 3–23 лип. – С. 2: На знімку: «Так виглядає Підкова Щастя Брюховецького».
- 3644/@. В'ячеслав Брюховецький: «Беру паузу рівно на рік» / Розмовляла І. Лопатіна / Фото Р. Бачинської // Хрещатик. – 2007. – 4 лип. – С. 12: фото: [В. Б.]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/1183492833.html> – (Див. також 3647/@.)
- 3645/@. Сергій Квіт: «Нічого радикального» / Розмовляла І. Лопатіна // Хрещатик. – 4 лип. – С. 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/1183492920.html>
3646. У Києво-Могилянській академії – новий президент // Уряд. кур'єр. – 2007. – 4 лип. – С. 4. – [Про В. Б. – очолював НАУКМА з 1992 року на посадах ректора та президента Університету.]
- 3647/@. В'ячеслав Брюховецький: «Беру паузу рівно на рік». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.litforum.org/dialogs.php?id=1189278143> – (Див. також 3644/@.)
3648. Президент Києво-Могилянської академії став Героєм України // Освіта. – 2007. – № 28. – 4–11 лип. – С. 2.
3649. В'ячеслав Брюховецький: «Політикою не займатимусь» / Розмовляла Г. Гузьо // Високий замок. – 2007. – 5 лип. – С. 3: фото: [В. Б.] – Після-президентські плани.
3650. Євгена Якобчука виключили з академії за пиво // Газета по-українськи. – 2007. – 6 лип. – С. 10. – Не фарт.
3651. Герой України президент Национального университета «Киево-Могилянская академия» Вячеслав Брюховецкий // 2000. Еженедельник. – 2007. – № 27–28, 6–12 июля. – С. Е8.
3652. Дроздовський Д. Світ Соломії Павличко // Слово Просвіти. – 2006. – Ч. 27, 6–12 лип. – С. 6. – [Наводиться висловлювання В. Б. про колегу-вченого: «Я зрозумів, що вона не просто фахівець із зарубіжної літератури, не просто талановита перекладачка, а й людина з рідкісним в українському літературознавстві потягом до теоретичних узагальнень».]
3653. Сергій Квіт: Брюховецький залишає по собі черевики великого розміру. Новий ректор Києво-Могилянської академії – про те, чи важко заступати на посаду «людини-майже-легенди», про золоту молодь і російську мову в стінах академії, про автономію вузів і проблему з гуртожитками / Розмовляла Н. Лебідь // Україна молода. – 2007. – 6 лип. – С. 9.
3654. У Могилянці змінився ректор // Свобода (США). – 2007. – 6 лип. – С. 2. – [Обрання С. Квіта президентом НАУКМА. Про В. Б. – засновника відродженої КМА.]
3655. Клеймёнова О. Страна глухих // Киев. вед. – 2007. – 7 июля. – С. 12–13. – Беспредел. – [Про відкритий лист до керівників політичних партій з приводу рейдерства в Києві, який підписали 250 авторитетних людей України, і В. Б. серед них.] – (Див. також 3691/с.)
3656. Сняданко Н. На культуру – з автоматами // Львів. газ. – 2007. – 9 лип. – С. 1, 8. – [Про відкритий лист до влади з протестом проти рейдерства, підписаний і В. Б.]

- 3657/@. Брюховецький залишив за собою контроль над фінансуванням «Могилянки» // Газета по-українськи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/index.php?&id=172581> – [Анонс інтерв'ю з В. Б.] – 12 лип. 2007 р.
- 3658/@. «Подаруйте мені лопату» / Розмовляла Л. Соловчук. – muscityua.com/articles/webconference/2007/07/13/123038.html – Рубрика: Веб-конференція. – 13 июля '07 в 12:30. – [Питання рос. мовою, відповіді – укр.]
3659. «Краще піти на рік раніше, ніж на хвилину пізніше»: В'ячеслав Брюховецький спірацює з Ринатом Ахметовим / Розмову з В. Брюховецьким записав О. Шама // Газета по-українськи. – 2007. – 13 лип. – С. 12: фото: В'ячеслав Брюховецький: «Побоялися, що я накладу на ці гроші лапу».
3660. Вітаємо! // Уряд. кур'єр. – 2007. – 14 лип. – С. 16: фото. – Підпис: Урядо-кур'єрівці.
3661. Глушак А. Президент Брюховецький, homo faber // Чорномор. новини (Одеса) – 2007. – 14 лип. – С. 4.
3662. Глушак А. «Краще піти на рік раніше, ніж на хвилину пізніше» // Чорномор. новини (Одеса) – 2007. – 14 лип. – С. 4.
- 3663/@. Євтушенко О. Освіту більше не купиш? Станіслав Ніколаєнко шукає управу на хабарників // Товариш. – 2007. – № 74, 17–18 лип. – С. 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tovarish.com.ua/print/Osvitu_bil.html – [Про підготовку вступних тестів В. Б.]
- 3664/@. Кондратенко В. Книга перемен. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nerws.metalloprokat.com.ua/?p=3> – [«Разрабатываемая программа реформирования страны по духу будет ближе к правоцентристской “Нашей Украине”, нежели Компартии. Да и гонцы от национал-демократического лагеря (г-н Брюховецкий и г-н Попович) в стане г-на Ахметова уже есть»].]
3665. Той, хто відродив Могилянку: Зб. на пошану В'ячеслава Брюховецького / Ред. кол.: І. Дзюба, М. Жулинський та ін.; Упоряд.: В. Моренець, В. Панченко, Т. Ярошенко; Наук. ред.: В. Моренець, В. Панченко; Укладач «Вибраної бібліографії» Н. В. Казакова; [Фото (22 назви) С. Россінського]; Худож. оформ. О. В. Брюховецька. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 704 с., [64] арк. іл. – Бібліогр.: С. 652–688.

Із зм.:

- 3665/1. Фотобіографія з автокоментарями. – С. 7–32.

Слово про ювіляра

- 3665/2. Від упорядників. – С. 5–6;
- 3665/3. Жулинський М. Відчайдушна одержимість неофіта, або «...Як важко бути Антеєм на асфальті»: Єлейні клини з ювілейного В'ячеслава Брюховецького. – С. 35–42. – (Див. також 3687);
- 3665/4. Брюховецька Л. Силове поле особистості. – С. 43–51;
- 3665/5. Мотрич К. Ковчег для Атлантиди. – С. 52–66;
- 3665/6. Кириченко (Дениско) Т. Ще як були ми молодими... – С. 67–79;

- 3665/7. *Кобець О.* З когорти романтиків життя. – С. 80–88. – (Див. також 0317, 0348, 0349, 0351, 2311.);
- 3665/8. *Кобзар В.* Лише кілька епізодів. – С. 89–96;
- 3665/9. *Гром'як Р.* Креативний критик-організатор. – С. 97–103;
- 3665/10. *Дзюба І.* Особистість у світі літератури. – С. 104–122;
- 3665/11. *Слабошпицький М.* В'ячеслав Брюховецький – як практичне мислення. – С. 123–129. – (Див. також 3588.);
- 3665/12. *Дончик В.* Спочатку – слово. Але й діло теж спочатку. – С. 130–140;
- 3665/13. *Таран Л.* Людина на своєму місці, або Один зі справжньої еліти. – С. 141–145;
- 3665/14. *Яцків Я.* Світова лінія В'ячеслава Брюховецького. – С. 146–150;
- 3665/15. *Гудзяк Б. о.* Ното Iudens, Тектонічні плити та корки В'ячеслава Брюховецького. – С. 151–160;
- 3665/16. *Вакарчук І.* «Exegi Monumentum...». – С. 161–162;
- 3665/17. *Зубрицька М.* Місія Києво-Могилянської академії: історико-культурні паралелі. – С. 163–170;
- 3665/18. *Онищенко Є.* Воскресіння Академії. – С. 171–187. – (Див. також 2569.);
- 3665/19. *Коноваленко О.* Дійові особи розбудови української освіти. – С. 188–190. – (Див. також 1423.);
- 3665/20. *Бердиховська Б.* Божевільний задум В'ячеслава Брюховецького / Пер. з пол. *С. Яковенка*. – С. 191–204. – (Див. також 2194, 3194.);
- 3665/21. *Zaininger K. H.* Contribution for Dr. Brioukhovetsky's Anniversary. – С. 205–209.

Вустами випускників

- 3665/22. *Моя академія, «мій» Брюховецький: Левченко О., Мірошніченко Н., Капранов С., Завгородній Ю., Горін С.* (Перший випуск НаУКМА, 1995 р.). – С. 213–215;
- 3665/23. *Човнюк Л.* (Випуск 1998 р.). – С. 215–218;
- 3665/24. *Максим К.* (Випуск 1996 р.). – С. 218–219;
- 3665/25. *Маслюківська О.* (Випуск 1998 р.). – С. 219–221;
- 3665/26. *Коваленко Н.* (Випуск 1997 р.). – С. 221–224;
- 3665/27. *Попович Н.* (Випуск 2001 р.). – С. 224–227;
- 3665/28. *Шевченко А.* Ви не знаєте історії Руху? Завітайте до НаУКМА (Навчався в НаУКМА в 1993–1995 р.). – С. 227–228. – (Див. також 1183.);
- 3665/29. *Лутчин С.* (Випуск 2000 р.). – С. 228–230;
- 3665/30. *Нич А.* (Випуск 2003 р.). – С. 230–231;
- 3665/31. *Вдовина О.* (Випуск 2001 р.). – С. 231–232;
- 3665/32. *Горяча Т.* (Випуск 1997 р.). – С. 232–233;
- 3665/33. *Корнійчуки М. та Ю.* (Максим Корнійчук, випуск 2004 р., Юлія Корнійчук (Плахута), випуск 2003 р.). – С. 233–234;
- 3665/34. *Черепанин В.* Genius loci (Випуск 2003 р.). – С. 235.

Роздуми й дослідження

- 3665/35. *Богачевська-Хом'як М.* За обрієм інтелігенції. – С. 239–244;
- 3665/36. *Гаврилишин Б.* Україна: 20 минулих і 20 майбутніх років державотворення. – С. 245–257;
- 3665/37. *Кримський С.* Києво-Могилянська фортеця української духовності. – С. 258–262;
- 3665/38. *Горський В.* Києво-Могилянська академія в українській традиції вищої освіти. – С. 263–275;
- 3665/39. *Сігов К.* Ідея Університету і могилянський палімпсест. – С. 276–285;
- 3665/40. *Клименко Л., Мещанінов О.* Синергія університетської системи освіти «Києво-Могилянська академія». – С. 286–299;
- 3665/41. *Пасічник І.* Національний університет «Острозька академія» в контексті новітньої освітнянської концепції В'ячеслава Брюховецького. – С. 300–305;
- 3665/42. *Масенко Л.* Форпост модерної українськості. – С. 306–311;
- 3665/43. *Пахльовська О.* Мова влади і влада мови в пострадянському Задзеркаллі. – С. 312–333;
- 3665/44. *Залізняк Л.* Походження українців у тумані патріотичних міфів та політичних спекуляцій. – С. 334–349;
- 3665/45. *Владика Ігор (Ісиченко).* Досвід українського Середньовіччя в перспективі осягнення національної ідентичності: Доп. на підсумк. викладач. конф. в Києво-Могилянській академії (29 січ. 2007 р.). – С. 350–360;
- 3665/46. *Козак С.* Український голос в європейській дискусії про нове християнство. – С. 361–368;
- 3665/47. *Фізер І.* Місця невизначеності у сюжетних конструкціях наративних текстів. – С. 369–374;
- 3665/48. *Моренець В.* Український літературний канон: міфи і реальність. – С. 373–391;
- 3665/49. *Панченко В.* Випадок Мазепи. – С. 392–406;
- 3665/50. *Наливайко Д.* Сучасне порівняльне літературознавство як третій етап наукової компаративістики. – С. 407–424;
- 3665/51. *Барабаш Ю.* Франкові причинки до української гоголіани. – С. 425–435;
- 3665/52. *Сивокінь Г.* Давні українські поетики як етап літературного самоусвідомлення. – С. 436–439;
- 3665/53. *Ільницький М.* Поєдинок із собою: проблема двійництва в «Поєдинку» І. Франка і «Двійнику» Ф. Достоевського. – С. 400–455;
- 3665/54. *Розумний Я.* Релігійна тематика в поезії Івана Франка. – С. 456–467;
- 3665/55. *Квіт С.* Філософська герменевтика і соціальні науки з погляду однієї дискусії. – С. 468–474;
- 3665/56. *Пастух Т.* Проблеми мімезису в модерному мистецтві. – С. 475–493;

- 3665/57. Антонович М. Співвідношення понять «народ» і «нація» в національному та міжнародному праві (в контексті націєтворення). – С. 494–502;
- 3665/58. Пиріг Л. Сьогодення медицини в Україні. – С. 503–513;
- 3665/59. Фінберг Л. Деякі сторінки становлення юдаїки в Україні. – С. 514–525;
- 3665/60. Присяга В. Брюховецького на Інавгурації ректора Університету «Києво-Могилянська академія», 1992, 23 серп. – С. 529. – (Див. також **0890/т**);
- 3665/61. Слово до Могилянців. 1992–1993 н. р. – С. 530. – (Див. також **0895**.); 1993–1994 н. р. – С. 530–531. – (Див. також **0979**.); 1994–1995 н. р. – С. 532. – (Див. також **1080**.); 1995–1996 н. р. – С. 533. – (Див. також **1201**.); 1996–1997 н. р. – С. 534. – (Див. також **1317**.); 1997–1998 н. р. – С. 535. – (Див. також **1403**.); 1998–1999 н. р. – С. 536. – (Див. також **1563**.); 1999–2000 н. р. – С. 536–537. – (Див. також **1672**.); 2000–2001 н. р. – С. 537–538. – (Див. також **1943**.); 2001–2002 н. р. – С. 539. – (Див. також **2005**.); 2002–2003 н. р. – С. 540–541. – (Див. також **2210**.); 2003–2004 н. р. – С. 541–543. – (Див. також **2418**.); 2004–2005 н. р. – С. 543–545. – (Див. також **2639**.); 2005–2006 н. р. – С. 545–547. – (Див. також **3004**.); 2006–2007 н. р. – С. 548–549. – (Див. також **3418**.); 2007–2008 н. р. – С. 550–553. – (Див. також **3708**.)

Матеріали до біографії: сильветки, інтерв'ю

- 3665/62. Біографічні починки. – С. 557–558. – Без підпису. – (Див. також **3332**.);
- 3665/63. Брюховецький В.: Враження і роздуми. – С. 559–561. – (Див. також **0641, 0664, 0670, 0704**.);
- 3665/64. Брюховецький В.: Еліта духу: Можливо, конвертований диплом з'явиться в Україні швидше, ніж власна конвертована валюта. – С. 562–566. – (Див. також **0765**.);
- 3665/65. Брюховецький В.: Києво-Могилянська академія набирає студентів. – С. 567–569. – (Див. також **0861**.);
- 3665/66. Таран Л. Перехідний стан чи зачароване коло...: Інтерв'ю з В. Брюховецьким. – С. 570–595; Постскрипtum по трьох літах, 1994. – С. 585–586. – (Див. також **0827, 1241**.);
- 3665/67. Greenwald I. A University's Rebirth: Kiev-Mohyla Academy mixes Ukrainian nationalism with Western-style teaching. – С. 587–591. – (Див. також **1271, 1274**.);
- 3665/68. Брюховецький В.: «Швидко росте тільки бур'ян». – С. 592–598. – (Див. також **1540**.);

- 3665/69.** Брюховецький В.: «Не можу назвати жодної своєї мрії початку 90-х років, яка б не здійснилася». – С. 599–601. – (Див. також **1789**.);
- 3665/70.** Брюховецький В.: «Відродження Києво-Могилянської академії сьогодні було б неможливим». – С. 602–607. – (Див. також **2192**, **2205/@**.);
- 3665/71.** Брюховецький В.: «Вчимо студентів навчатися...». – С. 608–613. – (Див. також **2455**.);
- 3665/72.** Брюховецький В.: «Через 12 років Президентом України стане випускник Києво-Могилянської академії». – С. 614–617. – (Див. також **2405**.);
- 3665/73.** Брюховецький В.: «Маючи таку молодь – я спокійний за нашу державу». – С. 618–631. – (Див. також **2901**, **2949**, **3665/73**.);
- 3665/74.** Мозаїка душі / Л. Момот. – С. 632–639. – (Див. також **3191**.);
- 3665/75.** Скрипник А. Ангел по небу летить...: Есе. – С. 640–651. – (Див. також **2571**, **3308**.);
- 3665/76.** Вибрана бібліографія праць В'ячеслава Степановича Брюховецького. – С. 652–694.

Rumor publicus:

3756/@. Іванишин П. Тут і тепер: місія інтелігента // Бандерівець. – 2008. – <http://banderivets.org.ua/index.php?page=pages/zmistd0/Ivanyshyn/artikel16>

- 3666.** У кожного своя доля і свій шлях широкий / Розмову з В. Брюховецьким записав О. Артеменко // Дзеркало тижня. – 2007. – № 27, 14 лип. – 4 серп. – С. 12: фото: [В. Б.]
- 3666/рус.** У каждого своя доля и свой путь широкий // Зеркало недели. – 2007. – № 27, 14 июля–4 авг. – С. 12.
- 3667.** Зуєвський О. «Я входжу в храм...»: Поезії. Переклади. Статті. Матеріали до біографії / Упоряд. Н. Казакова; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 840 с. – [Див. імен. покажч. до «Бібліографії Олега Зуєвського». – С. 5 кольор. вклейки: фото: В. Б. та Олег Зуєвський на конференції в Іллінойському університеті, США. Червень 1991 р. / З архіву В. Б.]
- 3668/@.** Віктор Ющенко привітав з ювілеєм В'ячеслава Брюховецького. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.utv.tv/news/?id=11369> – 17 лип. 2007 р.: фото: Президент України Віктор Ющенко привітав із 60-річчям В'ячеслава Брюховецького, президента Національного університету «Києво-Могилянська академія» (до 1 вересня поточного року В. Брюховецький залишається президентом НаУКМА).
- 3669.** Богуславська А. «На роботу – як на танці»: «Могилянка» співала, пила-гуляла, віншуючи з 60-річчям засновника НаУКМА, экс-президента академії В'ячеслава Брюховецького // Україна молода. – 2007. – 18 лип. – С. 3: фото: [В. Б.]

3669/н. БРЮХОВЕЦЬКОМУ – 60!

І пішов він по етапу. Його життя так і назвали:

ЕТАПИ ВЕЛИКОГО ШЛЯХУ

Перший – «Савецький»

Славко був парубок моторний.
Юнацька як прийшла пора
Удавсь на всеє зло проворний –
А особливо – до пера!
Він гартував перо в чорнилі,
В колись козацькій славній Смілі,
В Черкасах потім пописав,
І врешті в Київ почухрав!
От Брюховецький і в столиці...
Кругом ... «скацапщенії» лица.
Та в нього є перо і хист –
Він буде лепський журналіст!
Славка навчання – інша тема,
Про це написана поема
Напевно буде не одна.
Скажу лиш – часу спив до дна!
Роками по бібліотеках
І нишком по приватних теках
Збирав він правду по крупинці –
Ліпив із себе Українця!
Він розвантажував машини
Ночами в хлібнім магазині.
Коли він брав до рук хлібину,
То думав лиш про Україну!
А навкруги ж ні «ме», ні «бе»,
Бо поруч – рідне КГБ!
Та наш Славко вже мав Ларису –
А в неї – українські риси!
Зібравши деяких студентів –
Недобитків-інтелігентів,
Кому найбільше довіряв, –
Став друкувати «Самвидав»!
Пером колов він ту державу
Під ребра, щоб зробити «ваву»,
Щоб випустить імперський дух!
Так народивсь – Народний Рух!
Славко-політик – інша тема.
Про це написана поема
Напевно буде не одна.
Скажу лиш – чашу спив до дна!
Коротше! В Беловезькій Пущі
Покійний Єльцин й нині суші

Шушкевич і Кравчук зібрались,
 Під некрологом підписались,
 І так в історію ввійшли!
 Ми ж знаєм справжнього героя,
 І хочемо сказати стоя,
 Хоча й пройшло 16 літ:
 – Спасибі, пане Брюховецький,
 За той «піздец стране советской»!!!

А зараз музично-ліричний відступ.
 У кожного генія є свій тяжкий хрест,
 На кожного Пушкіна знайдеться Дантес.
 На шляху ювіляра теж зустрівся сука –
 Це професор засланий кагебіст Канюка.
 Ой заграємо на скрипку та ще й на флюяру,
 Нагадаємо Славкові про того Канюку.
 День за днём ідуть гада,
 Люблять всі Саюз Савецкий,
 Но ніхто і нікада
 Не любив як Брюховецький.
 Савецкій асабіст Канюка-кагебіст,
 Славку он іщет па всей стране:
 Страшен, как терорист, гомосексуаліст.
 Ленін в тібе і ва мнє.
 Ва мнє, ва мнє, ва мнє...
 Е – є, е – є, е – є ...

*Етап другий –
 Могилянка, або розрита «Могила»*

В Славка нова буремна сутність,
 Тепер він дбає за майбутність!
 Там, де ступав Петро Могила,
 Іван Мазепа будував, Сковороди перо скрипіло –
 Наш Брюховецький – ректор став!
 І віродив він Могилянку,
 Прекрасну, юную панянку,
 Немов й не було сотень літ...
 Сюди сьогодні за знаннями
 Приходить України цвіт!
 Та щось Славкові не сидиться,
 Немов, пробачте, в штанях шпиця...
 Якийсь собі придумав гендер –
 Чи перевибори, чи тендер...
 Либонь Сковорода приснився
 І дух його в тобі вселився,
 Щоб ти на хуторі хвалився,
 Що світ ловив, та не спіймав?
 Як нас Екзюпері навчав:
 «Відповідать, Славко, ти мусиш,

За всіх, кого ти приручав!»
А ти на хутір? Ні хріна-а-а...
Ти чашу вип'єш цю до дна!
Вівці ж твої вівці – студенти й декани,
Хто ж їх буде пасти, як тебе не стане?
Не станеш ти ректором, і пошлють на ху...тір...
Там поставиш пасіку, а в ній бджоли люті!
Як же стане Могилянка без тебе пред світом?
Накриється Академія одним лише... Квітом!
А на квіт злетяться... бджоли, назбирають меду,
От візьмеш тоді ти горщик, тай рано у середу...
Та й підеш до Ющенка в високі палати,
Будеш чай із медом пити, дружньо розмовляти...
Гомоніли та й вирішили об'я Президента:
Демократія потрібна! Але... до момента,
Як підеш на вибори!
Коли знов «демократичне» схочеш щось утнути...
Не шукай собі пригоди, а зроби... як Путін!
На три строки лишайтєся, або на чотири,
Коли маєш у студентів й виборців довіру!!!
Бо з пєчі вороття не буде,
За рік, за два – забудуть люди!
Чи був, чи наче й не було!
Тому бажємо ми нині
Тобі – Герою України,
Наплюй на критику і клини,
Хай поцілюють нижче спини!
А усім, усім роках на зло,
Неси в майбутнє Батьківщини –
Своє Сократівське чоло! (поклон)

Етап третій – ювілярні привітання

Шановного ювіляра прийшла привітати сама Її Величність Королева...
Зустрічайте.

- Shut up! My dear friend Viktor Andriyovych Yushcheko!
- (– Шановний В'ячеславе Степановичу Брюховецький!)
- My dear friend Kateryna!
- (– Дорога Ларисо Іванівно!)
- Today is a fucking situation.
- (– Сьогодні історична вікопомна мить.)
- Allakhu akbar!
- (– Шановний ювіляре!)
- The world's terrorism...
- (– Прийміть щирі привітання від Верховної Ради України.)
- Alkaida!
- (– Від коаліції...)
- Saddam Hussein...
- (– Від безвременно ушедшого від нас на канікули в літо спікера...)
- O, fucking Santa Claus!

- (...шановного Олександра Мороза.)
 – He has a very-very big money.
 (– *Всі вони мають величезні світлі надії.*)
 – It's a million-million dollars.
 (– *Шлють вам велику-велику шану.*)
 – O, it's Ukraine is a beautiful country.
 (– *Українська політика – найпослідовніша в світі.*)
 – O, Orange Revolution.
 (– *Сьогодні в Кабміні все спокійно.*)
 – Razom nas bahato...
 (– *Вышел в степь донецкую парень молодой...*)
 – O, I love Beatles very much...
 (– *Кабмін України – найпатріотичніший у світі.*)
 – O, Beatles: Ob-La-Di, Od-La-Da...
 (– *Там зібрались закоренілі достойники-державники, що дбають про Україну.*)
 – O, beatles: yesterday...
 (– *Покращення твого життя уже сьогодні бажає вам сам прем'єр, який звик жити в законі права і по поняттям Конституції і якому ювіляр близький по духу як проффесор. Цитата: «Я гатовий перед Брюхавецьким сягоня зірвати шапку. Да-да, да-да! І між иншим глибоко вкланитись. Але, на жаль, каліна красная і балить».*)
 – Yesterday. Wow!
 (– *Вот імена.*)
 – Do you speak English?
 (– *Прем'єр-міністр лікується в Іспанії.*)
 – O, Ukraine folk music so beautiful. Fantastic!
 (– *У Києво-Могилянській академії навчаються і працюють найгарніші жінки в світі.*)
 – O, so sexy, sexy, sexy...
 (Студентки Могилянки – великі тружениці, тружениці, тружениці...)
 – O, Mister Mikhajlo Poplavskiji...
 (– *Із студентами академії багато і плідно працює лікар філології Сергій Миронович Квіт.*)
 – Yunyj arel, ad dzherel da dzerel...
 (– *Він широко, глибоко і наполегливо працює з електоратом, щоб посісти...*)
 – I love read books very much...
 (– *Сьогодні ювіляра вітають улюблені автори...*)
 – O, Alexander Solzhenitsyn...
 (– *Євген Свєрстюк, Іван Дзюба, Іван Драч...*)
 – And of course Ernest Hemingway...
 (– *І, звичайно ж, Ліна Костенко...*)
 – And of course I very like music...
 (– *Його радо вітають політичні сили і окремі відомі політики...*)
 – O, Rammstein! Muter! Muter!
 (– *Партія регіонів і мати їх Раїса Богатирьова...*)
 – O, Metallica...
 (– *Рінат Ахметов...*)

- Swing....
- (- *Тарас Чорновіл...*)
- Anna Herman...
- (- *No translate...*)
- O, ABBA: money, money, money...
- (- *Міністр фінансів Азаров...*)
- O, sir Elton John. He is very very rich gay...
- (- *Олександр Мороз...*)
- O, Scorpions...
- (- *Вас вітає партія соціалістів...*)
- Gorillas...
- (- *Партія прогресивних соціалістів...*)
- Vierka Serdiuchka...
- (*Наталія Вітренко...*)
- Madonna...
- (- *Юлія Тимошенко...*)
- O, Status quo: In the Army now...
- (- *Наша Україна і Народна Самооборона...*)
- Robby Williams. Road to Mandeline...
- (- *Петро Симоненко зі своїм колгоспом «Путь к Мавзолею»...*)
- And of course Didier Morua...
- (- *I, звичайно, мер усіх киян Леонід Черновецький: «Алілуя! Браття, Космос с нами...»*)
- O, shit...
- (- *O, ще одне привітання...*)
- O, sama bin laden...
- (- *Особливо теплі слова на адресу ювіляра шле морське політучилище, яке пан Брюховецький вигнав з території Могилянки...*)
- O, shit...
- (- *Далі буде ще...*)
- He said: Yankee, go home...
- (- *У 2017 році пан Брюховецький на своє сімдесятиріччя вижене російський флот з Криму...*)
- I kill him...
- (- *На ху...тір...*)
- Fuck!..
- (- *I це так...*)
- Kiss my ass...
- (- *Україна буде в ЄС...*)
- Hm-m...Sorry...
- (- *Скоро...*)
- We must can see...
- (- *Давайте піднімемо наші келихи...*)
- We must to win...
- (- *З вином...*)
- For children...
- (- *Навіть діти...*)

– For future...
 (– *Навіть неп'ючі...*)
 – For Ukraine...
 (– *За Могилянку...*)
 – For peace...
 (– *За Брюховецького...*)
 – To be or not to be!
 (– *Будьмо!*)
 – Thank you!
 (– *Гей! Гей! Гей!*)

Що ще сказати про ювіляра...
 Далекоглядна, мудра людина.
 Як тільки вирішив нарешті стати бджоляром,
 Одразу отримав Героя України!
 Ну, як живеться, пане В'ячеславе?
 Студенти, як завжди, обідрані, голодні.
 Викладачі працюють не за гроші, а за славу.
 Це все покращення твого життя уже сьогодні.
 Візьміть же приклад із Мороза.
 Відчуйте близькість з регіонами.
 Продайтеся дорого і станьте в позу...
 Розслабтесь, і одержіть задоволення.
 Кабмін до ювіляра виявив турботу.
 Нову посаду пропонує вам посісти:
 Така посада... Можна не з'являтися на роботу...
 Бібліотекар у професора прем'єр-міністра!
 Назвали крейсер «Гетьман Сагайдачний»,
 «Максимом Рильським» ми назвали пароплав,
 Непотопляемую баржу ми назовем «Дмитро Табачник»,
 А «Брюховецький» ми назовем найбільший криголам!
 Він любить Рух і словом, й ділом.
 За це йому велика шана.
 Зробив він словом незалежність України,
 А ділом дочок – Ольгу і Оксану.
 Сьогодні перед виборами новими
 Всі обіцяють, рвуть горлянку.
 А ми бажаємо українській молоді:
 «Єднайтесь, обирайте Могилянку!»
 Ось кульмінація настала,
 Апофеозний апогей,
 Навіки Могилянці слава,
 За ювіляра: «Будьмо! Гей!»

(З народних вуст записали й озвучили
 16 липня 2007 р. в НаУКМА
 Л. і Н. Задніпровські та В. Астахов.)

3670. *Тисячна Н.* «Той, хто відродив Могилянку»: Про «дофілософський» період В'ячеслава Брюховецького. День звернувся до гостей вечорниць – партнерів, колег, зрештою, друзів В'ячеслава Степановича і просто прихильників академії з проханням відповісти на запитання – *Гаврилишин Б.*, економіст, член Римського клубу; *Жулинський М.*, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України; *Лавринчук В.*, голова правління «Райффайзен Банк Аваль»; *Соловійова В.*, директор видавничого дому «Києво-Могилянська академія»; *Панченко В.*, віце-президент з навчальної роботи НаУКМА. Довідка «Дня» [В. Б.] / Фото *Р. Канюки* // День. – 2007. – 18 лип. – С. 1, 8: фото: Петро Могила, Петро Конашевич-Сагайдачний, Іван Мазепа... ім'я «реставратора» Могилянки В'ячеслава Брюховецького в одному ряду з її засновниками та будівничими. – С. 1; У В'ячеслава Степановича багато оригінальних захоплень... гра в шахи, «домашня» археологія... А от за диригентський пульт він став уперше; Прекрасні народні пісні у супроводі оркестру народних інструментів виконала солістка Національної опери України Наталія Ніколаїшин; Хоч на святі панувала тепла щира атмосфера, проте не обійшлося без самоіронії [лозунг «Велике діло ювілей. Всі пера вмочені в слей!»]; Брюховецький і «День» – диск із фотографіями на цю тему подарувала головний редактор Лариса Івшина; Студентський театр на ходулях – це ще одна середньовічна традиція. – С. 8.
- 3670/рус. *Тысячная Н.* «Той, хто відродив Могилянку»: О «дофилософском» периоде Вячеслава Брюховецкого // День. – 2007. – 18 июля. – С. 1, 8.
- 3671/engl. *Tysiachna N.* New book published about Mohyla Academy: Tribute to Viacheslav Briukhovetsky // The Day: Weekly Digest. – 2007. – # 22, July, 24. – P. 8.
3672. Вітання // Уряд. кур'єр. – 2007. – 18 лип. – С. 2. – [Привітання Президента України В. Ющенка президенту НаУКМА В. Б. із 60-річчям.]
3673. Указ Президента України № 559/2007 від 25 черв. 2007 р. Про присвоєння В. Брюховецькому звання Герой України // Літ. Україна. – 2007. – 19 лип. – С. 2.
3674. *Дроздовський Д.* Архівні джерела цивілізації // Слово Просвіти. – 2007. – № 29, 19–25 лип. – С. 1, 12: фото: Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький і меценат Омелян Антонович. – [Роздуми щодо історії бібліотек та їх майбутнє у світлі сучасних комп'ютерних технологій. Про ювілей В. Б., книголюба й власника однієї з найбільших книжкових колекцій, подарованих науковій бібліотеці НаУКМА, презентацію книжки «Той, хто відродив Могилянку: Збірника на пошану В'ячеслава Брюховецького» та відкриття реконструйованого приміщення бібліотеки Тетяни та Омеляна Антоновичів.]
3675. В'ячеславу Брюховецькому многая літа! // Освіта України. – 2007. – 20 лип. – С. 12: фото: [В. Б.] – Вітаємо. – Підпис: Редакція газети «Освіта України», видавництво «Педаг. преса».

3676. Соловйов В. Конвокація-2007 / Фото автора // Освіта України. – 2007. – 20 лип. – С. 12: фото: [В. Б.] – [Про В. Б., який запам'ятає це свято, адже 31 серпня він передасть булаву президента НаУКМА проф. С. Квіту.]
3677. Фарина О. Жулинський подарував Брюховецькому ярмо: Президент Києво-Могилянської академії відсвяткував 60-річчя / Фото А. Шматова // Газета по-українськи. – 2007. – 20 лип. – С. 32: фото: В'ячеслава Брюховецького та його дружину Ларису посадили за окремий стіл, як наречених.
3678. Тиждень // Главред. – 2007. – № 27. – 23 лип. – С. 4–5. – С. 4: фото: Ювілейний ректор. Президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький поєднав шістдесятирічний ювілей і прощальну вечірку – із вересня навчальним закладом керуватиме декан факультету соціальних наук і технологій Сергій Квіт.
3679. «Система тестування рано чи пізно себе дискредитує» // Високий замок. – 2007. – 25 лип. – С. 4. – Дайджест думок цікавих людей. – [В. Б.: «Я – за такий метод перевірки знань. Але Центр незалежного оцінювання якості освіти не повинен бути підпорядкованим Міністерству освіти. Це має бути незалежна структура, тоді важко буде провести корупційні оборудки. Система тестування, яка є в Україні, рано чи пізно себе дискредитує. Я читав лист однієї з наших співробітниць, у якому зі слів її сина описано схему купівлі сертифікатів. Друга проблема з тестуванням: до нього підходять уніфіковано. Це фактично спроба перевести ті іспити, які були у нас, на тестову форму. Але суть тесту не в цьому. В моєму розумінні, тестове випробування – це комбінація тестів. І в кожного університету вона має бути своя, аби відбирати свого студента».]
- 3680/@. Голумицук О. Ющенко – к Ахметову, Янукович – к Гусинському. Удивительные метаморфозы украинской элиты, так низко котирующейся в Москве. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.kiev.ua/print.php?id=11603626> – [«Ещё один любопытный факт – в состав правления Благотворительного Фонда “Развитие Украины” главным учредителем которого является Компания “Систем Кэпитал Менеджмент” Рената Ахметова, входит Вячеслав Брюховецкий, член партии “Наша Украина” (В. Ющенко) – русофоб, один из разработчиков концепции государственной этнонациональной политики Украины. Будучи до июня 2007 г. президентом Национального университета Украины “Киево-Могилянская академия”, он известен ещё и тем, что по его приглашению, и неоднократно, Украину посещал “большой друг” России Бжезинский, выступления которого в “Киево-Могилянской академии” неизменно проходили при максимальном стечении слушателей и прессы. Сегодня Вячеслав Брюховецкий, уйдя с поста президента Киево-Могилянской академии, должен возглавить одно из направлений т. н. “Плана Маршалла” для Украины, разработку которого за собственные деньги западным специалистам заказал “Фонд развития” Рината Ахметова».]
- 3681/с./@. До прогресивної громадськості Російської Федерації / Р. Лубківський, М. Матіос, І. Драч, М. Жулинський, І. Марчук, Б. Возницький, П. Мовчан, В. Брюховецький, І. Римарук, М. Слабошпицький // Літ. Україна. – 2007. – 26 лип. – С. 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/content/view/1939/86/>

3682. Відзначення Богдана Футея // Свобода (США). – 2007. – 27 лип. – С. 22: фото: Почесний доктор НаУКМА Б. Футей та проф. В'ячеслав Брюховецький, президент Міжнародного благодійного фонду Відродження Києво-Могилянської академії. – Підпис: *Прес-центр Києво-Могилянської Фундації.*
3683. Таран Л. Один зі справжньої еліти: Штрихи до портрета В'ячеслава Брюховецького з нагоди його 60-річчя // Укр. культура. – 2007. – № 7. – С. 30–31: фото: [В. Б.]
3684. [Жулинський М.] Засідання Вченої ради Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР від 10 червня 1984 р. // Слово і час. – 2007. – № 7. – С. 96. – [Про В. Б. часів роботи в Ін-ті літератури. З книжки «Микола Жулинський. Справжнє», виданій в одному примірнику В. Б., Ларисою, Оксаною та Ольгою Брюховецькими 25 серпня 2000 р.] – (Див. також 0245/х.)
3685. Сулима М. Я б назвав В. Брюховецького людиною, яка зуміла максимально скористатися свободою // Слово і час. – 2007. – № 7. – С. 56.
3686. Сивокінь Г. «Силове поле критики» – так називається одна з книжок В'ячеслава Брюховецького... // Слово і час. – 2007. – № 7. – С. 56–57. – Підпис: *З неодмінною повагою Григорій Сивокінь, член-кореспондент НАН України.*
3687. Жулинський М. Відчайдушна одержимість неофіта, або «...як важко бути Антеєм на асфальті»: Слейні кпини з ювілейного В'ячеслава Брюховецького // Слово і час. – 2007. – № 7. – С. 57–61. – Підпис: *Версія Миколи Жулинського. – (Див. також 3665/3.)*

3687/п. • ЗА МОЄЮ ВЕРСІЄЮ: публікація (серпень 2000 р.)

(«Відчайдушна одержимість неофіта...» М. Жулинського – дотепна пародія на наші соцреалістичні вправи. Написана вона як реакція на пародію В. Б. «За мою версією». Остання від дня своєї появи відразу стала раритетом, оскільки книжка «Справжнє» видана накладом один примірник до 60-ліття М. Жулинського. Тому тут відтворюємо цей текст.)

Я пишу багато... Вдень і вночі, натхненно і з примусу, широким мазком і тонкою лінією, скупю і щедро, віршами і прозою, по-денному і по-вечірньо-київському, академічно й белетристично, нашою солов'їною і макаронізмами, панегірично і філіпікічно, нудно і захоплююче, глибокомисленно і бездумно, олівцем і авторучкою, бездарно і талановито, занурено й поверхово, з помилками і безпомилково, лівою ногою і правою рукою, улесливо й грізно, кратко-сестринсько-талановито і по-літукраїнськи, на віки і на потребу дня, для душі й для заробітку...

Я пишу багато. На відміну від тих, що за роки незалежності по п'ять разів перелицьовувалися, я не змінився. Бо я й писав багато...

Навіть часом соромно згадувати, про що я тільки не писав... Я ніколи не писав про упорядника цієї книжки СПРАВЖНЬОГО. У пліні творчих буднів мені ніколи чомусь не прийшло до голови написати хоч кілька рядків про головного редактора цієї ж таки книжки. Я ніколи навіть у довгелезних переліках імен не згадував і про дизайнера

цього унікального видання. Я не гавкнув жодного разу про цензора цього ж таки СПРАВЖНЬОГО. А цензор ой як мені потрібен, адже «шукайте цензора в собі» – то пересиченість і самоекзекуція. Бо то ж про мене написано на єдиному подиху третього тисячоліття: «Микола Жулинський, котрий саме наприкінці вікового переламу покінчив з політуванням як, мабуть, не зовсім притаманним своєму еству явищем, і цікавий сьогодні в плані переосмислення минулого і осмислення сучасного на грані тисячоліть... Його навкололітературні роздуми переплітаються з осмисленням філософських категорій, котрі хвилювали людство протягом сотні літ»¹.

Я не зовсім зрозумів, що у вищенаведеній цитаті молодий дослідник мого складного по-філософськи насиченого творчого доробку зашифрував у своєму амбівалентному визначенні «навкололітературні роздуми», а от про переосмислення він здорово зауважив. Для прийдешніх дослідників я зроблю певну підказку. Ви помітили, що в біографічних шкіцах про мене у 1988 році писали, ніби я народився 25 серпня 1940 року², а в найновіших монографіях зазначають так: «Народився 1940 року на історичній Волині поблизу міста Берестечка...»? Є два пояснення цьому переосмисленню моєї біографії.

Перше – загалом ніхто не знає, коли я насправді народився. В модерних народних піснях міфологізується, що я з'явився на світ Божий, коли жито вже скошили, а картоплі ще не копали. Пригадуєте: «Ой чиє то жито, чиї то покоси, то малий Микольцю вже збиває роси. Роси позбиває, картопельку копає...»? Проте з модерном у тяжкій підсов'єтській неволі було непереливки, тому тоді уярмлений більшовицькими нелюдьми, нещасний, гноблений комуністичними посіпаками та москальськими зайдами наш нарід послуговувався в опініях про мене іншим мітом, колективістським.

Був у мене, майбутнього академіка Жулинського, простий сільський друг Только Кримусь. Я вже у зовсім юному віці розумів, що з українським народом треба бути заодно. І я, майбутній двічі (а може, й тричі) віце-прем'єр, прийняв рішення: хай мій день народження буде як у мого простого друга Толька, 25 серпня 1940 року; а це визначить, що ми завжди будемо разом, я ніколи-ніколи не зраджу нашій дружбі! Проте, як ви знаєте, «Вышли мы все из народа»... З Тольком зв'язки згубилися. Але версія про нерозлийну зворушливу мою дружбу з простим сільським хлопцем гуляла багато років по різних шпальтах та хвилях. І це зміцнювало мій авторитет. Двічі я діставав пропозиції: «Будьмо навіки разом побратимами, мій день народження – 10 січня 1934 року», «Давай дружити, мій день народження – 9 серпня 1938 року». Великодушно приймаючи дружбу, я непорушно, незрадливо стояв на своїй відданості другу дитинства і день народження не міняв... А проте й міт про дружбу з Тольком відійшов у несподіваний спосіб. Припхався майже без запрошення до Новосілок Брюховецький на моє п'ятдесятиліття. Почув, як я давав інтерв'ю районному радіо про дружбу і спільний день народження із Тольком... І як причепився: це ж так зворушливо, це так прикладно, це так по-козацьки. Я й послабився. Проходили мимо Толькової хати, а старий Кримусь саме грівся проти сонечка. Я візьми й бовкни: «Оце бачите, дядьку, вибрав я собі день народження на знак непорушної нашої дружби з Тольком». «Тю, Миколо, та в Толька день народження взимку»... Реготався Брюховецький, а мені так шкода було прекрасної легенди. Ото й вирішив, що тепер буду вказувати тільки рік.

Друге. Подейкують, у зв'язку з тим, що я тепер оминаю точну вказівку на дату свого народження і називаю лише рік – 1940, то вже кілька міжнародних організацій і фондів діаспори Злучених Штатів Америки звернулися до ЮНЕСКО з пропозицією всякий рік,

¹ Подих третього тисячоліття. – Луцьк: Терен, 2000. – С. 3.

² Письменники Радянської України. – К.: Радянський письменник, 1988. – С. 215.

який закінчується на нуль, іменувати роком Жулинського і відзначати мій день народження протягом усіх 365 днів, крім рибних, бібліотечних, вихідних і критичних. Ідея загалом непогана. Я її підтримую.

...Я взагалі підтримую. Бо нас так учили в юності – підтримувати і совіти, і хлопців з лісу... Я все це описав у своїй першій книжці. А щоб «свої» не розкусили, то спеціально виїхав до Ленінграду і там утнув мого первістка. Ще й москальською мовою і майже віршами (відчуваєте свіжість рими – «Юнасть мая – камсамолія»), щоб остаточно заплутати «ястребків». Реакція на книжку була колосальною. Мені на заводі присвоїли другий розряд трубогонщика. Ох і навчився я там гнути; ні, не спину і не труби. Мене дуже цікавили мовні конструкції, особливо тюркського походження. Згодом я констатував: «Цю книгу і читачі й колеги... зустріли із захопленням. Не могла не схвилювати щира, романтична віра в торжество революційних ідеалів, юний ентузіазм імперсоністично-революційного самовираження, нещадне заперечення міщанства, пасивності і втоми в настроях і світосприйнятті»¹. Я утверджував пафос життєствердження! «Сучасник, – писав я з гордістю, – не мислить собі радості від вселенських успіхів нашої космонавтики без радості своєї праці, без врожаю на рідних землях, без пишного цвітіння колгоспного лану. Бо тут, в його селі, і ширше – в його районі першопочатки всіх цих успіхів і тріумфів, які переживає по особливому, радістю людини, своїми малими справами причетної до справ великих»².

Проте дедалі підступніше в мою душу заповзав черв'ячок сумнівів. Чому мені не присвоюють військового звання? Штонь – старшина. Дзевєрін – старший лейтенант. Брюховецький – взагалі капітан. Навіть Галя – медсестра. Не кажу вже про Сивоконя – теж у армії не був, а за те, що поцупив під час окупації у німців шмат ковбаси, генерали, партнери по тенісу, обіцяли йому по блату присвоїти бодай єфрейтора. Я ж і далі «рядовой необученный». Це злостило, виховувало в мені антирадянщика. А я ж і прошенія писав регулярно та справно: «Марксизм-ленінізм допомагає людству заволодіти своєю долею, сконденсувавши в собі знання про попередні події і явища історії людства та узагальнивши їх під кутом історичної перспективності й гуманістичної доцільності»³.

Не допомагало – ніякої перспективності й доцільності я не спостерігав. Тоді ще утнув уже по-їхньому, долаючи огиду про те, як я гнув у Ленінграді: «...Готовый взять на себя ответственность за всё, к чему причастен человек эпохи развитого социализма»⁴.

І раптом (о щастя!) після захисту докторської дисертації – сувора, як партії клич, повістка до військкомату: прибути тоді-то і тоді, при собі мати паспорт і всі документи про освіту. Ключуло!!!!!!!!

Я гарненько помився, поголився, старанно зав'язав найкращу краватку, подібно до прем'єр-міністра акуратно всунув хустинку кольору краватки у кишеньку піджака, подекалонився. Зібрав усіх підлабузників Інституту літератури ім. нашого дорогого національного батька, наказав «накривати поляну», позичивши для цього гроші в касі взаємодопомоги.

Боб Деркач самолічно повіз мене на машині до військкомату. Не їхати ж тролейбусом з такої урочистої і довгожданної okazji. Приїздимо. Я з великим портфелем-дипломатом, який ледь закривався – коліном допомагав собі стулити його кришки: крім кандидатських і докторських дипломів, я прихопив з собою ще й диплом с. н. с., свідоцтво про семирічку, атестат про середню освіту (подарували), диплом Дубнівського педучилища, диплом Ленінградського технікуму посібних робітників (купив в Одесі

¹ Жулинський М. Микола Хвильовий. – К.: Знання, 1991. – С. 7.

² Людина як міра часу. – К.: Дніпро, 1979. – С. 237.

³ Там само. – С. 4.

⁴ Человек в литературе. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 103.

на Привозі), диплом КДУ (найдорожчий для мене: скільки-то за контрольні грошей сплачено, скільки самогонки вигнано – щоб мене не було вигнано з КДУ!!!!!!), майбутній диплом професора (Скопенко дав поносити), майбутні дипломи члена-кореспондента і академіка (Патон позичив), майбутній диплом Почесного професора НаУКМА (у Брюховецького вкрав), трудову книжку, а також членські книжки: КПРС, Партії праці, Ліберальної партії, Руху як громадської організації, комсомольську, Спілки письменників, Спілки донорів, Спілки журналістів, Спілки рятівників на воді, профспілкову, ДТСААФ, каси взаємодопомоги та інші, посвідчення робітника з правом виносу з будь-якого промкомбінату обжитлопостачторгу, посвідчення ударника комуністичної праці, на якому я вивів хлоркою прізвище знайомого гегемона і каліграфічно натомість уписав своє, фальшиве посвідчення члена УНА-УНСО, ксерокопію запрошення до урядової трибуни на першотравневу демонстрацію 1986 року...

Гордовито проходжу коридором до кімнати № 7, як зазначено у повістці. Тільки ткнувся до дверей, аж здригнувся – ніби в Ленінград занесло. Так відборно загнула черга. «Куда, казёол, без очере́ді?» – було найлагіднішим з усього почутого за кілька секунд. Виявилось, що всі в ту саму кімнату. Довелося стати в кінець хвоста, а воно прикро – давно в чергах не стояв, все-таки академічний пайок давали... Майже дві години змушений був спостерігати колеґ. «Невже стільки нас захистило докторські дисертації?» – млоіло на денці душі. Але заспокоював себе: сказано ж принести всі документи про освіту. Що ж дадуть: майора чи підполковника? Мабуть, на полковника не потягну. Хоч і молодий доктор наук, хоч і пишу з піднесенням, але... А, мо', потягну? Все-таки прошення підносив справно і натхненно...

Аж ось і моя черга. Старанно причиняю за собою казенні двері. Мила голівка брюнетки схилилася над паперами. «Хваміліє?» – почув крізь своє тяжке і пекуче серцебиття, що аж гупало в скронях.

«– Жулинський!» – жваво відрапортувався і виструнчився, ледь стримуючи себе, щоб не приставити правицю до скроні, віддаючи хвацьку честь. Але за півхвилини, бачачи, що дівчина-прапорщик не підводить голови, а щось пише, несміливо додав: «Микола... Григорович... Успішно захистив дисертацію на звання доктора філологічних наук».

«– Жулінський?.. Розмер...», – не підводячи голови, поволі повела чорнявка.

«Чотириста тридцять сім сторінок машинопису через два інтервали», – перебиваючи її, знову рапортуя хвацько, весело, навіть фамільярно, і різким рухом висипаю-витурушую на стіл, поквецяний чорнильними плямами і засліджений мухами, свій скарб – дипломи, посвідчення, перепустки до різних установ.

«Шо ето? – зервовано вигукнула і підвела очі прапорщиця, вколвши таким пронизливо-презирливим поглядом з-під вузького, ледь помітного лоба, що я знову мимоволі виструнчився. – Шуткі шутіте? На переподготовку хотіте увечері?». «Не хочу, ні», – вирвалося в мене щиро й запобігливо, а на обличчі спромігся вичавити огидливо-улесливу посмішку. «Так отъвечайте – розмер сапогов».

Мені залякло в роті. Щось відповів, у скронях гупало, перед очима пливли червоні плями. Уявилось, як повернувся в інститут, де підлабузники вже все приготували... І що я їм скажу?

«Розмер гімна... – тут її вкусила муха і вона голосно ляснула себе по лобі. – Розмер гімнастьоркі... Розмер головного убора... Прі мобілізації явіцця... Свободни... Следуючий пусь войдьот».

«А дипломи?» – спромігся я таки, ледь ворушачи задерев'янілим язиком.

Вона: «Засунь свої дипломи...».

«І як туди влізли б усі мої дипломи, плюс посвідчення і членські квитки?» – спантеличено думав я, гарячково зсипаючи їх назад до дипломата. Ноги підкошувалися, коли повертався до Боба, який з п'яним усміхом стояв у стійці «струнко» біля машини...

Добре, що в інституті підлабунки не дочекалися мого повернення й «полянку» розмели. Тепер Дзеверін грав з Брюховецьким у шахи. Беляєв бездумно і безперестанно повторював: «Тронул – хаді». Мишанич, щоб не втрачати часу, перекладав папірці з однієї папки в іншу, приховуючи від стороннього ока за грубим стосом папок пляшку закарпатської «Тиси» на випадок, коли все вип'ють. Білий прицмокував язиком: «Во ход Ігорь Александровіч сдѣлал...». Сремеев нервово курив, як секретар партійної організації в душі жаліючи Брюховецького, котрий ставив мат директору інституту. Мій кум Дрозд, котрий прийшов до мене поздоровити, зблідло намагався не дивитися на дошку в передчутті скандалу, що мусив статися за Дроздовим вроджено-тонким відчуттям субординації: не має ніякого права молодший науковий співробітник вигравати у директора. Тому він, щоб відволіктися, в думках фліртував з журналісткою Валею Лисенко, яка була запрошена, аби «столь пышным букетом» прикрасити чоловіче товариство. Вона сюрреалістично курила товсту кубинську сигару, викликаючи цим різке незадоволення Вервеса, котрий взагалі-то забрів випадково, але нутром відчув, що очікується якась важлива подія, й тому з притаманною йому принциповістю вирішив про всяк випадок залишитися, чим зумовив цілковите мовчання і понурий вигляд Яценка. Петровський нервово потирив руки, не знаючи, як реагувати на хід шахової партії, але краєм погляду, теж про всяк випадок, намагався тримати в полі зору оголені коліна журналістки. Дончик навпаки за інternатською звичкою коліна не тримав, проте зосереджено тримав у пам'яті кількість ходів у всіх зіграних партіях, особливу увагу звертаючи на те, скільки і хто брав їх назад, і намагаючись у цьому співвідношенні знайти якісь паралелі із параметрами сучасного літературного процесу та з непередбачуваністю футбольної тактики Лобановського. Бронек Омецинський, прикульгуючи на хворе від спортивних травм коліно, обходив усіх по черзі й пропонував з-під поли якісь сорбенти. Чомусь ніхто не хотів їх купувати... Штонь, сублімуючи, замріяно малював олівцем у експресіоністичному стилі портрет Мушкудіані, котрий картинно, з виглядом грузинського князя, недобитого совітами та вірменськими меншовиками, допивав останню чарку коньяку, купленого за мої гроші, і закушував її шматком батону, намазаним товстим шаром справжньої муштарди. Кухалашвілі з Чілачавою поблагливо курили, поглядаючи на всіх зверхньо, крім, звісно, Мушкудіані. Сивокінь по телефону запрошував Черченко на побачення в «Еней»: «Наташо, я тебе давно не бачив, а ти сьогодні так виглядаєш чудово, приходи...». Оберемський, виконавши свої необтяжливі обов'язки, мирно дрімав у куточку. Радишевський співчутливо поглядав на мене, все зрозумівши без будь-яких пояснень.

Деркач, зайшовши за мною через пару хвилин, по-змовницьки всміхався: «Мовляв, не дрейф, нічого їм не скажемо...». Та про військкомат ніхто мене й не запитав, ніби не на мої гроші їли-пили. Я дивився на них, щасливців із військовими званнями, й жагуча лютя обпікала душу. «Ах, то ви так зі мною?.. Комуняки. Служаки. Конформісти. Падлюки. Навіть єфрейтора не дали».

Прийшовши додому, я перечитав абзац, натхненно написаний уранці, коли в душі все співало в передчутті ну хоч однієї єфрейторської лички: «Марксизм-ленінізм збагатив людство... Ідеали інтернаціоналізму, гуманізму і людяності ґрунтуються на марксистсько-ленінській концепції людини»¹.

«Хвацько написано» – ще по-старому подумав. А рука спершу мимоволі випростила слово «ґрунтовний» на «ґрунтовний», і раптом (я навіть не встиг злякатися) перекреслило все сотворене вранці. А натомість на папір лягало жагуче й непримиренне: «Комуністична ідеологія витворила комплекс стереотипів та ідейно-світоглядних установок... Тоталітарна система винищувала тих, хто мислив незалежно, нестандартно, хто

¹ Людина як міра часу. – К.: Дніпро, 1979. – С. 4.

виокремлювався з загальної маси – не хотів бути “коліщатком і гвинтиком” цієї всепожираючої машини»¹.

Я не хотів!!!!!!!!!!!!!!!! Хай горить ваша окупаційна армія, ваші совітські єфрейтори й підполковники. Ми збудуємо своє національно свідоме військо! Я не хочу стояти «смирна». І я сміливо, аж упрів, додав: «Соціальна напруга – благодатний ґрунт для відрощення, оживлення тих стереотипів мислення і поведінки, тих ідеологем, які культивувалися комуністичною системою. Цим сьогодні й займаються носії збанкрутілої комуністичної ідеології в особі компартії...»²

...Багато було чого. Багато що ми витворяли. Але тримала нас свідомість того, що ми писали й справжнє – на хуторі Дивосил. І я вдячний сміливцям за те, що вони зберегли СПРАВЖНЄ, не побоюлися навіть після того, коли мені не присвоїли військового звання... Саме завдяки їхній громадянській відвазі й відданості національній ідеї новий, наш рідний український читач має рідкісну нагоду познайомитися з моєю непересічною творчістю. З тим, що не спалив навіть хтивий вогонь пожежі. Справді-бо, такі рукописи не горять – це «нетленки». Я щасливий, що виходить друком ця книжка. Книга Книг. Бо, як сказав я, «остаточної істини про ХХ століття ще ніхто не знає – це велика таємниця і ми лише наближаємося до відшифрування цієї трагічної епохи в історії...»³.

Микола Жулинський.

3688. Фото: В Інституті літератури [М. Жулинський, В. Б., Г. Сивокін]; З В. Дончиком і Г. Сивоконем; З дружиною Ларисою; З В. Дончиком, М. Жулинським, І. Драчем; У Національному університеті «Кієво-Могилянська академія». Виступ прем'єр-міністра України В. А. Ющенко; Посвята у студенти; Екскурсія співробітників Інституту літератури // Слово і час. – 2007. – № 7. – 3 стор. обкл.

3689. *Стріха М.* Університетська наука в Україні: спроба діагнозу // Сучасність. – 2007 – Ч. 7. – С. 133–137. – Див. с. 136.

3690. *Славинський М.* Залишатися самим собою, або Він був слюсарем і знає... Мозаїка роздумів, спостережень і спогадів: 14 липня 1947 року народився відомий учений, освітянин і громадський діяч В'ячеслав Брюховецький // Віче. – 2007. – № 13. – С. 46–47: фото: [В. Б.] – Особистості.

3690/@/engl. *Slavins'kiy, M.* To be oneself or He was a locksmith and he knows... A mosaic of reflections, supervisions and flashbacks. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.viche.info/en/622/>

3691/с. Відкритий лист до керівників політичних партій України / Академік М. Попович, В. Брюховецький, Народний артист, лауреат Шевченківської премії, композитор Л. Колодуб, режисер Р. Балаян, культуролог В. Скуратівський, керівник Центру Курбаса, театральний критик Н. Корнієнко, професор О. Петрова, керівник Асоціації діячів сучасного мистецтва Є. Карась, нагороджена орденом княгині Ольги А. Тютюнник, голова Асоціації музеїв та галерей, Львів З. Мазурик, головний редактор журналу «Київська Русь» Д. Стус, Віце-президент асоціації українських письменників Ю. Покальчук, режисер О. Санін – біля 250 підписів на 12 аркушах // Свобода (США). – 2007. – 3 серп. – С. 14. – (Див. також 3655.)

¹ Фундація Омеляна і Тетяни Антоновичів. – Київ; Вашингтон: «Август», 1999. – С. 12.

² Там само. – С. 127.

³ Подих третього тисячоліття. – Луцьк: Терен, 2000. – С. 50.

3692/н. • ЧОРНА ЛОЖКА

Сьогодні точно можу сказати: ніщо так точно не визначає чоловічий характер, і все, пов'язане з цим, як наше ставлення до жінок. Тут мужчина оголений – нічого не приховаєш. Я для себе вистраждав правило, якого неухильно дотримуюся вже 58 років: жінок треба ніжно любити і ніколи їм не вірити.

Пояснюю.

Це сталося 1952 року, коли звідкись узялася моя молодша сестра, котра виявилася буквально з першого дня вередливим голосистим дівчиськом, на яке спрямовувалась уся увага моїх батьків. Загалом я не дуже страждав від надмірного опікування Тетяною, бо, помисливши логічно, дійшов висновку, що межі моєї свободи розпросторяться. А її я любив захланно ще з тих своїх юних літ. Це ж яка відкривалася перспектива безкарних принад! Батько на роботі, а мама зайнята малою! Отже першим ділом майструється кадило, за допомогою якого відганяються дніпровські комарі й мошки – і мама не помічає пропажі вати, насмиканої з подушки. Далі – в земельній луночці виливається свинцевий бацик, яким можна вигравати монети або металеві гудзики. А якщо вволю полазити по черкаських кручах, будуть і патрони, й кинджали, й справжні, хоча іржаві автомати, а якщо пощастить, то й гранати... Уявляєте таку гру у війну! Але найбільше задоволення – осідлати козу Зою і охляп, як на бойовому коні, проскакати перед друзями, в яких від заздрості перехоплювало дух. На кутку коза була тільки у нас. Правда, Зої ця захоплива процедура не подобалося, і вона роздратовано намагалася скинути вершника на землю. Частіше їй це вдавалося, проте зрідка і я перемагав, судомно вчепившись у ребристі роги. Але щось там у неї з молоком ставалося після мого джигитування. А сусідки мамі доносили. Отож не довго тішився я розгульною волею. На сімейній раді вирішено рекрутувати мене в дитячий садок...

У садку мені не сподобалося. Наперед визначений розпорядок, нуденний денний сон, чемне ходіння ланцюжком пара в пару, ручка за ручку, якісь дитячі ігри, вислуховування нецікавих казок про дедушку Леніна і зайчиків, обов'язковий час організованого сидіння на горшках... Тим часом мої друзі цілоденно вели привільне життя, до якого мені випадало долучитися тільки ввечері, коли вже батьки вдома – і їхні, і мої. Не раз тікав із садка, але в батька з війни залишився широкий шкіряний пасок, на якому він гострив свою трофейну бритву для гоління... Ні в кого вдома такого пахучого, рипучого, справжнього воєнного паска не було. Ми із благоговінням вдихали запах пороху боїв і подвигів... У відсутність батька я виносив його на вулицю й кожному своєму другу дозволяв підперезатися, двічі обмотавши поперек. Отже це була майже священна річ у нашому хлоп'ячому середовищі. Але виявилось, що мідна пряжка того паска могла дошкульно припечатувати мої сідниці, та й шкіряний дотик добряче обпікав через блаженські штанці.

Я перестав тікати із садка. Але не через пасок, як уявили мої батьки. Я познайомився з Нею. Звали її Зоєю. Наші горшки стояли поруч, отже якийсь час щодня ми опинялися поруч. І я вперше в житті відчув шал закоханості. Не знав, як це пояснити Зої, але готовий був заради неї на все. І ніхто вже не смів смикнути її за волосся чи поставити підніжку, чи сипнути за комір насіння шипшини. Зоя приймала мої знаки уваги позірно байдуже, хоча відразу бігла до мене, якщо хтось намірявся її скривдити. Проте був один момент, якого я завжди трепетно боявся і відчайдушно чекав. Річ у тому, що в радянських дитсадках був порядок (ото Союз не тра' було розвалювати!) – щодня кілька дітей чергували в їдальні. Вони приходили раніше і розставляли

миски для сніданку. З харчами у повоєнні роки було сутужно, то всі ми старалися куди-куди, а на сніданок не спізнюватися. А коли всі діти всідалися на свої місця, тільки тоді розкладалися ложки. Миски були алюмінієвими, як і ложки – крім одної, важкої і чорної. Це сьогодні я розумію, що вона була якщо не із срібла, то принаймні з мельхіору. А тоді вважалося ганебним одержати чорну ложку на сніданок, бо потім вона за неписаним правилом переходила до тебе і на обід, і на вечерю. І цілу днину з тебе всі мали законне право кепкувати, навіть найбільші слабаки могли безкарно дражнитися. І щоразу Зоя в день свого чергування сповільнювала крок, підходячи до мене (а моє серденько калатало тоді так, що в той момент його чули всі тридцять дітей нашої середньої групи), вона запускала руку (свою ніжну рученьку) в миску з ложками і, чаклюючи, перебирала їх. А потім під загальний видих всього припиншеного в очікуванні колективу зловтішно клала чорну ложку перед заціпенілим мною. І навіть не подарувавши мені погляду, гордо йшла до іншого столика. Я пробував просити, але марно. Зоя лишалася неприступною, суворо-невблаганною.

Коли ж приходив мій день чергування, всі діти так само, затамувавши подих, стежили за розгортанням колізії. Я підходив до Неї і витягав чорну ложку. Зосні голубі оченята наповнювалися слізьми, її біляві вії безпорадно кліпали і вона тихенько (крізь голосну тишу всього залу їдальні) промовляла: «Не роби цього, Славку, я тобі більше ніколи її не кластиму». Мені розпросторювалося в грудях, я окрилювався, злітав на сьоме небо, повітря іскрилося щастям, звучали хорали радості. Я вірив...

Наступного свого чергування Зоя жорстоко і водночас якось так байдуже клала переді мною знак ганьби. Волохата мука застувала мені світ. Життя ставало пропащим і нікчемним. Я страждав... Проте й надалі лишався лицарем, і Зоя з усією своєю вже дозрілою жіночою прозорливістю була впевнена (і то справедливо), що я її все-терплячий захисник.

Та прийшов цей неоминний час, день мого чергування. Я добре пам'ятаю місце, де сказав собі: «Славко, якщо ти мужчина, ти покладеш сьогодні їй цю кляту ложку, як би вона тебе не просила, навіть якщо вона ридатиме». Я піднімався зі своєї Митниці раненією Пожежним спуском, геть зарослим запорошеними дерезою і диким барбарисом. Вранішня пилюга, прибіта россою, була прохолодною і влєжаною. Якраз навпроти пожежної вежі (а тоді вона була найвищою спорудою в усіх Черкасах) зупинився. Заприсягся бути твердим як бруківка нашої соші.

І взявся до чергування з непохитною волею до Вчинку...

Але саме в той день у нашому дитсадку замінили всі ложки – новенькі, вони весело виблискували в місці для роздачі зловтішно-тьмяною неторкнутістю. В моїх очах потемніло...

Скоро після того мене звільнили від садка, бо сестричці виповнився рік, а батькам набридло вислуховувати скарги на мій майже гуляй-пільський потяг до волі. І я знову безжурно живив важливими хлоп'ячими справами.

Образа відійшла в історію мого життя, але шрам на серці лишився. Проте лишився й важливий досвід.

Одного разу, коли я розповів по радіо про цю свою ранню чуттєву травму, розчулена ведуча із слезами, набіглими на очі, з благальними нотками в голосі звернулася в тремтучий етер: «Пані Зоє, якщо ви чуєте цю передачу, озвіться до нас». Не озвалася. Розумію: «Сердце красавиці склонно к измене...»

А я й сьогодні, вийшовши на плац Києво-Могилянської академії під час великої перерви між парами, озираюся крадькома з таємним сподіванням побачити Зою. І чомусь вона мені завжди ввижається другокурсницею...

3693. Панченко В. Щаслива людина, котра вміє брати «Бастилію» // Літ. Україна. – 2007. – 9 серп. – С. 1.
3694. Тищенко С. Культурология на весах экспертизы // Донбасс. – 2007. – 10 авг. – С. 11: фото: Вячеслав Брюховецкий и Владимир Белецкий. – [В. Б. про завдання Всеукраїнської експертної мережі: «Якщо проаналізувати діяльність усіх без винятку урядів, які були в Україні, і всіх без винятку складів Верховної Ради, ми побачимо, що фактично стратегія розвитку країни так і не була розроблена. І хоча в Україні досить багато високопрофесійних фахівців, на жаль, мало хто з високопосадовців взагалі прислуховується до їхньої думки. Слухають вони тільки себе і говорять про те, що хочуть почути виборці перед черговими виборами. А державі, і не тільки державі, а і всім нам, потрібні відповіді на нагальні і, бажано, спочатку стратегічні питання: куди рухатися, як рухатися, які стратегічні і які тактичні цілі ставити?». «Українському суспільству, якщо воно хоче розвиватися, не потрібен розкол. Безперечно, відмінності між різними регіонами України існують, але вони не є критичними. І той розкол, про який говорять політики, на мій погляд – це суто політичні речі, а не розкол, який існує в реальності. Тому інтелектуальна частина тих, кого колись назвуть елітою, повинна шукати консенсус. Очевидно, що в деяких питаннях його віднайти дуже важко, але ми принаймні повинні знати всі позиції і вибудовувати свої дії як громадяни, а також докласти зусиль для того, щоб так само робили й представники владних структур».]
3695. ТОП-100 самых влиятельных украинцев // Корреспондент. – 2007. – № 32, 17 авг. – С. 96–97: фото: [В. Б.] – Президент в запасе. – [В. Б. на 97-й позиции рейтингу. Коментар журналу: «Информация об уходе Вячеслава Брюховецкого с поста президента НаУКМА после того, как он возродил до былой славы старейший вуз страны, прозвучала как гром среди ясного неба. Авторитету главы этого университета ничего не угрожало: Могилянка стабильно держит высокую образовательную планку и остается едва ли не единственным свободным от коррупции вузом Украины. Кроме того, заслуги Брюховецкого перед страной были отмечены присвоением ему в июле 2007-го звания Героя Украины. И хотя сам он к подобным отличиям относится без фанатизма (ведь среди Героев Украины значатся очень разные люди), в данном случае можно быть уверенным, что награда заслуженношла героя. Своё равнодушие к власти он убедительно доказал в апреле 2006-го, выйдя из Киевсовета. Тогда Брюховецкий объяснил свой поступок нежеланием ввязываться в политические интриги. Уход же из НаУКМА он объясняет тем, что пора давать дорогу молодым. Более того, признаётся, что задумывался об отставке ещё десять лет назад. Впрочем, Брюховецкий не отдал все рычаги влияния: оставаясь почётным президентом и президентом фонда возрождения академии, он среди тех, кто принимает решения в университете. Однако и без этого можно не сомневаться, что к его мнению прислушиваются не только в НаУКМА, но и в среде отечественной интеллигенции. Мудрость, интеллект, а к ним в придачу – сильные менеджерские качества, как известно, не зависят от высоты кресла. К тому же человек, сам ограничивающий свое влияние, может его уменьшить, но никогда не потеряет совсем».] – (Див. також 2590, 2604, 2991, 3408, 3411, 3433, 3963.)

- 3695a. Снігур О. Що для тебе «синьо-жовтий»? // Україна молода. – 2007. – 17 серп. – С. 2. – [Про відкриття **В. Б.** всеукраїнської ініціативи «Жовто-блакитний – національна гордість України» 23 серп. 2007 р.]
3696. Той, хто відродив Києво-Могилянську академію / О. Мозкова // Світогляд. – 2007. – № 4. – С. 21–25: фото: 3 ним вас можна не знайомити; Із найбільшим добродійником НаУКМА Омеляном Антоновичем на руїнах будинку майбутньої бібліотеки; Відкриття відродженої Академії 24 серпня 1992 року; Віват, Академія! Віват, Професоре!
3697. Остаповець Г. Музей української звитяги досі не відкритий // Газета по-українськи. – 2007. – 22 серп. – С. 3.
- 3698/@. «Страну будет делать новое поколение украинцев» // Газета по-киевски. – 2007. – 23 авг. – С. 3: фото: [**В. Б.**] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mycityua.com/news/country/2007/08/24/081034.html>
- 3699/@. Володимир Репринцев: Матері хочуть бути героїнями, а не кавалерами / Спілкувався В. Савицький // KyivWeekly. – 2007. – 30 серп. – 5 верес. – С. 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://weekly.com.ua/ukr/?art=1188493706> – [Про **В. Б.** як голову Комісії державних нагород та геральдики.]
- 3699/engl. Repryntsev, V. Mothers want to be heroines rather than knights // KyivWeekly – 2007. – Aug. 30–Sept. 5. – P. 5.
3700. Я хочу піти з посади президента, ні разу не покривши душею / Бесіда з почесним президентом Національного університету «Києво-Могилянська академія» В'ячеславом Брюховецьким Володимира Карасьова // Вища школа. – 2007. – № 4. – С. 15–22: фото на першій сторінці обклад.: В'ячеслав Степанович Брюховецький, почесний президент Національного університету «Києво-Могилянська академія».
3701. Президентська програма МВА для власників успішних українських підприємств / КМBS: Києво-Могилянська Бізнес-Школа – К., [2007]. – [Майстер-класи: В'ячеслав Брюховецький, Президент Національного Університету «Києво-Могилянська академія». «Персональна стратегія».]
3702. Любовь к истине сильнее страха / Інтерв'ю з В. Брюховецьким провів Д. Фіалков // Elite Club: Журнал украинской элиты. – 2007. – № 4, авг. – сент. – С. 20–23: фото: [**В. Б.**]; На открытии новой библиотеки Татьяны и Омеляна Антоновичей. 24 мая 2007 г.; Основатель и профессор Kellogg School of Management при Northwestern University, консультант известных компаний Филип Котлер посетил НаУКМА в 2006 году; 31 мая 2006 года, официальный визит в Украину министра иностранных дел Норвегии Йонаса Гахра Сторе, НаУКМА [разом з **В. Б.**, К. Максим.]. – [Питання інтерв'ю російською, відповіді **В. Б.** – українською мовою.]
3703. КМBS 2007/2008. – К.: [Б. в., б. д.] – [Без пагінації]. – Див. с. [24].
- 3704/@. Програма «Свобода слова» з Андрієм Куликовим, «ІСТV», 31 серпня 2007 року (виправлено). Гості програми – Семен Глузман, Дмитро Табачник, В'ячеслав Брюховецький, Станіслав Ніколаєнко. – [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://telekritika.kiev.ua/articles/182/0/9766/programa_svoboda_slova_z_andriem_kulikovim_ictv_31_serpnja_2007_roku/; <http://svobodaslova.ictv.ua/ukr/catalog/2007-08-31/print178.html>. – [«Табачник: Я дуже вибачаюся, я буду коротко... Я хочу сказати, що, звичайно, бюджетне законодавство – воно потребує вдосконалення, – але за останні роки також зроблені кроки, щоб все це розкріпостити. Я, на жаль, не встиг в останній день перебування вашого – день вже закінчився – на посаді президента “Могилянки” зробити вам приемну новину. В цьому місяці, в вересні місяці... Ми вже з міністром додушили і Міністерство економіки, і Міністерство фінансів. В цьому місяці вийде постанова Кабінету Міністрів “Про автономізацію”. І експеримент, який ви започатковували, в цьому місяці – в тому числі і щодо Києво-Могилянської академії, – який був зарізаний в Секретаріаті президента, буде схвалений.

Куликов: Коли вийде, тоді про це і поговоримо. Міністр Ніколаєнко...

Табачник: 12 університетів – в тому числі і “Могилянка” – одержать права і економічні, і дослідницькі. І це краще. Експеримент на п’ять років, а після того звітуються. Ті, хто пройде цей експеримент, – вони залишаться, ті, хто...

Куликов: Зрозуміло».] – (Див. також 3459/(@, 3519.)

Rumor publicus:

3921. На шляху до автономії // Дух і літера, 2008, № 19, див. с. 11.

3705/(@. Как не стать жертвой образования? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svobodaslova.ictv.ua/rus/catalog/2007-08-31/print179.html>

3706/(@. «Про звільнення Брюховецького В. С. з посади президента Національного університету “Києво-Могилянська академія”» / Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 30 серпня 2007 р. № 680-р. – Підпис: В. Янукович. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main/cgi?nreg=680-2007-%FO>

3706/р. • «ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ БРЮХОВЕЦЬКОГО В. С....»: рефлексії (2009)

Сумний і невеселий сидів собі на лавці... Так-так, знову як сотник Забрюха Микита Уласович ¹. Тільки ж і далі не було в мене ні китайових синіх штанів, ані кріпкої роменської кабаки... ні повної карватки ще торішньої дулівки... А так, якби ото повернутися в 15 жовтня 1991 року, все б виглядало подібно: і голова нечесана, і чуб не підголений, і пика невмита... Та за вікном світлиці вигрівалося на останньому літньому сонечку вже 30 серпня 2007 року. І скільки у міжчассі вмістилося!

...Наприкінці 1992 року до мене звернулася редакція газети «Друг читача» з питанням, яку книжку я в той час читав. Моя тодішня відповідь переконує, що вимовлене слово має магічну, містичну силу...

«На моєму робочому столі лежить не так недочитана книжка, як недописана: про Юрія Клена (Бургардта). Видавництво її вже анонсувало, а я й досі не закінчив... А щодо читання... Якщо відверто, то оце вже

¹ Див. 1621/р.

рік – відколи посів ректорство – нічого не читаю. Справи суто завгоспівські поглинають не тільки робочий, а й так званий вільний час. Втім, такі щось читаю регулярно: численні листи з усього світу на адресу Академії. І, звичайно, відповідаю на них. Здається, іще років зо п'ять житиму саме в такому ритмі, і в зв'язку з цим мене опосідає неабияка тривога: чи не zdeградує за ці п'ять років, не маючи змоги читати як будь-яка нормальна людина?»

Хронологічна помилка сталася на десятиліття. А в іншому... Колеги й пробігали все, що хлюпнуло, коли впала залізна завіса, і писали *тексти*, нашвидкоруч віддаляючись уже навіть від постмодернізму. Ще недавно пристойні Леві-Строс, Деріда, Лакан, Хайдеггер, і навіть Жижек, які швидко й, здавалося, надійно замінили Маркса, Енгельса, Леніна, Новиченка, Равлюка, і навіть Жулинського, виглядали дедалі старомоднішими. Слух заласкали Забужко, Іздрик, Подерев'янський, Прохазько, Грабович, Бузина, Кокотюха, Цибулько, Жадан, Карпа, Поваляєва, Дереш, Ульянченко... Непристойно стало тепер уже навіть у літературознавчих *текстах* обходитися без матюків і без з'ясування того, що ж то воно діється в тих в китайових синіх... Я ж безнадійно й тупо продовжував деградувати – застряг десь на обочині старомодних понять, міцно пригорнувшись до модернізму зі своїм модерним НаУКМА...

Якщо накреслити аксiальний вектор розвитку моєї науково-громадянської свідомості ¹, ми не без подиву спостережемо, що оті, виявлювані ще в роки моєї літературної юності спроби «під виглядом перебудови дискредитувати справжні авторитети і домогтися – шляхом зниження ідейних критеріїв, змішування нерівноцінних явищ – тихого сповзання з високих естетичних позицій» ², домінували й у могилянський період, хоч, звісно, в іншій площині. Справедливо тоді писала серйозна літературна дама: «Роздвоєність поглядів цього критика просто унікальна» ³. А ви думаєте, щось змінилося відтоді? Та ні, так само, як і з часів Микити Уласовича. Та й із епохи античності... Недаремно народ і академік Я. Яцків кажуть в унісон: «А Віз і нині там...» ⁴ Плакати хочеться, коли вглибишся в цю роздвоєність:

«Ректор Киево-Могилянской академии В. Брюховецкий, известный своим дремучим национализмом, искренне считает, что до 1991 года украинский язык в школах не изучали, да и школ украинских тоже не было» ⁵.

«В'ячеслав Брюховецький, чиє ім'я вже є чи не прозивним («нарицательным» – російською) на позначення махрового українофоба... Пере прошую: скритий махровий українофоб» ⁶.

«Энтузиасты» во главе с ректором самого националистического вуза – Киево-Могилянской академии В. Брюховецким и не один год желающим изуродовать украинский язык искусственной диаспорной реформой Н. Жулинским потребовали от президента ввести обязательную норму на издание украиноязычной печатной продукции и практически запретить импорт русских книг» ⁷.

¹ Див. 3756/@.

² Див. 0370.

³ Див. 0370.

⁴ Див. 3840.

⁵ Див. 3347.

⁶ Див. 4077.

⁷ Див. 3336.

«Старий високоінтелігентний професор був дуже сприкрений усім цим і з сумом висловлював побоювання, що Академія може потрапити в чужі, не українські руки і в ній не буде духу Сагайдачного, Могили, Мазепи, що тут пануватимуть професори-комерсанти»¹.

«Четвертым стал Вячеслав Брюховецкий, президент Могилянки. Каким образом он обогнал в списке матёрых “оранжистов” типа Бессмертного или Мартыненко, остаётся полной загадкой. Видимо, у господина Брюховецкого тоже есть хороший друг. Очень хороший»².

«Брюховецкий характеризует Януковича как “талановитого политика и господарника, якого, шкода, ми не змогли прилучити до свого табору”. Ось так. Бандит, напівосвічений “професор”, один з “паханів” донецького клану, який ладний витиснути з України останні соки, виявляється, “талановитий політик і господарник”»³.

«Але найбільше клопоту нашим посткомуністам [В. Б.] з інвесторами і спонсорами: вони вимагають доказів якогось руху, якогось очищення, якогось перегляду усього того, що тут робилося під тими емблемами»⁴.

«Бывший советский диссидент, Брюховецкий считается идеологом (а быть может, и не только) движения, которое поддерживает кандидатуру Ющенко против Януковича, бывшего рабочего автомобильного завода, имеющего криминальное прошлое»⁵.

«У стінах академії на Подолі виросла її модернізована двійниця (вона ж і університет), яка відразу ж відгородила себе від уже існуючих університетів китайським муром: нічого їй, мовляв, від них узяти, вона в усьому, бачте, новий оригінальний заклад. Не буду дискутувати з цього приводу, скажу лише – де правду діти – бракує тому закладові і наукових кадрів (закордонними, не завжди належно підготовленими, не обійтися), і бібліотечних фондів, і, ясно, досвіду хоч би майже 160-літнього столичного шевченківського вузу, в якому згуртовано великий науково-педагогічний потенціал, є порівняно багата матеріальна база та одна з найбільших у країні наукових бібліотек»⁶.

«The National University of Kyiv-Mohyla Academy, on a par with other Western universities, every year graduates a cadre of highly educated, intelligent and dedicated young people, who will be able to intellectually and politically challenge the present ruling majority at all important levels of national political, economical, conventional life, and who may become the nucleus of new leadership who will steer the new Ukrainian nation in the right direction»⁷.

«Останнім часом у міністерській тактиці судового протиборства МАУП з'явився новий і навіть колоритний елемент – Вячеслав Брюховецкий, доктор філологічних і кандидат педагогічних наук з бездоганною трудовою біографією та журналістською освітою, автор семи книжок, президент Національного університету “Києво-Могилянська академія”... Професор Брюховецкий не просто підло намагається прибрати конкурента на освітній

¹ Див. 1622.

² Див. 3090.

³ Див. 2759.

⁴ Див. 1588.

⁵ Див. 2757/рус.

⁶ Див. 0967.

⁷ Див. 1411.

ниві – він клопочеться про нищення осередку українського патріотизму, духовності й освіти, він здійняв руку на славне лицарство-козацтво сучасної України, на її еліту»¹.

«Президент Брюховецкий считает: «Существуют три основных причины успеха: во-первых, нам удалось создать очень сильный профессорско-преподавательский состав; во-вторых, у нас особая система отбора студентов, тестовая. Иностранные профессора, читающие у нас лекции, часто удивляются: какие у вас, мол, сильные студенты! Ничего здесь нет удивительного: украинцы – талантливый народ, дайте молодежи возможность честно получить возможность учиться – и они блестяще себя покажут. И, наконец, третья причина: мы поставили сами себе очень высокую планку. Считаем своими конкурентами сегодня Оксфорд, Сорбонну, Принстон – лучшие университеты мира»»².

Ой таки правда, як по-гоголівськи переживає Є. Сверстюк: «Слава чогось хитро-мудро-закрученого навколо доброго імені Київ-Могилянської академії висить давно, як хмаринка над старим Подолом»³.

Будьмо серйозними, не сприймаймо це як театр абсурду, бо доведеться ще посилатися на «Чекаючи на Годо» або на якусь «Аз», або ще бозна на що:

«Сьогодні пан Брюховецький бідкається з приводу деукраїнізації (здається, в ніч президентських виборів 1999 року). А ще вчора в Могилянській академії влаштовували урочисті церемонії, які передавалися телебаченням по всій Україні, – церемонії, названі і відрежисеровані як Бал при дворі Катерини II (два). Не при дворі Гетьмана (хоч повна назва Академії – Київська Мазепинсько-Могилянська), не в палаці Галагана, навіть не у Віденській опері, коли вже хочеться чужого – а при світі жінчини, котру Бог, за словами одного європейця, наділив здібностями курви, а дідько пожартував, та й призначив російською імператрицею... Зрештою, хай-би вже і к...ва німецька, але-ж не москальська цариця – майте совість!»⁴

Та й чому ж вони, в тій Академії, можуть навчити? Он вам нащо здібний чоловік, той, котрий, коли боровся за посаду спікера, на питання комуністів у Верховній Раді: «Як же ви, колишній секретар райкому компартії, так легко змінили свої погляди?», відрізав: «Тільки дурні своїх поглядів не міняють». А по хвилі додав: «А я, між іншим, їх і не міняв...» Так чому ж вони його навчили?

«Я дістав у НаУКМА визначні уроки інтелігентності та елітарності від керівництва, – каже Іван Салій, – уперше в житті побачив, як п'яна компанія на чолі з ректором ріже ковбасу канцелярським ножицями»⁵.

А кумпанія, як сказав би конотопський писар Прокіп Ригорович Пістряк, складалася ж, крім власника ножиць, із самого Салія та його заступника... Принесли пляшчину та шмат вареної ковбаски «Любительська» з подяки, що бере їх на роботу, як Кравчук пнув коліном... А в того ректора й ножа не виявилось. Називається інтелігент,

¹ Див. 3528/@.

² Див. 2318.

³ Див. 1588.

⁴ Див. 2616.

⁵ Див. 1169.

еліта... Дєрьовня! Колгосп! А таки недаремно дехто порівнює Академію з колгоспом ¹. Хто що знає...

А проте не дуже вже й наївним рагулем виявився той ректор. Брав усе, що погано лежить. Зумів роздягти якось саму Юлію Володимирівну... Всі бачили, як «ректор тримав у руках її революційну “водолазку”, у якій вона дефілювала перед громадою в буремний грудень 2004-го» ².

Але особливо полюбляв нерухомість. Микита Уласович свого часу губу розкопирив: «Свій хутір, лісок, винничка, млинок, вітрячок, а скотини та овечок – так нічого й казати!» А ректор бере вище!

І якщо суперпатріотична «Наша віра», тавруючи посткомуніста Брюховецького, натякала на його приватизаційні надуживання, за її розумінням, витончено, просто напускаючи туману навздогад буряків та чомусь про овечок всує згадаючи:

«Чи маємо ми право по-овечному пасивно дивитися на університет, який претендує на першість в Україні? Адже це не приватизована фабрика, яка погоди не робить, що б вона там не випускала» ³,

то відверто антиукраїнська «2000» говорила прямо і «по своїх поняттях»:

«Когда в начале 1990-х партноменклатура занялась массовым ограблением своего народа, расхватывала и приватизировала государственную собственность, парторг Института литературы Вячеслав Брюховецкий обратил свой взор на имущество церковное – комплекс древней Киево-Могилянской академии, где создал частный вуз, который никакого отношения ни к православной церкви, ни к православию не имеет. Разумеется, кроме того, что паразитирует на собственности, которая должна быть возвращена церкви...

Но не стоит ли тогда и саму академию переименовать?» ⁴

І ви думаєте що? Хіба від підлабузників та поплічників по тіншовому бізнесу не посипалися вмить пропозиції перейменувати – Києво-Брюховецька академія... ⁵ Так само, як за радянських часів він почав підготовку до перейменування інституту, де працював, лобіюючи нову назву – Літінститут імені Брюховецького ⁶. Дякуймо ГКЧП – незалежність перешкодила! Але таки встиг, щоб урочище назвали його іменем ⁷, не згадуючи вже Брюховичі...

А придивитися й слід би, для чого він вже аж дві церкви (святий та божий...) відреставрував, приховуючись за Київським патріархатом. Мімікрія його тут дуже небезпечна: з одного боку, «з піною на губах» ⁸ зображає із себе націоналіста й антикомуніста, а, з іншого, емблеми комуністичні зберігає ⁹ – чи не до приходу нових комунак? І, пригадуєте, як у нього сам Симоненко «під мелодію дзвону з сусідньої дзвіниці прочитав сотні студентів глави з новітнього курсу історії КНР» ¹⁰?

¹ Див. 1588, 3554.

² Див. 3380/@.

³ Див. 1588.

⁴ Див. 3516/@.

⁵ Див. 3928/@.

⁶ Див. 0332, 0376/x.

⁷ Див. 0289/x.

⁸ Див. 3889/@.

⁹ Див. 1588.

¹⁰ Див. 1494.

Видко, їсти чоловікові дуже хочеться за будь-якої влади... Даремно його телят-ком у тій колізії з вовком журналісти, як змовилися, називають ¹. Сусідка Рая з Хутора краще його розкусила. Бо по інфаркті все допитувалася: «Та так ото, ніби Степанович у Бога теля з'їв?» А то правда, ніколи не відмовиться смачно попоїсти. І прізвище підходяще. А що не любить коньяку, не вірте. Є люди, які бачили. І в самих по вусах текло... Пив-таки 111-літньої витримки грузинський коньяк ², що Михайл Саакашвілі переслав Ющенкові, аби не так страшно було перемагати в Помаранчевій революції... Шкода, правда, що не передав коньяку вірменський президент Роберт Кочарян...

А як той Брюховецький полюбає «кітчитися» ³, замовляючи про себе кітчові віршики-загадки, ще й мовою неприхильної, щоб не сказати ворожої, до нас держави, типу ніби із серії «Фольклор народів Винниці», записаний М. Стрельбицьким:

*Он – разряда слюсар п'ятого ⁴
И при том же мукомол.
Он – гроза эксплуататоров,
На которых лично зол ⁵.
Он похож на Драгоманова,
на Грушевского похож,
И Вернадского он сманивал,
И к Жулинскому он вхож.
Кто ж он, доблестью возвышенный
(уж член-корр. – наверняка?) –
Победитель Романишина,
Победитель Кравчука.*

Роздвоєність свідомості Брюховецького вже доходила небезпечної межі. Пригадуєте анекдот? Привозять до психушки нового пацієнта. Лікар питає: «Ви, шановний, хто». – «Наполеон!» – гордо заявляє той. «Тоді в 5-ту палату, там вам не буде нудно, бо в ній вже є Петро І, Мазепа і Вітренко». – «Ні, лікаре, – парирує хворий, – я – торт «Наполеон». Отак і Брюховецький. Мало йому зовнішньо втілюватися в Грушевського, Достоевського, Хемінгуей, одночасно в двох Бикових – Леоніда і Ролана, а за інтелектом – у Жулинського... Його бачили достеменно і орденом «на лацкані партійного піджака «Нашої України» ⁶, і колобком ⁷, і навіть у вигляді камуфляжу, правда, тут чомусь утрійку з Ігорем Юхновським та Євгеном Сверстюком ⁸.

...Отож сумний і невеселий сидів... Вже шість місяців минуло, як у міністра Ніколаєнка очі на лоб полізли і чуб сторчма став. «Так не буває...» – видавив із себе він. А, по очах видно, подумав: «У чому ж тут підступ?» – «Доповім Дімі». А, по очах видно, подумав: «От порадіє...»

Справді, прийшов Брюховецький тоді до міністра з дивним проханням – оголошити конкурс на заміщення посади президента НаУКМА, хоч контракт із ним ще рік чинний. І заявив, що сам не буде брати участі в конкурсі на престижну посаду, яку колись обійняв «обома руками» ⁹.

¹ Див. 0780, 1423, 3056, 3665/19.

² Див. 3818/@.

³ Див. 3945.

⁴ А як «Брюховецький десь там робітникував» ми вже знаємо. – Див. 0499.

⁵ Див. 2016, 2017.

⁶ Див. 3098.

⁷ Див. 2904.

⁸ Див. 3410.

⁹ Див. 0893.

Постала юридична колізія. НаУКМА ж підпорядкований Кабміну, але ніхто Брюховецького не призначав на посаду. Жодного наказу не було. Між іншим, першим це помітив один пильний чоловік ще коли вони удвох із Лялею Лисенко проводили 7 червня 1992 року телемарафон в підтримку відроджуваної Могилянки. Цей глядач із голосом наглядача аж істерично волав в етер (тоді казали – в ефір): «Хто вы такой? Кто вас назначив на эту должность?». І мав рацію!.. То хто ж і як звільнятиме? Треба ухвалювати рішення Кабміну, але якесь таке, щоб не то... І нарешті 30 серпня інтернет, який, між іншим, теж з'явився в тому міжчассі, приносить розпорядження Януковича № 680-р, в якому вказано, що Кабмін задовольняє прохання Брюховецького про звільнення. Але з якої дати? На яких підставах трудового кодексу? Хто має підписати наказ? Про це ні мур-мур! І знов сидить Брюховецький, не те щоб такий сумний і невеселий, як 1991 року, але в роздумах: як же зняти себе? Розв'язка знайшлася весела. І відсуває він каламар... Відкладає авторучку... Включає свій «Sony»... Пише: «Президенту НаУКМА В. С. Брюховецькому від гр. Брюховецького В. С. Заява. Прошу вважати мене таким, що відповідно до постанови Кабміну України №-680-р від 30 серпня 2007 р. склав із себе повноваження президента НаУКМА, взяті на себе наказом № 1 про УКМА від 15 жовтня 1991 року. Підпис: В. Брюховецький. 31.08.2007». Далі, вже авторучкою, резолюція: «До наказу. В. Брюховецький. 31.08.2007». І видає та підписує наказ № 379-к від 31 серпня 2007 р. про своє звільнення – складання собою повноважень президента НаУКМА.

А ви про постмодернізм. Ні, сюрреалізм живучіший. Як сказала б Елочка – мрак, і, можливо, додала б – жуть...

3707. 31 серпня 2007 р. – церемонія передачі повноважень від ректора-засновника, першого президента Могилянки В'ячеслава Брюховецького новообраному президенту Сергію Квіту // Академ. панорама / НаУКМА. – 2007. – Жовт. – С. 1.

3708. Слово до Могилянців // Календар-довідник: 2007–2008 навчальний рік / НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 5–8: фото. – [І хоча, за відомим висловом Гете, чорт ховається саме в деталях, не завадить приглядатися й до цілісності створеної нами інституції. А її часом збоку видно виразніше, ніж ізсередини. Стаття Інокентія Андреева “Русская речь как щит и меч”, поширена через АПН наприкінці минулого року, дость симптоматична в цьому плані. Автор виразно бачить, в який спосіб Україна може позбутися комплексу меншовартості, що насаджувався сусідньою імперською нацією кілька століть. Він розуміє, що затримання російської мови як панівної не лише негативно позначається на розвитку української культури, а й відкидає назад у минуле українців як націю державотворячу, як націю політичну, як націю європейську. Він прекрасно усвідомлює, що боротьба (і треба сказати – на сьогодні досить успішна) проти впровадження української мови в усі сфери нашого життя означає зовсім не захист російської мови, яка цього навряд чи потребує, а насамперед боротьбу проти впливу “розвинених гуманітарно-політичних структур країн Заходу”. “В настоящее время, – веде російський аналітик – на Украине осуществляется проект, который способен, в перспективе, свести на нет русское влияние в интеллектуальной сфере. Это проект Киево-Могилянской академии. Преподавание в этом ВУЗе ведётся на украинском и английском языках. Качественное обучение английскому языку даёт возможность в принципе не обращаться к русскому культурному фонду, что выводит развитие всех

- передових дисциплін из русла розвитку постсовєтської науки и переводит их в развитие современных интеллектуальных течений Запада”. Так ось що лякає теоретиків і практиків боротьби за російську мову, якій нічого не загрожує в Україні, де вона агресивно домінує, – лякає сутність – “сучасні інтелектуальні течії Заходу”. Назад – у ЄЄП! Дайош Верку Сердючку!». – С 7.] – (Див. також **3665/61.**)
- 3709.** [Вст. сл.] // Час плинний, Києво-Могилянська академія вічна...: Ендавмент НаУКМА: Іменні стипендійні фонди. [Буклет.] – [Б. в., б. д.] – [С. 1.]: фото: [В. Б.]
- 3710/@.** Бердичевская М. Ремонт в кузнице кадров: Украинские меценаты, бизнесмены и профессора взялись за самостоятельное формирование интеллектуальной элиты страны. От государства они ждут лишь координирующей роли // Эксперт Украина. – 2007. – № 34, 3–9 сент. – С. 16–24. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.innocentr.com/lib/?action=view_section&id=237 – 8 верес. 2007 р. – [В. Б. про проблеми в підготовці фахівців у галузі природничих наук.]
- 3711/@.** Образованию не хватает фундаментализма // Эксперт Украина. – 2007. – № 34, 3–9 сент. – С. 20: фото: [В. Б.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.expert.ru/printissues/ukraine/2007/34/qa_bryuhoveckiy/
- 3712/@.** Янукович відправив Брюховецького на пенсію. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expres.ua/articles/2007/09/04/18935/>
- 3713/@.** Кабмін звільнив Брюховецького з посади президента «Могилянки». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/print.php?id=180273>
- 3714.** Досьє «Бізнесу» // Бизнес. – 2007. – № 36. – С. 30. – [До біографії В. Б.]
- 3715.** «Радіти кількості студентів нема чого» // Бизнес. – 2007. – № 36. – С. 30–31: фото: [В. Б.]
- 3716.** Миколук О. Присяга перед вічністю: Напередодні навчального року відбулася інавгурація новобраного президента НаУКМА Сергія Квіта // День. – 2007. – 4 верес. – С. 2: фото: – [Руки і годинник В. Б.] – Фотофакт. – [Про передачу повноважень президента НаУКМА С. Квіту; про щирі слова вдячності В. Б. від викладачів за відродження університету, за віддану 15-річну працю на благо України та гарантування довічних привілеїв «всьому чесному роду Брюховецьких на всі часи – доки стоятиме Академія, – тобто, на віки вічні».]
- 3716/рус.** Миколук О. Присяга перед вечностью // День. – 2007. – 4 сент. – С. 2.
- 3717.** Смерек О. С. Романи Емми Андіївської: художньо-філософські шування, міфологізм, поетика творчості / НАН України; Львівське відділення Ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Л., 2007. – 191 с.: іл. – Див. с. 10, 42.
- 3718/@.** В гостях у програми «Життя триває» В'ячеслав Брюховецький. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ltv.com.ua/hrint/about/ltvnews/07/09/06/10/49.html>
- 3719.** Св. п. Івана Михайловича Фізера // Свобода (США). – 2007. – 7 верес. – С. 23. – (Див. також **3792.**)

3719/Т. • ПАМ'ЯТІ ІВАНА ФІЗЕРА: текст

Коли стаються такі втрати, душа німіє. І ти вклякаєш, розгублений і змалілий, перед нерозгадуваною таїною Вічності. А душа Іванова пливе в недосяжних для людського розуміння глибинах чи висотах, і він дивиться на нас уже всерозуміюче, з усьпошчаючою любов'ю.

Майже два десятиліття тому в сонячній Софії на конгресі славистів ми обоє відчували якусь непояснювану словами спорідненість душ. Це вже згодом прийде усвідомлення того, що й наукові інтереси наші десь перетиналися, і мрії про Україну вільну та демократичну були однакові, й сенс життя людського багато в чому сприймали подібно...

Потім було півроку спілкування з дня у день, коли я викладав у Ратгєрському університеті й жив у гостинній оселі Марії Кирилівни та Івана. Це були просто розкоші інтелектуального збагачення дискурсу для мене, фактично відкриття нового світу, невідомого нам тоді, адже за вікном стояв 1989 рік. І хоч радянська імперія корчилася в агонії, не так багато людей вірили в її швидку кінчину. Іван вірив! Він взагалі одним із перших на американському континенті, ще в 60-ті роки, відчув, що Україна йде до своєї свободи, і почав активні контакти з українськими літераторами. Скільки нас перебувало в його хаті! Іван Михайлович володів рідкісним даром розкривати свою душу назустріч навіть майже незнайомим людям. Вони всі були йому цікаві, для кожної він знаходив свій підхід, і кожному віддавав частку тепла. З ним хотілося ділитися найскровеннішим. І саме Івану Фізеру я першому повідав про ідею відродження Києво-Могилянської академії. Ми долали його «прогулянковий маршрут» в Самерсеті, і я розповідав, малював плани, вибудовував оригінальну освітню концепцію, а Іван мудро поглядав на мене і підтримував, влучними репліками корегуючи мою ідеалістичну візію. І першим підставив плече, організувавши Могилянське Академічне Товариство в Америці, яке було таке допоміжне нам на складних початках відродження.

Напругу інтелектуальних пошуків Івана Фізєра я особливо відчув, коли перекладав з англійської його глибоку інтерпретацію теорії Олександра Потебні. Він є вченим зі світовим ім'ям, який по-справжньому зробив фундаментальний внесок у розвиток естетики, психології та літературознавства. Він став одним із перших почесних професорів Національного університету «Києво-Могилянська академія» і практично щороку читав українським студентам лекції, відкриваючи їм світ науки і відкриваючи для себе світ нової генерації українців. Це його неймовірно тішило, бо він не міг не відчувати пульсацію потужного потенціалу нації, нації, яка будує своє майбутнє.

Як він хотів знову приїхати до нас у середині липня! Але підступна хвороба перекреслила ці плани...

Івана немає серед нас, суших на цій невеличкій планеті Земля. Факт невідхильний. Але не настільки очевидний у своїй емпіричній даності. Фізєра-вченого наприкінці його життя дуже зацікавила тема, свого часу окреслена його вчителем Романом Інґарденом, про феномен невизначеностей із потенційним семіотичним навантаженням. Цьому була й присвячена одна з його останніх праць «Місця невизначеності у сюжетних констукціях наративних текстів», нещодавно опублікована в Україні. От і я, логічно розуміючи всю невблаганність і жорстокість великої втрати і для родини Івана Михайловича, і для України, і для світової науки, і для всіх нас, хто його любить, – отже розуміючи це, відчую, що щось тут не так просто й однозначно. Якась неокреслена таємниця залишається, і ми прилучаємося до неї. Схиляємо скорботні чола, молимо Господа про вічний спокій Іванові, а в глибині душі звучить: Дух незнищений...

Вічна пам'ять тобі, Брате мій!

3720. Президент України – гість Києво-Могилянської академії // Свобода (США). – 2007. – 7 верес. – С. 3: фото: Вячеслав Брюховецький, Президент України Віктор Ющенко, президент академії Сергій Квіт. – Підпис: *Прес-служба Києво-Могилянської фундації Америки.*
3721. *Артеменко О.* Час плінний, Могилянка вічна / Фото *В. Артюшенка* // Дзеркало тижня. – 2007. – № 33, 8–14 верес. – С. 24: фото: Ми прийшли!; Actum ne agas (зробленого не перерероблюй); Factum est factum (що зроблено, те зроблено). – [Про початок черг. навч. року у провід. вищому навч. закладі освіти України – НаУКМА, який в цьому році очолив новий президент – С. М. Квіт, а попередній – **В. Б.**, став почесним президентом.]
- 3721/рус. *Артеменко А.* Время течёт, Могилянка вечна // Зеркало недели. – 2007. – № 33, 8–14 сент. – С. 24.
3722. Three presidents welcome incoming students at National University of Kyiv Mohyla Academy // The Ukr. Weekly. – 2007. – # 36, Sept., 9. – P. 3: photo: [**В. Б.**, *В. Ющенко*, *С. Квіт*.]
- 3723/@. *Олійник Марина.* День знань. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/mp/pv/532/> – 13 верес. 2007 р. – [**В. Б.** про *Віталія Кличка*.]
3724. *Алексєєв Ю.* Вища школа: елітна чи масова? // Дзеркало тижня. – 2007. – № 34, 15–21 верес. – С. 17. – [«Приклад європейського підходу до керівництва вузом показав в Україні президент Києво-Могилянської академії професор **В. Брюховецький** – відпрацювавши керівником КМА два терміни, він залишив свою посаду».]
- 3724/рус. *Алексеев Ю.* Высшая школа: элитная или массовая? // Зеркало недели. – 2007. – № 34, 15–21 сент. – С. 17.
3725. *Chomiak, R. L.* Prof. John Fizer: an appreciation // The Ukr. Weekly. – 2007. – # 37, Sept. 16. – P. 7–8. – News and Views. – [«After Ukraine's independence, when Viacheslav Briukhovetsky led the revival of the University of Kyiv-Mohyla Academy – a premier higher education establishment in Eastern Europe until the tsar dissolved it – Prof. Fizer was in Dr. Briukhovetsky's corner: he invited him to observe the workings of American universities close up, and he headed the foundation that would support the revival and development of the Kyiv-Mohyla Academy. He also went to teach there and suggested guest lectures from among his many academic colleagues. The late American historian James Mace, who had directed the U. S. Commission on Ukraine Femine, moved to Kyiv to teach at Kyiv-Mohyla at Prof. Fizer's recommendation».]
3726. *Zawada, Z.* U. S. credit unions leaders in Ukraine // The Ukr. Weekly. – 2007. – # 37, Sept. 16. – P. 3: photo: At the NUKMA (from left) are: Jaroslaw Oberyshyn, Orest Glut, Stefan Kaczaraj (who also is president of the Ukrainian National Association), Andrew Juzeniw, Dr. Briukhovetsky, Mr. Plusch and Bohdan Kekish.
3727. *Слоньовська О.* Слід невловимого Протея: (Міф України в літературі української діаспори 20-х – 50-х років ХХ століття). – Івано-Франківськ: Наук. вид-во «Плай»; Коломия: Вид.-поліграф. т-во «Вік», 2007. – 486 с. – Див. с. 209.

- 3728/а. *Омецинський І.* Коли нація мовчить... – [«Якось я звернувся до одного з організаторів політично-дискусійних ток-шоу з проханням підготувати та провести телепередачу на тему: “Чому не спрацює українська національна ідея?” із залученням до її проведення таких непересічних осіб, скажімо, як Вячеслав Брюховецький, Дмитро Павличко, Левко Лук’яненко, Степан Хмара, інших відомих представників науки, культури, політичних і громадських організацій. І що ви думаєте? Ток-шоумен навіть розмовляти зі мною не захотів. Звісна річ, навіть йому українська національна ідея, коли він, наскільки я зрозумів з його телепередач, частіше використовує гіршу складову українського менталітету як “сировину” для антиукраїнського гумору».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nacija.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1457&Itemid=3 – 19 верес. 2007 р.
3729. *Гіжко А.* Розлучення по-могилянськи // Могил. вісн. – 2007. – 27 верес. – Чис. 2 (24). – С. 2: фото: [В. Б.] – Підпис: *Виїзд EERC я можу порівняти лише з виселенням морполіту.* – Шкандаль. – [Два погляди (В. Б. і Т. Купе) з приводу відділення від НаУКМА магістер. прогр. з економіки.]
- 3730/а. *Моренець В.* Згоряє те, що брехнями гуде... – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian--alan-au-id-144-a-.html
3731. *Палайда А.* Говорить українське Чикаго... // Молодіжне перехрестя: Американська укр. молодіжна газ. – 2007. – 27 верес. – 10 жовт. – С. 18/40: фото: [В. Б.] – [Про виступи В. Б. на хвилях «Незалежного Радіо».]
- 3732/а. *Павелчак В.* Після свят настають будні / Інтерв’ю з Б. Ватралем // Час і Події (Чикаго). – 2007. – # 39, 27 верес. – 10 жовт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/pv/2040/>: фото: Ректор Національного Університету Києво-Могилянська академія В’ячеслав Брюховецький, виконавчий віце-президент Кредитівки «Самопоміч» Ігор Ляшок, голова Ради Національної Безпеки та Оборони України Іван Плющ та президент Національної Асоціації Кредитних Спілок України Петро Козинець.
3733. *Легенда української освіти / Про подальші плани пана Брюховецького розпитував Михайло Авраменко* // Молодіжне перехрестя: Американська укр. молодіжна газ. – 2007. – № 39, 27 верес. – 10 жовт. – С. 2/24.
- 3734/а. *Жулинський М.* Погляд збоку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/mp/pv/552/> – [Коментар М. Жулинського до статті «Легенда української освіти»: «Коли ми говоримо – Брюховецький, маємо на увазі – Могилянка, і навпаки. Взятися за відродження Києво-Могилянської академії могла людина тільки такого характеру, як у В’ячеслава Степановича: авантюрного, самовпевненого (в доброму розумінні) та впертого. А він зробив те, чого, на жаль, не зробили в інших університетах – максимально реформував академію, зберігаючи традиції, але при цьому постійно орієнтуючись на так звані вільні університети європейського типу. Крім того, зумів поєднати державну підтримку з приватними допомогами та сприяннями. У пошуках коштів виявив надзвичайну енергію: їздив світами з немилосердною інтенсивністю для власного здоров’я. Але найголовніше, мабуть, те, що особисто займався програмами для всіх дисциплін і сам створив систему тестів, яка на сьогодні

визнана однією з кращих у світі! Набирав прогресивних викладачів, які відповідали б найвищим принципам і засадам викладання! Варто згадати, що дбав не тільки про свій навчальний заклад – Миколаївський гуманітарний інститут постав з Києво-Могилянської академії, відродження славнозвісної Острозької академії також розпочалося з колегії при Могилянці. Інакше кажучи, В'ячеслав Степанович розумів, що треба поширювати принципи нової університетської освіти, яка відповідає світовим освітнім стандартам».]

3735. Ткаченко А. Геростратів комплекс // Слово і час. – 2007. – № 9. – С. 74–87. – Див. с. 83.

3736. Стратілат М. Екслібрис В. Брюховецького // Київ. – 2007. – № 9. – С. 114.

3737/х. • ПЕРЕХРЕСТЯ ВСЕСВІТУ: хуторизми (Перехрестя часу)

На цей раз ми визначили координати цього благословенного дому

N 49°55,777'

E 031°14,734'

Висота над рівнем моря 95 м.

Ці трави гірчать мріями минулого літа.

Цей тихий дощ не згасить свічу.

Бо нині тут

Перехрестя Всесвіту.

3738. 24 травня 2007 р. – урочисте відкриття нової Бібліотеки Тетяни та Оме-
ляна Антоновичів... // Академ. панорама / НаУКМА. – 2007. – Жовт. –
С. 1: фото: [Т. Ярошенко і В. Б.]

3739/@. Кініані В. Підсумки-2007. – [Електронний ресурс]. – Режим досту-
пу: <http://vaxo.livejournal.com/124817.html> – 2 жовт. 2007 р. – [В. Б. се-
ред тих, хто стоїть осторонь публічної політики.]

3740/@. Парламентські вибори 2007 р.: можливий розподіл посад після вибо-
рів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://vybory.org/articles/
print/1043.html](http://vybory.org/articles/print/1043.html) – 10 жовт. 2007 р. – [В. Б. – кандидат на посаду міністра
освіти і науки. Біографія.]

3741. Кузишин Т. Стартуватиме літературний конкурс // Літ. Україна. – 2007. –
11 жовт. – С. 2. – [Про щоріч. літ. конкурс на твори з історії України,
оголош. Лігою укр. меценатів спільно з вид-вом «Ярославів Вал» та ТОВ
«Книжкові джерела», м. Львів. В. Б. – член журі.]

3742. Addicted to Mohyla присвячується... // Могил. вісн. 2007. – 15 жовт. –
С. 1. – Гратулюємо. – [«А ще в нас новий президент із дуже поетичним прізви-
щем! От тільки валюта ходить стара. Іще одна хороша новина: інфляція, здолав-
ши їдальню, не добралася до курсу брюха (пиво-куліш-булочки коштують так
само 1 брюх)».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/п.,
1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676,
1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445,
3576, 3744, 3980, 4021.)

3743. Приміщення є – книгарні нема // Могил. вісн. – 2007. – 15 жовт. – С. 7. – [Про запрошення **В. Б.** в 2002 р. **В. Яворського** для організації книгарні при НаУКМА.]
3744. Києво-Могилянській академії – 392 // Могил. вісн. – 2007. – 15 жовт. – С. 1. – [«18:00 – Студентське свято: пригощання, дискотека (близько 19:00), виступи студентських колективів. 1 плац. Саме в цей день до обігу надходить могилянська валюта – “брюхи”. 1 брюх можна придбати за 1 гривню.
Куліш з пампушкою або хлібом – 1 брюх.
Чай з пиріжком – 1 брюх.
Булочки в асортименті (з маком, сиром, капустою, картоплею та грибами) – 1 брюх.
Сирна палочка – 1 брюх.
Пиво “Чернігівське світле” (170 гр.) – 1 брюх.
Грог (100 гр.) – 1 брюх»] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3980, 4021.)
- 3745/@. Биба М. Справа – «Могила»: Найдавніший вуз України Національний університет «Києво-Могилянська академія» відзначив своє п’ятнадцятиріччя // Хрещатик. – 2007. – 16 жовт. – С. 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/1192471946.html>
- 3746/@. Биба М. Студенти почистили Сковороду // Хрещатик. – 2007. – 16 жовт. – С. 16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/art/1192475560.html> – (Див. також 2032/@.)
3747. Щесняк С. Завдання для переможців: Громадськість закликає владу здійснити програму національного відродження та провести люстрацію // Україна молода. – 2007. – 23 жовт. – С. 4. – [Про ініціативу громад. орг. «Студент. братство» щодо закону, який би забороняв займати посади у виборч. комісіях, на держав. службі, в адміністраціях навч. закладів особам, визнан. судом причет. до вибор. фальсифікацій або закликів до сепаратизму. Про підтримку звернення науковцями, митцями, політиками, зокрема **В. Б.**]
3748. Кузишин Т. Стартуватиме літературний конкурс // Освіта України. – 2007. – 26 жовт. – С. 7.
- 3749/@. В’ячеслав Брюховецький: іти на рік-два міністром немає жодного сенсу, а на довше не вийде / Розмовляв **Ю. Рибачук** / Фото **А. Гудзенка** // Коментарі. – 2007. – № 41, 26 жовт. – С. 27: фото: [**В. Б.**] – Культура. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.comments.com.ua/?art=1193325596>
- 3749/рус. Вячеслав Брюховецкий: идти на год-два министром нет никакого смысла, а на дольше не выйдет // Комментарии. – 2007. – № 41, 26 окт. – С. 27: фото: [**В. Б.**] – Культура.
3750. Пукіш-Юнко І. Кого «сватають» на міністрів?: Якщо новий уряд буде «помаранчевим» // Високий замок. – 2007. – 30 жовт. – С. 4. – [Можливі кадрові квоти у разі формування уряду силами БЮТ та блоком «Наша Україна – Народна самооборона».]

3751. Яремчук А. Диво Артемія Веделя в Києві // Укр. культура. – 2007. – № 10. – С. 18–21. – [Урочистості до 240-річчя від уродин композитора та III Міжнар. свято духов. музики, що відбувалося в НаУКМА. Про В. Б. – учасника урочистостей. – С. 20.]
3752. Равнение на флаг! // Elite Club. – 2007. – № 5. – С. 42.
3753. Гаврилов Є. Той, хто надихає на справи / Бесіда з П. Шереметою // Elite Club. – 2007. – № 5. – С. 46–50. – Див. с. 48–49.
3754. Лікування свободою: В'ячеслав Брюховецький, президент національного університету «Києво-Могилянська академія», про парадокси сучасної української вищої школи і шляхи її подальшого розвитку / М. Адамська // Обучение персонала. – 2007. – № 10. – С. 50–56: фото: «Якщо б мені дали достатньо грошей, щоб створити ідеальний університет, щоб через 15–20 років в Україні було повно нобелівських лауреатів, повірте, я знав би, що робити»; «Роботодавцю потрібен не просто працівник, напханий знаннями. Йому потрібна людина, у якої знання потрапляють на ґрунт її психологічних і психічних особливостей, на ґрунт її здібностей»; «Комічні вищі навчальні заклади, які зараз видають дипломи про вищу освіту, скоро відімруть через демографічну кризу, яка очікується вже найближчим часом»; «Не можна виховати творчу особистість, людину, яка буде динамічною у ринковій ситуації, якщо університет існує в “придавленому”, в пригніченому стані, якщо в університеті немає свободи». – Профіль. – [«Вивчити і виховати творчу особистість, потенційно висококласного фахівця можна лише там, де панує конкуренція, свобода і творчість». – С. 51.]
- 3755/с. Вірний поклику і слову [Іван Фізер: некролог] / В. Брюховецький, М. Жулинський, І. Дзюба, І. Драч, С. Квіт, В. Дончик, В. Моренець, Г. Сивокінь, В. Панченко, Р. Веретельник, Д. Наливайко, Т. Гундорова, М. Сулима, С. Гальченко, Н. Шумило // Літ. Україна. – 2007. – 1 листоп. – С. 7.
- 3756/@. Іванишин П. Тут і тепер: місія інтелігента // Бандерівець. – 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://banderivets.org.ua/index.php?page=pages/zmistd0/Ivanyshyn/articel6> – [Рецензія на кн. «Той, хто відродив Могилянку». «Доповнюють цей духовний портрет В. Брюховецького його власні висловлювання: присяга на інавгурації ректора Університету 23 серпня 1992 року, щорічні настановні “слова” до могилянців, біографічні починки, окремі інтерв'ю, статті тощо, а також журналістські силуетки про ювіляра. У світоглядно-ідеологічному сенсі, що підкреслюється не один раз, перманентно, цей духовний образ структурують різні (інколи протилежні) концепти, однак аксіальний вектор розвитку науково-громадянської свідомості, як видається, міцно базований на українській національній ідеї».]
3757. Сергій Квіт: «Наші випускники, як і інновації, є затребуваними в Україні» / Розмову вела Л. Самійленко // Молодь України. – 2007. – 1–5 листоп. – С. 3. – [Про діяльність В. Б. на чолі Фонду відродження Києво-Могилянської академії та відділу спеціального тестування; про запропоновану В. Б. інноваційну практику виборів керівника та співпрацю новобраного президента і попереднього.]

3758. Non-smoking Mohyla // Могил. вісн. – 2007. – 7 листоп. – С. 2. – Підпис: you la.
3759. Сюдюков І. За українським сценарієм: Відбулося засідання громадського комітету з відзначення 300-річчя повстання гетьмана Івана Мазепи та Полтавської битви // День. – 2007. – 8 листоп. – С. 1. – Подія. – [Про участь В. Б.]
- 3759/рус. Сюдюков И. По украинскому сценарию // День. – 2007. – 8 нояб-ря. – С. 1.
- 3760/@. Українська Школа Політичних Студій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://usps.org.ua/uploads/docs/Agenda_ua_USPS_Alumni_2007.pdf – [Про участь В. Б., члена Наглядової Ради УШПС, у другій щорічній конференції випускників, Одеса, 10–11 листоп. 2007 р.]
- 3761/@. В'ячеслав Брюховецький презентував у Москві книгу про Голодомор. – [Про презентацію в Москві 14–17 листопада 2007 р. видання «Голодомор 1932–1933 рр. в Україні», прес-конференцію для журналістів, круглий стіл «Голодомор в Україні 1932–1933 рр.» та виставку «Розсекречена пам'ять», в яких брав участь В. Б.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/news/1195636679.html> – 21 листоп. 2007 р.
3762. «Голодомор 1932–1933 рр. в Україні: документи і матеріали» // Акад. панорама. – 2007. – Листоп. – С. 1, 7. – [Про участь В. Б. в презентації книжки в Українському культурному центрі в Москві 14–17 листопада 2007 р.]
3763. Томак М. Згадати все: До свого 60-річчя Інститут журналістики нагадав про своїх наставників і дав слово відомим випускникам // День. – 2007. – 16 листоп. – С. 24. – Дата. – [Про студентські роки В. Б.]
- 3763/рус. Томак М. Вспомнить всё // День. – 2007. – 16 ноября. – С. 24.
3764. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама. – 2007. – Листоп. – С. 8. – [В. Б. у програмі С. Шустера «Великі українці» («Інтер», 16 листоп.).]
3765. Романтичний інтелектуал: Слово відсутнього не зі своєї вини чиновника // Феномен Івана Дзюби: Матеріали круглого столу 17 листоп. 2006 р. / Нац. рада з питань культури і духовності при Президентові України; НаУКМА; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Вид. дім «Києво-Могилянська академія». – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 9–12.

3765/т. • РОМАНТИЧНИЙ ІНТЕЛЕКТУАЛ: текст

Так хотілося побувати на цьому «круглому столі»! Перше, що Феномен Івана Дзюби, друге – цікаві співбесідники. Але – суєта суєт. І стілець, призначений ще одному учасникові, так і залишився стояти незайманим, як оповідали мені...

А читач цієї книжечки має змогу переконатися, наскільки насиченою і змістовною вийшла розмова про творчість Івана Михайловича.

Дзюба буквально увірвався в українську критику й з розгону став інтелектуальним прапором народжуваного шістдесятництва, яке, звісно, тоді ще так не іменували.

А ситуація в тогочасній українській радянській критиці виглядала якнайпаскудніше – політичне доносителство сановсько-равлюківського кшталту переважаало з нудотно-бездарним вульгарним примітивізмом більшості критичних публікацій. Навіть безперечно талановиті поодинокі постаті (наприклад, Леонід Новиченко), якимось гидливо оминаючи вже абсолютне убожество політичної тріскотні, все-таки вірно прислужували догмам ідеологічного обскурантизму. І тут, наприкінці 50-х років, приходить нове покоління літераторів, які й не були від самісінького початку ідеологічними бунтарями, а просто чесними, освіченими, талановитими людьми. Щастя полягало в тому, що з'явився не просто один Дзюба, якого би швидко «нейтралізували», це вже була сила – Іван Світличний, Євген Сверстюк, Юрій Бадзьо, Михайлина Коцюбинська, Віктор Іванисенко, Леонід Коваленко, Олексій Ставицький, Василь Стус. А за ними – Григорій Сивокін, Віталій Дончик, Леонід Кореневич, Микола Ільницький, Анатолій Макаров... А поезія, а проза, і навіть драматургія... Словом, результати хрущовської «відлиги». Ранній Дзюба – наскрізь полемічний, часом навіть задержуватий, проте не «антирадянщик». Це тавро вже випекли йому в середині 60-х після епохального труду «Інтернаціоналізм чи русифікація?» Хоча й цією працею Іван Дзюба старався ледь не перевиховати насамперед партійну верхівку, я думаю, навіть наївно вірячи, що його аргументи будуть для неї достатньо переконливими...

І вони справді переконали. КДБ мав випробовані засоби – арешти. Відомі арешти українських дисидентів на початку 70-х. Добре вже, що хоч час «трійок» минув. Фактично на півтора десятиліття Іван Дзюба був позбавлений можливості працювати як літературний критик. Я не буду зупинятися на його біографії і творчості цього періоду, про це досить широко повідали учасники «круглого столу». Зупинюся лише на самому «феномені мовчання» Івана Дзюби. Це було щось подібне із мовчанням Ліни Костенко. Вони мовчали, а їх слухали! Слухали, напружуючи все своє єство. На їхньому мовчанні виховувалося молоде покоління! Я пригадую, як ночами в студентському гуртожитку ми вручну переписували позацензурні недруковані або друковані за кордоном статті Івана Дзюби, Івана Світличного, Євгена Сверстюка, Валентина Мороза, вірші Ліни Костенко та Миколи Холодного (деякі з цих рукописних копій збереглися в мене й донині, пройшовши по колу ретельно вибраних читачів). Переписували, бо лише на ніч діставали невідь як, з якихось таємничих каналів листочки цигаркового паперу з блідими машинописними відбитками (п'ята – шоста копія!), і на ранок їх треба було повернути кудись... А скоро арештували Василя Овсієнка, якого я тоді не знав, і Василя Лісового, який викладав у мене в університеті логіку. Отож здогадувалися, звідки приходили ті дорожочні сторінки...

Так от цікаво, що, згадуючи ті таємнописання (до мозолів на пальцях), я сьогодні з подивом зрозумів, що Дзюбині статті я переписував не тільки ночами, а й у бібліотеці з українських і московських журналів, де вони були надруковані. Між іншим, робив це також криючись, аби хтось не побачив, кого я «конспектую»... Це була духовна потреба, свіжий продох в умовах тієї задушливої атмосфери. І мабуть, саме тому в середовищі переважної більшості молодих критиків мого покоління, які почали активно виступати в пресі ближче до середини 70-х, завжди панував мовчазний пієтет до Івана Михайловича, авторитет його ніхто не міг порушити, його естетичні й громадянські уроки були тривкішими за всі повчання й семінари, де нас відповідним чином обробляли.

А яка була радість від повернення Івана Дзюби до критики, до активного літературного життя!

Можна сказати, що Іван Дзюба є ніби становим хребтом українського інтелектуального життя від другої половини ХХ століття. Його літературні роздуми мене особисто

завжди вражають не лише виваженістю оцінок, ясністю й прозорістю думки, бездоганним естетичним смаком, блискучим стилем викладу, але – особливо – вмінням поставити будь-яке літературне явище в контекст культури, в контекст часу. Про це може й не йтися безпосередньо, але це завжди присутньо. Таке враження, що для критика не існує нецікавих літературних творів (звісно, мова не про пласку графоманію), які він філігранно розглядає на тлі епохи, панівних естетичних смаків, боротьби ідей... Я сумніваюся, щоб хтось іще зміг або навіть відважився заглибитися сьогодні в світ погорджуваної нами (і справедливо погорджуваної!) літератури сталінської доби. Іван Дзюба з цим архіскладним завданням блискуче впоруються. Але про це багато й ширше говорили учасники «круглого столу», підтверджуючи, що він – критик від Бога, з тих культових постатей, яких небагато має кожна культура.

Я ж хочу згадати лише один епізод, коли Іван Дзюба виглядав пригніченим від «несродності» того, чим він займався. Це було в 1993 році. На засіданні Кабміну розглядалося питання Києво-Могилянської академії. Воно було останнім у порядку денному, отож я, як запрошений, прослухав усі дискусії, обговорення, нагоняї. Кілька разів виступав Іван Михайлович, тодішній міністр культури. Було огидно дивитися, з якою зверхністю, поблажливістю і самозарозумілістю слухали його інші міністри та прем'єр. Ці вчорашні партноменклатурщики, вже відійшовши від страху перших років незалежності, поверталися до своїх улюблених тем, які, до того ж, заквашувалися вже на нових можливостях псевдоринкових відносин. Яка культура?..

Після закінчення засідання я зайшов до буфету випити кави. Кабмінівські чиновники жваво обідали. З міністрів у буфеті був тільки Іван Михайлович, котрий якось геть осторонь, самотньо за бічним столиком їв свою сосиску. Підійшов до нього. Розмова якось не клеїлася, хоч я був на піднесенні – адже прийняли рішення про передачу нам приміщення військового училища. Раптом Іван Михайлович запитав мене:

– Ти знаєш, про що я найбільше мрію?

– Про що?

– Щоб наш уряд відправили у відставку. Тоді в мене буде переконливий привід остаточно відмовитися від цього міністерства...

Уявляю, як йому, романтичному інтелектуалові, було в тому середовищі. І він, на відміну від багатьох, не піддався на спокуси й принади влади... Не міг піддатися на несродність. Бо вона в ньому і до тих, з ким доводилося жорстко боротися, і до тих, хто солодким пряником заманював.

І ще один епізод. У жовтні 1991 року Іван Дзюба був призначений головою робочої групи для здійснення комплексу підготовчих заходів щодо відродження Києво-Могилянської академії. Серед членів цієї групи більшість просто не вірила у те, що вдасться це відродження, але, водночас, і не хотіли давати «відмашку» мені до праці: а що, як вийде? У мене створилося враження, що лише Дзюба вірив у майбутню Академію і, махнувши рукою на всі бюрократично необхідні узгодження, підписав підсунутий мною папірець, відкриваючи нам дорогу... Це, між іншим, викликало згодом (через кілька років!) ламентачії одного із членів цієї робочої групи, що, мовляв, він поїхав на кілька днів у відрядження за кордон, а Дзюба і Брюховецький украли в нього ідею відродження Києво-Могилянської академії...

Між іншим, Іван Дзюба є єдиним у світі вченим, що має два найвищі звання НаУКМА – Почесний Доктор і Почесний Професор!

3766/@. КВУ провів експертне опитування щодо оптимального складу «уряду технократів». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvu.org.ua/?lang=ukr&mid+fp&id=2095&lim_beg=0 – 20 листоп. 2007 р. –

- [«16. Міністр освіти і науки України: Іван Вакарчук – 49 %; Василь Кремень – 18,9 %; В'ячеслав Брюховецький – 9,4 %; Станіслав Ніколаєнко – 7,5 %; Губерський – 3,7 %; Важко відповісти – 5,7 %; Інші – 5,7 %».]
3767. Чергова «попса» чи рятівний круг? Як почали обирати «великих українців» / Я. Грицак, О. Іванов, В. Очеретянко // День. – 2007. – 20 листоп. – С. 8. – Перше враження. – [Про проект телеканалу «Інтер» «Великі українці». Згадка про участь у телепроєкті В. Б.]
- 3767/рус. Очередная «попса» или спасательный круг? // День. – 2007. – 20 ноября. – С. 8.
3768. Гречило А. Мені скаржаться, що сьогодні торгують державними нагородами / Бесідувала О. Лисенко // Коментарі. – 2007. – № 46, 29 листоп. – С. 27. – [Про В. Б. як голову Комісії державних нагород та геральдики.]
- 3768/рус. Гречило А. Мне жалуются, что сегодня идёт торговля государственными наградами // Комментарии. – 2007. – № 46, 29 ноября. – С. 27.
3769. Кто станет великим украинцем? // Аргументы и факты в Украине. – 2007. – № 46, ноябрь. – С. 43. – [Про проект телеканалу «Інтер» «Великі українці». Студенти НаУКМА, які брали участь у проєкті, назвали «великим українцем» Тараса Шевченка, на другому місці – Почесний президент НаУКМА В. Б.]
3770. Магдалова К. Що таке конвергенція в нашій професії // Журналіст України. – 2007. – № 11. – С. 6–7: фото: [В. Б. серед учасників презентації.] – [Про нову програму Могилянської школи журналістики «Журналістика цифрового майбутнього».]
3771. Журналістика цифрового майбутнього: Наглядова Рада. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dfj.org.ua/rada.htm> – [В. Б. – член Наглядової Ради програми.] – (Див. також 1625, 1806, 2007/@, 2011, 2091, 2103, 3772.)
3772. Дроздовський Д., Назаров Н. «Журналістика цифрового майбутнього» // Акад. панорама. – 2007. – листоп. – С. 4.
3773. Григорович А. Великоукраинские терзания // 2000. Еженедельник. – 2007. – № 47, 23–29 ноября. – С. С7–С8. – [В. Б. – учасник передачі «Великі українці», його полеміка з Д. Табачником. «Так с самого начала передачи наметилась ее главная черта, которая и получила потом развитие: заметная политическая тенденциозность формулы и процедур проекта. За принципы отбора номинантов на величие голосовала социологически репрезентативная аудитория, моделирующая всю страну (поверим на слово), и явно нерепрезентативная “рада гарантів – найавторитетніші люди українського суспільства”: Ирина Дерюгина, Вячеслав Брюховецкий, Левко Лукьяненко, Александр Мороз, Мирослав Попович, Леонид Кравчук... Не буду никого персонально дезавуировать, но выборка тех, кто своими суждениями здесь, в прямом эфире, прямо влиял на “мнение народа”, выглядит очень странно. Ни одного авторитетного историка здесь не было, хотя именно об исторических персоналиях и должна была идти речь. И вообще: это были эксперты по историческому величию или самоличные претенденты на место в списке “великих”? Например, кого тут представляли сразу оба брата Кличко: весь наш спорт или только бокс? Или только “оранжевый” сектор спорта? Или всех выдающихся родичей-братьев страны?»]

- 3774/①. Відомі українці про «Народне слово». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.slovo-unp.com/index.php?subaction=showfull&id=119641279&archive=1197543324&start_from=&ucat=1&i=atchive – 6 груд. 2007 р.
3775. Новий президент НаУКМА // Свобода (США). – 2007. – 7 груд. – С. 24. – Києво-Могилянська Фундація Америки. – [Про рішення **В. Б.** піти з посади президента НаУКМА; про церемонію передачі повноважень професору, доктору філол. наук **С. Квіту**, обраному новим президентом НаУКМА на Акад. конф.]
3776. Ромашова Н. Спикер подал, президент вніс, а Рада тянет kota за хвост // Киев. вед. – 2007. – 7 дек. – С. 4. – Прем'єриада. – [**В. Б.** як ймовірний кандидат на посаду міністра освіти і науки.]
3777. Панченко В. Вироблення українського погляду на власну історію – головне завдання сучасної історичної науки // Гетьман. – 2007. – № 5–6 (16–17), верес. – груд. – С. 15–17: фото: [На засіданні Громадського комітету з відзначення 300-ліття воєнно-політичного виступу Івана Мазепи – **К. Галушко**, **В. Панченко**, **В. Б.**] – [Про **В. Б.** як зав. відділу критики «Літ. України», президента НаУКМА, члена Громадського комітету з відзначення 300-ліття воєнно-політичного виступу Івана Мазепи, голову оргкомітету міжнародної конференції «Доба Івана Мазепи: історія, культура, національна пам'ять».]
3778. Міжнародна участь НаУКМА у справі Голодомору // Свобода (США). – 2007 (№ 49). – 7 груд. – С. 24. – Києво-Могилянська Фундація Америки. – [Про участь **В. Б.**, почесного президента НаУКМА у заходах про визнання Голодомору в Москві, які були ініційовані НаУКМА.]
3779. **Квіт С.** Мені випала велика честь бути обраним президентом Національного університету «Києво-Могилянська академія»... // Свобода (США). – 2007 – 7 груд. – С. 24: фото: Др. В'ячеслав Брюховецький – голова Ради директорів Фонду Відродження НаУКМА і почесний президент НаУКМА, Віктор Ющенко – президент України та др. Сергій Квіт – президент НаУКМА під час телеконференції – Києво-Могилянська Фундація Америки. – [Про подальшу спільну діяльність нового президента НаУКМА з **В. Б.** – задля розвитку НаУКМА.]
3780. У Києві відкрився Центр міжконфесійного діалогу // http://ecumenicalstudies.org.ua/ukr/news.ukr/10_12_07/ – [**В. Б.** – член Наглядової Ради Центру.]
- 3781/①. Проект «Великі українці». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gurto.net/article.php/20071212225830168> – 12 груд. 2007 р. – [«Могилянка вже брала активну участь у цьому проекті. Під час його презентації в НаУКМА могилянська спільнота проголосувала за своїх великих українців, заповнивши 3628 анкет з 352 кандидатурами.
«Могилянська» перша десятка виглядає так:
В'ячеслав Брюховецький
Тарас Шевченко
Григорій Сковорода

Іван Франко
 Богдан Хмельницький
 Петро Могила
 Іван Мазепа
 Михайло Грушевський
 Леся Українка
 В'ячеслав Чорновіл.

Крім того, до першої двадцятки увійшли Ліна Костенко, Степан Бандера, Василь Стус, Ярослав Мудрий, Володимир Великий, Роман Шухевич та інші».]

3782. *Афанас К.* На порозі дорослого життя // Придністровье. – 2007. – 13 груд. – С. 4. – Молодєжная планета.
- 3783/(@). НУ-НС пропонує Ющенко переглянути кандидатів в міністри. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/220672> – 14 груд. 2007 р.
3784. *Лищинецький В.* Радіохвилі «Україна» в Огайо виповнилося 10 років // Свобода (США). – 2007. – 14 груд. – С. 1, 3. – [Про виступи **В. Б.** у радіопрограмах «України». – С. 3.]
3785. Рейтинг: 200 самых влиятельных украинцев // Фокус. – 2007. – № 51, 21 дек. – С. 71: фото: [**В. Б.**] – [**В. Б.** на 136-й позиції рейтингу. Коментар журналу щодо рейтингу **В. Б.**: «Влиятельность обусловлена: прошлым президентством в одном из самых престижных университетов, активным участием в общественной и политической жизни страны. В этом году Кабмин уволил Вячеслава Брюховецкого с должности президента “Киево-Могилянской академии” в связи с уходом на пенсию. Ходили слухи о его предстоящем назначении на должность министра образования, но этот портфель, скорее всего, достанется другому. Кстати, ранее ректору уже предлагали возглавить Минобразования, но тогда он не захотел покидать университет. Зато на заслуженном отдыхе г-н Брюховецкий сможет отдаться изысканному хобби – варке металла. В 2006 г. он прошёл по списку “Нашей Украины” в Киевсовет, однако вскоре отказался от мандата, пояснив, что не желает “заниматься политической вознёй”».]
- 3786/(@). НУ-НС обурений «нав'язаними» Балоогою міністрами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expres.ua/articles/2007/12/24/21970/>
3787. Ринок сам розставит все на свої місця. Президент Києво-Могилянської академії, член редакційної ради «Журналіста України» Сергій Квіт відповідає на запитання нашого видання / Фото *С. Россінського, Ю. Паніна, К. Магдалової* // Журналіст України. – 2007. – № 12. – С. 23–25: фото: Президент НаУКМА Сергій Квіт і почесний президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький.
3788. Життя і правда беруть своє / *Є. Шафранський* // Кіно-Театр. – 2007. – № 6, листоп. – груд. – С. 43–44: фото: [**В. Б.**] – Діалог. – [Інтерв'ю з **В. Б.** з приводу фільму «Собор на крові», режисер – І. Кобрин, сценарист – *Є. Шафранський*, в рамках акції «Єдина держава – спільна історія».]

**3788/Т. • В'ячеслав Брюховецький:
«ЖИТТЯ І ПРАВДА БЕРУТЬ СВОЄ»: текст**

Важливими складовими всеукраїнської культурно-просвітницької акції «Єдина держава – спільна історія», що проходила під патронатом Українського інституту національної пам'яті, були як прем'єрні покази науково-публіцистичного фільму «Собор на крові», що його транслювали центральний телеканал «1+1» і шістдесят телеканалів у регіонах України, так і обговорення проблем, пов'язаних із цією першою спробою неупереджено і аргументовано познайомити наше суспільство з маловідомими сторінками історії українського національно-визвольного руху. Фільм викликав очікувано великий резонанс, і якими б різнополюсними не були позиції учасників дискусії, подібні дебати за всіма ознаками можуть стати хай не таким уже швидким, не таким простим, але все ж наближенням до істини.

З проханням поділитися своїми міркуваннями з цього приводу організатори акції «Єдина держава – спільна історія» звернулися до президента Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктора філологічних наук В'ячеслава Степановича Брюховецького.

– Навкруги проблеми так званих «бандерівців» упродовж багатьох років нагромаджено велику кількість стереотипів, які за своїм ідеологічним підґрунтям чітко розподіляються на дві протилежні позиції. Для одних всі учасники національно-визвольної боротьби є однозначно героями, лицарями без страху і докору. Для інших всі вони так само однозначно є ворожими найманцями і злочинцями. Внаслідок цього виникає не лише у окремих осіб, а й у суспільства в цілому хворобливе роздвоєння свідомості. Наскільки небезпечним для державотворення в Україні є такий діагноз і якими мають бути шляхи його лікування?

– Уроки моєї молодості часто можна було почути, як вихідців із західних регіонів України напівжартома, а то і цілком серйозно називали «бандерами». І це тоді навіть не викликало спротиву, оскільки співвідносилось з панівною ідеологією. Нація була реально поділена, люди не мали доступу до правдивого історичного знання. І навчальний, і виховний процеси в радянській школі – від початкової і до вищої – вибудовувалися під єдиний неухильний ранжир, під так звану «лінію партії». Крім того, перебіг національно-визвольних змагань потребував ще й певної історичної відстані для його адекватного осмислення, для того, аби збагнути: справжніми бандитами були ті, хто в свій маячні щодо чи світової революції, чи світового рейху роздмухували вселенське кровопролиття, бавилися геополітичними іграми, маніпулюючи мільйонами долів. А прості вояки – по всі боки всіх фронтів – були заручниками тих бандитів. І великим досягненням фільму «Собор на крові» є те, що його авторам вдалося не декларативно, а на фактах показати, як пролягав цей істинний водорозділ через всю довгу українську національно-визвольну добу.

Тепер, коли відкрилися місця ув'язнення не лише людей, але і спецархівів, з'явилася спокуса для журналістів і науковців просто однотипно помінати місцями полюси оцінок у відповідності з новою кон'юктурою, формуючи суто позитивний ореол навкруги ОУН і УПА. Що, природно, викликає негативну реакцію з боку досить значної частини населення, яке досі не вийшло з-під наркозу ортодоксально-комуністичних стереотипів.

Очевидно, що жодна держава не обходиться без власного ідеологічного стрижня, як і жодна ідеологія не позбавлена певної міфології. Однак цього не досягти штучними примітивними підмінами. Тут потрібен цілющий вплив часу, нове бачення нових

покоління. Можна посперечатися на досвід іспанців: там також був подібний до нашого кризовий, трагічний розкол нації, спровокований ззовні, несамовитість громадянської війни, непримиренні, як здавалося, суперечки щодо того, хто герой, а хто злодій. Моє дитинство пройшло під впливом творів Хемінгуея, який розкривав мужність іспанських республіканців. Минули роки, побільшало інформації, і факти – дійсно, уперта річ! – довели, що і на боці республіки, і в лавах фаланги перебували як герої, так і негідники, були і світлі сторони, і ганебні. Влада тієї країни розсудила так: хто не здатен по-людськи зрозуміти це, той все одно не зрозуміє. А отже, вирішили обрати за арбітра нації час. Що ж до мертвих, які сорому не мають, то їм віддали шану, незалежно від кольору прапорів, під якими вони гинули.

– Чи здатен допомогти громадянам України розібратися, наблизитися до правдивого, неупередженого аналізу цих болючих проблем той фактологічний матеріал, який викладено у фільмі «Собор на крові»?

– Перевага фільму в тому, що він однобоко не заангажований, що авторам вдалося глибоко проникнути в суть подій і вчинків, виявити їх підґрунтя. Я вважаю себе людиною, досить обізнаною у вітчизняній історії, однак і мені після перегляду стало більш зрозумілим таке, скажімо, питання: чому Сталін у 1939 році діяв саме таким чином? Попри увесь ідеологічний камуфляж, викриваються незмінні імперські технології, за якими нас, українців, якими тільки ярликами не увінчували: і мазепинці, і петлюрівці, і бандерівці. Тож правдива інформація про те, які ми є насправді, інформація і гірка, і втішна – річ дуже важлива. Це опора для самовизначення молоді, для подолання бар'єрів відчуження.

Чи так уже багато молодих людей відає про загравання Сталіна з Гітлером, які називалися ледь не дружбою двох сатрапів? Чи знають про те, як на очах переляканої Європи відбувалися спільні радянсько-німецькі (а краще б сказати: комуністично-фашистські) спільні військові паради та дружні зустрічі різних керівників обох імперських систем? Не дуже знають. Бо в повоєнному СРСР ці факти старанно приховувалися, вони були вилучені з розгляду і на Нюрнберзькому процесі, і то зі згоди держав-переможниць у II Світовій війні. Бо всім треба було «відбілюватися» – наприклад, ганебний Мюнхенський зговір стосовно анексії Чехії... А все це ми бачимо у фільмі!

Цей фільм корисний уже тим, що позбавлений чорно-білого поділу. Він спонукає до роздумів і до висновків, щоб надалі не бути нам розмінною монетою у чужій грі. Дай нам Боже ще років десять протриматися, і прийде нова генерація, вивільнена і від комуністичного, і від націоналістичного екстриму, вона вже існує, підрастає на очах...

– Акція «Єдина держава – спільна історія» є першою спробою творчих працівників і науковців залучити справді велику, багатомільйонну аудиторію до документальних творів, присвячених складним суспільно-політичним проблемам. Як Ви як учений, педагог оцінюєте актуальність і перспективність подібних акцій? Які маєте з цього приводу міркування і пропозиції?

– Велика аудиторія – це і добре, і водночас складно. Адже масове сприйняття спірних проблем завжди було справою неоднозначною. Звідси одвічний скептичний її розподіл на так званий «натовп» і на так звану «еліту». Саме поняття «еліта» досить здевальвоване надто легковажним вживанням. Не випадково в суспільстві зараз заміняють його на більш відповідні аналоги: «VIP-персони», «публічні люди» і таке інше. Масова аудиторія набагато легше сприймає продукт, що спонукає не до роздумів, а до псевдоемоцій. Але і вартість такого продукту нижча. Ну, подивляться на таке видовище люди, комусь більше поспівчують, когось осудять... Це аж ніяк не може замінити інформації, знань, що передаватимуться від людини до людини.

Такий високоінтелектуальний продукт, як «Собор на крові» комусь, мабуть, не підійде, хтось переключить телевізор на бойовик чи на мелодраму. Але не можу погодитися з тим, ніби у нас немає аудиторії для високого мистецтва. Наприклад, при нашому університеті вже 15 років діє кіноклуб, де в пошані класичний репертуар, – і жодного вільного місця в цьому залі немає!

– На наш погляд, свобода слова – це не лише право вільно подавати інформацію, а й право вільно її отримувати. Як Ви оцінюєте і у чому бачите причини відмови від участі в акції телекомпаній Донецька, Луганська і Криму?

– Можна зрозуміти керівників згаданих регіональних ЗМІ: вони враховують ставлення місцевої влади до цих проблем і відчують, що начальству подібні акції невігідні, а отже «як би чогось не сталося». Генетично цей страх іде від минулих часів. Хоча історичні знання для населення саме цих регіонів були б не зайвими, адже за статистикою рівень освіченості там дуже низький. Ринкова економіка, на жаль, диктує жорсткі умови щодо репертуару комерційних каналів, що перетворює наших інтелектуалів на опівнічників, оскільки поступово всі найцікавіші фільми і передачі пересуваються на нічні години. Аби нація не захворіла на безсоння, треба, попри всі перепони, виборювати ідею суспільного телебачення. Поки що багато кому з нашого керівництва воно непотрібне, а декому і невігідне. Тим часом масова культура процвітає і на Заході, але там існують і канали для духовного збагачення, надійно захищені від забруднення рекламою і кічем. На мій погляд, іншого шляху до порятунку нації від її дебілізації немає.

Мені особисто близькі ці проблеми. Ми з моїми однодумцями відроджували Києво-Могилянську академію з нуля, практично без допомоги держави. Сьогодні я знаю, як вивести наш навчальний заклад на рівень кращих університетів Європи. Вже не раз подавав нагору такі пропозиції, але все закінчувалося бюрократичними відписками. Хоча мова йшла не про якісь карколомні кошти, у нас на феєрверки більше грошей спляють. Просимо права на експеримент, на автономне управління, аби хоча б не заважали, – і ми продемонструємо світовий рівень, дамо путівку в життя тисячам високоосвічених людей. Вже зараз до нас їдуть колеги з ушлявлених європейських центрів освіти, ось нещодавно приїздила ректор одного з коледжів Оксфорду з пропозиціями про взаємодію. Вона раніше була в Києві, років сім тому, і була вражена тим, яка росте в нас в Україні молодь, як вона щиро і активно цікавиться усім, чим живе держава! А ось днями Станіслав Шушкевич висловився в одному інтерв'ю таким чином: якщо в Україні є такі університети, як НаУКМА, то її позитивне майбутнє забезпечене...

Ось чому я, попри все, оптиміст. Дуже просто: давайте згадаємо, що за життя було у нас років двадцять тому, не кажучи вже про мого діда, безпаспортного селянина, який не хотів бути колгоспником, – і дистанція стає очевидною. Життя бере своє. І правда бере своє. Що ж до нових ідеологем, до легенд, то нехай вони найприроднішим чином народжуються в народі, без найменшого тиску згори. Так, як народилася пісня невідомого автора у чудовому виконанні Тараса Чубая, що стала музичним епіграфом, духовним камертоном серіалу «Собор на крові». Такі пісні існують, живуть, витримують випробування часом, стають народними. Мені доводилося їх чути у Львові ще у 70-х роках минулого століття. Я їх слухав і дивувався: як їм вдалося вижити? Ось де найнадійніша, непідробна і невідкупна пам'ять і слава героям! У непідроблених, справді народних думках. Пам'ятаєте, як у поемі Ліни Костенко Маруся Чурай почула від кобзаря пісню про свого батька, що пішов на війну, а повернувся легендою:

Тепер він з нами в радості і в сумі.
Збагнуло серце вражене моє:
Пішов у смерть – і повернувся в думі,
І вже тепер ніхто його не вб'є!

3789. Раков С. А. Якість освіти: європейський вимір // Вісн. ТІМО. – 2007. – № 11–12. – С. 4–10. – Див. с. 6.
3790. Ъ-Борщевская Л., Ъ-Макогон Н., Ъ-Збирный П. «Он был герой, украинец с большой буквы»: 70-летие Вячеслава Чорновила отметила вся страна – от президента до студентов // Коммерсантъ Украина. – 2007. – 25 дек. – С. 4. – Общество. – [Среди гостей были вдова Вячеслава Чорновила поэтесса Алена Пашко, его сестра Валентина, народные депутаты фракции НУНС Вячеслав Кириленко, Александр Омельченко и Вячеслав Брюховецкий.]
3791. Могилянська – це ми :) // Vivat Akademia! – 2007. – № 1 (2). – С. 14–15. – [Колаж.]
3792. Пам'яті Івана Фізера // Марістеріум / НаУКМА. – Вип. 29: Літературознавчі студії. – К., 2007. – С. 4. – (Див. також 3719.)
3793. Рецептивна естетика // Літературознавчий словник-довідник / Ред. рада: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – 2-ге вид., виправлене і доп. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – С. 579–580. – Див. с. 580.
3794. «Слово і час» («СіЧ») // Літературознавчий словник-довідник / Ред. колегія: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – 2-ге вид., виправлене і доп. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – С. 632–633. – Див. с. 633.
3795. Теорія літератури // Літературознавчий словник-довідник / Ред. колегія: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – 2-ге вид., виправлене і доп. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – С. 665–666. – Див. с. 666.
3796. Марія Григорівна Горкун: Біобібліогр. нарис / Уклад.: М. Г. Горкун, Н. О. Манойло, Т. О. Патрушева; Авт. вступ. ст.: О. П. Авраменко, Б. М. Лужевський, В. В. Морозова, О. С. Омельчук, Л. С. Соловей, Н. С. Шкура; Ред. кол. серії: В. П. Моренець (голова) та ін. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 95 с. – (Вчені НаУКМА). – [Про В. Б. – С. 57; Див. імен. показч.: №: 71–76, 78, 79: В. Б. – голова та член редколегій.]
3797. Дневник написанный не нами: Благотворительный фонд «Развитие Украины»: Отчёт за 2007 год. – [Б. в., б. д.] – 42 с. – Див. с. 12, 16. – Фото: с. 10, 12: [В. Б.]
3798. Києво-Могилянська академія // Київ: Історико-біографічний енциклопедичний довідник / Івакін Г. Ю., Кальницький М. Б., Павленко Ю. В. та ін.; відп. ред. Ю. О. Храмов; Ін-т гуманіт. дослідж. Укр. акад. наук. – К.: Вид-во «Фенікс», 2007. – 1120 с.: іл. – С. 269–272.
3799. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України // Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 1. А–М. – С. 423–424. – Див. с. 424. – (Енцикл. ерудита).
3800. Літературна критика // Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 1. А–М. – С. 569–570. – Див. с. 570. – (Енцикл. ерудита).
3801. Рецептивна естетика // Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2. М–Я. – С. 318–319. – Див. с. 319. – (Енцикл. ерудита).

3802. «Слово і час» («СІЧ») // Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. / Авт.-уклад. *Ю. І. Ковалів*. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2. М–Я. – С. 410. – (Енцикл. ерудита).
3803. Теорія літератури // Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. / Авт.-уклад. *Ю. І. Ковалів*. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2. М–Я. – С. 476–477. – Див. с. 477. – (Енцикл. ерудита).
3804. Брюховецький В'ячеслав Степанович // Київ: Історико-біографічний енциклопедичний довідник / *Івакін Г. Ю., Кальницький М. Б., Павленко Ю. В.* та ін.; відп. ред. *Ю. О. Храмов*; Ін-т гуманіт. дослідж. Укр. акад. наук. – К.: Вид-во «Фенікс», 2007. – 1120 с.: іл. – С. 599: фото: **[В. Б.]**
3805. Брюховецький В'ячеслав Степанович: [коротка біографічна довідка] // Імена України 2007: Біогр. енцикл. слов. / Ред. кол.: *В. Г. Бар'яхтар* [та ін.]; [уклад.: *Л. Г. Андрієнко* та ін.]; Укр. акад. наук, Ін-т гуманіт. дослідж. – К.: Фенікс, 2007. – С. 70.
3806. **Ред.:** Київська академія. – Вип. 4 / НаУКМА; Ред. рада: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред.-упоряд.: *М. Л. Ткачук, Н. М. Яковенко, М. В. Яременко*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 214 с. – Відп. ред.
3807. **Ред.:** Магістеріум НаУКМА. – Вип. 26: Культурологія / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *М. А. Собуцький* (голова) та ін.; Упоряд.: *Ю. В. Джулай*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 82 с. – Відп. ред.
3808. **Ред.:** Магістеріум. – Вип. 27: Археологічні студії / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *Л. Л. Залізняк* (голова) та ін.; Упоряд.: *Л. Л. Залізняк*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 94 с. – Відп. ред.
3809. **Ред.:** Магістеріум. – Вип. 28: Історичні студії / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. О. Щербак* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. О. Щербак*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 104 с. – Відп. ред.
3810. **Ред.:** Магістеріум. – Вип. 29: Літературознавчі студії / Заг. ред. кол.: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. П. Моренець* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. П. Моренець*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 104 с. – Відп. ред.
3811. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 61: Фізико-математичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *Ю. В. Боднарчук* (голова) та ін.; Упоряд.: *Б. В. Олійник, Ю. М. Бернацька*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 62 с. – Відп. ред.
3812. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 62: Теорія та історія культури / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *М. А. Собуцький* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. А. Собуцький, О. В. Бондарець*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 76 с. – Відп. ред.
3813. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 63: Філософія та релігієзнавство / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. С. Горський* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. Л. Ткачук, Ю. Ю. Завгородній*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 87 с. – Відп. ред.

3814. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 64: Юридичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *М. І. Козюбра* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. І. Козюбра, Н. В. Александро́ва*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 124 с. – Відп. ред.
3815. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 65: Історичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. О. Щербак* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. О. Щербак*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 86 с. – Відп. ред.
3816. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 66: Хімічні науки і технології / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *А. Ф. Бурбан* (голова) та ін.; Упоряд.: *А. Ф. Бурбан, Н. Г. Антонюк*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 88 с. – Відп. ред.
3817. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 67: Біологія та екологія / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. П. Замост'ян* (голова) та ін.; Упоряд.: *С. Д. Ісаєв, Н. І. Куниця*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 52 с. – Відп. ред.
3818. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 68: Економічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *І. Г. Лук'яненко* (голова) та ін.; Упоряд.: *І. Г. Лук'яненко, Г. С. Григор'єв*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 94 с. – Відп. ред.
3819. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 69: Політичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *С. Г. Рябов* (голова) та ін.; Упоряд.: *С. Г. Рябов*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 79 с. – Відп. ред.
3820. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 70: Соціологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. Л. Осовський* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. С. Бондар*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 80 с. – Відп. ред.
3821. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 71: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *А. М. Гірник* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. О. Голубєва*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 82 с. – Відп. ред.
3822. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 72: Філологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. П. Моренець* (голова) та ін.; Упоряд.: *Р. М. Веретельник*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 92 с. – Відп. ред.
3823. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 73: Комп'ютерні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *М. М. Глибовець* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. М. Глибовець*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 64 с. – Відп. ред.
3824. **Ред.:** Вища школа: Науково-практичне видання. – К., 2007. – № 1–6. – Член ред. колегії.
3825. **Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 2007. – № 1–12. – Член ред. ради.

3826. **Ред.:** Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету “Києво-Могилянська академія”». – Тернопіль, 2007. – № 1–6. – Член ред. колегії.
3827. **Ред.:** Пам’ять століть: Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – К., 2007. – № 1–5. – Член ред. ради.
3828. **Ред.:** Директор школи. Україна: суспільно-освітня часопис для керівника / Засновник і видавець педагогічне видавництво «Плеяди». – Видається з січ. 1999 р. – К., 2007. – № 1–12. – Член ред. колегії.
3829. **Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НАУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 2007. – № 1–12. – Член ред. колегії.

2008 рік

- 3830/ф. Де ти, Україно?... [Відеофільм, 50'] / К. Крайній, режисер; І. Жук, В. Марченко, автори сценарію; Б. Берізка, оператор. – 2008. – К.: Нац. Кінематика України.
- 3831/@. Состав Высшего Представительского Совета Всеукраинской премии «Женщина III тысячелетия» в 2008 году. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zhinka.org.ua/rus/projects/premiya/soviet.html> – [В. Б. – член Ради.]
- 3832/@. Указ Президента України № 12/2008 «Про підготовку та проведення Всеукраїнського форуму інтелігенції». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=64575 – 11 січ. 2008 р.
3833. *Кримський С. Б.* Під сигнатурою Софії. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – Див. с. 356.
- 3834/@. *Дроздовський Д.* Забутий барометр лицарства // День. – 2008. – 18 січ. – С. 19. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/194802> – [«Невже тепер для визначення великих українців у “експертну комісію” поряд із такими поважними і розумними людьми, як почесний президент Києво-Могилянської академії В’ячеслав Брюховецький, можна саджати комуніста Петра Симоненка, свідомість якого ґрунтується на концептах апріорної “нелюбові” до української національної політики».]
- 3834@/рус. *Дроздовский Д.* Забытый барометр рыцарства // День. – 2008. – 18 янв. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/194840>
3835. *Стефак В.* Те, що дорожче за життя / Розмовляла С. Короненко // Уряд. кур’єр. – 2008. – 18 січ. – С. 8–9. – [В. Б. одним із перших свого часу підтримав В. Стефака як письменника.]

3836. *Загорій В.* Відбувся 8-й міжнародний конкурс з української мови ім. Петра Яцика // Свобода (США). – 2008. – 18 січ. – С. 15, 21. – [В. Б. – член Опікунської ради Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика.]
3837. Могілянський вертеп // Могил. вісн. – 2008. – Ч. 5, 22 січ. – С. 3. – Гуляємо. – [«Цього року, наприклад, у персонажі Ірода була втілена непере-січна постать – сам Леонід Черновецький... Надзвичайно тішить те, що у вертепі завжди бере участь велика кількість першокурсників. Цей рік не став винятком. Для них це змога вивчити з 15–20 нових колядок, долучитися до братського духу та, звичайно, побувати у гостях у В'ячеслава Брюховецького».]
3838. *Назаров Н.* Маршрутом автономії // Академ. панорама. – 2008. – Січ. – С. 2.
3839. *Верягін А.* Справжнє обличчя гетьмана // Хрещатик. – 2008. – 24 січ. – С. 15.
3840. *Яцків Я.* «А Віз і нині там...»: (Віз – народна назва сузір'я Великої Ведмедиці) // Універсум. – 2008. – № 1–2. – С. 23–29. – [Почесний президент НаУКМА В. Б. увійшов до експертної групи «Національний та духовний вимір України».]
3841. *Шаботенко Є.* Документи справляли шокуюче враження / Інтерв'ю вела Л. Брюховецька // Кіно-Театр. – 2008. – № 2, березень–квітень. – С. 14–16. – [22 січня 2007 року в кіноклубі НаУКМА стартував проект «Україна ХХ століття в документальному кіно». Перед показом фільмів виступив В. Б.]
3842. Президент острова свободи / Розмовляв Р. Кабачій // Укр. тиждень. – 2008. – № 5, 1–7 лют. – С. 14–19: фото: [В. Б.]; Бажаю новому міністру освіти не зламатися; До Могілянки ніхто за «отак» не приймає. – Впритул. Національний інтерес.
- 3843/с. Він будив у наших душах Україну / В. Брюховецький, С. Квіт // Академ. панорама. – 2008. – Лют. – С. 1. – [Пам'яті Омеляна Антоновича.]
- 3844/@. Києво-Могілянська академія плянує відкрити нові філії // Гомін України. – 2008. – 6 лют. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.homin.ca/news_view.php?category=scince&news=2801&lang=ua – [«На думку В. Брюховецького, проблеми в АРК виникнуть не через базування Чорноморської флотії Росії, а саме через неінтегрованість населення Криму в Україну».]
3845. Мазепин вибір / Г. Кривенко // Молодь України. – 2008. – 7–11 лют. – С. 1, 14. – [В. Б. про Полтавську битву та фільм Ю. Ілленка «Молитва про Мазепу»: «Це фільм художній, з баченням Ілленка. Переконали, колись цей фільм показуватимуть у всіх кіноакадеміях світу як зразок новаторства в кіно. Він був закреслений на геніальний фільм. І я знаю, як з нього зробити геніальний (сміється), але боюся, щоб Ілленко не набив».]
3846. *Кривенко Г.* Мазепин вибір / Розмова з В. Панченком, В. Брюховецьким, Ю. Мициком та ін. // Молодь України. – 2008. – 7–11 лют. – С. 1, 14.
- 3847/@. В'ячеслав Брюховецький: «Знаю достеменно, що доживу до 86 років...»: Почесний президент Національного університету «Києво-Могілянська академія» зізнався СіДу, що як чоловіка його сформувала

- притча-повість Хемінгуея «Старий і море» / Ж. Куява // Сім'я і Дім. – 2008. – № 6, 7–13 лют. – С. 21: фото: В'ячеслав і Лариса Брюховецькі разом 36 років. – Ексклюзив. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.simya.com.ua/articles/47/8743/0/1/> – (Див. також 1665.)
- 3848/@. Кравець О. Почему Дмитрий Хворостовский не поёт на украинском языке. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.otechestvo.org.ua/main/20082/0812.htm> – 8 лют. 2008 р. – [«Ректор Києво-Могилянської академії Вячеслав Брюховецький пропонує ще один спосіб популяризації українського мови на Україні. «Хоча б таку річ ввести, як екзамен по мові для державних чиновників. Хочеш сидіти в райвиконкомі – сдай екзамен», – заявив он в інтерв'ю журналу «Тижень». «Думаю, що таке розуміння прийде до нас. Коли українська культура стане престижною, проблема опадє», – вважає Брюховецький».]
3849. Салій І. Обличчя столиці в долях її керівників. – К.: Довіра, 2008. – 599 с. – [Розділ «УКМА і двоякі спогади про Академію» – про контакти і конфлікти з В. Б. під час роботи І. Салія в УКМА у 1993 році. – С. 393–405.]
3850. Зелік О. Літературна родина Могилянських // Київська старовина. – 2008. – № 1. – С. 74–89. – Див. с. 75.
3851. Панченко В. Віч-на-віч з історією: гетьман Мазепа і ми // Освіта України. – 2008. – 12 лют. – С. 3. – [3 ініціативи НаУКМА утворено Громадський комітет із відзначення 300-ї річниці Повстання за незалежність України під проводом Івана Мазепи та Полтавської битви. В. Б. очолив оргкомітет з підготовки Міжнародної наукової конференції «Іван Мазепа та його доба».]
3852. Гречка Ю. Сайт «Літакцент» діє третій місяць // Газета по-українськи. – 2008. – 14 лют. – С. 9. – [Презентація сайту www.litakcent.com та участь у ньому В. Б.]
3853. Сергій Квіт: «Професором мріяв бути з дитинства» / С. Пономарьов // Слово Просвіти. – 2008. – № 7, 14–20 лют. – С. 8. – [«В'ячеслав Брюховецький не лише відродив Академію, а й задав напрям її розвитку, сформував колектив, який має власне виразне обличчя, заклав основи корпоративної культури, на яку ми спираємося у своїй роботі».]
3854. Євген Глібовицький: «Брюховецький приїздив до нас у гуртожиток з пляшкою коньяку» // Могил. вісн. – 2008. – 19 лют. – С. 1. – Знай наших. – [Легенди перших студентів.]
3855. Логвиненко О. Новий літературний проект // Літ. Україна. – 2008. – 21 лют. – С. 2. – [В. Б. про сайт «Літакцент».]
- 3856/@. Могилянка проводитиме своє тестування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.glavred.info/print/news/165057.prn> – 21 лют. 2008 р.
- 3857/@. В'ячеслав Брюховецький: «Тестування – вибухонебезпечна тема» / Т. Катриченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.glavred.info/archive/2008/02/21/125014-1.html> – 21 лют. 2008 р.

3858. Клименко В. В. Вовкун і його команда // Україна молода. – 2008. – 22 лют. – С. 18–19. – [Думка **В. Б.** про те, що міністром освіти є сенс працювати, якщо гарантовано бодай п'ять років.]
3859. Осадчук П. Коли і як починався Рух... // Віче. – 2006. – № 3–4. – С. 24–25. – [Про підготовку проекту Програми Руху, дискусію в прямому ефірі на телебаченні, доповідню записку Л. Кравчука і Ю. Сльченка з грифом «Цілком таємно» до В. Щербицького № 350/6 від 24 березня 1989 р.: «Наиболее экстремистски настроенная часть инициативных групп – И. Ф. Драч, В. С. Брюховецкий, П. И. Осадчук усиливают попытки организационного оформления НДУ». – С. 25.] – (Див. також 0485.)
3860. Работа с помилками: добрая половина школьников и студентов страны, учась на украинском, а болтая между собой на русском, толком не знают ни одного языка / Записала К. Тымків // Корреспондент. – 2008. – № 8, 1 марта. – С. 44–46. – [За матеріалами бесіди К. Тимків з **В. Б.**]
3861. Кекіш Б. Про українські фінансові установи // Бюлетень = Newsletter / Світовий Конгрес Українців = Ukrainian World Congress. – 2008. – Весна. – С. 12: фото: Конференція Української Кооперативної Ради. Зал Національного університету Києво-Могилянської академії, виступає проф. В. Брюховецький – президент Академії. Сидять (зліва направо): П. Козинець – президент НАКСУ (Україна), Б. Ватраль – голова правління ЦУКА (США), О. Заверуха-Свинтух – голова Кооперативної Ради (Канада), Б. Кекіш – голова Світової Кооперативної Ради (США).
- 3862/с. Омелян Миколович Антонович: [некролог] / В'ячеслав Брюховецький, Сергій Квіт, Марта Фаріон // Свобода (США). – 2008. – 7 берез. – С. 23.
- 3863/с. Своїм життям він будив наші українські душі / В. Брюховецький, С. Квіт // Свобода (США). – 2008. – 7 берез. – С. 23: фото: У 2004 році президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький вручив Омеляну Антоновичеві найвищу відзнаку Києво-Могилянської академії – медалью Петра Могили.
3864. Він будив у наших душах Україну / В. Брюховецький, С. Квіт // Дзеркало тижня. – 2008. – № 9, 8–14 берез. – С. 14. – [Пам'яті Омеляна Антоновича.]
- 3864/рус. Он пробуждал в наших душах Украину / В. Брюховецкий, С. Квит // Зеркало недели. – 2008. – № 9, 8–14 марта. – С. 14.
- 3865/ф. Іван Драч: [Відеофільм, 50 хв.] / О. Волоткевич, режисер; Л. Череватенко, автор сценарію. – 2008. – К.: Нац. Кінематика України. – [**В. Б.** про Івана Драча.]

Rumor publicus:

3905. Доливець С. На фоні Отчеств: аура Івана Драча // 2000. Еженедельник, 2008, № 23, 6–12 юнія.

3866/а. Голота Л. [Коментар до одержання Шевченківської премії.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://taras-premia.org.ua/?nid=43&templ=news> – Берез. 2008 р. – [«Отже, я не збираюсь впливати і не впливала ніколи на рішення журі, на рішення Комітету з Національної премії імені Тараса Шевченка. Це, по-перше, нереально. Я вважаю, що такі особистості як Брюховецький, Жулинський, як Іван Драч в силу своєї визнаності і широти поглядів, і об'ємних знань – вони судять об'єктивно. Вони не виходять із якихось корпоративних рішень чи із інтересів якоїсь вузької групки. Зараз дуже модно збитися письменникам – чи то з іменами, чи безіменних – в такі групки і відвойовувати свої інтереси. Взагалі корпоративність зараз характерна для діяльності видавництва».]

3867/а. Указ Президента України № 12/2008 «Про підготовку і проведення Всеукраїнського форуму інтелігенції». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin/kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=64575&cat_id=6457 – 11 берез. 2008 р. – [В. Б. – член Оргкомітету.]

3868. Тисячна Н. Про мистецькі явища та потреби змін: Чи відчуваємо ми, що українська культура твориться не тільки у столиці? // День. – 2008. – 12 берез. – С. 2. – [Думка почесного президента НаУКМА, члена Шевченківського комітета В. Б. стосовно того, що треба робити, щоб не піддавати девальвації авторитет Шевченківської премії. «Найперше я хотів би сказати, що вибір цьогорічних лауреатів оцінюю позитивно, їхні роботи – це мистецькі явища, – зазначив В'ячеслав Брюховецький. – Єдина прикрість, що кілька сильних номінантів, зокрема, Василь Портяк і Олег Скрипка не стали лауреатами». «На мою думку, треба вдосконалювати сам механізм висунення на премію, – продовжив він. – Не може бути 60 номінантів на останньому турі голосування... Тільки в літературі є десять імен, яким можна присудити Шевченківську премію! Вважаю, що одне оповідання Василя Портяка варте часом десяти романів інших письменників! Однак ми діяли за статутом Шевченківського комітету. Очевидно, треба пропонувати внесення змін до нього».]

3868/рус. Тисячна Н. О художественных явлениях и необходимости перемен: Чувствуем ли мы, что украинская культура создаётся не только в столице? // День. – 2008. – 12 берез. – С. 2.

3868/а/engl. Tysiachna, N. On phenomena of art and necessity for changes: Do we feel that Ukrainian culture is being created in the regions? // The Day: Weekly Digest. – 2008. – March 12. – P. 1. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www/day.kiev.ua/197012/>

3869/с. Omelan M. Antonovych, 1914–2008: [obituary] / Viacheslav Briukhovetsky, Serhij Kvit, Marta Farion // The Ukr. Weekly. – 2008. – # 11, March 16. – P. 15.

3870. Іванишин П. В. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко: Монографія. – К.: Академвидав, 2008. – 392 с. – [В. Б. про творчість Л. Костенко. – С. 80, 376.]

3871. Моя Ліна Костенко: [привітання до ювілею] / В. Панченко, В. Брюховецький, В. Скуратівський, Д. Дроздовський... [та ін.] // День. – 2008. – 19 берез. – С. 1, 7–9.

3871/т. • МОЯ ЛІНА КОСТЕНКО: текст

Поету дано безжально й пророче чути істину серцем, коли інші навіть ні про що не здогадуються. Можна написати літературознавчу розвідку, досліджуючи, як Ліна Костенко окреслює доміанти часу самою плоттю свого опуклого художнього світу. Образна тканина її поезії «матеріалізується» афористичними проникненнями в сутність явищ. Як боязко ми стогнали свого часу від такої реальної комуністично-соцреалістичної цензури, а поетеса просто заявила: «Шукайте цензора в собі». І не лише проголосила цей принцип, а прийняла його як невідхильний творчий і моральний постулат. А згодом, гордовито обминувши тих-таки реальних цензорів-невігласів, вустами мандрівного дяка поставила діагноз:

Усе комусь щось пишуть на догоду
та чечевиці хочуть, як Ісав.

Згадаймо й часи ближчі, коли ми ледь не бенкетували омріяною свободою, яка переродилася нині у всездозволеність, нище розкошування людей безталанних і захланних. Людців, для яких не існує поняття співчуття й справедливості, мук творчості й сумління. Лише вигода (байдуже, яка!), і то негайно і з якнайбільшою вигодою! Поетеса ж попередила: «Гряде неоецинізм – я в ньому не існую». Й завірла трепетним боєм...

Не знаю, чи то найкращий спосіб поборювати новітню чуму душевної аморальності, проте це – рішення Ліни Костенко. І я його поважаю.

...Але й прикро мені в задовгому чеканні нових творів письменниці, її поезії, її прози. Це вже перетворилося в тривожне очікування, часом аж ніби безнадійне. Гидко, коли навколо стільки обкурених бузинним табачком моральних покручів, тих чорних круків, що марять мертвеччиною. Але, Ліно Василівно, кінь живий, отой, що і копитом цоккає, і тонко вухами пряде, і скаче алюром по білому-білому полю.

Від своїх студентських років як заклинання повторюю і повторюю: «Ще ви, чорні, передохнете, доки кінь цей упаде...».

3871/пуч. Моя Ліна Костенко // День. – 2008. – 19 март. – С. 1, 7–9.

3871/@/engl. My Lina Kostenko // The Day: Weekly Digest. – 2008. – March 25. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/day.kiev.ua/197708/>

3871/т. • MY LINA KOSTENKO: text

A poet is destined to ruthlessly and prophetically sense the truth with his heart where others do not even suspect anything. One could write an essay tracing how Lina Kostenko defines the dominant features of time through the very flesh of her creative world. The imagistic fabric of her poetry «materializes» through her aphoristic penetrations into the essence of phenomena. While we were groaning beneath the heavy yoke of communist-socialist censorship, Kostenko was writing: «Seek thy censor in yourself». She not only proclaimed this principle, she adopted it as an unwavering creative and moral postulate. Eventually, having proudly bypassed all those real ignoramuses, the censors, she made her final diagnosis through one of her characters, an itinerant deacon:

They keep writing to please someone or other,
But they all want lentils, like Esau.

Let us recall more recent times, when we were celebrating our long-cherished freedom that has been reborn today as all-permissiveness and the base luxuriant lives of

arrogant little people without talent; little people for whom the concepts of empathy and justice, the torments of creativity and conscience do not exist, for whom the greatest advantages (no matter what kind), and the faster the better, are the main thing. The poet warned us: «Neo-cynicism is nigh, I do not exist in it». Then she fell silent into trembling pain.

I don't know whether this is the best way to combat the new plague of spiritual amorality, but this was Lina Kostenko's decision and I respect it.

Yet I am painfully aware of the excessively long wait for the poet's new works, her poems and prose. This has turned into fearful expectation, which at times appears hopeless. It is disgusting to be surrounded by elderberry-smoking moral mongrels, all those ravens soaring above carrion. Dear Lina Vasylivna! A horse is alive when his hooves ring out over the vast fields, his ears pricking.

Since my student years I have recited your line like a prayer: «You, dark forces, will perish before this horse falls...»

3872. *Мамалыга Т.* Тесты на радость ленивым: Можно учить один предмет, а остальные нет // Киев. вед. – 2008. – 21 марта. – С. 20–21. – [В. Б. про проблеми незалежного тестування.]

3873. *Никанорова О.* Відчувши чужий біль, допомогти... // Уряд. кур'єр. – 2008. – 22 берез. – С. 5. – [Про В. Б. як члена правління фонду «Розвиток України».]

3874. Закон мужності // *Коваленко Л. М.* «Ми – люди майбутнього, ми – не минулі»: Статті, щоденники, спогади, листи / Наук. ред. В. Г. Дончик; упорядники Н. Л. Калениченко, О. Б. Поліщук. – Дніпродзержинськ: Вид. дім «Андрій», 2008. – С. 402–406. – (Див. також 0406.)

Rumor publicus:

3842. «Лицар честі й совісті» // Слово і час, 2008, № 6, с. 103–105.

3875. В'ячеслав Брюховецький: «Дуже багато залежить від почуттів самих випускників до своєї академії...» / Ю. Морозюк // Академ. панорама / НаУКМА. – 2008. – Берез. – С. 5.

3876. *Окара А. М.* Інтелігенція в пошуках країни. Країна в пошуках інтелігенції. Дружня відповідь Івану Дзюбі та його побратимам: From Russia with love // День. – 2008. – 27 берез. – С. 10. – [«Найхаризматичніші автори і репрезентативні носії української інтелігентської парадигми – Ліна Костенко, Іван Дзюба, Микола Жулинський, Мирослав Попович, Богдан Ступка, Валерій Шевчук, Євген Сверстюк, Іван Драч, Оксана Забужко, Оксана Пахльовська, Вадим Скуратівський, В'ячеслав Брюховецький, Сергій Грабовський, Юрій Андрухович, Микола Рябчук, Максим Стріха, Святослав Вакарчук, Олег Скрипка, Олександр Положинський... Майбутнє України залежить, насамперед, від української інтелігенції й інтелектуалів, і лише потім – від усіх інших. Від інтелігенції залежить, чи знайдеться в цьому самому майбутньому місце для України? На жаль, питання аж ніяк не риторичне».]

3876/рус. *Окара А. М.* Интеллигенция в поисках страны. Страна в поисках интеллигенции // День. – 2008. – 27 марта. – С. 10.

- 3877/@. До Сашка у гості. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intour.com.ua/news/y-4/n-43/> – 10 квіт. 2008 р. – [«Аристократично-демократичний ресторан “Монако”...» – про відзначення ювілею О. Горобця.]
3878. Сацук І. К. Естетична концепція Миколи Зерова у контексті культуротворчого процесу в Україні. 09.00.08 – Естетика: Автореф. дис. ... канд. філос. наук / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 15 с. – Див. с. 2, 10.
3879. «Через покоління люди знатимуть українську» / Фото Д. Стойко-ва // Фокус. – 2008. – № 15, 11 апр. – С. 50: фото: [В. Б.] – Двужыччє. – [«Доктор филологических наук взял с нас обещание, что его рассуждения будут опубликованы на украинском языке».]
3880. Мейс Д. Ваші мертві вибрали мене... / За заг. ред. Л. Івшиної. – К.: Вид-во ЗАТ «Укр. Прес-група», 2008. – С. 613.
3881. National University of Kyiv Mohyla Academy, Kyiv Mohyla Foundation of America and United Ukranian Organizations... // The Ukr. Weekly. – 2008. – # 14, Apr. 6. – Р. 21; # 15, Apr. 13. – Р. 15; # 16, Apr. 20. – Р. 31: photos: [В. Б., В. Ющенко, С. Квіт; В. Б. та С. Квіт] – [Запрошення на виступи С. Квіта в США.]
- 3882/@. «Генпрокуратура отримала 52 ділянки в Києві на перепродаж» / З В. Бондаренком розмовляли О. Перевозна, Р. Кавацук // Газета по-українськи. – [В. Бондаренко «Розповідає, як під час виборчої кампанії 2004 року він приїхав у штаб Ющенка на Подолі. Там за столом сиділи нинішній президент із дружиною та тодішній ректор Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький. Перед ними на столі – пляшка коньяку 111-річної витримки, надіслана президентом Грузії Михайлом Саакашвілі. Налили Бондаренкові».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/index.php?id=222292> – 17 квіт. 2008 р.
3883. «Генпрокуратура є центром корупції в державі» / З В. Бондаренком розмовляли О. Перевозна, Р. Кавацук // Газета по-українськи. – 2008. – 18 квіт. – С. 5.
- 3884/ф. Гра на відродження [Телефільм, 10 хв.] / О. Коваленко, автор сценарію; О. Коваленко, Н. Штамповська, режисери; В. Тарасюк, Ю. Гордієнко, С. Рейніш, оператори. – К.: Телекомпанія ICTV, 2008.
3885. «Катинь» – біль, пам'ять, любов: у Києві з безпрецедентною цікавістю сприйняли номінований на «Оскар» фільм Анджея Вайди // День. – 2008. – 18 квіт. – С. 1, 18. – [Коментар почесного президента НАУКМА В. Б. та ін.] – [«Після перегляду цього фільму хочеться мовчати... Мовчати тому, що, по-перше, відтворена страшна трагедія. А, по-друге, картина зроблена дуже проникливо. Вона наскрізь пронизана болем. На мою думку, треба зібрати з'їзди комуністичної й соціалістичної партій – для перегляду стрічки “Катинь”... Очевидно, силоміць це не зробиш. Тому потрібно надалі ще більше і, може, ще сміливіше і відвертіше говорити про злочини радянського режиму».]
- 3885/рус. «Катынь» – боль, память, любовь // День. – 2008. – 18 апр. – С. 1, 18.
- 3886/@. Бердичевская М. Автономия, она же вотчина // Эксперт Украина. – 2008. – № 16, 21 апр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://>

www.expert.ua/articles/7/0/5412/ – [Про вибори президента НаУКМА: «Они были демократическими лишь с формальной точки зрения, поскольку из двух кандидатов на пост президента избрали того, который больше устраивал именно Брюховецкого».]

3887/@. В'ячеслав Брюховецький: Майбутнє української вищої освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.innovations.com.ua/uk/conference/8/49/496> – Веб-конференція 24 квіт. 2008 р.

3888. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама. – 2008. – Квіт. – С. 8. – [Участь В. Б. в програмі «Великі українці» 25 квіт., Інтер.]

3889/@. Форум Єженедельника «2000». – 26 квіт. 2008 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2000.net.ua/forum/viewtopic.php?p=20734&> – [«Побачив вчора в Шустера ректора Могилянки Брюховецького і пригадав, як наприкінці 2004 року він з піною на губах вимагав у Дмитра Кисельова, який тоді працював на ICTV, щоб той розмовляв на українській мові. Прошли роки, а Брюховецький все такий же...».]

3890/@. Бурковський П., Черненко С. Невеликодні пристрасті. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/media-continent/monitoring/politprogram/2008-05-14/38282> – [«Абсолютно програвший меседж Дмитра Табачника про те, що Президент бореться з корупцією, тоді як тестування мають визначати рівень знань учнів, і “діти” повинні мати свободу вибору вишу. Дивно, як такий досвідчений і цинічний політик, як Табачник, узагалі міг озвучити подібну тезу, адже лише сліпому не видно, наскільки освітня сфера стала корумпованою і які негативні наслідки це має для її доступності та якості. Проте Табачник уперто продовжував тиражувати цей меседж, можливо, сподіваючись, що ця думка засяде в головах батьків та витіснить із неї уявлення про корумпованість вищої освіти. Автори можуть лише побажати йому успіху у цій безнадійній справі... Тим більше, що показували монологи Табачника лише ТРК “Україна” та ТРК “Ера”. На “Свободі” він отримав гарних опонентів у вигляді экс-президента Могилянки Брюховецького та бютівця Полохала. Тож навіть мусив відмовитися від свого радикалізму і вимагати лише поступового вдосконалення процедури».]

3891. Бондаренко С. От я вся – я свято: (роман для високочоліх майже без убивств). – К.: ТОВ «Вид. підприємство “Ярославів Вал”», 2008. – 187 с. – Див. с. 63, 106. – [Портрет-рисунок В. Б. разом з М. Горинем і Б. Горинем роботи В. Крутіліної – С. 106.]

3892. Іванченко І., Лизогуб Н. «От я вся – я свято» // Література та життя. – 2008. – № 4, квіт. – С. 4. – [Про оцінку В. Б. роману С. Бондаренка «От я вся – я свято».]

3893/с. Світлої пам'яті Світлої Людини (на вшанування пам'яті Івана Даниленка) / С. Квіт, В. Брюховецький // Академ. панорама. – 2008. – Квіт. – С. 8.

3894. Роздольська М. Києво-Могилянська академія – колыска українства // Міст. – 2008. – 1 трав. – С. 18.

3895/@. Панченко В. «Літакцент» – некон'юнктурне видання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://siver.com.ua/news/2008-05-06-748> – 6 трав. 2008 р.

3896/@. Українсько-польсько-німецький Форум. 07.05.08–10.05.08, Варшава 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tri.net.pl/index/>

- php?option=com_content&task=view&id=8&Itemid=13&lang=uk – [Про доповідь **В. Б.** на Форумі «Роль громадянського суспільства в майбутньому Європи».]
3897. Ільницький М. На перехрестях віку: У трьох кн. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – Кн. 1. – 838 с. – Див. с. 624. – (Див. також 0166.)
- 3898/а. Винницький М. У Києво-Могилянській академії відкрито першу в Україні Докторську (PhD) школу // Час і Події (Чікаго). – 2008. – # 45, 11 трав. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/pv/3815>: фото: Зліва направо: Михайло Винницький, Сергій Квіт, В'ячеслав Брюховецький, Тетяна Огаркова.
3899. Де ви, українські Дюма й Сенкевичі? / Прес-служба Ліги укр. меценатів // Слово Просвіти. – 2008. – № 20, 15–21 трав. – С. 13. – [**В. Б.** та проф. В. Панченка запрошено до журі щорічного літ. конкурсу творів з історії України, який організовує Ліга укр. меценатів спільно з вид-вами «Ярославів Вал» та ТОВ «Книжкові джерела» (Львів).]
3900. Украинская школа-коллегиум: страницы десятилетней истории // Алуштинский вестн. – 2008. – 23 мая. – С. 4. – [Про участь **В. Б.** у відкритті Алуштинського колеґіуму НаУКМА.]
- 3901/а. Кипиани В. История в ликах // Корреспондент. – 2008. – № 19, 24 мая. – С. 60. – Гордость нации. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/opinions/470108>
3902. Завершився проект «Славетні могилянці» // Академ. панорама. – 2008. – Трав. – С. 7. – [«Результати можна назвати цілком передбачуваними: на першому місці, з майже подвійною перевагою, В. С. Брюховецький, на другій сходинці розмітився Г. С. Сковорода, а бронзу взяв Петро Могила».]
3903. НаУКМА в інформаційному просторі // Академ. панорама. – 2008. – Трав. – С. 8. – [27 трав. **В. Б.** у програмі ТСН каналу 1+1 про зовнішнє тестування; 28 трав. на телеканалі «Сіті».]
3904. Тисячна Н. Зустрічі й прощання: Вийшли друком унікальні спогади про український літературний процес 20-х – 60-х років // День. – 2008. – 4 червня. – С. 2. – Українці, читайте! – [Про участь **В. Б.** у презентації.]
- 3904/рус. Тысячная Н. Встречи и прощания: Вышли из печати уникальные воспоминания об украинском литературном процессе 20-х – 60-х годов // День. – 2008. – 4 червня. – С. 2.
- 3904/engl. Tysiachna, N. Meetings and farewells: Unique collection of memoirs about Ukraine's literary process in the 1920s – 1960s is published // The Day: Weekly Digest. – 2008. – June 10. – P. 6. – <http://www.day.kiev.ua/202664>
3905. Доливец С. На фоне Отечества: аура Ивана Драча // 2000. Еженедельник. – 2008. – № 23, 6–12 июня. – С. С6. – [Рецензія на фільм «Іван Драч». «Надо отдать должное по нынешним временам отчаянному правдоискательскому посылу сценариста “Ивана Драча” – Леониду Череватенко. Он решил, видимо, не только изгнать из своей работы всяческую елейную “юбилейщину” и обострить конфликтную канву всей истории, но и, воспользовавшись формальным

поводом, на самом деле честно разобраться в противоречиях украинских путей к украинской же мечте. Вот кинодраматург в фильме о кинодраматурге и решил собрать чуть ли не всех бывших “драматургов” всей нашей независимости. Вячеслав Брюховецкий, Лесь Танюк, Дмитро Павлычко, Николай Жулинский, Борис Олейник, Юрий Ильенко, Николай Машенко – все эти видные гуманитарии так или иначе сотрудничали с Иваном Драчем в искусстве и (или) политике, и их экранные высказывания о времени и о “виновнике торжества” составили особый ряд картины. И так, в фильме Череватенко и Волоткевича “по поводу” Драча фактически случился своеобразный “съезд” отцов-основателей постсоветской украинской культуры.

Причём все вышеозначенные известные личности были не только кабинетными идеологами постсоветских трансформаций в культуре Украины, но и каждый в своё время побывал у руля реальной власти, занимал высокие посты в гуманитарном истеблишменте страны. И сегодня вряд ли кто-либо из этих “шестидесятников” может быть удовлетворён статусом-кво в национальной культуре. То есть налицо результаты собственных профессионально-гражданских усилий за все эти почти два десятилетия. Но вот что интересно: ни один из этих “корифеев” ни словом не коснулся пикантной темы их личной ответственности перед историей культуры Отечества. Все выглядели сугубо довольными своим вкладом в духовное возрождение нации и предавались исключительно ретро-лирике в форме воспоминаний о своём легендарном прошлом».]

3906/с. Могилянська пам'ятатиме... / В. Брюховецький, С. Квіт // Свобода (США). – 2008. – 6 черв. – С. 22. – [Пам'яті Степана Гавриша.]

3907. «Лицар честі й совісті» / Матеріал підготувала О. Поліщук // Слово і час. – 2008. – № 6. – С. 103–105. – [Про участь В. Б. у презентації видання Леоніда Коваленка «Ми – люди майбутнього, ми – не минулі».]

3908. Гуцуляк Е. Моя дерев'яна валізка. Спомини. – Рівне: Волинські обереги, 2008. – 156 с. – Див. с. 86.

3909. Повернення Святого Духа: у Києво-Могилянській академії відновили церкву – сучасницю Богдана Хмельницького / За матеріалами розмови О. Снігура з почесним президентом НаУКМА В'ячеславом Брюховецьким // Україна молода. – 2008. – 13 черв. – С. 2: фото: [В. Б. перед іконостасом Святодухівської церкви під час її освячення Патріархом Філаретом.]

3910. Аверченко Д. Даже «Беркут» не летит в НАТО! // Рабоч. газ. – 2008. – 19 июня. – С. 1. – [«В СТОЛИЦЕ Генсек НАТО господин Схеффер запланировал лекцию для студентов Киево-Могилянской академии. В 11 часов под Могилянкой грянула песня “Священная война”. Это на Конtrakтовую площадь вошла антинатовская колонна. “Орлы” Луценко попытались перекрыть дорогу, но с другой стороны неожиданно появилась еще одна группа под красными флагами. Милиция панически засуетилась, но вступать в открытый конфликт не решилась. Правоохранители взяли в плотное кольцо академию, заодно полностью прикрыв собой десяток-другой студентов в футболках “НАТО – так!” Как прошла лекция, неизвестно, но Схефферу под советские патриотические песни и антинатовские речевки скучать не пришлось. На митинге народный депутат прошлых созывов коммунист Сергей Гмыря обратился к беркутовцам:

– Товарищи милиционеры! Поднимите руки, кто из вас хочет в НАТО?»]

- 3911/@. Гарань О. Цинізм науковця Литвина // Час і Події (Чикаго). – 2008. – # 25, 19 червня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/article/3254/> – [«Мовчать журналісти, а редактори ЗМІ надають йому трибуну. Литвин присутній в “Раді гарантів” проекту “Великі українці”. З одного боку, Брюховецький, який справді створив некорумпований вуз, Мирослав Попович, з іншого – Литвин».]
3912. Пізнати світле диво / Д. Третьак // Новинар. – 2008. – № 23, 20–26 черв. – С. 66: фото: ПЕРШЕ КОХАННЯ: У дитинстві Брюховецький закохався у дівчинку, поруч з якою йому випало сидіти на горшку.
3913. Варич М. Теодор Костюк боявся летіти в СРСР: Його батько Григорій три тижні не дожив до свого століття // Газета по-українськи. – 2008. – 21 червня. – С. 14. – [Про презентацію спогадів Г. Костюка в НаУКМА.]
- 3914/@. «Могилянське бароко в інтер'єрі сучасності» / Розмови з Т. Лютою вів І. Дивний // Академ. панорама / НаУКМА. – 2008. – Черв. – С. 1, 2, 3, 8. – [Про ініційований В. Б. Музей української звитяги.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pamjatky.org.ua/ShowInterview.aspx?ID=89>
3915. Перемены необходимы, потому что нашу систему образования разъела коррупция // Газета по-киевски. – 2008. – 25 июня. – С. 3. – [Коментар до статті І. Кирпи «Школу закончили, а в сказки верят».]
3916. Шевчук І., Мовчан А. Тести вузам не указ // Газета 24. – 2008. – 1 лип. – С. 1, 9. – [В. Б. про специфіку вступної кампанії в НаУКМА.]
- 3916/рус. Шевчук И., Мовчан А. Тесты вузам не указ // Газета 24. – 2008. – 1 июля. – С. 1, 9.
3917. [Коментар В. Б. до статті «Тести вузам не указ».] // Газета 24. – 2008. – 1 лип. – С. 9. – Пряма мова.
- 3917/рус. [Комментарий В. Б. к статье «Тесты вузам не указ».] // Газета 24. – 2008. – 1 июля. – С. 9.
- 3918/@. Первый председатель Народного Руха Мирослав Попович: «В нашей задрипаной стране люди чувствуют себя гораздо более достойно и свободно, чем в России, где получают в два раза большую зарплату и пенсию // Бульвар Гордона. – 2008. – 2 июля. – С. 1, 4–5. – Крупный план. – [«– Но вас нельзя назвать антисоветчиком... – Нет, я не люблю этого слова. Я даже не сказал бы, что я антикоммунист. В партию вступил в 55-м, когда был директором средней школы в селе Золотой Поток на Тернопольщине. В 90-м вполне сознательно вышел из КПСС. Шла перестройка, организовывался Народный Рух, и я был его первым председателем. Тогда это называлось: “Рух за підтримку перебудови”. Он был создан по инициативе партийной организации Института литературы. И самым энергичным, реальным его создателем был хорошо всем известный Вячеслав Брюховецкий, ныне почетный президент Киево-Могилянской академии. Я был хорошо знаком с Иваном Драчом, мы книжку писали вместе. Он пригласил меня на первое собрание в подвальчик какого-то театра, где была создана первая в Украине группа Руха. И я пошел туда, не подозревая, что выйду председателем. 12 апреля 90-го года у меня как у представителя Руха состоялись телевизионные дебаты с заведующим идеологическим отделом ЦК Компартии Украины Леонидом Кравчуком».] – (Див. також 0485, 0505/р.)

3919. Творимо бібліотеку «Українська Клію» / Прес-служба Ліги укр. меценатів // Літ. Україна. – 2008. – 3 лип. – С. 2. – [Про щорічний літ. конкурс творів з історії України. В. Б. – член журі.]
3920. Короненко С. В'ячеслав Брюховецький і справа його життя: Такою була тема прямиоефірної передачі «Радіо “Культура” представляє» // Літ. Україна. – 2008. – 10 лип. – С. 2.
3921. На шляху до автономії // Дух і літера. – 2008. – № 19: Університетська автономія: Спец. вип. – С. 6–11.

3921/т. • НА ШЛЯХУ ДО АВТОНОМІЇ: текст

Людина природньо вільною визріває лише в умовах свободи, як солодкий виноград визріває лише в благодатних сонячних променях.

Важливим, однак тільки функціональним, покликанням університету є передати студенту певну кількість набутих протягом кількох десятиліть історії людства знань і навчити ефективно працювати з дедалі навальнішим сучасним інформаційним потоком. Проте **фундаментальне** призначення університету – допомогти молодій людині пізнати себе, визначити ту сферу діяльності, до якої в ній закладено здібності, тобто розкрити талант, що Вищою Силою дається кожному homo sapiens. А для цього, виявляється, замало просто лекцій, семінарів, колоквіумів, тестів, іспитів, заліків тощо. Тут найпитимішим засобом досягнення мети стає насичене інтелектуально та динамічне соціально університетське середовище, де основним принципом виступає свобода самовираження. В таких умовах і працюють кращі вищі школи світу, незалежні від впливу держави, політичної кон'юнктури та «грошових мішків» Добре, уточнимо. Оскільки повна незалежність нереальна (пам'ятаємо ще зі школи загалом слушне: «жити в суспільстві й бути вільним від нього неможливо»), то цю якісну характеристику вірогідніше називати університетською автономією. Повторюся: справжні університети мають незаперечну автономію (включно навіть з територіальною суверенністю), і це сприймається демократичним суспільством як аксіоматична ознака університетських засадничих привілеїв.

У пострадянській Україні вперше визначення *автономність університету* з'явилося 1992 року в Статуті університету «Києво-Могилянська академія». Як непросто було пояснювати державним службовцям від освіти, що таке автономія університету... Посилання на **Magna Charta** викликало у них, перепрошую, утробний спротив. Але страх перед тим, що відродження УКМА благословив колишній головний ідеолог КПУ, а тепер Президент незалежної України своє зробив. Термін пропустили в обіг, лише в дужках *автономний* тавтологічно «розшифрували» *самоврядний*. Потім ще кілька університетів ввели це означення в свої статuti. Проте реально ніякої автономності чи самоврядності в повному розумінні цих понять жоден університет України не має. Більше того, як і в інших сферах державного будівництва чиновники за кілька років, особливо з приходом до влади Кучми-Табачника, оговталися. Почалася повзуча ревізія свобод, які виборів на той час Національний університет «Києво-Могилянська академія». Звісно, все відмінити вже було неможливо – адже ми від 1992 року відразу запровадили в навчальному процесі практично всі принципи, які згодом лягли в основу так званого «Болонського процесу». І головне – це давало видимі результати. Навіть найпопулярніші опоненти нашої діяльності не могли заперечити переваг НАУКМА в організації прийому студентів, сутності нашого навчального процесу, якості університетської корпорації (об'єднання студентів та професури), модерності підходу до створення реального університетського середовища.

Проте можемо констатувати, що засадничі принципи університетської автономності не дістали свого послідовного розвитку. Ми сподівалися, що держава довірить нам взяти на себе відповідальність щодо реально самостійного формування навчально-наукового процесу, визначення змістових пріоритетів у навчальних планах, запровадження неформалізованого студентського самоврядування тощо. Особливого значення в тих умовах набувало приведення структури рівнів освіти до прийнятих у світі стандартів. Ми першими ввели безальтернативну дворівневу вищу освіту: бакалавр – магістр. Але змушені були створити кілька однорічних програм підготовки спеціалістів, бо, через різні формальні причини, не діставали дозволу на відкриття магістерських студій у певних напрямках, хоч готові були нести відповідальність за рівень підготовки наших випускників.

Особливо показово тут виявилася доля магістерської програми з журналістики. На моє глибоке переконання (як випускника відповідного факультету КДУ, а потім газетяра) підготовка в цій галузі в Україні здійснюється принципово непродуктивно. Я вважаю, що бакалаврат з журналістики провадити немає ніякого сенсу в силу його неефективності. Треба створювати дворічну магістерську програму, на яку з будь-якої бакалаврської програми дозволити вступати випускникам, котрі показали здібності до цього роду діяльності. Ця концепція (а за нею працюють найкращі в світі відповідні програми) викликала настільки шалений спротив, що я змушений був провести прес-конференцію, на якій оголосив про відкриття магістерської програми з журналістики без відповідної ліцензії (це єдиний такий випадок за всі роки мого керівництва НаУКМА) і попросив у журналістів підтримки. Лише після цього ми дістали ліцензію...

Не менш показовими є й наші зусилля, спрямовані на відкриття докторських програм (те, що в світі іменується PhD і до чого Україна вже безальтернативно має прилучитися в 2010 році). Стандартні радянського типу аспірантура й докторантура нас не задовольняли від самого початку, але нічого змінити не вдавалося, бо держава тут контролює все до найменших деталей. І постійно ускладнює формальний бік справи¹, а не збирається довірити університетам удосконалення змістових компонентів. А це, між іншим, не просто зміна назв, подібно до того, як відбувся механічний поділ програми спеціаліста на дві – бакалавра і магістра: просто традиційну п'ятирічку, нічого сумняшеся, арифметично поділили на чотирирічку й однорічку, так і не досягнувши в багатьох випадках, що йдеться про якісно відмінну підготовку студентів. Те саме може статися і з докторськими студіями, якщо не визріє усвідомлення, що це зовсім не наші аспірантура та докторантура... Єдиним втішним моментом тут є те, що Львівський національний університет ім. Івана Франка та НаУКМА на свій страх і ризик та на кошти від західних фондів запроваджують PhD програми як експериментальні. Проблема в майбутньому полягатиме в тому, чи вважатиме міністерство за потрібне розповсюджувати і запроваджувати наші результати цього піонерського проекту. Ми маємо прикрі спогади про наш досвід створення фахових магістерських програм – нікого це не цікавило...

Усі подібного роду перипетії спонукали мене на розширеній Колегії МОН 24 березня 2005 року виступити з ініціативою проведення експерименту з надання групі університетів можливості запровадити реальну автономію, включно з правом надавати не державний диплом, а університетський, який би за вагомістю прирівнювався до державного. Саме університет стає головним гравцем на освітньому полі, саме він

¹ Про незупинну «новотворчість» чиновників свідчить багато свіжих вимог до дисертантів, наприклад, необхідність серед інших документів подавати до спецради, а потім і до ВАКу копію паспорта; але не просто копію, а *нотаріально завірениу*... Уявляєте, як піднесеться якісний рівень дисертацій від цього нововведення!

визначає правила гри (звісно, в принципових межах Закону про вищу освіту), саме він визначає необхідні компоненти навчальних програм відповідно до власної моделі випускника, видає дипломи, присвоює наукові ступені та вчені звання з відзначенням відповідними документами. Університет здобуває фінансову свободу в межах коштів, виділених державою, але без тої дріб'язкової й навіть образливої¹ регульованості, яка панує сьогодні й просто не спонукає до ефективної діяльності, а примушує лише сліпо, а ще краще сказати – тупо, виконувати безконечної кількості інструкції. Причому йшлося про те, що цей експеримент запроваджується на п'ять років, після чого узагальнені висновки будуть подані до Кабінету міністрів та Верховної ради з метою внесення необхідних змін до законодавства та інших чинних регулятивних актів.

Присутній на засіданні Колегії МОН Президент України моментально зреагував на мою ініціативу й запропонував за п'ять днів підготувати проект указу, який він зголосився підписати. Ми оперативно створили консорціум з восьми університетів², саме з тих, які виявили зацікавлення участю в експерименті. Міжнародний Фонд Відродження надав грант на підтримку підготовки програми експерименту. Роботу розпочали енергійно, хоч зрозуміло, що підготувати проект указу за п'ять днів неможливо – численні узгодження в міністерствах. Після всіх бюрократичних поневірянь ми одержали результат – міністерства економіки, юстиції та фінансів опротестували проект експерименту. Якщо узагальнити висновок – проект не відповідає чинному законодавству України. Спершу треба внести зміни до Закону про вищу освіту, а потім можна буде дозволити експеримент... На питання «Кому тоді потрібен буде експеримент і чи хтось сьогодні вже знає, які саме зміни треба внести до законодавства?» нам зверхньо й поблажливо кидали: «Працуйте...».

Ми працювали. Надія зажеврила, коли в перебіг підготовки експерименту вдалося залучити тодішнього віце-прем'єра з гуманітарної сфери В'ячеслава Кириленка. Здавалося, справа може зрушити з місця. Проте змінився уряд, і в нового віце-прем'єра виявилися інші плани. Спершу в наш консорціум «зверху» було запропоновано включити ще два університети – Київський та Харківський політехі. Ми погодилися. Проте дуже швидко з'ясувалося, що ці навчальні заклади просто не розуміють, що ми пропонуємо в експерименті, й фактично заперечують його сутнісні характеристики. Тобто відомий хід політтехнологів – треба влитися в процес, щоб його зруйнувати. І так би воно й сталося, але тут оголошено позачергові вибори. Кабмін змінює тактику. Треба підтримати

¹ У 2006 році група українських ректорів, а також представник Секретаріату Президента, відповідальний щодо підготовки проведення експерименту, за фінансової підтримки Міжнародного Фонду Відродження відвідали Кембрідж. Цей знаменитий університет є приватною установою, і тим не менше уряд Великобританії на 85 % фінансує його (причому таки справді *фінансує!*) і цікавиться лише результатами університетської діяльності, а не здійснює дріб'язкової опіки. На моє питання, як же це можливо, що бюджетні державні гроші використовуються на розсуд університетської адміністрації, ректор Кембріджу відповів, що тут запорукою є довіра уряду до університету. Коли ж я переадресував цю тезу нашому державному службовцю, він відпаривував, що ні в Конституції України, ні в Законі про вищу освіту термін *довіра* не присутній...

² Крім НаУКМА до консорціуму ввійшли державні заклади освіти – Львівський національний університет ім. Івана Франка, Дніпропетровський національний університет, Харківський національний університет, Донецький національний університет, Чернівецький національний університет, а також два приватних – Український католицький університет (Львів) та університет «Крок» (Київ).

ініціативу експерименту. То Секретаріат Президента на зміг його запровадити, а ми готові це здійснити. Товариш Табачник 31 серпня з екрану каналу ICTV навіть заявив приблизно таке: «Ось Брюховецький хоче, щоб був експеримент щодо автономії університетів. Я вас порадує: уряд запровадить такий експеримент, і в нього включено Києво-Могилянську академію». Чого не пообіцяєш перед виборами... Крім того, примусь робити добру справу не тих, що прагнуть її робити, а тих, кого призначимо... Результат наперед відомий!

Проте слід зауважити, що майже три роки нашої спільної діяльності в галузі гіпотетичного експерименту не виявилися марними. Кілька конференцій, нарад, семінарів з цього приводу дали свої плоди. Сьогодні ця проблема вже не є екзотичною на освітньому полі. Її також не можна проігнорувати, вона дозріває до свого вирішення.

3922/@. Кур'ята-Стасів Н. Вступне тестування: за що боролись, на те і напоролись. Чим Могилянська не вгодила Вакарчуку? // Сьогодні. – 2008. – 11 лип. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smi.liga.net/articles/IT083721/html> – [«У попередніх міністрів освіти конституційність навчальних програм Могилянської чомусь не викликала питань. Навіть у ті часи, коли її називали “бандерівським гніздом”, у корпусах представники СБУ шукали вибухівку, а Брюховецький під прапором Могилянської у 2004 році вивів першу організовану колону студентів на Майдан. Тепер все інакше, і обов'язковий тест з англійської став приводом для “страшилок” з Генпрокуратурою».]

3923. Салига Т. Віддайте мені дощ, віддайте мені тишу: «Вольтова дуга» слова Ліни Костенко // Літ. Україна. – 2008. – 17 лип. – С. 5. – Призначення слова.

3924. Вячеслав Брюховецкий: «Филолог должен знать таблицу умножения»: Об особенностях вступительной кампании-2008 «Газета...» расспросила почетного президента Киево-Могилянской академии / И. Курна / Фото А. Бойко // Газета по-киевски. – 2008. – 18 июля – С. 8: фото: [В. Б.]. – Страна.

3925. Шевчук І., Мовчан А. Усупереч погрозам Міносвіти Могилянська провела перший власний тест. Тести намагалися обміняти на гуртожиток // Газета 24. – 2008. – 18 лип. – С. 2: фото: **Усе спочатку: навесні ці молоді люди склали загальнодержавні іспити**, тепер їм належить пройти тестування в Могилянці. Брюховецький стверджує, що конкурс буде жорстким: на 505 місць претендує 1001 медаліст. – [«Брюховецький оприлюднив сенсаційний факт: нібито в міністерстві йому пропонували відмовитися від власного тестування, в обмін на новий гуртожиток».]

3925/рус. Шевчук И., Мовчан А. Вопреки угрозам Минобразования Могилянська провела первый собственный тест. Тесты пытались обменять на общежитие // Газета 24. – 2008. – 18 июля. – С. 2.

3926. Косинська Ю. Могилянський тест: У четвер у Національному університеті «Києво-Могилянська академія» відбулося внутрішнє вступне тестування. Попри заяви Міносвіти про його незаконність // Україна молода. – 2008. – 19 лип. – С. 13.

3927. «За відмову від тестування пропонували гуртожиток» // Україна молодда. – 2008. – 19 лип. – С. 13. – [Коментар до статті Ю. Косинської «Могилянський тест».]
- 3928/(@. Шумлянський С. Києво-Брюховецька академія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molode.com.ua/?q=node/525> – 20 лип. 2008 р. – [«Із відходом Брюховецького Могилянка опинилася перед серйозним викликом. Вона має шанс на розвиток і на “деперсоналізацію” – коли при слові “Могилянка” виникатимуть асоціації “високий рівень освіти”, “університет європейського рівня”, “престижний освітній заклад”, і не кожен вже пригадає, як звати її керівника. Зберегти “Могилянку Брюховецького”, але позбутися її негативів та провести реформи – таке завдання стоїть перед щойно обраним Президентом Квітом. Ні креативності, ні енергійності йому не бракує, так само як і результативності у попередніх справах. Тож дуже хочеться сподіватися, що вдасться й цього разу.
Непросте завдання й у Брюховецького. Відійшовши – справді відійти. А ще спокійно ставитися до того, що новий Президент, яким би ідейно близьким він не був, принаймні щось робитиме “не так” (як того хотілося б Президенту старому). Визнати, що йому тепер видніше – на те він і розвиток. Саме в цьому найбільша мудрість людини і творця, яка, на жаль, дана небагатьом».]
3929. Квіт С. М. Головне досягнення нашого університету – корпоративна культура / В. Карасьов // Вища школа. – 2008. – № 4. – С. 3–11. – [Роздуми президента НаУКМА про корпоративну культуру університету і про роль В. Б. у її становленні.]
- 3930/с. Звернення Національного університету «Києво-Могилянська академія» до Організації Об'єднаних Націй та академічної спільноти світу / В. Брюховецький, С. Квіт // Америка (Філядельфія, США). – 2008. – 23 лип. – С. 11. – [З приводу російсько-грузинського конфлікту.] – (Див. також 3959/с./@.)
3931. Решетилова О., Юдіна О. Розумний і ще розумніший: Як українські вищі абітурієнтів добирали // День. – 2008. – 25 лип. – С. 1, 20.
- 3931/рус. Решетилова О., Юдина О. Умный и ещё умнее: Как украинские вузы абитуриентов отбирали // День. – 2008. – 25 июля. – С. 1, 20.
- 3931/engl. Reshetylova O., Yudina O. Smart and smarter: How Ukrainian colleges selected freshmen // The Day: Weekly Digest. – 2008. – # 24, July, 29. – Р. 5.
- 3932/(@. Квіт С. Могилянський експериментатор / С. Моголюк // Дело. – 2008. – 28 июля. – С. 8–9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://delo.ua/news/83146/>
3933. Баштова Н. Г. Літописець української душі // Літ. Україна. – 2008. – 31 лип. – С. 2. – [Презентація двотомника Г. Костюка «Зустрічі і прощання».]
3934. Мовчан Р. В. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі. – К.: Стилос, 2008. – Див. с. 28, 68.
- 3935/(@. Кузьменко Волод. Починати треба з виправлення імен // Інтернет-видання «Слово Оріїв». – 11008 р. Д. – Ч. 36, серп. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovoor.info/SO36Mud.htm> – [«Десь на почат-

ку осені 2004 р. на каналі УТ-1 у рубриці "Четверта влада" була проведена дуже цікава передача, присвячена пошуку відповіді на питання, що їй досі не дається до розв'язання Українському суспільству – формулювання своєї Національної ідеї. У передачі брали участь відомі в Україні інтелектуали М. Попович, В. Брюховецький, І. Драч, Б. Олійник, М. Жулинський, І. Дзюба та інші не менш значні представники розумової праці.

Ведучий О. Савенко багато разів запитував їх усих, в чому ж полягає саме Українська національна ідея, не ідея будь-якого народу взагалі, але, на превеликий жаль – і це найдивовижніше! – жоден із них не міг цього сказати».]

3936. *Лауда Л., Усік А.* «Українці запліднили весь світ»: Брат президента представив галерею знаменитостей // Газета по-українськи. – 2008. – 2 серп. – С. 9. – [«Ректора Києво-Могилянської академії В'ячеслава Брюховецького на симпозиумі в Європі запитали: «Скільки нобелівських лауреатів дала Києво-Могилянська академія порівняно з Кембриджем чи Сорбонною?». Брюховецький відповів, що Могилянка дала світові 36 святих», – розповідає Ющенко-старший».]

3937. Про старті, страх і студентів // Дзеркало тижня. – 2008. – № 28, 2–8 серп. – С. 10. – Знання – сила.

Rumor publicus:

3938/④. Брюховецький вважає недосконалим тестування випускників шкіл // <http://unian.net/ukr/news/news-265046.html>;

3839/④. Брюховецький забракував тестування випускників шкіл. – http://www.newsru.ua/arch/ukraine/02 aug2008/bryukh_print.html;

3940/④. Брюховецький забракував тестирование выпускников школ. – <http://times.ua/story/42823>;

3941/④. Вячеслав Брюховецкий: Тестирование не выявляет знаний выпускников. – <http://vsekommentarii.com/news/2008/08/03/802775.htm>;

3944/④. Мокін Б. ВНТУ входить в 50 кращих університетів світу // http://impuls.vstu.vinnica.ua/?news_sd=395;

3969. *Башта В.* ЗНО: «Совок» чи прорив? // Дзеркало тижня, 2008, № 31, 23–29 серп.;

3970. *Князев Н.* Про державність і автономію в тестуванні // Дзеркало тижня, 2008, № 31, 23–29 серп.

3937/рус. О стартах, страхах и студентах // Зеркало недели. – 2008. – № 28, 2–8 авг. – С. 10. – Ученье – свет.

3937/т. • ПРО СТАРТІ, СТРАХ І СТУДЕНТІВ: текст

Згадався радянський анекдот розпалу «холодної війни».

Оголошено чемпіонат серед керівників держав світу з бігу на 100 метрів.

Проте записалися до участі лише Рональд Рейган і Леонід Ілліч Брежнєв. Переміг у забігу Рейган.

Наступного дня в американських газетах з'являється інформація: «Відбувся чемпіонат світу з бігу на 100 метрів серед керівників держав. Блискучу перемогу здобув наш президент. Радянський Союз, представлений генеральним секретарем Брежнєвим, у черговий раз продемонстрував свою неспроможність, посівши в забігу останнє місце».

Радянські ж газети розповіли про подію так: «На чемпіонаті світу серед керівників держав у складній напруженій боротьбі керманич нової історичної спільності — радянського народу, тричі Герой Радянського Союзу Леонід Ілліч Брежнєв посів почесне друге місце. Президент США, демонструючи загальний занепад американського імперіалізму, виявився передостаннім».

І згадалося мені це після прочитання двох текстів в Інтернеті.

Перший — на сайті NEWSru.ua — під заголовком «Експеримент Міносвіти з тестування абітурієнтів провалився» малює хаотичну картину некерованості вступною кампанією і пов'язує це «з численними перешкодами, серед яких і недоліки самої системи, і людський чинник. Зокрема, керівництво багатьох вузів чинить опір нововведенням, які руйнують методи вступу, що склалися, і створюють ґрунт для корупції».

Прикро стало за такий нефаховий присуд анонімного журналіста. На моє глибоке переконання, цьогорічна вступна кампанія продемонструвала величезні потенційні можливості відбору студентів за тестами. Це, безперечно, велике досягнення Міністерства освіти і науки та Українського центру оцінювання якості освіти (УЦОЯО). Тотальне тестування для всіх охочих випускників шкіл, які вирішили стати абітурієнтами, — завдання трудомістке, надзвичайно складне. І створення тестових завдань, і визначення технології виконання та перевірки їх, і організаційні заходи щодо забезпечення таємниці тестів та проведення самого процесу тестування — все це було здійснено в цілому успішно. Не побачити того, як розвинулася за останні роки ідея незалежного тестування в Україні, як вона зміцнюється й набирає фундаментальності, здатен тільки засліплений або заангажований неприйняттям будь-якого прогресу в цій сфері сторонній спостерігач.

Звичайно, наступним кроком мав стати вдумливий і неупереджений аналіз як позитивів цьогорічного тестування, так і його проблем та негараздів. Національний університет «Києво-Могилянська академія» від самих початків впровадження ще експериментального добровільного незалежного тестування підтримував ці зусилля і завжди враховував одержані результати у визначенні вступного рейтингу своїх абітурієнтів. Проте, вважаємо ми, цьогорічне проведення зовнішнього незалежного оцінювання слід розглядати не як завершений процес, а лише як перший крок на непростому тривалому шляху створення ефективної системи проведення вступних випробувань до вищих навчальних закладів. Отож я насправду був сприкрений і навіть обурений текстом з NEWSru.ua.

Але вже наступного дня після появи цього тексту на сайті УЦОЯО з'явився ще один на цю ж тему, який переконав мене в тому, що такі цьогорічний експеримент Міносвіти з тестування абітурієнтів провалився. Йдеться про «ЗАЯВУ Українського центру оцінювання якості освіти», присвячену внутрішньому конкурсному відбору абітурієнтів в НаУКМА. Я залишаю тут без розгляду смішні погрози УЦОЯО, що ніхто не має права використовувати (а в даному разі — подумати тільки! — ще й перевіряти) тести, складені ними. Ні, панове, країна хоче знати, чи достовірними методами визначають здібності її дітей! Ці тести є публічними (до речі, оплачені з наших податків) і тому підлягають оцінюванню як фахівцями, так і громадськістю. Тому УЦОЯО повинен

би дякувати за будь-яку додаткову їх апробацію. Так, ми запропонували абітурієнтам ті тести, які вони вже виконували в процесі проведення зовнішнього незалежного оцінювання. Тобто вони вже були знайомі з ними, і нас цікавило, які результати вдруге покажуть випускники шкіл.

Далі УЦОЯО звинувачує НаУКМА в тому, що ми довільно вибрали тестові завдання і запропонували, наприклад, з математики 90 % задач, які віднесені до найскладніших категорій. Але ми й не збиралися вибирати найлегше. Повторюю, ці завдання вже були знайомі абітурієнтам і вони би мусили знати на них правильні відповіді, які УЦОЯО оприлюднював на своєму сайті.

І присуд УЦОЯО: «будь-яких підстав для порівняння результатів, отриманих абітурієнтами під час зовнішнього оцінювання та внутрішнього конкурсного відбору в Національному університеті “Києво-Могилянська академія”, немає». Чи не нагадує цей упереджувальний висновок (бо ми ще ніде не оприлюднювали своїх спостережень, не інтерпретували їх) приказку про шапку, що горить?.. УЦОЯО навіть не звернувся до нас із проханням познайомитися з даними експерименту. От це і є найпечальнішим. Керівництво центру безпекаційно вважає, що в повному обсязі якісно виконало завдання, поставлене перед ним. Його не цікавить інша думка, інша інтерпретація результатів. Більше того, в обговоренні «Умов прийому студентів» на наступний навчальний рік, в якому автору цих слів доводилося брати участь, немає навіть натяку на якесь удосконалення процесу зовнішнього оцінювання. Просто консервується те, що було здійснено цього року, і контроль Міністерства стає тотальнішим і жорсткішим. А це означає, що УЦОЯО не бачить ніякої потреби поліпшувати своє тестування, віднаходити можливості для адекватної оцінки здібностей абітурієнтів, в чому насамперед зацікавлені вищі навчальні заклади. Отож, у такому разі можна цілком бути впевненим: тестування таки провалилося...

А тепер по суті нашого експерименту. До НаУКМА традиційно впродовж усіх 16 років вступали абітурієнти дуже високого рівня освіченості, визначити здібності яких за методикою УЦОЯО неможливо, оскільки вона будується виключно на репродуктивній базі, тобто перевіряє тільки суму знань, засвоєних у школі або «натасканих» репетиторами. Згідно ж із Законом України «Про вищу освіту» (ст. 44, п. 1) «Прийом осіб на навчання до вищих навчальних закладів здійснюється на конкурсній основі відповідно до їх здібностей». Ми пішли строго за законом та за вимогами «Умов прийому до вищих навчальних закладів України», які затверджені наказом Міністра освіти і науки № 1172 від 25 грудня 2007 р. В абсолютній відповідності до п. 15 цих «Умов» ми й запровадили цього року внутрішній конкурсний відбір студентів, про що вчасно проінформували МОН і не одержали жодного заперечення. Крім того, Статутом НаУКМА визначаються дві робочі мови — українська й англійська, якими зобов'язані володіти всі студенти. Перевірка рівня володіння англійською мовою також покладалася на наш внутрішній конкурсний відбір. Студентами НаУКМА стають ті, хто набрав найбільшу кількість балів — до суми результатів двох сертифікатів незалежного зовнішнього оцінювання додавався результат нашого внутрішнього конкурсного відбору (до речі, останній становить лише 8–10 % відсотків загальної оцінки). І от 1 липня 2008 року, тобто за два тижні до призначеної дати проведення внутрішнього конкурсного відбору, міністр освіти і науки надіслав листа, де пропонував у триденний термін переглянути умови прийому студентів у НаУКМА. Нами через два дні були надані всі необхідні роз'яснення фактичного і юридичного характеру щодо правомірності наших дій та відповідності їх і законо-

давству України, і наказу самого міністра. Відповіді і на цей наш лист ми також не дістали.

Тут слід, бодай побіжно, розповісти про систему вступних випробувань у НаУКМА. Від 1992 року ми приймаємо студентів виключно за своїми тестами. Вони не застигла даність, а свого роду організм, який розвивається разом із Могилянкою. Здійснювалося багато експериментів у пошуку оптимальної моделі тесту, яка б дозволяла не тільки і навіть не стільки перевіряти суму знань абітурієнта, а насамперед його здібності, його спроможність навчатися саме в НаУКМА. Ми від самого початку розуміли, що тести самі по собі не є панацеєю. Це лише один із видів звичайних іспитів, які можуть відбуватися в усній чи письмовій формі, або ж і у вигляді тесту. Не велика проблема — скласти тестові завдання. Їх, до речі, існує вже сотні тисяч. Нас же цікавить комбінація тестів з різних предметів, яка б дозволяла виявити ті здібності, які ми хочемо бачити в наших студентів. І приблизно десять років тому така модель була в цілому сформована. Вона нині задовольняє нас, хоча щороку уточнюється й удосконалюється.

Тест НаУКМА складається із семи модулів: українська й англійська мови, математика, правознавство, історія Києво-Могилянської академії, а також два вибірково: література або історія, хімія, фізика або біологія. Завдання одні й ті самі для всіх абітурієнтів, незалежно від спеціальності, на яку вони вступають (лише підрахунок балів ведеться по-різному). Виключно анонімні тести (їх зашифровує сам абітурієнт) складаються із 178 питань і виконуються протягом 3,5 години. Після цього за присутності абітурієнтів, батьків, представників ЗМІ, зрештою — всіх цікавих тести публічно перевіряються через спеціальне сканування без втручання людини. І автоматизована система обрахунку результатів видає списки з кількістю балів, які одержав кожен абітурієнт. На них і будується рейтинг, за яким визначаються ті, хто вступив до НаУКМА. Як правило, тестування починається о 8.30 ранку, а всі списки з результатами його вивішуються вже о 16 годині (прошу запам'ятати цей часовий орієнтир). Хоча весь процес перевірки автоматизований і абсолютно прозорий, ми ще задовольняємо право кожного охочого абітурієнта на апеляцію. Після завершення розгляду апеляційних заяв видається наказ про зарахування студентів. За шістнадцять років не було жодної скарги або навіть натяку на якусь корупцію і при вступі, і під час навчання в НаУКМА. Немає нарікань і на якісний рівень наших студентів та випускників.

Такий досвід мав би прислужитися. Проте лише на початках своєї діяльності Центр тестових технологій взяв за основу наше тестування (навіть територіально тоді Київський регіональний центр тестових технологій розпочинав свою діяльність в Могилянці), але далі, особливо з приходом до керівництва центру пана Лікарчука, шляхи розійшлися. НаУКМА з розумінням поставився до методики, вибраної УЦОЯО. Повторюю, ми сприймали це як перший крок, після якого буде проведено ретельний аналіз і визначено шляхи вдосконалення. Отож, коли цього року з'явилася унікальна можливість допомогти УЦОЯО глибше простудіювати і продуктивність, і ефективність, і відповідність законодавству України їхньої методики, ми вирішили провести незалежний експеримент і повторити тестові завдання, які абітурієнти вже виконували і що з ними частково могли познайомитися на сайті УЦОЯО під час підготовки до вступу. Звісно, крок цей був ризикований, адже за ретельної «домашньої роботи над помилками» абітурієнти мали би показати стовідсотково високі результати.

Які ж цілі ми перед собою ставили? По-перше, проаналізувати, наскільки тривкі знання, що їх продемонстрували випускники шкіл під час незалежного зовнішнього оцінювання. По-друге, який рівень цих знань, тому що методика рейтингування, використовувана УЦОЯО, свідомо або нехай навіть мимохіть, але ігнорує реальне виявлення рівня знань, а віддає перевагу відносному їх оцінюванню (таке враження, що це здійснюється, аби приховати незадовільний якісний стан шкільної підготовки). Нарешті (це вже була надмета НаУКМА) нас цікавили абітурієнти, які повторять свої високі результати або навіть покажуть вищі. Це, між іншим, одна з потенційних компетентностей бажаного нам студента – серйозне ставлення до навчання. Якщо абітурієнт, виконавши завдання НЗО, навіть не подивився, наскільки правильно він відповідав і не аналізував свої помилки (бо йому вже це «непотрібно»), то нас такий студент потенційно не приваблює.

Цього року 2380 абітурієнтів НаУКМА, які мали право вступати одночасно на дві спеціальності, подали 4105 заяв на 510 бюджетних місць. Серед них виявилось 1002 медалісти, а також ще 431 особа, яка, згідно з вимогами Кабміну і МОН, має різні переваги при вступі до ВНЗ. Крім того, подали документи 220 «пільговиків», у котрих були сертифікати з балами від 124 і отже вони розраховували бути зарахованими поза конкурсом.

Середній бал сертифіката з української мови і літератури в межах державного замовлення становив у нас 194,62 (в діапазоні від 198,17 – на філологію до 190,98 – на біологію), середній бал з профільної дисципліни – 193,04 (в діапазоні від 197,53 – на історію, до 186 – на фізику). Було подано 78 сертифікатів з показником 200 балів.

17 липня при проведенні внутрішнього конкурсного відбору до НаУКМА несподівано для всіх ми запропонували абітурієнтам тест, де тільки модулі з англійської мови та історії КМА були нашими, а всі інші завдання скомбіновані з тестів НЗО. Колег з УЦОЯО дуже непокоїть, що ми вибрали окремі завдання, а не дали повністю те, що пропонували вони. Нам цього і не треба було, бо мета нашого тестування інша. Нас цікавить не кількість інформації, якою володіє майбутній студент, а вміння оперувати нею, використовувати її, переходити від одного типу завдань до іншого, переключатися в різні сфери знань, гнучко мислити.

Результати цього експерименту були розглянуті в Науково-аналітичному центрі тестування НаУКМА. Важливим було визначити методику порівняння результатів. Ми розуміли умовність цієї дії, бо, як я уже зазначив, УЦОЯО заховав суму балів за правильно вказані відповіді на завдання зовнішнього незалежного оцінювання завдяки процесу шкалювання, яке демонструє лише умовні бали, а не показує реальну картину якості освіти. Проте, з певною мірою умовності, порівнювати можна. Насамперед ми відкидали подаровані абітурієнтові 100 балів, бо фактично шкалювання велося в межах ста балів, до яких потім (для солідності!) додавалося ще сто. Потім вираховували коефіцієнт для кожного модуля, який дозволяв робити результати сумірними. Розуміючи, що абсолютно точної картини строгим порівнянням домогтися не можна, ми провели обрахунки також з допуском на нашу помилку в 5 % і 10 %.

Залишу одержані результати строгого порівняння і порівняння з допуском 5 % для розгляду в спеціальних виданнях, яке ще буде нами здійснене. Візьмемо лише порівняння в кількох модулях з допуском 10 %. У модулі з української мови (проігноруймо в даному разі складову з літератури) ми дістали такий результат – у тестуванні 17 липня підтвердили результат сертифікату 53,2 % абітурієнтів. З математики такий показник

становить 23,22 %, з правознавства — 80,49 %, з біології — 53,41 %, фізики — 20 % і хімії — 97,37 %. Повторюю, абітурієнтам вдруде пропонувалися ті самі завдання і це порівняння з допуском на помилку в 10 %. Порівняння відбувалося серед абітурієнтів, які подали відповідний сертифікат.

Насамперед хочу підкреслити, що навіть натяку на якісь зловживання або корупційні схеми немає жодних підстав робити. І все-таки, як же інтерпретувати одержані результати? Для мене найпростіша ситуація з правознавством і хімією, хоч тут ідеться про діаметрально протилежні тенденції.

Завдання з хімії сформульовані так, що відповісти на них можна, лише точно пам'ятаючи (якщо хочете, й «зазубривши») відповідні формули та визначення. Отож тут — або знаєш, або ні. У цьому насамперед я бачу блискучий результат підтвердження сертифікатних оцінок результатами нашого конкурсного відбору. Врахуймо й те, що тут ми маємо справу з дуже маленькою групою — лише 38 осіб.

Завдання з правознавства, навпаки, не мали характеру формальної однозначності й переважно вимагали аналітичних операцій. Крім того тут, вважаю, спрацьовував психологічний фактор, який підтверджує те, що до нас на факультет правничих наук вступають дуже мотивовані абітурієнти. І логічно припустити, особливо зважаючи на наш попередній багаторічний досвід, що саме ця категорія вступників провела найдетальнішу «домашню роботу над помилками» і достеменно аналітично вивірила правильні відповіді на запитання тесту.

Що стосується математики й фізики, то тут завдання хоч і не були пов'язані з однозначністю формул чи формулювань (як у випадку з хімією), але також носили відверто репродуктивний характер, маючи за мету виявити переважно суму запам'ятовуваної (більшою мірою під час підготовки до тестування) інформації та напрацьованої методики розв'язань задач. До речі, в нерівних умовах опинилися учасники основного і додаткового тестування. Наприклад, більшість задач із математики в додатковому тестуванні за своєю суттю і методикою вирішення виявилися тотожними задачам із основного тестування, що фактично виглядає явною підказкою. Отож показники цих різних сертифікатів важко вважати порівнюваними.

Приблизно те саме можна сказати про перевірку української мови. У абсолютній більшості випадків перевірялося не чуття мови, навіть не володіння нею, а знання шкільних правил, що теж дається переважно студіюванням під час підготовки до іспитів.

Отже, є підстави прогнозувати, що знання, які перевіряються тестами ЗНО, є нетривкими. Більше того. При такій однозначній спрямованості тестів педагоги очікують, що учні в школі будуть вивчати лише ті предмети, які в майбутньому будуть тестуватися. Добрим підґрунтям для такої вибіркової є також, на мій погляд, непродуктивно впроваджена дванадцятибальна система оцінки знань учнів.

Чому ж ми одержали такі результати? І чи можуть вони задовольнити «замовників» — середню школу і вищі навчальні заклади? Щоб відповісти на це питання, треба бодай коротко з'ясувати, які бувають системи тестування і для чого вони призначені.

У великому різноманітті тестів, які застосовуються в багатьох країнах, до предмету нашого розгляду дотичні ті, що перевіряють результати навчання (їх називають тестами знання), і ті, з допомогою яких намагаються розпізнати здібності людини, спроможність її до розвитку (їх називають тестами готовності, прогностичними тестами). Якщо першими перевіряються знання, які можна одержати за короткий проміжок часу (приміром, найнявши репетитора), то другими користуються при визначенні

рівня знань і вмінь, які здобуті за тривалий час, а отже є стійкими. Саме таким чином можна спрогнозувати, наскільки абітурієнт готовий до навчання в певному університеті. Врахуймо, що різні університети потребують різного студента.

Фахівці відзначають, що тести знань найбільш придатні для визначення успішності засвоєння шкільної програми, а тести здібностей дають зріз прогностичного характеру.

Повернімося до результатів внутрішнього конкурсного відбору в НаУКМА. Після його проведення до мене звернулася група абітурієнтів з проханням (навіть з вимогою!) пояснити, чому ми цього року не застосували наш оригінальний тест (вони висловили думку, що він набагато цікавіший), а просто повторили тест ЗНО, сертифікатний результат якого ці абітурієнти не підтвердили. Я запитав: як же так сталося, адже вони вдуже виконували ті самі завдання, мусили би знати відповіді. «Так то ж було в квітні», — вирвалося в однієї дівчини. І в цьому мимовільному зізнанні криється значна частка пояснення спостереженої нами невідповідності результатів двох однакових тестувань. До ЗНО готувалися як до формальності, й знання потребувалися саме на той день. У квітні. А в липні їх уже не спромоглися видобути із закамарків пам'яті, бо вони не спонукають до творчого застосування. Порівняння результатів двох тестувань на однаковому матеріалі через не такий уже й тривалий хронологічний проміжок дозволяє зробити висновок, що істотним недоліком ЗНО є його форматування в тестах знань, а тим часом застосовується воно із подвійною метою. На подолання цієї невідповідності, вважаю, і треба спрямовувати зусилля в удосконаленні системи зовнішнього тестування.

Безперечно, необхідно перевіряти й фіксувати ефективність здобутої шкільної освіти, але не отожднювати повністю це з тим, що потребує вища школа при наборі студентів.

Спроби поєднати перевірку результатів навчання в школі й оцінку здібностей, тобто спроможність молоді людини успішно навчатися в університеті, робилися в багатьох країнах, і ніде не зафіксовано позитивного результату. Цим шляхом пішло й українське зовнішнє незалежне оцінювання. Та основна проблема для нас полягає в тому, що, схоже, УЦОЯО цілком задоволений своєю діяльністю. У кожному разі, його мало хвилює, що багато ректорів не сприймають однозначності запропонованих рішень. Наприклад, ректор Національного технічного університету «Політехнічний інститут» Михайло Згуровський абсолютно резонно зазначає: «Система тестування нечутлива до творчих особливостей людини. В такому випадку “за дужками” залишаються люди, які справді можуть створювати щось нове, а, як відомо, в суспільстві таких людей — до 10 %».

І тому авторитетні вищі школи намагаються шукати свої шляхи подолання одноплосчинності тестів знань. Останній приклад — застосування сертифікатів Єдиного Державного Іспиту (ЄДІ) в Російській Федерації. Цей тест аналогічний українському НЗО. І має той самий основний недолік — двоспрямованість. Саме це спонукало найпрестижніший російський виш цього року відмовитися від простого врахування результатів ЄДІ. Московський державний університет ім. М. Ломоносова приймав сертифікати з російської мови та математики, а з інших предметів встановив додаткові вступні випробування, які «є професійно орієнтованими, функціонально доповнюють ЄДІ в частині визначення здібності абітурієнта творчо застосовувати одержані шкільні знання в рамках обраної спеціальності», як зазначено в Умовах прийому. Отже, НаУКМА далеко не самотній у своїх пошуках.

У впровадженні незалежного зовнішнього оцінювання в Україні часто керуються міфами, вичитаними з газетних публікацій. Один із них — у багатьох демократичних країнах таке тестування застосовується як єдиний об'єктивний показник при зарахуванні до вищої школи. І найчастіше посилаються на нібито існуючий досвід США. Але це є абсолютна неправда. Ніде у світі авторитетний університет не приймає студентів виключно за знеосібленими тестами. По-перше, тести ці (в тій же Америці) різні, їх є багато, вони мають багатовекторне спрямування. Й університети, як правило, просять комбінацію цих тестів. По-друге, це тести не одноразові, вони в більшості мають накопичувальний характер, показують динаміку розвитку учня школи, що надзвичайно важливо. По-третє, університети виставляють потенційним студентам ще й додаткові завдання. У США дитину оцінюють не стільки по тому, які він має абсолютні показники при тестуванні, а насамперед по тому, який прогрес він показує впродовж певного часу навчання. Зважують також на середній бал під час навчання в школі, з'ясовують, чи брав участь абітурієнт у громадській або волонтерській діяльності, чи є в нього якості лідера, чи має він якісь таланти — спортивні, музичні, літературні. Часом навіть враховується те, яку освіту дістали його батьки... Це також можуть бути співбесіди, написання есе, рекомендації вчителів, прискіпливий розгляд апікаційних форм задля аналізу шкільної біографії абітурієнта та його досягнень не тільки в самому засвоєнні навчальної програми...

Щоб не бути голослівним, наведу свідчення професора Брюса Уоркера, проєктора Техаського університету, котрий так описує спеціальну формулу, за якою приймають до цієї одної з найпрестижніших вищих шкіл світу: «Результати тестів абітурієнта множимо на чотири, додаємо результати двох есе, помножені на три, і добутий результат ділимо на три. Виходить один цифровий бал — від одиниці до шести. Далі беремо шкалу і будуємо на ній графік (цей процес цілком комп'ютеризовано), за яким можна припустити, як учитиметься ця людина. Найвищий прогностичний бал — 410. Після одержання цього балу додаємо ще 10 одиниць тим, хто глибоко вивчав у школі математику, природничі науки і мови. При цьому, коли прогностичний бал нижчий, але результати особистих досягнень високі (за них теж можна дістати від одного до шести балів), то шанси стати студентом набагато підвищуються» («Дзеркало тижня», 18–24 березня 2006 р.).

Звичайно, питання визначення здібностей дуже тонке й делікатне. Лише на цьому наведеному прикладі ми бачимо, якими складними обрахунками користуються для того, щоб знайти відповідного університетській політиці студента.

Важливо, щоб ця політика була. Оптимальна модель бажаного студента НаУКМА вироблялася педагогічним колективом протягом багатьох років, і вона включає в себе приблизно такий набір потенційних компетентностей:

1. Відкритість до пізнання світу і себе в ньому, зокрема через мовні компетенції і широту базової підготовки.
2. Реалістична оцінка рівня своїх знань і можливостей через чесний, самостійний вступ-відбір.
3. Психологічна мобільність і адаптивність, яка, зокрема, виражається в умінні переходити з вирішення завдань в одній площині до зовсім відмінних за характером, мовою, спрямованістю.
4. Націленість на вступ саме до НаУКМА.
5. Готовність брати участь у професійній конкуренції.
6. Відповідальність і вмотивованість (насамперед — стосовно освіти).

7. Здатність до самоорганізації і навчання в широкому сенсі (поза навчальним планом).
8. Прагнення різноманітності й гармонії.
9. Критичне мислення.
10. Креативність.
11. Здатність ставити високі цілі.
12. Громадянська активність.
13. Лідерські якості.

Можуть пояснити деякі з них.

Цього року конкурс до НаУКМА особливо не зріс — в середньому 7,75 особи на одне місце (найвищий — 16,37 на фінанси і кредит). Торік середній конкурс становив 6,6 особи на місце (найвищий — 10,67 на право). І в цьому ми бачимо позитивну ознаку. Річ у тому, що ненормальні, штучні конкурси по 50 осіб на одне місце в деяких вишах, що ми спостерігаємо цього року, свідчать, що в багатьох випадках абітурієнту байдуже, куди вступати. Наш же абітурієнт цілеспрямовано йде до Могилянки. Не відштовхують його ні додатковий внутрішній конкурсний відбір, ні складний інтегрований тест, ні потреба вивчити історію своєї майбутньої альма-матер, ні необхідність знати англійську мову.

До речі, про англійську мову. Мене просто приголомшило, як цьогогоріч у МОН дружим хором забідкалися про тих, хто гіпотетично хотів би вчитися в НаУКМА, але не знає англійської мови. Та у нас сотні студентів, які в школі не «проходили» її (бо, на жаль, у більшості шкіл іноземні мови ще й далі «проходять»), але вивчили, щоб вступити саме до НаУКМА. Взагалі спекуляції на мовному питанні завжди є прикриттям якихось інших цілей. Захисникам тих, хто неспроможний вивчити мову міжнародного спілкування, я скажу, що не вони перші у своїх претензіях до Могилянки. Вчитайтесь в одкровення російського борця Інокентія Андрєєва, котрий у статті «Русская речь как щит и меч», розповсюдженій АПН, виразно застерігає, як Україна може позбутися комплексу меншовартості, насаджуваного сусідньою імперською нацією кілька століть. Він розуміє, що затримання російської мови як панівної не лише негативно позначається на розвитку української культури, а й відкидає назад у минуле українців як націю державотворячу, як націю політичну, як націю європейську. Він прекрасно усвідомлює, що боротьба (і треба сказати — на сьогодні досить успішна) проти впровадження української мови в усі сфери нашого життя означає зовсім не захист російської мови, яка навряд чи цього потребує, а насамперед боротьбу проти впливу ідей демократії, свободи, національної гідності. «В настоящее время, — дає інструкції російський наглядач, — на Украине осуществляется проект, который способен, в перспективе, свести на нет русское влияние в интеллектуальной сфере. Это проект Киево-Могилянской академии. Преподавание в этом ВУЗе ведется на украинском и английском языках. Качественное обучение английскому языку дает возможность в принципе не обращаться к русскому культурному фонду, что выводит развитие всех передовых дисциплин из русла развития постсоветской науки и переводит их в развитие современных интеллектуальных течений Запада». Так ось що насправді лякає теоретиків і практиків боротьби за російську мову, якій нічого в Україні не загрожує, де вона агресивно домінує. Лякає сутність — «сучасні інтелектуальні течії Заходу». Назад — у ЄЕП! Дайош Верку Сердючку! І автор статті «Русская речь как щит и меч» пропонує всілякими методами протівитися освітній політиці, якої послідовно дотримується НаУКМА. Невже зерна марень великодержавного шовініста

потрапили на благодатний ґрунт МОН? Інакше чим поясниш окрики звідти, що в Україні немає національної англомовної меншини і тому, мовляв, англійська не може бути одною з робочих мов Могилянки...

Позиція Міністерства потребує окремого детального аналізу. Нещодавно один високопоставлений чиновник звідти взагалі назвав «образою гідності українських абітурієнтів» те, що НаУКМА провів свій внутрішній конкурсний відбір. Хочеться запитати pana Ярослава Болюбаша: а що порушив наш університет цією абсолютно прозорою і відкритою акцією? Ми діяли виключно за духом і буквою наказу № 1172 міністра освіти і науки. І чому він не називає «образою гідності українських абітурієнтів» ті численні співбесіди, за якими в багатьох випадках суб'єктивно й поза перевірюваною аргументацією визначаються майбутні студенти? Чому він не називає «образою гідності українських абітурієнтів» те, що УЦОЯО здійснив навіть відверту фальсифікацію одного із завдань тестування. Річ у тому, що в тесті з української мови у питанні про вимову слів трапилася помилка — й у відповідях не виявилось жодної правильної. Помилки бувають, адже тести і складають, і набирають люди. Що тут поробиш, крім того, що помилку треба визнавати публічно, і це для всіх буде зрозумілим. УЦОЯО натомість під час наведення правильних відповідей на своєму сайті виправив цей недогляд і, нічого сумняшеся, подав правильну відповідь так, ніби вона була в самому тесті! Причому перевірити це, а тим більше подати апеляцію, абітурієнтам не надали жодної можливості. Адже тестові зошити у них просто забирали, а на сайті наводилися не тести повністю, а тільки правильні відповіді... А інколи, як бачимо, і виправлені відповіді.

Зате УЦОЯО страшенно переймається долею абітурієнтів НаУКМА, яким повинно було, за підрахунками центру, не вистачити часу на виконання тестових завдань. Хочу заспокоїти жалісливих уболівальників і ще раз нагадати, що ці тести всіма абітурієнтами виконувалися вдруge. І не виявилось жодного з них, кому б не вистачило часу, а багато хто взагалі закінчував роботу за годину-півтори. У зв'язку з цим цього-річне тестування завершилося швидше, ніж завжди. І списки результатів його ми вивісили вже о 14.30! Пригадуєте, я акцентував, що зазвичай це стається приблизно о 16-й годині.

Повернімося до вже згадуваної «ЗАЯВИ Українського центру оцінювання якості освіти». Чому все-таки вона з'явилася так поспішно і чому спонукала мене до невтішного висновку, що незалежне тестування в Україні цього року провалилося? Викликана вона насамперед була страхом перед можливими вислідами експерименту НаУКМА. Центр упевнений у своїй непогрішності, наміру шукати консенсус з університетами у нього не спостережено, натомість вже виразне прагнення законсервувати «відлагоджену» систему, а тут — якісь проблеми... Проте я хочу нагадати пану Лікарчуку, що розвиток, шлях уперед неможливий там, де страх перед наслідками сильніший від любові до істини. Непохитність у захисті ідеї тільки тому, що вона ваша, означає інтелектуальне фіаско. Лише постійний пошук, критичне осмислення набутого досвіду можуть привести українську освіту до вироблення ефективної й адекватної системи різних тестів, якими можна і здійснювати підсумкову шкільну атестацію, і допомагати вищим навчальним закладам у пошуку студентів, відповідних їхній освітній концепції. До того ж створення такої тестової системи є лише невеликою часткою необхідної комплексної реформи нашої школи. А то, замість розширювати права і відповідальність університетів, зараз навів бачимо намагання все централізувати й тримати в своїх руках. Якщо так піде далі, то тоді функції набору студентів МОН повинен передати до УЦОЯО. Адже у того є база даних про всі серти-

фікати. Нехай абітурієнти надсилають свої заяви, а центр розподілить їх по вищих навчальних закладах. Звичайно, без корупції. Там же не працюють університетські професори...

Яким же шляхом іти? Те, що створену УЦОЯО систему тестування треба розвивати й удосконалювати, не підлягає сумніву. Але необхідно шукати й альтернативні шляхи, особливо щодо вищої школи. Відомий консультант зі створення тестів, американський професор Марк Зелман, котрий брав участь у цих процесах у США, Болівії, Росії, Йорданії, Киргизстані, Грузії та Україні, на одному із засідань у МОН висловив недвозначну пораду: паралельно з діяльністю УЦОЯО створити в Україні пілотний проект або кілька пов'язаних між собою проектів щодо пошуку ефективного шляху впровадження тестів розвитку, яких насамперед потребує наша вища школа. Національний університет «Києво-Могилянська академія» вже запропонував міністру освіти і науки свої можливості для проведення пілотного проекту із узагальнення шістнадцятирічного досвіду НаУКМА та можливостей запровадження комплексного, інтегрального вступного тесту відповідно до моделі бажаних компетенцій майбутнього студента.

Хотілось би, щоб ця пропозиція НаУКМА не пропала подібно вже мирно спочилій ідеї університетської автономії, яку, до речі, зініціювали в 2005 році ми разом із ректором Львівського національного університету ім. І. Франка Іваном Вакарчуком...

3938/@. Брюховецький вважає недосконалим тестування випускників шкіл. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unian.net/ukr/news/news-265046.html> – 2 серп. 2008 р.

3939/@. Брюховецький забракував тестування випускників шкіл. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.newsru.ua/arch/ukraine/02aug2008/bryukh_print.html – 2 серп. 2008 р.

3940/@. Брюховецький забракував тестирование выпускников школ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://times.ua/story/42823> – 3 серп. 2008 р. – [«Во время государственной кампании по независимому тестированию НаУКМА произошёл конфликт с министром образования Иваном Вакарчуком. Ему не понравилось, что Академия требует дополнительного тестирования при поступлении. Кроме того министр выступил против того, что от поступающего требуется знание украинского и английского языка, – а именно эти два языка являются рабочими в НаУКМА.

В ответ на упрёки Вакарчука и его угрозу обратиться к Генпрокуратуре студенты и преподаватели Академии написали петицию. Под текстом петиции, в частности, подписался сын министра Вакарчука – музыкант Святослав Вакарчук».]

3941/@. Вячеслав Брюховецкий: Тестирование не выявляет знаний выпускников. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vsekommentarii.com/news/2008/08/03/802775.htm> – 3 серп. 2008 р.

3942/@. «Могила» все виправить / Я. Кудь / Фото Н. Борзової // Контракти. – 2008. – № 31–32, 4 серп. – С. 2, 58–61: фото: «Коли ми тільки починали, я побачив, що в багатих людей чомусь дуже тупі діти. Тепер багаті розуміють, що освіта дітей – це найкраща інвестиція, на якій не можна

- заощаджувати»; [В. Б.]; Обожнюю кнопку Delete; Між Брюховецьким і Петром Могилою багато спільного. – Персона. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kontrakty.com.ua/show/ukr/print_article/7/31200810772.html
- 3942/рус./@** «Могила» всё исправит // Контракты. – 2008. – № 31–32, 4 авг. – С. 2, 58–61. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kontrakty.ua/content/view/4750/39/>
- 3943.** Обдарована молодь України: оцінка сучасного стану та поширення перспективного досвіду роботи з обдарованою молоддю в регіонах України / *Терещиць С. О., Антонова О. Є., Науменко Р. А.* та ін. – К.: ВМГО «Союз обдарованої молоді», 2008. – Див. с. 69: фото: [В. Б. під час перенесення книжкових фондів (живий ланцюг) до Бібліотеки Антоновичів 24 трав. 2007 р.]
- 3944/@.** Мокін Б. ВНТУ входить в 50 кращих університетів світу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://impuls.vstu.vinnica.ua/?news_sd=395 – [«Суттєво кращі результати тестування в Українському центрі і його обласних філіях можна пояснити, на мій погляд, лише в один спосіб – при проведенні незалежного зовнішнього тестування мали місце випадки і закривання очей на шпаргалки, і прямі підказки абітурієнтам з боку спостерігачів. А якщо це так, то ставиться під сумнів один із ключових принципів введення незалежного зовнішнього тестування, а саме – забезпечення рівних умов складання вступних випробувань для усіх абітурієнтів».]
- 3945/@.** Самсон Ю. Свободу тим, хто її прагне! // Європа. – 2008. – № 1. – [«Ірраціональний страх перед Китаєм притаманний українським структурам різного ґатунку. Всі пам'ятають, як недостойно повела себе Києво-Могилянська академія, що полюбляє кїтчитись власною позірною незалежністю та повагою до свобод, коли в останні місяці президентства в НАУКМА В'ячеслава Брюховецького згорнула фотовиставку, присвячену Далай-ламі XIV. Таку позицію тоді публічно, в ЗМІ було пояснено тиском на український національний університет зі сторони китайської амбасад в Україні. Дивно, що тодішнє керівництво МЗС в Особі міністра Яценюка ніяк не відреагувало на подібні дії китайських дипломатів, що напевно чи сумісні з їх статусом».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narodya.pravda.com.ua/rus/politics/489762eddlaee/>
- 3946.** *Тарнашинська Л.* Презумпція доцільності: Абрис сучасної літературознавчої концептології. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 534 с. – С. 239. – [Про книжку В. Б. «Ліна Костенко».]
- 3947/@.** Брюховецький рассказал, как в Могилянке подшутили над абитуриентами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://24.ua/news/show/id/58643.htm> – 6 серп. 2008 р.
- 3948.** Почесний ректор Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький: Мене тривожать низькі ціни на освіту / *А. Мовчан* / Фото *М. Левина* // Газета 24. – 2008. – 7 серп. – С. 1, 8: фото: В'ячеслав Брюховецький сам відмовився від політичної кар'єри, але каже, що в Києво-Могилянській академії виховуються майбутні політики і чиновники. – Діалог. – «Довідка “24”». – [В. Б.: «Дешевої освіти не буває». – С. 1.]

- 3948/рус.** Почётный ректор Киево-Могилянской академии Вячеслав Брюховецкий: Меня тревожат низкие цены на образование / *А. Мовчан* // Газета 24. – 2008. – 7 авг. – С. 1, 8.
- 3949.** *Баиштова Н. Г.* У Києві представлено двотомник спогадів Григорія Костюка «Зустрічі і прощання» // Свобода (США). – 2008. – 8 серп. – С. 27.
- 3950.** *Корошенко М.* Іван Вакарчук: вступна кампанія до ВНЗ відбулася успішно // Освіта України. – 2008. – № 59–60, 8 серп. – С. 5.
- 3951.** *Гончар О.* Щоденники: У 3-х т. – К.: Веселка, 2008. – Т. 3. – Див. с. 255, 401.
- 3952.** *Короненко С.* В'ячеслав Брюховецький і справа його життя // Освіта України. – 2008. – 15 серп. – С. 28; фото: Михайло Слабошпицький і В'ячеслав Брюховецький у прямому ефірі.
- 3953.** *Кладіна Т.* Стартуватиме літературний конкурс // Освіта України. – 2008. – 15 серп. – С. 28. – [В. Б. запрошено до журі щорічного літературного конкурсу творів з історії України, який розпочнеться 9 листопада 2008 р.]
- 3954.** *Сюндюков І.* Шовінізм без «ліберальних» масок: Володимир Вернадський про «українське питання» та російське суспільство на початку ХХ сторіччя // День. – 2008. – 15 серп. – С. 8; 22 серп. – С. 8. – Україна Incognita.
- 3954/рус.** *Сюндюков И.* Шовинизм без «либеральных» масок: Владимир Вернадский об «украинском вопросе» и русском обществе начала ХХ века // День. – 2008. – 15 авг. – С. 8; 22 авг. – С. 8. – Україна Incognita.
- 3954/engl.** *Siundiukov, I.* Chauvinism without «liberal» masks: Volodymyr Vernadsky on the «Ukrainian question» and Russian society in the early 20th century // The Day: Weekly Digest. – 2008. – # 25, Sept. 2. – P. 7; # 26, Sept. 9. – P. 7.
- 3955.** *Дроздовський Д.* «Всесвіт» очима Еллади: нещодавно в Афінах пройшла Міжнародна конференція з літератури, мов і мовознавства // День. – 2008. – 16 серп. – С. 8. – [В. Б. щодо створення наукового центру – «такого собі академістечка, що мало б бути Меккою для науковців з усього світу».]
- 3955/рус.** *Дроздовский Д.* «Вселенная» глазами Эллады // День. – 2008. – 16 авг. – С. 8.
- 3956/@.** У гості до Ахметова прийшли Богатирьова, Порошенко і Брюховецький. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/index.php?id=215798> – 19 серп. 2008 р.
- 3957/@.** Мудрійшини України – Брюховецький, Жулинський, Олійник, інші – визнали мудрість Черновецького. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.meta.ua/~bryhynets/posts/@95628/> – 20 серп. 2008 р. – Підпис: *Bryhynets*. – [«До яких тортур треба вдатися, щоб совість нації визнала Черновецького мудрістю нації? Чи може комісія існує суто формально, для галочки, і з її думкою ніхто не рахується?»]

3958. *Тисячна Н.* Мовою документів // День. – 2008. – 20 серп. – С. 1–2. – [Про перевиданий Видавничим домом «Києво-Могилянська академія» чотири томник матеріалів Конгресово-президентської комісії США з вивчення голоду 1932–1933 років в Україні «Великий Голод в Україні 1932–1933 років». Виконавчим директором комісії у 1986–1987 роках був історик і політолог, а з 1995 року професор НАУКМА Джеймс Мейс. На презентації, яка відбудеться 20 серпня, головуватиме **В. Б.**]
- 3958/рус. *Тысячная Н.* На языке документов // День. – 2008. – 20 авг. – С. 1–2.
- 3959/с./@. Звернення Національного університету «Києво-Могилянська академія» до Організації Об'єднаних Націй та академічної спільноти світу // Час і Події (Чикаго). – 2008. – # 34, 20 серп. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/article/3485/> – (Див. також 3930/с.)
- 3960/@. *Бурда О.* Оприлюднено матеріали конгресу США про Голодомор. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/indepth/story/2008/08/080821_holodomor_books_oh.shtml – 21 серп. 2008 р. – [**В. Б.** головував на презентації, його оцінка діяльності Джеймса Мейса.]
3961. *Тисячна Н.* Живі голоси // День. – 2008. – 22 серп. – С. 6. – [**В. Б.** головував на презентації українського видання «Великий Голод в Україні 1932–1933 років» і оголосив про заснування Фонду ім. Джеймса Мейса.]
- 3961/рус. *Тысячная Н.* Живые голоса // День. – 2008. – 22 авг. – С. 6.
3962. ТОП-100 бурных времен // Корреспондент. – 2008. – № 32, 22 авг. – С. 10–13. – Див. с. 13.
3963. ТОП-100 самых влиятельных украинцев // Корреспондент. – 2008. – № 32, 22 авг. – С. 84–85: фото. – Сам себе президент. – [**В. Б.** на 82 позиції рейтингу. Коментар журналу: «Кажется, для Вячеслава Брюховецкого нет ничего невозможного. Он прошёл путь от котельщика до доктора филологических наук, буквально за считанные годы возродил из небытия старейший вуз страны и вывел его в лидеры отечественного образования. А затем покинул пост президента, объяснив, что надо давать дорогу молодым. Наверняка так же легко ему далась бы политическая карьера. Если бы только он, один из инициаторов создания Народного Руха Украины, захотел этим заниматься: однажды, пройдя в Киевсовет по списку Нашей Украины, он тут же сложил полномочия – заявил, что за один день в своём вузе успевает больше, чем за месяц заседаний. Брюховецкий пользуется заслуженным уважением как власти, так и оппозиции. Он стал одним из немногих представителей украинской интеллигенции старшего поколения, кто на все 100 % вписался в реалии новой, строящей капитализм Украины и, не изменив себе, оказал существенное влияние на её будущее. По собственной инициативе ограничивая своё влияние, Брюховецкий, кажется, добивается прямо противоположного. Сейчас он преподаёт в Киево-Могилянской бизнес-школе, помогает советами новому президенту Могилянки и по-прежнему остаётся одним из главных авторитетов в вопросах образования. А если решит дать оценку происходящему в стране – можно не сомневаться,

- что будет услышан: среди известных людей в Украине мудрых и честных не слишком много».] – (Див. також 2590, 2604, 2991, 3408, 3411, 3433, 3695.)
- 3964/(@. Квіт С. Роздуми про зовнішнє незалежне оцінювання в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmfoundation.com/p-2_2_publications_ukrainian-lan--alan-au-id-190-a-.html
- 3965/с. Засуджуємо військове втручання Росії у життя Грузії / В. Брюховецький, С. Квіт // Свобода (США). – 2008. – 22 серп. – С. 3.
- 3966/(@. Кипиани В. Поле битви досталось мародёрам: О маленьких и больших буквах в украинской истории. Кем были наши лидеры в 1991 году? // Газета по-киевски. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mycityua.com/news/country/2008/08/23/104146.html> – 23 серп. 2008 р. – [«Литературовед Вячеслав Брюховецкий воссоздал из руин Киево-Могилянскую академию, которая за последние пятнадцать лет дала путёвку в жизнь сотням уже не борцов, но строителей “модерної України”. Таких людей на самом деле тысячи. И им, в отличие от бизнесменов 90-х, массово заполнивших все ниши публичной политики и укромные места в госаппарате, действительно “за державу обидно”».]
- 3967/(@. Вячеслав Брюховецкий. Рух уперед неможливий там, де страх перед наслідками сильніший від любові до істини... // Профіль. – 2008. – № 31–32, 23 авг. – С. 80–82: портрет: [В. Б.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://profil-ua.com/index.phtml?action=view&art_id=785 – 23 серп. 2008 р. – [«На одному з круглих столів, де я брав участь, пан Симоненко закликав присутніх захищати народ. А я його переконував, що народ сам себе захистить, йому, тобто народові, потрібні лідери. А демагогія була, є і буде. На сьогодні в політиці з'являються неординарні постаті нової формації. Підростає і велика когорта молодих людей, які здійснять багато позитивних змін. І я сподіваюсь, що приблизно в 2015 році Україна вже стане вільною і могутньою».]
- 3968/(@. Гонта Л. Страна внутри тебя // Профіль. – 2008. – № 31–32, 23 авг. – С. 73. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://profil-ua.com/index.phtml?action=view&art_id=800 – 23 серп. 2008 р.
3969. Башта В. ЗНО: «Совок» чи прорив? // Дзеркало тижня. – 2008. – № 31, 23–29 серп. – С. 15.
- 3969/рус. Башта В. ВНО: «Совдеп» или прорыв? // Зеркало недели. – 2008. – № 31, 23–29 авг. – С. 15.
3970. Князев Н. Про державність і автономію в тестуванні // Дзеркало тижня. – 2008. – № 31, 23–29 серп. – С. 14–15.
- 3970/рус. Князев Н. О государственности и автономии в тестировании // Зеркало недели. – 2008. – № 31, 23–29 авг. – С. 14–15.
- 3971/(@. Две-три тысячи гривен за обучение – это взятка / Л. Полях. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/239.html> – 27 серп. 2008 р.
- 3972/(@. Василик Д. IX Світовий Конгрес Українців // Час і Події (Чикаго). – 2008. – # 35. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.>

chasipodii.net/article/3522/ – 28 серп. 2008 р. – [«Від Києво-Могилянської академії виступив В'ячеслав Брюховецький, котрий розповів про титанічну працю, яку вклали представники і студенти Академії, щоб донести до світової спільноти правду про Голодомор тридцятих років минулого століття. Велике признание і подяку дістала молодь Києво-Могилянської академії, яка збирає свідчення очевидців Великого Голоду, та поширює правду про страшний злочин. По всьому світу збиралися розповіді свідків голоду, матеріали яких були занесені в книги “Розсекречена пам'ять”, “Зеркало душі народної”, “Хроніка Голодомору”».]

3973. Коцюбинська М. Х. Історія, оркестрована на людські голоси: Екзистенційне значення художньої документалістики для сучасної української літератури. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». – 2008. – 70 с.: фото: [В. Б. в колоні професорів НаУКМА; С. Квіт, М. Коцюбинська, В. Моренець, А. Бурбан і В. Б.; С. Квіт, М. Коцюбинська, А. Бурбан і В. Б.; В. Моренець, М. Коцюбинська, А. Бурбан, Ю. Єхануров, В. Гроот і В. Б.] – [Інавгураційна лекція почесного доктора НаУКМА М. Коцюбинської, літо 2008 р.]
3974. Мовчан П. М. Будуймо фортецю духу! / Спілкувався П. Антоненко // Слово Просвіти. – № 35, 28 серп. – 3 верес. – 2008. – С. 1–2. – [Про В. Б. одного з тих, хто приніс Україні незалежність і відстоює її.]
3975. Погрібний А. Захочеш – і будеш: Публіцистичні статті. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2007. – Кн. 1. – С. 13. – [Про В. Б. в Помаранчевій революції.]
3976. Наєнко М. Художня література України: Від міфів до модерної реальності. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2008. – Див. с. 761, 764.
3977. Бурда О. Оприлюднено матеріали Конгресу США про Голодомор // Свобода (США). – 2008. – 29 серп. – С. 8. – [На презентації, яка відбулася 20 серпня, почесний президент НаУКМА В. Б. зауважив, що видані матеріали є доказом злочину.]
3978. Новий навчальний рік у НаУКМА // Академ. панорама / НаУКМА. – 2008. – Верес. – С. 1: фото: [В. Б., Б. Гаврилишин, С. Квіт.]
3979. КМБС. Києво-Могилянська Бізнес-Школа 2008/2009. – [Б. в., б. д.] – Див. с. 26.
3980. Баштанник Т. Перевірені часом // Хлібці. – 2008. – № 1. – С. 5. – Смак традицій. – [«Брюх – грошова одиниця Могилянки – претендує на своє місце в історії».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 4021.)
3981. Моренець В. П. Слово про Івана Фізера // ЛітАкцент: альманах. – К.: Темпора, 2008. – С. 199–204. – Див. с. 199, 202.
3982. [Алаверди.] // Багнюк А. 60 кроків катарсису. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2008. – 352 с. – Див. с. 299–303.

3983. *Цибульський А.* Журналістика починається у... «колгоспі» // Журналісти з Київського університету: Спогади. Світлина. Імена. – Фастів: Поліфаст, 2008. – С. 180–187. – Див. с. 182.
3984. *Лисенко Л.* Щастя у супроводі болю // Журналісти з Київського університету: Спогади. Світлина. Імена. – Фастів: Поліфаст, 2008. – С. 143–157. – Див. с. 153: фото: До таких шедеврів народної архітектури возив своїх гуртківців Олег Бабишкін.
3985. *Букет Є.* Перевидано праці Джеймса Мейса / Фото *О. Дмитренка* // Слово Просвіти. – 2008. – № 36, 4–10 верес. – С. 4: фото: Директор ВД «Києво-Могилянська академія» Віра Соловйова і почесний президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький на презентації.
3986. *Labunka, I. M. U. S. Oral history project on Holodomor is published in Kyiv // The Ukr. Weekly.* – 2008. – # 36, Sept. 7. – P. 1, 8: photo: Co-presiding at the press conference are Vira Solovyiova, director of the Kyiv Mohyla Academy publishing house, and Dr. Viacheslav Briukhovetskyi, president-emeritus of the National University of Kyiv, speaks Mohyla Academy.
3987. *Михайло Слабошпичський:* «Не писати про політику – це як не писати про статеві стосунки» / *Городницька Б.* // Високий замок. – 2008. – 11 верес. – С. 7. – Нейтральний опозиціонер. – [Про роботу Шевченківського комітету: «У Комітеті є три центри впливу, лідерами яких є Лубківський, Жулинський і юніори – Ігор Римарук, Василь Герасим'юк, Кирило Стеценко. Є й нейтральні особи – такі, як я та В'ячеслав Брюховецький».]
- 3988/(@). *Михайло Слабошпичський:* «Прозаїк № 1 в Україні – Галина Пагутяк. А Жадан – музикант прози...». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sumno.com/article/myhajlo-slaboshpytskyj-prozajik-1-v-ukrajini-galyn/> – 11 верес. 2008 р. – [Про роботу Шевченківського комітету.]
- 3989/(@). *П'єцух М.* Демарш Вакарчука. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novynar.com.ua/blogs/journalists/pyetsuh/37408/print> – 11 верес. 2008 р. – [Про вихід С. Вакарчука з Верховної Ради, подібно до виходу з Київради В. Б.]
- 3990/(@). *Кирпа І.* Депутати «падежов» не вяжуть // Газета по-київськи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://muscityua/tribune/2008/09/09/084821.html> – 12 верес. 2008 р. – [«А вот почетный президент УКМА Вячеслав Брюховецкий уверен, что никогда наши политики правильно разговаривать не будут:
– Ой, мне наши украинские политики так надоели, что я даже телевизор перестал смотреть. У них сплошной ляп и вавка в голове. Я с нетерпением жду уже лет десять, когда они наконец-то уйдут с политической арены, а на смену им придут молодые грамотные люди...»]
3991. *Літерат М.* Чотири томи болю // Літ. Україна. – 2008. – 18 верес. – С. 5. – [Участь В. Б. у презентації українського видання «Великий Голод в Україні 1932–1933 років».]
3992. *Лариса Кадирова:* «Ми мусимо пишатися тим, що живемо в один час із Маркесом» / *Спілкувався Д. Дроздовський* // Слово Просвіти. – 2008. – № 39, 25 верес. – 1 жовт. – С. 14: фото: Лариса Кадирова та В'ячеслав Брюховецький. – Театр.

3993. *Галушко К.* А хто «переможе» через 300 років? // Укр. тиждень. – 2008. – № 39, 26 верес. – 2 жовт. – С. 51. – Погляд. – [*Про підготовку міжнародної конференції «Іван Мазепа і його доба»; голова оргкомітету – В. Б.*]
3994. *Тракало Я.* «Україна»: тест здали // Україна молода. – 2008. – 27 верес. – С. 8. – [*«Досі не забута історія з Києво-Могилянською академією, яка відмовилася виконувати розпорядження МОН приймати вступників на основі результатів зовнішнього оцінювання і була піддана жорсткій критиці».*]
- 3995/а. Розширення Шенгенської зони. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.civilinfo.org.ua/ukr/index.php?option=com_content&task=view&id=45&IT... – [*В. Б. – серед тих, хто звернувся до Верховної Ради та уряду України з проханням прискорити ратифікацію угоди зі спрощення візового режиму.*]
- 3996/а. *Рябчук М.* Ціна непідкупності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gru.ua/index.php?id=257175> – [*«Років десять тому я намагався подібним чином пояснити близькому родичеві, що не можу влаштувати його доньку до Могилянської академії, попри приятельські стосунки з ректором. Я казав, що не можу робити лівою рукою те, із чим борюся правою. Що я справді добре знаю ректора й саме тому мені язик не повернеться звернутися до нього з подібним проханням. Зрештою, навіть якщо я переступлю через власні принципи, це все одно нічого не дасть, бо ректор через власні принципи не переступить. “Я допомагаю всім саме тим, що не допомагаю нікому”, – скаже він, окресливши цією простою формулою суть відсутньої в нас правової держави.*
Близький родич не вітався зі мною десятиліття. Нещодавно він трохи пом'якшав, довідавшись, либонь, що мій син не поступив до Могилянки. А точніше – не добрав балів на бюджетне навчання й пішов на платне.
– І скільки тобі це коштує? – перепитав родич при випадковій зустрічі.
– Десять тисяч на рік.
– Непогана ціна. Рекламні агентства зупили би з тебе куди більше.
– За що? – здивувався я.
– За імідж!.. Із таким іміджем можеш тепер захибати мільйони!..»]
3997. Відкриття меморіальної дошки Артемію Веделю // Академ. панорама. – 2008. – Верес. – С. 8: фото: [*В. Гречаник, І. Гречаник, В. Б.*]
3998. Праця чи хобі? / *Diva, Т. Бащанник* / Фото *Ю. Паніна, С. Замуруєва* // Хлібці. – 2008. – № 2, верес. – С. 3.
- 3999/а. «Разным вузам нужны разные студенты» // Новая. – 2008. – 1 окт. – С. 7. – Общество. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nova.ua.com.ua/?/artickes/2008/10/01/172315-7> – [*Коментар В. Б. до статті Л. Вишинської «Что тест грядущий нам готовит?»: «Созданную УЦОКО систему тестирования нужно развивать и совершенствовать. Но, к примеру, Марк Зельман – известный в мире специалист по внедрению систем тестирования – считает, что Украине – параллельно с деятельностью УЦОКО – нужен пилотный проект, направленный на поиск эффективного пути внедрения тестов развития. Ведь именно такие тесты необходимы вузам, которым нужны и разные студенты. Чтобы отыскать “своих”, в мире используют два типа тестов: одни – тесты знания – позволяют проверить результаты обучения*

- (а знания за короткий проміжок времени могут дать репетиторы), вторые – прогностические – помогают определить способности человека, уровень знаний и приобретённых умений. Только так можно определить, насколько человек готов к обучению в конкретном университете».]
- 4000/@.** Вячеслав Брюховецкий: В проукраинском образовании очень нуждается Украина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.auto-ukraine.com.ua/chimie/34> – 2 жовт. 2008 р.
- 4001.** Кундис М. Давид Олександрович Підгурський // Нове життя (Чемерівці). – 2008. – 3 жовт. – С. 6. – [Про допомогу **В. Б.** в написанні цієї статті.]
- 4002.** Подол: на Могилянке новая мемориальная доска // Газета по-киевски. – 2008. – 3 окт. – С. 5. – [Про відкриття меморіальної дошки **А. Веделя**. «Почётный президент академии выразил надежду, что вскоре здесь появится и мемориальная доска в память о Мазепе».]
- 4003.** Шевельов Ю. Вибрані праці у 2-х т. / Упорядник **Л. Масенко**. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – Т. 1. – Див. с. 411. – (Див. також 1091.)
- 4004/@.** Козловський Б. До Києво-Могилянки «з хабарами» не ходять: У цьому переконаний президент університету професор Сергій Квіт // Високий замок. – 2008. – № 189, 9–15 жовт. – С. 10. – Президент без краватки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wz.lviv.ua/pages.php?ac=arch&atid=68607>
- 4005.** Квіт С. Академічні свободи та університетська автономія / Інтерв'ю взяла **О. Коваленко** // Освіта України. – 2008. – 10 жовт. – С. 5. – [Про плідну співпрацю президента **НаУКМА** з почесним президентом.]
- 4006/@.** Ханас О. Музей-церква в НаУКМА: Збереження історії заради майбутнього // Час і Події (Чікаго). – 2008. – # 40, 10 жовт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chasipodii.net/article/3683/> – [«Разом з церквою відреставровано приміщення Києво-Могилянської академії призначені для розміщення Музею української звитяги, ініційованого Почесним Президентом Університету **В'ячеславом Брюховецьким**».]
- 4007.** Івшина Л., Савчук Ю. Незавершений портрет // День. – 2008. – 15 жовт. – С. 1. – [Про конференцію «Іван Мазепа та його доба: історія, культура, національна пам'ять».]
- 4007/рус.** Ившина Л., Савчук Ю. Незаконченный портрет // День. – 2008. – 15 окт. – С. 1.
- 4007/engl.** Ivshyna L., Savchuk Yu. Unfinished portrait // The Day: Weekly Digest. – 2008. – Oct. 21. – P. 1.
- 4008. Передм.:** Слово до читачів // Іван Мазепа та його доба: Матеріали міжнародної наукової конференції 15–17 жовтня 2008 р., Київ – Полтава / НаУКМА. – К.: Темпора, 2008. – С. 3–5. – Підпис: **В'ячеслав Брюховецький**, почесний президент НаУКМА, голова оргкомітету Міжнародної наукової конференції «Іван Мазепа та його доба: історія, культура, національна пам'ять».

- 4009/@. Історична правда встановлюється шляхом діалогу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada-poltava.gov.ua/news/2008/10/16/08201481> – 16 жовт. 2008 р.: фото: [В. Панченко, О. Ковалевська, А. Матковський, В. Б. та Б. Хаггман (Швеція).] – [Про виїзну сесію конференції «Іван Мазепа та його доба: історія, культура, національна пам'ять» у Полтаві 16 жовт. 2008 р.]
4010. Сюдюков І. Готуємося до Року Мазепа: Вчені підтримали ініціативу Національного музею історії України та газети «День» / Фото К. Гришиної // День. – 2008. – 16 жовт. – С. 2: фото: [В. Б. та К. Гернер (Швеція).]
- 4010/рус. Сюдюков И. Готовимся к Году Мазепы // День. – 2008. – 16 окт. – С. 2.
4011. Кініані В. Які політики нам потрібні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vaxo.livejournal.com/268190.html?thread=7222430> – 16 жовт. 2008 р. – [В. Б. в переліку найукраїнськіших потенційних політиків.]
4012. Ханас О. Освячено церкву в НаУКМА // Свобода (США). – 2008. – 17 жовт. – С. 19.
4013. «Тести мають відповідати моделі студента, якого хоче мати конкретний вуз» // Україна молода. – 2008. – 17 жовт. – С. 17. – Тести. – [Коментар В. Б. до статті Ю. Косинської «Оцінити – і не помилитися».]
4014. Іван Мазепа на терезах вічності: У Києві відбулась Міжнародна наукова конференція, присвячена видатному гетьману та його добі / І. Сюдюков // День. – 2008. – 17 жовт. – С. 6. – Подія. – [Виклад виступу В. Б.]
- 4014/рус. Иван Мазепа на весах вечности / И. Сюдюков // День. – 2008. – 17 окт. – С. 6.
- 4014/engl. Ivan Mazepa on the scales of eternity: Kyiv hosts international scholarly conference on Hetman Mazepa and his age / I. Siundiukov // The Day: Weekly Digest. – 2008. – # 32, Oct., 21. – P. 2, 5. – Див. р. 5.
4015. Бажал А. ЗНО-2009: Прохідний бал підвищать ВНЗ // Дзеркало тижня. – 2008. – № 39, 18–24 жовт. – С. 12.
- 4015/рус. Бажал А. ВНО-2009: Проходной бал повысят вузы // Зеркало недели. – 2008. – № 39, 18–24 окт. – С. 12.
- 4016/@. Айвазовська О. Вступ до ВНЗ 2008 vs 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narodna.pravda.com.ua/rus/discussions/48fc3c21771d2/> – 20 жовт. 2008 р.
4017. Яворская Н. Правила вузов // Сегодня. – 2008. – 21 окт. – С. 7. – Твоё. – [Заява В. Б. про те, що в 2009 р. НаУКМА обов'язково проводитиме своє внутрішнє тестування, не застосовуючи тести УЦОЯО.]
- 4018/@. Іван Вакарчук: «Зникатимуть усі вищі навчальні заклади, де якість освіти є низькою». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vezha.org/news/10278/html> – 21 жовт. 2008 р. – [Про заяву В. Б. з приводу тестування в НаУКМА 2009 р.]

4019. Айвазовська О. Щоб єдиною пільгою стали знання: Роздуми над уроками цьогорічної вступної кампанії // Високий замок. – 2008. – 22 жовт. – С. 5. – Абітурієнт-2009. – [Роздуми **В. Б.** про вступну кампанію до НаУКМА 2008 р.]
4020. Неїжмак В. Полтавський бій і полтавський міф були одними з ключових тем «мазепинської» науково-практичної конференції за участю істориків із семи країн // Україна молода. – 2008. – 23 жовт. – С. 3. – [**В. Б.** – голова оргкомітету конференції.]
4021. Дзюба А., Банна В. Із Днем народження тебе, Академіє! // Молодь України. – 2008. – 23–27 жовт. – С. 24. – Святкуємо. – [Про традицію використання «брюхів».] – (Див. також 0983, 0986, 0987, 1008/н., 1008/н., 1008/р., 1053, 1057, 1442, 1523/@, 1584, 1586, 1587, 1665, 1676, 1689, 1875, 2032/@, 2142, 2231, 2239, 2452, 3045, 3056, 3443, 3445, 3576, 3742, 3744, 3980.)
4022. Wojciechowski M. Juszczenko odleciał, Ukraina zatacza koło // Gazeta Wyborcza. – 2008. – 25–26 października. – S. 16–17. – [**В. Б.** про політичне майбутнє України.]
4023. Soviet and Post-Soviet Politics and Society (2005–2007) / Ed. by Andreas Umland. – [Б. м., б. д.] – [Р. 2.] – [**В. Б.** – член Advisory Board.]
4024. Глібчук У. Ще один крок до розкриття таємниць мазепіани // Слово Просвіти. – 2008. – 23–29 жовт. – С. 7.
4025. Айвазовська О. Успіх освітньої реформи завдяки активному втручання громадянськості // Громадянське суспільство. – 2008. – № 4. – С. 27–32: фото: [С. Квім, **В. Б.**, О. Коноваленко – С. 27.]
4026. Альма-патер // Корреспондент. – 2008. – № 42, 1 ноября. – С. 16: фото: [**В. Б.**]

4026/т. • АЛЬМА-ПАТЕР: текст

Вячеслав Брюховецкий, основатель и почётный президент Национального университета Киево-Могилянская академия, – о главной проблеме образования в Украине, будущем президенте страны и напёрсточниках в политике. Ярый сторонник государственного языка, 61-летний учёный принципиально отвечал на вопросы читателей сайта на украинском, зная, что его слова Корреспондент публикует в переводе.

1. Не хотели бы Вы стать Министром образования, и какие бы были Ваши первые шаги [на этом посту]? Артем Штефаныч, Киев.

– Ні, я не хотів би бути Міністром освіти і науки. І не тільки тому, що в Україні нестабільна політична ситуація, а я вважаю, аби щось серйозне зробити в реформуванні освіти треба років п'ять-сім. Жоден міністр у нас не має такого часу для роботи. Тому й результатів не видно. Проте я не буду міністром насамперед тому, що я не хочу ним бути... Як і депутатом, як і генералом! Є ж інші покликання. Але от що би я радив міністру освіти і науки зробити насамперед, то підвищити рівень викладання у середній школі математики і природничих наук, а у вищій – провести бодай пару важливих пілотних проектів (стосовно автономії університетів і впровадження вступного тестування), щоб

потім можна було приймати стратегічні рішення на основі вироблених у процесі експерименту рекомендацій.

2. В чем основные преимущества и «проблемы» Могилянки, на Ваш взгляд? Довольны ли Вы уровнем студентов последнее время (как культурным, так и образовательным)? Дмитрий Корнийчук, бывший студент НаУКМА, Киев.

– Переваги Могилянки в тому, що нам вдалося створити дух свободи та інтелектуальну напругу в усіх сферах життя університету. Проблеми – байдужість держави до інноваційних ідей Могилянки. І звичайно слабка матеріально-технічна та соціальна інфраструктура, яку нам доводиться створювати і розвивати самотужки, практично без фінансової допомоги уряду.

Студенти ж усі різні, вони індивідуальності. Тому усереднено важко говорити. Як на початку були цікаві (більшість) і нецікаві (меншість), так і сьогодні ця пропорція більш-менш зберігається. «Геть мажорів з Могилянки!» – гасло, яке активно проповідує переважна частина наших студентів, свідчить саме за себе. На жаль, нам шкодить мода на Могилянку, але відсів «ніяких» студентів відбувається точно так, як і тоді, коли вчилися Ви, Дмитре.

3. Среди ведущих высших учебных заведений мира, украинского нет ни одного. Вы видите, каким образом можно радикально повысить у нас качество образования? По Вашим оценкам, сколько времени на это потребуется? Свято-слав Павлюк.

– Справді, це так, коли говорити про рейтинги університетів. Але цікаво, що багатьох випускників українських університетів дуже високо цінують у світі. Отже маємо сильний потенціал. Проблема ж насамперед полягає в організації освіти й науки в Україні. Ми й досі користуємося схемою, вибудованою в Радянському Союзі. Вірніше, не схемою, а стіною – між наукою й освітою. В усьому світі наука твориться в університетах. У нас же існує Академія Наук, досить консервативне утворення комуністичного штибу за методами управління та утримання влади, яке практично ні в чому не змінилося ще з радянських часів, і система освіти, в якій наукові дослідження проводяться принагідно. А це впливає на рівень як викладачів, так і студентів. Звичайно, проблема і в тому, як фінансує держава розвиток науки й освіти. Ну, і, на щастя, відбувається нині зміна поколінь у цій сфері. Приходять нові люди, зі знанням англійської мови, з виходом на світові науково-освітні контакти. Треба час. Скільки? Залежить від розв'язання проблем, згаданих вище.

4. Скажите, почему в Киево-Могилянской академии преподавателям платят меньше, чем, к примеру, в Национальном университете имени Т. Г. Шевченко? Из-за небольших зарплат Вы теряете кадры. Диана Вертель, Киев.

– Це питання треба поставити керівництву держави, яке чомусь нерівноправно ми вважає професуру різних університетів. Ми робимо все, щоб підвищувати платню наших викладачів. Наприклад, крім просто доплат і премій, з минулого навчального року ввели систему наукових ґрантів з метою заохочення до досліджень у різних галузях, і відповідно – матеріального стимулювання. Є, звісно, простолінійний шлях розв'язання проблеми – набрати побільше контрактників, заочників, яких для прикриття назвати дистанційниками, і т. ін. Але ми на це ніколи не підемо, бо насамперед цінуємо рівень наших студентів. Контрактників ми маємо всього відсотків 25 %, а заочний продаж дипломів не вважаємо за освіту.

5. Вячеслав Степанович, Вы подписались под письмом известных украинцев Президенту Украины с просьбой отменить выборы. Есть ли у Вас информация о его реакции на это письмо? Марина Григорович, Харьков.

– Я не підписувався ні під яким листом, тому нічого не можу про це сказати.

6. Не считаете ли Вы, что сегодня лучшим выходом для Украины из политического кризиса были бы выборы президента? Елена Барышникова, Днепрпетровск.

– Я вважаю, що найкращим виходом з кризи має стати виконання всіма, а особливо депутатами Верховної Ради, чинних законів та щоденна професійна робота всіх гілок влади, а не розкладання виборчих пасьянсів. Вірніше – це навіть не пасьянси, а шулерство наперсточників, пов'язане, як ви розумієте, з грошима. А майбутній Президент України ще підростає і набирається професійного, державотворчого, політичного та життєвого досвіду. Пригляньте уважно до молодого покоління.

7. В какой вуз и в какой стране Вы бы посоветовали поступать Вашим внукам? Виктор Удовиченко, Полтава.

– Мої діти вчилися не в Києво-Могилянській академії. Старша дочка Оксана – випускниця відділення книжкової графіки Академії мистецтв. А молодша Ольга – філософського факультету університету ім. Шевченка. В останньому випадку була непростота для мене колізія. Оля закінчила школу, коли вже функціонувала відроджена Києво-Могилянська академія, і я, природно, сподівався, що вона вступатиме до нас. Проте її вибір виявився іншим, і для мене дещо несподіваним. Лише десь через рік вона мені його пояснила: «Тато, я знаю, що в Академії цікавіше. Але я не хочу, щоб на мене показували пальцем – он, мовляв, пішла дочка ректора...» Мудро! Потім Оля закінчила у нас магістерську програму, захистила кандидатську, нині працює доцентом, але першопочаткове рішення її було правильним. Я сподіваюся, що й мої онуки вмітимуть приймати самостійні рішення.

8. Очень интересно узнать Ваше мнение по поводу внешнего тестирования для старшеклассников. Как Вы оцениваете это нововведение? Насколько, на Ваш взгляд, оно помогает бороться с коррупцией в вузах? И я так понимаю, в Вашем вузе результаты этого тестирования во внимание не принимают – это законно? Светлана Короб, Харьков.

– Моє ставлення до зовнішнього тестування однозначно позитивне. І, до речі, НаУКМА завжди враховував результати ЗНО (коли вони навіть ще були тільки локальним експериментом). Враховували ми їх і минулої вступної кампанії. До того ж ми діяли цілком законно. Хоч як МОН спонукав, навіть заохочував абітурієнтів робити щодо нас судові позови, реально зачепитися не було за що. Не вдасться й цього року, хоч своє тестування (яке спрямоване на виявлення здібностей молодого людини) ми проведемо знову – як додаткове до ЗНО. Бо немає нічого гіршого за зарозумілість самозакоханих дилетантів. У всьому світі вже давно ведуться серйозні дискусії про плюси й мінуси стандартизованого тестування, а наш міністр навіть не хоче слухати про це, обзиваючи все це софістикою. Стати рабом ідеї тільки тому, що вона твоя, а не істинна, це шлях у безвихідь. Необхідні спроби пошуку оптимального відбору студентів до кожного університету. Ми й так зацентралізовані й забюрократизовані в своїй освітній системі чи не найнеприродніше в цілому світі. Я неймовірно сприкрений тим, як може людина на посаді міністра проголошувати правильні ідеї, а в своїх діях залишатися найконсервативнішим совком.

4026/р. • **АЛЬМА-ПАТЕР: рефлексії**

Коли до мене звернулися з журналу «Кореспондент» із проханням відповісти на сім питань, які надішлють читачі, то моє зустрічне прохання полягало в тому, аби мої відповіді друкувалися по-українськи, бо тотальна, і я б сказав – зухвало-цинічна, русифікація ЗМІ в Україні набуває небезпечних масштабів. За балачками про бізнесові інтереси (мовляв, так більше читачів, слухачів, глядачів) приховується цілеспрямована російська політика, бо в Москві розуміють, що це остання зачіпка затримувати процес остаточного колапсу імперії. Будь-яка аутентична для нації мова несе в собі код, що нейтралізує загарбників, особливо в духовній сфері. Недаремно кілька століть російський шовінізм, що завжди діставав державну підтримку чи то самодержців, чи то комуністів, намагався знищити українську мову. Це йому не вдалося, і не вдасться, але й протидіяти цьому треба. Отож з певного часу я завжди просив російськомовні видання, якщо вони призначені для розповсюдження в Україні, давати мої матеріали в оригіналі. Більшість погоджувалася. Як компроміс я пропонував бодай зазначати, що це стаття або інтерв'ю перекладена. «Кореспондент» пояснив: це їхня позиція і вони не роблять винятків. Добре! Тоді я попросив все-таки зазначити, що я відповідав українською мовою. Журнал це й зробив, за що я вдячний.

Друга цікава особливість публікації. Звертають на себе увагу кілька трикрапок [...], якими позначено купюри. Рідкісний випадок у нашій журналістиці, що цензурується хоч і менше, ніж за радянського часу, але цензурується. Лише замість Держліту цензорів, хай і в специфічній іпостасі, призначають власники ЗМІ або партійно-ідеологічні наглядачі. Причому це стосується медіа будь-якої політичної спрямованості. В усіх ще на пам'яті медведчуківські темники, а чим відрізнявся тиск власників на редакцію помаранчевої «Без цензури», а потім і закриття її, або редакційна політика 5 каналу, чутки, а то й достовірні інформації про яку вряди-годи прориваються?... І знаєте, може й правда, непотрібні акценти, що я їх робив? І все-таки я навів тут свій повний текст без редакційних делікатних скорочень. Так я тоді думав... Може, й помилявся...

4027/х. • **КАЖУТЬ...: хуторизми**
(2 листопада 2008 р.)

Кажуть, що людина може луснути від реготу.
Не вірив.

А вчора в глибоких сутінках таке мало не сталося зі мною.

А що ж було?.. В'ячеслав Степанович Брюховецький, господар хутірської землі, запросив мене у глибоких сутінках оглянути його, сказати б, сільськогосподарську новачію.

Новація мала вигляд воєнної траншеї, виритої уздовж городу, зі сходу на захід. У цьому векторі уже був якийсь глибокий зміст, я припускаю, але до глибин цього змісту я поки що не докопався (можливо, це символ України – містка між Сходом і Заходом?).

Це – по-перше.

По-друге, траншея несе ще й стратегічну функцію як фортифікаційна споруда – з неї можна оборонятися як від негрів (якщо вони наступатимуть з Півдня, з африканини), так і від ескімосів, якщо вони наступатимуть на Хутір з-за московщини.

І, по-третє, траншея має ще сільськогосподарську функцію – з неї легше обробляти рослини, які виростуть з обох фронтів. Цей триєдиний задум і викликав у мене напівгомеричний сміх (до сліз).

В. С. Брюховецький спочатку трохи образився, але я пояснив, що це була потрійна, радісна, реакція на потрійну новачію.

Після Великої Китайської Стіни траншея з напрямком схід-захід – друге велике відкриття передового людства.

Тепер не ми, а китайці почнуть нам заздрити.

А щоб цього не сталося, бо туристи-китайці просто затопчуть новачію, цей винахід слід глибоко засекретити до кращих часів, а саму траншею замаскувати, щоб її не сфотографували з космоса.

В. Ф. Кобзар.

4028/@. Розпорядження Президента України № 316/2008-рп «Про Організаційний комітет з підготовки та відзначення 400-річчя Національного університету «Києво-Могилянська академія». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/8529.html> – [В. Б. – член комітету.] – 5 листоп. 2008 р.

4029. «Ми не повинні бути рабами ідеї» // Високий замок. – 2008. – 5 листоп. – С. 5. – Дайджест думок цікавих людей: Моя думка. – [Роздуми В. Б. про вступну кампанію 2008 р. і перспективи наступного року.]

4030/@. ВНЗ України підвищать прохідний бал незалежного тестування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainref.com.ua/index/php?go=News&file=print&id=776> – 6 листоп. 2008 р. – [«В'ячеслав Брюховецький упевнений, що “зубрилкам” могилянський тест не по силам».]

4031. Інтелектуальна відвага Леоніда Фінберга: Відомий видавець і знавець юдаїки інтелектуальних висот сягнув за допомогою самоосвіти, бо в його родині було всього дві книжки // Україна молода. – 2008. – 7 листоп. – С. 18–19. – [Про В. Б. та проф. НаУКМА Н. Яковенко як знакові постаті в сучасній Україні.]

4032/@. «Трагедія Батурина» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uairl.com.ua/history/files/baturin-ukr.htm> – 14 листоп. 2008 р.

4033. Нова система чи втрата елітарності? // Могила. вісн. / НаУКМА. – 2008. – 20 листоп. – С. 1, 2: фото: [В. Б. і С. Квіт.] – Підпис: Райська-Пташка. – [Коментар В. Б. про ЗНО.]

4034/@. Бондаренко С. Шевченковскую премию приближают к Нобелевской / Интерв'ю з М. Жулинським // Киев. вед. – 2008. – 20 ноября. – С. 1. – [Про вихід В. Б. зі складу Шевченківського комітету.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kv.com.ua/archive/55992/culture/56145.html>

4035/@. «Буковський – це знак якості» / М. Закусило. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/media-suspiilstvo/events/2008-11-24/42193> – Фото: В'ячеслав Брюховецький [з Ольгою Брюховецькою]. – [Презентація фільму С. Буковського «Живі» 21 листопада 2008 р. «На думку почесного президента Києво-Могилянської академії В'ячеслава Брюховецького, до “Живих” не підходить означення “сподобався – не сподобався”.

– Його треба кваліфікувати як “ти пережив те, що побачив, чи тобі тільки страшно”, – переконаний пан Брюховецький. – Звичайно, це високомистецький твір, незважаючи на те, що він не художній, а документальний. Він зроблений з великим тактом – про такі трагедії не можна говорити розв’язно. Можливо, саме виконання фільму є ключем до того, як до нього треба ставитися. У фільмі є живі, які залишилися мовчазними. Я думаю, що після цього фільму треба помовчати і відчувати ту велику трагедію, яку пережив народ, і кожному слід зробити бодай щось мінімальне, щоб така трагедія ніколи не повторилася не лише в Україні, а й у всьому світі. Геніальність Буковського у цьому фільмі помножена на майстерність Кукоренчука як оператора. Ці мовчазні сцени несуть колосальне навантаження саме через трагічне, точне знайдене операторське бачення.

– Чому ви прийшли в Будинок кіно, а не в Український дім?

– Я не люблю проходити через рамки. І, широко кажучи, останнім часом мені не дуже хочеться дивитися на політичний бомонд.

– Як ви гадаєте, чи має стрічка Буковського телевізійний потенціал?

– Треба розуміти, що телеглядач піддавався деградаційним зусиллям телебачення вже багато років. Людей привчали дивитися всіляку гидоту. Цей фільм треба показати, і його будуть дивитися. Але слід підготувати його показ – розумно, без надриву проанонсувати. Наприклад, запросити кількох людей, яких поважають, щоб вони протягом декількох днів висловлювали свою думку стосовно фільму. Таку рекламу повинна організувати держава».]

- 4036.** Було сказано / Фото С. Скрябіної, Н. Борзової // Контракты. – 2008. – № 47, 24 листоп. – С. 50: фото: [В. Б.] – [Коментар В. Б. до статті Д. Фіоніка «Національне питання»: «Національна ідея – спонукка для самореалізації спільноти людей, які об’єднуються довкола певної культурної традиції задля досягнення спільної мети. Вона незникома і водночас динамічна, зумовлена багатьма чинниками суспільного життя, політичних викликів, демографічної ситуації.

В Україні в силу історико-демографічних обставин та сучасної культурницької експансії інших держав процес національної самоідентифікації незавершений, що перешкоджає визначенню спільної мети. Ще з часів татаро-монгольської навали українська нація мусила чинити спротив асиміляції або навіть знищенню. Постійне змішування різних етносів також не сприяло стабілізації меж національної ідеї українців. Зараз нація (і національна ідея!) перебуває у стані формування, видозміни, тобто вона жива й молода.

Мені здається, що потрібно через освіту вґрунтувати у масову свідомість нашу культурну традицію. Усе залежить від того, як кожен українець самовирізняє себе з-поміж інших європейських народів. Процес уподібнення деструктивний, бо розвиток можливий лише у різноманітності. Вирішальною є проблема мови як чинника формування способу і змісту мислення. Пошлюся на авторитет класика російської літератури Костянтина Паустовського: “Человек, равнодушный к родному языку, – дикарь. Он вредоносен по самой своей сути потому, что его безразличие к языку объясняется полнейшим безразличием к прошлому, настоящему и будущему своего народа”».]

- 4036/рус.** Было сказано // Контракты. – 2008. – № 47, 24 ноября. – С. 50.

- 4037.** Гамрищак І. Бути чи не бути Героєм України? // Львів. газ. – 2008. – 25 листоп. – С. 1, 6. – [Про вихід В. Б. з Комісії держаних нагород і геральдики.]

- 4038/@. Пукіш-Юнко І. «Політична біжутерія»* державної проби: Зірку Героя клепають «приватники» – виграла тендер / Інтерв'ю з А. Гречилом. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wz.lviv.ua/pages.php?ac=arch&atid=70261> – [А. Гречило про вихід В. Б. з Комісії державних нагород і геральдики: «В'ячеслав Брюховецький склав з себе повноваження голови комісії. (Після присвоєння “народного артиста” Андрію Данилку, він же – Верка Сердючка, Брюховецький назвав цей факт ганьбою, яка “свідчить про деградацію і дебілізацію нації”. – “ВЗ”). У мене, як, напевно, й у декого з моїх колег виникало бажання піти з комісії. Але що це дасть? Так є хоч якась можливість отримувати інформацію, хоч трохи контролювати процес».]
- 4039/@. Брюховецька О. Ми знаходимося в стані подвійної провінційності / А. Маклаков. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dialogs.org.ua/print.php?part=opinion&op_id=1283 – [Підтримка позиції В. Б. щодо того, що заборона реклами недержавною мовою була по суті антиукраїнською акцією.]
- 4040/@. Пасимок Т., Влащук М. «Податкова» мова // Вісн. податкової служби України. – 2008. – № 42. – С. 22–24. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk.com.ua/article/one/Podatкова_7975184.html – 3 груд. 2008 р. – [«Почесний президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький впевнений, що Україна має скасувати заборону на рекламу російською мовою. З його слів, після скасування заборони на російськомовні рекламні ролики й оголошення слід запровадити додатковий податок. “Для того щоб забезпечити домінування в державі власної мови, необхідно забезпечити домінування власної культури, – солідарна з цими поглядами і народний депутат України Ірина Бережна. – Для України рецепт простий: піклуватимемося про розвиток української культури, поступово прищеплюючи її поколінню, що зростає, і отримаємо сильну українську мову”». – С. 24.]
4041. Сюдюков І. Пробачити, не забуваючи / Фото Р. Канюки // День. – 2008. – 5 груд. – С. 2: фото: У роботі конференції взяли участь Почесний президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький (в центрі), посол Франції в Україні Жак Фор (ліворуч) та посол Польщі в Україні Яцек Ключковський. – [Про відкриття в НаУКМА міжнародної конференції «Геополітика, примирення та пам'ять».]
- 4041/рус. Сюдюков И. Простить, не забывая // День. – 2008. – 5 дек. – С. 2.
4042. Сюдюков І. Як залишити «зону ненависті» / Фото Р. Канюки // День. – 2008. – 9 груд. – С. 2. – [«Відкриваючи захід, почесний президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький наголосив: навряд чи комусь треба доводити, наскільки важливою є проблема, що винесена на обговорення. Адже десятиліттями громадян колишнього “непорушного” Союзу виховували у душі войовничої нетерпимості до інших, “чужих” поглядів – мовляв, хто не з нами, той проти нас, той ворог. Теоретично зараз легко засудити такий підхід, але на практиці ми часто підсвідомо живемо у зоні цієї ненависті. Ми прагнемо агресивним, “переможним” чином “переконати” опонента (читай – побороти його), проте дуже й дуже рідко намагаємось почути один одного, а то і просто нездатні до цього. Але ж примирення, зауважив В'ячеслав Брюховецький, передбачає саме зміну позицій (докорінну або, як мінімум, часткову) всіх учасників відповідного діалогу.

І тому можна сказати, що метою зібрання, де представлені науковці багатьох країн Європи (Франції, Польщі, України, Росії та інших), є не ревізія історії, але наполегливий пошук історичної правди, маючи при цьому на увазі чудову думку класика: наша позиція зовсім не обов'язково є істинною тільки тому, що вона наша!»]

4042/рус. Сюдюков И. Как покинуть «зону ненависти» // День. – 2008. – 9 дек. – С. 2.

4043. Коментар // День. – 2008. – 9 груд. – С. 6. – [Коментар В. Б. до статті О. Миколюк та О. Решетилової «“За чистоту” у вищій школі».]

4043/рус. Комментарий // День. – 2008. – 9 дек. – С. 6.

4043/@/engl. Comments // The Day: Weekly Digest. – 2008. – Dec. 16. – P. 5. – CrossRef [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.day.kiev.ua/261917/> – [Bryukhovetsky's comments to the article «Combating corruption in higher school» by O. Mykoliuk and O. Reshetylova.]

4044. Нагороди в Україні: престиж чи девальвація? / І. Кириченко // Дзеркало тижня. – 2008. – № 46, 6–12 груд. – С. 15. – Градус. – [«Почесний президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький донедавна був головою комісії з питань державних нагород і геральдики при президентові України. Він склав із себе повноваження, щойно Андрій Данилко став народним артистом України.

– Верка Сердючка – народний артист?! Це ганьба, вона свідчить про деградацію і безмежну дебілізацію нації; про те, що їй спотворили відчуття справжнього. З таким убогством ми можемо втратити державність.

Я завжди з упередженням ставився до надмірної кількості нагород, писав листи президенту – вони до нього не доходили. Вважаю, що точку зору комісії суспільство має поважати, її діяльність повинна бути прозорою для людей. Але досі політики люблять свої інтереси. Політика – це брудна справа, тут допустимі компроміси. Це я можу зрозуміти – але не Верку Сердючку...»]

4044/рус. Награды в Украине: престиж или девальвация? / И. Кириченко // Зеркало недели. – 2008. – № 46, 6–12 дек. – С. 15.

4045. «Помаранчевые»: курс на убийство русского языка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zpravdy.org/newspolitics.php?id=108> – 11 груд. 2008 р.

4046/@. Кириченко І., Булгак Д. Нагороди в Україні: престиж чи девальвація? // Рівне вечірнє. – <http://rivnepost.rovno.ua/showarticle.php?art=019812&highlight=%E1%F0%FE%F5%EE%E2%E5%F6%FC%EA%E8%E9> – 11 груд. 2008 р.

4047/@. Вручено щорічні нагороди часопису «Ї». Серед відзначених – дрогобичанка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.maydan.drohobych.net/?p=75>

4048. Константинова К. Арт-відступ. Чому держава стала пропагандистом кітчу // Дзеркало тижня. – 2008. – № 46, 6–12 груд. – С. 1, 13. – [«...Відбувся своєрідний арт-відступ... Відступ – від естетичних категорій і моральних цінностей. Художній простір, звісно ж, на це реагує. Одні прилаштовуються – під запити “нових смаків”. Інші – або мовчать, або ж ідуть у “глуху опозицію”. Як В'ячеслав Брюховецький, наприклад. Він просто вийшов із цієї “гри”, коли черговий раз нагороджували “цяцками” невігласів, навіть не

- поцікавився думкою фахівців (яких і запрошують у спеціальні комісії, щоб почути їхню думку!)».]
- 4048/рус. Константинова Е. Арт-отступление. Почему государство стало пропагандистом китча // Зеркало недели. – 2008. – № 46, 6–12 дек. – С. 1, 13.
4049. Суб'єктивне // Брюховецька Л. Бібліографічний покажчик. – К.: Задруга, 2008. – С. 5–6. – [В. Б. про Л. І. Брюховецьку.]
4050. Мащенко М. Так ніхто не кохав... // Брюховецька Л. Бібліографічний покажчик. – К.: Задруга, 2008. – Див. с. 10–11.
4051. Ілленко М. Виходячи з вищесказаного... // Брюховецька Л. Бібліографічний покажчик. – К.: Задруга, 2008. – Див. с. 23.
4052. Брюховецька Л. Бібліографічний покажчик. – К.: Задруга, 2008. – 109 с. – Див. № 61, 351, 758.
4053. Таран Л. Стріла Соломії Павличко // Дзеркало тижня. – 2008. – № 47, 13–19 груд. – С. 14. – [Згадка про спомин В. Б. про С. Павличко.]
- 4053/рус. Таран Л. Стрела Соломии Павлычко // Зеркало недели. – 2008. – № 47, 13–19 дек. – С. 14.
4054. Борисовський Л. Буде ще тест на здібність до навчання // Високий замок. – 2008. – 17 груд. – С. 2. – [Про В. Б. як прихильника тестів на здібності до навчання.]
4055. Соловей Е. «Любі друзі, шановні вороги...»: До столітнього ювілею Юрія Шевельова // Україна молода. – 2008. – 18 груд. – С. 13. – [Про враження В. Б. від бібліотеки Ю. Шевельова.]
4056. Оксана Забужко: «Сьогодні “бути жінкою” в українській літературі – не проблема...» / З письменницею спілкувалася А. Лобановська // Літ. Україна. – 2008. – 18 груд. – С. 5. – [«Я недавно летіла до Німеччини для участі в одній такій телепрограмі – “Літературному фойє Теї Дорн” – і зустріла в літаку В'ячеслава Брюховецького, – то навіть він, президент “українського Гарварду”, не зрозумів, куди я лечу, довелося популярно оповідати, що то за диво таке у людей буває – літературне ток-шоу...».]
- 4057/@. Бирюкова И. Орден Параски 15-го ступеня – на грудь Президенту! Наградная политика в Украине – дебилизм и шок. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cripo.com.ua/print.php?sect_id=2&aid=62406
- 4058/@. Бірюкова І. Орден Параски 15-го ступеня // Укр. газета плюс. – 2008. – № 45–46, 18–31 груд. – С. 8. – [«Вячеслав Брюховецький навіть покинув свій пост на знак протесту проти присвоєння звання народного артиста (чи артистки) Верці Сердючці».] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrgazeta.plus.org.ua/article.php?id=3055>
- 4059/@. Борис Солуха: Держава без ідеології – те саме, що організм із дуже ослабленим імунітетом. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kontrakty.ua/content/view/7002/143/> – 19 груд. 2008 р. – [Посилання на використання праць В. Б. при написанні розвідки про українську національну ідею.]
4060. Рейтинг: 200 самых влиятельных украинцев // Фокус. – 2008. – № 51, 19 дек. – С. 88: фото: [В. Б.] – [В. Б. на 171-й позиції рейтингу. Коментар

журналу щодо рейтингу **В. Б.**: «Екс-президенту НАУКМА, літературоведу і доктору філологічних наук Вячеславу Брюховецькому неоднократно пропонували зайняти пост міністра освіти і науки, але він кожен раз відмовлявся. «Щоб зробити щось серйозне в реформуванні освіти, потрібно років п'ять-сім. Ні один міністр у нас не має таким чином часом часу на роботу. Тому і результатів немає» – сказав він в одному з інтерв'ю».]

4061/@. Соловей Е. «Любі друзі, шановні вороги...»: До столітнього ювілею Юрія Шевельова // Час і Події (Чикаго). – 2008. – 24 груд. – [Про вшанування **В. Б.** від бібліотеки Ю. Шевельова.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/pv/4076>

4062. Коментар [до інтерв'ю Ю. Морозюк з О. Третяковою «Якого диплома прагнути?».] // Академ. панорама / НАУКМА. – 2008. – Груд. – С. 3.

4063/@. Ярошенко Т. О. Книжки Зиновія Антоноука: усвідомлення себе як українця. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrbook.net/visnyk_pok_09.htm – [Про участь **В. Б.** у презентації книжок З. Антоноука «Рефлексії ідентичності» та «Конспекти самоусвідомлення».]

4064. Хомета О. Вахтанг Кіпіані не чує голосу Могиланців / Інтерв'ю з В. Кіпіані // Vivat Academia! – 2008. – № 5, груд. – С. 5–7. – Тема номеру. – [Про участь **В. Б.** у презентації книжок «Рефлексії ідентичності» та «Конспекти самоусвідомлення» З. Антоноука. – С. 6.]

4065. Хомета О. Про прашурів ЗМІїв Могиланців // Vivat Academia! – 2008. – № 5, груд. – С. 8–9. – Були часи. – [Про «Діаріум Президента». – С. 8.]

4066. Кочур Г. Про Миколу Зерова // Кочур Г. Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літературознавчі портрети. Інтерв'ю: В 2-х т. / А. Кочур, М. Кочур; Перед. І. Дзюби, Р. Зорівчак. – К.: «Смолоскип», 2008. – Т. 1. – С. 391–399. – Див. с. 392. – [Про монографію **В. Б.** «Микола Зеров».]

4067. Сапарин В. В. «Із хаосу душі створити світ...»: Поезія Юрія Клена на літературному тлі першої половини ХХ століття: Монографія / УКООПСПІЛКА; Полтав. ун-т спож. кооперації України. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 156 с. – Див. с. 11, 15, 144.

4068. Ярошенко Т., Патрушева Т. Колекція Вячеслава Брюховецького в Могиланській бібліотеці // Вісн. кн. палати. – 2008. – № 11. – С. 17–20.

4069. Гольфстрім // ЄвроАтлантика. – 2008. – № 4. – С. 6: фото: [**В. Б.** і Борис Тарасюк.]

4070/@. Лідери України: Брюховецький Вячеслав Степанович. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vlada.kiev.ua/fcontent.php?pacode=327&topic=39023> – Груд. 2008 р.

4071/@. Національна Спілка письменників України: Брюховецький Вячеслав. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nspu.org.ua/dovidnyk/Б> – Груд. 2008 р.

4072. Вячеслав Брюховецький: «Українську освіту врятує конструктивна деструкція...» // Обличчя України 2009. – К., 2008. – [Вип. 6.] – С. 79, 80: фото: 1-ша стор. обкл., 79, 80. – [Скорочений варіант інтерв'ю.]

4073/@. Українську освіту врятує конструктивна деструкція... (Інтерв'ю з В. Брюховецьким). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/article/365.html>

4073/@/Т. • УКРАЇНСЬКУ ОСВІТУ ВРЯТУЄ КОНСТРУКТИВНА ДЕСТРУКЦІЯ...: текст

На сьогодні українська освіта перебуває в стадії постійного реформування, у так званому стані «хронічної вагітності». Ось-ось мали б отримати плоди перших нововведень, як з'являються нові інновації, інколи суперечливі, а подекуди і виключаючі результати попередніх, через що в Україні досі й не склалася ефективна модель сучасної освіти.

Інтерв'ю з Почесним президентом Києво-Могилянської академії паном В. Брюховецьким дозволить читачу визначити перспективи розвитку вітчизняної освіти.

– Шановний пане В'ячеславе, від дня посвяти перших вступників у студенти Університету «Києво-Могилянська академія» минуло вже 16 років, це майже стільки, скільки існує незалежна Україна. Як Ви оцінюєте ці роки для «Києво-Могилянської академії»? Чи вдалось досягти того, що закладалось у концепцію Університету. У той же самий час, як ці роки позначились на рівні сучасної української вищої освіти: одні стверджують, що він знизився, інші – навпаки, підвищився. Яка Ваша точка зору з цього приводу? У чому Ви вбачаєте плюси, а в чому мінуси сучасної вищої освіти?

– Нещодавно я перечитував першопочаткову концепцію відродження Києво-Могилянської академії, написану мною на початку 1991 року, тобто ще за існування СРСР. Вона сьогодні виглядає наївною в багатьох аспектах, романтично-закличною, але, водночас, фундаментально-прогностичною стосовно того, як розвиватиметься вища освіта XXI століття. Нам пощастило тоді відчувти пульсуючий нерв потенційного розвитку, реально побачити перспективу, яка вимальовувалася в тогочасній світовій освітній системі. І коли аж у 1998 році чотири європейські держави започаткували так званий Болонський процес, підписавши декларацію про це в найдавнішому в світі університеті, ми, навіть не без деякого подиву, побачили, що практично всі принципи, які вирішили застосувати кращі вищі школи Європи, в нас уже працюють від самого початку. Тому, коли мене сьогодні запитують: «Як ви впроваджуєте болонські принципи?», я щиро відповідаю: «Ніяк. Ми їх не впроваджуємо». Ми справді давно працюємо за ними. Очевидно, це одна із вагомих складових нашого успіху. Бо найважливіше в усьому – мати вивірену концептуальну модель, а не шарпатися від одної модної інновації до іншої. Поясню на конкретному прикладі, як це часом відбувається в Україні. Якийсь десяток років тому, не порадившись із педагогами-практиками, не провівши експериментальної перевірки, не проаналізувавши можливі наслідки, Міністерство освіти здійснило реформу: перевело шкільні оцінки з п'ятибальної на дванадцятибальну шкалу. Так, подібне існує в інших країнах. І я навіть розумію мотиви реформаторів. Начитавшись різних статей (та не вчитавшись в них!) наші активні діячі від освіти вирішили, що не можна «травмувати» двієчника, бо це негативно впливає на нього, треба, мовляв, щадити самолюбство дитини. Отож нехай диференційовано за широкою шкалою вчитель оцінює знання учнів. При

цьому навіть останній ледащо чи нездібний до навчання все-одно буде атестований зі своєю низькою оцінкою. І не ставатиме другорічником. А вчителі, мовляв, знатимуть, що він «телепень» чи «пень»... Зате дитинку не будуть «травмувати».

Інша «інновація» полягала в тому, що (для підняття престижу!) усі технікуми та професійні школи стали величати вищими закладами освіти I-II рівнів акредитації. Саме тому ми маємо вишів майже стільки, скільки в цілій Європі, взявши разом усі країни, що до неї входять! І пішло ж їх плодитися, тих вишів, ледь не в найвіддаленішому селищі, не кажучи вже про містечка! Як колорадські жуки. Кожне задрипане (вибачте!) училище перетворювалося на академію, і не яку-небудь, а обов'язково міжнародну, а то й міжпланетарну... І готувало вже воно не слюсарів, токарів, сантехніків... Пропонувалися дипломи менеджера, юриста, фінансиста, супервайзера, міжнародного дипломата, екаунтера, піарщика, перукаря, податкового інспектора, постового ДАІ... Хіба що рекетирів не називалося в подібних переліках. І що найдивовижніше – всі вони якось діставали ліцензії на освітню діяльність. А отой наш «телепень» знав, як туди вступати. Й усі стали з вищою освітою. Сьогодні, відмінивши суцільну грамотність, ми намагаємося досягти суцільної вищої освіти. А міністерство готове на нові експерименти. Пригадую, як на одній нараді в Донецьку, присвяченій застосуванню в Україні болонських принципів, заступник міністра жваво доповідав про всі здійснені й плановані інновації. Одною із успішно реалізованих він назвав «овишування» всіх навчальних закладів підряд, а в перерахунку дій на майбутнє планувалася ще одна реформа – виведення технікумів та училищ із розряду «вишів»... Ні дня без новацій!

Що ж відбувається далі. З 2008 року вводиться основний критерій успішності випускника школи – зовнішнє незалежне тестування. За ним єдиним відбувається і прийом до вузів. Причому результати навчання в школі (тобто оцінки в атестаті) не мають ніякого впливу на перебіг вступної кампанії! Ось ми і приїхали з дванадцятибальною «інновацією» – вчителі б'ють на сполох: окреслюється тенденція до обрання учнями для серйозного вивчення лише тих предметів, з яких вони планують проходити незалежне тестування. Отже зі школи вийдуть недоучки. А тим часом у нас дев'ять сотень вищих навчальних закладів. Скоро місць у них буде більше, ніж випускників шкіл.

У цьому сенсі сьогодні українська вища школа загрожена найбільше. Треба рішуче припинити продаж дипломів. Навчальні заклади повинні пройти якнайсуворішу, за міжнародними стандартами, атестацію. Звісно, ринок і так це зробить у майбутньому, але навіщо чекати, коли можна діяти. Адже сьогодні вже накопичено цікавий досвід добрим десятком провідних університетів України. У цьому я бачу позитивні зміни за останні півтора десятиліття – вища школа стала європоцентричною, спрямованою на досягнення передових здобутків у світовій освітній галузі.

Основний мінус, на мою думку, полягає в тому, що мур між серйозними науковими дослідженнями і навчальним процесом і надалі ставить перепони взаємодії, взаємозбагачення науки і освіти.

Що ж стосується того, чи вдалося здійснити першопочаткову концепцію відродженої Академії, то я скажу так: ця концепція справдилася. Але за сімнадцять років ми склали вже три стратегічні плани розвитку НаУКМА, два з яких виконані, а третій (до 2015 р.) реалізується нині. Ця концепція дуже рухлива, динамічна у виконанні, проте строго підпорядкована стратегічному баченню. Не можна бути рабом своєї концепції. Треба мати сміливість коригувати її, а то й руйнувати, коли процес її втілення цього вимагає. Я навіть одну із своїх доповідей на наших щорічних наукових конференціях

назвав «Конструктивна деструкція першопочаткової концепції відродження Києво-Могилянської академії».

– Сучасна українська вища освіта перебуває у стадії трансформації. Як Ви вважаєте, чи «в ногу» іде цей процес із трансформаціям, що відбуваються в інших сферах суспільства, чи відповідає суспільним потребам і державним інтересам?

– Як ви бачили, я вважаю, що трансформація у сфері освіти багато в чому відбувається неадекватно суспільним потребам і державним інтересам. Проте тут закид насамперед слід адресувати нашому вищому політичному керівництву: коли не вибудовано стратегічної концепції державного будівництва, то в окремо взятих галузях (як от освіта і наука) зміни будуть спорадичні й неоднозначні. А незрідка й продиктовані політичною кон'юктурою.

– Які завдання, на Вашу думку, мають виконувати «класичні» (визнані) університети, такі як НаУКМА, НТУУ «КПІ», КНУ ім. Шевченка, Львівський національний університет ім. І. Франка, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, і в чому їх принципова відмінність від «звичайних»?

– Класичні університети повинні готувати фундаментально підготовлених випускників, які можуть працювати на перетині проблемних комплексних завдань, що їх ставить науковий, гуманітарний, технологічний розвиток людства.

– На Вашу думку, в добу високих технологій вища освіта першочергово має формувати гуманітарне (чуттєве) чи раціональне світосприйняття у особистості?

– Вища освіта повинна давати людині необхідну для її професійної діяльності суму знань, але насамперед навчити здобувати необхідні знання щодень, бо сума усієї новітньої інформації примножується сьогодні, якщо так можна висловитися, у супергеометричній прогресії. Що ж стосується впливу високих технологій, то не вони визначають гуманітарну сутність людини. Високими технологіями для свого часу були виготовлення металевої сокири, винайдення числа «нуль», створення таблиці множення, перший політ людини, перше занурення в кілометрові океанські глибини тощо. Тому студента вища школа повинна виховувати в умовах, коли найвищою і непохитною цінністю є свобода людини. В усьому. Тільки це зможе утримати людство від самознищення, яке, хоч як це парадоксально, несе в собі рацію.

– Наразі гостро стоїть проблема рівня освіти серед сільської молоді. Який відсоток студентів НаУКМА закінчили сільські школи?

– Справді, діти в селі й у місті поставлені в різні умови шкільного навчання. Це проблема державної ваги. Тут багато що треба міняти, адже відомо, що в Україні більшість талановитих учених, митців, літераторів, артистів, політичних діячів – вихідці із села. Вони, попадаючи до університетів, швидко наздоганяють своїх перевесників-городян, а потім і показують значно вагоміші результати в навчанні. Але їм треба потрапити до університету. Тут не можна застосовувати ніякі квоти. Це – аморально. І насамперед стосовно тих самих сільських дітей. Адже це часто є першим кроком до того суспільного прошарку, що, скористаймося образом Олеса Гончара, потім усе життя хвалиться своїми латками на штанах.

У перші роки діяльності відродженої Києво-Могилянської академії у нас навчалось всього 0,5 % випускників сільських шкіл, що нас надзвичайно турбувало. Тоді ми відкрили підготовче відділення з пільгами (щодо оплати за навчання) для сільських дітей. Результати є. Хай це ще не той рівень, якого слід досягти, але сьогодні в НаУКМА навчається 6,5 % вихідців із сільської місцевості. Але, повторюю, це насамперед державна проблема. Дуже добре, що сьогодні на повен

голос заявлена вимога Президента забезпечити рівний доступ до вищої школи всім бажаючим. Але, насамперед, треба забезпечити рівні умови одержання середньої освіти!

– В цьогорічних публікаціях Ви неодноразово наголошували на тому, що зовнішнє тестування (ЗТ) оцінює лише суму знань випускників, проте нехтує потенціалом, здібностями особистості. Які, на Ваш погляд, інновації були б корисні в процедурі проведення ЗТ наступного року?

– Я вкотре повторю, що є прихильником уведення зовнішнього незалежного тестування і вважаю це найбільшим успішним реформаторським кроком Міністерства освіти і науки за всі роки незалежності. Проте я постійно підкреслюю, що це слід розглядати лише як перший крок на довгому шляху вироблення системи тестування в Україні. Якщо на цьому зупинимося, це означатиме профанацію ідеї. Є величезний світовий досвід, який ми ще не знаємо або осягли набокувато, не із першоджерел, апологетично до окремих рис системи тестування і до того ж ігноруючи протилежні підходи до оцінки знань і здібностей випускників школи.

Тому, на мій погляд, треба, далі розвиваючи технологію зовнішнього тестування, провести кілька пілотних експериментів, під час яких перевірити інші можливості. Без цього ми років через п'ять попадемо в глухий кут. Скажімо, американці, чий досвід лежить в основі нашої новонароджуваної системи тестування, давно перестали вріти лише стандартизованим тестам (хоча вони в них за століття застосування стоять на дуже високому рівні). Як серйозний, а інколи і вирішальний, параметр оцінки вступника університети пропонують різного роду співбесіди, написання есе, рекомендації шкільних вчителів. Часто результат тестування розглядається лише в поєднанні зі шкільними оцінками, причому не тільки підсумковими, але в динаміці за кілька років. Тут багато що можна застосувати і в нас, але не відразу випробовувати на всій країні, а в окремих університетах, навіть на окремих факультетах. Потім цей досвід (скажімо, за п'ять років) узагальнити і вже думати, що можна використати в національному масштабі.

Проте я поки що песиміст. НаУКМА вже двічі звернувся до Міністерства освіти і науки з пропозицією провести такий пілотний проект. Поки що відповіді немає. А розроблені МОН умови прийому студентів на наступний навчальний рік лише консервують те, що було зроблено цьогоріч – з усіма плюсами й мінусами, і навіть з додатковими мінусами. Отже – застій.

– На Вашу думку, чи потрібно включити в процедуру проведення ЗТ наступних років окреме тестування на здібності особистості (прогностичний тест), чи навпаки слід цю можливість залишити кожному окремому ВНЗ, згідно з його уявленнями про «свого студента», й чи не створить останнє можливість для нових корупційних схем?

– Я прихильник університетської автономії, і, звичайно, за те, щоб університет одержав можливість і відповідальність у процесі пошуку «свого студента», визначаючи параметри прогностичного тесту. В іншому разі треба надати право визначення «хто і куди» вступив Центру незалежного тестування. Це простіше і дешевше. В Центрі є база всіх потенційних абітурієнтів. Туди вони надсилають свої заяви з проханням прийняти до того чи того вузу. Можна навіть створити простеньку комп'ютерну програму, яка за цими заявами безсторонньо «розподілить» їх по різних вузах.

Що ж стосується корупційних схем, то їх треба упереджувати. І це можливо. А до речі, чомусь ми зовсім не страхаємо такими самими схемами, коли мовимо про Центр тестування...

– Наразі у державному секторі, і особливо у регіонах, з багатьох спеціальностей відчувається брак спеціалістів. Зокрема, не вистачає лікарів, юристів, ІТ-спеціалістів. За яких умов державне замовлення на випускників ВНЗ мало б стати ефективним засобом розв'язання кадрової кризи в Україні?

– Це результат абсолютно неконтрольованої з боку держави діяльності псевдовишів, про що я вже говорив. Немає кількісного браку лікарів, юристів, ІТ-спеціалістів тощо. Існує брак високо підготовлених або бодай достатньо підготовлених фахівців. І якщо роботодавці не хочуть брати на роботу випускників з дутими дипломами дутих ВНЗ, то держава повинна тут регулювати процеси. Навіть у приватних закладах необхідно мати державну ліцензію. Що стосується державного замовлення, то повинні бути забезпечені умови для його здійснення. Таке можливо, коли молодому спеціалісту створять бодай пристойні умови початку його трудового шляху. І коли держава сама знає, яких і скільки фахівців їй потрібно.

– За радянських часів міцно був сформований ланцюг освіта – наука – виробництво (наразі бізнес). Чи досягли сучасні вітчизняні бізнесові структури усвідомлення необхідності капіталовкладень в розвиток національної освіти і науки?

– Процес усвідомлення бізнесом необхідності капіталовкладень в освіту й науку вже розпочався. Талановиті бізнесмени, власники розуміють, що без відповідно підготовлених сучасних спеціалістів вони не просто програватимуть конкурентам. Приходить розуміння того, що для успішності розвитку бізнесу необхідно, щоб і в партнерів, і навіть у конкурентів працювали фахівці. Звичайно, цей процес досить протяжний в часі й більшою мірою він реалізовуватиметься наступним поколінням бізнес-менеджерів.

– В Україні кількість вищих навчальних закладів наближається до тисячі, це більше, ніж у всій Європі загалом. Чи переросте колись кількість університетів у якість отримуваних студентами знань і за яких умов? Чи може слід втрутитись державі та обмежити кількість вищих навчальних закладів, наприклад, більш жорсткими умовами ліцензування, чи ринок самостійно наведе лад і «не якісні» ВНЗ збанкрутують?

– Безперечно, ринок, як я вже згадував, своє зробить – думаю, в ближчі п'ять років. Але й держава не має права стояти осторонь. Втручання необхідне, але фахове, принципове і, що дуже важливо, доведене до кінця. Бо як часто буває – покличуть, покличуть, та й забудуть...

– Чи потрібна українським університетам автономія й чи може це явище набути загальнонаціонального масштабу або ж так і залишиться експериментом? Можливо, переважна кількість існуючих ВНЗ навпаки проти такої перспективи, адже автономія з одного боку надасть самостійності, з іншого – посилить прискіпливість держави до якості отримуваних знань в кожному окремому ВНЗ.

– Майже чотири роки тому на Колегії МОН я ініціював питання про надання автономії кільком університетам для проведення експерименту. Це підтримав Президент України і тодішній ректор Львівського національного університету ім. Івана Франка. Ми навіть створили консорціум з НаУКМА, ЛНУ, Дніпропетровського національного університету, Харківського національного університету, Чернівецького національного університету, Донецького національного університету, Українського католицького університету та Університету «КРОК». І все! Наші спроби пробити бюрократичний спротив при одному міністрі, при іншому міністрі нічого не дали. А йшлося про експеримент, результати якого дозволили б визначити параметри надання

автономії університетам в Україні. Це справді процес дуже складний, відповідальний. І згоден, багато хто й не хоче, щоб він розвивався, бо висвітлить істотні проблеми. Але це неминуче, і рано чи пізно автономізація університетів в Україні неодмінно відбудеться. Бо не можна навчати любити свободу як фундаментальний привілей homo sapiens, і самому не володіти тою Свободою.

4074/@. Видано книгу «Крути. Січень 1918 року». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/news/1232444741.html> – [Про **В. Б.** як члена громадської організації «Історико-культурологічного товариства “Герої Крут”»].

4075/@. 20 років Руху: піднесення та крах / *М. Попович*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/> – [«Рух виник в письменницькому середовищі, точніше, засновником Руху була партійна організація Інституту літератури АН, і особисто парторг Брюховецький вклав левову пайку своїх здібностей і зусиль у побудову цієї сили. Тим не менше, це була опозиція комуністичній владі – рух за визволення від диктатури, і називався він “Рухом на підтримку Перебудови”»].

4076. *Сергійчук В. І.* Революційний здвиг усього українства (до 20-річчя заснування Народного Руху України) // *Сергійчук В. І.* Соборна пам'ять України. Календар-альманах. 2009. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2008. – С. 205–208. – Див. с. 206.

4077/@. Форум нової національної еліти. Етномережа «Спільна Дія». Неофіційна інформація, настрої, громадська думка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// http://phorum.sd.org.ua/read.php?2,10252](http://phorum.sd.org.ua/read.php?2,10252) – [«В'ячеслав Брюховецький, чиє ім'я вже є чи не прозивним (“ нарицательным ” – російською) на позначення махрового українофоба... Перепрошую: скритий махровий українофоб»].

4078. Крути. Січень 1918 року: док., матеріали, дослідж., кіносценарій / Іст.-культурол. т-во «Герої Крут»; упоряд. *Я. Гаврилюк*. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2008. – 840 с. – Член ред. кол.

Rumor publicus:

3994/@. Видано книгу «Крути. Січень 1918 року». – <http://www.kreschatic.kiev.ua/news/1232444741.html>

4079. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 74: Фізико-математичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *Ю. В. Боднарчук* (голова) та ін.; Упоряд.: *Б. В. Олійник, Ю. М. Бернацька*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 67 с. – Відп. ред.

4080. **Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 75: Теорія та історія культури / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *М. А. Собуцький* (голова) та ін.; Упоряд.: *О. В. Бондарець*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 87 с. – Відп. ред.

- 4081. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 76: Філософія та релігієзнавство / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *М. Л. Ткачук* (голова) та ін.; Упоряд.: *М. Л. Ткачук, Л. А. Пастушенко*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 80 с. – Відп. ред.
- 4082. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 77: Юридичні науки / Ред. кол. «Наук. зап. НаУКМА»: *В. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. темат. вип.: *А. І. Бондаревська* та ін.; Упоряд.: *М. І. Козюбра, Н. В. Александрова*; НаУКМА. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 99 с. – Відп. ред.
- 4083. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 78: Історичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. О. Щербак* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. О. Щербак*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 87 с. – Відп. ред.
- 4084. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 79: Хімічні науки і технології / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *А. Ф. Бурбан* (голова) та ін.; Упоряд.: *А. Ф. Бурбан, Н. Г. Антонюк*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 55 с. – Відп. ред.
- 4085. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 80: Біологія та екологія / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. П. Замост'ян* (голова) та ін.; Упоряд.: *С. Д. Ісаєв, Н. І. Куниця*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 58 с. – Відп. ред.
- 4086. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 81: Економічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *І. Г. Лук'яненко* (голова) та ін.; Упоряд.: *І. Г. Лук'яненко, Г. С. Григор'єв*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 74 с. – Відп. ред.
- 4087. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 82: Політичні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. М. Якушик* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. М. Якушик*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 76 с. – Відп. ред.
- 4088. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 83: Соціологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. Л. Осовський* (голова) та ін.; Упоряд.: *В. С. Бондар*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 85 с. – Відп. ред.
- 4089. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 84: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *А. М. Гірник* (головний редактор) та ін.; Упоряд.: *М. О. Голубєва*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 75 с. – Відп. ред.
- 4090. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 85: Філологічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. П. Моренець* (головний редактор) та ін.; Упоряд.: *Л. Т. Масенко*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 84 с. – Відп. ред.
- 4091. Ред.:** Наукові записки НаУКМА. – Т. 86: Комп'ютерні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *М. М. Глибовець* (головний редактор) та ін.; Упоряд.: *М. М. Глибовець*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 77 с. – Відп. ред.

- 4092. Ред.:** Магістеріум / НаУКМА. – Вип. 30: Історико-філософські студії / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* (голова) та ін.; Упоряд. *М. Л. Ткачук, Л. А. Пастушенко*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 99 с. – Відп. ред.
- 4093. Ред.:** Магістеріум / НаУКМА. – Вип. 31: Політичні студії / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* (голова) та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *С. Г. Рябов* (голова) та ін.; Упоряд. *С. О. Кисельов*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 107 с. – Відп. ред.
- 4094. Ред.:** Магістеріум / НаУКМА. – Вип. 32: Соціальна робота і охорона здоров'я / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* (голова) та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *В. Л. Осовський* (голова) та ін.; Упоряд. *Т. В. Семігіна*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 90 с. – Відп. ред.
- 4095. Ред.:** Магістеріум / НаУКМА. – Вип. 33: Хімічні науки / Заг. ред. кол.: *В. С. Брюховецький* (голова) та ін.; Ред. кол. тем. вип.: *А. Ф. Бурбан* (голова) та ін.; Упоряд. *А. Ф. Бурбан, Н. Г. Антонюк*; НаУКМА. Магістер. прогр. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 42 с. – Відп. ред.
- 4096. Ред.:** Київська академія. – Вип. 5 / НаУКМА; Ред. рада: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред.-упоряд.: *М. Л. Ткачук, Н. М. Яковенко, М. В. Яременко*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 175 с. – Відп. ред.
- 4097. Ред.:** Київська академія. – Вип. 6 / НаУКМА; Ред. рада: *В. С. Брюховецький* та ін.; Ред.-упоряд.: *О. П. Довга, Н. М. Яковенко, М. В. Яременко*. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 219 с. – Відп. ред.
- 4098. Ред.:** Слово і час: Журнал теорії, історії та критики літератури / Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Спілки письменників України. – К., 2008. – № 1–12. – Член ред. ради.
- 4099. Ред.:** Мандрівець: Видання «Наукових записок Національного університету “Києво-Могилянська академія”». – Тернопіль, 2007. – № 1–6. – Член ред. колегії.
- 4100. Ред.:** Директор школи. Україна: суспільно-освітня часопис для керівника / Засновник і видавець педагогічне видавництво «Плеяди». – Видається з січ. 1999 р. – К., 2008. – № 1–12. – Член ред. колегії.
- 4101. Ред.:** Урок української: Наук.-публіцист. журн.-дайджест: питання мовної політики, філологічної освіти й українознавства в контексті національної безпеки і діяльності ЗМІ / НаУКМА, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Редакція журн. «Урок української». – К., 2008. – № 1–6. – Член ред. колегії.
- 4102. Дорогі Могилянці!** Попри всі можливі кризи, все одно в день Нового Року ми віримо, що він буде кращим, радісним, світлим, повним

приємних несподіванок і закономірних успіхів. Любові Вам, щастя, здоров'я. Ваш В'ячеслав Брюховецький, почесний президент НаУКМА // Академ. панорама / НаУКМА. – 2008. – Груд. – С. 1.

4x13. *Verba volant, scripta manent*, – казали давні латиняни. Отож людині, котра колись зважилася взятися за перо журналіста, літературного критика, літературознавця, не так просто було відсунути своє ремесло і зануритися в химерну на поміркований погляд, неочевидну можливими своїми результатами авантюру – відродження Києво-Могилянської академії. Не приховуватиму, що коли бачив зливу статей і книжок своїх колег, то часом мліло коло серця: це б і я міг писати, адже можливості, порівняно з радянським часом, відкрилися неуявлювані ще кілька років перед тим. У силу своєї вдачі не міг поєднувати літературну діяльність із цілоденною і щоденною виснажливою, але такою світлою, натхненною, насиченою емоціями і відкриттями роботу, де все було нове, незвідане, і вимагало повного зосередження. Отож не залишилося моїх статей і книжок за цей період... Проте лишилися в пам'яті сотні зустрічей з небайдужими людьми, які переймалися моєю ідеєю і повсякчас підтримували її вогник, оберігаючи від лихих протягів бодай добрим словом. Лишилися химерні сни, які не розгадати... Колись треба би про них написати, бо хоча *factum est factum*, все-таки *scripta manent*. Про одну таку подію я не можу згадувати без навального хвилювання навіть з відстані майже двох десятиліть.

Це були, мабуть, найчорніші дні мого життя. Всього за якихось п'ять місяців ми створили університет (професор Богдан Гаврилишин на відкритті УКМА сказав, що в благополучній Швейцарії цей процес триває приблизно чотири роки). У травні 1992 оголосили прийом студентів. З першого дня роботи приймальної комісії я або прибігав туди щопівгодини, або телефонував: чи прийшов перший абітурієнт? Понеділок – нікого немає... Вівторок – немає... Середа... Четвер... У ті дні, сказала мені дружина, я почав сивіти. «Невже, думалося, це не потрібно? Ми так тяжко і натхненно працювали, хотіли не просто створити, а воздвигнути Храм науки. А нікого це не цікавить...» У п'ятницю десь опівдні стук у двері мого кабінету. Увійшла старенька бабуся, фартушок квітастий, білою крпачастою хустиною запнена. Стала коло дверей і питає: «Це ви тут академію відновлюєте?». – «Ми». – «І церкву відкриєте? Мене мама до тої церкви брала маленькою, поки не закрили. Так би хотілося ще там помолитися». Я відказую, що, звісно, відновимо церкву, але не все зразу, на все потрібен час. «Вам люди допомагають, – провадила далі бабуся, – але мені нічим допомогти. Чоловік помер. Сини згинули на війні. Проте в мене коло хатки, – бабуся провела рукою десь у бік Щекавиці, – є город. Ростуть полуниці. Якраз ранні дозріли. Принесла ось вам кошик. З'їжте їх і додасться вам сил». У мене перед очима все взялося туманом від хвилювання і великості цього поруху душі. А бабуся, залишивши кошик, ніби нечутно поплила в цьому тумані, розчинилася за дверима. Коли я оговтався, вибіг у коридор, то нікого там не було. Я кинувся до охорони – адже це було військове училище, і ми, щоб зайти на його територію, одержали спеціальні перепустки. Чергові курсанти на пропускному пункті знизували плечима: ніяка бабуся ні в училище, ні з нього не проходила...

Повернувшись у кабінет, скликав колег і ми з'їли ті запашні полуниці. Й відразу пролунав телефонний дзвінок із приймальної комісії: прийшов перший абітурієнт!

Я вірю, що це сталося тому, що бракувало ще краплі добра й любові, яку подарувала нам ця безіменна бабуся.

Або інший випадок.

Якось десь перед самим початком чергового навчального року, телефонує мені мій референт і каже, що прийшов чоловік з проблемою щодо свого сина і бажано його б прийняти. Відповідаю, що взагалі вже немає про що говорити, бо за пару днів розпочинається навчання. Але Елеонора Миколаївна наполягає. Знаючи, що вона даремно так ніколи не робитиме, погоджуюсь. Увійшов високий, ставний красивий чоловік, засмаглий, але не пляжно, а обвітрений десь на жниварському сонці. Засмага ніби приглушена курявою змолоченого збіжжя. Чорний чуб неслухняно наїжачується. Чоловік пригладжує його, сідає, кладе руки на приставний стіл, який відразу меншає. Кожен кулак завбільшки ледь не в мою голову. Руки роблять, побиті, роз'їдені солярою. Комбайнер.

Відбувається діалог:

- Маю проблему із сином.
- Що, не вступив?
- Та ні, вступив. Ми й самі не гадали, що так вийде. Він же у нас сільський.
- Я вас вітаю. То яка ж проблема? Щоб усім такі проблеми. А! Мабуть, проблема з гуртожитком?
- Ні, гуртожиток дали. Дякуємо. Тут інше. Ніхто не вірить, що ми не підплачували. Кажуть, знаємо скільки й у Львові, й у Франківську. І кому давати. А ти кажеш, що не платив. Кум не здоровкається. На той рік його дочка, моя хрещениця, до вас йтиме. От і вчепився: кому та скільки? Не йме мені віри. Я вже й божився!
- Але ж ви не давали хабаря.
- Та що ви... Але не вірять...
- Ну, то чим же я вам можу зарадити?
- А я таке попрошу. Випишіть мені справку, що я не підплачував.
- О! То як це я таке можу робити? Що – всім довідки виписувати? Ви переконуйте їх.
- Та не повірять.
- А знаєте, що питають куми, якщо я вам видам таку довідку?.. Скільки ж така довідка коштує?..

Мій співрозмовник тяжко зітхнув: «Таки правда».

Підвівся, обережно стиснув мою руку на прощання: «Вибачейте...» Махнув рукою і ходою людини, яка завершила важку роботу, пішов до дверей.

Люблю число тринадцять. І знаю, що коли таких чортових дюжин набереться вже 5, то завершу наступну книжку, яку розпочав ще 1991 року, але відсунув її, віддавшись мріям, боротьбі, будівництву, концепціям, проектам, листам, резолюціям. Але містерія тої загадково-трагічної долі, поєднання великого таланту, піднесення духу з підступністю, подвійним життям приходила й уві сні...

Зграйка щебетливих дівчаток, що вже набирають дівочих форм, перетяла дорогу, перебігаючи Хрещатик біля Козиного болота. Впиваєшся легко-щасливим відчуттям свободи, коли тобі дев'ятнадцять років і скоро перші університетські ваканції. Одна з цих дівчаток у білому форменному платтячку з мережаним широким комірцем (пансіон мадам де Мальян), ненароком штовхнула мене, я аж заточився, ловлячи свої окуляри. Вона обернулася, проте не вибачилась, а задержувато

висунула язик, і, повернувшись до подруг, щось весело зажебоніла. Ті озиралися, хихотливо й заклично. А я почервонів і остовпів...

Ця весела смаглява, рум'яна, тендітна чорнявка, осяяна вродою і юністю, розмахуючи руками, підстрибувала, через голови інших зазірала до кожного лотка, щось хапала куштувати, реготала на вигуки перекупок, і не можна було не замилюватися її юною безпосередністю. Не усвідомлювала ще ледь проявлюваних жіночих чар, але інтуїтивне відчуття зверхності над чоловіцтвом починало бавити її.

Причепилася циганка, обвішана червоними притъм'яними намистами та почорнілими дукатами, хапаючи за руку: «Князь молодий, нагадаю долю». У камінцях її перснів гострими кольоровими променями-списами відскакувало сонце...

На моє одгетькування прошипіла злобно, звузивши до маленьких щілинок темні, як вуглини, очі: «Бачу – ніколи не помреш, як не відплатиш, бо не відплачуть... Не відплачуть! Марко!» Тим часом слід дзиґи згубився в натовпі, я безпорадно штовхався серед люду – метушливих міщан і обережно-насторожених, ніби покірноручистих селян, занозистих франтів і смиренних старців із тремтливими вузлуватими руками та в'їдливими слізьливими очима, юних дівчаток і перестарілих панночок, благочестивих черниць і помальованих повій, кишенькових злодіїв і грізно насуплених поліцейських – усіх, хто висипав на Хрещатик, довгожданно відігрітий безтурботним сонцем після затяжної холодної весни 1846 року. Продирався крізь сплетіння тіл, і тривога охоплювала давким стиском безнадії. Я знаю: вона повернула на Кадетську... Але страшуся цієї вулиці й наперекір собі бреду Хрещатиком до Бессарабки, а далі вгору тінистою широкою стежею, ліворуч – горбкуватий забур'янений пустир, на якому, ніби райдужні голограми, прозора мріють невеличкі хатки, праворуч – Латинський квартал... Липи Університетського бульвару пахнуть шалом солодкого цвіту, і гуде, гуде бджолою. Обабіч липової алеї розпечена новенька бруківка. І ось умить аж дух спирає: «Червоний будинок охопив великий простір. Геометризував видноколо. Довжелезний мурований паркан того ж кольору продовжував в обидва боки пряму лінію будинкових стін... Так будовано палаци й касарні в Росії. Так збудований Університет у Києві. Піраміди належали пустелі; палаци, касарні й Університет так само. Порожнеча грандіозного простору покликана була підкреслювати їх ізольовану виключність. Круглі колони portalу вісьмома вертикалями перетинали площу будинкового фронту. Загратовані ворота дворів Університету були завжди замкнені... Наближаючись до цього червоного колоса, до цієї будівлі у цегляному одязі крові, людина почувала, що вона губить себе. Вона почувала себе заздалегідь приреченою. Чотирикутні постаменти колон в порівнянні з нею були незмірно великі. Дубові масивні двері були прямі й високі, людина ставала малою на їх порозі. Щоб їх відкрити, треба було простягнути руку вгору над головою, – це був майже гієратичний жест, як перед входом в храм. Дотик до чавуну лишав на долоні відчуття холоду, і це почуття холоду, сполучене з м'язовою напругою, підкреслювало неміч людини... Щілини коридорів були безмежні. Вони тяглися в несказану безвість і не мали кінця. Людина проходила крізь анфіладу величезних вікон. Коридори звужувались, щоб знову бути високими. Ця ілюзорність суперечності, повтореної в своїй незмінності, вражала. Вона породжувала примари, що здавались примхливими привидами божевільних...»

Як у нескінченному лабіринті блукаю цими ламаними загадковими нетрями. Не відаю, що шукаю. Тисне на свідомість дзвінке безголосся, і розпач переймає моє єство.

«Петров... – підбадьорливо прошурхотіло порожнім простором напруженої тиші. – Мій милий друже...» – пом'якшуючи нестерпність мого нервового трепету. Генерал, його ексценція, медоточива делікатність котрого, поєднуючись із невиситомою

захланністю звірини, жажала півімперії, витончено бездушний помічник начальника канцелярії III відділу, такий, як його свого часу побачив Костомаров за велими несприятливих для себе обставин: «У Дубельта було кругле, добродушне червонувате, з сивими бакенбардами обличчя і очі, що бігали й справляли прикре вражіння. На рисах його круглого обличчя виразно позначалося щось хистке й двоїсте, лисяче й вовче, улесливість і гоноровість, двозначна ласкавість й невибагливе хижацтво вовка...» «Петров!» – на цей раз пророкотав Дубельт і владним кивком голови вказав на найближчі двері «Аудиторія № 6». Вибору не лишалось. Але чому я маю слухатися і, тим більше, боятися Дубельта? Що він для мене, цей безтілесний історичний фантом? Проте невидимою силою мене заштовхнуто у прямокутну, ніби тунель, залу, вікна якої притіняє Ботанічний сад. За кафедрою худорлява постать промовця, з продовговатою борідкою, в форменому сурдугі гімназійного вчителя – Іван Іванович Огієнко виголошує свою геніальну лекцію про нетрадиційний наголос «музика» у пушкінському «Молчит музыка боевая»... І ми, студенти, з несамовитим ентузіазмом аплодуємо йому... Та ось як крізь марево кривого задзеркалля розчиняється Огієнко, і вже, ніби піднесений маг, віщає з-за кафедри кремезний, середнього зросту молодий чоловік у доладному професорському віщмундірі. Золоті окуляри підкреслюють тонкість різьбленого носа, крізь скельця випромінюються голубі натхненні очі, світле довге волосся розсипається на плечах, але раз-у-раз напливає на обличчя, професор різким рухом голови відкидає його назад, пригладжуючи рукою... Знову вибух емоцій, захват, нестримна овація, студенти піднімаються, деякі вискакують на стільці, щось вигукують, зводять догори руки, з усіх сил плескаючи в долоні.

...Я шалію вже в натовпі студентських мундирів із відшліфованими до блиску двоголовими орлами на гудзиках і екзальтованих панянок у літніх підкорочених платтячках, що серед них десь мигнула й та смішлива чорнявка, загублена на Хрещатику. Микола Іванович Костомаров велично виходить із дверей, обидві стулки яких йому послужливо й урочисто розкривають швейцари в шитих золотом лівреях, і це золото сяє навіть крізь затіненість придверного порталу незворушної сірувато-брунатної могуттї Університету. Він щасливий, він широко посміхається, показуючи бездоганної чистоти й білизни зуби, він милий, простий і величний водночас. І навіть його недоладна, коли не за кафедрою, постать свідчить про незвичність і піднесеність його особи. Молоді люди не зводять променистих очей від не багато старшого за них професора. Один, високий, чорнявий, з молоденьким вусом, що починає пробиватися на його натхненному обличчі, намагаючись подолати загальний гамір, безупину декламує щось крамольно-солодке: «І встане Україна з своєї могили, і знову озветься до всіх братів своїх, слов'ян, і почують крик її, і встане Слов'янщина!...»

...Нараз усі замовкають. Костомаров обнімається з присадкуватим високочолим чоловіком – простору білу батистову блузу напинає вітер, на шії так само біло-сніжна шовкова хустинка, пов'язана великим, недбало затягнутим вузлом – так вирізнялися художники. «Мій милий друже...» – повторює кілька разів Костомаров. І раптом над пустирем, над суворою безпристрасністю Університету виплескується в пісні химерна історія про козака та дівчину, які покохалися, не відаючи, що є братом і сестрою, і перетворилися на печальну квітку... Голос співака-художника вливається у вулиці Латинського кварталу, через Кадетську, яка чомусь стала вже Фундуклівською, спускається до Хрещатика – зачудовано спинилися заклопотані міщанки й удягнені в розкішні крінолінові сукні дами під вуалями, хрещатицькі джигуни фасонно й задумливо поспиралися на свої палички, знявши

такі недоречні на це літепло осяйного дня циліндри, просвітліли обличчя у дранти-вих жебраків, навіть філери втратили недремність свого ока, лише Брук з Борови-ком, якого я ніяк не можу впізнати, серйозно фіксують кожен мій крок, а якась прибрана в біле причинна (та це ж та сама постаріла до сивого волоса і суціль-них зморшок циганка!), дивлячись прямо мені в очі (чи то про пісню, чи так...) проказує: «Марко пекельний, неокупний гріх твій» і починає затято хреститися, кладучи поклони аж до бруківки. Жандарми струнко вистовбичилися, затято при-ліпивши вилопатені кисті рук до форменних кашкетів, з-під яких на їхні набрижені потилиці млется піт. Тугі комірці білих кителів вже сірі від солоної вологості. Але то вони, здається, салютують не пісні, і тим більше не причинній, що вже возносить до небес раз за разом «Всяке диханіє да хвалить Господа...», і не Бруку з Борови-ком, які вже десь зникли, а духовому оркестру пожежників. Надраєна мідь бли-щить на сонці, музиканти дмуть з усіх сил у мундштуки, але звуку не видобувають... Лише пісня лине над зачудованим Києвом – як пароксизм дивацтва, що нагадує давніх запорожців. Нарешті всі усвідомлюють, що й не оркестру віддають честь жандарми – попереду нього пружним кроком придворного танцюриста сам Ду-бельт, а підбігцем, по-блазенськи скоцюрбившись, його супроводжують справа Юзєфович, зліва – Траскін... Ціла процесія серединою Хрещатика допроваджуєть-ся до будинку Сухоставських. Костомаров і Шевченко сідають в садку пити чай із ямайським ромом, а з протилежного боку Бессарабської площі на 2-й лінії Хреща-тика, вишикувавшись перед фасадом трактиру з номерами, беззгучно дмухають у всі свої труби, горни, тромбони, альти, басы, саксофони, валторни, кларнети, фо-готи, флейти, крилівки, сурми знесилені духовики, проте лише приглушене бом-кання величезного шкіряного барабану та жалібне подзенькування тарілок, коли барабан здригається від колотушки, що нею вправно орудує пузатий ударник, від-бивають такт бравурної мелодії...

...Довшають тіні через Хрещатик, пахощі ледь прив'яленого спекою зела перемі-шуються з холодно-вологим ароматом матіоли. І ми, Микола Іванович попереду якоюсь аритмічною арлекінською ходою, а я наглядці за ним, пробираємося на Печерськ, на Госпітальну вулицю вже під розсипом Чумацького шляху та фосфо-ричним галло тоненького молодика. Зупиняємося біля будинку Крагельських. Не світиться. Професор повертається до мене і я бачу його зовсім не такого, як на кафедрі – незграбний, мішкуватий, зсутулений, із непропорційно витягнутою шиєю, з висунутим наперед підборіддям, з непевними рухами короткозорої лю-дини, на одному чоботі халява взялася брижами, віц-мундир обвисає мовби на-чеплений на кілок з опудалом, підкреслюючи кволість виснаженого усамітненим читанням тіла. Він змовницьки шепоче: «Петров, а нам же рано вставати – сьо-годні на південь, на море...»

Розплющую очі, справді, сьогодні на південь, уже й Зеров там, і Люда Курилова, і Могилянський... Надворі сіріє, й молодик зазирає у вікно. А таки їхати! Безкрає плюскотіння блакитно-бурунистих хвиль, випечене, висмагле каміння, вкрите шорстким сизо-зеленим мохом, верткі ящірки, кермекові килими, полиново-лавандовий запах південного малотрав'я. Що мені соломони бруки та боровики! До осені, може, ще все якось минеться... Я відгортаю машкару фантасмагорично-го сну, лише голова важка й на душі тривожно.

І ще один сон:

У кутку аж під стелею – чорна тарілка-динамік, ну не зовсім уже чорна, бо пляма-ми посіріла від давності, та ще мухи обсиділи, й старе павутиння звисає клап-тями, погойдуючись під невідчутними подихами протягів. Уважно вслухаюся,

як Ющенко рахує Путіну (хтось щось комусь винен – чи Україна Росії чи Росія Україні...). «Чотири на тринадцять – п'ятдесят два», – повчально промовляє Ющенко, і це викликає захоплений схлип Путіна «Гі!»: здається, як множити він або вже забув, або зовсім не знав. «Додати три – буде п'ятдесят п'ять». І чути «цок-грюк» рахівнички. Дзвонить телефон. Путін: «Телефон». Ющенко: «А, то Бекешкіна...» «П'ятдесят п'ятдесят розділити на три – 15». – «Цок-грюк». – «Гі!». Цікаво! Крім того, що $55 : 3$ не виходить 15, ще три речі не дозволяють зосередитися на цьому змістовному діалозі. Настирливо дзвонить телефон. Над вухом дзижчить комар. А на стіні ліворуч від динаміка – величезний модерний плазмовий телевізор. На всьенький екран неголене обличчя Цибулька – він також уважно слухає радіо, кліпаючи очима при «цок-грюк». Лик цей трошки не вміщається на екрані, тож виступає за його правий край, на екрані також не вміщаються «Partagas», які курить Цибулько. Причому це п'ять зв'язаних між собою сигар. Та, що всередині, – висунута вперед і після кожного голосного видиху курця з неї клубочиться ядучий дим. Це якраз найбільше заважає стежити за перебігом обрахунків по радіо. «Один барель множимо»... Комар так голосно задзижчав, ніби аж у самому вусі, що я не завважив, коли і звідки увірвалася Бекешкіна. Виявляється мені, як автору біобібліобріоукії, вона принесла вицвілу газету (правда, на розкішному глянцево-папері), яка називається «Сталінська вежа». На першій сторінці під заголовком намальований ретранслятор. Бекешкіна розвернула газету, розклала її на столі так, що я бачив четверту і першу сторінки. Раптом я зауважив, що з намальованого ретранслятора насправді випромінюються хвилі й спрямовані вони на сторінку четверту, з якої починає покірно переміщатися вервечка сліпців (вірніше – ніби сліпців, бо я їх усіх знаю, вони зрячі, вони всі є в цій книжці, а проте поклали одне одному руку на плече і рухаються з газети кудись...), як на знаменитому... Знаєте, правда? Чи є там попереду болотяна прірва, я не встиг побачити, бо комар задзижчав-задзвенів в іншому вусі, а Цибулько пахнув димом прямо в мене... Я з усієї сили ляпнув долонею по вуху і тому почув лише половину арифметичної дії з динаміка: «Розділити на три»... «Не ділиться! Навіщо на трьох?» – фальцетом кричить Путін. Комара я не вбив. Але він образився й укусив мене за середній палець. Я відкрив очі. Сонце сходило над Мадейрою... Прийшов ранок 21 квітня 2009 року. Сьогодні Юрій Любімов ставить в театрі на Таганці бриколаж «До і після». Чомусь я довго вважав, що ця вистава називається «Від і до», й навіть склав паліндром «Від і до: як я одідів». Тут почувся голосок онучки Меланії:

Бом-бом, бом-бом,
Скаче муха з комаром.
А за ними жук, жук
Чобітками грюк-грюк.

А як скажу німецьке слово по-турецькому:

Моб-моб, моб-моб,
Мора мокза хуме часк.
Куж, кужи мина за
Кюрг, кюрги макті боч.

Я вирішив, що час ставити крапку в цій біобібліобріоукії, бо треба залишити якусь дрібку років для після, бодай для тої книжки з попереднього сну.

Тексти

- Альма-патер. (2008) – **4026/т.**
Ваші дії дискредитують Академію. (2004) – **2764/т.**
[Відповіді на запитання ред. журн. «Слово і час»]. (1991) – **0739/т.**
Вірю в силу і мудрість народу. (1989) – **0492/т.**
«Вічне те, що талановите». (1988) – **0459/т.**
Враження і роздуми. (1990) – **0704/т.**
[Вступне слово до публікації ст. В. І. Вернадського «Украинский во-прос и русское общество»]. (1990) – **0642/т.**
До проблеми самоусвідомлення української літератури. (1989) – **0557/т.**
Еволюція української ідеї в системі поглядів В. І. Вернадського. (1999) – **1697/т.**
Живе дихання ноосфери. (1987) – **0391/т.**
«Життя і правда беруть своє». (2007) – **3788/т.**
Життя духовного основа. (1988) – **0458/т.**
З чого ми почали і з чим би хотіли покінчити. (1993) – **0960/т.**
Закон мужності. (1987) – **0406/т.**
Зерна, які посіяв Джим. (2005) – **3002/т.**
Зеров і Шевченко. (1989) – **0501/т.**
З'ясування позицій. (1989) – **0528/т.**
...И ясным знаком – тихая свеча. (2004) – **2553/т.**
...І вийшли на демонстрацію. (1988) – **0421/т.**
Інвестиції в молодь – гранти і «ходи» державних мужів. (1996) – **1333/т.**
Києво-Могилянська академія оголосила страйк. (2004) – **2699/т.**
Конструктивна деструкція першопочаткової концепції відродження
Києво-Могилянської академії. (2002) – **2089/т.**
Критика как мышление и деятельность. (1984) – **0251/т.**
Критична грань буття України. (2002) – **2051/т.**
Лист Л. Кравчуку (2004) – **2702/т.**

- Моя Ліна Костенко. (2008) – **3871/т.**
Мудрість доброти. (1988) – **0439/т.**
На шляху до автономії. (2008) – **3921/т.**
«Не можу назвати жодної своєї мрії початку 90-х років,
яка б не здійснилася». (2000) – **1789/т.**
Не стоить питать иллюзии о богатстве украинской диаспоры. (2004) –
2587/т.
Обітниця В. Брюховецького на інавгурації ректора. (1992) – **0890/т.**
Особи та виконавці. (1995) – **1161/т.**
Осягнімо нашу славу! (2000) – **1826/т.**
Парламентські слухання. (2004) – **2600/т.**
Пам'яті Івана Фізера (2007) – **3719/т.**
[Передмова до публікації «Нотатки про літературне жит-
тя 20–40-х років»]. (1988) – **0425/т.**
[Переднє слово до студентського самвидаву]. (1971) – **0010/т.**
Після наради. (1989) – **0505/т.**
Президент держави майбутнього. (2000) – **1785/т.**
[Привітання від Президента НаУКМА]. (2000) – **1832/т.**
Про старти, страх і студентів. (2008) – **3937/т.**
Роблю висновки. (1990) – **0660/т.**
Романтичний інтелектуал. (2007) – **3765/т.**
Романтик з непоступливою вдачею. (1989) – **0538/т.**
Світло його душі. (2004) – **2779/т.**
Слово– зброя. (2007) – **3635/т.**
[Спогади про В. Полтавця]. (2000) – **1882/т.**
Супліка перша. (2002) – **2232/т.**
Сучасна бізнес-освіта: спроба сказати просто про непрості речі.
(2000) – **1874/т.**
Талант, непідвладний судженням критиків. (2002). – **2268/т.**
Творімо майбутнє сьогодні. (2004) – **2563/т.**
Українську освіту врятує конструктивна деструкція. (2008) –
4073/@/т.
Уроки Аверинцева. (1999) – **1640/т.**
Чи витримає Україна новий 25-річний цикл? (2004) – **2676/т.**
Чи не повториться?.. (1998) – **1547/т.**
«Я накрутив 35 тисяч км за 2 тижні» (2007) – **3598/т.**
«Я неймовірно вдячний за те, що ви нам повірили». (1993) –
0978/т.
Я полишу Києво-Могилянську академію... (1999) – **1687/т.**
Які швидкоплинні століття... (2006) – **3314/т.**
Collisions and consequences resulting from the establishment
of civic society in Ukraine. (2004) – **2762/т.**

- Kyiv Mohyla Foundation of America. (2002) – **2263/t.**
 Le changement d'orientation esthétique dans la littérature comme
 expression d'une prise de conscience nationale. (1993) –
0993/t.
 «Les Possédés», roman-prophétie. (1993) – **0960/t.**
 My Lina Kostenko. (2008) – **3871/t.**
 Ukraine at the turn of 90's. (1990) – **0677/t.**
 Voice, rhythm, and context. (1990) – **0603/t.**

Публікації

- В. Брюховецький.* За моєю версією. (2000) – **3687/п.**
В. Вернадский. Украинский вопрос и русское общество.
 (1990) – *0643/п.*
В. Житник. Ода на Академію, на її валюту... (1999) – *1008/п.*
 [Інформація Комісії партійного контролю при ЦК Компартії
 України...]. (1989) – *0507/п.*
І. Сенченко. Про літературне життя 20–40-х років. (1988) –
0427/п.
Л. Дорошина. Родинна традиція Брюховецьких. (1995) –
1153/п.
 [Лист В. Брюховецькому від М. Олбрайт]. (2000) – *1500/п.*
 [Лист В. Вернадського до українського студента]. (1924) – *1698/п.*
 [Лист З. Бжезінського]. (2001) – *1998/п.*
 [Лист З. Бжезінського]. (2004) – *2599/п.*
 [Листи Миколи Хвильового до Миколи Зерова]. (1989) – *0539/п.*
О. Тимченко. День Академії-2015. (1998) – *1562/п.*
П. Петриченко. Пожежі почастишали. (1996) – *1286/п.*
 «Сей аттестат дан...» (2000) – *1842/п.*
 Секретный донос полтавского губернатора Багговута министру
 внутренних дел... (1914) – *1699/п.*
Ю. Семиволос. Кілька обставин, пов'язаних із публікацією
 статті В. І. Вернадського. (1990) – *0733/п.*
J. Mace. Investing in the future. (2001) – *1935/п.*
M. Kuropas. Kyiv-Mohyla Academy: A light in the tunnel. (1996) –
1274/п.
T. Baldinger. Phoenix Rising. (1992) – *0842/п.*
W. G. Miller. Bratsky Monastery. (1994) – **1547/т.**
 [Z. Brzezinski to V. Bryukhovetsky]. (2000) – *1811/п.*

Фільмографія (за хронологією)

- Знати, берегти, любити / *В. Шестопалова, Я. Лейзерович, В. Мороз*. – К.: Укркінохроніка, 1988. – 0477/ф.
- Через давнину – у прийдешність. Фільм 2: Світло Київського Гелікону / *Л. Бершак, Б. Бойко, В. Груздєв, Н. Дем'янюк-Тер-Григорян, О. Колеснік, О. Пономаренко, С. Шевченко*. – К.: Київнаукфільм, 1991. – 0812/ф.
- Спогад про неможливе / *О. Жуковський*. – К.: НаУКМА, 1993. – 0944/ф.
- Віват, Академіє! / *С. Дудка, І. Яковлев*. – К.: Укртелефільм, 1994. – 1048/ф.
- Твердиня української духовости / *В. Брюховецький*. – К.: Телестудія НаУКМА; МБФВКМА, 1999. – 1724/ф.
- Interview with Dr. Viacheslav Brioukhovetsky, President of the University of Kyiv Mohyla Academy, and Ihor Wyslotsky, President of the Mohyla Academic Society Inc // Toronto: Kontakt Ukrainian Television Network, 2001. – 1943/ф/@.
- Галшчин дім / *С. Маслобойщиков, О. Щербина, В. Кабаченко*. – К.: НаУКМА; Inspiration Films, 2002. – 2282/ф.
- Academia sempiterna, або пригоди не без вигоди / *О. Денисенко, А. Рибakov, В. Свербигуз, В. Ільков*. – К.: НаУКМА, 2003. – 2463/ф.
- Гармонія душі. В'ячеслав Брюховецький / *Л. Павловська, Д. Чешихін, О. Загороднюк, С. Лапченко*. – К.: Нац. теле-радіокомпанія України за допомогою телекомпанії «Степ», 2005. – 2807/ф.
- Колізії та наслідки становлення громадянського суспільства в Україні / *В. Брюховецький*. – К.: Телестудія НаУКМА; МБФВКМА, 2005. – 2853/ф.
- Studieren an Dnepr und Newa: Universitäten in der Ukraine und Russland / Ein Film von *Friederike Kühn*. – Berlin: Campus Europa, 2005. – 2977/ф.
- Де ти, Україно?.. / *К. Крайній, І. Жук, В. Марченко, Б. Берізка*. – К.: Нац. Кінематика України, 2008. – 3830/ф.
- Іван Драч / *О. Волоткевич, Л. Череватенко*. – К.: Нац. Кінематика України, 2008. – 3865/ф.
- Гра на відродження / *О. Коваленко, Н. Штамповська, В. Тарасюк, Ю. Гордієнко, С. Рейніш*. – К.: Телекомпанія ICTV, 2008. – 3884/ф.

Недруковане

- Безсліднонеопубліковані листи. (1988) – **0451/н.**
 Безсліднонеопубліковані листи. (1988) – **0461/н.**
 Брюховецькому – 60! (2007) – **3669/н.**
 [В. Мисик. Уривки спогадів.] (2009) – **0064/р.**
 В. П. Петров. Українська інтелігенція – жертва большевицького терору (поч. 40-х рр.) – **0058/н.**
 До пам'ятника Тарасові Шевченку... [Вірш С. Чернілевського]. (1988) – **0363/н.**
 «Дописувач від критики». (1983) – **0234/н./с.**
 Етапи великого шляху. (2007) – **3669/н.**
 За мою версією. (2000) – **1840/н., 3687/н.**
 [Лист П. Рікьора В. Брюховецькому]. (1993) – **0977/н.**
 М. Попович. З виступу на інавгурації ректора. (1992) – **0890/н.**
 Невідправлений лист В. Винниченка М. Глущенку. (1935) – **0459/н.**
 С. Рахманин. А говорят, что нет у нас валюты. (1993) – **1008/н.**
 Чорна ложка. (2008) – **3692/н.**
 Verba volant... (2009) – **4x13.**

Рефлексії

- А говорят... (2008) – **1008/р.**
 Автор просить вибачення... (2009) – **0001/р.**
 Апостол свободи духу. (2008) – **0027/р.**
 Безсліднонеопубліковані листи. (2009) – **3220/р.**
 В Інституті рукописів. (2008) – **1700/р.**
 В Москві вийшов... (2008) – **0537/р.**
 Вибірчий список Блоку «Наша Україна». (2006) – **3173/р.**
 Вічне те, що талановите. (2009) – **0459/р.**
 Гончар О. Щоденники. (2008) – **0726/р.**
 «Довічні в'язні парламенту». (2006) – **2388/р.**
 Еволюція української ідеї в системі поглядів В. І. Вернадського. (2008) – **1697/р.**
 З Парижа через Берлін в Україну. (2006) – **2026/р.**
 Загадка Києво-Могилянської академії. (2009) – **1588/р.**
 Збережемо стародавній Київ. (2008) – **0489/р.**
 Звання Ющенку дали за гроші... (2009) – **2832/р.**
 Зустріч представників неформальних груп-1988. (2008) – **0657/р.**
 Испытание гласностью... (2008) – **0354/р.**

- [Інформація Комісії партійного контролю...] (2008) – **0507/р.**
Кольори життя. (2005) – **0082/р.**
Колекція Омеляна Пріцака. (2007) – **3548/р.**
Коментар до інтерв'ю в «Спортивній газеті». (2008) – **0492/р.**
Коментар до листа Б. Олійника. (2008) – **0494/р.**
Лукаш (Шкіци спогадів). (2002) – **2152/р.**
Людина з ХХІ століття. (2008) – **0431/р.**
Мистецтво світлотіні. (2009) – **0092/р.**
Молоді науковці бираються в Києво-Могилянській академії.
(2000) – **1280/р.**
«...На відновлення будинку гетьмана Івана Мазепи». (2008) –
0953/р.
На запитання відповідає Борис Тен. (2002) – **0113/р.**
Наївна еліта. (2004) – **1494/р.**
Наказ номер один... (2009) – **1621/р.**
Носко-Оборонів Т. (2009) – **1579/р.**
Ох, я ж і мудрий (2008) – **0231/р.**
Перед відповідальним етапом. (2007) – **0524/р.**
Після наради. (2008) – **0505/р.**
Позаштатний кореспондент «Літ. України». (2008) – **0100/р.**
Почуваймо себе молодими. (2008) – **0048/р.**
«Про звільнення Брюховецького В. С.» (2009) – **3706/р.**
Програма Народного Руху України за перебудову (2008) – **0485/р.**
Рада оргкомітету. (2008) – **0536/р.**
Робити свої відкриття. (2008) – **0114/р.**
Російський професор. (2008) – **1570/р.**
«Сей аттестат дан...». (2006) – **1842/р.**
Смех чудовища, себя пожирающего. (2008) – **2048/р.**
«Спершу посади...». (2008) – **0064/р.**
Станьмо разом. Це залежить від нас. (2003) – **2308/р.**
Творчі джерела. (2008) – **0078/р.**
«У вашому творі невідхильна правда...» (2009) – **0058/р.**
УАЗІС. (2008) – **0506/р.**
Форум інтелігенції. (2007) – **0757/р.**
Фото. (2003) – **2234/р.**
Черемош любить відважних. (2008) – **0019/р.**
Якось... (2008) – **0003-5/р.**
Якщо можна... (2008) – **0686/р.**
Adam Michnik. (2008) – **3425/р.**
An Academic Reincarnation. (1999) – **0906/р.**
February 27, 1990, Wasington. (2008) – **0612/р.**
Follow up. (2008) – **0731/р.**
Ukraine at the turn of 90's. (2008) – **0677/р.**

Хуторизми

- 26 червня 1983 р. – Ох, я ж і мудрий... – 0231/х.
10 червня 1984 р. – Протокол засідання Вченої Ради. – 0245/х.
21–22 серпня 1984 р. – Уже й юшка з піскарями... – 0248/х.
8 вересня 1985 р. – Урочище Брюховецьке... – 0289/х.
17 липня 1987 р. – На хуторі «Надія»... – 0373/х.
18 липня 1987 р. – Long live... – 0374/х.
19 липня 1987 р. – Я, Ільницький... – 0375/х.
19 липня 1987 р. – Бодай ся когут знудив... – 0376/х.
15 квітня 1989 р. – І я тут був... – 0509/х.
21 грудня 1989 р. – Начальник уголовного розыска... – 0568/х.
2 вересня 1990 р. – Якщо можна... – 0686/х.
2 вересня 1990 р. – Я пив в Баку і в Гонолюлю... – 0687/х.
July 4, 1992. – The traditions... – 0885/х.
17 квітня 1994 р. – А людоїд гострив ножа... – 1062/х.
29 травня 1996 р. – Як мені гірко... – 1284/х.
15 липня 1997 р. – Професійно засвідчую... – 1397/х.
12 квітня 1998 р. – На честь Дня космонавтики... – 1510/х.
12 квітня 1998 р. – День Космосу... – 1511/х.
31 жовтня 1998 р. – Вячеслав Степанович, давайте... – 1589/х.
13 травня 2000 р. – Користуючись відсутністю хазяїна... – 1810/х.
15 липня 2000 р. – Вчора був... – 1838/х.
16 липня 2000 р. – Ти диви, ще живий... – 1839/х.
16 липня 2000 р. – Постать. – 1840/х.
2 травня 2001 р. – Любий Славко... – 1977/х.
8 серпня 2001 р. – Тато дуже переживає... – 2001/х.
4 липня 2002 р. – Хороший борщ Лариси... – 2181/х.
10 серпня 2002 р. – Від сіновалу до Академії... – 2198/х.
15 липня 2003 р. – 14.07.2003 року повинно ввійти... – 2401/х.
15 липня 2003 р. – Дивлячись на вас... – 2402/х.
20 серпня 2003 р. – 20 серпня 2003 року докладаю... – 2416/х.
9 жовтня 2004 р. – Думав... – 2667/х.
28 вересня 2007 р. – Перехрестя всесвіту... – 3737/х.
2 листопада 2008 р. – Кажуть... – 4027/х.

Д о в і д к о в е в и д а н н я

Брюховецький В. С.

FACTUM EST FACTUM

Біобібліобриoukhія

Коректор *О. Г. Пазюк*
Художній редактор *О. Я. Остапов*
Комп'ютерна верстка *Н. В. Єрмак*
Оригінал-макет *Н. О. Єгоровець*

Підписано до друку 26.10.2010. Формат 70 × 100 ¹/₁₆.
Гарнітура «Wagrock». Папір офсетний № 1.
Друк офсетний. Ум. друк. 79,84 арк., у т. ч. вкл. 2,56 арк.
Наклад 500 прим.
Зам. 10-49.

Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
Свідоцтво про реєстрацію № 1801 від 24.05.2004 р.

Адреса видавництва та друкарні:
04655, Київ, Конtrakтова пл., 4.
Тел./факс: (044) 425-60-92.
Е-mail: phouse@ukma.kiev.ua
<http://www.publish-ukma.kiev.ua/ua>

Брюховецький, В'ячеслав

Б89 Factum est factum. Біобібліобриoukhія. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 992 с.

ISBN 978-966-518-556-7

Покажчик знайомить читача з літературно-критичними, науковими, науково-популярними та публіцистичними працями доктора філологічних наук, кандидата педагогічних наук, першого ректора і президента НаУКМА В'ячеслава Степановича Брюховецького за період від 1957 по 2008 рр. Книга має характер пастишу, при її побудові використані елементи бриколажу.

Для всіх, хто цікавиться розвитком української філологічної науки та новітньою історією становлення української освіти і не відкидає можливості гумористично дивитися на світ і на себе в ньому.

УДК 012Брюховецький+016:[929Брюховецький+811.161.2(092)

ББК 91.9:81.2Укр+81.2Укр.д